UNIVERSITY OF TORONTO · DUPL
3 1761 00303914 6

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

https://archive.org/details/commentariaina20akaduoft

ARISTOTLE

COMMENTARIA IN ARISTOTELEM GRAECA

PA
3902
A25
188
v. 2

EDITA CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMEN XX

EUSTRATIUS MICHAEL ANONYMI IN ETHICA NICOMACHEA

BEROLINI
TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI
MDCCCLXXXXII

EUSTRATII ET MICHAELIS
ET ANONYMA
IN ETHICA NICOMACHEA
COMMENTARIA

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

199907
15/1/26

GUSTAVUS HEYLBUT.

BEROLINI
TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI
MDCCCLXXXXII

PRAEFATIO

Quae in hoc volumine proponimus commentaria in Ethicam Nicomacheam ad codicem Coislinianum 161 recensuimus, nisi quod ea pro Michaelis Ephesii in librum quintum explicationis anonymam nondum editam pacto sabbatici iussimus et Aspasii in librum octavum commentarium hic omisimus.

Codex Coislinianus 161 fol. bombycinus saec. XIV. (f. 1 βιβλίον τῆς Β ἁγίας λαύρας τοῦ ἁγίου ἀθανασίου τῶν κατειχουμένων [in monte Atho]). f. 16 Εὐστρατίου μητροπολίτου νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἀριστοτέλους ἠθικῶν νικομαχείων. f. 40ᵛ σχόλια εἰς τὸ β τῶν ἀριστοτέλους νικομαχείων ἠθικῶν. f. 46ᵛ σχόλια εἰς τὸ γάμμα τῶν αὐτῶν ἠθικῶν. f. 56ᵛ σχόλια εἰς τὸ δ τῶν ἀριστοτέλους νικομαχείων ἠθικῶν. f. 64ᵛ ἐξήγησις τοῦ ἐφεσίου κυρίου μιχαὴλ εἰς τὸ ε τῶν ἠθικῶν. f. 60ᵛ τοῦ μητροπολίτου νικαίας Εὐστρατίου εἰς τὸ ζ τῶν ἠθικῶν: περὶ σοφίας καὶ φρονήσεως. f. 108ᵛ σχόλια εἰς τὸ ἦτα τῶν νικομαχείων ἠθικῶν. ἀριστοτέλους. f. 124ᵛ Ἀσπασίου εἰς τὸ θῆτα τῶν ἀριστοτέλους ἠθικῶν. f. 132ᵛ ἐξήγησις μιχαὴλ τοῦ ἐφεσίου εἰς τὸ ἕνατον τῶν ἠθικῶν. f. 147ᵛ τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κάππα τῶν αὐτῶν ἠθικῶν: περὶ εὐδαιμονίας θεωρητικῆς πραπούσης.

Eadem continet editio Aldina quae prodiit Anno MDXXXVI (cf. praef. in Aspasium p. VII), ita tamen eam codici Coislinianae consimilem, ut eam in multis sit deterior. Locis nonnullis qui in libro manuscripto lacunosa leguntur, pleniora exhibeat. neque vero auctorum vera nomina libris ubique inscripsit. secundi enim libri titulus hic est ἀνωνύμου. ἢ ὡς τινες ὑπολαμβάνουσιν. Ἀσπασίου σχόλια κτλ., quod fictum non esse librorum Oxoniensium conscius libenter [illegible] Aldina consentiunt. quod commentaria in [illegible]

Eustratio tribuunt. practerea editores Veneti commentaria in quartum et septimum anonyma Aspasii nomine ornarunt[1]).

I' Oxoniensis Corporis Collegii Christi 106 fol. membr. f. 1 Εὐ μητροπολίτου νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ πρῶτον τῶν ἀριστοτέλους ἠθικῶν νικ sequuntur commentaria in libros II III IV anonyma, quae in Aldina extant. inde εἰς τὸ πέμπτον τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων σχόλια q volumine edimus[2]). sequuntur ἐξήγησις τοῦ ἐφεσίου κυροῦ μιχ τὸ πέμπτον τῶν ἠθικῶν, εἰς τὸ ζ τῶν ἠθικῶν (Eustratii), σχόλια τ εἰς τὸ ϛ τῶν ἠθικῶν (Anonymi Aldinae), Ἀσπασίου εἰς τὸ θ τῶν ἐξήγησις μετὰ (sic!) τοῦ Ἐφεσίου εἰς τὸ θ (pro τ) τῶν ἠθ., εἰς τὸ ᾱ τ ἠθ. in fine: ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰωάννου τ πούλου κωνσταντινοπολίτου ἐν τῇ τῶν βριτανικῶν νήσῳ ἀγγλίας. ἔν τ καλουμένῃ ῥαδινῃ· μηνὶ μαΐῳ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἔτους ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου ἡμ Χριστοῦ σαρκώσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ πέμπτῳ· ἤτοι ͵α͵υ

G Plane gemellus codex extat Oxoniensis Collegii Novi 240/2 librarius subscripsit ἐτελειώθη ἡ παροῦσα βίβλος διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰω σερβοπούλου κωνσταντινοπολίτου ἐν τῇ τῶν βριτανικῶν νήσῳ ἀγγλί ἰουλίῳ τῇ τρισκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ πέμπτῃ· ἔτους ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου ἡμ χριστοῦ σαρκώσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἑβδόμῳ ἤτοι ͵α͵υ͵ζ͵ω. in librum quintum commentarii inscriptio deest. recentior nes librarius addidit: *Est altera interpretatio in quintum librum q tinuo haec sequitur fere eisdem verbis cum ista, nisi quod ista ab* [illegible] *et cura.* Michaelis commentarium praecedunt haec ἐξήγησις τοῦ ε͵ῳ τῶν ἠθικῶν παράμιξος τῇ προτέρα. (cf. Bywater V, 554.)

[illegible] B 95 sup. fol. bombyc. saec. XIV f. 38 Εὐστρ [illegible] πολίτου νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ ᾱ τῶν ἀρ. ἠθ. νικ., f. 63 σχόλια

[1] Quod in exemplaribus Aldinis non semel viri docti animadverterunt, [illegible] errit, ut nonnulla, quae in aliis mendose scripta sint in aliis emendaren [illegible] μὲν τοῦδε sicuti libri manuscripti, in aliis τὰ p [illegible] gitur: cf. Vitelli praef. ad Ioannis Philoponi in Physica p. XVIII.

[2] Cf. *Andr. Schottii Vitae comparatae Aristotelis ac Demosthenis Auy.* [illegible] *Nicomachea exposuerunt Graeci varii interpretes uno volumine* [illegible] *Bernard. Feliciano expressi. possunt tamen multis par* [illegible] *Alexandri Aphrodisiei. habent et docti qu* [illegible] *Graeci Anonymi. Latine quidem conversam, non* [illegible] [illegible] 1171. [illegible]

τῶν ἀρ. νικ. ἠθ., f. 72 inscriptione omissa ἀναγκαῖος ἦν. f. 84ᵛ Ἀπασίου ἐξήγησις εἰς τὸ δ' [sunt vero commentaria anonyma in libros II III IV editionis nostrae], f. 95ᵛ ἐξήγησις τοῦ ἐφεσίου κυρίου Μιχαὴλ εἰς τὸ ε̄ τῶν ἠθικῶν, f. 113 εὐστρατίου τοῦ νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ ζῆτα τῶν ἀρ., f. 137ᵛ Ἀσπασίου σχόλια εἰς τὸ ἦτα τῶν ἠθ. ἀρ., f. 154ᵛ Ἀσπασίου σχόλια εἰς τὸ θῆτα τῶν ἠθ. ἀρ., f. 167ᵛ Εὐστρατίου νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ ἰῶτα τῶν νικ. ἠθ. ἀρ. f. 165ᵛ auctoris nomine evanido ἐξήγησις εἰς τὸ ι τῶν ἠθ. ἀρ. ex multis scholiis quae margini adscripta sunt unum attulisse iuvabit, compositum scilicet a viro docto, qui et Aspasium et Anonymum ad librum tertium in unum usum convertit et commentarium anonymum Philopono tribuit. est vero f. 82ᵛ ad explicandum Aristotelia Γ 10 p. 1118ᵃ 26: ὁ Ἀσπάσιος τῇ ὀσφρήσει γράφει [p. 90, 10 vide cod. Z] καὶ οὕτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει· φαίνονται φησὶν οἱ σώφρονες ἐπὶ μικρὸν ἢ οὐδὲν τῇ ὀσφρήσει χρῆσθαι· ὡς τῶν μὲν σωφρόνων μετρίως χαιρόντων ταῖς ὀσμαῖς, τῶν δ' ἀκολάστων καθ' ὑπερβολήν. ἢ ὁ λόγος φησὶ περὶ ἀκολάστων· χαίρουσι γὰρ οἱ ἀκόλαστοι τῇ ὀσφρήσει τῇ ἀπὸ τῶν βρωμάτων ἢ ποτῶν πλὴν οὐ καθ' αὑτά· ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει ἥτις πᾶσα δι' ἁφῆς ἐστίν. ἔστι μὲν οὖν ἡ κρίσις τῆς γεύσεως. ἤδη δὲ ἔξιν τινὲς τοσαύτην πεποίηνται· ὥστε διαγινώσκειν ἐκ τῶν ὀσμῶν τοὺς οἴνους τὸν γλυκὺν καὶ τὸν αὐστηρὸν καὶ τὰ ὄψα ἀρτύουσιν ὀσμώμενοι. ἀλλ' ὁ μὲν ἀσπάσιος ταῦτα. βελτίονας δὲ ὁ φιλόπονος οἱ ἀκόλαστοι φησὶν οὐ χαίρουσι τῇ γεύσει ἤτοι τῇ κρίσει τῶν χυμῶν ἢ γεύσει κρίνουσι τὸ γλυκύ τε καὶ μή· ὃ γίνεται τῇ γλώσσῃ· ἀλλὰ μᾶλλον τῇ ἀπολαύσει· ἥ δι' ἁφῆς πᾶσα γίνεται· ἐπὶ πολὺ γὰρ καὶ κατακόρως ἐπιθυμοῦσιν ἐμφορεῖσθαι καὶ ἐφάπτεσθαι τοῦ ἡδέος. (= p. 171,6 h. ed.)

Laurentianus 85,1 bombycinus, fol. saec. XIV: f. 345 Eustratius in librum I, inscriptione omissa, f. 362ᵛ commentaria Aspasii in libros II III IV, auctoris nomine uni libro IV addito, f. 370 σχόλια τοῦ ἐφεσίου in l. V; sequuntur f. 376 Alexandri Aphrodisiensis capita moralia 3 30 10 ex quaestionibus excerpta, adscriptione non adiuncta cf. quae exposuimus Mus. Rhen. 39, 312 et Ivonis Brunsii praef. ad Alexandri scripta minora II p. XXVI), f. 376ᵛ τοῦ κυροῦ Εὐστρατίου τοῦ νικαίας σχόλια εἰς τὸ Ζ τῶν ἠθ. νικ. τοῦ Ἀρ., f. 391ᵛ σχόλεον εἰς τὸ ἦτα τῶν ἀρ. ἠθ. νικ., f. 395 Ἀσπασίου εἰς τὸ ἦτα τῶν Ἀρ. ἠθ. νικ. οὐ κατ' ἀρχὰς ἀλλ' ἀπὸ τοῦ μέσου, f. 399ᵛ Ἀσπασίου εἰς τὸ Θῆτα τῶν Ἀρ. ἠθ. νικ., f. 402 ἐξήγησις μιχαὴλ ἐφεσίου εἰς τὸ ἰῶτα τῶν ἠθικῶν, f. 408 Michael in l. X inscriptione non addita.

Mutinensis 197 (II. G. 4) chartaceus, saec. XV—XVI, ad Laurentiani 85,1 similitudinem tantum accedens, ut ex eo transcriptus esse videatur. in fine: τὸ παρὸν βιβλίον πέρας εἴληφε προστάγματι καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐκφανεστάτου

[illegible] Ἀλέξανδρου περὶ τοῦ καρπαίων ἄργοντος· καὶ τὰ ἑξῆ
Th. W. Allen. *Notes on G[illegible] Manuscripts in Italian libraries* p. 19

Vaticanus gr. 1622 chart. fol. saec. XV eandem collectionem si
libris eisdem titulis praescriptis continet. cf. Brandis, *Die Aristote*
Handschriften der Vaticanischen Bibliothek p. 29.

Eadem continet codex Berolinensis (ex collectione Caroli M
fol. 58. 59 (Acc. 1889. 304) saec. XV exeuntis, ut videtur. librorum
iidem sunt qui Laurentiani 85,1, nisi quod Aspasii librorum II III
mentariis Eustratii nomen inscriptum sit, et ubi liber X incipit in
gine manus recentior addiderit εἰς τὸ Κ Ἐφεσίων.

Eiusdem collectionis exemplaria supersunt et Barberinus II 44
XVI et Vossianus (Leydensis) fol. n. 12 saec. XVII. uterque enim
Eustratii in l. I commentarium Aspasium in I II III IV exhib
Aspasii nomen libri IV commentario praeponunt, cum Eustratium
rem librorum II III nominent. Barberinus post Michaelem in l.
cerpta ex Alexandro, de quibus diximus addit, ultra non progre
Vossianus in medio libro V desinit verbis τὰ καθέκαστα τὰ κατ' αὐτά
f. 72. 3[illegible]

Vaticanus gr. 269 chartaceus duobus voluminibus constans A.
I f. 106 τοῦ κυρίου εὐστρατίου τοῦ νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ α ἀρ. ἠθ. νικ.
ad verba καὶ ὅσαι ἄλλαι κατορθοῦνται f. 31ᵛ 28 Aldin. = p. 120,22 ed. n
f. 156ᵛ λύσις τινῶν ἰατρικῶν ἐρωτήσεων), f. 157ᵛ ἀρ. ἠθ. νικ. ε. σχό
εσίου, f. 184 excerpta ex Alexandro Aphrodisiensi, II f. 185 τοῦ
σχόλια εἰς τὸ ζ τῶν ἠθ. νικ. τοῦ ἀρ., f. 243 σχόλια εἰς τὸ ητα, ubi adsc
est ab alia manu σῦμαι ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ Φιλοπόνου ἔστιν, f. 265 Α
ε. ϑ τῶν ἀρ. ἠθ.. f. 280ᵛ ἐξήγησις μιχαὴλ τοῦ ἐφεσίου εἰς τὸ ἰῶτα
ex 9) τῶν ἠθικῶν, sequitur f. 318 liber decimus, nulla inscriptione ad

Vaticanus gr. 320 pergamenus 4° saeculi XIII; in primo folio τ
[illegible] ἐξήγησις εἰς τῶν τοῦ ἀρ. ἠθ. νικ. ι καὶ κ
nono inscriptum nil est, f. 92 ἐξήγησις τοῦ κάππα τῶν ἠθικῶν. multi
verba incorrupta servavit, ubi reliqui codicis errant, tamen plurimis
polationibus inquinatus est, ut pro solido fundamento haberi neque

Parisinus gr. 1927 saec. XVI f. 1 Εὐστρατίου νικαίας ἐξήγησις
[illegible] βιβλίον α, f. 92 in margine a manu recentiore εἰς τὸ ὁ
[illegible] ἐξήγησις (i. e. Aspasii), f. 111ᵛ Εὐστρατίου νικαίας ἐξήγησ
[illegible] καγείων ἀρ. (i. e. Aspasii), f. 124 ἐξήγησις εἰς τὸ

ἠθ. νικ. (Aspasii), f. 148^{v} Ἀσπασίου φιλοσόφου ὑπόμνημα εἰς τὸ Δ τῶν ἀρ. ἠθ. νικ. (= Aspasii), f. 168^{v} Ἀρ. ἠθ. νικ. ἓ^{ον}. σχόλεα τοῦ ἐφεσίου: desinit verbis (f. 192^{v}) ὑπερεχόμενος δὲ καὶ ἐλλείπων ὡς τὰ = Aldin. f. 69, 47; in margine: μετὰ τοῦτο λείπει τετράδια ὀκτὼ ἃ πρὸ τῆς ἐμῆς ἐπιστασίας ἀπολώλεσαν ὡς αὐτός φησιν ὁ δεσπότης (idem f. 193 nisi quod πρὸ τούτου κτλ.), f. 193 προδείξεων αἱ προτάσεις ἀναγκαῖα = Aldin. f. 92,12 in Eustratii commentario ad librum VI, f. 267 σχόλεον εἰς τὸ Η τῶν ἀρ. ἠθ. νικ., f. 313 Ἀσπασίου ἐξήγησις εἰς τὸ θῆτα τῶν ἀρ. ἠθ. νικ. f. 335 Michael in l. IX (nulla inscriptione addita), f. 382 ἐξήγησις τοῦ κάππα τῶν ἠθ. νικ.

De latinis commentariorum versionibus innumeris fere libris servatis agere inutile duximus, quippe quae omnes a medii aevi viris doctis additamentis auctae sint, quae non tam ad Aristotelis verba explicanda quam ad Christianae doctrinae consensum demonstrandum conquisita sint, qua de re vide quae in praefatione ad Aspasium indicavimus p. VIII. neque deesse codices graecos ex latinis versis veluti Parisinos gr. 2050 et 1926 ibidem p. VII post Roseum expositum est.

Restat ut viris doctis gratias agamus qui huic quoque editioni consilio et studio faverunt, Hermanno Usenero, qui quae de commentario libri quinti collegerat nobis liberaliter concessit, Ingram Bywaterо, quo intercedente codices Oxonienses Gottingam nostrum in usum transmissi sunt, Hermanno Diels, qui innumeris locis errores nostros graviores leviores correxit, quae aetas corruperat ingenio restituit, neque unquam operam saluberrimam ultro afferre destitit.

Hamburgi. Gustavus Heylbut.

SUPPLEMENTUM PRAEFATIONIS

CODICUM IN ADNOTATIONE NON ADHIBITORUM SPECIMINA COMPLE

Berolinensis 58/59 (Acc. 1889. 304)

p. 461,1 ἐξ[...] τῶν [...] τῆς corr. ex ἰσότητος || 9 εὐπορεῖ corr. ex εὐ πορεῖ || 10 [...] μεταχ[...] 16) om. 17 πρὸ τούτου] παρόντ[...] 21 ἐῤῥωμένη || **p. 462,1** εἰπὼν add. m. 2 in mar. [...] 2 καὶ γὰρ καὶ [...] 5 ἡ μὲν—ὁμοίοις om. || 6 ἡ] ἡ [...] 7 ἡ [...] 8 κα[...] δ' || 14 καὶ om. || 16 εἰσὶν add. m. 2 || ἀνομοειδεῖς corr. ex ἀνομοειδεῖς corr. ex οὕτως || 29 ὁμογενεῖς] ὁμοίους || 31 αὐτὸ corr. ex αὐτῷ || **p. 463,3** οὔ[...] γρήγ[...]

Vossianus f. n. 12

Aldinae f. 69r 27 λέγεται bis || καὶ ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως || 28 πολλα] ολιγα || ολι[...] 30 αὖ εἰς] αὖθις || ἔγει] ἔγειν || 32 καὶ ἀλλαγὴ] 34 οὕτως] οὕτω καὶ || σκ[...] ρόρ—ὑποδημάτων (35) om. || 37 ἐπεὶ] ἐπειδὴ || διπλῆ] διπλασίων || 38 οὕτω [...] 40 ἐπεὶ—οἰκίας (43) om. || 45 ἑκάτερος || 46 εἰ] ἂν || 47 ὡς ὁ οἰκοδόμος || 50 [...] 2 σκυτέα [...] 52 3 om. || f. 69v 2 σηλοῖ—τσασθῆναι (4) om. || 5 το om. [...] μὲν] μέν τισι μέντοι [...] 8 ὁ om. || στανὶ ὁ τας] γεωργῶν || 9 post αλλατ[...] πρὸς ἀλλήλους καὶ στέργουσιν ἀλλήλους

Laurent. 85. 1

p. 407,1 σχόλιον εἰς τὸ ἦτα τῶν ἀριστοτέλους ἠθικῶν νικομαχείων || 4 et 6 ἄλλ'—ἀρετῆς (7) om. || 7 διεχώρησε] 23 παρὰ] περὶ || **p. 408,1** ἀκόλαστον [...] [...] ἀκρατεστι θερμότη[...] 22 ἐστὶν] ἔστι δὲ || 23 ει[...] εἴδη [...] 29 ἐν ἀρεταῖς] ἐναρέτοις [...] 31 τοῖς ἡμιθέοις] 32 ὁ ὁμηρ[...] [...] [...] [...]

Consentit in plerisque Vat. gr. 1622, in his tantum differen

p. 407,1 σχόλιον [...] **p. 408,2** καὶ (ante τὸν λ [...] om. || 17 τοῖς || 28 εἴδη

Vat. gr. 269

p. 1,1 τοῦ κυρίου εὐστρατίου τοῦ νικαίας ἐξήγησις εἰς τὸ α ἀριστοτέλους ἠθικῶν νικομαχείων || 4 ἄμφω] ἄμφω ταῦτα || 5 μετιόντων ἀνθρώπων || 8 ἐνεστὼς || 13 ἡμῖν || 16 αὐτὸν om. || εὐ ἡμᾶς || 22 ἅτε om. || 27 καὶ τὸ οἰκονομικὸν ,| **p. 2,**1 τοῦ] τὸ | 2 τε om. || γίνεσθαι || 3 παραδεδομένοις || 5 μηδαμῶς || 6 πράξη || 10 φωκυλίδης || 12 χαίρων || 19 οἱ om. || 24 καὶ (ante κατὰ) om. ,| 26 μόνον || 27 ὑποτίθεται || 28 ποίων] πόρων || 32 πρῶτον om. ,| 34 τῶν om.

Vat. gr. 320

p. 618,21 τοῖς ἀμφοτέροις ,| 23 νόμους] τῶν νόμων || 24 συναθροῖσαι || 25 τὴν πολιτικήν || ὡς] ὥσπερ φησὶ || 26 φησὶν om. || τὰς ἰατρικὰς βίβλους | 27 αὐτὰς || 29 τοῦτο μὲν | 31 μὴν] μὲν || 32 καὶ διὰ ἰερώτων || 34 ἰερῶτας || τὴν γαστέρα || 35 τί] τό τι ,| μὴ πρᾶξαι || **p. 619,**2 post ἅμα add. καὶ ἐμπειρικοῖς ||' 3 οὕτως | 4 ὡς συναγωγὴ] αἱ συναγωγαὶ | καὶ] ἤτοι τοῖς ,| 7 ὑπάρξαι || 9 ἀνερευνήτων || 11 ἐπειδὴ ,| πολιτείας ,| 12 post ὁηλαδὴ add. καὶ τῆς τοιαύτης πολιτείας || 16 μὴ δὲ εἰς || 19 καὶ τὰς νομοθεσίας || 21 τί ἐστι πόλις || 22 post φησὶ add. καὶ ὅσον δυνατὸν ἐμοὶ ,| τελειωθεῖ || 27 περὶ τῶν ἀρετῶν πραγματεία || 28 ἐν ἐκείνῃ || **p. 620,**1 ἢ τὴν ἐπίφωμον φιλαυτίαν || ἀλλὰ διὰ τὴν || 5 τὴν πόλιν || 6 τῆς πολιτείας || ἀλλ' οὐ || 8 post ὅτι add. τοῦτο ὠφελεῖσθαι μέλλομεν ,| τίς ἐστιν ,| 11 ὅτι πλείονα || βέλτιονα || 14 μὲν οὖν || ἐχέτωσαν || post σχολαί add. καὶ αὐτὸ τὸ κάππα || 15 κατασπάζομαι om.

MICHAELIS IN LIBRUM V COMMENTARII

SPECIMINA

secundum Coislin. 161.

Ἐξήγησις τοῦ ἐφεσίου κυρίου μιχαὴλ εἰς τὸ ε̄ τῶν ἠθικῶν. ἐν τῷ παρόντι πέμπτῳ 59v βιβλίῳ ὄντι τῶν τῆς Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων πραγματείας πρόθεσίς ἐστιν εἰπεῖν περὶ τῆς μερικωτέρας δικαιοσύνης καὶ τοῦ συστοίχου ταύτῃ δικαίου τῶν ἀντικειμένων τε τούτοις ἀδικίας καὶ ἀδίκου. διττὴ γὰρ ἡ δικαιοσύνη λέγεται, ἥ τε ὅλη ἀρετὴ καὶ ἡ προκειμένη, ἥτις καὶ ἀντιδίῃρηται τῇ φρονήσει τῇ ἀνδρείᾳ τῇ σωφροσύνῃ, ὧν ἑκάστη πρὸς τῷ δικαιοσύνῃ λέγεσθαι καὶ ἰδίως ἡ μὲν φρόνησις, ἡ δὲ ἀνδρεία, ἡ δὲ σωφροσύνη ὀνομάζεται. ἡ δὲ προκειμένη ἀρετὴ δικαιοσύνη μὲν λέγεται καὶ ὀνομάζεται τῷ τῆς ὅλης δικαιοσύνης ὀνόματι, 10 ὄνομα δ' ἴδιον οὐκ ἐκληρώσατο, ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖνος ὁ Ὀλυμπιονίκης οὐ Σωκράτης, οὐ Πλάτων, οὐκ Ἀριστείδης, ἀλλὰ τῷ κοινῷ πάντων ἀνθρώπων ὀνόματι Ἄνθρωπος ὠνομάζετο, οὕτω καὶ ἡ παροῦσα ἀρετὴ δικαιοσύνη καλεῖται τῷ κοινῷ τῆς ὅλης δικαιοσύνης ὀνόματι. εἰσὶ δὲ αὐτῆς μέρη δύο, τό τε διανεμητικὸν δίκαιον καὶ τὸ διορθωτικόν. τί δὲ τούτων ἑκάτερον ἔστιν, ἐροῦμεν, ὅταν καὶ ὁ θαυμάσιος Ἀριστέλης περὶ τούτων λέγῃ.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖσαι πράξεις.

Ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ἐστιν ἐπιστήμης θεωρεῖν τἀναντία, οἷον μουσικῆς τὸ [illegible] σμένον καὶ ἀνάρμοστον, ἀριθμητικῆς τὸ περιττὸν καὶ ἄρτιον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, ἔστι δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῇ ἀδικίᾳ καὶ τὸ δίκαιον τῷ ἀδίκῳ ἐναντία, εὔλογόν ἐστιν, ἵνα μὴ λέγωμεν

[illegible] περὶ ἁμαρτεῖν ἢ εὖ εἰπεῖν περὶ ποίας πράξεις τυγχάνουσιν. ὡς γὰρ ἡ βελτία καὶ [illegible] ἦσαν καὶ ἡδοσθ τὰ περὶ τοὺς πολέμους, καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολ [illegible] περὶ τὰ τοιαῦτα ἡδοναὶ ἄρρενος καὶ θήλεος, οὕτω καὶ ἡ πρακτικὴ ἀκολ [illegible] τοίνυν καὶ αὐτῶν, ὡς ἐν εἴδει πρώτων, τελεία μέν ἐστιν ἡ περὶ ταῦτα ἐμπειρία καὶ [illegible] πρᾶξις τὴν οἰκείαν διανομήν, οὖσαν κατὰ τὴν γνωστικὴν δύναμ [illegible] τῶν ἐπιτηδείων οὖσαν καὶ αὐτὴν κατὰ διανομήν· ὃ δὴ τὴν γνωστ [illegible] πρακτικήν, ὧν τὴν διαφορὰν ἐρρήμεν, ὅταν λέγῃ περὶ αὐτῶν ἐν τῷ πρώτῳ [illegible] δὲ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη (ἀντὶ τοῦ τίνων μεσοτήτ ἐστιν ἡ δικαιοσ [illegible] αἱ ἀρεταὶ μεσότητες· ἐπιζητοῦμεν γὰρ καὶ τίνων μεσότης ἐστίν· ἔστι δ᾽ ὡς ἐκεῖ [illegible] ἀνθρώπου καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰ πάθη τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπαινοῦνται· ἡ δὲ [illegible] ἐστὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην τὰ προσήκοντα· ὅρα γὰρ [illegible] [illegible] τῶν τοιούτων καὶ αὐτὰ ἡ αὐτὴ τῶν παθῶν ἀπαρτίσουσα ἐμφανῆ, καὶ [illegible] ἐστὶ τὸ μέσον ὅρα· ἐπειδὴ λέγει ὡς καὶ περὶ ὑπεναντίωσιν τὰ τοῦ πολ [illegible] ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἐπιφερομένοις. καὶ τὰ τοῦ [illegible] τοῦ ἐναντίου. ὃν καὶ τὴν ἀδικίαν τὰ τῶν ἀνομιῶν πάντα λέγων ὁρ [illegible] πάντας τὴν αὐτὴν ἐξιν ἀνομίαν τοὺς λόγους διανοούμενος ἐφ᾽ ἧς βούλ [illegible] καὶ πράττειν. ἔστι δὲ ὁ λόγος οὗτος· λέγων τὸν ἀδικοῦντα ἔστιν ὅτε μὲ ἐν τοῖ [illegible] ἀδικα πράττειν οὐ ὁρίσασθαι δεῖ τὸν ἀδικοῦντα· οὐ γὰρ οἷόν τ᾽ ἐστὶ τοῦτον ὁρίσασθαι 15 λαχόντες λεγομένων ἀπόδουναι· ἡ δὲ ἀνομία ὡς πρῶτον αὐτὸν τοῦ πολ [illegible] [illegible] ὅτι τοῦτο ἐπῆνεγκε ὅτι καὶ [illegible] ὡς [illegible] πρὸ ὡς [illegible] ἀπορεῖ, τοῦτο λαιοσυνῃ· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν [illegible] τῶν ἐπιστημῶν καὶ τ [illegible] ἐστιν· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ γνώσεων οὐ [illegible] ἐπιστήμων τὸν αὐλητὴν ἢ τὸν κιθαριστὴν ἢ τὸν ἰατρὸν ἢ τὸν στρατηγὸν, ἐπεὶ ὅτι καὶ τὰς ἐπιστήμας ἕξεις πολλαχοῦ λέγει ὧδε [illegible] ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη ἕξιν ἀρ᾽ ἧς ἕξεως τὸν αὐτὸν πρᾶττειν [illegible] ἀ τινος ἕνεκα ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπογραφῇ προσήκει τὸ βούλεσθαι· καὶ τοῦ [illegible] [illegible] καὶ πράττουσι· δυνατὸν γάρ ἐστι καὶ τὸν ἰατρὸν [illegible] τὸν γραμματικὸν ποιῆσαι ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τοιούτων. ἐκείνας γὰρ οὐ δεῖ ἐν τῷ [illegible] ἕξεις εἶναι ἀλλ᾽ ἐν τῷ δύνασθαι

[illegible] p. 1129a27 [illegible] [illegible] [illegible]

Ald. f. 72r27 (ad p. 1135a23) ἐπεὶ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῆς παρούσης πραγματείας περὶ ἀκουσίου καὶ ἑκουσίου εἴρηκεν, οὐ γρὴ ἡμᾶς πάλιν ἐνταῦθα μνείαν ποιουμένου τοῦ Ἀριστοτέλους πονεῖν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐκεῖσε γεγραμμένων τοῖς ἐξηγηταῖς σχολῶν ἔτι σωζομένων τὰ εἰς σαφήνειαν τῶν προκειμένων συντείνοντα μετενεγκεῖν.

Ald. f. 77r28 (ad p. 1137a28) ἐν δὲ τῇ λέξει τῇ οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς τὸ ἴσως πρόσκειται διὰ τὸν Πλάτωνα λέγοντα ὅτι ἔστιν ἀρετὴ θεοῦ· ὥστε εἰ ἔχει ἀρετὴν ὁ θεός, ἔσται καὶ δίκαιόν τι ἐν αὐτῷ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ γρήματα. ὁ μὲν οὖν Πλάτων, ἀρετὴν εἶναι ἐν τοῖς θεοῖς, Ἀριστοτέλης δὲ οὐκ ἀποδέχεται τὸ δόγμα, φάσκων ἐν ἄλλοις, ἐὰν ἡ ἀρετὴ μετρῇ τε καὶ τάττῃ τὰ πάθη, ἔστι δ' ἐν τοῖς θεοῖς ἀρετή, ἔσονται ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ πάθη.

EUSTRATII ET MICHAELIS
ET ANONYMA
IN ETHICA NICOMACHEA
COMMENTARIA

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ Ι ΠΡΩΤΟΝ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ.

Τῆς φιλοσοφίας εἰς δύο διαιρουμένης, λέγω δὲ τὸ θεωρητικόν τε καὶ πρακτικόν, περὶ ἄμφω ὁ Ἀριστοτέλης ἐσπούδασεν, ὥστε πραγματείας ἐπ' ἀμφοῖν ἐκθέσθαι τὰς τῶν μετιόντων τεχνούσας καὶ ἐπιστημούσας ψυχὰς κατὰ τὸ ἁρμόδιον ἑκάστῳ ὑποκειμένῳ. τοῦ γοῦν θεωρητικοῦ αὖθις καθ' ὑποδιαίρεσιν εἰς τρία διαιρουμένου, εἰς τὸ φυσικὸν θεολογικόν τε καὶ μαθηματικόν, ὁ νῦν ἡμῖν ἐνεστηκὼς ἐν τῇ σκέψει λόγος περὶ οὐδενός ἐστι τούτων ἀλλὰ περί τινος τῶν ὑπὸ τὸ πρακτικόν. διαιρουμένου γὰρ καὶ τούτου εἰς τρία, εἰς τὸ ἠθικὸν εἰς τὸ οἰκονομικὸν καὶ εἰς τὸ πολιτικόν, περὶ τοῦ ἠθικοῦ τι συνταξαι σκοπὸν εἰλόμεθα, τὴν πρὸς Νικόμαχόν τινα γενομένην τοῦ Ἀριστοτέλους πραγματείαν προὐθέμενοι. καὶ τινα πρὸς αὐτὴν εἰπεῖν διελέγοντες, τινὸς τῶν μάλιστα λόγου ἀξίων ἡμᾶς πρὸς τοῦτον ὑπερθέσεως καὶ τινα ἐκθέσθαι σαφήνειαν τοῦ πρώτου τῶν Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων ἐντειλαμένου, ὃν οὐκ ἦν παραιτεῖσθαι (διὰ τὸ ἐν πολλοῖς αὐτὸν ἀναγκαίοις εὑρεῖν ἡμᾶς εὖ ἐργασάμενον· αἰδετεῖν δὲ τὸν οὕτω πρὸς ἡμᾶς διακείμενον καὶ παραιτεῖσθαί) τι τῶν δυνατῶν ἐπιτάττοντα ἄγνωμον ἅμα καὶ ἀφιλόσοφον. εἰ γὰρ τοὺς εὑρέτας ἀξιοῦντας παραιτησόμεθα. πότε προῖκά τισιν ὠφελείας αἴτιοι φανησόμεθα, ἢ καὶ ἀγνῶτάς τινας ὀνήσομεν, τῆς θείας ἐντολῆς καὶ τοῖς βλάπτουσιν ἀπαιτούσης ἑτοίμους πρὸς ὄνησιν γίνεσθαι, ἵν' οὕτως εἴη καθ' αὑτὸ τὸ φιλάνθρωπον κατορθούμενον, ἅτε καὶ πρὸς τὸν αἴτιον φέρον μίμησιν, ὃ καὶ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας οἰκειότατον μάλιστα. πρῶτον τοίνυν ῥητέον, τί διενήνοχεν ἀλλήλων τὰ τρία εἴδη τοῦ πρακτικοῦ, ἔπειτα τί ἐστιν ἕκαστον τούτων, καὶ τρίτον τίς ἡ ἐκ τούτων ἑκάστου τοῖς ἀνθρώποις ἐπιγινομένη ὠφέλεια, ἵνα τήν τε γνῶσιν αὐτῶν ἔχωμεν καὶ προθυμότεροι γινώμεθα πρὸς τὸ ταῦτα μ. τ. χ. ἐσθαι. διαφέρουσι τοιγαροῦν ἀλλήλων τὸ ἠθικὸν τὸ οἰκονομικὸν καὶ τὸ

3 δὲ B: δὴ a 4 ἄμφω B: ἄμφω ταῦτα a 5 μετιόντων B: μετιόντων ἀνθρώπων a 7 φυσικὸν B: φυσιολογικὸν a 8 ὁ νῦν B: ὅδε νῦν a 15 ὃν B: ὃ a διά – παραιτεῖσθαι (17) a: om. B 16 εὖ ἡμᾶς a 22 ἅτε B: om. a

πολιτικὸν πρῶτον μὲν κατὰ τὰ ὑποκείμενα, ὅτι τοῦ μὲν καθ' ἕνα ἄνθρωπον ἡ βελτίωσις, ὥστε καλόν τε καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι τοῖς ἐν τῇ ἠθικῇ πραγματείᾳ παραδιδομένοις ἑπόμενον, φρονίμως τε ζῶντα καὶ τὸν οἰκεῖον λόγον ἔχοντα ὑμοῦ καὶ ἐπιθυμίας ἐπικρατῆ, μέτρον τε ἐπιτιθέντα τῶν ὁρμῶν αὐτοῖς καὶ μηδαμοῦ συγχωροῦντα τούτοις ὡς ἔτυχε φέρεσθαι, ἵν' ἐν τοιαύτῃ τις ἕξει καθίσταιτο, ὡς ὅπερ ἂν πράξαι ἕτοιμος εἶναι λόγον ἀποδιδόναι ὀρθόν, καθ' ὃν αὐτῷ τὰ πεπραγμένον τετέλεσται, κἂν μηδεὶς εἴη ὁ τὸν λόγον ζητῶν, αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν ἀπευθύνεσθαι, ἑαυτὸν ὡς ἔχει κρίνοντα καὶ ἑαυτὸν ἐξετάζοντα, ἵν' ἐν μηδενί ποτε τοῦ εὖ ἀπολείποιτο, ὡς ἐφ' ἑκάστου λέγειν τῶν πεπραγμένων ὡς Φωκυλίδης "πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί δέ μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;" καὶ κρίσει ὀρθῇ ἑαυτὸν εὑρίσκοντα ἐν ταῖς πράξεσι τοῦ εὖ ἀντεχόμενον χαίρειν ἐν τῇ κατορθώσει τοῦ δέοντος· ὡς τοιούτου ὄντος τοῦ πολιτικοῦ ἑαυτοῦ ἐκπεπτωκότος ἐπαινεῖσθαι ἢ διὰ τὸ τῶν ὑποκειμένων ἀβέβαιον ἢ διὰ τὸ τῶν ὁρέξεων ὀχληρότατόν τε καὶ βίαιον ἢ διὰ τὸ τοῦ λόγου ἴσως ἐνδόσιμον καὶ πρὸς τὰς ἐνστάσεις μαλακὸν καὶ ὑπόχαυνον ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον· ὡς τῆς πρακτικῆς ἁπάσης περὶ ἐνδεχόμενα καταγινομένης καὶ οὐκ ἀναγκαίως ἐχούσης κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν τὰ τέλη ἑπόμενα. καὶ περὶ μὲν τοῦ ἠθικοῦ ταῦτα· τῷ δὲ οἰκονομικῷ οἰκίαι καὶ οἱ ἐνοικοῦντες τὰ ὑποκείμενα καὶ ὅσα τούτοις συντελεῖ πρὸς σύστασιν ὁμοῦ καὶ τὴν σὺν κατορθώσει συνοίκησιν, ὡς τυγχάνειν τε ἕκαστον ὧν δεῖ κατὰ τὸ ἀνάλογον καὶ μηδένα ἀποστερεῖσθαί τινος ἀνήκοντος κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἤθους ἢ τῆς τάξεως ἢ τῆς ἕξεως ⟨ἢ τῆς ἐνεργείας⟩ ἢ τῆς ὑπούσης φυσικῆς ἐπιτηδειότητος ἢ τῆς πρὸς τὸν ὁσπόζοντα εὐνοίας καὶ σχέσεως. πολλὴ γὰρ διαφορὰ καὶ κατὰ ταύτην τοῖς συνοικοῦσιν ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ εἶναι ἔχουσιν ἐπικρατούσης τῆς ἑτερότητος. οὐ γὰρ ἑαυτοῦ δεῖ μόνου φροντίζειν ὡς ἔχῃ καλῶς τὸν ἐν οἰκίᾳ ἐξάρχοντα ἀλλὰ καὶ τῶν οἳ αὐτῷ ὑποτίθενται, ὡς πᾶσι πάντα κατὰ τὸ εὖ διατίθεσθαι, καὶ περὶ ποίων οὐχ ἥκιστα, ὡς μηδενὸς τῶν δεόντων οἱ ἐν οἰκίᾳ λειπόμενοι δύναιντο συντηρεῖν τὴν συνοίκησιν. τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ οἰκονομικοῦ· τῷ δέ γε πολιτικῷ πόλις τὸ ὑποκείμενον καὶ οἱ ἐν αὐτῇ κοινωνοῦντες τῆς κατοικήσεως. ἐκ πολλῶν γὰρ οἰκιῶν ἡ πόλις συνέστηκε· καὶ ὥσπερ τὸν οἰκίας ἐξάρχοντα αὐτὸν εἶναι δεῖ πρῶτον καλόν τε τὸν τρόπον καὶ ἀγαθόν, εἶτα καὶ τοὺς συνοίκους εὖ διατίθεσθαι, ψυχῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν σωμάτων ἐπιμελόμενον, οὕτω καὶ τὸν πολιτικὸν ἄνδρα καὶ πόλεως προϊστάμενον ἕκαστον τῶν προεστώτων ἐν ταῖς οἰκίαις πολίτην χρὴ ποιεῖν ἀγαθὸν ἐννόμως ζῶντα καὶ τοῦ μετὰ λόγου ζωῆς ἀντεχόμενον, αὐτὸν ὄντα πρὸ πάντων τοιοῦτον, οἷον αὐτόν τε καθ' ἑαυτὸν ταῖς παντοίαις ἀρε-

1 τοῦ B: τῷ a 2 γενέσθαι B: γίνεσθαι a 5 μηδαμοῦ B: μηδαμῶς a 6 ὅπερ B: ἅπερ a πράξαι scripsi: πράξῃ Ba 7 κἂν B: ἢ ἂν a εἴη B: ἦ a 10 Φωκυλίδης] immo Pythagoras carm. aur. 42 cf. Nauck in Iamblichi V. P. p. 222 11 τί δέμοι B: τίμοι a 13 ἐκπεπτωκότος a: ἐκπεπτωκότα B 15 βίαιον B: βέβαιον a 21 δεῖ B: δή a 22. 23 ἢ τῆς ἐνεργείας a: om. B 26 μόνου B: μόνον a 31 συνέστηκε B: συνίσταται a 35 τῶν προεστώτων ἐν ταῖς οἰκείαις πολιτείαις a

ταῖς καλλυνόμενον καὶ ἀγαθυνόμενον καὶ ἱκανὸν εἰσέτι καὶ τοῖς πολιτευο- Iv
μένοις μεταδιδόναι τῆς ἀγαθότητος, παντοίως κηδόμενον πολιτῶν τε ἅμα
καὶ πόλεως ἢ καὶ πόλεων, εἰ πλειόνων τύχοι κρατῶν, εἰδότα καλῶς ὡς
ἕκαστος ἄρχων πλειόνων ὑφ' ὧν ἐπίσης αὐτῷ πρακτέον τῶν ὑπ' ἀγαθ-
ὀφειλέτης ἐστίν, οὐχ ἵνα τῶν ἴσων ἐκείνῳ ἢ ἀλλήλοις ἁπλῶς τυγχάνωσιν 5
ὅπαντες ἀλλ' ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. οὕτω γὰρ αἱ πόλεις συνίστανται, τοῦ
αὐτῷ ἀνήκοντος ἑκάστου τυγχάνοντος. αἱ γὰρ ἀποστερήσεις τῶν ἀνηκόντων
ἀδίκους μὲν τῶν πόλεων ⟨τοὺς⟩ προεστῶτας ἐλέγχουσι, ῥαθύμους δὲ περὶ τὰ
καλὰ ⟨τοὺς⟩ ὑποκειμένους διιστᾶσι. τὰς δὲ πόλεις ἐχούσας καλῶς ἄπορρή-
ζονται. τοιοῦτον γὰρ καὶ τὸ Εὐριπίδειον "ἐν τούτῳ γὰρ πάσχουσιν αἱ 10
πολλαὶ πόλεις, ὅταν τις ἐσθλὸς καὶ πρόθυμος ὢν ἀνὴρ μηδὲν φέρηται τῶν
κακιόνων πλέον". τέτταρα δὲ πάντα τῆς πολιτείας τὰ μέρη νομοθετικὴ 10
καὶ δικαστική, γυμναστικὴ καὶ ἰατρική. ἐπεὶ γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος
συνέστηκεν ἄνθρωπος ὧν τῶν πολιτῶν ἕκαστος, δεῖ μεθόδους εἶναι πρὸς
ἄμφω, δι' ὧν τῶν μερῶν ἑκατέρων τὸ κατὰ φύσιν καὶ βέλτιον ἢ παρὸν
συντηρηθήσεται ἢ ἀπολωλὸς ἐπανακληθήσεται. νομοθετικὴ μὲν δὴ τὰς
ψυχὰς κατὰ φύσιν ἐχούσας συντηρεῖ ἐν τῷ ἀγαθῷ, τοῖς ὀρθῶς κειμένοις
νόμοις μέτρῳ καὶ κανόνι χρωμένας καὶ κατ' αὐτοὺς πολιτευομένας. ὅπως
νίκα δέ τι διὰ ῥαθυμίαν παρασφαλεῖεν ἢ διά τινα προπέτειαν, ἡ δικαστικὴ 15
ἐφίσταται εὐθύνας τε ἀπαιτοῦσα καὶ διορθουμένη τὰς ἐκτροπάς. οὕτω δὴ
κἀπὶ τῶν σωμάτων· κατὰ φύσιν μὲν ὄντων καὶ ἐν ὑγείᾳ διακειμένων
γυμναστικὴ πρίστηται, διὰ τῶν καταλλήλων ἑκάστῳ καὶ συμμέτρων γυμ-
νασίων καὶ διαιτημάτων συντηροῦσα τὸ κατὰ φύσιν αὐτοῖς, ἐπὶ τὸ παρὰ
φύσιν δ' ἐκπεπτωκότων διὰ τὸ τῆς ὕλης ἀβέβαιον ἰατρικὴ παραγίνεται τῇ 20
φύσει ἐπικουροῦσα καὶ ἐφ' ὑγείαν ὡς ἐνὸν ἀνακαλουμένη τὰ ταύτης ἔκτρα-
πέντα σώματα. ἔστι δὲ ἠθικὸν μὲν εἶδος φιλοσοφίας πρακτικῆς ⟨περὶ κα-
τόρθωσιν ἠθῶν ἀνθρώπου καταγινόμενον, οἰκονομικὸν δὲ εἶδος φιλοσοφίας
πρακτικῆς περὶ σύστασιν οἴκου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ συναπάντων πάντων
περιποίησιν τὴν σκέψιν ποιούμενον, πολιτικὸν δὲ εἶδος φιλοσοφίας πρακτικῆς⟩
περὶ πόλεως καὶ πολιτευομένων σύστασίν τε καὶ εὐνομίαν τὴν ἀσχολίαν
ἐνδεικνύμενον. ἐκ δὴ τούτων φανερὸν καὶ τί τούτων ἕκαστον ἐν τῷ βίῳ
τοὺς ἀνθρώπους ὠνήσει τὸ ἀγαθὸν κατορθοῦν τὸ μὲν ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώ-
πων, τὸ δὲ κοινῶς τοῖς συνοικοῦσιν ἐν τῷ αὐτῷ, τὸ δὲ ἔτι κοινότερον
ἐν πόλει ἢ πόλεσιν ἢ καὶ ἔθνει ὅλῳ, ἴσως δέ γε καὶ ἔθνεσιν, εἰ πλείω
ποτὲ εἴη ὑπὸ ἑνὸς ἄρχοντος ἐπικράτειαν. καὶ παραδείγματα τούτων πολ- 25
λά τις εὑρήσει τὰς βίβλους μετιὼν τάς τε καθ' ἡμᾶς καὶ τὰς ὑφ' ἡμῶν. ἐν
πολλοὶ γὰρ ἀγαθοὶ παρά τε βαρβάροις καὶ Ἕλλησι ⟨καὶ ὡς⟩ καθ' ἑαυτοὺς
ὀρθῶς ζήσαντες καὶ ὡς μεθ' ἑτέρων ἐν οἴκοις καὶ ὡς ἐν πόλεσι τε καὶ

6 ἀλλ' ἢ B: ἀλλ' ἵνα a 8 et 9 τοὺς a: om. B 10 Εὐριπίδειον] Hecub. 306 sqq., ubi pro πάσχουσιν legitur κάμνουσιν 12 an τῆς πολιτικῆς? 14 δεῖ καὶ μεθόδους a 15 ἑκατέρων B: ἑκατέρῳ a, fortasse recte 18 αὐτοὺς a: αὐτὰς B 21 ὄντων B: ἐγόντων a 23 αὐτοῖς a: αὐτῷ B 26 ἠθικὸν B: ἠθικὴ a 26. 27 περὶ κατόρθωσιν ἠθῶν—φιλοσοφίας πρακτικῆς (29) ex libris interpolatis inserui: om. Ba 37 καὶ ὡς a: lacuna B

πωτε. καὶ τοὺς μὲν καθ' ἕκαστον περιττὸν καὶ ἀπαριθμεῖσθαι
γὰρ ὡς εἶπεν ὁμοῦ ἀνδρῶν εἰς μίμησιν ἐκτεθειμένοι εὑρίσκονται
ἡσυχῆ ζήσαντας καὶ κατορθώσαντας τὰ κράτιστα· Ἀβραὰμ δὲ κ
καὶ Ἰακώβ. ἐν οἷς καὶ Ἰὼβ οἰκονομίας ἀρίστης ἔστωσαν εἰς πο
κωλῦσι γοῦσε τε καὶ τὰ περὶ αὐτοὺς διαθέμενοι. Μωσῆς δὲ
ὡς ὕπατὸν ἀπόλυμμα πρωτίστων. μετὰ δὲ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ κ
παρ. Ἕλλησιν ἔστησε, εἰ χρὴ καὶ Σόλωνα παρ' Ἕλλησιν.
μεν τούτων αὖτις. ὅπερ δὲ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν περὶ τῶν Νικομαχε
κῶν καὶ τούτων τοῦ πρώτου, οὗ καὶ τὴν ἐξήγησιν ἀπῃτήμεθα.
ἤδη τίς ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τούτῳ. κοινῶς μὲν οὖ
ὅλην βιβλίοις περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν διδάξαι πασῶν προείπετο
νικῶς παραδοῦναι περὶ αὐτῶν. ὡς ἂν τοῖς παραδεδομένοις κανόσι
καὶ τούτοις πράξεις ἅμα καὶ λόγους παραμετροῦντες καλῶς καὶ
τῶν ἐνδέχεται τὸν οἰκεῖον βίον διεξαγωμεν τε καὶ διευθύνωμεν.
καὶ Ηικὰ ἐπιγράφεται ὡς πρὸς βελτίωσιν τῶν ἠθῶν συμβαλλ
ὡς αὐτὸ τοῦτο παραδοῦναι. πῶς ἂν τις ἀγαθὸς ἀποβαίη τοῖς ἤθε
δεόντως ἅμα πράξεις καὶ λόγους. Νικομάχεια δέ, διότι πρός τ
μαχον ἐκπεφώνηται, εἴτε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃς σ
κλητο, εἴτε πρός τινα ἕτερον οὕτως ὀνομαζόμενον· ὥσπερ καὶ
ἐκδεδώκεν ἕτερα πρὸς τινα Εὔδημον ἐκτεθειμένα τὴν αὐτὴν τοῦτ
ὄνομα. ἠθικὰ δὲ ὀνομάζονται ἀπὸ τοῦ ἔθους κατὰ τροπὴν τοῦ
ὅτι ὁ ἐπιτηδεύσας ἕκαστον αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπαινεταῖς ἐνεργείαις καὶ
οὕτως ἐν ἕξει γενέσθαι τῶν καλῶν καὶ δικαίων καὶ ἁπλῶς κατασ
δῶν τε καὶ πάσχοντων. καὶ κοινὸς μὲν οὗτος ἦν τοῖς ἠθικοῖς ἅ
ν δὲ τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς πραγματείας περὶ τοῦ τέλους ζητ
ν ὁρισταὶ σφόδρα κατορθοῦνται. ὅπερ εὐδαιμονία παρὰ τοῖς πο
ὀνομάζεται. τοῦτο δέ ἐστι καὶ τὸ τέλος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.
ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ παράγεται. ἔστι δὲ τοῦτο
πων ὑποστάσεων, τὸ ἀγαθὸν καὶ ἄμετρον τῶν τοιούτων ὑλῶν
ἀλόγων παθῶν καταστέλλουσα καὶ ὡς ἀρχηγῷ τῷ λόγῳ ἑαυτὴ
φρέσεσθαι πείθουσα. τελευταῖον δὲ καταντᾷ εἰς ἀπάθειαν. ὅπερ
παρ' ἡμῖν λέγεται. οὐ γὰρ τὸν ζητοῦντα τὸ τελειον μέχρι τῆς
σπεῦσαι νεκρώσεως τῶν ἀλόγων δυνάμεων, ὡς μόνον τοῦ λόγου
ν αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἀλογίας μηδαμῇ ἐνοχλούμενον, οὗ γενομένου
ἀνθρώπου ψυχὴ διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου
νων ἀκριβῶς γένεται ἤτοι νοῦς κατὰ μέλειαν. διὸ
πλείστης ὡς ἂν ἐνοῦσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν ἡγούμενον ἐν. ὅπερ
τοῦ καὶ ὁ μέγας Θεόφραστος. Δικαιοσύνη. ζητεῖ τοίνυν ὁ Ἀριστοτέλη
ν δ' ἐστὶ τινος τῶν πρακτῶν. πρὸς ὃ πρᾶξις ἀνθρώπου σπουδαίου
ἀγαθοῦ κρίσεως. ἔπειτα ἐν ποίῳ τούτου καὶ ἐκ τοῦ ποίου πρόβλημα

1 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 2 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
3 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 4 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
5 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 6 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
7 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 8 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
9 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 10 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
11 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 12 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
13 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 14 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
15 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 16 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
17 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 18 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
19 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 20 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
21 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 22 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
23 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 24 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
25 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 26 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
27 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 28 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
29 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 30 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
31 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 32 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
33 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 34 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
35 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 36 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
37 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 38 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
39 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 40 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
41 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 42 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
43 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 44 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
45 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 46 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
47 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 48 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
49 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 50 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
51 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 52 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
53 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 54 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
55 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 56 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
57 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 58 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
59 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 60 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
61 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 62 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
63 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 64 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
65 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 66 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
67 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 68 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
69 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 70 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
71 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 72 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
73 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 74 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
75 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 76 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
77 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 78 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
79 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 80 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
81 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 82 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
83 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 84 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
85 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 86 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
87 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 88 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
89 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 90 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
91 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 92 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
93 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 94 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
95 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 96 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
97 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 98 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E
99 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E 100 ἐκτεθειμένοι] ἐκτεθειμένα E

ὡς] ὡς a 36 ἄνευ libri interpolati: om. Ba 38 Διονύσιος] el

δὲ ἕνεκα πρὸ τῶν ἀρετῶν περὶ τοῦ τέλους ζητεῖ· καίτοι πρὸς τέλος αἱ ἀρεταὶ καὶ πρὸς ἐκεῖνο αἱ πράξεις αἱ κατ' αὐτὰς ἀπευθύνονται· καὶ ἔδει περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν, εἶτ' ἐπὶ ταύταις τὸν περὶ ἐκείνου λόγον ἐπαγαγεῖν. ἀλλ' ἐπειδήπερ αἱ ἀρεταὶ πάνυ κρεῖττόν πως εἰσίν, εἰκὸς πρότερον ὑποσκοπεῖν εἰδέναι περὶ τοῦ τέλους καὶ τί τὸ ἓν τῶν πάντων ἀγαθὸν ἀρίστου· ὡς ὁ προθυμότερον πρὸς τὸ γυμνάσιον γενησόμενος τῆς ἕξεως ἕνεκα τοῦ πόνου· ἔτι δὲ καὶ ἵνα σκοπὸν ἔχωμεν πρὸς ὃν ἀποβλέποντες καὶ ὥσπερ τινὰ βέλη τὰς πράξεις βάλλοντες μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τοῦ δέοντος· καθὼς καὶ αὐτὸς ἔφησεν. ἐνταῦθα μὲν οὖν ὁλοσχερέστερον περὶ αὐτῶν παραδίδωσιν, ὕστερον δὲ καθαρώτερόν τε καὶ ἀκριβέστερον ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον παριστῶν τὴν περὶ τῆς εὐδαιμονίας διάρθρωσιν ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς παρούσης πραγματείας. εὐδαιμονία δὲ ἡ ἀνθρώπου τελειότης ὑπάρχουσα παρὰ τὸ εὖ ἔχειν τὸν δαίμονα τοῦ ἐν τελειότητι γενομένου ἀνδρός. δαίμονα δὲ ἐκάλουν ἐν ἡμῖν οἱ παλαιοὶ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς, καθά φησι καὶ Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεὺς ἐν τῷ λόγῳ ᾧ ἐπιγέγραπται Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου· λέγει γὰρ ἐκεῖσε μηδὲν ἄλλο δηλοῦν τὸ Σωκράτους δαιμόνιον ἢ τὸν νοῦν τοῦ σοφοῦ, ὃς καθαρὸς ὢν καὶ ἀκριβὴς περὶ τὸ διακρίνειν τὰ πράγματα ἤδιστα καὶ ἐκ πράξεων μικρῶν γνώσεται τὸ συμφέρον μέλλοντα. περὶ μὲν δὴ τούτων εἰρήσθω τοσαῦτα· ἤδη δὲ τῶν Ἀριστοτέλους ἀρχώμεθα ῥήσεων πρὸς σαφήνειαν τούτων ὁρμώμενοι καὶ τὸν αἴτιον παντὸς ἀγαθοῦ κἀν τούτοις ὡς κἀν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπιβοώμενοι γενέσθαι συλλήπτορα.

p. 1094a Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ καὶ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ.

Συνήθως ὁ Ἀριστοτέλης τὸ καθόλου προτάττει καὶ τῆς παρούσης διδασκαλίας. πολλαχοῦ γὰρ τῶν οἰκείων ἀρχόμενος πραγματειῶν τοῦτο ποιῶν εὕρηται· ἔν τε γὰρ τῇ Ἀποδεικτικῇ "πᾶσα" φησὶ "διδασκαλία καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως", κἀν τῇ Φυσικῇ Ἀκροάσει "ἐπειδὴ τὸ εἰδέναι καὶ τὸ ἐπίστασθαι συμβαίνει περὶ πάσας τὰς μεθόδους ὧν εἰσὶν ἀρχαὶ ἢ αἴτια ἢ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ταῦτα γνωρίζειν", κἀν τοῖς Μετὰ τὰ φυσικὰ τὸ αὐτὸ "πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει". ἐπεὶ οὖν πρόκειται αὐτῷ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου τέλους ζητῆσαι, εἰ ὄντως τι ἀγαθὸν οἰκεῖον τῆς ἀνθρώπου φύσεως, τὸ δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος τὴν ὕπαρξιν ἔσχηκε καὶ δι' οὗ πρὸς τὸ κοινὸν πᾶσι τοῖς οὖσιν ἀγαθὸν ἀναφέρεται καὶ τί τοῦτό ἐστι, καὶ ἑξῆς ἐκτίθεται κατ' εἶδος πᾶσαν ἕξιν καὶ πρᾶξιν ἀνθρωπίνην, οἷον τέχνην καὶ μέθοδον καὶ πρᾶξιν

4 ἐπειδήπερ B: ἐπειδὴ a πάνυ αἱ ἀρεταὶ a 9 αὐτὸς ἔφησεν] Eth. Nicom. I 1 p. 1094a23 ὁλοσχερέστερον B: corr. a 15 Πλούταρχος] de gen. Socrat. c. 20 p. 588c ἐκεῖσε B: ἐκεῖ a 18 γνώσκειν καὶ τά a 23 δὲ καὶ Ba et Arist. codd. HaMbNbOb: δὲ Arist. vulg. 25. 26 τῆς παρούσης διδασκαλίας B: ἐν τῇ παρούσῃ διδασκαλίᾳ a 27 φησὶ] Analyt. Poster. I init.

καὶ προαιρεσιν, ἵνα τούτων φανεισῶν ὡς ἑκάστη τέλος ἔχει τι, οὗ
καὶ δι' ὃ συνέστηκεν, εἴη δῆλον ὅτι καὶ ἁπλῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει
οἰκείαν οὗ ἕνεκα γέγονε καὶ τοῖς οὖσι συντέτακται. καὶ ὅτι πρὸ
πάντων αὐτὸν τὴν ἑαυτοῦ ἀπευθύνειν ἐνέργειαν, ὡς ἂν τῆς οἰκείας
τελειότητος. ἔστι μὲν γὰρ κοινὸν ἀγαθόν, οὐ πάντα ἐφίεται κ
πάντα ἐστὶν ὁμοῦ. τά τε ταπεινότερα τά τε ὑψηλότερα. ἀλλ' ὅσα μ
ἀμέσως ἐκείνου. δι' ἐκεῖνό τε ἁπλῶς γέγονε κἀκείνου ὑμέτερα ἀ
τοῦτο δέ ἐστιν ὁ θεός, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ δι' ὃ καὶ εἰς ὅ· ὅσ
μετ' ἐκεῖνο οὐδὲν ἔχει τι ἕκαστον οἰκεῖον αὐτῷ καὶ προσεχὲς ἀγ
οὐ μέτεστιν ἀναφέρεται πρὸς ἐκεῖνο. ἡμᾶς τοίνυν ἀνθρώπους ὄ
ἐρεῖν τί τέ ἐστι καὶ ὁποῖον τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθόν, ὡς ἂν πρ
ζώντες καὶ τοῦτο εὑρίσκοντες καὶ τούτου ἐπιτυγχάνοντες δι' α
πρὸς τὸ κοινὸν τοῖς ἅπασιν ἀγαθὸν καὶ πρῶτον ἀναφερώμεθα. κα
γὰρ θεοῦ πεπλάσμεθα καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ἀνάγκη ἑαυτοὺς ἀποδέχεσ
ἀρχέτυπον, τὸ περὶ φύσιν ἅπαν ἀνακαθάροντας καὶ τὴν ὑλικὴν
ἀποτινάσσοντας καὶ τὴν πρὸς τὸ ὑνητοειδὲς σῶμα σχέσιν ἀπο
καὶ τὴν οἰκείαν ἑαυτοῖς εὐζωΐαν ἐπισυναγόντας, εἴπερ ἡμῖν μέλει
τίῳ αἰτίῳ ἐπισυνάπτεσθαι. οὕτω γὰρ καὶ ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ κύριο
οὐδεὶς ἄλλως ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ· ὡς
ὅλως τὴν πρὸς τὸν πατέρα εὑρέσθαι οἰκείωσιν εἰ μὴ τὸν ἐν ἡ
πράξεσιν ἀγαθαῖς καὶ θεωρίαις ἁπλανέσι κατορθώσαντες τὸ κατ' ε
ἀναλήψεσθαι. καὶ ὅπερ ἐστὶ λέγεται ἀληθεῦον ἀπεργασόμεθα καὶ
ἀπαραλλάκτῳ εἰκόνι τοῦ πατρὸς ὡς ἐνὸν ὁμοιούμενοι καὶ τὴν πρ
τὸν πατέρα ὁμοίωσιν ἕξομεν, ἄξιοι καὶ τῆς τοῦ πρώτου λόγου θεο
τῆς τοῦ πατρὸς δι' αὐτοῦ γενόμενοι.

Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος. τί μέν ἐστι τέχνη, οὐ
λόγου μετειλῆφὼς ἀγνοεῖ, ὅτι σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐγγεγυμ
πρός τι τέλος ἄχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ ὁρισ
στησε τὴν τέχνην τέλος ἔχουσαν ἀγαθόν τι. τοῦτο δὲ πρὸς τὸν ἀ
ἄχρηστον καὶ ὠφέλιμον· ταπεινὸν μὲν δὴ τὸ οἰκεῖον τῇ
ἀφελοῦς· οὐ τῷ κατ' οὐσίαν γὰρ ὑπάρχει ὠφέλιμον. πλὴν οἰκ
καὶ δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἀναφέρον ὡς ἐνεστι, καὶ διὰ
μικρῷ μέρει τῇ ἀνθρωπίνῃ συντελοῦν φύσει πρὸς τὴν οἰκείαν τ
οὐ γὰρ μὴ ἄχρηστον ἑαυτῷ ὑπαρχειν τὸν ἀνθρωπον ἀνεπιτηδευτον
καὶ τοις χειροσι καὶ ἀχρήστοις τῶν ἄλλων ἐξομοιούμενον. ἀλλ'
καὶ ἄλλοις διὰ τῆς τέχνης τὰ χρήσιμα κατορθοῦν. ἔτι δὲ καὶ μέ
αἱ τέχναι, ὡς τὴν φύσιν μιμούμεναι καὶ ὅλαις χρώμεναι καὶ ταύ
περιτιθέμεναι. ὡς καὶ διὰ τοῦτο μὴ δεῖν αὐτὰς τὸν φιλόσοφον
πεσθαι· ἔπειτα καὶ σώματι πολυπαθεῖ καὶ πολυμεταβόλῳ συνδεδ

1 [illegible] a 2 εἴη B: ἦ a 5 τὸ κοινὸν ἀγαθόν a 9 αὐτῷ Ba
[illegible] αὐτοῦ) om. a 13 κατ' εἰκόνα θεοῦ Genes. 1,27 18
[illegible]τεσθαι a 19 Evang. sec. Iohann. 14,6, ubi ἔρχεται pro εἰσέρχετο
[illegible] a

ἄνθρωπος δεῖται καὶ πολλῶν τῶν ἔξωθεν εἰς βοήθειαν, ἵνα πρὸς τῷ ζῆν 2v
ἁπλῶς καὶ τὸ εὖ ζῆν ἀνεμποδίστως αὐτῷ περιγίνοιτο καὶ μὴ διὰ τὴν τῶν
χρησίμων ἔνδειαν ἀνακόπτοιτο. εἰ μὲν οὖν τῶν μειζόνων θεωρημάτων
αὐτὸς ἐχόμενος οὐκ ἔχει καὶ πρὸς τὰ ἐλάττω καὶ τὰ πρὸς περιποίησιν
σώματος καταφέρεσθαι, ὑπηρετήσουσιν αἱ τέχναι αὐτῷ, ὅσαι τὰ τοῖς ἀνθρω-
πίνοις σώμασιν ἐπιτήδεια χρήσιμα, ὠφελουμένων τῶν χρωμάτων ὑπὸ
παρ' αὐτοῦ πρὸς τὰ τελειότερα. ταῦτα δὲ λέγω πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἀπο-
βλέπων καὶ τὸ ταῖς τῶν πόλεων εὐνομουμέναις ἁρμοδιώτατον καί, ὡς τις
ἂν εἴποι, κοινωνικοῖς ἀνθρώποις καὶ πολιτικοῖς οἰκειότατον. εἰ δ' ὀρειβα-
τεῖν ἴσως αἱροῖτο καὶ ἐρημοπολεῖν βίον ἑλόμενος τὸν θειότερον καὶ τῇ
θείᾳ προνοίᾳ καὶ μονῇ πᾶν τὸ ἑαυτοῦ ἀναθέμενος, ἢ οὐδὲν ἢ πάνυ βραχὺ
τέχνης ὑπουργούσης δεήσεται· ταῦτα μὲν δὴ περὶ τέχνης λέγουσι παρεκ-
βατικώτερον εἴρηται. μέθοδος δέ ἐστιν ἕξις ὁδοποιητικὴ μετὰ λόγου· 10
ὥσπερ γὰρ ὁδοῦ τις κατὰ τὴν τοῦ λόγου ἀκολουθίαν ἐχόμενος ὡς εἴς τι
καταλυμα τὴν τοῦ ζητουμένου ἀγούσης εὕρεσιν οὕτω πρόεισιν ἀγαθὸν τέλος
ἑαυτῷ προτιθέμενος τὴν τῆς ἀληθείας κατανόησιν, ἣν ἡ τοῦ κατορθου-
μένη ταῖς κατὰ μέρος τῶν ὄντων εὑρέσεσι τὴν οἰκείαν ἀπολαμβάνει κατὰ
θεωρίαν τελείωσιν. ἀλλά τί δήποτε περὶ τέχνης καὶ μεθόδου εἰπὼν ὡς
ἐφιεμένων τοῦ ἀγαθοῦ τῆς ἐπιστήμης οὐκ ἐμνημόνευσε; πότερον ὡς οὐχὶ
καὶ αὐτῆς ἐφιεμένης τοῦ ἀγαθοῦ; καὶ μὴν ὅσον ἀκριβεστέρα τῆς τέχνης 15
ἡ ἐπιστήμη, τοσοῦτον ἂν εἴη καὶ μᾶλλον τοῦ ἀγαθοῦ ἐφιεμένη καὶ ἀπο-
λαύουσα. ἴσως μὲν οὖν καὶ δήλου ὄντος, ὡς εἰ ἡ ἐλάττων εἰς κατάληψιν
τοῦ ἀληθοῦς τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται καὶ τούτου τυγχάνει κατὰ τὴν ἕξεσιν.
πολλῷ μᾶλλον ἡ μείζων τε καὶ ἀκριβεστέρα· ἔπειτα καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὴν
μέθοδον δῆλόν ἐστι παριστῶν καὶ τὴν ἐπιστήμην· αἱ γὰρ ἄγουσαι μέθοδοι
πρὸς βεβαίαν τῆς ἀληθείας κατάληψιν καὶ ὑπὸ λόγου πασαι ἀφεστᾶσιν
ἐπιστημονικαὶ πάντως εἰσίν. εἰ δὲ βούλει καὶ τρίτον· δύο γὰρ τὰ τέλη τοῦ 20
ἀνθρώπου, δι' ὧν πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν ἀναφέρεται, ἀπάθεια καὶ ἀλή-
θεια, ὧν τὸ μὲν πρακτόν, τὸ δὲ θεωρητόν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ νῦν περὶ τοῦ
πρακτοῦ ἀγαθοῦ ὁ λόγος αὐτῷ, ἡ δὲ ἐπιστήμη περὶ τὸ θεωρητὸν καταγί-
νεται, διὰ τοῦτο ἐνταυθοῖ τῆς ἐπιστήμης οὐκ ἐμνημόνευσε. τέχναι γὰρ καὶ
μέθοδοί εἰσι καὶ πρακτικαὶ καὶ θεωρητικαί, ἐπιστῆμαι δὲ πᾶσαι θεωρητικαί.
πρᾶξις δέ ἐστιν ἡ κατὰ προαίρεσιν ἀνθρώπου ἐνέργεια. προαίρεσις
δὲ ἡ δυοῖν προκειμένοιν κρίσις ἀνθρώπου, τόδε προτιθεῖσα πρὸ τοῦδε καθ'
ὁρμήν τε καὶ ὄρεξιν. τὸ δοκεῖ δὲ εἶπεν ὡς κοινῶς λεγόμενον ἐπί τε τοῦ 25
ἀληθοῦς καὶ τοῦ φαινομένου. ἡ μὲν γὰρ ὄρεξις τοῦ ἀγαθοῦ ἐστιν, οὐ
πάντως δὲ πρὸς τὸ ἀληθῶς ἀγαθὸν τείνεται, ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ πλάνη περ
αὐτὴν γίνεται, ὡς εἶναι ἁπλῶς μὲν τοῦ ἀγαθοῦ τὴν ὄρεξιν, ἀλλ' ἢ μετὰ
πλάνης τινός. πᾶσι γοῦν οὕτω δοκεῖ, ὡς πᾶσαν ὄρεξιν πρὸς τὸ ἀγαθὸν

22 καὶ δήλου B: ὡς δήλου a 29 πρακτόν B: πρακτικόν a θεωρητόν B: θεωρητικόν a 30 πρακτοῦ B: πρακτικοῦ a αὐτῷ B: ἐστὶν a θεωρητὸν B: θεωρητικὸν a 32 καὶ πρακτικαὶ ex libris interpol. addidi: om. Ba 35 ὄρεξιν libri interpolati: ἕξιν Ba

ἀποτεινεσθαι. τὸ δὲ τινὸς προστέθηκεν ὅτι ἓν τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ
τινα μετοχὴν ἀγαθόν, τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον πῇ ἀγαθόν, ὡς ἐκείνου
σχολὴς καὶ ἐν συνθέσει τινὶ θεωρούμενον, διὰ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς ἀ
ἀγαθόν. τῶν δὲ κατὰ μέρος τεχνῶν καὶ μεθόδων καὶ πράξεων
καὶ προαιρέσεων οἰκείου ἀγαθοῦ τινος ἐφίεται προσεχῶς καὶ διὰ
ἐκείνου πρὸς τὸ κοινὸν ἀνατείνει. τοὺνυν ἐπεξελθὼν πάσαν ἕξιν ἀγ
καὶ διάθεσιν ὅτι πᾶσα τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται, ἐπαινεῖ τοὺς τὸ ἀγαθὸ
τροῦντας ὅτι καλῶς ἀπεφήναντο τὸ ἀγαθὸν εἶναι οὗ πάντα ἐφίεται.
δὲ ἀπορήσῃς τινος πρότερον τὴν ὑπεροχὴν πιστωσάμενος. ὅτι
τρὸς τὸ ἀμφίλογον ἐστὶν ἀλλ' ὑπάρχειν, ὅλον δὲ τοῦ ληφθῆναι
ὕστερον. τοῦ γὰρ κοινοῦ ὄντος πάντα τὰ ἐφιέμενα ὕστερα, ὅτι
ἐκείνου πάντα καὶ ἐκεῖνο τοῦ εἶναι τοῖς πᾶσιν αἴτιον. εἰ μή τι δὲ
περιττόν. χρεία τι καὶ περὶ τῆς τάξεως, διὰ τί τέχνην νῦν καὶ μ
τῆς πράξεως προτάξε καὶ τῆς προαιρέσεως, αὖθις δὲ τέχνην μὲν μ
πράξιν δὲ προαιρέσεως. ἢ τάχα διότι ἡ τέχνη καὶ ἡ μέθοδος λόγ
θεωρίαν εἰσαγουσι, καὶ δεῖ τοῖς ἀνθρώποις λογικοῖς οὖσι καὶ ἐν
μαστὰ τὸ τέλειον ἔχουσι λόγον ὄχεν καὶ θεωρίαν ἁπανταχο
πράξεων ἡγούμενα καὶ τῶν προαιρέσεων, ἐπεὶ καὶ οὕτως μόνως ἔστ
κατὰ πρᾶξιν τε καὶ προαίρεσιν ἡ κατορθωσις. λόγου πραγματευόμενος
αὐτῆς τῆς τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ γνώσεως ὑπαναπτοντος. τὴ
προτέτακται μεθόδου καὶ πρᾶξις προαιρέσεως κατὰ τὴν τοῦ Ἀριστ
συνήθειαν τὴν τῶν μιμουμένων ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων ὡς ἐπὶπαν
μόνην ἐν τοῖς γράφουσι καὶ προϊσαινουσαν οὕτως ἐπὶ τὰ τελειότερα.
τόρα δὲ καὶ κοινότερα τῆς τέχνης ἡ μέθοδος, κυριωτέρα δὲ καὶ αὖ
πραγματεύς πράξεως. πρότερον γὰρ προαιρούμεθα τόδε τοῦδε τῶν πρ
προαιρούντες καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἐρχόμεθα.

p. 1094a3 Διαφορὰ δέ τις φαίνεται τῶν τελῶν· τὰ μὲν γὰρ
ἐνέργειαι, τὰ δὲ παρὰ ταύτας ἔργα τινα.

Ἁμαρτίως μὲν τῷ προκειμένῳ σκοπῷ παρέλαβεν εὐθὺς ἐξ ἀρ
κατὰ μόνον τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀγαθοῦ ἐφιέμενα (μόνου γὰρ ἀνθ
τεχνὴ καὶ ἐπιστήμη, πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις ἐπὶ μόνου τοῦ ἀνθρ
τινος καὶ ἀγαθοῦ ἡ προκειμένη σκέψις· οἰκείως δὲ καὶ νῦν τὴν δι
παραδίδωσι τῶν τελῶν. τῶν γὰρ τεχνῶν φησι καὶ μεθόδων διττὴ
τῶν τελῶν ἡ διαφορά, ὡς τὰ μὲν εἶναι τούτων ἐνεργείας τὰ δὲ ἔργα
δὲ φησι τὰ ἀποτελέσματα, ἃ καὶ τῶν ἐνεργειῶν παυομένων μένει
ἱστᾶται, οἷον τοῦ μὲν μουσικοῦ ἐνεργοῦντος κατὰ μὲν μουσικὴν
ᾄδοντος ἢ τῷ κατὰ μουσικὴν χρωμένῳ ὀργάνῳ καὶ ἐνεργοῦντος δὲ
εἶτα παυσαμένου οὐδὲν ἔργον αὐτοῦ ὑπολείπεται, πέκτονος δὲ τὰ τῆ
τονικῆς καὶ ἐνεργοῦντος καὶ παυομένου ἔργόν τι παρὰ τὴν ἐνέργεια

στηκὸς ὑπολείπεται. θρόνος ἢ τράπεζα τυχόν. τοῦ μὲν γὰρ ποιητικοῦ τέλος τὸ ᾆσαι ἐμμελῶς ἢ τῷ ὀργάνῳ χρήσασθαι ἐναρμονίως κατὰ τοὺς παραδεδομένους λόγους ὑπὸ τῆς μουσικῆς· τούτου δὲ ὑπάρχοντος τὰ ῥηθέντα ἀποτελέσματα καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἡ τεκτονικὴ τέχνη κατασκευάζειν δύναται. ταῦτα δὲ προὔθετο εἶπεν ἐπειδὴ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἐνέργεια τὸ τέλος, ὡς αὐτὸς ἀποφανεῖ πρῶτον. καὶ ἵνα μή τις ἐρεῖ πλέον ἔχειν τι τὰς τέχνας καὶ τὰς μεθόδους τὰς ἔργον ἐχούσας τέλος παρὰ τὰς ἐχούσας μόνην ἐνέργειαν, ὡς τινος ἀποτελέσματος ὑπομένοντος ἐν ἐκείναις μετὰ τὸ παυθῆναι τὸν κατ' αὐτὸς ἐνεργοῦντα τοῦ ἐνεργεῖν, κἀντεῦθεν δόξει ἡ εὐδαιμονία ἀτελεστέρα εἶναί τινος τῶν τελῶν ὡς οὖσα ἐνέργεια καὶ μετὰ τὸ παυθῆναι τὸν κατ' αὐτὴν ἐνεργοῦντα μὴ ὑπομένουσα, διὰ τοῦτο ταῦτά φησι, διδάσκων ὅτι ἀδιάφορόν ἐστι κἂν τε ἔργον εἴη τὸ τέλος κἂν τε ἐνέργεια.

p. 1094a5 Ὧν δ' εἰσὶ τέλη τινὰ παρὰ τὰς πράξεις, ἐν τούτοις βελτίω πέφυκε τῶν ἐνεργειῶν τὰ ἔργα.

Ἀλλ' εἰ καὶ ἀδιάφορόν ἐστι, φησίν, ὡς ἐφεξῆς ἐρεῖ, εἴτε ἔργον εἴη τὸ τέλος εἴτε ἐνέργεια, ὅμως ἐν αἷς τῶν τεχνῶν ἔργα εἴη τὰ τέλη τῆς ἐνεργείας ἕτερα, ἐν ταύταις βελτίω ἐστὶ τῶν ἐνεργειῶν τὰ ἔργα. ἐν ταῖς τοιαύταις γὰρ διὰ τὰ ἔργα αἱ ἐνέργειαι καὶ αὗται μὲν ἕνεκά του, ἐκεῖνα δὲ ὧν ἕνεκα. βέλτιον δ' ἀεὶ τὸ οὗ ἕνεκα τοῦ ἕνεκα ὄντος αὐτοῦ. εἶπε δὲ τὸ ὧν καὶ τὸ ἐν τούτοις, ὡς ἐπὶ τοὺς τεχνίτας ἢ ἁπλῶς ἐνεργοῦντας ἀπάγων τὸν λόγον.

p. 1094a6 Πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη.

Τὸ προκείμενον ἐνταῦθα δεῖξαι τὴν πολιτικὴν εἶναι πασῶν ὑπερεχούσην τεχνῶν καὶ κυρίαν πασῶν τῶν ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις κοινωνίαις ἐπιτηδευσέων ὡς ἀρχιτεκτονικὴν προστασσούσην πασῶν καὶ πάσας ἐπιτάττουσαν, ὡς εἶναι καὶ τὸ ταύτης τέλος τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἃ ταῖς ἄλλαις τέλη ἐστὶ σκοπιμώτατόν τε καὶ τελικώτατον, ὡς τούτου ὑπάρχειν προσεχῶς καὶ τὸν ἄνθρωπον ἕνεκα ἧς ἄνθρωπός ἐστι, ζῶον ὂν τὰ φύσει κοινωνικὸν καὶ συναγελαστικόν. καὶ τοῦτο παρίστησιν ἀπὸ τῶν κατ' εἶδος τεχνῶν ἀρχόμενος καὶ ἀνάγων μὲν πολλὰς εἰς μίαν καὶ τὰ τέλη αὐτῶν εἰς τὸ τέλος αὐτῆς καὶ τοῦτο τιθεὶς ἐκείνων τελικώτερον, εἶτα καὶ πολλὰς τοιαύτας εἰς μίαν ἑτέραν κυριωτέραν τουτωνί, ἧς καὶ τὸ τέλος τῶν τελῶν τῶν ὑπ' αὐτὴν τελικώτερον, καὶ οὕτω προβαίνων ὁδῷ καὶ ἀεὶ πολλὰς ὑπὸ μίαν ποιούμενος καὶ τὰ πολλὰ τέλη ἐκείνων ὑπὸ ἓν τὸ αὐτῆς τελευταῖον ἀνάγων πάσας ὑπὸ μίαν ἀρχιτεκτονικὴν πασῶν τὴν πολιτικὴν καὶ ταύτην δείκνυσιν

6 ἐρεῖ B: ἐρῇ a 9 δόξει scripsi: δόξῃ Ba 17 βέλτιον—αὐτοῦ (19) a: om. B
30 τεχνῶν B: τελῶν a

ἁπάσαις ἐφισταμένην καὶ πάσαις ἐπιτάττουσαν, ὡς εἶναι καὶ τὸ ταύτ
πάντων τῶν τελῶν ἃ ταῖς τέχναις τέλη ἐστὶν αἱρετώτερόν τε καὶ
τερον καὶ τοῦτο ὑπάρχειν τὸ τέλος τὸ ἀνθρώπινον, ὡς εἰρήκαμεν, ὃ
εὕρωμεν, εἴημεν ἂν τὴν εὐδαιμονίαν εὑρόντες.

Τὰ μέχρι μὲν τοῦδε ἀποφαινόμενα οὐδεμιᾶς ἠξίωσε παραμυθί
πίστωσιν ἀλλ' ὡς αὐτόπιστα ἔθετο ἀξιώματα. τότε γὰρ πρῶτο
ἐστιν, ὡς μηδεμίαν τέχνην ἢ μέθοδον ἢ πρᾶξιν ἢ προαίρεσιν
λέγεσθαι ὅπερ λέγεται, ἡ μὴ ἀγαθοῦ τινος καὶ τέλους πρόσεστιν
ἀλλ' ὡς συντεθειμένον αὐτῇ καὶ τὸ μάταιον. ὡς γὰρ ὁ νεκρὸς ἄ
ἢ ὁ εὐνοῦχος ἀνὴρ οὐκ ἂν ῥηθείην ἁπλῶς ὁ μὲν ἄνθρωπος ὁ δ
ἀλλ' ὁ μὲν νεκρὸς ἄνθρωπος ὁ δ' εὐνοῦχος ἀνὴρ διὰ τὸ ἀντίφασιν
ταῖς ἁπλαῖς κατηγορίαις, ἐὰν λόγοι ἀντ' ὀνομάτων λέγωνται. ἄ
μεν γὰρ ζῶόν ἐστι λογικὸν θνητόν, τὸ δὲ ζῶν ἀντικείμενον τῷ
ὅτι μὴ ζῶν ὁ νεκρός· καὶ αὖθις ὁ ἀνὴρ ἄνθρωπός ἐστιν ἐν ἑτέρῳ
πτυκικῶς, ὁ δ' εὐνοῦχος τοῦτο οὐ πέφυκεν. οὕτως οὐδὲ τέχνη ἂν
μὴ εὔχρηστος ἀλλ' ἡ ματαιοτεχνία, ὅτι μηδέν τι τέλος αὐτῇ, ἢ κακ
ὅτι κακὸν τὸ τέλος αὐτῆς, ὡς ἔχουσιν ἥ τε ἱματιοπαικτικὴ καὶ ἡ κ
ὧν τῇ μὲν τέλος οὐδέν. τῇ δὲ κακόν, ἡ βλάβη καὶ ἀποστέρησις τῶν
τοῦ κλεπτομένου. τὸ αὐτὸ δ' ἂν ἐρεῖς ἐπί τε μεθόδου καὶ
καὶ προαιρέσεως, ὥστε οὐκ ἔδει λόγου τινὸς τὴν πρώτην συνιστῶν
φανσιν· μᾶλλον μέντοι ἐξ αὐτῆς ὡς δήλης οὔσης καὶ αὐτοπίστου τ
δεδομένου γάρ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ὁρίως ἔχοντα ἐπιστώσατο ὁ
φῆσας καλῶς ὑποκεῖσθαι παρὰ τῶν ὀργανικωτέρων τὸ ἀγαθὸν οὗ
ἐφίεται· τοιαύτη δέ τίς ἐστι καὶ ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη ἀπόφαν
γὰρ ἀγαθοῦ, ὅτι αἱ μὲν τῶν τεχνῶν ἐνεργείας ἔχουσι τέλη, αἱ
παρὰ τὰς ἐνεργείας ἕτερα, καὶ ὅτι διαφορὰ ἐστι τῷ γένει ἔργου
ἐνέργεια· τις δὲ οὐκ οἶδεν ἐκ τῆς ἐναργείας, ὅτι ἐν αἷς τῶν τεχν
τῶν ἔργα τῶν πράξεων ἕτερα. ἐν ταύταις βελτίω τῶν ἐνεργειῶν
ἐστιν. ὡς τῶν πράξεων ἤτοι ἐνεργειῶν ἕνεκα τῶν ἔργων οὐσῶν.
δὲ πάντα εἴρηκεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, πρὸς τὴν εὕρεσιν ἀφορῶν τοῦ
τέλους τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως, ὡς πάντων τῶν τελῶν ἑκάστης τέ
μεθόδου καὶ πράξεως καὶ προαιρέσεως ἀναγομένων εἰς τὸ κοινὸν
ἐκεῖνο πάντων ὄντων. ὡς εἰ μὴ ἐκεῖνό ἐστι, πάντα εἶναι μάτ
κοινοῦ τέλους ἐκπίπτοντα.

1 τὰ μέχρι μὲν τοῦδε] antea Aristotelia πολλῶν — καὶ τὰ τέλη 1094a6— libris τὰ μέχρι μὲν δὲ τοῦδε a, neque tamen in omnibus exemplaribus
τε λέγεσθαι a 9 ἀλλ' ὡς B: ἀλλ' ἔχει a 14 ἄνθρωπος B: ὁ ἄνθ
15 ὡς B: ἐροῖς a 20. 21 ἀπόφασιν a 22 περὶ om. a 26 ἐναρ
B 31 om. a

p. 1094a9 Ὅσαι δ' εἰσὶ τῶν τοιούτων ὑπὸ μίαν τινὰ δύναμιν, κα- 3v
θάπερ ὑπὸ τὴν ἱππικὴν χαλινοποιητικὴ καὶ ὅσαι ἄλλαι τῶν
ἱππικῶν ὀργάνων εἰσίν, αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολεμικὴ πρᾶξις
ὑπὸ τὴν στρατηγικήν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἄλλαι ὑφ' ἑτέρας.
ἐν ἁπάσαις δὲ τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τέλη πάντων αἱρετώτερα
τῶν ὑπ' αὐτά. τούτων γὰρ χάριν κἀκεῖνα διώκεται.

Ταῦτα προετοιμασία ἐστὶ πρὸς τὸ κοινὸν τέλος τῆς ἀνθρώπου φύσεως 5
ἢ ἄνθρωπός ἐστι. πάντα γὰρ τὰ τέλη τῶν εἰρημένων ἕξεων ἢ ἐνεργειῶν
ἀνθρώπου μέν εἰσι καὶ αὐτά, πλὴν οὐχ ἁπλῶς ἀλλά τινά, ὡς ἀνθρώπου
μὲν οὐσῶν ἰδίων τῶν τεχνῶν τε καὶ μεθόδων καὶ πράξεων καὶ προαιρέ-
σεων, κατανειμαμένων δὲ ἑκάστης τέλος τι, οὗ ἕνεκά ἐστιν ἢ γίνεται, καὶ
ὡς οἰκεῖον ἐχούσης αὐτό, οὕτω δὲ οὐδενὸς τούτων τοῦ κοινοῦ ὄντος τέλους,
οὗ ἕνεκα γέγονεν ἄνθρωπος, ἐκείνου δὲ ὄντος ὑφ' ὃ πάντα ἀνήρτηται. τούτων
δὲ πασῶν ὑπηρετουσῶν τῇ δυνάμει ἐκείνῃ, ἧς τέλος ἐστίν, ὅπερ καὶ τοῦ
ἀνθρώπου ἐστὶν ἢ ἐστιν ἄνθρωπος. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει καὶ μία τις δύνα-
μις, ὑφ' ἣν πᾶσαι ἀνάγονται καὶ ἧς τὸ τέλος τῶν λοιπῶν ἐστι τελικώ-
τατόν τε καὶ σκοπιμώτατον καὶ διὰ τοῦτο καὶ αἱρετώτατον, δῆλον ἂν εἴη
ἐξ ὧν εὑρίσκονται πολλαὶ τέχναι καὶ δυνάμεις ὑπὸ μίαν ἀναγόμεναι τέχνην
ἢ δύναμιν καὶ ἔχουσαι ἐκείνην ἀρχιτεκτονικὴν ἑαυτῶν ἥτοι ἐπιτακτικὴν
καὶ προστάτιδα, ἐπιτάττουσαν αὐταῖς οἷα χρὴ τὰ ἑαυτῶν κατασκευάζειν
ἀποτελέσματα, ὥστε αὐτῇ εὔχρηστα γίνεσθαι. ἔχει δὲ οὕτως ἡ ἱππικὴ 15
πρός τε τὴν χαλινοποιητικὴν καὶ τὰς λοιπάς, ὅσαι ὄργανα τοῖς ἱππαζομένοις
κατασκευάζουσι πρὸς τὴν ἱππικὴν χρησιμεύοντα· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ πρὸς
ἄλλας οὖσαι ἀρχιτεκτονικαὶ ὑφ' ἑτέρας πολλάκις κυριωτέρας ἀνάγονται
ἐπιταττούσας αὐταῖς καὶ τὰ τέλη ἐχούσας τῶν ἐκείνων τελῶν τελικώτερα,
ὥσπερ ἔχει ἡ στρατηγικὴ πρὸς τὴν ἱππικὴν ἢ τὰς ἄλλας ὅσαι πολεμικαὶ
ἕξεις ἢ πράξεις εἰσίν, οἷον τὴν τοξευτικὴν τὴν ἀσπιδοποριάν τε τοιαύτας. 20
πασῶν γὰρ τούτων ἡ στρατηγικὴ τυγχάνει ἀρχιτεκτονική, ὡς πάσαις αὐταῖς
ἐπιτάττουσα, πῶς μὲν δεῖ ἱππάζεσθαι, πῶς δὲ τοξεύειν, πῶς ἀκοντίζειν,
πῶς παρατάττεσθαι, πῶς τοὺς πολεμίους ἐπέρχεσθαι. τὰ τοιαῦτα πάντα
καὶ οὕτως ἄλλαι ὑπ' ἄλλας. καὶ οὐκ ἐπ' ἄπειρον πάντως ἡ ἄνοδος, ἀλλὰ
δεῖ τινα μίαν εἶναι, ἥτις αὐτή τε πασῶν προΐσταται καὶ τὸ τέλος αὐτῆς
πάντων ἐστὶ τῶν τελῶν αἱρετώτατόν τε καὶ τελικώτατον. δύναμιν δὲ τὴν
τέχνην ὠνόμασε διὰ τὸ ἔνυλον. ἡ γὰρ ἐν ὕλῃ δύναμις ὡς ἐν τῷ δυνάμει 25

2 χαλινοποιητικὴ Ba, omisso ἡ articulo cum libris Aristotelicis praeter unum L^b et Aspasio p. 4,26, χαλινοποιικὴ Arist. vulg. secundum cod. K^b 3 πολεμικὴ a: πολιτικὴ B 4 δὴ, B: δὲ a 5 ἐστιν post πάντα Arist. vulg. (et Eustrat. Vat. 269), εἰσὶν Arist. libri $L^b N^b$ 6 ὑπ' αὐτά Ba et Arist. K^b: ὑφ' ἑαυτά Eustr. Vat. 269: ὑφ' αὑτά libri Arist. praeter K^b 7 ἀνθρώπου B: ἀνθρωπίνης a 9 τινα a: τι.. B 10 ἰδίων B: ἴδια a 12 τούτων a: τούτου B 13 ὑφ' B: ἐφ' a 30 πολεμίους B: πολέμους a 31 ἄλλαι B: ἄλλα a 34 ἐν ὕλῃ B: ὕλῃ a

θεωρουμένη ἥ τε ἁπλῶς καὶ ἡ πῇ, δι' ἣν καὶ αἱ τέχναι δυνάμ
ὑπερέχουσαι καὶ τὸ ὑπερτερεῖσθαι ἔργων περί τε ἀπόκτευξιν καὶ
θωσιν· ἁπλῶς δὲ ὅλην ἐ[ργα]σίαν πᾶσι τοῖς γινομένοις κοινήν,
τὴν προσοχὴν ἑκάστου.

1094a1 Διαφέρει δ' οὐδὲν τὰς ἐνεργείας αὐτὰς εἶναι τὰ
τῶν πράξεων ἢ παρὰ ταύτας ἔργα τινα.

Ἐπειδὴ εἰσὶ διάφορα κατὰ γένος εἶναι τὰ τέλη τῶν τεχνῶν, ἃ
μὲν τινων ἐνεργείας, τῶν δὲ παρὰ τὰς ἐνεργείας ἔργα τινά, καὶ ὅτι
ἔργα εἰσίν. ἐν ταύταις τὰ ἔργα τῶν ἐνεργειῶν αἱρετώτερα, ἵνα μή τι
ὅτι καὶ αἱ τέχναι κρείττους καὶ τελειότεραι αἱ ἔχουσαι ἔργα τῶν μ
τῶν, ὡς εἶναι καὶ τὰ τέλη ἐκείνων ὧν ἔργα τὰ τέλη αἱρετώτε
κινδυνεύειν καὶ τῆς σωτηριμαχῆς, εἰ τύχοι. τὸ ἔργον τελειότερον ἐ
αἱρετώτερον τῆς εὐδαιμονίας. ἐνεργείας οὔσης καὶ οὐκ ἔργου. καὶ
χνην ἢς τέλος τὸ ὑπόδημα ἔργον ὂν τῆς τέχνης ἢς ἡ εὐδαιμονία
ἐνεργεία ὡς εἰρηται καὶ οὐκ ἔργον ὑπαρχουσα, διὰ τοῦτο ταῦτα προ
τοῦτον δύναμαι πρὸς τὸν μετερχόμενον τὰ λεγόμενα, ὅτι ἥ γε μὴ οὖ
ἔργα τινα ὄντα πρὸς τὸ τέλος καὶ τὸ τέλειον τῶν τεχνῶν καὶ τὸ
τέρων ἢ μὴ τῶν τοιῶν. τῷ τῶν μὲν εἶναι ἐνεργείας τὰ τέλη τῶν κ
τέρων πράξεων, τῶν δὲ ἔργα παρὰ τὰς ἐνεργείας τινα. παρ' αὐ
ἔργα τὴν ἕξιν ἢς τέλος ἔργον ἐστὶ παρὰ τὴν ἐνέργειαν, αἱρετώτερον τ
ὅτι γε καὶ ὁ αὐτὸς ἡ ἐνέργεια. οὐ μὴν δὲ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τ
ἐνδέχεται γὰρ τέχνας τέλη ἐνεργείας ἔχουσας κρείττους εἶναι καὶ τελε
πολλῷ τῶν ἔργα ἐχουσῶν παρὰ τὰς ἐνεργείας τὸ τέλος, ὡς ἔστιν ἰδ
τε τῆς χαλινοποιητικῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσαι ποιητικαὶ τῶν ἱππικῶ
ων εἰσὶ καὶ αὐτῆς τῆς ἱππικῆς. τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς τέλος τὸ ἱππ
λ. ὅτερ ἐνεργεῖν ἐστι, τὸ δὲ ἑκάστων τινῶν τῆς μὲν χαλινο
τικῆς τὸ παρέχειν, τῆς δὲ ἑτέρου, ὧν ἑκάστων ἔργα ἐστὶν π
ενεργοῦσαι· ταῦτα δὲ τὰ ἱππικῆς κρείττων ἁπασῶν ἐκείνων καὶ τὸ τέλο
αἱρετώτερον πάντων. ἡ τοιαύτη ἐστὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν τεχνῶν, αἷς αὐτὴ δ
ων ὡς ἀρχιτεκτονικὴ ἐστιν.

p. 1094a18 Εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν, ὃ δι' αὐτὸ β
μεθα, τἆλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πάντα δι' ἕτερον αἱρο
πρόεισι γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον, ὥστ' εἶναι κενὴν καὶ μ
τὴν ὄρεξιν), δῆλον ὡς τοῦτ' ἂν εἴη ταγαθὸν καὶ τὸ ἄρι

Ὅτι μὲν δὴ πᾶσα ἕξις ἀνθρώπου αἱρετὴ καὶ πασα πράξις
ρεῖται καὶ ὅτι τούτων αἱ μὲν εἰσι τελειότεραι, αἱ δὲ ἀτελεστεραι, ε

1 ἑκάστου B: ἑκάστω a 6 ἔργα τινά B: ἄλλο τι, καθάπερ ἐπὶ τῶν λεχθει
Aristotele 12 τύχοι a: τύχοι B 14 ὑπόδημα B: ὑπ
16 ὅτι γε a: ὅτι καὶ B 22 τελειοτέρας a 27 ἕτεον ὧν a: om. B

τὰς μὲν ποιητικὰς, τὰ δὲ ὑπ' ἐκείνας, καὶ ὡς τῶν ποιητικῶν τὰ ἔσχατα τέλη αἱρετώτερά ἐστιν ἐκείνων, ἃ ταῖς ὑπ' αὐτὰς τέλη ἐστίν, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. ζητεῖται δὲ ἐνταῦθα, εἰ ἔστι τέλος ἕν, ὑφ' ὃ πάντα τὰ τέλη ἀνάγονται, ὡς εἶναι ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου τέλος ἢ ἄνθρωπός ἐστι. τὸ μὲν γὰρ κοινῇ τέλος πάντων τῶν ὄντων ἢ ὄντα ἐστὶ τὸ κοινὸν ἐστιν ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ θεός. δεῖ δὲ καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ἔχειν τι ἀγαθὸν ἰδιαίτατον τῆς οἰκείας κατ' εἰδὸς ὀντότητος, οὗ προσεχῶς ἐφίεται, καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ ἐπιτεύξεως τῷ ὁλικωτάτῳ οἰκειοῦται καὶ κοινοτάτῳ ἀγαθῷ κατὰ τὸ ἀνάλογον. ὡς γὰρ διὰ τῆς οἰκείας ὀντότητος, ἥτις τὸ εἶδός ἐστιν, εἰς τὸ κοινὸν ὃν ἕκαστον ἀναφέρεται, ἐκπίπτον δ' αὐτῆς καὶ τοῦ ὄντος ἐκπίπτει ἁπλῶς εἰς τὸ μὴ εἶναι χωροῦν, οὕτως καὶ διὰ τοῦ οἰκείου εὖ εἰς τὸ ἁπλῶς εὖ ἀναφέρεται· ἐκπῖπτον δὲ τοῦ οἰκείου ἐκπίπτει καὶ τοῦ ἁπλῶς. ζητεῖ τοίνυν εἰ ἔστι τέλος τοιοῦτον τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν, ὃ τῶν λοιπῶν ἐστι τελικώτατόν τε καὶ σκοπιμώτατον, ὃ καθ' αὑτό τέ ἐστιν ἐν ταῖς πράξεσιν αἱρετὸν καὶ δι' ἑαυτό. καὶ τοῦτο δείκνυσι διὰ τῆς εἰς ἀδύνατον ἀπαγωγῆς. εἰ μὴ ἔστι τέλος τῶν πρακτῶν, ὃ δι' αὐτὸ αἱρετὸν ὡς ἐν πρακτοῖς καὶ μὴ δι' ἕτερον, εἰς ἄπειρον πρόεισιν ἡ ὄρεξις· εἰ εἰς ἄπειρον πρόεισιν ἡ ὄρεξις, οὐκ ἐφικνεῖται τελικωτάτου τινός· εἰ τοῦτο, κενὴ καὶ ματαία ἐστίν. εἰ μὴ ἔστιν ἄρα τῶν πρακτῶν τέλος δι' ἑαυτὸ αἱρετόν, κενὴ ἔσται καὶ ματαία ἡ ἀνθρώπου ὄρεξις· ὅπερ ἄτοπον. τὸ γὰρ ματαίως ὀρεγόμενον οὐδενὸς ἐφικνεῖται ἀγαθοῦ, τὸ δὲ μηδενὸς ἐφικνούμενον ἀγαθοῦ ἐκπτωτόν ἐστι παντὸς ἀγαθοῦ. ἔστιν ἄρα τέλος τῶν πρακτῶν ὃ δι' ἑαυτὸ αἱρετὸν καὶ οὐ δι' ἕτερον, ὡς ἐν πρακτοῖς. ἡ δὲ διάθεσις τῆς λέξεως ληφθεῖσα μεθ' ὑπερβάσεως ἀσάφειαν ἀπετέλεσε καὶ δέον αὐτὴν ἐπὶ τὸ σαφέστερον ἀμειφθῆναι. εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν ὃ δι' αὐτὸ βουλόμεθα, τἆλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πάντα δι' ἕτερον αἱρούμεθα, δῆλον ὅτι τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον. πρακτὰ δέ εἰσιν ἐκεῖνα, ὅσα πραττόντων ἡμῶν περιγίνεται· ταῦτα δὲ ὅσα ἐστὶν ἀγαθά, ἃ διὰ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν μεθόδων καὶ τῶν τούτοις συστοίχων κτώμεθα· ταῦτα δὲ ἀτελῆ ὄντα ὡς μὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἐφικνούμενα τελειότητος δεῖ ἔχειν τέλος τι ἕν, εἰς ὃ γενόμενος ὁ ἄνθρωπος τέλειος ἄνθρωπος γίνεται. καὶ εἴη ἂν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄνθρωπος, καὶ ἄριστον τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν ἃ πράττων ὡς ἄνθρωπος κατορθοῖ. ὡς πάντα τὰ ἄλλα πρὸς αὐτὸ ἀναφέρεσθαι καὶ δι' ἐκεῖνο εἶναι ἀγαθά. καὶ οὕτως ἔσται ἡ λέξις τὸ σαφὲς ἔχουσα. τὰ δὲ μεταξὺ ἐνθυμήματα κατασκευαστικά ἐστι τῆς ἐπινοουμένης προσλήψεως, τῆς 'ἀλλὰ μὴν ἔστι τι τέλος τῶν πρακτῶν, ὃ δι' αὐτὸ βουλόμεθα καὶ οὐ πάντα δι' ἕτερον αἱρούμεθα'. ταῦτα δὲ λέγεται περὶ τῆς καλουμένης [illegible] μονάκις.

8 ἐπιτάξεως a 31 κτώμεθα a: χρώμεθα B

p. 1094a22 Ἆρ' οὖν πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις αὐτοῦ μεγ
ῥοπὴν καὶ καθάπερ τοξόται σκοπὸν ἔχοντες μᾶλλον
νομεν τοῦ δέοντος;

Ταῦτα προτρεπτικά εἰσι πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ζή
γὰρ ἤδη δεῖξας ὅτι ἔστι, προτρέπεται νῦν τί ἐστιν ἐξετάσαι. ἐπεὶ
ἔστι τι τοιοῦτον, ὃ κανὼν ἐστι τέλος πάντων τῶν ἐκ πραξεως
μένων, συντελοῖ ἂν ἡ γνῶσις αὐτοῦ μεγάλως πρὸς τὸν βίον τὸ
ὥστε ἔχειν αὐτὸν εὖ. εἴτε γὰρ οὐκ ἔστι τοιοῦτόν τι, μάταιο
μὴ ὄντος ζητεῖν, εἴτε ἔστι μέν, οὐδὲν δὲ ἡμῖν ἡ αὐτοῦ γνῶσι
καὶ οὕτως περιττὸν τὸ ζητεῖν περὶ πράγματος, οὗ ἡ γνῶσις οὐδ
παρέχεται λυσιτέλειαν. εἰ δὲ καὶ ἔστι καὶ ἡ γνῶσις αὐτοῦ με
ῥοπὴν δίδωσι πρὸς κατόρθωσιν, δεῖ δὴ σπουδὴν ἐνδείξασθαι πρὸ
τί ἐστι· ῥοπὴν γὰρ τὴν λυσιτέλειαν φησὶ καὶ βοήθειαν. εἴρηκ
ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ζυγῶν, οἷς ἐν τοῖς βάρεσι χρώμεθα.
ἐπ' ἐκείνων τὰ ἐπὶ θάτερα ῥέποντα τῶν ζυγοστατουμένων τῶν
πρατίθεται ὡς λυσιτελοῦντα τοῖς τὰς ῥοπὰς ἐξετάζουσιν, οὕτω κ
τὰ λυσιτελέστερα καὶ ὠφελιμώτερα ῥοπὴν ἔχειν πρὸς ἐκεῖνα λ
ὅπερ συμβάλλεται. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸν βί
ἡ γνωριμώτης τοῦ τέλους παρέχεται, δείκνυσιν ἐκ παραβολῆς.
γὰρ τοξόται, φησί, σκοπὸν ἔχοντες μᾶλλον ἂν τυγχάνο
δέοντος. ὥσπερ γὰρ οἱ τοξόται ἁπλῶς μὲν βάλλοντες καὶ
ἐπισκοποῦντες οὔ ἐπιτεύξονται, οὐκ ἂν ἀγαθοί ποτε τὰ τοξικ
οὕτω καὶ οἱ σπουδαίως καὶ ἐναγωνίως ζῆν προαιρούμενοι, εἰ
ἔχουσί τι, πρὸς ὃ τὴν σπουδὴν ἐπιδείκνυνται. οὐκ ἂν ποτε ἀγαθ
τὴν πρᾶξιν ἕξει γενναίαν. σκοποῦ δ' ἑκατέροις καὶ τέλους προ
πρὸς αὐτὸ τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς σπουδὰς ἀπευθύνεσθαι, ῥᾷον
κατόρθωσιν ἕξοντες.

p. 1094a24 Εἰ δ' οὕτω, πειρατέον τύπῳ περιλαβεῖν αὐτ
ἔστι καὶ τίνος τῶν ἐπιστημῶν ἢ δυνάμεων.

Εἰ οὕτω, φησίν, ἀναγκαία ἡ γνῶσις τούτου τοῦ τέλους ἐστ
σασθαι ἀπόπειραν, εἴ πως γένηται δυνατόν, ὡς πρὸς τοὺς μ
αὐτοῦ εἰδήσιν ἔχοντας ὁλοσχερῆ τινα καὶ οὐκ τυπωτικὴν περι
σασθαι, τί ποτέ ἐστι παραδιδόντας καὶ τίνος τῶν ἐπιστημῶν ἢ
ὅτι μὲν γάρ ἔστι, διὰ τῶν εἰρημένων δέδεικται, καὶ ὅτι μεγάλω
αὐτοῦ πρὸς τὸν βίον λυσιτελεῖ. πῶς δ' ἂν αὕτη ἡμῖν περιέλθ
οὐσίαν μαθοῦσιν αὐτοῦ; τὴν δὲ ὅλην τὸ τι ἐστι τάξει.

1 οὖν καὶ πρὸς a cum Aristotele
ἀλλαξὼν Arist. et Eustrat. Vat. 269
9 λυσιτελεῖ B: συντελεῖ a
30 εἰ δ' οὕτω a

ἐστιν ὁ τὸ τί ἦν εἶναι δηλῶν τοῦ πράγματος λόγος. ἐπεὶ δὲ τέλος τοῦτό 4r
ἐστι τὸ τῶν πρακτικῶν ἀγαθῶν τελικώτατον, ἀνάγκη καὶ ἐπιστήμην εἶναι
ἥ δύναμίν τινα ἧς τέλος αὐτό ἐστι. διαφέρει δὲ ἐπιστήμη δυνάμεως, ὅτι
ἡ μὲν γνῶσίς ἐστιν ἐξ ἀναγκαίων προτάσεων τὴν σύστασιν ἔχουσα καὶ καθ'
αὐτὸ καὶ ἡ αὐτὸ καὶ πρώτων καὶ ἀμέσων καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματος·
ἢ ἐκ συμπερασμάτων ἃ ἐκ τοιούτων συγκέχυται ὡς μὴ ἐνδέχεσθαί ποτε 4v
ἄλλο καὶ ἄλλο συμπέρασμα τοῖς προηγουμένοις ἐπιστημονικῶς ἐπεσθαι ἀλλ'
ἀεὶ τὸ αὐτό, ἡ δὲ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μὴ ἀεὶ θάτερον μόριον
ἀποβαῖνον τῆς ἀντιφάσεως ἔχουσα, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἕτερον, δύναμις λε-
γομένη διὰ τὸ ἀμφοτεροδύνατον. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν ἐναντίων ἡ δεκτικὴ αὐτῶν
ὕλη δύναμις λέγεται διὰ τὸ ἑκάτερον ἀνὰ μέρος δυνατὴ εἶναι δέχεσθαι, 5
οὕτω καὶ αἱ τοιαῦται τῶν τεχνῶν δυνάμεις λέγονται, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης
ἀποβαῖνον θάτερον μόριον ἔχουσιν ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ τὸ ἕτερον. τοιαῦται
δέ εἰσιν ἥ τε διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορική· ἐφ' ἑκάτερά τε γὰρ καὶ ἄμφω
ἐπιχειροῦσι τὰ τῆς ἀντιφάσεως μόρια ἐν τῷ προκειμένῳ προβλήματι, καὶ
οὐδὲ πείθουσιν ἐξ ἀνάγκης κατὰ τὸ ἕτερον, ἀλλὰ πείθονταί ποτε καὶ κατὰ
τὸ ἀντικείμενον· καὶ αἱ στοχαστικαὶ δὲ τῶν τεχνῶν ὡσαύτως, οἷον ἡ κυ-
βερνητικὴ καὶ ἡ ἰατρική. ἐνίοτε γὰρ ἃ πρὸς σωτηρίαν ἐπιτηδεύουσιν οἱ 10
κατ' αὐτὰς ἐνεργοῦντες εἰς κίνδυνον ἀποβαίνουσι, καὶ πάντα πληροῦντες
ἔστιν οὗ τὰ τῶν τεχνῶν παραγγέλματα τοῦ οἰκείου τέλους ἐκπίπτουσιν.
ἀλλὰ καὶ ταῖς τέχναις πρὸς ἄμφω τἀναντία χρῆσθαι δύνανται τῶν ἐναντίων
ὄντες εἰδήμονες καὶ πρὸς ἅπερ βούλονται χρώμενοι, ὡς μὴ μόνον σωτῆρες
ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ ἐπίβουλοι κακούργως τῶν ὑποκειμένων γινόμενοι.

p. 1094a26 Δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης εἶναι καὶ μάλιστα ἀρχι-
τεκτονικῆς· τοιαύτη δ' ἡ πολιτικὴ φαίνεται.

Εἰ γὰρ τοῦτο τῶν πράξεσι τελῶν πάντων ἐστὶ τελικώτατον καὶ τῶν 15
πρακτῶν πάντων ἀγαθῶν ὑπερέχον, εἴη ἂν καὶ ἡ τέχνη ἧς τέλος τοῦτό
ἐστι, κυριωτάτη τε τῶν λοιπῶν καὶ ἀρχιτεκτονική, ὡς καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐπι-
τάττουσα πάσαις καὶ τέλος ἔχουσα τῶν λοιπῶν αἱρετώτερον, ὅσα τέλη
ταῖς ἄλλαις ἐστίν. οὐκ εἶπεν 'ἐστίν', ἀλλὰ φαίνεται· ἤδη δὲ ἀποδείκνυσιν
ἐξ αὐτῶν τῶν ἐνεργημάτων αὐτῆς.

Τοιαύτη δὲ ἡ πολιτική.

p. 1094a28 Τίνας γάρ φησιν εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς 20
πόλεσι, καὶ ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, αὕτη
διατάττει.

Εἰ γὰρ τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι ἁπλῶς τάσδε ἢ τάσδε τὰς ἐπιστήμας ἐν ταῖς
πόλεσι, καὶ ποίας ὑπὸ ποίων μανθάνεσθαι, αὕτη διορίζεται καὶ μέτρον αὐταῖς

24 εἶναι Ba: om. Vat. 269 et libri Arist. 25 δ' ἡ Ba: δὲ καὶ ἡ Vat. 1622 et Arist. liber Lb 32 τοιαύτη δὲ ἡ πολιτική adiecto φαίνεται lemmatis instar a 33 φησιν cum libri omnes manuscrr. praebeant (omittat a) nolui exterminare

ἐπιστήμη. πῶς οὖν ἂν εἴη πασῶν ἀρχιτεκτονική; αἱ μὲν γὰρ ἄλ
τοναι ταῖς ὑπ' αὐτὰς τέχναις οὔσαις ἤδη χρῶνται καὶ
μητε οὐδὲ εἶναι ἢ μὴ εἶναι αὐτὰς ἐξεταζούσαι. μήτε μέχρι τοῦ
βαίνουσιν ἐν ταῖς ὕλαις αὐτάς, μήτε μὴν ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν
ἕκαστον. ὁ δὲ τῇ τέχνῃ κατάλληλος. ἡ δὲ γε πολιτικὴ πολ
καὶ περὶ τούτων φροντίδα. πῇ μὲν σκοποῦσα μὴ ματαιοτεχνίαν
τηδεύωνται ἐν ταῖς πόλεσι μηδὲν σπουδαῖον δυνάμενοι κατορθῶ
κόντειλεν τὸ ἦθος τῶν πολιτῶν διαφθείρουσαι. τῷ εἰς παιδιὰ
ανοήτους διγασίας ἀπασχολεῖν τοὺς αὐτῶν λογισμούς, οἷα ἐστὶν
τοπαικτικὴ καὶ ὀρχηστικὴ καὶ πολλαὶ ἕτεραι. πῇ δὲ περὶ
ἐξεταζουσα, μήπου τινὲς φιλομόχθηροι ὄντες εἰς βλάβην τῶν π
τηδεύωσί τινα, νύκτωρ ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐπεμβαίνοντες καὶ τοιχ
τυγὸν ἢ διαιροῦντες στέγος ἢ ἱερὸν τυλοῦντες ἢ πῦρ ὑφάπτον
καὶ ἀνθρώπους ἀνδριῶν ἢ ἕτερ' ὅττα ὁρῶντες φίλτρα καὶ ἀποτε
ἀλλὰ κἂν τινες εἶεν τέχναι ἀνθρώποις ὠφέλιμοι. οὐδὲ ταύτας ὁ
ἀφίησιν ἡ πολιτική· μετρεῖ δὲ μᾶλλον καὶ ταύτας. ἡ πῇ περ
χρειώδους πρβαίνουσαι τὸ περιττά τινα καὶ ἀνόνητα παρεκλ
ὠσιν τινὰ καὶ μηδὲν ἔχοντα σπουδῶν ἐπιτηδεύουσα, ὡς ἡ τ
ἀπομάσσειν ἐνίοτε ἀνάγκας ἢ ὕβρεις τρέχοντας ἢ ὄρνεις ἑρπόντας ἢ
οἷσπερ ἂν τέρπωνται ψυχαὶ παιδιαῖς εὐφραινόμεναι καὶ σπουδῆς

p. 1094b2 Ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνα
ταύτην οὔσας, οἷον στρατηγικὴν οἰκονομικὴν ῥητο

Τὴν ὑποροχὴν τῆς πολιτικῆς ἐκ τούτων παριστησι καὶ ὡς
κωτάτη ἐστὶν αὐτὴ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμε
δὲ δείκνυσι διχῶς, πῶς τε ἔχουσι λέγων αἱ τούτων ἐντιμότατα
ἤνυον ὅτι ὑπόκεινται αὐτῇ ὡς ἐπιτασσόμεναι παρ' αὐτῆς οἷον
ρικὴ οἰκονομικὴ· τοῦ πολιτικοῦ γὰρ διορίσασθαι στρατη
χρήσεσθαι τῷ στρατοπέδῳ καὶ ῥητορι πῶς καὶ μέχρι τίνος τοῦ
τε βουλαῖς καὶ δίκαις καὶ πανηγύρεσι καὶ οἰκονομικῷ πῶς ἂν
δικαίως καὶ σωτηρίως τὸν οἶκον καὶ τοὺς αὐτῷ συνοικοῦντας
καὶ αὖθις πῶς ἡ πολιτικὴ πρὸς αὐτάς.

p. 1094b4 Χρωμένης γὰρ ταύτης ταῖς λοιπαῖς πρακτ
επιστημῶν, ἔτι δὲ νομοθετούσης τί δεῖ πράττειν καὶ τ
χεσθαι, τὸ ταύτης τέλος περιέχοι ἂν τὰ τῶν ἄλλων. ὥ
ἂν εἴη τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθόν.

Εἰ γὰρ αἵ τε ἐντιμώτεραι τῶν δυνάμεων ταύτῃ ὑπόκεινται
παρ' αὐτῆς καὶ ἐπιτατόμεναι, καὶ αἱ πρακτικαὶ ἐπιστῆμαι τὸ εἶ

ὰς a: αὐταῖς B 8 διαθείρουσι B: διαθείσωσι a 9

ὡς αὐτῇ χρησιμεύουσαι. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ περὶ τῶν καλῶν καὶ δικαίων ἐν 4v
ταῖς πόλεσι διατάττουσα, ὡς αὐτὴν μὲν πρὸ τῶν ἄλλων εἶναι τὰς τῶν ἀν-
θρώπων κοινωνίας καὶ πολιτείας συνέχουσαν ἐν τοῖς δέουσι, μηδεμίαν δ
πρὸ αὐτῆς, ἅτε καὶ | αὐτῆς μὲν ἐπιτάττουσης καὶ προεχούσης, τῶν δ' 5
5 ἄλλων ὑποκειμένων αὐτῇ, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ τῶν ἄλλων τέλη τῷ ταύτης
ἂν ὑποκέοιτο καὶ ὑπ' αὐτὸ ἀναφέροιτο, καὶ εἴη ἂν τοῦτο τὸ ἀνθρώπινον
ἀγαθόν.

p. 1094b7 Εἰ γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστιν ἑνὶ καὶ πόλει, μεῖζόν γε καὶ
θειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνεται καὶ τελεῖν καὶ σῴζειν.

10 Τὴν ταυτότητα καὶ τὴν διαφορὰν ἔοικε τιθέναι διὰ τούτων, ἣν αὐτὴ
πρὸς ἑαυτὴν ἀναδέχεται ἡ εὐδαιμονία, ὡς τέλος οὖσα πολιτικῆς τινος ἕξεως
ἠθικῆς ἅμα καὶ πολιτικῆς ἁπλῶς. ταὐτὸν μὲν γάρ ἐστι τὸ τέλος ἀμφοῖν
ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐν ἑκατέραις τυγχάνειν ὡς οὕτως εἰπεῖν ἐν τῷ παρόντι· ἀλλὰ τὸ
μὲν μεῖζον καὶ θειότερον, τὸ δὲ ἔλαττον καὶ ἀνθρωπικώτερον· καὶ τοῦτο
15 κατασκευάζει δι' ὧν ἐπιφέρει.

p. 1094b9 Ἀγαπητὸν γάρ φησι καὶ ἑνὶ μόνῳ, κάλλιον δὲ καὶ θειό- 10
τερον ἔθνει καὶ πόλεσιν.

Καὶ τὸ ἐν ἑνὶ μὲν γὰρ τὸ ἀγαθὸν κατορθοῦν ἄξιον ἀγάπης ἐστὶν ὡς
καλόν, εἴτε ἐν ἑαυτῷ τοῦτό τις εἴτε ἐν ἑτέρῳ κατορθοῖ· ἀλλὰ κάλλιον
20 ἐστὶ καὶ θειότερον εἰ ἐν ἔθνει καὶ πόλεσιν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ κατόρθωσις γί-
νεται· κάλλιον μέν, ὡς ἐπὶ πλειόνων ἐξαπλουμένης τῆς καλλονῆς καὶ
πλείονος γινομένης τῆς κοσμιότητος, ὥσπερ εἴ τις ἐρεῖ φωτεινότερον εἶναι
φῶς τὸ εἰς πλεῖον διάστημα ἐξαπλούμενον τοῦ ἐξαπλουμένου εἰς ἔλαττον· 15
θειότερον δέ, ὅτι τὸ ἀγαθοποιεῖν θεῖον ἔργον ἐστίν. ὅσῳ οὖν πλείω τὰ
25 ἀγαθοποιούμενά τε καὶ βελτιούμενα, τοσούτῳ πλείων ἡ ἀγαθοποίησις· κα-
διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἔργον θειότερον.

p. 1094b10 Ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίεται πολιτική τις οὖσα.
λέγοιτο δ' ἂν ἱκανῶς, εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην διασαφηθείη.

Μέχρι μὲν τῶν εἰρημένων τὸ πρῶτον προοίμιον πεπλήρωται, πρῶν 21
30 ὄντων ἁπάντων, ἅπερ ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ προτέτακται. δεδεικται δὲ ἐν
τούτῳ, ὅτι τέ ἐστί τι τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν ἁπάντων τελικώτατόν τε καὶ
σκοπιμώτατον, ὑφ' ὃ πάντα ἀνάγεται· καὶ ὅτι δεῖ τοῦτο ζητεῖν ὡς συντε-
λοῦν μεγάλως ἡμῖν εἰς τὴν ἐν βίῳ κατόρθωσιν· καὶ ὅτι τῆς ἀρίστης ἂν
εἴη τοῦτο τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων, ἥτις ἐστὶν ἡ πολιτική· καὶ ὅτι

9 θειότερον Ba et Arist. cod. Lb: τελειότερον Arist. vulg. 16 ἀγαπητὸν γάρ B, ut Arist. Kb: ἀγαπητὸν μὲν γὰρ a et Arist. vulg. φησι om. a cf. p. 15,33 27 addunt verba Aristotelia τὸ γὰρ ἀκριβὲς—δημιουργουμένοις Ba 32 ὑφ' ὃ a: ὑφ' ὧ B

τοῦτό ἐστι τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ἀνθρώπου ἡ ἄνθρωπος· καὶ ὅτι καὶ ἐν ἀνθ
μὲν ἐνὶ καλόν ἐστι τοῦτο κατορθοῦν, κρεῖττον δὲ τοῦτο πολλῷ.
[illegible] καὶ ἐν πόλεσι κατορθώσεται. ἐπὶ πλεῖον ἐξαπλῶν τὴν
ὁσιν τοῦ ἀγαθοῦ. μεταβαίνει δὲ νῦν ἐπὶ προοίμιον ὕστερον. ἐν ᾧ ὁ
τὸν ἀκριβῆ τῶν λεγομένων ὁποιους δεῖ τοὺς λόγους ἐκδέχεσθαι.
τινων καὶ ποίων ὡσπερ τὸ πρῶτον προοίμιον, ὡς ἡ μὲν προκειμένη π
τούτων ἐρίζεται πολιτική τις οὖσα. τούτων, τίνων; καὶ μὴν ὡς περ
τινων ἔφαμεν, λέγω δὲ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀγαθοῦ. πῶς οὖν οὐχὶ τ
ψησιν ἀλλὰ τούτων ὡς περὶ πολλῶν; ἡ ταχα, ἐπειδὴ τοῦτο τὸ τελικὸ
[illegible] ὑπ' αὐτοῦ περιεχόμενα καὶ ὑπ' αὐτοῦ
μενα. καὶ οὐ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ
[illegible] ὄντων εἰς αὐτὸ ἀναφέρεσθαι. διὰ τοῦτο πληθυ
εἴρηκεν. ἢ εἰ δεῖ καὶ τοῦτο εἰπεῖν, ἐπεὶ ἄλλως μὲν τοῦτο κατὰ τὴν κ
[illegible] κατορθούμενον, ἧς πολιτική τις ἐστι, καὶ τῶν θεωρουμένω
τούτων, ἄλλως δὲ κατὰ τὴν πολιτικὴν ἐξαπλουμένην κοινότερον. διὰ
ὡς ἐπὶ πολλῶν εἴρηκε. πῶς δὲ πολιτική τις ἡ ἠθικὴ ὠνόμ
ἐπειδὴ πολιτικὴ ἁπλῶς ἡ ἐν ἔθνει καὶ πόλεσι κατορθοῦσα τὸ ἀγαθό
λιτικὴ δέ τις οὐχ ἁπλῶς, καθ' ἣν ἐν ἑνί τινι τοῦτο κατορθούμενον
νεται. καὶ πολίτης γὰρ ἀγαθὸς ἄνθρωπος λέγεται, ὃς γε τοῖς εὖ
πειθόμενος τὴν ἀρετὴν κατορθοῖ, πολιτικὸς δὲ ἀνὴρ ὁ τὰ καλὰ κ
δίκαια αὐτός τε εἰδὼς ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ διδάσκων ἐν πόλεσι καὶ τῆς τ
τητος ἐν πολλοῖς ἐφικνούμενος. πολίτῃ δὲ ἱκανὸν ἡ πολίτης ἐστίν, ε
ἑαυτὸν εἴη τὰ δέοντα κατορθῶν καὶ κοινωνὸς ἀγαθὸς τοῖς πολιτευο
μένοις. Λέγοιτο δ' ἂν ἱκανῶς εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην
διασαφηθείη. ἐντεῦθεν τοῦ δευτέρου προοιμίου ἀπάρχεται, διὸ
ὡς οὐκ ἀκριβῆ τινα χρὴ καὶ ἀπαράβραυστον οὐδ' ὡς ἐξ ἀναγκαίων
τυνισταμένην τὴν διδασκαλίαν ἐκδέχεσθαι, ἀλλ' ἱκανῶς ἔχειν αὐτ
κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην διασαφήσει, ἤγουν τὴν ἐρμ
καὶ τὴν δήλωσιν δέξαιτο. ὕλη δὲ ἑφ' ἑκάστης μεθόδου καὶ τέχνης
τὸ ὑποκείμενον αὐτῆς, περὶ ὃ καταγίνεται. ὑποκείμενον δὲ τῆς ἠθικ
πολιτικῆς τὰ ἐν βίῳ ἐστὶ πράγματα καὶ αἱ περὶ ταῦτα τῶν ἀνθρώπω
ξεις τε καὶ ἐνέργειαι, ἅτινα τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνδεχομένων εἰσὶ κα
ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα. ἀλλ' ἔστιν οὗ κἀπὶ τὰ ἀντικείμενα ὁποπτ
καὶ ἐπεὶ τοιοῦτον τὸ ὑποκείμενον τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ οἱ λό
παραδιδόντες περὶ αὐτοῦ. διὸ οὐδὲ χρὴ ἀναγκαίας τινὰς ἀποδείξε
τῶν οὕτως ἐνδεχομένων ἀπαιτεῖν· ὥσπερ γὰρ μέτρον οἱ λόγοι τῶν πρ
ων εἰσί, περὶ ὧν λέγονται, καὶ δεῖ τὸ μέτρον ἐφαρμόζον εἶναι π
μετρούμενον· οὐ δύναται δὲ τὸ ἀεὶ ἔχον ὡσαύτως τῷ ὡς ἐπὶ τὸ
οὕτως ἔχοντι ἐφαρμόζεσθαι. ὑπερβαλεῖται γὰρ τὸ ἀεὶ ὂν τὸ ποτ
εἶναι ἀνακοπτόμενον. εἰ οὖν κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, ἤτοι τὰ
ἀνθρώποις καλά τε καὶ δίκαια ἡ διὰ τῶν λόγων διασάφησις, ἤγου

2 τοῦτο (post δὲ) B: om. a 25 προοιμίου a: προοίμιον B

στασις καὶ δήλωσις γένοιτο, ἱκανῶς ἂν λέγοιτο. οὐκ ἂν δὲ δικαίως τὴν ἠθικήν τις καὶ πολιτικὴν ἀποπέμψαιτο μέθοδον εἰ τοιαῦτα περὶ αὐτῆς ἐπαγγέλλεται, ἐπεί γε οὗτος καὶ τὰς χαριεστάτας πάσας τῶν τεχνῶν ὡς μὴ καλῶς ἐχούσας ἀποβδελύξεται, οἷον ῥητορικὴν γραμματικὴν διαλεκτικὴν ἰατρικὴν καὶ ἁπλῶς ἁπάσας ὅσαι περὶ τὰ ἔνυλα καταγίνονται, καὶ αὐτὴν τὴν φύσιν ὅση περὶ ὕλην ἐστὶ καὶ τὰ ἔνυλα, ὅτι μὴ ἀπταίστως ἀεὶ ἐνεργοῦσιν, ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ ἀποτυγχάνουσιν.

p. 1094b12 Τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως ἐφ' ἑκάστου γένους ἐπιζητητέον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς δημιουργουμένοις.

Τοῦτο κατασκευαστικόν ἐστι τοῦ μὴ δεῖν ἀκριβεῖς καὶ ἀναγκαίους ἀπαιτεῖν τοὺς παραδιδομένους λόγους ἐν τοῖς ἠθικοῖς καὶ πολιτικοῖς, ὅτι μηδὲ πᾶς λόγος τεχνικὸς ἀκριβής ἐστιν, οὐδὲ ὁμοίως τεχνίτης ἕκαστος ἀπατεῖται κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τέχνην τὸ ἀκριβὲς ἐπιδείκνυσθαι. καὶ τοῦτο παρίστησιν ἀπὸ τῶν δημιουργικῶν τεχνῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰς δημιουργουμένων. δημιουργικαὶ δὲ λέγονται τέχναι αἱ ποιητικαί, καὶ δημιουργούμενα τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀποτελούμενα ἔργα. εἰς τρία τοιγαροῦν τῶν τεχνῶν διηρημένων, εἰς θεωρητικὸν εἰς πρακτικὸν εἰς ποιητικόν, ἓκ τῶν ποιητικῶν παρίστησι τὸ λεγόμενον, φημὶ δὴ τὸ μὴ δεῖν ἐπὶ πάντων ὁμοίως ζητεῖν τὴν ἀκρίβειαν. ἐναργέστερον γὰρ τοῦτο μάλιστα ἐπὶ τῶν τοιούτων φαίνεται τεχνῶν, διὰ τὸ τὰ ὑποκείμενα αὐταῖς καὶ τὰ ἔργα αἰσθήσει εἶναι γνωστά. τόν τε καὶ ὁποῦ εἶναι· ὃς γὰρ δεῖ ὃν εἶδός ἐστι τέχνης τὸ μιμητικὸν ἀνθρώπου μορφῆς ἢ ἄνθρωπος· διαιρεῖται δὲ εἰς εἴδη διάφορα κατὰ τὰς τῶν ὑποκειμένων διαφοράς· καὶ πρῶτον μὲν εἰς ζωγραφικὴν καὶ ἀνδριαντοποιητικήν· ἡ δὲ εἰς κρουπαστικὴν τρισσὴν γνωσιν τοιαύτην λιθοξοϊκήν, ἀλλ' ὁ μὲν γραφικὸς πλεῖον ἀπαιτεῖται τὸ ἀκριβὲς τῆς μιμήσεως διὰ τὸ τῆς ὑποκειμένης αὐτῷ ὕλης εὐειατον, ὁ δὲ κηροπλάστης κηρῷ καὶ πηλῷ καὶ τοῖς τοιούτοις χρώμενος ἧττον μὲν ἐκείνου, μᾶλλον δὲ τῶν λοιπῶν, ὁ δὲ τέκτων καὶ γλύπτης λιθοξόου μᾶλλον, τῶν πρότερων λειπόμενος εἰς ἀκρίβειαν, ὁ δὲ λιθοξόος τῶν λοιπῶν ἔχει πάντων δυσμεταχειριστότερον τὸ αὐτῷ ὑποκείμενον κἀντεῦθεν ἕξει τὸ ἀκριβὲς ἧττον κατορθούμενον ἅμα καὶ ἀπαιτούμενον. ἱκανὸν οὖν ἑκάστῳ εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην κατορθοῖ. γένος δὲ ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης τὸ ὑποκείμενον ἐκάλεσε καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς· τὸ γὰρ γένος ὕλῃ ἀναλογεῖ τῇ τῶν διαφορῶν ἐπεισελεύσει εἰδοποιουμένῳ, ἥ τε ὕλη γένει συγκεχυμένη καθ' ἑαυτὴν οὖσα καὶ ἀδιάρθρωτος καὶ ὑπὸ τῶν εἰδῶν μορφουμένη ὥς τινων διαφορῶν. καὶ ὡς τὸ γένος δυνάμει τὰ εἴδη, καὶ ἐκ τοῦ δυνάμει πρὸς εἰς ἐνέργειαν, οὕτω καὶ ἡ ὕλη δυνάμει τὰ ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐκ τῆς στερήσεως προιοῦσα εἰς εἰδοποίησιν.

3 οὗτος B: οὕτως a 4 διαλεκτικὴν B: om. a 8 ἐφ' ἑκάστου [illegible] τοῖς λόγοις Arist. 21 ὁποῖα B: ποῖα a [illegible] : om. a 29 ἔχει B: ἔχων a 30 ἕξει a: ἕξει B

p. 1094b14 Τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ
πραγματεία, τοσαύτην ἔχει διαφοράν καὶ πλάνην ὥστε δοκεῖν
μόνον εἶναι, φύσει δὲ οὔ.

Περὶ τῶν ἐκ τῆς χρήσεως τῶν λόγων εἰπὼν ὁποῖοί ποτ' ὄντα
ὅτι ἱκανὸν αὐτοῖς εἰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην ἡ ἐξ αὐτῶν διασ
φάσεως ἐπὶ τὸ καθόλου τὸν λόγον ἀνενεγκὼν ὡς οὐ παντες οὕ
τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν ἐπιδέχονται, κατάγει αὐτὸν ἐπὶ τὰ προκείμενα
φησὶν ὅτι τὰ παρὰ ἀνθρώποις καλὰ καὶ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ
πολὺ πολλὴν ἔχει κατὰ τὴν δόξαν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις διαφορ
πλάνην, καὶ τοσαύτην, ὡς δοκεῖν νομίσει μόνη καὶ ὑπολήψει ταῦ
μηδὲν εἶναι κατὰ τὴν φύσιν διὰ τὸ ἄλλοις ἄλλως δοκεῖν καὶ ἄλλα
ἄλλοις εἰσάγεσθαι καλά τε καὶ δίκαια, ὡς τῶν φύσει παρὰ πᾶσιν
τῶν αὐτῶν. καὶ ἔστι τὸ καθολικώτερον τῷ μερικωτέρῳ συνθέμενον
κατασκευάσαι τὸ παρὰ ἀνθρώποις καλὸν καὶ δίκαιον ὀνόμορα καὶ
νομένα· περὶ τῶν διαφόρων καὶ πεπλανημένων οὐκ ἔστι παραδοῦναι
ἀκριβεῖς· περὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἄρα καλῶν καὶ δικαίων οὐκ ἔστι παρα
λόγους ἀκριβεῖς.

p. 1094b19 Τοσαύτην δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ τὰ ἀγαθὰ ἕω
ἕτερον δὲ ὁτιοῦν ἀνόρειαν.

Ὁ μὲν τοῦ πρώτου τούτου βιβλίου σκοπὸς περὶ ἀνθρωπίνου ἀ
[illegible] Ἀριστοτέλης ὁποῖοι ἔσονται οἱ λόγοι εἰπὼν προϊὼν
ἀνενεγκεῖν ἐπὶ τὸ κοινότερον ὡς παντα περιλαβεῖν τὰ καλὰ καὶ
περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ ζητεῖ, κατηνέχθη πάλιν ἐπὶ τὸ ζητούμενον
τινα ἀγαθόν, καί φησιν ὅτι ὡς ἁπλῶς ἐπὶ τῶν καλῶν καὶ δικαίω
ἃ ἡ πολιτικὴ ἔχει, πολλὴ τοῖς ἀνθρώποις διαφορα. οὕτω καὶ ἐπ
παρ' αὐτοῖς ἀγαθῶν. διὰ τί; διότι συμβαίνει πολλοὺς ἐκ τῶν δοκ
αὐτοῖς ἀγαθῶν βλαπτεσθαι· πλοῦτος γαρ καὶ ὑγεια καὶ ἀνόρεια καὶ τ
ἕρα ἀγαθὰ δοκοῦντα τοῖς ἀνθρώποις ἀπώλεσαν τινας. οὐκ ὀλι
ἀναιρεῖσθαι σια πλούτου, ἀλλοι δὲ ὑπ ἀνόρειαν. ἀνόρειαν δὲ ἐνται
τὴν ψυχικὴν φησιν ἀρετὴν ἐν συμμέτρῳ θεωρουμένην τῆς τοῦ ὑ
ὁρμῆς καὶ ὀρέξεως, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ σῶμα λαμβανομένην, ἣ καὶ
κυρίως ὠνόμασται, πρὸς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ἀνόρειαν ἀναλογοῦσα.
ἐν τῇ ψυχῇ τέσσαρες αι γενικαι αρεται, φρόνησις ἀνόρεια σωφροσύν
οσύνη, οὕτως ἐν τῷ σώματι ταῦτα τέτταρα, εὐαισθησία ἰσχὺς καλλο
ἡ μὲν φρονήσει ἀναλογοῦσα, ὡς γνῶσίς τις οὖσα ἐν ζῴου θεωρ

1 [illegible] B: γένεσιν a ἀνεγκὼν a 10 ταῦτα εἶναι καὶ a 13 τ
18 ἕως τοῦ B: verba Aristotelia plena praebet a 19 [illegible]
[illegible]

σώματι, ἡ δὲ τῇ | ἀνδρεία, ὡς καρτερικὸν τὸ σῶμα ποιοῦσα καὶ φερέ- 6
πονον, τὸ δὲ τῇ σωφροσύνῃ, ὡς τὸ σύμμετρον παριστῶν ἐν μεγέθει καὶ
συνθέσει πρὸς ἄλληλα τῶν μορίων τοῦ σώματος, ἡ δὲ τῇ δικαιοσύνῃ, ὡς
ἐν τῇ κράσει τῶν χυμῶν τὴν κατὰ φύσιν ἀναλογίαν φυλάττουσα. εἰ μὲν
οὖν οὕτως ἐνταῦθα τὸ σημαινόμενον τῆς ἀνδρείας ἐκλήψῃ, ἔσται συντε-
ταγμένη προσφυῶς τῷ πλούτῳ ὡς ὀργανικὸν καὶ αὐτὸ ἀγαθὸν κατὰ τὸν
τρόπον τῆς χρήσεως ἢ ὠφελοῦσα ἢ βλάπτουσα, εἰ μήπου τις ἔξωθεν δι'
ἐπίθεσιν βλάβης τοῖς ἔχουσι γίνοιτο πρόφασις, εἰ δὲ τὴν κυρίως ἀνδρείαν
ἐρεῖς ὅτι ἐν πρὸς ἓν ἀντέθηκε, πρός τι τῶν θυραίων καὶ ἔξωθεν ἓν τῶν
ἐντὸς καὶ κατὰ ψυχήν, δεικνὺς ὅτι καὶ ἐν τοῖς κυρίως παρ' ἡμῖν ἀγαθοῖς
εἰσάγεται τὸ ἀμφίβολον διὰ τὸ ἐκ τούτων τινὰς βλάπτεσθαι ἢ διὰ φθόνον
ἐπιβουλευομένους ἢ μαχομένους ἢ εὐλόγως ἢ καὶ παραλόγως ἐνίοτε, ὡς
καὶ δημώδη λόγον κρατεῖν τὸ ἀκίνδυνον τοῖς δειλοῖς ἐφαρμόζοντα καὶ μὴ
κλαίειν λέγοντα τὰς μητέρας αὐτῶν.

p. 1094b19 Ἀγαπητὸν οὖν περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας.

Ἐπεὶ τοσαύτην φησὶν ἔχει ἀμφιβολίαν τὰ παρὰ ἀνθρώποις καλὰ καὶ
δίκαια καὶ ἀγαθὰ καὶ οὐκ ἔστι βεβαία τις δόξα τούτοις περὶ αὐτῶν καὶ
ὁμόνοια, εἰ καὶ ἡμεῖς περὶ τούτων λέγοντες οὐ μετ' ἀκριβοῦς καὶ λεπτομεροῦς
ἐξετάσεως ἀλλ' ὁλοσχερῶς καὶ παχυμερῶς καὶ οὐ καθαρῶς, ἀλλ' ὡς ἐν
τύπῳ τινὶ τὴν περὶ τούτων ἀλήθειαν ἐνδειξόμεθα, ἀρκεστέον τοῖς λεγομένοις,
ὅμως ἐπεὶ οὐκ ἀναγκαῖα τὰ ὑποκείμενα οὐδ' ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα ἀλλ'
ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀνάγκη καὶ τὰς περὶ τούτων δείξεις ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ προτάσεων ἀποτελεῖσθαι· ὥστε καὶ τὰ συμπεράσματα οὐκ ἀναγκαῖα
ἀλλὰ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔσονται, εἰ καὶ ἐξ ἀνάγκης τιθεμέναις ταῖς
προτάσεσιν ἕπονται. ἐπεὶ γὰρ οὔτε τὰ ὄντα οὔτε τὰ γινόμενα ἐξ ἀνάγκης
εἰσὶν ἢ γίνεται πάντα, ἀλλ' ἔστι τινὰ διακοπτόμενα τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γί-
νεσθαι. ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον παρεισάγεται καὶ διαιρεῖται εἰς τρία
τάδε, εἰς τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἐπίσης τὸ ἐπ' ἔλασσον. καὶ περὶ μὲν τὸ
ἀναγκαῖον ἐπιστήμη καταγίνεται ἀναγκαία οὖσα καὶ ἐξ ἀναγκαίων ἀναγ-
καῖα περαίνουσα, περὶ δὲ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνδεχόμενον τέχνη, ἐκ τῶν
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προτάσεων τὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνάγουσα συμπεράσματα.
περὶ δὲ τὸ ἐπίσης λογισμὸς καὶ προαίρεσις, κριτικαὶ οὖσαι δυνάμεις καὶ
ᾗφῳ τὰ μέρη τῆς ἀντιφάσεως ἑκατέρωθεν ταλαντεύουσαι καὶ ὃ ἂν δόξῃ
δέον τοῦτο τοῦ ἀντικειμένου τιθέμεναι προυργιαίτατον. περὶ δὲ τὸ ἐπ
ἄκρατον οὐδενὸς ὄντως κατηγοροῦσι. διὸ καὶ τύχῃ καὶ ἀποφάσει τὰ τοι-
αῦτα τὸ τοιοῦτον ἀνέθεντο, τοὺς περὶ τούτου λόγους ἀποδιδόναι μὴ ἔχοντες.

1 καρτερὸν a 6 αὐτῇ ἀγαθὸν a 10 ἐντὸς a: ἐκτὸς B 11 διὰ τὸ καὶ ἐκ τού-
των a 12 εὐλόγως B: ἀλόγως a 15 rhesin usque ad verba καὶ συμπεράσματα
1094b22 praebet a 16 τοσαύτας—ἀμφιβολίας a 18 οὐ B: μὴ a
21 ἐπεὶ γὰρ οὐκ a 24 ἀλλὰ τῶν B: ἀλλ' a 31 προυργιαίτερον a 35
(ante τύχῃ) om. a καὶ (post τύχῃ) a: om. B

περὶ οὗ τὰ πρακτὰ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποβαινόντων ἐστὶ καὶ οὐ
ἀναγκαίων ὡς ποτε καὶ διακοπτόμενα, ὁ περὶ τούτων θεωρῶν εἴτε ὡ
ὡς αἰσχρῶν ἢ ὡς δικαίων ἢ ἄλλων τινῶν ἢ ὡς ἀγαθῶν ἢ φ
ὑπάρχει. τὰ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λαμβάνων τοιαῦτα καὶ συμπερα
ὡστε καὶ ὡς τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν εἶναι δεδειγὼς ἢ καλὸν ἢ δικαι
ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν ἀληθεύει, ἐνίοτε δὲ καὶ ψεύδεται, οὐ παρὰ τοῦτο μεμ
ὅτι μήτε ἐξ ἀναγκαίων μήτε ἀναγκαῖον ὃ δέδειχε. τὸ μὲν οὖν πρ
πρὸς τὸ λεπτομερὲς τῶν ἀναγκαίων ἀποδείξεων ἀντιτίθεται, τὸ δὲ
πρὸς τὸ καθαρῶς καὶ ἐναργῶς, τὸ δὲ ἐνδείκνυσθαι πρὸς τὸ ἀποδείκν
ἀποδείξεις μὲν γὰρ καθαρῶς καὶ βεβαίως τὸ ζητούμενον παριστᾷ, ἐ
δὲ διά τινων ἐκτυπώσεων καὶ μιμήσεων καὶ ἐμφάσεων, τὸ δὲ ὡς ἐ
πολὺ πρὸς τὸ ἀναγκαῖον, ὡς ἐκείνου μὲν ἀδιακόπου μένοντος, τοῦ δὲ
λεπτομερὲς ἀπόδειξις ἡ μέχρι τῶν πρώτ
ὡς ἐν ταῖς ἀρχῶν, ἃς ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὑρίσκειν χρὴ
ὡς ἐξ ἀναγκαίας τῆς παχυλοτέρας ἀποδείξεως λόγος ἀκουσθείη.
καὶ τύπος γράφειν καὶ μιμεῖσθαι. καὶ αὐτὸ τὸ δὲ ἐνδέχε
ἔσεσθαι καὶ ἐνδεχομένων προτάσεων τύπος ἀνάγκη ἀποδείξεως. ἐπεὶ
ἀ τῶν καθ' αὐτὸ καὶ ἡ αὐτὸ καὶ πρώτων καὶ ἀμέσων καὶ ἀπὸ
συμπεράσματος γίνεται ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἑτέρων ἃ ἐκ τοιούτων πεπεραντ

p. 1094b22 Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἀποδεχεσθαι χρεὼν λ
καὶ ῥητορικὰν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν.

Ἐπὶν ποίους λόγους ἐν τοῖς ὑποκειμένοις ἐνδέχεται γίνεσθαι,
θησι καὶ τῷ ἀκροατῇ πῶς πρὸς τοὺς οὕτω λεγόμενους διατίθεσθαι
καί φησιν ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον δεῖ ἀποδέχεσθαι τὰ λεγόμενα, ἤγο
μὴ ἐξ ἀναγκαίων συλλογιζομένου τοῦ λέγοντος μηδ' ὡς ἀναγκαῖα δε
τος, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ
τούτου ἡγεῖσθαι καλῶς ἔχοντα τὰ λεγόμενα καὶ μὴ τὸ ἀναγκαῖον ἐπ
ὧν ἀπαιτεῖν. εἶτα καὶ κανόνα τινὰ παραδίδωσι, μέχρι πόσου ἐπὶ τ
χρὴ τὸν ἀκροατὴν τῷ λόγῳ πειθομένου εἶναι ἢ
ἤτοι πολυπειρίαν ἐν λόγοις καὶ πράγμασιν ἔχοντας, ἐπὶ τοσοῦτον
ἕκαστον ὑποκείμενον ζητεῖν τὴν ἀκρίβειαν, ἐφ' ὅσον ἡ φύσις τοῦ πρ
τος ἐπιδέχεται· εἰ γοῦν ὁ τοιοῦτος πεπαιδευμένος, ἀπαίδευτος ἂν
τοῦ ὁρῶν τὸ ἀνάπαλιν· καὶ ἔργον τίθησι τὸ ἐπιφερόμενον, φ
ἁπλούστερον γὰρ φαίνεται μαθηματικοῦ πιθανολογοῦντος
γεσθαι καὶ ῥητορικὰν ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν. ὁ μὲν γὰρ
ματικὸς τοιοῦτον ἔχει τὸ ὑποκείμενον ὡς δύνασθαι τὰ καθ' αὑτὸ συ
ἐκ αὐτῶν ἐξ ἀναγκαίων καὶ πρώτων καὶ καθ' αὑτὸ καὶ ἡ αὐτ
μέτων δεικνύειν προτάσεων. ὁ δὲ ῥητορικὸς ἐξ ἐνδόξων ἢ φαιν

ἴσως ἐνδόξων τὰ προκείμενα κατασκευάζει, οὐ σφόδρα κινούσας τὸν ἀκρα- 6v
τὴν εἰς κατάνευσιν. διὸ καὶ πιθαναὶ λέγονται, οὐκ ἀναγκαῖαι, ὡς μόνον
πρὸς τὸ πείθειν ὁπωσδηποτοῦν ἀφορῶσαι. εἰ οὖν τις τὸν μὲν μαθηματικὸν
ἀποδέχεται πιθανολογοῦντα, τὸν δὲ ῥητορικὸν οὐ συγχωρεῖ πιθανολογεῖν
ἀλλ' ἐπιστημονικὰς ἀποδείξεις ἀπαιτεῖν, ἀντικρυς ταῖς τῶν πραγμάτων
ἐναντιοῦται φύσεσι καὶ ἑαυτὸν ἐξελέγχει μὴ εἰδότα κρίνειν, καὶ διὰ τοῦτό
ἐστιν ἀπαίδευτος· ὅτι δ' ἕτερός ἐστιν ὁ περί τι πεπαιδευμένος ὥστε κρίνειν
τοὺς κατ' αὐτὸ τεχνίτας ἢ ἐπιστήμονας, δῆλον· τῷ μὲν γὰρ ἱκανόν, εἰ
πεῖραν λαβὼν μόνον ὅτι οἱ κατὰ γεωμετρίαν τυχὸν λόγοι ἐκ τοιῶνδε προ- 10
τάσεων γίνονται καὶ οὗτοι συλλογίζονται καὶ τοιῶνδε συμπερασμάτων,
τὸν γεωμετρεῖν ἐξετάζει ἐπαγγελλόμενον εἰ ἐκ τοιούτων καὶ οὕτως
συλλογίζεται, τῷ δὲ ἀναγκαῖον καὶ γεωμετρικῶς ἐνεργεῖν καὶ τὰς ἀπο-
δείξεις ποιεῖν ὁποίας τὸ τῆς ἐπιστήμης ὑποκείμενον δέχεται. τὸ αὐτὸ καὶ
ἐπὶ πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης.

1 · p. 1094b27 Ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς.

Τρίτον τοῦτο προοίμιον ἐν ᾧ δείκνυσιν ὁποῖον εἶναι δεῖ τὸν ἀκροατὴν 15
τῶν ἐνταῦθα ῥηθησομένων· ὅτι πεπαιδευμένον τὰ λεγόμενα. εἰ γὰρ μὴ
οἶδεν, οὐκ ἂν ὀρθῶς κρινεῖ· εἰ δὲ μὴ κρίνει ὀρθῶς, οὐδ' ὀρθῶς ἀποδέ-
ξεται. μέχρι δὲ τίνος εἰδέναι ἀναγκαῖον τὸν ἱκανὸν κριτὴν τῶν λόγων ἐσό-
μενον, εἴρηται. ποιεῖται δὲ τὸν λόγον καθόλου λέγων, ἕκαστος ἐκεῖνα
κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει. ἡ γὰρ γνῶσις ἑκάστου πράγματος γνώμων τίς 20
ἐστι τῆς κατ' αὐτὸ ὀρθότητος ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ γινώσκοντος κείμενος, ᾧ
παρατιθεὶς τὸ κρινόμενον εὑρίσκει αὐτὸ εἴτε κατ' ἐκεῖνό ἐστιν εἴτε παρα-
βαίνει τὴν ἐκείνου ἀκρίβειαν. καὶ εἰ μὲν εὑρίσκει· ἐκ τῆς παραβολῆς ἐφαρ-
μόζων ἐκεῖνο τῷ γνώμονι, ἐπαινεῖ ὡς ἔχον εὖ, εἰ δὲ μή, καταμέμφεται αὐτὸ
προσηκόντως ὡς μὴ τῷ κανόνι ἐφαρμοζόμενον. ὁ τοίνυν εἰδὼς ὡς ἔχει
φύσεως τὸ κρινόμενον ἔχει γνῶσιν τοῦ κρινομένου· ὁ τοῦτο, ἔχει τὸν κα-
νόνα αὐτοῦ καὶ τὸν γνώμονα· ὁ τοῦτο, ἔχει ᾧ ὀρθῶς τὴν κρίσιν ποιήσεται·
ὁ ἄρα γινώσκων ὡς ἔχει φύσεως τὸ κρινόμενον, ἔχει ᾧ ὀρθῶς κρινεῖ. ὁ δὲ
μὴ γινώσκων, ἀνάπαλιν. διὸ ἐκεῖνος μὲν ἀγαθὸς κριτής, οὗτοσὶ δὲ φαῦλος. 25

p. 1094b28 Καθ' ἕκαστον ἄρα ὁ πεπαιδευμένος.

Ἡ ὁλοκληρία τοῦ λόγου τοιαύτη· πᾶς ὁ κρίνων τι, καλῶς γινώσκει
ἐκεῖνο· πᾶς ὁ γινώσκων τι πεπαιδευμένος περὶ ἐκεῖνό ἐστιν· πᾶς ἄρα ὁ κρί-

1 τὰ προκείμενα bis B 9 λόγοι a: οἱ λόγοι B 11 ἐπαγγ- γόμενον ἐξετάζει a
15 rhesin usque ad verba ἀγαθὸς κριτής praebet a 18 κρινεῖ B: κρίνει a οὐδ
B: οὐκ ἂν a 18. 19 ἀποδέξεται Vat. 1022: ἀποδέξεται B: ἀποδέξαιτο a 22 κεί-
μενον a 24. 25 ἐκεῖνο ἐφαρμόζον a 26 προσηκόντως scripsi: π σήκοντος B:
[illegible] B: [illegible] πᾶν πεπαιδευ-
μένος praebet a 33 πᾶς ἄρα — περὶ ἐκεῖνό ἐστιν B: om. a

ὁ πεπαιδευμένος περὶ ἐκεῖνό ἐστιν. ἐνταῦθα δὲ ἡ μείζων πρό
ἁπλῶς τοῦτον· ὅπως ὁ αὐτὸς πολὺν τοῖς ῥήτορσιν. ἡ μὲν οὖν ἔννοια
κρίνει πάντας· οὕτως ὁ ἕκαστος εἰρηκὼς κρίνει καλῶς ἃ γινώσ
καὶ τοιοῦτος ἐστιν ὁ ἀγαθὸς κριτής· ὁκεῖ μερικῶς εἰληφέναι τοὺς εἰ
καὶ κρινομένων· καὶ τὰ γινόμενα καὶ κρινόμενα. ἔστι δ' ἀληθῶς καὶ
ἡ πρότασις, ὡς δυνασθαι ταῦτο τὸ ἕκαστος κρίνει καλῶς τῷ πᾶς. τ
πᾶς οὐ τὸ καθόλου σημαίνει ἀλλ' ὅτι καθόλου, ὡς εἶναι τὸ πᾶς τῶν
ἕκαστον ἄθροισμα. τὸ γὰρ ἕκαστος τῶν πάντων καὶ πᾶς τὸ αὐτὸ
τὴν ἔννοιαν δύναται. τὸ αὐτὸ δ' ἂν εἴποις καὶ περὶ τῶν γινωσκομ
καὶ κρινομένων. ἃ γὰρ πάντες οἱ γινώσκοντες καὶ κρίνοντες γινώσ
καὶ κρίνουσι, ταῦτα πάντα ἐστὶ τὰ γινωσκόμενα καὶ κρινόμενα. κα
κρίνειν δὲ καλῶς ἃ γινώσκει καὶ τούτων εἶναι ἀγαθὸν κριτὴν ἐκ πα
ἥλου ἐστὶ τὸ αὐτό. τὸ δὲ καθ' ἕκαστον ἄρα ὁ πεπαιδευμένος
πρασμά ἐστι τοῦ συλλογισμοῦ ἐκ μιᾶς συνημμένου προτάσεως ὅσου
τὸ φαινόμενον, δοκοῦν μὲν καὶ αὐτὸ μερικόν, καθόλου δὲ ὂν ἀληθῶ
τὸ πάντα δηλοῦν τὰ καθ' ἕκαστα ὡσανεὶ ἐπαγωγικῶς ἐν ταὐτῷ συναγή
καὶ τὸ καθόλου πιστούμενον· ὃ καὶ ἐπιφέρει λέγων ἁπλῶς ὅτι ὁ περι
πεπαιδευμένος. ὁ μὲν οὖν Ἀριστοτέλης οὕτω τὸν λόγον διέθετο.
τὸ μὲν καθ' ἕκαστον κρίνειν τὸν πεπαιδευμένον ὀρθῶς ἀληθὲς καὶ φα
τὸ δὲ περὶ πᾶν πεπαιδεῦσθαί τινα ὡς πάντα κρίνειν ὀρθῶς, δόξειεν ἂν
ἀδύνατον. πῶς γὰρ ἐνδέχεται ἕνα τινὰ τῶν ἀνθρώπων εἰδέναι πάντ
ἀγαθὸν εἶναι κριτὴν ἐν ἅπασιν; οὐ γὰρ ὅσα πέφυκεν ἁπλῶς ὁ ἄνθρ
κατορθοῦν ὡς νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸς δυνατόν ἐστί τινι τῶν
καστα τῇ ἑαυτοῦ γνώσει ἐνεργείᾳ συλλαβεῖν ἅπαντα. ἴσως οὖν οὐ
οὐ δυνατὸν τοῦτο ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι αἱ καθ' ἕκαστα πάντες ἀνθρωποι
τὸ καθόλου ἀνάγονται, ὁμοίως καὶ οἱ πεπαιδευμένοι ὑπὸ τὸν καθόλο
παιδευόμενον. διὰ τοῦτο οὕτως εἶπεν, ὥσπερ ὑποτιθέμενος· ἐν τῇ
ἀρετῇ ὥσπερ ὁ καθ' ἕκαστα πεπαιδευμένος κρίνει καλῶς ἐκεῖνο π
πεπαίδευται, οὕτως εἴ τις ὑπόθοιτο ἁπλῶς εἶναι περὶ πᾶν πεπαιδευ
τινὰ ἔσται κριτὴς ἀγαθὸς ἐκεῖνος τοῦ κρινομένου παντός. μήποτε δὲ ἐ
ἐν τοῖς πράγμασι πολύπειρον καὶ δυνάμενον πᾶν τὸ προτιθέμε
κρίσιν τῇ αὐτοῦ τριβῇ παρατίθεσθαι κἀντεῦθεν κρίνειν ὀρθῶς.
στιν ἰδεῖν πολλοὺς γραφικὴν μεταχειριζαμένους οὐδέποτε καὶ τὰς
ἄλλων γραφομένας εἰκόνας δυναμένους κρίνειν κατὰ τὸ ὅσον. τοῦ
καὶ ἐπ' ἄλλων τεχνῶν γίνεται καὶ εὕροις ἂν τὸν Ἀριστοτέλην πολ
κατὰ τοῦτο τὸ σημαινόμενον τῷ τῆς παιδείας χρησάμενον ὀνόματι
ἴναι δῆλον ὅτι | ἄλλη μὲν γνῶσίς ἐστιν ἡ κατὰ τὸ ἐπίστασθαι καὶ
ἡ κατὰ τὸ πεπαιδεῦσθαι, ἥτις πολυπειρία οὖσα ἱκανότητα τῷ κεκτ

1 τῶν B: τῷ a 14 τοῦ B: om. a 17 καὶ τὸ καθόλου πιστουμένου B
B: ἀπὸ τοῦ a

παρέχεται πρὸς τὸ κρίνειν ὀρθῶς τὰ κατὰ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας τ[ὰ]
ἀποτελούμενα τάς τε θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς καὶ ποιητικάς.

p. 1095a2 Διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος.

Προθέμενος ἐν τῷ τρίτῳ προοιμίῳ περὶ ἀκροατοῦ εἰπεῖν ὁποῖον δεῖ τ
εἶναι, πρότερον μὲν καθόλου διέλαβε περὶ τοῦ ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν κρίνοντα
τὰ καθ' ἑκάστην τέχνην ἢ ἐπιστήμην ἐνεργούμενα καὶ ἀποτελούμενα, εἶτα
ἦλθεν εἰς τὸ προκείμενον διὰ τῶν κοινῶς εἰρημένων δεικνὺς καὶ αὐτὸ ὅτι
τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος ἀκροατὴς ὁ νέος. καὶ δείκνυσιν 10
αὐτὸ διὰ δύο ἐπιχειρημάτων· πρῶτον μὲν ἐκ τῆς τοῦ χρόνου βραχύτητος,
ἣν ὡς νέος ἔτι διήνυσεν ἐν τῷ βίῳ, μὴ δυνηθεὶς δι' ὀλίγου πεῖραν λαβεῖν
τῶν κατ' αὐτὸν πράξεων, ἐξ ὧν καὶ περὶ ὧν οἱ λόγοι· ὅθεν οὐδὲ δύναται
κρίνειν ὀρθῶς ταῦτα. ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐν πρώτῳ σχήματι. ὁ νέος ἄπειρος
τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων· πᾶς ἄπειρός τινων οὐ δύναται κρίνειν ἐκεῖνα
ὧν ἄπειρός ἐστιν· ὁ νέος ἄρα οὐ δύναται κρίνειν καλῶς τὰς κατὰ τὸν
βίον πράξεις· ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐξ αὐτῶν καὶ περὶ αὐτῶν λεγόμενα, εἴτε εὖ 15
εἴτε μὴ λέγεται. ἐξ αὐτῶν δὲ λέγεται, ὅταν ὡς προτάσεις λαμβάνωμεν,
περὶ αὐτῶν δέ, ὅταν ὡς πράγματα καὶ συμπεράσματα. τὸ δὲ δεύτερον
ἐπιχείρημα τὸ ἔτι δὲ τοῖς πάθεσιν ἀκολουθητικὸς ὢν καὶ τὰ τῆς
παιδείας δείκνυσι καὶ ἀνωφελῆ τῷ νέῳ τὴν τῶν τοιούτων λόγων ἀκρόασιν.
πᾶς γὰρ λόγος καὶ πᾶσα πρᾶξις καὶ ἐνέργεια πρὸς τέλος τι ὁρῶντα, εἰ 20
μὴ τυγχάνοι τούτου, μάτην λέγεται γίνεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν οἱ περὶ ἀρετῆς
λόγοι οὐ πρὸς θεωρίαν ἁπλῶς ἀποβλέπουσιν ἀλλὰ πρὸς τὸ πρακτικὸν τῆς
σπουδαίας καὶ μεταδιώκειν τὸ ἀγαθόν, εἰ μὴ τοῦ τέλους ἐπιτυγχάνοιεν,
μάτην λέγονται καὶ μάτην ἀκούονται. ἐπεὶ τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀρχῆς
ἐν τῷ βίῳ γενόμενος τὸν μὲν λόγον ἔχει ἀργόν, προλαμβανούσας δὲ τὰς 25
ὀρέξεις καὶ τὰς ὁρμὰς ἀρρήτους καὶ τὰ ἤθη ἐπιτηδεύοντας ἤδη καὶ
τερπνά, ᾠθάνει καταπρατούμενος ὑπ' αὐτῶν σφοδρῶς ἐπεγειρομένων διὰ τὴν
ἡδονήν. καὶ εἰ πανουργίαν καὶ ἐμπαθῶς ἔχοι καὶ τὴν φύσιν πονηρὰν
εἶναι μάλιστα σπεύδουσαν διὰ τὸ ἀρχρειοδὲς τῆς ὑπάρξεως· καὶ δεῖται χρόνου
καὶ τῆς ἐκ λόγων παιδείας καὶ κατηχήσεως, ὥστε διασκεδασθῆναι αὐτῷ 30
τὸν κάρον τῆς ἐμπαθείας καὶ διαιρεθῆναι τῆς ἀγνοίας τὸ κάλυμμα. ὥστε
γνῶναι τὸ κρεῖττον καὶ ἀποσχέσθαι τοῦ χείρονος καὶ τὴν μὲν ἄλογον ἀπο-
στραφῆναι ζωήν. προελέσθαι δὲ τὴν μετὰ λόγου καὶ ὁρμῆς ἀρτίους· ὃ καὶ
δυσχερές ἐστι καὶ ὅτας οὐκ ὀλίγος δεόμενον διὰ τὸ προαιρεῖσθαι τοῦ γὰ-
ρους καὶ μαθεῖν ἤδη τὸ εἶναι ἁπλῶς τοῦ εὖ εἶναι προτίθεσθαι καὶ μὴ ἄλλο 35
εἰδέναι καλὸν ἢ τὸ ἐπιμελεῖσθαι σαρκός. καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνον νουθε-
τῶν ἀπὸ καὶ σκωμμάτων πολλοὺς καὶ δεινῶν καὶ ἔργων ἀπέστησε τοῦ
ῥᾴονος ἀποσχόμενοι βίου τὸ τῆς ἀρετῆς ἐπίπονον προτιμήσωσι. διὰ

2 τε B: om. a ποιητικάς B: πολιτικάς a 3 rhesin usque adverba ἀλλὰ πρᾶξις (p. 1095a6) praebet a 21 τυγχάνοι B: τυγχάνει a ἀρετῆς B: ἀρετὴν a
32 ἀποσχέσθαι B: προθέσθαι a 35 προτίθεσθαι a: προτίθεται B

τοῦτο τοὺς νέους ἀνοήτους ἢ τούτων τῶν λόγων ἀκροατὰς, ὅτι πάθε
ται ἀλόγῳ συνηθείᾳ δουλεύοντες καὶ πράττειν ταγαθὰ μὴ αἱρούμενο
γὰρ ἥδε ἡ τέχνη οὐ θεωρητική ἐστιν ἁπλῶς, ἵνα τῇ γνώσει τῶν λεγ
ἀρκῶνται οἱ ἀκούοντες, ἀλλὰ πρακτική, καὶ δεῖ τῇ γνώσει τῶν λόγ
τὰς πράξεις προστίθεσθαι· εἰ δὲ μή, μάτην οἱ λόγοι καὶ ἡ τούτων ἀκ

p. 1095a6 Διαφέρει δ' οὐδὲν νέος τὴν ἡλικίαν.

Ἐπεὶ τὸν νέον εἶπεν ἀνοίκειον ἀκροατὴν τῶν προκειμένων λόγ
τε τὴν ἀπειρίαν καὶ ἐμπάθειαν, προστίθησι νῦν ὡς οὐδὲ ὑπερήλιξ ἀ
ἁπλῶς ὑπερβὰς τὴν νεότητα ἱκανῶς ἔχει διὰ τὸν χρόνον τῆς τῶν
μενων λόγων ἀκροάσεως. ἀλλὰ δεῖ καὶ αὐτὸν, εἰ μέλλει οἰκείως α
λόγους ὑπάρχειν τῆς τῶν παθῶν δουλώσεως. καὶ γὰρ ὁ νέος οὐ τ
διὰ τὴν ἡλικίαν τῶν λόγων τούτων ἀνοίκειος, ὅσον διὰ τὴν τῶν
κατακρατήσιν, ὥσπερ κύφωνι τῇ μοχθηρίᾳ τὸν λογισμὸν βαρυνόμεν
πρὸς γῆν ὁρῶν καὶ τὴν ταύτης ἀπόλαυσιν, ἀνανεῦσαι δὲ πρὸς τὸ ἄ
συγχωρούμενος ἢ ὡς νέφους παχύτητι τῇ ἐμπαθείᾳ τὸν ὀφθαλμ
διανοίας ἐπιπροσθούμενος καὶ διαβλέψαι πρὸς τὸ ἀγαθὸν μὴ δυνο
ὥστε κἂν γέρων τις εἴη ἐμπαθῶς ἔχων, οὐδὲ οὗτος οἰκείως ἀκροατὴ
των τῶν λόγων διὰ τὸ καὶ ἐν γήρᾳ τῆς ἡλικίας νεαρὸν τὸ ἦθος εἰ
κατὰ πάθος ζῆν καὶ τῆς ὀρέξεως ἔχειν ἀλόγως καὶ ἐμπαθῶς.

p. 1095a8 Τοῖς γὰρ τοιούτοις ἀνοήτοις ἡ γνῶσις.

Ἔτι τὸ αὐτὸ δείκνυσι λαμβάνων τοὺς ἀκρατεῖς εἰς παράδειγμα.
τῆς γάρ ἐστιν ὁ ὑπὸ χειρονός τινος συνηθείας κατακρατούμενος, ει
στάνων τῷ λόγῳ καὶ ἀνακόπτειν ἑαυτὸν τῆς παραλόγου ὁρμῆς βου
καὶ κρατεῖν μὴ δυναμενος. ὡς γὰρ ἐν ἐκείνῳ ὁ λογος τ φαῦλον οὐδε
τῇ | παραλόγῳ ὀρέξει συνυπαχθῆναι, καὶ βούλεται μὲν ἀπ-χεσθ
φαύλης συνηθείας, νικᾶται δ' ὑπὸ τοῦ πάθους τῇ συνηθείᾳ τῇ μ
κατακρατούμενος, οὕτω καὶ πᾶς ζῶν ἐμπαθῶς τοὺς περὶ τῆς ἀρετῆς
ἐνωτιζόμενος, ὑπ' αὐτῶν ὠφεληθῆναι οὐ δύναται, τῇ συνηθείᾳ ἐμ
πρὸς τὰ φαῦλα κατασυρόμενος. τοῖς δὲ κατὰ λόγον τὰς ὀ
ποιουμένοις. ἐκ τοῦ ἐναντίου τοῖς προσεχῶς εἰρημένοις τὸ ἐνταῦ
γόμενον. ὡς γὰρ οἱ ἐμπαθῶς ζῶντες ἐκ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων
ὠφελοῦνται, οὕτως οἱ κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιούμενοι πλεῖστα ἂ
λοῦντο τὴν τῶν ἐνταῦθα λεγομένων εἴδησιν ἔχοντες. πρὸς ὃ ἂν τ
ρήσειε λέγων, ὡς δόξειεν ἂν καὶ περιττὸν τὸ περὶ τούτων διδάσκ

1 τε δοκῶνται add. μόνη a ἀλλὰ B: ἀλλὰ καὶ a 6 rhesis usque ad ve
στα (p. 1095a8) a 10 οἰκείως a: χρέως B 13 τὸν λογισμὸν a: τῶν
15 νέφους παχύτητι B: νέφει παχυτάτῳ a 16 διαβλέπειν a 18 νεαρὸς B
19 ἐμπαθῶς scripsi: ἐμπαθείας Ba 20 rhesis usque ad περιαιρεῖσθω τοσαῦτα (p
21 [illegible] B

γὰρ οἱ μὲν φαῦλοι ἐκ τούτων μὴ ὠφελοῦνται πρὸς τὴν διόρθωσιν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ καὶ πρὸ τούτων κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιοῦνται, δόξειεν ἂν οἱ λόγοι τοῖς μὲν φαύλοις μάταιοι ὡς ἀνωφελεῖς, τοῖς δ' ἀγαθοῖς περιττοὶ ὡς καὶ πρὸ αὐτῶν εὖ ἔχουσιν. ἢ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς πρὸ τῶν λόγων ἐκ συνηθείας μόνης τὸ ἀγαθὸν κανόνα μὴ ἔχουσι τεχνικὸν ᾧ τὰς πράξεις παραμετρήσουσι, κατά γε τοὺς λόγους σὺν μέτρῳ καὶ λόγῳ τεχνικῷ ἡ τῶν ἀστείων μετέλευσις πράξεων. διὸ καὶ βεβαιοτέρα αὐτοῖς ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἀντιποίησις πληροφορουμένοις ἐκ τῶν λόγων, πότε καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἔχουσιν. ἄλλως τέ εἰσι τῶν ἀνθρώπων πολλοὶ ἐξ ἀρχῆς μὲν εὐθὺς τὰ φαῦλα ἀποστρεφόμενοι καὶ τῶν ἀγαθῶν ὀρεγόμενοι, ὅπως δὲ τοῦτο ποιήσωσι λήθῳ διαστήσουσι καὶ ἑαυτοῖς τὰ κρείττω περιποιήσονται, οἰκοθεν εἰδέναι μὴ ἔχοντες· καὶ δεῖ τούτοις λόγου καὶ τέχνης πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν καλῶν καὶ κατόρθωσιν. ἀλλ' οὐδὲ τοῖς φαύλοις πάντῃ ἀνόνητος ἡ τῶν λόγων τούτων κατάληψις. εἰ γὰρ μὴ εὐθὺς αὐτοῖς ἡ ἐκ τούτων ὄνησις παντάπασι παντήσεται, ἀλλὰ διορθώσεταί γε κακοῦ κατεχόμενοι καὶ ὅσον πύρρω γεγόνασι τοῦ βελτίονος, εἴπερ μὴ πάντῃ εἶεν ἀσύνετοι, ἔξουσί τινα ὁρμὴν πρὸς διόρθωσιν. καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν ἐπιδιδόντες τάχ' ἂν καὶ παντελῶς πρὸς τὸ κρεῖττον μεταθεῖντο. καὶ ἄλλως δὲ ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ ἰατρικὴ τῶν ψυχῶν. καὶ ὥσπερ ἡ τῶν σωμάτων ἰατρικὴ καὶ συντηρητικὴ ἐστι τῆς ὑγιείας ἐν τοῖς ὑγιαίνουσι καὶ ἀναληπτικὴ αὐτῆς ἐν τοῖς κάμνουσιν, οὕτω καὶ πρὸς τὰς ψυχὰς ἡ ἠθικὴ καὶ πολιτική. δόξειε γὰρ ἂν ἄτοπον τὰ μὲν σώματα καὶ τὰς φύσεις ὑπὸ τῆς τῶν θεραπευτῶν ὠφελεῖσθαι ὅπως ἂν ἔχωσι, τὰς δὲ ψυχὰς λόγον ἐχούσας καὶ χρωμένας αὐτῷ ἐκ τῆς οἰκείας ἰατρικῆς μὴ ὠφελεῖσθαί ποτε, ὅπως ἂν ἔχωσι διαθέσεως, εἴτε στερεούμεναι ἐν τῷ κατὰ φύσιν, εἴτε διορθούμεναι ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν· καίτοι ψυχαῖς βράω, ὅσον ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν, ἢ σώμασί τε καὶ φύσεσιν καὶ ἡ ἐν τῷ ἀγαθῷ τε μονὴ καὶ συντήρησις καὶ ἡ ἐκ τῶν φαύλων διόρθωσις, ἅτε λόγον ἐχούσαις καὶ νῷ γειτνιώσαις καὶ ἀπ' ἀμφοῖν συνεργουμέναις πρὸς κατάκτησιν τοῦ βελτίονος. ἴσως δὲ καὶ Ἀριστοτέλης πρὸς τὴν κρίσιν τῶν λεγομένων, εἴτε εὖ ἔχουσιν εἴτε μή, πλέον εἴρηκε μὴ συμβαλλεσθαι τοῖς ἐμπαιδέσι τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθησόμενα, ἅτε ἀσυνήθως ἔχουσι καὶ ἀπείρως τῶν χαριέντων ἀκουσμάτων τε καὶ ἐνεργημάτων, ὥσπερ πλείστην λυσιτελεῖ τοῖς κατὰ λόγον ὀρεγομένοις καὶ πράττουσι τῷ οὕτω διακεῖσθαι αὐτούς. καὶ περὶ μὲν ἀκρατοῦς συμπεραίνει τὰ εἰρημένα ἐπανόδῳ χρώμενος κἀκ τῶν ὑστέρων ἀνιὼν πρὸς τὰ πρότερα· εἶτ' ἐπιφέρει

1 ὠφελοῦνται a: ὠφελοῦντο B 6 κατά B: μετά a 7 αὐτοῖς οὕτως ἡ a 12 λόγου scripsi: λόγῳ B: λόγων a 15 ὑπαντήσεται a 18 μεταθεῖντο a: μεταθέωνται B ἡ ἠθικὴ a 21 ἂν om. a 22 τὸ τὰ μὲν σώματα a 28. 29 συνεργούμεναι a 31 ἅτε καὶ ἀσυνήθως a 33 λυσιτελεῖ a: λυσιτελῆ B 35 πρότερα scripsi: πρότερον Ba

p. 1095a14 Λέγωμεν δὲ ἀναλύοντες.

[illegible] τῶν προοιμίων ἀρχόμενος τῆς παρούσης πραγματεί
τοῦ ἀνθρωπίνου ἀγαθοῦ ζητήσεν. ἐξετάζων εἰ ἔστι τι ἀκρότατον
τῶν παρ' ἀνθρώποις πρακτῶν ἀγαθῶν, πρὸς ὃ τὰ λοιπὰ ἀναφέρον
τίς ἡ δύναμις ἡς τέλος τοῦτό ἐστι. καὶ ὅτι μάλιστα, δῆλόν ἐστιν ἱκανὸ
κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, καὶ ὅτι ἡ πολιτική ἐστιν, ἧς τέλος τοῦ
καὶ ὅτι ἀρχιτεκτονικωτάτη τῶν πρακτῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων.
πασῶν πρώτην καὶ πάσαις ἐπιτάττουσα, ὡς καὶ τὸ τέλος αὐτῆ
χειν τὰ τῶν ἄλλων. νῦν δὲ ἤδη χωρεῖ πρὸς τὸ δεύτερον πρόβλη
ζητεῖ τί ἐστι τοῦτο ὃ φαμεν εἶναι ἀνθρώπινον ἀγαθὸν καὶ τέλος π
καὶ ὧδε τῆς ἀνθρώπου φύσεως. ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ
ρεσις. ὃ προλαβὼν ἔδειξεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν προοιμίων, ὅτι ἡ π
τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων ὑπερέχει, καὶ ὅτι τὸ ταύτη
ἀκρότατον τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν, λαμβάνει νῦν ὡς ὁμολογούμενον
τεῖ τί ἐστιν οὐ αὕτη ἐφίεται. καὶ ἐφερμηνεύων ἐπάγει καὶ τί τ
τῶν ἀκροτάτων τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν. ταὐτὸν γάρ ἐστιν τ
οὗ ἐφίεται ἡ πολιτικὴ καὶ τὸ πάντων τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν ἀκρ
εἰ γὰρ κυριωτάτη αὕτη πασῶν τῶν πρακτῶν ἐπιστημῶν καὶ μεθόδ
ἂν καὶ τὸ ταύτης τέλος τῶν ἐν ἐκείναις τελῶν κυριώτατον καὶ σ
[illegible] λεγεται οὕτω κατὰ λόγον τινα.

p. 1095a17 Ὀνόματι μὲν οὖν σχεδόν.

Διττῶς ἀποδίδοται τὸ τί ἐστιν· ἢ γὰρ δι' ὀνόματος ἢ δι' ὁρισμ
καὶ δι' ἀλλήλων ταῦτα ὁρίζονται, ὡς εἶναι τὸ μὲν ὄνομα ὁρισμὸν
τυγμένον, τὸν δὲ ὁρισμὸν ὄνομα ἐξηπλωμένον. τὴν μὲν οὖν κατὰ
ἀπόδοσιν τῆς εὐδαιμονίας ὁμολογεῖσθαί φησιν ὑπὸ τῶν πλείστων
προσέθηκε δὲ τὸ σχεδὸν διὰ τὸ ἔστιν οὓς ἀγνοεῖν καὶ τοῦνο
μηδ' εἰς ἔννοιαν ἰέναι ποτὲ εἰ ἔστι τι ἐν πράγμασιν εὐδαιμονία
μενον. χρῶνται οὖν φησι τῷ ὀνόματι καὶ οἱ πολλοὶ καὶ οἱ χ
ὅτοι οἱ τυγόντες τε καὶ χυδαῖοι καὶ οἱ χάριτός τινος μετέχον
παιδεύσεως τυχόν καὶ τοῦ συνειδέναι ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν.
οὗτοι ἐλάττους τῶν ἀπαιδεύτων καὶ ἀμετόχων τῆς ἀρετῆς. οὐ μ
ἀλλὰ καὶ δόξα κοινὴ τοῖς ἅπασιν ἥδε. τὸ ταὐτὸν εἶναι τῷ εὐδαιμ
εὖ ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν, συγκεχυμένη καὶ αὕτη καὶ ἀδιάρθρωτο

1 rhesis usque ad verba τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν (p. 1095a17) a 7 καὶ ὡς
11 12 post προαίρεσις addit ἀγαθοῦ ὀρέγεται a 14 ὡς B: τὸ a
[illegible] B: καὶεῖ a 22 rhesis usque ad τ
[illegible] B: 27 B:

p. 1095a20 Περὶ δὲ τῆς εὐδαιμονίας τίς ἐστιν ἀμφισβητοῦσι. 8r

Πάντων πάντας εἰς τὸ αὐτὸ φέρεσθαι ὄνομα τῆς εὐδαιμονίας τούς τε πολλοὺς καὶ τοὺς χαρίεντας, πρὸ τοῦ τί ἐστι, τίς ἐξετάζει· ὧν τὸ μὲν τοῦ ὑποκειμένου, τὸ δὲ τοῦ οὐσιώδους λόγου ὀργανικόν. ὅρισαι οὖν ὅτι καὶ τοῦτο, λέγω δὲ τὸ τίς ἐστιν, ἀμφισβητεῖται τοῖς τε πολλοῖς καὶ τοῖς σοφοῖς πρὸς ἀλλήλους, καὶ τισι πολλοὶς πρὸς πολλοὺς καὶ σοφοὶς πρὸς σοφούς· ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸς ἑαυτούς τινες διαφέρονται κατὰ τοῦτο, τῇ διαφορᾷ τῶν συμπιπτόντων ἑπόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν καιρῶν τὰς ὀρέξεις ἐναλλαττόμενοι. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν ἐναργῶν τι καὶ φανερῶν, ἥγουν τῶν αἰσθήσει ληπτῶν, ἡγοῦνται τὴν εὐδαιμονίαν ὑπάρχειν, οἷον ἡδονὴν ἢ πλοῦτον ἢ τιμήν. διὸ καὶ οἱ μὲν φιλήδονοι, οἱ δὲ φιλόπλουτοι, οἱ δὲ φιλότιμοι ἤτοι φιλόδοξοι δείκνυνται, ὅπερ ἡγεῖται ἀγαθὸν μεταδιώκοντες ἕκαστος· ἄλλοι δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον· πολλάκις δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἕτερον· νοσήσας μὲν γάρ τις μακαρίους κρίνει τοὺς ὑγιαίνοντας, καὶ κρεῖττον πάντων ἀποφαίνεται τὴν ὑγίειαν. 1. ὑπὸ πενίας δὲ στενούμενος τὸν πλοῦτον ὑπερτίθησιν. οὕτω μὲν οἱ πολλοί· σοφίας δέ τις ἐπιμελόμενος καὶ συνειδὼς ἑαυτῷ λειπομένῳ τινὸς κατὰ σοφίαν θαυμάζει τὸν ὑπὲρ αὐτὸν εἰδότα καὶ λέγοντα.

p. 1095a26 Ἔνιοι δὲ ᾠήοντο παρὰ τὰ πολλὰ ταῦτα.

Τοῦτο περὶ Πλάτωνος ἔοικεν εἰρῆσθαι, ὃς τὸν θεὸν εἶναι τιθεὶς τὸ αὐταγαθὸν ἐκεῖνο ἐκέλευεν εἶναι πάσης αἰτίαν ἀγαθότητος καὶ πᾶν ὅ ἐστιν ἀγαθὸν ἢ λέγεται, τῇ ἐκείνου μετοχῇ τοῦτο εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐκεῖνο δὲ μή τινος μετοχή, εἶναι ἀγαθὸν ἀλλὰ πρώτιστον τῶν ἁπάντων αὐτὸ ὂν ἑαυτὸ τοῦτο εἶναι καὶ λέγεσθαι. καίτοι ὁ μὲν νῦν λόγος οὐ περὶ τοῦ ἁπλῶς καὶ κοινοῦ ἀγαθοῦ τοῦ πρὸ πάντων ὄντος καὶ ἑαυτοῦ πᾶσι μεταδιδόντος 2. καὶ πάντων μὲν ἐξῃρημένου, ὑπεροχικῶς δὲ θεωρουμένου ἐν ἅπασιν ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀγαθοῦ καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἰδίας φύσεως, ὡς ἕτερον μὲν εἶναι τοῦτο, ἕτερον δὲ πάντῃ περὶ οὗ ὁ Πλάτων λέγει. καθὰ καὶ οὗτος εἰρήκειν· εἴ γε ἄλλο τὸ πᾶσι κοινὸν τοῦ ἰδίᾳ φύσει τινὶ ζῶντος, ὡς δοκεῖ εἶναι περιττὸν περὶ ἑτέρου λέγοντα παρεξαγαγεῖν τὸν λόγον 3. εἰς ἕτερα καὶ ἐξετάζειν ἐκεῖνο περὶ οὗ λέγειν τὴν ἀρχὴν οὐ προτέθειται. ἀλλ' οὗτος πρόφασιν ζητῶν τοῦ Πλατωνικοῦ καθάψασθαι λόγου, τὰ περὶ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ παρ' ἐκείνου λεγόμενα εἰς μέσον ἐνταῦθα παρήγαγεν.

1 τίς Ba ut Arist. cod. Ob: τί Arist. vulg. rhesis usque ad ὑπὲρ αὐτὸν λέγοντας, θαυμάζουσιν (p. 1095a26) a 3 τίς] suprascr. νῦν rubro B post τίς add. ἐστιν a 11 ἤτοι B: ἤ a 18 rhesis usque ad εἶναι ἀγαθά (p. 1095a28) a 26 ἰδίας a: ἰδίου B ὡς a: καὶ B 29 ἑτέρου B: ἑτέρων a

p. 1095a28 Ἀπάσας μὲν οὖν ἴσως ἐξετάζειν τὰς δόξας ματαιότ

Ἐπεὶ προλαβὼν πολλὴν εἶπε διαφορὰν εἶναι καὶ πάνυ τοῖς ἀ
ποις περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡς μὴ μόνον πρὸς ἀλλήλους διαφέρεσθαι τοὺς
λους καὶ τοὺς σοφούς, ἀλλά τινας καὶ πρὸς ἑαυτούς, διὰ τοῦτό φησι
τὰς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ δόξας ἁπάσας περιττὸν εἴη. αἱ π
γὰρ αὐτῶν προσανεῖς εἰσι πόρρω τῆς ἀληθείας. γένοιτο δ' ἂν ὁ
ἔχων ὁ λόγος, εἰ περὶ ἐκείνων ἐξετασομεν. ὅσαι μάλιστα ἐγγίζου
ἀληθεῖ, εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς ἐφικνοῦνται, ἢ δοκοῦσιν ἔχειν λόγον τινά
ὧν καὶ ἐνδέχεται ἀπατηθῆναί τινα καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἐκπεσεῖν. τῶν
πόρρω τῆς ἀληθείας δοξῶν οὐδεμία ἂν ἐφελκύσαιτο ἄνθρωπον φιλαλ
ζόμενον καὶ συνετῶς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων. φάτταν γὰρ τις
ὁρῶντα, ὃν περιστερὰν οὐχὶ δὲ καὶ νῆτταν ἰδεῖν.

p. 1095a30 Μὴ λανθανέτω δ' ὑμᾶς ὅτι διαφέρουσιν.

Τῶν ἀρχῶν καὶ αἰτίων κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τεσσάρων οὐσῶν,
τικοῦ τελικοῦ εἰδικοῦ ὑλικοῦ, περὶ τελικῆς ἀρχῆς ἐνταῦθα ἡ ζήτησ
καὶ εἴρηκεν ὡς ἐν ὀνόματι ὑπὸ τῶν πλειόνων ὁμολογεῖσθαι, περὶ δ
τίς ἐστιν αὕτη πλείστην εἶναι παρ' ἀνθρώποις ἀμφιβολίαν. ἐπεὶ δὲ
ἀρχῆς ὁ λόγος, καὶ ταύτην εὑρεῖν ἐκζητεῖ τίς ἐστι, λίαν οὖσαν ἀμφι
σιμον. καὶ μέλλει ἀπὸ τῶν αἰτιατῶν παραστήσαι αὐτήν, ἀπὸ τῶν ἀ
νων ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἀνιών· διὰ τοῦτο ταῦτά φησι, τοὺς ἀκροωμένους
γούμενος μὴ ξενίζεσθαι, εἰ ἀπὸ τῶν ὑστέρων πιστοῦται τὰ πρότερα
φόρους γὰρ γίνεσθαι τὰς διὰ τῶν λόγων διδασκαλίας, πῇ μὲν ἀπὸ τ
χῶν ἐπὶ τὰ ἀρχόμενα, πῇ δὲ ἀνάπαλιν· τὸ μὲν γάρ ἐστι τῆς κατὰ
τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας, τὸ δὲ τῆς διδασκαλικῆς οἰκονομίας· ἃ
τῶν αὐτῶν ὄντων γνωριμωτέρων καὶ σαφεστέρων τῇ φύσει τε καὶ ὡ
ὂν ἄρχεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν σαφεστέρων ἡμῖν, ὅπως οὕτω ῥᾷον τοῖς
μένοις παρακολουθείημεν. ἴσως δ' ἂν τις ζητήσαι πῶς τὸ αὐτὸ ἀρχ
λος πρὸς τὰ αὐτὰ λέγεται. τῶν γὰρ κατὰ τὰς ἀρετὰς πραξέων τε
δαιμονία πασῶν, ἀλλὰ καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία αὐτῶν· οὐ γὰρ ἂν ἦσα
σαρες αἱ ἀρχαί· ἢ οὐ κατὰ τὸ αὐτὸ τέλος καὶ ἀρχή; ἀλλὰ θεωροῦ
ἀρχή, τὸ τέλος ἐστίν, ἐνεργοῦσι δὲ τὰ διὰ τέλος καὶ πρὸς τὸ τέλος
σαν, ἡ τελικὴ ἀρχὴ ἐπιγίνεται, οἷον ἐπὶ τῆς οἰκοδομικῆς· περὶ γὰ
πῃ θεωρήσαντες πρότερον κωλυτικῆς τῶν ἐκ τοῦ περιέχοντος β

1 ὡς Arist. post ματαιότερον: codem loco a, qui rhesin praebet usque ad ... p. 1095a30) 4 ἀλλὰ καί τινας καὶ a 6 προφανῶς a 12 ... a 13 ὑμᾶς, ut Arist. codd. LbMb: ἡμᾶς Arist. vulg. rh ... ἐκ τὰς ἀρχάς (p. 1095a32) a 15 τελικῆς ἀρχῆς B: τελικοῦ ἄρχεται ...

σκοποῦμεν τὰ φέροντα πρὸς αὐτὴν καὶ διιόντες τῷ λόγῳ διὰ τῶν μέσων εἰς ἐσχάτην καταντῶμεν τὴν ὁρυξιν καὶ ἐκ ταύτης ἀρχόμεθα· καὶ οὕτως ἀνιόντες διὰ τῶν μέσων καὶ ἀεὶ τὰ ἐν τῇ θεωρίᾳ πρότερα τῇ τάξει δεύτερα ἐν τῇ πράξει ποιούμενοι καταντῶμεν εἰς τέλος, ὃ ἐξ ἀρχῆς προειθέμεθα. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ θεωρία προτέρα τῆς πράξεως (οὐ γὰρ ἂν ἐπράξαμεν, εἰ μὴ ἐθεωρήσαμεν πρότερον), ἔτι δὲ καὶ αἰτία γεννητικὴ ἡ θεωρία τῆς πράξεως, διὰ τοῦτο καὶ κυρίως ἀρχὴ τὸ τελικὸν αἴτιον, καὶ τελειωτικὸν ὡς τελειοῦν τὰ ἄγοντα πρὸς αὐτό, ὡς μάτην εἶναι εἰ μὴ ἀνενεχθῇ πρὸς αὐτό. διὰ τοῦτο καὶ ἀρχικὸν ὡς τελειωτικόν, καὶ τέλος καὶ ἀρχὴ ὡς τελειωτικὸν καὶ ἀρχικόν. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ὀρεκτὸν τὸ τέλος, τοῖς πρὸς αὐτὸ * * * αἴτιον αὐτοῖς τοῦ εἶναί τε καὶ γίνεσθαι καὶ προϋπάρχον ἐν τῇ πράξει αὐτῇ ἐστι τὸ ἄγειν πρὸς ἑαυτὸ τὰ κατ' ὄρεξιν τὴν αὐτοῦ ἐνεργούμενα καὶ ἀποτελούμενα, διὰ ταῦτα καὶ ἀρχή τε καὶ αἴτιον. ἦν καὶ ἄλλα εἰπεῖν ἀλλὰ διὰ τοὺς φιλαιτίους ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

p. 1095a32 Εὖ γὰρ καὶ Πλάτων.

Τὸν Πλάτωνα παράγει μάρτυρα ὅτι τε ἔστι καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν ὁδεῦσαι τῷ λόγῳ καὶ ἀνάπαλιν, καὶ ὅτι διάφορος ἡ ὁδὸς τῇ σχέσει, κἂν ᾖ τὰ αὐτὰ ὑποκείμενα δι' ὧν ἀμφότεραι γίνονται, ὡς ἐπὶ τῆς κλίμακος ἡ ἄνοδος καὶ ἡ κάθοδος· ἢ καὶ ὡς αὐτός φησιν, ὡς ἐν τῷ σταδίῳ [ὡς] ἀπὸ τῶν ἀθλοθετῶν ἐπὶ τὸ πέρας ἢ ἀνάπαλιν. οἱ μὲν ἀθλοθέται λόγον ἔχουσιν ἀρχῆς, ὡς καὶ τοῦ ἀγῶνος συστατικοὶ καὶ ποιητικοί, τὸ δὲ πέρας τοῦ σταδίου, οὐχ ὡς ἀρχὴ ἀλλ' ὡς ἔσχατον· ἡ αὐτὴ οὖν ὁδὸς ἡ μεταξὺ ἑκατέρωθεν, ἀλλ' ἡ ἀπὸ θατέρου εἰς θάτερον κίνησις τῶν τρεχόντων τῇ σχέσει διάφορος· οὕτω δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν [ἐπὶ] τὰς ἀρχὰς ὁδὸς καὶ κίνησις τοῦ λόγου.

p. 1095b2 Ἀρκτέον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων·

Περὶ τούτων εἴρηται μὲν ἤδη, ῥητέον δὲ καὶ εἴ τι ἐν ταῖς διδασκαλίαις καὶ ταῖς μαθήσεσι τὰ σαφῆ δεῖ προηγεῖσθαι τῶν ἀσαφῶν. ἐπεὶ δὲ διττῶς ἔχει ταῦτα, ὡς εἶναι τὰ μὲν ἁπλῶς καὶ κυρίως ἔχοντα τὸ σαφὲς καὶ κατὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀκολουθίαν ὡς τὰ αἴτια πρὸς τὰ αἰτιατά, οἷον οἱ τῶν ἐπιστημῶν ὅροι καὶ αἱ ἀρχαὶ πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν θεωρούμενα, τὰ δὲ πρὸς ἡμᾶς, ὡς ἔν τισι τῶν ἐπιστημῶν τὰ αἰτιατὰ τῶν αἰτίων ἡμῖν σαφέστερα φαίνονται, ὡς ἐπὶ τῆς σελήνης ἔχει καὶ τῶν διαφόρων φωτισμάτων αὐτῆς

10 post τὸ τέλος add. τὸ δ' ὀρεκτὸν a lacunam indicavi 11 προϋπάρχειν a τῷ ἄγειν a 13 ἦν δὲ καὶ a 15 rhesis usque ad ἡ ἀνάπαλιν (p. 1095b1) a 16 Πλάτωνα] Resp. VI p. 511 B 19 ὡς ἐν τῷ] ὥσπερ ἐν τῷ Arist. 19. 20 post σταδίῳ add. ὡς B: om. a 20. 21 οἱ μὲν γὰρ ἀθλοθέται a 23 θατέρου B: τέρων a 25 post ἀρχῶν add. καὶ a 26 γὰρ Ba, ut Arist. libri HaKbMbOb: οὖν Arist. vulg. rhesis usque ad τῶν ἡμῖν γνωρίμων (p. 1095b4) a

(τοῦ γὰρ σφαιρικοῦ τῆς σελήνης αἰτίου ὄντος τῶν τοιῶνδε φωτισμά
αὐτῆς, ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς σαφέστερα τὰ φωτίσματα γίνεται, ἐναργῆ ὄντα
τῇ αἰσθήσεως προσβολῇ γινωσκόμενα)· διὸ καὶ ἐκ τῶν αἰτιατῶν τεκ
ρωῶς συλλογιζόμενοι τὸ αἴτιον ἑαυτοῖς ἀποδεικνύομεν, τὰ αἰτιατὰ
αἰτίου ποιούμενοι πρότερα διὰ τὸ εἶναι πρὸς ἡμᾶς γνωριμώτερα. το
ἐπεὶ ἀρχὴ μὲν τελικὴ ἡ εὐδαιμονία. αἱ δὲ πρὸς αὐτὴν ὡς τέλος ἄγο
αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς εἰσὶ πράξεις. αὗται δὲ ὕστεραι μὲν τῇ φύσει ὡς
εὐδαιμονίας αἰτιαταί, ἡμῖν δὲ σαφέστεραι καὶ γνωριμώτεραι, ἐκ τοῦ
ἡμῖν ἀρκτέον καὶ ἀνιτέον δι' αὐτῶν πρὸς τὸ αἴτιον. ἀκούσαι δ' ἂν
ταῦτα καὶ καθόλου περὶ τῶν ἀρετῶν. ἕξεις γὰρ αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀρχαὶ
αἴτια τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων. ἐπεὶ οὖν τὰς ἀρετὰς τις τῷ ἑκαστη
ὁποία ἐκ τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων ὡς ἡμῖν σαφεστέρων γνωριζόμεν. δι
ὡς ἐκ τῶν αἰτιατῶν καταλαμβάνομεν τὰ αἴτια καὶ ἡ ὁδὸς ἡμῖν οὕτω
νεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἐπὶ τὰς ἀρχας.

15 p. 1095b4 Διὸ δεῖ τοῖς ἤθεσιν ἠχθαι καλῶς.

Ἐπεὶ ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν πράξεων τὸν περὶ ἀρετῆς καὶ εὐδαιμο
λόγον μέλλει συστήσασθαι, αἱ δὲ πράξεις αἰτιαταί καὶ ὕστεραι, τοῦτ
οὐκ ἔστι τοῦ διότι ἀλλὰ τοῦ ὅτι ἀπόδειξις (ἐκ τῶν προτέρων γὰρ
διότι συνίστασθαι πέφυκε· τὸ δὲ ἐκ τῶν ὑστέρων δεικνύμενον, ὅτι
δείκνυται, οὐ διότι ἔστι· τὸ γὰρ διότι ἐστὶν ἀπόδοσις αἰτίας, ἡ δ' α
προτέρα)· διὰ τοῦτό φησιν ὅτι δεῖ τοῖς ἤθεσιν ἠχθαι καλῶς τὸν
καλῶν καὶ δικαίων καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν ἀκουσόμενον ἱκανῶς. τοῦτ
δεῖ γεγυμνασμένον εἶναι καὶ εἰθισμένον ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσι τὸν περὶ
φρονήσεως καὶ ἐνεργειῶν ἀκουσόμενον. τὸ δὲ αὐτῆς τῆς συνηθείας
τῆς πείρας ἔχοι τοῖς λεγομένοις ἕπεσθαι καὶ μὴ ἐνίσταιτο εὐθὺς
ἃ λέγομεν περὶ ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας, ἀηδῶς ἔχων διὰ τὸ συνειθῆ
πρὸς ταναντία· τὸ δὲ ὅλως τῶν πολιτικῶν ἐπήνεγκε τῷ περὶ κα
καὶ δικαίων λόγῳ ἢ διὰ τὰ λοιπὰ τελικὰ ἃ καὶ αὐτὰ ἐν ταῖς πολιτ
ζητοῦνται ἢ περὶ τῶν παρωνύμως ἐκ τῶν ἑτέρων ἀρετῶν ὀνομαζομέ
οἷον ἀνδρείων σωφρονικῶν καὶ τῶν τοιούτων. ἀρχὴ γὰρ φησι τὸ
τοιοῦτος ἐκ τῶν ὑστέρων ἀρχόμεθα καὶ αἰτιατῶν καὶ τὸ ὅτι δεικνυ
καὶ εἰ τοῦτο, ἤγουν τὸ ὅτι φαίνοιτο ἱκανῶς τῷ ἀκροατῇ ὡς καλῶς ἀχ
τοῖς ἤθεσιν. εὕροιτο ἂν τοῖς λεγομένοις καὶ οὐδαμοῦ τοῦ διότι δεησόμ
μέζονος γὰρ τῆς θεωρίας ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν πραγματείαν περὶ ἀρ
καὶ εὐδαιμονίας δεῖν τὸ σαφὲς ἐκ τῶν προτέρων καὶ αἰτίων ἀφο
φαίνοιτο. εἰ γὰρ ὑπεραναβῆναι τὴν ψυχικὴν οὐσίαν καὶ εἰς νοῦν γενέ

1 συλλογιζόμενοι a: συλλογιζόμενα B 5. 6 ἐπεὶ τοίνυν a, cf. p. 8,6 9 ἀκούσα
ἀκούσει Ba 11 ἐπεὶ—πράξεων (12) bis B 15 ἤθεσιν ut Arist. libri LbM
Arist. vulg. et Eustratius v. 21 thesis usque ad τοῦ διότι (p. 1095b7) a
[illegible] B [illegible] Εὐστρατιο B [illegible]

καὶ θεόν, ἃ μόνα πρότερα τῆς ψυχῆς ἐστι, καὶ δεῖξαι ἐκεῖθεν, τίς τε ἡ 9r
τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀρετὴ καὶ ὅπερ προσῆκον αὐτῇ μακάριον. 10

p. 1095b7 Ὁ δὲ τοιοῦτος ἢ ἔχει ἢ λάβοι ἄν.

Ὁ ταῖς καλαῖς καὶ δικαίαις συνεθισθεὶς πράξεσιν ἢ ἔχει ἀρχὰς περὶ
5 ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας, ὡς ἤδη ἐν ἕξει τῶν καλῶν γεγονὼς ἐκ τῶν πρά- 15
ξεων, κἂν μήπω περὶ τούτων τεχνολογοῦντός τινος ἤκουσεν, ἢ λάβοι ἂν
ῥᾳδίως, διὰ τὸ πλειστάκις ἀπορρέεσθαι μὲν τῶν χειρόνων, προστεθῆναι δὲ
τοῖς ἀμείνοσι, καὶ ἐν πείρᾳ γενέσθαι διαφόρων καλῶν καὶ φαύλων, ὅ ἔστιν 15
ἰδεῖν ἐπὶ τῶν πῇ μὲν ἀπολαυστικῶς πῇ δ' ἐγκρατῶς διαζώντων καὶ ἐφι-
10 στανόντων τῷ λόγῳ, πῶς ἔχουσι τῆς ψυχικῆς διαθέσεως ἐν ταῖς ἐναντίαις
ταύταις ὁρίζοντες.

p. 1095b8 Ὅτι δὲ μηδέτερον ὑπάρχει τούτων.

Ὅς, φησί, μήτε ἀρχὰς ἔχει (ἐκ τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐνεθισθῆναι ταῖς ἀγα- 21
θαῖς πράξεσιν ἢ καὶ δι' εὐφυίαν ῥᾳόν ἑαυτῇ προσοικειουμένην τὰ ἀγαθά,
15 μήτε πρὸς λῆψιν τῶν ἀρχῶν ἑτοιμότατα διὰ τὸ φύσεως πρὸς τὸ ἀγαθὸν
ἐπίρροπον, ἀλλὰ βαρέως ἔχει) καὶ ἀργῶς πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ἕξεως
αἵρεσιν ἢ διὰ βραχύτητα χρόνου τοῦ ἐν γυμνασίᾳ ἢ διὰ τὸ πρὸς ταῦτα 25
σχολαῖον τῆς φύσεως ἢ διὰ τὸ περὶ ταῦτα ἀήθες καὶ ἀπείραστον, ἀκου-
σάτω τῶν Ἡσιόδου ἐπῶν, ἐν οἷς ἄριστον μὲν λέγει τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ
20 βέλτιστα εἰδότα καὶ αἱρούμενον (οὗτος δέ ἐστιν ὁ ἔχων ἤδη ἀρχάς),
ἀγαθὸν δὲ καὶ οὗ καὶ' ὑπεροχὴν ἄριστον καὶ τὸν ἄλλου λέγοντος καλῶς
πειθόμενον (οὗτος δέ ἐστιν ὁ μήπω μὲν ἔχων ἀρχάς, ῥᾳδίως δὲ λαβεῖν 30
δυνάμενος διὰ τὸ τοῖς ἐχέφροσι πείθεσθαι), ὃς δὲ μηδέτερον τούτων,
ἀχρεῖος οὗτος ἀνήρ, ἤτοι χρείαν ἔν τινι ὠφελίμῳ ὡς ἀνθρωπος πληροῦν
25 μὴ δυνάμενος, ἤγουν ἄχρηστος. τριμεροῦς δὲ τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς οὔσης,
ἤγουν ὡς μέρη ἐχούσης λογισμὸν θυμὸν ἐπιθυμίαν, πολλάκις οἱ ποιηταὶ 35
θυμὸν αὐτὴν ἐκ μέρους καλοῦσιν, ἐκ τοῦ μέσου ὀνομάζοντες καὶ τὰ παρ'
ἑκάτερα· ἢ θυμὸν κατ' ἰδίαν ὀνομάσαντες ἀπὸ τοῦ θύω, ὃ δηλοῖ τὸ ὁρμῶ
ὡς αὐθόρμητον καὶ αὐτοκίνητον ἢ ὡς αἴτιον τῷ σώματι τῆς κατὰ τόπον
30 κινήσεως. ἀμεταβάτῳ ὄντι καὶ ἀκινήτῳ καθ' ἑαυτό. 40

2 ὅπερ B: τί τὸ a 3 ἢ λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥᾳδίως a 12 rhesis usque ad ἀχρήστος ἀνήρ (p. 1095b13) a 13 ψυχῆς rubro colore ex ψυχ- B: ἐκ τοῦ ἐπὶ μακρὸν γρ. a: om. B 16 ἔχει Vat. 1622 et liber quem descripsit B, ut videtur, cum quomodo interdum ubi nonnulla facilius intelleguntur: ἔχων a 19 Hesiod. Opp. 293
28 τοῦ θύω ὃ δηλοῖ τὸ ὁρμῶ Vat. 1622: τοῦ θύω τὸ ὁρμῶ Ba

p. 1095b 14 Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅθεν παρεξέβημεν· τὸ γὰρ ἀγ

Περὶ τῆς εὐδαιμονίας εἰπεῖν ἀρξάμενος καὶ μετὰξὺ παρεμβαλὼ
τρόπον τῆς διδασκαλίας ὁποῖός ἐστιν καὶ ὁποῖον δεῖ εἶναι τὸν
ακροατὴν επαναλαμβάνει παλιν τὸν λόγον, πῶς ἔχουσι δόξης φάσκ
ανθρωποι περὶ εὐδαιμονίας κατὰ τὰς τῶν βίων διαφορὰς καὶ τῶν πρ
σεων· καί φησιν ὅτι οὐκ ἄνευ λόγου καὶ ἀκολουθίας τῆς πρὸς τὸν
ἕκαστος βίον τόδε εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν ἢ τόδε ὑπολαμβάνουσιν· ο
πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι τὴν ἡδονήν. ἐπικρατεῖ γὰρ τῶν πλ
τὸ ῥᾳον τῆς ζωῆς καὶ ἄπονον, ὃ τῇ ἡδονῇ παρακολουθεῖ. διὰ τοῦ
βαρεῖς εἶσι καὶ καθ' Ὅμηρον "ἑτώσιον ἄχθος ἀρούρης", καὶ ἡ
μηδὲν τι συντελοῦντες κατὰ βίον μήθ' ἑαυτοῖς μήθ' ἑτέροις τῶ
σαρκὸς ἀπολαύειν ἡδέων ἄτερ πόνου παντός. διό φησι καὶ τὸν βίον
πᾶσι τὸν ἀπολαυστικόν· τὴν ἡδονὴν γὰρ τὸ ἀγαθὸν ἡγούμεν
ανθρωπινον· την αὐτῆς ἀγαπῶσιν ἀπόλαυσιν. ὀφείλων δὲ ἀποδοῦν
σχῆμα τοῦ μερισμοῦ μεταξὺ παρέβαινε τοὺς ἐμφανεστέρους τῶν βίω
ριθμούμενος καὶ φασκων τρεῖς γαρ εἰσι μαλιστα οἱ προέχ
ἐπείπερ οἱ πολλοὶ πρὸς ἡδονὰς ἀφορῶσι μάλιστα καὶ ταύτην κρίνουσι
τῆς οἰκείας ζωῆς, διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἕνα βίον αὐτοῖς τὸν ἀπολαυ
ἀποδέδωκεν. τοὺς παντως τούτων συνειλὼν ἐν αὐτῷ· ἐξ οὗ ἐπὶ τὸν
τικὸν ἀνεισιν. ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς εἰς τὸν μετριοπαθῆ, ἐνδιδόντα μ
τοῖς πάθεσι, πλὴν κανόνι τοῦ λόγου, μέτρῳ τε καὶ σταθμῷ, ὡς αὐ
τορα μὲν εἶναι τὸν λόγον, ἐπιτάττειν δὲ τοῖς πάθεσιν ὡς ὑπηρέταις οὗ
γρῆσθαι αὐτοῖς ὡς βούλεται· τρίτον δέ φησι καὶ κορυφαιότατον τὸν
ρετικόν. τὸν ἀπαθῆ καὶ καθόλου πάσης ὀρέξεως ἀπηλλαγμένον ἐνέ
οὐ γὰρ τὸν φυσιολογικὸν ἐνταῦθά φησι θεωρητικὸν ἢ τὸν μαθηματ
θεολογικὸν ἀλλὰ τὸν διὰ καθάρσεως τῆς τῶν παθῶν κηλίδος πρὸς θ
κατεπειγόμενον, ὃς διακόπτων τὴν ὑλην καὶ τὸ σαρκικὸν τοῦτο νέφ
προκάλυμμα θεῷ καὶ τοῖς θείοις ὁτὶ ἀπαθειαν συγγενεστ· οὐδὲ
οἰκείων ἐπὶ πράξεων καὶ πρακτικῶν ἀρετῶν εἰπεῖν προθέμενον κατο
τῶν πρακτικῶν βίων τὸν τελειότατον. ὅς ἐστιν ὁ καθαρτικός, συντα
τοῦτον· ἢ κατὰ τὰς μαθήσεις θεωρητικόν.

p. 1095b 19 Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ παντελῶς ἀνδραποδώδεις.

Πάνυ ἐξουθενεῖ τοὺς σαρκικὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν ἡγουμένους κα

1 ῥᾳον B et Arist. libri Ha Ob: λέγωμεν a et Arist. vulg. rhesis usque
p. 1095b 19) a 10 καθ' Ὅμηρον Il. Σ 104 17 ἐπείπ
ἡδονὰς B: ἡδονὴν a 20 ἐνδιδόντα a: ἐνδιδόντα B μένῃ B: μ
ἐπιτάττειν scripsi ex Vat. 1622: ἐπιτάττει B: ἐπιτάττοντα a οὐσι ex
28 cf. Platon. Tim. Locr. p. 100 B 30 καθαρτικός B
συντάξαι B: συνέταξε a 32 rhesis usque ad Σαρδαναπάλῳ (p. 109
ἐξουθενεῖ scripsi: ἐξουθενοῖ Ba ἡδονὴν B: ἡδὸν a

τὴν ὡς ἐκεῖνο μεταδιώκοντας, ἀνδραποδώδεις καλῶν αὐτοὺς διὰ τὸ ἀλόγοις 9v
πάθεσιν ὑποκεῖσθαι καὶ δουλικῶς ὑποτάττεσθαι· τὸ δὲ φαίνονται οὐχ
ὡς φαινομένων τοιούτων, μὴ ὄντων δέ, ἀλλ' ὡς ἐχόντων ἐναργῆ τὴν πρὸς
τὰ χείρονα δούλωσιν, οὓς καὶ βοσκημάτων ζῆν εἶπε βίον, ὅτι λογικοὶ ὄντες
φύσει, προαιρέσει ἑαυτοὺς τοῖς βοσκήμασι συνέταξαν, ὡς ἄλογα ζῶα πρὸς
μόνον τὸ ἡδὺ κατ' αἴσθησιν ἀποβλέποντες. εἰ' ἐπεὶ ἑώρα πολλοὺς τῶν
τοιούτων ἐπιφανεῖς κατὰ τὸν βίον καὶ τιμωμένους ἐν ταῖς πολιτείαις καὶ 10
ἐδόκει ἀντίξουν εἶναι τοῦτο πρὸς τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτοῦ, ἀποδίδωσι τὴν
αἰτίαν, τῶν ἐξουσιαζόντων ἐν ταὐτῷ καθαπτόμενος καὶ νήφειν οἰόν ἐγκελευό-
μενος, ἵνα μὴ αὐτοὶ φαῦλοι γενόμενοι καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοὺς μοχθηρίας
ὦσιν αἴτιοι· τυγχάνουσι γάρ φησι λόγου διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐν
ἐξουσίᾳ ὁμοιοπαθεῖν Σαρδαναπάλῳ. εἰ γὰρ οἱ ἐν πόλεσιν ἢ ἐν ἔθνεσιν
ἐξουσιάζοντες μὴ εἶεν ἐμπαθεῖς ἀλλὰ φιλοπόνως ζῶσι καὶ κατ' ἀρετήν,
οὐκ ἂν ποτε τοῖς τῶν ὑπηκόων μοχθηροτέροις τῆς πρὸς ἑαυτοὺς εἰσόδου 15
παραχωρήσαιεν ἀλλ' ἀποπέμψονται, κἀντεῦθεν τὸ πονηρὸν ἐξουθενούμενον
οὐ μόνον οὐκ ἐπιδώσει πρὸς αὔξησιν ἀλλὰ καὶ λίαν ἐλαττωθήσεται ἢ καὶ
τέλειον ἀφανισθήσεται· εἰ δ' οἱ ἐξουσιάζοντες μοχθηροὶ εἶεν καὶ ἡδυπα-
θεῖς καὶ Σαρδαναπάλῳ ὅμοιοι, τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς ἀκειώσονται καὶ τὴν
κακίαν ἐπιδοῦναι ποιήσουσι. βασιλεὺς δὲ Περσῶν ὁ Σαρδανάπαλος, ἀνὴρ 20
θηλυμανὴς καὶ ἀκόλαστος καὶ ἀσελγέστατος, οὗ τῶν τῆς τρυφῆς διηγη-
μάτων τὰ τῶν παλαιῶν γέμει συγγράμματα.

p. 1095b22 Οἱ δὲ χαρίεντες καὶ πρακτικοί. 20

Ὥσπερ ἄχαρις ὁ φαῦλος καὶ ἀηδὴς κατὰ τὸν ὀρθὸν τῆς κρίσεως λόγον,
διότι τῶν ἀγαθῶν ἄπρακτος, οὕτω χαρίεις καὶ ἡδὺς ὁ τῶν ἀγαθῶν πρακ-
τικός. ἀποδίδωσιν οὖν ἐνταῦθα τὸν μερισμὸν καί φησιν ὅτι οἱ πρακτικοὶ
τῶν καλῶν τῆς μὲν σαρκικῆς καταφρονοῦσιν ἡδονῆς, τῆς δέ γε τιμῆς ἀντι-
ποιοῦνται μάλιστα· καὶ σχεδὸν ταῖς πολιτικοῖς ἀνδράσιν αὕτη τὸ τέλος τῆς
περὶ τὰ καλὰ σπουδῆς· τὸ δὲ σχεδὸν εἶπεν, ὅτι εἰσί τινες οἳ διὰ τὴν ἀρε-
τὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν τέλειον πονοῦσι, πάντα τἄλλα ἡγούμενοι δεύτερα.
μάρτυς τοῦ προτέρου ὁ παρ' Ὁμήρῳ Ἀχιλλεύς, ἐν δόξῃ προτιμήσας διὰ
βραχέος θανεῖν ἢ ἐπὶ μακρὸν ἀδόξως ζῆν, τοῦ δὲ δευτέρου Σωκράτης,
ὃς ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ ζήσας, τῇ παραλόγῳ καταδίκῃ ἐνέμεινε, τῆς ἀκοπίου
σωτηρίας τὸν ἐν ἀδίκῳ καταδίκῃ προθέμενος θάνατον. ἐῶ γὰρ νῦν εἰς
μέσον ἄγειν τοὺς καθ' ἡμᾶς, τῆς προτιμήσεως ταύτης ζωὴν τὸν θανάτου
προτιμήσαντας θάνατον μετὰ τυραννικῆς ἀδόξου καταδίκης καὶ τοὺς ἐν 30
ἀναχωρήσει καὶ μονίᾳ θεῷ μόνῳ σχόντας δήλην τὴν αὐτῶν τελειότητα· περὶ
γὰρ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐδ' Ἀριστοτέλης ἔννοιαν ἔσχηκε.

8 ἀντίξουν Ba 11. 12 ἐν ταῖς ἐξουσίαις Aristoteles 12 ὁμοιοπαθεῖν a et Arist.: ὁμοιοπαθεῖς B 22 rhesis usque ad τοῦτο τὸ τέλος (p. 1095b23) a 30 cf. Arist. Rhet. A 3 p. 1359a3 ἐν B: om. a 32 ζήσας B: συζήσας a, fort. rectius

p. 1095b23 Φαίνεται δ' ἐπιπολαιότερον εἶναι.

Ἡν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀγαθοῦ ὀξὺν ἐλέγχει τῶν λεγόντων
τοῦτο τιμήν, καὶ φησιν ἐπιπολαιότερον εἶναι τοῦτο τοῦ ζητουμένου
μετέωρόν τι καὶ τῇ τοῦ ἀγαθοῦ ζητήσει προσκολλώμενον. καὶ τοῦ
κνουσιν ἐκ τοῦ ἐν ᾧ ἐστιν ἡ τιμή. τὸ γὰρ ἀγαθόν τινος οὐχ ὡς ἐ
ον καὶ ποὸς ἄλλον ἐνδεικνύμενον λέγομεν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖόν ὄν ἐκε
εἶναι λέγεται καὶ ἐν ἐκείνῳ ὑφεστηκός, ἡ καὶ ἐξ ἐκείνου προβαλλ
ὡς ἴδιον ἐκείνου ἐνέργημα. ἡ δὲ τιμὴ οὐκ ἐν τῷ τιμωμένῳ μᾶλλο
ἐν τῷ τιμῶντί ἐστιν. ὁ γὰρ τιμῶν ἐνεργεῖ τὴν τιμήν, ὥσπερ ὁ βαδίζ
βάδισιν καὶ ὁ γράφων τὴν γραφήν. οὔτε δὲ ὁ πρὸς ὃν βαδίζει ὁ βαδίζω
ἡ πρὸς ὃν γράφει ὁ γράφων, κἂν ἀποτείνωσι πρὸς ἕτερόν τὴν
αὐτῶν ἐνέργειαν, οὕτω δὴ καὶ ὁ τιμῶν οἰκεῖαν μὲν ἔχει ἐνέργει
τιμήν, ἀποτείνει δὲ ταύτην πρὸς τὸν τιμώμενον· τἀγαθὸν δὲ οὐχ
αὐτοῦ οἰκεῖόν τι λέγομεν καὶ τοσοῦτον οἰκεῖον ὡς εἶναι καὶ ὑφεστ
αὐτοῦ τὸ ἀγαθόν· πέφυκε γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκ πατέρου τῶν ἐν
ἐκ πατέρου μεταβάλλεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ μάρτυρα δεῖν μακαρίζειν πρ
λεγ ἔρηται· μαντευόμεθα δὲ εἰπεῖν καὶ οὐ λέγομεν ἡ ὁσαζοῦ
τι ὑπὸ τινὸς περὶ αὐτοῦ ἀποδεικνύμενον ἀλλ' ὡς ἐν εἰκασμῷ οὕτω
νεσθαι· στοχαστικὴ γὰρ τέχνη ἡ μαντική.

p. 1095b26 Ἔτι δὲ εοικασι τὴν τιμὴν διώκειν.

Ἕτερον ἐπιχείρημα δεικνύον μὴ εἶναι τὴν τιμὴν τὸ ζητούμενο
μόν· οἱ γὰρ χαρίεντες καὶ πρακτικοὶ ζητοῦντες τὴν τιμὴν καὶ κατα
σπεύδοντες οὐ καθ' αὑτὸ διώκουσιν αὐτὴν ἀλλὰ δι' ἕτερον. ποῖον
ἵνα πιστεύσωσιν ἑαυτοὺς εἶναι ἀγαθούς. τὸ δὲ τέλος καὶ τὸ ἀγαθὸ
αὐτὸ διωκτόν, οὐ δι' ἕτερον· καὶ ἔστιν ὁ συλλογισμὸς κατὰ τὸν τ
τρόπον τοῦ δευτέρου σχήματος οὕτως· πᾶν τὸ ὡς τέλος ἀγαθὸν καὶ
διωκτόν, οὐ δι' ἕτερον· ἡ τιμὴ οὐκ ἔστι καθ' αὑτὸ διωκτὸν ἀλλὰ δι' ἕ
ἡ τιμὴ ἄρα οὐκ ἔστιν ὡς τέλος ἀγαθόν. ζητοῦσι δὲ οἱ χαρίεντ
πίστιν τῆς αὐτῶν ἀγαθότητος· ὅτι καὶ τοῦτο ὑπὸ
τι καὶ καλεῖται ἐπιεικεία. λέγω δὲ τὸ μὴ τῇ ἑαυτῶν ἀρκεῖσθαι
περὶ ἑαυτῶν, ἵνα μὴ ἴσως φιλαυτήσαντες οὐκ ἐπιτρέψωνται τῆς ἀλή
θειαν σε καὶ τοῦτο κατασκευάζων, ἤγουν τὸ διώκειν τὴν τιμὴν δ
στιν τῆς ἑαυτῶν ἀγαθότητος, φησὶ ζητοῦσι γοῦν ὑπὸ τῶν φρο
τιμᾶσθαι καὶ παρ' οἷς γινώσκονται καὶ ὑπ' ὀρθῆ. ὅτι γὰρ
οὐ καὶ αὐτὸ οἰκεῖον ἡ τιμὴ ἀλλὰ δι' ἕτερον ὡς φησιν. ὅρα δὲ
οὐ γὰρ ἁπλῶς τὴν τιμὴν διώκουσιν οὐδὲ παρὰ τῶν τυχόντων, α

τῶν φρονίμων καὶ εἰδότων αὐτοὺς οἵοι τὸν βίον εἰσί· καὶ οὐκ ἐπὶ τῷ τυ- 10r
χόντι ἀλλ' ἐπ' ἀρετῇ· ὑπὸ μὲν τῶν φρονίμων, ὧν ὀρθῶς κρίνοντες ἀξίους a
αὐτοὺς ἡγῶνται τιμῆς, ὑπὸ δὲ τῶν γινωσκόντων, ἵνα μὴ ἐξ ἀγνοίας πλανώ-
μενοι τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθοὺς τιμῶσιν ὡς ἀγαθούς· ἐπ' ἀρετῇ δὲ ὄν-
τες ζῆν ἀγαπῶσι καὶ ζητοῦσι πληροφορίαν, ὥστε εἰδέναι βεβαίως εἰ ὃ ἀγαπῶσιν
ἔχουσι.

p. 1095b29 Δῆλον οὖν ὅτι κατά γε τούτους.

Εἰ διὰ τὴν ἀρετὴν αἱρετόν φησιν ἡ τιμή, πῶς οὐ τελικώτερον ἀρετὴ 15r
τιμῆς; τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα κρεῖττον ἀεὶ τοῦ ἕνεκα ἐκείνου, ὥστε μᾶλλον ἄν
τις τὴν ἀρετὴν ὑπολάβοι τέλος τοῦ πολιτικοῦ βίου ἢ τὴν τιμήν. εἶτα
δείκνυσιν ὡς οὐδ' αὐτή ἐστι τὸ σκοπιμώτατον ἀγαθόν· φαίνεται γάρ
φησιν ἀτελεστέρα καὶ αὕτη· τό δ' ἀγαθὸν οὐ δεῖ ἀτελὲς εἶναι· ὥστε 15
οὐκ ἔστιν ἡ ἀρετὴ τὸ ζητούμενον ἀγαθόν. ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ ἀληθὲς
καὶ ἕτερόν ἐστι τὸ τέλος παρὰ τὴν ἀρετήν, δείκνυσιν ἐφεξῆς οὕτως· ἡ
ἀρετὴ ἕξις ἐστὶ καὶ τοιαύτη ὡς δύνασθαι εἶναι ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ποτὲ
χωρὶς ἐνεργείας καὶ προχειρίσεως· τότε δὲ οὐδὲν ἂν εἰκότως ἀτελὲς
εἶναι, οἷον ὡς ἐπὶ τῶν ὑπνούντων· ἐνδέχεται δὲ καὶ σπουδαῖον ὄντα τινὰ
διὰ βίου ἀπρακτεῖν, τὰς ἀγαθὰς μὲν ἔχοντα ἕξεις, οὐ μέντοι γε καὶ προ-
χειριζόμενον, ἢ διὰ τὸ μὴ εὑρίσκειν καιρὸν πρὸς τὴν προχείρισιν τῶν ἕξε- 20
ων ἢ διὰ τὸ μὴ εὐπορεῖν ὕλης· ὡς εἴ τις μεγαλοπρεπὴς μὲν εἴη, χρη- 20
μάτων δὲ ἀπορίᾳ· ἐν μεγέθει γὰρ ἔργων καὶ πλήθει ἀναλωμάτων ἐμφα-
νὴς ὁ μεγαλοπρεπὴς γίνεται. ἐνδέχεται δὲ καὶ ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα διὰ
βίου τὸν τὰς ἀρετὰς ἔχοντα, νοσοῦντα τυχὸν ἢ πενόμενον ἢ ἐπιβουλευόμενον
ἢ ἄλλο τι πάσχοντα, ὑφ' ὧν ἡ κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια ἀνακόπτεται. ὡς
ἔχειν μὲν τὰς κατ' ἀρετὴν ἕξεις, μηδαμῇ δὲ κατ' αὐτὰς ἐνεργεῖν. οὐδεὶς
ἂν εἴποι, φησί, τοῦτον εὐδαίμονα, εἰ μὴ δόξαν ἀπό τινος παραλαβών, παρά-
δοξόν τινα εἰσάγουσαν ἔννοιαν παρὰ τὴν κοινὴν παράδοσιν καὶ παρ' αὐτὰ 25
τὰ φαινόμενα. θέσις γάρ ἐστι παράδοξος ὑπόληψίς τινος τῶν κατὰ φιλοσο-
φίαν γνωρίμων, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγεν ἓν εἶναι τὰ ἐναντία καὶ Παρμενίδης
30 ἓν τὸ ὂν καὶ Ζήνων μὴ εἶναι κίνησιν· οἷς ὁμοίως παράδοξον καὶ τὸ λέγειν
εὐδαίμονα καὶ μακάριον τὸν ἀπρακτοῦντα διὰ βίου καὶ ἀτυχοῦντα τὰ μέγιστα.

p. 1096a3 Ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις.

Φασὶ τὸν Ἀριστοτέλην ἔπη τινὰ ἐκθέσθαι ἐπίτηδες κατά τινα ἀριθμὸν 30
συμπεσούμενα ἐν ἑτέρᾳ καὶ ἑτέρᾳ θέσει καὶ τάξει, ὧν ἑκάστη ἀπὸ τοῦ
35 αὐτοῦ τε ἤρχετο καὶ εἰς τὸ αὐτὸ κατέληγε· διὸ καὶ ἐγκύκλια ταῦτα ὠνό-
μασεν, οἷς ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐνετύχομεν, εἰσὶ δ' οἱ περὶ τούτων ἱστόρησαν.

1 ὅτι B: om. a 7 rhesis usque ad τούτους ἄλις (p. 1096a3) a 16 προχειρί-
σεως a 32 rhesis usque ad εἴρηται περὶ αὐτῶν (p. 1096a4) a

ἐν ἐκείνοις φησὶν εἰρῆσθαι περὶ εὐδαιμονίας, καὶ εἰ ἔστι μακαριζόν
α τῶν κατ' ἀρετὴν μόνων ἕξεων μηδὲν κατ' αὐτὰς ἐν βίῳ διαπραττόμ
διὸ βραχύ τι περὶ τούτων εἰπὼν παρελήλυθε.

p. 1096a4 Τρίτος ἐστὶν θεωρητικός.

Ἀποδείκνυσιν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τοὺς μαλιστα τῶν βίων π
γοντας καὶ τρεῖς εἶναι τούτους εἰπών, τὸν ἀπολαυστικὸν τὸν πολιτικὸ
θεωρητικόν, ἤτοι τὸν ἐμπαθῆ τὸν μετριοπαθῆ τὸν ἀπαθῆ, τοῖς μὲν δὺ
δοκοῦν ἀγαθὸν οἰκεῖος ἀπέδωκε· βίους δὲ ὀνομάζει παντως τοὺς τρ
τῆς μετὰ σώματος κατὰ γῆν ἀνθρώπου διαγωγῆς. βουλόμενος δ' ἡδ
πρὸς τὸν θεωρητικὸν ἡμῖν ὅπως ἔχει κατασκευῆς ἑαυτῷ περὶ τῆς δ
τῶν ἀγαθῶν, ὑπὲρ ἧς περὶ τούτου διδασκαλίας πλείονος ἐδεῖτο λόγου
ἐν ταύτῃ φησί, παραπεμπει δὲ ἐν τοῖς ἠθικοῖς λόγοις· ὡς ἐν ἐκ
εὐκαιρότερον ἐρῶν περὶ αὐτοῦ, τοσοῦτον μόνον ἐν τούτοις εἰπὼν τ
ὅ' ἐστὶν ὁ θεωρητικός, ὑπὲρ οὗ τὴν ἐπισκεψὶν ἐν τοῖς ἑπομ
ποιησόμεθα· ἐν γὰρ τῷ Καππα τῆς παρούσης πραγματείας περὶ
παραδίδωσι. τριτον δὲ λέγει αὐτον κατὰ τὴν τάξιν, ἡ ἐνταῦθα ἀγω
ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ἐπὶ τὰ ὑπερβαινοντα ἀνερχόμενος.

p. 1096a5 Ὁ δὲ χρηματιστὴς βιαιός τις ἐστι.

Τρεῖς εἰρηκὼς εἶναι τοὺς μάλιστα τῶν βίων προεχοντας, μὴ μ
μνημονεύσας τοῦ χρηματιστικοῦ, ἐπεὶ κατενόει τῶν ἀνθρώπων πολλο
μόνον τυχόντας ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τοὺς ὑπερέχοντας καὶ αὐτοὺς βασιλεῖ
Μίδας ὁ Φρὺξ * * * καὶ πᾶν ὅτιοῦν ἐπιστρέφοντας πρὸς κτῆσιν χρημ
λέγει τοίνυν καὶ περὶ τούτου ἐπὶ βραχύ· χρηματιστικὸν μὲν ὀνομάζω
τὸν περὶ κτῆσιν χρημάτων σπουδάζοντα, βίαιον δὲ ὅτι καὶ βίαν ἐνδεί
πρὸς τὸ κτήσασθαι τὸ ζητούμενον. ὅτι δὲ τὸ τῷ χρηματιστῇ δοκοῦ
ἔστι τὸ ζητούμενον, δείκνυσι λέγων. χρήσιμον γὰρ καὶ ἄλλου χ
τὸ γὰρ χρήσιμον ὑπηρετικὸν ὥσπερ ἐστὶ καὶ πρὸς ἄλλο ἀφορῶν ὡς
ἄλλος, ὑσ' ὃ καὶ ἀναφέρεται ὡς πρὸς ἐκεῖνο λυσιτελοῦν· τὸ δὲ ἀγαθ
ὡς τέλος αὐτοτελὲς ἐστι καὶ αὐτὸ δι' αὐτὸ δοκοῦν οὐ δι' ἕτερο
καὶ οἱ τὴν εὐπορίαν ὡς ἀγαθὸν διαβαλλοντες καὶ τοῦτο ἐκεκ
μενοι αὐτὴν ἀπραλλεσθαι, ἐλαιον ἑαυτοὺς πασης αὐτὴν ὑπερτιθεντες
χρ. ἕξεως· οὐ γὰρ ἀνέγεται ὑφ' ἑτερόν τι ἀναγεσθαι καὶ πρὸς ἄλλ
λεῖν πάντα τἄλλα ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσα, ὡς ἀνθρώπου ζωῆ καὶ
συμβαλλόμενα πρὸς τὴν ταύτης κατόρθωσιν ὅσα δοκεῖ τοῖς χαρίεσσιν
καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐν τοῖς εὐνομουμέναις τῶν πόλεων ἦσαν
καὶ παντοίους. τούτων ἐπιστατῶν τινας τοῖς σοφοῖς γινομένους.

ἄδειαν ἔχοντες ἀνεμποδίστως ἐνασχολῶνται τοῖς θεωρήμασι. καὶ ἄλλως 10v
δ' ἄν τις ἴδοι τὸν πλοῦτον μὴ ὄντα τὸ ζητούμενον ἀγαθόν, διότι θυραῖον
καὶ ὀργανικόν ἐστι καὶ ἐπαμφοτερίζον ἐπὶ τὴν χρῆσιν, ὡς καὶ πρὸς χρη-
στότητα ὂν καὶ φαυλότητα πρόφασις.

p. 1096a7 Διὸ μᾶλλον τὰ πρότερον λεχθέντα.

Τὸν πλοῦτον ἀπελέγξας ὡς μὴ ὄντα τὸ ζητούμενον ἀγαθόν, ἅμα δὲ 10
διαβαλὼν καὶ τὸν χρηματιστικὸν βίον, ἐπιφέρει νῦν λέγων εἰκὸς εἶναι μᾶλ-
λον τὰ πρότερον λεχθέντα ὑπολαβεῖν τινα τέλη εἶναι, ἤγουν τὴν ἡδονὴν
καὶ τὴν τιμήν, ἅτε δι' αὐτὰ ἀγαπώμενα· ὡς κἀντεῦθεν ἐλεγχθέν[illegible] πάντα
τὸν πλοῦτον μὴ ὄντα τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθόν. εἰ γὰρ τὰ μᾶλλον δοκοῦντα
τέλη ὑπάρχειν διὰ τὸ εἶναι δι' αὐτὰ διωκτὰ οὐκ ἔσται τέλη, πῶς τὸ ἄλλου
χάριν ζητούμενον τὸ τέλος ἔσται καὶ τὸ ἀγαθόν; τὸ δὲ πολλοὺς λόγους
καταβεβλῆσθαι πρὸς αὐτὰ λέγοι μὲν ἂν καὶ διὰ τοὺς περὶ Ἐπίκουρον, οἳ
τὴν ἡδονὴν τὸ τέλος ἐτίθεντο. πολλοὶ γὰρ περὶ τούτων εἰρήκασιν, οἱ μὲν
ἀναιροῦντες τὴν δόξαν, οἱ δὲ συνηγοροῦντες αὐτοῖς. λέγει δ' ἂν καὶ περὶ
τῆς τιμῆς, ὅτι γε τοῖς πολιτικοῖς ἀνδράσι πολὺς λόγος περὶ αὐτῆς· καὶ ὁ
Σωκράτης ἐν πολλοῖς εὕρηται παρὰ Πλάτωνι τοῖς τῶν πολιτικῶν ἀκαίρως
φιλοτιμουμένοις ἀντιτιθέμενος καὶ τὰς ὀρέξεις αὐτῶν ἐλέγχων ὡς οὐκ εὐ
ἐχούσας. οὐ δεῖ δὲ τὴν ἐξ ἀπαθείας ἑρμένην ταῖς ψυχαῖς θεωρίαν τῇ
ἡδονῇ συντάττειν καὶ τῇ τιμῇ, ὡς οὐδ' αὐτὴν οὖσαν τέλος· οὐ γὰρ ἂν
εἴη τι τελικώτερον ἀνθρώπου ψυχῆ τοῦ ἐν ἀπαθείᾳ καὶ θεωρίᾳ σχεῖν τὸ
τέλειον· ὥστε τὰ πρότερον λεχθέντα περὶ τῆς τιμῆς δεῖ νοεῖν λεγόμενα
καὶ τῆς ἡδονῆς.

p. 1096a10—13 Ταῦτα μὲν οὖν ἀφείσθω ἕως τοῦ εἰσαγαγεῖν τὰ εἴδη.

Προθεμενος ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἠθικῶν περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀγαθοῦ καὶ
τέλους εἰπεῖν, πρῶτον μὲν ὅτι ἔστιν ἔδειξεν, εἶτα μετέβη ἐπὶ τὸ δεύτερον
πρόβλημα, ἐξετάζων τὸ τί ἐστι καὶ παραγαγὼν εἰς μέσον τὰς δόξας ἃς
ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ αὐτοῦ ἄλλως ἄλλοι δοξάζοντες, ὡς τοὺς μὲν
ἡδονὴν τοῦτο λέγειν τοὺς δὲ τιμὴν τοὺς δὲ πλοῦτον τοὺς δ' ἕτερόν τι τῶν
ἔργων· καὶ πάντα ἀπελέγξας ὡς μηδενὸς ὄντος τέλους αὐτῶν μετιοῦσι
ἐπὶ τὸ κυριώτερον, οὐκ ἐπιπολαιότερόν τι λέγων ὡς οἱ πολλοί, ἀλλὰ
βαθύτερον ἐξετάζων περὶ αὐτοῦ. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ Πλάτων ἐπὶ τοῦ πρώτου
ἀγαθοῦ παρέδωκεν οὐκ εὐκαταφρόνητα θεωρήματα ἀλλὰ μεγάλα καὶ εἰς
ὕψος τὸ μέγιστον τὰς ψυχὰς ἀναφέροντα, πειρᾶταί τινα καὶ πρὸς ἐκεῖνα
ὡς ἐν παρόδῳ εἰπεῖν, ἴσως οὐδὲ Πλάτωνι ἀνθιστάμενος ἀλλὰ τοῖς καθὰ
μὴ δεῖ τὰ ἐκείνου ἐκδεχομένοις. καὶ ἴσως ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρότερον

5 rhesis usque ad καταβέβληνται (p. 1096a10) a 24 rhesin plenam exhibet a
27 εἰς μέσον B: δεύτερον a 31 κυριώτερον B: καιριώτερον a 33 θεωρήματα B:
om. a

ρ ὁ τὸν ὅπερ ὁ Πλάτων ἀγαθόν, ἐν οἷς παραδίδωσι τὸν
ταγαθοῦ λόγον καὶ παραστῆσαι διὰ βραχέων τὴν περὶ τούτου δόξαν
ν. ἵν' εἰη ὅλον εἰ προσφυῆ πρὸς τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν τὰ παρα
στοτέλους ἐνταῦθα λεγόμενα. ὁ γὰρ Πλάτων περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν
ἁπάντων ζητήσας, τὸ ἓν ἐκεῖνην καὶ ἄρρητον εἶναι καὶ ταγαθὸν ἀπεφ
πὰν δὲ ὃν αὐτῆς ἀπέφησεν, ὡς ὑπερούσης μὲν καὶ ὑπερεχούσης, π
δὲ περιεχούσης ἐν αὐτῇ ἀνεννοήτως καὶ ὑπερουσίως, τὰς πρώδου
πουσίας πρὸς ἅπαντα ἀνεκφοιτήτως ἑαυτῆς καὶ πάντα παραγούσ
νοητὰ καὶ νοερά, λογικά τε καὶ ἄλογα, ζῶντά τε ὁπωσοῦν καὶ τὰ παντ
ἄζωα, καὶ αὐτὰ τὰ ἀμυδραν τινα ἔννοιαν τοῦ εἶναι ἔχοντα διὰ τὴν
ἀγαθότητα, οὐ τῷ προαιρεῖσθαι καὶ βούλεσθαι ἐπὶ τῆς ποιήσεως
αὐτῷ τῷ εἶναι. ὡς καὶ ὁ ἥλιος φωτίζει τῇ παρουσίᾳ αὐτῇ, οὐ προσ
μενος οὐδὲ βουλόμενος, ὡς εἶναι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ τέλος τῶν ὁπο
εἶναι λεγομένων· ἀρχὴν μὲν ὡς παντων ἐξ αὐτῆς τὸ εἶναι ἐχόντων,
ὲ ὡς ὁτ' αὐτὴν καὶ παντων ἀναπλουμένων πρὸς αὐτὴν καὶ ἐφιε
αὐτῆς ὡς πέφυκεν ἕκαστον ὡς πάντα τελειούσης καὶ ἀγαθυνούσης
αὐτὴν εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθόν, ὡς οὐσιῶδες ἀγαθὸν οὐ πάντα ἐφ
καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ διὰ βραχέων· ἴδωμεν δὲ τί Ἀριστοτέλης λέγει. τ
καθόλου βέλτιον ἴσως ἐπισκέψασθαι. νῦν τὸ καθόλου οὐχ ὡς ἐ
λογικαῖς θεωρίαις λέγεται· ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς καὶ ὑστερο
[illegible] πρὸ τῶν πολλῶν ὡς προϋπαρχόντων αὐτῶν καὶ
οὗτοι ὑφιστῶσι τὴν ὑπαρξιν. οὕτω γὰρ οἱ περὶ Πλάτωνα [illegible]
τοὺς ἰδίαν ὑφιστάντας ἐνυποστάτους θείους νοεροὺς, πρὸς οὓς λόγο
τὸ ὅλον εἶναι καὶ γνῆσθαι, οὓς καὶ εἶδη καὶ ἰδέας ἐκάλουν καὶ ὅλ
καθόλου. προϋφεστηκότας μὲν τῶνδε τῶν ἐν σώμασιν εἰδῶν. [illegible]
ὄ τούτων ἁπάντων. ἐν τῇ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ διανοίᾳ ὄντας, ἑτερο
κατ' αὐτοὺς ἐν τῇ ὑλῇ χαραττοντος. καθόλου δὲ καὶ ὅλα ταῦτα εἰ
ὅτι ἕκαστον ἐκείνων ἐν ὃν ἔχει πολλὰ ἐξ ἐκείνου καὶ κατ' ἐκείνο
μενα ἐν σώματι καὶ ἔνυλα. πῶς ἁ ἐκεῖνο καθόλου καὶ ὅλον ὑπερ
ἐννοηματικῶς ἀλλὰ νοερῶς· καθόλου μὲν ὡς ὑπάρχον πολλοῖς εἴδρ
ἁ κατ' ἐκεῖνο γεγένηται, ὅλον δὲ ὡς ἐν λόγῳ μερῶν τετσημένων ἁ
ἐκεῖνο ἀναφέρεται ὡς πρὸς ὅλον, οὐκ ἐξ αὐτῶν συγκείμενον οὐδ' ἐπ'
μενόμενον, ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν μὲν ὂν καὶ μένον καθ' αὑτό. ἐκεῖν
γον ἀναφερόμενα πρὸς αὐτὸ ὡς πρὸς οἰκείαν ὁλότητα. τριχῶς γάρ
λέγεσθαι τὸ ὅλον, πρὸ τῶν μερῶν ἐκ τῶν μερῶν καὶ ἐν τοῖς μέρεσι
τῶν μερῶν μὲν ἐκεῖνα τὰ εἴδη, ὅτι πρὸ τῶν πολλῶν ἕκαστον ἐ
ὑφέστηκεν ἁ πρὸς ἐκεῖνο γέγονεν, ἁπλούστατα ὄντα καὶ ἄυλα· ἐκ
μερῶν δὲ τὰ σύνθετα καὶ εἰς πολλὰ μεριζόμενα, εἶθ' ὁμοιομερ
λίδιος εἰς λίθους ὅλον ὃν πρὸς μέρη εἰς ἁ καὶ διαιρετόν ἐστιν, ὧν ἕ
τό τε ὄνομα καὶ τὸν λόγον τοῦ ὅλου ἐπιδέχεται. εἶτ' ἀνομοιομερ

a B: ἁ a 7 προεγούσης a: προεχούσης B 28 ὅτι scripsi ex

ἄνθρωπος εἰς χεῖρας πόδας κεφαλήν· οὐδὲν γὰρ τῶν μερῶν τοῦ ἀνθρώπου ὅμοιον τῷ ὅλῳ, ὡς μήτε τοῦνομα μήτε τὸν λόγον τοῦ ὅλου δεχόμενον· ἐν τοῖς μέρεσι δέ, ὡς τὰ ἐννοηματικά, ἃ καὶ ἐπὶ τοῖς πολλοῖς καὶ ὑστερογενῆ λέγεται· ὑστερογενῆ μὲν ὅτι τὰ καθ' ἕκαστα ὁμοειδῆ ἢ ὁμοιογενῆ ἡ ψυχὴ θεωρήσασα πρότερον ὑφεστηκότα ἐν σώμασι καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς κοινῶς θεωρούμενον λόγον κατὰ ἀφαίρεσιν τὴν ἀπὸ τῆς ὕλης ἐν ἑαυτῇ ὑποστήσασα, ἐπιφέρεται τοῦτον οἰκείως ἑαυτῇ, ἤγουν λογικῶς καὶ ἐπιστημονικῶς· ἐννοηματικὰ δέ, ὅτι μέχρις ἐννοίας τὴν ὑπόστασιν αἱ τοιαῦται ὁλότητες ἔχουσι, μηδαμῇ χωρὶς τῶν καθ' ἕκαστα ἐξ ὧν καὶ ἐλήφθησαν ἐνεργείᾳ οὖσαι· ἐν τοῖς μέρεσι δέ, ὅτι ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, πρὸς ἃ καὶ ὁλότητες λέγονται, τὰ περὶ αὐτῶν λεγόμενα ἀναφαίνεται· ἐπὶ τοῖς πολλοῖς δέ, ὅτι μετὰ τὴν ὕπαρξιν τῶν πολλῶν αὐτὰ ἐν ἑαυτῇ ἡ ψυχὴ ὑπεστήσατο. διὰ τοῦτο καὶ τὸ ζῷον τὸ καθόλου οὐδὲν ἦ ὕστερον, αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Περὶ ψυχῆς εἶπεν· οὐδὲν μὲν ὅτι καθ' ἑαυτὸ μὴ ὑφέστηκεν, ὕστερον δέ, ὅτι τῇ τῶν πολλῶν ὑπάρξει καὶ καταλύσει ἡ αὐτοῦ ἐπακολούθησεν ἔννοια. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ καθόλου πως ἐνταῦθα λαμβάνεται· ἔλεγον δὲ τὰ εἴδη οἱ λέγοντες παραδείγματα προκεῖσθαι τῷ δημιουργῷ, ἵν' ἀφορῶν πρὸς αὐτὰ ὡς προκεντήματα καὶ προχαράγματα κατασκευάζῃ τὰ ἔνυλα, λόγους ὄντα ἐκεῖνα δημιουργικοὺς καὶ οἱονεὶ νοήματα τοῦ ποιοῦντος καὶ θεωρήματα. οὐχ ὡς ποιότητάς τινας ἢ ἐπιστήμας ἐπιγινομένας ἔξωθεν, ἀλλ' ὡς κυρίως ὄντα καὶ ὑφεστηκότα ὁραστικά τε καὶ νοερὰ καὶ τῶν ἐν ὕλῃ ἀρχέτυπα. λόγους γὰρ θείους πάντα τὰ εἴδη φασί, τοὺς μὲν ὑφειμένους, τοὺς δ' ὑπερέχοντας· καὶ οὐδὲν αὐτῶν εἶναι ἀθρανές, ὃ μὴ τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν κατὰ πρόβασιν εἰς τὰ ὑπ' αὐτὸ ἐπιδείκνυται, καθὼς τέτακται. ἔστι μὲν δὴ καὶ ἡ φύσις εἶδος, ἀλλὰ σωμάτων ἀχώριστον, διειδοῦσιν διὰ σωμάτων καὶ ἕνδον αὐτὰ διαπλάττον καὶ διακοῦν. τὰς δὲ ἰδέας οὐχ οὕτω φασίν, ἀλλὰ λόγους ἐνυποστάτους, ὑπερανεστηκότας πάντῃ καὶ σωμάτων καὶ φύσεων, ἀριθμόν τινα θεῖον, δι' οὗ ὡς παραδείγματος τὸν δημιουργὸν ἐνεργεῖν τὴν ἔνυλον ποίησιν. τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων, ἵν' εἰδῶμεν πῶς ταῦτα ἐτίθουν οἱ περὶ Πλάτωνα, οἷς Ἀριστοτέλης ἀντιτίθεται, ἀνελεῖν τὸ πρὸ τῶν πολλῶν καθόλου πειρώμενος. ἐπεισέκειτο δὲ ἐνταῦθα καὶ τὸ φιλαλήθες ὑποκρίνεται, πρόσαντες μὲν ἑαυτῷ λέγων τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν ζήτησιν, οἷον προσκοπτικὴν καὶ ἐμποδιστικὴν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, ὡς ἔχουσάν τι πρὸς αὐτὸν δυσωπίας καὶ ὄκνου παραίτιον διὰ τὸ φίλους εἶναι τοὺς εἰσαγαγόντας τὴν περὶ τῶν εἰδῶν δόξαν· φίλος γὰρ ὁ Πλάτων αὐτῷ, ἐπεὶ καὶ διδάσκαλος. προτιμᾶν δὲ αὐτὸν τῆς προς ἀνθρώπους φιλίας τὴν περὶ τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν.

13. 14 ἐν τοῖς Περὶ ψυχῆς] A 1 p. 402b7 14 μὴ B: μὲν οὐχ a 15 ἐπακολούθησεν scripsi: ἐπηκολούθησιν B: ἐποκολούθησιν a 19 δημιουργικοὺς B: δημιουργοὺς a 36 αὐτὸν Ba: αὐτὸν coni. Diels

p. 1096a14 Δόξειε δ' ἂν ἴσως βέλτιον.

Μετ' εὐλαβείας ἀντεπιχειρεῖ τῷ Πλάτωνι. οὐ γὰρ εἶπεν 'ἔστι δ
τιον', ἀλλὰ δόξειε· προσέθηκε δὲ καὶ τὸ ἴσως, ἑαυτοῦ τὸ τῆς ἀ
ἀποκρουόμενος ἔγκλημα. εἰ καὶ φίλοι οὖν, φησίν, οἱ ἄνδρες οἱ τὰ π
πολλῶν εἴδη θέμενοι, ἀλλὰ βέλτιον τῆς πρὸς αὐτοὺς τριβῆς καὶ πρὸ
μόνον πρὸς τὰ τῶν φίλων ἀνθίστασθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν
σώζεσθαι τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ κρυπτομένην ἐξ ἀνθρώπων ἀπόλ
ἐπιτείνων δὲ τὸ πρέπον φησὶ ἄλλως τε καὶ φιλοσόφους ὄντα
λαλήθης γὰρ ὁ φιλόσοφος, εἰ μὴ ψεύδοιτο τὸ ὄνομα· σοφίαν γάρ τι
φιλοσόφος ἐστι· σοφία δὲ τῶν ὄντων ἐπιστήμη ἡ ὄντα· ὄντα
ἀκίνητα καὶ ἀμετάβλητα καὶ ἀεὶ ὡς ἔχουσιν ἔχοντα καὶ διὰ πα
κινησιᾳ μένοντα, καντεῦθεν ἐν ἀληθείᾳ πασῃ τὸ εἶναι ἔχοντα. π
σιλοσοφος ὁ τινὸς ὄντος δευτέρου τυγχάνει τὴν ἀλήθειαν;

p. 1096a16 Ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προτιμᾶν τὴ
θειαν.

Τὸ ὅσιον διενήνοχε τοῦ δικαίου, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς
δεῖς ἰσότητος θεωρεῖται, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς προσηκούσης τιμῆς τοῦ θ
τῶν θείων. τὸ μὲν οὖν τοὺς φίλους τιμᾶν τοὺς ἴσους ἐστι τιμᾶν,
τὴν ἀλήθειαν προτιμᾶν ὅσιον· θεῖον γὰρ καὶ ἡ ἀλήθεια.

p. 1096a17 Οἱ δὲ κομίσαντες τὴν δόξαν ταύτην.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται ποιεῖσθαι τὸν ἔλεγχον τῆς τῶν ἰδεῶν δόξ
τίθησι λήμματα τὰ παρ' ἐκείνοις ἔνδοξα καί φησιν ὅτι οἱ τὰς ἰδέα
ζοντες οὐκ ἐποίουν ἰδέας ἐν ἐκείνοις τοῖς πράγμασιν, ἐν οἷς τὸ π
καὶ τὸ ὕστερον ἔλεγον. τῶν γοῦν ἀριθμῶν ἐν οἷς ὁ μὲν πρότερό
ὁ δὲ μετ' αὐτόν, οὐκ ἐτίθεσαν ἰδέαν εἶναι. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν λογικῶ
καὶ γενῶν τὰ μετέχοντα τοῦ εἴδους ἄτομα ὁμοταγῶς μετέχουσι κα
μὲν πρώτων, τὸ δὲ μετ' ἐκεῖνο, ὁμοίως καὶ τὰ μετέχοντα τοῦ αὖ
νους εἴδη· οὔτε γὰρ τὸ εἶδος εἶδος ἀτόμων, οὔτε τὸ γένος γένος
δῶν, τὰ καθ' ἕτέραν καὶ ἑτέραν μετεχόμενα τάξιν τοῖς ὑπ' αὐτο
καὶ ἐπὶ τῶν ἰδεῶν· τὸ δὲ οὐκ ἐποίουν ἰδέας καὶ τὸ ἰδέαν κατ
αζον ἐπίτηδες εἶπεν, ὡς μὴ οὔσας τὰς ἰδέας ποιούντων ἐκείνων κα
σκευαζόντων αὐτὰς δι' ὧν ἔλεγον.

p. 1096a19 Τὸ δὲ ἀγαθὸν λέγεται καὶ ἐν τῷ τί. Πν

Συλλογισμὸν πλέκει κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα οὕτως· ἐν οἷς τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον, ἐν τούτοις ἰδέα οὐκ ἔστιν· ἐν τῷ ἀγαθῷ ἐστι τὸ πρότερον καὶ ὕστερον· ἐν τῷ ἀγαθῷ ἄρα οὐκ ἔστιν ἰδέα. καὶ ὅτι μὲν ἐν οἷς τὸ πρῶτον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστιν ἰδέα, εἴληφεν ὡς ἔνδοξον τοῖς περὶ Πλάτωνα. ὅτι δὲ ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον, ὃ ἦν ἡ ἐλάσσων τοῦ συλλογισμοῦ πρότασις, δείκνυσιν ἐκ τῶν γενικωτάτων γενῶν, ὡς ὑπάρχοντος ἐν πᾶσι τοῦ ἀγαθοῦ. τὸ γὰρ ἀγαθὸν λέγεται, φησί, καὶ ἐν τῷ τί, ὅ ἐστιν οὐσία. τὸ γὰρ τί ἐφ' ὑφεστηκότος πράγματος λέγεται· οὐδενὶ δὲ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν ἔχει τὸ ὑφεστηκέναι καθ' αὑτὸ καὶ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι ἀλλ' ἢ μόνῃ ἡ οὐσίᾳ· καὶ ἐν τῷ ποιῷ καὶ ἐν τῷ πρός τι. ἠρκέσθη δὲ ταῖς τρισὶ ταύταις κατηγορίαις ὡς ἱκαναῖς οὔσαις δηλῶσαι τὸ ἐπαγόμενον· ἐπιφέρει γὰρ τὸ δὲ καθ' αὑτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει τοῦ πρός τι. τὸ δὲ καθ' αὑτὸ ἐνταῦθα οὐκ ἐπὶ τοῦ οὐσιώδους ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μὴ ἐν σχέσει παρέλαβεν· ὅπου γὰρ πρός τι ἐν σχέσει. τὰ δὲ μὴ πρός τι οὐχ ὡς ἐν σχέσει ὄντα προφέρεται οὐδ' ὡς πρὸς ἕτερον λεγόμενα, ἀλλ' ὡς καθ' ἑαυτὰ θεωρούμενα. ἡ δὲ κατασκευὴ τῆς ἐλάσσονος προτάσεως οὕτω συνίσταται. πᾶν τὸ καθ' ἑαυτὸ λαμβανόμενον πρότερον τῇ φύσει τοῦ πρὸς ἕτερον· ἡ οὐσία καὶ τὸ ποιὸν καθ' ἑαυτὸ λαμβάνεται. τὸ δὲ πρός τι πρὸς ἕτερον· ἡ οὐσία ἄρα καὶ τὸ ποιὸν πρότερα τῇ φύσει τοῦ πρός τι.

p. 1096a21 Παραφυάδι γὰρ τοῦτ' ἔοικε.

Καὶ τοῦτο κατασκευαστικὸν τοῦ τὸ πρός τι ὕστερον εἶναι· ἡ γὰρ παραφυὰς τοῦ ὄντος ὕστερον τοῦ ὄντος. δεῖ γὰρ εἶναί τι πρότερον καὶ οὕτως αὐτῷ ἕτερόν τι παραφύεσθαι.

p. 1096a22 Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη κοινή τις ἐπὶ τούτοις ἰδέα. 20

Συμπεραίνει τὸ ἐξ ἀρχῆς, ὅτι οὐκ ἔστι κοινὴ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα ἐν πᾶσι θεωρουμένη τοῖς κατὰ μέρος ἀγαθοῖς, διὰ τὸ εἶναι ἐν αὐτοῖς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον. εἰ γὰρ τῶν μετεχόντων ἰδέας ἀναγκαῖον τὸ μὲν πρότερον τὸ δ' ὕστερον, ἔσται καὶ τὸ μὲν αὐτῶν ἐγγύτερον τοῦ ἀρχετύπου, τὸ δὲ πορρώτερον. ὡς τὸ μὲν ἔχειν πάντων τὴν μετοχήν, τὸ δ' ἧττον· καὶ ἡ ἑτεροτης τῆς τοιᾶσδε ἐν τῇ μετοχῇ, ⟨τὸ μὲν οἰκειότερον ποιήσει πρὸς

1 rhesis usque ad φύσει τοῦ πρός τι (p. 1096a21) a 3 καὶ τὸ ὕστερον a 5 καὶ τὸ ὕστερον a 8 φησὶ λέγεται a 9 ἡ οὐσία a 17 ἑαυτὰ a: ἑαυτὸ B 22 rhesis usque ad καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος (p. 1096a22) a 25 ἕτερόν τι B: τι ἕτερον a 28 τούτοις B et Arist. libri KΘMb: τούτων a et Arist. vulg. 32 τὸ μὲν οἰκειότερον — ἡ μετοχή (p. 44,1) a: om. B

τὴν ἀρχήν, τὸ δ' ἀνοικειότερον. καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον ἔσται ἡ με
τὸ δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπὶ τῆς τῶν συμβεβηκότων εὑρίσκεται· ο
οὖν ἐπὶ τῶν μετεχομένων οὐσιωδῶς. συμβεβηκότα δὲ λέγειν τὰ ἀρ
καὶ κυριώτερα ὄντα πρὸς τὰ ὑστέρως ὄντα καὶ εἰκόνων λόγον ἐπ
οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλὰ καὶ τὸ συμβεβηκὸς τινί συμβέβηκεν· ᾧ δὲ συμ
τὸ συμβεβηκὸς πρότερον φύσει τοῦ συμβεβηκότος ἐστίν. ἔσται ἄρ
τερον φύσει τοῦ ἀρχετύπου τὸ μίμημα, ὅπερ ἀδύνατον· οὐκ ἄρα συ
κος τὸ πρὸ τῶν πολλῶν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ αἴτιον ἐκεῖνο ἂν ὁ
φασι τῶν πολλῶν. πῶς οὖν τὸ ἓν τῶν πολλῶν καὶ τὸ αἴτιον τῶν
τῶν ὑστέρων ἔσται, συμβαίνειν αὐτοῖς λεγόμενον. ὅτι ἐπιφέρει τὸ
ρασμα· ὥστ' οὐκ ἂν εἴη κοινή τις ἰδέα ἐπὶ τούτοις. ἐν οἷς δ
θεωρεῖται τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον.

p. 1096a23 Ἔτι δ' ἐπεὶ ταὐτὸν ἰσαχῶς λέγεται τῷ ὄντι.

Δεύτερον ἐπιχείρημα δεικνύον καὶ αὐτὸ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀγαθόν
1. τι καὶ ἕν, ὑφ' ὃ τὰ κατὰ μέρος ἀνάγεται ἀγαθά. δείκνυσι δὲ τοῦτ
μενος ταῖς δέκα κατηγορίαις, καὶ τὸ ἀγαθὸν λαμβάνων ἰσαχῶς τ
λεγόμενον, τὸ δὲ ἓν δεκαχῶς, ἐπὶ τῶν δέκα γενικωτάτων γενῶν
μενον. λαμβάνει δὲ ἑφ' ἑκάστης κατηγορίας παράδειγμα τοῦ ἀγαθο
ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις εὑρισκομένου, ὡς δῆλον εἶναι ἐντεῦθ
10 κοινόν ἁπάσαις ἐστὶ καὶ τὸ ἀγαθὸν ὥσπερ καὶ τὸ ὄν· καὶ αὐθις ἐκ
ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι καὶ καθόλου καὶ ἕν. ὅτι μὲν οὖν
ἀγαθὸν καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ δῆλον, ὁμοίως καὶ ὅτι αἱ ἀρεταὶ ἀγαθὸν
τῷ ποιῷ. τὰ δὲ λοιπὰ ἴσως δεῖται λόγου τινὸς καὶ δέον ἀξιῶσαι
οὐ δέονται, οἷον τὸ μέτριον ὅτι ἀγαθὸν καὶ ἐν τῷ ποσῷ καὶ τὰ
15 ὡσαύτως· μέτριον γὰρ λέγει τὸ σύμμετρον, καὶ πᾶν πρᾶγμα τὸ με
τρου γινόμενον δέοντος ἀγαθὸν ἐστιν, ὡς τὸ ἄμετρον πονηρὸν ἐν ὑπ
καὶ ἐλλεῖψει θεωρούμενον, τὸ δὲ μέτριον τοῦ ποσοῦ· ὥστε ἀγαθὸν
τριον ἐν ποσῷ θεωρούμενον. πάλιν τὸ χρήσιμόν ἐστι τὸ ὠφέλιμον.
ὠφέλιμον ἀγαθόν· ἐπεὶ οὖν τὸ χρήσιμον τινί ἐστι χρήσιμον, πρὸς
20 λέγεται πρός ὅ ἐστι χρήσιμον καὶ τὸ εἶναι ἔχει καλῶ χρήσιμον
πρός ἕτερον λέγεσθαι, οἷς δὲ τὸ εἶναι ταὐτόν ἐστι τῷ πρός τί πως
ταῦτα πρός τί ἐστι· τὸ χρήσιμον ἄρα ἀγαθόν τί ἐστι, ὑπὸ τὸ πρός τ
γόμενον. ὅτι δὲ καὶ ὁ καιρὸς ἐν χρόνῳ καὶ ἀγαθὸν ὅλως· καιρὸς γά
ὁ προσφυὴς καὶ ἁρμόττων ἑκάστῳ χρόνος. ὥσπερ λέγομεν τροφῆς
25 καὶ λόγου καιρὸν καὶ σιωπῆς, ὅτε ὅει τρέφεσθαι ἢ σιωπᾶν ἢ λέ
λέγειν συνάμενον· καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν οὕτως. τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα
ἄλλο ἐστιν ἢ ὅτι ἐπεὶ πάντα τὰ γινόμενα ἐν χρόνῳ γίνεται, ἐὰν τῷ

1 πρώτερον a 13 rhesis usque ad ἀλλ' ἐν μιᾷ μόνῃ (p. 1096a29) a
1. 2 vulg. libri HbKbMbOb: ἐπεὶ a et Arist. vulg. 22 ὁμοίως δὲ
3 καὶ ἐν τῷ ποιῷ B: κατὰ τὸ ποιόν a 23. 24 αὐτό, οὐ scripsi: α

τὸ εὖ ἀποδιδῶται, καὶ ὅ ἐστιν ἕκαστον γίνεται, ἐν καιρῷ ἔσται γινόμενον ἕκα- 11v
στον· τὸ δὲ εὖ ἀγαθόν· ὥστε ὁ καιρὸς ἀγαθὸν ἐν χρόνῳ ἐστίν. | οὕτω 12r
καὶ ἐν τῷ ποῦ δίαιτα· τὸ γὰρ ποῦ τὸ ἐν τόπῳ εἶναί ἐστι· καὶ ἡ δίαιτα
διατριβὴ καὶ διαγωγή· εἰ οὖν τις ἐν τόπῳ εὐκράτῳ καὶ ὑγιεινῷ διάγοι, ἐν
ἀγαθῇ διαίτῃ καθέστηκε. ταῦτα ὁ Ἀριστοτέλης. ἀλλ' εἰ μὲν ἦν κατὰ τὴν
περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ Πλάτωνος ἔννοιαν τὰς ἀντιθέσεις ποιούμενος, οὐκ ἔδει
τι λέγειν πρὸς αὐτόν, αἰδουμένους τε τὸν ἀνδρα καὶ ἀναγκην μὴ ἔχοντας
Πλατωνικὴς ὀόξης προίστασθαι. ἐπεὶ δ' ἄλλως μὲν ὁ Πλάτων τὸ ἀγαθὸν a
ἐλάμβανε, πρὸς ἄλλο δ' οὗτος τοὺς λόγους ποιεῖται, δεῖ πρὸς ταύτας τὰς
ἐπιχειρήσεις εἰπεῖν τι φιλοσόφως λέγοντας καὶ αὐτούς. καθὼς καὶ αὐτὸς
διωρίσατο ποιεῖν τὸν φιλόσοφον. ὁ μὲν γὰρ Πλάτων τὸ ἓν καὶ τἄρρητον
καὶ ταὐταγαθὸν τὴν κοινὴν αἰτίαν τῶν ὄντων πάντων εἶπε, καὶ ὑπὲρ τὰ ὄντα
πάντα τὸ ἓν ἔταξεν, αἴτιον μὲν πάντων ἐκεῖνο λέγων, οὐδὲν δὲ τῶν πάν-
των διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ ὂν καὶ μὴ ὄν, οὐχ ὡς τοῦ ὄντος λειπόμενον, ἀλλ'
ὡς ὄντος παντὸς ὑπερκείμενον· πάντα οὖν τὰ δεύτερα ἀγαθὰ ἀναφέρεσθαι 10
εἰς ἐκεῖνο ὡς κοινὸν ἀγαθὸν καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν μετεχόμενον.
ἕκαστον γὰρ τὸ μετ' ἐκεῖνο ἀγαθόν, ἄλλο τι ὄν, ἀγαθόν ἐστι κατὰ μετοχὴν
τὴν ἐκείνου, καθὼς ἐκείνου μετέχειν ἕκαστον δύναται· ἐκεῖνο δὲ ὑπερή-
πλωται καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ ταὐταγαθόν ἐστι· διὰ τοῦτο καὶ ἓν κυρίως καὶ πρώ-
τως, ὡς μὴ μετ' ἄλλου τινὸς θεωρούμενον. τί οὖν ἀδύνατον ἕψεται, εἰ
πάντων ὂν αἴτιον καὶ πᾶσι παρέχον τὸ εἶναι ὅσα κατὰ τὰς δέκα λέγεται
κατηγορίας, κοινὸν ἅπασιν ὡς αἴτιον λέγεται καὶ καθόλου ἀγαθόν, ὡς πρὸ 15
πάντων ὂν τῶν πολλῶν ἀγαθῶν, οἷς τὸ εἶναι καὶ τὸ ἀγαθοῖς εἶναι παρέ-
χεται, ὅσα τῇ αὐτοῦ μετοχῇ καὶ τῇ πρὸς ἐκεῖνο ἀναγωγῇ ἀγαθὰ λέγεται;
καὶ αὐτὸς δὲ Ἀριστοτέλης οἷς ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ βιβλίου ἐπαινεῖ τοὺς
ἀποφηναμένους ταὐταγαθὸν εἶναι οὐ πάντα ἕψεται ὡς καλῶς ἀποφηναμένους.
δῆλός ἐστι τὸ πρώτιστον καὶ καθολικώτατον ὁμολογῶν ἀγαθὸν διὰ τοῦ εἰ-
πεῖν ταὐταγαθὸν καὶ οὐ πάντα ἕψεται. ἡ γὰρ λέξις ἡ ταὐταγαθὸν τοῖς περὶ
Πλάτωνα ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ καθόλου ἐτίθετο καὶ αὐτὸ τὸ λέγειν "οὐ 20
πάντα ἕψεται" τὸ καθολικώτατον δηλοῖ καὶ πρώτιστον. εἰ γὰρ πάντα
ἐκείνου ἕψεται, ὑπὲρ τὰ πάντα ἐξ ἀνάγκης ἐστί· τὸ δὲ πάντα οὐδὲν τῶν
ὑπ᾽ αὐτὸν ὄντων ἔξω ἑαυτοῦ ἐᾷ νοεῖν. εἰ οὖν πάντα ἐκείνου ἕψεται, ὑπὲρ
πάντα ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ καὶ πρώτιστον πάντων καὶ αἰτιώτατον καὶ καθολι-
κώτατον, οὐχ ὡς ἐπὶ τοῖς πολλοῖς οὐδὲ δεύτερον τῶν πολλῶν (πῶς γὰρ
τοῦ δευτέρου τὰ πρῶτα ἕψεται;) ἀλλὰ δηλονότι τοῦ πρωτίστου καὶ ὑπὲρ 25
ἅπαντα, ὥστε περιττῶς ἔοικεν ἐνίστασθαι πρὸς τοὺς τὸ καθόλου ἀγαθὸν
λέγοντας οὕτως ὡς λέγουσιν, ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ αὐτὸς ὁμολογήσας αὐτό,
νῦν δὲ σοφιστικώτερον πρὸς ἐκεῖνο μαχόμενος.

4 διάγοι B: διαγει a 6 τοῦ πλάτωνος B: πλάτωνος a 7 ἔχοντας a: ἔχον-
τες B 22 κοινὸν et αἴτιον a: κοινὰ et αἴτια B 29 αὐτὸ τὸ B: αὐτὸς τῷ a
30 καὶ τὸ πρώτιστον a

p. 1096[illegible] Ἔτι δὲ ἐπεὶ τῶν κατὰ μίαν ἰδέαν μία ἐπιστήμη

Εἰ καὶ σοφιστικῶς ἐπιχειρεῖ πρὸς τοὺς τὸ καθόλου καὶ ὃν παρεισάγοντας, ἀλλ' οὖν οὐ παραιτητέον οὔτε τὰ αὐτοῦ διασαφεῖν ἀ ταληθὲς κατὰ τὸ δυνατὸν παριστᾶν. συλλογίζεται οὖν οὕτως· τῶ μίαν ἰδέαν μία ἐπιστήμη· τῶν ἀγαθῶν οὐκ ἔστι μία ἐπιστήμη· τ θῶν ἄρα οὐκ ἔστι μία ἰδέα. ἔστι δὲ ὁ τρόπος ἐν δευτέρῳ σχήμ τερος. ὅτι δ' οὐκ ἔστι μία ἐπιστήμη τῶν ἀγαθῶν, ἐκ τοῦ μάλ κνυσιν. εἰ γὰρ τῶν ὑπὸ μίαν κατηγορίαν ἀγαθῶν οὐκ ἔστι μία ἐπ πολλῷ ἧττον ἔσται τῶν ὑπὸ διαφόρους. μᾶλλον γὰρ ἂν οἰόμεθα μίαν κατηγορίαν τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην εἶναι ἢ τῶν ὑπὸ διαφόρους. εἰσὶν ἀγαθὰ ὑπὸ μίαν μὲν κατηγορίαν ἀναφερόμενα, διαφόρους δ' μας ἔχοντα περὶ αὐτὰ καταγινομένας, ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δείκνυσ. καιροῦ φησιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κατὰ γένος ὄντος πολλαὶ αἱ περ καταγινόμεναι ἐπιστῆμαι. ἔστι γὰρ πολέμου καιρός, ὅτε τυγχά ἐχθροῖς πολεμεῖν, οὐ ἐπιστήμη ἡ στρατηγική, ἐν δὲ νόσῳ καιρός, προτρέψει τοῦτον ἢ πόσιν, καὶ τούτου ἐπιστήμη ἰατρική. ἕτερα ἄμμα ἰατρικὴ καὶ γυμναστική. τοῦτο Ἀριστοτέλης· οὐδ' ὁ σκ ναν πρὸς ταῦτα τὰ ἐγχωροῦντα. ὅτι μὲν γὰρ οὐδὲ ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ καὶ ὃ οὐδὲν ἄλλο ἢ ταὐτόν ἐστι δύναταί τ ἂν εἴη. ὅτι γὰρ πάντα ἐκεῖνο τὸ ἀγαθύνον ἐστὶ καὶ πάντα κατὰ τ τοῦ ἀναλόγου μετοχὴν ἐκείνου ἀγαθὰ λέγεται οὐδεὶς νοῦν ἔχων ἀ τήσεται. τί γὰρ εἰ τὸ μὲν μᾶλλον ἀγαθὸν τὸ δ' ἧττον ἢ τὸ μὲν ἐ μενον τὸ δὲ πορρώτερον ἢ τὸ μὲν ἀγαθὸν καθ' αὑτό, ὡς ὑγίεια τος καὶ ψυχῆς ἀρετή, τὸ δὲ πρὸς τούτων τι συμβαλλόμενον, ὡ καὶ γυμνάσιον καὶ φάρμακόν τι καὶ ἅπαν, ἢ ὡς κακουχία καὶ σκλη σώματος, ἵνα τῇ ψυχῇ τὸ κρατερὸν καὶ ἀπαθὲς περιγίνοιτο. τα πᾶσιν, ὡς τὸ μὲν τιμιώτερον ἐν αὐτοῖς εἶναι, τὸ δὲ τῇ τιμιότητι ὑ τι [illegible] καὶ ἀρετῆς. καὶ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μέθεξιν ὑπάρχειν κατὰ τὰ αὐτοῦ πάθη. καὶ τὸ ἀγαθὸν ἡ τάξις τοῖς οὖσιν, ὡς ἡ καιρός. πῶς οὖν ὅμως ἂν τις ἀρέσκοιτο, εἰ μὴ κατὰ ταὐτὸν τοῖς πράγμασι ἀγαθοῦ ἡ τάξις γίνεται. ἢ ἀποστεῖτο τις ὁμοταγῆ πάντα εἶναι. τι καὶ ὁμοιοῦ καὶ τὸ διάφορον ἀφαιρεῖτο τῆς τῶν ὄντων ἁπάντω ἕως τε καὶ τοῦ μηδὲ κόσμον εἶναι μηδ' ἁρμονίαν τινὰ ἐν αὐτ ἢ τὸν χαῦνον πάντα ἢ εἰ κόσμος καὶ τάξις καὶ πάντα μὲν ἐ πλὴν οὐ τὰ αὐτὰ κατ' εἶδος οὐδὲ κατὰ γένος, ἀλλὰ διαφορὰ πο αὐτοῖς, ὡς τὰ μὲν ὑφειμένα εἶναι τὰ δ' ὑπερέχοντα ἔσται καὶ κρείττω τὰ δὲ χείρω καὶ τὰ μὲν ἐγγύτερα [τοῦ πόρρω] τὰ δὲ πορρ καὶ ἡ μετουσία τοῦ πρώτου ἑκάστῳ ἀνάλογος· εἰ οὖν καὶ αἱ φύσ

1 μία ἐπιστήμη B: μία τις ἐπιστήμη a: μία καὶ ἐπιστήμη Arist. (μία καὶ ἡ rhesis usque ad γυμναστική (p. 1096a34) a 18 οὐδὲ B: οὐ διὰ a

φοροι καὶ τιμιότης καὶ τάξις ἑκάστῃ ἁρμόζουσα, πῶς οὐχὶ καὶ τὴν ψυχὴν 12
ἀναγκαῖον θεωρῆσαν ἑκαστον οὕτως ἐπιτήδειον τῷ ἑκάστῳ τῶν ὄντων θεω-
ρεῖν καὶ τέχνας συνιστᾶν καὶ ἐπιστήμας κατά τε γένη τῶν πραγμάτων
καὶ εἴδη καὶ θεωρεῖν τὰς φύσεις κατὰ τὸ ἑκάστῃ ἀνάλογον; νοῦς μὲν γὰρ
ὕλης ἀπόλυτος ὢν καὶ σώματος ἀθρόως πάντα θεωρήσει καὶ ἡνωμένως τὰ
πεπληθυσμένα καὶ ἀμερίστως τὰ εἰδητικῶς ἀριθμούμενα καὶ ἀδιαιρέτως
τὰ διηρημένα περιέχων, ψυχὴ δὲ ἐφίεται μὲν τὴν ἀθρόαν ἐνέργειαν τοῦ
νοῦ περιλαβεῖν, ὀρεγομένη τῆς ἐν αὐτῷ τελειότητος, καὶ τὸ ἓν ἐκείνου καὶ
ἁπλοῦ τῆς νοήσεως εἶδος. μὴ δυναμένη δὲ τῆς ἀθρόας ἐκείνου ἐφικέσθαι
νοήσεως, περιβεῖ τε τὸν νοῦν καὶ περιχορεύει κύκλῳ καὶ ταῖς μεταβάσεσι
τῶν ἐπιβολῶν διαιρεῖ τὸ μεριστὸν τῶν εἰδῶν καὶ διάφορον. διὰ τοῦτο καὶ
τρόπους γνώσεως ἄλλους καὶ ἄλλους ἐπινοεῖ, ἵν' οἰκείως ἑκάστῳ τοῖς γνω-
στοῖς ἐπιβάλλουσα τῆς τῶν πάντων ἐφίκηται γνώσεως. ὡς γὰρ ἄλλῳ
ἄλλη φύσις καὶ τάξις ἐφήρμοσεν, οὕτω καὶ τρόπος γνώσεως ἕτερος ὑπῆρχ.
ὥσπερ οὖν ὡς ὄντα οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ἔσχε τῆς γνώσεως πάντα τὰ
ὄντα, οὕτως οὐδὲ τῶν κατὰ μέρος ἀγαθῶν ἁπάντων μία γνῶσις ἡ ἀγαθὰ
οὐδὲ τῶν καιρῶν ἡ καιροὶ οὐδὲ τῶν μετρίων ἡ μέτρια οὐδὲ τῶν ἄλλων
τῶν ὁμοίως τούτοις λαμβανομένων. καὶ ὥσπερ οὐ δεῖ θαυμάζειν εἰ τῶν
ὄντων ἕκαστον ἡ ἕκαστον τόδε ἢ τόδε ἐστίν, οἷον φυσικὸν ἢ μαθηματι-
κὸν ἢ θεῖον καὶ ἔτι οὐράνιον ἢ χερσαῖον ἢ θαλάττιον ἢ ἄέριον ἢ πύριον
ἢ μετέωρον καὶ τὰ λοιπὰ ὡσαύτως δι' ἄλλου καὶ ἄλλου τρόπου γινώσκεται
γνώσεως, οὕτως οὐδὲ ἡ καιρὸς ἢ μέτρον ἢ ἄλλο τι ὁμοιότροπον ἕτερον,
ὥστε πάντα μὲν ταγαθὰ ὡς ἑνὸς μετέχοντα εἰς ἓν ἀναφέρεται, καὶ ἐπι-
στήμης ἂν εἴη τῆς αὐτῆς εἰδέναι πάντα. ὡς εἰς ἐκεῖνο ἀναφερόμενα καὶ
ἐκείνου μετέχοντα. ἡ δὲ καθ' αὐτό ἐστιν ἕκαστον καὶ ἡ τόδε ἢ τόδε 20
ἐστὶν ἄλλης καὶ ἄλλης τέχνης καὶ ἐπιστήμης τῇ οἰκείᾳ αὐτοῦ ἐφαρμο-
ζούσης φύσει καὶ τελειότητι. δεῖ δὲ καὶ περὶ τῆς οὐσίας ἐξετάσαι εἰ καλῶς
εἴρηται πρότερον ὡς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῇ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ὡς εἶναι
συμβεβηκὸς πᾶν ὁτιοῦν ἐν ᾧ ἐπίτασις θεωρεῖται καὶ ἄνεσις, καὶ μηδὲ
τῷ αὐτῷ εἶδει τὸ μὲν οἰκειότερον εἶναι τῶν μετεχόντων, τὸ δ' ἀνοικεί-
τερον, ἵνα μὴ τῇ ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει τῆς μετοχῆς μᾶλλον καὶ ἧττον
εἶναι κατ' ἐκεῖνο τὰ μετέχοντα λέγηται, ὡς εἶναι κινδυνεύειν συμβεβηκὸς 25
τὸ οὑτωσὶ μετεχόμενον. ὁδεῖ γὰρ ἄν, εἰ μὴ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κἀν
ταῖς οὐσίαις ζητήσεως ἄξιον, πῶς τῶν ὄντων τὰ μὲν μᾶλλον μεθέξει τοῦ
ὄντος, τὰ δὲ ἧττον. εἰ δὲ μὴ μᾶλλον καὶ ἧττον ἡ μέθεξις, εἴη ἂν ἐπίσης
ὄντα τοῖς ἀιδίοις τὰ γεννητὰ καὶ τοῖς ἀφθάρτοις τὰ φθαρτά. ἀλλ' οὐδὲ
τὰ μὲν ἐγγύτερα τοῦ πρώτως ὄντος, τὰ δὲ πορρώτερα, ἀλλ' ἔσται πάλιν
ὡσαύτως ἡ μέθεξις· οὐδ' αὖτοὶ δὲ τὸ μεταξὺ τῆς ἀντάσεως πλεῖον
ἔξει τῶν ἄλλων καὶ τῶν δεῖ οὕτω τῇ φύσει πρώτων ὄντων. ἀλλ' ἡ οὐσία
τάξει, ὡς αἴτιον, τὰ δ' ὡς αἰτιατὰ δεύτερα, ἵνα μὴ τὸ συμβεβηκότα εἶναι

22 μέτρον a: μέτριον B 23 ὥστε καὶ πάντα a 25 τόδε ἢ τόδε B: τόδε a
28 καὶ τὸ ἧττον a 29 ὁτιοῦν a 32 ἐκεῖνο B: ἐκεῖνον a 37 πορ-
τερον a πάλιν B: πᾶσιν a 38 μεταξὺ οὖν a

αὐτοῖς γένηται διὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τῆς οὐσιότητος. οὐδ' ἡ
αὐτοῖς καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιστροφὴ ἄλλως καὶ ἄλλως, ἀλλ' ὡ
καὶ ἡ αὐτὴ τῶν νοητῶν καὶ νοερῶν, τῶν λογικῶν καὶ αἰσθητικῶ
ζώντων ἁπλῶς καὶ οἷς μόνον τοῦ εἶναι μέτεστιν, ἃ πάντα καὶ παρ'
στιν τὴν ὑπαρξιν. ἢ οὐχ ἁπλῶς τὸ μὴ ἔχειν τὴν οὐσίαν τὸ
καὶ ἧττον τοιοῦτον. ἀλλ' ὥσπερ ὅταν λογικῶς θεωρῶμεν. πρῶτο
λέγονται καὶ κυρίως καὶ μάλιστα ὅσα τῇ αἰσθήσει ὑπόκεινται, δ
δ' ὅσα ἐξ ἀφαιρέσεως [ἐκ] ταύτης λαμβάνονται, ἐννοήματα μόνο
χωρὶς ὑποστάσεως, καὶ τούτων μᾶλλον οὐσίαι αἱ ἐγγύτερον τῆς
καὶ τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐγγύτερον, καὶ τόσῳ ἧττον ὅσῳ πορρώτερον
κἀπὶ τῶν νοητῶν πρώτη οὐσία καὶ μάλιστα ἡ νοῦς ἐπιβάλλει
καθαρὸς καὶ τοῦ ὄντος ἡ ὂν ἀμέσως ἐποπτικώτατος πᾶν περιλα
τὸ ὂν ἢ ὄν ἐστιν, ὡς μηδὲν ἔξω τῆς αὐτοῦ ἐπιβολῆς φέρεσθαι,
τὰ ἑξῆς. ὅσα τῇ τοῦ πρώτου ὄντος καὶ πρώτου νοητοῦ μετο
τὴν. καὶ οὗτοι οὐσίαι αἱ μετ' ἐκεῖνο, βαθμηδὸν ὡς εἰπεῖν
νουσαι ἄχρι καὶ τῶν ὑπ' αἴσθησιν καὶ ὑπὸ γένεσιν. καὶ ταυτῇ
καὶ ἧττον εἶναι οὐσίαν ὁτιοῦν. οὐδὲ λέγεσθαι. ὥσπερ καὶ εἶναι. εἰ
καὶ ἡ οὐσία πως λέγεται μὴ ἔχειν τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, (ἀλλ' οὐχ
γεται. τοῦτο δὲ ὥσπερ ἔστι, καὶ τοῦτ' ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ
ἀναφαιρέτως ὁρῶν. κατὰ γὰρ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ταξιν οὐτ' α
πως ἄνθρ. ἀνθρ. πρὸς ἕτεραν μᾶλλον καὶ ἧττον), οὐδ' ὁ τις
πος οὐτ' αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν νῦν μὲν μᾶλλον νῦν δ' ἧττον ἄνθρωπ
οὔτε πρὸς ἕτερον τῶν καθ' ἕκαστα οὔτε ὁ τις ἵππος· ὡσαύτως οὐτ
ἄνθρωπος πρὸς τὸν τινὰ ἵππον. τῆς αὐτῆς γὰρ τοίνυν τὸ καθ
καὶ τὰ εἰσικότατα ὁμοίως πρὸς ἄλληλα καὶ τὰ ὑπερ αὐτὰ προσεχ
αει μέχρι τοῦ ἀνωτάτω τὰ ἀντιδιῃρημένα τε καὶ ὁμοταγῆ ὡσαυτ
ται καὶ οὐδεν μᾶλλον ἢ ἧττον τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον. ἐν δὲ τοῖ
ἄλλην καὶ ἄλλην ταξιν θεωρουμένοις τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον λαμβάνε
ται μᾶλλον τῇ πρώτῃ οὐσίᾳ ἐγγίζοντα, ἧττον δὲ τὰ ταύτης πορρ
ρω καὶ οἰκειότερα αὐτῆς καὶ γνωριστικώτερα τὰ ἐγγύτερα καὶ
ρμοτερα, ὅτι καὶ τοῖς ἐπεκεινα πρὸς κατηγόριαν ὑπόκειται καὶ τὰ
γ γενέσει πρὸς ὑπαρξιν. καὶ διὰ μέσου αὐτῆς, ὡς ἐκείνη τοῖς ἀπασ
οὖν ἐπὶ τούτων. οὕτως ἐστὶ καὶ ἁπλῶς ἐπὶ τῶν ὄντων εἰπεῖν. τὸ μὲ
τως ὂν καὶ μηδεν ἄλλο ἢ ὂν πρώτη οὐσία καὶ κυρίως καὶ μαλιστ
αἰσθητῶς ἀλλὰ νοητῶς τὴν ὑποστασιν ἔχουσα, τὰ δὲ μετ' αὐτὴν
μεν ὁμως δευτερα, ἐπει μετα το πρωτον ον αὐτοις ἡ ὑποστασις.
καὶ αει οντα τα τῳ πρωτῳ εγγυτερα και ἧττον τα πορρωτερα αὐ
αἰσθητῶν καὶ τῶν ἐν γενεσει. τα δ' ὁμοταγῆ και επισης ἐν τουτο

ητῶν a 8 ἐκ Ba: ego delevi 9 αἱ om. a 9 et 10 ἐγγύτερ
10 15 οὐσίαι B: αἰτίαι a 18 πως B: που a ἀλλ' οὐ
ἧττον (21) a: om. B 23 καθ' ἕκαστα B: καθέκαστον a
30 διότι B: ὅτι a 32 αὐτῆς a: αὐτοῦ B 38 post ὁμοταγῆ

καὶ ἕτερον ἑτέρου οὔτε μᾶλλον οὔθ' ἧττον, ὡς καὶ τὴν τάξιν τῶν ὄντων 13r
τυγχάνειν καὶ τὴν μετοχὴν τοῦ πρώτου ὑπάρχειν τῇ τάξει ἀνάλογον· καὶ 6
τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐν αὐτοῖς θεωρεῖσθαι ἔστι μὲν ὡς, ἔστι δ' ὡς οὔ,
ὡς ἤδη εἴρηται. κατὰ δέ γε τὸ συμβεβηκὸς αὐτό τε τι πρὸς ἑαυτὸ μᾶλλον
καὶ ἧττον ἔσται ἐνίοτε καὶ ὁμοταγὲς πρὸς ὁμοταγὲς οὐδὲν κωλύει καὶ
εἶναι καὶ λέγεσθαι. ταῦτα ἡμεῖς περί τε τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς οὐσίας ὑπο-
δυόμενοι τὸν Πλάτωνα. περὶ δὲ τῶν ἰδεῶν ἁπλῶς τῶν τε νοερῶν καὶ νοη-
τῶν καὶ τῶν πρώτων καὶ δευτέρων ὡς οἱ περὶ Παρμενίδην καὶ Πλάτωνα 10
ἔθεντο καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ ζητήσεως λεγόντων, οἳ καὶ τὰ εἴδη εἰσή-
γήσαντο, καὶ παριστάντων ὅτι τε εἰσὶ καὶ πῶς εἰσι καὶ τίς ἡ τάξις αὐτοῖς
καὶ ἐνέργεια καὶ δὴ λέγουσι καὶ ὁ βουλόμενος ἀναλεγέσθω τὰ παρ' ἐκείνοις.

p. 1096a34 Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, τί ποτε καὶ βούλονται λέγειν.

Οὗτος ὁ λόγος οὐ πρὸς τὸ ἀγαθὸν μόνον ἀνθίστασθαι ἔοικεν, ἀλλὰ 16
πρὸς πᾶν ἁπλῶς, ὅπερ ὡς πρὸ τῶν μερῶν καθόλου πρὸς τῶν Πλατωνικῶν
λέγεται. ἔστι δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἀπὸ ὅρου. εἰ γὰρ ἄνθρωπος, φησίν, ἑκάτερός
ἐστιν ὅ τε αὐτοάνθρωπος καὶ ὁ ἄνθρωπος, τὸν αὐτὸν λόγον ἡ ἄνθρωπος ἑ-
τερος ἐπιδέξεται καὶ οὐδὲν ἀλλήλων ὡς ἄνθρωποι διοίσουσιν· εἰ δὲ τοῦτο,
οὐδ' ἡ ἀγαθότης. ὃν γὰρ λόγον ἔχει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸν αὐτοάνθρωπον, 20
τὸν αὐτὸν τὸ ἀγαθὸν πρὸς τὸ αὐτοαγαθόν. εἰ οὖν ἐκεῖ ἡ αὐτὴ φύσις ἀν-
θρώπου καὶ αὐτοανθρώπου, εἴη ἂν καὶ ⟨ὁ⟩ λόγος ἀμφοτέρων ὁ αὐτός·
ὥστε κἀνταῦθα εἰ ἡ αὐτὴ φύσις ἀγαθοῦ καὶ αὐτοαγαθοῦ, ἔσται καὶ ὁ
λόγος αὐτοῖς ὁ αὐτός. ἔσται ἄρα ἐκεῖ τε ὁ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, κἀνταῦθα
τὸ ἀγαθὸν τὸ αὐτό, ὡς εἶναι περιττὴν τὴν τοῦ καθόλου ὑπόθεσιν, κατὰ
φύσιν ὄντων τῶν αὐτῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ μὴ αὐτοῦ. ἀλλὰ πῶς τὸ ἀγα-
θόν, ὦ Ἀριστότελες, τὸ αὐτὸ ἔσται καὶ ὡσαύτως ἐν τῷ ἀΐλῳ καὶ ἐν 25
τῷ ἐνύλῳ καὶ ἐν τῇ εἰκόνι καὶ τῷ παραδείγματι καὶ ἐν τῷ ἁπλῷ καὶ τῷ
συνθέτῳ καὶ τῷ κατὰ μέθεξιν καὶ τῷ ἀμεθέκτῳ; ἢ καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦ
τί ἦν εἶναι πῶς ἔσται ὁ αὐτὸς τοῖς οὕτως ὡς εἴρηται διεστῶσι πρὸς ἀλ-
λήλα, εἰ μὴ καὶ ἡ εἰκὼν καὶ τὸ ἀρχέτυπον ὡσαύτως τὸν τῆς οὐσίας ⟨λό-
30 γον⟩ ἐπιδέξεται; ἔπειτα, ἐπεὶ καὶ κατὰ σὲ ἐπὶ τῶν ἐνύλων καὶ φυσικῶν
τότε ἕξει ὁ ὅρος τὸ τέλειον ὅταν ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος ἀλλήλοις συνέρχων-
ται, ἐὰν καὶ ἐπὶ τῶν ἀΐλων οὕτω τοὺς ὅρους ληψώμεθα, ἕνυλα ἔσται τὰ
ἄυλα. ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον. οὐκ ἄρα τοῖς πρὸ τῶν ἐνύλων καὶ τοῖς 80
ἐνύλοις οἱ αὐτοὶ ὅροι ἔσονται.

p. 1096b3 Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ ἀΐδιον εἶναι.

35 Ὡς τινος ἀντιθέντος ὅτι ἐκεῖνα μέν εἰσιν ἀεί, τὰ δ' ἐνταῦθα γινόμενα

6 ταῦτα μὲν ἡμεῖς a 10 αὐτοῖς B: αὐτῶν a 12 δ' ἄν τις a, ut libri Arist.: δέ τις B rhesis usque ad οὐδ' ἡ ἀγαθότης (p. 1096b3) a 16. 17 ἑκάτερος B: ἑκάτερον a 20 ὁ λόγος a: λόγος B 29 καὶ (ante ἡ εἰκών) om. a 29. 30 λόγον a: om. B 30 ἐπιδέχονται a 35 thesis usque ad τοῦ ἐφημέρου (p. 1096b5) a

καὶ ἀπογινόμενα. τὸ δὲ ἀεὶ εἶναι τοῦ ποτὲ μᾶλλον εἶναί ἐστι. λύ
ἀντίθεσιν, δυνάμει πάλιν τῷ λόγῳ χρώμενος τῆς οὐσίας καὶ γυμνάζ
ἐπιχειρησιν ὡς ἐπι παραδείγματος τοῦ λευκοῦ. καί φησιν, ὡς ἐ
λευκοῦ χρώματος, ὅταν ὦσι δύο λευκά, τὸ μὲν πολυχρόνιον, τὸ δ
χρόνου οὐκ ἂν δοκοῖ τις μᾶλλον εἶναι λευκὸν τοῦ ἐφημέρου τὸ πολυ
ἐν γὰρ οὐδὲν ἐν ἀμφοῖν λόγου ὑπάρχει. ἢ λευκὰ ἐστιν), οὕτως οὐδὲ τὸ
ἀγαθὸν πάντως ἐστὶν ἀγαθὸν τοῦ πρόσκαιρου. ἐπισης ἀμφοῖν τοῦ
ἐφαρμόζοντος. ὁ γὰρ λόγος ἡ οὐσία ἑκάστου ἐστί. καὶ ὡς ἑκαστο
τοῦτ' ὅπερ ἐστὶν οὐκ ἔστι μᾶλλον καὶ ἧττον, οὕτω καὶ ὁ τῆς οὐσ
κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐν ὑπαρξει θεωρούμενος καὶ ἐφαρμόζων οὐκέτι οὐκ
οὐδὲν καὶ ἧττον. κἂν τὸ μὲν ἐν χρόνῳ διαρκῇ μακροτέρῳ, τὸ δ' ἐ
τοῦ. οὐδὲ γὰρ ἀνθρωπος ἀνθρώπου βραχυβιώτερου μακρόβιος
ἀνθρωπος, τοῦ τῆς οὐσιας λόγου ἐπισης ἀμφοῖν ἐφαρμόζοντος. οὐδ
ὁ χρόνος εἴδει τινί, ἢ εἰδὸς ἐστι, προστίθησιν. ἔστι μὲν καὶ αὐτόθ
ταῦτα ἀπολογήσασθαι καὶ δεῖξαι μᾶλλον ἀγαθὸν τοῦ ἐφημέρου τὸ
εἰ γὰρ τὸ εἶναι ἑκάστῳ κρεῖττον τοῦ μὴ εἶναι, καὶ τὸ ἀεὶ εἶναι κ
τοῦ ποτέ. τῷ γαρ ποτε ὄντι, ὅταν τὸ εἶναι διακόπτηται, τότε οὐ
ὄν, ἀλλὰ δὴ μὴ ὄν. ὂν δὲ τότε τὸ ἀΐδιον κρεῖττον τοῦ μὴ ὄντο
τὸ δὲ κρεῖττον ἀγαθοῦ ἐπιτάσει κρεῖττον λέγεται. ᾧ δὲ ἡ ὕπαρ
ἀγαθοῦ ἐπιτέταται, τοῦτο μᾶλλον ἀγαθόν. ἀλλ' οὐδὲ ἡ αὐτὴ σύγκρισ
ἄλληλα τοῦ ἐπὶ χρόνον διαρκοῦντος μακρὸν πρὸς τὸ ἐπ ἔνιαυτὸν
ἀιδίου πρὸς τὸ ἐφημερον. βραχυχρονιον γαρ τι και μακροχρονιον
τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνδέχεται φυσεως, ἀιδιον δὲ καὶ ἐφημερον οὐκ ἐν
ὡς γὰρ τὸ ἐφήμερον οὐσίας εὐόλου καὶ ῥευστῆς καὶ γινομένης μ
ὂν ἢ μᾶλλον ὂν οὐσης, οὕτως τὸ ἀιδιον ἀόλου καὶ ἀῤῥεύστου κα
οὐσης καὶ ὑπερ γένεσιν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως λῦσαι. εἰ γὰρ τὸ μὲν
ὡς ὑποκεῖσθαι καὶ αὐτὸ ὂν ὃ εἶναι λέγεται, τὸ δὲ τῷ μετέχειν ἐκείνο
οὐκ ἂν εἴη πρώτως καὶ κυρίως καὶ μάλιστα τὸ ὂν ᾗ αὐτὸ ὅ ἐστι
μετέχειν ἐκείνου ὑπάρχοντος, ὥσπερ τὸ πρωτότυπον τῆς εἰκόνος
εἴποι δ' ἄν τις καὶ πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην εἰκότως, | ὡς ἔοικας, ἃ
ἐστὶ καὶ ὁμιλητὴς ὑπάρξας τοῦ Πλάτωνος, ἐπίτηδες πρ
οὕτω σοφιστικῶς ἀπορεῖν, ἵν' ἐκ τοῦ μηδὲν λέγ
καὶ αὐτῶν τὴν περὶ αὐτῶν δόξαν στερρότερον ὑποχαράξῃς.

1096b5 Πυθανώτερον δ' ἐοίκασιν οἱ Πυθαγόρειοι.

Δύο ποιοῦσιν ὁ Πυθαγόρας ἐξέθετο· μίαν μὲν ταύτην, πέσσ
τὸν ἐν δεξιὸν ἄρρεν εὐθὺ ῥῶς τετράγωνον ἑρεμνὸν ἀγαθόν, ετε
ταύτην, ἄπειρον ἄρτιον πλῆθος ἀριστερὸν ὑθλυ καμπύλον σκοτ

ἐοικεῖ B: ἐοικὸς a 12 βραχυβιώτερος μακροβίου a 13 οὐδὲν B: ο
14 ὂν post ἔστι μὲν add. a 19 ἀγαθοῦ B: ἀγαθὸν a 22 ἕτερον
p. 63,28 31 rhesis usque ad ἄλλος ἔστω λόγος (p. 1096b8) a

μηκες κινούμενον κακόν. αὗται μὲν οὖν αἱ δύο συστοιχίαι οὕτως ὀνομα- 13v
ζόμεναι, ὅτι ἕκθεσις πραγμάτων ἐστὶν ἑκατέρα συστοιχούντων ἀλλήλοις.
ἕκαστον δὲ τῶν δευτέρων πρὸς ἕκαστον τῶν πρότερων ἀντίκειται· πρὸς τὸ 10
πέρας τὸ ἄπειρον, πρὸς τὸ περιττὸν τὸ ἄρτιον, καὶ οὕτως ἑξῆς, καὶ τελευ-
ταῖον τὸ κακὸν πρὸς τὸ ἀγαθόν. οὐδὲ Πυθαγόραν δὲ ὡς ἁπλῶς κατορ-
θοῦντα τὸν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ λόγον ἐπαινεῖ, ἐπεὶ μηδ' ἁπλῶς ἔρρωσεν
ὁρθῶς περὶ αὐτοῦ. ὑπορήσεται δέ πως τὸν αὐτοῦ λόγων τῶν τοῦ Πλάτω-
νος. ἐνίστασθαι λέγει εἰπών· οὐ λέγει τι καὶ πιθανώτερον . . . . . μὲν
πιθανὸν δὲ οὐ τὸ ἀληθὲς ἁπλῶς καὶ εὔλογον ἀλλὰ τὸ ἔμφασιν ἔχον ἀλη- 15
10 θείας. λέγει δ' ἄν, ὅτι τὸ ἓν ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοιχίᾳ οἱ Πυθαγό-
ρειοι τιθέντες παυσάσθω τὴν φύσιν οὐκ . . . . . τῶν
ἕκαστον γὰρ τῶν πραγμάτων ἐν τούτῳ τελειοῦται καὶ ἀγαθύνεται καὶ τη-
ρεῖται, ἐν τῷ μένειν ἐν τῷ ἑνί, ἀσκέδαστον ὂν καὶ ἀδιαίρετον· σκεδασθὲν
δὲ οὔχεται. καὶ τάχα τοῦτο κρίνει Ἀριστοτέλης οἰκειότερον εἶναι . . . .
1 περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἰδέαν τίθεσθαι αὐτό. φησὶ δὲ καὶ Σπεύσιππον . . . .
κολουθῆσαι αὐτοῖς, θεολόγον ὄντα παρ' Ἕλλησιν. ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς Πυ-
θαγορείους, φησί, καὶ τὸν Σπεύσιππον οὐκ ἔστιν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ἀλλὰ 20
πρὸς τοὺς τὰς ἰδέας εἰσάγοντας· διὸ τούτους ἀεὶ πρὸς Πλάτωνα ποιεῖται.

p. 1096b8 Τοῖς δὲ λεχθεῖσιν ἀμφισβήτησίς τις.

20 Ἔοικεν ἑαυτῷ ἀκριβολογίαν τινὰ ὑποβάλλειν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐξ ἧς 25
εὑρήσει πρόφασιν τοῦ κατεπιχειρῆσαι καὶ ἔτι τῆς περὶ ἰδεῶν ὄκθεως, ὡς
δοκεῖν ἐπιμέμφεσθαι ἑαυτῷ ὡς ἐλλιπῶς ἐν τοῖς ὕδη ῥηθεῖσιν εἰρηκότι
περὶ τοῦ ἀγαθοῦ. κατὰ γὰρ δύο, φησί, τρόπους λεγομένων τῶν ἀγαθῶν,
συγκεχυμένως καὶ ἁπλῶς μέχρι νῦν ὁ περὶ τούτων λόγος γεγένηται. λέγε-
25 ται γὰρ ἀγαθὰ καθ' ἓν μὲν τρόπον ἃ καθ' αὑτὰ ἀγαπᾶται, καθ' ἕτερον δὲ 30
τὰ τούτων ποιητικὰ ἢ φυλακτικά πως ἢ τῶν ἐναντίων κωλυτικά· ἃ
οὐ καθ' αὑτὰ λέγεται ἀγαθὰ ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα. λέγω δὲ τὰ καθ' ἑαυτά, οἷον ὑγίεια μὲν ἀγαθὸν σώματι, ἀρετὴ δὲ ψυχῇ, ἃ κἂν μηδὲν ἄλλο αὐτοῖς
30 ἀγαθὸν ἕπηται, ἀλλά γε καθ' αὑτὰ ταῦτα αἱρετά τε καὶ διωκτά· τομαὶ
δὲ καὶ φαρμακεῖαι ἀσκήσεις γυμνασία ἀποχα. τῶνδε πρασσομένων . . . . .
πόνοι σκληρότητες δι' ἐκεῖνα αἱρεταί. ἐκεῖνα μὲν γὰρ κατὰ . . . . . τι
λειωτικὰ τῶν ὑποκειμένων. ταῦτα δὲ μόνον λυσιτελεῖ πρὸς . . . . . τὰ
γὰρ ἡ ἰατρικὴ ἢ παροῦσαν τὴν ὑγίειαν συντηρεῖν βούλεται ἢ . . . . . ἀνακαλεῖσθαι, διὰ τοῦτο νοσοῦντος μέν τινος ἀποχὰς τινων παρακελεύεται,
35 ἃ τὴν νόσον αὔξει, προσαγωγὰς δὲ τῶνδε, ἃ τῇ νόσῳ ἀντίκειται, ἢ οὐκ
αὔξει τὸ παρὰ φύσιν, καὶ ἀφαιρέσεις ἐπιτηδεί . . . . . ὑγι . . . .
νοντος δὲ καὶ ὑποπτευομένου νοσῆσαι ἢ ὑ . . . . . τ . . . . .

5. 6 κατορθοῦντα a: κατορθοῦν B 10. 11 πυθαγόριοι a 17 καὶ B: om. a
δ λόγος a: λόγος B 19 rhesis usque ad καὶ τρόπον ἄλλον (p. 1096b13) a 22 εἰρηκότι a: εἰρηκότος B 26 τοὐναντίων a 28 σώματι B: σώματος a
ψυχῇ B: ψυχῆς a

ἢ διὰ ῥᾳθυμίαν τινα τῆς ψυχῆς τοῦ παντὸς ἢ διὰ φρονήσεις καὶ κόπ
ταύτην καὶ συνιδεῖν τινα τούτου τρόπους πανουργεῖς προσυπακῆς σύρ
κόσμου ἀποκειμένους. εὕροι δ' ἄν τις ὁμοίως καὶ τῆς ψυχῆς κ
τρεφόντως ἐπιβλέποντες τῆς ἀρετῆς καὶ ἀποτρεπτικῶς τῆς κακίας.
δι' ἣν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἐπιστήδευται καὶ τὴν ἀρετὴν τῇ ψυχῇ
πανοπλίαν, πανοπλία δὲ τῆς ἀρετῆς ἡ τῆς τοῦ σώματος ὑγιείας
λέγεται τὸ κατὰ πάντα πρὸς τὰς δυσκρασίας ἢ τὰς διαφορὰς τ
ρῶν ἀντικόψαι.

p. 1096b13 Δηλον οὖν ὅτι διττῶς λέγονται ἀν.

Ἐπὶ ὧν ὅτι διττῶς τὰ ἀγαθά, τὸ μὲν καθ' αὑτά, τὰ δὲ ὡς ε
τοιαῦτα ὄντα. εἶπε μὲν τοῦτο ἐδείξει. λαμβάνει δ' ἐν τῷ παρ
ἀναγκαῖα μόνον ὑπάρχειν ὅτι διχῶς τὰ ἀγαθὰ λέγεται, ἐρεῖ δὲ
τοῦτο διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. γνωρίσαντες οὖν ἐρεῖ ἀπὸ τῶν ὡρε
δοκεῖ τοιοῦτόν τι λέγειν, ὅτι ἴσως ἄν τις ἡμᾶς αἰτιάσαιτο ζητοῦντα
εἰ ἔστι τις ὅρος τοῦ ἀγαθοῦ, παράλογος δὲ συγκεχυμένως τὰ ἀγαθὰ
διαστειλάντων τῶν ὁρισμάτων αἱρετῶν τὰ καθ' αὑτὰ διωκτά. ἵν
δεικνύῃ, ὅτι μὴ πᾶν ὅρον ἀναίρεται τὰ καθ' αὑτά. τὰ γὰρ δι' ἕτερα
ἐπεὶ οὐ δι' ἑαυτὰ τοῦτο λέγεται, οὐκ ἔστιν ἁπλῶς ἀγαθά, οὐδ' ὅλ
ρατέον εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν ἀναγαγεῖν. ὅτι δὲ εἰσί τινα καθ
ἀγαθά, ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δείκνυσιν, ὁριζόμενος ἅμα καὶ λέγων·

p. 1096b16 Καθ' αὑτὰ δὲ ποῖα θετέον τις ἂν; ἢ ὅσα.

Δείκνυσιν ἤδη διὰ τῆς ἐπαγωγῆς, ὡς εἴρηται, εἶναί τινα καθ'
ὅτι δὲ καὶ ὁρίζεται τὸ καθ' αὑτὸ ἀγαθόν, ὡς ἐπὶ πολλῶν μὲν τοῦ
ὄντος, οὐδὲν δ' ἧττον καὶ ὡς ἐπ' ἐνὸς κοινοῦ τὸν λόγον ποιούμενος
μᾶλλον. καθ' αὑτὰ γάρ εἶναί φησιν, ὅσα καὶ μονούμενα, ἤτοι μ
ἄνευ παντελῶς αὐτοῦ ἢ ἄνευ τῆς αἱρέσεως αὐτῶν ἀποβαίνοντα
μόνα δ' ἑαυτὰ αἱρετὰ καὶ διωκτά. καὶ μηδενὸς γὰρ ἐκ τῆς φρο
ἀποβαίνοντος, διωκτὴ δ' ἑαυτὴν ἡ φρόνησις καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἐ
καὶ τὸ ὁρᾶν ὡσαύτως. οὐκ εἶπε δὲ φρόνησιν καὶ ὅρασιν ἀλλὰ φρονε
ὁρᾶν, ὅτι ἐκεῖνα μὲν ἕξεις, ταῦτα δὲ αἱ κατὰ ταύτας ἐνέργειαι (τοιαῦ
δὲ τῶν ἕξεων αἱ ἐξ αὐτῶν ἐνέργειαι, διὸ καὶ αἱρετώτεραι), καὶ ἡ
τινες καὶ τιμαί. οὐ γὰρ πᾶσα ἡδονὴ ἢ τιμὴ ἀγαθόν· ἡ γὰρ
καίων οὐκ ἀγαθὸν οὐδ' ἡ τῶν ψωριώντων. ἡ δ' ἐκ τῆς θεωρίας
ὄντων ἐπιγινομένη τῇ ψυχῇ ἀγαθὴ καὶ διωκτὴ τοῖς ἐχέφροσι κα
ἐστὶν γὰρ ἀνθρώπου τελειότατον τὸ νοῦς. καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀπολαύσε

3 ὁμοίως a 9 rhesis usque ad
11 ἐστὶ B: ἔοικε δὲ a 21 rhesis usque ad
21 ὡς a: om. B 26

τως, ὅταν ἡ ψυχὴ ἠρεμαίαν ἄγῃ γαλήνην καὶ ἀστασίαστον, ἀπαλλαγεῖσα 11r
τοῦ τῶν παθῶν κλύδωνος, τῶν χειρόνων δυνάμεων ὑποταγεισῶν τῇ κρείττονι· οὕτω καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἐκ τῶν εἰδότων καὶ φρονούντων ὀρθῶς καὶ ἐπὶ ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ αἱρεταὶ καὶ δικαταί, αἱ δ' ἐκ τῶν τυχόντων καὶ ἀγέλ-
5 πέρων ἀποτρόπαιοι.

p. 1096b18 Ταῦτα γὰρ εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώκομεν, ὅμως. 15

Τὸ γὰρ φρονεῖν ὅτι καὶ καθ' αὑτὸ ἀγαθόν, δῆλον, ὡς τῆς κατὰ λογισμὸν ἀρετῆς ὂν ἐνέργημα. δῆλον δ' ὅτι καὶ ὡς ὀνήσιμον εἰς πολλά, ἵνα μὴ λέγω πάντα, τὰ ἐν ταῖς κατὰ βίον ἡμῖν πράξεσι κατορθούμενα.
10 καὶ τὸ ὁρᾶν ὡσαύτως ἀγαθὸν μὲν καὶ δι' ἑαυτό, ὅτι πλείστας διαφορὰς ἡμῖν γινώσκειν παρέχεται, καὶ χρήσιμον δ' οὐδὲν ἧττον ὅτι γνωρίζειν ποιεῖ καὶ πόρρωθεν τὰ βλαβερὰ καὶ ὠφέλιμα, ὡς τὰ μὲν φεύγειν, ἔστι δ' 20
οὗ καὶ ἀμύνεσθαι, τὰ δὲ διώκειν, ἔστι δ' οὗ καὶ ἐφέλκεσθαι. οὕτω δ' ἂν εὕροις καὶ ἐπὶ τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν τιμῶν.

15 p. 1096b19 Ἢ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν πλὴν τῆς ἰδέας.

Πλάτων τὰ εἰρημένα εἶναι καθ' αὑτὸ ἀγαθὰ ὡς τούτου ὁμολογουμένου ἐπῆγαγε ταῦτα ἐπιμεμφόμενος. τὸ γὰρ ἢ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν πλὴν τῆς ἰδέας εἰρωνευομένου ἐστίν, ὡς εἰ ἔλεγεν, ἢ πάντα παρήσομεν τὰ ὄντα 25
20 ὁμολογουμένως καθ' αὑτὸ ἀγαθά, καὶ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας καταφρονήσομεν καὶ μόνην ἐροῦμεν τὴν ἰδέαν καθ' αὑτὸ ἀγαθόν. ἰδοὺ γὰρ παρ' αὐτὴν ὑποπέφανται ἕτερα καθ' αὑτὰ ἀγαθά, ὥστε περιττὴ ἡ θέσις τῆς ἰδέας. εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν ἦν καθ' αὑτὸ ἀγαθὸν τῶν ἐναργῶν, ἀναγκαῖον ἂν ἦν ἴσως ἕν τι τίθεσθαι καθ' αὑτὸ ἀγαθόν, εἰς ὃ τὰ πολλὰ ἀναφερόμενα ἀγαθὰ 30
25 ἐκείνου θέσεις ματαίας. ἀλλ' εἰ καὶ καθ' αὑτὸ θεῖή τις, ὦ Ἀριστότελες, ἀγαθὸν ὡς καὶ σὺ φῂς τὸ φρονεῖν καὶ τὸ νοεῖν καὶ τὴν ἐκ τοῦ θεωρεῖν ἡδονὴν καὶ τὴν ἐκ τῶν ἐμφρόνων τιμήν, ἀλλ' οὐχ οὕτω καθ' αὑτὰ ὡς ἑαυτῶν ὄντα καὶ καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶτα καὶ ἑτέρων ὡς εἰκόνων ὄντα ἀρ-
30 χέτυπα, καὶ ὁρῶντα οὕτως ὡς ἑαυτοῖς ἀπογεννᾶν ὅμοια, ὡς Πλάτων τὰς ἰδέας ἐτίθετο, ἀλλ' ὡς ἄλλων ὄντα καὶ ἐν ἑτέροις ἢ ἑτερωθεν προβαλλόμενα καὶ μηδένων ὄντα ἀρχέτυπα, καθ' αὑτὰ δὲ λεγόμενα οὐχ ὡς οὐσίας ἀλλ' ὡς δι' ἑαυτὰ διωκόμενα, ὥστε περιττόν σοι καὶ τοῦτο τὸ σόφισμα ἐξ ὁμωνύμου τάχα παρεισαγόμενον διὰ τὸ πλεοναχῶς τὸ καθ' 35
αὑτὸ λέγεσθαι.

3 καὶ ante ἐπὶ a: om. B 6 rhesis usque ad θεῖή ἄν τις (p. 1096b19) a
15 rhesis usque ad ἔσται τὸ εἶδος (p. 1096b20) a 16 αὑτὸ B: αὑτὰ a 19 καθ' αὑτὸ ἀγαθά B: καθ' αὑτὰ ἀγαθά a 27 ἐκ τῶν B: om. a 33 ὁμωνύμου B: ὁμωνύμων a

[illegible] ὑπάρχει καθ' αὐτὰ ἕως τοῦ ἀλλὰ
ὃν λέγεται.

Τοῦτο ἐπιχείρημα πρὸς τοὺς τὸ αὐτὸ ὁπωσοῦν εἰ ἐκάστ
ἀγαθὰ, ὡς οἶμαι ἐγὼ παιδεύω, θεωρεῖται τοῖς ἐκείνης μετέχουσι. δεῖ
ὡς μιᾶς κοινωνούσῃ ἰδέας οὕτω κοινωνεῖν καὶ λόγου τοῦ κατ' αὐτὸ
ἐπεὶ οὖν πολλὰ τὰ καθ' αὑτὰ ἀγαθά, ἃ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέας μετ
δ' αὐτὰ ἐστι τὸ ὄνομα ἢ
τεθειμένον. [illegible] ἀλλ' ἕν. οὐκ ἄρα μία τις ἰδέα ὑφ' ἣ
μετέχοντα τὰ καθ' αὑτὰ ἀγαθά. ὡς γὰρ ἐν μόνῳ ὄντι κατ
[illegible] ἄνθρωπος καὶ ἵππος καὶ ὁ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ
τοῦ ἵππου καὶ ὁρισμοῦ καὶ ἡδονῆς εἷς ὁ λόγος τῆς ἀγαθότητος
ἀμφ[illegible] διαφέροντας τούτους τοὺς λόγους ἡ ἀγαθὸν ἐστιν οὐκ ἂ
τις ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ, ὑφ' ἣν τὰ πολλὰ καθ' αὑτὰ ἀγαθὰ ἀναφ
πρώτων μὲν δεῖ τῷ λόγῳ ἀκολουθῆσαι αὐτοῦ καὶ δεῖξαι ὡς αὐτὸς
παρόντος ἐπίλυσιν σοφίσματος προὐπέθετο. εἰ γὰρ κατ' αὐτὸν ἐκεῖ
καθ' αὑτὰ ἀγαθά, ὅσα καὶ μονούμενα διώκεται, ἁρμόζει δὲ οὗτος ὁ
κατ' αὐτὸν τοῖς ἀπριθμημένοις τε ἅπασι καὶ τοῖς ὅσα τοιαῦθ'
πῶς οὐκ ἂν εἴη εἷς ὁ λόγος τοῖς ἅπασιν ἡ ἀγαθά ἐστιν; οὐ γὰρ
καὶ φρόνησις καὶ ἡδονή, ζητεῖται, εἰ εἷς ὁ λόγος αὐτῶν, ἀλλ' ἡ
ἐστιν. οὗτος δὲ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς παρ' αὐτοῦ ἀποδέδοται. οὐκ ἄρ
ἐντεῦθεν κωλύεται ἰδέα τις εἶναι τοῦ καθ' αὑτὸ ἀγαθοῦ, ὑφ' ἣν ἀνα
τὰ καθ' αὑτὰ ἀγαθά. ἔπειτα εἰ ἕκαστον τούτων οὐκ ἰσομέτρως
[illegible] ὡς οὐδὲ λευκὰ τὰ λευκά· ὡς γὰρ ταῦτα κατὰ μετοχὴν ἑνὸ
ματος τῆς λευκότητος λευκὰ λέγεται καὶ ὁ μὲν ὅρος εἷς τῆς λευκ
ἡ δὲ ταύτης μετοχὴ οὐχ ὡσαύτως ἐν ἅπασίν ἐστιν, οὕτω καὶ μ
τῶν ἀγαθῶν, ἧς πάντα μετέσχηκε τὰ καθ' αὑτὰ ἀγαθά, ὡς εἶναι
[illegible] αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ὡς τοῦ αὐτοῦ μετέχουσιν εἴδους, εἶναι δ
[illegible] μετεχόμενον καὶ ἄλλο τὸ καθ' αὐτὸ θεωρούμενον καὶ ἐν αὐ
ὑπάρξει ὑφεστηκὸς καὶ νοούμενον. πρὸς ὃ τὰ πολλὰ καὶ ἀλλήλων δ
[illegible] ὀνόματα ἀναφέρεται. ὅτι γὰρ ἕκαστον τῶν πολλῶν ἀγαθῶ
μετοχὴν ἀγαθοῦ ἐστι καὶ λέγεται, ὅρον τε τοῦ μὴ ἀπλῶς εἶναι
τούτων ἑκάστου. μετοχῆς δὲ οὔσης, ὅλον ὡς ἔσται κατὰ τὸ ἀμε
[illegible] ἀμερίστου. τοῦτο γὰρ ὡς τῶν πολλῶν τιθέντ
μεν. ἐπεὶ οὐδ' εἰς λύσιν ἴσως ὀχυρὰ τὰ λεγόμενα τοῖς ἀναιρεῖν τ
[illegible] ἀσθενῶς ἐπιχε
ἢ μᾶλλον συνιστῶν ἢ ἀνασκευάζων τὸ ὁριζόμενον.

[illegible] 7 ὄνομα B: εἶναι a 22 εἰ B: om. a
[illegible] ὡσαύτ B

p. 1096b26 Οὐ γὰρ ἔοικε τοῖς ἀπὸ τύχης ὁμωνύμοις. 14v

Ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις καὶ τὴν παροῦσαν ποιεῖται ζήτησιν. ἐπεὶ 11
γὰρ ἔδοξε δεῖξαι οὐ κατὰ μίαν ἰδέαν πάντα λεγόμενα τὰ καθ' αὑτὰ ἀγαθά, δεῖ δὲ τὴν κοινωνίαν ταύτης τῆς κλήσεως κατά τινα αἰτίαν ἢ τινα τρόπον λέγεσθαι, ἐξετάζει νῦν περὶ τούτου καί φησι κατὰ ποῖον τρόπον ἀγαθὰ κοινῶς λέγεται· πολλὰ γὰρ οὕτω καὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχει καὶ τοῖς τούτων ἄλλοις ἕτερα τὰ κοινῶς ἀγαθὰ καλούμενα. εἰ γὰρ ὄνομα μόνον ἔχουσι κοινόν, τὸν δὲ κατὰ τοὔνομα λόγον τῆς οὐσίας ἕτερον, ἔσται πάντως ὁμώνυμα. πολλῶν δὴ τρόπων ὄντων καθ' οὓς τὰ ὁμώνυμα ὁμώνυμα γίνεται, τίς ἂν εἴη ὁ τρόπος καθ' ὃν τὰ ἀγαθὰ ἀγαθὰ ὀνομάζεται; οὐ γὰρ ἄν τις ἐροῖ ἀπὸ τύχης αὐτὰ οὕτω λέγεσθαι. τὰ γὰρ οὕτως ὁμώνυμα οὐδεμίαν κοινωνίαν πραγματικὴν κατὰ τοὔνομα κέκτηται. ἦν γὰρ οὕτω λόγος αὐτοῖς τῆς κοινωνίας τῆς κατὰ τοὔνομα· τὰ δ' ἀπὸ τύχης οὐ κατὰ λόγον. οὐ γὰρ ἂν ὑπῆρχεν οὐδ' αὐτόματα. αὐτόματον γὰρ τὸ αὐτομάτως ὂν ἢ γινόμενον καὶ μὴ ἔχον λόγον ἢ αἰτίαν, καθ' ἣν οὕτως ἔστιν ἢ γίνεται, οἷον εἴ τινος ἐν Λύκτῳ Ἀλέξανδρον τὸν γεννηθέντα καλέσαντος. ἄλλος ἐν Ῥώμῃ τῷ αὐτῷ ὀνόματι καλέσει ἕτερον, οὐδετέρου εἰδότος τὸν ἕτερον τίς ἐστιν ἢ εἴ τινα κέκληκεν οὕτως. ἐπεὶ οὖν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ πραγματική τις κοινωνία κατὰ τὴν ὀνομασίαν ἐστίν, οὐκ ἂν εἴη ὡς τὰ ἀπὸ τύχης ὁμώνυμα.

p. 1096b27 Ἀλλ' ἀρά γε φησιν τῷ ἀφ' ἑνὸς εἶναι ἢ πρὸς ἓν πάντα συντελεῖν.

Πολλῶν ὄντων τρόπων καθ' οὓς τίθεται τὰ ὁμώνυμα, ἕνα μόνον τὸν 26
ἀπὸ τύχης παραιτησάμενος ὡς ἀνοίκειον, τοὺς λοιποὺς παρῆκεν, ὡς φανερῶς οὐ τῷ προκειμένῳ προσαρμόζοντας· δύο δὲ μόνους παρέλαβε, τόν τε ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν καὶ τὸν κατὰ ἀναλογίαν, ὡς καὶ πραγματικήν τινα κοινωνίαν ἔχοντας· τούτων δὲ προκρίνει τὸν δεύτερον. ἀφ' ἑνὸς μὲν οὖν καὶ πρὸς ἓν ὁμώνυμα λέγεται, ὅσα ἀπό τινος ἀρχῆς μιᾶς καὶ αἰτίας ὁμωνύμου πρός τι ἓν τείνουσι τέλος, ὡς ἀπὸ ἰατρικῆς ὀνομάζονται τὰ ἰατρικὰ φάρμακα καὶ διαιτήματα καὶ βιβλία καὶ ὄργανα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἀρχὴν μὲν ἔχον οὐσίαν ὡς ἐξ οὐσίας ὁρισθέντος, τέλος δὲ ἓν ἔχον τὴν ὑγίειαν. ἡ γὰρ ἰατρικὴ στοχάζεται. ἡ δὲ κατὰ ἀναλογίαν ὁμωνυμία δῆλη ἀφ' ὧν αὐτὸς τέθεικε παραδειγμάτων. ὡς γὰρ ἐν σώματι ὄψις ἀγαθὸν γνῶσιν τῶν ὄντων χορηγοῦν καὶ καλλύνον τὸ ζῷον, οὕτως ὁ νοῦς τῇ ψυχῇ γνῶσιν τῶν νοη-

1 rhesis inde a verbis ἀλλὰ πῶς δὴ λέγεται a τοῖς ἀπὸ τύχης B, ut Arist. codd. KbMb: τοῖς γε ἀπὸ τύχης a et Arist. vulg. 7 καλούμενα B: λεγόμενα a 8 ὁμώνυμα ὁμώνυμα B: ὁμώνυμα a 12 ἦν γὰρ B (et libri deteriores): ἦν γὰρ ἂν rectius a 14 αὐτόματα B: αὐτόματον a 20 φησιν B: om. a rhesis usque ad καὶ ἄλλο δὴ ἐν ἄλλῳ (p. 1096b29) a 23 ὡς (ante φανερῶς) a: οὐ B 24 οὐ B: ἐν a 28 ἀπὸ ἰατρικῆς B: ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς a 32 τέθεικε B: ἔθηκε a

τῶν ἰδιούς καὶ ὡραίζων αὐτὴν ὑπὲρ πᾶσαν δύναμιν, καὶ ἄλλο δὴ ἐν
ἀλλ' οὐχ αἱ ἰδέαι οὕτωσί, Ἀριστότελες, ἀλλ' ὡς αὐταὶ καὶ ἑαυτῶν καὶ
καὶ παραδείγματα καὶ ἡ ἑκαστη πρὸς πολλὰ κατὰ μετοχὴν τὴν αὐτ
ἀναφορὰν τὴν πρὸς αὐτὴν καὶ ὁμοιωσιν παρὰ τῶν ταύτης ἐπεχόντ
ἔστω οὐκ ἀντιστρεφούσης ἐνταῦθα τῆς ὁμοιώσεως. ἔνθα μὲν γὰρ π
ἑνός ἐστι μετοχή, ἐκεῖ τὰ μετέχοντα ὅμοια πρὸς ἄλληλα τῷ τοῦτ
πεθέξεως. ἔνθα δὲ εἰκὼν καὶ παράδειγμα. ἡ μὲν εἰκὼν ἐκεῖ τῷ
δείγματι ὅμοιον ὅτι πρὸς ἐκεῖνο ἀπείκασται. τὸ δὲ παράδειγμα
οὐ χρὴ τῇ εἰκόνι λέγειν ἀλλ' εἰκόνος ἀρχέτυπον.

10 p. 1096b30 Ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφετέον τὰ νῦν.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὁμωνυμίας, καθ' ὃν ἀγαθὰ πάντα τὰ
λέγεται, παραιτεῖται νῦν ἐξετάζειν, ὡς οὐ τῆς ἠθικῆς ὂν φιλοσο
τινος ἄλλης ὑπὸ τὴν πρακτικὴν τὸ περὶ τούτων ἐξακριβοῦν ἀλλὰ τ
τὰ φυσικά. ἡς ἐν τῷ ὁ περὶ τῶν πλεοναχῶς λεγομένων ἐξακρι
1 ὡς καὶ ἐπαίρει ὁμοίως ὡς καὶ περὶ τῆς οὐσίας. ἐν γὰρ τῷ
πραγματεύσασθαι καὶ τῷ μὴ καὶ τῷ ν ἐξετάζει περὶ τῶν ἰδεῶ
τοῦ δὲ περὶ τῆς οὐσίας. φησὶν ὅτι περὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσης σ
ταῦτα χρὴ λέγειν νῦν ζητῆσαι, ὡς περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀγαθοῦ
μᾶλλον ἐστίν.

15 p. 1096b32 Εἰ γὰρ καὶ ἔστιν ἓν τι καὶ κοινῇ κατηγορούμεν

Τοῦτο αὐτὸ ἐν τούτοις κατασκευάζει, τὸ ἀνοικειον εἶναι τῆς π
πραγματείας τὴν περὶ τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ ζήτησιν, εἴτε ὡς κοινῶ
γορουμένων τῶν κατὰ μέρος, εἴτε ὡς ἐξῃρημένου λόγου καὶ ἰδέας
γοντος, γνωστοῦ τῶν πολλῶν καὶ καθ' ἑαυτό. ἐπεὶ μηδὲ διὰ τ
πρᾶξιν ἐκεῖνο κτηθῆναι συναται. εἴτε γὰρ ὡς ἐννοημάτικόν ἐστι κα
ὡς πάντως κατηγορούμενον εἴτε ὅσα τις χωριστὴν τῶν πολλῶν,
διὰ πράξεως περιγένεσθαί τινι. θεωροῦνται γὰρ ἀμφω τὸ
ματικῶς. τὸ δὲ θεολογικῶς. τὸ δὲ νῦν ζητούμενον ἀγαθὸν τοιοῦτό
ὂν καὶ διὰ πράξεως καὶ ζωῆς ἐμμελοῦς κτᾶσθαί τινι.

20 p. 1096b35 Ταχα δε τῳ οὐδεισεν ἀν βελτιον.

Ἀντίθεσιν ταύτην περιφερει προς τον λόγον τον λέγοντα περιττ
ἠν περὶ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ζήτησιν τῇ ἠθικῇ πραγματείᾳ ὡς μὴ

ὄντος μηδὲ κτητοῦ ἀνθρώπῳ διὰ βίου ἐπιμελοῦς. εἴποι γὰρ ἄν τις, φησί, βέλτιον εἶναι γνωρίζειν τὸ κοινὸν ἀγαθὸν πρὸς τὰ διὰ πράξεως κτώμενα. γνωρίζοντες γὰρ ἐκεῖνο προσθήσομεν τοῖς πρακτοῖς ὡς παράδειγμα καὶ οὕτω τὰ ἡμῖν ἀγαθὰ ἀδήλως ἀκριβῶς γνωσόμεθα ὡς εἰκόνα ἐξ ἀρχετύπου καὶ οὕτω τὰ ἡμῖν γνωστὰ κτήσεται πρακτικῶς μεταλαμβάνων αὐτοῦ ἡ οὐ γνώσεται. ὁ γὰρ ἀγνοῶν τάχ' ἂν πλανηθείη διώκων ὃ οὐκ οἶδε, καὶ ἄλλο κτησάμενος οἰηθείη ἂν κτήσασθαι ὃ ζητεῖ.

p. 1097a3 Πιθανότητα μὲν οὖν τινα ἔχει ὁ λόγος.

Λύει τὴν ἀντίθεσιν τὸ ἀσθενὲς παρεμφαίνων τῆς ἀντιθέσεως διὰ τοῦ πιθανότητά τινα. τό τε γὰρ πιθανὸν τὸ μὴ ἰσχυρὸν ὁηλοῖ πρὸς ἀπόδειξιν τό τε τινὰ καὶ ἐν πιθανοῖς προσὸν ἀσθενὲς τῷ λόγῳ παρίστησιν. εἶτα τὴν λύσιν ἐπάγων διττῶς αὐτὴν παρεισάγει, ἔκ τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν ἔκ τε τοῦ ἐφίεσθαι πάσας τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἐπιζητεῖν τὸ ἐνδεές. εἴτε γὰρ οὐκ ἐφίεντο τοῦ ἀγαθοῦ, οὐδὲν ἦν καινὸν ἢ ἄτοπον, εἰ κατελίμπανον τὴν γνῶσιν τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ συμβαλλομένην αὐταῖς εἰς κατάληψιν τῶν οἰκείων τελῶν, καὶ ἐζήτουν τὸ αὐταῖς ἐνδεές. εἴτε ἐφίεμεναι τοῦ ἀγαθοῦ μὴ ἐζήτουν τὸ αὐταῖς ἐνδεές, εἰκὸς ἦν μηδ' ἐκεῖνο ζητεῖν. νῦν δ' ἅπασαι τούτου ἐν πάσαις αὐταῖς θεωρούσαι, ἥ τε τοῦ ἀγαθοῦ ἔφεσις καὶ ἡ τοῦ ἐνδεοῦς ζήτησις. πῶς οὖν ἐνδέχεται τὴν τοῦ κοινοῦ γνῶσιν τοσοῦτον συμβαλλομένην αὐταῖς ἀγνοεῖν καὶ μὴ ἐπιζητεῖν;

p. 1097a8 Ἄπορον δὲ καὶ τί ὠφεληθήσεται ὑφάντης.

Πρὸς τὸ αὐτὸ εἰσέτι ἐπιχειρεῖ ἀνόνητον ἐξελέγχων ταῖς τέχναις τὴν τῆς ἰδέας κατάληψιν οὐδενὸς λόγου εὑρισκομένου, καθ' ὃν τις τῶν τεχνιτῶν ἐν τοῖς οἰκείοις ἔργοις ὠφελήσεται ἐκ τοῦ θεωρῆσαι τὴν ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ἢ πῶς ἔσται αὐτὸς ἑαυτοῦ τεχνικώτερος. πρότερον μὲν οὖν ὡς ἐνιστάμενος ἐδείκνυεν μὴ εἶναι ὅλως ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν τούτοις δὲ κατὰ ἀντιπαράστασιν συγχωρῶν εἶναι αὐτὴν ἀνόνητον δείκνυσι ταῖς πρακτικαῖς ἐπιστήμαις τὴν γνῶσιν αὐτῆς.

p. 1097a11 Φαίνεται μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ὑγίειαν οὕτως ἐπισκοπεῖν.

Ἕτερον ἐπιχείρημα τοῦτο ἐκ τῶν ὑποκειμένων ταῖς τέχναις καὶ τῶν τελῶν τὴν τοῦ καθόλου ἀγαθοῦ γνῶσιν δεικνύον ἀνόνητον. αἱ γὰρ τῶν τεχνῶν ἐνέργειαι περὶ τὰ καθ' ἕκαστα θεωροῦνται καὶ ἅπερ ἐν αὐτοῖς

4 εἰκόνα a: εἰκόνας B 7 πλανηθείη a: πλανηθῇ B 9 τινα ἔχει Ba. ut Arist. codd. KbMb: ἔχει τινὰ Arist. vulg. thesis usque ad οὐκ εὔλογον (p. 1097a8) a 17 ἐζήτουν a: ἐζήτει B 21 αὐταῖς a: αὐτῶ B 22 thesis usque ad θεασάμενος (p. 1097a11) a 30 thesis usque ad γὰρ ἰατρεύει (p. 1097a13) a

καταθέσθαι καθ' ἕκαστα καὶ οὐ καθόλου ἐστίν. οἷον ὁ ἰατρὸς τὸ
ἀνθρώπου παραπέσοι καὶ τὴν τινὰ ὑγίειαν ἐν αὐτῷ καταθοῖτο, ἆθεν κ
τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κρᾶσιν καὶ ἡλικίαν καὶ νόσον καὶ τὴν τινὰ ὧρ
χωρῶν καὶ εἴ τι ἕτερον γινώσκοι, ἵνα καὶ τὴν τινὰ ὑγίειαν κατ
τὸ δὲ καθόλου ἤτοι ὡς ἰδέαν εἴτε ὡς κοινὸν τὰ καθ' ἕκαστα περιέ
ἀναγκαῖον ἦν γινώσκειν, ὅτι μηδὲ περὶ αὐτὸ καταμένοιεν. τὸ δὲ αὐτὸ
ταυταῖς ἐστι τοῦ κατὰ τὴν τέχνην ἢ τὸ καθόλου ἀρχή. τὸ δὲ ἴσως ἐν τ
καὶ τὴν τοῦδε πρασσόμενα διὰ τὸ μηδὲ τοῦ καθόλου τὸν τεχνίτην ἁπ
αἱμᾶσθαι γὰρ ἔοικεν ὁ τεχνίτης τοῦ τε |δε| καθόλου καὶ τὰ καθέκαστα.
κατὰ τοὺς λόγους καὶ τοὺς κανόνας τοὺς τεχνικούς. τὰ δὲ κατὰ τὴ
γειας καὶ προχειρίσεις, ὡς περὶ τοῦδε ἐνεργάζεται καὶ ἐν τούτοις ε
ἀρχὴν κατοπτεύει. τὸ γὰρ καθόλου ἐν τοῖς λογικοῖς οὐ μόνον καὶ
προχειρίσεσιν. ἐννοηματικὰ ὄντα καὶ ὑπὲρ αἴσθησιν.

p. 1097a13 Καὶ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον· πάλιν δ
νέλθωμεν.

Προὐθέμεθα δ' ἀρχῆς περὶ τοῦ τελειοτάτου εἴδους τῶν πρακ
ἀνθρώπου ἀγαθῶν, πρὸς ὃ τὰ λοιπὰ τελευταῖον φέρουσι, καὶ δεῖ
εἶπεν. ἴσμεν οὖν προὐθέμεθα δεῖξαι καὶ τί ἐστιν. ζητήσαι μετρεῖ περὶ
θεμένοις ἀρκοῦν καὶ τῆς οὔσης ἐστὶ τὸ τί τοιοῦτον ἐν τοῖς οὖσ
Πλάτωνα καὶ εἰ εἰς ἐκεῖνο ἀνακτέον τὰ μερικώτερα ἀγαθά. κα
ἐκεῖνον ζητήσαι ὡς τελικωτάτου τὴν περὶ τῶν λοιπῶν λιπόντας
καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ πάντα ἀναφέροντας. καὶ δεῖξαι πρῶτον μὲ
οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἐκεῖνο, ὅτι ἀγαθόν ἐστιν. οὐχ ὡς πρακτὸ
τοῦ πρακτικοῦ τέχνου ἡ ἐκείνου γνῶσις συντείνει εἰς τελειότητα
ἐπάνειμι ἐπὶ τὸ προκείμενον καὶ ποιεῖται λόγον εἰδέναι περὶ τῆ
ἡρώπῳ προσγινομένης ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν πράξεων τελειότητος. καὶ
παύει μὲν τὸν περὶ τοῦ καθόλου λόγον καὶ τῶν ἰδεῶν, ἐπαναλαμβά
τὸν περὶ τοῦ προκειμένου, λέγων ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ζητού
ἀγαθόν. τὸ δὲ ζητούμενον ἦν ἡ εὐδαιμονία, δι' ἣν καὶ ταῦτα πρακ
ἀνθρώποις ἀγαθά. καὶ ὥσπερ τὸ εἰ ἔστι ζητῶν ἐξ ἀρχῆς [ἐπαναγόμ
τινα τῶν κατὰ τέχνας τυποῦντος τοιῶν, ὅτι καθὼς ἐπὶ ἑκείνων ἕ
ἑκάστης εὑρεῖν τέλος οἰκεῖον, δι' ὃ τὰ πρὸ αὐτοῦ πάντα, κανὸν εὑρω
ἀποδόντες τί ἐστι, τὴν οὐσίαν τοῦ τελικωτάτου τῆς τέχνης ἀποδώσο
αὖθις πολλῶν τεχνῶν ἀναγομένων ὑπό μίαν καὶ τῶν τελῶν ἐκείνων ὑπὸ τ
τῆς μιᾶς, τὸ τέλος ἐκείνης τελικώτερον τῶν λοιπῶν ἐστι, τῶν ἀναγ
ὑπ' αὐτήν. καὶ ἀποδιδοὺς τί ἐστιν ἐκεῖνο τὴν τοῦ τελικωτέρου τ

ἐνεργῶν τε καὶ—ἐπαγγελόμενος 14 post τοσοῦτον Arist. εἰρήσθω h

πῶν ἀπόδοσιν ἐποιήσατο, οὕτω καὶ πάντων τῶν τελῶν ὑπὸ τὴν εὐδαιμονίαν ἀναγομένων ὅσα τέλη ταῖς πρακτικαῖς τέχναις ἢ ἐπιστήμαις ὡς εἰς τέλος κοινόν, ὁ ἀποδιδοὺς ταύτην τί ἐστι γνώριμον ἐποίησε τὸ πάντων τελικώτατον. ὃ δι' ἑαυτὸ ἐστι μόνον αἱρετὸν καὶ μὴ διά τι ἕτερον. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον τὸ μὲν δι' ἕτερον αἱρετόν, τὸ δὲ καὶ δι' ἑαυτὸ καὶ δι' ἕτερον, ὡς τὸ μὲν τέμνεσθαι καὶ καίεσθαι καὶ φαρμακεύεσθαι τὸν νοσοῦντα οὐδέποτε δι' ἑαυτὰ αἱρετὰ ἀλλὰ διὰ τὴν ὑγίειαν· ἡ δὲ ὑγίεια καὶ δι' ἑαυτήν· κατὰ φύσιν γὰρ τῷ σώματι. τοῦτο δὲ ἀγαθὸν καὶ δι' ἕτερον. χρήσιμον γὰρ τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς πράττειν τὰ ἐπαινετά, ἢ καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτήν, ἵνα μὴ λυμαίνηται τὸ μακάριον, κακῶς τοῦ τῇ ψυχῇ συζυγοῦς ὀργάνου διακειμένου. ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ὥσπερ ἀναπληροῖ τὴν εὐδαιμονίαν ἡ ὑγίεια, ἆρα κατὰ φύσιν καὶ ἀγαθὸν οὖσα, ὡς τὴν ὁλοκληρίαν ἐμποδίζεσθαι τῆς μακαριότητος ἐν ταῖς νόσοις τινὸς τῶν κατὰ φύσιν ἐστερημένου, πῶς εὕρηνται τῶν ἀρετῆς ἀντιποιηθέντων πολλοὶ σφόδρα κακουχίαν τοῖς ἑαυτῶν ἐπιτηδεύσαντες σώμασιν, ὡς καὶ νοσεῖν καὶ ἀλγεῖν καὶ πληγὰς φέρειν καὶ ὀδυνᾶσθαι τοῖς ἕλκεσιν; ἢ γὰρ οὐκ ἔστιν εὐδαιμονεῖν αὐτοὺς οὕτως ἔχοντας ἢ ψευδὲς τὸ οὕτως λέγειν τὴν ὑγίειαν εἰς εὐδαιμονίαν συμβάλλεσθαι. λύεται δὲ ἡ ἀπορία ἐκ τῆς τῶν βίων διαφορᾶς τοῦ πολιτικοῦ καὶ καθαρτικοῦ, ἤτοι θεωρητικοῦ. ὡς γὰρ αἱ ἀρεταὶ ἄλλως καὶ ἄλλως ἑκατέρῳ τούτων ἐφαρμόζουσιν, ὡς εἶναι τὰς μὲν μετριοπαθείας, τὰς δ' ἀπαθείας, οὕτω καὶ τὸ εὐδαιμον καὶ μακάριον ἄλλως μὲν τῷ πολιτικῷ, ἄλλως δὲ τῷ θεωρητικῷ ἐφαρμόσει, ὡς εἶναι τῷ μὲν μετριοπάθειαν καὶ μόνον κυρίευσιν κατὰ τῶν ἀλόγων παθῶν τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως, ὡς τὸν μὲν ἐπιτάττειν, τὸ δ' ὑπείκειν καὶ ἐνεργεῖν οὕτως καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ὅπως καὶ ἐφ' ὅσον ὁ προεστηκὼς διορίσεται, πράττειν τε τὰ ἐν τῇ πολιτείᾳ φρονίμως κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθη τῆς πόλεως καὶ ἐν πᾶσι τηρεῖν τὰ καθήκοντα, διατάττοντα δεόντως τοῖς πολιτευομένοις καὶ διορίζοντα. καὶ δοκεῖ τὸ μέχρι τοῦδε ἱκανὸν εἶναι τῷ πολιτικῷ πρὸς τὸ τέλειον ἡ πολιτικὴ ἀρετή· ὁ δὲ καθαρτικὸς καὶ θεωρητικός, ἐπεὶ πάντῃ τὰς ἐν μέσῳ διατριβὰς ἀπηνήνατο καὶ τὴν ὑπὲρ ἄνθρωπον εἵλετο βίωσιν, καὶ κατὰ προαίρεσιν κεχώρισται τοῦ σώματος, καὶ τὸν νοῦν πτεροῖ ὡς τῶν κάτω παντελῶς ὑπεραίρεσθαι καὶ πάντ' ἐὰν ὅσα ὑπὸ χρόνον καὶ πρώτην κίνησιν, καὶ πρὸς θεὸν ἀνάγεσθαι καὶ ἀναίρεσθαι. ἔχει δὲ τὸν τοῦ σώματος σύνδεσμον τὴν σπουδὴν κολούνοντα καὶ τῇ ἀναπτήσει τοῦ νοὸς ἐμποδίζοντα, ὡς πρὸς ἐχθρὰν τὴν σαρκα διακειται, και ασπονδον εχ[illegible] πρὸς αὐτὴν στάσιν, παντοίαν ὀλεθρίαν ἐπιτηδεύων, ὡς ἂν καταπίπτουσα ἀπόνως ἔχοι κατὰ τοῦ νοὸς ἐγείρεσθαι. ὁ δὲ τῆς ἐξ αὐτῆς ὀχλήσεως ἐλευθερούμενος ἐρωτικῶς τε πρὸς τὸ πρῶτον κάλλος ἀνάπτεται καὶ τῆς πρώτης ἀγαθότητος ἀπολαύειν ἐπεί-

5 καὶ (ante δι' ἑαυτὸ) B: om. a (et libri deteriores): ὑπακούειν a 14 εὕρηνται a: εὑρηθέντες B 26 πολιτεία B: πόλει a 32 πτεροῖ a: πτεροῖς B 34 σύνδεσμον B: δεσμὸν a 35 ὡς B: καὶ ὡς a

γεται. ἠλιβομένου τοῦ σώματος μὴ ἐπιστρεφόμενος, μάλιστα δὲ τοῖς
ροῖς ἐφηδόμενος ὡς αἰτίοις αὐτῷ τῆς κατὰ προαίρεσιν λύσεως τ
τοειδοῦς σκηνους παι τῆς τούτου κατωφερείας τε καὶ παχύτητος.
οὖν ἔχων τῆς εὐδαιμονίας ὁ θεωρητικὸς ἐφέμενος πῶς ἂν λόγον
σώματος ὑγείας καὶ τῆς κατὰ φύσιν αὐτοῦ συστάσεως, ὑπερφῶ
καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος:

p. 1097a18 Τί οὖν ἑκάστης τἀγαθόν, ἢ οὗ χάριν τὰ λοιπά.

Τούτων ὑπ' Ἀριστοτέλους λεγομένων σκοπησον τὰ παρ' ἡμῶ
εχῶς εἰρημένα, ὡς προσφυῶς τούτοις εἴρηται καὶ κατὰ τὸν Ἀριστ
σκοπόν, ἵνα μήτε περιττὸν δόξῃ τὸ τοιοῦτο λέγων, ἃ καὶ πρότερο
ματην παρεισαγων ταυτὶ ἐν τῷ ἐξεταζειν προτίθεσθαι τί τὸ τέλος
που ἡ ἄνθρωπος καὶ τίς ἡ εὐδαιμονία· ὡς γὰρ ἐν ἑκάστῃ τῶν
ἀγαθόν, οὗ χάριν τὰ λοιπὰ πράττεται, | καὶ ἐν ἑκαστῃ πράξει καὶ
ρεσει τὸ τέλος τὸ ἀγαθόν ἐστιν, ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ λοιπὰ πρα
πάντες. οὕτω καὶ εἴ τι κοινῶς τῶν ἁπάντων πρακτῶν ἐστι τέλος, το
ἑνί τι πρακτὸν ἀγαθόν, ἧγουν τὸ διὰ τῶν ἐπαινετῶν περιγινόμεν
ἕτων. εἰ δὲ πλείω, ταῦτα, μεταβαίνων ὁ λόγος ἐπὶ τοῦτο ὁρίσετ
ἑκάστῃ τεχνῇ τέλος τι ἔχει ἀγαθὸν οὗ ἕνεκα καὶ οἱ ἅπτα
αὐτὴν ἐνεργοῦσι καὶ πράττει, εἰ ἀν τοῦτο τὸ αὐτῆς ὂν ἀγαθόν,
λῶν οὐσῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν πολλὰ ἐκτοῦτων τὰ τέλη καὶ τὸ
ὑπάρχειν φαίνεσθαι. εἰκὸς οὖν ὑπολαβεῖν τινα, ὅτι οὐκ ἔστι τέλος
ἀνθρώπινον, οὗ ἕ τὰ λοιπὰ πάντα, ἀλλὰ πλείω ἢ ἕν. τοῦτο οὖν ἐ
ζητεῖ, εἰ πλείω ἢ ἕν. μεταβαίνων δὴ ὁ λόγος φησὶν εἰκ
ἀφῖκται. ἐπεὶ περὶ τοῦ τέλους ζητῶν ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο μετ
ἄλλο μὲν εἶναι τὸ δοκοῦν τοῖς πολλοῖς εἶπεν, οἷον ἡδονὴν πλοῦτο
δὲ τὸ τοῖς χαρίεσι καὶ πολιτικοῖς, οἷον τιμήν, ἄλλο δὲ τοῖς σοφοῖς, οἷον
οὔπω δὲ φανερὸν γέγονε τί ἐστι τὸ τέλος, διὰ τοῦτό φησιν ὅτι πολλὰ
ὁ λόγος ἐν τῇ ζητήσει καὶ ἀπ' ἄλλου εἰς ἄλλο μετατιθέμενος εἰ
καταντᾷ. τὸ ἀμφισβητεῖν περὶ τοῦ τελείου ἀγαθοῦ τί ἐστι, κα
οὗτο ἢ πολλά. διὸ ἐπάγει, τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι
τέλον, τουτέστιν εἰ ἓν ἢ πολλά, καὶ εἰ ἕν ἐστι, τί ἐστιν, εἰς ὃ κα
καταναλίσκει λόγον εἰκότως. τὸ γὰρ γνῶναι τί ἐστι τὸ ζητούμε
λοιπῶν ὅσα περὶ αὐτοῦ ζητεῖται, προυργιαίτερον, μαλιστα και ὅταν
ἡ τούτου καταληψις, ἄλλων ἄλλως ἐχόντων ὁρίζης περι αὐτου τῶ
λῶν τῶν πολιτικῶν τῶν σοφῶν οὐ μόνον πρὸς ἀλλήλους ἀλλὰ ὴ κ
αὐτοὺς.

p. 1097a25 Ὅτι δὴ πλείω συνάπτεται τὸ τέλος, τούτων δὲ ἕνδοξον μᾶλλον ἡ εὐδαιμονία.

Εἰ καὶ ἑκάστη τέχνη, φησίν, ἴδιόν τι τέλος ἔχει καὶ ἀγαθόν, ἀλλ' ἐπεὶ τῶν τελῶν τινα ὑφ' ἕτερα τέλη ἀνάγεται, δῆλον ὅτι τὰ ὑφ' ἕτερα ἀναγόμενα οὐκ ἔστι τέλεια, ὡς εἶναι δῆλον ἐντεῦθεν, ὅτι οὐ πᾶν τέλος τέλειον. τὸ δ' ἄριστον δεῖ εἶναι τέλειον· εἰ γὰρ ἀτελές, ἀναχθείη ἂν ὑφ' ἕτερον τελειότερον· εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἂν εἴη ἄριστον. οὐ κρεῖττόν ἐστιν ἕτερον ὑφ' ὃ ἀνάγεται; εἰς παράδειγμα δὲ τοῦ ἀνάγεσθαι τέλος ὑπὸ τέλος παρέλαβε τὰ ὀργανικὰ ἀγαθά, οἷον πλοῦτον τέλος ὄντα τοῦ χρηματιστικοῦ. ὃ χαριέντως εἰς τὸ σκοπὸ δι' αὐτοῦ ὡς ὄργανον κατορθοῦν ἐν τῇ πανηγυρείᾳ, καὶ αὐλοὺς τέλος ὄντας τοῦ αὐλοποιοῦ πρὸς τὸ χρῆσιν αὐτῷ χαρίζεσθαι. ὅτι δὲ ἓν τι δεῖ εἶναι τὸ ἄριστον δῆλον· εἰ γὰρ πλείω, οὐδὲν ἔσται ἄριστον. ἄριστον γὰρ τὸ πάντων ὑπερέχον, καθὸ ἄριστον. εἰ δέ τι ἕτερον ὂν τῇ φύσει ἄριστον κἀκεῖνό ἐστιν, οὐ συγχωρεῖ ἐκεῖνο ἄριστον εἶναι· οὐδὲ γὰρ ὑπερέχει αὐτό, ὥστε οὐδέτερον ἄριστον. ἔσται γὰρ ἅμα ὑπερέχον καὶ οὐχ ὑπερέχον, τὸ μὲν ὡς ἄριστον, τὸ δ' ὡς ἴσον ἔχον ἑαυτῷ ἕτερον, οὐ μὴν ὑπερέχει. ἔσται ἄρα ταῦτα πρὸς ἄλληλα ἴσα καὶ οὐκ ἴσα καὶ ὑπερέχοντα καὶ οὐχ ὑπερέχοντα. ταῦτα δὲ ἀδύνατα. οὐκ ἄρα πλείω τὰ ἄριστα. διὰ τοῦτο καὶ Ἀριστοτέλης ἓν εἶναι δεικνύων τὸ τελειότατον ἐν ἀνθρώποις ἀγαθόν, ἐπιφέρει εἰ μέν ἐστιν ἓν τι μόνον τέλειον, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ζητούμενον· εἰ δὲ πλείω, φησίν, εὑρεθῇ τὰ δι' αὐτὰ αἱρετά, ὡς δηλονότι πάντα τέλεια, ἀπ. ἔσται τι δὲ καὶ ἐξ αὐτῶν ἓν τῶν λοιπῶν τελειότατον, ὃ καὶ ἑρμηνεῦον τί ἐστι, φησί·

p. 1097a30 Τελειότερον δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτὸ διωκτόν.

Ἔστι γὰρ ἀγαθὸν δι' ἄλλο αἱρετόν, οὗ κρεῖττον καὶ τελειότερον τὸ δι' ὃ ἐκεῖνο αἱρετόν, καὶ οὔπω ἴσως τοῦτο τὸ τελειότερον. οὐ γὰρ ἱκανὸν πρὸς τὸ τέλειον τὸ ἔχειν τι πρὸ αὐτοῦ ἕτερον δι' αὐτὸ ὑπάρχον αἱρετόν. ἐνδέχεται γὰρ καὶ αὐτὸ τοιοῦτον εἶναι, οἷον εἰς ἄλλο καὶ αὐτὸ ἀναφέρεσθαι. δι' ἐκεῖνο ἔχον τὴν αἵρεσιν. ἐκεῖνο δ' ἐστὶ τὸ τελειότατον, ὃ οὐκ ἔστι καὶ δι' αὐτὸ καὶ δι' ἄλλο αἱρετόν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ δι' αὐτό [εἶναι] καὶ τοῦτο πάντοτε καὶ μὴ ποτὲ μὲν δι' αὐτὸ αἱρετὸν μόνον, ποτὲ δὲ καὶ δι' ἕτερον, ἀλλ' ἀεὶ δι' αὐτὸ καὶ μηδέποτε δι' ἄλλο.

1 δὴ Ba: δὲ Arist. rhesis usque ad τὸ τελειότατον τούτων p. 1097a34 7 δὲ a: om. B 10 ὃ a: ᾧ B 16 ἔχον a: ἔχων B 22 ἓν τῶν B: ἐν τῶν a 24 rhesis usque ad μηδέποτε δι' ἄλλο (p. 1097a34) a 26 δι' ὃ — ὃ B: δι' ἐκεῖνο a 27 ἔχειν B: ἔχον a αἱρετόν a: ἕτερον B 28 εἶναι B: om. a

p. 1097a34 Τοιοῦτον δ' ἡ εὐδαιμονία μάλιστα.

Ἡ γὰρ εὐδαιμονία [illegible] τέλος ἐστὶ τὸ ἔσχατον, οὐκ ὀφείλει τ
τελικώτερον οὐδὲ ὀνομαστὸν εὑρεῖν, ἵνα ὁ αὐτὸς ὁρισμὸς οὗτος γένη
καὶ ὁ ἕτερον. διὰ τοῦτο καὶ λέγει ὅτι αὐτὴ αὑτῆς. τὸ οὖ
οὐκ ἀμφιβόλου ἀλλ' ὡς κοινῆς τινος ἕξεως οὔσης παρ' ἡμῖν.

p. 1097b1 Τιμὴν δὲ καὶ ἡδονὴν καὶ νοῦν.

Ἢ ὁ αὐτὸς οὗτος αἱρετὸν καὶ μηδέποτε ὁ ἕτερον τὴν εὐδα
εἶναι διατεινόμενος παραπλήσιον αὐτῇ τὴν τιμὴν καὶ ἡδονὴν καὶ τὸν νο
τὰς λοιπὰς ἀρετάς. ταῦτα γὰρ πάντα αἰσθόμεθα μὲν καθ' ἑ αὐ
μᾶλλον δὲ αὐτῶν ὑπάρχομεν, αἱρούμεθα δὲ καὶ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν ὡ
οὔσαν τῆς αὐτῶν κτήσεως. ἐπιλαμβάνοντες διὰ τοῦτο τὸ ἐνεργ
ὡς εἰς πάντα τελειότατον καὶ σκοπιώτατον. οὐδέποτε δὲ τὴν εὐ
καθ' αὑτὸν γοῦν αἱρετὸν οὐκ ὄλως δ' ἄλλο τι, ὡς ὄφρα ε
τῆς κοινῆς ὑπαρχέσεως. ὡς αὐτὴ ἐστὶ τὸ τῶν λοιπῶν τελειότατον·
κοινῶς ὑπολαμβανομένη ὑπάρχειν· καὶ ὁ ἐπαινῶν οὕτω τὸν καθ
ὑπολαμβάνει τὸ ὑπάρχον τῆς ἀρετῆς ἐπαινεῖν οὕτω τὸν καὶ αὐτὴν θεω
ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ καθ' ἑκάστην αὐτῆς ἀρετήν ἢ καὶ φρόνησίς τινα
ὃν καὶ ἀκολουθεῖν τούτῳ τὸν λοιπὸν αἱρεῖται.

p. 1097b2 Φανεῖται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκείας.

Ἐπὶ τὸ αὐτὸ δὲ καὶ οὗτος· ὅτι ἡ αὐτάρκεια τὸ αἱρετὸν ἐστὶ καὶ οὐ
μόνον αἱρετὸν, αἱρετώτερον μὲν οὖν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ μόνον
τὸ αἱρετὸν καὶ μὴ δεόμενον ἑτέρου ὁτουοῦν ἐφοδίου. ὃ δὲ ὑπαρξει αὐτῷ τὸ
ἐπιτεῖναι ἡ εὐδαιμονία οὐ πρὸς ἄλλο τι ἢ πρὸς αὐτῆς τελειότητα καὶ
ἄλλο ποιεῖ αὐτὴ ὁ αὐτὴ αἱρετὴ, διὰ τοῦτο καὶ αὐτάρκης.

p. 1097b8 Τὸ δὲ αὐτάρκες, οὐκ αὐτῷ μόνῳ.

Ἄρχεται ἐμπροσθεν τρεῖς εἶναι τοὺς μάλιστα προέχοντας βίου
ἀνδραποδώδη καὶ πολιτικὸν καὶ θεωρητικόν. ὁ μὲν οὖν ἀνδραποδ
ἐμποδὼν ἐστὶ καὶ ὥσπερ ἀνδραπόδου καὶ οὐκ ἔχων ἀγόμενον τ
καὶ τὴν ὄρεξιν ὑπὸ τῶν παθῶν. ὁ δὲ πολιτικὸς ἐπιτείνων μὲν ἑαυτὸν
ὑπὸ φύσει οὐκ ἀγομένου. τῆς οἰκείας εὐγενείας ἐπιλαθόμενον καὶ

1 rhesis usque ad οὐδέποτε δ' ἄλλο (p. 1097b1) a 6 rhesis usque ad
(p. 1097b6) a 7 αἱρετὸν B: αἱρετὴν a 10 ἀπορᾶνη B: ἀπορ
18 τούτῳ B: τούτων a 19 thesis usque ad εἶναι ὁσαεί (p. 1097b8) a

καταδουλοῦν τοῖς ἀγεννέσι καὶ χείροσιν, ὁ δέ γε θεωρητικὸς ὁ ἁπαθὴς ἐστι καὶ τὸ λογικὸν καὶ νοερὸν τρῶν τῆς ψυχῆς, οὐ μόνον τῆς πρὸς τὰ ἄλογα πάθη δουλείας ἐπέκεινα ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἔχων ἀπροσπαθῶς πρὸς αὐτά, καὶ τοσοῦτον ὡς ἀρχὰ πάντῃ ταῦτα καὶ ἀνενέργητα καταλείπεσθαι, ἐν μηδεμιᾷ τοῖς ἄλλοις ἐνεργείᾳ αὐτῶν συνδιδόντας τὸ κράτιστον. καὶ οὗτος μὲν ἄκρος καὶ ὡς ἐναντίως πρὸς ἄλλους ἀφίγμενος, μέσος δὲ τούτων ὁ μετριοπαθὴς καὶ πολιτικός, κοινωνίαν τινὰ πρὸς ἀμφοτέρας τρῶν τὰς ἀκρότητας, πρὸς μὲν τὴν ὡς τὸν λόγον ἔχων τῆς ἐκ τῶν παθῶν καταδουλώσεως ὑπερκείμενον, πρὸς δὲ τὴν ἐνδιδοὺς ἐν μέρει καὶ ταῖς ἀλόγοις ὀρέξεσιν, οὐχ ἵνα τοῦ κρείττονος κατακρατῆσωσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐταὶ παρ' αὐτοῦ ἐνεργῶσιν ἐπιταττόμεναι. διὰ τοῦτο ὁ κατ' αὐτὸν ζῶν καὶ γυναικὶ διὰ παιδοποΐαν συζεύγνυται καὶ παῖδας ἴσως ἐξ αὐτῆς ἀποκίτων ἔχει τούτους συζῶντας αὐτῷ παὶ γονεῦσι κοινωνεῖ καὶ ἀδελφοῖς καὶ φίλοις συμφέρεται. πολιτικὸν γὰρ ζῷον φύσει ὁ ἄνθρωπος καὶ συναγελαστικὸν καὶ κοινωνικὸν καὶ ἐνεργείας ἔχον προκειμένας αὐτῷ ἐν τῇ κοινωνίᾳ πολλάς, ἐν αἷς πολλῶν δεῖ τῶν λυσιτελούντων αὐτῷ καὶ χρημάτων καὶ σωμάτων. καὶ ὁ κατὰ τοῦτον τὸν βίον εὐδαιμονῶν προηγουμένως ἔχει πρὸς τὸ κατ' ἄνθρωπον τέλειον τὴν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν κατόρθωσιν ἔξωθεν. δεῖται δὲ καὶ τῶν ἄλλων, ἵνα μὴ αὐτῷ λυμαίνηται τὸ μακάριον. ὁ δὲ καθαρτικὸς καὶ θεωρητικὸς τοῦ κατ' ἄνθρωπον παντὸς ἀποσχόμενος καὶ τῶν ἐν μέσῳ παρέργων ἔξω γενόμενος καὶ ὄχλου καὶ πόλεως καὶ οἰκείων αὐτῶν καὶ τὴν συναναθρώπισιν ἀρνησάμενος καὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς ἀποχωρήσας τῇ σχέσει καὶ ἀποκλίνας πρὸς τὸ νοερώτερον καὶ θειότερον ἱκανὴν ἔχει πρὸς μακαριότητα τὴν ἐξ ἀπαθείας ἐγγινομένην κατὰ νοῦν ἐνέργειαν, καὶ ἔτι τὴν ὑπὲρ νόησιν ἕνωσιν. διὰ τοῦτο καὶ πολυπονωτάτη τούτῳ ὁδὸς ἡ πρὸς τὴν ἀνήκουσαν εὐδαιμονίαν ἀνάγουσα, ἅτε καὶ πρὸς αὐτὸν τὸ δεσμὸν μαχομένῳ τῆς φύσεως καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ εἶναι ἐνισταμένῳ κατὰ προαίρεσιν. οὐχ ἵνα λύσῃ τὸ φύσει σύνθετον, ἀλλ' ἵν' ἀσχέτως ἔξῃ τὸ δεδεμένον πρὸς τὸν δεσμὸν τὸν ἐκ φύσεως. ἡ δὲ κατορθωθεῖσα μακαριότης ἁπλῆ καὶ ἀπλανὴς καὶ ἀνενδεὴς τῶν πολλῶν, ὡς ἐν μονότητι τὴν κατόρθωσιν ἔχουσα. οὐδὲν οὖν καινόν, εἰ ὁ Ἀριστοτέλης ἐνταῦθα τὴν ἐν μέσῳ καὶ πολιτικὴν εὐδαιμονίαν ἀποδιδοὺς διαστέλλει μὲν αὐτὴν τῆς κατὰ τὴν μόνωσιν, πολυειδῆ ⟨δὲ⟩ καὶ ποικίλην παρίστησιν. ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὴν λέξιν. καὶ τὸ αὐτάρκες, φησίν, οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν λέγεται ἀλλὰ τὸ ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἑαυτῷ ἀρκοῦν πρὸς τὸ πληροῦσθαι τοῦ ἀγαθοῦ. ἡ οὖν εὐδαιμονία τὸ ἀνθρώπινον οὖσα ἀγαθὸν καὶ οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αὐτάρκες λέγεται, ὅτι αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἀρκεῖ τὸ ἀγαθὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τηρεῖν, ὡς τέλος οὖσα ἀνθρώπου τὸ σκοπιμώτατον, ὃ οὐ δι' ἄλλο ἄλλως αἱρετὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἀλλὰ μόνον δι' ἑαυτό. αὐτάρκης τοίνυν ὁ πολιτικός, οὐ καθ' αὐτὸν μόνον, ὡς βίον μονώτην ζῶν,

3 ἔχων corr. ex ἔχον B 15 ἔχον προκειμένας a: ἔχων προσκειμένας B 21 αὐτῶν a: αὐτήν B 23 νοερώτερον a 25 ὑπὲρ B: περὶ a 32 δὲ a: om. B 39 τῷ ἀνθρώπῳ B: om. a

ὅταν καὶ τὰ τῆς ψυχῆς αὐτῷ πρακτὰ καὶ τὸ τοῦ σώματος ἀγαθὸν
γὰρ ἂν οὗτος ἦν πολιτικός· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ γονεῦσι καὶ τέκνοις καὶ γυν
ὅλως φίλοις καὶ πολίταις συνεῖναι τῶν πολιτικῶν ἐνδέχεται, διὰ τὸ φύσει
λαστικὸν καὶ κοινωνικὸν τῆς ἀνθρώπου φύσεως δεῖ τούτων κατὰ πάντα
ἔχειν τὸ εὖ. εἰ δ' ἐπί τινος τούτων λείποι τι αὐτῷ, γωλεύει καὶ οὐκέτ
τὸ μακάριον, μᾶλλον δ' ἧττον κατὰ ἀναλογίαν τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ λεί
ὀλιγότητος. εἰ γὰρ καὶ ἑαυτὸν ἔχων εὖ τῶν αὐτῷ προσηκόντων καὶ
νούντων οὐκ ἐπιστρέφοιτο, πῶς ἂν εἴη κοινωνικὸς ἢ πολιτικὸς ἢ τὸ ἀνθ
φυλαττων τοῖον. ὁ δὲ σπουδαῖος ἐν μέσῳ στρεφόμενος ἐπαγγελλεται
φόμενος δ' αὐτῶν κοινωνήσει αὐτοῖς τῶν ἴσων καὶ λυπηρῶν κα
γριῶν καὶ φρενῶν ἀναστροφῶν αὐτῷ κατὰ τὴν πρὸς ἕκαστον
τητα καὶ οἰκειωσιν, ὡς ἔδειχθη.

[1097b11] Ταῦτα δὲ λεγόμενα ὅρος τις.

Ἐπεὶ τὸ αὐτάρκες τῶν πολιτικῶν μή τις αὐτὸ νοήσῃ
φεῖλαι δεῖν αὐτὰ καὶ μέχρι τῶν ὧν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸν ἐπιτη
καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἐρεῖλαι ἐπὶ τὸ ἄπειρο
τὴν κοινωνίαν προβαίνουσαν κατά τε τὸ ἄνω καὶ κάτω καὶ δι' ἀ
αὐτὸν καὶ τὸ κατὰ πλάγια, ἵν' οὕτως ἐρῶ, ὡς ἀνάγκην ἀόριστόν τ
ἄπειρον τὴν ἔκτασιν γίνεσθαι, διὰ τοῦτό φησι δεῖν τινα τὸν
κοινωνίας ταύτης λαμβάνεσθαι, ἵνα μὴ ἐπ' ἄπειρον χωρούσης τῆς
τοὺς ἀδυνατωτάτους εἴη ἀνδρὶ πολιτικῷ τὴν εὐδαιμονίαν περι
δὲ τοῦ ὅρου καὶ μέχρι πόσου δεῖ τὴν κατὰ τοὺς φίλους καὶ τοὺς
γεσθαι, εἴρηται μὲν καὶ ἔμπροσθεν, ἐροῦμεν δὲ καὶ τοῦ λόγ
συμβαίνεται. τὸ δ' αὐτάρκες τιθέμεν πρὸς τὸ εἰδέναι τὴν εὐδαιμο
γάρ, οὗτον ὁρίστην, παρατηρῶν τὸ αὐτάρκες ὁρίσασθαι τε καὶ δι
δλον γίνεσθαι τὸ λεγόμενον, λέγει πάλιν τὸ αὐτάρκες τινα παρίστη
κασιν τί ποτέ ὑπάρχον πρὸς ποτὸ χρήσιμον. ἐπεὶ γὰρ ἡ εὐδαι
ται καὶ ὁμολογουμένη, ὁ μὲν χρῆται καὶ ἀπὸ ταύτης ἀφελεῖται
πολλοὶ καὶ ἀφ' ἑτέρων, ποικίλα τὰ ἴδια· τοιοῦτον ὁ αὐτάρκες τὴν
ποιοῦν εὐδαίμονα εἶναι. χρήσιμον δὲ καὶ τοῦτο τὴν τοῦ ὁρισμοῦ
αὐτοπίστῳ. ἐνθα γὰρ κοινῶς ὡμολόγηται, τίνος χρεία ἐκεῖ ἀποδ
ὡς εἶναι καὶ τὴν ἔννοια τὸ αὐτάρκες ὑφ' ἑνὸς εἰς πίστεις δεόμενον.

[1097b16] Ἔτι δὲ πάντων αἱρετωτάτην μὴ συναριθμουμε

Ἔτι φησὶ καὶ τοῦτο ὑπολαμβάνομεν περὶ εὐδαιμονίας, ὡρισ
εἶναι αὐτὴν κἂν μηδεν συναριθμοῖτο αὐτῇ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν
ναι δὲ αὐτῆς δηλονοτι προηγουμένως μὲν τὸ τέλος τῆς ψυχῆς

1 αὐτῷ a: τὸ αὐτοῦ B 13 λεπτέον a rhesis usque ad ἐσομένης

πρὸς τὰς πρακτικὰς καὶ θεωρητικὰς ἀρετὰς εὐφυΐαι καὶ αὐταὶ αἱ ἀγαθαὶ 17r
ἕξεις καὶ ἐνέργειαι, ἔπειτα τὰ τοῦ σώματος, οἷον κάλλος μέγεθος ῥώμη
ὑγίεια. εἶτα τὰ ἔξωθεν, πλοῦτος εὐγένεια φίλοι. ταῦτα γὰρ εὐδαιμονίας
μέρη, τὰ μὲν κυριώτερα, ἐν οἷς εὑρίσκονταί τινα παρεπόμενα. ἐπαίνου
καὶ αὐτὸ ὄξει ὃ καὶ ἐλάχιστα ἔχει τὸ τοῦ ὑπερκειμένου τέλους. οἷον
τὸ εὔτριχον ἴσως ἢ τὸ ἐπιδεξίως βαδίζειν ἢ τοιοῦτον ἕτερον, ὃ προστιθέ- 25
μενον τῇ εὐδαιμονίᾳ μηδενὸς λειπομένῃ τῶν κυριωτέρων πρὸς σύστασιν
αἱρετωτέραν αὐτὴν ἑαυτῆς ἀποτελεῖ. γίνεται γὰρ τὸ προστιθέμενον ὑπεροχὴ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ αὔξησις, ὡς μείζονα ἐκ τῆς προσθήκης τὴν εὐδαιμονίαν
γινομένην αἱρετωτέραν εἶναι αὐτὴν μετ' αὐτοῦ, ἢ αἱρετή ἐστι καὶ ἀπόντος
αὐτοῦ. τὸ γὰρ αἱρετώτερον αἱρετοῦ τινος αἱρετώτερον, ὅτι γε τὰ συγκριτικὰ
καὶ ὑπερθετικὰ πρὸς τὰ ἁπλῶς οὕτως ἔχοντα πρότερον λαμβάνεσθαι πέφυκε.
ταῦτα δὲ πάντα ἐκλεγόμενα τίθησι πρὸς τὸ συστῆσαι τὸν ὁρισμόν. εἶτα 30
συμπεραίνεται· ἐπεὶ γάρ, φησί, τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν ἀγαθῶν ἡ εὐδαι-
μονία τὸ ἔσχατον, ὡς μηδὲν εἶναι περαιτέρω αὐτῆς τελικώτερον, δῆλον ἐν
τοῖδε ὅτι τέλειόν ἐστι καὶ αὔταρκες, ὡς μηδενὸς δεῖσθαι ἑτέρου παρ'
ἑαυτὴν πρὸς τὴν αὐτῆς τελειότητα ἀλλ' ἀρκεῖν αὐτὴν ἑαυτῇ.

p. 1097b22 Ἀλλ' ἴσως τὴν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν.

Ἀποδοῦναί φησι προθέμενοι τί ἐστιν εὐδαιμονία, πολλὰ μὲν εἴπομεν 36
ὡς τέλειόν τι αὐτὴν παραστῆσαι καὶ αὔταρκες, οὔπω δ' αὐτῆς τὸ τί ἐστι
καθαρῶς ἐδηλώσαμεν. οὐ γὰρ εἰ αὔταρκες καὶ τέλειον ἤδη δῆλον καὶ τί
ἐστι.

p. 1097b24 Τάχα δή γένοιτ' ἂν τοῦτο.

Ἐναργέστερον παραστῆσαι βουλόμενος τί ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, οἰκειότερον 42
πρὸς τοῦτο πιστεῖται τὸν λόγον καὶ προσεχέστερον, ἐκ τῶν κατ' εἶδος πρα-
κτικῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἐνεργειῶν καὶ ἔργων συνιστῶν τὸ λεγόμενον
καὶ δεικνύων διὰ τούτων πρῶτον μέν, ὅτι ἔστιν ἔργον τι τοῦ ἀνθρώπου ἢ
ἄνθρωπος, ἔπειτα ὅτι καὶ ἐπ' ἐκείνων ἡ κατόρθωσις καὶ τὸ εὖ τὸ τέλος 45
ἐστίν. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἁπλῶς. τοῦτο δ' εἰ εὕρωμεν τί ἐστιν.
εὑρήσομεν τὸ ζητούμενον. ὡς γὰρ ἐπ' ἀνθρωπίνης καὶ πραγματικῆς τέχνης
φησὶ καὶ πάσης ἄλλης τέχνης καὶ τῶν κατ' αὐτὰς τεχνιτῶν καὶ ὅλως ὧν ἔστιν
ἔργον τι καὶ πρᾶξις, τότε λέγομεν τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ, ὅταν τὸ ἔργον
καὶ ἡ πρᾶξις ὀρθῶς ἀποτελῆται καὶ ἀριστικῶς ἐπὶ τῇ μεθόδῳ καὶ τῷ ὑποκει-
μένῳ, οὕτω δόξειεν ἂν καὶ ἀνθρώπῳ τότε εἶναι τὸ εὖ καὶ τὸ τέλειον, ὅταν
τὸ ἔργον αὐτοῦ ἡ ἄνθρωπός ἐστι καλῶς ἀποδιδῶται κατά τε τὸν λόγον 50
αὐτοῦ καὶ τῶν ὑποκειμένων ἕκαστον. περὶ ἃ ἡ ἄνθρωπος καταγίνεται.
πᾶσαι μὲν γὰρ αἱ τέχναι ἀνθρώπου εἰσίν, ἀλλ' αἱ κατ' αὐτὰς ἐνέργειαι

7 κυριωτέρων a: καιριωτέρων B 18 τὴν εὐδαιμονίαν Ba et Arist. cod. Lb: τὴν μὲν εὐδαιμονίαν Arist. vulg. rhesis usque ad τί ἐστι λεχθῆναι (p. 1097b21) 23 rhesis usque ad ὀργὸν πέφυκεν (p. 1097b30) 28 καὶ ἐπ' Ba: an ὡς ἐπ'? 29 εὕρωμεν B: εὕρομεν a

καὶ τὰ τέλη ἕτερά εἰσι παρὰ τὸ ἔργον καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ἡ ἀνθ
ἐστιν. ὡς γὰρ ἄλλο ἔστιν εἰπεῖν ἄνθρωπον καὶ αὐλητὴν ἄνθρωπον ἢ
ματικὸν ἄνθρωπον (τὸ μὲν γὰρ ὁλικῶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν τ
θρώπου ἡ ἄνθρωπος, τὸ δὲ τὴν οὐσίαν καὶ τι συμβεβηκὸς ἐν αὐτ
ἄλλος ὁ τοῦ τί ἦν εἶναι λόγος ἀνθρώπου τε ἁπλῶς καὶ ἑκάστου
τοιούτων, οὕτω καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄνθρωπος ἕτερον π
τοῦ αὐλητοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀγαλματοποιοῦ καὶ γραμματικοῦ. ἀλλ'
ἐκείνων κατὰ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ εὖ τοῦ ἔργου καὶ τῆς πράξεως ἡ τε
καὶ ἡ κατόρθωσις, οὕτω καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου ἡ ἄνθρωπος, εἴπερ ἔστι τ
αὐτοῦ τῆς τῶν τεχνῶν ἐπιτηδεύσεως ἕτερον. γίνεται δὲ ἡ ὁδὸς
ἡμῖν προτέρων καὶ σαφεστέρων πρὸς τὸ σαφέστερον τῇ φύσει κα
ριμώτερον, ἤτοι ἐκ τῶν αἰτιατῶν τὰ αἴτια. συνίστησι δὲ ταύτην ἀ
σαν ὁμοιότητι χρώμενος ἢ καὶ τῇ ἐπιχειρήσει τῇ ἐκ τοῦ ἤττονος.
γὰρ τοῦ ἀνθρώπου λόγος γεννητικὸς καὶ αἴτιος τῶν τεχνῶν· διὸ καὶ
τῇ φύσει πρότερος καὶ γνωριμώτερος· καὶ τὸ τέλος ἄρα αὐτοῦ τῶ
τὰς τέχνας τελῶν. ἀλλ' ἡμῖν τὰ τῶν τεχνῶν τέλη αἰσθήσει ὑπο
γνωριμώτερα τοῦ ἔργου καὶ τοῦ τέλους τῆς ψυχῆς, ὅτι ἐκεῖνό ἐστι
αἰσθησιν σαφῆ ἡμῖν πρῶτος ἐνεργῶν κατ' αἴσθησιν ὀφανὲς ὡς λό
φυκὸς καταλαμβάνεσθαι. διὸ καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὰς τέχνας τελῶν ὡ
τοὺς φανερῶν πρὸς αὐτὸ ποδηγούμεθα ἀναλογίᾳ καὶ ὁμοιότητι χρώμενο
ὡς ἐπὶ τῶν τεχνῶν ἑκάστης τὸ κατὰ τὰς πράξεις καὶ τὸ ἔργον εὖ τ
ἐστὶ τὸ κατ' αὐτὰς καὶ τὸ ἀγαθόν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄνθ
αὐτὸ καὶ ἐκ τοῦ ἤττονος ἡ ἐπιχείρησις γίνεται. εἰ γὰρ αἱ τέχναι, α
οὖσαι καὶ χείρους τοῦ κατ' ἄνθρωπον λόγου, τὸ εὖ καὶ ἀγαθὸν
ἔχουσιν, πολλῷ ἂν εἴη τοῦτο πρότερον ἐπὶ ἀνθρώπου ἁπλῶς. τὸ σ
ποιεῖ καὶ τοῖς τοῦ ἀνθρώπου μέρεσι χρώμενος καὶ τοῖς τούτων ἐ
τέλεσιν εἰς παράστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου τέλους ἁπλῶς. τὸ δὲ ὅλως ὠν
ἔργον τι καὶ πρᾶξις προσέθηκεν ἴσως διὰ τὸ τὸν χρόνον εὑρετὴν γ
πολλῶν παρὰ τὰ εἰθισμένα ταῖς τέχναις καὶ τοῖς τεχνίταις καὶ ἐρ
καὶ πράξεις τινὰς ἐν αὐτῷ ἀναφαίνεσθαι, ἐπεὶ καὶ αἱ τέχναι οὐτ
τέλεσιν, ἀλλ' ἐλαττόνων εὑρισκομένων ἐφ' ἑκαστης, ἔστ' ἂν ἡ πάσ
νεσθαι. διὸ καὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων ἡ τέχνη, ὅτι δὲ ἔστι τ
τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἄνθρωπος περὶ τὰ κατὰ τὰς τέχνας ἀποτελούμενα
ἔστιν ἁπλῶς ἀπὸ τῶν κατ' αὐτὰς τεχνῶν καὶ ἀπὸ τῶν μορίων τ
ματος. εἰ γὰρ ἑκάστη τῶν τεχνῶν οἰκεῖα ἔργα ἔχει τινὰ καὶ πρᾶξ
ὧν αὐτῇ κατορθούσῃ τὸ εὖ περιγίνεται, πολλῷ μᾶλλον ἡ τοῦ ἀν
φύσις ἡ ἀνθρωπός ἐστιν οἰκεῖα ἔξει ἔργα καὶ πράξεις ἐν οἷς κατο
τὸ εὖ αὐτῇ περιγίνεται, εἰ δὲ μή, ἀργὴ μὲν ἔσται καὶ ματαία καὶ
τῶν τεχνῶν δὲ μόνων καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἔργων καὶ πράξεων
ἔξει τὸ τέλειον, ὅπερ ἄτοπον, χείρονα εἶναι τὴν ἀνθρώπου φύσιν κ
τῶν ὑπ' αὐτῆς εὑρισκομένων μεθόδων καὶ τεχνῶν. ὡς

ἐκείνων πρὸς τὴν οἰκείαν τελείωσιν τῆς αὐταρκείας ἐστερημένην καὶ μὴ
ἔχουσαν οἰκοθεν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μέθεξιν ἀλλὰ διὰ τῶν οἰκείων ἀπογεννη-
μάτων τελειουμένην. ἀπορητικῶς δὲ τὸν λόγον προσενεγκὼν ἐπάγει τὰ
ἑφεξῆς ὡς λύων καὶ ἀπαλλαττόμενος καὶ φησιν·

p. 1097b30 Ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ καὶ ποδὸς καὶ τὰ ἑξῆς.

Ὥσπερ γὰρ τῶν μορίων ἕκαστον ὡς ὀργάνων ὑπηρετοῦν τῇ ψυχῇ τὸ
τέλη κατορθοῖ τῶν τεχνῶν, ἔχει δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ ἔργον τι, ὃ καλῶς
ἐνεργοῦν καὶ κατορθοῦν τὸ οἰκεῖον εὖ ἔργον λέγεται, οἷον ὁρατικοῦ μὲν
τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ εὖ ὁρᾶν καὶ ποδῶν τὸ ἀνέχειν καὶ τὸ βαδίζειν ἢ τρέχειν
καὶ τὸ ἐν τούτοις εὖ, καὶ χειρῶν τὸ ἅπτεσθαι καὶ λαβεῖν καὶ ὠθεῖν καὶ
ταῦτα εὖ καὶ ἁπλῶς τῶν μορίων ἕκαστον. οὕτω καὶ ἀνθρώπου ἁπλῶς
ἔσται τι ἔργον παρὰ πάντα ταῦτα τά τε τῶν τεχνῶν ἔργα καὶ τῶν μορίων,
ὃ κατορθῶν ἡ ἄνθρωπος τὸ οἰκεῖον ἕξει εὖ καὶ τὸ τέλειον.

p. 1097b33 Τί οὖν δὴ τοῦτ' ἂν εἴη ποτέ;

Παραιτησάμενος τὰ ἴδια τέλη τῶν τεχνῶν, ὧν ἕνεκεν συνέστησαν
αὗται καὶ δι' ἃ ἐνεργοῦσι καὶ ἐργάζονται, ὡς οὐκ ἴδια ἀνθρώπου ἢ ἄν-
θρωπος ἀλλ' ἢ τεχνίτης κατὰ τήνδε ἢ τήνδε τὴν τέχνην, ἔτι δὲ καὶ τὰ
τῶν μορίων αὐτοῦ, ὡς ἄλλα μὲν ὄντα παρὰ τὰ τῶν τεχνῶν, οὐ μέντοι γε
οὐδ' αὐτὰ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἄνθρωπος ἀλλ' ἢ κατὰ τὰ μόρια, νῦν περὶ
τοῦ ἰδίου τέλους ἐξετάζει τοῦ ἀνθρώπου. ὃ αὐτοῦ πρώτως καὶ οὐ κατ'
ἄλλο ἐστί. καὶ ἐπεὶ ἐκείνων διασταλέντων οὐδεμία ἄλλη αὐτῷ ἢ δύναμις
ἢ ἐνέργεια ἀλλ' ἢ μόνη ἡ ζωὴ ὑπολέλειπται, ἐξ ἧς αἵ τε κατὰ τὰ μόρια
δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι καὶ αἱ κατὰ τὰς τέχνας προβαίνουσαι ὡς ἀπὸ ῥίζης
τινὸς καὶ πηγῆς, ἐξετάζει περὶ αὐτῆς, ἀποδιδοὺς καὶ ταύτης διαφοράν.
καὶ διαφόρων οὐσῶν ἐν ἀνθρώπῳ ζωῶν, ἀνευρίσκει τινες μέν εἰσι καὶ στε-
ρητικαὶ κατ' εἶδος ἢ καὶ γένος ἴσως αὐτοῦ διαφέρουσαι, τίς δὲ ἰδία μόνου
αὐτοῦ. καὶ οὕτως ἀποδίδωσι τὴν ἐνδιαιτωμένην κατ' αὐτὸν ζωὴν τῶν
κοινῶν περιγινομένην αὐτῷ ἀπὸ κατὰ μόνην τὴν ἰδίαν, καθ' ἣν καὶ τὸ
τέλος ἴδιον αὐτοῦ περιγράφεται.

30 p. 1097b33 Τὸ μὲν γὰρ ζῆν φησι κοινὸν εἶναι φαίνεται καὶ τοῖς
φυτοῖς. ζητεῖται δὲ τὸ ἴδιον.

Ἔστι μὲν γὰρ καὶ τοῖς φυτοῖς ζωή· οὐ γάρ εἰσι ταῦτα ὡς τὰ παν-
τελῶς ἄψυχα ἢ ἄζωα, ἀλλ' ἔστι καὶ αὐτοῖς τὸ θρεπτικὸν καὶ αὐξητικόν.

5 ὀφθαλμοῦ καὶ ποδὸς B ut Arist. cod. Kb: ὀφθαλμοῦ καὶ χειρὸς καὶ ποδὸς a et Arist. vulg. rhesis usque ad ἔργον τι (p. 1097b33) a 18 ἄλλα B: ἄλλως a 29 ἴδιον B: ὡς ἴδιον a 30 φησι B: om. a rhesis usque ad αὐξητικὸν ζωήν (p. 1098a1) a 33 ἢ B: καὶ a

καὶ ὁ καὶ ζῷον λέγεται καὶ ἔμψυχα ὀνομάζεται. ἐπεὶ οὖν ἔχων
ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἴδια ἔχει ἀλλὰ κοινὰ καὶ τοῖς φυτοῖς, οὐ χρὴ κα
ζητεῖν τὸ ὡς ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ· ἦν γὰρ ἂν κοινὸν
φυτοῖς· ἀλλὰ ζητεῖσθαι τὸ ἴδιον. δεῖ ἄρα ὁρίσασθαι τὸ τοιοῦτ
τῆς ζωῆς παν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ, ὡς μὴ ὂν ἴδι
ἄλλα καὶ ἑτέροις κοινόν.

[1098a1] Ἔστιν οὖν δὲ αἰσθητικὴ τις ἂν εἴη.

Γνωριστέον μὲν ἡ ζωὴ ἡ αἰσθητικὴ θρεπτικῆς καὶ αὐξητικ
καὶ διορισθῆναι χρὴ τὰ προσήκοντα· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ οὐκ ἔ
ἴδια, κοινὴ δὲ καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις. διὸ οὐδὲ τὸ κατὰ ταύτην
θρωπου ἴδιον, ἀλλὰ κοινὸν καὶ ἐκείνοις, οἷς καὶ τῆς ἁπλῆς ὑπαρξεω
κεκοινωνήκει.

[1098a3] Λοιπὸν δὴ πρακτική τις τοῦ λόγον ἐχοντος.

Λαμβάνει δὴ τὸν λόγον πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἀνθρώπου ζω
λόγου ἀφαιρεῖ καὶ τῶν ἄλλως ζώντων ἢ κατὰ λόγον διαστήσας
καὶ οὕτως αὖθις ταῦτα τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀγαθόν.

[1098a4] Τοῦτο δὲ τὸ μὲν ὡς ἐπιτρεπτὸν λόγῳ.

Λαμβανομένου ἐπὶ πλέον οὐδὲ τὸν λόγον αὐτὸν ἀδιαιρετον
ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τὸ μέν ἐστιν οὕτω λογικευόμεν
αὐτὸ μὲν μὴ ἔχον λόγον ἀφ' ἑαυτοῦ ἕτερῳ δὲ πεφυκὸς ἕπεσθαι κ
καὶ λόγον οἰκεῖον ἔχοντι, τὸ δ' ἐστὶ λογικὸν ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ α
οἰκεῖον ἔχον λόγον καὶ διανοεῖσθαι δυνάμενον· καὶ τὸ μὲν ὡς
τὸ λογικευόμενον, τὸ δ' ὡς ὁρῶν λογικῶς αὐτό τε καὶ καθ' ἑαυ
μετὸν ὑπολήψεως τῆς οἰκείας δυνάμεως. διεῖλε κατὰ ταῦτα τὴν κατ
ζωήν, πρότερον μὲν πρακτικὴν τοῦ λόγον ἔχοντος συγκεχυμένως
ἀλόγου καὶ οἰκείου καὶ ἄλλο μεν εἰπὼν τὸ κυρίως λόγον ἔχον, ὡς
τοῦτον ἔχον καὶ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἄλλο δὲ τὸ κατὰ μετοχ
ἀπὸ τούτου. ὥσπερ δὲ τὸ κατὰ τὸν λόγον ἔχειν ἡ διαφορὰ τούτ
τὸ μὲν οἰκείως τὸ δὲ κατὰ μετοχήν, οὕτω καὶ κατὰ τὸ εὔδαιμον
κάριον. κοινωνεῖ μὲν γὰρ τούτου καὶ τὸ κατὰ μετοχὴν τοῦ λόγ
μενον λογικευεσθαι, ἀλλ' ὡς τῷ κυρίως λογικῷ ὑπεῖκον καὶ ἑπόμε
ὑπ' αὐτοῦ καὶ ποιούμενον. ἐκεῖνο δὲ ὡς καὶ μετ' αὐτοῦ κατορθ

1: ἑτέου a 7 rhesis usque ad καὶ παντὶ ζῴῳ (p. 1098a3) a
B: ἐνέχαγεν a 17 τοῦτο Ba: τούτου Arist. rhesis usque ad
21 μετοιδὸν B: μεταδ

καθ' ἑαυτὸ καὶ χωρὶς τούτου ἐνεργὸν τὸ τελειότερον. δῆλον δὲ γενήσεται 18
ἀπὸ τοῦ ἐλάσσονος ἐπὶ τὸ βέλτιον καθίσταται καὶ μακαριώτερον.

p. 1098a5 Διττῶς δὲ καὶ ταύτης λεγομένης. 20

Ἐπεὶ καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἵ ἀρεταὶ ἐν ἕξεσι θεωρού-
μενον ἐν ταῖς προχειρίσεσι τελειότεραι γίνονται, ἡ εὐδαιμονία τὸ τελειό-
τατόν ἐστι, διὰ τοῦτο καὶ τὴν κυρίως λογικὴν ζωὴν καὶ κατ' οὐσίαν τὴν
αὐτῆς διχῇ διαιρεῖ εἰς τὴν κατὰ τὴν ἕξιν καὶ τὴν κατ' ἐνέργειαν καί φησι
τὴν κατ' ἐνέργειαν τελεωτέραν λέγεσθαι ὡς αὐτὴν τὸ τέλειον ἔργον
ὅτι μηδ' ἔστι προβῆναι πορρωτέρω αὐτῆς, καὶ ἀποδίδωσι κατὰ ταύτην τὴν 25
εὐδαιμονίαν θεωρουμένην.

p. 1098a7 Εἰ δέ ἐστιν ἔργον ἀνθρώπου ὡς τοῦ σπουδαίου δὲ τὸ εὖ.

Δείξας ὅτι ἔργον τί ἐστιν ἀνθρώπου ἢ ἄνθρωπος ἄλλο παρὰ τὰ τῶν
τεχνῶν τέλη, δι' ἃ εἰσιν αἱ τέχναι, καὶ παρὰ τὰ τῶν μορίων, δι' ἃ τὰ
μόρια, καὶ τοῦτο ἀπονείμας τῇ κρείττονι τῶν ἐν αὐτῇ θεωρουμένων ζωῶν,
ἢ λόγον τε ἔχει οἰκεῖον καὶ κυρίως ψυχή ἐστί τε καὶ λέγεται, ὡς ἤδη
ἱκανῶς δειχθέντι καὶ ὁμολογουμένῳ χρῆται τούτῳ καί φησιν εἰ δ' ἐστὶν 30
ἔργον ἀνθρώπου ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου,
τὸ μὲν κατὰ λόγον περὶ τῆς οἰκείων ἐχούσης λόγον καὶ διανουμένης ψυχῆς
θέμενος, τὸ δὲ μὴ ἄνευ λόγου περὶ τῆς λόγῳ ἐπιπειθοῦς. καὶ γὰρ καὶ
ἡ κατὰ τὸ πίθεσθαι λόγῳ τῆς αἰσθητικῆς ἐνέργεια μόνου ἀνθρώπου ἐνέρ-
γεια, ὅτι μηδ' ἁπλῶς τὸ ἐνεργεῖν καὶ κατὰ ταῦτα δεῖ τὸ εὐδαιμον εἶναι
τίθεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὸ εὖ δείκνυσι πάλιν ἀπὸ τῶν τεχνῶν, πρῶτον μὲν
καθόλου, εἶτα καὶ παραδείγματι χρώμενος, τὸ αὐτὸ γάρ φαμεν εἶναι 35
τῷ γένει τοῦδε καὶ τοῦδε σπουδαίου. τοῦτο καθόλου ὅτι ἐπὶ παντὸς
ὁτουδήποτε κατὰ τέχνην ἐργαζομένου ταὐτόν ἐστι τῷ γένει ἔργον τοῦδε
τοῦ ἐργαζομένου καὶ τοῦδε τοῦ σπουδαίου ἐργαζομένου ὡς κοινοῦ ὄντος
τοῦ τοῦδε καὶ τοῦ ἑκάστου, ἅτε ἐπὶ παντὸς οὐτινοσοῦν ἐφαρμόζοντος τῶν
καθ' ἕκαστα. εἶτα πρὸς σαφήνειαν ἐπάγει ἑνὶ ἀρκούμενος παραδείγματι, ὡς
μὴ ἀπειρόκαλος εἴῃ ὁ λόγος. ὥσπερ γάρ φησι κιθαριστοῦ καὶ σπουδαίου 40
κιθαριστοῦ καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ μὲν γὰρ κιθαρίζειν ὡς ἔτυχε καὶ εὖ κιθαρί-
ζειν ὑπὸ τὸ κιθαρίζειν ἁπλῶς ὡς εἰς γένος ἀνάγεται, ἡ δὲ κατ' εἶδος αὐτοῦ
διαφορά. ἔστι τὸ μὲν ὡς ἔτυχε κιθαρίζειν τὸ δὲ εὖ κιθαρίζειν ἐστί. προστιθε-
μένης τῷ κιθαρίζειν ἁπλῶς ὡς τινος εἰδοποιοῦ διαφορᾶς τῆς κατ' ἀρετὴν
ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον. ἔστι ὑπεροχὴ οὐδὲν ἔστιν ἕτερον ἢ τὸ εὖ. ἐπεὶ δ' 45

1 τελειότερα a, similiter v. 5. 8 3 rhesis usque ad δοκεῖ λέγεσθαι (p. 1098a7) a
5 προχειρίσεσι a an ἡ δὲ εὐδαιμονία? 9 πορρωτέρω B: πρωτέρω a 11 rhesis
usque ad ἢ μὴ ἄνευ λόγου (p. 1098a8) a 16 καὶ ὁμολογουμένῳ a: ὡς ὁμολογου-
μένῳ B 23 τὸ δ' αὐτὸ Arist. 29 ὥσπερ γάρ — καὶ τὰ ἑξ . (30) B: Aristotelia
plene exhibet usque ad σπουδαίου δὲ τὸ εὖ (p. 1098a12) a 32 scripsi: τὸ Ba

[illegible] ὁ λόγος γενόμενος διὰ μακροῦ τὴν ἀπόδειξιν δέχεται. διὸ
καὶ ὁ ἐπιδέξιος μετ' ἐπαναλήψεως ποιεῖται τὸ ἀσφαλὲς τῆς πε
ἐπαναλήψεως.

p. 1098a12 Εἰ δ' οὕτως.

Γνωστέον, ὅτι ὥσπερ ἑκάστου ἔργου καὶ πράξεως τοῦ σπουδαίου
ἐστιν, οἷον ἀνδρὸς δὲ καὶ ἀνθρώπου ἔργον ζωήν τινα, ἣ ἐστιν ἐνέργ
ψυχῆς μετὰ λόγου γινομένη, ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων τοῦ
ὄντος ἐστὶ τὸ εὖ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀποτελεῖν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μετ
καὶ ἐνεργείας τῆς ψυχῆς τὸ εὖ αὐτὴν ἔχειν τοῦ κατ' αὐτὴν σπ
ἔστι καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τέλος καὶ τὸ τέλειον. ἴσως δ' ἂν τις ζ
εἰ ἐνδέχεται μετὰ λόγου ἐνεργοῦντά τινα μὴ εὖ ἐνεργεῖν, ἄλλο δὲ
μετὰ λόγου. δόξειε γὰρ ἂν ἴσως πᾶσαν ἔχειν τὸ εὖ τὴν μετὰ λόγ
γειαν. ἀλλ' εἰ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ποτε ὁ λόγος | ἡμάρτανε τοῦ
κοπεῖ, καθ' ὅσον τὸ μὴ ἁμαρτάνειν τῶν ἔξω σώματος παντὶ καὶ
ὁ δὲ λόγος ὁ ἀνθρώπινος μετὰ τούτων ἐστίν. ἔστ' ἂν ἡ ψυχὴ τῷ
συνδέηται. καὶ πολλὰ ἐκ τούτου αὐτῇ τὰ ἐμπόδια, πολλῆς δεῖ φρ
καὶ πείρας καὶ χρόνου μακροῦ καὶ πόνου ἐνδελεχοῦς, ὥστε ἐν οἷς τινὰ
τοῦ εὖ ἐνεργεῖν ἐν ἅπασι καὶ κατορθωτικὸν τῶν δεόντων ἐν τοῖς
φαίνεσθαι. διὸ οὐδ' ἀπαγορευτέον ἁπλῶς τὸ ἁμαρτάνειν ἐνδεχέσθ
καὶ τὴν μετὰ λόγου ἐνέργειαν. ἕκαστον δ' εὖ φησι κατὰ τὴν ο
ἀρετὴν ἀποτελεῖται. ὥσπερ ἀρετὴ τεχνίτου ἡ κατὰ τέχνην τε
καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἐνδεχομένη ἀκρίβεια ἀναλόγως τῷ ὑποκειμένῳ γ
τῇ μειθόῳ, ἥτις περὶ αὐτὸ καταγίνεται καὶ ἐκ ταύτης τὸ εὖ ἐν τοῖ
πέφυκε περιγίνεσθαι, οὕτω καὶ ἀρετὴ ἀνθρώπου ἡ κατὰ τὴν λογικὴν
κοινὴν καὶ κατ' αὐτὴν ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀνθρω
ἡ περιγινομένη τῆς κατ' ἀρετὴν ἕξεως τὸ εὖ ἐργάζεσθαι ἐν τοῖς ἐκ
καὶ ταῖς πρᾶξεσιν.

p. 1098a14 Εἰ δ' οὕτως, τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ψυχῆς ἐνέρ

Ὡς ἐκ περιόδου τὴν περὶ τῆς εὐδαιμονίας συναγωγὴν ἔννοιαν, ἣ
περὶ αὐτῆς ἀπόδοσιν λόγου. οὐκ εἶπε δὲ ψυχῆς ἐνέργεια ἐστὶν
γίνεται διὰ τὸ μηδέποτε ἱστάσθαι ὀφείλειν τὸν τέλειον ἄνθρωπον
ἀγαθοῦ ἀλλὰ διὰ παντὸς ἐμμένειν αὐτοῦ ἀντεχόμενον. τὰ γὰρ σω
καὶ ἀνδρεία καὶ δίκαια ἐστι καὶ ἐσθίοντα ἐπιδείκνυσθαι καὶ διαλυθὲν
καὶ ὑπνοῦντα καὶ παν ὁτιοῦν μετερχόμενον, ὡς ἔχοντα τοῦ εὖ ἐν
νεσθαι, καὶ μηδενὸς ὄντος τῶν ἡμετέρων. ὃ μὴ τὸ εὖ πε

1 ἔδειξεν a 4 rhesis usque ad καὶ καλῶς (p. 1098a14) a
1 καὶ B: om. a 10 ζητῆσαι scripsi: ζητῆσ B: ζητήσειεν a

τὸ κακῶς ἐπιδέχεσθαι, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας δυναμένης ἐν πᾶσιν ἐν- 18v
δείκνυσθαι. καὶ παραδείγματα τούτων ἔστι λαβεῖν ἀφ' ἑκάστου τῶν φαύ-
λως ἢ σπουδαίως ἐν τῇ παρούσῃ διαγόντων ζωῇ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως 20
εἰπεῖν τὸ γίνεσθαι, ἐπεὶ τῶν πραγμάτων τινὰ ἐν τῷ γίνεσθαι ἔχει τὸ εἶναι,
ὡς ἐν τῷ θεάτρῳ ἀγὼν καὶ ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἐνιαυτός. τούτων γὰρ ἕκαστον
ὅλον μὲν ὡς ὅλον οὐκ ἀπηρτισμένον ὑφίσταται, κατὰ μέρος δὲ γινόμενον
ἀποτελεῖται παρερχομένων τῶν μερῶν. οὕτω καὶ ἡ ἐνέργεια· καὶ γὰρ
καὶ αὐτῆς τὸ μὲν γεγονὸς ἤδη παρῆλθε, τὸ δ' ἐπιγέσται· μετ' ἐκεῖνο καὶ
ἄρτιόν πως, καὶ οὐδέποτε ὁλόκληρος ὑφίσταται ἀλλὰ κατὰ μέρη ἀπαρτι-
ζόμενον. διὸ καὶ περὶ αὐτῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖον εἶναι εἰπεῖν ἀλλὰ γίνεσθαι. 25

p. 1098a17 Εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταί.

Ἐπεὶ τὴν εὐδαιμονίαν κατ' ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐνέργειαν ἀπολέδωκεν,
ἐνιαχῶς τὴν ἀρετὴν εἴληφώς (οὐ μία δέ ἐστιν, ἀλλὰ πλείους αἱ ἀρεταί), διὰ
τοῦτο ταῦτα προσέθηκε, τῇ ἀρίστῃ τῶν ἀρετῶν καὶ τῇ κατ' αὐτὴν ἐνερ-
γείᾳ ἀπονέμων τὸ εὖ. αὕτη δ' ἂν εἴη ἡ φρόνησις, ἡ τοῦ λογιστικοῦ τῆς 30
ψυχῆς ἐστιν ἀρετή. τοῦτο δέ ἐστι τῶν μερῶν αὐτῆς τὸ ἐξαίρετον, προϊ-
στάμενον μὲν τῶν ὑφειμένων καὶ κατορθοῦν καὶ μετ' αὐτῶν τὰ προσήκοντα,
ἐνεργοῦν δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ τὰ οἰκεῖα καὶ μὴ ἀποπίπτον τοῦ δέοντος.

p. 1098a18 Ἔτι δ' ἐν βίῳ τελείῳ. μία γὰρ χελιδών.

Ἑτέρα παρατήρησις, ἣν δεῖ φυλάττειν θεωρεῖν βουλομένους τὸ εὔδαι- 35
μον. δεῖ γάρ φησι τοῦτο ἐν βίῳ τελείῳ ἐκτείνεσθαι, ὡς μέχρι τοῦ τέλους
τῆς παρούσης τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ἀνένδοτον ἐπεκ-
τείνεσθαι. ὡς γὰρ χελιδὼν ἄγγελος ἔαρος οὖσα οὐκ ἀρκεῖ μία πρὸς τὴν
τῆς ὥρας ταύτης σημείωσιν ἀλλὰ δεῖ πολλὰς φανῆναι, ἵνα δι' αὐτῶν τὸ
τῆς ὥρας γνωρίσωμεν εὔκρατον, οὕτως εὐφρόνων ἀναδώσεως τῷ τοιούτῳ
ζώῳ παντὶ ἐν παραβύστῳ ὑποκειμένῳ νεκρῷ διὰ τὸ χειμέριον ὑγρὸς, ἔτι
δὲ οὐδὲ μία ἡμέρα ἀλλ' ὁ χρόνος ἅπας ὁ τῇ παρατάσει τῆς ὥρας ταύτης
ἀρμόζων, οὕτως οὐδὲ εὐκαιρίαν καὶ εὐδαιμονίαν μία ἡμέρα ἢ ὀλίγος χρόνος
ποιεῖ, ἀλλὰ δεῖ διὰ τέλους παραμένειν κατορθουμένην τὴν τοιαύτην ἐνέρ-
γειαν, ἵν' οὕτω τῷ καλῶς βιοῦντι ἀληθῶς τὸ μακάριον ἐπιλέγοιτο.

p. 1098a20 Περιγεγράφθω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν ταύτῃ.

Προθέμενος εἰπεῖν τί ἐστιν εὐδαιμονία περιῆλθε μὲν πολλὰ πρότερον
τὰ προσόντα τῇ εὐδαιμονίᾳ συνάγων ἀπὸ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν δοκούν-
των τοῖς πλείοσι καὶ τοῖς ἐπιεικεστέροις καὶ τοῖς σοφοῖς, εἶτα ἐγγίσας τῇ

11 rhesis usque ad καὶ τελειοτάτην (p. 1098a17) a 12 ἐπεὶ B: ἐπειδὴ a
19 rhesis usque ad ὀλίγος χρόνος (p. 1098a20) a 30 τῷ a: τὸ B 31 rhesis
usque ad ὕστερον ἀναγράφειν (p. 1098a21, ubi ἀναγράψαι Arist.) a

καὶ πολλῶν ὄντων ζώων. αἱ τῷ ἀνθρώπῳ πρόσεισι· τὸν μὲν γὰρ ἵππον ἢ
ρυτὸς εἴτε ζῴοις παρηκήσατο ὡς ἀνοικείας πρὸς τὴν τοῦ ζητουμ
λόγου ἀπόδοσιν καὶ λοιπὸν ὑπελίπετο ζωῆς εἶδος τὸ λόγον ἔχον καὶ
ρώμενον. τοῦτο δὲ διχῇ διελὼν εἰς τὸ κατὰ δύναμιν καὶ τὸ κατ' ἐνέρ
τὸ δεύτερον ἐξελέξατο ὡς τελειότερον καὶ ἁρμοζόν τῇ τελειότητι
τῇ [illegible] ᾧ προσέστι τὸ ἀποδοῦναι τὸν ὁρισμὸν ἀπαρτίσον
ὡς τελειότατον τὸ τε ἄριστον καὶ τὸ διὰ βίου τελειοῦν ὡς εἶναι τὸ
τὴν ἀρετὴν παρέχον. ὑπάρχειν δ' ἐστὶ ψυχῆς ἐνέργειαν γινομένην κατὰ
τὴν ἀρετὴν ἀρετὴν δὲ βίου τελείου. περιγραφὴν δὲ ταύτην ἐκάλεσεν, ὡς
[illegible] ὄντων καὶ ἄλλων ζώων, τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν περικλεῖόν
συναγόμενον συναγόμενον καὶ ἐκ πολλῶν ἀναπτυσσόμενον. ὃ πρὸ
ἐξετάζων περιελήλυθεν, ὡς ἐν βραχεῖ δέ τινι τῷ λόγῳ περιεσπάσθαι
καὶ ἀπεσήμηνεν ὀνόμασεν, ὡς ἄγαλμα τι καὶ εἰκόνα ὄντα, ὃ οὐ
ἀλλοτριοῦται χαρακτηρίζοντα [illegible] στιν. ἢν καὶ ἀναγράφων εἰς παρέ
ὡς καλῶς καὶ προσφυῶς ἀπεδόθη.

p. 1098a22 Δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι.

Ἐν τοῖς ἀδήλοις φησὶ κατ' οὐσίαν καὶ κεκρυμμένον τὸ τί ἐστιν ἕ
δυσχερὴς ἡ τούτου εὕρεσις. εἰ δέ τις ταῦτα καλῶς τῷ λόγῳ περιγρ
ἡ γὰρ [illegible] ὁ τῆς τοῦ βουλομένου πλατύνει αὐτά, ὡς ἀπὸ θεμελίο
ρίζης τινὸς ὁρμώμενος τῆς περιγραφῆς τοιοῦτον ὥσπερ οἰκίας τι ἀγαλμα
ἐν χερσὶ τὸ ὁρατὸν ἐκμιμούμενον. ἡ μὲν οὖν ἀρχὴ ἔχει τοῦ π
[illegible] τοῦ μακαρίου ὁρώμενον, εἶτ' ἐξετάζων καθ' ἕκαστον μόριον.
ρίσκει τὴν ἰδέαν, ἃ ἧς ἡ τοῦ ἀγάλματος ὑποτύπωσις γέγονε. καὶ
ἀναλύεται αὐτὸ ἀκριβῶς τῷ ἀρχετύπῳ παραστῆσαι τὸ ὅμοιον καὶ πρὸ
τῷ πρὸς ὃ γέγονεν ἐγκεχαράκαται, πᾶσαν ἐκεῖνου μιμούμενα τὴν ἰδέ
ὡς γὰρ ἐπὶ τούτου ἡ δυσχέρεια πᾶσα τῆς μιμήσεως τῷ ἔργῳ τοῦ
ματος πρόσεστι, τὸ δὲ κρῖναι καὶ ἐξετάσαι, εἰ καλῶς ἡ μίμησις γέγο
ἐ τὴν δέουσαν ἀκρίβειαν φέρει πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, ῥᾴον καὶ οὐ π
[illegible] ἀσχάλεσε, οὕτω καὶ ἐφ' ὧν ὑποκειμένου τοῦ τί ἐστιν, ἡ [illegible] δύ
ἐστὶ τὴν τοῦ λόγου ἐστὶν εὕρεσιν, ἡ δὲ τούτου ἀναπτυσσομένου καὶ διορ
[illegible] ἐστὶ τὸ τοῦ λόγου ἐστὶν εὑρεθὲν καὶ καλῶς παρεσταμένον τὸ ζητούμε
λάνυ δυσχερές. δόξειε γὰρ ἄν, φησί, καὶ τοῦτο εὐχερὲς εἶναι ἡ τοῦ
ἀληθὲς εἶναι τῶν τοιούτων. ἤτοι τῶν συμβαλλομένων εἰς τὴν διαρθ
[illegible] τῶν κατὰ χρόνον συμπιπτόντων πολλὰ προσλαμβανόμεν εἰ
[illegible] τῶν ὑπαρχόντων. τῶν δὲ εὑρετὴς ἐπῆγεν ἐπιδιορθοῦσθαι
[illegible] συνεργοῦσι· οὐ γὰρ ἐσυνῆσαι ὁ χρόνος καὶ [illegible] ἐκάστης τῆς
[illegible] τῷ χρόνῳ συμπίπτοντα γίνεται, συνεργεῖ καὶ ὁ χρόνος

ἐν χρόνῳ τὰ πράγματα ἐξετάζουσιν εἰς τὸ ἐκβηλότερον τὰ περὶ αὐτῶν γι- 19
γόμενα γίνεσθαι. οὕτω γὰρ καὶ αἱ τέχναι ἐκ βραχέων ἀρξάμεναι αὐξή-
θησαν. ἕκαστος γὰρ τεχνίτης αὐτὸς πρώτιστος ὁ πρῶτος αὐξή-
σας βραχύ τι τῆς τέχνης ὄφελος, πολλῶν δὲ καὶ πολλῶν συμπιπτόντων
κατὰ τὸν χρόνον, ἐξ ὧν ἀνθρώποις τῆς τέχνης ἡ χρῆσις ἀναγκαία γίνεται,
ἄλλα καὶ ἄλλα τοῖς πρλαβοῦσι προσεύρηται καὶ οὕτως ἡ αὔξησις γέγονε.

p. 1098a25 Παντὸς γὰρ προσθεῖναι τὸ ἐλλεῖπον. 25

Τῆς ἀρχῆς καταβληθείσης καὶ ὁδὸ λαβούσης τῆς ψυχῆς προσφυῆ τοῖς
πράγμασι πρόφασιν, τὰ εἰσέτι λείποντα προσθεῖναι παντὸς ἂν εἴη τοῦ
σπουδαίου καλῶς τῇ προκαταβεβλημένῃ ἀρχῇ. λέγει δὲ ἀναγραφὴν τὴν τοῦ
ὅρου διάλυσιν καὶ τὴν τῶν ἐμπιπτόντων ἀνεύρεσιν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ὁριστοῦ (ὁ
γὰρ ὅρος περιγραφή, ἐν συντόμῳ δηλῶν τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος), οὕτως
ἡ τούτου διάλυσις ἀναγραφὴ ἐν εὑρύτητι τὰ μέρη τοῦ ὅρου ἐξετάζουσα 30
καὶ ἕκαστον τούτων δεικνύουσα καλῶς εἰλημμένον ἐν τῇ περιγραφῇ, οἷον
ὡς ἐπὶ ἰατρικῆς. ὑποδεδομένης γὰρ αὐτῇ τέχνης ὑγιεινῶν καὶ νοσωδῶν
καὶ οὐδετέρων, ὁ τὸν λόγον τοῦτον διαλύσαι βουλόμενος ἕκαστον μέρος
τούτων ἐμβραχὺ ἐξακριβοῦται καὶ δείκνυσιν εἰλημμένον ὀρθῶς εἰς παρά-
στασιν τοῦ τί ἐστιν ὧδε ἡ τέχνη. ὃ καὶ Γαληνὸς ποιεῖ ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ
ἐπιγραφομένῃ Τέχνῃ μικρᾷ ὅλην πραγματείαν ἀποτελῶν συνισταμένην ἐκ
τῆς τοῦ ῥηθέντος ὅρου διαλύσεως. 35

p. 1098a26 Μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν προειρημένων χρή.

Τὴν τῆς εὐδαιμονίας περιγραφὴν διὰ τοῦ ἀποδοθέντος λόγου πεποιη- 40
κὼς ἱκανὴν ὧδε αὐτὸς ποιῆσαι καὶ τὴν τοῦ λόγου διόρθωσιν καὶ προκα-
ταβάλλεται τὰ πρὸς αὐτὸ συμβαλλόμενα, καὶ πρῶτον ὅπως ταύτην ἐκδεκ-
τέον. εἶπε γὰρ καὶ προλαβών, ὅτι οὐ χρὴ ὁμοίως ἐν πᾶσι ζητεῖν τὴν
ἀκρίβειαν ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην ἁπανταχοῦ· ὧν μεμνῆσθαι καὶ
νῦν προτρέπεται· καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐφ' ὅσον οἰκεῖον τῇ μεθόδῳ. οὐ μόνον
φησὶ κατὰ τὰ ὑποκείμενα ἐπιζητεῖν δεῖ τὴν ἀκρίβειαν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς
μεθόδους τὰς καταγινομένας περὶ αὐτά. ἵνα καὶ ἀπ' αὐτῶν οἰκείως ἑκάστῃ 45
ἡ τοῦ ἀκριβοῦς ἀπαιτήσει ἀπόδοσις. εὑρίσκομεν γὰρ πολλαχοῦ διαφόρους
μεθόδους καταγινομένας περὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν
σκοπόν, ἀλλὰ τὴν μὲν κατὰ τήνδε, τὴν δὲ κατὰ τήνδε τὴν πραγμα-. ὡς
δεῖν οἰκείως τῇ προθέσει καὶ τὸ ἀκριβὲς παρ' αὐτῶν ἀπολαβεῖν. παρά-
δειγμα τοῦ λόγου τέκτων καὶ γεωμέτρης. περὶ ζήτησιν ἄμφω τῆς ὀρθῆς
γωνίας καταγινόμενοι. ὀρθὴ δὲ γωνία ἐστὶν ἡ ἀποτελουμένη, ὅταν εὐθεῖα
ἐπ' εὐθείας σταθῇ κατὰ κάθετον, ὡς ποιεῖν ἴσας τὰς ἐφεξῆς γωνίας. ὁ 50

21 rhesis usque ad γὰρ ταληθοῦς (p. 1098a31) a 24 αὐτὸ B: αὐτὸν a 29 αὐτῶν B: ...

μὲν οὖν τέκτων ζητεῖ τὴν ὀρθήν, ὡς ὀρθῶς ἐφαρμόσαι τὰ ξύλα πρὸς ἄ
ὡς ὁ οἰκοδόμος ὥστε στῆσαι κίονα ὄρθιον τῷ λεγομένῳ ἄλφα
πρὸς τὴν ὀρθωσιν ἑκάτερος χρώμενος. τὸ δὲ ἄλφα τριγώνου ἐστ
γώνιον, οὗ τὴν ὀρθὴν γωνίαν τῷ ἀνισταμένῳ ξύλῳ εἴτε λίθῳ ἐφαρ
καὶ πρὸς αὐτὴν αὐτὰ ἀπευθύνοντες ὀρθά τε ποιήσουσιν ἱστασθαι κα
τὴ στάσει διὰ τὴν ὀρθότητα γίνεσθαι. | ἀλλ' οὗτοι μὲν τοῦτο ὡς
καὶ οἰκοδόμος ποιήσουσιν. ὥσπερ καὶ ἡ κάθετος ἐν χρήσει τῷ
γίνεται κατ' ὀρθὰς γωνίας πρὸς τὸ τοῦ παντὸς μέσον διὰ τῆς
τὸ ἔργον ὑπόκειται καὶ τὸν τοῖχον ἀνιστῶντι ὀρθόν τε καὶ ἀπαρ
καὶ τούτοις μὲν ἕως μεχρι τοσούτου ἡ περὶ τὴν ὀρθὴν γωνίαν
ὡς μηδὲν πλεῖον ἐπιζητοῦσιν αὐτῆς ἢ ὅσον πρὸς τὸ ἔργον αὐτοῖς
λεται, ὁ δὲ γεωμέτρης τήν τε οὐσίαν καὶ ποιότητα τῆς ὀρθῆς
τί τέ ἐστιν ἐξεταζων καὶ τίνα ἔχει διαφορὰν πρὸς τὴν ὀξεῖαν καὶ
οὐ γὰρ εἰ συμβάλλεταί τι θεωρεῖ πρὸς ὑλικὸν ἔργον καὶ ἀποτέλεσ
τί ἐστιν ἡ ὀρθὴ καὶ ὁποῖόν ἐστι, τουτέστι τίς ἡ οὐσία αὐτῆς καὶ
γει. δεῖ γὰρ ἐπὶ τοῖς τῶν πραγμάτων οὐσίαις καὶ τὸ ὑπάρχοντ
τυρισκειν καὶ τὰ ἑπόμενα. οὕτω γὰρ ἡ περὶ αὐτῶν τελεία γνῶ
παρέχεται. τοῦτο δ' ἂν τοῖς ἑξῆς γένοιτο καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς γραμ
ἕκαστον γὰρ μέρος τοῦ κατὰ στοιχεῖον λόγου μανθάνοντες οὐ μόν
διὰ διαρρύμεν καὶ ἐν τοῖς τόποις, εἰ τύχοι, καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐξε
ἀλλ' ἐρευνῶμεν καὶ τὰ ἑπόμενα, ὡς οὕτω τελείαν τὴν γνῶσιν
αὐτῶν περιποιησόμενοι. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ γραμμοστοιχ
των γίνεται καὶ ἐπὶ παντῶν ὡσαύτως. τοὺς μὲν οὖν οἰκοδόμους
κανεῖ ἀπιστεῖν τὸ ὀρθὸν περὶ τῆς ὀρθῆς, ὅσον πρὸς αὐτὴν
οὕτως χρῆσθαι, ἀποδιδόναι τὸ ἐρωτώμενον, τοὺς δὲ γεωμέτρας δ
αὐτῆς ἡ ὀρθὴ ἐστι καὶ τῶν ἑπομένων αὐτῇ ἀποδιδόναι τὸ ὀρθὸ
γὰρ τοῦτο καὶ θεωρεῖν ἡ ἐπιστήμη αὐτοῖς ἐπαγγέλλεται.

μ. [illegible] Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις.

Ἐπεὶ παράστασιν τοῦ ὅτι κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην δεῖ ζη
ἀρχὴν τοῦτο τὸ παράδειγμα τὴν ὀρθὴν καὶ ὀρθὰς τὰ τοιαῦτα
ὁ τὰ ποιοῦντα ὑποκείμενόν ὁποιονοῦν πέφυκε ζητεῖσθαι ἡ κατ
τῶν ὑποκειμένων ὁποιονοῦν, οὐ περὶ αὐτὸ καταγινόμενον. πρὸς τὸ
τὸν περὶ αὐτῶν ὡς ὄντων οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ποιεῖν, εἶτα κ
λέγει δὲ ἐν παρενθέσει ὅτι καὶ ὅλα εἰς πλείω αὐτὰ εἴδεσιν
ματα. ὅπως μὲν οὖν ἡ τὸ παράδειγμα τῶν ἔργων τούτων
τὸ γὰρ πρακτὸν καὶ ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις τὴν ἀπόδειξιν περὶ αὐ
ὑπάρχειν. [illegible] ἐπιδείκνυται ταῦτα δι' ὧν συστήσεται τὸ
ἀρχὴν οὕτως τοῦ τε ὑποκειμένου ὑποίου καὶ τοῖς περὶ αὐ

[illegible]

σαις μεθόδους, πλείω ἔσται τῶν ἔργων τὰ πάρεργα. διὸ ταῦτα καταλι- 19v
πόντας μεταβατέον ἐφ' ἕτερον τοῖς εἰρημένοις ἀκόλουθον.

p. 1098a33 Οὐκ ἀπαιτητέον δὲ οὐδὲ τὴν αἰτίαν.

Ἐπεὶ τὰ μέρη τοῦ ὅρου τῆς εὐδαιμονίας συναγόμενα οὐδαμῆ αἰτίαν
εἴληχε, δι' ἣν ὑπάρχει ἐκείνων ἕκαστον τῇ εὐδαιμονίᾳ, οὐδὲ διά τί μέρος τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐστιν, ὡς εἶναι ταῦτα δι' ἀποδεικτικῆς ἐπιστήμης συναγόμενα καὶ συνιστάμενα ἐκ τῶν προτέρων καὶ αἰτίων τοῦ συμπεράσματος, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν δοκούντων ἢ τοῖς πολλοῖς ἢ τοῖς σοφοῖς ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων συνήχθη τὰ πρότερα. αἱ δὲ τοιαῦται δείξεις τοῦ ὅτι οὐ τοῦ διότι εἰσίν, ὡς τὸ πρᾶγμα δεικνύουσαι μόνον ὅτι ἔστιν. οὐχὶ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδιδοῦσαι δι' ἣν ἐστιν. διὰ τοῦτο νῦν ταῦτα προστέθηκεν, ὡς οὐ πάντα δεῖ ἀπαιτεῖν ἐπιστημονικῶς δείκνυσθαι καὶ διὰ τῆς κυρίως αἰτίας. πᾶσα μὲν γὰρ δεῖξις συλλογιστικὸν ἔχει μέσον ὅρον τινά, ὃς αἰτία ἐστίν, οὐχ ἅπας δὲ συλλογισμὸς αἰτίαν ἔχει τοῦ πράγματος μέσην λαμβανομένην. ἀλλ' εἰσὶν οἳ καὶ μόνου τοῦ συμπεράσματος αἰτίαν παραλαμβάνουσιν, οὐδὲ πάντες ἐκ ⟨τῶν⟩ προτέρων ἀλλ' εἰσὶν οἳ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων δεικνύουσιν, οἳ καὶ οὐ τοῦ διότι ἀλλὰ τοῦ ὅτι λέγονται, ὡς τὸ εἶναι τόδε τῷδε δεικνύοντες μόνον. ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ διά τί, οἷον ὁ μὲν διὰ τοῦ σφαιρικοῦ τῆς σελήνης τοὺς διαφόρους σχηματισμοὺς τῶν φωτισμάτων δεικνύων διὰ τῆς αἰτίας δείκνυσι τοῦ πράγματος καὶ τοῦ διὰ τί λέγεται, ὁ δὲ διὰ τῶν φωτισμῶν τὸ σφαιρικὸν ἐκ τοῦ αἰτιατοῦ τὸ αἴτιον δείκνυσι καὶ τοῦ ὅτι λέγεται. καὶ ὁ ἐκ τοῦ πυρὸς δεικνύων εἶναι καπνὸν ἐκ τοῦ αἰτίου τὸ αἰτιατὸν δείκνυσι (καὶ κυρίως αὕτη ἀπόδειξις ἐστιν· ὁ δὲ ἐκ τοῦ καπνοῦ τὸ εἶναι τὸ πῦρ ἐκ τοῦ αἰτιατοῦ τὸ αἴτιον (καὶ τεκμηριώδης ἡ ἀπόδειξις καὶ τοῦ ὅτι λέγεται). τοιγαροῦν ἐπεὶ οὐ δυνατὸν ἐπὶ πάντων αἰτία πρὸς τὰς ἀποδείξεις παραλαμβάνεσθαι οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος ἀλλὰ καὶ τοῦ πράγματος, ἀλλ' ἔστι πολλὰ μὴ ἔχειν αἰτίας τοιαύτας δυνάμενα, ἀναγκαῖον ἐν τούτοις ἀρκεῖσθαι, εἰ μόνου τοῦ συμπεράσματος ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ πράγματος ἀποδιδοίη τις αἴτια. ἀλλὰ καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν παρ' αὐταῖς ἐκείναις ὧν ἀρχαί εἰσι, τὸ ὅτι μόνον δεχόμεναι, ἱκανὸν τοῦτο πρὸς ἑαυτῶν παράστασιν ἔχουσιν. οὐδεὶς οὖν ἀλόγως ζητήσει τὸν γεωμέτρην, διὰ τί τὸ σημεῖον ἀμερὲς ἢ ἐφ' ἓν διαστατὸν ἡ γραμμὴ ἤ τι τοιοῦτον.

p. 1098b2 Τὸ δ' ὅτι πρῶτον καὶ ἀρχή.

Τοῦτο κατασκευαστικὸν τοῦ τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν μὴ ἔχειν τὸ διά τί † παρ' αὐτοῦ. πρῶτον γὰρ καὶ ἀρχὴ τὸ ὅτι ἐστίν. ἤγουν ἐν τοῖς

1. 2 καταλιπόντας B: καταλιπόντες a 3 rhesis usque ad περὶ τὰς ἀρχάς (p. 1098b2) a
12 ἐπιστημονικῶς ὡς δείκνυσθαι a 15 αἰτίαν a: αἰτίας B 16 τῶν a: om. B
18 διατὶ B: διότι a 20 διατὶ B: διότι a 21 δείκνυσι καὶ τοῦ ὅτι — τὸ αἴτιον (24) bis B 25 αἰτία B: αἴτιον a 29 αἰτία B: αἰτίαν a 35 διὰ τί B: διότι a

πρώτοις καὶ ταῖς ἀρχαῖς τὸ ὅτι ἐστὶ παραλαμβανόμενον τοῦ διότι
ἵνα μὴ ἐπ' ἄπειρον ἀνάγοις τὸ εἶναι ἐπιστήμην ἀνέλωμεν. πρώτων
μὴ οὐσῶν. ἐν γὰρ | τῷ ἀπείρῳ κατὰ τὸ ἄκρον πῶς ἂν εὑρεθείη τὸ
τον· ἔλαβε δὲ τὰς ἀρχὰς εἰς μέσον, ἵν' ἐκ τούτων πιστώσηται τὸ
ἐπὶ πάντων τὸ διότι ζητεῖν. ἀλλ' εἶναί τινα ἐν οἷς οὐδεμίαν αἰτ
τοῦντες οὔτε τοῦ πράγματος οὔτε τοῦ συμπεράσματος αὐτόθεν
ἑτέρας χωρὶς ταῦτα παραλαμβάνομεν. εἶτ' ἐπεὶ καὶ ⟨ἐν⟩ ταῖς ἀρχαῖ
λάκις ἀδηλία εὑρίσκεται καὶ δεῖ λόγων τινῶν εἰς σαφῆ αὐτῶν γνῶσι
ραδίδωσι καὶ τρόπους καθ' οὓς ἡμῖν ἡ περὶ αὐτῶν γνῶσις σαφὴς
γίνεται.

p. 1098b3 Ἐὰν δ' ἀρχῶν κτλ. = ἐὰν δὲ ἀπαγωγή.

Ἐπεὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιστητῶν οὐ δι' ἀποδείξεως εἶπε γνωσ
ὀρθὸν τὸ ἀπορῆσαι περὶ αὐτῶν καθάπερ τινὸς ἐρωτῶντος. κα
τούτους γνώσεσθαι καὶ ἐπιστήσεσθαι ἀγνώστους οὔσας καὶ μὴ ὑπ
μένας ἐπιστήμας· συμβήσεται γὰρ διὰ τῶν ἀδήλων ὅλα τὰ ἄδηλα γίν
παραδίδωσι τοὺς τρόπους, δι' ὧν ἡμῖν ἡ γνῶσις τῶν ἀρχῶν περι
ἄλλους παρὰ τὴν ἐπιστήμην οντας. ἐπαγωγὴ μὲν θεωροῦνται ὡς
τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἴσα, καὶ ἐὰν ἴσοις ἴσα προστεθῇ,
ἔστιν. ὁ μὲν τῶν περὶ τοῦτων ἀμφίβολον ἀποδείκνυσι μὴ οὖσ
πιστώσεως· ὁ δὲ τὰς ἐπαγωγὰς ἀριθμοὺς καὶ μεγέθη προσλαμβ
καὶ ἄλλα ὅσα μεταβάλλοντα ὑπάρχει. εἰ γάρ τις τὰς ἐν μέτρῳ ὑπ
ἀδήλου ὄντος ἐν μέτρῳ ὑπάρχειν ἀποδείκνυσι, διὰ πλειόνων ἐπάγ
πραγμάτων ἀδήλων ὄντων καὶ τὰ ἴσα τοῖς αὐτοῖς· διὰ πλειόνων ἐπάγ
τὰ τρία τοῖς τρισὶ καὶ τὰ τέσσαρα τοῖς αὐτοῖς. ταῦτα μὲν ἐπ
χωρήσαντα πολλῶν ὡς ἐπὶ τὰς ἐσχάτων τῶν πρώτων ἐπάγεται
χωρίου ἐπιστήμας. ὅταν μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν περιφέρειαν, περὶ δὲ τὴν
τητα, ὑφαιρεῖ τὴν ψυχρότητα, γῆς τὴν ἐρράστητα, εἰδικῷ δὲ ὡς ἐπὶ
πῶς γὰρ ἂν τις ἐπὶ τὰς ἐσχάτας τῶν ἐπιστημῶν ἢ ἐπὶ τὰς πρ
ταῦτα καὶ οὕτως ἐν τούτοις ἐπὶ τὰς πράξεις; ἐπὶ μὲν γὰρ τὰ
σκομεν τὰ ὠφέλιμα, ὁ ἐπὶ μαθημάτων ἐπαγωγὸς γίνεται. ἐὰν γὰρ τ
λακις πειραν λαβεῖν τῆσδε τῆς τροφῆς ἢ τοῦδε τοῦ φαρμάκου τὸ ὠ
τοῦτο ἢ βλαβερὸν εἶναι πιστευθείη.

p. 1098b4 Μετιέναι δὲ πειρατέον ἑκάστας ἢ πεφυκασι.

Τὸν τῆς εὐδαιμονίας ὅρον εὑρεῖν σπουδάζων οὐ μάτην εἰς μέσ
τῶν ὁρῶν παρεισενηνοχεν ἀλλὰ καὶ λίαν εἰκότως καὶ προσ

b ὄντα ἀπ' ἀρχῶν B 11 δ' ἀρχῶν Ba et Arist

ἀρχὴ γὰρ καὶ ὅρος. καὶ διὰ τοῦτο καὶ περὶ αὐτοῦ οὐ τὸ διότι ἀπαιτητέον, 20
ἀλλ' ἱκανὸν τὸ ὅτι κατὰ τρόπον ἀποδιδόμενον. ἐπεὶ καὶ παρὰ ταῖς ἐπι-
στήμαις ἐν ταῖς ἀρχαῖς οὐκ ἀξιώματα μόνον καὶ αἰτήματα ἀλλὰ καὶ ὅροι
τάττονται, ὡς ἐν γεωμετρίᾳ σημεῖον εἶναί φαμεν οὗ μέρος οὐθὲν καὶ γραμ-
μὴν μῆκος ἀπλατὲς καὶ ἐξῆς τὰ λοιπά, καὶ οὐδαμῇ τὸ διότι περὶ αὐτῶν
οὔτε ζητεῖται οὔτ' ἀποδίδοται. κἂν τις αὐτὰ λόγος πιστοῖ, τοῦ ὅτι οὕτος
οὐ τοῦ διότι ἐστίν, οἷον ὡς ὅταν λαβόντες ὅτι πᾶν τὸ περατοῦν τοῦ περα-
τουμένου λείπεται μιᾷ διαστάσει καὶ ὅτι σῶμα τριχῇ διαστατὸν ὂν ὑπὸ
τῆς ἐπιφανείας περατοῦται. διὸ καὶ διχῇ διαστατὸν ἡ ἐπιφάνεια. ἐπὶ δὲ τῆς
στιγμῆς τῷ φάναι, κατορθοῦν τὸ σωματικὸν μῆκος καὶ πλάτος μόνον
ἔχουσα, ἡ δὲ γραμμὴ μῆκος μόνον. ὡς παραλόντα τὴν ἐπιφάνειαν, ὡς
οὖσαν καὶ τὸ σημεῖον φάναι τὸ καὶ ὅπερ. ἐπεὶ τὸ μοναχῇ διεστηκὸς
περατοῖ. καὶ ὅρα ὅτι ἐπ' οὐδενὸς τὸ διότι ἀλλὰ τὸ ὅτι ἁπλῶς ἀποδίδοται.
καὶ ἔστι τόπος οὗτος ἔκθεσις τῆς τῶν ἀρχῶν βεβαιώσεως παρὰ τοῖς ἐμφα-
νέσιν τρεῖς. ἤγουν τὴν ἐπαγωγὴν τὴν αἴσθησιν τὸν ἐνθυμόν. ἐπεὶ καὶ
διὰ συλλογισμοῦ ἔστι ποτὲ ὅρον συστήσασθαι, ἀρχὴν ὄντα ἀποδείξεως, ὅτι ὁ
ὁρισμός ἐστι τοῦ ὁρισμοῦ. ἀλλ' οὐ διότι δεικνύοντας οἷον ὡς ἐπὶ δυεῖν
ἐναντίων ὁμογενῶν εἴ τις θατέρου λήψιτο τῶν ἐναντίων τόνδε τὸν ὁρισμὸν
ὄντα, δεῖξαι τὸν ἕτερον τοῦ ἐναντίου ὑπάρχοντα. ὡς ἐπὶ λευκοῦ καὶ μέ-
λανος· εἰ γὰρ τὸ λευκὸν χρῶμα διακριτικὸν ὄψεως, ἔσται τὸ μέλαν χρῶμα
συγκριτικὸν ὄψεως. ἀλλὰ καὶ κατὰ μέρος ἄν τις τὰ συνιστῶντα τὸν ὁρισμὸν
κατασκευάζων δείξῃ ὅλον αὐτὸν τῷ ὑποκειμένῳ ὑπάρχοντα, οὐ μὴν τὸ διότι
ἐπ' οὐδενός, ἀλλὰ τὸ ὅτι ἀποδώσει· ὃ καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης ἐποίησε,
τι ἔστιν ἡ εὐδαιμονία ἀποδιδούς. ψυχῆς γὰρ αὐτὴν ἔδειξε πρῶτον εἶναι
λογικῆς, ἔπειτα οὐ δύναμιν ἀλλ' ἐνέργειαν, εἶτα ἐν βίῳ τελείῳ. καὶ οὕτω
τῶν μερῶν δείξας ἕκαστον, ἐκ τῆς τούτων συνθέσεως τὸν ὅρον ἀπετέλεσε.
ἐπεὶ δὲ κατὰ διαφόρους τρόπους ἡ τῶν ἀρχῶν γνῶσις ἡμῖν παρέσπασται.
διὰ τοῦτό φησιν ὅτι πειρατέον ἑκάστας κατὰ τὸν τρόπον ἐκεῖνον μετέρχεσθαι
καθ' ὃν παρώκασιν εἰς γνῶσιν ἡμῖν ἔρχεσθαι. καὶ ἐπιδεικτέον σπουδήν,
ὅπως παραδοθῶσι καλῶς, ἤγουν κατὰ τὸν οἰκεῖον ἑκάστῃ τρόπον. προτρεπό-
μενος δὲ εἰσέτι πλέον πρὸς τὴν κατάληψιν τῶν ἀρχῶν, προστίθησι δοκεῖ
γὰρ πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή, ὥσπερ τινὲς προ-
βαλλομένου τὸ βραχὺ κατὰ μέγεθος τῆς ἀρχῆς ἐν ταῖς λέξεσι καὶ θαυμά-
ζοντος. εἰ βραχεῖα οὖσα μεγάλα ἐν τοῖς θεωρήμασι δύναται, ταῦτα ἐπι-
φέρει. μὴ γὰρ ὄρα, φησί, τὸ βραχὺ τῆς ἀρχῆς ἐν ταῖς λέξεσιν ἀλλὰ τὸ
κατὰ δύναμιν ὑπερβάλλον. τὸ γὰρ πᾶν τῆς θεωρίας ταῖς ἀποδείξεσι συμ-
μεμέρισται, ὡς τὸ μὲν πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ προτεῖναι αὐτῇ, τὸ δὲ λοιπὸν
τοῖς συλλογισμοῖς καὶ ταῖς ἀποδείξεσιν, ὡς καὶ τὰς ἀρχὰς σὺν ταῖς ἀπο-
δείξεσι φανερὰ καθιστᾶν τὰ ζητούμενα, ὅτι γε καὶ αἱ ἀποδείξεις ἐκ τῶν

1 καὶ διά a: ἢ διά B 2 τρόπον B: τρόπου a 4 οὐθὲν B: οὐδὲν a 17 δεικνύον-
τας a δυεῖν B: δυοῖν a 21 κατὰ μέρος ἄν τις scripsi cum Vat. 1022: κατὰ μέρος
ὄντες τοὺς B: καὶ τὰ μέρη τις τὰ a 22 κατασκευάζων a: κατασκευάζῃ B δείξῃ B:
δείξει a 28 ἑκάστας a: ἑκάστοις B 32 ἢ τὸ Ba et Arist. Ha: ἡ Arist. vulg.
ἡ B: om. a 39 φανερὰ B: φανερὰς a

ἀρχὴν ὁρμώμεναι τὸ οἰκεῖον ἐνεργοῦσιν. ὡς ἐοικέναι τὰς μὲν ἀρχὰ
ἀθλητὰς καὶ τῷ ὅθεν τῷ ἀγῶνι ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἤγουν τ
τικῷ αὐτῷ, τοὺς δὲ ἀπολείξεις τοῖς ἀγωνιζομένοις. καὶ ὁ Πλάτων
ἀπεικάσει.

5 a 16. 1098b9 Σκεπτέον δὲ περὶ αὐτῆς οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπερασ

Ἐκ τοῦ λέγειν περὶ τοῦ τῆς εὐδαιμονίας ὁρισμοῦ μεταβὰς εἰς τ
λοιπὸν περὶ τῶν ἀρχῶν κάτεισιν εἰς τὴν ἀρχήν, ἣν αὐτὸς ἔθετο τ
ψυχῆς συστατικόν, ἐπεὶ δὲ συλλογισάμενος διὰ πολλῶν συνήγαγεν σ
ὅτι οὐ τὸ ὁποτι ἀποδίδους. φησὶν οὖν ὅτι σκεπτέον περὶ αὐτῆς εἰ ὁ
10 ὅρος τῆς εὐδαιμονίας ὁ ἀποδοθεὶς οὐ μόνον ἐκ τοῦ συμπεράσματος,
ἡ ἀρχὴ καὶ ὁ ὅρος ἐστί, καὶ ἐξ ὧν ὁ ὅρος, τοιοῦτόν ἐκ τῶν πρ
ἐξ ὧν ἡ περὶ αὐτοῦ θεωρία συντίθεται, ἀλλὰ πρὸς πλεῖω πληροφο
συστατέον καὶ ἐκ τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς παρά τε τῶν φιλοσόφ
ἄλλων πολλῶν, ἵνα πάντων ἀλλήλοις συμφωνούντων, τῆς τε κατὰ
15 γικὴν θεωρίαν ἀκολουθίας καὶ τῶν ἃ φασι πάντες περὶ αὐτῆς, εἴ
ὡς ἀληθεύει ἡ περὶ αὐτῆς ἀπόδοσις. ὁ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τὸ ἀληθέ
ἡ ὕπαρξις ἐν τῷ πράγματι. ὅταν οὖν τὰ ὑπάρχοντα τῷ πράγματι
τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις, δῆλον ἂν εἴη ὅτι ἀληθὴς ὁ λόγος ἐστίν.
καὶ ὅταν ψευδὴς ὁ λόγος ᾖ, ταχέως ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐλέγχετ
20 πραγμάτων μὴ συμφωνούντων τοῖς λεγομένοις.

[1098b12 Νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ.

Ἐπεὶ ψυχῆς ἐνέργειαν κατ᾽ ἀρετὴν τὴν εὐδαιμονίαν ὡρίσατ
τοῦτο τὸ ψυχῆς εἶναι ἐνέργειαν ὡς καλῶς εἰλημμένον νῦν παρ
ὁμολογούμενον λαβὼν ἐκ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων τὸ εἰς τρία δια
25 τὰ παρ᾽ ἡμῖν ἀγαθὰ εἰς τὰ τῆς ψυχῆς, εἰς τὰ τοῦ σώματος, εἰς τὸ
καὶ κυριώτατον λέγεσθαι τὰ περὶ ψυχὴν τῶν λοιπῶν καὶ φασιν
εἰ γὰρ ἡ ψυχὴ κρεῖττον σώματος καὶ τῶν ἐξωθεν, ἐξ ἀνάγκης
αὐτῆς ἀγαθὰ κυριώτερα καὶ μᾶλλον τῶν σωματικῶν καὶ τῶν
τὰς δὲ πράξεις καὶ τὰς ψυχικὰς ἐνεργείας οὔτε τοῦ σώματος ἐστιν
30 πάντων τῶν ἐκτὸς, οὐκ ὁμολογεῖσθαι ταύτας εἶναι περὶ ψυχήν. κ
συναχθήσεσθαι ἐκ τῆς τῶν συνεστώτων ὁρισμοῦ, τῶν ψυχῶν σ
λῶν τὴν εὐδαιμονίαν· ὡς εἶναι τὸν συλλογισμὸν τοιοῦτον· οἱ ἀγαθ
ἕξεις καὶ ἐνέργειαι ὑπὸ τὰς ἁπλῶς πράξεις καὶ ἐνεργείας ἀναγονται·
πράξεις καὶ ἐνέργειαι τῆς ψυχῆς εἰσιν· αἱ ἀγαθαὶ ἄρα πράξεις καὶ ἐ
35 τῆς ψυχῆς εἰσιν· καλῶς ἄρα εἴληπται ὅτι ψυχῆς ἐνέργεια ἡ εὐ
ἐστίν.

4 Πλάτωνι? 5 δὲ Ba ut Arist. cod. Kb: δὴ Arist. vulg. rhesi
ἀγαθὲς (p. 1098b12) a 21 rhesis usque ad τῶν φ
p. 1098b18) a 25 εἰς τὰ τῆς ψυχῆς — μάλιστα ἀγαθὰ (26) B: om. a
28 B: om. a

p. 1098b18 Ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινές. 20

Καλῶς μὲν οὖν, φησίν, εἴρηται ὅτι τῆς ψυχῆς εἰσιν αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις καὶ οὔτε τοῖς σωματικοῖς οὔτε τοῖς ἐκτὸς συντέτακται· οὐ μόνον δ' ἐκεῖνο ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀρθῶς, ὅτι τὸ τέλος πράξεις τινὲς καὶ ἐνέργειαι λέγονται. οὕτω γὰρ καὶ τὸ τέλος εὖ ἂν τῶν περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν καὶ οὔτε τῶν σωματικῶν οὔτε τῶν ἐκτός. εἰ γὰρ ἐνέργειαι καὶ πράξεις τὸ τέλος, πᾶσαι δὲ αἱ πράξεις καὶ ἐνέργειαι τῶν περὶ ψυχήν, τὸ τέλος ἄρα τῶν περὶ ψυχήν ἐστιν ἀγαθῶν. διαφέρει δὲ τοῦτο τοῦ πρὸ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐκείνῳ μὲν τὸ καλῶς εἰρῆσθαι ψυχῆς ἐνέργειαν τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι συνέστησεν, ἐνταῦθα δὲ τὸ ὀρθῶς λεχθῆναι πράξεις εἶναι καὶ ἐνεργείας τὸ τέλος. τὸ δὲ τινὲς προσέθηκεν, ὅτι οὐχ ἁπλῶς πράξεις καὶ ἐνέργειαι τὸ τέλος ἀλλὰ ποιαί, ἤτοι κατ' ἀρετὴν καὶ ἀγαθαί. συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ εὖ ζῆν. ἐκ τῶν φιλοσοφούντων τὸ ῥηθὲν συστησάμενος, συνίστησιν ἔτι τοῦτο καὶ ἐκ κοινοτέρας ὁμολογίας. ἡ δέ ἐστι τὸ εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα, ἃ καὶ ἅμῳρ ἐνεργείας καὶ πράξεις δηλοῖ, αἱ δὴ περὶ ψυχήν εἰσιν, ὡς εἴρηται, ὡς εἶναι καὶ τοῦτο τῷ τῆς εὐδαιμονίας ὁρισμῷ συνῳδόν. τὸ δὲ σχεδὸν τέθειται δι' εὐλάβειαν φιλόσοφον. ἐνδέχεται γὰρ εἶναί τινας μὴ εὐζωίαν καὶ εὐπραξίαν τὴν εὐδαιμονίαν λέγοντας ἀλλ' ἕτερόν τι τῶν ἐναργῶν, οἷον ἡδονὴν ἢ πλοῦτον ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. τέως δ' ἐπεὶ παρὰ τῶν πλείστων εὐζωία τις καὶ εὐπραξία εἴρηται, παιστέον ἂν εἴη τοῖς λόγοις καὶ ῥητέον ζῶντα ἀγαθὴν καὶ πράξεις ἐπαινετὰς τὴν εὐδαιμονίαν ὑπάρχειν.

p. 1098b22 Φαίνεται δὲ καὶ τὰ ἐπιζητούμενα περὶ τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐπιζητούμενα καὶ ὁριζόμενα καλῶς τὰ περὶ εὐδαιμονίαν ζητούμενα. 21
οὕτω δὲ ταῦτα εἶπεν ὡς οὐ πάντων λεγόντων τὸ αὐτό, ἀλλ' ἄλλων μὲν τόδε, ἑτέρων δὲ τόδε. εἰ γὰρ πάντες ἔλεγον τὸ αὐτό, οὐκ ἂν ἦν ἐπιζητούμενον τὸ λεγόμενον ἀλλ' ὁμοφωνούμενον. νῦν δ' ἐπεὶ ὁ μὲν τόδε, ὁ δὲ τόδε, ζητούμενά ἐστι διὰ τὸ πρὸς ἄλληλα διαφέρεσθαι. ὅμως καὶ οὕτως ἔχοντα φαίνεται πάντα τῷ λεχθέντι ὑπάρχοντα, ὡς ὁ λόγος φανεῖ. ἐπεὶ γὰρ τὸ λεχθὲν ἦν τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι ψυχῆς ἐνέργειαν κατ' ἀρετήν, κἂν ἀρετήν τις ἁπλῶς αὐτὴν ἐρεῖ κἂν φρόνησιν καὶ σοφίαν τινὰ κἂν ταῦτα πάντα κἂν τούτων τι μεθ' ἡδονῆς ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς, συνῳδὰ πάντα τῷ λόγῳ. πάντα γὰρ ταῦτα τῆς ψυχῆς καὶ ἀρετὴ ψυχῆς ἕκαστον, ὥστε τῷ λέγοντι λόγῳ ψυχῆς ἐνέργειαν εἶναι κατ' ἀρετὴν τὴν εὐδαιμονίαν πάντα ταῦτα 10

1 rhesis usque ad καὶ εὐπραξία (p. 1098b22) a 2 αἱ B: om. a 9 ἐνέργειαν corr. rubro ex ἐνέργεια B 10 ἐνεργείας a: ἐνέργειαι B 11 ἐνέργειαι B: ἐνέργεια a 15 καὶ (ante ἅμῳρ) B: om. a 21 πράξεις ἐπαινετὰς B: πρᾶξιν ἐπαινετὴν a 23 rhesis usque ad ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς (p. 1098b25) a 31 ἐρεῖ B: ἐρῇ a

ἀπορήματα φανεῖται. πῶς οὖν τελεία μὲν ἕξις, ἡ δὲ κίνησις ἀτε
κίνησις τῆς καὶ ποιητικῆς ἕξεως, ἡ ὑγίεια δὲ ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τῷ
ὑπαιτίῳ ἐνεστὸς χρόνῳ ἐν; εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ εἶναι ἡδεῖαί τε καὶ
ἀπολαυσταὶ αἱ ἕξεις τῶν ὄντων ἑκάστων ἑκάστων, πῶς ἂν οὐχ ἡδεῖαι
ἐπὶ τῷ εὖ εἶναι; ἐπειτα δεικτέον ὅτι. εἰ δὲ καὶ περὶ τὴν ἀρε
ζητούμενα καὶ οὐ περὶ τὰς ἐνεργείας, οὐδὲ ταῦτα ἀναίτια. ἐ
τῶν ταῦτα ἐργαζομένων τὴν μὲν οὐσίαν αὐτῆς οὐ δηλούντων, τὸ περὶ
δ' ἐμφαινόντων ἢ ἐν χρόνῳ ὡς εἰπεῖν ἀπτομένα ἢ πρὸς αὐτὴν ἐπ
τερον ἔχοντα.

10 p. 1098b26 Ἕτεροι δὲ καὶ τὴν ἐκτὸς εὐετηρίαν.

Ταῦτα οὐχ ὡς ἐν τῷ ὁρισμῷ καὶ αὐτὸ παραληφθὲν εἶπεν. ο
κατ' αὐτὸν τῷ λόγῳ οὐκ ἀναιτιώτατα. παραλαμβάνοντες μὲν γὰρ τὰ ἐν
τὴν ψυχὴν αὐτοῖς σε καὶ τὴν ἐκτὸς εὐετηρίαν ὡς τι παραπλήσιον ταύτῃ
μὲν καὶ αὐτῆς ἐνίοτε τῷ εὐδαίμονι ὡς συνεργοῦ πρὸς ἐνεργείας τιν

15 p. 1098b26 Τούτων δὲ τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσι.

Ὧν περὶ εὐδαιμονίαν εἰρημένων τὰ μὲν πολλοὶ καὶ παλαιοὶ
φασι, τὰ δὲ ὀλίγοι καὶ ἐνδόξοι. τοῖς μὲν οὖν ὅτι τὴν παντότητα
σιμον. τοῖς δὲ ὅτι τὸ ἐνδόξον, οὐκ ἀσαφῶς. ὅπερ οὖν ἐστιν οὗτο
δοτέον διαιρετέαν ἁπλῶς ἐστ ὅτις φασιν.

[illegible] Λεκτ[illegible] τὰ πλείστα καταφαύλου.

Ἓν εἰπὼν ὥσπερ ἡδεῖαν τοὺς ἄνδρας, εἰ τοιοῦτον καὶ τοιοῦτο
ν τὰ πολλὰ καταφαύλου χρήματος. ἐν οἷς πρὸς ἐναντίωσιν εἰπ
ταῦτα ἢ τὰ πλείστα ἐπιφέρει.

[illegible] Τοῖς μὲν οὖν ἐναντίωσιν τὴν πάσαν ἀφ[illegible]ν.

Οὐ πᾶν τοῦτο τὴν εὐδαιμονίαν ἀπόντες τοιοῦτο μὲν τῷ
ἐστι πᾶν τοῦτο τὸ λόγῳ, οὐ ἐναντίως ἢ τῇ τῆς εὐδαιμονία
ἀποτελεῖ. τοῦτο γὰρ ἐν ἕξεσιν ἐναντίωσιν ἡ χρῆσις τῆ
καὶ ἐν ἕξει ἡ ἐνεργεία. ἡ μὲν γὰρ χρῆσις καὶ ἐπὶ τῶν
ων. [illegible] ἡ τοιαύτη ἐνέργεια. ἡ δὲ ἕξις καὶ ἐπὶ τῶν
ὁ ἐν τινι θεωρουμένων ποιητικῶν καὶ τοιούτων αὐτὸ. ὧν ἐπιδ

1 ἑαυτοῦ B: ἑαυτῷ a τις a: τῶν B 10 in thesi add. συμπ
11 p. 1098b26 ut codd. Arist. MbOb: συναπαραλαμβάνουσι Arist. vulg.) a
Arist. vulg.: καὶ οἱ παλαιοὶ B rhesis usque ad τοῖς ὅλοις (p. 10
16 εἰσαγμένων bis B 20 ἢ τὰ Ba et Arist. cod. Kb: ἢ καὶ Arist. vulg
ἕξει ἢ ἐνεργεία (p. 1098b33) a 24 πᾶσαν Ba et Arist. codd. H
vulg 30 τελειωθέντων corr. ex τελειωτῶν B: τελειωτῶν a

καὶ τὰ ταῖς τέχναις ὑπουργὰ ὄργανα ἐν κτήσει εἶναι τοῖς ἔχουσι λέγονται. 21r
καὶ δεῖ χρῆσθαι αὐτοῖς πρὸς τὰ δέοντα ὡς μὴ μάτην ἡ τούτων εἴη κτῆσις.
τέχνη δὲ καὶ ἐπιστήμη καὶ ἀρετὴ ἕξεις τῆς ψυχῆς, ἐν αὐτῇ μὲν ὡς ἐν
ὑποκειμένῳ οὖσαι, τελειωτικαὶ δὲ τοῦ ἐν ᾧ εἰσι. καὶ δεῖ κατ' αὐτὰς
ἐνεργεῖν ὡς μὴ μάτην τὰς ἕξεις ἔχοιμεν. ὡς γὰρ θησαυρῷ μὴ φαινο-
μένῳ μάτην ἡ κτῆσις, οὕτω καὶ ἕξει ἀγαθῇ μὴ ἐνεργούσῃ εἴη ἂν τὸ
ὑπάρχειν διακενοῦ.

p. 1098b33 Τὴν μὲν γὰρ ἕξιν ἐνδέχεται μηδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖν. 40

Διαφορὰν ἐν τούτοις παρίστησι τῆς ἕξεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς προβαι-
νούσης ἐνεργείας, ὅτι οὐ μικρά ἐστιν, εἰ τὴν μὲν ἐνδέχεται μηδὲν ἀποτε-
λεῖν ἀγαθὸν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ οὖσαν, ὡς ἐπὶ τοῦ καθεύδοντος τέκτονος
ἢ ἄλλου του τεχνίτου ἢ ἐπιστήμονος ἢ νόσῳ τυχὸν ἢ ἀσχολίᾳ τινὶ
τῆς ἐνεργείας ἐκκοπτομένου. τὴν δ' ἐνέργειαν ἀδύνατον μὴ ἀποτελεῖν τὸ 45
τῇ ἕξει ἁρμόδιον. ὡς οὖν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἕξεων ἔχει καὶ τῶν κατ' αὐτὰς
1v ἐνεργειῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς. πράξει γὰρ ὁ κατ'
αὐτὴν ἐνεργῶν καὶ εὖ πράξει. ἐκ γὰρ ἀγαθῆς ἕξεως ἀγαθαὶ προβαίνουσιν
ἐνέργειαι.

p. 1099a3 Ὥσπερ δὲ Ὀλυμπιάσιν.

Δείκνυσι καὶ ἐκ παραβολῆς τὸ καλῶς ἐνέργειαν εἰρῆσθαι ψυχῆς ἀλλ' 50
οὐχ ἕξιν τὴν εὐδαιμονίαν. ὡς γάρ, φησίν, ἐν τοῖς ἀγῶσι τοῖς γυμνικοῖς
εἰσί τινες ἰσχυρότατοι ἀλλ' οὐ στεφανοῦνται διὰ τοῦτο, εἰ μὴ ἐνεργοῦσι
καὶ ἀγωνίζονται (τῶν γὰρ ἀγωνιζομένων εἰσὶν οἱ στέφανοι), οὕτω κἂν τῷ
βίῳ πολλῶν ἴσως καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ πράττοντες ὀρθῶς καὶ τὰς ἕξεις
ἔργοις ἐπιδεικνύμενοι, ἐάσαν ἐπήβολοι γίνωνται, ἵνα οὕτως εἴπω καὶ
μακαριότητος. αἱ δ' Ὀλυμπιάδες ἀγῶνες ἐν Ἀρκαδίᾳ τελούμενοι Διὶ
Ὀλυμπίῳ.

p. 1099a7 Ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν καθ' αὑτὸν ἡδὺς ἕως τοῦ 21v
τῷ φιλαρέτῳ.

Δείκνυσιν ὅτι τὸ ἔστιν ἡ δύναμις καὶ τὸ ἐστιν. ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ κατὰ
χωρεῖ δύο προβλήματα· καὶ παρίστησι τίνα τὸ ὑπάρχει αὐτῇ καὶ δὶ ὃ τὸ
ὑπάρχει. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὁποῖόν τί ἐστι καὶ διὰ τί ἐστιν. ἃ δείκνυσιν
ὑπάρχειν αὐτῇ, τὸ ἡδιστόν ἐστι καὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ κάλλιστον. τοῦτο

1 ταῖς τέχναις B: τῆς τέχνης a 8 rhesis usque ad καὶ εὖ πράξει (p. 1099a3) a
12 τεχνίτου ἢ a: τεχνίτου καὶ ἢ B 18 δ' ἐν B (et Vat. 1622) δ' a et Arist. rhesis
usque ad ἐπήβολοι γίγνωνται (sic! p. 1099a7) a 23 καὶ ἀγαθῶν B: κἀγαθῶν a
25 αἱ δ' Ὀλυμπιάδες B: οἱ δ' ὀλυμπιάδι a τελούμενοι a: τελούμεναι B 27 rhesin
plenam exhibet usque ad τῷ φιλαρέτῳ (p. 1099a11) a

δὲ κατὰ τὰ παρὰ ἀρχαίων περὶ αὐτῆς ὁριζόμενα. εἴ τι γὰρ ἔλεγεν
εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν, μεθ' ἡδονῆς ἔλεγεν εἶναι ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς· με
μέν. εἰ ὡς μέρος καὶ αὐτὴν τῆς εὐδαιμονίας μετὰ τῶν ἄλλων ἐλάμβ
ἄνευ δὲ ἡδονῆς, εἰ ὡς τι τῶν ἑπομένων τῇ εὐδαιμονίᾳ τὴν ἡδον
οὐ χωρὶς δὲ ἀλλήλων ταυτὶ τὰ ζητούμενα, τὸ ὁποῖόν τί ἐστι κ
τ[illegible] ἀλλ' ἀλλήλοις συναναφαίνονται. τῆς γὰρ αὐτῆς ἀπο[illegible]
ἣν τόδε τῷδε ὑπάρχει, ἅμα καὶ τὸ ὅτι ὑπάρχει τόδε τῷδε καὶ
ὑπάρχει παρίστανεν. ὅτι δὲ συντείνουσιν πρὸς ἀποδειξιν, ἄρχεται
καθολικωτέρου καὶ κοινοτέρου καὶ καταβαίνει ἐπὶ τὸ προ
10 ἑκαστῳ γάρ, φησίν, ἐκεῖνο ἡδὺ ἐστι πρὸς ὃ φυσικόν τινος λέγεται.
λιππος ὁ τοὺς ἵππους φιλῶν καὶ ἡδὺ ὁ ἵππος αὐτῷ, φιλοθέωρο
θέας καὶ ἡδὺ τὸ θέαμα αὐτῷ, φίλοινος καὶ φιλόσοφος ὁ τὴν σο
τὸν οἶνον καὶ ἡδὺ ὁ οἶνος καὶ ἡ σοφία αὐτῷ. καὶ οὕτως ἐκ τῆς
τὸ καθόλου πιστωσάμενος, ἤτοι τὴν τοῦ συλλογισμοῦ μεῖζονα
15 καταντᾷ ἐπὶ τὸ προκείμενον. τὸν αὐτὸν τρόπον φάσκων καὶ τὰ δί
ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν τῷ φιλαρέτῳ. ἐπεὶ γὰρ ὁ φιλάρετος φι
πρὸς τας ἀρετὰς καὶ τας πράξεις κατ' αὐτὰς λέγεται. ἑκαστῳ
πρὸς ἃ φυσικούτος λέγεται, καὶ τῷ φιλαρέτῳ ἄρα ἡδέα αἱ ἀρετ
κατ' αὐτὰς πράξεις. οὕτω καὶ ἄλλους ὁρᾷ ἢ ἀκούῃ τὰ τοιαῦτα π
20 ἡ αὐτὸς ταῦτα ἐνεργῇ. χρεὼς δέει καὶ ὁρῶν μεν καὶ ἀκούων. μα
πράττων. καὶ ἐπεὶ ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ἡ εὐδαιμονία, μεῖ
ὁ εὐδαίμων ἐνεργήσει καὶ ἡσθήσεται αὐτῷ ἡ ψυχὴ ἐφ' οἷς κατ
ἐνεργεῖ.

p. 1099a11 Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μάχεται.

Ἐπεὶ ἡδονὴ κατὰ τὸν ἕνα τρόπον καὶ τὸ ἡδὺ ἑκάστῳ ὑ
ἡδονὴ καὶ τὰ ἡδέα καὶ αὐτὸ ἡδὺ τὸ ὑποκείμενον, οἷον ὁ οἶνος μὲν ἡ
καὶ τὸ κατ' αὐτὸν ἐνεργούμενον καὶ αὐτὸ ἡδύ, καὶ τὸ ὁρᾶν τὸν φ
τας αὐτὸ καὶ τὰ τῆς κρίσεως ἔργα. ἵππος δὲ καὶ θέαμα καὶ
ἡδὺ καὶ αὐτὰ μὲν τὰ ὑποκείμενα ἡδέα, τοῖς πρὸς ταῦτα δὲ φιλοτιμού
πρὸς ταῦτα συντείνουσι τὰ γινόμενα. διαστέλλων οὖν τὰ αὐτὰ
ἡδέα τῶν μὴ τοιούτων τοῦτο φησίν. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ τὰ μ
ἡδέα νομίζουσι καὶ ἐπὶ τούτοις ταῦτα καὶ φαῦλα πρὸς ἄλλα. τ
οἱ μὲν ἐνεργοῦσι. καὶ ὁ δικαίως πέφυκεν, ἢ ὁ μὲν ἐνεργεῖ. ὁ
οἰνόβορος. καὶ ὁ μὲν τὸν γλυκὺν ἡδὺ τὸν πότιμον, ὁ δὲ τὸν αὐστηρὸν
δ εἶναι ὄηλον ὅτι οὐ φύσει ταῦτα ἡδέα, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνους οἱ φιλοῦ
ἐκεῖνα δὲ φύσει ἡδέα, οἷς οἱ ἀληθῶς φιλόκαλοι χαίρουσι. τοιαῦτ
κατ' ἀρετὴν αἱ πράξεις, καν τινες πλανώμενοι πρὸς αὐτὰς ἀπαρε
ὅτι δὲ φύσει ἡδεῖαι, ὄηλον ἐκ τῆς κρίσεως. τοῖς γὰρ ὀρθῶς

καὶ κρίνουσι καὶ λόγῳ ζῶσιν αὗται ἡδεῖαι, τὰ δ' ἄλλως ἡδέα αἰσθήσει τε κρίνονται καὶ αἴσθησιν τέρπουσι. κἀκεῖνα μὲν ὁμονοοῦντας ἀλλήλοις τοὺς ὀρθῶς κρίνοντας ἔχουσι διὰ τὸ φύσει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἐκεῖνοι κρίνουσι, ταῦτα δὲ διαφερομένους πρὸς ἀλλήλους καί που καὶ ἐναντιουμένους διὰ τὸ μὴ φύσει τοιαῦτ' εἶναι ἀλλὰ πρὸς τοὺς κριτὰς τὰ κρινόμενα, οἳ καὶ φαντασίᾳ ἀλόγως κρίνοντες ἄγονται καὶ φέρονται, ὥστ' ἐπεὶ φύσει ἡδεῖαι αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις, καὶ τοῖς φιλαρέτοις εἰσὶ τοιαῦται καὶ καθ' αὑτάς. 21r

p. 1099a15 Οὐδὲν δὴ προσδεῖται τῆς ἡδονῆς.

Ὁ λόγος πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ ἄνευ ἡδονῆς τὴν εὐδαιμονίαν. τὸ γὰρ μὴ ἄνευ ἡδονῆς λέγειν ἐμφαίνει τὴν ἡδονὴν ὥς τι παράρτυμα οὖσαν τῷ εὐδαίμονι. τοῦτο δ' οὐκ ἀληθές, εἴπερ τὸ ἀληθῶς καὶ κατὰ φύσιν ἡδὺ φιλῶν ὁ εὐδαίμων ἅπαν, τοῦτό ἐστι πράττων καὶ μεταχειριζόμενος.

p. 1099a17 Πρὸς τοῖς εἰρημένοις γὰρ οὐδ' ἔστιν ἀγαθός.

Ἔτι τὸ αὐτὸ συνίστησι. τίς γὰρ ἂν ἐρεῖ ἀγαθὸν καὶ εὐδαίμονα τὸν μὴ ταῖς καλαῖς εὐφραινόμενον πράξεσιν, οἷον εἰ δικαιοπραγῶν τις μὴ ἐφήδοιτο ταῖς δικαίαις τῶν πράξεων ἢ ἐλευθερίως πράττων μὴ τούτῳ ἐπευφραίνοιτο; τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν.

p. 1099a21 Εἰ δ' οὕτως, καθ' αὑτὰς εἶεν ἄν.

Συμπεραίνει τὸ εἰρημένον, ὅτι οὐχ ὡς περίαπτον ἡ ἡδονὴ τῇ εὐδαιμονίᾳ ἀλλὰ καθ' αὑτὰς αἱ πράξεις αἱ κατ' αὐτὴν ἡδεῖαί εἰσι. τὰς γὰρ ἐπαινετὰς ἕξεις ἔχων τις καὶ κατ' ἀρετὰς ἐνεργῶν ἥδεται ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις ὡς φιλάρετος ἐπαπολαύων ὥσπερ ὧν φιλεῖ. κἂν ἀνδρείως τις ἐνεργῶν πονῇ καὶ ἀλγῇ, καὶ οὕτως ἐπευφραίνοιτο ταῖς ἀλγήμασι τῇ τοῦ καλοῦ κατορθώσει τῶν ἀλγηδόνων ἐκνικωμένων, κἂν συμβαίνῃ τὸν ἀριστεύοντα καὶ μέχρι θανάτου συναθλοῦντα θάνατον αἱρεῖσθαι ζωῆς ἀλυσιτελῆ προτιμῶντα, ὅταν ὑπὲρ τῶν καλλίστων κινδυνεύῃ. ἐπεὶ τοίνυν τῇ γενομένῃ αὐτῇ τῶν κατ' ἀρετὴν πράξεων συνυπάρχει ἡ ἡδονή, πῶς περίαπτόν ἐστι καὶ οὐ συνουσίωται μᾶλλον καὶ συμπέφυκεν αὐταῖς;

9 rhesis usque ad ἐν ἑαυτῷ (p. 1099a16) a 11 παράρτυμα B: περίαπτον a 12 εἴπερ τὸ ἀληθῶς a: εἴπερ τὸ ἀληθὲς B 14 rhesis usque ad ἐπὶ τῶν ἄλλων (p. 1099a20) a 17 ἐλευθερίως B: ἐλευθέρως a 18 λοιπῶν B: ἄλλων a 19 εἶεν ἂν B: ἂν εἶεν a et Arist. — rhesis usque ad πράξεις ἡδεῖαι (p. 1099a21) a 20 ἡ ἡδονὴ a: ἡ ἡδὺ B 21 κατ' αὐτὴν scripsi: καθ' αὑτὰς B: κατ' αὐτὸ a 22 καὶ B: om. a ἀρετὰς B: ἀρετὴν a 24 οὕτως B: οὗτος a

p. 1099a22 Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀγαθαί τε καὶ καλαί.

Οὐ μόνον ἡδεῖαι, φησί, καὶ' ἑαυτὰς αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις, ἀλλὰ καὶ πάντως αὐταῖς ἐνυπάρχουσαν κεκτημέναι τὴν ἡδονήν. ἀλλὰ καὶ ἀγαθαί εἰσι καὶ καλαί, ὡς καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν συμπληροῦντα [illegible] τοῦ [illegible] αὐτάς.

p. 1099a22 Καὶ μάλιστα τούτων ἕκαστον.

Καν οὕτως τὸ ἄριστον καὶ τοῦτο ὅρον ἀπὸ τοῦ κρίνοντος. [illegible] ὁποῖος γάρ ὢν ὁ κρίνων περὶ αὐτῶν ὁρίσει τοῦ λογισμοῦ τὸ κρ[illegible] καν [illegible] ἡδίστην αὐτῷ καὶ ἄριστα καὶ κάλλιστα αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς [illegible] κρίνουσιν, ὡς καὶ πρότερον εἰρηται. εἰεν ἂν αἱ σπουδαῖαι καὶ τοιαῦται. [illegible] μὴ φρονοῦντι ἐστὶν ὁ σπουδαῖος καὶ διαστροφος ὁ ὁρίσει ὑπὲρ ἡδονῆ[illegible]

p. 1099a24 Ἄριστον ἄρα καὶ κάλλιστον.

Ἐπεὶ τὴν εὐδαιμονίαν κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς ὡρίσ[illegible] δὲ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι καὶ πράξεις ἄριστα καὶ κάλλιστα καὶ [illegible] ἀποφαίνονται, ἐπάγει συμπέρασμα ὅτι ὑπάρχει τῇ εὐδαιμονίᾳ οὐ μ[illegible] ἡδιστον ἀλλὰ καὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ κάλλιστον. καὶ ἰδοὺ πρὸς τῷ [illegible] ἐστιν ἡ εὐδαιμονία ἔχομεν ἤδη καὶ τίνα ὑπάρχει αὐτῇ καὶ διὰ τ[illegible] τῆς προηκούσης αἰτίας τὸ ὑπάρχειν αὐτῇ μαθόντες αὐτά. ὡς ἐν τ[illegible] δ' ἐπιμέμφεται τῷ Δηλιακῷ ἐπιγράμματι. νῆσος δὲ ἡ Δῆλος [illegible] ἦν Ἀπόλλωνος καὶ χρηστήριον, ἐνθα τουτι τὸ ἐπίγραμμα ἐπιγ[illegible] ὁμοίζον ἀπ' ἀλλήλων τὸ κάλλιστον καὶ ἡδιστον καὶ ἄριστον καὶ [illegible] ἀποροῦσιν τῷ δικαιοτάτῳ ὡς ὑπαρχον αὐτῷ, τὸ δὲ τῷ ὠφελιμωτάτῳ, τὸ [illegible] τυγχανειν τοῦ ἐραστοῦ πράγματος. ἐπει οὖν εἶδεξεν οὗτος παντα[illegible] ὁμοῦ ἐνι οὐσῃ πράγματι τῇ εὐδαιμονίᾳ ὑπαρχοντα, φησιν ὡς οὐ διὰ [illegible] ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων, ὡς τὸ κατὰ Δῆλον διαλαμβάνει ἐπίγραμμα, ἀλλ' ὡ[illegible] ἐν ταὐτῷ ὡς ἐν ἑνὶ συνυπάρχοντα. ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα τῇ [illegible] ἀρετὴν ἐνεργείαις. ταύτας δὲ ἢ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην [illegible] φαμεν τὴν εὐδαιμονίαν. ἄριστα μὲν οὖν ὡς ἐν [illegible] οὖσαι αἱ [illegible] τὸ ἄριστον ἔχουσι. μεθ' ἡδονῆς δὲ τοῖς σπουδαίοις αἱρούμεναί τε κα[illegible] [illegible]ρούμεναι τὸ ἥδιστον. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ καλὸν αὐταῖς ὡς ταῖς κακ[illegible] [illegible]σχρῶν. ὡς οὕτως οὐ αἱ κακιαι καὶ αἱ κατ' αὐτας πράξεις. οὕτως [illegible] ται καὶ αἱ κατ' αὐτας πράξεις καλλισται. ἐστι δὲ ἡ εὐδαιμονια ἡ

1 [illegible] B cl. lect. codd. Arist.: γε a [illegible] 4 συμπληροῦντα B: συμπληροῦ[illegible] [illegible]μεν (p. 1099a21) a [illegible] 7 καὶ οὐ κατὰ τὸ πέτιον B: [illegible]

πᾶσαι αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἐνέργειαι, ἤ, εἰ μίαν τις τούτων ἐρεῖ, ἡ ἀρίστη 22r
πασῶν· καὶ εὖ αὕτη ἐν ταῖς καλλίσταις καὶ ἀρίσταις καὶ ἡδίσταις ἐνέρ-
γεια ὑπάρχουσα· αὕτη δ' ἂν εὖ ἡ κατὰ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν καὶ 35
φρόνησιν, ἡ καὶ τὰς ἄλλας συντηροῦσα καὶ συνέχουσα.

5 p. 1099a31 Φαίνεται δ' ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν προσδεομένη.

Εἰ καὶ αὐτὸ τέλος, φησίν, ἡ εὐδαιμονία, ὅμως δεῖταί ποτε τῶν ἐκτὸς
ἀγαθῶν, ἃ οὔτε τῆς ψυχῆς λέγομεν οὔτε τοῦ σώματος ἀλλὰ παρὰ ταῦτα
ἕτερα, οἷον τοὺς συγγενεῖς τοὺς φίλους τὸν πλοῦτον τὰ τοιαῦτα, ἃ καὶ θε- 40
ραπεῖα λέγεται διὰ τὸ ἐκτὸς εἶναι τῆς οὐσίας ἡμῶν, ἧττον καὶ τῆς ψυχῆς
10 καὶ τοῦ σώματος. δεῖται δὲ τούτων οὐ δι' ἑαυτὴν ἀλλὰ διὰ τὰ ὑποκεί-
μενα πράγματα. περὶ ἃ ὁ πολιτικὸς καταγίνεται καὶ ἃ εὐθετεῖν βούλεται.
μὴ δυνάμενα κατορθοῦσθαι χρημάτων χορηγίας ἐκτός. οὐχ ἥκιστα δ' ἐν
πολλοῖς καὶ φίλοι συμβάλλονται καὶ θεράποντες καὶ οἰκέται. εἰ γὰρ αὐτὴ
δι' ἑαυτὴν ἡ εὐδαιμονία ἐδεῖτο τῶν ἔξωθεν, ἐδόκει ἂν ἄτοπον εἰ τῶν ἑαυ-
15 τῆς χειρόνων ἐδεῖτο· νῦν δὲ τῶν ὑποκειμένων ἕνεκα πραγμάτων, οἷς δεῖ πάντως 15
καὶ χορηγίας τινός, οἷον εἰ δεῖ πόλεμον ἄρασθαι ἢ ναυμαχίαν κρατῆσαι.
δεῖ χρημάτων ἐξ ἀνάγκης.

p. 1099a33 Πολλὰ μὲν γὰρ πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων.

Ἔτι τὸ αὐτὸ συνίστησιν ὅτι ὡς ἐπὶ τῶν τεχνῶν ἔχει μὲν ὁ καθ'
20 ἑκάστην τεχνίτης τὴν ἕξιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἔχει καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ σώματος
ὄργανα, δεῖται δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς ὀργάνων ὑπουργησόντων αὐτῷ πρὸς τὸ
τὴν ὑποκειμένην ὕλην ὅλως μεταχειρίσασθαι· τῶν δὲ ὅλα ἀνευ τῶν τούτων 20
ἐργάσεων. οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς εὐδαιμονίας ἔχει μὲν ὁ σπουδαῖος τὰς ἕξεις
ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ἀρετῶν. ἔχει δὲ καὶ τὸ σῶμα ὑπηρετοῦν δεόντως αὐτῷ
25 ἐν τῷ τὰς ἀγαθὰς ἕξεις κατὰ τὴν ἐνέργειαν προχειρίσασθαι. δεῖται δὲ 25
πολλάκις καὶ τῶν ἐκτὸς ὡς ὀργάνων πρὸς τὰς κατορθώσεις τῶν ἔργων
συμβαλλομένων αὐτῷ, ὧν ἄνευ ἡ ὑποκειμένη ὕλη τὴν ἐργασίαν οὐ παρα-
δέχεται.

p. 1099b2 Ἐνίων δὲ τητώμενοι ῥυπαίνουσι τὸ μακάριον. 22v

30 Οὐ τῶν συντελούντων πρὸς τὴν τῶν ἕξεων προχείρισιν τῷ εὐδαίμονι
τὰ νῦν ἀπαριθμούμενα, ἀλλὰ τῶν οὕτω χρησίμων ὡς μὴ σπιλοῦν αὐτοῦ 5
τὸ μακάριον. δεῖ γὰρ καὶ κάλλους αὐτῷ πρὸς εὐπρέπειαν, φύσει τῶν ἀν-
θρωπίνων ψυχῶν ἐραστῶς ἐχουσῶν πρὸς τὰ τῇ ὁράσει τερπνά, ὡς ἐν-

2 καὶ ἡδίστας B: om. a 5 rhesis usque ad ἀχορήγητον ὄντα (p. 1099a33) a
10 δὲ a: om. B 18 rhesis usque ad πολιτικῆς δυνάμεως (p. 1099b2) a 19 Ἔ
B: ὅτι a 23 ἔχει B: ἕξει a 24 ἔχει B: ἕτι a 29 rhesis usque ad ὄντες
τεθνᾶσιν (p. 1099b6) a 30 πρ[illegible]

τεθὲν τὰ μέγιστα συμβάλλεσθαι καὶ τοῦτο τῷ πολιτικῷ πρὸς τὸ ὑπ
αὐτῷ τοὺς πολίτας, τῷ ἐπιτρέπειν τῆς ὥρας ἕπεσθαι ἕκαστον αὐτοῦ
ζομένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ εὐκλεῶς τοῦ γένους διακεῖσθαι τυγχανῶ
ἴσμεν. ὡς πρὸς τὸ εὐσκλεῶς κατεσκευασμένως. ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ
παῖδας ἔχειν εὖ μὲν ἔχοντας ψυχῆς, εὖ δὲ σώματος. τάχα δὲ καὶ
οἴδαμεν τῷ τοιούτους τεκόντι. καὶ ἔστιν αὐτῷ ἡ εὐτεκνία καὶ δόξη
καὶ τῆς τῶν πολιτῶν εὐνοίας αὐξητική. ταῦτα πάντα παρόντα μὲν
τὴν τιμὴν καὶ τὴν μακαριότητα τῷ εὐδαίμονι· εἰ δέ τινος τούτων λε
σπίλος αὐτῷ προσγίνεται. εἰ γὰρ τὴν ἰδέαν παναισχὴς εἴη, ὑσσο
τοῖς ἁπαντῶσι δοκεῖ καὶ ἀπιστηθείη ἂν ὁ τὴν ἰδέαν δυσειδὴς τοῖ
τως ἰδοῦσιν ὅτι τὴν ψυχὴν ἀγαθὸς ἐστιν, ὥσπερ σημεῖόν χρωμένω
ἀφανοῦς τῇ ἐξωθεν ἐπιφανείᾳ. κἂν δυσγενὴς εἴη, ἔχοι τι μωμητ
προλαβούσης δυσκλείας τὴν παροῦσαν ἀνακοπτούσης ἢ καὶ μέλ
εὐκλειαν. ἀναφερόντων τῶν πολιτῶν τὰ ὕστερα καλὰ πρὸς τὰ προ
τοῦ γένους αἰσχρά, ἐπεὶ καὶ φύσει τὸ πλῆθος φιλόψογον. κἀν ἀτεκν
πρὸς ὀνειδισμὸν καὶ τοῦτο αὐτῷ ἐστι καιρίου. ὀνειδοῦς μὲν οὖν φ
τὸ ἄτεκνον αἴτιον. εἰ δὲ εἶεν μὲν παῖδες, φαῦλοι δὲ καὶ τῷ κακῷ
χοντες, μεῖζον τὸ ὄνειδος τῷ πατρί. εἰ δὲ καὶ ἀγαθοὶ ὄντες τεθ
μῶμον μὲν οὐ προστρίβουσι τῷ εὐδαίμονι μὴ αἰτίῳ γεγονότι τῆς ἠ
λύπην δὲ οὐ σμικράν, ὅτι παῖδας ἀγαθοὺς ἀπολώλεκε. κἀντεῦθεν ἡ
τῆς εὐδαιμονίας ἀνακοπτεται. γένοιτο αὐτῷ ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἐναργῶν
γόνων.

p. 1099b6 Καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἔοικε προσδεῖσθαι (ἕως
δὲ τὴν ἀρετήν.

Ἕτερόν τι περὶ τῆς εὐδαιμονίας ζητεῖ. πόθεν ἡμῖν παρεγένετο
χαρ οὐ φυσικῶς ἔσται. λοιπὸν ἡ θεόθεν παρεγένετο ἢ καὶ πρὸ
ἡμῖν καὶ τισὶν ἀπόδοσις ἐπιγένεται. περὶ τούτων
θαμάσιόν συνάπτει τὸν λόγον πρὸς ἑαυτὸν καὶ συναρμό
βάνων μὲν τὰ πρότερα, ἐπιφέρων δὲ τὰ ἑπόμενα. καὶ φησὶν ὅτι, κ
ἡδὺ ἀγαθὸν φαίνεται ἡ εὐδαιμονία προσδεῖσθαι καὶ τῆς ἡδονῆς
ρίας. πλούτου. φίλων καὶ τῶν ἄλλω. ὅπερ δὲ τούτων ἐν τῷ
ξωθεν περιγίνεται, ὡς αὐτὸν εἶναι τὴν αὐτὴν τύχην ἐπιφέρειν. ὁ
τυχίαν τινες τὸ τούτων αἴτιον ἐπιγράφουσιν. ἀναιτίαν ταύτην δὲ
τὴν εὐτυχίαν τῇ εὐδαιμονίᾳ. τοὺς γοῦν ἐπὶ τοῖς ἐκτὸς εὐπαραμυθήτους
νοιαν, ὡς καὶ τὰς αὐτῆς κατορθώσεις τυχηρῶς ἡμῖν περιγίνεσθαι
δ' οἳ τὴν ἀρετὴν εὐδαιμονίαν ᾠήθησαν, ἐπεὶ κατ ἀρετὴν εἰδόν

1 ιέγιστα συμβάλλεσθαι B: συμβάλλεσθαι τὰ μέγιστα a 2 ἐπιτρέπει B: ἐπ

1 [illegible] 1.

αὐτὴν ἐνέργειαν ταὐτὸν τῷ τέλει καὶ [τῷ τέλει] τὸ ἄγον πρὸς αὐτὸ ἡγη- 22
τικόν.

p. 1099b9 Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται.

Τὸ διάφορόν φησι τῆς περὶ εὐδαιμονίας δόξης ἀπορεῖν ποιεῖ πότερον ἀπὸ τῆς κατὰ λόγον μαθήσεως γίνεται ἢ ἐκ τοῦ ἐθίζεσθαι ταῖς κατ' ἀρετὴν ἕξεσιν ἢ καὶ ἄλλως κατ' ἄσκησιν ἐγκαρτερούντων ἡμῶν τοῖς τῶν ἔργων βελτίοσι, κἂν πονῶν δέῃ καὶ θλίβεσθαι, ἢ θεόθεν ἀνθρώποις παρίσχηται ἢ τυχηρῶς περιγίνεται. εἰ γὰρ μαθητὸν ἢ ἐθιστὸν ἢ ἀσκητόν, ἐφ' ἡμῖν ἐστιν καὶ ἐπιστατέον ἡμῖν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ εὖ ζῆν ἡμῖν ται, καὶ μὴ τοῦ εὖ στερούμενοι ἀλλίκως ἔχωμεν τῆς ζωῆς. εἰ δὲ θεῖός ὁ διδοὺς ἐστιν, εὔχεσθαι δεῖ καὶ ἐπιτείνειν ἑαυτοὺς πρὸς τὸ αἴτιον, ὡς ἂν ὁ τὸ εἶναι δοὺς καὶ τὸ εὖ εἶναι χαρίσηται. εἰ δ' ἀμφοτέρων δεῖ πρὸς κτῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ συναιτιωμένων, ἀνάγκη καὶ τὸ ἡμέτερον κατορθοῦντας καὶ τὸν θεὸν ἐπικαλουμένους συλλήπτορα. εἰ δ' ἡ τύχη τὸ αἴτιον, ἐκείνῃ ἐπιτρεπτέον τὸ πᾶν.

p. 1099b11 Εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλο τι.

Ζητήσας τὴν αἰτίαν ὅθεν ἀνθρώποις ἡ εὐδαιμονία προσγίνεται, εὔλογον ἦν φησι δεῖξαι ταύτην παρέχεσθαι. ἅπαν γὰρ ποιητὸν τοῖς ἀνθρώποις ἐκεῖθεν δωρεῖται, πάντων δ' ἐκείνων ἡ εὐδαιμονία τὸ βέλτιστον, πῶς οὐκ ἂν εἴη καὶ τοῦτο ἐκεῖθεν αὐτοῖς, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπερέχει; αὐτὸ γὰρ τὸ εἶναι καὶ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν ἐκεῖθεν αὐτοῖς· τὸ δ' εὖ ταῦτα πόθεν ἄλλοθεν ἢ θεόθεν αὐτοῖς, κρεῖττον ὂν τοῦ ἁπλῶς, καὶ οὐ τὰ ἄλλα εἵνεκα; εἰ γὰρ τὸ εὖ μὴ θεόδοτον, κρεῖττον ὂν τοῦ ἁπλῶς, ἔσται τις αἰτία ἐπέκεινα. ἐξ ἧς τὸ κρεῖττον παρέχεται.

p. 1099b13 Ἀλλὰ ταῦτα βέλτιστος.

Τὸ ζητεῖν, φησίν, ὅθεν ἡ χορηγία τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν, τῶν περὶ προνοίας εἴη ἂν λόγων οἰκειοτέρων καὶ θεολογικῆς θεωρίας ἐχόμενον· ἠθικὴ δὲ ἡ προκειμένη πραγματεία, καὶ ὅσον κατ' αὐτὴν ἱκανὸν τὸ εἰρημένον. εἰ δὲ καὶ μὴ ἁπλῶς θεόθεν ἀνθρώποις παρίσταται, ἀλλ' ἐστιν ὅπως καί τι τῶν ἀπηρτισμένων συναίτιον, οἷον ἀρετὴ ἢ μάθησίς τις ἢ ἄσκησις, ὅμως φαίνεται θειότατόν τι χρῆμα ἡ εὐδαιμονία. τῶν γὰρ ἐκ θεοῦ χορηγουμένων ἡμῖν τὰ μὲν ἁπλῶς ἐκ θεοῦ παρέχονται, μηδὲν συμβαλλομένων ἡμῶν, τὰ δὲ καὶ πονούντων ἡμῶν καὶ προαιρουμένων παρέχεται, τῆς

1 τῷ τέλει (alterum) B: om. a αὐτὸ a: αὐτὴν B 3 rhesis usque ad διὰ τύχην παραγίνεται (p. 1099b11) a 7 δέῃ a: δεῖ B 10 στερούμενοι B: ὑστερούμενοι a 16 rhesis usque ad ὅσῳ βέλτιστον (p. 1099b13) a 18 ταῦτα B: ταὐτὴν a 23 ἕνεκεν a 25 rhesin usque ad καὶ μακάριον (p. 1099b18) a

ἐμπείρας προαιρέσεως καὶ σπουδῆς ὥσπερ συναιτίου τινὸς γινομένης ἡ
τοιαῦτα γὰρ τὰ λεγόμενα ἐφ' ἡμῖν ἀγαθά, ἐν οἷς ἡμεῖς σπουδάζοντες
θεοῦ εὐδοξούμεθα. ἁπλῶς γὰρ οὐδὲν ἀγαθόν, οὗ μὴ ἀρχὴ ἡ κοινὴ
στιν. κατασκευάζει δὲ τὸ θεῖον εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ ἄριστον κα
κάριον ἐκ τοῦ ἄθλου εἶναι τῆς ἀρετῆς. διὰ σπουδῆς γὰρ πολλῆς ἐν
ὁμοίως γινομένῳ τῷ ἀνθρώπῳ, ἄθλον αὐτῷ ἡ εὐδαιμονία παρέχ
πνο δ' ἂν ἀθλοθέτην ὁ σπουδαῖος καὶ τίς αὐτῷ τὸ τοιοῦτον α
δώσει ἢ τὸ πρώτιστον πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ αἴτιον;

p. 1099b18 Εἴη δ' ἂν καὶ πολύκοινον.

Καὶ τοῦτο. φησίν. ὑπάρχει τῇ εὐδαιμονίᾳ, τὸ κοινὸν ἔχειν τὴν κ
τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ τοῖς μὲν ὑπάρξαι δυνατὸν τῶν ἀνθρώπων, τοῖς
ἀλλ' ὅσοι μὴ πρὸς ἀρετὴν βεβλαμμένην ἔχουσι τὴν διανοιαν ἀπὸ
ὑλικῆς περιπτώσεως, μηδ' ἔχει αὐτοὺς ἡ ψυχὴ τι ἐμπόδισμα ἐκ τοῦ
τὸ σῶμα συνδέσμου κατὰ τὴν αὐτῆς φύσιν ἐνεργεῖν. πᾶσι τούτοις δυ
τὴν εὐδαιμονίαν ὑπάρξειν ἐπιμεληθῆναι καὶ σπάσασι τὰ καλά. οὗτος
λόγος πολλὴν προθυμίαν ἐνδεικνυσι πρὸς κτῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ τοῖς μὴ
ῥᾳθύμοις πρὸς τὰ βελτίω, μανθάνουσιν ὡς οὐδενὶ δοκιμένῳ καὶ σ
σπουδάζειν ἄξιόν ἐστι ἡ κτῆσις τοῦ ἀγαθοῦ. ἔστιν δὲ ὡς εἰπεῖν καὶ
τῶν μετὰ τοῦ τι ἐστι ζητουμένων, τοῦ τε εἰ ὑπάρχει τῇ εὐδαιμον
καὶ τοῦ διὰ τί ὑπάρχει. ὑπαρχει γὰρ αὐτῇ καὶ τὸ θεοσδοτον
καὶ τὸ κτᾶσθαι δι' ἀρετῆς καὶ μαθήσεως καὶ ἐπιμελείας καὶ τὸ
αὐτὴν πολύκοινον.

p. 1099b20 Εἰ δ' ἔστιν οὕτω βέλτιον ἢ διὰ τύχην.

Ἀποβάλλεται τὸ αἴτιον τοῦ κατ' ἄνθρωπον εὖ τὴν τύχην ἐπιγρα
εἰ γάρ ἐστι, φησίν, οὕτω βέλτιον εὐδαιμονεῖν, ἤγουν δι' ἀρετὴν ἢ μ
ἢ ἀσκησιν ἤπερ διὰ τύχην, εὔλογον οὕτως ἔχειν (ὅτι καὶ πανταχ
κατὰ φύσιν οὕτως ἔχειν πεφύκασιν, ὡς οἷόν τε καλλιστα ἐχειν). ὡ
ἡ φύσις κατὰ πάντας, οὕτω ταῦτα ποιεῖ ὡς δυνατὸν ἀποβαίνειν
ἴγνωτο καλῶς. ὃ μόνον δ' ἐπὶ τῶν φυσικῶν τοῦτο ἀλλὰ καὶ τῶν
τέχνῃ ἔστιν οὗτω καὶ πᾶσαν αἰτίαν. ὡς πάσης αἰτίας ποιητικῆς ἔρ
τοῦ ἀγαθοῦ. ἐν ᾧ ἀπεργάζεται καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν κάλλιστα κατα
ζούσης αὐτά, καὶ μάλιστα εἰ κατὰ τὴν ἀρίστην αἰτίαν γίνοιτο. ἀρί
αἰτία τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐργαζομένων ἀρετή, ὡς κρείττων καὶ τέχνη
φύσεως. εἰ δ' ἐξ αὐτῆς ἡ εὐδαιμονία κατ' αὐτὴν οὖσα ἐνέργεια

1 συναιτίου B: συναιτίας a 4 τὸ B: om. a 9 rhesis usque ad καὶ ἐπιμελείας (p. 10
10 ὑπάρχει B: ὑπάρχειν a 13 ἔχει B: ἐν a 14 ἐνεργεῖν scripsi: ἐνεργεῖ Ba
Ba 20 διὰ τί B: διότι a 23 rhesis usque ad τὴν ἀρίστην (p. 1099
4 ἀποβάλλεται αἴτιον τοῦ κατὰ ἀνθρωπον, suprascr. γρ. ἀποβάλλεται τὸ αἴτιον B: ἀπορ. τ

εἴη ἂν αὐτή τε ἀριστη ὡς τέχνη τις, καὶ τὸ ἔργον αὐτῆς ἄριστον, εἰ δὲ 23r
καὶ τὴν λογικὴν ψυχὴν ἀρίστην αἰτίαν ἐρεῖ τις, οὐδὲ τοῦτο ἀσύμβατον.
καὶ αὕτη γὰρ κρείττων φύσεως καὶ τέχνης. ἐν πᾶσι δὲ τούτοις οἷς ἐν-
τυγχάνει συμπεράνεται οὐ τὸ ἀναγκαῖον ἀλλὰ τὸ εὔλογον ζητῆσαι, ὡς τῆς 10
ὑποκειμένης ὕλης τὸ ἀναγκαῖον μὴ ἐπιδεχομένης ἀλλὰ τὸ εὔλογον. καὶ
ἱκανὸν τοῦτο δόξειεν ἂν τοῖς μετὰ παιδεύσεως τὰ λεγόμενα κρίνουσι καπὶ
τοσοῦτον ἐπιζητοῦσι τἀκριβὲς ἐφ' ἑκάστου γένους, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγμα-
τος φύσις ἐπιδέχεται.

p. 1099b24 Τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον.

Εἰ μέγιστον καὶ κάλλιστον, φησίν, ἡ εὐδαιμονία, πῶς οὐκ ἂν εἴη
ἡμαρτημένον, αἰτίαν ζητοῦντας αὐτῆς ἐπιτρέψαι αὐτὴν τῷ τῶν αἰτίων χεί- 15
ρονι, τῇ τύχῃ καὶ τῷ αὐτομάτῳ, εἴπερ ὅλως αἴτια δεῖ λέγειν αὐτά, πράγ-
ματα ὡς εἰπεῖν ἀνυπόστατα καὶ ὡς ἐν παρυποστάσει τὸ εἶναι ἔχοντα;

p. 1099b25 Συμφανὲς δέ ἐστι καὶ ἐκ τοῦ λόγου τὸ ζητούμενον.

Τὸν τῆς εὐδαιμονίας ὁρισμὸν ἐκ πολλῶν βεβαιώσας πρότερόν τε καὶ
ὕστερον, χρῆται νῦν ὡς ἀναμφηρίστῳ αὐτῷ καὶ δείκνυσι δι' αὐτοῦ ὡς 30
οὐκ ἔστιν ἡ τύχη τῆς εὐδαιμονίας τὸ αἴτιον. ἐπεὶ γὰρ ψυχῆς ἐνέρ-
γεια κατ' ἀρετὴν ἀποδέδοται, πῶς ἂν ἔξει τύχην αἰτίαν, ἀπὸ ψυχῆς οὖσα
καὶ κατ' ἀρετήν, ἀλλ' οὐ ψυχὴν ἢ ἀρετὴν ἢ καὶ ἀμφότερα; ἡ γὰρ ἐνέρ-
γεια ἐνεργοῦντος ἐνέργεια. τὸ δὲ ἐνεργοῦν τὴν ἐνέργειαν ἐκεῖνό ἐστιν. οὗ ἡ
ἐνέργεια ὑπάρχει· ἐνέργεια. τὸ δὲ ποιά τις προσέθηκε διὰ τὸ δεῖν παρομοίως 23v
εἶναι ἢ καὶ ἀναπόβλητον διὰ βίου παντός. ἐν βίῳ γὰρ εἴρηκε τελείῳ. ὡς τῆς
βεβαιότητός τινος οὔσης ποιότητος, ἣν τὸ ποιά τις προσέθηκε διὰ τὸ ἄριστον
καὶ κάλλιστον καὶ ἥδιστον. ταῦτα γὰρ δεδεικται τῇ εὐδαιμονίᾳ ὑπάρχοντα
κατὰ τὴν τοῦ ὁποῖόν τί ἐστι ζήτησιν μετὰ τὸ ἀναφανῆναι τὸν ὁρισμόν.

p. 1099b27 Τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν τὰ μέν.

Ἐπεὶ τριχῇ τὰ ἀνθρώπινα διήρηται ἀγαθά, εἰς τὰ ψυχῆς εἰς τὰ
σώματος εἰς τὰ ἔξωθεν, πρώτως μὲν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν τὰ τῆς ψυχῆς, 5
δευτέρως δὲ τὰ τοῦ σώματος, ἵνα μή τινος ἐλλείποντος τούτων, ῥυπαίνηται
τὸ μακάριον. τὰ δὲ ἔξωθεν, περὶ ὧν ἱκανῶς εἴπομεν, χρησιμεύει ὡς
ὄργανα.

2 αἰτίαν B: om. a 9 rhesis usque ad πλημμελὲς ἂν εἴη (p. 1099b25) a
14 rhesis usque ad φύσιν ποιά τις (p. 1099b26) a 17 τὸ B: om. a 26 rhesis
usque ad πέφυκεν ὀργανικῶς (p. 1099b28) a

p. 1099b28 Ὁμολογούμενα δὲ ταῦτ' ἂν εἴη καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ

Τῶν κατὰ μέρος λόγων συμφωνῶν εἰναι δι' ὅλου πρὸς τοὺ
μηδαμῇ διαφερόμενον μηδ' ἀνατρεπόμενον τῶν ἀναμφισβητήτων ἔστι
μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἔξει περὶ τῶν λεγομένων τὸ πιστόν. ἐπεὶ οὖν ἡ
Ἀριστοτέλης πολιτικήν τινα τέχνην ἐκτίθεται καὶ περὶ τοῦ ἀνθρ
τινος ὅσα ἐξ ἀρχῆς παραδίδωσι, πρῶτον μὲν ἀπόδειξε τὸ εἰναι
ἔπειτα τὸ τί ἐστι παρέδωκε καὶ τί αὐτῷ ὑπάρχει καὶ διὰ τι. ε
πάντα ἀπὸ τῆς ἡμῶν παραγόντων καὶ οὐ ἀπὸ τοῦ μὲν οὗ. δεῖξαν
τὸ τῆς κατὰ ἀρχὴν ὁρισθῆς καὶ ἀναγκαίου καὶ μαθήσεως. ὅτι γὰρ
πρότερον τὸν οὗτον τῆς ὁρισθῆς καὶ ὅτιλογον τὸ καὶ οὐτὸν ἐπιστῆ
πειθόντας μὲν ἐν τοῖς λυπηροῖς, ἵνα τὸ ἀναγκαῖον τῇ ψυχῇ περι
ἐκκλίνοντας δὲ τὰ κατὰ γεῦσιν καὶ ἁφὴν ἡδὺ τῷ σώματι ὀφόντως.
σῶφρον κτησώμεθα. φυλάττοντας δὲ τὸ καθῆκον ἐν διανομῇ καὶ σ
γαστέν. ἵν' ἐπήβολοι τοῦ δικαίου γενώμεθα. πανταχοῦ δὲ τὸν
ἔχοντες ἐπιστατοῦντα καὶ ἀφορῶντα καὶ διαιτῶντα ἡμῶν ἕκασ
τὴν ὀφειλὴν τιμῶντα σύμφωνα. ὡς τῶν χειρόνων κατασύρεσθαι μ
ὑ. μὴ τὸ φρονοῦν ἡμῖν ὑγιὲς καὶ νηφάλιον, ὡς ἐντεῦθεν ἐν ἕξει γ
τῶν ὁρισθῶν ἀφορμῶν καὶ αὐτὰς διὰ βίου παντὸς. καὶ μάλιστα κα
ἀρετὴν αὐτῶν. ποέως ἐχόντας ἐπὶ τῷ ἐνεργεῖν τὰ καλά· καὶ οὕτ
μὲν ἂν εὐδαίμονες καὶ μακάριοι. ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν οὐκ ἂν πα
γένοιτο, εἰ μὴ θεὸν ἔχοιμεν ἵλεων καὶ συνεπιλαμβανόμενον ἡμῖν τ
ὄρεσιν καὶ ἀσκήσεσιν καὶ ἀφορμῶν καὶ κατορθώσεων. μέχρι τοῦ
περὶ εὐδαιμονίας λόγον ἀναγαγὼν ὁείκνυσι τὰ προσεχῶς εἰρημένα
γούμενα τοῖς ἐν ἀρχῇ, λέγω δὲ τὸ αἰτίαν εἰναι προσεχῆ τῆς εὐδ
τὴν ἀρετήν. πρὸς ὃ καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαν εἰναι τῆς ψ
ἕλεγε γὰρ· ἐπεὶ ἀρχὴ ὁρισθῆς εἰναι τὸ τέλος τῆς πολιτικῆς, ἡ δὲ π
ἀρχὴν ἐχει· καὶ ἔστιν ἀνθρώπου πολὺς τοῦτος ἀνήρ. ἡμῶν ἀ
καὶ πρακτικοὺς τῶν καλῶν. τοῦτο δ' οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ εὐδ
ὑπολαμβάνειν καὶ ὄντως καὶ ἐνεργοῦντας κατ' ἀρετήν. διὸ τοὺς
νόμους τίθενται. τιμῶντες μὲν τοὺς κατορθοῦντας. κολαζοντες δ
ἁμαρτάνοντας. ἐν ᾗ μὲν καιρὸς ἀναχαιτίζηται. ἡ δ' ἀρετὴ πρακτ
πλασσηται. καὶ κατ' αὐτὴν ἐνεργοῦντων τῶν πολιτῶν, ἔχωσιν αὐ
τὸ ἄριστον τελεῖον καὶ κάλλιστον καὶ ἥδιστον, τὴν εὐδαιμονίαν. κα
οὕτως ἅπας ὁ περὶ εὐδαιμονίας λόγος πρὸς ἑαυτὸν ὁμολογῆς. τῶν
γουμένων καὶ ἐφεπομένων μηδαμῇ διαφωνούντων πρὸς ἄλληλα.

1 ὁρισθῆς usque ad τῶν καλῶν (l. 10) a | ἐκτίθεται b: ἐκθεται a | 4 ἀπὸ τῆς ἡμῶν] ἀπὸ τῆς ἡμῶν ἀρχῆς a | 8 καὶ ὅτι B: ὅτι a | 9 καὶ μαθήσεως a: om. B | 10 τὰ l. | 11 l. | l.

p. 1099b32 Εἰκότως οὖν οὔτε βοῦν. 23v

Πόρισμα τοῦτο τοῖς εἰρημένοις ἀκολουθεῖ. εἰ γὰρ ψυχῆς λογικῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ἡ εὐδαιμονία, λογικὴ δὲ ψυχὴ ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τοιαύτη τις ἂν εἴη ὅλως ἐνέργεια ἐν αὐτοῖς. μὴ οὔσης δὲ τοιαύτης ἐνεργείας, οὐδὲ εὐδαιμονία ἔσται. διὰ τοῦτο οὐδὲ λέγεται εὐδαίμων οὐδὲν ἐξ αὐτῶν.

p. 1100a1 Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν οὐδὲ παῖς.

Οὐ μόνον, φησί, τῶν ἀλόγων ζῴων εὐδαιμων οὐδὲν ἀλλὰ καὶ παῖς ἀνθρώπου οὐκ ἔστιν εὐδαίμων, εἰ καὶ λογικῆς ἐστι φύσεως. οὔπω γὰρ αὐτῷ ἡ ἡλικία κεχώρηκεν ἢ ἀρετὴν ἔχειν ἢ κατ' αὐτὴν ἐνεργεῖν. εἰ δέ τις εἴη τῶν παιδίων εὐδαίμων λεγόμενος καὶ μακαριζόμενος, κατ' ἐλπίδα αὐτῷ προσαπτέον τοῦτο. τῶν οὕτω κατὰ τύχην αὐτὸν ἐπιζήτων αὐτὸν γενήσεσθαι τοιοῦτον, εἰ χρόνος αὐτῷ ἐπιδαψιλευθείη, τῆς ἐλπίδος ὑποτεινομένης. ἢ διὰ τὸ ἐξ εὐδαιμόνων κατάγεσθαι, ἢ διὰ τὸ εὐφυίαν ἔχειν πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἐντρέχειαν, ἢ καὶ τῆς ψυχῆς ἴσως ὁρμήν τε καὶ ὄρεξιν, πρὸς δὲ τὰ αἰσχρὰ μῖσος καὶ ἀποστροφήν, ἢ διά τι τοιοῦτον ἕτερον.

p. 1100a4 Δεῖ γὰρ ὡς εἴπομεν. 50

Πρὸς τὸ ἐφικέσθαι, φησί, τοῦ ἀρίστου τέλους χρεία ἐστὶ καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν τελειότητος καὶ τὸν βίον τῷ τέλει περικλεισθῆναι. οὔτε δὲ τοῦτον ἡ ἀρετὴ τῷ παιδί, ἐπεὶ οὔπω χρόνος αὐτῷ ἱκανὸς δεδαψίλευται πρὸς τὴν κατ' ἀρετὴν τελειότητα καὶ ὁ βίος αὐτῷ ἔτι πρὸς ταῖς ἀρχαῖς, ὥστε κατ' οὐδένα τρόπον ἐνδέχεται προσεῖναι τῷ παιδὶ τὸ μακάριον.

p. 1100a5 Πολλαὶ γὰρ μεταβολαὶ γίνονται. 24r

Περὶ τοῦ παιδὸς εἰπὼν ὡς οὐκ ἔστι παῖδα λέγειν εὐδαίμονα, δείκνυσι νῦν ὡς οὐδ' ἄνδρα δεῖ πρὸς τέλους εὐδαιμονίζειν, κἂν ἐν ἀρετῇ ζῴῃ καὶ ὑγείᾳ κἂν καλῶς αὐτῷ τὰ ἔξωθεν διακέοιτό. εἴ γε ⟨οὐ⟩ μόνον ἀρετῆς δεῖ τελείας ἀλλὰ καὶ βίου τελείου πρὸς εὐδαιμόνησιν. βίον δὲ τέλειόν φησιν, ὃν ἡ λῆξις τῆς παρούσης ζωῆς ἐπεσφράγισεν. ἄστατα γὰρ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐν γενέσει πάντα ἀβέβαια, οἷς οὐ μόνον τὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ

1 rhesis usque ad τοιαύτης ἐνεργείας (p. 1100a1) a 7 rhesis usque ad ἐλπίδα μακαρίζονται (p. 1100a4) a 11 παιδίων B: παίδων a 12. 13 γενήσεσθαι a: γενέσθαι B 17 rhesis usque ad βίου τελείου (p. 1100a5) a ὡς Ba et Arist. cod. Mb: ὥσπερ Arist. vulg. 20 τῷ παιδί bis B 23 rhesis usque ad Πριάμου μυθεύεται (p. 1100a8) a 26 διακέοιτο B: διακέηται a οὐ a: om. B 27 εὐδαιμόνησιν B: εὐδαιμόνιστιν a 27. 28 ἡ λῆξις B: καὶ λῆξιν a

πολλάκις κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐναργῶς μεταβαλλούσας πάσας
ἐν τοιούτοις γοῦν καταγέλαστος ἂν εἴη καταγνωσθείς, καὶ
πτοῦσα. καὶ ὁρᾷ ὅτι πιστῶν τὴν μεταβολὴν τὰς τύχας καὶ τὰ
τεθεικεν ὡς ῥᾴον μεταβαλλόμενα· ἐνδέχεται γάρ, φησί, τὸν φ
εὐδαιμονοῦντα περιφανῶς συμφοραῖς περιπεσεῖν ὑπὸ γήρω
τούτου παράγει τὸν Πρίαμον παράδειγμα, ὃς ἐξ ἀρχῆς τῆς ζωῆς
μέχρι γήρως εὐδαιμόνησας καὶ βασιλεύσας Τρώων, γηραλέος τε π
καὶ καλλίπαις καὶ ὑπὸ πολλῶν φιληθείς, ἐν γήρᾳ τὸ πᾶν ὑπεβάλε
πόλεώς τε ἀνδραποδισθείσης αὐτῷ αὐτοῦ τε ἀπολωλότος παίδων
μὲν σφαγέντων τῶν δὲ ζυγῷ δουλείας ὑποπεσόντων. ἐν τοῖς γὰρ
δὲ εἶπε περὶ Πριάμου τὸ μὲν διὰ τὸ κρεῖττω εἶναι Ὁμήρου τῶν
ποιητῶν. ὁ γὰρ Πριάμου γεγράφασιν ἐν ἔπεσιν ἐκτείνεικότες τὴν
τὸ δὲ διὰ τὸ περὶ αὐτοῦ ἱστορηθέντα τοῖς ποιηταῖς ὡς τὰ ἐν
ἐγκρίνεσθαι ποιηταῖς ἀλλήλοις τε καὶ ἀναγεσιαι. ἢ ἴσως
λεγόμενα ἁπλῶς τὰ περὶ γήρων λεγόμενα. γῆρως δὲ ἐκάλουν οἱ παλα
παρ' Ἕλλησι γέροντες καὶ ἀγαθοὺς ἐν τοῖς πράξεσι.

p. 1100a9 Τὸν δὲ τοιοῦτον χρησόμενον τύχαις.

Τὸν παντοίου ἀνδρα καὶ τῆς ἐν μέσῳ διαγωγῆς ἐπιτυχόμενον
τε ὀργάνοις καὶ χώρας καὶ πολλῶν προϊστάμενον καὶ εὐθηνοῦντα.
πεσόντα πάντων καὶ εἰς τὴν ἐναντίαν καταστάντα διάθεσιν καὶ
τελευτήσαντα τίς ἂν εὐδαιμονίσοι ἐλέους παθόντα καὶ θρήνων πέν

p. 1100a10 Πότερον οὖν οὐδὲ ἄλλον οὐδένα.

Ἀναρίθμητοι τοῦτο ὁ Σόλων καὶ ποιηθεὶς Ἀθήνας γενόμενος
καὶ δῆτα καὶ μύθους περὶ τελευτῆς παραβύσιος. περὶ τούτου Ἀ
ης ζήτει εἰ χρὴ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ δόξαν ἀκριβῶς ὅτι ἀληθ
παρασταῖ ἐπιτρέπειν ταῦτα. ὁ πάσης ἐχθρὸς τῆς ἀνθρωπ. ἐν τῷ
αὐτόν, ὁπηνίκα δὲ ταύτης χωρισθῇ, συντρυφῇς μέχρι τέλους εν
τοῖς ἀγαθοῖς, τηνικαῦτα τοῦτον κρίνειν εὐδαίμονα. εἶτα φησιν· ε
μεν οὕτως ὁ Σόλων φησίν, ἀρά γε καὶ ἔστιν ἀληθῶς εὐδαίμω
τὴν ἐνταῦθα ζωὴν ἄνθρωπος ὁ ἐν ἀγαθοῖς διανύσας αὐτήν; πρὸς
φέρει, ὅτι τοῦτο παντελῶς ἄτοπον καὶ ἐναντίον ἡμῖν τοῖς λε
ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν. ὑστὰ γὰρ θανατον ὁ
ἀνενεργήτως. πῶς οὖν τῷ ἀνενεργήτῳ εὐδαιμονία ὑπαρξει ἡ ἐνεργει
ὅταν; ἐσται γὰρ ἐγὼν ἐνέργειαν ὁ ἀνενεργήτως. εὐδαιμονίας δὲ μ
χούσης αὐτῷ. πῶς ὀρθῶς εὐδαιμονισθήσεται;

1 [illegible] τε οὐδὲν B 15 λέγεται B: λέγεται a 17 rhesis usque ad
[illegible] (p. 1100a9) 22 rhesis usque ad τὴν εὐδαιμονίαν (p. 1100a14) a
[illegible]

p. 1100a14 Εἰ δὲ μὴ λέγομεν τὸν τεθνεῶτα ἕως τοῦ εὐπραξίαι τε καὶ δυστυχίαι. 21r

Ἀπορήσας πρὸς Σόλωνα καὶ ἄτοπον εἶναι εἰπὼν μακαρίζειν τὸν τεθνεῶτα ὡς ἐναντίον ὂν πρὸς τὴν τῆς εὐδαιμονίας ἀπόδοσιν, ἐπιλύει μὲν τὴν ἀπορίαν, ὅτι οὐ φαμεν τὸν τεθνεῶτα ὡς τεθνεῶτα εὐδαίμονα. οὐδὲ Σόλωνος οὗτος ὁ λογισμὸς ἐν τῷ λέγειν μετὰ θάνατον δεῖν μακαρίζειν τὸν καλῶς τὸν βίον διαγράψαντα. ἀλλ' ὅτι τηνικαῦτα ἀσφαλῶς ὁ ἀγαθὸς μακαρίζεται ἄνθρωπος ὡς ἤδη τὰ κακὰ ὑπερβὰς καὶ τὰ δυστυχήματα. λέγει δὲ κακὰ μὲν τὰ κατὰ προαίρεσιν ἀποπτώματα, δυστυχήματα δὲ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν. ποιεῖται δὲ καὶ τοῦτο ἀμφισβητήσιμον. δοκεῖ γὰρ τῷ τεθνεῶτι καὶ ἀγαθὸν εἶναι καὶ κακόν, καθ' ἕνα μὲν τρόπον ὅτι ἀγαθὸν αὐτῷ ὁ μακαρισμός, κακὸν δὲ αὖθις ὅτι αὐτοῦ μὴ αἰσθάνεται. ⟨κἂν⟩ αὐτῷ οἱ ἀπόγονοι τύχοιεν εὖ ἐν ἅπασιν ἔχοντες, ἀγαθὸν μὲν ἴσως καὶ τοῦτο αὐτῷ ὡς ἐκείνου κατὰ τὴν ἀναφορὰν ἐφικνούμενον, κακὸν δὲ αὖθις ὅτι μηδὲ τούτου εἰς αἴσθησιν ἥκει, ὥσπερ κἂν εἴ τις ζῴη μὲν ἐν ἀγαθοῖς τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀγαθὸς ὤν, τῶν δὲ οἰκείων αὐτοῦ εὖ ἐχόντων καὶ αὐτῶν εἰς γνῶσιν οὐκ ἔρχεται ἢ δι' ἀποδημίαν ἴσως ἢ διὰ χρόνιον καὶ σφοδρὰν ἀσχολίαν πρὸς ἕτερα. οὕτω καὶ τῷ τεθνεῶτι συμβαίνει πολλάκις γίνεσθαι μήποτε αἰσθήσεται ἔχοντι τῶν ἀγαθῶν, ἃ τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ συμβέβηκεν. ἀγαθῶν γὰρ ἐφικνουμένων αὐτοῦ ἐν γνώσει μὴ γίνεσθαι πῶς ἀγαθόν; καθ' ἕτερον δὲ τρόπον, εἰ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς τελευτήσαντος φαύλως οἱ ἀπόγονοι ἔξουσιν. ὡς γὰρ αἱ τιμαὶ τῶν ἀπογόνων καὶ εὐπραξίαι αὐτοῦ καθάπτονται, οὕτω καὶ αἱ ἀτιμίαι καὶ δυσπραγίαι. κἀντεῦθεν αὐτῷ ῥυπαίνεται | τὸ μακάριον. 21v ταῦτα δέ φησι παριστῶν ὡς οὐδὲ μετὰ θάνατόν ἐστιν ἀσφαλὲς τῷ εὐδαίμονι τὸ μακάριον, εἰ μὴ κατ' αὐτὴν λαμβάνοιτο μόνον. καὶ οὕτω δέ γε ἐμποδίζοιτ' ἂν ἐπὶ μὴ αἰσθάνεται.

p. 1100a21 Ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει.

Ἑτέραν ἔτι ζήτησιν κινεῖ περὶ τοῦ μακαρίζεσθαι ἢ μὴ μετὰ θάνατον τὸν εὐδαίμονα. τῆς δὲ ἀπορίας ἡ πρόφασις τὸ λέγεσθαι ὅτι ἐφικνεῖται τοῦ τεθνεῶτος τὰ τῶν ἀπογόνων ἀγαθὰ ἢ κακά. εἰ γὰρ εἴη μακαρίως βιοὺς μέχρι γήρως καὶ τελευτήσας κατὰ λόγον, ἤτοι κατὰ ἀκολουθίαν καὶ ἀναλογίαν τῆς αὐτοῦ μακαριότητος, ὡς μὲν ἐν τῷ τέλει συμβαίνοντος οὕτω τινὰς τῶν ἐναντίων, ἐνδέχεται δὲ πολλὰς συμβαίνειν περὶ τοὺς ἐκγόνους περιστάσεις, ὡς τοὺς μὲν αὐτῶν ἀγαθοὺς γενέσθαι ὡς ἂν ὀρεχθῆναι τοῦ ἀγαθῶν ἐπιτυγχάνειν τῶν ἔξωθεν, τῶν ἀξίων τῆς αὐτῶν ἀρετῆς ἐπισυμ-

1 rhesin plene exhibet a 6 λογισμὸς B: λόγος a 7 διαγράντα a: διάγοντα B 12 αὖθις B: om. a κἂν a: om. B 14. 15 εἰς αἴσθησιν B: ἡ αἴσθησις a 15 ζῴη B: ζώοι a 17 ἔρχεται B: ἔρχοιτο a 23 τὸ B: καὶ a 25 αὐτὴν Ba: αὐτὸν scripserim 27 rhesis usque ad αὐτοὺς ἐνδέχεται (p. 1100a27) a

φαινόντων αὐτοῖς, τοὺς δὲ φαύλους ἢ τυχὸν κατὰ τὰ ἔξωθεν ἀπο-
νοντας (δῆλον δὲ ὅτι καὶ τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν ἀπογόνων σπ
πολυειδῆ εἶναι καὶ ποικίλην ἀναγκαῖόν ἐστιν). ὅπου τι ἐντεῦθεν
τῷ μακαρίσαι βεβιωκότι. τὸ δὲ μέχρι γήρως εἴρηκεν οὐχ ὡς
ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῷ λόγῳ τῆς εὐδαιμονίας ἁρμόδιον. οὐ γὰρ
βραχὺν χρόνον εὖ βιώσας, οὗτος ἤδη εὐδαίμων, ἀλλὰ δεῖ καὶ
μακρόν, δι' ὅσου ὁ ἄνθρωπος ἐν τοῖς ἀγαθοῖς συντηρούμενος ἔστ
εὐδαιμονιζόντος ἄξιος. ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς τῶν κατὰ τὸν βίον εὖ
ἦν καὶ ἐν εὐπραγίᾳ διέζη καὶ δόξης ἐτύγχανεν, ἀλλ' ἐν νεότητι τ
τυγχάνοντας τοῦ εὐδαιμονίζεσθαι οὐκ ἀξίωται.

p. 1100a25 Ἄτοπον δὴ γίνοιτ' ἄν.

Τοῦτό ἐστι τὸ ἑπόμενον ἄτοπον, τὸ κινδυνεύειν ἀβέβαιον εἶ
τεθνεῶτι εὐδαίμονι τὸ μακαρίειν. εἰ γὰρ ἅπαντα ἐκείνου τὰ τοῖς ἀπ
ἐνθεωρούμενα (πολλοὶ δ' εἰσὶν οὗτοι καὶ ἐπὶ πολὺ ἐκτεινόμενοι).
χεται καὶ πολλὰ εἶναι καὶ ποικίλα τὰ κατὰ τὸν βίον ἐν αὐτοῖς θεω
καὶ τῇ μὲν ἀγαθά, τῇ δὲ μή, ὡς ἐκ τῆς τούτων διαφορᾶς καὶ τῇ
ἄλλῃλα ἐναντιότητος καὶ τὸν τεθνεῶτα συμμεταβάλλεσθαι καὶ
εὐδαίμονα, τῇ δὲ ἄθλιον γίνεσθαι.

p. 1100a29 Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ μηδὲν μηδ' ἐπί τινα χρόνον

Τοῦτό ἐστι, φησί, τὸ μάλιστα τὴν ἀπορίαν ποιοῦν, ὅτι ἑκατέρ
λόγος ἔχει τὸ ἑπόμενον ἄτοπον. κἂν γάρ τις εἴρῃ μὴ συναναιρεῖσθ
γονεῖσι τὰ τῶν ἐξ αὐτῶν μηδ' ἐπί τινα χρόνον, ἀκινδύνητον τοῦ
ἀποφαίνων. κἂν συναναιρεῖσθαί τις εἴπῃ, ἀβέβαιον ἔσται τῷ μακαρ
σαντι τὸ μακαρίειν, ταῖς διαφοραῖς τῶν βίων τῶν ἀπογόνων συμμετ
καὶ αὐτὸ συμμεταβαλλόμενον, ὡς καὶ τὰ ἐναντία ποτὲ συντρέχειν
αὐτῷ καὶ διὰ ταῦτα μὲν μακαρίζεσθαι, διὰ ταῦτα δὲ ταλαιπωρεῖσθαι, ἐ
πολλαχῆς ἐχόντων τῶν ἀπογόνων.

p. 1100a31 Ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὸ πρότερον ἀπορηθὲν ἐ
συναναιρεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτοὺς.

Ἐπὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀπορίαν ἀνατρέχει βουλόμενος διὰ τῆς πρὸς
ἐπιλύσεως καὶ τοῖς μετ' ἐκείνην ζητηθεῖσι τὰς λύσεις εὑρεθῆναι. ἦ
ἡ πρὸς τὸν λόγον τοῦ Σόλωνος, ὃς οὐκ εἴασε μηδένα μακαρίζε
τέλους ζωῆς. αὐξει δὲ τὸ ἄπορον εἰς ἀτοπώτερον ἔτι ἀγῶν τὸν

1 μᾶλλον a: τοὺς ἔξω B 10 ἄξίωται a: ἄξίωτο B 11 thesis
p. 1100 usque ad τοῖς γονεῦσι (p. 1100a30) a
B
B
B

πῶς γάρ, φησίν, οὐκ ἄτοπον εἴ τις τὸ τέλος ὁρῶν ἕκαστον τῶν εὐδαιμόνων μακαρίζει μετὰ τὸ τέλος, οὐχ ὅτι ἔστι μακάριος ἀλλ' ὅτι πρότερον γέγονεν. ὡς συμβαίνειν μὴ ἀληθεύειν τὸν λέγοντα ὑπάρχειν τὸ ὑπάρχον, ὅταν ὑπάρχῃ, ἀλλὰ τὸν λέγοντα ὑπάρχειν τὸ ὑπάρξαν, ὅταν οὐχ ὑπάρχῃ. τοῦτο δέ φησι διὰ τὰς μεταβολὰς τῶν τυχῶν καὶ διὰ τὸ ὑπολαβεῖν μόνιμόν τι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ οὐκ εὐμετάβολον. τοιαύτη δὲ δοκεῖ ἡ εὐδαιμονία διὰ τὸ τέλος εἶναι τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰς πράξεων, ἕξεις δὲ ὑπάρχειν τὰς ἀρετάς, καθ' ἃς διὰ παντὸς ζῶντες οἱ σπουδαῖοι καὶ ἐνεργοῦντες οὐδέποτε εἰς λήθην αὐτῶν ἔρχονται. αἱ δὲ τύχαι τοσοῦτον εὐμετάβολοι, ὡς περὶ τοὺς αὐτοὺς πολλάκις ἀνακυκλεῖσθαι. ἐνδέχεται γὰρ τὸν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ εὖ ἔχειν τῆς τύχης ἐπὶ τὸ κακῶς μεταβάλλεσθαι καὶ αὖ ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ εὖ, καὶ τοῦτο πολλάκις.

p. 1100b4 Δῆλον γὰρ ὡς εἰ συνακολουθοίημεν ταῖς τύχαις.

Ἐκπεσόντων ἐνταῦθα τὴν ἀπορίαν συνίστησιν. ἢ γὰρ οὐκ ἀληθεύομεν, τὸ ὑπάρχον οὐ τὸ ὑπάρχον λέγοντες ὅταν ὑπάρχῃ, ἀλλ' ὅταν οὐχ ὑπάρχῃ, τὸ ὑπάρξαν ἤδη καὶ παρελθόν· καὶ διὰ τοῦτο μή φησι, καν ὄφεσιν ἂν τοῦτο ἄτοπον, ἢ εἰ ἔτι ζῶντα τὸν εὖ ζῶντα εὐδαιμονίζομεν, τῷ ταῖς τύχαις ὑπακούοντι τὴν εὐδαιμονίαν ἐπιχαρίζομεν, ὥστε καὶ ταύταις ἐφόμεθα καὶ τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα ποτὲ μὲν ὄντα καὶ ὀλβιον καὶ ἀπαράλυπον χαμαιλέοντα τὸν εὐδαίμονα καὶ ἰδρυμένον σαθρῶς. τοῦτο δὲ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν ἀνδριάντων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἐπὶ βάσεων ἀνεγείρεται. τούτων γὰρ ἕκαστον βεβαίως μὲν ὑπερειστὲν ἐπὶ μακρὸν ἵσταται, ἀσθενῶς δὲ καὶ σαθρῶς ταχὺ καταβάλλεται καὶ ἀπὸ τῆς τυχούσης προφάσεως, ὃ ἀνοίκειον τῆς εὐδαιμονίας καὶ τοῦ εὐδαίμονος, στερεᾶς καὶ δυσμεταθέτου ὑπειλημμένης, ὡς εἴρηται. ὁ δὲ χαμαιλέων ζῴων βραχύτατον, φύσιν ἔχον ῥᾳδίως πρὸς τὰ παρακείμενα μεταβάλλεσθαι χρώματα, κἀντεῦθεν φεύγειν τὴν αἴσθησιν τῶν ἐπιβαλλόντων τὴν ὅρασιν.

p. 1100b7 Ἢ τὸ μὲν τύχαις ἐπακολουθεῖν οὐδαμῶς ὀρθόν.

Ἐκτεθέντος τῆς ἐπιλύσεως ἄρχεται τῆς τοῦ πρώτου τῶν ζητηθέντων, λέγω δὲ τῆς πρὸς τὸν λόγον τοῦ Σόλωνος. καὶ λέγει μὴ ὀρθὸν εἶναι τὸ ταῖς τύχαις ἀκολουθεῖν πρὸς τὸ μακαρίζειν ἢ ταλανίζειν τοὺς ζῶντας ἐν ἀρετῇ εἴτε ταῖς αὐτῶν τούτων εἴτε ταῖς τῶν ᾠκειωμένων αὐτοῖς πράγμασιν ἀβεβαίοις καὶ οὐδ' ὁδὸν ἐφ' ἡμῖν ἄλλως τε καὶ τοῦ εὖ ἢ κακῶς τὸν ἄνθρωπον ζῆν οὐκ ἐπὶ ταῖς τύχαις ὄντος ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν. εἰ γὰρ τὸ εὖ ἡμῶν ταῖς τύχαις προυτέτραπτο, ἄθλιοι ἂν ἦμεν ἀεί, οὐδέποτε δὲ μακάριοι, ἀστάτου καὶ ἀβεβαίου

13 rhesis usque ad σαθρῶς ἱδρυμένον (p. 1100b7) a 15 τὸ ὑπάρχον (prius) B: ὑπάρχειν a οὐ a: om. B 19 ἐρρῶσθαι a: εἰπωμεν B 28 τύχαις Ba: ταῖς τύχαις Arist. rhesis usque ad τοῦ ἐναντίου (p. 1100a11) a 30 λέγω δὲ B: λέγεται δὲ καὶ a 31 ὄντος a: ὄντα B

πράγματος τὸ οἰκεῖον ἡμῶν ἀγαθὸν ἐξηρτημένον ἔχοντες, ἀλλὰ μ
φερόμενον ἐπὶ κρείττονα αἰτίαν καὶ βεβαίαν καὶ πασιμον. τί δ᾽
εἶναι ἁπλῶς ὑπῆρχεν ἡμῶν, εἰ τὸ εὖ εἶναι τυχηρὸν καὶ διὰ τοῦτ
ὕλης. καίπερ ἐν λογικῇ ψυχῇ καὶ νοερᾷ θεωρούμενον καὶ σ
ἐχούσῃ ζωὴν καὶ χωριστὴν σώματος. ταῦτα δὲ λέγεται περὶ τ
ἁπλῶς. δεῖται (δὲ) τῶν τυχῶν οὐχ ἡ ψυχὴ καθ᾽ ἣν τὸ εἶναι τοῖς
ποις ἐστὶ καὶ ἡς τὸ εὖ εἶναι ἡ αὐτῶν ὑπάρχει τελείωσις, ἀλλ᾽ ὁ
ἀνθρώπινος, ὡς προλαβὼν εἶπεν, ἤτοι αἱ κατὰ τὸν βίον πράξεις τῶν
πων, ἐν αἷς τὰ ψυχαῖα ἀγαθὰ ὡς ὄργανα χρησιμεύουσι. τὸ δὲ κυρ
εὐδαιμονίας αἱ κατ᾽ ἀρετὴν ἐνέργειαι φέρονται. ὡς αἱ κατὰ κακ
ἀπαιτοῦσι· ὡς γὰρ εὐδαιμονία καὶ ἀθλιότης ἀλλήλαις ἐναντίαι,
ἀρετὴ καὶ κακία. καὶ εἰ ἐκ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν πράξεων ἡ εὐδαιμ
τέλος αὐτῶν. αἱ δ᾽ ἀρεταὶ ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ κατὰ προαίρεσιν, πῶς
εὐδαιμονίας αἰτίας τὰς τύχας ἐπιγραφόμεθα; εἰ γὰρ καὶ εὐδαιμο
πολλοὶ τὴν ἔξωθεν εὐετηρίαν κατονομάζουσιν, ἀλλ᾽ οὐ χρὴ τοῖς
κρίνουσιν ἕπεσθαι. οἳ ἀγνοοῦντες τὸ ἀληθὲς τὸ φαινόμενον μακαρ
ἀλόγως καὶ κατ᾽ αἴσθησιν ζῶντες καὶ μηδὲν παρὰ τὸ φαινόμενο
γειν ὑπολαμβάνοντες.

p. 1100b11 Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ τὸ νῦν διαπορηθέν.

Τὸ προσφάτως ζητηθὲν τὴν ἀνησιν ἔσχεν ἐκ τοῦ μόνιμον τὴ
μονίαν ὑπολαμβάνεσθαι. ὅτι οὖν, φησίν, οὐ δεῖ τὰς τύχας τῆς εὐδα
αἰτίας ἐπιγράφεσθαι ἀλλὰ τὰς ἀρετὰς λέγειν κατορθωτικὰς αὐτῆς
καὶ τὸ νῦν διαπορηθέν. εἰ γὰρ βέβαιον ἡ εὐδαιμονία, πῶς αὐτῆς
ῥᾴων αὐτῶν. ἥκιστα ἡ τύχη· αἱ δ᾽ ἀρεταὶ καὶ αἱ κατ᾽ αὐτὰς ἐ
βεβαιόταται πάντων τῶν ἀνθρωπίνων εἰσίν. ὡς καὶ αὐτῶν τῶν ἐπι
ὑπερέχουσιν αὐτὰς βεβαιότητι καὶ μονιμότητι. ῥᾴων γὰρ ἐπιλαθέσθ
ἐπιστήμης τὸν ἐν ἕξει τῆς κατ᾽ αὐτὴν θεωρίας γενόμενον ἢ τοῦ
πρακτικὸν κατὰ τὸν βίον τὸν σπουδαῖον ἐκπεσεῖν, καίτοι τὰς ἐπ
ἐν τοῖς βεβαίοις μάλιστα τακτέον. τούτων δ᾽ αὐτῶν φησι τῶν
αἱ τιμιώτεραι μονιμώτεραι, ὡς οἰκεῖον ὂν τῶν ἀρετῶν τὸ μόνιμον
τοῦτο ταῖς τιμιωτέραις αὐτῶν ἐπεκτεινόμενον. ἡ δ᾽ αἰτία τῆς ἐπεκ
τοὺς μακαρίους ἐν ταύταις καταζῆν (μάλιστά τε καὶ συνεχ
τοῦτο γάρ ἐστι τὸ μὴ ἐὸν λήθην γενέσθαι περὶ τὰς ἀρετὰς καὶ
τὰς τιμιωτάτας αὐτῶν, ὡς τῆς κατ᾽ αὐτὰς ἀδιακόπου πράξεως ὑπερ
αὐτοὺς. οὐκ οὖν προκειμένου, τύχης καὶ ἀρετῆς, καὶ ἀμφισβητουσῶ
ἀλλήλας κατὰ τὸν λόγον, καὶ τῆς μὲν οὐσης ἀσταθμήτου καὶ ἀβ
τῆς δὲ φύσει βεβαίας καὶ δυσμεταθέτου, ποτέρᾳ τούτων τὴν αἰτί

om. B 13 ἂν B: om. a 19 rhesis usque ad αὐτὰ λήθην (p. 11
αὐτῆς καὶ μονιμώτερα B: βεβαιοτέρας καὶ μονιμωτέρας a 30 post
a: om. B 31 ὡς τῆς a: ὥστε B

εὐδαιμονίας βεβαίας οὔσης ὁ κρίνων ὀρθῶς ἐπιγράψαιτος; ἢ πάντως τῇ 25r
ἀρετῇ. δεῖ γὰρ ἐξ ἀνάγκης αἴτιον εἶναι τοῦ βεβαίου τὸ βέβαιον. κύριαι δὲ
ἄρα τῆς εὐδαιμονίας αἱ ἀρεταί, οὐχ αἱ τύχαι. καὶ μὴν πρότερον ἀρχὴν
καὶ αἰτίαν τῶν ἀρετῶν τὴν εὐδαιμονίαν ἐλέγομεν, ὅτε καὶ ἀπ' αὐτῆς τῶν
προκειμένων λόγων ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τὴν ὁδὸν ποιεῖσθαι διωρι-
ζόμεθα. πῶς οὖν νῦν μεταβαλόντες τῆς εὐδαιμονίας τὴν αἰτίαν ταῖς ἀρε- 25v
ταῖς ἐπιγράφομεν; ἢ οὐδὲν ἄτοπον εἰ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο γένος ἀρχῆς αἱ
ἀρεταὶ καὶ ἡ εὐδαιμονία ἀρχαὶ ἀλλήλων ὑπολαμβάνονται, ὡς ἐπὶ τῶν
τεχνῶν ἔχει καὶ τῶν κατ' αὐτὰς τελῶν. ἐν ἑκάστῃ γὰρ τῶν τεχνῶν, ὡς
μὲν τὸ ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, αὐτὴ αἰτία ἡ τέχνη, ὡς δὲ τὸ οὗ ἕνεκα,
τὸ τέλος αἴτιον, δι' ὃ ἡ τέχνη ἐφεύρηται καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἔργα ὑπὸ
τήδεται. τὸ γοῦν ἄγον τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ τέλος καὶ τὴν κατόρθωσιν ἡ
ἀρετή ἐστιν, ἡ δ' εὐδαιμονία ὑπάρχει τὸ τέλος καὶ τὸ τέλειον.

p. 1100b 18 Ὑπάρξει δὴ τὸ ζητούμενον τῷ εὐδαίμονι.

Τὸ ζητούμενον ἦν, εἰ δύναται μένειν ὁ εὐδαίμων μακάριος ἐν ταῖς 10
τῶν τυχῶν μεταπτώσεσιν. ἐπεὶ οὖν, φησίν, οὐ τύχαις τὸ εὔδαιμον οὐδὲ
τὸ μακάριον ἐπιτρέπομεν ἀλλ' αὐταῖς ταῖς κατ' ἀρετὴν πράξεσιν, αἷς τὸ
βέβαιον ἔχουσιν, οὐκ ἀπορραλεῖται ὁ εὐδαίμων τὴν προσοῦσαν μακαριότητα
διὰ τύχης μετάκλισιν. ἀεὶ γὰρ ἢ μάλιστα πάντων τῶν ὡς ἀνθρώπῳ
προσόντων αὐτῷ ἐν ταῖς κατ' ἀρετὴν παραμενεῖ ἀμεταπτώτοις θεωρίαις καὶ 15
πράξεσι. πράττων μὲν ὅτι κατὰ προαίρεσιν ἐνεργεῖ τὰ κατὰ τὸν βίον μετὰ
χαιρόμενος πράγμασι· θεωρῶν δὲ ὅτι μετὰ λόγου αὐτῷ καὶ τῆς ἐκ λόγου
χρήσεως ἡ πᾶσα κατὰ τὸν βίον ἐνέργεια, ὃς δὴ λόγος καὶ νοῦς πρακτικὸς
ὀνομάζεται, ταῖς ζωτικαῖς ἐπιστατῶν ὁρέξεσι καὶ αὐταῖς ταῖς αἰσθήσεσι
καὶ ὧν αὐτῶν καὶ μετ' αὐτῶν ἐνεργῶν καὶ τὰ ὄντα καταρθῶν. καὶ
οὐδὲν αὐτῷ αἱ τύχαι παρεμποδίσουσιν, ἀλλὰ μενεῖ μὲν αὐτὸς ἐν τῷ ἀγαθῷ,
ὅτε δὲ καὶ τὰ συμπίπτοντα καιρίως καὶ παντοτρόπως ἐν ἀγαθοῖς
μετὰ ἐντρεχείας καὶ τῆς προσηκούσης μελήσεως, μήτ' ἐν ταῖς δυσημερίαις 20
καταπίπτων μήτ' ἐν ταῖς εὐημερίαις ὑπεραιρόμενος, εἴπερ εἴη ἀληθῶς
ἀγαθὸς καὶ ὡς ὄντως τετράγωνος, ἤτοι βεβηκὼς καὶ στάσιμος, ἐκ μεταφορᾶς
τῶν τοιούτων σχημάτων, ὃ ὅπως ἂν ἁρμόττοι πειρᾶσθαι δόξει ἔστιναι.
οὕτω δ' ἔχων οὐδὲ φύγην ἕξει παρά τινος τῶν εὖ φρονούντων αὐτῷ
ἑπόμενον.

p. 1100b22 Πολλῶν δὲ γινομένων κατὰ τύχην ἕως τοῦ ἐμποδίζει 25
πολλαῖς ἐνεργείαις.

Πρόκειται ἐνταῦθα λύειν τὴν ἀπορίαν, ἣ ἐκ τῆς Σόλωνος προύβη 31

4 αἰτίαν B: αἰτίας a 11 τὰ B: om. a 13 τὸ τέλειον a: τέλειον B 14 rhesis usque ad ἄνευ ψόγου (p. 1100b22) a 21 ταῖς B: om. a 25 ἐνεργῶν scripsi: ἐνεργειῶν Ba 34 δὲ B et Arist. vulg.: δὴ a et Arist. cod. Lb rhesin plene exhibet usque ad καὶ μεγαλόψυχος (p. 1100b33) a 36 τῆς B: τοῦ a

θέσεως. ἀποφηναμένου μηδένα μακαρίζειν πρὸ τελευτῆς ὁπό τῶν
ἀστάτων καὶ ἀπὸ τοῦ ἐναντίου μεταβλητικῶν εἰς τὸ ἐναντίον, ᾧ
καὶ μετὰ θάνατον μὴ ἔδραῖον εἶναι καὶ βάσιμον τῷ εὐδαίμονι τὸ
ὡς ἐπαινεῖσθαι καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον μ
αὐτὸν μεταβάλλεσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ἀπόντων τύχης ὀνειδιζόμενος
ἀτιμάζεσθαι, ἢ ὑπὸ τῆς τῶν ζώντων πρὸς ἐκείνους ἀναιδείας. οὐκ
εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν οὐ κατὰ τὰς τύχας ἀλλὰ κατὰ τὴν ψυχὴν κα
αὐτὴν ὁρᾶται, ὡς ἀποδέδοται ψυχῆς ἐνέργεια εἰρημένη κατ' ἀρετ
δεῖ ἑπεται δὲ καὶ τούτων ὄντων ἐν τούτοις τίθεσθαι τὸ μακάριον
ἔξωθεν ἀγαθὰ ἡγεῖσθαι ὡς συνεργά, οὐ μέντοι συμπληρωτικὰ κ
τῆς εὐδαιμονίας, ὡς οὐδὲ τὰ τεχνικὰ ὄργανα τῶν ἔξεων τῶν κ
τεχνῶν. ὃν οὐδὲν ἐν τῷ τί ἦν εἶναι αὐτῶν καὶ ταῦτα παραλαμ
ὡς οὐδ' ἐν τῷ τῆς εὐδαιμονίας ὁρῳ αἱ τύχαι. διὰ τοῦτο οὐδ' ἐ
αὐτὴν ταυτῆς, ὡς ἂν ἔχωσι καὶ ὅπως ἂν γίνωνται. καὶ ταῦτα μ
τὴν δύναμιν τῆς λύσεως ἀπαγγέλλοντες. διαθήσεται δὲ ἤδη τ
φησι τοίνυν, ἐπεὶ τὰ κατὰ τύχην συμβαίνοντα διαφέρουσι πρὸς
μεγέθει καὶ σμικρότητι, ὄγκον ὡς ὅσα μὲν μικρὰ τῶν εὐτυχημ
δυστυχημάτων οὐ ποιεῖ ῥοπὴν τῆς ζωῆς, ἤτοι οὐ δύναται ἑναλλα
τὴ ζωὴ ἐνδείκνυσθαι τοῦ εὐδαίμονος ἢ εὐδαίμων ἐστίν· ὅταν δὲ
καὶ πολλὰ τὰ τυχηρὰ ᾖ τοῦτο, ἀγαθὰ μὲν ὄντα αὐξήσει τῷ εὐδα
μακαρίου. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ ῥυσικῷ παραρτήματα τινα ὄντα κα
σώματα, καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν καλὴ καὶ σπουδαία γίνεται, τῆς κατ
τοῦ εὐδαίμονος καλλονῆς καὶ ἐνεργείας μεταλαμβανόντων. ὡς
τοῦτο τῆς τύχης τὸ ὄργανα καλλύνεται τε ἐξ αὐτῶν καὶ
λαμπρὰ ἔσεσθαι μεταλαμβάνοντα. ἐπεὶ δὲ καὶ πολλάκις καὶ σ
καὶ πρὸς τὰ τύχης ἐν τοῦ κατὰ τύχην ἀποτελέσματος, ὅταν ἐ
ὁ χαλεπὸς χαλεπῶς, ἀναιρεῖ τὸ συμβαῖνον καὶ ἀντικειμένω
τὴν μὲν οὖσαν τῆς εὐδαιμονίας οὐκ ἐξαίρετος. τεκμαίρεται δὲ
χαλεπὸν τὸ ἀναιρεῖν. ἐπεὶ ἐπιτήδευμα καὶ σπουδὴ ἀρετῆς ἐπόθ
ἤδιον γὰρ καὶ λύπη τὸ ἀναιρεῖν ἀντικείμενον πολὺ ἄνευ φ
ὑποδύεται τῇ ῥοπῇ ἐπιτήδευμα ἐπιστάσεως τὸ ἀναιρεῖσθαι καὶ
πολλάκις εὐ οὐ συγχωροῦσιν, ὡς ἐν ὅσοι ὃν καὶ τοῦ κακῶς πε
μένου. ὁμοῦ καὶ ἐν τούτοις τὸ κοινὸν ἁπτεται, ὅταν τις ὃν ἐπιτη
ἠθροτητα τὴν ἐξ ἀρετῆς εὐσταθοῦς ἐν πᾶσιν καὶ μεγίστοις ἀνυ
ὡς χρείας καὶ ἀναγκαίου ἐστὶν ἐν ἀρετῇ οὐδ' ὑπάρχειν
γενόμενος καὶ μεμορφωμένος.

; 1100b33 Ἐπεὶ δ' ἐστὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τῆς ζωῆς.

Τοῦτο λύσις τοῦ λόγου τοῦ λέγοντος τὴν εὐδαιμονίαν ταῖς τυ

μεταβάλλεσθαι καὶ ἀναιροῦντος τῆς εὐδαιμονίας τὸ στάσιμον. εἰ γὰρ μὴ αἱ τύχαι κύριαι τῆς ζωῆς ἀλλ' αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι, ὡς προείρηται, πῶς ἂν γένοιτό τις τῶν μακαρίων ἄθλιος, τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν μενουσῶν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ μηδέποτ' αὐτοῦ τὰ μισητὰ καὶ τὰ φαῦλα πράττοντος; εἰ γὰρ ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν τυχῶν μετέπιπτον αὐτῷ αἱ ὁρμαὶ καὶ ὀρέξεις καὶ πράξεις ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἦσαν ἂν καὶ ἄλλοι οἱ ἀπὸ τῶν τύχων ἀποστάντες καὶ εἰς τὸ μὴ πράττειν οἷοί τε κατὰ τὸν χρόνον τὸ προσῆκον ὑπηρετήσοντα ὄργανα ἢ διὰ τὸ μὴ ὕλην εὐεργὸν αὐτοῖς παρατίθεσθαι, οὕτως οὐδ' ὁ εὐδαίμων ἄθλιος ἔσται τύχης πονηρᾶς συναντησάσης αὐτῷ· ἐνεργήσει γὰρ τὸ ἀνῆκον αὐτῷ, καὶ διὰ τῶν τοιούτων καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ εὔσχημον τηρῶν ἑαυτῷ καὶ πράττων ἀεὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τὰ κάλλιστα μετὰ τοῦ προσήκοντος καταστήματος. κάλλιστα δὲ λέγομεν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν τῷ χρωμένῳ κυρίοις ὀργάνοις καὶ ὑποκειμένοις.

p. 1101a3 Καθάπερ καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν τῷ παρόντι στρατοπέδῳ.

Τὸ τοῦ στρατοπέδου παράδειγμα ὡς ἐν τάξει ὀργάνου παρέλαβεν (ὁ γὰρ στρατηγὸς ὡς ὀργάνῳ χρῆται τῷ στρατοπέδῳ κατὰ τῶν ἐναντίων), τὰ δὲ σκύτη ὡς ὕλην· ἐν γὰρ τούτοις ὁ σκυτεὺς ὡς ἐν ὕλῃ ἐντίθησι τὸ εἶδος τοῦ ὑποδήματος. ἀγαθὸς γὰρ στρατηγὸς οὐχ ὁ νικῶν ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ὁ χρώμενος ὡς ἐν πολέμῳ δεῖ τῷ παρόντι στρατοπέδῳ. ἐνδέχεται γὰρ ἢ δυνάμει λείπεσθαι τῶν ἀντικειμένων, καὶ χρὴ τοῦτο γνόντα μὴ ὁρμὴν τοῖς πολεμίοις χωρεῖν, ἀλλ' ὡς δεῖ τὴν σωτηρίαν τοῖς οἰκείοις ἐπιτηδεύεσθαι, ἢ ὁρμῶντα πρὸς ἀντίστασιν διατάττειν αὐτοὺς ἐντέχνως καὶ εὐρυθμῶς, τὸν τρόπον καταναοοῦντα τοῦ πολέμου τῶν ἐναντίων, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ δεῖ συγκροτῆσαι τὸν πόλεμον, καὶ οὕτω τὴν μάχην μετέρχεσθαι. ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστι τὸ χρῆσθαι τῷ στρατοπέδῳ πολεμικώτατα. τὸ δὲ τῷ παρόντι τὸ ποσὸν ἐμφαίνει τοῦ στρατοπέδου καὶ τὸ ποιόν. ἐκ τούτων γὰρ δεῖ σκοπεῖν τὸν στρατηγόν, πῶς ἔχει πρὸς τοὺς πολεμίους τὸ ἑαυτοῦ στρατόπεδον κατὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ χρῆσθαι, ὅτι ὡς ὀργάνων παρέλαβε τὸ στρατόπεδον· ἐν γὰρ χρήσει τὰ ὄργανα. ἐπὶ δὲ τοῦ σκυτέως καὶ τῶν σκυτῶν οὐ χρῆσιν [illegible] ἀλλ' ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλιστον ὑπόδημα ποι[illegible]

1 ἀναιροῦντος a: ἀναιροῦντα B 9 rhesis usque ad κάλλιστα πράττειν (p. 1101a3) a 16 ἑαυτῷ B: om. a 19 rhesis usque ad τεχνίτας ἅπαντας (p. 1101a

τοῦτο τοῦ χαίτειν ἡ ὕλη ἁρμοζόντως· τῆς γὰρ ὕλης δυνάμει οὔσης
οὐχ ἧττον τὴν τέχνην ἐχούσης αὐτῶν, ἐξ αὐτῆς ὡς ἐστερημένης τὰ ε
ῥητα. ὡς οὖν ἐπὶ τούτων τὸ ἀγαθὸν εἶναι τὸν πράττοντα οὐκ ἐκ
τεκτονικὴν εἶναι τὸ ἔργον κρίνομεν ἀλλ' ἐκ τοῦ τὸ ἐγχωροῦν κατορθοῦν κ
τε τὰ ὄργανα καὶ τὰ ὑποκείμενα, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ὡσαύτ
οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ εὐδαίμονος ἔχει. εἰ γὰρ μὴ αἱ τύχαι αὐτῷ συντρέχο
ὥστε τὰ πρακτὰ αὐτοῦ τυγχάνειν τοῦ εὖ ὑποκειμένου, μετέχοιτο δὲ τα
ὅμως οὐδεὶς ἂν εἴη ὁ τοῦτον εὐδαίμονα καλῶν, ὅσον τὸ κατ' αὐτόν, κἂν
πολὺν αὐτῇ αἱ τύχαι καθίστανται, ὡς ἀναλάμπειν κἀν ταύταις τὸ εὖ
μον, τῇ μοχθηρίᾳ τῶν τυχῶν μὴ ἐπισκοτούμενον.

p. 1101a6 Εἰ δ' οὕτως, ἄθλιος μὲν οὐδέποτε.

Εἰ οὕτως ἔχει, φησίν, ὁ περὶ τοῦ εὐδαίμονος λόγος ὡς εἴρηται, μ
βαλεῖν μὲν αὐτὸν διὰ τὰς τύχας, καὶ μόνον ἐξ εὐδαιμονίας εἰς ἀθλιότ
οὐκ ἐνδέχεται. τέως δ' οὖν οὐκ ἔσται μακάριος, εἴπερ αὐτῷ συμβήσ
ἀτυχήματα οἷα καὶ Πριάμῳ. μακάριος γὰρ ἐκεῖνος ἐν πολιτικοῖς ὁ κ
πᾶν εἶδος τῶν ἀγαθῶν εὐθηνούμενος. ὅτι μὲν οὖν τὸ κύριον ἔχει τῷ
σπουδαῖος μὴ ἀφιστάμενος, οὐκ ἔσται οὐδὲ κληθήσεται ἄθλιος, ὅτι
ἐναντίως αὐτῷ πάντῃ τὰ ἔξωθεν διατέθεινται, διὰ τοῦτο οὐδὲ μακάρι

p. 1101a8 Οὐδὲ δὴ παλίντροπος καὶ εὐμεταβόλους.

Εἰπὼν περὶ τοῦ εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν βέβαιον καὶ ἀσαφαίρετον
ἀεῖσε ὅτι οὐκαστι μένειν καὶ τυχῶν ἐναντιουμένων αὐτῇ, φυλαττομ
ἀκατάστατος τις καὶ ἄγαν εὐμετάτατος. εἰ οὕτω, φησί, καὶ τὸ κύριον
εὐδαιμονίας αἱ ἀρεταὶ ἔχουσι καὶ αἱ κατ' αὐτὰς ἐνέργειαι, ἄθλιος μὲν
ποτε γένοιτ' ἂν ὁ εὐδαίμων διὰ τὰς ἐκ τῆς τύχης ἐναντιότητας, οὐ
ὁ ῥηθεὶς ἂν μακάριος, εἴπερ αὐτῷ ὑπερβολαὶ ἀτυχίας συμβήσονται, ἀλλ'
τοιοῦτος ἔσται διὰ τὴν πρὸς ταναντία μεταβολὴν ἔνθεν κἀκεῖθεν ταλαντ
μενος. ὃ ἦν καὶ τοῦτο ζητούμενον διὰ τὴν τῆς εὐδαιμονίας βεβαιό
οὐκέτι γὰρ ῥᾳδίως ὁ εὐδαίμων ἐκ τοῦ εἶναι ὁ λέγεται κινηθήσεται οὐτε
μικρῶν ἢ οὐχὶ σπουδαίων ἐστὶν τοῦτο γὰρ τυχὸν ὠνόμασεν), ἀλλ' ε
μεγίστοις καὶ παμμεγέθεσι αὐτῷ.

p. 1101a11 Ἐκ τε τῶν τοιούτων οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν εὐδαιμ

Καὶ τοῦτο τοῦ μεγάλου πραγματικοῦ ἐνόκλου μὴ μόνον εἶναι πιστοῦ

1 [illegible] 11 [illegible] p. 1101
2 [illegible] 10 [illegible] K [illegible]

[illegible] p. 1101b4 [illegible]

ὧν a οὐκ B: δ' οὐκ a rhesis usque ad γενόμενος ἐπίβολος (p. 1101a

τὸ τῇδε κἀκεῖ μεθίστασθαι τὸν εὐδαίμονα. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων, φησί, 26v
τουτέστι τῶν ἀτυχημάτων, οὐκ ἂν ἐπανέλθοι πάλιν εἰς τὸ εὔδαιμον ἐν ὀλίγῳ
χρόνῳ, ἀλλ' εἴπερ, ἤτοι εἰ μέλλει γενέσθαι εὐδαίμων μετὰ μεγάλα ἀτυχήματα, ἐν πολλῷ τινι καὶ τελείῳ χρόνῳ ἂν γένοιτο. μεγάλων καὶ καλῶν
ἐν αὐτῷ ἐπήβολος, ἤτοι εὔπορος, ὑπάρξας· ἐν αὐτῷ δέ, ἤγουν τῷ χρόνῳ.
τέλειον δέ φησι χρόνον τὸν μέχρι τέλους αὐτοῦ τῆς ζωῆς.

p. 1101ª14 Τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα.

Τοῦτο οὐ περὶ τοῦ ἐξ ἀρχῆς εὐδαίμονος καὶ ἀγαθαῖς χρησαμένου 32
τύχαις καὶ μέχρι τέλους οὕτω τετηρημένου ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξ ἀγαθῶν μετα-
βεβληκότος καὶ εἰς μεγάλα περιπεσόντος καὶ πολλὰ ἀτυχήματα,
εἶτα μεταβαλόντος πάλιν εἰς εὐτυχήματα. διὸ καὶ ἐρωτηματικῶς τὸν λόγον
προσήνεγκεν, ὡς περὶ ἀμφιβόλου πράγματος αὐτὸν ποιησάμενος. ἐὰν οὖν
τις, φησί, μεταβεβληκὼς ἀπὸ εὐτυχημάτων εἰς ἀτυχήματα κἀντεῦθεν τοῦ
μακαρίζεσθαι ἀπειρήμενος ἀναλάβῃ πάλιν ἀπὸ καταπτώσεως καὶ ταπεί-
νώσεως, τῆς ἀρετῆς ἐν πᾶσι φυλάξας τὸ βέβαιον, τί κωλύει λέγειν αὐτὸν
εὐδαίμονα κατ' ἀρετὴν μὲν τελείαν ἐνεργοῦντα κἀν τοῖς ἀποπτώμασιν,
ἐπανακληθέντα δὲ ἀπὸ τῶν ἀτυχημάτων καὶ δαψιλῆ χορηγίαν τῶν ἐκτὸς
αὖθις κτησάμενον ἀγαθῶν, μὴ βραχύν τινα χρόνον ἀλλὰ τὸν ἑξῆς βίον
ἅπαντας; τὸ δὲ ἢ προσθετέον καὶ βιωσόμενον οὕτω καὶ τελευτή-
σοντα κατὰ λόγον καὶ τὰ ἑξῆς ὡς ἑρμηνευτικὰ τέθεικε τοῦ τέλειον
βίον οὐχ ὡς ἄλλο τι λέγων ἀλλ' ὡς ἂν εἰ ἔλεγε· λέγω δὲ τέλειον βίον,
ὥστε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς οὕτω βιῶναι, ἤτοι ἐν τοῖς διαδεξομένοις τὴν ἀτυχίαν
εὐτυχήμασι καὶ τὴν τελευτὴν σχήσοντα κατὰ λόγον, ἤτοι κατὰ τὴν τοῦ
ἀρετῆς, ἐπεὶ τὸ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν, διὰ τοῦτο λέγω, ὅτι τὰ ἔξωθεν καὶ
ὑπὸ τύχης κεγόμενα ἅστατα καὶ ἀβέβαια· ὅθεν ἀσφαλιζόμενος τὸν λόγον, 33
ὃν αὐτῷ τὸ ὁλιβὲς τεθρυθήσεται. τὴν γὰρ εὐδαιμονίαν τέλος καὶ τέλειον
τίθεμεν πάντῃ πάντως, καὶ διὰ τοῦτο δεῖ καὶ τελείου βίου, δι' οὗ παντὸς
αὐτῇ παντοίως ἐξ ἀνάγκης τρηρεθείη τηγαθά. εἰ μέλλει ἔχειν τὸ τέλειον.
τὸ μὲν γὰρ πάντῃ ἀντὶ τοῦ παντοίως εἴληπται, τὸ δὲ παντὸς ἐμφατικώτερον
ἐπίρρημα τὸ ἐξ ἀνάγκης δηλοῖ· δηλοῖ δὲ τὸ παντοίως τοὺς τρόπους καθ'
οὓς τὰ ἀνθρώπινα λέγεται ἀγαθά, ἤγουν τὰ τῆς ψυχῆς, ὡς ἐπιστῆμαι καὶ
ἀρεταί, τὰ τοῦ σώματος, ὡς ὑγεία ῥώμη κάλλος καὶ εἴ τι τούτοις σύστοιχον,
τὰ ἔξωθεν, ὡς πλοῦτος εὐδοξία εὐημερία εὐτεκνία φιλία καὶ εἴ τι ἄλλο
τούτοις ἀνάλογον. δόξειε δ' ἂν εἰκότως τύχας ἐνταῦθα λέγειν ἁπλῶς τὰ
ἔξωθεν καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν κἂν ἐκ ταὐτομάτου ἐφ' ἡμῖν τε κἂν ἐξ εἱμαρμένης
κἂν ἐκ προνοίας κοινῆς. αἱ γὰρ ἀποβολαὶ καὶ αἱ προσγεννήσεις τῶν ἔξωθεν

2 ἐπανέλθοι a: ἐπανέλθῃ B 7 rhesis usque ad καὶ πάντως (p. 1101ª19) a 11 εὐ-
γήματα scripsi: ἀτυχήματα Ba 12 ἀμφιβόλου πράγματος B: πραγμάτων a 13 ἀ-
χημάτων B: ἀτυχήματος a 20 ἑρμηνευτικὰ B: [illegible] a 22 εἰς
om. a τὴν B: om. a 25 ἀσφαλιζόμενος B: ἀσφαλιζόμεναι a 28 μέλλοι B: μέλ-
λει a 35 ἐρεῖ B: ἐρῇ a 36 προσγεννήσεις a: προσ[illegible]

οὐκ ἐκ ταὐτομάτου μόνον σεῖ ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περιφορᾶς τοῦ παντὸς κ
ἐκ τῆς προνοίας ἁπλῶς δοξάζονται γίνεσθαι.

p. 1101a19 Εἰ δ' οὕτω, μακαρίους ἐροῦμεν τῶν ζώντων.

Συμπεραίνει τὰ εἰρημένα. ἐπεὶ γὰρ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς εἰπο
χρῆναι ἂν μακαρίου εἶς ὑπάρχει καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέντα. τοιοῦ
οὐ μόνον μετὰ τελευτὴν χρῆναι ἂν μακαρίου, εἰς ὰ παντὸς βίου
μέχρι τέλους αὐτοῦ ὑπῆρξε τὰ εἰρημένα ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ τὸ τ
ἐπιγενέσθαι αὐτοῖς πλὴν ὑπαπιθεμένου καὶ τοῦ ὑπάρξαι αὐτοῖς οὐκέτ
ταὐτὸ διὰ βίου παντός· οὐ γὰρ μόνον οἷς ὑπάρχει ἀλλὰ καὶ οἷς ὑπάρ
δεῖ γὰρ τῷ παρόντι καὶ τὸ μέλλον συνοραμεῖν. ὃ οὕτως εἴη τὸ μακα
ἀμεταθέτου. μακαρίους δέ, φησίν, ἀνθρώπους, ἤτοι κατὰ τὸ ἀρμ
ἀνθρωπίνῃ φύσει, οἷς ἡ ἐν βίῳ διαγωγὴ ἐν δυνατῷ ῥύσει καὶ μεταβ
παντοῖα ὑπάρχει. ἐπεὶ τῆς κυρίας καὶ θείας φύσεως ἄλλο εἶδος μακα
τρεπτοῦ καὶ τοῦ τὸν ἔγκυρον καὶ μηδαμῶν ὑποπιπτούσης μεταβολ
οὐδὲν ὃ τι τοῦ τὸ οὖν κωλύει λέγειν τὸν εὐδαίμονα καὶ τὸ εἶδος ἐπόμε
τοιοῦτο μέλλον ἐσεῖσθαι διὰ τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ. μὴ δεῖν λέγοντας μ
μόνον πρὸ τελευτῆς τὸν εὐδαίμονα τῆς ζωῆς ὄντα τὸ τοῦ μέλλοντος ὀνό
οὐδὲν γὰρ κωλύει αὐτὸν μακαρίζεσθαι προστιθεμένου τοῦ ὑπαρ ὄντα
αὐτῷ μέχρι τέλους τὰ ἀγαθά.

p. 1101a21 Τῶν δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας.

Ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἔφη τὸ πρότερον, ὅτι δεῖ τῷ εὐδαίμονι πρὸς τὸ
χαρίζεσθαι καὶ τῆς τῶν ἀπογόνων καὶ τῶν φίλων εὐζωίας, ἵνα ἐκ
πρὸς ἐκείνους εὐνοίας μὴ ἐμποδίζοιτο αὐτῷ τὸ μακαρίου ἐχόντων
ἐναντίων κακῶς, διὰ τοῦτο εἰπὼν μηδὲν κωλύειν αὐτὸν μακαρίζεσθαι κ
ἐκείνων κακῶς βιούντων καὶ τοὺς λεχθησομένους τοὺς ἔξωθεν καὶ ὡς
αὐτοῦ τοὺς πρὸς αὐτὸν ᾠκειωμένους ἀποχωρίσας, τούτου ἕνεκα ἐπιφ
ταυτὶ λέγων, ὅτι περὶ μὲν τοῦ εὐδαίμονος καθ' ἑαυτὸν λεχθέντω
τοσοῦτον. τί δ' ἂν ἐροῦμεν περὶ τῶν ἀπογόνων καὶ ἁπλῶς περὶ τῶν φ
αὐτοῦ; ἆρ' αἱ τούτων τύχαι ἐφάψονταί που ἐκείνου ἢ οὐδαμῇ; τὸ
οὐδὲν λέγειν μηδ' ὁτιοῦν συμβάλλεσθαι, λίαν ἄφιλον φαίνεται. ὥ
γὰρ εἰ ἐκεῖνος ἀνέχοιτο μὴ κοινοῦσθαι ἑαυτῷ τὰ τῶν ἀπογόνων καὶ φ
ὡς ἀφιλός τις καὶ ἀκοινώνητος κρίνοιτ' ἄν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὡς τοιο
καταριθείημεν, εἰ τοῦτο ἀρμόδιον εἶναι διοριζοίμεθα. ἀλλὰ καὶ ταῖς κο
δόξαις ἐναντιούμεθα, κοινὰ τὰ τῶν φίλων εἶναι λεγούσαις εἴτ' ἀγαθὰ εἴτε πον

. thesis usque ad τοσοῦτον διωρίσθω (p. 1101a21) a 9 ταυτό B: ταυτί a
1 ante ἀνθρώπους add. ὡς a: om. B 14 μεταβολὴν a: μεταβολῆς B
B: του τοιουτου a 20 thesis usque ad ταυτὶ εἶναι (p. 1101a26) a

ἄλλως τε καὶ κοινωνικοῦ ζῴου τοῦ ἀνθρώπου ὄντος διὰ τὸ φύσει ἥμερον καὶ φιλάλληλον, ὡς εἶναι παρὰ φύσιν τὸ ἀκοινώνητον· ὥστε τοῦτο μὲν οὐ θετέον. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν συμβαινόντων παντοῖαί εἰσιν αἱ διαφοραὶ κατὰ μέγεθος καὶ σμικρότητα, καὶ τῶν οἰκείων αὖθις τῶν μὲν μᾶλλον συνικνουμένων τῶν δ' ἧττον διὰ τὸ ταῖς οἰκειώσεσι διαφορὰς ὑπορρεῖσθαι πολλάς, τὸ μὲν διαιρεῖν καθ' ἕκαστον τά τε συμβαίνοντα καὶ τὰς οἰκειότητας μακρόν, ἵνα μὴ λέγωμεν ἀπέραντον. ἐξ ἀνάγκης ἄρα καθόλου καὶ τύπῳ λέγοντας ἱκανῶς ἔχειν δοκεῖ. τύπῳ δὲ τὸ καθόλου λέγομεν, ὅτι συγκέχυται καὶ ἀμυδρότερον ἢ τὰ καθ' ἕκαστα τὴν γνῶσιν παρέχεται. ἐναργέστερα γὰρ ἀεὶ τὰ καθ' ἕκαστα διὰ τὸ αἰσθήσει γνωρίζεσθαι.

p. 1101a28 Εἰ δὴ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀποτυχημάτων.

Ἐντεῦθεν μέτρα τῆς κοινωνίας τίθησι τῶν συμβαινόντων τοῖς ἀπογόνοις καὶ τοῖς φίλοις πρὸς τοὺς εὐδαίμονας, καθόλου καὶ τύπῳ τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἐκπλέμενος, ὡς ὑπέσχετο. καὶ πρῶτον τὴν κατὰ τὸ μεῖζον τῶν συμβαινόντων καὶ ἔλαττον. ὥσπερ γάρ, φησί, τῶν περὶ τὸν εὐδαίμονα συμβαινόντων ἀτυχημάτων τὰ μὲν βαρύτερα μέρη τινὰ πρὸς ὁτιοῦν τῷ βίῳ παρέχεται, τὰ δ' ὑπάρχοντα κοῦφα γίνεται μικρὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια λόγου πρὸς τὴν τοῦ βίου ἐπὶ τὸ χεῖρον μετάπτωσιν, οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους, ἤτοι τούς τε ἀπογόνους καὶ ἄλλως εἰς φιλίαν συναπτομένους. εἰ γὰρ φίλτατα τὰ οἰκεῖα ἔκγονα καλεῖται, τί ἄτοπον εἰ καὶ φίλα ἁπλῶς λέγεται καὶ τοῖς ἁπλῶς φιλουμένοις συνάπτεται; διὸ καὶ ἐπᾶγει τὸ ὁμοίως ἅπαντας, ὡς συναιρῶν ἅπαντας ἐν ταὐτῷ τῷ τῆς φιλίας ὀνόματι. καὶ φησι δεωρεῖσθαι τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τούτοις διαφορὰν κατὰ τὸ συμβαίνοντα, ὡς τὰ μὲν μείζω τούτων καὶ βριθέντα ἐφικνεῖσθαι πρὸς τὸν εὐδαίμονα, τὰ δὲ κοῦφα ἴσως μηδὲ λογίζεσθαι.

p. 1101a31 Διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον.

Δευτέραν αὖτε διαφορὰν περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς ἀπογόνοις καὶ τοῖς φίλοις, καὶ ὡς ἄλλως μὲν ἐχόντων πρὸς τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ ζῆν αὐτὸν ἄλλως δὲ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν. αὔξων τε τὸ διάφορον πολὺ μᾶλλον εἶναί φησι τοῦτο ἐν τῷ ζῆν ἢ παρελθεῖν τὸν εὐδαίμονα, ἢ ὅσον διαφέρει ἐν ταῖς τραγῳδίαις εἰσάγεσθαι δεινὰ καὶ παράνομα εἴτε πρότερον γεγονότα ὡς προϋπάρξαντα καὶ νῦν εἰσαγόμενα εἴτε ὡς νῦν πραττόμενα ὅτε καὶ εἰσάγεται. πολὺ γὰρ διαφέρει περὶ γεγονότος τινὸς τὸν παρεληλυθότα ἐν τῇ γνώσει ἢ νῦν γενομένας ὅτε καὶ ἡ μίμησις αὐτῶν γίνεται. δεῖ οὖν ταύτην τὴν διαφορὰν περὶ τὸν εὐδαίμονα συλλογίσασθαι, εἰ παρόντος εἴτε παρελθόντος αὐτοῦ τὰ περὶ τοὺς ἀπογόνους καὶ τοὺς φίλους συμβαίνοντα.

11 rhesis usque ad ὁμοίως ἅπαντας (p. 1101a31) a 14 αὐτῶν a: αὐτῷ B 15 τὸν εὐδαίμονα B: τὴν εὐδαιμονίαν a 17 κοῦφα B: κοῦφος a 19 ἄλλως B: ἄλλους a 26 rhesis usque ad τὴν διαφοράν (p. 1101a34) a 31 καὶ παράνομα B: παράνομος a

p. 1101a31 Μᾶλλον δ' ἴσως τὸ διαπορεῖσθαι περὶ τοὺς κακῶς

Τὸ μᾶλλον δ' ἴσως ἀντὶ τοῦ οἰκειότερον ἴσως. ἔστι δὲ ὁ
τοιοῦτος, ὡς τῶν εἰρημένων ἀπορώτερόν ἐστιν, εἴ τινος ἀγαθοῦ ἢ ἐ
οἱ τετελευτηκότες δύνανται κοινωνεῖν. καὶ ἐπιφέρει λύων τὸ ἀπ
5 ἔοικε γάρ, φησίν, ἐκ τούτων, ἤγουν τῶν ἐν τραγῳδίαις εἰσαγο
ὥσπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ἀσθενῶς πάνυ καὶ σκιωδῶς τῶν κεκμ
ἄπεστιν τὸ ἐν μιμήσει περὶ ἐκείνων λεγόμενα ἢ πραττόμενα. οὕτω κα
ἐὰν καὶ ὀλῶμεν διικνεῖσθαι πρὸς τοὺς τεθνεῶτας εὐδαίμονας μετ
τελευτήν, ἀπὸ ἀγαθῶν ὄντων αὐτῶν ἐναντίων, ἀσθενὲς εἶναί τι καὶ οὐδαμ
10 ἁπλῶς ἢ ἐκείνους. ἁπλῶς μὲν οὖν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ φύσει τοιοῦτον εἰη. ἐκεῖ
ὅτι οὐδὲ μέρα ὑπάρχῃ τοῖς κακοῖς ἐκεῖ, ἀσθενὲς καὶ φαυλότερον ἐστι

p. 1101 . Εἰ δὲ μή, τοιοῦτόν γε καὶ τοιοῦτον.

Κἂν, φησί, τῶν ἀπολωλότων συναπτίσθαι τὰ τοῖς οἰκείοις ἐ
ἐκεῖ συμβαίνοντα, τοιοῦτον ἔσεσθαι καὶ τοιοῦτον, ὥστε μήτε τοὺς μ
15 εὐδαίμονας τοιούτους ποιεῖν, ἂν ἢ ἀγαθά, μήτε τοὺς εὐδαίμονας
βάλλειν ἐκ τοῦ μακαρίου εἰς τὸ ἄθλιον, ἂν ἢ ἐναντία, μονὴν ἀν
ἔχοντα πρὸς ἐκείνους ὡς εἰς ἐπιτηδείους ἐκείνων συμβαινόντα.

p. 1101b5 Συμβάλλεσθαι μὲν οὖν τι φαίνονται.

Ταῦτα ἐκ τῶν προλαβόντων ὅλων τῆς αὐτῆς ἐκείνοις διανοι

p. 1101 10 Διωρισμένων δὲ τούτων.

Ἐφ' ἕτερον μεταβαίνει ζήτημα περὶ τῆς εὐδαιμονίας. ἐπεὶ γ
ἀγαθῶν τὸ μὲν ἐκτὸς ἡμῶν, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, καὶ τὸ μὲν θεῖ
λέγομεν ὡς ὑπάρχοντα καὶ ὑπὲρ ἔπαινον καὶ τιμῆς διὰ τὴν ὑπ
ἀξιούμενα, ἐπαινετὰ δὲ τὰ ἀνθρώπινα, ὡς τοῦ τιμᾶσθαι μὲν λεγ
15 ἐπαίνων δὲ μόνων τυγχάνοντα. εἰσὶ δὲ καὶ ἕτερα ἀνθρώπινα μ
ταῦτα. ἐπαινετερίζοντα δὲ ὡς καὶ κατορθοῦν δύνασθαι καὶ ἁμα
καὶ ὡς τοῦτο ἀναγκαῖον ἡγούμενα ὡς τινας τῶν τεχνῶν ὑπάρχει

οἷον ἰατρικὴν ἢ ῥητορικὴν ⟨ἢ⟩ κυβερνητικήν. ζητεῖ δὲ τίνι τούτων τὴν εὐδαι- 27
μονίαν τακτέον, εἴτ' ἐν τοῖς τιμίοις εἴτ' ἐν τοῖς ἐπαινετοῖς εἴτε ἐν ταῖς
δυνάμεσι, καὶ τὸ μὲν εἶναι αὐτήν τινα τῶν δυνάμεων ἀπαγορεύει, ὅτι οὐ
μηδ' ἐπαμφοτερίζει. ἁμαρτάνειν γὰρ ἢ εὐδαίμονα οὐκ ἐνδέχεται ποτε τὸν
εὐδαίμονα. τὸ γοῦν δύναμιν εἶναι παραιτησάμενος ζητεῖ ἐφεξῆς, εἴτε τῶν
ἐπαινετῶν ἐστιν εἴτε τῶν τιμίων. δείξει δ' ἐφεξῆς ὅτι ὑπὲρ τὰ ἐπαινετὰ ἡ
εὐδαιμονία ἐστὶ καὶ τοῖς θείοις τῶν ἀγαθῶν καὶ τιμίοις συνάπτεται.

p. 1101b12 Φαίνεται δὲ πᾶν τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποιόν τι.

Μέλλων τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἐπαινετῶν μὲν διαστῆσαι, τοῖς τιμίοις 32
δὲ συντάξαι, λέγει τί τὸ ἴδιον τῶν ἐπαινετῶν καὶ τί τῶν τιμίων, ἵνα ὧν
τὸ ἴδιον εὑρήσει τῇ εὐδαιμονίᾳ προσὸν τούτοις ἀποδείξῃ κοινωνοῦσαν καὶ
συνταττομένην αὐτῇ. τοίνυν πᾶν, φησί, τὸ ἐπαινετὸν διὰ τοῦτο ἐπαινεῖται,
ὅτι τε ποιότητός τινος ἀγαθοῦ μετέχει καὶ πρός τι ἀναφέρεται, ἤτοι ἔργον 35
ὂ κατορθοῖ. καὶ παράδειγμα τίθησι τοῦ μετέχοντος τῆς ἀγαθῆς ποιότητος
1 τὸν δίκαιον καὶ τὸν ἀνδρεῖον καὶ ὅλως τὸν δι' ἀγαθὴν ποιότητα ἀγαθὸν
καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτήν. εἰπὼν δὲ ὅλως τὸν ἀγαθὸν ἐπήγαγε καὶ τὴν
ἀρετὴν κατατάττων καὶ αὐτὴν ἐν τῇ τῶν ἐπαινουμένων ὁλότητι. ἐπεὶ
καὶ πᾶν ἐπαινούμενον κατὰ τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ ἀρετὴν τὸν ἔπαινον
δέχεται, καὶ ἐπαινεῖσθαι ταῦτά φησι διὰ τὰς πράξεις καὶ τὰ ἔργα πρὸς ἃ 10
20 ἀναφέρονται καὶ ἃ πεφύκασι κατορθοῦν. καὶ ταῦτα μὲν ψυχικά. ἐπεὶ δὲ
καὶ σωματικά τινα εἶσιν ἐπαινούμενα, ἀπαριθμεῖται καὶ ταῦτα. τὸν γὰρ
ἰσχυρὸν τῷ σώματι καὶ τὸν δρομικὸν καὶ τῶν τοιούτων ἕκαστον ὡς ἔχοντα
ἕξιν ἀγαθὴν σώματος ἐπαινοῦμεν. διότι καὶ αὐτός ποιός ἐστί τις καὶ ⟨ἐν⟩
πῶς. ἄγουν ἑτοίμως πρὸς τὸ ἀγαθόν τε καὶ σπουδαῖον. ὁ μὲν ἰσχυρὸς ὡς
25 ἀντέχειν πεφυκέναι πρὸς τὰ βάρη καὶ τὰ ἐπίπονα, ὁ δὲ δρομικὸς πρὸς τὸ 15
ταχεῖαν ποιεῖσθαι τὴν τῶν τοπικῶν διαστημάτων διέλευσιν. ταῦτα γὰρ
ἄμφω ἀγαθά τε καὶ σπουδαῖα διὰ τὸ καιροῦ καλοῦντος τῇ τῶν ἀνθρώπων
ζωῇ συμβαίνεσθαι.

p. 1101b18 Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ τοὺς θεοὺς ἐπαίνων.

30 Ἱκὸς βεβαίωσιν ἔτι τοῦ τὰ ἐπαινετὰ ἐπαινεῖσθαι τῷ ποιά τινα εἶναι
καὶ πρός τινα ἀναφέρεσθαι, ἤγουν πρὸς ἔργα σπουδαῖα. καὶ τοὺς ἐπὶ τοὺς
θεοὺς ἐπαίνους παράγει. οἱ γὰρ ἐπαινοῦντες αὐτούς, φησί, καταρριπτοῦσιν

1 ante κυβερνητικὴν quod corr. ex κυβερνητικὴ δὲ om. ἢ B: posuit a τούτων B: τούτῳ a 4 ἢ εὐδαίμονα a: ἡ εὐδαιμονία B 8 rhesis usque ad καὶ σπουδαῖον (p. 1101b18) a δὲ B et Arist. codd. Lb00: δὴ a et Arist. vulg. 12 τοίνυν πᾶν B: πᾶν τοίνυν a 14 ἀγαθῆς B: ἀγαθοῦ a 16 τὸν ἀγαθὸν B: τῶν ἀγαθῶν a 19 ἃ rubro corr. ex ἓν B: ἃ καὶ a 21 τινα B: om. a 24 τε scripsi: τι Ba 26 τοπικῶν a: πολιτικῶν B 29 rhesis usque ad ὥσπερ εἴπομεν (p. 1101b21) a 31 σπουδαῖα B: σπουδαῖος a

αὐτῶν τὸ ἀξίωμα. καὶ ἀντὶ τοῦ δοξάζειν γελοίους αὐτοὺς ἀποφαίν
ἀναφέροντες αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, ἤτοι ἐξισοῦντες ἡμῖν, καὶ ὅπερ ὀλ
ὁ παραφρὰς φησιν, τοῦτο καὶ πρὸς αὐτοὺς χρώμενοι. ἡμῶν γὰρ
τὰς ἕξεις ἢ τὰς σωματικὰς ἢ τὰς ψυχικὰς ἐπὶ τὰς ἐξ αὐτῶν προβαιν
παρέντες καὶ τὰς ἐνεργείας ἀναφέροντες ἐκ τούτων συνιστῶσι τοὺς
ἡμᾶς ὑπάρχουσι, καὶ μηδὲ ἐνεργοῦντων θεῖ. ἐπὶ δὲ τῆς θείας φύσεως
οὕτως ἐστίν, ὥστε πᾶν μὲν ὃ ἔξει τινὰ φύσιν ὁρᾶν, πᾶν δὲ ὃ ἐνε
χειρισιν τῆς ἕξεως ἔχοντα. καὶ ἀδιάκοπος αὐτῆς ἡ ἐνέργεια.
καὶ ἀνοικειος πρὸς ταύτην ὁ ἔπαινος, ὅτι ἀναφορὰς ὡς εἴρηται γινό
τῆς ἀπὸ τῶν ἴσων πρὸς τὰς ἐνεργείας, ἐν τῷ ἐνεργεῖν αὐτῇ οὐ λέγ
τῆς θείας φύσεως τὸ εἶναι ἐχούσης ἀλλὰ κατὰ προχείρισιν ἐνεργ
τῶν ἴσων.

p. 1101 a 21 Εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων.

Εἰ ὁ ἔπαινος, φησί, τῶν τοιούτων ἐστίν, ἤτοι τῶν κατὰ ἀνα
παναυτίων, οὐ δεῖ ἐπαινεῖν τὰ ἄριστα τίθεσθαι ἀλλὰ μείζω
ζόμενα κρίνειν περὶ αὐτῶν. καὶ τὴν τούτου μαρτυρίαν ἐκ τοῦ φαινο
παρίστησι. φαινόμενα γὰρ μείζον τι τῶν ἐπαίνων ταῖς θείαις προσφέ
σεσιν μαντεύονται καὶ αὐτοὺς καὶ εὐδαιμονίζοντες ὁμοίως καὶ τῶν ἀ
τοὺς θεοποιοῦντας. οἷον ὁ εἰδὼς ὅσοι τῆς ὕλης πάντῃ κατὰ σχέσιν ἀ
ὁρατοὺς λέγω τε τοῦτο καὶ κόσμου γενόμενοι ζῶσιν ὑπὲρ ἅπαν
ὁρώμενα καὶ τὸν νοῦν ἔχουσι ταῖς θείαις συνόντα καὶ συγχορεύοντ
συναγαλλώμενον φύσεσι καὶ κατ' ἐνέργειαν ἀεὶ ζῶσιν, ἀδιακόπως ὑπ
πρώτου φωτὸς ἐλλαμπόμενοι· διὸ οὐδ' ἀναφορὰ αὐτοῖς ἐστι πρὸς ἐνέ
σεις τῶν θείων, ὥστ' οὐδὲ ὁ ἔπαινος αὐτοῖς ἐφαρμόζει.

p. 1101 b 25 Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν· οὐδεὶς γὰρ τὴν ε
ποιεῖν.

Περὶ τῶν οὐσιῶν εἰπὼν ὅσαι ἄριστα ὡς οὐ δεῖ πρὸς ἐκείνας ἐπ
χαλίζειν οὐδὲ ἐπαναστρεπτικὰς καὶ ἀναφορικὰς λέγειν τῶν ἄλλ
τῶν ἀρίστων πραγμάτων παραφυλάττεσθαι τὸ αὐτό, ἃ καὶ ἀγαθὰ
κατ' ἐξαίρετον, ὁποῖον λέγει καὶ τὴν εὐδαιμονίαν. οὐδεὶς γὰρ τὴν
μονίαν ἐπαινεῖ ὡς τὴν δικαιοσύνην. ἡ μὲν γὰρ ἕξις ψυχῆς ἐστι καὶ
ποῦ ἀναφέρεσθαι, τὴν κατ' αὐτὴν ὀλονότι ἐνέργειαν. ἡ δ' εὐδα
ἐνέργεια ἐπαγγελία ἀπολαύσεως, ὥστε τὸν ἔχει πρὸς ἀναφέρεσθαι.
μη. ἐστιν ἐνέργεια ἐν τῷ ἔχειν, ἀλλ' οὐκ αὐτὴ ἐστιν

καὶ δὲ ἄπειρον ὁ λόγος προάγειν. διὸ τοῦτο καὶ φαναρόν ἐστιν ὡς ὅλως
τερόν τι καὶ βέλτιον τῶν κατ' ἀρετὴν ἕξεων καὶ τελειωθείσῃ κατ' ἀρετὴν
ψυχῇ ἀεὶ κατ' ἐνέργειαν ὑπάρχουσα ὡς ἀεὶ ἐλλαμπομένη παρὰ τῶν κρειτ-
τόνων δυνάμεων καὶ τὸ ἐνεργὸν ἐχούσῃ διαμένον καὶ ἀκατάπαυστον. τούτου
δὲ πίστις αὐτὴ ἡ πεῖρα τοῦ πράγματος. ὡς γὰρ τὸ περὶ τὰ αἰσθητὰ
ἐνεργὸν τῶν αἰσθήσεων οὐ λόγος ἀλλὰ πεῖρα παρίστησιν, οὕτω καὶ τὸ περὶ
τὰ νοητὰ ἐνεργὸν τοῦ νοῦ τῇ κατ' ἐνέργειαν αὐτοῦ πείρᾳ γίνεται γνώριμον.
τοῖς μὴ πείρᾳ μαθοῦσι λόγῳ διδασκαλίας γνωρίζεσθαι μὴ δυνάμενον. ὡς
γὰρ γλυκύτητα μέλιτος οὐδεὶς ἂν γνωρισῇ μὴ γευσάμενος μέλιτος, οὕτως
οὐδὲ τῆς κατὰ νοῦν ἐνεργείας τις εἰς γνῶσιν ἐλεύσεται, μὴ ἐν πείρᾳ ταύτης
γενόμενος.

p. 1101b27 Δοκεῖ δὲ καὶ Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι.

Φιλόσοφος ὁ Εὔδοξος· οὗτος τὴν ἡδονὴν ἐπαινῶν συνηγόρησε περὶ
τῶν ἀριστείων αὐτῇ ὡς πάντων ἐπικρατούσῃ τῶν παρ' ἀνθρώποις ἐπαι-
νουμένων. ἀγαθὸν γὰρ αὐτὴν ὑποθέμενος, ἐπεὶ μὴ ἑώρα αὐτὴν ἐπαινου-
μένην, τοῦτο αὐτὸ δηλωτικὸν ἔκρινε τοῦ εἶναι τὴν ἡδονὴν τῶν μὴ ἐπαι-
νετῶν καὶ οὐχ ὡς ψεκτὴν μὴ ἐπαινουμένην ἀλλ' ὡς οὖσαν ὑπὲρ ἔπαινον.
τοιοῦτον γὰρ εἶναι τὸν θεὸν καὶ ταὐτὸν ἐκ παραλλήλων τὸ αὐτό. ἐπαινεῖ
οὖν τὸν Εὔδοξον ὡς εὐφυῶς τὴν συνηγορίαν τῆς ἡδονῆς μεταχειρισάμενον.

p. 1101b31 Ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπὲρ τὰ ἐπαινούμενα καὶ
ἐγκωμιαζόμενα. ἐπαινεῖται οὖν, φησίν, ἡ ἀρετή, ὅτι ταύτης ἕξεως οὔσης
ἀγαθῆς, πρακτικοὶ τῶν καλῶν εἰσιν ἀπ' αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι. ἐγκωμιάζεται
δὲ τὰ ἔργα ὁμοίως καὶ τὰ σωματικὰ καὶ τὰ ψυχικά, ὅσα ταύτης εἰσὶν
ἀποτελέσματα. ἡ δ' εὐδαιμονία καὶ ὑπὲρ τὴν ἀρετὴν καὶ ὑπὲρ τὰ ἐκ ταύτης
ἀποτελέσματα· διὰ τοῦτο καὶ ὑπὲρ ἔπαινον. εἰσὶ δὲ ψυχικὰ μὲν ἔργα
ὅσα ἐκ τῶν ψυχικῶν προβαίνει ἕξεων, ⟨οἷον ἐκ τῶν ἀρετῶν ἢ τεχνῶν ἢ
ἐπιστημῶν, σώματος δὲ ὅσα ἐκ τῶν σωματικῶν ἕξεων⟩, οἷον ἰσχύος καὶ
τῶν τοιούτων, λέγω δὴ εὐαισθησίας εὐδρομίας ὑγιεινότητος καὶ εἴ τι ἕτερον
τῷ σώματι ἐπαινετὸν πρόσεστιν. τὰ γὰρ διὰ τοῦ σώματος κατορθούμενα
ταῖς ἀγαθαῖς τῆς ψυχῆς ἕξεσι καὶ αὐτὰ ἐπιγράφεται, ὡς αὐτῆς χρωμένης
ὀρθῶς τῷ σώματι καὶ ἡ αὐτὰ κατορθούμενα. κακίας γὰρ ἐπικρατούσης ἐν
τῇ ψυχῇ, εἰς πονηρὰ καὶ αὐτὰ συντελέσουσι, κακῶς ἐνεργούσης κατ' αὐτὰ
τῆς ἀρχῆς, τῆς χρωμένης τῷ σώματι.

12 rhesis usque ad τἆλλα ἀναφέρεσθαι (p. 1101b31) a
20 rhesis usque ad τῶν ψυχικῶν (p. 1101b34) a
34 τῆς χρωμένης a: τοῖς χρωμένοις B
16 μὴ a: μάτην B
27 οἷον—ἕξεων (28) a: om. B

p. 1101b31 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰκειότερον ἐξακριβοῦν.

Περὶ ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων εἰπὼν τίνι ὑποκειμένοις ἁρμο
ἐπεὶ μὴ καθ' αὑτὸν τὸν περὶ τούτων λόγον παρεῖληφεν, ἀλλ' ἵνα δε
εὐδαιμονίαν ὑπὲρ ταῦτα οὖσαν, διὰ τοῦτο καὶ βραχὺ περὶ τούτων δι
καὶ ὅσον ἱκανὸν πρὸς τὸ προκείμενον παραπέμπει τὸ πλεῖον τ
τούτων ἐξακριβώσεως εἰς ἔργον περὶ τὰ τοιαῦτα πονεῖν καὶ ἐπαν
λόγον ἐπὶ τὸ προκείμενον, δῆλον εἶναι λέγων ἐξ ὧν εἶπεν, ὅτι τ
μονία τῶν τιμίων καὶ τελείων ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο τιμῆς ἀξία, ο
ἐπαίνων οὐδ' ἐγκωμίων.

p. 1102a2 Ἔοικε δ' οὕτως ἔχειν καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀρχή.

Δείκνυσι καὶ ἑτέρως τοῖς τιμίοις τὴν εὐδαιμονίαν συνταττομένην
γάρ ἐστιν ὡς τελικὴ αἰτία. διὰ γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν τὰ λοιπὰ
πράττομεν πάντες ἵν' ἐκεῖνα κατορθοῦντες εἰς τὴν αὐτῆς προκ
τειότητα. τὴν ἀρχὴν δὲ καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀγαθῶν τίμιον κα
ὁμολογοῦμεν. τιμία ἄρα καὶ θεία ἡ εὐδαιμονία.

p. 1102a5 Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία.

Ἔθος τῷ Ἀριστοτέλει ἐν ταῖς παραδιδομέναις ὑπ' αὐτοῦ μ
τοῖς εἰς πλεῖω βιβλία διαιρουμέναις, ἐν τοῖς τέλεσι τῶν προλαμ
τὰ ἑαυτῆς προαναφωνεῖν περὶ τίνων διαλαβεῖν μέλλουσιν ὡς
συνεχῆ πρὸς ἄλληλα τὰ γραφόμενα. ἐπεὶ τοιγαροῦν ἐν τῷ πρώτ
περὶ εὐδαιμονίας τὸν παντα λόγον πεποίηκε, μέλλει δ' ἐν τῷ δευτ
ἀρετῆς διδάξαι ἡμᾶς καθόλου, προλαμβάνει λέγων τὸ μέλλον
δείκνυσι δὲ ἀναγκαῖαν ἐκ τῆς προλαβούσης τὴν ἑπομένην ὑπόθεσ
γὰρ ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν τελείαν ὑποδέδοτο
καῖον ἂν εἴη περὶ ἀρετῆς ἤδη ἐπισκέψασθαι. γένοιτο γὰρ ἂν
βέλτιον θεωρῆσαι καὶ περὶ αὐτῆς τῆς εὐδαιμονίας. ἐπεὶ γὰρ ἡ τ
συμπλήρωσιν τοῦ ὅρου τῆς εὐδαιμονίας παρείληπται, γένοιτ' ἂν κ
τῆς εὐδαιμονίας σαφέστερος ἡμῖν μαθοῦσι περὶ ἀρετῆς. δεῖ γὰρ
ἐν τῷ ὅρῳ τινὸς παραλαμβανόμενα σαφέστερα εἶναι τοῦ ὁριστοῦ.
τικὸς γὰρ ὁ ὅρος τῆς οὐσίας τοῦ πράγματος. πῶς οὖν δηλώσει
ἀκριβέστερον αὐτοῦ ἡ ὁρισμὸς ἀόρων συγκείμενος;

1 [illegible] τῶν τελείων (p. 1102a1) a 4 βραχὺ B: βραχέα a
[illegible] p. 1102a4) a 16 rhesis usque ad εὐδαιμονίας
p. 1102[illegible]

p. 1102a7 Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν πολιτικός. 28v

Ἔτι τὸ αὐτὸ δείκνυσιν ἐκ τῆς σπουδῆς, ἣν ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ κατ' ἀλήθειαν ἔχουσι πολιτικοὶ μάλιστα πονοῦντες περὶ τὴν ἀρετήν, ἵν' ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ποιήσωσι καὶ ὑπηκόους τοῖς νόμοις, οἳ ἐν ταῖς πόλεσι τέθεινται. καὶ δείκνυσι τοῦτο ἐκ παραδειγμάτων, ἀρίστους λαμβάνων πολιτικοὺς Μίνωα καὶ Λυκοῦργον, ὧν ὁ μὲν Κρητῶν νομοθέτης, ὁ Μίνως, ὁ δὲ Λυκοῦργος τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ εἴ τινες τοιοῦτοι ὡς Σόλων Ἀθηναίων καὶ ἑτέρων ἕτεροι. Μωσέα γὰρ τούτοις συντάττειν οὐκῶ, θεόθεν καθαρῶς λαβόντα τὸν νόμον καὶ νομοθετήσαντα καὶ δημαγωγήσαντα ὑπὲρ ἄνθρωπον. οὐ πολιτικοὶ οὖν κυρίως ἀλλὰ ψεύδονται τὴν κλῆσιν οἱ μὴ ἀγαθοὺς τοὺς κατ' αὐτοὺς πολίτας ποιοῦντες καὶ τοῖς κειμένοις νόμοις ὑπείκοντας.

p. 1102a12 Εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ἐστιν ἡ σκέψις αὕτη.

Ὅτι μὲν ἡ περὶ ἀρετῆς σκέψις τῆς πολιτικῆς οἰκεία, ἔδειξεν ἤδη, ὡς εἶναι ἀκόλουθον τὸν πολιτικὴν παραδοῦναι προθέμενον μέθοδον ζητῆσαι περὶ ἀρετῆς. λέγει δὲ καὶ ὁποίαν δεῖ γενέσθαι τὴν περὶ ταύτης ἐξέτασιν, ἤγουν καθὼς ἐξ ἀρχῆς ὑπέσχετο, τὸ δὲ ἦν τὸ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, ἐξ ἐνδεχομένου συμπερανόντων ἡμῶν ἐνδεχόμενα.

p. 1102a13 Περὶ ἀρετῆς δὲ ἐπισκεπτέον.

Πολλὰ γένη ἀρετῆς εἰσῆγον οἱ παλαιοί, πολιτικὴν καθαρτικὴν νοερὰν καὶ τὴν παραδειγματικὴν τὴν καὶ θεωρητικήν. τούτων δ' ἑκάστην διῄρουν εἰς τέτταρα τὰ πρῶτα, φρόνησιν ἀνδρείαν σωφροσύνην δικαιοσύνην, ἄλλως καὶ ἄλλως ἕκαστον ἀποδιδόντες αὐτῶν, οἰκείως δηλονότι τῶν γενῶν ἑκάστου. ἀλλὰ νῦν ἡμῖν τὰ δύο ταῦτα συνέγνωσται γένη μάλιστα, ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ καθαρτική, ἡ μὲν τῆς ψυχῆς συμπραττούσης τῷ σώματι, ἡ δὲ χωριζομένης αὐτοῦ καὶ ἐχούσης ἀσυμπαθῶς πρὸς αὐτό, ὡς εἶναι τὴν μὲν μετριοπάθειαν, μόνον κολάζουσαν τὰς ὑπερβολὰς τῶν παθῶν καὶ μέχρι τοῦ ἀναγκαίου συντηροῦσαν τὴν κατὰ ταῦτα ἐνέργειαν, τὴν δὲ ἢ εἰς ἀπάθειαν ἄγουσαν ἐν τῷ ἔτι καθαίρεσθαι τὴν ψυχήν, ἢ καὶ ἤδη ἀπαγαγοῦσαν ὅτι ἤδη καὶ κεκάθαρται καὶ ἀπροσπαθὴς πρὸς τὸ σῶμα γεγένηται. ἀνθρωπίνην τοίνυν ἀρετὴν φησι τὴν πολιτικήν, ὡς οὔσης τῆς καθαρτικῆς καὶ τῶν λοιπῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ὅσον κατὰ τὸ συναμφότερον, ἐπεὶ καὶ φύσει ὁ ἄνθρωπος ἥμερον καὶ συναγελαστικὸν καὶ κοινωνικόν. ὅτι δὲ καὶ τὴν

---

1 rhesis usque ad τοιοῦτοι γεγένηνται (p. 1102a12) a 7 Σόλων B: ὁ Σόλων a 12 rhesis usque ad ἀρχῆς ὑπέσχετο (p. 1102a15) a 15 [illegible] μένων a ἐνδεχόμενον B: ἐνδεχόμενα a 18 rhesis usque ad εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην (p. 1102a15) a 19 ἀρετῆς B: ἀρετῶν a πολιτικὴν a: πολῖται B

πρὸς τὸ οἰκεῖον σῶμα κοινωνίαν ἀρνήσεται. ὑπὲρ ἀνθρωπείᾳ
καθέστηκε σύνθεσιν, πᾶσαν ὑλικὴν ἀπηρνημένος ἐνέργειαν καὶ ἀνα
τῶν γεγόνων φυγὴ καὶ πρὸς τὰ ἀρίστω ἀναφερό
πρὸς τὴν θείαν ἀναπλούμενος ἔλλαμψιν.

p. 1102a16 Ἀρετὴν δὲ λέγομεν ἀνθρωπίνην οὐ τὴν τοῦ σ

Ἐπεὶ ἔστι τις καὶ ἀρετὴ σώματος, ἔστι δὲ καὶ ψυχῆς (
καὶ κάλλος καὶ εὐαισθησία καὶ ῥώμη σώματος ἀρεταί, ὥσπερ
σωφροσύνη, φρόνησις ἀνδρεία ψυχῆς. περὶ δὲ τῶν ψυχικῶν ὁ λόγ
ἀρετῶν, ἃς κατορθοῖ ὡς ὀργάνῳ χρώμενος τῷ σώματι, διὰ τοῦτο ὁ
εἶναι τὸν πολιτικὸν εἰδέναι πως τὰ περὶ ψυχῆς. ὅτι δὲ πρ
φρονῆς ὁ νόμος αὐτῷ ἐνετείλατο δῆλον ποιεῖται καὶ ἐκ τοῦ τὴν εὖ
ψυχῆς εἰρῆσθαι ἐνέργειαν. τῷ δὲ εἰδέναι τὰ περὶ ψυχῆς ἐπιφέρει.
ἁπλῶς ἐνταῦθα παραδίδωσι περὶ ψυχῆς, ἀλλ' ὅσον χρεία πρὸς τὸ π
ὅτι δὲ δεῖ τὸν πολιτικὸν εἰδέναι περὶ ψυχῆς, ἀπὸ τῆς περὶ τὸ τῶν
συνίστησι λέγων ὥσπερ καὶ τὸν ὀφθαλμὸν θεραπεύοντ
πᾶν σῶμα. εἰ γὰρ οἱ τὰ σώματα θεραπεύοντες ἀνάγκην ἔχου
τὰς φύσεις ἑκάστου τῶν μορίων τοῦ σώματος καὶ τοῦ ὅλου αὐτ
τὰ κατὰ φύσιν εἰδότες αὐτοῖς προσόντα εἰδεῖεν καὶ ὅσον τοῦ κ
ἐκτρέπεται πρὸς τὸ παρὰ φύσιν γενόμενα, καὶ οὕτως αὐτὰ πρ
φύσιν, ἵνα τὴν ὑγείαν, ἀνακαλοῦντο, ἀναγκαῖον καὶ τοὺς τῇ ψ
ποιεῖσθαι βουλομένους τὸ κατὰ φύσιν εἰδέναι περὶ αὐτῆς. τοὺς δ
μοὺς ἐνταῦθα παρέλαβεν ἴσως διὰ τὸ ποικίλον τῆς τούτων σ
σύνοδος γὰρ ἐν τούτοις μορίων πολλῶν εἰς ἀπαρτισιν χιτώνων ὑμέ
νεύρων καὶ ἑτέρων τινῶν, ὡς εἶναι αὐτοὺς καὶ τὴν θεραπείαν π
καὶ δυσχερῆ διὰ τὴν τῶν μερῶν τούτων εὐπάθειαν. ἀλλ' οὐκ ὠ
περὶ ταῦτα δεινοὶ οὔτε πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς πολυσυνθέτου οὐσ
οὔτε πρὸς τὴν τῆς θεραπείας παράδοσιν. ἢ οὖν διὰ τοῦτο ἡ ὁ
τῇ πολιτικῇ περὶ τῶν νοητῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς τὴν σπο
μάλιστα, νοῦ καὶ διανοίας, ὡς ἂν μὴ συγχέοιντο καὶ ἀμβλυώτ
ἀλόγοις ἐπισκοτούμενοι παίθεσι, μηδ' ἐπιπροσθοῖντο τῷ παχυτ
τὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ ὄντως ἀγαθοῦ κατανόησιν. καὶ τοσοῦτον φη
ὑπὲρ τῶν ἰατρικῶν ὅσων εἰδέναι περὶ ψυχῆς, ὅτῳ καὶ χρεία
τῆς ἰατρικῆς. ἀτοπον γὰρ τὸν μὲν ἰατρὸν εἰδέναι τὸ ὑποκείμενο
καταγινεται, τὸν δὲ πολιτικὸν ἀγνοεῖν τὸ οἰκεῖον, ὃ καὶ αὐτὸς
βούλεται.

p. 1102a21 Τῶν δ' ἰατρῶν οἱ χαρίεντες. 29r

Εἰσὶ μὲν καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ πολλοὶ καταφρονοῦντες τῆς τοῦ σώματος γνώσεως, ἀλλ' οἱ τυχόντες οὗτοι καὶ φαύλως ἔχοντες, οἱ δὲ τὸ χαρίεν καὶ ὥσπερ τερπνόν τι καὶ καταθωπικὸν ἐν ἰατρικῇ ἔχοντες οὐχ οὕτως· πολλὰς δὲ μᾶλλον πραγματείας καὶ μεθόδους συνιστῶσιν ἢ ὑφ' ἑτέρων συστάσας μετίασι περὶ τὴν γνῶσιν τοῦ σώματος. αἰσχρὸν οὖν ἂν εἴη τὸν πολιτικὸν ἄνδρα φέρειν τούτων τὰ δεύτερα μὴ κεκτημένον ἐν ἑαυτῷ τινα περὶ ψυχῆς εἴδησιν, περὶ ἣν τὴν οἰκείαν παιδείαν κατόρθωσιν ἐπαγγέλλεται, κάτω ὑπὸ τεκτονικὸν ὄντα πάσης τέχνης τῆς ἐν ταῖς πόλεσι.

p. 1102a23 Θεωρητέον δὴ καὶ τῷ πολιτικῷ περὶ ψυχῆς.

Ὅτι μὲν δεῖ εἰδέναι περὶ ψυχῆς τὸν πολιτικὸν ἤδη εἴρηκεν· ἐπάγει δὲ νῦν καὶ μέχρι πόσου δέον αὐτῷ θεωρῆσαι περὶ αὐτῆς. ἐπεὶ γὰρ οὐ καθ' αὑτὸ ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἕνεκεν, ἐπὶ τοσοῦτον, φησί, δεῖ θεωρῆσαι περὶ ψυχῆς τὸν περὶ τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν πολιτικὴν ἐξεταζόντα, ἐφ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὰ ζητούμενα. ἤτοι τὰς ἀρετάς. εἰ γάρ τις τὴν πρὸς ταῦτα χρείαν ὑπερβὰς ἐπὶ πλεῖον ἐξακριβοῖ περὶ ψυχῆς βουληθῇ, δυσχερεστέραν τοῦ περὶ ἀρετῶν λόγου τὴν περὶ αὐτῆς εὑρήσει ἐξέτασιν διά τε τὸ κρύφιον αὐτῆς καὶ κατ' οὐσίαν ἀσώματον καὶ διὰ τὸ εἶναι πλεῖστα ζητούμενα περὶ αὐτῆς.

p. 1102a26 ⟨Λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς⟩ καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις.

Τῶν Ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων τὰ μὲν πρὸς τοὺς κοινῶς ἀκροωμένους τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας ἐκδέδοται ἐν ταῖς κοιναῖς διατριβαῖς ἀναγινωσκόμενα καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ἀμέσως διασαφούμενα, τὰ δὲ κατ' ἰδίαν πρός τινας ἐξωθεν προσπεφώνηται, ἕκαστον αὐτῶν πρὸς ἕκαστον τῶν ζητούντων τοῖς ζητουμένοις πράγμασιν οἰκείως ἐκτεθειμένον. ἐκεῖνα μὲν οὖν ἀκροαματικὰ ὀνομάζεται, ἐπεὶ ὡς εἴρηται πρὸς τοὺς κοινῶς ἀκροωμένους γεγένηται, ταῦτα δὲ ἐξωτερικά, ὅτι τούτων ἕκαστον πρός τινα ζητήσαντα γέγραπται ἔξω τῆς κοινῆς ἀκροάσεως. ἐπεὶ τοίνυν ἐν τοῖς τοιούτοις ὑπομνήμασι τινα περὶ ψυχῆς εἴρηκε κατὰ τινας χώρους πραγματικῶς κατὰ καιρόν, παραπέμπει ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνα, χρήσιμα ὄντα πρὸς τὰ ἐνταῦθα ζητούμενα. καὶ προτρέπεται χρῆσθαι | ἐκείνοις πρὸς τὰ ἐνταῦθα 29v συνβαινόμενος.

1 τῶν δ' ἰατρῶν B et Arist. vulg.: καὶ τῶν ἰατρῶν a et Arist. cod. Mb post ἰατρῶν add. δὴ a: om. B, cf. lectiones libror. Arist. rhesis usque ad σώματος γνῶσιν (p. 1102a23) a 10 rhesis usque ad τῶν προκειμένων (p. 1102a26) a 16 βουλῇθῇ B (et Vat. 1622): βουληθείη a 20 λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς a: om. B rhesis usque ad χρηστέον αὐτοῖς (p. 1102a27) a 26 ὀνομάζεται corr. ex ὀνομαζόμενα B: ὀνομαζόμενά ἐστιν a 28. 29 ἐν τοῖς τοιούτοις B: ἐν τούτοις a

p. 1102a27 Οἷον τὸ μὲν ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ λόγον ἔχ

Εἰπὼν ὅτι ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις ἱκανῶς περὶ ψυχῆς εἴρηται
ὅτι τέλειος ἐν ἐκείνοις ἡ περὶ αὐτῆς παράδοσις θεωρία, ἀλλ' ὅτι τοσ
ὅσον ἀρκεῖν τὰ ἐκεῖσε λεγόμενα πρὸς τὴν προκειμένην τῶν ἀρετῶν δι
λίαν, λέγει καὶ τίνα τὰ ἐν ἐκείνοις εἰρημένα ἐστίν. φησὶ γὰρ οὖ
μὲν ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ λόγον ἔχον. καὶ ἔτι οὐδὲ τὸ
τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ὅπως ἄλογον ἀλλὰ λογικόν πως. κἀκεῖνο ὡς
ὑπεπεσόν. ὥστ' οὔθ' ἁπλῶς ἄλογον οὔθ' ἁπλῶς λογικόν. τὸ μὲ
λόγον ἔχον καὶ διανοούμενον καθ' ὕπαρξιν λογικόν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ
τὸ δ' ὡς λόγῳ ἐπιπειθὲς κατὰ μέθεξιν. καὶ διὰ τοῦτο πώς. οὐδὲ
οὐδ' ἀρεταὶ κατωρθοῦντο ἐν τῷ ἀλόγῳ οἷον ἀνδρεία καὶ σωφρ
προσθήσω δέ καὶ δικαιοσύνη, εἰ μὴ λόγου θυμὸς καὶ ἐπιθυμία κατή
οὐ γὰρ οὕτως ἐν ἡμῖν ὡς ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ταυτί· ἐν ἐκείνοι
οὗκ εἰσι ταῦτα τῷ λόγῳ πειθόμενα ἔξωθεν ὄντι καὶ μὴ συζυγοῦντι
ἐν ἡμῖν δὲ συν αὐτοῖς ὁ λόγος ἐστί, καὶ ἅμα καὶ ἐν ἑνί. διὰ τοῦτ
ὡς παρόντι καὶ ὡς ἀμέσως ἐπισταθοῦντι πεφύκασι πείθεσθαι. τὸ μ
λόγον ἔχον τῆς ἡμετέρας ψυχῆς λογικὸν ἐστιν, ὅτι λόγος αὐτῷ
ὕπαρξιν, ὡς ἤδη εἴρηται, τὸ δὲ ἄλογον εἰρηθεὶς πως λογικὸν οὐχ
τοῦτ' ἀλλ' ὅτι ἐνηχεῖσθαι τῷ λόγῳ πέφυκε, καὶ ὑπ' ἐκείνου ὥσπερ
πεσθαι. τὸ μὲν οὖν οὕτως ἔχειν τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ὅτε τῷ σ
συζυγῇ, ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰδέναι τὸν περὶ τῶν ἀρετῶν μαθησόμενον
δὲ τόπῳ τὸ λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον διέστηκε, ὥσπερ τὰ τοῦ σώ
μόρια καὶ πάντα τὰ μεριστά, εἴτε τοῦτο μὲν οὐ, λόγῳ δὲ μόνον δυ
ἀχώριστα ἀλλήλων κατὰ τόπον ὑπάρχοντα, οὐδὲν χρησιμεύει δὲ
πρὸς τὸ παρόν. ὅτι δὲ τὰ τοῦ σώματος μόρια οὐ λόγῳ μόνον ἀλλ
τόποις ἀλλήλων διέστηκεν, ἐναργὲς ὡς καὶ τῇ αἰσθήσει λῆπτόν. τοῦ
καὶ ἁπαν τὸ μεριστόν· μεριστὰ τὰ μεμιγμένα φησίν, οἷον χρυσὸν καὶ
νειαν καὶ σῶμα. τούτων γὰρ ἕκαστον μέρη τε ἔχει καὶ εἰς αὐτὰ μερι
πέφυκε. καὶ οὐκ ἔχει ταῦτα ὁμοῦ καὶ κατὰ ταὐτόν, ἀλλ' ἕκαστον
κεῖται πῇ ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδ' ἂν ἦν ἐνέργ
στατον οὐδὲ μέγεθος ἀλλ' ἢ σημεῖον, οὗ τῇ φύσει τὸ μέγεθος
ὄμενον. ὅτι δ' εἰσί τινα τόπῳ μὲν μὴ διεστηκότα, λόγῳ δὲ διαφ
δα τῆς περιοχῆς παρίστησιν. ἐν γὰρ τῇ αὐτῇ καθ' αὑτὸ ἐνυπάρ
τὸ κοῖλον καὶ τὸ κυρτόν, τῷ λόγῳ μόνον ἀλλήλων ὄντα διεστῶτα· οὐ γὰρ ἂν ἦν ἐν διαστατῷ κατὰ πλατος ὑπάρχοντα.
γὰρ ἡ περιφέρεια ἥτις ἐστὶ μῆκος ἁπλατές.

1 sis usque ad τὸ παρόν (p. 1102a32) a 11 κατωρθοῦντο B: κατορθοῦν
13 λόγῳ B: λόγῳ a 13 ταυτί B: ταῦτα a 18 λογικόν B: λογικος a
21 ὅτε Ba: an ἅτε scribendum? συζυγ

p. 1102a32 Τοῦ ἀλόγου δὲ τὸ μὲν ἔοικε κοινῷ καὶ φυτικῷ. 29

Περὶ ἀνθρωπίνης ἀρετῆς τῆς εἰκοτῶς ὑπαρχούσης καὶ τοῦ τρ[illegible] σωματικῆς ἀλλὰ τῆς ἐν ψυχῇ θεωρουμένης καὶ διελὼν τὴν ψυχὴν [illegible] ἄλογον καὶ τὸ λόγον ἔχον, ὑποδιαιρεῖ αὖθις εἰς δύο τὸ ἄλογον, καὶ τὸ μὲν εἶναί φησι κοινὸν καὶ φυτικόν, κοινὸν μὲν ὅτι πᾶσιν ἔνεστι τοῖς ἀψύχοις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ φυτικόν, ὅτι καὶ αὐτοῖς τοῖς φυτοῖς καὶ ὅτι τὸ ὕδιον μάλιστα τῶν φυτῶν τοῦτό ἐστι τὸ ἔχειν δύναμιν τοῦ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι. κἂν γὰρ τοῖς ζῴοις ὑπάρχῃ, τοῖς τε ἀλόγοις ὁμοῦ καὶ τοῖς λογικοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧ ζῷα ἁπλῶς ἐκείνοις ἐστίν, ἀλλ' ἧ τοῖς φυτοῖς κεκοινώνηκε. ἀναγκαῖον γὰρ ταῖς κρείττοσι τῶν ψυχικῶν δυνάμεων προσυπεῖναι καὶ τὰς ἐλάττονας ἐν τοῖς τῶν ζῴων σώμασιν, ἐπιτηδείοτητα παρεχούσας αὐτοῖς εἰς τὴν τῶν κρειττόνων παραδοχὴν μὴ δυναμένοις ἀμέσως τὰς κρειττονας δέχεσθαι, εἰ μὴ φύσει προὔπειχεν αἱ χεῖρονες. αἴτιον δὲ [illegible] τοῦ τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι, ὡς ἤδη τοῦτο δηλοῦσθαι ἐν τοῖς φυτοῖς τῶν τε ζῴων καὶ τῶν φυτῶν, εἰ καὶ ἄλλως μὲν ἐν φυτοῖς, [illegible] ἐν τοῖς ζῴοις, ὅτε καὶ ἄλλως δηλοῦται ὄντως ἐνταῦθα κἀκεῖσε τῶν ὑπαρχόντων τὴ φυτικὴ δύναμιν τὰς τροφὰς καὶ αὔξεσθαι. μόνη γὰρ ἡ φυτικὴ τῶν προσφερομένων καὶ αὐξομένων τροφὰς εἰποῦν δὲ ἐν πᾶσι τοῖς προσοῦσιν τὴν τοιαύτην ὑπάρχειν δύναμιν προσῆκεν τὸ καὶ ἐν τοῖς ἐμβρύοις. ἔμβρυα δ' ἐστὶν τὰ κατὰ γαστρὸς ἔτι κυοφορούμενα. προσέθηκε δὲ τοῦτο διὰ τὸ δοκεῖν φυτικῶς ἔτι ἔχειν τὸ εἶναι τὰ ἔμβρυα, μηδεμίαν ἄλλην δύναμιν ἢ ταύτην ἐνεργοῦσαν ἐν αὐτοῖς κεκτημένα, ἐφ' ὅσον εἰσὶν ὡς ἔμβρυα. τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην εἶναι καὶ ἐν τοῖς τελείοις φησί, τελείοις δὲ τοῖς ὡς πρὸς τὰ ἔμβρυα. ἃ καὶ τὸν λόγον τῆς οὐσίας πέφυκεν ἤδη δέχεσθαι. ἐπεὶ καὶ γεννωμένοις εὐθὺς ἔστιν ἔτι πολὺ τὸ θνητόν, οὗ μὴ προβάσης εἰς ἐνέργειαν, τότε κυρίως τέλεια λέγονται. ὧν οὐδὲ αὐτῶν τὸ φυτικὸν ἀπολείπεται, ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ εἶναι ἁπλῶς αὐτοῖς συμβαλλόμενον. ἐπικρίνει δὲ τὸν λόγον τὸν λέγοντα εἶναι καὶ ἐν τοῖς τελείοις τὴν τοιαύτην δύναμιν φάσκων εὐλογώτερον γὰρ ἡ ἄλλην τινά. πῶς εὐλογώτερον; ὅτι αἱ μὲν ἄλλαι δυνάμεις οὐκ ἀεὶ ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτοῖς (πολλάκις γὰρ καὶ ἐν ἐγρηγόρσεσι, μάλιστα δ' ἐν τοῖς ὕπνοις ἐναργῶς σχολάζουσαι φαίνονται), ἡ δὲ φυτικὴ ἀδιακόπως τὸ οἰκεῖον ἔργον ἔργᾶ, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ὕπνοις διὰ τὸ καὶ μάλιστα τότε τὰς τε πέψεις τῶν τροφῶν καὶ τὰς ἀναλύσεις γίνεσθαι καὶ τὰς προσθέσεις ἐν πᾶσι τοῖς μορίοις τοῦ σώματος κατὰ τὸ ἑκάστῳ αὐτῶν οἰκεῖον ἀνάλογον.

1 rhesis usque ad ἄλλην τινά (p. 1102b2) a 5 post φησι add. καὶ a καὶ B: a 11 ἐλάττονας a: ἐλάττονα B ηλειότητα a: ἐπιτηδειότητας B 17 τοῖς φυτοῖς a 17 θρέψεως B: τρέφεως a 18 : B 19 τὴν τοιαύτην ὑπάρχειν B: ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην a 20 : ὅτε B

p. 1102b2 Ταύτης μεν οὖν κοινή τις ἀρετή.

Ἧς δυνάμεως ταύτης, φησίν, ἡ ἀρετὴ κοινή τις τῶν ἐμψύχων ὁ
ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπική, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἐν τῷ κατὰ φύσι
τὴν οὖσαν ποιουμένη κατόρθωσιν. φασὶ δὲ εἶναι τὸ πάσχειν τὴν
ὑ ἀλλοιοῦν, τὸ ἀναδιδόναι, τὸ προστιθέναι τοῖς οὖσιν, τὸ πρασσειν
αὐτοῖς, τὸ ἐξουσιοῦν πρὸς αὐτό. καὶ οὕτως τὸ πρᾶγμα καὶ οὐδὲν κω
. ὁ οὖν ἄνθρωπος ἡ ἀνθρωπικὴ ἀρετὴ τὸ ἀνθρωπῳ πεποίηται.
ρυτοῖς κοινωνεῖ. ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές, δῆλόν φησιν ἐκ τοῦ ἐν
ἐνεργεῖν μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο καὶ ταύτην τὴν δύναμιν τῆς
10 τῶν δὲ ἀφίλων καὶ κακῶν ὡς ἀνθρώπου ἢ οὐδαμῶς ἢ ὡς ἐλάχιστ
εἶναι καὶ ὕπνον. πιστοῦται δὲ διὰ τοῦτης κοινῆς, ἣ φησιν οὐδὲν δ
κατὰ τὸ ἥμισυ τῆς ἐνταῦθα ζωῆς τοὺς σπουδαίους τῶν φαύλων κ
εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων, ὡς παντῶν καθ' ὕπνους ἀρχόντων καὶ μ
ἐνεργούντων τὸ οἰκεῖον τῆς ψυχῆς ἔργον.

15 p. 1102b4 Συμβαίνει δὲ τοῦτο συμβαίνει.

Ἐπειδὴ, φησί, τῷ μὲν σπουδαίῳ συμβαίνει τὸ μὴ διαδήλους εἶναι ὑ
τὰς ἀρετὰς καὶ φαύλους, τὸ μεν γὰρ φαῦλον καὶ σπουδαῖον, ὁ
καμβάνομεν, τῆς ἴσης ἐστὶ φύσεως, ἀρετὴ δὲ κατὰ φύσιν ἐστὶν
ὅρον γοῦν τοῦτον ὁρισάμενος ἔστιν, ὅτι σπουδαῖον ἐστὶ φαῦλον ἐστὶν
20 ἀπὸ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται, οὕτως ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν
ὡς οὖν ἐν καιρῷ καρποῦ ὄντος τοῦ δένδρου πρέπει ἐπιζητεῖν
τοῦτο οὖν τὸ καιρὸν ποῦ ἐστιν ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς ψυ
μεν ἐστιν.

p. 1102b9 Πλὴν εἴ πη κατὰ μικρὸν διανοοῦνται.

Ἐπ[illegible] περὶ τοῦ ὕπνου ἐστὶ τὸ
διαφορεῖ ψυχῆς σπουδαίου καὶ
τῶν τε ἐπιεικῶν, ἐπεὶ σπουδαῖον καὶ τὸν τοιοῦτον ὑπειλήφαμεν.
τυγχάνων καὶ ὅπερ ὄνειρος. καὶ τὸ ὀνειροπολεῖν τὸ ὀνειρον, τὸ
ἐνεργοῦντος τοῦ τῆς ἐμφαντικῆς ἀπορρώτου τύπου καὶ
ὕπνους, τῆς φαντασίας ἐνεργούσης ἐν τῷ τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς κρ
φορούσης ὧν τὰς ἐνεργείας, ὡς ἐπὶ τῶν σπουδαίων
σαιοῖς τὰ καθ' ὕπνον φαντάσματα τῶν ἐν ταῖς ἐνεργείαις
λήψεων ἀναλογα. οὕτως ὁ ἐν Ἀριστοτέλης τῇ ἐπιτομῇ τῶν

μᾶλλον. ὅτι λέγων περὶ αὐτῆς αὐτὴν εἰς μέσον παράγει καὶ αὐτοῦ περαιτέρω αὐτὴν ἐνεργεῖν φαίνεται. ἀλλ' εἰ τοῦτο, ὕπνου ἂν καὶ τὰ φυτὰ ὡς οἷά τε ὄντα ἢ θρεπτικὴν ἔχοντες· ἀπὸ μέρους γὰρ ὅλου· οὐκ ἄρα τῆς δυνάμεως ταύτης ὁ ὕπνος ἐστίν. ἔτι ὁ ὕπνος ἐν ἀρχῇ τῶν αἰσθήσεων· εἰ οὖν ὕπνουν τὰ φυτά, ἐδέχετο ἂν καὶ ἀρχὰν τῶν αἰσθήσεων· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὴν τούτων ἐνέργειαν. τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον, καὶ ἐν οἷς αἱ στερήσεις, ἐν τούτοις καὶ αἱ ἕξεις πεφύκασιν ἐπιγίνεσθαι. ὥστε καὶ ἦν ἄν ποτε αἰσθάνεσθαι τὰ φυτὰ ἐγρηγορότα· ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ὑπνοῖ τὰ φυτά· ἀλλὰ ζῴων μὲν τὸ ὑπνοῦν. συμβαίνει δ' ἐν τούτοις τὴν φυτικὴν ἐνέργειαν καὶ ὕπνου ἄνευ τὰ φυτὰ ἐνεργεῖν περὶ τὰς οἰκείας ἐνεργείας τηνικαῦτα ἐχούσης ἄδειαν μὴ ἐμποδιζομένης τοῖς κατ' αἴσθησιν ἐνεργήμασι.

p. 11 b 11 Περὶ μὲν τούτων ἄλις. καὶ τὸ θρεπτικὸν ἑκάτερον.

Περὶ μὲν οὖν τῆς φυτικῆς καὶ θρεπτικῆς δυνάμεως εἴρηται ἱκανῶς, καὶ οὐ δεῖ πλείω προστιθέναι περὶ αὐτῆς ἐν τῷ ἐξετάζειν ἐν τίνι ἡ κατὰ ἄνθρωπον ἀρετὴ ἐπιγίνεται. οὐσιώδης γὰρ αὕτη τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς, ἐπεὶ μηδὲ τινος αὐτὴν μετέστι γνώσεως· λογικὸν δὲ ζῷον ὁ ἄνθρωπος. καὶ σκοπούμεθα γὰρ καὶ αὐτὸν ἀρετὴν ὁπόταν λόγου καὶ γνώσεως μετῇ. ἡ γὰρ ἑκάστου ἀρετὴ τελειωτικὴ τοῦ ὑποκειμένου ἐστί. καὶ πῶς ἂν εἴη τὸ πάσῃ ἀγνώστου πρὸς κατόρθωσιν ἀρετῆς τῷ λόγῳ συντείνον; διὰ τοῦτο καὶ ἀνάγκη τὸν ἄνθρωπον, εἰ μέλει αὐτῷ ἐφικέσθαι τῆς τελειότητος, σφοδρῶς πρὸς τὸ φυτικὸν παραμεγεθῆναι. ὡς μὴ ἀποδενδρωθῇ καὶ κρατηθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ ταῖς κατ' αὐτὸ ἐνεργείαις ἐφῆδεσθαι. φαίνεται δὲ καὶ ἄλλη τις φύσις οὖσα τῆς ψυχῆς ἄλογος, εἰ καὶ μὴ πάντῃ ὡς ἐκείνη ἀλλὰ πῇ καὶ λόγου μετέχουσα. ἄλλη δὲ εἶπε, δηλῶν ὡς ἑκάστη μὲν τῶν τριῶν ψυχὴ λέγεται, ἡ θρεπτικὴ ἡ αἰσθητικὴ ἡ λογική (ἔμψυχα γὰρ παρὰ πάντων καὶ τὰ φυτὰ λέγεται, οἷς μόνης τῆς θρεπτικῆς μέτεστιν, ὥς τινος οὔσης ψυχῆς καὶ αὐτῆς), διαφέρουσι δ' ἀλλήλων τῷ λόγῳ. ὅτι δὲ μετέχει κατά τι λόγου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἡ μετὰ τὴν φυτικὴν ἄλογος ψυχή, δῆλον ποιεῖται ἀπὸ τοῦ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς. ἀκρατὴς μὲν γάρ ἐστιν, ὃς ἔχων τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδέος ἕλκουσαν μάχεται μὲν αὐτῇ, οὐκ εἰς τέλος δὲ τηρεῖ τὴν ἔνστασιν, ἀλλ' ἐνδίδωσί ποτε καὶ ἡττᾶται (διὸ καὶ ἀκρατὴς λέγεται, ὡς μὴ κρατῶν εἰς τέλος τῆς ἐπιθυμίας), ἐγκρατὴς δέ, ὃς καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἔχει πρὸς τὸν λόγον μαχόμενον, ἀντέχει δὲ γενναίως καὶ κρατεῖ τῷ λόγῳ καὶ κυριεύει τοῦ μαχομένου. ἐπαινεῖται οὖν ἐν ἑκατέρῳ τούτων τὸ λόγον ἔχον καὶ πρὸς τὸ ἄλογον μαχόμενον. διὰ τί ἐπαινεῖται; ὅτι, φησί, παρακαλεῖ ὀρθῶς τὸ λόγον ἔχον ἐπὶ τὰ βέλτιστα·

4 ἐν ἀρχῇ scripsi: ἐναρχεία B: ἐνέργεια a 5 ὕπνουν a: ὕπνου B 8 ἂν B: om. a 13 ἀλλὰ ante περὶ a cum Arist.: om. B rhesis usque ad τῷ λόγῳ (p. 1102b18) a 22 κρατηθῇ a: κρατηθεὶς B 23 ἐφῆδεσθαι B: ἐφικέσθαι a 25 ἄλλη a: ἄλλως B 36. 37 διὰ τί B: διὰ τί δὲ a

τοῦτο δὲ ἀξιέπαινον. ὅτι δὲ καὶ ἄλογα ἐν τούτοις παρὰ τὸν λόγον
ἐκ τῆς ἐναργείας παίστησιν. οὐ γὰρ ἂν ἐμάχετο πρὸς τὸν λόγο
ἀντέτεινε πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ ἄλογον ἦν τὸ ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυ

p. 1102b 13 Ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ παραλελυμένα.

Δηλοῖ διὰ τούτου ὅτι πολλὴν ὁμοιότητα ἔχουσι (τὸ γὰρ ἀτεχνῶ
τοῦ λιαν) αἱ παρὰ φύσιν παραφοραὶ τῶν μορίων τοῦ σώματος πρ
παραλόγους ὁρμὰς τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. λέγει τοίνυν, ὅτι ὥσπε
στεως γενομένης τῶν μορίων τοῦ σώματος ἐναντιοῦται τῇ κατὰ φύ
ορέξει ἡ πάρεσις, ὥστε προαιρουμένῳ τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὸ ὀρθὸ
τὸ παρειμένον μόριον τοὐναντίον αὐτοῦ εἰς τὸ ἀριστερὰ παρὰ τὴν
ρσιν φέρεται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον τοῦ λόγου τ
γους δυνάμεις κινεῖν βουλομένου ἐπὶ τὰ ἐναντία πολλακις αὐταὶ
ρονται καὶ παρὰ τὴν τοῦ λόγου κίνησιν τῶν χειρόνων αντέχοντα
τοῦτο δῆλον ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν, ὡς εἶναι παρὰ φύσιν ἐν τῷ ἀνθρώ
αὐταῖς ταῖς ἀλόγοις δυνάμεσι τὴν παράλογον τῶν ἡδέων ἀπόλαυσ
γὰρ ἂν οὔτε ὁ λόγος ἀνθίστατο πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῷ ἀκρατεῖ, τὸ
τατον ὂν τῆς ἀνθρώπου φύσεως, οὔτ' αὐτὴ ἐκείνῳ μέχρι τινὸς
ὀρθῶς παρακαλοῦντι πρὸς τὰ βελτίω. εἰ μὴ ἐπέφυκε καὶ πάντῃ πει
ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, φησί, τὰς παρέσεις καὶ παραφορὰς ἐν ταῖς ψυχαῖ
ταῖς καὶ τοῖς σώμασιν, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος αἰσθήσει λαμπ
δὲ τῆς ψυχῆς τῇ κρίσει τοῦ λόγου καταληπτόν.

p. 1102b23 Ἴσως δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ.

Τὸ ἴσως νῦν ἀντὶ τοῦ πάντως· οὐ γὰρ ὡς ἀμφιβάλλων φησὶν
βεβαίως ἀποφαινόμενος, καὶ πολλαχοῦ ἂν τις οὕτως αὐτὸν
χρώμενον. φησὶν οὖν ὅτι οὐδὲν ἧττον ὑπολητπέον καὶ ἐν τῇ ψυχ
τὸν λόγον εἶναι δύναμιν ἄλλην πρὸς αὐτὸν
ὡς ἐν τῷ σώματι πάθη τινὰ ἐπιγίνονται ταῖς τῆς προαιρέσεως
ἀντιπίπτοντα. τὸ δὲ πῶς δ' ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει τοῦτο ὁρ
ἕτερον μὲν τὸ ἐν τοῖς παρειμένοις σώμασιν ἀνθιστάμενον τῇ κατὰ φ
κινῆσαι καὶ ἕτερον τὸ ἐν τῇ ψυχῇ πρὸς τὸν λόγον ἀντικρουόμε
μὴ συγχωροῦν κατὰ λόγον τὰς πράξεις ἀπαρτίζεσθαι. τί δὲ ταῦτ
ἀλλὰ διενηνοχεν οὐκ οἰκεῖον νῦν ἐξετάζειν καὶ λέγειν τι τῶ παρ
τοῦ παρὰ λόγου σημεῖα.

1 rhesis usque ad οὐχ ὁσῶσιν (p. 1102b23) a 10 αὐτὸ rubro corr. ex α
1 [illegible] 11 καὶ Wellmann: κατὰ τὸ B
22 rhesis usque ad οὐδὲν διαφέρει (p. 1102b25) a 29 post
[illegible] 1:

p. 1102b25 Λόγου δὲ καὶ τοῦτο φαίνεται μετέχειν. 30v

Τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, φησίν, ἄλογον λόγον μὲν οὐκ ἔχει οἰκεῖον, διὸ καὶ ἄλογον λέγεται, φαίνεται δὲ λόγου μετέχειν, ὡς ὑπὸ τῆς τὸν λόγον ἐχούσης δυνάμεως ἐλλαμπόμενον, ὡς εἴπομεν· εἴρηκε γὰρ καὶ προλαβών, ὡς ἔστι γε τοῦ λόγου κατήκοον, διὸ καὶ λογικὸν πως κατὰ μετοχήν, οὐ καθ' ὕπαρξιν, ὡς καὶ τὴν σελήνην φωστῆρά φασιν ὀνομάζεσθαι, ὅτι ἐκ τοῦ ἡλίου φωτιζομένη φωτιστικὴ γίνεται, οὗ μετέχει μεταδιδοῦσα. πόθεν δὲ φαίνεται, ὅτι λόγου μετέχει τοῦτο τὸ ἄλογον καὶ λόγου ἐστὶ κατήκοον, παρίστησι λέγων πειθαρχεῖ γοῦν τῷ λόγῳ τὸ τοῦ ἐγκρατοῦς· εἰ γὰρ μὴ ἐπεφύκει πως λογικεύεσθαι, οὐκ ἂν ἐν τῷ ἐγκρατεῖ τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς τὰ ἀπόλουστα τῶν ἡδέων ἐρεθιζόμενον ἐπείθετο ἂν τῷ λόγῳ τῆς τοῦ ἡδέος ἀπειρίας ἀπαλλάττειν.

p. 1102b27 Ἔτι δὲ ἴσως εὐηκοώτερόν ἐστι.

Ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν φύσει ἢ τέχνῃ γινομένων οὐκ ἀθρόον αἱ γενέσεις ἀποτελοῦνται ἀλλ' ἐκ τῶν ἀτελῶν ἐπὶ τὰ τέλεια αἱ προκοπαὶ γίνονται, προδρόμων τινῶν πρότερον γινομένων εἰδῶν, καί πως ἐπιτηδειότερον καθιστώντων τὸ ὑποκείμενον πρὸς τὴν τοῦ τελείου εἴδους παραδοχὴν καὶ πρὸς ὃ ἐξ ἀρχῆς ἡ πρόθεσις ἦν, εἴτε τῇ φύσει εἴτε τῇ τέχνῃ, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν κατ' ἄνθρωπον ἀρετῶν. ἐξ ἀρχῆς μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἀποτελεσθεὶς ὡς ζῷον παθητικὸν ὅλως γενέσθαι, μέρος τοῦ λόγου ἐν αὐτῷ τὸ δραστικὸν ἔχοντος, διὸ καὶ τῶν ἀλόγων δυνάμεων ἐνέργειαι ἐξ ἀνάγκης προλαμβάνουσι τὴν τοῦ λόγου, πρὸ πάντων μὲν ἐνεργοῦντος τοῦ φυτικοῦ καὶ ἐντὸς τῆς μήτρας, μετ' αὐτὸ δὲ τοῦ | ζωτικοῦ, ὕστερον δ' ἐπεγειρομένου τοῦ λόγου καὶ τὴν ἑαυτοῦ προβαλλομένου ἐνέργειαν. ταῦτα δὲ οὕτω διὰ τὴν ὕλην γίνεται. τῆς φύσεως σπευδούσης ἐξ ἀρχῆς τὸ εἶναι συστήσασθαι καὶ τὰς χείρους δυνάμεις καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἐνεργείας προϋποτιθείσης ταῖς κρείττοσιν ὡς θεμελίους, ὡς ἄλλως μὴ ὂν δυνατὸν τὴν τοῦ ἐκ πασῶν συνθέσεων γενέσθαι σύστασιν. ἐξ ἀνάγκης οὖν δεῖ τὸν λόγον ὕστερόν ποτε ἀνανήψαντα καὶ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἀντιλαβόμενον ἀπομάχεσθαι πρότερον πρὸς τὰ πάθη, ὥστε τὴν σφοδρὰν αὐτῶν ἀναχαιτίζειν ὁρμὴν προλαβοῦσαν ἤδη καὶ ἐφ' ἱκανὸν τὰ ἑαυτῆς ἐνεργήσασαν. οὐκ ἔστιν οὖν αὐτὸν εὐθὺς κατορθῶσαι τὸ τέλειον, ἀλλὰ δεῖ καὶ χρόνου μακροῦ καὶ πόνου συχνοῦ, ὥστε κατακρατῆσαι τῆς ἀλογίας. διὰ τοῦτο βουληθεὶς ὁ ἄνθρωπος ἀντιπαλαῖσαι διὰ τοῦ λόγου τοῖς πάθεσι, πρότερον μὲν μαχόμενος πρὸς αὐτὰ κινδυνεύει ἐν μέρει κρατεῖν καὶ κρατεῖσθαι (διὸ καὶ ἀκρατ[illegible]

1 rhesis usque ad τοῦ ἐγκρατοῦς (p. 1102b27) a 4 προλαβών] p. 1102b13 11 ἂν B (et Vat. 1622): om. a 12 ἀπείρονται a: ἀπείροντος B 13 rhesis usque ad τῷ λόγῳ (p. 1102b28) a 14 ἀθρόον B: ἀθρόως a 21 ἐνέργειαι scripsi: ἐνέργειαν Ba; ante καὶ addiderim αἱ 27 θεμελίους B: θεμέλια a 33 ἀλογίας B: ἀλόγου a

ὅτι οὕτω κρατεῖν οἶναται παντῇ. ὁ μὲν γὰρ ἐγκρατὴς ἐπιστήμονος κα
τὸ τέλειον ἐπειρώμενος ἐγκρατὴς τῶν γνεται. παντοίως μ
ἐγκρατὴς δὲ τῶν πολεμούντων γινόμενος. ὁ ἐπιστήμων μὲν ἔχων π
νίκην καὶ μὴ ἐπιτρέπων τῇ ὀρέξει ὑπεῖναι τὸν ὁρῶν. ἀ
παντοίως ἐστήμενος. καὶ οὕτως χρῶν τε αὐτῷ ἐπιδιδ[ύσκοντ]ος
τοῦ πρὸς ἐκπεσεῖσθαι ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ τελείου ὀρέξε
λόγου οὐδὲ παρ' ἐστιν. ὁ μὲν οὖν ἐγκρατὴς νικᾷ πολεμούμενος
τοῦ λόγου, παντοχρόνως πως τῷ λογῳ, κἂν ταῖς μαχαις ὥσπερ
ποιεῖται καὶ τῷ ἄλλῳ τέρατος. ὁ δὲ τοῦ σώφρονος ἐπ[ι]τ[ο]
γνωμης πως τὸ κράτιστον παθαρχῆσαι. ὥσπερ ὑπεισπίπτοντος ἤδη τοῦ γ
καὶ μὴ ἐ[ν]ῆ περιφρεῖσθαι τοιοῦτον τῷ κρίττονι καὶ ἐκφ
τὸν ἐκείνῃσι ποτέ. ὅπου καὶ ὅτε ἐπιταξει τὸ σῶσει κρῖνον. καὶ
μεν ἐπὶ τοῦ σωφρονος κατὰ τὸ ἐπιτιμητικὸν καταπλήττο[ν] τὸν
γνωτος. ἀναλόγως δὲ τοῦτο ἔστι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς εἰπεῖν. δὲ
καὶ τοῦτο κατὰ ψυχὴν τοῦ ἀνοῦ τῷ λογῳ ἐλαυνει. παντοίως δὲ
καὶ κατὰ τοῦ παθους ἐγειρομενος. τὸ τελειον ἐπιφερει. ὥστε κα
ἐγκρατὴς μὲν αὐτὸν τὸν τοῦ ἀγαθοῦ ὀρέξιν κατεπαθῆ καὶ τὸ
μους παντοίως, ὥστε καὶ ἰσονὶ συμπεφωνῶς ὀειλας καὶ ἀκρατους
γεται. ὁ δὲ τοῦ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν, τοῦ σώφρονος λέγω καὶ τοῦ ἀκ
εὐκινητότερον ἐστι πρὸς τὸν λογον τὸ ἀλογον, ὡς ἤδη ἐχοντων τὸ
ον καὶ ἀνυστικὸν ἐπιμελῆ πάντα γὰρ ὁμοφωνεῖ τῷ λόγῳ
τὸ μέρος ἀγλεν τῶν παθῶν πρὸς τὸν λογον ἀνθιστασθαι, μηδ' ἐ
τῇ ἀλογῳ ὀρέξει ἐν ὑποκειμένῳ. καὶ οὕτω συμπεσεῖν τὸ ἀκρατ
ἐναντιωσεῖ τέρατα ἀπὸ ἀκρατοῦς τῶν ἀκρατῶν ὀρμῶν. ἐν οἷς ὁ
χρῶν ἀπὸ ἀκρατοῦς ἀπαγόμενον ὑπὸ τῆς κακῆ λογῳ ἐκφαινο
ἐν τοῖς ἀκρατοῦσι, καὶ τοῦ τερατεύεσθαι γνεται. ἔχων τοῦ κα
καὶ οἷς ἀπὸ παθῶν.

[illegible] Φαίνεται δὴ καὶ τὸ ἄλογον διττόν.

Ἤδη μὲν καὶ προλαβὼν εἶπε περὶ τῶν δύο εἰδῶν τοῦ ἀλόγ
λογίας, τοῦ τε φυτικοῦ καὶ ζωτικοῦ. ἐπαναλαμβάνει δὲ πάλιν ἐπ
περὶ αὐτῶν, βουλόμενος προσθεῖναι περὶ τοῦ λογικοῦ. φησὶ γὰρ
τὰ εἰρημένα συμπεραινόμενος, ὅτι φαίνεται διττὸν ὂν τὸ ἄλογον. ὧ
μεν ὄντος φυτικοῦ, τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ καὶ ὅλως ὀρεκτικοῦ. λέγ
τῷ ἐπιθυμητικῷ τὸ καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν διὰ τὸ μὴ πᾶσαν τὴν π
ἀκρατῆ καὶ τὴν ἄνοιαν ὀρεκτικὴν εἶναι συνανῖν. τὸ μὲν οὖν φυτικὸν
ἐστ οὐδένα τρόπον κοινωνεῖ τῷ λογῳ, οὔτε τῷ ἔχειν λογον ὑκειο
τῷ ἀλλοτρίου λογου εἶναι κατήκοον. τὸ δὲ ὀρεκτικὸν μετέχει πως

ἢ λόγῳ πειθαρχοῦν. καὶ δικαίως ὁ λόγος τὸ μεσαῖον καὶ κατὰ ... 31
λέγω δὴ τὸ ἀλλοτρίῳ λόγῳ πείθεσθαι, ἀπὸ παραδείγματος λέγων

p. 1102b31 Οὕτω δὴ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων.

Διττόν φησι εἶναι τὸ ἔχειν λόγον, τὸ μὲν ὥσπερ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν 10
5 φίλων ἔχειν λόγον λέγομεν, ὅτοι ἐπιστροφὴν καὶ ὑπακοήν, τὸ δὲ ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν, ὅτοι γνῶσιν ἢ αἰτίαν τοῦ τόδε τῷδε ὑπάρχειν, οἷον τῷ τριγώνῳ τὸ ἰσόπλευρον ἢ τὸ ἔχειν δύο ὀρθάς. τὸ δὴ πρότερον ἁρμόζει λέγεσθαι ἐπὶ τοῦ ὀρεκτοῦ τῆς ψυχῆς.

p. 1102b33 Ὅτι δὲ πείθεταί πως ὑπὸ λόγου τὸ ἄλογον.

10 Τὸ μετέχειν λόγου τὸ ὀρεκτὸν ἔδειξεν ἤδη ἐκ τοῦ εἶναι λόγου κατή- 15
κοον. δείκνυσι δὲ τὸ αὐτὸ καὶ τὴν νουθέτησιν λαμβάνων καὶ ἐπιτίμησιν καὶ παράκλησιν. ὁρῶμεν γὰρ ὅτι πολλοὶ θυμῷ ἢ ἐπιθυμίᾳ κρατούμενοι καὶ πρός τινα ὁρμῶντες παράλογα κωλύονται τῆς ὁρμῆς νουθεσίᾳ ἢ ἐπιτιμήσει. διδασκάλου τοίνυν ἢ γνώμου, ἢ παρακλήσει συχνῶν καὶ φίλων.
15 οὓς αἰδοῦμαι ἑαυτοῦς καὶ λόγου ἀξίους οἱ διὰ λόγων τῶν φαύλων εἰργόμενοι 30
κρίνοντες φαίνονται. τὸ δὲ πῶς εἶπε διὰ τὸ διάφορον τῶν τρόπων, οἷς τὰς παραλόγους ὁρμὰς ἀναιρετίζουσιν οἱ ἄνθρωποι· ἢ καὶ ἀλλῶν ἐπάρχει νουθέτησιν καὶ ἐπιτίμησιν καὶ παράκλησιν. ταῦτα γὰρ διαφορὰ εἰσὶ τρόπου πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ βελτίω ἐπιστροφὴν συμβαλλόμενοι.
20 νουθέτησις μὲν γάρ ἐστι διδασκαλική τις παίνεσις ψυχῶν διορθουμένη 35
ἐμπάθειαν. ἐπιτίμησις δὲ ἐξουσιαστική τις ἐμβρίμησις ἐκφοβοῦσα τὸν παράλογον ὁρμήσεσιν πρὸς ἔκκοπὴν τῆς ὁρμῆς. παράκλησις δὲ λόγος ἀγαπητικῶς προσφερόμενος καὶ μαλακῶς ἐπανάγων ἀπὸ τῆς τῶν ἀλόγων παθῶν κατακρίσεως.

2 p. 1103a1 Εἰ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο φάναι λόγον ἔχειν.

Ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐν ἀνθρώπῳ ζωτικὸν καὶ ὀρεκτικόν, ὃ καὶ αἰσθητικὸν 5
καὶ φανταστικόν ἐστι, μέσον τέτακται τοῦ φυτικοῦ καὶ τοῦ λογικοῦ, ὧν τὸ μὲν πάντῃ ἄλογον, ὡς μήτε λόγον ἔχειν οἰκεῖον μήτε λόγου εἶναι κατήκοον. τὸ δὲ φρονοῦν καὶ λογιζόμενον οἰκοθέν, ἔοικεν ἀμφιρρεπές τι εἶναι τὸ μέσον
30 καὶ τοῖν ἄκραιν ἀμφοῖν οἰκειούμενον, τῷ μὲν τῷ μὴ φρονεῖν οἰκοθεν μηδὲ λόγων ἔχειν οἰκεῖον. τῷ δὲ τῷ πείθεσθαι τῷ φρονοῦντι καὶ τῷ οἰκεῖον ἔχοντι λόγον ὑπάγεσθαι, καὶ πῇ μὲν ἄλογον δοκεῖν, πῇ δὲ λογικόν. 10

3 rhesis usque ad τῶν μαθηματικῶν (p. 1102b33) a 4 εἶναι B: om. a 9 rhesis usque ad καὶ παράκλησις (p. 1103a1) a 11 λαμβάνων καὶ τὴν νουθέτησιν a 14 διδασκάλου a: om. B 15 αἰδοῦς Ba 25 rhesis usque ad ἀκουστικόν τι (p. 1103a3) a 26 ἀνθρώπῳ B: τῷ ἀνθρώπῳ a 30 τοῖν ἄκραιν B: τὸ τοῖν ἄκραιν a 32 καί πῃ B: ὡς πῃ a

οια τουτο πρῶτον μεν τῷ ἁπλῶς αὐτῷ συνεταξε και ὁ [illegible]
[illegible] ὡς ἐκ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἵππου καὶ [illegible]
οἰκειοῦται. παρίστησι. φησὶ τοίνυν, εἰ, διότι ἐκ φύσεως αὐτῷ τὸ τοῦ
κατήκοον. οὐκ ἄλογόν τις καὶ τοῦτο ἐρεῖ οὐδὲ τῷ παντελῶς
συνταξει. ἐσται δικτὸν καὶ τὸ ἀνθρώπῳ τοῦτο πρώτως καὶ ὁ ἵππος
ἑαυτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. τὸ δὲ δεύτερον καὶ τὸ ἵππου. ὡς [illegible]
τὸν λόγον ὑπάρχειν καὶ αὐτοῦ ὡς τοῦ τῆς ὑπάρχης πατρὸς
φρονήσει γίνεται. ὁ γὰρ ἐν ἑκάστῳ λόγῳ πατρὸς ἐπέχων λόγον ὡς
λειπομένῳ φρονήσεως ἐπιτάττειν πέφυκε τῷ ζωτικῷ καὶ ὀρεκτικῷ
[illegible] τὸ ἄλογον. ἀλλ' ὡς τοῦ τοῦ λόγου ὑπάρχειν ὡς μὴ τῷ
τὸ ἄλογον κατὰ τὸν πρακτικόν. καὶ τὸ ὑπ' αὐτὸν καὶ ὑπάρχον
ἑαυτὸν καὶ παντελῶς ὡς μὴ πρὸς αὐτὸν ἀντιφάσεων.

p. 1103a13 Διορίζεται δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν τοῦ

Ἐπεὶ μὴ καθ' αὐτὸ τὴν τῶν ψυχῶν ἢ ζωῶν διαίρεσιν ἐπο-
ι. ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀρετῶν πρόθεσιν καὶ τὸν προσήκοντα λόγον ὑπ-
τῇ περὶ τῶν ἀρετῶν διδασκαλίᾳ, διαίρεσιν τῶν ἐν ἡμῖν ζωῶν ποιησ-
καὶ πρὸς εἶναι ταύτας ἀποδούς, λέγει νῦν καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν, ὑπ-
μνημονεύσας αὐτῆς ἐν τῷ τὰς ἀρετὰς διαιρεῖν. περὶ δὲ τῶν δύο
λόγων καὶ οἰκείως αὐταῖς ποιησάμενος τὴν διαίρεσιν. διαιρεῖται οὖν.
ὡς ἡ ἀρετὴ ἐν τῷ [illegible] τῶν ὑπαρχόντων. ὡς ἐπὶ τῶν [illegible]
τινος, ὅταν τὸ λόγον καὶ [illegible] ὁ τινος τοῦ καὶ [illegible]
ὡς δὲ ἡμεῖς, οὐκ ἐν ὑπάρχοντα ὑποκειμένῳ καὶ ὅταν ἐπὶ κατὰ
τὸ τῶν ὑπάρχοντα τῶν ὑπάρχοντα καὶ ὅταν ἐπὶ [illegible]
καὶ ἐπιδιδόντων. ἐπὶ τῶν ἐν ἡμῖν ἀρετῶν ὅταν ἐπὶ [illegible]
ἐπιδιδόντων ἐπὶ τὴν κατάληψιν.

[illegible] Λέγομεν [illegible] τοῦ ἔθους ἐπιδιδόντων.

Ὅτι χρὴ [illegible] τὸν ἀνθρώπου. ἐπὶ τῆς κατὰ [illegible]
πολλῶν ὀνειδισμῶν. ὁπόταν γὰρ περὶ τῶν ἀνθρώπων τινὸς [illegible]
λόγος τὸ ἡμῖν ἐστιν, ἐπαινοῦντες κατὰ τοῦτο αὐτὸν οὐ λέγομεν, ὅτι
ἡ σύνετος ἐστιν, ἀλλ' ὅτι πρᾶος ἢ σώφρων. διὰ τί δὲ ὅτι σοφία μ
[illegible] ἀσκήσεως. ἐστι δὲ ἡ μὲν πρώτη ἐν τῷ ἰδιώτῃ τοῦ λόγου [illegible]
τῆς ὁρμῆς αὐτοῦ ἑαυτῷ ὑποτεταγότος καὶ τοῖς ἐξ ἑαυτοῦ ὑπάρχοις
πείσαντος, ἡ δὲ σωφροσύνη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ, λαβόντι [illegible]
[illegible]

p. 1103a8 Ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν κατὰ τὴν ἕξιν. 31v

Ὅτι δέ, φησί, καὶ ἡ σοφία ἀρετή, δῆλον ἐκ τοῦ ἐπαινεῖσθαι τὸν κατὰ τὴν ἕξιν σοφόν. τὰς γὰρ τῶν ἕξεων ἐπαινετὰς ἀρετὰς ὀνομάζομεν, ὡς εἶναι καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ σύνεσις ἀρεταὶ ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν κοινῆς ὑπολήψεως, ὡς εἶναι καὶ περὶ ἑκάστης αὐτῶν οὕτωσὶ συλλογίσασθαι· ἡ σοφία ἕξις ἐπαινετή, ἡ ἐπαινετὴ ἕξις ἀρετή· ἡ σοφία ἄρα ἀρετή. οὕτω δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ φρόνησις.

1 thesis usque ad ἀρετὰς λέγομεν (p. 1103a 10) a 4 καὶ τοῦτο B: τοῦτο a 6 συλλογίσασθαι B: συλλογίζεσθαι a 6. 7 ἡ σοφία ἄρα ἀρετή a: om. B 7 δὲ a: δὴ B

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟ Β ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΝΙΚΟΜΑΧΕ
ΗΘΙΚΩΝ.

p. 1103a15 Ἡ μὲν διανοητικὴ τὸ πλεῖον ἐκ διδασκαλίας.

Τοῦτο φησι, διότι καὶ οὕτως ἐστί, ἢ καὶ ὅτι συνίσταται
τὴν τοιαύτην, ἢ ὅτι ἀρετὴ τοῦ διανοητικοῦ καὶ οὐ τῆ κατὰ τὸ
ἢ ὅτι τοῦ πρακτικοῦ ἀρετή. οἱ καὶ διὰ τῆς ὅλης ζητήσεως
ρίστως περιγνόντων.

p. 1103b 1. Δεῖται ἐμπειρίας δεῖται καὶ χρόνου.

Ἐπεὶ τοῦ πλείονος χρόνου φασὶν οὕτως ὁ τῷ πείρᾳ δεδο
σαι ἡ πολυπειρία, ἡ χρόνῳ περιγινόμενον, ὡς καὶ Πίνδαρός φησ
ιπειρία ἔχει τι λέξαι τῶν νεῶν σοφώτερον". καὶ οἱ γεωμέτραι
χρόνῳ σοφώτεροι γίνονται. καὶ τὸ μὲν εἶθος ἔχει τι παραλλαττ
χρῷ ὁμοίως ἐνεργείαις καὶ διὰ τούτων ἔχει τὴν ἐν περιγινομ
ὁ ἐμπειρία ἀλλοτρίων ἐνεργειῶν ἐστι τήρησις, καὶ ἐκ τούτων π
χρόνῳ ἡ μανθάνων συλλογίζεται.

p. 1103a 14. Ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔσχηκε.

Ἐξ ἔθους φησὶ τὰς τῆς ἀλόγου ψυχῆς ἀρετὰς περιγίνεσθαι,
ται ὁ ἐκτικὸν τὸ διὰ τοῦτο καὶ ἠθικὰς αὐτὰς καλεῖσθαι. ἀπο
λους τὸ ἦθος ὠνόμαστται καὶ αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ ἠθικαὶ κεκλῆσ
ἐστι τὸ μὲν εἶθος ἡ ἐνεργεια, τὸ δὲ ἦθος ἡ ποιότης ἡ ὁία τῆς ἕ

ἐγγινομένη τῇ παθητικῇ ψυχῇ, τουτέστι [illegible] λόγου δυναμένῃ. 20

Εἰπὼν δὲ ὡς ἔθους περιγίνεσθαι τὰς ἠθικὰς [illegible] πιστωσάμενος 25
τοῦτο καὶ τῷ ὀνόματι, τὸ ἐξ ἔθους αὐτὰς περιγίνεσθαι μαρτύριον ποιεῖται
5 τοῦ μὴ φύσει αὐτὰς ἐγγίνεσθαι τοῖς ἔχουσιν, εἰ [illegible] αἱ ἠθ[illegible]
μήτε αἱ διανοητικαὶ φύσει (τὸ γὰρ διδασκαλίᾳ προδήλως οὐ φύσει), [illegible]
μία ἂν ἀρετὴ φύσει ἐγγί[illegible] δὲ περὶ ἀρετῶν μέλλων λογί-
ζεσθαι, πρῶτα ὑπομνᾷ [illegible] εἰ γὰρ ἦσαν φύσει, οὐκ ἂν
ἦν τοῦ ἠθικοῦ ἀλλὰ τοῦ φυσικοῦ περὶ αὐτῶν εἰπεῖν, ὥσπερ καὶ περὶ τοῦ 30
10 πῶς ὁρῶμεν. οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει [illegible] ἐγγί[illegible]
[illegible] οὔτε γὰρ [illegible] τελείως [illegible]
οὔτε ὡς τῷ λίθῳ ἡ βαρύτης ἢ ὕστερον ἐπιγινομένη ὡς ὀδόντων βλάστησις
ἢ γενείων. τὰ γὰρ πεφυκότα μὲν ἡμῖν δέχεσθαι ἐπιγινόμενα, ἔξωθεν δέ
τινος προσδεόμενα πρὸς τελείωσιν οὐ φύσει νῦν λέγει. οὐδὲ γὰρ κυρίως
15 ἂν ταῦτα λέγοιτο φύσει, εἰ καί ποτε καὶ ἐπὶ τούτων χρώμεθα τῷ φύσει. 35
οὐ γὰρ φύσει τὰς τέχνας ἔχομεν, καίτοι φύσει ὄντες αὐτῶν δεκτικοί. ὅτι
δὲ μὴ φύσει τὸ ἐξ ἔθους, δῆλον ποιεῖ διὰ τοῦ μηδὲν τῶν φύσει ὄντων ἢ
ἐχόντων τι ἄλλως ἐθισθῆναι δύνασθαι.

p. 1103a23 Οὔτ' ἄρα φύσει οὔτε παρὰ φύσιν.

20 Δι' ὧν παρέθετο ἔδειξεν ἄμφω, καὶ ὅτι μὴ φύσει καὶ ὅτι μὴ παρὰ
φύσιν τὰ ἐξ ἔθους περιγινόμενα· οὔτε γὰρ τὰ φύσει ὑπάρχοντά τισι 40
ἄλλως ἐθίζεται, τὰ δὲ ἤθη ἄλλοτε ἀλλοίως διὰ τὰ ἔθη, ὥστε οὔτε
φύσει οὔτε παρὰ φύσιν τισὶν οἷά τε δι' ἔθους ἐγγίνεσθαι. οὐδέποτε γὰρ
ὁ λίθος ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι (παρὰ φύσιν γὰρ αὐτῷ τοῦτο), αἱ δὲ
25 ἠθικαὶ ἀρεταὶ δι' ἔθους ἐγγίνονται· οὐκ ἄρα παρὰ φύσιν ἡμῖν. ἰστέον
ὅτι τῶν φυσικῶν πάντων αἱ δυνάμεις καὶ ἕξεις προηγοῦνται τῶν ἐνεργειῶν,
ἐπὶ δὲ τῶν μὴ οὕτως ἐχόντων ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις περιγίνονται.

p. 1103a26 Ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν περιγίνεται. | 45

Ὅτι μὴ φύσει αἱ ἀρεταί, καὶ οὕτως δείκνυσι· τῶν φύσει ἡμῖν ὑπαρ- 32v
30 χόντων τὰς δυνάμεις πρώτας λαμβάνομεν τῶν ἐνεργειῶν (τὸ γὰρ κομιζό-

1 ἔθους a: ἄθλου B 2 post v. 20 inserit Aristotelia ἐξ οὗ καὶ ὅλον usque ad ἄλλως ἂν ἐθισθείη (p. 1103a18—23) a 4 τὸ a: τῷ B 5 ἀρεταί post διανοητικαὶ a 6 διδασκαλίᾳ B: ἐκ τοῦ διὰ διδασκάλου a 7 ἐγγίνοιτο φύσει a
7. 8 λόγον ποιεῖσθαι B: ποιεῖσθαι τὸν λόγον a 9 ante περὶ ins. τὸ a 10 ἠθικῶν B: φυσικῶν a 11 λέγει B: λέγων a 12 ὀδόντων B: ἡ ὀδόντων a 13 δέχεσθαι B: λέγεσθαι a ἐπιγινόμενα B: ἐπιγένομενα a 14 πρὸς B: τὴν a
15 ante λέγοιτο add. εἶναι a 19 thesis usque ad διὰ τοῦ ἔθους (p. 1103a26) a
21 τισι B: τινι a 22 ἐθίζεται B: ἐθίζεσθαι a ἄλλως B: ἄλλως a οὔτε B: οὐ a 23 τισὶν post ἔθους ponit a 28 περιγίνεται B et Arist.: [illegible] τοῦτ' ἐστὶν p. 1103b5) a

μεθα τοῦ ὅπως ἕξει τοῦ λαμβάνειν καὶ ἔχειν· διὸ οὕτω τὸν ὅπ
ἀναγκαῖως ἀποδώσαμεν· συναμεῖς δὲ νῦν τὰς εἴσω ψυχάς. οὐ τὸν ἐπ
ήμας. ἐπὶ γὰρ πάντων τῶν φύσει ἡμῖν ἐγγινομένων προυπαρχού
ἐπιτηδειότητες. οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολλάκις ἰδεῖν τὴν ὁρατικὴν
κτώμεθα, ἀλλ' ἔχοντες αὐτὴν πρότερον οὕτω ταῖς ἀπ' αὐτῆς ἐν
χρησόμεθα· οὐδὲ γὰρ ὅσοι προσ[illegible] τὴν ὁπτικὴν δύναμιν κ
ἔχειν. οὐδὲ κατ' ἀ[illegible] οὐκ ἔχων πρότερον τὴν δ
τος δ' αὖ[illegible] καὶ διὰ τῶν κατ' αὐτὰς ἐν
ποιήσει. ἐπὶ τῶν τεχνῶν οὐκ ἄρα αἱ ἀρεταί εἰσιν. ἀ
γὰρ ὅτα οὐ φύσει ποιοῦμεν ἀλλ' ἀπό τινος μαθήσεως καὶ ἀσκή
ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν. ἐθιζόμενοι γὰρ ὑπ' ἄλλων τὴν εἰς τ
ὡς ἀπὸ τοῦ οἰκοδομεῖν τὴν οἰκοδομικὴν τεχνην καὶ ἀπὸ τοῦ τ
ποιεῖν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὁμοίως· ὥστε οὐ φ
ἀρεταί. τὰς δὲ φυσικὰς, ὧν ἐστι καὶ ἡ σοφία τοῦ θεωρητικοῦ
καὶ τὰς πρακτικὰς, ὧν ἐστιν ἡ σωφροσύνη, ἐπὶ τέλει τοῦ πρώτου φ
ἀρετὰς ἀπὸ τοῦ ποιητικὰς αὐτὰς εἶναι. πᾶσα γὰρ ἐπιστήμη εἴδ
ἐστι. καὶ τὰς μὲν θεωρητικὰς ἀφ' ὧν τὸ πρῶτον ἐκ διδασκαλίας ἐγ
καὶ ἐκ τοῦ[illegible] τὰς δὲ διδασκαλικὰς τῷ ἔθει, ἐπ' οὐ φ
ἡμῖν ἐγγίνεται. καὶ γὰρ ἐκεῖναι ὁ ἔθους μόνου. τὸ πλεῖστον
τῆς ἀνακτήσεως ἐν διδασκαλίᾳ ἐστὶ καὶ ἐπειδὴ δεῖ καὶ φύσεως τῷ
σοφῷ καὶ φρονίμῳ (ὡς ἀνόνητος γὰρ ἡ διδασκαλία τοῖς μὴ πεφυκ
ὅτι συναύξεται τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ταύτας οὐκ ἐκ διδασκαλίας μόν
καὶ ἐξ οἰκείας ζητήσεως καὶ εὑρέσεως. ἐμπειρίας δὲ εἶπεν αὐτὰς
καὶ χρόνου. οὐ γὰρ οἷόν τε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἔμπειρον πολλῶν γε
χρόνου γὰρ καὶ ἐμπειρίας δέονται αἱ διανοητικαί, μάλιστα ἡ φ
οὐδὲ γὰρ ἡ ἑνός τινος πεῖρα διὰ μιᾶς ἐντεύξεως γίνεται, ὥστε ἀκ
ἢ πεῖρα[illegible] τῶν γινομένων. οὐ γὰρ τοῦτο τῶν ἡλίκων αὐτ
χρῆται ἀλλὰ τῷ πολυπειρίᾳ. τῷ δὲ πλείστου ἐν διατάσεως [illegible]
τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἐπιβολῆς. [illegible] χρόνου γὰρ καὶ ἡ ἐμπειρία δέονται
μὴ τοσοῦτος ἀρκεῖ ἐν διδασκαλίαις καὶ μαθήσεσιν ἀναλαμβάνο
ὅτι ἐν ταῖς [illegible] πολλοὶ ἐπιτηδείως ἔχοντες πρὸς τὴν
ἐν πολλοῖς καὶ τοῖς καὶ πολλοῖς ἡ μὲ πρὸς τὴν γνῶσιν δὲ ἐμ
καὶ ἐν [illegible] τὸ πλεῖστον τοῦ ἐν διατάσεως τοῦτον
[illegible] καὶ ἐν τῶν φύσει γινομένων γνῶσιν ἐμπειριαν
σιν κινήσεως αἰσθητῶν, μεταβολῶν τῶν ἐν τοῖς μετεώροις, πρ
φυσικὴ πραγματεία. οἱ γὰρ ἐν πείρᾳ γινόμενοι τούτων ἐφαρμόζ

1 τὴν ὁπτικὴν δύναμιν B: τὴν δύναμιν τὴν ὁρατικὴν a [illegible] ὧν εἰσι b: ὅπως a
B: μὴ a 11 ἄλλων B: ἀλλήλων a 12 οἰκοδομεῖν B: οἰκοδόμησιν a
[illegible] B: διδασκάλου a: idem 20 et 22 21 ὧ
[illegible] B: om. a 23 καὶ εὐφέσεως B: τε καὶ εὐφέσεως a
[illegible]

τούτοις καὶ οὐκέτι τοὺς περὶ αὐτῶν ποιοῦνται λόγους, ὡς οὐδὲ περὶ τῶν ἐξ
Δημοκρίτου αὐτός, ὅτι ὥσπερ διαφέρουσι τῇ φύσει, ἀλλ' οὐχ ὡς οἱ Πυθα-
γόρειοι διὰ τὴν περὶ τὰ μαθήματα σπουδήν. ὅταν δὲ τῶν ἐντὸς
αὐτοῖς τοὺς περὶ αὐτῶν ποιοῦνται λόγους, οὐκ ἐκείνοις οἰκειοῦντες τοὺς
λόγους, ἀλλ' ἐκείνα τοῖς ἤθεσιν ἁρμόζοντες. τοῦ δὲ βού-
λεται. τὸ ἐθίζειν δηλονότι δι' ὧν αἱ ἀρεταὶ τοῖς πολίταις τῷ χρόνῳ
γίγνονται, εἰ τοιούτων ἕξεων εἰσὶ τὰ ἔθη γενετικά.

p. 1103b5 Ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν. 31

τῶν νομοθετῶν δηλονότι μὴ διὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρεπόντων ἄρχειν
τοὺς πολίτας, ἀστοχοῦσι τοῦ πράγματος· ἔστι γὰρ τῶν αὐτῶν. οὕτως καὶ
ἄρχει τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως· ὃ ἐκ τῶν αὐτῶν πως γινομένων καὶ φθει-
ρομένων οὐ φύσει οὐδὲ αἱ ἀρεταὶ οὐ. ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν πως γινο-
μένων καὶ γίνονται καὶ φθείρονται, τουτέστιν οὐ γίνονται οὐδὲ συνίστανται
τὴν ἀρχήν. οὕτω γὰρ τῷ φθείρεσθαι νῦν ἐπὶ τῶν ἤδη οὐσῶν ἀρετῶν
ἐχρήσατο. καὶ διὰ τῶν αὐτῶν, δηλονότι τῶν ποιῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐξ ἐθῶν.
τὸ εὖ ἢ τὸ κακῶς ἔχουσῶν. εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχε. καλῶς· εἰ γὰρ
μὴ ἡ τῶν ἠθῶν διαφορὰ τοίους ἢ τοίους ἐποίει. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν 32
ἀρετῶν ἔχει. συνελόντι τὸ πᾶν οὕτως ὃν ἄρχει ἡ ἐπιχείρησις· εἰ ὁμοίως
ταῖς τέχναις αἱ ἀρεταὶ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν γίνονται καὶ
φθείρονται, αἱ δὲ τέχναι διὰ τῶν ἐνεργειῶν γινόμεναι οὐ φύσει, οὐδὲ δὴ
αἱ ἀρεταὶ φύσει ἐγγίνοιντο διὰ τῶν ἐνεργειῶν γινόμεναι. εἰ οὖν μὴ φύσει
ἀλλὰ ἐξ ἔθους, δεῖ δηλονότι τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδίδοναι. καὶ πρὸς
γίνονται δηλονότι ἐθιζόμενοι καὶ πράττοντες τὸ ὁ ὧν τοιοῦτοι γίνονται.
ὡς ἔπαγε. ὅπερ οὖν ἡ παροῦσα πραγματεία. ὅτι πραγματεύεται ἡ
παροῦσα πραγματεία ἕνεκεν τῆς τῶν ἀρετῶν ἕξεως πράξεως. κατὰ δεύτερον
δὲ λόγον καὶ περὶ τῆς θεωρίας αὐτῶν τῶν ἀρετῶν.

p. 1103b31 Τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν κοινόν. 5

Κοινὸν φησὶ δὴ ταῖς πράξεσί τε καὶ ἐνεργείαις, δι' ὧν [illegible]
ὑπάρχειν τὸ πράττεσθαι αὐτὰς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ῥηθήσεται δ' 25
ὕστερον περὶ αὐτοῦ. ἐν τῷ ἕκτῳ, ὅπου περὶ [illegible]. ὁ γὰρ
ὀρθὸς λόγος ἀπὸ φρονήσεως ὢν ὁρίζει τὰ τῶν πράξεων τὰς κατὰ τὰς ἠθι-
κὰς ἀρετὰς καὶ τὸ μέτρον αὐταῖς ἐπιτάττει. ὁποῖόν τι τοῦτο καὶ
μέχρι τίνος δυνάμεθα. ὅτι περὶ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς αἱ τῶν [illegible]
δεῖ· αἱ γὰρ ἀρεταὶ περὶ τοῦτο. καὶ οὐ δεῖ τοῦτο τοῦ ἐν τούτοις μέσου

1 post Heel γενέσεως Λ 2 p. 316a6 ἀποριῶ scripsi: ἀπορίαν Ba 4. 5 τοὺς λόγους B: τὸν λόγον a 6 δι' B: om. a 8 rhesis usque ad καθάπερ εἰσήκαμεν (p. 1103b31) a 15 τῶν ἐξ ἐθῶν B: ἐξ ἐθῶν a 18 ἐπιχείρησις ai: ἐπιχειρία B 19 γίνονται τε φθείρονται a 27 rhesis usque ad ἀπεχόμενος ἀκόλαστος (p. 1104a24) 28 δὴ B: δέ φησι a 30 ὡς ἐν τῷ ἕκτῳ a

p. 1104b11 Διὸ δεῖ ἠχθαί πως. 33v

Οἱ γὰρ ἁπλῶς χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ οὐκέτι ἂν ἔτι τὴν μὲν ἡδονὴν πράττειν τὰ φαῦλα, ὅτι δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῶν κακῶν ἀπεχόμενον. εἴη δ' ἂν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας ὡς ὅλην ὑποκειμένην. ταῦτα γὰρ ὁρίζει ὁ ὁρθὸς λόγος. ἐπαινεῖ δὲ καὶ Πλάτωνα ὡς καλῶς ἀξιοῦντα εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι οὕτως, ὡς χαίρειν μὲν ἐφ' οἷς δεῖ, λυπεῖσθαι δὲ ἐπ' αὐτοῖς τούτοις. διὸ θαυμάσειέ τις ἂν τῶν Πλατωνικῶν τοὺς τὴν ὑπάθειαν εἰσάγοντας ὡς δόγμα Πλατωνικὸν καὶ τῇ ἡδονῇ λοιδορουμένους. ἔστι δ' αἱ ἀρεταὶ εἶσι περὶ πράξεις καὶ πάθη. ὅτι αἱ ἀρεταὶ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἶσι καὶ δεῖ τοὺς καλῶς παιδευομένους νέους ἀπ' ἀρχῆς ἐθίζεσθαι, ὥστε ἡδεσθαί τε καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ. δείκνυσι καὶ διὰ τοῦ τὰς ἀρετὰς ὁμολογεῖν τὰς ἠθικὰς περὶ πράξεις εἶναι καὶ περὶ πάθη. πάντι δὲ πάθει καὶ πάσῃ πράξει ὑπεστὸν ἡδονὴν καὶ λύπην. τὸ μὲν οὖν περὶ πάθη καὶ πράξεις εἶναι τὴν ἠθικὴν ἀρετήν, δῆλον. πρακτικαὶ γὰρ αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν αἱ ἐνέργειαι· ταύτῃ γὰρ διαφέρουσι τῶν θεωρητικῶν. ὅτι δὲ περὶ τὸ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι αὗται, καὶ οὕτω δείκνυσιν· αἱ κολάσεις ἰατρεῖαι τῶν ἁμαρτανομένων εἰσίν· αὗται δὲ διὰ τῶν ἐναντίων τοῖς ἁμαρτάνουσι γίνονται· κολάζονται δὲ οἱ ἁμαρτάνοντες διά τε λύπης καὶ διὰ τῆς τῶν ἡδέων ἀποχῆς. περὶ ταῦτα 10 ἄρα αἱ ἁμαρτίαι, περὶ ἃ δὲ αἱ ἁμαρτίαι, περὶ ταῦτα καὶ αἱ ἀρεταί. αἱ δὲ τῶν ἐναντίων ἰατρεῖαι εἰς τὸ μέσον ἀγωγαί τινές εἰσι τῶν τε καθ' ἃ νοσοῦσι καὶ τῶν ἰατρείας καὶ θεραπείας χάριν προσφερομένων. δῆλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν τῆς ἰατρείας βοηθημάτων. αὕτη γὰρ τοὺς μὲν πληρουμένους κενοῖ, πληροῖ δὲ τοὺς κενούς, καὶ τοὺς μὲν ὑπερηραιωμένους πυκνοῖ, τοὺς δ' αὖ πεπυκνωμένους ἀραιοῖ, τούτων εἰς τὸ μεταξὺ βουλομένη τὴν ἕξιν 15 ἄγειν. ὡσαύτως τοίνυν καὶ αἱ κολάσεις τῶν ἁμαρτανόντων ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον συνωθοῦσαι τὸν περὶ τὰς ἡδονὰς σφαλλόμενον μηνύουσι τὸ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τῶν ἀρετῶν κατεργαστικόν. ἢ ἃς μὴ δεῖ. διώκουσι, φησί, τινες τὰς ἡδονὰς ὡς οὐ δεῖ καὶ ὅτε οὐ δεῖ καὶ ἃς οὐ δεῖ καὶ οἷς οὐ δεῖ καὶ ἐν ᾧ τόπῳ μὴ δεῖ καὶ οὐχ ὡς δεῖ. ὡς οὐ δεῖ μέν· οὐ γὰρ δεῖ φιλοσόφῳ τρυφᾶν ἢ ἁπλῶς πεπαιδευμένῳ. ὅτε δὲ οὐ δεῖ, οἷον γηραιῷ καὶ παρήλικι γαμεῖν. ἃς δὲ οὐ δεῖ· οὐ γὰρ ἀπηγορευμένῃ χρῆσθαι τροφῇ, οἵονεὶ παρὰ πολεμίων λαβόντας. οἷς δὲ οὐ δεῖ, οἷον βασιλεῖ παρανομεῖν· οὐ γὰρ ταὐτὸν βασιλεῖ καὶ ἰδιώτῃ· ὁ μὲν γὰρ λανθάνουσαν ἔχει τὴν πρᾶξιν καὶ οὐ πρὸς ζῆλον κινοῦσάν τινας, ὁ δὲ τῷ ὑπερέχειν κακῶν πρόκειται τοῖς ὑπὸ χεῖρα ὑπόδειγμα. ⟨καὶ ἐν ᾧ τόπῳ μὴ δεῖ⟩, οἷον

1 rhesis usque ad ἄλλα προστίθεται (p. 1104b26) a 3 ἡδονὴν a: ἡδονὰς B 5 Πλάτωνα] cf. De Legg. II 653 12 τοῦ B: τούτου a 15 γὰρ a: δὲ B αἱ B: om. a 19 διὰ (alterum) B: om. a 22 νοσοῦσι corr. ex νοοῦσι B 24 ὑπερηραιωμένους B: ὑπεραραιωμένους a 31 φιλόσοφον et πεπαιδευμένον scribendum ὅταν B 32 παρήλικι a: πρόηλικι B 33 οἵονεὶ scripsi: οἷον ἢ Ba λαβόντας a 36 καὶ ἐν ᾧ τόπῳ μὴ δεῖ a: om. B

ν ιερὼ ἢ νομίμης ἀφροδισιάζειν. καὶ οὐχ ὡς δεῖ, ὡς εἴ τις παρα
ταρ φυσιν βια ζοιτο την ὁμοζυγον κοιτην. οὐκ εὖ δὲ ὅτι ἁπλῶς
τουτέστι τοῦ οὐχ ὡς δεῖ καὶ ὡς οὐ δεῖ καὶ χωρὶς ὧν ἐπ
τῶν γὰρ ἡμαρτημένων παθῶν ἐστιν ἀπάθειά τις ἡ ἀρετή, ἃ
ἁπλῶς. ὅτιδὲ ὅτι καὶ πρὸ τῶν Στωικῶν ἦν ἡ δόξα αὕτη, ἡ
ν ἀπαθείᾳ τιθεῖσα. καὶ τοῦτο δῆλον ποιοῦμαι ὅτι ἐκ τῶ
ἡδονῶν καὶ λυπῶν τὴν κακίαν οὖσαν, ἐν δὲ τῷ μεσιτικῷ
ωρισται γὰρ ἀρετὴ οὐκ ἐκτὸς ἐπιτεταγῶν καὶ ὑπῶν

p. 1104b27 Ὑπόκειται ἄρα ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περ
καὶ λύπας τῶν βελτίστων πρακτική, ἡ δὲ κακία τοὐν

Προσθεὶς τῇ ἀρετῇ τὸ ἡ τοιαύτη ὑπὲρ τοῦ δηλῶσαι τ
οὐ γὰρ δὴ καὶ ἡ διανοητικὴ περὶ ταῦτα θεωρεῖται, τριῶν ὄντω
τὰς φυγάς, δηλονότι τῶν χειρίστων. τούτοις γὰρ τὸ χαίρειν
κανονίζομεν δὲ καὶ τὰς πράξεις. οἱ γὰρ πολλοὶ μᾶλλον τῇ ἡδ
ται κανονίζειν τὰς πράξεις καὶ παραμετρεῖν. οὕτω γὰρ ὅρον τῶ
πραττομένων τὴν ἡδονὴν ποιοῦντες τὰ μὲν ἡδέα πράττουσι, τα
ἀποστρέφονται. ἡττον δὲ τούτων οἱ ἀρχαῖοι ἐν πράξεσι τῷ ἀγ
πειθόμενοι ἐτοιμότερον καὶ προθυμότερον πράττουσι, κἂν ἀρὰ
ἃ δεῖ πράττειν.

p. 1105a7 Ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἡδονῇ μάχεσθαι.

Ἡ ἐπιχείρησις φανερά. ὡς αἱ τέχναι περὶ τὰ χαλεπώτ
τῷ αὐτῷ ὑποκειμένων μᾶλλον γίνονται· ὅταν γὰρ ὑγιεινοτ
ὑγιεινὸν περὶ οὗτος μᾶλλον ἡ τετανική χρῆται· τὸ γὰρ ὑ
μᾶλλον καὶ τεχνικώτερον), καὶ ὅσα δυσιατότερα τῶν παθῶν
ἐπισκεψεται, οὕτω καὶ αἱ ἀρεταὶ περὶ τὰ χαλεπώτερα ἂν εἶεν. γα
καὶ δυσμαχώτερον παθος ἡ ἡδονή· ὥστε περὶ ταύτην ἂν γένοιτο
καὶ τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ χαλεπώτερον εὖ πράττειν, ἐν τούτῳ μᾶλ
γίνεται πρᾶξις καὶ χαλεπώτερον πρᾶξις. ἔστιν αὐτὴ ἡ ἡδονὴ
ἀνάγκη καὶ τὸ ἡδὺ ἐν τοῖς ἐναντίοις εἶναι τὴν ἡδονὴν
τοῦ ἀνάγκη ἐναντίον εἶναι τῷ λύπῃ, αὐτὴ δὲ αὐτὴ τοῦ
εἶναι κατὰ τὴν ἰσχύν. τοῦ δὲ χαλεπὸν καὶ δυσμαχὸν εἶναι τ
δεικτικῶς προσεχρήσατο τῷ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείτου εἰρημένῳ,
χαλεπώτερον εἶναι ἡδονῇ μάχεσθαι ἢ θυμῷ, ἐπεὶ καὶ οὗτος δυσ

1 ὑγιεινὰ νοῦ B: οὐ νόσων Diels ἀφροδισιάζειν B: ἀφροδίσια παιδᾶσθαι
ω (p. 1105a7) a 14 τὸ γ
(p. 1105a16) a 22
B 24 βέλτιον a: βέλτιστον B 25 οὕτω B: οὕτως a
ἀναγκαιότατον a 26 τιθείμεν a: θείμεν B 28 ἄλλη B

τότε. ἂν ἅμα ἡ ἡδονὴ γίνοιτο. ὡς αὐτὸς οὗτός φησιν ὁ Ἡράκλειτος, "ὃς τε 31r
πολὺ γλυκέων μέλιτος κατακλειβομένοιο ἀνδρῶν ἐν στήθεσι ἀέξεται ἠὲ τε
καπνός". καὶ γὰρ τὸ εὖ βέλτιον ἐν τούτῳ, ἐν τῷ ἐν ἀρετῇ γίνεσθαι καὶ
τέχνῃ ἢ ἀτέχνως καὶ χωρὶς ἀρετῆς· τελειότης γάρ ἐστιν ἔργων αὕτη.
καὶ παντὸς οὐ ἐστιν ἡ ἀρετὴ τὸ εἶναι ἀκρότης.

p. 1105a25 Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ [illegible]

Τοιούτοιν ἀπὸ τῆς οἰκείας τε καὶ ἐν αὐτῷ ἕξεως. τὰ [illegible] ἀρετὰς γινόμενα. οὐχ ὁμοίως ἔχειν φησὶν τὰ κατὰ [illegible] ἀρεταῖς. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν κατὰ τέχνην γινομένων τὸ εὖ [illegible] γεγονέναι τὰ ἔργα ἐν αὐτοῖς ἔχει, καὶ ἀπὸ τούτων, εἴτε κατὰ [illegible] γέγονεν εἴτε καὶ μή, ἡ κρίσις. ⟨διὸ αὔταρκες τὸ ταῦτα ποιᾶ εἶναι. ἐπὶ δὲ τῶν κατ' ἀρετὴν γινομένων * ἀπὸ τῶν ἔργων ἡ κρίσις.⟩ [illegible] ὁπαίων ἢ τὸ γεγονός. ἤδη καὶ δικαίως αὐτὸ γεγονέναι ἀνάγκη, ἀλλὰ [illegible] πρὸς τὸ τὰ ἔργα εἶναι δίκαια καὶ τοῦ πράττοντος. πρῶτον μὲν εἰ [illegible] παρ' αὐτὸ καὶ μὴ ἀπὸ τύχης, εἶτα οὕτω πως ἔχοντος πρὸς ταῦτα, τουτέστι προαιρουμένου καὶ μὴ διά τι ἄξιον προαιρουμένου ἀλλὰ δι' αὐτά· πρὸς τούτοις αἱρουμένου αὐτὰ βεβαίως καὶ ἀμεταπτώτως, ὃ ἐστιν ἀμετανοήτως, ὧν οὔτε ἡ προαίρεσις οὔτε τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάβλητον πρὸς τὰς τέχνας συντελεῖ οὐδὲ διὰ τούτων πρὸς τὴν κρίσιν τοῦ κατὰ τέχνην [illegible] γίνεσθαι. ἀλλ' ἱκανὸν μὲν ἐπ' αὐτῶν τὸ αὐτοὺς [illegible] μὴ ἀπὸ τύχης ἢ ἄλλου ὑποθεμένου. μικρὸν δὲ εἶπε τὸ εἰδέναι ἢ οὐδὲν συντελεῖν πρὸς ἀρετήν, ὅτι τὰ ἤθη τὴν πλείστην ἰσχὺν ἔχει ἐν τῇ κτήσει τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς ἕξεων καὶ πρὸς μὲν τὸ πράττειν τὰ κατ' ἀρετὴν οὐδὲν ἐκ τοῦ καὶ τὴν αἰτίαν εἰδέναι καὶ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῶν ἔχειν. οὐ μὴν παντάπασι τοῖς καλῶς εἰθισμένοις ἀσύμβολος ἡ γνῶσις αὐτῶν. λογικοῦ γὰρ τὸ τῶν πραττομένων ὑπ' αὐτοῦ τὰς αἰτίας εἰδέναι καὶ ἀποδιδόναι δύνασθαι.

Κοινότερον τέχνας τὰς ἕξεις ἐκάλεσεν, εἰπὼν πρὸς μὲν τὸ τὰς [illegible] ἄλλας τέχνας ἔχειν οὐ συναριθμεῖται. οὐ γὰρ δὴ καὶ τὰς ἀρετὰς ἡγεῖται τέχνας, ὃ ἡ τοῦ ἄλλας δίδωσιν ἐννοεῖν λέξις. τὸ γὰρ ἄλλος ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν λέγεται. ἀλλὰ καὶ ὁ οὕτω πράττων. τὸ γὰρ εἰδέναι τοὺς μὴ εἰθιζομένους καλῶς μηδὲ τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας ἐνεργοῦντας οὐδ' ἐγγὺς γίνεσθαι τοῦ ἀγαθοὺς γενέσθαι. σφόδρα δὲ τοῦτο προτρεπτικῶς εἰπών, ἐξῆς καθήψατο τῶν ἐν τοῖς λόγοις περὶ τούτων γυμναζομένων, ἀμελούντων δὲ τῶν ἔργων, ὡς ἐν τούτῳ τοῦ φιλοσοφεῖν κειμένου, τῷ

1 Ἡράκλειτος] immo Homer. Il. Σ 109 sq. ὅστε B: ὥστε a 3 καὶ γὰρ B: τὸ γὰρ a 5 ἡ B: om. a τὸ a: τῷ B ἀκρότης B: ἀκρότητος a 6 rhesin inde ab ἀπορήσειε δ' ἄν τις usque ad ἔχον πράττ. (p. 1105a17—33) a 8 ἔχειν φησὶν B: φησὶν ἔχειν a 11 διὸ—ἡ κρίσις (12) a: om. B 12 post γινομένων intercedit οὐκ [illegible] B: τί συντελεῖ a 22 ἔχει B: ἔχουσιν a 23 πλέον post οὐδὲν addit a 24 καὶ (ante τὴν αἰτίαν) B: om. a 26 εἰδέναι τε καὶ a post δύνασθαι rhesin ponit ταῦτα δὲ πρὸς—οὕτω φιλοσοφοῦντο p. 1105a33—1105b18) a 27 κοινότερον δὲ τέχνας a

μηδετέρῳ τῶν λοιπῶν ἢ ἐν τῇ ἕξει αὐτὰς εἶναι, (ἕξεις αὐτὰς) ἀπεφήνατο 35r
τῷ γένει, καὶ ἕξεις βελτίστας διὰ τῶν ἑξῆς ἀποδίδωσι.

p. 1106a5 Ἀλλὰ διακεῖσθαί πως. 19

Κατὰ γάρ τινας (αἱ) ἀρεταὶ ἀπάθειαί τινές εἰσι καὶ ἠρεμίαι. ἀγαθοὶ 30
δὲ ἢ κακοὶ οὐ γινόμεθα φύσει, προαιρέσει δέ. οὐδὲν γὰρ (τῶν) φύσει ἄλλως
ἐθίζεται, διὸ οὔτε φύσει οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται, ἀλλ' ἐξ ἕθους ἡμῖν
περιγίνονται. δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν ὅτι ἕξεις. ὁρίσας ὅτι ἕξις τὸ
γένος τῆς ἀρετῆς, προστιθεὶς καὶ τὰς εἰωθυίας διαφοράς. ἀλλὰ πρῶτον
κοινότερον ἀρετῆς ἀποδίδωσι λόγον, ὅτι πᾶσα ἀρετή, οὗ ἂν ᾖ ἀρετή. 35
εὖ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀποτελεῖ, εἶτα κατὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ τὴν ἰδιάζουσαν
τοῦ ἀνθρώπου ἀρετὴν ἀποδίδωσιν, ὃ καὶ προηγούμενος αὐτῷ σκοπός.

p. 1106a26 Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ. 45

Δείξας τὰς ἀρετὰς μεσότητας καὶ διὰ τῶν προειλημμένων, βούλεται
καὶ διὰ τοῦ παρόντος τοῦτο κατασκευάσαι. φησὶ γοῦν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον,
διττόν, συνεχὲς καὶ διωρισμένον. ἐν ἅπασι τοίνυν τούτῳ ὅτι τι πλεῖον καὶ
ἔλαττον. εἰ δὲ ταὐτά ἐστι, καὶ τὸ ἴσον. καὶ τοῦτο μὲν φανερόν. λαβὼν
δὲ ταῦτα μετέλαβεν αὐτά, τὸ μὲν ἴσον εἰς τὸ μέσον, τὸ δὲ πλεῖον καὶ
ἔλαττον εἰς ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν, προκατασκευάζων διὰ τῶν ὀνομάτων
ὃ βούλεται δεῖξαι. τὸ δὲ κεφάλαιον τοῦ λεγομένου. ἔστιν ἐν παντὶ διαι- 50
ρετῷ καὶ πλέον καὶ ἔλαττον καὶ ἴσον λαβεῖν. διαιρετὰ δὲ καὶ τὰ πάθη
καὶ αἱ πράξεις· καὶ ἐν τούτοις ἄρα ἐφ' οἷς λαβὼν τὸ τὰς ἐπιστήμας τοῦ
μέσου τοῦ κατ' αὐτὸν στοχάζεσθαι, καὶ φεύγειν τάς τε ὑπερβολὰς καὶ τὰς
ἐνδείας. λαβὼν δὲ καὶ τὸ τὴν ἀρετὴν πάσης ἀκριβεστέραν ἐπιστήμης εἶναι.
αἰνίττεται διὰ τούτων, ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ μέσου τοῦ ἐν ταῖς πράξεσίν
ἐστι στοχαστικὴ καὶ τοῦ ἐν τοῖς πάθεσι, ὃν καὶ φησιν. πῶς οὖν ἐν 55
ἐν διαιρετῷ καὶ συνεχεῖ ἐστιν, οὕτω ταῦτα ἔστι λαβεῖν; ἤδη καὶ ἐν πάθει
καὶ ἐν πράξει, περὶ ἃ κεῖται ἡ ἠθικὴ ἀρετή. οὔτε γὰρ πάθη οὔτε πράξεις
ποσά. ποιότητες μὲν γὰρ τὰ πάθη, αἱ δὲ πράξεις ὑπὸ τὸ ποιὸν ἂν εἶεν.
ἔτι ἡ ἡδονὴ πρὸς τὸ μὴ εἶναι ποσὸν καὶ ἀχρόνως κατ' αὐτῶν γίνεται,
ὥσπερ τὸ ὁρᾶν. ἢ ἡ μὲν ἡδονὴ οὐκ ἐν χρόνῳ, ὅτι οὐ συμπληροῦται αὐτῆς
τὸ εἶναι ἐν χρόνῳ, ἀλλ' ἔστιν ὅλη καὶ τελεία ἐν ὁτῳοῦν μορίῳ τοῦ

1 ἕξεις αὐτὰς a: om. B 2 τῶν B: τὸ a 3 rhesis inde a πρὸς δὲ τούτοις usque ad ἡ φύσις αὐτῆς (p. 1106a4—26) a 4 αἱ a: om. B 5 τῶν a: om. B 7 ἕξεις a: ἕξις B 7. 8 τὸ γένος ὁρίσας τῆς ἀρετῆς ὅτι ἕξις a 9 ante ἀρετῆς ins. τὸν a ᾖ ἂν a 11 τοῦ ἀνθρώπου B: τῷ ἀνθρώπῳ a 12 rhesis usque ad ᾖ ὀλίγον (p. 1106b3) a 15 τι καὶ πλέον a 20 καὶ τὸ ἴσον a 22 στοχάσεσθαι a 23 ἐπιστήμης ἀκριβεστέραν a 26 συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ a 28 ποσά B: ποσόν a 29 αὐτῶν B: αὐτὸν a 30 ὥσπερ B: ὥσπερ καὶ a ᾖ ἡ μὲν B: ἢ εἰ μὲν ἡ a ὅτι οὐ B: ὅτι a

λαμβάντος χρόνου. τῷ μέντοι εἶναι τινὰς διαφορὰς κατὰ φύσιν ἀκολουθούσης εἴη ἂν τούτῳ οὐκ ὀλίγος χρόνος. ἔτι δὲ [illegible] ὅτι ποτὲ τοῦτο συμβαίνει, χρόνος οὐκ ἔστιν ὃς οὐ πᾶσι παρῆν ἡ ἀρετή. καίτοι ἐν χρόνῳ ὁ δὲ χρόνος ἐν συνεχεῖ καὶ κατὰ τόπον ἐν τόπῳ τὴν ὑπάρξιν ἔσχηκεν. ἐπεὶ εἶπόν γε κατὰ [illegible] ἢ ὡς ἐνίοτε ὑπάρχει τὸ χαλεπώτερον, εἴη δ' ἂν κατὰ τὸ [illegible] τοῦτο καὶ αὐτὰ διαιρούμενα. κινούμενα δὲ κατὰ τὸ [illegible] τοῦθ' ἅμα καὶ αἱ πράξεις ἐνίοτε ἐπίπονοι ἢ ὄντα [illegible] ἐπεὶ οὖν αἱ ψυχαὶ ἀρεταὶ πράξεις καὶ παῖδες, ταῦτα δὲ μετὰ [illegible] καὶ ἐν χρόνῳ, οὗτος δὲ ποσὸν καὶ διαιρετόν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ [illegible] αὐτῷ. ἐν δὲ τούτῳ ἔστι λαβεῖν τὸ πλέον καὶ ἧττον καὶ ἴσον. [illegible] οὖν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν καὶ τοῖς παῖδεσιν ἡ προτεραιότης ὑπάρξει

[illegible] Μύωνα μὲν γὰρ οὐ [illegible]

Μύωνα τοῦτόν φησι τὸν Κρατησιστράτου τὸν γέρο, ὃς πατρόθεν ἦν [illegible] ἁπάντων διέφερεν, ὥστε [illegible] τοῖς ὅπλοις ἐχρήσατο τοῦ διῃλθεν. οἰκίας δὲ καὶ ἃ τοῖς [illegible] ὑπῆρχεν Ἡλ[illegible] ων, μέρος τι πεπονηκυίας καὶ μόνον οὐ καταπεσείσας τοῖς ἐνοῦσιν ἐπαπ[illegible] αὐτὸς ὑπόδρας τὸ σαῦρον καὶ ὑπερεῖσας διέσωσεν πάντας ὑπε[illegible] σασί δέ τινες αὐτὸν καὶ κοινῷ μεγάλῳ κατά τινα ὕλην βαδίζ[illegible] μικρὸν τῆς ὁδοῦ παρατραπέντα περιτυχεῖν, τὸν δὲ εἶναι ὑπό τινω[illegible] μένων σχίσαι κατεσφηνωμένον· τὸν δὴ Μύωνα τούτῳ περι[illegible] διαζεῦξαι χερσὶ καὶ ποσὶ πρὸς τὴν διάστασιν καὶ πλέον μὲν οὐδὲν [illegible] παῦσαι τῶν σφήνων ἐκπεπτώκοντων· εἶτα τῶν μερῶν συμπεσόντω[illegible] λοις (ἰσχὺς γὰρ ἐκέκτητο τὴν βίᾳ αὐτοῦ). τοῦτον ὡς ἑτοίμῳ παῖδι [illegible] [illegible] τῶν παίδων.

[illegible] Ἐν οἷς πᾶσα ἐπιστήμη.

Παντεχνήσεις ἀπὸ τοῦ ἥττονος. οἷον εἰ γὰρ ἡ τεχνικὴ ἥττο[illegible] κατὰ τοῦτο μὲν τὸ ἑαυτῆς ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πολλῷ μᾶλλον ἡ [illegible] ἐπὶ τὸ ἧττον ἐπὶ τὴν ἡθικήν. τοῦτο πάνυ ἀκριβῶς προσεῖπεν ἀπὸ τῶν [illegible] τεχνῶν· οἱ γὰρ τῷ ποσῷ χαρακτηρίζονται, τῷ [illegible] ὅ, ὡς [illegible] κατὰ (τὰ) μαθήματα ἐντρεχείας καὶ ὄξυτητος. ἔστι τὸ μὲν ὑπὸ

[illegible] πράξεις τε καὶ παῖδη a [illegible] 9. 10 καὶ ἐν [illegible] a [illegible] 11 ἧττον B: ἔλαττον a [illegible] 12 καὶ ἐν τοῖς ποσοῖς καὶ [illegible] τὸ ποιὸν τοῦτο (p. 1106b7) a [illegible] 17 [illegible] B: ἐξαγαθῶν a [illegible] 19 τινὲς αὐτῶν a. [illegible] [illegible] ων B: ἐπεπτωκότων a [illegible] 26 [illegible] 1076b) a [illegible] 27 ἧττον B: ἡ ἧττον a [illegible] [illegible] καὶ ἔσχον B [illegible] 29 ποσοῦ δὲ B: ποσοτέθεται. [illegible]

πολλαχῶς ἔστι. οἱ Πυθαγόρειοι ἐν τῇ τῶν κακῶν μὲν συστοιχίᾳ τὰ 35
πολλὰ καὶ τὸ ἄπειρον ἔταττον, ἐν δὲ τῇ τῶν ἀγαθῶν τὸ ἓν καὶ τὸ 61
πεπερασμένον. εἰπὼν δὲ τὸ γὰρ κακὸν τοῦ ἀπείρου ὡς οἱ Πυθαγό-
ρειοι εἴκαζον, προσέθηκε τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου, ὡς
καὶ τούτου ὑπ' ἐκείνων λεγομένου. εἶτα οὕτως ἀνταποδέδωκε πρὸς
προειρημένον. ἔστι τὸ μὲν ἁμαρτάνειν πολλαχῶς ἔστι, τὸ δὲ κατορ-
θοῦν μοναχῶς, καὶ ἔστι τὸ μὲν ῥᾴδιον, τὸ δὲ χαλεπόν. ἔστιν ἄρα ἡ
ἀρετὴ ἕξις προαιρετική. ἕξις μὲν ἡ ἀρετή· τοῦτο γὰρ ἐδείχθη ἐν
τῇ ψυχῇ ἐν οὖσα· προαιρετικὴ δὲ διὰ τὰς ἐπιστήμας, αἳ καὶ αὐταὶ 36r
ἕξεις οὖσαι, οὐδὲν τὴν προαίρεσιν αἰτιῶνται. τὸ δὲ [illegible]
μενον ἅμα μὲν δεικτικόν ἐστι τοῦ κατὰ τί μεσότης, ἅμα δὲ καὶ χωρίζει
αὐτὴν ἀπό τινων μὲν εἰρημένων παθῶν, ἃ ἔστι μὲν ἐν μεσότητι οὐ μὴν
δύο κακιῶν. ἡ γὰρ αἰδὼς καὶ ὅσα τοιαῦτα πάθη, ὡς καὶ αὐτὸς δείξει,
ἐπαινετὰ μὲν καὶ ἐν μεσότητι, οὔτε δὲ ἀρεταὶ οὔτε μέσαι κακιῶν. τὸ δὲ
τῇ πρὸς ἡμᾶς μεσότητι προσέθηκεν ἵνα κατὰ τὸ πρᾶγμα μεσότητος
ἀριστῇ. πρώτων δὲ ἐπὶ πᾶσι τὸ ὡρισμένον λόγῳ τῶν τε κακιῶν
ὑπερόντων ταύτην ἀπέφηνεν, ἐπεὶ κἀκείναι μὲν τῆς προαιρέσεως ἤρτηνται·
τὸ μέντοι καὶ τῷ ὁρίσῃ ὡρισμένον λόγῳ [illegible]
καὶ τῷ τοιούτῳ τῷ ὁρίσῃ προσπαίστικόν.

p. 1107a6 Διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον.

Ἡ οὐσία τῆς ἀρετῆς ἐν μεσότητί ἐστι τῆς ἐν τῷ εὖ ἀκρότητος. ⟨ἡ 19
δὲ μεσότης αὕτη αἰτία καὶ τῆς ἐν τῷ εὖ ἀκρότητος⟩· ἐπιγίνεται γὰρ τὸ
εὖ ταύτῃ· καὶ εἴη ἂν ὥσπερ συμπέρασμα τῆς ἀρίστης αἰτίας τιθέμενον ὁ 20
τοιοῦτος λόγος, οἷον ἡ τῆς ἀρετῆς ἕξις, ἐν ἀκρότητι τῇ κατὰ τὸ εὖ. ὁ
δὲ πρῶτος ῥηθεὶς ἔχει καὶ τὴν αἰτίαν περιειλημμένην τῷ λόγῳ καὶ δι' ἣν
αἰτίαν περιγίνεται αὐτῇ ἡ ἐν τῷ εὖ ἀκρότης, ὃς εἴη ἂν ἕξις προαιρετικὴ
τῆς περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις μεσότητος, τῆς ὡρισμένης τῷ ὁρίσῃ
λόγῳ, τῆς κατὰ τὸ εὖ ἀκρότητος. οἱ δὲ ἀποροῦντες πρὸς τὸ τὰς ἀρετὰς
μεσότητας εἶναι ⟨καὶ⟩ λέγοντες, εἰ μήτε ἡ ὑπερβολὴ μήθ' ἡ ἔλλειψις ἐν
τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν ὥρισται (τῶν δὲ μὴ ὡρισμένων οὐκ οἶόν 25
τε λαβεῖν τὸ μέσον οὐδὲ ὁρίσαι), οὐκ ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ μεσότης ὑπερβολῆς
καὶ ἐλλείψεως ⟨τῆς ἐν πάθεσι καὶ πράξεσιν. οὔτε γὰρ ἐπὶ τῆς ὑπερβολῆς
ὥρισται πόσον εἶναι ἡ ὑπερβολή, ὁμοίως οὐδὲ μέχρι πόσου ἡ ἔλλειψις
οὔτε ἐπὶ τῶν ἄλλων ὑπερβολῶν τε καὶ ἐλλείψεων), οὕτω δὴ οὐκ εὖ
ποιήσουσιν· οὐδὲ γὰρ τὸ κατὰ τὸ πρᾶγμα μέσον ἐστὶ [illegible]

1 μὲν B: om. a 2 τὸ ἓν B: τότε ἓν a 20 thesis usque ad καὶ ἐλλείψεως ἐλλείψεως (p. 1107a21) a 21. 22 ἡ δὲ μεσότης — ἀκρότητος (22) a: om. B 25 τῷ λόγῳ B: ἐν τῷ λόγῳ a 26 post ἓν add. οὕτως a 27 πάθη τε καὶ a 29 καὶ ante λέγοντες a: om. B 30 πάθεσί τε καὶ a 31. 32 ὑπερβολῆς καὶ a 32 τῆς ἐν — ἐλλείψεων (34) a: om. B

ο[illegible] τῶν παρατῶν· ἐπὶ τὸ οὖν ὃν εἴη, εἰ μὴ τὸ πέρατα εἰη ὡρισμ[illegible]
[illegible] τὸ πρὸς ἡμᾶς μεσον καὶ πρὸς ἡμᾶς σύμμετρον κατ[illegible]
[illegible] μήτε ὑπερβάλλον, ὥστε εἰ τὸ πρὸς ἡμᾶς ὑπερβάλλον καὶ ἐ[illegible]
μη[illegible] ἐλλεῖπον. οὐδ' ἂν τὸ μέσον αὐτῶν ἄληπτον ἂν εἴη. ἔτι ἡ [illegible]
μεσότης λέγεται δύο κακιῶν, οὐ τῶν κατὰ τὰς κακίας περάτων. οὐ
οὐν γνῶραν ἔξει λέγειν εἰ μὴ γνώριμός ἐστιν ὁ ἐν ὑπερβολῇ κακὸς κ
ἐν ἐλλείψει. καὶ μὴ ὄντος ὡρισμένου τοῦ μέχρι πόσου, οὐδὲ τὸ [illegible]
[illegible] ὡρισθαι δυνατόν. οὐ γὰρ εἶναι ἡ πρᾶσις, ὁμοίως
[illegible] μεσον ἡ δεινα. οὐδὲ ἐπὶ τῶν περατων τὸ μέσον ἡ ἀρετή,
[illegible] τῶν ἀκράτων (τῶν ἐπὶ τὰ πέρατα, τὸ δὲ μέσον τῶν ἐν
οὐ κατὰ μίξιν λέγεται τῶν ἄκρων ὡς τὸ φαιόν. οὐ γὰρ πάντα τὰ
τινῶν ἐν μίξει τῶν ὧν ἐστι μεσα τὸ εἶναι ἔχει. ἐπί τε γὰρ τῶν τεχν
μέσον τε καὶ εὖ οὐ μίξει τῶν ἄκρων ἀλλ' ἀφαιρέσει τε καὶ πρόσ
[illegible] ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ὁρατῶν· ἔστι τὸ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν καὶ
καλῶν οὐκ ἐκ μίξεως ἀγαθοῦ τε καὶ τοῦ κακοῦ· ἀλλ' οὐδὲ ὁ πρασ
ἐκ μίξεως τοῦ σπουδαίου τε καὶ φαύλου, οὗτος μέσος τινῶν ἐκ μ
ἐκείνων· ἀλλ' οὐδὲ ὁ ἓξ ἀριθμὸς μίξεί ἐστι τῶν δέκα καὶ δύο κα
τούτου μέσος ἐστὶν αὐτῶν· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τοῖς συνεχέσι τὸ μέσον μίξ
[illegible]ρων· ἀλλ' οὐδὲ τοῦ κύκλου τὸ κέντρον ἐκ μίξεως τῆς περιφερείας
αὐτῆς μέσον. ἕνια γὰρ μέσα οὐ μίξει τινῶν ἐστι μέσα, ἀλλ' ἐκ ποσῶ
[illegible] λέγεται, ἄλλων γὰρ τρόπων ἐστὶ τούτων τὸ μέσον.

1. 110[illegible] Ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀνδρίας.

Ἀνδρίας καὶ σωφροσύνης πρώτων γνωμονεῖ ὅτι ἀναγκαιότατ
ρυσικὰ παθη, περὶ ἃ αἱ ἀρεταὶ αὗται, καὶ μάλιστα δεόμεναι βοη
[illegible] ἐστιν. ἐν μὲν ταῖς ἐπιστήμαις οὐκ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ἡ πιστ
γὰρ ἀποδείξεις διὰ τοῦ καθόλου καὶ οἱ αὐτῶν τὰ ὑπὸ τὸ καθόλου δει
αἱ πίστιν λαμβάνει. τὸ γὰρ σκαληνὸν ὀυσὶν ὀρθαῖς ἔχειν τὰς τρεῖς
ισας. ὅτι καὶ παν τριγωνον. διὸ οὐ κενὸν τὸ ἐκείνοις τὸ καθόλου
οὕτω καὶ γνωρίς τῶν καθ' ἕκαστα λαμβανειν. ἐπὶ δὲ τῶν πρακτῶ
πιστὸν τῶν περὶ αὐτῶν λόγων ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα· παρ' γὰρ τού
τούτοις αἱ πράξεις. ὅτι γὰρ ὁ ἐλλέβορος καθαιρει οὐ πισεύ. [illegible]
[illegible] καθ' ἕκαστα εφαρμοζοι. ουσε γὰρ τὸ θερμον χαλᾷ ἢ τὸ ψ

1 ὃ τὸ] ὧ τῷ corr. ex ὃ τὸ B: ὃ τῷ a ἀπέχειν scripsi: ἀπέχει Ba
B 3 ὑπερβάλλον τε καὶ a 6 γνώριμός scripsi: γνωρισμός Ba ὑ
[illegible] δυνατὸν τοῦτον λεχθῆναι a 9 τῶν ἐπὶ B: ἐπὶ a
[illegible] τοῦ κακοῦ a: ἀγαθῆς καὶ κακῆς B 1
[illegible] a 17 καὶ δύο a: τῶν δύο B 20 ἐκ ποσῶ
[illegible] thesis usque ad ἐπὶ τούτων συναφ[illegible] Hoc [illegible]
[illegible] B. [illegible]
[illegible] τούτων B πρασ

πυκνοῦ. ἐκ γὰρ τῶν καθ' ἕκαστα καθαιρομένων ὑπὸ τοῦ ἐλλεβόρου ἡ πίστις
τοῦ πάντα ἐλλέβορον καθαίρειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πρακτῶν καὶ τῶν
αἱρετῶν τὰ λεγόμενα ταῖς αἱρέσεσιν ἐφαρμόζειν δεῖ. ἂν δὲ λέγῃ μέν τις
ἀδιάφορον τὴν ὑγείαν, μηκέτι δὲ καὶ ἐν τῇ περὶ αὐτὴν κρίσει τε καὶ σπουδῇ
τὸ ἀδιάφορον φυλάττῃ, κενὸς ὁ λόγος ὁ καθόλου. καὶ ὁ λέγων δὲ ταῦτα
ἀδιάφορα μὲν εἶναι, ἀλλὰ τῷ σοφῷ, μηδένα δὲ συγχωρῶν τῶν κατ' αὐτὸν
εἶναι σοφόν, ὁμολογεῖ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτοῦ τοῖς πρακτοῖς
[illegible] τοῖς αἱρεταῖς ἐναρμόττειν.

p. 1107a32 Ληπτέον οὖν ταῦτα ἐκ τῆς διαγραφῆς.

Διάγραμμά τι βούλεται ὑποτετάχθαι ἔχον τὰ πάθη τὰ τῶν ἀρετῶν
ὑποκείμενα καὶ τὴν ἀρετὴν καθ' ἕκαστον αὐτῶν τὴν οἰκείαν καὶ τὰς
κακίας, τήν τε ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔνδειαν· ᾧ διαγράμματι ἐφαρμόσει τὰ
[illegible] ἐκ τῆς ἀρετῆς λόγου ὅτι ἐφαρμόζει ἑκάστῃ τῶν ἀρετῶν φανερὸν ποιήσει.
διὸ αὐτὸ μόνον παρατίθεται εἰς πίστιν τούτων καὶ δείξας πῶς αἱ ἀρεταὶ
ἐν μεσότητι, αἱ δὲ κακίαι ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει. ὅσα γὰρ ἐπεξεργασάμενος
δεῖται ἐπαναλαβὼν τὸν περὶ αὐτῶν λόγον ἐν τοῖς ἑπομένοις [illegible] περὶ
μὲν οὖν φόβους καὶ θάρρη, περὶ φόβους καὶ θάρρη ἀρετὴν μέν [illegible]
τὴν ἀνδρίαν, τοῦ μέσου τοῦ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις οὖσαν προαιρετικήν τε
καὶ πρακτικήν, κακίας δὲ τὸν μὲν ἀπὸ τῆς ἀφοβίας ὑπερβάλλοντα ἀνώνυμόν
τινα λέγει (πολλὰ γὰρ εἶναι τῶν τοιούτων ἀνώνυμα), εἴη δ' ἂν, φησίν,
ἄφοβός τις ὁ τοιοῦτος ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ (λέγεται γὰρ καὶ ὁ ἀνδρεῖος
ἄφοβος, ὅτι οὐ φοβεῖται ἃ μὴ δεῖ), τὸν δὲ ἐν τῷ θαρρεῖν ὑπερβάλλοντα
θρασύν. συνεμπίπτειν δὲ ἔοικε τῷ αὐτῷ ἡ καθ' ἑκάτερον ὑπερβολὴ ὡς
ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρακολουθεῖν. διὸ θρασεῖς ἐν τῇ συνηθείᾳ οἱ καθ'
ἑκάτερα τὰ προειρημένα ὑπερβάλλοντες πάθη, πρόσεστι δὲ τῇ θρασύτητι
πρὸς τῷ ἀφόβως τὸ καὶ ἀλόγως ἐτητικὸν πρὸς τὰ δεινά. ὁ δὲ ἐν μὲν τῷ
φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, ὃς εἴη ἂν ⟨ἐν⟩ ἐναντίῳ πάθει τῷ κατὰ τὴν ἀφοβίαν
ὑπερβάλλοντι. ἐλλείπων δὲ τῷ θαρρεῖν, δειλός. ἐπὶ [illegible] [illegible]
πρᾶσσειν καὶ γὰρ ὁ ὑπερβάλλων ἐν τῷ φοβεῖσθαι πάντως [illegible] καὶ
τὸ θαρρεῖν, καὶ ὁ ἐλλείπων περὶ τὸ θαρρεῖν ὑπερβάλλει ἐν τῷ φοβεῖσθαι.
διὸ καὶ μία ἡ ἐξ αὐτῶν κακία. ἐπὶ δὲ τοῦ θρασέος οὐχ οὕτως· καὶ γὰρ
ὁ μὲν ὑπερβάλλων ἐν τῷ θαρρεῖν ἄφοβος, οὐκέτι δὲ καὶ ὁ ἄφοβος θρασύς.
τούτῳ γὰρ καὶ ὁ ἀνδρεῖος χαρακτηρίζεται. εἷς οὖν ἡ διαφορά· ὅτι τῷ
μὲν ἄλογον τὸ θαρρεῖν, τῷ δὲ μετὰ λόγου.

1 καθαιρομένων B: καθαιρομένου a 2 δὲ B: δὴ a 5 φυλάττῃ B: φυλάττει a
κενὸς ὁ καθόλου λόγος a 9 rhesis usque ad ἄλλ[illegible]πων deest (p. 1107b4) a 11 καθ' ἕκαστον B: καθέκαστα a 13 μεσότητες scripsi: μεσότητος Ba 24 συνεμπ[illegible]
B: συνεμπίπτει a post ἔοικε add. καὶ a ἑκάτερον B: ἕτερον a [illegible]
θεία B: συνήθει a 25. 26 καθ' ἑκάτερα B: καθεκάτερον a 26 ὑπερβάλλοντες B:
ὑπερβάλλοντα a καὶ add. post δὲ a 27 πρὸς τῷ ἀφόβως τὸ καὶ ἀλόγως a: πρὸς
τῷ ἀφόβῳ καὶ ἀλόγῳ B 28 ἐν a: om. B

Κεφ. περὶ τῆς μεσότητος τῆς σωφροσύνης.

Τὴν σωφροσύνην περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας μεσότητα λέγει. οὐ μὴν
ἡδονάς. ἧττον δὲ περὶ λύπας ἡ ἡδονάς. μᾶλλον γὰρ ἡ ἡδονὴ
ἦν τε σωφροσύνην καὶ τὰς ἐναντίας αὐτῇ κακίας τὰς ἀκολασ
σε νῦν ὅτι μὴ περὶ πάσας τὰς ἡδονάς ἐστιν ἡ σωφροσύνη οὐσα
προηγουμένως περὶ σωφροσύνης λέγει. τοτε ἐρεῖ ὅτι περὶ τὰς σωμα
ἡδονάς ἐστι καὶ τούτων τὰς περὶ ἁφὴν μάλιστα. ἀλλὰ καὶ διότι
περὶ λύπας ἐστὶν ἡ περὶ ἡδονάς καὶ οὐκ ἀμφοῖν ὁμοίως ὑπ
ἡδονῶν ἀπουσία, κατὰ τοσοῦτον καὶ περὶ λύπας ἐστὶν εἶναι λέγεται. τὴν
μάλιστα δὲ τὴν περὶ τὰς ἡδονὰς τοῦτον ἀκολασίαν λέγει. οὐ πα
περὶ τὰς ἡδονὰς ἐλλειποντας γίνεσθαι φησι. διὸ οὐδὲ ὀνόματος ἡ
αὐτῇ τετύχηκεν οὐδὲ ὁ ἔχων αὐτὴν· αὐτὸς δὲ ἀναισθήτων αὐτὸν
οὐκ ἂν οἷ εἰη κύριον ὄνομα τοῦ ἐναντίου κακοῦ τῷ ἀκολαστῳ. ὁ
τὴν ἡδονὴν ἐλλείπει οὕτως ὑπερβάλλειν κατὰ τὸ λυπεῖ
ἀναισθήτου.

p. 1108a4 Ἔστι δὲ καὶ περὶ ὀργὴν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψ
μεσότης.

Μετὰ τὴν μεγαλοψυχίαν περὶ πραότητος διαλέγεται. ὡς καὶ
τιμὴν οὐσῆς. κολάζει γὰρ τὸν θυμὸν ἡ πραότης· κολάζει
ατιμίας· εἰ δὲ τοῦτο, εὐλόγως μετὰ τὴν μεγαλοψυχίαν ἐτάχθη, καὶ
μετὰ τὴν ἀνδρίαν. καὶ [ἡ] περὶ τὸν θυμὸν καὶ αὐτὴ ὥσπερ ἡ ἀνδ
περὶ τὸν θυμὸν ἀσκαστῶς εἰπεῖν ἡ ἀνδρία. ἐπεὶ οὕτως ἂν ὁ
ὑπεῖξις ἡ ὕβρεως ἦν· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. μάλιστα γὰρ οἱ θεῖοι
τῷ ὑποπίπτουσι εἶναι. ἄλλως τε (καὶ) εἰ θυμῷ ὁ ἀνδρεῖος ἀνδρεί
θυμὸς οὐσεὶς ἀντιτυπήσεως· οὐκέτι καὶ αὐτὴν ἡ ἀνδρία οὐδὲ ὁ
αὐτὴ ἀλλα οὐα τι ἄλλο. τὸ μέσον πρᾶον λέγοντες· οὐχ ὡς αὐ
ὀνόματος ὄνομα καινοτομήσαντος τοῦτο εἶπεν. εὑρηται γὰρ καὶ
ἀτιμίαν καὶ ἄλλοις παλαιοτέροις· ἀλλ' ἐπεὶ τῶν ἀνθρώπων τρισὶν
τι τῆς νῦν ἡμῖν διαθέσεως. κεῖται γὰρ ἡ πραότης ὑπὲρ τὸν
τοῦ τοιούτου τοῦ πάσης παρακεῖται. αὐτὸς δὲ ὁ ὀργὴ
συσίου κειμένου τοῦ ὀνόματος. αὐτὸς δὲ τῆς ὑπερβολῆς τοῦτο
ἀσκητὸν φαμεν. μονῆ δὲ ἡ ὀργησία ἀκαταστάτου

p. 1108a9 Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τρεῖς μεσότητες. 37r

[illegible] ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἔργων ἡ ἀνισότης φανερά. ὁ γὰρ οὔτε ἐπὶ τὸ μεῖζον οὔτε ἐπὶ τὸ ἔλαττον ἐξαίρων τὰ αὐτοῦ ἢ συστέλλων μέσος. πῶς δ' ἂν ἔτι ἐπὶ τοῦ ἢ τὰ αὐτὰ λόγῳ ἀληθοῦς ὁ τὸ μέσον αἱρούμενος ἐπαινετὸς εἴη. δῆλον γὰρ ὅτι πανταχοῦ καὶ ἀεὶ τὸ ἀληθεύειν αἱρετὸν ἀλλ' οὐ μέσως. ἢ ἔστιν ὅπου δεῖ καὶ τῷ ψεύδει χρῆσθαι ὡς ἐν φαρμάκου τάξει, καθὰ καὶ Πλάτων φησίν; ἀλλὰ καὶ τὸ κρύπτειν περὶ ἐνίων καὶ ὅτε οὐ δεῖ καὶ πρὸν οὗς οὐ δεῖ. εἰ καὶ ἀληθῆ εἴη. ἄτοπον. ὁ δὴ κατὰ ταῦτα πλεονάζων εἴη ἂν κακός τε καὶ ἀλαζών. καὶ εἴη ἄν καὶ [illegible] ἀλαζονείας, οὐ μόνον τὸ ψεύδεσθαι ἐπὶ τὸ μεῖζον, ἀλλὰ λέγειν περὶ τοῦ ἀληθείας μέσον καὶ μέσως ἀληθῆ, ἀλλὰ καὶ ἡ τὸν περὶ τὸ ἀληθὲς τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μέσην ἕξιν ἔχουσα, ὃς εἴη ἂν ὁ ἀληθὴς καὶ μὴ ἀναστρέφων αὐτὸ τῇ ὑπερβολῇ ἢ τῇ ἐνδείᾳ. ὁ δὲ τὸ μέσον καὶ κατὰ καιρόν τε καὶ πρὸς οὓς δεῖ καὶ περὶ ὧν δεῖ ταληθῆ λέγων εἴη ἂν ὁ ἀληθής. ἢ ἀληθὴς μὲν καὶ ὁ ἐν μεσότητι τὰ προσόντα αὐτῷ προσεῖναι λέγων, ⟨ὑπερβάλλων δὲ καὶ ἀλάζ⟩ ὀνήθους ἀλλὰ ψευδόμενος καὶ τὸ μὴ προσόντα προσεῖναι λέγων⟩ ἀλαζὼν ὤν· ἐν προσποιήσει γὰρ ἀληθείας οὗτος, οὐκ ἐν ἀληθείᾳ· εἴρων δὲ ὁ ἐπὶ τὸ ἔλαττον ψευδόμενος. ὡς εἶναι τούτους μὲν προσποιουμένους τὰ ἀληθές, τὸν δὲ ἀληθεύοντα. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς πάθεσιν. [illegible] πῶς εἰπὼν καὶ τὸ πάθη μήτε ἐπαινεῖσθαι μήτε ψέγεσθαι [illegible] λέγει τὸ εἶναι πάθη ψεκτὰ καὶ ἐπαινετά. ἢ οὐ λέγει ἁπλῶς ἂν πάθη τὴν αἰδῶ καὶ τὴν νέμεσιν, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐνδείας αὐτῶν, ἀλλὰ δια θέσεις τινὰς πρὸς πάθη μόνα, τὸ εὖ καὶ τὸ μὴ ἐχούσας. 37v οὐκέτι δὲ καὶ πρὸς πράξεις· ἡ δὲ ἀρετή ἐστιν ἕξις προαιρετικὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις. ἔτι τὰ οὕτω λεγόμενα πάθη τὰ μὲν μεμέτρηται, τὰ δέ ἐστιν ἄμετρα· ⟨κατὰ δὲ τὰ⟩ ἁπλᾶ πάθη οὔτε ἔπαινος οὔτε ψόγος.

p. 1108a35 Νέμεσις δὲ μεσότης φθόνου.

Ζητήσει ἄν τις εὐλόγως, πῶς μεσότης ἡ νέμεσις φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκακίας καὶ ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως, περὶ λύπας καὶ ἡδονὰς τὰς ἐπὶ τοῖς πέλας συμβαίνουσι γινομένας. δοκεῖ γὰρ τοῦ αὐτοῦ ἤθους εἶναι τό τε

1 rhesis usque ad μέσως αἰδήμων (p. 1108a35) a 4 τὰ B: om. a 8 Πλάτων] Rep. II 382c τὸ B: τῷ a 12 καὶ μέσως a: τὸν μέσον B 13 ἀληθὴς B: τηρῶν τὸ ἀληθὲς a 14 τῇ ὑπερβολῇ B: ἢ τῇ ὑπερβολῇ a τε B: om. a 16 ὑπερβάλλων—λέγων (18) a: om. B 18 ὢν insiticium videtur 20 τὸν B: τοῦτο a 21 εἰπὼν πῶς a 22 εἶναι πάθη τινὰ a 25. 26 πάθη τε καὶ π[illegible] 27 κατὰ δὲ τὰ a: om. B 28 rhesis usque ad καιρὸς ἔσται (p. 1108b7) a τήσαι scripserim 30 καὶ (ante ὑπερβολῆς) B: om. a λύπας καὶ ἡδονὰς B: λύπην καὶ ἡδονὴν a

πείσθαι ἐπὶ τοῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις καὶ τὸ χαίρειν ἐπὶ τ
ἀγαθῶν δυσπραγίαις. ὁ μὲν οὖν ἀνώνυμος ἐν τοῖς ὑπομνήμα
ἐν τῷ ἐπιγινώσκειν ἐπὶ τοῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις οὕτως καὶ τ
τῶν ἀναθῶν δυσπραγίαις. ἐγὼ δὲ οὐδὲν τῶν εἰρημέ
μοι ἡ ἐπιγνωμοσύνη διεστῶσα ὡς ὑποβολὴ καὶ συναίσθησις τοῦ ὀ
πάσων. ἐν ᾧ μοι φαίνεται διεστῶσα. οὐδὲν γὰρ ἡ νεμεσητικὴ οὔτε σύ
τι μᾶλλον τῶν ἄλλων τὴν ἀξίαν μεταποιεῖται ἢ πάντων ἴσην ἀπο
δὲ ἐστι κακὴ ἐπὶ τοῖς τῶν ἀγαθῶν εὐπραγίαις. καὶ οὐκ ἐπιγνω
καλῶς τοῦ ἴσου τῶν ὑπερεχόντων. τοῦ ἐπιπόνου τε καὶ ἀπράκτου κ
μᾶλλον ἐστὶν ὑπερβάλλειν κατὰ τὸ ἀνύσιμον ἢ τὸν νόμιμον τῶ
τούτων ἐπαγθὲς ἐπὶ οἷς ἐπὶ τοῖς τῶν κακῶν εὐπραγίαις οὐδὲ
καὶ ἐπιγαιρεκακίαν ὡς ὄντως. ἡ δοκοῦσα καὶ ὁ ἐπιγινώσκω
τοῦ νεμεσητικοῦ, ὥσπερ καὶ ὁ φθονερὸς ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακ
καὶ ἀπράκτοις κατὰ τὸ χαίρειν. καὶ γὰρ καὶ οὗτος οὐκ ἐ
τὸ φθονεῖν καὶ τὴν ἐπιγνωμοσύνην παρηκολουθηκέναι. τὸν μὲν γὰρ
ἐπὶ πᾶσι τοῖς κακοῖς τοῖς τῶν πέλας τὸ πάθημα τὸν δ' ἐπιγνωμ
ποιεῖ χαίρειν τοῖς κακοῖς πάσχουσι. δοκεῖ δὲ μὴ καὶ αὐτὸ ἐπ
ἐπιγνώμων καὶ τὸ ἐμέτρως παλιν ἡδόμενον.

[illegible] Πῶν δὲ διανοούμενος.

Ἐπεὶ ἡ ἐπιγνωμοσύνη κατὰ τὴν τῶν κακῶν κρίσιν ἐστὶ τῶν λέ
τοιούτων κατηγορία τῶν τοῦ κατ' αὐτὸν ἤθους ἐπιφωνοῦσα τὸ πῆ
ἐμέτρως δὲ ἐπιγαίρειν φησὶν ἐπεὶ καὶ ὁ μὴ ἐπιγνώμων οὐδὲ
τὸ μὴ ἀναλογοῦντα τῷ περὶ αὐτὸν πρᾶγμα. καὶ πῶς ἔστιν ἡ ἐ
κρίσις. ἐπεὶ γὰρ τοῦτο ἐστὶ κακὸν ἁπλῶς. καθὼς τὸ πᾶσι
πᾶσιν. οὐ γὰρ τοῦτο σημαίνει ἢ ὅτι τὸ ἐν ἑκάστοις εἶναι
ἐπιγνώμων πάντ' ἂν εἴη. καὶ οὐχ ἁπλῶς. κακὸν γὰρ τὸ
τὸ ἴσον κατὰ μέτρον ὑπερέχειν. τοῦ δὲ πλείστα ἀποτυγχάνειν ἴσ
τῷ μηδενὶ ἐπὶ γὰρ τοῦ ἐνὸς ἄπρακτον τὸν τε πράττοντα καὶ τὸ
ὑπερβάλλοντα πάσην ἐπιγνωμοσύνην. τῷ δὲ αὐτὸς αὐτῷ. τοιοῦτον
ἐστὶν ἄπρακτον. κατὰ τοῦτο ἡ ὑπερβολὴ τῇ ἐλλείψει ἐναντίον. ὡς
ὄντος μέσου. τοῦ καὶ τὸ ἄμεσον. ἀντικεῖται δὲ πρὸς τὰ ἀκολ
τὸ ἴσον οὐ σημαίνει (ἐγγὺς γὰρ τούτων. ὡς καὶ αὐτὸς φησι. καὶ οὐ
γὰρ ὡς ὑπερβολῶν ἀσυμμέτρως εἶναι (καὶ ὡς ὡρισμένων ἀορίστως.
γὰρ ἀεὶ τὸ μέσον τὸ) ὡρισμένων τε καὶ σύμμετρον τὸ πρὸς ἡμᾶ

1 ἐπιγνώμων B in rasura: δυσπραγίαις a 2 ἐν ταῖς ῥητορικαῖς τέχναις
p. 1386b31 4 εἶεν αἱ B: εἶναι a 5 διεστῶτα B: διεστῶσαι a
6 εἰ δὲ οὐ δὲ οὖσαι a διεστᾶσιν B: διεστῶσιν a
7 (prius) a: τῷ B 11 ἐπὶ a: om. B 15 ἀνυποιεῖσαι B:
κέναι a 17 πάσχουσι κακῶς a 18 πάλιν a: πάνυ B 19 rhe
καλῶν (p. 1109a30) a 20 ἐπεὶ B: ἐπειδὴ a 20. 21 καὶ τὰ σὺν

οὐχὶ τὸ πρὸς τὸ πρᾶγμα· τὰ δὲ ἄκρα τὸ ἀσύμμετρον αἱρεῖται καὶ ἄμετρον· 38r
καθὸ καὶ ψεκτὰ καὶ πλεῖστον διεστῶτα τοῦ μεμετρημένου τε καὶ συμμέτρου. 15
ἀλλ' οὐ τῷ ἄκρῳ εἶναι· (αὐτὰ γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκεινται τῷ ἄκρα εἶναι)·
τῷ μέσῳ γὰρ αἱ ἀσυμμετρίαι ἀντίκεινται. εὐκολώτερον γὰρ ἐκ τῆς ὑπερ-
βολῆς ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν ἐλθεῖν καὶ ἀπὸ ταύτης ἐπ' ἐκείνην ἢ ἐπὶ τὸ οὕτω
μέσον. κοινωνία γὰρ ἐκείνοις κατὰ τὸ ἀσύμμετρον πρὸς ἄλληλα· πρὸς δὲ
τὸ μέσον κατ' αὐτὸ τοῦτο διάστασίς τε καὶ μάχη, ὡς καὶ ἀπὸ τῶν καθ'
ἕκαστα δῆλον. ὁ γὰρ δειλὸς εὐκολώτερον ἄν τι θρασὺ πράξαι ἢ ἀνδρεῖον.
ὥστε κατὰ μὲν τὸ σύμμετρον καὶ ἄμετρον τοῖς ἄκροις πρὸς τὸ μέσον ἡ 20
μάχη κἀκείνου πρὸς ταῦτα, κατὰ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τε καὶ ἔλλειψιν πρὸς
ἄλληλα. καὶ διὰ τοῦτο πῶς ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς τούτοις τὸ ἀντικεῖσθαι.

p. 1109a30 Διὸ δεῖ τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου.

Σημειωτέον ὅτι δοκεῖ αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ τις ἐθίζεσθαι. ἡ μὲν γὰρ 30
ἐκ παίδων ἀγωγὴ ἐν ἄλλοις. ἔστι δὲ καὶ ἐν ἡλικίαν γενομένους αὐτοὺς ἑαυτῶν
γνωρίσαντας, ὅτι μὴ δύνανται αὐτοῖς αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἕξεις χωρὶς τῶν
τοιούτων ἐθῶν περιγίνεσθαι. ὥστε καὶ τὰ ἔθη ἑκούσιά τε καὶ ἐφ' ἡμῖν.
καὶ εἴη ἂν τοῦτο ἡ ἄσκησις αὐτεξούσιόν τι ἔθος ὂν καὶ ἐξ αὐτοῦ γινόμενον.
εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἀποκέκλεισται ὁ ἐκ παίδων ἐθισθεὶς καλῶς τοῦ αὐτεξου-
σίως καὶ κατὰ τὸ ἑκούσιον τὴν ἀρετὴν ἀναλαμβάνειν ἀλλὰ μὴ ἀνάγκῃ. 35
τὸ τοῦ μὲν καπνοῦ καὶ κύματος. τὰ ἔπη ταῦτα ἡ Κίρκη δοκεῖ λέγειν
παρὰ τῷ ποιητῇ, οὐχ ἡ Καλυψώ. καπνῷ δὲ καὶ κύματι ἐπείκασε τὸ
τοιοῦτον ἄκρον, τὸ φευκτὸν αὐτοῦ δεικνὺς ὁ φιλόσοφος. ἁμαρτωλότερον δέ
φησι τὸ μᾶλλον ἐναντίον τῷ μέσῳ καὶ ἀνομοιότερον καὶ ἀρνούμενον τὴν
πρὸς τὸ μέσον συγγένειαν. ἧττον δὲ τούτου, ᾧ δηλονότι πρῶτον προσά-
γειν δεῖ ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ τῶν ἐθῶν ἀπάγοντας τοῦ μᾶλλον ἐναντίου τῷ
μέσῳ.

p. 1109b9 Ὅπερ οὖν οἱ δημογέροντες ἔπαθον. 40

Διὰ τοῦ σοφοῦ τούτου ὑποδείγματος ἔδειξεν Ἀριστοτέλης, ὡς χρὴ τὴν 51
ἡδονὴν οὐχ ὡς αἰσχρὰν εἰδότας τὴν αὐτῆς φύσιν ἀποπέμπεσθαι ἡμᾶς (ποία
γὰρ χάρις τοῦ τῶν αἰσχρῶν ἀποστροφὴν ἔχειν, αὐτόθεν τοῦ πράγματος
στυγητοῦ ὄντος), ἀλλὰ καὶ τὸ ἡδὺ ταύτης εἰδότας καὶ τὸ καλὸν ὥσπερ τὸ
κάλλος Ἑλένης οἱ δημογέροντες, ὅμως τῶν ἀποβαινόντων ἕνεκα φαύλων
παραιτεῖσθαι καὶ παρεκκλίνειν τὸ | ἡδὸν καὶ καταγοητεῦον ἡμᾶς, ὡς ἂν μὴ 38v

3 αὐτὰ γὰρ—ἄκρα εἶναι a: om. B 8 ἄν B: om. a πράξαι scripsi: πράξῃ B: πράξει a 12 rhesis usque ad κρίνομεν αὐτήν (p. 1109b9) a 18. 19 αὐτεξουσίως B: αὐτεξουσίου ὡς a 20 τὸ τοῦ Ba: τούτου Arist. Homer Od. μ 219 24 ᾧ a: ὡς B 24. 25 προσάγειν δεῖ πρῶτον a 27 rhesis usque ad εὐ τευξόμεθα (p. 1109b26) a 30 τοῦ τῶν B: τοῦτο τῶν a 32 Ἑλένης B: τῆς Ἑλένης a 33 ἡδὸν B: εἶδος a

ὁ γὰρ ἀκριβὴς ἀπαιτῶν καὶ πρόσκαιρον ῥᾳστώνην λάβωμεν τὰ
ποτὲ περιποιησάμενοι. οὐ γὰρ διορίσαι ῥᾴδιον. ἐν τοῖς το
δεῖ τὴν ἀκρίβειαν ⟨ζητεῖν⟩ ὡς εὑρήσοντας τῷ λόγῳ οὐδὲ τοῖς τ
τους ἐρωτῶσι λόγους συγκαθιέναι δεῖ. ἀλλὰ προλέγειν τοιαύτην
ἐφ' ὧν ἐρωτῶσι φύσιν. ὡς μὴ δέχεσθαι τὸ ὡρισμένον καὶ
ὃ ἀπαιτοῦσιν οἱ οὕτως ἐρωτῶντες. οὐ γὰρ ἔστιν ὁρίσαι τῷ λόγ
-ῶν προστιθεμένων ὁ σωρός, ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν πρακτῶν. ὡ
τούτοις ὁ μικρὸν ἐκβαίνων οὐ φέρεται οὐδὲ ἐπὶ πλέον. οὕτω
ἐκείνων ἡ τοῦ βραχέος προσθήκη οὐ ποιεῖ σωρόν. γίνεται μὲν
1 σωρὸς ἐκ τῆς τῶν πλειόνων προσθήκης, οὐ μὴν οἷόν τε ὁρίσαι
τὸ ποσὸν τοῦτο ἔστιν. οὐ γὰρ ὁ λόγος τῶν αἰσθητῶν
ἀκριβῆ. τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ποσῶν καὶ ἁπλῶς τὰς πράξ
ἐν οἷς τὸ μᾶλλον ζητεῖται. τῶν γὰρ καθ' ἕκαστα οὐκέτι
ἀσθητῶν. ὧν ἡ αἴσθησις κριτὴς οὐκ ἀκριβής. οὐδ' ἔστιν ἐ
1 ὁρίσαι τῷ λόγῳ τὸ μᾶλλον. αἰσθήσει δὲ μόνῃ ἂν κοινοτέρων κα
κρίνει καὶ τῶν τῶν πρακτῶν καὶ τῶν παθῶν. ἀποκλίνειν
ἤτοι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάθους καὶ τῆς αὐτῆς πράξεως. ἀεὶ
αὐτοὺς πρὸς τὸ μὴ ὑσσαπαλλακτῶς ἔχειν ἀπό τινος αὐτῶν.
ἄλλου καὶ ἄλλου. ὡς ἐφ' ὧν μὲν ἡ ἔλλειψις ἐναντίων μᾶλλον
ὑπερβολὴν ἀποκλίνειν, ἐφ' ὧν δὲ ἡ ὑπερβολή, ἐπὶ τὴν
προσήκειν.

2 [illegible] Arist. [illegible] 12 [illegible] 14 [illegible] B [illegible]
[illegible] B [illegible] 15 [illegible] B [illegible]
16 [illegible] B [illegible]

Ἀναγκαῖος ἦν ὁ περὶ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου λόγος τῇ παρούσῃ 18
πραγματείᾳ, πολιτικῆς καὶ πρακτικῆς οὔσῃ φιλοσοφίας. διὰ τὰς τιμὰς καὶ
κολάσεις, περὶ ἃς τὸ ἑκούσιον ⟨καὶ ἀκούσιον⟩ ὁρᾶται, εἰς τὴν κατόρθωσιν. 20
ἀναγκαῖον ἴσως διορίσαι· τὸ ἴσως οὐ πρὸς τὸ ἀναγκαῖον (ἀναγκαῖον
γὰρ οὐκ διαλαβεῖν). ἀλλὰ τὸ ἴσως πρὸς τὸ πρῶτον διορίσαι (τοῦτο γὰρ
[illegible]. καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν μελλόντων περὶ ἀρετῆς λέγεσθαι. οὐ
γὰρ ὡς ἀναγκαῖος ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, οὕτω καὶ ἐν τῇδε τῇ τάξει. ἢ τὸ
ἴσως ἀντὶ τοῦ ὁμοίως, ὥς ⟨τινες ἀξιοῦσιν. καὶ γὰρ⟩ καὶ ὁ ποιητὴς ἐπὶ
10 τῶν Λιάντων τῷ "ἶσον θυμὸν ἔχοντες" ⟨ἀντὶ τοῦ ὁμοίων ἐχρήσατο⟩. δοκεῖ
δὲ ἀκούσια εἶναι. ὡς μὴ ἁπλῶς λεγομένου τοῦ ἀκουσίου, διαίρεσιν αὐτοῦ 25
ποιεῖται εἰς τὸ βίᾳ καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν, εἶτα περὶ ἑκατέρου αὐτῶν ἐρεῖ
καὶ ἀμφοτέροις ἀντιθήσει τὸ ἑκούσιον ὡς μοναχῶς λεγόμενον. ἰστέον γὰρ
ὅτι ὥσπερ ἐπὶ τοῦ φιλεῖν καὶ μισεῖν τὸ μὲν πολλαχῶς λέγεται, τὸ φιλεῖν
15 καὶ ψυχικῶς καὶ σωματικῶς, τὸ δὲ μισεῖν ἁπλῶς καὶ μοναχῶς, οὕτως
καὶ ἐπὶ τῶν προκειμένων. τότε γὰρ ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ θάτερον τῶν ἐναν- 30
τίων πολλαχῶς λέγεται, καὶ θάτερον πολλαχῶς λέγεσθαι, ὡς ἐν τοῖς Τόποις
κεῖται, εἰ μὴ πρὸς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων θατέρῳ τῶν ἐναντίων ἔχοι
θάτερον τῶν ἐναντίων ἀντιτάξαι ἐναντίον. ἀναιρεῖται ἄρα ἡ τοῦ ἑκουσίου
20 φύσις ἄμφω τὰ μέρη τοῦ ἀκουσίου. βίαιον δέ· βίαιόν ἐστιν, οὗ ἡ
ἀρχὴ ἔξωθεν τοιαύτη οὖσα, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράττων
ἢ ὁ πάσχων. τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως. τοῦτο καλῶς. ἃ γὰρ ἑκου-
σίως πράττομεν, ταῦτα αἱρούμεθα καὶ ὡς αἱρετὰ βουλόμεθα, εἶτα ἡ κρίσις.

1 Γ] γάμμα B Ἀνωνύμου σχόλια εἰς τὸ τρίτον τοῦ Ἀριστοτέλους Νικομαχείων Ἠθικῶν inscribit a 2 Aristotelia a principio libri usque ad τὰ τοιαῦτα (p. 1110ᵃ18) a 3 οὖσῃ B: οὔσης a τιμάς τε καὶ a 4 καὶ ἀκούσιον a: om. B 9 τινες—γὰρ a: om. B ποιητὴς] Homer. Il. P 720 10 ἀντὶ—ἐχρήσατο a: om. B 12 [illegible]τέρου a: ἑκατέρων B 13 ἀμφοτέροις αὐτοῖς a ἀντιθήσει B: ἀντιτίθησι a μοναχῶς B: μοναχοῦ a ἰστέον γὰρ B: δεῖ δὲ εἰδέναι a 16 τῶν προκειμένων B: τοῦ προκειμένου a ἀναγκαῖον a: ἐναντίον B 17 ἐν τοῖς Τόποις] A 10 p. 106ᵃ 14 sqq. ᵇ17

ἢ διὰ τὸ ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως· τινὲς γὰρ καὶ τοῦτο, ἀλλὰ τέλος ὧ
πόμενον καὶ οὐχ ὡς σκοπὸς καὶ οὗ ἕνεκα.

p. 1110a20 Ὅταν αἰσχρόν τι.

Ὡς Ζώπυρος (ὁ Πέρσης τὴν ῥῖνα καὶ τὰ ὦτα αὐτοῦ ἀποτεμ
χαριν τῶν ὁμοίων . καὶ Ὀλοφέρνης πληγῇσιν ἑαυτὸν ἀπεκλείσειν
ὡλίγ᾽ ἐνώπιος, ὡς γελᾶσθαι παῖς ὑπηρέτης. ὑβρίσαι δὲ Δάμων τὸ
ὁμοίως προδοῦναι. τὰ γὰρ αἰσχρὰ ὑπομένουσι. ὥσπερ εἴ τις τυ
καιον, μὴ καλῶς γράψειεν· οὐ γὰρ ποιεῖ ὁ δίκαιόν τι ποιήσας κα
παγράφειν, οὕτως εἴ τις καὶ αἰσχρὸν [ποιεῖ] ποιεῖ, οὐκ αἰσχ
μεναι. τὸ γὰρ ψεῦδος αἰσχρόν, ἀλλ᾽ ἐὰν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ, οὐκ αἰσχ
τὸ μιγῆναι ἀλλοτρίᾳ γυναικί, ἀλλὰ εἰ ἐπὶ τυράννου καθαιρέσει, οὐκ
ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει τὸ αἰσχρῶς. ὁ γὰρ τῶν τοιούτων τι ὑπομέν
καιόν τι ὄντος, καὶ ὁ μόρους χάριν ὑπομένων καλοῦ τι τούτων
αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχρῶς. ἐπ ἐνιοις δ᾽ ἐπαινοῦμεν μὲν οὐ γινε
μὴ πάντα τὰ οὕτως γινόμενα ἑκουσίως γινέσθαι. τοῦτο παλιν
ἡμῖν καλῶ καὶ συγγινώσκονται οἱ ἀκοντες ποιοῦντες· προσεῖπε γὰ
τοὺς ἀκουσίους συγγνώμης, ἐνιοτε δὲ καὶ ἐλέους τυγχάνειν. καὶ οὐ θα
ἐν τοῖς οἰκείοις πράξασι παρ᾽ ὧν ἐπιορκεῖν τὸ ἑκούσιον. ὡ
ἔπαινος καὶ ψόγος, παρὸ δὲ τὸ ἀκούσιον. ἐφ᾽ οἷς συγγνώμη. ὅτα
τοιαῦτα πράξῃ τις ἃ φύσιν ἀνθρωπίνην ὑπερτείνει δύ᾽ περιεσ
καὶ κολάσεων, συγγνώμη τῷ τοιούτῳ. καὶ γὰρ τὸν Ἱππόλυτο
τὸν Ἀμειναρόου παῖδα, ᾧ ὁ πατὴρ ἀνελεῖν τὴν μητέρα ἐπιτρέ
μή, ἔσται τὸν πατέρα λυπῶν, ὃς οὐ δι᾽ ἀξίαν αἰτίαν στερεῖ
τοῦτο. ἀπαν.. παραπλήσιον τῶν περὶ Ἱππόλυτ. Ἀναξαγορ
εὐτελῆ τινα ὑπομείναντα μηχανήσασθαι. περὶ γὰρ τοῦ αὐτοῦ ὁ
μαλιστα μὲν ἃ ἐπῆρεν ἐπιτρέψειν πατρὶ τὸ ὅλον πιστεύειν
τοῦ. ἀλλ᾽ ἐπεὶ γὰρ τοῦτον ἐπαινεῖ τὸν πατρὸς ἀφηρῆσθαι, ὡς ἐκ
ἀποστῆναι τὴν μητέρα. καὶ ἀναφορικῶς αὐτῷ. εἰ μὴ ἀποστεί
πον γὰρ καὶ ἀτιμάσαι. καὶ διαβολάς τινας τῆς μητρὸς λέγει. ὧν
θέσιν τραγικὸν ἄνδρα ἀναγκάσαι τινὰ ποιῆσαι, παθόντα τὰ δ

1. 2 παρεπόμενα a 2 σκοπὸν a 4. 5 ὁ Πέρσης—οἰκείων (5) a: om. B
τερῶν scripsi ex libris Oxoniens. C. C. C. 106 et C. N. 241: ἀποτέμειν a
Homer. Od. ὁ 244 ἑαυτὸν post δάμασας a 6 ἑοικώς B: ἑοικ
1 αἰσχραὶ a: αἰσχραί τινες B 10 αἰσχρῶς B: αἰσχρὸν a
ὃν a αἰσχῶς B: αἰσχρὸν a 13 ψεκτὸς a: ψεκτῶς B 17 οὐ

ὁμοίως Ἀναξάρχῳ πεισομένῳ καὶ ὑπομένοντι τὰ ἀτιμότατα καὶ μὴ 39v
ὑπομείναντι αἰσχρόν τι. καὶ Ζήνωνι τῷ τὴν γλῶσσαν ἀποφαγόντι καὶ
ἀποπτύσαντι καὶ τὰ ἀπόρρητα μὴ ἐξειπόντι. ποῖον ἀντὶ ποίου αἱρετέον,
ὡς καὶ Ἀχιλλεῖ πότερον παραμενετέον ἐν τῇ πατρίδι σωζόμενον ἢ πολε-
μοῦντα τοῖς Τρωσὶ θανεῖν καὶ "κλέος ἄφθιτον ἔξειν".

p. 1110a31 Ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι. 15

Τοῦτο δόξειεν ἂν οὐ πρὸς τὸ "ἔτι δὲ χαλεπώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς 26
γνωσθεῖσι" εἰρῆκέναι. ἀλλὰ πρὸς τὸ "ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι
ποῖον ἀντὶ τοῦ ποίου αἱρετέον καὶ τί μᾶλλον ὑπομενετέον. οὐ
τοῦτο γὰρ χαλεπόν, ὅτι ἔστιν ἃ μὴ παραχθέντα αἰσχρά, ἃ δὲ μὴ
ποιοῦσιν, εὐκόλως κατάφαρα· χαλεπὴ δὲ ἡ τούτων διάκρισις. διὰ δὲ 30
τὸ ταῦτα τοιαῦτα εἶναι, περὶ ὧν κρίνουσιν, ἐπαινοῦνται ἢ ψέγονται. ἐπαι-
νοῦνται μὲν οἱ φόβῳ τῶν λυπηρῶν ὑπομένοντες τὰ αἰσχρά. ἃ δὲ καθ' αὑτὰ μὲν
ἐκούσιά ἐστι, τυχὸν ὡς ἡ τῶν χρημάτων ἐν χειμῶνι ἀποβολή, ὡς
πρότερον ἐπεσημήνατο. καὶ ἀντὶ τῶνδε αἱρετά, ἀντὶ τῶν προτεινομένων
εἰδῶν. αἱ γὰρ πράξεις· καλῶς τοῦτο· οὐ γὰρ τὰ κοινῶς πράττεται, ἀλλ'
ἃ πρὸς ἕκαστον. τὸ δὲ καὶ ἑκάστου πράττειν. ὅταν οὖν ὑπερ πάντα ὡς
πράξεις δηλονότι καὶ αἱ κρίσεις τῶν πράξεων. ὥστε ἑκάστου ἐστὶ καὶ ὡς
μή. ἐκ τούτου οὖν μᾶλλον ἀπόδοσιν διὰ τὸ πολλὰ καὶ ποικίλα
τῶν πραττῶν καὶ τὰ ἀναγκαῖα γὰρ δεῖν ὄντα. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο.
ὅμως ἐπεὶ ἐν ἡμῖν ἐστιν ἡ ἀρχὴ τοῦ αἱρεῖσθαι αὐτὰ ἢ μή, οὐ πάντα
ἔσται ἀκούσια τὰ διὰ τούτων, ταῦτα καὶ χάριν τούτων. τούτων γὰρ
χάριν, τουτέστι τῶν ἡδέων καὶ τῶν λυπηρῶν, τὰ μὲν φεύγοντες, τὰ δὲ
διώκοντες. τὸ δὲ πάντες ὁμολογοῦσι χωρὶς τῶν ἀγαθῶν εἶναι. καὶ τῶν 40
μὲν καλῶς ἑαυτούς. τοῦτο τείνει ἂν πρὸς Πλάτωνα λέγοντα ἀγαθοὺς
μὲν ἑκουσίως γίνεσθαι. κακοὺς δ' ἀκουσίως. εἰ γὰρ ἡμεῖς αὐτοὶ αἴτιοι
τοῦ ἀγαθοὺς εἶναι καὶ ἡ ἀρετὴ ἑκούσιον, εὖ ἂν ἑκούσιον καὶ ἡ κακία.
τῶν γὰρ ἐκτὸς ὄντων ὁμοίων, τῶν τε καλῶν καὶ τῶν ἡδέων μὲν * * *

2 ἀποφαγόντι B: ἀποφαγόντα a 3 ποίου B: ποίοις a 5 τρωσὶ θανεῖν B: τρωσὶν ἀποθανεῖν a κλέος—ἔξειν] Homer. Il. I 413 6 rhesis Arist. ἔτι δὲ χαλεπώτερον—τοῦ βιασθέντος (p. 1110a30—b17) a 7 δόξειεν a: δόξαι B τὸ ἐμμεῖναι Ba et Arist. cod. N: ἐμμεῖναι Arist. vulg. 8 δὲ B et Arist.: om. a χαλεπὸν scripsi ex Aristotele: χαλεπώτερον Ba τὸ κρῖναι Ba et Arist. cod. LbNbOb: διακρῖναι Arist. vulg. 9 τοῦ ποίου et τοῦ τίνος Ba: ποίου et τίνος Arist. 11 πεισθεῖεν B: προσθεῖεν a 15 ἑκούσια Ba: ἀκούσια Arist., quod scholiis quoque tribuerim 16 πρότερον] p. 1110a9 17 κοινῶς B: κοινὰ a ἀλλ' ἢ B: ἀλλ' a 21 καὶ (prius) B: τε καὶ a ἀναγκάζει Ba et Arist. cod. Kb: ἀναγκάζειν Arist. vulg. 24 τῶν λυπηρῶν B: λυπηρῶν a 25 post λέγει add. καὶ σπουδαίων a: om. B 26 καλῶς ἑαυτούς B: καλῶς ἑαυτόν a: καλῶν ἑαυτόν Aristoteles Πλάτωνα] cf. Protag. p. 345 D, 353 C? 28 ἑκούσιον (prius) a: ἑκούσιος B 29 μὲν B: om. a lacunam significavi

1110b18 Τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν οὐχ ἑκούσιον μὲν κτλ.

εἶναι τὸ μὴ ταῦτα ἀγνοεῖν. διὸ τὰ κατὰ τὴν ἑκούσιον ἄγνοιαν γινόμενα 40r
οὐκ ἔστιν ἀκούσια. οὐ σημεῖον τὸ ἐπὶ τοῖς κατὰ τὴν τοιαύτην ἄγνοιαν
πραττομένοις ψόγον ἀλλ' οὐκ ἔλεον ἔπεσθαι. οὐ χεῖρον οὖν ἴσως διορίσαι
αὐτά, τίνα τέ ἐστι καὶ πόσα τίς τε ὁὴ καὶ τί καὶ περὶ τί καὶ ἐν τίνι
5 πράττει. ὁ πράττων δηλονότι· τῶν γὰρ καθ' ἕκαστα καὶ οὗτος καὶ συντε-
λούντων πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν γινομένην. τὸ δὲ τί καὶ ἐν τίνι ἄμφω τοῦ
αὐτοῦ δηλωτικά. τοῦ περὶ τί ὑποκειμένου καὶ ὃν τὸν ὑποκειμένου ἡ πρᾶξις. 30
οἷον περὶ υἱόν, περὶ πατέρα, περὶ οἰκεῖον, ἀλλότριον, πολέμιον, νέον,
πρεσβύτην. καὶ τίνι, οἷον ὀργάνῳ· εἰ ὁ μὲν ἐσφαιρῶσθαι ᾤετο τὸ
10 περιπόμενον, τὸ δὲ ἦν κεκογχυλιωμένον, ἢ ὡς κίσσηρίν τις ἔβαλε, τὸ δὲ ἦν
λίθος. τὸ δὲ τίνος ἕνεκεν, οἷον εἰ ἄλλου ἕνεκα ποιήσειέ τις. ἀπο-
βαίη. δοίη γὰρ ἂν τις φάρμακον ὡς ἐπὶ σωτηρίᾳ, τὸ δὲ ὑπέκκαυμα τῶν
λαβόντα· ἢ τέμοι τις ἂν ὡς θεραπεύων, ὁ δὲ ἀποθάνοι. καὶ πῶς, οἷον εἰ
δοῦναι βουλόμενος, ὡς οἱ ἀφροχαρτοῦντες πατοῦσιν. ἢ εἰ φῦλα ἥρμα 35
15 ᾠστο τύπτειν. σφοδρότερα δὲ ἐγένετο ἡ πληγή. παραλείπομενος δὲ οὐδὲν τῶν
καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις καὶ περὶ ἃ γινομένη τίς ἄγνοια ἀκούσιον τὸ
γεγονὸς ποιεῖ, ἐπιφέρει ὅτι ταῦτα δὲ πάντα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσαι μὴ
μαινόμενος. τίς γὰρ ἂν σωφρονῶν αὐτὸν ὅπερ ἐστὶ πράττων ἀγνοήσειε;

p. 1111ª7 Δῆλον δὲ ὡς οὐδὲ τὸν πράττοντα. 39

20 Ὃ ἦν πρῶτον εἰπεῖν τὸν πράττοντα. ὁ δὲ δεύτερον εἰπὼν πρῶτον 16
αὖθις ἐν τῇ τῶν καθ' ἕκαστα ἐκθέσει ποιεῖ διαιρῶν τὸ συγκεχυμένον.
λέγοντές φασιν ἐκπεσεῖν αὐτούς· ὃ οὐκ ἐβούλετο εἰπεῖν, οἷον λέγο-
τός μου ἐξέπεσέν μοι τοιοῦτον ῥῆμα. ὥσπερ Αἰσχύλος τὰ μυστικά.
δοκεῖ γὰρ Αἰσχύλος λέγειν μυστικά τινα ὧν τε τοῖς Ἐλευσῖνι καὶ Ἰφιγενείᾳ
25 καὶ ἐν Σισύφῳ πετροκυλιστῇ καὶ Ἰφιγενείᾳ καὶ Οἰδίποδι. ἐν γὰρ τούτοις πᾶσι 30
περὶ Δημήτρας λέγων τῶν μυστικωτέρων περιεργότερον ἅπτεσθαι ἔοικε. λέγει
δὲ περὶ Αἰσχύλου καὶ Πρακτίδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ Ὁμήρου.
ὡς κινδυνεύοντος ἐπὶ σκηνῆς ἀναιρεθῆναι ἐπὶ τῷ τῶν μυστικῶν περιφέρειν
τινὰ δοκεῖν, εἰ μὴ προαισθόμενος κατέφυγεν ἐπὶ τὸν τοῦ Διονύσου βωμόν,
30 καὶ Ἀρεοπαγιτῶν αὐτὸν παραιτησαμένων ὡς ὀφείλοντα κριθῆναι πρῶτον, 40v
ἐδόκει ὑπαχθῆναι εἰς δικαστήριον καὶ ἀποφυγεῖν, αὐτὸν τῶν δικαστῶν
ἀφέντων μάλιστα διὰ τὰ πραχθέντα αὐτῷ ἐν ⟨τῇ ἐπὶ⟩ Μαραθῶνι μάχῃ.
ὁ μὲν γὰρ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κυναίγειρος ἀπεκόπη τὰς χεῖρας, αὐτὸς δὲ πολλὰ

1 τὸ μὴ a: τῷ μὴ B 4 καὶ περὶ τί καὶ ἐν τινί B: περὶ τὶ ἐν τινί a: καὶ post τί om. Arist. etiam cod. Kb 5 πράττει B: πράττων a καθ' ἕκαστα γὰρ a 6 ἄμφω B: om. a 7 post δηλωτικά add. ἔοικεν εἶναι a: om. B 10 κίσσηρι B ἔβαλε B: ἔβαλλε a 11 ἄλλου B: ἄλλου μὲν a τις B: τις τί a 12 ἀποβαίη B: ἀποβλέψῃ a 19 rhesis Arist. usque ad τοῖς κυριωτάτοις (p. 1111ª18) a 25 ἐν inserit ante ἰφιγενείᾳ et οἰδίποδι a: om. B 26 μυστικῶν Schneidewin ἔοικε a: ἅπτεσθαι B 27 δὲ περὶ B: δὲ καὶ περὶ a 30 ἀρεοπαγιτῶν B: ἀραιοπαγιτῶν a 31 αὐτὸν B: αὐτῶν a 32 τῇ ἐπὶ a: om. B 33 κυναίγυρος Ba

τρωθεὶς φοράδην ἀνηνέχθη. μαρτυρεῖ τούτοις καὶ τὸ ἐπὶ τῷ τάφῳ
ἐπίγραμμα Ἀντιγόνου Ἐφεσίου τοῦ Μηνογένους τόδε τέκνα κεύθει πα
μενον πυρφόρον ***" ἢ δεῖξαι βουλόμενος· τοῦτο παράδειγμά
οὗτος τοῦ αὐτοῦ, τὸ δὲ βουλόμενος, τουτέστι τὸ πραττόμενον, παρ
ἐστι. καὶ ἄλλως τὸ ἢ δεῖξαι βουλόμενος. οἱ γὰρ κατὰ ἄγνοιαν πο
τι ἀκουσίως ἔοικασι ποιεῖν. καὶ γὰρ ἐξετάζεται μάλιστα ἡ τούτων
καὶ ἀπολογουμένοι περί τινων εἰς τοῦτο καταφεύγουσιν, ἀξιοῦντες ἐξετ
τίνος ἕνεκεν ἔπραξαν. ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου τῶν ἀγνοουμέ
τοῦτο πειρῶνται ἀναγειν το οὐ ἑκακα. ὁ τε γὰρ τι ἐστι τὸ πεπρ
γμένον ἐν τούτῳ σκοπει, οὐκ ὁ τὸν καταπέλτην ἐπι τῷ δεῖπν
καὶ ἀποκτείνας οὐδὲ τινος ἕνεκεν ἀφῆκεν ἐξετάζεται. ἀλλὰ καὶ τὴν
τὴν ἀφορμήν, ἄγνοησας ὅτι κατὰ χωρίον ἐστὶ τὸ τίνος ἕνεκεν ἀφῆκεν
καὶ ὁ τῷ ἀκροχειρίζεσθαι παρὼν τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης κινήσεως
ἔστιν εἰπεῖ. ὡς ὁ τὸν καταπέλτην, καὶ ἀποκτείνας ὀλοδότι. ο
ὁ ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν πολέμιον εἶναι ὥσπερ ἡ Μερόπη. ἡ
τοῦ περί τι παράδειγμα ἐστι. καὶ ἔστι παρ' Εὐριπίδῃ ἐν τῷ Κρ
ἐπιβουλεύουσα τῷ υἱῷ Κρεσφόντῃ ὡς πολεμίῳ δι' ἄγνοιαν. καὶ
ρῶσθαι· τοῦτο τοῦ τίνι ὀργάνῳ παράδειγμα. καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ π
τοῦ τίνος ἕνεκα παράδειγμα. καὶ δεῖξαι βουλόμενος· παράδειγ
πῶς. ἀκροχειρίζεσθαι δέ ἐστι τὸ πυκτεύειν ἢ παγκρατιάζειν πρὸς
ἄνευ συμπλοκῆς ἢ ὅλως ἀκραις χερσὶ μετ' ἄλλου γυμνάζεσθαι.

p. 1111a18 Κυριώτατα δ' εἶναι δοκεῖ.

Ἐπεὶ μάλιστα οἱ τῇ τούτων ἀγνοίᾳ ποιήσαντές τι ἀκουσίως
(καὶ γὰρ ἐξετάζεται μάλιστα τοῦτο καὶ οἱ ἀπολογούμενοι περί τινων ἐπ
καταφεύγουσιν, ἀξιοῦντες ἐξετασθειν τινος ἕνεκεν ἔπραξαν), καὶ ὅτι τῶν
καστον τῶν γινομένων ἐπι τοῦτο πειρῶνται ἀναγειν το οὐ ἑκακον.
ἡ πρᾶξις, ἀντὶ τοῦ περί τι, τυχὸν περὶ υἱὸν ὡς ἡ Μερόπη περὶ Κ
τὴν. ἔτι δεῖ τὴν πρᾶξιν λυπηρὰν εἶναι καὶ ἐν μεταμελίᾳ
γὰρ ἀκούσιος ἔσται· εἰ γὰρ χωρὶς τούτων, εἴη ἂν οὐχ ἑκούσιος,
μέντοι καὶ ἀκούσιος. ἐπιζητήσειε δ' ἄν τις, πῶς ὄντος ἀκουσίου
ἄγνοιαν, οὐ πᾶν γίνεται τὸ δι' ἄγνοιαν ἀκούσιον. οὐ γὰρ τὸ γένος ἀ
καὶ αὐτὸ ἀκούσιον. ἡ ἐν ἀρχῇ μὲν κοινότερον εἶπεν ἀκουσία εἶναι

1 φοράδην ἀνηνέχθη B: ἀνηνέχθη φοράδον a τούτοις B: δὲ τούτοις a 1. 2 ἐ
τοῦ ἐπίγραμμα B: ἐπίγραμμα, τὸ ἐπιγεγραμμένον αὐτοῦ τῷ τάφῳ a 3 plenu
Μηνις epigr. alibi extat cf. Bergk P. L.[4] II 241,4 τοῦτο B: καὶ τοῦτο a
B: om. a 7 εἰς B: ἐπὶ a 9 τί B: τὸ τί a 11 τὴν B: ὁ τὴν a
16 τοῦ B: om. a 17 κρεσφόντι τῷ υἱῷ a 20 ὥσπερ οἱ ἀκουσιαζόμενοι a 20 δὲ B: om. a 21 ἄγνοιαν γινο B
B: ἀλλήλων a 22 rhesis usque ad ἐν μετα p. 11
B: διότι ἐπειδὴ a οἱ B: om. a 24 ἐπὶ B: εἰς
65 20): ἐξετάζεσθαι a 29 ἑκούσιος a: ἑκούσιον B 30 ἐπ

ἢ δι' ἄγνοιαν. διὸ καὶ ἐπὶ πλέον προσέθηκε τὸ δοκεῖν ὕστερον, καὶ προσδιωρίσατο. οὐ γὰρ τὰ δι' ἄγνοιαν ἁπλῶς ἀκούσια, ἀλλὰ τὰ πρὸς τῷ δι' ἄγνοιαν γεγονέναι καὶ ἐν μεταμελείᾳ ὄντα. χωρὶς δὲ τούτων οὐχ ἑκούσια μέν, οὐ μὴν ἤδη καὶ ἀκούσια.

p. 1111ª21 Ὄντος δ' ἀκουσίου τοῦ βιαίου.

Οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα, τοῦτο ἑκούσιον καὶ ἀντίκειται τοῖς βίᾳ γινομένοις. ἐκείνων γὰρ ἡ ἀρχὴ ἔξωθεν, μηδὲν συμβαλλομένων τοῦ πάσχοντος ἢ πράττοντος, ὧν ἀμφοτέρων ἀναιρετικὸν τὸ οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ. ἧς γὰρ πράξεως ἢ οὗ πάθους ἡ ἀρχὴ ἡ ποιητικὴ ἐν αὐτῷ, αὕτη οὐ βίᾳ. οὐ γάρ τις αὐτὸς κύριος, οὗτος οὐκ ἔχει τὴν ἀρχὴν ἔξωθεν. τὸ δὲ εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα τοῖς δι' ἄγνοιαν ἀντίκειται. ἐν γὰρ ἐκείνοις ἡ διαμαρτία περὶ τὴν τῶν καθ' ἕκαστά τινος ἢ τινῶν ἐν οἷς ἡ πρᾶξις ἄγνοιαν. ἀμφοτέρων δὲ ἅμα χρεία πρὸς τὸ ἑκούσιον· ὅτι μήτε τὴν ἀρχὴν ἐν αὐτῷ εἶναι αὔταρκες πρὸς αὐτό. καὶ γὰρ οἱ δι' ἄγνοιάν τι ποιοῦντες ἐν αὑτοῖς ἔχοντες τῶν γινομένων τὴν ἀρχὴν οὐχ ἑκουσίως ποιοῦσι. πάλιν τε δύνανταί τινες εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις ἢ τὸ πάθος αἰτίαν ἔχειν τὴν βίαν. πρόσκειται δὲ τὸ ἴσως, οἷον ἴσως γὰρ οὐ καλῶς λέγεται ἀκούσια εἶναι. τὸ γὰρ ἑκούσιον ἀποδοὺς τί ποτέ ἐστι διὰ τοῦ προσθεῖναι ἴσως γὰρ οὐ καλῶς λέγεται τὰ διὰ θυμὸν ἢ ἐπιθυμίαν ἀκούσια εἶναι, ἐνεδείξατο ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐμπεριείληπται τῷ τοῦ ἑκουσίου λόγῳ. οἱ γὰρ διὰ ταῦτα ἁμαρτάνοντες ἐν αὐτοῖς τοῦ πράσσειν τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν. εἰ γὰρ τὰ οὕτω γινόμενα ἀκούσια ἦν, οὐκ ἂν ἦν ὑγιὴς ὁ ἀποδοθεὶς λόγος τοῦ ἑκουσίου. ἄλλως τε δέ φησιν εἰ τὰ διὰ θυμὸν καλὰ ἑκούσια ἢ δι' ἐπιθυμίαν. καὶ γὰρ διὰ θυμὸν ἐλεύθερον ἀποκτείνομεν ἂν τυράννους ἢ πολεμίους καὶ μαθήματῶν ἐπιθυμήσαντες ἢ ἀρετῆς ἐλοίμεθα ⟨ἂν⟩ αὐτά. εἰ οὖν ταῦτα καλὰ καὶ ἑκούσια, καὶ τἀναντία ἑκούσια.

p. 1111ª31 Ἔτι δὲ τί διαφέρει τῷ ἀκούσια εἶναι τὰ κατὰ λογισμόν. |

Ἐν τοῖς κατὰ λογισμὸν ἁμαρτανομένοις ἐξ ἀφροσύνης τὰ ψευκτὰ ἀκολουθεῖ (διὸ καὶ τὸ ἑκούσιον οὐδὲν ἄλογον ἔσται) καὶ τῶν διὰ θυμὸν ἁμαρτανομένων τὸ ἑκούσιον αἰτιᾶσθαι. ἐνῆν γὰρ αὐτῷ ἐκκλῖναι ὡς ἀπὸ τῶν σπουδαίων ὀλισθόντι καὶ τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς ἐπιπειθές τε καὶ κατή-

5 βιαίου Ba et Arist. codd. NbOb: βίᾳ Aristoteles vulg. rhesis usque ad ἐπιθυμίαν ἠδέα (p. 1111ª33) a 10 οὗ B: om. a γάρ τις B: τίς γάρ a 11 εἰδότι scripsi ex Arist.: εἰδότα Ba post ἄγνοιαν add. ἀκουσίως a: om. B 16 οὐχ B: om. a 21 ἑκουσίου a: ἀκουσίου B 23 ἀποδοθεὶς B: ἀποδιδόμενος a τοῦ ἑκουσίου λόγος a 25 τυράννους B: τύραννον a 26 ἂν a: om. B ταῦτα οὖν a 28 τῷ B: om. a rhesis usque ad ἐπιθυμῶν δ' οὔ (p. 1111ª15) a 29 ἐν schol. Lb: εἰ Ba 31 αὐτῶ B: αὐτῷ καὶ a

κοον λόγῳ ἐχόντων. καὶ τὰ ἐξαίφνης ἑκούσια λέγομεν. οὕτω
καὶ ὁ φίλος ἐξαίφνης ἡμῖν ἑκοῦσιν ἐπέστη, οὐ μὴν καὶ προελομένοις
πρόβουλευσαμένοις· οὐ γὰρ ἀναγκη. ἴστεον ὅτι καὶ ἡ λύπη ἐπιθυμ
ἐστιν ἐπὶ τῇ ἀπουσίᾳ τῶν ἃ τις ὀρέγεται.

p. 1111b16 Ἐπιθυμία δ' ἐπιθυμία οὖ.

Δοκεῖ καὶ ἐπιθυμία ἐπιθυμία ἐναντίον. εἴ τις ὀρέξις ἐπιθυμεῖ κα
ματισμοῦ, ὧν τὸ μὲν ὄνειαν ὀνάπανης, ὁ χρηματισμὸς δὲ φειδοὶ περι
χρημάτων. ὡσαύτως καὶ ὃ φησιν ὁ Πλάτων, τοὺς σώφρονας μὴ
τοιούτους οἷον ὀφέσει νομίμων γάμων ὑπέρτεροι τῶν περὶ τὰ ἀλ
κοινῇ καθέστασιν ἐπιθυμιῶν. ἀλλὰ οὐδενὸς λόγου τοῦτο ἄξιον. ἦτ
ἂν ἀξιόλογα ταῦτα, εἰ περὶ ⟨τοῦ⟩ αὐτοῦ πράγματος ἐναντίως ἐν τῷ
ἐγίνοντο. τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀδύνατον γὰρ τὸν αὐτὸν ἅμα ἐπιθυμ
πρᾶσιν καὶ μὴ πραφῆναι. οὕτω γὰρ καὶ ἡ προαίρεσις ἐναντία τῇ ἐπι
ὅτι περὶ τὸ αὐτό. τὰ γὰρ ἐναντία οὐ τῷ περὶ ἐναντία εἶναι ὁρίζετο
εἶπεν ἐν τῷ Περὶ ἑρμηνείας, ἀλλὰ τῷ ἐναντίως λαμβάνεσθαι περὶ
αὐτοῦ. προαιρούμεθα δὲ λέγειν οὐχ ἁρμόζει ὥσπερ ἐπ
βούλεσθαι. καὶ τὸ λέγειν γὰρ ἐπὶ τούτου ἁρμόζει, καθάπερ
ἐπισημαίνεται.

p. 1111b34 Ὅλως μὲν οὖν δόξῃ ταὐτόν.

Δείξας ὅτι ἡ δόξα οὐχ ἧττον τῶν καθόλου ἢ τῶν καθ' ἕκασ
προαίρεσις δὲ ἀεὶ τῶν καθ' ἕκαστα (περὶ τὰ πρακτὰ γάρ), νῦν δεί
οὐ ἀλλ' οὐδέ τινι δόξῃ ἡ αὐτή, οἷον τῇ περὶ ἃ ἡ προαίρεσις. κατ
τὴν προαίρεσιν τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν κακῶν ποιοί ἐσμεν. ἢ γὰρ ἀγα
κακοί, κατὰ δὲ τὴν περὶ αὐτῶν τούτων δόξαν οὐκέτι ἀγαθοὶ ἢ κακ
γάρ ὁ ὀρεξάζων ὅτι ἡ ἀνδρεία ἀγαθὸν ἢ ἡ δικαιοσύνη ἧδη καὶ ἀνδρ
ἀγαθός, ὁ προαιρούμενος δέ. τοῦ γὰρ ἀκρατοῦς δόξα μὲν ὀρθή, προ
δὲ οὔ. καὶ προαιρούμεθα μὲν λαβεῖν ἢ φυγεῖν, λαβεῖν μὲν
κρατοῦς ἃ ὀρθῶς φασιν ὅτι ἀγαθά, φυγεῖν δὲ ἃ ἂν κακά. τὸ δὲ ἢ τι τῶν τοιού
τι μᾶλλον λαβεῖν ἢ φυγεῖν προαιρούμεθα ἀλλ' οὐ σπεύδει
καὶ ὀρθῶς τοῦτο. ὁρᾶται δὲ ταῦτα εἰς αἵρεσιν καὶ φυγὴν τὴν ὑπα
ἔχει. δοξάζομεν δὲ οὐκέτι λαβεῖν ἢ φυγεῖν ἀλλά τι ἐστιν ἕκαστον, ὃ

ὧν ἑκοῦσιν ἐξαίφνης a 4 ἐπὶ B: ἢ ἐπὶ a 5 rhesis Arist. καὶ πρ
ὀλλὰ (n. 1111b15—34) a 6 εἴ τις B: οἷον εἴ τις a ἐναντίον
8 Πλάτων] cf. Gorg. p. 507 B? 10 post ἀλλὰ addit φαμὲν ὡς a
11 a: om. B 12. 13 τε—καὶ B: τοῦ τε—καὶ τοῦ a 14 περὶ
15 Περὶ ἑρμηνείας] cf. c. 6 p. 17a34 et c. 7 p. 17b40
16 τοῦ αὐτοῦ B: αὐτοῦ a 16 ἁρμόζει B et Arist.: ἁρμόσει a ὥσ
17) a: om. B 19 rhesis usque ad οὐκ ἂ δεῖ (1112a11) a 23 τ

ἀρετή, τί ὕλη, τίνι συμφέρει ἢ πῶς, καὶ κατὰ τί, ὅτι τοῖς νοσοῦσιν ἡ λεπτὴ δίαιτα συμφέρει διὰ τὸ εὐκατέργαστον.

Οὐ τοῦτο γὰρ σκοποῦμεν. οὐ γὰρ εἰ παρακολουθεῖ ⟨τί⟩ τινι, ἤδη καὶ τοῦτον τοῦτο ἐκείνῳ ᾧ παρακολουθεῖ. ἀλλὰ ἄλλο ἂν ἄλλῳ ὄντ- παρακολουθεῖ. οὐδὲ γὰρ αὐτὸ ἑαυτῷ λέγεται παρακολουθεῖν. ἀλλ' ἀρά γε τὸ προβεβουλευμένον; δείξας τὸ προαιρετικὸν ἐν τῷ ἑκουσίῳ, ᾧ διαφέρει τῶν ἁπλῶς ἑκουσίων προστίθησι· τὸ γὰρ προβεβουλευμένον ἑκούσιον τοῦτο προαιρετόν. ὅτι γάρ προβεβουλευμένον, δείκνυσιν ἐκ τοῦ πᾶσαν προαίρεσιν μετὰ λόγου καὶ διανοίας γίνεσθαι· καὶ ἀπ' αὐτοῦ δὲ δείκνυσι τοῦ ὀνόματος. τὸ γὰρ πρὸ ἑτέρων ἕτερα αἱρετὸν τοῦτο προαιρετόν. τὸ δὲ πρὸ ἑτέρων ἐκ τοῦ προβουλευσαμένου καὶ οὐ βιαίως γίνεσθαι δηλοῖ. ἡ δὲ βουλὴ τοῦ λόγου· διανοίας γὰρ τὸ βουλεύσασθαι· ὥστε τοῦτο τῶν ἁπλῶν ἑκουσίων διαφέρει τὸ προαιρετόν.

Περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων οὐδεὶς βουλεύεται, οἷον περὶ τοῦ κόσμον ἢ ὕδωρ εἶναι ἢ μὴ εἶναι οὐδεὶς νοῦν ἔχων βουλεύεται, ὅτι ἔστιν ἀεὶ καὶ ἐξ ἀνάγκης τὰ τοιαῦτα, οὐδὲ ὅτι ἀσύμμετρος ἡ διάμετρος τῇ πλευρᾷ (ἀναγκαῖον γὰρ καὶ τοῦτο), οὔτε περὶ τῶν ἐν κινήσει, ταῦτα γὰρ οὐκ ἀεὶ μέν ἐστιν ἀλλ' ὁμοίως γίνεται. καὶ ἀναγκαία καὶ αὐτὰ καὶ ὡρισμένην ἔχει τὴν γέννησίν τε καὶ κίνησιν. ἐπεὶ δέ τινες μὲν οὕτως, τινὲς δὲ ἐκείνως αὐτὰ λέγουσι γίνεσθαι, οὐκ ἦν δὲ νῦν τὸ προκείμενον περὶ τούτων λέγειν, εἴπερ τὸ εἴτε φύσει ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν οὐχ ὁμοίως μὲν ἀεὶ γινομένων ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, φύσει δέ, οἷον τοῦ πολυσθῆναι ἢ ὀδοντοφυεῖν, οὐδὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης καὶ ἐπ' ἔλαττον, οἷον εὑρέσεως θησαυροῦ (οὐ γὰρ διὰ τὸ προβουλευθῆναι εὑρέθη) οὐδὲ περὶ τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων. ἃ γὰρ ἀδύνατον δι' ἡμῶν πραχθῆναι, τίς ἂν περὶ τούτων νοῦν ἔχων βουλεύσαιτο; ἀλλὰ βουλευόμεθα περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ τῶν οἷόν τε δι' ἡμῶν πραχθῆναι ἢ μή. ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας πραττόμενα δι' ἡμῶν ἐστὶ πράττεσθαι καὶ κατὰ νοῦν ἀνθρώπινον, ἀναιρήσει καὶ ταῦτα τῶν βουλευτῶν. ἔσται γὰρ ἀπορητόν τι ἔχει τὸ πῶς πραττόμενα τῶν ὑπὸ τὰς τέχνας, περὶ τούτων οὐ βουλεύομεθα ἀλλὰ περὶ τούτων ἃ καὶ ἄλλως καὶ οὕτως ἐνδέχεται πραχθῆναι, τοιαῦτα δέ ἐστι τὰ ὑπὸ τὰς στοχαστικὰς τέχνας. ἀφορισμένην τε καὶ σαφῆ. εἶπων δὲ τὴν βουλὴν περὶ τῶν πρακτῶν τῶν ἐφ' ἡμῖν (ταῦτα γὰρ καὶ μόνα λοιπὰ εἶναι), δεικτικὸν παρέθετο τὸ εἶναι τῶν εἰρημένων τῶν μὲν φύσιν αἰτίαν, τῶν δὲ ἀνάγκην, τῶν δὲ τύχην, ὑπὸ τὴν τύχην θεὶς καὶ τὸ

2 rhesis Arist. εἰ δὲ προηγεῖται — νοῦν ἔχων (p. 1112a11—21) a 3 τί a: om. B 10 ἑτέρων a et Aristoteles: ἑτέρου B ex corr. 11 προβουλεύσασθαι B: προβουλεύ- a 15 [illegible] 14 [illegible] (p. 1112a21—31) a κόσμον scripsi: κόσμου Ba 18 ἔστιν a: εἰσὶ B ἀλλ' ὁμοίως corr. ex ἀνομοίως B: ἀεὶ δὲ ὁμοίως a 19 ἐπεὶ B: ἐπειδὴ a 20 τὸ προκείμενον περὶ τούτων B: περὶ τούτων προκείμενον a 21 ἢ δι' B: εἴτε δι' a: cf. lectiones librorum Arist. 23 post ἀπὸ τύχης inserit ἃ a: om. B 26 βουλεύσαιτο νοῦν ἔχων a 27 ἐπεὶ B: ἐπειδὴ a 31 καὶ οὕτως καὶ ἄλλως a 33 τῶν ἐφ' ἡμῖν B: om. a 35 φύσιν B: φύσει a θεὶς B: τιθεὶς a τὸ B: om. a

αὐτόματον, τῶν δὲ νοῦν. ταῦτα δέ ἐστι τὰ δι' ἀνθρώπου γινόμενα κα
ἄνθρωπος ἀρχή· διὸ καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν. εἴη δὲ ἂν καὶ ἡ εἱμα
λεγομένη κατὰ τούσδε τοὺς ἄνδρας ὑπὸ τὴν φύσιν. οὐ γὰρ ἀπαρά
τὸ εἱμαρμένον οὐδ' ἀναγκαῖον.

p. 1112a31 Καὶ περὶ μὲν τὰς ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις.

Ἤτοι τὰς ἀποδεικτικάς, οἷα ⟨ἐστὶν⟩ ἡ γεωμετρία. αὐτάρκεις δέ
ὡς μὴ δεόμεναι βοηθείας ἔξωθεν, ἀλλ' ὡρισμέναι καὶ ἑαυταῖς αὐταρκ
τοῖς τοιούτοις δὲ καὶ τὰ ὑπὸ θεῶν γινόμενα ἔοικε. διὸ οὐδὲ τὸ
βουλευτικόν. ἴσμεν γὰρ ἐπιστήμῃ τὰ ὑπ' ἐκείνων γινόμενα.

Μᾶλλον δέ φησι περὶ τὰς τέχνας ἢ ὁδούς. ἀμφοτέρως
γράφεται. τὸ αὐτὸ γὰρ ἀμφότερα δηλοῖ. περὶ γὰρ ὧν δοξάζομε
ἐπιστήμας οὐκ ἔχομεν, περὶ τούτων μαλιστα βουλευόμεθα τῷ τὴν β
μὴ περὶ τὸ ὡρισμένα εἶναι, ὡς ἔφαμεν. ἤτοι δὲ περὶ ὧν δοξάζομεν
ἴσμεν. εἰ καὶ εἴη ἐπιστητά (ἕως μὲν γὰρ ἂν μὴ ἔχωμεν τὴν περὶ
ἐπιστήμην, διστάζομεν καὶ βουλευόμεθα περὶ αὐτῶν) ἢ περὶ τῶν ὁδ
τῇ αὐτῶν φύσει λέγει γίνεσθαι τὰς βουλάς. ἔστι γάρ τινα τῇ αὐτῶν
ἀόριστα. οὐκ ἔχοντα τὸ πάγιον· ἐν οἷς ἐστι τὰ ἐνδεχομένως γινόμε
ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἴσμεν τῶν ἐπιστημῶν αἱ τέχναι τὸ ὡρισμένον
βέβαιον ἔχουσι δῆλον, εἴ γε αἱ μὲν ἐπιστῆμαι περὶ τὰ ἀΐδια, αἱ δὲ
περὶ τὰ ἐν γενέσει. διὸ καὶ μᾶλλον περὶ τῶν κατὰ (τὰς) τέχνας ἢ
ἐπιστήμας βουλευόμεθα. οὐ γὰρ διστάζομεν πῶς γραπτέον· ὡρι
γάρ εἰσιν οἱ χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων, καὶ οὐ διστάζομεν γρα
αὐτά, οὐδὲ δεόμεθα βουλῆς πρὸς τὸ Α γράφαι ἢ ἄλλο τι τῶν στοι

p. 1112b8 Ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀδήλοις δὲ πῶς ἀποβήσ

Τὸ βουλευόμεθα δὲ ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀδήλοις δ
πῶς ἀποβήσεται καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστόν φησι. δεῖται γὰρ ἐπ
τεχνῶν μὴ οὔσαν ἐν τοῖς ὡρισμένοις τὴν βουλήν, εἰκότως τίθεται τὸ β
εσθαι εἶναι ⟨ἐν τοῖς⟩ ἐνδεχομένοις καὶ ἄλλως καὶ τούτοις ὡς ἐπὶ τὸ πολ
γὰρ δὴ περὶ τῶν ἔλαττον ἐχόντων ⟨ἐξ ἀνάγκης⟩ ἡμῖν ἀπαντῆσα
τούτων οὐ βουλευόμεθα ὁποῖα τὰ ἐπὶ τύχης. οἷς γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ π
ἀκολουθεῖ τι, οὐκ ἐξ ἀναγκης δέ, περὶ τούτων ἡ βουλή. οὐ γὰρ ὁ ἰατρὸ

1 ἀνθρώπου B: ἀνθρώπων a 5 rhesis usque ad λοιπῶν ὁμοίως (p. 1112b
ἔστι B: ἀκριβεῖς καὶ αὐτάρκεις λέγει a ἐστὶν a: om. B 7 ὡς B: o
10 Arist. μᾶλλον δὲ — αὐτὰς διστάζομεν (p. 1112b6—8) a 11 ἀ
μᾶλλον a 12 οὐκ a: om. B 14 μὲν B: om. a 15 καὶ B: τε
ἢ a: τῶν B 18 καὶ (alterum) B: τε καὶ a 20 τὰς (utroque loco
ὡρισμένοι a: ὡρισμέναι B 24 rhesis Arist. τὸ βουλεύεσθαι — οἷα τίνος (p.
a 25 καὶ Ba: om. Arist. 28 ἐν τοῖς a: om. B τὸ B: om. a
ἔλαττον B: ὡς ἐπ' ἔλαττον a ἐξ ἀνάγκης a: lacuna B 30 ὁποῖα B: ὁπο

τοῦ πλειστάκις μὲν βλάψαντος, ἀπὸ τύχης δὲ ὠφελήσαντός τινα βουλεύεται εἰ χρὴ προσφέρειν αὐτὸ τῷ ἀρρώστῳ, ἀλλὰ τῶν ὠφελεῖν πεφυκότων τοὺς οὕτως ἔχοντας, περὶ τούτων βουλεύεται, εἰ καὶ τούτῳ οὕτως ἔχοντι προσοιστέον αὐτό, ἐπεὶ ἔστιν οἷς ποτε προσενεχθὲν ἔβλαψεν. ὁμοίως καὶ κυβερνήτης καὶ ῥήτωρ. ἕκαστος γὰρ τέλος τι προὐθέμενος, ὁ μὲν ἰατρὸς ὑγείαν, ὁ δ' ὕμπορος κέρδος, ὁ δὲ ῥήτωρ πεῖσαι. ἄλλος δὲ τούτων ἢ πάντων ἢ τινῶν τοιοῦτον, βουλεύεται περὶ τούτων δι' ὧν αὐτῷ ἂν τὸ τέλος τὸ προκείμενον περιγένοιτο. βουλητὸν μὲν γάρ ἐστι τὸ τέλος, ὡς εἶπε, βουλευτὸν δὲ τὸ πρὸς τὸ τέλος καὶ τοῦ τέλους ποιητικόν. πᾶν γὰρ τὸ περὶ οὗ ἡ βουλὴ πρός τι τέλος ἔχει τὴν ἀναφοράν. περὶ τῶν μεγάλων δὲ βουλευόμενοι, μείζονας συμβούλους παραλαμβάνομεν. κίνδυνος μὲν γὰρ μέγας ἀποτυγχάνουσι διὰ τὸ ἄδηλον τοῦ ἀποβησομένου, καὶ ὡς ἐφ' ἡμῖν ὂν τὸ πρᾶξαι τὸ ὑπὸ τῆς βουλῆς προκριθέν. σφαλερὸν δὲ τὸ μὴ καλῶς βουλευομένους προκρῖναί τι, καὶ διὰ πλειόνων μὲν φαινομένου γίνεσθαι, οἷον εἰ στρατεύειν κατὰ τινων πρόκειται, καὶ τοῦτο πολὺ καὶ πολλῇ δυνάμει δέοντι ποιεῖν, ἢ τίνος τούτων ἔσται τὸ προκείμενον ῥᾷστα κατανῦσαι.

Ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν· οἷον φέρε οἶκον βουλευόμεθα οἰκοδομῆσαι· τέλος μὲν ἡ οἰκία, οὐχ οἷόν τε δὲ ταύτην οἰκοδομῆσαι ἄνευ οἰκοδόμου καὶ λίθων καὶ πλίνθων καὶ ξύλων, τούτων δὲ οὐχ οἷόν τε εὐπορῆσαι μὴ πρῶτον κτησάμενον αὐτό. ἀλλ' οὐχ οὗτος ἡ κτῆσις πριαμένοις ἡμῖν περιγίνεται, ἀργυρίου δὲ τὸ πρίασθαι· δεῖ ἄρα ἀργύριον πορίζειν. ὁ πορισμὸς δὴ τοῦ ἀργυρίου ὕστερον εὑρέθη, αἴτιον ⟨δὲ⟩ καὶ ἀρχὴ γίνεται τῆς ποιήσεως τῆς οἰκίας. δείξας δὲ ὅτι τὸ βουλεύεσθαι ἀπὸ τοῦ τέλους ἐστὶν οὗ τυγχεῖν βουλόμεθα, ἄνοδος ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἣν ἂφ' ἧς ἀρξόμεθα τοῦ πράσσειν ταῦτα, δι' ὧν ἡγούμεθα τεύξεσθαι τοῦ προκειμένου, ἐπῆλθε φησὶ καὶ ἀνάλυσιν τῇ ἐπὶ τῶν διαγραμμάτων ἐπιόντι τὸ γεωμετρεῖσθαι. τοῦτο δὲ εἶπεν, ἐπεὶ οἱ γεωμέτραι τὸν τρόπον τοῦτον τὴν ἀνάλυσιν ἐπὶ τῶν διαγραμμάτων ποιοῦνται. λαβόντες γὰρ τὸ συμπέρασμα τῆς δείξεως πρῶτον μὲν τὰ προσεχῆ τούτων δι' ὧν ἐδείχθη τοῦτο λαμβάνουσιν, εἶτα πάλιν τὰ τούτοις δι' ὧν ταῦτα, καὶ οὕτως ἀεὶ ποιοῦντες καὶ λαμβάνοντες τὰ τῶν δεικτικῶν δεικτικὰ ἀνίασιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἀφ' ἧς πάλιν ἡ σύνθεσις αὐτοῖς διὰ τῶν κατ' ἀνάλυσιν εἰλημμένων θεωρημάτων γίνεται. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν διαγραμμάτων τοῦτο ἀνάλυσις, ἡ ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἄνοδος (τέλος γὰρ ἐν αὐτοῖς μόνον, ἀλλ' οὐ καὶ ἀρχὴ τὸ συμπέρασμα), ἐπὶ δὲ τῶν πράξεων ἄλλη τῆς πράξεως ἀρχὴ καὶ ἄλλη τῆς θεωρίας, οἷον ὡς ἐφ' οὗ παρείθεμεθα, ἀρχὴ μὲν τῆς πράξεως τὸ ἀργύριον, τῆς θεωρίας

1 μὲν ante τοῦ πλειστάκις a δὲ B: δὲ καὶ a 2 αὐτὸ a: αὐτὸς B 3 ἔχοντι a: ἐχόντων B 5 προὐθέμενος B: προτιθέμενος a 6 δὲ (ante ῥήτωρ) a: om. B 7 αὐτῷ ἂν scripsi: αὐτὸ ἂν a 10 δὲ ante τῶν μεγάλων a 13 βουλευομένους B: βουλευσαμένους a 17 rhesis Arist. ἕως ἂν—ὥσπερ διάγραμμα (p. 1112b18—21) a βουλευόμεθα B: βουλευόμενοι a 22 δὴ corr. ex δὲ B: δὲ a δὲ inserui: om. Ba 24 βουλόμεθα B: βουλευόμεθα a 26 ἀνάλυσιν B: διάλυσιν a 29 τούτων a: τούτῳ B 32 κατὰ B: κατὰ τὴν a 35 ἄλλη—καὶ [illegible] B: ἄλλη μὲν—ἄλλη δὲ a

δὲ ὁ οἰκοδόμος. καὶ καλῶς ἐπὶ τῶν μὲν ἔργων τὸ προκείμενον λόγῳ
θούμενον, τῶν δὲ γνῶσις ἐπὶ γνῶσιν κρείττονα τὴν προκοπὴν ἔχουσ

p. 1112b22 Ἡ δὲ βούλευσις πᾶσα ζήτησις.

Ζητήσεις γὰρ γίνονται καὶ περὶ τούτων ὧν ἡμεῖς οὐκ ἐσμεν
οὐδ' ἔστι πρακτά, οἷον περὶ μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν θεωρημά
οἷς οὐκ ἔστι βουλή. τὰ γὰρ διὰ τῶν φίλων δι' ἡμῶν πως
ἡ γὰρ τῶν φίλων ἀρχὴ καὶ αἰτία τοῦ γενέσθαι ἐν ἡμῖν ἐστι, διότι
ἀξιωσάντων γίνεται, μὴ ἀξιωσάντων δὲ οὐ γίνεται. ἐπεὶ ἐφ' ἡμῖν ἡ
σκεπτ... ζητεῖται δ' ὅτε μὲν τὰ ὄργανα. ποτὲ μὲν τὰ ὄργανα ζη
οἷον ὁ ἰατρὸς πότερον διὰ φαρμάκου ἢ διὰ τομῆς δεῖ θεραπεῦσαι τὸ ἀπό
ἔχων προκείμενον τὸ θεραπεῦσαι πάντως τὸ διὰ τίνος ὀργάνου χρὴ
ποιῆσαι, ζητεῖ καὶ βουλεύεται, ὅταν δὲ τὸ ὄργανον ἢ ὡρισμένον, ζητ
χρῆσις αὐτοῦ, εἰ διὰ σμίλης ἢ τομὴ καὶ ἐπὶ πόσον τέμνοντα προιέ
καὶ ἐπὶ φαρμάκου ὡσαύτως. καὶ ποίων καὶ πόσων δοτέον καὶ πότε κ
ἐχοντι καὶ διά τινος τρόπου.

p. 1112b31 Ἔοικε δή, καθάπερ εἴρηται, ἄνθρωπος εἶναι
τῶν πράξεων.

Ἐπεὶ γὰρ πλοκὴ μικρὸν ἐν τῇ ἐλάττονι τῶν αἰτίων διὰ τί
τι, ὅτι καὶ νοῦς καὶ πᾶν τὸ δι' ἀνθρώπου γινόμενον ἀρχὴ καὶ αἰτί
πράξεων. οἷον εἰ ἄρτος τοῦτο. διὰ τί; ὅτι περὶ τούτων ἐστὶν
ἃ μήπω ἐστὶ γνώριμα. τὰ δὲ αἰσθητὰ τῇ αἰσθήσει γνώριμα ἢ κ
εἰ δὲ ἀεὶ βουλεύσεται, εἰς ἄπειρον ἥξει. εἰ γὰρ μηδὲν ἔτι
γνώριμον, ἀλλ' ἀεὶ παν το λαμβανόμενον δι' ἄλλου τινὸς τὴν πίστιν λ
καὶ εἰ μηδὲν ἐξ ἑαυτοῦ γνωστὸν εἴη, εἰς ἄπειρον ἂν ἡ βουλὴ προ
... ἀπὸ τῶν ἀπίστων πιστουμένων καὶ ὁρισθέν πράττεσθαι προῆκεν
εἴρηται δὲ αὐτῷ περὶ τούτων ἐν τοῖς Ὑστέροις Ἀναλυτικοῖς. π
γὰρ ἕκαστος ζητῶν πῶς πράξει. ὅτι ἀφωρισμένου ἤδη τὸ
... ἐστιν. ὃ καὶ προέκριται, καὶ ἐν προαιρέσει ἤδη τὸ προκε
διὰ τῆς βουλῆς ἐστιν, ἔδειξε διὰ τοῦ παύεσθαι ἡμᾶς τῆς κατὰ
ζητήσεως. ἐπὰν γὰρ προελώμεθά τι, πῶς καὶ τίνα χρὴ πράττειν ζη
τότε ὅταν εὕρωμεν ἀρχήν τινα, ἀφ' ἧς γένοιτ' ἂν τὸ προκείμενον ἡ
ἐσμεν κύριοι καὶ ἡμῶν τὸ ἡγούμενον (τοῦτο δέ ἐστιν ὁ πρακτικὸ
παυόμεθα. οἱ γὰρ βασιλεῖς ἃ προέλοιντο ἀνήγγελλον τῷ
οὗτοι γὰρ ἐν τοῖς οὕτως ἀρχομένοις ἡγούμενοί εἰσιν, ὡς καὶ ἡμῶν

... Arist. φαίνεται δὲ — ἀρχὴ ἐν ἡμῖν (p. 1112b21—28) a ... 8 ἐπεὶ B

ὃς ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν τιμιώτερος. ὡς δ' ὁ δῆμος τοῖς κριθεῖσιν ἐπιψη- 42v
φίζεται, οὕτως ἐνταῦθα ἡ ὄρεξις ἐπιψηφίζεται τῷ νῷ καὶ συνεξορμᾷ ἐπὶ
τὴν πρᾶξιν.

p. 1113a9 Ὄντος δὲ τοῦ προαιρετοῦ βουλευτοῦ ὀρεκτοῦ τῶν
ἐφ' ἡμῖν.

Βουλευτὸν μὲν τὸ ἐκ τῆς βουλῆς ἤδη ὡρισμένον, ἔτι δὲ καὶ ὀρεκτόν. 15
βουλητὸν γὰρ τὸ προαιρετόν. προσέθηκε δὲ καὶ τὸ τῶν ἐφ' ἡμῖν, καίτοι
ἔχων αὐτὸ ἐν τῷ βουλευτῷ περιεχόμενον, ἐπεὶ οὐ πάντως ἐφ' ἡμῖν τὸ
ὀρεκτὸν εἴη ἂν καὶ προαίρεσις καὶ ὄρεξις τῶν ἐφ' ἡμῖν βουλευτική.
τοῦ γὰρ προκριθέντος ἐκ τῆς βουλῆς ὀρεγόμεθα, διότι ἐκρίθη τοιοῦτον.
εἰπὼν δὲ ὀρεγόμεθα, προσέθηκε κατὰ τὴν βούλησιν, ἐπεὶ ὄρεξις καὶ
ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία, ἀλλ' ἐκεῖναι μὲν ἄλλων, ἡ δὲ ὡς ἀγαθοῦ τινος
ὄρεξις βούλησις. ἡ μὲν οὖν προαίρεσις τύπῳ. προσέθηκε τὸ τύπῳ 16
οὐχ ὡς ἀποδεδωκὼς τὸν λόγον τῆς προαιρέσεως, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ καθόλου
ὡρίσθω. τὸ δὲ περὶ ποῖα, δηλονότι τὰ βουλευτά. δεῖ δὲ τοῦτον ὅτι
προαιρέσεως γένος ἂν εἴη νοῦς ὀρεκτικός, οὐχ ἁπλῶς δὲ νοῦς ἡ ὄρεξις ἀλλ'
τὸ δι' ἀμφοῖν καὶ μικτόν. τοῖς δ' αὖ φαινόμενον ἀγαθὸν τὸ τοι-
λητὸν λέγουσι μὴ εἶναι φύσει βουλητὸν | καθ' αὑτό. φύσει δὲ λέγε- 43r
δηλονότι τῇ αὐτοῦ, ἀλλὰ πρός τι, καὶ ἔστιν οἷς καὶ τὰ ἐναντία. τοῖς μὲν
γὰρ πόνος ἀγαθὸν φαίνεται, ὡς τῷ λέγοντι "ἐκ τῶν πόνων τοι τὰ ἀγαθ'
αὔξεται βροτοῖς" ⟨καὶ τῷ "τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰ ἀγαθὰ
οἱ θεοί"⟩, τοῖς δ' ἡδονή, ὡς Καλλικλεῖ τῷ παρὰ Πλάτωνι λέγοντι 'πᾶν
δεῖ πράττειν ὑπὲρ τῆς ἡδονῆς' καὶ τοῖς περὶ Ἐπίκουρον. οὕτω τε ἔστω
τὸ Πρωταγόρειον ὄρημα εἰσαγόμενον. τὸ μηδὲν εἶναι αὐτὸ καθ' αὑτό, 5
τοιοῦτο δ' ἕκαστον εἶναι, οἷον δοκεῖ καὶ φαίνεταί τινι, ἑκάστῳ δὲ τὸ
φαινόμενον. ὡς εἶναι τὴν βούλησιν διὰ τοῦτο ὄρεξιν ἀγαθοῦ ἢ φαινο-
μένου ἀγαθοῦ.

p. 1113a31 Καθ' ἑκάστην γὰρ ἕξιν ἴδιά ἐστι καὶ καλὰ καὶ ἡδέα.

Τῶν προειρημένων δηλονότι τῶν ὁρατικῶν, τῶν γευστικῶν, ὁμοίως
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. καὶ εἴη ἂν τὸ καλὸν ὁμωνύμως λεγόμενον, ἢ καθ'
ἑκάστην ἕξιν τῶν κατὰ τὰς ἀρετάς, οἷον σωφροσύνην ἀνδρίαν δικαιοσύνην

1 δὲ post δῆμος a 4 rhesis usque ad αὐτῷ φαίνεται (p. 1113a31) a 9 βουλευ-
τική B: βουλευτικήν a 11 βούλησιν Ba et Arist. cod. Mb: βόλευσιν Arist. vulg.
12 ὁ B: om. a 14 οὐχ ὡς B: οὐχ ὡς μὴ a, fort. recte ἀποδεδωκὼς a: ἀπο-
δοὺς B 17 καὶ B: τε καὶ a φαινόμενον Ba: τὸ φαινόμενον Aristoteles
20 ἐκ τῶν πόνων] Euripid. Erechth. frg. 364 p. 472 Nauck² 21 καὶ τῷ—οἱ θεοί (21)
a: om. B τῶν πόνων] Epicharm. p. 259 Lorenz 22 ὡς B: ὥσπερ a
παρὰ Πλάτωνι] Gorg. (p. 500 A) 23 τῆς B: om. a 24 τὸ Πρωταγόρειον ὄρημα]
Plato Cratyl. 386 (Theaet. 157 A) 25 τινι post δοκεῖ a 28 καὶ καλὰ Ba et
Arist. cod. Nb: καλὰ Arist. vulg. rhesis usque ad κακὸν φεύγουσιν (p. 1113b2) a
29 ὁρατικῶν B: ὁρεκτικῶν a 30 ἂν τὸ a: αὐτὸ B

(ἄλλα γὰρ καθ' ἑκάστην τῶν ἀρετῶν τὰ οἰκεῖα καὶ ἄλλα τὰ ἡδέα),
καλὰ κοινότερον εἶπε. τὸ δὲ καθ' ἑκάστην ἕξιν εἶπεν. ὅτι καὶ
τέχναις, ταύταις οὔσαις ἕξεσιν. οἰκεῖά ἐστί τινα καλὰ καὶ ἡδέα. κ
μεν εὐ τὰς ὀρέξεις ἐχουσι τὰ τῇ ἑαυτῶν φύσει καλὰ καὶ αὐτοῖς κα
καὶ ἡδέα οὐ τὰ τῇ φαύλῃ ἕξει, τοῖς δὲ μή, ἄλλα τινὰ παρὰ τὰ
καλὰ καλά τε καὶ ἡδέα ὀρέξει, ὧν ὁ σπουδαῖος κριτήριον καὶ κανὼ
γων οὐ φαύλως ὄψεται ἢ κρινεῖ ἀλλ' ἐπιτεταγμένως τὸ ἑκάστῳ π
ἀποδοῦναι. τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γ
περὶ τὰ ἁπλῶς (καλά). διὰ γὰρ τὸ ἡδὺ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν ἀγαθ
εἶναι. βούλονται οὖν καὶ αἱροῦνται τὸ ἡδὺ ὡς ἀγαθόν, τὴν δὲ
φεύγουσιν ὡς κακόν. ποία δέ ἐστιν ἡ ἡδονὴ δι' ἣν ἁμαρτάνο
ἀπατῶνται; ἢ δηλονότι ἡ μὴ ἀγαθή. εἰ γὰρ ἦν ἀγαθὴ καὶ αὐτή,
ἦν ἁμαρτημάτων αἰτία τοῖς αἱρουμένοις αὐτὴν ὡς ἀγαθήν. αἱ γ
μεναι ταῖς μοχθηραῖς ἐνεργείαις ἡδοναὶ ψεκταί. συγγενεῖς γάρ
ἡδοναὶ ταῖς ἐνεργείαις ἐφ' αἷς γίνονται. πέρατα γάρ εἰσιν αὐτῶν ὡ
περὶ ἡδονῆς εἰρήσεται.

p. 1113b3 Ὄντος δὲ βουλητοῦ μὲν τοῦ τέλους.

Ὅτι ἐφ' ἡμῖν τὸ ἀγαθοῖς εἶναι καὶ κακοῖς, δείκνυσι προσχ
τοῖς εἰρημένοις περί τε τοῦ βουλεύεσθαι καὶ περὶ προαιρέσεως. τ
τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι περὶ τὰς πράξεις τὰς πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν
ται καὶ ἑκούσιοι καὶ ἐφ' ἡμῖν (βουλευταὶ γάρ), ἡ δὲ βουλὴ περὶ
ἡμῖν (καὶ γὰρ ἡ προαιρεσις τῶν βουλευτῶν τινος), καὶ (αἱ) τῶν
ἔργων ἐφ' ἡμῖν. τὸ γὰρ αἱ περὶ ταῦτα πράξεις εἴρηται
αἱ περὶ τὰ βουλευτά. αὗται γὰρ καὶ προαιρεταί, αἱ δὲ προαιρεταὶ
τὸ δὲ ἑκουσίων τὸ προβεβουλευμένον προαιρέσει. εἰ οὖν αἱ περὶ τὰ β
πράξεις κατὰ προαίρεσίν τε καὶ ἐφ' ἡμῖν, αἱ δὲ πράξεις περὶ τὰ β
καὶ τούτων πράξεις εἰσίν, αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις εἶεν ἂν ἑκούσιοι
ἡμῖν. ὧν δὲ αἱ ἐνέργειαι ἑκούσιοι καὶ ἐφ' ἡμῖν, τούτων καὶ αἱ
γούμεναι διὰ τῶν ἐνεργειῶν ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑκούσιοι, ὡς πρώτων δ
αἰτίας. ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἡ ἀρετὴ καὶ κακία. κατὰ προαίρεσιν γὰρ κ
καὶ περὶ ταῦτα καὶ αἱ ἀπὸ τούτων ἐνέργειαι, καὶ τὸ πράττειν ἐφ'
καὶ μή.

3 οὖσαις ταύταις a 5 ἀληθῶς a: ἀληθῆ B 7 ἐπιτεταγμένως a:
... B 8 δὲ B: δέ γε a 9 καλὰ a: om. B 10 οὖν B: γο
14 εἶσι B: ἔστιν a 15. 16 ἐν τῷ περὶ ἡδονῆς] K 5 p. 1175b24 sqq

p. 1113b14 Τὸ δὲ λέγειν ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρός. 43r

Τοῦτό τινες κατὰ τὴν ἄρχουσαν τιθέντες τὴν ἀξεῖαν, ἐπὶ τοῦ ἐπιπόνου 46
τάττουσιν. οὕτω γὰρ Ἀττικοὶ λέγουσι τὸν ἐπίμοχθον καὶ δυστυχῆ ὡς καὶ
μακάριον τὸν εὐδάιμονα καὶ εὐτυχῆ. καὶ ὅτι, φασί, τὸ πόνηρος ἐπὶ τοῦ
ἐπιπόνου τάττεται καὶ δυστυχοῦς ἱκανὸς Ἡσίοδος παρασῆσαι ἐν ταῖς Μεγάλαις Ἠοίαις τὴν Ἀλκμήνην ποιῶν πρὸς τὸν Ἡρακλέα λέγουσαν "ὦ τέκνον 50
ἦ μαλὰ δή σε πονηρότατον καὶ ἄριστον Ζεὺς ἐτέκνωσε πατήρ" καὶ πάλιν
"αἵ Μοῖραί σε πονηρότατον καὶ ἄριστον". ἀλλά φαμεν ὡς οὐκ ἔχει χώραν
τοῦτο οὕτως ἐνταῦθα νοεῖσθαι τὸ πονηρός. ἑκούσιον γὰρ τὸ πονεῖν, ὃ
ἀκούσιον ἐνταῦθά φησιν ἡ παροιμία. παροιμία γὰρ τοῦτο, ἡ καὶ Ἐπίχαρμος
ὁ Συρακούσιος χρῆται, ἐν οἷς φησιν "ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀναγκαῖα πάντα ταῦτα
ποιέω. οἶμαι δὲ οὐδεὶς ἑκὼν πόνηρος οὐδ' ἄταν ἔχων." ἐν Ἡρακλεῖ δὲ
ταῦτα τῷ παρὰ Φόλῳ κεῖται. οὐκ ἔχει οὖν χώραν κατὰ τὴν προειρημένην
ἔννοιαν τὴν παροιμίαν | ἐκλαμβάνειν, ἀλλ' ὡς Ἀριστοτέλης βούλεται. 43v
καὶ εὔλογον δείκνυσι τοῦτο ⟨πρῶτον⟩ ἀπὸ τῶν νομοθετῶν, εἶτα καὶ ἀπὸ
τῶν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, ὃ οὐδὲν ἕτερον ἢ ἔννοιαι κοιναί, αἷ ταῖς ἀποδείξεσι μεγίστην
ἐπαγουσι ῥοπήν.

p. 1113b17 Ἢ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφισβητητέον.

Τοῖς ἐν τῷ δευτέρῳ εἰρημένοις· ἐκεῖ γὰρ ἔλεγε τὸ ὡς οὔτε φύσιν
οὔτε τύχην οὔτ' ἀνάγκην οὔτε αὐτόματον αἱ ἀρεταὶ αἰτιῶνται ἀλλὰ τὸν 10
ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν ταῖς πράξεσι συνδυαζόμενον, καὶ ὅτι
βουλὴ προηγεῖται τῶν πράξεων τῶν κατὰ προαίρεσιν. τοῦτο πάλιν τὸ
ἑκούσιον τῶν κατ' ἀρετὴν καὶ κακίαν ἀναντιρρήτως παρίστησιν· οὐδὲ γὰρ
μάτην ἐστὶν ἡ βουλὴ ὧν οὐκ ἐσμεν κύριοι. ὅσοι μὴ βίᾳ ἢ δι'
ἄγνοιαν, ἧς μὴ αὐτοὶ αἴτιοι. διὰ τούτου δηλοῖ τὴν περὶ τὰ καθ'
ἕκαστα ἄγνοιαν· τῆς καθόλου γὰρ ἀγνοίας τῆς περὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν
αὐτὸς ἕκαστος αὑτῷ αἴτιος.

1 rhesis usque ad μοχθηρία ἑκούσιον (p. 1113b17) a 3 Ἀττικοὶ] cf. Ammonium v. πόνηρος 6 Ἠοίαις] ἡ..... B: ἐν αἷς a; frg. 159. 160 Rzach. τέκος Vossius 7 τέκνωσε Vossius 8 ante αἱ μοῖραι inserit τέκνον ἐμὸν a: om. B 9 οὕτως B: om. a 10 Ἐπίχαρμος] p. 241 Lorenz 11 χρῆται B: κέχρηται a ἀναγκαῖα (quo confirmatur quod Ahrens coniecit ἀνάγκᾳ) πάντα ταῦτα B: ἀναγκαῖος ταῦτα πάντα a 12 οἶμαι a: οἴ.... B οὐδεὶς B: ὡς οὐδεὶς a 15 εὔλογον B: ἄλογον a πρῶτον a: om. B 16 ἑκάστῳ a: ἑκάστων B ἢ ἔννοιαι κοιναί scripsi: ἡ ἔννοια κοινή Ba αἷ B: ἃ a 18 ἀμφισβητητέον B et Arist. vulg.: ἀμφισβητέον a et Arist. cod. M^b rhesis usque ad δὲ κωλύσοντες (p. 1113b26) a 20 οὔτε (ante αὐτόματον) scripsi: οὐ τὸ Ba αἰτιῶνται αἱ ἀρεταί a 25 τούτου B: τοῦτο a 26 τῆς καθόλου γὰρ ἀγνοίας B: τῆς γὰρ ἀγνοίας τῆς καθόλου a καὶ B: τε καὶ a 27 ἕκαστος a: αἴτιος B

p. 1113b26 Κατὰ τὸν πρὸς ἡμᾶς ὅρον ἐστίν.

Εἰ γὰρ μάταιον καὶ κενὸν τὸ προτρέπειν τινὰ περὶ τούτων, ὅ
ἐπ' αὐτῷ, ὅλην ὡς τὰ περὶ ὧν τὰς προτροπὰς ποιοῦνται πάντα (
ἐστιν. εἰ γὰρ περὶ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀδύνατον πεισθῆναί τινα προ
περὶ δὲ ὧν πειθόμεθα καὶ οἷόν τε πεισθῆναι, ταῦτ' ἂν ἐφ' ἡμῖν
οὐδὲν πρὸ ἔργου πεισθῆναι ὄντος μὴ θερμαίνεσθαι ἢ ἀλγεῖν
ἀντὶ τοῦ προτιμοτέρου συμφέροντος πλείονος· Ἰσοκράτης "ἵνα πρὸ
γένηται" ἀντὶ τοῦ πλεῖον· καὶ ταῦθ' οὕν κεῖται ἀντὶ τοῦ οὐδέν
ὄντος πρὸς τὸ πεισθῆναι. ἢ τὸ οὐδὲν ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς, ὡς ἔχει
γὰρ εὐδαίμων', ἢ λειπούσης τῆς 'κατὰ' προθέσεως· ὃ μ κατ
ἐστιν. ὅτι δὲ τοῦτο Ἀττικῆς συνηθείας οὕτω λέγειν. ὡς καὶ
ὁδόν. Ὅμηρος· "σύν τε δύω ἐρχομένω πρὸ ὁδοῦ βουλευσόμεθα. ὅτι
ἀντὶ τοῦ προηγουμένως· καὶ Λουκιανὸς ἐν τῷ Μικύλλῳ "πρὸ
τοῦτο ἐς τὰ ἄλφιτα πεπονηκώς.

p. 1113b31 Οἷον τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια.

Οὕτω Πιττακὸς ὥρισεν, εἷς τῶν ἑπτὰ σοφῶν. καὶ μὴ χαλεπ
γνωσθῆναι ὀηλονότι, οἷον περὶ κλήρων διαδοχὰς καὶ ὅσα τοιαῦτ
χαλεπὸν γνωσθῆναι. ἀλλ' ἴσως τοιοῦτός τις ἐστὶν ὥστε μὴ
θῆναι. εἰ δέ τις, φησίν, αἰτιᾶται τὸ μηδὲν συνεβουλεύσασθαι ἐπιμελῶ
ἄλλοῖος γενέσθαι, οἷον μὴ φιλήδονος εἶναι μηδὲ ὀργίλος διὰ τὸ
ἡλικίας ἤδη προειλῆφθαι καὶ τὴν ἕξιν δυσαπότριπτον εἶναι, ἀλ
γε. οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἄκων ἐστὶν (ὁ) τοιοῦτος καὶ ἀνεύθυνος ἐσ
ἀφ' τοιοῦτος εἶναι καὶ γεγονέναι αὐτὸς αἴτιος. τοῦτο μὲν ἀνερμ
τοῦτο δὲ κακουργῶν, τοῦτο δὲ ἐν πότοις καὶ μεθαις διατελῶν
εἰ γὰρ ἑκ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν τοιοῦτος, τούτων δὲ αὐτὸς ἀρχ
γὰρ αὐτῷ μὴ ποιεῖν ταῦτα· ἐπ' αὐτῷ γὰρ ἦν τὸ τοιοῦτος εἶνα
αἴτιος, ἑκὼν (ἄρα πονηρός· εἰ δὲ ἑκὼν) πονηρός, ἑκὼν ποιεῖ
πονηρίαν ποιῶν ἁμαρτανει. τὸ μὲν οὖν ἀγνοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ
περὶ ἕκαστα. ὅτι μὴ πᾶσα ἄγνοια ἀκούσιον, ἐντεῦθεν ἔστω

1 ... B et Arist. cod. Nb: πολὺ ὅσα a et Arist. codd. LbMb: ὅσα Arist.
... usque ad τῆς ἀγνοίας (p. 1113b31) a ... 3 προτρεπτικὸν ... B
... B ... 4 ... Ab ... 5 ... B ... 6 ... Ab ... 7 ... B ... 8 ... Ab ... 9 ... B ... 10 ... B ... 11 ... B ... 12 ... B ... 13 Λουκιανός] Somni
... 14 τοῦ] Lucianus: τοῦ a: om. B ... 15 thesis usque ad ἂν εἴη (p. 1114
... 16 τὸ a: καὶ B ... 27 ἄρα—ἑκὼν a: om. B

μὲν γὰρ ἐπὶ πᾶσιν ἐκολάζοντο ⟨οἱ⟩ ἁμαρτάνοντες, ἴσως ἂν τις ὑπελάμβανε 43v
τὴν κόλασιν ἐπὶ τῇ τῶν πράξεων γίνεσθαι μοχθηρίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοῖς
ἑκουσίως πραχθεῖσιν. ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίως πραξάντων οἱ μὲν κολάζονται,
οἱ δὲ ἀφίενται συγγινωσκόμενοι· οὐ διότι ἡ πρᾶξις τοιαύτη κολάζουσιν,
ἀλλ' ⟨ὅτι⟩ ὁ πράττων αὐτὴν ἑκὼν τοιοῦτος. 50

p. 1114a13 Οὐ μὴν ἐάν τε βούληται ἄδικος ὢν παύσεται καὶ ἔσται δίκαιος.

Εἰ διὰ τὸ μὴ ⟨ὅτε⟩ βούλεταί τις παύσασθαι τοῦ εἶναι ⟨τοιοῦτος⟩ 44r
φησὶν ἀκούσιόν τις καὶ τὴν ἀρχὴν διατείνοιτο τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, οὐδὲν
ὁ τοιοῦτος βούλεται λέγειν. ἐνῆν γὰρ αὐτῷ μὴ τὴν ἀρχὴν ἐνδοῦναι πρὸς
τὴν τῶν τοιούτων μελέτην, ἅπαξ δὲ καταστάντι τοιούτῳ ὁποῖον ἡ ἄσκησις
τῶν τοιούτων ἀπειράστως οὐκέτι τοῦ βούλεσθαι τὴν τοιαύτην ἀρχὴν 10
ἐπισχεῖν. οὐδὲ γὰρ ὁ κατὰ κρημνοῦ ἑαυτὸν ἀφεὶς ὅτε βούλεται καθέξει
τὴν καταφοράν, οὐδ' ὁ τὸν ἔρωτα συγχωρήσας ἀναχαιτίσει τὸ ἔργον, οὐδ'
ὁ διαίτης μοχθηρᾶς ἐμφορηθεὶς κωλύσει τὴν ἀπὸ ταύτης ἐγγινομένην τῷ
σώματι βλάβην, οὐδὲ συλλήβδην εἰπεῖν, ὅ τι τῶν τοιούτων ἐπισπασάμενος
καὶ ἐγγυμνασάμενος τῷ ἑκουσίως περὶ ταῦτα διαγενέσθαι, ἑκούσιον σχοίη 15
καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ὅτε θέλει. οὐχ ὅτι δὲ μὴ ὅτε θέλει ἐξίσταται, ἤδη
καὶ ἡ ἀρχὴ ἑκούσιος. ἱκανὰ γὰρ τὰ ὑποδείγματα τοῦ μὲν τὸ ἀκούσιον,
τοῦ δὲ τὸ ἑκούσιον μαρτυρῆσαι.

p. 1114a31 Εἰ δέ τίς λέγει ὅτι πάντες ἐφίενται τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ,

Ἐθέλει τὸν ἀκούσιον μοιχὸν ἀναιρεῖν γάρ τὸ ἀκούσιον μὴ εἶναι τὸ
ἀπὸ τῶν φαντασιῶν. καὶ ὅτι παραπλησίως τὸ καθόλου ἔχει οὕτως. ἔστω 25
προέκειτο αὐτῷ δεικνύειν, ὅτι καὶ αἱ κακίαι ὁμοίως ταῖς ἀρεταῖς ἑκούσιοι
ὡς συγχωρουμένου ὑπὸ πάντων τοῦ τὰς ἀρετὰς ἑκουσίους εἶναι, δείκνυσιν
ὅτι οὐδὲν ὁ λόγος οὗτος βοηθεῖ τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἀκούσια τὰ ἁμαρτήματα.
ἐπεὶ τοῦτο πάντα ἀκούσια δείκνυσιν. ὥστε εἰ μὴ ἱκανὸς ἀνελεῖν τὸ τὰς
ἀρετὰς ἀκουσίους εἶναι, οὐδ' ἂν τὰς κακίας ἀκουσίους δεικνύοι. λύει δ' 30
αὐτὸν οὕτως, ἐπεὶ μάλιστα ἐχρῶντο αὐτῷ οἱ βουλόμενοι δεικνύειν ἀκούσια
τὰ ἁμαρτήματα. ὁ δὲ πᾶς λόγος οὕτως ἂν εἴη· εἰ μὴ τῶν φαντασιῶν 30

1 οἱ a: om. B 5 ὅτι a: om. B 6 τε B: σε a: γε Aristoteles 7 δίκαιος B et Arist.: δίκαιον a rhesis usque ad ἂν εἶεν (p. 1114a31) a 8 ὅτε a: om. B τοιοῦτος a: om. B 9 διατείνοιτο corr. ex διατείνειτο B 11 καταστάντι a: καταστάντα B 13 ἀφεὶς B: ἀφιεὶς a 15 ἐγγινομένην B: γινομένην a 15. 16 τῷ σώματι a: τ$^{\omega}$ματι B 16 ἐπισπασάμενος a: ἐπισπάσει B 19 ἑκούσιος] ἀκούσιος expectaveris 12 λέγει B et Arist. codd. L^{b}O^{b_1}: λέγοι a et Arist. vulg. rhesis usque ad τοιοῦτον ἕξει (p. 1114b10) a 23 λόγον ἀναιρεῖν a 24 θεὶς B: δὴ a 25 et 29 δεικνύειν B: δεικνύναι a 29 δεικνύοι B: δεικνύη a 31 οὕτως B: οὗτος a

ἴσμεν οὐτοι κύριοι τῶν γινομένων ἡμῖν ἀγαθῶν. αἷς ἑπόμενοι
τοιαῦτα πράττομεν, οὐδ' ἂν τὸ τοιαῦτα ἢ τοιαῦτα πράσσειν ἐφ'
ἀλλὰ μήν ἐσμεν οὐδαμῶς κύριοι αὐτοὶ τῶν περὶ τῶν ἀγαθῶν ἡμ
πτουσῶν φαντασιῶν· ὁπούσι γὰρ ἐσμεν, τοιούτων ἡμῖν καὶ τὸ
τὸ τέλος φαίνεται. ἐκ φύσεως δὲ καὶ φύσει ἐσμὲν τοῖοι ἢ τοῖο
γάρ τις οὕτω πέφυκεν ὡς διορᾶν δύνασθαι τὰ ὄντως ἀγαθά, ὁ δ
οὗτος· φύσις ἄρα ἡμῖν αἰτία τῆς τῶν ἀγαθῶν φαντασίας· εἰ
οὐχ ἡμεῖς ἐσμεν κύριοι αὐτῶν, οὐδ' ἄρα ἐφ' ἡμῖν τὸ ἀγαθοῖς
εἶναι. ὁ μὲν οὖν σύμπας λόγος τοιοῦτος· αὐτὸς δὲ οὕτως αὐτὸ
ὡς ἀναιρεῖν μόνον θέλοντα τὸ μὴ εἶναι ἐφ' ἡμῖν τὸ ἁμαρτάνειν.
ἐχρῶντο αὐτῷ οἱ ἀκούσια τὰ ἁμαρτήματα λέγοντες. διὰ τοῦτο
καὶ τὸ εἰ δὲ μηδεὶς αὐτῷ αἴτιος τοῦ κακὰ ποιεῖν. τοῦτ
τὴν λύσιν αὐτοῦ τοιαύτην ποιεῖται, κοινοποιῶν αὐτὴν καὶ δεικνὺς
ἔχοντι καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν· ὁμοίως γὰρ καὶ αὗται ταῖς κακίαις
ἡμῖν ἔσονται. οὐδὲ γὰρ εἰ ἡ τοῦ δεῖνος φαντασία οὐκ ἀληθής, οὐδ
ἡ ἀρετὴ τῆς κακίας ἀκούσιον· οὐ γὰρ δὴ εἰ τῷ μὲν κακῷ τὸ τ
εἶν. ὁπωσδήποτε φαίνεται τοιοῦτον. διὸ πάντα πράττει πρὸς
τυγχάνειν ἀναφέρων αὐτὰ οὐ καὶ τῷ ἀγαθῷ οὕτως. εἶτ' οὖν μ
φύσει φαίνεται τοιοῦτον ἀλλά τι καὶ παρ' ἡμᾶς ἐστι πρὸς τὴν τ
καὶ ἀγαθοῦ φαντασίαν, ἢ εἰ τὸ μὲν τέλος φύσει, τὸ δὲ τὰ πρὸς
φέροντα πράσσειν ἑκουσίως τὸν ἀγαθὸν τὴν ἀρετὴν ἑκούσιον λέγου
ἡτὸν καὶ ἡ κακία δι' αὐτὰ ἑκούσιον ἔσται. ὁμοίως γὰρ τῷ κακ
τοῦ τέλους φαντασία ὑπάρξει) καὶ τὸ ἐν ταῖς τοῦ τέλους χάρι
γινομένων ἑκούσιον· ἀνακόλουθα γὰρ λεγόντων ἐστὶ τὸ μὲν ἀγα
ἑκούσιον εἶναι, τὸ δὲ κακοῖς ἀκούσιον διὰ τὸ τῶν φαντασιῶν
μὴν κυρίους.

p. 1114b10 Καὶ τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τοῦτο περικλᾶν.

Δηλονότι τὸ εὖ· λείπει δ' ἂν ἡ 'πρὸς' πρόθεσις, οἷον ἵνα ἡ
πρὸς τὸ πεφυκέναι. ἢ εἰ οὕτως, λέγοι ἂν τὸ ᾧ κρίνειν ἔστιν.
κριτικὴν τοῦ τέλους καὶ τοῦ ἀγαθοῦ φασιν εἶναι, ἡ τελεία καὶ ἀ
ἡ εὐφυία· οὕτος γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς εὐφυής, ᾧ ἡ ὄψις ἡ τ
τὴ ψυχὴ καλῶς πέφυκεν. εἰ γὰρ μέγιστον μὲν τοῦτο πρὸς τὴ

3 ἐσμὲν οὐδαμῶς B: οὐκ ἐσμὲν a αὐτοὶ κύριοι a 4 φαντασιῶν
locat a 5 τοῖοι ἢ τοῖοι B: τοιοῦτοι ἢ τοιοῦτοι a 7 ἡμῖν post ἀγαθῶ
8 αὐτῶν κύριοι ἔσμεν a 9 αὐτὸν οὕτως a 12 μηδεὶς Ba e
LbMbNb: μή, οὐθεὶς Arist. vulg. κακὰ ποιεῖν B et Arist. vulg.: κ
Arist. codd. KbLbMb 14 ἔχοντι Ba: ἔχοντα Diels 15 οὐδὲ a
17 ὁπωσδήποτε a: ὁπωσδή B τούτου B: τούτων a 19 φαίνεται οὕ
B: τὴν περὶ τοῦ a 20 καὶ B: τε καὶ a τὸ a: τῷ B
22 23 τῷ—τέλους a: ἡ περὶ τοῦ τέλους τῷ κακῷ B 23 co
B p. 1111 21 25 B
B B

τῶν ἀγαθῶν, τοῦτο δ' οὐχ οἷόν τε παρ' ἑτέρου λαβεῖν, ἀλλὰ δεῖ φῦναι εὖ ἔχοντα αὐτό, εἴη ἂν κυρίως εὐφυὴς ὁ τοῦτο εὖ πεφυκὼς ἔχων, οὗ οὖκ ἐσμεν κύριοι. ὥστε εἰ διὰ τὴν τοῦ τέλους ἄγνοιαν οἱ κακοὶ κακοί, ἄγνοια ἂν αὐτοῖς τῆς κακίας αἰτία, ἧς αὐτοὶ ἑαυτοῖς αἴτιοι, ὡς εἴπομεν. ἀμφοῖν γὰρ ὁμοίως τῷ ἀγαθῷ καὶ τῷ κακῷ· τοῦτο ὡς πρὸς τὸ συγχωρεῖσθαι ὑπὸ πάντων ἑκουσίους εἶναι τὰς ἀρετάς. εἰ διὰ τοῦτο οὐδὲν μᾶλλον ἡ κακία ἢ ἡ ἀρετὴ ἑκούσιον ἢ ἀκούσιον ἔσται. τὸ τέλος φύσει, ⟨τουτέστιν⟩ οὐκ ἐπ' αὐτῷ διὰ τὸ ἢ φῦναι τοιόνδε ἢ μὴ φῦναι. ἕπεσθαι γὰρ τῷ φῦναι τοίῳ ἢ τοίῳ καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ μέτρον τῆς φύσεως ὡς ἑκάτερον τοῦ τέλους καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ποιεῖσθαι τὴν ἀντίληψιν· ὁμοίως γὰρ καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχει τὸ δι' αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ἐν τῷ τέλει. διὰ τοῦτων δείκνυσι τὸ τὰς πράξεις δι' ὧν γίνονται ἐφ' ἡμῖν τε καὶ ἑκουσίους εἶναι. εἰ οὖν αὗται, καὶ αἱ ἕξεις ἐν αἷς αἱ πράξεις ἑκούσιαι. εἰ δέ ποτε ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις εὑρίσκεται τὸ ἀκούσιον, ἀλλὰ καὶ τοῦ παύσασθαι, ὡς φθάνομεν εἰπόντες, ὅπερ ἐστὶ τὴν ἀρχὴν ἡμῶν ἐνδεδωκότων οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντος. εἰ διὰ ταῦτά τις τῷ ἀκουσίῳ ταύτας προσνέμοι, οὐδὲν πρὸς ἔπος· ἀλλ' αἱ μὲν πράξεις ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑκούσιοι, ἀκούσιοι δὲ τῷ περὶ τόνδε ἢ τόνδε ἢ διὰ τόνδε. ἢ τι ἄλλο, δι' ὃ ἀγνοούμενον ἀκούσιος ἡ πᾶσα πρᾶξις· ἀλλ' εἰ καὶ ταῦτα ἀκούσια, ἀλλ' οὐ καὶ τὸ ἄρξασθαι τῆς πράξεως καὶ τὸ προελθεῖν καὶ τὸ ὅτε θέλομεν παύσασθαι τῆς πράξεως. αὐτοὶ γὰρ τὴν ἐξουσίαν ἔχομεν. ὥστε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἡμεῖς αὐτῶν κύριοι, καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς προσθήκης καὶ τοῦ τέλους. τῶν δὲ ἕξεων τῆς μὲν ἀρχῆς αὐτοὶ κύριοι· τοῦ γὰρ τάδε πράττειν ἢ μή, ἐξ ὧν αἱ ἕξεις τὴν ἀρχὴν λαμβάνουσιν, ἡμεῖς κύριοι· διὸ καὶ τῶν ἕξεων· οὐκέτι μέντοι ἡ πρόσθεσις ἡ γινομένη μετὰ τῆς ἀρχῆς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡμῖν γνώριμος, ⟨διὸ οὐδ' ἐφ' ἡμῖν ἡ ἐπίδοσις, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν νόσων αἷς αὐτοὶ μὲν τὴν ἀρχὴν προσέχομεν νοσοῦντες, οὐ μὴν ἡ ἐπίδοσις αὐτῶν ἡ γινομένη γνώριμος⟩. ἀλλ' οὐδὲ τὸ παύσασθαι ἐπ' αὐτοῖς ὅτε θέλουσιν οὔτε τῶν νόσων οὔτε τῶν ἕξεων. ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν οὕτως ἢ οὕτως χρήσασθαι, τουτέστι μὴ ταῦτα οὕτως ἐνεργεῖν, ἐξ ὧν αἱ τοιαῦται ἕξεις.

p. 1114b21 Εἰ οὖν, ὥσπερ λέγεται, ἑκούσιοί εἰσιν αἱ ἀρεταί.

Κοινοποιήσας τὸν λόγον τῶν φαντασιῶν ὁμολογούμενον ὑπὸ τῶν πλείστων τὰς ἀρετὰς ἐφ' ἡμῖν τε εἶναι καὶ ἑκουσίους, ἅμα μὲν λύσιν

2 αὐτό B: αὐτά, καὶ a κυρίως B: κυρίως καὶ ἀληθῶς a ὁ τοῦτο B: ὁ τοιοῦτος ὁ τοῦτο a πεφυκὼς a: πεφυκὸς B 3 ἐσμὲν B: ἐσμὲν ἡμεῖς a 4 αἰτία B: αἰτία εἴη a εἴπομεν B: ἐφθάσαμεν ὀλιγόσαντες a 5 ὁμοίως a: ὅμοια B 7 ἢ ἡ a: ἢ B τουτέστιν a: om. B 9 τὸ ἀγαθὸν καὶ μέτρον a: τῷ ἀγαθῷ καὶ μέτρῳ B ὡς B: om. a 11 κακῷ B: καλῷ a 13 αἱ πράξεις B: πράξεις a 15 φθάνομεν B: ἐφθάσαμεν a 23 μὴ B: μὴ πράττειν a 25 πρόσθεσις B: προαίρεσις a 26 διὸ οὐδ'—γνώριμος (28) a: om. B 27 προσέχομεν Diels: προέχομεν Ba 28 τὸ B: om. a 29 χρήσασθαι corr. in χρήσεσθαι B: χρήσασθαι a: explicantur vero Arist. p. 1115a1—3, ubi ἢ μὴ οὕτως 31 rhesis usque ad ὁμοίως (p. 1114b25) a 32 ὁμολογούμενον B: ὁμολογουμένου a

ὀλίγοις τοῦ λόγου. ἅμα δὲ συμπαρασκευάζει, ὅτι καὶ αἱ κακίαι ἑκ
ἡ ἕξις κεῖται μὲν ἐν τῷ λόγῳ τῷ· εἰ μὲν οὖν ἕκαστος
ἑαυτοῦ πώς ἐστιν αἴτιος, καὶ τῆς φαντασίας αὐτὸς αἴτιος. τοῦτο
μνήμην ἐποιησάμεθα ἡμᾶς, ὅτι τῶν ἕξεων τῶν ἡμετέρων, δι
ἡμῖν ἡ τοιόν φαινεται τὸ τέλος, καὶ αὐτοὶ ἐσμεν συναίτιοι. κεῖ
ἐδείκνυεν, ὅτι οὐ τῶν ἠθῶν τοῖοι ἢ τοῖοι γινόμεθα, τὰ μὲν ἀγ
τοντες ἀγαθοί, τὰ δὲ μοχθηρὰ μοχθηροί, καὶ ἀγαθοὺς μὲν ἡμᾶν
φαίνεται, κακοὺς δὲ τοιάδε. ὡς γὰρ εἶπεν, οὐχ ἡ τῶν καθόλ
αἰτία τοῦ ἀκουσίου ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. συναίτιοι δὲ τῶν ἑ
οὐχ ἁπλῶς αἴτιοι, ὅτι καὶ φῦναι δεῖ πρὸς τοῦτο καὶ τραφῆναι
οὐδέπω πρὸς τὰς ἕξεις εἰσὶν αὐτάρκη· καὶ γὰρ φύντες τινὲς
τραφέντες, ὅμως μοχθηροῖς ἔθεσι χρώμενοι οὔτε τῆς φύσεως
τροφῆς ὤναντο πρὸς τὸ σπουδαῖοι γενέσθαι, καὶ πολλοὶ τινὲς
τραπόντες ἐπιστρέψαντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ ὅλως χ
ἀνθρώπου γένους ἀγαθόν.

p. 1114b26 Κοινῇ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρετῶν εἴρηται ἡμ
γενος τύπῳ, ὅτι μεσότητές εἰσιν.

Δύο γένη τῆς ἀρετῆς φησι, μεσότητα καὶ ἕξιν· ἐπὶ πλέο
μεσότητος, ἐπεὶ μὴ πᾶσα ἕξις μεσότης, ὡς αἱ θεωρητικαί· ἀλ
κακίαι ἕξεις οὖσαι μεσότητές εἰσιν. ἢ τὸ ὅλον ὡς ἓν γένος ε
λέγων τὸ μεσότης ὡς ἕξις· ἕξις γὰρ ἐν μεσότητι οὖσα ἡ ἀρε
ταύτης γένος, οὐχ ἁπλῶς ἡ μεσότης. οὐ γὰρ πᾶσα μεσότης
γὰρ ἡ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν μεσότητα, καὶ τούτ' ἂν ε
τὸ λεγόμενον. πρώτιστα γὰρ τὸ γένος. καὶ οὐ γένη. τὸ δὲ κα
πρόσκειται, ὅτι πράξει μὲν καὶ τὰ ἀνορεῖα ὁ σώφρων, ὑφ' ὧν οὐ
τουτοῦτος, ἀλλ' οὐχ ἡ σώφρων ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, τῷ ἅμα κα
εἶναι καὶ σώφρων. ἀνακολουθοῦσι γὰρ αἱ ἀρεταί.

p. 1114b1 Ἀναγράψαντες δὲ ἑκάστης εἴπωμεν τίνες

Ἐπειδὴ ἐπὶ τὸ τέλος ἑκάστης οὔσης ὑπεχνουμένου εἰπεῖ
γραφὴν ἐν τῷ ὑπ' αὐτὸν ἀριθμοῦντι πράξεις δὲ ταῦτα καὶ πάθη· πῶς
τὸ ἐν τῷ τῶν ἀνορείων. ἐπεὶ πῶς ὡς ἀνορεῖόν μὲν τοῦτο, φευγε
ὑπομένων καὶ τὰς ἀπειλάς. ἐν δὲ τῷ περὶ ἀρετῆς λόγῳ δη

14 ἐπιστρέψαντες a: ἐπιστρέψαντες B 16 rhesis usque ad

ἔσεσθαι καὶ τὸ πόσαι εἰσὶν αἱ ἠθικαὶ ἀρεταί, περὶ ὧν πρόκειται ἡ θεωρία· 45r
πρῶτον δὲ περὶ ἀνδρείας· μᾶλλον γὰρ τῶν ἄλλων ἐπαινετή, ὃ ἴδιον ἀρετῆς. διὰ γὰρ τὸ τὰ ἐπίλυπα καὶ ἐπίπονα ὑπομένειν ⟨μᾶλλον ἐπαινεῖται. χαλεπώτερον γάρ, ὡς αὐτός φησι, τὸ τὰ ἐπίπονα ὑπομένειν⟩ ἢ τῶν ἡδέων ἀπέχεσθαι. περὶ δὲ τὰ φοβερὰ πλείω κατατείνει τὸν λόγον· μάλιστα γὰρ περὶ ταῦτα ἡ ἀνδρία.

p. 1115a17 Πενίαν δ' ἴσως οὐ δεῖ φοβεῖσθαι. 15

Εἰπὼν ἃ δεῖ τὸν ἀνδρεῖον φοβεῖσθαι, λέγει ἑξῆς καὶ ἃ μὴ δεῖ φοβεῖσθαι· ⟨πενίαν γὰρ καὶ νόσον καὶ ὅλως τῶν κακῶν ἃ μή ἐστιν ἐφ
10 ἡμῖν μήδ' αἰσχρὰ τῷ ἔχοντι οὐ δεῖ φοβεῖσθαι⟩. τὸ δὲ ἴσως προσέθηκεν ἐνδεικνύμενος ὅτι δεῖ μὲν αὐτὰ ἐκκλίνειν ποτὲ ⟨καί⟩ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον, 20
εἰ μή μέλλοι τινὸς ἡμῖν αἰσχροῦ ἡ ἔκκλισις αὐτῶν αἰτία γίνεσθαι, οὐ μὴν καὶ φοβητέον αὐτά. οὐ γὰρ ἡ οὑτινοσοῦν ἔκκλισις καὶ ὁπωσοῦν φόβος ἢ διὰ φόβον. ἃ γοῦν ἐν τῷ βουλεύεσθαι ἐκκλίνομεν ἀποδοκιμάζοντες, ἐκκλί-
15 νομεν ⟨μὲν⟩ καὶ ⟨οὐ⟩ πράσσομεν, οὐ μὴν καὶ φοβούμεθα. οὐδὲ γὰρ συστελλόμεθα ἑαυτοῖς, οὐδ' ὅταν ἐκκλίνωμέν τι φυλασσόμενοι μολυνθῆναι· ἀλλ' οὐδ' ὅταν τὸν ἀπατῶντα ἐκκλίνωμεν, πάντως διὰ τὸ φοβεῖσθαι αὐτὸν ἐκκλίνομεν. 25
ἢ ὅτι εἰ καὶ φόβον τις ταῦτα λέγει, οὐ τούτῳ ταῦτα ἔσται φοβερά.

p. 1115a22 Οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ παῖδας καὶ γυναῖκα φοβεῖται.

20 Δείξας ὅτι μὴ ὁ περὶ πάντα ἃ δεῖ φοβεῖσθαι ἄφοβος ἀνδρεῖος, δείκνυσι 26
τὸ αὐτὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου, τοῦ δειλοῦ. οὐδὲ γὰρ ὁ πάντα ἃ μὴ δεῖ φοβεῖσθαι φοβούμενος, οὗτος δειλός, οἷον ὕβριν παίδων ἢ γυναικὸς ἢ πολιτῶν φοβούμενος ἢ φθόνον παρά τινων. περὶ τὰ μέγιστα δὴ τῶν φοβερῶν τούτων ἃ δεῖ φοβεῖσθαι ἄφοβόν φησι τὸν ἀνδρεῖον εἶναι· ὑπομενετικώτατος
25 γὰρ ὁ τοιοῦτος τῶν δεινῶν. φοβερώτατον δὲ ὁ θάνατος, δι' ὃ προστί- 40
θησι· πέρας γάρ τοῦ εἶναι, οὗ δεικτικὸν παρέθετο τὸ καὶ οὐδενὸς ἔτι τῷ τεθνεῶτι αἰσθήσεις οὔτε ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο ὁ θάνατος φοβερόν, διότι τοῦ εἶναι ἡμᾶς ἀποστερεῖ καὶ οὐδὲν οὔτε ἐκκλίνει ὁ τεθνεὼς ὡς κακὸν οὔθ' αἱρεῖται ὡς ἀγαθόν. λαβὼν δὲ τὸ τὸν ἀνδρεῖον ἄφοβον
30 περὶ θάνατον εἶναι καὶ τὰ θανάτου ἐποιστικά, ἑξῆς δείκνυσιν ὅτι μηδὲ

1 ante περὶ ὧν inserit δηλονότι a: om. B 2 post ἴδιον add. ἐστι τῆς a: om. B
3. 4 μᾶλλον—ὑπομένειν a: om. B 4 ὡς αὐτός φησι] Γ 12 p. 1117a34 ἢ a: ὡς B 5 τὰ φοβερὰ B: τῶν φοβερῶν a κατατείνει a: κατατείνειν B 7 rhesis usque ad εὐθαρσῶς ἔχουσιν (p. 1115a22) a 9 πενίαν γάρ—δεῖ φοβεῖσθαι (10) a: om. B 11 καὶ κατὰ a: κατὰ B 15 μὲν et οὐ a: om. B φοβούμεθα schol. Lb: φοβούμενοι Ba 16 ὅταν ἐκκλίνωμεν a: ὅτε ἐκκλίνομεν B 18 φόβον τις ταῦτα B: τοῦτο φόβον τίς a 19 rhesis usque ad τὴν ἐμπειρίαν (p. 1115b4) a
20 δεῖ a: μὴ δεῖ B 21 μὴ B: om. a 24 ὑπομενετικώτατος a: ὑπομενετικώτερος B
25 δι' ὃ B: καὶ δι' ὃ a 28 διότι B: ὅτι a 29 ὡς κακὸν B: κακὸν a

περὶ πάντα θάνατον. οὐ γὰρ ὁ περὶ τὸν ἐν θαλάττῃ θάνατον
ἀνδρεῖος ἢ ὁ περὶ τὸν ἐν νόσοις καὶ ὑπὸ νόσων. οὐ λέγει δὲ
θήσεται ταῦτα, ἀλλ' ὅτι μὴ ὁμόσε αὐτοῖς χωρήσει, καὶ ὅτι οὐχ ἡ
ψεται ἐν τούτοις. ἀλλ ἐν τῇ θαλάττῃ μετά τινος καλοῦ ἡ τοῦ
ὑπομονή· μετὰ καλοῦ δὲ οἱ ἐν πολέμῳ θάνατοί τε καὶ κίνδυνοι, ε
σωτηρίας πατρίδος νόμων φίλων οἰκείων ἐλευθερίας· ἐν τούτοις
τοῖς οὕτω γινομένοις θανάτοις ἡ ἀφοβία οἰκεία τοῦ ἀνδρείου.
προειρημένοις ὁμολογεῖν φησι καὶ τὰς ἐν ταῖς πόλεσι τιμάς, τὰ
τῶν νόμων ὁριζομένας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν μονάρχων διδομένας.
10 ἐν τοῖς τοιούτοις κινδύνοις ἀφόβους καὶ ζῶντας ἐπαινοῦσιν ὡς ἀρι
τελῶντας ἐγκωμιάζουσιν. εἰπὼν οὖν ταῦτα ἐξῆς συντίθησι τὰ
καί φησιν ἀνδρεῖον κυρίως λέγεσθαι τὸν περὶ τὸν καλὸν θάνατ
νόντα τῶν ὑπερ τῶν καλῶν θάνατον ἐπιφέρει, ὑπόγυια ὄντα.
τοῖς αἰφνιδίως προσπίπτουσιν ὑπομονὴ τῆς κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἕξεως
15 ἐπεὶ καὶ ὁ μὴ ἀνδρεῖος εἰθίσας ποτὲ καὶ παρασκευασάμενος | πρ
κινδύνων ὑπομείνοι ἂν αὐτόν. καλοὺς δὲ καὶ διὰ τὸ καλὸν γινομέν
τους μάλιστα φησιν εἶναι, ὡς εἴρηται, τοὺς ἐν πολέμῳ. εἰπὼν δὲ
τὸν περὶ τοὺς τοιούτους θανάτους ἄφοβον ἀνδρεῖον εἶναι. προστί
καὶ ὁ περὶ τοὺς καλοὺς θανάτους τούς τε ἐν ταῖς θαλαττίοις
20 καὶ τοὺς ἐν ταῖς νόσοις ἀδεὴς ἀνδρεῖος, οὐ μὴν οὕτως ὡς οἱ θα
τῶν κατὰ θάλατταν κινδύνων. οἱ μὲν γὰρ ἔμπειροι τῶν θαλατ
πιδές τε καὶ οὐδὲν ἡγούμενοι δεινὸν ἀποβήσεσθαι θαρροῦσι δι' ἐ
οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἀπεγνωκότες τὴν σωτηρίαν καὶ δυσχεραίνοντες τὸν
θάνατον δι' οὐδὲν καλὸν γινόμενον ὑφίστανται αὐτόν, οὐκ ἐ
αὐτοὺς τῷ περὶ αὐτοὺς φόβῳ· ὡς εἴγε ἀφέλοιτό τις τῶν θαλασσίω
τὴν ἐλπίδα τοῦ σωθήσεσθαι, οὐδὲ ἐγγὺς αὐτοὺς ὁμοίως φέροντας τὸν
λόγῳ τοὺς ἀνδρείους.

1115b4 Ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται ἐν οἷς ἡ ἀλκή.

Οἱ ἀνδρεῖοι δηλονότι. ἐν οἷς γὰρ καλόν τι περιγινόμενον
ο θάνατον. ὑπομένει τοὺς κινδύνους, ἐν οἷς δ' οὐκ ἔστι, τουτέστι
καλὸ θανατοῦν, οὓς καὶ φεύγειν φησίν, ἢ τοῖς ἀπὸ νόσων θανά
καλόν ἐστιν οὐτε τις πρᾶξις καὶ ἐνέργεια ἀπὸ ἀνδρείας γίνεται.
σοβερὸν οὐ πᾶσι μεν τὸ αὐτό. διὰ τοῦτο δεικνυσιν ὅτι
μῆμα τοῖς ἀνδρείοις ἄλλως ἄλλο, φυσικῶς μὲν ἡ τῶν χ

1 — 3 B: οὐδὲ a — 9 — 10 B: ἐπαινοῦσιν ὡς σωτῆρας Ba — 11 — 12 ἀφόβους
— 12 — 13 τὸν περὶ τὸν καλὸν θάνατον B — 14 — 15 ἐπιφέρει, ὑπόγυια ὄντα
— 17 — 18 καὶ παρασκευασάμενος | πρὸς τοὺς κινδύνους B — 18 — 19 καλοὺς
— 19 — 20 τοὺς ἐν πολέμῳ B — 20 — 21 ἀνδρεῖον εἶναι B — 21 — 22 καὶ
— 22 — 23 καὶ τοὺς ἐν ταῖς νόσοις B — 23 — 24 οὐ μὴν οὕτως ὡς οἱ θα
— 24 — 25 κινδύνων B — 25 — 26 ἀποβήσεσθαι — 26 — 27 δι' ἐ
— 27 — 28 καὶ δυσχεραίνοντες τὸν θάνατον B — 28 — 29 καλὸν γινόμενον
— 29 — 30 αὐτούς, οὐκ ἐ — 30 — 31 τῷ περὶ αὐτοὺς φόβῳ B — 31 — 32 τῶν
— 32 — 33 τὴν ἐλπίδα — 33 — 34 ὁμοίως φέροντας τὸν — 34 — 35 τοὺς
— 35 — 36 ἀνδρείους. — 1115b4 — 5 ἐν οἷς ἡ ἀλκή. Οἱ ἀνδρεῖοι δηλονότι
— 5 — 6 ἐν οἷς γὰρ καλόν τι περιγινόμενον — 6 — 7 ὑπομένει τοὺς κινδύνους
— 7 — 8 ἐν οἷς δ' οὐκ ἔστι, τουτέστι — 8 — 9 καὶ φεύγειν φησίν, ἢ τοῖς ἀπὸ
— 9 — 10 καλόν ἐστιν οὐτε τις πρᾶξις καὶ ἐνέργεια ἀπὸ ἀνδρείας γίνεται
— 10 — 11 σοβερὸν οὐ πᾶσι μεν τὸ αὐτό. διὰ τοῦτο δεικνυσιν ὅτι
— 11 — 12 μῆμα τοῖς ἀνδρείοις ἄλλως ἄλλο, φυσικῶς μὲν ἡ τῶν χ

ἀποβολή, φιλητόν· φιλοῦμαι δὲ ἡ τῶν ἡδέων. φιλεῖται δὲ ὁ θάνατος καὶ ἄλλῳ τι. τὰ δὲ ὑπὲρ ἄνθρωπον σεισμοὶ σκληποὶ χάσματα ἐμπρησμοί, ὥστε εἰ παντὶ ταῦτα φοβερά, καὶ τῷ ἀνδρείῳ, καθό ἐστιν ἄνθρωπος καὶ μὴ ἀναίσθητος. τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον διαφέρει μεγέθει, φοβερὰ δηλονότι, ἃ οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐστὶ φοβερὰ ἀλλὰ διάφορα. καὶ γὰρ μεγέθει ἄλλων διαφέρει, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Αἴαντος. "Αἴας δ' οὐκέτ' ἐμιμνε βιαζόμενος βελέεσσι· δάμνα μιν Ζηνός τε νόος καὶ Τρῶες ⟨ἀγαυοὶ βάλλοντες"· καὶ "πάντῃ δὲ κακὸν κακῷ ἐστήρικτο". τῷ γὰρ μεγέθει τῶν κακῶν ὁ Αἴας εἶκει. καὶ ἔτι τὰ μὴ φοβερὰ ὡς τοιαῦτα φοβεῖσθαι, οἷον εἴ τις φοβεῖται. μυὸς ψόφον ἢ βόμβον ὑδάτων. κατ' ἀξίαν γὰρ καὶ ὡς ἂν ὁ λόγος, τοιοῦτοι τῶν φοβερῶν καὶ θαρραλέων. πάσχει καὶ πράττει ὁ ἀνδρεῖος. φοβεῖται δὲ καὶ θαρρεῖ, φησίν, ὡς ἂν ὁ λόγος ὑπαγορεύῃ, καὶ μάλιστα τὸ οὗ ἕνεκα ἐν τοῖς φόβοις καὶ ἐν τῷ θαρρεῖν φυλάξει.

15 p. 1115b20 Τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἕξιν.

Τέλος δέ ἐστι, φησί, καὶ τὸ οὗ ἕνεκα τῷ μὲν ἀνδρείῳ τὸ κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ἑκάστῳ δὲ τῶν τὰς ἀρετὰς ἐχόντων τὸ κατὰ τὴν ἕξιν καθ' ἣν ἐνεργοῦσιν. ἔστι δὲ ἡ κατὰ τὰς ἕξεις τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια τοῦ καλοῦ χάριν γινομένη. καὶ ὁ ἀνδρεῖος πάντα τε ὑπομενεῖ καὶ ἃ πράσσει ὡς 20 ἀνδρεῖος πράξει καὶ τοῦ καλοῦ [καὶ] τοῦ ἐν αὐτοῖς χάριν. ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει. τὸ γὰρ τινὸς χάριν γινόμενον ἐκεῖνο ὅρον ἔχει. καλὸν δὲ ἡ ἀνδρεία· ἕκαστον δὲ τοιοῦτον εἶναι λέγεται καὶ ὁρίζεται τῷ τέλει· δεῖ οὖν τῆς ἀνδρείας τὸ τέλος τὸ οὗ ἕνεκα καλὸν εἶναι.

p. 1115b29 Δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζὼν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ προσποιη-
25 τικὸς ἀνδρείας. |

Ἐλέγχεται δὲ τῶν τοιούτων ἐν τοῖς ἀληθῶς κινδύνοις ἡ προσποίησις. 46: ὁποῖοί ⟨εἰσιν οἱ⟩ Τρῶες παρ' Ὁμήρῳ "Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν ὄρνιθες ὥς", οἱ δ' Ἕλληνες ἐξ ἐναντίας "μένεα πνείοντες" καὶ

1 post ἀποβολὴ add. φοβερὸν a: om. B ὁ θάνατος a: θάνατος B 6 ὥσπερ a: καὶ B Homer. Il. H 102 sq. 7 βιαζόμενα Ba: βιάζετο γὰρ Homerus βελέεσσι B: βελέεσι a ἀγαυοὶ a: om. B 8 Homer. Il. H 111 ἐστήρικτο B: ἐστήρικται a 10 μυὸς ψόφον] cf. H 6 p. 1149a8 11 post λόγος add. ὑποτίθηται a: om. B φοβερῶν καὶ B: φοβερῶν τε καὶ a 12 δὲ B: τε a 13 ὑπαγορεύῃ B ex corr.: ὑπογορεύει a ἐν τοῖς B: ἔντε τοῖς a 15 rhesis usque ad φοβερὰ θρασὺς (p. 1115b29) a 16 τῷ μὲν B: τῷ μὲν οὖν a 18 ἐνεργοῦσιν B: ἔχουσιν ἐνεργεῖν a κατ' ἀρετὴν B: κατὰ τὴν ἀρετὴν a 19 ὁ ἀνδρεῖος B: ὁ ἀνδρεῖος δὴ a 20 καὶ τοῦ B: τοῦ a 24 rhesis usque ad φυγέειν κύνας (p. 1116a35) a 26 ἡ προσποίησις B: ἡ προσποίησις αὐτῶν a 27 εἰσὶν οἱ a: om. B Homer. Il. Γ 2 ἐνοπῇ τ' B: om. a 28 Homer. Il. Γ 8

ἀνδρεῖοι. ὡς καὶ αὐτὸς
ἐρεῖ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα· ὁμοίως ἐστὶ καὶ
ἡ ἀπὸ τοῦ πένειν εἴρηται, ἀφ' οὗ καὶ πόνος ὠνόμασται. πρῶτο
πολιτική. πολιτικὴ ἀνδρεία ἐστίν, καθ' ἣν ὑπομένουσιν οἱ πολ
κινδύνους διὰ τὰ ἐκ τῶν νόμων πρόστιμα καὶ ὀνείδη καὶ
τιμάς. καὶ δοκοῦσιν οὗτοι ἀνδρειότατοι εἶναι, παρ' οἷς ὁ
ἄτιμοι, οἱ δὲ ἀνδρεῖοι ἔντιμοι ἐκ τῶν νόμων ἢ διὰ τὰ ἤθη.
δέ φησι τὴν πολιτικὴν τῇ ὡς ἀληθῶς ἀνδρείᾳ, διὸ καὶ λέγει ὅτι α
ἡ ἀρετή ἐστι καὶ καλόν, ὡς καὶ Διομήδης καὶ Ἕκτωρ φάσκουσιν
"Πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχιέην ἀναθήσει", ⟨Διομήδης δὲ⟩ "Ἕκ
ὡς ὅτε τ' ἀπουρήσει. τάδε μοι χανοι εὐρεῖα χθών." σ
ὅτι τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀρετὴν εἶπεν. οὐ δοκοῦν αὐτῷ τοῦτο
τῷ ἀνδρείῳ αὐτὸ ἐν τῷ τέλους. ἤτοι κοινότερον ἐνταῦθα λέγω
τῷ ὄντι εἰ ἦν ἀρετή, καλῶν πραξέων οὐσα αἰτία. ὁμοίως δὲ
κοινότερον λέγων, ἢ τὸ τ
καὶ τὸν ἀγαθόν. ὃ μὲν γὰρ τὸ καλὸν ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ
ὁ μὲν καλὸς ὥσπερ ἂν μεταχρώμενος τῷ μεγαλόψυχος καὶ ὁ με
ἀνάπαλιν καὶ ἀνάστροφον τὸ ἐναντίωσιν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ
τῷ τοιούτῳ. ὁ γὰρ τὸν ἀνδρεῖον διὰ καλὸν ὁρᾶτον ποιεῖ ὁ
καὶ τὴν ἀνδρείαν. ὁ δὲ ἁπλοῦς τιμᾷ χρῆν. αὐτὰ καὶ ὁ
φυγὴν τοῦ ἤθους καὶ τῶν παθῶν ἀνδρεῖος. ὁ δὲ καὶ ὁ καλ
πολιτικὸς φησιν. ὅτι τὸ καὶ ἀνδρεῖον, ὅτι καὶ τῇ αὐτῶν οὐσι
ἡ τοῦ καλοῦ φιλοτιμία. καὶ μεμίχθαι τὸ τὸ αἰσχρὸν
καὶ ἀμφότερα. τὸ ἐκ τοῦ ἐπιτιμίου καὶ τῆς τιμωρίας ὁρμώμενον. ἢ ὅτ
χρῆναι ἢ φεύγειν...

1116a36 Καὶ οἱ προστάττοντες. καὶ ἀναχωροῦσι. συμπ

Ὡς παρ' Ἡροδότῳ Πέρσαι· ὑπὸ γὰρ τοιούτοις ἐπιστάταις ἐν
πόλεις Ἕλλησιν ἐμάχοντο. καὶ οἱ πρὸ τῶν τάφρων καὶ τῶν τα

Homer. Π Δ 131 προϊὼν] p. 1116a9 2 post ἐστὶ add. ὅτι ἀετοῦ
ὑπὸ ὑποζυλικῶς κεγοῆσθαι a: om. B 5 πρόστιμα Ba et Aspa

παρατάττοντες. τοῦτο περὶ Λακεδαιμονίων λέγει ἄν· τοιαύτην γάρ τινα 46r
φάτνην. ὅτι πρὸς Μεταχρόνιον [illegible] μνημονεύει. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμπειρία ἡ περὶ ἕκαστα ἀνδρεία εἶναι, οἷον ἐπὶ τῶν θαλαττίων ἔφη καὶ ἐπὶ τῶν νόσων οἱ ἰατροὶ μὴ ἀπομνώ-
5 σκοντες τὸν δοκοῦντα ἀνίατα νοσεῖν, διὰ δὲ τὴν τῶν προειρωθευμένων πεῖραν εὐθαρσεῖς ὄντες· καὶ ἐπὶ τῶν προκειμένων ὡσαύτως. καὶ ἐν ἑκάστῃ τέχνῃ καὶ ἐπιτηδεύματι ἐν τοῖς κινδύνοις εὐθαρσεῖς οἱ ἔμπειροι. καὶ κατ [illegible] ὠφήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. λέγει γὰρ ἐν Λάχητι Σωκράτης 15
10 παρὰ τῷ Πλάτωνι, ἐπιστήμην δεινῶν τε καὶ μὴ τὴν ἀνδρείαν εἶναι. καὶ τὸ ἐν Πρωταγόρᾳ δὲ εἰρημένον τοιοῦτον. ὅτι γὰρ οὗ ἐπιστήμονός ἐστιν ἐν οἷς ἐπίσταται θαρραλεώτατος εἶναι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος θαρραλεώτατος, τὸν ἐπιστήμονα εἰς τ' αὐτὸ ⟨συνάγων⟩ τῷ ἀνδρείῳ, οὐ πάνυ τι συλλογιστικῶς· ὡς ὁ
15 ἀκολουθοῦντος τῷ τοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἐμπείρους θαρραλέους ⟨εἶναι καὶ τοὺς θαρραλέους⟩ ἐπιστήμονας, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀνδρείαν οὖσαν γνῶσιν 50
καὶ ἐμπειρίαν τινά.

p. 1116b6 Δοκεῖ γὰρ εἶναι πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου. |

Κενὰ τοῦ πολέμου καλεῖ τὰ ἐν οἷς οὐδεὶς κίνδυνος τοῖς παρατα- 46v
τομένοις, φαίνονται δὲ τοῖς οὐκ εἰδόσιν αὐτά, κενὰ ὄντα, ἀνδρεῖοι οἱ δι'
20 ἐμπειρίαν μένοντες ἐν τούτοις. ὅτι δὲ μὴ δι' ἀνδρείαν ποιοῦσι, δῆλον ἐκ τοῦ ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ κίνδυνος καὶ λείπωνται ταῖς παρασκευαῖς πρῶτοι φεύγειν αὐτοί. δοκοῦσι δ' εἶναι θαρραλέοι καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν 15
τῶν ὅπλων καὶ ⟨τὴν⟩ περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἐμπειρίαν, ὅπερ κἀπὶ τῷ Ἑρμαίῳ συνέβη. Ἕρμαιον ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βοιωτίας τόπος οὕτω λεγόμενος
25 πεδινὸς ἐν αὐτῇ, τῶν ἄλλων ἀνωμάλων ὄντων, ἐν ᾧ παρατεταγμένοι ποτὲ Κορωνεῖς σὺν τοῖς βοηθήσουσιν αὐτοῖς στρατιώταις ἐκ τοῦ Μεταχρόνου μετὰ τῶν [illegible] ἑαυτῷ Ὀνόμαρχος ὁ Φωκεὺς προδοθεῖσαν αὐτῷ, αὐτοὶ μὲν μείναντες ἀπ-
θανον ὑπὸ τῶν ἀμφὶ τὸν Ὀνόμαρχον, ἀποκλείσαντες τὰς πύλας, ἵνα αὐτοῖς 20
30 μηδὲ βουλομένοις εἴη φυγεῖν καὶ καταλιπεῖν τὴν πατρίδα. οἱ δὲ τῶν Βοιωτῶν βοηθήσαντες αὐτοῖς στρατιῶται ἐκ τοῦ Μεταχρόνου, ἔφυγον εὐθὺς

1 Λακεδαιμονίων scripsi: λακεδαιμονίαν Ba 2 Τυρταῖος] cf. fr. 8. II 12 Bergk 3 ἀνδρεία εἶναι Ba et Arist. codd. K^b N^b O^b: ἀνδρεία τις εἶναι Arist. vulg. 4 ἔφη] c. 9 p. 1115b1 8 φησὶν Σωκράτης B: Σωκράτης, φησὶν a 9 ἐν Λάχητι] p. 196 D 10. 11 ἐν πρωταγόρᾳ B: ἐν τῷ πρωταγόρᾳ a] p. 350 C 13 συνάγων a: om. B πάνυ τι a: πάνυ τοι B 14. 15 εἶναι, καὶ τοὺς θαρραλέους a: om. B 17 κενὰ B et Arist. vulg.: κατὰ a et Arist. codd. K^b M^b rhesis usque ad καὶ ὁρμήν (p. 1116b30) a 18 κίνδυνος B: κινδυνεύει a 20 ὅτι δὲ μὴ δι' a: ὅτι μὴ δὲ B 23 τὴν περὶ a: περὶ B 24 κορωνεία a: κορώνη B βοιωτίας a: βοιωτίας B ante πεδινὸς add. ἐστὶ a: om. B 26 Μεταχρόνιον Marx: μετὰ τοίχου Ba κατέλαβε B: κατέλαβον a 28 Ὀνόμαρχος Marx: ὁ μόναρχος Ba 29 ὀνόμαρχον a: μόναρχον B: εἴη B: ἔξειη a 31 Μεταχρόνιον Marx: μετατοίχου B: μετὰ τοίχου a

ν ἀρχῇ τῆς μάχης, αἰσθόμενοι ἕνα τεθνάναι τῶν βοιωταρχῶν Χά
ἱστοροῦσι περὶ τῆς μάχης ταύτης Κηφισόδωρος ἐν τῇ ιβ' ⟨τῶν⟩ Π
ἱερῶ πολέμου καὶ Ἀναξιμένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Περὶ Φίλιππ
Ἔφορος ἐν τῇ τριακοστῇ. καὶ οἱ διὰ θυμόν. οἱ θυμοειδεῖς ὡς Ἡ
καὶ πάντα τὰ ἐσπέρια ἔθνη. ἐτητικώτατον γὰρ ὁ θυμός, ἀ
ὁρμὰς ἔχουσι τοῖς κινδύνοις ⟨ὁ θυμὸς⟩ αἴτιος μάλιστα· τοιαῦτα δὲ
θηρία. ἐτητικώτατον· κινητικώτατον, ὁρμητικώτατον. καὶ ἔζεσεν
τοῦτο εἶπεν, ἐπεὶ δοκεῖ ζέσις τις τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος ὁ
τὸ δὲ "οἱ δριμὺ μένος προΰτυψε φίλον πατέρα εἰσορόωντι" ἐκ τῶν Ὁ
ἐστὶ τῆς Ὀδυσσείας, μένος τὸν θυμὸν λέγοντος αὐτοῦ. λέγει δ'
ἀνεπνευσεν εὐθαρσής τε καὶ θυμοῦ μεστὸς ὁρῶν τὸν πατέρα.

p. 1116b30 Οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι διὰ τὸ καλὸν πράττουσιν.

Εἶπων ὅτι καὶ αἱ ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς, πῶς, ἐξηγήσατο· οὐ
διὰ θυμὸν ποιοῦντες ὡς τὰ θηρία καὶ οἱ διὰ θυμόν τι ποιοῦντες ἀνθ
ἀλλ' ὅτι συνεργεῖ αὐτοῖς ὁ θυμός, ἐνθουσιαστικωτέρους αὐτοὺς
πρὸς τὰς πράξεις τοῦ καλοῦ χάριν γινομένας ὑπ' αὐτῶν. τὰ θη
φησί, οὐ διὰ τὸ καλὸν χρῆται τῷ θυμῷ ἀλλὰ διὰ λύπην. ἔτι
ἀλγηδόνα καὶ φόβον. εἶπε δὲ περὶ τῶν θηρίων τὸ ὥσπερ καὶ τὰ
ἐπὶ τοὺς τρώσαντας φερόμενα, ὅτι φέρονται μὲν οἱ θυμοειδ
τὸν θυμὸν ἐπὶ τοὺς κινδύνους ὡς καὶ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς τρώσαντ
μὴν καὶ τὰ θηρία διὰ θυμὸν ἁπλῶς εἶπε νῦν, διὰ γὰρ λύπην αὐτ
ἐπέναι τισί, καὶ ὅτι γε μὴ ἀνδρεία τὰ θηρία ἐδήλωσε διὰ τοῦ ὁρμ
πρὸς τὸν κίνδυνον, οὐδὲν τῶν ἀπαντησομένων δεινῶν προορῶντα, ἐπ
γε καὶ οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι ἂν εἶεν· "Ὁμηρος "ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ'
ὃν ἐξιόστατο παῖδας" καὶ τὰ ἑξῆς. τοῦτο δὲ εἰς δήλωσιν π
τοῦ μὴ πᾶσαν ὑπομονὴν δεινῶν κατ' ἀνδρείαν γίνεσθαι. ὡσαύτ
οἱ μοιχοὶ οὐ τοῦ καλοῦ χάριν ὑπομένουσι τὰ δεινὰ ἀλλὰ τῆς σ
ἐπιθυμίας.

p. 1117a4 Φυσικωτάτη δὲ ἔοικεν ἡ διὰ τὸν θυμὸν εἶναι.

Φυσικωτάτην εἶναί φησι τὴν διὰ θυμὸν ἀνδρείαν, ἐπεὶ φυσικὸν
ὁ θυμός. διὸ καὶ προσλαβοῦσα ἡ τοιαύτη ἀνδρεία προαίρεσιν

2 τῶν a: om. B 4 Ἔφορος] Fragm. Hist. G
6 ὁ θυμὸς a: o
9 τὸ δὲ B: τῷ δὲ a 10 τῆς
11 εὐθαρσὴς B: εὐθαρῶς a 12 rhesi
13. 14 ὡς τὰ B: ὥσπερ τὰ a
24 Ὅμηρος] Il. Λ 558 25 ὧν a: om. B

οὗ ἕνεκα ἡ ἀληθῶς ἀνδρεία γίνεται. ἐν μεσότητι γὰρ τῶν παθῶν αἱ 46ʳ
ἠθικαὶ ἀρεταί, γίνεται δὲ ἐν μεσότητι ὁ θυμὸς ταῦτα προσλαβών. ἔτι ἡ
ἀνδρεία περὶ τὸν θυμόν· ὑπηρετεῖται γὰρ ὁ θυμός, ὡς ἔφην, τῷ ἀνδρείῳ.
οἱ δὲ διὰ ταῦτα μάχιμοι μέν, οἱ δι' ἡδονήν, φησί, καὶ λύπην. |

5 p. 1117ᵃ9 Παραπλήσιον δ' ἔχουσί τι. 47ʳ

Τὸ ὁμόσε δηλονότι τοῖς κινδύνοις χωρεῖν, ᾧ τὸ εἶναι ἀνδρεῖοι φαντάζονται καὶ οὗτοι. ἀλλ' οἱ μὲν ἀνδρεῖοι διὰ τὰ προειρημένα θαρραλέοι, διὰ τὸ καλὸν δηλονότι καὶ τὴν τοῦ αἰσχροῦ φυγήν. ἀνδρείου δ' ἦν τὰ φοβερὰ ἀνθρώπῳ ὄντα καὶ μὴ φαινόμενα ὑπομένειν, τὰ καὶ ὄντα
10 καὶ φαινόμενα φοβερά, μὴ ὡς οἱ εὐέλπιδες· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ φαινόμενα μὲν 15
φοβερὰ ὑπομένουσιν, ὄντα δὲ φεύγουσιν. ἀνδρειότερον δέ φησι τὸν ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φοβεροῖς ἀπαθῆ μένοντα καὶ ἀπτόητον, οὐ τὸν ἐν παρασκευῇ, ᾧ καὶ λόγος τι συνεργήσει καὶ ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπεσκημμένον πάσαι μὴ ἀποβαίνων ὅλη ἐπιφερεῖν τοῖς ὅπλοις. ταῦτα δὲ ἐν τοῖς κατ'
15 ἀνθρώπους φησὶ φόβοις, οὐκ ἐν τοῖς ὑπὲρ ἀνθρώπων. τοιοῦτοι δηλονότι ἐπικλύσεσι θαλάττης καὶ τοῖς ὁμοίοις. ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. πέμπτου καὶ τελευταίου μνημονεύει τρόπου, καθ' ὃν δοκοῦσιν 20
εἶναί τινες ἀνδρεῖοι οὐκ ὄντες, τοῦ δι' ἄγνοιαν. καὶ γὰρ οἱ ἀγνοοῦντες καὶ
20 ἄπειροι τῶν ἐπιφερομένων δεινῶν καὶ διὰ τοῦτο θαρροῦντες πρὸς αὐτὰ ἀνδρεῖοι δοκοῦσιν εἶναι, ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐρρύη 'γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος'. εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι παραπλήσιον ἔχοντες τοῖς εὐέλπισιν· οἴονται γοῦν καὶ αὐτοὶ μηδὲν πείσεσθαι· πλὴν ἐκεῖνοι μὲν τῷ διὰ πείρας γεγονέναι καὶ κεκρατηκέναι πολλάκις ἔχουσι τὸ εὐέλπιδες εἶναι (διὸ καὶ παραμένουσι 25
χρόνον τινά), οἱ δὲ ἀγνοοῦντες καὶ ἠπατημένοι οὐδὲν ἀξίωμα ἔχουσιν· οὐ
25 γὰρ εἰδότες ὑπερορῶσι. διὸ γνόντες ταληθὲς ἢ μόνον ὑποπτεύσαντες φεύγουσιν εὐθύς.

p. 1117ᵃ26 Ὅπερ οἱ Ἀργεῖοι ἔπαθον περιπεσόντες τοῖς Λάκωσιν ὡς Σικυωνίοις. 41

Ξενοφῶν γὰρ ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν Ἑλληνικῶν λέγει ἡττωμένων Σικυω-
30 νίων ὑπὸ Ἀργείων Πασίμαχον τὸν ὑφαρμοστὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἔχοντα ὀλίγους ⟨ἱππέας⟩ μεθ' ἑαυτοῦ ἀφελόμενον τὰς ἀσπίδας τῶν Σικυωνίων καὶ

---

1 τῷ ἀνδρείῳ B: τῇ ἀνδρείᾳ a 2 ταῦτα B: ταύτην a 5 rhesis usque ad ὑποπτεύσαντες φεύγουσιν p. 1117ᵃ29 . . . . . B: . . . . . φαντάζουσι a 9 μὴ Ba et Arist. cod. Kb: om. Arist. vulg. 15 post δηλαδὴ add. καὶ χάσμασι καὶ a: om. B 17 μνημονεύει scripsi: μνημονεύσει Ba 19 ἄπειροι B: οἱ ἄπειροι a 20 γλυκὺς κτλ.] cf. Diogen. III 94 ibique interpp. 21 δὲ B: om. a 25 γνόντες B: ἀγνοοῦντες a 26 εὐθύς a: om. B 27 ὅπερ—σικυωνίοις (28) a: ὡς ἀργεῖοι περιπεσόντες λακεδαιμονίοις ὑπὸ σικυωνίων B rhesis usque ad ἐκείνων αἴρει (p. 1117ᵇ15) a 29 ἐν τῇ ἕκτῃ] in nostris exemplaribus IV, 4,10 30 ὑφαρμοστὴν] ἱππαρμοστὴν Xenophon 31 ἱππέας a: om. B

ὁπλίσαντα τοὺς ἑαυτοῦ καὶ τοὺς ἵππους πρὸς δένδροις τισὶ δή
ἐπελθεῖν τοῖς Ἀργείοις. τοὺς δὲ μέχρι μὲν ὀλίγου διὰ τὰ ἐπὶ τῶν
ἐπίσημα Σκυωνίους οἴεσθαι τοὺς Λάκωνας καὶ καταφρονεῖν αὐτ
νοιαν, ὕστερον μέντοι τῇ πείρᾳ μαθεῖν αὐτοὺς οἵτινες ἦσαν καὶ
διὸ καὶ ἐπίλυπον ἡ ἀνδρεία καὶ δικαίως ἐπαινεῖται.
ἐπαινεῖσθαί φησι τὴν ἀνδρείαν καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν προκε
ἐνταῦθα διὰ τὸ πλεῖω τὰ λυπηρὰ τῶν ἡδέων ἔχειν. τὸ μ
τελος οὐ χαριν παντα πρασσει και υπομενων ποιει, οπερ εστιν
ἀνδρεῖον. λυπηρὰ δὲ καὶ ἐπίπονα τὰ κύκλῳ. ἃ ἐστιν αἱ πρά
τὰ παθήματα, δι' ὧν τοῦ τέλους τυγχάνει. τραύματα γὰρ καὶ
ᾧ ἐπισκοτεῖται καὶ επικαλύπτεται το εν (τῇ) ανδρεία ἡδύ.
εἶναι τοῖς πολλοῖς γνώριμον, ὃ καὶ σημεῖον ἐναργέστατον τοῦ τὸ
αὐτῷ ἡδὺ εἶναι. διὰ γαρ την εφεσιν εκεινου και τουτων ανεχετ
γὰρ ἡ τούτων ὑπομονὴ ἡδὺ αὐτῷ, ἀλλ ὅτι αἰσχρὸν τὸ μὴ ὑπ
ὑφίστανται αὐτά. μνημονεύσας δὲ καὶ τῶν πυκτῶν, οἷς τὸ μὲν στεφα
καὶ τιμᾶσθαι τέλος καὶ ἡδύ, τὰ δὲ δι' ὧν γίνονται ταῦτα ἀηδῆ
σπασμα (πληγαὶ γὰρ καὶ τραύματα) τῷ πλείω ταῦτα καὶ μείζω
της απο των στεφανων ηδονης. μικρὸν γὰρ ὡς πρὸς τὴν ἡδ
αὐτῶν ἡδονὴν παραβαλλομένη φαίνεται, ὡς μηδὲν ἔχειν αὐτοὺς
ἡδύ. εἰπὼν δὲ ἄκοντι τῷ ἀνδρείῳ ἔοικέναι τὰ τε τραύματα καὶ τὸν
ὑπομένειν μεν ταυτα η οιοτι καλον η διοτι αισχρον το μη, φησι
φαίνεται αὐτὸν ἐν τῷ θανάτῳ ὑπερήδεσθαι. ὅτω μᾶλλον δίδωμι
τὸν περιφανέστερος ἐν ἀρετῇ. ὡς γὰρ πολλῶν τε καὶ μεγάλων
αὐτὸς τε ἀποστερούμενος καὶ ἀποστερῶν τοὺς οἰκείους καὶ τὴν
τῆς ἐκ τοῦ τοιούτου προστασίας. εἰκότως ἐπὶ τῷ θανάτῳ λυπη
διὸ καὶ τὸν μηδενὸς χάριν καλοῦ γινόμενον θανατον φυλασσοιτο
τὸν ἐν θαλάσσῃ ἐμπρησμῷ σεισμῷ ἢ τινὶ ἄλλῃ τοιαυτῇ περιστασ

p. 1117b15 Οὐ δὴ δὲ ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως ἐ
ὑπαρχει.

Τοῦ ἐμπροσθεν ειρημενου επι τοῦ κατ' αρετην ζωντος τοῦ
λυπουμενου γε, νυν αιτιαν αποδιδωσι και φησι το (οὐ δὴ εν πασα
ἀρεταῖς τὸ ἡδέως ἐνεργεῖν ὑπαρχει.) πλην εφ' οσον τοῦ
σαπτονται. αι γαρ κατα την ανδρειαν ενεργειαι τοιαυται, στρα

2 B: δένδροις a 3 τοὺς a: τοῖς B 3. 4 οἰ ἀγνοι
11 ἐπισκοτεῖται καὶ ἐπισκοτεῖται a τῇ a: om. B
ἐκείνου B 15. 16 στεφανοῦσθαι καὶ B: στεφανεῖσθαι τε, καὶ a
καὶ a 17 εἶναι a: om. B 21 ὑπομένειν scripsi: ὑ

δέ, φησίν, οὐδὲν ἴσως κωλύει μὴ τοὺς κρατίστους ἀνδρείους εἶναι 47v
ἀλλὰ τοὺς ἥττον μὲν ἀνδρείους, μηδὲν ἄλλο ἀγαθὸν ἔχοντας. διὸ
ἀντιποιήσονται τοῦ βίου. οὗτοι γὰρ εὐώνως καὶ ἐπὶ μικροῖς λήμμασι κατα-
φρονοῦσι τοῦ ζῆν· διὸ χρησιμώτεροι τοῖς προσδεομένοις οὐ περὶ πολλοῦ
ποιούμενοι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. οἱ γὰρ ἀνδρεῖοι οὔτε ῥιψοκίνδυνοι οὔτε 20
περὶ τῶν τυχόντων, ἀλλ' εἰσὶ μεγαλοκίνδυνοί τε καὶ ἐν οἷς κινδυνεύειν καλόν,
ἐπὶ τούτοις θαρραλέοι. τὸ δὲ ἴσως πρόσκειται· εἴη γὰρ ἂν ποτε καὶ ὁ
ἀνδρεῖος τοῖς στρατιώταις κατειλεγμένος. εἴη ἂν οὖν ἡ ἀνδρεία ἕξις ἐν
μεσότητι τῇ περὶ φόβους καὶ θάρρη, ὑπομενετικοὺς παρεχομένη κινδύνων
τε καὶ θανάτου ἕνεκα τοῦ καλοῦ. ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρεταῖς. ἐγώ φημι
ἐν οὐδεμιᾷ. διὰ γὰρ τὸ τέλος ἐν πάσαις τὸ ἡδύ, ἐπεὶ τὰ πρὸς τὸ τέλος 25
ἐπίπονα πάντα, εἴ γε καὶ διὰ τὴν λύπην τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. ἄλλο δ'
ἀγαθὸν μηδὲν ἔχοντας. διὰ γὰρ ἕνδειαν ἀγαθοῦ μὴ ἔχοντες οὐ ἀντιποιή-
σονται, πρὸς μικρὰ κέρδη τὸν βίον, ἤτοι τὴν ζωήν, ἀλλάττονται, ὅτι οἱ
στρατιῶται ῥιψοκίνδυνοι καὶ μικροκίνδυνοι μικρῶν χάριν κερδῶν καταλλάτ-
τοντες ζωήν. οἱ δὲ ἀνδρεῖοι οὐ ὁρῶσιν ῥιψοκινδύνως οὐδὲ μικροκινδύνως
ἀλλὰ μεγαλοκινδύνως· τοῦ καλοῦ γὰρ χάριν καὶ ὑπὲρ πατρίδος ἤ τινος
τοιούτου ὑφίστανται τοὺς κινδύνους.

p. 1117b23 Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ σωφροσύνης. 30

Ὑπὸν περὶ ἀνδρείας, φάσκων δεῖν τὸν περὶ σωφροσύνης λόγον ἐν
τοῦ περὶ πρώτου τούτου λέγειν ἀποδίδωσιν αἰτίαν. λέγει γὰρ ὅτι τῷ δοκεῖν
τῶν ἀλόγων μερῶν εἶναι αὐτὰς ἀρετάς. τοῦτο δὲ λέγει ἂν οὐχ ὡς 35
μόνων τούτων τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς οὐσῶν ἀρετῶν (πᾶσαι γὰρ αἱ ἠθικαὶ
ἀρεταὶ τοιαῦται), ἀλλ' ὡς τούτων μόνων δοκουσῶν τοῖς πρὸ αὐτοῦ. Πλάτων
γὰρ τὴν μὲν τοῦ θυμικοῦ φησιν εἶναι, τὴν δὲ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ. ὅτι γὰρ
πρὸς τοῦτον εἶπε, δηλοῖ καὶ διὰ τοῦ προσεῖναι τὸ τῶν ἀλόγων μερῶν.
δοκεῖ γὰρ Πλάτων τὰς δυνάμεις ταύτας τῆς ψυχῆς καὶ τοῖς τόποις χωρίζειν.
λέγει δ' ἂν περὶ τούτων ὅτι κυριώτεραι καὶ μεγάλην ἔχουσαι πρὸς τὸν
βίον ροπήν, ἡ μὲν γὰρ εὐτολμον καὶ θαρραλέον πρὸς τὰ δεινὰ τὸ ἦθος
τοῦ ἔχοντος παρεχομένη καὶ λύπαις καὶ φόβοις ἀδούλωτον, ἡ δὲ κόσμιόν
τε καὶ ἀήττητον ὑφ' ἡδονῶν. τὰ γὰρ πάθη ταῦτα, θυμός τε καὶ ἐπιθυμία
παιδαγωγηθέντα μὲν εὐσταθείας τῆς κατὰ τὸν βίον αἴτια, ἀπαιδαγώγητα
δὲ μείναντα διαταράττει καὶ θηριώδη ποιεῖ. διὸ καὶ εἰκότως τιμιώτατα

2 μηδὲν B: οὐδὲν δὲ a 4 πολλοῦ B: πολλῶν a 7 ἂν B: om. a 9. 10 κιν-
δύνων τε, καὶ θανάτων a: κινδύνους τε καὶ θανάτους B 10 post φημι add. ὡς a:
om. B 15 κερδῶν B: μισθῶν a 15. 16 καταλλάττοντες ζωήν B: τὴν ζωὴν
καταλλάττοντες a 16 ὁρῶσιν οὐ a 19 ταῦτα B et Arist. cod. Mb: ταύτην a et
Arist. vulg. rhesis usque ad ἀκολασία φαίνεται (p. 1117b27) a 20 σωφροσύνης
B: τῆς σωφροσύνης a 21 αἰτίαν ἀποδίδωσι a τῷ a: τὸ B 24 μόνων B:
μόνον a 25 τοῦν a: οὖν B 26 πρὸς τοῦτον Diels: πρὸ τούτου Ba 28 πρώτου
add. post τούτων a: om. B ἔχουσαι B: ἔχουσι a 30 τοῦ ἔχοντος B: τῷ ἔχοντι a
31 ὑφ' B: ἀφ' a 33 διαταράττει καὶ B: διαταράττει τε καὶ a

μὲν καὶ αἱρετώταται αἱ περὶ ταῦτα ἀρεταί, ἀτιμόταται δὲ καὶ φευκτ
αἱ κακίαι.

p. 1117b27 Περὶ ποίας οὖν τῶν ἡδονῶν. |

Ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας εἰπὼν αὐτὴν περὶ θάρρη καὶ φόβους
ἔδειξε περὶ ποῖα ταῦτα, οὕτω καὶ νῦν περὶ ἡδονὰς εἰπὼν τὴν σωφ
καὶ λύπας εἶναι δείκνυσι περὶ ποίας ταύτας. ἔοικε δὲ περὶ ἀνδρε
σωφροσύνης πρῶτον διδάσκειν, ὅτι καὶ αὐταὶ πρὸς τὸν βίον μεγάλην
ροπήν, ἡ μὲν τὸ εὐτολμον τῷ ἧθει πορίζουσα, ἡ δὲ τῶν ἡδο
ἀήττητον. διηρήσθωσαν δὲ αἱ ψυχικαί. ψυχικαὶ ἡδοναί εἰσιν
τοῦ σώματος, μηδὲν πάσχοντος (τούτου) ἢ διατιθεμένου (πως) ἐπιτ
οἷον φιλοτιμία καὶ τὰ ὅμοια. ἀλλὰ μᾶλλον τῆς διανοίας. τοῦτο
ἀντὶ τοῦ τῆς ψυχῆς. ἡ παθη κοινότερον καὶ τὰ νοήματα εἶπεν. ὡ
μενος καὶ τοῦ Περὶ ἑρμηνείας "ἔστι μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν
ψυχῇ παθημάτων σύμβολα." διαθέσεις γὰρ αἱ τῆς διανοίας ἐν
ἀλλ' οὐ κυρίως πάθη. ὅτι διὰ τούτων ἀνάμνησις γίνεται
τῶν ἐπιθυμιῶν. ἀνάμνησις μὲν τοῖς ἀκολάστοις τῶν ἐπιθυμητῶ
οὐ προηγουμένως, κατὰ συμβεβηκὸς δέ. προηγουμένως γὰρ σπου
ὑπ αὐτῶν ἄλλα. ἀνάμνησις δὲ αὐτῶν τούτοις γίνεται διὰ τούτων
δισίων μὲν διὰ τῶν ὁσμῶν, καὶ βρωμάτων δὲ διὰ τῶν αὐτῶν, ἤ
βρωμάτων πάλιν ἀνάμνησις τῶν ἀφροδισίων· εἰς τοῦτο γὰρ ἡ τροφ
οἱ τοιοῦτοι δὲ οὐ διὰ τὰς τῶν ὀσφρήσεων ἡδονὰς εσπουδακασι
ὀσφραντά, ἀλλ' ὅτι ὑπομιμνήσκει αὐτοὺς ταῦτα ἀφροδισίων καὶ βρω
περὶ ἃ ἐστιν αὐτοῖς προηγουμένως σπουδή. κατὰ συμβεβηκὸς
ὀσφραντοῖς αὐτοῖς χαίρουσι· συμβέβηκε γὰρ τούτοις καὶ εὐώδεσι
τὰ μὲν οὖν μύρα ὑπομιμνήσκει αὐτοὺς τῶν ἀφροδισίων, ἡ δὲ ἀ
ὀσμὴ τῶν σπουδαζομένων βρωμάτων. ὅτι δὲ κατὰ συμ
γίνεταί τισιν ἡδονὴ δι' ὀσφρήσεως δείκνυσι διὰ τοῦ καὶ τοὺς πο
χαίρειν ταῖς ἀπὸ τῶν βρωμάτων ὀσμαῖς. οὐ γὰρ καὶ κορεσθέντες χ
ταύταις. εἰπὼν δὲ ταῦτα ἐπιφέρει, ὅτι καὶ τὸ τούτοις χαίρει
λάστου. ἀναμιμνήσκουσι γὰρ αὐτοὺς αὐται τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια λ
καὶ (τῆς περὶ τὰ βρώματα) λιχνείας.

1 αἱρετώτατα B: αἱρετώτερα a 3 rhesis usque ad βορὰν ἕξει (p. 1118a2
1 ἐπὶ τῆς B: περὶ a 6 καὶ ante σωφροσύνης B: om. a 10 τούτου
ω B ἐπιγινόμεναι B: γινόμεναι a 12 εἶπεν ὡς B: εἶπεν εἶναι ὥσπε
13 Περὶ ἑρμηνείας] c. 1 p. 16a3 14 παθημάτων B et Arist.: τῶν παθημά
15 γίνεται αὐτοῖς Arist.: γίνεται αὐτοῖς οἷς B: αὐτοῖς γίνεται a 16 post
add. διὰ τῶν εὐωδῶν a: om. B 19 καὶ βρωμάτων B: βρωμάτων a
τὲ καὶ a 23 ἡ σπουδή a: σπουδὴ B 24 αὐτοῖς ὡς ὀσφραντοῖς a
n. a 27 γίνεταί τισιν ἡδονή B: γίνονται τισὶν ἡδοναί a 29 καὶ B:
Arist. 1 om. O τοιούτοις Arist. 31 τῆς περὶ τὰ
om. B

p. 1118a23 Περὶ τὰς τοιαύτας δὴ ἡδονὰς ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία ἐστίν.

Πάνυ ἐναργῶς διέβαλε τούτοις τὰς τῶν ἀκολάστων ἡδονὰς ὡς ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις· κοιναὶ γὰρ αὐτοῖς αἱ σπουδαὶ πρὸς τὰ θηρία καὶ ἀνδράποδα· χαίρουσι γὰρ καὶ οὗτοι οἷς κἀκεῖνα. ἢ οὐχ οἵ γε ἀκόλαστοι. οἱ ἀκόλαστοι οὐχὶ τῇ κρίσει τῶν χυμῶν χαίρουσιν ἀλλὰ τῇ ἀπολαύσει. ⟨τῇ γεύσει μὲν οὖν κρίνουσι τὸ γλυκύ τε καὶ μή, ὃ γίνεται τῇ γλώσσῃ. ἡ γεῦσις δὲ οὐ ἁφῆς γίνεται. τὸ γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ γλυκέος ἐμφορεῖσθαι τῇ συνεχείᾳ τῆς ἁφῆς χαίροντός ἐστι, οὐ τῇ γεύσει καὶ τῇ κρίσει. τοῦτο δὲ τῷ ἐπὶ πολὺ ἅπτεσθαι καὶ ἐμφορεῖσθαι τοῦ ἡδέος γίνεται, καὶ ὅτι δι' ἁφῆς ἡ διὰ τῶν βρωμάτων ἡδονὴ γίνεται, ὁ τὸν φάρυγγα εὐξάμενος εἰς γεράνου μῆκος ἐκταθῆναι πιστοῦται τοῦτο ὡς ἂν ἐπὶ πλεῖστον ἡδοιτο τῇ ἁφῇ. κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων, ἡ αἴσθησις δηλονότι, ἥ καὶ πρώτη τοῖς ζῴοις, ὡς ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς δείκνυται. καὶ διὰ τοῦτο καὶ θηριῶδες ἡ ἀκολασία, ὡς περὶ ταύτας ὑπάρχουσα τὰς ἡδονάς, αἳ περὶ ἁφὴν καὶ γεῦσιν συνίστανται, τὰς κοινοτέρας ἡμῖν καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις. αἱ γὰρ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι οὐχ ἧς ζῴοις ἡμῖν ἀλλ' ἧς ἀνθρώποις περιγίνονται, ὧν καὶ τὸ ἐκούσιον. οὐ μικρὸν τῶν λοιπῶν κοινωνοῦ ζῴων. ἀλλὰ περί τινα μέρη, οἷον περὶ λαιμὸν μὲν ἡ τῶν βρωμάτων, ἐν οἷς ἡ λιχνεία, ⟨περὶ δὲ τὰ αἰδοῖα τὰ ἀφροδίσια, ἐν οἷς ἡ λαγνεία). αὐτὸς μέντοι τῇ | ἀποσιωπήσει εὐφυῶς παρέστησε τὸ αἰδοῖον. 48v

p. 1118b8 Τῶν δ' ἐπιθυμιῶν.

Ἐπίκουρος καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ οὕτως διαιροῦσι· 'τῶν ἐπιθυμιῶν [τῶν ἡδονῶν] αἱ μέν τινες ἀναγκαῖαι, ⟨αἱ δὲ φυσικαὶ μὲν οὐκ ἀναγκαῖαι δέ,⟩ αἱ δὲ οὔτε ἀναγκαῖαι οὔτε φυσικαὶ ἀλλὰ κατὰ κοινὴν γινόμεναι δόξαν. ἡ μὲν οὖν τῆς τροφῆς ἐπιθυμία καὶ τῆς ἐσθῆτος ἀναγκαία, ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων φυσικὴ μὲν οὐκ ἀναγκαία δέ, ἡ δὲ τῶν τοιῶνδε σιτίων ἢ τοιᾶσδε ἐσθῆτος ἢ τοιῶνδε ἀφροδισίων οὔτε φυσικὴ οὔτε ἀναγκαία.' Ἀριστοτέλης δὲ ⟨πρὸ τούτων⟩ ἄριστά τε καὶ φανερῶς φαίνεται χρώμενος, τὰς μὲν τῶν ἐπιθυμιῶν

---

1 rhesis usque ad τινα μέρη (p. 1118b8) a 3 διέβαλε B: διέβαλλε a 4. 5 θηρία καὶ B: θηρία τε καὶ a 5 post κἀκεῖνα iterat χαίρουσιν a: om. B 6 χυμῶν B: χυλῶν a 7 τῇ γεύσει—τῇ γλώσσῃ (8) tum ἀλλ' οἱ ἀκόλαστοι οὐ τῇ κρίσει—ἀπολαύσει iterat a: om. B 8 τὸ B: τῷ a τῷ a: τὸ B 13 post πλεῖστον add. αἰσθανόμενος a: om. B 14 Περὶ ψυχῆς] A 2 p. 413b2 16 αἳ B: ἃ a 18 ὧν καὶ a: ὧν B 19 ζῴων B: ζῴοις a 20 περὶ δὲ—λαγνεία a: om. B 22 rhesis usque ad λέαν ἀνδραποδώδεις (p. 1118b21) a 23 Ἐπίκουρος] frg. 456 Usener 23. 24 τῶν ἡδονῶν Ba: delevit Us. p. 295 αἱ δὲ—ἀναγκαῖαι δέ a: om. B 25 κενὴν B: καινὴν a γινόμεναι Usener: γινομένους B: γενόμεναι a 28. 29 πρὸ τούτων a: lacuna B 29 φανερῶς B: φανερὰ a

κοινὰς εἶναι φάσκων, τὰς δὲ ἰδίας, κοινὰς μὲν τὰς φυσικὰς λέγων
καὶ ἐπιθέτους τὰς ἐκ μοχθηρῶν ἠθῶν καὶ ὀόξης κενῆς
τάσσων τὰς φυσικὰς ὑπὸ τὰς κοινὰς καὶ τὰς ἀναγκαίας, ⟨ὡς εἰ
ρυσικῶν τὰς μὲν ἀναγκαίας⟩, τὰς δὲ φυσικὰς μὲν οὐκ ἀναγκαίας
δὲ τὰς κοινὰς φυσικὰς λέγει καὶ τὰς ἀναγκαίας ὑποτάσσει ταῖς φ
δι' ὧν ἐπήνεγκεν ἐδήλωσε λέγων οἷον ἡ μὲν τῆς τροφῆς φ

p. 1118b21 Περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν.

Ἡ πολλὴ φησι διαμαρτία περὶ τὰς ἐπιθυμίας τε καὶ ἡδονὰς
ον γὰρ οἰκείως πρός τινα ἐγόντων καὶ ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὸ
ονῆς ἀπ ἐκείνων παρονομαζομένων· λέγονται γὰρ οἱ μὲν π
πῳας ἐσπουδακότες φιλορτυγες, φιλιπποι δὲ οἱ περὶ τοὺς ἵππ
ινοινοι οἱ περὶ τοὺς οἴνους) καὶ ἐφ' ἑκάστου σπουδαίου ὁμοίως.
ρχει τῶν παρονομαζομένων τούτοις περὶ ἃ ἀμέτρως σπουδάζουσ
κάστων ἢ τῷ χαίρειν οἷς μὴ δεῖ· οἱ γὰρ τῇ τῶν μειρακίων γ
ιωτία καὶ διὰ τοῦτο φιλόπαιδες καλούμενοι τῷ τὴν ἀρχὴν χα
μὴ δεῖ ἁμαρτάνουσιν. ἐν τούτοις εἰσιν οἱ ἀρρητοποιοί. μᾶλλον δ
ἢ ὡς οἱ πολλοὶ καὶ κατὰ τοῦτο ἁμαρτάνουσιν οἱ φιλοινοι.
μὴ ὡς δεῖ ἡ διαμαρτία, εἴ τις τὰ ⟨αὐτοῦ⟩ τέκνα φιλῶν μὴ
χρεῖ μανθάνειν φόβῳ τοῦ λυπῆσαι αὐτά. καὶ κατὰ τὸ μὴ
ν αὐτοῦ οὕτω ἁμαρτάνειν ἂν. εἰπὼν δὲ περὶ τ

ἁμαρτανόντων, τοὺς ἀκολάστους φησὶ περὶ τὰς ἡδονὰς κατὰ πάντα ὑπερ- 48v
βάλλειν τε καὶ ἁμαρτάνειν. χαίρουσί τε γάρ τισιν οἷς οὐδ' ὅλως χαίρει
τις ἂν κατὰ φύσιν ἔχων καὶ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ οὕτως ὡς οὐ δεῖ.
μισητὰ γὰρ διὰ τὴν ἀμετρίαν καὶ διὰ τὸ μὴ ὅτε καὶ ὡς δεῖ χρῆσθαι
αὐτοῖς καὶ ὅλως διὰ τὸ εἶναι φαῦλά τε καὶ αἰσχρά.

p. 1118ᵇ28 Περὶ δὲ τὰς λύπας οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας τῷ
ὑπομένειν ἡ ἀρετὴ σώζεται.

Οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας ὁ ἀνδρεῖος ἦν ἐν τῷ τὰ λυπηρὰ καὶ 32
φοβερὰ καὶ ἐπίπονα ὑπομένειν τὰ ἐξωθεν προσπίπτοντα καὶ διὰ τοῦτο
περὶ φόβους ἦν ἥ τε δειλία καὶ ἡ ἀνδρεία, οὐχ οὕτω καὶ ὁ ἀκόλαστος. ὁ
γὰρ ἀκόλαστος ἔστι μὲν καὶ αὐτὸς περὶ λύπας, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ σώφρων,
ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἐκείνοις οὗτοι. οὐ γὰρ σώφρων λέγεται κατὰ τὸ ὑπο- 49r
μένειν τὰ λυπηρά, ὥσπερ ὁ ἀνδρεῖος ἐλέγετο ἐν τῇ τῶν φοβερῶν καὶ
λυπηρῶν ὑπομονῇ, οὐδὲ ὁ ἀκόλαστος τῷ μὴ ὑπομένειν ὡς καὶ ὁ δειλός
(τῷ γὰρ μὴ ὑπομένειν τὰ προσπίπτοντα φοβερὰ ὁ δειλὸς [illegible] ἀκόλαστος
λέγεται κατὰ τοῦτο εἶναι περὶ τὰ λυπηρά, καθ' ὅσον λυπεῖται ἐπὶ τῷ μὴ
γίνεσθαί τι αὐτῷ, διότι γὰρ οὐ τυγχάνει τῶν ἡδέων. καὶ ἔστιν αὐτῶν ἡ
ἡδονὴ τῆς λύπης ποιητική. οὐ γὰρ τῷ παθεῖν τι ἐκλίνει καὶ οὐχ ὑπο-
μένει ὡς ὁ δειλός, ἀλλ' ἐπὶ τῷ μὴ πάσχειν· ἄχθεται γάρ· ὁμοίως καὶ ὁ
σώφρων οὐ τῷ φέρειν τὰ [illegible] ὡς ὁ ἀνδρεῖος. οὗτος γὰρ ἐπὶ τῇ πα-
ρουσίᾳ τῶν λυπηρῶν οὐ λυπεῖται, ὁ δὲ σώφρων τῷ μὴ λυπεῖσθαι [illegible]
τῇ ἀπουσίᾳ τῶν ἡδέων σώφρων. [illegible] ὁ μὲν δειλὸς ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ
τινῶν λυπούμενος, ἀνδρεῖος δὲ ὁ μὴ λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν αὐτῶν τούτων
παρουσίᾳ, ἀκόλαστος δὲ ὁ ἐπὶ ἀπουσίᾳ τινῶν λυπούμενος, σώφρων δὲ ὁ 10
[illegible] ἐπὶ τῇ τούτων ἀπουσίᾳ μὴ λυπούμενος.

p. 1119ᵃ2 Ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἱρεῖσθαι.

Τῶν ἄλλων φησὶ ⟨τῶν⟩ περὶ ταῦτα. καὶ γὰρ οἰκείων καὶ τοῦ καλοῦ
καὶ νόμων προτιμῶσι τὰς οἰκείας ἡδονάς. εἶπε δὲ τὸν ἀκόλαστον ὅτι καὶ
ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν λυπεῖται. ὅτι καὶ ὁ ἀκόλαστος περὶ λύπ[illegible]
ἐστὶ τῷ λυπεῖσθαι αὐτός. ἐπὶ τίσιν οὖν λυπεῖται; ἐπ' ἀμφοτέροις [illegible]
καὶ ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῶν σπουδαζομένων ἡδονῶν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ [illegible]
θυμεῖν. διὸ καὶ ἀτόπῳ φησὶν ἐοικέναι τὸ πάθος αὐτοῦ τὸ δι' ἡδονὴν
λυπεῖσθαι. ἐν γὰρ τῷ ἐπιθυμεῖν τοῦ ἡδέος λυποῦνται. ⟨διὰ δὲ τούτων ἅμα

2 χαίροι B: χαίρειν a 6 rhesis usque ad τῆς ἐπιθυμίας (p. 1119ᵃ2) a 8 ἦν ὁ ἀνδρεῖος a 10 ἀνδρεία καὶ ἡ δειλία a 13 φοβερῶν τε καὶ a 14 ὡς B: ὥσπερ a 16 τῷ B: τὸ a 19 ὡς B: ὥσπερ a 21 post παρουσίᾳ iterat μὴ λυπούμενος B: om. a 26 rhesis usque ad ἡδέος λόγος (p. 1118ᵇ20) a 27 τῶν περὶ a: περὶ B 29 ὁ ἀκόλαστος B: ἀκόλαστος a περὶ λύπας B: καὶ περὶ λύπας a 33 ἡδέος B: ἡδέως a διὰ δὲ—λυποῦνται (p. 174.2) a: om. L

δοκεῖ τὸν βίον αὐτῶν λυπηρότατον, καίτοι δοκοῦντα περὶ ἡδονὰ
καὶ ἐν ἡδοναῖς. εἰ γὰρ ἐν τῷ ἐπιθυμεῖν λυποῦνται, οὐδέποτε
ὅτε οὐκ ἐπιθυμοῦσιν οἱ ἀκόλαστοι, ἀεὶ ἂν εἶεν ἐν λύπαις. ὥστε
ἄπληστον περὶ ἡδονὰς σπουδὴν ἐν τῷ ἐναντίῳ τῆς ἡδονῆς πλεῖστ
λοῦσιν ὄντες. εἰπὼν δὲ περὶ τῶν ἀκολάστων, οἳ καθ' ὑπερβολὴν
νουσι τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν, ἐν οἷς μεσότης ἡ σωφροσύνη, ἐλλ
περὶ τὰς ἡδονὰς εἶναί φησι καὶ ἧττον ἢ δεῖ ἔχοντας μ
γίνεσθαι. οὐ γὰρ ἀνθρωπικὴ ἡ περὶ ταῦτα ἀναισθησία, ἀλ
αἴσθησιν ἔχοντος τοῦτο, οἷον ἡ περὶ τὰς τροφὰς ἀναισθησία.
τοῦτο ἐν τῷ δευτέρῳ. καὶ ἧττον ἢ δεῖ χαίροντας. μᾶλλον
δεῖ χαίρουσιν αὐταῖς οἱ ἄνθρωποι, ἢ ἧττον κατάφορόί γέ εἰσιν ἐν
μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων, τῶν πρὸς ὑγίειαν καὶ εὐεξίαν ὁ
ἡ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν τῶν χρημάτων φησίν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων
ἀγαπᾷ, ὡς αἱρεῖσθαι ὀλιγότι τινὰς ἡδονὰς παρὰ τὰ εἰρημένα μᾶλ
ἀξίας σπουδάζει περὶ τὰς ἡδονάς.

p. 1119ª21 Ἑκουσίῳ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δει

Συγκρίνει τὴν τε δειλίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν, καὶ δείκνυσι φευκ
τὴν ἀκολασίαν, (καὶ πρῶτον μὲν μᾶλλόν φησιν εἶναι καὶ ἑκούσιον
λασίαν), ἔπειτα δὲ ὅτι οὐχ ὁμοίως φευκτόν. εἰς τὰ καθ' ἕκαστα γὰρ
πράξεις ἀποβλέποντι τῆς τε δειλίας καὶ τῆς ἀκολασίας δῆλοι. φησ
ὁμοίως φευκτὸν ἡ δειλία τῇ ἀκολασίᾳ. ἡ μὲν γὰρ ἕξις αὐτὴ ἑκ
δειλία. τὰ δὲ καθ' ἕκαστα, καθ' ἃ αἱ ἐνέργειαι αὐτῆς. τὸ προσ
τῷ δειλῷ φοβερὰ καὶ διὰ τοῦτο ἀκούσια. τοιαῦτα δέ ἐστιν ὡς
ἐμποιεῖν καὶ βιάζεσθαι ῥίπτειν τὰ ὅπλα καὶ τἆλλα ἀσχημονεῖν. δ
βία ⟨μᾶλλον⟩ καὶ οὐχ ἑκὼν ποιεῖν ἃ ποιεῖ. ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκολάστου ἀ
φησιν εἶναι. τὰ μὲν καθ' ἕκαστα καὶ αἱ πράξεις αὐταὶ ἑκούσιοι
γὰρ ἐπιθυμοῦντι καὶ ὀρεγομένῳ, οὐχ ὡς τῷ δειλῷ ἀβούλητοι αἱ
ἡ δὲ ἀκολασία αὐτὴ ἧττον ἑκούσιος τῶν κατ' αὐτὴν πράξεων. διὸ
πράξεις αὐτῇ μᾶλλον ἦσαν ἑκούσιοι. τὸ γὰρ ἐπιθυμεῖσθαι τοῦτ
ὑπάρχει τῇ ἀκολασίᾳ. οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀκόλαστοι ἐπιθυμοῦμεν εἶν
οὕτω γε οὐδὲ δειλὸς οὐδεὶς ἐπιθυμεῖ. ἢ πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα
εἶεν αὐτὴν συγχρώνων. δοκεῖς διὰ τί τὰ καθ' ἕκαστα ἑκούσια. δι
ἐπιθυμοῦντι καὶ ὀρεγομένῳ περιγίνεται, οὐδέτι φησὶ τὴν ἀκολασίαν
εἶναι. ὡς τὰ καθ' ἕκαστα. οὐ γὰρ καὶ τῆς ἀκολασίας ἐπιθυμήσει τι

1 ἡδονὰς B: ἡδονὴν a 6 ἡδέων καὶ B: ἡδέων τὲ καὶ a μεσότης
iv a 7 φησὶ post ἐλλείποντας collocat a 10 τοῦτο ἐν τῷ β B
τέρῳ τοῦτο a] c. 7 p. 1107ᵇ7 11 γε a: τε B 14 παρὰ B: π
thesis usque ad δὲ ἑκούσιον (p. 1118ª25) a 17 οὖσαν post φευκτοτ
B 18 καὶ πρῶτον — ἀκολασίαν (19) a: om. B 23 τοιαῦτα a: τ
μᾶλλον a: om. B 27 ἐπιθυμοῦντι B: ἐπιθυμοῦντα a 28 λουσ
B 30 τῇ ἀκολασίᾳ B: τῶν ἀκολάστων a 32 διατί B: ὁπότ
B

τῶν καθ' ἕκαστα. οὐδεὶς γὰρ ἀκόλαστος εἶναι ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ τῶν καθ' 49r
ἕκαστα δι' ὧν | ἀκόλαστοι γίνονται, ὥστε οὔτε τῇ δειλίᾳ ὑπάρχει τὸ 49v
λυπεῖσθαι, διὸ αἱ καθ' ἕκαστα αὐτῆς πράξεις ἀκούσιοι δοκοῦσι. διὸ οὐχ
ὁμοίως ἡ ἕξις ἀκούσιος οὔτε τῇ ἀκολασίᾳ αἴτιον τὸ ἐπιθυμεῖσθαι, δι' ἣν
ἐπιθυμούμεναι αἱ καθ' ἕκαστα πράξεις αὐτῆς εἰσιν ἑκούσιοι.

p. 1119ª25 Διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον.

Ἐπονειδιστότερον ἀκολασία δειλίας. μᾶλλον γὰρ τὸ τοιοῦτον ἐφ' ἡμῖν, 21
ἢ καὶ τὸ ἡδὺ τοῦ ἐπιπόνου αἱρετὸν ⟨καὶ⟩ μᾶλλον ἑκούσιον. διὰ τὸ αἱρετὸν
εἶναί τι τὴν ἡδονὴν φευκτὸν δὲ τὴν λύπην, ἣν τῷ ἀποστρέφεσθαι ὡς
φθαρτικὴν (φευκτὸν γάρ τι χρῆμα καὶ οὐχ αἱρετόν) φυλαττόμεθα, τὴν
ἀκολασίαν τῆς δειλίας μᾶλλον ἑκούσιόν φαμεν. ἑκούσια μὲν γὰρ ἅψῳ, 25
ἑκούσιοι γὰρ αἱ κακίαι, ὡς δέδεικται πολλάκις, φανερώτερον δὲ ἡ ἀκολασία
δι' ἃ καὶ προστίθησιν, ἡ μὲν γὰρ ἀκολασία δι' ἡδονήν ἐστιν, ἡ δὲ
δειλία διὰ λύπην, ὧν ἡ μὲν ἡδονὴ αἱρετὸν ἡ δὲ λύπη φευκτόν. μᾶλλον
δὲ ἑκούσιον ἡ λύπη τοῦ φευκτοῦ, ἐπεὶ ἡ μὲν λύπη ἐξίστησι καὶ φθείρει
τὴν τοῦ ἔχοντος φύσιν, ἡ δὲ ἡδονὴ οὐ τοιοῦτον· διὸ εἴη ἂν μετὰ βίας.
τοιοῦτος δὲ ὁ δειλός. οἷς δὲ μέμικται βία, ταῦτα οὐχ ὁμοίως ἑκούσια τοῖς
ἀμιγέσιν. ἔτι εἰ ὁ ψόγος καὶ τὰ ὀνείδη ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις, τὸ ἐπονειδιστό-
τερον μᾶλλον ἑκούσιον. ἐπονειδιστότερον δ' ἀκολασία δειλίας, ἐλεοῦνται γοῦν 30
πολλάκις οἱ δειλοὶ ἢ ὀνειδίζονται. ἔτι τὰ ἐφ' ἡμῖν μᾶλλον ἑκούσια.
περὶ ἃ δὲ ῥᾷόν ἐστιν ἐθισθῆναι, ταῦτα ἐφ' ἡμῖν μᾶλλόν ἐστι. περὶ δὲ
τὰς ἡδονὰς ἔστι μᾶλλον ἐθισθῆναι. πολλὰ γὰρ ἡδέα ἐν τῷ βίῳ καὶ
συνέχειά ἐστιν αὐτῶν καὶ οὐδέποτε ἔστιν αὐτῶν ἀπορῆσαι, τὰ δὲ φοβερὰ
οὐχ οὕτω πολλὰ καὶ συνεχῆ. ἔτι ῥᾷον ἐθισθῆναι περὶ ἃ οὐδεὶς κίνδυνος
τῶν μετὰ κινδύνου γινομένων, ταῦτα δὲ μᾶλλον ἑκούσια. ἀκίνδυνα δὲ τὰ 35
περὶ τὰ ἡδέα ἔθη, οὐκ ὄντων ἀκινδύνων τῶν ἐπὶ τοῖς φοβεροῖς. καὶ
ἐπιθυμεῖ ὁ τώφρων ὧν δεῖ. οὐ γὰρ ἐκκόπτεται πάντῃ τὸ ἐπιθυμητικόν.
τέτραπται δὲ οὗ δεῖ καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅτε δεῖ· οὗ μὲν δεῖ, πρὸς τὸ καλόν.
ὡς δεῖ δέ, ἐκ νομίμων γάμων παιδοποιεῖν. ὅτε δὲ δεῖ, τροφῆς, ὅτε πεῖνα
ἐνοχλεῖ. ἡ δειλία ὁμοίως ἔχουσα τῇ ἀκολασίᾳ κατὰ τὸ ἕξις εἶναι καὶ
ἑκούσιος, διαφέρει τοῖς καθ' ἕκαστα, ὅτι τὰ μὲν καθ' ἕκαστα τῆς ἡδονῆς
διὰ τὸ ἡδὺ καὶ αἱρετὰ καὶ ἑκούσια. τὰ δὲ τῆς δειλίας διὰ τὸ λυπηρὸν τῷ
ἐπίπονα εἶναι οὔτε αἱρετὰ οὔτε ἑκούσια. ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀκούσια, καὶ
καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον τοῦ βίᾳ καὶ βίαιον. αἱρεῖται γάρ τις ῥᾳδίως ὀφ-
φαγῶν καὶ ἀφροδισιάζων ἤπερ τραυματιζόμενος καὶ κινδυνεύων κατὰ
πόλεμον καὶ πολεμίους μαχόμενος.

6 rhesis usque ad περὶ σωφροσύνης (p. 1119ᵇ18) a 8 καὶ a: om. B 11 γὰρ B: δὲ καὶ a
13 καὶ δι' ἃ a ἡδονήν a: ἡδονῆς B 14 λύπην a: λύπης B 15 λύπη B:
λύπην a 20 μᾶλλον ἐφ' ἡμῖν a 27 ἐκκόπτεται B: ἐκκέκοπται a 30 καὶ B: om. a
32 αἱρετὰ a: αἱρετὸν B 34 τοῦ βίᾳ καὶ βίαιον B: τοῦτο βίᾳ ὂν καὶ βίαιον a

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟ Δ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ Η

p. 1119b21 Λέγομεν δ' ἑξῆς περὶ ἐλευθεριότητος.

Εἰπὼν περὶ τίνα ἡ ἐλευθερι[ότης], ἅμα καὶ μέθοδον ἡμῖν ὑπ
ἡ συνησόμεθα ἑκαστην ἀρετὴν γνωριζειν περι τίνα εστὶ καὶ τινων
ἢ παθῶν μεσότης. ἐπεὶ γὰρ πᾶσα ἀρετὴ [ἐ]π. ἐπανετή, ἐπαινε
α αὐτῶν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡ ἐπανετέον ἡ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια. δῆλον
περ[ὶ] πα[σα] ἐστι. οὐ γὰρ ἡ περὶ ὅπλα ἢ κατ' αὐτὴν ἐνέργει
ἀλλα δ[ὲ] ἡ ἐπαινος αὐτ[ῆ]. ἐπ[ὶ] γὰρ τοῖς ἐνεργοῦσι τοῖς ἀπ' α
ἐπαινος [ἐστ]ι. ἐπ[ὶ] τοῖσιν ἡ [ἐλ]ευθεριότης περὶ δόσιν ἐστ[ὶ χρ
ἐστ[ι] ἡ κατ' αὐτ[ὴν]. ὁμοίως δὲ κα[ὶ] ἡ [ἐπ]ὶ ἡ ἐλευθεριότης, αφ' ἧς
νεται ἐνεργειαι, περι ὁσιν καὶ λήψιν εστι χρημάτων, μεσότης ἐ
οὐσ' ἐν οἷς ὁ σώφρων, α ἐν τῇ συμμετρια τῇ περὶ τὰς ὁι αφῆς
ὁρίζεται. χρήματα δὲ λέγομεν. ὅτι χρήματα λέγεται πάντα
ξία νομίσματι μετρεῖται. χρῆμα γὰρ κυρίως τὸ νόμισμα, ὁμ
δὲ καὶ πᾶν πρᾶγμα χρῆμα λέγεται, ἀφ' οὗ φαμέν τινα, ὅτι χ
ἔπραξεν ἤτοι πρᾶγμα, καὶ τοὺς διοικοῦντάς τι καὶ πράσσοντας χρη
σαμεν.

p. 1120a4 Ὧν δὲ εστι χρεια τις.

Ὧν ἐστι χρ[ῆσις] [ἐ]π[ὶ] τῶν ὧν ἐστι χρῆσις. οὐδ
χρωμεθα. [ἐπ]ὶ τῶν γὰρ [ἐ]π[ὶ] τῶν [γρ]ὶ [ἐ]ξ[ὲς ἐστιν
[ἐ]π[ὶ] χρεια ἐ[στ]ὶ τῶν μ[ὴ] ἐστι χρεια. ἡ γὰ χρῆσις τούτοις χρωμεθα

1 γράμμα B: Ἀσπασίου σχόλια a Δ B: τέταρτον a τῶν B: τοῦ a
ιαγέσεων a 2 λέγομεν Ba et Arist. codd. LbMb et pr. Ha: λέγωμεν A
thesis usque ad ἀσωτίαν ἐκδεχόμεθα (p. 1120a4) a 4 γνωρίζειν ante ἑκ
ετή B: ἐπανετὴν a ἡ (ante ἐλευθεριότης) B: om. a αἱ B
11 ἐστι B: εἰσὶ a 12 ἃ a: μὲν B 13 post λέγομεν addit πάντα a
ῆμα B: ὅτι καὶ χρῆμα a 16 ἤτοι B: ἀντὶ τοῦ a 18 τις Ba et
[illegible] Arist. vulg rhesis usque ad ἐπαινοῦνται πάνυ (p. 1120a21
ἐστὶν B: ταῦτα δέ ἐστιν a 20 post δὲ add. συνδέσμῳ a: om. B

πᾶσιν, ἀλλ' ὧν ἐστι χρεία· ὧν δ' οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χρώμεθα. οὐ ταὐτὸν 50r
δὲ χρῆσις καὶ χρήσιμον· χρῆσις μὲν γάρ ἐστι, καθὸ χρώμεθά τισι, τὰ 10
δὲ οἷς κατ' ἐκεῖνο χρώμεθα, ταῦτά ἐστι χρήσιμα. αἱ μὲν γὰρ τέχναι καὶ
ὅλως αἱ ἕξεις, ἐν αἷς καὶ ἀρετὴ καὶ κακία, αἱ χρώμεναι ἄλλοις εἰσί, τουτέστι
5 καθ' ἃς χρώμεθά τισι. κατὰ γὰρ τὴν τεκτονικὴν τοῖς ὑποκειμένοις τῇ
τεκτονικῇ χρώμεθα, κατὰ δὲ τὴν μουσικὴν τοῖς τῇ μουσικῇ, ὁμοίως καθ'
ἑκάστην ἀρετὴν καὶ κακίαν, περὶ ἃ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία, τοῖς μὲν καλῶς
δηλονότι ὅσοις κατ' ἀρετήν, τοῖς δὲ κακῶς ὅσοις κατὰ κακίαν. αὐτῶν δὲ 15
τῶν ἕξεων οὐκ ἔστι χρῆσις, εἴπερ καὶ ἄτοπον οἱ διὰ τούτων κατασκευά-
10 ζονται τὴν ἀρετὴν ἀγαθὸν καὶ τὴν κακίαν κακόν, πλοῦτον δὲ καὶ τὰ ὡς
δυνάμεις λεγόμενα ἀγαθὰ μήτε ἀγαθὰ μήτε κακά, ὅτι τῇ μὲν ἀρετῇ οὐχ
οἷόν τε χρήσασθαι κακῶς ὡς οὐδὲ τῇ κακίᾳ καλῶς, τούτοις δὲ καὶ εὖ καὶ
κακῶς. ἐκείνων μὲν γὰρ οὐδ' ἔστι χρῆσις, διὸ οὐδὲ καλῶς λέγοιτ' ἂν τις
αὐτοῖς χρῆσθαι. οὐ γὰρ τούτοις χρώμεθα, ἀλλὰ διὰ τούτων τοῖς ἄλλοις, 20
15 τὰ δὲ οὕτως ἀγαθά ἐστι τὰ ἐν χρείᾳ ὄντα καὶ χρήσει. πάντα δὲ τὰ ὧν 50v
ἐστι χρῆσις τοιαῦτά ἐστιν, ὥστε δύνασθαί τινα καὶ εὖ αὐτοῖς καὶ κακῶς
χρήσασθαι. (καὶ ὁ πλοῦτος δέ ἐστι τῶν χρησίμων, ὡς καὶ αὐτός
φησιν, ὥστε διὰ τοῦτο ἔνεστι τῷ πλούτῳ καὶ εὖ καὶ κακῶς χρήσασθαι.)
ἀλλ' οὐδὲ συνάγουσιν ἐξ ὧν λαμβάνουσιν ὃ οἴονται. | συνάγεται γὰρ καὶ 50v
20 τὸ ἀγαθὰ καὶ κακὰ εἶναι οἷς ἔστιν εὖ καὶ κακῶς χρῆσθαι, ἀλλ' οὐκ οὔτε
ἀγαθὰ οὔτε κακά. εἰ γὰρ οἷς εὖ χρώμεθα ἀγαθὰ καὶ οἷς κακῶς κακά, ἔπειτ
ἂν καὶ οἷς ἀμφοτέρως ἀμφότερα. οὐ γὰρ τὸ λαμβανόμενόν ἐστιν, ὅτι οἷς
εὖ χρώμεθα ταῦτα οὐκ ἔστι κακά, οὐδὲ οἷς κακῶς ἀγαθά. οὕτω γὰρ οὐκέτ'
ἂν τὴν ἀρετὴν ἀγαθὸν ἀλλ' οὐ κακὸν δεικνύοι, καὶ τὴν κακίαν οὐ κακὸν
25 ἀλλ' οὐκ ἀγαθόν. ἀλλὰ καὶ ἄτοπον τὸ τοῖς χρωμένοις συμμεταπίπτειν τὰ 5
οἷς χρῶνται. οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὰ ὄργανα λέγοιεν συμμεταπίπτειν. ἔτι εἰ
λέγοι ἄν τις, εἰ ᾧ τις κακῶς χρήσεται, τοῦτο ἢ κακόν ἐστιν ἢ οὔτε ἀγαθὸν
οὔτε κακόν, καὶ Σωκράτης ἐπεὶ κακῶς αὐτῷ Ἀθηναῖοι ἐχρήσαντο, ἢ κακὸς
ἦν ἢ οὔτε κακὸς οὔτε ἀγαθός· ὁμοίως Ἀνάξαρχος· ἐχρήσατο γὰρ αὐτῷ
30 κακῶς Νικοκρέων ὁ τύραννος· ὁμοίως καὶ Ζήνων. ἑκάστῳ δ' ἄριστα
χρῆται. διὰ τούτων σαφῶς δηλοῖ, ὅτι αὐταῖς ταῖς ἀρεταῖς οὕτω χρώμεθα. 10
ἐπεὶ οὕτως ἂν εἴη καὶ τῆς ἀρετῆς ἀρετή, καθ' ἣν πάλιν ταῖς ἀρεταῖς εὖ
χρώμεθα, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. ὁ ἔχων τὴν περὶ ἕκαστον ἀρετήν.
οἱ γὰρ τὴν ἑκάστου τῶν χρησίμων χρηστικὴν ἀρετὴν ἔχοντες, οὗτοί εἰσιν οἱ
35 καλῶς αὐτῇ χρώμενοι. οὕτω καὶ τεχνίτης, καὶ ὁ τὴν ἀρετὴν δὴ ἔχων
ὁ σπουδαῖος ὡσαύτως. ἢ τὸ εὖ πάσχειν. τοῦτο ἐκ τοῦ λαμβάνειν εἶδεν

3 ἐκεῖνο B: ἐκεῖνα a 4 ἀρετὴ καὶ κακία B: ἀρεταὶ καὶ κακίαι a αἱ χρώμεναι a: αἱ χρώμενα B ἄλλοι Diels: ἄλλος Ba 6 τῇ B: ὑποκειμένοις αὐτῇ a ὁμοίως B: ὁμοίως καὶ a 7 περὶ B: τοῖς περὶ a 9 ἀγαθὸν — B: om. a 14 οὔτε a 15 χρήσει B: ἐν χρήσει a 17 καὶ ὁ — χρήσασθαι (18) a: om. B 19. 20 καὶ τὸ B: τὸ καὶ a 20 οὐκ B: om. a 21. 22 ἔπειτ' ἂν B: ἂν a 23 οὐκ ἀγαθά? 24 δεικνύοι scripsi: δεικνύη Ba 29 οὔτε ἀγαθὸς οὔτε κακός a 33 ἕκαστον B et Arist. codd. $L^{b}M^{b}$: ἑκάστα a: τοῦτο Arist. vulg. 35 αὐτῇ a: αὐταῖς B

δὲ γίνεται ἢ τὰ αἰσχρὰ μὴ πράττειν. ὃ ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν ὕθε
κρίνεται. καὶ ἡ χάρις τῷ διδόντι· ὅ ἐστι σύμβολον τοῦ εὖ πά
οὐ πιστεύονται τὸ ἐν ὁσίοι ἢ λήψει τὴν ἐλευθερίοτητα εἶναι. καὶ
τὸ μὴ λαμβάνειν τοῦ δοῦναι. καὶ διὰ τοῦτο δείκνυσι τὸ πρ
οὕτως ἔχον. εἰ ἡ ἀρετὴ γὰρ τὸ χαλεπώτατον (διὰ τοῦτο γὰρ καὶ
μαλιστα ἐστιν ἀρετή), χαλεπώτερον δὲ καὶ δυσχερέστερον τὰ οἰκεῖα
τοῦ μὴ λαμβάνειν τὰ ἀλλότρια. περὶ τὴν ὁσιν ἂν μᾶλλον ἡ ἐλ
σί. ἀλλ' οὐχ ἧττον εἰς δικαιοσύνην· ἀντὶ τοῦ μᾶλλον, οὐ
οὐδὲ οὕτω εἰς δικαιοσύνην. εἰσὶ γὰρ οἱ γλισχρότητος χάριν τοῦτ
μήτε λαμβάνειν θέλοντες μήτε διδόναι, καὶ διὰ τοῦτο μὴ λαμβά
μηδὲ δῶσιν. ὃ καὶ Πλάτων φησὶν ἐν Πολιτείαις, ὅτι οἱ ἄνθρωποι
δικαιοσύνης εἵνεντο νόμους οὐ τοῦ μὴ ἀδικεῖν χάριν, ἀλλὰ τοῦ μὴ
φέρω. οἱ δὲ λαμβάνοντες οὐδὲ ἐπαινοῦνται πάνυ. οἱ λα
ρεῖν. οὐ πάνυ ὑγιῶς ἐπαινοῦνται. οὐδὲν γὰρ ἄξιον ἀρετῆς πο
λαμβάνειν ἐν τῷ εὐεργετεῖσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ εὐεργετεῖν κειμέν
μᾶλλον ἐλευθερίοτητος τὸ διδόναι σημεῖον. ἀλλ' οὐ τὸ λαμβάνειν κᾶν

p. 1120a21 Φιλοῦνται δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι.

Τὸ σχεδὸν πρόσκειται· οὐ γὰρ τοῦ ἀνδρείου, ὠφελιμώτερος γ
ἅτε πατρίδα ῥυόμενος καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν. ἢ καὶ ὁ ἐλευθέριος
κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν καὶ ὁ μεγαλοπρεπής. αἱ δὲ κατ' ἀρετὴν
καλαί. τὰς κατ' ἀρετὴν πράξεις φησὶ καλὰς εἶναι καὶ τοῦ καλ
τοῦτο δέ ἐστιν ἐν τῷ ὡς δεῖ καὶ ὅσα δεῖ καὶ οἷς δεῖ καὶ ὅτε δεῖ
φορτικῶς δώσει οὐδὲ κηρύττων οὐδὲ ἐπὶ μαρτύρων. καὶ ταῦτα
καλοῦ ἕνεκα· ἐνδέχεται γὰρ καὶ οἷς ⟨δεῖ⟩ διδόντα μὴ τοῦ καλ
διδόναι ἀλλὰ δόξης ἢ τιμῆς ἢ ὕβρα μείζονός τινος κέρδους ἢ δ
ὁ ἢ οὐκ ἐλευθέριος οὕτω διδούς, ἀλλὰ καὶ ἡδέως, φησί, ἢ
δώσει. τοῦτο δέ φησιν. ἐπεὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ἅπαν ἡδὺ ἢ ἄλυπον
μενον. ὁ γὰρ λυπηρῶς διδοὺς οὐκ ἐλευθέριος. μᾶλλον γὰρ αἱρεῖτ
μενος τὰ χρήματα τῆς ἐλευθερίοτητος. εἴρηκε δὲ τὸ ἀλύπως
τὴν ἀνδρείαν. ὡς γὰρ καὶ ἀνωτέρω ἐπεσημαινόμεθα ἐν τῷ κα
λόγῳ, οὐ πᾶσαι αἱ κατ' αὐτὴν ⟨ἐνέργειαι⟩ τοῦτο ἡδέως δέχοντ
οὐδὲ πᾶσα πάλιν ὁσις κατὰ τὸ ἡδὺ ἐνεργουμένη ἐλευθέριος.
οἷς μὴ δεῖ διδούς τις ἐλευθέριος, ἐπεὶ οἱ ἀκόλαστοι καὶ οἱ ἄσωτ
διδόασι, πάλιν μὴ οἷς δεῖ διδόασιν, οὐκ ἐλευθέριοι· οὐ γὰρ χάριν

1 λαμβάνειν Ba et Arist. codd. $H^a L^b M^b$: λαβεῖν Arist. vulg. 5
γλισχρότητος a: γλισχροτάτων B 11 πολιτείαις B: ταῖ
H p. 360 C 17 rhesis usque ad ἑαυτῷ ἑλάττω (p. 1120b6) a
ἐλευθερος a 22 ὅσα scripsi: ὅσου a: ὅτε B 24 δεῖ a
ωτέρω] p. 126,22 168,5 sqq. 31 ἐνέργειαι a: om. B 33 ἐπε
4 μὴ οἷς B: οἷς μὴ a οὐ γὰρ — καλοῦ a: om. B

οὐδὲ ὅθεν μὴ δεῖ λήψεται, καταφρονητικὸς γὰρ χρημάτων ὁ ἐλευθέριος· 50v
ἀλλὰ ἄλλος τις ῥηθήσεται, τουτέστιν ἄσωτος ἢ φιλότιμος ἢ ἐμπορικός. 50
οὐ γάρ ἐστι τοῦ εὖ ποιοῦντος, ὅτι καὶ τὸ θεῖον εὐεργετικὸν οὐκ εὐεργετούμενον.

5 p. 1120b6 Τὸ γὰρ ἐπιβλέπειν ἐφ' ἑαυτὸν ἐλευθερίου. |

Οὐ γάρ ἐστιν ἐλευθερίου τὸ τὴν οἰκείαν χρείαν τῆς τοῦ δεομένου 51r
προτιμοτέραν ἄγειν ἀνάγκης. κατὰ τὴν οὐσίαν δ' ἡ ἐλευθεριότης
λέγεται. οὐ γὰρ ἐν τῷ πολλὰ διδόναι ὁ ἐλευθέριος ἀλλ' ὁ ἐν τῇ διοικείᾳ
τῆς χρείας τῶν χορηγουμένων τὴν δόσιν καὶ τῶν εὐεργετουμένων ποιούμενος.
10 κατὰ γὰρ τὴν δύναμιν τῆς οὐσίας ἡ ἐλευθεριότης ὁρίζεται. ἐπεὶ δώσει γε
καὶ ὀλίγα ἔστθ' ὅτε, τῇ χρείᾳ μετρῶν τοῦ λαμβάνοντος τὴν δόσιν. οὐ γὰρ 10
καὶ παραδώσει· προαναλίσκοντος γὰρ τοῦτο ἐν τῷ ὅσον οὐ δεῖ καὶ ἐξαποροῦντος τὴν πρὸς ἑτέρους χρείαν. ἢ καὶ δώσει ὀλίγα ἐξ ὀλίγων καὶ οὐ
δήπου διὰ τοῦτο οὐκ ἐλευθέριος, ὥσπερ οὐδὲ ὁ ἐκ πολλῶν πολλὰ διδούς.
15 διὸ καὶ ἐγκαλεῖται τῇ τύχῃ· ἐν καιροῖς ἐπεσημήνατο, ὅτι ἐγκαλοῦσιν
οἱ ἄλλοι τῇ τύχῃ ὡς ἀδίκῳ, ἅμα μὲν δεικνὺς ὅτι μὴ πλουτοῦσιν οἱ ἐλευθέριοι, εἴ γε δι' αὐτοὺς καὶ ἡ τύχη ἐπικαλεῖται, ἅμα δὲ καὶ ἐπιλυόμενος,
ὅτι μηδὲ ἡ τύχη μηδὲ τὸ θεῖον τούτου αἴτιον, ἀλλ' ἔστι γινόμενον τύχῃ 15
καὶ ἐπικαίρῳ. οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἔχειν μὴ ἐπιμελουμένων ὅπως ἔχει. οὐδὲ
20 γὰρ ὑγείαν ἔχειν ῥᾴδιον, μὴ ἐπιμελούμενον ὅπως ἔχει, οὔτε ἰσχὺν ἀμελοῦντα ταύτης, οὔτε ἄλλο τι ἀγαθόν.

p. 1120b18 Συμβαίνει δὲ οὐκ ἀλόγως τοῦτο.

Τὸ μὴ πλουτεῖν ὀηλονότι. ῥᾴδιον προεστικῷ ὄντι ὡς δι' ἀπορίαν
ἐπικαλεῖσθαι τὴν τύχην· διὰ γὰρ τούτου ἔδειξεν ὡς οὐκ ἀλόγως ἐπικαλοῦσι
25 τύχῃ. καλῶς δὲ ἄλογον τὸ τοιοῦτον· οὐ γὰρ μεσθὸν δεῖ περιβλέπειν ὑπὲρ
τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν τύχην ἀπαιτεῖν, ὡς οὐδὲ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν,
οἷον τοῦ ὑγιαίνειν τὸν ὑγιαίνοντα ὅτι ὑγιαίνει (ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ τὸ τοιοῦτον 30
ἀγαθόν) οὐ μισθὸν ἀπαιτεῖν ὃν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔξωθέν τινα οὐδὲ
ἐπεισοδιώδη, τουτέστι τὸ ὑγιαίνειν, καὶ προείληφεν αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ.

30 p. 1120b32 Ἕπεται γὰρ τῇ ἐπιεικεῖ δόσει ἡ τοιαύτη λῆψις.

Συνάδει γὰρ τῇ τοιαύτῃ δόσει ἡ ὁμοία λῆψις, ὡς τῇ ἀτόπῳ δόσει ἡ
ἄτοπος λῆψις, ὡς ἐπὶ τῶν ἀσώτων, οἷον ἵνα διδόναι ἔχωσι, καὶ λῆστηρια

5 rhesis usque ad μάλιστα πλουτοῦσιν (p. 1120b15) a 6 οὐ B καὶ a 7 post προτιμοτέραν add. τῆς οἰκείας B: om. a 8. 9 ὁ [ἐν τῇ διοικείᾳ] κατὰ τὰς χρείας Diels 9 τῆς a: τὰς B 11 μετρῶν B: μετρεῖν a οὐ γὰρ B: οὐδὲ γὰρ a
17 ἐπιλυόμενος B: ἐπιλύομενον a 19 ὅπως ἔχει B: om. a 20 ἔχει B: ἔχειν a 21 ἄλλο τι ἀγαθόν B: τῶν ἄλλων τί ἀγαθῶν a 22 rhesis usque ad ὡς δεῖ (p. 1120b32) a 23 προεστικῷ scripsi: προεστικὸν Ba 25 δὲ B: γὰρ a
30 rhesis usque ad ἐν δόσει (p. 1121a12) a 33 οἷον Ba: an οἵ?

συνιστῶσι καὶ πάσης ἄλλης ἰδέας καλοῦ οὐκ ἀπέχονται. οὐ μέν
τοῦ καλοῦ ἕνεκα ἡ μεγαλο[illegible] τῶν γὰρ ὁ καλῶς ἀτιζομέν
περὶ πολλοῦ τοῦτο ποιησάμενος καλῶς καὶ ἐλευθερίως ἀναλώσει;). ὁ
τῇ φορτικῇ δόξει ἡ δέουσα λῆψις. ἐκ τῶν δέοντος γὰρ [illegible]
ὦ κακόμοιρε τῶν κομιδῇ καὶ ἀπόρων καταστησόμενον αὐτῷ τὸ τ
τινας. [illegible] ἐν τῷ αὐτῷ. οὐ γὰρ ἐ
ἡ μεγαλο[illegible] ἢ ὅσα. ἤτοι ὅσους ἢ λῆψ
μενος. τὴ γὰρ καὶ ὅσα πῶς ἔστιν καλὴ λῆψις οὐδὲ ἐποίησ
ὁ παρὰ [illegible] τὸ καλῶς ἔχον συμβαινῇ αὐτῷ,
μ[illegible] ἢ μονομαχίας συνιστᾶν ἢ δ
ἢ εἴς τινας ἄλλας οἰκείας πράξεις ἀναλίσκων τὰ ἑαυτοῦ. λυπ
μετρίως καὶ ὡς δεῖ. οὐ γὰρ πᾶσα λύπη οὐδὲ πᾶν πάθος πα
οὐκ ἔχον, ὡς οἴονταί τινες, ἀλλ' ἔστι λυπηθῆναι καὶ ὡς δεῖ, τ
ὀλίγων. οὐδὲν δὲ εὐλόγως γινόμενον ἡμαρτημένον. τοιαύτη ἐστὶν
ἣν οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἀντὶ λύπης συστολὴν καλοῦσι. τῷ Σιμωνίδῃ
ἀσκόμενος· τὸν μελλοποῦν φάσκων. ὡς φιλαργύρου γὰρ αὐτοῦ μέ
ἄλλοι τε καὶ Θεόφραστος ἐν τοῖς Περὶ ἠθῶν [illegible] καὶ ἐν τοῖς Περὶ πλ
τῆς ἀρετῆς δὲ τὸ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ καὶ ὡς δε
οἷς, ἐπὶ τοῖς μὴ κατ' ἀξίαν, ὡς ὅσα [illegible]
μήτε λυποῦτο. ἀδιαφόρως ἂν ἔχοι πρὸς πάντα· οὗτος δὲ οὐ πρ
κατ' ἀρετὴν ἐνεργεῖ. [illegible] πάσῃ ἐπιστήμῃ [illegible] πάθος πέφυκεν· οὐ γὰρ [illegible]
[illegible] γὰρ [illegible]

[illegible] Καὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ὀλίγου τιμῆς.

[illegible] τοῦ αὐτοῦ οὐδὲ ὡς τοῦτον [illegible] τὴν ὀλί
[illegible] [illegible] [illegible] [

τὴν κτῆσιν, ὥστε καὶ ἡ κατὰ τὸ διδόναι ὑπερβολή. προσέθηκε τὸ τοὺς δι-
διόντας ἰδιώτας. οὐ γὰρ τοὺς τυράννους (καὶ) τοὺς δυνάστας ἐπι-
λείπει ταχέως ἡ κτῆσις. οὐ γὰρ ἐλέγοντο οὗτοι ἄσωτοι, τῷ ἀσώτους μὲν
εἶναι τοὺς ὑπὲρ τὴν οὐσίαν ἀναλίσκοντας. ἐκείνων δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν
χρημάτων καὶ προσόδων μὴ ὑπερβάλλειν τὰς δόσεις τὴν οὐσίαν τε καὶ
κτῆσιν. καὶ τοῦτο δὲ εἰπὼν τὸ μὴ πάνυ συνδυάζεσθαι τὰ τῆς ἀσωτίας.
τὸ ἅμα μὲν ὑπερβάλλειν ἐν τῇ δόσει, ἅμα δὲ ἐλλείπειν ἐν τῇ λήψει, φησίν,
ὅτι ἅμφω ταῦτα ἔχων καὶ οὕτως ἄσωτος οὐκ ἀφυὴς οὐδ' ἀνίατος ἀλλὰ
μακρῷ ἀμείνων τοῦ ἀνελευθέρου καὶ δι' ἃ προσέθηκεν. τῷ τε περὶ νέους
γίνεσθαι τὴν τοιαύτην κακίαν μᾶλλον, τοὺς δὲ προκόπτοντας κατὰ τὴν
ἡλικίαν ἐπιμελεστέρους γίνεσθαι καὶ προσεκτικωτέρους καὶ προσέτι τὴν
ἀπορίαν ταχύ πως οὕτως ἔχουσι προΐστασθαι. διʼ ὧν ἀμφοτέρων ἡλικίας
καὶ ἕξεως τοιαύτης παραλείπων καὶ καταγνοὺς τούτων ἁπάντων
πρὸς τὸ ἄμεινον μεταπεθῆναι.) ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου τὸ διδόναι
καὶ μὴ λαμβάνειν. οὐ γὰρ προηγουμένως λήψεται ὁ ἐλεύθερος, ἀλλ'
ἀναγκαίως, ὡς εἴρηται, ὡς ἂν ἔχοι διδόναι. καὶ (οὐ) λήψεται οὗτον οὐ δεῖ,
ἐπεὶ καὶ τῷ ἐλευθερίῳ οὐ προηγούμενον τὸ λαμβάνειν ἀλλ' ἀναγκαῖον. ἐν
ἦν γὰρ περὶ δόσιν μᾶλλον ἡ ἐλευθεριότης. διὸ καὶ ἐλλείπει κατὰ τὴν
λῆψιν, καὶ οὐχ ἡδέως λαμβάνει· καίτοι αἱ κατʼ ἀρετὴν ἐνέργειαι ἡδεῖαι. διὰ
τοῦτο δὲ ὁ ἄσωτος οὐδὲ φαῦλος δοκεῖ τὸ ἦθος οὐδὲ ἀγεννής, ὡς ἔχων ἐν
τῇ διανοίᾳ μεγαλεῖόν τι καὶ οὐκ εὐτελὲς ὤν. ἠλίθιος δὲ μᾶλλον, οἷον
ἀμαθὴς καὶ ἀνόητος, ὃς εἰ παιδευθείη καλὸς ἂν εἴη.

p. 1121ᵃ28 Διά τε τὰ εἰρημένα.

Τὸ διδόναι φησὶ καὶ μὴ λαμβάνειν. ὁ γὰρ ἀνελεύθερος καὶ λαμβάνει
ὅθεν οὐ δεῖ καὶ οὐδενὶ δίδωσιν ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτῷ, ὡς ζωμῷ τὸ λεγόμενον ζῆν
προαιρούμενος. τὸ χρεῶν γὰρ ἀναλίσκειν ἄσωτος μᾶλλον ἀρχόμενος εἶπεν, ὁ τῆς οὐσίας ἑαυτοῦ δαπανητικός· τούτῳ δὲ ἐνίοτε συνδυά-
ζεται | καὶ ὁ ἀκόλαστος· καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ τοιούτων ἀκούουσι τὸν ἄσωτον 52ʳ
τὸν εἰς αἰσχρὰ καὶ ἀφροδίσια ἀναλίσκοντα· οὐ μὴν ὁ κατʼ ἀλήθειαν ἄσωτος
τοιοῦτος, ἀλλʼ ὁ ἀναλίσκων ἁπλῶς οἷς δεῖ καὶ μὴ δεῖ καὶ πάντοθεν λαμ-
βάνειν προῃρημένος. εἶναι δέ τινά φησιν ἄσωτον εὐίατον, τυχόντα ἐπιμε-

2 διδόντας ἰδιώτας Ba et Arist. codd. HᵃKᵇMᵇOᵇ: ἰδιώτας διδόντας Arist. vulg. τοὺς scripsi: αὐτοὺς Ba καὶ inseruit: om. Ba 2. 3 ταχέως ἐπιλείπει a ut Arist. 4 τοὺς B: om. a 5 χρημάτων καὶ B: χρημάτων τε καὶ a 7 τὸ B: τῷ a 9 νέους B: τοὺς νέους a 10 τοὺς B: τούτους a 13. 14 καὶ κατάγνωσιν — μεταπεθῆναι a: om. B 16 εἴρηται B: ἦδη εἴρηται a ἔχοι B: ἔχῃ a 17 οὐ λήψεται a: λήψεται B 17 ἐλευθερίῳ B: .....θέρῳ a 20 ἄσωτος a: ἐλεύθερος B. 21 εὐτελὴς ὤν, ἠλίθιος a: εὐτελὲς ὄν, ἠλίθιον B 22 post εἴη scholion hoc τὸ οὐ πάνυ συνδυάζεται, ἀντὶ τοῦ οὐ συμπλέκεται τὸ διδόναι καὶ μὴ λαμβάνειν a: om. B 23 rhesis verbis ὁ δὲ τούτων — ἀφίκοιτ' ἄν (p. 1121ᵃ27—ᵇ12) a 25 ἑαυτῷ a: αὐτὸν B τὸ λεγόμενον B: τὸ δὴ λεγόμενον a 26 προαιρούμενος scripsi: προειρημένος Ba 27 ἀρχόμενος c. 1 p. 1120ᵃ1

ἀνάγκη· ὁ μὲν διδόναι προῃρημένος, λαμβάνειν δὲ μή, οὗτος (ὁ) ἐ
ἐστιν εὐτράπελος. ὁ γὰρ διδοὺς καὶ λαμβάνων ἀδιακρίτως καὶ κατὰ
διδόναι ἄσωτος, κατὰ δὲ τὸ λαμβάνειν ἀνελεύθερος (ἔστι καὶ τοῦ
ἓν μέρος τοῦ ἀνελευθέρου πράξεις), οὗτος ὑσιάτος ἢ καὶ ἀνιάτο
κυρίως ἄσωτος, ὃς καὶ διδῶσιν ἀνυποστόλως καὶ λαμβάνει καὶ συν
τῷ ἀκολάστῳ. τῶν δὲ ἀκολάστων ὁ μὲν περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀμ
τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ λάγνος καλεῖται. ὁ δὲ περὶ οἶνον οἰνόφλυξ. ὁ
βρώσεις ποικίλος, ὁ μὲν οὐ περιμένων τοὺς προσήκοντας καιροὺς τῆς
λεγόμενος, ὀψοφάγος δὲ ὁ πλείονι τῷ ὄψῳ χρώμενος.
ὁ περίεργος καὶ ποικίλος ἐν τῇ παρασκευῇ τῆς τροφῆς, τρυφ
λάγνος καὶ τὸ ἀπὸ παντὸς ἥδιστον θηρώμενος μεταφέρων αὐτὸ
ἀλλα, γαστρὶς δὲ ὁ πολλὰ καὶ πολυτελῆ ζητῶν, λαίμαργος δ
ἐσθίειν ἐπιφαίνων μαργότητά τινα καὶ σπουδὴν καὶ ταχυτῆτα.

p. 1121b12 Ἡ δ' ἀνελευθερία ἀνίατός τίς ἐστι.

Εἰπὼν ἀνίατον εἶναι ἤτοι ὑσιάτον τὴν ἀνελευθερίαν, αἰτίαν προ
ὡς ἐν γήρᾳ μάλιστα γίνεται καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας συναύξεται. ὡ
ὅσωτον ὑπὸ τῆς ἡλικίας βοηθουμένου λέγονται εὐιάτοι (τὸ γὰρ
προσεπιτεθὲν [εὐιάτους] αὐτοὺς ἐποίει), οὕτως οἱ ἀνελεύθερο
φυσικὴν τοῦ γήρως πρὸς αὐτὴν ἐπιτηδειότητα ἀνίατοι. ἐπιτείνεται γὰρ
ὑπὸ τῆς ἡλικίας τοῦτο τὸ πάθος. τοῦ δὲ ἐν γήρᾳ ἐπιτεινεσθαι
τὴν κακίαν ταύτην δεικτικὸν παρέθετο τὸ πᾶσαν ἀδυναμίαν καὶ
ἀνελευθέρους ποιεῖν, ἀντιποιουμένους τῶν χρημάτων ὡς μάλιστα
δεομένους (τὸ δὲ γήρως ἀσθένεια τίς ἐστι καὶ ἀδυναμία ἄλλη),
τοῦτο συμφυέστερον τοῦτο τὸ πάθος εἶναι τοῖς ἀνθρώποις
δυσιατότερον. ⟨τὰ γὰρ φύσει ὑπάρχοντα τισι δυσιατότερα.⟩ ἐσ
φειδωλοὶ λέγονται οἱ ἐπὶ τῷ φυλάττειν ὑπερβάλλοντες, κίμβικ
κυμινοπρίσται καὶ γνίφωνες καὶ σκνιποὶ οἱ μικρὰ προϊέμενοι καὶ
οἱ δὲ μογις. γλίσχροι, οἱ δὲ καὶ μετὰ διατάσεως καὶ ὀργῆς
μικρολόγοι.

p. 1121b34 Καὶ τὰ μικρὰ ἐπὶ πολλῷ.

Οὐ γὰρ ἁπλῶς δηλονότι ἀλλ' ἐπὶ μεγάλοις τόκοις δανείζοντ

1 ὁ ἄσωτος a: ἄσωτος B 7. 8 περὶ βρώσεις B: περὶ τὰς βρώσεις a
ποικίλως B 9 λιμβὸς a: λιμὸς B 11 μεταφέρων B: καὶ μεταφέρων a
τίς ἐστι B: ἀνίατός ἐστιν a et Arist. vulg.: ἀνίατός γ' ἐστιν Arist. cod. Kl
ad καὶ τοκισταί (p. 1121b24) a 15 προστίθησιν scripsi: προτίθησιν B
B: μᾶλλον a 18 εὐιάτους cancellavi διὰ a: πρὸς B 21 τὴν κα
τὰ κατ' αὐτὴν B δεικτικὸν B: δεικτὸν a ἀνελευθέρους B: ἀνελεύθερον
B: τε καὶ a 24 συμφυέστερον B: συμφυέστερον μᾶλλον a 25 τὰ γὰρ
om. B 26 καὶ a: om. B 30 καὶ τὰ μικρὰ Ba et Arist. codd. H
t. vulg. rhesis usque ad λήψεις ἀνελευθέροι (p. 1122a13) a

οἱ μὲν κινδύνους τοὺς μεγίστους. οἱ λωποδύται καὶ λῃσταί, οἷς καὶ 52r
ὁ ἱερόσυλος συναριθμιος. πάντες γὰρ οὗτοι μικροῦ λήμματος εἰς αὐτὸ τὸ
ζῆν κινδυνεύουσιν. οἱ μέντοι κυβευταὶ ἀπὸ τῶν φίλων κερδαίνουσιν. οἷς
μᾶλλον παρέχειν καὶ εὐεργετεῖν αὐτοὺς δίκαιον.

5 p. 1122a15 Ἢ κατὰ τὴν λεχθεῖσαν ἀσωτίαν. |

Τὸ γὰρ οἰκειότερον καὶ δυσαποτριπτότερον κακὸν ὡς φυσικώτερον 52v
καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐναντιώτερον. οὐχ ὥσπερ δ' ἡ ἐλευθεριότης διατείνει περὶ πάσας. ἐπιζητήσει ἄν τις, πῶς εἰ ἡ ἐλευθεριότης διατείνει
περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις, οὐ καὶ περὶ ταύτας ἐστὶ περὶ ἃς καὶ
10 ἡ μεγαλοπρέπεια· εἴτε γὰρ μὴ ἔστι περὶ ταύτας, οὐκ ἀληθὲς ἂν εἴη τὸ 5
τὴν ἐλευθεριότητα διατείνειν περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις, εἴτε
διατείνοι καὶ περὶ ταύτας, πότερον καὶ ὁ ἐλευθέριος οὕτω ἐν αὐταῖς ἀναλώσει ὡς καὶ ⟨ὁ⟩ μεγαλοπρεπὴς ἢ ἄλλως. ἀλλ' εἰ μὲν οὕτω, μέρος ἔσται
τῆς ἐλευτεριότητος ἡ μεγαλοπρέπεια, ἡ εἰ μὴ οὕτως, ἡ ἑτέρα αὐτῶν οὐκ
15 ἀναλώσει κατὰ τὸ πρέπον καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅσον δεῖ, οὕτω 10
δὲ οὐδ' ἂν ἀρετὴ εἴη μὴ κατὰ τὸ πρέπον ἀναλίσκουσα. ῥήματα οὖν τὰ
περὶ πάσας ἀντὶ τοῦ κατὰ τὰς πλείονας κεῖται καὶ κοινάς. περὶ δὲ τὰς
δαπάνης μείζονος δεομένας ἢ κατ' ἀξίαν ἀναλίσκουσα μεγαλοπρέπειά ἐστιν.
ὡς εἶναι δύο ἀρετὰς περὶ χρήματα, τὴν μὲν ἐν ταῖς συνήθεσι καὶ κοιναῖς
20 χρείαις τῶν χρημάτων τὸ κατ' ἀξίαν ἔχουσαν, τὴν δὲ ἐν ταῖς δαπάνης 15
πλείονος δεομένας. λέγομεν οὖν τὴν ἐλευθεριότητα καὶ περὶ ταύτας περὶ
ἃς ἡ μεγαλοπρέπεια, ἀλλὰ καὶ περὶ ταύτας τὸ ἴδιον φυλάξει, τὸ ὅσον δεῖ
καὶ ὅτε καὶ ὡς· ἴδιον γὰρ αὐτῆς τὸ εὐλόγως ἀναλίσκειν. τὸ μέντοι καὶ
πρὸς τὸ γινόμενον ὁρᾶν καὶ τὸ μεγαλεῖον ζητεῖν τοῦ ἔργου τοῦ γινομένου
25 ἀπὸ τῶν ἀναλισκομένων ἴδιον ἤδη τῆς μεγαλοπρεπείας. ὁρίσατο δὲ τὴν 20
μεγαλοπρέπειαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, ἐν μεγέθει πρέπουσαν δαπάνην.

p. 1122a21 Ἐν τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς ἐλευθεριότητος μεγέθει.

Οὐ τοῦτο λέγει διὰ τοῦ ἐν τούτοις ὅτι ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ περὶ τὰ 20
αὐτὰ δαπανηρὰ ὄντος καὶ τοῦ ἐλευθερίου, ὁ μεγαλοπρεπὴς διαφέρει τῷ
30 μεγέθει τῶν ἀναλωμάτων. εἴη γὰρ ἂν οὐκέτι περὶ τὰ αὐτὰ ὁ ἐλευθέριος
ὡς δεῖ ἀναλίσκων. ἀλλ' εἰπὼν περὶ τὰς δαπανηρὰς μόνην εἶναι τὴν

2 συναρίθμιος corr. ex ἐναρίθμιος B: ἐναρίθμιος a εἰς Ba: ἕνεκα Diels 4 εὐεργετεῖν B: ἐνεργεῖν a 5 rhesis inde ab εἰκότως δὲ usque ad δαπανηρὰς μόνον (p. 1122a13—21) a 9 ἃς καὶ B: ἃ a 12 διατείνοι B: διατείνει a 13 ὁ a: om. B 15 καὶ ὡς δεῖ a: ὡς δεῖ B 18 δαπάνης scripsi: δαπάνους B: δαπανηρὰς a 20 δαπάνης scripsi: δαπάνας Ba 21 λέγομεν B: λέγει μὲν a 21. 22 περὶ ἃς ἡ B: περὶ ἃς καὶ ἡ a 23 καὶ ὅτε B: ἢ ὅτε a ὡς B: ὡς δεῖ a 27 ὑπερέχει a et Arist.: ὑπερέχειν B rhesis usque ad περὶ ἃ (p. 1122a26) a 28 τοῦ B: τὸ a 29 καὶ τοῦ B: τοῦ a

μεγέθος, ἐπιστήμονι ἔοικεν. ἐπεὶ ἔστι μεγάλα ἀναλώσαντα μὴ φυλάξαι 52ν
τὸ μεγαλεῖον τοῦ προκειμένου ἔργου, ὡς ἐρεῖ.

p. 1122ª33 Ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν.

Ὅτι ἔλεγε τὴν ἐλευθεριότητα περὶ χρημάτων μεσότητα. ὡς γὰρ 53r
ἡ ἐλευθεριότης ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν περὶ ἃς καὶ ἐν αἷς ὁ τοῦ ἐλευθερίου
ἔπαινος γίνεται, τοιαύτη τις οὖσα καὶ συνέστη καὶ ὡδείχθη, οὕτω δηλονότι 30
καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῖς πρέπουσιν ἔργοις, ἤτοι τοῖς ἔχουσι μέγεθος
ἡγουμένου τῆς ἀρετῆς τοῦ ὀρθοῦ λόγου, χαρακτηρίζεται καὶ γνωρίζεται.
τὴν δὲ δαπάνην τοῦ ἔργου ἢ καὶ ὑπερβάλλειν. τοῦτό φησιν, ἐπεὶ
10 μὴ ἐξισοῦσθαι τὴν δαπάνην τῷ ἔργῳ δεῖ. ἀκριβοῦς γὰρ καὶ μικρολόγου
τοῦτο οὐδὲ μεγαλοπρεποῦς. καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης δαπάνης. καὶ τοῦτο
ἴδιον τοῦ μεγαλοπρεποῦς, τὸ ἀπὸ τῆς ἴσης δαπάνης τὸ γινόμενον ἔργον
ποιεῖν μεγαλοπρεπέστερον, ἤτοι μέγα καὶ καλόν. οὐ γὰρ τὸ πλείονος ἄξιον
ἄξιον μεγαλοπρεπές. κτήματος μὲν γὰρ αὕτη ἀρετή· διὸ ὁ χρυσὸς δοκεῖ
15 τιμιώτατος, ὅτι ἐστὶ πλείστου ἄξιος, μεγαλοπρεπὲς δὲ ἔργον τὸ μέγα καὶ
καλόν. ἀπὸ τῶν ἴσων δέ φησιν ἀναλωμάτων, ἐπεὶ ἔστι καὶ μικρὸν ἐκ
μεγάλων ἀναλωμάτων. πολυτελὲς μέντοι, κατασκευάσαι. ῥᾴδιον γὰρ Περι-
κλῆς τὸν Ὀλύμπιον Δία ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀναλωμάτων μικρότερον κατα-
σκευάσαι, πολυτελέστερον δὲ λίθοις καὶ μαργάροις ποικίλοις. καὶ ὅσα περὶ
20 πᾶν τὸ δαιμόνιον. δαιμόνιόν ⟨φησιν ἢ δαίμονάς τινας⟩ ἐπιχωρίους κατά 40
τινας νόμους πατρίους ἢ καὶ τοὺς κατοιχομένους. πρὸς τὸ κοινὸν δὲ
εὐφιλοτίμητα ὅσα λαμπρά ἐστι καὶ ἐπαινούμενα ἔχει τὴν φιλοτιμίαν.
καὶ πρὸς τὸν πράττοντα ἀναφέρεται. δεῖ γάρ, ὡς ἐπὶ τοῦ γένους
εὐγενῆ καλοῦμεν τὸν ἀπὸ πατέρων εὖ γεγονότα, οὕτω καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς
25 ἔχειν τὸν πράττοντα πλούτῳ καὶ γένει τὸ μακάριον ἐπιφαίνοντα. καὶ τοῖς
εὐγενέσι καὶ τοῖς ἐνδόξοις. ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ πρέπον, εἰ καὶ μὴ
προϋπάρχει ⟨τι⟩ αὐτῶν ἔργον τοιοῦτον. τὰ δὲ ὧρα τοῖς ἀναθήμασιν 45
ἔχει τι ὅμοιον, διὸ δεῖ ἔχειν αὐτὰ μέγεθός τι καὶ ἄξια εἶναι μεγαλο-
πρεποῦς ἀνδρός.

30 p. 1123ª14 Σφαῖρα μὲν γάρ.

Εἰπὼν καὶ περὶ ἃ τῶν ἰδίων ὁ μεγαλοπρεπὴς ἀναλώσει. ὅτι περὶ 53v

3 rhesis usque ad τῷ δαπανήματι (p. 1123ª14) a 4 in commentarii principio ὥσπερ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν repetit a: om. B τὴν ἐλευθεριότητα ἔλεγε a] Aristoteles vero ad B 1 p. 1103ᵇ21 sqq. spectare videtur 5. 6 ὁ ἔπαινος τοῦ ἐλευθερίου a 7 ἤτοι B: τουτέστι a 11 οὐδὲ B: οὐχὶ a 11. 12 τοῦτο ἴδιον B: τοῦτο φησὶν ἴδιον εἶναι a 13 μεγαλοπρεπέστερον B et Arist.: μεγαλοπρεπές a 14 μὲν B: om. a 19 ποικίλοις B: πεποικιλμένον a 20 φησι—τινας a: om. B 21 post κατοιχομένους add. οὕτω φησὶ a: om. B 22 εὐφιλοτίμητα B et Arist.: ἀφιλοτίμητα a 23 ὡς B: ὥσπερ a 24 καλοῦμεν B: τοῦτον καλοῦμεν a ἀπὸ πατέρων B: ἀπὸ τῶν πατέρων a 25 τὸ B: τῷ a 27 τί a: om. B 30 rhesis usque ad ὁ εἰρημένος (p. 1123ᵇ1) a

γάμους τέκνων καὶ εὐφημίας καὶ τὰ τοιαῦτα, φησὶ σφαῖρα μ
λήκυθος ἡ καλλίστη ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικοῦ
γὰρ τούτων τιμὴ μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. καθότι καὶ δι
ἐν τῷ ἔργῳ μέγα τοῦ ἐν τῷ δαπανήματί φησι. καὶ γὰρ ἡ
ἡ λήκυθος ἡ κάλλιστη μικρὰν καὶ ἀνελεύθερον ἔχουσι τιμὴν κ
ὡς δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις οὖσι παιδικοῖς ὥροις ἔστι τι τῷ δαπανῶν
οὕτω δὲ καὶ ἐν ἑκάστῳ γένει ἔστι τι οἰκεῖον μέγεθος. καὶ λαμ
παρὰ μέλος. παροιμία ἐπὶ τῶν μὴ προσφόρως τι ποιεῖν εἰωθ
κωμῳδοῦς χορηγῶν. σύνηθες ἐν κωμῳδίᾳ παραπετάσματα δέ
οὐ πορφυρίδας. Μυρτίλος ἐν Τιτανόπασι τὸ * * * "δεινῆς ἀκούσε
τοῦτ' ἔστι σοι τὸ σκῶμμα ἀσελγὲς καὶ Μεγαρικὸν καὶ σφόδρ
ἢ γελᾶς, ὁρᾷς τὰ παιδία". διασύρονται γὰρ οἱ Μεγαρεῖς ἐν κωμ
καὶ ἀντιποιοῦνται αὐτῆς ὡς παρ' αὐτοῖς πρῶτον εὑρεθείσης, τ
σαρίων ὁ κατάρξας κωμῳδίας Μεγαρεύς. ὡς φορτικοὶ τοίνυν
διαβάλλονται. καὶ πορφυρίδι χρώμενον ἐν τῇ παρόδῳ. καὶ γ
φάνης ἐπισκώπτων αὐτοὺς λέγει που "μηδ' αὖ γέλωτα Μεγαρ
μένον". ἀλλὰ καὶ Ἐκφαντίδης παλαιότατος ποιητὴς τῶν ἀρχ
"Μεγαρικῆς κωμῳδίας † ἁσμα δίειμι αἰσχυνόμενος τὸ δρᾶμα
ποιεῖν." δείκνυται γὰρ ἐκ πάντων τούτων ὅτι Μεγαρεῖς τῆς
ὄρους.

p. 1123b5 Ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτὸν

Ἄξιον ζητῆσαι πῶς τὸν σώφρονα λέγει μικρῶν ἄξιον κ
ἀξιοῦντα ἑαυτόν (πῶς γὰρ ἂν τις ἀρετὴν ἔχων εἴη μικρῶν ἀξιος
τὸν μικρόψυχον μειζόνων ἄξιον ὄντα ἑαυτὸν ἐλαττόνων ἀξιοῦν.
ἐν κακίᾳ τις ὢν ἄξιος μειζόνων ἀγαθῶν; ἢ τὸ ἄξιον μειζόνων
τόνων πρὸς τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ ἔργα λαμβάνει, οὐ πρὸς τὰς
γὰρ τοῖς ἔργοις καὶ οἱ ἔπαινοι καὶ αἱ τιμαί. ὁ μὲν οὖν μεγαλ
ἂν μεγάλα τε καὶ ἐμπρέπα διαπρασσόμενος καὶ ἄξια τούτων φρ
ὁεῖ αὐτῷ πρὸς τῇ ἀρετῇ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς τύχης ἀγαθῶν·) ὁ
ταῖς ἐνεργείαις ἃς ἐνεργεῖ πρὸς τοὺς πέλας, οὕσαις οὐ λαμ
μεγάλαις. ἐπίσης καὶ τοῦ τιμᾶσθαι καταξιοῖ ἑαυτόν. εἴη δ' ἂν
αὐτοῦ ἐκ προγόνων καὶ ἐξ αὐτοῦ μειζόνων εἰς τὸ κοινὸν πε

1 φησὶ B: προστίθησι a 4. 5 ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη καὶ ἡ σφαῖρα a
B et Arist.: κωμῳδῶν a 10 Μυρτίλος] Frg. Com. Gr. I 100 II 418
Com. Att. I 253 Kock Τιτανόπασι Meineke: τιτανόπασι Ba
II 521 Mein., I 523 Kock 12 γελᾶς a: σέλας B: γελᾷ γὰρ ὡς Cobetus
στοφάνης] Vesp. 57, ubi κεκλεμμένον 17 Ἐκφαντίδης] II 13 Meinek
Kock τῶν ἀρχαίων ποιητὴς a: ποιητὴς τῆς ἀρχαίας Diels 18
Bywater αἰσχυνόμενος B: αἰσχύνομαι a 21 rhesis usque a
(p. 1123b16) a 22 post ἄξιον add. ἐπὶ τούτῳ a: om. B 23 ἑαυτ
24 τὸν B: τὸ a 24. 25 γὰρ ἐν B: γὰρ ἂν ἐν a 27 ὁ μεγαλόψυ

ἑαυτὸν ἕκαστος τιμῆς ἀξιῶν διὰ ταπεινότητα καὶ μικροψυχίαν. ἐπιζητήσειε δ' ἄν τις καὶ τίς ἐστιν ὃν λέγει μειζόνων μὲν ἑαυτὸν ἀξιοῦν ἢ ἄξιός ἐστιν, οὐ μὴν διὰ χαυνότητα. ὁ γὰρ μειζόνων, φησίν, ἑαυτὸν ἀξιῶν ἢ ἔστιν ἄξιος, οὐ πᾶς χαῦνος. ἢ λέγοι ἂν μὴ χαύνους ὅσοι δι' ἐπιβουλὴν καὶ μνώμενοί τι μεῖζον διὰ τοῦτο μειζόνων αὑτοὺς καταξιοῦσιν ὑποκρινόμενοι καὶ προσποιούμενοι, οὐ διὰ χαυνότητα ἀλλὰ πανουργίαν· ὁ γὰρ χαῦνος ἠλίθιος, οὐκ ἐπίβουλος.

p. 1123b16 Περὶ ἓν μάλιστα ἂν εἴη.

Δηλονότι τὸ μέγιστον, ἓν γὰρ τὸ μέγιστον ὑπάρχει. ἄξια δὲ μέγιστα καθὸ ἀξιούντων τινῶν γίνεται. τῶν | δὲ ἐκτὸς ἀγαθῶν φησι τὴν τιμήν. 51 τὰ γὰρ οἰκεῖα ἀγαθὰ τῶν σπουδαίων ἕκαστος ἔχει παρ' ἑαυτῷ· ἡ δὲ τιμὴ ἐπ' ἄλλοις, ὡς καὶ αὐτὸς οὗτός φησιν. ὁ δὲ μικρόψυχος ἐλλείπει πρὸς ἑαυτόν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν κακίᾳ ἐστὶ καὶ ἔστι κακὸς διὰ τὴν πρὸς ἑαυτὸν ἐλάττωσιν. ἐλάττονος γὰρ ἑαυτὸν τιμῆς ἀξιοῖ ἢ ἔστιν ἄξιος. οὐ μὴν τόν γε μεγαλόψυχον· οὐκοῦν εἰ τοῦ χαύνου μειζόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ ὁ μεγαλόψυχος, εἰκότως "τῷ μεγέθει ἄκρος" ἐστίν, ὡς εἶπε. καὶ μεγίστων ὁ ἄριστος. ἄριστος γὰρ ὁ τῶν μεγίστων ἄξιος. καὶ πῶς ἄριστος, λέγει. δόξει γάρ, φησίν, εἶναι τὸ ἐν ἑκάστῃ ἀρετῇ μέγα τοῦ μεγαλοψύχου. εἰ δὲ τοῦτο, εἴη ἂν ἡ μεγαλοψυχία τελειότης πασῶν τῶν ἀρετῶν καὶ μεγαλόψυχος ὁ πάσας τὰς ἀρετὰς ἔχων μετὰ μεγέθους. εἶτα ἅ ἐστιν ἡ ἐνέργεια τοῦ μεγαλοψύχου κατὰ πάσας τὰς ἀρετὰς παρατίθεται. οὐτε γὰρ τῷ μεγαλοψύχῳ ἁρμόζει τὸ παρασείσαντι φεύγειν ὑφορωμένῳ κίνδυνόν τινα· οὐ γὰρ μεγαλοψύχου τοῦτο.

p. 1123b32 Τίνος γὰρ ἕνεκα πράξει αἰσχρὰ ᾧ οὐδὲν μέγα;

Οὐδὲν μέγα τῷ μεγαλοψύχῳ τῶν ἄλλων δηλαδὴ ἀγαθῶν, εἴ γε εὐτυχεῖ τοῦ μεγίστου καὶ τὰ ἄλλα κρύπτοντος διὰ μεγέθους ὑπερβολήν. τῇ παραθέσει γὰρ τοῦ μεγίστου δόξει ἂν οὐδὲν εἶναι τὰ μὴ τοιαῦτα. σμικρὰ γὰρ τῷ μεγέθει λειπόμενα, καὶ μάλιστα ἐν ᾧ τὸ ἔλαττον ἔχουσι. τὸ δὲ μέγιστον ἡ τιμή ἐστι. πάντα γὰρ τἄλλα δι' αὐτὸ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. τῆς ἀρετῆς γὰρ ἄθλον ἡ τιμή· καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ λόγου τῆς ἀρετῆς. εἴ γέ ἐστιν ἀγαθὸν ἐπαινετόν. διὸ καὶ εἴρηκεν ὅτι ἔπαθλον τῶν καλλίστων ἡ τιμή. οὐ γὰρ οἷόν τε εἶναι ἄνευ καλοκαγαθίας. δεῖξας

1 καὶ μικροψυχίαν B: τε καὶ μικροψυχίαν a ἐπιζητήσειε a: ἐπιζητήση B 2 ἀξιοῦν B: ἀξιῶν a 6 ἀλλὰ B: ἀλλὰ διὰ a 8 μάλιστα ἂν B et Arist.: μάλιστα ἄξιος ἂν a rhesis usque ad οὐδὲ ἀδικεῖν (p. 1123b32) a 12 φησίν] cf. Δ 3 p. 1095b25 13 πρὸς ἑαυτόν B: καὶ πρὸς ἑαυτόν a et Aristoteles 14 τιμῆς ἑαυτόν a ἢ B: ἥπερ a 16 ὁ μεγαλόψυχος ἀξιοῖ a εἶπε] p. 1123b14 22 τὸ scripsi: τῷ Ba 24 rhesis usque ad περὶ αὐτόν (p. 1124a12) a 26 καὶ B: τοῦ a 31 καὶ et ὅτι B: om. a

ὅτι τοῦ μεγαλοψύχου καθὸ μεγαλόψυχος τὸ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐ
ἐπηνεγκε τὸ ἔοικεν οὖν ἡ μεγαλοψυχία οἷον κόσμος τις ε
ἀρετῶν. μείζους γὰρ αὐτὰς ποιεῖ καὶ (οὐ) γίνεται ἄνευ ε
ἄνευ δηλονότι καλοκαγαθίας. καλοκαγαθίαν γὰρ φησ τὴν τελεί
ταφῶς δὲ λέγει τὸν μεγαλόψυχον καὶ πῶς ἔχει περὶ τιμὰς καὶ

1124 b 1 Μαλιστα μὲν οὖν ἔοικεν, ὥσπερ εἴρηται, ἡ μεγαλ

Συνέχει λοιπὸν τὸ λεγόμενον καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς μεγ
φησί, καὶ πῶς, προστίθησι. τὰ γὰρ ἀπὸ τῆς τύχης ἀγαθὰ πρ
συμβάλλονται· τιμῶνται γὰρ οἱ ταῦτα ἔχοντες. διὸ καὶ γίνονται
αὐτὰ μεγαλοψυχότεροι καὶ οἱ τυγχάνειν ταύτης καταξιοῦντες α
ἐγένοντο αἰρόμενοι πρὸς αὐτήν. ἔτι εἰς μεγαλοψυχίαν συμβάλλεται
ἀγαθὰ καὶ διὰ τὰ ἔθη. εἰ γὰρ ἐκ τῶν ἐθῶν αἱ ἕξεις
τοιαῦτα οὐχ οἷόν τε ἀχορήγητον ὄντα, συναίρονται καὶ ἀπὸ τούτων.
τιμὴν δὲ ὅτι οἱ ἐν τούτοις ὄντες δοκοῦσιν ἐν ἀγαθοῖς ὑπερέχειν.
τὸ τῷ ἀγαθῷ ὑπερέχον τιμιώτερον. λέγει δ' ἂν διὰ τούτων, ὅτ
τοιούτων ἀγαθῶν ἀντιποιήσεται πάλιν ὁ μεγαλόψυχος. κατ' ἀλή
οὖν ὁ ἀγαθὸς τιμητέος καὶ καθὸ ἀγαθός. ἡδὺ δὲ ἀμφω οἷς ὑπά
τῇ ἀρετῇ καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθά, οὗτοι μᾶλλον ἀξιοῦνται τιμῆς. τοῦ
δὲ φησι μιμεῖσθαι βουλεσθαι τοὺς μεγαλοψύχους. ἐκπίπτειν γε μ
ὄντας τῶν ὧν βούλονται μιμεῖσθαι, ἀλλὰ διακένους ὄντας.
φέρειν ἐμμελῶς τὰ εὐτυχήματα οἷον οὔτε πλούτου οὔτε ἄλλο τι.
τῷ νοσοῦντι τὰ ὑγιεινὰ συμφέρει ἀλλὰ τῷ ὑγιαίνοντι. οὐκ
μακροκίνδυνος. ὁ πολλὰ τιμῶν ὑπὲρ πολλῶν καὶ κινδυνεύων
ὑπὲρ γὰρ ὧν τιμᾷ τις, καὶ κινδυνεύειν ἀρέσκεται. ὁ δὲ ὀλίγα τιμῶν ὀ
καὶ κινδυνεύειν ἂν ἐλοιτο· τοιοῦτος δὲ ὁ μεγαλόψυχος. τὸ γὰρ
τιμῆς ἀξία τούτῳ ἐστὶν ταῦτα δὲ ὀλίγα. διὸ καὶ κινδυνεύσει
λοκινδύνως· ὑπὲρ (γὰρ) μεγάλων· (τοιαῦτα δὲ τὰ τιμᾶ. καὶ
ποιεῖν· τοῦτο φησιν ὅτι παρὰ τὴν ἀξίαν πραττῶν καὶ οὐχ ὡ
εὐεργετεῖν ἀφέσεως τοῦ χρεώ. ὑπερβολικὸς ὁ αὐτὸς καὶ
γὰρ προσκαλεῖται ὁ ὑπερβάλλων ἀντευεργετεῖν δηλονότι ὃν πλ
εἰς πλείονα πλεονεκτήσει. τὸ δὲ ὑπαγάγειν ὅτι τοῦ ὁ πρακτικ

p. 1124b15 Διὸ καὶ τὴν θετὴν οὐ λεγειν τὰς εὐεργεσιας τ

Εἰπὼν περὶ τῶν μεγαλοψύχων ὅτι μνήμονες μᾶλλον εἰσ

ἔοικεν οὖν Ba et Arist. codd. LbMb: ἔοικεν μὲν οὖν Arist. vulg. 3 οὐ a: οὐ
rhesis usque ad τὰ δ' ἀγαθῶς (p. 1124b13) 9 συμβάλλονται B: συμβάλλεται a 10 αὐτῶν scripsi: αὐτῆς Ba 11 ἔγε
αἱρόμενοι B: αὐτὴν scripsi: αὐτὸ Ba συμβάλλεται B
B: ἐοίκασιν a 25 ἀγαθῶς B: ἀγαθῷ
: om. B 32 rhesis usque ad δι' εἰρωνείαν (p. 112

πεποιήκασιν ἢ ὧν εὖ πεπόνθασι (τοῦτο δὲ οὐκ ἐν τῷ ἀμείβεσθαι· εἴρηκε 54v
γὰρ ὅτι πλείω ἀντιποιοῦσιν· ἀλλ' ἐν τοῖς λόγοις· ὑπερεχομένου γὰρ τὸ εὖ
πάσχειν, οἱ δὲ ὑπερέχειν θέλουσι· διὸ τὰ μὲν ὅσα εὖ ἐποίησάν τινες
ἀκούουσιν ἡδέως, οὐχ ἡδέως δὲ ὅσα εὖ ἔπαθον), συνέστηκε τοῦτο οὕτως
ἔχον καὶ ἐνδόξως. καὶ γὰρ τὴν Θέτιν φησὶ παρ' Ὁμήρῳ διὰ τοῦτο μὴ
λέγειν τὰς εὐεργεσίας τῷ Διΐ, μηδὲ τοὺς Λάκωνας τοῖς Ἀθηναίοις,
ἀλλ' ἃ ἐπεπόνθεσαν εὖ. καὶ τὰ μὲν τῆς Θέτιδός ἐστι ταῦτα· Ἀχιλλεὺς 30
πρὸς αὐτὴν λέγων "πολλάκις γὰρ σεῦ πατρὸς ἐν μεγάροισιν ἄκουσα
εὐχομένης, ὅτ' ἔφησθα κελαινεφέι Κρονίωνι οἴῃ ἐν ἀθανάτοισιν ἀεικέα
λοιγὸν ἀμῦναι. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι" καὶ τὰ ἑξῆς· ἡ μέντοι Θέτις δεομένη
Διὸς οὐκέτ' αὐτὰ καταλέγει ἀλλ' ἐνδείκνυται μόνον λέγουσα "Ζεῦ πάτερ,
εἴ ποτε δή σε μετ' ἀθανάτοισιν ὤνησα ἢ ἔπει ἢ ἔργῳ," τὸ δὲ περὶ Λακε-
δαιμονίων τοιοῦτον· ἱστορεῖ Καλλισθένης ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν, 35
⟨ὅτι⟩ Θηβαίων εἰς τὴν Λακωνικὴν εἰσβαλλόντων, ἔπεμψαν Λακεδαιμόνιοι
πρὸς Ἀθηναίους περὶ συμμαχίας λέγοντες καὶ ὅσα μὲν τοὺς Ἀθηναίους
πεποιήκασιν οἱ Λακεδαιμόνιοι εὖ, τούτων ἐκόντες ἐπελανθάνοντο, ἃ
δ' αὐτοὶ πρὸς Ἀθηναίων χρηστὰ ἐπεπόνθεισαν, τούτων ἐμέμνηντο,
ὡς διὰ τούτων αὐτοὺς ἐπαξόμενοι πρὸς συμμαχίαν μᾶλλον. ὑπηρε-
τεῖν δὲ προθύμως, οἷον εὖ ποιεῖν καὶ ἐπιδιδόναι ⟨καὶ παρέχειν⟩ ἢ
ὑπηρετεῖν τοῖς δεομένοις αὐτοῦ. καὶ ἐν ἐκείνοις μὲν σεμνύνεσθαι 40
οὐκ ἀγεννές. πρὸς τοὺς ἐν ἀξιώματι λέγει τὸν μεγαλόψυχον, οὐκ ἐν τῷ
σεμνά τινα λέγειν περὶ αὐτοῦ (φορτικὸν γὰρ τοῦτο), ἀλλ' ὅτι τὴν σεμνότητα
οὐκ ἀφαιρήσει αὐτοῦ τὸ ἐντυγχάνειν τοῖς ἐν ἀξιώματι, ἢ οὗ πρωτεύουσιν
ἄλλοι, ἵνα μὴ ἐναυθάδη τὸ δεύτερον ἀποφέρωνται. καὶ ἀργὸν εἶναι καὶ
μελλητήν, ἀντὶ τοῦ ὀξυκίνητον μὴ εἶναι μηδὲ πρὸς πᾶσαν πρᾶξιν ἕτοιμον. 45
ἢ γὰρ ὑφ' ὧν μεγάλαι αἱ τιμαί, τούτων πρακτικός. ἢ ὅπως μέρη τὸ
προκείμενον ἔργον καὶ ὑπὲρ μεγάλου τινὸς αἱ πράξεις. καὶ ὀλίγων μὲν
πρακτικόν. οὐ γὰρ ἔργων πλήθει, μεγέθει δὲ τὴν ἀξίαν ὁρίζεται.

p. 1124b30 Εἰρωνεία δὲ πρὸς τοὺς πολλούς.

30 Ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐξαγγελτικὸς πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ τυγχάνοντας τῶν 55r

2 τὸ B: τοῦ a 3 an τινας? 4 ἡδέως ἀκούουσιν a 8 λέγων] Hom. B. A 396
9 οἷη Homer: εἴη Ba 10 καὶ τὰ ἑξῆς B: ὁλόμπιοι ἤθελον ἄλλοι. ἤρτο δ' ἡδὲ ποσειδάων
καὶ παλλὰς ἀθήνη a 11 διὸς B: τοῦ διός a λέγουσα] Λ 503 13 καλλισθένης a:
δημοσθένης B. cf. Callisthenis frg. 12 Müller πρώτῃ B: πρώτῳ a: πέμπτῃ Müller
14 ὅτι a: om. B 15 ἀθηναίους a: τοὺς ἀθηναίους B περὶ συμμαχίας B: συμμαχίας
δεόμενοι a λέγοντας Diels καὶ B: ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων a 16 οἱ Λακεδαιμό-
νιοι πεποιήκασιν a ἑκόντες ἐπελανθάνοντο B: ἐπελάθοντο ἑκόντες a 17 χρηστὰ πρὸς
Ἀθηναίων a ἐπεπόνθεσαν Müller 18 συμμαχίαν B: τὴν συμμαχίαν a 19 καὶ
παρέχειν a: om. B 22 τὴν B: τὸ a 23 post ἀφαιρήσει add. τις a: om. B
τὸ ἐντυγχάνειν B: ἐντυγχάνον a 24 καὶ ἀργὸν B: ἐναργὸν a 25 μελλητὴν Arist. vulg.:
μελητὴν Ba et Arist. codd. HaLbMbOb 29 εἰρωνεία Ba et Arist. codd. praeter Nb:
εἴρωνα Nb et Arist. vulg. rhesis usque ad ὥσπερ εἴρηται (p. 1125

προσόντων αὐτῷ, τῷ καταφρονεῖν αὐτῶν καὶ μὴ ἀξίους οἴεσθαι
κατ' αὐτόν· διὸ καὶ τῆς παρ' αὐτῶν δόξης καταφρονητικός· π
τοὺς σπουδαίους ἀγαθικούς, οὐχ ὑποστελλομένους (τὴν) τῶν οἰκεί
μηνυσιν πρὸς αὐτούς. ἀλλ οὐδὲ πρὸς ἄλλον ζῆν δυνατόν φησι
πρὸς ἄλλον δοῦλος καὶ δουλοπρεπές, ὡς ἐν Πολιτείαις δέδεικται.
εἰπὼν ὅτι οὐδὲ τοιοῦτος ὁ μεγαλόψυχος οἷος πρὸς ἄλλον ζῆν
τυμπεριφέρεσθαι καὶ ὑπηρετεῖσθαι, ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον (φίλος
τύ ἂν ὁ ἀγαθός τε καὶ ὅμοιος· δουλικὸν γὰρ τὸ πρὸς ἄλλον ζ
σημεῖον παρέθετο τό τε πάντας τοὺς κόλακας πρὸς ἄλλους ζῆ
ταπεινοὶ διὸ τοῦτο καὶ θητικοί, καὶ τὸ τοὺς ταπεινοὺς κόλακας
οὐδ' ἐπαινετικός, φησίν, ἐστί, διόπερ οὐδὲ κακολόγος, τουτέσ
αὐτὴν αἰτίαν. οἱ ἂν οὐκ ἔστι κακολόγος, οὐδὲ ἐπαινετικός·
ὅτι μηδ' ἀνθρωπολόγος, ὅτι μήτε ἑαυτὸν ἐπαινῶν μήτε ἄλ
ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἐχθρόν, εἰ μή ὅτι ὕβριν, τουτέστιν εἰ μή
παρόντας γὰρ ὑβρίζει καὶ διαβάλλει ‹(τοιοῦτον γὰρ ἡ ὕβρις)›. ὁ
οὐ βλασφημεῖ. καὶ ἄκαρπα ‹τῶν› καρπίμων καὶ ὠφελί
κερδοῦς γὰρ τοῦτο, οὐκ αὐτάρκους οὐδὲ μεγαλοψύχου. οὐ γὰρ σπ
ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων, ὡς ὁ περὶ πολλά. ἐκεῖνος γ
πλῆθος ἐπείγεται ‹καὶ σπεύδει›. ἡ δ' ὀξυφωνία καὶ ἡ ταχυ
τούτων, ἤτοι διὰ ταῦτα, διά τε τὸ σπουδάζειν καὶ διὰ τὸ φέ
τοῦτο ὑπὲρ οὗ ἐπιταχύνεται καὶ ὀξεῖα χρῆται τῇ φωνῇ. εἰπὼ
τοῦ μεγαλοψύχου ἓξις λέγει περὶ τοῦ μικροψύχου καὶ χαύνου.
τὸν μικρόψυχον ἄξιον ὄντα ἀγαθῶν ἑαυτὸν ἀποστερεῖν. ἐπεὶ ὁ
ὧν οὐκ ἀεὶ τούτῃς ἑαυτὸν διὰ μικροψυχίαν καὶ εὐτέλειαν καὶ τ
ὑπὲρ οὗτόν εἰναι τὰ ἀγαθά· διὸ καὶ κακία· κακοῦ γὰρ καὶ οὐκ
δότος τὸ μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν ἀγαθοῦ. ἀλλὰ καὶ τὸ ἀγνοεῖν ἑαυ
ὅτι δὲ ἀγνοεῖ ἑαυτόν, δῆλον. ὠρέγετο γὰρ ἂν ἀγαθῶν καὶ α
τοιούτων ὄντα ἄξιον. οὐ μὴν ἠλίθιοι οἱ τοιοῦτοι κακοῦσιν
μᾶλλον νοεροί, τουτέστι ὀριμεῖς καὶ ἐπινοητικοί. οὐ γὰρ ω
αὐτοὺς τὸ νοεροὶ προσέθηκε· χείρους γοῦν φησιν αὐτοὺς τῶν χα
καὶ μᾶλλον ἀντικεῖσθαι τοῖς μεγαλοψύχοις. καίτοι τοὺς χαύνο
λέγει. ἡ τοιαύτη δὲ δόξα, ἤτοι ὑπόληψις, ἣν ἔχουσι περὶ
μικρόψυχοι. χείρους ποιεῖ τῶν κατ' ἀξίαν ἐφιεμένων. μηδενὸς αὐ

1 -ῶ B: τὸ a οἴεσθαι B: αὐτοὺς ἡγεῖσθαι τοῦ a 2 καταφρονητικός B
4 ἢ ν a: om. B 5 δουλοπρεπὲς a: δουλοπρεποῦς B πολιτείαις B: τ
A 1 p. 1254a15 6 ζῆν καὶ ante ὑπηρετεῖσθαι inserit a: om. B 1
αὐτὴν Ba 13 post ἀνθρωπολόγος addit τί δὲ τοῦτο, ἐπάγει a: om. B
ὑβρίζει B 15 διαβάλλει καὶ ὑβρίζει a τοιοῦτον γὰρ ἡ ὕβρις a: om
B 18 ὡς B: ὥσπερ a τὸ B: om. a 19 καὶ σπεύδει a:
om. B 20 ἤτοι B: τουτέστι a ἐπιταχύνεται Diels: ἐπιταχύνει τε
a 21 καὶ εὐτελείαν B: τὲ καὶ εὐτελείαν a 26 ἀγαθοῦ
Ba: ἠλίθιοί γε Arist. οἱ τοιοῦτοι a: τοιοῦτοι οἱ B
M1 L codd. Lb Mb: ἀνεροί Arist. vulg. χείρους B: χείρονας a 32 ἡ
γ B B

ἀγαθοῦ ἡγεῖσθαι. καὶ τῶν πράξεων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἐπιτηδευ- 55r
μάτων ἀφίστανται ὡς ὄντες αὐτῶν ἀνάξιοι· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν
ἀγαθῶν ἀναξίους αὑτοὺς ὑπολαμβάνοντες ἀφίστανται, οἷον τιμῆς ἀρχῆς
προεδρίας. οἱ δὲ χαῦνοι ἠλίθιοι. ἠγνόουν μὲν γὰρ καὶ οἱ μικρόψυχοι 10
5 ἑαυτούς ἀλλ' ἀφανεῖς ἦσαν ἀποκρύπτοντες ἑαυτούς (τοῦτο γὰρ ἦν ἴδιον
αὐτῶν), οἱ δὲ ἠλίθιοι ἐπιφανῶς ἑαυτοὺς ἠγνόουν. καρύσσουσι γὰρ ἢ εἰς
μέσον αὐτῶν φέρουσιν τὴν ἠλιθιότητα ἐπιχειροῦντες τοῖς ἐντίμοις, ὧν οὐδὲν
αὐτοῖς μέτεστι. διὸ καὶ ταχέως κατάφωροι γίνονται. ὅτι δὲ ἀντίκειται
μᾶλλον τῇ μεγαλοψυχίᾳ ⟨ἡ μικροψυχία⟩ τῆς χαυνότητος καὶ δι' ἃ, σαφῶς
10 εἶπε. καὶ γὰρ διότι μᾶλλον γίνεται καὶ ἔστιν ὥσπερ σύμφυτον διὸ καὶ 15
δυσαποτριπτότερον ⟨διότι χεῖρόν ἐστι τῆς χαυνότητος. καὶ γὰρ γίνεται
μᾶλλον καὶ χεῖρόν ἐστιν, ἐπεὶ καὶ ὥσπερ συμφυτόν ἐστιν καὶ δυσαπο-
τριπτότερον. ὥσπερ ἐκεῖ ἡ ἀνελευθερία τῆς ἀσωτίας δόξαι μᾶλλον χεῖρον.
καὶ μᾶλλον ἀντικεῖσθαι τῇ ἐλευθεριότητι διὰ τὸ καὶ ταύτης συμφυῆ μᾶλλον
15 εἶναι καὶ διὰ τοῦτο δυσαποτριπτοτέραν [μᾶλλον εἶναι].

p. 1125b1 Ἔοικε δὲ καὶ περὶ ταύτην εἶναι ἀρετή τις.

Εἰπὼν τὴν μεγαλοψυχίαν περὶ τιμὴν εἶναι μεγάλην, φησὶ περὶ τιμὴν 55v
καὶ τὴν ἄλλην εἶναι ἀρετήν, ἣν ἐν τῷ δευτέρῳ λέγει τὸν αὐτὸν ἔχειν
λόγον πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, ὃν λόγον ἔχει ἡ ἐλευθεριότης πρὸς τὴν 5
20 μεγαλοπρέπειαν. ὥσπερ δὲ ἐν δόσει καὶ λήψει· ὥσπερ ἐν λήψει χρη-
μάτων, ἐν οἷς ἐστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ μεσότης.
καὶ ὅτι γε ἔστι πάλιν δείκνυται ἐκ τοῦ ποτὲ μὲν ἡμᾶς τὸν φιλότιμον
ἐπαινεῖν ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον, ποτὲ δὲ τὸν ἀφιλότιμον ὡς
μέτριον καὶ σώφρονα, ὅπερ εἶπε καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ. ἔστι γὰρ ἡ τῶν 10
25 πολλῶν ἔννοια κατὰ φύσιν πως κρίνουσα τό τε ἐπαινετὸν καὶ τὸ μή. ὃ
καὶ περὶ τιμὴν πεπόνθασι. φαμὲν γὰρ ὄντος τινὸς καλοῦ τῆς τιμῆς εἰ ποτὲ
μὲν ἐπαινοῦμεν τὸν φιλότιμον, ποτὲ δὲ ψέγομεν, δῆλον ὡς οὐχὶ ἓφ' ἓν τι
σημαινόμενον φέρομεν τὸ ὄνομα, ἀλλὰ πολλαχῶς ἂν ὁ φιλότιμος λέγοιτο.
ὡς καὶ πᾶς ὁ φιλεῖ τι λεγόμενος καὶ ἀπ' αὐτοῦ φιλοτιμοῦτος λεγόμενος.
30 λέγεται γὰρ φιλόπαις καὶ ὁ ὡς δεῖ φιλῶν τὰ τέκνα καὶ ὁ ἀμέτρως ὑπερ-
βάλλων ἐν τῇ περὶ αὐτὰ σπουδῇ, καὶ φιλότιμος δὲ ὁ μὲν ἐπαινούμενος εἴη,

6 αὐτῶν B: ἑαυτῶν a ἀγνοοῦσι B: ἀγνοοῦντες εἰσί a 7 φέρουσιν αὐτῶν a ἐπιχειροῦντες a: ἐπιχειροῦσι B 8 κατάφωροι a 9 ἡ μικροψυχία a: om. B διὸ B: om. a 10 καὶ γὰρ — χαυνότητος (11) excluserim 11 διότι — δυσαποτριπτότερον (13) a: om. B 12 χεῖρον B: χείρων a 14 ταύτης a: ταύτη B συμφυῆ Ba μᾶλλον Ba: τε μᾶλλον a 15 μᾶλλον εἶναι B: om. a 16 rhesis usque ad πρώτοις εἴπομεν (p. 1125b14) a 18 ἀρετὴν εἶναι a ἣν a: ὡς B ἐν τῷ δευτέρῳ] c. 7 p. 1107b24 19 ἡ B: om. a τὴν B: om. a 20 ἐν λήψει καὶ δόσει Aristoteles ἐν (altero loco) B: δ' ἐν a 24 ὅπερ B: ὥσπερ a ἐν τῷ δευτέρῳ] c. 9 p. 1109b16 26 περὶ B: παρὰ a καλοῦ τινὸς a 28 ἀλλὰ B: ἀλλὰ καὶ a
29 ὡς καὶ B: ὥσπερ [illegible] B: [illegible] a

ὁ μᾶλλον τιμῆς ἀντιποιούμενος παρὰ τοὺς πολλούς, ὁ δὲ φε
μᾶλλον ἢ δεῖ τῇ τιμῇ προστετηκὼς καὶ τὸ παρ' ὧν μὴ δ
σπουδάζων καὶ ἐφ' οἷς μὴ δεῖ καὶ ἐφ' ὅσον μὴ δεῖ ἢ ὅτε μὴ δ
δὲ ὁτὲ μὲν τὸν φιλότιμον ἐπαινούμενον, ὁτὲ δὲ τὸν ἀφιλότιμον.
τούτου τὴν αἰτίαν. τῷ γὰρ ἀνώνυμον εἶναι τὴν μέσην ἕξιν,
καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ, ἀμφότερα τὰ ἄκρα ταύτης ἀντιποιεῖται.

p. 1125b15 Ἀλλ' ἐπαινοῦντες μὲν ἐπὶ τὸ μᾶλλον.

Μᾶλλον γὰρ [ἢ] ὡς δεῖ ἐφίενται ἢ οἱ πολλοί, οἱ ἐπαίνου
τῶν φιλοτίμων ἢ οἱ πολλοί (ἀπὸ κοινοῦ τὸ φέρομεν). μᾶλλον
τιμῆς ἀντιποιοῦνται ἤπερ οἱ πολλοί. οὐ γὰρ ὡς δεῖ οἱ πολλοὶ
ποιοῦνται, διὸ καὶ ψέγονται, διότι μᾶλλον ἢ δεῖ ταύτῃ τετήκασι
ὧν οὐ δεῖ τιμᾶσθαι καὶ ὅσα ἄλλα. ἀνωνύμου δ' οὔσης τῆς
τῷ ἀνωνύμῳ τοῦ μέσου τὰ ἄκρα τοῦ μέσου διαμφισβητεῖσθαι πρ
ἀρνήσει φύσεως τὸ μέσον ἀρούμεθα, ἢ ἀνάστασιν φύσεως οὐσ
βουλόμεθα. ὑστέον δὲ ὅτι οὔτε ὁ φιλότιμος ὡς μᾶλλον τῶν πρ
τιμὴν μεταδιώκει οὔτε ὁ ἀφιλότιμος ἀποστρέφεται. ἀλλ' οὐδὲ
ψυχὴν ὁμοίως μεταδιώκει τῷ φιλοτίμῳ. οὐ γὰρ τῆς τιμῆς χάριν
ὃ αὐτὸ (δὲ) τὸ καλόν. οὐ βουλομένοις ὁ αὐτοῖς ἢ ἐπὶ τοῖ
πράξεσι σύμμετρος καὶ εὔλογος τιμὴ ἐπακολουθεῖ. ἔστι δὴ καὶ
χάριν καὶ τὸ μέσον ἔστι τε καὶ γίνεται. εἰὴ ἂν καὶ ἐπὶ τούτω
τιμᾶ μᾶλλον ἀπὸ μέσης τῇ μέσῃ διαθέσει τῆς φιλοτιμίας τῷ
εἶναι, πρὸς μηδὲν καλὸν ἐγειρούσῃ τὴν ψυχήν, καὶ τῷ τοὺς πολλοὺ
ἔχειν πρὸς αὐτὴν ἢ τὴν φιλοτιμίαν. πρὸς ἀμφότερα δ' ἀμφότ
καλῶς. αἱ γὰρ μέσαι οὖσαι πρὸς μὲν τόδε συγκρινόμεναι τὴν
ὑποδύονται, πρὸς δὲ τόδε τὴν ἔλλειψιν ὑποκρίνονται, τὸ ἀντικε
ἀντικειμένου γινομένων.

p. 1125b26 Πραότης ὁ ἐστι μὲν μεσότης περὶ ὀργάς.

Ἐπε[ι]δὴ καὶ τῷ ὀνόματι τὴν πραότητα ἀρετὴν καὶ μεσό
περὶ ὀργάς, δῆλον ὡς ἐξ ὧν λέγει, ὅτι μητε πᾶσα ἀρετὴ περ

3 καὶ ἐφ' οἷς μὴ B: ἐφ' οἷς οὐ a 5 τὴν αἰτίαν τούτου a 6 ἐν τ
p. 1100—0 7 thesis inde a ὅλιον ὁ ὅτι (p. 1125b14) — τὸ μέσον (p
8 ἢ (prius) canc. Diels ἢ οἱ B: ἢ γὰρ οἱ a 11 διότι B: ὅτι a τα
αὐτῆς ὀρέγονται a: ταύτῃ προστετήκασι (collato v. 2) Diels 13 ἀνωνύμου
14 γὰρ post ἀρνήσει add. a: om. B 16 οὐδὲ B: οὔτε a 17 ὁμοίω
18 ἐστι a 18 δὲ a: om. B 19 συμμετρος a: συμμετρ
E. ... εὔλογος a δὴ Ba et Arist. codd. K b L 90e: ἤδη N: ἡ
Aret. vulg. 20. 21 ἀφιλοτιμία a: φιλοτιμία B 21 γείρων B: γ

πάθη οἰκεῖα. περὶ [οἰκεία] μὲν γὰρ ἡδονὴν καὶ λύπην κοινῶς πᾶσα, καὶ 55v
ταύτῃ δύο παθῶν μεσότης πᾶσα ἀρετή, οὐ μὴν ὡς περὶ οἰκεῖά τινα δύο
πάθη, ἃ ῥυθμίζει, ὡς ἡ ἀνδρεία περὶ φόβους καὶ θάρρη. ταῦτα γὰρ ἴδια
δύο πάθη περὶ ἃ ἥδε ἡ ἀρετὴ τοῦ μέσου ἐστὶ στοχαστική, ἡδομένη μὲν ἐπὶ
τῇ εὐλόγῳ περὶ αὐτὰ ἐνεργείᾳ καὶ αἱρουμένη ταύτην, ἀχθομένη δὲ ἐπὶ
ταῖς | ἀλόγοις καὶ ἀμέτροις σπουδαῖς ἢ φυγαῖς τῶνδε τῶν παθῶν καὶ 56r
ἀποστρεφομένη αὐτά. ὁμοίως ἡ σωφροσύνη περὶ δύο πάθη· ἡ γὰρ δι'
ἁφῆς ἡδονὴ καὶ λύπη τὰ ὑποκείμενα πάθη ταύτῃ. ἡ δὲ πραότης οὐκέτ'
ἔχει δύο πάθη τὰ ὑποκείμενα, εἴ γε περὶ ὀργήν ἐστι. τῇ δὲ ἐλευθεριότητι
οὐδὲ τὴν ἀρχὴν πάθος τι ἴδιον ὑπέκειτο ἀλλὰ πρᾶξις· δόσις γὰρ καὶ λῆψις
χρημάτων. περὶ πάθη δὲ ἦν τὸ ἥδεσθαι παρὰ τὴν εὔλογον περὶ ταῦτα 5
λῆψιν καὶ δόσιν καὶ ἄχθεσθαι ἐπὶ τῇ ἀλόγῳ δόσει, ὡς εἶπε. μεσότητος
οὖν πᾶσαι περὶ πάθη κοιναί, ἡδονὴν καὶ λύπην, τὰς ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις ταῖς
γινομέναις ἐπὶ ταῖς πράξεσιν. ὃ δὲ εἶπεν ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ νῦν λέγει,
τὸ ἀνώνυμον εἶναι τήν τε μέσην ἕξιν τὴν περὶ τὸ πάθος τοῦτο καὶ τὰ
ἄκρα αὐτοῦ. αὐτὸς δέ φησι πραότητα ὀνομάζειν αὐτὴν μᾶλλον πρὸς τὴν
ἔλλειψιν τὴν αὐτῆς ἀποκλίνουσαν, οὖσαν καὶ αὐτὴν ἀνώνυμον. οὐχὶ δὲ
Ἀριστοτέλους τὸ τῆς πραότητος ὄνομα ἢ τὸ τῆς ὀργιλότητος, ὡς ἐν τῷ 10
δευτέρῳ εἴρηται. ἦν γὰρ καὶ πρὸ αὐτοῦ, ὡς Πλάτων φησὶ περὶ τῶν φυλά-
κων ἐν Πολιτείᾳ 'θυμοειδῆ μὲν δὴ χρὴ πάντα ἄνδρα εἶναι πρᾶόν τε
μάλιστα,' ὡς οὐκ ἐχούσης τῆς πραότητος ἐν αὐτῇ τὸ θυμοειδὲς καὶ διεγ-
γερμένον. τὸν γὰρ ἡσύχιον καὶ σώφρονα πρᾶον ἔλεγον, οὐ τὸν ὀργιζόμενον
ἐφ' οἷς ὁ λόγος αἱρεῖ, ἡσυχάζοντα δὲ ἐφ' οἷς καλόν. τὸ μὲν γὰρ πάθος
ἐστὶν ὀργή. εἰπὼν τὸ πάθος ὀργὴν εἶναι καὶ τοῦτο σημεῖον τοῦ τὴν
ὑπερβολὴν ὀργιλότητα ἂν εὐλόγως λέγεσθαι ποιησάμενος, οὐκέτι προσθεὶς 15
τὸ οὐ χάριν εἶπε τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστὶν ὀργή, μέτεισιν ἐπὶ τὸ
λέγειν τίνα τὰ ποιητικὰ τοῦ πάθους τῆς ὀργῆς, καὶ φησὶ πολλὰ καὶ
διαφέροντα.

p. 1126a8 Ἡ δ' ὑπερβολὴ κατὰ πάντα μὲν γίνεται.

Καὶ τὴν ὀργιλότητά ⟨φησιν⟩ ἐφ' ἑτέρων κειμένην· ἐπὶ γὰρ τῆς δυνά- 40
μεως καὶ τῆς πρὸς ὀργὴν ἐπιτηδειότητος καὶ εὐεμπτωσίας ἤδη κειμένην.

---

1 οἰκεία (alterum) B: om. a 2 ὡς περὶ scripsi: ὥσπερ Ba 6 ἀμέτροις καὶ ἀλόγοις a
7 ὁμοίως B: ὁμοίως πάλιν a καὶ αὐτὴ post σωφροσύνη ins. a: om. B 8 ἡδονὴ καὶ
B: ἡδονή τε καὶ a 11 παρὰ a: περὶ B 12 λῆψιν καὶ δόσιν B: δόσιν τε καὶ λῆψιν a
ἄχθεσθαι B: ἄχεσθαι a 13 πάθη κοινὰ ἡδονὴν καὶ λύπην B: πάθη τὰ κοινὰ ἡδονήν
τε καὶ λύπην a τὰς B: τὰ a 14 ὃ B: ὅπερ a 15 τε B: om. a 18 ἀρι-
στοτέλους B: ἀριστοτέλης a post ὀργιλότητος add. ἔθετο a: om B ὡς B: ὡς
καὶ a 18. 19 ἐν τῷ δευτέρῳ] c. 7 p. 1108a7 19 πρὸ B: om. a πλάτων
B: καὶ πλάτων a 20 ἐν Πολιτείᾳ II p. 375 C πάντα χρὴ a 21 ἐν αὐτῇ τῆς
πραότητος a 22 ἡσύχιον B: ἥσυχον a 23 αἱρεῖ a: ἐρεῖ B 28 post διαφέροντα
add. τὰ ποιητικὰ αὐτῆς a: om. B 29 rhesis usque ad ἕξεις εἰρήσθωσαν (p. 1126b10) a
30 φησὶν a: om. B 31 κειμένην B: κειμένα a

ἀλλ' οὐ τῆς λέξεως καὶ κακίας, ἐφ' οὐ αὐτο τέταχεν οὗτος· τοῦ
ὠνόμασεν οὗτος, κατὰ πλεόνας φησι γίνεσθαι, οὐ μὴν πάντα
ὑπερβολῆς τρόπους δύνασθαι τῷ αὐτῷ ὑπάρχειν. μηδὲ γὰρ
εἶναι τὴν ὀργὴν ἐν πᾶσιν ὑπερβάλλοντα τῷ τὸ κακὸν καὶ αὐτο
εἶναι καὶ ἀφόρητον ὁλόκληρον γινόμενον ἐν ἑνί. εἰσὶ γὰρ ὀργιλότη
ὀνόματον καὶ ἐναντίαι, ἃς ἅμα οὐκ οἷόν τε ἐν τῷ αὐτῷ εἶνα
πάντας ὁ ὀργίλος. ὁ μὲν γάρ τινες αὐτῶν ὀργίλοι καὶ ἀκρόχολο
οἱ δὲ χαλεποί. ὀργίλοι μὲν οἱ ταχέως ὀργιζόμενοι καὶ μάλ
παύσασθαι δὲ ταχέως. ὅπερ πάσχουσι τῷ μὴ κατέχειν τὴν
ταχέως αὐτὴν ἀποδιδόναι· διὸ καὶ φανεροί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι.
γὰρ εἰσι τοιοῦτοι οἱ ἀκρόχολοι· δεῖξις γὰρ καὶ πρὸς τὸν κα
ὀργίλοι καὶ οὕτως ὀνομάζονται ὡς ἄκροι ὄντες ὀργῆ. πικρο
πολὺ ὀργιζόμενοι καὶ δυσθιάστοι. ὃ πάσχουσι τῷ κατέχειν τὸν
κρυπτειν ἐπὶ πολὺ τὴν ὀργήν, παύονται δὲ ὅταν φανερὰν τὴν
σωσι καὶ ἀποδῶσιν αὐτὴν ὡς ἡ χρεὼ ἀπαιτοῦσα. ἡ γὰρ
παυει τῆς ὀργῆς οὐδεὶς χρόνος ἀπὸ τοῦ ἐμποιῆσαι.
τοῦτο παύονται. τούτου δὲ μὴ γινομένου φανεροῦσι τὸν
γὰρ μὴ φανερὸν ἔχον μηνύοντας οὐδὲ συμπαθεῖν τε αὐτο
ὀργὴν ἐπιχειροῦ μεταπεσεῖν. αὐτοὺς δ' ἐν αὐτοῖς μετὰ χρόν
πεῖραν τὴν ὀργήν. εἶναι δέ φασι τοὺς τοιούτους μάλιστα ἑαυτο
εἶτα δὲ καὶ τῶν φίλων τοῖς μάλιστα συνοῦσι, σκυθρωποὺς καὶ β
ὑπαντιῶντας δὲ αὐτοὶ τοῖς ὀργίλοις ἰδίως καλουμένοις καὶ ἀκρο
ὀργὴν ἔχουσι. διὸ οὐκ οἷόν τε ἅμα τὸν αὐτὸν ἀκρόχολον εἶναι
χαλεπὸν δὲ εἶναι οὐ φησὶν ὃς μὴ δεῖ χαλεπαίνειν καὶ πάν
καὶ πλεῖω χρόνον καὶ μὴ διαλλαττομένοι χωρὶς τιμωρίας
οἱ αὐτοί εἰσιν οἱ χαλεποὶ τοῖς ὀργίλοις (μικρὰ γὰρ ἐκείνοις δι
τὴν ἐπίτασιν) ἢ διαφέρουσιν ἂν οἱ χαλεποὶ τῶν πικρῶν. ὁ μὲν
τοιοῦτος τῷ πολυχρόνιον τὴν ὀργὴν καὶ ἐμμονὴν καὶ κεκρυμ
ὁ δὲ χαλεπὸς πρὸς τούτῳ προσείληφε τὸ τε ἐφ' οἷς μὴ δεῖ
καὶ οἷς μὴ δεῖ καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ. ἔτι φανερώτεροι καὶ τιμω
οὗτοι, καὶ ἦν ὁ χαλεπὸς ἔχων ὡς ἐνδέχεται ἀμφοτέρως ὑπερβ
τοῦ ὀξυχόλου καὶ πικροῦ· διὸ καὶ ὠνόμασται οὕτως. τὸ δὲ ἀ
ρίας καὶ κολάσεως, εἰ μὲν οὕτως εἴη γεγραμμένον, ἐκ παρ

1 καὶ B: τὲ. καὶ a ἦν B: ἤν τινα a 3 τῷ αὐτῷ a: τὸ αὐτὸ
ἐσθόντων iterat εἶναι B: om. a 7 αὐτῶν B: om. a 9. 10
11 B:
ὥσπερ a 16 λύπης B: τῆς λύπης a et Arist. 17 τούτῳ scripsi: οὗτ
λ B et Arist.: γὰρ a τὸν θυμὸν B: τὸ τοῦ τιμοῦ βάρος ἐπ' αὐτοῖ
λόντας B: μηνόντας καὶ θυμουμένους a συμπεῖθαι B: συμπείθειν a
B: μάλιστα μὲν a σκυθωποὺς a: σκυθωποὶ B ὄντας a: ὄντες
0 φανεώτεροι καὶ B: φανερώτ
ΑΠΟΥ

λέγωσιν, εἰ δ' ὡς ἔν τισι γράφεται ἄνευ τιμωρίας ἢ κολάσεως, ἀντι- 56ᵛ
διαστέλλοιτ' ἂν ἡ κόλασις τῇ τιμωρίᾳ καὶ εἴη ἂν τιμωρία μὲν ἡ ἄμυνα
ἀνθ' ὧν δοκεῖ πεπονθέναι ὡς τοῦ κατ' ἀξίαν ἀνταποδόσις, κόλασις δὲ
γαλεπότητος προσθήκη τῆς ὀργῆς καὶ κακώσεως τῆς μετὰ τὴν ἄμυναν. 5
ἡ γὰρ τιμωρία πάυει τῆς ὀργῆς· οἷον γάρ τι χρέος ἀνταποδίδοται. καὶ
πρὸς τὸ τυφθῆναι οὐ χαλεπῶς φέροντες οὐδεὶς καὶ δὶς τοῦτο ἢ ὑπερ-
βολὴ κατὰ τὴν ὀργὴν τῇ πράξει ἀντίκειται. εἶδος γάρ ὀργιλότητος ἡ
χαλεπότης, ὡς καὶ τοῦ ἁπλῶς ὀργίλου ὁ χαλεπός. ὃ δὲ ἐν τοῖς πρό-
τερον εἴρηται. εἶπε γὰρ ὅτι περὶ τῶν πρακτῶν τύπῳ τε λέγειν καὶ 10
καθόλου δυνατόν, διορίσαι δὲ λόγῳ περί τινος πότε καὶ πῶς καὶ πόσον καὶ
μέχρι τίνος δεῖ γίνεσθαι, οὐ ῥᾴδιον. 20

p. 1126ᵇ11 Ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν.

Εἶπεν ἐν τῷ δευτέρῳ εἶναι τρεῖς μεσότητας, ἐχούσας μέν τινα κοινω-
νίαν, διαφερούσας δὲ ⟨ἀλλήλων⟩ τῷ τὴν μὲν αὐτῶν περὶ τὸ ἀληθὲς τὸ ἐν
αὐτοῖς εἶναι, ἣν ἀλήθειαν εἶπε καὶ ἀληθῆ τὸν ἔχοντα αὐτήν, τὰς δὲ δύο 30
περὶ τὸ ἡδύ, ὧν τὴν μὲν περὶ τὸ ἐν παιδιᾷ εὐτραπελίαν, τὴν δὲ περὶ τὸ
ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ βίον φιλίαν. περὶ ταύτης τῆς ἕξεως νῦν λέγει. ἔστι γὰρ
αὕτη ἡ περὶ λόγων καὶ πραγμάτων κοινωνία, διαιρεῖ δὲ ταύτην τῷ τοὺς
μέν τινας τὰ πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν τῶν κοινωνούντων αὐτοῖς ἐν τούτοις
20 πειρᾶσθαι ποιεῖν, συγκατατιθεμένους καὶ αἰνοῦντας καὶ μὴ λυπεῖν θέλοντας 40
καὶ πρὸς μηδὲν ἀντιτείνοντας, οὓς ἀρέσκους καλεῖ ⟨ἀπὸ τοῦ πᾶσιν ἀρέσκειν
σπουδάζειν ὠνομασμένους⟩, ὑπερβάλλοντας κατὰ τὸ ἡδύ, τοὺς δὲ ἐξ
ἐναντίας τούτοις πρὸς πᾶν ἀντιβαίνοντας καὶ μηδένα λόγον τοῦ λυπεῖν
ποιουμένους, οὓς δυσκόλους καὶ δυσερίδας καλεῖ ἐν ψεκτῶν ὄντας ἕξει.
25 εἶναι δέ φησι καὶ μέσην ἕξιν ⟨καὶ ἐπαινετήν⟩, ἀποδεχομένην ἃ δεῖ καὶ μὴ
ἀποδεχομένην ἃ μὴ δεῖ, ⟨ἀλλὰ δυσχεραίνουσαν πρὸς αὐτά⟩ οὖσαν ⟨καὶ
αὐτὴν⟩ ἀνώνυμον· τῷ δὲ ἐοικέναι φιλίαν καλεῖ, διαφέρειν δὲ τῆς κυρίως
φιλίας ⟨τήνδε τὴν ἕξιν⟩, ὅτι ἡ μὲν κυρίως φιλία μετὰ πάθους ἐστὶ καὶ 45

1 ὡς B: ὥσπερ a 3 post ἀξίαν add. οὖσα a: om. B 4 καὶ B: τὲ καὶ a 7 post
ὀργιλότητος add. ἐστὶν a: om. B 8 ὃ δὲ Ba: ὃ δὲ καὶ Arist. 9 post εἴρηται adiungit
Aristotelia καὶ ἐκ τῶν λεγομένων δῆλον a: om. B post γὰρ addit ἐν τοῖς ἔμπροσθεν a:
om. B 10 λόγῳ B: om. a post τινος add. τῶν καθ' ἕκαστα τῷ λόγῳ a: om. B
11 δεῖ B: δέοι a οὐ ῥᾴδιον B: τοῦτο μηδαμῶς ῥᾴδιον εἶναι a 12 rhesis usque ad ἡ
συνηδύνειν (p. 1126ᵇ30) a 13 ἐν τῷ δευτέρῳ] c. 7 p. 1108ª9 τρεῖς B: τινὰς τρεῖς a
14 διαφερούσας a: διαφέρουσι B ἀλλήλων a: om. B τῷ B: τῷ τε a 15 ἣν B: ἣν
καὶ a εἶπε B: ὠνόμασεν a τὰς B: ἃς a 16 περὶ τὸ (prius) B: περὶ τῷ a
post εὐτραπελίαν add. καλεῖσθαι a: om. B 17 βίον B: τὸν βίον a λέγει B: τὸν λόγον
ποιεῖται a 20 αἰνοῦντας καὶ μὴ λύπειν B: ἐννοοῦντας, καὶ ἀλύπους εἶναι a 21 ἀπὸ
τοῦ—ὠνομασμένους (22) a: om. B 23 πᾶν B: πάντα a 23. 24 μηδένα—ποιου-
μένους a: λυποῦντας B 24 καλεῖ B: ὀνομάζει a 25 καὶ ἐπαινετήν a: om. B
ante ἃ δεῖ add. τὲ a: om. B 26 ἀλλὰ—αὐτά a: om. B 26. 27 καὶ αὐτὴν a:
om. B 27 καλεῖ B: ὀνομάζει a 28 τήνδε τὴν ἕξιν a: om. B

τοῦ στέργειν τούτους οἷς δεῖ καὶ κοινωνεῖν. ἡ δὲ τοιαύτη
πάθους καὶ τοῦ στέργειν τούτους οἷς ὁμιλεῖ ὃ ἀποδέχεται
ἄξια ἡγεῖται καὶ μέμφεται τοῖς μὴ τοιούτοις. διὸ καὶ πρὸς πά
ὁμοίως γνωρίμους καὶ ἀγνώστους. οὐχ οἷόν τε δὲ πᾶσι προσ
φιλικῶς ἐφ' ἑκάστῳ τὸ εἶλογον (καὶ ἁρμόζον) ποιοῦσαν· ἄλλα
τοῖς οἰκείοις καὶ συνήθεσιν, ἄλλα δὲ τοῖς (ἀλλοτρίοις καὶ) ἀθνε
μὲν νέοις, ἄλλα δὲ πρεσβύταις, ἄλλα ἀγροίκοις καὶ ἄλλα ἀστείοις
καὶ ὁμοτρόποις· ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις λεγόμενα, τὸ
προσκαθῆκον, ἤτοι τὸ φιλεῖν ὁ τῷ φιλεῖν ἀνήκοντα, ποῖά ἐ
τοῦ ἐπιεικοῦς.

Καὶ προαιρήσεται λυπεῖν τῷ ἐναντιοῦσθαι ἐν οἷς δεῖ, κ
φέρῃ τῷ ᾧ ἐναντιοῦται ὁ τὴν ἕξιν ἔχων· τοῦ καλοῦ χάριν
μενος αὐτῷ· καὶ ταύτην μὴ μικρὰν ἢ βλαβήν, μεγάλην
ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ προαιρήσεται λυπεῖν. ἡ δ' ἐναντίωσι
λυπεῖν. ἡ ἐναντίωσις ἡ πρὸς ὃν συνηδύνειν δυσχεραίνει ὁ κατὰ
ἔχων τὴν ἕξιν ἐπαινοῦν, τῷ φέρειν μεγάλην ἀσχημοσύνην ἢ βλαβ
δυσχεραίνει· τοιοῦτοι δὲ ἐν τοῖς οὐκ ὀρθῶς γινομένοις. διαφερ
ὁμιλήσει. ἐὰν δυνατόν. καὶ καθ' αὐτὸ μὲν αἱρούμενος
δύνειν. λυπεῖν δὲ εὐλαβούμενος. ἁπλῶς μέν φησι τὸν ἔ
μέσην ἕξιν τὸ συνηδύνειν καθ' αὐτὸ αἱρεῖσθαι, πρὸς δὲ τὰ σ
ἁρμοζόμενον, καὶ λυπήσειν ποτὲ τοῦ καλοῦ χάριν. εἰ μὴ τοιαῦτα ἄ
ἢ τὸ λεγόμενον. καὶ τοῦ συμφέροντος λόγου ἢ ποιῶν, καὶ ἡνίκ
ὅταν οὕτως λυπήσειν φησὶν αὐτόν. ὃν μέντοι τὸ παρὸν λυπῆν
χρόνῳ εὐποιΐᾳ αὐτὸν ἐπεῖδεν. ἐπιστρέψει ὑποτύπωσιν τοῦ
τοῦ νόμου ἢ ἐπὶ ἄκρον ἢ τοῦτο καὶ ἔδωκε ἢ ὤφλ. λ
τοῦ ἁρμόττοντος, ἀπὸ κοινοῦ τὸ καθ' αὐτό. τοῖς δὲ ἀπαίδ
ὃν ἡ μείζων, συνεπιτίθεται. τὸ ἀπαιδεύτοις εἶναι κακὸν ἐ
λυπῆσαι τὸν οὐκ ἐναντιούμενον φῆσι τοῦ μείζονος κακοῦ τοῦ ἀπο
ἢ φῆσι τοῦ μὴ μείζονος ἀγαθοῦ στερῆσαι. ὁ δὲ πάσι δυσχ

1 καὶ οἷς συνεστι τε κοινωνειν a ὁ ἡ
καὶ B: τὲ καὶ a δὲ B: δὴ a
6 αλλοτριοις τε και αι: om. B 8 καὶ ἄλλα μεν ει και αλλα αργουσι a
10 post ἐπιθυμητικοῦ rhesis Ari
12 ω αι: ἐν ᾧ B 13 μὴ αι
15 συνηδύνειν αι: συνη ια
17 τουτέστιν B: om. a post
τοὺς ἐν ἀσωματοις, ανει του a
πῶς δὲ B: καὶ μὴ λυπεῖν. ὁ μὴν
γινόμενα Ba: an γινόμενα? 2
Aristotelia ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τας
αὐτό B: ὁμονοεῖ καθ' αὐτό. απο
28 ante ενα
τε κακον εἴτε ἀγαθὸν a

ὁ τοῖς ὑπὸ τῶν κωμῳδῶν ⟨παραγομένοις⟩ ὅμοιος. ⟨ἀληθής τις πᾶσιν⟩, ὃν 57r
καὶ δύσκολόν φασιν οὗτοι.

Περὶ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδόν ἐστι καὶ ἡ τῆς ἀναλγησίας μεσότης, ἤτοι περὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐν ὁμιλίαις πράξεις καὶ τὸ τοῖς ὁμοίοις
5 τὸ δὲ σχεδόν, ὅτι μὴ πάντῃ. ἡ μὲν γὰρ προειρημένη περὶ τὸ ἡδὺ ἦν 35
τὸ ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν, ἡ δὲ νῦν λεγομένη περὶ τὸ ἀληθές. οὐ χεῖρον δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐπελθεῖν. τὸ περὶ πασῶν λέγειν τῶν ἕξεων σαφῶς εἶπε τὴν αἰτίαν τοῦ τε μᾶλλον εἰδέναι τὰς περὶ τὸ ἦθος γινομένας καὶ συνιστωμένας ἕξεις καὶ τοῦ μᾶλλον πιστεύειν ὅτι πάσαν ἡ ἦθος
10 ἀρετὴ μεσότης ἐστίν. ὁμοίως ἐν λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τῷ προσ- 10
ποιήματι. ἐπεὶ τὸ ψεῦδος πολλαχῶς, ἔδειξε διὰ τούτου τὸ πῶς ψευδομένων καὶ πῶς ἐστι κἂν ταῖς πράξεσι καὶ τοῖς λόγοις τὸ ψεύδεσθαι, ἤτοι τῷ προσποιήματι. τὸ γὰρ μὴ ὑπάρχειν τινὶ ταῦτα, τοῦτο τὸ ἐν πράξει ψεῦδος. τὸν μὲν οὖν ἀλαζόνα καὶ ὑπερβάλλοντα ψεύδεσθαι ἐν τῷ προ-
15 σποιεῖσθαι τὰ ἔνδοξα καὶ μείζω τῶν ὑπαρχόντων, τὸν δὲ ἐλλείποντα, τὸν εἴρωνα ἀναπαλιν τῷ ἀρνεῖσθαι καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐλάττω. ὁ δὲ μέσος αὐθέκαστος. τὸ αὐθέκαστον ⟨οὕτω ἐπί⟩ τοῦ ἀληθευτικοῦ καὶ ἀληθοῦς ὄνομα ἔθηκε. δηλωτικὸν ὂν τοῦ αὐτὸ ἕκαστον οἷον ἐστὶ λέγειν τε καὶ δεικνύναι. τοιοῦτος γὰρ ὁ ἀληθής, οὐ προσποιητικὸς οὔτε ἐν λόγοις οὔτε 15
20 ἐν τῷ βίῳ, ἀλλ' αὐτῷ τῷ ἀληθεῖ ἀρεσκόμενος.

p. 1127ª26 Ἔστι δὲ τούτων ἕκαστα καὶ ἕνεκά τινος ποιεῖν καὶ μηθενός. |

Ταῦτα περὶ τῶν ἀληθευόντων καὶ τῶν προσποιουμένων καὶ ψευδομένων 57
λέγει. καὶ γὰρ καὶ ἀληθεύειν καὶ ψεύδεσθαι γίνεται ἕνεκά τινος καὶ διὰ
25 τὴν ἕξιν ἣν ἔχει τις. δύναται γάρ τις καὶ μὴ ἀληθευτικὸς τὴν ἕξιν ἀλη- 5
θεῦσαι διά τι, ὡς οἱ διὰ συνήθκας καὶ ζημίας ἀληθεύοντες καὶ ἐμμένοντες

1 restituit Diels: ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραίνων ὁ τῆς ὑπὸ τῶν κωμῳδῶν ομ. insequente spatio duarum litterarum, ὃν καὶ κτλ. B: ὁ ὥσπερ ὑπὸ τῶν κωμῳδοποιῶν παραγόμενος ὅμοιος ἀληθής τις πᾶσιν ὃν καὶ κτλ. a: ὥσπερ ὁ ὑπὸ τῶν κωμῳδοποιῶν παραγόμενος Ὅμοιος κτλ. Usener Mus. Rhen. XXVIII, 405 2 post φασὶν οὗτοι sequuntur Aristotelia Περὶ τὰ αὐτὰ—οὔτε ἐλάττω (p. 1127ª13—26) a 3 ἀλαζονίας a 4 ἤτοι B: τουτέστι a τὰς ἐν ὁμιλίαις πράξεις B: τοις πράξεσι τοις ἐν τοις ομιλοις a τὸ ἡδὺ B: τοῦ ἡδέος a 6 λόγοις καὶ B: λόγοις τὲ καὶ a 7 τὸ Diels: τοῦ Ba λέγειν τῶν ἕξεων scripsi: λεγόντων ἕξεων B: τῶν ἕξεων τὸν λόγον ποιεῖσθαι a [illegible] B: τοῦτο γ[illegible] B: τοῦτο γ[illegible] γινομένας καὶ B: γινομένας τὲ καὶ a 11 πολλαχῶς a: πολλαχοῦ B τούτου τὸ B: τούτων a 12 καὶ τοῖς B: κἂν τοῖς a ἤτοι B: ὅτι a 13 πράξει B: ταῖς πράξεσι a 15 μείζω B: τὰ μείζω a 15. 16 τὸν εἴρωνα B: ὁ εἴρωνα λέγει a 17 post αὐθέκαστος adiungit τίς ὢν a: om. B οὕτω ἐπί a: lacuna B καὶ B: τε καὶ a post ἀληθοῦς addit ὡς αὐτὸς ὀνομάζει om. B 18 ἔθηκε B: [illegible]θηκε a οἷον B: ὅποιον a 19 τοιοῦτος a: τοιοῦτον B 20 τῷ βίῳ B: [illegible] αὐτῷ a: ἐν αὐτῷ B 21 rhesis usque ad ὑποβολὰς εἶναι (p. 1127ᵇ9) a [illegible] τῶν B: περί τε τῶν a καὶ τῶν B: καὶ περὶ τῶν a καὶ ψευδομένων B: τὲ, καὶ ψευδομένων a 24 γίνεται a: γίνεσθαι B

τῇ ὁμολογίᾳ τῶν συνθηκῶν, οἱ δικαιοσύνης μᾶλλον ἔχονται· ὁμοίως
μὴ ψευδῆς ψεύσασθαι. ἁπλῶς μὲν γὰρ ἕκαστος ἀνάγκη τὸν ἐστὶ
καὶ λέγει καὶ ποιεῖ, διά τι δὲ παραβαίνουσι τὰς οἰκείας ἐνεργ
ψεύδονται καὶ ἀληθεύουσιν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐρεῖ), ὁ
τι προκείμενον. ὥσπερ οἱ διὰ τὸ δίκαιον ἀληθεύοντες ἢ ψευδό
ἀδικήσωσιν, οἱ δὲ διὰ τὴν ἕξιν ἣν ἔχουσιν. περὶ τῶν οὕτως ἀλη
καὶ ψευδομένων ὁ λόγος αὐτῷ καὶ τῶν τοιούτων ἕξεων, αἳ οὐ δι
ποιοῦσιν. ἐκεῖναι γὰρ καὶ ἄλλαι τινὲς ἀρεταὶ ⟨καὶ κακίαι⟩. τῶν
αὐτὸ ἀληθῶν καὶ ψευδῶν καὶ οὐ διά τι τὸ μὲν ἀληθὲς καλὸ
10 ἐπαινετόν, τὸ δὲ ψεῦδος ψεκτόν ⟨τε καὶ ψευκτόν. καὶ⟩ αὐτὰ γ
ζώσης τὸ ἀληθεύειν καὶ ψεύδεσθαι, τὸ μὲν ἐπαινετόν ἐστι, τὸ δ
διὸ καὶ ὁ μὲν ἀληθευτικὸς καὶ τοιαύτην ἔχων ἕξιν μέσος ὢν
ἑκάτερα ψευδομένων ἐπαινετὸς ἂν εἴη. ἀλλ' ἐν οἷς γράφονας
διαφέροντος ἀλλὰ διαφόρου ὄντος, ὡς μὴ διὰ ⟨τὴν τοῦδε τυ
15 γίαν καὶ συνθήκην δοκεῖν τὸ τοιοῦτον ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ' αὐτό
εὐλαβούμενος τῷ τοιοῦτος εἶναι, λέγω δὴ τῷ ἀληθευτικός. κα
μὴ διαφέρει. διὰ τῆς προσθήκης ταύτης ἔδειξε τὸν τοιοῦτον
ὁ γὰρ καὶ ἐν οἷς οὐδὲν διαφέρει ἀληθεύων ἔτι μᾶλλον ἀληθεύ
διαφέρει τι, οἷον συνθήκαις ⟨καὶ⟩ συναλλάγμασιν, ἔτι μᾶλλον ὅπ
20 τὸ ψεῦδος φυλάξεται αὐτό, ὃς καὶ ἁπλῶς αὐτὸ φυλάξεται αἰσχ
ψεῦδος ἐν τῇ τῆς ἀληθείας παραβάσει, ὃ ἐν ταῖς συνθήκαι
ἔστι γάρ τινα καὶ ψευσάμενον μὴ αἰσχρὸν φανῆναι, εἰ διὰ σωτη
ῥύσαιτο. λέγει δὲ τὸν τοιοῦτον ἐπαινετὸν ἐπὶ τὸ ἔλαττον ⟨ὂν
ψεύδων ἀπλῶνων ἐπὶ τὸ ἔλαττον τοῦ ἀληθεύειν· τοῦτο γὰρ ἐμφ
25 διὰ ⟨γὰρ⟩ τὸ τὰς ὑπερβολὰς ἐπαχθεῖς εἶναι πόρρωθεν αὐτὰς φ
διὸ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν μεγάλων οὐ πάνυ ἐστὶν ἐγγιστικός.

p. 1127b9 Ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενο

Λέγει μὲν περὶ τοῦ ἀλαζόνος ὅτι ἐστὶ ψεύστης τῷ τὰ μ
ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιεῖσθαι. ὥσπερ δὲ ἦν ἀληθεύων ὁ
ὥσπερ τὰ συναλλάγματα καὶ τὰς ὁμολογίας (ὑπὲρ γὰρ τοῦ μὴ

1 τῇ ὁμολογίᾳ τῶν συνθηκῶν a: καὶ ὁμολογοῦντας τὰς συνθήκας B οἱ
post ἔχονται add. οὐ τοῦ τρόπου a: om. B 2 ψευδὴς B: ψευδὲς a
B: ᾗδη δὲ διάτι a 5 προκείμενον a: προσκείμενον B 6 post ἐργου
ποιοῦσι a: om. B 7 καὶ B: τε. καὶ B 8 καὶ ἄλλαι B: αλλαι a: a
9 κακίαι a: om. B 10 ψεῦδος B (et Aristoteles): ψευσες a τε
om. B 12 μέσος scripsi: μέσον Ba 14 τὴν a: om. B
τοῦτο a 19 καὶ a: om. B 20 ὃς—φυλάξεται B: om. a
a: ψεύδεται B τὸν B: τὸ a διὰ τὸ—ἔλαττον (21) a: om. B 25
9 ἐπαχθεῖς addit καὶ φευκτὰς a: om. B φυλάσσεται B: φυλάξεται

ὁ δὲ ἁπλῶς διὰ τὸ μὴ ἔχειν τοιαύτην (ὃς ἦν κυρίως ἀληθευτικὸς καὶ 57
ἀληθής), οὕτω καὶ τῶν ψευδομένων καὶ προσποιουμένων μείζω τῶν ὑπαρχόντων οἱ μὲν τινὸς ἕνεκεν τοῦτο ποιοῦσιν, οἱ δὲ οὐδενός. οἱ μὲν οὖν μηδενὸς ἕνεκα ψευδόμενοι καὶ τοιαύτην ἕξιν ἔχοντες ὡς (αὐτῷ) τῷ ψευδεῖσθαι χαίρειν, τοῦτο μὲν οὐ κυρίως ἀλαζόνες, μᾶλλον δὲ) ἠλίθιοι καὶ μάταιοι ἢ κακοί (οὐ γὰρ μετ' ἐπιβουλῆς τοῦτο ποιοῦσιν), οἱ δὲ ἕνεκά 5
τοῦ ψευδόμενοι χείρους μὲν τούτων. διαφορὰ δέ τίς ἐστι καὶ ἐν τούτοις. ὁ μὲν γὰρ διὰ δόξαν τοῦτο ποιεῖ, ὁ δὲ διὰ κέρδος· ὁ μὲν οὖν διὰ δόξαν τινὰ ψευδόμενος οὐ μᾶλλον ψεκτός (ἐν ἀλαζονείᾳ γὰρ οὗτος), ὁ δὲ ἀργυρίου
10 χάριν ἢ ὅσα ἀργύριον πορίζει, ἀσχημονέστερος καὶ κάκιστος τῶν ἀλαζονευομένων. πάντες γὰρ ἀλαζόνες καὶ κυρίως ὁ πρῶτος, ὁ μέντοι τελευταῖος ἔχει ἄν τι καὶ ἀδικίας. οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζών, ἀλλ. ἐν τῇ προαιρέσει.

p. 1127b15 Κατὰ τὴν ἕξιν γὰρ καὶ τῷ τοιοῦτος εἶναι ἀλαζὼν ἐστίν. 40

15 Τουτέστιν οὐκ ἐν τῷ δύνασθαι προσποιήσασθαι τὸ μεῖζον καὶ μὴ 50
προσόντα αὐτῷ (τοῦτο γὰρ παντός) ἀλλὰ τῷ ἕξιν τοιαύτην ἔχειν καὶ τοιοῦτος εἶναι ὡς προαιρεῖσθαι ταῦτα (καὶ τούτοις ἀρέσκεσθαι). οὐ γὰρ αἱ δυνάμεις αἴτιαι τοῦ τοίους ἢ τοιους εἶναι ἀλλ' αἱ προαιρέσεις, ὅπου γε δυνάμεις αὐτοί εἰσι τῶν ἀντικειμένων, οὐ δύναται δὲ ἅμα τὰ ἀντικείμενα
20 εἶναι. εἰπὼν δὲ τὸν ἀλαζόνα ἐν τῇ προαιρέσει μᾶλλον εἶναι, διορίζων τοῦτο ἔδειξε μεταλαβὼν τὸν ἀλαζόνα εἰς τὸν ψεύστην. ψεύστης γὰρ οὐχ ὁ δυνάμενος ψεύδεσθαι ἀλλ. ὁ προαιρούμενος καὶ ψευδόμενος καὶ τῷ 55
χαίρειν αὐτῷ τῷ ψεύδεσθαι. εἰσὶ γάρ τινες τοιοῦτοι ἢ δόξης ἢ κέρδους θήρᾳ, δόξης μὲν οἱ ἐπὶ τοῖς ἐκ φύσεως ἢ τύχης προσυπάρχουσι προσποιού-
25 μενοι, οἷον καλοὶ ἢ ἰσχυροὶ ἢ πλούσιοι ἢ τι τοιοῦτον, οἱ δὲ διὰ κέρδος ἀναζωννύμενοι ταῦτα προσποιοῦνται ἔχειν οἷς ἥδεται ὁ πέλας. διὰ γὰρ ταῦτα ἀργύριά τε ἐκεῖνοι πράττονται καὶ αὐτοὶ κομῶνται. καὶ τούτων ὁ αὐτὸς τοῦτα προσποιοῦνται. ὁ ῥᾳδίως γοητεύσας δύναται μὴ ὄντα· ἡ δὲ μαντικὴ [δὲ] ταῦτα καὶ ἰατρικὴ καὶ σοφία. διὸ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν διὰ
30 κέρδος ἀλαζονευομένων ταῦτα προσποιοῦνται. λανθάνουσι γὰρ οἱ ταῦτα ἐπαγγελλόμενοι τῷ μὴ φανερὸν τὸν ἔλεγχον εἶναι. ὁ μὲν γὰρ κάλλος ἢ ἰσχὺν προσποιούμενος εὐέλεγκτος. ὁ δὲ τῶν προειρημένων τι ῥᾴδιως

1 διὰ τὸ ἕξιν B: ὁ διὰ τὴν ἕξιν a καὶ B: τε καὶ a 3 μὲν οὖν B: δὲ a 4 τοιαύτην a: ταύτην B αὐτῷ a: om. B 5 καὶ κυρίως– μᾶλλον δὲ a nisi quod δὲ scripsi pro μὲν: lac. B 7 τοῦ B: τινος a 9 ψεκτός a: ψεκτέον B 10 καὶ κάκιστος B: τε καὶ κάκιστος a 14 τοιοῦτος B: τοιόσδε a et Arist. vulg.: ποιὸς Arist. codd. HaMbOb rhesis usque ad χαίρειν φαίνονται (p. 1127b31) a 16 ἔχειν τοιαύτην a 17 καὶ τούτοις ἀρέσκεσθαι a: om. B 19 αὐταὶ B: αἱ τοιαῦται a 22 ψεύδεσθαι B: ψεύσασθαι a προαιρούμενος καὶ B: προαιρούμενος τε καὶ a 25 τοιοῦτον B: τῶν τοιούτων a 27 ταῦτα B: τὰ τοιαῦτα a ἀργύρια B: ἀργύριόν a 28 μὴ ὄντα· ἡ δὲ scripsi: μὴ ὂν τὸ ἡδὺ Ba 29 δὲ Ba: cancellavi ταῦτα B: τὰ τοιαῦτα a: τοιαύτη Diels 31 post ἔλεγχον add. αὐτὸν B: om. a 32 τι post προειρημένων B: post ὁ δὲ a

ἀνάλωτος. ὁ δὲ ἀλαζὼν οὐ τοιοῦτον ἐπαγγελλόμενος. καὶ γὰρ τ
τούτου τὰ χρήσιμα οὐδεὶς οὕτως ἀπὸ ὑπερ αὐτῶν ἀγνοεῖ
μισοῦσιν γὰρ οἱ πολλοὶ, καὶ ἡ ἰατρικὴ πρὸς πολλὰ χρήσιμ
πάντα προσδέχεται διὰ τὸ θαυμασία εἶναι. ἔστι γὰρ ἐν αὐ
εἰρημένα, τουτέστι δόξα ἀπόλαυσις τὸ καθεῖν. οἱ δὲ εἴρωνες
ἔλαττον. διὰ τοῦτο οἱ εἴρωνες χαριέστεροι, ὅτι τὰ ἐνδόξα κ
μᾶλλον ἀρέσκουσι. βαυκαλῶνται γὰρ ἐπαινούμενοι βαυκαλῶνται
ὡς ἐν ἀνὴ ἑνὸς εἰπεῖν τοὺς σεμνοπανούργους. βαῦκος γὰρ ὁ
ὡς ὁ ποιητὴς Ἀραρὼς ἐν Καμπυλίωνι "βαυκὰ μαλακὰ τερπνὰ τ
μετήνεγκται δὲ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν βαυκίδων, ὅ ἐστιν εἶδος ὀπ
Ἰωνιάδων, οἷς αἱ Ἰάδες χρῶνται. οὗ καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Θεσμοφορ
μέμνηται. Κλείταρχος μέντοι ὁ γλωσσογράφος τὸ τοιοῦτον κοσμίων
ἡ τῶν Λακώνων εσθὴς· εὐτελὴς αὕτη ἱστορεῖται Ξενοφῶντι.
καὶ σκώπτουσιν αὐτοὺς οἱ κωμῳδοί, ὡς Πλάτων ἐν Πρέσβεσι
οἷμαι μεταπεπτευσας αὐτον διακλμακισας τε, τον υπηνῶπον σπαρ
ρυποκόνδυλον ελκετρίβωνα· τοῦτο γὰρ Λακωνικὸν ἐσθῆμα. σχεδὸν
καὶ καρτερίαν ἐπιδεικνύμενοι. διὰ δὲ τὴν τοιαύτην ἐπίνοιαν πρ
δόκει καὶ ἀλαζονεία τις εἶναι. καὶ παρὰ τὸ μὴ κίνδυνοποιεῖ
τὸ εμπορῶν ελαφε. μεταφορὰν φησὶν ἐπομένως.

p. 1127b31 Ἀντικεῖσθαι δ' ὁ ἀλαζὼν φαίνεται τῷ ἀληθ

ἐν ἀνάγκῃ μᾶλλον ἀντικεῖσθαι τῷ ἀληθευτικῷ. χεῖρον γὰρ
κοτέρων τῶν ὁ μὴ ὢν τις καὶ μείζω ἢ ἃ ἔχει τις προσ
ἔχειν ἑαυτὸν τοῦ ἃ ἔχει ἐλαττοῦν ἢ ἀρνεῖσθαι μὴ ἔχειν διὰ τὸ
ἀναγκαίως. τὸ μὲν γὰρ μετρίως, τὸ δὲ ὑπερβαλλόντως. ὥστε
μᾶλλον ἀντίκειται ἐν τῷ βίῳ. περὶ τὸ ἦθος τὸ ἐν λόγοις καὶ πραξ
εἶναι τρεῖς διαφορὰς καὶ τούτων τὴν μὲν εἰπὼν ἀλήθειαν, τὴν δ
νῦν περὶ τῆς λοιπῆς λέγει, ἣν εὐτραπελίαν καλεῖ. καὶ διὰ τί οὔ
ὀνομάζει τὴν αἰτίαν λέγει. ἐκεῖναι μὲν οὖν αἱ δύο, ἡ μὲν φιλία π

2 ante ἀγοήτων ins. ἴδεσθαι καὶ a: om. B 4 σπουδάζεται B: om. a
8 Ἀραρώς] Com. Att. Frag. II 217 Kock Καμπυ
9 Θεσμοφοριαζούσαις] I 182 Kock 13 Ξενοφῶντι] de rep. Laced. c. 2, 4
κωδοὶ B: κωμῳδοποιοὶ a Πλάτων ἐν Πρέσβεσι] I 634 Kock πρέσ
B: χαίρουσι a 15 μεταπεπτεύσας a: καταπυκτεύσας Kock ὁ
17 ἐπιδεικνύμενοι B: ἐπαγγελλόμενοι a 20 rhesi
(p. 1128a4) 21 χεῖρον B: χείρων a 21. 22
ττερος a 22 μεῖζω B: μείζων a ἢ a scripsi: ἢ

καὶ πράξεις τὰς κατὰ τὸν βίον τὸ χρειῶδες δεικνύουσιν, ἡ δὲ ἀλήθεια τὸ 58r
περὶ λόγους. αὕτη δὲ τὸ ἐν παιδιᾷ ἡδὺ αἱρεῖται. δεῖ γὰρ τῷ σπουδαίῳ
καὶ ἀναπαύσεως, ὡς ἂν μὴ διὰ παντὸς κάμνουσα αὐτῷ ἡ διάνοια ἄχρηστος
γένηται τῷ ἀεὶ ἐντετάσθαι κατὰ τὰ τόξα, ἃ μὴ ἀνέμενα τοῦ οἰκείου παρα-
λύεται τόνου. ὅπως δὲ γένοιτο τὸ ἐν παιδιᾷ ἡδὺ καὶ ἐλευθέριον ἑκατέρας
χωριζόμενον ἀμετρίας, νῦν διδάσκει.

p. 1128a4 Οἱ μὲν οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερβάλλοντες.

Βωμολόχοι λέγεται τὰ τῶν ὀρνέων λίχνα καὶ ἀδηφάγα, ἃ χάριν 58v
τροφῆς λοχῶσιν ⟨ἐπὶ⟩ τοῖς βωμοῖς τὰ καταλειφθέντα τῶν θυσιῶν λιχμώμενα.
τοιοῦτοι καὶ οἱ τὸ σκώπτειν μεταδιώκοντες ὑπερβαλλόντως. ὡς γὰρ ἐκείνοις
οὐδὲν ἔργον ἢ περισκοπεῖν τοὺς βωμούς, ἀφ' ὧν εὐπορήσει τροφῆς, οὕτω
καὶ αὐτοῖς ἐπιμελὲς μηδὲν τῶν ἀσχημόνων ἀπέχεσθαι, εἰ μόνον κινοῖεν
γέλωτα. οἱ δὲ ἐμμελῶς παίζοντες· τὸ μέσον καὶ μέτριον ἐνδείκνυται.
ἐκ τῶν κινήσεων κρίνεται, εὔρυθμα δηλονότι ἢ ἄρρυθμα ⟨καὶ⟩ ὑγιεινὰ
ἢ νοσερὰ καὶ ἀσθενῆ ἢ εὔρωστα. οὕτω καὶ τὰ ἤθη, δηλονότι ἀπὸ
τῶν κινήσεων τῆς ψυχῆς. ἐπιπολάζοντος δὲ τοῦ γελοίου, διὰ τὴν
τῶν πολλῶν σπουδήν. φιλογέλωτες γὰρ ὡς ἐπίπαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ⟨τῇ
παιδιᾷ μᾶλλον προσανακείμενοι⟩. ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον, διότι οἱ μὲν
τοῦ μέσου στοχάζονται, οὗτοι δὲ καθ' ὑπερβολὴν αὐτῷ χρῶνται. τῇ δὲ
μέσῃ ἕξει οἰκεῖον ἡ ἐπιδεξιότης. δεῖ γὰρ ἐπιδεξίως ἔχειν πρὸς τὸ
ἀκοῦσαί τε καὶ ποιῆσαί τι. διαφέρει δὲ τῆς τοῦ ἀνδραποδώδους, ἤτοι
ἄπρεπῶς· ἤτοι ἀνδραποδώδους, ἢ τοῖς ἐλευθέροις ἀντίκειται. ἔστιν
ἄρα ἡ ἐλευθερίοτης ἢ τῇ ἀνδραποδώδει ἀντίκειται. ἢ τῷ μὴ λυπεῖν
τὸν ἀκούοντα. οὐ ταὐτὸν τὸ μὴ λυπεῖν τῷ τέρπειν. ἐπὶ πλέον γὰρ τὸ
μὴ λυπεῖν. εἰ γὰρ τέρπει, οὐ λυπεῖ· οὐ μὴν εἰ μὴ λυπεῖ, τέρπει πάντως.
ὑπάρχει γάρ τι τὸ μὴ λυπεῖν. τοιαῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται, ἅτινα τοῦ
τοιούτων ἀνέξεται εἰς αὐτὸν λεγομένων σκωμμάτων οἷς αὐτὸς κέχρηται.
οὐ γὰρ εὐσχήμων τῶν ὁπωσοῦν λεγομένων ἀνέξεσθαι· οὐ γὰρ πᾶν ποιῆσαι,
ὥσπερ οὐδ' εἰς πᾶν ἀνάσχοιτο σκώπτεσθαι. οὐ γὰρ εὐσχήμων οὐδ' ἀκούειν
τῷ ἀγαθῷ τῶν ὁπωσοῦν λεγομένων ἀνέξεσθαι, ἐπεὶ ἐνδεχόμενον δόξει
πως χαίρειν αὐτοῖς καὶ πράττειν αὐτὰ οὐκ ἀπεχθανόμενος πρὸς αὐτά.

1 δεικνύουσιν B: δεικνύει a 1. 2 τὸ περὶ a: περὶ B 5 post γένοιτο praebet τοῦτο, δεόντως φησὶ a: om. B 7 rhesis usque ad βίον ὁμιλίας (p. 1128b9) a 9 ἐπὶ add. Diels coll. Etym. m. p. 218 τὰ καταλειφθέντα B: τὸ περιλειφθὲν ἀπό a 12 μηδὲ B: τὸ μὴ a κινοῖεν B: ἂν οἷδε κινεῖν a 13 ante τὸ μέσον inserit διὰ τοῦτο a: om. B [illegible] B: [illegible] a 14 [illegible] B: [illegible] a γελοίου a: γέλωτα B 17. 18 τῇ παιδιᾷ—προσανακείμενοι a: om. B 20 ἡ ἐπιδεξιό-[illegible] B: [illegible] et Arist. vulg.: [illegible] et Arist. vulg.: om. B et Arist. cod. Ha ἐπιδεξίως B: τὸ ἐπιδεξίως a πρὸς τὸ—ποιῆσαί τε Diels: πρός τι ἀφ' οὗ τι καὶ ποιῆσαί τις Ba 22 ἀπρεπῶς B: τοῦ ἀπρεποῦς a ἤτοι B: ἢ καὶ a ἢ B: ἃ a 22. 23 ἔστιν—ἀντίκειται B: om. a 25 τέρπει (altero loco) B: καὶ τέρπει a 29 εἰς πᾶν ἀνάσχοιτο B: εἰσάπαν ἀνέχοιτο a

λοιπὸν ὁ ἴσως καὶ σκωπτεύειν, διὰ τὸ ἀσχήμον δηλονότι καὶ ὃ
ἐχεσθαι. προεῖπε δὲ τὸ ἔνια δὲ οἱ νομοθέται λοιδορεῖν κωλύουσ
ὑπακουομένου τῷ ἔνια 'καὶ οὐ πάντα'. ὁ δὴ χαρίεις καὶ ἐλευ
οὗτος ἐξει. τοιοῦτόν ἐστιν οὔτε πάντα σκώπτων οὔτε παντὸν ἀπε
πάντα χαίρων ὁμοιοῖ τῶν αὐθαδῶν. τίνων οὖν.

p. 1128a30 Περὶ δὲ αἰδοῦς ὡς τινος ἀρετῆς οὐ πρέπει

Ὅτι μὴ ἕξις ἡ αἰδώς, δείκνυσιν ἀπὸ τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τοῦ συμπ
τοῦ περὶ αὐτήν. ὡς γὰρ ὁ φόβος διατίθησι τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ἡ
ἀμείβεται γὰρ ἐπ' αὐτῆς τὸ τοῦ σώματος χρῶμα, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ
καὶ πῶς, δῆλον ἐφ' ὧν ἐρεῖ ⟨καὶ αὐτός. εἰ δ' ἔστι τὰ μὲ
αἰσχρὰ αἰσχρῶς· κατ' ἀλήθειαν αἰσχρὰ ὡς ἡ ἀκολασία, κατ
δὲ ὡς τὸ ἐν ἀγορᾷ ἐσθίειν· ἔστι γὰρ ταῦτα τῇ τῶν πολλῶν πρόλ
διὰ τὰ ἔθη καὶ αἰσχρὰ δοκεῖ εἶναι. τὰ δὲ κατὰ δόξαν οὐδὲ
ῥέρει καλῶς. οὐ γὰρ εἰ τὰ μὲν αἰσχρά ἐστιν ἀληθῶς, τὰ δὲ δ
ἦθη τὰ κατὰ δόκησιν πράξει. οὐ γάρ τι τούτων πράξει ὁ ἐπιεικ
ὕστερα γὰρ πρακτέον. τοιοῦτόν οὐδὲν τούτων κινήσει τὸν σπουδαῖον

p. 1128b25 Φαύλου δὲ καὶ τὸ εἶναι τοιοῦτον.

Ὁ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ καὶ μὴ ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις
ἡ αἰδὼς φαύλοις οὖσιν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσιν ἀναγκαίοις τε πρᾶ
οὐδ' οὕτω τοῦ ἐπιεικοῦς ἂν εἴη. φαύλου γὰρ καὶ τὸ τοιοῦτον εἰ
πράξαι ἂν τι τῶν αἰσχρῶν. ἀτοπον γὰρ τὸ ἡγεῖσθαι ἐπιεικῆ τ
αἰδήμονα, καίτοσγε οὕτω διακείσει ὡς εἰ πράξαι τι τῶν αἰσχρ
γοῦν ἐπαισχυνεῖται. ἡ γὰρ αἰδὼς ἐπὶ τοῖς ἑκουσίως γινομένοις.
ὁ δὲ ἐπιεικὴς ἑκὼν πράττει τὰ αἰσχρά. ἢ λεκτέον ἂν ἄτοπον τὸ λέ
τοῦτο εἶναι ἐπιεικῆ τὸν αἰδήμονα, διότι οὕτως ἔχει ὡς ἐάν τι πρ
αἰσχρὸν αὐτῷ αἰσχυνεσθαι. ἡ γὰρ αἰδὼς οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀκο
προαιρουμένοις γίνεται· ἄτοπος δὲ ὁ ἑκὼν τὰ αἰσχρὰ πράττων. ἐν τ
τῷ δευτέρῳ τὴν αἰδῶ ἀρετὴν μὲν οὐκ ἐφῆ εἶναι, σπου δαίαν δέ
μέντοι, νῦν δὲ ἐοικεν αὐτὸ διαβαλλειν ὡς οὐδαμῶς ὄντος τῷ ἐ
ἐπεὶ ὁ παθητέως γὰρ φησιν εἶη ἂν ἡ αἰδὼς πάθος ἐπαινετόν καὶ ἐ

a ὦ a: τοῦ B 5 τίνων ἀφέξεται, τίνων οὔ B: τίνων μὲν ἀφέξεται, τίνων
isque ad οὐκ αἰσχυντέον (p. 1128b25) a 7 τοῦ συμπτώματος B
πτώματος a 9 ἀμείβεται B: ἀμειβήσεται a ἐπ αὐτῆς B: καὶ ἐπ αὐ
(11) a: om. B 11 post αἰσχρὰ add. εἶπεν a: om
12 ἐν ἀγορᾷ a: ἐναγῆ B γὰρ B: δὲ
14 καλῶς B: καὶ καλῶς a 17 rhesis usque ad τὰ φαῦλα (p. 11
ἐπὶ a: om. B 19 πραχθῆναι a: πραχθεῖσιν B
a: εὐδαίμονα B 21 δὲ B: γὰρ a 28 τῷ δευτέρῳ] c. 7 p. 11

ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. εἰ γὰρ πράξαι ἐπιεικής τοιοῦτόν τι, αἰσχύνοιτ' ἄν. 59r
οὐ μὴν πράξαι ἄν ποτε τοιοῦτόν τι, ὥστε οὐδ' ⟨ἂν⟩ αἰσχύνοιτο. εἴη δ' ἂν 5
ἐξ ὑποθέσεως. δηλοῖ δὲ πάθος καὶ οὐχ ἁπλῶς, ὡς καὶ ἡ μικρὰ ἀναίσχυντος οὐχ
ἁπλῶς ἀλλ. ἐξ ὑποθέσεως. καὶ πῶς ἐπαίνει, ὡς καιρὸν ἔχοντα. τὸ γὰρ
πρᾶον εἴη. δεῖ σκηρὸν εἶναι. ἐξ ὑποθέσεως ἄρα ἐκεῖ τὸ ἀναγραῖον. ἐν
ταὐτὰ δὲ τῇ αἰδοῖ καὶ τῷ τοιούτῳ πάθει τὸ ἐπιεικὲς ἔσται. οὐκ ἔστι 10
δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς. αὗται γὰρ ἀγαθὸν καὶ ⟨καθ' αὑτὸ καὶ⟩ ἡ
αὐτό εἰσιν. ἡ δ' αἰδὼς ἐξ ὑποθέσεως ἐπιεικές· καλῶς· οὐ γὰρ δι'
αὐτὴν πρῶτον οὐδὲ καθ' αὐτὴν οὐδὲ καθὸ αἰδὼς ἐπιεικές. ὑποτεθέντος
γὰρ τοῦ ὅτι εἰ τάδε πραχθείη, αἰσχύνη παρέπεται, τὸ δὲ αἰσχύνεσθαι
αἰδεῖσθαί ἐστι, τὸ δὲ αἰδεῖσθαι οὐκέτι. διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης τῇ αἰδοῖ τὸ
ἐπιεικὲς ἀκολουθεῖ.

p. 1128b31 Εἰ δὲ ἡ ἀναισχυντία φαῦλον.

Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. οὐ φαῦλον τὸ μὴ αἰσχύνεσθαι ἐπὶ τοῖς
αἰσχρῶς πεπραγμένοις· αὐτὸ γὰρ τὸ αἰσχρὰ πράττειν φαῦλον. δοκεῖ δὲ
διὰ τούτων ἀναιρεῖν τὸ τῷ κακῷ τὸ ἐναντίον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι,
ἐν οἷς πλείω τῷ αὐτῷ ἐναντία, καὶ ἔστι τις καὶ μέση αἴσθησις, ἢ εἰ μή τι
μεταξύ, πάντως τὸ τῷ κακῷ ἐναντίον ἀγαθὸν εἶναι. τῇ μὲν γὰρ δειλίᾳ 20
κακῷ ὄντι τῶν ἐναντίων τὸ μὲν ἀγαθόν ἐστι (ἀνδρία γάρ), τὸ δὲ κακόν, ἡ
θρασύτης. τῇ δὲ νόσῳ κακῷ ὄντι τὸ ἐναντίον ἀγαθόν· ὑγίεια γάρ. γίνεται
δὴ καὶ τῇ ἀναισχυντίᾳ τὸ μὲν ὡς κακὸν ἐναντίον (ἡ γὰρ κατάπληξις ἀφ'
ἧς οἱ καταπλῆγες οἱ ἐπὶ πᾶσι καὶ πάντα αἰδούμενοι), ἡ δὲ αἰδὼς μέσον τι
πάθος. ὡς ἀμφοτέρωθεν ὂν ἀγαθόν τε καὶ ὡς ἀγαθὸν ἐναντίον τῇ ἀναι-
σχυντίᾳ εἴη ἄν. καὶ γὰρ εἰ ἐν οἷς ἐστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔνδεια, ἐν τούτοις
ἐστὶ καὶ μεσότης, ἔστι δὲ περὶ τὸ αὐτὸ πάθος ὑπερβολή τε καὶ ἔνδεια, 25
ὑπερβολὴ μὲν ἀναισχυντία, ἔνδεια δὲ κατάπληξις, εἴη ἂν καὶ μεσότης ἐν
τούτοις, ἡ αἰδώς, ἥτις, εἰ ψέκται ἐκεῖναι, ἐπαινετὴ ἂν εἴη. ἢ τοῦτο λύοιτ'
ἂν τῷ ἐξ ὑποθέσεως ἀγαθὸν εἶναι. τὸ κεῖσθαι μὲν γὰρ πράττειν τὰ
αἰσχρὰ φαῦλον, εἰ δὲ πραχθείη, ὁ μὲν αἰσχυνόμενος ἐπ' αὐτοῖς χαρίεις
ἂν εἴη, μοχθηροὶ δὲ οἱ ἀναίσχυντοι, καὶ διὰ τοῦτο οὐ διὰ τὰ πεπραγμένα. 30
οἱ δὲ καταπλῆγες μοχθηροὶ τῷ καὶ μὴ τὰ αἰσχρὰ ὑπολαμβάνειν. μήποτε
ἐνδείκνυται ἡμῖν διὰ τούτων ὅτι μὴ ἔστιν ἁπλῶς ἐπὶ τῇ τῶν κακῶν πράξει 30

2 μὴν Diels: μὴ Ba ἂν a: om. B post αἰσχύνοιτο rhesin inserit εἴη δ' ἂν—τὰς ἀρετάς (p. 1120b29—31) a 2 post ἂν (extremum) inserit ἡ αἰδὼς B: om. a 5 ἐκεῖ B: ἐκεῖ μὲν a 7 καθ' αὑτὸ καὶ a: om. B 8 ἡ δ' αἰδὼς—ἀκολουθεῖ (12) B habet transposita post ἐπιεικὲς δεικνύναι (p. 204,11) ἡ δ' αἰδὼς—ἐπιεικές B: ἄλλως a οὐ γὰρ B: οὐδὲ γὰρ a 9 πρῶτον B: πρώτως a ἐπιεικές B: ἐπιεικής a 10 εἰ τάδε B: εἶτα εἰ a 12 ἀκολουθεῖ B: παρακολουθεῖ a 13 rhesis usque ad διαιτοσύνης εἴπωμεν (p. 1128b35) a 14 οὐ B: οὐχὶ a 16 ἢ κακόν, ἡ ἀγαθὸν a 19 μὲν B: μὴ a ἀνδρία γάρ B: ἡ ἀνδρία a 23. 24 εἴη ἂν τῇ ἀναισχυντίᾳ ἐναντίον a 28 κεῖσθαι expellendum videtur 31 μήποτε B: μήποτε δὲ a

γινομένη μόνον. καὶ ἐπὶ τούτων μὲν γὰρ ἂν τὸ μὲν πράξαί τι αἰ
φαῦλον ἂν εἴη, τὸν μέντοι πράξαντα αἰδεῖσθαι ἐπ' αὐτῷ ἐπιεικ
ὑποβλέψαντος εἶπεν. ἀλλ' οὐ μόνον ἐπὶ ταῖς αἰσχραῖς πράξεσιν ἡ
γνοιτ' ἂν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἄλλοις τισί. κεῖται γὰρ εἶναι φόβος
ἀδοξία δὲ οὐ τοῖς πραχθεῖσιν ἕπεται μόνοις ἀλλὰ τοῖς οὐκ οὖσι
αὐτῶν φύσει τοιούτοις, δοκοῦσι δέ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἀκουσμασιν αἰσχ
ῥάμασιν ἐρυθραίνεται ὁ ἐπιεικὴς καὶ αἰδεῖται. δοκεῖ δὲ ταύτῃ δι
αἰδὼς αἰσχύνης, ὅτι ἡ αἰσχύνη ἐπὶ πεπραγμένοις γίνεται κακοῖς
αἰδὼς φόβος ἐστὶν ἀδοξίας ἐπ' αἰσχρῶν ὑπόνοια. ἔοικε δὴ Ἀρισ
ἀπὸ τῆς αἰδοῦς ἐπὶ τὴν αἰσχύνην μεταβὰς τὸ τοιοῦτον πάθος μὴ ἐπ
μηδ' ἐπιεικὲς δεικνύναι. καὶ τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχρὰ πρ
ἀπὸ κοινοῦ τὸ φαῦλον. οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ ἡ ἐγκράτεια ἀρετή. εἶπε μὲν
δευτέρῳ μήτε τὴν αἰδῶ μήτε τὴν νέμεσιν ἀρετὰς εἶναι ἀλλὰ πάθη ἐ
τῷ ἐν μεσότητι εἶναι. ὅτι δὲ ἡ νέμεσις λύπη ἐπὶ τοῖς τῶν κακῶν
γμοις. νῦν δὲ περὶ αἰδοῦς μὲν εἴρηκε, περὶ δὲ νεμέσεως οὐδὲν προσ
εγκρατείας προλέγει, ὅτι μή ἐστιν ἀρετή. ὕστερον δὲ ἐπὶ πλέον ἐρ
ἐγκρατείας καὶ καρτερίας καὶ μαλακίας, μετὰ τὸ θεῖς ἡρῶνα. ἐν
μετὰ τοῦτο περὶ δικαιοσύνης τὸν πάντα κατατείνει λόγον.

1 μὲν πρᾶξαι B — ἂν ἀ — αὐτῷ καὶ αὐτοῖς B — δ — B — 1 γμοις — B — 1 γμοις — B — 2 δὴ B — 3 — B — 13 — 15 τὸν περὶ δικαιοσύνης —

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΜΠΤΟΝ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΣΧΟΛΙΑ. f. 41r

p. 1129a5 Ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον.

Εὕρηκεν ἤδη πολλάκις ὅτι τὴν ἀκρίβειαν τὴν ἀποδεικτικὴν οἱ τοιοῦτοι τῶν λόγων οὐκ ἐπιδέχονται· οὗ καὶ νῦν ἡμᾶς ὑπομιμνήσκει. εὕρηκε δὲ καὶ ὅτι δεῖ ἄρχεσθαι ἀπὸ τῶν φανερωτέρων, οὗ καὶ αὐτοῦ ἔοικεν ὑπομιμνήσκειν ἡμᾶς. οὕτω γοῦν καὶ τὴν ἀρχὴν ποιεῖται λέγων ὁρῶμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν λέγειν βουλομένους δικαιοσύνην, καὶ προελθὼν ἐπιφέρει διὸ καὶ ἡμῖν ὡς ἐν τύπῳ ὑποκείσθω ταῦτα. οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον, ὑποθέμενος δικαιοσύνην μὲν ἕξιν εἶναι ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσὶ καὶ βούλονται τὰ δίκαια, ἀδικίαν δὲ ἕξιν ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἄδικα, καὶ ταύτας αὐτῶν ἀποδοὺς ὑπογραφάς τινας· οὐ γὰρ ὡς ὁρισμοὺς εἶπεν αὐτά· οὐ γὰρ οἷόν τε ἕνα λόγον ἀποδοθῆναι οὔτε τῆς δικαιοσύνης οὔτε τῆς ἀδικίας, ἐπεὶ πρῶτον δείξει ὅτι πολλαχῶς λέγονται, ἐπεὶ δοκοῦσιν αἱ αὐταὶ ἐπιστῆμαι τῶν ἐναντίων. ὁμοίως καὶ αἱ δυνάμεις· ἡ τε γὰρ ἰατρικὴ τῶν ὑγιεινῶν καὶ τῶν νοσωδῶν ἐστι γνωστική, ὁμοίως καὶ μουσικὴ μουσικῶν καὶ ἀμούσων καὶ οὐκ ἐν τῷ βούλεσθαι τὰ μουσικὰ ποιεῖν ἔστι τὸ μουσικῷ εἶναι· καὶ γὰρ τὰ ἄμουσα βουληθεὶς ὅμως μουσικὸς ὢν μένει· ὡσαύτως καὶ ἰατρὸς κἂν τὰ ἀνίατα βουληθῇ οὐ πέπαυται τοῦ ἰατρὸς εἶναι. ἀλλ' οὐδὲ αἱ δυνάμεις, οἷον ἡ ῥητορικὴ ἡ διαλεκτικὴ ἐν τῷ τὸ ἕτερον τῶν ἀντικειμένων βούλεσθαί τε καὶ δύνασθαι ἢ δεικνύναι εἰσί· πρὸς γὰρ τὰ ἀντικείμενα αὐταῖς ἡ τε παρασκευὴ καὶ ἡ βούλησις ὁμοία. μὴ ὡσαύτως ἔχειν φησὶ καὶ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. ἀλλ' ἔστι καλῶς εἰρημένον τὸ εἶναι τὴν δικαιοσύνην ἕξιν ἀφ' ἧς δίκαια πράττονται καὶ βούλονται. διὰ γὰρ τούτων δείκνυσι τὴν τῶν ἕξεων πρὸς

1 εἰς τὸ πέμπτον τῶν ἠθικῶν Νικομαχείων σχόλια F: om. G, ubi a manu recentissima: *Est altera interpretatio in quintum librum quae continuo haec sequitur fere eisdem verbis cum ista, nisi quod ista altera cedat claritate et cura* 3 πολλάκις] c. g. Λ 1 p. 1094b13 4 εὕρηκε] Λ 2 p. 1095b3 5 φανερωτέρων F in ras.: ἀφωτέρων G corr. in marg. κοινοτέρων 8 ἡμῖν πρῶτον ὡς Aristoteles 10 ἀδικίαν scripsi: ἀδικίας FG 18 ὅμως scripsi: ὁμοίως FG 21 πράττονται FG: expectaveris πράττουσι

τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας καὶ τὰς δυνάμεις διαφοράν· αἱ μὲν γὰρ ἐ
τε καὶ δυναμεις αἱ αὐταὶ τῶν ἐναντίων, αἱ δὲ ἕξεις αἱ ἐναντίαι τῶν
οὐκ ἰσως δὲ νῦν ἕξεις τὰς ἀρετάς τε καὶ κακίας λέγει τῆς τε ψ
τοῦ σωματος· ἐπει κοινότερόν γε καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ἕξεις λέγονται
δὲ αἱ ὡς ἀρεταὶ ἕξεις λεγόμεναι οὐκ εἰσὶν αἱ αὐταὶ τῶν ἐναντίων
ὁμοίως ὅτι τῆς ὑγιείας ἀπο γὰρ τῆς ὑγιείας τὰ ὑγιεινὰ πράσσετα
ὁ καὶ τὸ νοσῶδες, ὥσπερ γε καὶ ἀπὸ τῆς νόσου τὰ νοσώδη, ο
οὐδ' τ. καὶ τὰ ὑγιεινα· ὑγιεινῶς γὰρ βαδίζει ὁ οὕτως βαδίζων ὡ
ὑγιείαν ἔχων, καὶ νοσωδῶς ὡς ὁ τὴν νόσον. ὁμοιως καὶ ὁ τὴν ὑγ
ἔχων τῶν δικαίων μόνων ἐστὶ καὶ ταύτης μόνης ἀποδεκτικός, ὁ δ
τῶν αὐλειαν ἔχόντων· οὐδεὶ δὲ ὁ μὲν μουσικὸς τὰ μουσικα, ὁ δὲ
τὰ ἄμουσα, ἀλλ' ὁ μουσικὸς καὶ ταῦτα.

p. 1129a17 Πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται.

Ἀποδοὺς λόγον τῆς δικαιοσύνης ἕξιν ἀφ' ἧς δικαιοπραγοῦσι
λονται τὰ δίκαια καὶ ἐνδειξάμενος τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἀπὸ τῶν
καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀπ' αὐτῆς οἷον τῶν δικαιων, περὶ ὧ
αὐτῆς, ὅτι μή ἀσαφὴς ἡ τοιαυτη ἀπόδοσις δείκνυσι νῦν δὲ ὧν λέ
ὅτι ὁ νόμος χρῆσθαι ταῦτα πρῶτον δείκνυσι. πολλάκις γὰρ γνω
ἡ ἐναντια ἕξεις ἀπὸ τῆς ἐναντίας, οἷον ὁ εἰδὼς τί ποτέ ἐστιν
οὐδεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπάγει, τί ἐστιν ἡ κακοξέα. ὁμοίως καὶ ἡ ἕξις
ἀπ αὐτὴν δείκνυται.

p. 1129a26 Καθολοῦ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἐν ἁπάντων πρ
λέγεται.

Πάνυ ἀκριβῶς προσέθηκε τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἔστι γὰρ
οὐχ οὕτως ἔχει. τοῦ γοῦν φιλεῖν, ὡς καὶ αὐτός φησι, πολλαχῶς
τὸ μισεῖν ἐναντίον αὐτῷ ὃν οὐκ ἔστι πολλαχῶς. ἀλλὰ καὶ τοῦ
πολλαχῶς λεγομένου ὅτι ἔστι τὸ ἀκούσιον τὸ βίᾳ καὶ τὸ δι' ἀγν
μενον, τὸ ἑκούσιον ἐναντιον αὐτῷ ὂν οὐ λεγεται πολλαχῶς. ἀλ
τῶν πλειστων συνδιαιρεῖται τὸ ἕτερον τῷ ἑτερῳ· τοῦ γὰρ ὀξέως
λεγομένου ἰσαχῶς καὶ τὸ βαρὺ λέγεται· καὶ τοῦ λευκοῦ δὲ τὸ μελ
λέγεται τῷ λευκῷ. ὁμοιως, φησι, καὶ εἰ τὸ αὐτὸν καὶ ἡ αὐτὴ
δὲ ταῦτα· ἐκειτο δὲ καὶ ἐπὶ τούτων τὸν ἓν τι αὐτῶν αἰσθα
ποιῶ αὐτὸν.

2 αἱ αὐταὶ G: ἑαυταὶ F 2. 3 ἐναντίων. οὐκ Brandis: ἐναντίων οὐ

p. 1129ª27 Ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν λανθάνει.

Τὴν αἰτίαν λέγει τοῦ ⟨τὴν⟩ κατὰ τὴν δικαιοσύνην ὁμωνυμίαν μὴ εἶναι γνώριμον· διὰ γὰρ τὸ σύνεγγυς εἶναι ἀλλήλων καὶ ὁμοιότητα ἔχειν τὰς δικαιοσύνας λανθάνει ἡ κατ' αὐτὰς ὁμωνυμία. τῶν γὰρ ὁμωνύμων ὅσα μὲν ἀλλήλων πολὺ ἀφέστηκε γνώριμα ταῦτα ὄντα ὁμώνυμα· πολὺ δὲ πόρρω ἀλλήλων τὰ κατὰ τύχην ὁμώνυμα, ὡς ἔχει ἡ κλεὶς, ἣν παρέθετο· ὅσα δὲ σύνεγγύς ἐστιν ἀλλήλων ταῦτα οὐκέτι δοκεῖ μόνον ὄνομα κοινὸν ἔχειν, ὡς τὰ ὄντα, ὡς αἱ κινήσεις, ὡς τὰ ἀγαθά. οὕτως καὶ αἱ δικαιοσύναι δειχθήσονται πρὸς ἀλλήλας ἔχουσαι· ἡ μὲν γάρ τίς ἐστιν ὥσπερ γένος δικαιοσύνη, κατὰ πάσης ἀρετῆς κατηγορεῖσθαι δυναμένη, ἡ δὲ ταύτης εἶδος. καθ' ὅσον μὲν οὖν γένος καὶ εἶδος, συνώνυμά εἰσι. καθ' ὅσον δὲ καὶ ἡ ὡς εἶδος λαμβανομένη ταὐτὸν ὄνομα τὸ δίκαιον ἔχον τῇ δικαιοσύνῃ, κατὰ τοῦτο δὲ ἔσονται ὁμώνυμοι· ἄλλο γὰρ ἀφ' ἑκατέρας αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς δικαιοσύνης σημαίνεται. ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ ἀδικίας. γνωριμώτερον δέ ἐστι τὸ λεγόμενον πρῴτοντος τοῦ λόγου.

p. 1129ª31 Εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται.

Ὡς γνώριμον καὶ ἐναργὲς πρῶτον τὸ ἄδικον λαμβάνει ὁσαχῶς λέγεται, εἶτα τὸ δίκαιον. δοκεῖ δὲ ὅ τε παράνομος ἄδικος εἶναι. διὰ τούτων δείκνυσιν ὅτι μέσον ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, ὅ ἐστιν ἀρετῆς γνώρισμα. εἰ γὰρ ὁ ἄδικος παράνομος καὶ πλεονέκτης, ἔσται δὲ τῷ πλεονέκτῃ πρὸς τῷ παρανόμῳ καὶ ἀνίσῳ εἶναι, ὁ δίκαιος ἄρα μέσος τούτων ὑπάρχων καὶ ἴσος ἂν εἴη ἐν ἰσότητι τῇ δικαιοσύνῃ.

p. 1129ᵇ1 Ἐπεὶ δὲ καὶ πλεονέκτης ὁ ἄδικος.

Εἰ ὁ ἄδικος πλεονέκτης, οὗτος δὲ ἄνισος, ὡς δείξει, συμπέραινε· καὶ γὰρ τὸ πλέον καὶ ἔλαττον ἄνισά ἐστι· διὸ καὶ ὁ ἄδικος ἄνισος. ἐπεὶ καὶ πλεονέκτης. ἃ αἰεὶ ἔστι μὲν ἁπλῶς ἀγαθά, τῇ μὲν αὐτῶν φύσει ἀγαθά, [f. 29ᵛ] ἁπλῶς τε καὶ αἰεὶ τῇ αὐτῶν φύσει ἀγαθὰ ὄντα, ἀπὸ τοῦ ὠφέλιμά τε εἶναι τοῖς ἀγαθοῖς τε καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσι καὶ τὴν χρηστικὴν αὐτῶν ἔχουσι δύναμιν καὶ προσέτι αἱρετὰ τοῖς αὐτοῖς· τὸ γὰρ τούτοις ἀγαθὸν καὶ ἁπλῶς αἱρετόν, τὸ δ' ἁπλῶς αἱρετὸν τῇ αὐτοῦ φύσει τοιοῦτον· οὐκ αἰεὶ δ' ἔστι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἀγαθά, ὅτι τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτοῖς χρῆσθαι πρὸς

3 τὴν add. Diels: om. FG 4 σύνεγγυς F: σύνεγγες G 16 ἐστι FG: ἔσται praefuleris 17 ποσαχῶς Aristoteles: πολλαχῶς FG 21 παράνομος corr. ex παράνομον F: παράνομον G 23 ἰσότητι] ἰσότητα mut. in ἰσοτητι, ut videtur: ἰσοτ' G 28 ὠφέλιμα FG 31 αὐτοῦ FG

ὁ πλεονάκτης πάντας πρὸς κακὸν ἕκαστον. ὥσπερ καὶ τὰ τῶν
ὀργανα τοῖς οὐκ ἔχουσι τὰς τέχνας τοιαῦτα βλάβερα, τοιοῦτο
ἐστιν ὄγκος ἰσχὺς κάλλος εὐγένεια πλοῦτος οὐδὲ δύναμις πολιτική,
θησι δή τινα τῷ περὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν λόγῳ, ἅμα μὲν δεικ
καὶ ὑπὲρ τῆς προσθήκης ταύτης τινὰ ἔστιν ἀγαθά, ἅμα δὲ καὶ διδάσ
πῶς χρὴν περὶ τούτου διὰ. διὰ γὰρ τούτων τινὰ τὲ ἐστι πάντ
ἀγαθὰ ἐδήλωσε· περὶ γὰρ ὧν εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς· οὐ γὰρ περ
καὶ τῶν κατ' αὐτὴν εὐχεταί τις [illegible] ἀλλὰ μὴν [illegible]
ὅτιν ἡ εὐχὴ αἴτησις ἀγαθῶν παρὰ τῶν θεῶν· ταῦτ' ἄρα ἐστὶ π
εὐχὴ ἀγαθά. σπουδάζομεν οὖν ταῦτα αἱρεῖσθαι καὶ εὐχεσθαι μ
ἁπλῶς τὰ ἀγαθὰ ἀλλὰ τὰ αὐτοῖς· καὶ γὰρ τοῖς νοσοῦσιν οὐ
ὑγιεινὰ ἀγαθὰ καὶ αἱρετὰ ἀλλ' ὅσα τοῖς οὕτως ἔχουσιν ὑγιεινά·
οἷς μᾶλλον ἀσθένεια ὑγείας καὶ νόσος ἰσχύος ὠφελιμώτερα, τοῖς
μὴ μελλουσιν [illegible] χρήσθαι καλῶς. καὶ πενία πλούτου καὶ
καὶ οὐδὲν ταναντία· πολλάκις γὰρ ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐκωλύθη
πονηρεύ τε καὶ παιδεῦ μειζω κακα. εἰπὼν δὲ ταῦτα ἐπάνεισ
ὁτικνυναι πῶς ὁ ἄδικος ἀνισος ἐστι· καὶ ὅτι γε κυριώτερος ὁ
ὁ πλεονέκτης ἐνδείκνυται. αἱρούμενος γὰρ ὁ ἄδικος τῶν μὲν ἀ
πλεον. τῶν δὲ κακῶν τὸ ἔλαττον. εἴη ἂν ἄνισος. κινεῖται δὲ μό
ο νέκτης οὐδὲν ὁ καὶ μειονέκτης, ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ ἐν τοῖς κακοῖ
πλεονεῖν τε ἀγαθῶν εἶναι, ὡς ἄρχων. ἡ δὲ πλεονεξία τοῦ ἀγαθ
διὰ μὲν τοῦτο καλεῖται πλεονέκτης ὁ ἄδικος, ὡσανεὶ πλεῖον ἀγαθ
ἑαυτῷ· ἔστι μέντοι ταῖς ἀληθείαις ἄνισος. τοῦτο γὰρ περιέχ
ἐν τοῖς ἀγαθοῖς πλεονεξίαν καὶ τὴν ἐν τοῖς κακοῖς μειονεξίαν κα
ἴσον καὶ γενικὸν αὐτό. ὁ δὲ ἀναίρωσι ταῦτα ἔχοντες καὶ ὁ
τουτέστιν αἱ ἀρεταὶ ἐπ' αὐτοῖς εἰσιν οὐχὶ τοῖς θεοῖς δοῦναι μόνοι
καὶ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν. τίνων ἔλαττον ἐπ
κακῶν ἁπλῶς· κακὰ εἶπεν ἁπλῶς ἀντιδιαστέλλων αὐτὰ τοῖς μ
ἀγαθοῖς, οὐ πᾶσι δὲ τούτοις οἷς ἔστιν ἐναντίον· καὶ γὰρ ταῦτα ἀ
ο καὶ τῇ αὐτῶν φύσει ἐστὶ κακά, ἔστι δὲ οἷς πρὸς ἀγαθόν τισι γ
γὰρ τὰ ἐναντία αὐτοῖς ὄντα ἁπλῶς ἀγαθὰ κακά ἐστι, τούτοις τ
κακὰ ὄντα ἁπλῶς κακὰ ἀγαθὰ ποιεῖ. τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ
δηλονότι τὸ ἄνισον. περιέχει γὰρ τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς πλεο
τὴν ἐν τοῖς κακοῖς μειονεξίαν. ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος. δείξας τ
ἄνισον, πιστούμενος ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἴσος, ἐπὶ τὸ τὴν διαφορὰν
τοῦ δικαίου τοῦ τε ὡς νομίμου καὶ τοῦ ὡς ἴσου πρόεισι· καὶ
ὁ νόμιμος λέγει. τὸ μὲν οὖν ὅτι νόμιμός ἐστι λαμβάνει πάλιν ἐκ
ἄδικον παράνομον εἶναι, εἰ δὲ ὁ νόμιμος δίκαιος, ὅλον ὡς καὶ τ
πάντα δίκαια ἂν εἴη. προσέθηκε δὲ τὸ πῶς δίκαια, ὅτι μὴ

ὁ ὄγκος G: ἰσχὺς corr. ex ὑσχὺς F 8 ἐστιν εὐχὴ καὶ FG: ego cano
[illegible] G: ἀγαθὰ corr. ex ἀγαθὲ F 11 αὐτοῖς FG 13 ὡσανεὶ
[illegible]

ἰδίως λεγομένην δικαιοσύνην πάντα τὰ νόμιμα δίκαια ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινῶς καὶ διότι καθ' ὅσον πειθόμενός τις τοῖς νόμοις αὐτὰ ποιεῖ. κατὰ τοῦτο λέγεται δίκαιος. αὐτὰ μέντοι καθ' αὐτὰ ἡ ἀνδρεία ἐστὶν ἢ σωφροσύνη | ἢ ἐξ οἵας ἂν καὶ ἀρετῆς εἴη. ἀλλὰ μὴν περὶ πάντων οἱ νόμοι ὁρίζουσι τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ προαγορεύουσι τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν ποιεῖσθαι ἢ ἐπὶ ἐστὶ τῆς καθεστώσης πολιτείας εὐδαιμονία τε καὶ σωτηρία, ἡ μὲν δημοκράτεια, καθά φησιν αὐτός, τοῦ κοινῇ πᾶσι συμφέροντος στοχαζομένη· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν. τῷ γὰρ τοιοῦτος τῆς ἕνεκα ἡ πολιτικὴ τε καὶ νομοθετικὴ διαφέρει· ἀμφοτέραις μὲν γὰρ περὶ ἀρετῶν ἡ πραγματεία, ἀλλὰ τῇ μὲν ἠθικῇ ἑνὸς ἑκάστου ἡ διὰ τῶν ἀρετῶν εὐσταθεία τε καὶ εὐταξία σκοπός, τῇ δὲ πολιτικῇ ἡ τῆς πόλεως. ἣν οὐχ οἷόν τε διοικεῖσθαι καλῶς χωρὶς ἀρετῶν καὶ τῆς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας. ὁ δὲ τούτοις πειθόμενος νόμιμός τε καὶ δίκαιος· καὶ τὰ νόμιμα ἄρα δίκαια. ἀλλὰ μὴν τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς πάντα ποιητικά τέ ἐστιν εὐδαιμονίας καὶ φυλακτικὰ τῶν μορίων αὐτῆς (μόρια γὰρ αὐτῆς αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι), καὶ τὸ δίκαιον ἄρα ποιητικόν τε καὶ φυλακτικὸν εὐδαιμονίας ἐστὶ καὶ τῶν μορίων αὐτῆς. μόρια δὲ τῆς εὐδαιμονίας ἐστὶ τὰ κατὰ πάσας τὰς ἀρετάς, ψυχικάς φημι καὶ σωματικὰς καὶ τὰς ἐκτός, ἃ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῷ βούλεται συγκροτεῖν. πρόσκειται δὲ τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ, ὅτι οἱ νόμοι περὶ τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς διαγορεύουσιν οὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ στοχαζόμενοι τοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ συμφέροντος καὶ ἐπ' ἐκεῖνο τὴν ἀναφορὰν ποιούμενοι, ἀλλ' οὐ κατὰ τὰ καθ' αὐτὰ ἐξετάζοντες αὐτά, οἷον τίς φύσις αὐτῆς. χεῖρον δὲ ὁ ἀπεσχεδιασμένος, ὁ μὴ μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἐξετάσεως.

p. 1129b25 Αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετή ἐστι τελεία ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς.

Ἡ δικαιοσύνη, φησί, τελεία ἀρετή, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς· λέγεται μὲν γὰρ καὶ ἡ ἀντιδιαστελλομένη πρὸς τὴν φυσικήν τε καὶ κατ' εὐφυίαν λεγομένην ἀνδρείαν, ἀλλ' ἀτελὴς αὕτη. ἀτελὴς μὲν ἡ ἐν τῷ Ἀχιλλεῖ, τελεία δὲ ἡ μετὰ φρονήσεώς | τε καὶ ὀρθοῦ λόγου ὑπομενητικὴ τῶν μεγίστων κινδύνων· αἱ οὖν τέλειαι ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις· ὁ γὰρ τούτων ἔχων μίαν πάσας ἔχειν λέγεται. τελεία δὲ ἀρετὴ καὶ τὸ ἐκ πασῶν ἄθροισμα, ἧς καὶ νῦν μνημονεύει λέγων ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς. ἡ γὰρ ἁπλῶς τελεία ἀρετή ἐστιν, ἣν προειρήκαμεν, τελεία οὖσα κατά γε τὸ τέλειον ἔχειν ἤδη καὶ τὸ πᾶσαν ἔχειν ὡς ἑκάστην αὐτῶν. τρίτη δέ ἐστιν, ἣν νῦν προτίθησιν, ἡ κατὰ τὴν νομιμότητα. ἥτις ἐστὶν ἄθροισμα μὲν ἁπασῶν τῶν ἀρετῶν, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς οὐδὲ ἐφ' ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἑαυτοὺς λαμβανομένη ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς ἕτερον χρήσει. ἡ γὰρ κατὰ πάσας τὰς ἀρετὰς

---

5 ἐπεὶ ἔστι FG: ἐπὶ συστάσει Michael f. 61,7 10 ἡ add. F in marg.: om. G 18 συγκροτεῖν F: προσκροτεῖν G 11 τῇ δὲ πολιτικῇ Mich.: τῆς δὲ πολιτικῆς GF 21 ἐκεῖνο F: ἐκείνη G 22 ἐξετάζοντες αὐτά F: om. G 25 ἀλλ' F: rasura G, in marg. ἀλλ 28 ἀτελὴς αὕτη. ἀτελὴς G: ἀτελῶς αὕτη. ἀτελῶς F 35 μὲν G: om. F

λήρησις ἐπὶ σωτηρίαν γινομένη τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἐστὶν ἡ
μὴ τελεία ἀρετὴ καὶ ὡς νομιμότης δικαιοσύνη. ταύτην γὰρ φη
ὁρᾶσθαι καὶ ἐπὶ πασῶν συγκεῖσθαι, τὴν ὅταν μὴ ἁπλῶς ἀλλ' ὅτα
πολιτικὴν κοινωνίαν τὴν χρῆσιν ἀναφερομένην ἔχῃ. τῇ προσ
ταύτῃ τῆς τελείας ἀρετῆς ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη διαφέρει, καθ
ὀκεῖ τελειότερον. τελειότερον γάρ ἐστιν ἕξις καὶ ἀρετή, ἣν ὁ
καὶ πρὸς ἄλλον χρῆσθαι δύναται, ἀλλ' οὐχὶ μόνον καθ' ἑαυτό
δὲ ἡ κατὰ τὴν νομιμότητα δικαιοσύνη. καὶ διὰ τοῦτο, διὰ
ἕτερον δίκαιον. καὶ οὔθ' ἕσπερος. τοῦτο ἐξ Εὐριπίδου Σοφ
εἶπεν· λέγει γὰρ ἐν αὐτῇ "δικαιοσύνας τὸ χρύσεον πρόσωπ
παρθένου ὄμματ' ἔχουσ'. τοῦτο Θέογνίδης εἴρηται δὲ οὕτω

βούλεο δ' εὐσεβέων ὀλίγοις σὺν χρήμασιν οἰκεῖν
ἢ πλουτεῖν ἀδίκως χρήματα πασάμενος·
ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσα ἀρετή·

χώραν μέντοι παροιμίας ἔσχηκε καὶ μέμνηται αὐτῆς ὡς παρο
φραστος ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ ἠθῶν, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ τῶν Ἠ
Φωκυλίδης αὐτῷ ἐχρήσατο, ἣ καὶ ὁμοίως ἀμφότεροι χρῶνται
καὶ Θέογνις τούτῳ.

p. 1129b33 Πολλοὶ γὰρ ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις τῇ ἀρετῇ
χρῆσθαι.

Οὐ γὰρ ὥσπερ | ἐν ταῖς θεωρητικαῖς ἐπιστήμαις ἐν γνώσει
ἐστὶν ὅμοια ἡ γνῶσις αὐτῷ τε [καὶ] ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ ἐπ' ἄλ
καὶ ἐπὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν ἔχει καὶ ὅλως τῆς πολιτικῆς
ἐξαρκεῖ καθόλου εἰδέναι τίνα πρακτέα ἢ τίνα μή, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ὧν κ
πραχθείη εἰδέναι (χρή). ἡ γνῶσις περιγίνεται δι' ἐμπειρίας· διὸ δ
καὶ πεπονθόσι συνετυχηκέναι πράγμασι τὸν μέλλοντα πολιτικὸ
ὡς καὶ κυβερνήτην καὶ ἰατρόν. οὐ γὰρ αὐτάρκεις τούτοις οἱ καθ
ἀλλὰ καὶ ἐμπειρίας αὐτοῖς δεῖ. διὰ τοῦτο οὖν τῷ πολιτικῷ δεῖ
ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον ἀδυνατοῦσιν, ἐν κοινωνίᾳ, διὰ τὸ
ρίαν ἔχειν τῶν πραγμάτων. δεῖται οὖν ὁ πολιτικὸς καὶ πρακτικ
τῶν πραγμάτων ἐμπειρίας ὡς καὶ ἰατρὸς καὶ κυβερνήτης πεῖρα
πὸ τῆς τῶν πραγμάτων τριβῆς ἐμπειρίαν. ὅτι ἀρχὴ τὸ
ορεύεται· εἰς οὗτος ὁ Βίας τῶν ἑπτὰ σοφῶν, εἰς ὃν ἀναφέρεται τὸ
ὡς ἐπὶ Πιττακὸν μὲν τὸν Μιτυληναῖον τὸ 'χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμ

1 κοινωνίας F: σωτηρίας suprascr. κοινωνίας G 5 κἀκείνῳ scripsi
G 9 Εὐριπίδου] frg. 486 p. 512 Nauck² Σοφῆς Usener: s
FG 11 Θεόγνιδος] 145—147 16 ἠθῶν F: ἠθῶν corr.
Φωκυλίδης FG, quod cum a Michaele quoque prodatur in Φωκυλίδου
sum ἀμφότεροι F: ἀμφότερα G 18 τούτῳ Usener: τοῦτο F
ego cancellavi 23 τῶν G: om. F ὅλως F: ὅλης G 2
om. FG 28 κοινωνῶν F 30 δεῖται F: δεῖτε G 32 τόν

Χίλωνα δὲ τὸν Λάκωνα τὸ 'τὴν κατὰ σαυτὸν ἕλα'. πρὸς ἕτερον δέ φησι τὸν ἄρχοντα Ἀριστοτέλης· ὁ γὰρ ἄρχων ἤδη πρός ἕτερόν τινῶν γάρ ὁ ἄρχων καὶ ἐν κοινωνίᾳ, ἐν ᾗ χαλεπώτεραι αἱ ἐνέργειαι.

p. 1130a5 Κάκιστος μὲν οὖν καὶ πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς τοὺς φίλους
χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ.

Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐχ ὥσπερ κάκιστος ὁ πρὸς τοὺς κοινωνοὺς καὶ φίλους χρώμενος τῇ πονηρίᾳ, οὕτω δὴ καὶ ἄριστος ὁ πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς κοινωνούς τε καὶ φίλους τῇ ἀρετῇ χρώμενος. τρόπον γάρ τινα καὶ τότε πρὸς αὐτὸν χρῆται τῇ ἀρετῇ, χρώμενος αὐτῇ πρὸς τοὺς φίλους. ἀλλ' ἔστιν ἄριστος ὁ καὶ πρὸς ἑτέρους μὴ μόνον πρὸς αὐτὸν καὶ τὰ αὐτοῦ. αὐτοῦ γὰρ οἵ τε φίλοι καὶ τὰ τῶν φίλων· καὶ ἔοικε τοῦτο μᾶλλον λέγειν· καὶ τοῦτο δὲ κατασκευαστικόν ἐστι | τοῦ μάλιστα τὴν τοιαύτην δικαιοσύνην τελείαν ἀρετὴν εἶναι. εἴ γε ἄριστος ὁ τῇ ἀρετῇ πρὸς ἄλλους χρώμενος. ἴδιον τῆς δικαιοσύνης. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, ὡς ἡ ἀνδρεία φέρε καὶ ἡ σωφροσύνη· τοῦτο γὰρ βούλεται λέγειν. ὅτι ἡ δικαιοσύνη ὅλη καὶ πᾶσα ἀρετή ἐστιν, ἀλλ' οὐ μία τις καὶ μέρος. τί δὲ διαφέρει ἡ δικαιοσύνη αὕτη καὶ ἡ ἀρετή, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. τί δὲ διαφέρει ὅλη ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη δῆλον ἐκ τῶν προειρημένων εἶναι. ἔστι μὲν γὰρ κατὰ τὸ ὑποκείμενον ἡ αὐτή (ἀμφότεροι γάρ εἰσιν ἡ ὅλη ἀρετὴ καὶ τὸ ἐκ πασῶν ἄθροισμα), κατὰ δὲ τὸν λόγον καὶ τὸ εἶναι διαφέρει ἀλλήλων, καθόσον ἡ ὅλη ἀρετή ἐστιν ἕξις ψυχῆς λογικῆς ἀρίστη, ἡ δὲ δικαιοσύνη χρηστή ἐστι τῆς τοιαύτης ἕξεως πρὸς ἕτερον. ὡς γὰρ διαφέρουσι καὶ κατηφάσεις ταύτην ὄντα κατὰ τὸ ὑποκείμενον τὸ εἶναι οὐ ταὐτὸν ἔχουσιν. οὕτω καὶ ἡ ὅλη ἀρετὴ καὶ ἡ τοιαύτη δικαιοσύνη. ἐπεὶ τοίνυν ἡ μὲν τοιαύτη δικαιοσύνη ἐστὶν ὅλη ἀρετή, ἡμεῖς δὲ ζητοῦμεν τὴν ἐν μέρει λεγομένην (οὕτω γὰρ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἑκάστης καθ' ἑαυτὴν εἰρήκαμεν), ὅλον ὡς περὶ ἄλλης ἡμῖν δικαιοσύνης ὁ λόγος λεκτέος ἐστίν, ἀλλ' οὐ περὶ ταύτης. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσιν ὅτι ἔστι τις ἄλλη δικαιοσύνη παρὰ τὴν προειρημένην, εἶτα τίς ἐστιν ἐρεῖ.

p. 1130a16 Κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν ἀδικεῖ μέν, πλεονεκτεῖ δὲ οὐδέν.

Θέλων δεῖξαι ἄλλην τινὰ δικαιοσύνην οὖσαν παρὰ ταύτην τὴν κοινήν τε καὶ προειρημένην ἀπὸ τοῦ ἀδίκου πάλιν δείκνυσι τοῦτο. δείξας γὰρ ἄδικόν τινα ὄντα παρὰ τὸν παράνομον ἄλλον, δείξει καὶ τὸν τούτῳ ἀντικείμενον δίκαιον ἄλλον τοῦ ὡς νομίμου δικαίου λεγομένου. ὅτι μὲν οὖν ἔστιν ὑπὸ τὴν κοινὴν ἀδικίαν, ἤτις ἐστὶ παρανομία, ἀδικία τις ἡ κατὰ τὴν

1 ἕλα F: ἕλαυνε suprascr. G 4 οὖν καὶ FG: οὖν ὁ καὶ Aristoteles αὑτὸν Arist.: αὐτὸν FG 7 ἄριστος G: ὁ ἄριστος F 10 αὐτοῦ scripsi: αὐτά FG 27 λεκτέος F: λεκτέον G 34 παρὰ G: παρὰ corr. ex περὶ F

πλεονεξίαν· αὕτη οὖσα ἑκείνης καὶ ὑπ' ἐκείνην, διὸ καὶ ὁμώνυμ
τρόπον μέν τινα οὕτω δίκαιον. εἰ μήτε ὁ κατὰ τὰς ἄλλας μ
πλεονεκτοῦντα διορίζοντες κατὰ ἀδικοῦντος καὶ παρανομοῦντος ὁ
ρ' ὅλως τὸν ἁπλῶς πλεονεκτεῖ. καίτοι διὰ δειλίαν τοῦτο ποιῶν
τοῦτο οὐδείς. οὐδὲ ὁ κακῶς εἰπών τινα, καίτοι ὁ ὕβριν τοῦ
κατὰ ὁ μὴ ἀποτιμήσας ἀξίῳ τινὶ εἰς χρήματα, καίτοι δι' ἄνεσ
ποιήσας τοῦτο, ἀλλὰ μηδὲ οἱ πλεονεκτοῦντες κατά τινα τῶν προ
κακῶν μίαν τοῦτο ποιοῦσιν ἀλλὰ μηδὲ κατὰ πάσας ἅμα τὰς κακ
κακίαν μέντοι τινὰ τοῦτο ποιοῦσι καὶ κατὰ πονηρίαν· ψέγομεν γὰ
καὶ λέγομεν ἀδίκους τε καὶ κατ' ἀδικίαν τοῦτο ποιεῖν). εἴη ἂν
αὐτὴ οὖσα, καὶ ἡ μὲν πλεονεξία τῆς κοινῆς ἐκείνης κοινωνεῖ * *
ἀμφοτέρους ἅμα καὶ τῷ ἄδικοι εἶναι καὶ πλεονέκται κατά τι.
ὧν τοῦ κοινοῦ ἀδίκου τοῦ περὶ τὸν νόμον ταῖς ἄλλαις κακίαις
ἔχουσα πρὸς τὴν κακίαν (ἡ γὰρ δειλία, ἡ ὑβριστής, ἡ ἀκολα
τῷ κοινῷ ὀνόματι κέκληται· ὁμώνυμός ἐστιν αὐτῇ, οὐ δοκεῖ δὲ
αὐτῇ εἶναι διὰ τὸ καθόλου εἶναι ὡς μέρος καὶ ὑποτετάχθαι αὐτῇ
μᾶλλον. οὐκ ἐπαγεῖ ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας· οὕτω γ
χωρίσει καὶ τῆς ἄλλης ἀδικίας, οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀδικιῶν ἀπ
αὐτὴ μέρος. ἡ ἄν τις ἀδικία παρὰ πάσας τὰς ἄλλας κακίας, τί
καὶ τὰς ἄλλας τὰς ὑπὸ τὴν κοινήν. ὅτι οὖν μὴ κατὰ πασας,
τοῦτο· εἰ κατὰ πάσας καὶ κατὰ τὴν κοινὴν ἰδίως· τούτῳ γὰρ ε
πάσας, κατηγοροῖτ' ἄν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων πασῶν ἡ πλεονεξία· κ
τῶν κατὰ τὰς ἄλλας κακίας ἁμαρτανόντων ὡς ἀδικος. οὕτω καὶ π
ταῦτα. ὅταν δὲ πλεονεκτῇ, πολλακις κατ' οὐδεμίαν
πρόσκειται τοῦτο· οὐ γὰρ ἅπαξ ἤδη καὶ πλεονέκτης· ἔθει γὰρ ἡ
νεται· τὸ δὲ ἅπαξ οὐ δυνατὸν ποιεῖν τὸ ἔθος.

p. 1130a24 Ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύ

Ἡ δευτέρα ἐπιχείρησις | τοιαύτη ἐστίν· εἰ ἡ αὐτὴ πρᾶξις οἷον
διὰ μὲν κέρδος καὶ πλεονεξίαν γινομένη δι' ἀδικίαν γίνεται, διὰ δ' ἄ
δι' ἀκολασίαν καὶ οὐχὶ δι' ἐπιθυμίαν ἄδικον, τὴν δὲ πλεονεξίαν
ἡ διὰ κέρδος, ἄλλη δηλονότι ἐστὶν ἀκολασία καὶ ἄλλη ἀδικία ἡ δ
διαστέραί τε τῆς κοινῆς ἀδικίας διαφέρουσιν, ὅτι ἐκείνη μὲν κατ' ἀ
λέγεται, τούτων δὲ οὐδετέρα κατὰ τῆς ἑτέρας. τὸ δὲ δῆλον ἄρα
τὸ κερδαίνειν ἴσον ἐστὶ τῷ ὡς εἰ ἔλεγε, δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τὸ
ὅτι ἄδικος ἀλλ' οὐ διὰ ἀκολασίαν· ἄλλως ἄρα τὸ κερδαίν
καὶ ἄλλως ἡ ἀκολασταίνειν· ἀλλ' εἰ τῶν κατὰ διαφόρους αἰτίας ἀ

ἰαν scripsi ex Aristotele: δ' ἀδικίαν FG 11 lacunam indicavi
ripsi: οὐ FG 18 ἀδικιῶν G: κακιῶν F 19 ἀδικία F: ἀδικίαν
F 23 κακίας F: κακίας corr. ex πλεονεξίας G 24 τού

ὁ ἕτερος ἐν οἰκείᾳ κακίᾳ ἐστὶ παρὰ τὴν κοινὴν κακίαν. δῆλον ὡς καὶ ὁ ἕτερος.

p. 1130a28 Ἔτι παρὰ μὲν τἆλλα πάντα ἀδικήματα γίνεται ἡ ἐπανάφορά.

5 Ὁ νοῦς τῆς τρίτης ἐπιχειρήσεως τοιοῦτος· εἰ δὲ αἱ μοχθηρίαι τε καὶ κακίαι πάσαι πρὸς τῷ κοινῷ τῷ τῆς ὅλης ἀδικίας ὀνόματι καὶ νόμῳ τινὶ κεῖνται κακίας ὑπάγονται καὶ ἡ πλεονεξία ὁμοίως (ὑπάγεται δὲ καὶ κατὰ τὸ προσῆκον ὅλως τῇ ἀδικίᾳ). ἔστιν ἄρα τις καὶ τὴν κοινὴν ἀδικίαν ὅλην ἀδικίαν ἐν μέρει οὖσα ἑκείνης ἀναφορὰν ἔχουσα πρὸς αὐτὴν ὡς καὶ πᾶσα
10 λασία δειλία τῶν ἄλλων ἑκάστη κακιῶν ἑκάστῃ συνώνυμος. ὅτι ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει. τὴν ἐν μέρει κακίαν τῇ καθόλου ἀδικίᾳ οὖσαν ὁμώνυμον· ἐπὶ τοσοῦτόν φησιν αὐτὴν ὁμώνυμον εἶναι καὶ λόγου πως τοῦ αὐτοῦ κοινωνεῖν, καθόσον ἑκατέρα αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστί. πῶς δὲ ἐν τῷ αὐτῷ γένει καὶ ἐν τίνι, αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν ἄμφω γὰρ ἐν τῷ
15 πρὸς ἕτερον, καὶ εἰ κατὰ πλεονεξίαν, ἐν τῷ πρὸς ἄλλους ἁμαρτάνειν τὸ εἶναι αἱ κακίαι ἔχουσιν. εἰπὼν δὲ κοινὸν γένος αὐτῶν καὶ ὁ ἑκάστου συνώνυμοι, ἐφεξῆς πάλιν διαφορὰν αὐτῶν λέγει καθ' ἣν ὁμώνυμα γίνεται. ἡ μὲν γὰρ ἐν μέρει ἀδικία, ἡ κατὰ πλεονεξίαν, περὶ τιμήν, | φησίν, f. 6r
ἐστὶν ἢ χρήματα (εἴη δ' ἂν λέγων τὰ τυχηρὰ τῶν ἀγαθῶν ἐν οἷς δι'
20 ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους ταῦτα γίνεται. ἡ δὲ ἑτέρα περὶ ἃ ὁ σπουδαῖος πρακτικός· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον, ἀλλ' ὅσα τῷ σύνεγγυς αὐτῶν εἶναι δι' ὁμωνυμίαν λανθάνειν δύναται καὶ κατὰ τὸ μὴ ἐν τῷ αὐτῷ γένει εἶναι λέγεσθαι· οὕτω γὰρ ἂν συνώνυμα ἔσται καὶ τὰ ἐναντία. ἀλλὰ καθόσον ἀμφοτέροις ὁ αὐτός πως λόγος κοινός. ἔξεις γὰρ πρακτικαὶ ἄμφω,
25 διαφέρουσι δὲ ὅτι αἱ μὲν τῶν αἰσχρῶν πρακτικαί, αἱ δὲ τῶν περὶ ἃ ὁ σπουδαῖος. ὅτι μὲν οὖν εἰσὶ δικαιοσύναι πλείους ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τοῦτο ἔδειξεν· ἀπὸ γὰρ τῆς ἀδικίας· ὡς γὰρ ἐκείνη διχῶς, οὕτω καὶ αὕτη λέγεται· καὶ ὡς ἐκείνη διαφέρει ἑτέρα τῆς ἑτέρας, οὕτω καὶ αἱ δικαιοσύναι. διώρισται δὲ τὸ ἄδικον, ὅτι ἡ κατὰ τὴν πλεονεξίαν ἀδικία ὑπὸ τὴν
30 ἀνισότητα ἦν· ἡ μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ οὖσα περὶ τὰ ἀγαθὰ πλεονεξία ἐν τοῖς κακοῖς, πάλιν ἐν τοῖς ἀντικειμένοις ἐκείνοις τοῖς ἀγαθοῖς μειονεξία. τοῦτο δὴ πρῶτον ἔδειξε. διὸ δικτὸν τὸ ἄδικον, τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. καὶ κατὰ μὲν τὸ παράνομον ἡ πρότερον ῥηθεῖσα ἀδικία περιεκτικὴ πασῶν, κατὰ δὲ τὸ ἄνισον ἡ δευτέρα καὶ ὑπ' ἐκείνην.

35 p. 1130b10 Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ πλέον οὐ ταὐτὸν ἀλλ' ἕτερον.

Τὴν διαφορὰν δείκνυσι τῆς κατὰ τὸ παράνομον ἀδικίας ἥτις ἐστὶν ὅλη

3 παρὰ FG: περὶ Aristoteles 18 ἡ κατὰ G: ἡ δὲ κατὰ, addito δὲ supra lin. F 21 ἔμπροσθεν] c. 2 p. 1129a27 22 λανθάνειν corr. ex λανθάνει F: λανθάνει G 28 ἐκείνη G: ἐν ἐκείνῃ F 29 δὲ F et Arist. codd. KbMb: δὴ G et Arist. vulg.

τε καὶ καθόλου, καὶ τῆς ἐν μέρει ἥτις ἐστὶ κατὰ τὸ ἄνισον· καὶ
τοῦτο δῆλον· ὁ γὰρ τοῦ δεῖνα τὴν διαφορὰν τοῦ ἀνίσου τε
πλεονεκτεῖν πῶς ἔχει. διὸ τούτου φανερὰν ποιεῖ καὶ τὴν τῶν
ἀνίσων. ὡς γὰρ ἐπὶ τούτων ὁ μὲν πλεονέκτης πᾶς ἄνισος, οὐ μὲ
νισος ἤδη καὶ πλεονέκτης (καὶ γὰρ ὁ μειονεκτῶν τινος ἄνισος
μὴν καὶ πλεονέκτης, τὸ γὰρ ἄνισον κατὰ ἀμφότερα κατηγορεῖται,
τὸ μὲν ἄνισον κοινὸν καὶ καθολικώτερον. τὸ δὲ πλέον ὅτι ἐκ
μερικώτερον), οὕτως | οὖν καὶ τὰς ἀδικίας ἔχειν φησίν. ὁ γὰρ
παράνομον τοῦτο καὶ ἄνισον. παράνομον γὰρ ἡ δειλία. οὐκ ἄν
ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. ἡ γὰρ κατὰ
δικαιοσύνη μέρος τις ὡς κοινότητος δικαιοσύνης. καθὼς πρ
ὥστε περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης. δείξας ὅτι τις ἐν μέρ
σύνη ἀρετὴ καὶ ἐν μέρει ἀδικία κακία, περὶ τούτων, φησί, τὰ νῦν
τῶν τε ἕξεων καὶ τῶν κατὰ τὰς ἕξεις λεγομένων. τοῦ μὲν δικαίο
πόσων ἐστὶν

p. 11 [illegible] II δὲ τῆς κοινῆς ἀρετῆς.

Ἀπὸ κοινοῦ τὸ 'τῆς ὅλης οὖσα χρῆσις'· σχεδὸν γὰρ τὰ πολ
νομίμων. εἰπὼν ὅτι τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆ
ἀρετῆς προσταττόμενά ἐστιν καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν π
τει ζῆν καὶ καθ' ἑκάστην μοχθηρίαν κωλύει ὁ νόμος,
δεικνυσι οὐσι τοῦ τὴν ὡς νομιμότητα λεγομένην δικαιοσυνην πα
ἀρετῶν χρῆσιν εἶναι πρὸς ἄλλον καὶ διὰ τοῦτο τελείαν ἀρετήν. π
τὸ ἔχειν τοῦ σχεδὸν ὄντα ἐξηγητικά, λέγων τὰ πλεῖστα τ
ἀρετῆς ἐστι τῶν νομίμων ὅσα νενομοθέτηται περὶ παιδ
πρὸς τὸ κοινόν. ἔστι γάρ τινα τῶν νομίμων ἃ οὐ περὶ τοῦ
ζῆν ἀλλὰ περὶ τοῦ πῶς ἐν ἀρετῇ γίνοιντ' ἂν οἱ πολῖται εἰσηγ
γὰρ ἔμφρων νομοθέτης οὐ μόνον περὶ τούτων νομοθετεῖ, καθ' ἃ
τοὺς ἀνδρας ἤδη καὶ τῆς πολιτείας μετέχοντας. ἀλλὰ πολὺ πρότε
τῆς [illegible] τῶν τοιούτων ἐγράφη τι καὶ νομίμων πολλῶν πρ
α ὁπόσοι ποιητικὰ τῆς ὅλης τε καὶ πάσης καὶ τελείας ἀρετῆς.
οὐ τούτων [illegible] πρὸς καθ' ἑαυτὸν πρὸς τὸν κοινὸν
διότι γὰρ τῷ [illegible] τοῦτο συμβαίνει. τοῦτο ὁρίσασθαι ὁ νομοθέ
παιδευεσθαι τοὺς [illegible] καλῶς τε καὶ ὁρθῶς πολίτας. ποιη
κῆς καὶ τελείας ἀρετῆς· ἃ καὶ τῆς τοιαύτης δικαιοσυνης εἴη ἂν
δὲ τὰ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς, ὅτι ἐστὶ τῶν νομίμων ἃ νενομ
περὶ παιδείας τῆς πρὸς τοὺς πολίτας, | προστιθησι παλιν. περὶ

[illegible] 12 ὥστε περὶ FG et Aristot
[illegible] et Aristot. vulg. 19 προσταττόμενα FG et Aristot. cod. K
[illegible]

τῶν καθ' ἕκαστα. καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστιν ἐρεῖν ἐπαγγέλλεται· καὶ τοῦτο ποιήσει ἐν τοῖς Πολιτικοῖς. οὐ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἤδη καὶ πολίτης ἀγαθός· ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἀγαθαῖς καὶ καλῶς ἐχούσαις πολιτείαις ὁ αὐτός ἐστιν. ἐν δὲ ταῖς μὴ οὕτως ἐχούσαις οὐκέτι. ἀγαθῶς γὰρ καὶ καλῶς ἐχούσης πολιτείας καὶ ὁ πολίτης ἀγαθὸς τοῖς τῆς σωτηρίας τῆς πολιτείας ἐχομένοις συντελῶν καὶ ἔσται ἀνήρ τε καὶ πολίτης ἀγαθὸς ὁ αὐτός· μοχθηρᾶς δὲ πολιτείας ὁ τὴν σωτηρίαν σπουδάζων πολίτης μὲν ἀγαθός, ἀνὴρ δ' ἀγαθὸς οὔ, ὥσπερ καὶ ἀνὴρ ὢν ἀγαθὸς οὐκ ἔσται πολίτης ἀγαθός, περιφρονῶν φαύλην πολιτείαν καὶ μὴ κατ' αὐτὴν πολιτευόμενος. ὥστε εἰ τοῦτο, οὐδὲ εἷς ἀεὶ καὶ ὁ αὐτὸς ἔσται νομοθέτης τοῦ τε ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ πολίτην ἀγαθὸν εἶναι.

p. 1130b30 Τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης.

Σημειωτέον ὅτι μέρος τῆς ἀρετῆς τὴν δικαιοσύνην, οὐκ εἶδος πανταχοῦ λέγει, ὡς τῆς ἀρετῆς οὐ γένους ἀλλ' ὅλου. πῶς οὖν ἡ ὅλη ἀρετὴ κατηγορεῖται δικαιοσύνης ἀνδρείας σωφροσύνης καὶ τῶν λοιπῶν συνωνύμως; καὶ γὰρ καὶ ὀνόματος καὶ ὁρισμοῦ τούτοις μεταδίδωσιν, ὃ οὐκ ἔστιν εὑρεῖν ἐπὶ τοῦ ὅλου· οὐ γὰρ κεφαλὴ λέγεται τὸ οὖς ἢ ἡ ῥίς. ἀλλά φαμεν ὡς ἐπὶ τῶν ὁμοιομερῶν οὐδὲν κωλύει τῷ τοῦ ὅλου ὀνόματι καὶ τὰ μέρη λέγεσθαι καὶ τὸν λόγον ἐφαρμόζειν τοῦ ὅλου τοῖς μέρεσιν, ὡς ἐπὶ σαρκὸς καὶ ὀστέων. ἢ καί φαμεν ὡς καλῶς τοῦτο λέγει. μέρος γάρ ἡ τις ἀρετὴ τῆς ὅλης καὶ οὐκ εἶδος· οὐ γὰρ ὅλη ἡ ἀρετὴ κατηγορεῖται τῆς τινός, ὁμωνύμως οὗ ὡς ἐπὶ τῶν ἀνομοιομερῶν ἡ ὅλη ἀρετὴ τῶν ἑαυτῆς μερῶν κατηγορεῖται· ἀρετὴ γὰρ καὶ ἑκάστη καὶ ὅλη· ὥσπερ καὶ ἡ δικαιοσύνη ἡ μὲν ὅλη κατηγορεῖται ἑκάστης, οὐ μὴν ὡς ὁμοιομερὴς οὖσα, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀντακολουθίαν τῶν ἀρετῶν. ἑκούσια δὲ λέγεται· ἑκούσιος μὲν ἡ ἀρχή, βίᾳ δὲ τὸ τέλος, ἐν οἷς ἐπακολουθεῖ ἡ ἀδικία· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν ἀδικεῖται. τῶν δ' ἀκουσίων. εἶπε γὰρ ἐν τῷ τρίτῳ, ὅτι διττὸν τὸ ἀκούσιον, τό τε ἀγνοούμενον | καὶ τὸ βίαιον· τὰ οὖν λαθραῖα δι' ἄγνοιαν καὶ ἀκούσια τῶν ἀδικουμένων. λέγει δὲ τούτων εἶναι καὶ τὴν προαγωγίαν, οὐ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τῆς αὐτῆς γυναικός, ὃ δοκεῖ σημαίνειν καὶ τὸ ὄνομα, ἀλλ' ὅταν ἀγνοοῦντος καὶ τοῦ ἀνδρός· διττὴ γὰρ καὶ ἡ προαγωγία· οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῆς προαγωγίας ἀγνοοῦντος τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν· εἰ γὰρ λαθραίως πάντως ἀγνοοῦντος τοῦ πάσχοντος τὴν βλάβην ταύτην συμβαίνειν καὶ ἔστι τὸ παραίτιον τοῦ ἀκουσίου ἡ ἄγνοια, ὥσπερ ἐν οἷς μετ' ὀλίγον ἐρεῖ, τὸ αἴτιον τοῦ λοιποῦ ἀκουσίου κατὰ βίον γινόμενον.

1. 2 ἐπαγγέλλεται corr. ex ἐπαγγέλεται F: ἐπαγγέλεται G 2 τοῖς F: τοῖς corr. ex ταῖς G ἐν τοῖς Πολιτικοῖς] Γ 4 5 ἐχούσης πολιτείας G: ἐχούσαις πολιτείαις F 18 ὀνόματι Usener: ὀνόματος F: ὄνομα G 27 ἐν τῷ τρίτῳ] c. 1 30 τῆς αὐτῆς FG: ἀγνοούσης τῆς coni. Usener 34 συμβαίνειν FG: συμβαίνει Brandis 35 γινόμενον G: γίνεται F

1131a9 Ἐπεὶ δ' ὅ τε ἄδικος ἄνισος.

Μέσον διὰ τοῦ ἀδίκου τε καὶ ἀνίσου μεσον τὸ ἴσον. ἐρεῖς δ
τοῦτο τὸ ἴσον τὸ μέσον τοῦ ἀδίκου δίκαιόν ἐστιν. ἡ δὲ θεῖτε
τόπου τοῦ ἐὰν δύο ἐναντιώσεων οὐσῶν τῷ ἑτέρῳ τῆς ἑτέρας ἐναν
μενον τὸ ἕτερον τῶν τῆς ἑτέρας ἐναντιώσεως ἀκολουθήσει τὸ κα
μενον τῆς ἑτέρας ἐναντιώσεως τῷ τῆς ἑτέρας καταλειπομένῳ ἢ ἐπ
ἡ ἀνάπαλιν. διὰ τούτου δὴ τοῦ τόπου δείκνυσι καὶ τὴν δικαιοσύνην
ανισότητα. εἰ γὰρ ἀδικία μεν καὶ δικαιοσυνη ἐναντιαι α
ανισοτης δε καὶ ἰσοτης πάλιν ἀλλήλοις ἔπεται, τῇ ἀδικίᾳ ἡ ἀνισ
10 καὶ τὸ ἄνισον καὶ τῇ δικαιοσύνῃ ἀκολουθήσει ἰσότης τε καὶ τὸ ἴσ
μη ἀναπαλιν· οὐ γὰρ παν ἴσον δίκαιον.

1131a12 Εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον.

Εἰ ἡ ἀδικία καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐναντία ἀλλήλοις, ὁμοίως δὲ
ἰσότης καὶ ἡ ἀνισότης, δῆλον ὡς εἰ τῇ ἀδικίᾳ ἕπεται ἡ ἀνισότης
15 ἄνισος ἄδικος καὶ τὸ ἄνισον ἄδικον, ὁμοίως καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀντ
τῇ ἀνισότητι ὃ ἔστιν ἡ ἰσότης καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ δίκαιον. τὸ
μέσον τί ἂν εἴη, εἴ γε ἴσον ἐστί, τῷ γένει δηλονότι. τὸ δ' ἴσ
ν ἐλαχίστοις δυσίν, ὡς ἐπάγει. δύο γάρ εἰσι τὰ ἴσα τοῦ
τὸ γὰρ τοῦ ἴσῳ ἴσον ἐστὶ καὶ τισὶ καὶ πρός τι· πρὸς ἕτερον
προειρήκαμεν ἅμφω αἱ δικαιοσύναι εἰσί. δύο ἔστι δηλονότι ἐν ἐ
ἐν οἷς τὰ πράγματα | τὰ ἐκείνοις πεπραγμένα· ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔ
πράττει, δηλονότι καὶ τὰ πράγματα. ἀλλ' ἐπεύδουσι μάχαι, τ
ἴσοι· οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν· ἐλευθερία γὰρ
τὴν ἀξίαν καὶ τὸ ἴσον· τοὺς γὰρ ὁμοίους ἐλευθέρους καὶ ἴσους ὑπολη
οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ πλοῦτον· τούτῳ γὰρ μετροῦσι τὴν ἀξίω
ἀριστεῖαν· ὁμοίως φησὶ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν· οἱ δ
αρατικοὶ ἀρετήν· ἀρετὴν γὰρ οὐτοι μέτρον τίθενται τῆς ἀξίας
ἄνισον τὸ καὶ ἴσον τὸ κατὰ τοὺς πολίτας καὶ ἀναγκ
ἴσον φασὶ τὸ δίκαιον ἀναγκαῖον εἶ. δῆλον γὰρ κα
ἀρ[illegible] ἡ τοῦ ἴσου φύσις ἀναγκαίου ὑπάρχειν, ὅτι τὸ δί
ἀναγκαῖον τι καὶ ἐν μέσῳ.

[illegible] Τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστι μοναδικοῦ
ἀριθμοῦ·

[illegible] τοῦ ἐν μονάσιν συγκειμένου τε καὶ ὡς μετρουμένου κα
[illegible] ὡς δὲ τοῦτο ἔλαβεν· οὐ γὰρ μόνου τοῦ ὡς ἀριθμοῦν

[illegible] 22 ἐστι F: ἐγεί

ἀριθμοῦμεν ἀριθμοῦ, ὃς καὶ κυρίως ἀριθμός, ἀναλογία τίς ἐστιν, οἷον ὡς ἔχει ὁ ὃ β̄ ā, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὡς ἀριθμητοῦ, τυχὸν ἵππων βοῶν κυνῶν καὶ ἁπλῶς ὧν ἔστιν ἀριθμός, οἷον γραμμῶν ἐπιπέδων σωμάτων ἁπλῶς μεγεθῶν. καὶ γὰρ καὶ τούτων ἐν τούτοις ἀναλογία τίς ἐστιν· ἔχουσι γὰρ ἀριθμόν. δεῖ γὰρ ἕνα ἀναλογία τις ᾖ, ἀριθμόν τινα εἶναι· τῷ γὰρ ἑνὶ οὐκ ἀναλογία, ἀλλ', ὡς ἔφη, τὸ ἐλάχιστον ἡ ἀναλογία ἐν τέτρασίν ἐστι. καὶ ἐν τέτρασιν ἐλαχίστοις. τούτων γὰρ ἐλάχιστον λαβεῖν πρὸς τὸ ποιῆσαι ἀνάλογον οὐχ οἷόν τε. λόγος γάρ ἐστι δύο μεγεθῶν ἢ ἁπλῶς τινῶν (καὶ γὰρ καὶ ἀριθμῶν εἶναι δυνατὸν λόγον τινὰ ὁμογενῶν) ἡ πρὸς ἄλληλα ποιὰ σχέσις· εἶναι δὲ τοῦτο ἐπεὶ ἀνάλογόν ἐστιν ἡ τῶν λόγων ὁμοιότης. διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔλαχιστον τεττάρων τε καὶ ἐν τέτρασιν ἔσται ἡ ἀναλογία. διῃρημένη δὲ ἡ ἐν ἀριθμοῖς· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ὁμοίως ἐν τέτταρσίν ἐστι τὸ ἐλάχιστον· συνεχὴς δὲ ἡ ὡς μεγεθῶν καὶ χρόνου κινήσεων ὑποκειμένη. ἢ | οὐχ οὕτως ἀλλ' ὡς ἔχει τὰ τέσσαρα πρὸς β, τὰ β πρὸς ἓν ἔχει. f. 9r
καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός. καὶ πῶς τοῦτο, δείκνυσι λέγων διῄρηται γὰρ ὁμοίως οἷς τε καὶ ā. εἰ δὲ ὁμοίως διῄρηται οἷς τε καὶ ā, τουτέστιν οἷς τε νέμεται καὶ δίδοται καὶ ἃ νέμεται, ἔστιν ὡς τὸ ἕτερον τῶν νεμομένων πρὸς τὸ ἕτερον, οὕτω καὶ τὸ ἕτερον τῶν ἐν τῇ νεμήσει πρὸς τὸ ἕτερον. ἀλλὰ μὴν τέσσαρα ἄν τινα ἀνάλογα ἢ καὶ ἐναλλὰξ ἀνάλογά εἰσιν. ἔστιν ἄρα καὶ ὡς τὸ ἡγούμενον πρὸς τὸ ἡγούμενον καὶ τὸ ἑπόμενον πρὸς τὸ ἑπόμενον. καὶ μέσον τὸ δίκαιον· τουτέστι τοῦ ἀνίσου ἐν ᾧ μὴ κατὰ τὴν προειρημένην ἀναλογίαν ἡ νομὴ γίνεται. ὅτι δὲ τὸ τοιοῦτον δίκαιον καὶ μέσον ἐστί, δείκνυσι διὰ συλλογισμοῦ οὕτως· τὸ δίκαιον τοῦτο ἀνάλογόν ἐστι, τὸ δὲ ἀνάλογον μέσον· συμπέρασμα· τὸ δίκαιον ἄρα μέσον, τὸ γὰρ ἀνάλογον μέσον. καλῶς. ἴσον γὰρ καὶ ὅμοιον καὶ ταὐτὸν κατὰ τὴν τοῦ λόγου ποιὰν σχέσιν, εἴτε διπλάσιός ἐστιν εἴτε ὁστισοῦν· μέσον δὲ δηλονότι καὶ ἴσον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί. γεωμετρικὴ ἀναλογία ἐστὶν ἡ ἐν ἰσότητι λόγων τὴν ὑπεροχὴν ἔχουσα. ἔστι δὲ ἡ ἐν ἰσότητι λόγων ἡ ὡς ᾱ ὃ β. ὅμοιος γὰρ ὁ λόγος αὐτῶν καὶ ἴσος· ὡς γὰρ διπλάσιος ὁ τοῦ γ̄ πρὸς τὸν δ̄, οὕτω διπλάσιος καὶ ὁ ὃ πρὸς τὸν β. ἀριθμητικὴ δέ ἐστιν ἀναλογία ἡ ἐν ἰσότητι ἀριθμῶν· ἀναλογία δέ ἐστιν ἡ τῶν λόγων ὁμοιότης. τὰ γὰρ ἐν διπλασίονι λόγῳ ὄντα ὁπόσα ἂν ᾖ, καθὸ τοιαῦτά ἐστι, τοῦ ἴσον τε καὶ τὸν αὐτὸν ὅμοιον ἔχουσι λόγον, τὸν ὡς διπλασίονα ᾖ ἐστι διπλάσια. ἐν γὰρ γεωμετρικῇ. καλῶς· ὡς γὰρ θάτερον τῶν ἡγουμένων πρὸς θάτερον τῶν ἑπομένων τῶν ἐν τῇ ἀναλογίᾳ, οὕτως καὶ τὸ ὅλον τὸ ἐκ τῶν ἡγουμένων ἀμφότερον πρὸς ὅλον ἔχει· οἷον ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ λόγου διπλασίου τοῦ ὡς τὰ δέκα ἔχει πρὸς τὰ πέντε, οὕτω τὰ ξ̄ πρὸς τὰ τρία· καὶ ὡς τὰ δέκα καὶ ξ̄ πρὸς τὰ ὀκτώ, ὁμοίως καὶ τὸ ὅλον τὸ ἐκ τῶν ἡγουμένων ὅ ἐστι τὰ ις̄ f. 9v

6 τέτταρσιν Aristoteles 7 ἐλάχιστον FG: an ἔλαττον? 9 ἄλληλα F: ἄλλα G 13 συνεχὴς G: συνεχὲς F 15 λέγων Diels: λέγει FG διῄρηται FG et Arist. codd. $K^b M^b O^b$: διήρηνται Arist. vulg. 16 οἷς τε καὶ ā bis FG 18 νεμήσει G: νεμέσει F 30 ὡς γὰρ F: ὡς γὰρ corr. ex καὶ γὰρ F

ἔχει πρὸς τὸ ὅλον τὸ ἓν τῶν ἑπομένων, τῶν τε πέντε καὶ τριῶν
ὀκτώ· πάλιν γὰρ τὰ τῶν ὀκτὼ διπλάσια. συμβαίνει καὶ
πρὸς τὸ ὅλον, τὸ ἐκ τῶν ἡγουμένων δηλονότι τῷ ἐκ τῶν ἑ
οὐ γὰρ γίνεται εἷς ἀριθμῷ ὅρος, ᾧ καὶ ὅ. ἐπεὶ γὰρ δύο
ἡ νομὴ γίνεται, δύο δὲ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἀδύνατον ἓν κατ' ἀρι
ταὐτὸν εἶναι ᾧ νέμεται, οἷον ἄνθρωπον καὶ τὸ νεμόμενον τούτ
δέ ἐστι τὸ πρᾶγμα), διῃρῆσθαι τοὺς ὅρους ἀπ' ἀλλήλων δεῖ· οὔ
ἄνθρωπος δύναται ἄνθρωπος ὢν τὸ νεμόμενον πρᾶγμα γενέσθαι οὔτε
μενον πρᾶγμα ἄνθρωπος. πῶς γὰρ οἷόν τε τὸν ἄνθρωπον ἢ ἴσον
σιον πράγματός τινος ληφθῆναι τοῦ νεμομένου; τὸ δ' ἀδικον τὸ
ἀναλογον· τουτέστιν ὃ μεῖον. ὅταν μὴ τηρῆται ἡ προειρημέν
ἀλλ' ὁ μὲν πλέον, ὁ δὲ ἔλαττον ἔχῃ τῆς ἀξίας. εἰ γὰρ ἰσότης ἡ
τὸ ἕξω τῆς ἀναλογίας καὶ τῆς ἰσότητος ἄνισον· ἄνισον δὲ ᾧ τὸ μ
τὸ δὲ ἔλαττον. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν. διὰ τί; ἢ ὅτι πλ
ἀδικῶν, ἔλαττον δὲ ὁ ἀδικούμενος ἀποφέρεται. πλεονέκτης γὰρ ὢν
τῶν ἀγαθῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μεῖζον ἀγαθὸν
μενον ὡς ἐν κακοῖς ἐστι καὶ αἱρεῖται αὐτὸ ὡς ἀγαθοῦ ὑπεροχήν. ἐ
γὰρ γίνεται λόγῳ τὸ ἔλαττον κακόν· συγκρινόμενον γὰρ τὸ ἔλατ
πρὸς τὸ μεῖζον, ἀγαθόν πώς ἐστιν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμ
τούτοις γὰρ τὸ εἶναί ἐστι τῷ τοιούτῳ εἴδει τῆς δικαιοσύνης καὶ
τίοις. καὶ πῶς ἔσται ἀκούσια συναλλάγματα, ζητήσαι ἄν τις. ἢ
ἃ πρὸς ἀλλήλους συντίθενταί τινες περὶ ὧν δεῖ ποιεῖν ἑκόντε
συναλλάγματα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν νόμων διηγορευμένα καὶ κ
καθ' ἃ χρὴ ζῆν τε καὶ συναλλάσσειν ἀλλήλοις, συναλλάγματα κα
κατὰ τοῦτον τοῦτο συνάλλαγμα λέγεται, καὶ πρὸς ἕτερον ἔχει τὴν
οὐ κατὰ τὸ ἑκούσιον· οὐδεὶς γοῦν ἔχει κατὰ συνάλλαγμα οὐδὲ (ὁ
λῶν κατὰ συνάλλαγμα ἱεροσυλᾷ ἢ ὁ ὑβρίζων ὑβρίζει. τὸ μὲν γὰ
μητικον δίκαιον τῶν κοινῶν· καλῶς· παρὰ γὰρ τὴν τῶν κοινῶ
τοῖς πολίταις ἐκεῖνο τὸ δίκαιον καὶ πρὸς τὴν γεωμετρικὴν ἀναλο
νεμόμενον, ὡς δέδεικται. ἂν τε γὰρ χρήματα ἢ κοινὰ νεμόμενα τισ
ᾖ ἂν τε ἄλλο τι, πάντως κατὰ τον αὐτον λόγον διαιρεθήσεται.
καὶ συνηνέχθη, τῷ μὲν πλείω εἰς ταῦτα συντελέσαντι πλείων
ἔλαττον ἔλαττον. ἐὰν δικαία ἡ νομὴ ᾖ, κατὰ τὸν λόγον τῆς κατὰ τ
λειαν ἰσότητος ἡ ὑπεροχή * * *, ὅνπερ ἔχουσιν εἰς ἄλληλα
ἐνεχθέντα, δηλονότι ὑπὲρ τῶν συνεισενεγκαμένων εἰς τὸ κοινὸν κ
πλέον εἶναι συντελεσθέντων. τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δ
τουτέστι τὸ διορθωτικόν, ἔστι μὲν ἴσον τι, τουτέστι δίκαιον,
δείχθη. ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, τὴν γεω
δηλονότι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν. ἔστι γὰρ αὐτῶν ὡς πρ

τε F: τῶν τῇ G 9 ἄνθρωπος inserui: om. FG 10 π
πρᾶγμα F 12 ἔχῃ scripsi: ἔχει FG 14 διὰ τί F: διότι G
F 17. 18 ἐν ἀγαθοῦ γὰρ F: ἐν ἀγαθῷ γὰρ G 22 ἐκόντας scribendu

ἐν ἰσότητι τῇ κατ' ἀριθμὸν ἢ ποσὸν ὅλον τὸ εἶναι, ἀλλ' οὐ τῇ κατὰ λόγον, ἤτις ὅπως γίνεται λέγει. ὁ γὰρ νομοθέτης ἐν τοῖς ἀδικήμασιν οὐκέτι τὴν τοῦ ἀδικοῦντος ἀναλογίαν καὶ τοῦ ἀδικουμένου ἣν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους ἐξετάζων οὕτω τὴν ἐπανόρθωσιν τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ποιεῖται· οὐ γὰρ ἐξετάζει πότερον ἐπιεικὴς ὁ ἀποστερήσας ἢ φαῦλος, ὁμοίως οὐδ' ἐπὶ τοῦ ἀδικουμένου, ἀλλ' ὡς ἴσους τούτους τιθεὶς ἐξετάζει, εἰ ὁ μὲν ἠδίκησεν, ὁ δὲ ἠδικήθη, καὶ τίς ἡ κατὰ τὴν βλάβην διαφορά, καὶ ταύτην τὴν διὰ τὴν βλάβην ἢ τὴν ἀδικίαν ἀνισότητα [λέγει] γινομένην ἐπανορθοῦν πειρᾶται καὶ ἐς τὸ ἴσον ἐπανάγειν σπεύδει ἁπλῶς καὶ οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν εἰπόντων προσώπων.

p. 1132a2 Οὐδὲν γὰρ διαφέρει εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν.

Οἷον ἐπὶ τῆς κατ' ἀξίαν νομῆς κατὰ τὰς τοιαύτας ὑπεροχὰς μετρουμένη | κατ' ἀξίαν γίνεται. ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον ἐπιβλέπει ὁ νόμος· καὶ γὰρ εἰ ὅσοις τῷ ὑβρίσαντι τὸν ἄρχοντα πλείων ὡρίσθαι ἡ ζημία, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἁπλῶς καὶ καθόλου ἐστίν· οὐ γὰρ τῷ μὲν τόνδε τὸν ἄρχοντα, τὸν εὐγενῆ φέρε εἰπεῖν, ὑβρίσαντι, ἄλλο τι πρόστιμον, τῷ δὲ τὸν μὴ οὕτως εὐγενῆ ἄλλο, ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι κοινὴ καὶ ἡ αὐτὴ ζημία τῷ πάντως τὸν ἄρχοντα ὑβρίσαντι. ἐπεὶ δὲ τῶν εἰς ζημίαν τεινόντων φανερὰ ἡ πλεονεξία τοῦ βλάψαντος, ἐπὶ δὲ τῶν εἰς ὕβριν καὶ βίαν οὔ, παρατίθεται τὰ τοιαῦτα καὶ δείκνυσι πῶς καὶ ἐν τούτοις ἡ διόρθωσις κατὰ τὸ ἴσον γίνεται. ἄν τε γὰρ ὁ μὲν πλήξῃ ὁ δὲ πληγῇ καὶ κατὰ ταῦτα ἤ τι τοιοῦτον ἡ ἀδικία γένηται, διῄρηται καὶ ἐπὶ τούτων τὸ τοῦ παθόντος πάθος καὶ τὸ ἔργον τοῦ ποιήσαντος. διῄρηται τὸ πάθος, τοῦ παθόντος δηλονότι, καὶ τὸ ἔργον τοῦ ποιήσαντος εἰς ἄνισα καὶ ὁ μὲν πλέον, ὁ δὲ ἔλαττον ἔχει. ταύτην δὲ τὴν ἀνισότητα πειρᾶται δεῖξαι ἐξισοῦσαν τῇ ζημίᾳ ἣν ἐπιτίθησιν αὐτοῖς τοῦ κέρδους ὃ ἐκέρδανε καὶ ἐπλεονέκτησε. τοὺς ἴσους ἀναφέρων ὅσον ὑπερεῖχεν αὐτοῦ τοῦ ὃν ἠδίκησεν. ἰστέον δὲ ὅτι ὡς ἔχει ἡ συνεισφορὰ τῶν χρημάτων τοῦδε πρὸς τὴν τοῦδε, οὕτω καὶ ὁ συνενεγκάμενος πρὸς τὸν συνεισενεγκάμενον ὑπὲρ τῆς πόλεως, καὶ ὡς οἱ κίνδυνοι πρὸς τὸν κίνδυνον τῶν ἐν πολέμῳ στρατηγούντων καὶ ὁ κινδυνεύσας πρὸς τὸν κινδυνεύσαντα, καὶ ἁπλῶς ὡς τὸ εὖ πρὸς τὸ εὖ καὶ ὁ τούτου αἴτιος πρὸς τὸν αἴτιον. ἐπεὶ οὖν τοῦτο ἐν τῇ νεμήσει τῆς τιμῆς ἤ τινος ἄλλου τοιούτου, κατὰ τὸ ἀνάλογον τιμήσονται. κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, τουτέστιν ἐπεὶ τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία κυρίως ἐπὶ χρημάτων λέγεσθαι καὶ ὅλως ἐπὶ κτημάτων· ὁ μὲν γὰρ πλέον ἐπὶ τούτοις προσκτησάμενος ἐκέρδανεν, ὁ δὲ ἐπὶ τούτοις ἔλαττον ἔχον ἐζημιώθη. | ἐπεσημήνατο τοῦτο ὅτι κοινῶς καὶ ἁπλῶς τὸ κέρδος καὶ ἡ ζημία ἐπὶ τούτων λέγεται, οὐκ ἐπὶ τῆς εἰς χρήματα

8 λέγει FG: ego cancellavi 9 ἀναλογίαν Mich.: ἀναλόγως FG 14 ἐπιβλέπει FG: βλέπει Aristoteles 16 εὐγενῆ scripsi: ἀγενῆ FG 18 πάντως scripsi: πάντων FG 25 ἔχει G: ἔχων F 27 an αὐτὸς τούτου ὄν? 32 νεμέσει FG

ὑπερογὴς ἢ ἐναττώσεως μόνον ἀλλὰ καὶ ὕβρεως καὶ τῶν τοιούτ
διὰ τί προστίθησιν ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος; τὸ γὰρ
σθαι τὸ πάθος καὶ τιμᾶσθαι τοῦτο καὶ ἡ ζημία καὶ τὸ κέρδος ἐπ
λέγεται· τιμηθέντος γὰρ τοῦ γινομένου, ὁσουπερ ἄξιον ἔπαθεν ὁ
τοσοῦτον ζημιοῦται ὁ ποιήσας. δείξας δὲ κοινῶς τὴν κατ' αὐτὴν
τὸ κέρδος καὶ ζημίαν ὁμοιοπαθοῦσαν, συλλογίζεται πάλιν καὶ τὸ ἐν
ὁμοίων ἴσον, ἐν οἷς κέρδος καὶ ζημία μέσον ἐστί. τὸ ἴσον μέσ
τοῦ πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον μέσον. τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζ
οἷς τὸ ἀδικον. ταῦτα πλέον καὶ ἔλαττον ἐστι. πλέον μὲν τὸ κέρδος
δὲ ἡ ζημία. ἄρτιον δὲ ὡς καὶ κέρδους καὶ ζημίας τὸ ἴσον μέ
τουτέστι τὸ δίκαιον. ἐπεὶ δὲ πολλάκις καὶ ὁ τοῦ κακοῦ ἔλαττον
ᾠδικεῖ τε καὶ κερδαίνει, περὶ τούτων διορίζει μεταξὺ καὶ τοὺς λ
καί φησιν ἐναντίως τὸ κέρδος καὶ τὴν ζημίαν τὸ μὲν πλέον καὶ τὸ
ἔχειν. τὸ δὲ ἔλαττον ἐναντίως, κατὰ τὸ κακοῦ εἶναι καὶ ἀγαθ
νεξίαν, ἀγαθοῦ μὲν πλεονεξία κακοῦ δὲ μειονεξία τὸ κέρδος. κ
πλεονεξία ἀγαθοῦ δὲ μειονεξία ἡ ζημία, ὧν ἦν μέσον τὸ ἴσον. ἐπ
στιν ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἴσον· μεταλαβὼν τὸ δίκαιον ἴσον εἰ
δὲ τοῦτο, φησί, τὸ εἶναι τὸ δίκαιον τὸ ἐπανορθωτικὸν μέσον ζη
κέρδους. ὅταν ἀμφισβητῶσι τινες πρὸς ἀλλήλους ὡς οὐκ ἔχοντες
ἀλλὰ ζημιούμενοι ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι, τουτέστιν
δίκαιον καὶ ἴσον. ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν εἴη. τοῦτ
συμπέρασμα τοῖς εἰρημένοις ἐπήνεγκε. τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τοῦ
καὶ ἐλάττονος. τὴν ἀριθμητικὴν φησι | μεσότητα, ἧς καὶ ἔμ
ἐμνήσθη· αὕτη δὲ ἐν ἴσῃ ἐστὶν ὑπεροχῇ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάτ
γὰρ ὑπερέχει τὸ ἔλαττον, τούτῳ ὑπερέχεται ὑπὸ τοῦ μείζονος, ὡ
ἡ ⟨μονὰς⟩ τὰ γὰρ τὰ δέκα ὀλίγα, τὰ δὲ ἑνδεκα πολλά, τὰ ἑπτὰ μ
τούτων γὰρ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ τε μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν
τικὴν ἀναλογίαν· ὁ γὰρ μεσος ὅρος ἐπὶ ταύτης ἴσῳ ὑπερέχει τε τ
ακρον καὶ ὑπο τοῦ ἑτέρου ὑπερέχεται.

30 p. 1132a32 Ἐπὰν γὰρ β ἴσα.

Δείκνυσιν ἡμῖν καὶ ἐπὶ διαγράμματος ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη
ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν γίνεται. ἐστι δὲ τὸ δεδειγμενον ἐπὶ τῆς τῶν
τοις οὕτω καὶ ἐπ' ἀριθμῶν· τῶν γὰρ γ καὶ τῶν θ μέσος ἐσ
ἀριθμὸς· ἐὰν δὴ ὅσοις ὁ ἐννέα τῶν ἓξ ὑπερέχει τοσαῦτα ἀφελο
αὐτοῦ προσθῶμεν τοῖς τρισί, ἐγένετο ἰσότης αὐτῶν πρός τε αλλ
τὸ μέσον. ἔστω ἓξ καὶ ἓξ· ἀπὸ θατέρου τῶν ἓξ ἀφαιρείσθω τ
καὶ προστεθείσθω θατέρῳ |β|· δῆλον ὡς τὸ μὲν ᾧ προστεθη

1 ... G 22 τοῦ scripsi: τῆς FG 24 τοῦ F: τῆς G
... ἐπὶ τῶν ὁ· εἰ γὰρ τὰ ὁ ὀλίγα, τὰ δὲ ἑνδεκα πολλά, κτλ.
... scripsi: τοῦ ἑτέρου FG 29 ὑπερέχεται G in marg.: περιέχεται FG

ἑατέρου τῶν ἐξ ἀφαιρεθέν γενόμενον ἐννέα τοῦ λοιποῦ τοῦ ἑτέρου τῶν ἐξ ὃ ἐστι τριῶν. τὰ δ' ὀκτὼ ὑπερέχει ὀκτὼ δὲ ὀκτώκαι τρισὶ καὶ τρισί· τὸ γὰρ δ' πλεονεκτοῦν τὰ τρία τῶν ἐξ οἷς δὶς πλεονεκτεῖν ἔοικε τρισίν. οὐκοῦν εἰ τοσαῦτα ἀφελόντες ἀπὸ τῶν δ', ὅσοις πλεονεκτεῖ τὸ ε', προσθῶμεν τοῖς τρισίν, ἐξ ἔσται γινόμενα. ᾧ μὲν γὰρ τὸ ὀκτὼ ὑπερέχει, τριακοσίοις τοιούτοις ἐστίν, ὅτι ἡλίκῳ τὸ μέσον τοῦ ἐλαττονος ὑπερέχει, τριακοσίοις αὐτῷ δεῖ προστεθῆναι, ἵνα ἴσον τὸ μέσον γένηται. τούτῳ μὲν οὖν τηλικούτων δεῖ προστεθῆναι· τοῦ δὲ μείζοτος πάλιν ἀφαιρεθέντος ὅσῳ τοῦ μέσου ὑπερέχει (ἂν γὰρ τοῦ μὲν τηλικούτων ἀφαιρεθῇ, τῷ δὲ τηλικούτων προστεθῇ), γίνεται ἴσα τὰ τρία. τὸ δὲ δίκαιον καὶ | τὸ ἐπανορθωτικὸν καὶ τὸ ἴσον τὴν μέσου χώραν ἔχει καὶ κανών ἐστι καὶ μέτρον τοῦ ἰσωθῆναι τὸν ἠδικημένον τῷ ἀδικήσαντι.

p. 1132ᵇ9 Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοῦτο.

Δείκνυσι κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν καὶ τὴν ἰσότητα ταύτην καὶ τὰς ἀντιδόσεις τὰς γινομένας ἔχειν τῶν ἔργων τῶν γινομένων ὑπὸ τῶν τεχνῶν. ὃ δὲ λέγει διὰ τῆς τάξεως ταύτης τοιοῦτον ἂν εἴη· ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐπανορθωτικοῦ δικαίου ὁ δικαστὴς τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πλέον ἔχοντος ἀφελὼν τῷ ἐλαττωμένῳ καὶ παθόντι προστίθησιν (ἧτις ὑπεροχὴ πόση τις ἐστι, γίνεται φανερὰ ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ ἴσου), οὕτως φησὶν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰς κοινωνιῶν τε καὶ ἀποδόσεων. εἰ γὰρ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς διαφέρουσι μὴ ἦν τοῦ καλλίονος πρὸς τὸ χεῖρον ὑπεροχὴ ὡρισμένη καὶ μεμετρημένη (ὡς γὰρ ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος καὶ πλεονεκτοῦντος καὶ τοῦ πάσχοντος καὶ πλεονεκτουμένου), οὐκ ἂν ἠδύνατο κοινωνεῖν ἀλλήλοις. ἢ οὕτως· εἰ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν γινομένων ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν κατά τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητα ἦν ἡ χρεία τῶν δεομένων αὐτῶν, οὓς πάσχοντας διὰ τὴν χρείαν εἶπεν, ἀνῃροῦντο ἂν αἱ τέχναι. οὐ γὰρ ἂν εἰργάζοντο, μὴ μέλλοντές γε τὸ ἴσον ἀνταπολήψεσθαι. εἰ μὴ οὖν ἐποίει τὸ ποιοῦν, τουτέστιν εἰ μὴ ἡ τοῦ καλλίονος πρὸς τὸ χεῖρον ὑπεροχὴ ὡρισμένη τε καὶ μεμετρημένη, ὡς ἐπὶ τοῦ πλεονεκτοῦντος καὶ πάσχοντος καὶ πλεονεκτουμένου. τῶν παρὰ τὸ ἑκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν πρότερον καὶ ὕστερον. τοῦτο ὅσαπερ εἴρηται, δηλωτικὸν δέ ἐστι τοῦ τὸ δίκαιον κέρδους καὶ ζημίας παρὰ τὸ ἑκούσιον γινομένων μέσον εἶναι ἐν τῷ ὃ πρότερον μέσον εἶχεν ἢ τε πλεονεκτῶν καὶ ὁ πλεονεκτούμενος πρὸ τῆς πλεονεξίας. τοῦτο καὶ ὕστερον αὐτοῖς γίνεσθαι παρὰ

4 ἀφελοῦντες G 20 τεχνιτῶν FG: τεγνῶν scribendum videtur 24 εἰ μὴ—ἀνταπολήψεσθαι (27) bis FG 27 priore loco ἀνταπολήψεσθαι corr. ex ἀνταπολήψασθαι G: ἀνταπολήψασθαι F; altero ἀνταπολήψεσθαι FG οὖν FG: om. Aristoteles 29 ante πλεονεκτοῦντος addendum censet ποιοῦντος καὶ Usener 31 πρότερον (om. καὶ) FG et Arist. cod. K^b: καὶ πρότερον Aristoteles vulg. 34 γίνεσθαι Usener: γίνηται FG

τοῦ δικαίου. τὸ ἴσον ἔχειν· εἰ προστεθείη τὸ δ, λυθείη ἂν ἡ
ἵν' ᾖ οὕτως τὸ ἔχειν ἴσον, ὁ καὶ πρότερον τοῦτο καὶ ὕστερον.
ἔχειν ἀντὶ τοῦ αὐτὸ ἔχειν ἑκάτερον ὃ καὶ πρὸ τῆς πλεονεξίας εἶ
μετὰ τὴν πλεονεξίαν τοῦ διαστοῦ ἐπαναγοντος πρὸς τοῦτο.

3 p. 1132a21 Δοκεῖ δέ τισι τὸ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον.

Δύο εἴδη διδάξας τῆς δικαιοσύνης τῆς ἐν μέρει ἀρετῆς ἀλλ
κοινῆς τῆς ὡς νομιμότητος λεγομένης τό τε διανεμητικὸν καὶ τὸ
τικόν, ἑκάτερον ἐν ἀναλογίᾳ ὄν, τὸ μὲν διανεμητικὸν ἐν τῇ γεω
καὶ ἐν τέτρασιν ὅροις. ὁρᾶται γὰρ νεμόμενα δύο, ἐν οἷς ἐνέμο
οἷς δὲ ἐνέμετο ἡ νέμησις κατὰ ἀναλογίαν τῶν εἰσενεχθέντων ὑπ
τῷ γὰρ πλείω εἰσφέροντι ἢ ὁπωσοῦν συντελοῦντι πλείων τι εἰς τ
πλείω ἐν τῇ κοινῇ ἐνεμον, τῷ δ' ἐλάττω ἐλάττων, τὸ δὲ γε διορ
ἐν τῇ ἀριθμητικῇ ἀναλογίᾳ ἐδείχθη ὂν καὶ ἐν τοῖς τρισὶν ὅροις, τῶν
τοῦ πλεονεκτήσαντος καὶ τοῦ πλεονεκτηθέντος ἐξισουμένων πρὸς κ
μέσον· ὅσον γὰρ ὁ πλεονεκτήσας ὑπερέχει τοῦ μέσου τούτου ἀφ
αὐτοῦ καὶ προστιθέντες τῷ πλεονεκτηθέντι ἴσους αὐτοὺς ἐποιοῦντ
δὴ δείξας νῦν μνημονεύει τοῦ ἀντιπεπονθότος δικαίου καὶ ὃν ὅρον
γόρευσι τοῦ δικαίου ἐποιοῦντο, περὶ οὗ τί ποτέ ἐστιν ἐν τῷ πρώ
Μεγάλων Ἠθικῶν σαφέστερον εἰπεν· ἐκεῖνοι γὰρ ᾠοντο δίκαιον εἶν
ἐποίησε ταῦτα ἀντιπαθεῖν. τὸ δὴ τοιοῦτον οὐκ ἔστι πρὸς ἅπαντας
ἐστι δίκαιον οἰκέτῃ πρὸς ἐλεύθερον | ταὐτόν· οὐδὲ γὰρ ἂν
τὸν ἐλεύθερον, οὐκ ἔστι δίκαιον πληγῆναι ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις.
ὁ αὐτὸς σαφῶς ἐδήλωσε παραθέμενος τὸ τοῦ Ῥαδαμάνθυος· τ
ἔπος ἐστὶ παρ' Ἡσίοδῳ ἐν τοῖς Μεγάλοις Ἔργοις οὕτως ἔχον

"εἰ κακά τις σπείραι, κακὰ κέρδεα ἀμήσεται·
εἴ κε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη δ' ἰθεῖα γένοιτο."

αἰτιᾶται δὴ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἐνταῦθα τῶν Πυθαγορείων τὸ ἁπλῶ
τὸ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον καὶ μὴ διορίσαι μηδὲ προσθεῖναι τὸ κατ
γειν. τὸ γὰρ ἁπλῶς ἀντιπεπονθὸς ὡς ἕκαστον ὃ ἐποίησεν
χειν οὐδαμῶς δίκαιον· οὐ σημεῖον τὸ μὴ ἐφαρμόζειν αὐτὸ μ
διανεμητικῷ δικαίῳ μήτε τῷ διορθωτικῷ, εἰς ἃ τὸ δίκαιον δ
οὐδετέρῳ δὲ ἐκείνων λέγοι ἂν αὐτὸς ἐφαρμόζειν, ὅτι ἐκείνων μὲν
ἐν) ἀναλογίᾳ ἐστί, τὸ μὲν ἐν τῇ γεωμετρικῇ, τὸ δὲ ἐν τῇ ἀρι
τοῦτο δὲ ἐν οὐδετέρᾳ ἐστὶ τῶν ἀναλογιῶν ἁπλῶς λαμβανόμενον.

τισι τὸ FG: τισι καὶ τὸ Aristoteles 10 ἐγίνετο F: ἐγένετο G
κεκτηθέντος corr. ex πλεονεκτησαμένου F 17. 18 πυθαγόριοι FG
τῷ πρώτῳ τῶν Μεγάλων Ἠθικῶν] c. 34 p. 1194a29 23
marg. F παραθέμενος Brandis: περιθέμενος FG 24 παρ' Ἡσι
Rzach 26 εἴκε πάθος τά κ' ἔρεξε F: εἰκε πάθος τά κέρεξε G
corr. ex ἀντιπενθὸς F: ἀντιπενθὸς G 29 ἀντιπεπονθὸς FG 33 ἐ
M. [illegible] Fc

οὖν οὐκ ἔστι τῷ διανεμητικῷ ταὐτὸν οὐδὲ κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν γνώριμον (ἐν μὲν γὰρ ἐκείνῃ τὸ ἴσον ἐν τῷ κατ' ἀξίαν) ἀλλ' οὐδὲ τῷ διορθωτικῷ· τὸ μὲν γὰρ ἐπανορθωτικὸν οὐ τὰ αὐτὰ ἀξιοῖ παρέχειν τοὺς ποιήσαντας ἃ ἐποίησαν ἀλλὰ τιμᾶσθαι τὴν ἀξίαν αὐτῶν εἰς ὅσον διαφέρει τῷ παθόντι καὶ ταύτην δίδοσθαι τοῖς πάθεσιν. ἐπὶ δὲ τοῦ ἀντιπεπονθότος ὅταν ἁπλῶς καὶ χωρίς τινος ἀναλογίας λαμβάνηται, δεῖ ἁπλῶς παθεῖν τὸν ὁράσαντα. τοιοῦτον γὰρ τὸ εἴ τι πάθοι τά κ' ἔρεξε. τοῦτο δ' οὐδαμῶς δίκαιον. καὶ αὐτὸς δὲ δείξει τῇ παραθέσει τῶν παραδειγμάτων οἷον εἰ ὀρχὴν ἔχων καὶ τὰ λοιπά. τὰ γὰρ αὐτὰ οὐκ ἴσην ποιεῖ τὴν βλάβην ἄρχοντί τε καὶ ἀρχομένῳ· ὁ γὰρ ἄρχων πλέον τι ἢ κατὰ τὸν πολίτην ἐστί, διὸ οὔτε πλήξας ἀντιπλήσσεται, ὅτι μηδὲ ἀδικεῖν δοκεῖ, | καίτοι τὸ f. 3v πέπονθεν ὁ πληγείς, μήτε πληγεὶς τοῖς ἴσοις ἀμύνεται· τὸ δὲ ἁπλῶς ἀντιπεπονθὸς τὸ αὐτὸ ἀντιγίνεσθαι βούλεται. ἔτι οὔτε αἱ ζημίαι οὔτε αἱ πλεονεξίαι ἴσαι ἐπί τε τῶν ἀκόντων καὶ τῶν ἑκόντων πλημμελησάντων, ὃ ἐν μὲν τῷ διορθωτικῷ δικαίῳ ἐξετάζεται ἐν τῇ ἐξετάσει τοῦ μέρους τῆς ζημίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀντιπεπονθότος οὐδὲν τοιοῦτον ἐξετάζεται.

p. 1132b31 Ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις.

Διὰ τούτων οὖν δείκνυσι καὶ πρὸς τίνα ἐστὶ χρήσιμον καὶ πῶς γινόμενον τὸ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον ἔσται. εἰ γὰρ μὴ ἁπλῶς πρὸς τὸ πάθος γίνεται ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἰσότητα, δῆλον ὡς χρήσιμόν ἐστι πρὸς τὰς κοινωνίας τὰς ἀλλακτικάς· διαβαλὼν δὲ τὸ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον λεγόμενον ὅτι μή ἐστι δίκαιον ἁπλῶς γινόμενον, νῦν πειρᾶται δεικνύναι πρὸς τίνα χρήσιμόν ἐστι καὶ πῶς γινόμενον εἴη ἂν δίκαιον. ἂν γὰρ μὴ ἁπλῶς γίνηται, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἰσότητα, ἀλλὰ μὴ ἁπλῶς κατὰ τὸ πάθος, χρήσιμόν ἐστι πρὸς τὰς κοινωνίας τὰς ἀλλακτικάς, ἐν ᾧ καὶ τὸ τὰς πόλεις σώζεσθαί τε καὶ συμμένειν ἐστί· σύμφωνα δὲ ταῦτα τοῖς πρὸ ὀλίγου εἰρημένοις, ὅτε εἶπεν "ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἀνῃροῦντο γὰρ ἄν". καὶ γὰρ καὶ νῦν διὰ τούτου δείκνυσι τοῦτο προσθεὶς τὸ τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις. ἀντιδιδομένων γὰρ τοῖς κακῶς ποιοῦσι τῶν κακῶν καὶ τοῖς καλῶς τῶν καλῶν οὐ δουλεία ἡ πολιτεία εὑρίσκεται ἀλλ' ἐλευθερία τε καὶ δημοκρατία. γινόμενον οὖν παρὰ τῶν νόμων τὸ κατὰ ἀναλογίαν τε καὶ ὡρισμένον συντηρεῖν παρέχει τὰς πόλεις καὶ οὐκ ἐκπολεμοῦσθαι οὐδ' ἀνατρέπειν τὴν πολιτείαν τε καὶ κοινωνίαν. ὅτι δὲ καὶ τοῖς εὖ πεποιηκόσι δεῖ ἀντιδιδόναι, σημεῖόν φησι καὶ τὸ ἱδρῦσθαι ἐν ταῖς πόλεσιν ἐμπεδῶν καὶ ἐν μέσῳ Χαρίτων ἱερόν, ὡς δεῖ πάντως τὸν εὖ παθόντα ἀνθυπηρετῆσαι τῷ f. 4r τοῦ προκατάρξαντος καὶ αὐτὸν πάλιν ἄρξασθαι χαριζόμενον. διὰ τοῦτο καὶ

7 εἰκ' ἐπάθος τὰ κ' ἔρεξε F (τὰ ex corr.): εἰκ' ἐπάθος τάκ' ἔρεξε G 21 διαβάλων FG 27 πρὸ ὀλίγου] c. 7 p. 1132b9: verborum ordo idem atque in Arist. codd. Kb Ob 28 ἀναιροῦντο FG 36 ἱερὸν G: ἱερῶν F 37 τοῦ προκατάρξαντος FG: τῷ προκατάρξαντι coni. Usener

ἡ μέση τῶν Χαρίτων ἔοικεν ἔστραπται καὶ δεξιοῦσθαι τὴν ἑτέραν
ἐπιστρεφθῆναι τὸ πρὸς τὸν εὖ πεποιηκότα ὑπηρετικόν, τῷ δεξιοῦσθ
πάλιν ἀρχὴν αὐτὴν ποιεῖσθαι τοῦ ἀντευεργετεῖν ἐνδεικνυμένη.
τὸ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον γινόμενον κατὰ ἀναλογίαν σωστικὸν εἶναι
τικῆς κοινωνίας (οὐ γὰρ ἄγοιτο ἂν τῷ νεμητικῷ δικαίῳ κατὰ
γινόμενον). λέγει πῶς γίνεται δείκνυσι καὶ τίς ἡ κατὰ διάμετρο
διαγράμματι σύζευξις καὶ πῶς οἱ τεχνῖται ἀλλασσόμενοι τὰ ἔρ
τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον ἂν ἔχοιεν. ἁπλῶς μὲν οὖν τῆς ἀμείψεως
οὐκ ἔστιν τὸ συναλλαγμα ἴσον οὐδὲ συσταίη ἂν οὕτως ἡ πόλ
ἀνάλογον γένοιτο, τότε καὶ ἴση εἴη. οὐ γὰρ ἴση ἡ οἰκία καὶ τὸ
διὰ τοῦτο δεῖ τὸ ἀνάλογον παραλαμβάνειν ἐν τούτοις. καὶ ὅλως
καὶ οὐκ ἴσων. τὸ καὶ οὐκ ἴσων προσέθηκε τῇ τιμῇ ἴσον τὸ
λέγων. διότι διαφέρουσι κατὰ τὰ ἔργα ἀλλήλων καὶ οἱ τεχνῖτ
γὰρ πόλις οὔτε ἄλλη τις κοινωνία γίνεται πάντων ταῦτα ἐρ
ἑκάστου γὰρ ἂν οὕτως ἔχοι τὰ ἑαυτοῦ καὶ ἐν τι πάντες ἔσοντ
χρεία πλειόνων· διὰ τοῦτο δεῖ διάφορα εἶναι τὰ γινόμενα ὑπὸ τ
νούντων ἀλλήλοις. ἡ γὰρ χρησίμων καὶ λειπόντων ἑκάστῳ λῆ
ὄυσις κοινωνίας αἰτία· ἐπεὶ δὲ μηδὲ οἷός τέ ἐστιν ἕκαστος παντα ἐ
οὕτως ὧν ἐστιν ἐν χρείᾳ, τὰ δὴ διαφέροντα ταῦτα δεῖ πρῶτον
ἀλλήλοις εἶθ' οὕτως αὐτὰ ἀμείβεσθαί τε καὶ ἀλλάσσεσθαι τοὺς κ
οὕτω γὰρ ἂν τὸ ἴσον ἔχοιεν.

p. 1133a19 Διὸ πάντα συμβλητά πως δεῖ εἶναι.

Συμβλητόν φησι τὸ ἕτερον ἑτέρου ἀλλασσόμενον· καὶ γὰρ το
τὰ ἀντεχβαλλόμενα τῆς ὕλης ἀλλήλοις. ἂν δὲ ἀσύμβλητον ᾖ, οὐ
στερος μετέχειν οἷον γραμμὴ καὶ χρῶμα.

p. 1133a31 Ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς, ὅταν ἰσασθῇ.

ἰσοῦται τότε ἔσται ἀντιπεπονθὸς τοῦτο δίκαιον. ὅταν ἰσασθ
τον τοῦτο ἡ ἀντιπεπόνθασιν ἀλλήλοις κατὰ τὴν εἰρημένην ἀναλ
γενέσθαι γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυ
πρὸς τὸ ἔργον τοῦ γεωργοῦ· εἰ ἴσα ἐκεῖνα. ἴσον ἄρα καὶ
εἶναι ἐκείνου ὃ ἔστιν ὑπερέχει τοῦ ἑτέρου. δεῖ καὶ τὸ ἔργο
των ὃ ὑπερέχων ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπερέχων τοῦ ἔργου ὃ λήψεται
γόμενος. καὶ οὕτω ὅσῳ κακείνων ὁ τεχνίτης τοῦ τεχνίτου.
ἡ κατὰ τὸ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον ἀναλογία, εἰ οὕτως γίνοιτο ἐν

1 [illegible] M[illegible] τὸν τὸ FG 2 τὸ δεξιοῦσθαι
δὲ δεξιοῦσθαι δὲ FG 4 σωστικὸν scripsi: σωστικὴν FG 10 [illegible]
[illegible] ex ὑπόδειγμα G 20 ἀλλάσσεσθαι G 26 ἰσασθῇ om.
ἰσασθῇ G 27 ἰσασθῇ F 30 ἔργον om. Aristot. 34 [illegible]
[illegible] F [illegible]

ὅροις καὶ κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν, ἥτις ἦν κατὰ τὸ νεμητικὸν δίκαιον· δεῖξει μέντοι ὕστερον καὶ ἐν τρισὶν ὅροις γινομένην αὐτήν πως καὶ τῇ ἀριθμητικῇ ἀναλογίᾳ κατά τι ἐναγομένην. καὶ εἴη ἂν ἡ μὲν ἀντίδοσις κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν γινομένη, ἡ δὲ εὕρεσις τῆς ἀναλογίας τε καὶ ἰσότητος τῶν ἐν τῇ ἀντιδόσει γινομένη διὰ τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἐκείνῃ προσχρωμένη. εἰς σχῆμα δὲ ἀναλογίας· αὕτη ἡ λέξις εἴρηται μὲν ἀσαφῶς, τὸ δὲ λεγόμενον διὰ τῆς λέξεως τοιοῦτον ἂν εἴη· τὴν ἀναλογίαν δεῖ ποιεῖν τῶν τε ἀλλασσομένων τεχνιτῶν καὶ τῶν ἃ ἀλλάσσονται πρὸ τοῦ ἀλλάξασθαι κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον· οὕτω γὰρ γινομένης τῆς ἀναλογίας ἡ ἀντίδοσις καὶ ἡ ἀναλογία ἀλλαγὴ ἴση τε καὶ δικαία ἔσται καὶ εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἀναλογίας ἀναχθήσεται· ὡς εἶναι ὡς ὁ γεωργὸς πρὸς τὸν σκυτοτόμον οὕτω καὶ ὁ σκυτοτόμος πρὸς τὸν γεωργὸν μετὰ τῶν ὑποδημάτων ἕξει, καὶ ὡς ὁ οἰκοδόμος πρὸς τὸν σκυτοτόμον, οὕτω καὶ ὁ σκυτοτόμος μετὰ τῆς οἰκίας. καὶ γὰρ προεῖπεν ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς δίκαιον ὅταν ἰσασθῇ· καὶ πῶς ἰσασθῇ προσέθηκεν εἰπὼν ὥστε ὅπερ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τοῦ γεωργοῦ πρὸς τὸ τοῦ σκυτοτόμου· εἰ μή, ἀμφοτέρας | ἕξει τὰς ὑπεροχάς. τῆς ὑπερ[illegible]γῆς ἡ μέν ἐστι καθ' ὑπερβολήν, ἡ δὲ κατ' ἔλλειψιν· γεωργὸς γὰρ καὶ ὑπόδημα καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἕξει διότι γεωργός καὶ τὴν ἔλλειψιν διὰ τὰ ὑποδήματα· πάλιν σκυτοτόμος μετὰ τῆς τροφῆς ὁμοίως ἄμφω ἕξει, διὰ μὲν τὴν τροφὴν τὴν ὑπερβολὴν ὑπερεῖχεν ὅ τε γεωργὸς καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸν σκυτοτόμον καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, διὰ δὲ τὸ σκυτοτόμον εἶναι τὴν ἔλλειψιν. ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχάς· τοῦτο ἴσον ἂν εἴη τῷ εἰ γὰρ πρὸ τοῦ ἀλλάξασθαι μὴ ἀνάλογα γένοιτο αὐτῶν τὰ ἔργα ἁπλῶς ἀλλαγέντων, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπερβολὰς τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων. οὕτως γὰρ ὑπεροχῆς τῆς μὲν καθ' ὑπερβολήν, τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν, ἂν ἀμείψωνται ὁ γεωργὸς καὶ ὁ σκυτοτόμος τὰ οἰκεῖα ἔργα πρὸ τοῦ ἐν ἀναλογίᾳ ληφθῆναι, τὸ ἕτερον τῶν συγκρινομένων γεωργὸς σκυτοτόμος ὑποδήματα τροφὴ πρὸς ἄλληλα ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχάς· ὁ γὰρ γεωργὸς μετὰ τῶν ὑποδημάτων καὶ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ὑπεροχὴν ἕξει. ὑπερεῖχε γὰρ ὁ γεωργὸς τοῦ σκυτοτόμου καὶ κατὰ τὴν ἔλλειψιν· ὑπερείχετο γὰρ διὰ τὰ ὑποδήματα ὑπὸ τῆς τροφῆς· ἔμπαλιν δὲ καὶ τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ τὸ αὐτὸ ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχάς, τήν τε κατὰ τὴν ἔλλειψιν, (ἐλάττων γὰρ ὁ σκυτοτόμος τοῦ γεωργοῦ) τήν τε κατὰ τὴν ὑπεροχήν· ὑπερεῖχε γὰρ ἡ οἰκεία τροφὴ τῶν ὑποδημάτων). οὕτης δὲ τοιαύτης ἀνισότητος ἐν τῇ οὕτως γινομένῃ ἀναλογίᾳ, ἥτις ἦν ἐν τῷ ἀντιπεπονθότι δικαίῳ, εἰ ἁπλῶς γίνοιτο, οὔτ' ἂν δικαίως καὶ κατ' ἰσότητα γίνοιτο, μάταιόν τε καὶ ἄτοπον τὸ εἰς σχῆμα ἄγειν ἀναλογίας πειρᾶσθαι τοὺς ἁπλῶς ἀλλασσομένους τὰ ἴδια ἔργα καὶ μὴ κατὰ τὴν προειρημένην ἀναλογίαν πρῶτον αὐτῶν διαι-

6 λέξις et λέξεως scripsi: λύσις et λύσεως FG 13 ὁ οἰκοδόμος F: οἰκοδόμος G
15 ἰσασθῇ FG utrubique 16 τὸ ἔργον τοῦ FG et Arist. codd. $L^b M^b$: τὸ ἔργον τὸ τοῦ Aristot. vulg. 17 εἰ μή FG: εἰ δὲ μή Aristot. 24. 25 ἀλλαξαμένων F: ἀλλαμένων G
27 ἀναλογία G: ἀναλλογία F 29 ἕξει FG 30 ὑπεροχὴ FG 33 ἐλάττων G 38 εἰς σχῆμα ἄγειν ἀναλογίας scripsi ex Michaele: ἐν σχήματι ἄγειν καὶ ἀναλογία FG

γειέντων και ἰσασθέντων. οὐ γὰρ δύναται εἶναι ὡς γεωργὸς πρ
τοῦτο γεωργὸς μετὰ τῶν ὑποδημάτων πρὸς σκυτοτόμον οὐ
τοῦτος μετὰ τροφῆς πρὸς γεωργὸν διὰ τὴν τῶν ἀλλασσομένων ἀνι

p. 1133b4 Γεωργὸς ἀ. τροφὴ γ.

Ὑπογράφει πάλιν τὸ διάγραμμα ἐπὶ στοιχείων. | οὗ καὶ π
ἐμνημόνευσε λέγων περὶ τῆς κατὰ διάμετρον συζεύξεως. καὶ ἦ
πόσοις τοῖς κοινωνοῖς γίνεται. προειπὼν ὅτι δεῖ καὶ συμβλητά τ
τὰ ἀλλασσόμενα καὶ ἔχειν τι κοινὸν μέτρον. καὶ τοῦτο τὸ μέτρ
καθ' ὃ συμβλητὰ γίνονται, εἰπὼν κυρίως μὲν τὴν χρείαν ἐνοῦ
οὐκ ἂν τῶν ἔργων ἀλλήλων χρείαν ἔχουσι, τὸ νόμισμά φησιν
τῆς χρείας ἐνεχύρου, οὐ τῇ ποσότητι μετρητὸν ἡ χρεία τῶν ἐν τῇ
περὶ τούτων γὰρ ἐπέξεισι καὶ δείκνυσι ὅτι οὕτως ἔχει καὶ ὅτι ἡ
συνέχει τὴν κατὰ τὴν χρείαν ἀναλογίαν ἡ ὡς ἐνὸν παραμεταστῆ
δύνασθαι λαμβάνειν, ὅταν μὴ δέηται ἄτερος θατέρου μηκέτ' αὐτοὺς
τοῦτο γὰρ τὰ αὐτοῦ διδώσιν ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν τι μὴ χρήσιμ
γὰρ ἀποστέλλουσιν ὅταν ὁ ἕτερος αὐτῶν δέηται τούτου οὗ ὁ ἕτερο
γει. οὐκ ἐν ὁ μὲν οἴνου δέοιτο ὁ δὲ σίτου, εἰ δὲ ὁ μὲν τις αὐτῶν
οἴνου ἔχων ὁ δὲ σίτου· καὶ αἱ πόλεις δὲ οὕτω τὰς ἀλλαγὰς ποιοῦ
παρ' αὐτοῖς γινομένων ἐξαγωγῶν διδόασι ὑπὲρ τοῦ ἀντεισαγεῖν
τὰ γινόμενα παρ' ἀλλήλων. τὴν χρείαν οὖν δεῖ ἔχειν τῶν
σιμὴ τοῖς ἀλλαξαμένοις, εἰ μέλλοιεν ἴσοι εἶναι οἱ ἀλλαξάμενοι
ησαν καὶ πρὸ τῆς ἀλλαγῆς· ὑπὲρ οὗ δὲ μὴ ἅμα πάντες χρείαν ἔχ
ἀλλήλων ἔργων, ἀλλ' ὁ μὲν νῦν ὁ δὲ ὕστερον χρείαν ἔχει, περι
λαβεῖν, ὅταν δεηθῇ παρὰ τούτου τὸ ἐκείνου ἔργον ᾧ διδῶσι τὸ
νόμισμα ὥσπερ ἐγγυητὴς καὶ ἐνέχυρον γίνεται τῆς ἀποστολῆς
ἀναδεχόμενον ὥσπερ πάλιν τοῦ εἰ χρεία γένηται ἐκείνου τοῦ
αὐτοῦ πάντως παρασχεθήσεσθαι αὐτῷ. τούτῳ γὰρ τὰς χρείας τῶ
σομένων μετοῦσι διδόντες τὰ ἔργα τότε λαμβάνοντες. ἡ διδόσ
ὅταν ἐν χρείᾳ γένωνται τοῦ ἀλλοτρίου ἔργου, λήψονται οὗτοι κ
πρὸς τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν τῶν ἔργων ἀλλαγὴν χρήσιμον καὶ τὴν
τῆς χρείας. παρέχει μὲν οὖν καὶ τὸ νόμισμα τοῦτο ὅπερ κα
ὡς γὰρ ἐπ' ἐκείνης οὐκ ἀεὶ ὁμοίως ἀσφαλὲς καὶ ἐν χρείᾳ ἐσ
ἀλλοτρίων ἔργων, οὕτως οὐδὲ τὸ αὐτὸ νόμισμα ἀεὶ τῶν ὄντω
μεταπίπτει καὶ τὸ πρότερον πλεῖω δυνάμενον ὕστερον ἢ ἧττον
τυγχάνει οὕτως συνιέμενον. καὶ γίνεται τούτου κατὰ τοῦτο ζήμια τ
διομένων τὸ τῶν ἔργων νομισματι. μεταπεσόντος γὰρ αὐτοῦ
οἷός τε ἐστὶν αὐτῷ χρῆσθαι πρὸς ὧνῆς τοῦ ἔργου. ἢ οὐκ ἐπίπρ
αὐτοῦ ἀνταξίων ἐλαμβάνε νόμισμα. πλὴν τοῦτό γε ὑπὸν διαφέ

p. 1133a6 11 et 25 ἐνέγειεν FG 14 θατέρου Diels: ἕτε
15 ἀλλάττεσθαι corr. ex ἀλλάσσασθαι FG 16 τούτου οὖ FG: aut τοῦ
tum scribendum 17 εἴη δὲ Diels: ἤδη FG 19 ἀντισάγεσθαι FG
G: πέλσιεν F 36 νομίσματι corr. in νομίσμασι FG 37 εἰ καὶ

δεῖ μέτρῳ αὐτῷ χρῆσθαι τῶν ἀλλασσομένων καὶ πάντων προέχειν αὐτὸ καὶ τιμᾶσθαι. οὕτω γὰρ ἀλλαγή τε καὶ οἰκη καὶ πρᾶσις ἔσται ἡ ἰσοῦσα καὶ ἡ κοινωνία ἂν διαμένοι, ἐν ᾗ ταῖς πόλεσι τὸ εἶναι. τὸ δὴ νόμισμα ὥσπερ μέτρον γίνεται συμμετρίας· καὶ γὰρ σύμμετρά ἐστι τὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμενα. γίνεται δὴ τὰ ἐν ταῖς ἀλλαγαῖς σύμμετρα τῷ ὑπὸ τοῦ νομίσματος μετρεῖσθαι· μέσον γὰρ τοῦτο γινόμενον ὥσπερ ὁ δικαστὴς ἐν τῷ ἐπανορθωτικῷ δικαίῳ ἑκατέρας ἀμετρίας ἀφαιρεῖταί τε καὶ κολάζει.

p. 1133b17 Οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς.

Εἰ γὰρ ἡ συμμετρία ὑπὸ τοῦ νομίσματος γίνεται, δῆλον ὅτι ἀναιρε-
10 θέντος τούτου ἀναιρεῖται συμμετρία. τούτῳ ἀναιρεθέντι ἴσως ἀναιρεῖται. ἴσως μὴ οὔσης οὐδὲ κοινωνίαν [τε] οἷόν τε εἶναι. ὥστε οὐδὲ πόλιν. τῷ μὲν οὖν ἀληθείᾳ ἀδύνατον· οὐ κυρίως φησὶ τοῦτο σύμμετρα. τὰ γὰρ σύμμετρα κοινῷ μορίῳ καταμετρεῖται. τὸ δὲ νόμισμα οὐδὲν τῶν ἐν ταῖς ἀλλαγαῖς ἔχει κοινὸν μόριον. τῆς δὲ κατὰ τὴν χρείαν αὐτῶν | συμμετρίας f. 6v
15 τὸ νόμισμα γίνεται μετρητικόν. ἓν δεῖ δή τι εἶναι. εἰ δεῖ, φησί, σύμμετρα εἶναι τὰ ἐν ταῖς ἀλλαγαῖς, δεῖ ἕν τι εἶναι τὸ μετροῦν αὐτά, τοῦτο δὲ δεῖ μὴ μόριόν τι εἶναι τῶν μετρουμένων. τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως καὶ κατὰ συνθήκην μέτρον λαμβάνεται, διὸ τὸ κατὰ συνθήκην μέτρον νόμισμα καλεῖται· τούτῳ γὰρ καταμετρεῖται τὰ ὦνια, διὸ νόμισμα καλεῖται. πῶς
20 τὸ νόμισμα μεσότης καὶ πῶς τοῦτο ἡ ἐν αὐτοῖς μεσότης εὑρίσκει μέσον λαμβανόμενον αὐτῶν, δείκνυσι διὰ τούτων. λαμβάνει γὰρ οἰκίαν μὲν ὅ ἐστιν ἔργον οἰκοδόμου ἐπὶ τοῦ α. δέκα μνᾶς νόμισμα ἐπὶ τοῦ β. κλίνην δὲ ἐπὶ τοῦ γ· καὶ ἐπὶ πάντα τετράγωνα τῷ νομίσματι. ἡ οἰκία ἔστω πέντε μνῶν. ὅ ἐστιν ἥμισυ τοῦ β, τουτέστι δέκα μνῶν, ἡ δὲ κλίνη ἔστω μνᾶς μιᾶς
25 ἀξία· τῷ δὴ νομίσματι γνωρίζομεν, πόσαι κλῖναι ἀνταξιοί εἰσι καὶ ἴσοι εἰσὶν οἰκίᾳ. ἐὰν μὲν γὰρ ἡ οἰκία πέντε μνῶν, πέντε κλῖναι ἔσονται ἴσαι οἰκίᾳ· εἰ δὲ δέκα μνῶν εἴη, δέκα κλῖναι ἴσαι ἔσονται οἰκίᾳ. ἐνδεέστερον δὲ δοκεῖ ἡ λύσις ἔχειν, λείπει γὰρ τῷ ἡ δὲ κλίνη τὸ μιᾶς, ἐπειδὴ ἡ κλίνη μιᾶς γίνεται, τὸ γ τοῦ β δέκατον μέρος. οὕτω δὲ καὶ σημαίνοντος
30 πρότερον οἱ ἀλλαγαὶ πρὸ τῆς τοῦ νομίσματος χρήσεως. οὐδὲν δὲ διαφέρει οἰκίαν λαμβάνοντας ἢ πέντε κλίνας δοῦναι ἢ πέντε μνᾶς, εἰ εἴη ἡ οἰκία πέντε μνῶν τετιμημένη. διωρισμένων δὴ τούτων εἴρηκε περὶ τοῦ ὅτι τὸ δίκαιον μέσον ἐστὶ τοῦ πλείονος καὶ ἐλάττονος· τῆς γὰρ πλεονεξίας καὶ τῆς μειονεξίας μέσον τὸ δίκαιον, καὶ τὸ δίκαιον δεῖ πράττειν καὶ τὸ
35 δικαιοπραγεῖν εἴη ἂν μεταξὺ τοῦ πλεονεκτεῖν καὶ τοῦ πλεονεκτεῖσθαι· ἡ δικαιοπραγία ἄρα μέση πλεονεξίας καὶ μειονεξίας. δείξας δὲ καὶ τὸ δίκαιον πῶς μέσον τῇ τοῦ ἐπανορθωτικοῦ παραθέσει εὐλόγως ἐπῆνεγκε, ὅτι ἡ f. 7r
δικαιοσύνη μεσότης εἴη οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς προειρημέναις ἀρεταῖς. αἱ μὲν γὰρ δύο κακιῶν τῆς τε κατὰ τὴν ὑπερβολὴν καὶ τῆς κατὰ τὴν ἔνδειαν

1 δεῖ δή τι FG et Arist. cod. Ob: δή τι δεῖ Aristot. vulg. τῷ Diels: τὰ FG 11 τε FG: exclusi 15 δεῖ δή τι FG cum Aristot. Ob: δέ τι δεῖ Lb: δὲ δεῖ τι Mb: δή τι δεῖ Aristot. vulg. 21 τούτων Usener: τοῦτο FG 32 δή] δὲ Aristot.

ἴσον μέσον. τοῦ μέσου οὖσαι πρακτικαί τε καὶ προαιρετικαί, οὐ κα
ἡ μὲν κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ἡ δὲ κατὰ τὴν ἔνδειαν ἦν, ἡ δὲ δ
οὖσα δύο κακιῶν ἐστι μέση· μία γὰρ αὐτῆς ἐστι κακία ἐναντία,
καὶ ἔστι μεσότης τούτων· ἐν οἷς γάρ ἐστιν ἡ ἀδικία, τὸ μέσον
ἔστι γὰρ ἡ ἀδικία τῷ πλείονι καὶ τῷ ἐλάττονι· ἐν γὰρ ἀδικουντι
ἀνωμάλῳ ἡ ἀδικία· ὧν ὁ μὲν ἀδικῶν πλέον ἔχει, ὁ δὲ ἀδικούμενος
μέσον δὲ τοῦ πλείονος καὶ τοῦ ἐλάττονος τὸ ἴσον· οὐ ἡ δικαιοσ
πρακτικὴ κατὰ τοῦτο καὶ μεσότης ἐστίν. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρό
γὰρ δύο κακιῶν ἐστι μεταξύ· μία γὰρ ἡ ταύτῃ ἐναντία, ἡ ἀδικ
ἀδικοῦντι καὶ ἐν ἀδικουμένῳ θεωρεῖται. ἐν τῷ πλείονι καὶ ἐλα
εἶναι ἔχουσα. ἀλλ' ὅτι μέσον ἐστί. τοῦ γὰρ ἴσου τοῦ δ' ἐσ
τοῦ πλείονος καὶ ἐλάττονος. οὐ μέσον λέγω δὴ τοῦ ἴσου. ἐπει
δικαιοσύνη πρακτικὴ κατὰ τοῦτό ἐστι μεσότης· οὐ γὰρ ἡ ὁρισθεῖσ
κακῶν. καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρα
τὸ κατὰ προαίρεσιν εὐλόγως προσέθηκε· τούτῳ γὰρ μάλιστα
ται χαρακτηρίζων τὸ τῇ προαιρέσει καὶ κατὰ ἀρετήν τι ἐνεργεῖ
γὰρ λέγεται τὸ κατ' ἀρετήν, ὅταν μετὰ προαιρέσεως τὰ κατ'
πράττῃ. ὑπογράφει δὲ δι' ὧν λέγει καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ὅρ
γὰρ αὐτὴν λέγει καθ' ἣν πρακτικοὶ κατὰ προαίρεσιν γίνονται τῶν
κοινωνίαις ἴσων. τὸ γὰρ τοῦ δικαίου ἴσον τῷ τοῦ ἴσου. τι δὲ
ἴσον τὸ ἐν κοινωνίᾳ, δι' ὧν προστίθησι δηλοῖ. λέγει γὰρ καὶ ὃ
τικὸν καὶ αὐτῷ πρὸς ἄλλον καὶ ἑτέρῳ | πρὸς ἕτερον
λοιπά. διὰ γὰρ τούτων μνημονεύει μὲν φανερῶς τοῦ ἐν τοῖς νομ
ἐνδεικνυοῦτο δ' ἂν καὶ περὶ τοῦ ἐν τοῖς ἐπανορθώσεσιν. ὅρα δὲ
τινων καὶ διά τι ἡ δικαιοσύνη μεσότης ἐστὶ φανερὸν ποιεῖται. κα
ἡ δικαιοσύνη συναμφότερα εἶπεν εἶναι ἕξιν ἀφ' ἧς πρακτικοὶ καὶ προαιρε
νονται τοῦ ἐν ταῖς διανομαῖς καὶ ταῖς ἐπανορθώσεσιν ἴσου. ἡ δὲ
τουναντίον τοῦ ἀδίκου· ἄμφω γὰρ τὸ πρακτική τε καὶ προαιρετ
ἁπλῶς ὠφελίμου, δηλονότι τοῦ πλείονος καὶ ἐλάττονος.

p. 1134a11 Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τὸ μὲν ὅλον ὁμοίως.

Ὑπὲρ τῶν ἀδίκων ἕξιν εἶναι ἐναντίαν τῇ δικαιοσύνῃ (τοῦ γὰρ
τοῦ ἐν ταῖς κοινωνίαις ὅ ἐστι πλέον τε καὶ ἔλαττον τοῦ ὠφελίμου
λόγ. τοῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον), προαιρετικήν τε αὐτὴν καὶ πρακτι
καὶ τὸν ἄδικον ὁμοίως φησὶ τὸν ἐφ' ἑαυτοῦ μὲν οὕτως ποιοῦντα
ἀγαθῶν τὰ πλεῖω νέμειν ἑαυτῷ, τῶν δὲ κακῶν τὰ ἐλάττω. ἐ
ἄλλων φησί, λέγει δὲ τῶν παρ' ἑαυτῷ, οἳ καὶ κοινωνοὶ αὐτῷ
ὅλον ὁμοίως ἀντὶ τοῦ ἀνίσως· οὐ γὰρ ὡρισμένως, ὥσπερ ἐφ
τῶν ἀγαθῶν τὸ πλεῖον ἐκείνοις, τῶν δὲ κακῶν τὸ ἔλαττον, ἀλλ

1 καὶ Diels: οὐκ FG 4 αἰσεῖται Usener: αἰσεῖσθαι FG 14 κακιῶν ex
15 . . . τό τε ποσαχῶς ἔστι Diels 17 τὰ F: καὶ G 18 πράττῃ sc
FG 21 τὸ scripsi: τοῦ FG 28 τε καὶ G: τε F 32 sententia restitu

ὡς εἴρηται. ὅλον δὲ τὸ διανεμόμενόν φησιν ἀγαθὸν καὶ κακὸν καὶ τοῦτο δὲ ὡς πολλάκις εἴρηκεν ἀνίσως καὶ ὁποτέρως ἔτυχε, τοῖς μὲν τῶν κακῶν τὰ πλείω, τῶν ἀγαθῶν δὲ τὰ ἐλάττω, τοῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν, καὶ οὐκ ἀφωρισμένως ὥσπερ ἐφ' ἑαυτοῦ, ὡς ἤδη λέλεκται· ὡς εἶναι τοῦ ἀδίκου τὴν ἀνισότητα, ἣν καὶ παρὰ τὸ ἀνάλογον ἐκάλεσε, τυχηράν τε καὶ ἀσταθμητον καὶ κυριώτερον εἰπεῖν ἄλογον τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὅτι καὶ ἡ ἀνισότης τοῦ ἀδίκου οὐκ ἀφωρισμένως ὡς ἐφ' ἑαυτοῦ ἀλλ' ὡς ἂν τύχοι. τοῦ γὰρ ἀδικήματος τὸ μὲν ἔλαττον. ὑπομιμνήσκει διὰ τούτων, ὅτι ἀνωτέρω | ὑπερβολὴν εἶπε καὶ ἔλλειψιν τί ταῦτα εἰσί. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας. εἴρηκε γὰρ ὅτι τὰς ἕξεις ἐκείνας ἔχοντες τοιοῦτοι· τὸ δὲ καθόλου προσέθηκεν, ὅτι μὴ ἐπεξῆλθε τὰ καθέκαστα καὶ ὅτι ἐν τοῖς τῶν πρακτῶν λόγοις τὸ μὲν καθόλου ὁποῖόν τι δεῖ εἶναι ὑπογράφειν οἷόν τε. οὐκέτι μέντοι ἐπεξιόντα τὰ καθέκαστα οἷόν τε ὁρίσαι, μέχρι πόσου ἕκαστον αὐτῶν γινόμενον πλεῖον ἢ ἔλαττόν ἐστιν. οἱ γὰρ περὶ πρακτικῶν λόγοι οὐ δέχονται τὴν τοιαύτην ἀκριβολογίαν τῷ ἐν πλάτει ἕκαστον τούτων τὸ εἶναι ἔχειν. ἐπεὶ δὲ ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι. ἀσαφῶς καὶ ὑπομνηματικῶς μέμνηται τοῦ προβλήματος· πλὴν τὸ λεγόμενον σαφές· οὐ γὰρ τὴν πρᾶξιν ἀποσκοποῦντες τὰ πράγματα κρίνομεν ἀλλὰ τὸ οὗ ἕνεκα. ἐπεὶ δὲ μηδὲ κλέπτης ὁ τοῦ μαινομένου κλέψας τὸ ξίφος, σωτὴρ δέ, οὐδὲ μοιχὸς ὁ τὴν πλουσίαν διαφθείρας ἀλλὰ φιλόπλουτος, καὶ ὁ παρ' Ὁμήρῳ Φοῖνιξ πεισθεὶς τῇ μητρὶ ἐμίχθη τῇ τοῦ πατρὸς παλλακίδι, ἣν ἐχθήρετε γέροντα· οὕτως καὶ Ἀβεσαλώμ.

p. 1134a25 Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν.

Εἰπὼν περὶ τοῦ δικαίου καὶ διελὼν αὐτὸ καὶ δείξας τὸ μὲν νεμητικὸν αὐτοῦ τὸ δὲ ἐπανορθωτικόν. ἐπεὶ πολλαχῶς ἡ δικαιοσύνη λέγεται καὶ τὸ δίκαιον, περὶ ποίας δικαιοσύνης καὶ περὶ ποίου δικαίου τὸν λόγον πεποίηται, λέγει, ὅτι περὶ τοῦ πολιτικοῦ περὶ οὗ καὶ ἡ ζήτησις. ἐπεὶ καὶ τὸ ἁπλῶς καὶ κυρίως δίκαιον τοῦτό ἐστιν ὃ ὁρίζομεν κατὰ κοινωνίαν αὐτὸ εἶναι βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἢ κατ' ἀναλογίαν ἢ κατ' ἀριθμόν· κατ' ἀναλογίαν μὲν ἴσων τῶν νεμομένων, κατ' ἀριθμὸν δὲ τῶν ἐπανορθουμένων· τοιοῦτον δὲ τὸ πολιτικὸν δίκαιον. συντηρητικὸν γάρ ἐστι καὶ σωστικὸν τῶν κατὰ κοινωνίαν ἐλευθέρων καὶ | ἴσων ἢ κατ' ἀναλογίαν ἢ κατ' ἀριθμὸν γινόμενον πρὸς αὐτάρκειαν βίου. κατὰ ἀναλογίαν μὲν οὕτως ὡς προείρηται ἐπὶ τοῦ νεμητικοῦ δικαίου, ὃ κατὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν ἔδειξε γινόμενον, ἣ καὶ κυρίως ἀνάλογον καλεῖται, τὸ δὲ κατ' ἀριθμὸν ἐπὶ τοῦ ἐπανορθωτικοῦ· τὸ γὰρ κατ' ἰσότητα τὴν κατ' ἀριθμὸν κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν φησί· διὰ δὲ τούτων διὰ βραχέων διαίρεσιν τῶν πολιτειῶν ἐποιήσατο. κατὰ μὲν γὰρ

2 τῶν κακῶν mutatum in τῷ κακῷ FG 7 γὰρ FG: δὲ Aristoteles 8 ἀνωτέρω scripsi: ἀνωτέραν FG 15 τῷ Michael: τοῦ FG 16 ἀσαφῶς F: σαφῶς G 20 παρ' Ὁμήρῳ] Il. 1452 35 ἣ scripsi: ἢ FG

ἀριθμὸν ἴσοι οἱ κοινωνοί [illegible] δημοκρατίᾳ (πάντες γὰρ οἱ ἐν τῇ το
λιτείᾳ ἴσους ἑαυτοὺς ὑπολαμβάνουσι), κατ' ἀναλογίαν δὲ ἴσοι
ὀλιγαρχίαις καὶ οἱ ἐν ταῖς ἀριστοκρατικαῖς πολιτείαις. ὡς εἶναι
ἀναλογίαν ἢ κατ' ἀριθμὸν μὴ περὶ τοῦ δικαίου λεγομένου ἀλλὰ
κοινωνῶν. καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον, τουτέστι περὶ οὗ ὁ λόγος
ἀναλογίαν ὡς ἐπὶ τῶν νεμομένων, ἢ κατ' ἀριθμὸν ὡς ἐπὶ τῶν
μένων. ὅταν ἐστὶ τοῦτοι πρὸς ἀλλήλους, τουτέστιν ἴσοι
νωνία βίου τοιαύτη πρὸς ἀλλήλους διὰ τὸ κυρίως δίκαιον περὶ οὗ
ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα παρὰ τὸ πολιτικόν.
νόμων οὐδὲ διὰ τῆς ἐκ τῶν νόμων δίκης καὶ κρίσεως ἴσου τε καὶ
καὶ τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου.

p. 1134b18 ὅτι γὰρ δίκαιον, οἷς καὶ νόμος.

Ὅτι πλεοναχῶς τὸ δίκαιον καὶ οὐ περὶ παντὸς δικαίου τὰ
εἴρηται. προστίθησι δὲ καὶ προσκατασκευάζει, ὅτι κυρίως δίκαιό
πολιτικὸν τὸ περὶ οὗ εἰρηκε. τούτοις γάρ φησιν εἶναι δίκαιον π
λους καὶ κοινωνεῖν, τούτοις δὲ νόμοι πρὸς ἀλλήλους, οἳ καὶ ἀδικ
λους ὑφανται. καὶ γάρ ὁ νόμος τηρητικὸς τῆς ἰσότητος τῆς
κοινωνίαν ἧς ἀδικία φθαρτική· ἐπεὶ μὴ ἐφ' οἷς ἀδικᾶσαι οἷόν
πρὸς γίνεται ἡ ἀδικία, οὗτοι οὔτε νόμου δέονται οὔτε τι ἔστιν αὐτοῖ
ἢ κεμητικὸν ἢ ἐπανορθωτικόν· ἡ γὰρ δίκη ἡ γινομένη κατὰ τοῦ
κρίτης ὡς φησι τοῦ δικαίου καὶ ἀδίκου ἐν οἷς ἐστι τὸ πολ
τὸν πολιτικόν· τὸ γὰρ κατὰ προαίρεσιν τοῦτο δίκαιόν τε καὶ ἀδι
ἐστι καὶ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἐν ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἀδικοῦντα ἢ δικαιο
οὔτ' ἀδικεῖν οὔτε δικαιοπραγεῖν. αἱ γὰρ κατὰ προαίρεσιν ὁρμ
τῶν ἐπαινῶν ἢ ψόγων, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐπὶ τοῦ μοιχείας ἐργάζ
μέντοι μοιχείας κρινομένου ὑπεμνήσεν. εἰπὼν δὲ ταῦτα προστίθη
πλέον αὐτῷ νέμειν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν, ἕλαττον δὲ τῶν κακῶ
δὲ λέγει ἀγαθὰ καὶ κακὰ τὰ τῇ αὐτοῦ φύσει ταῦτα. ἃ οἷς ἐσ
ὡς δυνάμεις λεγόμενα ἀγαθὰ καὶ κακά, οἷον πλοῦτος ὑγίεια πεν
νεια ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἐστι· συντελεῖ γὰρ καὶ τῷ σπουδαίῳ ἢ τ
πρὸς τὰς προηγουμένας κατ' ἀρετὴν ἢ κακίαν ἐνεργείας, ἐν αἷ
εὐδαιμονεῖν ἢ κακοδαιμονεῖν ὁρᾶται, εἰ γε ἐν μὲν ταῖς κατ' ἀρε
γείαις ἡ εὐδαιμονία τῷ σπουδαίῳ· τούτων δὲ ἐν ταῖς αἱρετωτέρ
τωτέραι τῷ σπουδαίῳ αἱ προηγούμεναι τῶν περιστατικῶν, ἃς
ανευ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν γίνεσθαι. περὶ γὰρ ὡς [illegible] καὶ
ὀργάνων αἱ προηγούμεναι κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι γίνονται. ταῦτα
σκευαστὰ ἀγαθὰ. [illegible] ἐστι τὸ ἀδικεῖν, ὃν τοῦτο

ἐῶμεν ἄνθρωπον ἄρχειν, ὡς τῶν ἀνθρώπων ἀεὶ τὰ πλείω δυναμένων τῶν νόμων
τῶν ἀγαθῶν τὸ πλεῖον ἑαυτοῖς, τῶν δὲ κακῶν τὸ ἔλαττον καὶ ὑπὲρ τοῦ
ἀκόλουτον τούτους τὴν ἐξουσίαν ἔχειν ἐπιτιθεμένων τῇ τυραννίδι, ἀλλ' ἀντὶ
ἀνθρώπου τὸν λόγον, τουτέστι τὸν ἄρχοντα καθίσταμεν, | ὃς οὐκέθ' οἷός τέ f. 9v
ἐστιν ἀδικεῖν. ὁ γὰρ ἄρχων φύλαξ ἐστὶ τοῦ δικαίου, τοῦ ἴσου κατ'
ἀναλογίαν ἢ κατ' ἀριθμὸν ἐν κοινωνίᾳ βίου ἐλευθέρων γινομένῃ ὑπ' αὐταρ-
κείας. διὰ δὲ τούτων ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν τοῦ ῥηθέντος τοῦ διὰ οὐκ
ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον ἀλλὰ τὸν λόγον. λέγει γὰρ ὅτι ἦν αὐτῶν
δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη ἀλλότριον εἶναι ἀγαθόν· ἐπεὶ γὰρ ὁ δίκαιος ἄρχων
καὶ φύλαξ τοῦ δικαίου καὶ ἴσου, τούτων δὲ ὁ φύλαξ οὐδὲν πλέον νέμει
αὐτῷ εἰ μὴ ἀνάλογον αὐτῷ πλειόνων τυχεῖν, ἃ καὶ ἄλλου νέμοντος ἦν
ποιεῖν· ὁ δὲ τῆς δικαιοσύνης φύλαξ ἀλλότριον ἀγαθὸν συντηρεῖ καὶ ἐργά-
ζεται· διὰ τοῦτο μισθὸς αὐτῷ ὡρίσθη. καὶ τίς οὗτος λέγει, ὅτι τιμὴ
καὶ γέρας.

p. 1134ᵇ8 Τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον.

Ὃ ἀνώτερον εἴρηκε παρὰ τὸ πολιτικὸν δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα
τούτου, νῦν διασαφεῖ τοῦτο καί φησιν εἶναι αὐτὸ τὸ δεσποτικόν τε καὶ
πατρικόν· ἕτερον γὰρ τοῦτο παρὰ τὸ πολιτικόν· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐν ἰσότητι
θεωρεῖται τῇ πρὸς ἀλλήλους· οὔτε δὲ δούλου ἰσότης ἐστὶ πρὸς δεσπότην,
ἔστ' ἂν ᾖ δοῦλος, οὔτε υἱοῦ πρὸς πατέρα, ὑπὸ τῷ πατρὶ μένοντι· τότε
γὰρ ὥσπερ μέρη αὐτῶν εἰσι, τοῦ δεσπότου φημὶ ὁ δοῦλος καὶ τοῦ πατρὸς
ὁ υἱός, οὓς οὐχ οἷόν τε βλάπτειν, ὅτι μηδέ τις ἑαυτόν. ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς
ἐστι νόμος, ἐν τούτοις ἔφασκεν εἶναι τὸ πολιτικὸν δίκαιον· ὁ δὲ νόμος καὶ
ἐν οἷς δύναταί τις βλάπτειν· ἐπανορθωτικὸς γὰρ τῶν παρὰ τὸ προσῆκον
ὁ νόμος. οὐκ οὖν υἱῷ δίκαιον πρὸς πατέρα, οὐ δοῦλῳ πρὸς δεσπότην.
μέχρις ἂν ὑπὸ τὸ κράτος εἶεν, ὅτι ἐκλείπει τότε ἐν οἷς τῷ πολιτικῷ
δικαίῳ, ἰσότης φημὶ καὶ βλάβη, ὧν τὸ μὲν κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλο-
γίαν, τὸ δὲ κατὰ τὸ ἐπανορθωτικόν. ὅταν δὲ ὁ αὐτὸς δοῦλος ἀπολυθῇ τῆς
δουλείας, ὁ δὲ υἱὸς τῆς διὰ τὴν ἡλικίαν ὑποταγῆς καὶ γένηται αὐτοῖς ἰσό-
της πρὸς τὸ τέως κράτος, τότε καὶ ὑπὸ τὸ πολιτικὸν πίπτουσι δίκαιον.
πέφυκε γὰρ ὁ νόμος ἐν τούτοις εἶναι, ἐν οἷς ὅλως ἐπιφύκει νέμεσθαι ἰσό-
τητος πρὸς ἀλλήλους ὑπαρχούσης τοῦ τε ἄρχειν | καὶ ἄρχεσθαι παρὰ f. 10r
μέρος, ὧν οὐδὲν ἐπὶ τῶν ὑπ' ἐξουσιῶν. διὰ τοῦτό φησι μᾶλλον πρὸς
γυναῖκα εἶναι ἢ πρὸς τέκνα καὶ οἰκέτας. τὰ μὲν γὰρ κτήματά φησιν, ἀνδρὶ
δὲ πρὸς γυναῖκα ἰσότης, καθ' ὃ ἐλεύθεροι. καὶ ἔστιν ἐν τούτοις πρὸς
ἀλλήλους τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον, ἄλλο καὶ αὐτὸ ὂν τοῦ πολιτικοῦ· οὐ γὰρ
ἐν τοιαύτῃ ἰσότητί εἰσι πρὸς ἀλλήλους ὡς παρὰ μέρος ἄρχειν τε καὶ ἄρχε-
σθαι· ἀεὶ γὰρ δεῖ τὸν ἄνδρα ἄρχειν· δεῖ μέντοι τινῶν ἔχειν ἐξουσίαν καὶ

1 ἄρχειν corr. ex ἀρχὴν FG 4 οἷός Diels: οἷόν FG 11 ἄλλου corr. ex ἀλλοις F: ἄλλοις ex ἄλλου G 16 ἀνώτερον] p. 1134ᵃ29 19 δούλῳ et 20 υἱῷ scribas 20 μένοντι Michael: μέντοι FG οὐ F: om. G 26. 27 fort. τὸ πολιτικὸν δίκαιον 37 ἰσότητι scripsi: ἰσότητας FG

τὴν γυναῖκα, ἧς ἡ τῶν εἰσκομιζομένων σωτηρία καὶ φυλακή,
πλέον περὶ τούτων ἐν τοῖς Πολιτικοῖς. ἰσότης τοῦ ἄρχειν κα
σθαι, δηλονότι παρὰ μέρος. ἥτις ἰσότης ἐν οὐδετέρῳ τούτων ὑ
αμεσο ἐλευθέροι εἰσι. καὶ διὰ τοῦτο ἰσότης τις ἐστιν ἐν αὐτοῖς.
τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. ἢ ὅτι οὐ γὰρ δὴ παρὰ μέρος ἄρχειν καὶ
τοῦ εἶναι καλῶς ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ. τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου
τὸ πολιτικὸν δίκαιον εἰς τὸ φυσικὸν καὶ νομικόν, ὁριζόμενος τι
καὶ φησι τὸ μὲν τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν.
δὲ φησιν ὅτι τοῦ παρὰ τοῖς πλείστοις· εἰσὶ γάρ τινα ἔθνη ἃ
τοῦτο νομίζει. ἐν γὰρ τοῖς ὀλιγιστόροις καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσι
τοῦτο τοῖς πλείστοις ὅσιόν ἐστι τὸ θεοὺς σέβειν, γονεῖς τιμᾶν, πα
ὁρᾶν ἐπιδεικνύειν. πρόσκειται δὲ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή διὰ τὸ
οὐ γὰρ τῷ δόξαι τισιν ἢ μὴ τὸ φυσικὸν δίκαιον, ἀλλὰ τὸ πολιτικ
γὰρ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν διαφέρει, τεῖνον δὲ καὶ νομισθὲν πολ
φορον ἔχει, οἷον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι. τοῦτο γὰρ Ἀθηναῖοι
δαιμόνιοι ἐν τῷ πρὸς ἀλλήλους συνέθεντο πολέμῳ, τὸ μνᾶς
τοὺς αἰχμαλώτους. μνημονεύει τῆς συνθήκης ταύτης Ἀνδροτίων
μων Κυδαθήναιος. | ἐπὶ τούτου ποιήσεις ἦλθον ἀπὸ Λακεδαίμονος
Μερμνος καὶ Πυθὼς καὶ Φιλοχαρίδας καὶ ἐπῆρε τῶν δὲ περι
απέκτειναν μνᾶν ὑπὲρ ἑκάστου ἀφέντες. προεῖπον γὰρ ἂν
συνέθεντο ἐπὶ τῶν ἁλισκομένων. τὸ δὲ αἶγα θύειν ἀλλὰ μὴ
βατα οὐκ ἀπὸ ἱστορίας τινὸς εἴρηται. τὸ δὲ Βραυρῶνι θύειν
ποιοῦσιν, ὡς ἥρωϊ τούτῳ θύοντες. τὸ δὲ δοκεῖ δὲ ἐνίοις
εἶναι τοιαῦτα τοιούτων ἐστιν· τινές εἰσι οἳ οὐδὲν οὕτω φύσ
εἶναι, ἀλλὰ πάντα θέσει τε καὶ νόμῳ. καὶ τῆς δίκης τὴν αἰτ
λήκει. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον ἀλλ' ἔστιν ὡς
εἴρηκεν ἡμῖν περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι μὴ πᾶν δίκαιον κινεῖται καὶ
κεῖσθαι· ἔστι γάρ, ὡς τὸ δίκαιον ἀκίνητον καὶ παρὰ τιθ. παρ
κατὰ φύσιν ἔχουσιν. ἢ πρὸς τὸ ὅτι τὸ φύσει πᾶν κίνητον. οὐ
τοῦτο οὕτως ἔχει. πῶς γὰρ κίνητα τὰ φύσει, οὐχ ἁπλῶς τὰ
φύσει κίνητα, ἀ καὶ μὴ παρὰ τοὺς χρωμένους αὐτούς. ἅμα δὲ δ
γνώμονα εἶναι εἰπὼν καὶ τὸ πῶς εἰπε φυσικὸν εἶναι τὸ παν
αὐτὴν δύναμιν ἔχον. ἔστι γὰρ ὡς τὸ φύσει δίκαιον καὶ παρὰ
τιθέμενον· πάντα γὰρ τὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα οὐχ ἁπλῶς πα
ὥσπερ τὸ πῦρ καυστικὸν καὶ τὸ τῇ αὐτοῦ φύσει σῴζων ὡφελῶ
πάντας ὠφελεῖν τοὺς κατὰ φύσιν ἔχοντας, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς πάντ
κατὰ φύσιν γλυκὺ γλυκάζον ἐστὶν ὡς πάντας γλυκάζειν τοὺς

τοῖς Πολιτικοῖς] Γ 4 p. 1277b25 5 γὰρ F: om. G 7 τὸ (ante φ
FG 11 ὅσιόν Diels: οἷόν FG 18 Κυδαθήναιος Usener Annal. phil

τὸ δὲ καίτοι παρά γε τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον εἶπεν ἐνδοξον· εἰ γὰρ ἔστι τι παρὰ τοῖς θεοῖς δίκαιον, τοῦτο οὐδέποτε μεταπίπτει οὐδὲ ἄλλοις μὲν αὐτῶν ἐστι τοιοῦτον ἄλλοις δ' οὔ τῷ πάντας αὐτοὺς ὁμοίως ἔχειν. συγχωρῶν δὲ καὶ τὸ φύσει δίκαιον εἶναι μετακινητικὸν καὶ ἐνδέχεσθαι καὶ ἄλλως γίνεσθαι παρά τινα δρίζεται αὐτὸ τῷ τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι δοκεῖν τοιοῦτον· οὕτω γὰρ λέγομεν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα φύσει κρείττονα | καὶ ἐχυρωτέραν εἶναι, ὅτι ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων οὕτως ἔχει. οὕτω γὰρ καὶ φύσει δίπους ἄνθρωπος καὶ φύσει δύο ὀφθαλμοὺς ἔχει. καίτοι ἐνδέχεται καὶ ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἴσον τινὰ ἰσχύειν ὡς τὸν Ἀστεροπαῖον [ὅτι] καὶ τῇ ἀριστερᾷ πλέον καὶ ἕνα πόδα ἢ ἕνα ὀφθαλμὸν ἔχειν. καὶ τὰ ψηφισματώδη, τὰ διὰ ψηφισμάτων κυρούμενα πρὸς καιρόν, ἃ οὐκ ἦν δίκαια πρὶν τεθῆναι, ὡς τὸ τὰς ἀρχὰς ὠνητὰς εἶναι. ἀλλ' ἔστιν ὅτε, τουτέστιν ἔστι τι καὶ ἀκίνητον· κινητὸν μέντοι πᾶν, διότι τῆς τοῦ ἐνδεχομένου οὐσίας ἐστίν. ὅπερ ἄρχῃ ἀκρῶς ὁμοίως· παρὰ γὰρ τοῖς ἀδιαστρόφως ἔχουσιν ὄντα ὡς προεῖπεν ἦδη. καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδέξιους γενέσθαι· τοῦτο οὖν ἀκρῶς προσέθηκεν, ἵνα ὑπὲρ τοῦ τὴν κρίσιν ἡμᾶς μὴ ἀπὸ τοῦ πλήθους ἀλλ' ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ἐχόντων ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ ὅτι τοῖς πλείστοις ὁ πλοῦτος κακόν, διὰ τοῦτο οὐ τῇ φύσει αὐτοῦ ἀγαθόν, ἀλλὰ τοιοῦτος ὅτι τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν ἀγαθόν. πῶς δὲ ἔχει τὸ κατὰ συνθήκην δίκαιον, ὃ καὶ συμφέρει. εἶπε τῷ διὰ τὸ συμφέρειν δοκεῖν τῷ κοινῷ τίθεσθαί τε τὴν ἀρχὴν καὶ πάλιν μετατίθεσθαι τοῖς μέτροις. ἃ πρὸς τὸ χρήσιμον ἀλλάσσεται, σαφῶς ἐπεδείξατο. ἐπεὶ οὐδὲ πολιτείας. οὐ γὰρ πανταχοῦ καὶ παρὰ πᾶσιν ἡ αὐτὴ πολιτεία, οὐδὲ παρὰ τοῖς αὐτοῖς ἡ αὐτὴ αἰεί, ὅτι μὴ φύσει αἰεὶ ἀλλὰ νόμῳ τε καὶ κατὰ συνθήκην συνίστανται καὶ τοιούτοις χρῶνται δικαίοις. ἡ μέντοι ἀρίστη αἰεὶ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσιν ἡ αὐτή· φύσει γὰρ αὕτη· καὶ γὰρ εἰ μὴ κατ' αὐτὰ πολιτεύονται ἀλλὰ κατὰ φύσιν τέ ἐστιν αὐτοῖς ὡς καὶ τὸ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἔχειν κρείττω τοῖς ἔχουσιν· αὕτη δ' ἂν εἴη ἐν ᾗ τὰ φυσικὰ δίκαια καὶ νόμιμά ἐστι. τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων. φησὶν ἔχειν τὰ νόμιμα καὶ δίκαια πρὸς τὰ κατ' αὐτὰ πραττόμενα οὕτως ὡς ἔχει τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα. ὡς γὰρ ἄνθρωπος εἷς ὢν τῷ εἴδει καὶ κοινόν τι | καὶ καθόλου εἶδει ἐνυπάρχει ὅλα ἐν ὑποστάσει ὄν, καθὸ κοινῶς κατὰ πλειόνων τῶν καθέκαστα ἀνθρώπων κατηγορεῖται, οὕτω καὶ τὰ μὲν δίκαια ἢ νόμιμα καθόλου ἐστὶ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν νόμων ὡρισμένα, τὰ δὲ πραττόμενα καθέκαστά τε καὶ ὑπ' ἐκείνα. κοινὸν γὰρ δίκαιον καὶ νόμιμον τὸ παρακαταθήκην φέρειν ὑπὸ ἀποδιδόναι. καθ' ἕκαστα δὲ καὶ ὑπ' ἐκεῖνο πραττόμενον τὸ ὑπὸ τοῦδε ἀποδοθῆναι ἢ ὑπὸ τοῦδε· αἱ γὰρ πράξεις ἐν τούτοις, ὧν πάντως κοινὸν ἐν τούτῳ κατηγορεῖται, ἐν τούτοις τὸ εἶναι ἔχον. ἐκείνων δὲ ἕκαστον ἕν. περὶ τῶν

7 ἐχυρωτέραν FG 10 Ἀστεροπαῖον] cf. Homer. Il. Φ 163 ὅτι FG: ego concellavi 11 ἔχειν scripsi: ἔχων FG 15 ἀδιαστρόφως F: διαστρόφως G 16 πάντας FG: τινας Aristoteles 20 ὃ F: ὅτι G συμφέρειν G: συμφέρον F 23 πολιτείας FG: αἱ πολιτεῖαι Aristoteles

καθόλου φησί· καθόλου γὰρ καὶ κοινὸν ὡς εἶδος. τὰ γὰρ ὑπὸ τ
ωρισμενα καθολου ἐστί, τὰ δὲ καθ' αὐτὰ πρασσόμενα τάδε τινά
καθ' ἕκαστα. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον. εἰπὼ
τῶν νομίμων καὶ δικαίων καθόλου πως εἶναι πρὸς τὰ κατ' αὐτὸ
μενα. νῦν τι μεν ἐστι το καθολου, τι δὲ το κατ αὐτο πρασσο
οτι κατά νουνομα διαφερον λεγει. διαφοραν γαρ δεικνυσιν αδικ
ἀδικήματος καὶ δικαίου καὶ δικαιώματος ἢ δικαιοπραγματος. ὁ
γάρ ἐστι τῇ τάξει, ὃν καθόλου τε καὶ ωρισμένον καὶ τεταγμένον
ὅταν δὲ πραχθῇ καὶ ἐν πράξει γένηται, ἀδίκημά ἐστιν, ὃν ἐν
ἕκαστα. ὁμοίως τὸ δίκαιον ὡρισμένον τε καὶ καθόλου δίκαιον.
δὲ τοῦτο δικαίωμα ἀναλογον τῷ δικαιώματι. εἰπὼν δὲ δικαίωμα
τὸ ὡρισμένον τε καὶ καθόλου δίκαιον πραχθὲν ἐπανορθοῦται αὐτὸ
καθόλου μὲν τὸ κατὰ τὸ ὡρισμένον δίκαιον πᾶν πραχθὲν δικαι
καλεῖται ἀλλ' οὐ δικαίωμα, ἄν τε ἐν νομῇ ᾖ ἄν τε περὶ τὰ συνα
ἰδίως δὲ δικαίωμα | τὸ ἐπανορθωτικὸν τοῦ ἀδικήματος, τουτέστ
τῷ ἀδικήματι τιμωρία τε καὶ ζημία. τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ "δικ
Κόρινθον", ἴσον τῷ ἐπανορθώσει καὶ κολάσει· τὸ γὰρ εἰς τὸν ἀ
γινόμενον δικαιοπράγημα τοῦτ' ἐστὶ τὸ δικαίωμα. ὁ μὲν γὰρ
καταιτήκην ἀποδιδοὺς δικαιοπραγεῖ, ὁ δὲ τῷ μὴ ἀποδιδόντι ἐπεὶ
τὸν ἀδικήσαντα, καὶ τὸ τοιοῦτο δικαιοπράγημα δικαίωμα. τίνα δὲ
πόσα εἴδη δικαιοπραγημάτων τε καὶ ἀδικημάτων καὶ ἐν τίσι καὶ
ταῦτα τοιαῦτά ἐστιν. ὕστερον ἐρεῖν φησι· δοκεῖ δέ μοι ὁ ὢν ἐπιφ
τούτων λόγος. λόγου γὰρ τῶν τὰ δίκαια ἢ ἀδικα ποιούντων
εἰσὶν οἱ δικαιοπραγοῦντες ἢ ἀδικοῦντες κυρίως, τινὲς δὲ καὶ κα
κατὰ συμβεβηκός· καὶ δίκαιοι τῶν ἀδίκως γινομένων τὰ μὲν
χήματα, τὰ δὲ ἁμαρτήματα. τὸ δὲ ἀδικήματα, τὰ δὲ ἤδη καὶ με
γινόμενα. ἐστι γὰρ ταῦτα προσαρμόζειν ἃ ἴσως τοῖς ὑπερτίθεται
μὲν γάρ ἐστι τὸ φύσει ἢ τῇ τάξει ἀντὶ τοῦ καθόλου καὶ τετα
ωρισμένον τῷ λόγῳ, ὅτι ὅταν πραχθῇ ἀδίκημα ἐστιν, ἀντὶ τοῦ
γένηται. ὁμοίως δὲ καὶ δικαίωμα, τουτέστι τὸ διορθούμενον
δικαιοπράγημα φησι λέγεσθαι μᾶλλον εὔλογον ἂν εἰη δικαίωμα τ
ίωμα τοῦ ἀδικήματος, ὅ ἐστιν ἢ ἐπὶ τῷ ἀδικήματι τιμωρία κα
τοιοῦτον δὲ τὸ "δικαιώσει δὲ Κόρινθον" ἀντὶ τοῦ ἐπανορθώσει καὶ
τὸ γὰρ εἰς τὸν ἀδικήσαντα γινόμενον δικαιοπράγημα, τοῦτό ἐστι δ

p. 1135a15 Ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων.

Εἰπὼν περὶ τοῦ ἀδικεῖν καὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν νῦν προσ
λόγου, ἅμα δὲ καὶ διορίζει περὶ τοῦ προβλήματος ὃ εκίνησε πρὸ ὀλ
πειστον εστιν ανικουντα μηπω ανικον ειναι, ο ποια αδικηματ

ἢ δὴ ἀδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν;" τὸ δὲ ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο τί ποτέ ἐστι δι' ὧν ἐπάγει δηλοῖ. ὅταν γὰρ πράττων τὰ δίκαια ἄκων κατὰ συμβεβηκὸς δικαιοπραγῇ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ τὰ ἄδικα πράττων εἰ ἄκων πράττοι, † ταῦτα δὲ καὶ τῷ ἑκουσίῳ. ὄντων δὲ δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, τουτέστι τοῦ νεμητικοῦ καὶ ἐπανορθωτικοῦ, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς. λέγω δὲ ἑκούσιον μὲν ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται. εἰπὼν τῷ ἑκουσίῳ ὁρίζεσθαι τό τε δικαιοπράγημα καὶ τὸ ἀδίκημα. εἰκότως ἡμᾶς ὑπομιμνήσκει τῶν εἰρημένων αὐτῷ περὶ ἑκουσίου τε καὶ ἀκουσίου ἐν τῷ τρίτῳ. ὄντος γὰρ διττοῦ τοῦ ἀκουσίου. τοῦ τε βίᾳ καὶ τοῦ δι' ἄγνοιαν γινομένου, τὸ ἑκούσιον ἦν ὃ μήτε βίᾳ μήτε δι' ἄγνοιαν γίνεται, ὅ ἔστιν οὐ βίᾳ μέν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ, οὐ δι' ἄγνοιαν δέ, εἰ μὴ τὰ καθ' ἕκαστά τις εἴη ἀγνοῶν δι' ὧν καὶ ἐν οἷς ἡ πρᾶξις· ὁ γὰρ τῷ τὸ καθόλου ἀγνοεῖν ἁμαρτάνων οὐ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνει, ὡς ἔδειξεν ἐν τῷ τρίτῳ. διὰ τούτων δι' ὧν γίνεται τὸ ἑκούσιον, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπ' αὐτῷ ὅ- δότι τὰ καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, τοῦτο δὴ καὶ νῦν τὸ ἑκούσιον λέγει εἶναι· ὃ γὰρ ἄν τις τῶν ἐπ' αὐτῷ ὄντων, τουτέστιν ὧν ἡ ἀρχὴ ἐπ' αὐτῷ· τῶν γὰρ βίᾳ γινομένων οὐκ ἐν τοῖς πράττουσιν ἡ ἀρχή· ὃ δὴ ἄν τις τούτων τῶν ἐπ' αὐτῷ ὄντων, ἃ ἔστιν ὧν ἡ ἀρχὴ ἐπ' αὐτῷ, εἰδὼς καὶ μὴ ἀγνοῶν πράξει, τοῦτ' ἔστι τὸ ἑκουσίως γινόμενον· ἐπεὶ δὲ ἦν τὸ διὰ τὴν τῶν καθ' ἕκαστα ἄγνοιαν γινόμενον ἀκούσιόν τε καὶ δι' ἄγνοιαν γινόμενον, τότε φησὶ τοῦτο τοιοῦτον εἶναι, ὅταν τις μηδὲν τῶν καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις ἀγνοῇ· τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις ὧν ἀγνοήσας τις ἐπάγει δι' ἄγνοιαν ἦν τοῦτο. ὁ πράττων. περὶ ὃ πράττει. ὃ πράττει. δι' οὗ πράττει. οὗ ἕνεκα πράττει, ὡς πράττει. ὧν τὸν μὲν πράττοντα οὐδεὶς δύναται ἀγνοεῖν· οὐδεὶς γὰρ ἂν αὑτὸν ἀγνοήσαι "μὴ μαινόμενος", ὡς εἶπεν ἐκεῖ. | συνέστειλε δὲ καὶ τὰ ἄλλα εἰς τρία, ὧν καὶ νῦν μνημονεύει· ὁ γὰρ γνωρίζων τόν τε περὶ ὃν ἡ πρᾶξις γίνεται καὶ τὸ ὄργανον δι' οὗ καὶ τίνος ἕνεκα γίνεται, οὗτος ἑκουσίως ποιεῖ. καὶ γὰρ τὸ δι' ἄγνοιαν γινόμενον, παρά τινος ἀγνοίας τῶν τριῶν τούτων γίνεται. ἐδείχθη γὰρ ὑπαγόμενα καὶ τὰ ἄλλα τούτοις. καὶ εἴη ἂν διὰ τοῦτο μήτε οὗ λέγων τὸ τίνος ἕνεκα. ὥσπερ γὰρ ἐπεξηγούμενος τὰ προειρημένα προσέθηκε τὸ τίνα τύπτει· ἢ καὶ τίνων ἕνεκα. μὴ κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τούτων ἑκάτερόν φησι τῶν ἐν οἷς δηλονότι τὸ ἑκούσιον ἦν, ὧν τὸ μὲν ἦν τὸ ἐπ' αὐτῷ ἐστι † τὸ συμβεβηκός· μηδὲ βίᾳ, τουτέστι μὴ τὸ μὲν αὐτῷ κατὰ συμβεβηκός, τὸ δὲ βίᾳ· οὐ γὰρ ἀμφότερα μὴ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ἀμφότερα μὴ βίᾳ, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τούτου τῷ τὴν ἀρχὴν μὴ ἐπ' αὐτῷ εἶναι τὸ

2 πράττῃ et 3 δικαιοπραγεῖ scribendum videtur 4 δὲ καὶ τῷ G: δὲ τῷ F δικαίων (om. ων) FG (sed vide p. 234,35) et Aristot. cod. Mᵇ: τῶν δικαίων Aristot. vulg. 6 λέγω FG: fort. λέγει 7 τῷ scripsi: τὸ FG 11 μὴ F: om. G 12 τὰ scripsi: τὸ FG ἀγνοῶν scripsi: ἀγνοούμενος FG 13. 14 ἐν τῷ τρίτῳ] c. 3 15 λέγει scripsi: λέγειν FG 17 τῶν γὰρ—ἐπ' αὐτῷ (18) F: om. G 21 τότε scripsi ex Michaele: τοῦτο FG 26 ἐκεῖ] Γ 2 p. 1111ª7 συνέστειλε FG 28 ἕνεκε FG 30 μήτε οὗ scripsi: μήτε ὁ νῦν FG 32. 33 ἑκάτερον FG et Aristot. cod. Kᵇ: ἕκαστον Aristot. vulg. 34 ἐστι] εἶναι scribendum videtur

μὴ βίᾳ ἁρμόζοι ἄν. δύναται γὰρ δι' αὐτοῦ τις οὐ τὴν ἀρχὴν μὲν
ἄγει. βασιλεύς τι ποιήσαι, ὡς αὐτὸς παρατίθεται τὸ ἐπὶ τῶν χειρο
ἐπὶ τοῦ βιβλίου τὸ καθ' ἕκαστα. τὸ μὴ κατὰ συμβεβηκός. τὸ
χείρας κινεῖν τινα τοῦ ἰδίας ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ καὶ ἐπ' αὐτῷ
εἶναι ὅλως· ἀπὸ ἄλλου τις βίᾳ λαβὼν τινος τὴν χεῖρα τύπτ
ἐπ' αὐτῷ ἦν καὶ οὐ τὴν ἀρχὴν ἐπ' αὐτῷ εἶχε, τοῦτο βίᾳ πάσχ
μέντοι λέγειν τις. κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο ἐπ' αὐτῷ εἶναι τὸ τ
κινεῖν. ὅτι ὁ διὰ τούτου βιαζόμενος ποιεῖ οὐ συμβέβηκε τὴν ἀ
κίνησιν ἐπ' αὐτῷ εἶναι· καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦτο κινῆσαι αὐτὸς καὶ ἐν
ἀρχὴν καὶ αὐτὸς ἂν εἴη τὸ βίᾳ γινόμενον κατὰ συμβεβηκός
κατὰ συμβεβηκὸς δὲ γνωρίζοι ἄν τις ταῦτα. ὧν ἡ ἄγνοια ἀκουσ
τὸ γινόμενον οὕτως ὡς αὐτὸς ὠθεκινοῦσιν. ὁ γὰρ τὸν πατέρα τύ
γνωρίζων μὲν ὅτι ἄνθρωπος, ἀγνοῶν δὲ ὅτι πατήρ, κατὰ συμβε
εἴη γνωρίζων τὸν περὶ ὃν ἡ πρᾶξις. ἀλλὰ καὶ ὁ τὸν ἐλλέβορον
τι καὶ διδοὺς τινι, οὐκ εἰδὼς δὲ οὗ ποιητικός, κατὰ συμβεβηκὸς
οὕτος γνωρίζοι τὸ οὗ ἕνεκα. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ εἰδὼς τὸ ἀκόντιον
μὴ εἰδὼς δὲ ὅτι λελόγχωται, κατὰ συμβεβηκὸς ἂν γνωρίζοι. τ
ἄλλων οὐδὲ τῶν οὕτως γνωριζομένων καθ' αὑτό. διὸ οὐδὲ ἑκ
πρᾶξις γίνοιτο ἄν, ἐν ᾗ τὰ καθ' ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις κατὰ συ
γνωρίζεται. ὧν γὰρ ἡ καθ' αὐτὸ γνῶσις τὴν πρᾶξιν ἑκούσιον ποιεῖ
εἰ κατὰ συμβεβηκός τι γνωρίζοιτο, οὐχ ἑκούσιον τὸ γινόμενον.
αὐτὸ καθόλου εἶπε διὰ τοῦ εἰπεῖν ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον δι
καὶ ἐπὶ τῶν οὗ ἕνεκα καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν αὐτήν. τὸ δὲ
μενον τί ἐστι. τὸ ἑκούσιον πρότερον ἀποδοὺς, νῦν πάλιν τὸ ἀκ
πως ἔστι λέγει καὶ φησι τοῦτο εἶναι ἀκούσιον τὸ δι' ἄγνοιαν πρ
ἢ βίᾳ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων. λέγει δὲ τὰ φυσικὰ καὶ ἀγνοούμε
μὴν τῶν δι' ἡμῶν γενομένων ἐφ' ἡμῖν δὲ ὄντων, οὔτε ἑκού
ἀκούσια. ἔστι δὲ τοιαῦτα ὅσα κατὰ φύσιν γίνεται, οἷον ἡ τῆ
ῥίσις καὶ πέψις (καὶ) ἡ τῶν τραφομένων αὔξησις. ἐν γὰρ τοῖς
τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον. ὕστα δὲ ἐφ' ἡμῖν οὐχ ἑκούσια μέν
ἤδη καὶ ἑκούσια· οὐ γὰρ βίᾳ γίνονται· ὡς εἶναι τὸ ἀκούσιον ἐν
ἡμῖν, ὅταν ἡ δι' ἀγνοιάν τι πράττωμεν τούτων καὶ μὴ κατὰ τὴν
ἀρχὴν μηδὲ ἑκόντες. ὅτι γὰρ ὀεὶ τῷ ἑκουσίῳ ὥσπερ τὸ μὴ ἀγνοεῖ
δὲ καὶ τὸ μὴ βίᾳ ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ προσκεῖσθαι ἐδήλωσεν
ἐστὶ γνῶναι τὰ ἐφ' ἡμῖν. ἡ κατὰ ταῦτα ζήτησις οὐ
ἑκούσιον. ὅτι μὴ τὸ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπ' αὐτὰ κινήσεως.
τὸ ἀγνοούμενον ἀκούσιον ἐστι. τοῦτο ἐστὶν ἀκόλουθον τῷ ἀρχαίῳ
ἀγνοεῖσθαι καὶ μὴ ἐπ' αὐτῷ ὂν ἐστι τοιοῦτόν μὴ κατὰ τὴν ἐν αὐτ
γίνεται ἀγνοεῖ ὡς ἀνεν τοῦ ἡ τὸ ἀγνοεῖ ἐπιστῆσαι καὶ μὴν ἀγ
ἐστὶν ἐν ᾧ ἐστ αὐτῷ ὁ ἐστ. πῶς εἶπε τοῦτο. δείκνυσιν ἐπεν

βία, ὃν ἴσον ὡς εἰπεῖν τῷ ἀλλὰ βίᾳ· ὡς γὰρ τῷ μὴ ἐπ' αὐτῷ ἀντὶ τοῦ βίᾳ κεχρημένος ἐδήλωσεν οἷον τὸ ἐγγηρᾶν ἢ ἀποθνήσκειν διὰ τὸ μὴ ἐν ἡμῖν εἶναι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπ' αὐτὰ κινήσεως. φύσεως γὰρ ὄντες θνητῆς οὐ κύριοί ἐσμεν τοῦ ἐπὶ τοῦτο μὴ ἐλθεῖν· ἀνάγκη γὰρ ἥκομεν.

5 p. 1135b2 Ἔστι δὲ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων.

Εἰπὼν πρὸ ὀλίγου τὸ ἀδικεῖν καὶ τὸ δικαιοπραγεῖν ἐν τοῖς ἑκουσίως γινομένοις εἶναι καὶ διὰ τούτων τί ποτέ ἐστι τὸ ἀκούσιον ὑπομνήσας ἡμᾶς καὶ εἰπὼν ὅτι κατὰ συμβεβηκὸς γίνεται, ὃ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἀρχὴν ποιήσας τις ἢ γνωρίζων τι τούτων ἐν οἷς ἐστιν ἡ πρᾶξις οὐχ ἑκὼν ποιεῖ, τοῦτο 10 λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν δικαίων καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων εἶναι τὸ κατὰ συμβεβηκός. ὁ γὰρ ποιῶν τι τῶν ὄντων ἄδικον καὶ διὰ φύσιν κατὰ συμβεβηκὸς δικαιοπραγεῖ· ὅτι γὰρ οἷς συμβέβηκε δίκαιοις εἶναι ταῦτα ποιεῖν λέγει, οὐ μὴν ἁπλῶς οὐδὲ κυρίως καὶ μὴ ἑκών. οὐ γὰρ ἐν τούτῳ τὸ δικαιοπραγεῖν· ὁμοίως καὶ ὁ μὴ ἐκ τῶν ἀδίκων τι ποιήσας ὡς ὁ ἀναγκασθεὶς μὴ ἀπο- 15 δοῦναι τὴν παρακαταθήκην, κατὰ συμβεβηκὸς ἀδικεῖ (ὅτι γὰρ συμβέβηκε τῷ ὑπ' αὐτοῦ πρασσομένῳ ἀδίκῳ εἶναι), οὐ μὴν ἁπλῶς· τὸ γὰρ ἁπλῶς ἦν ἐν τῷ ἑκόντα ποιεῖν αὐτά. λαβὼν δὲ ὅτι ἐν τοῖς ἑκουσίως γινομένοις ἐστὶ τό τε δικαιοπραγεῖν καὶ ἀδικεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως τι ποιεῖν ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν, ἐξῆς τῶν ἑκουσίως γινομένων διαφοράς τινας 20 δείκνυσι. τῶν γὰρ ἑκουσίως πρασσομένων τὰ μὲν προελόμενοι καὶ μετὰ προαιρέσεως ποιοῦμεν, τὰ δὲ οὐ προελόμενοι, ὥσπερ τὰ διὰ θυμόν. καὶ ὅτι γε ἔστι τινά, ἃ ἑκόντες ποιοῦμεν, οὐ προελόμενοι δέ, ἐνεδείξατο διὰ τὸ ὑπομνῆσαι ἡμᾶς ὅτι ἔνια ὧν ἑκόντες ποιοῦμεν οὐ προβουλευόμενοι ποιοῦμεν ἀλλ' ἀπροβουλεύτως· ἦν δὲ ἡ προαίρεσις | τῇ βουλῇ· ὄρεξις τε f. 4v 25 γάρ ἐστιν αὕτη βουλευτική, ὥστε οὐδὲ κατ' ἀρετὴν καὶ κακίαν ταῦτα ἂν γένοιτο. τριῶν δὲ οὐσῶν βλαβῶν. διελὼν πρὸ ὀλίγου καθ' ἑκάστας γε αὐτῶν ὁποῖά τε εἴδη καὶ ὁπόσα καὶ περὶ ποῖα ὄντα τυγχάνει ὕστερον ἐπισκέπτεσθαι, νῦν τοῦτο ποιεῖ. διελὼν γὰρ τὸ ἑκούσιον εἴς τε τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ εἰς τὸ χωρὶς προαιρέσεως, ἐπεὶ τῶν γινομένων τὰ μὲν 30 ἀκουσίως γίνεται, τὰ δὲ ἑκουσίως, ἔστι δὲ ἡ ἀδικία βλάβη τις, ἀποδίδωσι νῦν ἡ πῶς γινομένη βλάβη ἀδικία. τῶν γὰρ βλαβῶν αἱ μὲν μετ' ἀγνοίας τοῦ γινομένου γίνονται καὶ εἰσιν ἀκούσιοι, αἱ δὲ ἑκούσιος καὶ εἰδότων. καὶ τῶν μετ' ἀγνοίας αἱ μὲν παράλογοι καὶ ἐκ παραδόξου γίνονται, αἱ δὲ τὸ μὲν ἀκούσιον ἔχουσιν, οὐ μὴν καὶ κατὰ ⟨τὸ⟩ παράλογον καὶ παράδοξον γί- 35 νονται. τὰς δὲ κατὰ ἄγνοιαν γινομένας βλάβας κοινῶς εἶπεν ἁμαρτήματα. μετὰ δὲ ταῦτα ὑποδιαιρέσεις αὐτῶν ποιεῖ· τὰς μὲν παραλόγως αὐτῶν γι-

4 κύριοι F: κυρίως G 10 λέγεται FG: scripseris λέγει 13 μὴ scripsi: μὴν FG 15 κατὰ F: ταῦτα G 23 προβουλευόμενοι F: προελόμενοι G 24 post προαίρεσις intercidisse videtur σύνεγγυς cf. F 4 p. 1111b20 26 γένοιτο F: λέγοιτο G τριῶν Aristoteles: τρίτον FG διελὼν FG: immo εἰπὼν 32 περὶ scripsi ex Aristotele p. 1135a14: παρὰ FG ἑκουσίως corr. ex ἀκουσίως G: ἀκουσίως F 34 τὸ Michael: om. FG

νομένας ἀτυχήματα καλῶν, τὰς δὲ μὴ παραλόγως ἁμαρτήματα δὲ
τῷ κοινῷ. εἰ δ' ὁ ἂν παραλόγως γινόμενα τὰ σφόδρα καὶ ὑπερβο-
ὀδὸν εἰ τὴν θύραν ἀνοίξαντος αὐτοῦ τινὸς ὁ πατὴρ παρεστὼς ἐπλή-
γησόμενον ἐν τῷ τοιούτῳ χωρίῳ καὶ ἀκοντίζοντος ἐν ᾧ οὐδεὶς
χανεν ὧν εὐσεβῆ τις τῶν ἀνετῶν ἀπὸ τυχῆς ὢν ἐν αὐτῷ καὶ περι-
τῷ ἀκοντι. τὰ γὰρ τοιαῦτα παράλογα τε καὶ ἀπροσδόκητα. ὅσα
ἐγ' ὧν ὁ παραλογισμὸς γίνεται, ταῦτα ἁμαρτήμα-
γὰρ οὐ τὴν ἀκοντίζουσαν. εἰ δ' εἰκὸς εἶναί τινα, καὶ τυχὸν τινος ἡμ
καὶ αἱ τοιαῦται τῶν βλαβῶν ἁμαρτήματα καλοῦνται. Θεόφραστος
τὸ πεπραγμένα μὴ πάντα ὡς ἀκούσια δοκεῖ δεῖσθαι λόγου
τῶν δὲ τὰ μὲν ἐξαίφνης γινόμενα ἔστιν ἃ καὶ οὐδὲ ὀνόματος κα
πεντε. οὐ τοῦτο δὲ λέγει, ὅτι τὰ μὲν ἐξαίφνης γινόμενα περὶ τ
πάντων τῶν προειλημμένων ἐξαίφνης γίνεται, ἀλλ' ὅτι περὶ τοῦτων
ἱκανὸν γὰρ καὶ ἐν τι τούτων πρὸς τὸ γίνεσθαι ἐξ ἀγνοί
ταῦτα δέ, φησιν, ἐστὶ τό τε ὑφ' ὧν καὶ ὃ καὶ ὃ χάριν καὶ ὡ
τὸ πῶς ... περὶ τὸ ὑφ' ὧν. ὃ δὲ ἡ πρᾶξις ἐ
ὃ χάριν τὸ τέλος, ὡς σῴζειν ἢ τὴν πό... ὅταν μηδὲν ὦν τοιούτων πα
πρᾶξις ᾖ ὡς τὸ τὸν πατέρα ἀποκτεῖ... ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν ἀπο
δὲ ἡ πρᾶξις, ἢ τῶν μυστηρίων τυχὸν ἔκφορα, ὡ δὲ τὸ ὄργανον, τ
ἀκόντιον ἢ ὁ καταπέλτης, οὗ δὲ τὸ τέλος, τυχὸν φιλτρον ἢ ὑπνωτι
ὁ ἀποκτείνας τὸν πατέρα ἐπὶ ἀποκτείνῃ ἀποκτείνας ἐφάνη.
ον ἢ οὐχ ὡς. ἀλλὰ γὰρ οὐ τοῦτο πλήττειν ἔπληξε σφοδρῶς
μεν οὖν παραλόγως, τουτέστι παραλογισμὸς τὸ πρὸ τῆς τοῦ
ραίωμα γινόμενη τὸ ἐξωθεῖσθαι εἰκὸς τὴν θύραν καὶ τὸν πατέρα
ὁάσκειν ἐνθα οὐδεὶς ἦν. εἶτα ἐπεὶ ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν ἀπο... ἐπὶ τυχὸν
ἀλλ' ὀργισθεὶς. τὸν θυμούμενον δεῖ τῶν λοιπῶν εἶναι. τῶν γὰρ
ποιούντων, οὓς καὶ εἰρήκαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν καὶ προαιρουμένων πολλὰ
ὧν. τὰ μὲν οὖν μὴ προπεπονθότα γινόμενα ἀδίκημα λέγει.
δὲ τὰ ὑπ' ὀργὴν γινόμενα φησι. τὰ γὰρ περὶ τὰς ὀργὰς ἁμαρ
παραλογισμοῦ γίνεται. τὰ δὲ ... ἢ
ἂν οὖν εἴποιτε λυπεῖ καὶ σφόδ... ἐστὶ γὰρ πολὺ πλέον καὶ πο
τοῦτα ἀποσοβοῦντος ἁμαρτάνειν ... ἐπιφορὰ δὲ ὑπὸ ὀργῆς.
βεὶς τις ὑπὸ τρωθεὶς πολλαβὼν ... ἐπὶ τὸν τρώσαντα πορευθεὶς
καὶ εἰδὼν ἐπείσυρτ' κελεύσαντα τ... ἐπὶ τὸν τρώσαντα ἐπορεύθη
λησθεὶς παρ' αὐτὴν τὴν λυπ... ἐπὶ τὸ ἐργάσασθαι τὸ
... ἐπὶ τὸν τρώσαντα ... ἢ ἐπὶ τὸ
...ων, ὧν εἰ ἐβουλεύσατο ... ὁ δὲ τούτων τι παθὼ
... ἐπὶ τὸ ...

ὁ δὲ ἐκ προαιρέσεως βλάπτων οὐ μόνον ἀδικεῖ ἀλλ' ἤδη μοχθηρὸς καὶ ἄδικος ἔσται· ὡσαύτως καὶ ὁ διὰ θυμὸν τι ποιήσας εἰδὼς μὲν ἐποίησε καὶ ἑκών, οὐ προβουλεύσας δὲ οὐδὲ προλόγισας. ὁ γὰρ ὀργισθεὶς καὶ ὁτιοῦν τοῦτο τρώσας οὐκ ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἀλλ' ἐν τῷ ὀργικότι. ὁ γὰρ ὀργίσας τὸ πᾶν εἰργάσατο. τοῦτο δὲ προσέθηκεν ἐπεὶ προεῖπεν ὅτι τὰ διὰ θυμὸν πραχθέντα ὑπὸ εἰδότων μὲν γίνεται, οὐ μὴν κατὰ προαίρεσιν, οὐδὲ γὰρ προβουλευσαμένων.

p. 1135ᵇ27 Ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μή.

Καὶ τοῦτο σημεῖον παρέχεται τοῦ τοὺς διὰ θυμόν τι πράξαντας μὴ ἐπιβούλως μηδὲ ἀπὸ κακίας πεποιηκέναι, ὃ οὐ ποιοῦσιν οἱ ἐξ ἐπιβουλῆς ἀδικοῦντες. ὁμολογοῦντες γὰρ τὸ γεγονέναι διαμφισβητοῦσι περὶ τοῦ δικαίως αὐτὸ πεποιηκέναι. ὡς γὰρ ἠδικημένοι οἱ δι' ὀργήν τι ποιοῦντες καὶ ἀμυνόμενοι τοὺς πράξαντας ποιοῦσιν. ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστι. διὸ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαίως πεποιηκέναι ἀμφισβητοῦσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐν τοῖς συναλλάγμασι βλάπτοντες περὶ τοῦ γεγονέναι ἀμφισβητοῦσιν· τὸ γὰρ δρᾶμα ἀμφισβητοῦσιν ἅτε ἐξ ἐπιβουλῆς ποιοῦντες τοιοῦτον, οἱ μὲν ἀποδεδωκέναι τὸ ὀφειλόμενον λέγοντες, οἱ δὲ μὴ κεκομίσθαι, ὧν ἀνάγκη τὸ ἕτερον εἶναι ψεῦδος. κακὸν μὲν γάρ τις [εἴη διὰ λήθην] ἢ ἀγνοιαν ποιῶν ἢ δι' ἄγνοιαν, ἐπὶ δὲ τῶν διὰ θυμὸν παθῶν περὶ μὲν τοῦ γεγονέναι τὸ πρᾶγμα ὁμολογοῦσιν οἱ πεποιηκότες, περὶ δὲ τοῦ δικαίως ἢ ἀδίκως ἢ μὴ δικαίως ἡ ἀμφισβήτησις τῷ πεποιηκότι καὶ τῷ πεπονθότι. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασιν. οἱ γὰρ ἐν τοῖς συναλλάγμασι βλάπτοντες περὶ τοῦ γεγονέναι ἀμφισβητοῦσιν, οἱ μὲν ἀποδεδωκέναι φέρε εἰπεῖν τὸ ὀφειλόμενον λέγοντες, οἱ δὲ μὴ κεκομίσθαι. ἂν δ' ἐκ προαιρέσεως βλάψῃ, οὐκέτι· ὁ γὰρ μηδέπω ἄδικος μηδὲ ἀδικεῖ διὰ πάθος τι ποιήσας. διὰ πλειόνων περιστήσας τὸ τοῖς προειρημένοις ἀκόλουθον ἐπιφέρει, ὅτι ὁ ἐκ προαιρέσεως βλάπτων ἀδικεῖ. τὸ δὲ κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα. τοιοῦτοι κατὰ τὰς τοιαύτας γνώμας γινόμενοι ἤδη καὶ ἄδικοι ἐστιν· ἀδικήματα γὰρ εἶπε τὰς βλάβας. ὅταν οὖν κατὰ προαίρεσιν βλάπτῃ τις ἢ νέμων αὐτῷ τὸ πλέον παρὰ τὸ ἀναλογὸν ἢ πλεονεκτῶν καὶ τὸ ἴσον παραβαίνων, οὗτος ἤδη ἄδικος. ὡς δὲ ἄδικος μὲν καὶ ἀδικεῖ ὁ κατὰ προαίρεσιν βλάπτων· ὁ δὲ εἰδὼς μέν, μὴ κατὰ προαίρεσιν δὲ πράττων οὐκ ἀδικεῖ· ἀδίκημα μέντοι τὸ γινόμενόν ἐστιν. οὗτος ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ δικαίου. ὁ μὲν γὰρ πρὸς τῷ εἰδέναι καὶ κατὰ προαίρεσιν δίκαια ποιῶν δίκαιος, ὁ δὲ εἰδὼς μέν, μὴ κατὰ προαίρεσιν δὲ ποιῶν, δικαιοπραγεῖ μέν, οὐ μέντοι καὶ δίκαιός ἐστι. τῶν δ' ἀκουσίων, πάντες γὰρ ὅσοι ἐξ ἐπιβουλῆς βλάπτουσιν, ἐπεὶ μὴ ἀγνοοῦντες ποιοῦσιν, ἤδη διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν οὗτοι βλάπτουσιν. ἀκούσια δὲ νῦν ἔοικε λέγειν πάντα τὰ μὴ κατὰ

13 ἐπιφαινομένη F: ἐπιμεμφομένη G 21 τῷ F: om. G 25 ἀδικεῖ scripsi: [illegible] FG 34. 35 δίκαιος — ποιῶν (35) F: om. G 38 λέγειν corr. ut videtur ex [illegible] F: λέγει G

προαιρετὰ γινόμενα. τὰ γὰρ διὰ παῖδας γινόμενα πρὸ ὀλίγου ἐκ
εἶπεν ἀπροαίρετα δέ. ὧν δὲ τοῖς ἀκουσίοις ὑποτάσσει καὶ ταῦτα.
μὲν γὰρ οὐ δι' ἄγνοιαν γίνεται ἑκουσίως γίνεσθαι δοκεῖ, καθὸς
κατὰ προαίρεσιν ἀκουσίως· τῶν δὲ ἀκουσίως γινομένων ὅσα
ἀγνοεῖν καὶ δι' ἄγνοιαν γίνεται, ταῦτα συγγνώμης ἄξια. δι'
εἶπε γίνεσθαι ἐφ' ὧν τὸ καθ' ἕκαστά τι ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, (ἃ
κρίνει ἀκούσια. ὅσα δὲ οὐ δι' ἄγνοιαν γίνεται ἀγνοούντων
ταῦτα τὰ περὶ τὴν τοῦ καθόλου καὶ τοῦ προσήκοντος ἄγνοιαν ἁμ
ταῦτα δὲ ἦν τὰ διά τι πάθος γινόμενα), τούτων φησὶν ὅσα
ἢ κατὰ μὴ ἀνθρωπίνων μήτε φυσικῶν οὐ συγγνωμονικά. ἐπεὶ
τις ὁμοίως τ' μὲν τὰ φυσικὰ τ' δὲ τὰ ἀνθρωπικὰ πάθη λέγ
μὲν ταῦτα οἷον ὀργὴν ὕβριν ὕπνον καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, οὐ
λέγοι συγγνώμης ἄξια εἶναι τὰ δι' ἄγνοιαν γινόμενα, ἃ καὶ
ἀκούσια. ἀλλὰ καὶ τῶν ἑκουσίων πολλά τε καὶ πολλοὶ τῶν ἐν τ
τούτοις ὄντων εἰδότες καὶ ἑκόντες ἁμαρτάνουσιν, ὡς ἔδειξεν ἐν
ἡ διαφέροι ἂν καὶ ἐν τούτοις τὸ προαιρούμενον αὐτὰ πράττειν ἢ
μενον καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἀδικία, ἡ δὲ ἀκολα
φυσικὰ δὲ καὶ ἀνθρώπινα λέγοι ἂν πεῖναν δίψαν καὶ ὅσα τοιαῦ
γάμους καὶ περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐστιν ὧν χωρὶς ἀδύνατον εἶναι.
λιμὸν καὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίαν τε καὶ ἀπορίαν ἁμαρ
χωστός, ὁ δὲ τοιάσδε τινος ἐπιθυμίᾳ τροφῆς καὶ τοιοῦδε τινος
οἴνου, οὐκ ἔστι συγγνώμης ἄξιος. οὐκέτι γὰρ ἡ τῶν τοιούτων
φυσικῶν παίδων καὶ συναδόν ἂν οὕτως λεγόμενα τοῖς ἐν τῷ τρ
μη διαφωνίαν ἔχει τινὰ νῦν· τῶν δὲ ἀκουσίων ἔφην ὅτι τοῦ
γινομένων ἀκουσίων· οὐ γὰρ ἀληθῶς ἀκούσια τὰ διὰ παῖδας γ
τοῦ μὴ ἀπορεῖν συγγνώμης ἀξιοῦσθαι.

11 [10] Ἀπορήσειε δ' ἄν τις.

Εἰπὼν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τί τὸ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι καὶ
ἀπορεῖ εἰ ἔστι καὶ ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. καὶ τὰ τοῦ Εὐριπίδ
δεται ταμβεῖα ἐκ τοῦ Βελλεροφόντου μαρτυρίαν· ὃ μὴ ἀποδεχόμ
ἀπὸ ἑκόντος ἀναιρεῖται τοῦ παθόντος ἢ μὴ θέλοντος ἢ θέλοντος
καὶ ἑκόντος ἀναιρεῖται τοῦ παθόντος· τοῦτο δὲ ἡ τοῦ Εὐρ
ψεῦμα ἐστιν· οὐδαμῶς γὰρ ἑκόντος τὸ ἢ θέλοντος οὐδ
κόντος παραπλησίως ὡς ἀγαθὸν τὸ εἶναι ἑκόντα τινὰ οὐκ

Μ Μ Μ Μ Fu
Μ
Fu
Fu
Fu

αἰτία οὐκ εὔλογος συνέστηκε. διὰ δὴ τοῦτο αὐτὸ τὸ εἰρημένον ὑπεύθυνόν ἐστι. ζητεῖ δὲ ὅλως εἰ ἔστιν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι ἢ ὥσπερ τὸ ἀδικεῖν ἀκούσιόν ἐστι (τοῦτο γὰρ ὁ ἀδικῶν ὁρίζεται τῷ ἑκὼν καὶ κατὰ προαίρεσιν βλάπτειν), οὕτω καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι πᾶν ἀκούσιον ἀντικείμενόν τε τῷ ἀδικεῖν ἢ καὶ τὸ αὐτὸ πᾶν ἑκούσιον καὶ τὸ ἀδικεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι τὴν αὐτὴν ἀπορίαν φησὶ καὶ ζήτησιν εἶναι ἥνπερ ἐπὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι. καὶ διὰ τί, λέγει· ἐπεὶ γὰρ τὸ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν ἀντικείμενον (ἀντίκειται δὲ ὡς τὸ ἀδικεῖν τῷ ἀδικεῖσθαι, οὕτω τὸ δικαιοπραγεῖν τῷ δικαιοῦσθαι, ὁμοίως δ' ἂν καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι ἔχοι ἂν ἑκάτερον αὐτῶν), ἢ ὡς ἀκούσιον εἴη ἀντικείμενον τούτῳ ὡς ἀντίκειται ὄντι ἑκουσίῳ ἢ ὡς ἑκούσιον ἑκουσίῳ. ἔστι δὲ δικαιοῦσθαι τὸ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀνισοῦσθαι κατὰ τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον. αὐτὸς μὲν οὖν φησιν, ὁμοίως ἔχει τὸ ἀδικεῖσθαι πρὸς τὸ ἀδικεῖν καὶ τὸ δικαιοῦσθαι πρὸς τὸ δικαιοπραγεῖν· καὶ γὰρ ἐν τούτῳ ὁ μέν τίς ἐστι τὰ ἀλλότρια λαμβάνων καὶ πλεονεκτῶν, ὃς οὐκ ἄκων ἔχει ταῦτα, ὁ δὲ ἐλαττούμενος, ἐφ' οὗ τὸ | ἑκούσιόν τε καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι κατηγορεῖται. εἰ δὲ ἰδίως f. 7v
δικαιοῦσθαι λέγοιτο οἱ ἡδικημένοι ὑπανορθούμενοι καὶ ἐπιτιμώμενοι τῇ αἱρουμένῃ οὐ ἐπλεονέκτησαν καὶ ὥσπερ κολαζόμενοι, καὶ οὕτως ἂν ὅμοιον εἴη τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι· ἄμφω γὰρ ἀκούσια. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι. ἡ αὐτὴ φησι ζήτησις καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι εἰπεῖν ἔστιν ἀκούσιον ἢ οὔ ἢ μᾶλλον ἑκούσιον, ἐπεὶ τὸ δικαιοπραγεῖν πᾶν ὅ ἐστιν ἀντικείμενον αὐτῷ ἑκούσιον εἶναι λέγει.

p. 1136ª21 Ἄτοπον δ' ἂν δόξειεν.

Ὅτι μὴ οἷόν τε λέγειν πᾶν τὸ δικαιοῦσθαι ἑκούσιον, προστίθησι λέγων ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ ἑκόντες. εἶεν δ' ἂν οὗτοι ἠδικηκότες ὧν πλέον ἐχόντων ὁ δίκαιος ἀφαιρεῖται. ἔοικε δὲ διὰ τούτων συγχωρεῖν τὸ μὴ μόνον τοὺς ἠδικηκότας ἐπὶ τῇ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἐπανορθώσει δικαιοῦσθαι ἀλλὰ καὶ τοὺς ἠδικημένους· οὗτοι γὰρ εἶεν μὴ ἄκοντες ἀλλ' ἑκόντες δικαιούμενοι ὅσοι ἐλαττοῦνται, οἱ δὲ ἄκοντες ὅσοι ἐπλεονέκτουν· οἱ δὲ ἄκοντες οὐδένα ἐπλεονέκτουν. ἢ εἰπεῖν δεῖ ὡς τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον ὁμοίως καὶ τὸ δικαιοπραγεῖν, οὕτω τὰ τούτῳ ἀντικείμενα τό τε ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι ἔχειν ὡς ἑκάτερον αὐτῶν, ἢ πᾶν ἑκούσιον εἶναι. ἢ πᾶν ἑκούσιον. δεικνὺς ὅτι μὴ οἷόν τε πᾶν τὸ δικαιοῦσθαι ἑκούσιον εἶναι· εἴη δ' ἂν δεδειγμένον, ἐκ τῶν ἐπιφερομένων σήμερον πότερον ὁ τὸ ἄδικον πεπονθὼς· ἀντὶ τοῦ ὁ δικαιωθείς, εἴ γε μὴ πᾶν τὸ δικαιοῦσθαι ἑκούσιον εἶναι δοκεῖ. οὐδὲ γὰρ τῷ πλεονεκτοῦντι καθ' αὐτὸ ἑκούσιον· ἢ ὥσπερ ἐπὶ τοῦ

4 ἀκούσιον F: ἑκούσιον G 12 κατὰ scripsi: καὶ FG [illegible] 19 καὶ addidi: om. FG 24 λέγων scripsi: λέγει FG 30 εἰπεῖ. del. scripsi. δεῖν FG 32. 33 ἢ πᾶν FG: εἰ πᾶν Aristoteles, cf. tamen lectionem codicis Mᵇ 33 δεικνὺς FG: an δείκνυσι? 36 μὴ Diels: μὴν FG 37 ὥσπερ καὶ ἐπὶ Aristoteles

πρακτέον καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστίν. ἀπορήσας εἰ ἔστιν
αὐτὸ καὶ κοινοποιήσας τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι
ἔχοντος ἐκείνου τε πρὸς τὸ ἀδικεῖν καὶ τοῦ δικαιοῦσθαι πρὸς
πράξειν καὶ ὁρισάντων αὐτῶν ἢ ἀμφοτέρων ἑκούσιον εἶναι ἢ
καὶ ἐπεὶ μὴ οἷόν τε τὸ δικαιοῦσθαι ἑκούσιον πᾶν λέγειν. πῶ
πειράται δεικνύναι. πῶς οἷόν τε ἑκάτερον αὐτῶν [δεικνυμένων
ἀκούσιον. πῶς δὲ ἑκούσιον λεγειν· διό φησιν ωσπερ ἐπὶ τοῦ
ἔχει (πρακτέον δὲ ἦν τό τε ἀδικεῖν καὶ τὸ δικαιοπραγεῖν· οὕτω
ἐπὶ τοῦ πάσχειν (πάσχειν δέ ἐστι τό τε ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δ
ἐπει δε τοῦ ἀδικεῖν καὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν ἦν τὸ μὲν καθ' α
κατὰ συμβεβηκός, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τούτων ἐξε
ἐπ ἐκείνων λέγεται τὸ διττόν (ἀδικεῖν τε γὰρ ἦν τὸ μὲν καθ
δὲ κατὰ συμβεβηκός). ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγε
μὲν ἀδικεῖν καθ' αὑτὸ καὶ τὸ δικαιοπραγεῖν καθ' αὑτὸ ἑκούσια,
συμβεβηκός. ἑκούσια δὲ οὕτως φησὶν ἔχειν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδικεῖσθ
δικαιοῦσθαι καὶ ἔσεσθαι ἑκάτερον καὶ τούτων διττόν, καὶ τὸ ἀδ
τὸ δικαιοῦσθαι. ἐπεὶ γὰρ ἔστι τὰ ἀδικα πάσχειν τε καὶ βλάπτε
καὶ ἀκοντα, ὁ μὲν ἑκὼν ταῦτα πάσχων κατὰ συμβεβηκὸς ἂν
μενος. ὡς ὅταν καὶ εἰ ἄν οὕτος ἀντικείμενος τῷ κατὰ συμβ
κοῦντι. οὕτως ἔχων οὗτος τὸ πάσχειν τε καὶ ἀδικεῖσθαι ὡς
ποιεῖν καὶ ἀδικεῖν, κατὰ συμβεβηκός. ὁ τε ποιῶν ἀδικεῖ, ἄκω
ὁ πάσχων ἀδικεῖται, ἑκὼν γάρ. ὁ δὲ καὶ ἄκων τὰ ἄδικα π
βλαπτόμενος ἁπλῶς ἂν εἴη ἀδικούμενος, ἀντικειμενος τῷ ἁπλῶ
καὶ τούτων ὡς ὁ ἀδικῶν ἔχει τὸ ἀδικεῖν (ἁπλῶς γὰρ ὁ μὲν
καὶ ὁ ἀδικούμενος τὸ ἀδικεῖσθαι (ἁπλῶς γὰρ οὗτος· ἄκων δέ
λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι· ὁ μὲν κατὰ συμβεβηκὸς δικαιού
δηλονότι πάσχει τὰ δίκαια, ἀντικείμενος τῷ κατὰ συμβεβηκὸς
γοῦντι. ὃς ἐστιν ἄκων τὰ δίκαια ποιῶν. εἴη δ' ἂν οὗτος δικαι
νος, ὁ ἀδικήσας καὶ ἐπανορθούμενος.

p. 1136a31 Εἰ ο ἐστιν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν.

Μετὰταῦτα περὶ τὸ δεύτερον πρόβλημα τὸ εἰ αὐτός τις α
καὶ ὁ μὴ τὸ ὑπ' ἄλλου πραττόμενον, ὃν εἶναι μὲν προτεθεὶς ὁ π
ἀπορία τῇ τοιαύτῃ· τὸ πρῶτον δὲ * * * δεικνυσιν δὲ ὅσον ἐπ
τῷ ἀποδοῦναι ὧν τοῦ ἀδικεῖν, ὡς ἀδικήσει τις αὐτὸς αὑτόν. τ
ἁπλῶς καὶ χωρὶς προσθήκης τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα
ἀδικεῖ ἕκαστος τῶν τοιούτων καὶ εἰδότα ταῦτα ἐν οἷς ἡ πρά
αὐτὸν ἀδικεῖν· ὁ γὰρ ἀκρατὴς ἑκὼν ἀδικεῖ αὐτόν. εἰ γὰρ εἰδό
καστα καὶ μὴ ἀγνοῶν τὰ εἰς βλάβην αὐτοῦ πράσσει, [εἰ δ'

δεικνυται G δεικνυμενον FG: ego cancellavi 7 ὥσπερ καὶ ἐπὶ FG
καὶ inserui Diels 16. 17 και το δικαιοῦσθαι scripsi
FG 33 post πρῶτον δὲ rasura 23 fere litterarum F: totidem sp

ἀδικεῖ αὐτός τε εἰδὼς τὰ καθ' ἕκαστα καὶ μὴ ἀγνοῶν τὰ εἰς βλάβην αὐτοῦ πράττει, εἰ δὲ] ἑκὼν αὐτόν βλάπτει, καὶ βλάπτοιτο ἂν ἑκών, ὥστε καὶ ἀδικοῖτο ἂν ἑκών· ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἄλλου ἑκών τις δι' ἀκρασίαν βλάπτοιτο ἑκόντως, ὥστε καὶ ἀδικοῖτο ἂν ἑκόντως. ὁ γὰρ ἀκρατῶς ὑπὸ ἡρωμένης ἀποσυλώμενος τὰ αὑτοῦ ἑκὼν βλάπτεται. ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διορισμός; τῷ τοῦ ἀδικεῖν διορισμῷ τὸ λεῖπον προστίθησιν. οὗ προστεθέντος οὔτε ἑκών τις ἀδικήσει εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς οὔτε ἑκὼν ἀδικήσει. ἔστι δὲ ὃ προστίθησι τὸ παρὰ τὴν τοῦ βλαπτομένου βούλησιν. τότε γὰρ ἀδικήσει ὁ ἀδικῶν, ὅταν ἑκὼν βλάπτῃ παρὰ τὴν βούλησιν τοῦ βλαπτομένου. βλάπτεται μὲν γάρ τις ἑκὼν καὶ τὰ ἄδικα πάσχει, ἀδικεῖται δὲ οὐδεὶς ἑκών· τὸ γὰρ παρὰ τὴν βούλησιν τὴν αὑτοῦ βλάπτεσθαι ἀδικεῖσθαί ἐστι καὶ τὸ ἀδικεῖν τὸ ἑκόντα βλάπτειν παρὰ τὴν βούλησιν τοῦ βλαπτομένου. ὁ δὲ ἀκρατὴς ἑαυτὸν βλάπτων, ἤτοι παρὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν τοῦτο ποιεῖ καὶ οὐκ | ἀδικεῖ (εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, οὐδ' αὐτόν), ἢ οὐδὲ παρὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν ποιεῖ ἀλλ' ἑκὼν καὶ εἴη ἂν καὶ βλαπτόμενος. οὐκ ἀδικεῖται ὑπ' ἄλλου τε ἑκὼν βλαπτόμενος· οὐκ ἀδικεῖται, ὅτι ἑκών· ὁ δὲ οὕτως βλαπτόμενος οὐκ ἀδικεῖται, ὅτι μὴ παρὰ τὴν βούλησιν τὴν αὑτοῦ βλάπτεται. ὁ δὲ ἀκρατὴς ὃ οὐκ οἴεται. ἡ δύναμις τῆς λέξεως αὕτη ἂν εἴη. οὐδὲ ὁ ἀκρατής, τοῦτο προσυπακοῦσαι δεῖ. ὅτι ὑφ' ἑαυτοῦ ἀδικεῖται· ἑκὼν γὰρ βλάπτεται, εἴ γε καὶ ἑκὼν βλάπτει αὐτόν (ἦν δὲ τοῦτο ἀδικεῖσθαι), ἀλλὰ πράττει μὲν παρὰ τὴν βούλησιν ἃ πράττει, οὐ μὴν καὶ ἄκων. τὸ δὲ ἓξῆς τοῦ παρὰ τὴν βούλησιν αὐτὸν πράττειν ἃ πράττει δεικτικόν ἐστιν. ἐπ' αὐτῷ γὰρ τὸ μὴ πράττειν καὶ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ὀργανικὰ μόρια ἐπὶ τοῦτο καὶ αὐτῷ αἴτιος τοῦ ἡττᾶσθαι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ὥστε μήτε ἀγνοῶν τὰ ἐν οἷς ἡ πρᾶξις τῆς βίας ἑαυτοῦ αἴτιος, ἑκὼν ποιεῖται τὰ βλαβερὰ εἰς ἑαυτόν. εἰ δὲ καὶ ἑκὼν ποιεῖ, καὶ παρέχει ἑκών· εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἀδικεῖται. ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδούς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν· ὅτι μηδὲ οἱ τοιοῦτοι ἀδικοῦσιν αὐτοὺς ἢ ἑκόντες. ἀδικοῦσι γὰρ ὅσοι τε ἀκρατεῖς, προϊέμενοι τὰ αὑτῶν ἑκόντες, ὅ τε Γλαῦκος ὁ παρ' Ὁμήρῳ χρυσᾶ ἀντὶ χαλκείων δοὺς δείκνυσι προσχρώμενος τῷ ἐπ' αὐτοῖς εἶναι τὸ μὴ διδόναι, ὥστε ἐπ αὐτῷ ὄντος τοῦ μὴ διδόναι τὰ ἑαυτῶν ἑκόντες διδόασιν. εἰ δὲ ἑκόντες διδόασιν, ἡ δὲ δόσις ἐστὶν αὐτοῖς βλαβερά, ἑκόντες ἄρα βλάπτονται. τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι οὐκ ἦν ἐν τῷ ἑκόντα βλάπτεσθαι ἀλλ' ἐν τῷ ἄκοντα. τὸ γὰρ ἀδικεῖσθαι τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐν αὐτῷ ἔχει ἀλλ' ἐν τῷ ἀδικοῦντι· οὐ γάρ ἐστιν ἑκούσιον. δῆλον δὲ καὶ ἐκ τούτου, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδικουμένου τῷ τῆς βουλήσεως ὀνόματι ἐχρήσατο ἀντὶ τοῦ ἑκουσίου· καὶ γὰρ ὁ Γλαῦκος ἑκὼν μὲν βλάπτεται, οὐ μὴν καὶ κατὰ τὴν βούλησιν. οὐ γὰρ οἰόμενος ἀγαθὸν αὐτῷ κακὸν εἶναι τὸ ταῦτα διδόναι ταῦτα δίδωσιν.

1 τὰ (ante εἰς) supra lin. F: om. G 4 ἑκόντως FG: ἑκόντος scripseris 4. 5 ὑποσυλώμενος F 6 διορισμῷ scripsi: διορισμοῦ FG 9 βλάπτῃ G: βλάπτει F 10 γάρ FG: οὖν Aristoteles ἀδικεῖται G 16 δὲ FG: τε Aristoteles 18 ὃ οὐκ FG et Aristot. codd. LbMbOb: οὐχ ἃ Aristot vulg. 22 ἃ πράττει scripsi: ἃ πράττοι FG 25 τῆς FG: τῆς τε Diels 27 αὐτοῦ Aristoteles: αὐτῷ FG 29 παρ' Ὁμήρῳ] Il. Z 236 35 τῷ G: τὸ F 36 ὀνόματι G: ὄνομα F

p. 1136b15 Ἔτι δ' ὧν προειλόμεθα.

Δόξει μὲν ὅτι ἐπὶ τῇ λέξει λέγειν περὶ τῶν δύο ἀπορι
προσθήσειν ὡς δεομένοις καὶ οὐκέτι λόγου τινός, ὡς ἤδη περὶ αὐτῶ
κώς. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει· οὐδαμοῦ γὰρ αὐτῶν μνημονεύει.
ὁ λέγει ὅτι ἐπὶ τῇ προϊδέσει ἢ προειλέμεθα (ἦν δὲ αὕτη τὸ τὸν
οσύνης λόγῳ πληρῶσαι) δύο ἐστὶ τὰ λειπόμενα. περὶ ὧν εἰπεῖν
δὲ τὰ δύο ἃ προσθήσειν ὡς ἀπορεῖσθαι δυνάμενα καὶ δεόμενο
ρισμοῦ τινος ὧν μὲν πότερός ἐστιν ὁ ἀδικῶν. πότερον ὁ νέμων
ἀξίαν τὸ πλέον ἢ ὁ λαβὼν παρὰ τοῦ νείμαντος τὸ πλέον καὶ ἔχω
10 δὲ εἰ ἔστιν αὐτὸν ἀδικεῖν. ἤρτηται δὲ ἡ δευτέρα ἀπορία ἐκ
τῆς. ὡς καὶ αὐτὸς λέγει. διὸ καὶ πάλιν αὐτῆς ἐμνημόνευσ
παρ' αὐτῆς εἴρηκε πρὸ ὀλίγου. ἔτι δὲ οὐδὲ ὁμοίως δύναται νῦν
νον τὸ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐ κατὰ τὴν βούλη
οὐδὲ ἠδίκει, ὁ δὲ δίκαιος κατὰ τὴν βούλησιν πάσχων τὴν νομὴν
15 τὸ ἀπορούμενον ἐπὶ τοῦ πρώτου ῥηθέντος, ὅτι εἰ ἐνδέχεται τὸν
εἶναι τὸν ἀνίσως διανέμοντα καὶ μὴ τὸν ἔχοντα καὶ μὴ λαμβ
πλέον, ἔσται αὐτὸν ἀδικεῖν. εἰ γάρ τις νέμων τι ἄλλῳ πλέον
μει. ὁ οἱ ἐπιεικεῖς μάλιστα ποιοῦσιν. αὐτὸν ἀδικήσει. εἰ γὰρ
νέμων ἀδικεῖ, ἀδικεῖται δὲ ὑπὸ τούτου ὁ τὸ ἔλαττον λαμβάνων,
20 ἔστι παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλαττον λαμβάνων ἀνίσως νέμοντος, αὐτὸς
ἀδικεῖ· ὅπερ οὐκ ἐδόκει οἷόν τε εἶναι. λύει δὲ τοῦτο πρῶτον μὲ
ἐπιεικῆ ἐν τῇ αὐτοῦ νομῇ μὴ ἁπλῶς αὑτῷ τὸ ἔλαττον νέμειν
διδομένου λαμβάνειν ἔλαττον, διὰ δὲ τοῦτο ἄλλου τινὸς μείζονο
πλεονεκτεῖν (δόξῃς γάρ) ἢ τοῦ ἁπλῶς καὶ κυρίως ἀγαθοῦ. ὧ
25 ἔλαττόν ἐστιν αὑτῷ νέμειν, οὐδὲ ἐλαττοῦται. δεύτερον δὲ ὅτι
τὴν αὐτοῦ βούλησιν μηδὲ ἄκων ἐλαττοῦται καὶ βλάπτεται· ἣν δὲ
τὸ ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἐν τῷ ἁπλῶς βλάπτεσθαι. εἰ δὲ μηδὲ ἀδικεῖ
οὐδ' ἂν ἀδικοίη ἐν τῇ οὕτω γινομένῃ ἀνίσῳ νομῇ. πῶς γὰρ
τινὰ ἀδικεῖ, ὁ δὲ οὕτω νέμων οὔτε τὸν ᾧ τὸ πλέον νέμει ἀδικεῖ
30 τὸν τὸν ᾧ τὸ ἔλαττον. εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ πρότερον λεγόμε
ρουμένου ἐπὶ τοῦ πρώτου λεχθέντος τοιοῦτόν ἐστιν. ὅτι εἰ ἐνδέ
ἀδικοῦντα τὸν ἀνίσως διανεμόντα καὶ μὴ τὸν ἔχοντα καὶ λαμβ
πλέον, ἔσται αὐτὸν ἀδικεῖν· καὶ πῶς, οὕτως δείκνυται. εἰ γὰρ
νέμων ἀδικεῖ, ἀδικεῖται δὲ ὑπὸ τούτου ὁ τὸ ἔλαττον λαμβάνων,
35 ἔστιν ὁ παρ' ἑαυτοῦ τὸ ἔλαττον λαμβάνων, ἀνίσως νέμοντος.
αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅπερ οὐκ ἐδόκει οἷόν τε εἶναι. λύει ὁ ἐπαγων
ὡς καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ. λύσας τὸ δοκοῦν ἐνίστασθαι
τὸν ἀδικοῦντα τὸν νέμοντα ἀδίκως, ὀλίγον φησὶν εἶναι ὅτι ὁ ἀδίκ
μων ἀνίσως ἐστὶ καὶ παρὰ τὴν ἀξίαν ἀλλ' οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλέον.

1 προειλέμεθα Usener: προσειλέμεθα FG 8 πότερός scripsi: πρότερος F

λόν ἐστιν ἐξ οὗ προστέθηκε τὸ ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλέον ἔχων ⟨ἀεί⟩. τὸ ἀεὶ προσέθηκεν ὅτι δείξει καὶ τὸν ἀδίκως νέμοντα πλέον ἔχοντα. ὥστε καὶ οὗτος ἀδικῶν πλέον ἔχει. οὐ μὴν πᾶς ὁ τὸ πλέον ἔχων ἀδικεῖ. οὐ γὰρ πᾶς ὁ τὸ πλέον ἔχων ἐν νομῇ ἤδη ἀδικεῖ· καὶ γὰρ ὁ παρ' ἄλλου λαβὼν ἄκων μὲν καὶ χωρὶς πραγματείας. οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει, ἤδη καὶ ἀδικεῖ, ἀλλὰ δεῖ πρὸς τούτῳ καὶ ἑκόντα τοῦτο ποιεῖν καὶ ἃ ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἴπε καὶ προαιρούμενον ἔχων δι' αὐτό· οὗτος ἐν ᾧ ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως. ἐν τῷ διανέμοντι ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. † ἢ τὸ εἰρημένον φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλέον ἔχων. f. 1r

p. 1136 29 Ἔτι εἰ πολλαχῶς τὸ ποιεῖν λέγεται.

Ἐπεὶ πολλαχῶς λέγεται τὸ ποιεῖν καὶ οὐ πᾶς ὁ ποιῶν τι ἄδικον ἀδικεῖ ἁπλῶς, λέγει ὅτι καὶ ὁ διανέμων ἀνίσως, ἂν μὲν ἑκὼν τοῦτο ποιῇ, ἁπλῶς ἀδικήσει καὶ ἄδικος ἔσται, ἐὰν δὲ μὴ ἑκών, κατὰ συμβεβηκὸς ἔσται ἀδικῶν. οὕτω γὰρ καὶ τὰ ἄψυχα λέγεται κτείνειν τε καὶ ἀδικεῖν καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ κελευσθεὶς οἰκέτης κατὰ συμβεβηκός, οὐχ ἁπλῶς, ὅτι μηδὲ προαιρούμενος. ἢ ὡς τὸ ποιεῖν κατὰ συμβεβηκός, οὕτω καὶ τὸ πλέον ἔχειν κατὰ συμβεβηκὸς ἀδικεῖν ἐστιν. ἁπλῶς δὲ καὶ κυρίως ἀδικεῖ ὁ ἑκὼν ἄκοντα καὶ παρὰ τὴν βούλησιν βλάπτων. ἁπλῶς καὶ κυρίως ἀδικεῖται ὁ παρὰ τὴν βούλησιν καὶ ἄκων ὑπὸ τοῦ ἑκόντος βλαπτόμενος, κατὰ συμβεβηκὸς ἀδικεῖται ὁ ἑκὼν ὑπὸ τοῦ ἄκοντος βλαπτόμενος. ἔτι εἰ μὲν ἀγνοῶν ἔκρινεν. εἰπὼν ὅτι πολλαχῶς τὸ ποιεῖν καὶ ἀδικεῖν λέγεται (καὶ γὰρ καὶ καθ' αὑτὸ καὶ κατὰ συμβεβηκός, ὥστε καὶ τῶν ἀνίσως νεμόντων ὁ μέν ἐστι κατὰ συμβεβηκὸς ἀδικῶν, ὁ ἀδικῶν ἄκων ἢ ὅ τι τοιοῦτον ποιήσας, ὁ δὲ καθ' αὑτὸ οὗτος νῦν ὁρισεῖ καὶ ὃν τότε κατὰ συμβεβηκὸς ἔφαμεν ἀδικεῖν κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην φησὶ μὴ ἀδικεῖν. φύσιν δὲ τὸν ἑκόντα ὡς ἡ ἀρχὴ ὡς εὐθὺς τῷ ἀδικεῖν καὶ πλεονεκτεῖ ὡς ἔδειξε, ὥστε καὶ εἴ τοῦτό τις ἐποίησε † τὸ τὸν ἀδικοῦντα πλεονεκτεῖν καὶ τοῦτο ἔχει. ἑκὼν ἄνισα νέμων. ὁ γὰρ νείμας ἄκων εἴτε δικαίως εἴτε ἀγνοῶν, ἄδικος νῦν γνωρίζεται καὶ ἑκών. ὁ μὲν οὖν ἀγνοῶν οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ ἔγγραφον νόμιμον καὶ δίκαιον. οἱ γὰρ νόμοι οὐκ εἰσὶ † γνώμη τε τῇ αὐτοῦ κρίνει ἕκαστον. καὶ διὰ τοῦτο ἐν οἷς ὁ κρίνων ἀγνοήσας τὸ ἄδικον ἔκρινεν, οὐκ ἔστιν ἡ κρίσις ἄδικος αὕτη [τῇ] κατὰ τοὺς νόμους. ἔστι μέντοι ὡς ἄδικος, φησίν, ἐπεὶ μὴ ταὐτὸν τό τε νόμιμον ⟨καὶ δίκαιον καὶ τὸ πρῶτον. πρῶτον λέγων τὸ φυσι- f. 1v
κόν τε καὶ ἁπλῶς. κατὰ μὲν γὰρ τὸ φύσει δίκαιον ἡ ἄνισος κρίσις ἄν τε ὑπὸ εἰδότος ἄν τε ὑπὸ ἀγνοοῦντος κριθεῖή ἄνισός ἐστιν, εἰ δὲ ὁ νέμων τοῦ ἀγνοεῖν τὸ ἐν τῇ νομῇ ἴσον τε καὶ δίκαιον αὐτῷ αἴτιος εἴη. διὰ γὰρ τοῦτο εἴη ἂν οὕτως εἰρηκὼς τὸ ἔστι δ' ὡς ἄδικος. πῶς γὰρ γινομένη ἡ ἄγνοια ἄδικον ἀποφαίνει τὸν ἀγνοήσαντα· ὁ γὰρ ἀγνοῶν, μὴ δι' ἄγνοιαν

1 ἀεί addidi: om. FG 5 μὲν F: om. G 11 εἰ FG et Arist. cod. Lᵇ: ἐπεὶ Aristot. vulg. 24 τοιοῦτον F: τοῦτο G 31 οὐχ οἷοί τέ εἰσι γνώμῃ, τῇ Diels
33 τῇ FG: cancell. Diels φησὶν scripsi: φασὶν FG

δε. ὡς εἶπεν ἐν τοῖς πρώτοις, ἄδικος ἂν εἴη· κατὰ δὲ τὸ ἔγγρα
οὕτως ἀδικεῖ. οὐδὲ ἐπιτιμῶνται οἱ οὕτω κρίναντες ὡς ἀδικήσαντ
τε εἰδὼς καὶ γνωρίζων καὶ κρίνων ἀνίσως πλεονεκτεῖ καὶ αὐτό
γὰρ ᾧ τὸ πλέον νέμει ἢ τιμήν τινα ἴσχει ἢ χάριν ἀπολαμβά
ἀλλὰ καὶ ἔλαττον νέμει ἀμυνόμενος αὐτὸν καὶ τιμωρούμενος ὡς
καὶ οὕτω λαμβάνει τι καὶ πλεονεκτεῖ. ὡς γὰρ ὁ ἐπ' ἀρτύρῳ κ
ἀγρὸν τινι ἀδικεῖ, καίτοι οὐκ ἀγρὸν ἔλαβεν ἀλλά τι ἀντὶ ἀγροῦ.
ὁ οὖν ἀντὶ τῆς ἀντου κρίσεως λαμβάνων ἐπλεονέκτησεν ἐκών·
καὶ ἀδικεῖ. πῶς δὲ ὁ ἑκὼν ἄδικόν τι κρίνας διά τι τοῦτο ποιεῖ
τούτων δεῖκνυσιν ἀδικοῦντα τὸν εκόντα ἀνίσως νέμοντα ἢ κρίνοντ
ρεῖται δὲ τοῦ ἀδικεῖν ποτε καὶ ᾧ τὸ πλέον νέμεται. εἰ γὰρ ἐ
πραγματευόμενοι τοῦτο περιγένωνται καὶ δικαίως τὸν νέμοντα ἢ
τῶν τις ἀδικεῖ καὶ πλεονεκτεῖ. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο εὐλόγως π
τῷ ἀλλ' οὐ τὸ πλέον ἔχων τὸ ἀεί. ἢ τιμωρίας. καὶ γὰρ ἀμ
βλαπτει τὸ ἔλαττον νέμων αὐτῷ ἢ τῷ αὐτῷ τιμωρούμενος ἀ
οὕτω λαμβάνων τι καὶ πλεονεκτῶν τὸ πλεον αὐτῷ διὰ τῆς τιμω
ουμενος.

p. 1137a4 Οἱ δ' ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς εἶναι τὰ α

Δεῖξας ὅτι ἡ δικαιοσυνη καὶ ἡ ἀδικία ἐν τοῖς ἑκουσιοις εισὶ
ἡμῖν (τοιαῦτα γαρ τὰ κατὰ προαιρεσιν) νῦν πῶς εἶπε τὸ ἐφ ἡμῖν,
οὐ γαρ τοῦτο λέγει ὅτι μὴ ἐπ' ἡμῖν τὸ ἀδικοις ἢ δικαίοις εἶναι
γὰρ μᾶλλον ἐφ' ἡμῖν αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ κακίαι), ἀλλ' ἐστιν ὁ λ
ὅτι μή ὅτε θέλομεν ἀδικοι ἢ δικαιοι ἐσμεν· καὶ τοῦτο ἔδειξε τῷ πρ
διὸ καὶ τὸ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον ἡγοῦνται. καὶ γὰρ καὶ
ἀναιρεῖν ἐφ' ἡμῖν μὲν καὶ κεῖται καὶ ἐστιν, οὐχ ὅτε δὲ θέλομεν τ
εἶν οἷοί τέ ἐσμεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν ἔχει.
τὸ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον. τὸ δ' οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ἦ
ὥστε ὅτε βουληθείημεν εἶναι ἡμᾶς τοιούτους, ῥᾴδιον ἂν ἦν· νῦ
αἵ τε ἀρεταὶ καὶ κακίαι ἕξεις εἰσί, τὰς δὲ ἕξεις οὐχ οἷόν τε ἔχ
τῷ βουληθῆναι ἀλλὰ δεήσεται πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτῶν καὶ ἐθῶν
σεως καὶ διδασκαλίας. δῆλον ὡς οὐχ ὅτε θέλομεν εὐθὺς ἐσόμεθα
ὡς γὰρ τὰς τέχνας ἐφ' ἡμῖν μὲν τὸ μανθάνειν, οὐ μὴν ὅταν
χρώμεθα αὐταῖς ἡ ἀποβαλόμεθα ἐχούσας αὐτας. οὕτω καὶ ἐπ' ἀ
κακιῶν ἐχει. χρόνου γαρ χρεια πρὸς τὴν τῶν ἐξωθεν ἕξεων κτῆ
ησαι μεν γαρ ἀδικόν τι ἢ δίκαιον ῥᾴδιον καὶ ἐφ' ἡμιν. καὶ γὰρ
ἡμῖν ὅτι εἰ ὁ οὐχ ἑκὼν πως ποιῶν τὰ ἀδικα ἀδικος, οὐδ' ὁ τὰ δικαι
πῶς ὅταν ἀπὸ τοιαύτης αὐτὰ ποιῶσιν, ἤδη οἱ μὲν δίκαι

ἄδικοι, ὃ οὐ ῥᾴδιον οὐδὲ ὅτε βουλόμεθα περιγίνεται ἡμῖν. οὐδὲ τὸ γνῶναι δὲ τὰ δίκαια ἢ ἄδικα ῥᾴδιον, ὡς οἴονται οἱ ἄνθρωποι. λέγουσι γάρ, ὥς φασιν, οἱ νόμοι περὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων· τὸ δὲ γνῶναι τὰ ὑπὸ τῶν νόμων λεγόμενα οὐδὲν σπουδαῖον, οὐδὲ χαλεπὸν συνιέναι τὰ ὑπὸ τῶν νόμων λεγόμενα. ἔστι δὲ καὶ εἰδέναι τὰ δίκαια καὶ ἄδικα, πλὴν κατὰ συμβεβηκός· οὐ γὰρ ὁ οὕτως αὐτὰ εἰδώς, οἷς συμβέβηκε δικαίοις ἢ ἀδίκοις εἶναι τὰ αὐτὰ εἶναι, ὃ μὴν καθό ἐστι δίκαια καὶ ἄδικα. τοῦτο δέ ἐστι κατὰ συμβεβηκὸς εἰδέναι. ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς καὶ κυρίως. τὸ γὰρ εἰδέναι τὰ δίκαια ἔστι μὲν ὡς τὸ | εἰδέναι κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν νόμων ἀγορευόμενα δίκαια, 15 f. 2r
ἔστι καὶ ὁ πῶς ποιῶν αὐτὰ δίκαιος. οὐ γὰρ ὁ ὁπωσοῦν ποιῶν τὰ κατὰ τοὺς νόμους δίκαιος. ὁ ἀποδιδοὺς τὴν παρακαταθήκην ἐπιβούλως ὑπὲρ τοῦ πλέον τι λαβεῖν αὖθις μὴ ἀποδιδούς, ἄδικος· καίτοι ποιεῖ τὸ ὑπὸ τῶν νόμων κελευόμενον. τὸ δὲ τοῦτο εἰδέναι πλέον φησὶν ἔργον εἶναι καὶ χαλεπώτερον τοῦ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι. χαλεπωτέρα γὰρ ἡ τῶν δικαίων γνῶσις τῶν ὑγιεινῶν ὅσῳ καὶ τὸ δίκαιον εἶναι τοῦ εἶναι ἰατρὸν χαλεπώτερον. ὡς οὖν ἐπ' ἐκείνων τὰ μὲν οἷς χρῆται ὁ ἰατρὸς πρὸς ὑγίειαν ῥᾴδιον εἰδέναι, οἷον μέλι οἶνον ἑλλέβορον καῦσιν τομήν, οὐ μὴν τὸ ταῦτα εἰδέναι ἐστὶ τὸ εἰδέναι τὰ ὑγιεινά, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός· τὸ γὰρ τὴν τούτων χρῆσίν τινα εἰδέναι, ὅτε καὶ πῶς καὶ μέχρι πόσου προσφέρειν, οὐκέτι ῥᾴδιον, ἀλλὰ τοσοῦτον ὅσον ἰατρὸν γενέσθαι, ἐπεὶ καὶ ἰατροῦ τὸ ταῦτα εἰδέναι. ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. διὰ τὸ τυχὸν συμβεβηκέναι τοῖς οὕτως ἐξ ἀκοῆς γινωσκομένοις δικαίοις εἶναι. δι' ἣν αἰτίαν οἴονται ῥᾴδιον εἶναι οἱ πολλοὶ τὸ εἰδέναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικόν τινα ὅτε θέλει εἶναι ἐπ' αὐτῷ, διὰ τὴν αὐτὴν ταύτην ἡγοῦνται καὶ τοῦ δικαίου οὐδὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν καὶ τοῦ ἀδίκου, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύνασθαι τὸν δίκαιον τῶν πολλῶν καὶ τυχόντων καὶ συγγενέσθαι γυναικὶ καὶ πατάξαι τινὰ ὁμοίως καὶ τὸν ἀνδρεῖον τὴν ἀσπίδα ἀφεῖναι. μᾶλλον δ' ἂν λέγοιντο οὗτοι δύνασθαι ταῦτα, καθ' ὅσον ἴσασιν αὐτὰ μᾶλλον. τοῦ γὰρ τὸ ἐναντίον εἰδότος καὶ τὸ ἐναντίον εἰδέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ταύτης αὐτῆς τῆς αἰτίας αἴτιον, ὅτι γοῦν ἡγοῦνται τὸν ἄδικον ποιήσαντα ἤδη καὶ ἀδίκως ποιῆσαι καὶ ἄδικον εἶναι. τοῦτο δὲ οὐχ οὕτως ἔχει. οὐ γὰρ τὸ ὁπωστιοῦν ποιεῖν ὡς δεῖ ποιεῖ, ἀλλ' ἂν ὁ δοῦλος ὡς δοῦλος ποιήσῃ τι· ὁμοίως οὐδὲ τὸ ἀδικεῖν τὸ ὁπωσοῦν ἄδικον | ποιεῖν, ὡς πολλάκις εἴρηται, ἀλλὰ τὸ καθ' ἕξιν τοιάνδε 15 f. 2v
καὶ οὕτως ἔχοντά τε καὶ διακείμενον. οὐ γὰρ τὸ ἁπλῶς τέμνειν ἰατρεύειν ἐστὶν ἀλλὰ τὸ καθ' ἕξιν καὶ ἐπιστήμην ἰατρικήν· εἰ δὲ τὸ καθ' ἕξιν τὰ ἄδικα ποιεῖν ἀδικεῖν ἐστιν, οὐ μόνον οὐ ῥᾴδιον τῷ δικαίῳ τὰ ἄδικα ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον. ὡς γὰρ ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ βιβλίου, αἱ μὲν ἐπιστῆμαι τῶν ἐναντίων εἰσίν, οὐκέτι δὲ καὶ αἱ ἕξεις.

1 ὃ F: ὃν G 2 λέγουσι scripsi: λέγει FG 3 περὶ mut. in παρὰ G: παρὰ l 6 οἷς FG: ὡς Diels 23 τὸ ἄδικον G: ἄδικον F 27 ἀφῆναι FG οὕτοι scripsi: λέγοιτο ταῦτα FG 30 ἀδικόν τι Michael 37 ἐν ἀρχῇ [βιβλίου] l' 1 p. 1129a13

p. 1137a26 Ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις.

Τὸ διὰ τῆς λέξεως ταύτης δηλούμενον εἰ καὶ ἀσαφὲς ἀλλ' οὐ
οὐτόν ἐστι. φησὶ γὰρ ὅτι τῶν δικαίων τὸ μέν ἐστι νεμητικὸν τὸ δὲ
νορθωτικόν. ταῦτα δὲ ἐν τούτοις ἐστίν, ἐν τοῖς μετέχουσι τῶν ἁπλῶ
ἠθῶν, ἐν οἷς ἐστι καὶ ἡ εὐδαιμονία. ἁπλῶς δὲ ἀγαθά ἐστι τὰ τῇ
φύσει ἀγαθά, τὰ δ' ἄλλα ὀργανικὰ καὶ δυνάμει ἀγαθὰ ὄντα τοῖς κατὰ
ἔχουσιν οὐ τοῖς παρὰ φύσιν· ταῦτα δέ ἐστιν ἐν οἷς ὑπερβολὴ καὶ ἐλ
ὡς πλούτου τιμαὶ δυναστεῖαι πολιτικαὶ (καὶ) εἴ τι τοιοῦτον. ἐν τούτ
ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἐν τούτοις καὶ τὸ πλεονεκτεῖν καὶ μειονεκτεῖν.
ἀρετὴν δὲ οὐ γίνεται πλεονεξία· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε τὴν ἄλλου ἀρετ
χοντα τινὰ ἢ βιασάμενον ἀφελέσθαι ὥσπερ χρήματα κτήματα
τιμας. τούτων γὰρ ὀηλωτικῶν νῦν τὸ ἔχουσι γὰρ καὶ ὑπερβολὴ
ἔλλειψιν. τῷ γὰρ δύνασθαι τούτων τῶν ἀγαθῶν καὶ πλέον τινὰ ἔχ
ἕκαστον παρὰ τὴν τούτων διανομήν τε καὶ ἐπανίσωσιν τὰ δίκαιά
πρὸν γὰρ τὴν τῶν ἀγαθῶν ἐπανίσωσιν τε καὶ νομὴν τὸ δίκαιον, ἐπ
οἷς γε τοιούτων ἀγαθῶν, τούτοις οὐδὲ δίκαιόν τι τῶν εἰρημένων
οἷς γὰρ οὔτε πλοῦτος οὔτε ὀθένι οὔτε ἀρχὴ οὔτε τι τῶν τοιούτων
ἀγαθῶν, ἃ καὶ μάλιστα ἔνιοι τούτοις οὐδὲ δίκαιόν τί ἐστι νεμη
ἐπανορθωτικόν· ἐν γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἡ ὠφελίμου νομὴ ἔστι καὶ τοῦ
τὸ νεμητικὸν δίκαιον καὶ ἐπανορθωτικόν, εἴ γε ἐπανισοῦ τῶν πλεονεκ
καὶ τῶν πλεονεκτουμένων. ἔστι δὲ ὁ πλεονέκτης οὐκ ἐν τῷ τυχόν τι
αὐτῷ νέμειν ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθοῦ τινος· διὸ καὶ οἱ ἀδιαφορα τὰ τ
τοῖς ἀνθρώποις λέγοντες καὶ ὅτι μᾶλλον μηδὲ ἀξίαν τινὰ διδόντες
αὐτὰ λέγοντες τοῖς ἀντικειμένοις, ὧν ἦν πρότερο
Νεοπτολεμος. νῦν δὲ καὶ Πλατωνικοί τινες εἶναι προσποιούμενοι,
ὧν ὁ τὴν δόξαν, ὡς εἶναι καὶ Ἀττικὸς δοκεῖ, οὗτοι δὴ καὶ παν
τὴν δικαιοσύνην ἀχρηστον ἀποφαίνουσιν· οὔτε γὰρ τῶν κατὰ τας
ἀγαθῶν ἡ δικαιοσύνη νεμητικὴ ἢ ἐπανορθωτική, τό τέ τινα ταῦτα
τῶν πάνυ ἀδιαφόρων ἄχρηστόν ἐστιν. οἷον ὕσως τοῖς θεοῖς. τ
πρόσκειται διὰ τὸ ἀλλαχοῦ αὐτὸν εἰπεῖν ὡς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ θ
ἀνώτερον ἀρετῆς αὐτὸν εἶναι. τοῖς δ' οὐθὲν μόριον ὠφελιμο
γὰρ μηδὲν τῶν τοιούτων ἀγαθῶν νομῇ τε καὶ ἰσότητι, οἷς δὲ ἡ πο
των νομή τε καὶ ἰσότης ὠφέλιμος, καὶ μέχρι τινὸς αὐξόμενα ἢ μει
ὠφελεῖν τοὺς ἔχοντας δύνανται καὶ ἐν τῇ ποιᾷ χρήσει αὐτῶν καὶ
ξει τὸ ὠφέλιμον ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ τὰ δίκαια, καὶ τοῦτό ἐστιν ἀν
νον ἀγαθῶν δικαιοσύνη.

Magna Moral. I 35 p. 1200b14 (Michael vero intellexit Eth

p. 1137ª31 | Περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. f. 4r

Ὡς τοῦ ἐπιεικοῦς καὶ τῆς ἐπιεικείας περὶ τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον καταγινομένων νῦν περὶ αὐτοῦ ποιεῖται τὸν λόγον καὶ ἐπαπορεῖ. λέγει δε μάλα ἐπιστημόνως. φησὶ γὰρ ὅτι τὸ ἐπιεικὲς ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος ὁρᾶται παρὰ τὸ δίκαιον. καὶ γὰρ ἤτοι τὸ ἐπανορθωτικὸν ὁρᾶται καὶ ἔστι τινὸς δικαίου βέλτιον, τοῦ νομίμου φησίν, ὥσπερ καὶ τὸ φύσει δίκαιον βέλτιον λέγομεν τοῦ νομίμου. καὶ ἀμφοῖν σπουδαίοιν ὄντοιν, τοῦ τε δικαίου καὶ ὃ παραβαίνει τὸ ἐπιεικὲς καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. οὐ γὰρ παντὸς δικαίου κρεῖττον λέγει τὸ ἐπιεικές, εἴ γε καὶ αὐτὸ ὡς εἶπε δίκαιόν ἐστιν οὐδὲν οὐδὲ ἑαυτοῦ κρεῖττον καὶ χεῖρον· εἴη γὰρ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ χεῖρον, εἴ γε καὶ κρεῖττον· τὸ γὰρ κρεῖττον χείρονος κρεῖττον· ἀλλὰ κρεῖττον τὸ ἐπιεικὲς δικαίου τοῦ κατὰ συνθήκην τε καὶ νόμον· ἐπανόρθωμα γάρ τοι τοῦ τοιούτου δικαίου. ὅτι δὲ ἀναγκαῖον ἡ κατὰ νόμιμόν τε καὶ ἔγγραφον ἁμαρτία, ἧς τὸ ἐπιεικὲς ἐπανορθωτικόν ἐστιν, ἑξῆς λέγει. εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχε μηδὲ ἦν ἀναγκαῖον περὶ ἕνια ἡ ἁμαρτία τῶν νομίμων δικαίων ἀλλ' ἦν ὅλως ἡμαρτημένον, οὔτ' ἂν δίκαιον ἦν οὔτε ἐπαινετόν, ἀλλ' ἦν ἂν δίκαιον ἐπανορθωθὲν οὐ τὸ διημαρτημένον. μὴ ὄντος δὲ τοῦ διημαρτημένου δικαίου, οὐδ' ἂν τὸ ἐπιεικὲς ἦν ἐπανόρθωμα δικαίου τινὸς καὶ κάλλιον δικαίου τινός, ἀλλ' ἦν ἂν αὐτὸ μὲν δίκαιον, ἐκεῖνο δὲ οὐ δίκαιον. ὅτι οὖν ἀνάγκη κατὰ τοὺς ἐγγράφους νόμους ἁμαρτάνεσθαί τινα δείκνυσιν. οὐ τὸ κατὰ νόμον δέ. ἁμαρτία νόμου τοῦ κατὰ συνθήκην ἐπανόρθωμα. ὁ νόμος καθόλου πᾶς, οἷον τὸν μὴ ἀποδόντα τὴν παρακαταθήκην ἄτιμον εἶναι, τὸν ὑπερβάντα τὸ τεῖχος νυκτὸς τεθνάναι· ὅμως ἐνδέχεται τινα παρακαταθήκην μὴ ἀποδοῦναι ἢ ὑπερβῆναι τὸ τεῖχος νύκτωρ ἢ τι ἄλλο ποιῆσας μὴ τῷ νόμῳ ὑπεύθυνος εἶναι· ἐν οἷς ἡ ἐπιείκεια δείκνυσι τὸ κατ' f. 4v ἐπανόρθωσιν δίκαιον, οἷον ὅτι τῷ μαινομένῳ οὐκ ἀποδοτέον τὸ παρακαταθὲν ξίφος, καὶ τὸν μὴ μετὰ κακίας ὑπερβάντα τὸ τεῖχος ἀλλ' ἀνάγκης ἐπειγούσης μὴ ἀπάγεσθαι καὶ εἴ τι τῶν ὁμοίων. ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν. τοῦτο γὰρ ἔργον τοῦ ἐπιεικοῦς τὸ ἐπανορθοῦν· τοῦ γὰρ νόμου καθόλου ἀπαγορεύοντος ἀλλοτρίας ἀπέχεσθαι γυναικὸς ὅμως ἐν καιρῷ καὶ κατὰ λόγον γινόμενον οὐκ ἔστιν ἀσύμφορον· ἤδη γάρ τις τὴν τοῦ τυράννου γυναῖκα διαφθείρας δι' αὐτῆς ἠλευθέρωσε τὴν πατρίδα. οὐ τοῦ ἁπλῶς δὲ ἀλλὰ τοῦ διὰ τοῦ ἁπλῶς ἀμαρτήματος. ἀντὶ τοῦ τῇ φύσει καὶ κατὰ φύσιν. καὶ εἴη ἂν τὸ ἁπλῶς πρῶτον μὲν ληφθὲν ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν, δεύτερον δὲ ἐπὶ τοῦ καθόλου. καὶ γὰρ ὑπερβάντα τὸ τεῖχός τινα ἐπικειμένων πολεμίων ὑπὲρ τοῦ σῶσαι τὴν πατρίδα ἢ μέλλουσαν ἁπολέσθαι ἐξ ἐπιβουλῆς διὰ τὸ μηνῦσαι ἢ διὰ τὸ ἀπόρρητά τινα ἐξειπεῖν ἔσωσεν.

9 λέγει scripsi: λέγειν FG 15 ἀλλ' ἦν ὅλως scripsi: ἀλληνάλως FG 16. 17 ἐπανορθωθὲν F: ἐπανορθὲν G 28 ἐπιγούσης FG ἀπάγεσθαι F: [illegible] 32 τοῦ ἁπλῶς FG et Arist. cod. Mᵇ: τὸ ἁπλῶς Aristot. vulg. 34 καὶ εἴη — κατὰ φύσιν (35) F: om. G

ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης (οὐ γὰρ ἀπέδωκεν ὅτι
ὁ παρακαταθέμενος κομίσασθαι) ἀφῆκεν ἐγκλήματος ὁ ἐπ
συνεγνω. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις, ἀντὶ τοῦ οὐσία, ἐν ᾗ τὸ
αὐτοῦ, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, τοῦ ὡς δευτέρου ἐπιεικοῦς δηλονότι λέγ
οὐ παρωνύμως ὁ ἐπιεικὴς λέγεται. ἢ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλ
οὐ διὰ τὸ κακῶς κεῖσθαι δηλονότι. τοῦτο γὰρ αἴτιον. οὐ γ
ὅπερ νόμος ἐπιεικές· οὐ γὰρ ὁ τοὺς κακῶς κειμένους νόμους
ἐπιεικὴς ἀλλ ὁ τοῦ βραπτον τῷ νόμῳ διὰ τὸ καθόλου εἰρῆσθαι
οὗτός ἐστιν ἐπιεικής. καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶνα
αὕτη τῶν πραγμάτων φύσις τῆς τοιαύτης διαφορᾶς κατὰ τ
αὐτόν. ὅταν γὰρ ὅλως ὅπως ἔχει καὶ πρὸς τοὺς καιροὺς μ
περὶ τούτων οὐδὲν οἱ νόμοι λέγουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὰ τοιαῦτα τοῖς
χρῶνται, οἷον τίσι δεῖ συμμαχεῖν καὶ πότε ἐξαμῶγήν τινος τῶν ἐν
γινομένων διόρναι καὶ ὅσα τοιαῦτα. οἱ γὰρ καιροὶ καὶ αἱ χρεῖα
οὕτων ἕκαστον μηνοῦουσιν, ὧν ἀρίστων ὄντων ἀδύνατον καθόλου
καὶ κανόνι τὴν περίληψιν ποιήσασθαι. τὸ γὰρ ὁρίζειν τὸ ἄλλο
ἔχον ἀόριστον αὐτοῦ. διο καὶ συμμεταπίπτει τῇ τοῦ ὁριζομέν
τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ κανών ἐστι. τοιοῦτος
συμμεταπίπτειν τοῖς καιροῖς καὶ ταῖς τύχαις καὶ ταῖς περιστα
τῆς Λεσβίας οἰκοδομῆς ὁ μολιβδινος κανών· ὅτι οὐκ ἐκ λε
καὶ ὅπως τοιούτων καὶ ὑποκειμένων ἡ καλουμένη Λέσβιος
οἰκοδομεῖται. Λεσβία δὲ ὅτι ἐκείνοις ἐν συνηθείᾳ τοῦτο· εἰσχά
ἕδρας ἔργασις τοὺς λίθους ἀνωκοδόμουν. ὡς οὖν ὁ μολιβδι
συγχρωτίζεται ταῖς τῶν οἰκοδομουμένων λίθων ἀνωμαλίαις, οὕτ
τὸ ῥηθέντα τοῖς τῶν πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλαις χρείαις συμμετ
καὶ τυνος βέλτιον· τοῦ διημαρτημένου δηλονότι καὶ οὐ τοῦ
κατὰ φύσιν καὶ καθόλου ἀδιαπτώτου. καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαι
χειρον. τοῦτο προσεθηκε. λεγει δὴ τὸ επι τὸ χεῖρον. ἐπεὶ
ειη αν ο επιεικης και ακριβοδικαιος, ει γε εν τοις δοκουσι δ
ακριβες δικαιον ζητων επανορθοι και την εν τουτοις κακιαν
χειρον δε εἰσιν ἀκριβοδίκαιοι οἱ τὰ γεγραμμενα εν τοις νομοις
βουλομενοι κατα το ρητον και επι το χειρον, ως ἂν ἀκριβως δι
γομενοι τα γεγραμμενα. αλλ ελαττωτικως· αντι του επι
τας κωλασεις τρεπων· οὐ γὰρ πικροτερως επεξιοι τῳ πεπτωκ
χωρων ο [illegible]. και ὁ ἔχων τὸν νόμον ἐρηθόν.
στιν· ἀντὶ τοῦ τὸ ῥητὸν τοῦ νόμου. βοηθῶν γὰρ ἔχει πρὸς τὸ
καλάζειν ὁ ἐπιεικὴς τὸ ῥητὸν τοῦ νόμου, ὃ ἁμάρτηται διὰ τὸ ο
περ τοῦ ὁ ἐπιεικὴς τὸ ῥητὸν τοῦ καθόλου ἁμαρτάνει τοῦ κανο
καὶ ἡ ἕξις αὕτη ἐπιείκεια, δικαιοσύνη τις οὖσα, τοι
[illegible] στοχαστικῶ.

[illegible] Schneider [illegible] διαφορας scripsi [illegible]
[illegible]

p. 1138a4 Πότερον δὲ ἐνδέχεται αὐτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, ἐστὶν ἐκ τῶν εἰρημένων.

Φθάνει μὲν οὖν ἡ λύσις περὶ τούτου τοῦ προβλήματος διειλέχθαι, ὅτι ἐκεῖ μὲν οὐ καθόλου ἐζήτει προηγουμένως, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν ἀδικεῖν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς ἐζήτησεν, ὅτι εἰ ὁ ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτων ἑαυτὸν ἀδικεῖ ἑαυτόν. ὅτι γὰρ μὴ καθόλου περὶ τοῦ προβλήματος ἐζήτησεν ἐκεῖ, δῆλον προελθὼν μετὰ τὸ δεῖξαι ὅτι ὁ ἀκρατὴς οὐκ ἀδικεῖ ἑαυτόν, δύο εἶπε προβλήματα καταλείπεσθαι, τό τε πότερον ἀδικεῖ ὁ παρ' ἑαυτὸν κτώμενος ἢ ὁ τὸ πλέον ἔχων, καὶ εἰ ἔστι τινὰ ἑαυτὸν ἀδικεῖν, ὡς οὐδέπω τὸν περὶ τούτου τοῦ προβλήματος λόγον πεποιημένος. εἰπὼν δὴ περὶ τοῦ ἑτέρου προβλήματος ὧν εἶπε δύο λοιπῶν καταλείπεσθαι διὰ μέσου, ἄλλα τινὰ προσθεὶς ἐπὶ τὸ καταλειπόμενον πρόβλημα τῶν περὶ δικαιοσύνης, ὡς αὐτὸς εἶπε, μέτεισιν, ὅπερ ἐστὶν τὸ εἰ ἐνδέχεταί τινα ἑαυτὸν ἀδικεῖν. τὰ μὲν γάρ ἐστιν αὐτῶν τῶν δικαίων περὶ ἑκατέρας δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας φησί. προειρήκαμεν γὰρ αὐτῷ, ὅτι διττή ἐστιν ἡ δικαιοσύνη, ἡ μέν τις ὡς μερικὴ νῦν λεγομένη, ἥτις πάσης ἀρετῆς ἐστι πρακτική, ἡ δέ τις ὡς μερική, ἥν τις τῶν πασῶν ἀρετῶν, ὁμοίως τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἡ ἀδικία διττή. ὑφ' ἑκατέρας δὴ τὸν λόγον ποιήσεται καὶ δείξει ὅτι κατὰ μηδέτερον ἔστιν ἀδικεῖν ἑαυτόν. καὶ πρῶτόν γε ὅτι οὐ κατὰ τὴν καθόλου. ἐπιχειρεῖ δὲ πρὸς τὸν εἰς τὸ ἐναντίον, ὅτι ἀδικεῖ ἑαυτὸν οὕτως, εἰ κατὰ τὴν δικαιοσύνην ἐκείνην πᾶν τὸ κατὰ νόμον καθ' ἡντιναοῦν ἀρετὴν γινόμενον δίκαιόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ τὸν νόμον γινόμενον πᾶν ἄδικον. ὁ κελεύων δὲ ὁ νόμος ἀποκτιννύναι ἑαυτόν, ὁ δὴ παρανομῶν ἀδικεῖ. ἐπεὶ δὲ ὁ ἀδικῶν τινα ἀδικεῖ, ὁ δὲ ἑαυτὸν ἀναιρῶν ἐν τῷ τοῦτο ποιεῖν παρανομεῖ, παρανομῶν δὲ ἀδικεῖ, ἑαυτὸν ἄρα εἴη ἂν ἀδικῶν. ἔτι ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ μὴ ἀντιβλάπτων, τουτέστι μὴ ἀμυνόμενος τοῦτόν τινα ὑβρίσαντα, ἀδικεῖ ἄρα, ἀντὶ τοῦ παρανομεῖ. ἀλλὰ τίνα; οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἀδικεῖ (πῶς γὰρ ὁ ἑκὼν αὐτὸν ἀναιρῶν; ἀδύνατον γὰρ ἐν τοῖς ὑπάρχουσιν ὅτι μηδεὶς ἑαυτὸν ἀδικεῖται), ἀλλὰ δηλονότι τὴν πόλιν. συγχωρῶν γὰρ ἀδικεῖν τὸν παρὰ τὸν νόμον ἑαυτὸν ἀδικοῦντα μὴ μὴν ἑαυτόν, ὅπερ ἦν τὸ ζητούμενον, πειρᾶται δεικνύναι, ὅτι τὴν πόλιν ἀδικεῖ καὶ διὰ τί λέγει. ἡ μὲν ἀφαιρεῖταί τινα τὴν πόλιν, ἄρχοντα ἢ στρατιώτην ἢ ἀστρατεύτων ἢ ἄρχόμενον, εἰ οὕτω τύχοι, ταύτῃ δόξει ἂν τὴν πόλιν ἀδικεῖν, ἡ δὲ ἑκὼν ἑαυτὸν ἀναιρεῖ, ἀδικῶν διὰ τὸ παρανομεῖν οὐχ ἑαυτὸν ἀδικεῖ, καθὰ λέλεκται, ἀλλὰ τὴν πόλιν. ἢ τὴν πόλιν, τουτέστιν ἑαυτὸν ἀναιρῶν ζημιοῖ πολίτου τὴν πόλιν. διὸ ἡ πόλις ζημιοῖ τοὺς τὰ τοιαῦτα δηλονότι ἄντικρυς αὐτὴν βλάπτοντας. αἱ γὰρ τῶν πόλεων ζημίαι ὑπὲρ τῶν τὰ κοινὰ πλημμελούντων γίνονται. πάντα γὰρ ἐφ' οἷς αἱ κολάσεις τε καὶ ζημίαι ἐπὶ τῶν κοι-

4 ἐκεῖ] c. 11 18 μηδετέραν Diels 26 ὑβρύσαντα F 32 ἄρχοντα ἔχοντα G εἰ scripsi: ἂν FG 36 διὸ καὶ ἡ Aristoteles 38 ζημίαι G: αἱ ζημίαι del. αἱ F

τῶν ἐργάτου τὴν ἐνέργειαν. τίς δὲ ἡ ἴδιος τῷ ἀνθρώπῳ ἀρετή; ἆρα τὸ ἐργάζεσθαι καλῶς; ἆρα τὸ ἐργάζεσθαι καλῶς ἐστὶν ἀρετὴ ἀνθρώπου; ἐπεὶ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπου ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἀρετὴ ἔργον ἐστὶν εὖ καὶ καλῶς ἐνεργεῖν.

[1094 b 11] Ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ.

Δῆλον ὅτι τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθοῦ ἔσται καὶ ἡ ἀρετὴ ἀγαθοῦ, τὸ δὲ ἀγαθὸν ἀγαθοῦ ἔσται καὶ ἡ ἀρετὴ ἀγαθοῦ, ἐπειδὴ ἔστι τὸ ἀγαθὸν ἀγαθοῦ καὶ ἡ ἀρετὴ ἀγαθοῦ, ἡ δὲ ἀρετὴ ἀγαθοῦ ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου. ἐπεὶ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἀνθρώπου ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἀρετὴ ἔργον ἐστὶν εὖ καὶ καλῶς ἐνεργεῖν. τοῦτο γὰρ ἔσται ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὅταν εὖ καὶ καλῶς ἐνεργῇ. ἐπεὶ γὰρ ἔστι τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἀρετὴ ἔργον ἐστὶν εὖ καὶ καλῶς ἐνεργεῖν. ἐπεὶ γὰρ ἔστι τὸ ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ κατὰ λόγον ἢ μὴ ἄνευ λόγου, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἀρετὴ ἔργον ἐστὶν εὖ καὶ καλῶς ἐνεργεῖν. τοῦτο γὰρ ἔσται ἔργον τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ὅταν εὖ καὶ καλῶς ἐνεργῇ

ποιῶν καὶ οὐ καταρχόμενος. οὕτω δὲ οὐκ ἂν ἀδικοίη τις ἑαυτόν· τί γὰρ μᾶλλον ἄρξεται ἢ ἀμύνεται; ἡ γὰρ αὐτὴ ἀρχὴ τοῦ τε πάσχειν καὶ τοῦ ποιεῖν ἐστιν· εἰ οὐδεὶς ἑκὼν ἀδικεῖται, οὐδὲ ἑαυτὸν οὐδεὶς ἀδικεῖ. τὸ δὲ πρῶτον, καὶ τὸ δεύτερον ἄρα· ὁ ἑαυτὸν ἀδικῶν ἑαυτὸν πλεονεκτεῖ. ὁ ἑαυτὸν πλεονεκτῶν ἅμα πλέον καὶ ἔλαττον ἔχει, | ὁ ἄρα ἑαυτὸν ἀδικῶν οὗτος ἅμα πλέον ἔχει καὶ ἔλαττον, ὅπερ ἀδύνατον. ἔτι εἰ ἦν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. ἐχρήσατο ταύτῃ τῇ ἐπιχειρήσει καὶ ὅτε ἐβεβίαστο ὅτι ὁ ἑαυτὸν σράττων οὐκ ἀδικεῖ ἑαυτὸν ἀλλὰ τὴν πόλιν. διὸ καὶ νῦν βραχέως αὐτοῦ ἐμνημόνευσε. πρὸς δὲ τούτοις ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων οὐδεὶς ἀδικεῖ. ἡ ἐπιχείρησις τοιαύτη ἐστίν· εἰ τὸ ἀδικεῖν ἐνεργεῖν ἐστι περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, εἰ ἄν τὸ ἀδικεῖν ἐν τοῖς κατὰ μέρος ἀδικήμασι γινόμενον· ἀλλὰ μὴν τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων οὐδὲν οἷόν τε πρὸς αὐτὸν γίνεσθαι· ὥστε οὐδ' ἂν ὅλως τὸ ἀδικεῖν πρὸς ἑαυτὸν εἴη. ὡς γὰρ οὐδεὶς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μοιχεύει· οὕτως οὐδὲ ταχυργεῖ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον· εἰ δὲ μηδὲν τῶν κατὰ μέρος ἀδίκων οἷόν τε πρὸς ἑαυτὸν ποιεῖν, οὐδὲ ἑαυτὸν ἀδικεῖν ὅλως εἴη ἄν. ὅλως δὲ λύεται τὸ ἑαυτὸν ἀδικεῖν κατὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. τὸ γὰρ παρὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν κατὰ τὸ ἑκούσιον βλαπτόμενον εἶπεν ἀδικεῖσθαι· οὐχ οἷόν τε δὲ παρὰ τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἀδικεῖσθαι τὸν αὐτὸν ὑπ' ἑαυτοῦ ἀδικούμενον ἑκουσίως.

p. 1138a 28 Φανερὸν δὲ ὅτι καὶ ἄμφω μὲν φαῦλα καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδικεῖν.

Τοῦτο τοιοῦτόν ἐστι· παράβασις γὰρ τοῦ μέσου καὶ τοῦ συμμέτρου. εἰ γὰρ τὸ ἴσον καὶ τὸ μέσον ἀγαθόν, ἡ τούτου παράβασις κακόν, τὸ δὲ πλεῖον ἔχειν ἐστὶ ⟨παράβασις⟩ τοῦ μέσου, τοῦ ἴσου δηλονότι καὶ ἀγαθοῦ. καὶ ὥσπερ ὑγιεινὸν μὲν ἐν ἰατρικῇ, διὰ τῶν παραδειγμάτων συνέστησεν, ὅτι ἀμφότερα οὕτως ἔχει. ὡς γὰρ τὸ ὑγιεινὸν τὸ ἐν ἰατρικῇ, ὃ ἔστιν ἐν συμμετρίᾳ τινῶν, ⟨οὐ⟩ ὅ τε τὸ πλέον καὶ ⟨ὁ⟩ τὸ ἔλαττον ἔχων ἐκπεπτώκασιν, ὁμοίως καὶ τοῦ εὐεκτικοῦ τοῦ ἐν γυμναστικῇ (καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐν συμμετρίᾳ τινῶν). οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου τε καὶ ἴσου, ὅπερ ἐστὶ δίκαιον, ἔχει. ἔστι δὲ συμμετρία ἐν ἰατρικῇ τυχὸν ὁμοιομερῶν τινῶν ἢ δυνάμεων ὁρατῶν, θερμοῦ εἰ τύχοι ἢ ψυχροῦ ἢ ξηροῦ ἢ ὑγροῦ. καὶ κακίας, τουτέστιν ἀπὸ κακίας τῆς ἀδικίας γίνεται. μέγιστα δὲ τῶν κακῶν αἱ κακίαι ὥσπερ τῶν ἀγαθῶν αἱ ἀρεταί. τελείας δὲ εἶπεν οἱονεὶ μετὰ παρανόμου ἢ τῆς κυρίως ἀδικίας. ἡ γὰρ μετὰ προαιρέσεως τὸ ἑαυτὸν ἔχει. ὁτὲ γὰρ τοῦτο [illegible] ὧν τὴν τελείαν κακίαν. ὅλως δὲ ὧν ἐπαίρεται· οὐ γὰρ πᾶν τὸ [illegible] σιον μετὰ ἀδικίας· οἱ γὰρ δι' ὀργὴν ἑκόντες μὲν ποιοῦσιν, οὐ μήν γε

2 ἄρχεται F: ἄρχων G 11 ἀδικήμασι scripsi: ἀδικήματα FG 18 κατὰ—βούλησιν (19) G, et F in marg. 21 ὅτι καὶ FG et Aristot. codd. L^bM^b: καὶ ὅτι Aristot. vulg. 25 παράβασις ins. Diels 28 οὐ Diels: om. FG ὁ Usener: om. FG 31 τελείας Aristoteles: τελείως FG 36 πᾶν FG et Arist. cod. K^b: ἅπαν Arist. vulg.

κατὰ προαίρεσιν. οἱ δὲ οὕτω ποιοῦντες οὐδέπω μὲν κατὰ κα
οὕτω. ἐγγὺς γοῦν τοῦ εἶναι τοιοῦτοι ἡττώμενοί γε τῶν παθῶν.
τοιοῦτος καὶ ἁπλῶς ἡ τῆς τελείας κακίας. τελεία γὰρ καὶ αὕ
ἐστι ποσὸς προβεβηκυῖα τὰς κακίας. διὸ καὶ ἁπλῶς κακία ἐστὶ καὶ
ἡ τὸν ὅλον λογισμὸν λυμαίνεται τὴν τελείαν κακίαν ἀλλὰ τὴν κυρίως κα
κακίαν· ὅστις δὲ ἡμῖν ἡ μετὰ προαιρέσεως τὸ ἑκούσιον ἔχουσ
ὅταν τις ἑκούσιον μετὰ πάντας. ἐπὶ πᾶσιν γὰρ τὸ ἑκούσιον καὶ
λογισμὸν καὶ πᾶσιν. κατὰ συμβεβηκὸς δ' οὐδὲν κωλύει
κακῶν τὸ ἐν ἀκαιρίαις τούτους μὴ καὶ ἄκρων ἀκαίρ
ὡς οἱ πάντες γὰρ οὐ μᾶλλον καὶ προαιρούμενοι. τῶν γὰρ καθ' α
ἐξουσίαν ἡ τέχνη. τὸ δὲ μείζων κακῶν πρόσκειται οἷονεὶ τῷ ἀδ
τις ὑπονοήσειεν κατεψεύσθαι ἑαυτόν. ἀλλὰ πλουσιώτερον. κοίτ
τοῦτο κατὰ συμβεβηκὸς τὸ πρόσπταισμα μείζον γενέσθαι κακόν
προσπαίσας καὶ καταπεσὼν καὶ διὰ τοῦτο ληφθεὶς ὑπὸ τῶν
τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἢ μετὰ ἀδικίαν φρενῶν. ἐν μείζονι κακῷ γέγο
πρόσπταισμα. τοῦ δὲ * * * τι ὄντος ἢ πλεῖ * * * οὐκοῦν κ
τῶν τοιούτων ἀγαθῶν καὶ κακῶν διαλαμβάνων καὶ κριτὴς ὢν κ
τῆς τοῦ καθ' αὑτὰ καὶ τῇ αὐτοῦ φύσει φευκτότερα ἁπλῶς μεῖ
λέγω τοῦ τῇ μὲν ἄκρα φύσει ἀκαίρων. ὀναμένου δὲ ποτε κατ
βῆκος γενέσθαι μείζονος κακοῦ.

p. 1138b 5 Κατὰ μεταφορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητα ἔστι.

Δοκεῖ διὰ τοῦτο μνημονευκέναι καὶ δεδειχέναι, ὅτι τὸ οὕτως
δίκαιον κατὰ μεταφορὰν τε λέγεται καὶ οὐ κυρίως διὰ τοὺς τὴν
νην ὁριζομένους ἐν τῇ ἰδιοπραγίᾳ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν. λέγει
Πλάτωνι. οὐ πᾶν δὲ δίκαιον. οὐ γὰρ τὸ πολιτικὸν καὶ κυρίω
ἀλλ' ἦτοι τὸ δεσποτικόν, ὃ οὐ, φησίν, ἐν τοῖς κυρίως δικαίοις
οὐ γὰρ ἔστι τι δίκαιον οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, καθὼς ἀνώτερον
ἀλλὰ τὸ δεσποτικόν. μεῖζον κακόν. ἐπιστῆσαι ἄξιον, πῶς
ἂν ἀληθές. πᾶσα γὰρ καὶ ἡ μεγίστη βλάβη ἐλάττων ἐστὶν ἀδι
ἢ ἣν ἀδικεῖ ὁ ἀδικῶν. ἢ τοῦτο ἔσται, ὅταν ὁ ἀδικηθεὶς εἰς κακίαν
τητα ἐξέχῃ λέγειν πόθῳ τοῦ τὸν ἀδικήσαντα πολλὰ καὶ πονηρὰ
σαι κακά, ὡς ἤδη τινὲς ἀδικηθέντες ὑπό τινων εἰς τύραννον
καὶ ὁράσαντες τὰ ὠμότατα καὶ ἀδικώτατα καὶ τελευταῖον αὐτοὶ
ἀνεσκολοπίσθησαν. ἐν τούτοις γὰρ τὸ ἀδικηθῆναι κατὰ συμβεβηκ
κακὸν ἦν ἢ τοῖς ἀδικήσασιν αὐτοὺς τοῦ ἀδικηθῆναι, εἴ γε πρὸς τῇ
πιτάσει. ἦν ἔσχον διὰ τὸ ἀδικηθῆναι, πρόσεστι καὶ ἡ εἰς τὸ σῶμ

FG et Aristot. codd. Kb 1360b: μεῖζον εἶναι κακῶν Arist. vu
G 16 post τοῦ δὲ et ἢ πλεῖ lacunae 12 litterarum FG 18 φε
Πλάτωνι Rep. IV p. 443C τὸ F: om. G 27 ἀνώτερον] cf. c. 10
μεῖζον κακόν, cum commentario (usque ad βλάβη p. 255,1) huc transposita
κρίτην (v. 12) explicanda erant 31 ἐξέχῃ λέγειν FG: ἐξοκ
τοῦ FG 35 an [τοῖς ἀδικήσασιν] αὐτοὺς τοῦ ἀδικηθῆναι.

τε καὶ κακία καὶ ἡ μὲ ἀρχὴς μοχθηρ. ἐν τούτοις γὰρ τοῖς μέρεσι τῆς ψυχῆς ἐστηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον· τὸ μὲν γὰρ λόγον ἔχει τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ ἄλογον· τοιαύτην δὲ ἔσχηκε διάστασιν ἀπ' ἀλλήλων, ὡς εἶναι κατὰ φύσιν τὸ μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον. τοῦτο δὲ τὸ δίκαιόν φησιν ἢ δεσποτικὸν ἢ οἰκονομικόν. εἰς γὰρ ταῦτα ἀποβλέπουσι δοκεῖν ἔστι τῷ πρὸς ἑαυτὸν δίκαιον εἶναί τι ἢ ἄδικον. δίκαιον μὲν γάρ, ὅταν τὸ μὲν πεφυκὸς ἐν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἔχῃ, τὸ δὲ ἄρχηται, ὅταν δ' ἀνάπαλιν γίνηται καὶ ἄρχῃ μὲν τὸ ἄλογον, ἄρχηται δὲ τὸ λογικόν, ἀδικία· ὡς ἂν ὁ ὀδοὺς τοῦ δεσπότου ἄρχῃ. ἐν γὰρ τῷ ἀκρατεῖ ἡ τῶν προειρημένων μερῶν ἀδικία, ὡς ἐν τῷ ἐγκρατεῖ καὶ σώφρονι ἡ τῶν αὐτῶν τούτων δικαιοσύνη. ὑπείκει γὰρ τὰ πάθη τῷ λόγῳ ἢ τῷ δεσποτικῷ δικαίῳ κυριευόμενα, ὡς ἐπὶ τῷ ἐγκρατεῖ, ἢ τῷ οἰκονομικῷ διαταττόμενα καὶ τῷ κρείττονι παραχωροῦντα, ὡς ἐπὶ τοῦ σώφρονος ἔστιν ἰδεῖν.

2 τό Aristoteles: τὸν FG 7 ἄρχηται Usener: ἄρχεται FG 8 ἄρχῃ Usener: ἄρχοι FG 9. 10 προηρημένων F 13 παραχωροῦντα Usener: παραχωροῦντι FG

ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΗΘΙΚΩΝ.

Ὦ καὶ γένοιτο, βασιλεῦ δεσποτῶν, βασιλεῦ φιλολόγε, βασιλεῦ καὶ φιλόκαλε, ὅτι ψυχὴν καὶ σῶμα παραθεῖσα πρὸς ἄλληλα καὶ τ διαφορὰν ἑκατέρου προστεθῆς τῷ κρείττονί τε καὶ ὑπερέχοντι κ πάσῃ τοῦτο προφέρεσθαι τοῦ ὑφειμένου καταφρονήσασα. διὰ τοῦτο λόγων καὶ ἐπιστήμαι καὶ ἀρεταί, ἐξ ὧν τὸ ⟨τῆς⟩ ψυχῆς κάλλος σ πέφυκε, περὶ πολλοῦ καὶ διὰ σπουδῆς. χρώματα δὲ περίθετα μάτων καὶ ὀφρύων καὶ περιόφρυα καὶ ὑπόμματα εὐπρίπετα ἐπίπλαστον ἄλλο καὶ τῇ φυσικῇ διαπλάσει καὶ χρώσει παρὰ κῶν ταῖς πλείσταις ἐπιτετήρηται ταῦτα πάντα αἰσχύνης ἄξια κρ ψυχικῆς καλλονῆς πρώτης καὶ μόνης ἀντιπεποίησαι, τοῦ θεοῦ ἐρῶσα, οὗπερ ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ καθ' ὁμοίωσιν ἐξ ἀρχῆς παρ ἡσαντος γεγονε. διὸ καὶ ἀνερρώνυς πανταχοῦ καὶ ζητεῖς τί σοι ται πρὸς τὸ ποθούμενον καὶ τὶς ἀπενεγκεῖν πρὸς σε οὐ μαργαρ ἴδιον πολυτιμον, οὐ σκεῦος χρυσοῦν ἢ ἀργυρεον ποικιλην ἐπικειμεν νησιν, οὐ περικαλλές, οὐ πολυτελές, οὐκ ἐπιτερπὲς πρὸς αἰσθησι ἀλλὰ λόγους ψυχῇ παρέχοντας ὄνησιν ἢ ψεῦδος ἐλέγχοντας καὶ τας ἀλήθειαν ἢ ἀρετὴν ἐντέχνως εἰσάγοντας καὶ ὁποία τὴν φύσ ἄλλος ἐστὶν διδάσκοντας καὶ ὅπως ψυχαῖς ἀνθρώπων π πέφυκε, κακίαν αὐθις ὡς αἰσχρὰν καὶ βλαβερὰν καὶ φευκτ γνους καὶ παραινοῦντα ὅπως αὐτὴν ἀνθρωπος ἀποφεύγοι. περὶ ἡμῶν τι ὑπολαβοῦσα χρηστὸν πεπείρασαι καὶ ἀφ' ἡμ σασθαί τι τελοῦν εἰς ὄνησιν καίτοι γε ἡμεῖς ὀλιγομαθεῖς κα καὶ χρῆναι καὶ τοῦτο ἀναγκαιότατον καὶ ὄνασιν ἐπιτέλ μενοι καί τι χαρίεν ἐκθέσθαι καὶ ἄξιον σπουδῆς μὴ δυνάμεν

1 inscriptioni adicit περὶ σοφίας καὶ φρονήσεως B: Εὐστρατίου μητροπολίτ ⟨ ⟩ τῶν ὁσιοτέλους ἠθικῶν νικομαχείων a 7 τὸ π 8 περίθετα B: περιτίθεται a 11 ἐπιτετήρητο B: ἐπιτη 11 B 13 B

ἐπεὶ πρὸ χρόνου τινὸς ἐζήτησας ἡμᾶς ἐκθέσθαι σαφηνειαν εἰς τὸ πρῶτον τῶν Νικομαχείων τοῦ Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν, καὶ ἡμεῖς σοι πειστέντες ἐν ὃ ἀπήτησας πεποιήκαμεν, ᾠήθημεν ἐξ ἐκείνου διαγνῶναί σε τὴν ἡμετέραν περὶ λόγους καὶ νοήσεις ἐλάττωσιν καὶ μηκέτι προσθεῖναι πρὸς ἡμᾶς ζήτησιν περὶ τοιούτου τινός. ἀλλ' ὡς ἔοικε τὸ ὑπερβάλλον τῆς προσούσης φιλομαθείας τῇ σῇ ψυχῇ πεῖθει καὶ τὰ μικρὰ καὶ μικροῦ λόγου σὰ ἡγεῖσθαι ὡς περισπούδαστα. ὃν καὶ ἡμεῖς τῷ σῷ πόθῳ ὑπόντα ἔρωτι, ὅπερ ὁ θεὸς χορηγεῖ, καταβάλλειν οὐκ ἀπεχρόμεθα. ὥστ' ἐπεὶ καὶ τὸ Ζ τῆς αὐτῆς πραγματείας παρὰ τῆς σῆς φιλομαθείας ἐζήτησας τὴν ἡμῖν δυνατὸν εὑρέσθαι σαφήνειαν, πειραθῶμεν καὶ ταύτην, θεοῦ τῶν λόγων προστατοῦντος, ἐρμήνευσαι καὶ ἀρχόντου ἔλῃ τοῦ ζητεῖν. τὸν τρόπον τοῦ βιβλίου πρὸ πάντων τοιοῦτον. προοιμιάζεται ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ πραγματείᾳ τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν περὶ τῶν ἀρετῶν ἁπασῶν διδάξαι, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὸν περὶ τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας λόγον ἡμῖν παρέδωκε, τὸ πρῶτον βιβλίον διηνυκὼς ἐν αὐτῷ ὡς οὔσης τέλους αὐτῆς τῆς κατὰ τὸν ἄνθρωπον οὐσίας καὶ ἐνεργείας καὶ πράξεως. ἀλλ' ἐπεὶ διάφοροι τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τυγχάνουσιν οὖσαι, λέγω δὴ λογικαί τε καὶ ἄλογοι, καὶ τῶν ἀλόγων εἰσί τινες τῷ λόγῳ ἐπιπειθεῖς, ὡς καὶ αὐτὰς ἕξεσιν τούτῳ τῷ τρόπῳ λογικὰς ὀνομάζεσθαι, κατὰ τὸ πεφυκέναι λόγῳ μετρεῖσθαι καὶ κατ' αὐτὸν ἐνεργεῖν καὶ ἐν μεθέξει ταύτας τοῦ λόγου γίνεσθαι τὴν κατ' αὐτὰς ἐργαζομένου κατόρθωσιν καὶ τὰς πρακτικὰς ἀρετὰς ἀποτελοῦντος, εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι ἀρεταί, ἃς ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λόγος κατορθοῖ μονούμενος τῶν ἀλόγων δυνάμεων καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργῶν καὶ κατὰ θεωρίαν τὸ τέλειον κτώμενος, ἐν τοῖς μετὰ τὸ πρῶτον τέσσαρσι γράμμασι περὶ τῶν πρακτικῶν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ἀρετῶν θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν παραλαβών, δυνάμεις ψυχῆς τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ὑπαρχούσας κοινάς, εἰ καὶ μὴ οὕτω καὶ ἐν ἐκείνοις ὡς ἐν ἡμῖν τῷ λόγῳ οὔσας ἐπιπειθεῖς. καὶ παραλλὰξ ὅπως καὶ αὐταῖς χρώμενος τὸ οἰκεῖον ὁ λόγος κατορθοῦν πέφυκε μὴ δυναμέναις δι' ἑαυτῶν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ εὑρίσκειν ἐπίταξιν ἀλλὰ δεομέναις ἐξ ἀνάγκης τῆς τοῦ λόγου ῥυθμίσεως, ὡς προστατεύειν λαχόντος καὶ δεσπόζειν αὐτῶν, διδάσκει νῦν ἡμᾶς ἐν τῷ παρόντι γράμματι περὶ διανοητικῶν ἤτοι θεωρητικῶν ἀρετῶν, ὥσπερ ἄτοπον κρίνας τὰς μὲν μετὰ χειρόνων ἀρετὰς τοῦ λόγου γινώσκειν ἡμᾶς, ἀγνοεῖν δὲ τὰς τοῦ λόγου καθ' ἑαυτὸν ὡς ἂν μὴ ἐφιεμένου τοῦ ἀγαθοῦ καὶ καθ' ἑαυτὸν τοῦ λόγου καὶ τυγχάνοντας αὐτοῦ κατὰ τὸ ἄλογον, ὃ καὶ τέλος κοινὸν ἔστι τοῖς ὁπωσοῦν τὸ εἶναι λαχοῦσιν ἅπασι. καὶ ὁ λέγων ἀνθρώπῳ εἶναι ἱκανὸν πρὸς τελείωσιν μόνον τὸ κατορθοῦν ἐν ταῖς πράξεσιν γίγνῃκε χείρω τὸν λόγον τῶν ἀλόγων ποιῶν δυνάμεων. εἰ γὰρ μέχρι τῆς μετ' αὐτῶν κατορθώσεως τὸ εὖ εἶναι αὐτῷ μὴ καὶ κατ' ἰδίαν κτῆσιν τούτου τυγχάνοντι, ἔσται τὸ ἀγαθὸν αὐτῷ ἐξ ἑκατέρων καὶ κατ' ἐκείνας, ὡς ἢ μὴ εἶναι αὐτὸν ὅπως τῷ χωρίζεσθαι ἐξ αὐτῶν.

1 περὶ λόγους B: περίλογον a 9 τὸ ζ B: τοῦ ζ a 12 τάξαντες a 15 διηνεκῶς a 17 λογικαί a: λογικοί B

μάταιον τοῦ ἀγαθοῦ ὄντος. ἢ εἶναι μέν, ἀνενέργη-
μάταιον τοῦ ἀγαθοῦ ἀποπίπτοντα, ἃ ἄμφω κατὰ τὸ ἄτοπον ὑπε-
ἀναγκαῖον ἄρα καὶ ἀρετὰς εἶναι τοῦ λόγου καθ' ἑαυτὸν τῶν ἀλ-
δυνάμεων καὶ ἀνθρώπῳ ταύτας γινώσκεσθαι ὅσαι τε καὶ
ὁποῖαί εἰσι καὶ ὑπ' αὐτοῦ ταύτας μεταδιώκεσθαι καὶ ζητεῖν
ἄμφω ἔχειν τὸ τέλειον, λέγω δὲ κατὰ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν. τὴν
βαλλομένην ὡς κρηπῖδά τε καὶ θεμέλιον καὶ βάσιν ἁπλῶς ὑ
καὶ ὑπερείδουσαν, τὴν δὲ ὡς στέγην καὶ σκέπην, τὸ τέλειον
ρερουσαν τῷ οἰκοδομήματι, ὅπερ καὶ τῇ πρακτικῇ διὰ τὴν θεωρ
ὡς διὰ τὴν στέγην τοῦ οἴκου τοὺς ὑπερείσμασιν. ἵνα γὰρ
περιγωνίους βραχὺς ἐκκλίνωμεν, ἡ οἰκία. τὸ δὲ ὑπ αὐτὴν ὡς
τε καὶ ἀνέχοντα, καὶ ἡ πρακτικὴ ἀρετή, ἵνα τὰ πάθη κατα-
νον ὁ νόμος ἕπηται ἢ τῶν ἐξ αὐτῶν ἐνοχλήσεων καὶ τὰ κακ
μὴ παρά του ἐμποδιζόμενος. ἄλλως τε ἡ χείρους αἱ ἄλογοι
κρείττους τοῦ λόγου. ἀλλὰ τὸ μὲν κρείττους ταύτας εἶπεν,
ἀλόγων. ἢ ἐσώνται τῶν λογικῶν κρείττους τὰ ἄλογα κατ' αὐτ
γικῶν ὑπάρχοντα δραστικώτερα. θυμοειδέστερα γὰρ τῶν ἀλόγων
καὶ ἐπιθυμητικώτερα. εἰ δὲ κρείττων ὁ λόγος, πῶς οὐκ ἔστ
ττων ἢ τοῦ κρείττονος ἀρετὴ καὶ τελείωσις; ὧν γὰρ αἱ οὐσία
των τούτων ἐξ ἀνάγκης καὶ αἱ τελειότητες ὑπερέχουσι. καὶ
ὧν αἱ τελειότητες τὸ ἔλαττον ἔχουσι. τούτων καὶ αἱ οὐσίαι
καὶ πολλὰ ἄν τις ἐρεῖ ἐπὶ πλείον συστῆσαι βουλόμενος τὸ λεγ
τήν τε τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν καὶ αὐτὴν τὴν ἐνεργειαν ἔχον
διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ἀριστοτέλης τοὺς περὶ τῶν πρακτικῶν λόγων
πρότερον καὶ ὥσπερ προκαταβαλὼν τὸν θεμέλιον ἐπ τῇ τῶν
παράδοσιν μέτεισιν, ὡσανεὶ τὴν στέγην τῷ θεμελίῳ ἐπιτιθέ
ταῦτα μὲν οὕτως τὸν σκοπὸν τῶν φιλοσοφικῶν λόγων εἰρηκ
ζόντες. ἀναφωνήσαι τε ἔξεστι τὴν τέλεσιν μηδὲ ἐκπλῆξαι τῆς
ἀφεστηκότες ἐλπίδος, ὥστ' ἐφικέσθαι τῆς διανοίας τῶν παρὰ τοῦ
λόγου χρησίμων.

Περὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν ἐν τοῖς πρὸ τούτου βιβλ
Ἀριστοτέλης. μεσότητα μὲν τούτων ἑκάστην ἔφαμεν. ἢ ὡς μ

B: ἀρετὴν a ἑαυτὸν B: ἑαυτὴν a 8 παντὶ B: παντὸς
B: παρὰ τούτοις a 16 κρείττους B: κρείττω a 18 ἐπιθυμη
ἔχων ante τὴν φύσιν ponit a 26 καὶ B: om. a 31 ἐπειδὴ
teles 32 μήτε—μήτε Ba: καὶ μήτε—μήτε Aristot. cod. Mb: καὶ
41 πρακτικῶν a: πρακτῶν B 35 μεσότητα B: μεσότητες a

μετρία, ὥστε μήτε ὑπερβάλλειν μήτε ἐλλείπειν ἔν τε ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς πάθεσι. περὶ ταῦτα γὰρ αἱ πρακτικαὶ ἀρεταὶ καταγίνονται τοῦ ὀρθοῦ λόγου μετροῦντος ἕκαστα. ὀρθὸς δὲ λόγος ὁ ἁπλανὴς καὶ ἀδιάστροφος, περὶ οὗ νῦν βούλεται διδάξαι ἡμᾶς καὶ διορίσασθαι προσηκόντως τὴν περὶ τοῦ ἔννοιαν. ὁκεῖ γὰρ συγχεχύσθαι τὸ οὕτω λεγόμενον. τὰ μὲν οὖν πάθη θυμὸς καὶ ἐπιθυμία, ὀρέξεις ἄμφω ἄλογοι, καθ' ἃς ἡ ψυχὴ κινεῖται πρὸς τῶν ὀρεκτῶν ἕκαστόν τινος. ὁ μὲν θυμὸς κατὰ τὸ θαῦρον αὐτοῦ καὶ ἐπηρμένον, ὥστε ἢ δόξης τυχεῖν ἢ ἀμύνασθαι τὸν λυπήσαντα, ἡ δὲ ἐπιθυμία κατὰ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτῆς, ὥστε ἡ ἡδονὴ διωκτὸν πᾶσι καὶ τερπνὸν ταῖς αἰσθήσεσιν ἢ ἐν κτήσει γενέσθαι τινῶν. ὅπερ ἄνθρωποι κτῶνται περιόκασιν. ἐπεὶ δὲ ἄλογοι αἱ δυνάμεις αὗται, ἀλόγως καὶ πασχητικῶς, ἀλόγως καὶ ἐνεργοῦσιν, ἀπὸ πάθους πρῶτον ἀρχόμεναι. δεῖ οὖν αὐταῖς μέτρου κατ' ἄμφω, κατά τε τὸ πάσχειν κατά τε τὸ ἐνεργεῖν, ὃ αὐταὶ ἀφ' ἑαυτῶν εὑρίσκειν οὐ δύνανται. ὁ δὲ ὀρθὸς λόγος προϊστάμενος μετρεῖ αὐτὰς κατ' ἀμφότερα, ἵνα καὶ συμμέτρως παθαίνωνται καὶ συμμέτρως τὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας ἐνδείκνυνται. καθὰ δὴ καὶ ταῖς ἀρεταῖς τὸ εἶναί ἐστι. λέγεται δὴ τὸ συμμέτρως πάσχειν καὶ συμμέτρως ἐνεργεῖν, ὅταν ἐν ἕξει τῆς τούτων συμμετρίας ὁ ἄνθρωπος γένηται. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ἔτι σαφηνείας δεῖται τὸ προκείμενον πλείονος, μεταχειρισώμεθα καὶ ἄλλως τὰ εἰρημένα. τὸ λογιστικὸν καὶ τὸ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν μέρη λεγόμενα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τὸ μὲν ὡς λογικῆς οὔσης αὐτῆς λέγεται, τὰ δὲ ὡς συνηρτημένην ἐχούσης ἑαυτῆς τὴν ἄλογον ζωὴν καὶ αἰσθητικήν. ὁ γὰρ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία κοινὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄλογα, ὁ δὲ λογισμὸς ἐπεὶ λογικόν. διὰ τοῦτο καὶ μόνῃ τῇ λογικῇ ψυχῇ πρόσεστι δύναμις ὧν ἐπιστατικὴ καὶ κριτικὴ τῶν ἀλόγων αὐτῆς μερῶν ἢ δυνάμεων· ὥστε οὐδὲ κοινὸν τοῦτο τοῖς ἀλόγοις ἐστίν. ὅταν οὖν λογιστικὸν καὶ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν λέγωμεν, κατὰ τὸ πεφυκέναι οὕτως αὐτὰ ὀνομάζομεν, καὶ ὀρεκτικαὶ λέγονται δυνάμεις τὸ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ μήπω ὀργίζεσθαι ἀλλὰ πεφυκέναι κατὰ τοῦτο πάσχειν ἢ ἐνεργεῖν. ὅταν δὲ τὸ ὀρεκτικὸν ὑπὸ τοῦ ὀρεκτοῦ ὡς ἐφετοῦ κινηθῇ, τότε ἡ κίνησις ἤδη ταξὺ κινοῦντος καὶ κινουμένου, ἤτοι ὀρεκτοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ, πάθος ἢ ἐνέργεια λέγεται. τοῦτο δὲ δῆλον καὶ ἐκ τῶν ὁρισμῶν. θυμὸς γάρ ἐστι ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος ὑπ' ὀρέξεως ἀντιτιμήσεως. ἐν γὰρ αἷμα περὶ τὴν καρδίαν ἐστίν, ἐν ᾧ ἡ τοῦ θυμοῦσθαι δύναμις ἔγκειται, ἥτις καὶ θυμὸν λέγεται. οὐ μὴν ἀεὶ ζέει οὐδ' ἀεὶ ἀντιτιμᾶται ὀρέγεται. ἀλλ' ὅταν τὴν πρὸς τοῦτο πρόφασιν λήψηται. ὁμοίως καὶ ἡ ἐπιθυμία ὄρεξις οὖσα ἀπολαύσεως ἡδονῆς ἢ ἕψεσις τοῦ ἐνδέοντος ἢ πόθος τῆς καθ' ἡδονὴν ἀπολαύσεως ἢ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ κατ' ἐξουσίαν ὄντι καταθυμίῳ, οὐκ ἀεὶ

1 μήτε ὑπερβάλλουσα μήτε ἐλλείπουσα a 4 διαρθρῶσαι B: διορθῶσαι a 8 ἀμύνασθαι B: ἀμύνεσθαι a 14 προϊστάμενος B: παριστάμενος a 15 συμμέτρως B: συμμέτρους a 16 an ἐνδεικνύωνται? καθὰ δὴ B: καθὰ δὴ ταῦτα a 21. 22 συνηρτημένην B: συνηρτημένος a 22 ἑαυτῆ scribendum videtur 33 περὶ καρδίαν B: περικαρδίου a cf. Arist. π. ψυχῆς Λ 1 p. 403a30 cum codicum lectt.

ἔχειν ὀρθῶς, ἵνα ὀρθῶς μετρῶν καὶ τῇ ἑαυτοῦ εὐθύτητι τὰ πάθη καὶ τὰς 80v
πράξεις παρατιθεὶς τὸ μέσον εὑρίσκῃ καὶ σύμμετρον καὶ τὸ ἀγαθὸν κατορθοῖ.
ἐκκλίνων τὰ ἑφ' ἑκάτερα, ἤτοι τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν. πῶς δ'
ἂν ὀρθῶς ἕξει ὁ λόγος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ὥστε μέτρον γίνεσθαι τοῖς πάθεσι
καὶ ταῖς πράξεσιν, ἢ πρῶτον μὲν ἕξεσιν λαβόντι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ βέλτι- 35
στα[illegible] τὰς ἀρετὰς τῶν παθητῶν ὁρῶν καὶ ὁρίζων, πάλιν
δὲ τὸ μετρίως καὶ ὡς δεῖ ἐνεργεῖν κατ' αὐτὰ πειθηνίως πρὸς τὸν λόγον
καὶ ὑπεικτικῶς ἔχοντα. ἔπειτα δὲ πολλὰ παθόντι καὶ πολλὰ μογήσαντι
καὶ προσχόντι φιλοπόνως τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι καὶ διὰ πολυπει-
ρίας μαθόντι ποῦ καὶ πότε καὶ πῶς αἱ ἀποπτώσεις καὶ κατορθώσεις ἐν 10
τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσι γίνονται. οὕτω γὰρ ἐν φρονήσει γενόμενος
ὁρᾶν τε ἕξει τὸν λόγον καὶ ἕκαστα παραμετρουντα ὀρθῶς, ὡς μήτε τὴν 40
ὑπερβολὴν αὐτὸν λανθάνειν μήτε τὴν ἔλλειψιν, ἃ φεύγων ἑκατέρα περὶ τὸ
μέσον καὶ σύμμετρον ἵσταται ἀμεταθέτως τούτου ἐχόμενος. τὸ δὲ τοῦτο
τὸ τέλωμεν διχῶς ἔστιν ἐκλαβεῖν. ἢ γὰρ πῶς ὁ ὀρθὸς λέγεται καὶ διορί-
ζεται, ἢ αὐτὸν τὸν ὀρθὸν λόγον λέγει. τὸ γὰρ ὁ ὀρθὸς λόγος· καὶ ἔστιν
ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ἐν πράξεσι καὶ θεωρήμασιν· ἐκεῖ μέν, ἤγουν ἐν ταῖς
πράξεσι, τὸ ἀγαθὸν ἀνευρίσκων καὶ περαίνων τὸ αἱρετὸν εἶναι αὐτόν (τοῦτο
δέ ἐστι τὸ μέσον καὶ σύμμετρον), ἐκεῖ δὲ συνάγων ταληθὲς καὶ ἐν ἑαυτῷ 45
ἔχων αὐτὸ καὶ ἑτέροις παραδιδούς. ἢ τὸ διέλωμεν ἀντὶ τοῦ λεπτομερῶς
διαιρήσομεν. ἃ γὰρ προλαβὼν περὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου εἴρηκε, παχυμερῶς
λέλεκται καὶ συγκεχυμένως. νῦν δὲ διαιρήσει τὸν ἐν ψυχῇ λόγον εἰς τὸ
λογιστικὸν καὶ θεωρητικόν, καὶ τοῦτο αὖθις εἰς τὰ ὑπ' αὐτὰ εἴδη, καὶ
ὁλαῖον ἑκάστῳ ποιήσει τὴν περὶ ἑκάστου διδασκαλίαν.

p. 1138b21 Ἐν ἁπάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσιν ὡς καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων ἔστι τις σκοπὸς πρὸς ὃν ὑποβλέπων ὁ τὸν λόγον
ἔχων ἐπιτείνει τε καὶ ἀνίησι, καὶ τις ὅρος ἐστὶ τῶν μεσοτή-
των. ἃς μεταξὺ φαμὲν εἶναι τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως
οὔσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον.

Εἰρημένας ἕξεις φησὶ περὶ ὧν ἠδύβαξεν· αὗται δ' εἰσὶν αἱ πρα-
κτικαὶ ἀρεταί, αἵ τε γενικαὶ ὀνομαζόμεναι τέσσαρες καὶ αἱ ὑπ' αὐτὰς ὡς
εἴδη ἀναφερόμεναι. λέγει τοίνυν ὅτι ἐν πάσαις ταύταις ἔστι τι,
ὅτε τις κατ' αὐτὰς ἐνεργεῖ· ὅπερ δ' ἐστὶν ὁ λόγον ἔχων, οὗτος δ' ἐστὶν

2 εὑρίσκῃ B: εὑρίσκει a 7 αὐτὰ B: αὐτὰς a 8 ἔχοντα B: ἔχοντι a 14 τοῦτο B: τοῦτο a 15 λέγεται B: λέγει a 16 et 17 ὁ ante ὀρθὸς B: om. a
21 εἴρηκε B: εἴρηται a 22 συγκεχυμένως a: ἐγκεχυμένως B ἐν ψυχῇ B: ἐν τῇ ψυχῇ a 23 αὐτά a: αὐτὸ B 25 ἁπάσαις Ba: πάσαις Aristoteles ὡς Ba (sed cf. p. 262,17): καθάπερ Aristoteles 27 τε Ba: om. Aristoteles καὶ B et Aristot. vulg.: om. B et Aristot. cod. O6
ὅρος ἐστὶ Ba: ἐστὶν ὅρος Aristoteles 28 ἃς μεταξὺ B et Arist.: ἃς μὲν μεταξὺ a φαμεν B et Aristoteles: φησὶ a

ὁ ἄνθρωπος, ὃς λογικὸς | ὢν καὶ ὡς μέτρῳ τινὶ τῷ λόγῳ ἐν ταῖς
χρήσεσιν. ἐπιστῆναι μὲν ὅταν ἐλλιπῶς ἔχῃ τοῦ δέοντος ἡ ἐκ τοῦ
προβαίνουσα κίνησις, ἀνίστασθαι δὲ ὅταν ὑπερβάλλῃ, οἷον εἰ σμικρὸν
τὸν ἡμερήσιον. σκοπὸν ἔχει κατὰ τὸ σύμμετρον θέσθαι τὴν ἄμυν
κοῦν ἀκολουθήσει τῇ ὁρμῇ τοῦ θυμοῦ, καὶ ἐπαττόμενον μὲν α
πλεῖν τοῦ δέοντος ὑπερτείνεται, αὐξήσει δ' αὐτὸ εἰ γαυρότερον ἢ
ὑίζοιτο, καὶ οὕτως ἑκατερωθεν ἐκκλίνων τὴν ὑπερβολὴν κατὰ τὴν
ὲν τῷ μέσῳ στήσεται. καὶ προσήκουσαν τὴν παιδείαν (ἂν ἐπενέγκῃ τ
τησεν. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιθυμίας ἂν γένοιτο. οὐκ εἰ τι
ὁρέγοιτο εἴτε πόσεως οὔτε ἐνδώσειεν ἂν ἁπλῶς ἡδικὸς ἀνὴρ καὶ
ὀρθὸν λόγον ἐνεργῶν τῇ τῆς ἐπιθυμίας ὁρμῇ, οὔτε μὴν ὡς ἐπιχεῖ
τίσει αὐτὴν ἀλλὰ τῷ τοῦ λόγου μέτρῳ χρησάμενος ἐν τῷ μέσῳ
τὴν ὀρεξὶν καὶ βρώσεται μὲν ὅτε δεῖ καὶ ὅπου δεῖ καὶ ἐφ' ὅσον
ὅπως δεῖ καὶ ὃ δεῖ καὶ ὅσα ἕτερα παρατηρεῖσθαι ἐν τούτοις π
ἄνθρωποι. ἐν τούτοις δὲ καὶ νόμοι προῖστανται καὶ ἔθη ἐθνῶν
πόλεων, ὡς μέτρα καὶ αὐτὰ τετελεσμένα τῶν παθῶν καὶ τῶν πρᾶξ
δὲ καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἴρηται, ὅτι οὐ μόνον τ
τὰς ἀοστὰς ἕξεων τὰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐκκλίνομεν κατορθ
λόμενοι τὸ ἁρμόδιον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν.
ὡς τε γὰρ καὶ τέκτων καὶ ἀνδριαντοποιὸς σπουδάσει παντὸς τ
τρον τηρῆσαι ἔν τε πλήθει καὶ μεγέθει καὶ ἄλλοις ὅσοις ἐπέχει
οὕτω μιμούμενος ἡ πρὸς τὴν χρῆσιν ἁρμονία τοῦ κατασκε
οὐκ ἄν τις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις πρέπον τὸ σύμμετρον. οὕτω
ἀλλ' καὶ ἑκάστῳ τρόπῳ τὸ ἁρμόδιον αὐτῷ σπουδάσει κατὰ τὸ
ἄλλο μὲν ἐπὶ τοῦ Δωρίου εἰ τύχοι τρόπου, ἄλλο δ' ἐπὶ τοῦ Φρυ
ἄλλο ἐπὶ τοῦ Λυδίου, κἀπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως, ὡς ἐπὶ τοῦδε
δὲ ἀνιέναι τὴν χορδήν, τὴν δ' ἐπιτείνειν· ἐπὶ τούτου δ' ἄλλη. ὅτ
τόμεναι οἰκείως τῷ τρόπῳ τὸ μέλος καὶ τὴν ᾠδὴν ἀπαρτίζωσιν,
μένων ἁρμοδίως τῶν ἀπηχήσεων κατὰ ὀξύτητα καὶ βαρύτητα.
εἰ σύμμετρον ἐρεῖς ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν τὸ ἀψευδές τε καὶ ἀλη
τοῦτο γὰρ ἐπιστήμαις οὐδὲν ἁρμοδιώτερον οὐδὲ σκοπ
ὡς τὸ σύμμετρον τὸ ἀληθὲς· ἀλλ' ἡ περὶ τὰς αὐτὰς τοῦ πράγματος
πραγματείαις καὶ ἀπ' ἄλλων ἄλλοις ἐφικνουμένη ἀποδείξεσι. ὑπερβ
ἔστι δὲ καὶ ἐν τῷ ἀληθεῖ τούτων μὲν ἀκριβείας, τὰς ἀσκήσεις δ'
κατὰ τὸν ἀρτίως εἰρημένον. τὰ γὰρ ἀκριβέστατα κἂν ὑπ' αὐτοῦ
χρωμένου ἀεὶ ὡς ἐμοῦ μᾶλλον αὐτοῦ ὄντος κρείττονος, οὐ μὴν
ἀμέτρου. ἐπεὶ καὶ παρ' αὐτὸν εἰσι καὶ ἐξω αὐτοῦ, ὡς καὶ παν ἐξω
τρου τὸ ἄπειρον.

p. 11.. 25 Ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως ἁπλῶς, καθὼς καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις. περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἁπλῶς εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἐστὶν πάσῃ ἕξει πάντα ὁδὸν βαδιστέον, ἀλλὰ τὸ μέσον καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος. τοῦτο δὲ μόνον ἔχων ἐν ταῖς αὐταῖς ἂν εἴδεσι πάσαις, οἷον ποία δὲ πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποι ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων.

Ὑποθὴ εἰπε. τί ὁ ὀρθὸς λόγος ἐστίν, ὃν ἔχων ὁ ἄνθρωπος καὶ χρώμενος αὐτῷ τὰς ἐνεργείας μετρεῖ καὶ τὰς ὁρμὰς τῶν παθῶν καὶ τὸ μέσον εὑρίσκει καὶ αὐτὸ κατορθοῖ τὰς διατρώσεων ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἀπεμπόμενος καὶ οὕτως ἑαυτῷ περιποιεῖται τὰς κατὰ τὰς ἀρετὰς ἕξεις, ἣν δὲ συγκεχυμένον τὸ οὕτω λεγόμενον καὶ οὔπω δῆλον ἦν τίς τε ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ ὅπως χρηστέον ὡς μέτρῳ αὐτῷ, ἵνα κατὰ σκοπὸν ὑπερβολὴν τὸ μέσον εὑρίσκωμεν, ἔδει δὲ διελεῖν καὶ τὸ ῥηθὲν ποιῆσαι σαφέστερον, διὰ τοῦτό φησιν ὅτι τὸ οὕτως εἰπεῖν, ὡς εἴπομεν, ἀληθὲς μέν, οὐχὶ δὲ καὶ σαφές, διότι καὶ ταῖς ἄλλαις σπουδαῖς, περὶ ὅσας λόγος τις τεχνικὸς ἢ ἐπιστημονικός ἐστιν, ἀληθὲς τὸ οὕτως εἰπεῖν, ὥστε μηδὲ εἶναι πονεῖν ἢ ἀναζητεῖν τοῦ συμφέροντος ἕκαστον ἢ πάσαις· ἀλλ' ἀρχομένοις τῆς διαγραφῆς ἦκειν μέχρι τοῦ μέσου μηδὲν ἐλλείποντας, περαιτέρω δὲ προστιθέναι μηδέν, καὶ ἐπεὶ κοινὸν τοῦτο πάσαις ταῖς ἐπιμελείαις καὶ ταῖς σπουδαῖς, ταῖς τε κατὰ πρᾶξιν ταῖς τε κατὰ μόνην διάνοιαν, συγκέχυται διὰ τὴν κοινότητα καὶ ἀσαφές ἐστι πρὸς ἑκάστην σπουδὴν διὰ τὸ μηδεμιᾶς ἴδιον θεωρεῖσθαι μέσον καὶ σύμμετρον ἐκ μόνου τοῦ λέγειν οὑτωσί, ὥστε δεῖ τοῦτον τὸν λόγον ὁλοσχερῶς ἔχοντας εἰδέναι, διελόντας καὶ καθ' ἑκάστην ἐπιμέλειαν τί τὸ ἴδιον αὐτῆς ἐστι μέτρον καὶ σύμμετρον. καὶ τοῦτο σκοπὸν ἔχοντας, πρὸς αὐτὸ τὴν σπουδὴν καταβάλλεσθαι. διότι δὲ πολλὰ τὰ πάθη καὶ πολλαὶ αἱ νόσοι αἱ τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνουσαι, αἱ μὲν τὰ σώματα παρὰ φύσιν διατιθέμεναι, αἱ δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ψυχῶν ἐφαπτόμεναι, ὡς καὶ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐνίοτε βλάπτεσθαι, καὶ αὗται ἐναργεῖς καὶ δῆλαι καὶ αὐτοῖς αἰσθήσεσι· διὰ τοῦτο δὲ τῆς παρούσης εἶναι τὰς παραδόσεις τοῦ περὶ τῶν τὸ λεγόμενον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἱκανὸν τὸ κοινῶς ποιεῖσθαι τὰς παραδόσεις, ἀναγκαῖον δὲ καὶ κατ' εἴδος καταμερίζειν καθ' ἑκάστην ἐπιμέλειαν τὰ λεγόμενα, ἵν' οὕτως ὁ λόγος σαφέστερος γίνοιτο ἑκάστῃ ἁρμοζόμενος. ὃ καὶ αὐτὸς ποιήσει ἐνταῦθα περὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὸ μέσον παραδιδούς. ἐπιμέλειαν δὲ ὀνομάζει τὴν οἱονεὶ θεραπείαν

1 ἀληθὲς B: ἀληθὲς μὲν a et Aristoteles 2 καὶ γὰρ καὶ B: καὶ γὰρ a et Aristoteles 3 ἀληθὲς Ba: ἀληθὲς μὲν Aristot. 5 δεῖ Ba: δεῖ προσφέρεσθαι Aristoteles 6 τις B et Aristot.: εἴπω a εἴποιεν Aristot. codd. KbLbMbOb: vulg. ἡ B et Aristot. vulg.: om. a et Arist. cod. Mb 13 μέτρον a 16 a: σαφὴς B 18 ἀρχομένοις a: ἀρχομένου B 24 ὁλωσχερῶς B 30 an αὐταῖς ταῖς? 32 ἀναγκαῖον B: ἀναγκαίως a

καὶ περιποίησιν καὶ εἰς τὴν κατὰ φύσιν | ἀγωγὴν παντὸς πρά
ἀκολούθως τῷ κατὰ τὴν ἰατρικὴν παραδείγματι τὸ ὄνομα θέμενος
τις ἐρωμένου τινός, ποῖα δεῖ πρὸς τὸ σῶμα προφέρεσθαι ὥστε ἢ π
τὴν ὑγίειαν συντηρεῖν ἑαυτῷ ἢ ἀπογινομένην ἀνακαλεῖσθαι, εἶτα ὁ ἐπ
ου. τὸν μὲν οὖν ἡ ἰατρικὴ κελεύει καὶ οὕτως ὡς κελεύει ὁ
τοσοῦτον ἔχων τὸν τέχνης. οἷον εἴτε ὁτιοῦντος παραμιγνύντας αὐτὰ εἴτε
χωρὶς καὶ ἐν καιρῷ καὶ μὴ ἐν καιρῷ προσφέρεσθαι εἴτε τινὰ παρατηρήματα ἐπ
ρεῖ οὕτως ὁ νόμος τὸν ὑγιειαν τοῖς σώμασι διὰ τὸ κοινὸν εἶναι
ορισμοῦ. πολυειδὴς γὰρ ἡ ἐπιμέλεια καὶ τῶν ὑποκειμένων πρὸ
ου στὴν αὐτῶν δεῖ ἐνδεικνυσθαι, πολλὴ καὶ πολυσχιδὴς ἡ διαφορὰ κ
καὶ ἄλλα ἐφ' ἑκάστης ἐστὶ καὶ ἐφ' ἑκάστου τὰ ὠφέλιμα καὶ τ
τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κατὰ φύσιν κατόρθωσιν συμβαλλόμενα καὶ
ἁρμοττούσης ἐπιστήμης ὧν καὶ ἑκάστα.

p. 11.. ... Διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις μὴ μόν
... ὥσπερ εἶναι τοῦτ' ἄριστον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπερβάλλον
ἐστὶν ὁ ἀνὴρ λόγος καὶ τούτου τὸν ὅρον.

Ἐ καὶ ἀληθὲς φησι τὸ οὕτω λεγόμενον καθόλου, ἀλλ' ὡ
τοῦ κατὰ τὴν ἰατρικὴν παραδείγματος οὐκ ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἰατρικῶς
τὸ τὸ εἰρημένον εἰδέναι καθόλου, οὕτως οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἠθικῶν
δεῖ μόνον εἰδέναι ὅτι ἀληθὲς τὸ εἰρημενον ἐστιν, ἡήσουν ὅτι οὐτ
δεῖ πονεῖν οὔτε ῥᾳθυμεῖν, τουτεστιν ἀνεσθαι, ἀλλα τὰ μεσα
ἀρετὴ, ἀλλ' ἀναγκαῖον διορίσασθαι τόν τε ὀρθὸν λόγον τίς ἐστ
οὗτος, καὶ τίς ὁ ὅρος αὐτου. τοῦτο δὲ ὄψεσθε ἔστιν ἀναγκαῖ
δὲ παρατήρημα ὃν τὸ αὐτὸ ὡς τοιοῦτον ὑπάρχον εἶναι τε τὸ ὁ
ου καὶ τίς ὁ ὅρος τοῦ ὀρθοῦ λόγου. ἢ τὸ μεν πρώτον περὶ τ
λόγου καὶ τοῦ ὅρου αὐτου τὸ δὲ δεύτερον περὶ τοῦ μέσου.
στιν ὁ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καταλαμβανόμενος τε καὶ ὁριζόμε
ἴσως τοῦτ' ἂν δοξειεν ἁρμοδιώτερον. δεῖ γὰρ καὶ τὸν ὅρον λόγ
καὶ τὸ μέσον τί ἐστιν ἑκάτερον ἐπὶ τῶν κατὰ ψυχὴν ἕξεων. ἀλλα
τίς ἐστιν ὁ σκοπὸς τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀφορῶντος ὡς περιορίζων τε
ου ὅρου τοῦ τοιούτου ὅρου.

p. 11.. ... Τὰς δὴ τῆς ψυχῆς ἀρετὰς διελόμενοι καὶ τὰς
ρήσεις ἐποιησάμεθα τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ ... περὶ μὲν οὖν τῶν
ἀνδρείας εἴπομεν, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρώτο
τος, ἐροῦμεν οὕτως.

Περὶ ἡ τὴν ... ῥητὸν ἐξηγούμενον τοῦ Ἀριστοτ...

γκαῖον εἰπεῖν τι περὶ τῆς τοῦ λόγου διαθέσεως, ἣν ἐν τῷ Ζ τῶν Νικομα- 81v
χείων Ἠθικῶν ὁ φιλόσοφος ἐξειργάσατο. προέθετο μὲν γὰρ ἐν αὐτῷ περὶ
τῶν διανοητικῶν ἀρετῶν διδάξαι. ἱκανῶς ἡμῖν ἐν τοῖς πρὸ τούτου βιβλίοις
περὶ τῶν πρακτικῶν παραδούς, ὡς ἂν εἴη αὐτῷ ἐντελὴς ἡ περὶ ἀρετῶν
πραγματεία, μηδενὸς λειπομένης τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ. ἀλλ' ἐπεὶ περὶ τῶν
πρακτικῶν ἀρετῶν λέγων πρὸ τούτου, τοῦ ὀρθοῦ λόγου πολλάκις ἐμνημό-
νευσεν, ὡς κατ' αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατορθουμένων τῶν πράξεων (οὐκ
ἦν δὲ αὐτόθεν γνώριμον, τίς τε ὁ ὀρθὸς λόγος ἐστὶ παὶ πῶς κατ' αὐτὸν
αἱ πράξεις εὐθύνονται καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατορθοῦνται καὶ πῶς ταῖς τῶν ἀν-
θρώπων ψυχαῖς ὁδὸς παρέπεται πάρεσις), διορίσας ὁ περὶ τούτου λόγος
ἐπηκολούθησε. διὰ τοῦτο καὶ περὶ τῆς φρονήσεως διδάξαι προέθετο,
ἥτις ὁ ὀρθὸς λόγος ἐστίν. ὅπως δὲ διαιρετέα ἐστὶν ἡ φρονησις σοφίᾳ,
καὶ ὁμογενεῖς ἑαυτῇ ἔχει καὶ ἑτέρας τῆς ψυχῆς ἕξεις, ἀκολούθως διδάσκει
καὶ περὶ τούτων. αὗται δέ εἰσι τέσσαρες, ἵν' οὕτως ἐρῶμεν ὁλοσχερέ-
στερον, τέχνη ἐπιστήμη σοφία νοῦς. πρῶτον μὲν περὶ τοῦ ὀρθοῦ παραδί-
δωσι λόγου καὶ τῆς φρονήσεως, ἐπεὶ καὶ πολλάκις περὶ αὐτῆς ἐμνημό-
νευσεν, ἐν οἷς περὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν διελάμβανεν, ὀρθόν τε λόγον
κατονομάζων αὐτὴν καὶ φρόνιμον ἄνδρα τὸν κατ' αὐτὸν ἐνεργοῦντα καὶ
πράττοντα. ἵν' οὖν τά τε λεγόμενα συνεχῆ ὑπάρχῃ καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ
μὴ ἐπὶ πλεῖον ὦμεν ἀνευρίσκειν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, οὗ πολλάκις πρότερον
ἐμνημόνευσε, διδάσκει πρῶτον περὶ αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐφεξῆς περὶ τῶν λοι-
πῶν διανοητικῶν ἕξεων τῇ προσηκούσῃ τάξει. ἐν ποίοις γράμμασιν ἀπὸ
τε ἐπεὶ καὶ ἡ φρόνησις μεταξὺ διανοητικῶν καὶ πρακτικῶν ἕξεων, καὶ πῇ
μὲν λογισμὸς καὶ λογιστικὸν ὀνομάζεται, πῇ δὲ νοῦς πρακτικός, ἐκεῖνο μὲν
ὅτι ἐν διανοίᾳ καὶ ἐκ διανοίας ἐστί, τοῦτο δὲ ὅτι περὶ τὰ πρακτὰ κατα-
γίνεται καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν συλλογίζεται, ἔδει καὶ μέσην ταχυθῆναι τὴν
περὶ ταύτης διδασκαλίαν τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν ἕξεων. καὶ
ταῦτα μὲν περὶ τῆς διαθέσεως ἡ Ἀριστοτέλης χρήσεται, παρορῶν ὅπῃ
τῶν πρακτικῶν ἐπὶ τὰς διανοητικὰς ἀρετὰς ἐπανάβασιν ὁ πρὸς τὴν
λέξιν καὶ ἐρῶμεν περὶ αὐτῆς θεοῦ διδόντος τὰ προσήκοντα. βουλόμενος
τοίνυν ταύτην ἐμφανεῖς τὴν περὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου διδασκαλίαν Ἀριστο-
τέλης καὶ τῇ διαιρετικῇ χρήσασθαι μεθόδῳ, πρὸς τὸ εὑρεῖν τίς οὗτός
ἐστιν, ἀνατρέχει πάλιν ἐπὶ τὰ πρότερον εἰρημένα ἐν τῷ Β ταύτης τῆς
πραγματείας, ἔνθα διῄρει τὰς ἀρετὰς τῆς ψυχῆς εἰς τὰς ἠθικὰς καὶ διανοητικάς.
καὶ τὰς μὲν ἠθικὰς παραιτεῖται νῦν ὡς ἱκανῶς περὶ αὐτῶν εἰρηκώς, προ-
τίθεται δὲ περὶ τῶν ὑπολοίπων διδάξαι, λέγω δὴ τῶν διανοητικῶν· αἷς
καὶ τὴν φρόνησιν συνατταει, διότι λόγος τίς ἐστι καὶ αὐτὴ καὶ διάνοια
περὶ τῶν πρακτέων συλλογιζομένη καὶ τό τε | ἀληθῶς αἱρετὸν ἀνευρί- 82r
σκουσα καὶ τὸν τρόπον, δι' οὗ καταλαμβάνεσθαι πέφυκεν. ἐπεὶ δὲ καὶ
περὶ ψυχῆς εἶπεν ἐν τῷ Β ὅσα ἦν ἱκανὰ τοῖς περὶ ⟨τῶν⟩ ἀρετῶν αὐτῆς ἐξετά-

8 αὐτόθεν B: αὐτὸ a 14. 15 ὁλωσχερέστερον B 19 ὑπάρχει a 38 αἱρετὸν ἀνευρίσκουσα B: αἱρετὴ εὑρίσκουσα a 40 τῶν ἀρετῶν a: ἀρετῶν B

ζουσιν. ἀναμιμνήσκει νῦν ἡμᾶς ἐν συντόμῳ καὶ περὶ ἐκείνων. ἐ
τὴν διῄρει τὴν ψυχὴν εἰς τὸ λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον. ἐνταῦθ
ἄλογον καταλειπει ὡς περ αὐτοῦ καὶ τῶν κατ' αὐτο μερῶν. ἡμ
ἀντιπαρῆκε δὲ τοῦ λόγου ἕξεσι καὶ φησ'

p. 1139a3 Πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη ὅτι μερῆ εἶναι τῆ
τὸ λογον ἐχον καὶ τὸ ἀλογον· νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγου
τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον. καὶ ὑποκείσθω δὴ τὰ
ἔχοντα, ἓν μὲν ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων,
αρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἐχειν. τὸ δὲ ᾧ τὰ ἐνδεχ

Καὶ τοῖς προτέροις χρῶνται εἰρήνευ ὁ συντάκτης. διττὸν
καθὸν καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ λογικὸν. τὸ μὲν ὡς λόγον ἔχον
μενον, τὸ δ' ὡς λόγῳ ἑπόμενον. ἅτε μὴ ἔχον αὐτὸ λογικὸν ἀλλὰ
τοῦτο οὐδὲ χρῆσθαι λόγῳ δυνάμενον· πῶς γὰρ τῷ λόγῳ τῷ
χαίρεται; καὶ ἐπειδὴ ὡς χεῖρον τῷ κρείττονι καὶ πειθόμενον
τοῦτο οὖ λογικόν. τὸ μὲν κατὰ πάτερον τῶν τρόπων. τὸ δὲ κατὰ
πρότερον μὲν οὖν περὶ τοῦ τῷ λόγῳ ἑπιπειθοῦς καὶ τῶν μετ' α
τοῦτο δὲ τοῦ λόγου ἐστὶν ἀρετῶν ὑπὸ τοῦ λόγου ἐθίσαξε. πειθόντος αὐτῷ κ
ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ ὠφελίμων ἀγαθῶν. νῦν δὲ τὸ λόγον
διαιρεῖ τῆς ψυχῆς καὶ οὐ λαμβάνει ὅλην, ἥτις μερῆ αὐτοῦ. κ
λέγει διαφορὰς εἶναι διαφετικὰς κατὰ τὸ ὑποκείμενον. περὶ ἃ
ἀκατον. ὧν ὁ ἕκαστον τῶν μερῶν ἀστοχαστον. ἔστι γὰρ τῶν
των τὰ μὲν ἀναγκαῖα, τὰ δ' ἐνδεχόμενα. τὸ μὲν ἐναν ὑπὸ τῶν
μενον περὶ τὰ ἀναγκαῖα. τὸ δὲ περὶ τὸ ἐνδεχόμενον. ὡς γὰρ
τοῦ ζῴου διαιρέσεως κατα διαφορους τροπους λαμβανοντες τὰς
ἔστιν οὗ καὶ κατὰ τὰς κατὰ τόπους διαιρέσεις διαιρουμεν εἰς
αὐτῶν, τὰ μὲν τῶν ζῴων χερσαῖα λεγοντες, τὰ δ' ἔνυδρα, οὕτω
τῶν δυναμεων, ἤτοι μερῶν τῆς ψυχῆς οὐκ ἀνοικείων πο
ὑπὸ γένους εἰς εἴδη ἢ ἀπο ὁλικωτέρου εἰς μερικωτέρων κατὰ τ
μενα. περὶ ἃ ἐνεργεῖ τὸν περὶ ὁ καταστατον. ὅπου γὰρ ἐνε
μεσι διαιροῦσι τὰ ὑποκειμενα τοῖς ὀνόμασι. περὶ ὁ τὸν ἐνεργ
ὑδεικνυται. ἐπεὶ δὲ τοῦτο τῶν ἀστοχαστῶν ἢ τὸ ἐναρχον τῶν
των ἀρχουσεων, ἢ ὡς ἐνιοι λεγουσι ἐνοικοῦσα καὶ παρακολουθ
ποῦσα περὶ τὰ ἀναγκαῖα. τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ἕξεως κα
σα τοῦτο ὑποκείσθω περὶ ὃ τὸ λογικὸν ἐγκατον. τὸν δὲ
ὡς ὁμολογουμενον. τὸν μὲν τῶν πραγματων τὸ μὲν ἐστι, τὸ δὲ κα
μένων τὰ μὲν ἀναγκαῖα, τὰ δ' ἐνδεχόμενα γίνεσθαι. ὁρᾶν πάντ

μικρὸν μετεσχηκότι συνέσεως. ὅτι γὰρ εἰσί τινα νοητὰ καὶ ἕτερα αἰσθη- 82r
τά, πάνυ ὀλίγοι ἠγνόησαν τῶν ἐπιστησάντων τοῖς πράγμασιν. ὥσπερ καὶ 30
ὅτι εἰσὶ τὰ μὲν ἀναγκαίως τὰ δ' ἐνδεχόμενα. ἀναγκαίως μὲν ὡς ἀνατολαὶ
καὶ δύσεις ἄστρων καὶ τινων ἐκ τούτων παρατροπαὶ καὶ ἀστάτους τοὺς
τὰ τῆς γῆς διάφορα κλίματα, ὥραι τε τοῦ ἔτους καὶ ἡμέραι καὶ νύκτες
ἀλλήλας διαδεχόμεναι καὶ ὅσα ἕτερα τούτοις σύστοιχα· νίκαι δὲ καὶ
ἥτται τῶν μαχομένων ἐνδεχόμεναι καὶ ἐξ ἑτέρων εἰς ἑτέρους μεταβαλλό-
μεναι καὶ ἐνέργειαι καὶ πράξεις ἀνθρώπιναι καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, ὧν
περιττὸν ἦν ἀπαριθμεῖν τὸ καθέκαστον. διὰ τοῦτο ὑποκεῖσθω ταῦτα 35
εἶπεν, ὡς μὴ ἀποδόσεως χρῄζοντα τοῖς μικρὸν παιδείας μετεσχηκόσιν. ὅτι
δὲ καὶ ἐπιστήμης τελεωτέρας καὶ μείζονος τοῖς ἐν λόγοις δεομένη δυνάμε-
ως ἡ περὶ τούτων συστήσεται καὶ ἀπόδειξις ὡς εἰς θεωρίαν ἄγουσα μείζω,
οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον. διὰ ταῦτα οὖν ἅμφω ὥσπερ χαρισθῆναι αὐτῷ τὴν
περὶ τούτων ὁμολογίαν ἠτήσατο. γνώρισμα δὲ παραδίδωσι τῶν μὲν
ἀναγκαίων τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν αὐτῶν τὰς ἀρχάς, τῶν δὲ ἐνδε- 40
χομένων οὐδέν, ἀλλὰ μόνον ὀνομάζει αὐτὰ ἐνδεχόμενα. τοῦτο δὲ πεποί-
ηκεν, ὡς προχείρου πᾶσι προκειμένης τῆς γνώσεως τῶν ἐνδεχομένων, ἅτε
καὶ οἰκείων ὄντων μᾶλλα τοῖς γενητοῖς ἡμῖν καὶ φθαρτοῖς. ἀρχὰς δὲ ὠνό-
μασεν ἢ τὰς τῆς γνώσεως ἢ τὰς τῆς ὑπάρξεως. τῆς μὲν γὰρ γνώσεως
ἀρχαὶ οἱ ὅροι καὶ τὰ ἀξιώματα ἐπί γε τῶν ἀναγκαίων, τῆς δὲ ὑπάρξεως
τὰ ποιητικὰ καὶ τὰ τελικά. ταῦτα γὰρ μόνα κυρίως αἴτια, ὅτι καὶ μόνα
τῶν αἰτιατῶν ἐξήρτηται. τῶν δὲ ἐνδεχομένων, εἰ καὶ μὴ αὐτὸς εἶπεν, ἐν- 45
δεχόμεναι καὶ αἱ ἀρχαὶ τῆς γνώσεως ἅμα καὶ τῆς ὑπάρξεως, τῆς μὲν
γνώσεως αἱ ἔνδοξοι τῶν προτάσεων, τῆς δὲ ὑπάρξεως ὅσα τῶν ποιητικῶν
καὶ τῶν τελικῶν καὶ μὴ εἶναι καὶ ἐνεργεῖν ἐνδέχεταί ποτε, ὡς τὸν οἰκο-
δόμον καὶ τὸν ἀνδριαντοποιόν· ἃ δὴ ποιητικά ἐστιν ἡ ταῦτά ἐστιν. εἰ
δὲ καὶ εἰδικὰ αἴτια ταῦτα λέγεται, οὐδὲν ἄτοπον· πολλάκις γὰρ εἰς αὐτὸν
ἅμφω ταῦτα συνέτρεχον. καὶ ἰατρὸς μὲν καὶ ὑγίεια, ὁ μὲν ποιητικόν, ἡ
δὲ τελικόν. τὸ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον εἴρηται, διότι διάφοροι 50
τρόποι τῆς διαιρέσεως, οἷον ἀπὸ γένους εἰς εἴδη καὶ ἀπὸ εἴδους εἰς ἄτομα καὶ
ἀπὸ ὁμωνύμου φωνῆς εἰς διάφορα σημαινόμενα καὶ ἕτεροι πλείονες. ὧν εἷς
ἐστι τρόπος καὶ ὁ τὸ ὅλον εἰς τὰ μέρη διαιρῶν· ᾧ καὶ ἐνταῦθα ἐχρή-
σατο πρότερόν τε καὶ νῦν, ὡς ἀσώματον ὁλότητα συγκειμένην ἐξ ἀσωμά-
των μερῶν τῶν ἐν αὐτῇ θεωρουμένων δυνάμεων τὴν ψυχὴν διαιρῶν, ἃ δὴ τῆς
μὲν ψυχῆς μέρη καλοῦμεν. τῆς δὲ κοινοτέρας καὶ γενικωτέρας δυνάμεως εἴδη
τάττομεν· διὰ τοῦτο καὶ μέρη ταύτας | καὶ δυνάμεις καὶ εἴδη λέγομεν, πρὸς 82v
ἄλλο καὶ ἄλλο λαμβάνοντες, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ἁπλῶς ἡ ψυχὴ ἐντελέχεια πρώτη
σώματος λεγομένη φυσικοῦ ὀργανικοῦ δυνάμει ζωὴν ἐχόντος, ὡς τὸ ἐπίστα-
σθαι λέγεται ἐντελέχεια, ὅπερ ἐστὶν ὡς ἕξις ἀλλ' οὐχ' ὡς τὸ θεωρεῖν, ὅπερ

3 ἐνδεχόμενα B: ἐνδεχομένως γινόμενα a ἀνατολαὶ B: ἀνατολὴ a 5 τοῦ B: καὶ a
13 χαρισθῆναι B: χωρισθῆναι a 21 τὰ τελικὰ B: τελικὰ a 27 fort. εἰς ταὐτόν 31 ὁμω-
νύμου φωνῆς B: ὁμωνύμων φωνῶν a

[illegible]

p. 1139a8 Πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα καὶ τῶν τῆς ψ
ὄντων ἕτερον τῷ γένει τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκὸς, εἰ
[illegible]

[illegible]

[illegible]

πρότερον ἐλέγομεν τῆς ψυχῆς. καὶ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ τὸ περὶ 82
τὰ ἀναγκαῖα καταγινόμενον, ἃ νῦν ὡς τῆς ψυχῆς λαμβάνομεν μόρια, μέρη
λέγοντες εἶναι αὐτὰ τοῦ λόγον ἔχοντος αὐτῆς μέρους. εἰ γὰρ εἴδει δια-
φέρουσι καὶ πρὸς τὴν ψυχὴν ὡς ἐκείνης ὄντα λαμβάνονται, εἴδη ἔσονται
τῆς ψυχῆς. ἢ οὐδὲν ἄτοπον τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλο λαμβάνεσθαι αὐτὸ
πρὸς μὲν τόδε μέρη λέγειν ἢ μόρια, πρὸς δὲ τόδε εἴδη. πρὸς μὲν γὰρ 85
τὴν ψυχὴν μέρη ἢ μόρια ὡς ἐπιστημονικὸν τὸ τοῦτο ἀνάλογον τῷ τοῦ
θέσει θεωρουμένου κατὰ τὰς ἀναλόγους ἕξεις καὶ ἐνεργείας αὐτῆς, ὡς
δὲ πράγματα καὶ ὡς δυνάμεις λαμβανόμενα τῷ εἴδει διάφορά εἰσιν. ἕτερα
γὰρ κατ' εἶδος ἀλλήλων τὸ λογιστικὸν καὶ ἄλογον, καὶ αὖθις ἕτερα τῷ εἴδει
τὸ περὶ τὰ ἀναγκαῖα καταγινόμενον καὶ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα. ὡς καὶ
ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν ἔστι θεωρεῖν. μέρη γὰρ γεωμετρίας ἡ περὶ τὸ ἐπι-
πεδα θεωρία καὶ ἡ περὶ τὰ στερεά, ἀλλ' ὡς θεωρίαι ἁπλῶς τῷ εἴδει
διάφοροι· καὶ μέρη γραμματικῆς ἀναμφισβήτητον ἐστὶν ὁμοίως. ὡς δὲ
θεωρίαι τινὲς καὶ γνώσεις τῷ εἴδει ἀλλήλων διενηνόχασιν. ἀλλὰ καὶ
ἁπλῶς ἐπὶ τῶν ἀνομοιομερῶν μέρη ὄντα τὰ μέρη τοῦ ὅλου τῷ εἴδει ἀλλή-
λων διέστηκε. διὸ καὶ ἀνομοιομερὲς τὸ ὅλον λέγεται, ὡς ἐξ ἀνομοίων
ἀλλήλοις συνεχομένων ἀποτελούμενον. οὐδὲν ἄρα ἄτοπον εἰ τὰ αὐτὰ πῇ
μὲν μέρη λέγοιτο εἶναι, πῇ δὲ τῷ εἴδει διαφορὰ αὐτῶν ἀλλήλοις καὶ
ἄλλως λαμβανόμενα.

p. 1139ª11 Λεγέσθω δὲ τούτων τὸ μὲν ἐπιστημονικόν, τὸ δὲ λογι-
στικόν· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτόν. οὐδεὶς
δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν, ὥστε
τὸ λογιστικόν ἐστιν ἕνα μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος.

Ἐπεὶ διάφορα ὄντα τῷ γένει ἤτοι τῷ εἴδει τὰ δύο μέρη τοῦ διανο-
ητικοῦ ἔδειξεν ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ὑποκειμένων περὶ ἃ καταγίνονται, ὡς
ἀναγκαῖον ἂν ἐξομοιοῦσθαι γνῶσιν ἑκάστην τοῖς ἰδίοις γνωστοῖς, τίθησιν
αὐτοῖς καὶ ὀνόματα, ὡς ἂν κἀκ τῶν ὀνομάτων ἡ διαφορὰ δηλούμενα.
καί φησι τὸ μὲν δόξαν εἶναι ἐπιστημονικὸν ὀνομάζεσθαι, τὸ δὲ λογιστικόν,
ὅτι τὸ μὲν ἐπίστασιν καὶ ὅρον ἄγει τὸν κατ' αὐτὴν διανοούμενον, τὸ δ'
ὅτι οὐ τὸ λογίζεσθαι καὶ βουλεύεσθαι τὴν περὶ τὸ ὀρεκτὸν εὑρίσκει ἀλή-
θειαν, ὡς μὴ πλανᾶσθαι περὶ αὐτὸ μηδὲ ὀρέγεσθαι οὐ μὴ δεῖ. τῆς μὲν
γὰρ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κινήσεως τέλος ἡ ἀλήθεια καὶ οὐ χρεία προσθεῖ-
ναι ἐν τῷ ζητουμένῳ μετὰ τὴν αὐτῆς εὕρεσιν, εἰ μήπου, κατὰ συμ- 83
βεβηκός, ὡς ὅταν εἴη ἐπιστήμη προσλαμβανομένη ὡς ἐν πράξει χρησι-
μεύουσα, ὥσπερ ἡ κάθετος ἐπὶ τὸ ἄγειν πρὸς ὀρθὰς τὰ οἰκοδομούμενα
καὶ τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον πρὸς τὸ ἱστᾶν τοὺς κίονας ἐν ὀρθότητι καὶ

1 καὶ τὸ περὶ — τῆς ψυχῆς (2) bis B, priore loco omittens ἐνδεχόμενα καὶ τὸ περὶ τὰ et pro καταγινόμενον scribens καταγινόμενα 6 πρὸς μὲν τόδε B: πρὸς μὲν τὸ a 8 θεωρούμενα B: θεωρουμένης a 29 φησὶ B: φασὶ a 33 χρεία B: χρὴ a 37 πρὸς τὸ ἱστᾶν B: πρὸς ἱστᾶν a

ᾗ γεωμετρία πρὸς τὸ πεφυκέναι. τῆς δὲ τοῦ διαλογιστικοῦ καὶ
κοῦ οὐχ ἱκανὸν τὸ μόνον εὑρέσθαι τὸ ἀληθὲς ἀλλὰ δεῖ καὶ
ἀγαθὸν ὡς ἀληθῶς πράττοντα τὸν σπουδαῖον. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ
σησὶ περὶ τῆς ἠθικῆς πραγματείας λέγειν ἀρχόμενος. ὅτι τὸ
οὐ γνῶσις ἀλλὰ πρᾶξις. ἐναργεστέραν δὲ τὴν διαφορὰν ποιο
δυο τούτων εἰδῶν, τοῦ διανοητικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ, μεταλ
λογίζεσθαι εἰς τὸ βουλεύεσθαι ὡς σαφέστερον. ταὐτὸν εἶναι λέγω
καὶ βουλεύεσθαι. ὡς δῆλον ὄν, ὅτι οὐδεὶς περὶ τῶν μὴ ἐνεργη
χειν βουλεύεται. περὶ γὰρ τῶν ἐφ' ἡμῖν αἱ βουλεύσεις καὶ ἃ
ἡμῖν δυνατὸν ὡς βουλόμεθα. καὶ οὗτος ἐκ τῆς τῶν πραγμάτω
ἡ ἀποδεῖξις γίνεται τοῦ εἶναι τῷ γένει ἕτοι τῷ εἴδει ἀλλήλω
ἐπιστημονικὸν καὶ βουλευτικόν. ὅτι μὲν γὰρ φύσει βουλευτικο
πός ἐστι, δῆλον. οὐκ ἂν δέ τις βουλεύσαιτο μὴ ἔχων περὶ
ἃ μὴ ἄλλως ἔχειν ἢ ἔξειν ἐνδέχεται, οἷον εἰ ἔσται ἡμέρα ἢλί
ὑπὲρ γῆν ἢ ὑπὸ γῆν αὐτὸς εἰ νύξ. εἶτα ἐπάγει καὶ τὸ συμπε
αὐτῷ εἰρημένοις, ἐπαρεσκόμενος ὡς τῇ φύσει τῶν πραγμάτων
ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἓν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντ
τὸ λόγον ἔχον ποιεῖ μὲν περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐνεργεῖ. ποιεῖ δὲ πε
χόμενα. καὶ περὶ μὲν τὰ ἀναγκαῖα οὐκ ἔστι βουλεύεσθαι κα
ἀλλὰ περὶ ὧνα τὰ ἐνδεχόμενα. ἔστι μέρος τοῦ διανοητικοῦ παρ
μενον ἕτερον. ὃ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καταγίνεται. ἀπορήσει
κῶς μηδαμῶν ἀναγκαίων ὄντων ἐν τοῖς ὅλοις μερίοις τὸ λόγ
ἔχοντι ἀπὸ τῆς τῶν ἀναγκαίων διαφορᾶς περὶ ὃ καταγιν
μὲν εἶναι λέγοντας μέρος τὸ περὶ τὰ ἀναγκαῖα καταγινόμενον
τὸ ἐνδεχόμενον ἕτερον. καὶ ὥσπερ αὐθὶς ἡ αὐτὴ τῶν ἐνα
ὧνα γινομένου καὶ μὴ γινομένου ὁράσις καὶ τῶν μετεῷ. καὶ ἀκ
ὁρᾶν τὸ καὶ βαδίζειν καὶ ὅσα τούτων ἐστὶν ἀνὰ μέσον κατὰ
καὶ αὖθις ἀριθμητικὴ περιττοῦ καὶ ἀρτίου. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλω
ὕστερον καὶ τὸ λογικὸν ἔχον τῆς ψυχῆς ἐνδέχεται ἓν ὑπάρχον κα
καταγίνεσθαι περὶ τὸ καὶ ὧνα διαφορα. ἤγουν τὰ τ ἀνα
ἐνδεχόμενα. καὶ ἐπὶ μὲν γινόμενα ὡς ἀεὶ ὄντα ὡσαύτως ἢ ὡς
γόμενα. τὰ δὲ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως εἶναι ἢ γίνεσθαι.
ζητεῖ αὖθις. ἐπεὶ ὁ αὐτὸς κατὰ διαφόρους τρόπους ἐνοῖν τ
καὶ πρώτων μέν. ὧν αἱ ἐνεργειαι διαφοροι. τούτων καὶ αἱ δ
φοροι. καὶ ὧν αὐτῶν ταῦτα ἴσως. καὶ αἱ οὐσίαι ἄρα. ἀπο
μὲν ἐπιστημονικὸν τὸ δὲ ἀναγκαῖον ὕστερον συναριθμεῖσθαι καὶ τοῦ
τοῖς τελευταίοις ἐπάγοντα. τὸν δὲ λογιστικὸν τὸ δὲ ἐνδε
ἐνεχόμενα. δῆλον ὅτι διαφοροι τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ βουλ
δυναμεις καὶ ἐνεργειαι. ἐξ ὧν τοῦτο. καὶ αἱ οὐσιαι. διαφορ
οὐσίαν μέρη τοῦ λόγου ἔχοντος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐπιστημονικὸν

4 γόμενος] I 1 p. 1095a5 10 ἐναργείας scripsi: ἐνεργείας Ba
11 ἔστι B: ἔστιν a 22 ἔχον B: ἔχοντα a 28 ἀρ
[illegible] b [illegible] a

καὶ τοῦτο δὲ ἔπεται τοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐπιτηδευομένοις ἢ τῷ ἐναντίῳ ὑπάρχειν. μᾶλλον οὖν ἐστιν καὶ γυμνασάτω ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὁ ἐνδεικνύμενος τὸ ἀγαθόν. ὡς γὰρ περὶ τὸ λευκὸν ἡ ὅρασις [illegible] ἐπιστήμη περὶ τὰ ὑπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον τῶν περὶ τὰς ὁρατὰς ὕλας τὸ φησάντων, καὶ περὶ τὸ μέλαν ὡσαύτως. καὶ ἡ γεωμετρικὴ ἐπιστήμη ὡς περὶ τῶν εὐθυγράμμων σχημάτων ἀποδείκνυσιν αἰεὶ μέσῳ τῷ αἰτίῳ χρωμένη τοῦ πράγματος, ἀλλ' οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος, οὕτω δὴ καὶ περὶ τῶν περιφερογράμμων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ὡς τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν ἀλλήλων ἀφίστανται καὶ ὡς τὸ εὐθύγραμμον καὶ περιφερόγραμμον, τὸ ἀναγκαῖον καὶ τὸ ἐνδεχόμενον. ἐκεῖνα γὰρ εἰ καὶ ἀλλήλων τῷ εἴδει ἕτερα, ἀλλὰ τῷ γένει ταὐτά, ταῦτα δὲ πάντῃ ἀλλήλων διέστηκεν, ὅταν καὶ τὸν τρόπον τοῦ εἶναι ἔχῃ διάφορον, ὡς καὶ τοὺς λόγους τοὺς περὶ αὐτῶν ἀναγκαίως ὑπεναντίως ἔχειν, τοὺς μὲν ἐξ ἀναγκαίων καὶ ἀναγκαίως παραινομένους, τοὺς δὲ ἐξ ἐνδεχομένων καὶ ἐνδεχομένως. ὡς ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὰς γνωστικὰς δυνάμεις διαφόρους κατ' εἶδος, αἳ τοῖς διαφόροις κατὰ γένος γνωστοῖς ἐφαρμόσουσι. καλῶς ἄρα ὁ Ἀριστοτέλης τοῦ λόγου ἔχοντος τῆς ψυχῆς ἄλλο καὶ ἄλλο εἴρηκεν εἶναι μόριον τὸ περὶ τὰ ἀναγκαῖα καταγινόμενον καὶ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα. ἦν καὶ ἄλλα εἰπεῖν τὴν ζήτησιν ἐπιλύοντα, ἀλλ' ἀρκεῖ ταῦτα, ὡς μὴ ἀκαίρως φιλοτιμεῖσθαι δόξωμεν.

p. 1144a11 Λεκτέον ἄρα ἑκατέρου τούτων τίς ἡ βελτίστη ἕξις· αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου. ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον.

Δείξας ὅτι δύο εἴδη τοῦ διανοητικοῦ, δείκνυσι νῦν ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ τῆς ἑκατέρου εἰπεῖν ἀρετῆς, εἴ γε καὶ τῶν κατὰ ψυχὴν ἀρετῶν καὶ τῶν κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτῆς ἡ παροῦσα αὐτῷ πραγματεία ἐνέστηκεν. οὐ γὰρ δεύτερον τοῦ περὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν εἰπεῖν τὸ καὶ περὶ τῶν διανοητικῶν τὰ προσήκοντα ἐπεξελθεῖν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον τοῦτο πρῶτον καὶ κυριώτερον. διὰ γὰρ τὰς διανοητικὰς δεόμεθα καὶ τῶν πρακτικῶν, ὡς ἂν μὴ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνοχλούμενοι καὶ ἐπισκοτούμενοι ἐμποδὼν αὐτὰ θεωρεῖν βουλώμεθα τὴν ἀλήθειαν ἔχωμεν. ὅρα δὲ ὅτι καὶ τὰς πράξεις αἱρούμενοι κατορθοῦν τῆς τοῦ διανοητικοῦ ἐνεργείας ἐξ ἀνάγκης [illegible]. ὥστ' ἀναγκαῖον τὴν βελτίστην ἕξιν εὑρεῖν τίς ἐστιν ἑκατέρου τῶν μερῶν τοῦ διανοητικοῦ, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἑκατέρου. ἐπεὶ γὰρ δύο τὰ μόρια τοῦ διανοητικοῦ τῆς ψυχῆς ἀνεφάνησαν, δεῖ μὴ ἀρκεσθῆναι τῇ εἰδήσει μόνῃ τοῦ εἰδέναι δύο αὐτά, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὴν ἑκατέρου μαθεῖν τελειότητα τίς ἐστιν, αὕτη δέ ἐστιν ἡ ἑκατέρου ἀρετή, ἣν μαθόντας δέον σπουδάζειν πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτῆς. τὸ δὲ ἡ ἀρετὴ πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον ὁ

4 ἐκπέμπουσα B 4. 5 φιλοσοφιστάτων Ba 10 περιφερόγραμμον B: περιφερόμετρον a 12 ἕξη corr. ex ἔχει B: ἔχει a 18 καὶ τὸ περὶ B: καὶ περὶ a 26. 27 διανοητικὰς a: νοητικὰς B 33 ἡ ἀρετὴ B: ἀρε[illegible]

δεσμός τις αὐτοῖς πρὸς τὴν συναίρεσιν γίνεται ἢ ἄλυτος πάντη, εἰ καὶ τοῦ 83v
πράγματός ἐστιν αἴτιος, οὐ μόνον τοῦ συμπεράσματος, καὶ ἀναγκαίως
ἔχων καὶ τὰ κατηγορούμενα κατηγορούμενα καὶ τὰ ὑποκείμενα ὑποκείμενα, 35
ἢ μόνου τοῦ συμπεράσματος αἴτιος καὶ ἐνδεχομένως ἔχων τὰς κατηγο-
ρίας καὶ τὰς ὑποθέσεις κἀντεῦθεν δυνάμενος λύεσθαι, τὸν δὲ νοῦν
ὑπερέχειν. ὅτι καὶ ὑπὲρ αἰτίαν τῶν γνωστῶν ἐντὸς γίνεται ἀμέσοις ἐπι-
βολαῖς καταλαμβάνων αὐτά, ὥσπερ αὐτόπτης αὐτῶν γινόμενος καὶ ἑαυ-
τῷ αὐτοῖς συγγινόμενος μηδενὸς μεσιτεύοντος. αἱ μὲν λογικαὶ οὕτως· 10
τῶμεν δὲ καὶ τὰς ἀλόγους καὶ γνωστικάς, ὅπως καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ κατὰ
10 γνῶσιν ἐνέργεια γίνεται. αἴσθησις μὲν γὰρ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα καταγίνεται,
οὐσίας μὲν αὐτῶν οὐ καταλαμβάνουσα (τοῦτο γὰρ ταῖς λογικαῖς ἥρμοσται).
μόνας δὲ ποιότητας ἢ ποσότητας ἢ ἄλλο τι τῶν συμβεβηκότων αὐταῖς.
φαντασία δὲ τῶν αἰσθήσει φανέντων τύπους καὶ εἰκόνας ἐν αὐτῇ εἰσοι-
κίζουσα παραφυλάττειν αὐτὰς ἐντὸς πέφυκε. τίνες δή σοι δοκοῦσιν εἶναι
15 κρείττονες, αἱ λογικαὶ τῶν ἀλόγων ἢ τὸ ἀνάπαλιν; καὶ τίς ἀντερεῖ πρὸς 15
τὸ πρότερον τῷ δευτέρῳ συντιθέμενος, εἰ μὴ καὶ τὰ ἄλογα προκρίνει τῶν
λογικῶν καὶ τῶν ἀύλων τὰ ἔνυλα καὶ τῶν θείων τὰ φυσικὰ καὶ τὰ ἐν
γενέσει καὶ φθορᾷ τῶν εἰς ἀεὶ μενόντων ἐν τῇ ταυτότητι; τὰ μὲν οὖν
περὶ τῶν γνωστικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ταῦτα, μεταβῶμεν δὲ ἐπὶ τὰς
20 ὀρεκτικάς. διαιροῦνται γὰρ καὶ αὗται κατὰ τὸ λογικὸν καὶ ἄλογον εἰς τέσ- 20
σαρα συμπεσούμενα, βούλησιν καὶ προαίρεσιν, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· ὧν
ἡ μὲν βούλησις (καὶ) προαίρεσις λογική, ὅτι μόνοις τοῖς λογικοῖς ἐνυπάρ-
χουσι, θυμὸς δὲ καὶ ἐπιθυμία ἄλογοι, ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις κοιναί. καὶ 50
ὅτι ἐκεῖναι μὲν οἰκεῖον ἔχουσαι τὸν λόγον κατ' αὐτὸν τὰς ἑαυτῶν ἐνερ-
25 γείας ἁπλῶς ἀποπληροῦσιν, αὗται δὲ παρὰ μὲν τοῖς ἀλόγοις ζώοις παντοίως τοῦ λόγου
ἀπέχουσιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων οὐδ' ἐπ' αὐτῶν μὲν οἰκεῖον ἔχουσι λό-
γον. ἀλλοτρίῳ δὲ λόγῳ ἐπιπειθεῖς πεφύκασι γίνεσθαι. ᾧ καὶ πειθόμενοι
κατορθοῦσι τὰς ἀρετάς, εἰ δ' οὖν ἀλόγως ἐνεργοῦσι, τοῖς ἁπλῶς ἀλόγοις
ὅμοιαι γίνονται. ὅτι μὲν κρείττους αἱ λογικαὶ τῶν ἀλόγων ἔν τε ταῖς γνω-
30 στικαῖς καὶ ταῖς ὀρεκτικαῖς, | οὐδεὶς ὁ ἀντερῶν, εἰ μὴ πάντῃ εἴη τοῦ 84r
λόγου ἀλλότριος, οὐδ' ὅτι αὗται πρὸς ἀλλήλας ὑπηναντίωνται, οὐδ' ὅτι
ἐπιστατοῦντος μὲν τοῦ λόγου ταῖς ἀλόγοις ὀρέξεσι καὶ ἑαυτῷ αὐτὰς ὑπο-
τάττοντος κατορθωτικὸς ὁ ἄνθρωπος τῶν ἀγαθῶν γίνεται. ἐνδιδόντος δὲ
ἐκείναις καὶ ταῖς ὁρμαῖς ἐκείνων ἑπομένου αἱ πρὸς κακίαν ἐκπτώσεις
35 ἐναργῶς ὁρῶνται ἀποτελούμεναι. τῶν δὴ σωματικῶν ἡδέων ἐκ ποίων ὁ
δυνάτων προσβολῶν ἡ ὀρέξ[illegible] ἐστὶν αἱ ἀπολαύσεις αὐτῶν
ἐφιέμεναι; οὐχὶ αἱ ἄλογοι; τὴν δὲ τούτων ἀπαχθῆ εἴτε τὴν [illegible]
τὴν θεωρητικὴν κατὰ τὸ μέτριον, ἐν τίσιν εὑρίσκομεν; οὐχὶ [illegible]

3 αἰσθήσει a: αἰσθήσεων B 16 συντιθέμενος B: συνθέμενος a 18 post ταυτότητι verba τὰ μὲν οὖν—ὧ καὶ πειθόμενοι (27), tum εἰ μὴ καὶ (16)—ταυτότητι, quibus deletis omnia recte repetit B 22 καὶ a: om. B 25 παρὰ B: ἐπὶ a 28 ἐνεργοῦσι scripsi: ἐνεργοῦσαι Ba 29 κρείττους B: κρείττονες a 36 ἀπολαύειν B: ἀπολαβεῖν a 37 τὴν δὲ B: τὰ δὲ a

κοῖς; εἰ οὖν ἐν μὲν τοῖς ἀλόγοις ἡ πρὸς τὰ ἡδέα τοῦ σώματος σ
ὁρμή, ἐν δὲ τοῖς λογικοῖς ἥ τε παντελὴς κατορθοῦται εὐπάθεια
μέτρῳ καὶ λόγῳ πρὸς τὰ πάθη κατάνευσις. πῶς οὐ κρείττων ἡ
κατ' αὐτὸν τὴν ἀνάτρεπτον πρὸς τὰ πάθη ὁρμῆς καὶ συννεύσε
ἀνάτρεπτον ὑπάρχειν πρὸς τὰς μέσεις καὶ ἀδιαφόρως πρὸς αὐτ
καὶ μηχανᾶσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι. ἄλογον πάντῃ καὶ ἀχαλίνωτον.
οὐχ ἕξει τὸ χειριστον καὶ τοῦ λόγου παντελῶς ἀποστήσεται,
ἀποστρεφόμενος τοῖς ἀλόγοις συντάττεται; ἢ εἰ δεῖ ταλήθη εἰπεῖ
κατὰ τὸ μοχθηρὸν ὑπερβέβηκεν ὁ τὸν λόγον ὑποτάττων τοῖς π
τὸ κρεῖττον τῇ φύσει τῶν χειρόνων τῇ φύσει ἀπορρόνων ἀνδρά
ὑπερβαλλόντων δεῖ τὸ ἐκείνοις ὄντα κατ' ὄρεξιν. λοιπὸν τίς οὐ
παγκάκιστον εἶναι καὶ παναισχρὸν τὸν νομοθετοῦντα τὰ χείριστα
φύσει λογικὸν ἐξιστῶντα τοῦ λόγου χείρω καὶ τῶν ἀλόγων κ
ἔτι τις οὐκ οἶδε τῶν μετασχόντων παιδείας, τρεῖς εἶναι κατὰ
πρακτικὰς ἀρετάς, ἀνδρείαν σωφροσύνην δικαιοσύνην, τῇ πρόστα
θυμίνας τὴν φρονεῖν πεφυκυίας δυναμέως καὶ μετρούσης τὰς ὁρ
καὶ ἐπιθυμίας; πῶς οὖν ἔσται σωφροσύνη, ἐν οἷς ἡ ἐπιθυμία τ
τοῦ χαλινῷ μὴ ὑπόκειται; μὴ οὔσης δὲ σωφροσύνης, πῶς ἂν
σύνη; τῆς τε ἐπιθυμίας τοῦ λόγου ἀποπτυούσης τὸν χαλινόν
ἑαυτῷ μητ' ἐκείνῳ τὸ καθῆκον ἐχούσης τηρούμενον ἀλλὰ τ
τοῦ πρὸς αὐτὴν φυσικὴν ὁσσποτείαν ἀπαρνουμένης καὶ τὴν ἐκ
χαλινὸν δουλωσιν, γάμων τε καὶ ἀλλοτρίων ἐξορτορομένων ὁ
θυμίαν ἀνάρετον καὶ τῆς φρονεῖν ἀνακυμένη φυτῆς ὁ
ἄρρεσι χρῆσθαι ἴσα καὶ θήλεσι; προσθήσω δέ τι καὶ τῶν ἄλλ
ἀφαιρουμένων διὰ τὸ πρὸς χρηματισμὸν ἀκρήστων τῆς ὀρέξ
καὶ φρονησις ἀναιρεῖται τῆς αἰσχύνης τοῦ λόγου καταρρατούσης
καταφερούσης εἰς ἀκρισιαν καὶ ἀνοιαν. ταῖς χειροὶ δυναμεσιν ὑ
τούτων δ' οὕτως ἐχόντων. ποῦ ἡ ἀνόρεια φανήσεται θυμὸν ε
λογῳ μετρουμένου, τοιούτου καταστάντος τοῦ λόγου καὶ αἰσχρ
σόντος τοῖς πάθεσι καὶ μὴ δυναμένου μηδ' αὐτῷ χρῆσθαι
οια τὸ ἀπολεσαι τὸ τῆς κατὰ φυσιν ἀρχῆς ἀξίωμα; ἀλλ' οὐδ
ἀναβαίνει ὑποκείσθαι ὡς δεσπότῃ, τῷ ὑποπεπωκότι τῷ χειρόν.
δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἀχαλίνωτος ἐνεργήσει τὰ ὕβια, ἢ καταπεσόντ
διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἐκ φιληδονίας ἀνέσεως. καὶ οὕτως ἀ
μοῦ οὐδ' ὁ ἄνθρωπος κατ' ἐνέργειαν ἄνθρωπος. ἢ οὖν ὁ
ἀρετὰς εἶναι ἀνθρώπων τὰς ἀπηρτισμένας οἱ τὸν ἡδυπαθῆ β
πλημένοι καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς κατ' αὐτὸν ἀπολαύσεως μακαρ
πρὸς ἑαυτοὺς ἐναντίωνται ἀρετὰς εἶναι ὁμολογοῦντες καὶ τὰ
ἀρετὰς ἐναντία τῶν ἀρετῶν ὑπεραίροντες ἢ τὸ εἶναι τὰς ἀρε
νονται καὶ ἴστωσαν ταναντία δοξάζοντες πᾶσι τοῖς ἔμφροσι κ

μετείας Ba πολεται οὐ πολις B 17 ἔστοι B: ἔσ
24 καὶ θήλεσι B: τοῖς θήλεσι a 27 ἀκαισίαν B: ἀκ

πρὸς τὸ ὀρθῶς φρονεῖν λεγχόμενοι. ἀλλ' ἴσως ἂν φήσαιεν ὅτι καὶ τίνος 84r
ἕνεκεν ὁ δημιουργὸς τας ἀλόγους δυνάμεις ταύτας τοῖς ἀνθρώποις ἐνέθετο,
εἰ μὴ κατὰ τοῦτο ἐνεργεῖν ἐμελλον καὶ ἐπιτείνειν τὰς ἐνεργείας, ἵν' αὐ-
ταὶ ἑαυτῶν ἐκ τῆς ἐπιτάσεως τελειότεραι γίνωνται. πρὸς ὃ φαμεν, ὅτι τῶν
ἐνεργεῖν αἱ δυνάμεις αὐταὶ πεφύκασιν ἢ τῷ λόγῳ ὑπήκοαι ἢ ὡς
τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπαντᾶν ὑποπτεύουσαι. ἕνεκα μὲν οὖν ἐνεργοῦσαι μετὰ
χρόνου λογικαὶ γίνονται καὶ ὡς ἀνθρώπῳ πρέπον τὰς ἐνεργείας ἐνδείκνυν-
ται, οὕτω δὲ πρὸς ὑπήκοον ἐκλίνουσαι τῷ μὴ ὑπερπαθῶς τὰς ὁρ-
μὰς ποιεῖσθαι ἐλέγχονται ἀλλὰ καὶ χείρους ἢ κατὰ τὰ ἄλογα δείκνυνται
πρὸς τὴν οἰκείαν ἀφροσύνην καὶ τὸ λογιζόμενον καὶ φρονοῦν καταφέρουσαι
καὶ εἰς βυθὸν ἀπωλείας κατακρημνίζουσαι καὶ ὑπουργὸν αὐτὸ χρῶσαι πρὸς
ὑπερβολὰς κακῶν. ἔτι ἕκαστον τῶν τελειουμένων ἐκ τοῦ κρείττονος αὐτοῦ
τελειοῦται, ἀναφερόμενον πρὸς αὐτό· ὁ δὲ λόγος κρείττων τῶν ἀλόγων
δυνάμεων· πῶς οὖν τὰ χείρω τελειωθήσεται πρὸς τὸ κρεῖττον ἑαυτῶν
μὴ ἀναφερόμενα μηδ' ἐκείνῳ ὑποτασσόμενα, ἀλλ' ἐκεῖνο πρὸς ἑαυτὰ καταφέ-
ροντα καὶ οἱονεὶ ὑποτάττοντα; ὡς γὰρ ἡ λογικὴ ψυχὴ οὐκ ἂν τὸ τέλειον
ἕξοι ποτε μὴ πρὸς νοῦν ἀναφερομένη καὶ διὰ νοῦ πρὸς θεὸν καὶ ὑπ' αὐτῶν
ὡς κρειττόνων ἐλλαμπομένη καὶ δεχομένη τὴν τελειότητα, οὕτως οὐδὲ θυμὸς
καὶ ἐπιθυμία τὸ τέλειον ἕξοι ποτε μὴ πρὸς τὸν λόγον ἀναφερόμενα καὶ
ὑπ' αὐτοῦ βελτιούμενα καὶ μετρούμενα. οὐ γὰρ τῇ τῆς ἐνεργείας ὑπερ-
βολῇ αὐτοῖς ἡ τελείωσις, ἀλλ' ἐν τῷ ὀρθῷ λόγῳ ὡς μέτρῳ καὶ τούτῳ
ὑποβάλλεσθαι καὶ τῷ μετεχόντως λογικὰ γίνεσθαι. ὡς καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ
ἐν τῷ νοερὰ γίνεσθαι καὶ θεία τὸ τέλειον δέχεται. ἕκαστον γὰρ ὁ πε-
φυκὼς δέχεσθαι κρεῖττον ἑαυτοῦ τοῦτο δεχόμενον τοῦτον γίνεται. μὴ δε-
χόμενον δὲ μένει ἐν τῷ ἀτελεῖ πρὸς ὃ πρόσπτωτον πέφυκε μὴ προκεκοφός. |
πεπλάνηται ἄρα ὁ λέγων τὰς ἀλόγους τελειοῦσθαι δυνάμεις ἐκ τοῦ μᾶλλον 84v
καὶ μᾶλλον αὐταῖς τὴν ἀλογίαν ἐκτείνεσθαι. ἐπὶ γὰρ ταῖς ἀλόγαις δυνάμε-
σιν ἡ τελείωσις ἐν τῷ ἐπὶ πλέον τὴν ἀλογίαν ἐκτείνεσθαι, ἔσται αὐταῖς ἡ
τελείωσις ἐν τῷ τῷ λόγῳ ὑπείκειν καὶ τὴν ἀλογίαν αὐτῷ συστέλλεσθαι.
εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον, καὶ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ, εἰ δὲ τοῦτο,
κρεῖττον ἔσται ἡ ἀλογία τοῦ λόγου. διὸ οὐ γὰρ ἡ τελείωσις κρεῖττον τοῦ
ἀτελοῦς, οὐδ' ἡ τελεία. τί δ' ἂν γένοιτο ἀλογώτερον τοῦ τὴν ἀλογίαν τοῦ λόγου
ὑπερτίθεσθαι; ὅταν γὰρ καὶ τῇ λογικῇ ψυχῇ κρεῖττον τῆς τῶν θείων
καὶ τοῦ θεοῦ ἀπολαύσεως τὸ σωμάτων ἐπιστῆναι καὶ τοῖς γεγονόσι καὶ
προκοπὴ τοῖς οὖσιν ὑπάρξει πρὸς τὰ χείρω κατανεύουσιν, ὡς ὁδῷ προβαί-
νοντας καταντῆσαι ἡμᾶς εἰς τὸ τῆς ἀσωμάτου πασης οὐσιας κρειττονα
ἡγήσασθαι τῶν σωμάτων τὰ ἔσχατα καὶ τὴν ἐσχάτην ὕλην θεοῦ τοῦ
πρώτου καὶ πάντων ὑπὲρ σύγκρισιν ὑπερέχοντος. οὐ τί ἂν εἴη ἀνοητότερον

3 κατὰ B: καὶ κατὰ a 20 αὐτοῦ a: αὐτῶν B 21 αὐτοῖς B: αὐτῆς a
22 ὑποβάλλεσθαι B: ὑπερβάλλεσθαι 27 ἀλογίαν B: ἀναλογίαν a 29 ἀτέλεια
B: τελεία a τῷ τῷ B: τῷ a τὴν B: om. a 30 τὸ ἐναντίον τῷ
ἐναντίῳ a: τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον B 32 ἀλογίαν a: ἀργίαν B 33 κρεῖττον B:
κρειττων a

καὶ τὰ ὅσα . . . ταῦτα μὲν οὖν ἔστιν ἐκ τῶν ὀρεκτικῶν δυνάμεων ὁ
ὧν τῶν ἐντυγχανόντων. πᾶν μὲν γὰρ τὸ πάθη καὶ τὰ ἤθεα τοῦ
αἰτίαν τοῦ φρονεῖν τὸ ἐνεργοῦν ἐστι, ταχὺ δὲ καὶ ὀξὺ ὁ
νοῦ δὲ καὶ διάνοια οὐδαμοῦ, εἰ μὴ ὅσον καταλαμβάνει τὰς αὐτὰς
τῶν ὧν ἐστιν ἀμείνων διαγειν λογικὸν ὄντα τὸν ἄνθρωπον κατὰ
μὲν γνωστὸς καὶ γεγραπται. ἀναπτύξαι ἐπιμηκύνοντα τῶν κρειττ
λογικῶν ἀποστήμασι; ὅτι νοῦς μὲν καὶ ἐπιστήμη, ἤτοι διάνοια,
ἐπιστῆμαι ἔφασαν δὲ καὶ αἰσθήσεις γνώσεις πλανητάς, ὁ γοῦν κ
τὰ ζῶα καὶ πλανᾶ ζῇ καὶ πλάνης ἐστί. πλάνης ἄρα νομοθέ
10 ὁ κατὰ ταύτας ζῆν προτρεπόμενος καὶ τὰ ταύταις τεθραμμένα διώκειν
πάρεσι. πῶς οὖν προφήτης καὶ πῶς ἐκ θεοῦ ὁ πρ
καὶ ἔφασαν, οὐκ ἐπιλαυστὴς τοῖς πειθομένοις; τίς δὲ καὶ ὁ σκ
ὁρμισθῆναι ἐν τῷ συνηρτῆσθαι τῇ λογικῇ ψυχῇ τὴν ἀλογον
τῆς φύσεως ἐπασώμεν, πότερον ἵνα ζῶσιν ἀλόγως οἱ λογικοὶ
15 οἰκείων λόγων δουλεύοντες τοῖς πάθεσιν ἔχωσιν. ἢ διὰ τὸν σύνδε
ψυχῶν πρὸς τὴν παχυτέραν ταύτην σάρκα καὶ ὑγρὰν καὶ ἀντιτ
μὲν διὰ τὸ πρότερον, αἴτιος ταῖς κρείττοσι ψυχαῖς ὁ δημιουργὸς
τὸ χεῖρω καταφορᾶς ἐλεγχθήσεται, ὡς συντεταχὼς τὰ χείρω τ
τοῦτο δὲ τὸ σῶμα συνῆψε κρείττονα· ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον.
20 ὃς ἡ ὑπόθεσις. ἢ τὸ ἄτοπον ἠκολούθησε. δεῖ ἄρα τὸ ἐναν
τῶν ἐναντίων συνάπτεσθαι. ὁ γὰρ σωτὴρ ἡμῖν
ὑπάρχοντα τὰ ἀγαθὰ διαστῆσαι τὰ κακά. ὁ γὰρ πανσ
ἵλεως διὰ τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. ἔτοιμος καὶ τὸ ἥμισυ τούτου
καὶ πεφυκότα τοῦ ἑτέρου κακοῦ εἶναι παρέξειν. οὐκ ἐνέστιν τὰ
25 τὰ μετέχειν ἀγαθότητος ὁμοῦ καὶ λόγου καὶ τάξεως. διὰ τοῦτ
λογικὰς παρέχει δυναμένας συμπλέκεσθαι σώμασιν, ἃ ἐξ ἐναντίων σ
καὶ, τὸ δὲ τῆς συμπλοκῆς δυνατὸν ἀμέσως γίνεσθαι, μὴ δυναμέ
σωμάτων ἄνευ μέσου τινὸς ἐκ τῆς λογικῆς ψυχῆς ἀγαθύνεσθαι
ἀλλάψεις αὐτῆς παραδέχεσθαι. διὰ τοῦτο φυτικὴ ζωὴ καὶ α
30 συνείευκται ταύτῃ, ἀεστεύουσαι τῇ τῆς λογικῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σωμάτων πρὸς ἀλλήλα διὰ τὴν πρὸς ἄμεσον συγγένειαν. ταῖς ἑαυτ
μαις τῷ τῆς σαρκὸς χορηγοῦσαι πάσχειν τὴν ἐκ τοῦ λόγου α
λαιώτεραι μὲν οὖσαι τῆς λογικῆς, αὐλότεραι δὲ τῆς σαρκός. ἡ
λογικὴ ψυχὴ καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σώματος χωρίζ
ἔσχεν. αὗται δὲ κατ' ἄμεσον ταῦτα τῶν σωμάτων οὖσαι ἀχωρίστ
τῇ ἐπινοίᾳ ὡς ἰδιοῖ γνωρίζονται, ἐνύλα ὄντα καὶ ἐν ὑποκειμένοις
ἀφιστάμενα. διὸ καὶ ἀχωρίστους ἐντελεχείας ταύτας εἰρήκασιν
αὐτὰ σπουδάζοντες. ὁ μὲν προηγούμενος οὗτος σκοπὸς τῇ
ἵνα δὲ μὴ τὸ κοσμεῖν καὶ ἀγαθύνειν λαχὸν ἀκόσμητον μᾶλλον καὶ
40 δέσμιον κακυνόμενον γένηται, ἐνταλμάτα καὶ νόμοι ἐκτέθεινται

---

5 πλανήτους B: πλανήτορες ac

φύσιν συντηροῦντες τῷ τε κρείττονι καὶ τοῖς χείροσιν ἡ βελτίωσις ἐκ τοῦ 84v
κρείττονος γίνοιτο, αὐτὸ δὲ συντηροῖτο ἄχραντον καὶ ἀκάκωτον πρὸς μὲν
τὰ κρείττω καὶ αὐτοῦ ἀνωτέρω ἐπιστρεφόμενον, ἤγουν νοῦν καὶ θεόν, καὶ
ὑπ' αὐτῶν τελειούμενον, τὰ δὲ χείρω ἄγον καὶ φέρον πρὸς ἑαυτὸ καὶ
δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὰ κρείττω διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν κατορθώσεως, ὧν οὐδὲν
ὁ ψευδοπροφήτης ἐκεῖνος εἰδὼς τὰ πάντων ἐνομοθέτησεν αἴσχιστα. οὗτος
γάρ ἐστιν, ὃν Ἄραβες καὶ Ἀγαρῆνοι καὶ Ἴσμαηλῖται καὶ ὅσα κατὰ τὸν βίον
τούτοις ὁμοιοπαθῆ. πρόμαχον ἑαυτῶν καὶ νομοθέτην κεκτήμενοι. πανουρ-
γίαν πάναισχρον καὶ ἀσελγείας ἀνάπλεων καὶ μηδ' ἃ Σοδόμοις καὶ Γο-
μόρροις συμβέβηκε ὑποπτεύειν θαρρεῖν κατασκευάζει πολλῷ γε τοσούτῳ
οἷα οὗτος νενομοθέτηκε διεπράττοντο, ὡς καὶ τὴν γῆν καταφλεχθῆναι αὐ-
τὴν καὶ εἰς αἰθάλην καταπεσεῖν, ἧς οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες ἐπέβαινον
ἀσελγαίνοντες. καὶ τί δεῖ καὶ εἰσέτι προστιθέναι τοῖς εἰρημένοις, ἱκανῶς
ὄντων τῶν ἤδη ῥηθέντων πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀλογίας τοῦ δόγματος, ἐπεὶ
μηδὲ περὶ τούτου ἡμῖν ὁ σκοπὸς ἐξ ἀρχῆς. ἀναλαβώμεθα δ' αὖθις τὰ
παρ' Ἀριστοτέλους λεγόμενα καὶ τὴν τούτων ὡς ἔνι ποιησώμεθα διά-
σαφησιν.

p. 1139a17 Τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ
ἀληθείας, αἴσθησις νοῦς ὄρεξις. τούτων δ' ἡ αἴσθησις οὐδε-
μιᾶς ἀρχὴ πράξεως. δῆλον δὲ τῷ τὰ θηρία αἴσθησιν μὲν ἔχειν,
πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν.

Ἔτι περὶ θατέρου τῶν λόγων ἐχόντων. ὁ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα κατα- 85r
γίνεται, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λογιστικόν, ᾧ διδάσκει ἡμᾶς. ἐπεὶ αἰσθητικὴ
γνῶσις μὲν μετέχει πως καὶ αὐτὴ τῆς περὶ τὰ ἔνυλα καὶ ἄλλοτε ἄλλως
ἔχοντα κρίσεως, ἀπαριθμεῖται καὶ αὐτὴν καί φησι, τρία εἶναι ἐν τῇ ψυχῇ
τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησιν νοῦν ὄρεξιν. οὐχ ὅτι καὶ
ἡ αἴσθησις ἔχει τινὰ μετοχὴν ἐν ταῖς πράξεσιν ὡς προϊσταμένη αὐτῶν, ἀλλ'
ὅτι γνώσεως καὶ αὐτὴ εἰδός τί ἐστι καὶ ἀληθεύειν ἔν τισι δύναται τῷ περὶ
τὰ ἔνυλα καὶ ἐνδεχόμενα ἐνεργεῖν. περὶ ἃ καὶ ὁ πρακτικὸς νοῦς. ὁ δὲ
νοῦς, ἁπλῶς μὲν λαμβανόμενος, εἰς τὰ ἐνδεχόμενα καὶ εἰς τὰ ἀναγκαῖα
τὴν ἑαυτοῦ μερίζει ἐνέργειαν, πράττων μὲν περὶ τὰ ἐνδεχόμενα, θεωρῶν
δὲ τεχνικῶς μὲν εἴσεται περὶ τὰ ἐνδεχόμενα, ἐπιστημονικῶς δὲ περὶ τὰ
ἀναγκαῖα καὶ βέβαια. ἡ δὲ ὀρεκτικὴ ὥσπερ ὑπηρέτης ἐστι καὶ τῆς αἰσθή-
σεως καὶ τοῦ λογισμοῦ. ἤγουν τοῦ πρακτικοῦ νοῦ. τῆς μὲν προβαλλομέ-
νης τὰ ὀρεκτὰ καὶ φευκτὰ καὶ ὅλην προτιθεμένης αὐτῇ τὰ ἡδέα καὶ λυ-
πηρά. τοῦ δὲ κρίνοντος ἃ δεῖ ἐλέσθαι καὶ ἃ φυγεῖν καὶ μέτρον τιθέντος
προσῆκον ταῖς φυγαῖς τε καὶ ταῖς αἱρέσεσιν. ὅτι δὲ ἡ αἴσθησις οὐκ ἔστιν
αἰτία πράξεώς τινος, δῆλον ποιεῖται ἐκ τοῦ τὰ θηρία, ἤγουν τὰ ἄλογα ζῷα.

1 συντηροῦντες B: συντηροῦντα a 10 θεγλάτω B: θρυλλᾶται a 15 ὁ σκοπὸς
ἀρχῆς B: ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπός a 16 ποιησώμεθα B: ποιησόμεθα a

αἰσθησιν ἐχοντα μὴ κοινωνεῖν πραξεως. ταυτα γαρ αισθανόμεν
ἡδέων καὶ λυπηρῶν. ἃ ὑπόκειται ταῖς αἰσθήσεσιν, αποστέργει μὲν
ονται κυριειν η τῷ φ ... ουσα η τῷ προσιεσθαι καὶ αποστρέφ...
δὲ τῶν ἡδέων καὶ ἡ ... πρὸς ταυτὸ ἡ ἡ ταὐτοκατ αὐτον.
αὐταῖς οὐδεμία. διότι παρ' ... ἡ γὰρ πράξις ἐν οἷς τὸ βο
καὶ οὕτω τὸ αἱρετὸν ... ταυτησιν καὶ οὐκ ἐπὶ αὐτο τ
... πεκτείνεσθαι. οὐδεμιᾶς ἄρα ἡ αἴσθησις κυρία πράξεως, ἀλλὰ
ὅταν αὐτῆς νοῦς ἔχει καὶ ὄρεξις. ὁ μὲν κρίνων καὶ εὑρίσκων τ
ἐκ βουλεύσεως. ἡ δὲ ὄρεξις ἀντιπουουμένη ἐκείνου. ὁ νοῦς ἄρα
ἐπερᾶνατο, ὥστ' ἐν μὲν τοῖς ἀλόγοις ἡ ὄρεξις γνώσει καὶ κρίσε
... ἐν δὲ τοῖς λογικοῖς λόγῳ τε καὶ νῷ πρακτικῷ. καλῶς
ρηται, ως οὐδεμιας πραξεως αρχη η αισθησις, επει και εν τοις
ὅταν τὰ αἰσθήσει ἡδέα φαινόμενα καταδιώκῃ ἡ ὄρεξις, ἡ τοῦ λ
σις αρχη και ως αλογος ο φυσει λογικος ενεργει και τοις αλ
μοιοῦται κατ αισθησιν ζῶν, γνῶσιν ουσαν ἀλογον. τοιοῦτοι οι ὁ
οἱ φιλόπλουτοι, οἱ ἡδυπαθεῖς καὶ φιλήδονοι, μονων των αἰσθητ
μενοι, τῶν δὲ νῷ λῃπτῶν μὴ ...στρεφομένων.

p. 1139a21 Ἔστι δ' ὥσπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις καὶ α
τουτ' ἐν ὀρέξει ὄιωξις καὶ φυγή.

... Τὸν λογον ἡμὶν παραδιδωσιν, ὃν ἐχουσι πρὸς ἀλλήλας ἐν
τεσιν ἡ διανοια και ἡ ορεξις και την τουτων διαφορὰν. διανοιαν
τὸν πρακτικὸν νοῦν, ἤτοι τὴν θεωρίαν τὴν ἐνεργουμένην ὅτε
περὶ τοῦ αἱρετοῦ. πασα μεν γαρ διανοια περι του αληθους
νοῦ ὑεύδους, ὡς τὸ μὲν ελέγξαι, τὸ δὲ συστησασθαι, ἡ δε ὀ
την οιωσιν του αγαθου και την του κακου φυγην κατηγνεκαν.
πεσν πρακτεου τινος η ζητησις εστιν, ει αγαθὸν εστιν. ὅτε η
συλλογίζεται και αντιποιείται αὐτου, φευγει δε το κακὸν και αστ
αὐτοῦ. ὥσπερ οὖν ὑπηρέτου λόγον ἐπέχει πρὸς τὴν διανοιαν ἡ
δεσποτην, η και μαθητου προς διδασκαλον εκδεχομενη τι προστ
... ουσα η φασκουσα, ως ὃ μ ... ποιουσιν το αγαθὸν η εκφευγεται
ου τουτο φησιν, οτι οπερ εν διανοια καταφασις και α
τουτ' εν ορεξει οιωσις και φυγη, τουτεστιν οτι ωσπερ
το αναφανεν αυτη αγαθὸν ... του συμφερον ... καταφασιν ποι
ουτως η ορεξις οιωκει το ... αγαθὸν. ο ... τουτου ουσι ... ...
... και ωσπερ η διανοια αποφαινεται μη ειναι αγαθὸν τοῦτο, ο τοι
... η ειναι αγαθὸν, ουτως η ορεξις φευγει το μη ον αγαθὸν. τα
... ρων επι των ζωντων ανθρωπων ... εστιν ... ...

... B: ὄντα a ... καταδιώκῃ B: κατα
... ει ὥσπερ B (sed cf. v. 32) cf. A
... : a ... 28 ὑπηρέτου B: ὑπηρέτης a ... 29 μαθητοῦ B: μαθητης a

p. 1139 a 22 Ὅστε ἐπεὶ ἡ βούλευσις ἀρετὴ ἢ πρᾶξις τις, ἡ δὲ 85r
προαίρεσις ὄρεξις βουλευτική, δεῖ διὰ μὲν ταῦτα τόν τε λόγον
ἀληθῆ εἶναι καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθήν καὶ τὰ αὐτὰ τὸν μὲν φάναι,
τὴν δὲ διώκειν.

Οὗτος ὁ λόγος ἐκ τοῦ προλαβόντος ἔτι συνίσταται καὶ ἐκείνῳ ἀκο-
λουθεῖ. ἐπεὶ γὰρ ἡ ὄρεξις πρὸς τὴν διανοιαν αφορᾷ καὶ ἐπ᾽ ἐκείνης ἐκ-
δέχεται λαβεῖν πρόφασιν τοῦ διῶξαι ἢ φυγεῖν τὸ προκείμενον, διὰ τοῦτό
φησιν, ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ ἕξις προαιρετική ἐστιν. ἔστι γὰρ ἕξις καὶ ἡ ἐπι-
στήμη, ἀλλ᾽ οὐ προαιρετική· οὐ γὰρ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα οὐδὲ περὶ ὧν
ἡ βούλευσις ἀλλὰ περὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἃ ὡσαύτως ἔχει ἀεί, κἂν μηδέν
τις ἐπ᾽ αὐτοῖς πραγματεύσηται. καὶ τὸ μὲν γνῶναι τὸ τέλος αὐτῶν, ἤγουν
τὸ ἀληθές, ἐφ᾽ ἡμῖν, τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχειν αὐτὸν ἢ μή, οὐκ ἐφ᾽
ἡμῖν. καὶ ἀπὸ φύσεως μὲν πολλαὶ ἕξεις ἡμῖν, ὡς καὶ αἱ αἰσθήσεις. ἀλλ᾽
οὐ τοιαύτη ἡ ἀρετή, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ κατὰ προαίρεσιν, ὡς ἐκ προαιρέ-
σεως κτωμένη καὶ σπουδῆς ἡμετέρας. ὁρίζεται δὲ καὶ τὴν προαίρεσιν
ὄρεξιν ταύτην εἶναι λέγων βουλευτικήν. ὀρεκτικὴ μὲν γὰρ δύναμις ἡ προ-
αίρεσις, καὶ διὰ τοῦτο ὄρεξις· βουλευτικὴ δέ, ὅτι προηγησαμένης βουλῆ-
σεως ἐνεργεῖ τὸ οἰκεῖον, τὸ βέλτιον πρωτιμῶσα τοῦ χείρονος. τρια γαρ
ἔχει ταῦτα τὰ ἐν ταῖς πράξεσι θεωρούμενα, βούλησις προαίρεσις βούλευσις·
ἡ μὲν βούλησις τοῦ ἀγαθοῦ ἁπλῶς ὄρεξις, αὕτη ἐν μὲν ταῖς θείαις οὐσίαις
θεωρουμένη καταλήψιν ἔχει τοῦ ἀγαθοῦ ἀκριβῆ, οὐ καὶ αὐτόθεν ὀρέγεται,
μὴ δεομένη βουλεύσεως, διὰ τὸ ὅλως τὰ θεῖα μὴ λείπεσθαι φρονήσεως.
διὰ τὸ εἶναι κατὰ ταύτην ἀνενδεῆ, ἡ δὲ ψυχὴ συνδεδεμένη τῷ σώματι 85v
καὶ τὸ ὅμμα τὸ αὐτῆς τῇ γενέσει θολούμενον ἔχουσα, ἀγνοεῖ τὰ πολλά.
διὸ καὶ δεῖται φρονήσεως βουλομένης μὲν τὸ ἀγαθόν, δεδοικυῖα δὲ μὴ
πλάνην τινὰ ὑποστήσεται. ὥστε καὶ βουλεύεται κἀντεῦθεν εὑροῦσα τὸ
ἀγαθὸν προαιρεῖται αὐτὸ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ καὶ γίνεται παρ᾽ αὐτῇ, μέση
βουλήσεως καὶ προαιρέσεως, ἡ βούλευσις, εὑρίσκουσα μὲν τὸ τῇ βουλήσει
ὀρεκτόν, οὐ ἐκείνη συγκεχυμένως ὀρέγεται. τοῦτο αὐτὴ ὡρισμένως ἐπὶ τοῦ
προκειμένου πρακτέου ἀπεργασαμένη. προτρέπουσιν δὲ τὴν προαίρεσιν
ἐλέσθαι αὐτό. ὥστε δύο ταῦτα δεῖ συνδραμεῖν τόν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι.
ὃν ἡ διάνοια συνεστήσατο εἴτε τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν εἴτε τὸ φαῦλον φαῦ-
λον περαίνουσα καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθήν, ἵνα μὴ διάστροφος οὖσα αὕτη οὐκ
ὀρέγηται ἐκείνου, ὃ ἡ διάνοια διωκτὸν εἶναι συνεπεράνατο, ἀλλὰ πρὸς τοὐ-
ναντίον ὁρμᾷ. πολλάκις γὰρ ἐπὶ τῶν ἐμπαθῶν τοῦτο γίνεται. οἷον ὅτι
καὶ ἡ Μήδεια. εἰδυῖα μὲν ἐκ τοῦ λόγου, ὅτι φαῦλα ἦν ἅπερ ἔμελλε ὀρᾶν,

1 ἐπεὶ B: ἐπειδὴ a et Aristoteles 2 μὲν ταῦτα Ba et Aristot. codd. LbOb: ταῦτα Aristot. vulg. 3 post ὀρθήν Aristotelia εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία om. Ba τὸν scripsi ex Aristotele: τὰ Ba 5 rhesis usque ad ἡ ἀληθεια πρακτική (p. 1138a26) a 11 τέλος B: τέλειον a 19 ταῦτα B: om. a 23 ἡ δὲ B: ἥ a 28 τὸ B: τὰ a 34 ὀρέγηται a: ὀρέγεται B 36 cf. Eurp. Med. 1078

ἤτοι τὴν προαίρεσιν, οὐκ ἔστι τὸ εὖ καὶ τὸ κακῶς μέχρι τοῦ ἀληθὴς 85r
καὶ τοῦ ψεύδους, ἀλλὰ καὶ πρᾶξιν ἀκολουθεῖν κατὰ τὸ σπουδαῖον ἢ φαῦ-
λον. ἔχει οὖν ἡ ἀλήθεια ἐν τῷ τοιούτῳ εἶδει τοῦ διανοητικοῦ ὁμολό-
γως, ἤγουν συμφώνως, τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ· οὕτω γὰρ κατορθοῦται τὸ ἀγα- 10
θὸν τῆς ἀληθείας εὑρισκομένης, ὅτι τὸ πρακτικὸν ἀγαθὸν ἀγαθόν ἐστι
καὶ τῆς ὀρέξεως ἐχούσης ὀρθῶς, ὥστε μὴ εὑρῆσθαι τὸ ἐναντίον τοῦ
συμπερανθέντος τῇ λογικῇ ἀνακύκλῃ. ὅτι οὕτως ὅπερ ὀρθῶς συμπε-
ράνανται.

p. 1139a31 Πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις
ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα, προαιρέσεως δὲ ὄρεξις καὶ λόγος ὁ ἕνεκά
τινος.

Ἐπὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κατ' αὐτὰς ἐνεργειῶν, αἳ καὶ 15
πράξεις ἰδίως λέγονται, τρία ταῦτα θεωρεῖται, διάνοια, ἢ καὶ λογισμὸς ὁ
δικῶς ὀνομάζεται, προαίρεσις, ὄρεξις. λέγει οὖν τίνα τὰ τρία ταῦτα λόγον
ἔχει πρὸς ἄλληλα, καὶ τὴν μὲν προαίρεσίν φησιν αἰτίαν τῆς πράξεως καὶ
αἰτίαν οὐ τελικήν (αὕτη γάρ ἐστι τὸ οὗ ἕνεκα). ἀλλὰ ποιητικήν. ὅθεν
γὰρ ἡ κίνησις τὸ ποιητικόν ἐστιν αἴτιον· ἐκ γὰρ τῆς προαιρέσεως ἡ πρᾶ- 20
ξις ἀπογεννᾶται. προαιρούμενοι γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς διανοίας ἀποδειχθὲν ἀγα-
θὸν τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ ἐνεργοῦμεν καὶ πράττομεν ὥστ' ἐρικέσθαι
αὐτοῦ. τῆς δὲ προαιρέσεως αὖθις αἴτιον ὄρεξίν φησι καὶ λόγον τὸν ἕνεκά
του, καίτοι πρότερον τὴν ὄρεξιν ἁπλῶς ὡς γένος τῆς προαιρέσεως εἰ-
ληφε καὶ τὸν λόγον ὡς διαφοράν συστατικήν, ὅτε τὴν προαίρεσιν ὁρίζετο
εἶναι ὄρεξιν βουλευτικήν. πῶς οὖν νῦν αἰτίαν ποιητικὴν φησι τὴν ὀρέξεως;
μᾶλλον γὰρ ἂν φαίη τις ταῦτα ἢ ἄμφω ὑλικὰ ὡς μέρη ὄντα τοῦ ἐξ αὐτῶν
ὅλου (τὸ γὰρ ὡς ἐκ μερῶν ὅλον εἰδός ἐστιν ὡς ἐν | ὕλῃ ἐνθεωρούμενον 86r
τοῖς ἐξ ὧν συντίθεται μέρεσιν) ἢ τὸ μὲν ὕλη, τὸ δὲ εἶδος. ἐν γὰρ τοῖς
ὁρισμοῖς ὕλῃ μὲν τὸ γένος ἀναλογεῖ, εἴδει δὲ αἱ διαφοραί. δόξειε δ' ἂν
ἐν τούτοις μὴ ἀκολουθεῖν ἑαυτῷ ὁ Ἀριστοτέλης. ἢ ἐνταῦθα μὲν τὴν ἁπλῶς
ὄρεξιν τῆς προαιρέσεως γένος εἴληφεν ὡς κοινὴν οὖσαν ἀλόγοις καὶ λογικοῖς
καὶ εἶδος αὐτῆς τὴν προαίρεσιν ἔταξεν ὡς μόνων οὖσαν τῶν λογικῶν. διὸ
καὶ βουλευτική ἐστιν. ἐνταῦθα δὲ ποιητικὴν αἰτίαν τῆς προαιρέσεως φησι τὴν ὄρεξιν, ὅτι προκειμένου τινὸς ὀρεκτοῦ, δεῖ προηγήσασθαι τὴν ὄρεξιν
ἔφεσιν οὖσαν τοῦ ὀρεκτοῦ ἁπλῶς καὶ λόγου χωρίς, εἶτα τὸν λόγον ἐπισχεῖν
τὴν ταύτης ὁρμήν, ὥστε συλλογίσασθαι αὐτὸν καὶ δεῖξαι, εἰ ἀξίως αὕτη

1 τὸ εὖ καὶ τὸ κακῶς scripsi: τοῦ εὖ καὶ τοῦ κακῶς Ba 2 τοῦ ψεύδους B: ψεύδους a
τὸ σπουδαῖον B: τὸν σπουδαῖον a 12 ἐπὶ B: ἐπεί a 18 προαιρούμενοι B: προαι-
ρουμένης a 22 post συστατικήν verba ὅτε τὴν προαίρεσιν — ὄρεξιν et ἁπλῶς — συστα-
τικήν habebat B quae rubro delevit, tum ὅτε τὴν προαίρεσιν e. q. s. ὅτε B: ὅτι a
23 ὀρέξεως B: προαιρέσεως a 24. 25 τοῦ ἐξ αὐτῶν ὅλου bis B 27 ἀναλογεῖ B:
ἀναλογοῦν a 33 ἔφεσιν B: ἔφεξιν a ἐπισχεῖν a: ἐπισχῇ B 34 ἀξίως B:
ἴξεως a

ὠρέξατο. καὶ οὕτω τὴν προαίρεσιν ἐπακολουθῆσαι, τὴν ἀρχὴν
ἀπὸ τῆς ὀρέξεως, καὶ τοῦ λόγου τοῦτο ἀληθὲς περὶ τὸ ὀρεκτὸν
τος. καὶ οὕτως ἕξει παρ' ἑαυτὴν ἡ προαίρεσις τὴν μὲν ὀρέξιν
τὸν δὲ λόγον ὡς διαφοράν, οὐκέτι ζητοῦντα καὶ συλλογιζόμενον
τῇ ὀρέξει γεγονὸς ὀρεκτόν (τοῦτο γὰρ ἤδη εὗρηκε, καὶ διὰ τ
προαίρεσις ἠκολούθησεν) ἀλλὰ βουλευόμενον ὅπως αὐτοῦ ἐπι
μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν ψυχικὴν οὐσίαν δυνάμεσιν ἔξω οὔσαις ὕλης
λύσεως, ἐκεῖνα βουλευομέναις ἃ ἐξ ἀνάγκης καὶ δύνανται καὶ
στι τὸ ἁπλῶς ἐνδεχόμενον, τῇ δὲ ψυχῇ συνδεδεμένη ὕλῃ κ
καὶ δυνάμεις ἀλόγους ἐχούσῃ συνηρτημένας αὐτῇ καὶ ἀμφ
ἄγνοια πρόσεστι καὶ τὸ ἐνδεχόμενον συμπαρρμαρτεῖ ἐν τοῖς πρ
καὶ κινδυνεύει εἰς ἔνδειαν ἰέναι πολλάκις φρονήσεως, ὥστε δεῖ
βουλεύσεως διὰ ταύτην τὴν ἔνδειαν τῶν τρόπων ἀνερευνώσης, ὁι
ἢ ῥᾴστερον τοῦ ὀρεκτοῦ ἐπιτεύξεται. εἰπὼν δὲ ὅτι προαιρέσε
ὀρεκτὸν καὶ λόγος ἐστίν, ἐπαίρει τὸ ὁ ἕνεκα τινος, ἵνα δηλωσῃ
καὶ τὴν διάνοιαν τὴν ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἁρμόζουσαν, ἥ ἐστιν ἡ
τῆς ἀληθείας ἱσταμένη τοῦ συμπεράσματος ἀλλ' ἡ ἕνεκα τιν
τῆς πράξεως καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν τέλους, ἥ καὶ τοῖς ἐνδεχομέ
μοσε, τοῖς τε κατὰ πράξιν καὶ ποίησιν. ἡ γὰρ ἐπιστημονικὴ ὁ
ἕνεκα τινος ἑτέρου τὸ παρ' ἑαυτὴ ἀληθὲς ἀποδείκνυσιν, ἀλλ' ἔχε
ἀρχὰς ἑαυτῇ μέχρι τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν, καθάπερ καὶ ἡ
ἐστι τοίνυν συνιδεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι διττὴ ἡ ὀρέξις κ
διττὸς ἐν τοῖς πρακτοῖς ἀγαθοῖς. πρώτη μὲν ὀρέξις ἡ πρὸ τῆ
ἀρίσεως καὶ τοῦ ἀποδεῖξαι, εἰ ἄξιον τοῦ ὀρεχθῆναι τὸ προκεί
οὕτω λογικὴ λέγεται ὀρέξις. δευτέρα δὲ ὀρέξις ἡ μετὰ λόγου,
αἵρεσις ὀνομάζεται καὶ μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἄξιον εἶναι
προκείμενον ἐπιγίνεται. λόγος δὲ πρώτου μὲν ὁ σχηθεὶς ὑπ
μενος τὸ κατ' ὄρεξιν γεγονός. ὃ καὶ προηγεῖται τῆς προαιρε
ὁ δὲ ὡς τὸν τρόπον εὑρίσκει ὁ τῷ τὸν προαιρούμενον μ
ἡ προαίρεσις.

p. 1139a33 Διὸ οὐτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας οὐτ' ἄνευ
ξεως ἡ προαίρεσις· εὐπραξία γὰρ καὶ τὸ ἐναντίον ε
ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι.

Πιστοῦται διὰ τούτων τὸ εἰρημένον, ὅτι ἀρχὴ ποιητικὴ τῆ
ξεως ἐστιν ὄρεξις καὶ λόγος ὁ τὸ ἀφορὰν πρὸς πρᾶξιν ὡς τελ
ζόμενος. δείκνυσι δὲ ἐκ τοῦ ὑστέρου τὸ πρότερον. τεκμηρούμ
ποιούμενος. ὅτι γάρ, φησίν, ὄρεξις καὶ λόγος αἴτια ποιητικὰ π

p. 1139a33 διευθύνων B: βουλόμενον a ὅπως αὐτοῦ bis, altero loco deleta

δῆλον ἐκ τοῦ ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας καὶ ἠθικῆς ἕξεως μὴ εἶναι προαίρε- 86r
σιν. εἰ μὴ γὰρ ἡ τε ὄρεξις κινηθῇ πρὸς τὸ ὀρεκτὸν καὶ ὁ νοῦς ὁ πρακτι- 35
κὸς συμπεράνῃ περὶ αὐτοῦ ὡς ἄξιον ἐλέσθαι αὐτό, ἡ προαίρεσις [illegible]
οὔτ' ἐνεργεῖ οὔτε γίνεται. νοῦν γὰρ καὶ διάνοιαν τὸν περὶ τοῦ ὀρεκτοῦ
συμπεραίνοντα λόγον ὠνόμασεν. ὀνομάζεται γὰρ καὶ ἡ διάνοια νοῦς ὡς
νοῦ μίμημα. ὁ γὰρ κυρίως νοῦς ἁπλαῖς ἐπιβολαῖς γινώσκειν πέφυκε, τού-
τῳ μέσῳ χρωμένη ἡ διάνοια οἰκείῳ τοῦ πράγματος ἀνελιγμένως καταλαμ-
βάνει. τὸ δὲ ἄνευ ἠθικῆς ἕξεως περὶ τῆς ὀρέξεως εἴρηται, ὅτι τῇ
ὀρέξει τὸ ὀρθῶς ἐνεργεῖν ἢ μὴ ἐκ τοῦ ἤθους περιγίνεται, ὡς ἀγαθοῦ ὄν- 10
τος αὐτοῦ ὀρθὴν εἶναι καὶ τὴν ὄρεξιν, πονηροῦ δὲ διάστροφον. ὥστε δεῖ
συντρέχειν ἀλλήλοις ἐν τῇ προαιρέσει τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ὄρεξιν, τὴν
μὲν ὀρθῶς ὀρεγομένην, τὴν δ' ἀληθῶς συλλογιζομένην καὶ συμπεραίνου-
σαν. τὸ γὰρ εὖ καὶ τὸ μὴ ἐν ταῖς πράξεσιν ἄνευ τούτων ἀμφοῖν οὐ γί-
νεται, τὸ μὲν εὖ ἐχόντων ὀρθῶς, τὸ δ' ἐναντίον τοῦ εὖ διεστραμμένως.

15 p. 1139a35 Διάνοια δ' αὐτὴ οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά τινος καὶ
πρακτική· αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιητικῆς ἄρχει· ἕνεκα γάρ του ἡ 45
ποιεῖ πάσ' ποιῶν, καὶ οὐ τέλος ἁπλῶς ἀλλὰ πρός τι, καὶ τοῦτο
τὸ ποιητόν ἀλλ' οὐ τὸ πρακτόν. ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος, ἡ δ'
ὄρεξις τούτου· διὸ ἡ ὀρεκτικὸς νοῦς ἡ προαίρεσις ἢ ὄρεξις
20 διανοητική, καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ἄνθρωπος.

Εἴρηκε μὲν καὶ προλαβὼν ἤδη διαφορὰς τῶν δύο τῆς διανοίας εἰδῶν,
παραδίδωσι δὲ εἶσετι καὶ νῦν. ποιεῖται δὲ καὶ ὑποδιαίρεσιν τῶν περὶ τὰ
ἐνδεχόμενα διανοητικῆς, διαιρῶν αὐτὴν εἰς πρακτικὴν καὶ ποιητικήν, καὶ 50
φησι ταύτας διαφέρειν πρὸς ἀλλήλας τῷ τὴν μὲν μέχρι τοῦ πρακτικοῦ
τέλους ἵστασθαι τὴν δέ, τὴν ποιητικήν, ἔχειν τι τέλος τῆς κατ' αὐτὴν
ἐνεργείας, ἐπέκεινα δὲ ὡς ἕνεκά του ἐνεργοῦσαν καὶ τὸ τέλος αὐτῆς
πρὸς ἕτερον ἀναφερόμενον ἔχουσαν, ὡς ὃν λόγον ἔχει ἡ πρακτικὴ πρὸς
τὴν ἐπιστήμην, τὸν αὐτὸν ἔχειν τὴν ποιητικὴν πρὸς τὴν πρακτικήν. ὡς
γὰρ ἐν ἐκείναις ἡ μὲν ἐπιστημονικὴ διάνοια τέλος ἔχει τὸ εὑρεῖν τὴν ἀλή-
θειαν καὶ περαιτέρω οὐδὲν προστίθησιν, ἡ δὲ πρακτικὴ εὑρίσκει μὲν 86v
καὶ αὐτὴ ταληθές, οὐ μέχρι δὲ τούτου ἵσταται ἀλλὰ δεῖ καὶ πράξεως, ἣν
ἐφίκηται τοῦ ὀρεκτοῦ περὶ οὗ καὶ συνελογίσατο, οὕτως ἡ ποιητικὴ τέλος
τῆς οἰκείας ἐνεργείας ὃ ἀπετέλεσεν ἔχουσα οὐ μέχρι τούτου ἵσταται, ἀλλ'
ἀναφέρει τοῦτο πρὸς ἕτερον σκοπιμώτερόν τε καὶ τελικώτερον. ⟨οἷον ἡ
35 οἰκοδομικὴ τέλος μὲν ἔχει τοῦ οἰκοδομεῖν τὴν οἰκίαν, τῆς δὲ οἰκίας σκο-
πιμώτερον καὶ τελικώτερον⟩ τὴν σωτηρίαν τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων καὶ
ἀποτιθεμένων. καὶ ἔοικε κατὰ λόγον ἀκολουθηκέναι τῇ τῆς ἀνθρώπου

6. 7 τούτῳ a: τοῦτο B 15 τινος B (sed cf. p. 284,31): του a et Aristoteles
18 ἀλλ' οὐ B: ἀλλὰ a et Aristoteles 21 διαφορὰς B: διαφοράν a 34 οἷον ἡ—
τελικώτερον (36) a: om. B

ψυχῆς ἰσότητι. ἐπεὶ γὰρ πέφυκεν αὐτὴ καὶ χωριστὴ εἶναι σω
καὶ τῶν συντηρημένων αὐτῇ ζωῶν ἐν τῷ θεωρεῖσθαι μετὰ τοῦ
καὶ συνεπεσθαι τούτοις διὰ τὸ αὐτοῦ χρησιμεύοντα ἐνεργεῖν
καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἕκαστ... ὡς μὲν χωριστὴ τούτων ἐστὶ καὶ
. τὴν ἐνεργειαν συμπαντα ταυτὰ κατὰ τὴν αὐτῆς καθ' αὑτὴν
καὶ μηδὲν ἄλογον προσεῖναι ὡς μηδὲν τῆς ἀληθείας ἔχουσ
τρεπ... ὡς δὲ πρὸς αὐτὰ ἐνεργοῦσα καὶ ταῦτα πρὸς τὸ βέλτ
καὶ πεπλουτα τούτοις ἕπεσθαι αὐτῇ κατὰ τὸ ἑκάστῳ αὐτῶν ἐγχω
μετὰ τὴν τῆς ἀληθείας εὕρεσιν τέλη ἕτερα, αὐτῇ μὲν ἀρκο
ταῦτα πρὸς ἑαυτὴν τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἐκείνων δὲ μὴ ἀ
πρὸς τὴν οἰκείαν τελείωσιν ἐπὶ μόνῃ τῇ εὑρέσει τοῦ ἀληθοῦς
μενων καὶ ἐνεργημάτων ἑτέρων καὶ πράξεων, ἃ οὕτως ἀκο
τῷ βελτίονι καὶ μὴ σπίλον αὐτῷ τινα καὶ ὠμὸν προσαρῶσι.
εὐηνειαν τῇ πρὸς τὰ χείρω ῥοπῇ καθυβρίσαντα. ὡς δὲ προσυ
φρόσει τῶν συμπεπλεγμένων τῇ κρείττονι καὶ δεομένων ὅτα τοῦ
τῶν ἑαυτῶν, οὐ ταῦτα καὶ πράξεις καὶ τέλη τῶν πράξεων διὰ
μενα ταῦτα ἐστι τὸ τε οὗ καὶ τὸ ᾧ. ἐντεῦθεν τέχναι πολλ
κατασκευάζουσαι, ὡς ἔστιν ἰδεῖν ἐπὶ τῶν ποιητικῶν τεχνῶν,
οὐ μὲν ἁπλῶς τινος τὸ τῆς τέχνης ἔργον καὶ ἀποτέλεσμα, ὡς ὁ
ὁ ἡ χρεία τῆς καὶ ἡμᾶς πληροῦσιν φύσεως πολλῶν δεο
τὸ συνεστάναι καὶ μὴ διαῤῥεῖσθαι εἰς τὸ ἀναπληρωσιν τῶν κεν
εἰς τὸ βλαπτεσθαι παρα μηδενὸς τῶν ἐπιόντων ἐξωθεν, οἷον ἀρ
τέλος μεν ἐχει ὡς οὗ τὸν ἄρτον, ὡς δὲ ᾧ τὸ τρεφειν τὸν
γαστρικὴ δὲ ὡς μὲν οὗ τὸ σκεῦος, τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργει
τελεσμα, οἷον χυτραν ἡ ὀπτικὴ. ὡς δὲ ᾧ, ὅτι ἀνθρωπῳ χρήσιμ
οἰκικὴ ὡς μὲν οὗ τὴν οἰκιαν, τελος οὖσαν τῆ καὶ αὐτὴν ἐνε
πραξεως, ὡς δὲ ᾧ τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν. ἡ ἀπαρτισμὸν γνω
εἰ ἀερος βλαβῶν ἢ ἄλλων τινῶν, ἃ ὁ ἐμπίπτοντα ἔσωθεν ἢ
πεφυκε φερειν. ταῦτα μεν εἰρηται τοῦ ἕνεκα τὸ βραχὺ τῆ π
περιλαμβανουσι λέξεως· ὧδε δὲ κατὰ μέρος καὶ τὴν λέ
διανοια ὁ αὐτὴ, φησιν, οὐδὲν κινεῖ καὶ ἡ ἕνεκα τοῦ κα
κῆ. εἶπεν ὅτι πράξεως ἀρχὴ ποιητικὴ προαίρεσις. προαίρεσις
καὶ λόγος ὁ ἕνεκα τοῦ, λόγον ὀνομαζων τὴν πρακτικὴν διανοια
μὴ τις οἰηθῇ ὅτι πασῆς διανοίας τὸ τέλος ἕνεκα τοῦ ἐστι καὶ
νοια ἔχει τι, ὃ κινεῖ πρὸς τέλος ἕτερον τῆς ἀληθείας ἐπιστη
ἡ διάνοια ἁπλῶς αὐτὴ καθ' αὐτὴν οὐκ ἔχει τι ἕνεκα τῆ ἀληθ
μοτέρου, ἵνα τι πρὸς ἐκεῖνο κινῇ καὶ ἀρχὴ αὐτὸ τῆ πρὸ
ἀνάγκη . . . καὶ ἐπιστάσεως τὸ πρακτικὸν τῶν πρακτῶν διανο
καὶ τότε κινεῖ τὴν προαίρεσιν ὥστε πράξαι καὶ ἐπιτελέσαι τὸ
περὶ οὗ καὶ τὴν ἀληθειαν συνεπέρανε. διὰ τοῦτο φησιν, ὅτι οὐχ

διανοια κινητική ἐστιν, οἷον ἡ ἐπὶ τοῦ κατὰ πρᾶσιν, ἤγουν ἡ τοῦ παρ' 86v
ἑαυτῇ ἀληθὲς διά τι τέλος παρ' ἑαυτὸ ἕτερον συμπεραίνουσα, ἣ καὶ πρα-
κτικὴ λέγεται διὰ τὸ μετὰ τὴν τοῦ ἀληθοῦς εὕρεσιν πρᾶξιν ἀπαιτεῖν καὶ
κινεῖν πρὸς αὐτὴν τὴν προαίρεσιν, ἵνα τινὸς ἐφίκηται τέλους, ὅπερ ἐστὶ
παρὰ τὸ συμπέρασμα. ὃ λαβοῦσα συνεπέρανεν. οὗτος γάρ, φησί, καὶ τῆς
ποιητικῆς ἄρχει. ἡ πρακτικὴ διάνοια, ἣ καὶ λογισμὸς καὶ λογιστικὴ
διάνοια λέγεται. ἀρχὴ δέ ἐστι καὶ τῆς ποιητικῆς διανοίας. ποιητικὴ δέ ἐστιν
ἡ ἔργον ὡς τέλος ἕτερον παρὰ τὴν ἐνέργειαν ἔχουσα, οἷαι πᾶσαι αἱ ποιη-
τικαὶ ὀνομαζόμεναι τέχναι, ὧν ἀνδριαντοποιητικὴ οἰκοδομικὴ τεκτονικὴ καὶ
αἱ τοιαῦται, ὧν ἑκάστη τέλος ἐστὶ παρὰ τὴν ἐνέργειαν ἕτερον, τῇ μὲν
ἀνδριάς, τῇ δὲ οἰκία, τῇ δὲ κλίνη ἢ θρόνος ἢ τράπεζα ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον.
ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν καὶ οὐ τέλος ἁπλῶς ἀλλὰ πρός τι. καὶ τι-
νὸς τὸ ποιητὸν ἀλλ' οὐ τὸ πρακτόν. ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος, ἡ ὃ
ὄρεξις τούτου. τὸ τέλος φησὶ τῆς ποιητικῆς, ἤγουν τὸ ἔργον καὶ ἀποτέ-
λεσμα. οὐ γὰρ ἡ ἐνέργεια οὐκ ἔστιν ἁπλῶς, ἤγουν οὐκ ἔστιν ἑαυτοῦ καὶ
μέχρις ἑαυτοῦ ἱστάμενον, ἀλλ' ἐν σχέσει θεωρεῖται καὶ πρὸς ἕτερον ἀνα-
φέρεται ὡς τελικώτερον. οὐ καὶ ἔσται [καὶ] λέγεται ὡς ὃ ἐκείνου γινό-
μενον ὥσπερ τῆς οἰκοδομίας τέλος οὖσα ἡ οἰκία οὐκ ἔχει τὸ αὐτοτελὲς
ἀλλὰ πρὸς τὴν χρείαν φορᾷ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκείνου ἕνεκα ὡς ὂν
ἐκεῖνον γεγονός, καὶ οὕτως ἐπὶ παντὸς ποιητοῦ πράγματος. οὐ τοιοῦτον
δὲ καὶ τῆς πρακτικῆς τέλος ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον ὡς τέλος ἡ εὐπραξία. καὶ
ἡ ὄρεξις ἐξ ἀρχῆς ταύτης ἐστίν, ἵνα εὖ πράξῃ ὁ ὀρεγόμενος, ὀρεχθείς
τε καλῶς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀποδείξας καλῶς καὶ ὀρθῶς βουλευσάμενος καὶ
τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἀποπερατώσας κατὰ τὸ δέον. διὸ ἡ ὀρεκτικὸς
νοῦς ἡ προαίρεσις ἢ ὄρεξις διανοητική. καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ὁ
ἄνθρωπος. ἐπεί, φησίν, ἡ προαίρεσις ἀπὸ μὲν ὀρέξεως ἄρχεται, νοῦν δ'
ἔχει. τὸν λογιστικὸν δηλονότι καὶ πρακτικόν, ἐφεστηκότα τῇ ὀρέξει καὶ
πρῶτον μὲν ἐξετάζοντα καὶ συλλογιζόμενον εἰ καλῶς ἡ | ὄρεξις ὥρκται, 87r
εἶτα προαιρούμενον καὶ βουλευόμενον ὅπως τοῦ ὀρεκτοῦ ἐπιτεύξεται, διὰ
τοῦτο ἡ προαίρεσις ἢ ὀρεκτικὸς νοῦς ἂν ῥηθείη ὡς τῷ χρόνῳ προλαμβά-
νουσαν τὴν ὄρεξιν ἔχουσα. τὸν δὲ νοῦν ἐπικρίνουσα, ἡ ὄρεξις διανοητική.
τὸ αὐτὸ γὰρ δηλοῦσιν ἀμφότερα ἢ τοῦ νοῦ τιθεμένου ὡς γένους καὶ τῆς
ὀρέξεως ὡς διαφορᾶς ἐπιφερομένης εἰς διαστολὴν τοῦ θεωρητικοῦ, ἢ τῆς
ὀρέξεως τασσομένης ὡς γένους καὶ τοῦ διανοητικοῦ ὡς διαφορᾶς ἐπισφερο-
μένης πρὸς διαστολὴν τῆς ἁπλῶς ὀρέξεως. ἢ καὶ τοὺς ὅρους πάντα γνω-
σθαι, ὡς εἶναι τῇ σχέσει τοὺς ἀποδεδομένους τρεῖς ὅρους τῆς προαιρ-
εσεως διαφέροντας, τῷ δὲ ὑποκειμένῳ τοὺς αὐτούς· μᾶλλον δὲ ὁ πρῶτος
καὶ ὁ τρίτος τῇ λέξει μόνῃ διαφέρουσιν. ὃ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ τὸ βου-
λευτικόν, τοῦτο ἐν τῷ τρίτῳ τὸ διανοητικόν· ὁ γὰρ ὀρεγόμενος διανοεῖται

2 κινητική B 3 ἐστιν a ἡ ὑπερ B ὑπερ 10—11 τῆς τῆς τῆς τὸ B 12 τέλος B: τέλους a 17 οὗ scripsi: ὧ B: ὃ a εἶναι λέγεται scripsi: εἶναι καὶ λέγεται Ba 20 ἐκεῖνον B: ἐκείνου a 31 ἔχουσα a: ἔχουσαν B 33 εἰς B: ὡς a 35 πρὸς B: om. a

ὡς ἐν ἄλλοις τισὶς ἐν ἄλλοις καὶ ὑπὲρ καὶ συλλογίζεται καὶ βου-
τινος ἀγαθοῦ γνῶσιν ἀλλὰ πρᾶξιν. τὸ δὲ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ἄ-
προαιρετὸν ἐν τῇ διανοίᾳ. ἐπεὶ γὰρ τὰ μὲν τῶν ἐνεργούντων ὑπ-
ρον ἐνεργοῦντα ὑπὸ νόησιν ἀνθρώπινον, ὡς ὁ θεὸς καὶ ὅσα μ-
καὶ ὅσα ἐπέκεινα τῆς κατ' αὐτὴν τεταγμένα δυνάμεως (τὰ γ-
γνόμενον ὅταν βουλώμεθα. τὰ δὲ βουλευόμενον ἅπαν ἐνδεια φ-
γίνεται. οὔτε δὲ θεὸς οὔτε νοῦς ἐνδεὴς προνήσεως οὐδὲ τ-
τοῖς τε ἐνδεχομένοις ἔρχουσιν, ἀλλ' ἀναγκαῖα πάντα καὶ βέ-
ὡς γίνεται προαιρετὸν ὅσα καὶ ὑπὸ νόησιν. μόνος δὲ ὁ
ἐνεργὸς κατὰ προαίρετιν ἐστὶν καὶ ἀρχὴ καὶ αἴτιος τῶν ἀποτ-
τούτων. διὸ καὶ ὀρθῶς τὴν ὁδὴν ταύτην ἀπαρεσκόμενος, ὅτι
ἀρχὴ καὶ αἴτια τῶν κατὰ προαίρεσιν ἐνεργημάτων ὁ ἄνθρωπός ἐ-
πρὸ αὐτῆς μήτε μετ' αὐτὴν ἔχουσά τι προαιρέσεως χρώμενο-
ἐνεργημάτων. ὡς γὰρ εἰρήκαμεν, τὸ προαιρούμενον καὶ βουλε-
βουλευόμενον καὶ λογικῶν. ἐνεργεῖ καὶ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα πο-
βουλήν.

p. 1139b5 Οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐθὲν γεγονός, οἷο
προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι. οὐ γὰρ βουλεύεται
γεγονότος ἀλλα τοῦ ἐσομένου καὶ ἐνδεχομένου. τὸ δὲ
οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι.

Περὶ τῶν ὑποκειμένων τῇ προαιρέσει φησὶν ἐνταῦθα, ὅτι ἐ
τέ ἐστι ταῦτα καὶ μέλλοντα. οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀναγκαίων
τις οὔτε περὶ τῶν ἤδη γενομένων, καὶ ἐπεὶ περὶ τῶν τοιούτων
βουλευσεῖται, οὐδὲ ἐστι τι τῶν τοιούτων προαιρετόν. πᾶς γὰρ ὁ
ἕνεκα γοῦν προαιρεῖται. διὸ καὶ βουλευτικὴ ὀρθὴ ἡ
καὶ' αὐτὴν ἀποδίδονται. πῶς οὖν ἐστι προαιρετὸν περὶ ὃ οὐκ
λεύεσθαι. καὶ εἰς τί ὅσον βουλεύσαιτ ἂν τις περὶ πράγματος ἤ
... ἢ περί τινος ὃ ἔστιν ἀναγκαίων γενέσθαι, καὶ μηδενὸς βουλ
... αὐτοῦ· ὡς εἶναι ἐν τοῖς τοιούτοις κενὴν καὶ ματαίαν τὴν
οὐκ ἄρα περὶ γεγονότων οὐδὲ ἀναγκαίων βουλεύσαιτ ἂν τις
ὥστ' οὐδὲ προαιρήσεταί τι τοιοῦτον. εἰ γὰρ ἔνθα προαίρεσις,
βουλεύσις, ἐνθα μὴ βουλεύσις, ἐκεῖ οὐδὲ προαίρεσις. ἔστι δὲ πρ
ὑποκειμένων καὶ ἐφ' ἡμῖν ἡ προαίρεσις. τὸ δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδ
γενέσθαι, ἤτοι ὡς μὴ γέγονός εἶναι, διὰ τοῦτ' οὐδ' ἂν εἴη προ
... γεγονός. τίθησι δὲ καὶ τοῦ λεγομένου παράδειγμα τὸ πεπορθηκέν
ἐστιν οὖν προαιρούμενος πορθῆσαι τὸ πρὸ πλείστων πεπορθημένων
ὀρθῶς Ἀγάθων· μονοῦ γὰρ αὐτοῦ καὶ θεοῦ στερεῖται

1 post προαίρεσιν inserit ἐνέργειαν a 5 τεταγμένα B: τεταγμένης a 11
... 14 ... καὶ 18 οὐ Ba: οὐ
... 33 γενομένων B: γεγενημένων a 37 Ἀγάθων] frg. 5 p

ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα" τραγικὸς ποιητὴς ὁ Ἀγάθων καὶ μέμνη- 87r
ται τούτου ἐνταῦθα ὡς σύμφωνα εἰρηκότος αὐτῷ. διὸ καὶ ἐπαινεῖ τὴν ῥῆσιν
αὐτοῦ ὡς εἰρηκότος ὀρθῶς. ἐπεὶ γὰρ φησιν οὕτως ἔχει ταυτί. διὰ τοῦτο
καὶ Ἀγάθων ὀρθῶς εἶπεν, ὅτι τοσοῦτον ἀνάγκη ἐστὶ μὴ γεγονέναι τὸ ἥδη
γενόμενον, ὡς ἐξεῖναι λέγειν τολμᾶν καὶ περὶ θεοῦ, ὅτι γε εἰ καὶ πάντα
αὐτῷ δυνατὰ ὡς πάντων αἴτιῳ, ἀλλὰ τούτου μόνου στερίσκεται καὶ αὐτὸς
τοῦ ποιεῖν ἀγένητα ἃ ἤδη πέπρακται. ἢ ἐκεῖνος αἴτιος καὶ τοῦ πεπραγμέ- 40
νου ὡς πάντων αἴτιος ἃ ἔστιν ἢ γεγένηται. καὶ τὸ γενέσθαι τὸ γεγονὸς
ἀναιρῶν ἀναιρήσει καὶ τὸ εἶναι αὐτὸν αἴτιον, ἢ ἀναίτιος ἁπλῶς τοῦ γε-
γονότος ὑπάρχων οὐ πάντων ἔσται αἴτιος· ἃ ἄμφω ἀδύνατα.

p. 1139b12 Ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητῶν μορίων ἀληθὲς τὸ ἔργον.
καθ' ἃς οὖν μάλιστα ἕξεις ἀληθεύσει ἑκάτερον. αὗται ἀρεταὶ
ἀμφοῖν. ἀφῃρημένου οὖν ὅλως πάντα περὶ αὐτῶν λεγόμενα.

Διεῖλε μὲν ἤδη εἰς δύο τὸν καθ' ἡμᾶς νοῦν, εἰς τὸ πρακτικὸν καὶ 45
θεωρητικόν. καὶ εἰπὼν διαφέρειν αὐτοὺς ἀλλήλων κατὰ τὰ ὑποκείμενα,
ὅτι ὁ μὲν περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἔχει, ὁ δὲ περὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἀπέλαβεν
ἰδίᾳ τὸν πρακτικόν, καθ' ὃν καὶ ὁ ὀρθὸς θεωρεῖται λόγος καὶ ἡ φρόνησις.
καὶ ἐπεξῆλθε περὶ αὐτοῦ ὅσα ἤρκει παραστῆσαι τὴν κατ' αὐτὴν ἔννοιαν.
προτίθεται δὲ νῦν εἰπεῖν περὶ πασῶν τῶν διανοητικῶν ἕξεων, αἳ πᾶσαι
ἐπὶ τὸν ἁπλῶς ἀναφέρονται νοῦν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ λαμβάνει τὸ πά- 50
σαις ταύταις ὑπάρχειν κοινὸν ὡς τέλος αὐτῶν, ὃ καὶ ἔργον ὠνόμασε. φησὶν
οὖν, ὅτι εἰς δύο διαιρουμένου τοῦ καθ' ἡμᾶς νοῦ, εἰς τὸ θεωρητικὸν καὶ
πρακτικόν, ἑκατέρου τούτων ἡ ἀλήθεια τὸ τέλος ἐστί. δεῖ δὴ οὖν λαβεῖν
καὶ καθ' ἃς ἕξεις ἀληθεύσει μάλιστα τῶν τοῦ νοῦ μορίων ἑκάτερον. αἱ
καὶ ἀρεταὶ ἀμφοτέρων τῶν μορίων εἰσί. καὶ περὶ αὐτῶν εἰπεῖν ἁπασῶν.
οὕτω καὶ ὁρίζομενα ὅλως ἔστιν πάντα περὶ αὐτῶν. ἔχει δ' ἀπορίαν.
πῶς μόρια τῆς λογικῆς ὀνομάζει ψυχῆς οὔσης ἑνὸς τῶν καθ' αὑτὸ
ἀσωμάτων. ἢ δὴ καὶ γωριστὸν τοιοῦτόν ἐστιν. εἰ γὰρ καθ' αὑτὸ ἀσω-
ματον ἡ ψυχή, δῆλον ὅτι καὶ ἀμερές, εἰ δὲ ἀμερές, πῶς μόρια λέγομεν
αὐτῆς; ἢ ὡς πρὸς σώματος λόγον ἀμερὴς ἡ ψυχὴ καὶ ὅσα ἄλλα ἀσώματα
μετὰ τὰ πρῶτόν ἐστιν, ὅτι γε καθ' ἑαυτὰ ἐν συνθέσει τε θεωρεῖται καὶ
ἐκ διαφόρων ὡς ἐκ μερῶν συνίσταται ἢ σύγκειται, κἂν θεότης λέγηται ἐν
αὐτοῖς, μειλεκτῶς ἔχειν θεότητα λέγεται· καὶ οὐδὲν αὐτῶν οὕτω θεὸς ὡς
αὐτὸ ὂν θεὸς καὶ οὐδὲν ἕτερον· εἷς δὲ θεὸς ὃς τοῦτο αὐτόθεος καὶ
ἄλλο οὐδέν, κἂν τὰ πάντα κατ' αἰτίαν ὁμοῦ, τῶν δὲ μετ' αὐτόν, ὃ ἂν
θεὸς εἶναι λέγηται, ἄλλο τι ὂν καθ' ὑπάρξιν, κατὰ μετοχὴν θεὸς εἶναι λέ-
γεται, ὡς εἶναι ἅμα θεούμενον καὶ θεότητα καὶ μετέχον καὶ μετεχόμενον·

6 στερίσκεται corr. ex στερίσκεσθαι B 11 νοητῶν Ba: νοητικῶν Arist. ἀληθὲς Ba: ἀλήθεια Aristoteles 12 μάλιστα ἕξεις B et Aristoteles: ἕξεις μάλιστα a 13 πάλιν περὶ αὐτῶν Ba: περὶ αὐτῶν πάλιν Aristoteles 2 ἑκατέρου B: ἑκάτερον a 24 καὶ καθ' B: καθ' a 31 οὐδὲν ἕτερον a: οὐδέτερον ἕτερον B

καὶ τὸν σύνθετον καὶ διὰ τοῦτο καὶ μόρια ἐξ ὧν τὸ ὅλον σύγκε
οὐκ καὶ τὰ ἐπέκεινα ψυχῆς πλὴν τοῦ πρώτου συντέθειται ἅπαντ
μᾶλλον ἡ ψυχή, ὥστ' οὐδὲν ἄτοπον καὶ μόρια λέγειν αὐτῆς. οὐ
διαστημα οὐδ' ὡς συνεχῆ ἀλλὰ τρόπον, ὃν τὰ ἀσώματα συντίθ
φυκεν. ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν. πάλιν περὶ αὐτῶν λέγωμε
φησί, προτέρα ἡ ἑκαστη οὐσια τῆς αὐτοῦ τελειότητος. εἰρηκὼς
τῆς οὐσίας ὅσον αὐταρκες ἦν πρὸς τὸ παρὸν τῶν δύο τῆς ψυχῆ
λέγω δὴ τοῦ λογιστικοῦ καὶ θεωρητικοῦ, προτίθεται διδάξαι νῦν
τὰς ἀμφοῖν τούτων τελειότητος. διὰ τοῦτο καὶ ἀναλαμβάνει τὸν
περὶ τῶν αὐτῶν πάλιν γινόμενον, ἤτοι τῶν μορίων τοῦ νοητικο
γὰρ τὸ ἄνωθεν καὶ τὸ πάλιν ὑποβάλλει νοεῖν. τὰ γὰρ περὶ τῶ
κατέρου αὐτῶν καὶ τῆς τελειότητος παραδιδόμενα περὶ αὐτῶ
λεγόμενα.

p. 1139b15 Ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ καταφάνα
φάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δ' ἐστὶ τέχνη ἐ
φρόνησις σοφία νοῦς. ὑπολήψει γὰρ καὶ δόξῃ [illegible]
ψεύσασθαι.

Ἑκάστου τῶν ὄντων ἢ γινομένων ἡ μὲν οὐσία κατὰ τὴν ἐκ
τικοῦ αἰτίου θεωρεῖται πρόοδον, ἡ δὲ τελειότης κατὰ τὴν πρὸς
στροφὴν τῆς πρὸς ἐκεῖνο ἀντιπουμένου ἐφέσεως κἀκεῖνο κατ
μεῖσθαι σπουδάζοντος, ἵν' ὡς ἐκεῖνο τέλειον, οὕτω καὶ αὐτ
κατὰ τὴν αὐτῷ ἁρμόζουσαν τελειότητα γένοιτο. διὸ καὶ τῇ ψυχῇ
μορίοις αὐτῆς ἀναγκαῖον τὴν πρὸς ἐκεῖνο ποιεῖσθαι [illegible]
μεῖσθαι ταῖς ἀγαθαῖς ἕξεσι καὶ ἐνεργείαις. ὡς οὖν τὴν οὐ
θομεν τοῦ νοητικοῦ τῆς ψυχῆς, ὅτι τὸ μὲν θεωρητικόν, τὸ δὲ λ
καὶ [illegible] τὸ μὲν περὶ τὰ ἀναγκαῖα, τὸ δὲ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα κα
αὐτῶν [illegible] καὶ τὰς ἕξεις [illegible] νόμων, καὶ ὅ, τι [illegible] γίνετ
καὶ τὴν αἰτίαν μιμεῖται τῇ τελειότητι, καὶ οὕτω τυγχάνει τῆς
ἀπολαύσεως. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι ἔσχατα
ἀριθμεῖται τοίνυν τὰς ἕξεις ὅσαι εἰσί. καὶ λέγει ταύτας εἶναι
ἀριθμόν, ἃς καὶ ὀνομάστων παραδίδωσιν. ὅτι δὲ τοσαῦτα εἰσὶ τὰ
τὰ νῦν τῷ λόγῳ προκείμενα καὶ οὔθ' ὑπερβαίνει οὔτε μὴν λείπει
ἡμῖν διαιροῦσι γίνεται. ἐπεὶ γὰρ τὸ νοητικὸν εἰς δύο διαιρεῖ
περὶ τὰ ἀναγκαῖα καταγινόμενον καὶ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα, τὸ μὲ
νδεχόμενα υποδιαιρουμένων εἰς δύο τέμνεται ταῦτα, πρακτικὸν
τικόν, ὧν τὸ μὲν φρόνησις, τὸ δὲ τέχνη ὠνόμασται, τὸ δ' ἐπὶ τὸ
εἰς τρία τὴν τομὴν ἐπιδέχεται, ὧν τὸ μὲν ἐπιστήμη, τὸ δὲ σοφ
ται, τὸ δὲ νοῦς. καὶ οὐκ ἔστι τι τούτων εὑρεῖν ἐπέκεινα. τι δ
κάστου, τι δὲ διαφέρει τῶν λοιπῶν, προιὼν ὁ λόγος δηλώσει.

οὕτως εἴρηται· ὥσμεν δὲ καὶ κατὰ μέρος τὴν λέξιν. ἔστω δή, φησίν, 87v
οὗ ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ καταφάναι ἢ ἀποφάναι, πέντε τὸν
ἀριθμόν. ἐπειδὴ πρῶτος Ἀριστοτέλης περὶ τοῦ νοητικοῦ τῆς ψυχῆς
ἀνερευνήσας ταῦτα εἴρηκε τὰ ε, εἰς ἃ ἔσχατα αὐτὸ διαιρεῖται, διὰ τοῦτο
ἔστω, φησί, παρρούντως προστάττων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ μαθητευομένοις, τὸ δὲ
οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ ἀποφάναι ἢ καταφάναι πρὸς ἀντιδιαστολὴν εἴρη-
ται τῆς κατ' αἴσθησιν. τάχα δὲ καὶ τῆς δόξης αὐτῆς. ὅ τε γὰρ ὁρίζόν-
ξαστικὸς καὶ ὁ ὁρθῶς φανταζόμενος ἢ αἰσθανόμενος ἁπλανῶς ἔχοντες
ἀληθεύειν ῥηθήσονται, πλὴν οὐχ ὡς ἀποφαινόμενοι ἀλλ' ὡς οἰκείως τῇ
ὑπάρξει τοῦ γνωστικοῦ διακείμενοι. ἡ δ' ἐν λόγῳ καὶ συνέσει ἀλήθεια
ἀποφάσει γίγεται καὶ καταφάσει. καὶ ἀποφάσκει ἀληθῶς καὶ ὁ τρόπον
τῶν ἀπηριθμημένων. τὸ δὲ ὑπολήψει γὰρ καὶ δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι προσέθηκεν, ὅτι τῶν ε μὲν ἕκαστον ὧν τῇ οἰκείᾳ φύσει οὐδέ-
ποτε ψεύδεσθαι πέφυκεν, ὑπόληψις δὲ ἁπλῶς καὶ δόξα ψεύδεσθαι πέφυ-
οἷον εἴ τις ὑπολαμβάνει ἢ δοξάζει πεδιαῖον τὸν ἥλιον ἢ εἴ τις τὴν σελήνην
τὸ περίγειον καταλάμπουσαν ἀφ' ἑαυτῆς ἔχειν οἴεται πᾶσαν τὴν λαμπρό-
τητα. ἔστι δὲ ἀπορῆσαι πρὸς τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα. πρῶτον μὲν πῶς
ἀληθεύειν τὴν ψυχὴν τῷ καταφάναι ἢ ἀποφάναι ὥσπερ ἐνδεχόμενον καὶ
κατὰ τι ἄλλο εἶδος τοῦ λόγου ἀληθεύειν γινόμενον· καὶ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται
οὔτε εὐχὴν οὔτε πρόσταξιν οὔτε ἐρώτησιν ἀληθῆ εἶναι ἢ ψεύδους
δεκτικά, ἀλλ' ἢ μόνην τὴν ἀπόφασιν. ἔπειτα πῶς παρεισάγει τὰς πέντε
ταύτας ἕξεις ὁρῶ ἀληθευτικὰς ταύτας οὔσας ἐξ ἀνάγκης ὡς μηδέποτε ψεύ-
δεσθαι. ἐπιστήμη μὲν γὰρ καὶ τοῦτο καὶ πᾶς περὶ τὸ ἀναγκαῖον κατα-
γινόμενος ἀπορήσεται καὶ ῥᾳδίως τὸ ἀληθὲς εὑρήσει. τέχνη δὲ καὶ φρόνησις
ἐπὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἑαυτοῖς ὑπακουσαι ἔργοις. πῶς οὖν ἀνάγκης ἔσονται
ἀληθεύουσαι; εἰ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθεια τῇ τοῦ πράγματος ὀντότητι
συμπαρομαρτεῖ, καὶ ἡ ὀντότης τοῦ πράγματος τῇ ἀληθείᾳ τῇ ἐν
τῷ λόγῳ, ὥστε οὐδὲ τὸν λόγον καὶ τὴν ἀλήθειαν μᾶλλον καὶ ἧττον τοῦτον
ἀλήθειαν, εἰ δὲ μή, οὔ· καὶ τὸ ἀνάπαλιν. τοῖς περὶ τοῦ ἀναγκαίου ἄρα
θεωροῦσιν ἀνάγκη καὶ τὸ ἀληθεύειν, ὅταν περὶ αὐτῶν ἀποφαίνωνται. τοῖς
δὲ περὶ τῶν ἐνδεχομένων οὐκ ἀναγκαῖον, ὥστε ἔοικεν ὁ Ἀριστοτέλης μὴ
συμφώνως τοῖς πράγμασι τέχνην συντάξαι καὶ φρόνησιν ταῖς ἁπλῶς ἀλη-
θευούσαις ἕξεσι. τ οὖν ὁρίσεται πρὸς ταύτην μόνην ἡ ὅπερ ἐν χρήσει ἡ
ἡ πρώτη ἀλήθεια. τὴν μὲν οὖν πρώτην ἀπορίαν οὕτω λυτέον. ἔστι μὲν
γὰρ ἡ ἀλήθεια καὶ ἐν λόγοις καὶ πράγμασιν, ἐν μὲν πράγμασιν, ὅταν
ἕκαστον ὅπερ ἔστιν ⟨ἐστὶν⟩ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως, ἐν δὲ λόγοις ὅταν περὶ τοῦ
ὄντος ὡς ἔστιν ἀποφαινώμεθα, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων αἱ ἀλήθειαι αὐταί,
ὅτι ἡ μὲν εἰλικρινὲς ἔχει τὸ ἀληθές, ἡ δὲ ἐν λόγοις καὶ ἀποφάνσεσιν

8 ἁπλανῶς B: ἁπλῶς a 10 λόγῳ B: λέξει a 15 δοξάζει πεδιαῖον τὸν ἥλιον] ut Heraclitus apud Aetium II 21,4: vide Arist. π. ψυχῆς Γ 3 p. 428b3 π. ἐνυπνίων 1 p. 458b29 2 p. 460b18 18 ἀληθεύειν et τῷ Vat. 1022: ἀληθεύει et τὸ Ba 20 πρόσταξιν B: πρόστασιν a 23. 24 καταγινόμενος scripsi: καταγινόμενον Ba 26 ἀλήθεια B: ἀλήθειαν a 30 ἀποφαίνονται B: ἀποφαίνονται a 36 ἐστὶν alterum addidi: om. Ba 38 ἀποφάνσεσιν B: ἀποφάσεσιν a

χ[illegible] καὶ μὴ ἀγαθὸς ὅτι ἐξ ἁπλῶν φωνῶν συγκειται. οὐδὲν δὲ
ἡ ἁπλοῦς ὄρνις ἁπλῆ φωνὴ πεφυκε. διὰ τοῦτο ἀντιδιαστελλο
λόγῳ ἀληθεύειν ἢ ἐν πράγμασιν εἰρηκὼς ἀληθεύειν τὴν ψυχὴ
τος δὲ ἕξεις τῷ κατασάναι ἢ ὑποσυναι ὡς περὶ τῶν πραγμα
ζουσαν καὶ ἀποφαινομένην περὶ αὐτῶν τὸ ευρισκόμενον ἀληθες
οὐχ ὡς ἀντιδιαστέλλων πρὸς ἄλλο τι τὸ καταφάναι ἢ ἀποφάναι
τελης εἰπεν, ἀλλ αὐτο παρεσηκε το ὂν ὡς μὴ ενδεχόμενον α
ὄντος ἢ μὴ ὄντος τῷ ἀποφαινεσθαι. περὶ δὲ τοῦ ἀληθεύειν ἁπλῶς
γόμενος ἔσε παρα τὰ ἐνδεχόμενα τοῦτο ερουμεν, ως οὐχ αὶ
ὁ ἀνδρ. ὄντων. ὅταν τοῦ τελους αὐται αστοχησωσιν. ὁ ἐξ ἀρχῆ
ποσειθεντο ποιοῦσαι ἢ πραττουσαι. ἀλλὰ τὸ τῆς ουσιως τῶν
ενυλων καὶ αβεβαιων, οἷον ως επι της ἰατρικης. ἡνις στοχα
νοσοῦντι πραγματευεται την υγειαν. εἰ γὰρ μήσεν τῶν ἐνδεχομέ
λιπῃ ὁ τὴν ιασιν μετερχομενος, αλλα παντα πεποιηκε κατὰ
συμβαίη δὲ τὸν νοσοῦντα μὴ τὴν θεραπειαν ευρειν, οὐχ ὁ ἰατρ
ουσαμενος αλλ ἡ ουσις ἡ ενυλος καὶ διὰ το ἐνυλον αστατος.
ὅτι τοῖς ὁρίῳ κρίνουσιν οὐχ ὁ ἰατρὸς αἰτιασεως ἄξιος. ὅτι μὴ
εὕρηκεν. οὐ ἐξ ἀρχῆς τυχεῖν ἐστοχάσατο. ἀλλὰ τῷ ἀστατῳ τ
τῆς ὕλης ἀγνοια τὴν αἰτιαν προσεθηκεν. οὕτως ἐπ ανθρωπικῆς.
ὁ ταπεινὸς τὸ αὐτο ὁ ὃν ὁρεῖς καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς περ
ὀνομα μὲν γὰρ καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁρίῳ καὶ ἁπλῶς συναμφ
περὶ ὃ τὸ τέλος ποιεται. ὁ προεῖπετο ἐξ ἀρχῆς οὐχ ὡς αὐτ
μένος. ἀλλ ως τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἐξαλλαττομένων καὶ
ων. ὅτων ἄλλως μεμπτος. ὅτι τοῦ τελους οὐ τυγχαν. ἀλλ
μέν. ὅτι καλῶς συνελογίσατο. ἡ δὲ αἰτια της αστοχιας οὐ π
ἀλλα παρὰ την φυσιν του ενδεχομενου την αστασιαν. καὶ τυχ
ξουνησις ἐεσις κατ αὐτας ακληευτικαι. το δὲ ὄντως ὄντως ἐπ
ταις βουλεύσεσιν οὐ των ἐεσων ἐστιν ἀλλα της του ενδεχομὲ
ση[illegible] ὅτα τουτο καὶ ὁ Δημοσθένης καταιτιώμενος ὅτι τοῦ
ὁ αποτετευχεν. οὕτως ἑαυτοῦ απεσκευασατο την αἰτιαν. οὐδεις ἐπ
το μελλον ασφαλως βουλευεται τῷ του μελλοντος ἀβεβαιῳ α
ὁ της μεμψεως ἀξιον. ἡ δὲ ὁσα καὶ ἡ εικοτως λεγομενη κατ α
λήψις δι' αὐτάς, οὐ δι' ἕτερον ὑεὐδονται ὅταν ὑεὐδωνται. οἰκειῆ
το πλανασθαι. ως το αλγησες αγνοησασα καὶ αντικειμένος αὐτῳ
βάνουσα καὶ δοξάζουσαι, ὡς ὁ τὴν κώπην ὁρῶν ἐν τῷ ὕδατι ὑ
καὶ τῳ σαλῳ του υδατος την οψιν διαστρεφόμενος καὶ κεκλασμε
νόμενος ἐκ τῆς ὄψεως ἀπατώμενος καὶ οὕτως ἔχειν δοξάζων κα
βάνων αὐτήν. αἱ μὲν δὴ καταγινόμεναι περὶ τὰ αναγκαῖα γνω
ψυχῆς ἕξεις ἑκατέρωθεν τὸ ἀληθὲς ἐκ τε τῶν ὑποκειμένων α

τῶν κατ' αὐτὰς ἀποφάσεων ἔχουσιν, ὡς εἶναι αὐταῖς τὴν ἐν λόγοις ἀλή- 88r
θειαν τῇ τῶν πραγμάτων ὑπάρξει συντρέχουσαν, αἱ δὲ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα
ἔχουσαι ἀληθῶς μὲν καὶ αὐταὶ τὸ ἀποφαίνεσθαι καὶ τὸ συλλογίζεσθαι, ἡ
μέντοι τῶν ὑποκειμένων αὐταῖς φύσις τῷ ἑαυτῆς ἀστάτῳ ἀντιπίπτει αὐ- 10
ταῖς ἐνίοτε πρὸς τὴν κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τέχνην ἀλήθειαν.

p. 1139b 18 Ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦθεν φανερόν, εἰ
δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότησιν.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται ποιῆσαι τὸν περὶ ἑκάστου λόγον τῶν ἀπηριθμημέ-
νων τί τε ἕκαστον αὐτῶν διδάσκων καὶ τί διαφέρει τῶν λοιπῶν. ἀλλ'
ἐπεὶ συγγενῆ ὄντα ταῦτα ἔχει καί τινα ὁμοιότητα πρὸς ἄλληλα καὶ συμ- 15
βαίνει περὶ τὴν ἀγορὰν τούτων κατηγορεῖσθαι τὰ ὀνόματα ὡς ὁμω-
νύμως τῆς διαφορᾶς καὶ ἄλλο ἀντὶ ἄλλου ὑπολαμβάνειν αὐτῶν, διὰ τοῦτό
φησιν, εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότητα-
σιν· ὥσπερ γὰρ περιστερὰς τε καὶ φάττης ἔστι μὲν ὁμοιότης, ἀλλ' οὐ
διὰ τοῦτο χρὴ λέγειν ταὐτὸν εἶναι φάττην τε καὶ περιστεράν, διαστέλλειν 20
δὲ αὐτὰς ἀπ' ἀλλήλων ταῖς προσούσαις διαφοραῖς, οὕτω καὶ εἰ ἡ τέχνη
καὶ ἡ ἐπιστήμη πρὸς ἄλληλας ἔχουσιν ὁμοιότητα, οὐ τὸ αὐτὸν τῶν παρ'
αὐταῖς ἐνεργουμένων ἀποδιδόασι καὶ ὅτι τάξει χρῶνται περὶ τὴν μάθησιν, 30
ἧς ἄνευ αὐτὰς κατορθωθῆναι ἀδύνατον, ἴσως δὲ καὶ ἄλλα τινά, οὐ διὰ
ταύτας τὰς κοινωνίας χρὴ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἴεσθαι εἶναι τέχνην τε καὶ
ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν ἐξετάζοντας ἑτέρας εἶναι τῷ εἴδει
ἑτέραν αὐτάς· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν. ὅρα δὲ ὅτι ἀπαριθμούμενος
μὲν τὰ πέντε ταῦτα τέχνην ἔταξε πρώτην, εἶτ' ἐπιστήμην, καὶ τρίτην 35
φρόνησιν, μετὰ δὲ σοφίαν καὶ νοῦν, ἐπεξιὼν δὲ τοὺς λόγους ἑκάστου 88v
ἀπὸ πρώτης ἤρξατο τῆς ἐπιστήμης, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὸ ἑαυτοῦ ἐτήρησε σύνη-
θες, ἐκ τοῦ ἀτελεστέρου ἀρξάμενος, τῆς τέχνης, ἐπὶ δὲ τὴν ἐπιστήμην
ὡς τελειοτέραν προβάς, τὴν δὲ φρόνησιν παρὰ τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα ὀνό-
ματα συχνὰς καὶ τὸ κοινωνικὸν τὴν φρόνησιν τῷ νῷ καὶ τοῦτον. πολιτι-
κὸς γὰρ νοῦς ἡ φρόνησις ὀνομάζεται, περὶ τὰ συμφέροντα τῷ βίῳ τῶν ἀν- 5
θρώπων καταγινόμενος, ὡς εἶναι κἀνταῦθα τὴν φρόνησιν προταττομένην ὡς
καταδεεστέραν σοφίας καὶ νοῦ, σοφίαν δὲ πρὸ τοῦ νοῦ, ὅτι ὁ νοῦς τὸ
κορυφαιότατον καὶ τὸ τῆς σοφίας γεννητικόν. εἰσὶ δ' οἱ καὶ φρόνησιν
ἁπλῶς τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν κατονομάζουσιν, ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἀφεί-
σθω τὰ νῦν· ποιητέον δὲ τὸν λόγον ἑπομένως τῷ Ἀριστοτέλῃ. ἐν δὲ τῷ
παραδιδόναι περὶ ἑκάστου τῶν πέντε τὴν ἐπιστήμην τῆς τέχνης προέταξεν 10
ὡς ἀκριβεστέραν καὶ τελειοτέραν καὶ περὶ τὰ ὄντα καταγινομένην ἢ καὶ
περὶ τὰ ἀναγκαίως γινόμενα, τῆς τέχνης περὶ τὰ ἐνδεχόμενα τὴν πᾶσαν
καταβαλλομένης σπουδήν, ἐπεὶ καὶ τὰ ὄντα φύσει πρότερα τῶν γινομένων

5 ἀλήθειαν B: ἀλήθεια a 12 αὐτῶν a: αὐτὸν B 16 εἰ ἡ scripsi: εἰ B: ἡ a 17 ἄλλήλας B: ἀλλήλων a 22 ἀπαριθμούμενος B: ἀπαριθμούμενα a 25 ἑαυτοῦ B: ἑαυτῆς a 30 κἀνταῦθα B: κἂν ταύταις a προταττομένην scripsi: πραττομένην Ba 38 φύσει B: φησὶ a

εἰσι καὶ ἐνεργείαι εἰσιν ἄνευ τοῦ δυνάμει. τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἐν
ἔχει τὸ εἶναι μηδέποτε αὐτοῦ ἀπαλλαττόμενα. καὶ γὰρ ὅταν ἐν
πρᾶξιν ἐνεργείᾳ ὄν, τόδε δυνάμει ἐστὶ τὸ ἀντικείμενον, καὶ ὁ Ἀ
δὲ αὐτὸς τὰ ὑπὲρ γένεσιν τῶν γενητῶν προτιθεμένων ἐν τῷ Π
ως μᾶλλον. δυνάμεως πρώτην τὴν ἐνέργειαν ὁρᾶτε. ἐνεργεί
τὰ ἀγένητα καὶ ἀΐδια. δυνάμει δὲ τὰ γενέσει ὑποκείμενα καὶ φ
ἦν αἰτίαν καὶ τελεωτέραν τὴν ἐκείνων ποιούμενος τῶν πρότερον
τάρτῳ τιμήματι τὸ ἀναγκαῖον εἶναι τῶν ἄλλων πρότερον ἔταξεν. ἵνα
αὐτο ἀντιφασει ὡς φύσει προηγουμένῃ αἱ τῶν ἄλλων ἀντιφασεις
10 ὑπάρχουσιν.

p. 1139b19 Πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα
χεσθαι ἄλλως ἔχειν· τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως. ὅταν
θεωρεῖν γένηται. λανθάνει εἰ ἔστιν ἢ μή. ἐξ ἀνάγκης
τὸ ἐπιστητόν· ἀΐδιον ἄρα. τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἁπ
1. τα ἀΐδια, τὰ δ' ἀΐδια ἀγένητα καὶ ἄφθαρτα.

Πιστοῦται δὲ διὰ τούτων μεγίστην εἶναι τὴν κατὰ τὰ ὑποκε
φοραν πρὸς ἀλλήλας τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης. τὴν κοινὴ
ἔννοιαν εἰς τὴν τοῦ προκειμένου παράστασιν. κοινὴ γάρ, φησίν,
πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ἐστιν. ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν ὁ κατ
γνώσκομεν. ὅσα οὖν ἄλλως ἔχειν ἐνδέχεται, τοσούτων ἔχει τ
εἶναι ἀβέβαιον ὡς λανθάνειν εἰ καὶ ὅλως ἔστιν ἢ μή, ὅταν ἔξω
ρᾶν γένηται. τὸ ἔξω τοῦ θεωρεῖν διττῶς ἐκληψόμεθα· ἢ γὰ
ρεῖν ἀντὶ τοῦ ὁρᾶν. ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον τοιοῦτον, ὅτι τὰ δυν
καὶ ἐνδεχόμενα τότε εἶναι ὑπολαμβάνομεν, ὅταν εἰς ἐνέργειαν ἔρ
ὁρᾶται αἰσθητῶς ὡς παρόντα, ὅταν δὲ εἴη ἐν τῷ δύνασθαι, λαν
ὅλως ἔχει ἐμφασιν πρὸς τὸ εἶναι, καὶ τοῖς πᾶσιν μὴ οὖσιν ὁμοι
τὰ δὲ ἁπλῶς ἀναγκαῖα οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ μηδενὸς ὁρῶντός
οὖν οὕτως, ἢ τὸ θεωρεῖν ἀντὶ τοῦ νοεῖν καὶ ἐξετάζειν ἐπιστῆ
μὲν ἀναγκαίων ὄντων. κἂν θεωρῇ τις περὶ αὐτῶν καὶ ἐπιστήζ
καὶ τῶν ἐνδεχομένων λανθανόντων, εἰ ὅλως εἰσίν, ἐὰν μή τις ἐξ
αὐτῶν. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀσθενὲς τοῦ εἰν
τῆς ἐναργοῦς ἐπιστήμης ὁ τοῦ ἐνδεχομένως ἀληθοῦς συναφαι
προσθούσης τῷ νῷ καὶ τὴν αὐτῶν ἀναγκαζούσης ὀντότητα. ἐπ
τεως τοίνυν ἀμφοῖν πρὸς ἄλληλα τῶν ἀναγκαίων καὶ ἐνδεχομένων
τὸ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ ἐπιστητὸν καὶ ἐκ τούτου τὸ ἀΐδιον. ὃ γὰ
δέχεται μὴ εἶναι, τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι, ὃ δὲ ἀναγκαῖον εἶναι, τοῦτ

1 [illegible]ει B: ἐν τῷ δύναμει a 2 καὶ γὰρ B: καὶ γαρ καὶ 13 p. 23a25 7 τελεωτέραν scripsi: τελεώτερον Ba προτ
ων Ba 14. 15 πάντα ἀΐδια B et Arist. vulg.: ἀΐδια a et Aristot καταφύσθαι a: ἐκλαμβάνεσθαι B 24 ἐνδεχόμενα a: ἐνδεχόμενον B

ὅτε οὐκ ἔστιν, ὃ δὲ οὕτως ἔχει, τοῦτο ἀΐδιον, ὡς εἶναι τὰ ἁπλῶς ἐξ 88v
ἀνάγκης πάντα ἀΐδια. ἁπλῶς δὲ λέγομεν ἐξ ἀνάγκης ὅσα μὴ καθ' ὑπό-
θεσιν ἐξ ἀνάγκης, οἷον τὸ καθῆσθαί τινα ἔστ' ἂν κάθηται ὁ καθήμενος, ἐξ
ἀνάγκης εἶναι λέγομεν τὸ καθῆσθαι αὐτόν, ἀλλ' οὐχὶ ἁπλῶς ἀλλ' ἐξ ὑπο-
θέσεως. τὰ δὲ ἀΐδια ἀγένητα καὶ ἄφθαρτα. οὐ γὰρ ἐνδέχεται ἄλλως 10
ἀΐδια εἶναι αὐτά, εἰ μὴ εἴη ἀγένητά τε καὶ ἄφθαρτα. ἐκεῖνο γάρ ἐστιν
ἀεί, ὃ οὐ κατὰ χρόνον ἔσχε τὸ εἶναι, ἀλλ' ὑπὲρ χρόνον ἐστί. τὸ δ' ὑπὲρ
χρόνον καὶ ὑπὲρ γένεσιν. πᾶσα γὰρ γένεσις ἐν χρόνῳ, τὸ δὲ ὑπὲρ γένεσιν
καὶ ὑπὲρ φθοράν. εἰ γὰρ ὑπὲρ φθορὰν τὸ ἀγένητον, εἰς τ' φθαρτὸν οὐκ
ἢ γὰρ εἰς ἀγένητον ἢ εἰς γενητόν. εἰ μὲν γὰρ εἰς ἀγένητον γέγονε φθα- 15
ρέντος τοῦ ἀγενήτου, ἀγένητον, καὶ οὕτω γέγονε τὸ ἀγένητον, ὡς εἶναι τὸ
αὐτὸ γενητὸν ὁμοῦ καὶ ἀγένητον. (εἰ δὲ εἰς γενητόν, μετέβαλλε πάλιν εἰς
γενητὸν τὸ ἀγένητον, καὶ οὕτω πάλιν οὐκ ἔστιν ἀγένητον τὸ ἀγένητον),
ἀλλὰ καὶ πεφυκότων μεταβάλλειν τῶν ἀγενήτων. οὐκ ἔσται τι ὑπὲρ γέν-
σιν. πάντες δὲ ὑπολαμβάνομεν οὐ μόνα εἶναι τὰ ἀγένητα, ἀλλὰ καὶ τὰ 20
γενητά, ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐδὲ κυρίως ὄντα, ἀεὶ δὲ γινόμενα καὶ ἀπορινό-
μενα. ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄντα κατὰ τὸν παρὰ Πλάτωνι Τίμαιον, εἶναι δὲ
κυρίως ὄντα τὰ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, ἐπεὶ καὶ ἡ πρώτη
ἀρχὴ ἀκίνητος πάντῃ καὶ ἀμετάβλητος. καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῇ ὁμοιοτέρων 25
ἀναγκαῖον αὐτὴν τῆς ποιήσεως ἄρχεσθαι, ἐν αἰῶνι ποιοῦσαν καὶ οὐκ ἐν
χρόνῳ τὰ αἰώνια καὶ ἀΐδια, δευτέρως δὲ συνιστᾶν τὴν γένεσιν καὶ τὰ
ὑπ' αὐτήν, ἄλλως τε ἐπειδὴ τὰ ἐνταῦθα μὴ κυρίως ὄντα καὶ ἔστι καὶ
λέγεται. πρὸς τίνα παραβαλλόμενα μὴ κυρίως εἶναι λέγεται; ἢ πάντως
πρὸς τὰ κυρίως. τίνα δὲ τὰ κυρίως ἢ τὰ τὸ εἶναι μέχρι νῦν ἔχοντα; ταῦτα 30
δὲ τὰ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα. ταῦτα δὲ καὶ ἀΐδια καὶ ἀγένητα καὶ ἄφ- 89r
θαρτα. πρὸ τῶν προκαιρίων ἄρα τὰ ἀΐδια, πρὸ τῶν γενητῶν τὰ ἀγένητα,
πρὸ τῶν φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα. ἔτι τὰ κυρίως εἶναί τι λεγόμενα μετοχῇ
τινος κυρίως εἶναι ὃ ἔστι λέγεται, τὸ δὲ μετέχον ὄντως μετέχει τινός.
ὥστε ἔσται τὸ ὄντως καὶ κυρίως ὂν καὶ καθ' ὕπαρξιν πρὸ τοῦ μὴ κυρί- 5
ως καὶ κατὰ μετοχὴν ὄντος. πρότερα ἄρα ἐξ ἀνάγκης τὰ ἀΐδια καὶ αἰώνια
καὶ ὑπὲρ γενεσιν καὶ φθορὰν τῶν ἐν χρόνῳ καὶ γενητῶν καὶ φθαρτῶν.
πάλιν ἐπεὶ ταῦτα τὰ ἐν γενέσει ὅλα ἐκ τῆς ἐνεργείας ἐστίν, ὅτι φθορᾷ
ὑποτέθειται. ἡ δὲ φθορὰ ἑκάστου τὸ ἑκάστου κακόν ἐστιν, ὅτι ἑκατασίς
ἐστι τοῦ εἶναι ὃ ἔστι, τοῦτο δὲ τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἀγαθόν, ἐν τῷ κακῷ ἄρα
... κατ' ἐν τῷ κακῷ ἑαυτῶν εἰσι τὰ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενα. μήτε τὸ εἶναι
αὐτὸ μήτε τὸ ἀγαθὸν εἰλικρινὲς ἔχοντα ἀλλὰ τῷ ἐναντίῳ ἐπίμικτον. πό-
θεν δὴ τούτοις τὸ εἶναι τοῖς οὕτως ἔχουσιν; ἢ γὰρ ἐκ τινὸς ἢ οὐδαμόθεν. 10
ἀλλ' εἰ οὐδαμόθεν, ἔσται ἀναίτια καὶ αὐτόματα. ἐξ ἑαυτῶν γὰρ εἶναι

4. 5 ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως B: ἐξ ὑποθέσεως δέ a 12 εἰ δὲ εἰς—τὸ ἀγένητον (13) a: om. B 15. 16 ἀλλὰ καὶ τὰ γενητά B: om. a 17 παρὰ Πλάτωνι B: περὶ πλάτωνα a Τίμαιον] p. 28A 19 πάντῃ B: πάντως a 27 μετοχῇ B: μετὰ χαρᾶς a 28 ὄντος μετέχει B: ἢ ὄντος ὄντως μετέχον a 35 ἑαυτῶν B: ἑαυτῷ a 37 δὴ B: δὲ a 38 ἀναίτια B: ἐναντία a

ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ ἂν αὐτάρκη καὶ ἑαυτοῖς τοῦ ἀγαθοῦ χορηγὰ κ
ἂν φθορᾷ ὑπετέθειτο· ἀλλ' εἰ αὐτόματα, πόθεν αὐτοῖς ἡ ἀκολούθ
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ τάξις καὶ τὸ ταὐτόν, εἰ μὴ ταῦτα μὲν ἐξ αἰτίας
ὅτι ὡς [illegible] τῆς ὅλης ἐπικρατούντος τοῦ ἀγ
ως τοῦτο καὶ τοῦτο τὸ ἄτακτον ἡγοῦτο. κἂν ἐκεῖνο μὲν στέργον τ
καὶ τὸν ὅρον μὴ δύνηται· τὸ δὲ αὐτόματον ὡς ἐπ' ἔλαττον, οὐκ
ἀκόλουθον. οὐ γὰρ οὐδ' ἔκ τινος ἑτέρου παρὰ τὸ ἀγαθόν. οὐ γὰρ ἂ
περιποιεῖτο καὶ εἰς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἀπόλαυσιν ἤγετο ἐπὶ τὸ πλεῖ
λαβὸν αὐτοῦ. εἰ ὑπό τινος ἑτέρου εἰς τὸ εἶναι παρὰ τὸ ἀγαθὸ
ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα ταῦτα πάντα εἰς τὸ εἶναι παράγεται, τῷ δ
ἀκολουθοῦν μάλιστα ἐκ τῶν ὑφ' ἡμῶν εἰς παίδευσιν ἄρχεσθαι.
εἰσὶ τὰ εἰλικρινῶς ἀγαθὰ καὶ οἷς ἡ κακία τῆς φθορᾶς ἀνεπίμικτο
τα ἄρα τὰ ἀΐδια καὶ οἷς τὸ εἶναι ὑπὲρ χρόνον καὶ ὑπὲρ γένεσιν
φθορὰ ῥοπωτάτω καὶ ἡ κατ' οὐσίαν μεταβολή, ὡς ὁ αὐτὸ
εἰς τὰ τῇδε χωρεῖν τὴν ποίησιν καὶ τὴν πρόνοιαν μέχρι τῶν
διήκουσαν. ἐπεὶ δὲ καὶ σκιαὶ τὰ τῇδε διὰ τὸ παραγεῖσθαι [illegible]
δὲ σκιαὶ πρὸς ἀρχέτυπον ἀναφέρονται, δῆλον ἐντεῦθέν ἐστιν ὡς ἐ
μαρτυρίας, ὅτι εἰσὶν ἄλλα τέλεια καὶ ἀληθῆ, εἰς ἃ ταῦτα ὡς εἰς
[illegible] ἐστιν ἄρα τὰ μὲν ἀΐδια καὶ εἰλικρινῶ
καὶ τούτων ἀρχέτυπα καὶ νοῦ μόνου ῥήματα ὑπάρχοντα, καὶ ἀπὸ τ
τῆς μόνου ὄντος τοῦ πάντη καὶ πάντως ὄντος καὶ
τὰ τῇδε, εἴ γε ταῦτα μὲν αἰσθήσει καὶ φαντασίᾳ ληπτά.
διανοίᾳ καὶ μάλιστα νῷ τῆς τῶν παθῶν ἀπαλλαττομένῳ ὑλῆσε
[illegible] καὶ τῷ πρώτῳ καταλαμπομένῳ φωτὶ καὶ τοῖς
ἐκείνοις ἀτρεμῶς ἐπιβάλλοντι. καὶ ἴσως ἂν τις πρὸς ἡμᾶς ὡς
ἀποσκώψειεν, ὅτι παρεκβάντες τοῦ προκειμένου τοσοῦτον λόγον π
ἐμεν, ἀλλ' ἡμῖν ὁ πόθος πρόφασιν λαβὼν ἐκ τῶν Σταγειρίτου
ταύτας τὰς ἐννοίας ἀπέτεκεν ὑπήκοους χορηγούσας τοῖς φιλολόγοις.

[illegible] Ἔτι διδακτὸν [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ἔνθα καὶ τοῦτο προσέθηκεν, ὅτι χρὴ ἀεί τι προγινώσκειν τὸν ἐπιστήμην 89r
διδάσκεσθαι μέλλοντα, οὐ τὸ τυχὸν πάντως ἀλλ' ὃ πρὸς τὴν μάθησιν τοῦ
προκειμένου συμβάλλεται. ἵνα δὲ μὴ ἐπ' ἄπειρον ὁδῷ προβαίνειν ᾖδε ἡ
πρόγνωσις, ἴστησιν εὐφυῶς τὴν κατ' αὐτὴν ἄνοδον εἰπὼν ἡ μὲν δι' 10
ἐπαγωγῆς, ἡ δὲ συλλογισμῷ. ἐπιστήμη μὲν γάρ πως καὶ ἡ τῶν
ἀρχῶν κατάληψις, ἐπιστήμη δὲ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἀρχῶν συνισταμένη ἀπόδει-
ξις, μέσῳ τῷ αἰτίῳ χρωμένη τοῦ πράγματος καὶ δι' αὐτοῦ συνιστῶσα τὸ
συναγόμενον, ἀλλ' ἄλλως μὲν ἡ τῶν ἀρχῶν κατάληψις γίνεται, ἄλλως δὲ
ἡ ἐξ αὐτῶν γνῶσις τῶν συμπερασμάτων ἡμῖν ἐπέρχεται. καὶ τὴν διαφο-
ρὰν ἐπάγει αὐτὸς οὕτωσὶ λέγων ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ ἀρχή ἐστι καὶ 15
τοῦ καθόλου. τὴν διαφορὰν ὡς ἐν τούτοις παρίστησι τοῦ τρόπου πῶς
μὲν ἡ ἐπιστήμη τῶν ἀρχῶν παραγίνεται, πῶς δὲ ἡ τῶν ἐκ τῶν ἀρχῶν
ἀποδεικνυμένων. αἱ μὲν γὰρ ἀρχαί, φησί, δι' ἐπαγωγῆς ἡμῖν εἰς γνῶσιν
ἔρχονται, πιστουμένων ἡμῶν τὰ καθόλου ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα, τῶν δὲ κα-
θόλου ὁμολογηθέντων λαμβάνοντες ὡς ἤδη ὁμολογούμενα ταῦτα συντίθε- 20
μεν τὸν συλλογισμὸν καὶ ποιούμεθα τὴν τοῦ ζητουμένου ἀπόδειξιν. ὅτι
μὲν γὰρ τὰ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἴσα καὶ ἁπλῶς ὅτι τὰ κατά τι ταὐτὰ
ἑνί τινι καὶ ἀλλήλοις ἐστὶ ταὐτά, πολλὰ παραγαγόντες καθ' ἕκαστα καὶ ἐνι 30
παραβαλόντες ὁτιοῦν καὶ τῇ πρὸς ἐκεῖνο ταὐτότητι, καὶ ἀλλήλοις ὄντα
ταὐτὰ παραστήσαντες, καὶ ἐπὶ διαφόρων πραγμάτων τοῦθ' οὕτως ἔχον
εὑρόντες τὸ καθόλου πιστούμενοι. τοῦτο δὲ λαβόντες καὶ ἐν μείζονι δια-
στήματι θέμενοι ἀλλήλοις εἶναι ἴσα δεικνύομεν τὰ ζητούμενα. καὶ ἐπὶ 89v
ἄλλων ἀρχῶν τὸ αὐτό, ὡς εἶναι διάφορον εἶδος τῆς ἐπιστήμης ἑκάτερον,
ἤγουν τῶν τε ἀρχῶν καὶ τῶν ἐκ τῶν ἀρχῶν ἀποδεικνυμένων. διὸ καὶ
ἐπάγει συμπεραινόμενος

p. 1139b29 Εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός, ὧν οὐκ ἔστι 5
συλλογισμός· ἐπαγωγὴ ἄρα.

Τοῦτο πρὸς πίστωσιν εἴρηται τοῦ εἶναι καὶ ἑτέραν ἐπιστήμην παρὰ
τὴν διὰ συλλογισμοῦ γινομένην, ἣ καὶ ἀπόδειξις λέγεται. καὶ ἔστιν αὕτη
ἡ τῆς ἀποδείξεως ἑτερότροπος, ἁρμοδία ταῖς ἀρχαῖς ἐξ ὧν ὁ συλλογισμός. 10
καὶ διαβεβαιοῦται ἐκ τούτου τὸ εἶναι ἀρχὰς καὶ μὴ ὑπάρχειν ἀνάγκην τῆς
ἐπ' ἄπειρον ἀνόδου τοῖς ἀποδεικνύουσι ὀφείλουσιν. ἱκανῆς οὔσης τῆς ἐπα-
γωγῆς ἐνεργείᾳ τὸ καθόλου πιστοῦσθαι. ἄξιον δὲ ἀπορῆσαι πῶς οὐκ 10
ἔστιν ὀφείλοντος τῆς ἐπιστημονικῆς ἡ αἰσθητικὴ γνῶσις, εἰ ἐκ τῆς αἰσθήσε-
ως αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστήμης τὴν σύστασιν ἔχουσιν. εἰ γὰρ ἐκ τῶν καθ'
ἕκαστα ἡ ἐπαγωγή, αὕτη δὲ τῶν ἀρχῶν ὑπάρχει βεβαίωσις, ἐκ τῆς αἰσθή-
σεως ἄρα τῶν ἀρχῶν ἡ βεβαίωσις. αἱ δὲ ἀρχαὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς
ἀποδείξεως αὐτῶν· ὥστε καὶ ἡ αἴσθησις τῆς ἀποδείξεως καὶ τῆς ἐπιστή-

1 χρὴ ἀεί τι scripsi: χρὴ τε ἀεί τι B: χρή τι ἀεὶ τὸ a ἐπιστήμην B: ἐπιστήμονα a
10. 11 καὶ τοῦ καθόλου B et Aristoteles: καὶ πίστωσις τοῦ καθόλου a 19 ὄντα B:
ὅταν a 26 rhesis usque ad τοῖς ἀναλυτικοῖς (p. 1139b33) a

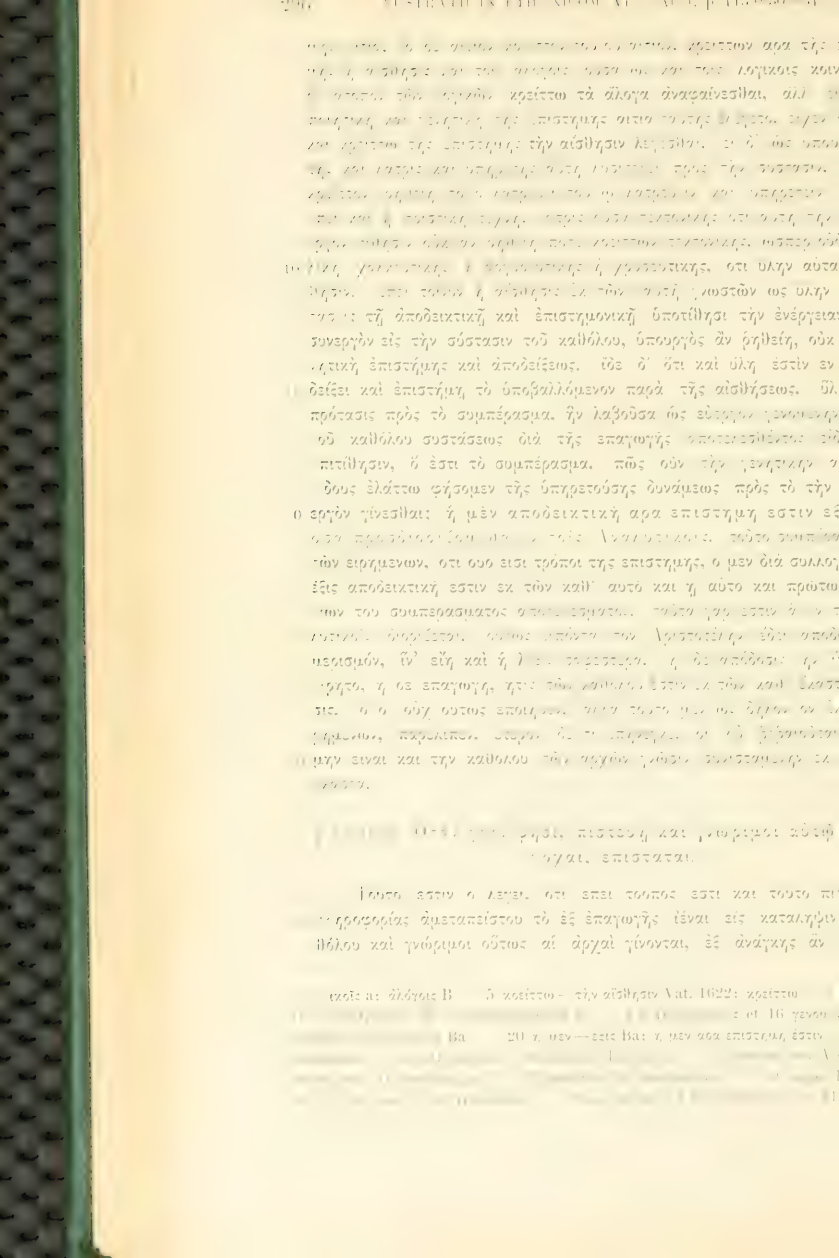

ἐπιστήμη προσαγορεύεται. εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος . . . κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐπιστήμην. τοῦτο πρὸς πίστωσιν πα- σαν εὕρηται τοῦ ὀρθῶς καὶ τοῦτο ἐπιστήμην καταναλίσκειν. εἰ γὰρ μὴ συλλογισμός ἐστιν, ἀλλ' ἐπαγωγὴ τὸ ἐξ οὗ τὴν πίστωσιν αἱ ἀρχαὶ ἐπιδι- χνύνται, ⟨ὅῆλον⟩ ὅτι μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς ταῖς ἀρχαῖς ἡ πίστωσις γίνεται. ὅπερ ἐν τοῖς συλλογιστικοῖς τῷ συμπεράσματι. εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος ἐπίσταται τὰς ἀρχὰς ὁ ἐπιστήμων αἳ δι' ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δῆλαι γεγόνασιν, οὐκ ἂν ἕξει κυρίως τὴν ἐπιστήμην τοῦ συμπεράσματος, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὥστε δι' ἐπίσης ἀδήλων γινώ- σκων τὸ ἄδηλον. ἐπεὶ γὰρ ἐκ τῆς ἐναργείας αὐτῆς τῶν πραγμάτων ἡ τῶν ἀρχῶν παράστασις γίνεται, πῶς οὐκ ἂν εἴη σαφῆ μᾶλλον ἃ διὰ τῆς διὰ συλλογισμοῦ τοῦ συμπεράσματος γνώσεως; τὸ γὰρ πᾶσαν χιόνα εἶναι λευκὴν γνῶσαι ὃν ἀμέσου καταλήψεσι καὶ ἁπλῇ ἐπιβολῇ τοῦ γνώσαντος πρὸς τὸ γνωσκόμενον, πιστότερον πάντως ἐστὶ τῆς ἐμμέσου καὶ μετὰ συνθέσεως γνώσεως. καὶ οὐκ ἔστι πάντως καινὸν τὸ λεγόμενον οὐδὲ τῇ πρώτῃ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου ἀσύμφωνον. τέλειος γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ ἄνθρωπος παρὰ τοῦ δημιουργήσαντος πέπλασται καὶ μηδεμιᾶς λειπόμενος τῶν αὐτῷ συμ- βαλλομένων εἰς τελείωσιν ἕξεως. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ σοφὸς καὶ οὐ μόνον διανοητικῶς ἀλλὰ καὶ νοερῶς ἐνεργῶν κατὰ τὸ ἀνάλογον τῆς φυσι- κῆς αὐτῷ τάξεως. τὸ δὲ νοερῶς ἐνεργεῖν τὸ ἀμέσως καταλαμβάνειν ἐστὶ τὰ νοούμενα ἁπλαῖς ἐπιβολαῖς αὐτοῖς ὑποβάλλοντα, εἰ μὲν οὖν μὴ τὴν τοιαύτην ἐκείνην καὶ τὸν θεσμόν, ὃν ἐκ τοῦ κτίσαντος εἴληφε, παραβέβηκεν ἀλλὰ πρὸς τὴν κρείττω ἑαυτοῦ ἀνανεύσει διέμεινε, καὶ τῆς ἐκείνων ἀνευ- δοτικῆς ἐρῶν ἀπολαύσεως, τῶν δὲ χειρόνων τοσοῦτον εἴχετο, ὅσον προνοεῖ- σθαι αὐτῶν κατὰ τὸ ἀναγκαῖον τῆς προστεταγμένης αὐτῷ τάξεως, τὸ καθ' ὑπό- στασιν διέμεινεν ἂν αὐτῷ καὶ τὸ τέλειον ἀπαράβαστον. ἐπεὶ δ' ἐλιγνεύθη περὶ τὰ χείρονα καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἀπολαύσεως ζωῆς προτεθύμηκε τῆς πρὸς τὰ κρείττω καταπεφρονηκὼς ἀνανεύσεως, διὰ τοῦτο καὶ τῆς οἰκείας ἐκπέπτωκε τελειότητος, γενέσει τε ὑπέπεσε καὶ φθορᾷ, καὶ τὸ νοερὸν αὐτῷ ὄμμα συμπεπτώκασί τε καὶ συγκεκάλυπται, τῆς παχυτέρας σαρκὸς καὶ ὕλη- τῆς ἐπιθωώσασης. αὐτὸ. ἐντεῦθεν καὶ τῆς αἰσθητικῆς ὑλάσατο γνώσεως. ἀμέσως μὲν ἐνεργούσης περὶ τὰ οἰκεῖα γνωστά, ἀφυπνιζούσης δὲ καὶ αὐ- τὸν ὥσπερ τῇ γενέσει καταβαρθάνοντα καὶ ἐξ ὧν αὐτὴ γινώσκει καθ' ἕκαστα πρόφασιν αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ καθόλου ὑποτιθείσης σύστασιν καὶ ἐξ ἀμέσου ἐνεργείας τῆς ἑαυτοῦ, ἣν περὶ τὰ μεριστὰ ἐπιδείκνυται, χορηγίαν αὐτῷ πα- ρεχούσης τὰς κοινὰς ἐννοίας ἐπαγωγικῶς συνιστᾶν, ἐξ ὧν ἀμέσων οὐσῶν ὅτι καὶ ἐξ ἀμέσων ἀφορμῶν αὐτὰς ὁ νοῦς συναγήοχε, τὰ ἐπιστημονικὰ συνάγεται συμπεράσματα. ἐντεῦθεν καὶ τὸ τῆς ἀγνοίας ἀποτίθεται κά- λυμμα, ἑαυτοῦ τε γίνεται καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῆς ἐμπαθείας ἀποφορτιζόμενος, ἀνανεύει τε πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν παράσταν. . . γὰρ κα-

1 εἰ γὰρ—ἐπιστήμην (2) B: om. a 5 ὄῆλον inserui: om. Ba 10 ἐκ Vat. 1022: om. Ba ἐναργείας corr. ex ἐνεργείας B 12 τῆς Vat. 1022: om. Ba 13 post γινώσκοντος habebat τὸ γνώσκον statim deletum B 16 πλάσει B: πλάνῃ a 21 τὴν B: μὲν a

μη ὄντος ὁ νοῦς τῆ κατ' οὐσίαν ὑπερῆ ὑποτίθησιν. ἀλλὰ γε τὸ
οὐσίαν ἐκεῖ ἀγαθὸν ὑπάρχειν. ἀναίρετον καὶ οὕτως κατὰ τὴν
μὴ ὄναμενος ὑπὲρ τὸ ἀγαθὸν τρόπον τὸ εἶναι μᾶλλον ἐφιλοτιμ
τῶ ὡς ἀείμαρτον. ἀκολούθως ἄρα τὸ τε δὲ ἀρχὴ τοῦ κόσμου τῆ
ἐπιστήμη καὶ τῆ ψυχῆ τοῦ ὅλου ἐκπτώσει ἡ ἐπαγωγικὴ τῶν ἀξιωμ
ἀπ' ἐπιστήμης ἐπιχειρήσεις ἐστίν.

p. 1139b35 Περὶ μὲν οὖν ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπ
τον. τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν ἐστὶ τι καὶ τ
καὶ πρακτόν.

Μετὰ τὸν περὶ ἐπιστήμης λόγον μετίσιν ἐπὶ τὴν τέχνην, τ
καὶ αὐτὴν τι τῶ ὄντι καὶ ὑπαρξίν τῶν ἄλλων ἕξεων, αἱ ἀπηρ
ὥσπερ ὁ περὶ τῆς ἐπιστήμης ἐποίησε τὸ αὐτῆς προχειρισάμενος ὑ
λόγων παράστασιν τὴν αὐτῆς ὑπόστασιν. οὕτω καὶ περὶ τῆς τέχν
παραστήσασθαι τὸ ἐνδεχόμενον καὶ διαιρῶν τοῦτο εἰς τὸ ποιητὸν
κόν. καὶ τὸ μὲν ποιητὸν τῆ τέχνῃ ἀποδιδοῦσι, τῆ πράξει δὲ τὸ
κτόν· τὴν πράξιν καὶ τὴν τέχνην διακόπτων τὸ ἀμάρτημα ὅτι
καὶ οὐκ ἐν τῶ ὄντι τῆς τέχνης ὡς πρὸς τὴν πρᾶξιν διαιρουμένου
τῆς ὑπάρξεως ἀλλ' ἐκτὸς ὑπ' αὐτὸν τὸν λόγον τοῦ ὁ ἐνδεχ
ἄλλως ἔχειν ἐστὶ τι καὶ ποιητὸν καὶ πρακτόν. τὸν ἀρχὴ
λογον ἀποδοὺς τῆ ἐπιστήμῃ καὶ καταστήσας αὐτὴν ἐντὸς
τέχνη ποιεῖται λόγον. καὶ ἐπεὶ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἡ τέχνη κα
ὁ δὲ ἐνδεχόμενα διττὰ τῶ εἶδει, ὡς τὰ μὲν τῆ τέχνῃ ὑποκείσθ
τῆ πράξει, προσθῶσι πρότερον τὴν τῶν ἐνδεχομένων διαφορ
ἵνα γνωσθῆ, ποῖα τούτων τῆ πράξει καὶ ποῖα τῆ τέχνῃ ὑπάκει
οὕτως οὐ λίαν τὴν τέχνην. πρῶτον δ' ἐστὶ ποίησις καὶ
πίστασιν ὃ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἑξωτερικοῖς λόγοις
ὡς ὁμωνύμοις τὸ ὄνομα εἶναι ἀλλήλων τὴν ποίησιν καὶ πρᾶξ
ὅτου ποιητὰ τὰ τῆς κοινῆς ὑποκρίσεως καὶ λέγει πιστὴν εἶναι τὴ
ὁρισμόν. ἐξ ὧν ἅπαντες περὶ αὐτῶν κοινῶς ὑπολαμβάνουσιν α
ἑξωτερικοῖς ὁ ὀνομάζει λογικὸς, ὡς ἐξ τῆς λογικῆς παραδόσεω
ὁ τυχὼν βασιλ. ὃθ καὶ προστίθησι τοῖς κοινοῖς λόγοις ἀκουομέν
συμπεραίνων ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου πρακτικὴ ἑτερόν
μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. ἄλλο πρακτικὴ καὶ ἄλλο π
ἄλλο ποιητικὴ ... ἀλλὰ ποιητὴ πρακτικὴ μὲν ἀν ποιητικὴ ἕ
ματα. πρᾶξις δὲ καὶ ποίησις πρὸς ἄλλα. ἐπὶ τῶν δ' ποιητῶ
ἕτων προχειροτέραι τε καὶ προηγούμεναι ὧν τούτων ἡ τῆς τῶν
τῶν ἑτεροίτητος ἕτερος εἶναι καὶ τῆς τῶν μορίων. τὸν μὲν
χίστοις ἐναντίας οὔσας καὶ τὰ πλεῖστα ἀναιρούσας. ἀν' ἀλλο

ἐστὶν (b. 1140a6) ὁ

εἶναι πρᾶξιν καὶ ἄλλο ποίησιν, καὶ οὔτε τὸ ποιητὸν πραχθὲν ὀνομάζουσιν 90r
οὔτε τὸ πραχθὲν ποιητόν. ἀλλὰ ποίημα καὶ ποιητὸν τὸ πεποιημένον (καὶ
πρᾶξιν καὶ πραχθὲν τὸ πεπραγμένον. ἐκ δὲ τούτων καὶ τὰς ἕξεις, ὅθεν
αἱ πραγματεῖαι προῆλθοσαν, ἑτέρας εἶναι ἀλλήλων εὑρίσκομεν. ὁτὲ γοῦν
καὶ ὡς συμπερασμὸν ἐπήγαγεν· ὡς ἐπεὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ποίησις ἕτερα, 5
δηλονότι καὶ ἡ μετὰ λόγου πρακτικὴ ἕτερον τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς
ἕξεως. δεῖ δὲ ἐξακοῦσαι τὴν ἕξιν ἐπ' ἀμφοτέρων, ἔλαβε δὲ τὸ μετὰ λό-
γου καὶ ἐπ' ἀμφοῖν, ὡς τῆς ἀπαριθμήσεως τὰς μετὰ λόγου παραλαμβα-
νούσης ἕξεις ἢ καὶ δυνάμεις. οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν πρακτικὴν καὶ ποιη-
10 τικὴν δεῖ νοεῖν ἐνταυθοῖ ἀλλὰ τὰς μετὰ λόγου. αὗται γὰρ καὶ ἀληθεύ-
ειν πεφύκασι. καὶ οὐ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων πρᾶξις καὶ ποίησις. 90v
οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις ποίησις οὔτε ἡ ποίησις πρᾶξίς ἐστιν. καὶ
μήτις οἰέσθω, φησίν, ὡς οὕτως ἀλλήλων εἰσὶν ἕτεραι, ὡς τὴν μὲν περι-
έχειν τὴν δὲ περιέχεσθαι. οὕτω γὰρ ἔχει καὶ τῶν εἰδῶν.
15 ἕτερα γὰρ πρὸς ἄλληλα καὶ τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη. οὐ γὰρ ἂν ἐπερίσ-
σευσε τῶν γενῶν τὰ εἴδη τῷ ἔχειν πλείονα τῶν γενῶν τὰς οὐσιώδεις δια-
φοράς. οὐκοῦν καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ποίησις οὐχ οὕτως ἀλλήλων ἕτερα. οὔτε γὰρ ὁ
ἡ πρᾶξις περιέχει τὴν ποίησιν οὔτε ἡ ποίησις τὴν πρᾶξιν.

p. 1140a6 Ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ τέχνη τις ἐστὶ καὶ ὑπερ μέν
20 τις μετὰ λόγου ποιητική, καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν ἡ οὐ
μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστὶν οὔτε τοιαύτη ἡ οὐ τέχνη. ταὐ-
τὸν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική.

Μετὰ τὸ παραθέσθαι πρὸς ἀλλήλας τὴν πρακτικὴν καὶ τὴν ποιητικὴν 10
καὶ δεῖξαι ταύτας ἑτέρας ἀλλήλων καὶ τοσοῦτον ὡς μὴ ὑποκεῖσθαι θατέραν
25 τῇ ἑτέρᾳ, βούλεται νοῦν ὁρίσασθαι τὴν τέχνην. παραλαμβάνει δὲ διὰ τὴν
σαφήνειαν τὴν οἰκοδομικήν, μίαν καὶ αὐτὴν τῶν τεχνῶν, καὶ δείκνυσι δι'
αὐτῆς οἰκειότατον τῇ τέχνῃ τὸν ἀποδιδόμενον ὁρισμόν, ὡς καὶ ἀντιστρέ-
φοντα πρὸς αὐτόν. φησὶ γὰρ ἐπεὶ ὁ ἡ οἰκοδομικὴ τέχνη ἐστίν, ἤτοι
εἶδος τῆς ἁπλῶς τέχνης, καὶ διὰ τοῦτο ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητική, ἤγουν 15
30 τὸν ὁρισμὸν τὸν οὕτω λέγοντα δεχομένη ἡ τέχνη ἐστὶ καὶ εἶδος τέχνης
(οὐ γὰρ ἁπλῶς τέχνη ἡ οἰκοδομική ἀλλά τις τέχνη ὡς εἶδος τῆς ἁπλῶς
τέχνης) καὶ διὰ τοῦτο ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητική, ὡς καὶ μερικῶς τὸν
ὅρον τῆς τέχνης δεχομένης διὰ τὸ εἶδος εἶναι αὐτῆς. τὸ δὲ ὅπερ δηλοῦν
κεῖται τὸ οὐσιωδῶς κατηγορεῖσθαι τῆς οἰκοδομικῆς τὴν τέχνην καὶ τὸν
35 ὁρισμὸν αὐτῆς, ὡς εἴ τις λέγει τὸν ἄνθρωπον τί ζῷον εἶναι, καὶ ὅπερ οὐσία 20
τις ἔμψυχος αἰσθητική, διὰ τὸ καὶ μέρος εἶναι τοῦ ζῴου τὸν ἄνθρωπον

2. 3 καὶ πρᾶξιν a: om. B 7 ἀμφοτέρων B: ἀμφοτέρας a 9 οὐ rubro corr. ex εἰ B 11 καὶ οὐ B: διὸ οὐδὲ a 11. 12 ποίησις οὔτε—πρᾶξίς ἐστιν B: om. a
15 ἄλληλα a: ἄλλα B 16 γενῶν a: εἰδῶν B 20. 21 ἡ οὐ μετὰ Ba: ἤτις οὐ μετὰ Aristoteles 25 διὰ τὴν B: εἰς a 28 post τέχνη ἐστὶν add. καὶ εἶδος τέχνης a om. B 35 αὐτῆς a: αὐτοῖς B

ως εἰδος εἰς γένος τὸ ζῷον ἀναφερόμενον. ἕκαστον γὰρ τῶν εἰδῶν
τί ἐστι τὸ γένος αὐτοῦ, τοῦ ὅπερ ὁλοσχερῆ τὴν οὐσιώδη κατηγοριαν
νους κατὰ τοῦ εἴδους. καὶ ὡς ταύτων ἐστιν εἰπεῖν ὅπερ τι ζῷον εἰ
ἄνθρωπον καὶ ὅπερ τινὰ οὐσίαν ἔμψυχον αἰσθητικήν, οὕτω καὶ τὴ
δομικὴν ταύτον ὑπερ ἐναν τεχνην τινα καὶ ὅπερ ἐξιν τινὰ μετ
παρηκται· ὡς τοῦ ὁρου ταύτου ἐπεζευγνυντος πρὸς τὴν τέχνην κ
στρεφοντος. ταῦτα περὶ τῆς οἰκοδομικῆς εἰπὼν μεταβαίνει ἐπὶ τὸ κ
καὶ ὅτι καὶ οὐδέτερα οὔτε τέχνη ἐστιν ἥτις οὐ μετὰ λόγου
γίνεται ἕξις ἐστιν οὔτε τοιαύτη ἡ οὐ τέχνη, ὥστε ταὐτὸν
τεχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητικη. καὶ ἔστι τὸ ὅλον τ
ὅτι ἐπει οὐ μόνον ἡ οἰκοδομικὴ ἐπιδέχεται τούτων τῶν ὁρισμῶν α
πᾶσα τέχνη, καὶ οὐδενὶ ἑτέρῳ προσαρμόζει οὗτος ὁ λόγος, ὁ μ
ἐστιν. εἰη ἂν μόνης τῆς τέχνης καὶ πάσης καὶ ἀντιστρέφοι ἂν πρὸς
ὁ καὶ ἴδιον ὁρισμοῦ. λέγω δὲ τὸ μητε τοῦ ὁριστοῦ παραλιπαν
μητε περιέχον τῶν ἄλλων οὐδέν. τὸ γὰρ ὑπὸν
τεχνη ἐστιν ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητική· ἔστιν ταὐτὸν ἐστι
γειν ὅτι πᾶσα τέχνη τοιαύτη ἕξις ἐστι. τὸ δ' ἀληθὲς κοινὸν π
ἀπηριθμημένοις. ταῦτα γὰρ τὰ πάντ' εἰσὶ καθ' ἃ μετὰ λόγου
τεων· οὐχὶ καὶ ἀνθρωπος πέφυκεν· ἐπεὶ καὶ κύων ῥινηλατῶν ἀλη
ἂν τὴν τοῦ κρυπτομένου κυνδάλου ποιούμενος ἔρευναν, ἀλλὰ οὐχὶ
γος αὐτῷ καὶ σύνεσις πρόσεστι, μόνη δὲ τις φυσικὴ ἐπιτηδειότ
ζητῆσαι τε καὶ εὑρεῖν.

p. 1140a10 Ἔστι δὲ τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν καὶ φθοράν
τεχνάζειν καὶ θεωρεῖν, ὅπως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχ
καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι
οὐκ ἐν τῷ ποιουμενῳ.

Ὑποδοὺς τὴν τεχνην τι ἐστι, λεγει καὶ παλιν περι τοῦ ὑπο
αὐτῇ, ἵνα τελειώτερον αὐτὸ καταληφόμεθα. φησι γάρ ὅτι πασα τέ
γενεσιν ἐστι, γένεσιν ὀνομάζων τὰ ἐνδεχόμενα, διὰ τὸ μὴ οὐσαν
αὐτῷ. ἡ γὰρ ἐν ταὐτῷ μονὴ καὶ ἕδρυσις τῶν ἀναγκαίων καὶ ὑπαρ
ἴδιον. περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη, ἡ δὲ τέχνη περὶ ἐνδεχόμενα. τεχναζει
θεωρεῖ, τουτέστιν οἰκοθεν ἐπιτηδεύει τῷ οἰκειῳ λογῳ χρωμενη.
γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. πρὸ τε γὰρ
νέσθαι τὸ ἀπὸ τέχνης ἐνδέχεται γενέσθαι καὶ μὴ γενέσθαι, καὶ
γενόμενον ἐνδέχεται καὶ ἀπογενέσθαι, ὥστε καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι
τέχνῃ γίνεσθαι ἐνδέχεται. καὶ τὸ ἀναγκαῖον αὐτῷ οὐδαμῶς
ἡ γε καθ' ὑπόθεσιν, ὡς μὴ ἐνδεχόμενον ἅμα κατα ταὐτον
μὴ εἶναι· ἵνα μὴ ἡ ἀντίφασις συναληθεύσῃ. τοῦ ἤδη γεγο

1 , B: ὁμοιῶς a 19 καὶ B: om. a 25 καὶ φθορα

ἀποβάντος λεγομένου μὴ εἶναι τότε ὅτεπερ ἔστι. τὸ δὲ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν 90v
τῷ ποιοῦντι ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ποιουμένῳ πρὸς ἀντιδιαστολὴν εἴθηκε
τῶν φύσει γινομένων. ἔστι γὰρ ἰδεῖν καὶ τὴν φύσιν περὶ γένεσιν ἐνεργοῦ- 50
σαν, ἀλλ' ἡ μὲν φύσις ἐντὸς οὖσα καὶ διὰ τῶν σωμάτων χωροῦσα οὕτω
ἐν αὐτοῖς ἐνεργεῖ, ἡ δὲ τέχνη οὐχ οὕτως ἀλλ' ἐκτὸς οὖσα τῶν σωμάτων, περὶ
ὧ κατεργάσεται, οὕτως ἐν αὐτοῖς ἐνεργεῖ, καὶ οὕτω αὐτοῦ τὸ τεχνητὸν εἶδος
ἐντίθησιν. ἐκτὸς γὰρ ἡ ἀνδριαντοποιητικὴ τοῦ χαλκοῦ καὶ ἡ τεκτο-
νικὴ τοῦ ξύλου, ἐν τοῖς τεχνίταις δ' οὖσαι καὶ ἅμφω οὕτω κινοῦσι τὰ
ὑποκείμενα, διὸ καὶ ἐκτὸς αὐτῶν κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τὰ εἴδη περιτιθέ- 91r
ασιν. ὥστε τὸ ποιητικὸν αἴτιον ἐν τοῖς τεχνητοῖς ἐν τῷ τεχνητῶν ἐνερ-
γοῦντί ἐστιν, οὐκ ἐν τῷ ποιουμένῳ, ἤγουν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ καὶ δεχομένῳ
τὴν ποίησιν.

p. 1140a11 Οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἡ γινομένων ἡ τέχνη
ἐστὶν οὔτε τῶν κατὰ φύσιν· ἐν αὐτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὴν 5
ἀρχήν.

Διὰ τοῦτο, φησί, περὶ γένεσιν λέγομεν καὶ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα τέχνην
καταγίνεσθαι, διότι οὐκ ἔστι τέχνη τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἢ γινομένων.
οὐ μόνον γὰρ ὄντα ἐξ ἀνάγκης εἰσίν, ἀλλ' εἰσὶ καὶ γινόμενα ἐξ ἀνάγκης·
ὄντα μὲν αἱ ἄυλοι οὐσίαι καὶ ἀσώματοι καὶ αἱ οὐράνιαι σφαῖραι καὶ αἱ
τῶν στοιχείων ὁλότητες (μένουσι γὰρ καὶ αὐτὰ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ συνε-
χόμενα), γινόμενα δὲ αἵ τε κινήσεις τῶν οὐρανίων σφαιρῶν καὶ αἱ ὧραι 10
τοῦ ἔτους, καὶ τὰ τοιαῦτα. κατὰ φύσιν δὲ τὰ ζῷα καὶ τὰ φυτά. τῶν
μὲν οὖν ἀναγκαίων τῷ μὴ ἀνάγκῃ εἶναι τὰ τῇ τέχνῃ ὑποκείμενα διαφέ-
ρουσι, τῶν δὲ κατὰ φύσιν, ὅτι ταῦτα ἐν αὑτοῖς ἔχουσι τὴν ἀρχὴν τῆς
κινήσεως.

p. 1140a16 Ἐπεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν
τέχνην ποιήσεως ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι. καὶ τρόπον τινὰ
παρ' τὸ αὐτὸ ἔστιν ἡ τύχη καὶ ἡ τέχνη, καθάπερ καὶ Ἀγάθων
φησὶ "τέχνη τύχην ἔστερξε καὶ τύχη τέχνην." 15

Δείξας ἕτερα ἀλλήλων τὴν πρᾶξιν καὶ ποίησιν, λαμβάνει τοῦτο νῦν
ὡς ὁμολογούμενον καὶ φησὶν τὴν τέχνην ποιήσεως εἶναι τέχνην ἀλλ' οὐ
πράξεως, διότι καὶ τὰ τέλη τῆς τέχνης ἔργα εἰσὶ μετὰ τὴν τεχνικὴν
ἐνέργειαν ὑποιμένοντα. τῆς δὲ πράξεως ἀρκοῦν τέλος ἡ εὐπραξία, ἐπειδὴ
ἐχούσης τὸ μέχρι τοῦ εὖ ὡς τέλος καταντᾶν αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν. προσ-

4 οὕτως B: ἐν τοῖς οὖσα a 5 οὖσα B: om. a 7. 8 τεκτονικὴ B: τεκτονικοῦ a 11 δεχομένῳ B: ἐνδεχομένῳ a 13 ἀνάγκης a et Aristoteles: ἀναγκαίων B 20 ἀνάγκη B: ἀναγκαῖα a

τίθησι δὲ καὶ τὸ κατά τινα τρόπον περὶ τὰ αὐτὰ εἶναι τὴν τύ
τὴν τέχνην, καὶ τούτου πάλιν παράγει μάρτυρα ποιητὴν τὸν Ἀ
φίλας ἀλλήλαις τὴν τύχην εἰσάγοντα καὶ τὴν τέχνην ἐν τῷ λέγειν
τύχη ... τέχνη, καὶ τύχη τέχνη." δεῖ δὲ ἐξετάσαι τὸν τρόπον.
αὐτός τε ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τὰ αὐτὰ φησιν εἶναι ἀμφοτέρας α
ὁ Ἀγάθων πέφυκεν ἀλλήλας, καὶ εἴη ἂν ὅτι ἀμφοτεραις τῶν ὑπο
πραγμάτων τὸ αἴτιον ἐξωθεν καὶ ὅτι ἀμφω ἕτερον παρὰ τὴν
ἔργον ἔχουσιν. ὅ τε γὰρ τεχναζόμενος κινεῖ τὴν ὕλην ἔξωθεν οὐ
της, ὅ τε ἀπὸ τύχης περιτυγχάνων τινὶ πράγματι εἴτε ἀγαθῷ εἴτ
ἐξωθεν. ὧν ἐκείνου καὶ ὁρῶν ἕτερα καὶ τὸν σκοπὸν ἔχων πρὸ
περιτυγχάνει τῷ ἀπὸ τύχης, οἷον εἴ τις εἰς βαλανείου ἀπιὼν ὥστ
τὸν χρόνον περιτυχὴ τῶν ζητουμένων. ἢ ὁ ἐν ἀμπελῶνι σκαπτων
ταυρὸν ἢ βαδίζων οἰκαδε λίθῳ προσκόψας τὸν πόδα βλαβῇ. τοῦ
πάντων ὁ ἐνεργῶν ἔξωθεν καὶ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἐκτὸς ἐ
ἀποτελούμενον ἔστι μὲν παρὰ τὸν τοῦ ἐνεργοῦντος σκοπόν, ἔστ
ἀποτέλεσμα ἕτερον παρὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν· καὶ κατὰ ταῦτα
τύχη ... ἀμφοτέρους ... διαφέρουσι δὲ ὅτι τῇ μὲν τύχῃ κατὰ
πὸν τοῦ τεχνίτου τὸ τέλος ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, τῇ δὲ τυχῇ παρὰ τ
τοῦ ἐνεργοντος το τέλος καὶ ὡς ἐπ' ἔλαττον.

20 p. 1140a20 Ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρηται, ἕξις τις με
γου ἀληθοῦς ποιητική ἐστιν, ἡ δ' ἀτεχνία τοὐναντίο
λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον
ἔχειν.

Ἱκανῶς ὅσα ἔδει περὶ τῆς τέχνης περὶ τὴν πρ
πραγματείαν ἀπολέλοιπε καὶ τὸ ἐναντίον αὐτῷ, ὃ ἡ ἀτεχνία ἐστι.
παρεισάγει πάλιν τὸν ὅρον τῆς τέχνης, ἵν' ὡς ἐκ παραθέσεως
ἀτεχνίαν τί ἐστιν. εἰ γὰρ ἡ τέχνη ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς
ἔστω ἡ ἀτεχνία τοὐναντίον ποιητικὴ ἕξις μετὰ λόγου ψευδοῦς.
γὰρ ἄλλα κατὰ τὰ αὐτὰ ἡ τέχνη καὶ ἡ ἀτεχνία, διαφέρουσι δὲ
ἀληθὲς καὶ ψεῦστρον καὶ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος. εἰσὶ δὲ
περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. οὐ γὰρ ἂν εἰς πλανην καὶ
ἡ τέχνη ἐξέπιπτε καὶ ἀτεχνίαν εἶχεν ἐνεργοῦσαν περὶ τα αὐτ
μενα, εἰ μὴ ἄλλως καὶ ἄλλως ἔχειν αὐτὰ ἐνεδέχετο.

Agathon fr. 6 p. 764 Nauck² 4 ἐξετάσαι B: ἐξετάζειν a
10 ... B 11 ... a ... B

[illegible] Περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν, θεωρήσαντες 91r
τίνας λέγομεν φρονίμους. δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι τὸ δύνασθαι
καλῶς βουλεύεσθαι περὶ τὰ αὑτῷ [illegible] συμφέροντα, οὐ
κατὰ μέρος, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς 5
τὸ εὖ ζῆν ὅλως.

Πάντα οὖν τῶν ἀνθρωπίνων ἕξεων, ἃς ὅλως ἀπαριθμήσατο πρὸ
ἐπιστήμης καὶ τέχνης εἰπών, τοῦτον τὸν τρόπον τὴν φρόνησιν, ἀφοριεῖ
οὖσαν τῶν ὁ τὰ ἡθικὰ καὶ πολιτικὰ θεωρῶν. ἔστιν γὰρ ὁ ὅρος τοιοῦτος·
μέτρον ὑπάρχει καὶ στάθμη τῶν πράξεων, δι' οὗ καὶ τὸ μέσον καὶ σύμ- 10
μετρον ἐν αὐταῖς ἀνευρίσκεται, καὶ δι' αὐτῆς μέσης ἡ περὶ τῶν διανοητι-
κῶν ἕξεων παράδοσις πρὸς τὰ προλαβόντα συνέχειαν δέχεται. ἐπεὶ καὶ
κανονικὴ ὑπεροχὴ τοῖς ἄλλοις, τοῖς διανοητικοῖς καὶ πρακτικοῖς. τοῦ
νοητικοῦ γὰρ οὖσα καὶ αὐτὴ τὴν προχείρισιν ποιεῖται ἐν ταῖς πράξεσιν
αὐτὴ προτεταμένη αὐτῶν καὶ μετροῦσα αὐτάς. διὰ τοῦτο καὶ πέντε ἐν 15
ταὐτῷ τέτακται, πρὸ ἑαυτῆς μὲν τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην ἔχουσα
παραδεδομένην, μεθ' ἑαυτὴν δὲ τὴν σοφίαν καὶ τὸν νοῦν. νοῦν δὲ λέγο-
μεν ἐνταῦθα οὐ τὸν ἁπλῶς καὶ καθ' ὅπαρξιν ἀλλὰ τὸν καθ' ἕξιν καὶ 91v
κατὰ μέθεξιν. οὐ γὰρ ἂν ταῖς ἀληθευτικαῖς ἕξεσι συνετάττετο. εἰ μὴ ὡς
τοῦτο σημαίνων παρελαμβάνετο. ἡ γὰρ ψυχὴ ὡς μὲν ψυχὴ ἀνειλιγμένως 20
ἐνεργεῖ. συναγομένη καὶ μεταβαίνουσα εἰς συμπεράσματα ἐκ προτάσεων.
ὡς δὲ μετέχουσα νοῦ ἁπλῶς ἐπιβάλλει, ἔχουσα μὲν καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ
τοὺς ὅρους ὡς νοῦ ἀπηχήματα. γινομένη δὲ καὶ τούτων ἐπέκεινα. ὅταν 5
νοερὰ γένηται, τοῖς νοητοῖς νοητῶς ἐπιβάλλουσα. εἰ καὶ μὴ ἀϊδίως καὶ
ὁμοῦ ὡς ὁ καθ' ὅπαρξιν. ἀλλὰ καθ' ἓν περιεχομένη τὰ πάντα καὶ νοοῦσα 25
καθ' ἕκαστον. διὸ καὶ ἡ τοιαύτη κατάστασις οὐ φύσις ἀλλὰ ἕξις τῆς ψυ-
χῆς ὀνομάζεται. ὡς ἔξωθεν ἐπεισιοῦσα καὶ γινομένη ἐπάκτιος. προθέ-
μενος τοίνυν ὁρίσασθαι τὴν φρόνησιν, φησὶν ὅτι δεῖ ἄρξασθαι τῆς περὶ
αὐτῆς θεωρίας ἀπὸ τῶν ἐν οἷς θεωρεῖται ὑπάρχουσα. ἤγουν ἀπὸ τῶν ὑπο-
κειμένων ἐν οἷς ὡς ἕξις ἐστίν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ φρόνιμοι. εὐδηλότεροι 10
γὰρ πρὸς ἡμᾶς καὶ σαφέστεροι τῶν ἕξεων εἰσὶν οἱ τὰς ἕξεις ἔχοντες. καὶ
λαμβάνει τὴν κοινὴν περὶ αὐτῶν δόξαν ὡς ὁμολογουμένην ἀρχήν. δοκεῖ
γὰρ φρονίμου ἴδιον ἀνθρώπου τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὸ
αὐτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τοιαῦτά ἐστι καὶ ἐνδέχεται
εἶναί τινα κατορθωτικὰ περὶ ἕν τι τῶν ἀγαθῶν καὶ συμφερόντων αὐτῷ, ἐν- 15
δέχεται δὲ καὶ περὶ πλείω καὶ περὶ πάντα, διὰ τοῦτό φησιν οὐ κατὰ
μέρος, οἷον πρὸς ὑγείαν ἢ πρὸς ἰσχύν (ἀλλὰ πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλως. οὐ 15

2 τίνας B et Aristoteles: τίνας δή a φρονίμους B: τοὺς φρονίμους a et Aristoteles δὴ B et Arist.: δὲ a φρονίμου B et Aristoteles: φρονίμους a 3 βουλεύεσθαι B: βουλεύσασθαι a et Aristoteles 4 οἷον ποῖα B et Aristoteles: οἷον οὐ ποῖα a 5 ζῆν ὅλως B et Aristot. codd. LbMb: ζῆν ὅλον a et Aristot. cod. Ob: ζῆν Aristot. vulg 36 ἀλλὰ πρὸς—φρόνιμον [illegible]μεν (p. 303,0) a: om. B ὅλον scripsi: ὅλως a

γὰρ εἴ τις εἰδὼς τὰ πρὸς ὑγείαν αὐτῷ σώματος ἢ τὰ πρὸς ἰσ
τούτων ὀρθῶς βουλεύοιτο, ἁπλῶς ἂν αὐτὸν εὔβουλον καὶ φρόνι
μεν), ἀλλὰ πρὸς πάντα τὰ εἰς ὅλον τὸ ζῆν αὐτῷ συντελοῦντα, εἰ
οὐκ ταῦτα ὄντα σωματικὰ ὄντα ἔξωθεν. εἰ δὲ καὶ ἀντὶ τοῦ
ὅλως τις λήψεται, ὡς ἔν τισι τῶν ἀντιγράφων γέγραπται, ἀλλ'
αὐτὴν ἔννοιαν καὶ λέξις ἀμφότερα φέρουσιν. εἰ καὶ διαφέρειν ἴσω
τὸ μὲν γὰρ ὅλον ἔμφασιν ἔχει ὡς ὁλότητά τινα ποιοῦν τὴν εὐ
μερῆ οὔσης τῆς καθ' ἕκαστα, ἃ ἐν ταῖς ἠθικαῖς θεωρεῖται ἐνερ
πράξεσιν, ὅπου ἐστὶ τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ ἐν ταῖς σωματι
στασι τ καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἔξωθεν, ὅσα τούτων ἐφ' ἡμ
ἐνδεχόμενα, ὧν ἔστιν ἕκαστον καὶ φυλάξεσθαι καὶ αἱρήσεσθαι· τὸ
τὸ ἁπλῶς καὶ καθόλου δηλοῖ· ὡς δεινὸν εἶναι δοκεῖν τοὺς ἀπ
μον, οὐ τὸν περί τι εὔβουλον ἀλλὰ τὸν ἁπλῶς καὶ περὶ πάν
μον· ὡς εἶναι τὸ σχῆμα τῆς ἐννοίας διάφορον, τὴν δὲ δύ
αὐτήν.

p. 1140a28 Σημεῖον δ' ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους
ὅταν πρὸς τέλος τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μὴ
γνη. ὥστε καὶ ὅλως ἂν εἴη φρόνιμος ὁ βουλευτι

Εἰ καὶ μὴ ἁπλῶς, φησί, φρόνιμος ὁ περί τι καλῶς βο
ἀλλ' ὁ ἁπλῶς περὶ παντα. εἰ ὧν τὸ εὖ ζῆν ἀνθρώπῳ συνίσταται
ὧν καὶ πολυωρὲς καὶ ποικιλον, ἀλλ οὐν ὁ ἐν πᾶσιν εὐβουλος
ἔσται γνώρισμα λαβεῖν ἀπὸ τῶν εὖ βουλευομένων καθ' ἕκαστα.
γὰρ καθ' ἕκαστον λέγομεν τοὺς πρὸς τέλος τι ἀγαθὸν εὖ λογιζομέ
καθόλου εἴη ἂν φρόνιμος ὁ βουλευτικός. ὡς γὰρ περὶ ἕκαστον
λέγεται ὁ τέλος ἀγαθὸν προτιθέμενος καὶ εὖ πρὸς τὸ ἐπιτυγεῖν
λευόμενος, καὶ ἁπλῶς ἂν εἴη φρόνιμος ὁ καθόλου τέλος ἀγαθ
μενον καὶ περὶ τὰς ἐπιτυχίας αὐτοῦ καλῶς τὰς βουλὰς καὶ
ποιούμενος. ὡς γὰρ ἐπίπαν τὰ καθ' ἕκαστα πρὸς ἡμᾶς τῶν κα
γνωριμώτερα. διὰ τοῦτο καὶ ἐπαγωγικῶς ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τ
πιστοῦμεν. τὸ δὲ ὧν μὴ ἔστι τέχνη ἐφήμερον. ἐπεὶ ὅτι καὶ
γητῶν εὖ βουλεύεσθαι καὶ τοὺς μὴ τὰ τοιαυτα προτιθεμένο
δὲ τῇ τέχνῃ καὶ οὐ τῇ φρονησει ἐφήμερος. δεδεικται δὲ
ναι ἀλλήλων τέχνην καὶ φρόνησιν. εἰ δὲ καὶ ἐξ ἐνδόξων πο
συστάσεις τῶν λεγομένων, οὐ χρὴ θορυβεῖν. εἰπομεν γὰρ ἐξ
ἐνδεχόμενα τὰ προκείμενα καὶ οὐ χρὴ περὶ τοιούτων τὸ ἐξ
δείκνυσθαι ἀπαιτεῖν. βουλευτικὸν δὲ ωνομασε τον ἐπιτηρέων
λευσασθαι· οὗτος δέ ἐστιν ὁ εὔβουλος.

... B: ον a 6 ἔννοιαν a: ἄνοιαν B 10 ἐπισυμβαίνουσιν B
... B: ἐνδεχομένων a φυλάξεσθαι scripsi: φυλάξασθαι Ba

p. 1140a 31 Βουλεύεται δ' οὐθεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, 91v
οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι.

Πρὸς τὴν ἀπόδοσιν ἧδη τοῦ ὁρισμοῦ τῆς φρονήσεως ἑτοιμάζεται ὡς οὕτω συσταίη, ὡς διαστέλλεσθαι μὲν ἀπ' ἀμφοῖν ἐπιστήμης τε καὶ τέχνης, περὶ ὧν ἧδη τὸν λόγον πεποίηται, ἀντιστρέφειν δὲ πρὸς αὐτόν. τέως δ' οὖν τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα τῆς ἐπιστήμης διορίζει τὴν φρόνησιν. ἐπεὶ γὰρ βουλευτικὴ ἕξις ἡ φρόνησις, οὐδεὶς δὲ περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν βουλεύεται, ἤτοι τῶν ἀναγκαίων (τὰ γὰρ ἀναγκαῖά ἐστιν ἅπερ ἄλλως ἔχειν ἀδύνατον), ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι ἃ ἔστι τὰ ἀδύνατα ἢ ἁπλῶς ἢ τῷδέ τινι· ἁπλῶς μὲν ὡς τὸ ἐν μιᾷ ῥοπῇ τὸν ἐν Θράκῃ ὄντα εἰς Αἴγυπτον ἀφικέσθαι, τῷδέ τινι τὸ πένητα ὄντα καὶ ξένον καὶ πᾶσιν ἄγνωστον κατάρξαι μεγίστης πόλεως ἐν ἡ τοιοῦτος περιέχεται. εἰ οὖν βουλευτικὴ ἡ φρόνησις, οὐδεὶς δὲ περὶ τῶν ἀναγκαίων ἢ ἀδυνάτων βουλεύεται, ὁ ἐν ἕξει ἄρα φρονήσεως οὔτε τὰ ἀναγκαῖα σχήματα οὔτε τὰ ἀδύνατα τῇ ἕξει αὐτοῦ ὑποκείμενα. οὕτως εἰπὼν περὶ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ ἀδύνατα ἐξωθούμενος, ἐπάγει δεικνύων ἑτέραν εἶναι κατὰ τὸν λόγον τῆς ἐπιστήμης τὴν φρόνησιν καὶ φησίν

p. 1140a 33 Ὥστε εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετὰ ἀποδείξεως, ὧν δ' 92r
αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἔστιν ἀπόδειξις (πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων), οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη οὐδὲ τέχνη.

Ἐξ ὑποθέσεως μὲν τὴν πρὸς ἀλλήλων διαφορὰν δείκνυσιν ἐπιστήμης καὶ φρονήσεως. τρία δέ ἐστι συνημμένα τὰ ἐν τῷ συλλογισμῷ παραλαμβανόμενα· ἓν μέν, ὅτι μετὰ ἀποδείξεως ἡ ἐπιστήμη, ἕτερον δέ, ὅτι ὧν αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν τούτων οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις, καὶ τρίτον ὅτι οὐκ ἔστι βουλεύεσθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης. ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν δύο τούτων ἀνωτέρω δέδεικται, τό τε πρῶτον καὶ τὸ τρίτον, ἐπὶ τούτων οὔτε προσλήψεως ἐδέησεν οὔτε ἄλλου λόγου τινὸς εἰς κατασκευήν, κατεσκεύασε δὲ μόνον τὸ δεύτερον γοργῶς ἐπαγαγὼν τὸ πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. ἔοικε δὲ ὡς ἐπάγειν τοῦτο τῷ λόγῳ ἑπόμενον τῷ ἀντικειμένῳ πρὸς τὸ δεύτερον συνημμένον· τὸ γὰρ συνημμένον οὕτως εἶχεν. ὧν δὲ αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἔστιν ἀπόδειξις. τοιοῦτόν ἐστιν ὧν προβλημάτων αἱ πρότασεις ἐνδεχόμεναί εἰσι, τούτων ἀπόδειξις οὐκ ἔστι. πασῶν γὰρ ἀποδείξεων αἱ πρότασεις ἀναγκαῖαι. τὸ δὲ τούτῳ ἀντικείμενον, ὅτι ὧν αἱ ἀρχαὶ ἐνδεχόμεναι, τούτων ἔστιν ἀπόδειξις. ᾧ

9 μὴ B: om. a 12. 13 an περιέρχεται? 19 ὥστε a et Aristoteles: ὡς B 21. 22 βουλεύεσθαι B et Aristoteles: βουλεύεσθαι a 31 ἐνδέχεται a: ἐνδέξεται B

ὑπάρχει τὸ πάντα ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. ὁ δύσεται ὃν ὑπάρχειν τοῖς ἐξ ἀνάγκης ἔχουσι τοῦτο ἐνδεχομένων εἶναι ὑπάρχειν. εἰ γὰρ ἐξ ἐνδεχομένων ἀρχῶν γίνεται τὰς ἀποδείξεις, πάντα ἔσται ἐνδεχόμενα καὶ οὐδὲν ἀναγκαῖον. δύναται δὲ καὶ ἄλλως νοεῖσθαι τὸ πάντα ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν, ὥσπερ τῶν συμπερασμάτων λεγομένων ἐξ ἐνδεχομένων συναγομένων ἀρχῶν, ὡς τοιαύτην ἔχειν ἔννοιαν τοῦ λεγομένου· ὅτι διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀποδείξις, ὧν αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται καὶ ἄλλως ἔχειν. διότι πάντα τὰ ἐξ ἐνδεχομένων ἀρχῶν συναγόμενα συμπεράσματα ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. τοῦτο δὲ οὐκ ἔστιν ἀπόδειξις· τὰ γὰρ ἀποδεικτικῶς συμπεραινόμενα ἄλλως ἔχειν οὐκ ἐνδέχεται.

p. 1140b 2 Ἐπιστήμη μέν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔχειν. τέχνη δ' ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως καὶ ποιήσεως ἐστιν. ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἕξις μετὰ λόγου πρακτική, ἐκ τοῦ ὁμοίου δῆλον. οὐδεμία γὰρ ἕξις ἐστὶν ἡ αὐτὴ ἕξις εἶναι ἀληθὴς μετὰ λόγου πρακτικὴ περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά.

Διὰ μὲν τῶν εἰρημένων τῆς ἐπιστήμης διεῖλε τὴν φρόνησιν, καὶ τῆς τέχνης, εἰπὼν τὴν ἐπιστήμην ἐξ ἀνάγκης τε συλλογίζεσθαι καὶ συμπεραίνειν ἀναγκαῖα, τὴν δὲ φρόνησιν ἐξ ἐνδεχομένων καὶ ἐνδεχομένως ἔχειν· καντεῦθεν αὖθις ὅτι ἡ μὲν ἐπιστήμη οὐκ ἔστι βουλευτική· περὶ γὰρ τὰ ἀναγκαίως εἶναι ἢ μὴ εἶναι οὐδεὶς βουλεύεται. περὶ τούτου δὲ ἡ βουλευτική· ἡ δὲ φρονησις βουλευτικὴ καὶ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη. ὅπου δὲ συμπλεκομένου καὶ τὴν τέχνην σὺν τῇ ἐπιστήμῃ διίστησι τῆς φρονήσεως. ἐπειδὴ τοῦτον προστίθησιν. ἀποδοὺς τὰς αἰτίας περὶ ἑκατέρου, ὅ τε τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης διίσταται. καὶ οὔτε ἐπιστήμη ἡ φρόνησις οὔτε τέχνη ἐστίν. ἐπιστήμη μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν, ὅτι πρακτική ἐστι καὶ τὸ πρακτὸν ἐνδέχεται· πάν τε τὸ πρακτὸν ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν ἐπιστήμην οὐκ οὖσαν οὐκ ἄρα ἐπιστήμη ἡ φρονησις. τέχνη δ' οὐκ ἔστιν ἐπειδὴ τῷ ὄντι πρᾶξίς καὶ ποίησις, ὃ καὶ ἡδὴ προλαβὼν εἰρηκεν· οὕτως οὖν ἀπὸ τῶν τῆς φρονήσεως ὅρων συνιστῶν οὕτως ἐπαγόμενος δείκνυσιν ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως καὶ ποιήσεως ἐστιν· ἐπειδὴ τοῦτο δείκνυσι· δείκνυται ἄρα αὐτὴν εἶναι ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά. τὸ μὲν οὖν ἀληθῶς μετὰ λόγου λαμβάνων τῆς ἐπιστήμης τε καὶ τέχνης καὶ τῆς φρονήσεως· ἐν γὰρ αἱ ἐνταῦθα ἀπαριθμοῦμεναι ἕξεις εἰσὶν ἀληθῶς μετὰ λόγου· τὸ δὲ πρακτικὴν ὡς μὲν πρὸς τὰς εἰρημένας ἰδιον τῆς φρονήσεως, κοινὸν δὲ πρὸς ταῖς πρακτικαῖς τῶν τεχνῶν. τὸ δὲ περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά· τοῦτο ὡς ἴδιον τίθησι τῆς φρονήσεως) καὶ ἀπαρτίζει τὸν ὁρισμὸν τῆς φρονήσεως αὐτὴν ἀντιστρέφοντα. περὶ γὰρ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακὰ ἡ φρόνησις καταγίνεται. ὡς τὰ μὲν αὐτῶν εὑρίσκειν ἵνα αἱρήσηται καὶ πῶς αἱρήσηται, ἐπιστήμη γοῦν οὐσα τὰ εὑρεθέντα, καὶ πῶς αἱρήσηται.

1 b . . . 11 . . . b . . Aristoteles . . . 15 . . .
1 f. v. 29): εἶναι ἕξιν Aristoteles 18 γὰρ τῶν a: τῶν γὰρ B
. . . 31 πᾶσαι—τῆς φρονήσεως (35) a: om. B

τάσει ἡ ἀποφυγὴ αὐτῷ περιγένηται. ἄμφω γὰρ ταῦτα φρονήσεως κατορ- 92r
θώματα, τό τε εὑρίσκειν τὰς τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων ποιότητας καὶ
περὶ τῶν τρόπων βουλεύεσθαι, καθ' οὓς ἡ ἐπίτευξις καὶ ἡ ἀποφυγὴ αὐ-
τῶν περίεσται.

5 p. 1140b 6 Τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος, τῆς δὲ πρά- 45
ξεως οὐκ ἀεί. ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία τέλος.

Ἐπειδὴ τὴν πρὸς τὴν τέχνην διαφορὰν τῆς φρονήσεως παραδίδους
τὰς ποιητικὰς παρέλαβε τέχνας, καὶ τούτῳ εἶπε διαφέρειν πρὸς ἀλλήλας
τέχνην καὶ φρόνησιν, τῷ τὴν τέχνην ποίημά τι ἔχειν ἐκ τῆς κατ' αὐτὴν
10 ἐνεργείας ἀποτελούμενον, ὡς οἰκοδομικὴν μὲν οἶκον, ἀνδριαντοποιητικὴν
δὲ ἀνδριάντα καὶ ἑκάστην τῶν ποιητικῶν τὰ ἑαυτῆς, φρόνησιν δὲ τοιοῦτον
οὐδέν, εἰσὶ δὲ καὶ τέχναι πρακτικαί τινες ἕτεραι παρὰ τὰς ποιητικάς, ὧν 50
τὰ τέλη οὐ ποιήματα ἀλλά τινα ἕτερα ταῖς κατ' αὐτὰς ἐνεργείαις ἑπό-
μενα, ὡς τῇ μὲν τῆς στρατηγικῆς ἐνεργείᾳ ἕπεται νίκη, τῇ δὲ τῆς οἰκο-
15 νομικῆς ἡ χρηματιστικῆς πλοῦτος, καὶ ἄλλα τὰ τέλη ταῦτα παρὰ τὰς ἐν-
εργείας εἰσίν, εἰκὸς ἦν τὴν φρόνησιν μίαν δόξαι τῶν πρακτικῶν τεχνῶν.
διὰ τοῦτο ταῦτα προστίθησιν, ἵνα καὶ τῶν πρακτικῶν τεχνῶν δείξῃ ἑτέραν
οὖσαν τὴν φρόνησιν. πάσης γὰρ τέχνης ἕτερον παρὰ τὴν ἐνέργειαν τὸ
τέλος, εἴτε ποιητι[κῆς † ὅτι τὸ τέλος ἕτερον φανερόν· ποίημα γάρ ἐστιν, 92v
20 οἷον οἶκος ἢ ἀνδριάς ἤ τι ἕτερον. τῆς δὲ πρακτικῆς εἰ καὶ μὴ ποίημα
τὸ τέλος, ἀλλ' ἔστι τι ἕτερον τῇ ἐνεργείᾳ ἑπόμενον παρ' αὐτὴν τὴν ἐνέρ-
γειαν, ὡς ἡ νίκη τῇ τῆς στρατηγικῆς καὶ ⟨τῇ⟩ τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῇ
τῆς χρηματιστικῆς ὁ πλοῦτος. διαφέρει οὖν καὶ τούτων καὶ τῶν πρακτι-
κῶν τεχνῶν ἡ φρόνησις, ὅτι καὶ αὕτη πρακτικὴ οὖσα ἕξις αὐτὸ ἔχει τέλος 5
25 τὸ πρᾶξαι καλῶς. εἰ δὲ καὶ κλέος πολλάκις καὶ ἔπαινοι ἕπονται τοῖς εὖ
πράττουσιν, ἀλλ' οὐ τέλη ταῦτα φρονήσεως. ἦν γὰρ ἂν ὁ φρόνιμος ἄρε-
σκος, οὐ τὸ ἀγαθὸν ἔχων τέλος τῆς αὐτοῦ ἕξεως, ὃ ἡ εὐπραξία ἐστίν, ἀλλὰ
τὸ ἀρέσκειν τοῖς ἐπαινέταις· οὐκ ἂν οὐδενὸς τούτου ἕνεκα τῷ ὄντι φρόνιμος
περφρόντικεν ἐν ταῖς πράξεσιν, ἀλλ' ὅπως τὸ εὖ κατορθώσῃ ἐν αὐταῖς.
30 διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι τῆς μὲν ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος, τῆς δὲ 10
πράξεως οὐκ ἀεί. πᾶσα γὰρ ποίησις ἔχει ποίημα ἐξ ἀνάγκης ἀποτε-
λούμενον ἕτερον ὂν παρὰ τὴν ποίησιν, ἥ ἐστι τοῦ ποιητικοῦ τεχνίτου
ἐνέργεια. οὐχὶ δὲ καὶ πᾶσα πρᾶξις ἔχει τέλος παρὰ τὴν πρᾶξιν ἕτερον.
ἀλλ' αἱ μὲν ὡς τέχναι πρακτικαὶ ἔχουσι καὶ αὐταὶ τέλος τῶν πράξεων, ἡ
35 δὲ ὡς φρόνησις πρακτικὴ αὐτὴν τὴν εὐπραξίαν ἔχει τὸ τέλος καὶ οὐδὲν
ἕτερον παρ' αὐτήν. εἰ δὲ καὶ ταῖς διανοητικαῖς ἀρεταῖς συνταττομένην

1 περιγένηται a: παραγένηται B 6 ἀεί Ba et Arist. cod. M^b: ἂν εἴη Arist. vulg.
10 οἰκοδομικὴν a: οἰκοδομικὴ B ἀνδριαντοποιητικὴν a: ἀνδριαντοποιητικὴ B
11 ποιητικῶν B: πολιτικῶν a ἑαυτῆς B: ἑαυτοῦ a 19 post ποιητικῆς haec fere intercidisse putaveris εἴτε πρακτικῆς· καὶ τῆς μὲν ποιητικῆς τὸ τέλος B: τὸ τέλος τῆς φρονήσεως a 20 μὴ B: om. a 22 τῇ (alterum) a: om. B οἰκονομικῆς scripsi: οἰκοδομικῆς Ba 28 ἀρέσκειν B: ἀρέσαι a

τὴν φρόνησιν πρακτικὴν ὀνομάσαμεν· ἐνταῦθοῖ, οὐδὲν τῷ λόγῳ
ὑπεται. ἐπεὶ καὶ πρακτικὸς νοῦς ὀνομάζεται ὅτι περὶ πρακτὰ κατ
διανοητικὴ μέν ἐστιν, ὅτι δὲ διανοια ἐστι καὶ ἐκ διανοίας προέρχετ
κτικὴ δέ, ὅτι ἐν τοῖς πρακτικοῖς ἐνεργεῖ.

p. 1140 b 7 Διὸ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους φρο
νίμους εἶναι, ὅτι τὰ αὑτοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώπ
νοντας θεωρεῖν εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκ
κοὺς καὶ πολιτικούς.

Ὑπὸν ἐν τῷ ὁρῳ τῆς φρονήσεως, ὅτι περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγ
καθὸ πρακτική ἐστιν ἡ φρόνησις, συνίστησι τοῦτο ἀπὸ τῆς κοιν
νήσεως· διότι γάρ, φησί, περὶ τὰ τοιαῦτα ἡ φρόνησις, διὰ τοῦτ
κλέα καὶ τοὺς κατὰ Περικλέα φρονίμους εἶναι ὑπολαμβάνομεν, ὅτι
ποι ὄντες δύνανται θεωρεῖν τὰ ἑαυτοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις
ποις ἡ ἄνθρωποί εἰσι. ὑπολαμβάνομεν δὲ εἶναι τοιούτους τοὺς
κοὺς καὶ πολιτικούς. οἵ τε γὰρ οἰκονομικοὶ τοιοῦτοί εἰσιν ὡς δ
θεωρεῖν τὰ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συνοικοῦσιν ἀγαθά, οἵ τε πολιτικοὶ
τὰ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συμπολιτευομένοις, ὡς τὰ μὲν ὀρεχθῆναι, τὰ
βάλλεσθαι, ἐκεῖνοι μὲν ἐν ἐλάττοσιν, οὗτοι δὲ ἐν μείζοσι τὴν ἕξιν ἐ
μενοι. διὸ καὶ οἱ πολιτικοὶ τῶν οἰκονομικῶν θαυμαστότεροι. ὥ
ὅταν οἱ σοφοὶ τὸ θεῖον φρόνιμον ὀνομάζωσιν ὡς ἐξ ἐκείνων τῶν
κῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν πρὸς ἀρχέτυπον ἐκεῖνο τὸ τῆς φρονήσε
να μεταφέρουσι. σὺν λόγῳ καὶ τάξει καὶ ἁρμονίᾳ διοικοῦν καὶ τῷ
ἐ αὐτῶν συμπασαν ποιησιν. ὁπὲ ἀρα τοὺς ὁρίῶς οἰκονομεῖν καὶ
εσθαι βουλομένους πρὸς ἐκεῖνο ποιεῖσθαι τὴν μίμησιν μετὰ παείστ
στασίας καὶ προσοχῆς, ἵνα σὺν τῷ ἀγαθῷ οἰκονομοῦντες καὶ πολιτ
αὐτοὺς τε καὶ ὅλας οἰκίας καὶ πόλεις σώζοιεν καὶ πρὸς τὸν π
θεὸν ἀποφέροιεν.

p. 1140b11 Ἔνθεν τοι καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσα
σιν τῷ ὀνόματι, ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. σώζει δ
σαυτὴν ὑπόληψιν. οὐ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθειρ
στρέφει τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν, οἷον ὅτι τὸ τρίγων
ὀρθὰς ἴσας ἔχει ἢ οὐκ ἔχει. ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτ

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑφαίνει καὶ διὰ τοῦ τῆς σωφροσύνης ὀνόματος,
τὸ ὅτι περὶ τὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἕξις ἐστὶν ἡ φρόνησ

φροσύνη γὰρ εἴρηται παρὰ τὸ σώζειν τὴν φρόνησιν. μετὰ γοῦν τὸ ἑτυμο- 92v
λογῆσαι τὴν σωφροσύνην μεταλαμβάνει τὸ τῆς φρονήσεως ὄνομα εἰς τὴν
ὑπόληψιν γενικωτέραν οὖσαν τῆς φρονήσεως. ὑπόληψις γάρ ἐστι δόξα καὶ
ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις. ὡς δὲ γένους ὑποκειμένου τὴν ὑπόληψιν
καί φησι τὴν σωφροσύνην τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν σώζειν μόνην, τὴν περὶ 10
τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καταγινομένην ἢ τὰ κακά· ἀλλ' οὐ πᾶσαν ἁπλῶς·
καὶ δείκνυσι τοῦτο ἐκ τοῦ ἐναντίου. λέγω δὴ τοῦ μὴ σωφρονεῖν, ὅ ἐστιν
ἡ τοῦ ἡδέος καὶ τοῦ λυπηροῦ ἐπικράτεια. οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἀπόλλυσι πᾶ-
σαν ἣν ἄν τις εἴποι ὑπόληψιν, ⟨οἷον ἵνα τις ἐρεῖ, ὅτι τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπη-
10 ρὸν ἐπικρατοῦντα ἔν τινι διαφθείρει καὶ διαστρέφει τὴν περὶ τοῦ τριγώνου
ὑπόληψιν⟩, ὥστε ἀληθοῦς ὄντος τοῦ δύο ὀρθαῖς ἴσας εἶναι τὰς γωνίας αὐ-
τοῦ. ὑπολαμβάνειν ὅτι οὐκ ἔχουσιν οὕτως, ἀλλὰ δύνανται εἶναι αἱ τρεῖς
ὀρθαὶ ἢ ἄλλο τι ὃ εἰσάγει ἀπόφασιν τοῦ δύο ἔχειν ὀρθὰς τὸ τρίγωνον.
οὐδεμίαν γὰρ ἔχει κοινωνίαν τὸ κατ' αἴσθησιν ἡδὺ καὶ λυπηρόν, περὶ ἃ ἡ
15 σωφροσύνη καταγίνεται, πρὸς τὰ τοιαῦτα θεωρήματα καὶ τὰς περὶ αὐτῶν
ὑπολήψεις, ἀλλὰ τὰ φθειρόμενα ὑπὸ τῆς κατ' αἴσθησιν ἡδονῆς αἱ περὶ
τὸ πρακτὸν ὑπόληψεις εἰσί. πρακτὸ δέ ἐστιν ὃ πράττοντες καὶ μετεχειρι-
ζόμενοι ἢ κατορθοῦμεν ἢ ἁμαρτάνομεν. τὸ μέν, ὅταν ἡ φρόνησις σώζηται,
ὃ καὶ σωφρονεῖν ἐστι, τὸ δέ, ὅταν αὕτη μὴ σώζηται, ὅ ἐστι τὸ μὴ σω- 50
20 φρονεῖν. καὶ σώζεται μέν, ὅταν μήτε τῇ λειότητι τῆς ἡδονῆς ὁ λόγος
νικᾶται μήτε τῇ τῆς λύπης τραχύτητι, ἀπόλλυται δέ, ὅταν ὁ λόγος τῇ
συνεζευγμένῃ ἀλογίᾳ ἐνδίδωσιν, ὡς τὴν μὲν ἡδονὴν διώκειν διὰ τὴν ῥαστώ-
νην καὶ ἄνεσιν, τὴν δὲ λύπην φεύγειν διὰ τὸ ὀλιβερὸν καὶ ἐπίπονον. ὃ
ἐν τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων ἔστιν ἰδεῖν γινόμενον διὰ μὲν τὴν ἡδονὴν
25 τὸ αἰσχρῶς ζῆν αἱρουμένοις, διὰ δὲ τὴν λύπην τὸ ζῆν σπουδαίως ἐκκλί- 93r
νουσι. ταῦτα λέγων Ἀριστοτέλης δόξειεν ἂν μέχρι τῆς σωφροσύνης ἴστασθαι
καὶ τῶν κατ' αὐτὴν πρακτῶν τὴν ἐκφορὰν τοῦ ὁρισμοῦ ποιεῖσθαι καὶ τῆς
φρονήσεως. τὸ γὰρ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν μόνῃ δοκοῦσιν ὑποκεῖσθαι τῇ σω-
φροσύνῃ, καὶ τούτων ἐπικρατούντων τοῦ λόγου κατορθοῦσθαι αὐτήν, νικω-
30 μένου δὲ ὑπ' αὐτῶν, διαφθείρεσθαι καὶ ἀπολλύεσθαι. ζῆσαι δὲ σπουδαίως
τοῖς ὑπερέχουσι τῶν ἀνθρώπων ἐπιγίνεσθαι. ἀλλὰ ποῦ θήσομεν ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην, εἰ σωφροσύνη
μόνη, φησί, τὴν φρόνησιν ἢ τὴν ὅλην τινὰ ἕξιν παρὰ τὴν φρόνησιν ἐπί-
τῶν δύο τούτων ζητήσομεν, ἥτις ἄξει τὰς ψυχὰς καὶ εἰς τὴν τούτων κα-
τόρθωσιν, ἢ πᾶσαι σωφροσύναι ῥηθήσονται, καὶ ἔσται μία τῶν πρακτικῶν
35 ἀρετῶν τὸ κῦρος ἁπασῶν ἔχουσα, ἀλλ' οὐ τρεῖς ἔσονται κατὰ γένος, κα-
θὼς παραδέδοται· λέγω δὴ ἀνδρεία δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη. τί δὴ
πρὸς ταῦτα φαμεν; πρῶτα μέν, ὅτι ἀδελφαὶ ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ καὶ πολλὴν
φέρουσαι πρὸς ἀλλήλας τὴν ὁμοιότητα, ὥστε καὶ ἀλλήλαις συνεισφέρεσθαι

1. 2 ἑτυμολογῆσαι B: ἑτοιμολογῆσαι a 4 ὡς B: om. a 6 πᾶσαν B: πᾶσα a
9 εἴποι B: εἴπῃ a οἷον—ὑπόληψιν (11) a: om. B ἐπικρατοῦντα scripsi: ἐπικρατοῦν-
τος a 11 ἴσας B: ἴσαις a 14 τὸ κατ' a: αὐτὸ κατ' B 20 τῇ λειότητι B: τὴν
λειότητα a 25 αἰσχρῶς ζῆν bis B αἱρουμένοις scripsi: αἱρούμενοι Ba 27 λόγου
B: om. a 32 παρὰ B: περὶ a 33 ζητήσομεν B: ζητήσωμεν a 35 κατὰ γένος B:
κατὰ τὸ γένος a 37 φαμὲν B: φατέον a 38 φέρουσαι B: φέρουσι a

ὑπομνήσεως· καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, εἰ ὁ περὶ μιᾶς αὐτῶν λόγος πα
τ᾽ αὐτὰς τοὺς τύπους. δεύτερον ὅτι πολυειδῆ τὰ ἡδέα καὶ τὰ λυπηρά
πάντα ταῖς πάσαις ὑπόκεινται. ὅταν εἰδικῶς αὐτῶν ἑκάστη λαμβ
ἁπλῶς δὲ ἡδέα καὶ λυπηρὰ λεγόμενα καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη ταῖς
ὑπόκεινται. διὰ τοῦτο καὶ καθόλου ὁ Ἀριστοτέλης, ὡς καὶ πρότερ
ται. ἔφη ‘διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα αἱρούμεθα, διὰ δὲ τὴν
τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. λέγει δὲ καὶ Πλάτων ἐν Νόμοις· “οὐκ
μὲν ἡμῶν ἑκάστων ἕκαστον τιθῶμεν, δύο δὲ κεκτημένον ἐν ταύ
ἡδονὴν ἐναντίον τε καὶ φρονεῖ, ὃ προσαγορεύομεν ἡδονὴν καὶ λύπη
τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης παθῶν οὐσῶν κοινῶν καὶ ἀκολουθουσ
πράξεως πάσης. ἀφρόνων μὲν καλουμένων διὰ τὸ ἄλογον, συμβού
τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρχουσῶν διὰ τὸ πανταχοῦ ὥσπερ ὑποτίθεσθαι τῷ
πῳ τὴν μὲν αἱρεῖσθαι, τῆς δὲ ἀπέχεσθαι. τρίτον δ᾽ ἐπὶ τούτοις
εἰδικῶς σωφροσύνην ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης εἶπεν ὀλίγα τὴν κατ
λεγομένην ἐπὶ πασῶν ἀρετῶν. ἡ μὲν γὰρ εἰδικὴ σωφροσύνη ἡ
λαμβανομένη τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, οὐχ ἁπλῶς περὶ πάντα τὰ
λυπηρὰ (καταγίνεται, ἀλλὰ περὶ μόνα τὰ κατὰ γεῦσιν καὶ ἁφήν,
ἕτερα ἡδέα καὶ λυπηρά). περὶ ἃ ἡ ἀνδρεία. εἰ γὰρ καὶ τὸ φοβ
θαρσαλέα ὑποκείμενα ταύτῃ λέγονται. ἀλλά γε καὶ τούτοις ἡδονή
παι συναναφαίνονται. θαρροῦμεν γὰρ εὑρεῖν ἡδέα ἐπιόντος. ὁ
δὲ λυπηρὰ ὑποπτεύοντες, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἡ δικαιοσύνη ἐκτὸς ἡδέων
πηρῶν. ἀδικεῖ γὰρ ὁ ἀδικῶν ἐν διανομαῖς τε καὶ συναλλάγμασιν,
ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προὐμούμενος, καὶ μηχανᾶται μὴ ἀφαιρε
προσὸν καὶ πάντα τὴν λυπην ἐκκλίνων, ἣν ἡ τοῦ προσόντος αὐ
ποιεῖται ἀφαίρεσις. ὁ δὲ δίκαιος μόνον τὸ δικαιοπραγεῖν τέλος ε
ἡδέως τῆς βούλεσθαι πάντα τὰ τοιαῦτα ἡδέα καὶ λυπηρὰ παρὰ
ἡρούμενος, μόνου τοῦ δικαίου ἀντιποιήσεως. ὁ μὲν οὖν ἐπ
ἁπλῶς ἡδέων καὶ λυπηρῶν τὴν τοῦ λογιζομένου, μᾶλλον τῆς φρόνη
τηρῶν ἐπικρατειαν, ὡς ὑπὸ μηδεμιᾶς ἡδονῆς ἢ λύπης αὐτὸ κα
σεσθαι, εἴη ἂν οὗτος ὁ ἁπλῶς σώφρων ὡς σῴαν ἔχων τὴν φρόν
ταῖς ἀρεταῖς ἁπάσαις κοσμούμενος, εἰδικῶς δ᾽ ἂν λέγοιτο σώφρω
κατὰ γεῦσιν καὶ ἁφὴν ἡδέσιν οὐδαμῶς ὑποκείμενος καὶ αὐτὸς τ
ὁριζόμενῳ ὑποτιθέμενος καὶ τὴν αὐτῶν ἀεὶ παρατάσσων δυσγένε
ἂν μηδέποτέ τι αὐτῶν τὴν εὐγένειαν καταχράνῃ τοῦ κρείττονος.
Ἀριστοτέλης ἐνταῦθα σωφροσύνην οὐ τὴν εἰδικὴν εἴληφεν ἀλλὰ τ
καὶ πασῶν ἐξακουομένην τῶν ἀρετῶν. καὶ οὐ μόνον ἐπὶ σωφρο
κοινὸν καὶ εἰδικὸν εὑρίσκομεν παραλαμβανόμενον. ἀλλ᾽ ἔστι τοῦτο
τῶν ἄλλων εὑρεῖν. ἥ τε γὰρ δικαιοσύνη λέγεται μὲν εἰδικῶς ἡ
συναλλαγμάτων κατορθουμένη καὶ τῶν διανομῶν. λέγεται δὲ κα
οὐ μόνον παρὰ τῷ Ἀριστοτέλῃ ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις σοφοῖ

Ba 5 πρότεσον] II 2 p. 1104b9 7 Πλάτων ἐν Νόμοις
Plato 13 τῆς B: τὴν a 17 καταγίνεται — λυ

κοσμούσης ὁμόσαιτον τὰ παρὰ πάντων ἀρετῶν τηρούντα θεσπίσματα. 93r
φυσικά τε ὁμοῦ καὶ πολιτικά. τὸ γὰρ τηρεῖν τὸ οἰκεῖον τῶν τῆς ψυχῆς 10
ἑκάστου μορίων, ὡς τὸν λόγον μὲν ἔχειν τῶν παθῶν κυριεύοντα καὶ τὴν
οἰκείαν οὕτως τηροῦντα εὐγένειαν, θυμὸν δὲ τῷ μὲν λόγῳ ὑπείκοντα ὡς
κυρίῳ καὶ βασιλεῖ, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ὑποτάσσοντι καὶ πείθοντι συνυπεί-
κειν αὐτῷ τῷ λαχόντι βασιλεύειν ἐκ φύσεως τῆς ἁπλῶς δικαιοσύνης, δι-
καίως ἄν τις θεῖτο ἴδιον μάλιστα. ἕπεται δὲ τῇ τοιαύτῃ ἕξει καὶ περὶ
τὰ πολιτικὰ δίκαια ἐξ ἀνάγκης ἀκρίβεια καὶ κατόρθωσις. ἀλλὰ καὶ ἀν- 15
ὁρείαν πῶς οὐκ ἄν τις ἐρεῖ κοινῶς τε καὶ ἰδίως ἄξιον λέγεσθαι; τὸ γὰρ
ἁπλῶς πρὸς πάντα τὰ παθη γενναίως ἐνιστασθαι καὶ ἀντιπίπτειν ἀκαρδίᾳ
μυκτὶ τῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι πρὸς πάσας καὶ παντοίας αὐτῶν προσβολάς,
ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τῶν ἀναγκαίων τὴν ἐνδειαν παρ' οὐδὲν ἡγεῖσθαι καὶ τῆς
ζωῆς ἀφειδεῖν ὡς μηδενὶ τῶν παραλόγων ὑποπεσεῖν, πῶς οὐκ ἔστιν εὐτολ-
μίας οἰκειότατον μᾶλα καὶ τῆς κατὰ ψυχὴν γενναιότητος. ἔνθεν οἶμαι
1. καὶ τὸ ἀντακόλουθον ἀλλήλαις περὶ αὐτῶν εἴρηται. ὀρθῶς ἄρα Ἀριστο- 30
τέλης κοινότερον ἐνταῦθα λαμβάνων τὴν σωφροσύνην, σώζουσαν αὐτὴν τὴν
φρόνησιν εἴρηκεν, ὡς τῇ ἑαυτῆς κατορθώσει τὸ ἐλεύθερον τηροῦσαν καὶ
ἀκατάπτωτον τῶν τῆς ψυχῆς μορίων τῷ κρείττονι. ὅρα δὲ ὅτι καὶ εἰπὼν
μὴ πᾶσαν ὁπωσοῦν ἀναστρέφειν τὸ ἡδὺ καὶ λυπηρὸν ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ
20 πρακτόν, καθόλου τοῦτο εἶπεν. οὐ γὰρ τὸ κατὰ τὴν εἰδικὴν σωφροσύνην
πρακτὸν μόνον πρακτόν ἐστιν, ἀλλὰ τὰ κατὰ πᾶσαν τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν |
κατορθούμενα πρακτὰ ἀγαθὰ κοινῶς ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται. 93v

p. 1140b16 Αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρα-
κτά· τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν ἢ λύπην οὐ φανεῖται ἀρ-
25 χή, οὐδὲ δεῖν τούτου ἕνεκα οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἱρετέον πρᾶττειν
καὶ πράττειν· ἔστι γὰρ ἡ κακία φθαρτικὴ ἀρχῆς· ὥστ' ἀνάγκη
τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ, περὶ τὰ ἀνθρώπινα
ἀγαθὰ πρακτικήν.

Δείκνυσι πῶς ἡ σωφροσύνη περὶ ἡδονὰς καταγινομένη καὶ λύπας ⟨τὴν φρό-
30 νησιν⟩ τῇ ψυχῇ σώζει, καί φησιν ὡς αἱ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν τὰ τελικὰ ἔχουσι
αἴτια. εἰς ταῦτα γὰρ ἀφορῶντες καὶ ταῦτα ἑαυτοῖς ὡς ἐφετὰ προτιθέμενοι πρό-
τερον, οὕτως ἐπιχειροῦμεν ταῖς πράξεσι. πρακτὰ δέ φησι τὰ κατορθούμε-
να διὰ πράξεων ἐνεργήματα, ὧν ἕκαστον διά τι τέλος ἐνεργεῖται, ἢ ἁπλῶς
ἀγαθὸν ἢ δοκοῦν ἀγαθόν. ᾧ οὖν τῶν ἀνθρώπων ὁ λόγος ὑπὸ ἡδονῆς ἢ 10
35 λύπης κατακρατούμενος διαφθείρεται οὗτος ἀφίσταται ὧν τῆς ψυχῆς ὑπὸ
τοῦ κατακρατοῦντος τυφλώττεται πάθους. καὶ οὐχ ὁρᾷ τὴν ἀρχὴν εὐθύς.
ἤτοι τὸ τελικὸν αἴτιον, ἀλλὰ δεῖ αὐτῷ μελέτης, ἵνα ἀνανήψῃ ἀπὸ τοῦ

1 παρὰ B: περὶ a 5 ὑποτάσσοντι καὶ πείθοντι a: πατάσσοντα καὶ πείθοντα B
6. 7 δικαίως Ba: an δικαιοσύνης? 7 θεῖτο B: θῇ τὸ a δὲ B: δὴ a 24 οὗ B:
εὐθὺς οὗ a et Aristoteles φανεῖται Ba: φαίνεται Aristoteles 24. 25 ἀρχὴ B et
Arist. codd. $K^b M^b$: ἡ ἀρχὴ a et Arist. vulg. 25 ἕνεκα Ba et Arist. codd. $K^b M^b O^b$:
ἕνεκεν Arist. vulg. 29. 30 τὴν φρόνησιν addidi: om. Ba

πάθους καὶ ἁπλανῶς ἐντρανίσῃ τῷ ἀγαθῷ. ἀπείρως δὲ καὶ τοῦ
ἐμπαθὴς διάθεσις ἀκηράν ποιοῦσα τὴν ὑπὸ ταύτης κρατούμενον
ἕρπουσαν. ὥστε καὶ παπαναρμίως ἔχει περὶ τὴν ὄρεξιν καὶ ἄλ
ἄλλου ἐφίεται καὶ περιπίπτει τῷ χείρονι. τὸ δὲ οὐδὲ δεῖν τοῦτο
5 καὶ οὐδὲ διὰ τοῦτ' αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν δεῖ νοεῖν
οντας τὸ οὗ ἕνεκεν. τῷ γὰρ δι' ἡδονὴν ἢ λύπην διεφθαρμ
νοῦν οὔθ' ἡ ἀρχὴ φαίνεται, ἤτοι τὸ τελικὸν αἴτιον οὔτε τὸ δεῖ
τοῦδε τοῦ τέλους, καὶ διὰ τοῦτο πάνθ' αἱρεῖσθαι καὶ πράττειν.
ὄντως ἀγαθοῦ τέλους ἐπιτευξώμεθα. ἡ γὰρ κακία φθαρτικὴ τοῦ
10 ἤτοι κρυπτική τις. ποιοῦσα μηδὲ εἶναι δοκεῖν τὸ ἀγαθὸν παρὰ
θὲς διὰ τοῦ πάθους ὡς σκότους βαθέος αὐτὸ ἀφανιζουσα. ταύτ
ἐπάγει πάλιν τὸν ὅρον φρονήσεως ὡς συμπέρασμα τοῦ συστατικ
ῥήματος. ἐκ τοῦ τῆς σωφροσύνης ὀνόματος ὡς ἀναγκαίως ἑπομέ
τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθοῦς περὶ τὰ ἀν
15 να ἀγαθὰ πρακτικήν. μετὰ λόγου μέν, ὅτι πᾶσα πρᾶξις ἀ
μετὰ λόγου· σύνεστι γὰρ ὁ λόγος τῷ ἀνθρώπῳ ἐν πασαις πραξ
μᾶλλον ὁ λόγος ὁ πράττων ἐστιν. ἐπει καὶ κατὰ τὸν λόγον ὁ ἀν
τὰ γὰρ πάθη κοινὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις· πλὴν ἔνθα μὲν τηρεῖται ἡ
σώφρονος ὄντος τοῦ πράττοντος ἀληθὴς καὶ ὁ λόγος, ἅτε καὶ κρί
20 τοῦ τέλους ὀρθῶς, ἔνθα δὲ μὴ τηρεῖται, ψευδὴς, ὅτι καὶ πλανώ
μὴ ἀγαθὸν αἱρεῖται ὡς ἀγαθόν. διὰ τοῦτο καὶ τῷ μετὰ λόγου
θοῦς πραττόμενον. ὡς ψευδοῦς ὄντος τοῦ λόγου παρὰ τῷ πλά
δὲ πρακτικὴν διὰ τὴν προαίρεσιν. δεῖ γὰρ προαιρεσεως, ἵνα πρᾶ
ται· ἄνευ γὰρ προαιρέσεως θεωρῶν ὁ λόγος τὸ ἀληθὲς θεωρητικ
25 ἐστίν, οὐ πρακτικός.

p. 1140b 21 Ἀλλὰ μὴν τέχνης μέν ἐστιν ἀρετή, φρονήσ
οὐκ ἔστιν.

Ὅπερ ἐπιχείρημα, δῆστῶν καὶ αὐτὸ ἀπὸ τῆς τέχνης τὴν
δι' ὧν μὲν γὰρ εἶπε πρότερον, τὴν πρὸς τὴν ἐπιστήμην αὐτῆς σ
30 το ἑτερότητα. δι' ὧν δὲ μετ ἐκεῖνα φησι τὴν πρὸς τὴν τέχν
ραν αὐτῆς παρισταναι, δυναμει οὐν τοῦτό φησιν, ὅτι ἡ μὲν
ἀρετή, ἡ δὲ τεχνη οὔ· οὐκ ἄρα τέχνη ἡ φρόνησις, πόθεν δέ,
ἀρετή, ἡ τέχνη καὶ ὅτι ἡ φρόνησις ἀρετή; ὅτι τῆς μεν τεχνης ἐ
τη. τῆς δὲ φρονήσεως οὐκ ἐστιν, ἀρετὴ δὲ τέχνης καὶ τεχνίτου
35 τεγνον καὶ τὸ περὶ τὰ οἰκεῖα ἔργα καὶ τὰς πράξεις κατορθωτικὸν
όντων. ἔστι γὰρ ἁμαρτανειν τον τεχνιτην ἡ ὀι ἀμελειαν καὶ
τὴν περὶ τὰ τεχνητὰ ἡ διὰ το μὴ τελειον εἰναι περι ἃ ἐνεργεῖ

1 ἐντρανίσῃ Ba 8 τοῦδε B: του a 9 τέλους B: τέλος a 1
et Arist. Mb: ἀληθῆ Arist. vulg. 20 [illegible] 20 [illegible]
κὸν a 29 αὐτῆς B: αὐτ[illegible] 30 [illegible] B: [illegible]
[illegible]

γάζεται. φρονήσει δὲ ἁμαρτία ἢ φρόνησις οὐκ ἔστι, διὰ τοῦτο οὐδὲ κακία. 93
ὥστε οὐδὲ ἀρετὴ φρονήσεως, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἡ φρόνησις ἀρετή· ἀρετὴν
δὲ ἀρετῆς εἶναι οὐκ ἐνδέχεται, ὡς οὐδὲ κινήσεως κίνησιν, οὐδὲ γενέσεως 10
γένεσιν, ἵνα μὴ ἐπ' ἄπειρον ἡ πρόβασις γίνοιτο.

p. 1140b22 Καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων αἱρετώτερος,
περὶ δὲ φρόνησιν ἧττον, ὡς καὶ περὶ τὰς ἀρετάς.

Ἔτι τὸ αὐτὸ κατασκευάζει, ὅτι ἑτερογενῆ ἀλλήλων ἡ φρόνησις καὶ
ἡ τεχνη, ὡς τὴν μὲν φρόνησιν εἶναι ἀρετην, τὴν δὲ τέχνην οὐ· ὁ δὲ
ἑτερογενῆ, καὶ ἑτερειδῆ ἐξ ἀνάγκης. τὰ γὰρ τῷ γένει ἕτερα καὶ τῷ εἴ 15
10 δει ἕτερα. ὁ δὲ λόγος τοιοῦτος· ἐν μὲν τῇ τέχνῃ εἴ τις ἑκὼν ἁμαρτάνει,
αἱρετώτερος τοῦ ἄκοντος ἁμαρτάνοντος, οἷον εἰ ζωγράφος ἢ ἀνδριαντοποιὸς
ἢ οἰκοδόμος κατορθωτικὸς ὢν περὶ τὴν οἰκείαν τέχνην ἁμαρτάνει, ἑκὼν
καὶ ἀτέχνως ἢ κακοτέχνως τὸ οἰκεῖον ἔργον ἐργάζεται, καταφρονητικῶς ἢ
ἀμελητικῶς αὐτὸ μετερχόμενος ἢ διὰ μισθοῦ τυχὸν ἀποστέρησιν ἤ τι τοι- 20
15 οῦτον ἕτερον. αἱρετώτερος γὰρ ἂν εἴη οὗτος τοῦ δι' ἀτεχνίαν ἀκουσίως
ἀποτυγχάνοντος. αἵρεσιν γάρ τις λαμβάνων, ᾧ ἂν βούλοιτό τις ἀμφοτέ- 30
ρων εἰς οἰκεῖον ἔργον χρήσασθαι, οὐδέποτ' ἂν προκρινεῖ τοῦ ἐντέχνου
τὸν ἄτεχνον, ἀλλὰ προκρίνας τὸν εὔτεχνον χρήσαιτ' ἂν αὐτῷ καλῶς, τὸ
τῆς καταφρονήσεως ἐξελὼν αἴτιον, καὶ πείσαι ἂν αὐτὸν ὀρθῶς τῇ τέχνῃ
20 χρησάμενον καὶ κατωρθωμένον τὸ ἔργον ἀποτελέσαι· καὶ ἐν μὲν τῇ τεχνῃ
οὕτω, περὶ δὲ φρόνησιν οὐχ οὕτως. ὁ γὰρ ὡς φρόνιμος ἐνεργῶν. εἶτα
ἑκὼν ἁμαρτάνων, ἢ πρὸς τοὐναντίον τοῦ τέλους ἀπένευσεν ἀντὶ τοῦ ἀγα-
θοῦ τὸ κακὸν ἑλόμενος ἢ τὸν τρόπον τῆς ἐπιτεύξεως | καταλείψας τὴν 94r
πρὸς τοὐναντίον ἄγουσαν ὁδὸν προτετίμηκε, καὶ εἴη ἂν ἑκατέρωθεν πονη- 40
25 ρὸς καὶ κακόβουλος, καὶ διὰ τοῦτο ψευκτός, οὐχ αἱρετός. τοῦτο δὲ καὶ
περὶ πάσας τὰς ἀρετάς, ὥστε ἡ φρόνησις ἀρετή, ὅτι τὸ τῶν ἀρετῶν ἴδιον
ταύτῃ πρόσεστιν, ἡ δὲ τέχνη οὐκ ἀρετή, ὅτι μηδὲ κατὰ τὸ αὐτῶν ἴδιον
ταύταις κοινωνεῖ. ἀρετὴ ἄρα, οὐ τέχνη ἡ φρόνησις. τὸ δὲ ἧττον ἢ ἀντὶ
τοῦ οὐδαμῶς εἴληπται, ὡς ἡ τῆς λέξεως ἔδειξε διασάφησις. ἢ ἀντὶ τοῦ 45
30 ἔλαττον, ὡς ἐνδέχεσθαί ποτε καὶ τὸν φρόνιμον εἶναι αἱρετὸν ἑκόντα
ἁμαρτάνοντα· οἷον ὡς ὅταν ἐξ ἑτέρων τις τὸ γένος ἔχων εἰς ἑτέρους καὶ
ἀλλοτρίους κατασχεθῇ δουλεύοντας, εἶτα φρόνιμος καὶ γενναῖος ἀποδειχθεὶς
καταπιστευθῇ τὴν ἀρχὴν παρὰ τῶν κατασχόντων ἐν τῷ πρὸς τοὺς οἰκεί-
ους πολέμῳ καὶ ἑκουσίως τὴν ἧτταν τῶν κατεχόντων ἐπιτηδεύσαντα. τὴν
35 γὰρ ἂν οὗτος ἁμαρτάνων αἱρετώτερος τοῖς ὁμογενέσιν, οἷς ἐλευθέρως τὴν
νίκης παρακεχώρηκεν.

3 ὡς Ba: ὥσπερ Aristoteles 6 rhesis usque ad οὐ τέχνη (p. 1140b25) a

p. 1140b25 Δοκεῖ δ' ἡ αὐτὴ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν λόγων
εἶναι. διαπορῶν γὰρ περὶ τοῦ ἀποδεικτικοῦ ἢ τὰ γὰ
περὶ ἃ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν ἐστὶ καὶ ἡ φρόνη

Ἡ μὲν οὖν ἐστι φρονήσις καὶ τί διαφέρει τέχνης καὶ ἐπιστή
σεως. διαφόρων δὲ ὑπόντων ἢ δυνάμεων αὐτῶν τῆς ψυχῆς
ὁδοῦσι ἐνταῦθοι, ἐν ποίῳ τούτων ἡ φρόνησις ὑφέστηκε. διαιρεῖ
λόγον τῆς ψυχῆς εἰς δύο, διανοητικὸν καὶ ὀφαστικόν, ὡς τοῦ ν
πεκεινα τῆς ψυχῆς. εἰ γὰρ καὶ νοερὰν λέγει τὴν ψυχὴν καὶ νοῦ
χειν φησιν ἐν αὐτῇ, ἀλλ. οὐκ οὐσιωδῶς ὑπάρχειν ἐν αὐτῇ τον
p. 1140b26 σιν, ἀλλά γε κτητὸν καὶ ὡς ἐν ὑπηρμένοις, καθ' ὃν πρότερ
ται. διὰ τοῦτο καὶ ταῖς ἀληθευτικαῖς ἕξεσιν αὐτὸν συνηρίθμησε
αὐτὸν καὶ κτώμενον ἔξωθεν καὶ ἀποβαλλόμενον. καθαρὰ γὰρ
λογικωτέρα τῶν παθῶν ἡ ψυχή, ἐλλάμπεται μὲν τῇ πρὸς νοῦν
ὀφατον τὸ ἐκεῖθεν τὸ νοερὸν ἐνεργὸν, καὶ οὕτω τὴν τῶν ὄντων
βάνει καταλῆψιν ἁπλαῖς ἐπιβολαῖς ἐφαπτομένη αὐτῶν, οὐκ ἀὴρό
κύριος νοῦς οὐδὲ πάντων ὁμοῦ, ἀλλὰ καθ' ἓν ἕκαστον αὐτῶν
προχρονίσασα καὶ ἐξ ἑτέρων τῶν ὑπ' αὐτοῦ νοουμένων εἰς ἕτερ
χρονίσασα. ὅταν οὖν τοίνυν τῷ ὀφαστικῷ μέρει τῆς ψυχῆς τὴν
γίνεσθαι ἐκ τοῦ ἀμφοτέρας ταύτας, τὴν δόξαν καὶ τὴν φρόνησιν.
ἐνδεχόμενα καταγίνεσθαι, τὴν μὲν ὡς μέρος τῆς ψυχῆς, τὴν δὲ
φρονησιν ὡς ἕξιν. καταγινομένη γὰρ ἡ ψυχὴ κατὰ τὸ αὐτῆς
κον περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ταῖς περὶ τοῦτα ἐνεργειαις χρόνος
χρησα ἐκ τῆς ἐν τούτοις πολυπειρίας, εἰς ἕξιν εἶσι φρονήσεως κα
ἀναστρεπτικῶς ἃ κατορθοῖ. διὸ καὶ οὐδ' ἀεὶ ἐφικνεῖται τῶν προ
τῶν. οὐ ἔστιν οὗ καὶ ἀποτυγχάνει. ἱκανὸν γὰρ ταῖς περὶ τὰ
μενα καταγινομεναις δυναμεσι καὶ ἕξεσι τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ὡς ἐπ
λὺ ἐφικνεῖσθαι τῶν προκειμένων. τὸ δὲ ἐπιστρεπτικὸν. ἐπει
αναγκαια ποιεῖται τὴν ἐνεργειαν. διὸ τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον ἔχει τὸ
παράφορον.

p. 1140b28 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον, σημ
ὅτι λήθη τῆς μὲν τοιαύτης ἕξεώς ἐστι, φρονησεως
ἐστιν.

Ἣν μὲν ἐπιστήμην καὶ τὴν φρόνησιν οἱ ὀλίγων ἀπ' αλλ
τησεν, ὡς τῶν ὑποκειμένων ἀμφοτέραις αὐταῖς τῷ πολὺ διαφέρ

ἄλληλα. ἱκανῶν ὄντων καὶ τὸ τῶν ἕξεων τούτων παριστάνειν διάφορον. 94r
ἐπεὶ δὲ ἡ φρόνησις καὶ ἡ τέχνη ἅμφω περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καταγίνονται, 35
τὸ ὁμογενὲς τῶν ὑποκειμένων πολλὴν ποιεῖται τὴν σύγχυσιν τῆς τῶν ἕξεων
διαστάσεως. διὰ τοῦτο καὶ πλειόνων αὐτῷ λόγων ἐδέησε πρὸς τὸ δηλῶσαι
5 τὴν τούτων διαφοράν, ἐφ' ᾧ καὶ πρὸ τοῦ ἀποδοῦναι τὸν ὅρον τῆς φρο-
νήσεως πολλὰς ἔδοξεν ἀναμνήσεις ὑπαρχούσας αὐτοῖς. προστιθεὶς δ'
καὶ ἔτι μετὰ τὴν τοῦ ὅρου ἀπόδοσιν. κοινὸν μὲν γάρ φησιν ἔχουσι ἀμφω
τὸ ἕξεις εἶναι μετὰ λόγου, ἀλλ' ἡ φρόνησις οὐ τοῦτο μόνον ἔχει ἀλλ' 10
ἔστιν ἔτι καὶ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτική, ὃ μόνης αὐτῆς ἴδιον
10 ἀλλ' οὐ καὶ τῇ τέχνῃ κοινόν, ᾧ ἕπεται καὶ ἕτερον γνώρισμα τῆς τούτων
διαφορᾶς, τὸ τῆς μὲν τέχνης λήθην γίνεσθαι τῇ ψυχῇ, τῆς δὲ φρονήσεως
οὐχί. τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ κατὰ μὲν τὴν τέχνην μὴ ἀεὶ ἐνεργεῖν, κα-
τὰ δὲ τὴν φρόνησιν δὴ ἀεί. τὰ γὰρ ὑποκείμενα τῇ φρονήσει ἀεὶ πρόκει-
ται τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ δεῖ αὐτὸν τοῖς προσήκουσι χρῆσθαι τρόποις ὡς 15
15 φρόνιμον ἀεί, ἵνα ἐπιτυγχάνῃ αὐτῶν. τὸ γὰρ ἐν ἀρετῇ ζῆν διὰ παντός
ἐστι τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἐποφειλόμενον καὶ πανταχοῦ καὶ ἐν πάσαις
ἐνεργείαις καὶ πᾶσι πάθεσιν. ὧν πάντων ἔξω ποτὲ γενέσθαι κατὰ τὸν
βίον τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων οὖσαν, ἐν οἷς ἅπασι δεῖ τὴν φρόνησιν.
διὰ τοῦτο τῆς μὲν τέχνης γίνεται λήθη, οὐχὶ δὲ καὶ τῆς φρονήσεως ὅτι 20
20 τὸ κατὰ μὲν τὴν φρόνησιν ἐνεργεῖν ἀεί, κατὰ δὲ τὴν τέχνην οὔ. ὅτι
καὶ πάσαις χρόνοις ὁ τεχνίτης τῆς τέχνης ἀναπτόμενος ἢ παντελῶς ἢ
ἐν μέρει αὐτῆς ἐπιλανθάνεται.

p. 1140b31 Ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόλη- 50
ψις καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν
25 καὶ πάσης ἐπιστήμης (μετὰ λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη), τῆς ἀρχῆς
τοῦ ἐπιστητοῦ οὔτ' ἂν εἴη ἐπιστήμη οὔτε τέχνη οὔτε φρόνη-
σις· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν ἀποδεικτόν, αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὐ-
σαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν.

Περὶ τῶν τριῶν ἀληθευτικῶν ἕξεων διοδεύσας ἤδη ὁ Ἀριστοτέλης, τέ-
30 χνης ἐπιστήμης φρονήσεως, προτίθεται νῦν παραδοῦναι ἡμῖν περὶ τῶν 94v
δύο τῶν ἐπιλοίπων, ἤτοι σοφίας καὶ νοῦ. καὶ ποιεῖται τὴν ἀρχὴν τῆς
περὶ τούτων διδασκαλίας ἀπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν, ἵνα ἐκ τούτων
παραστήσῃ ἡμῖν τὴν τῶν προκειμένων ἕξεων ἔννοιαν. τὰ γὰρ αἰτιώματα
ἀρχαὶ ὄντα τῶν ἐπιστημῶν ἀπηχήματά εἰσι τοῦ νοῦ. ἐνεργεῖ γὰρ περὶ
35 ταῦτα ἡ ψυχὴ νοερισθῆς, τουτέστι κατὰ μίμησιν τοῦ κυρίως νοῦ ἁπλαῖς καὶ 5
ἀσυλλογίστοις ἐπιβολαῖς αὐτοῖς ἐπιβάλλουσα, καὶ ὑπὲρ συλλογισμὸν ἅπαντα
τὴν αὐτῶν πανσοφίαν καταλάβοι. τὸ μὲν οὖν περὶ τῶν καθόλου ἡ ἐπ-
στήμη, δῆλον ἐντεῦθεν. ἡ αἴσθησις γὰρ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα ἐν ὑποκειμέ-

2 καταγίνονται B: καταγίνεται a 5 τούτων a: τούτου B 26 εἴη ἐπιστήμη B ἐπιστήμη εἴη a et Aristoteles ἐπιστήμην B

νω[illegible] οὖσα, τῷ κοινῷ αἰσθητηρίῳ καὶ ὀργάνοις χρωμένη, δι[illegible]
[illegible]αστον ἁπλῶς τῶν αὐτῶν ἐστιν, ἡ δὲ ἐπιστήμη κατα δι[illegible]
[illegible]στιν. ἕτερον δὲ τῆς αἰσθήσεως ἡ διάνοια. καὶ πολὺ ἀλλήλων
[illegible]στημῶν. [illegible]τικὴν ἡ αἴσθησις περὶ τὸ καθ' ἕκαστα, ἡ ἐπιστήμ[illegible]
τὰ καθ' ἕκαστα· εἰ δὲ μὴ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, περὶ τὰ καθόλου
γὰρ τὸ λαμβανόμενον πρᾶγμα ἢ ὡς καθόλου λαμβάνεται ἢ ὡς καθ
καὶ μεταξὺ τούτων οὐκ ἔστιν οὐδέν. ἐπεὶ καὶ ὅταν περὶ τῶν
ἡ ἐπιστήμη ἐθήτασεν, οἷον τυχὸν ἡλίου καὶ σελήνης εἰ ἕκαστο[illegible]
[illegible]στικῶν.. οὐχ ὡς περί ἑνος τινος τὰς ἀποδείξεις ποιεῖτα[illegible]
οὕτως τοῦ ἀποδεικνυομένου ἔχοντος. καὶ γὰρ ἡλίου σελήνη[illegible]
[illegible]ρας. ὅτι δὲ καὶ περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἡ ἐπιστήμη, κα[illegible]
ρηται πρότερον. ὅτι δὲ καὶ ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν. ἐπεὶ τῶν
τεως συνισταμένων συμπερασμάτων καὶ πασης ἐπιστήμης. [illegible]
ἄδηλον. πᾶσα γὰρ διδασκαλία καὶ μάθησις διανοητικὴ ἐκ πρ[illegible]
της γίνεται γνώσεως, ὡς καὶ αὐτὸς τῶν Ὑστέρων Ἀναλυτικῶν
εἶπεν. εἰσὶ δὲ ἀρχαὶ οἱ ὅροι καὶ τὰ ἀξιώματα. τὸ δὲ μετ
γὰρ ἡ ἐπιστήμη εἰς κατασκευὴν εἴρηται τοῦ εἶναι ἀρχὰς ἀπ
στήμης. αἱ γὰρ ἀρχαὶ τὰς αἰτίας χορηγοῦσι τῶν ἀποδεικνυμέν
λόγοι εἰσίν. εἰπὼν δὲ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ προσθεὶς τὸ κα
ἐπιστήμης ἢ ἐκ παραλλήλου τὸ αὐτὸ εἶπεν, ὡς τῶν ἀποδεικτ
ἐπιστημονικῆς γνώσεως. ὅτι ἡ κατὰ τὸν
τοῦ πράγματος αἰτίας καταλήψει. ἢ ὡς ἀποδεικτῶν μὲν ὄντων
παρασμάτων, ἐπιστήμης δὲ τῆς ὅλης ἐπεξελεύσεως τοῦ ὅλου συ
εἰσὶ γὰρ αἱ ἀρχαὶ καὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης τῶν
οεικτῶν ὡς ἐστῶσαι τε κατὰ διάνοιαν. τῆς δὲ ἐπιστήμης ὡς
ταύτης αὐταῖς πρὸς τὴν τῶν δεικνυμένων ῥᾴθυμον. τοῦτο
φέρει, ὅτι τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ, ὅταν ἐπιστήμη εἴη,
ἡ μὴ ἐρωτᾶς μὴ καταινομένη περὶ τὴν ταύτης κατάληψιν,
καὶ τὴν αἰτίαν. ὁ δὲ οὐκ ἔστιν ὅτε ἐρωτᾶς οὐκ ἐπιστή[illegible]
χῆς ἐστι τῶν ἀποδεικτῶν. ἐπιστήμη μὲν οὖν ἐστιν αὐτὴ αὑτ[illegible]
ἡ ἐπιστητὸν ἐπιστήμη. τὸ δὲ ἐπιστητὸν ἀποδεικτόν. ἡ δὲ
ἀποδεικτὴ ἐκ προτάσεως ἐστὶ συλλογισμὸς ἐπιστητικὸς τοῦ σ
αἰτίας. ὅτι δὲ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀρχῆς. ὅτι αὐταί μ
τὸ γνώσιμον ἡμῖν ἔχει πίστιν. ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς ἐπιστήμης ἀναγκα
[illegible] ὅτι ἀμέσων ἐστὶ τῶν τρόπων τῶν κατὰ τὰς ἐπιστήμ
ἐστὶ δὲ φησιν οὐδὲ σοφία τούτων ἐστίν. ὁ γὰρ σοφὸς
γει ἀνάκειται ἑαυτοῦ τὸ ἀποδεικνύναι, ἀλλ' ἔστιν οὗ χρῆται κ
ξεσιν. εἰ δὲ τοῦτο, ἀρχοειδέστεραι καὶ τῆς τοῦ σοφοῦ ἐνεργείας
τῶν ἀποδείξεων. οὐ γὰρ ἂν ἐχρῆτο αὐταῖς ὡς ἀρχαῖς καὶ αὐτὸ
ἀποδεικνύειν τινα τῶν αὐτῷ γνωστῶν.

p. 1141a3 Εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν καὶ μηδέποτε διαψευδόμεθα 94v
περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. ὅσων δὲ
μὴ καὶ φρόνησις ἐστι καὶ σοφία καὶ νοῦς, τούτων δὲ τῶν τρι-
ῶν μηδὲν ἐνδέχεται εἶναι (λέγω δὲ τὴν μὲν φρόνησιν σοφίαν δὲ
στήμην), λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν.

Τὸ προκείμενον ἦν ἐν τούτοις περὶ νοῦ καὶ σοφίας εἰπεῖν, ἃ ἦν ὑπόλοιπα ἐκ τῶν πέντε ἀληθευτικῶν ἕξεων. περὶ γὰρ τῶν τριῶν, ἐπιστήμης καὶ τέχνης καὶ φρονήσεως εἶπεν ἱκανῶς ὡς πρὸς τὴν παροῦσαν πραγματείαν. παρέλαβεν οὖν εἰς μέσον τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν, ἵν' ἐντεῦθεν ἀφορμὴν λήψοιτο παραστῆσαι ἡμῖν τὴν περὶ νοῦ ἔννοιαν. ἔδειξε τοίνυν τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν μήτε τὴν ἐπιστήμην οὖσαν ὡς αὐτῶν καταληπτικήν, ἡ ἐπιστήμη ἐστί, μήτε τὴν τέχνην μήτε τὴν φρόνησιν· εἶτα δὲ οὐδὲ τὴν σοφίαν. ἐπεὶ δὲ ἓ οὐσῶν ἁπασῶν ἕξεων, καθ' ἃς ἀληθεύομεν, κατ' οὐδεμίαν τῶν ὁ τούτων ἡ κατάληψις ἡμῖν περιγίνεται τῶν ἀρχῶν, λείπεται ἄρα τὸν νοῦν εἶναι. δι' οὗ τὴν γνῶσιν αὐτῶν καταλαμβάνομεν. κἀντεῦθεν παρίστησιν ἡμῖν νοῦν εἶναι, καθ' ὃν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν εἰς γνῶσιν ἐρχόμεθα καὶ διαφέρειν τὸν νοῦν τῶν λοιπῶν ἀληθευτικῶν ἕξεων, ὅτι οὐδεμία ἐκείνων τὰς ἀρχὰς ἔχει τῶν ἐπιστημονικῶν τὸ ἑαυτῇ ὑποκείμενον ἀλλ' ἡ μόνος οὗτος ὁ νοῦς. ὁ μὲν γὰρ κατ' οὐσίαν νοῦς πάντα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ γνωστὰ καὶ ἁπλαῖς ἐπιβολαῖς καὶ ἀθρόοις καταλαμβάνων αὐτὰ οὐδέποτε ἐξίσταται ἀπ' αὐτῶν, ὁ δὲ ἐν ἡμῖν νοῦς καθ' ἕξιν ἔχων τὸ εἶναι, μόνας ἔχει ἐξ ἀρχῆς τὰς κοινὰς ἐννοίας οἰκεῖα ἐνεργήματα καὶ νοήματα ἀπηχήματά τινα ἐν ἑαυτῷ τοῦ ἁπλῶς ὑπάρχοντος νοῦ. ὅταν δὲ τῆς τῶν παθῶν ἀπαλλαγῇ συγχύσεως καὶ τῶν συνηρτημένων ὑπεραρθῇ δυνάμεων καὶ τὸ τέλειον αὐτοῦ ὑπολήψεται ἑαυτοῦ μόνου γενόμενος, τότε καὶ ἕκαστον τῶν κυρίων οἷός ἐστιν ἐνόησεν ὄνειαρ, οὐκ αὐτὸν οὐδ' ἐν αἰῶνι ὡς ὁ κυρίως νοῦς καταλαμβάνων αὐτὰ ἀλλὰ καθ' ἓν καὶ 95r ἐν χρόνῳ καὶ μεταβαίνων ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, ὡς προείρηται. δεῖ γὰρ τὴν ψυχὴν τῇ πρὸς τὸν νοῦν γειτνιάσει ἔχειν τι νοερὸν τοῦ ὑπὲρ αὐτὴν τεταγμένου μετέχουσαν, ἵνα καὶ τῶν ὄντων αἱ πρόοδοι ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας καθ' εἱρμὸν γένοιντο, ἀεὶ τοῦ ὑφειμένου συναπτομένου τῷ πρὸ αὐτοῦ καί τινα πρὸς ἐκεῖνο κεκτημένου ὁμοίωσιν. ὡς καὶ μετὰ τὴν λογικὴν ψυχὴν οὐχ ἡ φύσις εὐθὺς καὶ τὰ σώματα ἀλλὰ ζωαί τινες ἕτεραι, ἃς [illegible] χείας φασὶν εἶναι, ἀχωρίστους οὔσας σωμάτων καὶ οἰκείως αὐτῶν ἐπιγινομένας ταῖς κράσεσι καὶ τούτων διαλυομένων συναπιούσας. αἷς καὶ γνώσεως μέτεστιν αἰσθητικῆς ⟨καὶ φανταστικῆς⟩, εἰκόνα φερούσας τῆς λογικῆς γνώσεως, ἐξ ἧς αὐταῖς καὶ τῆς γνώσεως μέτεστι τῆς οἰκείας μεταδιδούσης

1 rhesis inde a verbis οὐδὲ δὴ σοφία (p. 1140a1) a 2 καὶ B et Aristoteles: om. a 4 μηδὲν B: μηδὲν a et Aristoteles δὲ a et Aristoteles: δὴ B σοφίαν ἐπιστήμην Bas: ἐπιστήμην σοφίαν Aristoteles 18 ἑαυτῇ B: ἑαυτῷ a [illegible] 35 ἑτέρου B: ἑτέρων a 36 καὶ φανταστικῆς a: om. B [illegible] φερούσας B

ἀνομοίως, καὶ μή τις ἀπαιτείτω τῆς ψυχῆς προκοπὴν ἐπὶ τοσοῦ-
δῆλον, ὥστε εἰς νοῦ πρόηκεναι τελείαν ἐνέργειαν, ἵνα μὴ καὶ
ὥστον μεταγάγοιτον αὐτοῦ. ὑγιεινὴ γὰρ τῆς οὐσίας μενούσης.
τὴν ἐνέργειαν εἰς τοῦτο ἐλθεῖν, ὥστε ἀεισωθῆναι τῇ τῆς ἐπέκεινα
ἵνα μὴ αἰτιατὴ οὖσα ἡ ἐνέργεια τῆς οὐσίας, ἐπέκεινα τῆς γνώ-
γίνεται ὁ λόγος. μέτρον γὰρ ἑκάστῳ προκοπῆς ἀνάλογον
πέφυκε γίνεσθαι. πῶς ὁ ἐνταῦθα συμπεραινόμενος τὸν λόγο
πῶν τοῦ νοῦ ἕξεις ὑπερέχειν τῶν ἀρχῶν, τὰς μὲν τρεῖς ἀπριβῶς
ἀγαθὸν λόγον καὶ ἐπιστήμην καὶ σοφίαν, τὴν δὲ τέχνην ὑποτ
ὥστε περὶ τὰ ὁμοίως ἔχοντα ἀμφότεραι. περὶ γὰρ τὰ ἐνδεχό
πῶς ἔχον ἡ τέχνη ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις· ἀπεσιώπησεν οὖν
τῇ φρονήσει συνεξακουομένην ὅτι τὸ περὶ ὁμοίως καταγινόμε
ὅτι καὶ τὴν τέχνην καὶ φρόνησιν ταῖς ἀληθευτικαῖς ἕξεσι συντάττει
μὴ μὲν γὰρ καὶ σοφία καὶ νοῦς ἀληθεύειν ἐξ ἀνάγκης πεφύκεν
ταῖς ὑποκειμένοις τὸ ὑποκείμενον. τέχνη δὲ καὶ φρόνησις πῶς ἂν
περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν καταγινόμενα, καίτοι καὶ
φρόνησις ἀποτυγχάνουσα τοῦ τέλους ποτὲ καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἀπο
γὰρ μή, ἔσται καὶ αὐταὶς ἀναγκαῖα τὰ ὑποκείμενα. τοῦτο δὲ
καὶ ἀνωτέρω, καὶ τινος προσηκούσης ἐπιλύσεως τέτευχεν. ἐνε
καὶ ἑτέρας τυχεῖν τέτακται ἐνταῦθα καὶ τυγχανέτω καὶ τῆς ἑ
γὰρ ἀληθεύειν καὶ ταύταις ὡς ἐπὶ πολύ. τῶν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ π
τέχνη καὶ ἡ φρόνησις ὡσαύτως, ὥστε διὰ τοῦτο ἀληθευτικαὶ
ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἀληθεύειν αὐταῖς ἐστι· οὔτε ἔστιν τὸ ἀλ
καὶ τὸ ψεύδεσθαι οὔτε τὸ ἀληθεύειν ἐπ' ἔλαττον. διὸ οὖν ἐπὶ
ἐπὶ πλέον τοῦ ὡς ἐπ' ἔλαττον καὶ ἀληθευτικὰς ἕξεις καὶ ταύτ
ταῦτα.

p. 1141a9 Τὴν δὲ σοφίαν ἐν ταῖς τέχναις τοὺς ἀκρι
τὰς τέχνας ἀποδίδομεν, οἷον Φειδίαν λιθοξόον κ
Πολύκλειτον ἀνδριαντοποιόν, λαμβάνοντες ἐνταῦθα οὐκ ἄλλην
μαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι αὕτη τέχνης ἐστὶν
ινας σοφοὺς νομίζομεν ὅλως οὐ κατὰ μέρος οὐδ' ἄλλο τι
ὡς Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργείτῃ, "τὸν δ' οὔτ' ἄρ θεοὶ
θεοὶ θέσαν οὔτ' ἀροτῆρα οὔτ' ἄλλως τι σοφόν.

Περὶ τῶν τριῶν διδάσκων ἀληθευτικῶν ἕξεων. ἐπιστήμ
πραγμάτων, τὴν ἕνωσιν ποιούμενος τὴν διάνοιαν τῆς π
καὶ νοῦ, παρεισηνεγκεν εἰς μέσον λόγον τινὰ περὶ τῶν ἐπιστημ

2 ὁ scripsi: νοῦς Ba τελείαν scripsi: τελείας Ba ὁ γνώσ
14 πέφυκεν B: πεφύκασιν a 27 ἐν ταῖς Ba: ἐν

χῶν ζητῶν ποία τῶν ἓ ἀληθευτικῶν ἕξεων τούτων ἐστὶ τῶν ἀρχῶν εὑρε- 95r
τικὴ καὶ ταῖς ἐπιστήμαις ταύτας παραδοῦσα καὶ δείξας ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς
ὅτι οὐδεμία τῶν ὅ ἐστι, κατέλιπεν αὐταῖς τὸν νοῦν ὡς ἐξ αὐτοῦ τικτο- 5
μέναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις χορηγουμέναις. καὶ ἠρέσθη ἐν τῷ παρόντι
τοσαῦτα εἰπεῖν περὶ νοῦ, διότι ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, εἰ μέλλει τελέως παρα-
δοθῆναι, πολλῆς ἀκριβείας δεῖται καὶ ἐξετάσεως. ἃ δὲ εἶπεν [illegible]
περὶ αὐτοῦ, μόνον ἔννοιάν τινα ἐπιδείκνυται ἀμυδρὰν ἐκ τινος ἐνεργείας
ἐμφαινομένην αὐτοῦ, δηλονότι τῆς περὶ τὰς κοινὰς ἐννοίας, ἃς φαμεν ἀξι-
ώματα. περὶ ἃ ὁρῶν ὁ ἡμέτερος νοῦς νοερὰν ἐνέργειαν δείκνυσι ἁπλανῆ 10
οὖσαν ἐπιβολὴν περὶ τὰ γνωστά, ἧγουν ἄμεσόν τε καὶ ἀσυλλόγιστον, ὡς 10
μὴ δεομένην ὅρου μέσου πρὸς τὴν τῶν νοουμένων κατάληψιν. μεταβαίνει
δὲ ἐπὶ τὴν σοφίαν καὶ ἐξετάζει περὶ αὐτῆς, ἀρχόμενος δὲ τοῦ τῆς σοφίας
λόγου παραλαμβάνει τὴν κοινὴν περὶ αὐτῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν. καί
φησιν, ὅτι τὴν σοφίαν καὶ ἐν ταῖς τέχναις παραλαμβάνομεν, ἀποδιδόντες
15 τὸ ταύτης ὄνομα τοῖς ἀκριβεστάτοις τῶν τεχνιτῶν, οἷον Φειδίαν λι- 15
θουργὸν σοφόν. οὗτος γὰρ λιθοξόος ὑπάρχων καὶ μιμήσεις πραγμάτων
ἐν λίθοις ποιούμενος τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν ἐν τοῖς λίθοις γίνεσθαι περὶ
τὰς παρ' αὐτοῦ γινομένας ἐπιδείκνυται μιμήσεις, ζῴων σχήματα μιμούμε-
νος καὶ φυτῶν καὶ ἄλλων τινῶν, ὡς καὶ Πολύκλειτος ἀνδριαντοποιὸς σοφὸς
20 ὠνομάζετο, ἀκριβεῖς καὶ αὐτὸς τὰς μιμήσεις ἐν τοῖς λίθοις κατὰ τὸ ἐγ- 20
χωροῦν τῷ ὑποκειμένῳ ποιούμενος. ταῦτ' εἰρηκὼς περὶ τῆς ἐν τέχναις
σοφίας, διδάσκει τὴν διαφορὰν τῆς ἀποδιδομένης ταῖς τέχναις σοφίας καὶ
τῆς ἀληθῶς οὕτω λεγομένης σοφίας, καί φησιν, ὅτι ἐπ' ἐκείνων μὲν λέ- 25
γεται σοφία ὡς ἀρετή οὖσα τῶν τεχνῶν καὶ ὁ ἐκείνας λεγόμενος σοφὸς
25 κατορθωτικὸς ὢν ἐν τῇ οἰκείᾳ τέχνῃ καὶ τὴν ἐνδεχομένην κατὰ τὸ αὐτοῦ
ὑποκείμενον κατορθώσας ἀκρίβειαν, οὕτω σοφὸς λέγεται, καὶ ἔστι τις σο-
φὸς ὡς ἐν τῇδε τῇ ὕλῃ καὶ τῷδε τῷ ὑποκειμένῳ τοῦ ἀκριβοῦς ἐφαπτό-
μενος, ἐφ' ὅσον ἡ τῆς ὕλης φύσις παραδέχεται, καὶ ἥδε ἡ σοφία ἀρετή
ἐστιν. ἡ τῇδε τῇ τέχνῃ ἁρμόζουσα, ὡς τὴν τελείωσιν τὴν κατὰ τέχνην 95v
30 ἐπέχουσα, καὶ αὐτὴ ἔστιν, ἣν ἐλέγομεν πρότερον. ὅτε ἡ διαφορὰ τῆς τε-
χνης καὶ τῆς φρονήσεως παρεδίδοτο. ὅτι ἀρετὴ μὲν τέχνης ἐστί, φρονή-
σεως δὲ οὐχί, ὡς τῆς φρονήσεως ἀρετῆς οὔσης αὐτῆς, οὐ μέντοι καὶ δε-
χομένης ἑαυτῆς ἀρετήν. ἄλλην δέ φησιν εἶναι σοφίαν ὅλως οὐ κατὰ μέρος.
τουτέστιν οὐ κατὰ τήνδε τὴν ὕλην ἢ τήνδε, ἀλλ' ἁπλῶς καὶ καθόλου. 5
[illegible] πιστεύσαι δὲ καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως. ἐπεὶ γὰρ μὴ σοφὸν
οἰόμεθα ὅλως οὐ κατὰ μέρος οὐδὲ ἄλλο τι σοφούς· καὶ σκόπει πῶς τὸ
ὅλως καὶ τὸ ἄλλο τι ἐνταῦθα λέγεται. ὡς γὰρ ἡ μὲν οὐσία ὂν ἁπλῶς,
τὰ δὲ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ περὶ τὴν οὐσίαν οὐχ ἁπλῶς ὄντα, ἀλλά τι ὄν
ἕκαστον τούτων λέγεται, καί τι τῆς οὐσίας ὄν, οἷον ποσότης οὐσίας ἢ ποι-
40 ότης οὐσίας ἢ σχέσις ἢ θέσις, ὡς τὸ κεῖσθαι καὶ ἵστασθαι καὶ ἀνακεκλί-

5 τελέως B: τέως a 8 ἐμφαινομένην B: ἐμφαινομένης a 9 ἁπλανῆ B: ἁπλῆν a 21 τῷ ὑποκειμένῳ B: τοῖς ὑποκειμένοις a 30 ὅτε corr. ex ὅτι B: ὅτι a 39 ὄν—οὐσίας (40) bis B

σθαι, ἢ τὸ ἐν τόπῳ εἶναι τὴν οὐσίαν ἢ τὸ ἐν χρόνῳ ἢ ἄλλο τ
κατηγοριῶν. οὕτω καὶ τῶν τεχνῶν ἑκάστη, ἐπεὶ τῆς οὐσίας ὅπ
ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ περὶ τὴν οὐσίαν πραγίζεταί τι, ἐκείνου ἕστι γνω
τι πράττεται καὶ ὁ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ περὶ τὴν οὐσίαν ἐντιθησι.
ἔστι τὸ κατὰ τὴν τέχνην εἶδος, ὃ ἐν τῇ οἰκείᾳ ὕλῃ τῆς τέχνη
τεχνίτου ἀποτελεῖται. τοῦτο δὲ ἐστι συμβεβηκός, καὶ διὰ τοῦτό
ἁπλῶς. καὶ διὰ τοῦτό τις σοφία ἡ κατ' αὐτὸ τελειότης καὶ ἀρε
σοφία ἁπλῶς περὶ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν καταγινομένη, ἤτοι τῶ
οὗ τι ὂν γινώσκει ἀλλ' ἁπλῶς ὄν, ἤγουν οὐ συμβεβηκός ὅ τι
ἀλλ' οὐσίαν ἢ ἁπλῶς ὂν [ἐστιν.] ὡς οὖν ἐπὶ τῶν γενέσεων τὴ
συμβεβηκότος ἐκ τοῦ μὴ εἶναι γένεσιν οὐχ ἁπλῶς γένεσιν ἀλλ
νεσιν λέγομεν, τὴν δὲ τῆς οὐσίας γένεσιν ὅλως, ἀλλ' οὔ τινα δι
ὄντως εἶναι γένεσιν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἡμῖν παρ
οὕτω καὶ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν σοφίαν τῶν μὲν συμβεβηκότω
γνῶσίν τινα καὶ σοφίαν τινά, καὶ τὸν κατ' αὐτὴν σοφὸν τι σοφὸ
σοφόν. τὸν δὲ κατὰ τὰς οὐσίας σοφὸν καὶ τὸ καθ' αὑτὸ τ
μενα ὅλως σοφὸν καὶ ἁπλῶς σοφόν. παντῶν δ' εἰπεῖν ἐν τ
τατον τὸν περὶ τὰ ἀρχικώτερα τῶν ὄντων καταγινόμενον καὶ σο
τητα τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ, ἤτις ἐστὶν ἡ θεολογία. ἡ δὲ οὐ
κατὰ τοὺς περὶ Πλάτωνα, ἡ μὲν φυσική, ἡ δὲ μαθηματική, ἡ
γική. εἰ γὰρ καὶ Ἀριστοτέλης περὶ τὸ ἐξ ἀφαιρέσεως λέγει
ματικὴν καταγίνεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἤρεσκε τοῖς Πλατωνικῶς
δοξάζουσι, διότι τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως τῶν αἰσθητῶν ἐστι καὶ φυσ
ρονα, ὡς ἐξ αὐτῶν τὴν γένεσιν ἔχοντα καὶ ὑστερογενῶς αὐτῶν ὑ
καὶ ἄτοπον εἶναί φασι τὴν ψυχήν, πολλῷ κρείττω οὖσαν τῆς φ
τῶν καθ' ἕκαστα καὶ φυσικῶν ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τοὺς λόγους ὑφ
ἀλλὰ μὴ ἔχειν πρὸ τῶν αἰσθητῶν εἰδῆ καὶ λόγους οἰκείους αὐτ
καὶ ψυχικῶς ἐνυπάρχοντας, κρείττους ὄντας καὶ φύσει προτέρους
λων καὶ αἰσθητῶν καὶ καθ' ἕκαστα, κἂν ἐξ ἀρχῆς ἀγνοοῦσα τ
τον οἰκεῖον τῆς γενέσεως χρῆται τῇ αἰσθήσει καὶ τοῖς ἀφαιρο
τῆς ὕλης εἴδεσι καὶ λόγοις, ὅπως ἀναφθῇ ἐξ αὐτῶν ἐν αὐτῇ τὸ
τεως ζώπυρον. ὃ ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως καὶ τοῦ δημιουργήσα
γον αὐτῇ συγκέχυται τοῖς ἐκ τῆς γενέσεως πάθεσι. καὶ δεῖ
θάρσεως εἰς φανέρωσιν, ὡς ἐν αἰθάλῃ κεκρυμμένου ἐμπύρευμα.
δαννυμένης τῆς αἰθάλης ἐκφαίνεται καὶ ὁραττόμενον ὅλης εἰς πυ
λακις ἀναπτεται. παραγει ὁ εις μαρτυριαν του ειναι τον ολ
τερον παρὰ τόν τινα σοφὸν καί τινα ποίησιν Μαρ[ίτην ὃν
Ὁμήρου. παραπλησίως ὁ αὐτὸς τῷ τρόπῳ αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν
τῷ Περὶ ποιητικῆς ἀλλὰ καὶ Ἀρχίλοχος καὶ Κρατῖνος καὶ Κ

Kratinos fr. 332 Kock Kalli

ἐν τῷ ἐπιγράμματι καὶ μαρτυροῦσιν εἶναι Ὁμήρου τὸ ποίημα. εἰπὼν οὖν ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι τῶν κατὰ τέχνας σοφῶν λεγομένων ἕκαστος λέγεται σοφός, ὡς ἀρετὴν ἔχων ἐν τῇ τέχνῃ αὐτοῦ κατορθωτικὴν τοῦ κατ' αὐτὴν ⟨εὖ⟩ καὶ λέγεται οὗτος κατά τι σοφός, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐ τοιαύτη ἐστὶν ἡ σοφία ἡ νῦν παρ' αὐτοῦ λεγομένη, ἐπάγει, ὅτι οἰόμεθά τινας σοφοὺς ὅλως, οὐ κατὰ μέρος, οὐδὲ ἄλλο τι σοφούς, ἤτοι κυρίως, καὶ οὐ πῇ καὶ κατά τι σοφούς. τί δὲ δηλοῖ αὐτῷ ἐνταῦθα τὸ ὅλως καὶ κατὰ μέρος, εἰρήκαμεν ἤδη ἱκανῶς ὡς ἐνῆν. ὁ δὲ Ὅμηρος λέγων ἐν τῷ Μαργίτῃ "τὸν δ' οὔτ' ἄρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν οὔτ' ἀροτῆρα οὔτ' ἄλλως τι σοφόν" περὶ σοφοῦ λέγει ὅλως ὄντος καὶ κυρίως σοφοῦ, καὶ οὐ κατά τι σοφοῦ, ὡς οἱ κατορθοῦντες περὶ τὰς τέχνας. ἔστι γὰρ καὶ σκαπτῆρα τὸ σκάπτειν ἔργον ἔχοντα κατορθωτικὸν εἶναι περὶ τοῦτο καὶ διὰ τοῦτο σοφὸν ὀνομάζεσθαι, καὶ ἀροτῆρα ὡσαύτως περὶ τὸ ἀροτριᾶν ὑπάρχειν σοφὸν καὶ ἄλλον περὶ ἄλλο καὶ ἕτερον περὶ ἕτερον, ἀλλὰ τούτων ἕκαστος τὶ σοφός, ὁ δὲ ὅλως σοφὸς τούτων ἕτερος. ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει συμπεραινόμενος

p. 1141a16 Ὥστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία.

Πόθεν οὖν τοῦτο τὸ συμπέρασμα συνῆκται; ἐκ τοῦ καθ' ἑκάστην τέχνην σοφὸν λέγεσθαι τὸν κατ' αὐτὴν ἀκριβῆ. ἀκολούθως γὰρ καὶ ὁ κατὰ τὴν ὅλως γνῶσιν σοφὸς ἔσται ὁ περὶ τὴν ὅλως σοφίαν ἀκριβής. αὕτη δέ ἐστιν, ⟨ἡ⟩ οὐ μόνον ⟨τῶν⟩ ἐκ τῶν ἀρχῶν δεικνυμένων γνωστὶς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχῶν, ὡς καὶ περὶ αὐτὰς ἀληθεύουσα. τί δέ ἐστι τὸ ἀληθεύειν περὶ τὰς ἀρχὰς ἢ τὸ ἔχειν λόγους ἐν οἷς ἐνδέχεται καὶ περὶ αὐτῶν; εἰσὶ γάρ τινες τῶν ἀρχῶν, αἳ λόγου δεόμεναι τοῦ πιστοῦντος αὐτὰς οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὸν λόγον ἀποδιδόμενον ἔχουσι περὶ τῶν καθ' ἑκάστην ἐπιστήμην ἐπιστημόνων, ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ὁμολογούμενας αὐτὰς λαμβάνουσι καὶ ἐξ αὐτῶν τὰ κατὰ τὰς αὐτῶν ἐπιστήμας ἀποδεικνύουσιν, ὁ δὲ σοφὸς ἀκριβέστερος ὢν αὐτῶν κατὰ γνῶσιν καὶ τούτων τοὺς λόγους ἀποδίδωσιν εἴ πῃ δεήσει. αἱ γὰρ ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν εἰς τρία διαιροῦνται, ἀξιώματα ὑποθέσεις αἰτήματα, ἀξιώματα μὲν ὡς τὰ αὐτοῖς ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἴσα· λέγεται γὰρ ἀξιώματα, ὅσα καὶ τῷ μανθάνοντι γνώριμα καὶ καθ' αὑτὰ πιστά, σαφηνείας ἴσως μόνης ⟨τῆς⟩ κατὰ λέξιν δεόμενα, οἷον τὸ εἰρημένον. ὅταν δὲ μὴ ἔχῃ μὲν ἔννοιαν τοῦ λεγομένου αὐτόπιστον ὁ ἀκούων, τιθῆται δ' ὅμως καὶ συγχωρῇ τῷ λαμβάνοντι, τὸ τοιοῦτον ὑπόθεσις. τὸ γὰρ εἶναι τὸν κύκλον σχῆμα τοιόνδε, κατὰ κοινὴν μὲν ἔννοιαν οὐ προειλήφαμεν ἀνάπαλιν, ἀναιροῦντες δὲ συγχωροῦμεν ὑπόθεσιν χωρίς. ὅταν δ' αὖ καὶ ἄγνωστον ἢ τὸ λεγόμενον καὶ μὴ συγχωροῦντος τοῦ λαμ-

1 τῷ ἐπιγράμματι B: τοῖς ἐπιγράμμασι a 4 εὖ a: om. B 16 rhesis usque ἀρχὰς ἀληθεύειν (p. 1141a18) a 21 ἢ et τῶν a: om. B 25 περὶ a: παρὰ B 32 τῆς a: om. B 33 ἔχῃ B: ἔχει a 34 τιθῆται scripsi: τίθεται Ba συγχωρῇ B: συγχωρεῖ a

βάνοντος ὅμως λαμβάνηται, τηνικαῦτα ἀτόμου καλοῦμεν. οἷον τ
τὰς ὀρθὰς γωνίας ἴσας ἀλλήλαις εἶναι. δηλοῦσι δὲ οἱ περί τινος
πέτεων πραγματεύσασθαι σπουδάσαντες, ὡς μὴ ἐνουσῶν κατὰ
κειαν τῷ μανθάνοντι, ὡς ὁ Πτολεμαῖος τὸν ὅρον τοῦ τετρά
πλευρον ἔχοντα καλῶς, σημεῖον ὑποθέμενος καὶ εἰς τρία ἀεὶσο
τὴν φύσιν αὐτοῦ. τὴν μὲν κατὰ μῆκος, τὴν δὲ κατὰ πλάτος, τὴ
βαθος. καὶ ὅπου μὴ ἐνδέχεται ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου πλείους τ
επιπλέον φύσεις γινομένας, δῆλον ὡς οὐδὲ πλείους τῶν τριῶν
διαστάσεις γενέσθαι. καὶ οὕτω δείκνυται τέλειος ὢν ὅρος τοῦ
ὁ λέγων εἶναι σῶμα τὸ τριχῇ διαστατόν. ἔστι μεν οὖν τὸν ὁ
καὶ οὕτως νοεῖν ὡς εἰρήκαμεν, ἔστι δὲ καὶ ἄλλως ἐκλαβέσθαι τὸ
ἐπεὶ γὰρ ἡ πρώτη φιλοσοφία, ἥτις ἐστὶν ἡ θεολογία, τέχνη τεχ
ται καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, διὰ τοῦτο ταῦτα λέγεται, διότι τ
τέχναις καὶ ἐπιστήμαις τὰς ἐπιστήμας τὰς ἀνυποθέτους αὐτῶν ὑ
παρήμας διασαφοῦσα καὶ παραδιδοῦσα ταύτας αὐτὰς καὶ παασ
ταύτας. ἐκ τῶν παρ' αὐτῆς παραδιδομένων τὸ οἰκεῖα κατορθ
οἷον ὡς ἐπὶ τεκτονικῆς καὶ οἰκοδομικῆς ἡ κάθετός ἐστι καὶ
καὶ τὸ ὀρθιγώνιον τρίγωνον, ὃ ἀλφάδιον παρὰ τοῖς οἰκοδόμοις κα
ὀνομάζεται. ἡ μὲν γὰρ κάθετος ἐν χρήσει οὖσα τῷ οἰκοδόμῳ
νον ἔχει παρ' αὐτοῦ γινωσκόμενον, ὅτι ὀιορθοῦται ὀι' αὐτῆς τὸ
μενον. τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ τὴν σπάρτην ἐξηρτημένην ἑαυτῆς τὴν
ἔχουσαν τῇ οἰκοδομικῇ συμβαλλεσθαι πρὸς τὴν ὄρθωσιν, ἀγνοε
τοῦ σχοινου. ἡ τεχνίτης ἐστὶ τῆσδε τῆς τέχνης, ὁ δὲ γε σοφος
τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἡ κάθετος τῇ ὀρθῇ τοῦ τοίχου συμβάλλεται,
χὴν τῆς οἰκοδομικῆς συνιστᾷ, καὶ αἴτιος τῇ τέχνῃ τῆς συστάσεω
ἐπεὶ γὰρ ἡ ἐξηρτημένη τῆς σχοινου μόλιβδος βαρὺ σῶμα, τὰ
τῶν σωμάτων τὴν ὁρμὴν ἔχει πρὸς τὸ τοῦ παντὸς κέντρον. ἀ
γωνίας ἄρσει ἡ σχοινος ὀρθὴν. ἐς ἡ μόλιβδος ἵσταται. καὶ οὕ
κοδομικὴ ὀρθῶς ἀναφέρεται ἑπομένη τῇ τῆς σχοινου εὐθύτητι.
σπάρτη κατὰ τὸ εὐθὺ ἑκατέρωθεν τῶν ἄκρων τοῦ ξύλου ἐκτεινο
τὸ ξύλον εὐθύνεσθαι ἀφαιρουμένου ἀπ' αὐτοῦ πανταχόθεν τῶν
ἢ τὴν λόξωσιν ποιεῖ ὡς τῆς εὐθείας γραμμῆς αἰτίας οὔσης τῷ
τῆς παραθέσεως τοῦ εὐθύνεσθαι. πάλιν τὸ ὀρθιγώνιον τρίγωνο
θέμενον τοῖς ἀνεγειρομένοις εἰς ὕψος κίοσιν αἴτιον γίνεται τῇ
τῶν τῆς ὀρθότητος, οὐτι καὶ ἡ ἀγομένη εὐθεῖα πρὸς τὸ ὑποτ
ὀρθὴν γωνιαν κατὰ κάθετον ἄγεται, καὶ οὕτως ἑκαστη τεχνη
κοινωνεῖ ἡ τῶν παραλλήλων πρόεσις αὐτῇ τῆς τεχνότητος
ὁ αὐτὸ εὑρήσεις καὶ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. ὁ γὰρ γεωμέτρης τὸν
σημείου ὀεχόμενος καὶ τῆς γραμμῆς καὶ τῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ

4 ...σαν a: λέγειν in corr. B 10 τὸν B: τῶν a σοφὸν a: σοφῶν B
... B: ἐκβάλλεσθαι a 15 παοίκοι a: παοείκοι B 16 τὰ a
17 ... B: σπάρτος a 20 αὐτοῦ B: αὐτῶ a 21 ἑαυτῆς B: ἑαυτῇ a

οὐδὲν πολυπραγμονεῖ περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἀρχαῖς αὐταῖς χρώμενος τὰ ἐξ 96r
αὐτῶν ἀποδείκνυσι. τρεῖς μὲν λαμβάνων διαστάσεις, πλάτος μῆκος καὶ
βάθος, ἐξ ὧν τὸ σῶμα συνίσταται, δύο δὲ μῆκος καὶ πλάτος, ἐξ ὧν ἡ
ἐπιφάνεια, ἓν δὲ ἁπλατὲς διάστημα. ὃ ἐστιν ἡ γραμμή, ἧς πέρας ἑκα-
τέρωθεν τὸ σημεῖόν ἐστιν ἀμερὲς ὁριζόμενον. ὁ δέ γε σοφὸς πρῶτον μὲν
δείκνυσιν, ὡς προλαβόντες εἴπομεν, τρεῖς μόνας οὔσας τὰς διαστάσεις καὶ
τέλειον ὂν μέγεθος, ὃ τριχῇ διέστηκεν· εἶτα λαβὼν ἀξίωμα ἐναργές, ὅτι
πᾶν τὸ περατοῦν τοῦ περατουμένου ἀπαιτέτερόν ἐστι καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι
πεσθαι τὸ περατοῦν τοῦ περατουμένου κατὰ διάστασιν. πῶς γὰρ ἂν εἴη
πέρας τὸ ἴσον ὂν τῷ περατουμένῳ κατὰ διάστασιν ἢ αὐτοῦ ἐπὶ πλείονα
διῃσταμένου, ἔχει ἐντεῦθεν δεικνύμενον, ὅτι περατοῦσα τὸ σῶμα ἡ ἐπιφά-
νεια, λείπεται ἐκείνου κατὰ διάστασιν, ὡς διῃσταμένου τριχῇ τοῦ σώμα-
τος αὐτὴν κατὰ δύο διάστασιν. ἥτις κατὰ μῆκος καὶ πλάτος. ὡσαύτως
ἐπεὶ ἡ γραμμὴ πέρας ἐπιφανείας ἐστίν, ἀναγκαῖον αὐτὴν λείπεσθαι τῆς
ἐπιφανείας κατὰ διάστασιν, ὡς εἶναι τὴν γραμμὴν διῃσταμένην καθ' ἕν,
τῷ δὲ σημείῳ ἐπεὶ πέρας αὐτοῦ ἐστι τῆς εὐθείας γραμμῆς, ἀναγκαῖον μί-
δεμίαν προσεῖναι διάστασιν, λειπομένῳ παντελῶς διαστάσεως, ὅτι τὸ ὑπ'
αὐτοῦ περατούμενον μίαν μόνην ἔχει διάστασιν. καὶ οὕτως διειλήφασιν 96v
πάντες οἱ ἀποδεδειγμένοι ὅροι τῶν μεγεθῶν καὶ τοῦ ὁμογενῶς λεγομένου
ἔχοντες καλῶς. ὃν οὖν τρόπον ἐπὶ τούτων δέδεικται τὰς ἀρχὰς ἡ σοφία
παραδιδοῦσα, τὸν αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐξε-
τάζων εὑρήσει τις αὐτὴν εὑρετικὴν τῶν ἀρχῶν. διὰ τοῦτο οὐ τὶ σοφὸς
ἀλλ' ὅλως σοφὸς ὁ πρῶτος φιλόσοφος λέγεται, ὃς ὁ θεολόγος ἐστί· διὰ
τοῦτο ὅλως σοφὸς καλούμενος, διότι καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπιστη-
μῶν ὧν ἕκαστός τι σοφὸς αἴτιός ἐστι τοῦ εἶναι σοφοῖς. δεῖ ἄρα τὸν
σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς
ἀρχὰς ἀληθεύειν. τοῦτο συμπεραίνεται τῶν εἰρημένων. δέους οὔσης
τῆς σοφίας, παριστῶν ἅμα μὲν αὐτῆς τὴν ἐνέργειαν, ἅμα δὲ καὶ τὴν δια-
φοράν, ἣν ἔχει πρὸς τὴν ἐπιστήμην. ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη περὶ τὰ ἐκ
τῶν ἀρχῶν τὴν ἀλήθειαν ἔχει τῆς ἀρχῆς γραφείσης πρὸς τὴν αὐτῆς
ἕρεσιν. περὶ δὲ τῶν ἀρχῶν ἡ ἐπιστήμη ἐστὶν οὐδαμῇ ἐξετάζουσα. ἡ δὲ
σοφία καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύουσα συνιστῶσα καὶ αὐτὰς κατὰ τὴν
ἑαυτῆς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ὑπεροχήν.

p. 1141ᵃ18 Ὥστ' εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὥσπερ
κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμην τῶν τιμιωτάτων.

Τοῦτο ὥσπερ πόρισμά ἐστι τῷ ῥηθέντι ἑπόμενον συμπεράσματι, κα-

1 αὐταῖς B: αὐτοῖς a 9 τὸ a: ἡ B 13 ἧγουν B: ἢ a 14 ἐπεὶ B: ἐποίησεν a 19 ἀμεγέθους a: μεγέθους B 34 καὶ ὥσπερ Ba et Arist. codd. $L^{b}O^{b}$: ὥσπερ Arist. vulg. 35 ἐπιστήμην Ba et Arist. cod. M^{b}: ἐπιστήμη Arist. vulg.

ὀηλοῖ τὴν σοφίαν σύνθετον οὖσαν ἕξιν ἐκ νοῦ καὶ ἐπιστήμης. ὁ μ
νοῦς τὴν γνῶσιν ἔχει τῆς ἀληθείας τῶν ἀρχῶν, ἡ δὲ ἐπιστήμη
μένας αὐτὰς λαμβάνουσα ἐκ τοῦ νοῦ ἀποδείκνυσι τὰ οἰκεῖα προ
ὥστ' ἐπεὶ ἡ σοφία καὶ τὰς ἀρχὰς ἔχει ὡς ὁ νοῦς καὶ τὰ ἐκ τῶ
ὡς ἡ ἐπιστήμη, εἴη ἂν νοῦς ἅμα καὶ ἐπιστήμη. διὰ τοῦτο καὶ
λόγον ἐν ταῖς ἐπιστήμαις ἐπέχει, ὅτι ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων
μιώσαται δὲ αἱ ἀρχαί. εἰ γὰρ αἴτιαι αὗται τῶν παρὰ ταῖς ἐ
τουπερασμάτων, πῶς οὐκ ἂν εἶεν τὰ ἐν ταῖς ἐπιστήμαις κυριώτερ
λαὶ τοίνυν αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις θεωρουμένων. κεφαλ
ἡ σοφία τῶν ἐπιστημῶν ἡ ταύτας χορηγοῦσα ταῖς ἐπιστήμαις. λ
λοιτό τις. ῥητέον καὶ οὕτω τὸ κεφάλαιον ἔχουσα, ὅτι ἐπεὶ αἱ ἐ
μὴ αὐτὰς ἔχουσι τὰς ἀρχὰς ἀλλ' ἐκ τῆς σοφίας χορηγουμέ
θεῖεν ἂν τούτου ἕνεκα καὶ ἀκέφαλοι. ἡ δὲ σοφία ἐπεὶ αὐτοτελ
ἑαυτῆς ἔχει τὰς ἀρχάς, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιστήμη λέγεται μετὰ
ὡς ἔχουσα κεφαλήν, ἥτις ἐστὶν αἱ ἀρχαί. ἔστι δ' οἶμαι οὐ περι
τῆσαι καὶ περὶ τούτων, πῶς οὐχ ἕξεις μόνον αἱ ἀληθευτικαί, αἳ κ
ρες ἀπηρίθμηνται, ἀλλὰ καὶ ὁ νοῦς ὡς πέμπτη προστέθειται
σοφία νοῦς ἐστι καὶ ἐπιστήμη. ὁ μὲν μόνον ὢν ἐπιστήμων τῆς
φίαν λείπεται τελειότητος, τὸ λαμβάνειν ἔχων μόνον τὰς ἀρχὰς
μένας ἀπὸ τοῦ νοῦ, μὴ μέντοι γε καὶ τὴν περὶ ταύτας ἔχων
προκειμένως δ' ἐπὶ τὴν σοφίαν ἦλθ ἔχει καὶ νοῦν καὶ τὸ περὶ τ
ἀγαθὸν εἶναι. πῶς οὖν τὸν νοῦν ἐν τῇ σοφίᾳ περιεχόμενον ὡς πο
ἕτερον ἀπαριθμεῖται ὑπάρχοντα; ἢ ἐπεὶ σύνθετος ἡ σοφία ἐκ νοῦ
στήμης, ἔδει πρῶτον εἶναι τὰ ὡς μέρη αὐτῆς ὑπάρχοντα, καὶ
τὴν ἐξ ἀμφοτέρων αὐτῶν συντεθεῖσαν. ἐν δὲ μᾶλλον εἰ καὶ ἀλλ
δέχεται ταῦτα χωρίζεσθαι ἁπλῶς καὶ καθ' αὑτὰ ὑπάρχοντα πρότε
συνερχόμενα καὶ τὴν σοφίαν ἀποτελοῦντα. ἐνδέχεται γάρ τινα
ἐπιστήμης νοερὸν γεγονότα τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς ἔχειν ἀλήθειαν,
τοι γε εἶναι καὶ ἐπιστήμονα τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν δεικνύμενα μὴ γιν
διὰ τοῦτο μηδὲ σοφὸν τῶν μερῶν τῆς σοφίας θατέρου λειπόμενον
ἐπιστήμονα μὴ εἶναι νοερὸν ἐνδέχεται τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς οὕπω
νον ἀλήθειαν, ὑπηνίκα δ' ἄμφω συλλάβῃ τὰς ἀληθείας, τὴν τε
ἀρχὰς καὶ τὴν περὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν, τότε καὶ νοερός ἐστιν ὡς
καὶ ἐπιστήμων, ὡς τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν διὰ τῶν ἀρχῶν ἐπιστάμενο
νοερὸν οὖν μᾶλλον τῶν ἀληθευτικῶν ἕξεων τὸν περὶ αὐτ
δέξασθαι. μήποτε δὲ τιμιώτατα τὰ θεῖα λέγει καὶ ὑπὲρ γένεσιν
προηγουμένως ἡ πρώτη φιλοσοφία καταγίνεται. ἃ καὶ ἀρχαὶ πά
γενητῶν, ὡς ὄντως ὄντα (καὶ νῷ μόνῳ ληπτά), καὶ διὰ τοῦτο κ

1 ἐκ νοῦ B: ἐκ τοῦ νοῦ a 4 τὰ B: om. a 8 κυριώτερ
11 ἐπεὶ B: om. a 15 κεφαλήν a: κεφάλαιον B
17 καὶ ζητῆσαι B 17 ὁ νοῦς B: νοῦς a 33 ἀρχὰς a: ἀληθε
B: καὶ τὰ a 38 καὶ νῷ μόνῳ ληπτά a: om. F

τατα, ὡς ἀρχικώτατα τῆς πάσης γενέσεως, ἐξ ὧν δέχεται ἡ σοφία καὶ ἡ 96r
κατὰ νοῦν τῶν ἀνθρώπων ἐνέργεια καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπιστημῶν
ἀληθεύειν, τὸ ἀναπτόμενον ἐκεῖθεν φῶς εἰς ὁδηγίαν ἔχουσα καὶ τῇ τῶν
ἐν ταῖς ἐπιστήμαις ἀρχῶν καταλήψει τοῦ τῆς ψυχῆς ὄμματος καταλαμπο-
μένου καὶ τὴν ἄμεσον ἕνωσιν τῶν ὅρων καθορῶντος, ἐξ ὧν αἱ ἄμεσοι 45
προτάσεις συντίθενται. τὸ δὲ ἀληθεύειν περὶ τὰς ἀρχὰς ὡς ἴδιον εἶπε
τῆς σοφίας, οὐχ ὅτι αἱ ἐπιστῆμαι λαμβάνουσαι ταύτας οὐκ ἀληθεύουσι
κατ' αὐτάς, ἀλλ' ὅτι τὴν περὶ αὐτὰς ἀλήθειαν ἡ σοφία καὶ ταῖς ἐπιστή-
μαις πορίζει, αὐτὴ πρώτως τὴν ταύτης ποιουμένη κατάληψιν.

p. 1141a20 Ἄτοπον γὰρ εἴ τις τὴν ἐπιστήμην πολιτικὴν ἢ τὴν
φρόνησιν σπουδαιοτάτην εἶναι οἴεται, εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν
τῷ κόσμῳ ἀνθρώπος ἐστίν.

Διὰ μὲν τῶν προσεχῶς εἰρημένων ἔδειξε τὴν διαφοράν, ἣν ἔχει πρὸς 50
τὴν ἐπιστήμην ἡ σοφία, διὰ δὲ τῶν παρόντων δείκνυσιν διαφέρουσαν τῆς
φρονήσεως. συνέχει δὲ τὸν λόγον τὸν γὰρ σύνδεσμον λαμβάνων ἀντὶ
τοῦ δέ, ὃ ἔστιν εὑρεῖν αὐτὸν ποιοῦντα ἐπὶ πολλοῖς. ἔλαβε δὲ τὴν πολι-
τικὴν εἰς τὸ μέσον καὶ τὴν ἐπιστήμην ὡς συλλαμβανομένην αὐτῷ πρὸς 97r
τὸ δεῖξαι τὴν ἑτερότητα τῆς φρονήσεως καὶ τῆς σοφίας. φησὶν οὖν ἄτο-
πον εἶναι τὸ ὑπολαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην πολιτικὴν ἢ τὴν φρόνησιν σπου-
δαιοτάτην. ὅτι μὲν δὴ πῶς ἄτοπον τοῦτο συμβαίνειν αὐτῷ πρὸς τὸ προ-
κείμενον· τὴν μὲν γὰρ πολιτικὴν ἄτοπον εἶναι λέγειν ἐπιστήμην, ὡς ἑπο-
μένου τοῦ ἀτόπου, τῷ λέγειν σοφίαν εἶναι τὴν φρόνησιν. ἡ μὲν γὰρ
σοφία ἐκ νοῦ καὶ ἐπιστήμης συγκειται· ἡ δὲ φρόνησις πολιτική. ἡ οὖν
λέγων σοφίαν εἶναι τὴν φρόνησιν ἑπόμενον ἔχει ἄτοπον, τὸ λέγειν τὴν
ἐπιστήμην πολιτικήν· ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον διὰ τί; ὅτι ἡ μὲν ἐπιστήμη
περὶ τὰ ἀναγκαῖα καταγίνεται, ἡ δὲ πολιτικὴ περὶ ἐνδεχόμενα. ὥστε
ἀδύνατον ταύτας ἀλλήλαις συνέρχεσθαι, οὕτω διαφερούσας κατὰ τὰ ὑποκεί-
μενα. οὐκ ἄρα ἡ σοφία φρόνησις. σπουδῆς μὲν γὰρ ἀξία καὶ ἡ φρόνησις,
ἀλλ' οὐ τῆς πρωτίστης, ὡς ἡ σοφία. ὅτι δ' ἡ φρόνησις οὐκ ἔστι σπου- 10
δαιοτάτη, δείκνυσιν ἐντεῦθεν. ἡ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπῳ συμφέροντα
καταγίνεται· εἰ οὖν ἦν ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἄριστον, ἦν ἂν
καὶ ἡ φρόνησις σπουδαιοτάτη· ἀλλὰ μὴν τοῦτο οὐκ ἔστιν, ὡς αὐτὸς δείκ-
νυσι προϊών· οὐκ ἄρα ἡ σοφία φρόνησις.

1 σοφία B: φιλοσοφία a 3 τῇ a: τῆς B καταλήψει a: καταλήψεων B
10 ἐπιστήμην πολιτικὴν Ba et Aristot. codd. LbOb: πολιτικὴν Arist. vulg.
11 εἶναι οἴεται B et Arist. cod. Mb: οἴεται εἶναι a et Arist. vulg. 16 εὑρεῖν αὐ-
τὸν B: αὐτὸν εὑρεῖν a 18 δεῖξαι B: δεικνύναι a 26 ἐνδεχόμενα B: τὰ
ἐνδεχόμενα a

p. 1141a22 Εἰ δὴ ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώπου
ἰχθύσι, τὸ δὲ λευκὸν καὶ εὐθὺ ταὐτὸ αἰεί, καὶ τὸ σοφὸν
πάντες ἂν εἴποιεν, φρόνιμον δὲ ἕτερον· τὸ γὰρ περὶ αὐτ
στα εὖ θεωροῦν φασὶν ὃν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐ
ψειαν αὐτά.

Ἕτερον ἐπιχείρημα περὶ διαφορᾶς σοφίας καὶ φρονήσεως ἐκ τοῦ
καὶ τοῦ ταυτοῦ. καὶ παραγει εἰς μέσον ὥσπερ παράδειγμα τοῦ μὲ
τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, τοῦ δὲ ταυτοῦ τὸ λευκὸν καὶ εὐθύ.
μὲν γὰρ τοῖς ἑτερογενέσιν ἕτερον καὶ ἕτερον, καὶ ἀγαθὸν ὡσαύτω
ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι. χρῶμα γὰρ ὑγιεινὸν ἢ διαίτημα ἢ ἄλλο τ
τον ἄλλο μὲν ἀνθρώποις, ἕτερον δὲ ἰχθύσι· διότι καὶ ἡ κρᾶσι
καὶ τὰ συμβαλλόμενα τοῖς κατὰ τὴν κρᾶσιν ἑτέροις εἰς ὑγίεια
πάντως. καὶ τὸ ἀγαθὸν ὡσαύτως ἕτερον. ἀγαθὸν δὲ ἐνταῦθα οὐ
νόν φησι καὶ ἁπλῶς ἀλλὰ τὸ ἴδιον ἑκάστῳ. ἀγαθὸν γὰρ ἀνθρ
ἀνθρώποις καὶ χερσαίοις ουσι ζῳοις τὸ ἐν χέρσῳ διαγειν. ἰχθύσι δ
λοῖς οὖσι τὸ διατρίβειν ἐν ὕδατι, τὸ δὲ λευκὸν καὶ εὐθὺ οὐ τοῖς
λευκὸν καὶ εὐθύ, τοῖς δ' οὐχί, ἀλλ' ἑκάτερον τούτων ἀεὶ τὸ αὐτό
καὶ τὸ μὲν σοφὸν ταὐτὸν ἂν εἴποιεν πάντες, οὐ παρὰ τοῖς μὲν
παρὰ δὲ τοῖσδε μή· φρόνιμον δὲ οὐ τὸ αὐτὸ πᾶσιν, ἀλλ' ἕτε
ἕτερον. ἐκεῖνο γὰρ φρόνιμον, ὃ θεωρεῖ καὶ εὑρίσκει καὶ αἱρεῖτα
κὸν εὖ καὶ ἐπιτηδεύει ὀρθῶς τὴν ἐκείνου ἐπίτευξιν, καὶ τοῦτο
φρόνιμον τῶν κρινόντων ἕκαστον, καὶ εἰ μέλλει αὐτὸ ἐπιτρέψαι
ἑαυτοῦ σωτηρίαν, τούτῳ ἂν ἐπιτρέψειεν, ὃ ἂν γνῷ τὸ ἑαυτοῦ
εὖ, καὶ ἑαυτῷ ἐκεῖνο περιποιούμενον, ἵν' ὡς ἑαυτῷ τὴν σωτηρί
ποιοῖτο τὸ ἑαυτοῦ θεωροῦν ἀγαθόν, οὕτω κἀκεῖνο περιποιήσεται. κ
μὲν ἡ ἅπασα θεωρία τῆς λέξεως, καὶ γέγονεν ἤδη σαφὴς καθ' ὅλο
τὰ λεγόμενα. ἴδωμεν δὲ καὶ κατὰ μέρος, εἴ πῃ δέεται παραμυθί
Εἰ δὴ ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ
βουλόμενος δεῖξαι τὸ σοφὸν μὲν παρὰ πᾶσιν ὂν τὸ αὐτό, τὸ δὲ
ἕτερον, κἀντεῦθεν ἀναφῆναι τὴν τῆς σοφίας διαφορὰν πρὸς τὴν φρόν
ἐκείνῳ τὸν ἑαυτοῦ λόγον μηδέν τι καινὸν παρεισάγοντα, διὰ τοῦτο
τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ὡς παρὰ τοῖς ἑτέροις τὴν φύσιν ὄντ
τὸ δὲ λευκὸν καὶ τὸ εὐθὺ μὴ ἐξαλλασσόμενα πρὸς τὰς τῶν φύσεω
τητας ἀλλὰ παρὰ πᾶσιν ὄντα τὰ αὐτά. εἰ οὖν ἐπ' ἐκείνων, φησι
ἔχει, οὐδὲν καινόν, ἂν καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ φρονησις ἀλλήλαιν ἀτενή

1 ἕκαστα a et Aristoteles: τὰ ἕκαστα B 4 εὖ B et Arist. vulg.
Arist. codd. KbLbOb ἂν B et Arist. vulg.: om. a et Arist. codd. L

καὶ ἡ μὲν σοφία οὕτως ἔχει ἀεί, ἡ δὲ φρόνησις μεταπίπτει, συνεξαλλατ- 97r
τομένη τοῖς ἑκάστῳ ὠφελίμοις τε καὶ συμφέρουσιν. ἡ μὲν γὰρ σοφία 10
ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων ἐστὶ καὶ ὡς αἱ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ φύσεις
οὐκ ἐξαλλάττονται καὶ εἰς ἕτερα μεταπίπτουσιν ἀλλὰ τὰς ἰδίας φυλάττου-
σιν ἰδιότητας, οὕτως οὐδὲ ἡ τούτων γνῶσις εἴς τι ἄλλο μεθίσταται, ἀλλ'
ἡ αὐτή ἐστιν ἀεί. ἡ δὲ φρόνησις, ἐπεὶ τὸ συμφέρον ἑκάστου σκοπεῖ καὶ
ὠφελιμον, ταῦτα δὲ παρ' ἄλλοις ἄλλα ἐστίν, ἵνα τοῦτο καὶ ἡ φρόνησις ἄλλη
καὶ ἑτέρα παρ' ἑτέροις καὶ ἑτέροις ἐστίν. ὥστε τὸν μὲν σοφὸν ταὐτὸν ἂν 15
εἴποιεν πάντες, μηδὲν ἕτερον ὂν ἢ τὸ τὰ ὄντα ὡς ὄντα ἐπίστασθαι καὶ
τὰς ἀρχὰς ἑκάστων, ὧν ἀρχαί εἰσι, τὸ δὲ φρόνιμον ἕτερόν τε καὶ ἕτερον
διὰ τὴν τῶν ὠφελίμων καὶ συμφερόντων ἀλλαγήν. εἰ γὰρ καὶ κοινότε-
ρον λέγοιτο ὡς ὃν τὸ συμφέρον καὶ τὸ ὠφέλιμον ὀνοματοποιοῦμεν, ἀλλ' οὐκ
εἰθὺς ἐξετάζοντες πολλὴν τῶν ὠφελίμων καὶ συμφερόντων εὑρίσκομεν τὴν
διαφοράν. τὸ δὲ περὶ ἑαυτὸ ἕκαστα τὸ εὖ θεωρῶν φαῖεν ἂν εἶ- 20
ναι φρόνιμον οὕτω συντασσόν. ἕκαστα γὰρ τῶν πραγμάτων εἰ τὸ φρό-
νιμον ἐξετάζοντα, εἴποιεν ἂν εἶναι φρόνιμον ἐκεῖνο τὸ θεωροῦν, ἤτοι κατα-
λαμβάνον τὸ ἀγαθὸν περὶ αὐτὸ καὶ ὡς περιέχον ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἔχον τὴν
τοῦ ὠφελίμου καὶ συμφέροντος γνῶσιν, προστήσαιεν ἂν ἑαυτῶν καὶ τῆς
σφετέρας σωτηρίας. τὸ δὲ ἕκαστα οὐδετέρους εἶπεν, ὡς ἐπέκεινα τῶν 97v
ἀνθρώπων ἐπεκτείνων τὸ νόημα, ὡς συμπεριλαμβάνειν ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ
ἄλογα. κἀκεῖνα γάρ, ὅπερ ἂν εἴπῃ τις ἐπ' αὐτῶν φρόνιμον, τοῦτο ταῦτα
ἐπιτρέπουσι, καὶ αὐτῷ ἕπονται καὶ πρὸς αὐτὸ συννενεύκασιν, ὡς δι' αὐτοῦ
τὴν σωτηρίαν εὑρίσκοντα. διὰ τοῦτο τὰ θήλεα τοῖς ἄρρεσιν ἕπονται, καὶ
τῆς φωνῆς αὐτῶν καὶ τῆς στάσεως καὶ τῆς κινήσεως ἤρτηνται.

p. 1141ª26 Διὸ καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὐτῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν.

Πιστοῦται τὸν λόγον ἐκ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως, ὅτι ἡ φρόνησις ἕξις ἐστὶ τοῦ θεωρεῖν ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ εὖ. κοινότερος οὗτος ὁ λόγος ἐστὶ
τῆς φρονήσεως, ἐπὶ πάντα διήκων, ὅσα ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοη- 10
τικήν. ἑκασταχοῦ γὰρ ἔνθα κοινὴν εὑρίσκομεν τῶν ἀνθρώπων ὑπόληψιν
περί τινος πράγματος, ὡς βεβαίᾳ ταύτῃ πρὸς τὴν τῶν ζητουμένων πίστω-
σιν χρώμεθα. ἐπεὶ οὖν ὅτι συμβάλλεται πρὸς τὴν τῆς φρονήσεως ἕξιν τὸ
θεωρεῖν ἕκαστον τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθόν, ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν θηρίων τοῦτο οἱ ἄν-
θρωποι φέρουσι καὶ τῶν θηρίων τὰ τοιά φασιν εἶναι φρόνιμα, τίνα τοῦτο; 15
ὅσα περὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν.

2 ἑκάστῳ a: ἑκάστων B 12 τὸ (alterum) B: om. a 14 τὸ εὖ Ba et Arist. codd. $K^b L^b O^b$: εὖ Arist. vulg. 16 ἐξετάζοντες scribas 17 τὸ B: τῷ a ἔχον τὴν scripsi: ἔχον (corr. ex ἔχην) τῆς B: ἔχειν τὴν a 18 ἑαυτῶν B: ἑαυτά a 18. 19 τῆς σφετέρας B: τὴν σφετέραν a 19 σωτηρίας B: σωτηρίαν a post σωτηρίαν add. ἐκείνῳ a: om. B 24 τῆς (alterum) B: om. a 26 αὐτῶν a et Aristoteles: αὐτὸν B 27 τὸν λόγον] δὲ τὸν λόγον a: τὸν βίον B 29 πάντα B: πάντων a 32 φύσει B: om. a 35 ἔχοντα φαίνεται B: φαίνονται ἔχοντα a

θηρια δε ονομαζει απλως τα αλογα. επι τουτων γαρ (εφ[illegible]σκομεν
φυσει προνοουμενα εαυτων και τα προς οικειαν σωτηριαν επιτηδευον
μονον μεγεθει και ρωμη προυχοντα αλλα και βραχεα και ασθενη.
τε γαρ καταδυσεις ευρισκει και σπηλαια χειμωνος καταδυσιν και τ
βρωσιν εναποτιθεται, ιν' οταν απροϊτος εκ ψυχους διατελη, εχη
εξ ων απειθετο· ταυτα δ' εστι βαλανοι και μηλα και καρυα και
ουτον ετερον προς βρωσιν αυτη επιτηδειον. εν γαρ χειμωνι ζωα θ
η αρπαζειν τους ουκ εχουσι. εκεινοις αρκειται οις απειθετο. και
και μυρμηξ ωσαυτως· η μεν μελι τοις σιμβλοις εναποτιθεται, ο
πους εν ταις οικειαις συμφορει καταδυσεσιν εαυτω, και ουτως ε
τροφην προνοουμενος, οτε ουκ εστιν αυτω εξωθεν ευπορειν βρωσεω
ο αραχνης ιστον κατασκευαζει, ινα θηρευη ζωυφια προς βρωσιν αυ
βαλλομενα. το δε φαινεται ειπε και το δυναμιν, διοτι μη
ουτοις μητε λογος εστι μητε προνοια, αλλα φυσικαι τινες ιδιοτη
τινα λογου απηχηματα φυσει προσουσαι αυτοις.

p. 1141a28 Φανερον δ' εκ τουτου οτι ουκ αν ειη η πολιτικη και
φια η αυτη. ει γαρ την περι τα ωφελιμα αυτοις ερουσι σ
πολλαι εσονται σοφιαι· ου γαρ μια περι το απαντων ο
των ζωων αλλ' ετερα περι εκαστον, ει μη και ιατρικη μι
παντων των οντων.

Περι του αυτου και παλιν φησιν, ου μονον την φρονησιν
απο της σοφιας αλλα και αυτην απλως την πολιτικην. εστι μεν γ
νιμος και ο (πολιτης τα εαυτου ζητων ωφελιμα, ως ανθρωπος
φρονιμος και ο) πολιτικος, ητοι ο πολιτης προϊσταμενος και η νο
η εξεταζων και συνιστων τα κοινη τη πολει συμφεροντα και ωφελ
γαρ σοφιαν ερουσι την πολιτικην, οτι τα κοινη της πολεως θεωρ
λιμα. εσονται πολλαι σοφιαι. οτι και εκαστη φυσις των ζωων κ
εαυτης ιδιοτητα οικεια εχει ωφελιμα. διοτι και οικειων αγαθων
ρυσιν εκαστω, ως και ιατρικη αλλη και αλλη καθ' εκαστην φυσιν
και κρασιν ειναι των ζωων αλλην και αλλην και το κατα φυσιν
ιδει ετερον και ετερον. δοξειε δ' αν της αυτης ειναι δυναμεως
αυτου το παρον επιχειρημα, μονον δε διαφερειν κατα το κοινον κ
οτι εκει μεν μερικωτερον την φρονησιν ελαβεν, ενταυθα δε κοινοτ
πολιτικωτερον.

p. 1141ª33 Εἰ δ' ὅτι βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζῴων, οὐ- 97v
δὲν διαφέρει· καὶ γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα τινὰ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον τὰ φανερώτατά γε ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν.

Ἀντίθεσίν τινα φέρει πρὸς ἑαυτόν. ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖς προλαβοῦσιν ἐκ τοῦ ταὐτοῦ καὶ ἑτέρου τὴν διαφορὰν ἔδειξεν τῆς τοῦ φρονήσεως καὶ φρονήσεως τὴν μὲν σοφίαν λέγων παρὰ πᾶσιν εἶναι τὴν αὐτήν, τὴν δὲ τῶν ὠφελίμων καὶ συμφερόντων θεωρίαν, ἣ ἐστιν ἡ φρόνησις, οὐ τὴν αὐτὴν ἀλλὰ καθ' ἑκάστην φύσιν ἑτέραν καὶ ἑτέραν, ὡς καὶ τὴν ἰατρικήν, διὰ τοῦτο ἐπιφέρει τούτοις ἀντιθέμενος πρὸς ἐκεῖνα, εἶτα δὲ καὶ λύων τὴν ἀντίθεσιν. ἐκεῖ γὰρ τὴν τῆς φρονήσεως ἑτερότητα πρὸς ἑαυτὴν κατὰ τὰς διαφορὰς ἐδείκνυ τῶν ζῴων, ἄλλα καὶ ἄλλα λέγων τὰ ἑκάστη φύσει ὠφέλιμα. ὥστε καὶ διαφέρειν τὰς ἀντιποιουμένας αὐτῶν ἕξεις καθ' ἕκαστον εἶδος ζῴου, ὡς κατὰ τὸ διάφορον τῶν φύσεων καὶ τῶν ὠφελίμων διαφερόντων καὶ τῶν ἕξεων, οἵ τοῦτο μεταδιώκουσιν. ὑπερέχει τοίνυν, ὡς ἂν τις ἐροῖ, βέλτιστον εἶναι τῶν ἄλλων ζῴων τὸν ἄνθρωπον, κἀντεῦθεν εἶναι δῆλον, ὅτι κρεῖττον πάσης ἕξεως τῆς τὸ ἑτέρους ζῴους σκοπούσης ὠφέλιμον ἡ σκοποῦσα τὰ τοῖς ἀνθρώποις ὄντως φέροντα. εἰη ἂν οὖν καὶ σοφία ἡ φρόνησις, ὡς 98r σκοποῦσα τὰ πάντων κρείττω, ἃ εἰσι τὰ τῇ κρείττονι τῶν ἄλλων φύσει τῶν ἀνθρώπων ὠφέλιμα. λέγει τοίνυν, ὡς οὐδὲν διαφέρει τοῦτο, τουτέστιν οὐκ οἰκεῖόν ἐστι πρὸς τὸ δεῖξαι μὴ ἑτέρας οὔσας πρὸς ἀλλήλας σοφίαν καὶ φρόνησιν. εἰ γὰρ καὶ τῶν ἐν τῇ κοινῇ γνώσει ζῴων κρείττων ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' εἰσὶν ἄλλα ἐν τοῖς οὖσι τοῦ ἀνθρώπου πολὺ τὴν φύσιν θειότερα. καὶ οἱ μὲν περὶ Πλάτωνα ἤρωάς φασι καὶ δαίμονας καὶ ἑτέρας φύσεις καὶ αὐτὰ τὰ οὐράνια σώματα κρείττω εἶναι ἢ καθ' ἡμᾶς, οὗτος δὲ μόνα παραλαμβάνει πρὸς τοῦτο τὰ φανερώτατα, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκε. ταῦτα δέ ἐστι τὰ οὐράνια σώματα. διδάσει γὰρ Ἕλληνες τούτων ἑκάστῳ ψυχὴν καὶ λόγον καὶ νοῦν καὶ φρόνησιν, κἀντεῦθεν προσάπτουσιν αὐτοῖς καὶ γνῶσιν τοῦ ἑκάστῳ αὐτῶν ἀγαθοῦ καὶ ἔφεσιν αὐτοῦ καὶ πρόνοιαν καὶ σπουδὴν περὶ αὐτό, ὃ φρονήσεως ἴδιον, ὡς εἶναι καὶ ἄλλην παρὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων τὴν τούτων φρόνησιν θειοτέραν καὶ κρείττονα. ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο σοφίαν οὐδὲ αὐτήν, ὅτι ἡ σοφία ἐπιστήμη οὖσα, καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει, ἡ αὐτή ἐστι παρὰ πᾶσιν, ἐν οἷς ἐστιν. εἰ γὰρ καὶ ἐξαλλάττεταί πως κατὰ τὸ ἐπιτείνεσθαι καὶ ἀνίεσθαι, ἀλλ' ἡ αὐτὴ τὴν φύσιν ἐστίν, ὡς τὸ λευκὸν ἀνιέμενον καὶ ἐπιτεινόμενον. ἡ δὲ φρόνησις ἄλλη καὶ ἄλλη ἐστὶ διὰ τὸ εἶναι ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ ἑκάστῳ ἴδιον ἀγαθόν, ὃ θεωρεῖν ἐπαγγέλλεται· τοῦτο ἐπὶ τῆς σοφίας οὐκ ἔστιν ἰδεῖν. τὰ γὰρ τῇ φύσει τιμιώτατα. ἢ παρ' αὐτῇ πρὸς γνῶσιν ὑπόκειται. τὸ αὐτὸ παρὰ πᾶσιν ἐστιν. καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον γινώσκεται κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐν τοῖς γινώσκου-

2 τινα B: πολὺ a et Aristoteles 3 τὰ φανερώτατα B et Arist. cod. Lb: φανερώτατα a et Arist. vulg. 35 τὸ ἑκάστῳ B: τῷ ἑκάστῳ a 37 αὐτῇ αὐτὰ B

σιν ἕξεων ἢ καὶ φύσεων. τὸ δ' εἶναι τὴν τῶν κυκλοφορικῶν σ
κρειττω φρόνησιν καὶ πρόνοιαν καὶ τὸ ἑκάστου ἐκείνων ἡγεμὸ
ἐν ἀνθρώποις ἐξετάζομεν ἐκ τῆς σωματικῆς οὐσίας ἐν ἄλλοις δεί
τῶν ἡμῖν σαφεστέρων τοὺς λόγους ποιούμενος. θειότατα μὲν λε
νων τὰ σώματα καὶ φθορᾶς ἀνώτερα καὶ γενέσεως, κἀντεῦθεν εἰ
ὅτι δεῖ ταῦτα καὶ ἔμψυχα εἶναι καὶ λογικῆς ψυχῆς καὶ νοερᾶς
καὶ φρονήσεως. καὶ ταῦτα κρείττω ἢ κατ' ἄνθρωπον, ὡς ἀτοπον
των τῶν γερόνων σώματα τὰ κρείττω ψυχῆς μὴ μετέχοντα.
χίρον σώματος ἐμψύχου τὸ ἄψυχον καὶ ἄλλα τινὰ πλείω τοῦτω
οἱ τὰ οὐράνια σώματα καὶ τὰς αὐτῶν δυνάμεις τῶν ἡμετέρων
χρειττονα. περὶ ὧν ἐπιζητοῦσι νῦν περιττόν.

p. 1141b2 Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐ
στήμη καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει.

Πρότερον μὲν ἔδειξε τὸν ἐν ἡμῖν νοῦν ἕτερον τῆς φρον
τῆς ἐπιστήμης ἐκ τοῦ αὐτὸν μὲν εἶναι εἰδήμονα τῶν ἀρχῶν.
δὲ ἐξ ἐκείνων. εἶτα περὶ τῆς σοφίας λέγειν ἀρξάμενος ὅτι ἔσ
ἕτεραν μεν οὖσαν ἐπιστήμης καὶ φρονήσεως, ἅμα δὲ οὖσαν καὶ τ
ἐπισταμένην τὰ ὁτικινούμενα ἐξ αὐτῶν. νῦν δὲ ἀποδίδωσι καὶ τ
αὐτῆς. τούτων δὲ τῶν εἰρημένων αὐτῷ καὶ φανερῶν. ἅμα ἐπι
νων, ὅτι ἡ σοφία ἐπιστήμη ἐστὶ καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ
μὲν τῶν ἀρχῶν οὖσα ἀληθευτικὴ νοῦς, ὡς δὲ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶ
νοῦσα ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχῶν ἐπιστήμη. ὑπεραίρων δὲ αὐτὴν τ
ἐπιστήμης, τῶν τιμιωτάτων εἶναι τῇ φύσει φησὶν ἐπιστήμην, ἡ
λέγων τιμιώτατα. ὡς πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύμενα. ὡς αὖ
χούσας ἐκείνοις τοῦ εἶναι καὶ γινώσκεσθαι, ἢ τιμιώτατα λέγω
ὡς ἀσώματα ὄντα καὶ ἄϋλα καὶ καθ' ἑαυτὰ ὑφεστηκότα τ
χοντα. αὐτενάργειαν γὰρ ἐκεῖνα. ἅπερ εἰσὶν ἀεὶ ὄντα καὶ μηδε
οὐ εἰσὶ μεταβάλλοντα εἰς ἕτερον. ὃ ἐστιν ἰδεῖν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν
τὰ γὰρ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ τὸ δυνάμει ἀεὶ συμπαρομαρτοῦν αὐ
τα οὐδεποτε ἱσταται εν τῷ αὐτῷ, ἀλλ ἀει τε ρεῖ και τελευτα
ἔστιν ὅτε ἐ[illegible] μεταβαλλοντων τῆς ὅλης. ἡ δύναμις ἐστι, μηδεπ
περ ἔχει στεγούσης. οὐ γὰρ ἂν ἐφύλαττε τὸ ἴδιον, εἰ ἐφ' ἑνός
το, ἀλλὰ διὰ παντὸς πρὸς ἕτερον τεινούσης τὴν ἔφεσιν, ὅτι κα
δύναμίς ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐνέργεια. τὰ δὲ ταύτης ἀπηλλαγμένα α
ὄντα ἐνέργειαι οὐδέποτε μεθίστανται τοῦ εἶναι ὅ εἰσί. περὶ ὧν ἡ σοφ
βάνουσα νοῦς καὶ ἐπιστήμη λέγεται τῶν τιμιωτάτων τῇ φύ

[illegible] Arist. De caelo A 2 5 ἀνώτερα B: ἀνωτέρας a 9 ἀλλα τι
[illegible]

μὲν ὡς νοερῶς ἐνεργοῦσα καὶ τῶν νοητῶν, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ ποιου- 98r
μένη καταληψιν, ἐπιστήμη δὲ ὡς τὴν ἔμμεσον συναιροῦσα γνῶσιν καὶ προ- 15
βαλλομένη καὶ ταύτην, ὅτε δέει διὰ συλλογισμοῦ παριστᾶν τὰ γνωστά.

p. 1141b3 Διὸ Ἀναξαγόραν καὶ Θαλῆν καὶ τοὺς τοιούτους σο-
φοὺς μέν, φρονίμους δ' οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας
τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς, καὶ περιττὰ μὲν καὶ θαυμαστὰ καὶ
χαλεπὰ καὶ δαιμόνια εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δὲ διότι
οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. ⟨ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀν- 50
θρώπινα⟩ καὶ περὶ ὧν ἔστι βουλεύσασθαι.

Δείκνυσι τὸ ῥηθέν, ὅτι ἑτέρα τῆς φρονήσεως ἡ σοφία, καὶ εἰσέτι διά
τινος ἑτέρας κοινῆς ὁμοιότητος περὶ δὲ ἄνδρας ὁμολογουμένους τοὺς 98
Ἀναξαγόραν τε καὶ Θαλῆν. ἴδοι γάρ αὐτὸν σοφὸν μὲν λέγοντες, φρόνιμον
δ' οὔ, διότι ἀγνοοῦσι τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς. περὶ γὰρ τὰ ὑπὲρ τὸν βίον
τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν κοινὴν αὐτῶν διαγωγὴν ἀπασχολήσαντες ἑαυτοὺς
τῶν κατὰ τὸν βίον συμφερόντων ὑπερεφρόνησαν. οὗτοι γάρ, φησίν, οὕτως
χαλεπὰ καὶ δαιμόνια καὶ περιττὰ καὶ θαυμαστὰ περιττὰ μέν, ὅτι ἔξω τῶν
συμβαλλομένων εἰσὶ πρὸς τὴν παροῦσαν ζωήν, θαυμαστὰ δέ, ὡς ἐπέκεινα
τῶν ἀνθρώποις γινωσκομένων καὶ ὡς ἐπ' ἔλαττον ἐν εἰδήσει τῇ φύσει
αὐτῶν ἐρχόμενα, χαλεπὰ δέ, ὅτι πόνου δέονται πλείστου πρὸς κατόρθωσιν,
δαιμόνια δέ, ὅτι ταῖς ψυχαῖς ἀλλοτριουμέναις ἀπὸ τοῦ σώματος κατὰ
σχέσιν, ᾧ φύσει συνδέδενται οὕτως ἐν γνώσει, πεφύκασι γίνεσθαι, ὅτι καὶ
δαιμονίαις ἐοίκασι φύσεσι γινόμεναι ὑπὲρ ἄνθρωπον. ταῦτα δέ εἰσι τὰ
φυσικὰ καὶ μαθηματικὰ καὶ ἔτι μᾶλλον τὰ θεολογικά. τοιαῦτα δέ εἰσι τὰ
πρὸς τῶν σοφῶν γινωσκόμενα, ἃ ἄχρηστά εἰσι τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ. καὶ
οἱ ζητοῦντες αὐτὰ σοφοὶ οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν, ἀλλὰ τὰ ὑπὲρ
ἄνθρωπον. τὸ δὲ τοιαῦτα ζητεῖν οὐκ ἔστι τῆς φρονήσεως, περὶ ἧς αὐτὸς
ἐνταῦθα τὸν λόγον πεποίηται. ἥδε γὰρ ἡ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα
ἀγαθὰ καταγίνεται, ἃ καὶ βουλεύσει ὑπόκειται, ἐνδεχόμενα ὄντα καὶ ἐπαμ- 15
φοτερίζοντα περὶ τὴν κατόρθωσιν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι εὑρίσκομεν
τοὺς παλαιοὺς πολλάκις φρόνησιν καὶ τὴν γνῶσιν ἁπλῶς ὀνομάζοντας, καὶ
αὐτῶν τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει, ὅπου γε καὶ ἐπὶ θεοῦ ταύτην φέρουσιν.
ὡς δὲ καὶ ὁ Χαιρωνεὺς Πλούταρχος 'οὐ γὰρ ἀργυρίῳ,' φησί, 'καὶ χρυσίῳ
μακαρίων τὸ θεῖον οὐδὲ βρώσεσι καὶ ποτοῖς ἡδομένων, ἀλλ' ἐπιστήμῃ
καὶ φρονήσει. ταῦτα μὲν γὰρ ὁ θεὸς ὧν δέονται ἀνθρώποις δίδωσι, νοῦ
δὲ καὶ φρονήσεως οὐ μεταδίδωσιν οἰκεῖα κεκτημένος ταῦτα καὶ χρώμενος,' 20
καὶ οὐ δήπου ταῦτα λέγων οὕτωσί ὁ σοφὸς τὴν βουλευτικὴν ἕξιν περὶ τῶν

5 et 7 φασιν a et Aristoteles: φαμεν B 7 δὲ διότι B: δ' ὅτι a et Aristoteles 8. 9 ἡ δὲ φρόνησις—ἀνθρώπινα a: om. B 12 μὲν B: καὶ a 19 ἐρχόμενα B: ἐρχομένων a 32 δὲ del. Wyttenbachius [Πλούταρχος] de Iside et Osiride c. 1 p. 351D 34 ἀνθρώποις B: ἄνθρωποι a 34. 35 νοῦ δὲ a: νοῦ B νοῦ—μεταδίδωσιν om. Plut. 35 οὐ μεταδίδωσιν Ba: μεταδίδωσιν Wyttenbachius 36 οὕτωσι Wyttenbachius

ὠφελίμων ἀνθρώποις δηλοῖ, ἀλλὰ τὴν ἐνιαίαν γνῶσιν τῶν ὄντω
ἦν ἐν ἑαυτῷ τὸ πρῶτον αἴτιον παντα καὶ πρὸ τοῦ γενέσθαι προ

p. 1141b9 Τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦτ' ἔργον εἶνα
τὸ εὖ βουλεύεσθαι, βουλεύεται δ' οὐδεὶς περὶ τῶν ὁ
5 ἄλλως ἔχειν, οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τί ἐστι, καὶ τοῦτο
ἀγαθόν.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ δείκνυσι, λέγω δὲ τοῦ μὴ εἶναι ταὐτ
καὶ φρόνησιν. καὶ πρότερον μὲν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἑκατέρῳ,
νίμῳ καὶ τῷ σοφῷ, ἔδειξε τὸ ζητούμενον. ἑτέρων γὰρ ὄντων
10 κειμένων, περὶ ἃ ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις καταγίνεται, ἕτεραι ἐ
καὶ αἱ ἕξεις αἱ περὶ αὐτά. ὡς ἐπὶ γεωμετρίας ἔχει καὶ ἀριθμητι
γὰρ ἕτερον ἀριθμὸς καὶ ἕτερον μέγεθος, ἕτεραι δὲ ἀνάγκης καὶ
εἰσὶ ἀριθμητική τε καὶ γεωμετρική, ὅτι ἡ μὲν περὶ ἀριθμούς, ἡ
μενῶν καταγίνεται, διότι καὶ ἄλλως καὶ ἄλλως ἔχοντα εἰσὶ τὰ
15 τερα θεωρούμενα ὑποκείμενα. εἰ γὰρ καὶ περὶ τὸ αὐτὸ γένος
καταγινόμεναι ἕτεραί εἰσιν ἀλλήλων, ὅταν παρὰ μὲν τῆδε ἑτέρ
παρὰ δὲ τῆδε ἑτέρως λαμβάνηται, πολλῷ μᾶλλον ἔσονται ἕτε
καὶ ἁπλῶς ἡ τὰ ὑποκείμενα ἕτερα. τι δέ ἐστιν ὃ λέγει, δῆλ
ἀριθμησικὴ καὶ μουσικὴ καὶ γεωμετρικὴ καὶ ἀστρονομική.
20 κή τε γὰρ καὶ μουσικὴ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς καταγίνεται, ἀλλ
καθ' αὑτοὺς θεωρουμένους, ἡ δὲ ὡς ἐν σχέσει λαμβανομένους.
γὰρ καὶ ἄρτιον, καὶ ἀρτιοπέρισσον καὶ περισσάρτιον καθ' αὑτό,
δὲ καὶ πρῶτον καὶ ἀσύνθετον καὶ δεύτερον καὶ σύνθετον, καὶ τὸ
δὲ τετράγωνος δὲ καὶ ὁμοίως καὶ διὰ πασῶν πρός τι. τὸ μὲν
25 τὰ ἐπίτριτον σχέσιν τοὺς ἀριθμοῦ, (τὸ δὲ κατὰ ἡμιόλιον, τὸ δὲ
πρὸς ἄλλο τι τοῦ αὐτοῦ οὖν ὄντος τοῦ ἀριθμοῦ) ἀμφοτέροις. ἕτεραι
εἰσὶν ἀριθμητική τε καὶ μουσικὴ διὰ μόνον τὸ καθ' αὑτὸ καὶ ἐ
οὕτω καὶ γεωμετρική τε καὶ ἀστρονομικὴ περὶ τὸ αὐτὸ μὲν γέν
ταν ἀμφοτέραι, ἀλλ' ἡ μὲν περὶ τὸ ἐν μονῇ καὶ στάσει, ἡ δ
30 ἐν κινήσει ἐστί· διὰ τοῦτο ἀλλήλων ἕτεραι. καὶ οὕτω μὲν ἀν
ἀνάγκην ἐποιήσατο τῆς σοφίας καὶ τῆς φρονήσεως. τοῦτο δὲ
χείρημα ἐξ ἀμφοτέρων ἐστί, τοῦ τε ὑποκειμένου καὶ τῆς ἐνερ
μὲν γὰρ βουλεύεσθαι ἐνέργεια τοῦ φρονίμου, τὸ δὲ ἐνδέχεσθαι ἀλ
καὶ μὴ ἐνδέχεσθαι ἐκ τῶν ὑποκειμένων ταῖς ἕξεσι λαμβάνεται.
35 οὕτω συλλογίσασθαι τὸ προκείμενον· τοῦ φρονίμου μάλιστα ἔρ
τὸ εὖ βουλεύεσθαι· ὁ σοφὸς ἢ σοφία ἐστὶν οὐ βουλεύεται·
ἀναγκαῖ οὐκ ἔστι φρόνιμος ἡ σοφία ἐστίν. ἡ ἀναπαλιν· ὁ φρο

1 ὠφελίμων—ἀνθρώποις] om. B 11 12 ἐστιν ἐν μέρ B. ἐστιν ἐν μέρ a
13 τῆ [illegible] 14 [illegible] 15 ἐστιν B 17 ἀναγκαίως a
25 τοῦ ἀριθμοῦ a: om. B 26 ἢ B: καθὸ μὲν a
B: ἀναγκαίως a φρόνιμος (secundo loco) a: φρεῖμος B

ἔστι σοφὸς ἢ φρόνιμός ἐστιν. ἔστι γὰρ ἑκάτερον ἐκ τῶν εἰλημμένων προ- 98v
τάσεων συναγαγεῖν ἐν δευτέρῳ σχήματι. ὅτι δὲ ὁ σοφὸς οὐ βουλεύεται,
οὕτω δείκνυσιν· ὁ σοφὸς περὶ τὰ ἀδύνατα ἄλλως ἔχειν καταγίνεται· περὶ
δὲ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν οὐδεὶς βουλεύεται· ὁ σοφὸς ἄρα οὐ βουλεύεται.
τὸ δ' ὅσων μὴ τέλος | ἐστί, καὶ τοῦτο πρακτικὸν ἀγαθὸν ἑτέρου 99r
συλλογισμοῦ ἐστι πρότασις, καὶ δεῖ προστεθῆναι καὶ ἑτέραν πρότασιν, ἵνα
καὶ τοῦτο συλλογισμὸς γένηται. καὶ ἔστιν οὕτως εἰπεῖν. ⟨περὶ ὅσα ὁ σο-
φὸς καταγίνεται, τούτων οὐκ ἔστι τέλος πρακτὸν ἀγαθόν· περὶ ὅτου ὁ φρό-
νιμος καταγίνεται, τούτων ἑκάστῳ ἔστι τέλος πρακτὸν ἀγαθόν·⟩ ὁ σοφὸς
ἄρα οὐκ ἔστι φρόνιμος, ὅῆλον δὲ ὅτι ἡ σοφὸς ἐστιν. ἐνδέχεται γὰρ τὸν
αὐτὸν ἀμφοτέρας ἔχειν τὰς ἕξεις. καὶ εἶναι σοφόν τε καὶ φρόνιμον. ἀλλὰ
δηλονότι κατὰ ἄλλην καὶ ἄλλην ἕξιν. οὐ γὰρ μία ἔσται διὰ τοῦτο, ὅτι
ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐνὶ εὕρηνταί ποτε καὶ ἀμφότεραι. ὥσπερ οὐδ' εἰ γε-
ωμετρία καὶ ἀριθμητική ἐστιν ὁμοῦ, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀμφοτέρας ἐροῦ-
μεν τὰς ἐπιστήμας, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ εὕρηνται, εἰ μή που κατὰ συμβεβη-
κός. τὸ δὲ οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τί ἐστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγα-
θὸν τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἔστι μὲν καὶ τῷ σοφῷ τέλος τῆς θεωρίας καὶ τῆς
σπουδῆς, εἴ γε μὴ μάτην αὐτῷ ὁ πόνος ἅπας ταλαιθῇ ἐξεταζοντι, ἀλλὰ
τὸ τέλος τοῦ σοφοῦ ἡ θεωρία τῆς ἀληθείας ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ ὄντος κατά-
ληψις. οὐχὶ δέ τι πρακτὸν ἀγαθόν. πρακτὸν γάρ ἐστιν ἀγαθὸν τὸ ὑπὸ πρά-
ξεως κατορθούμενον, θεωρία δὲ πράξεως ἑτέρα.

p. 1141b12 Ὁ δὲ ἁπλῶς εὔβουλος ὁ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπου τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν.

Περὶ φρονήσεως λέγων καὶ ὅτι φρονίμου ἴδιον τὸ βουλεύεσθαι, καὶ
τοῦτο εὖ, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν ἡ φρόνησις, κἀκ
τούτων τῆς σοφίας ἑτέρα, ὅτι ἐκείνη περὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ περὶ ὧν βου-
λεύεσθαι οὐκ ἐνδέχεται, ἀκολούθως ὁρίζεται καὶ τὸν ἁπλῶς εὔβουλον, τί
ἐστιν, ὅτι ὁ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτικῶν στοχαστικὸς κατὰ τὸν
λογισμόν, τὸ μὲν στοχαστικὸς τάττων ὡς γένος, τὰ δὲ λοιπὰ ὡς διαφοράς.
καὶ αὐτίκα τὸ γένος διαστέλλει τὴν φρόνησιν ἀπό τε τοῦ νοῦ καὶ σοφίας
καὶ ἐπιστήμης. τὸ γὰρ στοχάζεσθαι μελετᾶν ἐστι καὶ σκοπεῖν καὶ λογί-
ζεσθαι, πῶς ἔσται τὸ προκείμενον κατορθούμενον, ὧν οὐδὲν ταῖς τρισὶν
ἐκείναις δυνάμεσιν ἔξεστιν. περὶ τὸ ἀναγκαῖον γὰρ ἐκεῖναι, περὶ τὰ ἐνδε-
χόμενα δὲ τὸ στοχάζεσθαι. ἄριστον δὲ ἀνθρώπῳ, ὡς διαφορὰ κείμενον
ἐν τῷ ὁρισμῷ, ἀπὸ τῶν κατὰ τέχνην ἀποτελουμένων διίστησι τὸ φρόνι-
μον καὶ τὴν φρόνησιν. ἀγαθὰ μὲν γὰρ καὶ τὰ τῶν ἀγαθῶν τεχνῶν ὑπάρ-
χει ἀποτελέσματα, ἀλλ' οὐδὲν ἐξ ἐκείνων ὑπάρχει ἀνθρώπῳ τὸ ἄριστον.

3 δείκνυσιν B: δείκνυται a 4 δὲ B: om. a 5 τέλος τι Arist. 7 περὶ ὅσα—πρακτὸν ἀγαθὸν (9) a: om. B 14 ἀμφοτέρας B: ἀμφοτέραις a 22 ἀνθρώπου Ba: ἀνθρώπῳ Aristoteles 23 κατὰ λογισμόν Ba: κατὰ τὸν λογισμόν Aristoteles

οἰκία γὰρ καὶ θρόνος καὶ τράπεζαι καὶ ἱμάτια καὶ τὰ τοιαῦτα ἀγ
ἀνθρώπῳ ὡς χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα, οὐδὲν δὲ αὐτῶν ἀνθρώπῳ τ
ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ ὑποτίθεσθαι τῷ λογισμῷ τὰ πάθη καὶ κύριον
δεσπότην τῆς ἀλόγου ποιήσασθαι. πρακτὰ δὲ λέγονται ἀγαθ
πρᾶξεως κατορθούμενα, οἷον τὸ ἐν πολέμῳ ἀνδρίσασθαι, τὸ ὑπὸ
πολεμούμενον ἐγκρατεύσασθαι καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὧν πάντων ἀ
καὶ ἔσχατον ἡ ἀπάθεια καὶ τὸ ἔξω γενέσθαι τῆς σαρκός,
προαιρεσιν ἔτι τῇ φύσει δεσμούμενον. τὸ δὲ κατὰ τὸν λογισ
πται, ὅτι τοῦτο τὸ μέρος ἐστὶ τῆς ψυχῆς τὸ ἐν τοῖς τοιούτοις κ
ὁ καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων ὁπτεύεται τὴν φρόνησιν ἀπὸ τῶν
τριῶν ἀληθευτικῶν ἕξεων, ὅτι ἐν ἐκείναις οὐχ ὁ πρακτικὸς νοῦ
λογισμός ἐστιν. ἐνεργῶν ἐστιν ἀλλ' ὁ θεωρητικός. ὁρθῶς οὖν ἃ
εὐβουλία μὲν ἕξις στοχαστικὴ κατὰ τὸν λογισμὸν τοῦ ἀρίστου
τῶν πρακτῶν, καὶ ἀνὴρ εὐβουλος, ᾧ ἡ τοιαύτη πρόσεστιν ἕξις.
τὸν ᾧ ἡ ἕξις πρόσεστιν ἀντὶ τῆς ἕξεως ὁρισάμενος οὕτως ἀπέδοτ
ὅτι ἡ εὐβουλία τῆς φρονήσεως ἐστι τὸ ἀκρότατον, οὕτως ὁ εὐβου
πᾶσι ⟨τῶν⟩ φρονίμων ἐστὶν ὁ ἀκρότατος.

p. 1141b14 Οὐδ' ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνο
δεῖ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν· πρακτικὴ γάρ· ἡ δ
περὶ τὰ καθ' ἕκαστα.

Ἕτερα τοῦτο διαφορὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς φρονήσεως. ἡ
περὶ τὸ καθόλου αἰεί, ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ πρακτά κατ
ἔχει μὲν καθόλου κανόνας ἠθικοὺς καὶ πολιτικούς, καθ' οὓς ὁ
καὶ πολιτεύεσθαι. ἐπιταττει δὲ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα περὶ ἃ καὶ τὰ
ἐνδείκνυται. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. οὐ μόνον δὲ
κανόνων τὸ καθόλου καὶ μερικόν. ἐκεῖνο μὲν ὡς θεωρούμενον
μενον, τοῦτο δὲ ὡς ἐνεργούμενον καὶ πραττόμενον. ἀλλ' ἔστι
ἐπὶ τῶν πραγμάτων. τὸ γὰρ [εἶναι τὸ] μὴ στασιάζειν τοὺς ἀ
ἀγαθὸν καθόλου ἐστὶ καὶ ὁ τοῦτο δοξάζων καὶ λέγων καθόλου
ζει καὶ λέγει, τὸ δὲ μὴ στασιάζειν τούσδε πρὸς τούσδε, οἷον
ἐν Ἀθήνῃσι δήμους πρὸς ἀλλήλους εἴτε Ἀθηναίους πρὸς Λακεδ
καθ' ἕκαστα.

1 [illegible] B [illegible] 3 [illegible] B
[illegible] 4 [illegible] B 5 [illegible] B
[illegible] B

p. 1141ᵇ16 Διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες ἐνίων εἰδότων πρακτικῶν 99
τέχνας, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι τῶν λόγων εἰδέναι, ὅτι τὰ
κοῦφα εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινά, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοεῖ, οὐ
ποιήσει ὑγίειαν, ἀλλ' ὁ εἰδὼς ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγι-
εινά ποιήσει ὑγίειαν. ἢ δὲ φρόνησις πρακτική· ὥστε ὁ ἄνθρω-
πος ἔχειν ἢ ταύτην μᾶλλον.

Κατασκευάζει καὶ διὰ τούτων τὸ εἰρημένον, λέγων δὴ τὸ τὴν φρό- 99ᵛ
νησιν περὶ τὰ καθ' ἕκαστα μάλιστα καταγίνεσθαι. ἐκ δὲ τοῦ αἰτιατοῦ κα-
τασκευάζει τὸ αἴτιον. διότι γὰρ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα μᾶλλον ἡ φρόνησις,
διὰ τοῦτο καὶ τινες οὐκ εἰδότες τὰ καθόλου, ὃ τέχνης ἐπικρατέστερον. ἐνίων
εἰδότων τὰ καθόλου, εὐδοκιμώτεροί εἰσιν ἐν ταῖς πράξεσιν. οἱ γὰρ ἐμπει-
ρικοὶ ἀγνοοῦντες μὲν τὰ καθόλου, μετερχόμενοι δὲ τὰ καθ' ἕκαστα, πρακτι-
κώτεροί εἰσιν, ἤγουν ἁρμοδιώτεροι ἐν ταῖς πράξεσιν. εἰδότας δὲ εἶπε τοὺς
λογικοὺς καὶ τεχνίτας, διότι τὰς αἰτίας γινώσκουσι τῶν γινομένων, τῶν
ἐμπειρικῶν ἀγνοούντων αὐτάς. καλῶς δὲ εἴπομεν τὸ ἐκ τοῦ αἰτιατοῦ τὸ
αἴτιον ἐνταῦθα κατασκευάζεσθαι. τοῦ μὲν γάρ τινας τῶν μὴ εἰδότων, ἤγουν
τῶν ἐμπειρικῶν, ἐνίων εἰδότων, ἤγουν τοὺς καθόλου λόγους ἄνευ ἐμπειρίας
ἐχόντων, πρακτικωτέρους εἶναι, αἴτιον τὸ τὴν φρόνησιν περὶ τὰ καθ' ἕκαστα
γίνεσθαι. πιστοῦται δὲ ἐκ τοῦ πρώτου τὸ δεύτερον διὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς
εἶναι τὸ αἰτιατὸν τοῦ αἰτίου σαφέστερον, ἐναργὲς ὂν ἐκ τῶν πραττομένων
καθ' ἕκαστα. τὸ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι τῶν μορφῶν καὶ
πίστιν προσήνεγκε, καθόλου τοῦτο πιστούμενος, ὅτι πανταχοῦ ἐν ταῖς πράξεσιν
ἀναγκαιοτέρα ἡ ἐμπειρία. καλὸν μὲν γὰρ ἄμφω ἔχειν τὸν πράττειν ἐθέ-
λοντα, τόν τε μετ' αἰτίας λόγον, ὃς καὶ καθόλου ἐστίν, καὶ τὴν πεῖραν
τῶν μερικῶν καὶ καθ' ἕκαστα, τῶν δὲ τούτων ἐχόντων θάτερον ὁ ἐμπειρικὸς
αἱρετώτερος. εἶτα φέρει καὶ παράδειγμα, οὐκέτι πολιτικὸν ἀλλ' ἰατρικόν, 15
δεικνύων οὐ μόνον ἐπὶ φρονήσεως, ἀρετῆς οὔσης πολιτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
πάσης πράξεως ἀληθὲς τὸ λεγόμενον. λέγων ὅτι εἴ τις εἰδείη ἁπλῶς ὅτι τὰ
κοῦφα κρέα εὔπεπτα καὶ ὑγιεινά, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοεῖ, οὐ ποιήσει
ὑγίειαν, ὅτι ἁπλῶς μὲν οὐδὲν ὑγιεινὸν εἶναι τὸ κοῦφα κρέα, ἀγνοῶν δὲ ποῖα τὰ
κοῦφα, ἀγνοεῖ ποίοις, ὡς κούφοις, πρὸς ὑγίειαν χρήσεται. καὶ ἢ οὐδ' ὅλως
χρήσεται κρέασι διὰ τὴν ἄγνοιαν, φόβῳ τοῦ μὴ χρήσασθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ 20
ἴσως, ὡς κοῦφα τὰ βαρέα παραλήψεται, ἀλλὰ τὸ μεριαίτερον ἐξ ἐμπειρίας
εἰδώς, οἷον τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιεινὰ ποιήσει ὑγείαν. μέχρι τούτου
ἡ μείζων πρότασις συστᾶσα ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα, ὅτι ταῖς πράξεσι τοῦ κα-
θόλου ἀναγκαιότερον τὸ καθ' ἕκαστον· εἶτα ἐπιφέρει τὴν ἐλάττονα, τὸ τὴν
φρόνησιν πρακτικὴν τε εἶναι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι φαίνεσθαι· εἶτα ἐπαγει
συμπέρασμα, ὑβρίσαι τὸν λόγον φειδόμενος, καὶ ἄμφω λέγων ἔχειν τὸν

1 ἐνίων Ba: ἑτέρων Aristoteles 3 ἀγνοεῖ Ba et Arist. codd. LᵇMᵇOᵇ: ἀγνοεῖ Arist. vulg. 5 δεῖ a: δεῖν B 13 εἰδότας B: εἰδότων a 22 προσήνεγκε a: προήνεγκε B 30 οἶδεν B: εἶδεν a 36 ἐλάττονα B: ἐλάττω a

φρόνιμον τὸ καθόλου καὶ τὸ καθ' ἕκαστον, ἤγουν λόγον καὶ ἐμ
ταύτην μᾶλλον, τὴν ἐμπειρίαν, ὡς τῶν καθ' ἕκαστα οὖσαν γν
τοῖς πράξεσιν ἐφαρμόζουσαν, ὡς οὖσαις καθ' ἕκαστα. οὐδὲν
ἴσως τι καὶ κατὰ σχῆμα καὶ λογον τὴν συλλογιστικὴν πλοκήν
ἡ φρόνησις πρακτικὴ καὶ ἐν ταῖς πράξεσι φαίνεται· πᾶσα πρ
μερικοῖς καὶ καθ' ἕκαστα θεωρεῖται ἐνεργοῦσα· ἡ φρόνησις ἄρα
κοῖς καὶ καθ' ἕκαστα θεωρεῖται ἐνεργοῦσα. τούτου δειχθέντος
ἔστι δὲ ὡς πρόταξιν ὁμολογουμένην τὸ συνημμένον ἤδη λαμβάνοντα
νησις ἐν τοῖς μερικοῖς καὶ καθ' ἕκαστα θεωρεῖται ἐνεργοῦσα. ἐ
ἐνεργοῦσα ἐν τοῖς μερικοῖς καὶ καθ' ἕκαστα χρησιμωτέρα τοῦ λ
πειρια, τῇ φρονήσει ἄρα χρησιμωτέρα τοῦ λόγου ἡ ἐμπειρία
ἄμφω οἱ συλλογισμοὶ διὰ τοῦ τρίτου τρόπου τοῦ πρώτου σχήμ
νόμενοι.

p. 1141b22 Εἴη δ' ἂν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτεκτονική.

Ἐπεὶ τὴν φρόνησιν εἶπε λόγον καταγινόμενον περὶ τὰ καθ
ταῖς πράξεσι τὴν ἐνέργειαν ἐνδεικνύμενον, ὁ δὲ λόγος ἐξήρτητα
ἕκαστα. διὰ τοῦτό φησιν εἶναι καὶ ἐνταῦθα, ἤτοι ἐν ταῖς πράξεσ
τονικήν, δεικνύων ἐκ τούτου τίνα λόγον ἔχει ὁ λόγος καὶ
πρὸς τὴν πεῖραν καὶ τὰ καθ' ἕκαστα, λόγον ἀρχιτεκτονικόν. τὸ
λου καὶ ὁ λόγος πεῖραν μὴ ἔχων συνοῦσαν αὐτῷ ἀρχιτεκτονικ
μόνον καὶ διορίσεται, οὐ μέντοι γε καὶ πράξει διὰ τὴν ἀπειρ
σης δὲ αὐτῷ καὶ τῆς πείρας ἄμφω δράσει καὶ διορίσεται καὶ
ἐσται ἅμα ἀρχιτεκτονικὸς τε καὶ πρακτικός. ἔστι δὲ καὶ ἡ πο
ἡ φρόνησις ἡ αὐτὴ μὲν ἑξίς, τὸ μέντοι εἶναι οὐ τὸ α
ἡ αὐτὴ μέν ἐστιν ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις κατὰ τὸ ἀμφ
ργον, τὸ εὐ βουλεύεσθαι, καὶ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακ
σθαι κατὰ τὸν λογισμόν. διότι δὲ ἡ μὲν φρόνησις τοῦ καθ'
νημου ἐστι καὶ τοῦ στοχαζομένου τοῦ ἑαυτῷ ἀρίστου τῶν πρ
πολιτικὴ τῶν κοινῇ τῇ πολιτείᾳ ἀρίστων στοχάζεται, διὰ τοῦτο
ἀνήκουσι τῷ λόγῳ. ἔστι γὰρ καὶ ἡ πολιτικὴ φρόνησις στοχα
τῶν συμφερόντων τῇ πόλει κοινῇ. ἡ δὲ μὴ πολιτικὴ φρόν
ληθὴς τῶν ἰδίως ἑνὶ ἀρίστων στοχάζεται. ὥστε αὕτη μὲν πολ
τις, ἐκείνη δὲ πολιτικοῦ. ἐπεὶ καὶ πολίτης μὲν ὁ εἷς τῶν
ὠφελιμων ἑαυτῷ στοχαζόμενος καὶ ἑαυτῷ μόνῳ τὰς πολιτικὰς
τορίοῦν φροντιὰ ποιούμενος, ἢ τῷ πείθεσθαι τοῖς ἐμφρονεσ
μαθεῖν αὐτὸν καὶ λόγους ἔχειν ὧν πράττει καὶ ἐνεργεῖ. ἀγόντ
κατ' ἄνθρωπον τελειότητα· πολιτικὸς δὲ ὁ ἔχων μὲν καὶ τὴν

1 τῶν B: τὰ a καθέκαστα a: καθέκαστον B 4 καὶ κατὰ B: κατὰ
ne ad αὐτὸ αὐταῖς (p. 1141b21) a 16 ἐξήρτηται a: ἐξήρται B
e B: δικτεκτονικὸς καὶ a 28 τοῦ ἑαυτῷ a: τῷ ἑαυτῷ B 29 α
[illegible]

ὅπως δεῖ πολιτεύεσθαι, φροντίζων δὲ καὶ κοινῶς πάσης τῆς πόλεως, ὡς 99v
ἂν ἐν πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῇ κατορθοῖτο τὸ βέλτιον. οὕτω γὰρ καὶ ἐξ ἀρ-
χῆς ἡμᾶς ὁ Ἀριστοτέλης ἐδίδαξε. διὰ τοῦτό φησιν οὐ τὸ αὐτὸ τὸ εἶναι 100r
ἀμφοτέραις αὐταῖς. ὧν γὰρ ἕξεων τὰ ὑποκείμενα διαλλάττουσιν, ἐξ ἀνάγ-
5 κης καὶ αὐταὶ διαφέρουσιν.

p. 1141b24 Τῆς δὲ περὶ πόλιν ἡ μὲν ὡς ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις
νομοθετική, ἡ δὲ ὡς τὰ καθ' ἕκαστα τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα πο-
λιτική· αὕτη δὲ πρακτικὴ βουλευτική. τὸ γὰρ ψήφισμα πρακ-
τὸν ὡς τὸ ἔσχατον. 5

10 Διελὼν τὴν φρόνησιν εἰς εἰδικὴν καὶ κοινήν, καὶ τὴν μὲν εἰδικὴν ὀνο-
μάσας τῷ κοινῷ ὀνόματι, πολιτικὴν δὲ τὴν κοινὴν ὡς κοινῆ περὶ τῆς πο-
λιτείας στοχαζομένην, ὑποδιαιρεῖ ταύτην εἰς τὸ καθόλου καὶ τὸ καθ' ἕκαστον.
καὶ τὴν μὲν ὀνομάζει ἀρχιτεκτονικὴν καὶ νομοθετικήν, τῇ δὲ τὸ κοινὸν
ὄνομα τίθησι, πολιτικὴν καλῶν. ὥσπερ γὰρ ἀνωτέρω τὴν τὸν λόγον ἄνευ
15 τῆς πείρας ἔχουσαν φρόνησιν ἀρχιτεκτονικὴν ἔλεγεν ὡς τοῖς καθ' ἕκαστα 10
πράττουσι διατάττουσαν, οὕτω κἀνταῦθα τὴν νομοθετικὴν καθόλου κανόνας
τιθεῖσαν, καθ' οὓς ὀφείλουσι πράττειν οἱ καθ' ἕκαστα τὰ πολιτικὰ μεταχειρι-
ζόμενοι, ἀρχιτεκτονικὴν ὀνομάζει ὡς ἐπιτάττουσαν μὲν τοῖς πράττουσιν.
αὐτὴν δὲ ἡ αὐτή ἐστι μὴ μεταχειριζομένην τὰς πράξεις. ἡ δὲ καθ' ἕκαστα.
20 φησί, τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα, καλουμένη πολιτική, ἥτις καὶ δικαστικὴ λέγεται.
διὰ τί δὲ τὸ κοινὸν αὐτῇ ἰδίως ὄνομα ἐπιτέθειται; διότι αὐτή ἐστιν ἡ 15
πολιτευομένη καὶ πράττουσα τὰ καθ' ἕκαστα, ὡς εἶναι τὴν μὲν νομοθετικὴν
πολιτικὴν ὀνομαζομένην, ὅτι αἰτία τῇ πολιτείᾳ ἐστὶ τῆς συστάσεως. κοι-
νοὺς γὰρ ἔχοντες νόμους καὶ τῇ τούτων κοινωνίᾳ ἀλλήλοις συνιόντες καὶ
25 συναγελαζόμενοι, οὕτω πολῖται καὶ πολιτικοὶ λέγονται. ἡ δὲ ἰδίως πολι-
τικὴ καὶ δικαστική, διότι τοιαύτη ἐστὶ κατ' ἐνέργειαν, κρεῖττον δὲ πολιτικὴν
ταύτην ἢ δικαστικὴν λέγεσθαι, διότι οὐ μόνον δίκας καὶ δικαστήρια καὶ 20
βουλὰς καὶ βουλευτήρια καὶ ἕτερα τοιαῦτα τῆς πολιτείας οἰκεῖα μεταχει-
ρίζεται. καὶ γὰρ ἀγορὰ καὶ δημοτελεῖς ἑορταί, χρησμοί τε καὶ θρησκεί-
30 γίαι καὶ ἕτερ' ἄττα οἰκεῖα εἰσι πολιτικῇ, ἔστι δὲ αὕτη καὶ πρακτικὴ βου-
λευτική, διότι βουλευομένη πράττειν τὰ καθ' ἕκαστα εἰς τοὺς κειμένους νό-
μους καὶ τὰ ἔθη ἀνάγουσα τὰ πραττόμενα. τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτὸν
ὀρθῶς εἴρηται καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ ψήφισμά ἐστιν, ὃ τελευταῖον ὁ κρίνας ἢ
βουλευσάμενος ἀπεφήνατο, τί δεῖ γενέσθαι ἐπὶ τῷ προτεθέντι ζητήματι, 25
35 οὐχ ὡς καθόλου φαινόμενον ἀλλ' ὡς ἔσχατον καὶ καθ' ἕκαστον. τὸ γὰρ
καθόλου πράξει οὐχ ὑποτίθεται.

8 πρακτικὴ βουλευτική Ba et Arist. codd. KbLb: πρακτικὴ καὶ βουλευτικὴ Arist. vulg.
10 εἰδικὴν a: ἰδικὴν B (priore loco) 14 ἀνωτέρω] p. 1141b22 20 κρεῖττον a: κρα-
τεῖ B 29 δημοτελεῖς B: δημοκρατεῖαι a 30 ἕτερ' ἄττα B: ἕτερα τὰ τοιαῦτα a
πολιτικῇ B: τῇ πολιτικῇ a 32 post πρακτὸν add. ὡς τὸ ἔσχατον a: om. B 36 ὑποτί-
θεται B: ὑποτέθεται a

p. 1141b28 Διὸ πολιτεύεσθαι τούτους μόνον λέγουσι· μό
πράττουσιν οὗτοι ὡς οἱ χειροτέχναι.

Ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι καλῶς ἡμῖν εἴρηται ἰδίως πολιτικ
ἕκαστα τὰ πολιτικὰ μεταχειριζομένη καὶ πράττουσα διὰ τοῦτο
τοῦτο μεταχειρίζεται. ἴδε γὰρ ὅτι καὶ τὸ νῦν παρὰ τοῦ φιλοσό
μενον ἐκείνοις ἰσοδυναμεῖ. πολιτεύεσθαι γὰρ τοὺς νομοθέτας
διὰ τὸ μὴ πράττειν πολιτικῶς, καὶὸ νομοθέται εἰσίν, ἀλλὰ μόν
τοῦ ὅπως πολιτευτέον ἐκτίθεσθαι. μόνοι δ' οἱ πράττοντες οὕτ
ζονται. διότι μόνοι τὰ πολιτικὰ πράττουσιν. εἰ δέ τις ἴσως εἴη
θέτης, καὶ πράττει ὡς μὲν νομοθέτης, ἔστιν ἀρχιτεκτονικὸς τ
κοῖς. ὡς δὲ πράττων πολιτικός, ἐπεὶ καὶ χειροτέχναι οἱ κατὰ τ
πραττοντες, οὐχὶ δὲ οἱ τοῖς πράττουσι κατ' αὐτὰς διατάττοντες·
εἴη καὶ διατάττων καὶ πρακτικός, ἀρχιτέκτων μὲν ὡς διατάττω
χειροτέχνης δὲ ὡς πράττων καὶ τὰ καθ' ἕκαστα μεταχειριζόμενο

1 p. 1141b29 Δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις ⟨μάλιστ'⟩ εἶναι ἡ πε
καὶ ἕνα. καὶ ἔχει αὐτὴ τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις· ἐκ
ἡ μὲν οἰκονομία, ἡ δὲ νομοθεσία, ἡ δὲ πολιτική, καὶ
μὲν συμβουλευτική, ἡ δὲ δικαστική.

Περὶ τῆς φρονήσεως οὐδεὶς ἀμφιβάλλεται καὶ πῶν ἕξεων τ
χων αὐτή, ἐρῶ δὲ οἰκονομικῆς νομοθεσίας πολιτικῆς. τούτων
πᾶσαι ἀλλήλαις, διότι καὶ πᾶσαι αὗται βουλευτικαὶ καὶ περὶ τὰ
ἄριστα καταγίνονται. διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων, ὅτι ἡ μὲν φρόν
μάλιστα εἶναι. ὡς αὐτός φησιν, ἡ περὶ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα τῷ
ἔχουσα καὶ τῶν αὐτῷ ὠφελίμων στοχαζομένη. διὸ καὶ τὸ κ
ὄνομα, φρόνησις καλουμένη. κἂν δὲ καὶ τὰς ἄλλας φρονήσεις λ
ἄτοπον, ἐπεὶ κἀκεῖναι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ βουλευτὰ καὶ
ὠφέλιμα καταγίνονται. ἀλλ' ἐπεὶ τῷ πλήθει διάφορα τὰ οἷς ἐπ
μα καὶ συμβαίνει ταῦτα διάφορα εἶναι καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φρ
πρὸς ἀλλήλας ὡς ἐνταῦθεν διαφερούσας κατὰ τὰ ὑποκείμενα, εἰ
διάφορα ἐκ τῶν ὑποκειμένων ὀνόματα ἐκλῃρώσαντο, ἡ μὲν οἰκο
γομένη, ὅτι περὶ οἶκον καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτῷ τὴν ἐνέργειαν
ἡ δὲ περὶ τοῦ πῶς πολιτευτέον καὶ καθόλου κανόνας ἐκτιθε
περὶ πόλεις καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ πολιτευομένους ἑαυτὴν ἐπιδείκν
τοῦτο ἡ μὲν οἰκονομική, ἡ δὲ νομοθεσία, ἡ δὲ πολιτικὴ λέγεται
δὲ καὶ τὴν πολιτικὴν εἰς δύο, βουλευτικὴν καὶ δικαστικήν.

1 μόνον Ba et Arist. codd. KbMbOb: μόνους Arist. vulg. 2 ὡς B: ὥσπερ a
καλῶ B: καλῶς a 12 κατ' αὐτὰς a: καθ' αὐτὰς B 13 ἐνθεῖ
15 μάλιστ' a et Aristoteles: om. B 18 συμβουλευτική B: βουλευτ

μάλιστα τὰ ἐν ταῖς πολιτείαις ἐπικρατέστερα, ἡ μὲν περὶ τῶν συμφερόν- 100ᵛ
των ζητοῦσα καὶ ἐξετάζουσα, ἡ δὲ στεφανοῦσα τοὺς κατορθοῦντας καὶ
διορθουμένη τοὺς ἁμαρτάνοντας. |

p. 1141ᵇ33 Εἶδος μὲν οὖν ἄν τι εἴη γνώσεως τὸ αὐτῷ εἰδέναι· 100ᵛ
ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν· καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς
καὶ διατρίβων φρόνιμος εἶναι, οἱ δὲ πολιτικοὶ πολυπράγμονες.

Τὴν διαφορὰν διδάσκει διὰ τούτων τοῦ καθ' ἑαυτὸν φρονίμου πρὸς
οἰκονομικὸν καὶ πολιτικόν. καί φησιν, ὅτι ἑκάστῳ μὲν τούτων καὶ γνῶσίς
ἐστι καὶ φρόνησις, πλὴν ἔχουσι διαφορὰς πρὸς ἄλληλα, τῷ γένει μὲν ἴσως
ὄντα ταὐτά, διαφέροντα δὲ πολὺ τούτων πρὸς τὰ λοιπά, καὶ τοσοῦτον,
ὥστε καὶ δοκεῖν τὸν εἰδότα τὰ περὶ αὐτὸν καὶ περὶ αὐτὰ διατρίβοντα φρό-
νιμον εἶναι, τὸν δὲ πολιτικὸν οὐ φρόνιμον ἀλλὰ πολύπραγμονα ὡς τὰ
ἔξω ἑαυτοῦ ζητοῦντα καὶ ἐξετάζοντα. αὕτη μὲν τῶν ῥήσεων ἡ δύναμις.
ἴδωμεν δὲ καὶ κατὰ μέρος τῶν εἰρημένων ἕκαστον. τοίνυν τὰ μὲν τῶν
ἀντιγράφων, εἰδός τι ἂν εἴη ἔχουσι γνώσεως, τὰ δὲ εἰδός τι ἂν εἴη
φρονήσεως. τὸ μὲν οὖν γνώσεως εἶπεν χωρίζοντός ἐστιν ὑποτυπῶσαι 10
τὴν περὶ αὐτὸν καὶ ἑνὸς φρόνησιν τῶν ἄλλων, ὡς αὐτῇ ὁρισάσης μόνῃ
τοῦ ὀνόματος τῆς φρονήσεως, κατὰ τὸ τῆς γνώσεως ὄνομα μόνον κοινω-
νουσῶν τῶν ἄλλων αὐτῇ. εἰ δὲ ἀντὶ τῆς γνώσεως φρονήσεως λάβωμεν,
κοινὸν ἤδη τιθέμεθα πάσαις ταύταις τὸ ὄνομα τῆς φρονήσεως, λέγομεν δὲ
διαφέρειν ἀλλήλων κατά τε τὰ ὑποκείμενα καὶ τἄλλα ἃ προϊὼν ὁ λόγος
δηλώσει. τὸ δὲ τὸ αὐτῷ εἰδέναι ἐλλιπῶς εἴρηται, καὶ δεῖ ἐξακούεσθαι
τὸ ὠφέλιμον ἢ τὸ συμφέρον ἢ τὸ ἄριστον, ὡς εἶναι τὸ ὅλον τὸ ἑαυτῷ 15
εἰδέναι ὠφέλιμον ἢ συμφέρον ἢ ἄριστον. ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν,
φησί. εἰ γὰρ καὶ εἶδος γνώσεως ἡ τοῦ ἑαυτῷ ὠφελίμου καὶ συμφέροντος
γνῶσις, ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλὴν πρὸς τὴν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικήν,
καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν πολιτικήν. ἡ γὰρ οἰκονομικὴ ἐγγίζει τῇ γνώσει τῇ
τοῦ οἰκείου συμφέροντος ἑνός τινος. ὁ γὰρ οἶκου κύριος τῶν κατ' οἶκον
καὶ τοῦ οἰκείου συμφέροντος ἀντιποιούμενος τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσι τοῖς 20
κατ' οἶκον σκοπεῖ, ἅτε καὶ ἐντὸς ἑαυτοῦ πάντας ἔχων καὶ κοινὰ ποιού- 20
μενος τὰ ὠφέλιμα. καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς φρόνιμος εἶ-
ναι. τὸ δοκεῖ ἐνταῦθα ὡς κοινὸν δοξαζόμενον εἴληπται· δηλοῖ δὲ τὸ
ῥητόν, ὅτι καὶ ἀνωτέρω γνώσεως οἰκειότερον λέγειν παρὰ φρονήσεως. ἴδε
γὰρ τὸν τὰ περὶ αὐτὸν εἰδότα καὶ περὶ αὐτὰ διακρίνοντα τοῦτον εἶναι
φρόνιμον λέγων κατὰ τὴν ὑπόληψιν κοινήν. οἱ δὲ πολιτικοὶ πολυ- 25
πράγμονες, ἢ φιλοπράγμονες, τουτέστι δοκοῦσι· διττῶς γὰρ ἐν τοῖς
ἀντιγράφοις λαμβάνεται. πιστοῖ δὲ τοῦτο, λέγω δὲ τὸ φρόνιμον εἶναι τὸν

4 ἄν τι B: τι ἂν a et Aristoteles τὸ αὐτῷ B et Aristoteles: ὡς τὸ αὐτόν a 8 ἑκάστῳ a: ἕκαστος B 9 ἄλληλα B: ἀλλήλους a 10 ὄντα B: ὄντας a ταὐτά B: ταύτας a διαφέροντα B: διαφέροντας a 13 ἑαυτοῦ B: ἑαυτῆς a 35 ὑπόληψιν B: ἀπόληψιν a

περὶ τὰ ἑαυτῷ ὠφέλιμα καταγινόμενον, τὸν δὲ περὶ τὰ πολιτικ
πραγμονα καὶ φιλοπράγμονα ὡς φιλοῦντα τὰ πράγματα καὶ π
πράγματα καταγινόμενον, καὶ οὐχ ἓν ὡς ὁ φρόνιμος· πολλὰ γὰ
κίλα τὰ τῇ πόλει ἁρμόζοντα. καὶ τὸν τραγικὸν Εὐριπίδην πα
μαρτυρίαν οὕτωσὶ λέγοντα ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ

p. 1142a2 Πῶς δ' ἄν φρονοίην, ᾧ παρῆν ἀπραγμόνως
πολλοῖς ἠριθμημένον στρατοῦ ἴσου μετασχεῖν; τοὺς γὰ
σοὺς καί τι πράσσοντας πλέον.

Ἐκ τούτων τῶν ἰαμβείων τοῦ Εὐριπίδου λέξεις μόνας εὑρίσ
στώσας τὴν φρόνησιν ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς, πρα
ἢ οὐδ' ὅλως ἢ ἀμυδρῶς. τὸ γὰρ πῶς δ' ἂν φρονοίην, ᾧ
ἀπραγμόνως ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένον στρατοῦ ἴσο
σχεῖν δεικνύει τὸν λέγοντα ἑαυτὸν διαστέλλοντα τοῦ φρονίμου.
ὃν αὐτῷ χωρὶς πραγμάτων τὰ ἑαυτοῦ ἐξετάζοντα καὶ περὶ τ
μελετῶντα συμφέροντα. εἶη καὶ οὕτω φρόνιμον εἶναι, ὁ δ' ε
ἑαυτὸν εἰς τὰ κοινὰ καὶ πολιτικὰ περισσὸς ἀντὶ τοῦ φρονίμου
περισσὸς δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῶν φροντίδων, ὧν ἀναδέχεται ἄνθ
πολιτεύεσθαι ὑποδύς, ἤγουν τὸ πράττειν τὰ κοινά. ὡς οὖν εἴρητα
Εὐριπίδου ἰαμβείων τοῦτο μόνον σχεδὸν ἐμάθομεν, ὅτι ἄλλος ὁ
καὶ ἄλλος ὁ πολιτικός. εἰ δέ τις καὶ τὰ πράγματα εἰς μέσ
περὶ ἃ τούτων ἑκάτερος καταγίνεται, εἴσεται ἐξ αὐτῶν τὴν τελεί
διαφοράν. διαφέρει δὲ ἡ φρόνησις τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς
κατὰ τὰ ὑποκείμενα, ὅτι ἐκείνη μὲν τὰ ἑνὶ ὄντα τῇ φρονίμῳ σκο
μόζοντα, ἡ δὲ οἰκονομικὴ τὰ τῷ οἴκῳ καὶ πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ.
λιτικὴ τὰ τῇ πόλει καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ πολιτευομένοις ἅπασι, καὶ
τὸν εἶδος καὶ κοινὰ κατὰ τὴν πολιτείαν τὰ συμφέροντα ἔχουσιν,
καὶ κατ' εἶδος, ὅτι καὶ τῷ εἴδει διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἑνὶ ὄ
ζοντα καὶ τὰ οἴκῳ καὶ τοῖς κατ' οἶκον καὶ τὰ τῇ πόλει καὶ τ
λιτευομένοις. ὁ μὲν γὰρ φρόνιμος περὶ τῶν οἰκείων φροντίζων
τε τοῦ οἰκείου σώματος φροντίσει καὶ τῆς ψυχῆς. πῶς ἔξει αὐ
σμότερον κατὰ φύσιν ὄντων ἑκατέρου, ὥστε τὸ σῶμα συνίστασθαι
σιν καὶ τὴν ψυχὴν εὖ ἔχειν λογισμοῦ καὶ πράξεων καὶ παθ
οἰκονομικῆς, πῶς ἕξει ἡ οἰκία οὐ μόνον ὀχυρότητος καὶ μονίμου
ἀλλὰ καὶ εὐπνοίας καὶ εὐαερίας εὖ διακειμένη πρὸς ψυχὴ κ
κατά τι τῶν ἐνοικούντων ὠφέλιμον καὶ πῶς αὐτῇ περιέσται φ
ἀσφάλεια εἰς ἔργα τε καὶ λόγους καὶ πῶς τοῖς συζῶσιν ἱκανῶ
πρὸς ζωήν, μήτε βλαπτομένοις παρά του μήτε μήν τινα βλαπτ

1 Εὐριπίδην . . . ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ] frg. 787 sq. Nauck² 6 Διὸ καὶ εὐριπίδης
in rhesi principio: om. B 7 ἠριθμημένον B et Arist. codd. K^b N
Arist. vulg. ἴσου B et Arist. cod. Lb: ἴσον a et Arist. vulg. 14 ἑαυτοῦ
B: ἀπὸ a 33 ὀχυρότητος B: ὀχυρό a 36 συζῶσιν Diels

πῶς τῶν συνοικούντων ἕκαστος τὸ οἰκεῖον ἕξει ἑαυτῷ κατὰ τὴν οἰκείαν 100v
ποιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ κατὰ ἡλικίαν καὶ κατὰ γένος,
λέγω δὲ ἄρρεν καὶ θῆλυ καὶ κατὰ τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καὶ ὅσα τοι-
αὐτα ἐν ταῖς οἰκίαις ὁρῶμεν πρὸς ἄλληλα διαφέροντα, καὶ μέχρις ἐπιτη-
δευμάτων αὐτῶν περιβολῆς τε καὶ βρώσεως καὶ πόσεως. ἡ δὲ πολιτικὴ 101
περὶ νόμον τε σκοπήσει, ὅπως ἔσονται ἄριστοι καὶ ὠφέλιμοι κατά τε τὰ
ἤθη τῶν συμπολιτευομένων ἀλλήλοις καὶ τὴν θέσιν τῆς γῆς, ἐν ᾗ ἡ πό-
λις διάκειται, καὶ κατὰ τοὺς πλησιάζοντας καὶ κατὰ τοὺς πόρρω μέν. ὀρ-
θρωθῶς δὲ ἡ φιλικῶς τῇ πόλει διακειμένους καὶ κατὰ τὰ χρειώδη, πόθεν
τε καὶ κατὰ ποίους τρόπους συγκομισθήσονται, πῶς ἕξει τὰ τείχη τῆς πο- 5
λεως, πῶς ἔσται ἡ καθαριότης ἐντός, οὐ μόνον εἰς ὑγίειαν τοῖς πολίταις
συμβαλλομένη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μὴ χραίνεσθαι καὶ μολύνεσθαι, καὶ περὶ
ὑδάτων δὲ οὐχ ἧττον καὶ λουτρῶν καὶ τοῦ καθ' ἕκαστα πορισμοῦ τῶν ὠνί-
ων καὶ τῶν πρὸς βρῶσιν καὶ πόσιν οὐκ ἔλαττον φροντίσει τινός. καὶ περὶ
πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ πρὸς τίνας καὶ ἀπὸ τίνων ἔχθραν καὶ φιλίαν 10
προσδέξεται καὶ ὅσα τοιαῦθ' ἕτερα τοῖς πολιτευομένοις συμβουλὰς καὶ
συζητήσεις παρέχουσι, καὶ περὶ δικαίων καὶ ἀδίκων καὶ καλάσεων καὶ τι-
μῶν καὶ τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, τίνας οἱ πολῖται μαθήσονται καὶ τίνων
ἀφέξονται καὶ ἐν τίσι καὶ μέχρι τίνων ἑκάστῃ χρήσονται καὶ τοιούτων
ἑτέρων, καὶ πρὸ πάντων περὶ ὁσιότητος καὶ τῆς εἰς θεὸν καὶ τὰ θεῖα τι- 15
μῆς. σκόπει οὖν ταῦτα πάντα, ἃ ταῖς τρισὶν ὑπόκειται ταύταις, καὶ γνῶθι
ὅτι διαφόρου κατ' εἶδος ὄντων καὶ πάμπολυ καὶ φρονήσεως καὶ γνώσεως
καὶ τρόπου μετελεύσεως. εἰ δὲ ταῦτα τῷ εἴδει διάφορα, πῶς οὐχὶ καὶ
αὐτὰ κατ' εἶδος; καθόλου γὰρ ὧν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν διάφορα κατ'
εἶδος τὰ ὑποκείμενα, καὶ αὐταὶ ἀλλήλων κατ' εἶδος διάφοροι, εἰ δὲ καί 20
τινα εὑρηται δοκοῦντα κοινὰ ταῖς τρισίν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς μετελεύσεως
τοῦ ἰδίως καὶ κοινῶς διάφορος παρ' αὐτοῖς, καὶ αὐτὰ διατίθησιν ὁποῖα
καὶ ἡ ὁσιότης ἐστί. λέγω δὲ ὁσιότητα τὴν τῷ θεῷ καὶ τοῖς θείοις
ἕξιν ἀνήκουσαν. δεῖ γὰρ πάντως πάντας ἀνθρώπους εὐσεβεῖν ἰδίᾳ τε
καὶ κοινῇ.

p. 1142a7 Ζητοῦσι γὰρ τὸ αὐτοῖς ἀγαθόν, καὶ οἴονται δεῖν πράττειν.

Περὶ τῶν φρονίμων καὶ τοῦτό φησι πληθυντικῶς οὕτω λέγων, εἰ καὶ
ἄνωθεν ἑνικῶς τὸν φρόνιμον ἔλαβε. τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ζητεῖν καὶ οἴ-
εσθαι δεῖν ἕκαστον πράττειν ὑπὲρ περιττὸν ἐπιχρέοντα ὑπὲρ πραγμα-
πολλοῖς ἑαυτὸν ἐμβιβάζοντα φρονίμου εἴρηται ἴδιον, ὥστε κἂν πολλοὶ εἶεν
οἱ τηροῦντες τοῦτο τὸ ἴδιον, φρόνιμοι ἂν εἶεν, οὐ μέντοι πολιτικοί, ἀλλ'

9 τε (prius) B: τὲ καὶ a 11 καθαριότης B 13 καθέκαστα a: καθεκάστην B
25 αὐταὶ a: αὐτὰ B διάφοροι a: διάφορα B 31 οἴονται δεῖν B: οἴονται τοῦτο δεῖν
a et Aristoteles 35 δεῖν a: δὲ B

ἴσως πολῖται, ὡς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆσδε τῆς πραγματείας
ται. καὶ ἠθικὴ αὕτη ὀνόμασται, καθ' ἣν εἷς τις ὢν ἕκαστος ἑαυτὸ
τηρήσει ἐν τῷ βελτίονι ἢ παιθόμενος τοῖς ἐμφρονεστέροις ἢ καὶ
παιδείας μεταλαβὼν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς λόγους τῶν πραγμάτων
οὐ μὴν ἱκανὸς ὢν πόλεως προΐστασθαι καὶ κοινῶν ἀντιποιεῖσθαι προ
ὥστε καὶ πολιτικὸς ὀνομάζεσθαι.

p. 1142a8 Ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε τὸ περὶ τ
φρονίμους εἶναι καὶ τοὺς ὅσως οὐκ ἔστι τὸ αὐτοῦ ἄνευ
μίας οὐδ' ἄνευ πολιτείας.

Λέγει καὶ ἔτι πόθεν ἐλήλυθε τὸ φρονίμους ἐκείνους λέγεσθ
ζητοῦντας τὸ ἑαυτοῖς ἀγαθὸν μόνον, ὅτι ἐκ τῆς εἰρημένης δό
κουσης. οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς τοῦτο δοξάσαντες παρεπέμποντι τὴν δό
ἐρεῖσι, ᾧ δὲ ἐπιφέρει, ὅθεν ἂν ἐμφανὲς ἑαυτὸν μὴ ἀρεσκόμενο
τῇ δόξῃ. τῷ γὰρ λέγειν ὅτι ἴσως οὐκ ἔστι τὸ αὐτοῦ ἄνευ
μίας οὐδὲ ἄνευ πολιτείας φανερός ἐστι παραπέμπων τὸν σκ
τὸ ἑαυτοῦ μόνον ἀγαθὸν τῷ οἰκονομικῷ καὶ πολιτικῷ, ὡς μὴ δυ
ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ εἰδέναι. ἀλλὰ δεόμενον ἐκείνων τινός, ἵνα ἐξ ἐκείνω
μαθήσεται. ἐμφρονέστερος γὰρ ὢν ὁ οἰκονομικὸς ἑκάστου τῶν ἐν τ
διδάξει ἕκαστον αὐτῶν, τί τὸ ὠφέλιμον αὐτῷ. τοῦτο δὲ ποιησε
πολιτικὸς πρὸς ἕκαστον τῶν ἐν τῇ πόλει. διὰ τοῦτο ἔφη, ὅτι ἀ
νομίας ἢ ἄνευ πολιτείας οὐκ ἔστι τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν ἑκάστῳ, ὡς δ
ἑκάστου πρὸς τὴν εἴδησιν τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ, τῆς τε οἰκονομικῆς τ
τῆς πολιτικῆς ἐπικρατεστέρων αὐτῶν ἀμφοῖν τῆς ἠθικῆς. καὶ τα
τὸ ἑαυτοῦ ἑκάστου ὄντος ἑνός, καίτοι ἐξ ἀρχῆς μὲν ἴσως τοῦτ' ἀν
οὐκ ἀδύνατον δὲ διὰ χρόνου τινὸς μαθόντα καὶ παιδευθέντα
εἶναι ὥστε αὐτῷ περιποιεῖσθαι τὰ δέοντα. ἢ οὖν οὕτως ἢ ὅτι ἐ
νωνικὸν ὁ ἄνθρωπος φύσει καὶ συναγελαστικόν, ἑπόμενος ὁ φιλόσ
τοιαυτῃ φύσει τοῦ ἀνθρώπου φησίν, ὡς οὐκ ἂν ἐροῦμεν τὸν φρόνιμ
ἑαυτὸν τὴν ἀρετὴν κατορθοῦν τὸ οἰκεῖον μετεχόμενον ἀγαθόν,
οἴκῳ ποιούμενον τὴν κατόρθωσιν μήτε ἐν πόλει, ἀλλὰ καθ' ἑαυ
γοντα καὶ ἀκοινώνητον ἀνθρωπον ὑπάρχοντα. τὸ γὰρ οὕτως ἔχ
ὡς ὑπὲρ ἄνθρωπον ἢ λειπόμενον ἀνθρώπου ὡς θηριῶδες καὶ
ἔτι δὲ τὸ αὐτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν ἄδηλον καὶ σκεπτέ
τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα δεικτικόν ἐστι τοῦ ἐξ ἀνάγκης δεῖσθαι ἐν

1 πρώτῳ βιβλίῳ] c. 1 p. 1094a27 7 τούτους B et Arist. vulg.: π
om. a et Arist. cod. Kb
Arist. cod. LbOb: αὐτοῦ cὸ Arist. vulg. 9 rhesis usque ad
1142a11) a 14 τῷ a: τὸ B ὅτι B: om. a 22 τε B: on
σκοπουσῶν B: σκοποῦσα a 26 ἢ οὖν B: ει
B: ποιοῦμεν a 33 τὸ αὐτοῦ Ba: τὰ αὐτοῦ Aristot. vulg.: τὸ τὰ α
M

εἶναι τὸν φρόνιμον. ἐπεὶ γὰρ δεῖ αὐτὸν διοικεῖν τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθόν, ἤτοι 101r
διευθετεῖν καὶ διεξάγειν καὶ κατορθοῦν, πῶς δὲ δεῖ τοῦτο ποιεῖν, ἄδηλον.
ὥστε δεῖν σκέψεως ἵν' εὑρίσκοιτο τὸ ἄδηλον. τῇ δὲ σκέψει δεῖ κοινωνοῦ,
ἡ δὲ κοινωνία ἢ οἰκονομικὴ ἢ πολιτική. καλῶς ἄρα εἴρηται ὅτι ἄνευ οἰ- 30
5 κονομίας ἢ ἄνευ πολιτείας οὐ δυνατὸν εἰδέναι τὸν φρόνιμον τὸ ἑαυτοῦ
ἀγαθόν.

p. 1142ᵇ11 Σημεῖόν δ' ἐστι τοῦ εἰρημένου καὶ διότι γεωμετρικοὶ
μὲν νέοι καὶ μαθηματικοὶ γίνονται καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα, φρό-
νιμος δ' οὐ δοκεῖ γίνεσθαι.

10 Πιστοῦται τὰ λεγόμενα καὶ ἀπὸ σημείου, μαρτύρου παρόντος τὴν 101
ἐνέργειαν. ὅτι γάρ φησιν ἀληθές, ὃ λέγομεν, ὅτι οὐκ ἔστι φρόνιμον γενέ-
σθαι τινὰ τὸ ἑαυτοῦ ἀγαθὸν σκοποῦντα καὶ τοῦτο εὑρίσκοντα, εἰ μὴ ἀν-
θρώποις ἔμφροσι συναναστραφῇ καὶ κοινωνὸς αὐτοῖς γένηται πράξεων καὶ
ἐμπειρίαν σχοίη τῶν ἀνθρωπίνων, δῆλον καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι τοὺς νέους 5
15 τῶν ἀνθρώπων φρονίμους εἶναι οὐ δυνατόν, ἐπειδὴ μὴ χρόνος αὐτοῖς ἱκα-
νὸς δεδαφθεύεται πρὸς τὸ πεῖραν εἰληφέναι τῶν καθ' ἕκαστα πράξεων, αἳ
ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους τῶν ἀνθρώπων κοινωνίᾳ καὶ συναναστροφῇ ἐνεργεῖ-
σθαι πεφύκασιν. ἵνα δὲ μή τις τῷ χρόνῳ μόνῳ τὴν αἰτίαν ἐπιγράψηται
τοῦ μὴ εἶναι φρονίμους νέους, οὐχὶ δὲ καὶ τῇ ἀπειρίᾳ τῶν πραγμάτων,
20 ὡς μήπω πεφυκότων τῶν νέων φρονεῖν διὰ τὴν ἡλικίαν, τὴν κατὰ τὰς 10
ἐπιστήμας προφέρει ἐνέργειαν, ὅτι γεωμέτρας καὶ ἁπλῶς μαθηματικοὺς
νέους εἶναι ἐνδέχεται, ἐντρέχειαν ἐχούσης τῆς φύσεως καὶ τῇ τῆς ἡλικίας
νεότητι, ὡς καὶ δυσχερῆ κατορθοῦν αὐτοὺς θεωρίαν τὴν ἐν μαθήμασι, καὶ
εἶναι δῆλον, ὡς τὸ τῆς ἡλικίας ὀλιγοχρόνιον αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐκ ἔστι τῇ
25 ψυχικῇ ἐντρεχείᾳ ἐμπόδιον, ἀλλ' ὅτι ἡ φρόνησις ἐκ πείρας πολλῆς τῶν
καθ' ἕκαστα καὶ αἰσθήσει ὑποκειμένων ἡμῖν περιγίνεται ἐνεργοῦσι πολλὰ
καὶ πάσχουσιν ἐν οἷς τὰ καθ' ἕκαστα μεταχειριζόμεθα, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ
ὁρᾶν πολλὰ καὶ ἀκούειν πραττόμενα καὶ λεγόμενα καὶ ἁπλῶς ἐνεργούμενα
καὶ λύπας φέρειν καὶ ἀτυχίας ἀκολουθούσας ἐν ταῖς τῶν πραγμάτων μετα- 15
30 χειρίσεσιν, εἰς ἕξιν ἥκομεν τοῦ φρονεῖν καὶ εὑρίσκειν τὰ ἑαυτοῖς ἀγαθά,
καὶ ταῦθ' αἱρεῖσθαι καὶ πορίζειν ἑαυτοῖς διὰ τρόπων ἁρμοδιωτάτων τοῖς
πράγμασιν εὐμεταχειρίστως μετερχόμενον αὐτά. ταῦτα δὲ οὐκ ἄλλως ἡμῖν
περιέσται, εἰ μὴ διὰ χρόνου μακροῦ καὶ τῆς πρὸς ἀνθρώπους κοινωνίας
καὶ συναναστροφῆς καὶ συμπράξεως, προσέχοντας ἀεί τινι πραχθέντι ἢ
35 [τινὶ ἐνεργηθέντι ἢ] ἁπλῶς ἐνεργηθέντι, τί ἠκολούθησεν οὐ μόνον ἡμῖν 20
ἀλλὰ καὶ ἑτέροις, οὓς ὁρῶμεν πράττοντας ἢ λεγόντων ἀκούομεν.

---

3 δεῖν B: δεῖ a 8. 9 φρόνιμος B et Aristoteles: φρόνιμοι a 14 ἀνθρωπίνων B: ἀνθρώπων a 21 προφέρει B: προσφέρει a 32 μετερχόμενοι a: μετερχομένους B 35 τινὶ ἐνεργηθέντι ἢ B: om. a

p. 114ª11 Νέου δ' ὅτι καὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνη
ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας.

Νέον φησὶ τοῦ μαθηματικὸν μὲν γενέσθαι νέον, φρόνιμον δὲ
τὸ μὲν μαθηματικὰ ἐπιστημονικὰ εἶναι, τὰ δὲ ἐπιστημονικὰ καθόλ
ἐννοήματικα, τὰ δὲ τοιαῦτα ῥᾴον τῷ λόγῳ τῆς ψυχῆς προσγίνεσθ
μὴ δεῖσθαι χρόνου μακροῦ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν τούτων περίληψιν.
φρόνησις περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, ἃ γίνεται φρόνιμα ἐξ ἐμπειρίας, τουτ
φρονίμως καθ' ἕκαστα ἀποτελεῖται, ἐκ τοῦ πεῖραν ἔχειν πολλὴν τὸν
που τῶν καθ' ἕκαστα πράξεων. διὰ τοῦτο νέος φρονίμως κατορθοῦν
αὐτὰ οὐ δύναται, μήπω ἐσχήκως ἐμπειρίαν, διὰ τὸ μήπω χρόνον
κατὰ τὸν βίον τοσοῦτον, ὅτ' ὀσου ἱκανὸν ἐν πείρᾳ γενέσθαι πολλῶν
τομένων καθ' ἕκαστα. πλῆθος γὰρ χρόνου ποιήσει, φησίν, ἐμπε
τὸ ποιήσει κατὰ τὸν μέλλοντα χρόνον εἴρηκεν, ὥσπερεὶ τὸν νέ
κτήσιν τῆς φρονήσεως προτρεπόμενος, ὥστε σπουδάσαι αὐτὸν διὰ
πείρᾳ τε πολλῶν πραγμάτων λαβεῖν καὶ ἀριθμῶσαι εἰς ἕξιν φρονή

p. 114ª13 Ἔπει καὶ τοῦτ' ἂν τις ἀφέλοιτο, διὰ τί μαθημα
μὲν παῖς γίνεται ἂν, τοῦτο δὲ ἡ φυσικὸς οὔ. ἢ ὅτι μ
ἀναιρέσεως ἐστι, τῶν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐξ ἐμπειρίας· καὶ τὸ μ
πιστεύουσιν οἱ νέοι ἀλλὰ λέγουσι, τῶν δὲ τὸ τί ἐστι
ἀδηλον.

Περὶ φρονήσεως λέγων καὶ ἀπαγορεύων τοῦ νέου αὐτὴν ὡς δε
χρόνου μακροῦ καὶ τῆς τῶν πραγμάτων πολυπειρίας, ὧν ὁ νέος
ἀπηλαυσε καὶ ὅτι τῷ νέῳ πρὸς μὲν τὸ μαθηματικῷ εἶναι ὁ χρόν
ζωῆς ἐξαρκεῖ, πρὸς δὲ φρονῆσιν οὐ, διὰ τὸ πλείονος δεῖν χρόνου πρ
κτῆσιν αὐτῆς, ἐπιφέρει καὶ ἕτερον τούτῳ ὅμοιον, καί φησι καὶ αὐτ
σκέψεως ἄξιον, ἵνα καὶ αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τις ἀποδῷ. τοῦτο δέ
μαθηματικὸν μὲν παῖδα ἐνδέχεται γενέσθαι, σοφὸν δὲ ἢ φυσικὸν ο
ἀποροῦσιν τινὲς τῶν ἐξηγητῶν· ὧν μέν, ὅτι τὰ μαθηματικὰ ἀπ' α
σεως καταλαμβάνονται, τῆς δὲ σοφίας καὶ τῆς φυσικῆς ἐξ ἐμπει
ἀρχαί. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον, ὅτι τὸ νέον μαθηματικὸ φρό
νιμον ὑπάρχειν καὶ ἡ φαντασία καὶ διανοια ἐχει τὴν τοιαύτην. ἐν
φυσικὸν τὸ φρόνιμον. ἀπὸ δὲ τῆς διανοίας ἀποδίδωσιν τὸ δὲ τοῦ
ἀφαιρέσεως λαμβάνομεν. ἤτοι ἐκσπῶντες αὐτὸ καὶ ἀναιρούντες ὅ
ἀποδιδοῦσιν· ἐκ δὲ τοῦ ἐμπειρίας καὶ τοιούτους αὐτὸ εἶναι τῇ φύσει

[illegible] Ba et Arist. codd. KᵘLbOb: ὅτι Arist. vulg. [illegible] rhesis usque ad

λως καὶ ἀσωμάτως δεχομένη ταῦτα ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως, ἢ ἀμέσως ὡς 101b
αἰσθητοῖς οὖσι καὶ ἐν ὑποκειμένῳ αὐτοῖς ἐπιβάλλουσα, παραπέμπει τῇ
φαντασίᾳ τοὺς τύπους αὐτῆς, ἡ δ' ἐν ἑαυτῇ τούτους δεχομένη καὶ συντη-
ροῦσα ὥσπερ τις πίναξ ὑποτίθησι τῇ διανοίᾳ αὐτούς, ἡ δ' ὡς ὅμμα τῆς
ψυχῆς αὐτοῖς ἐπιβάλλουσα ἐξετάζει περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἑπομένων αὐτοῖς
καὶ εὑρίσκει ταῦτα καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν ἀποδίδωσι. τοῦτο δὲ γίνεται 30
ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ μεγεθῶν, ἃ ὑποκείμενα ταῖς μαθηματικαῖς ἐπιστή-
μαις εἰσίν. ἥ τε γὰρ γεωμετρικὴ καὶ ἡ ἀστρονομικὴ περὶ μεγέθη ἔχει
καὶ τὰ ἐν τούτοις σχήματα ἐπίπεδά τε καὶ στερεά (ἐπίπεδα μὲν τρίγωνα
καὶ τετράγωνα καὶ κύκλους καὶ τὰ τοιαῦτα, στερεὰ δὲ σφαίρας κυλίνδρους
κύβους κώνους τὰ ὅμοια). ἥ τε ἀστρονομία ὡσαύτως περὶ μεγέθη καὶ
αὐτή· ἀλλ' ἐκείνη μὲν περὶ ἀκίνητα μεγέθη, ἡ δὲ ἀστρονομία περὶ κινού- 102a
μενα. ὅσα γὰρ σχήματα περὶ οὐρανὸν καὶ τὰ οὐράνια ἡ ἀστρονομία
σκοπεῖ, ὡς μετὰ κινήσεως θεωρούμενα ἐξετάζει αὐτά. ὡς δὲ καὶ ἀριθμη-
τικὴ περὶ ἀριθμοὺς καταγινομένη καὶ τὸ διωρισμένον ποσόν, ὡς καθ' ἑαυ-
τοὺς θεωρουμένους ἐξετάζει αὐτούς. ἡ δέ γε μουσικὴ περὶ ἀριθμοὺς μὲν
καὶ αὐτή, ἀλλ' ὡς ἐν σχέσει ὄντας τούτους λαμβάνει. ἐπ' ὄγδοον γὰρ
λόγον ἀριθμοῦ πρὸς ἀριθμὸν καὶ ἐπίτριτον καὶ ἡμιόλιον καὶ διπλάσιον καὶ
τοιαῦτα ἕτερα ἔχει τὰ ἐξεταζόμενα παρ' αὐτῆς, ὧν οὐδὲν μὲν ὑφέστηκεν
ἄνευ ὑποκειμένου. χρῶνται δὲ αὐτοῖς αἱ ἐπιστῆμαι ἀφαιρούμεναι τὰ εἴδη
ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς, καὶ αὐτὰ καθ' αὑτὰ ἐπινοητικῶς ἐξετάζουσαι
καὶ τὰ ἑπόμενα αὐταῖς ἀνευρίσκουσαι. διὸ ταῦτ' οὐκ ἂν εἴη μαθήματος
μὲν γίνεται, ἀφαιρεῖν τὰ τῶν μεγεθῶν καὶ τῶν σχημάτων εἴδη ἀπὸ τῶν
ὑποκειμένων δυνάμενος καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἑπομένων αὐτοῖς θεωρεῖν.
σοφὸς δὲ ἡ φυσικὸς οὔ, διὰ τὸ ταύτας τὰς ἕξεις τὰς ἀρχὰς λαμβάνειν ἐξ 10
ἐμπειρίας. πῶς δὲ τοῦτό ἐστι καὶ πῶς ὁ σοφὸς καὶ ὁ φυσικὸς ἐξ ἐμπει-
ρίας λαμβάνουσι τὰς ἀρχάς, οὐκ ἄδηλον οἶμαι καὶ τοῖς τυχοῦσι. σοφὸν
δὲ ἐντελῆ τὸν θεωρητικὸν εἶναί φησι τὸν περὶ τὸ θεῖον καὶ ἄριστον καὶ τὸ
ὑποστατὸν τὴν σπουδὴν καὶ ζήτησιν ἔχοντα, φυσικὸν δὲ τὸν περὶ τὰ ἔνυλα
καὶ ὧν ἡ ὕπαρξις οὐκ ἄνευ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως ἢ ἐν διαστάσει θεω- 15
ρουμένων φορᾷ κατὰ μόρια· εἰ καὶ κατὰ τὰς ὁλότητας τοὺς τόπους οὐκ
ἐξαλλάττουσιν, ἢ πῇ μὲν ἠρεμούντων πῇ δὲ κινουμένων καὶ κατ' αὐτὰς
τὰς ὁλότητας, καὶ διὰ τοῦτο λεγομένων φυσικῶν ἁπάντων. ὡς ἀρχὴν ἐχόν-
των ἠρεμίας τε καὶ κινήσεως, ἥτις ἡ φύσις ἐστί. πρῶτον τοίνυν εἰπωμεν
διὰ τί καὶ πῶς δὴ ἡ μὲν μαθηματικὴ θεωρία περὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως συ- 20
τάγίνεται καὶ πόθεν ἀφαιροῦνται τὰ ἀφαιρούμενα· οὔτε δὲ τὰ τῇ φυσικῇ
ὑποκείμενα ἐξ ἀφαιρέσεώς ἐστι. τούτων γὰρ ἐξετασθέντων καλῶς, ἴσως
ἡμῖν φῶς ὑπαναφθήσεται πρὸς τὸ θεωρῆσαι ὀρθῶς τὰ ὑπ' Ἀριστοτέλους
λεγόμενον. ἐξ ἀφαιρέσεως μὲν οὖν τὸ μαθηματικὸν γίνεται, ἀφαιρεῖ τὰ

2 οὖσι scripsi: οὐσία B: οὖσα a αὐτοῖς B: αὐταῖς a 3 ἡ δ' a: ὁ δ' B
11 τὰ ὅμοια B: καὶ τὰ ὅμοια a 14 ἐξετάζει αὐτά secluserim 20 εἴδη
ὄντα a 27 ἄδηλον B: εὔδηλον a 35 δὴ B: δεῖ a 38 φῶς bis B
39 λέγονται B: λέγεται a

καὶ μεγάλη ἦτον σχήματα μεγεθῶν, ὅτι ποσὰ μέν εἰσι καὶ ποιὰ
ὑποκειμέναις οὐσίαις τὴν ὑπόστασιν ἔχουσι, χωρὶς τῶν ὑποκειμέ
ἐνέργειαν ὑφίστασθαι μὴ δυνάμενα. ἀφαιροῦνται δὲ κατ' ἐπίνοια
ὑποκειμένων ἐν οἷς ὑφεστήκασι καὶ ὡς ἐν φαντασίᾳ ὑφεστηκότα
διανοίας τὴν ἐξέτασιν δέχονται παρὰ τῶν ἑπομένων αὐτοῖς. ἀφ
δὲ, ὅτι μὴ ἔν τι τῷ γένει ὑποκειμένων ἔχουσιν ἀλλ' ἐν διαφόροι
μένοις δύνανται γίνεσθαι. ἕκαστός τε γὰρ ἀριθμὸς ἐν διαφόροι
μένοις ὑφίστασθαι δύναται, σώμασί τε καὶ ἀσωμάτοις, οἷον ὁ ι
ὁ μετρῶν καὶ ἐν ι σώμασι καὶ ἐν ι ψυχαῖς δύναται ἐπιγίνεσθαι.
ἀριθμῶν ἕκαστος ὡσαύτως, εἴπερ καὶ ἓν σῶμα δύναται εἶναι κ
καὶ μία ψυχὴ καὶ πολλαὶ καὶ νοῦς καὶ νόες ὡσαύτως εἰς τε κ
καὶ ἁπλῶς τὸ πλῆθος οὐχ ὥρισται, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐλαττόνων δύ
πλειόνων λαμβάνεσθαι. καὶ τὰ σχήματα δὲ ὡσαύτως· οὐδὲ α
ἕκαστον ὡρισμένον ἔχει τῷ γένει τὸ ὑποκείμενον. ἤ τε γὰρ σ
μόνον ἐν τῷ τοῦ παντὸς ὑφισταμένῳ τεθεώρηται σώματι, ὡς μὴ
τῳ δυναμένῳ ὑφίστασθαι. ἀλλὰ δύναται ταύτην καὶ ξύλον καὶ
χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ σίδηρος δέχεσθαι καὶ ὁ κ
ἐν οὐρανῷ διαγράφεσθαι μόνον ἀλλὰ καὶ παντοίοις σώμασιν. ὁ
τὰ ἕτερα σχήματα. στερεά τε ὁμοῦ καὶ ἐπίπεδα. διὰ τοῦτο ὦ
ἑνός τινος εἴδους σωματικοῦ τῶν σχημάτων ὁτιοῦν ἀφαιρούμενον
ὄλεσον γίνεσθαι, οὕτω καὶ ἐκ παντὸς ἀφαιρεθὲν κατ' ἐπίνοια
σία τε ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ γράφεται καὶ κατὰ τὴν διανοιαν ἐ
καὶ μαθηματικὰ ταῦτα λέγεται, διότι κατὰ μάθησιν καὶ ἐπίνοιαν
ἀφαιρεσις γίνεται, μὴ δυναμένων ἐνεργεῖν χωρὶς ὑποκειμένου τινὸ
σθαι. ὥστε καὶ ὁρίζονται ἅπαντα ὑποκειμένου χωρίς, μὴ συλλα
νου τινὸς ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν. ἐν γὰρ τῷ λέγειν ὅτι κύκλος ἐσ
ἐπιπέδου ὑπο μιᾶς γραμμῆς περιεχόμενον, πρὸς ἣν ἀφ' ἑνὸς σημ
εντος τοῦ σχήματος κειμένων πᾶσαι αι προσπίπτουσαι εὐθεῖαι ἴ
λαις εἰσίν, οὐδὲν προσλαμβάνεται ὑποκείμενον, ἀλλ' αὐτὸ καθ'
σχῆμα ὁρίζεται χωρὶς παντὸς ὑποκειμένου. οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ
καὶ οἱ ἀριθμοὶ ὡσαύτως. ἥ τε γὰρ ἀριθμὸς ὁ μετρῶν σωρεία
λέγεται, τοῦ ὁρισμοῦ μηδὲν προσλαμβάνοντος ὑποκείμενον, κα
ἀριθμὸς ὁμοίως, οἷον ὁ τ μονάδων δέκα σωρεία, καὶ οὕτως ἅπα
μόνον ἀριθμοὶ λαμβανόμενοι χωρὶς ὑποκειμένων λαμβάνονται κα
οις ἀριθμητοῖς ἐφαρμόζεσθαι δύνανται, τὰ δὲ οὐσιώδη εἴδη
ἔχουσιν, ἀλλ' ἄυλα ὄντα καὶ αὐθυπόστατα οὐσίαι εἰσὶν ἄυλοι κα
ὑποκειμένου εἰσὶ χωριζόμενα κατ' ἐπίνοιαν, ὅτι μηδὲ ἔν τινι ὑπ
ἑδράζονται ἀλλ' αὐτὰ ἑαυτοῖς εἰσιν ἕδραι, ὡς οἵ τε καθαροὶ νό
λογικαὶ ψυχαί. καὶ αὗται γάρ, ὅταν μετὰ σωμάτων λαμβάνωνται
σώμασιν ἑδράζονται, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν ἑαυταῖς ἐκεῖνα ἑδράζουσι κ

1 ἔχουσι scripsi: ἔχουσα Ba 4 παρὰ B: περὶ a 25
ἀλλήλαις B: ἀλλήλοις a 34 ἀριθμοὶ B: ἀριθμόν

αὐτὰ συνέχουσιν, ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν χωριζόμενα ἀκίνητα εἶναι καὶ ἀνενέρ- 102r
γητα, καὶ μηδὲν τὸν οἰκεῖον ὅρον δυνάμενα δέχεσθαι. ὡς αὐτοὺς ἡρμοττε. συνεζευγμένους ἐκείνοις οὐχ ὡς σώμασιν ἁπλῶς ἀλλ' ὡς τοιοῖσδε σώμασιν, ἅτοι οἰκείως ἔχουσι ταῖς ψυχαῖς, αἷς συνεζευγμένα ἐτύγχανεν. ἢ ἔνυλα ὑπάρχοντα ἀτελῆ | μέν εἰσιν ὡς ἐν εἴδεσιν, ἅτε ὑποκειμένων δεό- 102v
μενα, οἷς ἐνιδρυνθήσονται, τελειοῦντα δ' ὅμως τὰ ὑποκείμενα διὰ τὸ ὁρᾶσθώς τινος αὐτοῖς ἀξιολόγου γίνεσθαι αἴτια, ἧς ἐστέρητο πρὸ τοῦ τὰ εἴδη αὐτὰ παραδέξασθαι. διὰ τοῦτο καὶ οὐσιώδη ἐστὶ καὶ φυσικά, ὡς τὴν φύσιν ἀρχὴν ἔχοντα, ἢ τά τε ὑποκείμενα τοῖς εἴδεσι προσήρμοσε καὶ τὰ εἴδη τοῖς ὑποκειμένοις οἰκεῖα εἰργάσατο. ταῦτα δέ εἰσιν αἱ ἄλογοι ζωαὶ καὶ αἱ φυσικαί, καὶ εἴ τι ταύταις ἀνάλογον ἕτερον, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις οὕτως ἔχει αὐτή, εἶδος ἔνυλον οὖσα καὶ αὐτὴ καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἀχώριστον καὶ μετὰ τῆς ὕλης ὁριζομένη. διὰ τοῦτο οὔτε αὐτοτελὴ εἶδε καν αὐτὸ ὁραστα καὶ μὴ ὑποκειμένου τινὸς πρὸς τὸ ἑδρασθῆναι δεόμενα, ὧν ἐξ ἐκείνου ἀφαιρεθήσονται κατ' ἐπίνοιαν. ταῦτα δ' ὅτι ἐν ὑποκειμένῳ θεωρούμενα τοῦ ὑποκειμένου εἰσὶν ἀχώριστα καὶ συνηρμένως τῷ ὑποκειμένῳ τὸν ὁρισμὸν ἐπιδέχονται. ζῷον γὰρ ἄλογον χρεμετιστικὸν ὁ ἵππος ὢν καὶ τὸ ὑποκείμενον ἐν τῷ λόγῳ ἔχει συλλαμβανόμενον. καὶ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ συναμφότερον λαμβανόμενος. καθὰ δὴ καὶ φυσικῶς ὁρίζεται. καὶ τὸ ὑποκείμενον ἔχει κατὰ τὴν ἀπόδοσιν συναιρούμενον· ζῷον γὰρ λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν ἐστι. καὶ τό τε ζῷον ὑπὸ τὸ σῶμα τὸ ἔμψυχον, ὃ ὡς ὕλη τῇ ψυχῇ ὑποτίθεται, τό τε θνητὸν τῆς τοῦ σώματος φύσεως. καὶ οἱ φυσικοὶ πάντες ὁρισμοὶ συνηρμένα τὰ ὑποκείμενα τοῖς εἴδεσιν ἔχουσι φυσικῶς ἀποδιδόμενοι, ὡς τῶν ὑποκειμένων χωρὶς ὄντως εἶναι λαμβανομένους αὐτούς, ὥσπερ ὁ λέγων ὅρος, τὸν θυμὸν ὄρεξιν εἶναι ἀντιλυπήσεως, καὶ μέχρι τούτου ἱστάμενος ἀτελής ἐστιν, ὅτι μὴ συμπεριλαμβάνει τὸ ὑποκείμενον. καὶ δῆλον ὅτι οὐδ' ἀντιστρέφει, ὅπερ ἀναγκαίως τῷ ὁρισμῷ ἐποφείλεται. ἐνδέχεται γάρ τινα ὀργιζόμενον ἀντιλυπῆσαι κατὰ τὸ θυμικὸν ὀρεμεῖν, μὴ ἐνδιδόντα τῷ πάθει. εἰ δὲ μέλλει ἀντιστρέφειν ὁ ὅρος καὶ λαμβάνειν τὸ τέλειον, δεῖ οὕτως ὁρίζεσθαι τὸν θυμόν, ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως. ⟨ἔστι γὰρ τὸ μὲν ζέσις τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος ἐκ τῆς ὕλης λαμβανόμενον, τὸ δὲ δι' ὄρεξιν ἀντιλυπήσεως⟩ ἐκ τοῦ εἴδους, τὸ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ αἷμα ὑπόκειται μὲν καὶ τῷ πυρετῷ παρὰ φύσιν ὄντι θερμῷ νοσήματι, ὑπόκειται δὲ καὶ τῷ θυμῷ, πάθει ὄντι ὀρεκτῷ καὶ φύσει τῷ ζῴῳ ὑπάρχοντι. διὰ ταῦτα δὴ τὰ εἰρημένα τὰ οὐσιώδη εἴδη, οὔτε τέλειον εἴτε ἀτελῆ εἶναι, οὔτε εἰσὶν ἐξ ἀφαιρέσεώς ποτε οὔτε λέγονται. ταῦτα μὲν εἴρηται πρὸς γνῶσιν τοῦ τῇ μὲν μαθηματικῇ ἐπιστήμῃ ἐξ ἀφαιρέσεώς εἶναι τὰ ὑποκείμενα, τῇ

1 αὐτῶν a: ἑαυτῶν B χωριζόμενα B: χωριζόμεναι a 3 συνεζευγμένους B: συνεζευγμένα a σώμασιν a: σώματα B 4 ἐτύγχανεν B: ἐτύγχανον a 7 [illegible] B: ἐστέρηται a 11 ἀνάλογον B: εἶδος ἀνάλογον a 12 αὐτὴ a: αὐτὸ B ἀχώριστον B: ἀχώριστος a 31 cf. p. 259,32 (166,8. 136,25) περὶ καρδίαν B: περικαρδίου a ἐστι γὰρ—ἀντιλυπήσεως (33) a: om. B [illegible] καθαιρέσεως a

ὁ φυσικὴ καὶ πρώτη φιλοσοφία, ἣ καὶ κατ' ἐξαίρετον σοφία κοινεῖται.
πῶς ὁ δὲ ἐμπειρίας αἱ ἀρχαὶ τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ φυσικῇ, ἔτι μᾶλ
πεται. οἶμαι δὴ ἡ ἐμπειρία ἐνταῦθα οὐ κατὰ τὸ σύνηθες σημαι
σθαι. ὅσα γὰρ ὄντως σημαίνῃ τριβήν. ἀλλ' ἀντὶ τῆς πραγμα
καὶ κατ' ἐπιβολὴν γνώσεως. τοῦτο γὰρ τὸ εἶδος τῆς γνώσεως κ
τὴν μαθηματικὴν γνῶσιν ἀντιδιήρηται, περὶ τὸ ἐξ ἀφαιρέσεως οὖ
σεται· ὁ τοίνυν παρὰ τὴν τῶν φυσικῶν εἰδῶν γνῶσιν ἐνεργήσα
γουσι. ὁ ἐντεῦθεν ἀρξώμεθα, παρὰ τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμ
σποῦδην ἐνδείξασθαι βούλεται. ταῦτα δέ εἰσι τὰ ἔνυλα καὶ καθ'
οὐ γὰρ τὸν ἁπλῶς ἄνθρωπον ἡ φύσις ποιεῖ, ἀλλὰ τὸν τινὰ καὶ τὸ
ὡσαύτως καὶ τῶν φυσικῶν ἕκαστον, ὥστε ὁ μὴ λογικῶς ἀλλὰ
λέστερον τὸ φυσικὸ προσβλέπων ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τὰς ἀρχὰς τ
σεως λήψεται. ταῦτα δὲ αἰσθητά, ὥστε καὶ ὁ λόγος τῷ φυσικῷ
ἀρξάμενος, τὴν οἰκείαν θεωρίαν καὶ ἐπιστήμην ἑνόλως ἐνεργῶν κα
τῆς ὕλης τὴν περὶ τῶν εἰδῶν ποιούμενος διανόησιν καὶ ταῖς λογι
ὁδοῖς παρὰ τὰ ἔνυλα χρώμενος, ὡς εἶναι αὐτῷ τὰς ἐπιβολὰς
ἔνυλα καὶ αἰσθητὰ πρώτιστα, οἷς ἐπιφέρειν τὸ καθόλου οὕτως ἐ
οἰκείαν τέχνην ἢ ἐπιστήμην συνίστησιν. ἐκ γὰρ τοῦδε τοῦ ἀνθρώ
γόμενος καὶ ἑκαστον οὕτως ἔχειν ὑπολαμβάνων τὸ ἐπὶ πάντων
θεωρούμενον καθόλου τε ὑπάρχειν καὶ τεχνικὸν ὑποτεθεὶς τὸ
καὶ ἐπιστημονικόν. οἰκειωσάμενος τοῦ λόγου θεωρητικῶς, ὃ αὐτῷ
κῶς ἐκ τῆς αἰσθήσεως ὑποβέβληται. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς φυσικῆς
ἐπὶ δὲ τῆς σοφίας πῶς ὑπάρχει. οὐκ ὄντων αἰσθητῶν τῶν ὑπο
αὐτῇ ἀλλὰ θείων καὶ ὑπὲρ αἴσθησιν; ἢ καὶ ἐπὶ τα
πρὸς ἡμᾶς πρῶτα ὁρᾶται τῆς καταλήψεως γίνονται, οὐχὶ τὰ φύσ
γοντα πρότερον. τὰ μὲν γὰρ φύσει πρότερον ἐν τοῖς θείοις ἢ τὸ
του παραγομένου ἐστὶν ἡ τὸ τελεσιουργὸν τοῦ τελεσιουργουμέν
φρουρητικὸν τοῦ φρουρουμένου ἢ τὸ καθαρτικὸν τοῦ καθαιρουμέν
φωτιστικὸν τοῦ φωτιζομένου καὶ ἁπλῶς τὸ ὑπερέχον τοῦ ὑπερε
ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατειληφέναι τὰ πρότερον,
πρὸς ἐκεῖνα ἐπιβολῆς τοὺς περὶ τῶν δευτέρων λόγους ἀποδιδόν
ὄντα πρώτως καὶ τὰ ἔσχατα ἐκείθεν ἀποτελούμενα. ταῦτα
σώμασι θεωρούμενα, ἅ ἐστιν αἰσθητὰ καὶ καθ' ἕκαστα, οἷς ἐπιβάλλ
τὴν τούτων ποικιλίαν καὶ σύστασιν καὶ συνοχὴν καὶ διεξαγωγὴν
τόμενοι ἀεὶ πρὸς τὸ προσεχὲς διὰ τῆς λογικῆς καὶ μεθόδου θεω
τρέχομεν αἴτιον, ἕστ' ἂν διὰ τῶν μέσων διακόσμων εἰς τὴν πρ
μίαν ἀρχὴν καταντήσωμεν. ὡς εἶναι κἀνταῦθα τὴν ἀρχὴν τῆ
σεως ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ καθ' ἕκαστα ἐξ ἐμπειρίας ὑπαρχου
ἣ καὶ τὰ μὲν οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι ἀλλὰ λόγῳ τε καὶ
ἔννοιαν, ὡς οἱ νέοι περὶ τῶν φυσικῶν καὶ τῶν θείων ἀκούοντες,
πω τῆς προσηκούσης αὐτοῖς ἐμπειρίας ἀπήλαυσαν, χρόνου δεόμεν

νος καὶ τριβῆς, λέγειν μὲν καὶ διὰ στόματος προφέρειν ἃ ἐν ταῖς οἰκείαις 103r
ἀκοαῖς περὶ αὐτῶν ὑπεδέξαντο δύνανται. καταληψιν δὲ ἔχειν ἀδυνατοῦσιν 5
ἐν πράγμασιν. ἐπὶ δὲ τῶν μαθηματικῶν οὐ μόνον λόγους προφέρουσιν
ἀλλὰ καὶ τὸ τί ἐστιν οἴδασι διὰ τὸ μὴ πολλοῦ δεῖσθαι χρόνου πρὸς τῷ
καὶ τοὺς ὅρους αὐτῶν ἐπίστασθαι. τὸ γὰρ οὐ πιστεύουσι τοῦτο δηλοῖ,
ὅτι οὐκ ἐν πίστει καὶ πληροφορίᾳ τῶν πραγμάτων καθίστανται. νέους
δὲ ὀνομάζει ἐνταῦθα τοὺς παῖδας, ἐπεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς περὶ παίδων τὴν ζή-
τησιν προῦθετο, διότι μαθηματικὸς μὲν παῖς γένοιτ' ἄν, σοφὸς δὲ ἢ φυ-
σικὸς οὔ, παῖδα ὀνομάζων ἴσως τὸν ἐγγὺς τῆς ἥβης ἢ τὸν ἡδὴ ἡβάσκοντα 10
ἢ καὶ μετὰ τὴν ἥβην μικρόν.

p. 1142ª20 Ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ περὶ τὸ καθόλου ἐν τῷ βουλεύε-
σθαι ἢ περὶ τὸ καθ' ἕκαστα. ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ βαρύσταθμα
ὕδατα φαῦλα, ἢ ὅτι τοδὶ βαρύσταθμον.

Τοῦτο πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐστίν, ὅτι δεῖ τῇ εἰδήσει τοῦ οἰκείου ἀγα-
θοῦ τῆς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ γνώσεως, ὡς δεῖσθαι τὸν ἑαυτῷ φρόνιμον τοῦ
οἰκονομικοῦ ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ πολιτικοῦ. ὁ γὰρ βουλευσάμενος ἢ ἥμαρτε 15
περὶ τὴν βούλευσιν ἢ κατέσχησε. τὸ δὲ εὐστοχῆσαι καὶ ἁμαρτεῖν ἐν
ἑκατέρῳ γενέσθαι δύναται, ἔν τε τῷ καθόλου καὶ τῷ καθ' ἕκαστα· ὥστε
ἄμφω δεῖ τὸν φρόνιμον ἔχειν, καὶ τὴν τοῦ καθόλου ἀγαθοῦ γνῶσιν καὶ
τὴν τοῦ καθ' ἕκαστα. καθόλου δὲ ἀγαθὸν λέγει καὶ καθ' ἕκαστα τὸ κοινὸν
καὶ ἰδικόν. ἔστι δὲ τὸ μὲν ἰδικὸν τοῦ ἰδίως φρονίμου, τὸ δὲ κοινὸν τοῦ
οἰκονομικοῦ καὶ ἔτι τοῦ πολιτικοῦ, ὥστε δεῖ τῷ ἰδίως φρονίμῳ τοῦ οἰκο-
νομικοῦ καὶ πολιτικοῦ, ἵνα μὴ μόνον τοῦ ἰδίου ἀγαθοῦ ἔχῃ τὴν εἴδησιν
ἀλλὰ καὶ τοῦ κοινοῦ, ἵν' εὖ βουλεύοιτο καθ' ἑκάτερον. παράδειγμα δὲ 20
εἴθηκε τοῦ μὲν καθόλου καὶ κοινοῦ ἀγαθοῦ τὸ πάντα τὰ βαρύσταθμα ὕδα-
τα φαῦλα εἶναι, τοῦ δὲ μερικοῦ καὶ καθ' ἕκαστα τὸ ὅτι τοδὶ τὸ ὕδωρ βα-
ρύσταθμον. ὁ δὲ ἁμαρτάνων περὶ τὴν χρῆσιν τῶν ὑδάτων ἀδιαφόρως
τοῖς ὕδασι χρήσεται καὶ προσήσεται τὰ φαῦλα ὡς μὴ μετέχοντα τῆς φαυ-
λότητος ἢ ἁπλῶς ἢ καθ' ἕκαστα. ὡς οὖν ὁ κακῶς βουλευόμενος περὶ τῶν
ὑδάτων καὶ καθόλου καὶ ἐν μέρει καὶ τὰ φαῦλα καὶ τὸ φαῦλον προσήσε- 25
ται καὶ ἁμαρτητικῶς αὐτοῖς χρήσεται, οὕτω καὶ ὁ περὶ ταγαθοῦ βουλευσά-
μενος ἢ καθόλου ἁμαρτήσεται ἢ καθ' ἕκαστον. καὶ ἐπεὶ τελειότερον τὸ κοι-
νὸν τοῦ καθ' ἕκαστα ὡς περιεκτικὸν αὐτοῦ, τελειότερος ἔσται ὁ φρόνιμος, ὁ
τοῦ κοινοῦ κεκτημένος εἴδησιν. δεῖ ἄρα τῷ ἰδιαῖως φρονίμῳ τοῦ οἰκονο-
μικοῦ καὶ πολιτικοῦ, ὡς τῶν κοινῶς ὠφελίμων ἐχόντων καταλῆψιν.

2 περὶ scripsi: παρ' Ba 7 ἐπεὶ B: ἐπειδὴ a ἐξ ἀρχῆς] A 1 p. 1095ª2
10. 11 βουλεύεσθαι corr. ex βούλεσθαι B: βουλεύσασθαι a et Aristoteles 12 [illegible] 1
ἕκαστον a et Aristoteles 20 καὶ καθ'ἕκαστα B: καὶ καθ'ἕκαστον a 22 καὶ [illegible]
λιτικοῦ B: om. a 23 ἔχῃ B: ἔγει a 31 ἁμαρτητικῶς scripsi: ἁμαρτικῶς Ba
33 καθ'ἕκαστα B: καθ'ἕκαστον a

p. 1142a23 Ὅτι δ' ἡ φρονησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν. τοῦ
ἐσχάτου ἐστίν, ὡσπερ εἴρηται. τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦ

Τοῦτο ὡς πόρισμα τοῖς προσεχῶς εἰρημένοις ἠκολούθησεν.
μὲν γὰρ καὶ ἀνωτέρω τὸ διάφορον ἐπιστήμης καὶ φρονήσεως.
καὶ νῦν ἀδυνατον, εἰδυῖᾶ διὰ τῶν προσεχῶς εἰρημένων φρόνιμον ἐ
νέον, διότι ἐμπειρίας δεῖ πρὸς τὴν φρονησιν, ἧς ὁ νέος ἀμέτοχος
πρακτὰ περὶ ἃ ἡ φρόνησις καθ' ἕκαστα ἐστι. τὸ δὲ καθ' ἕκαστα ἐ
καὶ ἐμπειρίας καταλαμβάνεται, τοῦτο μὲν αὐτῷ συνετέλεσεν εἰς τὸ
μὴ δύνασθαι εἶναι τὸν νέον φρόνιμον. ἠκολούθησε δὲ ἐξ ἀνάγκης ἐ
καὶ τὸ ὅλως γενέσθαι τὸ εἶναι ἑτέρας ἀλλήλων ἐπιστήμην καὶ φ
εἴτε ἡ μὲν ἐπιστήμη περὶ τὰ καθόλου. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ καθ'
καὶ ἄλλως. ὅτι ὁ νέος ἐπιστήμων εἶναι δύναται. νέος μὲν ὤν, φ
δὲ οὐ, διὰ τὸ δεῖσθαι πολλοῦ χρόνου καὶ πολλῆς ἐμπειρίας τὴν φ

p. 1142a25 Ἀνατίθεται μὲν δὴ τῷ νῷ. ὁ μὲν γὰρ νοῦς τῶν
ὧν οὐκ ἔστι λόγος. ἡ δὲ τοῦ ἐσχάτου οὐ οὐκ ἔστιν ἐπι
ἀλλ' αἰσθήσεως, οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ' οἵα αἰσθανόμεθ
τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον τρίγωνον· στήσετ
κασι· ἀλλ' αὕτη μᾶλλον αἴσθησις ἡ φρόνησις. ἄκεῖ
ἄλλο εἶδος.

Ὥσπερ τῆς ἐπιστήμης διὰ τοῦ ῥηθέντος πορίσματος διάφορ
φρόνησιν ἔδειξε, προσθήκην τοῦτο ποιησάμενος ἐπὶ τοῖς πρότερον
σκεψόμεθ' αὐτῶν εἰρημένοις, οὕτω καὶ ταῦτα προστίθησιν, ἐφ' οἷς
περὶ φρονήσεως εἴρηκε καὶ τοῦ νοῦ, δεικνύων καὶ αὐτοῦ τὴν φρόνη
φρονεῖν. ἀντικεῖσθαι γὰρ φησι τὴν φρόνησιν τῷ νῷ κατὰ τὸ ὁ
νον. ὡς καὶ τὴν ἐπιστήμην. καὶ γὰρ τῆς ἐπιστήμης περὶ τὸ
καταγινομένης, διαφέρει αὐτῆς ἡ φρονησις, ὅτι περὶ τὰ καθ' ἕκαστ
νον τοίνυν διαφέρει ἡ φρόνησις ὅτι ὁ μὲν νοῦς ὅρων ἐστὶ γνωστ
οὐκ ἔστι λόγος. ὅρους δέ φησιν ἢ τοὺς ὁριστικοὺς λόγους, οἷς
οἱ μαθηματικοί. ἕκαστος κατὰ τὴν ἑαυτῶν ἐπιστήμην. οἷον ὁ μὲν
τικός, τί ἐστιν ἀριθμὸς ἁπλῶς ἢ τί ἐστι περισσὸς ἀριθμὸς ἢ τι ἀρ
τοὺς λοιποὺς, ὁ δὲ γεωμέτρης τί ⟨ἐστι⟩ στιγμή, τί ἐστι γραμμή,
ἐπιφάνεια, τί σῶμα, τί κύκλος, τί τρίγωνον καὶ τῶν σχημάτων
καὶ ὅσα ἕτερα ὁριστικῶς ἐκεῖσε λαμβάνονται ἢ ἁπλῶς τὰς πρώτας
πᾶσαι γὰρ αἱ ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν ὅροι πώς εἰσιν, ἐπεὶ ἀναλύσ
μενοι, μέχρις αὐτῶν ἀνιόντες, παυόμεθα, ζητοῦντές τι τῶν ἀρχῶν

15 οὖ B et Arist. vulg.: om. a et Arist. codd. $K^b M^b$ 20 διάφορον
1 21 τῷ νῷ B: καὶ τῷ νῷ a 31 ἐστι addidi: om. Ba
ἀγία B 35 παυόμεθα a: παύομεν B

ρον. ἐπεὶ τοίνυν τοῦθ' οὕτω καὶ διττῶς ἐξείληπται, καὶ τὸ ὢν | οὐκ 103v
ἔστι λόγος διττῶς νοηθήσεται, ἢ λόγος ὁ τὸ τί ἦν εἶναι, ἢ αἰτίας ἀπό-
δοσις καὶ συλλογισμός. καθ' ἑκάτερον γὰρ οὐκ ἔσονται ἀρχαὶ αἱ ἀρχαί,
ὥστε καὶ εἰς ἄπειρον ἀνιοῦσι μηδὲ ἐπιστήμας εἶναι τὰς ἐπιστήμας συμ-
βήσεται. δείκνυσι δὲ ἐνταῦθα ἑτέραν τοῦ νοῦ τὴν φρόνησιν διὰ τὸ
τὸν μὲν νοῦν τῶν πρώτων εἶναι, ἅ εἰσιν οἱ ὅροι, τὴν δὲ φρόνησιν τῶν
ἐσχάτων, ἅ εἰσι τὰ αἰσθητὰ καὶ καθ' ἕκαστα. ὥστε καὶ ταύτῃ διαφέρει
κατὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς ἀδύνατον εἶναι ἓν ὑπάρχειν καὶ τὸ αὐτὸ κατ'
εἶδος τό τε περὶ τὰ πρῶτα γινόμενον καὶ τὸ περὶ τὰ ἔσχατα. ὅρα δὲ ὅτι
τὰ ἀμφοῖν ὑποκειμένα, φρονήσει καὶ νῷ, κοινωνοῦσι κατὰ τὸ ἀνεπίστημον.
οὔτε γὰρ τῶν ὅρων ἐπιστήμη οὔτε τῶν αἰσθητῶν καθ' ἕκαστα, ἀλλ' ἐκεῖ
μὲν διὰ τὸ ὑπερκεῖσθαι τῆς ἐπιστήμης τοὺς ὅρους, ἐνταῦθα δὲ διὰ τὸ
λείπεσθαι ἐπιστήμης τὰ ὑποκείμενα τῇ φρονήσει, αἴσθησιν δὲ εἶναι τὴν
ταῦτα γινώσκουσαν. πῶς δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ ὑποκειμένου τῷ νῷ τῷ πλήθυν-
τικῷ ἐχρήσατο ἀριθμῷ, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑποκειμένου τῇ φρονήσει τῷ ἑνικῷ,
καίτοι τὰ καθ' ἕκαστα πλείω τῶν καθόλου τῷ ἀριθμῷ· τὸ μὲν γὰρ καθό-
λου ἕκαστον ἕν, τὰ δὲ καθ' ἕκαστα πλείω ὄντα εἰς ἓν τὸ προσεχὲς καθό-
λου ἀνάγονται, ὡς ὁμοῦ περιεχόμενα ὑπ' αὐτοῦ; ἢ ὅτι ἡ μὲν φρόνησις
ἐν ταῖς ἐνεργείαις αἰεὶ ἓν τι λαμβάνει τῷ ἀριθμῷ περὶ οὗ σκοπεῖ καὶ με-
λετᾷ τὴν κατόρθωσιν, ὁ δὲ νοῦς καθόλου αἰεί, τὸ δὲ καθόλου περιεκτικὸν
πολλῶν. ὥστε τὸ ἓν τοῦ νοῦ πολλὰ τῇ περιοχῇ. διὰ τοῦτο ἐκεῖ μὲν
πληθυντικῶς εἶπεν, ὧδε δὲ ἑνικῶς. αἴσθησις δὲ φησιν οὐχ ἡ τῶν
ἰδίων, ἀλλ' οἷα αἰσθανόμεθα. οὐχ οὕτω, φησίν, αἴσθησιν λέγομεν
τὴν ἐνεργοῦσαν περὶ τὸ ὑποκείμενον τῇ φρονήσει, ὡς λέγομεν ἐφ' ἑκάστου
γένους τῶν αἰσθητῶν, ἰδίαν εἶναι αἴσθησιν τὴν ἐνεργοῦσαν περὶ αὐτό, ὡς
περὶ μὲν τὰ χρώματα τὴν ὅρασιν, περὶ δὲ τοὺς ψόφους τὴν ἀκοήν,
περὶ δὲ τὰς ὀδμὰς τὴν ὄσφρησιν, περὶ δὲ τοὺς χυμοὺς τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν
ἁφὴν περὶ τὰ ἁπτά, ἀλλ' ἁπλῶς τὰ καθ' ἕκαστα καὶ ἐν οἷς ἡ αἰσθητικὴ
γνῶσις ἐνεργεῖν πέφυκεν. εἰ γάρ τις περὶ τῆσδε τῆς εἰρήνης ἢ τοῦδε
τοῦ πολέμου βουλεύοιτο, εἰ δεῖ ἔσεσθαι ἢ μή, καὶ εἰ ἔσται, πῶς ἔσται
καὶ διὰ τί ἔσται, καὶ εἰ οὐκ ἔσται ὡσαύτως, οὐχ ὡς περὶ ἰδίου μιᾷ τινι
τῶν αἰσθήσεων χρώμεθα, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἁπλῶς καὶ καθ' ἕκαστα αἰσθη-
τοῦ. τίθησι δὲ καὶ παράδειγμα τοῦ εἰρημένου τὸ τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχα-
τον. εἰ γὰρ καὶ μαθηματικῆς ἐπιστήμης ἐστὶ τὸ ἀποδεῖξαι περὶ τῶν καθ'
αὐτὸ ὑπαρχόντων τῷ τριγώνῳ, καὶ καθόλου ἡ ἀπόδειξις γίνεται, ἀλλὰ τὸ
ἔσχατον τριγώνων ἧττον τὸ ἄτομον καὶ καθ' ἕκαστον ἡ τοιοῦτόν ἐστιν οὐκ
ἐπιστήμῃ ἀλλ' αἰσθήσει ὑπόκειται, οὐχ ὡς χρῶμα οὐδ' ὡς ψόφος οὐδ'
ὡς ἄλλο τι, ὃ παρά τινος μιᾶς τῶν αἰσθήσεων κρίνεται, ἀλλ' ὅτι καθ'
ἕκαστον. ὅτι δὲ αἰσθητὸν τοῦτο, ἔδειξεν ἐκ τοῦ εἰπεῖν στήσεται γάρ
κἀκεῖ. ὅτι γάρ, φησίν, αἰσθητὸν τὸ ἔσχατον τριγώνων, δῆλον ἐντεῦθεν.

2 αἰτίας B: αἰτία a 5 ἑτέραν B: καὶ ἑτέραν a τοῦ νοῦ τὴν B: τὴν τοῦ νοῦ a 7 ταύτῃ B: ταῦτα a 13 ἐπιστήμης B: ἐπιστήμην a 31 διὰ τι B: διότι a

κατιών γὰρ ἄν τις ἀπὸ τῶν καθόλου καὶ περιεχόντων εἰς τὰ μερ
περιεχόμενα. στήσεται εἰς τὸ ἔσχατον, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλω
ὁπόσα τις ἀπὸ τῶν καθόλου κατεισιν. ἵσταται γὰρ ὁ κατιών, ἐλθὼ
ἔσχατα. δύο γὰρ ἕξεις τῶν γνωστικῶν δυνάμεων αἱ ἀκρότητες
καὶ ἔσχαται· κάτωθεν μὲν ἀνιόντων ἡμῶν ὁ νοῦς ἔσχατος, ὃ
αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γινωσκομένων ἡ ἄνοδος, ἡ δὲ αἴσθησι
ὅτι ἀπὸ ταύτης τῆς ἀνόδου ἀρχόμεθα· εἰ δ' ἄνωθεν τὴν ὁρμ
μεθα καὶ τὴν κίνησιν ἀπὸ τοῦ νοῦ πρώτου ἀπὸ τῶν γνωστικῶν
δέων, καὶ πρῶτα καὶ ἀρχὰς τὰ παρ' αὐτοῦ γινωσκόμενα τίθ
ἐσχατην δὲ καταντῶμεν τὴν αἴσθησιν, καὶ ἃ ὑπ' αὐτῆς γινώσκ
φύκε· ταῦτα δὲ τὰ μερικὰ καὶ καθ' ἕκαστα. καὶ ὅταν οὕτω λέγ
μεν τοὺς λαμβάνοντας τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων. οἷον ὅρασιν ἢ
ἀέρα τινὰ τῶν στοιχείων ὅλα ἁπλῶς τὴν κοινήν. δεῖ γὰρ
ἐσχάτου τινός, ὃ κρίνει ταναντία ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν καὶ τὰ
οἷον (ἐν) ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἴπωμεν τῆς ὁράσεως, τὸ μὲν
ὁρᾷ εἰς τὸν ἀέρα καὶ αὐτὸν κατὰ τὰ εἴδη τῶν ὁρατῶν διατίθη
παραπεμπόμενον τούτου τῇ κορῇ, ἡ δὲ τῷ αἰσθητῷ πνεύματι, τὸ δὲ
αἰσθήσει ἢ ἀμερὴς οὖσα καὶ ταναντία καταλαμβάνει καὶ τί ἄλλ
φέρουσι κρίνειν ὑναται. οὕτως ἐπ' ἀκουστῶν, οὕτως ἐπὶ ὀσφρα
των ἐπὶ πάντων τῶν αἰσθητῶν γίνεται, ὡς δύνασθαι τὴν κοινὴν
ἀμερῆ οὖσαν καὶ ταναντία καὶ τὰ ἑτερογενῆ κρίνειν πρὸς ἄλλη
φέρουσαν. ἀλλ' αὕτη μᾶλλον ἡ αἴσθησις ἢ φρόνησις, ἐ
ἄλλα εἴδη. ἐπεὶ περὶ τῶν πρακτῶν καὶ βουλευτῶν εἴρηκε κ
γνωστικὴ καθ' ἕκαστα καὶ αἰσθητικὸν. καὶ περὶ ταῦτα τὴν φρόνησιν κατ
ὡς ἂν τὰ ὑποπίπτοντα προσχρῶς αὐτῶν ἐφαπτόμενον, ὥσπερ
ποιεῖται τοῦ μετὰ φρονήσεως αἰσθάνεσθαι τοῦ καθ' ἕκαστα καὶ τ
ἦν κατὰ τὴν κοινὴν αἴσθησιν. τὸ γὰρ οἷα αἰσθανόμεθα τοῦ
ἦν τῇ κοινῇ αἰσθήσει καθ' ἣν ἡμῖν προσγίνεται τὸ αἰσθάνε
σθαι καὶ κοινῇ πρὸς παντα ἐνεργοῦσα τὰ αἰσθητά. ἡ γὰ
ὄψις, τις κατὰ τὰ αἰσθητὰ γίνεται, ὧν δεῖ τῇ κοινῇ αἰσθήσει.
γανοις χρωμένη αὐτοῖς τοῖς διαφόροις κατὰ γένος προσβάλλη
σθήσεσι. ταύτην δὲ μίαν καὶ ἡ αὐτὴ ἐστι, καὶ ὥσπερ ποιότης
τὴν κοινότητα τῇ ἁπλῶς προσάπτων αἰσθήσει. οὐ λεγομεν
σθησιν τὴν τῶν ἰδίων αἰσθητῶν τῆδε ἢ τῆδε, ὃ δ' αἰσθητ
γορεῖ. ἀλλὰ τοιαύτην λέγομεν ὁποίᾳ αἰσθήσει ἁπλῶς καὶ κοιν
νόμεθα. φησὶ δὲ ταύτην μᾶλλον εἶναι αἴσθησιν, τὴν κατὰ φρο
σιν τὸν λόγον καὶ ἐπιστασίαν, ἐκείνην δὲ ἀνεπίστατον καὶ ἀνεπίστα
σιν τὸ μετὰ λόγου κρεῖττον τοῦ ἄνευ λόγου. τοσούτων κρειττον

1 B: om. a 10. 11 πέφυκε B: πεφύκασι a 15 B:
16 a: om B 17 αἰσθητῷ B: αἰσθητικῷ a 22
τοτέλης ἐκείνη Ba: ἐκεῖνα Aristoteles 25
 B:

ἡ φρόνησις τῆς τοῦ αἰσθητοῦ ἰδίας αἰσθήσεως· διὸ καὶ ἄλλο εἶδος 104r
ἐκείνη ἡ αἴσθησις ταύτης τῆς αἰσθήσεως, ὡς καὶ τὸ λογικὸν τοῦ ἀλόγου
ἕτερον.

p. 1142a31 Τὸ ζητεῖν δὲ καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει· τὸ γὰρ
βουλεύεσθαι ζητεῖν τί ἐστι.

Διδάξας ἱκανῶς ἤδη περὶ τῶν πέντε εἰδῶν, λέγω δὴ φρονήσεως τέ-
χνης ἐπιστήμης σοφίας νοῦ, καθ' ἃς τὸ ἀληθεύειν ἀνθρώποις ἐστι, προτι-
θεται καὶ περὶ ἑτέρων τινῶν εἰδῶν διδάξειν, οἳ καὶ αὐτοὶ τῇ φύσει θεω-
ροῦνται τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἐνεργούντων κατὰ λόγον. ἔχρην γάρ,
ὡς ἐπὶ τῶν πρακτικῶν ἐνεργειῶν ἀνέλιπῆ τὴν διδασκαλίαν εἰργάσατο,
οὕτω ποιῆσαι καὶ ἐπὶ τῶν διανοητικῶν, καὶ πρῶτον παραδίδωσι περὶ εὐ-
βουλίας. ποιεῖται δὲ κἀνταῦθα τὴν διδασκαλίαν ὁμοιότροπον τῇ προτέρᾳ,
διϊστὰς μὲν ἑκάστην τούτων τῶν ἕξεων ἀπὸ τῶν ἄλλων, πρὸς ἃς ἔχει
τινὰ ὁμοιότητα, καὶ ἀποδιδοὺς τὸν λόγον αὐτῆς ἰδιάζοντα καὶ ἀντιστρέφον-
τα πρὸς αὐτήν. ἐπεὶ δὲ περὶ φρονήσεως ἔλεγε προσεχῶς, οἰκεῖον δὲ τῇ
φρονήσει τὸ εὖ βουλεύεσθαι, διὰ τοῦτο καὶ περὶ εὐβουλίας πρῶτον τὸν
λόγον ποιεῖται. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ἁπλῶς βουλεύεσθαι περιεκτικὸν τοῦ εὖ τοῦτο
ποιεῖν ἢ μή, τούτου ἕνεκα λέγει τι πρῶτον μικρὸν περὶ τοῦ βουλεύεσθαι.
ἀλλὰ καὶ ζητητικὸς ὁ ἄνθρωπος ὡς καὶ βουλευτικός, καὶ ἐοίκασιν ἀλλή-
λαις ζήτησις καὶ βούλευσις. διὰ τοῦτο τίθησι πρότερον τὴν διαφορὰν
τοῦ ζητεῖν τε καὶ τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ λέγει καθολικώτερον εἶναι τὸ ζη-
τεῖν τοῦ βουλεύεσθαι. πᾶς γὰρ ὁ βουλευόμενος ζητεῖ, οὐ μὴν καὶ πᾶς
ὁ ζητῶν βουλεύεται. ἡ μὲν γὰρ βούλευσις περὶ τῶν πρακτέων ἐστὶ ζή-
τησις, ἔστι δὲ καὶ ζήτησις περὶ ἕτερα θεωρητά, οὐχὶ πρακτέα, τυγχάνοντα.
τὸ γὰρ ζητεῖν εἰ σύμμετρος ἢ ἀσύμμετρος ἡ διάμετρος τῇ πλευρᾷ ἢ εἰ
σελήνη τῇ σκιᾷ ὑποπίπτει τῆς γῆς ἢ μή, οὐχὶ τῶν πρακτῶν εἰσὶν ἀλλὰ
τῶν θεωρητῶν. διὰ τοῦτό τις ζήτησις ἡ βούλευσις, ὡς εἶδος οὖσα ζητή-
σεως, καί τι ζητεῖν τὸ βουλεύεσθαι.

p. 1142a32 Δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας τί ἐστι, πότε-
ρον ἐπιστήμη τις ἢ δόξα ἢ τι ἄλλο γένος.

Τῷ περὶ φρονήσεως διδάξαντι ἀναγκαῖον ἦν καὶ περὶ εὐβουλίας εἰ-
πεῖν, διότι τῇ φρονήσει ἀναγκαῖόν ἐστι τὸ ὀρθῶς βουλεύεσθαι. διὰ τοῦτο
περὶ φρονήσεως διδάξας ἀκολούθως καὶ τὴν εὐβουλίαν τί ἐστι παραδίδωσι,
πρῶτον μὲν τί οὐκ ἔστι λέγων καὶ διαστέλλων αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἕξεων, ὧν
εἰκὸς δόξαι μίαν αὐτὴν τοῖς μὴ σὺν ἀκριβείᾳ σκοποῦσιν, ἃς καὶ ἐκτίθεται.

4 τὸ (ante βουλεύεσθαι) B et Arist.: om. a 8 αὐταὶ scripsi: αὖται Ba 8. 9 τῶν ἀνθρώπων θεωροῦνται a 14 καὶ (ante ἀποδιδοὺς) B: om. a 18 περὶ scripsi: παρὰ Ba 29 διαλαβεῖν Ba et Arist. cod. Ob: λαβεῖν Arist. vulg. 30 post ἢ δόξα add. ἢ εὐστοχία a et Arist.: om. B τι ἄλλο B: ἄλλο τι a

p. 1142a34 Ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ζητοῦσ
ὧν ἴσασιν, ἡ δ' εὐβουλία βουλή τις, ὁ δὲ βουλευόμεν
καὶ λογίζεται.

Πρὸ τῶν ἄλλων τῆς ἐπιστήμης τὴν εὐβουλίαν διίστησιν, οὗ
γιζόμενος· ἡ ἐπιστήμη οὐ ζητεῖ, ἡ εὐβουλία ζητεῖ, ἡ εὐβουλί
ἐστιν ἐπιστήμη. καὶ ἔστιν ὁ συλλογισμὸς ἐν δευτέρῳ σχήματι
σκευάζει τὴν μὲν μείζω πρότασιν οὕτως. ὁ ἐπιστήμων ἴσησι
τὰ περὶ ὧν τις ἴσησιν οὐ ζητεῖ. ὁ ἐπιστήμων ἄρα οὐ ζητεῖ
ἐπιστητῶν. καὶ ἔστιν οὗτος ὁ λόγος ἐν πρώτῳ σχήματι. τὴν
πρότασιν οὕτως· ἡ εὐβουλία βουλή τις· ὁ βουλευόμενος ζητεῖ.
ἄρα ζητεῖ. βουλὴ γὰρ καὶ βούλευσις τὸ αὐτό. ἕτερον δὲ
παρὰ τὴν βουλὴν καὶ τὴν βούλευσιν. ἐκεῖ γὰρ οὐκ ἔστι ζήτη
μόνον ὁρᾶς τοῦ βουλητοῦ πράγματος. τὸ δὲ καὶ λογίζεται
ἔστι πρὸς τὸ δεῖσαι ζητοῦντα τὸν βουλευόμενον, ἵνα τοιοῦτος ὁ
νηται· ὁ βουλευόμενος λογίζεται. ὁ λογιζόμενος ζητεῖ. ὁ βου
ἄρα ζητεῖ. εἶπε δὲ οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασι πρὸς
στημονας ἀναπέμπων τὸν λόγον, ἐν εἴη οὕτω νοούμενον τὸ λεγό
δὲ οὐκ ἔστιν ἡ ἐπιστήμη ἡ εὐβουλία. δῆλον ἀπὸ τοῦ τοὺς ἐ
μὴ ζητεῖν περὶ ὧν εἰσιν ἐπιστήμονες. μεταβὰς δὲ τὸν λόγον
ἐπιστήμης ἐπὶ τοὺς ἐπιστήμονας ὅτι τὸ τὴν ἐπιστήμην μὲν
ἐν τῇ ψυχῇ, τοὺς ἐπιστήμονας δὲ εἶναι τοὺς ἐναργῶς
ἐκτός.

p. 1142b2 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' εὐστοχία· ἄνευ γὰρ λόγου
χύ τι ἡ εὐστοχία, βουλεύεται δὲ πολὺν χρόνον, κ
πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα, βουλεύεσθαι
δέως.

Ἐπεὶ τὸ στοχάζεσθαι ἔχει τινὰ κοινωνίαν πρὸς τὸ βουλεύε
ἀμφότερα πρὸ τοῦ πράγματος γίνονται, πρὸς ὃ ἀφορῶσιν ὅ τε β
νος καὶ ὁ στοχαζόμενος, εἰκὸς ἦν δόξαι τινὰ ταὐτὸν εἶναι τὸ στ
καὶ βουλεύεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο ταὐτὸν καὶ τὸ εὖ ἐνεργεῖν καὶ
διαστέλλει τοίνυν καὶ ἀπὸ τῆς εὐστοχίας τὴν εὐβουλίαν· ἡ δὲ
κατὰ τὸν χρόνον, καὶ φησι τὴν μὲν εὐστοχίαν ἄνευ λόγου εἶναι,
κατὰ τὸν λόγον μελέτης καὶ σκέψεως καὶ ἐπὶ χρόνον βραχύν.
λευόμενος μελετᾷ καὶ πολὺν χρόνον βουλεύεται, ἐνδεὴς ὢν τῆς
μένης πρὸς τὸ πρᾶγμα φρονήσεως καὶ ἀγνοῶν ἐξ ἀρχῆς, ὅπως
βουλευόμενον ἀνυσθήσεται. ταῦτα δ' ἀλλήλων διάφορα. φέρ

2 βουλή τις B et Aristoteles: βουλή τις ἐστίν a 20 ἔκτος γρ. B: κ
21 toteles 21 βούλεται, suprascripto εὖ B 1 et Aristotel
ται B: γίνεται a 29 στοχάζεσθαι καὶ B στοχάζεσθαι καὶ a

τὴν δημώδη παροιμίαν εἰς μαρτυρίαν, συμβουλεύουσαν ἐπὶ μακρὸν 104r
μὲν βουλεύεσθαι, ταχέως δὲ πράττειν τὸ βουλευόμενον, ὡς τῆς μὲν βου-
λῆς μακροῦ τινος δεομένης χρόνου, ὥστε τὸν τρόπον συστήσασθαι τῆς
ἐπιτυχίας τοῦ πράγματος, τῆς δὲ πράξεως ταχύτητος, | ἵνα μὴ ἐναλλα- 104v
3 γέντος τοῦ βουλευτοῦ ἀνοικείως ἔξει πρὸς αὐτὸ ὁ μελετηθεὶς τρόπος τῆς
ἐπιτεύξεως. ὃ ἔστι τῆς τῶν συνεχομένων ἀφροντιστίας. χρῆται δὲ τῇ
παροιμίᾳ ταύτῃ καὶ Ἰσοκράτης ἐν ταῖς πρὸς Νικοκλέα ὑποθήκαις. τὸ δὲ
βουλεύεται δὲ πολὺν χρόνον ἐλλιπῶς εἴρηται, καὶ δέον προσκεῖσθαι
τὸ ὁ βουλόμενος.

10 p. 1142b5 Ἔτι ἡ ἀγχίνοια ἕτερον καὶ ἡ εὐβουλία· ἔστι δὲ εὐ- 5
στοχία τις ἡ ἀγχίνοια.

Ἕτερον ἐπιχείρημα ἕτερα δεικνύον πρὸς ἄλληλα εὐβουλίαν καὶ εὐ-
στοχίαν, ἐκ μέρους ἢ ἐξ εἴδους τῆς εὐστοχίας ἔχον τὴν σύστασιν. ὁμο-
λογούμενον γὰρ λαβὼν τὸ τὴν ἀγχίνοιαν εὐστοχίαν εἶναί τινα, δείκνυσι διὰ
15 τούτου, ὡς οὐ ταὐτὸν εὐβουλία καὶ εὐστοχία. εἰ γὰρ ἦν τὸ αὐτό, ἔδει 10
καὶ τὴν ἀγχίνοιαν, ἐπεὶ εὐστοχία τίς ἐστιν, εἶναι καὶ εὐβουλίαν τινά. ἀλλὰ
μὴν οὐκ ἔστιν εὐβουλία τις ἡ ἀγχίνοια, οὐκ ἄρα ταὐτὸν εὐβουλία καὶ εὐ-
στοχία. ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἡ ἀγχίνοια εὐβουλία, δῆλον ἐκ τοῦ ὅρου τῆς
ἀγχινοίας. ἀγχίνοια γάρ ἐστιν ἀσκεπτος ἀπόδοσις τοῦ μέσου· μέσον δὲ λέγομεν
20 τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ὁ ἐν τῷ συμπεράσματι κατηγορούμενος ὑπάρχει τῷ
ὑποκειμένῳ, ὅταν ἐρωτώμενός τις, διὰ τί τόδε τῷδε ὑπάρχει. ἀσκέπτως
καὶ ἀμελετήτως ἀποδῷ τὴν αἰτίαν, ὡς ἀγχίνους τοῦτο ποιεῖν λέγεται, οἷον
εἰ τύχῃ, εἴ τις ἐρωτηθείη, διὰ τί τὸ διὰ τῆς τοιᾶσδε καταγραφῆς τῶν
κύκλων ἀποτελούμενον τρίγωνον ἰσόπλευρόν ἐστιν, εἴποι ἀσκέπτως, διότι 15
25 αἱ δύο πλευραὶ τῇ μιᾷ εἰσιν ἴσαι. οὕτω γὰρ λέγων κατὰ ἀγχίνοιαν ἀπο-
δέδωκεν. ἡ δὲ ἀσκεπτος ἀπόδοσις ἀμελετήτως· ἡ δὲ εὐβουλία βούλευσις
ἀγαθή· πᾶσα δὲ βούλευσις μελέτη καὶ σκέψις ἐστί, πᾶσα δὲ μελέτη καὶ
σκέψις διὰ μακροῦ τινος τὴν γένεσιν δέχεται· ὥστε καὶ ἡ εὐβουλία διὰ
μακροῦ. πῶς οὖν τὸ ἄσκεπτον καὶ ἀβούλευτον ὑπὸ τὴν σκέψιν ἀναχθῇ
30 καὶ τὴν βούλευσιν, ὅτι δὲ ἡ ἀγχίνοια εὐστοχία, δῆλον. συντόμως γὰρ ἡ 20
ἀγχίνοια μετὰ ὁρμῆς στοχασμὸν τὸ μέσον ἀποδίδωσιν. οὐ γὰρ ὁ τυχὸν
ἀποδοὺς οὗτος ἀγχίνους ἐστίν, ἀλλ' ὃς τὸ κυρίως αἴτιον τοῦ πράγματος
ἀσκέπτως ἀποδιδῷ. οὐκ ἐπὶ μόνων δὲ θεωρεῖται τῶν θεωρητῶν ἡ ἀγχί-
νοια, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ ἐπὶ τῶν πρακτῶν. ὁ γὰρ λογισθετούμενος ἐπὶ
35 πράξεσι λόγους ἀποιτεῖται τῶν πεπραγμένων. εἰ γοῦν ἔχει τούτους ἐτοίμους 25
καὶ καλῶς αὐτοὺς ἀποδίδωσιν, ἀγχίνους ὀνομάζεται. διὰ τοῦτο χρὴ τὸν

4 ταχύτητος a: ταχύτητα B 5 ἕξει B: ἕξῃ a 7 ἐν ταῖς πρὸς Νικοκλέα ὑπο-
θήκαις] immo πρὸς Δημόνικον § 31 25 αἱ δύο πλευραὶ a: τῶν δύο πλευρῶν
ἑκάτερα ex correct. B 33 ἀποδιδῶ B: ἀποδῶσι a 34. 35 ἐπὶ πράξεσι B: ἐπὶ
ταῖς πράξεσι a

μετὰ λόγου ὀφεῖν ἐν τῷ περὶ αἱρουμένων λόγους ἔχειν ἀεὶ τῶν
μενων εὐ ἔχοντας, καὶ ἕτοιμον εἶναι, εἴ τις αὐτὸν εὐθύνας ἀπο
πράξεων, ἀποδιδόναι τοὺς λόγους αὐτῶν, ὡς ἑαυτὸν φυλάττειν
ἄλλως γὰρ σπουδαῖον εἶναι ἀδύνατον.

p. 1142b6 Οὐδὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία ⟨οὐδεμία⟩, ἀλλ' ἐπ
κακῶς βουλευόμενος ἁμαρτάνει, ὁ δὲ εὖ ὀρθῶς βου
δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστίν, οὔτ' ἐπιστ
οὔτε δόξης. ἐπιστήμης μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης (ο
ἁμαρτία), δόξης δ' ὀρθότης ἀληθεια· ἅμα δὲ καὶ ὃ
ἤδη πᾶν, οὐ δόξα ἐστίν.

Δείκνυσι δὲ τούτων τὴν εὐβουλίαν δόξης οὖσαν καὶ ἐπιστήμ
ὧν δὲ ὅτι οὐκ ἔστι δόξα οὐδεμία ἡ εὐβουλία, καὶ μέλλων καὶ
στήμην εἶσιν ἀκοινώνητοι. τοῦτο δέ ἐστιν ὀρθότης. ἣν δείξ τῇ
ὑπαρχουσαν ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτῇ, τῆς κακοβουλίας. κακοβουλί
εὐβουλία ἐναντία πρὸς ἄλληλα καὶ ἁμαρτία καὶ ὀρθότης. τοίνυν
κοβουλία ἁμαρτία, ὀρθότης ἡ εὐβουλία. εἰ γὰρ τῷ ἐναντίῳ τὸ
καὶ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον. ὅτι μὲν οὖν ὀρθότης ἡ εὐβουλία,
γέγονεν. ὅτι δὲ οὐτε ἐπιστήμης οὐτε δόξης ἐστὶν ὀρθότης, δείκνυσ
ἐπιστήμης μέν. ὅτι οὐκ ἔστιν ἁμαρτία ἐπιστήμης, ὥστε οὐδὲ
τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ ὑποκειμένων ἢ εἰδει ἢ γένει· γένει
λευκὸν καὶ μέλαν ἐν σώματι (ἅπαν γὰρ χρῶμα ἐν σώματι), εἴδ
ὑγίεια καὶ νόσος ἐν ἁρμῷ σώματι, ὥστε εἰ ἦν ἐπιστήμη ἀκατ
τος, ἦν ἂν δεκτικὴ καὶ ἁμαρτίας. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐστιν ἁμαρτίας
οὐδὲ ὀρθότητος ἄρα. αὐτὸ μὲν γὰρ τοῦτο ὀρθότητα εἶναι εἴ
τὴν ἐπιστήμην ἐκ τῶν καθ' αὑτὸ καὶ ἡ αὐτὸ καὶ πρώτων κ
τοῦ συμπεράσματος γνῶσιν οὖσαν, καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαίαν καὶ
γομένην ἄλλως ἔχειν, δεκτικὴν δὲ ὀρθότητος οὔ. εἰ γὰρ τοῦτο
ἔσται ὀρθότης ὀρθότητος. καὶ οὕτως ἔσται καὶ κινήσεως κίνησ
κίνησις γένεσις, ἃ ἀδύνατα παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τοῖς
οὐδέτερον. ὀρθότης δὲ οὖσα οὐδὲ ἁμαρτίας ἔσται δεκτική, οὐ
γειν τὸ ἐναντίον ὑποκεῖσθαι τῷ ἐναντίῳ πρὸς ὑπαρξιν. ὅτι δ
ὀδὲν οὕτως ὡς ἡ εὐβουλία ὀρθότητα δέχεται, δείκνυσιν οὕτως,
δόξης ὀρθότης ἡ ἀληθειά ἐστιν. ὀρθοδοξαστικὸς γὰρ ὁ ἀληθῶς
ἐστὶ καὶ λέγεται· ὥστε καὶ δόξα ὀρθὴ ἡ ἀληθεια. ὁ δὲ εὖ βου
οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁ ἀληθεύων ἐστίν. ἔστι γὰρ ποτε τὸν ὀρθῶς βου

1 μετὰ λόγου B: μὲν λόγον a 5 οὐδεμία a et Aristoteles: om. B
et Aristoteles: ἡ ἀλήθεια a ὁπότερα Ba et Arist. cod. M^b: ὁπότερα A
ἢν B: εἶην a 31 ἐν τοῖς Φυσικοῖς E 2 p. 225b15 33 δὲ B: om.

καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους βουλεύσασθαι, ἵν' ἐπίτηδες ψεύσηται πρός 104v
τινα ἢ ἐχθρὸν ὄντα, ἵνα σφάλῃ αὐτόν, ἢ φίλον, ἵν' ἐκκόψῃ αὐτὸν ἀπὸ
κακοῦ. καὶ τούτων τὰ παραδείγματα ἐν ταῖς ἱστορίαις πολλά, καὶ εἰσὶν
αἱ τοιαῦται βουλαὶ ἅμφω εὐβουλίαι, ὡς εἰς ὠφέλειαν οὖσαι τῶν βουλευο-
μένων καὶ ὀρθαὶ διὰ τοῦτο οὖσαι. ὀρθὴ δὲ οὐκ ψευδὴς οὐδέποτε. 105r
εἰπὼν δὲ οὐδὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία, ἐπήγαγε τὸ οὐδετέρα. ὅτι διαφορὰ τὸ γένη τῶν ὄντων. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν συμπεράσματα διανοίας εἰσίν, ἃ καὶ ἐξ ἀναγκαίων προτάσεων περαινόμενα ἀληθῆ καὶ ἀναγκαῖα ὑπάρχουσι, εἰσὶ δὲ καὶ ἐξ αἰσθήσεως καὶ φαντασίας ἀποτικτόμεναι, αἱ καὶ ψευδεῖς πολλάκις εἰσίν, ὡς τὸ δοξάζειν τὴν ἐν τῷ ὕδατι κώπην κε- 5
κλασμένην, ἄκλαστον οὖσαν καὶ ὑγιῆ, τῆς ὄψεως οὔσης κεκλασμένης τῷ σάλῳ τοῦ ὕδατος. πολλαὶ γὰρ πλάναι ταῖς φαντασίαις καὶ ταῖς αἰσθήσεσι γίνονται, καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν πλανωμένων δόξαι ἀποτικτόμεναι πεπλανημέναι εἰσὶ καὶ αὐταὶ καὶ ψευδεῖς. διὰ τοῦτο δὲ τὴν ἐπιστήμην τῇ δόξῃ συνέταξεν, ἐν τῷ δεικνύναι αὐτὰς διαφερούσας τῆς εὐβουλίας, διότι πολ- 10
λαὶ δόξαι ἐπιστημῶν εἰσι συμπεράσματα καὶ διὰ τοῦτο κοινωνοῦσαν ταῖς ἐπιστήμαις. ἅμα δὲ καὶ διώρισται ἤδη πᾶν, οὐ δόξα ἐστίν. ἑτέρα διαφορὰ τῆς δόξης πρὸς τὴν εὐβουλίαν. ἡ μὲν γὰρ δόξα ἢ κατάφασίς ἐστιν ἢ ἀπόφασις ἀπηρτισμένη ἤδη καὶ τεταγμένη. τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐνταῦθα τὸ διωρίσθαι τὸ ἀπηρτίσθαι καὶ τετάχθαι, ἤτοι ἐν ὥρᾳ καταστῆσαι καὶ πέρατι. ἡ δὲ εὐβουλία ζήτησίς ἐστιν ὀρθῶς γενομένη καὶ ἐπί τι προβαίνουσα, οὔπω τι πρᾶγμα ἀπηρτισμένον.

p. 1142b12 Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄνευ λόγου ἡ εὐβουλία. διανοίας ἄρα λείπεται· αὕτη δὲ οὔπω φάσις· καὶ γὰρ ἡ δόξα οὐ ζήτη-
σις ἀλλὰ φάσις τις ἤδη.

Τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας καὶ τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα, εἰ καὶ καθ' 15
ἑκάτερον τρόπον μετακεχείρισται. δηλοῖ γὰρ καὶ τοῦτο τὴν μὲν εὐβουλίαν μήπω ἀπηρτίσθαι, τὴν δὲ δόξαν ἤδη εἶναι ἀπηρτισμένην, λαμβάνει δὲ τὸν λόγον κοινὸν ὄντα εὐβουλίας καὶ δόξης καί φησι μὴ ἄνευ μὲν λόγου εἶναι τὴν εὐβουλίαν, ἐπεὶ δὴ μὴ ἀπήρτισται, λείπεται ἄρα διανοίας· καὶ τίθησι τοῦτο συμπερασματικῶς ὥσπερεὶ συλλογιζόμενος· ἡ εὐβουλία οὐκ ἔστι λόγος τέλειος, ἡ διάνοια λόγος τέλειος· ἡ εὐβουλία ἄρα οὐκ ἔστι διάνοια. τότε γὰρ διάνοια λέγεται ὁ λόγος, ὅταν ἀπηρτισμένος ᾖ, τὸ οἰκεῖον εἰλη- 20
φὼς συμπέρασμα. ἡ δὲ εὐβουλία ἐν τῷ ζητεῖσθαι ἔχει τὸ εἶναι. διὰ τοῦτο οὔπω φάσις ἡ εὐβουλία ἀλλὰ πρὸς φάσιν χωροῦσα, ἤτοι κατάφασιν ἢ ἀπόφασιν, οὔπω δέ τι τούτων οὖσα. ὅταν δέ τι τούτων γίνηται, οὐκέτι

4 εὐβουλίαι B: εὐβουλία a 5 ψευδὴς B: ψευδεῖς a 13 αἱ B: om. a ἀποτικτόμεναι B 20. 21 πέρατι B: περάσει a 24 αὕτη δὲ B: αὕτη γὰρ a et Aristoteles 30 ἐπεὶ δὴ μὴ a: ἐπεὶ δὲ B 31 ὥσπερεὶ B: ὡς περὶ a 34 γίνεσθαι a: τίθεσθαι a 36 τούτων B: τοιοῦτον a οὐκέτι B: τότε οὐκέτι a

βουλή (διὰ τοῦτο οὐδ' εὐβουλία, πᾶσα δ' εὐβουλία βουλή) ἀλλὰ δ
ρεῖν ἤδη πρὸς τοῦργον περὶ οὗ βεβούλευται, ὥστε οὐδὲ δόξα
γὰρ δόξα οὐ ζήτησις ἀλλὰ φάσις τις ἤδη ἡ κατάφασις ἢ ἀπόφα
τοῦτο λείπεται μὲν τῆς διανοίας ἡ εὐβουλία ὡς γένεσίς τις κα
καντεῦθεν ἀτελὴς ἐνέργεια, τῆς διανοίας τὸ τέλειον ἐχούσης
τοῦ λόγου ἐνέργειαν. οὔτε δὲ δόξα ἐστίν, ὡς καὶ τῆς δόξης τ
ἐχούσης κατὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι, ὃ τῇ εὐβουλίᾳ οὐ πρόσεστιν, ὡς
εἴρηται.

p. 1142b14 Ὁ δὲ βουλευόμενος, ἐάν τε εὖ ἐάν τε κακῶς β
10 ται, ζητεῖ τι καὶ λογίζεται.

Ἀπὸ τῆς εὐβουλίας εἰς τὴν βουλὴν μετέβη, βουλόμενος γέ
τῆς εὐβουλίας τὴν βουλήν, οὗ προσιέμενος καὶ τὸς ὁρισμοὺς
ἀπαρτίζει καὶ τῆς εὐβουλίας τὸν ὅρον. καὶ ἃ γὰρ εἶπε περὶ τ
λίας μέχρι καὶ τοῦδε ὡς τὸ γένος αὐτῆς ζητῶν ἔλεγεν. ἀπαγορ
τὰ ἴσως δοξάζοντα γένη εἶναι αὐτῆς, οἷον τὴν εὐστοχίαν τὴν
τὴν δόξαν, ζητῶν δὲ εὑρεῖν ἀκριβῶς ὑφ' ὃ ἀληθῶς ὡς ὑπὸ γέ
ται· ποιεῖται δὲ τὸν λόγον συνεχῆ τοῖς εἰρημένοις, διϊστῶν καὶ
τῆς εὐβουλίας καὶ τῆς δόξης. τῷ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ὁ βουλευόμενο
εὖ ἐάν τε κακῶς βουλεύηται ζητεῖ τι καὶ λογίζεται, τὴν βε
τῆς δόξης διϊστησιν. ἅμα δὲ καὶ διαιρεῖ τὴν βουλὴν εἰς τὸ εὖ βο
καὶ κακῶς, ἤτοι εὐβουλίαν καὶ κακοβουλίαν, καὶ λέγει κοινὸν εἶ
τό τι ζητεῖν καὶ λογίζεσθαι, ἴδιον δὲ τοῦ γένους αὐτοῦ τῆς βουλ
ἑκάτερον· φάσεως οὔσης, ὡς εἴρηται, καὶ ἡ πεπερασμένης
του, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ζητεῖν ἔτι θεωρουμένης καὶ τῷ λογίζεσθ
οὖν διαιρεταὶ καὶ διαφοραὶ τῆς βουλῆς καὶ συστατικαὶ τῶν εἰδ
εὐβουλία τε καὶ κακοβουλία, τὸ εὖ καὶ κακῶς βουλεύεσθαι· ε
ἤδη τὸ γένος τῆς εὐβουλίας καθαρῶς καὶ ἀναμφιβόλως.

p. 1142b16 Ἀλλὰ ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία βουλῆς
βουλὴ ζητητέα πρῶτον τί καὶ περὶ τί.

Εἰπὼν τὰς διαφορὰς τῆς βουλῆς εἶναι τὸ εὖ καὶ κακῶς
σθαι, ἀπονέμει νῦν τῇ εὐβουλίᾳ θατέραν τῶν διαφορῶν, ὃ ἔστι
λεύσασθαι, καί φησι, δύο οὐσῶν τῶν διαφορῶν τὸ εὖ τῆς εὐβου
ὡς καὶ τοὔνομα παριστᾷ. τὸ γὰρ ὀρθῶς ταὐτὸν τῷ εὖ. ἡ εὐ
ὀρθότης τίς ἐστι βουλῆς. οὕτω γὰρ ἐξεῖ τὸ εὖ ἡ βουλή, εἰ ὀρ
το. ἐπεὶ οὖν ἡ βουλὴ γένος εὐβουλίας, ὅει ζητῆσαι πρῶτον περ

1 ante τῆς διανοίας add. ἐγούσης κατὰ a: om. B 3 καὶ (ante τῆς) B: om. a 23. 24 ἀπεράντου B 26 εὐβουλία τε καὶ κακοβουλία a: εὐβουλίας τε καὶ κακοβουλίας B 31 Aristoteles: εὐβουλία B 31 ὃ B: ἡ a

τί ἐστι καὶ περὶ τί καταγίνεται, ἵνα τὸ γένος τῆς εὐβουλίας ὁρισάμενοι 105r
ἔχωμεν ἤδη γράφειν τὸ τί τῆς εὐβουλίας, ἤτοι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ γένος
αὐτῆς. ἑκάστου γὰρ εἴδους τὸ τί τὸ γένος αὐτοῦ ἐστιν, αἱ δὲ διαφοραὶ
ποιότητές εἰσι. περὶ οὐσίαν τοίνυν φροντίσωμεν. καλῶς δὲ καὶ τὸ περὶ
τί ζητεῖν οὐδὲν ἧττον συμβαλλόμενον εἰς κατάληψιν τῆς βουλῆς. ἐκ γὰρ
τῶν ὑποκειμένων μάλιστα περὶ ἃ καταγίνονται αἱ τῆς ψυχῆς ἕξεις κατα- 50
λαμβάνονται καὶ αἱ ἐνέργειαι. καλῶς δὲ εἶπε καὶ τὸ ὀρθότης τίς ἐστι,
διότι ἔστιν ὀρθὴν λέγεσθαι βουλὴν καὶ ἐπὶ ἀγαθῷ καὶ φαύλῳ, καθὼς αὐ-
τὸς ἐρεῖ ἑξῆς.

p. 1142b17 Ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεοναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα. 105v
ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος ὃ προτίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογι-
σμοῦ τυγχάνει, ὥστε ὀρθῶς ἔσται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ
μέγα εἰλημφώς.

Ἐπὶ τῷ γένει τῆς εὐβουλίας, ὃ ἦν ἡ βουλή, τὰς προσηκούσας εἰδο- 105v
ποιοὺς διαφορὰς ἐκλεγόμενος καὶ συνάπτων ἀλλήλαις αὐτάς, ἵν' ἀποτελέ-
σῃ τὸν ὅρον, πρώτην εὐθὺς μετὰ τὸ γένος ἔταξε τὴν ὀρθότητα. ἔπει δὲ
ὁμώνυμος ἡ ὀρθότης (ἡ γὰρ ἀγαθὸν τὸ προτιθέμενον τῷ βουλευομένῳ
τέλος καὶ ἡ βουλὴ ⟨ὀρθὴ⟩ διὰ τοῦτο ὡς πρὸς ἀγαθὸν ἀποφέρουσα, ἢ τὸ
μὲν τέλος οὐκ ἀγαθόν, οἰκείως δὲ ὁ βουλευόμενος τῷ τέλει βουλεύεται,
ὡς εὐστόχως εἰς τὸ τέλος ἀγόντων τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο
ὀρθὴ βουλή, ὅτι πρὸς τὸ τέλος εὐθυβολεῖ), οὐ μέντοι γε ὀρθὴ οὕτως, ὅτι
⟨οὐκ⟩ ὠφέλιμος, καὶ παράδειγμα τίθησι τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν φαῦλον ἁπλῶς. ὁ
γὰρ ὁ ἀκρατὴς καὶ ἁπλῶς ὁ φαῦλος προτίθεται ὡς τέλος ἰδεῖν, ἤτοι σκέ-
ψασθαι, ὅπως αὐτοῦ ἐπιτεύξεται καθὸ ἀκρατὴς καὶ φαῦλος, οὐκ ἔσται ὠφέ-
λιμον. εἴ γε ἡ ὄρεξις αὐτοῦ ἐκ πονηρᾶς προϊοῦσα ἕξεως οἰκεῖον ἔχει τὸ
ἕξει ὀρεκτόν, τεύξεται μὲν ἐκ τοῦ λογισμοῦ τοῦ τελείου, ὡς εὐθυβόλως 10
πρὸς αὐτὸ λογισάμενος, καὶ κατὰ τοῦτο ἔσται βεβουλευμένος ὀρθῶς. κα-
κὸν δὲ μέγα ἐκ τοῦ βουλεύματος λήψεται, ὡς τέλος ἑαυτοῦ τῇ σκέψει
προθέμενος πονηρόν. ἐπεὶ ἐκ πονηρᾶς ἕξεως τὴν ὄρεξιν προεβάλλετο, οὐκ
ἄρα ἡ ἁπλῶς ὀρθότης τῆς βουλῆς εὐβουλία ἐστίν, ἀλλὰ δεῖ τι προστεθῆ-
ναι, ἵν' ᾖ ὅλον ὁποία ὀρθότης τῆς βουλῆς εὐβουλία ᾖ. δοκεῖ δὲ ἀγα-
θόν τι εἶναι τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι. ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης βουλῆς εὐ- 15
βουλία, ἡ ἀγαθοῦ τευκτική. τοῦτο κατασκευαστικὸν τοῦ μὴ καὶ τὴν
πρὸς πονηρὸν τέλος ἄγουσαν ὀρθότητα τῆς βουλῆς εὐβουλίαν εἶναι. ὁμο-
λογεῖται γὰρ ἀγαθόν τι εἶναι τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι, ὅτι καὶ τὸ εὖ ἐπὶ ἀγα-
θοῦ παρὰ πᾶσι λαμβάνεται. ὥστε ἡ τοιαύτη ὀρθότης τῆς βουλῆς εὐβου-
λία ἐστίν, ἥτις εἰς ἀγαθοῦ τέλους ἐξάγει ἐπίτευξιν.

1 γένος B: τέλος a 13 εἰλημφώς B et Arist. vulg.: ὑπειληφώς a et Arist. cod. Ob rhesis usque ad ἀγαθοῦ τευκτική (p. 1142b22) a 14 γένει B: λέγειν τὸ γένος a 18 ὀρθὴ a: om. B 22 οὐκ ὠφέλιμος a: ὠφέλιμος B 26 τελείου B: τέλους a 31. 32 ἀγαθόν Ba: ἀγαθόν τι εἶναι Aristoteles

[illegible] ὅτι καὶ τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τὸ
καὶ ὁ μὲν δεῖ ποιῆσαι τυχεῖν, ὅτι οὐ δὲ μή, ἀλλὰ ψευ
μεσον ὅρον εἶναι, ὥστ' οὐδ' αὐτὴ πως εὐβουλία, καθ
δεῖ μεν τυγχανει, οὐ μέντοι ὅτι οὐ δέει.

Ἔθηκε τὴν ὀρθότητα τῆς βουλῆς καὶ ἕδεκτ[ὸ]ν μὴ οὖσαν εὐβου
σαν βουλῆς ὀρθότητα ἀλλὰ δεῖν καὶ π[ρ]ὸς ἀγαθοῦ τέλους γενέσθαι
λην, εἰ μέλλει εὐβουλία ὑπάρχειν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι λείπεται, πρ
καὶ ἕτερον. τοῦτο δέ ἐστι τὸ καὶ προσήκοντα εἶναι τὸν τρόπ
τὸ τέλος ἐπιτυγχάνεται. ἐπεὶ δὲ δύο ὅρων ὄντων τῶν ἄκρων, τοῦ
τοῦ πράγματος καὶ τοῦ ὀρεγομένου αὐτοῦ, μέσος ὅρος ὁ τρόπος
οὗ τὰ ἄκρα ἀλλήλοις συναπτονται, τό τε ὀρεκτὸν καὶ τὸ ὀρεγόμεν
ρεισαγει τουτο ὡς ἐπ' γινομενου συλλογισμου, οὗ τὸ μὲν συμπέρασ
ιδές, ὁ δὲ μέσος ψευδής, ἤτοι ψευδὴς ἢ ὑποκείμενος ἢ κατηγορ
εἴτε ἀποφατικῶς εἴτε καταφατικῶς καθ' οἱονδήποτε σχῆμα καὶ
ὡς γὰρ ἐν τῷ συλλογισμῷ ἐνδέχεται ἀληθὲς εἶναι συμπέρασμα τ
καμβανομένου ψευδοῦς, εἴτε καθ' ἕνα εἴτε κατ' ἄμφω τὰ διαστήμ
τως ἐνδέχεται καὶ διὰ ψεύδους τρόπου τέλος ἀποβῆναι χρηστόν, οὗ
[illegible] ἐπεὶ γὰρ ὅ τε πλοῦτος δοκεῖ ἀγαθὸν τῷ πλουτήσαντι καὶ ἡ ἐπευθ
αἰχμαλώτῳ, δόξειεν ἂν ἀγαθὸν εἶναι τὸ μοιχεῦσαι ἢ τὸ αἰχμαλωτισθῆ
τέρῳ· ἀλλὰ τοῦτο ψεῦδος. ὥστε τὸ ἀγαθὸν κατὰ τοῦ μέσου, ἤτοι τῆς
κατηγορουμένου [illegible] ὁρῶν ποιήσει τὴν πρότασιν. δόξειε δ' ἂν ἴσως ἀσύνα
ρος εἶναι τὸ μέσον ἐν τῇ πλοκῇ τοῦ συλλογισμοῦ, δι' οὗ τὸ ἀγαθὸν
[illegible]ῳ [illegible] οὔτε τῷ πλουτήσαντι ὁ πλοῦτος οὔτε τῷ αἰχμ
[illegible] ἀγαθὸν ἡ [illegible], ἀλλὰ μέσον μὲν τὸν τρόπον λαμβανεσθ
σεις δὲ εἶναι καὶ τὰς προτάσεις. εἰ γὰρ ἀληθές, ὅτι ὁ πένης με
καὶ διὰ τοῦτο εὐπόρηκε, πῶς ἔσται ὁ μέσος ὅρος τοῦ μεν
κατηγορούμενος, τῷ δὲ ἀληθῶς ὑποκείμενος, τοῦτο ὁ ὢν ἐ
οὐ ἀπαλλαγέντος αἰχμαλωσίας διὰ μοιχείαν. πῶς οὖν ἐρωδμεν
τοῦτό φησι ψευδὲς εἶναι τὸ μέσον, ἢ ὡς ὅτι πέπρακται ἢ ὡς ὅτι
τοῦ τὸ ἀγαθὸν τῷ πράξαντι ἀποβέβηκεν, ἀλλ' εἰς τοῦτο ψευδές,
θὸν καὶ τὸ μέσον ἀγαθοῦ ὄντος τοῦ δι' αὐτὸ ἀποβάντος. ὥστε
τέρου γενομένου συλλογισμοῦ τοῦτο ψευδὲς συμπεραίνεται, οὐκ ἐν
τέρῳ συλλογισμῷ μέσου τιθεμένου τοῦ τρόπου, ἀλλ' ἄκρου μὲν κ
τονος, τῆς μείζονος δὲ καὶ περιεκτικῆς ψευδῶς ἐπί τι λαμβανομέ

1 οὗτου B et Aristoteles: τοῦτο a 2 δι' B et Arist. vulg.: τούτου δ
Lb Pb μή, B: οὔ a et Aristoteles 3 αὐτή Ba et Arist
ὅτη Arist. vulg. πως Ba et Arist. LbMPb: πω Arist. vulg.
Arist. vulg.: τυγχάνειν a et Arist. cod. Lb 13 ψευδές, ἢ ὑποκείμεν
μενον a 14 ἀποφατικῶς a καταφατικῶς a 21 ἢ τὸ
[illegible] B

τάσεως, οἷον ἵνα τις φαίη, ὁ δεῖνα διὰ μοιχείαν ἀγαθὸν εὗρηκε, πᾶν δι' 105
οὗ τις ἀγαθὸν εὑρίσκει ἀγαθὸν ἐστιν, ἡ μοιχεία ἄρα ἀγαθόν ἐστι· καὶ
ἰδοὺ ψευδὴς ὁ ἐκεῖσε μέσος εὑρίσκεται, ἔλαττον μὲν ἄκρον ἐνταῦθοῦ λαμ-
βανόμενος, διὰ δέ τινος μέσου καθολικωτέρου καὶ καινοτέρου τὸ ψευδῶς 15
εὑρίσκων ὑποκεῖσθαι τῷ μείζονι. ἐπεὶ γὰρ ἐνδέχεται ἀγαθόν τι κτᾶσθαι
διὰ τρόπου καὶ ἀγαθοῦ καὶ φαύλου, ψευδὴς ἐπί τι ἡ μείζων πρότασις, ἡ
πᾶν λέγουσα τὸ δι' οὗ τις ἑαυτῷ πορίζει τὸ ἀγαθόν. τοῦτο ἀγαθὸν εἶναι.
καλῶς ἄρα εἴρηται τῷ Ἀριστοτέλει, ὅτι ὁ μέσος ψευδής, δι' οὗ ἡ ἀλη-
θὴς συνῆκται τοῦ συμπεράσματος ὕπαρξις, ὅταν φαύλη ἡ ἐπιτήδευσις, δι'
ἧς τὸ ὀρεκτὸν ὂν ἀγαθὸν ἀποβέβηκεν. οὐ γὰρ ὡς ὑπάρξαν ψευδὲς τὸ 20
μέσον ὠνόμασται, ἀλλ' ὡς ἀγαθὸν λεγόμενον, ὅτι ἀγαθὸν αὐτῷ ἠκολούθη-
σεν. ἢ οὖν οὕτως ἢ ὅτι ἐπεὶ τὸ ὀρεκτὸν ἀγαθὸν καὶ ἔδει τυχεῖν αὐτοῦ
διὰ τρόπου τινός, εἰ μὲν διὰ τοῦ δέοντος ἔτυχε τρόπου, ἀληθῶς τὸ δέον
κατὰ τοῦ τρόπου κατηγορηθήσεται, εἰ δὲ τὸ μὲν ὀρεκτὸν δέον, ἔτυχε δέ
τις αὐτοῦ διὰ τρόπου μὴ δέοντος, ψευδῶς κατὰ τοῦ τρόπου μέσου ὄντος 25
τὸ δέον ῥηθήσεται, οἷον εἴ τινι πλούτου δέον, τὸν μὲν πλοῦτον ἢ ἐμπορίαν
ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἐπιτηδεύσας τοῦ πλούτου τέτευχε, δέον καὶ ὁ τρόπος
καὶ προσῆκον. εἰ δὲ κλοπὴν ἢ ληστείαν, κἀντεῦθεν εὐπόρηκε, ψευδῶς τὸ
δέον κατὰ τοῦ τοιούτου τρόπου ῥηθήσεται. ὥστε ἡ μὲν ἐπιτυχία δέον- 106r
τος πράγματος γέγονε, διὰ δὲ τρόπου φαύλου καὶ μὴ δέοντος. καὶ οὕτως 30
ὁ μέσος ψευδής, ψευδῶς ἔχων κατ' αὐτοῦ τὸ δέον κατηγορούμενον· ψευδὴς
οὖν κἀνταῦθα ἡ μείζων πρότασις ἡ λέγουσα, πᾶν τὸ δι' οὗ τις τυγχάνει
τοῦ δέοντος, δέον κἀκεῖνό ἐστιν, εἴπερ ἐστὶ δέοντός τινος τυχεῖν οὐ
μόνον διὰ τρόπου δέοντος ἀλλὰ δὴ καὶ μὴ δέοντος· οἷον εἴ τις φαίη συλ- 35
λογιζόμενος περὶ τοῦ διὰ κλοπῆς ἢ ληστείας πλουτήσαντος ἢ τινος ἄλλης
φαύλης ἐπιτηδεύσεως, ὁ δεῖνα πλούτου τυχὼν δέοντος ἔτυχε πράγματος.
πᾶς ὁ τυγχάνων δέοντος πράγματος διὰ δέοντος τρόπου τυγχάνει αὐτοῦ.
ὁ δεῖνα ἄρα διὰ δέοντος τρόπου πλούτου ἔτυχεν, ἔτυχε δὲ διὰ κλοπῆς.
δέον ἄρα ἡ κλοπή. τοῦτο δὲ ψεῦδος, ὃ ἠκολούθησε διὰ τὸ ψευδῆ εἶναι τὴν 40
ληφθεῖσαν τὴν μείζω πρότασιν. ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ συλλογισμῷ· ὅστις δὲ
οὗτος. ὁ δεῖνα δέοντος πράγματος τοῦ πλούτου διὰ κλοπῆς ἔτυχε· πᾶν 10
τὸ δι' οὗ τις δέοντος πράγματος τυγχάνει, δέον κἀκεῖνό ἐστιν· ἡ κλοπὴ
ἄρα δέον. τὸ δὲ δέον ἐνταῦθα τὸ συμφέρον εἴρηται καὶ ὠφέλιμον. ἐν μὲν
οὖν τῷ πρώτῳ συλλογισμῷ τὸ ὑπάρξαι τὸ πρακτὸν ἀγαθὸν συνῆκται τῷ 45
πράξαντι διὰ μέσου τοῦ τρόπου, δι' οὗ προσγέγονε, καὶ ὡς ἀληθεῖς αἱ
προτάσεις ἐλήφθησαν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὁ μέσος τε ὡς ἔλαττον ἄκρον
τέθειται καὶ τὸ περιέχον αὐτὸν μέσον τέθειται καὶ ἐπεὶ ψευδῶς τῷ μεί-
ζονι ὑποτέτακται, καὶ τὸ συμπέρασμα ψευδὲς ἀπετέλεσεν. 15

9 συμπεράσματος a: πράγματος B 12 ἢ οὖν scripsi: εἰ οὖν Ba 15 τις a: τῆς B 29 ψευ-
δὴ B: ψεῦδος a 30 δευτέρῳ] βῳ B: πρώτῳ a 37 ψευδῶς a: ψευδῆ l

p. 1142 b 26 Ὅτι δ' ἐστὶ πολὺν χρόνον βουλευόμενον τυχεῖν, τ
ταχυ. οὐκοῦν οὐδ' ἐκεῖνος πω εὐβουλία, ἀλλ' ὀρθότης
τὸ ὠφέλιμον. καὶ οὐ δεῖ καὶ ὡς καὶ ὅτε.

Ἐπεὶ μήπω ἱκανῶς τὰ εἰρημένα πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ὅρου τ
. ναι. προστίθησι καὶ λέγει. τί δὲ τὸ προστεθειμένον ἐστίν; τὸ μὲ
χρόνου. ὁ ἀνήκει τῇ βουλῇ τῇ περί τινος πράγματος, ἵν' ἀρμό
τὸ εὐβουλία εἶναι. ἔστι γὰρ καὶ διὰ πλείονος χρόνου καὶ ἐλάττο
σθῆναι τὴν βουλήν. εἰ οὖν δι' ἐλάττονος ἀνυσθῆναι δέον, διὰ
ἀνύσει τὸ ἔργον ὁ βουλευόμενος, κατὰ μὲν τὰ προλαβόντα ἴσως
εὖ, πλείω δὲ χρόνον τοῦ δέοντος κατατρίψας ἐν τῷ βουλεύεσθ
στήσεται τοῦ εὖ. ὥστε οὐδὲ ἡ διὰ πλείονος ἢ δεῖ χρόνου ἀνυ
ή ἐστι πω εὐβουλία. πολλοὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ νωθρίαν
ἢ δειλίαν ψυχῆς ἢ ἄλλο τι πάθος ἀργότερον διατιθέμενοι περὶ τ
ματα πλείω χρόνον τοῦ ἀναγκαίου καταναλίσκουσι, κἀντεῦθεν ἢ
τῶν τελῶν ἀποπίπτουσιν ἢ οὐ τελείως αὐτῶν ἐφάπτονται ἢ με
νων ἐπιτυγχάνουσι. καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ἁπλῶς, τὸ πλείω τοῦ δέο
νον καταναλίσκειν ἐν ταῖς βουλεύσεσι, ψεκτὸν καὶ οὐκ εὐβουλο
πόθεν ἐπαναλαμβάνει τὰ εἰρημένα καί φησιν, ὅτι ἐκείνη ἡ ὀρθ
βουλὴ ἔστιν εὐβουλία. ἢ καὶ τὸ ὠφέλιμον ἔχει τοῦ τέλους καὶ
που τὸ ἐπαινετόν. ὁ γὰρ τὸ ὡς. καὶ τοῦ χρόνου τὸ ἀρκοῦν,
καὶ τὸ ὅτε. τὸ δὲ ὠφέλιμον καὶ οὐ δεῖ ἐκ παραλλήλου ἐστὶ
ὡς εἶναι τοιοῦτον τὸ λεγόμενον κατὰ τὸ ὠφέλιμον καὶ οὐ δεῖ ὠφ
τὸ οὐ δεῖ ἀντὶ τοῦ οὐ χρεία ἐστὶν ὡς συμφέροντος καὶ συμβαλλ

p. 1142 b 28 Ὅτι ἔστι καὶ ἁπλῶς εὖ βουλεύεσθαι καὶ
. ναι. ἢ μὲν οὖν ἁπλῶς ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κα
σα. ἡ τίς δὲ πρὸς τι τέλος. τὸ δὴ τῶν φρονίμων τὸ εὖ
βεύεσθαι. ἡ εὐβουλία τότε ἂν ὀρθότης κατὰ τὸ συμφέρ
τι τέλους οὗ ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπόληψις ἐστί

Τὸν μὲν ὁρισμὸν τῆς εὐβουλίας ὅλιγον ἂν ἦν ἀποδεικνύ
30 τητα μὲν βουλῆς ὡς γένους ὑπάρχειν δέοντος. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς
οὐκ ἐπιπληρούσας τὴν διαφοράν, ὡς μὴ πω οὔσης εὐβουλίας
εἰρημένων τινὸς ἀπαιτουμένου. εἴτε τοῦ τέλους μὴ ὄντος ὄντος,
θεται, εἴτε τοῦ τρόπου δι' οὗ τὸ τέλος ἐπιτυγχάνεται, εἴτε τ
παραπλησίως ἢ δεῖ καταναλισκομένου. ὃ ὅσον ἡ βουλευτικὴ γίνε

12 τοῦ B | 13 ἐστὶ — 14 ἐστὶν om. B | 14 ἐστὶν om. B | 15 ἐστὶν om. B | 16 ἐστὶν om. B | 17 ἐστὶν om. B | 18 ἐστὶν om. B | 19 ἐστὶν om. B | 20 ἐστὶν om. B | 21 ἐστὶν om. B |

δὲ τὸ τέλος διχῶς λαμβάνεται, τό τε ἁπλῶς καὶ πρὸς ὃ πάντα τὰ κατὰ 106r
μέρος ἀναφέρεται κατορθούμενα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οὗ ἐφιέμενος
ἄνθρωπος καὶ ἐπιτυγχάνων τέλειος ὡς ἄνθρωπος γίνεται. ὅπερ ἐστὶν ἡ
εὐδαιμονία, ὅλον τι οὖσα κατόρθωμα καὶ τέλος ἐκ τῶν κατὰ μέρος κατορ-
θουμένων συγκείμενον, καὶ ἔστι καὶ πρὸς τοῦτο τὸν ἄνθρωπον εὖ τε βου-
λεύσασθαι καὶ μή, τὸ μὲν τὴν ὄντως εὐδαιμονίαν εὐδαιμονίαν εἶναι
ὑπολαμβάνοντα καὶ τὰ πρὸς αὐτὴν φέροντα ὀρθῶς καὶ ἁρμοδίως ἐπιτηδεύ-
οντα, τὸ δὲ περί τε τὸ τέλος αὐτὸ πλανώμενον καὶ τὸ μὴ ὂν τέλος ὡς
τέλος ἡγούμενον καὶ πάσαι τινὰ ὡς πρὸς αὐτὸ φέροντα μεταχειριζόμενον.
ἔστι δὲ καὶ κατὰ μέρος περὶ τῶν ἀναφερομένων μερῶν εἰς τὴν δοξαζο-
μένην εὐδαιμονίαν ὀρεκτά τινα προτίθεσθαι καὶ περὶ τῆς αὐτῶν ἐπιτεύ-
ξεως βουλεύεσθαι εὖ τε καὶ ὡς ἕτερος. περὶ τούτου νῦν παραλήψεται διαφο-
ράν τινα παριστὰς περί τε τῆς κατὰ τὴν εὐδαιμονίαν εὐβουλίας, ἥτις ἐστὶν
ἁπλῶς εὐβουλία ἐστί, πρὸς τὸ ἁπλῶς τέλος ἄγουσα καὶ περὶ τῆς κατὰ
μέρος, ἥτις ἐστὶν ἡ πρὸς ἕκαστον μέρος τῆς εὐδαιμονίας τὸν βουλευόμε-
νον ἀποφέρουσα. ὅτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁπλῶς τέλους, ἤτοι τῆς εὐδαιμο-
νίας, ἔστι καὶ ὀρθῶς βουλεύσασθαι καὶ πλημμελῶς καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος
τελῶν, δῆλον ἐντεῦθεν. οἱ γὰρ πλοῦτον εὐδαιμονίαν ἡγούμενοι ἢ ἡδονὴν
ταράξαι ἢ ὑγείαν ἢ ἄλλο τοιοῦτον τῆς εὐδαιμονίας ἀποσπάσασι, καὶ
ὅπόσα ἂν ἑαυτοῖς | περιποιεῖσθαι σπουδάζωσι, σκοπὸν τοῦ ἑαυτῶν βίου 106v
καὶ τέλος προθέμενοι, ματαιοπονοῦντές εἰσι καὶ κενὰ βουλευόμενοι. οἱ δ'
ἐνέργειαν ψυχῆς κατ' ἀρετὴν ἐν βίῳ τελείῳ τὸ ἀνθρώπινον τέλος ὑπάρχειν
θέμενοι, οὗτοι δηλονότι καὶ περὶ τοῦ τέλους ὁρίζεσθαι καὶ τὰ προσ-
ήκοντα πρὸς αὐτὸ κατὰ μέρος πάντα ὀρεκτὰ ἑαυτοῖς προτιθέμενοι ὁπόταν
καὶ καθόλου τυγχάνουσιν εὐβουλοι, εἰ δὲ κἂν τοῖς κατὰ μέρος εἰσί, σώζον-
τοντες τὰ τῆς εὐβουλίας παρατηρήματα. εἰσὶν ἂν κἀν τοῖς κατὰ μέρος βου-
λευτοὶ εὐβουλοι. διὸ τοῦτ' ἔφη ταῦτα διαφέρειν χρὴ ὑπάρχειν καὶ
τοῦ τε κοινοῦ τέλους, πρὸς ὃ τὰ κατὰ μέρος ὠφέλιμα προσφέρουσιν ἅπαν-
τα καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ μέρος τελῶν καὶ τῆς κοινῆς εὐβουλίας καὶ τῶν
κατὰ μέρος εὐβουλιῶν, ὡς τῆς μὲν πρὸς τὸ κοινὸν ἁρμοττούσης τέλος, τῆς
δὲ ἑκάστης πρὸς ἕκαστον τῶν κατὰ μέρος. προσθεὶς δὲ τὸ ὅτι ἐν τῇ
ἀρχῇ τοῦ προκειμένου νοήματος, οὐ μικρὸν ἐμπόδιον τέθεικε τῇ πρώτῃ
βούσῃ αὐτῷ διανοίᾳ πρὸς τὴν τῶν λεγομένων κατάληψιν. δοκεῖ γὰρ ὡς
καὶ ἕτέραν τινὰ διαφορὰν προτιθέναι τῷ ὅρῳ βουλόμενος οὕτως εἰπεῖν
ὥσπερ ἐχομένου τοῦ νοήματος τῶν ἤδη ῥηθέντων· οἶμαι δ' ὅτι οὐδ' οὕ-
τως ἔχει. ἀλλὰ τὸν ὅρον ὑπαρτίσας τῆς εὐβουλίας, ἕτερον τοίνυν ὑπεισά-
γει θεώρημα τὸν ἁπλῶς εὔβουλον διαχωρίζων τοῦ κατὰ μέρος. ἐξετα-
στέον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν λέξιν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ῥητέον τὰ εἰκότα καὶ
ἐπ' αὐτῇ. ἔτι ἔστι καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι καὶ πρός τι
τέλος. τὸ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τοῦ κοινοῦ τέλους ἐστί, τὸ δὲ
πρός τι εὖ βεβουλεῦσθαι περί τινος τέλους ἐστίν, ὃ ἐστι καὶ αὐτὸ ἀγαθόν.

20 σπουδάζωσι B: σπουδάζουσι a 37 διαχωρίζων B: χωρίζων a

μέρος ὂν τοῦ κοινοῦ καὶ εἰς τὸν ἐκείνου ἀπαρτισμὸν συμβαλλόμενον.
τοίνυν ἁπλῶς μὲν εὐβουλος ὁ τὰ ἁπλανῶς τὸ ἁπλῶς τέλος εἰδὼς
ὅλως ἐπιτηδείων τὰ πρὸς αὐτὸ φέροντα. πρός τι δὲ εὐβουλος ὁ τ
μον ἑαυτῷ ὡς τέλος προθέμενος καὶ τὰ τῆς εὐβουλίας φυλάττο
τηρήματα ἐν τῷ περὶ τοῦ τοιούτου βουλεύεσθαι. εἰ δή τῶν φρο
εὖ βουλεύεσθαι. ἡ εὐβουλία εἴη ἂν ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέ
τι τέλος. οὐ ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπάρχειν ἐστι. τὰ μὲν μέχρι το
ἐξήγησιν εἰρημένα ἐστὶν ἐφαρμόσαι τοῖς μέχρι τοῦδε τοῦ Ἀρισ
ρητοῖς περὶ τοῦ καθόλου εὖ βεβουλεῦσθαι εἰρημένοις, τὰ δὲ ἑξῆς
ὅρῳ ἐφαρμόζειν τῆς κατὰ μέρος εὐβουλίας. ἐπεὶ γὰρ περί πρακ
ριως ἅπασα βούλευσις, τὸ δὲ πρακτὸν καθ' ἕκαστον, περὶ τὰ καθ' ἕκ
ἡ πᾶσα βούλευσις. διὸ καὶ δέον προστίθεσθαι τῷ ὅρῳ τῆς εὐβο
πρός τι τέλος. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν φρονίμων τὸ εὖ βουλεύεσθαι, δεῖ
φρόνησιν ἐν τῷ ὅρῳ παραλαμβάνεσθαι. καὶ οὕτως ἔσται τέλει
εὐβουλίας ὅρος, ἐκτεθειμένος ὡδί, ὡς ἐνταυθοῖ ὁ Ἀριστοτέλης ἐξέθε
ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρός τι τέλος, οὗ ἡ φρόνησις
ὕστερον φησί. ἡ μὲν ὀρθότης ὡς γένος ἀντικειμένη οὖσα πρὸς τὴν δια
ἅτις ἐστὶν ἀνικανότης πρὸς τὸ προκείμενον τέλος καὶ ἐπιτυγχάνο
μενον. τὸ δὲ κατὰ τὸ συμφέρον πρὸς τὴν εἰς καλὸν ἀφορῶσαν κ
φορον βούλευσιν. πρὸς ἣν ὀρθότης μὲν εἶναι δύναται βουλῆς, ὡς
τυχίαν συμβαλλομένη τοῦ βλαβεροῦ, οἷον ὡς εἴ τις περὶ κλοπῆς ἀ
πραγμάτων βουλεύοιτο, καὶ τὸν οἰκεῖον πρὸς τοῦτο τρόπον ἐπιτ
τοῦτο γὰρ ὀρθότης μέν ἐστι διὰ τὸ ἄγειν πρὸς τὸ τέλος, περὶ ὃ τ
οὐ μὴν καὶ εὐβουλία ὅτι μηδὲ ἀγαθὸν ἐκεῖνο περὶ ὃ τὸ βουλεύε
πρός τι τέλος, διὰ τὴν περὶ τὸ καθόλου βουλήν. τὸ δὲ οὗ ἡ φ
ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστιν ὥσπερ ἐσχάτη τίς ἐστιν ἐν τῷ ὅρῳ τῆς
διαφορὰ ἀντιστρέφουσα πρὸς τὴν εὐβουλίαν, ὡς ἐν τῷ ὅρῳ τοῦ ἀ
τοῦ νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. πᾶσα γὰρ εὐβουλία τέλος ἔχει
ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστι καὶ πᾶν βουλευτόν, οὗ ἡ
ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστιν, εὐβουλίας τέλος ἐστίν. ἐπεὶ γὰρ ἡ
ἁπλανῶς ἔχει περὶ τὰ ὁρεκτὰ καὶ βουλευτά, πάντα τὰ αὐτῇ πρ
περὶ ἐπιτυχίας προτιθέμενα ὁρκτά ἐστι καὶ ὠφέλιμα καὶ οἱ τρόπο
καὶ τοῖς τέλεσι ἐφαρμόζοντες, δι' ὧν αἱ ἐπιτυχίαι προσγίνονται ὑ
ἀγαθὴς ἐπιτηδευόμενοι τῆς φρονήσεως. δεῖ ἄρα τῇ εὐβουλίᾳ κα
προσκεῖσθαι τὴν διαφοράν, ὡς οὐσιῶδές τι ἴδιον διαστέλλον αὐ
γμάτων μὲν ἰδίων τὴν διαφοράν, προτιθεμένων δὲ φρονήσεως τ
ὑπολαμβανούσης περὶ τοῦ τέλους αὐτῆς, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ἐν
νοήματος τὸ ἔτι προτέτακται, ὡς ἔτι προσθήκης δεομένου τοῦ
βουλίας λόγου, ὃν ὁ ὅρος αὐτῆς ἀποδοθῇ, διαστέλλων αὐτὴν
ἁπλῶς εὐβουλίας, ἡ τοῦ ἁπλῶς τέλους ἐστίν, ἀλλὰ περὶ τῶν καὶ

προθέμενος B: προθέσθαι a 12 προστίθεσθαι scripsi: προτίθεσθαι Ba
B 19 τὸ συμφέρον B: συμφέρον a 30 εὐβουλίας B: εὐβου
8 ἔτι — αὐτὴν ἀπό (39) a: om. B 40 καθέκαστα a: καθεκάστην B

προτιθεμένων τοῖς ἀνθρώποις, εἰς ζήτησιν ὠφελίμων τε ὄντων καὶ διὰ 106ᵛ
τρόπων δεόντων κατορθουμένων καὶ διὰ χρόνου προσήκοντος. τὸ πρός τι
οὖν τέλος ἐν τῷ παρόντι ὅρῳ αὐτῆς λαμβανόμενον, διάστασιν αὐτὸν ἀπὸ
τῆς περὶ τὸ ἁπλῶς τέλος γινομένης εὐβουλίας. καὶ διὰ τοῦτο ἦν ἀναγ-
καῖον οὕτως ὁρισθῆναι αὐτήν. οὕτω μὲν ἡμῖν διὰ τούτων ἐξείληπται ἡ εὐ
καθόλου εὐβουλία καὶ ἡ κατὰ μέρος, ὡς περὶ τοῦ ἁπλῶς βουλευτοῦ καὶ
τῶν κατὰ μέρος βουλευτῶν γεγενημένου τοῦ λόγου. εἰ δέ τις βούλοιτο, εἰ-
λήφθω μὲν τὸ καθόλου ὡς ἐνδεχομένου καὶ καθόλου βουλεύεσθαι καὶ ἐν
μέρει, ὡς τινὸς μὲν ὄντος ἀεὶ περὶ ὃ βουλευόμεθα, παντὸς δὲ τοῦ τινὸς
πρὸς καθόλου ἀναγομένου, ὡς εἶναι καὶ τὸ τί βουλευτὸν ὑπὸ τὸ ἁπλῶς
ἀναφερόμενον βουλευτόν. πλὴν τὸ οὕτω καθόλου οὐδέποτε ἔσται ἐνέρ-
γεια. οὔτε μὴν ἡ βουλὴ περὶ τοῦ καθόλου βουλευτοῦ, διότι οἱ πράττοντες 107ᵛ
καὶ βουλευόμενοι τῶν καθ' ἕκαστα, καὶ ἃ πράττουσι καὶ περὶ ἃ βουλευόν-
ται πάντα τῶν καθ' ἕκαστα. ὃ δὲ λέγομεν ἁπλῶς τέλος καὶ ἁπλῶς βου-
λευτὸν οὐχ οὕτως ἁπλῶς ἐστιν ὡς ἐννοηματικόν, ἀλλ' ὡς ὅλον τι καὶ
τὰ καθ' ἕκαστον βουλευτὰ ὡς εἰς ὅλον μέρη ἀνάγονται εἰς αὐτό, εἰ μετὰ
φρονήσεώς τέ εἰσιν ὀρεκτὰ καὶ ἡ φρόνησίς ἐστιν ἡ τὰς ἐπιτυχίας κατορ-
θοῦσα αὐτῶν.

p. 1142ᵇ31 Ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέ-
γομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔθ' ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ
δόξῃ (πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί) οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέ-
ρος ἐπιστημῶν, οἷον ἡ ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν ἂν ἦν ἢ γεωμε-
τρία περὶ μεγέθη. οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινή-
των ἡ σύνεσίς ἐστιν οὔτε περὶ τῶν γιγνομένων ὁτῳοῦν ἀλλὰ
περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο. 10

Ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν γενικὰς ἐλάβομεν ἀρετὰς σοφρο-
σώφρονα δικαιοσύνην, ἐλαμβάνομεν δὲ καὶ ἑτέρας οἰκειοτέρας, μεγαλο-
πρέπειαν μεγαλοψυχίαν, οὕτω καὶ ἡ φρόνησις, ἀρετὴ οὖσα
ἐννοηματική καὶ γενική, ἔχει ὑπ' αὐτὴν ἀναφερομένας τὰς ἐφεξῆς ἐνταῦθα
λαμβανομένας, εὐβουλίαν ἀγχίνοιαν σύνεσιν συγγνώμην, περὶ ὧν ὁ Ἀριστο-
τέλης ἐνταῦθα διδάσκει, τὰς μὲν ὕλῃ παραδοὺς καὶ ὁρισάμενος, περὶ δὲ
τῶν τὰς ἀποδείξεις ζήτῃ ποιούμενος. ὥσπερ τοίνυν περὶ τῆς εὐβουλίας
διδάσκων διέστησεν αὐτὴν ἀπὸ ἐπιστήμης καὶ δόξης καὶ εὐστοχίας καὶ

4 γινομένη εὐβουλία B 7 τῶν B: τοῦ a 9 τοῦ B: om. a 16 τὰ B: om. a βουλευτὰ B: βουλευτὸν a 22 post οἷον add. κατὰ μέρος, οὔτε a: om. B et Aristoteles ἡ ἰατρικὴ B et Arist. codd. KᵇMᵇ: ἰατρική a et Arist. vulg. ὑγιεινῶν a et Arist.: ὑγιεινὸν B ἂν ἦν B: γὰρ ἂν ἦν a et Arist. codd. LᵇMᵇOᵇ: om. Aristot. vulg. 23 μεγέθη B et Arist. cod. KᵇOᵇ: μεγέθους Aristot. vulg.: μεγέθη γὰρ a et Arist. Mᵇ 24 γενομένων B ὁτωοῦν Ba et Arist. codd. LᵇOᵇ: ὁτουοῦν Arist. vulg. 25 βουλευσ..ται B 26 πρακτικῶν a: πρακτῶν B

ἑτέρων γενῶν, διάφορον δείξας αὐτὴν ἑκάστης ἐκείνων, εἶτα τὸ γέν
τῆς εὑρὼν καὶ τὰς ἁρμοττούσας αὐτῇ συστατικὰς διαφορὰς συναγα
ἁρμοδίως ταύτας τῷ γένει συνάψας τὸν οἰκεῖον ὅρον αὐτῆς ἀπο
τὸ αὐτὸ ποιεῖ καὶ ἐπὶ τῆς συνέσεως. τί δέ ἐστιν ἡ σύνεσις καὶ
5 κειμένη αὐτῇ ἀσυνεσία, δείκνυσιν ἐκ τῶν μετεχόντων αὐτῆς, οὓς
τῶν παρανόμως συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους καλοῦμεν. ποιοὶ γὰρ ὁ
καὶ ὁ ἀσύνετος, ἀπὸ τῆς συνέσεως καὶ ἀσυνεσίας ὀνομαζόμενοι,
δὲ οὕτως ἐξ αὐτῶν ποιοὶ ὠνομάζοντο, εἰ μὴ ποιότητες ἦσαν ἡ
καὶ ἡ ἀσυνεσία. οὕτω δείξας ὅτι εἰσί, ζητεῖ ἐφεξῆς τί ἐστιν ἡ σύν
10 πρὸ τούτου δείκνυσι τί οὐκ ἔστιν, ἵνα τῶν τριῶν ἀποχωρίσας α
κῶν, τὸ οἰκεῖον καὶ προσεχὲς προσαρμόσῃ αὐτῷ, καὶ οὕτω τὰς οἰκ
φορὰς ἐπαγαγὼν τέλειον αὐτῆς ἀποδώσει τὸ τί ἐστιν, ὃ καὶ ἐπὶ τῆ
λίας ἐποίησε. φησὶ τοίνυν ὅτι οὔτε ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ
σύνεσις. εἰ γὰρ τὸ αὐτὸ ἦν, ἦσαν ⟨ἂν⟩ πάντες συνετοί τινες ἢ
15 στάμενοι ἢ δυξάζοντες ἢ ὅλως καὶ καθόλου ὁ ἐπιστάμενος ἢ
ἐπίσταται συνετὸς οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν. ἐ
ὁ συνετὸς κοινῷ λόγῳ καὶ τὰς τέχνας φησί· διὸ καὶ τὴν ἰατρ
ἐπιστήμην παραλαμβάνει. ἔστι γάρ τις ὅρος τῆς ἐπιστήμης, καθ
αἱ τέχναι ταῖς ἐπιστήμαις συντάσσονται. οὗτος δέ ἐστιν ὁ λέ
20 ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ πρώτων καὶ δευτέρων τάξιν ἔχουσα. πᾶσα γὰ
καὶ πᾶσα ἐπιστήμη τάξιν ἔχει τῶν παρ' αὐτῇ παραδεδομένων, ὡς
πρῶτα τάττεσθαι, τὰ δὲ μετ' αὐτὰ μὴ δυναμένων τῶν δευτέρω
θοῦσθαι, μὴ προηγησαμένων τῶν πρωτέρων. δείκνυσι δὲ ὅτι οὐ
οὐκ ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ σύνεσις ἐκ τῶν ὑποκειμένων ταῖς τέχναις
25 ἐπιστήμαις. εἰ γὰρ ἦν ἰατρική, διελάμβανεν ἂν περὶ ὑγιεινῶν κ
δῶν καὶ οὐδετέρων, εἴτε σωμάτων εἴτε διαιτημάτων εἴτε φαρμά
ἄλλων τινῶν τοιούτων. περὶ ὧν διαλαμβάνει ἡ ἰατρική. εἰ δὲ γε
περὶ μέγεθος ἂν κατεγίνετο, περὶ ταῦτα γὰρ ἡ γεωμετρία, οὐ
αἰεὶ ὄντα εἰσὶ καὶ ἀκίνητα, ἤτοι κατ' οὐσίας ἀμετάβλητα, οἷα τὰ
30 σώματα, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ οὐρανοῦ δείκνυσι. ταῦτα γὰρ εἰ κ
τόπον κινεῖται, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ὡσαύτως ἀεί φησιν ἔχουσι, κ
τόπον δὲ κινούμενα, οὐ καθόλου κινούμενα ἀλλὰ κατὰ μόρια,
τες ὁμοίους ἐν ταὐτῷ μένουσι, τοὺς τόπους οὐκ ἐναλλοττοντες.
νεται οὖν ἡ γεωμετρία περὶ μεγέθη, ἐπίπεδά τε καὶ στερεά, ἐπί
35 ὡς κύκλους καὶ τρίγωνα καὶ τετράγωνα καὶ τὰ λοιπὰ σχήματα, ἃ
ὄντα θεωροῦνται κατ' ἐπιφάνειαν, μὴ ἔχοντα τὸ τέλειον ἐν μεγέ
γαρ τρια παντῃ και το [illegible] παντῃ και το κατα τρια διαστατο
τε διαστατὸν καὶ μεγέθει τέλειον, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ οὐρα

2 αὐτῇ a: αὐτῆς B 4 τι B: [illegible] a 8 ὠνομάζοντο B: ὀνομάζοντ
11 προσεχὲς B: προσεχῶς a 12 [illegible] B: [illegible] a 15 ἐπ
[illegible] B: [illegible] a 30 Περὶ οὐρανοῦ] A 3 p. 2
[illegible] Περὶ οὐρανοῦ] A
[illegible] A

περὶ τούτου διείληφε, καὶ περὶ στερεᾶ δέ, οἷον σφαίρας κυλίνδρους κύ- 107r
βους κώνους πυραμίδας καὶ τὰ τούτοις ὁμοταγῆ, ἃ κατὰ τρεῖς θεωρούμενα
διαστάσεις στερεὰ ὀνομάζεται, μῆκος βάθος καὶ πλάτος ἔχοντα. ὧν τὰ
μὲν οὐράνια ὡσαύτως ἔχειν δεῖ φησι καὶ κατ' οὐσίαν εἶναι ἀκίνητα. εἰσὶ
δὲ τούτων ἃ καὶ γίνεταί τε καὶ φθείρεται, οἷα τὰ μεγέθη τὰ ἐν ταῖς γε-
νηταῖς καὶ φθαρταῖς οὐσίαις γινόμενα. περὶ ὧν οὐδετέρως τὴν θεωρίαν
ποιεῖται ἡ σύνεσις, ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο.

p. 1143a6 Διὸ περὶ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν, οὐκ ἔστι δὲ
ταὐτὸν σύνεσις καὶ φρόνησις. ἡ μὲν γὰρ φρόνησις ἐπιτακτική
ἐστιν· τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μή, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν· ἡ δὲ
ξύνεσις κριτικὴ μόνον· ταὐτὸ γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία, καὶ
γὰρ οἱ συνετοὶ καὶ εὐξύνετοι.

Αἴτιαι μὲν δὴ αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἕξεις τῶν ἐξ αὐτῶν προϊουσῶν
προχειρίσεων ἦτοι ἐνεργειῶν· καὶ φύσει πρότεραι, εἴπερ αἴτιαι, ὡς δὲ 107v
πρὸς ἡμᾶς, πρότεραι τῶν ἕξεων αἱ ἐνέργειαι. ὅτι καὶ αἰσθήσει καταλαμ-
βάνονται. αἱ δὲ προχειρίσεις ἐν τοῖς πράγμασίν εἰσι, περὶ ἃ καταγίνονται.
τὰ δὲ πράγματα αἰσθητά. διὰ τοῦτο τὰ πράγματα ἡμῖν γνωριστικὰ τῶν
ἕξεων γίνονται, περὶ ἃ αἱ ἕξεις τὴν ἐνέργειαν κέκτηνται. διὸ καὶ ἐπὶ τῆς
συνέσεως τὰ πράγματα παραλαμβάνει, περὶ ἃ ἡ σύνεσις καταγίνεται, ἵν' ἐκ
ἐξ αὐτῶν ἡμῖν γνωρίσῃ τὴν σύνεσιν. περὶ ἐκεῖνά φησι τοίνυν αὐτὴν κα-
ταγίνεσθαι, περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο. ταῦτα δέ ἐστι
τὰ ἐφ' ἡμῖν, ἃ καὶ ἐπίσης ἐνδεχόμενα λέγεται διὰ τὸ οὐχ ἧττον οὕτε
μᾶλλον ἐνδέχεσθαι αὐτὰ εἶναι ἢ μὴ εἶναι. περὶ τούτων γὰρ ἀποροῦμεν
καὶ ζητοῦμεν καὶ βουλευόμεθα, ὥστε κοινωνεῖ ἡ σύνεσις τῇ φρονήσει κατὰ
τὰ ὑποκείμενα, εἴ γε καὶ ἡ φρόνησις περὶ τὰ οὕτως ἐνδεχόμενα ποιεῖται 10
τὰς προχειρίσεις. οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀναγκαίων ἄν τις βουλεύσαιτο συνε-
τὸς ἀνὴρ οὔτε περὶ τῶν ἐνδεχομένων μέν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ⟨δὲ⟩ ἢ ὡς ἐπ'
ἔλαττον (τὰ μὲν γὰρ οὕτως ἔχει ἢ ἕξει, κἂν βουλεύσαιτό τις κἂν μὴ βου-
λεύσαιτο), οἷον περὶ τοῦ ἡμέραν εἶναι, εἰ ὁ ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἐστιν, ἢ περὶ
τοῦ μετὰ τὸ ἔαρ θέρος γενέσθαι, οὔτε περὶ τοῦ εἰ τὸ ἐσόμενον παιδίον
ὀπώρησεται πενταδάκτυλον οὔτε μὴν εἰ μὴ πενταδάκτυλον· τὰ τοιαῦτα
γὰρ πάντα τῆς θείας προνοίας καὶ φύσεως καὶ οὐδὲν τούτων ἐφ' ἡμῖν. 15
περὶ ἐκείνων δέ τις καὶ ζητεῖ καὶ βουλεύεται, ἃ ἐκ τῆς αὐτοῦ ζητήσεως
καὶ βουλεύσεως ἀποβαίνειν ἐνδέχεται, ὡς αὐτὸς βουλεύεται. περὶ τὰ τοι-
αῦτα τοίνυν ἡ σύνεσις. οὕτω μὲν οὖν αὐτὴν τῷ οἰκείῳ ὑποκειμένῳ ὑφί-
στησι καὶ τῶν ἄλλων διίστησιν ἕξεων, ὅσαι περὶ τὰ τοιαῦτα μὴ καταγί-
νονται. ἐπεὶ δὲ περὶ τὰ τοιαῦτά ἐστι καὶ ἡ φρόνησις, διαστέλλει καὶ ἐκ
ταύτης τὴν σύνεσιν, κατὰ τὸ διαφορὰν ἔχειν ταύτας ἀμφοτέρας περὶ τὰ 20
αὐτὰ τὴν ἐνέργειαν, ὃ εὑρεῖν ἔστι κἀπὶ τῶν ἐπιστημῶν πολλάκις καὶ τῶν

1 διείληφε Diels: δὲ εἴληφε Ba 4 ἔχειν B: ἔχει a 5 οἷα B: οἷον a 8 αὐτὰ Ba: τὰ αὐτὰ Aristoteles 11. 12 καὶ γὰρ οἱ Ba et Arist. cod. Lb: καὶ Aristoteles vulg. 19 παραλαμβάνει a: καταλαμβάνει B 27 δὲ a: om. B 38 διαφορὰν B: διάφορον a

τεχνῶν. ἔστι γὰρ καὶ ἐπιστήμας εὑρεῖν περὶ τὸ αὐτὸ μὲν οὖσας
μενον, διαφερούσας δ' ἀλλήλων τῷ ἄλλως καὶ ἄλλως πιστεύειν
τὴν διάνοιαν. καὶ τέχνας ὡσαύτως· ἐπιστήμας μέν, ὡς περ
ἀστρονομία καὶ γεωμετρία, ἡ μὲν ὡς περὶ ὀλίγα, ἡ δὲ ὡς π
μενα· καὶ ἀριθμητικὴ καὶ ἁρμονική, πρὸς ἀριθμούς, ἀλλ' ἡ
αὐτοὺς αὐτούς, ἡ δὲ ὡς ἐν σχέσει θεωρουμένους τῇ πρὸς
τέχνας δέ, ὡς ὑπ' γραφικῆς καὶ ἱστοριγραφίας. περὶ χρώματα γὰρ
ἀλλ' ἡ μὲν ἵνα γράψῃ καὶ εἰκονίσῃ, ἡ δὲ ἵνα τοῖς ὄψεσιν ἡ ἐρ
ρικοῖς νήμασιν ἢ καὶ τοιούτοις ἑτέροις διαφόροις χρόας ἐπιβ
περὶ τὸν πηλὸν κηροπλαστική τε καὶ σκευοποιητική, ἀλλ' ἡ μὲν
μιμήσεις ἐργάσηται, ἡ δ' ἵνα σκεύη πρὸς χρῆσιν ἀνθρώποις.
οὖν φρόνησιν ἐπιτακτικὴν εἶναί φησι, τέλος ἔχουσαν τὸ τί δεῖ π
μὴ. τὸ γὰρ πρακτὸν καὶ μὴ πρακτέον ἐκ τῆς ζητήσεως ἐφε
τὸ μὲν πρακτέον ἐπιτάττει, τοῦ δὲ ὑπέχεσθαι. ἡ δὲ ξύνεσις
μονικὴ, ἧσσον καταλαμβάνουσα καὶ κρίνουσα τὸ σκοπηθὲν καὶ
ὑπὸ τῆς φρονήσεως ὡς ἀναγκαῖον εἶναι. πρῶτον μὲν τὴν φρόν
σαι καὶ εὑρεῖν τὸ δέον καὶ συμφέρον καὶ ὠφέλιμον, καὶ περὶ
τοιούτων ὑπομνησθῆναι. τὴν δὲ ξύνεσιν μετὰ ταῦτα τοῦ πράγμ
πάντως κρῖναι τὸ ἐπιταχθὲν καταλαβοῦσαν, ὡς ἔχει καλῶς ἢ τ
τοῦ βουλεύσις καὶ αὐτὸ, ζήτησιν τό τε τέλος καὶ ὁ τρόπος. δι'
θωται. τὸ δὲ ταὐτὸ γὰρ εὐβουλία καὶ εὐσυνεσία διὰ τὴν π
ὁμοιοῦν τρίτην τῆς βουλῆς καὶ εὐβουλίας. ὡς γὰρ ἐπ' ἐκεί
ὡς γένος ἦν ἡ βουλὴ εὐβουλίαν περιέχουσα καὶ κακοβουλίαν,
ταῦθα γένος ἡ συνεσις εὐσυνεσίαν καὶ ἀσυνεσίαν περιέχουσα.
μὴ ἐνδέχεται σύνεσιν εἶναι φαύλην, ἀγαθὴ ὁ ξύνεσιν ἔχων. σύνε
ἅπαν καταλαμβάνουσα καὶ κρίνουσα τὸ βεβουλευμένον καὶ ἐπιτ
τε καλῶς βεβουλευσθαι καὶ ἐπιτάκται παρὰ τῆς φρονήσεως.
τῆς ἀφροσύνης κακῶς. οὐκ ἐνδέχεται ποτε αὐτὴν κοινωνεῖν τῆς
τος. φησὶ δὲ τὸ ταὐτὸν εἶναι εὐσυνεσίαν καὶ σύνεσιν ἐκ τῶν
των αὐτῆς. καὶ γὰρ οἱ συνετοί, φησι, καὶ εὐξύνετοι. ὡς
χόμενόν ποτε ἄνδρα συνετὸν ὑπάρχειν κακοσύνετον.

p. 1143a11 Ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν οὔτε τὸ
νειν ἡ σύνεσις· ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέγεται
ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ
τὸ κρίνειν περὶ τούτων περὶ ὧν ἡ φρόνησις ἐστιν. ἄλλο
τος. καὶ κρίνειν καλῶς. τὸ γὰρ εὖ τῷ καλῶς ταὐτόν.
τεθὲν ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι
ἐν τῷ μανθάνειν· λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι π

Περὶ τὰ αὐτὰ καταγίνεσθαι εἰπὼν σύνεσιν καὶ φρόνησιν, ἔδε

λων εἴδει διαφερούσας τῷ ἄλλως καὶ ἄλλως αὐτὰς περὶ τὸ αὐτὸ καταγί- 107v
νεσθαι, τὴν μὲν ὡς ζητοῦσαν καὶ εὑρίσκουσαν τὸ δέον καὶ περὶ ποτὲ δεῖ πρᾶ-
τάττουσαν, τὴν δὲ ὡς κρίνουσαν τὴν ἐκείνης ἐνέργειαν. ᾧ ἕπεται καὶ ἡ
κατὰ χρόνον διαφορά· ἡ μὲν γὰρ πρὸ τῆς πράξεως καὶ τοῦ τέλους, ἡ
φρόνησις, ἡ δὲ μετὰ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ τέλος. ἐπεὶ δὲ ἕτερον τὸ λαμβά-
νειν τὴν φρόνησιν καὶ ἕτερον τὸ ἔχειν αὐτήν, δείκνυσιν, ὡς οὐδέτερον τού-
των ἐστὶν ἡ σύνεσις. τὸ μὲν γὰρ λαμβάνειν τὴν φρόνησιν ἐν τῷ γίνεσθαι
τῇ ψυχῇ τὴν φρόνησιν εἶναι φησιν οὔσης ἐν αὐτῇ τῆς φρονήσεως. 108r
εἰ γὰρ γίνεταί τι, καὶ οὐκ ἔστιν. ἐπεὶ οὖν ἐν ταῖς ἐπιταγαῖς καὶ τοῖς κε-
λεύσμασι τῆς φρονήσεως ἡ σύνεσις ἐπιφέρεται, εἰ μὴ ἔχοιτο χρόνου.
πῶς ἂν εἴη σύνεσις τὸ λαμβάνειν τὴν φρόνησιν, ὅ ἐστι φρονήσεως γενέσεις
καὶ πρότερον τῷ χρόνῳ φρονήσεως. ὅτι μήπω φρόνησις; ἀλλ' οὐδὲ τὸ
ἔχειν τὴν φρόνησιν σύνεσις· ἓν γὰρ ἂν ταὐτὸν τῇ φρονήσει, καίτοι ὅτι
ἕτερον δείκνυσιν. ἔστι τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν ἅμα τῇ φρονήσει καὶ οὐδέ-
τερον οὐδετέρου οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον. ἡ δὲ σύνεσις κρίσις οὖσα
τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ τέλους τῆς φρονήσεως ὕστερον. ἦγουν τῆς
οἰκείας ἐνεργείας καὶ τοῦ τέλους. ἡ δὲ ἕξις τούτων προτέρα. εἰ οὖν ταὐ-
τὸν τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν καὶ ἡ σύνεσις, ἔσται ἡ σύνεσις ἅμα τῇ φρο-
νήσει. ὥστε ἔστιν ἡ σύνεσις ἅμα τῷ τῇ φρονήσει καὶ ὕστερον τῆς φρονή-
σεως· ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ταὐτὸν τὸ ἔχειν τὴν σύνεσιν καὶ ἡ 10
φρόνησις. ἔτι πᾶσα ἕξις αἰτία τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνεργείας. ὥστε καὶ ἡ φρό-
νησις. εἰ οὖν ἡ ξύνεσις τῇ ἐνεργείᾳ τῆς φρονήσεως ἐπιφέρεται, προτέρα
ἡ τῆς φρονήσεως ἐνέργεια τῆς ξυνέσεως. ὥστε ἡ ἕξις αὐτῆς πολλῷ πρό-
τερα τῆς ξυνέσεώς ἐστιν. ἐδείχθη δὲ ἅμα ταύτῃ εἶναι τὸ ἔχειν τὴν φρό-
νησιν, πολλῷ ἄρα προτέρα τῆς συνέσεως καὶ τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν. εἰ
δέ τις τοῖς λεγομένοις ἐφίστησιν, ὅτι ἕξις ἡ σύνεσις ὥσπερ δὴ καὶ ἡ φρό-
νησις, καὶ ὡς ἕξις ζητεῖται, εἰ ταὐτὸν τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν ἢ τὸ λαμβά-
νειν τὴν φρόνησιν. ἐνταῦθα δὲ ἡ ἐνέργεια τῆς συνέσεως πρὸς τὴν ἐνέργειαν
ἐμήκυνε καὶ τὸ τέλος τῆς φρονήσεως (ἐδεῖτο δὲ τὴν νῦν λεχθεῖσαν τοῦτο
γὰρ προσέκειτο εἰς ζήτησιν), πρὸς τοῦτό φαμεν, ὡς εἰ ἡ ἐνέργεια τῆς
συνέσεως ὕστερον φύσει τῆς ἐνεργείας ἐστὶ καὶ τοῦ τέλους τῆς φρονήσεως.
δῆλον ὅτι καὶ ἡ ἕξις τῆς ἕξεως καὶ τοῦ ἔχειν καὶ τοῦ λαμβάνειν τὴν φρό-
νησιν. ὧν γὰρ ἕξεων αἱ ἐνέργειαι φύσει πρότεραι, καὶ αἱ ἕξεις αὐ-
ταὶ ὁμοίως ἐκείνων ὕστεραι. εἰ γὰρ αἱ ἕξεις ἡ σύνεσις καὶ τὸ ἔχειν καὶ
ἡ ἐνέργειαι ὕστεραι. ὧν ἐνεργήσεως πρὸς τὸ ἐνεργεῖν τὸν αὐτὸν ἕξεως
τῆς ὑπαρχέσεως. ἡ φρόνησις ἄρα ἔσται. [illegible] ἡ φρόνησις ἀδύνατον· ὕστεραι ἄρα αἱ
ἕξεις ἐκείνων τῶν ἕξεων ὧν αἱ ἐνέργειαι τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν τελῶν
ὕστεραι, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔχειν τὰς προτέρας ἕξεις καὶ τοῦ λαμβάνειν αὐτάς.
ὅτι δὲ καὶ τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν ἄλλο παρὰ τὴν φρόνησιν, πρόδηλον ἔσται

2 αὐτὸ a: αὐτὴν B 9. 10 κελεύσμασι B: ἀποτελέσμασι a 16 post ὕστερον add. τουτέστιν ἡ φρόνησις a: om. B 23 ἡ ἕξις B: εἰ ἐξ a 28 ἐνταῦθα δὲ a: ἐνταῦθα B 36 lacunam indicavi 37 ἐνέργειαι τῶν B: ἐνέργειαι καὶ τῶν a

ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα. τὴν ταφεστέραν μεταχειριζομένους τῶν κατηγορ
ὁ ἐστιν ἡ ὀηλοτέραν ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῆς παρέχουσα τὴν κατάλ
νων ὡς ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἕτερον γνωστὸς καὶ τὸ ἔχειν χρυσόν. κ
ἱμάτιον καὶ τὸ ἔχειν ἱμάτιον. καὶ ἕτερον ἵππος καὶ τὸ ἔχειν ἵ
ἀπὶ πάντων οὕτως. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων καὶ τῶν λοιπῶν. ὅσ
κειμένας οὐσίας τὴν ὑπόστασιν ἔλαχεν, ἕτερον ἐπιστήμη καὶ
ἐπιστήμην. καὶ ἕτερον ἀρετὴ καὶ τὸ ἔχειν ἀρετήν, καὶ ἕτερον ἀρ
τὸ ἔχειν τὸν ἀριθμόν. τὸ μὲν γὰρ ὀηλοῖ τὸ πρᾶγμα ἁπλῶς, ὃ
κειμένου πρὸς ὕπαρξιν δέεται, τὸ δὲ αὐτό τε τὸ πρᾶγμα καὶ ὅτ
κειμένῳ ἐστίν, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν τὸ κτῆμά τε καὶ τὸν κτή
τὸν χρυσὸν ἢ τὸν ἵππον ἢ τὸ ἱμάτιον καὶ ὃς αὐτὰ κέκτηται. ἀ
τέον ἐπὶ τὰ πρότερα. εἰπὼν ὁ Ἀριστοτέλης τὸ εἰρημένον. ἵνη
ταφεστέραν τὴν περὶ τὴν σύνεσιν ἔννοιαν. τὴν ἐπιστήμην λαμβάνω
μάθησιν. ὥσπερ γάρ, φησίν, ὅταν ὁ διδάσκων χρῆται τῇ ἐπ
τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα μαθητὴν λέγομεν ξυνιέναι, ἀντὶ τοῦ
τὸ ξυνιέναι παραλαμβάνοντες, οὕτως ὅταν ὁ φρόνιμος ἐπιτάττ
τέλους ἢ τοῦ τρόπου τῆς πράξεως τῆς ἀγούσης πρὸς τὸ τέλος κ
τῇ οἰκείᾳ δοξῇ χρώμενος ὀρθῶς καὶ ὡς δέον, λέγομεν ξυνιέναι
τὰ παρὰ ἄλλου λεγόμενα καὶ ἐπιταττόμενα κρίνοντα καλῶς. τὸ
τῷ καλῶς ταὐτό· τοῦτο προσέθηκε διὰ τὸ εἶναι τὸν αὐτὸν ξυν
εὐξύνετον, καὶ ἐντεῦθέν φησι λῆφθῆναι τὸ τῆς συνέσεως ὄνομα, ἐκ
θάνειν τὸν ἐπιστήμονα ξυνιέναι τὸν οὕτως ξυνιέντα. κανταῦθ
τῆς φρονήσεως καὶ συνέσεως ὥσπερ τις διδασκαλία καὶ μάθησ
τοῦ μὲν φρονίμου λέγοντος καὶ ἐπιτάττοντος, τοῦ δὲ συνετοῦ
λέγειν ἐκεῖνον συνιέντος ἢ μετὰ τὸ πραχθῆναι καὶ τελεσθῆναι ἢ
ὀρθῶς, ὅτι καλῶς καὶ βεβούλευται καὶ πέπρακται καὶ τετέλεσ
κἂν αὐτός ἐστιν ὁ συνετὸς ὁ ἐπιτάττων καὶ πράττων καθ
τάκται ἐκ τοῦ συνιέναι ἃ ἐπιτέτακται, σύνεσις ἂν καὶ οὕτω λέ
ἄλλου πράξαντος αὐτὸς συνίησιν ὕστερον, ὅτι καλῶς τε ὁ φρόνι
ταχε καὶ καλῶς ἡ πρᾶξις ἐνήργηται καὶ τοὔργον ἐπηκολούθησεν.
καὶ οὕτως ἧττον λεχθήσεται σύνεσις. ὥστε ὅρα κἀκ τούτων, π
φύσει σύνεσις αὐτῆς τε φρονήσεως καὶ τοῦ ἔχειν καὶ τοῦ λαμβ
φρόνησιν, εἴ γε ὁ μὲν φρόνιμος διδασκάλῳ ἀναλογεῖ, ὁ δὲ συνε
τῇ, καὶ πρότερος καὶ φύσει καὶ χρόνῳ ὁ ἐπιστήμων τοῦ μαθητ
στήμων καὶ μαθητὴς ⟨καὶ τὸ λαμβάνειν τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ
πιστήμην πρότερα καὶ αὐτὰ τῆς μαθήσεως. ὅτι δὲ ἀκολούθω
δασκαλίαις καὶ ταῖς μαθήσεσι τὸ τῆς συνέσεως ὄνομα καὶ ἐπὶ τ
θεται, πιστοῦται ἐκ τοῦ λέγεσθαι τὸ μανθάνειν συνιέναι πο

18 μ[illegible] B: πρότερον a 19 παρὰ B: περὶ a κρίνοντα B: κρ
[illegible] αὐτὸ B 21 καὶ a: om. B 23 διδασκαλία B: διδ
καὶ οὕτος B: καὶ οὕτως a: fort. κρίνοντος latet 26 ὅτι B: ὅτι δὲ
κται B: ἐπιτάττεται a 35 καὶ τὸ λαμβάνειν—μαθήσεως (36) a: om

p. 1143a19 Ἡ δὲ καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ 108r
ἔχειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ γνώμη μία τις τῶν περὶ αὐτὰ καταγινομένων, περὶ 108v
ἃ καὶ ἡ φρόνησις, ἤτοι τὰ καθ' ἕκαστα καὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν,
ὥσπερ ἡ εὐβουλία καὶ ἡ σύνεσις. διὰ τοῦτο περὶ φρονήσεως καὶ τοῦ ὀρ-
θοῦ λόγου διδάξας ἡμᾶς, εὐβουλίας τε καὶ συνέσεως, διδάσκει νῦν καὶ
περὶ γνώμης ὁμοῦ καὶ συγγνώμης, ὁριζόμενος καὶ τούτων ἑκατέραν. ἐπεὶ γὰρ
καὶ γνώμην ἔχειν λεγόμεθα παρά τινων ἀνθρώπων καὶ εὐγνώμονάς τινας
καὶ συγγνωμονικοὺς ὀνομάζομεν, ὅταν περὶ ἑτέρων πραττόντων κρίνωσιν
ὀρθῶς καὶ οἰκείως τοῖς προσώποις καὶ τοῖς πράγμασιν, ἔδει καὶ περὶ τού-
των τὴν προσήκουσαν ἡμᾶς εἰληφέναι γνῶσιν, περὶ τῶν ἀρετῶν ἐξετάσα-
τας. ὅθεν ὁ Ἀριστοτέλης τὴν περὶ τῆς φρονήσεως καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου
θεωρίαν παραδοὺς οὐδὲ ταῦτ' ἀφίησιν ἀνεξέταστα, ἁρμόδια ὄντα τῇ ἐν-
ταῦθα προτεθείσῃ διδασκαλίᾳ, ἵνα μὴ ὁ προκείμενος λόγος λειπουτός τινος
τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ. φησὶ τοίνυν, ὅτι ἡ καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐ- 10
γνώμονας λέγομέν τινας, καθ' ἣν ἔχειν γνώμην φαμέν, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς
ὀρθὴ κρίσις ἐστίν. ὅτι μέν ἐστι γνώμη, δείκνυσιν ἀπὸ τοῦ εἰπεῖν ἡμᾶς, ὅτι
χρώμεθα τῷ τῆς γνώμης ὀνόματι. καὶ ὅτιν ἐκ τοῦ λέγειν· εὐγνώμονα
εἶναι καὶ γνώμην ἔχειν τὸν ἄνθρωπον περὶ τοῦδε τοῦ πράγματος. οὐ γὰρ
ἂν οὕτω τὸ τῆς γνώμης ὄνομα κενὸν ἐφέρετο τῶν ἀνθρώπων τοῖς στόμα-
σιν, εἰ μὴ ἦν τι καὶ πρᾶγμα, ᾧ ἐτέθη τὸ ὄνομα, ὥστε τὸ εἶναι τὴν γνώ-
μην ἐκ τῆς κοινῆς χρήσεως τοῦ ὀνόματος δείκνυται. ἀποδίδωσι δὲ καὶ
τὸ τί ἦν εἶναι. ἐπιφέρων ἐδίδαξε ὅτι ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς κρίσις ὀρθή.
τῷ μὲν γὰρ γένει κρίσις καὶ ἡ γνώμη καὶ ἡ σύνεσις. ἐπεὶ δὲ ἡ κρίσις
κρίνοντος κρίσις, δεῖ ἐν τῷ ὅρῳ παραλαμβάνεσθαι καὶ τὸν κρίνοντα, ἵν'
εἴῃ ἐκ τούτου δῆλον, τί διαφέρει γνώμη συνέσεως. ὁ γὰρ συνετὸς ἡ συνετὸς
οὐ κρίνει κατὰ τὴν ἐπιείκειαν ἀλλὰ κατὰ τὴν σύνεσιν. ἡ δὲ σύνεσις ἦν
ἡ κατανόησις τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ τέλους τῆς φρονήσεως, ὥστε τό τε
ἀπρᾶκτον καταλαμβάνειν ὅτι ἐπαινετόν, καὶ τὸν τρόπον δι' οὗ κατώρθωται,
ὅτι ἀξίως τοῦ τέλους καὶ οἰκείως ἐπιτετήδευται. τὸ ὀρθῆ δὲ ἀντὶ τοῦ
ἀληθῆς εἴρηται. ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἐπιεικῆ πλανηθέντα ποτὲ περὶ τὴν
τοῦ πράγματος ὕπαρξιν οὐκ ὀρθῶς ἀποφήνασθαι. τίς δὲ ὁ ἐπιεικὴς καὶ
τίς ἡ ἐπιείκεια. εἴρηκε ἱκανῶς ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ, ἐν
ᾧ καὶ περὶ δικαιοσύνης ἐδίδαξε. δόξειε δ' ἂν ἔτι ἀσαφὲς εἶναι, τί διαφέ-
ρουσι σύνεσις καὶ γνώμη, κρίσεις οὖσαι καὶ ἄμφω τῶν ἐνεργει-
ῶν καὶ τελῶν τῆς φρονήσεως. αὐτὸς μὲν γὰρ Ἀριστοτέλης εἰληφὼς τὸν
ἐπιεικῆ εἰς τὸν ὁρισμὸν τῆς γνώμης καὶ τῆς φρονήσεως, καὶ πλεῖόν τι οὐ

1 εὐγνώμονας B et Aristoteles: εὐγνώμονα a 9 περὶ a: παρὰ B 15 ὅτι B: om. a
16 ante καθ' ἣν inserendum videtur καὶ 17 ἡμᾶς B: ἡμῖν a 24 κρίσις a: ἡ κ
ις B 25 παραλαμβάνεσθαι B: περιλαμβάνεσθαι a
πρὸ τούτου βιβλίῳ] c. 14 p. 1137a31 sqq. 34

προσέθετο ἢ μόνον ὅτι ἀπέδειξεν ἐκ τῶν ἐπιφερομένων, ὅπως ἡ
κρίσις ἐστὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. ἀλλ' ἔοικεν ἡ μὲν σύνεσις τοῦτο κρί
ως ἔχει καλῶς τὸ τέλος. ἡ ἑαυτῇ προσέθετο εἰς κατόρθωσιν κ
ὅλως καὶ προσφυῶς ὁ πρὸς αὐτὴν τρόπος ἐπιστηδευται καὶ ὅτι
ἡ πρὸς τὸ τέλος ἐπιτηδ. ἡ ὁ ἐπιεικεια οὐχ ἁπλῶς τοῖς τέ
ως ἐνεργήμασιν ἐπιφέρονται. ἀλλ' ὅταν ἀμφιβολία τις πρόσεστιν,
ἔχει τὸ εὖ ἢ οὔ, τουτέστιν (εἴ τι) αὐτοῦ λείπεται, οἷον ὡς ἐπὶ
τηγοῦ, ὃς πολεμίων ἐπελθόντων τῇ πόλει καὶ τῶν ἐν αὐτῇ μαχη
τόντων μὲν ἐκείνοις, μὴ καρτερούντων δὲ πρὸς τὴν ἀντιμάχησιν
10 θάρρει τῶν πολιτῶν τῆς πόλεως ἐνδιδόντων καὶ τῆς σφῶν σωτ
τῶν ἀντιποιουμένων ἐντός, εἶτα καθελόντος τὰ τείχη καὶ τούτῳ
τοῦ ἀντικειμένου καταναγκάσαντος ἐνστῆναι γενναίως πρὸς τοὺ
καὶ τελείως αὐτοὺς ἀποτρέψασθαι. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ ἐπιεικὴς κ
μενου τοῦ στρατηγοῦ, ὅτι τὰ τείχη κατῄρειψε. κρινεῖ ἂν αὐτόν.
15 καίως τοῦτο πεποίηκεν, ὡς μὴ ὂν δυνατὸν ἄλλως περιλαβόντας
θρους ἀποτρέψασθαι, εἰ μὴ τὴν πρόφασιν τῆς ἀειλίας ἀνεῖλε τοῦ
τῶν πολιτῶν. ἐν τοῖς τοιούτοις δὴ ἡ κατὰ τὴν ἐπιεικειαν ἕξις τ
ἀναφαίνεται, συγγνωμονικῶς διατιθεμένη πρὸς τὰ δοκοῦντα σ
ἀβούλητα ἐν ταῖς τῶν αἱρετῶν τελῶν κατορθώσεσι, τῆς συνέσε
20 τοιοῦτον γνώσης, ἀλλὰ μόνον κρινούσης τὰ καθ' ὅλου παρὰ τῆς
κατορθούμενα. καὶ δόξειεν ἂν ἡ γνώμη καὶ ἡ συγγνώμη συνῳ
εἶναι καὶ σύνθετος, καταλαμβάνουσα μὲν καὶ ὅπερ ἡ φρόνησις φ
τὸ καλ. ἐπαινοῦσα οὖν καὶ τὰ κατορθώματα, συγκαταβαίνουσα δὲ
δὲ ἀναγκ. τοῖς συμβαίνουσιν ἐλαττώμασι. καλῶς δὲ καὶ ἁρμ
25 ἡ τοῦ ἔργ. τῆς τῶν ἕξεων τουτωνὶ παραδόσεως, λέγω δὴ φρον
βουλ. τοιούτων καὶ γνωμης. ἡ μὲν γὰρ φρόνησις τῶν πραγμά
στρα. καὶ τοὺς ἀγῶνας τοὺς περὶ ταῦτα καθυποδύεται, ἡ δὲ
ὥσπερ τ. τακτικὴ ἐστιν αὐτῆς καὶ συνέριθος. ἡ δὲ σύνεσις καὶ
ὥσπερ τινές εἰσι θεωροί, τὰ γινόμενα κρίνουσαι καὶ πραττόμεν
30 ἁπλῶς ὡς καταλαμβάνουσα. ἡ δὲ καί τι τοῖς λαμβανομένοις ἐπάγου
χρεῖττον ἐκ τοῦ γείρονος μεταφέρουσα τὰ παρὰ τῶν φιλαιτίων δια

p. 1143a21 Σημεῖον δέ· τὸν γὰρ ἐπιεικῆ μάλιστα φαμ
συγγνωμονικόν, καὶ ἐπιεικὲς τὸ ἔχειν παρὰ τὸν συ
ἡ δὲ συγγνώμη γνώμη ἐστὶ τοῦ ἐπιεικοῦς ὀρθὴ δ
ἀληθοῦς.

Ἡ μὲν γνώμη ἁπλοῦν, ἡ δὲ συγγνώμη σύνθετον, ὅσον κατὰ

προσέθετο B: προσέθετο a ὅτι B: τὸ a 7 οὗ τουτέστιν B: κατά τι a
10 τῶν πολιτῶν B: om. a 11 καθελόντος B: καθελόντα a 12 τοῦ
ἀντικειμένου a 15 περιλαβόντας τοὺς scripsi: περιλαβόντων B: προσλα
ipsi: ἀνέλῃ B: ἀνέλοι a 19 αἱρετῶν B: ἀρετῶν a 23 ἐπ
ουσα a 34 ἐστι B: ἐστὶ κριτικὴ a et Aristoteles ἐπιεικοῦς. ὀρθὴ B
ικοῦς ὀρθή. ὀρθὴ a et Arist. vulg

νήν· ἁπλουστέρα γὰρ ἡ γνώμης φωνὴ τῆς συγγνώμης. λαμβάνει οὖν τὸ 108v
σύνθετον πρὸς τὴν δεῖξιν τοῦ ἁπλοῦ, διότι καὶ σαφέστερα πρὸς ἡμᾶς τῶν
ἁπλῶν τὰ σύνθετα, εἰ καὶ κατὰ τὴν φύσιν ἔχει ἀνάπαλιν. ὅτι γὰρ τοῦ
ἐπιεικοῦς κρίσις | ἡ γνώμη ἐστί, δῆλον ἐκ τῆς κοινῆς ὑπολήψεως. φα- 109r
μὲν εἶναι συγγνωμονικὸν τὸν ἐπιεικῆ καὶ ἐπιεικῆ διάθεσιν ἐν ἀνθρώπου
ψυχῇ τὸ ἔχειν περὶ ἕκαστα συγγνώμην τῶν πραττομένων, πραττομένων
μὲν ὑπὸ ἑτέρων ἀνθρώπων φρονίμων, κρινομένων δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν,
καὶ τυγχανόντων συγγνώμης, ἔνθαπερ δοκεῖ αὐτοῖς τι προσάπτεσθαι αἰ-
τιάσεως παρέχον πρόφασιν τοῖς τῶν ἀνθρώπων μὴ ἐπιεικέσι. τινὰ δὲ τῶν
ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ περὶ ἕκαστα περὶ ἕνια ἔχουσι. καὶ ἔοικεν εἶναι
ἡ δευτέρα αὕτη προσφυεστέρα γραφή, ὅτι μηδὲ περὶ πάντων ὁ ἐπιεικὴς
τὴν κρίσιν ποιεῖται καὶ τὸ ἑαυτοῦ συγγνωμονικὸν ἐπιδείκνυται ἀλλὰ περὶ
ἐκείνων μόνων, ὅσα ἔχει τῇ τοῦ δέοντος ἀποφάσει καί τι ἐπιμεμιγμένον,
ᾧ τις αἰτίασις παρεισφέρεται. ἐπιφέρει δὲ ἀναγκαίως καὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς
συγγνώμης. συγγνώμην εἶναι φάσκων γνώμην κριτικὴν τοῦ ἐπιεικοῦς ὀρ-
θήν. ὁ γὰρ ἐπιεικὴς διὰ τὸ καθόλου κεῖσθαι τοὺς νόμους καὶ μὴ δύνα- 10
σθαι τὸν νομοθέτην ἐν τῷ νομοθετεῖν πάντα ἐπεξέρχεσθαι τὰ καθ' ἕκαστα
καὶ ἃ συμβαίνειν εἴωθεν ἐν τοῖς πράττουσι καὶ τοῖς πράγμασιν, ἐντυγχά-
νει πολλάκις τισὶ συμβαίνουσιν, ἃ οὐ χρὴ οὕτως ἐκπεραίνειν, ὡς τὸ καθό-
λου διαλαμβάνει, ἀλλ' ἐλαττοῦν ἐνίοτε τὰ παρὰ τοῦ νομοθέτου ἀποφαινό-
μενα, ὃ δὴ γνώμης καὶ συγγνώμης ἐστίν. ὁρίῳ οὖν κρίνων περὶ τῶν
τοιούτων ὁ ἐπιεικὴς ἐλαττοῖ τὸ δίκαιον, ὃ ὁ νομοθέτης διώρισε καθόλου
ἀποφαινόμενος, καὶ διὰ τοῦτο γνώμην ἔχειν καὶ συγγινώσκειν τοῖς ἁμαρτά- 15
νουσι λέγεται, οἷον εἰ νόμος εἴη τυχόν, φόνῳ ὑποκεῖσθαι τὸν τὸν ἴδιον
πατέρα τυπτήσαντα, ἐτύπτησέ τις τὸν πατέρα συναντήσας νυκτός, κλέπτην
εἶναι ὀκτὼ τὸν συναντηθέντα ἐπιβάντα τῆς οἰκίας, περὶ τοῦ τοιούτου ὁ νο-
μοθέτης οὐδὲν προσέθετο περὶ πατραλοίου διοριζόμενος· ἐλαττώσει τοιγα-
ροῦν τὸ δίκαιον ὁ ἐπιεικὴς καὶ οὐκ ἐάσει ἀναιρεθῆναι τὸν τυπτήσαντα τὸν
πατέρα αὐτοῦ, ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἥμαρτεν. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι ἡ μὲν 20
συγγνώμη ἐπὶ τῶν ἐπιεικευομένων μόνων λέγεσθαι εἴωθεν, ὡς εἴρηται, ἡ
δὲ γνώμη λέγεται μὲν καὶ ἐπὶ τούτων, λέγεται δὲ ὁμωνύμως καὶ ἐφ' ἑτέ-
ρων πολλῶν, οἷον ἐπὶ τῆς κατὰ θέλησιν εἰδήσεως, ὡς εἴ τινος οἰκέτου
πεπραχότος τι ἄτοπον ἐξετάζομεν, εἰ μετὰ γνώμης τοῦ δεσπότου τοῦτο
πέπραχε, λέγομεν γνώμην καὶ τὴν ἑκάστου τῶν ἐν τῷ αὐτῷ βουλευτῶν
περί τινος τῶν βουλευμάτων ἀρέσκειαν. ὅθεν καὶ ἀπαιτοῦμεν ἕκαστον τού-
των ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων πραγμάτων τὴν ἑαυτοῦ γνώμην εἰς μέσον
εἰσενεγκεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦ διὰ βουλῆς ἀγομένου πράγματος ἐν τῷ τινι ἀρε-
σκομένῳ. καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ἔστιν εὑρεῖν λαμβανόμενον τὸ ὄνομα τὴν
γνώμην. ἡ δὲ σύν πρόθεσις ἔοικε τῇ γνώμῃ συντίθεσθαι ἐπὶ μόνων τῶν
οἰκονομουμένων κατ' ἐπιείκειαν, ὡς τοῦ ἐπιεικοῦς τῷ κρινομένῳ συγκατα-

1 γνώμης B: γνώμη a 17 ἐπεξέρχεσθαι B: ὑπεξέρχεσθαι a 20 διαλαμβάνει B: διαλαμβάνειν a 24 τὸν τὸν B: τὸν a 26 τοῦ τοιούτου B: τούτου a 37 ἐπὶ B: περὶ a βουλῆς B: βουλὴν a

βαίνοντος καὶ ὥσπερ σὺν αὐτῷ γινώσκοντος, ὅτι οὐ κατὰ τὴν τοῦ
θέτου ἀπόφασιν τὸ παρ' αὐτοῦ γενόμενον καὶ ὡς ἔγκλημα δοκοῦ
κται. διὸ δεῖν ἢ παντελῶς αὐτῷ ἀφεθῆναι τὸ ἔγκλημα ἢ μετ
πενεχθῆναι μετέλευσιν. οὕτω γάρ φαμεν καὶ συμπάθειαν καὶ
σιν, ὡς αὐτῷ πταίσαντι πάσχοντός τι τοῦ κρίνοντος καὶ χωρο
αὐτῷ. τὸ μὲν διὰ τὸν οἶκτον, τὸ δὲ διὰ τὴν τῆς μετριότητος
βασιν.

p. 1143a25 Εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις συλλόγως εἰς ταὐτὸ τε
λέγομεν γὰρ γνώμην καὶ φρόνησιν καὶ σύνεσιν καὶ ν
τοὺς αὐτοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν καὶ νοῦν ἤδη
νίμους καὶ συνετούς· πᾶσαι γὰρ αἱ δυνάμεις αὗται τῶν
καὶ τῶν καθ' ἕκαστα.

Περὶ φρονήσεως καὶ συνέσεως, ἔτι δὲ γνώμης καὶ συγγνώ
τι ἀλλήλων διαφέρουσιν ἐπεὶ ὡς κοινωνούσας ἀλλήλαις ταύτας
ὑστησε τὰς διαφορὰς αὐτῶν παραδούς, λέγει νῦν καὶ τί αὐτα
νόν, καθὸ συνεχομένας αὐτὰς εἰς ταὐτὸν ἔδειξεν ἀλλήλων δι
καὶ δείκνυσιν ὅτι τῷ ὑποκειμένῳ εἰσὶν αἱ αὐταί, ἐν ᾧ θεωροῦντ
τηγορούμεναι αὐτοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰς ταὐτὸ τείνουσαι.
γνώμην, φησί, καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὸν νοῦν
αὐτῷ. ἀναβιβάσας δὲ πάλιν νοῦν δὲ λέγει ἐνταῦθα τὸν πρακτικό
περὶ τὰ καθ' ἕκαστα νοῦς ὁ πρακτικός ἐστιν, ὃς καὶ λογισμὸς λ
λογίζων καὶ μετρῶν τῶν πραττομένων ἕκαστον. ὁ γοῦν φρόνιμ
σιν καὶ ἀπευθύνων πρὸς τὸ τέλος αὐτὰ φρόνιμος λέγετ
κρίνων, ὅτι καλῶς ἀπηυθύνθη, καὶ ὡς ἔδει τοῦ τέλους ἐφίκετο
καὶ εὔσυνετος ὀνομάζεται, ὡς δὲ κατὰ τὸ ἁρμόττον τοῖς ὑποκειμέν
ποις καὶ πραγμασιν, αἰτίας τε καὶ τρόπους τὰς κρίσεις ποιουμ
γνώμων ῥηθήσεται. διὰ τοῦτο τὸν αὐτὸν καὶ φρόνησιν ἔχειν.
πρακτικόν, καὶ συνεσιν καὶ γνώμην λέγομεν. ὡς κατ' αὐτὸν ἐν
περὶ τὰ πραττόμενα. τὸ δὲ ἤδη προσέθηκε τῷ νοῦν ἔχειν,
ἤδη εἰπών, δηλονότι μετὰ τὴν τῶν πραγμάτων πολυπειρίαν
πρακτὰ νοῦς τῇ ψυχῇ περιγίνεται, καὶ ἤδη νοῦν ἔχειν λεγεται
ἰδὼν καὶ παθὼν καὶ διὰ μακροῦ χρόνου τοῦτον δεξάμενος.
καὶ τὴν αἰτίαν. δι' ἣν αἱ δυνάμεις αὗται ἐπὶ τῶν αὐτῶν λέγον
χάρ, φησίν, αὗται πᾶσαι τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν καθ' ἕκαστα
λέγων ἐκ παραλλήλου ἔσχατα καὶ καθ' ἕκαστα, περὶ ἃ καὶ
καὶ πρακτικὸν ἔχων νοῦν καταγίνεται. δυνάμεις δὲ ἐνταῦθα

καὶ φρόνησιν καὶ σύνεσιν B: καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν a et Aristoteles
1. ων εἰσὶ a et Aristoteles 12 ἕκαστα Ba et Arist. cod. Mb:
18 ταὐτὸ B: αὐτὸ a 22. 23 διευθετῶν Vat. 1622: διαθετῶν
24 ργούμενα B

προλαβὼν ἕξεις εὕρηκε, κατὰ τὸ δεύτερον δηλονότι σημαινόμενον τῆς δυνά- 109r
μεως, ἥτις οὕτω πρὸς τὴν προχείρισιν ὀνομάζεται. |

p. 1143a29 Καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, 109v
συνετὸς καὶ εὐγνώμων ἢ συγγνώμων. τὰ γὰρ ἐπιεικῆ κοινὰ
τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων εἰσὶν ἐν τῷ πρὸς ἄλλον.

Περὶ τῆς διαφορᾶς καὶ παιν ὑπομιμνήσκει τῆς συνέσεως καὶ γνώ- 5
μης πρὸς τὴν φρόνησιν, ὅτι τῷ χρόνῳ ἐκείνης διαφέρουσιν. ἴσασι μὲν
γὰρ τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τὰ αὐτὰ καταγίνεται. ταῦτα δέ εἰσι τὰ ἐφ' ἡμῖν 5
καὶ πρακτὰ καὶ καθ' ἕκαστα, περὶ ὧν βουλευόμεθα καὶ πραγματευόμεθα.
ἀλλ' ὁ μὲν φρόνιμος μέτεισι πρότερον ταῦτα κατὰ τὸν προσήκοντα τρό-
πον τῶν τελῶν ἐφικνούμενος, μετὰ ταῦτα δ' ὁ ἐπιεικὴς κρίνει ταῦτα,
συνέσει μὲν χρώμενος ὡς καταλαμβάνων αὐτά· μετ' εὐγνωμοσύνης δὲ ἢ
καὶ συγγνώμης ἐνίοτε, ἐς ὕστερον κρίνων αὐτὰ κατὰ τὸ τοῖς ὑποκειμένοις
ἁρμόδιον, καθὰ καὶ πρότερον εἴρηται. κοινὴ γὰρ ἡ ἐπιείκεια, καὶ τὰ παρὰ
τῆς ἐπιεικείας κρινόμενα πάντων ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν παρὰ τοῦ φρονί- 10
μου κατορθουμένων, πρὸς ἄλλον τοῦ ἐπιεικοῦς τὴν οἰκείαν ἐνδεικνυμένου
ἐνέργειαν. ἃ γὰρ ἕτερος ἐκ φρονήσεως κατορθοῖ, ταῦθ' ὁ ἐπιεικὴς κρίνει
ὀρθῶς, γνώμῃ χρώμενος καὶ συγγνώμῃ. τὰ γὰρ αὐτά εἰσιν ὑποκείμενα,
ὡς προείρηται, τῷ τε φρονίμῳ καὶ ἐπιεικεῖ. ἀλλ' ὁ μὲν φρόνιμος ὡς
αὐτὸς ἐνεργῶν καὶ κατορθῶν ἔχει πρὸς αὐτά, ὁ δὲ ἐπιεικὴς ὡς ἄλλου 15
ἐνεργήσαντος αὐτὸς κρίνων μετὰ γνώμης τε καὶ συγγνώμης. οὐδὲν δὲ
καινόν, εἰ εἰς ταὐτὸν ἄγομεν γνώμην τε καὶ συγγνώμην, ὅτι ταὐτὸν αἱ
φωναὶ αὗται δύνανται, κἂν ἡ μὲν ἁπλῆ τῶν φωνῶν ὑπάρχῃ, ἡ δὲ σύν-
θετος. ὃ καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς συνέσεως καὶ εὐσυνεσίας ὁ Ἀριστοτέλης
πεποίηκεν.

p. 1143a32 Ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχάτων ἁπάντων
τὰ πρακτά· καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐτά, καὶ ἡ
σύνεσις καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτά.

Ἐκεῖνα, φησί, πράττομεν, ἃ εἰσι πάντων ἔσχατα καὶ καθ' ἕκαστα.
περὶ γὰρ τῶν καθόλου οὔτε βουλεύεταί τις οὔτε πράττειν αὐτὰ ἐπιχειρεῖ, 20
ἀλλ' ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἐστι, περὶ αὐτῶν βουλευόμεθα καὶ περὶ ἐκεῖνα τὰς
πράξεις ἐνδεικνύμεθα, ἃ εἰσιν ἐνδεχόμενα καὶ καθ' ἕκαστα καὶ χρόνου
τοῦ μέλλοντος. τίς γὰρ ἂν καὶ βουλεύσαιτο πώποτε περὶ τῶν καθόλου
ἢ περὶ τῶν ἀναγκαίων ἢ περὶ τῶν παρελθόντων ἢ περὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ ἐνδεχομένων ἢ ὡς ἐπ' ἔλαττον, οἷον περὶ τῶν ὡρῶν τοῦ ἔτους ἢ

5 εἰσὶν B cf. Arist. cod. Ob: ἐστὶν a et Arist. vulg. 14 παρὰ a: περὶ B 17 ταῦθ' ἃ B: ταῦτ' a 20 αὐτὸς B: αὐτὰ a 26 ἁπάντων Ba: πάντων Arist. codd. LbOb: πάντα Arist. vulg. 29 πράττομεν B: πραττόμενα a

περὶ τοῦ τὸ ἐσόμενον παιδίον πενταδάκτυλον γενέσθαι ἢ ἑξαδάκτυλον
μὲν γὰρ ἀναγκαῖα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θείας προνοίας ἔργα ἦ φύσ
καὶ αὐτὴν ἡ πρόνοια τῆς γενέσεως προεστήσατο, τὰ δ' ἐπ' ἔλαττο
ἴσως ἢ αὐτομάτου· προαιρέσεως δὲ τούτων οὐδὲν ἐφ' ἡμῖν
παρελθόντα ἤδη γέγονε καὶ οὐκ ἔστι. καὶ τίς ἂν εἴη τοσοῦτον
ὥστε ματαίως περὶ τῶν μὴ ὄντων βουλεύεσθαι· ἀλλὰ καὶ περὶ
των ὡς ἐσομένων βουλευεσθαι διακενὸν τε καὶ τοῦ φρονοῦντος
εἰ μή τις ἴσως μένοντων τῶν γεγονότων μετὰ τὴν γένεσιν. πῶς
διαμενοῦσι βουλεύσεται. καὶ τοῦτο πάλιν περὶ τοῦ ἐξῆς ἐστι
σθαι καὶ τοῦ μέλλοντος, καὶ ὁ φρόνιμος δὲ διὰ τοῦτο γινώσκει α
το ἐν πείρᾳ γεγονέναι πολλῶν καὶ κτήσασθαι ὄμμα καὶ νοῦν περὶ
ἕκαστα, ὁρατικὸν ὑπάρχοντα καὶ τοῦ μελλοντ... περὶ τὰ αὐτὰ ὄ
σεως καὶ ἡ γνώμη τῷ φρονίμῳ εἰσὶ καὶ περὶ τούτων ποιοῦντι
τα. διότι καὶ τούτων ἑκάτερα ἐκ τῆς τῶν καθ' ἕκαστα πολ
προσγίνεται.

p. 1143a35 Ταῦτα δ' ἔσχατα. καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων
ρότερα. καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων καὶ τῶν ἐσχάτω
ἐστι καὶ οὐ λόγος, ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀποδείξεις τῶν ἀ
ὅρων καὶ πρώτων, ὁ δ' ἐν ταῖς πρακτικαῖς τοῦ ἐσχα
ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως. ἀρχαὶ γὰρ
... ἐν τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. τοῦτ
ὃ ἔχειν αἴσθησιν. αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς.

Τῶν βουλόμενον εἰδέναι τι γνωστὸν ἔχον ἀρχας, ἀναγκαιον
τὰς ἀρχας τοῦ γνωστου, ὡς μὴ ἑνὸν ἄλλως αὐτῷ τὴν γνῶσιν ἱκ
... μὴ προτέρων τας ἀρχας αὐτου ἐπιγνώσεται, κ
... Ἀριστοτέλης ἐν τῇ περὶ τῶν Φυσικῶν ἀρχῶν πραγματε
... ἐπιστήμης τοῦ ὄντος ἢ ὄντος ἐστὶ τὸ ἐπιστητὸν σκοπ
πάσας τὰς μεθόδους. ὧν εἰσιν ἀρχαὶ καὶ αἴτια ἢ στοιχεῖα. ἐκ τ
γνωρίζειν (τότε γὰρ οἰόμεθα γινώσκειν ἕκαστον. ὅταν τὰ αἴτια γ
τὰ πρῶτα καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας καὶ μέχρι τῶν στοιχεί
ὅτι καὶ τῆς περὶ φύσεως ἐπιστήμης πειρατέον πρῶτον διορίσα
ἀρχάς". ἐπεὶ οὖν διττὸς ὁ νοῦς, ὁ μὲν περὶ τὰ καθόλου κατα
ὁ δὲ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ ὁ μὲν περὶ ⟨τὰ⟩ καθόλου ἐστί,
αἱ ἐπιστῆμαι ἡμῖν παραγίνονται, ὃς καὶ θεωρητικὸς ὀνομάζεται,
ὰ καθ' ἕκαστα καὶ πρακτά, ὃς καὶ πρακτικὸς λέγεται, εἰσὶ δὲ

πρακτῶν, ὧν ἡ γνῶσις ἡμῖν τὰ μέγιστα συμβάλλεται πρὸς τὴν καταληψιν 109v
καὶ τὴν κατόρθωσιν τῶν πρακτῶν. προτίθεται νῦν περὶ τούτων εἰπεῖν, ποία 50
τε δύναμίς ἐστιν ἡ ταῦτα καταλαμβάνουσα καὶ πῶς αὐτῶν ἡ κατάληψις
γίνεται. ταῦτα δ' ἔσχατά φησιν, ἤτοι τὰ πρακτὰ ἢ αἱ ἀρχαὶ τοῦ πρα-
κτικοῦ νοῦ. ἔσχατα λέγων τὰ καθ' ἕκαστα. ἀπὸ γὰρ τῶν καθόλου ἀρχό-
μενοι καὶ ἐπὶ τὰ ἑξῆς προοδεύοντες καταντῶμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα,
περαιτέρω προβῆναι μὴ ἔχοντες. οὐ γὰρ ἂν ἦσαν ἔσχατα, εἰ καὶ μετ'
αὐτὰ πάλιν ἕτερα ἐφευρίσκοντο. λέγει δὲ ὅτι καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχά-
των ἐφ' ἑκάτερα. ἔσχατα ὀνομάζων νῦν τὰς θεωρητικὰς | ἀρχὰς καὶ 110r
πρακτικάς. ἐπεὶ γὰρ τὰ μὲν τῇ φύσει πρότερα ἡμῖν ὕστερα ἐν τοῖς γι-
νωσκομένοις ἐστίν, τὰ δὲ ἡμῖν πρότερα τῇ φύσει ὕστερα, ἀπὸ μὲν τῶν
ἡμῖν προτέρων ἀρχόμενοι καπὶ τὰ φύσει ἀρχοειδέστερα, ἃ καὶ ἀρχαί εἰσι
τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ἀποδείξεων ἀναπόδεικτοι, ἀπὸ δὲ τῶν φύσει προ-
τέρων ἀρχόμενοι καὶ προϊόντες ἐπὶ τὰ ἑξῆς καταντῶμεν εἰς ἔσχατα τὰ
ἡμῖν πρότερα. ἃ καὶ ἀρχαὶ τῶν πράξεών εἰσι καὶ τῶν περὶ τὰ πρακτὰ 5
μεταχειρίσεων. ὡς εἶναι ἀρχὰς καὶ ἔσχατα ἑκατέρωθεν καὶ λέγεσθαι τὰ
αὐτὰ κατ' ἄλλο καὶ ἄλλο ἀρχὰς καὶ ἔσχατα, τὰ μὲν δηλονότι πρὸς τὴν
φύσιν, τὰ δὲ πρὸς ἡμᾶς. λέγει οὖν ὅτι ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφό-
τερα, ἐπί τε τὰ φύσει καὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν πρῶτα καὶ ἔσχατα. καὶ γὰρ τῶν
πρώτων ὅρων καὶ τῶν ἐσχάτων νοῦς ἐστι καὶ οὐ λόγος. πρώτους καὶ
ἐσχάτους ὅρους φησὶ τοὺς πρὸς τὴν φύσιν οὕτως ἔχοντας, οὐ πρὸς ἡμᾶς. 10
ὡς πρώτων καὶ ἐσχάτων κυρίως ὀφειλόντων λέγεσθαι τῶν πρὸς τὴν φύσιν
ἐχόντων οὕτως, εἰ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἄλλως ἔχουσι, διὰ τὸ εἶναι ἡμῖν τὰ
ὀργῆς τὰ τῇ αἰσθήσει εὐδηλότερα πρότερα. λέγει οὖν ὅτι τῶν ἐσχάτων
ἐφ' ἑκάτερα νοῦς ἐστι καὶ οὐ λόγος γνωστικός. νοῦν ὀνομάζων τὴν ἀμέ-
σως γινώσκουσαν δύναμιν. λόγον δὲ τὴν διὰ μέσου καὶ συλλογιστικῶς, ἥ
ἐστιν ἡ διάνοια. νοῦν δέ φησι τὸν αὐτὸν μὲν τῇ οὐσίᾳ, ἕτερον δὲ καὶ
ἕτερον τῇ ἐνεργείᾳ. ὁ γὰρ ἐν ἡμῖν νοῦς, ἑαυτὸν μὲν θεωρῶν καὶ τὰ κατ' 15
αὐτὸν καὶ τὰ κρείττω, θεωρητικός ἐστι, τὰ δ' αὐτῷ συνηρτημένα καὶ
χείρονα μέτρῳ διώδους καὶ ῥυθμίζων καὶ πράττων, πρακτικός ἐστι καὶ οὐ
λόγος. ἐκεῖνος μὲν οὖν τὰς ἐπιστήμας συνίστησιν, οὗτος δὲ περὶ τὰ
πρακτὰ καταγίνεται. κἀκεῖνος μὲν τὸ ἀληθὲς ἀνευρίσκει, ὡδὶ δὲ τὸ ἀγα-
θὸν κατορθοῖ. ὅρα γὰρ τί φησιν· ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀποδείξεις τῶν 20
ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων, ὁ δ' ἐν ταῖς πρακτικαῖς τοῦ ἐσχά-
του καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως. ἀκίνητοι ὅροι
εἰσὶν αἱ πῶται ἀρχαὶ τῶν ἐπιστημῶν, ὡς τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάθετον καὶ
ὡσαύτως ἔχοντες. ἅτε καὶ τοῦ ἐνεργείᾳ ὄντες νοῦ ἀπηχήματα τῇ ψυχῇ,
καθὰ καὶ νοερὰ ἡ ψυχὴ λέγεται. λογικὴ μὲν γάρ ἐστιν, ὅτι λόγον ἔχει
οἰκεῖον, ᾧ χρᾶται, καθ' ὃν καὶ διανοεῖται καὶ συλλογίζεται, νοερὰ δέ, ὅτι

4 αἱ ἀρχαὶ B: ἀρχαὶ a 12 ἀρχόμενοι B: ἀρχόμενος a 17 ἀρχὰς B: ἀρχαὶ a
18. 19 ἐπ' ἀμφότερα scripsi ex Aristotele (ubi ἐπ' ἀμφότερον codd. L^bM^b): ἐστὶν ἀμφότερα
B: ἐστὶν ἀμφοτέρων a 21 οὖ B: ὁ a 24 πρότερα B: πρότερον a ἐσχάτων
a: ἐκάστων B

μετοχῇ τοῦ ἁπλῶς νοῦ τοὺς ὅρους ἔχει καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ἐπισ
ἀμέσως αὐτοὺς γινώσκουσα καὶ διὰ τούτων μιμουμένη τὸν νοῦν,
ἐπιβολαῖς τοῖς νοητοῖς ἐπιβάλλοντα, ἐξ ὧν καὶ ὁρμώμενος τὰς
νικὰς περαίνει τῶν γνώσεων. ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει καὶ περὶ τοῦ
ὁ δ' ἐν ταῖς ⟨πρακτικαῖς τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου
ἑτέρας προτάσεως. ὁ μὲν θεωρητικός, φησί, νοῦς οὕτως ἔχει, τ
τους ὅρους λαμβάνων καὶ τὰς ἀποδείξεις ποιούμενος. ἔστι δὲ καὶ ὁτέ
ὁ ἐν ταῖς πρακτικαῖς θεωρούμενος ἕξεσιν, ὃς ἐστι τοῦ κυρίως ἐσχάτο
ὁ γινόμενος. εἴρηται γάρ, ὅτι περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ πράξεις καὶ αἱ βουλ
εἰσιν ἐνδεχόμενα, περὶ ἃ καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη
δὲ πρότασιν φησι τὴν μερικήν. αὕτη γαρ ἐστι πρὸς τὸ καθ' ἕκα
πορρωτέρω οὔσης τῆς καθολικωτέρας. καὶ τὴν μερικὴν μᾶλλον
κὸς σκοπεῖ ὡς προσεχῆ τῷ καθ' ἕκαστα. διὸ καὶ οἱ ῥήτορες
ὄντες καὶ πρακτικοὶ τὴν μερικὴν λαμβάνοντες πρότασιν περὶ τὸ σ
σθαι ἱκανῶς ἔχειν οἴονται. τὸ γὰρ 'ὁ δεῖνα νύκτωρ πλανᾶται,
ἄρα ἐστίν', ἐκ μιᾶς ὧν προτάσεως λόγος τῆς μερικῆς καὶ ἐλαττ
νῶς ἔχειν δοκεῖ τῷ εἰσάγοντι ῥήτορι. ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕν
ται· ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. περὶ τῶν μερ
τασεων τοῦτό φησιν. ὡς δέον ταύτας εἰδέναι πρὸ τῶν καθόλο
αὐτῶν πρὸς ἐκείνας ἀνέρχεσθαι, καὶ οὕτω διὰ τῶν καθόλου βε
τὰς μερικὰς ἀπεργάζεσθαι. ὡς καὶ Δημοσθένης συμβουλεύων
μὴ σπένδεσθαι Φιλίππῳ τῷ βασιλεῖ, ἐδείκνυεν αὐτὸν ἐκ τῶν καθ
ὧν ἔπραττεν, Ἀθηναίων ἐπίβουλον καὶ ἐχθρόν· κἀκ τούτων πρὸ
νὸν ἀνιὼν τὴν καθόλου πρότασιν ἀπεφαίνετο, λέγων "ὁ γὰρ οὕ
ληφθείην ταῦτα πράττων καὶ κατασκευαζόμενος, οὗτος ἐμοὶ πολε
μήπω βάλλῃ μηδὲ τοξεύῃ". εἰ γὰρ καὶ ὡς μερικὴ δοκεῖ
τχῆμα τῆς λέξεως ἡ πρότασις παρεισάγεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν
καθόλου ἐκφέρεται, ὅτι πᾶς ὁ πράττων καὶ κατασκευαζόμενος τ
τινα λήψοιτο, οὗτος ἐκείνῳ πολεμεῖ, κἂν μή πω ἐνεργείᾳ βάλλῃ
ξεύῃ. τὸ δὲ ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται περὶ τῶν μερ
ελαττόνων φησὶ προτάσεων, ὅτι περὶ τοῦ προκειμένου καὶ πρὸς ὃ
τὶς καὶ ἡ σπουδὴ αἱ ἐλάττους καὶ μερικαὶ προτάσεις εἰσίν. ἐκ
πραττομένου ὑπό τινος ὁ πολιτικὸς λαμβάνων τὴν πρόφασιν, τὸ
λόγον συνίστησιν, ὡς τὸ κλέπτην εἶναι τὸν νύκτωρ πλανώμενον
τούτου τοῦ νύκτωρ πλανᾶσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Δημοσθένης αὖθις
Φιλίππος ἔπραττε τὸ ἐχθρὸν τῶν Ἀθηναίων τὸν Φίλιππον.
ἔχειν δεῖ αἴσθησιν, αὕτη δέ ἐστι νοῦς. τῶν καθ' ἕκαστο
μένων δεῖ, φησίν, ἔχειν αἴσθησιν, ἤγουν λόγον, τὸν ἐν πολιτείᾳ

2 μιμουμένη scripsi: μιμούμενον B: μιμούμενος a 3 ἐπιβάλλοντα B: ἐ
5 πρακτικαῖς Arist.: om. Ba 12 πορρωτέρω B: πορρωτέρας a 1
21 Δημοσθένης] κατὰ Φιλίππου Γ § 17 p. 115 26 δοκεῖ B: δοκῇ a
Arist.: τούτου a post τούτων add. οὖν a et Arist. vulg.: om. B et Ar

θέλοντα τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια. αἴσθησιν γάρ φησιν ἐνταῦθα τὴν γνῶσιν 110r
τῶν καθ' ἕκαστα, αὕτη δέ ἐστι νοῦς. τί τὸ διὰ τούτων τῷ Ἀριστοτέλει
δηλούμενον; ὅτι δεῖ πολυπειρότατον εἶναι τὸν ἄνδρα τὸν κατὰ τὸν ὀρθὸν
λόγον ἐν πόλει τι πράττειν βουλόμενον, πολλά τε ἰδεῖν πολλά τε παθεῖν,
ἐπιστατικόν τε εἶναι καθ' ἕκαστον τῶν ἐν γνώσει γινομένων αὐτῷ καὶ
προσέχειν τινὸς πραττομένου ἢ γινομένου, τί ἀποβέβηκε καὶ πῶς ἀνθρω-
ποι περὶ τὰ ἐν βίῳ πράγματα διακείμενοι, ὁποῖοι ἀποβεβήκασιν, ἢ καὶ 110v
πῶς τοῖς ἀνθρώποις χρώμενοι ἢ ἔβλαψαν ἢ ὠφέλησαν, καὶ ἁπλῶς ὅσα
κατὰ τὸν βίον τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἢ ἄλλοθεν ἐπιγένεται, καὶ
οὕτω πεῖραν λαμβάνων πολλῶν ἐνεργειῶν καὶ παθῶν, ὥστε
κτᾶται στοχαστικὸν τῶν πραγμάτων καὶ διοριστικόν, ὡς στοχάζεσθαι ὀρ-
θῶς καὶ περὶ τῶν μελλόντων συμβήσεσθαι. τοιοῦτος γὰρ ὁ ἀληθῶς φρό-
νιμος καὶ οὕτως ἀποτελούμενος, ὁ δὲ ἢ μὴ πεῖραν λαβὼν ἢ πολλὰ μὲν 5
θεώμενος, ἀπροσέκτως δὲ καὶ ἀνεπιστάτως πρὸς αὐτὰ διακείμενος ἢ καὶ
ἀφυῶς ἴσως ἔχων καὶ χαύνως πρὸς τὰ γινόμενα οὐδὲν ἐκ τῶν γινομένων
ἢ πραττομένων ὠφεληθήσεται ἢ ἐκ ῥᾳθυμίας ἢ ἀπειρίας ἢ ἐξ ἀφυίας
σπανίζων φρονήσεως. οὐ μικρὰ δὲ πρὸς τοῦτο συντελεῖ καὶ τὰ ἐκ τῶν
παλαιοτέρων ἀνδρῶν ἐν βίβλοις καὶ γραφαῖς ἐκτιθέμενα καὶ βίους καὶ πρά-
ξεις καὶ κατορθώσεις καὶ ἀποπτώσεις τῶν προβιωσάντων ἐκδιηγούμενα. 10
κατά τι δὲ καὶ αἴσθησις καὶ νοῦς ἡ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γνῶσις λέγεται.
αἴσθησις μέν, ὅτι αἰσθητικῶς ἐνεργῶν κατακαμβάνει τὰ καθ' ἕκαστα, νοῦς
δέ, ὅτι ἐφιστάνει τὸν οἰκεῖον νοῦν οἷς αἰσθάνεται προσεκτικῶς αὐτῶν ἁφα-
πτόμενος καὶ τῷ οἰκείῳ λόγῳ ἀναφέρων τὰ διὰ τῆς αἰσθήσεως αὐτῷ γνω-
ριζόμενα, καὶ σκοπῶν ὅπως ἐκ τῶν αἰσθητῶν νοῦν ἑαυτῷ στήσαιτο καὶ
ψυχῆς ἕξει ἐντρέχειαν ὠφελεῖν αὐτὸν ἐν καιρῷ καὶ ἑτέρους ἰσχύουσαν.
ἔχει δέ τι καὶ ἁπλῶς κοινὸν νοῦς καὶ αἴσθησις, τὸ ἀμέσως ἐνεργεῖν, ὁ 15
μὲν περὶ τὰ νοούμενα, ἡ δὲ περὶ τὰ ἐν αἰσθήσει γινόμενα· ἄλλως τε αἱ
μὲν περὶ τῶν καθόλου ἀποδείξεις ἐξ ἀρχῶν ὥρμηνται τῷ θεωρητικῷ νῷ
γινωσκομένων, αἵ, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, ἀπηχήματά εἰσι τοῦ κυρίως
καὶ καθ' ὕπαρξιν νοῦ. ὁ γὰρ ἐν ἡμῖν κατὰ μετοχὴν ἐκείνου ἐστίν, οἷον
ὅταν συστῆσαι δέῃ τρίγωνον ἰσόπλευρον, λαμβάνοντες ὁρμητήριόν τε ἀρ-
χὴν ὅτι αἱ ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου πρὸς τὴν περιφέρειαν ἀγόμεναι
εὐθεῖαι ἴσαι ἀλλήλαις εἰσί, χρώμεθα ταύταις εἰς ἀπόδειξιν τῆς τῶν πλευ- 20
ρῶν τοῦ τριγώνου ἰσότητος. ἐπὶ δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ πρακτῶν ἐξ
αἰσθήσεως ὁρμώμενοι καὶ τῆς γνώσεως χορηγίαν ἐκ ταύτης ὁρεγόμενοι
τῶν καθ' ἕκαστα, ἀναφέρομεν ταῦτα τῷ πρακτικῷ νῷ, ὅς ἐστι λόγος κα-
ταγινόμενος περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, ὁ αὐτὸς μὲν ὢν κατ' οὐσίαν τῷ θεω-
ρητικῷ, διαφέρων δὲ κατ' ἐνέργειαν, συναγόμενος ἡμῖν ἐκ τῆς τῶν καθ'
ἕκαστα γνώσεως καὶ ἀρχὰς ἑαυτῷ συνιστῶν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ὧν ἐν
πολυπειρίᾳ καὶ γνώσει πολυτρόπῳ γενόμενος ἐν ἕξει τε καθίσταται καὶ 25
φρόνησις καὶ λογισμὸς ἢ νοῦς πρακτικὸς ὀνομάζεται. καὶ τοῦτό ἐστιν ὃ

20 καὶ αἴσθησις B: ἡ αἴσθησις a 29 πρότερον] p. 317,23. 377,37

φασιν ὅμμα λαμβάνειν τὸν ἐν ἡμῖν λόγον ἐξ ἀρχῶν ἐπιγινόμενον,
σταμένων ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ καθολικὴν θεωρίαν λαμβανου
γὰρ πρακτικὸς ἀνὴρ προτεθέντος αὐτῷ τινος πρακτοῦ ζητεῖ ὁποῦ
σεται τῆς ἀντιφάσεως μόριον, ἢ κατὰ ἀντίφασιν ἔχει τὴν ἀμφιβολ
τὸ προκείμενον ἢ ὁπότερον τῶν ἐναντίων προθήσεται, εἰ κατ' ἐν
τὸ προτεθὲν ἐξεταζοιτο, καὶ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς τοῦ πρακτέου εὑρέσε
τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς ἐλάττονος προτάσεως γίνεται. ἄνεισι δὲ
καθόλου ὡς εἰς ἀρχὴν καὶ ἀξίωμα, καὶ οὕτω συνάγεται τὸ συμπ
εἰ δέ τις βούλοιτο, ἔστω καὶ τοῦ προκειμένου παράδειγμα. ζητοῦσ
ναῖοι πῶς χρὴ διακεῖσθαι πρὸς Φίλιππον, ὡς πρὸς φίλον ἢ ὡς π
ιθρόν. ἡ ζήτησις ἐνταῦθα περὶ δύο ἐναντίων διαθέσεων, ὁποίαν
ἐσθαι χρή. ἡ ἀρχὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ δέοντος καὶ συμφέρ
τῶν αἰσθητῶν καὶ καθ' ἕκαστα. ταῦτα ἐστιν ὁ ἐρμαίσεται Φιλιπ
τατρέχων χώρας πέριξ τὰς τῶν Ἀθηναίων, ἐκεῖνα πράττων ἃ τοὺς
ους ποιεῖ. ταῦτα ἐν μοίρᾳ τῆς προτάσεως τῆς ἐλάττονος τέτακτο
ἐκ ταύτης πρὸς τὸ καθόλου ἀνατρέχομεν λέγοντες· πᾶς ὁ τὰ πρὸ
τινὸς πράττων ἐχθρὸς αὐτοῦ ἐστιν, ὁ Φίλιππος ἄρα ἐχθρὸς Ἀ
ἐστιν. ὥστε δεῖ Ἀθηναίους οὐχ ὡς φίλον ἀλλ' ὡς ἐχθρὸν ὑπολ
τὸν Φίλιππον. ἐκ τῆς ἐνεργείας οὖν τὴν ἀρχὴν λαβόντες καὶ
καθόλου ἀνενεχθέντες ἐχθρὸν Ἀθηναίων ἀπεδείξαμεν Φίλιππον.

p. 1143b6 Διὸ καὶ φυσικὰ εἶναι δοκεῖ ταῦτα, καὶ φύσει
μὲν οὐδείς, γνώμην ὁ ἔχει καὶ σύνεσιν καὶ νοῦν.

Διότι φησὶν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα ὁ πρακτικὸς νοῦς καὶ ἡ
ἡμῖν περιγίνονται καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη, διὰ τοῦτο καὶ φυσι
εἶναι ταῦτα. ἡ μὲν γὰρ σοφία τῶν καθόλου, διὰ τοῦτο καὶ
ἡμῖν πρόσεστιν, ἀλλ' ἐκ μαθήσεως περιγίνεται, ὡς εἶναι καὶ νέον
ὑπάρξαι σοφὸν ἐν γνώσει τῶν καθόλου γενόμενον καθὰ καὶ προ
φιλόσοφος εἴρηκεν. αἱ δὲ εἰρημέναι ἕξεις, ἐπεὶ ἀπο τῆς πολυπειρί
γονται τῶν καθ' ἕκαστα, χρόνου δεῖ αὐταῖς μακροῦ καὶ ἡλικίας
ρας, διὸ ἧς αὗται ἀνθρώποις προσγίνονται. ἐπεὶ δὲ ἐκ φύσεως
καὶ ὁ μακρὸς τῆς ζωῆς χρόνος, ὅτι ὅσου ἡ κτῆσις τῶν ἕξεων τού
ρίζεται, διὰ τοῦτο καὶ φυσικὰ δοκοῦσι καὶ ἐκ φύσεως ὑπάρχειν.
γνώμην ἔχει καὶ σύνεσιν καὶ νοῦν, ἀπὸ κοινοῦ προσλαβὼν
ἔχοι ἂν ἀποδιδομένην τοῦ λοιποῦ τὴν τοῦ ῥητοῦ σύνταξιν, ἵν' ε

1 φασιν B: φησιν a 3 προτεθέντος B: προτιθέντος a πρακ
πρακτῶν a 4 αὐτὸ B: αὐτῷ a 14 τὰς πέριξ χώρας B: τὴν πέριξ
15 προτάσεως τῆς ἐλάττονος B: τῆς ἐλάττονος προτάσεως a 16 ἀνατρέχομεν
[illegible] 21 εἶναι δοκεῖ B: δοκεῖ εἶναι a et Aristoteles
B [illegible] et Arist. vulg. 27 προλαβών] c. 9 p. 1
[illegible] B [illegible]

τὸ λεγόμενον· διὸ καὶ φυσικὰ δοκεῖ ταῦτα καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδείς, 110v
γνώμην δ' ἔχει φύσει καὶ σύνεσιν καὶ νοῦν.

p. 1143b7 Σημεῖον δ' ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολουθεῖν καὶ ἦδε ἡ ἡλικία νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, ὡς τῆς φύσεως αἰτίου οὔσης.

Ὅτι δὲ φυσικὰ ταῦτα, ἐντεῦθεν σημειωσόμεθα, φησίν· οἰόμεθα γὰρ ἅπαντες ἄνθρωποι ταῖς ἡλικίαις | τὰς ἕξεις ταύτας ἀκολουθεῖν, ὡς λειπό- 111r
μενον μὲν ἡλικίας ἄνθρωπον λείπεσθαι λέγειν αὐτὸν καὶ φρονήσεως καὶ γνώμης, εἰς ἡλικίας δὲ μέτρον ἥκοντα λέγειν ἤδη αὐτὸν νοῦν ἔχειν καὶ
10 γνώμην, ἤτοι φρόνησιν καὶ ὀρθὴν κρίσιν ἐπικοινοῦς, ὡς τῆς φύσεως καὶ τὴν ἡλικίαν χορηγούσης αὐτῷ καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν γνῶσιν. ἡ γὰρ ἐκ τῆς φύσεως ἡλικία ἱκανὸν πρὸς πολυπειρίαν χορηγήσασα χρόνον παρέσχεν 5
αὐτῷ καὶ νοῦν καὶ γνώμην προσκτήσασθαι.

p. 1143b9 Διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος νοῦς. ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀπο-
15 δείξεις καὶ περὶ τούτων.

Διότι, φησί, νοῦ ἡμῖν δεῖ ἑκατέρωθεν καὶ θεωροῦσι καὶ πράττουσι, καὶ θεωροῦσι μὲν τὸ καθόλου νοοῦντος καὶ τῶν πρώτων καὶ ἀμέσων ἀρχῶν ὥσπερ θιγγάνοντος, πράττουσι δὲ τὰ καθ' ἕκαστα καταλαμβάνοντος διὰ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῇ νοερᾷ γνώσει ἑαυτοῦ περιγράφοντος, διὰ τοῦ-
20 το ἀρχὴ καὶ τέλος νοῦς, ἐκεῖ μὲν θεωρητικός, διότι καὶ τὸ τέλος ἐκεῖ 10
γνῶσις οὐ πρᾶξις, ἐνταῦθα δὲ πρακτικός, ὅτι τὸ τέλος πρᾶξις, ἀρχὴ δ' ὁ νοῦς, ὡς ποιητικὴ ὀφλονότι τῶν ἀποδείξεων καὶ ἀποτελεστική· ἐκεῖ μέν, ἵνα μόνον τὸ ἀληθὲς θεωρήσωμεν, ἐνταῦθα δέ, ἵνα καὶ τὸ πρακτέον ἑλώμεθα καὶ ἐνεργήσωμεν κατορθοῦντες ἐν πράξεσιν. ἢ ἀρχὴ καὶ τέλος ὡς
25 πρῶτον καὶ ἔσχατον· ἀρχὴ μὲν ὡς πρῶτος ὁ θεωρητικὸς νοῦς, ὅτι τῶν καθόλου ἐστί, τέλος δὲ ὡς ἔσχατον ὁ πρακτικός, ὅτι τῶν καθ' ἕκαστα. ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις καὶ περὶ τούτων· ἐκ τούτων μὲν 15
τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους, ἤτοι τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ καὶ πρακτικοῦ. ἐκ γὰρ τοῦ νοῦ· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀρχόμενοι καὶ τοὺς ὅρους καὶ τὰ ἀξιώματα
30 προτιθέντες συναγόμεν τὰ ἐπιφερόμενα. ἐν δὲ ταῖς πράξεσιν οὐ μόνον τὸ ἀληθὲς συμπεραίνομεν ἀπὸ τοῦ πρακτικοῦ ὁρχόμενοι νοῦ ἀλλὰ καὶ τὰς πράξεις ἐπάγομεν. ἐν γὰρ τοῖς ἠθικοῖς καὶ πολιτικοῖς τὸ τέλος οὐ γνῶσις ἀλλὰ πρᾶξις. τὸ δὲ καὶ περὶ τούτων· οὐ περὶ τῶν νοητῶν ἑκατέρως, 20
ἀλλ' ἐκεῖ μὲν θεωρητῶν μόνων, ἐνταῦθα δὲ πρακτῶν.

33 καὶ περὶ B: περὶ a 34 μόνον B: μόνων a

p. 1143b11 Ὥστε δεῖ προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβ
ἢ φρονίμων τοῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις οὐ
τῶν ἀποδείξεων. διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρία
ὁρῶσι τὰς ἀρχάς.

Ἐπεί, φησίν, ὁ χρόνος τριβὴν παρέχεται τῶν καθ' ἕκαστα
πρακτέων πολυπειρίαν, ὅταν ἀκούωμεν ἀποφαντικῶς λεγομένων λ
τῶν πρακτέων ὑπὸ ἀνδρῶν ἐμπείρων καὶ γηραιῶν, κἂν ἀνα
ἐνίοτε καὶ δίχα συλλογισμοῦ λέγωνται, δέον πιστεύειν τούτοις ὡ
τῶν ἀποδείξεων· ὁποῖα καὶ τὰ τῶν σοφῶν ἀποφθέγματα. φάσε
δόξας τοὺς αὐτούς φησι λόγους· φάσεις μέν, ὅτι ἀποφαντικῶς
δίχα συλλογισμοῦ λέγεται, δόξας δέ, ὅτι οὐ διανοητικῶς, ἀλλ'
δόξης προφέρονται ὡς ἤδη συμπεπερασμένοι καὶ ἀποδεδειγμένοι
τω λεγόμενοι ὡς ὁμολογουμένως ὑπάρχοντες ἀληθεῖς. ἐπήνεγ
πρεσβυτέρων τὸ ἢ φρονίμων, δηλῶν ὁποίους λέγει τοὺς πρε
οἷς δεῖ πείθεσθαι. οὐ γὰρ εἰ τῷ χρόνῳ γεγηράκασι τούτοις δεῖ
ἀλλ' ὡς ἐν τῷ μακρῷ τῆς ζωῆς χρόνῳ κτησαμένοις καὶ φρόνησι
φυὰν ἅμα καὶ ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει νέος τὴν
ἢ τὸ ἦθος νεαρός", ὡς αὐτὸς ἔφη, ἐπεὶ ἔστιν ἰδεῖν καὶ γηρα
φρονας, οἷς οὐ δεῖ προσέχειν, ὡς γέλωτος καὶ λέγουσι καὶ πράττου
δίδωσι δὲ καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν δέον προσέχειν ταῖς τῶν τοι
ὁρῶν φάσεσι καὶ δόξαις. ἐκ γὰρ τῆς ἐμπειρίας, φησίν, ἤγουν τ
πειρίας καὶ τριβῆς τῆς ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, ὅμμα ἐκτήσαντο
ἤγουν νοῦν διορατικὸν τῶν ἀρχῶν, ἤτοι τῶν προτάσεων, ἃς ἐ
τῶν πραττομένων καθ' ἕκαστα ποριζόμεθα, καὶ ὁρῶμεν ἐξ αὐτῶ
βησόμενα. γενομένῳ γάρ τινι τί ἕψεται, πολλάκις ὁ φρόνιμος πρ
τοῦ πολλὰ ἰδεῖν ὁμοια καὶ μαθεῖν τίσι περιλαβοῦσι τίνα ἡκο
τερα.

p. 1143b14 Τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία, κ
τίνα ἑκατέρα τυγχάνει οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς
ἑκατέρα εἴρηται.

Συμπεραίνει τὰ εἰρημένα περὶ φρονήσεως καὶ σοφίας καὶ ὁπο
τὸν λόγον κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτῷ ἑτέροις, βουλόμενος προσβαλ

1 ὁρῶσι τὰς ἀρχὰς Ba: ὁρῶσιν ἀρχὰς Arist. codd. KbMb: ὁρῶσιν ὀρθῶς Arist
7 τῶν B: om. a ἀναποδείκτως B: ἀναποδείκτους a 11 λέγε
αι a 15 τούτοις a: τούτῳ B 18 ἔφη B: ἔφησεν a] A 1 p. 109
20 δέον B: δεῖ a 22 ἐκτήσαντο scripsi: ἐκτήσατο Ba 23 διορατικό
κὸν a 26 ἠκολούθησεν B: ἠκολούθησαν a 28 ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφί
ἡ σοφία καὶ φρόνησις a 29 ἑκατέρα τυγχάνει B et Arist
ἑκατέρα B a et Aristoteles

ρήμασι τὴν οἰκείαν διάνοιαν. εἴρηκε μὲν οὖν τί ἐστιν ἑκάτερον σοφία καὶ 111r
φρόνησις καὶ περὶ τίνα ἑκατέρα, ὅτι ἡ μὲν ⟨περὶ⟩ τὰ πρακτὰ καὶ καθ' 15
ἕκαστα, ἡ φρόνησις, ἃ καὶ αἰσθητά εἰσι καὶ ἔνυλα καὶ ἐνδεχόμενα καὶ
τοῦ μέλλοντος χρόνου ἐχόμενα, ἡ δὲ περὶ τὰ καθόλου καὶ νοητά, ἃ καὶ
ἀναγκαῖά εἰσι καὶ χρόνου ἐπέκεινα, καὶ ὅτι ἡ μὲν σοφία τοῦ κρείττονος
μορίου τῆς ψυχῆς ἐστι, θεωρητικὸς ὑπάρχει νοῦς, ἡ δὲ τοῦ ἐσχάτου
ἐν λογικοῖς ὡς ὁ συλλογισμός ἐστι καὶ ὁ πρακτικὸς νοῦς. καὶ μὴν αὐτὸς
Ἀριστοτέλης φησὶ μὴ διαφέρειν τῇ οὐσίᾳ ἀλλήλων τὸν θεωρητικὸν νοῦν
καὶ πρακτικόν, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ὄντα ἢ κατ' αὐτὴν καθ' αὑτὴν φέρειν τὸ
διάφορον τὴν ἐνέργειαν. πῶς οὖν ἐνταῦθα ἑτέρου μορίου τῆς ψυχῆς τὴν 30
σοφίαν εἶναι λέγει, ἡ τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ ἕξις ἐστίν, ἑτέρου δὲ τὴν φρό-
νησιν, ἣ ἐστι τοῦ πρακτικοῦ; δοκεῖ γὰρ ταῦτα αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν τὸν
Ἀριστοτέλην εἰσάγειν ἐναντιούμενον. εἰ γὰρ ἕτερον καὶ ἕτερον μόριον ὁ
θεωρητικὸς καὶ ὁ πρακτικὸς νοῦς, πῶς ἔσται τῇ οὐσίᾳ ἓν καὶ τὸ αὐτό;
εἰ γὰρ καὶ ὡς μόρια ἕτερα καὶ ὡς ἐνεργείας ἑτέρας προβαλλόμενα καὶ
ὡς περὶ ἕτερα ὑποκείμενα τὴν ἐνέργειαν ἑκάτερα ἐνδεικνύμενα, πῶς |
οὐχ ἕξει κατὰ πάντα τὸ ἕτερον; ἢ τῇ μὲν οὐσίᾳ ἓν εἶναι λέγεται ἄμ- 111v
φω, ὁ θεωρητικὸς νοῦς καὶ ὁ πρακτικός, ὅτι τοῦ λόγον ἔχοντος καὶ χρω-
μένου ἀμφότερα, δέχονται δὲ τὸν μερισμὸν διὰ τὸ περὶ ἕτερα καὶ ἕτερα
ὑποκείμενα ἑκάτερα καταγίνεσθαι καὶ ἑτέρως τὰς ἐνεργείας ἐνδείκνυσθαι,
ὅτι ὁ μὲν ἐκ τῶν ἀρχῶν πρίσεισι τῶν πρώτων τὰς μείζους τῶν προτά-
σεων προτιθέμενος καὶ εἰς τὰς ἐλάττονας προερχόμενος καὶ οὕτως ἐπά- 5
γων τὰ συμπεράσματα, ὁ δὲ ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα τὸν λόγον ἀναφέρων
εἰς τὸ κοινότερόν τε καὶ περιεκτικώτερον οὕτω συνίστησι τὰ παρ' αὐτοῦ
προβαλλόμενα, καθὼς ἤδη εἰρήκαμεν. διὰ τοῦτο καὶ οὐδὲ μέρους τῆς
ψυχῆς ἑτέρου καὶ ἑτέρου ἀλλὰ μορίου ἑκατέρων τῶν ἕξεων, ὡς μεριζο-
μένου τοῦ λόγον ἔχοντος μέρους τῆς ψυχῆς ὡς εἰς μόριά τινα τὸ θεωρη-
τικὸν καὶ πρακτικόν. μόριον γὰρ κυρίως τὸ τοῦ μέρους μέρος εἰώθει λέ-
γεσθαι. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως εἰπεῖν. ἐπὶ γὰρ τῶν ὅρων τὸ τί καὶ ἡ οὐ- 10
σία τὸ γένος ἐστί, διὸ καὶ ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορεῖται, τῶν εἰδῶν δὲ αἱ
διαφοραὶ ἐν τῷ ὁποῖόν τί ἐστιν ἀποδίδονται, καὶ ποιότητες μέν εἰσι, πλὴν
οὐσιώδεις, καὶ περὶ οὐσίαν τὸ ποιὸν ἀφορίζουσαι. εἰ οὖν καὶ τῷ γένει
ὄντες τὸ αὐτὸ οἱ νόες ἀμφότεροι ἦν καὶ ταὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λέγονται, καλῶς
καὶ κατ' ἐπιστήμην λέγονται, καὶ μόρια ὡς μέρους μέρη ἁρμοδίως κα-
λοῦνται. ἐπεὶ καὶ ὅλον τι τὸ γένος, τὸ δὲ εἶδος καὶ ὅλον καὶ μέρος, ὡς
ἐν Εἰσαγωγαῖς παραδέδοται. ὥστε, εἰ καὶ ὡς εἴδη γένους τοῦ ἁπλῶς 15
νοῦ μόρια ὠνόμασται, ὁ θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς οὐ παρὰ λόγον οὕτως
ὠνόμασται.

1 ἑκάτερον B: ἑκατέρα a 2 περὶ a: om. B 6 fort. καὶ θεωρητικὸς
9 an καθ' αὑτὸν μόνην? 22. 23 ἐπάγων B: ἄγων a 26 ἑκατέρων B: ἑκα-
τέρου a 29 ἡ B: om. a 31 ὁποῖόν B: ποῖόν a 36 ἐν Εἰσαγωγαῖς]
Porphyr. p. 8,1 Busse

p. 1143b 18 Διαπορήσειε δ' ἄν τις περὶ αὐτῶν τί χρήσιμ
ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ δὲ ὧν ἔσται εὐδαίμων
(οὐδεμιᾶς γάρ ἐστι γενέσεως· ἡ δὲ φρόνησις τοῦτο
ἀλλά τινος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς, εἴπερ ἡ μὲν φρόνησις ἡ π
καὶα καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ. ταῦτα δ' ἔστιν ἃ
θοῦ ἐστιν ἀνδρὸς πράττειν, οὐθὲν δὲ πρακτικώτεροι τ
αὐτα ἐσμεν, εἰπερ ἕξεις αι αρεται, ὡς οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ
ευεκτικα, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως ε
ται· οὐθὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν
στικὴν ἐσμεν. εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον θετ
τοῦ γενέσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις οὐθὲν ἂν εἴη χ
ἔτι δὲ οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν· οὐθὲν γὰρ διοίσει αὐτ
ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι, ἱκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖ
περὶ τὴν ὑγίειαν· βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν ὅμως οὐ
μεν ἰατρικήν. πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειε
ρων τῆς σοφίας οὖσα κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται· ἡ γὰρ
ἄρχει καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον.

Διδάξας Ἀριστοτέλης περὶ φρονήσεως καὶ σοφίας, τί ἑκ
αὐτῶν καὶ περὶ τίνα κατοπτεύεται καὶ τί κατορθοῦσιν ἐν αὐτ
ἑώρα τινὰς ἐναντίως ἔχοντας περὶ τὴν κτησιν αὐτῶν ἢ ὑπὸ α
πρὸς αὐτὰς ἢ ὀκνηρίας ἀποτρεπομένους αὐτὰς καὶ διαῤῥοντας,
τούτους ὡς μοχθηροὺς καὶ τῶν καλῶν ἀνεράστους καὶ ἀτελέ
μενος, αὐτὸς ὑποδύεται τὴν κατὰ τῶν δύο τούτων ἕξεων ζήτησ
ποιῶν, ὡς ἐνι μάλιστα, τὴν κατ' αὐτῶν διαβολήν, καὶ τοσοῦτον
νοι συστῆσαι ταύτην οὐκ ἂν ἠδυνήθησαν. εἶτα ἀπολογούμενος
ζήτησιν καὶ καταβάλλων τοὺς κατὰ τῶν καλλίστων ἕξεων το
σμούς, ἐξελέγχει τὴν τῶν ἀνοήτων ἐκείνων μοχθηρίαν καὶ ἄνοι
τας ὁ [illegible] περὶ τούτων καὶ φρονήσεως, ὁποτέρα τούτω
ἐστὶν ὑπερέχουσα, πότερον τὴ σοφίας ἡ φρόνησις, ὡς περὶ αὐτ
τουσα, ἡ τῆς φρονήσεως ἡ σοφία, ὡς περὶ κρείττω καὶ βελτί
ὁ μὲν σκοπὸς οὗτος, ἴδωμεν δὲ καὶ κατὰ μέρος τί φῃσι. ζ
περὶ τοῦ χρήσιμος αὐτῶν καὶ κατασκευάζει πιθανῶς περιττὴν
ζητῆσαι τούτων τῶν ἕξεων. καὶ πρῶτον περὶ τῆς σοφίας, ὡς μ
της περὶ τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, ἐξ ὧν εὐδαίμων ἄνθρωπος γίν

4 φρόνησις B: φρόνησίς ἐστιν a et Aristoteles 6 ἐστὶν ἀνδρὸς B et Ari
ται a 7 ἀρεταί B: ἀρεταί εἰσιν a et Aristoteles ὡς B: ὥσπερ a
· οὐθὲν δὲ B: οὐθὲν γὰρ a et Aristoteles ἢ Ba et Arist. cod. Ob: κα
11 τοῦ B et Aristoteles: καὶ τοῦ a γενέσθαι Ba et Arist. cod. Mb:
mlg. 13 ὡς B: ὥσπερ a et Aristoteles 15 ὀόξειεν a et Aristo
19 τί B: τίνα a ἐπειδὴ B: ἐπεὶ a 25 συστῆσαι B: om. a
B ὡς περὶ B: ὥσπερ a 31 τί B: ἕκαστα τί a

τιῶν γὰρ τὰ ἑαυτοῦ ἤθη διὰ τῶν ἀγαθῶν πράξεων καὶ ἐν ἕξει τοῦ εὖ πράττειν γινόμενος, εἰς εὐδαιμονίαν καταντᾷ ὡς εἰς τέλος ἀνθρώπινον, ὡς κατὰ λόγον ἐνεργεῖν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν διὰ βίου παντός. ὅτι δὲ ἡ σοφία εἰς εὐδαιμονίαν οὐ συντελεῖ, δείκνυσι διὰ τοῦ μὴ περὶ τὰ ἀνθρώπινα τὴν καταγίνεσθαι μηδὲ περὶ τὰ τῆς ὅλης ἐχόμενα, ἃ γένεσιν προσηγόρευσεν. ἐπεὶ καὶ χρήσιμα τούτων, ὥστε δι' αὐτὰ ἕνεκα, κατὰ τὸν τοῦ Πλάτωνα Τίμαιον, καὶ προβαίνει ὁ περὶ τούτων συλλογισμὸς οὑτωσί. ἡ εὐδαιμονία ἐκ τῶν περὶ γένεσιν ἐνεργειῶν γίνεται, ἡ σοφία οὐ καταγίνεται περὶ γένεσιν· ἡ σοφία ἄρα οὐ συντελεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν. εἶτα περὶ φρονήσεως· αὐτὴ μὲν γάρ, φησίν, ἔχει τοῦτο, ἧττον τὸ καταγίνεσθαι περὶ γένεσιν, ὅ ἐστι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἕνυλα. ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴς δεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν· περὶ ἃ γάρ, φησί, καταγίνεται ἡ φρόνησις, τὰ δίκαιά ἐστι καὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ. ἐπεὶ δ' ἕξεις αἱ ἀρεταί, πράττομεν ταῦτα ἀπὸ τῶν ἕξεων, ὥσπερ τινὸς φύσεως τῆς συνηθείας ἡμῖν γεγονυίας, καὶ οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ πράττειν αὐτὰ εἴτ' εἰδῶμεν αὐτὸ [illegible] καὶ παράδειγμα φέρει τὰ ὑγιεινὰ καὶ εὐεκτικά· ταῦτα δ' εἰσὶ τὰ [illegible] καὶ τῆς εὐεξίας, παρουσῶν ἀμφοῖν ἐν τοῖς σώμασιν, ἐνεργούμενα καὶ πραττόμενα. πολλαχῶς γὰρ τὰ ὑγιεινὰ καὶ τὰ εὐεκτικὰ λέγονται· ἢ γὰρ ὡς ποιητικὰ ὑγείας ἢ εὐεξίας μὴ οὐσῶν ἐν τῷ σώματι, ἢ ὡς φυλακτικὰ καὶ συντηρητικὰ παρουσῶν, ἢ ὡς | ἐξ αὐτῶν παρουσῶν προβαίνοντα. ἐκεῖνα μὲν 1128 οὖν φάρμακά τε καὶ διαιτήματα, ταῦτα δὲ ἐνεργήματα, ὡς ἀπὸ ἕξεων προϊόντα ἐνουσῶν τοῖς σώμασιν, οἷον βάδισις κατὰ φύσιν, δρόμος εἰ δεήσει. ὁρᾷς γοῦν καὶ πόσους [illegible] ὅσα τοιαῦτα ἐκ φύσεως ἐνεργεῖν κατὰ φύσιν ἄνθρωπος πέφυκε, τὰ τοιαῦτα ὠνόμασεν ἐνταῦθα ὑγιεινὰ καὶ εὐεκτικά. καὶ ἔστιν ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου τοιοῦτος, ὅτι ὡς ὁ ὑγιαίνων ἢ εὐεκτῶν οὐκ ἂν δειχθῇ εἰδέναι ἰατρικὴν πρὸς τὸ ἐνεργῆσαι ὑγιεινῶς ἢ εὐεκτικῶς, οὕτως οὐδ' ὁ ἐν ἕξει γεγονὼς τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, ὥστε ἐνεργεῖν ἐξ αὐτῶν, ὅτε βούλοιτο τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ, τῷ ἔχειν τὴν φρόνησιν διατάττουσαν αὐτῷ πῶς ἂν ἐνεργῶν ὀρθῶς ἐνεργήσειεν, οὐδὲ πρακτικώτερος ἔσται ἐκ τοῦ εἰδέναι αὐτά, ἀλλ' ἐν ἕξει γεγονὼς ἐκ τοῦ χρονίου ἐθισμοῦ τοῦ μὴ ἐνεργεῖν ἄλλα ἢ τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ τοῦ [illegible] ἀνθρώπου· πράξει τοιαῦτα ἀεί, ὥσπερ φύσεως ἐν αὐτῷ τῆς συνηθείας γεγονυίας· τὸ δὲ εἰδέναι μὴ τῷ ποιεῖν ἀλλὰ τῷ [illegible] τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται· οὐθὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν ἢ τὴν γυμναστικὴν ἐσμεν διὰ τοῦτο προσείληφε, διότι πολλαχῶς τὰ ὑγιεινὰ καὶ τὰ εὐεκτικά, ὡς εἰρήκαμεν, λέγεται. ἐπὶ γὰρ τῶν ποιούντων ὑγείαν ἢ εὐεξίαν εὐεκτικῶν καὶ ὑγιεινῶν, ἃ εἰσι φάρμακά τε καὶ διαιτήματα, δεόμεθα τὴν ἰατρικὴν εἰδέναι, ἃ οἰκείως ἐκείνοις χρησάμενοι ἐκ τοῦ πα-

2 καταντᾷ B: κατ' αὐτὰ a 6 παρὰ B: περὶ a 7 Τιμαῖον] p. 28 A 11 αὐτῆς a: αὐτῇ B 18 λέγονται B: λέγεται a 25 ὁ B: om. a 27 εὐεκτικῶς a: ἰατρικῶς B 34 τῷ ποιεῖν B: τὸ ποιεῖν a 35 ἕξεως B a: καὶ Aristoteles vulg., cf. adnot. ad p. 384,9 39 ἃ Ba: fort. ἵνα

ρὸ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀνακαλοῦμεν τὰ σώματα. εἰ δὲ ὁρμ
ἡ εὐεκτοῦντες πράττειν ἐθέλομεν ῥᾳστωνῶς καὶ εὐεκτικῶς, κατ
ἐσόμεθα πρακτικώτεροι ἐκ τοῦ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τὴν πρακτικὴν ἢ
μναστικήν. ὅτι δὲ τὰς ουο ταυτας ὡς συντελουσας αμφοτερας
ειαν καὶ εὐεξίαν τοῖς σώμασι, τῆς μὲν ἰατρικῆς μᾶλλον ἀνακα
απαγινομενας αὐτας, τῆς δὲ γυμναστικης παρουσας μᾶλλον συντ
ὁτου αντιτίθησι πρὸς τοῦτον τὸν λόγον φάσκων· εἰ δέ τίς φ
ἵνα οἱ ὄντες σπουδαῖοι τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ π
δεῖ τῆς φρονήσεως, ἀλλ ἵνα γένωνται σπουδαῖοι οἱ μὴ τοιοῦτοι
τῆς φρονήσεως πρὸς αὐτὰ ὁδηγούμενοι καὶ πράττοντες ταῦτα, λέγ
τοῖς σπουδαίοις οὐδὲν ἂν εἴη χρήσιμος ἡ φρόνησις, ἀρκουσῶν τῶ
τοῖς ἀγαθῶν ἕξεων πράττειν ταῦτα ἀφ' ἑαυτῶν χωρὶς τῆς φρ
ἔτι δε, φησιν, οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν ἀρετὴν ἀναγκαία ἡ φ
ὅτι πρὸν ὑπάρξαι πρὸς τὸ πράττειν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ καὶ
θὰ τὸ ἔχειν αὐτοὺς ἀρετὴν ἢ ἅπαξ ἔχουσι πείθεσθαι. πειθην
αὐτοὺς ποιοῦντες τοῖς ἔχουσιν ἀρετὴν κἀκείνοις ἑπόμενοι ἐν ταῖς
ἔσονται καὶ αὐτοὶ σπουδαῖοι κατ' ἐκείνους, καὶ φέρει παράδειγ
τοῦτο πάλιν τὴν ὑγίειαν. ὡς γὰρ βουλόμενοι ὑγιαίνειν οὐ μανθάν
τοῦτο ἰατρικὴν ἀλλ' ἱκανὸν ἡμῖν πρὸς ὑγίειαν τὸ ἰατροῖς πείθε
τως ἱκανῶς ἂν ἔχοιμεν πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν τοῖς σπουδαίοις πε
τοῦτ ειπὼν ἀπορεῖ ἐφεξῆς καὶ περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας σχέσεως
τε καὶ φρονήσεως κατὰ τὸ κρεῖττον καὶ χεῖρον. δοκεῖ γὰρ ἀπο
εἰ χειρων τῆς σοφιας ουσα κυριωτερα αὐτῆς ἔσται· ὡ
πειρων τὸ κρεῖττον εἶναι σοφιαν φρονήσεως. καλῶς κανὼν ἡ δόξ
ἀρχόμενος γὰρ ταύτης τῆς ἠθικῆς πραγματείας, ἐδίδαξεν ἡμᾶς
ουσας ἕξεις εναι ἐπακτικὰς καὶ ἀρχικάς. ἐπεὶ οὖν ἡ φρόνησις
ον ενεργεῖ, ἡ δὲ σοφία μόνον θεωρεῖ. πῶς οὐκ ἔστιν ἡ φρόνησις
σοφιας. ουτ ἡ σοφία φρονήσεως.

p. 1143b 35 Περὶ δὲ τούτων λεκτέον· νῦν μὲν γὰρ ἠπόρη
αὐτῶν μόνον.

Ἐπειδὴ ἐπαπορήσας καὶ βουλόμενος ἤδη τὰς λύσεις ἐπαγαγεῖ
ἑαυτὸν προτρεπόμενος ἐπὶ ταύτας, φησίν, ὅτι πρέπον ἂν εἴη περ
ὑπὲρ ὥσπερ οὐκ ὄντος ὑπὲρ τοῦ μόνον ἀπορῆσαι, εἰ μὴ καὶ
ρίαι προσηκόντως λυθήσονται. διὰ τοῦτο εἴρηται τὸ νῦν γὰρ
ται περὶ αὐτῶν μόνον. ἀτελὴς γὰρ ὁ λόγος ὁ δεῖξας τὰ ἡ
καὶ μὴ τὰς λύσεις ἐπαγαγών, ὡς τῆς ἀπορίας τέλος ἐχούσης
ν γὰρ ἐπαπορᾶν τὴν λύσεως, καὶ μάτην σύστασις, εἰ μὴ καὶ
πως ἐπενεχθῇ. πρῶτον μὲν οὖν λέγομεν, ὅτι καθ' αὑτὰ

1 ἐ γ scripsi: τω Ba 2 χρωνων a et Aristoteles χρωτων
Ba: δὴ Aristoteles thesis usque ad μηδ' ἑτέρα αὐτῶν p. 1144 a
B: τοῦτον Ba: ου τοσ

καῖον εἶναι αἱρετὰς αὐτάς. ἀρχόμενος ἐντεῦθεν τῶν λύσεων κοινὴν 112r
πρῶτον ποιεῖται ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπόκρισιν τῆς σοφίας καὶ τῆς φρονήσεως.
αἱρετὰς εἶναι δεικνύων ἀμφοτέρας, ὑπὲρ τὸ χρήσιμον καθ' αὑτὰς οὔσας 45
ἀδίστε σπουδῆς εἰς κατόρθωσιν. οὐ μὴ πρός τι ἕτερα χρησιμεύουσι. τὸ
μὲν γὰρ πρός τι χρήσιμον δι' ἐκεῖνο αἱρετόν, πρὸς ὃ χρήσιμον ἐστι, καὶ
διὰ τοῦτο οὐκ αὐτοτελὲς ὡς πρὸς τέλος ἕτερον ἀναγόμενον καὶ δι' ἐκεῖνο
ἔχον τὴν ὕπαρξιν. τὸ δὲ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν δι' ἑαυτὸ τέλειον καὶ ὥσπερ
ἐλεύθερον καὶ οὐχ ἑτέρῳ καθυποῦργον, αὐτοδεσπότου τάξιν ἔχον καὶ αὐ-
τὸ ἐν ἑαυτῷ κεκτημένον τὴν κυριότητα. εἰ δὲ καὶ αὐτό ἐστι τοιοῦτον 50
καὶ ἕτερον ἔχει τὸ δι' αὐτοῦ κτώμενον, τότε οὐχ ὡς χρήσιμον οὐδ' ὡς
τι ὀργανικὸν αἴτιον ἀλλ' ὡς γενητικὸν καὶ πρακτικὸν καὶ ἀγαθοδότως ἔχον
ἄλλο προσδοῦον ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀποτικτόμενον, τοιαύτας δεικνυσιν οὔσας τὴν
σοφίαν καὶ τὴν φρόνησιν, οὕτωσὶ χρώμενος τῷ λόγῳ. ὅτι γὰρ αἱρεταί
εἰσι καὶ ἄμφω, φησὶ δῆλον ἐκ τοῦ ἀρετὰς εἶναι ἀμφοτέρας αὐτὰς ἑκατέρου
μορίου τῆς ψυχῆς, τὴν μὲν σοφίαν τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ, τὴν δὲ φρόνησιν
τοῦ πρακτικοῦ. καὶ συλλογίσαιτο ἂν οὕτως· ἡ σοφία | καὶ ἡ φρόνησις 112v
αἱρεταί, αἱ ἀρεταὶ καθ' ἑαυτὰς αἱρεταί, ἡ σοφία ἄρα καὶ ἡ φρόνησις αἱ-
ρεταί. καὶ ἔστι τὸ σῆμα πρῶτον. καὶ ὅτι μὲν ἀρεταὶ καὶ ἀμφότεραι
ἑκατέρου μορίου τῆς ψυχῆς, δῆλον ἐντεῦθεν· κοσμητικὴ γάρ καὶ τελειω-
τικὴ ἑστιν ἕξις ἑκατέρα, ἡ μὲν τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ, ἡ δὲ τοῦ πρακτικοῦ.
ἀτελὴς γὰρ ὁ νοῦς ὁ θεωρητικὸς τῆς σοφίας χωρίς, ὥσπερ τέλειος σοφίαν
ἔχων ἐν ἑαυτῷ. ἢ ἡ τῶν ὄντων γνῶσίς ἐστιν. ὁ γὰρ θεωρητικὸς νοῦς 5
τῆς τῶν ὄντων ἐστερημένος γνώσεως οὐδ' ἂν νοῦς ῥηθείη, εἰ μὴ δύναμει.
τὸ δὲ δυνάμει ἀτελὲς καὶ ὕλης λόγον ἔχον πρὸς τὴν ἕξιν καὶ τὴν ἐνέργειαν.
ὡσαύτως καὶ ἡ φρόνησις τελειωτικὴ τοῦ πρακτικοῦ νοῦ καὶ οὐδὲ νοῦς ἂν
ῥηθείη πρακτικὸς ὁ μὴ ἔχων αὐτήν, εἰ μὴ δυνάμει) καὶ ὡς ὕλη, καὶ ἀπ'
αὐτῆς εἰς εἰδοποίησιν καὶ τελειότητα προαγόμενος. ὥστ' εἴη ἂν ἀριθ-
μὸν ἕν, ὡς ἑκατέρα τούτων ἑκατέρου μορίου τῆς ψυχῆς ἀρετὴ καὶ διὰ
τοῦτο αἱρετὴ καθ' αὑτήν. τὸ δὲ καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηθὲν μηδετέρα 10
αὐτῶν εἴρηκεν, οὐχ ὡς μηδενὸς ἐξ αὐτῶν γινομένου ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καθ'
ὑπόθεσιν τοῦτο ἔφη, τοιαύτην τοῦ λόγου ἔννοιαν ἔχοντος, ὡς κἂν μηδὲν
ἐξ αὐτῶν ἀποτελεῖσθαι συνέβαινεν ἕτερον, ὅμως ἐπεὶ ἀρεταί εἰσι τῶν
κρειττόνων μορίων τῆς ψυχῆς, εἰσὶν ἐξ ἀνάγκης αἱρεταὶ καὶ καθ' ἑαυτάς.
εἶτα ἐκ περιουσίας ἐπάγει, ὅτι καὶ ποιητικαὶ τῆς εὐδαιμονίας εἰσί, καὶ
τοῦτο παρίστησι λέγων

1 εἶναι post αὐτὰς collocat Aristoteles αἱρετὰς B et Arist.: ἀρετὰς a
8 αὐτοδεσπότου B: αὐτοδέσποτα a 10 οὐχ B: οὐδ' a 11 πρακτικὸν a: παρακτικὸν B 20 ἑκατέρα B: ἑκατέρως a 21 σοφίαν B: τὴν σοφίαν a
24 τὸ δὲ δυνάμει — εἰ μὴ δυνάμει (26) a: om. B
28 ἑκατέρα B: ἑκατέρῳ a
29 μηθὲν a et Aristoteles: μηθενὸς B

p. 1144a3 Ἔπειτα καὶ ποιοῦσι μέν, οὐχ ὡς ἰατρικὴ ὑγ
ἀλλ' ὡς ὑγίεια, οὕτως ἡ σοφία εὐδαιμονίαν.

Τριττῶν ὄντων τῶν ἀγαθῶν τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις θεωρ
τῶν μὲν ψυχικῶν, τῶν δὲ σωματικῶν, τῶν δ' ἐξωθεν, καὶ πρώτων
κυριωτέρων τῶν ψυχικῶν, δευτέρων δὲ καὶ ἥττον κυρίως τῶν ἐν
τῶν σώμασι, τρίτων δὲ τῶν ἔξωθεν, ἔστι τῆς εὐδαιμονίας ὡς μέ
πληροῦντα αὐτὴν τὰ ἐν ἑκάστῳ γένει τῶν εἰρημένων τερπνά.
Θεωρητικαὶ καὶ πρακτικαὶ ἀρεταὶ ὡς ψυχικὰ ἀγαθά. ὑγίεια δὲ
καὶ εὐαισθησία καὶ ῥώμη καὶ κάλλος σωματικόν. ὑγίεια μὲν ἀνα
δικαιοσύνη, ὡς ἑκάστου τῶν ἐναντίων, ἐξ ὧν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα
ται, τὸ οἰκεῖον ἑαυτοῦ φυλαττοντος μέτρον, κάλλος δὲ σωφροσύνη
αὐτῇ τῶν ὀργανικῶν μορίων ἐχόντων τὸ πρὸς ἄλληλα σύμμετρον
εὐχροιαν, ῥωμη δὲ ἀνδρεία, ὡς ἐν αὐτῇ τὸ εὐτονον καὶ καρτε
τοῖς πόνοις τοῦ σώματος ἐχοντος, εὐαισθησία δὲ φρονήσει, γνῶσ
σωματική καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἀχωρίστως. τὸ δὲ ἔξωθεν εὐκ
πλοῦτος καὶ τῶν ἀνὰ χεῖρας συντήρησις καὶ εὐδοσις. ἐπεὶ οὖν
κυριωτάτοις τὰ ἀγαθὰ τῆς ψυχῆς. ἃ δὴ αἱ ἀρεταὶ εἰσι, μία δὲ τ
τῶν καὶ ἡ σοφια. πρωτιστη οὖσα πασῶν, ὡς τοῦ πρωτίστου κα
μορίου ὑπάρχουσα, λέγω δὴ τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ, εἴη ἂν μάλιστα τ
τον μέρος τῆς εὐδαιμονίας αὐτη. ὁμοίως καὶ ἡ φρόνησις, ὡς κ
τοῦ πρακτικοῦ νοῦ τελειωτικη. ὥστε καὶ ποιοῦσιν αὐται ἀμφω
δαιμονίαν, ἀλλ' οὐχ οὕτως ὡς ἰατρικὴ ὑγίειαν, ἀλλ' οὕτως ὡς μέ
πληρωτικὰ τῆς εὐδαιμονίας. εἰ γὰρ ὑγιεια σωματικον οὖσα ἀγαθ
την εὐδαιμονιαν μετὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, συμπληροῦσα καὶ αὐτὴ
ρος οὖσα εὐδαιμονίας, πολλῷ μᾶλλον ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις. ἔσ
τῶν κρειττόνων μορίων τῆς ψυχῆς κοσμητικαὶ καὶ τελειωτικαί.
τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ καὶ πρακτικοῦ. ἡ μὲν γὰρ ἰατρικὴ ὡς ὑπο
τῇ φύσει κατορθοῖ τὴν ὑγίειαν, ἡ δὲ ὑγίεια ὡς κρείττων οὖσα τ
θῶν τῶν τοῦ σώματος ἀναπληροῖ τὴν εὐδαιμονίαν ὡς μέρος αὐτῆ
ἡ μὲν ἰατρικὴ τῆς ὑγείας ἕνεκα, ἡ δὲ ὑγεία τὸ τέλος καὶ τὸ ο
τῆς ἰατρικῆς. μέρος γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς τῷ ἔχ
ποιεῖ καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαίμονα. οὕτω ποιεῖ, φησίν, ἡ σο
εὐδαιμονίαν ὡς μέρος οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς. ἡ δὲ ὅλη ἀρετή,
συνισταμένη ὡς ὅλον τι ἐκ μερῶν τῶν θεωρητικῶν ἀρετῶν καὶ
κῶν. οὖσα οὖν ἡ σοφία ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἐχομένη ὑπ' αὐτῆς, ἥ
σταμένη ἐν αὐτῇ καὶ ἐνεργοῦσα, ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον εὐδαίμονα. ο

1 ἰατρικὴ B: ἰατρικὴ δὲ a et Aristoteles 2 ὑγίεια B et Arist. cod. Mb: ἡ
Arist. vulg. post ὑγίεια add. τὰ εὐεκτικὰ a: om. B et Arist. vulg.
que ad ἐνεργεῖν εὐδαίμονα (p. 1144a6) a 3 τριττῶν B: τριῶν a
κωτέρων) B: om. a 5 τῶν a: καὶ B 6 μέρη B: μέτρον a
B: δὲ a 22 ἰατρικὴ B: ἡ ἰατρικὴ a 31 τῷ ἐνεργεῖν — εὐδαίμονα (32

καὶ ἡ φρόνησις· μέρος γὰρ καὶ αὐτὴ τῆς ὅλης ἀρετῆς. καὶ συμπεραίνει καὶ αὐτὴ τὴν εὐδαιμονίαν τῷ ἔχεσθαι τῇ ψυχῇ καὶ τῷ ἐνεργεῖν.

p. 1144a6 Ἔτι τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ τὸν σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν, ἡ δὲ φρόνησις τὰ πρὸς τοῦτον.

Τὰ μὲν εἰρημένα κοινὰ ἦν σοφίας καὶ φρονήσεως, δηλοῦντα τὴν τούτων ἀμφοῖν τιμιότητα καὶ ὑπεροχήν, καὶ ὅπως μάλιστα πάντων τῇ εὐδαιμονίᾳ συντελοῦσιν εἰς σύστασιν. τὸ δὲ παρὸν ἐπιχείρημα τῇ φρονήσει μόνῃ προσβάλλεται. δίκαιον οὖν ἀναμνῆσαι, οὗτινα τρόπον τὴν πρὸς χείρισιν ἑκάστης τῶν κατ' ἀρετὴν ἕξεων. τὸ γὰρ ἔργον, φησί, καὶ ἡ πρᾶξις ἡ κατ' ἀρετὴν κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν ἀποτελεῖται. πᾶσα γὰρ ἠθικὴ ἀρετὴ τινός ἐστιν ἢ τινῶν μορίων ἕξις τοῦ παθητικοῦ ψυχῆς, οἷον θυμικοῦ μὲν ἀνδρεία, ἐπιθυμητικοῦ σωφροσύνη, ἑκατέρων δὲ ἀμφοτέρων, ἑκατέρῳ τούτων τὸ ἄξιον νέμουσα πρὸς ἄλληλά τε καὶ πρὸς τὸν λόγον, ὡς θυμῷ μὲν ὑπείκειν ἐπιθυμίαν. ταῦτα δὲ τῷ λόγῳ ἀμφότερα, καὶ οὕτως εἶναι τὴν φρόνησιν ἐφεστηκυῖαν ταῖς ἀρεταῖς πάσαις καὶ διατάττουσαν. πῶς δὲ ποιεῖ ἡ πρακτικὴ ἀρετὴ ὀρθὸν τὸν σκοπόν, ἡ δὲ φρόνησις τὰ πρὸς τοῦτον; ὅτι παιδευθέντων τῶν ὀρεκτικῶν τούτων δυνάμεων ὑπὸ τοῦ λόγου πρότερον, ὥστε τῶν δεόντων ὀρέγεσθαι καὶ μηδέποτε ἐκπίπτειν πρὸς τὰ ἀπρεπῆ ὀρεκτά, γίνεται ὀρθὸς ὁ σκοπὸς τῶν | ὀρέξεων, ὡς μηδέποτε διαστρέφεσθαι τὰς ὁρμὰς ἐπ' τι τῶν ἀπρεπῶν, 113r ἀλλ' εἶναι τὰ τέλη ἐπαινετὰ καὶ ἁρμόδια, πρὸς ἃ αἱ ὀρέξεις ἐκτείνονται, ἤδη λογικευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ τρόπον τινὰ λογικῶς ἐφίεσθαι τῶν ὀρεκτῶν συνεθίσασαι. τοιούτων δὲ προκειμένων τῶν ὀρεκτῶν, τὴν πρὸς ταῦτα εὐόδωσιν ποιεῖται ἡ φρόνησις, ἐφευρίσκουσα καὶ ἐπιτηδεύουσα τοὺς τρόπους τῶν κατορθώσεων, ὥστε τὴν κυριότητα ἐν ταῖς ἀρεταῖς καὶ ταῖς κατ' αὐτὰς πράξεσιν ἡ φρόνησις κέκτηται.

p. 1144a9 Τοῦ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ· οὐθὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν ἢ μὴ πράττειν.

Ψυχὴν ἐνταῦθα κοινῶς λαμβάνει, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς διωρίσατο, ψυχὴν εἶναι λέγων ἐντελέχειαν σώματος φυσικοῦ, ὀργανικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος, καὶ ταύτην φησὶ διαιρεῖσθαι εἰς τέσσαρα, ἐπιστημονικὸν λογικὸν ὀρεκτικὸν θρεπτικόν, ἐν τῷ ὀρεκτικῷ περιλαμβάνων καὶ τὸ αἰσθητικόν, διότι πάσῃ ὀρέξει ἀλόγῳ σύνεστιν αἴσθησις. αἰσθανόμενοι γὰρ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν, τῶν μὲν ὀρεγόμεθα, τὰ δ' ἀποστρεφόμεθα. ὡς

1 γὰρ καὶ B: γὰρ a 3 κατὰ τὴν B et Aristoteles: κατά τε τὴν a 8 εἰς σύστασιν συντελοῦσιν a 21 ὀρέξεων a: ἕξεων B 31 ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς] B 1 p. 412a27 secundum lectionem codicis X 32 ἐνδελέχειαν a

οὖν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτων ὄντων ἁπάντων, φησὶν ὅτι τὰ μὲν τρία
ρια τῆς ψυχῆς πεφύκασι κτᾶσθαι ἀρετὴν τὴν κατὰ προαίρεσιν
ἐπ' τῷ κτωμένῳ εἶναι, ὥστε κτᾶσθαι αὐτὴν ἢ μή. ἐπιστήμην γ
κτώμεθα βουλόμενοί τε καὶ προαιρούμενοι, ἥτις ἐστὶ τοῦ θεωρητικ
καὶ φρόνησιν, ἥτις ἐστὶ τοῦ λογιστικοῦ, καὶ ἀνδρείαν καὶ σωφροσύ
δικαιοσύνην, αἳ εἰσι τοῦ κατὰ τὴν ζωτικὴν δύναμιν ὀρεκτικοῦ. κα
μὸν γὰρ καὶ ἐπιθυμίαν ἡ ὄρεξις, (ὧν αἱ πρακτικαὶ ἀρεταὶ τῇ κρ
λογιστικοῦ κατορθούμεναι. ἡ γὰρ βούλησις λογικὴ ὄρεξις) καὶ ἄλ
ναμεως κρείττονος. τοῦ δὲ ὀρεκτικοῦ, ὃ τέταρτον μέρος τῆς ψυχῆ
ρίθμηται, οὐκ ἔστιν ἀρετή τινα αὐτῷ, ἤγουν ἡ κτωμένη ἐξ ὀρέξεως κ
αἰσεσεως. αἱ γὰρ τοιαῦται ἀρεταὶ ἐπὶ τοῖς κτωμένοις, ἤτοι ἐπὶ τ
ἐνεργοῦσι καὶ θελήσει αὐτῶν. τῷ δὲ τετάρτῳ μορίῳ τῆς ψυχ
τοῦ τι ἐπ' αὐτῷ. οὔτε γὰρ ὄρεξις οὔτε προαίρεσις αὐτῷ πρόσεστ
τοῦ δὲ, ἐπ' τῶν φυτῶν· φορείται μὲν γὰρ καὶ καμπτεται ὑπὸ τῶν φυ
μοίων, καὶ εὐκαρπία δὲ εὑρίσκεται ἐν αὐτοῖς, ἃ εἰσι φυσικαὶ ἀρε
ἐκ φύσεως αὐτοῖς προσγινόμενα, ὄρεξις δὲ οὐδὲ προαίρεσις πρόσεστ
τουτο οὐδέ τις κατ' αὐτὸν ἀρετή.

p. 1144a 11 Περὶ δὲ τοῦ μηδένα εἶναι πρακτικώτερους ὁ
φρόνησιν τῶν καλῶν καὶ δικαίων, μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέο
βοντας ἀρχὴν ταύτην. ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν
τοντάς τινας οὔπω δικαίους, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμ
ταγμένα ποιοῦντας ἢ ἄκοντας ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ δι' ἕτερόν
μὴ δι' αὐτά (καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ τὸν
δαῖον), οὕτως, ὡς ἔοικεν ἔστι τὸ πῶς ἔχοντα πράττειν ἐ
ὥστ' εἶναι ἀγαθά, λέγω δ' οἷον διὰ προαίρεσιν καὶ αὐτῶν
τῶν πρακτομένων.

Ἐν ἦν καὶ τοῦτο τῶν ἠπορημένων περὶ φρονήσεως, ὡς ὀν
γαρ ἕξεις πρακτικὰς εἶναι τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια. ἐκ τοῦ μόνον εἶναι
τὰς ἐπὶ τῇ ψυχῇ, οἷον δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ σωφροσύ
ν. ταύτας οὖν τὰς ἕξεις ἀναφέρονται, ὡς εἰδικωτέρας πρὸς γενι
κὸν ὃ καὶ τὴν αὐτὴν ἀπορίαν, ἄνεισι πρός τινα θεωρίαν ἀρχικ
ρχὴν τοιαύτην ἐποιήσεις, ὅτι οὐ πᾶς ὁ πράττων τὰ δίκαια καὶ
εὐθὺς διὰ τοῦτο αὐτὸς σπουδαῖός ἐστιν, οἷον δίκαιος ὁ τὰ δίκαια
ἢ σώφρων ὁ τὰ σωφρονικὰ ἢ ἀνδρεῖος ὁ τὰ ἀνδρικά. ἐνδέχεται
ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα πράττοντά τινα πράττειν αὐτὰ διὰ φόβ
σεων ἀπειλουμένων τοῖς μὴ ἐμμένουσιν οἷς οἱ νομοθέται διώρισαν
κωλύειν ἢ ἀπειλοῦσι τοῖς ἐμμένουσιν, ἢ καὶ δι' ἄγνοιαν ἐνιοτε.
ται γὰρ δι' ὄρεξιν ἰδίαν πράττειν τινὰ δικαίων τι ἢ σωφρονικῶν ἢ

πρακτικαὶ — ὄρεξις (S) a: om. B 11. 12 τῆς αὐτεξουσίου
τους a 21 δικαίους B: δικαίους εἶναι a et Aristoteles 23 καὶ
Aristoteles 25 ἀγαθά B: ἀγαθόν a et Aristoteles

ον μὴ εἰδότα, ὅτι τοιοῦτον τὸ πραττόμενον, ἢ ἐνεργοῦντα κατὰ τὸν νόμον 113r
μὴ εἰδέναι, ὅτι ὁ νόμος τῆς πόλεως οὕτως ἐνεργεῖν τοὺς κατ' αὐτὴν πο-
λίτας ἐντέλλεται. οἱ οὖν τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια πράττοντες διά τι τοιοῦ-
τον ἢ ἕτερον τοῖς εἰρημένοις ὁμοίων οὐκ εἰσὶ δίκαιοι οὐδὲ σπουδαῖοι, ὅτι
οὐ πράττουσι τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια δι' αὐτὰ ἀλλὰ διά τι ἕτερον, ὡς οὖν
ἐπὶ τούτων, οὕτω καὶ καθόλου περὶ παντὸς τοῦ πράττοντος ταγαθὰ ἐξετά-
ζομεν τὸ πῶς ἔχων πράττειν, καὶ εἰ μὲν ὡς προαιρούμενος καὶ κατ' οἰ- 15
κείαν ὄρεξιν καὶ εἰδὼς ὅτι καλὰ καὶ δίκαια τὰ πραττόμενα καὶ διότι τοι-
αῦτα πράττων αὐτὰ κριθείη ἂν σπουδαῖος ὁ πράττων καὶ ἀγαθός, εἰ δὲ
δι' ἄγνοιαν ἢ φόβον ἢ δι' ἐλπίδα τοῦ ἀπολαῦσαί τινος ὀρεκτοῦ ἐκ τῆς
πράξεως, οὐκ ἂν σπουδαῖος ῥηθείη οὐδ' ἀγαθὸς ὁ πράττων. κἂν εἴη τὰ
πραττόμενα παρ' αὐτοῦ ἀγαθά. δεῖ γὰρ πῶς ἔχοντα πράττειν ἕκαστον, 20
ἵν' εἴη ἀγαθὰ καὶ σπουδαῖα.

p. 1144a20 Τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ποιεῖ ὀρθὴν ἡ ἀρετή, τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως.

Ἐντεῦθεν ἄρχεται δεῖξαι, πῶς ἀναγκαία ἡ φρόνησις τοῖς ζῆν καὶ πράτ-
τειν βουλομένοις κατ' ἀρετήν. φησὶ τοίνυν, ὅτι ἡ μὲν ἀρετὴ ὀρθῶς ποιεῖ
τὴν προαίρεσίν πως, ὅτι ἐν ἕξει τοῦ ἀγαθοῦ τῶν ἐν ἡμῖν ὀρεκτῶν γενο-
μένων δυνάμεων, ἤγουν θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, ὀρθοῦται καὶ ἡ προαίρεσις,
τὸ μὲν πονηρὸν | ἀποτρεπομένη, ἀεὶ δὲ ταγαθὸν προτιθεμένη καὶ μη- 113v
δέποτε διαστρεφομένη πρὸς τοὐναντίον. οὐκ ἔστι δ' αὐτοτελὴς ἡ τοῦ ἀγα-
θοῦ ὄρεξις. δεῖ δὲ αὐτῇ τρόπων καὶ ἐπινοιῶν, δι' ὧν τοῦ ὀρεκτοῦ ἐφι-
κέσθαι δυνήσεται. ὅσα οὖν, φησί, φύσιν ἔχει πράττεσθαι ἕνεκα τῆς προ-
αιρέσεως, ἤγουν τοῦ τῇ προαιρέσει ὀρεκτοῦ, ὃ αὐτὴ προείλετο καὶ προτε-
τίμηκεν, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως. ἡ γὰρ πρακτικὴ 5
ἀρετὴ περὶ ἧς ἦν ὁ λόγος, τῶν ἀλόγων ἐστὶ δυνάμεων παιδεία καὶ ῥύθ-
μισις. αἱ δὲ ἄλογοι δυνάμεις ἐπιτηδεῖαι τε οὐ πέφυκαν τὸ ἄγαν αὐτὰς
εἰς ἐπίτευξιν τοῦ αὐταῖς ὀρεκτοῦ, ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως χρεία, δι' ἧς εὐ-
ρεῖν ἐνδέχεται τοὺς τρόπους τῆς κατορθώσεως. οὐδὲ γὰρ ἡ προαίρεσις
εὑρετικὴ τούτων πέφυκε γίνεσθαι, μόνον δὲ τόδε τοῦδε προτίθεσθαι, τὸ
κρεῖττον δηλονότι τοῦ χείρονος, ὀρθὴ γενομένη ἐκ τῆς κατ' ἀρετὴν ἕξεως.
μέχρι τούτου ἀληθὴς μὲν ὁ λόγος αὐτῷ, πλὴν συγκεχυμένος καὶ ἀδιάρθω-
τος· διὰ τοῦτο ἐπιφέρει τὰ ἑξῆς σαφηνίζων τὰ εἰρημένα.

4 τοῖς εἰρημένοις B: τῶν εἰρημένων a 14 ποιεῖ ὀρθὴν B: ὀρθὴν ποιεῖ a et Aristotelis 21 τοῦ bis B 27 περὶ ἧς ἦν ὁ a: περιῆξά B sic 28 οὐ B: om. a 33 τούτου B: τούτους a

p. 1144a22 Λεκτέον ὁ ἐπιστήσασι σαφεστέρον περὶ αὐτ
τι δή τις δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα. αὕτη δέ (ἐστι
κύτη, ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα
ῆθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. ἂν μὲν οὖν ὁ
πὸς ἦ καλός, ἐπαινετή ἐστιν, ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία.
καὶ τοὺς φρονίμους δεινοὺς καὶ πανούργους φαμὲν εἶνο

[illegible] ἐστιν. ἐπεὶ τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν ἄγοντα ἐστὶ τὰ ἀληθῆ
[illegible] ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. δεῖ τοίνυν τὸν ἐπιστήσαν τὸν σκοπ
καὶ τὸν λόγον ἀπλώσαντα τοὺς τρόπους παρέρχεσθαι ὁ προκείμενος.
ἡ πρὸς τὸ ζητηθὲν λύσις σαφεστέρα γένηται. ἀναπτρέχει τοίνυν
τερον, περὶ οὗ διασκοπῶν ἡμᾶς δεικνυσι καὶ τὴν φρόνησιν ἀναγκαί
καὶ ἀπαραίτητον τοῖς ἐνεργεῖν βουλομένοις κατ' ἀρετήν. εἰς ὃ ἀ
λέγει. ἐστὶ δύναμις τις, ἣν καλοῦσι δεινότητα, ἣν καὶ ὁρίζονται, ὅ
[illegible] πρὸς τὸν [illegible] συντεινόντων. ὅτ
ἡ δύναμίς ἐστι τοιαύτη, φησίν. ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα τ
πὸν συντείνοντα συνασθαι πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν.
μὲν οὖν ὁ φιλόσοφος, ὅτι οὐ διὰ δεῖ ἐπιστήσαντας τὴν τῶν
νοιαν. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος ἐνεργῆσαι βουλόμενος σκοπόν τι κα
ωτῷ τῆς πράξεως τίθεται. ὅσῳ οὖν αὐτῷ δυνάμεως τινος καὶ ἐπ
ήκτος, εἰς ἣς πράττειν συνίσεται ταῦτα, ἃ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνο
χὶ συντείνοντα, καὶ πρὸ τοῦ σκοπὸν τυγχάνειν ἐκείνων, ἃ σὺν τ
ὸν ὡς εἰς τέλος. εἰ μὲν οὖν εὐφυία ἥρκει μόνη πρὸς τὸ κατορθοῦ
ἂν ἑτέρας τινὸς ἢ δυνάμεως ἢ ἕξεως ἐδεόμεθα πρὸς τὰς ἀγαθὰς
των τῶν πράξεων. ἐπεὶ δὲ τὴν εὐφυίαν ταύτην μόνην ἔχοντες
ω σπουδαίοι ἐς ἀναγκης ἐσμεν, ἀλλ [illegible] καὶ ἕξεως τι
ς, διὰ τοῦτο ὅτι καὶ προσηκης οὐ τῆς [illegible]. αὕτη ὁ ὅσ
ἡ ὁ προτεθεὶς σκοπὸς ἀγαθός, καὶ οὕτως ἔσται ἐπαινετὴ καὶ ἡ δ
ί δὲ φαῦλον εἴη τὸ τέλος τὸ προτεθέμενον, πανουργία ὀνομάζεται
ως. διὰ τοῦτο καὶ τοὺς φρονίμους δεινοὺς καὶ πανούργ
ν εἶναι· δεινοὺς μέν· τῷ τῆς εὐφυίας ταύτης ὀνόματι ὑπὸ τῆ
ξεως καταχρώμεθα. ἄλλως τε καὶ ὑπέστη τῇ ἕξει καὶ τῇ [illegible]
οῦτο ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐπιτηδειότης· διὸ καὶ ἀληθὲς ἔστι. δεῖ
ων λέγεσθαι· πανούργους δὲ παραχρώμενοι τῇ κλήσει τῆς
ρίτου σκοποῦ ἀγούσης δεινότητος. ἔστι δὲ πανουργία τὸν φρονίμο
μεν ὅτι τὸ ἐντρεχὲς αὐτοῦ τῆς διανοίας καὶ πρὸς [illegible]
τατον. πᾶν εὑρισκοντα τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν ἄγον [illegible]
ν Ὁμηρικὸν δὲ Ὀδυσσέα δεινὸν λέγομεν φρονίμου ὄντα καὶ εὐ

[illegible] ἐστιν ἃ: om. B [illegible] τὸ πράττειν τα
[illegible] ἐν B: εἰν καὶ a [illegible] 32 παοῦσι B: παοῦσ
[illegible]

τῶν πρὸς τὸν ὑγιῆ σκοπὸν συντελούντων. καὶ τὸν Περικλέα ὁ Θουκυδίδης 113v
τοιοῦτόν τινα λέγει, ἐξ οἰκείας συνέσεως τὰ πρὸς τὸν προκείμενον συντε-
λοῦντα σκοπὸν ἐξευρίσκοντα καὶ οὔτε προμανθάνοντά τι οὔτ' ἐπιμανθά-
νοντα, τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστον γνώμονα καὶ
τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστον εἰκαστήν. τούτῳ
γὰρ διαφέρει δεινότης φρονήσεως, ὅτι ἡ μὲν τῶν πρὸς τὸν ἁπλῶς σκοπὸν
συντελούντων ἐξευρετική ἐστι δυνάμεως. ἡ δὲ φρόνησις τῶν πρὸς τὸν εὖ
σκοπόν, καὶ ὅτι ἡ μὲν φρόνησις ἕξις ἐκ πολυπειρίας προσγινομένη τῇ ψυ-
χῇ, δεῖται δὲ τῆς δεινότητος, δυνάμεως οὔσης καὶ εὐφυΐας καὶ ἐκ φύσεως
προσούσης τῷ ἐν ἡμῖν λόγῳ, ἵν' ἐν αὐτῇ ἐπιγένηται καὶ κοσμήσῃ αὐτήν,
καὶ οὕτω σκοπὸν ἀεὶ προτιθεμένη ἀγαθὸν ἐπιτυγχάνει τῶν σκοπουμένων,
τὰ πρὸς αὐτὸν συντελοῦντα εὑρυῶς ἐφευρίσκουσα. διὰ τοῦτο καὶ Ἀριστο-
τέλης ἐπάγει τοῖς εἰρημένοις, τὴν διαφορὰν παραδοὺς δεινότητος καὶ φρο-
νήσεως· ἔστι γὰρ

p. 1144a28 Ἔστι δ' ἡ φρόνησις οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ
τῆς δυνάμεως ταύτης. ἡ δ' ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ γίνεται τῆς
ψυχῆς οὐκ ἄνευ ἀρετῆς, ὡς εἴρηταί τε καὶ ἔστι δῆλον.

Οὐκ ἔστι, φησίν, ἡ φρόνησις ἡ εἰρημένη δύναμις, ἀλλὰ δεῖται τῆς
δυνάμεως ταύτης, ἵνα ἐν αὐτῇ ἐπιγένηται. διὸ οὐκ ἄνευ ταύτης ὑπάρξαι
δύναται, ὡς οὐδ' ἄλλη τις ἕξις, εἰ μὴ ἔχοι τὸ ὑποκείμενον δεκτικόν, οὐκ
ἂν δ' εἴη δεκτικόν, εἰ μὴ ἔχοι τὴν πρὸς τὴν ἕξιν ἐπιτηδειότητα καὶ εὐ-
φυΐαν. ἡ δὲ ἕξις ἡ ἐπιγινομένη τῇ δεινότητι, ἥ ἐστιν ἡ φρόνησις, γίνεται
τῷ ὄμματι τούτῳ τῆς ψυχῆς. ποίῳ τούτῳ; ἥγουν τῷ εἰρημένῳ, ὅ ἐστιν
ὁ πρακτικὸς νοῦς. οὗτος δέ ἐστιν ὁ αὐτὸς μὲν τῷ θεωρητικῷ κατὰ τὴν
οὐσίαν, τῇ δὲ ἐνεργείᾳ, ἕτερος, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται. ὁ γὰρ αὖ- 114r
τὸς νοῦς ὅτε μὲν περὶ τὰ καθόλου καὶ τὰ ὑπὲρ αἴσθησιν καταγίνεται,
σοφίαν τε κατορθοῖ καὶ ἐπιστήμην, καὶ νοῦς θεωρητικὸς καὶ διάνοια λέγε-
ται, ὅτε δὲ περὶ τὰ καθ' ἕκαστα καὶ πρακτά, νοῦς τε πρακτικὸς καὶ λο-
γισμὸς ὀνομάζεται. πῶς δ' οὐκ ἄνευ ἀρετῆς ἡ ἕξις αὕτη τῷ ὄμματι τῆς
ψυχῆς γίνεται, εἴρηται μὲν καὶ τῷ Ἀριστοτέλει, ῥητέον δὲ καὶ ἔτι. ἡ
γὰρ ἀρετὴ τὰς ὀρέξεις ποιεῖ ἀγαθάς, τοῦ ἡγεμονεύοντος λόγου ταύτας
ῥυθμίσαντος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὀρεκτά, τὰ δὲ ὀρεκτὰ εἰσὶ τὰ τέλη καὶ
οἱ σκοποί, πρὸς ἃ ὁ λόγος τὰ συμβαλλόμενα ἐφευρίσκειν δυνάμενος φρό-
νησις λέγεται. ὡς πρὸς ἀγαθῶν σκοπῶν καὶ τελῶν ἐπιτυγχάνουσα τὸ συντε-
νοντα ἐφευρίσκουσα. οὐκ ἂν δὲ ἄλλως ἀγαθαί τε ὀρέξεις ἔσονται καὶ ἀγα-

1 ὑγιῆ a: ὑγιᾶ B Περικλέα] immo Themistoclem v. Thucyd. A 138 4 ἐλαχίστης Thucydides: ἐλαχίστου Ba 5 τοῦτω B: τοῦτο a 12 αὐτὸν a: αὐτὴν B 13 πα-
ραδοὺς B: παραδιδοὺς a 15 δ' ἡ B et Aristoteles: δὲ a δύναμις Ba et Arist. codd. KbLbOb: δεινότης Arist. vulg. 16 ὄμματι B et Aristoteles: ὀνόματι a
26 τὰ ὑπὲρ B: ὑπὲρ a 28 πρακτὰ a: πρακτικὰ B 33 ἡ B: om. a 34 σκοπῶν
B: σκοπὸν a

διὰ ὀρεκτὰ ἄνευ ἀγαθῶν ἕξεων ὑπαρχουσῶν ταῖς ὀρεκτικαῖς δυ
αὐταί ὁ ἐστὶν αἱ ἀρεταί, καὶ οὕτω δῆλόν ἐστιν, ὡς ἄνευ ἀρετῆς
ἡ φρονησις.

p. 1144ª31 Οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχ
σιν, ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος καὶ τὸ ἄριστον, ὁτιδήπο

Τὸ προκείμενόν ἐστι δεῖξαι τὴν τῆς φρονήσεως ἕξιν μὴ
αὐτὸ ἀρετὴς τῷ ὄμματι τούτῳ τῆς ψυχῆς, ἤτοι τῷ εἰρημένῳ
ορδομένῳ πρὸ μικροῦ, ὅ ἐστιν ὁ πρακτικὸς νοῦς. διὰ τοῦτο καὶ
τῷ φωνῇ, ὀεικτικῇ οὔσῃ, ἐχρήσατο, ὥσπερ προκειμένου τοῦ π
διὰ τὸ προσφάτως εἰρῆσθαι περὶ αὐτοῦ. ὀεικνυσι δὲ οὕτως, ὅτι ο
γισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν, ἀρχὴν λέγων τὸ
ἡ ἐστι τὸ προκείμενον σκοπόν, ὃς κατόρθωσιν, ὅπερ δεῖ εἶναι ἀγαθ
ἡ φρόνησις τοὺς τρόπους ἐφευρίσκει δι' ὧν ἐκεῖνο κτηθήσεται
ἂν εἴη φρόνησις, εἰ μὴ ἀγαθὸν ὂν σκόπιμον ἑαυτῇ ποιεῖται καὶ
σεις ἐπινοεῖται, ἵν' αὐτοῦ ἐπιτεύξηται. τὸ γὰρ μὴ ἀγαθὰ τίθε
πιμα καὶ τελικὰ τῶν πράξεων αἴτια πανουργίας ἐστίν, οὐ φρονή
εἴρηται· οὐκ ἂν δὲ εἴη τὸ σκοπούμενον καὶ ἐν ὀρέξει κείμενον α
μὴ ἀρετὴ εἴη ἡ ὀρεγομένη αὐτοῦ. πῶς οὖν οἱ συλλογισμοὶ ἐν
οὕτως γίνονται; καὶ πῶς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἄριστον τελικὴν ἀρ
ται; τόδε τὸ προκείμενον ἀγαθόν ἐστιν, τὸ ἀγαθὸν ἄξιον ἐπιμε
τὴν κτῆσίν ἐστι, τὸ προκείμενον ἄρα ἄξιον ἐπιμελείας καὶ μελετ
πρὸς τὴν κτῆσιν ἐστιν. εἰπὼν δὲ ὅτι μὲν γὰρ συλλογισμοὶ τ
τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν, ἐπήγαγε τῷ λόγῳ τοῦτο τῇ
ποίησιν. λόγος δὲ τοιόσδε· τὸ τέλος καὶ τὸ ἄριστον ὅ
ὄν, συγκεχυμένως εἰπὼν τὸ ὁτιδήποτε ὂν ἄνευ ὁρισμένου τι
ὀείγματος. ὃ γὰρ ἂν εἴη ἀγαθὸν, ἐστι καὶ ἄριστον, ἐπεὶ ἐξ ἀρε
τον γέγονε. διὸ καὶ τῇ φρονήσει, ἕξει οὔσῃ τοῦ ὄμματος τῆς ψυχ
κρίνεται ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς.

p. 1144ª33 Ἔστω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν. τοῦτο δ' ε
ἀγαθῷ, οὐ φαίνεται. διαστρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία καὶ
ὀεσθαι πῶς περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρχάς.

Ἔτι τὸ αὐτὸ κατασκευάζει, ὅτι ὑπὸ τῆς ἀρετῆς τὸ τέλος
καὶ σκοπὸς τῇ φρονήσει γίνεται τοὺς τρόπους ἐπιτηρουσῃ
κατόρθωσιν. ποιεῖται δὲ καὶ πάλιν τὸν λόγον κοινότερον, μὴ
ν τι ὡρισμένως τῶν ἀγαθῶν ἀλλὰ τὸ τυχὸν λέγων, οὐχ ὡς
ὄν, εἴτε πονηρὸν εἴη εἴτ' ἀγαθόν, ἀλλ' ὡς ἐν μὲν τῶν πρακτῶ

1 ὀρεκτικαῖς B: ὀρεκταῖς a 7 τῆς scripsi: κατὰ B: περὶ a 15. l
ωα a 20 ἐπιμελείας B: ἐπιμελείας καὶ μελέτης a 23 ἐλάττω B
l ὠγάς a et Aristoteles: ὀρετάς B thesis usque ad ὄντα ἀγαθὸν (

οὐχ ὡς τοῦτο δὲ ἡ ἐκείνη, ἀλλ' ἡ ἂν τοιαύτη προαιρουμένου ἑαυτῶν. τοιοῦτ[illegible] III
δ' οὐ φαύλου τοιοῦτον ἄν. εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ. τῷ γὰρ πονηρῷ τὸ [illegible]
ἀνθρώπῳ οὐκ ἐφαρμόζει ταὐτόν, ὡς οὐδὲ τῇ λελοξευμένῃ γραμμῇ ἡ εὐ-
θεῖα. τῆς δὲ γνώμης τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς φανερὸν ταὐτὸν γίνεται, ὡς
ἐφαρμόζον αὐτῇ. διὰ τοῦτό φησι καὶ αὐτός, ὅτι ἡ μοχθηρία διαστρέφει
τὴν γνῶσιν ποιεῖ τῆς ψυχῆς καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς
ἀρχάς. ἀπαρέσκεται γὰρ ἡ πονηρία τοῖς ἀγαθοῖς σκοποῖς καὶ τέλεσι. τοῦτο
δὲ πονηροῖς ἐπαρέσκεται, καὶ διὰ τοῦτο ὁ πονηρὸς τελικὰς ἀρχὰς τὸ μο-
χθηρὸν τίθεται καὶ τούτων ἐπιτυγχάνειν ἐρίζεται. εἴπωμεν δὲ καὶ ἐπὶ παρα-
δείγματος· προκείσθω καλὸς Ἕλένης καὶ ἐπιβαλλέσθων ἄμφω τὰς τοῦ
ἄρτι. Δωρίδης τε ὁ Τελέως καὶ ὁ Πραξιδᾶς Ἀλεξάνδρου· ὁμοῦ Δωρίδη τοῦ
μὲν ἀνὴρ καὶ προσφορώτερος εἶναι χρήσιμον τὴν ἐνέργειαν τῆς ὁράσεως
τῆς ὁράσεως στήσεται· καὶ τῇ ταύτης τάξει τὸ ὑστερικὸν ἔξει τῆς αὐτοῦ
ὁρατοῦ ἀπολαύσεως, ὁ δὲ Πάρις ἀκόλαστος ὢν οὐκ ἀρκετῶς ἔξει, εἰ μὴ
τοῦ ὁρατοῦ καὶ κατὰ τὴν ὥρην ἀπολαύσεται. ἕτερον εἶδος παρὰ τὴν ὁρα-
σιν ὀρεγόμενος καὶ ἀρχὴν ἑτέραν καὶ σκοπὸν αὐτῷ θέμενος ἕτερον, τὸ
διαφθεῖραι γάμον ἀλλότριον, ὃν ἡ μοχθηρία τῷ φαύλῳ ἐποίησεν. οὕτως
ἂρ' ἀλλήλων δέονται ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ φρόνησις, ἵν' ἡ μὲν σκοπὸν καὶ τέ-
λος τὸ ἀγαθὸν προθῆται, ἡ δὲ ἐπαρεσκομένη τούτῳ τοὺς τρόπους ἐπιτη-
δεύσῃ τῆς κτήσεως. καλῶς ἄρα εἴρηκεν ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι ἀδύνατον
φρόνιμον εἶναι μὴ ὄντα ἀγαθόν, ἤτοι σπουδαῖον καὶ ἀρετὴν ἔχοντα
γάμετον.

p. 1144b 1 Σκεπτέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς· καὶ γὰρ ἡ ἀρε-
τὴ παραπλησίως ἔχει ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινότητα· οὐ
ταὐτὸν μέν, ὅμοιον δέ· οὕτως ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν.

Μέχρι μὲν τοῦδε τὴν φρόνησιν ἔδειξεν ἄνευ μὴ οὖσαν τῆς ὀρεκτι-
κῆς δερομένην αὐτῆς περὶ τὰς προθέσεις | τῶν σκοπῶν καὶ τελῶν, ἵν' εἴη 114v
ἀγαθὰ ταῦτα, ὡς ἀγαθῶν ἕξεων ὄντα ὀρεκτά. ἕξῆς δὲ δεῖξαι προτίθεται
τὸ ἀνάπαλιν, ἤτοι τὴν ἀρετὴν εἶναι μὴ δυναμένην ἄνευ φρονήσεως. πρό-
τερον δὲ τίθησιν ἔχουσάν τινα ὁμοιότητα πρὸς τὴν φρόνησιν τὴν ἀρετήν.
ὡς γὰρ ἐκείνη φυσική τις δύναμις προϋπόκειται ἡ λεγομένη δεινότης, εὐ-
φυΐα τις οὖσα πρὸς αὐτήν, τὴν ψυχὴν προπαρασκευάζουσα πρὸς ὑποδοχὴν
τὴν αὐτῆς, οὕτω κἀνταῦθα ἡ φυσικὴ ἀρετὴ προϋπάρχει τῆς κυρίας. εὐ-
φυΐα τις οὖσα καὶ αὐτὴ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς κυρίας ἀρετῆς. διὸ καὶ
φησιν, ὅτι δεῖ καὶ περὶ ἀρετῆς ἐπισκέψασθαι, ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ παραπλη-
σίως τι ἔχει πρὸς τὴν φρόνησιν. ὡς γὰρ ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινό-
τητα· οὐ ταὐτὸν μέν, ὅμοιον δέ· οὐ ταὐτὸν μέν, ὅτι ἐκείνη μὲν
ἐκ φύσεως ταῖς ψυχαῖς πρόσεστιν, εὐφυΐα τις οὖσα καὶ ἐπιτηδειότης πρὸς

3 ἀνθρώπῳ B: ἀνθρώπου a 15 καὶ κατὰ τὴν ἀφὴν τῆς τοῦ ὁράτου a 25 οὕτως
B et Arist. cod. Ob: οὕτω καὶ a et Arist. vulg. 27 τῶν σκοπῶν a: τοῦ σκοποῦ B
38 ταῖς ψυχαῖς B: τῆς ψυχῆς a

φρόνησιν, ἡ δὲ φρόνησις ἐπίκτητός ἐστιν ὄρεξις καὶ ἐξ ἐπιμελεί
πολλῆς προσοχῆς καὶ πείρας πραγμάτων ἡμῖν περιγίνεται· ὁμοίω
ὥσπερ ἐκεῖνη ἐφευρετικὴ ἐστι τῶν συντελούντων πρὸς σκοπόν, ο
ἡ φρόνησις ἐκ τῆς ἀρετῆς τὸν σκοπὸν προτιθέμενον θεωροῦσα,
αὐτὸν ἀγοντα βουλευομένη συνίστησι. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν
εἶναι κἀνταῦθα τὴν φυσικὴν ἀρετὴν ὡς ἐκεῖ τὴν δεινότητα, τὴν δ
ἀρετὴν ἐνταῦθα ὡς ἐκεῖ τὴν φρόνησιν.

p. 1144b4 Πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρχειν
πως· καὶ γὰρ δίκαιοι καὶ σωφρονικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ
ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς· ἀλλ' ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι
ρίως ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρ

Ὅτι, φησίν, ἄλλη ἐστὶν ἡ φυσικὴ ἀρετὴ καὶ ἄλλη ἡ κυρία,
τῆς κοινῆς ὑπολήψεως τῶν πολλῶν. πάντες γάρ, φησί, δοκεῖ ἕκαστα τῶν
ὑπάρχειν φύσει πως. ἤθη λέγομεν τὰ ἐκ φύσεως ὑπάρχοντα ταῖ
ἰδιώματα, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν λογικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων
ὅταν λέοντα λέγωμεν φύσει ἀνδρεῖον, τολμηρὸν ὄντα, καὶ ἄλκιμον
φοβούντων καταφρονητικόν, ἀλώπεκα δὲ πανοῦργον καὶ δολερὰν δ
ταῦτα ἐκ φύσεως τοιαύτην φαίνεσθαι, πρόβατον δὲ εὔηθες καὶ ἀπ
καὶ ἄλλο τῶν ζώων ἀλλοῖον καὶ ἑτεροῖον ἕτερον, οὕτω κἀν τοῖς
πως φαμὲν τὸν μὲν τοιόνδε εἶναι τὸ ἦθος, ἑτεροῖον δὲ ἄλλον. π
σε τὸ ⟨πῶς τῷ⟩ φύσει, διότι μὴ πᾶσι τοῖς ζῴοις τὰ αὐτὰ ἤ
ἀλλὰ διάφοροι τρόποι ἠθῶν τοῖς ἀλόγοις καὶ λογικοῖς. καὶ γὰρ δίκα
σωφρονικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι· καὶ τἄλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενε
μεν φρονήσεως καὶ δεινότητος, ὡσπερ ἐν τοῖς πραγμασι διαφορα ἐστι
καὶ κτητοις, οὕτω καὶ ἐν τῇ κλησει. δεινότης μεν γὰρ ἡ δε φ
ναμις ὀνομαζεται, αρετη τις ουσα και αὐτὴ φυσικὴ, μηπω τ
ταύτην ρυθμίσαντος. ἡ δὲ κυρία ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ φρονησις
ται, εἰδοποίησις οὖσα τις καὶ μορφωσις της δεινότητος. επι δε
κῶν ἀρετῶν ὁμωνυμοῦσιν ἀλλήλαις αἱ φυσικαί τε καὶ ἠθικαί, καὶ
ἡ μὲν γὰρ δεινότης τοῦ λόγου καὶ τῆς διανοίας ἐστὶ φυσικὴ ἀ
κυρίως ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις ἀρετή. διὰ τοῦτο τοῖς ἀλόγοις δει
πρόσεστι, λόγων μὴ κεκτημένοις μηδὲ διάνοιαν. αἱ δὲ ἠθικαὶ ἀρε
καὶ λογικοῖς καὶ ἀλόγοις ἐκ φύσεως προσεισιν, ὀνομάζεται μὲν ὁ
τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπὶ τῶν ἀλόγων ὀνόματα ἐτ
σε μόνον διαφορον τὸ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

σικοῦ, ἵν' εἶεν ἠθικαὶ ὁμωνύμως πᾶσαι καλούμεναι, ἀλλ' ἐκεῖναι μὲν λέ- 114v
γονται ἠθικαί, αὗται δὲ φυσικαί; ἢ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἤθους αἱ ἠθικαὶ ἀλλ'
ἀπὸ τοῦ ἔθους κατὰ τροπὴν τοῦ βραχέος εἰς μακρόν, ἐθισμῷ καὶ ἀσκή-
σει καὶ μετὰ λόγου περιγινόμεναι. ἐκεῖναι δὲ φυσικαί, διότι οὐκ ἐκ γενε- 10
τῆς ὑπάρχουσιν οἷς ὑπάρχουσιν. ἐπεὶ οὖν αἱ μὲν τὴν φύσιν, αἱ δὲ τὸ
ἦθος ποιητικὸν αἴτιον ἔχουσι, κυριώτερον ἡ κλῆσις, ἥτις ἑκατέρῳ τῷ γέ-
νει ἐκ τῆς αἰτίας τῆς ποιητικῆς ἐπιτέθειται. τὸ γὰρ ἦθος οὐκ αἰτία ἀλλ'
ἐξ αἰτίας τῆς φύσεως. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ ἤθους αἱ ἠθικαὶ ὀνομάζονται, μάρ-
τυς Ἀριστοτέλης αὐτός, τὸ τῆς ἠθικῆς φάσκων ὅλως πραγματείας ὄνομα
εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐκ τοῦ ἔθους οὕτως λέγεσθαι μικρὸν παρεκκλίνον. οὐ
γὰρ φυσικὸν καὶ τὸ ἔθος ὥσπερ τὸ ἦθος, ἀλλ' ἐκ γυμνασίας καὶ ἀσκήσεως
προσγινόμενον καὶ δι' ἐθισμοῦ εἰς ἕξιν ἐρχόμενον. ὑπάρχουσι μὲν οὖν
ἐκ γενετῆς ἐπιτηδειότητες πρὸς ἑκάστην τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ταῖς ψυχαῖς.
οὐ μὴν ὅμως οὐκ ἀφοριοῦμεθα λέγειν ἐκείνας τὰς κυρίως ἀρετάς, ἀλλὰ ζητοῦ-
μεν ἕτερόν τι τὸ κυρίως ἀγαθόν, τουτέστιν τὴν κυρίως ἀρετήν, κἂν
ὁμωνύμως καὶ ἐπὶ τῶν φυσικῶν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι χρώμεθα. καὶ τὰ
τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρχειν, ἤγουν τὰ κυρίως ἀγαθὰ καὶ τὰς
κυρίως ἀρετὰς οὐχ οὕτως ὑπάρχειν ἐκ φύσεως, ἀλλὰ τρόπον ἕτερον, τουτέστιν 50
ἐξ ἀνάγκης καὶ μελέτης καὶ μετὰ νοῦ ἐπιστατοῦντος καὶ προστατεύοντος.

p. 1144b8 Καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν
ἕξεις, ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὖσαι.

Ὅτι γάρ, φησίν, οὐκ εἰσὶν ἀρεταὶ κυρίως αἱ φυσικαί, δῆλον ἐκ τοῦ
παισὶ καὶ θηρίοις ὑπάρχειν αὐτάς, ἀλλὰ τοῖς τε παισὶν οὔπω νοῦς ἔσται
καὶ οὔπω ὠμμάτωνται αὐτῶν αἱ ψυχαὶ διὰ τὸ νεωστὶ τῆς ὑπάρξεως |
καὶ πείρας τῶν ἐν βίῳ πραγμάτων ἀμέτοχον, κἂν πεφύκασιν ὅμμα τε 115r
λαβεῖν τῆς ψυχῆς καὶ νοῦ ἐνέργειαν κτήσασθαι μεταχειριζόμενοι ὀρθῶς
τὰ καθ' ἕκαστα. τοῖς τε θηρίοις λόγου πάντῃ ἐστερημένοις οὐκ ἔστιν
ὅλως τὸ πεφυκέναι ὀρθῶς ποτε ταῖς φυσικαῖς ὁρμαῖς χρήσασθαι. διὰ
τοῦτο καὶ ἄνευ νοῦ οὖσαι καὶ τοῖς παισὶ καὶ τοῖς θηρίοις αὗται βλαβεραὶ
φαίνονται, τὸ μετροῦν αὐτὰς καὶ τάττον μὴ ἔχουσαι.

p. 1144b10 Πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματος
ἰσχυροῦ ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς
διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν
τῷ πράττειν διαφέρει.

Ὑποδὺς αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἕξεις ταῖς αἰσθήσεσιν ὁμοιοῖ εἶναι φα

3 τροπὴν a: τρόπον B βραχέος a: βραχέως B 6 ἥτις B: ἡ τῆς a ἑκατέρῳ B: ἑκατέρας a 7 αἰτία a: αἴτιον B 9 Ἀριστοτέλης] B 1 p. 1103a17 13 ἑκάστην B: ἕκαστον a 25 πραγμάτων B: πράττων a 26 ἐνέργειαν B: ἐνεργείας a μεταχειριζόμενοι B: μεταχειριζομένου a 31 σώματι B et Aristoteles: ἐν σώματι a
34 rhesis usque ad κυρίως ἀρετή (p. 1144b14) a 36 ἀφανεῖς B: ἀφεγγεῖς a

[illegible] ἀρετῶν τε καὶ πραγμάτων. παιδίον
[illegible] παράδειγμα τοῦτο παραλαμβάνω
[illegible] τὸ δὸ τῆς προσούσης ἰσχύος δυνάμενον.
[illegible] κινεῖσθαι, σφάλλεται ἰσχυρῶς διὰ τὴν
στέρησιν. τῆς μὲν κινήσεως σφοδρᾶς γενομένης. τῆς δὲ στερ
[illegible] ἀφαιρούσης τὴν κίνησιν. οἷον εἴ τις π
[illegible] προσούσῃ μεγάλῃ γιγνόμενος κατὰ πατρὸς ἢ ἄλλου
τιμῶν, διὰ ἀφασίαν ἀγνοῶν τὸν πληττόμενον καὶ ὡς πρός τινα
νης ἀξίων πρὸς τὸν αὐτῷ διατιθέμενος ὕβριν. ἐν γὰρ ἰσχυ
πληγὴν καταφερομένων οὐ τὸ τυχὸν ἂν κακὸν ἀποτέλεσεν. ἀλλ' ἢ
[illegible] ὑποδεχόμενον τὴν πληγὴν ἢ καὶ πάντῃ ἄχρηστον ἔδειξεν
[illegible] τούτων. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν κατ' εὐφυίαν ἀρετῶν. ἡ γὰρ
φυὴς τῆ τοῦ σώματος ἀνάλογον· εἰ οὖν καὶ ὅμμα τῇ ψυχῇ
[illegible] ἂν τὰ κράτιστα, μεγάλως ὀδηγουμένη ὑπὸ τοῦ ὄμμα
κατορθώσας μέγα καὶ ἀξιόλογον, ὑπουργὸν μὲν ἔχουσα τὴν σ
φυσικήν, ὀδηγὸν δὲ τὸ κτηθὲν ὅμμα ἐκ τῆς κατὰ τὸν βίον π
μὲ δὲ τὸ ὅμμα τοῦτο μὴ πρόσεστιν, ὡς ἐν ἀφασίᾳ τῆς φυσικῆς
ὁρμῆς. μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ἔσται μέγα τι κακὸν τὸ
μενον. εἰπὼν δὲ τὸ παράδειγμα ὡς ὁμοιότητα ἔχον πρὸς τὸ π
τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἰσχυρὸν σῶμα κινούμενον ἄνευ ὄψεως καὶ σ
ἰσχυρῶς, οὐκ ἐπήνεγκε τὸ πρὸς τοῦτο ὅμοιον. οἷον τὴν φυσικὴ
ότητα τὴν ἄνευ κινουμένην ὄμματος ψυχικοῦ καὶ φρονήσεως, ἀλ
τίον. οὕτω γὰρ καὶ ἐνταῦθα, φησίν, ἂν λάβῃ νοῦν ἐν τῷ πρα
ρέῃ. τοῦτο δὲ πεποίηκε τῇ συντομίᾳ συνήθει χρώμενος
εἶναι διάφορον τὸ μετὰ νοῦ ἐνεργεῖν τοῦ ἄνευ τούτου τὸν ὁρισε
τὸν ἄνθρωπον τῇ φυσικῇ ἐπιτηδειότητι μόνον. ἡ δ' ἕξις ὁμ
κυρίως ἀρετή. ἕξιν ὀνομάζει τὴν ἐξ ἔθους γι
καὶ οὕτω ὑπάρχουσαν ἐπιτηδειότητα, καὶ ὀνομάζει ὁμοί
αὐτὴν τὴν ἐν τῇ εὐφυίᾳ. ἑτερογενεῖς γὰρ ἀλλήλων αὐταί εἰσι
μὲν φυσική, ἡ δὲ ἠθική. οὔκουν διὰ τὴν ὁμοιότητα κυρίως ἐρο
κυρίως ἀρετή. ὅταν
ἀσκήσεως τὸ βέβαιον ἕξει πρὸς τὸ κατὰ λόγον καὶ ὀρθ

p. 1144b 14 Ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ δύο εἴδη,
καὶ φρόνησις, καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ δύο ἐστί, τὸ μὲν ἀρετ
τὸ δ' ἡ κυρία, καὶ τούτων ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρ

Τοῦτο συμπέρασμά ἐστι τῶν εἰρημένων. ἔδειξε γὰρ ἠδ

1 δὲ a: δὴ B 10 ἀπέκτεινε] ἀπεκτόνει B: ἀπεκτίνει a 13 pos
τυχὸν a: om. B 14 καί τι B: καίτοι a 17 τούτῳ a: τοῦτο B
ουένης a 24 συντομίᾳ συνήθει B: συνηθείᾳ συντόμως a 28 ὅμοι
29 αὐταί a: αὐτοί B 33 δύο B: δύο ἐστὶν a et Aristoteles 34 κα

δεομένας εἰς τὸ εἶναι ὅπερ εἰσὶ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἀρετήν, τοῦτο δὲ 115r
δέδεικται ἐκ τοῦ ὁμοίως ἔχειν ἐπὶ τὴν φρόνησιν πρὸς τὴν δεινότητα, οὕτω 35
τὴν κυρίως ἀρετὴν πρὸς τὴν φυσικήν. ὅλη γὰρ ἡ μὲν δεινότης χορηγου-
μένη ἐκ φύσεως τῇ φρονήσει κοσμούσῃ ἐκείνην καὶ εἰς τὸ κύριον ἀγούσῃ
τῆς κατὰ τὸ λογιστικὸν ἀρετῆς, τῇ δὲ κατὰ τὸ ἠθικὸν ἀρετῇ ἡ φυσικὴ
ἀρετή. αἱ γὰρ φυσικαὶ ἀρεταὶ εὐφυΐαι πρὸς τὰς κυρίως ἀρετάς, αἳ μορ-
φωτικαί εἰσι τῶν φυσικῶν ὡς ὑλῶν, ἐκ τῆς πρὸς τὸν ὀρθὸν λόγον ἀκο-
λουθήσεως τῶν ὀρέξεων δεχόμεναι τὴν τελείωσιν καὶ οὕτω τὰς μὲν ὀρέξεις 40
καθιστῶσαι ἐν τῇ ἁρμοττούσῃ ταύταις ὀρθότητι, τὸν δὲ λόγον ἔχουσαι πρὸς
10 ἀγαθὸν σκοπὸν τὰς κινήσεις βάλλοντα. προτιθέμενον ἐξ αὐτῶν περιλαμβά-
νειν ἐν βραχεῖ τὰ εἰρημένα δυνάμει τοῦτο λέγων. δέδεικται ἄρα, ὅτι καὶ
ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ δύο εἴδη δεινότης καὶ φρόνησις· ἡ μὲν δεινότης ὡς
φυσικὴ ἀρετή, εὐφυΐα τις οὖσα καὶ δύναμις πρὸς τὸ ἐφευρίσκειν τὰ πρὸς
τὸν προκείμενον σκοπὸν συμβαλλόμενα, ἡ δὲ φρόνησις κυρία ἀρετὴ τοῦ λο-
15 γιστικοῦ, ἀγαθὸν ἔχουσα σκοπὸν προτιθέμενον καὶ τὰς οἰκείας ἐνεργείας 45
πρὸς αὐτὸν ἀπευθύνουσα, ὃν δὴ σκοπὸν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ αὐτῷ κεχορήγη-
κεν εὖ ἔχουσα τῶν ὀρέξεων, καὶ ὅτι ὁμοίως τῷ δοξαστικῷ δύο εἴδη καὶ
τοῦ ἠθικοῦ, ἡ φυσικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ κυρία, καὶ δεῖται ἡ κυρία ἀρετὴ τῆς
φρονήσεως κατὰ δύο ταῦτα, ὅτι τε αἱ φυσικαὶ ἀρεταὶ ἄνευ μὲν νοῦ ἀρε-
20 ταί εἰσι, νοῦν δὲ προσλαβοῦσαι τὸν αὐτὰς ἀπευθύνοντα εἰς τὸ γίνεσθαι
ἠθικαὶ προάγουσαι καὶ κυρίως ἀρεταὶ ἀποτελοῦνται. καὶ ὅτι ἄνευ φρονή-
σεως τῶν οἰκείων ὀρεκτῶν οὐκ ἐπιτελέσουσιν αὐτῆς ἐφευρίσκουσης τὰ
πρὸς τὸν ἀγαθὸν σκοπὸν ἄγοντα. δοξαστικὸν δέ φησι τὸ λογιστικόν, ὅτι
ὑγρᾷ φύσει καὶ ὑπὸ τῶν ἐγκάτων συνεχομένη τῆς ψυχῆς πρώτη ἐν ταῖς
25 λογικαῖς καὶ γνωστικαῖς δυνάμεσιν ἡ δοξαστικὴ ἀναφαίνεται τὰ καθόλου
γινώσκουσα, τῶν αἰσθητῶν καταγινομένων περὶ μόνα τὰ μερικὰ καὶ καθ'
ἕκαστα, ὥσπερ ἠθικὸν ὠνόμασε τὸ ὀρεκτικὸν καὶ ἄλογον διὰ τὸ καὶ τὸ
ἦθος ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων λέγεσθαι, ἃ | ταῖς ἀλόγοις παρέπονται ζωαῖς καὶ 115v
φύσεσιν, ἄλλως τε ἡ δόξα ἢ ἐκ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς αὐτῆς περὶ τὰ
30 καθ' ἕκαστα ἐναργείας τὸ ἀναγκαῖ(ον) ἐσχηκυῖα ἐν ἑαυτῇ τὸ καθόλου τῶν
στησι καὶ τὴν ἑαυτῆς λογικὴν ποιεῖται ἐνέργειαν, ἣ ἐξ ὧν ἡ διάνοια συμ-
περαίνεται. ἐπεὶ τοίνυν ὥσπερ τινὰ γενητὰ πρὸς τὰς ἐναργούσας περὶ
τὰ καθ' ἕκαστα δυνάμεις, ἤτοι τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις τὸ
δοξαστικὸν κέκτηται, καταγίνεται δὲ περὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὸ λογιστικόν, λο-
35 γικὴ μὲν ὂν δύναμις, περὶ τὰ καθ' ἕκαστα δὲ ποιούμενον τὴν ἐνέργειαν,
εἰκότως αὐτὸ δοξαστικὸν ὠνομάσαμεν. ἐστι δὲ ζητήσεως ἄξιον, πότερον
ἴσας θήσομεν, τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φρόνησιν, ὅτι ἀλλήλων δεόμεναι
ἀνεφάνησαν ἢ θατέρας τὴν ἑτέραν ὑπερθήσομεν, καὶ εἰ τοῦτο, ποίᾳ δώ-
σομεν τὴν ὑπεροχήν; ἢ πάντως τῇ καθ' ἑαυτὴν λογικῇ, ὅτι καὶ τοῖς ἤθεσι
40 καὶ ταῖς ἀλόγοις δυνάμεσιν αὕτη ἐστὶν ἡ τὸ μέτρον καὶ τὴν τάξιν παρέ- 10
χουσα καὶ εἰς ἕξιν αὐτὰς τοῦ καλοῦ καὶ τελείωσιν φέρουσα. αὕτη γὰρ

2 ἐπὶ Ba: an ὡς? 20 προσλαβοῦσαι a: προλαβοῦσαι B 37 [illegible] μεναι a 39 ἑαυτὴν B: ἑαυτὸ a

μένην τὰς ὁρμάς, τὰς αὐτῶν ἐνεργείας ῥυθμίζουσα καὶ τῷ λόγ
ὑπηρετοῦσαν καὶ τῇ αὐτῆς μετοχῇ ταῖς ἀρεταῖς χορηγοῦσα τ
καν τὴν ὑπαφήν, εἰ καὶ μήπω εὐθὺς φρόνησις λέγεται. ἕξει κα
πους ἀγαθούς, πρὸς οὓς τὰς ἑαυτῆς ἐνεργείας ἀποτείνεται, πρακ
μένη νοῦς διὰ τὸ μεταχειρίζεσθαι τὰ πρακτὰ καὶ καθ' ἕκαστα,
θεωρεῖν καὶ χρόνῳ προέχουσα, τῷ δὲ πράττειν ταῖς ἠθικαῖς κ
καὶς γινομένη ὁμόχρονος διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι πρακτικὸν ἀγαθ
θρωπον γίνεσθαι ἢ σκοπῶν μὴ προκειμένων ἀγαθῶν, οὓς αἱ ἠ
ταὶ προτιθέασιν, ἢ τοῦ λόγου μὴ ἐφευρίσκοντος τὰ πρὸς κατόρθ
τα, ὅ ἐστι τῆς φρονήσεως. ὅρα οὖν τὴν ἑκατέρου χρείαν πρὸ
λέγω δὲ τῆς φρονήσεως πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν καὶ τῆς ἠθι
πρὸς τὴν φρόνησιν, καὶ γνώσῃ καθαρῶς τὸ διάφορον καὶ κρ
τῷ λόγῳ τὴν πρὸς ἀλλήλας ὑπεροχὴν καὶ ἔλλειψιν. ἡ μὲν γὰ
αἱ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς, ἵν' ἔχῃ τὰ τέλη προσήκοντα ἃ τῆς
γματιώσεως προτιθέμενα, ἡ δ' ἐν ἕξει τὴν φρόνησιν ἐκ τῆς σ
μεως τὴν τῶν ἀγαθῶν τελῶν κατορθοῦσαν ἐπίτευξιν. ὡς εἶναι
τέλη τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, εἰ μὴ παροῦσα ἐνεργήσει ἡ φρόνησις
οὐκ ἂν εἴη πολλῷ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἡ φρόνησις ὑπερέχουσα.
ὡς λόγος ὀρθὸς μέτρον καὶ ῥυθμὸν ταῖς ὀρέξεσιν ἐπιτίθησι κα
θοῦ ἔχειν τὰ τέλη αἴτια γίνεται καὶ τὸ ἐφικνεῖσθαι τούτων α
ρετῶν.

p. 1144b17 Διό τινές φασι πάσας τὰς ἀρετὰς φρονήσεις
Σωκράτης τῇ μὲν ὀρθῶς ἐζήτει, τῇ δ' ἡμαρτανεν· ὅτι
νήσεις φετο πασας τας αρετας, ημαρτανεν. οτι ο
φρονησεως, καλῶς ἔλεγε.

Καὶ τοῦτο πρὸς σύστασιν παραλαμβάνει τοῦ ἀναγκαίαν εἶνα
καὶς ἀρεταῖς τὴν φρόνησιν, ὅτι καὶ τισι τῶν παλαι σοφῶν φρο
πασας τας αρετας εδοξε διὰ τὸ ὁρᾶν τὴν φρόνησιν ἐφισταμένην
καὶ ἐπικρατοῦσαν ἐν ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσι καὶ ταῖς ἑαυτῆς ἐνε
τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἐνεργείας ὥσπερ ἐπικαλύπτουσαν. καὶ τὸν
τωνα δὲ Σωκράτην εἰς μέσον ἄγει, ἐν τῇ Πολιτείᾳ φρονήσεις
ἀρετὰς δοξάζοντά τε καὶ λέγοντα, ὃν καὶ ἐν μέρει μὲν ἐπαινεῖ
δὲ καθάπτεται τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων. ὅτι μὲν γὰρ ἁπ
φρονήσεις πάσας τὰς ἀρετάς, ἐπιμέμφεται αὐτῷ, ὅτι δὲ μὴ ἁ
σεως αὐτὰς εἶναι ἔλεγεν, ἐπαινεῖ αὐτὸν ὡς καλῶς λέγοντα.
λέγει ὀρθῶς αὐτόν, ὀρθῶς οὐχὶ ἀποφαίνεσθαι, διότι μηδὲ ἁπλῶ

γους ἀποτεινόμενος ἔλεγεν, ἀλλὰ διαλογικῶς προσομιλῶν καὶ ζητητικῶς. 115v
οἶμαι δ' ὅτι οὐκ ἀπεικότως ὁ Σωκράτης φρονήσεις ἢ ἐπιστήμας ἐκάλει
τὰς ἀρετάς, ἀλλ' ἐπεὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πάσαις αὐταῖς ἡ ἐνέργεια,
καὶ οὗτος αὐτῶν ὁ προϊστάμενος ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τὸ παθητικὸν τῆς 40
ψυχῆς ἀνηρτημένον αὐτοῦ, τὴν μετ' ἀρετῆς διεξάγει βίωσιν, διὰ τοῦτο
καὶ φρονήσεις καὶ ἐπιστήμας αὐτὰς πάσας ὠνόμαζεν. ἐκ τοῦ κρατοῦντος
τῆς ψυχῆς μορίου καὶ ὑπερέχοντος κοινῶς αὐταῖς τὴν κλῆσιν ταύτην τι-
θέμενος, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ αἱ λογικαὶ πάρεισι δυνάμεις καὶ ἄλο-
γοι, ἀλλ' οὐ λογικόν τε καὶ ἄλογον αὐτὸν ὀνομάζομεν ἀλλ' ἁπλῶς λογικόν
διὰ τὸ καὶ τὰς ἀλόγους ἐν αὐτῷ δυνάμεις λογικεύεσθαί πως τῷ πείθεσθαι 45
λόγῳ καὶ οἰκειότερον εἶναι ἐκ τοῦ κρείττονος καὶ ἐπικρατοῦντος αὐτὸν ὀνο-
μάζεσθαι. ἄλλως τε καὶ ἄλλως μὲν ἔχει πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἀρετή, ἄλλως
δὲ πολίτου. ἡ μὲν γὰρ μετ' ἐπιστήμης ἐστί, τί τέ ἐστιν εἰδότος τοῦ πολι-
τικοῦ ἑκάστη τῶν ἀρετῶν καὶ ποίου μορίου τῆς ψυχῆς καὶ πῶς κατορθοῦ-
σθαι πέφυκε καὶ τί τὸ τέλος αὐτῶν καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὃς ἑαυτῷ τε τὰς
ἀρετὰς κατορθοῖ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν πολίταις. πολίτου δὲ ἀρετὴ ἐκ τοῦ
πείθεσθαι τοῖς ἐμφανεστέροις καὶ τοῖς νόμοις ἕπεσθαι καὶ τοῖς σπουδαίοις
ἄρχουσι πέφυκε γίνεσθαι. ἐπεὶ οὖν κρειττόνων ἔχουσι καὶ τελειοτέρως αἱ 50
ἀρεταὶ μετὰ τῆς προηκούσης αὐταῖς ἐπιστήμης ἀποτελούμεναι, διὰ τοῦτο
παρὰ τοῦ Σωκράτους καὶ ἐπιστῆμαι καὶ φρονήσεις κατωνομάσθησαν.

p. 1144b21 Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ πάντες νῦν, ὅταν ὁρίζωνται τὴν
ἀρετήν, προστιθέασι τὴν ἕξιν, εἰπόντες καὶ πρὸς ἃ ἐστι, τὴν
κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὀρθὸς δ' ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. |

Καὶ ἕτερον προτίθησιν εἰς βεβαίωσιν τοῦ δεῖν ἐξ ἀνάγκης συνεῖναι 116r
ἀλλήλαις τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν, καὶ τοῦτο τίθησιν ὡς ση-
μεῖον καὶ γνώρισμα εἰς τὴν τοῦ εἰρημένου παράστασιν κοινῶς παραλαμ-
βανόμενον παρὰ πάντων τῶν ὁριζομένων τὴν ἀρετήν. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ
ἕξιν αὐτὴν εἶναι κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃς λόγος ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν.
ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ περὶ πράξεις καὶ πάθη καταγίνεται. ταῦτα γὰρ τὰ πρὸς 5
ἃ ἐστιν, ἐπεὶ πρὸς ταῦτα ἀποτείνεται πᾶσα ἡ ἀπὸ τῆς κατ' ἀρετὴν ἕξεως
προβαίνουσα ἐνέργεια. λέγοντες οὖν ἕξιν εἶναι αὐτὴν περὶ ταῦτα, οὐκ ἀρ-
κοῦνται τῷ τῆς ἕξεως ὀνόματι καὶ τῷ ὑποκειμένῳ, περὶ ὃ καταγίνεται,
ἀλλὰ προστιθέασιν ὡς ἴδιόν τι τῆς ἀρετῆς τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὡς
μὴ οὔσης τῆς ἀρετῆς ἕξεως ἁπλῶς περὶ πράξεις καὶ πάθη, ἀλλὰ καὶ τὸν
ὀρθὸν λόγον ὑπάρχειν αὐτῇ. τὸν δὲ ὀρθὸν λόγον τὸν κατὰ τὴν φρόνησιν
ἔσται ὃ λέγεται. ἐπεὶ δ' ὀρθὸς λόγος ὁ κατὰ τὴν φρόνησίν ἐστιν, οὐκ
ἔσται ἡ ἀρετὴ μὴ οὔσης φρονήσεως, καὶ εἴη ἂν τοῦτο κοινή τις δόξα καὶ

5 διεξάγει B: διεξάγων a 13 πολίτου B: πολίτης a 15 ὃς B: ὡς a τε B: περὶ a 21 πάντες νῦν B: νῦν πάντες a et Aristoteles 23 ὁ a et Aristoteles: ἡ B rhesis usque ad τὴν φρόνησιν (p. 1144b25) a 24 προτίθησιν B: προστίθησιν a 27 παρὰ B: περὶ a

ἔννοια παρὰ πᾶσι τοῖς ὁρίσασθαι τὴν ἀρετήν. δύναται δὲ φ
σθαί πως ἅπαντες ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν ἡ κ
φρόνησιν. ὥσπερ ἀπαρεσκόμενος οἷς ἄλλοι τὴν ἀρετὴν ὁρίζον
παραλαμβάνεσθαι τὸν ὀρθὸν λόγον ἀποδεχόμενος τὸ τῷ ταῦτα
διὰ τοῦτο μαντικὸν ἐοικέναι φησὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ὁριζομένους τ
ὡς γὰρ ἡ μαντικὴ στοχαστικὴ οὖσα τέχνη περὶ τῶν μελλόντων
κῶς ἀποφαίνεται, οὕτως ἐστοχάσαντο κἀκεῖνοι μὴ ἄνευ φρονήσ
τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. διὰ τοῦτο καὶ τὴν κατὰ τὴν φρόνησιν ἐ
σιν ἐν τοῖς πρᾶξιν καὶ τοῖς πάθεσιν ἀρετὴν εἶναι κοινῶς ἅπα
φησαντο.

p. 1144b25 Δεῖ δὲ μικρὸν μεταβῆναι· οὐ γὰρ μόνον ἡ κ
ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις ἀρετ
ὀρθὸς δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων ἡ φρόνησίς ἐστ

Μικρόν τι παραλλάττει τὴν λέξιν, ἣν οἱ πρὸ αὐτοῦ τὴν ἀρ
ζόμενοι ἔφασαν, ἵν' εἴη σύμφωνος πρὸς ἃ αὐτὸς ἐνταῦθα παραδέ
ἀρετῆς ὁρισμὸν ἀναγράψας. δεῖ γάρ, φησί, μικρὸν μεταβῆνα
ἢ προσθεῖναι ἢ μικρὸν παραλλάξαι τὴν λέξιν. φησὶν γὰρ ὃν φ
καὶ ἄμφω ταῦτα ἢ τε ἀπ' ἐλάττονος εἰς πλεῖον καὶ ἡ ἀπὸ λ
μετάθεσις. οὐ γὰρ μόνον ὡς μέτρον δεῖ τάξαι τὸν ὀρθὸν λ
κατ' ἀρετὴν ἐνεργοῦντα ἢ πάσχοντα, ἵν' ἡ πᾶσα τοῦ λόγου ἀρετὴ
τον. τὸ γὰρ μέτρον ἐνδέχεται ποτὲ τοῦ μετρουμένου χωρίζεσθαι
σε ποτὲ πράττειν ἢ πάσχειν κατ' ἀρετήν, χωριζομένης φρονήσε
σεῖ παρεῖναι καὶ τὸν ὀρθὸν λόγον ἀεὶ καὶ μετ' αὐτοῦ τὰς πράξε
καὶ τοὺς πάθεσιν, ἵνα κατ' ἀρετὴν γίνοιντο, καὶ ἡ μετὰ τοῦ ὀρθ
ἕξις ἀρετή ἐστιν. ὁ δὲ περὶ πράξεων καὶ παθῶν διατατόμεν
οὐκ ἔστι τις ἕτερος ἀλλ' ἢ γνοῦν μόνον ἡ φρόνησις. ὅτι δὲ μετὰ
μόνου καὶ τῆς φρονήσεως αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις καὶ τὰ
σαρκῆ σώφρονα γίνεσθαι, δῆλον. πάθη μὲν γάρ ἐστιν ἃ περὶ
τὰ ἀνήκεστα θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. πράξεις δὲ αἱ ἀποτελούμεναι
πρὸς ἃ ἐνεργεῖσθαι τῶν ἀρετῶν. οὔτε δὲ τὰ πάθη ὀρθῶς ἂν
τὸ ἀνυπόμονον γένοιτο μὴ ἐφισταμένου τοῦ λόγου καὶ τὸ προσηκο
ποιοῦντος παρέχοντος, οὔτε αἱ πρὸς τὰ τέλη ἄγουσαι ὁρασεις πρὸ
ἀπολοῦντο, μὴ τοῦ λόγου παρ' ἑαυτοῦ χορηγοῦντος τὰ δέοντα.

p. 1141 a 20 Διωρισμένων μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς φε
ἐπιστήμην γὰρ ἐνταῦθα κρεῖττον ἡγοῦμαι τοῦ

Τὴν διαφορὰν τίθησιν ἣν ἔχουσι πρὸς αὐτὸν οἱ Σωκρα

1 ... B: ἢ a 33 rhesis usque ad
(1144b32) a 36 πως a: πρὸς insequente lacuna 6 fere litterarum B

ἀρετῆς λέγοντας. ἵνα μή τις φανῇ περιττὸν εἶναι αὐτόν. ὑπὸ τοῦ Σωκράτους 116
καθάπαξ ὡς τι παρ' αὐτὸν ἄλλο λέγοντος. ὑπὸ κακίας καὶ αὐτὸ τὸ μὴ
γον παραλαμβάνουσιν ἐν τῷ λέγειν περὶ ἀρετῆς, καί φησιν ἐκεῖνον μὲν
αὐτὸ τοῦτο λόγους λέγειν τὰς ἀρετάς. ὑπὸ ἐπιστήμας αὐτὰς ὑπαγόντα
(αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι λόγοι γνωστικοὶ τῶν ἐπιστητῶν), οὗτος ὁ οὐ λόγους
ἀλλὰ μετὰ λόγου ταύτας εἶναι ἡμῖν παραδέδωκεν. ἕτερον δέ ἐστι τὸ εἶ
ναί τι τόδε τι καὶ μετὰ τοῦδέ τινος εἶναι. δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰ
ρημένων, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀγαθὸν εἶναι ἄνευ φρονήσεως οὐδὲ
φρόνιμον ἄνευ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς. δείξας ἱκανῶς ὅτι δέονται ἀλλή-
λων ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ φρόνησις πρὸς τὸ εἶναι ὅ εἰσιν, ὥστε τὴν μὲν
ἠθικὴν ἀρετὴν τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος προτίθεσθαι ὑγιῶς καὶ ἀδιαστρό-
φως ἐχουσῶν τῶν ὀρέξεων, τὴν δὲ φρόνησιν τὰ πρὸς τὸ τέλος ἐπιτηδεύ-
ειν, ἵν' αὐτοῦ ἐπιτεύξηται, συμπεραίνει τὰ εἰρημένα καί φησι δῆλον ἐξ
αὐτῶν εἶναι, ὅτι οὔτε ἀγαθὸν ὑπάρχειν ἄνευ φρονήσεως δυνατὸν οὔτε φρό-
νιμον ἄνευ ἠθικῆς ἀρετῆς. τὸ δὲ κυρίως ἀγαθὸν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τί-
θησι τῆς φυσικῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ὁ ἐκ φύσεως δίκαιος ἢ ἀνδρεῖος ἢ σώ-
φρων κυρίως ἀγαθός, ἀλλὰ μόνον εὐφυὴς καὶ ἐπιτήδειος πρὸς τὰς ἀρετὰς
ἢ πάσας ἢ τινὰς ἢ τινά, οἷον ἀρετῆς τινος μόρια, ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴη
πρὸς δικαιοσύνην ἐκ φύσεως ἐπιτήδειος, καταφρονητικὸς ὢν χρημάτων
καὶ παρὰ φύσιν τοῦτο πεποίηκεν. ὅτι μηδὲ ἡ εὐφυὴς μόνη πρὸς
τὸ κατ' ἀρετὴν τέλειον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῆς κατὰ προαίρεσιν σπουδῆς καὶ
ἀσκήσεως, ἵν' αἱ κατ' ἀρετὴν ἕξεις τῇ ψυχῇ προσγένωνται. |

p. 1144b32 Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἄν, ᾧ διαλεχθείη 116v
τις ἂν ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί. οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς
εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας. ὥστε τὴν μὲν ἤδη τὴν ὁ οὕπω
ληφὼς ἔσται. τοῦτο γὰρ κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς
χεται ⟨καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθός, οὐκ ἐνδέχεται·⟩ ἅμα
γὰρ τῇ φρονήσει μιᾷ οὔσῃ πᾶσαι ὑπάρξουσι.

Δόξης οὔσης κοινῆς παρὰ τοῖς σοφοῖς, ὅτι ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις
αἱ ἀρεταί, ἀπορίαν πρὸς ταύτην τὴν γνῶσιν κινεῖ. κατὰ διαλεκτικὴν προϊ-
οῦσαν μέθοδον. εἰ γὰρ ἐνδέχεταί τινα εὐφυῆ ὄντα πρὸς τήνδε τὴν ἀρε-
τὴν ἀνεπιτήδειον εἶναι πρὸς τὴν ἑτέραν, ἐνδέχοιτ' ἂν καὶ πρώτην κτήσα-
σθαι πρὸ τῆς ἑτέρας, πρὸς ἣν ἦν ἐπιτήδειος. ὥστε ἔσται ἡ κτηθεῖσα
ἀρετὴ τῆς ἑτέρας χωρίς, καὶ οὐκ ἀνάγκη ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις τὰς ἀρε-
τάς. ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων, φησί, περὶ φρονήσεως καὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς 10

1 ἀρετῆς B: ἀρετῶν a 2 παρ' αὐτὸν B: περὶ αὐτῶν a 7 τοίνυν Ba: οὖν Aristoteles 8 ὅτι — ἀρετῆς (9) B: om. a εἶναι B (sed cf. 403, 15) et Arist. cod. Mb: εἶναι κυρίως Arist. vulg. 12. 13 ἐπιτηδεύειν scripsi: ἐπιτηδεύει Ba 24. 25 ὁ εὐφυέστατος B: εὐφυέστατος a et Aristoteles 25 οὕπω B et Aristoteles: οὔτω a 26 γὰρ κατὰ μὲν B et Aristoteles: μὲν γὰρ κατὰ a 27 καθ' ἃς — ἐνδέχεται a: om. B 33 ἑτέρας B: δευτέρας a ἔστιν B: οὐκ a

[illegible] ἂν ὁ λόγος οὗτος, ὁ δεικνύων διαλεκτικῶς, ὅτι χωρίζονται ἀλ
αἱ ἀρεταί, μὴ ἔχουσαι ἀνάγκην τοῦ ἀλλήλαις ἀνθέπεσθαι. ὅτι
αὐτὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας, τοῦτό φησι τὸ αἴτιον εἶναι τοῦ
γὴ εἶναι ἀνακολουθεῖν ἀλλήλαις τὰς ἀρετάς. καὶ γὰρ ὁ πρὸς μ
των εὐφυέστατος, εὐκόλως ἔχων πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτῆς, λήψοιτο
την πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ ἔσται ἐν αὐτῷ ἡ ληφθεῖσα, μήπω τῶν
οὐσῶν. ταῦτ' εἰπὼν ἐπάγει τὴν λύσιν. τοῦτο γάρ, φησί, τὸ οὖ
των κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς ἐνδέχεται, καθ' ἃς οὐδὲ
κυρίως ἀγαθὸς ὁ ἔχων αὐτάς (κἂν τύχῃ τις πρὸς πάσας ὢν εὐφυ
10 ἀλλ' ἐπιτήδειος καὶ εὐφυὴς πρὸς τὸ ἀγαθόν· ἐνδέχεται γὰρ ὁ
κατὰ μίαν τῶν ἀρετῶν εὐφυῆ, κατὰ τὰς ἄλλας μὴ εἶναι τοιοῦτο
δὲ τὰς κυρίως ἀρετάς, καθ' ἃς καὶ κυρίως ἀγαθὸς λέγεται, οὐκ
ται. πῶς; ὅτι ἄνευ φρονήσεως οὐδεμίαν ἕξει κυρίως, φρονήσεω
σης. ἅμα ταύτῃ καὶ αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ μετ' ἀλλήλων συνέσονται.
15 λόγου προισταμένου τῶν ὀρέξεων καὶ ταύτας αὐτῷ ποιουμένου ὑ
ἀγαθὸ ἔσται καὶ τὸ ὀρθὸν τοῖς ὀρέξεσιν ὡς καὶ τὰ φευκτὰ πανη
κτέον παραγγέλλει. πᾶσαι οὖν ἅμα ἔσονται αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ
τέλη προτιθεμένων. τῆς δὲ φρονήσεως εὑρισκούσης τὰ πρὸς αὐτὰ
ἐπιτήδεια. ἡ μὲν οὖν αὐτῷ τῆς ἀπορίας ἡ λύσις ἀπὸ τῶν εἰρημέ
20 τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φρονήσεως. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς εἰ
τοῦτο λύσει τὴν ἀπορίαν ὁ λόγος οὗτος ὁ ἄπορος.

[illegible] Δηλοῖ ὅτι κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς ἐνδέχεται, ὅτι ἔδει ἂν
διὰ τὸ μηδὲν ὁρᾶσθαι κακὸν ἐν αὐτοῖς ἐπιτήδειον εἶναι ἕκαστον πρὸς
μὴ ἔχειν ἐμφρονήσεως. οὐδὲ γὰρ ἐν τούτοις ἀρετή ἐστιν ἡ φυσικὴ τοῦ τε
[illegible] τὸ τέλος ἐστὶν ἡ πρᾶξις.

Ἔστι μὲν οὖν ἡ φρόνησις καὶ πρακτικὸς νοῦς ὡς ταῖς πρακτικ
ταις τοὺς τρόπους εὑρουσκουσα, τοὺς πρὸς τεῦξιν συμβαλλομέν
τρόπων καὶ τῶν τελῶν. οὐ διὰ τοῦτο δὲ δευτέρα ἔσται καὶ τις
της αὐτῷ, ἐπεὶ ἔσται [illegible] καὶ αὐτοτελής. δεῖ γὰρ αὐτῆς κἂν μὴ
λει τοῖς πράξεσι. διότι [illegible] τῆς [illegible] ἔστι. τοῦτο δε
λογιστικόν. ὥστε καὶ κρεῖττον τῶν ἠθικῶν τούτων ἡ φρόνησις.
κρεῖττονος μέρους ἀρετὴ ἐστι. τὸ γὰρ λογιστικὸν κρεῖττον θυμ
παθητικοῦ. ὧν αἱ κεῖναι ἀρεταί εἰσι. σημεῖον δὲ καὶ τοῦτο. ὅτι
προαιρετικὴν δύναμις ὑπάρχον ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἔχον τὴν αὐτῷ ἀ
σαν ὁρμωτικὰ, εἰ μὴ καὶ [illegible] ἡ ψυχή.
κοτὴ τὸ τέλος προτίθεται. ἡ δὲ [illegible]
ἡ λογικὴ, ἡ ἡ προαίρεσις ἐστὶ [illegible]
ἀρετὴ, ἀρα προαιρετικὰ. πρὸς ἃ μὴ ὁ ὀρθὸς ἀριθμὸς τῶν

κοσμουμένου B: παιουμένους a 18 αὐτά B: αὐτὴν a 22 ἕξει B et
3 ποίου B et Arist. cod. Lb: τοῦ ποίου a et Arist. vulg
[illegible] vulg.: om. a et Arist. Kb 29 γε B: om. a 38 ἕτοιμα B: ἑ

εἰσὶ δ' ἂν καὶ ταῦτα εἶναι πορίσματα τοῖς πρὸ βραχέος εἰρημένοις ἀκο- 116v
λουθήσαντα.

p. 1145a6 Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία τ' ἐστὶ τῆς σοφίας οὐδὲ τοῦ
βελτίονος μορίου, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγιείας ἡ ἰατρική· οὐ γὰρ
χρῆται αὐτῇ, ἀλλ' ὁρᾷ, ὅπως γένηται. ἐκείνης οὖν ἕνεκα πρά-
τάττει, ἀλλ' οὐκ ἐκείνη.

Τοῦτο τὸ νῦν λεγόμενον πρὸς τὴν ἑτέραν ἐστὶν ἀπορίαν, ἣν καὶ αὐ-
τὴν προλαβὼν περὶ τῆς σοφίας ἐζήτησε καὶ φρονήσεως. μήποτε εἴη κυ-
ριωτέρα τῆς σοφίας ἡ φρονήσις, ὡς τῆς φρονήσεως μὲν ποιούσης καὶ ἐπι-
τακτούσης περὶ ἕκαστον τῶν πρακτέων καὶ τὰ τέλη κατορθούσης καθ'
ἑκάστην ὄρεξιν, τῆς δὲ σοφίας μόνον θεωρούσης καὶ λεγούσης, πραττούσης
δὲ μηδέν. ἐλέγετο γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὰς ἐπιταττούσας καὶ τὰ τέλη ἐχούσας
τὸ ἀνακτικώτερον, τὰς δὲ μὴ τοιαύτας ἀνακτικωτέρας καὶ ἀρχικωτέρας. πρὸς ταύτην
τὴν ζήτησιν τὴν προκειμένην ἐπάγει λύσιν, οὐ κυρίαν εἶναι φάσκων, οὐ
καὶ κατασκευαστικὸν ἐπιφέρει τὸ οὐδὲ βελτίονος μορίου τῆς ψυχῆς, ἴσον
ὂν ὡς ἂν εἰ ἔλεγεν, ἐπεὶ μηδὲ βελτίονος μορίου τῆς ψυχῆς ἡ φρόνησίς
ἐστιν ἀρετὴ παρὸ ἡ σοφία, εἴπερ ἡ σοφία μὲν τοῦ θεωρητικοῦ ἕξις καὶ
ἀρετή, ἡ δὲ φρόνησις τοῦ πρακτικοῦ, κρείττων δὲ ὁ θεωρητικὸς νοῦς τοῦ
πρακτικοῦ, καθὰ δὴ καὶ ἡ θεωρία κρείττων τῆς πράξεως, καὶ τὸ μὲν θεω-
ρεῖν τοῦ κυρίως παρ' ἡμῖν νοῦ, ὃς καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐνεργεῖ, τῶν συνηρ-
τημένων ἐξῃρημένος, τὸ δὲ πράττειν τοῦ πρακτικοῦ νοῦ, τοῦ συγχρωμέ-
νου ταῖς ἀλόγοις δυνάμεσι. παρεισάγει δὲ καὶ τῶν λεγομένων παράδειγμα
ἰατρικὴν καὶ ὑγίειαν, ἐξ ὧν δείκνυσιν, ὅτι οὐχ ἁπλῶς ἡ περί τινος διατ-
τάττουσα ἕξις κρείττων ἐστὶν ἐκείνου, περὶ οὗ | διατάττει, ἀλλ' ἡ τινι 117r
διατάττουσα καὶ χρωμένη ἐκείνῳ εἰς κατόρθωσιν ἑτέρου, ὡς ἡ ἱππικὴ τῇ
χαλινοποιητικῇ καὶ ἡ πολιτικὴ πάσαις ἁπλῶς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις,
ὅσαι ἐν ταῖς πολιτείαις παραλαμβάνονται. οὔκουν ἡ ἰατρικὴ ἐπιτάττει τῇ
ὑγιείᾳ οὐδὲ χρῆται αὐτῇ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιτάττει περὶ αὐτῆς καὶ παραπέμπει
χρῆσθαι, ὥστε οὐκ ἐκείνῃ ἐπιτάττει ἀλλ' ἐκείνης ἕνεκα, ὡς καὶ τὸ εἶναι
ἔχειν δι' αὐτήν, ἵν' ἐπιτάττῃ περὶ αὐτῆς καὶ ἐργάζηται αὐτὴν ἐν τοῖς σ
σώμασιν. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῆς φρονήσεως. ἡ γὰρ καὶ ἡ φρό-
νησις λειπομένη καὶ δευτέρα τῆς σοφίας, ὡς ἐπιτάττουσα δι' αὐτήν, ἵν'
ἐν ταῖς ψυχαῖς γίνοιτο.

p. 1145a10 Ἔτι ὅμοιον κἂν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἀρχὴν
τῶν θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

Ἕτερον παράδειγμα περὶ τῶν εἰρημένων παράγει, τοῦτο δέ ἐστιν ἡ πο
πολιτικὴ ἐπιστήμη καὶ οἱ θεοί. ἐπιτάττει γὰρ περὶ θεῶν ἡ πολιτική, ἀλλ

3 τε B: τι a: γ' Aristoteles 24 διατάττει a: διατάττεται B 34 ἀρχὴν Ba: ἀρχειν Aristoteles

ἐπιτάττει· περὶ γὰρ ναῶν καὶ ὕμνων καὶ θυσιῶν καὶ τ
τῶν καθ' ἕκαστα ἔτη πρὸς θεοὺς καθήκοντα· ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτα κρ
θεοῦ ἢ θεῶν ἡ πολιτική. οὐ γὰρ ἐπιτάττει θεῷ ἢ θεοῖς τοῖς το
καὶ πρώτου μετέχουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις περὶ αὐτῶν, ὥστε ο
καὶ ὑπηρετεῖ θεῷ καὶ τοῖς θείοις, ἀλλ' οὐ κυρία αὐτῶν ἐστιν· ἀλλ
ἡ φρόνησις κυρία σοφίας, ὅτι ἐπιτάττει περὶ αὐτῆς, καὶ τοῦ καθ' ὅ
τῆς φρονήσεως σοφία, οὐ τῆς σοφίας ἡ φρόνησις, καὶ κρείττων ἀ
κυριωτέρα σοφία φρονήσεως. εἰ δέ τις ἔτι ἀπορεῖ, πῶς κατ' οὐσ
τις ὢν ὁ θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς νοῦς εἰς δύο μερίζεται, ὡς τ
αὐτοῦ κρεῖττον τὸ ὁ [illegible] καὶ τὸ προηγμέν
τούτου οὐχ ἱκανὰ ἡγεῖται, ἀλλ' ἔτι ἀπαιτεῖ σαφέστερόν τι ῥηθῆνα
ταῦτα προσκείσθωσαν. ἐν μὲν γάρ ἐστι κατ' οὐσίαν τὸ διανοητικ
ψυχῆς, τὸ ζητοῦν καὶ εὑρίσκον ἐν μὲν θεωρίαις ταληθές, ἐν δὲ π
τὸ ἀγαθόν. περὶ οὖν τὰ καθόλου καταγινόμενον νοῦς θεωρητικὸς
ζεται, καὶ ἔστιν αὐτοῦ τὰ ὑποκείμενα τὰ θεωρητὰ καὶ ἐπιστητα
τὰ καθ' ἕκαστα τὰς σπουδὰς ποιούμενον νοῦς λέγεται πρακτικό
τὸ [illegible] αὐτῷ πρακτὰ καὶ ἀγαθά. ἐν μὲν οὖν κατ' οὐσίαν
μέρος ἢ μία δύναμις τῆς ψυχῆς, διαιρεῖται δὲ εἰς δύο μόρια τὸ
τικὸν καὶ πρακτικόν, ὡς ἄλλος ὢν ἐν τῷ θεωρεῖν τὰ καθόλου κ
αἴσθησιν, καὶ ἄλλος τῷ ἐξετάζειν τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ ἃ τῇ α
[illegible]. διὸ καὶ μόρια λέγεται ταῦτα, ὡς μέρους ὄντα μέρη τ
[illegible] τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ ψεῦδος τὸ λέγειν ἓν κατ' οὐσίαν
ὑπάρχοντα δύο εἶναι, ὡς μιᾶς ὁλότητος μόρια, ὡς εἴ τις τὸν αὐτὸ
φυσικὸν ὀνομάζει καὶ ἰατρόν, τὸ μὲν ὡς περὶ τὰ ἐν τῇ φύσει κατ
νον καθόλου, τὸ δὲ ὡς περὶ τὰ καθ' ἕκαστα τῶν ἀνθρώπων σπου
σώματα, ἑκάστῳ αὐτῶν περιποιούμενον τὴν ὑγίειαν. εἷς γὰρ ὢν
αὐτὸς τῷ ἀριθμῷ περὶ διάφορά τε ὑποκείμενα καταγίνεται καὶ
ἔχει τὰ ἐν αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ ἐνεργούμενα καὶ κατορθούμενα, ε
νοις μὲν εὑρίσκων τὸ ἀληθὲς καὶ τέλος ἔχων τούτου τὴν ἐφεσ
τούτοις τὸ αὐτῶν ἀγαθὸν κατορθῶν διὰ πράξεως καὶ τέλος ἔχων
του κατόρθωσιν, καὶ ῥηθήσεται ὀρθῶς δύο ἔχειν ἕξεις καὶ [illegible]
δύο τὰ ὑποκείμενα καὶ δύο τὰ κατορθούμενα.

ΣΧΟΛΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΗΤΑ ΤΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΗΘΙΚΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

Διδάξας περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν καὶ τῶν διανοητικῶν, νῦν διδάσκει καὶ περὶ ἐγκρατείας καὶ ἡρωϊκῆς τινος καὶ θείας ἀρετῆς. οὐκ ἐδίδαξε δὲ περὶ ἐγκρατείας, ἵνα ἐδίδασκε περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, ἢ καὶ περὶ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ θείας ἀρετῆς. ἀλλ' ἰδίως διδάσκει περὶ ἐγκρατείας καὶ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ θείας ἀρετῆς καὶ διεχώρισε ταύτας τῶν ἄλλων ἀρετῶν, εἰκότως. ἐπεὶ γὰρ ἡ ἐγκράτεια οὐκ ἔστι κυρίως ἀρετὴ ἀλλ' ἐγγίζει τῇ ἀρετῇ, ἀρετὴ δὲ κυρίως οὐκ ἔστιν (ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἐγκράτεια ἐκ προαιρέσεως γινομένη καὶ περὶ πρακτὰ καταγινομένη, ἕοικεν ἀρετῇ, ἡ δὲ πάλιν οὐκ ἔστιν ἰσονομία ἐπὶ τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μάχη τις καὶ στασιασμός, ἀρετὴ οὐκ ἔστιν. ὁ γὰρ ἐγκρατὴς ἔχει μὲν τὸν λόγον προστάσσοντα δεῖν ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν τῶν αἰσχρῶν, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἔχει μὴ ἀκολουθοῦσαν τῷ λόγῳ ἀλλ' ἀντιτείνουσαν καὶ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν ἀντέχεσθαι σπεύδουσαν. ἐπὶ δὲ τῶν ἀρετῶν ἰσονομία τίς ἐστι καὶ οὐ μάχη τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ὁ σώφρων ἔχει μὲν τὸν λόγον προστάσσοντα δεῖν ἀπέχεσθαι τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν καὶ εὐθὺς ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν ἐπακολουθοῦσαν τῷ λόγῳ καὶ μὴ ἀντιτείνουσαν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνδρεῖος ἔχει τὸν λόγον προστάσσοντα δεῖν ἀπτόητον περὶ τὰ φοβερὰ διαμένειν, καὶ εὐθὺς ἔχει τὸν θυμὸν ἐπόμενον καὶ μὴ ἀντιτείνοντα. ὅπου οὖν οὐκ ἔστιν ἡ ἐγκράτεια κυρίως ἀρετὴ ἀλλ' ἐοικυῖα ἀρετῇ, τούτου χάριν ἔδειξεν αὐτῷ ἴδιόν τι περὶ αὐτῆς διανοούμενος. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία, ἡ ἀντικειμένη τῇ ἀρετῇ, ἤτοι τῇ ἐγκρατείᾳ, ἑτέρα τίς ἐστι κακία παρὰ τὰς ἄλλας, τὰς ἀντικειμένας ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς, ἤγουν τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν δειλίαν καὶ τὰς λοιπάς. ὁ γὰρ ἀκρατὴς ἔχει μὲν τὸν λόγον ἐρρωμένον, ὅτι κακόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, ἡττᾶται δὲ ὑπὸ τοῦ πάθους, καὶ γίνεται κἀνταῦθα μάχη τις τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς· τῆς γὰρ ἐπιθυμίας σπευδούσης ἀντέχεσθαι τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, ὁ λόγος ἀντιτείνει κἂν ἡττᾶται. ὁ

1 σχόλια εἰς τὸ ἦτα τῶν νικομαχείων ἠθικῶν ἀριστοτέλους B: ἀσπασίου σκόλια εἰς τὸ ἕβδομον τῶν τοῦ ἀριστοτέλους ἠθικῶν a 17 αἰσχρῶν B: αἰσχρὼς a

τοὺς ἀνθρώπους ποιοῦσα καὶ τῷ θεῷ ἐγγίζειν παρασκευάζουσα. ὥσως δέ 118r
τις εἴπεν, ὅτι ἐπεὶ ἡ τοιαύτη ἀρετή, ⟨ἡ⟩ ἡρωικὴ καὶ θεία, ὑπὲρ πᾶσαν
ἀρετήν ἐστι, λοιπὸν τοῖς θεοῖς προσήκει. λύων οὖν ταύτην τὴν ἔνστασιν 15
φησίν, ὅτι τοῖς μὲν θηρίοις ἀρετὴ οὐκ ἔστιν, διότι ἡ ἀρετὴ προαιρετή
5 ἐστιν, ἡ δὲ προαίρεσις τῶν λογικῶν ἐστιν· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς θεοῖς ἀρετή
ἐστι, διότι ὑπὲρ πᾶσαν ἀρετήν εἰσιν οἱ θεοί. ἀλλ' ἡ μέν, ἤτοι ἡ ἡρωϊκὴ
καὶ θεία ἀρετή, τιμιωτέρα ἐστὶ πάσης ἀρετῆς καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀρετήν, ἡ
δέ, ἤτοι ἡ θηριώδης, ἡ ἀντικειμένη αὐτῇ, ἕτερόν τι γένος, ἤτοι εἶδος,
κακίας ἐστίν, ἥτις ὑπὲρ πᾶσαν κακίαν ἐστί. θηριῶδες γάρ ἐστι τὸ πίνειν
10 αἵματα ἀνδρῶν καὶ ἐσθίειν ὠμὰ κρέατα. ὁ γοῦν ἔχων τὴν ἡρωϊκὴν καὶ 20
θείαν ἀρετὴν λέγεται θεῖος, τὸ δὲ θεῖόν τινα εἶναι σπανίον ἐστιν. ὀλίγοι
γὰρ ἔχουσι ταύτην τὴν ἀρετήν, καὶ οἱ Λάκωνες οὖν ὅταν ἠγάσθησάν τινα,
ἤτοι τινός, ἤτοι ὅταν ἐθαύμασάν τινα ὡς ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον ὄντα,
ἔλεγον, οὗτος ἀνὴρ θεῖός ἐστιν, ἤτοι θεῖος. οὕτω καὶ τὸ εἶναί τινα θη-
15 ριώδη ὥστε πίνειν αἵματα ἀνθρώπων καὶ ἐσθίειν ⟨ὠμὰ⟩ κρέατα ἀλόγων 25
σπανίον ἐστιν. ἐπὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἄνθρωπον τοιοῦτον
θηριώδη. οἱ γὰρ Ἕλληνες πεπαιδευμένοι εἰσὶ καὶ συντεθραμμένοι λόγῳ,
μάλιστα δὲ ἐν τοῖς βαρβάροις ἔστιν ἰδεῖν τοιοῦτον θηριώδη. οἱ γὰρ βάρ-
βαροι ἀπαίδευτοι καὶ οὐ συντεθραμμένοι λόγῳ. γίνονται δέ τινες θηριώ-
20 δεις καὶ διὰ νόσον εἰ μανίαν νοσοῦσι καὶ μαίνονται καὶ διὰ πήρωσιν. εἰσὶ 30
γάρ τινες πεπηρωμένον, ἤτοι βεβλαμμένον, ἔχοντες τὸ λογιστικὸν καὶ τῶν
οἰκείων φρενῶν ἐκστάντες θηριώδεις γίνονται καὶ πίνουσιν αἵματα καὶ ὠμὰ
κρέατα ἐσθίουσι. καὶ ἐπιθυσφημοῦμεν, ἤγουν ὑβρίζομεν, τὸν ὑπερβάλ-
λοντα τῇ κακίᾳ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν κακίαν ὄντα, οἱ τὸν ἄδικον ὄντα καὶ ἀκό-
25 λαστον ὑπὲρ πάντα ἄδικον καὶ ἀκόλαστον ἐπιθυσφημοῦντες καὶ διασύρον- 35
τες ἐκεῖνον θηριώδη αὐτὸν ἀποκαλοῦμεν, οἷον ἦν ὁ Ἔχετος. περὶ μὲν
τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ἤτοι τῆς θηριώδους, ὕστερον ἐροῦμεν. περὶ
δὲ τῆς κακίας, τῆς ἀντικειμένης ταῖς λοιπαῖς ἀρεταῖς, ἔμπροσθεν πρόκειται.
ὅτου περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἐλέγομεν.

30 Περὶ δὲ τῆς ἀκρασίας καὶ τῆς μαλακίας καὶ τρυφῆς (τὸ καὶ ἀντὶ 40
τοῦ ἤτοι τρυφῆς· ἡ γὰρ μαλακία τρυφή ἐστιν· ὁ γὰρ τρυφηλὸς ἄνθρω-
πος μαλακὸς λέγεται) λεκτέον· ἡ γὰρ ἐγκράτεια καὶ ἀκρασία περὶ ὧν
μέλλομεν εἰπεῖν νῦν, οὐκ εἰσὶν ἕξεις αἱ αὐταὶ τῇ ἀρετῇ καὶ μοχθη-
ρίᾳ, ἤτοι τῇ κακίᾳ. οὔτε γὰρ ἡ ἐγκράτεια ἡ αὐτή ἐστι τῇ ἀρετῇ οὔτε
35 ἡ ἀκρασία ἡ αὐτή ἐστι τῇ κακίᾳ. οὔθ' ὡς ἕτερον γένος, ἤτοι οὔτε 45
ἕτερον [illegible] ἐστιν ἑτέρα τῆς κακίας, ἀλλὰ πῇ μέν εἰσιν αἱ αὐταί, πῇ δ' ἕτεραι. ἡ γὰρ ἐγκράτεια, ἡ μέν ἐστιν ἕξις προαιρετή, ἐγγίζει τῇ ἀρετῇ καὶ ἔστιν ἡ αὐτὴ τῇ ἀρετῇ, ἡ δὲ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς ἐστιν ἰσονομία τῶν με-
40 ρῶν τῆς ψυχῆς καὶ οὐ μάχη τίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ἐπὶ τοῦ σώφρονος, τοῦ

2 ἡ a: om. B 6 ἤτοι a: ἢ B 9 θηριῶδες a: θηριώδια B 14 ἀνὴρ B: ὁ ἀνὴρ a σεῖος B: θεός a 15 ὠμὰ a: om. B 20 εἰ B: ἢ a πήρωσιν B: πηρώσεις a 32 ἀκρασία B: ἡ ἀκρασία a

λόγου προστάσσοντος δεῖν ἀπέχεσθαι τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, εὐθὺς ἐ
ἐπιθυμίαν ἐπακολουθοῦσαν. ἐπὶ δὲ τῆς ἐγκρατείας οὐκ ἔστιν ἰσονο
μάχη τοῦ γὰρ λόγου προστάσσοντος δεῖν ἀπέχεσθαι τῶν αἰσχ
ἐπακολουθεῖ ἡ ἐπιθυμία ἀλλ' ἀντιπίπτει καὶ σπεύδει μᾶλλο
ὁράποδον ἑλκύσαι τὸν λόγον ταῖς ἑαυτῆς ὀρέξεσι ταῖς αἰσχραῖς.
ὀρεξις ἡ ἐγκράτεια. καὶ πάλιν, ἡ μέν ἐστιν ἡ κακία ἕξις παρὰ τ
λόγον, ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀκρασία ἕξις παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἔστιν ἡ
ταὐτὸν τῇ κακίᾳ, ἡ δὲ πάλιν ἐπὶ τῆς κακίας ἐστὶν ἰσονομία τῶν
μερῶν τῆς ψυχῆς, οὐκ ἐπὶ τῆς ἀκρασίας. τῆς ἐπιθυμίας ὀρμῆς πρὸ
10 σχρας ἡδονὰς οὐκ ἐχει τὸν λόγον ἀντιτείνοντα ἀλλ' εὐθὺς ὑπόμει
δὲ τῆς ἀκρασίας, οὐκ ἔστιν | ἰσονομία τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς. τ
ἐπιθυμίας ὀρμῆς πρὸς τὰς αἰσχρὰς ἡδονὰς, οὐκ εὐθὺς ἕπεται
ἐστὶν αὐτῆς ὁ λόγος ἀλλ' ἀντιτείνει, κἂν ἡττᾶται, κατ' αὐτὸ τοῦ
πάντως ἡ ἀκρασία τῆς κακίας ἐστί. τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵνα δείξῃ, ὅτ
1 τὴν μέλλει διαλαβεῖν περὶ αὐτῶν ἀλλ' ὡς ἑτέρων οὐσῶν ἐκείνων
κῶν ἀρετῶν καὶ τῶν κακιῶν. εἰκότως καὶ ἰδίως περὶ αὐτῶν
ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐπιστοῦμεν ἀπὸ τῶν φαινομένων. ἡ
της τῶν πολλῶν οὐσῆς, οὕτω καὶ τὰς τοιαύτας ἕξεις ὁ εὐδόκιμ
περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν. καὶ διαορήσαντας, ἤτοι ἐνσ
πρὸς τὰς δόξας καὶ ὅσαι μὲν τῶν δοξῶν ἔχονται ἀληθείας, ταύτ
οὗτοι δὲ μὴ παλαιομένας καὶ τῆς ἀληθείας ἐξω. ταύτας ἐθσαν
οὗτοι γὰρ τε ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν. μάλιστα μὲν οὖν δεῖ π
δόξας οὗτοι εἰδόξασαν περὶ ταῦτα τὰ πάθη, ἤτοι τὴν ἐγκρα
τὴν ἀκρασίαν, λαβεῖν, εἰ δὲ μή, ἤτοι εἰ δὲ μὴ δύναται πάσας τ
λαβεῖν, ἕως οὖν λαβεῖν δεῖ τὰς πλείονας τῶν δοξῶν καὶ κυριωτέ
σπουδαιοτέρας τῶν ἄλλων. μέλλει γὰρ διαλαβεῖν πρῶτον περὶ αὐτ
ἀρετῶν τῶν δοξῶν, ἃς οἱ παλαιοὶ περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας
τῶν ἀληθῶν τῶν τούτων χωρίσαι τὰς ἀληθεῖς καὶ λαβεῖν αὐτάς, τὰ
λας ἀπελέγξαι ὡς κακῶς ἐχούσας, εἶτα εἰπεῖν καὶ τὴν αὐτοῦ δόξαν
τῶν. ἐὰν γὰρ λύσωμεν τὰς δυσχερεῖς τῶν δοξῶν, ἤτοι ὅσαι κακῶ
τὰ δ' ἐνδοξα, ἤτοι αἱ δόξαι αἱ καλῶς ἔχουσαι καταληφθῶσιν, ἱκα
ται ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀκρασία δεδειγμέναι. ὀρέγουσιν οὖν πά
ἡ γραμματικὴ καὶ ἡ καρτερία τῶν σπουδαίων εἰσιν. ἤτον ὀρεκτ
δὲ ἀκρασία καὶ ἡ μαλακία. ὅτι τῶν φαύλων εἰσίν. ἤτον ὀρεκτ
καὶ οὐ κακὸς ἐστιν ὁ ἐγκρατὴς καὶ ὁ [illegible] ὁ
ἤτοι τῇ δόξῃ. ἤτοι καὶ ὀρέγουσιν, ὅτι ὁ [illegible] τῇ ὀ
καὶ οὐκ ἐμίσταται ταυτης, καίτοι της ἐπιθυμίας ἀντιτεινούσης πολ
ὀρέγει ὁ ἐγκρατής, ὅτι κακὸν ἐστι τὸ μοιχεύειν, ἡ δὲ ἐπιθυμία
[illegible] καὶ ἐπίζητει αὐτο. ἐμμένει οὖν ὁ ἐγκρατ
κὸν ὅλως ὅτι κακὸν τὸ μοιχεύειν, καὶ οὐκ ἐξίσταται αὐτῆς π
τοῦτον ἡ ἐπιθυμία τὸ μοιχεύειν ἐπιζητούσῃ, ὁ δ' ἀκρατὴς καὶ
τικὸς τοῦ λογισμοῦ. ἤτοι τῆς οἰκείας δόξης, ἐστιν ὁ αὐτὸς

γάρ ἐστιν ὃς ἔχει τὸν λόγον ἐρρωμένον καὶ δοξάζει κακὸν τὸ μοιχεύειν, 118v
τῆς δὲ ἐπιθυμίας ἀντιτεινούσης καὶ ἡδὺ τὸ μοιχεύειν νομιζούσης καὶ ἀγαθόν. ἵσταται τῆς δόξης, ἤτοι τοῦ δοξάζειν κακὸν τὸ μοιχεύειν), καὶ πράττει αὐτὸ καὶ νομίζει ὡς ἡδύ. καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς γινώσκων, ὅτι φαῦλόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, πράττει αὐτὸ διὰ τὸ πάθος, ἤτοι ἡττηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους, τουτέστι τῆς ἐπιθυμίας, ὁ δ' ἐγκρατὴς γινώσκων ὅτι φαῦλαί εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι οὐδ' ὅλως πράττει αὐτὰς οὐδ' ἀκολουθεῖ τῇ ἐπιθυμίᾳ οἰομένῃ τὰς ἡδονὰς ἀγαθὸν εἶναι διὰ τὸν λόγον, ἤτοι τοῦ λόγου προστάσσοντος, ὅτι κακὸν τὸ μοιχεύειν, οὐχ ἡττᾶται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νομιζούσης αὐτὸ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ ἀντιτεινούσης τῷ λόγῳ. καὶ δοξάζουσιν, ὅτι ὁ σώφρων ἐστὶν ἐγκρατὴς καὶ καρτερικός. πάντα δὲ τὸν τοιοῦτον, ἤτοι τὸν ἐγκρατῆ, οἱ μὲν δοξάζουσιν εἶναι σώφρονα, οἱ δὲ οὐ δοξάζουσιν, ὅτι ὁ ἐγκρατὴς τῶν σωφρόνων ἐστὶ τοιαυτηρόνως. μὴ γὰρ εἶδέναι δυνατὸν ἀκόλαστον καὶ ἀκρατῆ τὸν μοιχεύοντα. ἤτοι ὁμοίως. δοξάζουσι τὸν ἀκόλαστον ἀκρατῆ εἶναι καὶ τὸν ἀκρατῆ ἀκόλαστον. οἱ δὲ δοξάζουσιν εἶναι ἕτερον τὸν ἀκόλαστον τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν δὲ φρόνιμόν ποτε μέν τινες δοξάζουσιν εἶναι ἀκρατῆ, ποτὲ δὲ δοξάζουσί τινες τινας φρονίμους καὶ δεινούς. τὸ καὶ ἀντὶ τοῦ ἤτοι δεινοὺς ἀκρατεῖς. τοὺς γὰρ φρονίμους τοὺς δεινοὺς ἀκρατεῖς λέγουσιν εἶναι. ἔτι δοξάζουσιν ὅτι οὐ μόνον ἀκρατὴς λέγεται ὁ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἡττᾶται, ἀλλὰ καὶ ὃς ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ ὑπὸ τῆς τιμῆς καὶ ὑπὸ τῆς φιλοχρηματίας. λέγομεν γὰρ ὅτι ἀκρατής ἐστι θυμοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀγαπῶν ὑπερβολικῶς κερδαίνειν ἢ ὑπερβολικῶς τιμᾶσθαι λέγεται ἀκρατὴς κέρδους, ἤτοι φιλοχρηματίας, καὶ ἀκρατὴς τιμῆς. ὁ δὲ τοιοῦτος γράφεται. ἤτοι αἱ φερόμεναι δόξαι, περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας αὐταί εἰσιν.

Εἶτα ἀπορεῖ καὶ πρὸς τὰς δόξας, καί φησιν, ὅτι εἰ ὁ ἀκρατὴς 119r
ἔστιν ὃς γινώσκει ὅτι κακόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, καὶ ἤτοι τὸν τῶν τοιούτων μένον. ἡττᾶται δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ μοιχεύει, ⟨ἀπορήσει τις πῶς ὁ ἀκρατὴς ὑπολαμβάνων ὀρθῶς, ἤτοι γινώσκων ἀκριβῶς, ὅτι κακόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, ἀκρατεύεται καὶ ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ μοιχεύει.⟩ οὐ γάρ φασιν οἷόν τε εἶναι καὶ δυνατὸν τὸν ἔχοντα ἐπιστήμην τοῦ πράγματος παρασφαλῆναί ποτε. δεινὸν γὰρ ᾤετο ὁ Σωκράτης τὸ ἔνδια πάρεστιν ἐπιστήμη, ἐκεῖ ἄλλο τι κρατεῖν καὶ ἕλκειν τὸν λόγον ὥσπερ ἀνδράποδον. εἰ οὖν καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην ἔχει τοῦ κακοῦ, ὅτι κακόν ἐστι, πῶς ἡττᾶται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας καὶ περιέλκεται, ὡς ἀνδράποδον; ὁ Σωκράτης μὲν ἐμάχετο πρὸς τὸν λόγον τὸν ἀληθῆ, ὅτι ἀκρασία οὐκ ἔστι. καὶ ταῦτα φανεροῦ ὄντος ὅτι ἔστιν ἀκρασία. ἔλεγε γὰρ ὁ Σωκράτης ἀδύνατον εἶναί τινα ὑπολαμβάνοντα, ἤτοι δόξαν ἔχοντα τοῦ γινώσκειν βέλτιστον εἶναι τὸ μὴ μοιχεύειν, πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, ἤτοι μοιχεύειν, ἀλλὰ τότε πράττειν τις παρὰ τὸ βέλτιστον, ἤτοι τότε πράττει τὸ κακὸν δι' ἄγνοιαν, ἤτοι ὅταν τις ἀγνοῇ τόδε κακὸν εἶναι, γινώσκων δέ τις ὅτι τόδε κακόν ἐστιν, οὐκ ἂν ποτε τοῦτο ὁράσῃ. οὗτος

2 τῆς δὲ—μοιχεύειν (3) a: om. B 23 καὶ ἀκρατὴς τιμῆς a: om. B 27 ἀπορήσει—μοιχεύει (29) a: om. B 33 καὶ ὁ B: ὁ a 41 γινώσκων B: γινώσκει a

μὲν οὖν ὁ λόγος, ἤτοι ὅτι εἰ γινώσκει τις τόδε, ὅτι κακόν ἐστιν
ἂν τοῦτο δράσῃ, μάχεται τοῖς φαινομένοις, ἤτοι τοῖς φανερο
μασιν. ὁρῶμεν γάρ τινας καθ' ἑκάστην γινώσκοντας, ὅτι τὸ μοιχεύε
καὶ πράττοντας τοῦτο. δέον οὖν ζητῆσαι περὶ τὸ πάθος,
ἀκρατὴς ἀγνοεῖ τὸ πάθος, ἤτοι ὅτι τὸ μοιχεύειν κακόν. ει
ἄγνοιαν τοῦ πάθους ἥττηται ὁ ἀκρατὴς καὶ πράττει τὸ κακ
ὁ τρόπος τῆς ἀγνοίας; οὐ μὲν γὰρ ὁ ἀκρατὴς καὶ προ
γίνεται ὅλως τοῦ πάθους καὶ πρὸν ἡττηθῇ ὑπὸ τῆς αἰσχρ
ἐπιθυμίας, οὐκ οἴεται, ἤτοι οὐ δοκάζει, κακὸν εἶναι τὴν αἰσχ
νήν. φανερὸν ἐστι τοῦτο. ὥστε ὅμως οὐκ ἄγνοιαν ἔχω
[illegible] ἄνω ὅτι ἀδύνατόν ἐστι, τὸν ἐπιστήμην ἔχον
[illegible]ηθῆναι καὶ πταῖσαι, καὶ ὑπὸ .... τι φησιν ὅτι ὁ ἐπιστή
παρατραπεὶς ἀλλ' οὐδὲ ὁ ὑπολαμβάνων, ἤτοι οὐδὲ ὁ ἔχων δόξαν.
[illegible] ἐπιστήμην, οὐδὲ οὗτος παρέξει τι παρὰ
πταῖσαι. καὶ φησὶν οὖν ὅτι ἔστιν οἳ τὸν μὲν συγχωροῦσι
καὶ ὁμολογοῦσιν, ὡς ὁ ἔχων ἐπιστήμην οὐκ ἂν ποτ
σφάλῃ, οὐδὲ δυνατόν ἐστι περιγενέσθαι τι τῆς ἐπιστήμης, τὰ δὲ οἱ
λογοῦσιν, ἤτοι τόδε, εἰ δόξαν ἔχει τις, ἤτοι εἰ δοξάζει τις, ὅτι
χεύειν βέλτιστόν ἐστι, μὴ πράξαί τι παρὰ τὸ νομισθὲν αὐτῷ
εἶναι, ἤτοι μὴ παρασφῆλαί ποτε καὶ ὁρᾶσαι τὸ κακόν, ἤτοι τὴν
οὐχ ὁμολογοῦσιν. ἡ γὰρ δόξα πταιστή ἐστι καὶ οὐκ ἔχει τὸ βε
τὸ ἀπταιστον. καὶ [illegible] ἀπταιστεῖ δοξάζει τις ὅτι ὁ ἔχων ἐπιστ
παρασφαλεῖ, ὁ δὲ δόξαν ἔχων παρασφαλεῖ. ἀβέβαιος γάρ ἡ δο
ὁρῶσι μὲν γὰρ τὸν ἀκρατῆ ἡττώμενον ὑπὸ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν,
τοῦτό φασιν, ὅτι ὁ ἀκρατὴς κρατεῖται, ἤτοι ἥττηται, οὐχὶ ἐπιστή
ὅτι τόδε κακόν ἐστιν ἀλλα δόξαν.

Εἶτα φέρει ἔνστασιν, ὅτι εἰ ὁ ἀκρατὴς δόξαν ἔχει, ὅτι τό
ἐστι, καὶ εἰ ἡ γνῶσις, ἣν ἔχει ὁ ἀκρατὴς ἡ ἀντιτείνουσα πρὸς τὴ
μίαν ὁρισθεῖσαν πρὸς αἰσχρὰς ἡδονάς, οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη ἀλλ
λῆψις, ἤτοι γνῶσις, ἀλλ' ἐμπειρία, ἤτοι ἀσθενὴς γνῶσις ἐστι.
οἱ δισταζοντες καὶ γνῶσιν ἔχοντες οὐ βέβαιαν οὐδ' ἀσθενῆ τινα
ὁρᾶν. εἰ οὖν ὁ ἀκρατὴς δόξαν ἔχει καὶ οὐκ ἐπιστήμην, ἡ δὲ δ
ἁπλῶς ἐστι, συγγνώμη ἄρα ἐστὶν αὐτῷ ἐν τῷ μὴ ἐμμένειν ἐν
ἔχων ταῖς ἀσθενεῖς δόξαις πρὸς τὰς ἰσχυρὰς ἐπιθυμίας, ἤτοι ἀν
ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν τῶν αἰσχρῶν, συγγνώμη ἐστιν αὐτ
γὰρ ἦν ἄξιος τιμωρίας, ὅταν γὰρ ἀκριβῶς γινώσκων, ὅτι τόδε κα
καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἡττώμενος αὐτὸ πράττει. [illegible]
[illegible] τι τόδε κακόν ἐστιν, εἰ μὴ ἐμμένῃ τῇ [illegible]
[illegible], ἀλλ' ἡττηθῇ ὑπὸ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας [illegible]
ὡς ἀγαθὸν αὐτὸ δράσει, συγγνώμη ἐστὶν αὐτῷ, καὶ εἰ συγγνώμη

1 ὅτι B: om. a 8 ὅλως B: ὅλως a 9 καλὸν corr. ex κακὸν B: κακὸν a
τε fenestra 4 litterarum capax B: om. a 19 πράξει B: πράξει a
παρασφάλλ Ba 37 καὶ πάλιν — κακόν ἐστιν (39) a: om. B

τεῖ πράττοντι τὸ κακόν, λοιπὸν ἡ ἀκρασία κακία οὐκ ἔστι. τῇ δὲ μοχ- 119r
θηρίᾳ, ἤτοι τῇ κακίᾳ, οὐκ ἔστι συγγνώμη, οὔτε ἄλλῳ τινὶ τῶν φαυλοτάτων. τὸν γὰρ κακόν, ἤτοι τὸν ἀκόλαστον ἢ τὸν δεινόν, οὐ συγγνωμονοῦμεν ἀλλὰ τιμωροῦμεν. ἡ ἀντιτείνουσα γνῶσις. ὁ γὰρ ἀκρατὴς τῆς ἐπιθυμίας ὀργώσης πρὸς τὰς αἰσχρὰς ἡδονὰς ἔχει τὸν λόγον ἀντιτείνοντα μὴ ἐπακολουθεῖν αὐτῇ, κἂν καὶ κρατῇται καὶ καταδουλοῦται αὐτῇ, ὃ οὖν ἀτο- 119v
πόν τι συμβαίνει. ὅτι ἡ ἀκρασία κακία οὐκ ἔστιν ἐν τῷ δοῦναι, ὅτι δόξαν ἔχει ὁ ἀκρατής, οὐχ ἐπιστήμην, λοιπὸν φρόνησίς ἐστιν ἡ ἀντιτείνουσα ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς μὴ ἐπακολουθεῖν τῇ ἐπιθυμίᾳ. ὁ γὰρ ἀκρατὴς τὴν φρόνησιν ἔχει ἀντιτείνουσαν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. αὕτη γὰρ ἡ φρόνησίς ἐστιν ἰσχυροτάτη, καὶ διὰ τοῦτο τῷ ἀκρατεῖ συγγνώμη οὐκ ἔστιν, ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο δώσομεν, ὅτι ἡ φρόνησίς ἐστιν ἡ ἀντιτείνουσα, ἀλλ' οὐκ ἄτοπον συμβαίνει. ἔσται γὰρ φρόνιμος καὶ ἀκρατὴς ὁ αὐτός, ὁ δὲ φρόνιμος ἑκὼν τὸ κακὸν οὐδέποτε πράξει. φρονήσεως γὰρ παρούσης, ὡς εἴπομεν, πᾶσαι αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ ἕπονται. ἡ γὰρ φρόνησις ἀντιληπτική τίς ἐστι τῶν ἐσχάτων, ἤτοι τῶν μερικῶν, ἔχουσα ἑπομένας καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τὰς ἠθικάς, ἔνθα πάρεστιν· ἔτι εἰ ὁ ἐγκρατὴς ἐγκρατὴς λέγεται, διότι αἰσχρὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ ἰσχυρὰς τὰς ἀντιτεινούσας καὶ μὴ θελούσας ἕπεσθαι τῷ λόγῳ προστάσσοντι ἀπέχεσθαι τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, καὶ ἰσχυρῶς ἥττηται ὑπ' αὐτῶν, λοιπὸν ὁ ἐγκρατὴς σώφρων οὐκ ἔστιν. ὁ γὰρ σώφρων οὐδ' ὅλως ἔχει αἰσχρὰς ἡδονὰς ἐπηρεαζούσας αὐτόν, ἀλλὰ τοῦ λόγου προστάσσοντος δεῖν ἀπέχεσθαι τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, εὐθὺς ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν ἐπακολουθοῦσαν αὐτῷ καὶ μένει ἠρεμῶν. οὐ γὰρ τοῦ σώφρονός ἐστι τὸ ἄγεσθαι ἢ τὸ πολεμεῖσθαι ὑπὸ αἰσχρῶν ἡδονῶν καὶ ἰσχυρῶν, οὐδὲ τοιαύτας ἔχειν ἐπιθυμίας τοῦ σώφρονός ἐστιν. ἀγαθῶν γὰρ ὁ σώφρων [illegible] ἀλλὰ μὴν δεῖ γε, ἤτοι ἀλλὰ μὴν εἰ ὁ ἐγκρατὴς καὶ ὁ σώφρων ταὐτόν ἐστιν, ἕδει καὶ τὸν σώφρονα φαύλας καὶ ἰσχυρὰς ἡδονὰς ἔχειν, ἐπηρεαζούσας αὐτὸν παραπλησίως τῷ ἐγκρατεῖ. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔχει φαύλας ἡδονάς, ἕτερος ἄρα ὁ σώφρων τοῦ ἐγκρατοῦς ἐστιν, ὃ οὐκ ἐγκρατὴς ἔχει τὸν λόγον ἀντιτείνοντα καὶ διϊσχυριζόμενον μὴ ἐπακολουθεῖν τῇ ἐπιθυμίᾳ.

Μέλλει οὖν ἐνταῦθα δεῖξαι ὅτι ἡ ἐγκράτεια ἔχει ὑποκείμενα τὰς φαύλας ἐπιθυμίας καὶ ἰσχυράς, καί φησιν ὅτι εἰ τοῦ ἐγκρατοῦς ἐπιθυμίαι ἀγαθαί εἰσι, λοιπὸν ἡ ἕξις, ἤτοι ὁ λόγος ὁ κωλύων μὴ ἀκολουθεῖν τῇ ἐπιθυμίᾳ, φαύλη ἐστὶ καὶ λοιπὸν ἄρα πᾶσα ἐγκράτεια σπουδαία ἐστίν, ἤτοι ἀγαθή. ἀλλ' ἡ μὲν ἐγκράτεια, ἣ ἔχει τὸν λόγον κωλύοντα μὴ ἕπεσθαι ταῖς αἰσχραῖς ἐπιθυμίαις, ἐστὶ χρηστή, ἡ δὲ ἔχει τὸν λόγον κωλύοντα ἕπεσθαι ταῖς αἰσχραῖς ἐπιθυμίαις, φαύλη ἐστίν. εἰ δ' ἀσθενεῖς εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι καὶ ἀνίσχυροι, μὴ κακαὶ δέ, οὐκ ἔστι τι σεμνόν, εἰ ἔχει τὸν λόγον μὴ ἐπακολουθοῦντα τῇ ἐπιθυμίᾳ ὁ ἐγκρατής, ἀλλὰ κρατεῖ τῆς ἐπιθυμίας. τότε γὰρ ἦν σεμνόν, ὅτε μεγάλων οὐσῶν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἀγαθῶν, ἐκράτει αὐτῶν, εἰ δὲ φαῦλαι εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι, ἀσθενεῖς δὲ καὶ

1 κακίᾳ B: κακόν a 14 ὡς εἴπομεν] Z 13 p. 1145a1 18 ἐπιθυμίας ἔχει B: ἐπιθυμίας a 29 ἕτερος ἄρα omiserat B, mox ἕτερος tantum insertum οὖν B: γοῦν

ωικραί. οὐδὲν μέγα [illegible]στιν. ὁ τούτων κρατεῖ ὁ ἐγκρατής, μικρῶν
καὶ ὀλιγωνῶν. λέγεται οὖν περὶ μεγάλας καὶ ἰσχυρὰς ἐπιθ
μάλλον τὴν ἐγκράτειαν καταζήτεσθαι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐγκρα
μάζεται, ὡς μεγάλων ἐπιθυμιῶν καὶ ἰσχυρῶν κρατῶν. εἶπεν ὅτι
ὁ ἐγκρατὴς ἐμμενετικὸς ἐστι ὀρθῆς τῆς οἰκείας καὶ φησὶ νῦν.
ἐγκρατὴς πάσῃ ὀρθῇ ὀφείλει ἐμμένειν, λοιπόν ἐστιν ὁ ἐγκρατὴ
εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ, ἤτοι τῇ κακῇ, ὀρθῇ ἐμμένει. εἰ γὰρ ὁ
φαύλην ἔχει ὀρθαν. ἤτοι ὅτι καλόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, καὶ ἐπιμέ
τῇ ὀρθῇ. ὥστε φαύλη ἐστὶν ἡ ἐγκράτεια. ὥστε ὁ ἐγκρατὴς
ὀρθῇ ἐστιν ἐμμενετικός. ἀλλὰ τῇ ἀγαθῇ ὀρθῇ. καὶ πάλιν εἶπεν
ὅτι εἰ ὁ ἀκρατὴς ἐκστατικὸς πάσης ὀρθῆς. καὶ φησιν ἔνστασιν
ὅτι εἰ πάσης ὀρθῆς ἐκστατική ἐστιν ἡ ἀκρασία, ἔστι καί τις
ἀγαθή. εἰ γὰρ τις ἔχει ὀρθαν φαύλην, οἷον εἰ ὅτι καλόν ἐστι τὸ
εἶναι ὁδοποιόν. καὶ ἐκστῇ τῆς τοιαύτης ὀρθῆς καὶ οὐ πράττει τὴν
ἡ τοιαύτη ἀκρασία ἐστὶν ἀγαθή. τοῦτο δὲ ἄτοπον. ἡ γὰρ ἀκρασ
ἐστίν, ὥστε οὐ πάσης ὀρθῆς ἐκστατικὴ ἡ ἀκρασία, ἀλλὰ τῆς ἀγα
γὰρ ἔχω ὀρθαν, ὅτι καλὸν τὸ μοιχεύειν, καὶ ἐκστὰς τῆς τοιαύτ
πράττω τὴν μοιχείαν, τότε ἀκρατὴς κληθήσομαι, καὶ ὁ Νεοπτόλε
σθεὶς παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως ὀρθαν εἶχεν ἀπατῆσαι τὸν Φιλοκτή
ὕστερον ἐκστὰς τῆς τοιαύτης ὀρθῆς καὶ οὐκ ἐμμείνας οἷς ὑπὸ τ
σέως ἐπείσθη μὴ φέρων ψεύσασθαι, ἐπαινετός ἐστιν. ἔτι ὁ σοφ
λόγος, ἤτοι ὁ σοφιστεύων, γίνεται ψευδόμενος ἀπορία. οἱ γ
σταί βουλόμενοι ἐλέγχειν τὸν ἐρωτώμενον ἐρωτῶσιν αὐτόν, ὁμο
ὅτι ἐστὶν αὐτῷ ὀρθα, ὅτι ὁ λίθος οὐχ ὁρᾷ, καὶ ἐρωτῶσιν· ἆρ
τοῦτο ὁρᾷ, τοῦ δὲ εἰπόντος ναί, ἐπάγουσιν, ἀλλὰ μὴν τὸν
ὁρᾷ, ὁ λίθος ἄρα ὁρᾷ. ὁ τοιοῦτος οὖν συλλογισμὸς ἀπορία,
νερα καὶ ὄντως, καὶ ὅταν ἐπιτυχωσι καὶ μᾶλλον πείσωσι τὸν ἐρ
ὁμολογῆσαι, ὅτι ὁ λίθος ὁρᾷ. ἀπορία γάρ ἐστιν ὅταν ἡ διανοια
λῆται ἐμμένειν τῷ συμπεράσματι, ᾧ συγκατέθετο. ὅτι ὅτι ὁ λ
μὴ ἀρεσκόμενος αὐτῷ, πρώτην δὲ ἀδύνατον διὰ τὸ μὴ ὑπάρχ
τὸν λόγον. ἤτοι τὸ σόφισμα. εἰ οὖν ἡ ἐγκράτεια ἐστι πάσης ὀρ
νετική, ἡ δὲ ἀκρασία πάσης ὀρθῆς ἐκστατική, ἐπὶ τῶν σοφιστικῶ
γισμῶν εὑρεθήσεται ἡ μὲν ἐγκράτεια φαύλη (εἶπερ μὴ αἱρεῖται
γήσας, ὅτι ὁ λίθος ὁρᾷ, ἐμμένειν τῇ τοιαύτῃ ὀρθῇ), ἡ δ' ἀκρασί
εἰ γὰρ ἐκστῇ τῆς τοιαύτης ὀρθῆς, ἤτοι τοῦ δοξάζειν, ὅτι ὁ λί
ἀγαθόν ἐστι. συμβαίνει δὲ ἐκ τούτου τοῦ λόγου, ὅτι ἡ ἀκρα
[illegible] ἀγαθὸν καὶ ἀκρατὴς [illegible] ἡ μ
[illegible] τὸ ἀγαθὸν κακόν, ἤτοι ὅτι τὸ [illegible] καλόν

3 ης B: ἐγκρατὴς a καὶ φησιν post φέρων repetit B: om. a 14
igere 19 et 21 ὀδυσσέος Ba 24. 25 ὁρᾷ τις τοῦτο B: ὁρᾷ τοῦτο
ουσιν B: ἐπάγει a post λίθον supra lin. add. τις B.
29 βούλεται B: βούλεται a 30 ἀδύνατον B: ἀδυνατεῖ a 37 τὸ B

ἀκρατής. ἐξίσταται τῆς τοιαύτης δόξης, ἤτοι τοῦ δοξάζειν, ὅτι τὸ μοι- 120r
χεύειν ἐστὶ κακόν, ὑπολαμβάνει δὲ ἀγαθὸν αὐτὸ καὶ πράττει τὸ ἀγα-
θόν. τὸ δὲ πράττειν τὸ ἀγαθὸν ἀρετή ἐστιν. ἡ γὰρ ἀκρατής, τὰ ἐναν-
τία πράττει ὧν ὑπολαμβάνει, ὡς δὲ ἄρρων δοξάζει ὅτι τὸ ἀγα-
θόν, ἤτοι τὸ μοιχεύειν, ἐστὶ κακόν. ὥστε τὰ ἀγαθὰ πράξει διὰ τὴν
ἀκρασίαν, καὶ οὐ τὰ κακά.

Ἐνταῦθα μέλλει διδάξαι, ὅτι ὁ ἀκόλαστος τιμιώτερός ἐστι τοῦ ἀκρα-
τοῦς. φησὶ γάρ, ὅτι ὁ ἀκόλαστος μὴ ἔχων τὸν λόγον ἐρρωμένον, ἤτοι μὴ
γινώσκων ὅτι κακόν ἐστι τὸ πορνεύειν, πράττει αὐτό, ἂν δὲ παρ' ἑτέρου
ἀκούσῃ, ὅτι τοῦτο κακόν ἐστιν, ἐκφεύγει αὐτό, ὁ δὲ ἀκρατὴς εἰ γινώ-
σκων, ὅτι τὸ πορνεύειν κακόν ἐστιν, οὐκ ἐκφεύγει αὐτό, πῶς ἂν παρ'
ἑτέρου ἀκούσας τοῦτο κακὸν εἶναι, ἐκφεύγει αὐτό; ὥστε λοιπὸν τιμιώ-
τερός ἐστιν ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς. ἔτι ὁ ἀκόλαστος πράττων τὰ
ἡδέα, ἤτοι τὸ πορνεύειν, καὶ προαιρούμενος ἐν τῷ πεπεῖσθαι, ἤτοι
πειθόμενος, καὶ οἰόμενος τὸ πορνεύειν ἀγαθὸν εἶναι, ἅτε μὴ ἔχων τὸν λό-
γον ἐρρωμένον, βελτίων δόξειε τοῦ ἀκρατοῦς, τοῦ πράττοντος τὸ ἀγαθόν,
ἤτοι τὸ μὴ πορνεύειν διὰ τὸν λογισμόν, ἤτοι διὰ τὸ ἔχειν τὸν λόγον
παρεφθαρμένον. ὁ γὰρ ἀκρατὴς τὸν λόγον ἔχει ἐρρωμένον, ἀλλὰ δι'
ἀκρασίαν. ὁ γὰρ ἀκόλαστος εὐιατώτερός ἐστι διὰ τὸ δύνασθαι παραπει-
σθῆναι καὶ φυγεῖν τὸ πορνεύειν, εἰ παρ' ἑτέρου ἀκούσει, ὅτι τὸ πορνεύειν
κακόν ἐστιν. ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ φαίνεται, ὅτι ὅταν
τὸ ὕδωρ πνίγῃ, καὶ βλάπτῃ, τί ἕτερον δεῖ πίνειν; λέγεται αὕτη ἡ παροι-
μία ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν βλαπτομένων ἀφ' ὧν οὕτω ὠφεληθῆναι.
εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν δυναμένων ὠφελεῖν, ἤτοι εἰ ἀπὸ τῶν ὠφελίμων πραγμά-
των, βλάπτονται, τί ἂν οὗτοι πάθωσιν ὑπὸ τῶν μὴ δυναμένων ὠφελεῖν
πραγμάτων ἀλλὰ βλάπτειν; εἰ οὖν ὁ ἀκρατὴς ἔχων τὸν λόγον ἐρρωμένον
καὶ γινώσκων, ὅτι τὸ πορνεύειν κακόν ἐστιν, οὐκ ὠφελεῖται, πῶς ἂν ὠφε-
λοῖτο, εἰ παρ' ἑτέρων ἀκούσει τόδε κακὸν εἶναι, καὶ ἐστὶν οὗτος ὁ γὰρ
ὁ ἀκρατὴς μὴ ἐπέπειστο, ἤτοι οὐκ ἐγίνωσκεν, ὅτι ὃ πράττει, ἤτοι
ὅτι τὸ πορνεύειν κακόν ἐστι ὃ πράττει, τάχα ἂν μεταπεισθείη τῷ παρ'
ἑτέρου ἀκοῦσαι, ὅτι τοῦτο κακόν ἐστιν, ἐπαύσατο τοῦ πορνεύειν, νῦν δὲ
καὶ πεπεισμένος, ἤτοι γινώσκων κακὸν εἶναι τὸ πορνεύειν, οὐδὲν ἧττον
πράττει ἕτερον, ἀλλ' αὐτό. πρὸς τὸ ἄνω ῥηθέν ἐστι τοῦτο, ἄτοπον δέ
ἐστι τὸ ἐκ δύο κακιῶν ἀρετὴν ἀπογεννᾶσθαι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀδύνατον.
οὐδὲ γὰρ ἐκ δειλίας καὶ θρασύτητος ἀρετή τις ἀπογεννηθῇ. εἶπεν ὄπισθεν,
ὅτι λέγεται καὶ ἀκρατὴς θυμοῦ καὶ ἀκρατὴς ἐπιθυμίας καὶ ἀκρατὴς τιμῆς.
φησὶν οὖν νῦν ὅτι εἰ περὶ πάντα, ἤτοι τὸν θυμὸν καὶ τὴν τιμὴν καὶ
τὸ κέρδος καὶ ἁπλῶς περὶ πάντα ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀκρασία καταγίνεται,
ὁ ἁπλῶς, ἤτοι ὁ κυρίως, ἀκρατὴς τίς ἐστιν; οὐδεὶς γὰρ ἔχει πάσας
τὰς ἀκρασίας ἀλλ' ὁ μέν ἐστιν ἀκρατὴς θυμοῦ, ὁ δὲ ἀκρατὴς τιμῆς, ὁ δὲ

12 ἐκφεύγει a: ἐκφύγῃ a 15 [illegible] 23 ἀφ' B: ὑφ' a 28 ἐάσει a: [illegible] ει a (cum Arist.) εἰ a et Aristoteles: om. B

ἀκρατὴς φιλοχρηματίας. εἰ οὖν ὁ μὲν ἔχει τήνδε τὴν ἀκρασίαν τοῦ θυμοῦ, ὁ δὲ τήνδε, καὶ οὐδεὶς ἔχει πάσας, λοιπὸν ὁ κυρίως τῆς τίς ἐστι; λέγομεν γὰρ ὅτι εἰσί τινες ἁπλῶς, ἤτοι κυρίως, ἀ

Πρῶτον δὲ σκεπτέον πότερον οἱ ἀκρατεῖς εἰδότες, ὅτι τὸ κακόν, πορνεύουσιν ἢ μὴ εἰδότες. καὶ | ἐὰν εἰδότες πορνεύωσι εἰδότες, ἐπιστήμην ἔχοντες ἢ δόξαν, εἰδότες εἰσίν. εἰπὼν τῶν παλαιῶν νῦν προανακρούεται τί μέλλει ζητῆσαι. περὶ ποῖα ὑποκείμενα καταγίνεται ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατής, ἢ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύπην καταγίνεται ὁ ἐγκρατὴς καὶ ὁ ἀ πάντας ὡρισμένας. τῶν γὰρ ἡδέων [illegible] ὡς τιμὴ νίκη, τὰ δὲ εἰσιν ἡδέα ὅπως. εἰπὼν ὀπισθεν ὅτι καὶ ὡς ὁ ἐγκρατὴς καὶ ὁ καρτερικός ἐστιν ὁ αὐτός, νῦν εἰ αὐτός ἐστιν ἢ ἕτερος. ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλα τινὰ μελ [illegible] ταύτην τὴν διδασκαλίαν. πῶν ἢ κατὰ τὰ ὑποκείμενα διαφέρ ἢ κατὰ τὸν τρόπον ἤτοι καὶ κατὰ τὰ ὑποκείμενα καὶ κατὰ τὸν τρόπον, οἷον [illegible] κατὰ τὰ ὑποκείμενα (ἡ μὲν ἡδονὰς καὶ λύπας καταγίνεται, ἡ δὲ περὶ θάρρη) καὶ κατὰ τὸν [illegible] οἷς δεῖ, ἡ δὲ θαρρεῖ οἷς δεῖ). πρῶτον θεωρήσω ὁ ἐγκρατὴς καὶ ὁ ἀκρατὴς διαφοραν ἔχοντες εἰσιν, ἤτοι διαφέρου περὶ ἢ ἤτοι τὰ ὑποκείμενα καὶ περὶ ἄλλα μὲν ὑποκείμενα κατ ἐγκρατής, περὶ ἄλλα δὲ ὁ ἀκρατής, ἢ τῷ πῶς, ἤτοι κατὰ τὸν τ φέρουσι, κατὰ δὲ τὰ ὑποκείμενα οὔ, ἤτοι [illegible] ἐγκρατοῦς τῷ περὶ ταὐτὰ τὰ ὑποκείμενα εἶναι ὁ ἀκρατής, τοῦ περὶ ἕτερα ὄντος, ἤτοι διαφέρουσι κατα τα ὑποκειμενα ἢ οὐ κατα τα ὑποκείμενα. ἀλλὰ τῷ ὡς. ἤτοι κατα τον τροπον, ἢ ο τρόπον διαφέρει ὁ ἐγκρατὴς τοῦ ἀκρατοῦς. ἐστι δὲ τὸ ἀληθὲς τὰ ὑποκείμενα οὐ διαφέρουσι. καὶ ὁ ἐγκρατης γαρ και ο ακρ τα αυτα υποκειμενα καταγινονται, ἤτοι περι τα αφροδισια, ἤτοι [illegible] τον τροπον διαφερουσιν. ο γαρ [illegible] των αφροδισιων. ἤτοι των αισχρων κερδων. και [illegible] ο δ [illegible]

Ἔτι μέλλομεν ζητῆσαι καὶ εἰ περὶ ἅπαντα, ἤτοι τὸν ἐ τὴν τιμὴν καὶ τὴν νίκην καταγίνεται καὶ ὁ ἐγκρατὴς καὶ ὁ ἀκρ περὶ ἅπαντα καταγίνεται. ἔλεγε γὰρ ὅπισθεν, ὅτι ἐστὶν ἀκρα καὶ τιμῆς καὶ κέρδους. λύει οὖν τὸ ἄπορον, ὅτι οὐ [illegible] τὴν τιμὴν καὶ τὸ κέρδος καταγίνεται ὁ κυρίως ἀκρατὴς ἀλλ ἀφροδίσια καταγινεται ο κυριως ακρατης, περι α καταγινεται κ λαστος. οὔτε ἐν τῷ πρὸς τοῦτο ἁπλῶς ἔχειν, ἤτοι οὔτε

1: τί a 5 πονεύωσι B: πόρνευουσι a 9 καὶ λύπην καὶ A
τὴν a 11 ὅπισθεν] c. 2 p. 1145b14 26 ὡς B et Aristoteles: πῶς a
— κατὰ τὸν τρόπον a: om. B 33 ἅπαντα Ba et Arist. codd. KbM
[illegible] τὰ Ba: ταῦτα Aristo

τρόπον κοινωνοῦσιν. ἐπεὶ γὰρ περὶ τὰ αὐτὰ ὑποκείμενα καταγίνεται ἡ 120ᵛ
ἀκρασία καὶ ἡ ἀκολασία, εἰ καὶ κατὰ τὸν τρόπον ἐκοινώνουν, ταὐτὸ ἂν ἦν
ἡ ἀκρασία τῇ ἀκολασίᾳ, ἀλλὰ διαφέρει ἡ ἀκρασία τῆς ἀκολασίας ἐν τῷ
ὡδὶ ἔχειν περὶ τὰ ὑποκείμενα, ἤτοι κατὰ τὸν τρόπον. ὁ μὲν γὰρ ἀκρα-
5 τὴς γινώσκων, ὅτι κακαί εἰσιν αἱ αἰσχραὶ ἐπιθυμίαι, ἡττᾶται ὑπ' αὐτῶν, 35
ὁ δὲ ἀκόλαστος οὐδ' ὅλως γινώσκει, εἰ κακαί εἰσιν αἱ αἰσχραὶ ἐπιθυμίαι
ἀλλ' ὡς ἀγαθὰς αὐτὰς οἴεται. ὁρᾶς ὅπως κατὰ τὸν τρόπον διαφέρουσιν
ὁ ἀκρατὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος· ὁ μὲν γὰρ ἔχει τὸν λόγον ἐρρωμένον, ἤτοι
ὁ ἀκρατής, ὁ δὲ ἀκόλαστος ἔχει τὸν λόγον διεφθαρμένον. ὁ μὲν γὰρ
10 ἀκόλαστος ἄγεται καὶ ἡττᾶται ὑπὸ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν προαιρού- 40
μενος καὶ οἰόμενος αὐτὰς εἶναι ἀγαθόν, καὶ νομίζων ἀεὶ δεῖν
ὡς ἀγαθὸν τὸ παρὸν ἡδὺ διώκειν, ἤτοι ἐπιζητεῖν, ὁ δὲ ἀκρατὴς
οὐκ οἴεται εἶναι τὸ πορνεύειν ἀγαθὸν ἀλλὰ κακόν, διώκει δὲ αὐτό, 45
ἤτοι ἐπιζητεῖ ἄκων καὶ ἀπροαιρέτως ὑπὸ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας
15 ἡττώμενος.

Ὅπισθεν εἶπεν ὅτι ὁ ἀκρατὴς οὐκ ἐπιστήμην ἔχει ἀλλὰ δόξαν. εἰ
γὰρ εἶχεν ἐπιστήμην, οὐκ ἂν παρέσφηλεν· ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἄπταιστός
ἐστιν. ἐπεὶ δὲ παρασφάλλει ἡττώμενος ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, λοιπὸν ἔχει
δόξαν. ἡ γὰρ δόξα πταιστή ἐστι καὶ ἀβέβαιος. φησὶν οὖν πρὸς τοῦτο,
20 ὅτι κἂν λέγωμεν, ὅτι ὁ ἀκρατὴς δόξαν ἔχει καθ' ἣν ἀκρατεύεται, καὶ
οὐχὶ ἐπιστήμην, οὐδὲν διαφέρει, ταὐτὸν γάρ ἐστιν. εἰ μὲν γὰρ πᾶσα
δόξα ἦν πταιστὴ καὶ ἀβέβαιος, οὐ καλῶς ἂν ἔλεγον ὅτι δόξαν ἔχει ὁ ἀκρα-
τής, καὶ οὐκ ἐπιστήμην. ἐπεὶ δέ ἐστι δόξα ἄπταιστος καὶ βεβαία οὐδὲν 50
ἧττον τῆς ἐπιστήμης, λοιπὸν οὐ καλῶς λέγουσιν. εἴτε γὰρ δόξαν λέγουσιν
25 ἔχειν τὸν ἀκρατῆ εἴτε ἐπιστήμην, οὐδὲν διαφέρει, ἐπεί ἐστι καὶ δόξα
ἄπταιστος οὐδὲν ἧττον τῆς ἐπιστήμης. τινὲς γὰρ τῶν δοξαζόντων οὐ
διστάζουσι καὶ ἀμφιβάλλουσιν οἷς δοξάζουσιν, ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς
εἰδέναι, ὡς ὁ Δημόκριτος ἐδόξαζεν, ὅτι τὰ σώματα ἐκ τῶν ἀτόμων
εἰσί, καὶ ἀκριβῶς δοξάζειν ἔλεγεν. εἰ οὖν οἱ δοξάζοντες διὰ τὸ ἠρέμα
30 πιστεύειν, ἤτοι διὰ τὸ ἔχειν δόξαν ἀσθενῆ | καὶ ἀμυδρὰν πίστιν περὶ 121ʳ
τοῦ πράγματος πράττουσι παρὰ τὴν ὑπόληψιν, ἤτοι δόξαν, τουτέστι
πταίουσι καὶ παρασφάλλονται μᾶλλον ἢ οἱ ἐπιστήμονες· καὶ οὐ διὰ
τοῦτο διαφέρει δόξα καὶ ἐπιστήμη, ἐπεί ἐστι καὶ δόξα ἄπταιστος.
ἔνιοι γὰρ πιστεύουσιν οἷς δοξάζουσιν οὐδὲν ἧττον παρὸ ἕτεροι, 5
35 ἤτοι οἱ ἐπιστήμην ἔχοντες πιστεύουσιν, οἷς ἐπίστανται. δηλοῖ δὲ καὶ
Ἡράκλειτος, ὅτι ἐστὶ βέβαιος καὶ ἰσχυρὰ δόξα καὶ οὐ πᾶσα δόξα ἐστὶν
ἀσθενής. ἐκεῖνος γὰρ δοξάζων, ὅτι κίνησις οὐκ ἔστιν, ἔλεγεν ὅτι ἀκριβῶς
οἶδα, δείξας ὅτι κἂν δόξαν ἔχειν λέγωσι τὸν ἀκρατῆ κἂν ἐπιστήμην, τῷ
αὐτῷ ἀτοπήματι ἐμπίπτουσι.

---

16 ὅπισθεν] c. 3 p. 1145ᵇ35 18 παρασφάλλει B: παρασφάλλη a 22 οὐ καλῶς a: τοῦ καλοῦ mox rubro nescio quid correctum B 32 ἢ οἱ ἐπιστήμονες B: τῶν ἐπισταμένων, πόσῳ μᾶλλον οἱ ἐπιστήμονες πράττουσιν. οὐ γὰρ πταίουσι μᾶλλον οἱ ἐπιστήμονες a
36 βέβαιος B: βεβαία a 38 οἶδα B: οἶδε a

Νῦν τὸ πῶς οἶδε ὁ ἀκρατὴς διὰ τεσσάρων ἐπιχειρήμα-
οὖν, ὅτι τὸ ἐπίστασθαι δύο σημαίνει· λέγεται γὰρ καὶ ἐπιστήμ-
τὴν μὲν καὶ τὴν ἐπιστήμην, μὴ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμ-
ἐνεργῶν δὲ κατὰ τὴν ἐπιστήμην· λέγεται καὶ ἐπιστήμων ὁ ἔχω-
τῆς γεωμετρίας καὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ χρώμενος ταύτῃ, ἤτ-
κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπιστήμην. διαφέρει οὖν τὸ πταῖσαί τινα ἐ-
ἔχοντα μὲν τὴν ἐπιστήμην μὴ θεωροῦντα δέ, ἤτοι μὴ ἐνερ-
κατὰ τὴν ἐπιστήμην, καὶ τὸ πταίσαι τὸν ἐπιστημονα, ἔχοντα μὲ-
στήμην καὶ θεωροῦντα, ἤτοι καὶ ἐνεργοῦντα κατὰ τὴν ἐπιστ-
τὸ πράττειν αὐτὸν ἐν τῷ ἐνεργεῖν ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν τοῦ καὶ ἔχ-
ἐπιστημην καὶ θεωροῦντα, ἤτοι ἐνεργοῦντα. τοῦτο γάρ ἐσ-
καὶ ἄτοπον. τὸ ἐὰν τις ἔχων τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐνεργῶν π-
παρασφάλλῃ, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἄτοπον οὐδὲ δεινόν, ἐάν τις παρασφα-
μὲν τὴν ἐπιστήμην μὴ θεωρῶν δέ, ἤτοι μὴ ἐνεργῶν δέ, οἷον
γραμματικὴς μὲν ἔχει τὴν ἐπιστήμην, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ περὶ αὐ-
στερον τι τοσοῦ καὶ περὶ αὐτὸ τὸν νοῦν ἔχει, ἐρωτηθεὶς τὸ
τὸ ο . καὶ π μεγα , οὐκ ἔστιν ἄτοπον, ἀλλ' ἄτοπον εἰ τὸ ἐσ-
τικὸς καὶ ἐνεργῶν ὡς γραμματικὸς πταίσει. καὶ ὁ ἀκρατὴς ἔχ-
ἐπιστημην, ὅτι κακόν ἐστι τὸ πορνεύειν, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ περὶ οὗ
ὑπέρκειται τοῦτο. καὶ εἰ ἐπιστήμην ἔχει μὲν οὐκ ἐνεργεῖ δέ, ο-
ἄτοπον· ὁ παρασυρεὶς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας πορνεύσει.

Πάσων ἐπιχείρημα ὅτι δύο τρόποι εἰσὶ τῶν προτάσεων.
προτάσεων ἡ μέν ἐστι καθόλου, ἡ δὲ μερική. εἴ τις μὲν οὖν γι-
καθόλου πρότασιν, καὶ τὴν μερικὴν ἐξ ἀνάγκης δυνάμει γινώσκ-
γεῖν. ἡ γὰρ μερικὴ πρότασις ὑπὸ τῆς καθόλου προτάσεως π-
οὖσαν οὐ κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστήμην· ἤτοι παρ-
καὶ πεπόνθαμεν ἔργα μὲν ἀντιπάρας τὰς προτάσεις· καὶ τὴ-
καὶ τὴν μερικήν, καὶ χρώμενον μὲν τῇ καθόλου, ἤτοι ἐνεργ-
τὴν καθόλου καὶ ταύτην γινώσκοντα ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ μὴ χρώμενο-
κῇ, ἤτοι μὴ ἐνεργοῦντα περὶ τὰ μερικά, ἀλλὰ δυνάμει ταύτην γ-
τὰ γὰρ καθ' ἕκαστα πρακτά εἰσιν, ἤτοι περὶ τὰ μερικὰ πᾶς ἐ-
περὶ τὰ καθόλου. καὶ ἅπαξ περὶ τὰ μερικὰ ἐνεργεῖ. διὰ τοῦτο
σαλλει τὴν μερικὴν πρότασιν ἀγνοῶν. εἰ γὰρ γινώσκει μὲν κα-
πᾶς ἐλλέβορος θανατηφόρος ἐστὶ καὶ καθαίρει, ἀγνοεῖ δὲ τὸ μερ-
τοῦ ἐλλέβορός ἐστιν, οὐκ παρασυρεὶς προτάσεων τούτων ὡς
οὐδὲν ἄτοπον. ἀλλὰ τοῦτ' ἔστιν ἄτοπον, ὅταν γινώσκων τὸ μερ-
ὅτι τοῦτο ἐλλέβορός ἐστι καὶ προσφερῇ τοῦτον τινι. διαφέρει δ-
καθόλου. τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἐφ' ἑαυτοῦ. τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πρ-
ει οὖν ἐφ' ἑαυτοῦ μέν ἐστι τὸ καθόλου, τότε ἐξ ἀνάγκης γιν-

10 post ποιεῖν add. τὸν ἐπιστήμονα a: om. B τοῦ Arist.: τὸν Ba
ni. Diels 21 δυνάμει γινώσκει B: γινώσκει δυνάμει a 28 μὲν s
μένοι Aristoteles) 30 ταύτην B: ταύτας a 32 περὶ (alterum) B:

τὴν μερικήν. ἑαυτὸν γὰρ πάντως οὐδεὶς ἀγνοεῖ· οἷον ὅτι παντὶ ἀνθρώ- 121r
πῳ συμφέρει τὰ ξηρά, καθόλου πρότασίς ἐστιν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ 45
τοῦτο ἐξ ἀνάγκης γινώσκειν μέλλει καὶ τὴν μερικήν. οἶδα ὅτι ἐγὼ ξηρός
εἰμι, καὶ διὰ τί ἐμοὶ συμφέρει τὰ ξηρά· ἢ οὗτος ξηρός ἐστιν, ἐπεὶ καὶ
ἄνθρωπός ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο συμφέρει αὐτῷ τὰ ξηρά. καὶ πάλιν ἑτέρα
πρότασις καθόλου ἐφ' ἑαυτοῦ· ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ δίκαια
πράττειν· ἐξ ἀνάγκης οὖν γινώσκειν μέλλει καὶ τὰ μεριά, ὅτι καὶ ἐγὼ 50
ἄνθρωπός εἰμι· συμφέρει ἄρα καὶ ἐμοὶ καὶ τὰ δίκαια πράττειν. ὅταν δὲ
ἐπὶ τοῦ πράγματος ᾖ τὸ καθόλου, οἷον ὅτι πᾶν ξηρὸν τοιόνδε ἐστίν,
ἤτοι ὠφέλιμον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μέλλει γινώσκειν τὸ μερικόν, ἢ τὸ ὅτι
ξηρὸν τὸ τοιόνδε. παράδειγμά ἐστι τοῦ καθόλου τοῦ ἐπὶ τοῦ πράγματος·
ὅτι πᾶν μὲν τὸ ξηρὸν τοιόνδε, ἤτοι ὠφέλιμόν ἐστι, γινώσκει, ἀλλὰ τὸ με-
ρικόν, ὅτι τόδε τὸ ὁρώμενον τοιόνδε ἐστίν, ἤτοι ξηρόν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης
μέλλει γινώσκειν, ἀλλ' εἰ τόδε τὸ ὁρώμενόν ἐστι τοιόνδε, ἤτοι ξηρόν. ἢ
οὐκ ἔχει, ἤτοι ἢ | οὐ γινώσκει, ἢ εἰ καὶ γινώσκει, ἀλλ' οὐκ ἐνεργεῖ 121v
περὶ αὐτό. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πᾶς ἑλλέβορος καθαίρει γινώσκει μέν, ἀλλ'
εἰ τόδε ἑλλέβορός ἐστιν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μέλλει γινώσκειν. τὸ πᾶς ἑλλέβο-
ρος καθόλου· καθόλου ἐστὶν ἐπὶ τοῦ πράγματος. κατὰ τοὺς δὲν οὖν
τρόπους τῶν προτάσεων, ἤτοι τὴν καθόλου καὶ μερικήν, διαφέρειν ὁμοί-
ως ὅσον, ἤτοι κατὰ πολύ, ὥστε δοκεῖν οὐδὲν ἄτοπον, οὕτως μὲν 5
εἶναι, ἤτοι παρασφάλλειν καὶ πταίειν, εἰ τὸ καθόλου γινώσκει, τὸ δὲ με-
ρικὸν ἀγνοεῖ. κατὰ γὰρ τὸ καθόλου οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ἀλλὰ κατὰ τὰ μερικά,
καὶ διὰ τοῦτο εἰ ἀγνοῶν τις τὴν μερικὴν πρότασιν παρασφάλλει, οὐδὲν
ἄτοπον. θαυμαστὸν δέ ἐστι καὶ παράξενον ἄλλως, ἤτοι εἰ γινώσκων
τις καὶ τὸ καθόλου καὶ τὸ μερικὸν παρασφάλλει. καὶ ὁ ἀκρατὴς οὐδὲν
ἄτοπόν ἐστιν. εἰ γινώσκει μὲν τὸ καθόλου, ὅτι τὸ μοιχεύειν κακόν ἐστι.
τὸ δὲ μερικὸν ἀγνοῶν καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἡττώμενος, ὡς ἀγαθὸν οἴε- 10
ται εἶναι τὸ μοιχεύειν, παραπταίει καὶ μοιχεύει.

Ἔτι ἕτερον ἐπιχείρημά τι ἴσον αὐτὸ μὲν ὂν τῷ πρώτῳ ἐπιχειρήματι. 20
διαφέρει δέ, διότι ἐκεῖ μὲν εἶχε τὴν ἐπιστήμην, [illegible]λῶν δὲ οὐκ ἐνεργεῖ.
ἐνταῦθα δὲ ἔχει μὲν τὴν ἐπιστήμην, ἄκων δὲ οὐκ ἐνεργεῖ. ὑπὸ γὰρ τῆς
ῥᾳθυμίας ἢ τοῦ ὕπνου κωλύεται ἐνεργῆσαι. ἔστι δὲ παρ[illegible]ποις τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην κατὰ ἄλλον τρόπον τῶν δύο ἐπιχειρημάτων
τῶν νῦν ῥηθέντων. ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν τὴν ἐπιστήμην, μὴ χρῆ- 25
σθαι δέ, ἤτοι μὴ ἐνεργεῖν δὲ κατ' αὐτὴν τῷ κωλύσθαι, ὁρῶμεν τὴν
ἕξιν διαφέρουσαν, ὥστε καὶ ἔχειν πως τὴν ἕξιν καὶ μὴ ἔχειν. οἷον ὁ 25
καθεύδων, εἰ ἔστι γεωμέτρης, καὶ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ῥηθήσεται καὶ μὴ
ἔχειν. ᾗ μὲν γὰρ ἔχει τὴν ἕξιν, ῥηθήσεται ἐπιστήμων, ἤτοι ἔχων τὴν
ἐπιστήμην, ᾗ δὲ κωλύεται ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ὥστε ἐνεργεῖν κατὰ τὴν ἐπι-
στήμην, οὐκ ἐπιστήμων ῥηθήσεται μηδὲ ἔχειν ἐπιστήμην. ὁμοίως δὲ καὶ

1 παντὶ Aristot.: τὸ παντὶ B: τῷ παντὶ a 6 πρότασις B: πρότασιν a 21 εἶναι Ba et Aristot. codd. LbOb: εἰδέναι Aristot. vulg. 22 ἀγνοεῖ B: ἐνεργεῖ a 29 ἔτι B: om. a 37 ἔχειν scripsi: ἔχει Ba 40 ἐπιστήμην a: ἐπιστήμων B

ὁ οἰνωμένος, ἤτοι ὁ μεθύων, καὶ ὁ μαινόμενος καὶ ἔχειν τὴν ἐπιστ
ῥηθήσεται καὶ μὴ ἔχειν, εἰ γεωμέτρης ἐστίν. ἡ μὲν γὰρ ἕξις τ
στήμην καὶ τὴν ἕξιν, ῥηθήσεται ἔχειν ἐπιστήμην, ἡ δὲ κωλύεται
μέθης ἢ τῆς μανίας, ὥστε μὴ ἐνεργεῖν κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπιστήμ
ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ῥηθήσεται. ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τοῖς παίδεσιν
ἤτοι οἱ τοῖς ἀφροδισίοις κατεχόμενοι ἢ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, οὕτω διατ
των ὡς οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι. κεκαρωμένοι γὰρ καὶ οὗ
μεθύοντες ὑπὸ τῶν ἀφροδισίων εἰσὶ καὶ ὥσπερ μαινόμενοι, ὁμο
καὶ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ. οἱ θυμοὶ γὰρ καὶ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν ἀφροδισ
μόνον τὴν ψυχὴν ἀλλοιοῦσι καὶ οἱονεὶ μεθύειν αὐτὴν παρασκευά
ἀλλὰ φανερῶς τὸ σῶμα μεθιστῶσιν, ἤτοι ἀλλοιοῦσιν. εἰ γάρ
μῷ κατέχεται, ἴδοις ἂν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐρυθρούς, ὁμοίως
εἰ ἐρᾷ· ἴδοις ἂν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὠχρόν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ
τες ὑπὸ τοῦ ὑπερβολικοῦ ἔρωτος εἰς μανίαν ἐτράπησαν καὶ ἐξεστ
ἐγένοντο. δῆλον οὖν ὅτι οἱ ἀκρατεῖς ὁμοίως ἔχουσι τούτοις τοῖς
ουσι καὶ τοῖς μαινομένοις. ὥσπερ γὰρ οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαι
ἔχουσι μὲν τὴν ἐπιστήμην, κωλύονται δὲ ὑπὸ τῆς μέθης ἢ τῆς
καὶ ἐνεργῆσαι κατὰ ταύτην, οὕτω καὶ οἱ ἀκρατεῖς ἔχουσι μὲν τὸν
ἐρρωμένον καὶ γινώσκουσιν, ὅτι κακόν ἐστι τὸ πορνεύειν, κωλύονται
τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας, τῆς αἰσχρᾶς, ἐνεργῆσαι καθὼς ὁ λόγος προσ
οἱ δὲ καὶ λέγουσιν οἱ ἀκρατεῖς τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπ
μης (ἐπιστάμενοι γὰρ οἱ ἀκρατεῖς ὅτι κακὸν τὸ μοιχεύειν, λέγουσ
κακόν ἐστι τὸ μοιχεύειν), οὐδὲν σημεῖον, ἤτοι οὐδὲν πρὸς τὸν
καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τοῖς παίδεσι τούτοις. ἤτοι ἐν τῇ μέθῃ ἢ ἐν
ἤτοι οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι, λέγουσιν ἀποδείξεις. ἤτοι ὑπὸ
κοὺς συλλογισμοὺς καὶ λόγους τοῦ Ἐμπεδοκλέους, οὐ νοοῦσι δὲ τί
σιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ νῦν πρῶτον ἀρξάμενοι μανθάνειν
ρουσι μὲν καὶ λέγουσι "μῆνιν ἄειδε θεά", οὔπω δὲ ἴσασι καὶ νο
λέγουσι. δεῖ γὰρ συμφῦναι, ἤτοι δεῖξιν λαβεῖν πρῶτον τῶν μο
των καὶ οἱονεὶ φύσιν γενέσθαι τὴν ἕξιν ἐν αὐτοῖς, καὶ οὕτως ἕξου
τὸ νοεῖν ἃ λέγουσι. τοῦτο δέ, ἤτοι τὸ λαβεῖν ἕξιν τῶν μαθημάτω
χρόνου πολλοῦ καὶ κόπου γίνεται. καὶ καθάπερ οἱ ὑποκρινόμενοι
μὲν ἔπη τοῦ Ὁμήρου, ὑπεισδυόμενοι πρόσωπον Ἕκτορος ἢ Ἀχιλλέ
μένοι γε δὲ νοοῦσι τί λέγουσιν, οὕτω καὶ οἱ ἀκρατεῖς λέγουσι μέ
κακόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, σκοτιζόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν αἰσχρῶν ἡδο
δύνανται νοῆσαι τί λέγουσι, καὶ ἐπεὶ οὐ νοοῦσι τί λέγουσιν, οὐκ
στιν. εἰ παρασφάλλουσι, καὶ τὴν μοιχείαν ὡς | ἀγαθὸν νομίζο
πράττουσι. τοῦτο οὖν τὸ ἐπιχείρημα ὁ Ἀριστοτέλης μᾶλλον τῶν
ἐπιχειρημάτων ἀποδέχεται.

---

11 μεθιστῶσιν Ba et Arist. cod. M^b: μεθιστᾶσιν Arist. vulg. 18 καὶ ἐν
ἐνεργῆσαι a 20 αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας τῆς σφοδρᾶς a 28 μῆνιν] Homer. I
39 συμφύναι B: συμφυῆ εἶναι a 31 τοῦτο Ba et Arist. codd. K^b
Arist. vulg

Τῶν δοξῶν ἡ μέν ἐστι καθόλου, ἡ δὲ ἑτέρα περὶ τὰ καθ' ἕκαστα, 122r
ἤτοι μερικά, ὧντινῶν τῶν μερικῶν τῶν μὲν ὁρατῶν ἡ αἴσθησις, ἤτοι
ἡ ὅρασις, ἐστὶ κυρία καὶ ἀντιληπτική. ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐ-
τῶν συμπλακέντων, τῆς τε καθόλου καὶ τῆς μερικῆς, ἤτοι ὅταν δὲ μίξῃς 15
τὴν μερικὴν δόξαν καὶ τὴν καθόλου καὶ συλλογίζῃ, ἀνάγκη ἐπί τινων φά-
ναι, ἤτοι ὁμολογεῖν καὶ φάσκειν τὸ συμπέρασμα, οἷον ὅταν ὦσιν αἱ προ-
τάσεις διανοητικαί, οἷον ὁ Σωκράτης ἄνθρωπος, ὁ ἄνθρωπος ζῷον, ὁ Σω-
κράτης ἄρα ζῷον. ἐνταῦθα οὐ δεῖ πρᾶξαι τὸ συμπέρασμα, ἐν δὲ ταῖς
ποιητικαῖς, ἤτοι εἰ δὲ ὦσιν αἱ δόξαι ποιητικαί, ἤτοι πρακτικαί, οὐ δεῖ
τὸ συμπέρασμα φάναι ἀλλὰ πρᾶξαι, οἷον εἰ εἶπω, τόδε γλυκύ ἐστι, παν- 20
τὸς δὲ γλυκέος ἀπογεύεσθαι δεῖ· ὡς ἕν τι, ἐπεὶ τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τῶν
καθ' ἕκαστα, ἤτοι μερικῶν ἐστι καὶ πρακτῶν, ἀνάγκη τὸν συλλογιζόμενον
εἴ που δύναται καὶ οὐ παρά τινος κωλύεται καὶ ἐμποδίζεται, ἅμα τοῦτο
πρᾶξαι καὶ ἀπογεύσασθαι τοῦδε τοῦ γλυκέος. ὅταν οὖν ἡ μὲν καθόλου
δόξα κωλύῃ ἀπογεύεσθαι, ἡ λέγουσα, ὅτι οὐδενὸς γλυκέος ἀπογεύεσθαι δεῖ, 25
ἡ δ' ἄλλη, ἤτοι ἡ καθόλου δόξα λέγῃ πᾶν τὸ γλυκὺ ἡδύ, ἔστι δὲ
καὶ μερικὴ δόξα, ὅτι τόδε γλυκύ· αὕτη δὲ ἡ μερικὴ δόξα ἐνεργεῖ, ἤτοι
περὶ αὐτὴν τὴν μερικὴν δόξαν ἅπασαν ἐνεργεῖ. τύχῃ δὲ καὶ ἐπιθυμία
ἐνοῦσα καὶ ἡ ἀναγκάζουσά σε τοῦδε τοῦ γλυκέος ἀπογεύεσθαι. ἡ μέν,
ἤτοι ἡ καθόλου δόξα, ἡ λέγουσα, ὅτι οὐδενὸς γλυκέος ἀπογεύεσθαι δεῖ, 30
κελεύει φεύγειν τόδε τὸ ἡδὺ καὶ μὴ ἀπογεύεσθαι τούτου, ἡ δὲ ἐπιθυ-
μία ἄγει καὶ παρακινεῖ σε καὶ ἄκοντα ἀπογεύσασθαι τοῦδε τοῦ γλυκέος.
ἡ γὰρ ἐπιθυμία οὐ μόνον παρακινεῖ τὴν ψυχὴν ἀλλὰ καὶ ἕκαστον τῶν
μορίων τοῦ σώματος κινεῖ, ὥστε καταντῆσαι καὶ φθάσαι εἰς τὸ ὀρεκτὸν
καὶ τούτου ἀπογεύσασθαι. ὥστε συμβαίνει ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ καθόλου,
ὅτι οὐδενὸς γλυκέος ἀπογεύεσθαι δεῖ, καὶ ὑπὸ τῆς δόξης τῆς μερικῆς,
ὅτι τόδε γλυκύ ἐστιν, ἀκρατεύεσθαί πως. εἶπε δὲ τὸ πως ἵνα δείξῃ, ὅτι
οὐκ ἀμέσως ἀκρατεύεται ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ καθόλου καὶ τῆς μερικῆς
δόξης, ἀλλὰ διὰ μέσης τῆς ἐπιθυμίας, ἡ ἐναντία ποιεῖ τὴν δόξαν τὴν κα-
θόλου καὶ τὴν μερικήν. οὐκ ἐναντία δέ ἐστι καθ' αὑτὸ ἡ δόξα ἡ με-
ρική, ἡ λέγουσα ὅτι τόδε γλυκύ ἐστι, τῷ λόγῳ τῷ καθόλου, τῷ λέγοντι
οὐδενὸς γλυκέος ἀπογεύεσθαι δεῖ. ποιὰν γὰρ ἐναντιότητα ἔχουσι, γίνονται
δὲ ἐναντία κατὰ συμβεβηκός. διότι γὰρ συμβέβηκε τῇ ἐπιθυμίᾳ συνελ-
θεῖν τῇ μερικῇ δόξῃ καὶ καταναγκάσαι τὴν γεῦσιν γεύσασθαι τοῦδε τοῦ
γλυκέος, τούτου χάριν εἰσὶν ἐναντία ἡ δόξα ἡ μερικὴ καὶ ἡ καθόλου. ἡ
γὰρ ἐπιθυμία ἐστὶν ἡ ποιοῦσα ταῦτα ἐναντία, ἤτοι τὸν λόγον τὸν καθό-
λου καὶ τὴν δόξαν τὴν μερικήν, ἀλλ' οὐχὶ ἡ δόξα ἡ μερικὴ αὐτὴ καθ'
αὑτήν ἐστιν ἐναντία τῷ ὀρθῷ λόγῳ, ἤτοι τῷ καθόλου. ὥστε ὁ ἀκρα-
τὴς ἔχει μὲν τὸν λόγον τὸν καθόλου, ὅτι κακόν ἐστι τὸ μοιχεύειν, καὶ

2 μερικά B: μερική a 11 ἕν τι a et Aristoteles: ὄντι B 15 κωλύῃ B: κωλύει a 16 λέγῃ B: λέγει a 17 μερικὴ B: ἡ μερικὴ a 17 et 18 ἐνεργεῖ a: ἐνεργῇ B 22 σε B: om. a 36 ἐναντία B: ἐναντίαι a

γινώσκει καὶ τὸ μερικόν. ὁ γὰρ μοιχὸς ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας παρακινεῖται καὶ μοιχεύει. ὥστε καὶ τὰ ὕηρια διὰ τοῦτο οὐ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχουσι τὴν καθολικὴν ὑπόληψιν, ἣτοι γνῶσ τοῦ λόγου τοῦ καθόλου, ἀλλὰ τῶν μερικῶν ἔχουσι μνήμην ἢ φα οὐκ ἐστὶν ἐνέργεια τοῦτο τῷ βοῦνυμ. διὸ καὶ ἐκποτε ὧν τον κινεῖσθαι ὅτι ἐκεῖ ἔπεσε καὶ ἀπεσώθη αὐτόν. ὁ δὲ ἀκρατὴς τ τὸν καθόλου ἔχων ὅτι τῆς ἐπιθυμίας ἀκρατεύεται καὶ παρήνε καὶ οὐκ ἀρκεῖ αὐτὸν ἐν τῇ μοιχείᾳ.

Πῶς δὲ λύεται ἡ ἄγνοια τοῦ ἀκρατοῦς. ὁ αὐτὸς λόγος. ἡ αὐτὴ αἴτιά ἐστι. καὶ ὑπὸ τοῦτο τοῦ πάθους. ἣτοι τῆς ἀκρασ οὐκ ἔθους. ἣτοι οὐχ ἕτερος ὢν ὁ αὐτὸς ἐστιν. ὃς ἦν καὶ ὑπ ἀκρατὴς. ὅτανα δὲ τοῦ νόμου. ἣτοι ἦ τινα ὅτι τῆς αὐτῶν. δεῖ ἀναπόδρα καὶ παθεῖ παρ' αὐτοῦ. ἐκεῖνος γὰρ ὁ φυσιολόγος οὐδεὶ πόσα νόμου τῆς ὀργῆς πάσχει καὶ ποια δυναμις αὐτῆς ὥστερ καὶ ὁ τὸ ὕστ γραμματικὸς. εἶτα πάλιν. ἀνάργυνον θαλ καὶ ὁ νῦν συναπτίζουσι τὸ μερικὸ ὁ ἐπιστατὴ ἡ ἀναλυτικὴ ἀπὸ τὰ γραμματικὸς ἐνεργῆσαι, μετὰ δὲ τὸ λυθῆναι τὴν ἀναλ τοῦτο καὶ διορθῆ. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς· γινώσκει μέν. ὅ ἐστι τὸ συμπέρασμα. ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ὀργῆς καρδίαι ὁ τοῦ καὶ ἀπολύεται τὴν συναγωγὴν καὶ ἐπίστημην. μέχρις ο ἡ ἐπιθυμία ἡ συλλογ. μετὰ δὲ τὸ διαλυθῆναι τὴν ἐπιθυμίαν ἐκεῖ συλλογίζεσθαι δύναται καὶ ἡ ὀργὴ καὶ πάλιν τὴν ἐπιστήμην τ τοῦ. ἡ ὀργὴ παρὰ τοῦ συμπέρασμα. ἀποκαλύπτουσι. ὅτι καὶ ἐστ γένεσιν. ἴσως δὲ ἡ τελευταία πρότασις, ἣτοι ἡ μερικὴ ὑπόλ ἐστι τοῦ ἀκρατοῦς. ἣτοι τοῦ μερικοῦ. αὕτη δὲ ἡ μερικὴ ὑπόλ ἐστιν. ἣτοι ἀρχὴ τῶν πράξεων. ταύτην δὲ τὴν μερικὴν ὑπόλ καὶ ἐστι τὸ συμπέρασμα ἡ οὐκ ἔχει. ἣτοι οὐ γινώσκει ὁ ἀκρατὴς παθῶν. ἣτοι ὅτι οὐ συμπέρασμα ἡ πρᾶξις. ἔχει οὖσαν ὥστε οὐκ ἀκρασίαι. ἣτοι ὥστε μὴ ἐπίστασθαι αὐτὸν καὶ γινώσκειν καὶ ὅτι ὥσπερ ὁ παθὼν λόγον οὐ τὰ ὑπὸ τοῦ Πυθαγόρου καλοῦσι. πρᾶττον δὲ ὁ λόγος. οὕτως καὶ ὁ ἀκρατὴς λόγον ἔχει. ὅτι ἡ μοχ καὶ. ἐστιν. ὅτι γινώσκει δὲ ὁ λόγος. καὶ ὅτι τὸ μὴ ἐκεῖ τὸν ἔθους. ἣτοι τὴν μερικὴν πρότασιν ἐπιστάμενος μηδὲ ὅλως αὐτὴν ἐ στερητικὴν ἕξιν τοῦ καθόλου. ἡ γὰρ ἐπιστήμη τῶν καθόλ οὐ τῶν μερικῶν. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐπιστημονική. οὐκ ἔσ πάλιν ἡ ἐπιστήμη ἡ ἔχων. ὅτι τόδε κακὸν ἐστι. παρασκάλλει κ ὁ ἀκρατὴς. ἐπεὶ γὰρ ἡ ἐπιστήμη τῶν καθόλου ἐστίν, οὐκ ἐνερ τοῦ καθόλου. ἀλλὰ τὰ μερικά. τῶν δὲ μερικῶν ἐπιστήμη ο περὶ δὲ τὰ μερικὰ σφάλλει ὁ ἀκρατής, οὐ περὶ τὰ καθόλου. ὅ ἄτοπον εἰ σφάλλει ὁ ἀκρατὴς οὐκ ἐπιστήμην ἔχων. τότε γὰρ ἦν

τὸ μερικὸν a — παρακινεῖται B: κινεῖται a — ὁ βοῦνυμ

εἰ περὶ τὰ καθόλου ἐσφάλη, ὧν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἔχει· ἐπεὶ δὲ περὶ 122v
τὰ μερικὰ σφάλλει, οὐδὲν ἐστιν ἄτοπον. τῶν γὰρ μερικῶν ἐπιστήμη οὐκ
ἔστι. καὶ ἔοικε συμβαίνειν ὃ ἐζήτει ὁ Σωκράτης. ὁ γὰρ Σωκράτης
ἔλεγεν, ἀδύνατον εἶναί τινα ἔχοντα ἐπιστήμην παρασφάλλεσθαι κατὰ τὴν
οἰκείαν ἐπιστήμην ἣν ἔχει· τοῦτο συμβαίνει κἀνταῦθα. ὁ γὰρ ἀκρατὴς
οὐ σφάλλει περὶ τὰ καθόλου, ὧν καὶ τὴν ἐπιστήμην ἔχει, ἀλλὰ περὶ τὰ
μερικά. ὧν οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη. οὐ γὰρ τῆς ἐπιστήμης παρούσης, ἡ κυρία
πάντων ἐστὶ καὶ κρατοῦσα, γίνεται τὸ πάθος, ἤτοι, ἡττᾶται ὁ ἀκρατὴς
ὑπὸ τοῦ πάθους, οὐδὲ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη περιέλκεται καὶ σύρεται ὑπὸ
τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλ' ἡ αἰσθητική, ἤτοι ἡ μερικὴ δόξα ἡττᾶται ὑπὸ τῆς
ἐπιθυμίας. περὶ γὰρ ταύτην σφάλλει ὁ ἀκρατὴς καὶ ταύτης. τῆς περικῆ
δόξης παρούσης, ἡττᾶται ὑπὸ τοῦ πάθους. τὸν γὰρ λόγον τὸν καθόλου
λέγει μόνον, καὶ τῷ ἀέρι διαλύεται, περὶ δὲ τὰ μερικὰ ἐνεργεῖ. περὶ μὲν
τοῦ εἴτε εἰδὼς ὁ ἀκρατὴς ἡττᾶται εἴτε μὴ εἰδώς, καὶ εἰ οὕτως ἡττᾶται
πῶς οἷόν, ἀρά γε κατὰ ἐπιστήμην ἢ δόξαν, ἱκανῶς διειλήφαμεν.

Πότερον δὲ ὅστις τῶν ἀκρατῶν ὑπὸ ἡδονῆς ἢ λύπης προσθήκης ἢ
γρόμενος, ἤτοι ἀκρατὴς ἁπλῶς, ἢ πάντως λεγόμενος ἀκρατὴς κατὰ πρόσθεσιν
ἤτοι μετὰ προσθήκης ἀκρατὴς ὀρθῶς. ἀκρατὴς ὀρθῶς, καὶ εἰ ἔστιν ἀκρα-
τὴς ἄνευ προσθήκης. ἐκτὸν πρὸ πολλοῦ ὑπεσχόμεθα καταγγεῖν ὁ κύριος
ἀκρατὴς ὁ ἄνευ προσθήκης λεγόμενος. ποιεῖται διαίρεσιν τῶν ἡδέων, ἵνα
εἴπῃ περὶ ποῖα ἡδέα καταγίνεται ὁ ἀκρατὴς καί φησιν, ὅτι τῶν ἡδέων
⟨τῶν⟩ ποιούντων ἡδονὴν τὰ μέν εἰσιν ἀναγκαῖα (ἀναγκαῖα δὲ λέγω ἡδέα
τὰ σωματικά, τὰ περὶ τροφάς. οἷον τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν συμμέτρως).
ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἡδύ. ἔστι γὰρ καὶ ἐν τούτοις ὑπερβολή, ἥτις ἐστὶ 123r
ψεκτή. τὸ γὰρ ὑπὲρ κόρον ἐσθίειν καὶ πίνειν ψεκτόν ἐστιν. ὁμοίως δὲ
καὶ τὰ ἀφροδίσια ἡδέα εἰσὶ καὶ ἀναγκαῖα τοῖς ἔχουσι λιθῖτιν νόσον ἢ νε-
φρῖτιν, τὰ δὲ οἷον τιμὴ πλούτου νίκη ἀναγκαῖα μὲν οὐκ εἰσιν, αἱρετὰ
δὲ καθ' αὑτά. πάντες γὰρ αἱροῦνται πλουτεῖν νικᾶν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν
ἀγαθῶν, οἷον κτήματα δόξαν δυναστείαν. τοὺς μὲν ὑπερβάλλοντας
πρὸς ταῦτα, ἤτοι τοὺς ὑπερβολικῶς ζητοῦντας πλουτεῖν καὶ νικᾶν καὶ δο-
ξάζεσθαι καὶ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὁ γὰρ ὀρθὸς λόγος προστάττει συμ-
μέτρως ἐπιζητεῖν καὶ πλουτεῖν καὶ νικᾶν. τὸ δὲ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον
τὸν ἐν αὐτοῖς, ἤτοι πλοῦτον δόξαν ὑπερβαλλόντως καὶ οὐκ ἐν μέτροις ζητοῦν-
τας πλουτεῖν καὶ νικᾶν, οὐ τοιοῦτον τὸν λεγόμενον κρατεῖς ἁπλῶς. ἤτοι
ἄνευ προσθήκης, ἀλλὰ τὸν ποιοῦντας. προσπαίσας γὰρ ἀκρατεῖς χρη-
μάτων, ἀκρατεῖς κέρδους. ἁπλῶς δέ, ἤτοι ἄνευ δὲ προσθήκης, οὐ λέγο-
μεν αὐτοὺς μόνον ἀκρατεῖς, ὡς ἑτέρους ὄντας τοῦ κυρίως ἀκρατοῦς τοῦ
ἄνευ προσθήκης, καὶ λεγομένους καὶ αὐτοὺς ἀκρατεῖς καθ' ὁμοιότητα
ἐκείνου τοῦ κυρίως ἀκρατοῦς. ὥσπερ γὰρ οἱ κυρίως ἀκρατεῖς λέγονται
ἀκρατεῖς διὰ τὸ ὑπερβολικῶς χρᾶσθαι τοῖς ἀφροδισίοις, οὕτω καὶ οὗτοι

10 δόξα B: διότι a 15 κατὰ ἐπιστήμην B: ἐπιστήμην ἔχων a 22 τῶν ποιούντων a: ποιούντων B 25 ψεκτή a: ψεκτόν B 36 ἄνευ δὲ B: ἄνευ a 39 ἐκείνου B: om. a

ονται ἀκρατεῖς οἱ μετὰ προσθήκης ὡς ὑπερβολικῶς καὶ ἀμέτρως
ζόμενοι νικᾶν καὶ πλουτεῖν. διαφέρουσι δὲ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ περὶ τ
δίσια λέγονται μόνον ἀκρατεῖς. οὗτοι δὲ ὡς περὶ τὰς τιμὰς καὶ κ
πλοῦτον μετὰ προσθήκης λέγονται ἀκρατεῖς. ἔχουσι δὲ ὁμοιότη
κατὰ τὸ ὑπερβολικόν. ὥσπερ καὶ ἦν τις νικήσας εἰς τὰ Ὀλύμ
ἦκουεν Ἄνθρωπος, ὥσπερ ὁ δεῖνα ἀκούει Σωκράτης ἢ Πλάτων.
γὰρ ὁ κοινὸς λόγος, ἤτοι ὁ καθόλου ἄνθρωπος, ἤτοι τὸ ζῷον
θνητόν, μικρὸν διέφερε τοῦ ἰδίου ὀνόματος· ἄνθρωπος γὰρ κ
ἦκουε· μικρὰ γάρ τις προσθήκη ποιεῖ τὴν διαφοράν. οἱ μέλλο
δηλῶσαι αὐτὸν καὶ διαχωρίσαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ καθόλου προσετ
ὁ ἄνθρωπος ὁ τὰ Ὀλύμπια νενικηκώς. ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ μικ
φερεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ καθόλου ἀνθρώπου καὶ ὁμοιότητα εἶ
ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἦν ὁ καθόλου ἄνθρωπος τοῦ ἀνθρώπου τοῦ
νοντος τὰ Ὀλύμπια. οὗτος γὰρ αἰσθητός, ὁ δὲ καθόλου ἄνθρωπος
οὕτω καὶ ὁ ἁπλῶς ἀκρατὴς καὶ οἱ μετὰ προσθήκης ἀκρατεῖς λ
ὁμοιότητα μὲν ἔχουσί τινα. διαφέρουσι δὲ κατὰ τὰ ὑποκείμενα. κ
οὗτοι εἰσὶν ἐκείνου.

Ὅτι δὲ εἰσὶν ἕτεροι, σημεῖον. ἤτοι ὅῆλον. ἡ μὲν γὰρ
φέρεται οὐ μόνον ὡς ἁμαρτία καὶ ὡς ἐκπίπτουσα τοῦ ὀρθοῦ λό
καὶ ὡς κακία, ἢ ἁπλῶς, ἤτοι τελεία κακία ἢ κατὰ μέρος τι,
ζουσα τῇ κακίᾳ, καθὸ ἡ μὲν κακία ἔχει τὸν λόγον διεφθαρμένο
ἀκρασία ἔχει τὸν λόγον ἐρρωμένον· οὐκ ἔστιν ἡ ἀκρασία τελε
ἀλλ' ἐγγίζει τῇ κακίᾳ. οὐδεὶς δὲ τούτων τῶν μετὰ προσθήκης λ
ἀκρατῶν τῶν περὶ τιμὴν καὶ πλοῦτον καταγινομένων ψέγεται. ὑπ
καταγινομένων περὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, ἤτοι περ
ἀσῇ ἡδονάς, ἤτοι περὶ τὰ ἀφροδίσια, περὶ ἃ λέγομεν τὸν σώφ
ἀκόλαστον καταγινεσθαι, ὁ διώκων τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἡδονῶν,
ὑπερβολικῶς ἀφροδισιάζεσθαι, οὐχ' ἓν τῷ προαιρεῖσθαι, ἤτοι ἀπ
καὶ φεύγων τὰς ὑπερβολὰς τῶν ὑποπιπτόντων, ἤτοι πεινῆς καὶ δίψης.
ζητῶν τὰς ὑπερβολὰς πάντων τῶν περὶ ὄψιν καὶ ἁφὴν
προαιρεσιν καὶ παρὰ τὴν διάνοιαν, ἤτοι παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον,
ἐστὶ ἁπλῶς ἄνευ προσθήκης καὶ οὐ κατὰ πρόσθεσιν. ὅτι περὶ τ
ὅτι ἀκρατὴς ὀργῆς ἐστιν. ὅτι ἀκρατὴς θυμοῦ ἀλλ' ἁπλῶς μόν
ἄνευ προσθήκης ἀκρατής. ὁ δὲ μετὰ προαιρέσεως ζητῶν τὰς ὑ
γεται ἀκόλαστος. ὁ γὰρ ἀκρατὴς ἔχει τὸν λόγον ἐρρωμένον, ἀπ
δὲ καὶ ἄκων ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἕλκεται, ὁ δὲ ἀκόλαστος διε
ἔχει τὸν λόγον. σημεῖον δὲ ὅτι ὁ κυρίως ἀκρατὴς οὗτός ἐστι
τὰς σωματικὰς ἡδονάς, ἤτοι περὶ τὰ ἀφροδίσια καταγινόμεν
καὶ οἱ ἀκόλαστοι περὶ ταῦτα. ἤτοι περὶ τὰς σωματικὰς ἡδονάς.
τὰ ἀφροδίσια καταγινόμενοι. περὶ δὲ ἐκείνων ἐκεῖνοι. ἤτοι ὑπ

ἐπιθυμίαν, ἤτοι οὐ καταγίνεται δὲ ὁ ἀκόλαστος οὔτε περὶ θυμὸν οὔτε περὶ 123v
τιμὴν ἢ ὀργήν. ὥστε κυρίως ἀκρατής ἐστιν, ὃς περὶ τὰ αὐτὰ καταγίνε-
ται περὶ ἃ καὶ ὁ ἀκόλαστος, ἤτοι περὶ τὰ ἀφροδίσια. διὸ καὶ ἄνευ προσ-
θήκης ἀκρατὴς λέγεται, καὶ ἐπεὶ περὶ τὰ αὐτὰ ὑποκείμενα καταγίνονται, διὰ
τοῦτο τὸν αὐτὸν εἶναι λέγει ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον, ἀλλ' οὐδένα ἐκείνων, 5
ἤτοι τῶν μετὰ προσθήκης ἀκρατῶν ταὐτὸν εἶναι λέγουσι τῷ ἀκολάστῳ.
διὰ τοῦτο λέγουσι τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν σώφρονα ταὐτὸν καὶ τὸν ἀκρατῆ
καὶ ἀκόλαστον ταὐτόν, διότι περὶ τὰς αὐτὰς ἡδονὰς καταγίνονται, ἤτοι περὶ
τὰ ἀφροδίσιά πως. εἶπε δὲ τὸ πως, ἵνα δείξῃ, ὅτι εἰ καὶ περὶ τὰ αὐτὰ
ὑποκείμενα καταγίνεται ὁ ἀκρατὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλ'
οἱ μέν, ἤτοι οἱ ἀκόλαστοι, προαιρούμενοι πράττουσι τὸ κακόν, ἤτοι ὡς
τοῦτο αὐτὸ προαίρεσιν ἔχοντες, ἅτε καὶ τὸν λόγον ἔχοντες ἐφθαρμένον, 10
οἱ δέ, ἤτοι οἱ ἀκρατεῖς, οὐ προαιρούμενοι, ἤτοι ἀπροαιρέτως πράττουσι
τὸ κακόν, μὴ τοῦτο αὐτὸ προαίρεσιν ἔχοντες ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν, ἅτε τὸν
λόγον ἐρρωμένον ἔχοντες, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἄκων ἡττώμενος
πράττει τὸ κακόν. διὸ καὶ μᾶλλον ὁ ἀκόλαστός ἐστι χείρων καὶ ἀκόλαστος
ῥηθήσεται, ὃς καὶ μὴ ἐπιθυμῶν ἢ ἠρέμα, ἤτοι ἢ μικρόν τι ἐπιθυμῶν
φιλεῖ ὑπερβολικῶς ἀφροδισιάζεσθαι. καὶ φεύγει τὸ μετρίως, ἤτοι μικρόν
τι, λυπηθῆναι. παρὸ τοῦτον, ἤτοι τὸν ἀκρατῆ, εἴπομεν χείρονα, ὃς ὑπὸ 15
τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ἡττηθεὶς πράττει τὸ κακὸν ἀπροαιρέτως. εἰ γὰρ
ὁ ἀκόλαστος μηδ' ὅλως ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐνοχλούμενος φιλεῖ ἀφροδι-
σιάζειν ὑπερβολικῶς, εἰ προσγένηται αὐτῷ ἐπιθυμία νεανική, ἤτοι σφο-
δρά, τί ἂν ποιήσει; ὁμοίως δὲ καὶ εἰ λυπηθῇ σφοδρῶς διὰ τὸ στερηθῆναι
ἄρτου πέντε ἡμέρας, πάντως ἂν ἀθέμιτόν τι ποιήσει.
Μέλλων διδάξαι περὶ θηριωδίας πρῶτον προανακρούεται τὰ ὑποκεί-
μενα, περὶ ἃ ἡ θηριωδία καταγίνεται καὶ πρῶτον διῄρησε τὰ ἡδέα εἰς 30
δύο, εἰς τὸ ἀναγκαῖον καὶ εἰς τὸ καθ' αὑτό· νῦν δὲ διαιρεῖ ταῦτα εἰς
τρία καί φησιν, ὅτι τῶν ἡδέων τὰ μέν εἰσι καλὰ καὶ σπουδαῖα, ἤτοι
ἀγαθὰ ἐν τῷ γένει ἤτοι ἐν τῷ ὑποκειμένῳ. τῶν γὰρ ἡδέων τὰ μέν
εἰσι φύσει αἱρετὰ καὶ ἀγαθά, οἷον νίκη πλοῦτος χρῆμα κέρδος, τά δ'
εἰσιν ἐναντία τούτοις, ἤτοι φύσει φευκτά (τὸ γὰρ ἐσθίειν ὠμὰ κρέα τισὶ
μὲν δοκεῖ ἡδύ, ἀλλ' ἔστι φευκτόν), τὰ δέ εἰσι μεταξύ, ἤτοι τὸ ἐσθίειν
καὶ φορεῖν ἐσθῆτας. ἡδέα εἰσὶν ἃ οὔτε τῇ ἑαυτῶν φύσει εἰσὶν αἱρετὰ 25
οὔτε φευκτά, γίνονται δὲ ἡμῖν ἀναγκαῖα διὰ τὴν χρείαν. ἀποκριθέντων
γὰρ ὧν ἐφάγομεν, δεόμεθα ἑτέρων, ὡς τὴν γαστέρα ἐμπλήσωμεν. πρὸς
ἅπαντα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἤτοι τὰ φύσει αἱρετὰ καὶ τὰ μεταξύ, ἃ
οὔτε ἀναγκαῖά εἰσι φύσει οὔτε φευκτά, οὐ φέγονταί τινες, εἰ ἀγαπῶσιν
ἁπλῶς τυγχάνειν ἢ κτᾶν ἢ χρήματα συλλέγειν ἢ ἐὰν ἀγαπῶσιν ἁπλῶς
ἐσθίειν ἢ πίνειν ἢ ἐσθῆτας φορεῖν, οὔκουν φευκτοὶ λέγονται οὗτοι ἐν τῷ
ἐπιθυμεῖν τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἐν τῷ πως ἐπιθυμεῖν, ἤτοι ἐὰν ὑπερβολι- 40

5 λέγει B: λέγεται a οὐδένα a: οὐδ' ἄνευ corr. rubro ex οὐδένα B 23 et 24 ποιή-
σει scripsi: ποιήσῃ Ba 33 ἐσθῆτας B: ἐσθῆτα a 38 τιμᾶσθαι—ἁπλῶς bis B
39 ἐσθῆτας B: ἐσθῆτα a

κῶς. ἤτοι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἐσθίειν βούληται, καὶ ἐὰν ἐντὸς
κας ψιλῆ πορφυρίδι κοσμεῖσθαι καὶ ἐὰν ὑπερβολικῶς βούληται
ἢ τοιαῦτα χρήματα, τοτε φεκτόν. οὐ γὰρ διὰ τὸ ἁπλῶς ἐσθί
τῶν φεκτῶν ἀλλὰ διὰ τὸ ὑπερβολικόν. ὅτι ὅσοι μὲν παρὰ τ
λόγον, ἤτοι ὑπερβολικῶς, ἢ κρατοῦνται, ἤτοι κατέχονται, ἢ ζ
τῶν φύσει αἱρετῶν, οἷον εἰ φιλοῦσι τιμᾶσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ. ἤτ
λικῶς, ἢ εἰ σπουδάζουσιν ὑπερβολικῶς νικᾶν, φέγονται. πανταχ
τοιοῦτόν ἐστιν, ὅτι καὶ τὸ συμμέτρως βούλεσθαι τιμᾶσθαι
κεν ἡ ἀγαπᾶν οὐ φεκτόν, ἡ δὲ ὑπερβολὴ φεκτόν. ὁμοίως
ὑπερβολικὴ ἀγάπη ἡ πρὸς τὰ τέκνα ἢ περὶ τοὺς γονεῖς φέγεται
ὑπερβολικῶς οἱ γονεῖς τὰ τέκνα φιλοῦσιν ἢ τὰ τέκνα τοὺς γον
γὰρ καὶ ταῦτα, ἤτοι τὸ ἀγαπᾶν τοὺς γονεῖς τὰ τέκνα ἢ τὰ τ
γονεῖς ἀπὸ τῶν φύσει ἀγαθῶν καὶ αἱρετῶν εἰσι, καὶ οἱ περ
σπουδάζουσιν, ἀλλὰ συμμέτρως ἐπαινοῦνται. ὅτι ὅμως
ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις. τινὲς γὰρ ὑπερβολικῶς ἀγαπῶσι τ
τέκνα. οἳ καὶ φέγονται διὰ τὸ ὑπερβολικόν, εἴ τις ἀγαπᾷ τὰ τέκ
ὑπερβολικῶς ὡς ἡ Νιόβη, μάχεται πρὸς τοὺς θεούς. αὕτη γὰρ
δεκα παῖδας, ἓξ μὲν ἄρρενας, ἓξ δὲ θηλείας. ἡ οὖν Νιόβη ὑπ
τὸν ἑαυτῆς τέκνα φιλοῦσα ἐπῆνει αὐτὰ πρὸς τὴν Λητὼ καὶ
κρείττων εἰμὶ ἐγὼ τῆς Λητοῦς διὰ τὸ δώδεκα παῖδας ἔχειν,
δύο. τοῦτο δ' αὐ φεκτόν. τὸ γὰρ ἀγαπᾶν τινα τὰ ἑαυτοῦ τέκνα
τον ὡς καὶ τοὺς θεοὺς ὑβρίζειν καὶ μάχεσθαι αὐτοῖς, φεκτόν.
Σάτυρος, ὃς καὶ φιλοπάτωρ ἐλέγετο. οὗτος γὰρ ἐρῶν τινος
πρὸς τὴν μοιχείαν εὑρὼν τὸν ἑαυτοῦ πατέρα Σώστρατον συναρμ
σοῦτον ἔκτοτε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἐνόησεν, ὥστε καὶ τοῦ πατ
τησαντος ἑαυτὸν κατεκρήμνισε καὶ τῆς ζωῆς ἀπεστέρησε. τὸ
τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ὑπερβολικῶς ὡς καὶ θνήσκειν τοῦ πατρὸς τ
φεκτόν. ἐπεὶ καὶ ὁ Σάτυρος λίαν μωραίνειν ἔδοξεν ἑαυτὸν
σιν τῆς τοῦ πατρὸς τελευτῆς.

Οὐδενὸς οὖν κωλύοντος περὶ τούτου. ἤτοι περὶ τιμὴν καὶ π
ἀγάπην καὶ κέρδος διὰ τὸ εἰρημένον, ἤτοι διότι ἕκαστον α
καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀγάπη, δι' αὐτό. τοιοῦτον
αὐτό, ἀπὸ τῶν φύσει αἱρετῶν εἰσιν, αἱ δὲ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, ἤτο
βολικῶς τιμᾶσθαι ἐπιζητεῖν καὶ τἆλλα φευκτά ἐστιν. ὁμοίως οὐ
κυρίως ἐστὶν τὸ ὑπερβολικῶς σπουδάζειν κερδαίνειν ἢ τιμᾶσθαι
ἀκρασία οὐ μόνον φευκτόν ἀλλὰ καὶ φεκτόν. διὸ ὁμοιό
του παίους, τουτεστιν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικῶς ζητεῖν τιμᾶσθαι
νειν ἢ ἀγαπᾶν ὁμοιότητα ἔχει τινὰ διὰ τὴν ὑπερβολὴν πρὸς τὸ π
πρὸς τὴν ἀκρασιαν, ἐπει καὶ ὁ ἀκρατης ὑπερβολικῶς ἀφροδισ

λεται, προσεπιτιθέντες τὴν ἀκρασίαν περὶ ἕκαστον αὐτῶν λέγο- 124r
μεν, οὗτος ἀκρατής ἐστι χρημάτων, ἀκρατής ἐστι θυμοῦ, καὶ οὐκ ἄνευ προσ-
θήκης ἀκρατῆ τοῦτον λέγομεν, ὡς καὶ εἰ ἴδωμεν ἰατρὸν κακῶς ἰατρεύ-
οντα ἢ ὑποκριτὴν κακῶς ὑποκρινόμενον, οὐ λέγομεν τοῦτον ἁπλῶς κακὸν
ἀλλὰ μετὰ προσθήκης κακὸν ἰατρόν, κακὸν ὑποκριτήν. ἡ γὰρ ἁμαρτία
αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἁπλῶς κακία, οἷον ἀκρασία ἢ δειλία, ἀλλὰ κακία τις
περὶ τὴν ἑαυτοῦ τέχνην. διὸ καὶ μετὰ προσθήκης λέγομεν κακὸν ἰατρόν.
ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐνταῦθα, ἤτοι ἐπὶ τοῦ ὑποκριτοῦ καὶ τοῦ ἰατροῦ διὰ
τὸ μὴ ἁπλῶς κακίαν εἶναι τὴν ἁμαρτίαν αὐτῶν ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνάλογον,
ἤτοι ὁμοίαν, διὰ τὸ ἔχειν τὴν ἑαυτῶν ἁμαρτίαν ὁμοιότητά τινα πρὸς
τὴν ἁπλῶς κακίαν. ὡς γὰρ ὁ ἀκόλαστος τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἀποτυγχάνει, οὕτω καὶ οὗτος περὶ τὴν οἰκείαν τέχνην, εἰ κακῶς ἰατρεύειν ἐπιχειρεῖ, οὐχ
ἁπλῶς κακὸς ἀλλὰ μετὰ προσθήκης, καὶ ἰατρὸν κακὸν καὶ κακὸν ὑποκρι-
τὴν λέγομεν, οὕτω δηλονότι καὶ ἐκεῖ ὑπολητέον ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς.
μόνην γὰρ ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν λέγομεν εἶναι καὶ ἄνευ προσθήκης
λέγεσθαι, ἥτις περὶ τὰ αὐτὰ ὑποκείμενα καταγίνεται, περὶ ἃ ἡ σωφροσύ-
νη καὶ ἡ ἀκολασία. τὴν δὲ ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν τὴν πρὸς θυμὸν
καὶ τιμὴν καὶ χρήματα καταγινομένην οὐ κυρίως ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν
ταύτην λέγομεν εἶναι ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητά τινα λέγομεν καὶ ταύτην
ἀκρασίαν εἶναι καὶ ἐγκράτειαν διὰ τὸ ὑπερβολικόν. διὸ καὶ εἰ ἴδωμέν
τινα μηδ' ὅλως φιλοῦντα τὰ χρήματα, οὐχ ἁπλῶς ἐγκρατῆ τοῦτον λέγομεν
ἀλλὰ προστιθέντες ἐγκρατῆ τοῦτον χρημάτων λέγομεν εἶναι, ὁμοίως καὶ
εἰ ἴδωμέν τινα ὑπερβολικῶς φιλοῦντα τὰ χρήματα ἢ θυμούμενον, οὐχ
ἁπλῶς ἀκρατῆ τοῦτον λέγομεν, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης ἀκρατῆ θυμοῦ
καὶ χρημάτων λέγομεν.

Ἐπεὶ δέ εἰσί τινα ἡδέα φύσει καὶ τούτων τὰ μέν εἰσιν ἁπλῶς
ἡδέα, οἷον τὸ ὑγρᾶς τροφῆς δέεσθαι καὶ ξηρᾶς καὶ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν
ἁπλῶς ἡδὺ δοκεῖ πᾶσι τοῖς ζῴοις, τὰ δὲ ἡδέα δοκοῦσι κατὰ γένος καὶ
ζῴων καὶ ἀνθρώπων. τοῖς μὲν γὰρ τῶν ζῴων ἡδὺ δοκεῖ τὸ ποηφα-
γεῖν, τοῖς δὲ τὸ κρεωφαγεῖν, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἄλλη τροφὴ
ἄλλοις ἡδέα δοκεῖ, τὰ δ' οὐκ εἰσὶ φύσει ἡδέα ἀλλὰ ψευκτά. τούτων δὲ
τῶν μὴ φύσει ἡδέων τὰ μὲν ἡδέα δοκοῦσί τισι διὰ πηρώσεις, ἤτοι 124v
διὰ νόσον ἢ διὰ μανίαν, τὰ δὲ δι' ἔθος ἡδέα δοκοῦσιν, ὅλον δὲ δι' ἕξιν
καὶ φύσιν κακήν. ἔστι δὲ καὶ περὶ ἕκαστα τούτων τῶν μὴ φύσει ἡδέων
ἰδεῖν ἕξεις τινὰς παραπλησίας, λέγω δὴ θηριώδεις, ἤτοι θηριώδεις ἀκρα-
σίας καὶ ἐγκρατείας. περὶ γὰρ τὰ μὴ φύσει ἡδέα ἡ θηριωδία καταγίνε-
ται. καταλέγει δ' οὐκ εἰσὶν ἡδέα φύσει καί φησιν ὅτι τὸ ἐσθίειν τὰ παι-
δία φύσει ἡδὺ οὐκ ἔστιν. ἐδόκει δὲ τῇ Λαμίᾳ ἡδύ. ἡ Λαμία γυνή τις
ἦν περὶ τὸν Πόντον, ἥτις διότι ἀπώλεσε τὰ οἰκεῖα τέκνα, τὰ τῶν ἄλλων
γυναικῶν βρέφη ἤσθιεν. ἢ ἡδέα εἰσὶ παρὰ φύσιν, οἷς χαίρουσί τινες τῶν

1 ἕκαστον Ba et Aristotelis codd. $K^{b}L^{b}M^{b}$: ἑκάστου Arist. vulg. 10 ἑαυτῶν a: ἑαυτοῦ B
33 ὅλον Ba: nonne ἀλλα? 35 τινὰς corr. ex τινὸς B: τινὸς a θηριώδεις ἤτοι θη-
ριώδεις scripsi: θηριώδης ἤτοι θηριώδης Ba 36 θηριωδία corr. ex θηρία B: θηριώδης a

ἀπηγριωμένων, ἤτοι τῶν ἀγρίων. οἱ γὰρ Σκύθαι οἱ περὶ τὸ
ν μὲν ἔχαιρον ἐσθίειν ὠμοὺς ἰχθῦς, ἄλλοι δὲ κρέα ὠμὰ ἤσθιον
ἐδάνειζον τὰ οἰκεῖα τέκνα ἀλλήλοις, ἵνα ταῦτα κατεσθίωσι, καὶ
ἐδόκει αὐτοῖς. ὁ δὲ Φάλαρις λέγεται φαγεῖν τὸν ἑαυτοῦ παῖ
μέν εἰσιν αἱ ἕξεις θηριώδεις, αἵτινες παρὰ φύσιν εἰσί, καὶ γ
μυγιηρὰ καὶ κακῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων. ἄλλαι δέ εἰσιν
ώδεις καὶ παρὰ φύσιν ἡδεῖαί τισιν, αἳ ἐπιγίνονται ἢ ἀπὸ νό
ἔθους, οἷον ἡ τρῶξις, ἤγουν τὸ ἐσθίειν τοὺς ὄνυχας αὐτοῦ, ἢ
τὰς ἑαυτοῦ τρίχας ἐξ ἔθους τις ἐπεκτήσατο ἢ ἀπὸ νόσου. ἔτ
δοῦλος ἔφαγε τὸ ἧπαρ τοῦ συνδούλου αὐτοῦ, καὶ ὁ Ξέρξης ὁ τ
βασιλεὺς μανεὶς ἔφαγε τὴν ἑαυτοῦ μητέρα κρεουργήσας. ἔτι δὲ
τισι, παρὰ φύσιν δὲ ὄντες, τὸ ἐσθίειν ἀνθρακας. ἐν ὅσοις γὰρ
ὁ μελαγχολικὸς χυμός, ἔδν ὄσκει τὸ ἐσθίειν κάρβωνας. ἄλλ
ὄσκει τὸ ἐσθίειν γῆν, ἤτοι πηλόν. ὅσοις ὀξώδης χυμὸς ἔγκειται.
ὧν συμπτώματος ἡ μελαγχολικοῦ χυμοῦ ἢ ὀξώδους τοῦτο αὐτ
ται. τὸ δὲ ἀρρενογαμεῖν τοῖς μὲν ἐπιγίνεται ἐκ φύσεως κακῆ
πύσης πρὸς τὸ κακόν, ἄλλοις ἐξ ἐθισμοῦ τινος, οἷον γυμνα
παιδῶν τοὺς ἄρρενας γαμεῖν. οὗτοι ἐθίζουσι τοῦτο παιδάριον κακ
συναναστρεφόμενοι, καὶ ταῦτα φύσιν ἔχοντες πρὸς τὸ καλὸν ἐπ
Ὅσοις μὲν οὖν φύσις ἐστὶ κακὴ καὶ αἰσχρὰ καὶ αἰτία αὐ
τοῦ τοὺς ἄρρενας γαμεῖν, τούτους οὐδενὸς εἴπω ἀκρατεῖς. διό
αὐτοῖς τοιαύτη ἐστὶ φαύλη καὶ πρὸς τοῦτο ῥέπουσα. ὡς οὐδὲ τ
κας εἴποι τις ἀκρατεῖς. ὅτι οὐ γαμοῦσιν ἀλλὰ γαμοῦνται.
πεφυκασιν ἔχειν ὁμοίως, οὐδὲ τοὺς νοσήματοῦσιν ἔχοντας.
τοὺς νοσοῦντας τὸ γαμεῖν τοὺς ἄρρενας οὐκ ἐκ φύσεως ἀλλ
τινὸς ἀκρατεῖς εἴποι τις, διότι οὗτοι καὶ τὸν λόγον ἔχουσι δι
καὶ οὐ γινώσκουσιν, εἰ ὅλως κακόν ἐστι τοῦτο, οἱ δ' ἀκρατεῖς
ἔχουσι τὸν λόγον. τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστον τούτων, ὧν ἀπηρ
ἤτοι ἐσθίειν κρέα ὠμὰ ἀνθρώπων καὶ κάρβωνας καὶ τὰ λοιπὰ
κακίαν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ ἔξω εἰσὶ τῆς ἀνθρωπίνης κακίας.
ταῦτα μᾶλλον προσήκει, οὐκ ἀνθρώποις. καθάπερ καὶ ἡ
ὑπὲρ πᾶσαν κακίαν ἀνθρωπίνην ἐστί. τὸ δὲ τὸν ἔχοντα ταῦτα
ἤτοι εἰ ἐπιθυμεῖ (φαγεῖν) κρέα ὠμὰ ἢ πηλὸν καὶ κρατήσει τῆ
καὶ οὐ φάγῃ, οὐχ ἁπλῶς, ἤτοι ἄνευ προσθήκης, ἐγκρατὴς λέγ
μετὰ προσθήκης ἐγκρατῆ θηριώδη. ὁμοίως καὶ εἰ ἡσσηθῇ ὑπ
θυμίας καὶ φαγῇ πηλὸν ἢ ἄλλο τι, ὧν εἴπομεν. οὐχ ἁπλῶ
προσθήκης ἀκρατῆ λέγομεν, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα διὰ τὴν
τῆς κακίας καὶ μετὰ προσθήκης ἀκρατῆ θηριωδίας εἶναι λέγομε
τῶν ἀγρίων θηρίων ὡς ὁμοιότητα ἔχοντα διὰ τὸ ὑπερβ

1 ἀπηγριωμένων corr. ex ἀπηγορευμένων B: ἀπηγορευμένων a 8 α
αὐτῶν a 9 ἑαυτοῦ B: ἑαυτῶν a ἐξ ἔθους τις B: τις ἐξ ἔθ
18 οὕτοι B: οὗτος a 21 τοῦ a: τὸ B 33 φαγεῖν a: om. B
φάγει a 38 θηριώδίας B: θηριώδη a

τὸν κυρίως ἀκρατῆ. τοῦτον τὸν τρόπον, ἤτοι μετὰ προσθήκης ἀκρατὴ 1241
τοῦ πάθους ἤτοι τοῦ θυμοῦ, καὶ οὐ λέγομεν αὐτὸν ἀκρατῆ μὴ ἄνευ προσθή- 15
κης. πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα κακία καὶ χαλεπότης, ἤτοι ὀργιλότης,
καὶ δειλία, αἱ μὲν θηριώδεις εἰσίν, αἱ δὲ νοσηματώδεις, ἤτοι ἐκ
5 νόσου ἡμῖν ἐπιγινόμεναι. ὡς μὲν γὰρ ἐκ φύσεως ὢν τοιοῦτος, ὥστε φο-
βούμενος κἂν μῦς κτυπήσῃ, δειλὸς λέγεται. κἂν τὴν τῆς θηριώδους δειλί-
αν, ὁμοίως δὲ εἰ ἐκ φύσεώς τις ὑπερβολικῶς ὀργίζεται, ὀργίλος λέγεται
κατὰ τὴν θηριώδη ἀρετότητα. ὁ δὲ φοβεῖται. εἰ δὴ γαλῆν διὰ νόσον. 50
ἤτοι μανίαν νοσήσας. καὶ τῶν ἀφρόνων ὅσοι μὲν ἐκ φύσεως εἰσὶν
10 ἀλόγιστοι, ἤτοι ἄφρονες καὶ λόγῳ μὴ διοικούμενοι, ἀλλὰ τῇ αἰσθήσει
ζῶντες ὡς τὰ ἄλογα, οἷοί εἰσί τινες βάρβαροι, οἷον οἱ Σκύθαι θηριώδεις
λέγονται.

Οἱ δὲ ὄντες ἄφρονες ἐκ νόσου, ἤτοι ἐξ ἐπιλήψεως ἢ μανίας, καὶ 1251
μόνῃ τῇ αἰσθήσει ζώντες, νοσηματώδεις ἄφρονες λέγονται, ὡς καὶ ὁ
15 τὴν γαλῆν δεδιὼς νοσηματώδης δειλός. τούτων δὲ τῶν θηριωδῶν μὲν
κακιῶν συμβαίνει μὲν ἔχειν τινάς, μὴ κρατεῖσθαι δέ, ἤτοι μὴ ἡττᾶ-
σθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν ἀλλὰ κρατεῖν, οἷον εἰ ὁ Φάλαρις κατεῖχε παῖδων. 10
ἐπιθυμῶν φαγεῖν αὐτό, ἢ πρὸς ἀφροδισίων ἄτοπον, ἤτοι ἢ ἐπιθυμῶν
συνουσιασθῆναι αὐτῷ, κρατήσει δὲ τῆς ἐπιθυμίας καὶ μὴ ἡττηθῇ, οὗτος
20 ἐγκρατὴς ῥηθῇ, οὐκ ἄνευ προσθήκης ἀλλὰ μετὰ προσθήκης ἐγκρατὴς
θηριώδης, ἤτοι διὰ τὸ κρατεῖν θηριωδῶν κακιῶν. ἔστι δὲ πολλάκις καὶ
κρατεῖσθαι, ἤτοι ἡττᾶσθαι ὑπὸ τῶν θηριωδῶν ἐπιθυμιῶν τὸν ἔχοντα ταύ-
τας καὶ μὴ μόνον ἔχειν, ἤτοι κρατεῖν, ὃς καὶ ῥηθῇ ἀκρατὴς μετὰ προσ-
θήκης, ἤτοι ἀκρατὴς θηριωδίας, ἤτοι διὰ τὸ ἡττᾶσθαι ὑπὸ θηριωδῶν 15
25 ἐπιθυμιῶν. ὥσπερ οὖν ἡ μοχθηρία, ἤτοι ἡ ἀκολασία, ἡ μὲν κατ' ἄν-
θρωπον, ἤτοι ἡ καταγινομένη περὶ τὰς ἀνθρωπικὰς ἡδονάς, ἤτοι περὶ
τὰ ἀφροδίσια τὰ ἀνθρώποις ἀνήκοντα, ἤτοι τὸ μετὰ γυναικὸς συνουσιάζειν,
ἁπλῶς μοχθηρία, ἤτοι ἀκολασία ῥηθῇ ἄνευ προσθήκης. ἡ δὲ καταγινομένη,
περὶ τὰ ἀφροδίσια τὰ μὴ ἀνθρώποις ἀνήκοντα, ἀλλὰ θηρίοις, οἷον τὸ μετὰ 20
30 ἀρρένων συνουσιάζειν, λέγεται μοχθηρία, ἤτοι ἀκολασία μετὰ προσθή-
κης, ἀκολασία θηριώδης ἢ ἀκολασία νοσηματώδης. ἁπλῶς δέ, ἤτοι 20
χωρὶς δὲ προσθήκης, οὐ ῥηθῇ ἀκόλαστος μόνον, οὗτος οὖν καὶ ἀκρασία.
ἡ μὲν ἡ μετὰ προσθήκης, ἤτοι ἀκρασία θηριώδης ἢ ἀκρασία νοσηματώ-
δης. ἀκρατὴς γὰρ νοσηματώδης ἐστὶν ὁ ἡττώμενος ὑπὸ τῶν θηριωδῶν ἐπι-
35 θυμιῶν διά τινα νόσον. οἱ γὰρ νεφρῖτιν νόσον νοσοῦντες ἐπιθυμοῦσιν
ὑπερβολικῶς συνουσιάζειν, ἐκ τούτων γὰρ ὠφελοῦνται. ἁπλῶς δέ, ἤτοι
ἄνευ προσθήκης ἀκρασία μόνη λέγεται. ἢ καὶ κυρίως ἀκρασία ἐστίν. ἡ κατὰ
τὴν ἀνθρωπικὴν ἀκολασίαν, ἤτοι ἢ καταγίνεται περὶ τὰ ἀφροδίσια τὰ 25

---

1 τοῦτον τὸν τρόπον Aristoteles: τοῦτον τρόπον Ba 8 ὁ δὲ B: ὃς δὲ a
15 νοσηματώδης δειλός B: νοσηματώδη δειλίᾳ a 16 συμβαίνει B: συμβαίνειν a
24 θηριωδίας B: θηριώδης a ὑπὸ B: ὑπὸ τῶν a 35 τινα νόσον B: τινος
νόσου a 36 τούτων B: τούτου a 38 ἀνθρωπίνην Aristoteles τὰ B:
τοῖς a

ἀνθρώπους ἀνίησιν. ἤτοι περὶ τὰς ἐν ἁφῇ ἡδονάς, περὶ ἃς καὶ
λασία καὶ ἡ σωφροσύνη καταγίνεται. καὶ ὅτι ἔστιν ἄλλο εἶδος
καταγινόμενον περὶ τὰ ἄλλα, ἤτοι περὶ θυμοὺς καὶ χρήματα καὶ
θηριώδεις ἡδονάς. ἢ οὐχ ἁπλῶς, ἤτοι οὐ κυρίως καὶ ἄνευ τ
ἀκρασία λέγεται, ἀλλὰ μεταφορικῶς καὶ καθ' ὁμοιότητά τινα
προσθήκης.

Μέλλει δεῖξαι ὅτι ἡ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἧττον κακόν ἐστι
σίας τῶν ἐπιθυμιῶν, δι' ἐπιχειρημάτων πολλῶν. ἓν μέν, ὅτ
ἔοικε τῷ ἀκούοντι πεῖν τοῦ λόγου, ἀλλ' οὐκ ἀκριβῶς, ἀλλὰ πα
ὥσπερ καὶ οἱ ὀξεῖς ὑπάρχεται, οἳ πρὸ τοῦ ἐκπληρῶσαι τοῦ δεσ
λόγον, ὃν μέλλει εἰπεῖν, ἤτοι τὸ πρόσταγμα, ὃ μέλλει κελεῦσ
ἐκθέουσιν, ἵνα τὸ προσταχθὲν ποιήσωσιν, εἶτα ἁμαρτάνο
προπετῶς, ἤτοι εἶτα οὐ καλῶς τὸ προσταχθὲν ἐνεργοῦσι διὰ
ὁλοκλήρου ἀκοῦσαι, ὅπερ ὁ δεσπότης αὐτοῖς προσέταξεν. ἀλλὰ
σαι. καὶ οἱ κύνες ὁλακτοῦσιν, εἰ κτύπον τινὰ ἀκούσωσι, μὴ
πρῶτον), εἰ ὁ προσιὼν φίλος ἢ εἴτε ἐχθρός. οὕτω καὶ ὁ θυμὸ
μὲν ὑπὸ τοῦ λόγου, ὅτι ὁ δεῖνα ἐμοίχευσεν, οὐκ ἀκοῦσαι δὲ ἐ
πρόσταγμα, εἴτε δεῖ τιμωρῆσαι αὐτὸν εἴτε μή, ὁρμᾷ πρὸς τὸ
αὐτὸν διὰ τὸ θερμὸν τῆς φύσεως. ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ ἡ φ
ἤτοι ἡ διάνοια αὐτοῦ. ἐδήλωσε τῷ θυμῷ, ὅτι τὸ πραχθὲν ὕβ
μοιχεύσῃ ἢ, ἢ ὀλιγωρίᾳ, ἤτοι καταφρόνησις, οὗτος δὲ μὴ ἐμμε
του. εἰ δεῖ καὶ τιμωρῆσαι αὐτὸν τὸν μοιχεύσαντα, ὥσπερ συ
μενος ὅτι ὁ δεῖνα ἐμοίχευσε. τῷ δὲ τοιούτῳ, ἤτοι τῷ μοιχε
πολεμεῖν, ἤτοι τιμωρεῖν δεῖ τὸν μοιχεύσαντα ἢ τὸν κατα
εὐθὺς χαλεπαίνει καὶ ὁρμᾷ πρὸς τιμωρίαν. ἡ δ' ἐπιθυ
εὐθὺς πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ ὀρεκτοῦ, εἰ μόνον εἴπῃ ὁ λόγος ὁ ὅτι
ἡ ἐπιθυμία. ὅτι τόδε ἡδύ ἐστιν, ὥστε ἐπεὶ ὁ θυμὸς ἀκολουθε
τῷ λόγῳ. ὅπως δὲ τὸ πῶς, ἵνα δείξῃ, ὅτι πῇ μὲν ἀκουσει αὐτ
παρακούει διὰ τὴν ἄγαν ὀξύτητα μὴ ἐμμένων ἐξ ὁλοκλήρου ἀκ
πρόσταγμα, ἡ δ' ἐπιθυμία τῷ ὀρθῷ οὐδ' ὅλως ἀκολουθεῖ, ὁ
διεφθαρμένῳ. λοιπὸν ἄρα αἰσχίων ἐστὶ μᾶλλον ἡ ἐπιθυμια ἀκ
ἀκρατὴς θυμοῦ, διότι ὁ μὲν θυμοῦ ἀκρατὴς ἥττηται ὑπὸ
πως. προσέθηκε δὲ τὸ πως, ἵνα δείξῃ, ὡς οὐκ ἐξ ὁλοκλήρ
ἀλλά κατά τι, ὅς, ἤτοι ὁ ἀκρατὴς ἐπιθυμίας, ὑπὸ τῆς ἐπιθ
ται), ἑκούσης αὐτῶν οὐχ ὑπὸ τοῦ λόγου.

Ἕτερον ἐπιχείρημα δεικνύον, ὅτι ὁ θυμὸς ἐστι φυσικός, ὅτι δ
σικὸς δῆλον. διότι καὶ κατὰ γενεὰς ἐπακολουθεῖ. εἰ γὰρ ὁ ἐμὸς
μώδης, καὶ ἐγὼ θυμώδης ἔσομαι καὶ ὁ ἐμὸς υἱὸς καὶ τοῦ ἐ

2 ἔστι B: ἔστι a 10 τοῦ δεσπότου a: τῶν δεσποτῶν B 11 [illegible] B
14 et Arist. codd. MbOb: προστάξεως Arist. vulg. 15 ἀκούσωσι a: ἀ
16 πῶς a: om. B 17 ἀκοῦσαι a: ἀκούσας B 18 τιμω
[illegible] a 21 ἢ γ' a: ἢ B 24 ἢ τὸν B: ἤτοι τὸν a
[illegible] B 36 ὅτι δὲ a: ὅτε δὲ B 37 ἐπακολουθεῖ B: ἐ

υἱὸς καὶ δι' ὅλης διέλθοι τῆς γενεᾶς τὸ φυσικὸν τοῦτο πάθος, ἤτοι ὁ θυμός. ἡ δὲ ἐπιθυμία οὐκ ἔστι φυσική. ἔτι ταῖς φυσικαῖς ὀρέξεσι συγγνώμη ἀκολουθεῖ, ἐπεὶ καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ταῖς τοιούταις μᾶλλον ὅσαι εἰσὶ κοιναί, ἤτοι τὸ ἐσθίειν τὸν πεινῶντα καὶ εἰ διψᾷ τις καὶ ἐπιθυμεῖ πιεῖν· αἱ τοιαῦται γὰρ ἐπιθυμίαι κοιναὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις καὶ φυσικαί. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος πεινῶν ἐπιθυμεῖ φαγεῖν καὶ διψῶν ἐπιθυμεῖ πιεῖν. καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί, ἤτοι τὸ μὴ ὑπὲρ κόρον ἐπιθυμεῖν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐσθίειν καὶ πίνειν. ἡ γὰρ τοιαύτη ἐπιθυμία ἡ ὑπερβολική, ἤτοι ἡ ὑπὲρ κόρον ψεκτή ἐστιν, οὐ συγγνωμονική. ταῖς τοιαύταις οὖν ἐπιθυμίαις κοιναῖς ταῖς μὴ καθ' ὑπερβολὴν ἐπακολουθεῖ συγγνώμη. εἰ γάρ τις ἴδῃ τινὰ πεινῶντα ζητοῦντα φαγεῖν καὶ ὀργιζόμενον διὰ τοῦτο, οὐκ ἂν αὐτὸν ψέξει, ἀλλὰ συγγνωμονήσει. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἡ φύσις αὐτὸν καταναγκάζει φαγεῖν, ὁ δὲ θυμὸς καὶ ἡ χαλεπότης φυσικωτέρα ἐστὶ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν καθ' ὑπερβολὴν καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ἤτοι τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων καὶ νίκης. οἷον εἴ τις ἐπιθυμεῖ ὑπερβολικῶς κερδαίνειν ἢ νικᾶν. οἷόν τις ἔτυψε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. ἐλκόμενος δὲ εἰς τὸ δικαστήριον ἔλεγε "καὶ οὗτος ὁ ἐμὸς πατὴρ τὸν ἑαυτοῦ πατέρα ἔτυψε καὶ ὁ πατὴρ τοῦ πατρός μου τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καὶ οὗτος ὁ ἐμὸς υἱὸς ἐμὲ τύψει, ὅταν ἀνδρωθῇ. συγγενὴς γάρ ἡμῖν ὁ θυμός." ταῦτα δὲ ἔλεγε, δεικνύων ὅτι ὁ θυμὸς αὐτοῖς φυσικῶς ἕπεται καὶ κατὰ διαδοχὴν τοῦ γένους καὶ διὰ τοῦτο ζητῶν συγγνώμην, καὶ πάλιν εἵλκετό τις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ κατὰ βίαν, εἶτα καταντήσας πρὸς τὰς θύρας ἐκέλευσε τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν παύεσθαι, ὅταν πρὸς ταῖς θύραις ἐγγίσῃ, ἐπεὶ καὶ ἐγὼ τὸν ἐμὸν πατέρα ἑλκύσας ἐνταῦθα, ἤτοι ἐπὶ τῶν θυρῶν τοῦ δικαστηρίου γενόμενος, αὐτὸν ἀπέλυσα.

Τρίτον ἐπιχείρημα, ὅτι ἀδικώτεροί εἰσιν οἱ ἐπίβουλοι. ὁ μὲν θυμώδης οὐκ ἐπίβουλός ἐστιν, οὐδὲ ὁ θυμὸς ἐπίβουλός ἐστιν, ἤτοι λάθρα χωρῶν κατὰ τοῦ ἀδικήσαντος. ἀλλὰ φανερός ἐστιν. φανερῶς γὰρ χωρεῖ κατ' αὐτοῦ. ἡ δ' ἐπιθυμία ἐπίβουλός ἐστιν. λάθρα γὰρ καὶ μετὰ δόλου ἐπεισβάλλει τῷ ὀρεκτῷ. εἰ γάρ τις ἐπιθυμεῖ συνδυασθῆναι κόρῃ τινί, οὐ φανερῶς καὶ εὐθὺς αὐτὴν μοιχεύει, ἀλλὰ βουλεύεται πῶς ἂν μοιχεύσῃ αὐτὴν λάθρα, καὶ οὐκ ἄν τις νοήσῃ αὐτόν, ὡς καὶ Ὅμηρος τὴν Ἀφροδίτην δολοπλόκον ὀνομάζει. ἡ γὰρ Ἀφροδίτη ἐπιθυμία ἐστίν, ἡ δ' ἐπιθυμία οὐ φανερῶς ἐπεισέρχεται τῷ ὀρεκτῷ, ἀλλὰ μετὰ δόλου καὶ λάθρα, καὶ ὁ κεστὸς ἱμὰς τῆς πορφύρας, ἤτοι ὑπάτη ἐστίν. ἤτοι ἐκλεκτὸς καὶ τῶν νεῶν τῶν φοινικῶν. καὶ ἐνταῦθα γὰρ κλοπὴν εἰπὼν τὴν λαθραίαν ἀπάτην ἐδήλωσεν. ὥστ' ἐπεὶ ὁ θυμὸς οὐκ ἔστιν ἐπίβουλος, ἡ δ' ἐπιθυμία ἐπίβουλός ἐστιν, οἱ δ' ἐπίβουλοι

1 διέλθοι B: διέλθῃ a τοῦτο πάθος B: τοῦτο τὸ πάθος a 3 ἀκολουθεῖ B: ἀκολουθῇ a 5 πιεῖν corr. ex ποιεῖν B: πιεῖν a 7 ὅσον corr. ex ὅσων B: ὅσον a ὑπὲρ B: ἔχουσα a 9 ἡ ὑπὲρ B: ὑπερέχουσα a συγγνωμονική a: συγγνωμονητέα B 10 κοιναῖς B: om. a 14 τῶν μὴ B: τὸν μὴ a 19 τύψει B: τύψοι a 21 ζητῶν B: ζητεῖ a 32 idem error qui Heliodori p. 146,38

εἶσιν. ἤτοι οἱ λάθρα βλάπτοντες καὶ κρύφα, ἀδικώτεροι τοῦ φανερ
πτοντος. ἴσως γάρ τις ἐκφύγῃ τὸν ἐπιχειροῦντα βλάψαι αὐτὸ
λοιπὸν ἄρα καὶ ἡ ἀκρασία τῆς ἐπιθυμίας ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίω
ακρασιας τῆς ἐπὶ τὸν θυμόν, καὶ ἔστιν ἡ ἀκρασία τῆς ἐπιθυμί
ἀκρασία καὶ κακία πως. προσέθηκε δὲ τὸ πως, ἵνα δείξ
πρὸς τὴν ἀκρασίαν τὴν περὶ τὸν θυμόν ἐστιν ἡ ἀκρασία τῆς
ἁπλῶς ἀκρασία καὶ κακία καὶ αἰσχροτέρα καὶ ἀδικωτέρα ὑπάρχ
δὲ πρὸς τὴν ἁπλῶς ἀκρασίαν καὶ κακίαν συγκρινομένη, ἡ περ
θυμίαν ἀκρασία μερικὴ ἐστι καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένη οὐ
κακία ἐστιν. αὕτη γὰρ ἡ περὶ ἐπιθυμίαν ἀκρασία, ἀλλὰ μερι
κακίᾳ τῇ ἁπλῶς ἐγγίζουσα. ὕβριν ἐνταῦθα τὴν μοιχείαν νοητέ

Τέταρτον ἐπιχείρημα. ἔτι οὐδεὶς ὑβρίζει, ἤτοι μοιχε
πούμενος. πᾶς γὰρ ὁ μετὰ θυμοῦ καὶ ὀργῆς τι ποιῶν,
ποιεῖ. ἡ γὰρ ὀργὴ ὄρεξις ἀντιλυπήσεώς ἐστιν, ὁ δ' ὑβρίζων, ἤ
ων, μεθ' ἡδονῆς μοιχεύει διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν αὐτῆς. εἰ οὖν τ
ἀδικώτερα τὰ παθη, οἷς οὐδὲν μᾶλλον ὀργίζεσθαι, λοιπὸν ἄρα
ἐπιθυμίαν ἀκρασία ἀδικωτέρα ἐστιν. εἰ γάρ τινα ἴδωμεν ἀκρατε
ἐπιθυμίαν ὑπερβολικὴν χρημάτων καὶ κέρδους καὶ ἀφροδισίω
ὀργιζόμεθα κατ' αὐτοῦ καὶ φερόμεθα παρὸ εἰ ἴδωμέν τινα ὑ
θυμούμενον· θυμοῦται γὰρ διὰ τὸ ἀδικηθῆναι· οὐ γάρ ἐστιν
μοιχεία καὶ συνδυασμὸς ἐν θυμῷ, ἤτοι μετὰ θυμοῦ γενόμενο
ἡ ἐγκρατεια καὶ ἡ ἀκρασία περὶ τὰς σωματικὰς ἡδονάς, ἤτοι π
ὀργὴ ἡδονὰς καταγνωσται.

Αὐτῶν δὲ τούτων τῶν σωματικῶν ἡδονῶν τὰς δια
ἀφεῖν. Μέλλει γὰρ ἰδεῖν τὰς διαφορὰς τῶν σωματικῶν ἡδονῶν
εἰπεῖν περὶ ποίας ἡδονὰς καταγίνεται ἡ σωφροσύνη ἡ ἀκολασία
τούτων οὖν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν αἱ μέν εἰσιν ἀνθρωπικαὶ κ
ἐν τῷ γένει, ἤτοι τῷ ὑποκειμένῳ, καὶ ἐν τῷ μεγέθει. ἤτοι
ὑπερβάλλειν, οἷον ἀνθρωπικὴ ἡδονή ἐστι τὸ ἐσθίειν ἄρτον καὶ γ
ὀνειδίζεσθαι, ἀλλ' εἰ μὴ ὑπὲρ κόρον καὶ ὑπερβολικῶς ἐσθίειν. τ
ἀνθρωπική, εἰ δ' ὑπερβολικῶς καὶ ὑπὲρ κόρον, θηριωδία μᾶλλο
οὐκ ἀνθρωπική. αἱ δὲ τῶν ἡδονῶν εἰσι θηριώδεις, οἷον τὸ ἐσθ
ἀνθρώπων, αἱ δέ εἰσι τῶν ἡδονῶν διαπεπρώσεις. ἀπὸ δὲ τ
ἡδονῶν ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία περὶ τὰς πρώτας μόνον
ταγίνεται, ἤτοι περὶ τὰς ἀνθρωπικὰς ἡδονας, ἤτοι περὶ τὰ
ἀφροδίσια. διὸ καὶ τὰ θηρία οὔτε σώφρονα οὔτε ἀκόλ
γεσθαι εἶναι, ἀλλὰ μεταφορικῶς καὶ καθ' ὁμοιότητα λέγομεν
σώφρονα καὶ ἀκόλαστα. καὶ εἴ τινι ὅλως ἕτερον γένος
διαφέρει ἑτέρου, ἤτοι ἐν ὕβρει ἤτοι ἐν ὀχείᾳ· οἷον οἱ ἵπποι

1 ἐκφύγῃ scripsi: ἐκφυγης B: ἐκφύγει a 5 πως prius B: om. a
8 ἡ ἀκρασία a 10 γὰρ a: om. B 17 ἀντιλυπήσεως B: ἀντιλυπ
21 δ' B: om. a 21 γενόμενος B: γινόμενος a 24 Αὐτῶν — λαβεῖν

τῶν ἄλλων ζῴων ἐν τῷ εἶναι ὀχευτικοὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἢ ἐν τῷ εἶναι 126r
σινάμωρα, ἤτοι βλαπτικά, ὡς οἱ λέοντες. ὡς οἱ λύκοι, ἢ ἐν τῷ εἶναι παμφάγα. κατὰ γοῦν τὰς διαφορὰς ταύτας, καθ' ἃς ἀλλήλοις τὰ ζῷα διαφέρουσι, τὰ μὲν λέγομεν ἀκόλαστα ὡς τοὺς ἵππους, τὰ δὲ σώφρονα. εἶτα
5 λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὰ ζῷα οὔτε ἀκόλαστα οὔτε σώφρονα λέγεται κυρίως καὶ φησίν, ὅτι ὁ μὲν σώφρων προαιρούμενος ποιεῖ τὰ σώφρονα 30
καὶ λογισμὸν ἔχει, ἤτοι καὶ τὸν λόγον ἔχει ἐρρωμένον· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος προαιρούμενος ἀκολασταίνει, ἔχει δ[ὲ] καὶ τὸν λόγον, ἀλλὰ διεφθαρμένον. τὰ δὲ θηρία οὔτε προαίρεσιν ἔχει οὔτε λογισμόν, ἤτοι
10 οὔτε τὸν λόγον, ἀλλ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως. οὐ τοῦτό φησιν, ὅτι ἔξω τῆς φύσεως τοῦ ἀλόγου ἐγένοντο καὶ λογικὴν φύσιν ἔλαβον, ἀλλ' ὅτι 35
τὰ θηρία ἐοίκασι τοῖς ἐξεστηκόσι τῆς φύσεως, ἤτοι τοῖς μαινομένοις. ὡς γὰρ οἱ μαινόμενοι προαίρεσιν οὐκ ἔχουσιν ἀλλ' ἀπροαιρέτως ὁρῶσιν ὃ ἂν ὁρῶσιν οὔτε λόγον ἔχουσι (τῶν γὰρ μαινομένων καὶ ὁ λογισμὸς καὶ ὁ
15 λόγος διέφθαρται), οὕτω καὶ τὰ θηρία οὔτε λογισμὸν οὔτε προαίρεσιν ἔχουσιν. ἄνευ λογισμοῦ γὰρ καὶ βουλῆς καὶ διανοίας τὰ θηρία εἰσίν. ἡ δὲ 40
θηριότης ἡ ἐν τοῖς θηρίοις οὖσα ἔλαττον κακόν ἐστι τῆς κακίας. φοβερωτέρα δέ ἐστι ἡ θηριότης.

Εἶτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, πῶς ἡ θηριότης ἔλαττον κακόν ἐστι τῆς
20 κακίας καί φησι, διότι οὐκ ἐν τοῖς θηρίοις ἔνι μὲν τὸ βέλτιστον, ἤτοι ὁ λόγος, διέφθαρται δέ, ἤτοι ἐστὶ διεφθαρμένος, ὡς καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ 45
ἀκόλαστος ἔχει μὲν τὸν λόγον, ἀλλ' ἔχει αὐτὸν διεφθαρμένον. ἀλλ' οὐδ' ὅλως ἔχουσι τὰ θηρία λόγον ἀλλὰ πάντα διέφθαρται. εἶτα φησίν, ὅτι οὐδὲ δεῖ συγκρίνειν ὅλως τὴν θηριότητα πρὸς τὴν κακίαν, ὡς οὐδὲ τὸ
25 ἄψυχον πρὸς τὸ ἔμψυχον· ἀσύμβλητα γάρ εἰσι ταῦτα. εἰ γάρ τις θηριότητα πρὸς τὴν κακίαν συμβάλλει, ταὐτὸν καὶ ὁμοιόν ἐστι καὶ εἰ ἔμψυχον 50
συγκρίνει πρὸς ἄψυχον, πότερον, ἤτοι ποῦόν ἐστι, κάκιον, ἡ δικαιοσύνη, ἄψυχος οὖσα καὶ ἕξις, ἢ ὁ δίκαιος ἔμψυχος ὤν. δείκνυσιν ὅτι ἡ τῶν θηρίων φαυλότης, ἤτοι θηριότης τῶν θηρίων, τῶν μὴ ἐχόντων ἀρχήν,
30 ἤτοι νοῦν (ὁ γὰρ νοῦς ἀρχὴ πάντων) ἀσινεστέρα ἐστι τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων τῷ λόγῳ καὶ νοῒ διοικουμένων. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος μετὰ 55
σκέψεως καὶ βουλῆς ἐπιχειρεῖ βλάψαι τινά, τὸ δὲ θηρίον ἀπερισκέπτως πρὸς βλάβην ἐπιχειρεῖ. καὶ διὰ τοῦτο ἀβλαβέστερόν ἐστι. τὸ συγκρίνειν 126v
οὖν θηριότητα πρὸς κακίαν παραπλήσιόν ἐστιν, εἴ τις συγκρίνει ἄψυχον, ἤτοι
35 ἀδικίαν, πρὸς ἔμψυχον, ἤτοι ἄδικον. ἡ γὰρ σύγκρισις ὁμοίων ὀφείλει εἶναι, ἕξεως πρὸς ἕξιν, καὶ ἐκτοῦ πρὸς ἐκτόν. οὐ γάρ τις νοῦν ἔχων τὴν ἕξιν 5
ἄψυχον οὖσαν συγκρίνοι πρὸς τὸ ἐκτὸν ἔμψυχον ὄν. ἐμψύχου σύγκρισις πρὸς ἔμψυχον ὀφείλει εἶναι καὶ ἀψύχου πρὸς ἄψυχον. ἔστι γὰρ ὡς ἑκάτερον, ἤτοι ἡ ἀδικία καὶ ὁ ἄδικος, κάκιον ἑκατέρου, ἤτοι ἀλλήλων·
40 ἐπεὶ οὖν ὁ ἄδικος βλαπτικός ἐστι καὶ κακὸς διὰ τὸ μετέχειν τῆς ἀδικίας, πολλῷ μᾶλλόν ἐστι κακιώτερον, ἤτοι φαυλότερον, ἡ ἀδικία. εἰ γὰρ τὸ προσ-

2 σινάμορρα B: σινώμορρα a 26 συμβᾶι B: συμβάλλη a 27 συγκρίνει a: συγκρίνη B 33 βλάβην B: βλάβη a 37 ἔμψυχον a: ἔμψυχα B 38. 39 ὡς ante ἑκάτερον Diels: ὡς post ἀλλήλων Ba

ἐγγίζον τῷ πυρὶ θερμαίνεται, πολλῷ μᾶλλον ἔσται τὸ πῦρ θε
ἡ δὲ πάλιν ἡ ἀδικία πρᾶγμα ἄψυχόν ἐστι, καὶ διὰ τὸ ἄψυχον
δυνάμενον βλάψαι τινὰ αὐτὸ καθ' αὐτὸ θεωρούμενον, ὁ δὲ
ται βλάπτειν, λοιπὸν ἄρα ὁ ἄδικος φαυλότερον τῆς ἀδικίας ἐστί
ἀδικία ἐστὶ μὲν ὡς φαυλοτέρα, ἔστι δ' ὡς ἧ φαῦλον οὐκουν.
γὰρ κακόν, καθὸ τὸ μὲν ἄλογόν ἐστι καὶ μὴ δυνάμενον βουλεύ
λογικὸν καὶ βουλευτικόν.

Περὶ δὲ τὰς ὀφρῆς ἡδονὰς καὶ γεύσεως, περὶ
φροσύνη διωρίσθη καταγίνεσθαι, ἔστι μέν τινας οὕτως ἔχο
10 ἐπιθυμίας τὰς τοιαύτας, ὥστε καὶ ἡττᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶ
πολλοὶ κρείττους εἰσὶ καὶ οὐχ ἡττῶνται, οἷον εἴ τις ἐπ
πιον. ὄνασαι κρατεῖται τῆς ἐπιθυμίας ταύτης, κἂν χυδαῖος
τις, οἱ ἡττῶνται καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, ὧν οἱ πολλοὶ κρα
τεῖς δέ τινες οἱ κρατοῦσι καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν, ἤτοι τ
15 σίων, ὧν ἡττῶνται οἱ πολλοι. ἡττῶνται γὰρ ὑπὸ τῶν ἀφροδ
νάμενοι ὀλιγάκις, ὅτι ἡ μοιχεία κακὸν ἐστιν. ἀπὸ τούτων τῶν
των ὧν οἱ πολλοὶ ἡττους εἰσὶ καὶ τῶν μὴ κρατουμένων, ὧν οἱ
ἡττους ἐστιν. ὁ μὲν περὶ ἡδονας, ἤτοι ὁ ἡττώμενος ὑπὸ τῶ
ῶν, ὧν οἱ πολλοὶ οὐχ ἡττῶνται, ἀκρατής ἐστιν, ὁ δὲ κρατῶν ὧ
20 ἡττῶνται, ἐγκρατής· ὁ δὲ περὶ λύπας, ἤτοι ἡττώμενος ὑπὸ
ὧν οἱ πολλοὶ οὐχ ἡττῶνται, μαλακός ἐστι. τὸ οὖν ἀπολέσαι φ
λύπην ἐπάγει τινί· ταύτης δὲ τῆς λύπης καὶ ὁ τυχὼν ὀδυνατ
ὁ οὖν ἡττώμενος τοιαύτης λύπης μαλακός ἐστιν. οὐχ ὅτι δὲ καὶ
καὶ ἡ ἐγκράτεια οὐ περὶ λύπας καταγίνεται, διὰ τοῦτο εἶπεν.
μαλακὸς περὶ λύπας καταγίνεται. καταγίνεται γὰρ καὶ ἡ ἀκρ
ἐγκράτεια καὶ περὶ λύπας, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ἡδονὰς καταγίνετ
ἀπουσίᾳ τῶν ἡδονῶν οὐ λυπεῖται ὁ ἐγκρατής. ὁμοίως δὲ καὶ
καὶ περὶ ἡδονὰς καταγίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ λύπας καταγ
γὰρ ἐπιθυμίας καὶ τῆς τυχούσης ἀπουσης λυπειται ὁ μαλακ
30 ἐπιθυμεῖ οἴνων Πράμνιον πιεῖν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν οὐ δύναται
λυπεῖται σφόδρα ὁ μαλακὸς καὶ τὴν ζωὴν ἀπολέγεται. ταύτ
λύπης τῆς ἐπιγινομένης ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι πιεῖν οἴνον Π
πολλοὶ κρείττους εἰσίν. ὁ δὲ κρατῶν τῆς λύπης, ἥς οἱ πολλ
οὐκ εἰσι, λέγεται καρτερικός, οἷον εἴ τις περιπεσὼν μεγάλῳ κι
γενναίως καὶ οὐ λυπεῖται, ἀλλὰ τῆς λύπης τῆς ἐκ τοῦ μεγάλ
σθαι ἐπιγινομένης αὐτῷ περιγίνεται καὶ κρατεῖ ἧς οἱ πολλ
οἱ δὲ ἕξεις τῶν πολλῶν μεταξύ εἰσιν, ἤτοι μεσότητές εἰσιν.
μεσότης ἀρετή ἐστι, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι εἰ καὶ μεσότης ἐστιν, α
ὁ χείρων ῥᾳστ. μεσότητας γὰρ λέγει τας ἐν τοῖς τῶν
οὔσας τῶν τε μαλακῶν καὶ καρτερικῶν. οἱ γὰρ πολλοὶ ἡττῶν

φαλοτέρα B: φαυλότερον a 6 βουλεύσασθαι B: βουλεύεσθαι
ν Ba 18 ἡδονὰς B: ἡδονὰ a 32 τοῦ B: τούτων a ὁ a
B: αὐτὸ a περιγίνεται B: περιγίνονται a κρατεῖ a: κρατοῦ

τῶν λυπῶν, ὧν ὁ καρτερικὸς κρείττων ἐστί, κρατοῦσι δὲ τῶν λυπῶν, ὧν 126ᵛ
ὁ μαλακὸς ἡττᾶται, καὶ πάλιν κρατοῦσι τῶν ἡδονῶν οἱ πολλοί, ὧν ὁ ἀκρατὴς ἡττᾶται, ἡττῶνται δὲ τῶν ἡδονῶν, ὧν ὁ ἐγκρατὴς κρείττων ἐστίν. εἰ οὖν οἱ πολλοὶ μεταξύ εἰσι τῶν ἀκρατῶν καὶ ἐγκρατῶν, ἀλλ' οὐν πρὸς τὰς χείρους ἡδονὰς ῥέπουσιν.

Ἐπεὶ δέ τινες τῶν ἡδονῶν ἀναγκαῖαι μέχρι τινός (τὸ γὰρ φαγεῖν ὅταν ἄχρι τοῦ πληρῶσαι τὴν γαστέρα ἀναγκαῖόν ἐστι, τὸ δὲ ὑπὲρ κόρον καὶ ὑπερβολικῶς δι' ὅλης ἡμέρας ἐσθίειν ἀναγκαῖον οὐκ ἔστιν), αἱ δὲ τῶν ἡδονῶν, οἷον τὸ ἥδεσθαι τιμᾶσθαι πλουτεῖν ἀναγκαῖον οὐκ ἔστι, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς ἀναγκαίαις καὶ ταῖς μὴ ἀναγκαίαις οὔτε αἱ ὑπερβολαί εἰσιν ἀναγκαῖαι οὔτε αἱ ἐλλείψεις. τὸ γὰρ μηδ' ὅλως ἥδεσθαι ψεκτόν ἐστι. τὸ δὲ ὑπερβολικῶς ἥδεσθαι καὶ πίνειν καὶ ἐσθίειν καὶ πλουτεῖν περιττόν ἐστι καὶ οὐκ | ἀναγκαῖον. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ λύπας· ὁ 127ʳ
μὲν διώκων, ἤτοι ἐπιζητῶν, τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἡδέων, ἤτοι τὸ ὑπερβολικῶς ἥδεσθαι, ἢ καθ' ὑπερβολάς, ἤτοι ἢ ζητεῖν τὰς ἰσχυροτάτας καὶ μεγάλας τῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, ἤτοι τὰ ἀφροδίσια, ἢ κἂν μικραί εἰσιν αἱ ἡδοναί, οἷον τὸ πλουτεῖν, τὸ τιμᾶσθαι αἱρούμενος τὸ ὑπερβάλλειν ἔχειν ἐν ταύταις, ἤτοι τὸ ὑπερβολικῶς ἥδεσθαι ἢ ζητῶν ταύτας τὰς ἡδονὰς διὰ προαίρεσιν, ἤτοι μετὰ προαιρέσεως καὶ οὐκ ἀπροαιρέτως καὶ δι' αὐτάς, ἤτοι αὐτὰς καθ' αὑτὰς ἀγαπᾶν τὰς ἡδονὰς τὰς τοιαύτας καὶ μὴ δι' ἕτερον ἀποβαῖνον, ἀκόλαστόν ἐστιν. εἰ γὰρ ἀγαπᾷ μοιχεύειν διὰ τὸ κερδαίνειν, οὐκ ἀκόλαστος ῥηθῇ οὗτος ἀλλὰ φιλοχρήματος. ὁμοίως καὶ εἰ μοιχεύσι γυναῖκα τυράννου τις δι' ἕτερον ἀποβαῖνον, ἤτοι διὰ σωτηρίαν τῆς πόλεως, ἵν' ἰσχύσῃ διὰ τούτου καταβαλεῖν τὸν τύραννον, οὐκ ἀκόλαστος οὗτος ῥηθῇ. ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀκόλαστον τὸν μετὰ προαιρέσεως ζητοῦντα τὰς ἡδονὰς μὴ εἶναι μεταμελητικόν, ὥστε εἶναι καὶ ἀνίατον τὸν ἀκόλαστον. ὁπισθεν μὲν ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἀκόλαστός ἐστιν εὐιατότερος τοῦ ἀκρατοῦς· ἔλεγε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι καὶ αὐτὸς τοῦτο δοξάζει ἀλλ' ὡς δόξα ἂν ἑτέρων τινῶν. ἡ δόξα δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ὁ ἀκρατής ἐστι μᾶλλον εὐιατότερος τοῦ ἀκολάστου, ἅτε καὶ τὸν λόγον ἔχων ἐρρωμένον, ὁ δ' ἀκόλαστος ἀνίατός ἐστιν. ὁ δ' ἐλλείπων, ἤτοι ὁ μηδ' ὅλως θέλων ἥδεσθαι, ἐστὶν ἠλίθιος, ὃς ἀντίκειται τῷ ἀκολάστῳ. ὁμοίως δὲ ἀκόλαστός ἐστι καὶ ὁ φεύγων τὰς λύπας τὰς ἐπιγινομένας αὐτῷ τῇ ἀπουσίᾳ τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ φεύγει αὐτὰς μὴ ἀπροαιρέτως διὰ τὸ ἡττᾶσθαι τῶν ἰσχυρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐῶμενος λυπεῖσθαι, ἀλλὰ διὰ προαιρέσεως. ἤτοι μετὰ προαιρέσεως.

Τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων, ἤτοι τῶν δ' ἀπροαιρέτως ἡττωμένων ὁ μέν, ἤγουν ὁ ἀκρατής, ἄγεται, ἤτοι ἡττᾶται ὑπὸ τῆς ἡδονῆς καὶ ἕλκεται ὑπ' αὐτῆς ἀπροαιρέτως, ὁ δέ, ἤτοι ὁ μαλακός, ἄγεται ἀπροαιρέτως ὑπὸ τῆς λύπης τῆς τυχούσης καὶ ἧς οἱ πολλοὶ κρατοῦσι, διὰ τὸ

17 αἱρούμενος a: αἱρούμενον B 18 ζητῶν B: ζητεῖν a 20 αὐτὰς B (αὐτὰς Arist.): αὐτῶν a 24 καταβαλεῖν B: καταβαλλεῖν a 27 ὁπισθεν] c. 3 p. 1146ᵃ33
28 δόξαν a: δόξαν B

μηδ' ὅλως αἱρεῖσθαι λυπεῖσθαι ἐν τῷ τὴν ἐπιθυμίαν ἀπεῖναι, ἀλλ
λειν ἥδεσθαι καὶ τὴν ἐπεισελθοῦσαν αὐτοῖς ἐπιθυμίαν ἐκπληρο
διαφέρουσιν ἀλλήλων ὁ τε ἀκρατὴς καὶ ἀκόλαστος. ὁ μὲ
λαστος μετὰ προαιρέσεως ζητεῖ τὴν ἡδονήν, ὁ δ' ἀκρατὴς οὐ
παντὶ δὲ δοκεῖ χείρων εἶναι ὁ ἀκόλαστος, ὃς καὶ μὴ ἐπι
ἡρ μα. ἤτοι ἢ καὶ μικρῶν ἐπιθυμῶν, πράττει τὰ αἰσχρὰ καὶ
ὅτανοὖν οὐ προσκυλιεται παρὸ ὁ ἀκρατής, ὃς σφόδρα ἐπιθυμ
της ἡδονῆς καὶ χειρων ἐστίν. ὃς καὶ μὴ ὀργιζόμενος τύπτει
εἰ τύπτει ὀργιζόμενος. εἰ γάρ τις καὶ μὴ ὀργιζόμενος τύπτει,
θει ὧν, ἤτοι εἰ ὀργισθείη. τί ἂν ποιήσῃ; εἰ οὖν καὶ μὴ ἐ
ἀκόλαστος μοιχεύει, εἰ ὑπὸ σφοδρᾶς ἡδονῆς κολάζεται. τί ἂν π
δὲ λεχθέντων τὸ μὲν μαλακίας εἶδός ἐστιν. ἤτοι μαλακός ἐστ
μενος ὑπὸ τῶν λυπῶν. ὧν οἱ πολλοὶ οὐχ ἥττωνται, ὁ δέ, ὁ ἥττ
τῶν ἡδονῶν. ὧν οἱ πολλοὶ ἥττωνται, ἀκρατής ἐστι. τὸ γὰρ κ
ἐστιν ἐν τῷ ἀντέχειν. ἤτοι ἐν τῷ μὴ ἐνδιδόναι. ἤτοι μὴ ἡττ
τῶν σφοδρῶν λυπῶν, ὧν οἱ πολλοὶ ἥττωνται. ἡ ὁ ἐγκρατεια ἐ
κρατεῖν τῶν ἡδονῶν, ὧν οἱ πολλοὶ ἥττωνται. ἕτερον δέ ἐστι τ
καὶ κρατεῖν. ὁ γὰρ ἀντέχων καὶ μὴ ἐνδιδοὺς οὐκ ἤδη καὶ κρατε
δὲ τοῦ ἀντέχειν τὸ κρατεῖν, ὥστε καὶ ἡ ἐγκράτεια αἱρετωτέρα ἐ
τερίας καὶ μᾶλλον ἀγαθόν ἐστιν. ὁ δ' ἐλλείπων, ἤτοι ὁ ἡττ
τῶν λυπῶν, πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ διϊσχυρίζονται καὶ ἀντιτείνουσι
των κρατεῖν αὐτῶν, μοχθηρός ἐστιν. ἡ προαίρ μοχθηρά ἐστιν. ὃς ἐ
τύραν. τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ κάτω ἐν τῇ γῇ καὶ ὄκνει ἀναστῆναι
νη ποιήσῃ. (ἤτοι ἐνεργήσῃ) καὶ προξενήσῃ αὐτῷ τὴν λύπην
μένην αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ἀέρειν, ἤτοι τοῦ σύρειν, καὶ μιμούμ
κάμνοντα. ἤτοι τὸν νοσοῦντα, ὃς οὐ δύναται ἀναστῆναι τὸ αὐτ
ἀλλ' ἀδυνατεῖ καὶ τὴν χεῖρα κινῆσαι, καὶ ἀθλίῳ, ἤτοι νοσοῦντ
ὧν, οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἤτοι νοσῶν. οὐδὲ γὰρ ἂν τ
ὑπὸ ἰσχυρῶν καὶ μεγάλων ἡδονῶν, θαυμαστός ἐστιν οὐδ' ἀκρατ
ἀλλὰ συγγνωμονικός, οὐδ' ἂν ἥττᾶται ὑπὸ λυπῶν μεγάλων θαυμ
οὐδὲ μαλακὸς λέγεται ἀλλὰ συγγνωμονικός ἐστιν, εἰ ἀντιτείνων
μεγάλας λύπας ὕστερον ἡττηθῇ ὑπ' αὐτῶν.

Ὁ Θεοδέκτης τραγικὸς ἦν, καὶ παράγει τὴν χεῖρα δεδηγμ
Φιλοκτήτην ὑπὸ τοῦ ὄφεως, καὶ ὑπὸ τῶν πολλῶν αὐτοῦ πρὸς
καὶ τοὺς πόνους, ὕστερον δὲ ἡττήθη καὶ ἐβόα· κόψατε τὴν ἐμ
οὗτος οὐκ ὢν ὁ χρήστιστα μοχθηρός, ὅστις ἡττηθῇ ὑπὸ τῶν λυπῶ

1 θέλειν B: θέλει a 5 χείρων Aristoteles: χεῖρον Ba 7 προσκυλίεται B: π
καὶ μὴ Ba et Arist. codd. KbNb: καὶ εἰ μὴ Arist. vulg. 8. 9 παρὸ ει
τ a 10 ὀργισθείη a: ὀργισθῇ B 13 ὁ alterum B: om. a 14 καρ
toteles: κρατοῦν B 15 ἐστιν] γ' a: ἦν B 17 ἀντέχειν
ὢν B: ἀγαθὴ a 24 ἤτοι ἐνεργήσῃ a: om. B 25 τοῦ
νοσοῦντα B: τῷ νοσοῦντι a 28 ἂν τις B: εἴ τις a

γὰρ ἦσαν αὗται), ἀλλὰ συγγνωμονικός ἐστι. καὶ ὁ Καρκῖνος τραγικὸς ἦν, 127r
ὁ δὲ Κερκύων εἶχε θυγατέρα τὴν Ἀλόπην. μαθὼν δὲ ὅτι ἐμοιχεύθη ἡ 11
αὐτοῦ θυγάτηρ Ἀλόπη ἠρώτησεν αὐτήν, τίς ἦν ὁ μοιχεύσας, λέγων εἴ μοι
τοῦτον εἴποις, οὐδ' ὅλως ἂν λυπηθῇς. εἶτα εἰποὺσης τῆς Ἀλόπης τὸν
αὐτὴν μοιχεύσαντα, οὐκέτι ὁ Κερκύων ὑπὸ τῆς λύπης ἔφερε ζῆν, ἀλλὰ
καὶ τὸ ζῆν ἀπελέγετο. οἷον καὶ ὁ Κερκύων, ὁ ὑπὸ τοῦ Καρκίνου παρα-
γόμενος, ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν λυπῶν οὐ μαλακὸς ῥηθῇ. ὥσπερ καὶ ὁ πει-
ρώμενος κατέχειν τὸν γέλωτα, εἶτα ἀθρόον ἐκαγχάζει, οὕτως καὶ ὁ Κερ- 15
κύων μέχρι μὲν πολλοῦ πρὸς τὴν λύπην ἀντέτεινεν, εἶτα ἡττήθη. καὶ ὁ
Ξενόφαντος ἐπειρᾶτο κατέχειν τὸν γέλωτα, ἀθρόον δ' ἐκάγχασεν. ἢ πρὸς
τὸ ἄωρον ἀποδοτέον. ὅτι καὶ ὁ Ξενόφαντος ὑπὸ ἄωρου ὀργῆς τῆς ζοφε-
ἐμίσει καὶ τὴν λύπην οὐκ ἔφερεν, ἢ τὸν γέλωτα πειρώμενος κατέχειν
ἀθρόον ἐκαγχάσεν. ἀλλ' εἴ τις πρὸς ὃς λύπας ου πολὺ ὑπάρχει ἀν-
τέχειν, ὑπὸ τούτων ἡττᾶται καὶ μὴ δύναται ἀντέχειν, ἢ διὰ φύσιν
γένους, ἤτοι διὰ γυναικείαν ἀσθένειαν, ἢ διὰ φύσιν γένους, ἤτοι εἰ μὴ 20
πολλάκις ἢ ἐκ γενετῆς συντεθραμμένος ταῖς ἡδοναῖς, οἷον οἱ βασιλεῖς τῶν
Περσῶν ἔχουσι τὴν μαλακίαν καὶ μαλακοί εἰσι διὰ τὸ γένος. βάρβαροι
γὰρ ὄντες ἀεὶ πρὸς ἡδονὰς ἐγκυλίονται καὶ οὐ ταῖς λύπαις εἰθισμένοι εἰσί,
καὶ διὰ τοῦτο, εἰ μικρὰ λύπη ἐπιπέσῃ αὐτοῖς, ἡττῶνται ὑπ' αὐτῆς. ὁ οὖν
ἡττώμενος ὑπὸ τῶν οὐδαμινῶν λυπῶν μὴ διὰ φύσιν τοῦ γένους ἢ διὰ
νόσον, μαλακός ἐστιν. εἶτα ἑρμηνεύει τὸ διὰ φύσιν τοῦ γένους, ὡς τὸ
θῆλυ, ἀσθενὲς ὂν διὰ τὴν φύσιν, πρὸς τ' ἄρρεν διέστηκε. παιδιώδης 25
δὲ λέγεται ὁ παιδιαῖς χαίρων, ἤτοι ὁ παίζειν ἀεὶ θέλων. ἡ γὰρ παιδιὰ
ἄνεσίς ἐστιν, ἡ δ' ἄνεσις ἀνάπαυσις, ὁ δὲ μαλακὸς ἀναπαύσει χαίρει καὶ ἡδο-
νῇ, ἀλλ' οὐ λυπεῖται, παιδιώδης δέ ἐστιν, ὃς ὑπερβάλλει πρὸς ταύτας, ἤτοι
ὑπερβαλλόντως χρᾶται τῇ ἀναπαύσει· λοιπὸν ἄρα ὁ παιδιώδης μαλακός ἐστιν.

Ἐπιδιαιρεῖ δὲ τὴν ἀκρασίαν εἰς τὴν προπέτειαν καὶ εἰς τὴν ἀσθέ- 40
νειαν. καὶ οἱ μέν, ἤτοι οἱ ἀσθενεῖς βουλεύονται μὲν ὡς κακόν ἐστι τὸ
μοιχεύειν, οὐκ ἐμμένουσι δὲ οἷς ἐβουλεύσαντο ἀλλὰ μοιχεύουσιν (ἡδὺ δοκεῖ
οὖν αὐτὸ διὰ τὸ πάθος, ἤτοι ἡττωμένῳ ὑπὸ τοῦ πάθους, ἤτοι ὑπὸ τῆς
ἐπιθυμίας, καὶ λέγονται οὗτοι ἀκρατεῖς), οἱ δέ, ἤτοι οἱ προπετεῖς, οὐ
βουλεύονται, εἰ τόδε ἀγαθόν ἐστιν ἢ κακὸν ἀλλ' εὐθὺς ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ
πάθους, ἤτοι τῆς ἐπιθυμίας, καὶ λέγονται οὗτοι ἀκρατεῖς προπετεῖς. [illegible]
εὐθὺς τῷ προσφυσιθῆναι γαργαλίζονται, εἰ δὲ ποιήσουσι τρῖψιν εἰς τὸ 45
μέρος τοῦ σώματος πρῶτον, ἔνθα γαργαλίζονται, εἶτα γαργαλίσει τις αὐτό.
ἔνθα τὴν τρῖψιν ἐποίησαν, οὐ γαργαλίζονται. νῦν μέλλει ἡ δοῦναι, ἤτοι,
οὐ πᾶς ὁ προβουλευσάμενος ἡττᾶται. τινὲς γὰρ προαισθανόμενοι, ἤτοι
προβουλευσάμενοι καὶ ἰδόντες ὅτι τόδε κακόν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ

---

1 Καρκῖνος] cf. Nauck FTG p. 797² 2 ἀλόπην corr. ex ἀλώπην B 4 λυπηθῇς Paris. 1854: λυπηθῶ Ba 8 ἐκαγχάζει scripsi: ἐγαγχάζει Ba 14 ἢ a: corr. ex μὴ B 18 οὐ ante ταῖς B: om. a, post λύπαις ponens οὐκ 23 παίζειν] παῖζων Ba 29 ἡδὺ a: ἡδονὴ B 30 ἡττωμένῳ B: ἡττώμενοι a 34 τῷ Diels: τοῦ Ba 36 ἀποδοῦναι ὅτι οὐ πᾶς Diels 37 προαισθανόμενοι Ba et Arist. Kb Mb: προαισθόμενοι Arist. vulg.

παθοντ. καὶ τὰ ἡδὺ ἢ κἂν τε λυπηρόν. ὥσπερ καὶ οἱ προγ
σθέντες. ἤτοι οἱ πρῶτον ποιήσαντες, οὐ παραγαλίσαντ
λιστα δὲ οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ ἀκρατεῖς εἰσι κατὰ
πετῆ ἀκρασίαν, ἤτοι ἀκρατεῖς προπετεῖς. οἱ μὲν γάρ, ἤτ
διὰ τὸ ταχὺ τῆς φύσεως, οἱ δὲ διὰ τὸ σφοδρὸν τοῦ πάθους.
μελαγχολίας, οὐκ ἀναμένουσι τὸν λόγον, ἤτοι βουλεύσασθαι κ
σάσαι τὸν λόγον καὶ κρῖναι διὰ τὸ ἀκολουθεῖν τῇ φαντασίᾳ.
ἴσχωσί τι ἡδύ, εὐθὺς ῥέπουσι πρὸς τοῦτο καὶ ἡττῶνται ὑπ' αὐ
δὲ ὁ ἀκόλαστος οὐκ ἔστι μεταμελητικός. διὸ οὐχ οὕτως ἔχε
ἡπορήσαμεν πρῶτον, ὅτι εὐιατότερος ἦν ὁ ἀκόλαστος· παρὸ ὁ μ
ἀλλ' ὁ μέν, ἤτοι ὁ ἀκόλαστος, ἀνίατός ἐστιν, ὁ δέ, ἤτοι ὁ ἀκρα
ἔοικε δὲ ἡ μὲν μοχθηρία, ἤτοι ἡ ἀκολασία, ἀπὸ τῶν νοσημ
ὕδερῳ καὶ τῇ φθίσει, καὶ ὥσπερ εἰ νοσεῖ τις ὕδερον ἢ φθίσιν, ο
μὲν ἔχει τὸν ὕδερον καὶ τὴν φθίσιν, αὔριον δ' οὔ, ἀλλὰ συνε
ἤτοι ἀδιαλείπτως, καὶ ἀεὶ τῷ νοσοῦντι ὑπάρχει ταῦτα τὰ νοσήμα
καὶ ἡ ἀκολασία συνεχής, ἤτοι ἀδιαλείπτως καὶ ἀεὶ τῷ ἀκολάστ
ὀρέγει. διεφθαρμένον γὰρ ἀεὶ τὸν λόγον ἔχει. καὶ ἀεὶ τὸ αγα
αὐτῷ δοκεῖ. ἡ δὲ ἀκρασία ἔοικεν ἀπὸ τῶν νοσημάτων τοῖς ἐπ
νοσήμασιν· ὡς γὰρ ἡ ἐπίληψις οὐ συνεχής, ἤτοι οὐ διηνεκῶς κ
πτος ὑπάρχει τῷ ἔχοντι ταύτην, ἀλλὰ ἢ κατὰ δύο ἡμέρας αὐτ
ἡμῖν ἔχεται ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας καὶ οὐχὶ ἀεί, οὕτω καὶ ἥδε
ἤτοι ἡ ἀκρασία, οὐ συνεχής ἐστιν, ἤτοι οὐκ ἀεὶ ὑπάρχει τῷ ἀ
γὰρ ἀεὶ τῷ πάθει ἐγκυλίεται ἀλλὰ μεχρι οὗ ὑπὸ τῆ
καὶ ὅλως ἡ ἀκρασία ἕτερόν ἐστι τῆς κακίας. ἤτοι τῆς ἀκολασ
μὲν κακία, ἤτοι ἡ ἀκολασία, λανθάνει ἑαυτήν· οὐ γινώσκει
μοχθηρὸν κακόν ἐστιν ⟨ἀλλ' ὡς ἀγαθὸν αὐτὸ οἴεται, ἡ δὲ ἀκρασί
θάνει. ἤτοι οὐκ ἀγνοεῖ, ὅτι τὸ μοχθηρὸν κακόν ἐστιν.

Εἶπεν ὅτι τῶν ἀκράτων οἱ μὲν εἰσι προπετεῖς, οἱ δὲ ασθ
κυσιν ὅτι οἱ ἐκστατικοί, ἤτοι οἱ ἀκρατεῖς προπετεῖς, ἀριστους
οἱ ἀκρατεῖς ἀσθενεῖς. οἱ τὸν λόγον μὲν ἔχουσι καὶ διαμένουσ
μένουσι δ' οὐκ ἔχοντα. φαίνονται γὰρ οἱ ἀσθενεῖς ἀ
[ἴσον ἀδιάν ἔχει. ὥστε καὶ προβουλευόμενοι] ὑπὸ ἀσθενῶν ἡδ
μοῦνται. [καὶ διὰ τοῦτο ἄδειαν ἔχει.] ὥστε καὶ προβουλεύεσ
προπετεῖς ἀκρατεῖς φαίνονται. ὅτι ὑπὸ ἰσχυρῶν καὶ μεγάλων ἡδ
μοῦνται. [καὶ διὰ τοῦτο οὐδ' ἄδειαν ἔχουσιν,] ὥστε μὴ προβ
ἀλλ' εὐθὺς ὑπὸ τῆς σφοδρότητος τῆς ἡδονῆς περιέλκονται, ὡς
οἱ ἀσθενεῖς ἀκρατεῖς τῶν προπετῶν ἀκρατῶν, εἴπερ καὶ υ

1. 2 προγαγαλισθέντες B et Arist. LbMb: προγαργαλίσαντες a et Arist. vulg
ἔοικε γὰρ a νοσημάτων a: om. B 14 τὸν B: τὸ a 15 ὑπάρχει B
20 post αὐτῷ add. ὡς οἱ δαιμονιάριοι a: om. B 26 ἀλλ' ὡς—κακόν
4 προπετεῖς B: προπετῶν a ἤτοι] εἴπερ Ba 31 ὅτι post γὰρ Ba
post ἀκρατεῖς 32 ἐπεὶ—προβουλεύεσθαι Ba: ego seclusi 35 καὶ—ἐχ
καὶ—ἔχουσιν Ba: seclusi μὴ scripsi: καὶ Ba 37 ὅπ B: ὅ

ἡδονῶν πολεμούμενοι καὶ βουλευόμενοι ἡττῶνται. τοῖς γὰρ προπετέσι 128r
συγγνώμη μᾶλλόν ἐστι διὰ τὸ ⟨ὑπὸ⟩ ἰσχυρῶν παθῶν πολεμεῖσθαι. οἱ γὰρ
ἀσθενεῖς ἀκρατεῖς ὑπὸ ἐλαττόνος πάθους ἡττῶνται καὶ οὐκ ἀπροβού-
λευτοι ἡττῶνται ὡς καὶ ἕτεροι. ἤτοι οἱ προπετεῖς ἀκρατεῖς. ἀλλὰ πολλὰ
βουλευσάμενοι· οἱ δὲ προπετεῖς οὐ δύνανται προβουλεύσασθαι· ὁ γὰρ ἀσθε-
νὴς ἀκρατής, ἐπεὶ ὑπὸ ἐλαττόνων καὶ ἀνισχύρων ἡδονῶν ἥττηται, ὁμοίως
ἐστὶ τοῖς μεθύουσι τούτοις ὑπὸ ὀλίγου οἴνου, παρὸ οἱ πολλοί.
οἱ γὰρ πολλοὶ πολὺν οἶνον πιόντες μεθύουσιν. ὅτι μὲν ἡ ἀκρασία κακία,
ἤτοι ἀκολασία ἐστί, φανερόν, ἀλλ' οὐ πάντη ἡ ἀκρασία ταὐτὸν καὶ ἴση ἐστὶ
τῇ ἀκολασίᾳ, ἀλλὰ πῇ, καθὸ ἡττῶνται ὑπὸ τῶν ἡδονῶν καὶ περὶ τὰ αὐτὰ
ὑποκείμενα, ἤτοι τὰ ἀφροδίσια καταγίνονται, ἀλλὰ διαφέρουσι. τὸ μὲν
γάρ, ἤτοι ἡ ἀκρασία, παρὰ προαίρεσίν ἐστιν (οὐ προαιρεῖται γάρ), τὸ δέ, ἤτοι
ἡ ἀκολασία, κατὰ προαίρεσιν, ἤτοι προαιρεῖται. οὐ μὴν ἡ ἀκρα-
σία ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἀκολασίας, ἀλλ' ὁμοία τῇ ἀκολασίᾳ κατὰ τὰς πράξεις.
ἄμφω γὰρ ταῖς ἡδοναῖς ἐγκυλίονται. ὁ Δημόδοκος Μιλήσιος Λέριος ἦν τὸ
γένος· πολλὰ δ' ἀποσκώπτων τοὺς Μιλησίους ἔλεγεν, ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἀσύ-
νετοι μὲν οὐκ εἰσί, ὁρῶσι δὲ τὰ τῶν ἀσυνέτων, καὶ οἱ ἀκρατεῖς ἄδικοι
μὲν οὐκ εἰσίν, ἤτοι ἀκόλαστοι, ἀδικοῦσι δέ, ἤτοι βλάπτουσι καὶ ὁρῶσι
τὰ τῶν ἀκολάστων.

Ἐπεὶ δὲ ὁ μέν, ἤτοι ὁ ἀκρατής, διώκει, ἤτοι ἐπιζητεῖ τὰς σωμα-
τικὰς ἡδονὰς ὑπερβολικῶς καὶ παρὰ τὸν λόγον, ἡ δὲ τὸ
πεπεῖσθαι, ἤτοι οὐ πειθόμενος ὅτι καλόν ἐστι τὸ μοιχεύειν οὐδὲ προαι-
ρούμενος ἀλλ' ἀπροαιρέτως, ὁ δέ, ἤτοι ὁ ἀκόλαστος, πέπεισται, ἤτοι
προαιρεῖται μοιχεύειν ἀεί, καὶ οἴεται καλὸν εἶναι τὸ μοιχεύειν, διὰ τὸ εἶναι
τοιοῦτος διεφθαρμένος κατὰ τὸν λόγον καὶ ἀεὶ ζητῶν τὰς σωματικὰς ἡδο-
νάς, ἐκεῖνος μὲν ὁ ἀκρατής, ἐπεὶ ἀπροαιρέτως μοιχεύει μετάπειστος,
ἤτοι ἰατός, οὗτος | δ' ἀκόλαστος, ἐπεὶ προαιρούμενος ζητεῖ τὰς ἡδονάς, 128v
οὗ, ἤτοι ἀνίατός ἐστιν. ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ ἡ μοχθηρία, ἤτοι ἡ κακία,
ἡ μέν, ἤτοι ἡ κακία, σῴζουσι τὴν ἀρχὴν τὴν ἀγαθήν· εἰ γὰρ ἔστι τι
ἀκόλαστος, οὐ δύναται ὑποθεῖναι τέλος ἀγαθόν, ἤτοι ὅτι δεῖ τῶν ἡδονῶν
ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ διεφθαρμένος ὢν καὶ τέλος διεφθαρμένον ὑποτίθηται, ὅτι
καλόν ἐστι τῆς ἡδονῆς ἔχεσθαι. ἡ δέ, ἤτοι ἡ ἀρετή, σώζει καὶ συντηρεῖ
καὶ τὸ τέλος ἀγαθόν. εἰ γὰρ ἔστι τις σώφρων, ὑποτίθησι καὶ τέλος ἀγα-
θόν. ἐν ταῖς πράξεσιν ἀρχή ἐστι τὸ οὗ ἕνεκα, ἤτοι τὸ τέλος. ὥσπερ
ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἀρχαί εἰσιν. αἱ γὰρ θέσεις, οἷον ὅτι σημεῖόν
ἐστι, οὐ μέρος οὐδέν, ἡ γραμμή ἐστι μῆκος ἀπλατές. οὐκ ἔστι δὲ ἐκεῖ ἐπὶ
τῶν μαθηματικῶν λόγος. ἤτοι συλλογισμὸς τῶν ἀρχῶν καὶ ὑπόθεσις καὶ
ἀναποδείκτως ἀξιοῖ τὸν αὐτοῦ μαθητὴν ταύτην δέξασθαι. οὕτω καὶ ἐν-

2 ὑπὸ ἰσχυρῶν a: ἰσχυρῶν B 8 πολὺν B: πολλὴν a πιόντες B: πίνοντες a 10 ἡττῶνται B: ἥττωνται a 15 Λέριος] γαίριος B: λάριος a 26 μεταπειστος B et Arist. codd. pr. K^bN^b: εὐμετάπειστος a et Arist. vulg. 29 ἡ μὲν ἤτοι ἡ κακία B: om. a 32 τῆς B: τὸ a 35 ante ἀρχαί add. ὑποθέσεις a: om. B

τοῦτο ἐπ' ἐκ τῶν πρώτων οὐκ ἐστιν ἀποδεῖξαι γνῶναι τὸ τέλειον ο
πρᾶξις, ἤτοι ἡ φυσικὴ ἢ ἡ εὐεστή, ἤτοι ἡ ἠθικὴ ὁρίσθω
ὁρίζων ἔφαμεν τὴν ἀρχήν, ἤτοι τὸ τέλος καὶ οὐ πλανᾶται.
φρων ἔστω τις πρὸς τὸ σωφρονεῖν, ὑποτίθησι καὶ τὸ τέλος ἀγα
ὁ σώφρων μὲν ἐστι τοιοῦτος, ἤτοι ὁ ἡδόμενος) οἷς δεῖ καὶ ὅτε δ
κόλαστος δὲ ὁ ἐναντίος αὐτῷ, ἤτοι ὁ ἀντικείμενος. ἔστι δέ
ὁ ἀκρατὴς ἐκστατικός, ἤτοι ἐξιστάμενος ὑπὸ πάθους, ἤτοι ὑπὸ τ
παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὄντινα τὸν ἀκρατῆ κρατεῖ, ἤτοι
πάθους. ἤτοι ἡ ἐπιθυμία, ὡς μὴ πράττειν κατὰ τὸν ὀρθὸν λ
κρατεῖ δὲ αὐτὸν ἡ ἐπιθυμία οὕτως ὥστε καὶ εἶναι τοιοῦτον,
πασμένον, ἤτοι προαιρούμενον καὶ διώκειν τὰς σωματικὰς ἡδονὰ
οὐ προαιρετὸς. ὁ οὖν ἀκρατὴς οὐ φαῦλος, ἤτοι οὐ κακός ἐστι
τὸν λόγον ἔχει ἐρρωμένον. ἀλλὰ μὴ ἔστι φαῦλος, καὶ ἡττᾶτ
κακὸς οὐκ ἔχει τὸν λόγον ἐρρωμένον. ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς γὰρ σώ
ἐστιν. ἤτοι ἡ ἀρχή, ἤτοι τὸ τῆς ψυχῆς βέλτιστον, ἤτοι ὁ
νους. ὁ γὰρ ἀκρατὴς ἐρρωμένην ἔχει τὸν λόγον. ὁ ἄλλος δὲ
κρατὴς, ὃς ἐμμένει τῷ ὀρθῷ δηλονότι λόγῳ, καὶ οὐκ ἐξίστα
οὐχ ἡττᾶται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ἐναντίος ἐστὶ τῷ ἀκρατεῖ. φα
ὅτι (ἡ μὲν, ἤτοι ἡ) ἐγκρατεια ἔξις σπουδαία. ἤτοι ἀρετή ἐστι
ὁ ἤτοι ἡ ἀκρασία, φαύλη ἐστὶν ἕξις.

Ὑποθήκη ὀπισθεν εἰπὼν ὅτι τινὲς ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἐγκρατὴ
μμένων τῇ ὀρθῇ καὶ ἀκρατὴς ὁ ἐκστατικὸς τῆς ὀρθῆς. νῦν
ποτερον ἐγκρατὴς ἐστιν ὁ ἐμμένων ὁποιῳοῦν λογῳ, ἤτοι ὁποιῳ
ἐμμένων ἤτοι καὶ ἀγαθῇ καὶ κακῇ, ἢ ὁ μήτε τῇ κακῇ μήτε
ἤτοι τῇ ἀγαθῇ ὀρθῇ. καὶ ἀρά γε ἀκρατὴς ἐστιν ὁ μὴ ἐμμένων
προαιρέσει, ἤτοι μήτε τῇ ἀγαθῇ ὀρθῇ μήτε τῇ κακῇ. ἡ ἀκρασία
ἐμμένων τῷ φευδεῖ λογῳ, ἤτοι τῇ φαυλῇ ὀρθῇ, καὶ τῇ προα
μὴ ὀρθῇ, ἤτοι τῇ φαύλῃ; λύσις· ἢ κατὰ συμβεβηκὸς καὶ οὐ κ
θήσεται ἐγκρατὴς ὁ μὴ ἐμμένων ὁποιαοῦν ὀρθῇ, καὶ τῇ ἀγαθ
κακῇ, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ῥηθήσεται ἀκρατὴς ὁ μὴ ἐμμένων
ὀρθῇ, μήτε τῇ ἀγαθῇ ὀρθῇ μήτε τῇ φαύλῃ. καθ' αὑτὸ δέ,
ὡς δέ, ἐγκρατής ἐστιν ὁ μὴ ἐμμένων τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, ἤτοι
ὀρθῇ. ὁ μέν, ἤτοι ὁ κυρίως ἐγκρατὴς ἐμμένει τῇ ἀγαθῇ. ἤτο
θῇ, ὀρθῇ. εἰ γάρ τις ἡ φιλογλυκὺς, ἡ οἰνωκεί, ἤτοι ζητεῖ
τοδί, ἤτοι τὸν γλυκὺν οἶνον, διὰ τοδί, ἤτοι διὰ τὸ γλυκὺ, καθ' ὃ
καὶ κυρίως καὶ πρώτως οἰνωκεί, ἤτοι ζητεῖ τοῦτο, ἤτοι τὸ γλυκ
συμβεβηκὸς σε αἱρεῖται καὶ τὸ πρότερον, ἤτοι τὸν οἶνον.

1 πῶ B: om. a 3 τέλος B: τέλειον a εἰ γαρ — ρούμενος (5) a: o
10 ἤτοι prius B bis 15 τὸ τῆς ψυχῆς B: τὸ τέλος, ἤτοι, τὸ a
λόγῳ B: ὁ δηλεῖ τῷ λόγῳ a 18 ἐναντίος B: ἐναντίως a
a: lacuna 10 fere litterarum B 21 ἐπειδήπερ a: ἐπ
1021) ὀπισθεν] c. 2 p. 1145b10 23 πότερον B
ἤτοι ἡ κακῇ μήτε B: om.

τῷ οἴνῳ συμβέβηκε γλυκὺ εἶναι, διὰ τοῦτο τὸν οἶνον ἀγαπᾷ. οὕτω καὶ 128v
ὁ ἐγκρατὴς κυρίως τῇ ἀγαθῇ δόξῃ ἐμμένει. εἰ δέ που φαύλην δόξαν
ἔχων ἐμμένει ταύτῃ, οὐχ ὡς φαύλῃ ἐμμένει ταύτῃ, ἀλλ' ὡς ἀγαθῇ·
οἴεται γὰρ τὴν φαύλην δόξαν ἀγαθὴν εἶναι, ὥστε κυρίως τῇ ἀγαθῇ δόξῃ
ἐμμένει. ἐπεὶ δὲ πολλάκις συμβέβηκε τοῦτον φαύλην εἶναι, κατὰ συμβε-
βηκὸς ἐμμένει καὶ τῇ φαύλῃ, καὶ πάλιν ἀκρατὴς ἐστι κυρίως ὁ μὴ ἐμμένων
τῇ ἀγαθῇ δόξῃ. εἰ δέ που πολλάκις φαύλην δόξαν ἔχων οὐκ ἐμμένει αὐ-
τῇ, οὐχ ὡς φαύλῃ οὐκ ἐμμένει αὐτῇ ἀλλ' ὡς ἀγαθῇ. οἴεται γὰρ αὐτὴν
ἀγαθὴν εἶναι, ὥστε κυρίως καὶ ὁ ἀκρατὴς οὐκ ἐμμένει τῇ ἀγαθῇ δόξῃ.
εἰ δέ που ποτὲ συμβέβηκεν αὐτὴ φαύλη εἶναι, κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ
ἐμμένει αὐτῇ. κυρίως δὲ ὁ ἐγκρατὴς καὶ τῇ φαύλῃ δόξῃ οὐχ ὡς φαύλῃ
ἐμμένει ἀλλ' ὡς ἀγαθῇ.

Εἶτα ἑρμηνεύει τί ἐστι τὸ καθ' αὑτό. τὸ δὲ καθ' αὑτό ἐστι τὸ 129r
ἁπλῶς, ἤτοι τὸ κυρίως. ὥστε ὁποιαοῦν δόξῃ ἐμμένων, καὶ τῇ ἀγαθῇ
καὶ τῇ φαύλῃ, ὡς, ἤτοι κατὰ συμβεβηκός ἐστιν ὁ ἐγκρατής. ὁμοίως δὲ καὶ 5
ὁ μὴ ἐμμένων ὁποιαοῦν δόξῃ ἀκρατὴς λέγεται, ὡς, ἤτοι κατὰ συμβεβηκός,
ἁπλῶς δέ, ἤτοι κυρίως δὲ ἐγκρατής ἐστιν ὁ τῇ ἀληθεῖ, ἤτοι τῇ ἀγαθῇ
δόξῃ ἐμμένων. καὶ ἀκρατὴς κυρίως ὁ μὴ ἐμμένων τῇ ἀγαθῇ δόξῃ. εἰσὶ
δέ τινες, οἳ τῇ οἰκείᾳ δόξῃ ἐμμένοντες καὶ οὐδ' ὅλως πειθόμενοι μετα-
πεσεῖν ταύτης, οἳ καὶ λέγονται ἰσχυρογνώμονες, ὡς διϊσχυριζόμενοι ἐμμέ-
νειν τῇ οἰκείᾳ δόξῃ καὶ μὴ μεταπίπτειν αὐτῆς. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἐγκρατὴς
ἐμμένει τῇ δόξῃ τῇ οἰκείᾳ, ἐμμένει δὲ καὶ ὁ ἰσχυρογνώμων τῇ οἰκείᾳ, 10
κατ' αὐτὸ τοῦτο ὁμοιότητά τινα ἔχουσιν ὅ τε ἐγκρατὴς καὶ ἰσχυρογνώμων.
εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι, ἤτοι διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων κατὰ πολύ. ὁ μὲν γὰρ
ἤτοι ὁ ἐγκρατής, διὰ πάθος καὶ ἐπιθυμίαν, ἤτοι τῆς δόξης, ἣν ἔχει
περὶ τὸ παθητικὸν τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀγρίων ἐπιθυμιῶν,
τοῦτο οὐ μεταβάλλει, ἤτοι οὐ μεταπίπτει, ἐπεὶ ὁ ἐγκρατής, εἰ δόξαν
ἔχει περί τινων ἄλλων πραγμάτων φαύλων, εἰ τύχῃ ὑπὸ φρονίμου παραι-
νούμενος, εὐπειστος γίνεται αὐτῷ παραινοῦντι τὰ συμφέροντα, ὁ δὲ ἰσχυ- 15
ρογνώμων ὑπὸ λόγου οὐ πείθεται, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν ἄγεται καὶ
τῶν ἡδονῶν. ὁ ἐγκρατὴς δὲ ὑπὸ ἐπιθυμιῶν οὐκ ἄγεται, ὑπὸ δὲ λόγου
εὐπειστός ἐστιν. οἱ ἰδιογνώμονες, ἤτοι οἱ ἐμμένοντες τῇ οἰκείᾳ γνώμῃ,
καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἄγροικοι, ἤτοι οἱ χωρῖται, οὗτοι γὰρ ἀπαίδευτοι ὄντες
πείθονται λόγῳ τινί, οἱ μέν, ὅτι οἱ ἰσχυρογνώμονες εἰσὶν ἰδιογνώμονες, διὰ
ἡδονὰς καὶ λύπας. χαίρουσι γάρ, εἰ μὴ μεταπίθονται, καὶ λυποῦν- 20
ται, εἰ ἄκυροί εἰσιν οἱ λόγοι αὐτῶν. θέλουσι γὰρ τοὺς λόγους αὐτῶν,
καὶ εἴ τι ἁπλῶς εἴπωσιν, ὥσπερ ψηφίσματα καὶ νόμους κρατεῖν, καὶ
ἡμέρας οὔσης εἴπῃ, ὅτι νύξ ἐστιν, οὐ βούλεται τινα ἀντιπεσεῖν αὐτῷ. ἐπεὶ
οὖν οἱ ἰσχυρογνώμονες ἡττῶνται ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν τῶν αἰ-
σχρῶν, μᾶλλον ἐοίκασι τῷ ἀκρατεῖ.

1 συμβέβηκε τῷ οἴνῳ a 2 που B: πω a 7 τῇ ἀγαθῇ bis B 10 φαύλη B: φαύλην a 28 τύχῃ corr. ex τύχοι a 35 ἡδονὰς καὶ λύπας B: ἡδονὴν καὶ λυπὴν a (et Aristoteles)

Ἔστι δὲ τινες οἱ τοῖς ὀρέξασιν αὐτοὺς οὐκ ἐμμένουσιν ἀκρασίαν. ὥσπερ ὁ Νεοπτόλεμος συγκαθέμενος τῷ Ὀδυσσεῖ τὸν Φιλοκτήτην, οὐκ ἐνέμεινε τῇ ὀρέξει, οὗτός ἐστιν ἀκρατής. ἐ χαίρων τοῖς σωματικοῖς πάθεσιν ἧττον παρ' ὃ δεῖ, καὶ οὐδὲ οὗ τῷ λόγῳ προστάσσοντι ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, ὁ τοιοῦτος μᾶλλον ὁ ἀκρατὴς δὲ τοῦ ἀκρατοῦς, διότι ὁ μὲν ἀκρατὴς κατὰ π ται τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ἧττον τῶν αἰσχρῶν, οὗτος δὲ ὁ ἀνώ κρόν τι ὑπὸ τούτων ἥττᾶται τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν. τούτου δὲ νυμου καὶ τοῦ ἀκρατοῦς μέσος ἐστὶν ὁ ἐγκρατής· ὥστε καὶ ἡ ἐγκ κακιῶν, ὁ μὲν γὰρ ἀκρατὴς οὐκ ἐμμένει τ ὑπό τι ἡττᾶσθαι ὑπὸ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν, οὗτος δὲ ὁ οὐκ ἐμμένει τῷ λόγῳ διὰ τὸ ἥττων, ἧττον μικρόν τι, ἡττᾶσθαι αἰσχρῶν ἡδονῶν, ὁ δὲ ἐγκρατὴς ἐμμένει τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ βάλλει, ἧττον οὐχ ἥττᾶται ὑπὸ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν δι' ἕτερόν ὑπὸ ἄλλου τινός, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι τὴν ἑτέραν ἀνώνυμον κα γοις θεωρεῖσθαι, ὥσπερ ἡ ἠλιθιότης (οὐ δυνατὸν γὰρ εἶναί τιν ἡ ἀκρασία ἐστὶ μᾶλλον ἐναντία τῇ ἐγκρατείᾳ παρὸ ἡ ἀνώνυμος

Εἶπεν ὕπισθεν ὅτι δοξάζουσί τινες, ὅτι ὁ ἐγκρατὴς καὶ ταὐτόν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, λοι ἐγκρατεια καὶ ἡ σωφροσυνη ὁμοιοτητα τινα ἐχουσι, καὶ λεγ ἐγκρατὴς σώφρων καθ' ὁμοιότητά τινα. καὶ γὰρ καὶ ὁ ἐγκρα ποιεῖ, ἧττοι πράττει παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡττώμενος ὑπὸ τῶν κῶν ἡδονῶν (οὐδ' ὅλως γὰρ ἥττᾶται ὑπὸ τῶν σωματικῶν ἡδονῶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐμμένει, καὶ ὁ σώφρων οὐδὲν πράττει παρὰ λογισμόν. ἀλλ' ὁ μέν, ἧττοι ὁ ἐγκρατής, ἔχων φαύλα ἐ μμένει τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ κρατεῖ αὐτῶν, ὁ δέ, ἧττοι ὁ σω ἔχων φαύλας ἐπιθυμίας ἐμμένει τῷ ὀρθῷ λόγῳ. καὶ ὁ μέν, ῥ ρων δυνατός ἐστι μὴ ὅλως ἥδεσθαι παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. οὐ πολεμεῖται ὑπὸ αἰσχρῶν ἡδονῶν. ὁ δέ, ἧττοι ὁ ἐγκρατής, δυνατός σθαι παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἔχει γὰρ ἡδονὰς φαύλας ἀλλὰ δ μὴ ἄγεσθαι, ἧττοι μὴ ἥττᾶσθαι ὑπὸ αἰσχρῶν ἀλλὰ κρατεῖν. π [illegible] ἀκρατὴς καὶ ὁ [illegible] ὁ ἀκρατὴς καὶ ὁ ἀκόλ [illegible] ἡ [illegible] τὰ σωματικὰ ἧ [illegible] ἧττοι ζητοῦσι, εἰσὶν αὗται, ἕτεραι δὲ. καθὸ μέν, ἧ [illegible] προαιρεῖται καὶ ὀίεται δεῖν ζητεῖν τὰς αἰσχρὰς ἡδονάς, ὁ ἀκρατὴς οὐ προαιρεῖται οὐδ' ὀίεται δεῖν ζητεῖν τὰς αισχ ἀπροαιρέτως ἡττᾶται ὑπὸ τῶν ἡδονῶν τῶν αἰσχρῶν. πάλιν ὁ

[illegible] ἀπαιτῆσαι a: ἀπαιτῆσαι B 12 τῷ λόγῳ B: τῷ ὀρθῷ λόγῳ a [illegible]
[illegible] 1145b11 25 λογισμόν - λόγον (30) a: om. B, lacunam indicans vo
[illegible] 2 p. 1145b16 ὁ ἀκόλαστος B et Arist. vulg.: ακόλ
[illegible] [illegible]

πεν, ὅτι δοξάζουσί τινες ταὐτὸν εἶναι τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν φρόνιμον. ἀνα- 129a
τρέπει οὖν ταύτην τὴν δόξαν καί φησιν, ὅτι εἰ ὁ φρόνιμος ὀφείλει εἶναι ἐξ
ἀνάγκης καὶ σπουδαῖος, ἤτοι ἔχειν πάσας τὰς ἀρετάς, ὡς ὅπισθεν εἰπο-
μεν, ἡ δ' ἀκρασία κακία ἐστί, λοιπὸν ἀδύνατον τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ φρόνι- 15
μον καὶ ἀκρατῆ. ἔτι ὁ φρόνιμος οὐ λέγεται φρόνιμος μόνον ἐν τῷ εἰδέναι
τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ εἶναι πρακτικός. ἤτοι ἐν
τῷ πράττειν τὰ ἀγαθά, ὁ δ' ἀκρατὴς οὐ πρακτικός ἐστι τῶν ἀγαθῶν,
ὧν πρακτικός ἐστιν ὁ φρόνιμος, ἀλλὰ τῶν κακῶν.

Τινὲς δὲ λέγουσι καὶ τὸν δεινὸν φρόνιμον. οὐδὲν οὖν κωλύει τὸν
δεινὸν ἀκρατῆ εἶναι. δοκοῦσι γὰρ δεινοί τινες φρόνιμοι εἶναι, ἀκρατεῖς δὲ 25
λέγονται οἱ φρόνιμοι διὰ τὸ διαφέρειν τὴν δεινότητα τῆς φρονήσεως μικρόν
τι, ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν. κατὰ μὲν τὸν λόγον, ἤτοι τὸν ὁρισμόν,
ἔγγύς ἐστιν ἡ φρόνησις καὶ ἡ δεινότης καὶ ὁμοιότητά τινα ἔχουσι· καὶ
ἡ δεινότης γὰρ ἕξις ἐστὶν ἐφευρετικὴ τῶν πρὸς τὸ τέλος· διαφέρουσι δὲ
κατὰ τὴν προαίρεσιν. τοῦ μὲν γὰρ φρονίμου ἡ προαίρεσις ἀγαθὴ καὶ 30
ἀεὶ προαιρεῖται τὰ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἀγαθὸν ἄγοντα, τοῦ δὲ δεινοῦ ἡ προ-
αίρεσίς ἐστιν φαύλη. προαιρεῖται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος φαῦλον ἄγοντα.
καὶ πάλιν ὄπισθεν εἶπεν, ὅτι τινὲς δοξάζουσιν, ὅτι ὁ ἀκρατὴς οὐδ' ὅλως
ἥττᾶται ὑπὸ τῶν αἰσχρῶν ἡδονῶν. εἰ γὰρ τὸν ὀρθὸν λόγον ἔχει ὁ ἀκρα- 35
τὴς ἐρρωμένον, λοιπὸν πῶς ἐστιν δυνατὸν αὐτὸν παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τι
διαπράξασθαι. λύει οὖν καὶ ταῦτα καί φησιν, ὅτι ἥττᾶται ὁ ἀκρατὴς οὐχ
ὡς εἰδώς, ἤτοι ὡς ἔχων τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ θεω-
ρῶν, ἤτοι ἐνεργῶν κατ' αὐτήν, ἀλλ' ὡς καθεύδων. ὥσπερ γὰρ ὁ καθεύ-
δων ἔχει μὲν τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἕξιν, ἤτοι τῆς γραμματικῆς ἢ ἄλλης 40
τινὸς τέχνης, κωλύεται δὲ ὑπὸ τοῦ ὕπνου ἐνεργεῖν, οὕτω καὶ ὁ ἀκρατὴς
ἔχει μὲν τὸν ὀρθὸν λόγον, κωλύεται δὲ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνεργεῖν κατ'
αὐτόν, καὶ ἑκὼν μὲν πράττει τὸ κακὸν (καὶ οὐ κατ' ἄγνοιάν τινα. τρόπον
γὰρ οἶδεν ὃν ποιεῖ, πονηρὸς δὲ οὐκ ἂν ῥηθήσεται. πονηρὸς γάρ ἐστιν καὶ
κακός, οὗ καὶ ἡ προαίρεσις φαύλη ἐστίν, ἡ δὲ προαίρεσις τοῦ ἀκρατοῦς 45
ἐπιεικής, ἤτοι ἀγαθή ἐστιν· ἀπροαιρέτως γὰρ πράττει τὸ κακόν). ἐπεὶ
οὖν ἡ προαίρεσις αὐτοῦ ἀγαθή ἐστι, ἐξ ὁλοκλήρου οὐκ ἂν ῥηθήσεται πο-
νηρὸς ἀλλ' ἡμιπόνηρος, καὶ οὐκ ἀδικός ἐστιν ὁ ἀκρατής. ὁ γὰρ ἄδι- 10
κος βλαπτικός ἐστιν καὶ ἐπίφθονος. ὁ δὲ ἀκρατὴς ἐπίφθονος οὐκ ἔστιν οὐδὲ
βλαπτικός. οὐδένα γὰρ βλάπτει οὐδὲ ἀδικεῖ.

Ἐπεὶ δὲ ὁ ἀκρατὴς ἢ προπετής ἐστιν ἢ ἀσθενής (ὁ μὲν γὰρ αὐτῶν, 52
ἤτοι ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀκρατής, οὐκ δυνάμενος ὡς ἂν βούλεται, ὁ δὲ προπε-
τικός, ἤτοι ὁ προπετὴς ἀκρατής, οὐδὲ ὅλως βούλεται, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ πάθους
καὶ τῶν ἡδονῶν συναρπάζεται, καὶ ἔοικε μὲν οὗτος πόλει, ἢ φρονοῦσα
μὲν ἀγαθὰ καὶ νόμους ἔχει ἀγαθούς, οὐ χρῆται δὲ τούτοις ἀλλὰ πονη- 130a

3 ὄπισθεν] ad Z 13 p. 1144a36 6 πρακτικός B: πρακτικὸν a 9 κωλύει B: κωλύει καὶ a 12 πρότερον] ad Z 13 p. 1144b28 18 ὄπισθεν] c. 2 p. 1145b21 27 καὶ οὐ — τὸ κακόν (30) a: om. B 36 βούληται B: βούλεται a

χαῖς. ὥσπερεὶ ὁ Ἀναξανδρίδης ὁ ποιητὴς ἀποσκώπτων πόλιν τινο
μους μὲν ἀγαθοὺς εἶχεν, οὐκ ἐχρῆτο δὲ αὐτοῖς, εἶπεν 'ἡ πόλις,
μέλει τῶν νόμων τῶν ἀγαθῶν, ἠβούλετο νόμους ἔχειν ἀγαθοὺ
σίσματα ἀγαθὰ ψηφίζεσθαι.' ὁ γὰρ ἀκρατὴς ἔχει μὲν τὸν λό
οὐ πράττει δὲ ἃ ὁ λόγος προστάττει. ἀλλὰ τἀναντία. ὁ δὲ
ἤτοι ὁ ἀκόλαστος, ἔοικε πολει, ἢ χρᾶται μὲν νόμοις ἀλλὰ πονη
δὲ ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον
πολλῶν ἕξεως. ὁ μὲν γάρ, ἤτοι ὁ ἐγκρατής, ἐμμένει τῷ
κρατεῖ μᾶλλον τῆς τῶν πολλῶν δυνάμεως ἤτοι ἕξεως (τούτων
ἡδονῶν κρατεῖ, ὧν ⟨οἱ⟩ πολλοὶ ἥττωνται), ὁ δέ, ἤτοι, ὁ ἀκρατὴς
ἐμμένει τῷ λόγῳ ἀλλ' ἥττᾶται ὑπὸ τῶν ἡδονῶν, ὧν οἱ πολλοί
εἰσι καὶ οὐχ ἥττωνται. εὐτατοτέρα δέ ἐστιν ἀπὸ τῶν ἀκρασιῶ
πετὴς ἀκρασία, ἣν οἱ μελαγχολικοὶ νοσοῦσι, τῶν ἀσθενῶν
τῶν βουλευσαμένων μέν, μὴ ἐμμένοντων δὲ οἷς ἐβουλεύ
γὰρ οἱ ἀκρατεῖς καὶ οἱ προπετεῖς ἐπεὶ ἀπροβουλεύτως συνορμῶ
παίεσιν, εἰ προβουλεύσαιντο, οὐκ ἂν ἥττηθῶσιν ὑπὸ τῶν παθῶ
ἀσθενεῖς καὶ ἀκρατεῖς, εἰ καὶ προβουλεύονται, ἀλλ' οὐν ἥττῶνται,
ὑπὸ μικρῶν τινων ἡδονῶν. καὶ τῶν ἀκρατῶν οἱ μέν εἰσι φυσικοὶ
φύσεως ἀκρατεῖς, ὥσπερ εἰσὶν οἱ θηριώδεις, οἱ μετὰ ἀρρένων
μενοι, οἱ δὲ εἰσιν ἀκρατεῖς ἑαυτοὺς ταῖς αἰσχραῖς ἡδοναῖς ἐθίσα
οἱ δ' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς εὐτατότεροί εἰσι τῶν ἐκ φύσεως ἀκρατῶ
θηριώδεις εἰσίν. ὥσπερ Εὔηνος ὁ ποιητὴς εἶπεν, ὅτι τὸ ἔ
χρονιος μελετη ἐστιν, αὕτη δὲ ἡ μελετη τελευτῶσα, ἤτοι εἰς τελο
φυσις γίνεται. εἰ οὖν τὸ ἔθος μετὰ τοῦτό ἐστιν δυσμετακίνητον, δ
ἔοικε, πολλῷ μᾶλλον ἡ φύσις ἔστι δυσμετακινητοτέρα.

Τοῦ δὲ φιλοσοφοῦντος τὴν πολιτικήν, ἤτοι τοῦ πολιτικο
ἐστιν καὶ τὸ θεωρῆσαι περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴτε ἀγαθόν ἐστιν
τοῦ. οὗτος γὰρ ὁ πολιτικὸς ἀρχιτέκτων ἐστίν. ἀρχιτέκτ
τῶν. δι προστάσσει περὶ παντων. καὶ ὁ πολιτικὸς ἀνὴρ π
τους μεν τῶν νέων δεῖ γενέσθαι μουσικούς, ὡς ἐπιτηδείους ὄν
αυτην, τοὺς δὲ στρατιώτας. καὶ ἁπλῶς ἀρχιτέκτων ἐστὶν καὶ θ
παντος τέλους ὁ πολιτικος και τοῦ στρατηγικοῦ τέλους, ὅπερ ἐστ
καὶ τοῦ μουσικοῦ τέλους, ὅπερ ἐστὶν τὸ ἐναρμόνιον λέγειν· εἶτα
τασσει, τίνας τῶν νέων δεῖ μετέρχεσθαι τοῦτο τὸ τέλος καὶ τί δ
ὥστε πρὸς τοῦτο το τέλος καταντήσαι, πρὸς ὅπερ το τέλος ὑπο
ἑκαστον ὧν ποιοῦμεν. τὸ μὲν ὅπερ οὐ συντεινει καὶ φησι πρὸ
τέλος. ἕτερόν εἶναι ἁπλῶς κακόν. τὸ δὲ ὃ συντεινει καὶ φησι

1 ὥσπερεὶ B: ὥσπερ a Ἀναξανδρίδης] frg. inc. 16 Mein. 67 Kock 3
σει a 4 λόγον ὀρθόν B: ὀρθὸν λόγον a 7 δὲ ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκρατεια
ed. Lb: ὁ ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια Arist. vulg. 8 πολλῶν scripsi ex Aris
Ba 10 οἱ πολλοὶ a: πολλοὶ B 14 βουλευσαμένων Ba et Arist. cod
Arist. vulg. 14. 15 εἰ γὰρ B: εἰ μέν γὰρ a 19. 20 συ
κουσιαζόμενοι a 22 ὥσπερ B: ὥσπερ καὶ a Εὔηνος] frg. 9 Bergk
τα a 31 αὐτὸν B: αὐτὸ a 36 τὸ μὲν — κακόν (36) bis B

τὸ τέλος, λέγομεν εἶναι ἁπλῶς ἀγαθόν. ἐπεὶ οὖν ὁ πολιτικὸς περὶ πάν- 130r
των ζητεῖ, λοιπὸν οἰκεῖόν ἐστιν αὐτῷ καὶ τὸ σκοπῆσαι, εἴτε ἀγαθόν ἐστιν
ἡ ἡδονὴ εἴτε οὔ, ἄλλως τε καὶ ἀναγκαῖόν ἐστι περὶ αὐτῶν, ἤτοι περὶ
ἡδονῆς διαλαβεῖν καὶ λύπης. ἐπεὶ γὰρ ἡ ὑπάρχουσα ἡμῖν περὶ ἀρετῶν
καὶ κακιῶν ἐστιν ἠθικῶν, πᾶσα δὲ ἀρετὴ καὶ κακία ἠθικὴ περὶ ἡδονὰς
καὶ λύπας καταγίνεται καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι λέγουσιν
εἶναι ἐνέργειαν ψυχῆς μεθ' ἡδονῆς, καὶ μέρος τῆς εὐδαιμονίας τὴν ἡδονὴν
λέγουσιν εἶναι. διὸ καὶ τὸν εὐδαίμονα ὠνομάκασι μακάριον ἀπὸ τοῦ
χαίρειν, ἤτοι ἥδεσθαι ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ. διὰ τοῦτο οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν
περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης διαλαβεῖν. μέλλων δὲ περὶ ἡδονῆς εἰπεῖν, πρῶτον
λέγει τι δόξαντον ἕκαστος αὐτῶν τῶν παλαιῶν περὶ αὐτῆς καὶ ἰσχυροποιεῖ
τὰς δόξας αὐτῶν, εἶτα καὶ ἀνατρέπει αὐτάς. τινὲς μὲν ἐδόξασαν, ὅτι οὐ-
δέμια ἐστὶν ἡδονὴ ἀγαθὸν οὔτε καθ' αὑτὸ οὔτε κατὰ συμβεβηκός. 10
οὐ γὰρ ἡ ἡδονὴ καὶ τὸ ἀγαθὸν ταὐτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἀντιστρέφει, εἴ τι
ἀγαθόν ἡδονή, καὶ εἴ τι ἡδονὴ ἀγαθόν. ἄλλοι δὲ δοξάζουσιν ὅτι ἔνιαι, ἤτοι
τινὲς μὲν ἡδοναί εἰσιν ἀγαθαί, αἱ δὲ πλείονες τῶν ἡδονῶν φαῦλαι εἰσιν.
τρίτην δόξαν τινὲς ἐδόξασαν. ὅτι εἰ καὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναί εἰσιν ἀγαθαί,
ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται εἶναι τὴν ἡδονὴν τὸ ἄριστον, ἤτοι τὸ τελικώτατον
τέλος. ἦσαν γάρ τινες, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Φιλόξενος, οἳ τὴν ἡδονὴν ἐπι-
σύρευον καὶ ἔλεγον εἶναι τέλος τελικώτατον καὶ τὸ κυρίως ἀγαθόν, οὐ πάντω 20
ἔρωτας.

Ἐπὶ πρώτων τὰς δόξας τῶν παλαιῶν νῦν καὶ κατασκευάσαι ταύτας
πειρᾶται, ὡς δυνατόν. οἱ μὲν οὖν λέγοντες, ὅτι ὅλως οὐδεμία ἡδονὴ ἀγα-
θόν ἐστιν. κατεσκεύαζον τοῦτο οὕτως. ὅτι πᾶσα ἡδονή ἐστι γένεσις 130v
εἰς φύσιν αἰσθητήν, ἡ δὲ γένεσις ἀτελές, τὸ δὲ ἀτελὲς οὐκ ἀγαθόν.
οὐδεμία ἄρα ἡδονὴ ἀγαθόν. οὐδεμία γένεσις συμφυής ἐστιν καὶ ὁμοία τοῖς
τέλεσιν, ἡ γὰρ γένεσις κίνησίς τις ἐστιν ἄγουσα τὸ ἀτελὲς εἰς τελειότητα
καὶ τὸ μὴ ὂν εἰς τὸ ὄν. πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον ἢ γίνεται ἀτελές ἐστιν, τὸ
δὲ τέλειον τετελειωμένον ἐστίν. πῶς οὖν ἡ γένεσις ἀτελὴς οὖσα ἔσται ὁμοία
τῷ τέλει τετελειωμένῳ ὄντι; οἷον ἡ οἰκοδόμησις, γένεσίς τις οὖσα (κίνησις 5
γάρ ἐστιν πρὸς τὸ τέλος καταντῆσαι σπεύδουσα), οὐκ ἔσται ὁμοία τῷ τέλει
αὐτῷ, ἤτοι τῇ οἰκίᾳ. τὸ δὲ γένεσις εἰς φύσιν αἰσθητήν, τοῦτο δη-
λοῖ, ὅτι ἡ ἡδονὴ γένεσις, ἤτοι ἀναπλήρωσίς ἐστιν εἰς φύσιν, ἤτοι τῆς ἐν
οὐσίας τῆς φύσεως. ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀναπληροῖ, ἡ ἐλλείπεται καὶ ἐνδεῖ ἡ
φύσις. οἷον, εἴ τις πεινᾷ, οὗτος ἐλλείπεται τροφῆς καὶ ἐπιθυμεῖ τραφῆναι,
ἡ ἡδονὴ δὲ ἀναπληροῖ, ἡ ἐνδεῖ ἡ φύσις, καὶ πληροῖ ταύτην τροφῶν. τὸ
δὲ αἰσθητήν κεῖται, διότι ὁ πεινῶν καὶ φαγὼν καὶ χορτάσας αἰσθάνεται, 10
ὅτι ἐχόρτασεν. ἡ πρασέψας τὸ αἰσθητὴν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν πέψε-
ων, καὶ ἡ πέψις γὰρ κίνησίς ἐστιν. ἀλλοίωσις γάρ ἐστιν τῶν βρωμάτων.
ἀλλὰ οὐκ αἰσθάνεταί τις, ὅτε ἡ πέψις γίνεται. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐκκρίσεις

7 ἡδονὴν a: ἀρετὴν B 25 αἰσθητήν Ba: αἰσθητή Aristoteles 27 [illegible] 1.
τὸ τέλειον a 34 et 36 ἡ B: οὐ a 37 αἰσθητὴν scripsi: αἰσθητὸν Ba
38 αἰσθητὴν B: αἰσθητὸν a

τῶν διαχωρημάτων κινήσεις εἰσὶν εἰς φύσιν, ἀλλ' οὐκ αἰσθηταί. τις αἰσθάνεται, ὅταν αἱ ἐκκρίσεις γίνωνται. ὅλως μὲν οὐδεμία ἡ ὑή ἐστιν· αἱ γὰρ ἡδοναὶ γενέσεις εἰσίν, ἡ δὲ γένεσις ἀτελής ἐστ

Ἄλλο ἐπιχείρημα δεικνύον, ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν οὐκ ἔστι. ζεται ἐν δευτέρῳ σχήματι, ὁ σώφρων φεύγει τὰς ἡδονάς, ο μὴ) ὑπὸ τοῦ σώφρονος διώκεται ἀγαθόν, ἡ ἡδονὴ ἄρα οὐκ ἔστ ἕτερον ἐπιχείρημα ἐν δευτέρῳ σχήματι καὶ τοῦτο. τὸ ἄλυπον ἡδύ, ἤτοι ὁ φρόνιμος τὴν ἡδονὴν μισεῖ, οὐδὲν δὲ ὃ μισεῖ ὁ φρόν ὂν ἐστιν. οὐκ ἔστιν ἄρα ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. ἔτι αἱ ἡδοναὶ ἐμποδισ τῆς φρονήσεως. οὐδὲν δὲ ἐμποδιστικὸν τῆς φρονήσεως ἀγαθόν. ἄρα οὐκ ἔστιν ἀγαθόν. ὅσον γάρ τις χαίρει μᾶλλον τῇ τῶν ἀ ἡδονῇ, τοσοῦτον κωλύεται τοῦ φρονεῖν. οὐδεὶς γὰρ ἐν αὐτῇ τ τῶν ἀφροδισίων ἡδονῇ, ὢν δυνηθῇ νοῆσαί τι. ἕτερον ἐπιχεί ἀγαθὸν ἔργον ἐστὶν τέχνης τινος. ἡ γὰρ ὑγιεινὰ ἔργον ἐστὶν τῆ καὶ τὸ ὀρθογραφεῖν ἀγαθὸν ἢ ἔργον ἐστὶν τῆς γραμματικῆς. ο ἡδονῆς τέχνη ἐστίν· οὐκ ἄρα ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν ἐστιν. καὶ τοῦτο σχήματι. ἔτι τὰ ὑγιεινὰ καὶ τὰ παιδία διώκει, ἤτοι ζητεῖ. τὰ κὰς ἡδονάς, ἤτοι τὸ ὑπὲρ μέτρον ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ ἀφρ οὐδὲν δὲ τὸ ὑπὸ τῶν παιδίων καὶ ὑγιεινῶν ἀνοήτων ὄντων, ὃ ἤτοι ζητούμενον ἀγαθόν ἐστιν. ἡ ἡδονὴ ἄρα οὐκ ἔστιν ἀγαθόν.

Τοῦ δὲ μὴ πάσας τὰς ἡδονὰς εἶναι σπουδαίας. ἤτο αἵτιον εἶναί τινες ἐδόξαζον τὸ εἶναι καί τινας αἰσχρὰς ἡδονάς. ἔλεγόν τινες. ὅτι εἰσὶν αἰσχραὶ ἡδοναὶ καὶ ἀνειδιζόμεναι, οἷ κιναίδων ἡδοναί, καὶ ἐπεί εἰσιν ἡδοναὶ βλαβεραί, οἷον τὰ ἄμετρα ἀρρώστου τινὸς γὰρ τινα ἡδέα νοσοῦντι· ἴσως γὰρ τῷ καχεκ λάξειε τὸ φαγεῖν βοεῖον κρέας, ἀλλὰ τοῦτο βλαβερὸν ἐστιν αὐτῷ αἱσιν [αἱ] ἡδοναὶ βλαβεραὶ καὶ αἰσχραί. λοιπὸν πᾶσαι αἱ ἡδονα σπουδαῖαι. ἤτοι ἀγαθαί. ἤτοι οὐδέτεραι. λοιπὸν ἡδονὴ ἀγαθόν ἐστ δόξαζόν τινες. ὅτι οὐκ ἐστιν ἡδονὴ τὸ ἀριστον. ἤτοι τὸ τελικὸ λος. ὅτι οὐδὲ τέλος ἁπλῶς. καὶ ὃ οὐκ ἐστιν ἁπλῶς τέλος. π [illegible] ἡ μὲν ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν. ἡ δὲ γένεσις [illegible] τὴν αἰτίαν αὐτῆς· τὰ μὲν ἀγαθά. ἤτοι ὠφελοῦντα. ἡδονή. τοῦτο οὖν.

Ὅτι δὲ διὰ ταῦτα. ἤτοι διὰ τούτων ὧν ὀξάζουσιν. οὐ τὴν ἡδονὴν μὴ εἶναι ἀγαθὸν μηδὲ τὸ ἄριστον ἀλλὰ τὸ ὂν κύεται. ὅτι καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐστι καὶ τὸ ἄριστον. ἐκ τῶνδε ὧν ἐπεῖν ἐσται ὅλων. καὶ πρώτων μὲν ἀνατρέπει τὴν ὀξαν τὴν ὅτι οὐδεμία ἡδονὴ ἀγαθόν. εἰ ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν, ἡ δὲ γενεσις ἀ δὲ ἀτελὲς οὐκ ἀγαθόν. οἰκειοῦσι γὰρ ὅτι τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν ε ἀγαθαί, αἱ δὲ φαινόμεναι, αἳ οὐδὲ κυρίως εἰσὶν ἀγαθαί, ἀλλὰ τ

1 [illegible] post ἤδὺ fenestra 40 fere litterarum capax
11 ἀσωδίαι B: ἀσωδίαι εἰσι a

ἐκ γοῦν τοῦ δεῖξαι, ὅτι εἰσὶν ἡδοναὶ κυρίως ἀγαθαί, λοιπὸν ἀνατρέπεται καὶ ἡ δόξα τοῦ λέγοντος, ὅτι οὐδεμία ἡδονὴ ἀγαθόν· φησὶ γοῦν· ἐπεὶ τὸ ἀγαθόν ἐστιν διττόν. τὸ μὲν ἐστιν κυρίως ἀγαθὸν ὡς ἡ ἀρετή. ἤτοι ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ αἱ αὐτῶν ἐνέργειαι, τὸ δὲ ἐστιν τινὶ ἀγαθὸν καὶ φαινόμενον ἀγαθόν. ἁπλῶς δὲ ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν οἷον ἀμέτρως τὸ ἀρρωδιτάζειν φαινόμενον ἀγαθόν ἐστιν, καὶ τινὶ ἀγαθόν, τῷ ἀκολάστῳ, ἁπλῶς δὲ οὐκ ἔστιν ἀγαθόν. καὶ αἱ φύσεις καὶ ἕξεις ἀκολουθήσουσι τούτοις, ἤτοι τῷ ἁπλῶς ἀγαθῷ καὶ τῷ τινὶ ἀγαθῷ. εἰσὶ γὰρ καὶ ἁπλῶς καὶ κυρίως φύσεις καὶ ἕξεις, οἷαί εἰσιν αἱ τῶν ἐρρωμένων καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, αἳ καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ῥέπουσιν· εἰσὶ δὲ καὶ ἕξεις καὶ φύσεις τοιαῦδε, ἤτοι θηριώδεις ἢ νοσώδεις. αἳ οὐδὲ ἁπλῶς ἕξεις καὶ φύσεις λέγονται ἀλλὰ μετὰ προσθήκης καὶ προσδιορισμοῦ θηριώδεις φύσεις καὶ ἕξεις καὶ νοσώδεις. ταὐτόν ἐστιν κίνησις καὶ γένεσις. καὶ ἡ γένεσις γὰρ κινεῖται πρὸς τόδε τὸ ὀρεκτὸν καὶ κίνησίς τίς ἐστιν. καὶ αἱ κινήσεις οὖν καὶ αἱ γενέσεις ἀκολουθήσουσι τούτοις, ἤτοι τῷ ἁπλῶς ἀγαθῷ καὶ τῷ τινὶ ἀγαθῷ. τῶν γὰρ κινήσεων καὶ ἕξεων αἱ μέν εἰσιν ἁπλῶς ἀγαθαὶ καὶ ἐρρωμέναι καὶ κατὰ φύσιν· αἱ γὰρ κινήσεις τῶν ὑγιαινόντων κατὰ φύσιν, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν αἱ κινήσεις κατὰ φύσιν εἰσί· κινοῦνται γὰρ οἱ ἀγαθοὶ πρὸς τὸ πρώτως ὀρεκτόν· εἰσὶ δὲ καὶ κινήσεις καὶ γενέσεις τοιαῦδε, ἤτοι νοσώδεις ἢ θηριώδεις, αἳ καὶ παρὰ φύσιν. οἷον κινεῖταί τις πρὸς τὸ πιεῖν αἷμα. τὸ μὲν ἁπλῶς ἀγαθὸν ἀκολουθεῖ τῇ ἁπλῶς φύσει καὶ ἕξει καὶ τῇ ἁπλῶς κινήσει καὶ γενέσει. ὁ γὰρ φύσιν ἔχων καὶ ἕξιν ἁπλῶς, ἤτοι ἀγαθήν, κινεῖται καὶ πρὸς τὸ ἁπλῶς ἀγαθόν. τὸ δὲ τινὶ ἀγαθὸν ἀκολουθεῖ τῇ τοιᾶδε φύσει καὶ ἕξει καὶ τῇ τοιᾶδε κινήσει. τῷ γὰρ ἔχοντι φύσιν θηριώδη καὶ ἕξιν καὶ κίνησιν ἢ νοσώδη οὐ ζητεῖται τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἀλλὰ τὸ τινὶ ἀγαθόν, ἤτοι τὸ φαινόμενον· ὥστε ἐκ τούτου ἐδείχθη, ὅτι τῶν ἡδονῶν αἱ μέν εἰσιν ἁπλῶς, ἤτοι κυρίως, ἀγαθαί, αἱ δὲ εἰσι φαινόμεναι ἀγαθαὶ καὶ τινὶ ἀγαθαί. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν φαύλων ἡδονῶν αἱ μέν εἰσιν ἁπλῶς φαῦλαι, τινὶ δὲ οὐκ εἰσι φαῦλαι ἀλλ' αἱρεταί, οἷον ἡ τοῦ μοιχεύειν ἡδονὴ ἁπλῶς φαύλη ἐστίν, τινὶ δέ, ἤτοι τῷ ἀκολάστῳ, οὐ δοκεῖ φαύλη αὕτη ἡ ἡδονὴ ἀλλ' αἱρετὴ ἀεί. ἔνιαι δὲ ἡδοναὶ φαῦλαι, οἷον τὸ ὑπὲρ μέτρον ἐσθίειν οὐδὲ τῷδε, ἤτοι τινί εἰσιν αἱρεταὶ ἀεὶ ἀλλὰ ποτέ, ἤτοι ὅταν πεινᾷ, καὶ ὀλίγον χρόνον. μέχρις οὗ χορτάσει. αὐταὶ δὲ καθ' αὑτὰς αἱρεταὶ οὔκ εἰσιν, ἀλλὰ διότι πεινᾷ. διὰ τοῦτο φαίνονται αὐτῷ αἱρεταὶ τὰ ἄμετρα σιτία. ἢ καὶ οὕτως, αἱρεταὶ δὲ οὐκ εἰσιν αὗται ἀεί, ἀλλὰ μέχρις οὗ πεινᾷ, αἱ δέ, αἳ εἰσιν ἐκ λύπης. οἷον τῷ Αἴαντι ἡδὺ ἐδόκει τὸ ἑαυτὸν σφαγάσαι. καὶ ὅσαι εἰσὶν [illegible] ἰατρείας. οἷον αἱ ἡδοναὶ τῶν καμνόντων οὐδὲ ἡδοναί εἰσιν ἀλλὰ φαίνονται μὲν ὅτι εἰσὶν ἡδοναί, οὐκ εἰσὶ δέ. ἡδοναὶ δὲ τῶν καμνόντων ἐνεκεν ἰατρείας εἰσίν, οἷον αἱ τῶν ψωριώντων. ἡδονὴ γὰρ τῷ ψωριῶντι δοκεῖ, τὸ εἰσελθεῖν εἰς καχλάζον θερμόν, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἡδονὴ ἀλλὰ θά-

2 ἀγαθόν B: ἀγαθόν, ἢ ἀγαθόν a
7 ἕξεις Ba et Arist. cod. Kb: αἱ [illegible] Arist. vulg.

νατος. ἀσπάζεται δὲ τοῦτο ὁ ψωριῶν ἕνεκεν ἰατρείας. ὕλη γά
χθηρὰ καὶ ὀριμεῖα τῷ ψωριῶντί ἐστιν, ἥτις καὶ αὐτῷ ἐνοχλεῖ
γιστόν θερμὸν ὀραστήριον ὃν ἀποκρύει τὴν ὀριμεύουσαν ὕλη
ανεσιν τινα λαμβάνει ὁ νοσῶν. αὐτῷ μὲν οὖν ἡδὺ ὄντως τὸ τ
τοι μὴ ἡδὺ ὄν, τῷ δὲ ὑγιαίνοντι θανατός ἐστιν τὸ εἰσελθεῖν
ζον θερμόν.

Ἐντεῦθεν ἐπιχειρεῖ δεῖξαι, ὅτι καὶ οἱ λέγοντες τὴν ἡδονὴ
γένεσιν εἰς φύσιν αἰσθητὴν, κακῶς ὁρίζονται ταύτην. ἔστι γ
ἡδὺ τὸ μὴν ἓν ἐστιν, οἷον ἡ ἀρετή ἐστιν ἀγαθόν, ἀλλ' ὡς
ἐνέργεια, οἷον ἡ ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς. ἤτοι τὸ τὰ δίκαια πρ
ράττοντα ἐστιν ἀγαθόν, ἀλλ' ὡς ἐνέργειαι ἀποπληροῦσαι τὴν
ξιν. ἤτοι ἀποπληρώσεις τοῦ ἐνδεήντος καὶ ἀναπλήστου
σεως. οὐκ εἰσὶ κυρίως ἡδέαι, ἤτοι ἡδοναί. ⟨ἀλλὰ κατὰ συμβε
ν, ἤτοι ἡδοναι.⟩ οὐ γὰρ αὐτὴ ἡ πλήρωσις τοῦ ἐλλείποντος
σεώς ἐστιν ἡδονή, ἀλλὰ τῇ γενέσει. ἤτοι τῇ ἀναπληρώσει. ἐ
ἡδονή. εἰ γάρ τις πεινῶν καὶ φαγεῖ καὶ χορτάζει, τότε ἥσταται
σθη· οὐχ ἡ αὐτὴ δὲ ἡ γένεσις. ἤτοι ἡ ἀποπλήρωσις. ἤτοι ἡ
ἡ ἀνάπλεως πρὸς τὸ πλῆρῶσαι τὴν γαστέρα βρωμάτων ἐν ἐ
βρωμάτων. ἐστὶν ἡδονή, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς
ἐπιθυμία ⟨τῆς⟩ ὑπολύπου φύσεως καὶ ἕξεως. εἰ γάρ τις πειν
τὴν οὖσαν ἐν ἐνδείᾳ οὖσαν βρωμάτων, λυπεῖται ἅμα ὡς πειν
ἤτοι πλῆρῶσαι βρωμάτων τὴν αὐτοῦ γαστέρα. γράφεται κ
που, τὸ λοιπὸν ὀφθῆγγον, ἤτοι τῆς λοιπαζομένης φύσεως καὶ ἕ
σης βρωμάτων. εἰ γάρ τις ἔχει τὴν αὐτοῦ φύσιν καὶ ἕξιν λ
ἤτοι ἡ ἐνδεὴς οὖσα βρωμάτων. ἐπιθυμεῖ πλῆρῶσαι αὐτήν.
σκεψις, τί αὐτὴ, ἤτοι ἡ ἀναπλήρωσις, ἐν οἷς ἐστιν καὶ ἡ ἐπιθυμ
λοιπὸν φύσεων.

Ὅτι οὐκ ἐστιν ἡ χαρὰ ἄνευ ἐπιθυμίας καὶ λύπης, οἷον αἱ
ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν, ἤτοι νοεῖν, ἐπιγίνονται ἡμῖν μὴ της φύσε
οὔσης καὶ διὰ τοῦτο λυπουμένοις καὶ ἐπιθυμοῦσιν ἀναπληρω
γὰρ ἀναθεωρῶ, ὅτι τοῦ τριγώνου αἱ τρεῖς γωνίαι δυσὶν ὀρθαῖ
ἡδονή, ἀλλ' οὐ προηγησαμένης λύπης τινὸς ἢ ἐπιθυμίας δι
εἶναι τὴν φύσιν. τί γὰρ ἡ φύσις ἐνδεῖ, ἵνα καὶ λύπη γένη
θυμία; οὐκ ἔστιν· οὐκ ἔστιν τὴν ἡδονὴν ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας
τὸ μὴ ἐνδεῖν τι τὴν φύσιν. λοιπὸν κακῶς ἔχει ὁ ὁρισμὸς ὁ
ἡδονή ἐστιν γένεσις εἰς φύσιν αἰσθητήν. πολλαὶ γαρ εισιν ἡδον

καὶ alterum B: om. a αὐτῷ a: αὐτὴ B 11 ἐνέργειαι ἀποπληροῦσα
πληροῦσα a 12 ἀποπληρώσεις B: ἀποπληροῦσις a 13 ἀλλὰ — ἡδοναι
16 φαγεῖ] φάγῃ B: φάγει a χορτάζει a: χορτάσει B 20 τῆς
πολύπου rubro mutatum in ὑποπόπου B (cf. codd. Arist.): ὑπολειπ
μένης a: λειπαζομένης B; similiter 24 26. 27 ὑπολύπου B: ὑπ
29. 30 ἐνδεούσης Ba et Arist. cod. Kb: ἐνδεοῦς οὔσης Arist. vulg
1

σεως εἰς φύσιν, ἤτοι ἀναπλήρωσεως τῆς φύσεως ἐνδεούσης, οἵαι εἰσὶν αἱ ἀπὸ τοῦ νοεῖν ἡδοναί. ὁ δὲ ὁρισμὸς πάντα τὰ ὑπὸ τὸ ὁριστὸν ὀφείλει συμπεριλαμβάνειν. σημεῖον δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ γένεσις εἰς φύσιν, ἤτοι ἀναπλήρωσις τῆς φύσεως, διότι οὐ τῷ αὐτῷ ἥδεῖ χαίρουσι πάντες καὶ ἀναπληρουμένης τῆς φύσεως, ἤτοι καὶ εἴ τις πεινᾷ καὶ μέλλει ἀναπληροῦσθαι τὴν ἑαυτοῦ γαστέρα ἐνδεῖν οὖσαν βρωμάτων, καὶ καθεστηκυίας, ἤτοι καὶ εἴ τίς ἐστιν καθεστηκώς, ἤτοι κεχορτασμένος. ἀλλὰ τῆς φύσεως καθεστηκυίας οὔσης. ἤτοι κεχορτασμένης, ἤτοι εἰ ἔστι τις κεχορτασμένος. χαίρει τοῖς ἁπλῶς, ἤτοι κυρίως, ἡδέσιν. ἤγουν τῷ πιεῖν οἶνον Χιώτην καὶ φαγεῖν ἄρτον σητάνιον. ἀναπληρουμένης δέ. ἤγουν ἐνδεοῦς δὲ οὔσης βρωμάτων τῆς φύσεως, ἤτοι εἰ δέ τις πεινᾷ, χαίρει καὶ τοῖς ἐναντίοις. ἡδέα γὰρ αὐτῷ δοκοῦσι τότε τὰ πικρὰ καὶ ὁ ὀξίνης οἶνος. καὶ ἁπλῶς ὁ πεινῶν καὶ τὸ παρατυχὸν ἡδὺ νομίζει, ἃ οὐδ ὅλως τις φαγεῖν θελήσαι κεχορτασμένος ὤν· ἄτινα, ἤτοι τὰ πικρὰ καὶ τὰ ὀξινα, οὔτε φύσει ἡδέα οὔτε ἁπλῶς, ἤτοι κυρίως. ὡς γὰρ τὰ κυρίως ἡδέα διεστήκασι τῶν τοιούτων. τῶν δοκούντων ἡδέων τῷ πεινῶντι καὶ διψῶντι, ἤτοι τῶν πικρῶν καὶ ὀξίνων, οὕτω καὶ αἱ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων τῶν τε κυρίως ἡδέων καὶ τῶν δοκούντων γινόμεναι διεστηκυῖαί εἰσιν. καίτοι, εἰ ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. ἔδει τὸ αὐτὸ ἡδὺ εἶναι καὶ ἐν τῷ πεινῶντι καὶ ἐν τῷ κεχορτασμένῳ. δέδεικται οὖν ὅτι οἱ ὁρίζόμενοι τὴν ἡδονήν. ὅτι γένεσίς ἐστιν εἰς φύσιν αἰσθητήν, κακῶς ὁρίζονται.

Πάλιν ἐνταῦθα ἀνατρέπει τὴν δόξαν τῶν λεγόντων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ τὸ ἄριστον, καί φησιν, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἕτερόν τι βέλτιον τῆς ἡδονῆς, ὥσπερ τινές φασιν. ὅτι δὲ γενέσεις εἰσὶν οὐ πᾶσαι αἱ ἡδοναί εἰσι μετὰ γενέσεως, ἤτοι ἑτέρων τινῶν πρώτων γινομένων, ἀλλὰ χρωμένων. ἤτοι ἅμα τῷ ἐνεργεῖν συνέπεται καὶ ἡ ἡδονή. ἡ γὰρ ἡδονὴ ἐνέργειά ἐστιν, καὶ εἴ τις ἐνεργεῖ ἀμέμπτως, εὐθὺς καὶ ἥδεται, καὶ οὐ πασῶν τῶν ἐνεργειῶν ἐστι καὶ τὸ τέλος ἕτερον, ἀλλὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀγομένων εἰς τελείωσιν φύσεως ἢ τῶν ἀναπληρούντων φύσιν τινὰ ἐν ἐνδείᾳ οὖσαν, ἤτοι τῶν τελειοποιουσῶν φύσιν τινά. ἐκείνων ἐστὶν καὶ τὸ τέλος ἕτερον τῶν ἐνεργειῶν. ἡ γὰρ ἰατρικὴ ἀναπλήρωσίς ἐστιν, οὗ ἡ φύσις ἐλλείπεται, καὶ εὐθὺς καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, οἷον ἡ ὑγίεια, ἕτερόν ἐστιν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς. καὶ διὰ τοῦτο οὐ καλῶς ἔχει τὸ φάναι, ὅτι ἡ ἡδονή ἐστι γένεσις εἰς φύσιν αἰσθητήν, ἀλλὰ μᾶλλον οὕτω δεῖ ὁρίσασθαι αὐτήν, ὅτι ἡ ἡδονή ⟨ἐστιν⟩ ἐνέργεια τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως ἀνεμπόδιστος. εἰ γάρ τις ἔχει ἕξιν τινὰ κατὰ φύσιν οὖσαν. οἷον σωφροσύνην ἢ ὑγίειαν, καὶ ἐνεργεῖ κατὰ ταύτην ἀνεμποδίστως, εὐφραίνεται. ἡ δὲ σωφρο-

4 ἤτοι B: εἴ τι a 6. 7 καθεστηκυίας Aristoteles: καθεστηκυίαν Ba 10 σητάνιον B: σιτάνιον a 11 ἐνδεοῦς δὲ οὔσης B: ἐνδέως ἐνδεούσης a 14 θελήσαι B: θελήσαιτο a 19 καίτοι Vat. 1021: καί τι Ba εἰ B: ἡ a 25 λέγουσι] λέγωσι a: λέγω B 26. 27 γινομένων B et Aristoteles: γενομένων a 33 αὐτῆς a: αὐτῇ B 36 ἐστιν] ἢ a: om. B

τουμ καὶ ὑγιεινὰ. ἐπεὶ ἀγαθαί εἰσι. λοιπὸν καὶ κατὰ φύσιν εἰσὶν.
τὸ κατὰ φύσιν ἀγαθόν. ὥστε ἡ ἀνεμπόδιστος ἐνέργεια ἡ
ἔστι ἡδονὴ ἐστιν. εἰ γὰρ τις ὑπομενόν ἔχων ἕξιν ἢ ῥητορικὴ
ματικὴν ἢ δικαιοσύνην καὶ ἐνεργεῖ κατὰ ταύτην ἀνεμποδίστως.

Ἔτι δὲ τῶν ἕξεων αἱ αὐταί εἰσιν ἐνέργειαι καὶ τέλη. τ
φρονος τὸ αὐτό ἐστιν καὶ ἐνέργεια καὶ τέλος. ἐπεὶ δὲ ἡδονὴ τὸ
καὶ ἐνέργεια καὶ τέλος. ὁ γὰρ θεωρῶν. ὅτι τοῦ τριγώνου αἱ τρ
ἅμα ἐνεργεῖ καὶ ἥδεται, ὥστε ἐπεὶ καὶ τέλος ἐστίν. λοιπὸν οἱ λ
οὐκ ἔστι τέλος ἡ ἡδονή, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἄριστον, κακὸ
10 εἶτα λέγει καὶ πῶς ἐδόξασαν τὴν ἡδονὴν ὅτι ἐστὶ γένεσις. καὶ
ἐπεὶ ἡ ἐνέργεια κυρίως ἀγαθόν ἐστιν, ὡόντο δὲ τὴν ἐνέργειαν κ
σιν ταὐτὸν εἶναι, τιμῶντες τὴν ἡδονὴν καὶ δεικνύοντες, ὅτι ἐστὶ
τὸ κυρίως ἀγαθόν, ἔλεγον αὐτὴν γένεσιν εἶναι. δοκεῖ δὲ ἡ
ἔστι γένεσις. διὰ τὸ καὶ δοκεῖν αὐτοῖς. ὅτι ἐστὶ κυρίως ἀγαθὸ
15 ὅτι οὐ ἡ ἐνέργεια ἕτερόν τῆς γενέσεως. ἕτερον γάρ ἐστιν
ἑκάστης δέσεως καὶ ἡ γένεσις. ἤτοι ἡ κίνησις καὶ ἣν κινεῖται
ορεκτὸν ἢ πρὸς τέλος τι. ἡ γὰρ ἐνέργειά ἐστιν τὸ ποιοῦν τὴν
τὸ πράγματος, ἤτοι τὸ αἴτιον τοῦ γίνεσθαι πᾶν πρᾶγμα. πάλι
ἐάσον τινες. ὅτι ἐπεὶ ἔστι τινα ἡδέα βλαβερὰ καὶ αἰσχρά, λοι
20 πᾶσα ἡδονὴ φαύλη ἐστίν. ἐπιχειρεῖ ἀνατρέψαι καὶ ταύτην τὴ
φησιν, ὅτι ἐὰν ὦσι πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ φαῦλαι, διότι εἰσί τινα ἡ
καὶ βλαβερὰ καὶ αἰσχρα. τὸ αὐτὸ συμβήσεται καὶ ἐπὶ τῶν ὑ
ἔσονται παντα τὰ ὑγιεινὰ φαῦλα καὶ παρεμποδιστικὰ πρὸς
τιμον. ἤτοι πρὸς πλοῦτον· οἷον εἴ τις ἀρρωστεῖ. ὑγιεινόν ἐστιν. ἡ
25 τικὸν ὑγίειας τὸ διδόναι τοῖς ἰατροῖς καὶ ἐξωνεῖσθαι πάντα τὰ
συμβαλλόμενα. ἀλλὰ κενωτικὸν ἐστιν τοῦ πλούτου αὐτοῦ. ταύτη
κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ κατὰ τοῦτο, ἄμφω, ἤτοι πᾶσαι αἱ
πάντα τὰ ὑγιεινὰ εἰσὶ φαῦλα. ἀλλ' οὐ φαῦλά εἰσιν· ὡμολ
πᾶσιν, ὅτι εἰσὶν ἡδοναί τινες ἀγαθαὶ καὶ ὑγιεινά εἰσιν ἀγαθά.
30 τον τὸν λόγον ἐπεὶ καὶ τὸ θεωρεῖν, ἤτοι τὸ νοεῖν καὶ ἀ
βλάπτει πρὸς ὑγίειαν ποτέ, λοιπὸν ἔσται ἁπλῶς τὸ θεωρ
τοῦτο δὲ ἄτοπον. ὅτι ἡ νόησις θεωρημάτων τινῶν ὑγιῶν ἐστ
γάρ τις ἀρρωστῶν θεωρεῖ, ἤτοι ἀναγινώσκει καὶ νοεῖν ἐπιχειρεῖ
ὑγιᾶ, ἐμπολίζεται μᾶλλον πρὸς τὸ ὑγιᾶναι καὶ ἐπιτείνεται
35 ἀρρωστία. διὸ καὶ οἱ ἰατροὶ παρακελεύονται τοῖς ἀρρώστοις
νώσκειν.

Πάλιν ἐπεὶ ἐδόξαζόν τινες. ὡς καὶ ὀπισθεν εἴρηκεν. ὅτι
καί εἰσιν τῆς φρονησεως καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἰσὶν ἀγαθαί. ἀνα

1 [illegible] εἰσιν G) a: om. B 6 δὲ B: om. a 18 ἤτοι τὸ
21 γραμματισμῶν B et Aristoteles: τὸν γραμματισμὸν a 21 πλοῦτ
[illegible] a: εὐωστεῖ B 26 αὐτοῦ B: αὐτῷ a 2
[illegible]

τὴν τὴν δόξαν καὶ φησιν. ὅτι οὔτε τῇ φρονήσει οὔτε ἄλλῃ τινὶ ἕξει εἰσὶν ἡ
ἐμποδιστικαὶ αἱ ἡδοναί, αἱ ἐφ' ἑκάστῃ ἕξει γινόμεναι. ἡ γὰρ ἡδονὴ ἡ
γινομένη τῷ φρονίμῳ ὑπὸ τῆς [illegible] ἐμποδίζει τὴν αὐτοῦ φρόνησιν πρὸς τὸ ἐφευρίσκειν ταῦτα, ἀλλὰ [illegible]
ἐπιτείνει αὐτήν, οὐδὲ ἡ ἡδονὴ ἡ ἐπιγινομένη τῷ σώφρονι ἐκ τοῦ πράττειν
τὰ σώφρονα ἐμποδίζει αὐτὸν πρὸς τὸ πράττειν τὰ σώφρονα ἀλλὰ μᾶλλον
παροτρύνει. ἀλλὰ μᾶλλόν εἰσιν ἐμποδιστικαὶ ἑκάστης ἕξεως αἱ ἀλλότριαι
ἡδοναί, ἤτοι αἱ σωματικαὶ ἡδοναί. ἡ γὰρ ἡδονὴ ἡ ἐκ τοῦ μοιχεύειν
ἀλλοτρία ἐστὶν τοῦ σώφρονος καὶ τοῦ φρονίμου καὶ οὐχὶ οἰκεία. οὐ γὰρ
τοιαύτῃ ἡδονῇ χαίρει ὁ σώφρων ἢ ὁ φρόνιμος ἀλλὰ τῇ ἐκ τοῦ [illegible]
τὰ σώφρονα. διὸ ὁ σώφρων εἰ χαίρει τῇ ἀφροδισιαστικῇ ἡδονῇ ἢ ὁ
φρόνιμος. ἐμποδίζεται τοῦ ἐνεργεῖν, ἤτοι ὡς σώφρων ἢ ὡς φρόνιμος. ἐπεὶ
αἱ ἡδοναὶ αἱ ἐπιγινόμεναί τινι ἐκ τοῦ θεωρεῖν, ἤτοι νοεῖν ἤτοι μανθάνειν
θεώρημά τι ὑψηλόν. μᾶλλον ποιοῦσι προθυμότερον πρὸς τὸ μανθάνειν καὶ
οὐκ ἐμποδίζουσιν ἢ ἀνακόπτουσιν αὐτὸν τῆς προθυμίας. εἰ δὲ ὁ μανθά-
[illegible] ἀλλοτρία ἡδονῇ, ἤτοι σωματικῇ, τῇ ἐκ τῶν ἀφροδισίων, ἐμπο-
δίζεται καὶ οὐκέτι δύναται νοῆσαί τι.

Πάλιν ἐδόξαζόν τινες. ὅτι ἐπεὶ τῆς ἡδονῆς τέχνη οὐκ ἔστιν. [illegible]
οὐκ ἔστιν ἡδονὴ ἀγαθόν. λύει καὶ ταύτην τὴν δόξαν πρῶτον μὲν κατὰ
ἔνστασιν. εἶτα κατὰ ἀντιπαράστασιν. εὐλόγως οὐδεμιᾶς ἡδονῆς τέχνη ἐστίν.
ἡ γὰρ ἡδονὴ ἐνέργειά ἐστιν. ὡς δέδεικται, οὐδεμιᾶς δὲ ἐνεργείας ἐστὶν τέχνη.
αἱ γὰρ τέχναι τῶν δυνάμεων, ἤτοι τῶν ἕξεών εἰσιν, οὐ τῶν ἐνεργειῶν, αἱ
δὲ ἐνέργαι εἰσὶ τῶν ἕξεων. εἶτα καὶ κατὰ ἔνστασιν λύει καὶ φησιν. [illegible]
καὶ τῆς ἡδονῆς τέχνη ἐστίν· ἡ γὰρ μυρεψικὴ καὶ ἡ [illegible]
εἰσὶ τῆς ἡδονῆς καὶ ποιητικαὶ ταύτης. καὶ ἐπεί ἐστι τέχνη αὐτῆς. λοιπὸν
ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν ἐστιν. πάλιν ἐδόξαζόν τινες, ὅτι ἐπεὶ τὸ ἡδὺ [illegible]
σώφρων καὶ ἐπεὶ ὁ φρόνιμος τὸ ἀκόπτον ποιεῖ, ἤτοι ἡδύ, καὶ ἐπεὶ τὰ
θηρία καὶ τὰ παιδία τὴν ἡδονὴν ζητοῦσι. λοιπὸν ἡ ἡδονὴ οὐκ ἔστιν ἀγα-
θόν. πειρᾶται λῦσαι καὶ τὰς τοιαύτας πάσας δόξας ἐν τῷ αὐτῷ, ἤτοι ὅ-
ἑνὸς ἐπιχειρήματος, καί φησιν, ὅτι ἐπεὶ εἴπομεν, ὅτι πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ αἱ
ἐκ τῶν ἐνεργειῶν. αἱ μέν εἰσι τῶν ἀρετῶν ἡδοναὶ πῶς ἀγαθαί, ἤτοι ἀπλῶς
καὶ κυρίως, αἱ δὲ εἰσι πῶς οὐκ ἀγαθαί, ἤτοι ἁπλῶς [illegible]
θαὶ οὐκ εἰσιν, οἷον αἱ σωματικαί. ἀλλὰ τισίν εἰσι [illegible]
ἀγαθαί. τὴν ποιὰν καὶ τὴν [illegible] ἤτοι ἡδονὴν. ἤτοι ὁ σώφρων
μισεῖ τὰς τοιαύτας ἡδονάς, τὰς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης γινομένας. ἤτοι
τὰς σωματικάς, καὶ οὐκ εἰσι κυρίως ἀγαθαὶ ἀλλὰ φαινόμεναι. καὶ ὁ φρό-
νιμος τὰς σωματικὰς ἡδονὰς οὐ ζητεῖ, αἵ εἰσι φαινόμεναι ἀγαθαί, ἀλλὰ
ζητεῖ τὴν ἀλυπίαν τούτων. ὁ γὰρ φρόνιμος τῇ ἀπουσίᾳ τῶν σωματικῶν

4 αὐτοῦ B: ἑαυτοῦ a 5 ἐπιγινομένη a: ἐπιγενομένη B 7 ἀλλὰ μᾶλλον B: μᾶλλον δὲ a
11 ἀφροδισιαστικῇ B: ἀφροδισιακῇ a 12 ἤτοι scripsi: ἔτι Ba ὡς σώφρων B: ὁ σώφρων a
ὡς φρόνιμος scripsi: ὁ φρόνιμος Ba 13 μανθάνειν a: μανθάνει B 18 ἔστιν] ἡ a: ἢ B
20 ἀντιπαράστασιν B: ἀντιπαράταξιν a 21 δέδεικται] p. 1153ᵃ10 27 φρόνιμος a: σώ-
φρων B 28 τὴν ἡδονὴν B: τὸ ἡδὺ a 29 αὐτῷ] αὐτὸ Ba 38 ἀλυπίαν a: ἄλυπον B

ἡδονῶν βούλεται μὴ λυπεῖσθαι, ἤτοι οὐ λυπεῖται. σωματατικαί εἰσι
τα ἀφροδισια, τα ἀμετρα σιτία καὶ ποτά. αὐται γὰρ αι σωματικ
[illegible] ἤτοι μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης γίνονται. ε
πεινᾶ. λυπεῖται διὰ τὸ τὴν γαστέρα εἶναι ἐν ὀδύνῃ βρωμάτων
μεῖ ἐμπλῆσαι αὐτήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος λυπεῖται ἐν τ
τῶν ἀφροδισίων καὶ [illegible] αὐτῶν καὶ τὰς ὑπερβολὰς τούτ
σωματικῶν ἡδονῶν, ἤτοι τὸ ἀμέτρως καὶ ὑπερβολικῶς ἀφροδισ
[illegible] καὶ ἐσθίειν καθὼς ὁ ἀκόλαστος ἀκόλαστος λέγεται, ἢ
τοῦσι τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία, ἃ μισεῖ ὁ σώφρων καὶ ὁ φρόνιμ
ἀκόλαστος ἀκόλαστος λέγεται ἐν τῷ ζητεῖν τὰς ὑπερβολὰς τῶν σ
ἡδονῶν. οὐ ὁ σώφρων φευγει ταυτας, ἤτοι τὰς σωματικά
ἀλ οὐκ εἰσι κυριως ἀγαθαί. εἰσὶ δὲ καὶ οἰκεῖαι τῷ σώφρονι,
ἐπιτίνονται [illegible] ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆ[illegible]ετως. ἤτοι τῆς σωφροσυνης.
σί ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀρετῶν γινόμεναί εἰσι κυρίως ἀγαθαί.
δικαιῳ ἡδονὴ γινεται ἐκ τοῦ τὸ δίκαια πράττειν καὶ τῷ ἀνδρεί
τὰ ἀνδρεῖα καὶ τῷ σώφρονι ἐκ τοῦ πράττειν τα σωφρονα ἡδονή

Ἀλλὰ μὴν ὁμολόγηται ὅτι καὶ ἡ λύπη κακόν ἐστιν καὶ
ἡ μὲν γὰρ ἡ λύπη ἐστὶν ἁπλῶς κακόν, οἷον εἰ λυπεῖται τις ἐν τ
τῶν ἀφροδισίων, ἡ τοιαύτη λύπη ἐστὶν ἁπλῶς (κακόν). ἡ δὲ οὐκ ἔσ
κακόν, ἀλλὰ πῇ κακὸν καὶ φευκτόν, ἤτοι καθὸ ἐμποδιστική, ο
νοῆσαι πειρᾶται θεώρημά τι. ἐν οἷς δὲ σπουδάζει νοῆσαι αὐτὸ
ὅτι ὁ παῖς ἢ ὁ φίλος αὐτοῦ ἀπέθανε καὶ λυπηθῇ καὶ τῇ λύπῃ
μὴ δυνηθῇ θεωρῆσαι τὸ θεώρημα ἐν τῷ θολωθῆναι τὸ λογιστι
ὑπὸ τῆς λύπης, ἡ τοιαύτη λύπη, ἡ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παιδ
[illegible] θεώρημα. εἰ οὖν ἡ λύπη κακὸν καὶ φευκτόν. τῷ δὲ φευκτῷ
κτον εστιν και κακόν. εναντιον εστὶν τὸ ἀγαθὸν. λείπεται ἄρα τὸ
ἀγαθὸν εἶναι. ἐπὶ γὰρ τῶν ἀμέσων ἐναντίων ἐὰν θάτερον τὸ
τῶν κακῶν ἐστιν, θάτερον ἔσται ἀγαθόν. ἐνδέχεται γὰρ εἶναι καὶ κ
[illegible] ἀγαθὸν καὶ οὐδέτερον. συνίσταται γὰρ τῇ ὑγιείᾳ καὶ ἡ νο
ἡ ὑγιεινή. ἐστιν τοῦ Σπευσιππου. ὅτι ὁ Σπευσιππος,
ἡ λύπη ἀντίκειται τῷ χαίρειν καὶ τῷ ἴσῳ. καὶ τὸ μὲν κακ. ἤτ
ζον καὶ τὸ ἔλαττον, ἐστὶν κακα. τὸ δὲ μέσον, ἤτοι τὸ οὐκ ἀγα
οὕτως καὶ ἡ ἡδονὴ ἀντίκειται τῇ ἀλυπίᾳ καὶ τῇ λύπῃ. καὶ τὸ μ
ἤτοι ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονή, εἰσὶ κακά, τὸ δὲ μέσον, ἤτοι ἡ ἀλυπί
ἐστιν. ὡς γὰρ ὁ Σπευσιππος ἔλυεν. ὅτι καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ λύ
[illegible] ἡ οὐ λύπη ἀγαθόν. οὐ συμβαίνει ἡ λύσις, ὅτι οὐχ ω
τοῦτο πᾶσι. πάντες γὰρ ὁμολογοῦσι τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ
ραιη την ηδονην ειναι οπ[illegible] ἤτοι ὡς ἐν γένει ἀναγεσθαι

1 ων B: δὲ εἰσὶν a 15 ἡδονὴ a: ἡδὺ B γίνεται B: om. a
B 21 αὐτοῦ B: αὐτὸν a 23 θεωρῆσαι B: νοῆσαι a 25 πῇ
[illegible]ον B 36 ἔλυεν B et Aristoteles: ἔλεγεν a 37 ἀλυπ

καὶ εἶδος τοῦ κακοῦ τὴν ἡδονὴν εἶναι, ἤτοι εἶναι κακὸν τὴν ἡδονὴν οὐδεὶς 132v
ὁμολογεῖ.

Πάλιν εἶπεν ὅπισθεν ὅτι τινὲς ἐδόξαζον, ὅτι ἐπεί εἰσί τινες ἡδοναὶ
φαῦλαι, λοιπὸν οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τὸ ἄριστον. λύει οὖν καὶ ταύτην τὴν
δόξαν καί φησι, οὐδὲν κωλύει τινὰ ἡδονὴν εἶναι τὸ ἄριστον, ἐπεί εἰσί
τινες ἡδοναὶ φαῦλαι, ὥσπερ οὐδὲν κωλύει εἶναί τινα ἐπιστήμην ἄριστον,
ἤτοι τὴν φρόνησιν. ἐπεί εἰσί τινες ἐπιστῆμαι φαῦλαι. ἐπιστήμας γοῦν
χρηστικῶς τὰς βαναύσους ἐνταῦθα ἔλαβεν, οἷον τὴν φαρμακευτικὴν ἐπι-
στήμην καὶ τὴν ὀρχηστικὴν καὶ τὴν σκυτοτομικήν. ὅσως δὲ καὶ ἀνα-
γκαῖόν ἐστιν εἶναί τινα ἡδονὴν αἱρετωτάτην καὶ ἀρίστην, εἴπερ εἰσὶν ἑκά-
στης ἕξεως, ἤτοι ἀρετῆς, ἐνέργειαι ἀνεμπόδιστοι, καὶ ἐάν ἐστιν εὐδαιμονία
πασῶν τῶν ἕξεων, ἤτοι τῶν ἀρετῶν, ἤτοι κἂν τε ἡ εὐδαιμονία συνίστη-
ται ἐκ πασῶν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀρετῶν, εἴτε εὐδαιμονία ἐστὶν ἡ ἐνέργειά
τινος αὐτῶν, ἤτοι μιᾶς τινος ἀρετῆς. ὡς γὰρ ἔμπροσθέν φησιν, ὅτι ὁ
θεωρητικός ἐστιν εὐδαίμων. φησὶ γὰρ ἐν τῷ δεκάτῳ, ὅτι ἐκ μόνης τῆς
θεωρίας ἡ εὐδαιμονία συνίσταται. ἂν ἡ θεωρία ἡ ἀνεμπόδιστος. ἤτοι
ὃν θεωρᾷ καὶ νοᾷ ἀνεμπόδιστος. τοῦτο δέ. ἤτοι ἡ ἀνεμπόδιστος ἐνέρ-
γεια, ἐστὶν ἡ ἡδονή. ἐπεὶ οὖν ἡ ἡδονὴ ἐνέργειά ἐστιν ἀνεμπόδιστος, εἰσὶ
δὲ ἐνέργειαι ἀνεμπόδιστοι ἑκάστης ἕξεως, ἤτοι ἀρετῆς, κἂν τε ἡ εὐδαιμονία
ἢ ἐκ πασῶν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἀρετῶν συνισταμένη, κἂν τε ἡ εὐδαι-
μονία ἐξ ἐνεργειῶν μιᾶς τινος ἕξεως, ἤτοι τῆς θεωρητικῆς, ὥστε εἰ ἡ εὐ-
δαιμονία συνίσταται ἐκ τῶν ἐνεργειῶν πασῶν τῶν ἀρετῶν ἢ ἐκ τῶν
ἐνεργειῶν μιᾶς τινος ἕξεως, καὶ ἔστιν ἡ εὐδαιμονία ἐνέργεια ἀνεμπόδι-
στος, ἔστι δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ ἐνέργεια πασῶν τῶν ἀρετῶν, λοιπὸν ἔστι τὸ
ἡδονὴ ἀρίστη. ἡ εὐδαιμονία καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτῆς. ὥστε εἴη ἄν τις,
ἤτοι ὥστε καὶ οἱ ὀλίγοι τῶν πολλῶν, ἤτοι τῶν πλείονων ἡδονὴ φρόνη- 133r
σίς εἶναι, ἀλλ' οὖν ἔστι τὸ ἡδονὴ τὸ ἄριστον, ἤτοι ἡ εὐδαιμονία καὶ
ἡ ἐνέργεια αὐτῆς. καὶ ἐπεὶ ἡ ἡδονὴ ἐστιν ἐνέργεια ἀνεμπόδιστος, συνίστα-
ται δὲ καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐκ τῶν ἐνεργειῶν ἢ πασῶν τῶν ἀρετῶν ἢ μιᾶς
ἀρετῆς, διὰ τοῦτο καὶ τὸν εὐδαίμονα βίον πάντες οἴονται εἶναι ἡδύν· καὶ
εὐλόγως τὴν ἡδονὴν συμπλέκουσι τῇ εὐδαιμονίᾳ, ὡς ἑτέραν μὲν οὖσαν
τὴν ἡδονὴν τῆς εὐδαιμονίας, συμπαραμιγνύουσι δὲ ταύτην αὐτῇ. προσέ-
θηκε δὲ τὸ εὐλόγως εἰκότως. εἰ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν τῶν τελείων, λοι-
πὸν καὶ ἐνέργειά ἐστιν ἀνεμπόδιστος. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ ἐνέργεια ἀνεμ-
πόδιστος, ὥστε εὐλόγως τὴν ἡδονὴν συμπλέκουσι τῇ εὐδαιμονίᾳ. ἔστιν
οὖν ἡ εὐδαιμονία τέλος, καὶ εἰ τέλος ἐστίν, λοιπὸν καὶ ἀνεμπόδιστός ἐστιν
ἐνέργεια. εὐδαιμονία γὰρ ἐνέργεια ἐστὶν ἀνεμπόδιστος τέλειος ἐστιν.
καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐνέργειαν ψυχῆς εἶναι μεθ' ἡδονῆς ἐν τελείῳ βίῳ.
ἐπεὶ οὖν ἡ εὐδαιμονία ἐνέργεια ἀνεμπόδιστός ἐστιν, διὰ τοῦτο προσδεῖται

3 ὅπισθεν] c. 13 p. 1153a17 6 ἄριστον B: ἀρίστην a 8 ἐνταῦθα ante καταχρηστικῶς ponit a 12. 13 συνίσταται B: συνίσταται a 14 ἔμπροσθεν] c. 13 p. 1153a1 15 ἐν τῷ δεκάτῳ] c. 8 p. 1178b7 sqq. 17 ἤτοι a: ἢ B 25 αὐτῆς a: αὐτὸ B εἴη ἄν τις a et Aristoteles: καὶ εἰ τύχῃ B 32 συμπαραμιγνύουσι scripsi: συμπαραμίγνυσι Ba

πάντες φιλίζουσιν ἀγαθὸν εἶναι ἐκ τοῦ ζητεῖσθαι ὑπὸ πάντων. ἤτοι θηρίων 133r
καὶ παίδων. ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτή ἐστιν, ἤτοι ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἔστι μία
φύσις καὶ ἕξις ἡ ἀρίστη, ἀλλ' εἰσὶ πολλαὶ φύσεις καὶ ἕξεις (ἔστι γὰρ φύσις
καὶ ἕξις θηριώδης καὶ ἔστι φύσις καὶ ἕξις νοσώδης). διὰ τοῦτο οὐδεμία
ἡδονή ἐστιν ἐν πᾶσιν οὐδὲ τὴν αὐτὴν | διώκουσιν ἡδονὴν πάντες. ἄλλο 133v
γὰρ ἄλλῳ ἡδὺ δοκεῖ. τῷ μὲν φύσιν ἕξιν ἔχοντι θηριώδη ἡδὺ δοκεῖ τὸ
αἵματα πίνειν, τῷ δὲ νοσερὰν φύσιν ἔχοντι ἕτερον ἡδὺ δοκεῖ. τέως δὲ
πάντες ἡδονὴν ζητοῦσιν, εἴτε κυρίως ἡδονὴν εἴτε τὴν φαινομένην. ἴσως δὲ
καὶ ζητοῦσιν οὐχὶ τὴν ἀρίστην ἡδονήν. ἣν καὶ οἴονται ἀγαθὴν εἶναι καὶ
φαῦλον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἧττον σωματικήν, ἤτοι τὰ ὑπέρμετρα αἴτια καὶ
ποτά. τινὲς γάρ εἰσιν οἳ γινώσκουσιν ἀρίστην μὲν ἡδονὴν εἶναι τὴν ἐκ
τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαν, ἤτοι τὴν ἐκ τῆς σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, μὴ
δυνάμενοι δὲ πρὸς ταῦτα ἀνάγεσθαι καὶ τῇ θείᾳ ἡδονῇ χαίρειν καὶ ἄκοντες
τῇ σωματικῇ ἡδονῇ χαίρουσιν. εἶτα δείκνυσι καὶ πῶς τινες ἔχουσι
θείαν ἡδονήν. καί φησιν, ὅτι πάντες καὶ τὰ ἄλογα ζῷα φυσικῶς ἔχουσί
τι θεῖον ἐν ἑαυτοῖς ἐπαρμένον ἢ θείαν τινὰ ἄλλαμψιν, καὶ γινώσκουσι μὲν
ἡδὺ ἄριστον εἶναι τὴν ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαν, μὴ δυνάμενοι δὲ ταύτῃ
τῇ θείᾳ ἡδονῇ ἥδεσθαι, τῇ σωματικῇ ἡδονῇ [μᾶλλον] τε καὶ χαίρουσι.
καὶ κυρίως μὲν ἡδοναί εἰσιν αἱ ἐκ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι, αἱ δὲ σωματι-
καὶ ἡδοναὶ οὐδὲ κυρίως ἡδοναί εἰσιν ἀλλὰ φαινόμεναι. εἰλήφασι δὲ αὗται
αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ τὴν κληρονομίαν τοῦ ὀνόματος, ἤτοι τὸ λέγεσθαι
μόναι αὗται ἡδοναὶ καὶ κυρίως ἡδοναὶ οἴεσθαι ταύτας εἶναι, διότι οἱ πλεί-
ονες πρὸς τὰς σωματικὰς μᾶλλον ῥέπουσι καὶ ὅτι τούτων πάντες μετέχειν
βούλονται διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ταῖς θείαις ἡδοναῖς ἥδεσθαι. καὶ ὅτι οἱ
πολλοὶ ταύτας μόνον οἴονται εἶναι ἡδονὰς τὰς σωματικάς, εἰ καὶ ἄλλη δέ
ἐστιν ἡδονὴ θειοτέρα, οὐδ' ὅλως ἐπίστανται. φανερὸν δὲ τοῦτό ἐστιν πρὸς
τοὺς λέγοντας τὴν ἡδονὴν μήτε ἀγαθὸν εἶναι μήτε λυπηρόν. καί φησιν,
ὅτι εἰ μὴ ἡδονὴ καὶ ἐνέργεια αὐτῆς ἀγαθόν ἐστιν, οὐκ ἔσται λοιπὸν τὸν
εὐδαίμονα ἡδέως ζῆν. εἰ γὰρ μὴ ἀγαθὸν ἡδονή ἐστιν, οὐδ' ὅλως αὐτὴν
ἐπιζητήσει ὁ εὐδαίμων. τίνος γὰρ χάριν ἐπικτήσασθαι σπουδάσει; ἡ γὰρ
εὐδαιμονία ἐκ μόνων τῶν ἀγαθῶν πάντων συνίσταται καὶ οὐκ ἔχει παρα-
μιξίαν τινὰ μὴ ἀγαθοῦ, εἴπερ μὴ ἡδονή. ἤτοι ἐπεὶ οὖν ἡ ἡδονὴ οὔτε
ἀγαθόν ἐστιν οὔτε κακόν, λοιπὸν ἡ λύπη οὔτε κακόν ἐστι οὔτε ἀγαθόν· ὡς
γὰρ ἔχει τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων, καὶ τὸ ἕτερον οὕτως ἕξει. εἰ οὖν οὔτε
κακὸν οὔτε ἀγαθὸν ἡ λύπη, λοιπὸν ἐνδέχεται τὸν εὐδαίμονα λυπηρῶς ζῆν.
τοῦτο δὲ ἄτοπον, μεῖ' ἡδονῆς γὰρ ἡ εὐδαιμονία, ὥστε εἰ μήτε κακὸν ἡ
λύπη μήτε ἀγαθόν ἐστιν, διὰ τί ὁ εὐδαίμων φεύγει ταύτην; καὶ ἐὰν οὐκ
ὦσιν αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ τοῦ σπουδαίου, ἤτοι τοῦ εὐδαίμονος, ἡδεῖαι,
οὐδὲ ὁ βίος αὐτοῦ λοιπὸν ἡδέως ἔσται.

1 πάντες a: πάντα B 7 τῷ a: τὸ B 9 οὐχὶ B: οὗτοι a 16 ἡ B: καὶ a
26 τοῦτο a: ταῦτα B 28 αὐτῆς a: αὐτοῦ B 30 ἐπιζητήσει B: ἐπιζήτη a 32 ἡδονή (priore loco) B et Aristoteles: ἡδονήν a 33 ἡ λύπη B: τῇ λύπῃ a 37 ταύτην a: ταῦτα B

Ἔστιν ἐπαπορῆσαι τί καὶ ὑπὲρ ὑπερβολὴν οὐχ ἑαυτοῦ ἀλλ' ἑτέρ-
νων. ἔλεγον γάρ τινες, ὅτι ἐὰν εἰσί τινες ἡδοναί, οἷον αἱ ἐκ τ
ρετῶν τῶν ἀρετῶν αἱρεταὶ καὶ ἀγαθαὶ ἀλλ' οὐχὶ αἱ σωματικαί,
ἄμετρα σιτία καὶ ποτά, ἡδοναί εἰσιν ἀγαθαὶ οὐδὲ αἱ τῶν ἀφροδισίω
ἃς ὁ ἀκόλαστος καταγίνεται. οὐ γὰρ αἱ λύπαι αἱ ταύταις ἐναν
μοχθηραὶ καὶ κακαὶ καὶ οὐχὶ ἀγαθαί· τὸ γὰρ ἀγαθὸν ἐστιν ἐνα
κακῷ. ἐὰν αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ ὦσι κακαί, λείπεται ἄρα τὸ
ἤτοι τὰς λύπας ἀγαθὸν εἶναι. λύσις· ὅτι αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ
κακαί· ἀλλ' οὐδὲ κυρίως ἀγαθαί, ἀλλ' οὕτως εἰσὶν ἀγαθαί, ὡς
καὶ ὡς ἀναγκαῖαι, καὶ ὅτι ἐν χρείᾳ τούτων ἐσμέν. τὸ γὰρ ἐσ
πίνειν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν ὡς χρειῶδες καὶ τὸ ἀφροδισιάζειν· τὸ
κακὸν ἀγαθόν ἐστιν. ἑτέρα λύσις, ἥτις καὶ κρείττων· ἢ εἰσὶν αἱ
καὶ ἡδοναὶ ἀγαθαὶ μέχρι τινός. τὸ γὰρ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ ἀ
ζειν ἀγαθὸν μέχρι τοῦ συμμέτρως ταῦτα ποιεῖν, τὸ δὲ ὑπερβολ
ἀμέτρως φαῦλον. τῶν μὲν ἕξεων καὶ κινήσεων, ὅσων οὐκ ἔσ
βολή, οἷον τῆς ἕξεως τῆς θεωρητικῆς ὑπερβολὴ οὐκ ἔστιν (ὅσον
ὑπερβολικῶς νοεῖ, τοσοῦτον ἐπαινεῖται), οὐδὲ τῆς ἡδονῆς τῆς ἐκ
ρειν καὶ νοεῖν γινομένης ὑπερβολή ἐστιν. ὑπερβολὴ γάρ τῆς θε
ἕξεως οὐκ ἐστιν. ἡ καὶ οὕτως· τῶν δὲ ἕξεων καὶ κινήσεων. ὁ
ἔστιν ἡ ὑπερβολὴ ψεκτή, οἷον τῆς ἕξεως τῆς θεωρητικῆς, ἡ ὑπερ
ψεκτή (ὅσον γάρ τις ὑπερβολικῶς νοεῖ, τοσοῦτον ἐπαινεῖται).
ὑπερβολὴ τῆς ἡδονῆς· τῆς γινομένης ἐκ τοῦ θεωρεῖν. ἤτοι νοεῖν
ὧν ἐστι θεωρεῖ, ὅσων δὲ ἕξεων ἐστὶν ὑπερβολή, οἷον τῆς ὑφεπτικ
ἐστιν ὑπερβολή (ὅσα γὰρ πίνειν καὶ ἐσθίειν ὑπερβολή ἐστιν). καὶ
ὑπερβολὴ τούτων. ἤτοι τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν. ἐστὶ ὑπερβολὴ
οὕτως· ὅσων δὲ ἕξεων ὑπερβολή ἐστι ψεκτή, καὶ ἡ ἐκ τῆς τούτο
ὑπερβολὴ ψεκτή ἐστιν. ἔστι δὲ ὑπερβολὴ τῶν σωματικῶν ἡδον
ὧν φαῦλος. [ὁ δὲ ἀκόλαστος] καὶ ὁ ἀκόλαστος λέγεται φαῦλος ἐ
μον. ἤτοι ἤτοι τὰς ὑπερβολὰς τούτων, ἤτοι τῶν σωματικῶν ἀ
ἐν τῷ πάνυ πίνειν καὶ ἐσθίειν ὑπερβολικῶς δι' ὅλης τῆς ἡμέρας κ
ἐσθίειν ὑπερβολικῶς, ἀλλ' οὐχὶ λέγεται φαῦλος ἐν τῷ ζητεῖν τὰ
καίας ἡδονάς. ἀναγκαῖαι δέ εἰσι τὰ σύμμετρα ποτὰ καὶ σιτία.
τὸ πληρῶσαι τὴν γαστέρα, ἐν ἐνδείᾳ οὖσαν βρωμάτων, ἀναγκ
ἀγαθὸν τὸ πίνειν καὶ ἐσθίειν, μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι αὐτήν, ἤτο
τὸ πίνειν καὶ ἐσθίειν κακόν ἐστιν. πο
χαίρουσιν ὄψοις καὶ οἴνοις καὶ ἀφροδισίοις πως, ἤτοι
κῶς καὶ ἀμέτρως, οὐχ ὡς δεῖ, κἂν ἡ ἡδονὴ αὐτῶν φαύλη
τὸ γὰρ συμμέτρως ἡδέσθαι καὶ πίνειν καὶ ἀφροδισιάζειν ἀγαθόν
μὲν οὖν ὑπερβολικὴ ἡδονὴ φαύλη ἐστίν, ἡ δὲ σύμμετρος ἐπαινετ
τῆς λύπης τὸ ἐναντίον συμβαίνει. οὐ γὰρ μόνον τὴν ὑπερβολικ
φεύγομεν ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλως μικρόν τι λυπεῖσθαι φεύγομεν. οὐ

1 εἰ B: εἴς a οὐχ a: οὐχὶ B 17 νοεῖ a: κινεῖ B 28 ἤτοι ἀκόλ
29 ἀγαθῶν B: ἡδονῶν a

τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἡδονῆς ἡ ὑπερβολικὴ λύπη ἐναντίον ἀλλὰ καὶ ἡ μικρὰ 1154a
λύπη, ἥτις ἐπιγίνεται (τῷ διώκοντι), ἤτοι τῷ ζητοῦντι τὴν ὑπερβολὴν τῆς 10
ἡδονῆς. εἰ γὰρ μικρόν τι ἀποστῇ τῶν ἡδέων ὁ ἀκόλαστος, εὐθὺς λυπεῖ-
ται, ὥστε καὶ ἡ μικρὰ λύπη ἐναντία ἐστὶν τῇ ὑπερβολικῇ ἡδονῇ.

Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἤτοι ὅτι αἱ σωματι- 21
καὶ ἡδοναὶ οὐκ εἰσιν ἀγαθαί, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν εἰπεῖν τοῦ ψεύδους,
ἥτοι πῶς φαινόμενοι καὶ οὔντες τοιοῦτοι ἀγαθὰς ἔχουσι τὴν φύσιν. τοῦτο γάρ, φησί,
τὸ εἰπεῖν πάλιν ἐπανορθήσαντα τοιούτους ἀγαθὰς ὑπεύθυνον ἀποδείξει, συμβάλλεται πρὸς
τὸ πιστῶσαι καὶ βεβαιῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσιν αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ ἀγαθαί.
ὅταν γὰρ εὔλογον φανῇ τὸ αἴτιον, δι' ὃ φαίνονται μὲν ἀληθές, ἤτοι 25
φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ ἀληθές, ἤτοι ἀγαθαί, οὐκ ὂν ἀληθές,
ἤτοι καὶ ταῦτα μὴ οὖσαι ἀγαθαί, ποιεῖν μᾶλλον καὶ πιστεύειν, ἤτοι βε-
βαιοῦν τὴν ἀλήθειαν, ἤτοι οὐκ εἰσιν αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ ἀγαθαί.
ὥστε λεκτέον διὰ τί φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρεταί, ἤτοι
ἀγαθαὶ καὶ ταῦτα μὴ οὖσαι ἀγαθαί. πρώτη αἰτία· ἐπεὶ ἡ ἡδονὴ ἐκ- 30
κρούει τὴν λύπην καὶ ἀποδιώκει. τούτου χάριν φαίνονται αἱ σωματικαὶ
ἡδοναὶ ἀγαθαί. εἰ γάρ τις λυπεῖται διὰ τὸ πεινᾶν ἢ διὰ τὴν ἀπουσίαν
τῶν ἀφροδισίων καὶ φάγῃ καὶ χορτάσῃ ἢ συνουσιάσεται, ἡ ἡδονὴ ἡ ἀπὸ
τοῦ χορτάσαι καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ συνουσιασμοῦ ἐκκρούει τὴν λύπην τὴν ἐκ
τοῦ πεινᾶν καὶ μὴ συνουσιάζεσθαι. καὶ διώκουσιν, ἤτοι ζητοῦσι, τὴν 35
ἡδονὴν ὑπερβολικὴν καὶ ὅλως τὴν σωματικὴν ἡδονὴν ζητοῦσι τὴν ὑπερ-
βάλλουσαν διὰ τὰς ὑπερβολικὰς λύπας, τὰς ἐκ τοῦ πεινᾶν καὶ μὴ συνου-
σιάζειν, οὖσαν τὴν ὑπερβολικὴν ἡδονὴν τὴν σωματικὴν ἰατρικὴν καὶ ἐκ-
κρουστικὴν τῶν ὑπερβολικῶν λυπῶν. αἱ ἰατρεῖαι δέ, ἤτοι αἱ ἀναπλη- 1154b
ρώσεις τῆς γαστρὸς ἐν ἐνδείᾳ οὔσης τῶν βρωμάτων, σφοδραὶ γίνονται καὶ
ὑπερβολικαί, καὶ διὰ τοῦτο τὴν λύπην τὴν ὑπερβολικήν, τὴν ἐκ τοῦ πει-
νᾶν, ἐκκρούουσιν. διὸ καὶ διώκουσι ταύτας τὰς ὑπερβολικὰς ἀναπληρώσεις
τῆς γαστρὸς διὰ τὸ φαίνεσθαι καὶ ἀναγκαῖαι εἶναι περὶ τὸ ἐναντίον, ἤτοι
κατὰ τὸν καιρὸν τὸν αὐτόν, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἐναντίον, ἤτοι ἡ ὑπερβολικὴ λύπη,
ἡ ἐκ τοῦ πεινᾶν ἐστιν. αὕτη γὰρ ἡ ὑπερβολικὴ ἡδονή, ἡ ἐκ τῆς ὑπερ- 5
βολικῆς ἀναπληρώσεως τῆς γαστρὸς ἐκκρούει τὴν ὑπερβολικὴν λύπην, τὴν
ἐκ τοῦ πεινᾶν. εἰ γὰρ ὑπερβολικῶς πεινᾷ τις, φάγῃ δὲ ὀλίγον τι, οὐκ ἂν
πᾶν ἐκ τῆς πείνης τῆς ὑπερβολικῆς λύπην ἐκδιώκει. δοκεῖ δὲ ἡ ἡδονὴ
μὴ εἶναι σπουδαῖον, ἤτοι ἀγαθὸν διὰ δύο ταῦτα, ὡς εἴρηται, διότι αἱ
μὲν τῶν ἡδονῶν εἰσι πράξεις καὶ ἐνέργειαι φαύλης φύσεως, ἢ ἐκ γε- 10
νετῆς οὔσης φαύλης, ὥσπερ ἡ φύσις τῶν θηρίων καὶ τῶν θηριωδῶν
ἀνθρώπων φαύλη ἐκ γενετῆς ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστιν μὲν ἐκ γενετῆς φαύλη ἡ
φύσις ἀλλὰ δι' ἐθισμοῦ τοῦ πρὸς τὰ κακά, οἷαί εἰσι αἱ φύσεις τῶν φαύ- 15
λων ἀνθρώπων καὶ ἀπαιδεύτων καὶ ἐθιστθέντων πράττειν παιδόθεν τὰ

1 ὑπερβολικὴ λύπη ἐναντίον B: ὑπερβολὴ τῆς λύπης ἐναντία a 2 τῷ διώκοντι a: om. B 7 εἶναι — ἀγαθὰς (8) a: om. B 18 φάγῃ καὶ χορτάσῃ B: φάγει καὶ χορτάσει a 19 συνουσιασμοῦ B: συνουσιάσει a 34 σπουδαῖον B: σπουδαία a 35 πράξεις καὶ ἐνεργείαι B: πράξεως καὶ ἐνεργείας a 36 φύσις Diels: φύσεως Ba

ἀντίστα. ἆρα οὖν ἐστι τῶν ἐκ φύσεως φαύλων, ἤτοι τῶν ἀηρι
ἠρώπων καὶ τῶν δι' ἐθισμοῦ φαύλων τὸ ἐσθίειν ὠμὰ κρέατα καὶ
ὀπισθεν. αἱ δὲ τῶν ἡδονῶν εἰσιν ἰατρεῖαι, ἤτοι ἀναπληρώσε
ἤτοι λίαν [καὶ] ἐνδεοῦς ἤτοι ἐλλιποῦς, οἷον ἰατρεῖαι, ἤτοι αἱ ἀνα
της γαστρὸς τῆς ἐνδεοῦς βρωμάτων ἡδοναί εἰσιν, αἱ δὲ τῶν ἡδονῶ
τελειουμένων τινῶν ἐπιθυμημάτων ἢ πληρουμένων τῶν ἐνθυμήσε
θυμιῶν. εἰ γὰρ ἐνθυμοῦμαι καὶ ἐπιθυμῶ ἀφροδισιάσαι καὶ πλ
ἐπιθυμίαν τε καὶ ἐνθύμησιν, ἥδομαι. ὥστε αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ
κυρίως μὲν σπουδαῖαι, ἤτοι ἀγαθαί, οὐ ῥηθήσονται, ἀλλὰ κατὰ συμ

Ἔτι διώκονται, ἤτοι ζητοῦνται, αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ διὰ
ὁραὶ εἶναι. ἤτοι ὑπερβολικαὶ καὶ ἄμετροι, ὑπὸ τῶν μὴ δυνα
ρειν ἄλλαις τισὶ πράξεσι. τινὲς γὰρ μὴ δυναμενοι πραττειν τ
ἀργοὶ ὦσι καὶ κάθηνται. διʼ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐσθίειν καὶ πίνειν
ὀνται χαίρουσιν ἐν αὐτοῖς οὗτοι παροξυνόμενοι.
ν γὰρ πίνειν ὅ ὅλης τῆς ἡμέρας ἐσθίουσιν ἁλμυρά τινα, ἵνα ἐ
οὕτω γίνωνται. ὅταν οὖν αἱ ἡδοναὶ αἱ σωματικαὶ ὦσιν ἀβλαβ
μετροι τε εἰσιν, εἰ συμμετροι εἰσι) καὶ συμμέτρως τις πίνειν
ρεται, τοτε αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ εἰσιν ἀνεπιτίμητοι, ἤτοι οὐ φε
οὐ βλαβεραὶ ὦσι (βλαβεραὶ δὲ εἰσιν, ὅταν ἀσύμμετροι εἰσιν).
ὑπερβολικῶς ⟨τις⟩ πίνειν καὶ ἐσθίειν ἥδεται, τότε φαῦλαι καὶ φ
τινὲς οὖν ζητοῦσι τὰς ὑπερβολικὰς ἡδονὰς τὰς σωματικάς, ἐπεὶ
σιν ἕτερά τινα ἡδέα, ἐφʼ οἷς ἂν ἥδωνται. διὰ τοῦτο, ἤτοι φα
καὶ χυδαῖοι καὶ μὴ δυνάμενοι νοῆσαι τὴν κυρίως ἡδονήν, ἡ
σωματικὰς ἡδονάς. καὶ πολλοῖς δοκεῖ λυπηρὸν τὸ μὴ ἐσθ
ἡδύ, ἐφʼ ᾧ ἂν ἡσθῶσιν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος μοχθῶν σὺν ὀξύ
τινος καὶ ἀναπαύσεως. εἰ δὲ μὴ ἔχει ἡδονήν τινα, ἐν ᾗ ἂν
λυπεῖται καὶ ἀσχημονεῖ. λυπηρὸν δοκεῖ διὰ τὴν φυσιν, ἡ
γὰρ φύσιν πολύμοχθον. ἀεὶ γὰρ τὸ ζῷον πονεῖ, καὶ οἱ φυσι
μαρτυροῦσι τὸ ἀει πονειν το ζῷον, φασκοντες λυπηρὸν εἶναι
ὁρατικὴν δύναμιν ὁρᾶν καὶ ἐνεργεῖν καὶ τὴν ἀκουστικὴν δύναμιν
ειν. πόνον γὰρ καὶ λύπην ἐμποιεῖ τῷ ζῴῳ τὸ ἀεὶ ὁρᾶν κ
οὐκ αἰσθανόμενα δὲ τοῦ πόνου καὶ τῆς λυπης της ἐπιγινομένη
τοῦ τὴν ὁρατικὴν δύναμιν καὶ ἀκουστικὴν ἀεὶ ἐνεργεῖν. ὁμοι
μὲν τῷ τοιούτῳ πόνῳ καὶ μόχθῳ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄν
κότητι ὄντες ἀγαπῶσι τὰς σωματικὰς ἡδονὰς τὰς ὑπερβολικ
αὐξηθῆναι συντόμως βούλεσθαι. βούλονται γὰρ ἐσθίειν καὶ πίνε
τῆς ἡμέρας, ἵνα σαρξ αὐτοῖς πλείων προστεθῇ καὶ συντομώτερο
καὶ ἰσχυροὶ γένωνται. ὥσπερ καὶ οἱ οἰνωμένοι διάκεινται.
γὰρ γίνονται καὶ διακαεῖς ἀφʼ ὅτου μᾶλλον μεθύσουσι. καὶ
ἡδύ, ἤτοι περὶ ἡδονὰς μᾶλλόν ἐστιν ἐπιρρεπὴς καὶ ἐμπαθῶς ὁ

ενθ. c. 6 p. 1148ᵇ22 sqq. 4 καὶ B: om. a 15 ἐκδιψότεροι l
l. ὅταν a: ὅτε B αἱ ἡδοναὶ αἱ σωματικαὶ l
B B: μεθύσωσι a

Οἱ δὲ μελαγχολικοὶ κατὰ τὴν φύσιν ἀεὶ δέονται ἰατρείας, 134
ἤτοι ἀναπληρώσεως. ἔχουσι γὰρ τὴν χολὴν θερμοτάτην οὖσαν συντόμως
καταναλίσκουσαν τὰ ἐν τῇ γαστρὶ βρώματα. καὶ ἵνα μὴ τῆς γαστρὸς 5
κενωθείσης διακαύσῃ πάντα ἐντόσθια ἡ χολὴ ἡ μέλαινα διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἕτερόν τι καταναλίσκειν. διὰ τοῦτο δέεται ἀεὶ ὁ μελαγχολικὸς ἰατρεύειν.
ἤτοι ἀναπληροῦν βρωμάτων τὴν γαστέρα αὐτοῦ. καὶ γὰρ τὸ σῶμα
τῶν μελαγχολικῶν ἀεί ἐστι δακνόμενον, ἤτοι ὀδυνώμενον καὶ ἐκκαιόμε-
νον διὰ τὴν κρᾶσιν. ἡ γὰρ κρᾶσις αὐτῶν τοιαύτη ἐστὶν θερμὴ καὶ μελαγ-
χολική, καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει εἰσὶ σφοδρᾷ, ἤτοι καὶ ὀρέγονται δι' ὅλης
τῆς ἡμέρας ἐσθίειν καὶ πίνειν πολλά. ἡ ἡδονὴ οὖν ἐὰν ᾖ ἰσχυρά, 10
ἤτοι ὑπερβολική, ἐξελαύνει καὶ τὴν λύπην, ἥτις ἐστὶν ἐναντία, ἤτοι ὑπερ-
βολική, καὶ τὴν τυχοῦσαν, ἤτοι τὴν ὑπερβολικήν. ⟨καὶ γίνονται ἀκόλα-
στοι καὶ φαῦλοι διὰ ταῦτα, ἤτοι⟩ διὰ τὰς ἀμέτρους ἡδονάς. αἱ δὲ
ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τοῦ νοεῖν καὶ θεωρεῖν γινόμεναι ἄνευ λύπης εἰσὶ καὶ ὑπερ-
βολὴν οὐκ ἔχουσιν. ὅσον γάρ τις ὑπερβολικῶς νοεῖ, τοσοῦτον μᾶλλον 15
ἐπαινεῖται. ὑπερβολαὶ γὰρ ἐπὶ τῶν διανοητικῶν ἀρετῶν οὔκ εἰσιν. ἢ καὶ
οὕτως· αἱ δ' ἄνευ λύπης, ἤτοι αἱ θεωρητικαὶ ἡδοναί, αἳ γίνονται ἄνευ
λύπης, ὑπερβολὴν οὐκ ἔχουσιν. αἱ γὰρ σωματικαὶ ἡδοναὶ μετὰ λύπης καὶ
ἐπιθυμίας γίνονται. εἰ γάρ τις πεινᾷ, λυπεῖται πρῶτον καὶ ἐπιθυμεῖ φα-
γεῖν, καὶ οὕτω γίνεται ἡδονὴ αὐτῷ, ἐκ τοῦ ἀναπληρῶσαι τὴν γαστέρα
βρωμάτων. ἡ ἡδονὴ ἡ ἐκ τοῦ νοεῖν ἄνευ λύπης ἐστὶν ἐπιγινομένη· οὐ
γὰρ λυπεῖται πρῶτον ἡ θεωρητική, εἶτα ἥδεται. αὗται δὲ αἱ ἡδοναί, αἱ
ὑπερβολὰς οὐκ ἔχουσι, ⟨οὐ⟩ ψεκταί εἰσιν, αἱ οὖσαι ἀπὸ τῶν φύσει ἡδέ-
ων, ἤτοι κυρίως ἡδέων, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. κυρίως γὰρ ἡδονή
ἐστιν ἡ ἐκ τοῦ θεωρεῖν. κατὰ συμβεβηκὸς ἡδέα φησὶ τὰ ἰατρεύ- 20
οντα, ἤτοι τὰς ἀναπληρώσεις φύσεως ἐνδεοῦς, ἤτοι τὰς σωματικὰς ἡδο-
νάς. διὰ τοῦτο γὰρ ἡδὺ δοκεῖ εἶναι τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν, διότι ἐν τού-
τοις συμβαίνει τῷ πίνειν καὶ ἐσθίειν ἰατρεύεσθαι, ἤτοι πληροῦσθαι βρω-
μάτων τὴν γαστέρα. τοῦ δὲ μέρους τῆς ψυχῆς τοῦ τῆς ὀρεκτικῆς δυνάμεως
πράττοντός τι, ἤτοι ἐρρωμένης οὔσης. εἰ μὴ γὰρ ἔρρωται ἡ ὀρεκτική, 25
οὐκ ἂν ὄνησιν, τὸ ὠφελοῦν, ἢ πεῖσιν καὶ ἐπιθυμίαν τι. τὸ δὲ ἐπι-
μένοντος εἶπε, διότι πάντων τῶν αἰσθητηρίων τοῦ ζῴου ἐκλελοιπότων, 135
ἤτοι κἂν ἡ αἰσθητικὴ δύναμις ἐκλείψῃ κἂν ἡ ὁρατικὴ κἂν πᾶσαι αἱ αἰ-
σθητικαὶ δυνάμεις ἐκλείψωσι, μόνη δὲ ἡ ὀρεπτικὴ δύναμις καταλειφθῇ, ζῇ
τὸ ζῷον τρεφόμενον μόνον, κἂν καὶ τὰ ἄλλα ἀναισθητῇ. καὶ ὅτι εἰ μέλ- 30
λει φθαρῆναι, πᾶσαι μὲν αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς πρῶτον ἀπόλλυνται, ἡ
ἀλλοιωτικὴ ἡ αἰσθητικὴ ἡ ἀποκριτική, μόνη δὲ ἡ ὀρεπτικὴ καταλειφθεῖσα
τελευταία ἀπόλλυται καὶ αὐτή. ὥστε καὶ οὐκ εἰσὶ κυρίως ἡδέα τὸ πίνειν 5
τὸ ἐσθίειν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποπλήρωσιν τῆς γαστρός, διὰ τοῦτο ἡδέα δο-
κοῦσι, φύσει δέ, ἤτοι κυρίως, ἡδέα ἐστὶν αἱ ἐνέργειαι τῆς θεωρητικῆς
ἕξεως καὶ αἱ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι.

4 κενωθείσης a: κενωθεῖσα B 12. 13 καὶ — ἤτοι a: lac. B 23 οὐ a: om. B 25 φησὶ B: φασὶ a

Οὐκ ἀεὶ δέ ἐστιν ἡμῖν τὸ αὐτὸ ἡδὺ ἀλλὰ ἄλλα καὶ ἄλλα δ
ἡδέα ἡμῖν. ἐπεὶ καὶ ἡ φύσις ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἁπλῆ. οὐ γὰρ
μόνον ἐσμὲν ἀλλὰ ἐνεργεῖ τι καὶ ἕτερον, ἤτοι ἀλλ' ἔστι τι κ
ὃ οὐ συνισταμεθα. ἤτοι τὸ σῶμα καὶ ὁ κατ' ἐκεῖνο τόπος.
ὅσον τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐσμεν καὶ σώματα. οὐχ ἁπλοῦν δέ, οὐ τῷ α
χαίρει ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ⟨ἀλλὰ ἄλλῳ μὲν ἡδεῖ χαίρει ἡ ψ
δὲ τὸ σῶμα⟩. ὥστε ἂν τὸ ἕτερον, ἤτοι ἡ ψυχή, πράττῃ, ἤτοι
καὶ ἥδηται τῇ ἀπὸ τοῦ νοεῖν ἐνεργείᾳ, τοῦτο παρὰ φύσιν ἐστίν.
ἔστι γὰρ ἑτέρα φύσει. ἤτοι ᾧ γὰρ ἡδεῖ χαίρει ἡ ψυχή, τοῦτο
ἡδὺ τῷ σώματι ἀλλὰ λυπηρόν. ὅταν δὲ ἐσάξῃ καὶ οἷς ἥδεται
τοῦτοις ἥδεται καὶ τὸ σῶμα καὶ ἥδεται μὲν καὶ τὸ σῶμα οἷς
ψυχὴ ἥδεται, τότε ὃ ἡδὺ ἐστι τῇ ψυχῇ, τοῦτο πρασσόμενον κα
μόνον παρὰ τῆς ψυχῆς οὔτε λυπηρὸν ὂν δοκεῖ τῷ σώματι ο
πᾶσαν ἔχῃ τις ἁπλῆν φύσιν, οἷον οἱ ἄγγελοι καὶ ὁ θεὸς ἁπλ
εἰσι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἁπλῆ πρᾶξις, ἤτοι ἡ ἁπλῆ ἐνέργεια, ἡδ
ἤτοι τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρουσιν. ὁ γὰρ ἁπλῆς φύσεως ὢν τῇ ἐν
ἡδονῇ ἀεὶ χαίρει καὶ οὐκ ἄλλῃ τινί. τὸ γὰρ αὐτὸ ἡδὺ ἔστιν α
καὶ ὁ θεὸς ἁπλῆς φύσεως ὢν ἀεὶ μιᾷ ἡδονῇ χαίρει τῇ ἁπλῇ.
ἐστιν αὐτῷ τὸ πρὸς αὐτὸν στρέφεσθαι καὶ ἑαυτὸν νοεῖν. ὥσπ
στασιν ἔφερεν. εἰ ὁ θεὸς ἀκίνητος, ἡ δὲ ἡδονὴ κίνησις τις ἐστ
ἡδονὴ ἐνέργεια, ἡ δὲ ἐνέργεια κίνησις), πῶς φῂς τὸν θεὸν ἡδεσθ
ἥδεται. καὶ κινεῖται, ὅπερ ἄτοπόν ἐστιν. λύσις τῆς ἐνστάσεω
ἡδονὴ οὐκ ἔστιν ἐνέργεια τῆς κινήσεως μόνον ἀλλὰ καὶ τῆς
καὶ ἡ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ θεωρεῖται παρὰ ἐν κινήσει·
κινεῖται ὁ νοῦς πρὸς τὸ νοῆσαί τι, ⟨οὐχ ἥδεται, ἐπεὶ τότε μᾶλλον
ραχήν⟩, ὅταν κινῆται, ὅταν δὲ νοήσῃ ὃ μέλλει νοῆσαι καὶ ἠρεμ
μᾶλλον ἥδεται, ὥστε ἡ ἡδονὴ ἐν ἠρεμίᾳ μᾶλλον ⟨καὶ⟩ ἐν ἀκιν
ρεῖται. ἴσως δὲ πάλιν ἄν εἰπέ τις, εἰ ἡ μεταβολὴ πάντων ἡδονή
ὁ θεὸς οὐ μεταβάλλεται, πῶς ἥδεται; λύσις· ὅτι τοῦτο εἴρηκεν
οια τὴν πονηρὰν φύσιν. ἡ γὰρ μεταβολὴ πάντων ἡδονὴ ἔστιν
ρίαν τινά. ἤτοι διὰ τὴν πονηρὰν φύσιν ἐρρήθη τῷ ποιητῇ. ἡδ
καὶ τῷ πονηρῷ ἀνθρώπῳ τὸ μεταβάλλεσθαι καὶ μεταπίπτειν ἀ
εἰς τόδε. ὥσπερ γὰρ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος μεταβάλλεται καὶ μ
ἀπὸ τοῦδε εἰς τόδε, οὕτω καὶ ἡ φύσις ἡ δεσμένη μεταβ
ἡ ἡδὺ δοκεῖ τὸ καθ' ἑκάστην μεταπίπτειν καὶ μεταβάλλεσθα
στιν. οὐ γὰρ ἡ ἁπλῆ φύσις, οἵα ἡ τοῦ θεοῦ ἐστιν, καὶ ἐπ
ἀγαθή, ἡδὺ νομίζει τὸ μεταβάλλεσθαι καὶ μεταπίπτειν ἀπὸ τοῦδε
καὶ ἡ φύσις γὰρ τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων ἀνθρώπων ἐδραία
ἀμετακίνητος, ὥσπερ καὶ ἡ ἁπλῆ φύσις. ἀκίνητον γὰρ τὸ καλόν.

σῶμα (7) a: om. B
ἔγῃ] ἔχει Ba
οὐχ—ταραχήν a: lac. B
ὁ ποιητής] Euripid. Orest. 234
καὶ B: ἐν a

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΕΦΕΣΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΕΝΑΤΟΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΗΘΙΚΩΝ.

Ὅτι μὲν ἡ φιλία μόριόν ἐστιν οὐ τῆς ὅλης δικαιοσύνης, τῆς ὡς νομιμότητος, ἀλλὰ τῆς ἐν μέρει, ἥτις ἦν τοῦ ἴσου διανεμητική, οὐ παντάπασιν ἄδηλόν ἐστιν. ἥ τε γὰρ τοιαύτη δικαιοσύνη, ὡς δέδεικται ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τῆς παρούσης πραγματείας, ἰσότητος ἐστι διανεμητική, καὶ ἡ φιλία τοῖς φίλοις ἰσότητα παρέχει· ἰσότητα γὰρ εἶναι ἀνάγκη, εἰ μέλλει σώζεσθαι ἡ φιλία. εἰ γὰρ ὅσον ὁ πένης τὸν πλούσιον φιλεῖ καὶ τιμᾷ, ἀναλόγως τοσοῦτον ἀντιφιλήσει, ὧν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ, σώζεται ἡ φιλία. εἰ δ' οὕ, διαλύεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, ὡς μαθησόμεθα τὰς λέξεις ἐπισκεπτόμενοι. ὅτι μὲν οὖν μόριόν ἐστι τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης, οὐκ ἄδηλον. ὅτι δὲ οὐδ' ὡς γένος κατηγορεῖται ἡ φιλία τῶν μερικωτέρων, ἀλλ' ἔστι τῶν ὡς ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς ἓν λεγομένων, διώρισται τῷ Ἀριστοτέλει ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Μεγάλων Ἠθικῶν, ὥστε εἴ που ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ εἴωθε λέγειν φιλίας, μεταχρηστικῶς τῷ τῶν εἰδῶν ὀνόματι χρῆται. ὅτι δὲ καὶ τρία ἐστὶ τὰ μέρη ἢ τὰ εἴδη (λεγέσθω γὰρ εἴδη φιλίας) δέδεικται ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν φιλητῶν, οὗ ἕ φιλοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, ἀγαθοῦ ἡδέος χρησίμου, τρεῖς ἀνάγκη καὶ τὰς φιλίας εἶναι. ὁ γὰρ φιλῶν τινα ἢ ὡς ἀγαθὸν φιλεῖ, οἷον σοφὸν ἢ σώφρονα ἢ ἀνδρεῖον ἢ δίκαιον ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ ὡς ἡδύν (τοιοῦτος δὲ ὁ εὐτράπελος καὶ ἡ ἐρωμένη), ἢ ὡς χρήσιμον. χρήσιμος δὲ λέγεται, δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι. εἰσὶ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον φίλοι μάλιστα οἱ ἀγοραῖοι. ἔστι δὲ τὸ μὲν ἀγαθὸν καὶ ἡδὺ φιλητὰ ὡς τέλη, τὸ δὲ χρήσιμον ὡς εἰς τέλος τι συντείνον. περὶ τούτων δὴ τῶν μερῶν ἡ εἰδῶν τῆς φιλίας καὶ ὅπως

1. 2 ἐξήγησις — ἠθικῶν B: ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΝΙΚΑΙΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΝΑΤΟΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ a 3 ὅτι μὲν B: ὅτι οὐ μόνον a οὐ B²: om. a 4 ἀλλὰ B: ἀλλὰ καὶ a 4. 5 παντάπασιν B: παντάσιν a 5. 6 ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ] c. 5 10 οὐ a: οὖν B 14 ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Μεγάλων Ἠθικῶν] c. 11 p. 1209a22 15 βιβλίῳ a: om. B μεταχρηστικῶς—εἴδη φιλίας (16) Vat. 320 Laurent. 81,3 Paris. 1927: om. Ba 17 πρὸ τούτου Vat. 320 Laurent. 81,3 Paris. 1927: παρόντι Ba 20 ἡδὺν a: ἡδὺ B

περὶ φιλίας εἰπὼν ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ, τίς τέ ἐστι καὶ ἐν
περί τι, τίς τε, ὅτι ἀρετή τις ἢ μετ' ἀρετῆς (καὶ γὰρ καὶ ἡ
ἀρετὴς καὶ πολὺ ἐν τοῖς φαύλοις καὶ ἡ ἀρετή· ἐστι γὰρ πρὸς
καὶ αὐτὸ ὅτι τὸ φιλεῖν πάντως ἐστὶν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ὅτι καὶ ἐν τ
καὶ ἐν τοῖς ἀνομοίοις (ἡ μὲν γὰρ πρώτη καὶ κυρίως φιλία ἐν το
ἐν γὰρ τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀγαθοῖς. φιλοῦσι γὰρ οὗτοι ἀλλ
ἀγαθοὶ καὶ ἡ σπουδαῖοι καὶ ἡ ὁμοιοί εἰσιν. αἱ δὲ λοιπαὶ ἡ
χρήσιμον καὶ ἡδὺ ἐν τοῖς ἀνομοίοις), περὶ τί δὲ ὅτι περὶ τὸ
καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον. ταῦτα δὴ εἰπὼν ἐν ἐκείνῳ τῷ
10 ἕτερα πολλὰ τοῖς περὶ φιλίας ὄντα λόγοις οἰκεῖα ἐν τούτῳ
ἐνάτῳ ὄντι τὰ λείποντα τοῖς περὶ φιλίας ἐκτίθεται.

p. 1163b32 Ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς ἀνομοειδέσι φιλίαις τὸ
ἰσάζει καὶ σώζει τὴν φιλίαν, καθάπερ ἔφημεν

Ἀναμνήσκει τῶν ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ εἰρημένων
15 μένων· ἐδείξε γὰρ ὅτι τὸ ἀνάλογον σώζει τὰς ἀνομοειδεῖς φιλίας
αἱ φιλίαι εἰσίν, ὡς εἴρηται, αἱ τῶν ἀγαθῶν, αἱ δ' ἄλλαι πᾶ
ειδεῖς· ὅμοιοι γὰρ καὶ ἴσοι ἀριθμῷ καὶ δυνάμει οἱ ἀγαθοί. δ
οἷα ἀγαθὰ ἐν ἰατρῷ. καὶ τῷ λοιπῷ ἐνίεται καὶ ὁ τ
ἀλλήλοις ἐστίν. ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ θεολόγῳ κἀκεῖνος
γάλῳ Βασιλείῳ, καὶ ἀνώτερος ἀνώτερον πάντων ἔχειν ἀξιοῖ ἀλλ
καὶ ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ κατὰ πάντα ἰσότης φιλότης.
πατρὸς πρὸς υἱὸν φιλότης ἢ τοῦ υἱοῦ πρὸς πατέρα οὐχ ὁμοί
ἁπλῶς, ὅτι μηδ' ὁ πατὴρ ἴσος τῷ υἱῷ (ἐφ' ἡμῶν δὲ τοῦτο θεώρει
τῷ πατρί. διὸ τὴν τούτων φιλίαν σώζει τὸ ἀνάλογον. ὅσῳ γὰρ ὑ
5 ὑπερέχει τοῦ υἱοῦ, τοσοῦτον ὑπερέχειν καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν
λίαν τῆς τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν υἱόν· ὥστε ἐν τούτοις σώζει τὴν φιλ
ἀναλογίαν τὴν γεωμετρικὴν ἴσον· ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν ἰσότητι πα
πλειόνων δέδεικται ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ. ἀλλ' ἐν λόγων ὁμοι
δὲ οὐ μόνον φιλίαι πρὸς ὁμογενεῖς γίνονται ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνο
0 δεικται ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ. φιλεῖ γὰρ ὁ φαῦλος τὸν
ἀνόμοιον ὄντα διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς ἀρετῆς· οἰόμενος γὰρ παρ
ἣν ἀρετὴν κτήσασθαι φίλος γίνεται τῷ σπουδαίῳ. ἀλλὰ κα
τῷ πλουσίῳ· διὰ γὰρ τὴν ἔνδειαν ὧν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ φίλος
ἁπλῶς καὶ ὁ προσδεῖται ἕτερος ἑτέρου, κατὰ τοῦτο φιλοῦσιν.

1 ἡ μὲν γὰρ — ὁμοίοις Vat. 320: om. Ba 6 ἀλλήλους B: ἀλλήλοις a
om. B 12 ἁπάσαις Ba et Arist. codd. Lbb: πάσαις Arist. vulg.
ω
τῷ μετρεῖται (p. 1164b2) a πρὸ τούτου a: πρὸ τοῦτο B 18 θατέρου
18. 19 ἐν ἀλλήλοις B: ἀλλήλοις a 23 ἐφ' ἡμῶν δὲ τοῦτο θεώρει Ba
1. 26 φιλίαν B: φιλία a 28 ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ c. 7 p. 1131b12

οὖν τοῖς ἀνομοίοις φυσίοις τὸ ἀνάλογον ποιεῖ, οὕτως καὶ τὴν πολιτικήν, ἡ κοινωνίαν· ὡς γὰρ ἐκείνη σώζεται, ὅταν ἡ ἐναλλαγὴ ἀνάλογος γίνηται, οὕτω καὶ ἡ φιλία. εἰ γὰρ ἀναλόγως ὁ εὐτράπελος τῷ ἡδονῇ, ἣν ηὔφρανε τὸν ἡσθέντα, λήψεταί τι ὧν χρήζει, συμμένει ἡ φιλία· εἰ δὲ μή, διαλύεται. ὁμοίως καὶ ἡ τῆς ἐρωμένης πρὸς τὸν ἐραστήν. ἐνταῦθα μὲν οὖν πεποίηται κανόνα μέτρου τὸ νόμισμα. ὅπως δὲ μέτρον γίνεται τὸ νόμισμα, εἴρηται μὲν ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ διὰ πλειόνων· ῥητέον δὲ καὶ νῦν συντόμως. ἔστω δὴ οἰκία ἔργον τοῦ οἰκοδόμου, ἐφ' ᾧ α, δέκα δὲ νομίσματα, ἐφ' ᾧ β, κλίνη ἐφ' ᾧ γ, ἔργον τοῦ τέκτονος ἑνὸς ἀξία. ἐπεὶ οὖν τιμᾶται πάντα νομίσματι, ἔστω ἡ οἰκία νομισμάτων πέντε ἀξία, ἡ δὲ κλίνη νομίσματος ἑνός. τῷ γοῦν νομίσματι γνωριοῦμεν πόσαι κλῖναι εἰσὶν ἀνταξίαι τῇ οἰκίᾳ. πέντε γὰρ νομισμάτων οὔσης ἀξίας τῆς οἰκίας τῆς ἐφ' ᾧ α, ἥμισυ δηλονότι ἐστὶ τῶν δέκα νομισμάτων τῶν ἐφ' ᾧ τὸ β. τῆς δ' αὖ κλίνης ἑνὸς οὔσης νομίσματος δηλονότι, τῶν μὲν δέκα νομισμάτων δέκατόν ἐστι, τῆς δ' οἰκίας πέντε οὔσης, νομισμάτων πέμπτον. ἐπεὶ οὖν ἡ κλίνη νομίσματος ἑνός ἐστιν ἀξία, αἱ πέντε δηλονότι κλῖναι πέντε νομισμάτων εἰσὶν ἄξιαι. εἰσὶ δὲ τὰ πέντε νομίσματα ἥμισυ τῶν δέκα νομισμάτων. ἦν δὲ καὶ ἡ οἰκία ἥμισυ τῶν δέκα νομισμάτων, τὰ ὁ αὐτοῦ ἥμισυ ἴσα ἀλλήλοις εἰσίν. ἴσαι ἄρα αἱ πέντε κλῖναι τῇ οἰκίᾳ· τοῦτο δὲ εὕρηται διὰ τῶν δέκα νομισμάτων μέσων τεθέντων τῆς οἰκίας καὶ τῆς κλίνης, ὥστε ἢ πέντε κλίνας λήψεται ὁ οἰκοδόμος καὶ δώσει τὴν οἰκίαν ἢ πέντε νομίσματα. ἐπὶ πάντων δὲ τῶν τοιούτων ὅταν ἀγνοῆται πόσον ὑπερέχει ἢ ἐλλείπει τὸ τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον ἔργον, ἢ εἰ μὴ ἐλλείπει ἢ ὑπερέχει ἀλλ' ἰσάζει, τῷ νομίσματι χρώμεθα ὡς μέτρῳ, ὡς καὶ τῷ πήχει πόσου μεγέθους ἢ τῷ ποδί. τὸ δέ τι τὸ προκείμενόν ἐστι καὶ ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῷ μεδίμνῳ καὶ ἐπὶ τῶν βαρέων, τῇ μνᾷ, καὶ ἐπὶ τῷ ἀριθμῷ τῆς μονάδος. μένει τοίνυν ἡ φιλία καὶ τούτων, ὅταν τὸ ἀνάλογον γένηται καὶ ἴση ἡ ἀνταπόδοσις. καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅσα τὰ ἄκρα ἔργα πρὸς ἀλλήλους ἀνταλλάττονται· εἰ δὲ μή, διαλύονται.

p. 1164a3 Ἐν δὲ τῇ ἐρωτικῇ ἐνίοτε μὲν ὁ ἐραστὴς ἐγκαλεῖ.

Οἱ μὲν διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες (ἦσαν δὲ ὁ τέκτων καὶ ὁ ὑφάντης καὶ ὁ σκυτεὺς καὶ ὁ οἰκοδόμος ἀναλόγως, ὡς εἴρηται, ἀλλήλους ἀντευποιοῦντες καὶ ὠφελοῦντες) οὐκ ἀπεικότως δέονται ἐπὶς ἀνταπόδοσιν. ὁ γὰρ τὰ ἴσα καὶ τὰ ὅμοια ἀντευποιῶν οἷς πέπονθε δίκαιός ἐστι φιλεῖσθαι

7 μὲν B: om. a ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ] c. 8 p. 1133a19 9 νομίσματος post τέκτονος add. a: om. 10 νομίσματι scripsi: νομίσματα Ba 11 γοῦν B: δὴ a 16 νομίσματος scripsi ex Vat. 320: νομίσματα Ba 20 δὲ B: om. a μέσων B: μέσον a 21 δώσει B: δῶσι a 22 πόσον B: τόσον a 24 μέτρῳ B: μέτρον a 25 τὸ δέ τι τὸ] exspectes ταὐτὸ (vel τοῦτο) δὲ τὸ 26. 27 τῷ ἀριθμῷ τῆς μονάδος B: ἀριθμοῦ τῇ μονάδι a 30 rhesis usque ad αἱ φιλίαι (p. 1164a12) a, tum repetit ἐν

ὡς φιλεῖ. εἰ δ' ὁ μὲν δι' ἄλλο τι φιλεῖ, ὁ δὲ δι' ἕτερον, ἐν οἷς
σεχεται το κατα αναλογιαν ισον γενεσθαι, γελοῖόν ἐστι τὸ ἀξι
ἀντιφιλεῖσθαι, ὡς ἐπὶ τοῦ ἐραστοῦ καὶ τῆς ἐρωμένης ἔρε.
[illegible] τὸν φιλητὸν ὡς τοῖς εἰρημένοις τὸ χρήσιμον, ἀλλ
ραστὴ [illegible] ὅτι τὸ εἰδος, τῇ δ' ἐρωμένῃ τὰ χρήματα· ὧν
[illegible] τὴν κατ' ἀναλογίαν ἰσότητα θηρᾶσθαι. ἃ μὲν οὖν
ἔσθαι διὰ τῶν προκειμένων, ταῦτα ἐστι. τὰ δ' αὐτῶν τῶν ῥη
νιστε μεν ὁ ἐραστης ἐγκαλεῖ, ὅτι οὐκ ἐπισης ἀντι
οὐδὲ [illegible] χρησιμων, τουτεστι μητε χρησιμος ὢν μ
10 πρὸς χρῆσιν· οὐ γὰρ οὐκ ἐστι τῷ ἐρωμένῳ ἡ τῇ ἐρωμέ
χρήματα ἐπ' ἐκείνην αὐτὸν οἷα ἃ ἐφιλεῖτο· οὐχ ἥδιον δέ, εἰ
τι γαρ οτε και των χρηματων ετι σωζομενων διὰ τὸ ἥδεσθαι
τοις ερωμενοις ἢ ταῖς ἐρωμέναις. ὅτι μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, ὁ ἐρ
νος, οτε δε ο παμβεβηλος ερωμενος, ὅτι πρὸ τῆς ἀποδόσεως
15 [illegible] ὅτι χαλεπὸν πάντων αὐτῷ ἀπαγγελλόμενον ὁ ἐραστὴς οὐ
πιστεῖ. ὥστε συμβαίνει διὰ τὰ τοιαῦτα [illegible] καὶ τῆς
νησις. τοῦτο διὰ τὸ ἀποδιδοῦσιν τὸν μὲν ἐραστὴν τὰ χρήματα
καὶ τὴν ἀκμήν, τὸν δ' ἐρώμενον τὸ κάλλος. οὐ γὰρ αὐτούς, φησ
ὡς οἱ σπουδαῖοι, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς· ταῦτα δ' ἦσαν
καὶ τὰ χρήματα, οὐ μόνιμα ὄντα, ὧν ἀπολειπόντων ἀνάγκη συ
καὶ τὴν φιλίαν. ἡ δὲ τῶν σπουδαίων φιλία διὰ τὴν ἀρετὴν α
ἀμεταπτωτός ἐστιν, ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ δι' ἣν ἀλλήλων φίλοι εἰσ
τόν τι χρῆμα καθέστηκε καὶ ἀναπομπατον. καὶ ἕως ἂν ὦσιν
λοις φίλοι εἰσίν, ὅτι καθ' ἑκάστην αὐτοῖς τὸ ψυχικὸν κάλλος, οὐ
ἀναβάλλει τε καὶ ἀνηβᾷ καὶ ὡραιότερον φαίνεται· καὶ οὐχ ἡ
ἀλλὰ καὶ χρήσιμοι, ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν χρησιμωτάτων· καὶ
καὶ ἥδιστον καὶ χρησιμώτατον ἡ ἀρετή.

Εἰπὼν δὲ ὅτι αἱ διὰ τὸ ἡδὺ καὶ χρήσιμον φιλίαι οὐ μόνιμ
ἐπάγαγεν, ἡ δὲ τῶν ἠθῶν καθ' αὑτὴν οὖσα. λέγει δὲ
ἀρετάς. ἡ διὰ τὰ ἤθη φιλία καθ' αὑτὴν καὶ κυρίως οὖσα μό
δύναται τὰ καθ' αὑτὴν οὖσα εἰρῆσθαι ἀντὶ τοῦ δι' αὐτὰς καὶ
αὐτῶν. διαφέρονται δὲ καὶ ὅταν ἕτερα γένηται αὐτοῦ
ὧν ὀρέγονται. τινὲς τὸν Ἀλέξανδρον λέγουσι τὸν ἐπα
τῷ κιθαρῳδῷ ὅσῳ ἂν ἄμεινον μελῳδήσειε, τοσοῦτῳ πλείονα δ
δ' οὐ τὸν Ἀλέξανδρον ἐρωμένοις εἰς τὴν τοῦ χαλκοῦ μετ
καὶ τὴν περὶ τὸ ὑπηρεσιακὸν ἑκείνου ἑτοιμότητα, ἀλλ' ἕτερόν τ
δὲ τὸν ἐπαγγειλάμενον μαθεῖν ὅστις ἦν, οὐ διὰ σπουδῆς ἐσ
λέγει διὰ τούτων ἐστιν ὅτι ὁ κιθαρῳδὸς σπουδαιότερον ἄσας, εἰ
σχήμενα ζητῶν λαβεῖν, ὁ ἐπαγγειλάμενος ἔγεις ἔφησε πάντα
κιθαρῳδοῦ ἐπανερομένου Πῶς ἔχω μηδὲν λαβών; ὁ ἐπαγγειλα

le ab ἡ δὲ τῶν (p. 1164a12) usque ad ταῦτα ὡσει (p. 1164a2
1. [illegible] 32 γένηται Ba: γίγνηται Aristotele
B: ἐπαγγελλόμενον a 39 ἔσησε B: ἔση a 40 μηδὲν B: μη

κρίνατο ‘οἷς με σὺ ψύφρανας λόγοις, τοῖς αὐτοῖς κἀγώ σε’ ὁποιασοῦν δέδω- 116
κας τοιαύτα καὶ ὁποῖα καὶ παρὰ τέρψας τὴν παρὰ χρόνους . ὅτα 15
φέρονται δέ, φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ὅταν ἕτερα γένηται αὐτοῖς
καὶ μὴ ὧν ὀρέγονται, ὡς ἐπὶ τοῦ κιθαρῳδοῦ· εἰ μὲν γὰρ δι’ ἀκοῆς
ἡδονῆς ὁ κιθαρῳδὸς ἐδεῖτο, ὥσπερ καὶ ὁ ἐπαγγειλάμενος, οὐδ’ ἂν ἦν ἔγ-
κλημα οὐδὲ διαφορά τις, εἰ δ’ ὁ μὲν κιθαρῳδὸς κέρδους, ὁ δὲ τέρψεως,
καὶ ὁ μὲν ἔχει τὴν τέρψιν, ὁ δὲ κιθαρίσας οὐκ ἔχει τὸ κέρδος, εἰκότως
ὁ ἐπαγγειλάμενος ἐγκαλεῖται. ὧν γὰρ χρῄζομεν ἅπαντες, τούτοις προσέ- 20
χοντες καὶ εἰς ταῦτα ἀποβλέποντες ἃ ἔχομεν διδόαμεν. χρῄζων γάρ
τις ἱματίου εἰς τὸ ἱμάτιον ὃ οὐκ ἔχει ἀποβλέπων δίδωσιν ὃ ἔχει, οὗτον τὸ
νόμισμα ἢ ἄλλο τι. τὰ μὲν δὴ λεγόμενα τοιαῦτά ἐστιν, ἐν δὲ τῇ λέξει
τῇ τὰ αὐτὰ δίδωσι τὸ τὰ αὐτὰ ταὐτόν ἐστι τῷ ἃ ἔχει δίδωσι. τὴν
ἀξίαν δὲ ποτέρου τάξαι ἐστί, τοῦ προϊεμένου ἢ τοῦ προλαβόν-
τος; οὐχ ὁμοίως ἅπασαι αἱ ἀνταλλαγαὶ γίνονται, ἀλλ’ ἡ μὲν τῶν ἀγοραίων
ἐπὶ ῥητοῖς καὶ ἀπὸ χειρῶν εἰς χεῖρας λαμβάνοντες διδόασιν, ἡ δὲ τῶν 25
ἐλευθεριωτέρων εἰς χρόνον καθ’ ὁμολογίαν μέντοι, οὐ μὴν ῥητήν, οἷον
δέκα ἢ εἴκοσι ἢ τινα ἄλλον ἀριθμόν. εἰ γὰρ τοῦτ’ ἦν, οὐδὲν ἂν διέφερε
τῆς ἀγοραίας καὶ ἀνελευθέρου ἀνταλλαγῆς τῆς ἐπὶ ὡρισμένοις χρήμασι τὰ
μέτρα γινομένης.

Ταύτης οὖν οὔσης τῆς δευτέρας ἀνταλλαγῆς, ἐρωτᾷ, τίνος ἐστὶ τὸ
τάξαι τὴν ἀξίαν. οἷον δέδωκά τις νόμισμά τινι ἢ ἄλλο τι ὧν ἐπιμ-
γνυσι τῷ δανεισαμένῳ κέρδος καὶ ὠφέλειάν τινα δεῖ. φησὶν. ἐν τούτοις
τὴν ἀντωφέλειαν τάξαι καὶ ὁρίσαι τὸν δανείσαντα, εἰ μέλλει μένειν ἡ φι-
λία; πότερον, φησί, τὸν δανείσαντα χρὴ λέγειν ὅτι ‘ἁρμόζει σοι, ὦ ὀφειλέ-
τα, τοσάδε μοι δοῦναι, ἐπεὶ τοσάδε διὰ τῶν ἐμῶν νομισμάτων ὠφέλησαι’, ἢ
τὸν δανεισάμενον δέον ἐστὶν ἀπιδεῖν πρὸς τὴν ὠφέλειαν. ἣν ἀπώνατο καὶ
τάξαι τὴν ἀντευποιΐαν. ζητεῖ δὲ τοῦτο εἰς τὰ λεγόμενα πολλάκις πρὸς
ἀντιμισθίαν ἀπιόντα. ἔστι γὰρ πολλάκις ἀνάγκη τὸν δεόμενον καὶ διὰ τοῦ
ὀφλήματος εὖ παθόντας πρὸς τοὺς δεδανεικότας λέγοντας μηδὲν τι μέγα
παρ’ αὐτῶν λαβεῖν ἀλλὰ μικρά, (ἃ) ἂν ἔλαβον εἴπερ ἐβούλοντο καὶ παρ’
ἄλλου του τυχόντος διὰ τὴν σμικρότητα καὶ εὐτέλειαν τοῦ δάνους, καὶ
ὅτι ὅπερ ἐκ τοῦ δάνους προσεκέρδησα, μηδαμινόν τί ἐστι καὶ συλλήβδην
τὸ μηδέν, τῶν δ’ αὖ δεδανεικότων ἀπ’ ἐναντίας ἀντιλεγόντων τὰ μέγιστα
δεδανεῖσθαι, εἰ καὶ μὴ ἁπλῶς μέγιστα, ἀλλ’ οὖν τὰ ἑαυτοῖς καὶ μέγιστα
καὶ ἀναγκαῖα καὶ ἃ παρ’ ἄλλου οὐκ ἂν ἔλαβον, κἂν μύρια ἐπὶ μυρίοις

1 [illegible] B: [illegible] B: [illegible] Bywater Arist. [illegible] 6 γίγνεται Arist. vulg. 10 ἱματίου B: ἱμάτιον a 11 δὲ τῇ λέξει B: τῇ λέξει δὲ a 12 [illegible] Ba et Arist. [illegible] 14 ἤ a: ἦ B 15 ἀπὸ χειρῶν B: ἀποχείρας a 16 μὴν B: μὲν a 18 ἀνελευθέρου B: ἀνελευθερίου a 20 rhesis inde a τὴν ἀξίαν δὲ (p. 1164a22) usque ad ὁ ἀνδρὶ (p. 1164a27) a 24 δανείσαντα B: δανείζοντα a 25 σοι B: σε a 25 ὠφέλησαι B: ὠφελῆσθαι a 28 πολλάκις καὶ ἀκοῦσαι a 30 ἃ a: om. B ἂν ἔλαβον B: ἔλαβεν ἂν a ἐβούλοντο B: ἐβούλετο a 32 μηδαμινόν B: μηδαμινάς a 35 ἔλαβον B: ἔλαβες a

διεπράξαντο. τοῦτο δὴ ζητήσας ἐπήγαγεν ὥσπερ τινὰ λύσιν τοῦ
τος τὸ ὁ γὰρ προϊέμενος ἔοι[illegible]
πης ἡ λεως. καὶ ὅτι προσυπακουειν τὸ ἡ τοῦ προλαβόντος.
τὸ πλῆθος τοιοῦτον, ἢ τοῦ προλαβόντος ἐστὶ τὸ τάττειν· ὁ γὰρ
γὰρ αὐτὸς λαμβάνει, εἰθ' οὕτως ὁ δανείσας τὸν προλαβόντα
τάττειν. ὁ δὴ καὶ Πρωταγόραν τὸν σοφιστὴν λέγουσι ποιεῖν
γὰρ τῶν προσιόντων λέγοντος 'ὦ Πρωταγόρα, πόσου με διδάξεις'
φροντῶν παρ' ἐμοὶ μάνθανε, καὶ παιδιὰν μάθῃς ὅσων ἂν
μεμαθήκας τοιαῦτα λήψομαι'. καὶ ἐλάμβανε τοσαῦτα νομίσ-
των ἂν ἐτίμησεν ὁ μεμαθηκώς, ὅπερ ἐστὶν ὁ προλαβών. προ
ὁ Πρωταγόρας, προελάμβανε δὲ ὁ μανθάνων, ὃς δέ, ὁ μανθάνω
καθάπερ τοίνυν ὁ Πρωταγόρας ἐπέτρεπε τῷ μαθ
τὴν ἀξίαν ὧν μεμαθήκει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ὀφει
του καὶ τοῦ καταβαντος ὁ
τὴν ὠφελειαν
καὶ τοιοῦτος
καμμένου
ἀπορεῖται
τοῦ Πρωταγ
τὸν ἀριθμὸν ἢ τὴν ἀξίαν; ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν τι
ἀπορεῖται, ἀκόλουθα καὶ ἀνάλογα τῷ ἔργῳ ὁ
λαμβάνει, ἐν τοῖς τοιούτοις φησίν. λέγω
αὐτὰ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις, οἷα ἀρέσκει τισὶ καὶ ζητοῦσι ανο
εὐποιΐας. οὐκ εἶπε δὲ πᾶσιν ἀρέσκειν ἀλλ' ἐνίοις, εἰς τὴν ἀγοραί
ἀπλησταίαν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι πολλαπλασίως ἐπιζητοῦσιν εὐ παθεῖ
σαν, ἀλλ' οὐ τὸ ισ

p. 1164a27 Οἱ δὲ προλαβόντες τὸ ἀργύριον, εἶτα μηθὲν
τες ὧν ἔφασαν.

Οἱ μὲν ἄνευ ὁμολογίας ὡρισμένης προλαβόντες, ἔπειτα μὴ
ὧν ὠφέληνται ἀντεποιοῦντες, οὐ πάνυ τι ἐν ἐγκλήμασιν εἰσιν·
πράξαντες καὶ τάξαντες τὴν εὐποιΐαν, εἶτα μὴ ποιήσαντες μηδὲν
μείλαντο διὰ τὰς τῶν ἐπαγγελιῶν ὑπερβολὰς δικαίως ἐγκαλοῦντ
ὁ ποιοῦντι οἱ σοφισταὶ· οὐδεὶς γὰρ ἐπὶ τοσοῦνδε χρυσὸν κηρύ
ταιοῦνται καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ δαιμόνια καὶ θαύματα
οὐδὲν δὲ τοιοῦτον λαβόντες ὅσον ἐπιζητοῦσιν ἀργύριον διδάσκ
μηδ' ἴσασι τοιοῦτον γὰρ τὸ τῶν σοφιστῶν φῦλον, ἁπαλ
κέστατον φιλοχρηματώτατον. ἐπαγγέλλονται δὲ τοιαῦτα, ὅτι ο

1—ἐκεῖνο (5) a: om. B 3 τάξεις Vat. 320: ταῦτα a τὸ sen
10 ται B: τοιαῦτα a 14 δανείων B: δανειζόντων a 16 τὸν

ὀβολὸν αὐτοῖς προθύμως παρέσχεν, εἴπερ ὁμολογεῖν ἤθελον, ἃ διδάσκειν 116v
ἐπίστατο. [illegible] μὲν γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ ὑπουρ-
γούντων ἀποδοσις ὁμοίως ἡ ἀντιπεπον[illegible] ἀνάγκη ποιοῦσι τὴν ὁμολογί-
αν, ἀλλ' ὅσοι μὲν τὸν ἔπαινον καὶ τὴν τιμὴν ἀντὶ τῆς ὑπουργίας
θύνας ἔλκονται. ἐν οἷς δὲ μὴ γίνεται διομολογία τῆς ὑπουργίας
(λέγει δ' ὑπουργίαν τὴν εὐποιΐαν, ἣν δέδρακεν ὁ προδεδωκὼς πρὸς τὸν
προλαβόντα) οἱ μὲν δι' ἑαυτοὺς προτέμενοι, τουτέστι οἱ διὰ τὰ αὑτῶν
ἤθη καὶ τὰς ἀρετὰς καὶ τὸ σπουδαῖον εἶναι προτέμενοι καὶ προδιδόντες,
ἀνέγκλητοί εἰσιν οὐδ' ἐγκλήματα κατ' ἀλλήλων φέρουσιν οὐδέτεροι, οὔθ'
οἱ προλαβόντες οὔθ' οἱ προδόντες· οὐ γὰρ εἰς κέρδος ἤ τι τοιοῦτον
ὁρῶντες προΐενται ἢ προλαμβάνουσιν, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ καλόν. ἡ γὰρ
κατ' ἀρετὴν φιλία πρὸς μόνον τὸ καλὸν νεύουσα ὁρᾷ καὶ πάσχει. εἰς μη-
δὲν δ' ἄλλο, καὶ ἔοικεν ἐπὶ τῆς τοιαύτης φιλίας, λέγω δὴ τῆς τῶν σπου-
δαίων, τὴν ἀντευποιΐαν μετρεῖν καὶ τάττειν οὐχ ὁ προλαβὼν καὶ εὖ παθὼν
ἀλλ' ὁ ὁράσας καὶ προδούς. δεῖ γὰρ τὸν εὖ παθόντα ἐκεῖνο ἀντευποιεῖν,
εἰς ὃ ὁράσας βλέπων εὖ πεποίηκεν, εἰς τὸ φιλεῖσθαι δὲ καθαρῶς καὶ ἀκι-
[illegible]ῶς ὁ[illegible]ν. τὸ δέδρακε. ὁ προδοὺς. ὥστε δεῖ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν
καθαρὰν καὶ ἀκίβδηλον διατηρεῖν, κἂν δέηταί τινος ὁ προτέμενος. εὐπορεῖ
δὲ τούτου ὁ προλαβών, προθύμως ἡ τοῦ δράσαντος προαίρεσις. ἀλλὰ καὶ
τοῖς φιλοσοφίας κοινωνήσασιν. ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ καθηγεμὼν μέ-
τρον εἶναι ἔοικε τῆς ἀντευποιΐας· οὐ γὰρ χρήμασι μετρεῖται ἡ τοῦ διδά-
ξαντος εὐεργεσία καὶ εὐποιΐα. τιμὴ γὰρ ἰσόρροπος τοῖς ἐκ φιλοσοφίας
καλλίστοις οὐδ' ἂν γένοιτό ποτε. (ἀλλὰ δεῖ καὶ ἐνταῦθα πρὸς τοὺς καθη-
γεμόνας τιμὴν ἔχειν κἂν τοῦ δέωνται ἐπαρκεῖν τοὺς μεμαθηκότας εἰ δύ-
νανται ὡς τάχιστα.)

p. 1164b6 Μὴ τοιαύτης δὲ οὔσης τῆς δόσεως ἀλλ' ἐπί τινι.

Τῆς μὲν δόσεως οὔσης δι' ἑαυτοὺς μέτρον ἐστίν, ὡς εἴρηται, ἡ τοῦ
προϊεμένου προαίρεσις· μὴ οὔσης δὲ τοιαύτης ἀλλ' ἐπί τινι, τουτέστι
δι' ἀντίδοσιν καὶ ἀντευποιΐαν τὴν διὰ χρημάτων (τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ δι'
ὁμολογίας). τοιαύτη, φησίν, ἔστω ἡ ἀντευποιΐα, ὥστε δοκεῖν καὶ τῷ προτε-
μένῳ καὶ προευεργετηκότι καὶ τῷ προλαβόντι καὶ προευεργετηθέντι κατ' ἀ-
ξίαν εἶναι. καὶ μηδέτερον λέγειν, μήτε τὸν προτέμενον τοῦ δέοντος ὡς
ἔλαττον ἔλαβε μήτε τὸν εὖ πεποιηθότα ὡς πλέον τοῦ προσήκοντος ἐδεδώ-

3 ἐστένωτο B: ἐστένετο a ὁμωνυμία ἀμφιβολία B: ὁμωνύμῳ, ἀμφιβόλῳ a
4. 5 Σοφιστικοὺς ἐλέγχους] 4 p. 166ª22 sqq. 5 εἰς ἐκείνους scripsi: εἶνους a: ἐκεί-
νου B 6 post ἐπηγγελμένα add. μεγάλα a 7 διομολογία Aristoteles: δι'
ὁμολογίας Ba 16 εὐπαθῶν a: εὖ παθόντα B 25 ἀλλὰ—τάχιστα (27) a: om. B
26 τοῦ Vat. 320: που a 32 τοιαύτη B: τοιαῦτα a 34 μηδέτερον λέγειν B:
δεύτερον λαβεῖν a

κεν. εἰ δὲ μὴ συμβαίνει κατ' ἀξίαν εἶναι, τοῦτέστι μήθ' ὑ
μενόν ἐστι κρῖναι τὸ κατ' ἀξίαν πόσον ἐστί. τινὲς μὲν γὰρ
προειμένων καὶ τῶν προλαμβανόντων ἔκ τινος τριβῆς καὶ ὑπ
ναντται συνοράν τὸ κατ' ἀξίαν καὶ λεγουσι πρὸς ἑαυτούς, ὁ μὲν
νος οὐκ εζημίωμαι· τὸ κατ' ἀξίαν γὰρ ἔλαβον· ὁμοίως καὶ ὁ
σεν οὐκ εζημίωσα· τὸ δέον γὰρ καὶ τὸ ἀνάλογον δέδωκα.' τινὲ
καὶ τῶν εὖ ποιησάντων καὶ εὖ παθόντων τοιοῦτοί εἰσιν, τινὲς ὁ ἀ
ἀνεννόητοι τοῦ κατ' ἀξίαν· διὸ καὶ ἐγκλήματα φέρουσι κατ' ἀλλ
μὲν λέγοντος ὡς ἐλαττον τοῦ δεοντος λαβόντος, τοῦ δὲ ὡς π
ἀξίας δεδωκότος. ἐπὶ τῶν τοιούτων, φησίν, ἀναγκαῖον τὸν πρ
ταττειν. λέγει δ' ἂν προέχοντα τὸν προϊέμενον διὰ τὸ πρὸ τ
χειν ὁ δέδωκε. τάχα δ' ἂν εἰ διδοὺς εἴποι 'δίδωμί σοι ταῦ
πεῖν τὰ νομίσματα. ἐπὶ τοιῳ τοσῳδί. ὁμοίως καὶ ὁ διδάσκων
λέγοι 'εἱλόμην καὶ ἠθέλησα ἀντὶ τῆς μελλούσης σοι γενέσθαι ἡδ
ὧν μέλλεις μαθεῖν παρ' ἐμοῦ, λαβεῖν ἀργύριον τοσόνδε', καὶ δὴ
θαρῥοῦς λεγέτω 'βουλομαι λαβειν τόδε τι ὑπερ τῆς ἀπὸ κιθαρίσε
και τερψεως. κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ ἡ ἱστορια ἐάτω λαβεῖν ὑπὲ
της ὁμιλίας χαρᾶς τοσάδε τινά.' ἢ λέγει ἂν προέχοντα τὸν
καὶ λαμβάνοντα ἀλλ' οὐ τὸν προϊέμενον. λέγει δὲ προέχοντα [τ
νων] τὸν τοιοῦτον ὡς πρωτως ὠφεληθέντα· ὠφεληθεὶς γὰρ καὶ
σας τὴν ἀντευποιαν ἐτοιμος πρὸς τὸν προϊέμενον, καὶ εἰ μὴ ἂν [ὁ] λ
δεῖ τὸν προλαβοντα ταττειν καὶ ὁρίζειν τὴν ἀντίδοσιν. οἷον ὅτι
μέλλω παρεχειν, ἐπεὶ ὅσα μέλλω ἀπὸ τῶν σῶν κερδαινειν τοσαῦτ
οὕτω δὴ καὶ τὸν ἐραστὴν καὶ τὸν μανθάνειν μέλλοντα καὶ τὸν σ
ρῥοῦ τερφθησόμενον ταττειν χρὴ τὴν αντίδοσιν. οἷον ὅτι τ
μέλλω δοῦναι ὑπὲρ ὧν μαθήσομαι καὶ τοσάδε ὑπὲρ ὧν τερφθήσ
μὲν οὖν τῶν λεγομένων διανοια αυτη, τὰ δὲ κατὰ τὴν λέξιν. ἂν
οὗτός φησιν, ὁ προλαβὼν ὠφέληται τοσαυτα ἀναλογως λαβὴ ὁ προ
δεῖν τὴν ἀντίδοσιν ἄξιαν. οἷον εἰ εικοσι καὶ τεσσαρα νομισματα
σαντι τῳ σανειστῃ ὀκτω, ἄξιαν τὴν αντευποιαν ποιήσει. δε
ὑπερ τοῦ πόνου ὃν ὑπέστη καὶ τῆς δαπανης ἣν δαπανησε λαβεῖ
σειεν. εἰ γὰρ εἴκοσι τέσσαρα κερδήσας τὸ ὅλον καὶ ὅσα δαπ
κοστὸν ζημιωθήσεται πάντως. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ὁμωνυμ
καὶ ἐπὶ τοῦ μεμαθηκότος καὶ τοῦ κιθαρῳδοῦ, ἂν ἀνὴρ ὅσου τ
εἴλοντο, ὁ μὲν τὴν ἀπὸ τῆς ὁμιλίας, ὁ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς κιθαρ
δὲ τὴν ἀπὸ τῆς μαθήσεως τοσοῦτον αντιλαβοι ἢ ἐρωμενη ὁ κ
ὁ διδάσκαλος, ἔσται ἡ ἀντίδοσις ἀξία. καὶ γὰρ επι τῶν ωνίων ο
των· ὁ γὰρ ωνουμενος καὶ εν τουτοις, ἀλλ οὐχ ὁ πωλῶν ταττε
ὠνίου τιμήν. ὁ γὰρ πιπράσκων πλέον ἀεὶ ἐπιζητεῖ τῆς ἀξίας, ὁ

καὶ τῶν προλαβόντων inserit post προϊεμένων a 3 ὁμοίως B: ὁμοίως δὲ
ων B: ἄποσόν a 14 λέγοι B: λέγει a σοι B: σου a ἀφ' B
16 λεγέτω corr. ex λεγέσθω B: λεγέσθω a βούλομαι γὰρ λαβεῖν a
σεν Ba: om. Vat. 320 21 ὁ λέγων B: ὁ λέγει a 27 ὅσον B: ὅσ

μενος τοσοῦτον δίδωσιν ὅσον ἂν οἴηται γενέσθαι τὴν ἀπὸ τοῦ ὠνίου 147r
ὠφέλειαν.

p. 1164b13 Ἐνιαχοῦ δ' εἰσὶ νόμοι τῶν ἑκουσίων συμβολαίων δίκας μὴ εἶναι.

Τὸ ἑκουσίων πρόσκειται, ὅτι εἰσὶ καὶ ἀκούσια συμβόλαια· καὶ εἴρηται ποῖα τοῦτα ἐστιν ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ τῆς παρούσης πραγματείας. φαίνεται δὲ ἐκ τῶν προκειμένων ῥητῶν, ὅτι προέχοντα τὸν δεόμενον ἔλεγε καὶ λαμβάνοντα ἀπὸ τοῦ ἔχοντος καὶ προϊεμένου. εἰπὼν δ' ὅτι ἐπὶ τῶν μὴ δι' ἑαυτοὺς καὶ τὸ ἑαυτῶν ἦθος ἀλλὰ δι' ὠφέλειάν τινα τὰς ἀντιδόσεις ποιουμένων τὸν προέχοντα καὶ δεόμενον δεῖ τὴν ἀντίδοσιν τάττειν, ὅπως καλῶς τοῦτο διατάξατο, πιστοῦται ἀπὸ τοῦ ἔν τισι νόμους κεῖσθαι προστάττοντας μὴ δικάζεσθαι τὸν προιέμενον μετὰ τοῦ πραγόντος, οἷον τὸν δανείσαντα μετὰ τοῦ δανεισαμένου, ἀλλὰ στέργειν καὶ ἀποδέχεσθαι ὃ ἂν ἀντιδοίῃ ὁ πρόεχων. ἐπεὶ γὰρ πιστεύσας δέδωκε δηλονότι κύριος τοῦ τάξαι καὶ ὁρίσαι τὴν ἀντίδοσιν ποιῶν προήκατο καὶ προδέδωκεν· ᾧ οὖν πιστεύσας, ὅτι ἀξίαν τὴν ἀντίδοσιν ποιήσεται πρόεστο, τούτῳ λέγοντι ἀνάξιον πεποιημένῃ πιστευέτω καὶ μετ' αὐτοῦ ὕστερα δικαστὰς διαιτασάτω, κἂν κἂν παρδὲν τι μικρὸν ὅλως ὁτιοῦν ὑπὲρ τὸ δάνος μήτε ἀντωφέλειαν. λέγει δ' ὡς 'δέδωκα καὶ τὸ χρέος καὶ τὴν ὠφέλειαν αὐτοῦ', μηδ' οὕτω δικαζέσθω μετ' αὐτοῦ ὁ δανείσας ἢ ὁ προιέμενος ἀλλὰ πιστευέτω ὡς δεδωκώς· ᾧ γὰρ δέδωκε τῷ πιστεῦσαι, ὡς ἐπιεικής ἐστι καὶ οὐ μὴ ἀπαρνήσεται, τούτῳ καὶ νῦν ὡς τοιούτῳ ὄντι πιστευέτω. ἡ μὲν οὖν τῶν λεγομένων διάνοια αὕτη ἂν εἴη· κατὰ δὲ τὴν λέξιν τὴν ᾧ γὰρ ἐπετράφθη τοῦτον οἴεται δικαιότερον τάξαι τὸ οἴεται περὶ τοῦ νόμου εἰρῆσθαι· οἴεται γὰρ ὁ νόμος ἢ ὁ νομοθέτης δικαιότερον εἶναι τὸν πρόεχοντα τάττειν καὶ μὴ τὸν δικαστήν, ὃ καὶ καθ' ὥραν γινόμενον ὁρῶμεν· ἀκούομεν γὰρ πολλοὺς τῶν προϊεμένων φάσκοντας πρὸς τοὺς προέχοντας ὡς 'ἐγὼ μὲν δίδωμί σοι, σὺ δὲ τὰ | καλὰ καὶ τὰ βέλτιστα γινώσκων τὸ κατ' ἀξίαν ἀν- 147v
τιμέτρησον, μόνον οὐχὶ τοῦτο λέγων σοι προτρέπομαι ὁρίσαι καὶ τάξαι τὴν ἀντίδοσιν.' τὰ πολλὰ γὰρ οὐ τοῦ ἴσου τιμῶσιν οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λαβεῖν. καὶ τοῦτο ἐκ τῶν εἰωθότων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γίνεσθαι τυγχάνει· ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γὰρ οἱ ἔχοντες ἅπερ ἔχουσιν πολλῆς φασι τιμῆς ἄξια εἶναι, κἂν μεγάλα ὦσιν. τοῦτο δὲ ὁρῶσιν ὁρῶντες πρὸς τὴν ἀπορίαν τῶν μὴ ἐχόντων καὶ χρῃζόντων λαβεῖν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ μεγάλας ζητοῦσι τὰς ἀντιδόσεις. ὁπόσοι τυγχάνουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς τρισκατάρατοι τοκισταί· ἐπὶ ⟨γὰρ⟩ βραχέσι νομίσμασι καὶ ἐπ'

3 δ' B et Arist. cod. Mb: τ' a et Arist. vulg. rhesis usque ad μὴ ἐνδέχηται (p. 1164b27) a 5 ἑκουσίων πρόσκειται B: ἑκούσιον πρόκειται a 6 ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ] c. 5 p. 1131a3 11. 12 προστάττοντα a 12 διακζεσθαι B: βιάζεσθαι a 14 κύριος scripsi: κύριον Ba 28. 29 ἀντιμέτρησον] ἀντιμέτριζον a: ἀντιμέτρησε B 29 τοῦτο B: ταῦτα a 32 ἅπερ ἔχουσιν οἱ ἔχοντες a 36 γὰρ a: om. B

ὀλίγῳ χρόνῳ πολυαρίθμους ἀπαιτοῦσι τοὺς τόκους καὶ λαμβάνουσιν.
εἰ καὶ πολλοῦ, φησί, τιμῶνται τὰ οἰκεῖα οἱ ἔχοντες. δεῖ τὴν ἀμοι
σαύτην γίνεσθαι ὅσην ἂν τάξωσιν οἱ λαβόντες. αὐτοὶ γὰρ καὶ τ
κέρδος καὶ τὴν προγεγονυῖαν ἐκ τοῦ ὄνους ὠφελειαν. ἐπειδὴ δὲ
ζόμενοι ἀπορροῦντες μεγάλα πολλάκις νομίζουσι διὰ τὴν ἔνδειαν
βάνουσι, λαβόντες δὲ καὶ εμπορευσαμενοι καὶ ευπορησαντες αρ
τυχῆ, μικρὰ καὶ ευτελη ὀκνει αυτοις τα ὀνεια, και ὁια τουτο κα
καὶ εὐτελεῖς τὰς ἀμοιβὰς ποιοῦνται. λέγει ὁ Ἀριστοτέλης τὴν δ
ταύτην ἐπιλογιζόμενος μὴ οειν τοσουτου τον ὀανεισαμενον και τον
τιμὰν, ὅσου νῦν εὐπορῶν ἄξιον εἶναι οἴεται. ἀλλ' ὅσου [νῦν] ευ
ορω. ου απορων
ἀλλως γαρ τιμῶμεν ἔχοντες το
καὶ ἄλλως χρῄζοντες. καὶ αὖ ὁ τὸν γρυν ατερος τροφον
γον ετεοιως χρῄζων. ἐποιαν ὁ ἔχων τον ταυ. πότερον ὁ
ραντα τιμᾶσθαι καὶ τὸ πείθεσθαι τῷ πατρὶ ἀμοιβὴ καὶ ἀντίδοσ
ὧν πεπόνθασιν παῖδες τοῦ πατρὸς ἕκαστος. οὕτως οὖν ἐπεὶ πε
βὴ τὸν πατρικὸν καὶ ἀντίδοσις ὁ λογος τὸν τῷ φιλοσοφω
ταῦτα. ὃ δὲ ζητεῖ τοιοῦτόν ἐστιν, ἆρά γε ἐπειδὴ ὀφείλομεν ἕκα
οἰκείῳ πατρί (προέχομεν γὰρ καὶ οἷον ἐλάβομέν τι παρ' αὐτοῦ
καὶ ζῆν), δεῖ πάντα ὅσα κελεύσειε πείθεσθαι, κἂν νοσεῖν ἡμᾶς
κελευσῃ πιεῖν ὁ πατὴρ προσταττ
οὐσίαν
πατὴρ πρὸς τοῦτο χρησιμωτατος
ἀλλα και ουσιν, φησι, θεσμοικον, του μεν ενος ουτως φιλου. πατρ
φίλου μὲν σπουδαίου δὲ καὶ ἀγαθοῦ, τίνι ὑπηρκτεον καὶ ὁστεον
ἐπαρκέσαι μὴ δυναμένους, ἆρα τῷ φίλῳ ἢ τῷ σπουδαίῳ; τὸν τε
λον παρισειν δεόμενον μὴ οὐ θεμιτὸν εστι, τον τε σπουδαιον απ
τῶν ἀλογωτατων εστι
ἢ εταιρῳ, ενοειτο ουτω
ταῦτα ζητήσας ἐπαγει

p. 1164b27 Ἆρά γε πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς μὲν διορ

σώματα λέγων τοῖς ἐν τῷ πρώτῳ εἰρημένοις αὐτῷ τ
πραγματειας. τῶν γαρ αοριστων ωρισμενας τας λυσεις και
ἐπαΐειν οὐχ ἐνδέχεται. συμεταπιπτοτα γαρ τα γινομενα και ευκυ
αλλοτε αλλως
των αὐτῶν ὁράται

... a et Aristoteles ... οὐ B et Arist.: om. a ... rhesis usque ...
... 1165a2) a ... 32 ἐν τῷ πρώτῳ] c. 1 p. 1094b19

ἐνίοτε δ' ἐλάττονα, καὶ ποτὲ μὲν καλὰ καὶ συμφέροντα, ποτὲ δὲ φαῦλα 147v
καὶ ἀσύμφορα, καὶ ποτὲ μὲν ἀναγκαῖα, ποτὲ δ' οὐ τοιαῦτα. τοσαύτης οὖν 10
καὶ τοιαύτης περὶ τὰ τοιαῦτα τῆς διαφορᾶς οὔσης καὶ νῦν μὲν μᾶλλον
ὄντος καλοῦ φίλῳ ὑπηρετῆσαι ἢ σπουδαίῳ, αὖθις δ' ἔμπαλιν σπουδαίῳ ἢ
φίλῳ, οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν ἀκριβῶς διορίσαι καὶ ὡρισμένως ἀποφήνασθαι, οἷον
ὅτι δεῖ τῷ φίλῳ ἀεὶ ὑπηρετεῖν, ἀμελεῖν δὲ τοῦ σπουδαίου, ἢ τὸν σπουδαῖ-
ον εὖ ποιεῖν, ἀποπέμπειν δὲ τὸν φίλον, ἀλλὰ δεῖ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς 15
χρείας καὶ τὰς ἀνάγκας μεθαρμόζεσθαι. τοῦτο δέ, φησί, τέως ἐστὶ δῆλον,
ὅτι οὐ πάντα τῷ αὐτῷ ἀποδοτέον, οἷον καὶ τιμὴν καὶ χρήματα καὶ
τὰ ὅμοια, ἀλλὰ τῷ μὲν ταδί, τῷ δὲ ταδί, οἷον τῷ μὲν ἄφρονι καὶ μονώτῃ
μᾶλλον τιμήν, τῷ δὲ παῖδας ἔχοντι καὶ πολλῶν δεομένῳ μᾶλλον χρήματα,
καὶ τῷ μᾶλλον ἀδικουμένῳ μᾶλλον βοηθητέον, ἧττον δὲ τῷ ἥττον· ἢ δέ
ποτε τοιαύτη [illegible] χρείας ἀνταποδοτέον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ χαριστέον ἑταίρῳ, ἐνίοτε 20
δὲ χαριστέον ἑταίρῳ, ἢ ἀνταποδοτέον τῷ εὐεργέτῃ; εἰ γὰρ ἐπὶ θάνατον ὁ
ἑταῖρος ἕλκεται διὰ χρήματα, τούτῳ δεῖ χαρίσασθαι, ἢ τῷ εὐεργέτῃ ἐν
οὐδενὶ κινδύνῳ καθεστηκότι; ἀλλὰ καὶ τὸ δάνειον μᾶλλον ἀποδοτέον τῷ
δανείσαντι ἢ ἑταίρῳ χαριστέον, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀεί. οἷον ἐλήφθη ὁ
Πολέμαρχος ὑπὸ πολεμίων· ἐξωνήσατο δ' αὐτὸν Ἀντισθένης διὰ τῶν ἑαυ- 25
τοῦ χρημάτων· ἦν οὖν [illegible] τοῦ Πολεμάρχου τὸ ἄνευ τοῦ Ἀντισθέ-
νει συνέβη ληφθῆναι τοῖς αὐτοῦ πολεμίοις τόν τε Ἀντισθένην καὶ τὸν
τοῦ Πολεμάρχου πατέρα. τίνα οὖν ὁ Πολέμαρχος λυτρώσεται, εἰ μὴ 148r
δύναται ἀμφοτέρους; πότερον τὸν πατέρα ἑαυτοῦ ἢ τὸν Ἀντισθένην τὸν
ἐξωνησάμενον αὐτὸν ἀπὸ τῶν πολεμίων; δῆλον ὡς τὸν πατέρα ἢ τὸ χρέος 30
ἀποδοῦναι λύτεον τοῦ Ἀντισθένους. δεῖ γὰρ καὶ ἑαυτοῦ τὸν πατέρα πρω-
τιμᾶσαι, μήτοι δὴ τὸν λυτρωσάμενον Ἀντισθένην ἢ τινα ἄλλον, οἷον [illegible]
ρον ἢ φίλον. τὸν γὰρ αἴτιον ἡμῖν τοῦ εἶναι, ὃς ἐστιν ὁ πατήρ, χρὴ ὑπὲ[illegible]
πάντας τιμᾶν καὶ ἀνταποδιδόναι. ἃ μὲν οὖν λέγει ταῦτά ἐστι, τὸ δὲ ἡ
μὴ ἁλωκότι ἁπαιτοῦντι δὲ τοιοῦτόν ἐστιν· ἆρά γε κἂν ἁλῷ ὁ λυ- 35
τρωσάμενος Ἀντισθένης κἂν μὴ ἁλῷ, ἁπαιτῇ δὲ τὸ ὄφλημα [illegible]
δεῖ τὸν Πολέμαρχον, καταφρονήσαντα τοῦ πατρός;

p. 1165a2 Ὅπερ οὖν εἴρηται, καθόλου μὲν τὸ ὀφείλημα ἀπο-
[illegible]

Τὸ καθόλου ἀντὶ τοῦ μᾶλλον εἴληπται ἢ ἀντὶ τοῦ ἁπλῶς μὲν καὶ
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ ὀφείλημα ἀποδοτέον. ἐὰν δ' ὑπερτείνηται ἡ ὁσις
τῷ καλῷ, τουτέστιν εἰ δὲ κάλλιόν ἐστι καὶ ἀναγκαιότερον πρὸς ἄλλον καὶ

2 ποτὲ a: ὁτὲ B 4 ὑπηρετῆσαι B: ὑπηρετεῖν a 8 δῆλον B: ἄδηλον a 15 δὲ B: δὲ καὶ a 19 χριστέον Vat. 320: χρηστέον Ba 29. 30 ἢ μὴ B: ἢ καὶ μὴ a et Aristoteles 32 καταφρονήσαντα scripsi: καταφρονήσαντος Ba 33 thesis usque ad ἆρ' εἶσιν (p. 1165a14) a 35 μᾶλλον ante ἢ om. Ba et Arist. cod. Mb: ins. Arist. vulg. 36 ὑπερτείνηται Ba: ὑπερτείνῃ Aristoteles

μη πρὸς τὸν δεηθέντα τὴν ὅσην ποιήσασθαι, ἢ ἕνεκεν ἄλλου κ
τούτου ἕνεκα, πρὸς ἐκεῖνον ἢ ἕνεκα ἐκείνου τὴν ὅσην ποιητέον. ἐ
τῷ φαίνεσθαι τὸν ἀνιστάμενον ὡς ἐκείνου. ἔστιν γὰρ ὑπὲρ οὗ
ἴσον, ἤτοι δίκαιον, τὸν προυπάρξαντα καὶ προευεργετήσαντα αμε
ὅταν ὁ μὲν προυπάρξας εὐεργέτησεν οὐδὲν πρὸς ὃν ἐκεῖνος ἐπ
ἐνεργέτησεν, αὐτὸς δὲ μοχθηρὸς τυγχάνῃ ὢν ὁ ἀνεργέτητος. οὐ γὰρ
πεποίηκεν, ἀλλ' οὐκ ἀντιδοσιν πρὸς αὐτὸν οὐ δεῖ γενέσθαι. οὐ
ἤμισυ μὲν γὰρ χαρᾶς τῇ κακίᾳ, ἀλλὰ καὶ ψεύστης καὶ ἐπίορκος
κός ἐστιν ὁ δανείσας. ὁ δὲ δανεισάμενος χρηστός, συμβῇ δ' εὔπ
νέσθαι τὸν χρηστόν, δεόμενον δὲ τὸν μοχθηρόν, οὐκ ἀντιδανειστέ
λαβὼν ἀρνήσεται καὶ κατομόσεται λαβεῖν μηδέν τι. ὁ μὲν γὰρ
δεόμενον ὡς οὐ λήψεται πάντως τὸ δάνειον διὰ τὴν τοῦ δανει
πιστεύσας. ὁ δ' ἐπίορκος, μᾶλλον δ' ἀκριβῶς εἰπεῖν, ὡς οὐ λήψετα
νειον. ἑκατὸν οὐκ ἀντιδανείσει. οὐ μὴν οὐδὲ διὰ τοῦτο ἐν τοῖς ἀ
καὶ φαῦλος παρὰ τῶν εὐφρονούντων τεταίσται. εἰπὲ γὰρ πονηρὸς
ἀληθείᾳ ὁ δανεισας αὐτὸ καὶ ὀκνεῖ, οὐκ ἀντιδανειστέον αὐτῷ. ο
ὅταν τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ τὸν μὲν πονηρὸν δανειζειν ἐπικακὸν ἄξιον
ἐπιεικῆ τὰ ἴσα καὶ τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν μοχθηρὸν ποιεῖν. οὐδὲν δὲ
πονηρὸν γὰρ τὸν πονηρὸν μᾶλλον ἐνδεῆ εἶναι ἢ εὔπορον καὶ ὀρ
χαρᾶς ἔχειν. ὅπερ οὖν πονηρὸν εἶπε τὸν περὶ τὸ πολὺ
πράξεσι λύπην ὁμοίως ἔχουσιν. πάθη λέγει ὀργὴν καὶ φόβους
μίας ἀποστροφῆς· πράξεις δὲ τὰ ἐκ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ λυπῶν καὶ
γινόμενα. οὐκ ἐπιεικῆς τις ἑαυτὸν ἀπεκτεινε. πάθος ἡ λύπη, π
τὸ διαχειρίσασθαι ἑαυτόν· καὶ ἡδεῖς τις ὠδύνησε τῷ πένητι πρό
διδούς, πάθος ἡ ἡδονή, πρᾶξις ἡ δόσις· καὶ ὀργισθεὶς ἔτυψέ τινα
βηθεὶς ἔρριψε τὴν ἀσπίδα, παθος ἡ ὀργὴ καὶ ὁ φόβος, πράξεις ἡ
τις καὶ ἡ τῆς ἀσπίδος ἀπόρριψις. εἰπὼν δὲ τὸν πονηρὸν καὶ τὸν πρα
τινος εἶπεν, οἷον ἡ ὀργὴ περὶ τοὺς ὀργιστούς. ἐστι περὶ τὸν αὐτὸν
τα τοῦ ὀργισθῆναι τὸν ὀργιζόμενον, καὶ ἡ λύπη περὶ τὸν λυπήσ
ὁ φόβος περὶ τὰ φοβερά, ταῦτα ὁ ἀριστος, καὶ οἱ περὶ ταῦτα λό
ἀριστοι. τῶν γὰρ φοβερῶν τινα μὲν εἰσι σφόδρα φοβερά, ἄλλα
στερα οὐ λίαν μὲν, στερα δὲ ὀκνεῖ μὲν, οὐκ εστι δὲ. τοιούτων ὁ
συνατον εστιν ὡρισμένως εἰπεῖν. οὐ γὰρ μὲν σφόδρα φοβερὰ φοβητ
ὁ. τὰ τοιαῦτα οὐ φοβητέον. δεῖ γάρ τινων φοβερῶν καίπερ λι
καταφρονεῖν καὶ ὑπομένειν μᾶλλον ἢ φοβηθῆναι. δεῖ γὰρ ἔνια
σασθαι τὸν νέον ἢ εἰπεῖν εἶδεν ἂν ἡ πατρὶς καὶ ὅπως ἀλῷ τ
υἱός. ὑπομένειν γὰρ ἐρεῖ καὶ ἀγρὸν ἢ φοβηθῆναι, ὅταν
ὥρη τὸ μὴ φοβηθῆναι, καὶ ἐπί τινων μέχρι πολλοῦ ἀνεστῆναι, ἐ
ὁ ἐπὶ βραχύ· καὶ ἐπὶ τῶν ἡδέων δὲ καὶ λυπηρῶν ὁμοίως οὐκ

οὐδέν ἐστιν Ba: οὐδ' ἔστιν Aristoteles 20 εἶπε B: εἶπον a: εἴρηται
Aristoteles 26 ἔρριψε a: ἔραψε B 27 περί B: παρά a 28 περὶ
40 περί prius scripsi: πρὸς Ba περὶ alterum B: πρὸς a

νατὸν ἀκριβῶς ὁρίσαι, ὅτι δεῖ ἐπὶ τοσοῦτον ἢ ὀργισθῆναι ἢ λυπηθῆναι. 148r
δῆλον τοίνυν γέγονεν, ὅτι οἱ λόγοι οἱ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις
ὁμοίως ἔχουσι τὸ ὡρισμένον τοῖς περὶ ἃ εἰσιν. ἐπίσης γὰρ εἰσιν
αὐτοῖς ἀόριστοι ἢ δυσπερίληπτοι.

5 p. 1165ª14 Ὅτι μὲν οὖν οὐ ταὐτὰ πᾶσιν ὁσιον, οὐδὲ τῷ 148v
πατρὶ τὰ πάντα, καθάπερ οὐδὲ τῷ Διὶ θύεται, οὐκ ἄδηλον.

Ὥσπερ, φησίν, οὐ πάντα θύεται τῷ Διί (ἦσαν γάρ τινα ἃ οὐ θεμιτὸν
ἐδόκει τοῖς Ἕλλησι θύειν τῷ Διί· κύνας γὰρ καὶ ὄφεις καὶ ἄλλ' ἄττα
πολλὰ ἀνόσιον ἐδόκει θυσίαν προσφέρειν τῷ Διὶ πατρὶ καθ' Ἕλληνας ὄντι
10 ἀνδρῶν τε θεῶν τε), οὕτως οὐδὲ τῷ πατρὶ πάντα ἀποδοτέον. οὔτε γὰρ
εἰ πρὸς ἄρνησιν ἡμᾶς ἐγκαλεῖται τοῦ ζῶντος θεοῦ, πεισόμεθα αὐτῷ οὔτε
πατρίδα προδοῦναι ἀναγκάζοντι, ἀλλ' ἐκεῖνα ἀποδώσομεν ἃ πατρὶ χρεὼν
ἀπονέμειν, τιμήν, θεραπείαν σώματος, ἐπικουρίαν ἅπασαν ἄλλην. οὔτε οὖν
τῷ πατρὶ πάντα ἀποδοτέον οὔτε τὰ αὐτὰ πᾶσιν ἀπονεμητέον. οὐ γὰρ 15
15 ὅσιον τὰ αὐτὰ ἀπονέμειν παισὶ καὶ ἐφήβοις καὶ ἀνδράσι καὶ γέρουσιν, ἢ
σπουδαίοις καὶ φαύλοις, ἀλλ' ἑκάστῳ τούτων τὸ προσῆκον. καὶ δείκνυσιν
ἐπὶ παραδείγματος, τίσι τίνα ἀπονεμητέον. εἰς μὲν γὰρ τοὺς γάμους φησὶ
δεῖν καλεῖν τοὺς συγγενεῖς, ὃ δὴ καὶ γινόμενον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βλέπομεν.
τοὺς τοιούτους δὲ καὶ εἰς τὰ κήδη ἀκτέον (κήδη δ' εἰσὶ τὰ πρὸ τοῦ γά-
20 μου συναλλάγματα), τοῖς δὲ πατράσι τροφὴν χορηγεῖν ἕως ἂν ζῶμεν, ὅτι 20
καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ὀφείλομεν. ὡς γὰρ ἐπὶ δανείων μέχρις ἐκείνου ὀφειλο-
μεν μέχρις ἂν τὸ δάνειον ἔχωμεν, οὕτω καὶ τοῖς πατράσιν, ἕως ἂν ἐσμὲν
ὀφείλομεν ἔχοντες παρ' αὐτῶν καθάπερ τι δάνειον τὸ ζῆν καὶ εἶναι. καὶ
καλλιόν ἐστι, φησίν, ἡμῖν ἐπαρκεῖν τοῖς γονεῦσιν αἰτίοις οὖσιν ἡμῖν τοῦ εἶναι
25 ἢ ἡμῖν ἐαυτοῖς. θεὸς γὰρ ἡμῶν καὶ ὁ πατήρ ἐστι. διὸ δὲ τὸν θεὸν 25
ἡμῶν ἐπιπροσθεῖν τιθέασιν καὶ τῆς ἐκείνου τιμῆς ἐφιεμένοις καὶ θεραπείας.
τιμητέον οὖν τοὺς πατέρας ὡς καὶ θεῶν. πλὴν οὐ πᾶσαν τιμὴν ἀπονεμη-
τέον πατρὶ καὶ μητρί, ἀλλὰ τὴν ἑκάστῳ πρέπουσαν οὔτε πᾶσαν τὴν πρέπου-
σαν τῷ πατρὶ τιμὴν καὶ τῇ μητρὶ ἀπονέμειν χρὴ οὔτ' αὐ τὴν τῇ μητρὶ τῷ
30 πατρί, οὐδὲ τὴν τῷ σοφῷ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί. πατρὶ μὲν γὰρ συνελθεῖν 30
εἰς τὸ βαλανεῖον καὶ ἀποσμῆξαι καὶ τἆλλα τὰ εἰωθότα γίνεσθαι τοῖς λουο-
μένοις ποιῆσαι καὶ πρέπει καὶ καλόν ἐστι, τῇ μητρὶ δ' ἁρπρεπὲς καὶ οὐ
κόσμιον· τόν τε σοφὸν τιμᾶν ὡς μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ὄντα, τὸν πατέρα
δὲ ὡς αἴτιον τοῦ ζῆν, τὸν πρεσβύτην δὲ ὑπαναστάσει καὶ προκαθεδρίᾳ.
35 δεῖ γάρ τι θεασάμενον πρεσβύτην ὄντα εἰ τύχοις καθήμενον ἐξαναστῆναι. 35
ὅτι κοσμιώτερός ἐστι σοῦ. ἔστι δὲ κοσμιώτερος ὡς πρότερόν σου τῷ κόσ-

5 δοτέον B: ἀποδοτέον a et Arist. 6 τὰ B: om. a et Arist. rhesis usque ad οὕτω διοριστέον (p. 1165ª35) a 11 ἐγκαλεῖται B: ἐκκαλεῖται a 12 πατρίδα B: πατρίδι a 28 ἑκάστῳ a: ἑκάστου B Vat. 320 secutus οὔτε πᾶσαν τὴν πρέπουσαν inserui, καὶ (post τιμὴν) delevi οὔτ' αὖ τὴν pro οὐ ταὐτην scripsi, τῷ πατρὶ adieci [illegible] B πρέπον a 35 τύχῃς B: τύχῃ a 36 πρότερον B: πρότερος a

μῳ γνωρισθεὶς καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τάξιν ἑαυτὸν τάξας καὶ
σας. οὗτοι γὰρ καὶ κυρίως εἰσὶ πρεσβῦται, ἀλλ' οὐχ οἱ ὁπηνῆ βο
καὶ κατὰ τὸν Σαοδανάπαλον διαζῶντες. πρὸς δ' αὖ ἀδελφοὺς κ
λέγει δ' ἑταίρους τοὺς τῆς αὐτῆς μετασχόντας παιδείας καὶ τρ
φιλοσοφήσαντας), πρὸς δὴ τούτους ἔχειν δεῖ παρρησίαν καὶ π
νότητα. εἰ γὰρ κοινὰ (τὰ) τῶν ἀληθῶν φίλων, πῶς οὐχὶ κ
ἀδελφῶν; ὥστε εἰ πάντα κοινά, [illegible] πατρὸς καὶ μητρὸς
πατέρων καὶ τὸν ἀδελφὸν καὶ τὸν ἑταῖρον, εἴ τῃ διαμαρτάνου
μὴ, ἀναγκὴ συναπολαύειν τῆς ἐκείνων μερίδος. ὡς κοινωνοὺς
καὶ ἁπλῶς, φησί, πειρατέον πᾶσι τὸ οἰκεῖον ἀπο
[illegible] οὐδὲ ἐστι μοι χρήσιμος εἰς τόδε καὶ ὅσι με
ἀντιδόσεως ἀναλογου, οὐδὲ ὁ σπουδαῖος καὶ τι
ἐστιν, ἀπαναστασει καὶ μετ' αἰδοῦς προπέμψαι. καὶ
τοῦ βίου. τῶν ὀ
ὀργῶν. ταῦτα εἰπὼν ἐπιφέρει τὸ ποια ποιοις τῶν ὀργιζόν
στέον εἰς τιμὴν ῥᾴδια ἡ κρισις. λεγοι ὁ ἂν ὀργιζεσθαι ἢ τ
τας [illegible] τῷ ῥήτορι Δημοσθένει πάντες οἱ Παιανιεῖ
σχύνῃ οἱ Κολυττεῖς) ἢ πάντας ἁπλῶς τοὺς [illegible] καὶ
τῶν δὲ διαφερόντων, ἤτοι τῶν μὴ ὀργιζεσθαι. ὀργιζόμενος ἢ κρινε
ρια τὸ ὀργιζόμενος ἀποστατέον. μᾶλλον δὲ πειρατέον κρίνειν
ὀργιζόμενον.

[illegible]

Καὶ τὸ διαλύεσθαι τὰς φιλίας καὶ τὸ μὴ κακὸν ἐδόκει τοῖ
γὰρ ἡ φιλία ἀγαθόν (καὶ γὰρ ὁ φίλος ἀγαθόν), ἡ δὲ τοῦ ἀγαθ
ὅλῃ κακόν, ἡ [illegible] ὀνειδίζειν τὸν ἀφιλοῦντα τὸν πρότερ
χρήσιμον [illegible] ἀγαθὸν ἐστι τὸ φίλον εἶναι καὶ τὸ
ἀγαθὸν ἐστι τὸ μὴ φίλον εἶναι τὸν ἀφιλοῦντα. ἀφιλοῦ
μὲν οὖν τὴν φιλίαν [φιλεῖν βούλεται] καὶ ἀφίλους γίν
πρότερον ὄντας φίλους, οἷον εἰ ὁ μὲν στέργει τὴν φιλίαν καὶ φ
λεται. θάτερος δὲ μὴ βούλεται φιλεῖν· ἆρά γε δεῖ καὶ τὸν στερ
θέλοντα ἀποστείσθαι καὶ ἀπορρίπτειν ἐπίσης τῷ μὴ θέλοντι, ἢ δ
θατέρου μὴ θέλοντος; καὶ ἀπορήσας λύει λέγων, ἢ πρὸς μὲν δ
σιμον καὶ ἡδὺ φιλοῦντας οὐδὲν ἄτοπον διαλύεσθαι μηκέτι ταῦ
δι' ἃ ἐφίλουν. εἰ γὰρ ὁ ἐραστὴς διὰ τὸ κάλλος ἐφίλει τὴν
[illegible] τι τῶν ἡδόντων ἔχει, διαλυθῆ
λίαν οὐκ ἄτοπον ἐστιν. ὁμοίως εἰ τὸν ἐραστὴν ἐπιλείψει τὸ

ὧν ἕνεκεν αὐτὸν ἐφίλει ἡ ἐρωμένη ἢ καὶ ἀμφοτέρους ἀμφότερα, τὴν μὲν 1491
τὸ εἶδος, τὸν δὲ ὁ πλοῦτος. λυθήσεται πάντως ἡ φιλία τῶν φιλητῶν ἀπόν- 11
των. τοῦτο δὴ συμβήσεται καὶ τοῖς διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦσιν· ἀλλὰ τὰς
μὲν διὰ τὸ ἡδὺ καὶ χρήσιμον φιλίας ταύτας ἐκφεύγειν καὶ τὰς χρη-
μέμψεως διαλύεσθαι. ἐκείνῳ δ' ἂν τῷ μὴ ἐμμένοντι ἐγκαλέσειε ἀναγκαί-
ως ὁ ἐμμένων, τῷ ἀγαπῶντι τὸν ἐμμένοντα ἢ διὰ τὸ ἡδὺ ἢ χρήσιμον. 15
κρύπτοντι δὲ καὶ προσποιουμένῳ δι' ἀρετὴν καὶ τὸ ἦθος φιλεῖν. ὥσπερ
Λυσίας ὁ ῥήτωρ φιλῶν τὸν Φαῖδρον διὰ τὸ κάλλος αὐτοῦ προσεποιεῖτο ὡς
εὐφυῆ καὶ εὐμαθῆ φιλεῖν· ἀποφοιτῶντι οὖν τῷ Λυσίᾳ καὶ διαλυομένῳ τὴν
πρὸς τὸν Φαῖδρον φιλίαν ἀπολιπόντος τὸν Φαῖδρον τοῦ κάλλους, δικαίως ἂν
ἐγκαλέσειεν ὁ Φαῖδρος, ὡς διὰ τὸ κάλλος φιλοῦντι, προσποιουμένῳ δὲ διὰ τὸ
εὐμαθὲς φιλεῖν. εἰπὼν δὲ ὅτι ἐγκαλέσειε δ' ἄν τις, δηλονότι ὁ ἐμμένων
τῷ φιλοῦντι διὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ χρήσιμον, προσποιουμένῳ δὲ διὰ τὸ ἦθος
φιλεῖν, διορίζεται πότε δεῖ ἑαυτῷ ἐγκαλεῖν καὶ πότε τῷ μὴ ἐμμένοντι καὶ 20
λέγει, ὅταν μὲν διαψευσθῇ τις καὶ ὑπολάβῃ διὰ τὸ ἦθος φιλεῖσθαι
μηδέν τι πράττοντος ὧν ποιοῦσιν οἱ διὰ τὸ ἦθος φιλοῦντες ἀλλὰ πᾶν τοὐ-
ναντίον ἀναισχύντως ἀπτομένου ὧν οὐ δεῖ μελῶν καὶ ὡς οὐ δεῖ, οἷα ποι-
εῖν εἰώθασιν οἱ τὰς ἀθέσμους πράξεις διώκοντες, ἢ τὰ αὐτοῦ ἐκδαπανῶν-
τος ἢ ὑποκλεπτοντος ἢ εἰς ἑαυτὸν ἕλκοντος, οἷα δὴ πάλιν ποιοῦσιν οἱ διὰ
τὸ χρήσιμον φιλοῦντες, ὅταν δὴ ταῦτα ὁρῶν οἴηται διὰ τὸ ἦθος φιλεῖ- 25
σθαι, ἑαυτὸν αἰτιᾶτ' ἄν καὶ μὴ τὸν φιλοῦντα. ἐκεῖνος γὰρ ἐκ τῶν ἔργων
ὧν ἔπραττε δῆλον ἐποίει μὴ διὰ τὸ ἦθος φιλεῖν ἀλλὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ χρή-
σιμον. ὅταν δὲ φιλῇ μὲν διὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ χρήσιμον, μηθὲν δέ τι δια-
πράττηται ὧν ὁ εἰρημένος ἐποίει, διαλύῃ δὲ τὴν φιλίαν ὀφὲ καὶ μόλις διά
τινων σημείων ἐκφήνας, ὅτι διὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ χρήσιμον ἐφίλει, κἂν ἐπει- 30
ρᾶτο κρύπτειν τὸ πάθος, τότε δὴ οὐχ ἑαυτῷ δεῖ ἐγκαλεῖν ἀλλ' ἐκείνῳ ὡς
ἀπατεῶνι καὶ ὑποκρινομένῳ διὰ τὸ ἦθος φιλεῖν, φιλοῦντι δὲ μὴ δι' αὐτὸ
ἀλλὰ διὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ χρήσιμον. ὁ μὲν γὰρ πρότερον οὐκ ἠπάτα· φανε-
ρὸς γὰρ ἦν ὡς ἐποίει διά τί ἐφίλει, οὗτος δ' ἀπατῶν διετέλει καὶ δίκαιον
ἐπιτιμᾶν, καὶ μᾶλλον, φησίν, ἐπιτιμᾶν, ἢ τοῖς τὸ νόμισμα κιβδηλεύ-
τιμιωτέρα νομίσματος, τοσοῦτον καὶ ἡ περὶ ταύτην κακουργία χείρων τῆς
περὶ τὸ νόμισμα. καὶ δηλονότι καθέστηκεν, ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἔσονται συ-
φοραὶ καὶ ἐγκλήματα πρὸς ἀλλήλους, ὅταν οὐκ εἰσὶν ὡς οἴονται, ὡς ἐπὶ
τῶν εἰρημένων· ὁ μὲν γὰρ ὤετο διὰ τὸ ἦθος φιλεῖσθαι, ὁ δὲ ἐφίλει οὐ
δι' αὐτὸ ἀλλ' ὡς εὑρηται δι' ἡδονὴν ἢ χρήματα.

2. 3 ἀπόντων B: ἀπάντων a 9 εὐφυᾶ B 11 ἐγκαλέσειεν Vat. 320: om. Ba 12 εὐ-
μαθὲς B: εὐμαθῆ a 16. 17 τοὐναντίον B: τοῦ ἐναντίου a 17 ἀπτομένου Vat. 320:
ἁπτόμενον Ba 18. 19 ἐκδαπανῶντος Vat. 320: ἐκδαπανῶντα Ba 19 ὑποκλέπτοντος
Vat. 320: ὑποκλέπτοντα Ba ἕλκοντος Vat. 320: ἕλκοντα Ba 20 οἴηται B: οἴεται a
21 αἰτιᾶτ' ἄν Arist.: αἰτιῶτο B: αἰτιῶται a 24 διαλῦῃ scripsi: διαλύει Ba 26 οὐχ
B: οὐγὶ a 27 φιλοῦντι B: φιλοῦντα a 31 ὅσον Ba: ὅσῳ Aristoteles περὶ B et
Arist.: περὶ τὸ a

p. 1165b13 Ἐὰν δ' ἀποδέχηται ὡς ἀγαθόν, τὸ δὲ γένηται μ
ρος καὶ δοκῇ, ἆρ' ἔτι φιλητέον;

Τὸ καὶ δοκεῖ ταὐτόν ἐστι τῷ ἢ δοκεῖ· ἢ δὲ ζητεῖ τοιοῦτόν ἐστ
φιλοῦντες ἀλλήλους ἦσαν ἀγαθοί, εἶτα συνέβη θάτερον γενέσθαι φα
δοκεῖν δὲ φαῦλον γεγονέναι (πολλοὶ γὰρ τινες, μὴ ὄντες τοιοῦδε τ
φαῦλοι ἢ σπουδαῖοι, δοκοῦσιν εἶναι τοιοῦτοι). εἰ δὴ συμβήσεται τοῦτ
δ' ὁ γεγονὼς ἢ δόξας πονηρὸς γεγονέναι τὴν φιλίαν, ἆρά γε δοκε
σπουδαῖον ἔτι στέργειν τὴν πρὸς αὐτὸν ἣν εἶχε φιλίαν ἢ διαλύσετ
οὐκ ἔστι τοιοῦτόν ἐστιν· νῦν δὲ λέγων ἢ οὐ δυνατόν, τουτέστιν ἢ
τὸν σπουδαῖον φιλίως ἔχειν πρὸς τὸν πονηρόν· οὐδεὶς γὰρ φιλεῖ τὸ κ
ὀρέγεται τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ πᾶς τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιθυμεῖ· καὶ τοῦτο
καὶ τοῦτο διώκει. καὶ γὰρ καὶ οἱ τὸ κακὸν διώκοντες καὶ φιλο
ὡς κακὸν ἀλλ' ὡς ἀγαθὸν περιέπουσι καὶ ἀσπάζονται. οὐ φιλ
τὸ πονηρόν· δεῖ γὰρ μὴ φιλοπόνηρον εἶναι μηδ' ἐξομοιοῦσθαι
ἀναγκαῖον δ' ἐστὶν ἐξομοιοῦσθαι συζῶντα καὶ συνδιάγοντα μετὰ
εἰ δὲ καὶ ἀληθὲς τὸ ὡς ἀεὶ ὁ θεὸς τὸν ὁμοῖον παρ' ὁμοῖον ἄ
οἷόν τε ταναντία κακίαν καὶ ἀρετὴν φιλίαν εἶναι; εἰπὼν δ' ὅτ
μένοντα σπουδαῖον οὐ δεῖ φιλεῖν τὸν ἐκ σπουδαίου εἰς φαυλότητ
σθέντα, ἐρωτᾷ ἆρ' εὐθὺς καὶ ἅμα τῷ γενέσθαι | φαῦλον διαλύ
τὴν φιλίαν ἢ διατηρεῖν μέχρι πολλοῦ ἢ ὅλως τινός. καὶ ἐρωτή
κρίνεται λέγων, ἢ οὐκ εὐθὺς διαλυτέον ἀλλὰ πειρᾶσθαι ἐπανο
ἐπάγειν ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ βελτίονα. καὶ εἰ μὲν ἔχει ἐπα
βοηθητέον μᾶλλον εἰς τὸ ἦθος καὶ τὸ γενέσθαι οἷος ἦν πρότερ
ἢπερ εἰς χρήματα (ὅσῳ γὰρ βελτίων ἡ ἀρετὴ χρημάτων, τοσοῦτ
βοηθητέον εἰς τὴν κτῆσιν αὐτῆς καὶ ἀναιρητέον) ἢ εἰ τὴν οὐσ
χρήματα καὶ ὅτι οἰκειότερον ἡ ἀρετὴ τῇ φιλίᾳ ἢ τὰ χρήματα
οὖν ἔχει ἐπανορθώσιν, βοηθητέον, εἰ δ' ἀνίατός ἐστι τὴν μοχθη
λυτέον. μετὰ τὴν βοήθειαν δηλονότι. εἰπὼν δ' ὅτι ἀνίατος ἔχ
λυτέον τὴν φιλίαν, ὅτι μὴ πλημμελὴς ἡ τῆς λύσεώς ἐστι προτρ
γῃ δόξειε δ' ἂν ὁ διαλυόμενος μηδὲν ἄτοπον ποιεῖν.
τῷ φαύλῳ φίλος ἦν ἀλλὰ τῷ σπουδαίῳ, ὥστε οὐχ ὃν ἔσπευ ἀπ
οὐδ' ᾧ φίλος ἦν τοῦτον ἀποστρέφεται, ἀλλ' ὃν οὐκ ἐφίλει τοῦτον ἀ

p. 1165b23 Εἰ δ' ὁ μὲν διαμένοι, ὁ δ' ἐπιεικέστερος γέν
πολὺ διαλλάττων τῇ ἀρετῇ.

Ἐπεὶ οὖν διαλυτὴν τὴν φιλίαν θατέρου τῶν φίλων φαύλου

1 τὸ δὲ γένηται Ba: γένηται δὲ Arist. 2 rhesis usque ad ἀνασῶσαι
3 δοκεῖ Ba et Arist. cod. Kb: δοκῇ Arist. vulg. 4 φαῦλον
δοκεῖ a 16 παρ' B: πρὸς a cf. Homer. Od. p 218 18 σπουδαίου B:
20 τὴν φιλίαν γρ. a 22 ἐπάγειν a: ἀπάγειν B 23 ἀγαθὸν Ba: ἀγαθὸς a
/ a 33 rhesis usque ad διαλυσις γενηται (p. 1165b30) a

ἐπανερωτᾶ, ἐὰν ἀμφοτέρων ἐπιεικῶν ὄντων, ὁ μὲν διαμένοι οἷος ἦν, θά- 149ᵛ
τερος ἐπὶ μέγιστον ἀρετῆς ἐπιδοίη καὶ πολλῷ ἐπιεικέστερος γένοιτο, ἆρα 21
ἐν τῇ τοιαύτῃ ἐπιδόσει χρήσεται, ὡς καὶ πρώην φίλῳ τῷ μὴ ἐπιδεδω-
κότι ὁ οὕτω μέγα ἐπιδεδωκώς; καὶ ἐπανερωτήσας ἀποκρίνεται καὶ πρὸς
τοῦτο, λέγων ἢ οὐκ ἐνδέχεται φίλον εἶναι τὸν οὕτως εἰς ὕψος ἀρετῆς
ἐληλακότα τῷ κάτω που μείναντι, καὶ πιστοῦται τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι τοὺς
οὕτω πολὺ διαφέροντας φίλους εἶναι ἀπὸ τῆς τῶν παίδων φιλίας. δυοῖν
γὰρ παίδοιν φίλοιν ὄντοιν, εἶτα ἀνδρωθέντοιν, ὁ μὲν μένοι παῖς τὴν διά- 25
νοιαν, ὁ δὲ οἷος κράτιστος, τοιοῦτόν ὁ δὲ κάλλιστος καὶ βέλτιστος καὶ
10 πανάριστος, πῶς εἶεν οὗτοι φίλοι μήτε τοῖς αὐτοῖς χαίροντες μήτε τὰ
αὐτὰ ἀποστρεφόμενοι καὶ μισοῦντες; οὐδὲ γὰρ περὶ ἀλλήλους ταῦθ' 30
ὑπάρχει αὐτοῖς, ἤτοι οὐδὲ γὰρ δυνατόν ἐστιν, ὃ δοκεῖ τῷ κρατίστῳ
ἢδὺ ἢ λυπηρόν ἢ ὅλως φιλητὸν ἢ μισητὸν εἶναι, τοιοῦτον δοκεῖν καὶ τῷ
παιδὶ τὴν διάνοιαν ὄντι. δίχα δὲ τοῦ ταὐτὰ αὐτοὺς φιλεῖν ἢ μισεῖν καὶ
15 διώκειν καὶ φεύγειν συνεῖναι ἀλλήλοις καὶ συνδιημερεύειν καὶ συζῆν οὐκ 35
οἷόν τε, χωρὶς δὲ τοῦ συζῆν φίλους εἶναι ἀδύνατον. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως
ἔχει, δυνατὸν ἐστι τοὺς οὕτω πολὺ διαφέροντας φίλους εἶναι. ἀλλ' οἱ μὲν
οὖν ἔσονται, φησίν. ἆρα οὐδ' ἀλλοιοτέρῳ πρὸς τὸν τὴν διάνοιαν
παῖδα ὁ κράτιστος ἕξει, ἀλλ' ἐπίσης διακείσεται πρὸς αὐτὸν ὡς ἔχων τυγ-
20 χάνει καὶ πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτῷ, οἷς οὐδέποτε φίλος ἐγεγόνει, καὶ
πάντῃ πάντως ἀμνήμων ἔσται τῆς ποτε συνηθείας καὶ φιλίας; καὶ λέγει
καὶ πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐκ ἐπιλητέον πάντῃ ἀλλὰ μνημονευτέον ἐκείνης καὶ 40
καθάπερ οἰόμεθα βέλτιον εἶναι φίλοις χαρίζεσθαι ἢ ὀθνείοις καὶ ζῴοις
ἀλόγοις, οὕτω καὶ τοῖς γεγενημένοις ποτὲ φίλοις διὰ τὴν τότε φιλίαν
25 ὁπουοῦν μητέον τι, ἤτοι ὁποῖόν τι δεῖ διδόναι τῷ τὴν διάνοιαν ὄντι παιδί.
ἐὰν δὲ μὴ ὑπερβολὴν ἡ τῆς φιλίας γένοιτο διάλυσις ἀλλὰ διὰ
μέγεθος τῆς πατέρου κακίας καὶ πονηρίας, δοτέον τι τῷ πονηρῷ. οὐ γὰρ
δεῖ τὴν κακίαν, ὥσπερ εἴρηται, ἐνισχύειν χορηγοῦντας ὄργανα, παντὶ δὲ
μᾶλλον τρόπῳ καθαίρειν καὶ ἀπρακτον ὑποκρίνεσθαι.

30 p. 1166ᵃ1 Τὰ φιλικὰ δὲ πρὸς τοὺς φίλους καὶ οἷς αἱ φιλίαι ὁρί-
ζονται, ἔοικεν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτοὺς ἐληλυθέναι.

Εἰπὼν δὲ τὰ φιλικά, σαφηνίζων τίνα τὰ φιλικά, ἐπήγαγε καὶ οἷς
αἱ φιλίαι ὁρίζονται. ἔστι δὲ τὸ ὁρίζονται ταὐτὸν τῷ γνώριμοι καὶ
διάδηλοι γίνονται. ὅταν γὰρ ἴδωμέν τινα ὅτι ὅσα ἂν καὶ οἷα βούληται
35 ἑαυτῷ παρεῖναι ἢ γενέσθαι, τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα θέλει καὶ ἐπείγεται καὶ
τῷδέ τινι προσγενέσθαι, φίλον ἐκεῖνον εἶναι πιστεύομεν τοῦδέ τινος. πό-

1 διαμένοι B: διαμένει a 6 μείναντι B: μένοντι a 12 ὑπάρχει Ba: ὑπάρξει Arist.
13 δοκεῖν B: δοκεῖ a 28 ὥσπερ εἴρηται] p. 472,8 30 πρὸς Ba: τὰ πρὸς Arist.
vulg.: καὶ πρὸς Arist. cod. Ob 31 ἑαυτούς B: ἑαυτὸν a et Arist. thesis usque
ad ἐπιεικεῖ ὑπάρχει (p. 1166ᵃ11) 34 βούληται a: βούλεται B 36 τοῦ δέ τινος B:
δέοντος a

δεν δηλονότι φίλος ἦν ὁ Ἀχιλλεὺς τῷ Πατρόκλῳ ἢ ὅτι τοῦ γο
τὸν Ἀχιλλέα ὅσα καὶ οἷα εἶχε, τοσαῦτα ἔχειν καὶ τοιαῦτα καὶ
τροκλον; τὸν οὖν βουλόμενον καὶ σπουδάζοντα ἄλλου ἕνεκα
καὶ τῆς ἐκείνου ἕνεκα εὐπαιδείας καὶ σωτηρίας, τὸν οὖν ταῦτα β
ρίλον εἶναι πιστεύομεν ἐκείνου, ᾧ ταῦτα παρεῖναι ἢ γενέσθαι
τὸν δὲ βουλόμενον καὶ χαίροντα εἶναι τόνδε τινὰ καὶ ζῆν καὶ
πὶ τῷ συντροφᾶν καὶ συνήδεσθαι καὶ συναπολαύειν τῶν πρ
καὶ ἐπιγινομένων ἀγαθῶν οὐ φίλον φαμὲν ἀλλὰ κόλακα καὶ ἐ
τον καὶ λαίμαργον καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. τὸ βούλεσθαι δέ, φησ
1 αὐτοῦ ἕνεκα μάλιστα πεπόνθασιν αἱ μητέρες. φιλοῦσι γὰρ εἶνα
καὶ εὐτυχεῖν τοὺς παῖδας δι' αὐτοὺς καὶ ἕνεκα αὐτῶν, μηδὲν τ
ν συνόντας. ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων, φησίν, οἱ προσκεκρ
κοντες μηδὲ συζῶντες μηδὲ συνδιημερεύοντες μηδὲ ἀλλήλοις συ
τῇ γνώμῃ διαφοράν. καὶ οὗτοι καίτοι οὕτω
1 βούλονται ἀλλήλοις καὶ ζῆν καὶ εὖ ἔχειν καὶ καλῶς διάγειν.
τὴν ἡ ἀληθὴς φιλία καὶ οἱ ὄντως φίλοι ἐκεῖνοι οἱ βούλονται τ
ἀγαθὰ ἑκατέροις ἕνεκα. κἂν μὴ συνῶσιν ἀλλήλοις. ὁ τε γὰρ
βούλετο παρεῖναι τῷ Πατρόκλῳ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Πατρόκλου ὁ
Πάτροκλος τῷ Ἀχιλλεῖ τοῦ Ἀχιλλέως ἕνεκα. ταῦτα εἰπὼν ν
ν μὲν φίλον λέγουσιν εἶναι τὸν βουλόμενον καὶ πρατ
ἀγαθὰ ἢ τὰ φαινόμενα ἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκα, ὃν λέγει φ
δὲ τὸν πράττοντα τὰ ἀγαθὰ ταὐτὸν τῷ πάντα ποιοῦντι κα
υμένῳ. ὅπως παρῇ τὰ προσόντα, ἐπιγένηται δὲ τὰ ἀπόντα
ἀγαθά. τινὲς μὲν τοὺς τοιούτους λέγουσιν εἶναι φίλους καὶ τ
ζονται τὴν φιλίαν, τινὲς δὲ φίλον λέγουσι τὸν συνδιάγοντα
μένῳ καὶ συνόντα καὶ τὰ αὐτὰ αἱρούμενον ἐκείνῳ παρεῖναι
τῷ· τὰ αὐτὰ δηλονότι καὶ οὗτοι τοῖς εἰρημένοις λέγοντες. ἄλλο
φίλον λέγουσι τὸν συναλγοῦντα καὶ συγχαίροντα. τὸ συ
καὶ συγχαίρειν πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει μάλιστα ταῖς μητρα
ὸδὶ πᾶσιν ἢ τισὶν ἢ τινὶ τούτων πάντες τὴν φιλίαν ὁρίζονται,
ἕκαστον τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει, τουτέστι τῷ πράττοντι τὰ
φίλου ἕνεκα. τὸ βούλεσθαι εἶναι καὶ ζῆν, κἂν μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ
μέλλῃ, τὸ συναλγεῖν καὶ συγχαίρειν. τὸ συνδιάγειν καὶ συνδιημε
λεῖν. πάντα ταῦτα τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει πρὸς ἑαυτόν. ὁ γὰρ ἐ
λος ὢν ἑαυτῷ μάλιστα (οὐ γὰρ πᾶς ἁπλῶς ἑαυτὸν φιλεῖ, ἀλλ
μζόμενον ἑαυτῷ τρέφων, οἷς περυκε τρεφεσθαι) φιλῶν οὖν εα
τικὴς καὶ τὰ ἀγαθὰ ἑαυτοῦ ἕνεκα πράττει καὶ συνήδεται ὅτε
πράττων καὶ συναλγεῖ δέ, εἴ τῃ συμβαίη, μηδέν τι ὅσον πρὸ

Vat. 320: ἄσαν Ba 3 τὸν οὖν B: om. a 9 φησι B: φασι a
ὠφελοῦντας a: ὠφελοῦντα B 14 καίτοι οὕτως rubro corr
ἀ τοιοῦτος a 16 ἢ B: om. a 19 λέγει geminat B 21 ἀγαθὰ

μόνος ὁ σπουδαῖός ἐστιν ἑαυτῷ φίλος καὶ μόνος αὐτὸς ἑαυτὸν φιλεῖ καὶ
πρὸς τῶν [illegible] ἐστὶ τοῦτο ἑαυτῷ [illegible] καὶ τοιαῦτα
ἐκ τοιούτων ἄν τις πιστεύσειε. πάντες ἄνθρωποι ὁπηνίκα βουλόμεθα ἐν-
δείξασθαι, ὅτι τόνδε τινὰ σφόδρα φιλοῦμεν, φαμέν, ὅτι μία ψυχὴ ἐγώ τε
καὶ αὐτὸς ἐσμέν, ὥσπερ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ εἶπε Γρηγόριος ἐν τῷ
τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπιταφίῳ 'μία ψυχὴ ἐν δυσὶ σώμασιν.' εἰ οὖν κυ-
ρίως φίλοι εἰσὶν ὧν αἱ ψυχαὶ μία εἰσὶν τῷ τὰ αὐτὰ βούλεσθαι καὶ τὸ
αὐτὰ καὶ θέλειν καὶ πράττειν καὶ μὴ κατά τι διαφέρεσθαι, εἰσὶ δὲ τῆς
ψυχῆς μέρη τό τε λογιζόμενον καὶ τὸ ἄλογον, τότε ἔσται ἡ ψυχὴ μία
καὶ οὐ πολυμερής, ὅταν συμφωνῶσι πρὸς ἄλληλα καὶ μὴ διαμάχωνται ὁ
λόγος καὶ τὰ πάθη. οὗ δὴ τοιαύτη ἡ ψυχή, ἐκεῖνος φίλος ἑαυτῷ τυγ-
χάνει καὶ φιλεῖν ἑαυτὸν εἰκότως ἂν λέγοιτο. τοιαύτη δέ ἐστι μόνου τοῦ
σπουδαίου ἡ ψυχή. ὁ σπουδαῖος ἄρα μόνος φίλος ἑαυτῷ. οὕτωσὶ συνά-
γεται· τοῦ σπουδαίου ἡ ψυχὴ μία, ὧν ἡ ψυχὴ μία, φίλοι. ὁ σπουδαῖος
ἄρα μόνος φίλος ἑαυτῷ. τούτῳ γὰρ μόνῳ τὰ τῆς ψυχῆς εὖ ἔχουσι μό-
νῳ, ὅτι μὴ στασιάζουσιν οὐδὲ διαμάχονται πρὸς ἄλληλα. εἰ οὖν φίλος
ἑαυτοῦ, οὐ τὰ τῆς ψυχῆς μόρια συμφωνεῖ, ὧν ἄρα ⟨τὰ⟩ τῆς ψυχῆς στα-
σιάζει καὶ τῶνδε μὲν τόδε τὸ μέρος ὀρέγεται καὶ διώκει, τῶνδε δὲ τόδε,
ἐκεῖνοι ἑαυτοὺς οὐ φιλοῦσι· τοιοῦτοι δὲ οἱ φαῦλοι, ὥστε ἑαυτοὺς οἱ φαῦλοι
οὐ φιλοῦσιν οὐδὲ φίλοι ἑαυτοῖς εἰσι. μάχονται γὰρ αὐτοὶ πρὸς αὑτούς.
ὅλλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν. ἅμα τε γὰρ πράττουσί τι τῶν καθ'
ἡδονὴν καὶ ἅμα μεταμέλονται καὶ κακίζουσιν ἑαυτούς. ὁμοίως καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων κακιῶν ὁ φαῦλος ἔχει· ἀεὶ γὰρ στασιάζει πρὸς ἑαυτὸν καὶ
[illegible] ἑαυτῷ.

2 Ἕκαστον δὴ τῶν εἰρημένων, ὥσπερ εἴρηται, τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει· οἱ
δὲ λοιποὶ οὐχὶ, ἢ [illegible] καὶ βούλονται τὰ ἀγαθὰ τῷ ἐκείνου ἕνεκα καὶ τὰ ἄλλα ὅσα εἴρηται. καὶ
ἔστι μέτρον πάντων καὶ κανὼν ὁ σπουδαῖος. τοὺς γὰρ φιλοῦντας καθάπερ
ἑαυτὸν ὁ σπουδαῖος φίλους τίθεμεν. μέτρον ἄρα τῆς φιλίας ὁ σπουδαῖος.
καὶ τὸν ὀργιζόμενον οὐχ ὡς ἔτυχεν ἀλλ' ὡς ὁ σπουδαῖος πρᾴον λέγομεν.
μέτρον ἄρα καὶ τοῦ πρᾴου καὶ τῆς πραότητος ὁ σπουδαῖος. καὶ τὸν φο-
βούμενον ἢ μὴ φοβούμενον ὅτε δεῖ καὶ ὡς δεῖ ἀνδρεῖον [illegible]
μέτρον ἄρα καὶ τοῦ ἀνδρείου καὶ τῆς ἀνδρείας ὁ σπουδαῖος. καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων δὴ μέτρον ποιούμεθα τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν σπουδαῖον. ὡς
γὰρ ὁ πῆχυς μέτρον γίνεται τῶν πήχεων, ὅτι μένει ὁ αὐτὸς καὶ οὐ μετα-
βάλλει ἐπὶ τὸ μεῖζον ἢ τὸ ἔλαττον, καὶ ὁ μέλιμνος καὶ τὰ ἄλλα μέτρα.
εἰ δὲ μετέβαλλον, οὐκ ἂν ἦσαν μέτρα. οὕτω καὶ ὁ σπουδαῖος μέτρον γί-
νεται τῶν ἄλλων. ὅτι μένει ὁ αὐτὸς καὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ [illegible] πιθυμεῖ καὶ

5 Γρηγόριος] or. XLIII c.20 (Patrol. Gr. XXXVI 522 Migne) 7 τῷ B: ἐν τῷ a 10 διαμάχωνται B: διαμάχονται a 16 οὖν B: δὴ a 17 τὰ a: om. B 17. 18 ψυχῆς στασιάζει B: ψυχῆς μόρια στασιάζει a 21 ἐπὶ B: καὶ ἐπὶ a 25 thesis τοὺς δὲ λοιποὺς usque ad τὸ εἶναι (p. 1166a11—19) a 29 φίλους τίθεμεν B: τίθεται a 30 καὶ τὸν ὀργιζόμενον—πρᾷον λέγομεν Vat. 320: om. Ba 36 τὸ ἔλαττον B: ἔλαττον a 37 μετέβαλλον B: μετέβαλον a

ὀρέγεται κατὰ πάσαν τὴν ψυχήν. τουτέστι κατὰ πάντα τὰ μό
ψυχῆς. οὐ γὰρ ἄλλα μὲν βούλεται ὁ λόγος, ἄλλων δ' ὀρέγεται
ὡς ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν. ἀλλὰ τῶν αὐτῶν, καὶ βούλεται ἑαυτῷ τὰ ἀ
πράττει. ἑαυτὸν φιλῶν ὁ σπουδαῖος τὰ ἀγαθὰ βούλεται ἑαυτῷ
γὰρ φίλος (λέγω δὲ τὸν ἀληθῶς φίλον) τὰ φαῦλα βούλεται τῷ φ
τὰ ἀγαθά, ὥστε καὶ ὁ σπουδαῖος, φίλος ὢν ἑαυτῷ, τὰ ἀγαθὰ
ἑαυτῷ παρεῖναι, καὶ πράττει. ὅπως τά τε ὄντα παρῇ καὶ τὰ
παρεσται. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τὰ ἀγαθὰ διαπονεῖν. τουτέστι
καὶ πράττειν καὶ ἐνεργεῖν οὐ τοῦ ἀλόγου ἕνεκα αὐ ἑαυτοῦ
10 ἦτοι ἕνεκα τοῦ λογιστικοῦ. ἑκάστῳ γὰρ ἡμῶν τὸ εἶναι καὶ ἡ οὐ
τὸ λογιζόμενον ἐστι καὶ οὐ τὸ ἄλογον (τὸ γὰρ ἄλογον τοῖς κ
ζῴοις οἰκεῖον τοῖν ἔχει) καὶ ζῆν βούλεται τὸ φρονοῦν. φησίν.
λογιζόμενον. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσε διὰ τοῦ καὶ ζῆν βούλεται
καὶ μάλιστα τοῦτο ᾧ φρονεῖ. ὅτι δὲ καὶ τὸ ζῆν βούλετα
15 φρονεῖ ταῦτον τῷ καὶ πράττειν βούλεται τὰ τῷ φρονοῦντι συ
τὸ γὰρ μὴ κατὰ φύσιν ζῶν ἀλλὰ ἀμέτροις πάθεσι καταπλού
διαλωβώμενον 'εἰς τὸν τῆς ἀνομοιότητος πόντον' ἀποφέρεται καὶ
νὰ εἰς ἀξωΐαν καὶ τὸ μὴ ὄν. βούλεται δὲ ὁ σπουδαῖος εἶναι
ἦτοι ἀγαθοεργεῖν, ὅτι ἀγαθὸν αὐτῷ τὸ εἶναι, τουτέστιν ὅτι τὸ ε
20 ἐν τῷ τὰ ἀγαθὰ πράττειν ἐστι. βούλεται ἄρα ζῆν καὶ εἶναι, ἤτ
τὰ ἀγαθά· ἀγαθὸν ἄρα τῷ σπουδαίῳ τὸ εἶναι. ὅτι καὶ τὸ ἐνερ
ἀγαθὰ καὶ πράττεσθαι ἀγαθόν ἐστιν.

p. 1166a19 Ἕκαστος ὁ ἑαυτῷ βούλ[illegible] τἀγαθά, γενό
ἄλλος οὐθεὶς ἐφίεται πάντα ἔχειν ταὐτὸν τῷ γενόμ

[illegible] καὶ τὸ θεῖον τῶν ἐν ἡμῖν ψυχῆ ἐ
ὡς αὐτὸς λέγει ἐν τῷ δεκάτῳ, τῷ [illegible] βιβλίῳ. λ γει γὰρ
αὐταῖς λέξεσι· 'δόξειε γὰρ τοῦτο εἶναι ἕκαστος ἡμῶν· ἄτοπον οὖ
ὃν αὐτοῦ βίον αἱρήσεταί τις ἄλλα τὸν τινος ἄλλου', λέγων
τὸ ἄλογον μέρος τοῦ ψυχῆς. καὶ πάλιν [illegible], τὸ γὰρ οἰκεῖ
30 τοῦτο εἶναι φύσει κράτιστον καὶ ἥδιστον ἑκάστῳ· καὶ τῷ ἀνθρ
κατὰ νοῦν βίος, εἴπερ μάλιστα τοῦτο ἄνθρωπος. εἰ οὖν ἕκαστ
γόμεν, τῶν ἀνθρώπων ἑαυτῷ βούλεται τὰ ἀγαθά, (ἄνθρωπος ὁ
ρίως ὁ σπουδαῖος ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ Σαρδανάπαλος. ὁ σπουδαῖος
βούλεται τὰ ἀγαθὰ) καὶ τὰ ὄντως ἀγαθά. ὁ γὰρ βουλόμενο
ἑαυτῷ πλοῦτον καὶ τὰ πρὸς τροφὴν καὶ [illegible] τοῦ σώματος ἁμε

1 ὀλιθῶς a: ἀγαθῶς B 7 πράττει B: πράττει[illegible] 8 [illegible]
et Arist. 12 οἰκέτου B: οὐκ ἔτι a 14 τοῦτο[illegible] Arist. [illegible]
17 πόντον suprascr. τόπον B (cf. Plato Polit. p. 27[illegible]) [illegible]
αὐτῷ B 23 thesis usque ad ταὐθ[illegible] ὑπάρχει (p. 1166a33) tum repetu
κάστος—γενόμενον a 25 τῶν B: τὸ a 26 ἐν τῷ δεκάτῳ] c. 6 [illegible]
29 ἐφεξῆς] p. 1178a5 32 ἄνθρωπος—βούλεται [illegible] 34 a [illegible]

θεαν οὐχὶ ἑαυτῷ τοῦτο βούλεται ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ πολυκεφάλῳ θηρίῳ· 150
ὁ δὲ πρᾶξιν καὶ θεωρίαν ἐπιδιώκων τὰ ἑαυτοῦ ἀγαθὰ μεταδιώκει, καὶ 25
ὅτι τοῦτο μέγιστον καὶ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν τὸ εἶναι, ὅπερ ἐστὶ τὸ
σώζεσθαι τὸ λογιζόμενον ἡμῶν καθαρὸν καὶ ἀδιαλώβητον. οἱ γὰρ ἐμπα-
θῶς ζῶντες οὐκ εἰσὶν ὅπερ εἰσίν, ἤτοι νοεραὶ ψυχαί, ἀλλ' εἰσὶν ἐκεῖνο ὃ
θεραπεύουσιν, ἄλογοί τινες λύκοι κάπροι καὶ ὄνοι καὶ τοιαῦτά τινα ζῷα.
βούλεται οὖν ὁ σπουδαῖος τοῦτο τὸ ἀγαθὸν αὑτῷ παρεῖναι, λέγω δὴ τὸ
εἶναι ὅπερ ἐστί. τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο ἄλλος γενόμενος, οἷον θηρίον ἢ πτη- 40
νόν ἢ Σαρδανάπαλος, ἔχειν τὰ ἀγαθά; οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο. ὅτι σὺν τῷ ἑκά-
στῳ ἄριστον καὶ βέλτιστον ὑπάρχειν καὶ εἶναι ἐστι καὶ διανέμειν καὶ σώζε-
σθαι τὸ ἑαυτοῦ εἶδος καὶ τὸ τί ἦν εἶναι. καὶ ἀδύνατόν ἐστι μεταβολῆς
γενομένης ἐκ τοῦ ἀνθρωπείου εἴδους εἰς ἕτερον εἶδος ὑπάρξαι αὐτῷ τὸ τοῦ
σπουδαίου ἀγαθά. εἰ δὲ συγχωρήσειέ τις τοῦτο καὶ φῇ δυνατὸν εἶναι
ἥδεσθαι τῷ εἴδει ἐκείνῳ, εἰς ὃ γέγονεν ἡ τοῦ ἀνθρωπείου εἴδους μεταβο-
λή, τὰ τοῦ σπουδαίου ἀγαθὰ ἕψεται μέν, ἀλλ' οὐ πάντως καὶ ὡς ἀγαθά, 45
ὅτι μηδὲ τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀγαθὰ καὶ ἵππῳ ἀγαθά ἐστιν, ὥσπερ οὐδὲ τὰ
τῷ ἵππῳ ἀγαθὰ καὶ ἀνθρώπῳ ἐστὶν ἀγαθά. τοῦτο γὰρ ἐδήλωσε διὰ τοῦ
ἔχει γὰρ καὶ νῦν ὁ θεὸς τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ὢν ὅ τί ποτέ ἐστιν.
ἤτοι θεὸς ὤν, εἰ δ' ἄλλο τι γένοιτο, ἐκ τῆς φύσεως ἣν ἔχει, οὐδ' ἕξει
ὅπερ ἔχει νῦν ἀγαθόν, ἢ ⟨εἰ⟩ καὶ δοίη τις ἕξειν, οὐχ ὡς ἀγαθὸν αὐτῷ
παρέσται. ὅτι δὲ οὐ πᾶσι τὰ αὐτά ἐστιν ἀγαθὰ ἀλλὰ ἄλλοις ἄλλα, παντί
που δῆλον. ἀγαθὸν μὲν γὰρ ἵππῳ τὸ μώνυχι εἶναι, τῷ δ' ἀνθρώπῳ οὐκ
ἀγαθόν. ἔμπαλιν δὲ ἀγαθὸν μὲν ἀνθρώπῳ τὸ πολυσχιδεῖ καὶ πενταδακτύ-
λῳ εἶναι, ἀλλ' ἵππῳ κάκιστον. καὶ ἁπλῶς οὐ πᾶσι τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ τυγ- 50
χάνει ἀλλὰ τῷ μὲν ταδί, τῷ δὲ ταδί. εἰπὼν δὲ ἕκαστον τὸ νοοῦν εἶναι,
ἐπήγαγεν ἢ μάλιστα τοῦτο, ὅτι συντελεῖ καὶ μέγα συμβάλλεται καὶ
τὸ ἄλογον ἡμῶν εἰς σύστασιν τοῦ ἰδίως παρὰ τοῖς Περιπατητικοῖς λεγομέ-
νου ποιοῦ. λέγουσι δὲ οὗτοι οἱ ἄνδρες ἰδίως ποιὸν τὸν ἐξ ἰδιοτήτων συνε-
στηκότα ἄτομον, οἷον τὸν Σωκράτην, τὸν Πλάτωνα, ὧν ἰδιοτήτων τοῦ
Σωκράτους τὸ ἄθροισμα οὐκ ἂν ἐπ' ἄλλῳ ποτὲ γένοιτο· κοινῶς δὲ ποιὸν 151r
λέγουσι τὸν καθόλου ἄνθρωπον. συνδιάγειν δὲ αὐτῷ ὁ τοιοῦτος βούλε-
ται. ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ. εἰς ἑαυτὸν γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπιστρέφων
καὶ ᾧ ἐνορᾷ σταθηρόν τε καὶ καθαρόν, ἡμμένον τῶν ἀρετῶν καὶ αἰ-
γλην ἀπολάμπουσαν τῶν ἐπιστημῶν, ἐπιγηθεῖ καὶ ἀγάλλεται ἥ τε τῶν πε-
πραγμένων αὐτῷ μνήμη καὶ αἱ τῶν μελλόντων ἐλπίδες τέρπουσί τε καὶ
εὐφραίνουσι καὶ τῆς περὶ τὰ ἐκτὸς ποιᾶς καὶ συμπαθείας ἀπείργουσί τε 5
καὶ ἑαυτῷ προσομιλεῖν καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ προσμένειν ἀναπείθουσι·
συναλγεῖ τε ἑαυτῷ, εἴ τι δέον πρᾶξαι μὴ πέπραχε, συνήδεταί τε καὶ συγ-

1 τῷ πολυκεφάλῳ θηρίῳ] cf. Platon. Civit. IX p. 588 C 2 ἑαυτοῦ B: ἑαυτῷ a
B 5 B: καὶ a 19 θεὸς B: ὁ θεός a ἔχει scripsi: ἐστιν Ba 20 εἰ a: om. B
23. 24 πενταδάκτυλον a 25 εἶναι scripsi: ἐστιν Ba 27. 28 λεγομένου Vat. 320:
λεγόμενον Ba 36 ποιᾶς B: ποίας a 38 τι a: τε B

γάρ[ων] ἐργῶν τὰ καλά, πάντῃ γάρ ἐστι, τοιοῦτόν ἀεὶ γὰρ
[illegible] ἐστιν αὐτῷ ἡδὺ μὲν τὸ ἀγαθόν, λυπηρὸν δὲ τὸ φαῦλον.
ὡ[illegible] ἁπλῶς ἀμεταμέλητος· οὐδεὶς γὰρ τὰ καλὰ πράττων
μ[illegible] ἀεὶ οὖν τὰ καλὰ πράττων ἀμεταμέλητός ἐστιν.
[illegible] πρὸς πράττει καὶ τῶν φαύλων τι, τὰ μετριώτατα
τ[illegible] φαῦλα ὀκνοῦντα πραξειν ἂν. πρὸς μὲν οὖν ἑαυτὸν ἕκαστ
ὑπάρχει τῷ σπουδαίῳ. λέγων ἕκαστον τὸ συνήδεσθαι, τὸ συναλ
τὸ συνεῖναι ἀγαθά, τὸ χαίρειν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. εἰ δὲ ἕ
των πρὸς ἑαυτὸν ὑπάρχει τῷ ἐπιεικεῖ, πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχει
[illegible] τῶν αὐτῶν πρὸς ἑαυτόν (ὁ γὰρ φιλῶν ἐστιν ἄλλος ὁ φιλούμενος
τ[illegible] τῶν ὁμοίων καὶ τῷ φίλῳ συνδιάγειν καὶ συνήδεσθαι καὶ συλ
[illegible] γὰρ [illegible] πρωτοπαντων.

p. 1166a33 Πρὸς αὐτὸν δὲ πότερον ἔστι φιλία ἢ οὐ
ἀφιστῶ.

Εἴρηται μικρὸν ἔμπροσθεν ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ, ὅπως οὐ
φιλίαν εἶναι πρὸς ἑαυτὸν καὶ οὐ δεῖ πάλιν λέγειν τὰ αὐτά. ὁ
[illegible] λέγων· ἐπεὶ πρὸς ἑαυτὸν φιλίαν οὐκ ἔχομεν ἢ ἐστὶν ὁ φιλ
ἀλλ' ἢ δύο. λέγων δύο τὸ τε λογικὸν ἡμῶν, ὅπερ καὶ ἐσμὲν κ
τὸ ἄλογον. τὸ γὰρ ἀνθρώπειον εἶδος καὶ ὁ κυρίως ἄνθρωπος
ἐστι μέρος τῆς ψυχῆς καὶ οὐχὶ τὸ ἄλογον. ὅταν οὖν ταῦτα μ
ζῇ μηδὲ διαφέρηται ἀλλ' ἅπηται τοῖς τοῦ νοῦ κινήμασι (καὶ
τὸ ἄλογον καὶ ἐν ὠσὶ τῇ συμφωνίᾳ (τῇ γὰρ οὐσίᾳ καὶ τῇ φύσε
γανεν ὄντες), ἔστι πρὸς ἑαυτὸν φιλία, ἢ οὐκ ἔστιν ὁ αὐτὸς ἢ
δυοῖν. ἔστι γὰρ τοιοῦτόν ὃ λέγει δυνάμει· εἰ μὲν εἷς ὁ λόγ
ψυχήν, τό τε λογιζόμενον καὶ τὸ ἄλογον ἢ δύο. ἔσται πρὸς αὐ
ἡ δὲ μὴ εἰς δύο ἀλλ' εἰς τρία, λόγον καὶ θυμὸν καὶ ἐπιθυμία
δυο ἀλλ' ἢ πλειω ουσιν. [illegible] ἢ τρια. [illegible] πρὸς αὐ
ῥέρεται καὶ ἄλλη γραφή, ἔχουσα οὕτως· [illegible] ὁ αὐτὸς
λία ἢ οὐκ ἔστι δύο, τὰ αὐτὰ καὶ διὰ τῆς γραφῆς ταύτης
γὰρ καὶ δύο ἐστὶ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον, ἀπ' αὐτῶν φησὶ πότε
αὐτόν. ὅταν ταῦτα ἐν ὠσὶ, τοῦτό τε οὖν οὕτως ἔχει καὶ ὅτι ἡ
λον τοῦ φιλοῦντος ὑπερβάλλουσα φιλία ὁμοία ἐστὶ τῇ πρὸς
φιλοῦντα. ὁ γὰρ φιλῶν τινα ὡς ἑαυτὸν ὑπερβαλλόντως φιλεῖ
δὴ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχειν. εἰρημένα
βούλεσθαι τὸν σπουδαῖον ζῆν καὶ σῴζεσθαι, τὸ συνδιάγειν αὐτῷ,
δεσθαι, τὸ συλλυπεῖσθαι, τὸ πρὸς τὸν φίλον ἔχειν ὡς πρὸς ἑαυτό

Ba et Arist. cod. Ob: πάντοτε Arist. vulg. 12 τοῦτον Ba: an τοῦτο
ἔστι φιλία a et Aristoteles thesis usque ad μετέρχονται αὐτῶν (p. 1
ἀλίαν B: φίλος a 21 καὶ βελτίωσι a: om. B 23 ὄντε B: οὔτε a
φίλος a 29 ἢ οὐκ ἔστι B et inter libros Arist. Mb: ἢ οὐκέτι
Aristoteles πολλοῖς B et Aristoteles: λοιποῖς a

οὖν, φησί, καὶ δοκεῖ καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχειν. λέγει δὲ πολλοὺς 151r
τοὺς κατ' αἴσθησιν ζῶντας καὶ τὸν ἐν ἑαυτοῖς δῆμον, τὸ πολυκέφαλον, 35
ὡς φησι Πλάτων, θρέμμα τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸ λεοντῶδες τὸν θυμὸν πι-
αίνοντας καὶ τὸν λόγον τοῖς παίδεσιν ὑποστρωννύντας καὶ δουλεύειν ἀντὶ
τοῦ ἄρχειν παρασκευάζοντας τῷ συμπεποδίσθαι ταῖς ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων
ἀπάταις. καὶ σκόπει τὴν Ἀριστοτέλους ἀκρίβειαν, ὅπως οὐκ εἶπεν ἁπλῶς
οὕτωσί, ὅτι τὰ ὑπάρχοντα τῷ σπουδαίῳ καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχει, ἀλλὰ
μετὰ τῆς τοῦ φαίνεσθαι προσθήκης, ὡς εἰ ἔλεγεν ἀληθῶς μὲν αὐτοῖς ταῦ- 40
τα οὐδαμῶς ὑπάρχει, δοκήσει δέ τινι καὶ φαντασίᾳ. οὐδὲ γὰρ πᾶν τὸ
δοκοῦν ἢ φαινόμενον ἀληθές ἐστι. δοκεῖ μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς πλοῦτος
καὶ ἀνδρεία αἱρετώτερα καὶ βελτίω εἶναι σοφίας καὶ φρονήσεως, ἀλλ' οὐκ
ἔστι τοῦτο. καὶ ὁ ἥλιος φαίνεται μὲν ποδιαῖος, πολλαπλασίων ὢν τῆς
γῆς. δοκοῦσιν οὖν οἱ πολλοὶ ἑαυτοὺς φιλεῖν καὶ βούλεσθαι καὶ ἑαυτοὺς
ζῆν καὶ τοὺς ἑαυτῶν φίλους καὶ ἑαυτοῖς συνδιάγειν καὶ τοῖς φίλοις. οὐ
μὴν ἀληθές ἐστι τοῦτο· οὐ γὰρ ἑαυτοῖς τοῦθ' ὑπάρχει ἀλλὰ τῷ ἀλόγῳ. 45
ὃ γὰρ περιέπουσι καὶ ὃ τρέφουσι καὶ παιδεύουσιν, ἐκεῖνο καὶ δοκοῦσιν εἶναι.
ὃ παιδεῦσαι δὲ σπεύδουσι τὸ ἐν αὐτοῖς ἄλογον, τὸ ἄλογον ἄρα οὖσιν εἶναι
τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐ τὸν λόγον. εἰ γὰρ τὸν λόγον ἐτίθεντο τὸ ἀνθρώ-
πειον εἶδος εἶναι, τοῦτον ἂν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν ἔσπευδον καὶ τρέφειν τῇ
τῶν ὄντων θεωρίᾳ. εἰπὼν δὲ φαίνεται δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς
πολλοῖς ὑπάρχειν τὴν τοῦ φαίνεσθαι ὑπάρχειν αἰτίαν ἐπήγαγεν εἰπὼν
ἀφ' οὗν ἡ ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς καὶ ὑπολαμβάνουσι ἐπιεικεῖς
εἶναι, ταύτῃ μετέχουσιν αὐτῶν; ὃ δὲ λέγει τοιοῦτον ἂν εἴη· ὁ μὲν
ἄλλων ἐπιθυμῶν ἄλλα δὲ βουλόμενος δῆλός ἐστιν ὡς οὐκ ἀρέσκεται ἑαυ- 50
τῷ, ὁ δὲ τῶν αὐτῶν ὀρεγόμενος καὶ τὰ αὐτὰ θέλων καὶ βουλόμενος ἑαυ-
τῷ ἀρέσκει. τοιοῦτοι δὲ οἱ πολλοί. ἀρέσκουσι γὰρ ἑαυτοῖς διὰ τὸ τῶν
αὐτῶν ἐπιθυμεῖν καὶ τὰ αὐτὰ βούλεσθαι. καὶ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων ὁρῶμεν γινόμενον. ὅσοι μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ὀρέγονται καὶ τὰ αὐ-
τὰ βούλονται καὶ θέλουσιν. ἀρέσκουσιν ἀλλήλοις· ἀπαρέσκονται δὲ καὶ διա-
φέρονται, ὅταν ὁ μὲν τῶνδε ἐπιθυμῇ καὶ ταῦτα βούληται, ὁ δὲ | ἄλλων 151v
καὶ ἄλλα καὶ μὴ τῶν αὐτῶν μηδὲ τὰ αὐτά. ἐπεὶ δὲ οἱ σπουδαῖοι ἑαυ-
τοῖς ἀρέσκουσιν, ὑπολαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ σπουδαῖοι εἶναι. ὅτι ἀρέσκονται
ἑαυτοῖς, δεχῶς ἁμαρτάνοντες· πρῶτον μὲν γὰρ οὐχ ἑαυτοῖς ἀρέσκονται (οὐ
γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος τὸ ἄλογον, ᾧ τὰ ἀρεστὰ πράττουσιν, ἀλλ' ὁ λόγος).
ἔπειτα ὅτι μὴ ἀληθῶς ἀντιστρέφουσιν. ὁ μὲν γὰρ σπουδαῖος ἀρέσκει ἑαυ-
τῷ, ὅτι τὰ ἀρέσκοντα τῷ λόγῳ πράττει. οὐ μὴν καὶ ὁ δοκῶν ἀρέσκειν 5
ἑαυτῷ σπουδαῖός ἐστιν. οἱ μὲν οὖν σπουδαῖοι ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ
ὅτι τὰ ὄντως ἀγαθὰ πρόσεστιν αὐτοῖς, οἱ δὲ φαῦλοι οὐ τῷ ἀληθῶς ἔχειν

3 Πλάτων] Civit. IX p. 589 B sqq. τὸν θυμὸν B: τῶν θυμῶν a 5 τῷ B: τὸ a 6 σκόπει B: σκοπὸν a 12 ὁ ἥλιος—ποδιαῖος] cf. Ind. Arist. p. 607a19 et Heliodor. paraphr. Ethic. p. 117,7 13 καὶ ἑαυτοὺς B: ἑαυτοὺς a 16 καὶ δοκοῦσιν B: δοκοῦσιν a 28 αὐτῶν B: ἑαυτῶν a 30 ὁ μὲν B: μὲν a ἐπιθυμῇ B: ἐπιθυμεῖ a βούληται B: βούλεται a 31 δὲ B: οὖν a

τὰ ἀγαθὰ ἀρέσκειν αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ ὄντι εἶναι ἔχειν μὴ γνωσ
σε φαύλους οὐ τοὺς ἀνοσιουργοὺς καὶ παντάπασι κακίστους
διὰ τὴν τῶν ὄντως ἀγαθῶν ἄγνοιαν πρὸς τὴν τῶν κακῶν ὡς ἀ
τοχὴν φερομένους καὶ ἐκ τούτου ἀγαθοὺς αὐτοὺς εἶναι πιστ
μὲν οὖν βούλεται ἀ[illegible] τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀγ. τὸ γὰρ ταυτὴ πα
ἀγαθὸν ἢ τοῦτο σημαίνοι ἂν. καὶ ὁ φαῦλος ἑαυτοῦ ἀγαθ
κατὰ τοῦτο καὶ ὑπολαμβάνουσι μετεῖναι τῶν ἀγαθῶν. ἐπεκ
φιλεῖν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς φίλους, τὸ βούλεσθαι συνεῖναι
συνήδεσθαι, τὸ συλλυπεῖσθαι. ἢ οὖν τοῦτο λέγοι ἂν διὰ τοῦ τα
χουσι τῶν ἀγαθῶν ἢ ὅτι δοκοῦσι τοῖς πρὸς αὐτοὺς φιλοστο
γὰρ οἱ ἀφορῶντες εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἐν μετοχῇ τῶν εἰρημένων ἀ
γαθῶν.

p. 1166b5 Ἐπειδὴ τῶν γε κομιδῇ φαύλων καὶ ἀνοσιουρ
δενὶ ταῦθ' ὑπάρχει.

Τοῖς μὲν οὖν εἰρημένοις εἰ καὶ μὴ ὑπάρχει, ὅμως δοκεῖ ὑπ
φιλεῖν καὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς φίλους καὶ τὸ συνδιαγειν καὶ συνη
τυλλυπεῖσθαι καὶ τὸ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. τοῖς δὲ φαύλοις καὶ ἀν
(οὗτοι δέ εἰσιν οἱ αἵματα ἀσεβῶν καὶ συγγενῶν ἐσχηκότες καὶ
τες, αὐθεσμούς τε γάμους γαμοῦντες καὶ φόναις ἀλλοκότοις καὶ
ταις ἑαυτοὺς καταρρυπαίνοντες) τούτοις οὐ δοκεῖ ὑπάρχειν τ
ἀγαθά. οἱ γὰρ ἑαυτοὺς ἐσαεὶ βουλόμενοι καὶ ἐν ἁπάσῃ ἀ
καὶ μηδέποτε ἑαυτοῖς ἀρέσκοντες ἢ τὰ αὐτὰ θέλοντες, ἀλλὰ ὁ
που ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλα μεταφερόμενοι, ὡς μηδενὶ ὧν πράτ
σκόμενοι, πῶς ἂν τὸ εἶναι καὶ ζῆν ἀγαθὸν νομίζοιεν ἢ πῶς ἂν
ἄλλους φιλοῖεν· οἱ γὰρ ἑαυτοὺς φεύγοντες (σημεῖον δὲ τούτου τ
λεσθαι ζῆν ἢ καὶ ἀναιρεῖν ἑαυτούς). οἱ δὴ φεύγοντες ἑαυτοὺς π
ξειεν φιλεῖν ἑαυτοὺς ἢ καὶ ἄλλους ἢ συνεῖναι ἑαυτοῖς ἢ μετ' ἄ
διάγειν καὶ συνδιημερεύειν· εἰπὼν δὲ ὅτι τοῖς φαύλοις (καὶ εἴρ
λέγει φαύλους, οἷς συναριθμεῖ καὶ τοὺς ἀκρατεῖς) δοκεῖ ὑπάρχειν
μένα, ἐπήγαγεν σχεδὸν δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις, τὸ σχεδὸν
διὰ τοὺς ἀκρατεῖς. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις φαύλοις δοκεῖ ὑπάρχειν
μένα ἀγαθά, τοῖς δὲ ἀκρατέσιν οὐ δοκεῖ ὑπάρχειν, ὥστε τὸ
ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς πᾶσιν. ἀλλὰ διὰ τί τοῖς ἀκρατέσιν οὐ δοκεῖ
ἢ διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀγαθά, ἅπερ καὶ κυ
ἀγαθά, φανερῶς δ' ὑποτύρσεσθαι πρὸς τὰς τοῦ ζῴου ἡδονάς.
ὧν ἀσωδισίων.

1 ἔχει a: λέγειν B 6 σημαίνοι B: σημαίνῃ a 9 ἢ scripsi: εἰ Ba
B a et Aristoteles rhesis usque ad ἀναιροῦσιν ἑαυτούς (p. 1166b1
a 22. 23 ἄκην εὑρίσκω] cf. c. 6 p. 1167b7 24 ἂν B
ντες — εἰλεῖν ἑαυτούς (27) Vat. 320: om. Ba 32 et 33 ἀ

p. 1166b13 Ζητοῦσι δὲ οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν. 151

Οὐ ζητοῦσι τὸ συνδιημερεύειν καθάπερ οἱ σπουδαῖοι ἀλλὰ θέλοντες μὲν ἀνελεῖν αὐτούς, διὰ δειλίαν δὲ τοῦτο μὴ ποιοῦντες ζητοῦσιν εὑρεῖν τινας, οὐχὶ φίλους. εἴρηται γὰρ ὅτι μήθ' ἑαυτοῖς μήτ' ἄλλοις εἰσὶ φίλοι, ἀλλὰ ζητοῦσιν ἐντυχεῖν τῷ βουληθέντι συνδιατρῖψαι μετ' αὐτῶν, ἵνα συνομιλοῦντες ἥδηται γίνωνται τῶν οἰκείων ἀνοσιουργημάτων. καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ὄντες ἀναμιμνήσκονται τῶν τοιούτων· οὐ γὰρ ἔχουσι τινῶν ἄλλων μεμνῆσθαι· τῇ ἀναμνήσει δὲ σκότου καὶ δίνης καὶ πολλῆς ἀηδίας πληροῦνται καὶ τρόμου συγχύσεως καὶ ἀκαρδίας καὶ ταραχῆς ἐμπίπτουσι κουφίζονται δὲ ταῖς μετ' ἄλλων διατριβαῖς. οὐδὲν οὖν φιλητὸν ἔχοντες (τί γὰρ ἢ ποῖον ἡδὺ ἢ ἀγαθὸν ἢ χρήσιμον πρόσεστι τοῖς τοιούτοις;) οὐδὲ φιλικῶς πρὸς αὐτοὺς διάκεινται· τοιγαροῦν οὐδὲ φίλοι ὄντες καὶ συνδιάγειν μεθ' ἑαυτῶν· οὐδεὶς γὰρ θέλει συνδιάγειν μετά τινος ὃν μισεῖ· οὗτοι δὲ μισοῦσιν ἑαυτούς· ὥστε καὶ συνεῖναι ἑαυτοῖς καὶ συνδιάγειν μεθ' αὑτῶν οὐ βούλονται, ἀλλ' οὐδὲ συγχαίρειν οὐδὲ συναλγεῖν ἑαυτοῖς, ὅτι 152 τὸ συγχαίρειν καὶ συλλυπεῖσθαι ἐκείνων ἐστίν, οἷς καὶ τὸ ὁμογνωμονεῖν καὶ οἷς τὸ αὐτὸ δοκεῖ καλὸν καὶ ἡδὺ ἢ μὴ καλὸν μηδὲ ἡδύ, καὶ ὅλως οἷς τὸ αὐτὸ ἀρέσκει, οἷς δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τὸ συγχαίρειν καὶ συναλγεῖν ἐστιν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σπουδαίων, ἐπειδὴ ἄρχει καὶ δεσπόζει τὸ λογιζόμενον ἡμῶν, ἄρχεται δὲ καὶ δεσπόζεται τὸ ἄλογον, συμφωνεῖ τε τῷ λόγῳ καὶ στάσις ἐν τούτοις οὐδεμία τυγχάνει οὖσα, οἷς χαίρει τὸ λογιζόμενον καὶ ἀρέσκεται, τούτοις καὶ τὸ ἄλογον, καὶ οἷς ὁ λόγος οὐκ ἀρέσκεται, ταῦτα καὶ τὸ ἄλογον ἀποσείεται. καὶ διὰ τοῦτο συγχαίρουσιν ἑαυτοῖς οἱ σπουδαῖοι καὶ συλλυποῦνται. εἴρηται γὰρ ὅτι οἷς χαίρει ἢ οἷς λυπεῖται τὸ λογικόν, τούτοις καὶ τὸ ἄλογον συνήδεται καὶ συλλυπεῖται. ἐπὶ δὲ τῶν φαύλων, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ στασιάζει καὶ δεσπόζει μᾶλλον τὸ ἄλογον, δεσπόζεται δὲ ὁ λόγος, καὶ τὰ μὲν ἡδέα τούτων ἀηδῆ δοκεῖ τῷ λόγῳ καὶ οἷς ὁ λόγος ἀρέσκεται, τούτοις ἀπαρέσκεται τὸ ἄλογον, πῶς οὖν τε τοὺς οὕτως ἔχοντας συγχαίρειν ἑαυτοῖς; ἐν ᾧ γὰρ πράγματι καὶ περὶ ὃ πρᾶγμα ἢ πρᾶξιν ὁ μὲν λόγος λυπεῖται. τὸ δὲ ἄλογον χαίρει, τὸ συγχαίρειν οὐκ ἔστιν. ἕλκουσιν οὖν τὸν ἄνδρα ὁ λόγος καὶ τὸ ἄλογον, ὁ μὲν δεῦρο, τὸ δὲ δεῦρο διασπῶντα καὶ ἀνθ' ἑνὸς πολλὰ ποιοῦντα. ταῖς δὲ διαφόροις μᾶλλον δὲ ἐναντίαις ὀρέξεσι καὶ ἐπιθυμίαις ἅμα ἥδεται καὶ λυπεῖται. ὅτι ὅτε ἥδεται θάτερον, οἷον τὸ ἄλογον, τότε λυπεῖται ὁ λόγος, ἢ ἔμπαλιν. εἰ δὲ μὴ δυνατόν, φησίν, ἅμα ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι περὶ ταὐτόν, ἀλλὰ μετὰ μικρὸν λυπεῖται ὅτι ἥσθη καὶ ὅτι ἡδέα γέγονεν αὐτῷ ἐκεῖνα.

1 δὲ B: μὲν a: τε Aristoteles συνημερεύσουσιν Ba et Arist. cod. Kb: συνδιημερεύσουσιν Arist. vulg. rhesis usque ad φίλος γένοιτο (p. 1166b29) a 3 δὲ post ζητοῦσι add. a: om. B 5 ἐντυχεῖν B: εὐτυχεῖν a 21 στάσις B: σύστασις a 30 ὃ πρᾶγμα] ἃ πράγμα B: ἃ πράγματα a 32 διασπῶντα B: διαπῶντα a ποιοῦντα B: ποιοῦντε a 33 ἐναντίαις B: ἐναντίον a 34 λυπεῖται (alterum) a: λυπεῖ B

οἷς μικρὸν ἡσθεὶς ἄρτι μεταμέλεται. εἰ δὴ ὡς λέγομεν ἀθλ
παντὶ κακῶς ὁ πονηρὸς διαπορευεται, φευκτεον τὴν πονηριαν
[illegible]

p. 1166a30 Ἡ δὲ εὔνοια φιλία μὲν ἐοικεν, οὐ μὴν εστι φ

Τῷ περὶ φιλίας λέγοντι ἀκόλουθόν [illegible] εἶναι φιλίας ἐπισκέψασθαι, πότερον φιλία ἐστὶ καθάπερ ὁμοεί ἡ οὐκ ἔστι, φιλίας δέ τι. ἔστι δὲ ὡς δόξει οὐ φιλία, ἀρχὴ δὲ φιλ [illegible] τὸν δὲ ταὐτὸν ἡ ἀρχὴ τῷ οὗ ἐστιν ἀρχή. λέγει δὴ ὅτι ἡ εὐνο μὲν ἔοικεν, οὐκ ἔστι δέ. ἡ φιλία [illegible] γὰρ πρὸς [illegible] καὶ τὸ φιλεῖν καὶ ἀντιφιλεῖσθαι καὶ πρὸς εἰδότας, ὅτι ἀλλήλους καὶ πρὸς γνωρίμους, εὔνοια δὲ γίνεται καὶ πρὸς μὴ ἀντιφιλοῦντας [illegible] ὁρῶντας. θαυμάσαντες γὰρ πολλάκις περί [illegible] ὡς ἀγαθός ἐστι τὰ πολεμικὰ ἢ ὅτι μουσικός ἐστι παυσάσθω ἡ πόλεως ἄρχειν, εὔνοι τούτῳ γινόμεθα [illegible] μὴ εἰδότες, ὡς εὔνο μὲν πρὸς ἐκεῖνον. καὶ γὰρ ὡς αὐτὸς Ἀριστοτέλης [illegible] Δαρείῳ ἐν Περσίδι ὄντι καὶ μετὰ Περσῶν διατρίβοντι τινὲς [illegible] ὄντων καὶ τὸν Δαρεῖον οὐδέποτε θεασαμένων ἦσαν εὔνοι τῷ Δαρ οὐντος τοῦτο τοῦ Δαρείου. εἰ οὖν φίλους λέγειν εἰώθαμεν τ ζοντας ἀλλήλους καὶ ἀντιφιλοῦντας καὶ μὴ διαγνοῦντας ὅτι φ ἀντιφιλοῦνται, ἡ δὲ εὔνοια γίνεται καὶ πρὸς ἀγνοοῦντας καὶ ἀγ ἂν εἴη ἡ εὔνοια φιλία. ἀλλ' οὐδὲ φίλησίς ἐστιν· οὐ [illegible] ὁρμὴν καὶ θέλησιν πρὸς φιλίαν. διὸ [illegible] γαγεν οὐδ' ὄρεξιν. τῆς γὰρ [illegible] τὸ δὲ βούλησις καὶ ἔστιν ἐπιθυμία [illegible] μετέχουσιν αἰσθήσεως. τὰ γὰρ αἰσθανόμενα [illegible] ῥέων, θυμὸς δέ ἐστιν ὄρεξις τοῦ τιμωρήσασθαί τινα ὡς ὀλ βούλησις δέ ἐστιν ὄρεξις τῶν ἀγαθῶν γινομένη μετὰ κρίσεως [illegible] ἀνθρώποις γίνεται μόνοις. ὁ γὰρ θυμὸς καὶ ἐν ἀνθρώπ [illegible] λῆξι καὶ ἐμπίπτει. ἀλλ' ἐν τοῖς τελειοτέροις. οὔτε οὖν ἡ εὔνοια οὔτε φίλησις. ἤτοι ὁδὸς εἰς φιλίαν. ἀναλογον γὰρ [illegible] θερμάνσει καὶ λευκάνσει· ὡς γὰρ ἔχει ἡ θέρμανσις πρὸς θερμότητα καὶ λευκότητα καὶ ἡ ὑγίανσις πρὸς ὑγίειαν, οὕτω καὶ [illegible] ὡς ἡ λεύκανσις, μεταξὺ τοῦ μέλανος καὶ [illegible] εὐνοίας καὶ [illegible] οὖν φιλησις

ἠπειγμένη. ἤτοι θάττων ὁμοίως καὶ βραδεῖα, ὥσπερ καὶ ὑγίανσις καὶ λεύ- 152r
κανσις. εὔνοια δὲ θάττων οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οὐδὲ νόσος ἢ μελανία, οὐκ ἂν
εἴη ἡ εὔνοια φίλησις. μήποτε δὲ τὸ οὐ γὰρ ἔχει διάτασιν ταὐτόν
ἐστι τῷ οὐ γάρ ἐστιν ἔκτασις καὶ ὁδὸς πόθεν ποῖ, ὡς ἡ λεύκανσις. εἰ
5 οὖν ἡ φίλησις πόθεν ποῖ, ἡ δὲ εὔνοια οὐ τοιαύτη, οὐκ ἂν εἴη τὸ οὐ γὰρ
ἔχει διάτασιν οὐδ' ὄρεξιν ἴσον τῷ οὐ γάρ ἐστι διάτασις καὶ ἔκτασις καὶ
ἁπλῶς κίνησις ὡς ἡ ὄρεξις. καὶ ἡ μὲν φίλησις πρὸς φιλίαν ἔσται καὶ τὸ
γενέσθαι φίλον ἐκείνῳ, πρὸς ὃν ἡ φίλησις. πᾶς γὰρ ὁ ἔχων τὴν φίλησιν 30
σπεύδει γενέσθαι φίλος τῷ πρὸς ὃν ἔχει τὴν φίλησιν. ὁ δὲ εὔνους οὐ
10 πᾶσι βούλεται φίλος γενέσθαι ᾧ εὔνους ἐστίν. εὔνοι μὲν γάρ εἰσιν οἱ τοῦ
βενέτου χρώματος ὄντες τῷ βενέτῳ, φίλοι δὲ οὐ πάνυ τι θέλουσι γενέσθαι
τῷ ἡνιόχῳ, ὥστε οὐδὲ φίλησις τούτοις ἐστὶ πρὸς τὸν ἡνίοχον. καὶ ἡ μὲν
φίλησις μετὰ συνηθείας· συνδιατρίψαντες γὰρ μετ' ἀλλήλων χρόνον
συχνὸν καὶ τοῦ ἤθους καὶ τῆς ἀλλήλων ἀρετῆς γνῶσιν σχόντες οὕτως
15 ἔσχηται πρὸς φιλίαν· τὸ δὲ ἔσεσθαι | πρὸς φιλίαν φίλησίς ἐστιν. ἔστι δὲ 152v
ἡ εὔνοια οὐ πάσης φιλίας ἀρχὴ ἀλλὰ τῆς σπουδαίας. ἡ γὰρ εὔνοια τοῦ
ἤθους καὶ τῆς ἀρετῆς ἐστιν ἀλλ' οὐ τοῦ χρησίμου ἢ τοῦ ἡδέος καὶ ἔστιν
ἡ μὲν φίλησις ἀεὶ μετὰ συνηθείας, ἡ δ' εὔνοια καὶ μετὰ συνηθείας καὶ
δίχα συνηθείας καὶ ἐκ προσπαίου, ἤτοι αἰθρόον καὶ ταχίστα. εἶδε γάρ
20 τίς τινα σπουδαῖον ἢ ἤκουσε περὶ σπουδαίου καὶ ἅμα τῇ θέᾳ καὶ τῇ ἀκοῇ 5
γέγονεν εὔνους ἐκείνῳ. οὐκ ἀεὶ δὲ τοῦτο ἀλλ' ὡς ἐπὶ πολύ. οὐ γὰρ ἀεὶ τοῖς
σπουδαίοις, οὓς ἂν ἴδωμεν ἢ περὶ ὧν ἀκούσωμεν, εὔνοι γινόμεθα ἀλλ'
ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. εἰ οὖν εὔνοια μὲν αἰθρόον καὶ σχεδὸν ἀχρόνως γίνεται,
φίλησις δὲ πᾶσα μετὰ χρόνου, οὐκ ἂν εἴη ἡ εὔνοια φίλησις. οἷον καὶ
25 περὶ τοὺς ἀγωνιστὰς συμβαίνει. εὔνοι γὰρ αὐτοῖς γίνονται. 10
δόξειε δὲ καὶ ταῦτα λέγειν περὶ τοῦ μὴ εἶναι τὴν εὔνοιαν φίλησιν. οὐ λέγει
δὲ τοῦτο, ἀλλὰ λέγει ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ εὔνοια φιλία. φιλίας γάρ ἐστι τὸ
συμπράττειν τῷ φίλῳ καὶ συνεργεῖν εἴς τε τὴν τῶν ἀγαθῶν τεῦξιν καὶ
ἐπιτυχίαν καὶ εἰς τὴν τῶν κακῶν ἀποφυγήν, ὅπερ ἐπὶ τῆς εὐνοίας οὐκ
30 ἔστιν. οἱ γὰρ τοῖς ἀγωνισταῖς εὔνοι (εἰσὶ δὲ ἀγωνισταὶ οἱ ἀθληταὶ οἱ
δισκευταὶ οἱ τοιοῦτοι), οἱ οὖν εὔνοι τούτοις θέλουσι νικᾶν ἐκείνους, οἷς
εὔνοί εἰσι. συναθλεῖν δὲ ἢ συνδισκεύειν οὐ βούλονται. εἰ οὖν οἱ φίλοι
συμπράττειν θέλουσιν, οἱ δ' εὔνοι συμπράττειν οὐ θέλουσιν, οἱ εὔνοι φίλοι
οὐκ εἰσι. ὁ συλλογισμὸς ἐν δευτέρῳ σχήματι. εἰ δ' οὐκ εἰσιν οἱ εὔνοι
35 φίλοι, οὐδ' ἡ εὔνοια φιλία ἐστί. πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι συλλογιστέον· 15
οἱ εὔνοι ἐπιπολαίως στέργουσιν, οἱ φίλοι οὐκ ἐπιπολαίως στέργουσιν, οἱ
εὔνοι οὐκ εἰσι φίλοι· οὐδ' ἄρα ἡ εὔνοια φιλία. λέγομεν δὲ βεβαίαν φιλίαν
τὴν τῶν σπουδαίων. ταύτης γὰρ τῆς φιλίας καὶ ἡ εὔνοια ἀρχή ἐστιν.
ὡς προῖὼν καὶ Ἀριστοτέλης ἐρεῖ.

11 βενέτου B: βενετίου a τῷ βενέτῳ B: om. a τι a: τοι B 12 ἡνιόχῳ B: ὀνιόχῳ a ὀνιόχον a 14 σχόντες B: ἔχοντες a 16 σπουδαίας B: τῶν σπουδαίων a 21 ἐπιπολὺ B: ἐπιτοπολὺ a 22 οὓς a: οἷς B ἀκούσωμεν B: ἀκούσαμεν a 28 ἀγαθῶν B: ἀγώνων a 30 εὔνοι B: εὔνοια a

p. 1167a3 Ἔοικε δ' ἀρχὴ φιλίας εἶναι, ὥσπερ τοῦ ἐρᾶν
τῆς ὄψεως πρώτης.

Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔστιν εὔνοια, εἰπὼν ὅτι οὔτε φιλία οὔτε φίλ
τῆς ἔστιν, ὅτι ἀρχὴ καὶ αἰτία φιλίας ἐστίν. ἀρχὴ δὲ πο
οὐ τελικὴ ἢ ὑλική, οὔτε μὴν εἰδική. ἔστιν οὖν ἀρχή, ὥσπερ κ
καλοῦς ἴσα μεθ' ἡδονῆς ἀρχὴ ἔρωτος. ὡς γὰρ οὐδὲν μᾶλ
καὶ ἡσθείς, οὕτως οὐδὲ φίλοι γίνονται μὴ γεγονότες εὔνοι. εἰπὼ
μὴ προησθεὶς τῇ ἰδέᾳ καὶ τῷ κάλλει, ἐπήγαγεν ὁ δὲ γα
οὐδεὶ οὐθὲν μᾶλλον ἐρᾷ. ὁ δὲ λέγει τοιοῦτον ἂν εἴη. ὥσπερ
ὁ ἐραστὴς οὐδὲ ἐρᾶν λέγεται ὁ τῷ εἴδει παρόντι χαίρων ἀλλ' ὁ πο
παῦσαι καὶ ἀπὸ τοῦ κάλλους καὶ τοῦ παρεῖναι θέλων καὶ τῆς π
αὐτοῦ γλιχόμενος, οὕτω καὶ φίλοι καὶ λέγονται καὶ εἰσὶν οὐχ οἱ βο
μόνον τισὶ τὰ ἀγαθὰ ἀλλ' οἱ βουλόμενοί τε καὶ θέλοντες συ
ἐκείνοις πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν τεῦξιν καὶ κτῆσιν. ἃ μὲν οὖν τῆ
τοι κατὰ δὲ τὴν εὔνοιαν αὐτίκα τὸ ὁ δὲ χαίρων τῷ εἴδει οὐθὲ
λον ἐρᾷ ταὐτόν ἐστι τῷ ὁ δὲ χαίρων τῷ κάλλει οὐκ ἐ ανα
ἐπ' ἴσον γὰρ τὸ γίγνεσθαι τῷ κάλλει τοῦ ἐρᾶν. καὶ ἔστι τὸ οὐδὲν
ταὐτὸ τῷ ἐξ ἀνάγκης. ὁμοίως καὶ τὸ οἱ δὲ εὔνοι οὐδὲν μᾶλ
λούσιν ἴσον ἐστὶ τῷ οὐχ οἱ ὄντες εὔνοι ἡδὺ καὶ φίλοι εἰσίν. οὐ
φίλοι καὶ εὔνοι, οἱ ὁ εὔνοι οὐκ ἐξ ἀνάγκης καὶ φίλοι. ὑποὺ
φιλίας ἐστὶν ἡ εὔνοια, τέλος δὲ ἡ φιλία. οἷς ὑπάρχει τὸ τέλο
ἀναγκαῖ καὶ τὴν ἀρχήν, τὴν εὔνοιαν, ὑπαρχεῖν· οὐ μὴν οἷς ἡ ἀρ
ἔστιν, ἀνάγκη καὶ τὸ τέλος παρεῖναι. εἴρηται γὰρ ὅτι οἱ μὲν ε
λονται τὰ ἀγαθὰ οἷς εὔνοι τυγχάνουσι, συμπράττειν δὲ καὶ ὀχλεῖ
βουβρεῖσθαι, ὅπως ἂν προσγένηται αὐτοῖς τὰ ἀγαθὰ οὐ θέλουσι, τ
συμπονεῖν ἀλλήλοις καὶ συγκακοπαθεῖν βουλομένων. διὸ εὔνοια
ἂν αὐτὴν τις εἶναι ἀρχὴν φιλίας, ὥσπερ ὁ λέγων τὴν καρδίαν πη
ῥοὰν εἶπεν, ὁμοίως καὶ ὁ τὴν ἀσπίδα κρατῆρα Ἄρεως καὶ τὸν
ἀσπίδα Διονύσου. ⟨οὕτω καὶ ὁ τὴν εὔνοιαν λέγων ἀρχὴν φιλίας
ρικῶς εἴρηκε. μεταφορὰν δὲ εἶπεν ὅτι ὥσπερ ἡ καρδία οὐκ ἐσ
τῇ πηγῇ οὐδὲ ὁ κρατὴρ τῇ ἀσπίδι οὕτως οὐδὲ τὸ ἡδὺ ὅπου
φιλίας. ταὐτόν ἐστι τῇ εὐνοίᾳ. αὐτὰ γὰρ τὰ ἡδέα φύσει ἢ ἐν
στιν ἡ τῆς φιλίας ἀρχή, ᾧ γίγνεσθαι ἡ εὔνοια. διὸ οὐκ ἐσ
ῥηθῆναι ἂν φιλία ἡ εὔνοια. χρονίζοντες δὲ τῶν ἀγαθῶν ὁ εὔνο

εὔνους ἐστὶ καὶ συνήθεις γινομένοι φίλοι γίνονται. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν 152r
ἡ φίλησις ἢ ἡ συνομιλία καὶ ἡ συνδιαγωγὴ καὶ ἡ συναυλία, γίνεται δὲ ἡ
εὔνοια χρονιζομένη φιλία, τουτέστι χρονιζόμενοι οἱ εὔνοι οἷς εἰσὶν εὔνοι
γίνονται φίλοι.

5 p. 1167a14 Ὁ μὲν εὐεργετηθεὶς ἀνθ' ὧν πέπονθεν ἀπονέμει τὴν
εὔνοιαν, τὰ δίκαια ὁρῶν.

Δείξας ὅτι ἡ εὔνοια οὐκ ἔστι φιλία, χωρίζει αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῆς ἀν-
τευποιΐας. δοκεῖ γὰρ οὐκ αὐτῷ ἀλλὰ | τοῖς πολλοῖς ἡ εὔνοια ἀντευποιΐα 153r
καὶ αὖ ἡ ἀντευποιΐα εὔνοια καὶ καλοῦσι τοὺς ἀντευποιοῦντας εὔνους οὐκ
10 ὀλίγοι. διὸ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν * * * ἀνθ' ὧν πέπονθεν
ἀπονέμει τὴν εὔνοιαν ὁ μὲν δὴ ἀντιδιδοὺς καὶ ἀντευποιῶν τὸν εὖ δράσαντα,
εὔνους μὲν οὐκ ἂν ῥηθείη. οἱ γὰρ εὔνοι βούλονται εὖ ἔχειν ἢ εὖ πάσχειν
οἷς εἰσὶν εὔνοι. οὐ μὴν καὶ εὖ ὁρῶσιν εἰς αὐτούς, ὥστε εὔνους μὲν οὐκ
ἂν ῥηθείη, διότι εὖ ὁρᾷ· δίκαιος δέ· δίκαιον γὰρ τὸ τὰ ἴσα ἀπονέμειν. ὁ
15 χωρίσας οὖν τὴν εὔνοιαν ἀπὸ τῆς ἀντευποιΐας, χωρίζει αὐτὴν καὶ ἀπὸ τῆς
διὰ τὸ χρήσιμον φιλίας. ὁ δὲ χαπόμενός τινι εὖ πράττειν ἐκείνου
ὠφέλειάν τινα ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραγίας καὶ εὐπάθειαν, οὐκ ἐκείνῳ ἀλλ'
ἑαυτῷ εὔνους ἐστίν, ἤτοι οὐκ εὔνους ἐκείνῳ ἐστὶν ἀλλὰ μᾶλλον φίλος
ἑαυτῷ (τοιαύτη γὰρ ἡ διὰ τὸ χρήσιμον φιλία, ὡς πολλάκις εἴρηται),
20 ὥσπερ οὐδὲ φίλος ἐστὶ κυρίως ὁ θεραπεύων τινὰ διά τινα χρῆσιν καὶ ἐπι- 10
τυχίαν τινὸς ἀγαθοῦ. δεῖ γὰρ ἐν τῇ λέξει τῇ καθάπερ οὐδὲ φίλος
προσυπακούειν τὸ κυρίως, ἵν' ᾖ τὸ πᾶν τοιοῦτον καθάπερ οὐδὲ φίλος
κυρίως. ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει· ὅλως δὲ ἡ εὔνοια δι' ἀρετὴν καὶ ἐπι-
εἰκειάν τινα γίνεται· εἰ δὲ διὰ ταύτας, δῆλον ὅτι οὔτε ἡ ἀντευποιΐα
25 εὔνοιά ἐστιν οὔτε τὸ βούλεσθαι εὐπραγεῖν τινα διὰ χρῆσιν καὶ τὸ εὖ
πάσχειν ἀπ' ἐκείνου. δέδεικται δὲ ὅτι οὐδ' ἡ ἀληθὴς φιλία εὔνοιά ἐστιν,
ἀλλ' οὐδὲ φίλησις· λείπεται ἄρα εὔνοιαν εἶναι, ὡς ἂν μεταφέρων εἴποι τις
τὴν τῆς φιλίας ἀρχήν.

p. 1167a22 Φιλικὸν δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια, διόπερ οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία. 15

30 Ἔστι μὲν καὶ ἡ ὁμόνοια φιλία διὰ τὰ συμφέροντα, ὥσπερ καὶ ἡ διὰ
τὸ χρήσιμον. διαφέρει δὲ ἡ διὰ τὰ συμφέροντα φιλία τῆς διὰ τὸ χρή- 25
σιμον φιλίας, ὅτι ἡ μὲν διὰ τὸ χρήσιμον γίνεται καὶ διὰ μικρὰ καὶ διὰ
μεγάλα καὶ πρὸς ἀγροίκους καὶ πρὸς βαναύσους, ἡ δὲ ὁμόνοια μεγάλων
ἕνεκεν καὶ συμφερόντων ὅλῃ πόλει, ὅλαις πόλεσιν, ὅλοις Ἕλλησιν, ὅλοις

1 φίλοι Vat. 320: εὖνοι καὶ φίλοι Ba 5 rhesis usque ad ἀγωνιστῶν εἴποιεν (p. 1167a21) a 10 διὸ ὁ B: διὸ ὧν a lacunam indicavi 12 οἱ γὰρ—ῥηθείη (14) a: om. B βούλονται εὖ ἔχειν Vat. 320: εὖ βούλονται σχεῖν a 22 φίλος B et Aristoteles: φίλως a 27 ἄρα B: δὲ ἄρα a 29 ὁμόνοια φαίνεται a et Aristoteles: ὁμόνοια B rhesis usque ad οὐ ἐφίενται (p. 1167b2) a.

ξθνεσιν. ἡ γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὁμόνοια τοῦ Ξέρξου κατ' αὐτῶν
θότος τοῦ κοινῇ πᾶσι τοῖς Ἕλλησι συμφέροντος χάριν ἐγένετο.
ἡ ὁμόνοια φιλικόν τι καὶ διὰ τὸ εἶναι φιλικὸν οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία
ἀναγκη τοὺς ὁμοδοξοῦντας εἶναι καὶ φίλους εἶναι. ἐνδέχεται
ἐχθροὺς ὄντας ἢ καὶ ἀλλήλους ἀγνοοῦντας περὶ τὸ αὐτὸ ὁμο
γὰρ κωλύει καὶ ἐμὲ καὶ τὸν ἐχθρὸν ἐμοὶ ἢ καὶ ὃν ἀγνοῶ, ὃ σ
πρ του ηλιου, οἷον εἰ τύχοι ὅτι μείζων ἐστὶ τῆς γῆς, τοῦτο
ινων δοξάζειν, καὶ ἐπ' ἐκ τῶν ἄλλων τῶν οὐρανίων ὁμοίως. ὁμ
δὲ μὴ φίλους ὄντας μηδὲ γινώσκοντας ἀλλήλους οὐκ ἐνδέχε
τοίνυν προαιρῶνται καὶ πράττουσι τὰ δόξαντα πᾶσι, τότε λέγε
αὐτοὺς ὁμογνωμονεῖν καὶ ἔστιν ἡ ὁμόνοια, ὡς φήσομεν. περὶ τὰ π
τὰ μικρὰ ἀλλὰ τὰ μέγεθος ἔχοντα καὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν
γνωμονοῦσι ὑπάρχειν. εἰ γὰρ τοῖς μὲν ἐνδέχεται, τοῖς δὲ μὴ
ὑπάρχειν, οὐκ οἷόν τε ὁμονοεῖν. τὸ γὰρ εἶναι τὰς ἀρχὰς ἀρε
Λακεδαιμονίοις συμφορὰν, ὃ μὲν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει δοκεῖ,
πλεῖ. εἰ δὲ τοῖς μὲν ἀρέσκει τοῖς δὲ μή, διχονοεῖ καὶ στασιάζ
ἂν δοκῇ πᾶσι τῇ πόλει ἄρχειν τὸν Πιττακόν, θέλοντος καὶ τοῦ
ὁμονοεῖ ἡ πόλις τῷ Πιττακῷ καὶ οὗτος τῇ πόλει· τῆς πόλε
συμφωνούσης ἄρχειν τὸν Πιττακὸν ἢ ταύτης μὲν συμφωνούσης,
δ' ὁ Πιττακὸς ἄρχειν, οὐδ' οὕτω συμφωνία καὶ ὁμόνοια ἐστιν
δυοῖν ὄντοιν ἑκάτερος βούλεται χωρὶς τοῦ ἑτέρου ἄρχειν, ὥσπ
φαύλους στασιάζουσι. διὸ καὶ Φαύλων ὄρθιμα τοῦ Πυριπ
τοῦ ὁραματος ὑπόθεσις ὅτι τοὺς συμμαχοῦντας ἐκέλευε ἡ μή
λεγομένων πρὸς Ἀριστοτέλους διάνοια αὕτη τις ἂν εἴη· τὸ δὲ
τῆς οὐ γάρ ἐστιν ὁμονοεῖν τὸ αὐτὸ θάτερον ἐννοεῖν οἷον
ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ, τοιοῦτόν ἐστιν· οὐκ ἔστιν ἡ ὁμόνοι
τινὰς ἢ καὶ πλείους τὸ αὐτό, ὃ ὁτιοῦν ἐστὶν ὃ νοοῦσιν,
ἐστιν ὃ νοοῦσιν ἢ κτῆμα ἢ τιμὴ ἢ ὅτι ἂν εἴη, περὶ ὃ δύο ἢ
διανοοῦνται, ὡς ἑκάστου καὶ οὐ πάντων ὁμοῦ γενέσθαι. οὐκ
ὁμόνοια τὸ ἐννοεῖν τὸν Ἐτεοκλέα χωρὶς τοῦ Πολυνείκους ἄρχ
Πολυνείκην χωρὶς τοῦ Ἐτεοκλέους, ἀλλ' ὁμόνοια καὶ ὁμονοεῖν
τῷ αὐτῷ, τουτέστι περὶ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ διανοεῖσθαι ἀμφοτε
θέλει καὶ βούλεται θάτερος, τοῦτο καὶ τὸν ἕτερον αἱρεῖσθαι καὶ
σθαι, οἷον εἰ βούλεταί τις ἄρχειν, βούλει δὲ καὶ σὺ τὸν αὐτὸν
χειν ὁμονοεῖς· εἰ δ' ὁ μὲν βούλεται, σὺ δὲ μὴ θέλεις, οὐχ ὁμό
λλα στασις.

p. 1167b2 Πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἡ ὁμόνοια, καὶ
λεγεται.

Εἰπὼν ὅτι ὁμόνοιά ἐστι τὸ ὁμογνωμονεῖν περὶ τὸ συμφερον

ν καὶ B: κοινοῖ a 15 Λακεδαιμονίοις scripsi: λακεδαιμονίους Ba 24
ρον B: ἑκάτερον a et Aristoteles 28 οἱονδήποτε B: ὁ οἱποτε a

τοῖς ᾗ τῇ πόλει ὅλῃ. λέγει ὅτι πολιτικὸν δή ἐστιν ἡ ὁμόνοια καὶ οὐχ 153r
ὁμοδοξία. τουτέστι πολιτικῆς ἐστί τι καὶ οὐχί τινος τῶν ἄλλων ἐπι-
στημῶν, οἷον φυσικῆς ἢ μαθηματικῆς ἢ ἄλλης ὁποιασοῦν. ἔστι δὲ πολι- 10
τικόν τι, διότι περὶ τὰ συμφέροντά ἐστι καὶ τὰ εἰς τὸ βιοῦν ἀνήκοντα.
δ θεωρεῖται δὲ ἡ ὁμόνοια ἐν τοῖς ἐπιεικέσι, καὶ οὐκ ἐν τοῖς φαύλοις. οἱ
γὰρ φαῦλοι μηδ' ἐπὶ βραχὺ πρὸς ἑαυτοὺς ὁμονοοῦντες, ἀεὶ δὲ στασιάζον-
τες, θαυμαστὸν εἰ πρὸς ἄλλους καὶ μετὰ ἄλλων ὁμονοήσειν. οἱ μὲν γὰρ
σπουδαῖοι τὰ αὐτὰ ἀεὶ αἱροῦμενοι καὶ τὰ αὐτὰ ἐνεργοῦντες καὶ πράττοντες,
τὸ δίκαιον δηλαδὴ καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ὀρμητῶν καὶ 15
10 ἀμεταπτώτων τῶν βουλημάτων, ἑπομένως τὴν ὁμόνοιαν ἀσπάζονται. τοὺς
φαύλους δέ, καθάπερ εἴρηται, οὐχ οἷόν τε ὁμονοεῖν πλὴν ἐπ' ὀλίγον,
ὥσπερ καὶ φίλους εἶναι· ἐπὶ βραχὺ γὰρ ἡ φιλία αὐτῶν, πλεονεξίας
γὰρ ὀρεγόμενοι καὶ τοῦ τὰ πλείονα τῶν ὠφελίμων ἔχειν, ἐν δὲ τοῖς πόνοις
καὶ ταῖς ταλαιπωρίαις τὰ ἐλάττονα, ὡς ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ περὶ ἀδίκου
15 λόγων εἴρηκε. στασιάζουσι συνεχῶς καὶ διαφέρονται. βουλόμενος γὰρ ἕκ- 20
αστος τῶν φαύλων ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι καὶ εἰς ἑαυτὸν ἕλκειν τὸ πλέον
μὲν ἐν τοῖς ὠφελίμοις, τοὔλαττον δὲ ἐν τοῖς βλαβεροῖς τὸν πέλας ἐξετάζει
καὶ πρὸς τὰς εὐθύνας ἐπισύρεται ὡς τοιούτων ἄξιον ὄντα, τουτέστι
ἐλαττόνων ἐν τοῖς ὠφελίμοις καὶ συμφέρουσι, μειζόνων δὲ ἐν τοῖς βλαβε-
20 ροῖς, καὶ διίστανται ἀφ' ἀλλήλων. τοῦ κοινοῦ μὴ μένοντος κοινοῦ διὰ τὸ 25
ἕκαστον πρὸς ἑαυτὸν ἕλκειν καὶ ἰδιοποιεῖσθαι. διά τε οὖν ταῦτα καὶ
διαλύονται καὶ διίστανται καὶ διὰ τὸ ἀναγκάζειν τὰ δίκαια πράττειν,
αὐτοὶ μὴ πράττοντες. πῶς γὰρ ἂν ἐγὼ πεισθείην πρᾶξαι τὰ δίκαια σοῦ
μὴ πράττοντος, ἢ σὺ πράξαις ἂν ἐμοῦ μὴ ποιοῦντος; δεῖ γὰρ τὸν ἀναγ- 30
κάζοντά με τὰ δίκαια πράττειν πρὸς ἐκεῖνον πρότερον ἐκεῖνον ταῦτα πρός
με ποιεῖν, ὁμοίως δὴ κἀμὲ πρότερον δίκαιον εἶναι πρὸς ἐκεῖνον, ἂν ἀναγ-
κάζω τὸ δίκαιον πρός με ποιεῖν.

p. 1167b17 Οἱ δ' εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας μᾶλλον ἀγα-
πῶσιν ἢ οἱ πεπονθότες τοὺς δράσαντας.

Πάντα διέρχεται, ὅσα συμβαίνειν εἰώθειν ἁπάσαις ταῖς φιλίαις, ὧν ἐστι 35
καὶ τὸ τοὺς εὐεργετήσαντας καὶ εὖ ποιήσαντας δοκεῖν μᾶλλον φιλεῖν τοὺς
εὐεργετηθέντας καὶ εὖ παθόντας ἢ οἱ εὖ παθόντες τοὺς εὖ δράσαντας.
καὶ ὡς ὄντος παραδόξου τοῦ γινομένου, ζητεῖ τὴν αἰτίαν. καὶ ὡς ἀληθῶς
ἄτοπόν τι δοκεῖ τὸ μὴ μᾶλλον φιλεῖν τοὺς εὖ πάσχοντας. τοῦτο θεὶς,
πρῶτον μὲν λέγει τὰ τοῖς πλείστοις περὶ τούτου δοκοῦντα, οἷς οὐκ ἀρέσκε- 40
ται. εἶτα ὑπογράφει τὰ αὐτῷ ἀρέσκοντα. λέγουσι τοίνυν οἱ πλεῖστοι, ὅτι οἱ

4 ἀνήκοντα B: ἀνέντα a 5 καὶ οὐκ B: καὶ a 14 ἐν τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ] 1
p. 1129b7. 10 p. 1134a33 18 ὄντα scripsi: ὄντας Ba 21 τε B: τι a 23 πει-
σθείην B: πεισθείω a 26 δὴ B: δεῖ a 28. 29 μᾶλλον δοκοῦσι B: δοκοῦσι μᾶλλον a
et Aristoteles 29 οἱ B et Aristoteles: om. a rhesis usque ad πονηροὶ θεωρέσους
(p. 1167b27) a 33 ζητεῖ a: ζητεῖν B 36 αὐτῷ Vat. 320: τῷ αὐτῷ Ba

τῶν μὲν τρόπον τινὰ καὶ οἱ ποιηταὶ ὀφείλουσι καὶ τρόπον τινὰ ὑπευ-
εἰσι, τοῖς δὲ εὐεργετήσασιν ὀφείλεται. καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ μὲν εὖ
σαντες μᾶλλον φιλοῦσι, οἱ δὲ εὖ παθόντες ἧττον. ὡς γὰρ ἐπὶ
νείων οἱ μὲν ὀφείλοντες οὐκ εἶναι βούλονται τοὺς ὀφανεικότας,
πρὸς τὸ θέλειν ζῆν τοὺς ὀφειλέτας καὶ σπουδάζειν
τρέφειν αὐτούς, ἵνα λάβωσι τὸ ὀφειλόμενον, οὕτω καὶ τοὺς εὐεργετήσα-
κότας μὲν οὐ βούλονται μὴ βούλονται τοὺς εὐεργετηθέντας
εἶναι τοιούτους, ὡς κομιουμένους τὰς χάριτας· τοῖς δὲ εὖ πεποι-
ηκόσι ἔπεται ἐπιμέλεια τοῦ εἶναι καὶ τοῦ ζῆν τοὺς εὐεργετηθέντας, ἵνα
μηδὲ βούλεσθαι μηδὲ φροντίζειν τοῦ ζῆν τοὺς εὐεργέτας. ὧν δὲ μ
τοῦτο μὲν διαφέρον αὐτοῖς ἐστι, καὶ ζῶσι καὶ ὡσὶ καὶ μὴ ζῶ
σι καὶ μὴ ὦσι· τὴν δὲ τοιαύτην αἰτίαν τοῦ τοὺς εὖ π
ποιηκότας φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν εὖ παθόντων ὁ Ἐπίχαρμος εἶπε λέγων τοὺς πολλοὺς
οὐ βλεπομένους. ἐστι δὲ τὸ βλεπομένους ταὐτὸν τῷ βλεπομένοις
πονηροῖς τῷ ἀχαρίστοις, ἀμνήμοσι. ἔστι δὲ τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου τ
λέγουσι ταῦτα οἱ πολλοὶ πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος, πρὸς τὴν τ
ποντες τῶν εὖ πεπονθότων. εἰς γὰρ τὸ γινόμενον παρὰ τῶν ἀχ
ἀποβλέποντες κατὰ πάντων ἁπλῶς οὕτω τῶν εὖ πεπονθότων ἀπεφ

[illegible] ὁ ἄνθρωπικὸς ἀνεχόμενος γὰρ οἱ πολλ

Ἅπερ ἃ λέγουσιν οἱ πολλοί, διὰ τί μᾶλλον δοκοῦσι φιλεῖν οἱ
γέτας τοὺς εὖ ὑπ' αὐτῶν πεπονθότας, ἐντεῦθεν τιθῆσι τὴν οἰκε
τούτων ὀρθὴν. πάνυ δὲ ἀσαφῶς διὰ συντομίαν ἀπήγγειλεν ὁ φ
ἀνθρώπινον τοῦτον ἀνθρωπικὸν ἔοικε, τουτέστι οἰκείον
νόμενον τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀμελείᾳ περὶ τὴν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶ
τό τε καὶ ὑπὲρ καὶ διάγνωσιν. πάντῃ γὰρ εἰσιν οὗτοι οἱ
μετρῆσαι θελήσαντες ταῖς ἀρεταῖς καὶ κοσμῆσαι ἑαυτοὺς καὶ τὰ
καὶ ἐπὶ πόσον κινεῖσθαι προσήκει καὶ κατὰ νοῦν ζῆν ἐσπουδακότες,
στι μάλιστα ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐν τῷ ἑβδόμῃ λέγει βιβλίῳ. τῶν δ
ων, τῶν ὄντων, λείπεται τοὺς λοιποὺς φαύλους εἶναι, καὶ δ
καὶ [illegible]. ὁ γὰρ ἀγνώμων φαῦλος καὶ ἄφιλος πρὸς τὸν εὖ
παὶ οἱ σπουδαῖοι τοὺς εὐεργέτας φιλοῦσιν ὡς ἑαυτοὺς καὶ ἀντεπο
νται καὶ μᾶλλον. τῆς ἀρετῆς γὰρ τὸ μᾶλλον εὖ ὁρᾶν ἢ μ
πάσχειν. ὡς τῆς κακίας τὸ θέλειν εὖ μᾶλλον πάσχειν (ἡ εὐ
πειδὴ οὖν οὐ ποιεῖν οὐ βούλονται, διὰ τοῦτο οὐδὲ φιλοῦσι.
δ' ἂν φυσικώτερον εἶναι τὸ αἴτιον, καὶ οὐχ ὅμοιον

1 τούτῳ B: τούτοις a 3 φιλοῦσι B: ὀφείλουσιν a 5 δανείσαντες B: ο
ῶ B: -ό a 7 εἶναι (alterum) B: καὶ εἶναι a βούλεσθαι B: βούλονται
σι corr. ex παθέσιν B: παθῶσιν a 11 διαφέρον B: διαφορὰ a 1
[illegible] ων scripsi: λέγειν B: λέγει a 18 rhesis usque ad
(-σα) a 21 οὖ B: om. a 26 μετρῆσαι B: μετρεῖν a
B: δὲ a 30 ἀγνώμονας B: οἱ ἀγνώμονες a 31 τοὺς

τοὺς δανειστάς. τὴν αἰτίαν οἱ πολλοὶ ἀποδιδόναι πειρώμενοι τοῦ μᾶλλον 154r
τοὺς εὐεργέτας φιλεῖν τοὺς ὑπ' αὐτῶν εὐεργετηθέντας, καὶ τοὺς εὐεργέτας 20
ἀνάλογον τοῖς δανεισταῖς λαμβάνοντες, τοὺς δ' εὖ παθόντας τοῖς ὀφειλέταις
ἐπῆγον. ὥσπερ οὖν οἱ δανείσαντες φιλοῦσι τοὺς ὀφειλέτας καὶ τῆς σωτη-
5 ρίας αὐτῶν ἐπιμελοῦνται, οἱ δ' ὀφείλοντες οὐ βούλονται εἶναι καὶ ζῆν οἷς
ὀφείλουσιν, οὕτω καὶ οἱ εὖ παθόντες, οἷον ὀφείλεται ὄντες τοῖς εὐεργέταις
οὐδ' εἶναι βούλονται, πολλοῦ δεῖ λέγειν ἀγαπᾶν αὐτοὺς καὶ ἀντευποιεῖν.
ταύτην τὴν ἀπόδοσιν οὐκ ἀποδεχόμενος ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ὅτι τούτου 25
φυσικώτερόν ἐστι τὸ αἴτιον καὶ οὐκ ἔστιν ὅμοιον τὸ γινόμενον τῷ περὶ
10 τοὺς δανείζοντας καὶ δανειζομένους. οὐ γάρ ἐστι φίλησις τῶν δανει-
στῶν πρὸς τοὺς ὀφείλοντας (καὶ εἴρηται τί ἐστι φίλησις), ἀλλὰ βούλησις
τοῦ σώζεσθαι ὅπως κομιοῦνται τὸ ἀργύριον. ὁ γὰρ βουλόμενος εἶναι καὶ
σώζεσθαι. φέρε εἰπεῖν τὸν Σωκράτην, οὐκ αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους ἕνεκα
ἀλλὰ δι' οἰκείαν χρείαν ἢ ὠφέλειαν οὐ φιλεῖ τὸν Σωκράτην οὐδὲ φίλος
15 τοῦ Σωκράτους ἐστί, δι' ἃς εἴρηται πρότερον αἰτίας. οὐκ ἔστι δὴ ὅμοιον 30
τοῦτο τῷ περὶ τοὺς δανειστὰς ἀλλὰ μᾶλλον οἰκεῖον τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει.
ὡς γὰρ φύσει πάντες ὀρέγονται τοῦ εἰδέναι, ὡς ἐν τῷ Μετὰ τὰ φυσικὰ
εἴρηται, καὶ ὡς φύσει ἐφίενται τοῦ εἶναι καὶ ζῆν, οὕτως αὐτοφυῶς φιλοῦσι
καὶ στέργουσι πάντες τὰ οἰκεῖα ἔργα καὶ τὰς πράξεις τὰς οἰκείας καὶ τὰ οἰκεῖα
20 ποιήματα, οἷον οἱ πατέρες τοὺς παῖδας καὶ οἱ ποιηταὶ καὶ τραγῳδοὶ τὰ οἰκεῖα
ποιήματα καὶ ὁράματα καὶ οἱ ῥήτορες τοὺς ἑαυτῶν λόγους καὶ οἱ τεχνῖται
τὰ ἴδια τεχναστά. ὡς οὖν ἐπὶ τούτων οὕτως ἀνάγκη συμβαίνειν καὶ ἐπὶ 35
τῶν εὐεργετησάντων καὶ εὐεργετηθέντων. ἔστι γὰρ ὁ εὐεργετηθεὶς οἷον
ἔργον τοῦ εὐεργετήσαντος· ὥστε φυσικῶς ὁ εὐεργέτης φιλεῖ ὡς οἰκεῖον
25 ἔργον τὸν εὐεργετηθέντα ὑπ' αὐτοῦ. ἔστι γὰρ οἷον ἔργον ὁ εὐεργετηθεὶς
καὶ εὖ παθὼν τοῦ εὐεργετήσαντος καὶ εὖ ποιήσαντος. φυσικῶς τοίνυν
ὑπὸ ἀγαπᾷ τὸ οἰκεῖον ἔργον. ἡ ἀγαπητὴ ἂν ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἔργου
[illegible] ὥστε φυσικῶς ἀγαπῶσιν οἱ εὐεργέται ὡς οἰκεῖα ἔργα
τοὺς εὐεργετηθέντας ὑπ' αὐτῶν, κἂν μηθὲν ὦσι νῦν χρήσιμοι μηδ' εἰς 40
30 ὕστερον γενέσθαι μέλλοιεν.

p. 1168a5 Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ εἶναι πᾶσιν αἱρετὸν καὶ φι-
λητόν.

Τοῦ φυσικῶς φιλεῖν, φησίν, ἕκαστον τὸ οἰκεῖον ἔργον αἴτιόν ἐστιν, ὅτι 46
πᾶσιν αἱρετὸν καὶ φιλητόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ ζῆν. ἐσμὲν δὲ οὐ τῷ δύνα-
35 σθαι γενέσθαι ἀλλὰ τῷ ἤδη ἐνεργείᾳ εἶναι. ὡς γὰρ οὐ λέγομεν ῥήτορα
τὸ βρέφος ἀλλὰ τὸν ἔχοντα τὴν τέχνην καὶ δυνάμενον ἐνεργεῖν, καὶ ἀν-
δριάντα οὐ τὸν ἁπλῶς χαλκὸν ἀλλὰ τὸν ἐσχηματισμένον τῷ τοῦ ἀνδριάντος
σχήματι, οὕτω καὶ ὄν, ἤτοι ἄνθρωπον ὄντα ἢ λέοντα ὄντα ἢ ἵππον ὄντα 50

1 δανειστάς Ba et Arist. cod. Lb: δανεισαμένους Arist. vulg. 4 οὖν B: om. a
8 τούτου B: τοῦτο a 11 ὀφείλοντας B: ὀφειλέτας a 17 ἐν τῷ Μετὰ τὰ φυσικὰ]
Λ 1 p 980a21 29 εἰς B: εἰ a 31 rhesis usque ad καὶ φιλητόν (p. 1168a12) a

ν γομεν οὐ τον μηπω ὀντα. δυναμενον δὲ γενέσθαι, ἀλλὰ τὸν ἤδη ὄν
ζῶντα καὶ ἐνεργοῦντα ἢ δυναμενον ἐνεργῆσειν. εἰπὼν δὲ ἐσμὲν ὁ
μεῖα σαφηνίζων τί ἐστι τὸ [illegible] ἐνεργοῦν τῷ ζῆν καὶ πράττειν
ὅταν λέγωμεν, ὅτι ὁδε ζῇ καὶ ἐνεργεῖ ἢ δύναται ἐνεργῆσειν. καὶ
συλλογισμος τοιουτος· ὅταν λέγωμεν ἄνθρωπον τὸν ζῶντα καὶ ἐν
ἢ ἐνεργειν δυναμενον, ὁ ζῶν καὶ ἐνεργῶν ἐνεργεῖ ἐστιν· ὢν ἄρα
ἐστιν· εἰ οὴ πασιν αἱρετὸν καὶ φιλητὸν τὸ ὄντα ἐνεργεῖν. ἐστὶν ὁ
λετεῖν τὸ τοῦ Σωκράτους ἔργον οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐνεργεῖν αὐτὸν ὁ Σ
φιλητὸν ἄρα τῷ Σωκράτει τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὅτι τὸ εἶναι τοῦ πο
Σωκράτους αὐτὸν καὶ τὸ ποίημα αὐτοῦ. ὅτι δὲ τὸ ἔργον αὐτὸς
[illegible] πάντας οὐ παντῶν ὄντων ἐστιν. ἡ γὰρ οἰκία οὐκ ἔστ
τὸν ὁ ζωγράφος· ἡ γὰρ τέχνη δυναμει ἐστὶ τὰ τεχναστά· ἡ γ
οἰκοδομικὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ οἰκία (μετὰ λίθων καὶ ξύλων καὶ ἄρα ἡ
[illegible] τῶν τοιούτων. καὶ ἔστιν ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ ἡ οἰκ
ἔργον ὁ οἰκοδόμος. ἡ οἰκοδόμος ἀλλ' οὐχ ἡ ἄνθρωπος. εἰ οὖν ἡ
μικὴ οἰκία ἐστὶ μετὰ λίθων, ἡ δὲ οἰκοδομικὴ ἢ οἰκοδόμος ταὐτόν.
ἄρα καὶ ὁ οἰκοδόμος ταὐτόν. καὶ ἔστιν ἡ οἰκία ἄρα ἐνεργεία
[illegible] ὥστε ὁ εὖ παθὼν καὶ εὐεργετηθεὶς ἢ ὁ εὖ πεποιηκὼς
μενος αὐτος [illegible] ὁ εὐεργετησας. τὸ ἄρα εἶναι καὶ ἡ ἐνε
[illegible] ἐστί. φιλητὸν δὲ τὸ εἶναι.
ἄρα καὶ ὁ εὐεργετηθεὶς τῷ εὐεργετήσαντι· ὁ δὲ εὐεργετήσας οὐ
παρα τοῦ εὐεργετηθέντος· ὅτι τὸ εἶναι τοῦ εὖ παθόντος οὐκ ἔστ
εὖ ποιήσαντι. οὐδὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ εὖ παθόντος πρὸς τὸν εὖ δράσ
γονεν, οὐδέ ἐστιν αὐτοῦ τι ἐν ἐκείνῳ. ἅμα δὲ καὶ τῷ μὲν εὐεργ
καλὸν τὸ κατὰ τὴν πρᾶξιν. ὁ μὲν εὖ ποιήσας ἔπραξέ τι καλὸν
καὶ τὸ τοιοῦτον πρακτὸν αὐτὸς ἐστιν ὁ εὖ παθών, ἡ εὖ πέπονθε.
τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ δράσαντος εὖ (ἐν δὲ τῷ εὖ ποιήσαντι οὐδέν
στι τοῦ εὖ παθόντος). ὥστε εὖ δράσας χαίρει ὁρῶν τὸ οἰκεῖον ἔ
ριλεῖ. ὁ δὲ εὖ πεπονθὼς μηδὲν τι βλέπων οἰκεῖον ἐν τῷ εὖ π
οὔτε χαίρει οὔτε φιλεῖ. εἰπὼν δὲ παθόντι οὐδὲν καλὸν ἐν τ
σαντι, ὅπερ ταὐτόν ἐστι τῷ τοῦ δὲ παθόντος εὖ οὐδέν τι καλὸ
νεται ἐν τῷ δράσαντι, ἐπήγαγεν ἀλλ' εἴπερ ἄρα. συμφέρον
οὐ καλόν. τὸ συμφέρον γὰρ τοῦ εὖ πάσχοντος ἐν τῷ εὖ ποιοῦ
ὁ δὲ συμφέρον ἧττόν ἐστιν ἡδύ· μᾶλλον γὰρ ἡδὺ καὶ μᾶλλον φ
ἀγαθὸν τοῦ συμφέροντος. συμφέρον μὲν γάρ ἐστι τὸ χρήσιμον.
δὲ δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι· ἔστι οὖν τὸ ἀγαθὸν ὡς τέλος, τὸ
φέρον τῶν ὡς πρὸς τέλος. μᾶλλον δὲ ἀγαπῶμεν τὴν ὑγίειαν.
ἧς φλεβοτομίας καὶ τῆς καθάρσεως. αἵτινες διὰ τὴν ὑγίειαν

3 [illegible]γομεν B: λέγομεν a 13 μετὰ a: om. B ἡ scripsi: ἢ Ba
[illegible] B: οἰκοδομικὴ a 16 ἢ οἰκοδόμος a: ἢ καὶ οἰκοδόμος B
καὶ a εὐεργετηθεὶς (prime loco) B: ὁ εὐεργετηθεὶς a εὐεργετη
γετήσαντι Ba 21 ἐκείνῳ a: ἐκείνοις B εὐεργετηκότι B

μᾶλλον ἄρα τὸ ἀγαθὸν ὡς τέλος. τὸ δὲ συμφέρον τῶν ὡς πρὸς τέλος 154ᵛ
φυγτῶν ἐστι τοῦ συμφέροντος· διὸ οὐ συμφέροντος γίνεταί τι ἀγαθόν.
ὅπερ οὖν ἐν μὲν τῷ εὖ παθόντι ἔστι τι ἀγαθὸν τοῦ εὖ δράσαντος, ἐν δὲ
τῷ εὖ δράσαντι συμφέρον τι τοῦ εὖ παθόντος, μᾶλλον δὲ ὡς εἴρηται ἀγα-
πῶμεν τὰ ἀγαθὰ τῶν συμφερόντων, φυσικῶς ἄρα συμβαίνει μᾶλλον ἀγα-
πᾶν τὸν εὐεργέτην τὸν εὐεργετηθέντα ὑπ' αὐτοῦ παρὰ ὁ εὐεργετηθεὶς τὸν
εὐεργετήσαντα.

p. 1168ª 13 Ἡδεῖα δ' ἐστὶ τοῦ μὲν παρόντος ἡ ἐνέργεια, τοῦ
δὲ μέλλοντος ἡ ἐλπίς, τοῦ δὲ γεγενημένου ἡ μνήμη.

Καὶ τοῦτο κατασκευαστικόν ἐστι τοῦ διὰ τί μᾶλλον φιλοῦσιν οἱ εὐερ-
γετήσαντες τοὺς εὐεργετηθέντας παρὰ οἱ εὖ παθόντες τοὺς εὐεργέτας. εἴη
δ' ἂν ἡ ἀγωγὴ τοῦ λόγου τοιαύτη. εἰ τὸ ἡδὺ φιλητὸν καὶ τὸ μᾶλλον
ἡδὺ μᾶλλον φιλητόν, ἀλλὰ μὴν τὸ ἡδὺ φιλητὸν καὶ τὸ μᾶλλον ἡδὺ μᾶλλον
φιλητόν. ἡδεῖα δέ ἐστι τοῦ μὲν παρόντος ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ γεγενημένου
ἡ μνήμη, τοῦ δὲ μέλλοντος ἡ ἐλπίς. ἢ γὰρ ἐνεργῶν τὰ καλὰ ἥδεταί τις
ἢ μεμνημένος ὧν ἔπραξε καλῶν ἢ ἐλπίζων τυχεῖν ἀγαθοῦ τινος. εἰσὶ δὲ
μᾶλλον ἡδέα φύσει τὰ παρόντα καὶ μᾶλλον ἥδει καὶ εὐφραίνει τῶν
οἰχομένων καὶ μελλόντων. καὶ ἔστιν ὁ μὲν εὖ δράσας, ὡς δείξει, ὡς τὸ
παρεληλυθός, ὁ δὲ εὖ παθὼν ὡς τὸ παρὸν καὶ ἔτι μένον. μᾶλλον ἄρα
φιλητὸς ὁ εὖ παθὼν ὡς παρὼν καὶ μένων, ἧττον δὲ ὁ εὖ δράσας ὡς πα-
ρελθὼν καὶ μηκέτ' ὤν. εἰ οὖν μᾶλλον ἡδὺ τὸ παρὸν τοῦ μέλλοντος,
ἀναλογῶν δὲ ὁ μὲν εὐεργετηθεὶς τῷ παρόντι, ὁ δὲ εὐεργετήσας τῷ παρε-
ληλυθότι, μᾶλλον ἄρα ἡδύς ἐστιν ὁ εὐεργετηθεὶς τοῦ εὐεργετήσαντος. εἰ
δὲ μᾶλλον ἡδύς, καὶ μᾶλλον φιλητός. ὃ μὲν οὖν μέλλει λέγειν ὡς τοῦτο
λόντας εἰπεῖν ταῦτά ἐστι. τίθησι δὲ πρῶτον τὸ συνεκτικώτατον τῆς ἐπι-
χειρήσεως λέγων ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τουτέστι τὸ παρόν·
τὸ μὲν γὰρ παρελθὸν καὶ μέλλον ἡδὺ ἀλλ' οὐχ ἥδιστον· τὸ δὲ παρόν,
ὁ κατ' ἐνέργειαν ὑπον, ἥδιστον· ἔστι δὲ ἥδιστον τὸ ἐπιτεταμένον ἡδύ, ὡς
τὸ λευκώτατον ἐπιτεταμένων λευκῶν. εἰπὼν δὲ ἥδιστον τὸ κατὰ τὴν ἐνέρ-
γειαν, ἐπήγαγε καὶ φιλητὸν ⟨ὁμοίως, ἤτοι καὶ μᾶλλον φιλητόν. μᾶλλον
γὰρ ἡδὺ ὂν τὸ παρὸν τοῦ παρεληλυθότος καὶ μᾶλλον φιλητόν ἐστιν. εἰ δὲ⟩
τὸ παρὸν μᾶλλον φιλητὸν τοῦ παροιχομένου, τοῦ δὲ εὖ δράσαντος τὸ
καλὸν ἔργον μένει καὶ πάρεστιν, ὅπερ ἐστὶν αὐτὸς ὁ εὖ παθών, τοῦ δὲ εὖ
παθόντος τὸ χρήσιμον οὔχεται, φυσικῶς φαίνεται μᾶλλον φιλῶν ὁ δράσας
ἢ ὁ παθών. διότι, ὡς εἴρηται, μᾶλλον φιλοῦμεν φυσικῶς τὰ παρόντα τῶν
μελλόντων καὶ τῶν οἰχομένων. ἀλλὰ πῶς τοῦ μὲν δράσαντος τὸ ἔργον

3 μὲν B: om. a εὖ παθόντι B: εὐποιοῦντι a 9 δὲ ante γεγενημένου B et Arist.: om. a rhesis usque ad χρήσιμον παραίγεται (p. 1168ª17) a 12 ἀγωγὴ B: διαγωγὴ a 16 ἀγαθοῦ scripsi: τἀγαθοῦ Ba 27 παρελθόντα B: παρεληλυθότα a 30 ὁμοίως—εἰ δὲ (31. 32) a: om. B 32 τοῦ (alterum) B: τοῦτο a 36 τῶν οἰχομένων B: οἰχομένων a

οὖσα. τοῦ δὲ παθόντος τὸ πάθος οὕτεται· ἢ ὅτι τὸ μὲν τοῦ παθ
ὅπερ ἐστὶ τὸ χρήσιμον, τῶν πρὸς τέλος ἐστί, τὸ δὲ καλόν, ὅπερ
θεορακότος τέλος, καὶ οἰχομένων ἐπὶ τῶν πρακτῶν τῶν πρὸς τέ
γεται τὸ τέλος. πρὸς γὰρ καὶ φαρμακοτομίαι καὶ πόματα τῆς
ενεκα γεγονότα οὐ μένουσιν οὐδ' εἰσὶν ὑγιασθέντος τοῦ νενοσηκότο
ατος ἢ ὁρώντος αὐτοῦ. ὡς οὖν ἐπὶ τούτων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν
λάβων γάρ τι πρὸς τινος τι, οἷον ὁ πεινῶν ἐφαγεν ἄρτον καὶ
τῷ λιμῷ καταπεπτωκώς, καὶ ὁ μὲν ἄρτος τὸ χρήσιμον οἴχεται, ἡ
πρὸς αὐτῷ γεγονυῖα τῷ φαγόντι μένει, ἢ δανεισάμενός τις νόμισμ
πορευσάμενος καὶ εὐτυχὴς γενόμενος τῆς ἐμπορίας ἐξ ἀπόρου
γένετο. καὶ ἡ μὲν εὐπορία τὸ τέλος μένει καὶ αὐτὸς ὁ εὔπορος, τ
τοῦτον πρὸς αὐτὴν οἴχεται. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁρῶμεν· ὅταν
πρὸς τοὺς δανειστὰς βαδίζωσιν οἱ χρήζοντες τοῦ δάνους, καὶ πολὺ
ἀναβάλωνται τὸ δάνειον, πείσαν δὲ συμβαίη αὐτοῖς ὅτ' αὐτοῦ εὐπορ
σθαι, κατασμικρίζουσι καὶ ὡς εὐτελές τι καὶ καταπεπατημένον οὐ
δάνειον καὶ ὅλως ὡς μὴ ὂν καὶ ὡς μηδέν τι συντελέσαν πρὸς τ
γενόμενον· καὶ ὅτι τοῦτο ἡ μὲν δανεισαμένη φησὶ, ὅτι μένει ἡ εὐπορία
αὐτῷ, ὁ δὲ δανεισάμενος οὐ φιλεῖ δι' ἃς εἴπομεν αἰτίας.

p. 1168a17 Ἡ τε μνήμη τῶν μὲν καλῶν ἡδεία, τῶν δὲ χρ
οὐ πάνυ.

Τὴν παροῦσαν λέξιν δύναταί τις νοεῖν καὶ ὡς ἁπλῶς οὕτω
ὡς ὑπάρχουσι διαφορᾶς, ἢ διαφέρουσι τὰ παρεληλυθότα καλὰ
σιμα τῶν μελλόντων καλῶν καὶ χρησίμων· δύναται καὶ ὡς λυσιν
τινος ἀπορεῖσθαι δυναμένου πρὸς τὰ παρόντα. καὶ κατὰ μὲν τὴν
λέγοι ἄν, ὅτι τῶν μὲν καλῶν ἡ μνήμη μᾶλλον ἡδεῖα, τῶν δὲ χ
ἥττων· καὶ γὰρ τοῦ μέλλοντος ἔμπαλιν τῶν μὲν χρησίμων μᾶλλ
τῶν δὲ καλῶν ἥττων. πολλὰ γὰρ τὰ καλὰ τέλη, τὰ δὲ χρήσιμα
τὰ τέλη, καὶ ὄγκα τῶν πρὸς τὰ τέλη γενέσθαι τὰ τέλη ἀδύνατον.
ἡμῖν ἐστιν ἡδέα τὰ χρήματα ἐπὶ τῶν μελλόντων, ὡς μελλόντων τ
αὐτῶν τεύξεσθαι τῶν καλῶν. ἐπὶ δὲ τοῦ παρελθόντος τὸ
καλὸν γέγονε, καὶ οὐ μέλλει γενέσθαι, γεγονότος δὲ οὐδεμία
ἡδεῖα. ὥστε οὐδὲ ἡδεῖα ἡ μνήμη τῶν τοιούτων, ἢ εἰ ἔσ
ἥττόν γε τοῦ τέλους. μᾶλλον γὰρ ἡδεῖα τῆς γεγονυίας νίκης
τῶν χρησιμευσάντων εἰς αὐτήν. ἢ οὖν οὕτω χρὴ ὑπολαμβάνεσθαι
ρούσας συλλαβὰς ἢ ῥητ... ὅτι ὡς λυσιν ἐπήγαγε ταυτ... ὑπορ
μένας φέρεσθαι πρὸς τὰ εἰρημένα. εἰπε γὰρ ἂν τις πῶς· Νῦ

1 τὸ πάθος—τοῦ παθόντος Vat. 320: om. Ba 2 ἐστὶ alterum Vat. 320:
b a 3 πρὸς τέλος B: πρὸς τὸ τέλος a 7 τις B: τῆς a ἀνεκ
9 αὐτῷ B: αὐτὸν a 11 συμβαίη B: συμβῇ a 16 τι B: τι ὅλως a

ἥδιστόν ἐστι τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ ἥδιστον μᾶλλον φιλητόν, καὶ 155r
διὰ τοῦτο φιλεῖται ὁ εὖ παθὼν ὡς κατὰ τὴν παροῦσαν ἐνέργειαν ὤν. εἰ
μὲν γὰρ ὁ εὐεργέτης νῦν εὐεργετεῖ καὶ νῦν ἐνήργει τὴν πρὸς τὸν εὖ
πεπονηθότα εὐεργεσίαν, εἶχεν ἂν τὰ λεγόμενά τι εὔλογον. ἐπεὶ δὲ οὐκ
ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἐνήργει καὶ δέδρακε, πῶς οἷόν τέ ἐστι λέγειν, ὅτι διὰ τοῦτο
μᾶλλον φιλεῖ, ὅτι ἐνεργεῖ πρὸς ταύτην οὖσαν τὴν ὑπάρχουσαν ἐπίγνωσιν ταύτα
δυνάμει λέγων, κἂν μὴ θεῖτό τις τὸν εὐεργέτην ὁρᾶν καὶ ἐνεργεῖν περὶ
τὸν εὐεργετηθέντα ἀλλὰ δεδρακέναι καὶ ἐνεργηκέναι, καὶ οὕτω συμβαίνει
τὸ φυσικῶς μᾶλλον φιλεῖν τὸν εὖ δράσαντα ἢ τὸν εὖ παθόντα. εἰ γὰρ ἐστι
μᾶλλον ἡδεῖα καὶ μᾶλλον φιλητὴ ἡ μνήμη τῶν καλῶν τῆς τῶν χρησίμων
μνήμης. ὁρᾶσθαι δὲ καὶ πάρεργα τὰ χρήσιμα, ὡς ἐπακολουθήσαντα τοῖς καλοῖς,
ἃ δὴ καλὰ καὶ μένει καὶ ἔστι, μέμνηται δὲ ἀμφοτέρων, ἀλλ' ὁ μὲν δράσας
τῶν τελῶν, ἧττον τῶν ἐπιγεγονότων καλῶν (ταῦτα γὰρ καὶ ὁρᾷ μᾶλλον καὶ
ταῦτα πάρεστι καὶ σώζεται), ὁ δὲ εὖ παθὼν οὐ τούτων ἀλλὰ τῶν χρησί- 30
μων. τοῦ γὰρ δάνους μόνου μέμνηται ὁ δανεισάμενος, ἀλλ' οὐ τῶν ἐκ
τοῦ δάνους ἐπιγινομένων αὐτῷ καλῶν, καὶ οὕτω συνάγεται τὸ φυσικῶς
μᾶλλον φιλεῖν τὸν εὐεργέτην, ἧττον δὲ τὸν εὖ παθόντα. ὅτι δὲ οὐ μέ-
μνηται τῶν ἐπιγινομένων ἐχεῖνον ὄφελος καλῶν, δῆλον ἐκ τοῦ καὶ τοὺς
θυμεῖν μεμνημένους, ὅτι ἐδανείσαντο καὶ ὅτι ἐκ τοιαύτης αἰτίας εὐποροῦσι
νῦν καὶ εὖ ἔχουσι.

p. 1168a19 Καὶ ἡ μὲν φίλησις ποιήσει ἔοικε, τὸ φιλεῖσθαι δὲ τῷ πάσχειν.

Εἰ τὸ ὑπερέχειν μᾶλλον καὶ οἷον ἄρχειν φιλοῦμεν ἢ τὸ ὑπερέχεσθαι 36
καὶ ἄρχεσθαι, τὸ δὲ εὖ ὁρᾶν καὶ εὐεργετεῖν ὑπερέχειν ἐστίν, ὑπερέχεσθαι
δὲ τὸ εὖ πάσχειν, φυσικῶς ἄρα φιλοῦμεν τὸ εὐεργετεῖν καὶ εὖ ποιεῖν. τὸ
δὲ εὐεργετεῖν αὐτός ἐστιν ὁ εὐεργετούμενος. φυσικῶς ἄρα μᾶλλον φιλεῖ ὁ
εὐεργέτης τὸν εὐεργετηθέντα ἤπερ ὁ εὐεργετηθεὶς τὸν εὐεργετήσαντα. τὸ
μὲν εὐεργετεῖσθαι γὰρ ὑπερέχεσθαί ἐστι, τὸ δ' ὑπερέχεσθαι ὑπάρχον καὶ 40
ἀφίλητον· τὸ ὑπερέχεσθαι ἄρα ἀφίλητόν ἐστι. τὸ δ' ὑπερέχεσθαι τοῦ ὑπερ-
εχομένου ἐν τῇ τοῦ ὑπερέχοντος ὁρᾶται ὑπεροχῇ, ὥστε ἀφίλητος ὁ ὑπερ-
έχων· ὥστε καὶ ὁ εὐεργέτης ὡς ὑπερέχων. πάλιν τὸ εὐεργετεῖν ὑπερέ-
χειν ἐστί. τὸ ὑπερέχειν φιλητόν, τὸ εὐεργετεῖν φιλητόν. ὁρᾶται δὲ τοῦ
εὐεργέτου ὑπεροχὴ καὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ, ἡ ὑπέρχων καὶ ἡ εὐεργέτης ἐν
τῷ ὑπερεχομένῳ καὶ εὐεργετηθέντι. φιλητὸς ἄρα ὁ εὐεργετηθεὶς καὶ φυ-
σικόν ἐστι μᾶλλον φιλεῖν τὸν εὖ δράσαντα ἢ τὸν εὖ παθόντα. ὅτι δὲ 45
ὁ εὐεργέτης ἐν τῷ εὐεργετηθέντι ἐστὶ καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ πρόδηλον.
ὡς γὰρ τοῦ ζωγράφου ἡ ζωγράφος καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐν τῇ εἰκόνι

3 εὐεργέτει B: εὐεργέτης a 5 ἐνήργει B: ἐνήργηκε a 11 οἷς B: οἷον a
15 μόνου B: μόνον a 18 ἅπαντα B: ἅπαντες a 21 δὲ φιλεῖσθαι a
rhesis usque ad τὰ φιλικά (p. 1168a21) a 37 ἐν τῇ εἰκόνι — αὐτοῦ (p. 498,2) Vat.
320: om. Ba

*Comment. Arist. XX Eustratius in Ethica.

ὁρᾶται, ὁμοίως καὶ τοῦ ὑγιαστοῦντος ἐν τῷ ὑγιασθέντι, οὕτως καὶ
ὑπάρχειν εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἐν τῷ εὖ παθόν
ἡ μὲν οὖν τῶν λεγομένων διάνοια αὕτη· ὅτι δὲ καὶ τὴν λύπην ὑπ
ἡ μὲν οὖν φίλησις, φησί, καὶ τὸ φιλεῖν ἔοικε ποιήσει, ἡ δὲ ποιήσ
ποιοῦντι, ὥσπερ καὶ ἡ πάθησις ἐν τῷ πάσχοντι. εἰ οὖν ἡ φίλη
ποιήσει, ἡ δὲ ποιήσις ἐν τῷ ποιοῦντι, ὁ δὲ ποιῶν ὁ εὐεργετῶν ἐ
οὐχ ὁ εὐεργετούμενος, ἡ φίλησις ἄρα καὶ τὸ φιλεῖν ἐν τῷ φι
ἐστι καὶ οὐ τῷ εὐεργετουμένῳ. ἐστέον δὲ ὅτι ἡ ποίησις καὶ ἡ πά
μεν ὑπακειμένῳ. ὡς καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κατάβασις, ἓν εἶσι,
ὁ ἀναβάτης καὶ ὁ βάτης περὶ τούτων ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει ἐ
ἐπεὶ οὖν ἡ φίλησις ὡς ποίησις ἐν τῷ ποιοῦντι καὶ εὐεργετοῦντί
τρόπως ἔσται τοῖς ὑπερέχουσιν ἐν τῇ πράξει καθ' ἣν ὑπερέχει τ
καὶ τὰ φιλικὰ τῷ μᾶλλον φιλεῖν τοὺς ὑπερέχοντας, ἤτοι τοὺς
πράξεν δι' ἣν τὴν εὐεργεσίαν καὶ εὐποιΐαν. καὶ τῇ ἂν τὸ τοῖς
χουσιν ἐν τῇ πράξει ταὐτὸν τῷ τοῖς ὑπερέχουσι κατ' ἐκεῖνο,
εὖ ὁρῶσιν. ἐνδέχεται γὰρ τὸν ὑπερέχοντα ἐν τούτῳ καθ' ὃ
ὑπερέχεσθαι κατ' ἄλλο. ὡς ὁ Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ταῖς μὲν
γικαῖς ἐμπειρίαις καὶ τῷ πλούτῳ ὑπερεῖχε τοῦ οἰκείου καθηγεμό
στοτέλους, ταῖς δ' ἐπιστήμαις πάνυ πολλῷ ὑπερείχετο. τὸ δὲ φ
τὰ φιλικὰ ἐκ παραλλήλου κεῖται.

p. 1168a21 Ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως μᾶλλον γενόμενα πάντε
γουσιν.

Ὅτι μὲν οὖν μᾶλλόν εἰσι φιλητὰ καὶ μᾶλλον φιλοῦμεν, ὧν
πόνος τῶν ῥᾳδίως καὶ απόνως ἡμῖν επιγινομένων, δῆλον [δὲ] π
ἀπὸ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πραττομένων.
παραλαβόντες χρήματα ἀπὸ γονέων ἢ φίλων ἢ ὀλίγου ὑπόνω
προΐενται καὶ ταχὺ παρέχουσι τοῖς δεομένοις ἢ χρῄζουσι. τινὲς
καὶ τοῖς τυχοῦσι καὶ οἷς οὐ δεῖ, οἱ δὲ κτησάμενοι (οὗτοι δ' εἰσὶν
καὶ ταλαιπωρίᾳ συλλεξάμενοι) στέργουσι καὶ κατέχειν ὅτι μαλιστα π
τὸ χρήσιμον τῆς κτήσεως εἰδότες. εἰ δὴ τὸ μὲν ἐπίπονον καὶ δυσ
τὸ φίλον καὶ φιλοῦμεν, τὸ δὲ εὐεργετεῖν ἀπὸ τῶν δυσποιστοτ
(καὶ γὰρ τῶν δυσκόλως κτησαμένων καὶ διαφυλαττόντων μαλιστα φ
παροῦσα ἐπιχείρησις), καὶ τὸ εὖ ὁρᾶν ἄρα καὶ εὐεργετεῖν ὁρῶν
καὶ μᾶλλον φιλητόν, τὸ δὲ εὐεργετεῖν καὶ ἡ εὐεργασία αὐτός
εἴρηται, ὁ εὐεργετηθείς, μᾶλλον ἄρα [καὶ] φιλητὸν ὁ εὐερ

5 ὥσπερ—ποιοῦντι (6) a: om. B 7 ἡ Vat. 320: om. a 10 διαφέρ
ουσι a ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει] cf. π. γεν. Α 6—9 14 τὸ B: ἐν
15 ἐκεῖνο καθ' ὃ (ὃ corr. in ὧν) B: ἐκείνων καθ' ὧν a 17 ὁ βασιλεὺς B:
21 μᾶλλον ante γενόμενα B: post πάντες a et Aristoteles vulg. rhesis
κεῖσθαι εἶναι (p. 1168a27) a 24 δὲ B: om. a 35 post φιλητὸν
ἐστι a

ἧττον δὲ ὁ εὐεργέτης. δύναται καὶ ἐπὶ πάντων ἁπλῶς τῶν εὐεργετούντων 155v
σώζεσθαι τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ οὐκ ἐπὶ μόνων τῶν ἰδρῶτι κτησα- 20
μένων καὶ εὐεργετούντων. ἁπλῶς γὰρ τὸ προΐεσθαι τοῦ λαμβάνειν δακνω-
δέστερόν ἐστι· τὸ δὲ δάκνον ἐν τῷ ἀποχωρεῖν φιλητόν· οὐ γὰρ ἡ ἀπουσία
λυπηρά, φιλητὸν τὸ τοιοῦτον. συνίστησι δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ ἀπὸ τῶν γεννη-
τόρων, λέγων τὰς μητέρας μᾶλλον φιλοτεκνοτέρας εἶναι τῶν πατέρων, ὅτι
καὶ ἡ γέννησις ἐπιπονωτέρα. εἰ γὰρ καὶ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ καὶ τῇ τοῦ σπέρ-
ματος προέσει ὁμοία ἀμφοῖν ἡ χαρά, ἀλλ' ἐν τῷ μετὰ τὴν σύλληψιν μέχρι
τοῦ τόκου χρόνῳ τὰ τῆς μητρὸς ἐπίπονα καὶ ἐγγὺθη τυγχάνουσιν. εἰκὸ 25
τοίνυν αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι τῶν πατέρων διὰ τοῦτο. ὡς δὲ αἱ
μητέρες πρὸς τὸ τέκνα, οὕτως οἱ εὐεργέται πρὸς τὰ διὰ χάριν πρὸς αὐτῶν
τοῖς εὐεργετηθεῖσιν, οἵτινες οἱ εὐεργετηθέντες τρόπον τινὰ εἰσι τὰ ὧρα,
ἃ ἔλαβον παρὰ τῶν εὐεργετησάντων· ὥστε καὶ μᾶλλον φιλοῦνται. εἰπὼν
δὲ τὰς μητέρας φιλοτεκνοτέρας εἶναι τῶν πατέρων διὰ τὸ τὴν γέννησιν
ἐπιπονωτέραν εἶναι, λέγει αὐτὰς φιλοτεκνοτέρας εἶναι καὶ διὰ τὸ γινώσκειν 30
μᾶλλον τοῦ πατρὸς ὅτι ἑαυτῆς ἐστι τὸ παιδίον. δυνατὸν δὲ τοῦτο καὶ
περὶ τοῦ εὐεργέτου λέγειν. μᾶλλον γὰρ οἶδεν ὁ δέδωκεν, ὅτι ἑαυτοῦ ἐστιν,
ἢ ὁ λαβών. ὑπολάβοι γὰρ ἂν ἴσως ὁ εὖ παθών, ὅπερ ἔλαβε μὴ εἶναι
τοῦ εὖ δράσαντος ἀλλὰ παρ' ἄλλου λαβεῖν ἐπὶ τῷ δοῦναι τοῖς χρῄζουσι.
τὸ οὖν δόξειε δ' ἂν καὶ τοῦτο καὶ τοῖς εὐεργέταις οἰκεῖον εἶναι
τοιοῦτόν ἐστι· τὸ τῶν μητέρων ἁρμόζει καὶ ἐπὶ τῶν εὐεργετῶν λέγειν.
ὡς γὰρ ἡ γέννησις ἐπιπονωτέρα τῆς μίξεως, οὕτω καὶ τὸ εὖ ποιεῖν τοῦ εὖ 35
πάσχειν· καὶ ὡς αἱ μητέρες μᾶλλον ἴσασιν, ὅτι ἑαυτῶν εἰσιν οἱ παῖδες,
οὕτω καὶ οἱ εὐεργέται μᾶλλον τῶν εὐεργετηθέντων γινώσκουσιν, ὅτι ἐξ
οἰκείων εὐεργετοῦσι καὶ οὐκ ἀπὸ ἀλλοτρίων. ἢ ῥητέον καὶ οὕτως ἔστιν
ἐν τοῖς προκειμένοις ἰδεῖν τρία τρισὶν ἀναλόγως· εἰσὶ δὲ τρία μὲν μήτηρ
κτῆσις παιδίου, καὶ ἕτερα τρία εὐεργέτης κτῆσις ὁ εὐεργετηθείς, καὶ ἔστιν
ἀνάλογον ὁ μὲν εὐεργέτης τῇ μητρί, ἡ δὲ κτῆσις τῶν χρημάτων τῇ κυήσει,
ὁ δὲ εὐεργετηθεὶς τοῖς παισίν. ὡς οὖν αἱ μητέρες μᾶλλον φιλοῦσι τὰ 40
παιδία διὰ τὸ τῆς κυήσεως ἐπίπονον, οὕτω καὶ ὁ εὐεργέτης τὸν εὐεργετη-
θέντα τῷ μετὰ πόνου κτήσασθαι ἃ δέδωκε τῷ εὐεργετηθέντι. ληπτέον δὲ
καὶ τὸν εὐεργετηθέντα ἀναλογον τῷ πατρὶ καὶ μητρόν· ὡς ὁ πατὴρ ἦττον
τῆς μητρὸς ὑγρὸν τὸ παιδίον, ὅτι οὐ χρόνῳ αὐτῷ ἐγεννήθησαν, οὕτω καὶ
ὁ εὐεργετηθεὶς ἧττον φιλεῖ τὸν εὐεργέτην, ὅτι ὀψέως καὶ μεθ' ἡδονῆς
ἔλαβε τὴν εὐεργεσίαν.

2 ἰδρῶτι B: ἱδρῶσι a 4 οὖ scripsi: οὐ Ba 5. 6 γεννητόρων B: γεννη-
τείρων a 15 ἐπιπονωτέραν scripsi: ἐπιπονώτερον Ba 16 an ἑαυτῶν?
17 εὐεργέτου a: εὐεργετηθέντος B 18 ἔλαβε B: ἔλεγε a 19 εὖ B:
om. a 20 καὶ τοῦτο Ba: τοῦτο Aristoteles εὐεργέτης a
31 τῷ B: διὰ τὸ a

p. 1168a28 Ἀπορεῖται δὲ καὶ πότερον δεῖ φιλεῖν ἑαυτὸν μ
ἢ ἄλλον τινά.

Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ποτὲ μὲν ἐπαινοῦσι τοὺς φιλοῦντας αὑτοὺ
ἢ γοῦν πότερον τοὺς ἐπαινοῦντας τὸ φίλαυτον ἀποδεκτέον ἢ τοὺς φ
κόλα γὰρ καὶ οἱ ἐπαινοῦντες καὶ οἱ φέγοντες ὁμοίως καὶ π
κατ' ἀρχὰς πρῶτον ἃ λεγουσιν οἱ φέγοντες τοὺς φιλαυτούς. ἐπιτιμῶ
φησί, τοὺς ἁπάντων ἑαυτοὺς καὶ ὡς αἰσχρὸν καὶ ὡς ἐπονειδιστο
φιλαυτίας ὄνομα αὐτοῖς ἐπιδοῦσφημοῦσιν. ὅ γὰρ τοῖς ἄριστα καὶ
μάγας καὶ φιλονεικίαις φιλαύτους λέγουσιν, ὡς ταὐτὸν ὂν τὸ φίλ
αἰσχιστος καὶ κακιστος. εἰπὼν δὲ ὅτι φαυλους νομίζουσι τοὺς φ
συνάγει τοῦτο | δυνάμει συλλογιζόμενος οὕτως· ὁ φίλαυτος ἑαυτοῦ
πάντα πράττει, ὁ ἑαυτοῦ χάριν πράττων φαῦλος, ὁ φίλαυτος ἄρα
καὶ τὴν μὲν μείζονα πρότασιν τὴν λέγουσαν ὁ χαριν εαυτοῦ παντα
ἐδήλωσε διὰ τοῦτο, δοκεῖ δ' ὁ μὲν φαῦλος ἑαυτοῦ χάριν πάντα
καὶ ὅσῳ ἂν μοχθηρότερος καὶ κακίων ἐστί, τοσούτῳ μᾶλλον χάρι
πράττει, οἷον οἱ λέγειν, ὁ χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττων φαῦλος,
οὕτως. ἀλλ' ὅτι ὁ φαῦλος χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττει, ὡς ἀντισ
των λογων ακούων, οἷον ὅτι ὁ χαριν εαυτοῦ παντα πραττων φαῦλ
φαῦλος πάντα χάριν ἑαυτοῦ πράττει. ἢ ῥητέον καὶ οὕτως· ὁ φαῦ
ἑαυτοῦ πάντα πράττει, ὁ χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττων φίλαυτος.
ἄρα φίλαυτος. καὶ τὴν μὲν μείζονα πρότασιν κατὰ τὴν προτέραν
ἣν οια τῆς εἰρημενης ἐδήλωσε λέξεως. τὴν δὲ ἐλαττονα οὐ
καλοῦσι δή, φησί, τῷ φιλαύτῳ, ὅτι οὐδὲν ἀφ' ἑαυτοῦ π
τοῦτέστιν οὐδὲν πόρρω ἑαυτοῦ. ὁ γὰρ μοχθηρὸς οὐ τὰ πόρρω τῆ
μοχθηρίας πράττει ἀλλὰ τὰ οἰκεῖα τῆς ἑαυτοῦ μοχθηρίας· δύνα
οὐδεν αφ εαυτου πραττει ως ὅταν εἰρῆσθαι τῷ οὐδὲν πρατ
συμβάλλεται πρὸς αὔξησιν τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἢ εἰς τὴν τοῦ ἰδίου
ἀπόλαυσιν καὶ εὐπάθειαν καὶ τρυφήν. καὶ ὁ μὲν φαῦλος, ὡς εἰρ
ὁ φιλαυτος χαριν εαυτου παντα πραττει, καὶ διὰ τὸ χαριν εαυτ
πράττειν τὸ τῆς φιλαυτίας ὄνομα ὡς ὑσφημόν τι κατ' αὐτοῦ επι
ὁ δ' ἐπιεικὴς πάνθ' ὅσα πράττει διὰ τὸ καλὸν πράττει, καὶ
βελτίω ἐστὶν τὰ καλὰ μᾶλλον πράξει. καὶ μᾶλλον πραξει ἕνεκα τ
ἢ ἑαυτοῦ χάριν, οἷον μᾶλλον εἰς δικαστήριον φιτήσει διὰ φίλου
καὶ μᾶλλον ἀνέξεται πόρρωθεν καὶ πόνων καὶ ἀποβολῆς χρημάτω
τοῦ φίλου καὶ χάριν πατρίδος ἢ ἕνεκα οἰκείας ὠφελείας. εἰπὼν

1 B et Aristoteles: om. a rhesis usque ad αὐτοῦ παρῆσι (p. 1168a
1 τὸ B: τὸν a 9 τὸ B: τῷ a 10 αἴσχιστος B: ἄρχιστος a
φίλους B 11 φίλαυτος B: φαῦλος a 12 πάντα χάριν a 14 ὁ
ος B: τοῦ B 16 πράττει B: πράττειν a 20 πραττων χαριν ε
21. 22 συναγωγὴν B: συνάγων a 25 ἀλλὰ τὰ πράττει (26) Vat. 320: om. B

φίλων ἕνεκα ἐπῆγαγε τὸ δὲ ἑαυτοῦ παρίησι. ἔστι δὲ τὸ παρίησι 156r
ταὐτὸν τῷ παρορᾷ (καὶ) καταφρονεῖ· παραλιμπάνει καὶ ἀπωθεῖται τὸ οἰκεῖον
συμφέρον ἕνεκα τῆς τοῦ φίλου ὠφελείας. 20

p. 1168ᵃ35 Τοῖς λόγοις δὲ τούτοις τὰ ἔργα διαφωνεῖ. οὐκ ἀτόπως

Τοῖς λέγουσι λόγοις ὅτι ὁ χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττων, ὅμοιος γὰρ 27
τοῖς λέγουσι λόγοις, ὅτι ὁ μηδὲν ἑαυτοῦ χάριν ποιῶν ἀγαθός ἐστιν, οὐ
συμφωνεῖ τὰ ἔργα καὶ τὰ πράγματα· φαῦλος γὰρ μᾶλλον καὶ οὐ σπουδαῖός
ἐστιν ὁ μηδὲν ἑαυτοῦ χάριν πράττων. εἰ γὰρ σκοπήσας τις ἴδοι, ὅτι ἔργον 30
φύσεως ὁ ἀνθρωπός ἐστιν, ὁ χάριν τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου πάντα πράττων
(σπουδαῖος) ἀλλ' οὐ φαῦλος. νυνὶ δὲ διὰ τὸ ἀγνοεῖν τίς ἐστιν ὁ ἀληθὴς ἄνθρω-
πος ἀπερισκέπτως ἀποφαίνονται οἱ πολλοί, φαῦλον λέγοντες τὸν χάριν ἑαυτοῦ
πάντα πράττοντα. ὁ μὲν γὰρ εἰδὼς ὅτι ἀληθινὸς καὶ κυρίως ἄνθρωπος ὁ ἐν
ἡμῖν ἐστι νοῦς καὶ τοῦτο γνοὺς ἅπαντα πράττει, ὅσα τρέφειν οἶδεν αὐτὸν
καὶ ἀκάκωτον διατηρεῖν σπεύδει, ὁ τοιοῦτος καὶ ἀληθῶς ἐστι φίλαυτος καὶ
σπουδαῖος καὶ ἀγαθὸς καὶ οὐ φαῦλος, ὥστε τὸ ἔργον τοῦτο, λέγω δὴ τὸ
πράττειν ἐκεῖνα ὅσα κουφίζει καὶ ἄνω φέρεσθαι τὸν νοῦν ἡμῶν ἐπεγείρει, 35
διαφωνεῖ τῷ λέγοντι λόγῳ, ὅτι οὐ δεῖ χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττειν. ὁ
μὲν δὴ πάντα πράττων χάριν τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀληθῶς φίλαυτος·
ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἀγαθός. ὁ δὲ τὸν ἄνθρωπον οἰόμενος εἶναι τὸ σῶμα σὺν
ἅμα τῷ ἀλόγῳ μέρει τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦτο σπουδάζων θεραπεύειν πλούτων
ἀπεράντοις ὀρέξεσι καὶ τρυφαῖς ἀμέτροις, ὁ τοιοῦτος οὐδὲ φίλαυτός ἐστιν.
οὐ γὰρ ἑαυτὸν φιλεῖ ἀλλὰ τὸν ἐν αὐτῷ ὄγκων καὶ τὴν ἐν αὐτῷ πολυκέ-
φαλον ὕδραν τὴν ἐπιθυμίαν. ὥστε τὰ ἔργα καὶ ἔτι αἱ πράξεις τῶν ὡς 40
ἀληθῶς καὶ κυρίως φιλαύτων οὐ συμφωνοῦσι τοῖς λέγουσι λόγοις, ὅτι ὁ
χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττων, φαῦλός ἐστι, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἐναντίοις λόγοις
συνάδουσι τοῖς λέγουσιν ὅτι ὁ χάριν ἑαυτοῦ πάντα πράττων ἀγαθός ἐστιν.
φίλος δὲ μάλιστα ὁ βουλόμενος ᾧ βούλεται τὰ ἀγαθά. ὅτι μὲν φίλος
ἐστὶν ὁ βουλόμενος τὰ ἀγαθὰ ἐκείνῳ ὑπάρχειν, ὃν λέγει φιλεῖν, καὶ χάριν
ἐκείνου ἀλλ' οὐχὶ τοῦ συναπολαύειν ἕνεκα καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ φιλουμένου
ἀγαθῶν, εἴρηται πρόσθεν πολλάκις, καὶ οὐ δεῖ καὶ ἔτι περὶ τούτου μηκύνειν.
εἰπὼν δὲ τίνα ἐστὶ δι' ὃ τοὺς φιλαύτους ψέγουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ ὀνειδί-
τὴν φιλαυτίαν οἴονται, νῦν λέγει καὶ ποῖ βλέποντες καὶ πρὸς ποῖα τῶν
ἐπαινετῶν εἶναι τίθενται τὴν φιλαυτίαν. ἔστι δὲ ὃ λέγει ὡς συνελόντα

1 φίλων Ba: φίλου Aristoteles 2 καὶ ante καταφρονεῖ a: om. B 3 ὠφελείας Vat. 320: φιλίας a 4 rhesis usque ad μάλιστα ἑαυτόν (p. 1168ᵃ10) a 5 et 6 λόγοις B: λόγον a 6 ὁ μηδὲν B: μηδὲν a 9 πράττων a: πράττει B σπουδαῖος inserui 10 φαῦλος B: φαῦλον a ἀληθὴς B: ἀληθινός a 13 καὶ τοῦτο γνοὺς B: om. a 20 μέρει a: μέρη B 23 καὶ ἔτι B: καὶ a 25 φαῦλος Vat. 320: ἀγαθός Ba ἀλλὰ μᾶλλον — ἀγαθός ἐστιν (26. 27) Vat. 320: φησὶ δεῖ φιλεῖν μάλιστα, τὸν μάλιστα φίλον Ba 27. 28 ὅτι ὁ μὲν — τὰ ἀγαθά (28) B: om. a 28 ὑπάρχειν B: ὑπερέχειν a 29 αὐτῶν B: αὐτὸν a 33 ἔστι — φιλαυτίαν (35) a: om. B

φάναι τοιοῦτον. φασὶ γὰρ οἱ καλόν τι [illegible] καὶ ἐπαινετὸ
σπουδαῖον, καὶ ὅπερ ἐκεῖνο μάλιστα λεχθήσεται φίλον καὶ ἐπαινού
ὄντως φίλον ἀποκαλοῦμεν. ὅτι τὸν ἑαυτοῦ φίλον ἀγαπᾷ ὡς ἐ
τε τεκμήριον ἀληθοῦς φιλίας τὸ τὸν φίλον σῴζειν ἕνεκ
φιλεῖν ἑαυτὸν ἀγαθόν ἐστι καὶ οὐ φαῦλον. εἰ γὰρ φαῦλον ἦν τ
ἑαυτόν, φαῦλον ἂν ἦν καὶ ἐπίμωμον καὶ τὸ φιλεῖν τὸν φίλον ὡ
καὶ εἴη ἂν ἐξ ὑποθέσεως ὁ λόγος τοιοῦτος κατὰ τὴν ἀντικαλουμ
ἀντιπέσει ἀντιστροφήν· εἰ φαῦλον τὸ φιλεῖν ἑαυτόν, φαῦλον καὶ
τὸν φίλον ὡς ἑαυτόν· ἀλλὰ μὴν τὸ φιλεῖν τὸν φίλον ὡς ἑαυτὸν οὐ
οὐκ ἄρα τὸ φιλεῖν ἑαυτὸν φαῦλον. οὐκοῦν αἰσχρὸν ἐστιν ἡ φιλαυτ
μᾶλλον ἡ μισαυτία. ἃ μὲν οὖν βούλεται λέγειν, ταῦτά ἐστι· τὸ
τὴν λέξιν ὧδε ἂν ἔχοι. φίλος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ βουλόμενος τῷ
τὰ ἀγαθὰ, κἂν μηδεὶς γινώσκῃ τὴν βούλησιν αὐτοῦ. ὁ γὰρ ἀλη
αἱρεῖται μὲν καὶ βούλεται εὖ ἔχειν τὸν φίλον, τὸ δὲ γινώσκειν
πολλὰ ἄλλα, οὐ πάνυ πολλοῦ ποιεῖται. ὅπερ δὲ ὅτι φίλος ἐστὶν
μενος τὰ ἀγαθὰ τῷ φίλῳ [illegible] ἕνεκεν ἔπαιρεν τοῦτο δὲ ὑπάρχε
πρὸς ἑαυτόν, λέγων ταῦτα τὸ βούλεσθαι τὰ ἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκεν
ὑπάρχει μάλιστα πρὸς [illegible] ὑπάρχει μάλιστα]. ὅστι δὲ ὁ φ
ἑαυτοῖς μάλιστα βουλόντοι τὰ ἀγαθὰ καὶ ἑαυτῶν ἕνεκα καὶ τὸ [illegible]
οἷς ὁ φίλος ὁρίζεται μάλιστα ἑαυτοῖς ὑπάρχειν βούλονται· εἰ
λοιπὰ πάντα ἀπὸ τῶν παροιμιῶν δηλούμενα, ἃ μετ' ὀλίγον ῥ
τὸ δὲ εἴρηται γάρ, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ φιλικὰ κ
τοὺς ἄλλους διήκει τοιοῦτόν ἐστιν· αἱ φιλίαι (ταῦτας γὰρ εἰπ
καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους διήκουσιν, ὅταν φιλῶσι τοὺς φίλους ὡς
ἑαυτούς. καὶ ὅταν βούλωνται ἐκείνοις ὑπάρχειν ἃ καὶ ἑαυτοῖς
σπεύδουσιν. ὅταν οὖν τὸ ὡς φιλεῖ τις ἑαυτὸν διήκει καὶ πρὸς
[illegible] ὡσαύτως. ὅτι δηλῆς ὁ αὐτὸς ἔχων ἐστὶ καὶ
πᾶσαι αἱ περὶ τῶν φίλων ὁμογνωμονοῦσι καὶ συμφωνοῦσι τ
αὐτοῖς. τὸ γὰρ 'κοινὰ τὰ τῶν φίλων' ταὐτόν ἐστι τῷ ὡς ἀληθῶ
εἰσι φίλοι. οἱ βούλονται τοῖς φιλουμένοις ὑπ' αὐτῶν ἃ βούλονται
τοῖς. καὶ τὸ 'φίλοι εἰσὶν ὧν ψυχὴ μία' καὶ τὸ 'φιλότης ἐστὶ
τούτων εἰσὶ δηλότερα. ὁμοίως καὶ τὸ γόνυ κνήμης ἔγγιον.
μᾶλλον γὰρ ἀεὶ τὸ γόνυ τῷ πέρατι τῆς κνήμης καὶ σύνεστιν αὐτ
εἰ δὴ τὴν ἀληθῆ φιλίαν ἀφ' ὧν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς βουλόμεθα κ
φιλεῖν ἑαυτοὺς καὶ φιλαύτους εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο [illegible] ἐστιν.
[illegible]
[illegible].

[illegible] Vat. 320: φίλαυτον Ba 6 ante τὸν φίλον inserui καὶ a: om.
[illegible] αὐτὸς a: om. B 12 φίλῳ B: φιλουμένῳ a 15 περὶ πο
δὲ a 16 ἐπῆγεν inserui: om. Ba 17 ταῦτα δή — ὑπάρχ
0 ὑπάγειν βούλονται B: ὑπάγει βούλεται a 23
(1) a: om. B 27 φιλῇ B: φιλεῖ a ὁ Vat. 320: καὶ B
[illegible] B

p. 1168ᵇ10 Ἀπορεῖται δὲ εἰκότως, ποτέροις χρεὼν πείθεσθαι 156ᵛ
ἀμφοῖν ἐχόντοιν τὸ πιστόν.

Θεὶς ἀμφοτέρους τῶν λόγων, τούς τε λέγοντας ὅτι ἀγαθόν ἐστι τὸ 31
φιλεῖν ἑαυτόν, καὶ τοὺς λέγοντας ὅτι αἰσχρόν ἐστιν ἡ φιλαυτία, λέγει ὅτι
ἀμφοτέροιν πιθανότητά τινα ἐχόντοιν τίσι χρὴ πιστεύειν, τοῖς συνάγουσιν
ὅτι χρὴ φιλεῖν ἑαυτόν, ἢ τοῖς ἀντιφθεγγομένοις ὡς οὐ δεῖ φιλεῖν. καὶ
ἐρωτήσας ἀποκρίνεται λέγων, ὅτι δεῖ διαιρεῖν τούτους, τουτέστι δεῖ διαιρεῖν
τὸ τῆς φιλαυτίας ὄνομα, ὅπερ ἀμφότεροι προΐσχονται, εἰς τὰ σημαινόμενα 35
πράγματα (οὐ γάρ ἐστιν ἁπλοῦν ἡ φιλαυτία ἀλλ' ὁμώνυμον ὡς ὁ κύων)
καὶ διαιροῦντας λέγειν, ὅτι ἀμφότεροι καλῶς λέγουσι καὶ οἱ φιλεῖν ἑαυτοὺς
λέγοντες καὶ οἱ μὴ φιλεῖν. χρὴ οὖν διαιροῦντας λέγειν, ὅτι τὸ φίλαυτον
διττόν ἐστιν, ὡς εἴρηται, τὸ ἀγαπᾶν καὶ θεραπεύειν τὸν ἐν ἡμῖν ὄχλον,
τὴν ἀλογίαν, λέγω δὴ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ συναστεύειν κατὰ τοῦ ἀληθινοῦ
ἀνθρώπου, τοῦ ἐν ἡμῖν νοῦ, δι' ἣν ἀλογίαν, τὴν ἐπιθυμίαν δηλονότι, ἔχειν
τὸ πλέον ἔν τε χρήμασι καὶ τιμαῖς σωματικαῖς ἡδοναῖς σπεύδομεν. οὐκ ἔστι γάρ, 10
οὐκ ἔστι ὅστις τὴν αἴσθησιν ἔχων μόνην προβεβλημένην καὶ κατ' αὐτὴν ζῶν
οὐ τούτοις χαίρει καὶ ἐπαγάλλεται, καὶ ὡς ἄριστα καὶ κάλλιστα καὶ ἡμῖν
οἰκειότατα * * *. ἓν μὲν οὖν τοῦτο τῶν τῆς φιλαυτίας σημαινομένων, ὅπερ
ἐστὶ φαῦλον καὶ αἰσχρόν, καὶ ὁ τοιοῦτος φίλαυτος, ὃς οὐδὲ κυρίως φίλαυτός
ἐστι, κάκιστος τῷ ὄντι καὶ αἰσχρότατος. οὐ γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἡ 45
αἴσθησις, ἣν οὗτος φιλεῖ, ἀλλ' ὁ νοῦς, ὃν αὐτὸς ἐκτετύφλωκε καὶ διαλελύ-
βηκε, καὶ λέγεται φίλαυτος ὁ τοιοῦτος ὑπὸ τῶν πολλῶν τῶν νομιζόντων
τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸ ζῷον ἡμῶν, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῆς
ἐντελεχείας, ἥτις ἐντελέχεια ἐστιν ἡ ἄλογος καὶ ἀχώριστος τοῦ σώματος
ζωὴ καὶ σὺν αὐτῷ φθειρομένη. ἄλλο δὲ φιλαυτίας σημαινόμενον τὸ φιλεῖν
τὸν ὄντως ἄνθρωπον, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐν ἡμῖν φρονοῦν. ὁ τοιοῦτος φίλαυτος
οὐκ αἰσχρός ἐστιν ἀλλὰ κάλλιστος, ὅτι τὸν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον φιλεῖ.
ὅτι δέ, φησίν, πολλοὶ τοὺς πλεονέκτας καὶ ἀκολάστους καὶ τὸ ἄλογον θερα- 50
πεύοντας καὶ παινοῦντας εἰώθασι λέγειν φιλαύτους ἀλλ' οὐχὶ τοὺς τιμῶν-
τας τὸν ἐν ἡμῖν νοῦν, ὅς ἐστιν ⟨ὁ⟩ ἀληθινὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἄδηλον. οὐ-
δένα γάρ τις ἴδοι ἂν τῶν πολλῶν τὸν σπεύδοντα δίκαιον ἢ σώφρονα ⟨ἢ
ἀνδρεῖον⟩ ἢ ἐλεύθερον εἶναι λέγοντα φίλαυτον καὶ οὐδὲ ψέγοντα ὡς φίλαυτον,
καίτοι κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ τοιούτου ὄντος φιλαύτου, ὡς φιλοῦντος
ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ψυχῆς, καθὸ ἄνθρωπός ἐστιν ἄνθρωπος, καὶ ἀπονέ-
μοντος ἑαυτῷ, ἤτοι τῷ νῷ ἑαυτοῦ. τοῦτο γὰρ εἶπε κυριώτατον ἑαυτοῦ, 157ʳ

1 πεῖθεσθαι B: ἔπεσθαι a et Aristoteles rhesis usque ad τούτῳ πείθεται (p. 1168ᵇ31) a
3 ἀμφοτέρους B: ἀμφοτέρους a 10 καὶ οἱ B: οἵ τε a 13 ἀληθινοῦ B: ἀληθῶς a
17 ἡμῖν οἰκειότατα B: ἡμῶν οἰκειότητα a 18 lacunam indicavi 21 οὗτος B:
αὐτὸς a 30 τὸν ἐν ἡμῖν ante τοὺς τιμῶντας a ὁ a: om. B 31. 32 ἢ
ἀνδρεῖον a: om. B 32 καὶ οὐδὲ B: οὐδὲ a 33 ὄντος φιλαύτου B: ὄντως φίλαυτον a
φιλοῦντος B: φιλοῦντα a 34. 35 ἀπονέμοντος B: ἀπονέμοντα a

τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα ἀγαθά, ἅτινα κάλλιστα καὶ μάλι
ἀγαθά εἰσιν αἱ ἀρεταὶ καὶ ἐπιστῆμαι. εἰπὼν δὲ ὅτι ὁ σπουδαῖος τ
τάτῳ ἑαυτοῦ χαρίζεται καὶ πάντα αὐτῷ πράττει καὶ ὅσα ἂν ἐκείνο
ποιεῖ (οἷς γὰρ τὸ λογιζόμενον μέρος τῆς ψυχῆς ἀρέσκεται, τού
πράττει). ὑποτιθέμενος δὲ τὰς τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς ὁρ
ἐπιθυμίας, τί ποτέ ἐστι τὸ κυριώτατον ἡμῶν, ᾧ ὁ σπουδαῖος χ
σαφηνίζων ἐπήγαγεν ὥσπερ δὲ πόλις τὸ κυριώτατον μάλιστ
δοκεῖ, οὕτω καὶ ὁ κυρίως ἄνθρωπός ἐστι τὸ ἐν ἡμῖν κυριώτατον.
πόλις κυρίως ἐστὶν οὐ τὰ τείχη οὐδὲ αἱ οἰκίαι οὐδὲ ἁπλῶς οἱ
οἰκοῦντες. ὡς ἐν ταῖς Πολιτείαις εἴρηται καὶ δέδεικται, ἀλλὰ πόλ
ἀρχὴν καὶ ἐξουσιάζον, οἷον ἐν μὲν τοῖς βασιλευομένοις πόλις ἐστ
καὶ. ἐν δὲ τοῖς δημοκρατουμένοις ὁ δῆμος καὶ ἐν τοῖς ὀλιγαρ
οἱ εὔποροι καὶ (ἐν) τοῖς ἀριστοκρατουμένοις οἱ ἄριστοι, ὁ τυραν
τοῖς τυραννουμένοις, οὕτω καὶ κυρίως ἄνθρωπός ἐστι τὸ πεφυκὸ
τοῦτο ἄρχειν τῆς ψυχῆς. ὅπερ ἐστὶ τὸ λογιζόμενον ἡμῶν καὶ φρο
νοῦντος δή κυρίως ἐστίν, ὡς εἴρηται, ὁ τοῦτο φιλῶν καὶ τούτῳ χα
τουτέστι τὰ τούτῳ ἀρέσκοντα πραττῶν καὶ ποιῶν. καὶ ὁ ἀκρατ
ἀκρατὴ ἄνθρωπον λέγομεν, οὗ ὁ νοῦς ἄρχει καὶ κρατεῖ τῆς ἐπι
οὗ ὁ νοῦς ἄρχεται ὑπ' αὐτῆς καὶ κρατεῖται. ὡς τούτων ἐκατ
ὁ νοῦς γὰρ τοῦ Σωκράτους ἐστὶν ὁ κυρίως Σωκράτης, ὁμοίως
Πλάτωνος Πλάτων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὡσαύτως. καὶ π
λέγομεν τόνδε τὸν ἄνθρωπον τήνδε τὴν πρᾶξιν ὅταν μετὰ λόγ
ὅταν δὲ μὴ τοῦ λόγου κρίναντος πράξῃ, οὐ φαμεν τὸν ἄνθρωπον π
ἀλλὰ τὸν θυμὸν ἢ τὴν ἐπιθυμίαν. ταῦτα εἰπὼν συμπεραίνετ
ὅτι μὲν οὖν ὁ νοῦς ἐστιν ἄνθρωπος (τούτου γὰρ ἐστὶ δηλωτικὸν
λογιστικὸς ἐστι μάλιστα) οὐκ ἄδηλον. καὶ ὅτι ὁ ἐπιεικὴς ἥτοι
τοῦτο μάλιστα ἀγαπᾷ. τὸν γὰρ θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐπ
ἀγαπᾷ καὶ περιέπει, ἐφ' ὅσον συντελεῖ εἰς τὴν τοῦ σώματος
οὐδὲ τοῦτο ἄδηλον τοῖς κατὰ φύσιν ζῶσι. διὸ καὶ φίλαυτος
ῥηθείη ἕτερος τοῦ ὀνειδιζομένου φιλαύτου ὢν καὶ τοσοῦτον διαφ
καὶ ὁ κατὰ λόγον ζῶν διαφέρει τοῦ ἐμπαθῶς ζῶντος. ὅτι δὲ
ὁ τοιοῦτος ζῇ, δῆλον. τὸ γὰρ ὁρέγεται ἢ τοῦ ἀληθῶς καλοῦ
καλοῦ τυγχάνει. ὁ γὰρ δοκεῖ συμφέρον πρὸς τὰ κάλλιστα, κὸ
ἀληθῶς ἐστι καλόν, ὁρέγεται αὐτοῦ. οὐ γὰρ παν τὸ δοκοῦν
ἥδη καὶ καλόν ἐστιν ἁπλῶς ἀλλὰ τότε καὶ ἐφ' ὅσον συντελε
καλλιστα.

B
11 7 B
10 ἐν ταῖς Πολιτ
addidi: om. Ba 14 ὁ ἄνθρωπος κυρίως a 20. 21 τοῦ πλάτωνος νοῦ
22 ὅταν μετὰ λόγου πράξῃ B: om. a 23 ὅταν δὲ μὴ τοῦ λόγου κρινα
20 κρίναντος om. B: ὅταν δ' οὐ μετὰ λ. π. a 26 μάλιστα Ba et A
άλιστα Arist. vulg. 30 φίλαυτου B: φίλαυτος a 32 ὁ τοιοῦτο
4

p. 1169 a. Τοὺς μὲν περὶ τὰς καλὰς πρά- | ξεις σπουδάζοντας ἔστιν 157
διὰ ταῦτα πάντες ἀποδέχονται.

Τίνος ἕνεκεν τοὺς ὄντως φιλαύτους οὐκ ἀνειδίζομεν ἀλλ' ἀποδεχόμεθα, διὰ τούτων λέγει, δυνάμει λέγων τοὺς τοιούτους, οὐχ ἁπλῶς ὡς φιλαύτους ἀποδεχόμεθα, ἀλλ' ὡς περὶ τὰς καλὰς πράξεις σπουδάζοντας τιμῶμεν καὶ ἐπαινοῦμεν. τοῦτο εἰπὼν δι' ὧν ἑξῆς ἐπιφέρει ὁποῖος ἦν τὴν ζωὴν καὶ οἷον ἔρωτα ἁπάσης ἀρετῆς εἶχεν ὁ πανάριστος οὗτος φιλόσοφος δεικνύων, λέγει πάντων δ' ἁμιλλωμένων πρὸς τὸ καλόν, τουτέστι πάντων δὲ σπευδόντων καὶ ἀγωνιζομένων· ἁμιλλᾶσθαι γὰρ τὸ ἀγωνίζεσθαί ἐστι· πάντων οὖν ἀγωνιζομένων καὶ μοχθούντων νικᾶν ἀλλήλους περὶ ⟨τὴν⟩ τῶν καλλίστων ἐργασίαν καὶ τὰς ἀρίστας τῶν πράξεων καὶ διατεινομένων, ἤτοι ἐπειγομένων καὶ σπουδαζόντων, τὰ καθ' ἀρετὴν ἐνεργεῖν κοινῇ τε καὶ πᾶσιν ὑπῆρχεν ἂν τὰ δέοντα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν καὶ χωρὶς ἑκάστῳ καὶ οὐδὲν ἂν ἡμῖν κακὸν ἐπολιτεύετο. λέγει δὲ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς σπουδαιοτάτας τῶν τεχνῶν. καὶ ἔστι τὸ λεγόμενον ὅμοιον εὐχῇ, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπεν· εἴθε πάντες περὶ τὴν τῶν καλλίστων κτῆσιν ἔσπευδον καὶ πρὸς τὴν τὰς ἀρετὰς καὶ ἐπιστήμας φέρουσαν ἔτρεχον. εἰ γὰρ οὕτως εἴχομεν, ἐκπολὺν ἂν ἦν ἅπαν φαῦλον καὶ ψυχῆς κακωτικὸν καὶ ἐν πᾶσι καὶ κοινῇ καὶ ἰδίως ἑκάστῳ παρῆν ἂν τὰ κάλλιστα. καὶ δῆλον κἀκ τούτων ἐστὶν ὅτι δεῖ τὸν ἀγαθὸν φίλαυτον εἶναι. εἰ γὰρ ὁ ἀληθινὸς φίλος βούλεται τὰ ἀγαθὰ ᾧ φίλος ἐστὶ καὶ πάντα πράττει καὶ ποιεῖ ὅπως προσέσται τῷ φίλῳ τὰ κάλλιστα, καὶ ὁ ἀγαθὸς δηλαδὴ ἑαυτὸν φιλῶν πράξει ἐκεῖνα, δι' | ὧν ἔσται ἑαυτῷ 157v
τὰ κάλλιστα, καὶ πράξει ἑαυτοῦ ἕνεκεν. καὶ πράττων οὕτως ὠφελήσει καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει. τὸν δὲ μοχθηρὸν οὐ δεῖ φίλαυτον εἶναι. ὑπολαμβάνων γὰρ ὁ μοχθηρὸς ἑαυτὸν εἶναι οὐ τὸν ἐν ἡμῖν νοῦν ἀλλὰ τὸ σῶμα τοῦτο καὶ τὴν σὺν αὐτῷ φθειρομένην ἀλόγιστον ζωήν ⟨θεραπεύει⟩, οἰόμενος δὲ διὰ ταύτην τὴν ἡμαρτημένην ὑπόληψιν οἰκειότατον ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ εἶναι τρυφὴν καὶ πᾶσαν σωματικὴν ἡδονήν, ταῦτα διώξει καὶ αἱρήσεται ὥστε καὶ ἔσται διὰ τοῦτο ἄδικος καὶ πλεονέκτης. πόθεν γὰρ ἂν εὐπορήσῃ πλουτῶν τετρημένος πίθον, μὴ ἀδικῶν καὶ ἁρπάζων; ἀδικῶν δὲ βλάψει καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς πέλας. πράξει γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἃ οἴεται εἶναι κάλλιστα καὶ κάκιστα ὄντα. πῶς γὰρ ὁ ὅλως κάλλιστον εἶναι πεπεισμένος πράττειν· δοκεῖ δ' αὐτῷ κάλλιστα τὰ χείριστα· πράξει ἄρα τὰ χείριστα. δέον οὖν, φησίν, ἄλλα πράττειν, τὰ ὑπεναντία δηλονότι τῷ ἀγαθῷ ἀνθρώπῳ, ἄλλα πράττει ἀγνοῶν διὰ τὴν μοχθηρὰν τῶν ὄντως ἀνθρώπων.

1 μὲν B: μὲν οὖν a et Arist. rhesis usque ad τῷ νῷ (p. 1169a18) a 7 οὕτωσι B: οὕτως a 10 τὴν a: om. B 15 σπουδαιοτάτας B: σπουδαιότητας a 22 προσέσται B: παρέσται a 27 θεραπεύει a: om. B 33 κάλλιστα — εἶναι Vat. 320: om. Ba σπεύδει Vat. 320: σπου B: σπουδέα a 34 πράξει ἄρα τὰ χείριστα Vat. 320: om. Ba 35 πράττει B: πράττειν a

ὁ δ' ἐπιεικὴς κατὰ νοῦν ζῶν ἃ δεῖ κατ' ἀλήθειαν πράττειν ἐκεῖν
πρ[illegible]. πᾶς γὰρ νοῦς αὐτοφυῶς μὴ πηρωθεὶς ὑφ' ἡδονῆς
ὀρέγ[illegible] καὶ διώκει τὸ βέλτιστον καὶ συμφέρον ἑαυτῷ. ἀλλὰ δ
κα[illegible]τῶν ἀλόγων ζῴων. ἔστι γάρ τις ἅπασι τούτοις ἐλλαμ
νοῦ, ὡς αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἀλλαχοῦ λέγει τοῖς μὲν μᾶλλ
δὲ ἧττον, δι' ἣν ἐλλαμψιν αὐτοφυῶς ζητεῖ καὶ ευρισκει τὰ ὠφ
νοσήσας γὰρ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ ὄρις ἐπὶ τὰ μάραθρα τρίβει, καὶ ἡ
πυρέξασα τοὺς μύρμηκας ἐσθίει καὶ ἰᾶται, καὶ ὁ ἀράχνης τὰ
ὑφαίνει πρὸς θήραν τῶν μυιῶν, καὶ ἡ χελιδὼν τὴν καλιὰν ἡ
περιπήγνυσιν, ὡς πολυχωρητότερον τὸ τοιοῦτον σχῆμα, καὶ ὁ
τὸν σῖτον ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λαβυρίνθοις ἀποθησαυρισθέντα διαιρεῖ, ὅ
βλαστήσῃ. τί δεῖ πολλὰ γράφειν; πλήρεις τοιούτων αἱ περὶ ζῴων
τέλους πραγματεῖαι καὶ ἐξ ἐκείνων ὁ βουλόμενος λαμβανέτω τὰ
τοῦ πάντα νοῦν αἱρεῖσθαι τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. ὥστε καὶ ὁ ἐπιεικὴς
πειθαρχεῖ τῷ νῷ, ἀποσεύεται δὲ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις, τὰ βέλτ
ἑαυτῷ καὶ τοῖς πέλας αἱρήσεται καὶ πράξει.

p. 1169a18 Ἀληθὲς δὲ τὸ περὶ τοῦ σπουδαίου καὶ τὸ τῶ
ἕνεκα πολλὰ πράττειν.

Οὐ παντα πραξει ενεκα τοῦ φιλου, οἷον ὅσα ἐκεινῳ αἰσχυνη
ἢ ζημίαν ψυχῆς ἀλλ' ὅσα εἰς τιμὴν καὶ ὠφέλειαν τοῦ ἀληθινοῦ
που τείνει. εὐλόγως οὖν οὐκ εἶπεν ὅτι πάντα πράξει ἀλλ' ὅτ
ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ἑαυτοῦ ἕνεκα πρά
φίλος αὐτοῦ ἄλλος αὐτός ἐστι, καὶ τοῦ φίλου ἕνεκα πολλὰ πρά
ἐπεὶ ὅλος ταῖς ἀρεταῖς κατακώχιμός ἐστι, καὶ κεκοσμημένος κα
σοφίᾳ. τὰς δὲ νοῦς, ὡς εἴρηται, τὰ βέλτιστα αἱρεῖται· ἐν τ
αὐτοῦ τοῦ νοῦ τὸ εἶναι καὶ τοῦτό ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, ἡ οὐσία
βέλτιστα καὶ συμφέροντα ἑαυτῷ αἱρεῖσθαι), ἐπεὶ οὖν τοιοῦτός ἐστι
δαίος καὶ τῆς πατρίδος ἕνεκα πολλὰ πράξει, κἂν δέῃ ὑπεραπο
ἀποθανεῖται καὶ χρήματα προήσεται ὑπὲρ τῆς τῶν πολιτῶν
καὶ πάντα τὰ περιμάχητα τῶν ἀγαθῶν οἷον τιμὰς κτήματα περ
μενος ἑαυτῷ τὸ καλόν· τοῦτο δέ ἐστιν ἡ ἀπὸ τῶν σπουδαίων
ἡ ἀπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἡμῶν θεοῦ ἀμοιβή. βούλεται γὰρ ὁ σ
καὶ πᾶς εὐφρονῶν ὀλίγον χρόνον ἡσθῆναι σφόδρα τὴν ἀληθεστάτ
ἢ πολὺν ῥᾴθυμα καὶ κατὰ βραχύ. ὅτι μὲν γὰρ ταῖς κατ' ἀρετ
σιν ἅπονται ἡδοναὶ ὄλλον καὶ εἴρηται πολλάκις, εἴ που ἀρετή ἐστ
μεσότητι τῇ πρὸς ἡμᾶς κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον μεθ' ἡδονῆς ἢ

1 τις Ba: cancellavi 5 ὡς αὐτὸς] ὡσαύτως Ba ἀλλαχοῦ] περὶ τὰ ζῴα
17 τὸ περὶ Ba et Arist. cod. Lb: περὶ Arist. vulg. thesis usque ad
(1169a25) a 19 ἐκείνῳ τῷν καὶ (20) Vat. 320: αἰσχύνην φέρει ἐκεί
cuna 13 fere litterarum B: idem a fenestra nulla indicata 22 ἑαυτοῦ
23 αὐτοῦ] ἑαυτοῦ B: ἑαυτῷ a 33 ἀληθεστάτην B: ἀληθῆ a

ἡδονῆς. ὅτι δὲ καὶ ταῖς μεγάλαις πράξεσιν ἡδοναὶ μεγάλαι ἕπονται, καὶ 157v
τοῦτο ἴσμεν. εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον καὶ ὅτι ὁ κατὰ βραχὺ τὰ
καλὰ πράττων καὶ κατ' ὀλίγον εἰ τύχοι ἀναλίσκων χρήματα περὶ αὐτὰ 10
πολὺν μὲν χρόνον ἥδεται, κατὰ βραχὺ δὲ καὶ ἠρέμα, ὁ δὲ τυχὸν
πράττων ἢ καὶ ἀθρόον ἀναλίσκων ὀλίγον μὲν χρόνον, σφόδρα δὲ ἔοικε
ἔοικε γὰρ ὁ σπουδαῖος σφόδρα διψῶντι καὶ ἀθρόον πίνοντι ψυχρόν, ὁ δὲ
λοιπὸς τῷ κατὰ βραχὺ ἐπιρροφοῦντι. αἱρεῖται οὖν ὁ σπουδαῖος τὸ σφόδρα
ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἡσθῆναι ἢ ἠρέμα ἐν πολλῷ. καὶ βιῶσαι ἕνα χρόνον
καλῶς ἐν τῷ ὑπεραποθνήσκειν τῆς πατρίδος. ἢ πολλοὺς τυχόντως, ἤτοι
ἀκλεῶς καὶ δίχα τινὸς τιμῆς. καὶ μίαν πρᾶξιν αἱρεῖται πρᾶξαι καλὴν 15
καὶ μεγάλην, ἥτις ἐστὶ τὸ κινδυνεῦσαι ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἢ φίλων ἢ τὸ
πάντα τὰ χρήματα καὶ κτήματα προέσθαι χάριν τινὸς μεγάλου κοινοῦ
ἢ πολλὰς καὶ μικρὰς πράξεις διαπεράναι. εἰπὼν δὲ ὅτι αἱρεῖται μίαν
μεγάλην πρᾶξιν καὶ καλήν, τίς ἐστιν ἡ μεγάλη καὶ καλὴ πρᾶξις σαφη-
νίζων ἐπήγαγε τοῖς δ' ὑπεραποθνήσκουσιν ἴσως τοῦτο συμβαίνει, 20
ἴσον λέγων τῷ οἱ τὰς μεγάλας πράξεις καὶ καλὰς πράττοντες, εἰσὶν ὑπερ-
αποθνήσκοντες πατρίδος καὶ φίλων. τὸ δ' ἴσως πρόσκειται διὰ τοὺς
πολλοὺς καὶ φαύλους. τοῖς γὰρ τοιούτοις οὐ δοκεῖ μέγα τι τὸ ὑπερκινδυ-
νεύειν, ὅτι μηδὲ ἴσασι τίνα εἰσὶ τὰ κυρίως καλά.

p. 1169a26 Αἱροῦνται δὴ μέγα καλὸν ἑαυτοῖς. |

Οἱ ὑπεραποθνήσκοντες, φησίν, αἱροῦνται μέγα ἀγαθὸν αὑτοῖς, τοῦτο 158r
ὃ ἐστὶν ὅπερ αἱροῦνται ἀγαθὸν καὶ προτίθενται τῆς ζωῆς καὶ προτιμῶσι 6
τὸ τιμᾶσθαι διὰ παντὸς ὑπὸ τῆς πόλεως εἰκόσι καὶ ἀνδριάσι καὶ μνήμαις
καὶ θυσίαις καὶ τοῖς τοιούτοις. ἀλλὰ καὶ χρήματα προίενται, ὅπως πλείονα
λήψονται οἱ φίλοι. εἰ γάρ ἐστιν ἡ πόλις τιμοκρατουμένη, οὐ φείσεται
χρημάτων ἀλλὰ δοίη ἂν τὴν ὡρισμένην καὶ κειμένην τιμὴν τῆς ἀρχῆς.
ὅπως ὁ φίλος λάβῃ τὴν τοιάνδε ἀρχήν, οἷον εἰ ἐν τῇ πόλει ἐστὶν ἡ 10
πολιαρχία ἢ ἡ συμπονία ὠνηταί, δοίη ἂν τὴν τιμὴν δυνάμενος δηλονότι
ὅση ἂν εἴη, ἵνα πολιαρχήσῃ ἢ συμπονήσῃ ὁ φίλος αὐτοῦ καὶ λάβῃ ἐξ
αὐτῆς καὶ ἐπικτήσηται πλείονα ὧν ἔχει καὶ εὐπορεῖ. καὶ τῷ μὲν αὐτοῦ
φίλῳ γίνεται χρήματα ἢ ἀρχὴ ἢ ὁτιδηποτοῦν ἄλλο, αὐτῷ δὲ γίνεται τὸ
καλόν, οἷον τιμὴ καὶ κῦδος καὶ ἔπαινος πρὸς ἁπάντων ὥστε τὸ μεῖζον
ἀγαθὸν ἑαυτῷ νέμει. μείζων γὰρ ἡ τιμὴ καὶ ἡ εὐκλεια χρημάτων τοῖς
ὀρθῶς λογιζομένοις ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τιμαῖς, φησί, καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὁ αὐτὸς 15
τρόπος. προήσεται γὰρ καὶ ταύτας τῷ φίλῳ καὶ αἱρήσεται τὸν φίλον

6 ψυχροῦ B: ψυχρόν a 9 τυγόντως B: τυγόντων a 14 καὶ (alterum) B: om. a
16 λέγει B: λέγει a 20 rhesis usque ad οὐ χρή (p. 1169b2) a 25 φείσεται B: φείδεται a 27 τοιάνδε B: τοιαύτην a 28 πολιαρχία corr. ex πολυαρχία B: πολυαρχία a δυνάμενος B: δυναμένην a 30 ἐπικτήσηται Vat. 320: ἐπικτήσεται Ba
30 τῷ B: τὰ a 31 δηποτοῦν B: δυσποτοῦν a αὐτῷ B: αὐτό a 35 προήσεται B: προσίεται a

ταμιεύειν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ. κατὰ γὰρ καὶ ἐπανιτέον ὅ
τοῦτο τῷ φίλῳ. ταῦτα δὲ ποιῶν εἰκότως δοκεῖ σπουδα
καὶ σπουδαῖον γὰρ τὸ ὄντι πάντων αἱρεῖσθαι τὰ καλά. οὕτο
ρεῖται τὰ καλά, οὗτος ἄρα σπουδαῖος. πάντα γάρ, ὡς εἴρητ
τει τὰ καλὰ καὶ ἔτι οἴεται κάλλιον εἶναι παραχωρῆσαι τῷ φ
ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ ἀρχειν. τούτοις ἐπαγει οὕτω μὲν οὖν φ
εἶναι ὅτι νέμοντα ἑαυτῷ πλέον τοῦ καλοῦ. τὸ γὰρ κάλ
πλέον ἐν χρήμασι καὶ τιμαῖς οὐ φιλαυτία, ὡς τοῦ πανν
ἀλλὰ πλεονεξία ἐστίν.

10 p. 1169b3 Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, ει
ται φίλων ἢ μή.

Ἐπειτα τοίνυν πότερον χρήζει φίλων ὁ εὐδαίμων ἢ οὔ·
φίλος ἔοικεν εἶναι ὁ οὔ· καὶ οἷς οὐκ εὐδοκεῖ. ἐλεγετο ταῦτα. ὁ
ἄνευ. ὁ παρίσηται παρ' αὐτοῦ ὧν χρήζει καὶ ἐνδεής ἐστι καὶ μ
αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ παρίσασθαι. ὁ εὐδαίμων αὐτάρκης καὶ ἀνενδε
οὐ γὰρ ἂν ἦν μακάριος, εἴ τινος ἐδεῖτο· ὥστε οὐδὲ φίλων χρή. κ
ἡ συναγωγὴ τοῦ λόγου ἐν ἀντιστρόφῳ σχήματι τοιαυτη· ὁ εὐδαιμων
ἐστιν. ὁ νέμομενος φίλων οὐκ ἐστιν ἀνενδεής· ὁ εὐδαίμων ἄρα
φίλων. ἢ καὶ ἐν πρώτῳ σχήματι οὕτως· ὁ εὐδαίμων ἀνενδε
οἱ ἀνενδεεῖς οὐ δέονται φίλων· ὁ εὐδαίμων ἄρα οὐ δεῖται φίλων.
τῶν λόγων διανοια τοιαυτη. τὸ ὁ ὅταν ὁ εὐδαιμων τὸ διὸ
φίλων": ἔστιν ἐκ τοῦ Ὀρέστου τοῦ Εὐριπίδου. λέγει δὲ τοῦτο ὁ
πρὸς τὸν Μενέλαον παρακαλῶν αὐτὸν εἰς βοήθειαν. δαίμονα λέ
τὸ θεῖον. ὅταν γὰρ τὸ θεῖον βοηθῇ καὶ πάντα τὰ καλὰ χορηγ
φίλων οὐκ ἔστιν. ἃ μὲν οὖν λέγουσιν οἷς δοκεῖ μὴ δεῖσθαι τῶν
φίλων. ταῦτά ἐστιν. οἷς δὲ δοκεῖ δεῖσθαι, ὧν εἷς ἐστι καὶ
Ἀριστοτέλης, ἄτοπα ταῦτα δοκεῖ. εἰ γὰρ ὁ εὐδαίμων, φήσειεν ἂ
στέλης, ἐστὶν ὁ ἔχων πάντα τὰ καλά, τὸ δὲ μέγιστον τῶν καλῶ
στιν, ὅταν ἀποστερησωμεν αὐτον φιλου, πῶς ἔσται εὐδαιμων;
ἂν εὐδαίμων εἴη ὁ τὸ μέγιστον τῶν καλῶν μὴ ἔχων; πάντων
ἐκτὸς ἀγαθῶν μεῖζον ἀγαθὸν ὁ φίλος ἐστίν, οἷον πλούτου
κτημάτων.

φιλαυτία B: φιλαυτιάν a 10 thesis usque ad μέγιστον εἶναι (p. 116
μετο B: ἔλεγε a 16 φίλων B: φαύλων a 21 δ' ὁ Ba
i 22 Eurip. Orest. 667 ὁ B: om. a
χορηγεῖ et χορηγεῖ a 26 δὲ B: om. a δεῖσθαι B: μὴ

p. 1169b10 Εἰ δὲ φίλου μᾶλλόν ἐστι τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πάσχειν. 158r
καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν.

Διὰ τούτων ὅτι δεῖται φίλων ὁ εὐδαίμων κατασκευάζει· ἔστι δ' ὃ λέγει τοιοῦτον· εἰ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ σπουδαίου ἐστὶ τὸ εὖ ποιεῖν καὶ εὐεργετεῖν (τῷ γὰρ σπουδαίῳ ἢ σπουδαίῳ τὸ εἶναι ἐν τῷ εὖ ὁρᾶν ἐστι καὶ οὐκ ἐν τῷ πάσχειν· τὸ γὰρ εὖ πάσχειν καὶ οἱ φαυλότατοι αἱροῦνται, ἔστι δὲ καὶ κάλλιον εὖ ποιεῖν φίλους ὀθνείους). δεήσεται φίλων ὁ εὐδαίμων, ἵν' ἔχῃ οὓς εὖ ποιήσῃ, ἐπεὶ σπουδαῖός ἐστιν, ὥστε καὶ τοὺς ὀθνείους. καλὸν γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους εὐεργετεῖν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ κάλλιονα πράττειν. κάλλιον δὲ τὸ εὖ ποιεῖν φίλους ὀθνείων. φίλων ἄρα δεῖται ὁ εὐδαίμων, ἐπεὶ καὶ εὐδαιμονοῦντες καὶ ἀτυχοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες δεόμεθα φίλων, εὐτυχοῦντες μὲν ἵν' εὖ ποιῶμεν, ἀτυχοῦντες δὲ | ἵνα τυγχάνωμεν ἐπικουρίας, εἰκότως ἐζητεῖτο πότερον ἐν 158v
εὐτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων ἢ ἐν ἀτυχίαις. καὶ δῆλον ὅτι ἐπίσης ἐν ἀμφοτέραις ἢ εἴπερ. μᾶλλον ἐν δυστυχίαις. ἄτοπον δ' ἴσως καὶ τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον. τὸ ἴσως πρόσκειται διὰ τὸν εὐδαίμονα περὶ οὗ μέλλει λέγειν ἐν τῷ ἑφεξῆς βιβλίῳ. ἐν μὲν γὰρ τῷ παρόντι βιβλίῳ | ὄντι τῆς παρούσης πραγματείας, περὶ τοῦ πολιτικοῦ 5
εὐδαίμονος διαλέγεται, ἐν δὲ τῷ ἑξῆς περὶ τοῦ σχολῇ καὶ θεωρίᾳ τῆς τῶν ὄντων φύσεως συζῶντος τὸν λόγον ποιήσεται, ὃς εἴτε δεῖται φίλων εἴτε μή, ἐκεῖσε γενόμενοι γνωρίσομεν ἐξ ὧν αὐτὸς περὶ τοῦ τοιούτου εὐδαίμονος λέγει. ἃ δὲ νῦν λέγει περὶ τοῦ πολιτικοῦ εὐδαίμονος, ὡς χρήζοντος φίλων διὰ τῶν προκειμένων ῥήσεων ταῦτ' ἂν εἴη. ἄτοπόν φησι καὶ τὸ μονώτην καὶ ἔρημον φίλων καὶ παντὸς ἄλλου ποιεῖν τὸν μακάριον. εἰ γὰρ μὴ φίλον ἕξει, σχολῇ τῶν ἄλλων τινά. μετὰ τίνος γὰρ τῶν ἄλλων ἀνομοίων ὄντων ἡδέως συνδιημερεύσει καὶ συνομιλήσει; ἤλιξ 10
γὰρ ἥλικα τέρπει καὶ ὁ ὅμοιος τὸν ὅμοιον. ὁ μὲν γὰρ θεωρίᾳ τῶν ὄντων σχολάζων καὶ μηδένα λόγον ποιούμενος τοῦ ζῴου ἡμῶν, εἰ μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ὁ τοιοῦτος ἔστω μονώτης. τὸν δὲ πολιτικὸν εὐδαίμονα, ᾧ πάντα πρόσεστι τὰ ἀγαθά, πῶς ἐνδέχεται μονώτην εἶναι; καὶ μάλιστα ὅτι πολιτικὸν ζῷον ὁ ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκώς, ὁ δ' εὐδαίμων ἄνθρωπος δεήσεται φίλων μεθ' ὧν συζήσεται. ἔχει γὰρ τὰ φύσει ἀγαθὰ καὶ 15
κρείττω μετὰ φίλων καὶ ἐπιεικῶν ἤτοι ὁμοίων αὐτῷ ἢ μετὰ ὀθνείων καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα ἀλλοτρίων συνημερεύειν· ἀηδῶς γὰρ τούτοις συνέσται. δεῖ ἄρα τῷ εὐδαίμονι φίλων.

1 εἰ δὲ Ba et Arist. codd. L b 0 b: εἴ τε Arist. vulg. μᾶλλόν ἐστι scripsi ex Aristotele: μάλιστα B: ἐστὶ μᾶλλον a rhesis usque ad εὐδαίμων, φίλων (p. 1162a22) a 8 ποιῆσῃ B: ποιήσει a 10 καλλίονα scripsi: κάλλια Ba 13 τυγχάνωμεν B: τύχωμεν a 14 δεῖ B: δὴ a 15 ἀμφοτέραις Vat. 320: ἀμφοτέρας Ba 18 ἓ scripsi: ἑῶτα B: ἐνάτῳ τῷ a πολιτικοῦ B: πολιτικοῦ καὶ a 19 ἑξῆς B: ἑφεξῆς a 28 μηδένα a 31 πεφυκὼς a 33 κρείττω a: κρείττον B

p. 1169b22 Τί οὖν λέγουσιν οἱ πρῶτοι, καὶ πῇ ἀληθεύο

Τὸ μὴ μοναχῶς, πολλαχῶς δὲ τὴν φιλιαν λέγεσθαι, γέ
τὸν λέγειν μὴ δεῖσθαι τὸν εὐδαίμονα φίλων. εἰσὶ γὰρ τῶν φιλιῶν,
πρὸ τούτου βιβλίῳ μεμαθήκαμεν, αἱ μὲν διὰ τὸ χρήσιμον εἶναι
ραιων καὶ προς αλληλους αντικαταλλαττομένων, αἱ δὲ διὰ τὸ ἡδ
ο αι τῶν εὐτραπέλων καὶ τῶν ἐρωμένων), αἱ δὲ διὰ τὸ κα
ἦθος, οἷαί εἰσιν αἱ τῶν σπουδαίων. διὰ οὖν τὸ τοὺς πολλ
οἴεσθαι φίλους εἶναι τοὺς χρησίμους ἀλλ' οὐ τοὺς σπουδαίους
φιλων δεῖσθαι τὸν εὐδαίμονα. καὶ καλῶς ἀπεφήναντο. τῶν
μων οὐ δεῖται· ανενδεὴς γάρ ἐστιν· ἔχει γὰρ ἅπερ εὐδαίμων ἐ
τὰ ἀγαθά· ἀλλ' οὐδὲ τῶν διὰ τὸ ἡδὺ δεῖται φίλων, κἂν ἴσω
νόσον ἢ τοιοῦτό τι δεήσεται, ἐπὶ μικρὸν δεήσεται. ἡδὺς γὰρ
αὐτοῦ (ἡ γὰρ εὐδαιμονία μεθ' ἡδονῆς ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς, ὡ
εἴρηται καὶ δέδεικται οὐσα). οὐδὲν δεῖται τῆς ἐπεισάκτου καὶ ε
ὑτραπέλων ἡδονῆς. τῶν οὖν τοιούτων μὴ δεόμενος φίλων, ὁ
ὡς χρήσιμον φίλου. ὁ, φησίν, οὐκ ἔστιν ἀληθές. οὐ λέγε
ἔστιν ἀληθὲς τὸ μὴ δεῖσθαι τῶν διὰ τὸ ἡδὺ ἢ τὸ χρήσι
παντὸς γὰρ ἄλλου μᾶλλον ἀληθές ἐστι τὸ μὴ δεῖσθαι τῶν
τῶν ἡδονὰς ποριζόντων φιλων· ἀλλ ἐστιν ὃ λέγει δὸ τοῦ
ἔστιν ἀληθὲς τοιοῦτον· τὸ λέγειν, ὅτι ἐπεὶ οὐ χρήζει ὁ εὐδαίμω
τὸ ἡδὺ φίλων οὐδ' ὅλως δεῖται φίλων. οὐκ ἔστιν (ἀληθές)· ἐ
γὰρ τῶν φιλων οὐ δεῖται· τῶν δὲ σπουδαίων, οἳ καὶ ἀληθῶς
καὶ πάντ' ἐστιν.

p. 1169b28 Ἐν ἀρχῇ μὲν εἴρηται, ὅτι ἡ εὐδαιμονία
στιν. ἡ δ' ἐνέργεια δῆλον ὅτι γίνεται.

Ὅτι φιλων δεῖται ὁ εὐδαίμων τῶν σπουδαίων καὶ ὁμοίων
οια τούτων δεικνυσι. παυσ δὲ ασαφῶς καὶ περιεννοημένως
μενα απαγγελλει. εστι δ ὁ λογος ὁτι οὐ κατασκευάζει, ὅτι
πουδαίων ὄντων . . . ων συνδιάγειν καὶ συνδιημερεύειν
μετ' αλλου ὁ οὑσενος ὁυναται, ὁ τοιοῦτος. λαμβανει τὰ ἐν
τῳ βιβλίῳ τῆς παρούσης πραγματείας περὶ τῆς εὐδαιμονίας
ὅτι ἡ εὐδαιμονία ἐνέργειά ἐστιν. εἶπε γὰρ ἐκεῖ ὅτι ἡ εὐδαι
ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ἐν βίῳ τελείῳ μεθ' ἡδονῆς. ἢ
ἡδονης. καὶ τουτο λαμβάνει· ἐπει ἐνέργεια ἐστιν αλλ οὐ

1 ἡ B et Aristoteles vulg.: πῶς a rhesis usque ad ἕως ἀληθές (p.
μοναχῶς B: μοναχῶς μὲν a 14 δεῖται B: δέεται a 22 ἀληθὲς ins
γὰρ a et Aristoteles ἐνέργειά B: ἐνέργειά τις a et Aristoteles
ὄντος (p. 1170a4) 29 συνδιάγειν καὶ συνδιημερεύειν B: συνδιά
a 30 ὁ τοιοῦτος B: τοιοῦτος a 32 ἐκεῖ] A 6 p. 1098a16

ἀργή, ὥσπερ ἡ τῶν καθευδόντων ἰατρῶν ἢ ἔν τινι φρουρᾷ κεκλεισμένων 158ˢ
καὶ μηδέν τι διαπραττόντων (τῷ γὰρ ἐνεργεῖν καὶ μὴ ἐνεργεῖν διαφέρει ὁ 30
σπουδαῖος καὶ ὁ εὐδαίμων· τῷ μὲν γὰρ ὑποκειμένῳ ὁ αὐτός ἐστιν ὁ
πολιτικὸς σπουδαῖος καὶ ὁ εὐδαίμων τῷ ἐνεργεῖν ὥστε ἡ εὐδαιμονία ἐνέργειά
ἐστιν, εἰ δὲ ἐνέργεια, ὄῆλον ὡς οὐκ ἔστιν ὅλον τι καὶ ὑφεστηκός, ὡς
οἰκία ἢ ἱμάτιον ἢ ἐγὼ ἢ σύ. ἀλλὰ γίνεται ὥσπερ καὶ ἡ κίνησις· οὐδὲ
γὰρ ἡ κίνησίς ἐστιν ὅμοῦ ὑφιστᾶσα ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτῆς γέγονε, τὸ δ'
ἔστι, τὸ δὲ | μέλλει γενέσθαι)· οὐκ ἔστιν οὖν ἡ εὐδαιμονία ὅλον τι, 159ʳ
ἐνέργεια οὖσα, ἀλλ' οἷον ἡ κίνησις καὶ ὅρασις· τοιαύτη δὲ οὖσα ὄῆλον
ὅτι τὸ εἶναι αὐτῆς καὶ ἡ οὐσία αὐτῆς εὐζωία τίς ἐστι καὶ εὐπραξία.
ὥστε καὶ τοῦ εὐδαίμονος τὸ εἶναι, οὐχ ἧ ἄνθρωπος ἀλλ' ἡ εὐδαίμων.
ἐστὶ τὸ ζῆν εὐδαιμόνως, ἤτοι τὸ πράττειν καὶ ἐνεργεῖν τὰ ἀγαθὰ καὶ σπου-
δαῖα. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ ἐστι τὸ πράττειν τὰς καλὰς πράξεις καὶ βούλεσθαι
βλέπειν τοὺς πράττοντας καὶ ὅπως πράττουσιν αὐτάς. ἐπεὶ τοίνυν τὸ εὐδαι- 5
μονεῖν ἐστιν ἐν τῷ πράττειν καὶ θεωρεῖν καὶ τὰς πράξεις καὶ τοὺς πρατ-
τοντας, οἱ δ' ἄνθρωποι πεφύκασι μᾶλλον τοὺς πέλας ὁρᾶν καὶ τὰς ἐκείνων
πράξεις ἢ ἑαυτοὺς καὶ τὰ ἑαυτῶν, χρεία διὰ τοῦτο τῷ εὐδαίμονι φίλων,
ὅπως ὁρῶν τὰς τοῦ φίλου πράξεις καὶ τὸν φίλον ὁρᾷ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰς
ἑαυτοῦ πράξεις βλέπων ἥδεται. τοῦ σπουδαίου γὰρ τὸ χαίρειν τῷ ὁρᾶν τὰ
ἀγαθά, καὶ ἡδόμενος μᾶλλον πράττει. ἀλλὰ πῶς ὁρῶν τὸν φίλον καὶ 10
τὰς τοῦ φίλου πράξεις καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰς ἑαυτοῦ ὁρᾷ; ἢ ὅτι ὁ σπουδαῖος
φίλος ἄλλος αὐτός ἐστιν ὁ φιλούμενος καὶ ὅτι οἱ σπουδαῖοι φίλοι τὰ αὐτὰ
πράττουσι. μία γάρ ἐστι τρόπον τινὰ ἐν δυσὶ σώμασι ψυχή. εἰ τοίνυν
ὁρᾷ τὰς καλὰς πράξεις ὁ σπουδαῖος, τοσοῦτον μᾶλλον ἐπείγεται πράττειν
αὐτάς, ὁρῶμεν δὲ μᾶλλον τὰς τῶν πέλας ἢ τὰς οἰκείας, δεήσεται φίλων 15
ὁ εὐδαίμων, ἵν' ὁρῶν τὰς τοῦ φίλου πράξεις τὰς αὐτὰς οὔσας ταῖς αὑτοῦ
ἔτι μᾶλλον πράξῃ. αἱ γὰρ τῶν σπουδαίων πράξεις καὶ μάλιστα τῶν
σπουδαίων φίλων ἀνακινοῦσι καὶ διεγείρουσι τοὺς ὁρῶντας εἰς αὐτοὺς
σπουδαίους πρὸς τὸ πράττειν τὰ αὐτὰ ἐκείνοις. αὐτοκίνητοι μὲν γάρ εἰσι
καὶ ἐξ ἑαυτῶν πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐργασίαν οἱ σπουδαῖοι, ἀλλ' ἔτι
μᾶλλον βλέποντες καὶ ἄλλους ταῦτα πράττοντας ἐπὶ ταῦτα ἵενται καὶ
προθυμότερον ἐργάζονται. ἡ μὲν οὖν τοῦ λόγου δύναμις, δι' οὗ δείκνυ-
σιν, ὅτι δεῖται φίλων ὁ εὐδαίμων, τοιαύτη τίς ἐστι· τὰ δὲ κατὰ τὴν λέξιν
τοιαῦτα ἂν εἴη. εἰ τὸ εὐδαιμονεῖν, φησίν, ἐστὶν ἐν τῷ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν, 20
τουτέστιν εἰ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστι ζωὴ καὶ ἐνεργεία, σαφηνίζων δὲ τίς ἡ
τοιαύτη ζωή, ἐπήγαγε τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἡ ἐνέργεια σπουδαία καὶ ἡδεῖα
καθ' αὑτήν, δυνάμει λέγων ὅταν εἴπω ὅτι τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστιν ἐν
τῷ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν, οὐδὲν ἕτερον λέγων ἢ ὅτι τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστι
ζωὴ ἐνεργοῦσα καὶ πράττουσα τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα. οὐ γὰρ ἐν τῷ
δύνασθαι πράττειν τὸ εὐδαιμονεῖν χαρακτηρίζεται ἀλλ' ἐν τῷ ἤδη πράτ-

4 εὐδαίμων B: ὁ εὐδαίμων a 13 γὰρ B: om. a 17 ἢ a: καὶ B 22 ἐστιν
ὁ B: ἐστιν ἢ ὁ a 29 σπουδαίως B: σπουδαίους a 31 πράττοντας B: πρατ-
τοντες a ταύτας B: ταὐτὰς a 35 καὶ ἐνεργεία B: ἐνεργεία a

τοῦτο. εἴρηται γὰρ ὅτι εὐδαιμονία οὐχ ἕξις ἐστὶ χωρὶς ἐνεργείας ἀ
συναίτιον ἔχουσα τὴν ἐνέργειαν. ὁ μὲν γὰρ τὴν τελείαν ἔχ
μὴ ἐνεργῶν ὁ ὡς εἴρηται, σπουδαῖος καλεῖται μόνον, ὁ δὲ
καὶ ἐνεργῶν εὐδαιμων. καὶ ἐστιν ὁ μὲν σπουδαῖος συνά
μων, ὁ δ' εὐδαίμων ἐνεργεῖ σπουδαῖος. ἔστιν οὖν τὸ εὐδαιμ
ἔργος τῶν καλῶν πράξεων, σ' εἰσὶν ἡδεῖαι καθ' αὑτάς.
ἔστι ῥέα πάντα τὰ καλὰ τὰ κατ' ἀρετήν· οὐ μόνον δ' εἰσὶ
κατ' ἀρετὴν ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκεῖα, κἂν μὴ ὦσι σπουδαῖα. ὁ γ
λόγος καὶ τὸ φαῦλον ποίημα, καίπερ τοιαῦτα ὄντα, ὅμως ἡδὲ
10 ποιήσαντι φαύλῳ ποιητῇ καὶ τῷ ῥάψαντι φαύλῳ ῥήτορι. ὥσ
εὐδαίμονι τὰ οἰκεῖα ἔργα διχῶς εἶσιν ἡδέα καὶ ὡς οἰκεῖα καὶ
ὄντα. αἱ δ' ἐνέργειαι αὐτοῦ αἱ αὐταί εἰσι ταῖς τοῦ φίλου ἐνεργεί
τῷ εὐδαίμονι καὶ αἱ τοῦ φίλου ἐνέργειαι καὶ τὰ ἔργα ἐπίσης τ
εἰσὶν ἡδέα. ἄμφω γάρ, φησίν, ἔχουσι τὰ τῇ φύσει ἡδέα.
1. ἀμφότερα καὶ τὰ τοῦ εὐδαίμονος ἔργα καὶ τὰ τοῦ φίλου φύσει ἐ
δεήσεται ἄρα ὁ εὐδαίμων καὶ μακάριος φίλου τοιούτου, ἵνα τ
βλέπων πράξεις τὰς οἰκείας ὁρᾷ.

p. 1170ᵃ4 Οἴονται δὲ δεῖν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα ζῆν.

Καὶ διὰ τούτου τὸ προκείμενον συνάγει λέγων. πάντες τὴν
20 μονος ζωὴν ἡδεῖαν εἶναι λέγουσι καὶ πιστεύουσιν ὥσπερ ἀλλων κ
τὸν ἐν λύπαις ὄντα· τοιοῦτος δ' ὁ κακοδαιμονέστατος. ὥστε ὁ
ζωὴ λυπηρά, ἡ τοῦ εὐδαίμονος ἡδεῖα. ἡ δὲ τοῦ εὐδαίμονος
δαίμων, ἡ κατ' ἀρετὴν ἐνεργοῦσα ἐστι, τὸ δὲ κατ' ἀρετὴν ἐνερ
ἐστι τῷ ἡδέως ἐνεργεῖν. ὥστε ἡ τοῦ εὐδαίμονος ζωή, ἡ εὐδ
κρίνων ἐνεργὸν ἐστιν ἐν οἷς τοῦτο ἐνεργεῖ συνεχῶς. καὶ ἡδὺ
30 ἐλεγχὸς ὃς ἐνεργεῖν μονώτῃ ὄντι χαλεπὸν ἐστι. τοῦτο γὰρ
τοῦ μονώτῃ δ' ὄντι χαλεπὸς ὁ βίος. λέγει γὰρ βίον τὰς ἐν
πράξεις. δεῖ δὲ προσυπακούειν τὸ συνεχῆς, ἵν' ᾖ τὸ πλῆρες,
συνεχὴς βίος· χαλεπὸν οὖν τῷ ὄντι μονώτην ὄντα συνεχῶ
μετὰ ἑτέρου ὃς ῥᾴων. εἰ οὖν τὸ συνεχῶς ἥδεσθαι τὰς καλ
χρονῶν κρεῖττον τοῦ μὴ συνεχῶς, τὸ δὲ ἥδεσθαι ἐν τῷ
πράττειν ἐστί, καὶ τὸ συνεχῶς ἄρα ἥδεσθαι ἐν τῷ συνεχῶς π
ἐνεργεῖν ἐστι. μονώτῃ δ' ὄντι χαλεπὸν συνεχῶς ἐνεργεῖν.
χρόνου. τὸν συνεχῶς ἐνεργῶν συνεχῶς ἥδηται. καὶ εἰη ἂν ἡ

2. B: om. a 18 οἴονται δὲ Ba: οἶόν τε δὲ Arist. cod. Kb; οἴονταί τ
ζῆν εὐδαίμονα ζῆν B: ζῆν τὸν εὐδαίμονα a et Aristoteles rhesis usque a
p. 1170ᵃ13) adiectis οἷον ὡς λέγει ἑπτάλοφον μὲν γὰρ ἀπ' ἐπτὰ διάξεται. ἦν δὲ κ
Ἰλιάδος καὶ τὸν ἑνάτην νόον (Theogn. 35) 23 B 28 τὸ συνεχῆς a: τοῦ συνεχῆς B
31 μονώτῃ δ' ὄντι — συνεχῶς lac. B 34 ἥδηται B: ἡδέται a

τοῦ λόγου τοιαύτη· † οὐ χωρὶς ἀδύνατον συνεχῶς ἥδεσθαι, διότι ἀδύνα- 159r
τον καὶ χωρὶς φίλου | συνεχῶς ἐνεργεῖν. εἰ δέ τις λέγει, ὅτι ψεῦδος τὸ 159v
ἀδύνατον, τό γε χαλεπὸν πάντως ἀληθὲς εἶναι φήσειε. δεῖται τοίνυν ὁ εὐ-
δαίμων φίλων πρὸς τὰς συνεχεῖς ἐνεργείας. ἀνακινοῦσι γὰρ καὶ ἀνεγείρου-
σιν ἀλλήλους πρὸς ταῦτα οἱ σπουδαῖοι καὶ πολλῷ προθυμοτέρους ποιοῦσιν.
ἃ μὲν οὖν βούλεται λέγειν ταῦτά ἐστι· κατὰ δὲ τὴν λέξιν τὴν ὃ δεῖ
περὶ τὸν μακάριον εἶναι τοιοῦτόν ἐστι, τὸ συνεχῶς καὶ μὴ ἐκ διαλεί-
ματος τὰ ἐπιεικῆ πράττειν δεῖ τῷ μακαρίῳ ὑπάρχειν· οὕτω γὰρ ἔσται
μᾶλλον θρησκος θεῷ. οἷς οὖν χαίρει, κρεῖττον συνεχῶς πράττειν ταῦτα.
χαίρει δὲ ταῖς καλαῖς πράξεσι, ταῖς δ' ἐναντίαις δυσχεραίνει· ὥσπερ καὶ
ὁ μουσικὸς τοῖς καλοῖς μέλεσι· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ἐναρμόνια καὶ σύντονα.
τοῖς δ' ἀναρμόστοις λυπεῖται. διά τε δὴ οὖν ταῦτα φίλων δεῖται καὶ διὰ
τὸ γίνεσθαι συνάσκησιν καὶ συγγυμνασίαν καὶ ἕτι παράθηξιν τῆς ἀρετῆς
τοῖς ἀγαθοῖς ἐκ τοῦ συζῆν· οὐ γὰρ οὕτως καθ' αὑτόν τις περί τι γυμ-
νάζεσθαι καὶ ἐπιδιδόναι δύναται ὡς μετ' ἄλλων.

p. 1170a13 Φυσικώτερον δὲ ἐπισκοποῦσιν ἔοικεν ὁ σπουδαῖος
φίλος τῷ σπουδαίῳ τῇ φύσει αἱρετὸς εἶναι.

Αἱ προειρημέναι ἐπιχειρήσεις ἦσαν ἀπὸ τῆς τοῦ εὐδαίμονος ἢ εὐδαι-
μων φύσεως· ὃς εὐδαίμων οὐ φύσει ἐστίν. οὐδεὶς γὰρ σπουδαῖος φύσει
ἐστὶ σπουδαῖος, ὥσπερ οὐδ' ἰατρὸς ἢ γραμματικὸς φύσει ἰατρὸς ἢ γραμμα-
τικός ἐστιν. ἀλλ' ὁ μὲν σπουδαῖος γίνεται τοιοῦτος ἔθει καὶ πόνῳ, ὁ δ'
ἰατρὸς μαθήσει καὶ ἐμπειρίᾳ. ἡ δὲ παροῦσα ἐπιχείρησις ὁρμᾶται ἐκ
τοῦ ζῆν ἡμᾶς καὶ αἰσθάνεσθαι, ἃ δὴ τὸ ζῆν καὶ αἰσθάνεσθαι οὐκ ἔθει
καὶ συνασκήσει ἐπιγέγονεν ἡμῖν. φύσει δὲ πρόσεστιν ἡμῖν. διὰ τοῦτο εἶπε
φυσικώτερον ὁ ἐπισκοποῦσιν. ὡς δ' ἔφαμεν, πρότερον μὲν ἐκκοπτομεν
καὶ ἐπεχείρουν οὐκ ἐκ τῶν φύσει ἡμῖν προσόντων, νῦν δ' ἐκ τῶν τοιούτων
ἐπισκοπούμενοι φυσικώτερον ἂν διαλεγοίμεθα. σκοπούμενοι γὰρ τὰ φύσει
ἡμῖν προσόντα εὑρίσκομεν ὅτι ὁ σπουδαῖος φίλος φύσει αἱρετός ἐστι τῷ
σπουδαίῳ. ὡς καὶ τὸ εἶναι καὶ ζῆν καὶ ὁρᾶν καὶ φρονεῖν. φύσει γὰρ
ἕκαστον τούτων αἱρούμεθα· φύσει γὰρ ὀρεγόμεθα πάντες καὶ ζῆν καὶ
αἰσθάνεσθαι καὶ φρονεῖν. τὸ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὸν εἴρηται ὅτι τῷ σπου-
δαίῳ ἀγαθὸν καὶ ἡδύ ἐστι καθ' αὑτό. εἴρηται καὶ πρότερον ὅτι τὸ εἶναι
καὶ ζῆν ἀγαθὸν ὂν αἱρετόν ἐστι τῷ σπουδαίῳ. τὰ γὰρ καθ' αὑτὰ ἀγαθὰ
φύσει ὄντα ἀγαθὰ τῷ σπουδαίῳ αἱρετά ἐστι· τὸ δ' εἶναι καὶ ζῆν φύσει
καὶ καθ' αὑτὸ ἀγαθόν ἐστιν· αἱρετὸν ἄρα τῷ σπουδαίῳ τὸ τοιοῦτον. ἔστι
δὲ καὶ ὁ φίλος παραπλήσιος τῷ εἶναι ἡμᾶς καὶ ζῆν, οἷον γὰρ ζωή τις τοῦ
φίλου ὁ ἀγαθός ἐστι φίλος ὥστε φύσει αἱρετὸς ὁ σπουδαῖος φίλος τῷ

1 fort. οὐ χωρὶς ἀδύνατον συνεχῶς ἥδεσθαι, ἀδύνατον συνεχῶς ἐνεργεῖν· χωρὶς φίλου ἀ. σ. ἥ., διότι ἀ. τὸν γ. … 2 ὁρμᾶ B: … 3 μ B: … B 13 παράθηξις a: παράθεξις B 16 thesis usque ad ὡρισμένον γάρ (p. 1170a20) a 20 ἤ (alterum) B: καὶ a 22 ὁρμᾶται Vat. 320: ὁρᾶται Ba 25 ἐσκοποῦμεν B: ἐσκόπουν a

σπουδαίῳ καὶ εὐγνώμονι. ἔστι δ' ὁ σπουδαῖος φίλος τρόπον τινὰ
καθ' ἕξιν ζωὴ καὶ αἴσθησις τοῦ φίλου ἀλλ' ἡ κατ' ἐνέργειαν.
αὐτῷ μάλιστα ἐνεργεῖ. τὸ δὲ ζῆν ὁρίζονται τοῖς ζῴοις
αἰσθήσεως. εἴρηται καὶ πρότερον ὅτι τὸ ζῆν ἀγαθὸν ὂν αἱρετὸ
σπουδαίῳ· καὶ οὖν τὸ αὐτὸ λέγει καὶ κατασκευάζει, ἵνα διὰ τοῦ
ὅτι φύσει ἀγαθός ἐστιν ὁ σπουδαῖος φίλος τῷ εὐδαίμονι. πάνυ δὲ
ἀπαγγέλλει ταῦτα. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτον ἂν εἴη. τῆς τῶν ζῴ
ἡ οὐσία καὶ τὸ εἶναί ἐστιν ἐν τῷ δύνασθαι αἰσθάνεσθαι· ἔστι γὰ
ζωὴ δύναμις αἰσθητική. ἡ μὲν γὰρ τῶν φυτῶν ζωὴ δύναμίς ἐστι
τὰ ἔχοντα καὶ ποιοῦσα γεννᾶν ὅμοια ἑαυτοῖς· ἡ δὲ τῶν ζῴω
αἰσθητική. τὸ γὰρ ζῷον τοῦ ζῶντος, ὡς ἐν τῇ Περὶ ψυχῆς εἴρ
φησιν αἰσθήσει. ζῆν μὲν γὰρ λέγεται τὰ ἐξ ἑαυτῶν γεννῶ
γεννῶντα ὅμοια ἑαυτοῖς, ζῷα δὲ λέγεται τὰ πρὸς τῷ γ[illegible]σθαι
ὅμοια καὶ αἴσθησιν ἔχοντα τῶν ἡδόντων καὶ λυπούντων. ὃ οὐ
τοῖς φυτοῖς. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν τυπτόμενον λυπεῖται ἢ θεραπευόμε
ὁρίζεται δή φησι. τουτέστιν ὁρισμὸς καὶ λόγος ⟨οὐσιώδης⟩ τῆς
ζωῆς ἐστι δύναμις γνωστικὴ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν, ὅπερ ἐστ
αἰσθητική καὶ διαγνωστικὴ τῶν ἡδόντων καὶ λυπούντων. τοὺς
ποις τὸ ζῆν ὁρίζεται τῷ τε αἰσθάνεσθαι δύνασθαι καὶ τῷ δύνασ
τουτέστιν βουλεύεσθαι. τὸ γὰρ νοεῖν ἀντὶ τοῦ βουλεύεσθαι εἴρητ
γὰρ ὁ ἄνθρωπός ἐστι ζῷον βουλευτικόν. δύναται τὸ ⟨ὁρίζεται
κατ' αὐτοῦ χαρακτηρίζεται καὶ γνωρίζεται. ὁρίζεται οὖν τῷ δύνασ
τὴν δὲ δύναμιν ἔχουσι διὰ τὸ ἐνεργεῖν. τὸ γὰρ κύριον ἐν τῇ ἐ
λέγω δὲ κύριον τὸ τέλος καὶ τὸ οὗ ἕνεκα. τῆς γὰρ ἐνεργείας
φύσις τὰς δυνάμεις ἡμῖν ἐνέσπειρε καὶ ταύτης ἕνεκα περιέπομεν
ζόμεθα ταύτας. τοῦ γὰρ ὁρᾶν ἕνεκα καὶ τοῦ ἀκούειν τὴν ὅρασι
ἀκουστικὴν δύναμιν ἀγαπῶμεν. εἰ οὖν τὸ ζῆν ἡμῖν ἐστιν ἐν τῷ
αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν. τὸ δὲ δύνασθαι αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν [illegible]
τοῦ δημιουργοῦ διὰ τὸ ἐνεργεῖν, ἔοικε τὸ ζῆν κυρίως εἶναι ἡ
γειαν αἴσθησις καὶ νόησις καὶ ζῆν καὶ πολιτεύεσθαι καὶ πράττε
αἴσθησιν καὶ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις, ὡς οἱ φαῦλοι βοσκημάτων δίκ
ἢ κατὰ νοῦν ὡς οἱ σπουδαῖοι. ἀλλὰ μὴν τὸ ζῆν καὶ μάλιστα ὡ
δαῖοι τῶν καθ' αὐτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων. καὶ τὸ ζῆν ἄρα καὶ
τὴν ἐνεργεῖν καθ' αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδὺ καὶ αἱρετόν. ταῦτα ε
αὐτὸν ἐπαγαγεῖν. τοῦτο δὲ συνεχῶς γινόμενον μᾶλλον ἀγαθὸν κ
ἡδύ [illegible]. τοῦτο δὲ ποιεῖν μονώτην ὄντα. λέγω δὴ συνεχῶς
μονώτην ὄντα. χαλεπόν. δεῖται ἄρα ὁ εὐδαίμων φίλου, ἵνα συνεχῶ
τουτέστιν ἵνα ἐνδελεχῶς ἐνεργεία ἡ αἰσθητικὸς καὶ διανοητικός.

1 ὁρίζονται B et Aristoteles: ὁρίζεται a (cf. tamen v. 16 seq.) 4 αἰσθήσει
αἰσθήσει Ba 11 ζῴων B: ζῆν a τῇ B: τῷ a Περὶ ψυχῆς] B 2
14 ἔχοντα Vat. 320: ἔχειν Ba 16 οὐσιώδης a: om. B 19 τῷ (alter
21 ὁρίζεται a: lac. B εἰρῆσθαι B: om. a 24 κύριον B: κυρίως a
Vat. 320: πασῶν Ba 37 φίλου B: φίλων a

κρεῖττον τοῦ δυνάμει, εἴπερ αἱ δυνάμεις, ὡς εἴρηται, χάριν τῶν ἐνεργειῶν. 160r
εἰ οὖν τὴν κατ' ἐνέργειαν αἴσθησιν φύσει ἢ αἱρούμενοι ἀσπαζόμεθα, αὕτη
δὲ καὶ τὸ κατ' ἐνέργειαν βούλεσθαι καὶ πράττειν μάλιστα σὺν τῷ φίλῳ a
σύνεσιν ἡμῖν, ὁ φίλος ἄρα φύσει αἱρετός ἐστι τῷ σπουδαίῳ. ταῦτ' οὖν
ἔδει ἐπαγαγεῖν. ὁ δὲ μὴ ἐπενεγκών, καίτοι πρὸς τοῦτο βλέπων καὶ τοῦτο
βουλόμενος συμπεράνασθαι, εἶπε τὰ εἰρημένα καὶ ἀσαφειαν πολλὴν ποιησε-
κεν. ἔστι δὲ ἐπεὶ χρήσιμον τὸ ἑαυτὸν εἰδέναι, αὐτοῦ δὲ αὐτοὺς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν
οὐ δυνάμεθα θεᾶσθαι (θᾶττον δὲ τοῦτο ἐξ ὧν καθ' ἑκάστην λέγομεν· ἐπιτι-
μῶμεν γὰρ ἀλλήλους λέγοντες "εἰ ἐθεώρεις αὐτόν, εἰ ἐγίνωσκες αὐτόν, οὐκ
ἂν κατηγόρεῖν ἤθελες τούτου, οὐκ ἂν τοιαῦτα ἔλεγες κατὰ τῶν πέλας"), εἰ 10
δὴ ἡδὺ τὸ γινώσκειν καὶ βλέπειν ἑαυτούς, τοῦτο δὲ ἐξ ἑαυτῶν οὐ δυνάμεθα
ποιεῖν, ἔστι δὲ ὁ φίλος ἄλλος ὁ φιλούμενος, δεῖται φίλου ὁ εὐδαίμων, ἵνα
ὥσπερ οἷς τὸ κάτοπτρον ἐνατενίζοντες ἑαυτοὺς ὁρῶσιν, οὕτω καὶ ὁ εὐ-
δαίμων εἰς τὸν φίλον ἀποβλέπων ἑαυτὸν ὁρᾷ καὶ γνωρίζει οἷός ἐστι, ὅτι
ἀγαθὸς καὶ ἐράσμιος, καὶ τοῦτον ὁρῶν καὶ γινώσκων ἔτι μᾶλλον πράξει τὰ 15
καλὰ καὶ βέλτιστα. ὅτι δὲ ὁ σπουδαῖος φίλος ἄλλος ὁ φιλῶν ἐστι, πιστεύο-
μεν ἐκ τῶν ὁσημέραι. ἂν γάρ τις σφόδρα φιλῇ τινα, οὐδὲν ἄλλο λέγει 15
περὶ ἐκείνου ἢ ὅτι 'οὗτος ἄλλος ἐγώ, καὶ οὗτος ἐγὼ εἰμι, καὶ ὁ φιλῶν ἢ
ὑβρίζων αὐτὸν ἐμὲ φιλεῖ ἢ ἐμὲ ὑβρίζει.' εἰπὼν δὲ ὅτι τὸ δὲ ζῆν τῶν
καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, ὅσικνὺς ὅτι μὴ πᾶσαν ζωὴν ἐνέργειαν
καὶ ἡδεῖαν καὶ ἀγαθὴν λέγει ἀλλὰ τὴν κατ' ἀρετήν, ἐπήγαγεν ὡρισμένον
γάρ. τὸ δ' ὡρισμένον τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως. ἴσμεν δὲ ὅτι οἱ 20
Πυθαγόρειοι δύο συστοιχίας ἐποίουν καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ πάντα ἔτατον ὑπὸ
τὴν μίαν, τὰ δὲ κακὰ ὑπὸ τὴν λοιπήν. καὶ ἐκάλουν ἐν ᾗ ὑπῆγον τὰ καλὰ
ὡρισμένην, ἐν ᾗ δὲ τὰ κακὰ ἀόριστον, καὶ ἀντιστρέφειν ἔλεγον τὰ καλὰ καὶ
ὡρισμένα. εἴ τι γὰρ ἀγαθὸν ὡρισμένον καὶ εἴ τι ὡρισμένον ἀγαθόν, ὁμοίως 25
καὶ τὰ κακὰ καὶ ἀόριστα. πᾶν γὰρ κακὸν ἀόριστον καὶ πᾶν ἀόριστον κακόν.
καὶ εἴρηται περὶ τῶν συστοιχιῶν τούτων ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει καὶ ἐν
τῇ Μετὰ τὰ φυσικά. ὅτι δὲ τὸ κατ' ἀρετὴν ὡρισμένον, ἐν πολλοῖς τῷ
Ἀριστοτέλει καὶ Πλάτωνι δέδεικται. ὁ μὲν γὰρ φαῦλος διὰ τὰς ἀλογίστους 30
ὀρέξεις, αἷς ἕπεται, καὶ τὴν ἀπέραντον ἐπιθυμίαν τῶν φαύλων ἡδονῶν
ὁριστέος ἐστί, παντὸς γινόμενος μᾶλλον ὧν πράττει ἀρετάρμοστος, καὶ διὰ
τοῦτο ἀπὸ ἄλλων ἐπ' ἄλλα μεταπηδῶν, ἐν οὐδεμιᾷ ὥρᾳ ἐπί τινος τοῦ 30
αὐτοῦ ἱστάμενος. τὰ γὰρ φαῦλα καὶ αἱ ἀπ' αὐτῶν ἡδοναὶ τοιαῦτα. λέγω
δὲ τοιαῦτα, ἅτα οὐκ ἀρετὰ οὐδ' ἔστιν ἡδέα. ἀπὸ ἅμα τε ἐπιφθίνει καὶ
ἅμα ἀηδῆ καὶ λυπηρὰ τοῖς πράξασιν ἔδοξε. διὸ καὶ ἐπ' ἄλλα ἔρχονται
ζητοῦντες τὸ ὄντως ἡδύ, εὑρεῖν δ' οὐ δυνάμενοι διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν ἀπὸ

6 καὶ a: om. B 7 τὸ ἑαυτὸν a: τὰ ἑαυτῶν B 12 φίλου B: φίλων a
21. 22 ὡρισμένον γάρ B: τὸ δ' ὡρισμένον — καὶ ἡδύ (p. 1170a26) a 23 συστοιχίας B: συστοίχους a 27 καὶ (ante ἀόριστα) B: om. a 28 ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει] Γ 4 29 Μετὰ τὰ φυσικά] Λ 5 p. 986a15 τὸ corr. ex τῷ B 30 Ἀριστοτέλει] cf. Indic. Arist. p. 524a50 ἀλογίστους B: ἀλόγους a 35 an ἀλλ' ἅ ἅμα?

τῆς μέθης τῶν φαύλων πράξεων ἐπιγινομένην αὐτοῖς. ὁ δὲ σπ
(δηλόσει γὰρ ὀρθά) τὰ ὄντως ἀγαθὰ καὶ ὄντως ἡδέα διώκων καὶ
αὐτοῖς ἐμμένει. ὡς γὰρ τὸ μὲν ἀληθὲς ὡρισμένον ἐστί, τὸ δὲ
ἀόριστον (ἁπλοῦς γὰρ ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας, ποικίλος δὲ καὶ πολυ
ὁ τοῦ ψεύδους), οὕτω καὶ τὸ ὄντως ἀγαθὸν καὶ ὄντως ἡδὺ ἁπλ
τοὐναντίον δ' ἅπαν τὸ ψεῦδος. εἰπὼν δὲ ὅτι τὸ ζῆν τῶν καθ' α
θῶν καὶ ἡδέων ἐστίν, ἐπήγαγε τὸ δὲ τῇ φύσει ἀγαθὸν καὶ
σικεῖ ἀγαθὸν ἐστι καὶ ἡδύ. αἱρήσεται ἄρα ὁ σπουδαῖος τὸ ζῆν.
ἐνέργειαν δηλονότι, ὥστε καὶ φίλον ἔχειν μεθ' οὗ συνεχῶς μᾶλ
γειν δύναται ἥπερ μόνος ὤν. οὐ δεῖ δὲ λαμβάνειν μοχθηρὰ
καὶ διεφθαρμένην. δῆλον διὰ τούτου πεποίηκεν, ὁπηνίκα ἔλ
τὸ ζῆν τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων. ὡρισμένον γὰρ ὡς
πάσης ζωῆς ἔσχεν ἀλλὰ τῆς τῶν σπουδαίων. οὐ δεῖ, φησίν, ὑπολ
ὅταν λέγω, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων ἐστι. πρ
ζωῆς ἐμὲ τοῦτο λέγειν, ἀλλὰ τῆς τῶν σπουδαίων. αἱ γὰρ τῶν φ
τῶν τροχιζομένων καὶ Πριαμικαῖς πιεζομένων συμφοραῖς οὔθ' ἡδ
καλαί. ἐπαγγέλλεται δὲ ἐρεῖν περὶ τῆς τῶν μοχθηρῶν καὶ τῆ
λύπαις καὶ κακώσεσιν ὄντων ζωῆς, καὶ ἐρεῖ ἐν τῷ ἑφεξῆς βιβλ
περὶ ἡδονῆς λέγει.

20 p. 1170ª25 Εἰ δ' αὐτὸ τὸ ζῆν ἀγαθὸν καὶ ἡδύ· ἔοικε δὲ
τοῦ πάντας ὀρέγεσθαι αὐτοῦ καὶ μάλιστα τοὺς ἐπιει

Διὰ τῆς προσθήκης ταύτης ᾐνίξατο, ὅτι κυρίως ἀγαθὴν καὶ
ζωὴν τὴν μετ' ἀρετῆς λέγει· καὶ γὰρ καὶ οἱ φαῦλοι φύσει ταύ
γονται καὶ ταύτην μεταδιώκουσι. πᾶς γὰρ νοῦς, ὡς ἐν τῷ
τῆς παρούσης πραγματείας, τὸ οἰκεῖον φύσει ὀρέγεται ἀγαθόν κ
ἐπίσης. ὥστε καὶ οἱ φαῦλοι· κακῶς δὲ τραφέντες περιπίπτο
μοχθηραῖς καὶ φαύλαις ζωαῖς ὡς καλαῖς. οὐ γὰρ δύνανται διακρ
καλοῦ τὸ κακὸν κακῶς ἔχοντες. ἔστι δὲ τοῦ λόγου ἡ ἀπόδοσις ἐν
δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπουδαῖος, καὶ πρὸς τὸν φίλον·
γὰρ αὐτὸς ὁ φίλος ἐστίν. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτον | ἂν εἴη· ὁ τοῦ εὐδα
φίλος ἕτερος αὐτός ἐστιν ὁ εὐδαίμων, ὥστε καὶ ἡ ζωὴ τοῦ φιλ
ἑτέρα αὐτή ἐστι τῆς τοῦ εὐδαίμονος ζωῆς. αἱρεῖται δὲ ὁ εὐδαί
πανθ' ὅλου τὴν οἰκείαν ἔχειν ζωήν· πᾶς γὰρ ὀρέγεται φύσει εἶναι
ὥστε φύσει φίλον ἔχειν αἱρεῖται. ὥσπερ γὰρ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, ο
πρὸς τὸν φίλον· ἄλλος γάρ ἐστιν αὐτὸς ὁ φίλος. καὶ εἴη ἂν ὁ
πρὸς τοιοῦτον ὁ εὐδαίμων φύσει αἱρεῖται καὶ ὀρέγεται ἔχειν τὴν
ζωήν· ἀλλὰ μὴν ἡ τοῦ φίλου ζωὴ αὐτός ἐστιν ὁ φίλος, ὁ εὐδαί
φύσει αἱρεῖται καὶ ὀρέγεται ἔχειν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν σπουδαῖον φ

1 ἁπλοῦς κτλ.] cf. Eurip. Phoeniss. 469 15 ἐμὲ a: με B 20 rhe
μακαριωτάτη ζωή (p. 1170ª29) a 22 ταύτης B: ταῦτα a 24 cf. Z 2 p
[illegible] B [illegible]

μὲν διάνοια τῶν λεγομένων αὕτη, ἡ δὲ λέξις ὧδε ἂν ἔχοι. εἰ τὸ ζῆν 160r
αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδύ, καὶ διὰ τοῦτο αἱρετόν ἐστιν. αἱρεῖται γὰρ ὁ σπουδαῖος καὶ ζῆν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν. ὅτι αἰσθάνεται καὶ ὅτι ζῇ καὶ ὅτι νοεῖ. οὐδεὶς γὰρ βούλεται ζῆν καὶ αἰσθάνεσθαι ἀναισθήτως ἔχων, ὅτι ζῇ ἢ ὅτι αἰσθάνεται. φυτὸν γὰρ ἂν εἴη, ὅπερ ζῇ, ὅτι δὲ ζῇ, οὐκ οἶδεν. εἰ οὖν τὸ ζῆν καὶ αἰσθάνεσθαι ὅτι ζῇ καὶ αἰσθάνεται ἡδὺ καὶ καλόν ἐστι, ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω καὶ πρὸς τὸν φίλον, φύσει αἱρεῖται παρεῖναι φίλον αὐτῷ, ὅπως αἰσθάνηται καὶ ὅπερ ἐστὶ καὶ ὅτι εὐδαίμων ἐστίν. αἰσθανόμενος γὰρ ὅτι καὶ ἔστι καὶ ὅτι τοιόσδε φίλος ἑαυτὸν νοεῖ καὶ ὅτι ζῇ καὶ ἔστιν εὐδαίμων. τοιοῦτος γάρ, ὡς εἴρηται, ὁ φίλος τοῦ εὐδαίμονος οἷος ὁ εὐδαίμων ἐστίν.

p. 1170ª29 Ὁ δ' ὁρῶν ὅτι ὁρᾷ αἰσθάνεται καὶ ὁ ἀκούων ὅτι ἀκούει καὶ ὁ βαδίζων ὅτι βαδίζει καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως.

Τὸ νοοῦν καὶ κρῖνον, ὅταν ὁρῶμεν καὶ νοῶμεν, ὅτι τε ὁρῶμεν καὶ ὅτι νοοῦμεν, τὸ προσεκτικὸν καλούμενον μέρος, μέρος ἐστὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς καὶ τὸ οἷον κέντρον αὐτῆς. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐπικρῖνον, ὅτι ὁρῶμεν, ὅτε ὁρῶμεν καὶ διανοούμεθα [καὶ] ὅτε διανοούμεθα καὶ βαδίζομεν καὶ γράφομεν ὅταν βαδίζωμεν καὶ ὅταν γράφωμεν. τὸ δ' αἰσθανοίμεθα ἂν ὅτι αἰσθανόμεθα καὶ νοοῖμεν ὅτι νοοῦμεν ταὐτόν ἐστι τῷ οὐ γὰρ ἀναισθήτως οὐδ' ἀνεννοήτως ἔχομεν ὅταν νοῶμεν καὶ αἰσθανώμεθα, ὅτι νοοῦμεν καὶ αἰσθανόμεθα, ἀλλ' αἰσθανόμενοι καὶ νοοῦντες συναισθανόμεθα καὶ συνεπινοοῦμεν ὅτι αἰσθανόμεθα καὶ ὅτι νοοῦμεν, ταυτὶ δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ὅτι ἐσμέν. ὁ γὰρ συναισθανόμενος ὅτι αἰσθάνεται οὐδὲν ἄλλο κρίνει καὶ ἐπαισθάνεται ἢ ὅτι ζῇ, καὶ ἔστιν ὡσαύτως καὶ ὁ συννοῶν ὅτι νοεῖ, τοῦτο νοεῖ, ὅτι ἐπειδὴ νοεῖ ζῇ καὶ οὐ τέθνηκεν οὐδὲ μὴ ὄν ἐστιν ἀλλ' ὄν τι, οἷον ζῷον τοιονδί. ταῦτα δὲ ἐδήλωσε διὰ τοῦ εἰπεῖν τὸ δ' ὅτι αἰσθανόμεθα ἢ νοοῦμεν ὅτι ἐσμέν· καὶ δεῖ ὑποστίζειν εἰς τὸ ὅτι νοοῦμεν, εἶτα ἐπάγειν τὸ ὅτι ἐσμέν. τὸ δ' αἰσθάνεσθαί φησιν ἡμᾶς, ὡς αἰσθανόμεθα καὶ νοεῖν, ὅτι νοοῦμεν, αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν ἐστιν, ὅτι ἐσμὲν ἢ ὅτι ἐσμὲν καὶ τῶν ὄντων ἐσμέν. συνήγαγε τοίνυν διὰ μέσου τοῦ αἰσθάνεσθαι, ὅτι ἀγαθόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ ζῆν. οὕτως ἀγαθόν ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν ὅτι αἰσθανόμεθα καὶ νοοῦμεν· τοῦτο δὲ ζῆν ἐστι καὶ εἶναι· ἀγαθὸν ἄρα τὸ ζῆν καὶ εἶναι καὶ ἡδὺ καὶ αἱρετόν ἐστι. κυρίως δὲ ζῆν καὶ εἶναί ἐστι τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν· τὸ συνεχῶς κατ' αὐτὴν ζῆν καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν ἐνεργεῖν ἔτι μᾶλλον ἡδύ ἐστι καὶ μᾶλλον ἀγαθόν. δύναται δ' ὁ σπουδαῖος ῥᾷον μετὰ φίλου συνεχῶς ζῆν κατ' ἀρετὴν καὶ συνεχῶς ἐνεργεῖν ἢ μονώτης ὤν· ὁ σπουδαῖος ἄρα φίλος συνεργεῖ περὶ τὸ συνεχῶς

1 ἔχοι B: ἔχει a 9 νοεῖ a: νοεῖν B 12 rhesis usque ad ἀγαθοῦ ἡδονται (p. 1170b5) a 14 τὸ νοοῦν Vat. 320: τὸν νοῦν Ba 17 καὶ cancellavi 20 αἰσθανώμεθα a: αἰσθανόμεθα B 22 ὅτι αἰσθανόμεθα post νοοῦμεν a 26 ταῦτα δὲ B: ταῦτ' a 37 φίλος B: φίλου a

[illegible] καὶ πράττειν τὰ κράτιστα. ὁ δὲ πρὸς τοῦτο συνεργῶν αὐ
τὸν ὁ σπουδαῖος ἄρα φίλος αἱρετός ἐστι τῷ εὐδαίμονι. διὸ τὸ
εὐδαίμων φίλου. τὸ γὰρ εἶναι ἦν αἰσθάνεσθαι ἢ νοεῖν. ἐπ
καὶ ἐνέργειαν ζωὴ ἡ αὐτή ἔστι τῇ καὶ ἐνέργειαν αἰσθήσει καὶ
ἐνέργειαν αἴσθησις τῇ κατ᾽ ἐνέργειαν ζωῇ. οὐ γὰρ πᾶσαν ζωὴν ο
ὃν λαμβάνει ἀλλὰ τὴν σπουδαίου. ἐπεὶδὴ ταῦτα εἶναι ἀντιστρέφο
βάνων λέγει τὸ εἶναι ἡμᾶς οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ τὸ αἰσθάνεσθαι κα
εἰ δὴ τὸ εἶναι ἡμῶν ταὐτόν ἐστι τῷ αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν, ἀλλὰ
πρότερον ἀληθεύομεν, ὅτι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν ὅτι αἰσθανόμ
νοοῦμεν ταὐτόν ἐστι τῷ εἶναι ἡμᾶς καὶ ζῆν, τὸ δ᾽ αἰσθάνεσθαι ὅτ
ἀγαθὸν καὶ ἡδύ, καθ᾽ αὑτὸ ἄρα τὸ εἶναι καὶ ζῆν ἀγαθὸν καὶ ἡδύ.
δὲ ὅτι φύσει ἀγαθὸν ἡ ζωή, δεικνὺς ὅτι ἀγαθὴν ζωὴν τὴν κατ
λέγει. ὑπῆρχεν τὸ δ᾽ ἀγαθὸν ὑπάρχειν ἐν ἑαυτῷ αἰσθά
ἡδύ, τουτέστιν ἡδύτατόν ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι, ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ ζωὴ
ἐστι καὶ θεωρία τῶν ὄντων. τοιοῦτοι γὰρ οἱ σπουδαῖοι πράκτι
καλῶν καὶ θεωρητικοὶ τῶν ὄντων. ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδὺ
ἡ δὲ τοῦ σπουδαίου ζωὴ ἀγαθὴ καὶ ἡδεῖα, ἡ τοῦ σπουδαίου ἄ
αἱρετὴ τὴν ἄρα τῷ σπουδαίῳ αἱρετόν. εἰπὼν δὲ ὅτι τὸ εἶνα
ἡ ζωή, τῶν σπουδαίων ἀγαθόν ἐστι καὶ ἡδύ, ⟨σαφηνίζων πῶς ἐστ
πράγμα συναισθανόμενοι γὰρ τοῦ καθ᾽ αὑτὸ καλοῦ καὶ ἀ
ἥδονται. λέγει δὲ καθ᾽ αὑτὸ ἀγαθὸν τὴν τοιάνδε ζωὴν τὴν πρ
θεωρίᾳ συνοῦσαν. αἰσθανόμενοι γὰρ οἱ σπουδαῖοι καὶ νοοῦντες σ
νονται καὶ συνεπινοοῦσι τὴν οἰκείαν ζωήν, ὅτι ἀρίστη καὶ καλλίστ
καὶ τοῦτο νοοῦντες χαίρουσιν.

11ª34–b1 Ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπουδαῖος, καὶ πρὸς τὸν
ἕτερος γὰρ αὐτὸς ὁ φίλος ἐστίν.

Ἐνταῦθα ἡ ἀπόδοσις, ὡς εἴρηται, τῶν προκειμένων ῥητῶν. λέγ
συναψάντες ἐκείνοις εἴποιμεν, τὸ ζῆν τῷ εὐδαίμονι, ὡς εἴρηται, ἀγα
ἡδὺ καὶ αἱρετόν ἐστι. φύσει γὰρ αἱρεῖται ὁ εὐδαίμων καὶ πᾶς ὁ σπ
καὶ εἶναι καὶ ζῆν. ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, καὶ πρὸς τὸν
οὕτως· ἄλλος γάρ αὐτός ἐστιν ὁ φίλος. αἱρετὸν ἄρα φύσει ὁ σπ
φίλος τῷ εὐδαίμονι. αἰσθανόμενος γὰρ καὶ νοῶν τὴν τοῦ σπουδαί
ὁ φίλος συννοεῖ, τοῦ δὲ τοῦτον αἱρετὸν ἡδὺ ἄρα καὶ ὁ σπ
καὶ αἱρετός. ὃν ὁρῶντες ἢ νοοῦντες συνθεωροῦμεν καὶ συννοοῦμ
αἱρήσεται ἄρα καὶ σπεύσει φύσει ὁ εὐδαίμων ἔχειν φίλον. ἡ μ
προκειμένων ῥητῶν πάντων συνέχεια τοιαύτη. τὰ δ᾽ ἄλλα μετ

2 φίλος B: φίλου a 13 ὑπάρχειν Ba: ὑπάρχον Aristoteles 19 σαφ
m. B 20 καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ Ba: ἀγαθοῦ Aristoteles 22 θεωρία a:
25 rhesis usque ad φίλων σπουδαίων (p. 1170b19) a 28 ἐκείνοις B:
B a 31 συνεννοοῦμεν a 35 φίλον Vat. 320: φ
φίλ B

ενεβλήθη διδάσκοντα, ὅτι τὸ εἶναι ἡμῶν ἐν σώματι ὄντων ἐστὶ τὸ ζῆν 161r
καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ νοεῖν, ὅτι ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα καὶ νοοῦμεν καὶ ὅτι 15
τὸ ἀληθῶς εἶναι καὶ ζῆν ἐστι τὸ κατ' ἀρετὴν πολιτεύεσθαι, ὅπερ καὶ ἡδὺ
καὶ αἱρετὸν ὑπάρχει. εἰ δὲ ἡδὺ καὶ αἱρετὸν τὸ αἰσθάνεσθαι, ὅτι ἐσμὲν
καὶ ζῶμεν, αἱρετὸν ἄρα καὶ ἡδὺ καὶ τὸ συναισθάνεσθαι, ὅτι ζῇ καὶ ἔστιν
ὁ φίλος. τοῦτο δὲ γίνοιτ' ἂν συζώντος τοῦ φίλου καὶ συγκοινωνοῦντος λόγων
καὶ πράξεων. ἡδὺ ἄρα καὶ αἱρετὸν τῷ εὐδαίμονι τὸ συνεῖναι φίλον αὐτῷ 20
καὶ συζῆν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡ μὲν τῶν λεγομένων διάνοια αὕτη· τὰ δὲ
κατὰ λέξιν τοιάδε ἂν εἴη. καθάπερ ἑκάστῳ αἱρετόν ἐστι τὸ εἶναι, οὕτω
καὶ τὸν φίλον. ἐπῆγαγεν ἡ παραπλησίως, τουτέστι παραπλήσιος καὶ
ὁμοιοτάτη ἐστὶν ἡ τοῦ φίλου ζωὴ τῇ ἑαυτοῦ βιοτῇ. πᾶς δὲ πάντα τὸν
ὅμοιον φύσει καὶ μάλιστα ὁ σπουδαῖος τὸν σπουδαῖον ἀγαπᾷ καὶ συζῆν
βούλεται. φύσει ἥλιξ ἥλικα τέρπει καὶ κολοιὸς παρὰ κολοιὸν ἵζάνει. ὁ
σπουδαῖος τοίνυν ἡδὺς ἐστι τῷ σπουδαίῳ καὶ χαίρει συζῆν αὐτῷ καὶ
συνδιάγειν μετ' αὐτοῦ. εἰπὼν δὲ ὅτι ἑκάστῳ τῶν σπουδαίων ἡδὺ τὸ εἶναι
καὶ αἱρετόν ἐστι, διὰ τί ἡδὺ καὶ αἱρετὸν λέγει. τὸ δ' εἶναι αἱρετὸν διὰ τὸ
αἰσθάνεσθαι ἑαυτοῦ ἀγαθοῦ ὄντος, ὥστε καὶ ἡ συναίσθησις τῆς τοῦ φίλου
ἀγαθότητος ἡδεῖα καὶ αἱρετή ἐστιν αὐτῷ. γένοιτο δ' ἂν αὐτῷ ἡ τοιαύτη
συναίσθησις ἐκ τοῦ συζῆν καὶ κοινωνεῖν λόγων τούτων τῶν προφορικῶν
καὶ διανοίας τῶν διὰ τῶν τοιούτων λόγων σημαινομένων νοημάτων.
ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀλόγων ζώων, φησί, τὸ συζῆν ἐστι τὸ νέμεσθαι ἐν τῷ
αὐτῷ τόπῳ. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸ κοινωνεῖν τῶν ἀρίστων καὶ καλλίστων
πράξεων καὶ λόγων καὶ διανοημάτων.

p. 1170b20 Ἆρ' οὖν ὡς πλείστους φίλους ποιητέον, ἢ καθάπερ ἐπὶ
ξενίας ἐμμελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ τὸ "μήτε πολύξεινος μήτε ἄξει-
νος καλεοίμην" καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας ἁρμόσει.

Δείξας ὅτι χρῄζει φίλων ὁ εὐδαίμων ἀπορεῖ, ἆρα δεῖ λίαν πολλῶν
φίλων αὐτὸν καὶ ἀπείρως εὐθὺς ἐπιχεῖν τὴν τούτων σπουδήν, ἢ καθάπερ
ἐπὶ ξενίας ἐμμελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ. ἔστι δὲ τὸ ἐμμελῶς ταὐτὸν τῷ
ἁρμοδίως. ξένους δ' ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τοὺς διὰ ξενοδοχείας
ἐν ταῖς ἀποδημίαις (καὶ) ξενοδοχουμένους ὑπ' ἀλλήλων. ὥσπερ οὖν, φησίν,
οὐ δεῖ πλείστους ξένους ἔχειν οὕτως οὐδὲ φίλους. ὡς γὰρ τὸ ἄξενον καὶ
πολύξενον φευκτόν, οὕτω καὶ τὸ ἄφιλον καὶ πολύφιλον οὐκ ἐπαινετόν. καὶ
λέγει διὰ τί οὐκ ἔστι χρήσιμον ἡ πολυφιλία οὐδενὶ τῶν τῆς φιλίας εἰδῶν.

1 διδάσκοντα B: διδάσκοντος a 10 καὶ τὸ τὸν φίλον Arist. 11 τὸν B: τὸ a 13 ἥλιξ] cf. Θ 14 p. 1161a34 κολοιός] cf. Θ 2 p. 1155a34 κολοιὸν B: κολοιῷ a 15 συνδιάγειν B: συνδιάγει a 16 διατί B: διότι a 19 τούτων B: τούτοις a: nescio an insiticium sit 21. 22 τὸ (utroque loco) B: τῷ a 25 ξενίας Ba et Arist. codd. MbOb: τῆς ξενίας Arist. vulg. τὸ Ba et Arist. cod. Nb: om. Arist. vulg. πολύξενος et ἄξενος a 26 καλεοίμην B et Arist. codd. LbOb: om. a et Arist. vulg. rhesis usque ad τὸ ἥδυσμα (p. 1170b29) a 30 ξενοδοχοῦντες a 31 καὶ a: om. B 34 διατὶ B: διότι a

οὐτε τοῖς διὰ το χρησιμον φιλοῦσι συμφερει ἐστιν ἡ ποιοῦσιν οὐτε
διὰ τὸ ἡδὺ οὔτε τοῖς διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἀρετὴν· τοῖς μὲν οὖν
γαρ. ου χαιρειν ἑνα ὄντα ἀνθυπηρετεῖν καὶ τοσοῦτα καὶ τοιοῦτα
ποιεῖν, ὅσα καὶ οἷα ὁ πέπονθε πρὸς πολλῶν· χαιρεῖν γὰρ ἐπὶ
5 πολλοῖς ἀνθυπηρετεῖν. ἀναγκαῖον δέ ἐστιν ἀντευποιεῖν· εἰ γὰρ μὴ
ποιήσει, λυθείη ἂν ἡ φιλία· διὰ γὰρ τὸ ἀντευποιεῖν καὶ ἀντιπάσχ
νοῦσι· τοῖς μὲν δὴ πρὸς χρῆσιν καὶ πάνυ δόξειεν ἁρμόζ
λεγόμεν. λεγόμεν λέγει τὸ μὴ ἔχειν φιλους πολλους. ἁρμόσει γ
νοι διὰ τὸ ἡδὺ καὶ ἦθος φιλοῦσι μὴ ὡς πλείστους ἔχειν φίλους
10 μάλιστα τὸ λεχθὲν ἁρμόζει τοῖς διὰ τὸ χρήσιμον. βίος γὰρ ἐ
περιουσία οὐχ ἱκανὴ οὕτω πολλοῖς ὑπηρετεῖν καὶ μάλισθ' ὅτι πρ
περιεργους εἶναι τοὺς τοιούτους καὶ ἐμπόδιοί εἰσι πρὸς τὸ καλῶς ζ
δίχα πολλοῦ καὶ ὄχλου καὶ θορύβου· πολὺν γὰρ ἔχει θόρυβον τὸ
ἀνθυπηρετεῖν. ὅτι δὲ οἱ διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες περιεργοι εἰσι
15 περισκοποῦσι γὰρ καὶ περισκέπτονται πότ' τὴν ἀντευποιᾶαν, πότερ
τυγχάνει τὰ ἀντιδιδόμενα ἢ μείζονα ἢ ἐλάττονα· κἂν μὲν ἐλάττονα,
την φιλιαν, ἂν δ' ἴσα, οὐ λυουσι μεν μέμφονται δὲ λέγοντες ὅτι ἡ
αὐτῷ ὅσον ἔλαβε τοσοῦτον ἀντέδωκε'; μείζον δὲ διδοὺς τάχιον ἐπι
αὐτῷ τὰ ὑπάρχοντα. ἀνάγκη γὰρ τὸν παύσον ἀντιδιδόντα, ὧν κ
20 ταχὺ ἐπιλιπεῖν τὰ προσόντα. ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῶν πρὸς ἡδονὴν
πλείστων· ἀρκοῦσι γὰρ πρὸς ταύτην καὶ δύο ἢ τρεῖς. ὥσπερ γὰρ
τῇ τροφῇ τὸ ἅλας, τοῦτο γὰρ ὄψον ἥδυσμα, τὸ ὀλίγον ἡδύνει τὴν
τὸ δὲ πολὺ ἀηδῆ ταύτην ἀπεργαζεται καὶ ἄβρωτον, οὕτως καὶ οἱ τὴν
ἐμποιοῦντες ἀηδίας μᾶλλον, οὐχ ἡδονῆς εἰσι ποιητικοί.

25 p. 1170b29 Τοὺς δὲ σπουδαίους πότερον πλείστους κατ' ἀρ
ἢ ἔστι τι μέτρον φιλικοῦ πλήθους;

Καὶ ἐνταῦθα τὸ ἢ ἔστι μέτρον φιλικοῦ πλήθους ὡ
ἐπηρτημ· ἐρωτησις γὰρ περὶ τῶν σπουδαίων. εἰ δεῖ τοὺς τοιού
πλείστους ἔχειν φίλους καὶ ὁρίζειν. ὑπεναντία λέγων ἢ ἔστι
φιλικοῦ πλήθους ὥσπερ καὶ πάλιν ὡς γὰρ πάντ οὔτε ἐκ τ
ὁρῶν οἷόν τε γενέσθαι (παντὶ γὰρ τῷ βουλομένῳ ἐκ τοσούτων οὐ
ἀλώσιμος καὶ δούλη) οὔτε ἐξ εἴκοσι μυριάδων, ὅτι ἂν αὐτὸς ἐν τ
τείαις λέγει αἰτίαις. εἰπὼν δὲ ὅτι οὔτε ἐκ δέκα ἀνδρῶν οὔτε ἐκ δε
35 μυριάδων, ἤτοι χιλιάδων ἑκατόν, δύναται συστῆναι πλῆθος, ὡς οὐδὲ

1 τοῖς (prius) B: τῆς a 3 ὄντα ἕνα a 4 πολλῶν Vat. 320: πολλοῦ
6 ἀντιπάσχειν B: ἀντεπάσχειν a 7 post δόξειεν om. ἂν Ba et Arist. codd
8 γὰρ B: μὲν γὰρ a 21 πλείστων a: πλεῖστον B καὶ δύο B: δύο a
B: ἓν a 24. 25 post ποιητικοί add. ἐάν
B: et Arist. φιλικοῦ B et Arist. cod. Kb: καὶ φιλικο

ὥρθη ἐν ταῖς Πολιτείαις ἀπὸ πεντήκοντα σταδίων, ἐπήγαγε τὸ δὲ 161r
ποσὸν οὐκ ἔστιν ἴσως ὡρισμένον, ἀλλὰ πᾶν τὸ μεταξύ τινων ὡρισμένων. ὃ δὲ λέγει ἔστι τὸ ὡρισμένως εἰπεῖν, ὅτι ἡ πόλις ἔστω ἀπὸ χιλιάδων ἑκατὸν ἡ πάντε ἡ τινος ἄλλου ὡρισμένου ἀριθμοῦ. ὁσαδήποτε ἔστιν. χρεὼν δὲ ὅτι ἡ πόλις ἔστω ἐκ τῶν μεταξὺ ὁρισθέντων τῶν ἄκρων. τοῦτο δέ, 20
ὡς ἐν ταῖς Πολιτείαις εἴρηκε. τοιοῦτόν ἐστι· δεῖ, φησὶν ἐκεῖ, ἰδεῖν τοὺς πολιτικοὺς καὶ τὸ κύριον τῆς πόλεως τὴν τῆς πόλεως εὔτροπον ὅση τίς ἐστι καὶ οἵα, καὶ τὴν χώραν, ἧς ἄρχει ἡ πόλις, πόσους δύναται τρέφειν καὶ πόσων καὶ οἵων δεῖται στρατιωτῶν εἰς τὴν φυλακὴν τῆς χώρας· καὶ εὐ-
10 ρόντας ὅτι οἱ τοσοῖδε πολλοί εἰσιν, οἱ δὲ τοσοῖδε ὀλίγοι, καὶ ὁρίσαντας τὸ πολὺ πλῆθος καὶ τὸ ὀλίγον τοῖς δέκα καὶ τοῖς δυσὶ καὶ λαβόντας ὡς ἄκρα τὰ δέκα καὶ δύο ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν δέκα καὶ δύο λαμβάνειν ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, ὃ δύναται καὶ τὴν χώραν φυλάττειν καὶ ὑπὸ τῆς χώρας τρέ- 25
φεσθαι. τοῦτο δὴ ποιητέον καὶ ἐπὶ τῶν γεωργῶν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν
15 οἷον ἀγοραίων καὶ τῶν ὁμοίων. ὡς ἐπὶ τούτων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν φίλων ἔστι τι πλῆθος ὡρισμένον. καὶ τοῦτο δεῖ ζητεῖν, τὸ τοιοῦτον πλῆθος τῶν φίλων ποῖόν τί ἐστιν· ὃ δύναται τοῖς μετὰ πράξεως καὶ ὄχλου θεραπεύ-
μεθ' ὧν δ' οὐ δύναται οὐτωσὶ συζῆν, οὗτοι πλείους εἰσὶ τοῦ δέοντος· ὥστε φευκτέον τὸν τοσοῦτον τῶν φίλων ἀριθμόν.

20 p. 1171a2 Ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε πολλοῖς συζῆν καὶ ὑπερβολὴν τοῦ-
τόν, οὐκ ἄδηλον. 30

Ὃ λέγει πᾶσι δῆλόν ἐστιν· εἰ γὰρ ὁ μὲν τῶν φίλων ἔθος ἔχει ἕξω 37r
τοῦ ἄστεος καθ' ἑκάστην φοιτᾶν, ὁ δὲ συνδιάγειν μετὰ τῶν ἐχόντων τὰς ἀρχὰς τῆς πόλεως, ὁ δὲ μετὰ τῶν γυμναζομένων συγγυμνάζεσθαι καὶ ὁ
25 μὲν τόδε, ὁ δὲ τόδε τι ποιεῖν, πῶς οἷόν τε τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα ἐν τῇ αὐτῇ καὶ μιᾷ ὥρᾳ ἢ καὶ ἡμέρᾳ πᾶσι συμπαρεῖναι καὶ συμπράττειν; τὸ μὲν οὖν 40
μηδενὶ συνεῖναι ἄτοπον καὶ ἄφιλον, τὸ δὲ τούτῳ μὲν συνεῖναι, τοῖς δ' ἄλλοις μὴ καταφρονήσεως δόξαν ἐμποιήσει. πάντας δὲ πάλιν τοὺς πολλοὺς τὸ αὐτὸ παντελῶς ποιεῖν καὶ πράττειν, ὡς εἶναι πάντας ἓν κατ' αὐτὸ τοῦτο,
30 καθὸ ἕν ἐστιν ἐκεῖνο ὃ ποιοῦσιν ἢ πράττουσι καὶ διὰ τοῦτο δύνασθαι λέγειν, ὅτι δυνατόν ἐστι, μετὰ πάντων ἅμα συνεῖναι· καθὸ γὰρ τὸ αὐτὸ πράττουσι κατὰ τήνδε τὴν ὥραν, κατὰ τοῦτο ἅμα εἰσὶ καὶ μὴ ἅμα ὄντες· τὸ οὖν πάντας πολλοὺς ὄντας τὸ αὐτὸ πράττειν ἀμήχανον· δύο μὲν γὰρ ὄντας 45
καὶ τρεῖς ἐνδεχόμενόν ἐστι τὸ αὐτὸ ἐργάζεσθαι, εἴκοσι δὲ εἰ τύχοι ὄντων
35 ἀδύνατον. ἀλλὰ καὶ εἰ τοῦ αὐτοῦ φίλοι καὶ ἀλλήλοις εἰσὶ φίλοι, εἰσὶ δ'

---

2 ὥρθη Ba: an ὡς ἔφη? 3 ἐν ταῖς Πολιτείαις] H 4 p. 1326a41 3 λέγει Vat. 320: λέγειν Ba ὡρισμένως B: ὡρισμένον a 6 εἴρηκε B: εἴρηται a 9. 10 εὐ-
ρόντας B: εὑρὸν a 10 ὅτι Vat. 320: om. Ba ὁρίσαντας] ὁρίσαι B: ὁρίσας a
11 λαβόντας Vat. 320: λαβὸν Ba 20 rhesis usque ad πρὸς ὀλίγους (p. 1171a13) a
25 τόδε τι B: τόδε a 35 εἰ B: οἱ a

ὅτι φίλον τὸν Σωκράτους καὶ ἄλλῳ ἀναγκη φίλους εἶναι τ
ἐριῳδέστατον. πάλιν ἐπεὶ φίλοι εἰσὶ τοῦ Σωκράτους, τὸν δὲ σπουδα
(περὶ γὰρ τῶν σπουδαίων ἐστὶν ὁ λόγος) δεῖ συνδιάγειν καὶ συνδι
μετὰ τοῦ φίλου. ἀνάγκη τοὺς εἴκοσι συνδιημερεύειν τῷ Σωκράτει
ἀλλήλοις. πῶς οὖν ἔσται τοῦτο μὴ ὄντων ἀλλήλοις φίλων; ἀλλ
ἓν τῶν χαλεπωτάτων ἐστίν, ἔτι δὲ χαλεπώτερον μᾶλλον δ' ἀδύ
συγχαίρειν μετὰ τῶν χαιρόντων καὶ συλλυπεῖσθαι μετὰ τῶν λυπ
εἰ γὰρ ὁδὶ μὲν ἅμα μὲν κλαίει, ὁδὶ δὲ γελᾷ, πῶς ἐστι δυνατὸν γελᾶν
δακρύειν; καὶ εἰ ὁ μὲν φέρει τὸν υἱὸν τεθνηκότα, ὁ δὲ γάμο
τῆς θυγατρὸς ἐν τῇ αὐτῇ αμφότεροι ὥρᾳ ἢ καὶ ἡμέρᾳ, πῶς
χαίρειν ἅμα καὶ λυπεῖσθαι; ταῦτ' εἰπὼν καὶ ἐνδοιάζομενος ὅτι πλε
οὐ δύναται φίλους ἔχειν ὁ σπουδαῖος. σκληρὸν ἐπηνῶν δὲ τὸ
ἐπὶ τὸ σαῖνον τραπείς, τὴν μὲν πολυφιλίαν λέγει φεύγειν δεῖ, τοσ
αἱρεῖσθαι ὅσοις ἂν δυνήσηται συζῆν. τοσοῦτοι δ' ἂν εἶεν οἱ
πλείους γὰρ ἔχειν ἴσως οὐκ εὐπατές. ἀδύνατον γάρ ἐστι πολλ
φίλους· ὡς γὰρ οἱ ποταμοὶ πολλὰς σχίσεις καὶ κατατομὰς λα
λεπτοὶ καὶ ἀσθενεῖς ῥέουσιν, οὕτω καὶ ἡ φιλία εἰς πολλοὺς μ
ἐξαμαυροῦται. ὥσπερ γάρ, φησί, πολλῶν ἐρᾶν ἀδύνατον (ὑπερ
φιλίας ὁ ἔρως ἐστίν), οὕτως οὐδὲ πολλοὺς σφόδρα φιλεῖν ἐνδέχ
μὲν οὖν λεγόμενα τοιαῦτα, κατὰ δὲ τὴν λέξιν τὴν πλείονα οὐσα
ὅε πρὸς ἕνα περὶ τοῦ ἐρᾶν εἶπε. τὸ μὲν γὰρ ἐρᾶν πρὸς ἕνα
δὲ σφόδρα φιλεῖν πρὸς ὀλίγους.

p. 1171a13 Οὕτω δ' ἔοικεν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων.
γίνονται φίλοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἑταιρικήν.

Εἰπὼν ὅτι πρὸς ἕνα γίνεται (ὑπερβολὴ γὰρ φιλίας ὁ ἔρως
δ' ὑπερβάλλον πρὸς πολλοὺς ἐξαδυνατεῖ γίνεσθαι), πιστοῦται τοῦτ
ἡ ἱστορία. τῶν γὰρ ἀοριστομένων ἑταιρικῶν φίλων ἕκαστ
ἐρώμενον γεγονυῖα, ἡ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ Πατρόκλου, ἡ τοῦ Πυ
Ὀρέστου, ἡ τοῦ Θησέως καὶ Πειρίθου, οἱ δὲ πολύφιλοι καὶ πάσ
ἐντυγχανοντες οὐδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι
εἶναί τινα σφόδρα φίλον. ὁ πολυφίλος καὶ πᾶσιν ἥδεσι προσ
καὶ κεχαρισμένως προσομιλῶν, εἰ καὶ φιλικῶς ἐντυγχάνει, οὐ δο
αὐτοὺς οὐδὲ φίλος ἐκείνοις εἶναι· οὐδὲ τῶν σφόδρα φιλούντων ὑπά
τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι, καθάπερ εἴρηται, τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα σφόδρα
φιλεῖν. πολιτικῶς μὲν οὖν φησιν· ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν πολλο
κατὰ δὲ τὴν κυρίως φιλίαν, ἥτις ὁρίζεται τῷ σφόδρᾳ καὶ ἐπι

ἀλλήλοις a: ἀλλήλων B 2 ἐπεὶ B: ἐπὶ a 3 σπουδαίων B: σπουδαί
11 οὐ δύναται B: ἀδύνατον a 21 γὰρ B: om. a 23 ἔοικεν ἔχειν
Aristoteles 23. 24 γὰρ γίνονται B: γίγνονται γὰρ a et Aristoteles
que ad εὑρεῖν τοιούτους (p. 1171a20) a 25 post ὅτι inserit ἡ
ἐκείνοις B: ἐκείνων a ὑπάρχει B: ὑπάρχει a

οὐκ ἐνδέχεται. τὸ πολιτικῶς δ' ἐστὶ τὸ μὴ ἀπαρέσκεσθαι, οἷς λέγουσιν οἱ 162r
προσφιλοῦντες μηδ' ἐναντιοῦσθαι τοῖς λόγοις αὐτῶν ἢ τοῖς πράξεσιν ἀλλ'
ἀποδέχεσθαι καὶ αἰνεῖν καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις· οὓς καὶ ἀρέσκους
καλοῦσι διότι πᾶσιν ἀρέσκονται ἢ πᾶσι δοκοῦσιν ἀρέσκεσθαι. ἀλλὰ κἂν 25
μὴ ἄρεσκός ἐστιν, ἐπιεικὴς δέ (λέγει νῦν ἐπιεικῆ τὸν μέτριον καὶ χαρί-
εντα τὸ ἦθος), ἐνδέχεται καὶ τοῦτον πολλοῖς εἶναι φίλον. διαφέρει δ' οὗτος
τοῦ ἀρέσκου, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁ ἄρεσκος καὶ ἐπιεικής ἐστιν. ἔστιν
δὲ ὅτι ὁ μὲν ἄρεσκος ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν φαίνεται τὰς πράξεις καὶ
τοὺς λόγους, οἷς ἀρέσκεσθαι δοκεῖ, ὁ δὲ ἐπιεικὴς οὐχ οὕτως. οὔτε γὰρ
ἐπαινεῖ οὔτε ψέγει ⟨ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ ἐστί⟩ πολιτικῶς μὲν οὖν ἐνδέχεται
πρὸς πολλοὺς φίλον εἶναι, δι' ἀρετὴν δὲ καὶ ἦθος οὐκ ἐνδέχεται· διότι καὶ 30
χαλεπόν ἐστι πολλοῖς ἐντυχεῖν σπουδαίοις· πρὸς δὲ τοὺς μὴ ὄντας οὐκ ἂν
εἴη φιλία.

p. 1171a21 Πότερον οὖν ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ ἢ ἐν
δυστυχίαις.

Ὅ μὲν ἀπορεῖ, πάνυ σαφὲς ἐστιν. ὁμοίως γὰρ οἱ ἐν ἀπορίαις καὶ οἱ 41
ἐν εὐπορίαις φίλων δέονται, οἱ μὲν γὰρ ἀποροῦντες δι' ἐπικουρίαν καὶ βοή-
θειαν καὶ ἀποτροπὴν τῆς ἀτυχίας, οἱ δ' εὐτυχοῦντες δέονται μεῖ' ὧν
συμβιώσονται, δι' ἃς ἥδη πεπαύμεθα λέγοντες αἰτίας, καὶ οὓς εὖ δράσουσι.
βούλονται γὰρ σπουδαῖοι ὄντες εὖ δρᾶν. κάλλιον δὲ τῶν ὀθνείων τοὺς 45
φίλους εὖ ποιεῖν· καὶ εἴρηται καὶ τούτου τὸ αἴτιον. πλὴν ἀναγκαιότερος ὁ
φίλος ἐν ταῖς ἀτυχίαις· ἐν ταύταις γὰρ χρεία χρημάτων. ἔστι δ' ὁ σπου-
δαῖος φίλος ἐν ἅπαντι καιρῷ, μάλιστα δ' ἐν ταῖς ἀτυχίαις χρήσιμος καὶ
ἡδύς· κάλλιον δ' ὑπάρχειν ἐν ταῖς εὐτυχίαις φίλον καὶ ἡδύτερον· καὶ
εἴρηται καὶ τούτου τὸ αἴτιον, ῥηθήσεται δὲ καὶ αὖθις καὶ διὰ τὸ εἶναι
τὸν σπουδαῖον φίλον ἡδύν. οἱ εὐτυχοῦντες καὶ κατὰ φύσιν ζῶντες (πολλοὺς
γὰρ ἡ εὐτυχία εἰς ὑπερηφάνειαν καὶ ἀλαζονείαν καὶ ὕβριν τῶν προστυχόν-
των ἐκτραχηλίζει) τοὺς ἐπιεικεῖς φίλους ζητοῦσιν ἔχειν. αἱρετώτερον γὰρ 50
τούτους εὐεργετεῖν καὶ μετὰ τοιούτων συνδιάγειν ἢ φαύλους καὶ μετὰ φαύλων·
ἔστι γὰρ καὶ ἡ παρουσία αὕτη τῶν φίλων ἡδεῖα καὶ ἐν εὐτυχίαις καὶ
ἐν δυστυχίαις· κουφίζονται γὰρ οἱ λυπούμενοι. διὰ τί μὲν ἡ τῶν φίλων
παρουσία ἐν ταῖς δυστυχίαις ἡδεῖα ἐστι, διὰ τούτων λέγει. φθάνει γὰρ
εἰρηκέναι, καὶ διὰ τί ἐν ταῖς εὐτυχίαις· εἰπὼν δὲ κἀν διὰ τί ἐν ταῖς δυστυ-
χίαις, ἀλλὰ ἐλλιπέστερον. ἰστέον δὲ ὅτι ἃ λέγει νῦν, ἁρμόζει πᾶσι τοῖς
τῆς φιλίας εἴδεσι. χρεία δή, φησί, τῶν φίλων | ἐν ταῖς ἀτυχίαις, ὅτι 162v
βλέποντες αὐτοὺς οἱ δυστυχοῦντες κουφίζονται. ὡς γὰρ δύο πόνων, ὡς
φησιν Ἱπποκράτης, ἐν ταὐτῷ γινομένων, ὁ μείζων πόνος ἐκκρούει τὸν ἐλάτ-

10 ἀλλ'—ἐστί a: om. B 13 εἴη a: ἡ B 14 οὖν B: δὲ a et Aristoteles φίλον μᾶλλον Ba: μᾶλλον φίλον Arist. 15 δυστυχίαις B et Arist. vulg.: ἀτυχίαις a et Arist. cod. Lb rhesis usque ad τὸ λεχθέν (p. 1171a34) 37 θαυμάσιος ante ἱπποκράτης inserit a Ἱπποκράτης] Aphorism. II 46

τονα καὶ ἀνεπαίσθητον ποιεῖ, καὶ αὖ πάλιν δύο ἡδέων ὁρατῶν ε
ὄντων ἢ ἀκουστῶν ἡ τοῦ μὲν ὁρατοῦ τοῦ δὲ ἀκουστοῦ, τὸ μᾶ
ἕλκει πρὸς ἑαυτό, καταφρονεῖν ἀναγκαῖον θατέρου, οὕτω καὶ ἡ
καὶ λυπηροῦ ὄντων, εἰ μὲν ἰσοσθενῆ τυγχάνουσιν, ἐν τῷ μέσῳ κ
ὑ δὲ τὸ μὲν ὑπερέχει τὸ δὲ ἐλλείπει, ἀνάλογον τῆς ὑπεροχῆς ἢ
ψεως διατιθέασιν ἡμᾶς. κατάληλον γὰρ τῇ τῶν αἰσθητῶν δυ
τὸ ἀπ' αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς ἐγγίνεται πάθος. ἐπεὶ οὖν ὁ φίλος ἥ
κρουων το φιλοῦν, κουφίζει καὶ μετριώτερον φαίνεσθαι ποιεῖ συμ
πάντα λέγων καὶ πράττων καὶ ποιῶν ὁπόσα ἐπὶ τὸ εὔθυμον ἄγει
10 λελυπημένον, κουφίζει δὲ τὴν λύπην καὶ ἀβαρῆ ποιεῖ ἡ τοῦ φιλ
σια οὐχ ὡς ὁ τοὺς ταρταρας ἄρας μεθίμενος ἀπὸ τοῦ φέροντ
ἀλλ' ὡς εἴρηται, ἐπειδὴ τὰ ἡδέα καὶ λυπηρὰ ὁρᾶν πόρρωθεν εἰ
δὲ τοῦ φίλου παρουσία ἡδεῖα τυγχάνει, ἀμαυροῖ τὴν λύπην. τὰ
τια μιγνύμενα ἀμβλύνουσιν ἄλληλα, ὡς τὸ ζέον ὕδωρ τὸ ψυχρὸν
15 ἐν αὐτῷ, ὥστε καὶ τῷ λυπηρῷ τὸ ἡδὺ προσελθὸν ἀσθενέστερο
καὶ ἧττον ἐνοχλοῦν. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἐναντίων ἀληθὲς ἐ
οὐ δοκεῖ δὲ τῷ Πλάτωνι [ἐναντίῳ] ἐναντίον τὸ ἡδὺ τῷ λυπηρῷ.
εἰ μὲν οὖν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν πρὸς ἄλληλα τὸ ἡδὺ καὶ λυπ
φίζονται, ἢ καὶ δι' ἄλλο τι, ἧτοι διὰ μέγεθος καὶ μικρότητα. ὡ
20 τῶν δύο πόνων εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ἀφείσθω· οὐ γὰρ τοῦτο
σκοπεῖν, ἀλλ' ὅτι ἡ τοῦ φίλου παρουσία ἀναγκαία καθέστηκεν ἐν
γιαις, ὅτι ἐπιόηλως κουφίζει τας τῶν δυστυχούντων λυπας.

p. 1171a34 Ἔοικε δ' ἡ παρουσία μικτή τις αὐτῶν εἶναι.

Ἡ τοῦ φίλου, φησί, παρουσία μικτή τίνων δοκεῖ ἐξ ἡδονῆς κ
25 ὡς τὸ φαιὸν ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος· ἡδεῖα μὲν ὅτι τὸ ὁρᾶν
ρὸν καὶ μάλιστα ἐν ταῖς ἀτυχίαις. γίνεται γὰρ ἐπικουρια
μὴ λυπεῖσθαι. παραμυθητικὸς γὰρ ὁ φίλος καὶ ὁρώμενος κ
καὶ μάλιστα ἐὰν ᾖ ἐπιδεξίτὸς, λέγων ἐπιδεξίους τοὺς εὐφυεῖς
προσιόντα ἑκάστῳ καιρῷ. τοιοῦτοι δὲ μάλιστα οἱ σπουδαῖοι. ὁ
30 φησί, τὸ ἦθος, ἧτοι ὁ σπουδαῖος τὸν ὅμοιον ἑαυτῷ. τοῖς ἡδέσι κ
ποῖσιν καὶ ὁποίοις ἥδεται καὶ ἀπαρέσκεται, καὶ εἰδὼς λέγει κα
οἷς ἥδεται καὶ ῥᾳστωνεύεται. ἡδεῖα μὲν οὖν ἐστι διὰ ταῦτα ἡ
παρουσία, λυπηρὰ δὲ καὶὸ γινώσκει τὸν φίλον συλλυπούμενον κ
γοῦντα. οὐδεὶς γὰρ εὐφρονῶν βούλεται λυπεῖν τὸν τυχόντα μήτοι
35 καὶ αἴτιος γίνεσθαί τινος αἰτίας. ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν εἶπε τοῦτο,
τι ὅτι μικτή ἐστιν ἡ τοῦ φίλου παρουσία; ἢ ἐπειδὴ εἶπεν. ὅτι
ἀλλ' οὐ τέλεον ἐκμοχλεύει καὶ πανταπασιν ἀφανίζει. διὰ τοῦτο

1 ποιεῖ B: ποιεῖν a 11 τὸ ψυχρὸν B: καὶ τὸ ψυχρὸν a
cf. Phileb. p. 31 B Phaed. p. 60 B Phaedr. p. 258 E ἐναντίῳ B: ο
20 θεὸς inserit ante ἱπποκράτης a 21 τοῦ B: om. a 23 τ
ἀτυχίαις, λυπηρόν (p. 1171b5) a

ταῦτα, ὡς εἰ ἔλεγε διὰ τοῦτο 'οὐκ εἶπον, ὅτι ἄρδην ἀφανίζει καὶ τέλεον 162v
ἀναιρεῖ τὴν λύπην ἡ τοῦ φίλου παρουσία ἀλλὰ κουφίζει, διότι καὶ λυπεῖ
τὸν φίλων γινώσκοντα ὅτι συλλυπεῖται καὶ συναλγεῖ.' τέλεον γὰρ ἂν ἦν ἡ 35
τοῦ φίλου παρουσία ἀναιρετικὴ καὶ ἀφανιστικὴ τῆς τοῦ δυστυχοῦντος φίλου
λύπης, εἰ ἄλυπος διετέλει ὁ φίλος προσελθών. ἐπεὶ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει 40
ἀλλὰ συλλυπεῖται καὶ συμπενθεῖ, κουφίζει μὲν ὡς ἡδύς, οὐκ ἀναιρεῖ δὲ
τέλεον, ὡς λύπην ἐμποιῶν δι' αὐτὸ τὸ συλλυπεῖσθαι.

Εἰπὼν δὲ ὅτι οὐδεὶς βούλεται λυπεῖν τὸν φίλον, ἐπιφέρει καὶ διὰ τὸ 46
φεύγειν καὶ μὴ θέλειν αἰτίους λύπης γενέσθαι τοῖς φίλοις οἱ ἀνδρώδεις τὴν
φύσιν καὶ γενναίως φέροντες τὰς τύχας εὐλαβοῦνται τοὺς φίλους συλλυ-
πεῖσθαι αὐτοῖς, καὶ διὰ ταύτην τὴν εὐλάβειαν χαίρειν προσποιοῦνται καὶ
γελῶσι καὶ ὡς μηδέν τι λυπηρὸν πάσχοντες διάγουσι· καὶ ὅλως, φησίν, ἂν 50
μὴ ὑπερτείνωσι τὴν ἀλυπίαν· λέγει δὲ ἀλυπίαν τὴν σφροδοτάτην καὶ ἐπιτε-
ταμένην λύπην οὐχ ὑπομένειν. τοιοῦτοι δὲ τὸ αἴτιος γενέσθαι τοῖς φίλοις
λύπης ὁ ἀτυχῶν οὐχ ὑπομένει οὐδ' αἱρεῖται οὐδὲ βούλεται. διά τε γοῦν
ὡς εἴρηται, τὸ μὴ θέλειν ὁ ἀτυχῶν λυπεῖν τὸν φίλον, εὐλαβεῖται συλλυ-
πούμενον ὁρᾶν αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ μηδ' αὐτὸν εἶναι θρηνητικόν. φαύλων
γὰρ καὶ ἀγεννῶν τὸ καθάπερ γυναῖκα κλαίειν καὶ ἀποδύρεσθαι διὰ τὰς
δυστυχίας ἀλλ' οὐ σπουδαίων. καὶ διὰ τοῦτο συνθρήνους οὐ προσίενται.
σύνθρηνος γάρ ἐστι ὁ θρηνοῦντι συνθρηνῶν. τῷ δὲ δυστυχοῦντι μὲν διὰ δὲ 163
τὴν οἰκείαν ἀρετὴν γενναίως φέροντι τὴν τύχην καὶ μὴ θρηνοῦντι πῶς
ἔσται ὁ συνθρηνῶν; ἢ ὁ οὕτως ἔχων πῶς προσήσεται τὸν θρηνοῦντας γυ-
ναικῶν γὰρ ἦ καὶ γυναικωδῶν ἀνδρῶν ἐστι τὸ ζητεῖν ἔχειν τοὺς συστενά-
ζοντας καὶ συνθρηνοῦντας. οὓς γυναικώδεις οὐ μιμεῖσθαι χρή· ἀλλὰ καὶ
εὐτυχοῦντας καὶ δυστυχοῦντας ἡμᾶς καὶ μέσως ἔχοντας πρὸς τοὺς βελτίονας 5
ἀποβλέπειν χρὴ κἀκείνοις παρέπεσθαι. ἡ δὲ ἐν ταῖς εὐτυχίαις τῶν
φίλων παρουσία τήν τε διαγωγὴν ἔχει· ἐν μὲν ταῖς ἀτυχίαις μικτή
τίς ἐστιν, ὡς εἴρηται, ἡ τῶν φίλων παρουσία ἐξ ἡδονῆς καὶ λύπης, ἐν δὲ
ταῖς εὐτυχίαις ἄκρατος καὶ καθαρὰ καὶ πασῆς λύπης ἀμιγής· τήν τε γοῦν
διαγωγήν, ἤγουν τὸ βάδισμα τὸ βλέμμα τὴν στάσιν τὴν καθέδραν τοὺς λόγους
καὶ τὴν ἔννοιαν. ἐννοῶν γὰρ ὁ εὐτυχῶν, ὅτι ἡδονὴν ἐμποιεῖ τῷ φίλῳ
διὰ τῶν προσόντων ἀγαθῶν ἑαυτῷ, χαίρει καὶ ἀγάλλεται. διὸ δόξειεν
ἂν ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις καλεῖν τοὺς φίλους, ὅτοι δεῖ καὶ τῷ ὄντι 10
πρεπωδέστατόν ἐστιν ἡμᾶς ἀνδρώδεις εἶναι καὶ μὴ γυναικώδεις, καὶ διὰ
τὸ λυπηρὸν ὑπάρχειν τὸ λύπης αἰτίους γίνεσθαι ἡμᾶς τοῖς φίλοις. ἔνδοξόν
ἐστι καὶ ἐντιμότατον εἰς μὲν τὰς εὐτυχίας καλεῖν τοὺς φίλους καὶ εὐεργετεῖν
(κοῦλον γὰρ τὸ εὐεργετικὸν εἶναι), εἰς δὲ τὰς δυστυχίας καλεῖν ἀκηρῶς ἔχειν.

3 ἂν B: om. a 7 αὐτὸ B: αὐτὸ τοῦτο a 8 rhesis sequitur πᾶς γὰρ — τῶν κακῶν (p. 1171b5—17) a 8 βούλεται a: δύναται B 9 τοῖς φίλοις Vat. 320: τοὺς φίλους Ba 17 ὁρᾶν αὐτῷ B: ὁρῶν αὐτόν a 19 σπουδαίων B: σπουδαίου a 22 ὁ συνθρηνῶν B: συνθρηνοῦντα a θρηνοῦντα B: συνθρηνοῦντα a 23 ζητεῖν B: συζητεῖν a 27 τήν τε B et Aristoteles: τήνδε a 31 ἔννοιαν B: εὔνοιαν a

οὐ δεῖ γὰρ ἑκουσίως τοῖς φίλοις μεταδιδόναι τῶν οἰκείων κακῶν. ὁ φίλος ἄλλος οἷος ὁ φιλῶν ἐστι καὶ ἃ βούλεται ἑαυτῷ παρεῖναι τῷ φίλῳ (τὰ ἀγαθὰ δὲ βούλεται ἑαυτῷ), τῶν ἀγαθῶν ἄρα καὶ μεταδιδόναι δεῖ καὶ οὐ τῶν ἀπὸ τῆς ἀτυχίας κακῶν· ὥστε οὐδὲ δυστυχίαις ἂν εἴεν ἂν καλὸν εἶναι τοὺς φίλους.

p. 1171b18 Ὅθεν καὶ τὸ "ἄλις ἐγὼ δυστυχῶν."

Ἐκ τοῦ μὴ δεῖν ἀναπιμπλάναι τῶν οἰκείων κακῶν τοῖς φίλοις λύπης ἡμᾶς αὐτοῖς αἴτιους γίνεσθαι καὶ τὸ τοῦ τραγῳδοῦ πα γέγονε, τὸ "ἄλις ἐγὼ δυστυχῶν", ἀρκεῖ τὸ ἐμὲ δυστυχεῖν καὶ τὸν φίλον συνδυστυχεῖν ἢ συλλυπεῖσθαι. τί οὖν Ἀριστοτέλης; ἐν ταῖς δυστυχίαις τοὺς φίλους καλέσομεν παραμυθησομένους καὶ φίσοντας τὸ βαρὺ τῆς λύπης; ναί, φησί, παρακλητέον, οὐκ ἐν καὶ τῷ τυχόντι καιρῷ ἀλλ' ὅταν μέλλωσιν ὀλίγα μὲν ἐνοχληθῆναι δ' ὠφελῆσαι. ὅταν δὲ μεγάλα μὲν λυπηθῆναι μέλλωσιν, ἡμᾶς ὀνήσειν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον λυπήσειν (εἴρηται γὰρ ὅτι τὸ λυποῦ τὴν ἡμῶν δυστυχίαν ὁρᾶν τὸν φίλον ἀνιαρόν ἐστιν), οὐ δεῖ καλεῖν ταῖς εὐτυχίαις, καθάπερ εἴρηται, δεῖ καλεῖν τοὺς φίλους. ἐν δὲ τ χίαις εὐλαβεῖσθαι καὶ ὑποστέλλεσθαι μή πως λάθωμεν αὐτοὺς ἡμᾶς μὲν οὐν οὕτω χρῆναι ποιεῖν, τοὺς δὲ φίλους ἐμπαλιν ἐν κακοπραγίαις καὶ δυστυχίαις ἀλλήτους εἶναι. καλὸν γὰρ τὸν εὖ π φίλον (πρὸς τὸν ἐν δυστυχίαις ὄντα φίλον αὐτοῦ αὐθόρμητον εἶναι κουρεῖν ὅση δύναμις (φίλου γάρ ὄντως ἀληθοῦς ἐστι τὸ ἄλλητον ἐπὶ τὸν κακῶς ἔχοντα φίλον)) καὶ παντοίως θεραπεύειν καὶ μᾶλιστ χρῶν τυγχάνοντα καὶ δεόμενον πολλῶν ἤ τινων. ἄμφω γάρ, φησ καὶ χρῆναι, τοῦτ' ἔστι τὰ δύο, ἥτοι τό τε [illegible] ποιεῖν καὶ τὸ [illegible] καὶ ζῆλον τοῦ ἑνὸς τοῦ μετ' ἀξιώσεως εὖ ποιε μὲν οὖν τὰς δυστυχίας, ὡς [illegible] ἀλλήτους εἶναι δεῖ. ἐν δὲ χίαις πρὸς μὲν τὸ συμπονεῖν καὶ συνεργεῖν ἐν οἷς ἐστι τούτου χ γάρ ποτε κἂν ταῖς εὐημερίαις χρεία φίλων) καὶ ἀλλήτους εἶναι [illegible] ταχέως, πρὸς δὲ τὸ συναπολαυειν τῶν τοῦ φιλου σ συνευπαθεῖν σχολαιότερον. οὔτε γὰρ καλόν ἐστιν οὔτε φιλικὸν δ [illegible] κολάκων γάρ τὸ τοιοῦτον ἢ καὶ ἀνελευθέρων ἀλλ' οὐ φίλων.

Δ[illegible] δὲ καὶ δόξαν ἀχθοῦς ἀπωθεῖσθαι καὶ ἀποπέμπεσθαι ἀφ [illegible] εἰ γὰρ καὶ μὴ ἀχθὸς [illegible] τῷ φίλῳ τὸ συνεχέστερον ἡμᾶς [illegible]

2 (in fine) καὶ B: om. a 6 ὅθεν καὶ B: ὅθεν a et Aristoteles 1 τοσθυσεῖσθαι ὠφελεῖσθαι (p. 1171b25) a 7 τοῖς φίλοις] τοὺς φίλους? B: γενέσθαι a τὸ τοῦ τραγῳδοῦ] cf. Nauck frg. trag. adesp. 76? 9 rexi: δυστυχῶ Ba 10 ὁ ante ἀριστοτέλης inserit a 11 τοὺς φίλο [illegible] ὂν– φίλον (23) a: om. B 21 ἄμφω Ba: ἀμφὸ [illegible] B [illegible] equntur ος [illegible] p. 1171b2

σιλέειν καὶ συναπολαύειν τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν, ὅμως ἡμᾶς εὐλαβεῖσθαι χρὴ 163v
καὶ ὑποστέλλεσθαι μήπως ὀξέωμεν ἀηδεῖς. ἐνίοτε γὰρ τῇ συνεχεῖ παρουσίᾳ συμβαίνει κόρος καὶ ἀηδία. τὸ δὲ ἐνίοτε εἶπε διὰ τοὺς σπουδαίους καὶ λόγου καὶ θεωρίας κοινωνοῦντας. ἐν τούτοις γὰρ οὐδαμῶς οὐδέποτε
a κόρος προσγίνεται· ἀεὶ γὰρ χαίρουσιν ἀεὶ συνεῖναι καὶ συνεχῶς συναπολαύειν τῶν ἑκάστοις καλῶν. ἆρ' οὖν, ὥσπερ τοῖς ἐρῶσι τὸ ὁρᾶν ἀγαπητότατόν ἐστι καὶ μᾶλλον αἱροῦνται ταύτην τὴν αἴσθησιν, οὕτω τούτων οἶμαι διδάσκει ποίοις ἔργοις καὶ ποίαις πράξεσι τῶν συζώντων ἔπεται ἀηδία καὶ ποίοις οὐχ ἕπεται· καὶ λέγει ἐκείνοις μηδεμίαν ἕπεσθαι ἀηδίαν
10 καὶ ὀπαρέσκειαν, οἷς ἀμφότεροι ὀρέγονται καὶ βούλονται συνεχῶς ἐνεργεῖν. οἷον εἰ ἀμφότεροι συγκυβεύειν βούλονται ἢ συμπίνειν καὶ τοῦτο βουλόμενοι 10
συγκυβεύουσι καὶ συμπίνουσι, οὐδέποτε θάτερῳ θατέρῳ ἀηδὴς ἔσται. εἰ δὲ τῷ μέν ἐστι μᾶλλον τὸ κυβεύειν ἢδὺ τοῦ πίνειν, τῷ δὲ τὸ πίνειν τοῦ κυβεύειν, ἡ συνέχεια τῆς κοινῆς ἡδονῆς ἐστι τῷ πότῃ καὶ ὁ συνεχῶς κυ-
15 βεύων τῷ συνεχῶς πίνοντι ἢ πίνειν συνεχῶς θέλοντι. εἰ δὲ ἀηδεῖς ἀλλήλοις, συμβαίνει γίνεσθαι τοὺς μὴ τοῖς αὐτοῖς ἀρεσκομένους. οἱ δὲ σπουδαῖοι 15
φίλοι τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ χαίρουσι καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀρέσκονται· οὐδέποτε ἀλλήλοις οὗτοι ἀηδεῖς ἔσονται. ἃ μὲν βούλεται λέγειν, ταῦτά ἐστιν· ἐν δὲ τῇ
λέξει τῇ ἄρ' οὖν τὸ ἄρα οὐ περισπᾶν χρὴ ἀλλ' ὀξύνειν. οὐ γὰρ ὡς
20 ἐρωτῶν ἀλλ' ὡς ἀποφαινόμενός ταῦτα λέγει, ὡς εἰ ἔλεγεν ἤδη τινῶν δῆλόν 20
ἐστιν ἀφ' ὧν εἴπομεν, ὅτι ὥσπερ οἱ ἐρῶντες μᾶλλον ὁρᾶν βούλονται τὸν ἐρώμενον ἢ ἀκούειν περὶ ἐκείνου ὅπως ἔχει, ὡς κατὰ τὴν ὅρασιν μᾶλλον τοῦ ἔρωτος ὄντος ἢ κατὰ τὴν ἀκοήν, οὕτω καὶ τοῖς φίλοις αἱρετώτερόν ἐστι τὸ συνεῖναι καὶ συζῆν ἢ ἀπ' ἀλλήλων διεστηκότας ἀκούειν καὶ μανθάνειν,
25 πῶς τε διάγουσι καὶ πῶς ἔχουσιν. εἰ γὰρ ἡ φιλία κοινωνία, τὸ δὲ κοινω- 20
νεῖν συζῆν ἐστιν, ἡ φιλία ἄρα καὶ τὸ συζῆν ταὐτόν ἐστιν. αἱρετώτερον ἄρα τὸ συζῆν τοῦ ἀκούειν περὶ τοῦ φίλου, ὅπως διάγει καὶ ὡς πρότερον διά πολλῶν εἴρηται. τὸ αἰσθάνεσθαι ἡμᾶς ὅτι ἐσμὲν καὶ ζῶμεν, αἱρετόν ἐστιν. ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τῶν σπουδαίων οὕτως καὶ πρὸς τὸν
30 φίλον καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ἄρα καὶ ὁρᾶν τὸν φίλον αἱρετὸν ἂν εἴη. ὁρᾶν δὲ ἁπόντα οὐκ ἐνδέχεται. ἡ παρουσία ἄρα αὐτοῦ αἱρετή, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὁρᾶν αὐτὸν ἔστι καὶ αἱρετωτέρα τῆς ἀπουσίας ἥ ἔσεται τὸ μὴ ὁρᾶν, ἀκούειν 25
δέ ποτε πῶς ποτε διάγει. ἡ δὲ ἐνέργεια γίνεται αὐτῆς ἐν τῷ συζῆν. ἡ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως, τουτέστι τοῦ ὁρᾶν τὸν φίλον, γίνεται ἐν τῷ
35 συζῆν καὶ συνδιάγειν ἐν τῷ αὐτῷ, οὐ μὴν ἐν τῷ ἀπεῖναι καὶ μὴ συζῆν. εἰκότως ἄρα τοῦ συζῆν ἐφίενται. τὸ γὰρ εἶναι καὶ τὸ ζῆν αὐτοὺς τοῦτο οἴονται εἶναι τὸ συζῆν δηλονότι. καὶ εἴη ἂν ὁ συλλογισμὸς τοιοῦτος· αἱρετόν ἐστι τὸ εἶναι καὶ ζῆν, τὸ εἶναι καὶ ζῆν οἴονται ὑπάρχειν ἐν τῷ συζῆν, αἱρετὸν ἄρα τὸ συζῆν. ἢ καὶ οὕτως· αἱρετόν ἐστι τοῖς σπουδαίοις 30
40 τὸ εἶναι καὶ ζῆν, τὸ δὲ εἶναι καὶ ζῆν ταὐτὸν εἶναι νομίζουσι τῷ συζῆν.

10 ἀρέσκονται, del. in principio ἀπ B: ἐπαρέσκονται a 11 *el* scripsi: οἱ Ba 15 εἰ δὲ B: ἐπειδὴ a 17 καὶ ante οὐδέποτε inserit a 30 ὁρᾶν B: τὸ ὁρᾶν a 33 αὐτῆς Ba: αὐτοῖς Aristoteles 36 αὐτοὺς B: αὐτὸ a

αἱρετὸν ἄρα τοῖς σπουδαίοις τὸ συζῆν. καὶ ὁπότε ἐστὶν ἑκαστ
εἶναι ἢ οὗ χάριν αἱροῦνται τὸ ζῆν. οἱ μὲν οἰόμενοι, ὅτι οὐ
καὶ ὅλως τὸ εἶναι ἐστι ζωὴ κατὰ νοῦν καὶ θεωρίαν καὶ τούτ
ἡμῖν πρᾶξις καὶ θεωρία διαπεπλέγμεθα, καθ' ἑαυτοὺς καὶ
φίλων πρακτικῶς καὶ θεωρητικῶς ζῆν βούλονται καὶ τῆς τοιαύ
ὁλικῶς ἀντέχονται καὶ οὕτως ἔχοντες καὶ οὕτω βιοῦντες οὐδέπο
οὐδεὶς ἡμῶν ἐστιν, οὐδ' ἁπλῶς ζῶντι πρὸς ἀλλήλους. ἡ δ' οἰκ
τὸ εἶναι ἡμῖν ἐστιν ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ κυβεύειν ἢ τ
ποιεῖν, οὗτος δὴ πάλιν μετὰ τοῦ τοιούτου φίλου συνδιάγειν αἱρεῖτο
καὶ πίνειν καὶ κυβεύειν θέλοντος, καὶ ἁπλῶς ὅπερ ἂν ἕκαστος ἀ
τῆδε, τοῦτο καὶ τὸ εἶναι αὐτοῦ οἴεται καὶ τούτου χάριν συνημε
συζῆν αἱρεῖται μετὰ τῶν φίλων. καὶ ἔστιν ὁσημέραι πολλῶ
γόντων, ἡ ζωὴ μού ἐστι τὸ ἐσθίειν τοιάσδε τροφὰς ἢ τὸ ἔχει
ἢ πράττειν ἢ ποιεῖν τάδε τινά. καὶ διὰ τοῦτο συζῆν αἱροῦνται
ναι μετὰ τῶν τὰς τοιαύτας ζωὰς ἀσπαζομένων καὶ οἰομένων
οὐσίαν αὐτῶν τὸν τοιόνδε βίον, οἷον τὸν ἀπολαυστικὸν ἢ χρημα
τώσονα καὶ σπουδαῖον. εἰ γάρ, ὡς εἴρηται, τὸ συζῆν αἱρετόν,
ζῆν τὸ σὺν ἄλλῳ ζῆν ἐστιν ὄντι οἷος αὐτός, τοιοῦτος δ' ὁ φίλ
ἔχει δι' ἃ συζῶσιν οὕτως καὶ αὐτοὶ καὶ αἱ φιλίαι αὐτῶν ἀγαθα
δὲ ταῦλαι καὶ αὐτοὶ ταῦλοι καὶ αἱ φιλίαι αὐτῶν ταῦλαι καὶ ἀβ
καὶ δι' ἃ σιλοῦσι ταῦλα καὶ ὅσον ἂν συζῶσι καὶ ἐξομοιῶνται
τοσοῦτον μοχθηροὶ γίνονται. ἡ δὲ τῶν ἐπιεικῶν φιλία ἐπιεικὴς κ
συναυξανομένη ταῖς ὁμιλίαις· ταῖς γὰρ καλλίσταις ὁμιλίαις
γείαις συναυξανομένης τῆς ἀρετῆς, συναυξάνεται καὶ ἡ φιλία· συ
δὲ ταῖς ὁμιλίαις, διότι πάντων αἱ ἐπιδόσεις ταῖς ἐνεργείαις γίνεσ
κασι· τούτου τε οὖν ἕνεκα συναυξάνονται καὶ τοῦ διορίζεσθαι
ἀπομάττονται γὰρ ἀπ' ἀλλήλων καὶ ἐπισπῶνται πρὸς ἑαυτοὺ
λων ἔργα καὶ τοὺς λόγους οἷς ἀρέσκονται καὶ ὧν ἕνεκα φ
σιλὰ μὲν γάρ, φησίν ἡ ποίησις, ἀπ' ἐσθλῶν.'' ὥστε καὶ ἀπὸ τ
ἐκεῖνα ἀποδεκτέον ἃ τοῖς σπουδαίοις. ὧδε μὲν οὖν περὶ
Ἰῶτα τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων καὶ αἱ περὶ αὐτὸ σχολαί.

1 ὁπότε Ba et Arist. cod. Kb: ὅ ποτ' Arist. codd. LbOb: ὅτι ποτ' Arist. vu
3 καὶ καθ' a 10 θέλοντος B: θέλοντες a 15 μετὰ τῶν B: om. a
18 ἀσπαζομένοις a οἰομένων B: οἰομένοις a 21 ταῦλα B:
22 σιλία B: φίλων a 24 συναυξάνεται (prius) a: συναύξεται B
25 ἡ ποίησις] Theogn. 35 31 σχολίαι a

Τὸ παρὸν βιβλίον, ὃ δέκατον μέν ἐστι τῶν Ἠθικῶν Νικομαχείων, Κ δὲ ἔθος τοῖς ἐκ τοῦ Περιπάτου ἐπιγράφειν, τελευταῖόν ἐστι τῆς ὅ τοιαύτης πραγματείας. ἐν δέκα γὰρ βιβλίοις ὁ δαιμόνιος Ἀριστοτέλης τὴν πᾶσαν ἐπιστατικὴν θεωρίαν. ἔφημεν δὲ ἐν αὐτῷ, τίς ἐστιν ὁ ἀνθρώπινος ἄνθρωπος καὶ τίς ἡ πρέπουσα αὐτῷ ζωή· ὅτι ἡ κατὰ νοῦν διαγωγή, ἥτις καὶ κυριώτατα ἂν εὐδαιμονία καλοῖτο. διττὸς γὰρ ὁ εὐδαίμων, ὅ τε πολιτικός, ὅστις δεῖται καὶ τῶν ἀπὸ τῆς τύχης ἀγαθῶν, ὅπως ἀνεμποδίστως ἐνεργῇ, καὶ ὁ τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντως ὄντων μάλιστα προσανέχων. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ πολιτικοῦ εὐδαίμονος φθάνει πολλὰ εἰπεῖν, περὶ δὲ τοῦ θεωρητικοῦ ἐν τῷ παρόντι. καὶ ἐπειδὴ ἡ πολιτικὴ εὐδαιμονία ἐνέργειά ἐστι ψυχῆς κατ' ἀρετὴν ἐν βίῳ τελείῳ μεῖ' ἡδονῆς ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς, ὡς μεμαθήκαμεν, τί δεῖ περὶ τῆς κατὰ θεωρίαν εὐδαιμονίας ὑπονοεῖν. ἆρα ἔπεσθαί τινα ἡδονὴν τῇ νοερᾷ ταύτῃ ζωῇ καὶ τῇ πρὸς τὰ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα ἡμῶν ἀνατάσει, ἢ ὄχλου γέμειν καὶ ταραχῆς καὶ μεστὴν ἀθλίας ὑπάρχειν; μὴ οὖ θεμιτὸν εἴη τὴν κατὰ νοῦν ζωὴν ἀνήδονον ὑπέσθαι· μεῖ' ἡδονῆς ἄρα ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς. εἰ γὰρ ταῖς καλαῖς ἡμῶν πράξεσιν ἕπεται ἡδονή, πολλῷ μᾶλλον τῇ τῶν νοερῶν ἀρετῇ, τῇ περὶ τὰ κράτιστα τοῦ νοῦ διατριβῇ, ἐπακολουθήσει καὶ τοσούτῳ μᾶλλον καλλίων, ὅσῳ καὶ θεωρία πράξεως τιμιωτέρα. ἐπεὶ οὖν καὶ αὕτη ἡ τοῦ νοῦ ἐνέργεια μεῖ' ἡδονῆς· καὶ ἦσαν οἱκεῖαι, ὡς φησιν ὁ Πλωτῖνος, οἱ ἐνεργοῦντες, ἀναγκαῖον ἂν πρότερον περὶ ἡδονῆς ἐπισκέψασθαι, τί ἐστι καὶ ὁπόθεν τι διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὰς λοιπὰς αἰτίας, ἃς αὐτὸς ἐπάξει, εἶθ' οὕτως περὶ τῶν προκειμένων διελθεῖν.

1 τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸ κάππα τῶν αὐτῶν ἠθικῶν: περὶ εὐδαιμονίας θεωρητικῆς προσώπου B: ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ ΜΗΤΡΟΦΑΝΟΥΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΚΑΤΟΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ a (ἐξήγησις τοῦ κάππα τῶν ἠθικῶν Vat. 320) 13 μεμαθήκαμεν] A 8 p. 1098b25 τί Vat. 320: ὅτι Ba 15 ἀνάτασει B: ἀναγκαῖα a γέμειν B: γεμὴν a 21 Πλωτῖνος] cf. VI. 9.9

p. 1172a19 Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ ἡδονῆς ἴσως ἕπεται διελ

Τὸ ἴσως ἢ διὰ φιλόσοφον εἶπεν εὐλάβειαν ἢ ἐνδεικνύμεν
μέν ἐστιν ἡ ἡδονὴ μέρος τῆς ἀρετῆς, ὡς καὶ τοῦ ὕπνου τὸ ἥ
ἴσως ἀλλ' ἀνάγκη πως περὶ ἡδονῆς εἰπεῖν. ἀναγκαῖον γὰρ διδάσκ
ἐξ ὧν τὸ ὅλον τοῖς βουλομένοις μαθεῖν καλῶς τὸ ὅλον, ὅτι π
εἰ δ' οὐκ ἔστι μέρος ἀλλ' οἷον σύμπτωμά τι καὶ σκιὰ ταῖς καλλίσ
γείαις ἐπισυμβαίνουσα, ἴσως δεῖ λέγειν περὶ αὐτῆς. διὰ τί ἴσως;
νατόν ἐστι καὶ δίχα τῶν ἐπισυμβαινόντων μανθάνειν τὰ πράγ
επεται τὰ τοιαῦτα συμπτώματα. δυνατὸν γὰρ ἐστι γνῶναι τρίτα
καὶ ἄνευ τῶν ἑπομένων αὐτῷ συμπτωμάτων, χολαμεσίας καὶ ἰδ
τῶν ἄλλων, καὶ εὐδαιμονίας οὐσίαν δίχα τοῦ γινώσκειν τί ἐστιν
μὴ μέρος αὐτῆς ἐστιν, ἀλλα τι τῶν συμβαινόντων αὐτῇ. μαλι
δοκεῖ συνῳκειῶσθαι τῷ γένει ἡμῶν. διὰ τούτων φαίνεται
εὐλάβειαν τὸ ἴσως τέθεικεν. εἰπεῖν γὰρ ἔδει 'μετὰ δὲ ταῦτα πε
ἀναγκαῖόν ἐστιν.' ἐλαβήθη δὲ τὴν τῶν πολλῶν νέμεσιν, καὶ ὁ
τὴν εὐλάβειαν ἀντὶ τοῦ ἀναγκαῖον τὸ ἴσως τέθεικεν. ὅτι δὲ ὁ
περὶ τῶν ἀρετῶν ἀμφοτέρων τῶν τε τοῦ ἀνόητου μέρους τῆς
τῶν τοῦ λογικοῦ λέγοντι περὶ ἡδονῆς εἰπεῖν, δῆλον τοῖς προσε
λεγομένοις. εἰ γὰρ οἰκεία τῇ φύσει ἡμῶν ἐστι καὶ ὡς οἰκεία
αἱρούμεθα καὶ διώκομεν, οὐκ ἴσως ἀλλ' ἀνάγκη γινώσκειν τί
τοῦτο ὃ συνῳκείωται τῷ γένει ἡμῶν καὶ οὕτως οἰκειότατόν ἐστιν.
τῶν ἄλλων τῶν συνῳκειωμένων ἡμῖν ἐπιδιώκεσθαι παρ' ἡμῶν
πᾶσιν· διὸ ἣν οἰκείωσιν καὶ ἀγάπην αὐτῆς ποιούμενοι ποιοῦ
νέους οἰακίζοντες ἡδονῇ καὶ λύπῃ. ὅτι δὲ τὸ οἰακίζοντ
τῷ ἀποβλέποντας καὶ κυβερνῶντες· ὡς γὰρ διὰ τῶν οἰάκων τὰ
[illegible] ὧν καὶ ὡσπερ ἐν λιμένι ταῖς ἀρεταῖς δι' ἡδονῆς. τὸ
αὐτοὺς ἥδεσθαι οἷς δεῖ χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι μὴ πράττοντας ἃ δε
[illegible] τὴν ἀρετήν. ὥσπερ δὴ πρὸς κακίαν
τὸ χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι οἷς οὐ δεῖ, μέγιστον δή, φησίν, καὶ πρὸ
ἥδους ἀρετὴν τὸ χαίρειν οἷς δεῖ, ἥδους ἀρετὴν εἰπὼν σ
ἀρετήν, ὡς εἰ ἔλεγε, δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἡδικῆς ἀρετ
μέγιστα συντελεῖν τὸ χαίρειν οἷς δεῖ καὶ φεύγειν ἃ δεῖ. καὶ
τοῦτο πρόσθεν. τὸ δὲ διατείνει γὰρ ταῦτα διὰ παντὸς
τοῦτ' ἐστὶ τῷ 'ταῦτα. ἡ ἡδονὴ ὀλισθάνει καὶ ἡ λύπη, συμπαρακο
ζωὴ ἡμῶν'. οὐ γὰρ ἐν τῇ παιδικῇ φέρε εἰπεῖν ἡλικίᾳ ἡδόμεθ
λούμεθα, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας ἡλικίας ἀτρεμίζομεν ἄλυποι καὶ χω
νης διατελοῦντες· οὐ οὕτω, ἀλλὰ μέχρις ἂν ὦμεν ἐν τῷ τετρη

[illegible]

τῷ πάθῳ, τῷ σώματι, ἡδονῇ καὶ λύπῃ μεριζόμεθα, ὑπὲρ δὲ τούτων 161
ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐπισκέψασθαι, τίνες εἰσί, καὶ μὴ παντελῶς τὴν περὶ αὐτῶν
θεωρίαν. διατείνει δὴ ταῦτα διὰ παντὸς τοῦ βίου ῥοπὴν ἔχοντα καὶ
δύναμιν πρὸς ἀρετήν. ἔστι δὲ τὸ δύναμιν ἔχοντα ἑρμηνευτικὸν τοῦ
ῥοπὴν ἔχοντα. δύναμιν γὰρ ἔχουσιν αἱ κάλλισται τῶν ἡδονῶν καὶ αἱ
λῦπαι τῆς τῶν καλῶν ἀπραξίας ἀναγκάζειν πρὸς ῥοπὴν καὶ ὁρμὴν τῆς εἰς
ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν φερούσης ζωῆς καὶ διαγωγῆς. εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως
ἔχει, δεῖ γινώσκειν τίνα τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν συνεργὰ τυγχάνει πρὸς
ἀρετὴν καὶ τίνα πρὸς ταύτην ἐμπόδια καὶ μὴ σπεύδειν ἀλόγως πρὸς
ἅπαν ἡδὺ καὶ φεύγειν ἀπὸ παντὸς λυπηροῦ, ὑπερ- καὶ παραλόγως πάντων
προσπίπτοντες τοῖς ἡδέσι καὶ φεύγοντες τὰ λυπηρά.

p. 1172a27 Ἄλλως τε καὶ πολλὴν ἐχόντων ἀμφισβήτησιν. 10

Καὶ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας ἔδει, φησί, περὶ ἡδονῆς σκοπεῖσθαι, οὐχ 15
ἥκιστα δὲ καὶ τοὺς ἀμφισβητοῦντας λόγους περὶ αὐτῆς καὶ τἀναντία κατ'
1 αὐτῆς ἐπιφέροντας. Εὔδοξος μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν ταὐτὸν ὠήθετο τἀγαθῷ·
εἰδικὴν γὰρ ἀρχὴν καὶ αἰτίαν πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐτίθετο (ὡς οἱ τὰς
ἰδέας πρεσβεύοντες τὸ αὐτοζῷον τῶν ζῴων καὶ τὸ αὐτὸν τῶν ὄντων καὶ
τὸ αὐτάνθρωπον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ αὐτοκάλλος τῶν καλῶν), οἱ δὲ ἐξ 20
ἐναντίας φαυλότατον αὐτὴν ἔλεγον. καὶ οἱ μὲν λέγοντες αὐτὴν ταὐτὸν τῷ
ἀγαθῷ ἀπεφαίνοντο τοιαύτην λόγοις τισὶ πειθόμενοι· οἱ δὲ λόγοι τοιοῦτοι
τινές εἰσι. τῆς ἡδονῆς πάντα ἐφίεται· οὐ πάντα ἐφίεται ἀγαθόν· ἡ ἡδονὴ
ἄρα ἀγαθόν· πάλιν, οὐ πάντα ἐφίεται ⟨καὶ⟩ ζητεῖ δι' αὐτὸ καὶ οὐ δι' ἄλλο
τι ἀγαθόν· τὴν δ' ἡδονὴν ζητοῦσιν αὐτὴν δι' αὐτήν· ἡ ἡδονὴ ἄρα ἀγαθόν.
πλοῦτον μὲν γάρ τις δι' ἄλλο τι αἱρεῖται, οἷον ὡς ὄργανον διὰ τὸ ἐνεργεῖν
ἀνεμποδίστως τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ τομὴν καὶ καῦσιν καὶ φαρμακοποσίαν διὰ
ὑγίειαν καὶ τείχη καὶ οἰκίαν διὰ φυλακὴν καὶ σκέπην, τὴν ἡδονὴν δὲ οὐ τι
αὐτήν. τέλος ἄρα τελικώτατον ἡ ἡδονή, τὸ δὲ πάντων τῶν τελῶν τέλος
καὶ τὸ τούτων τελικώτατον ταὐτὸν τῷ ἀγαθόν. ἡ ἡδονὴ ἄρα ταὐτὸν τῷ ἀγαθόν. εἰσὶ δὲ καὶ
ἕτεροι πολλοὶ λόγοι πιθανῶς κατασκευάζοντες τὴν ἡδονὴν ταὐτὸν οὖσαν
τῷ αὐτοαγαθῷ, οὓς ἐρεῖ προϊών. οἱ δὲ λέγοντες φαυλοτάτην τὴν ἡδονὴν
οὐ λόγοις πεισθέντες πιθανοῖς οὕτως αὐτὴν ἔλεγον, ἀλλ' ὁρῶντες τοὺς πολ-
λοὺς ῥέποντας πρὸς αὐτὴν ἀμελοῦντας τῶν καλλίστων καὶ θέλοντες ἀπαγα-
γεῖν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὴν ἀσχέτου ῥύμης καὶ φορᾶς τῶν φαυλο-
τάτων εἶναι γὰρ ἡδονὴν ἀπεφαίνοντο. ὃ καὶ τῇ τῶν φαυλοτάτων. οἱ
γὰρ ἄκρατοι τοὺς φαύλους ἀπὸ τῆς ἡδονῆς ὁρμᾶν εἰς τοὐναντίον. ὥσπερ
καὶ τοὺς θρασεῖς ἐπὶ δειλίαν καὶ τοὺς πλεονέκτας ἐπὶ τὸ μηδ' ὅλως λαμ-

1 ὑπὲρ δὲ B: om. a 3 δὴ B: δὲ a 6 ἀπραξίας B: εὐπραξίας a 7 καὶ εὐ-
δαιμονίαν Vat. 320: εὐδαιμονίας Ba 12 rhesis usque ad τὸ μέσον (p. 1172a33) a
15 ἐπιφέροντας a: ἐπιφέροντες B 20 ἀπεφαίνοντο B: ἀπεφήναντο a 22 καὶ (prius)
a: om. B 23 αὐτὴν B: om. a 30 αὐτοαγαθῷ B: αὐταγαθῷ a 31 ὁρῶν-
τες a: corr. ex ὁρῶντας B

βάνειν καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τὸ μέσον καὶ τὸ σύμμετρον ὑπερβαί
οὕτω γὰρ ἔλθοιεν ἂν ἐπὶ τὸ μέσον, ἤτοι τὸ σύμμετρον. οἱ μὲν γ
ὀνοι ἀγόμενοι ἐπὶ τὸ μηδ' ὅλως χαίρειν ἔλθοιεν ἂν ἐπὶ τὸ μέσον,
τὸ χαίρειν καὶ ἐνήδεσθαι οἷς δεῖ, οἱ δὲ ὑβρισεῖς ἐλκόμενοι ἐπὶ δὲ
θοιεν ἂν ἐπὶ τὸ μέσον, τὴν ἀνδρείαν, καὶ οἱ πλεονέκται ὁμοίως ἐ
καιον. οὐκ ἂν δὲ ἀπαγαγεῖν τις δυνήσεται τὸν φιλήδονον ἀπὸ τῆ
ἢ τὸν πλεονέκτην ἀπὸ τῆς ἁρπαγῆς μὴ φαυλότατόν τι πρᾶγμα ὄ
μενος τὴν ἡδονὴν ἢ τὴν ἁρπαγὴν ἢ τὴν ὑβριν. ὥστε κἂν μ
τατον ἐστιν ἡ ἡδονή, δεῖ αὐτὴν φαυλότατον λέγειν τὸν μέλλοντο
ἀπ' αὐτῆς τοὺς φιλήδονους.

p. 1172a33 Μήποτε δὲ οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται, οἱ γὰρ π
ται καὶ ταῖς πράξεσι λόγοι ἡμῶν εἶσι πιστ
ῥῶν.

Τὸ λέγειν, φησίν, ὡς χρὴ ψέγειν καὶ ἐκφαυλίζειν, κἂν μὴ
μηδὲ φαῦλον εἶναι λέγω. πρὸς ὃ ἐπορρεπεῖς ἐσμεν, οὐ καλῶς λέγ
γὰρ ἐστι καλὸν τὸ μὴ ἁπλῶς φαῦλον ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι, ὡς ἀ
τοιοῦτον, ἀλλὰ χρὴ διαιροῦντας, εἰ τῶν πολλαχῶς λεγομένων ἐστι,
ὁσαχῶς λέγεται καὶ τίνα τῶν ὑπὸ τοῦ ὀνόματος σημαινομένων
ὠφέλιμά ἐστι καὶ τίνα φαῦλα ἢ βλαβερά· εὐθὺς ἐπὶ τῆς ἡδονῆς,
τῶν ἀκολάστων καὶ κυβευτῶν καὶ μέθαις καὶ ἀσελγείαις προ
φαυλή καὶ βλαβερά ἐστιν, ἧς οὐδὲ κυρίως ἐστὶν ἡδονὴ ἀλλὰ φ
τοῖς ἀμεύστοις τῆς ἀληθινῆς, ἡ δὲ ταῖς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείαις
καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ ἀρίστῃ τε καὶ ἀληθεῖ ἐστιν ἡδονή, ἣ
στος ἐστιν ὁ σπουδαῖος. τοῦτο μὲν δὴ καλῶς. τὸ δ
ἀποφαίνεσθαι πλημμελὲς καὶ οὐκ εὔλογον. τὸ γὰρ ἁπλῶς ψέγ
ἡδονὴν κωλύειν ἐστὶ καὶ ἀπρᾶγμον ἀπὸ τῶν καλλίστων ἡδονῶν.
τί οὖ κακὸν ἐστι τὸ ἁπλῶς φαυλίζειν τὸ μὴ ἁπλῶς φαῦλον ἐπέχ
λον γὰρ πιστεύομεν τοῖς πράγμασι τῶν λόγων· τὰ γὰρ πράγματα
στοὺς τοὺς λόγους, ἀλλ' οὐχ οἱ λόγοι τὰ πράγματα. εἰ γάρ τις ἀ
φιλαργυρία φαῦλόν ἐστιν, εἶθ' ὁράται συλλέγων παντὶ τρόπῳ κ
θεν τὸ νόμισμα, τίς ἂν τοῦτο πιστεύσειεν, ὅτι φαῦλόν ἐστιν
χρημα; ὡσαύτως καὶ ὁ λέγων τὴν ἡδονὴν φαῦλον, ὅτα ψέγων πρ
ἐξ ὧν πράττει ἀγαθὴν αὐτὴν εἶναι ἐνδείκνυται, καὶ οὐχ ἁπλῶν λέ
αἱ πράξεις βεβαιοῦσι τοὺς λόγους, ἀλλ' οὐχ οὗτοι τὰς πράξεις.
πάλιν μὲν ἡδονὰς λύπας, φιλίας ὀργάς, πράξεις δὲ τὰς ὑπ
λογισμὸν ἥρως ἁρπαγὰς τιμᾶς, καὶ ὅρα πῶν περὶ τούτων πολλαχ

1 ἡρημένοι corr. ex ὀρεγόμενοι B: πορευόμενοι a 7 et 8 φαυλότατον
9 φαυλοτάτη a 10 φιλήδονους B: φιλήδονας a 11 thesis us
ἀθῶσιν (p. 1172b8) a 14 φέγειν a: φεύγειν B 20 προκειμένο
ων a 25 φέγειν B: λέγειν κακὸν a 32 ὅπου B: ὅπου a

προτέροις βιβλίοις. ὅταν τοίνυν οἱ λόγοι μὴ συμφωνῶσι τοῖς κατὰ τὴν 165r
αἴσθησιν, ἤτοι τοῖς πραττομένοις ὑφ' ἡμῶν τῶν λεγόντων αὐτούς, κατα- 11
φρονούμενοι πρὸς τῷ ἀπίθανοι δοκεῖν καὶ τὴν ἀλήθειαν προσαφανίζουσιν.
ὁ γὰρ λέγων ἁπλῶς καὶ ἀδιορίστως τὴν ἡδονὴν φαῦλον, εἶτα ὁρᾶται πρὸς
5 αὐτὴν ἀποκλίνων καὶ σπουδῇ διώκων ἀναιρεῖ τὸ ἀληθές. ἔστι γὰρ ἀλη-
θῶς ἡδονή τις φαύλη καὶ ἀληθεύει ὁ φαῦλην αὐτὴν λέγων. δοκεῖ δὲ ψεύ-
δεσθαι διὰ τοὺς λόγους τὴν ἡδονὴν φαῦλον. [ὅτι ἀποφαίνονται ἀγαθὴν 1
ἐκ τοῦ ἐπιδιώκειν αὐτήν. οἱ πολλοὶ γὰρ μὴ δυνάμενοι διαιρεῖν ποσαχῶς
ἕκαστον λέγεται καὶ τὴν φαύλην ἀγαθὴν οἴονται, βλέποντες τὸν ἁπλῶς τὴν
10 ἡδονὴν καὶ ἀδιορίστως ψέγοντα πρὸς αὐτὴν ὁρμῶντα. δεῖ τοίνυν περὶ τῶν
πολλαχῶς λεγομένων μὴ ἁπλῶς ἀποφαίνεσθαι ἀλλὰ διαιρεῖν, οἷον ὅτι ἡδονή
ἐστιν αὕτη καὶ αὕτη καὶ αὕτη, καὶ ἥδε μέν ἐστιν ἀγαθή, ἥδε δὲ φαύλη,
ἥδε δὲ οὐδετέρα. τοῦ γὰρ ἀληθοῦς ἡ γνῶσις καὶ αὐτὴ μὲν καθ' αὑτὴν
ὠφελεῖ ἴσως, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὁρίσασθαι ἡμῶν τοὺς κατὰ τὸν λόγον 30
15 βάλλεται. συνῳδοὶ γὰρ καὶ σύμφωνοι τοῖς ἔργοις ὄντες πιστεύονται καὶ
παραμένουσι τοῖς ἀκούουσι καὶ πειστικώτερον τὴν ὡς οὕτως ἔχοντα ὁρῶσι.
ταῦτα εἰπὼν καὶ προσεπειπὼν ἅλις τῶν τοιούτων λόγων τρέπεται εἰς τὴν
σκέψιν τῶν περὶ αὐτῆς ἀποφηναμένων καὶ πρῶτον τίθησι τοὺς λόγους τοῦ
Εὐδόξου, δι' ὧν αὐτὴν κατεσκεύαζεν εἶναι ταγαθόν.

20 p. 1172ᵇ9 Εὔδοξος μὲν οὖν τὴν ἡδονὴν ταγαθὸν ᾤετο εἶναι διὰ τὸ ὁρᾶν ἐφιέμενα αὐτῆς πάντα.

Ἔθος ἐστὶ τοῖς Πλατωνικοῖς διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ταῦ στοιχείου ἢ τῆς προσθήκης τῆς φωνῆς τῆς 'αὐτό' δηλοῦν τὰς εἰδητικὰς ἀπ' αὐτῶν κα- 35
λουμένας ἀρχάς, αἵ τινες πρώτως αὐτὸ τοῦτό εἰσιν ὃ λέγεται. διὰ μὲν
25 τοῦ ταῦ ταγαθόν, ὅπερ οὐδέν τι ἄλλο ἐστὶν ἀλλ' ἢ μόνως ἀγαθὸν καὶ πρώ-
τως ἀγαθόν, τὰ δ' ἄλλα οἷον ὁ νοῦς ἡ ψυχὴ ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀρετὴ ἀγαθὰ
μὲν λέγεσθαι ἀλλ' οὐ πρώτως ἀλλὰ μετασχόντα τῆς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως
λέγεσθαι ἀγαθά. καὶ ἔστιν ὁ νοῦς ἀγαθὸν μέν, οὐ μὴν ταγαθόν. ὁμοίως
καὶ ἡ ἐπιστήμη ἀγαθόν, ταγαθὸν δὲ οὐδαμῶς, ἡ δὲ ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν
30 ἀλλὰ ταγαθόν. ἡ γὰρ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος, ἤτοι τὸ ταγα- 10
θὸν ἡδονή ἐστι κατ' Εὔδοξον. οὕτω μὲν οὖν διὰ τοῦ ταῦ στοιχείου ἐδή-
λουν τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ αἰτίαν καὶ ῥίζαν καὶ οἷον τὸ κέντρον πάντων
τῶν ἀγαθῶν, διὰ δὲ τῆς φωνῆς τῆς 'αὐτό' τὸ αὐτοέν, τὸ αὐτοζῷον, τὸ
αὐτοόν· τὸ μὲν αὐτοὲν τὴν ἀρχὴν καὶ πηγὴν τῶν ἑνῶν καὶ τῶν μονάδων·
35 ἄλλα γὰρ κατ' αὐτοὺς τὰ ἕνα καὶ ἄλλαι αἱ μονάδες. ἔλεγον δὲ οἱ Πλα-

1 προτέροις B: πρότερον a 4 ὁρᾶται deleverim 10 ψέγοντα scripsi: ψέγονται Ba
11 λεγομένων B: εἰρημένων a 19 αὐτὴν B: αὐτὸς a κατεσκεύαζεν B: κατασκευά-
ζει a post ταγαθὸν addit τὴν ἡδονήν a 21 πάντα post αὐτῆς B: πάντ' ante
ὁρᾶν a et Aristoteles 22 rhesis usque ad αὐτὸ αὐτῷ (p. 1172ᵇ26) a ταῦ B: τ a
23 ἀπ' B: ὑπ' a 28 ἀγαθὸν μὲν B: μὲν ἀγαθὸν a 31 ἡδονή B: ἡ ἡδονή a
ταῦ B: τ a

τωνικοῦ τὸ αὐτοῖν καὶ τὸ ταὐτὸν τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ οὐκ ἄλλο καὶ
τὴν γὰρ πρωτίστην πάντων ἀρχὴν ἑκάλουν τὸ αὐτοῖν καὶ τὸ αὐ
[illegible] τὸ δ' αὐτόν [illegible] ἀρχὴ πρωτίστη πάντων τῶ
[illegible] τοῦ αὐτοενός. εἶναι γὰρ πρώτιστον πάντων τὸ αὐτοέν.
[illegible] τὴν αὐτοζωήν, εἶτα τὸ αὐτοζῷον. ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ
κατ' αὐτὸν φάναι τὸν Ἀριστοτέλην. Εὔδοξος δὲ κατεσκεύαζε τὴν
ὡς ἐστι τὸ ἀγαθὸν διὰ τὸ ὁρᾶν ἐφιέμενα αὐτῆς καὶ τὰ ἄλογα,
λογικά, καὶ τὰ ἄλογα. ὃ δὲ πάντα αἱροῦνται καὶ πάντα διώκουσιν
ἐστι καὶ ἀγαθόν. τὸ δὲ μάλιστα ἐπιεικὲς κράτιστον, ἤτοι πρώτη
πρώτων αἴτιον. εἰ οὖν ἡδονή ἐστι τὸ μάλιστα ἐπιεικές, τὸ δὲ
[illegible] κράτιστον, τὸ δὲ κρατιστον ἡ πρωτιστη παντων αρχη· ἡ
[illegible] πάντων ἀρχὴ ταὐτόν, ἡ ἡδονὴ ἄρα ταὐτόν. ἀλλὰ πόθε
ὅτι ἡ ἡδονὴ τὸ κράτιστον; ἤ, φησίν, ἐκ τοῦ πάντα φέρεσθαι ἐπ' α
πάντα θέλειν ἥδεσθαι. φύσει γὰρ ἕκαστον τὸ ἑαυτῷ ἀγαθὸν κα
[illegible] ὅπερ ἡδύ ἐστιν, εὑρίσκει, ὥσπερ καὶ τροφήν. [illegible]
ἅπασιν ἡ νοῦς ἢ νοῦ τις αὐτῇ καὶ ἄλλαμψις, ὡς αὐτὸ ἐν [illegible]
καὶ "φύσεις ζῴων ἀδίδακτοι", ὡς Ἱπποκράτης εἴρηκεν. ἐπιστεύ
οἱ λόγοι διὰ τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν μᾶλλον ἢ δι' ἑαυτ
μὲν ἀκόλαστός τις ἦν ὁ λέγων τὴν ἡδονὴν ταὐτόν, οὐκ ἂν ἐπ
σωφρονέστατος δὲ ὢν καὶ σπουδαιότατος δικαίως ἐπιστεύετο τοῖ
[illegible] τὸ γὰρ ὡς [illegible] τῆς ἡδονῆς οὐ ὡς ὁμοίων
μὴν αὐτὴν καὶ ἀνυμνεῖν ἐδόκει, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς τοιαύτην οὖσ
εἶναι ἔλεγεν. οὐκ ἐκ μόνου δὲ τοῦ πάντα φέρεσθαι πρὸς αὐτὴ
νετο τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ἀλλὰ κἀκ τοῦ ἐναντίου τῆς λύπης. ε
λύπη ἐναντίον οὖσα τῇ ἡδονῇ κακόν ἐστιν, ἡ ἡδονὴ ἄρα ἀγαθόν
ἡ λύπη κακόν, δῆλον ἐκ τοῦ πάντας φεύγειν καὶ [illegible] τὸ λυπη
μὲν οὖν ὅλως εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν οὕτως ὁ Εὔδοξος συνε
ὅτι ταὐτὸν οὑτωσί. μάλιστα, φησίν, αἱρετὸν καὶ [illegible] ἀγα
ὃ δι' ἑαυτὸ αἱρούμεθα καὶ μὴ δι' ἄλλο· τοιοῦτον δὲ ἡ ἡδονή
γὰρ ἐρωτᾷ τὸν ἡδόμενον, διὰ τί ἥδεται, ὥσπερ τὸν [illegible]
μεῖν ἡ φάρμακον πιεῖν βουλόμενον, διὰ τί τούτων ἕκαστον αἱρεῖτα
γὰρ εἴ τις ἔροιτο, διὰ τί ἐπὶ τὴν φαρμακοποσίαν ἴοιτο, τὴν μὲν
ριαίνῃ, ἐκεῖνο δὲ εἴ τις ἔροιτο διὰ τί τὴν ἡδονὴν διώκει, οὐκ
τὴν καὶ οὐ δι' ἄλλο τι. εἰ δὴ τὴν ἡδονὴν δι' ἑαυτὴν αἱρε
δι' αὐτὸ αἱρετὸν καὶ μὴ δι' ἄλλο τι μάλιστα ἀγαθόν. ἡ ἡ
μάλιστα ἀγαθόν· τὸ δὲ μάλιστα ἀγαθὸν καὶ τὸ ταὐτὸν ταὐτόν·
ἄρα ταὐτόν. ἔστι δὲ ὁ λόγος τοιοῦτος· ἡ ἡδονὴ δι' ἑαυτὴν α
ἑαυτὸ αἱρετὸν μάλιστα αἱρετόν, τὸ μάλιστα αἱρετὸν μάλιστα ἀ
μάλιστα ἀγαθὸν καὶ ταὐτὸν ταὐτόν· ἡ ἡδονὴ ἄρα ταὐτόν.

[illegible] B: αὐταγαθόν a 9 μάλιστα B: κάλλιστα a 14 [illegible]
τοῦ a 16 ἐν ἄλλοις] cf. p. 506, 1 17 Ἱπποκράτης B
[illegible] Περὶ τροφῆς 39 (IX 86 Littré) 24 κἀκ B: καὶ ἐκ
[illegible]

λιστα αἱρετόν, ἤτοι αἱρετώτατόν ἐστιν ἡ ἡδονή, συνιστὰν ἐπιχείρει διὰ τοῦ 165ᵛ
προστιθεμένην αἱρετῷ τινι αἱρετώτερον ἐκεῖνο ποιεῖ. ἡ γὰρ μεθ' ἡδονῆς δικαιοπραγία αἱρετωτέρα τῆς ἄνευ ἡδονῆς. ἀλλὰ καὶ ἡ μεθ' ἡδονῆς θεωρία αἱρετωτέρα τῆς χωρὶς ἡδονῆς, καὶ ὅλως πᾶσα πρᾶξις καὶ πᾶσα
5 παρὰ μὲν ἡδονῆς γενέσθαι τῆς ἀναλόγου πρᾶξις καὶ παρῆσα. καὶ ἔτι, φησί, δῆλον. ὡς αἱρετωτάτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐπίδοσιν τὰ μετ' αὐτῆς καὶ σὺν αὐτῇ γινόμενα λαμβάνειν. αἵ τε γὰρ μαθήσεις αἱ μεθ' ἡδονῆς τάχιον ἐπιδιδόασι τῶν χωρὶς ἡδονῆς ἢ καὶ μετὰ λύπης, αἵ τε κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι καὶ ἁπλῶς πάντα. ἡ μὲν οὖν σύμπασα τῶν προκειμένων διάνοια
10 αὕτη. δεῖ δὲ ἐν τῷ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ αὐτῷ τὴν μὲν πρώτην ἀντωνυμίαν τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ βραχέος ὁ γράφειν καὶ ὑποστίζειν ἐν αὐτῷ, εἶτα ἐπαγαγεῖν τὴν δευτέραν διὰ τοῦ μακροῦ ω [μεγάλου]. ἵν' ὁ λόγος σαφέστερος. εἰ ἦν γεγραμμένον αὐτὸ τοῦ αὐτῷ δηλονότι αὐτῇ, οὕτως αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτῇ, ἤτοι τῇ ἡδονῇ. ἔστι δὲ ὃ λέγει καὶ αὔξεται
15 δὴ αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, τουτέστι πᾶν ἀγαθὸν αὐτῇ τῇ ἡδονῇ. πᾶν γὰρ ἀγαθόν, ὡς εἴρηται, μεθ' ἡδονῆς γινόμενον ἢ πραττόμενον αὔξεταί τε καὶ εἰς μεῖζον αἴρεται. αὔξεται οὖν αὐτῷ τὸ ἀγαθόν, ἤτοι πᾶν ἀγαθὸν αὐτῇ τῇ ἡδονῇ. τὸ γὰρ αὐτὸ ἀντὶ τοῦ πᾶν εἴληπται.

p. 1172ᵇ26 Ἔοικε δ' οὗτος ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν.

20 Ὁ λόγος, φησίν, ὁ λέγων, ὅτι ἡδονὴ προστιθεμένη τινί, οἷον τῇ σωφροσύνῃ, αἱρετωτέραν ποιεῖ τῆς δίχα ἡδονῆς σωφροσύνην οὐχ ὃ βούλεται συνάγειν ἐκεῖνο διαπεραίνεται ἀλλά τι ἄλλο. οὐ γὰρ συνάγει, ὅτι ἡ ἡδονὴ ταγαθόν ἐστιν ἀλλ' ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἐστι, τουτέστι ὅτι καὶ αὐτὴ ἕν τι τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς τῶν ἀγαθῶν φύσεώς ἐστι καὶ ὁμοφυὴς αὐτοῖς ἐστιν, οὐ
25 μὴν ὅτι ἰδέα καὶ πρώτη καὶ κέντρον τῶν ἀγαθῶν τυγχάνει. τὸ οὖν πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον ἢ μονούμενον τοιοῦτόν ἐστιν. εἰ πᾶν ἀγαθὸν ὁποῖον ἂν εἴη τὸ ἀγαθὸν μεθ' ἑτέρου προστιθέμενον μεῖζον καὶ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον τὸ ἐξ ἀμφοῖν γεγονὸς ποιεῖ, οὐκ ἂν εἴη τοιοῦτον, τουτέστι οὐκ ἂν εἴη ταγαθόν. ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν 'οὐκ ἂν εἴη τα-
30 γαθὸν' εἶπεν 'οὐκ ἂν εἴη τοιοῦτον', οἷον εἰ τῇ ἀνδρείᾳ οὖσῃ ἀγαθῷ προστιθεμένη ἡ φρόνησις ἀγαθὸν οὖσα, τὸ ὅλον τὸ ἐξ ἀνδρείας καὶ φρονήσεως μεῖζον ἀγαθὸν γίνεται μόνης τῆς ἀνδρείας, οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ταγαθὸν ἀλλ' ἀγαθόν τι. εἰ οὖν καὶ ἡ ἡδονὴ προστιθεμένη τῇ φρονήσει ἢ τῇ ἀνδρείᾳ μεῖζον ἀγαθὸν ἀποτελεῖ τὸ ἐξ ἡδονῆς καὶ φρονήσεως ἢ τὸ ἐξ ἡδο-
35 νῆς καὶ ἀνδρείας, οὐκ ἂν εἴη ἡ ἡδονὴ ταγαθόν. τὸ γὰρ λέγειν, ὅτι ἡ ἡδονὴ ταγαθὸν οὖσα προστιθεμένη τὸ ὅλον μεῖζον ποιεῖ, ὅμοιόν ἐστι, εἰ χρὴ ὅμοιον εἰπεῖν, τῷ λέγειν ὅτι ἡ σύμπασα γῆ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ὀρῶν

2 προστιθεμένην B: προτιθεμένα a 4 καὶ ὅλως B: ὅλως τε a 5 ante μεθ' inserit ἡ a 6 ἔτι B: ἔστι a αἱρετωτάτη B: αἱρετωτέρα a 11 ὃ B: δὲ 12 μεγάλου Ba: cancellavi δ' B: om. a 19 δ' οὗτος B: δὴ οὗτος γε a et Aristoteles rhesis usque ad αἱρετώτερον γίνεσθαι (p. 1172ᵇ34) a

καὶ παντοίων ὑδάτων καὶ θαλασσῶν καὶ φυτῶν προστιθεμένη τῷ μυρ
μέρει τῆς κέγχρου τὸ ὅλον ἀπὸ τοῦ τοιούτου μυριοστοῦ καὶ τῆς φ
ης βαρυτέρου πεποιηκεν. ὡς γὰρ ἡ ὅλη γῆ πρὸς τὸ μυριοστὸ
τῆς κέγχρου, οὕτως αὐτὸ ταγαθὸν πρός τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ο
ρόνησιν σοφίαν ἢ ἄλλο τι. καίτοι καὶ τοῦτο ψεῦδος, τὸ ὅτι
πρὸς τὸ τῆς κέγχρου μυριοστὸν οὕτω ταγαθὸν πρὸς φρόνησιν. ο
γὰρ ἔστιν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ὑπεροχὴ πρὸς τὴν φρόνησιν μεῖζον τοῦ
τῆς συμπάσης γῆς πρὸς τὸ βάρος τοῦ μυριοστοῦ τῆς κέγχρου.
γελοῖόν ἐστι τὸ λέγειν ὅτι τὸ βάρος τοῦ μυριοστοῦ μέρους τῆς
προσλαβὸν τὴν βαρύτητα ὑμπασης της γῆς βαρύτερον γέγονεν,
λοιτερον καὶ τὸ λέγειν ὅτι ἡ φρόνησις προσλαβοῦσα ταγαθὸν τὴ
ιζον ἀγαθὸν γέγονεν. ἀλλὰ μὴν γίνεται μεῖζον. βέλτιον γὰρ ἡ
ἡδονῆς φρόνησις τῆς ἄνευ ἡδονῆς. εἰ δὲ γίνεται μεῖζον, ὡς κα
οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ταγαθὸν ἀλλά τι ἀγαθόν. τοιοῦτῳ δὴ λόγῳ
Πλάτων ἀναιρεῖ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ ταγαθόν, ᾧ λέγῳ
γίζοντο, ὡς οἱ περὶ Εὔδοξον, ὅτι ἡδονὴ ταγαθόν ἐστι. τοιοῦτῳ χρ
Πλάτων δείκνυσιν αὐτὴν μὴ οὖσαν ταγαθόν. ὥστε οὐ συνῆγεν ο
ὅτι ἡ ἡδονὴ ταγαθόν ἐστιν ἀλλ᾽ ὅτι ἀγαθόν τι. καὶ εἴη ἂν ὁ λ
οὕτως· ἡ ἡδονὴ ᾧ ἂν τῶν ἀγαθῶν προστεθῇ, τὸ ἐξ ἀμφοῖν αἱ
ποιεῖ· ταγαθὸν οὐδενὶ τῶν ἀγαθῶν προστεθὲν τὸ ἐξ ἀμφοῖν αἱ
ποιεῖ· ἡ ἡδονὴ ἄρα οὐκ ἔστι ταγαθόν. καὶ τὴν μὲν πρώτην πρ
ἡδονὴ ᾧ ἂν τῶν ἀγαθῶν προστεθῇ, τὸ ὅλον αἱρετώτερον ποιεῖ.
διὰ τοῦ αἱρετώτερον γὰρ εἶναι τὸν ἡδὺν βίον αὐτὸ ἐρω
τοῦ ταὐτόν ἐστι τῷ 'αἱρετώτερα γὰρ ἐστιν ἡ ἐξ ἡδονῆς καὶ φ
ων τῆς ἐκ μόνης φρονήσεως'. τὴν δὲ λέγουσαν, ὅτι ταγαθὸν οὐ
ἀγαθῶν προστεθὲν τὸ ὅλον αἱρετώτερον ποιεῖ, ἐμήνυσε διὰ τοῦ
γὰρ συμβαίνοντος αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν αἱρετώτερον γίνεσ
τῶν ἡ ἀρχὴ ὅτι γὰρ καὶ οὕτως ἔχει προστεθέν τι τῶν ἀγαθ
ἀμφοῖν αἱρετώτερον γίνεται, τῷ δὲ ταγαθῷ προστεθέν τι τῶν ἀ
ποιεῖ τὸ ὅλον αἱρετώτερον, οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ταγαθόν. εἶπον δὲ
γὰρ καὶ οὕτως εἰπεῖν· ὅτι εἴτε ταγαθῷ προστεθῇ τι τῶν ἀγαθῶν,
γαθόν τινι τῶν ἀγαθῶν, ταυτ[illegible] καὶ [illegible]
τοῦ εἰπεῖν 'οὐδενὶ γὰρ προστεθὲν τὸ αὐτοταγαθὸν τι [illegible]
εἶπεν οὐδενὸς γὰρ προστεθέντος αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν. ἐστι δ
[illegible]
τῷ ἀγαθῷ, [illegible] τῷ αὐτοταγαθῷ, αἱρετώτερον τὸ αὐτοταγαθ
ὡς γὰρ τὸ βάρος τοῦ μυριοστοῦ μέρους τῆς κέγχρου προσελθὸν
παντὶ βάρει τῆς γῆς πάσης οὐ ποιεῖ βαρύτερον τὸ ὅλον βάρος, οὕ
τῷ αὐτοταγαθῷ· τῇ ὑπεροχῇ πληθῆ τῶν ἀγαθῶν. προσελθόν τι τῶ

10 τὴν βαρύτητα B: τὸ βαρύτατον a 14. 15 ὁ πλάτων Ba: Πλάτων A
15 cf. Platon. Phileb. p. 60c 16 εὐδόξου B: τὸν εὔδοξον a 22
αἱρετώτεον a 27 αὐτῷ Ba (sed cf. p. 537,4) et Arist. codd. LbMbO
29 τῷ a: τῷ B 32 ταυτά B: ταυτ

ἐκείνου ἀγαθῶν ποιήσει τὸ ἐξ ἀμφοῖν αἱρετώτερον, τῇ δὲ ἡδονῇ συμ- 166r
πλακέν τι τῶν ἀγαθῶν ἀγαθωτέραν ποιεῖ· οὐκ ἄρα ἡ ἡδονὴ τὸ αὐτοαγα- 21
θόν ἐστιν. ἀσάφειαν δέ τινα ἔχει ἡ ἐν τῇ προτάσει λέξις ἡ λέγουσα οὐ-
δενὸς γὰρ προστεθέντος τῷ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν διά τε τὸ ἐναντίον τι καὶ
διὰ τὸ μὴ εἰπεῖν αὐτὸ ταὐτὸν ἢ αὐτὸ τὸ αὐτοαγαθὸν ἀλλ' ἁπλῶς ὡρι-
σμένως αὐτὸ τὸ ἀγαθόν. δεῖ δὲ προσυπακούειν ἐν μὲν τῷ οὐδενὸς γὰρ
τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἐν δὲ τῷ προστεθέντος τῷ αὐτοαγαθῷ, ἐν δὲ τῷ αὐτὸ
τὸ ἀγαθὸν ⟨τὸ αἱρετώτερον γίνεσθαι ἀντὶ⟩ τοῦ ἀγαθώτερον γίνεται.
ἵν' ᾖ ἡ τελεία καὶ ἀνελλιπὴς λέξις τοιαύτη· οὐδενὸς γὰρ τῶν ἄλλων 25
ἀγαθῶν προστεθέντος τῷ αὐτοαγαθῷ τὸ αὐτοαγαθὸν ἀγαθώτερον γίνεται.

p. 1172b32 Δῆλον δ' ὡς οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ταὐτὸν ἂν εἴη, ὃ μετά τινος.

Ὥσπερ τὴν ἡδονήν, φησὶν ὁ Πλάτων, οὐ φαμεν εἶναι ταὐτὸν ὅταν
προστεθεμένης τινὶ τῶν ἀγαθῶν τὸ ἐξ ἀμφοῖν αἱρετώτερον γίνεται, οὕτως
οὐδὲν ἄλλο ἂν εἴη ταὐτόν, ὃ συνεργοῦντός τινι ἀγαθῷ αἱρετώτερον τοῦ ἑ-
μέρους τὸ ὅλον ἀποτελεῖ. ἀλλ' ἀγαθὸν μὲν ῥηθήσεται, τὶ δὲ ἀγαθὸν καὶ
τοιοῦτον ἀγαθὸν οὐ καὶ ἡμεῖς κοινωνοῦμεν, ὅποῖόν ἀγαθόν εἰσιν αἱ ἀρεταὶ
καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. πᾶσα γὰρ ἀρετὴ καὶ ἐπιστήμη μεθ' ἡδονῆς αἱρετωτέρα
τῆς ἀνηδόνου. τὸ δὲ τοιοῦτον γὰρ ἐπιζητεῖται ταὐτόν ἐστι τῷ περὶ τῶν
τοιούτων γὰρ ἀγαθῶν, ὧν καὶ ἡμεῖς κοινωνοῦμεν, ἐπιζητεῖ ὁ λόγος, εἰ τού-
των τί ἐστιν ἡ ἡδονή, οἷον πότερον ἡ ἡδονὴ σωφροσύνη ἐστὶν ἢ ἀνδρεία
ἢ φρόνησις ἤ τις τῶν ἐπιστημῶν. ὁ δὲ ἐνιστάμενος, ὡς οὐκ ἀγαθὸν 40
οὗ πάντα ἐφίεται. δύο προτάσεων τοῦ συλλογισμοῦ οὐσῶν, ἐλάττονος
μὲν τῆς λεγούσης τῆς ἡδονῆς πάντα ἐφίεται, μείζονος δὲ τῆς οὗ πάντα
ἐφίεται ταὐτόν ἐστιν, ἀνίστησι τινες πρὸς ταύτην τὴν μείζονα, λέγοντες
ψεῦδος εἶναι ὅτι οὗ πάντα ἐφίεται ἀγαθόν ἐστιν. εἰ δὲ μὴ ἀγαθὸν πολλῷ
μᾶλλον οὐδὲ ταὐτόν. ὁ οὖν, φησίν, ἐνιστάμενος λόγος πρὸς τὴν μείζονα
πρότασιν ὡς μὴ ἀληθεύουσαν, οὐδέν τι λέγει, ἤτοι παρὰ τὰ δοκοῦντα πᾶσι
λέγει· ψευδὴς γάρ ἐστι· τὸ δὲ ψεῦδος μὴ ὂν ὥσπερ τὸ ἀληθὲς ὄν· ὥστε
ὁ λέγων τὸ ψεῦδος οὐδέν τι λέγει. πῶς γὰρ ἂν ἀληθεύοι ἢ πιστότερα ἃ
λέγει τῆς πίστεως ταύτης, ἤτοι τῆς προτάσεως ταύτης τῆς λεγούσης, ὅτι
ἀγαθόν ἐστιν οὗ πάντα ἐφίεται; τοῦ γὰρ δοκοῦντος πᾶσιν ἀνθρώποις ἰδιώ-
ταις καὶ σοφοῖς καὶ τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν γνωρίμοις τί ἂν εἴη ἀληθέστερον;
ἵνα δὲ ἐκείνου ἀποσκευάσηταί τις τὸ δοκοῦν σύμπασιν, ὅτι οὗ πάντα ἐφίε-
ται ἀγαθόν ἐστιν. εἰ γὰρ τοῦ οὗ πάντα ἐφίεται ἀγαθόν ἐστι πιστότερον
ἦν καὶ ἀληθέστερον τὸ οὗ πάντα ἐφίεται οὐκ ἔστιν ἀγαθόν, τοῦτο μὲν ἂν
ἐδόκει πᾶσι, καὶ συμφώνως ἂν πάντες τοῦτο ἔλεγον· νῦν δὲ τοὐναντίον

4 τῷ B: τὸ a ἔλλειπεν B: ἔλλειπον a 8 τὸ — ἀντὶ insernit Diels
11 rhesis usque ad οἰκείου ἀγαθοῦ (p. 1173a5) a 22 ὁ δὲ ἐνιστάμενος Ba (sed cf. v. 25): οἱ δ' ἐνιστάμενοι Arist. 25 ἀνίστανται B: ἐνίστανταί a 28. 29 πᾶσι λέγει B: λέγει πᾶσι a 31 προτάσεως B: λέξεως a

δὲ οὐ πάντα ἐφίεται οὐκ ἔστιν ἀγαθὸν εἰς ποῦ ἡ δύο. ὥστε ψευδὴ
γεται ὁ τοῦτο λέγων. καὶ ἄλλως· εἰ μὲν τῆς ἡδονῆς τὰ ἀνόητα
ἀνόητα τὰ ἄλογα, ὠρέγετο, εἶχεν ἄν τι λέγειν ὁ πρὸς ταύτην ἐνι
τὴν πρότασιν. οὐ γὰρ ἂν ἦν καθόλου ἀληθὲς τὸ οὐ πάντα ἐφίεται
ἔστιν, ἀλλ' ἴσως οὐ πάντα τὰ λόγων ἔχοντα, οἷον οἱ ἄνθρωποι.
μὴ μόνον τὰ ἄλογα ταύτης ὀρέγεται ἀλλὰ καὶ τὰ φρόνιμα. τοῦ
ἄνθρωποι, πῶς ἂν ἀληθεύοι ὁ ἀντιλέγων πρὸς αὐτήν; εἰ δέ γε π
φαύλους καὶ ἀκολασίᾳ χαίροντας ἀφορῶν καὶ τὰς ἐπιθυμίας αὐτ
μὴ εἶναι ἀγαθὸν οὐ πάντα ἐφίεται καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τὴν ἡδονή
τι τοῦτο πρὸς τὸν λόγον. ἔστι γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἀκολάστοις φ
ἀγαθὸν ὁ νοῦς αὐτῶν, ὃς φύσει διώκει τὴν ἁπλῶς καὶ κυρίως
ἀγαθὸν οὖσαν. πᾶς γὰρ νοῦς, ὡς εἴρηται, φύσει διώκει τὸ οἰκεῖον
καὶ τοῦτο ἀπομαντεύεται ἢ ὀνειροπολεῖ. ἐμπίπτει δὲ ταῖς ζῳώ
φρονικαῖς ἡδοναῖς, αἳ οὐδὲ κυρίως τυγχάνουσιν οὖσαι ἡδοναὶ διὰ μ
ψυχήν· ἐν τὴν [illegible] δὲ ἀνάγκης αὐτὴ γίνονται τῆς ἀληθοῦς
ἐσκότωται γὰρ τὸν κριτὴν νοῦν τῶν ἀληθινῶν καὶ μὴ τοιούτων
ὡς γὰρ ὁ τὰς σωματικὰς ὄψεις πεπηρωμένος ἀδυνατεῖ τὴν τετ
καὶ πεπατρημένην διακρῖναι τῆς ἀτρίπτου καὶ ἀκανθώδους, οὕτως οὐ
γλήρως καὶ φαύλως τραφεὶς δύναται διϊδεῖν, τίς ἡ ἀληθινὴ κα
[illegible]των ἡδονή, ἥτις καὶ ἀγαθή ἐστι καὶ τίς ἡ λεγομένη μὲν μὴ
εἰ μὲν οὖν διὰ τὴν [illegible] τῆς λεγούσης ἴσως καὶ ἐν τοῖς
ἔστι φυσικὸν τοὺς φαύλους ἀνθρώπους [illegible] ταῦτ' ἂν εἴη, ἃ
[illegible] αὐτῆς. εἰ δὲ φαῦλα τὰ ἄλογα ζῷα, ἃ καὶ ἀνόητα εἰπε
φαῦλα ταῦτα λέγει, πρὸς τὸ τίμιον ἀποβλέπων τῆς λογικῆς, εἴη
ὅτι κἂν τὰ ἄλογα μόνα τῆς ἡδονῆς ὠρέγετο καὶ ταῦτα μόνα ταύ
κεν, οὐδ' οὕτω ψευδὴς ἂν ἦν ἡ λέγουσα πρότασις, οὐ πάντα ἐφίε
θὸν ἐστιν. ἐν ἅπασι γὰρ αὐτοῖς ἐνεστι τοῖς μὲν μᾶλλον, τοῖς
θεῖόν τι καὶ ἔλλαμψις νοῦ, ᾧ φύσει ζητεῖ καὶ ευρίσκει τὸ οἰκεῖον
[illegible] τὸ οἰκεῖον [illegible] πᾶν γὰρ φύσει παράγει τοιοῦτον. ὥστε
ἡδονὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν τούτου τεῦξιν συντείνουσαν ἀσπαζόμενον. ε
τὰ βλαπτοντα φευγει, προσιεται δε τα ωφελουντα εἰρηται περι τ
φιλτατων τουτο πλειστα και κάλλιστα εν ταῖς Περι ζωων πρα
καὶ ἐκεῖθεν ὁ φερέπονος ἀναλεγέσθω.

[illegible] Οὐκ ἔοικε δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ ἐναντίου καλῶς λέ

Ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου συνιστῶν τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν λόγος τοιο
[illegible] ἐναντίον οὖσα τῇ ἡδονῇ κακόν ἐστιν, ἀγαθὸν ἄρα ἡ

1 [illegible] B: [illegible] 2 post ἀνόητα inserit μόνα a
[illegible] B: ἀπομαντεύεσθαι a 15 ἀληθοῦς B:
[illegible] B: ἀγαθὸν a 21 ἴσως Ba: ἴσως δὲ Aristoteles 22 ἔστ
Aristoteles φυσικὸν B et Aristoteles: φυσικὴ a [illegible] B:
34 rhesis usque ad ἡ εὐθαρσία (p. 1173a15) a 36 [illegible] B:

πόθεν δ' ὅτι ἡ λύπη κακόν; ἐκ τοῦ πάντας φεύγειν αὐτήν. πρὸς τοῦτον 166r
τὸν λόγον τὸν ἐκ τοῦ ἐναντίου συνιστῶντα τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ἐνίστατο ὁ
Σπεύσιππος λέγων· 'οὐκ ἀνάγκη, ἐπειδὴ κακόν ἐστιν ἡ λύπη, ἀγαθὸν εἶναι 30
τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ ἡδονήν'· οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἀντικείμενον κακῷ ἀγαθόν
5 ἐστιν. ἀντίκειται γὰρ τῇ θρασύτητι κακῷ ὄντι ἡ δειλία καὶ οὐκ ἔστιν ἀγα-
τὸν ἡ δειλία ἀλλὰ κακόν, καὶ τῇ ἠλιθιότητι κακῇ οὔσῃ ἀντίκειται ἡ ἀκο-
λασία κακὸν οὖσα καὶ αὕτη ὁμοίως. καὶ ἡ ἀνελευθερία, τὸ ἄσωτον κακὸν
οὖσαι ἀμφότεραι. ἀντίκειται οὖν, φησὶ Σπεύσιππος, καὶ κακὸν κακῷ καὶ
ἄμφω τῷ μηδετέρῳ, τουτέστι καὶ ἄμφω τὰ κακὰ τῷ ἀγαθῷ. μηδέτερον
10 γὰρ τὸ ἀγαθὸν εἶπεν· αἱ γὰρ ἀρεταὶ μεσότητες οὖσαι οὐδέτερον τῶν ἄκρων 35
εἰσίν. ἡ γὰρ ἀνδρεία οὔτε δειλία οὔτε θρασύτης ἐστί, καὶ ἡ σωφροσύνη
οὔτε ἀκολασία οὔτε ἠλιθιότης, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ὁμοίως. καὶ
λέγει ταῦτα καλῶς· ἀληθὲς γάρ ἐστι τὸ λέγειν, ὅτι ἀντίκειται κακὸν κακῷ
καὶ ἀμφότερα τὰ κακὰ τῷ ἀγαθῷ. τοῦτο μὲν οὖν λέγουσι καλῶς· τὸ δ'
15 ὅτι ἡ ἡδονὴ ὡς κακὸν κακῷ ἀντίκειται τῇ λύπῃ λέγουσιν οὐ καλῶς. οὐ
γὰρ ἀντίκειται ἡ ἡδονὴ τῇ λύπῃ ὡς κακὸν κακῷ ἀλλ' ὡς ἀγαθὸν κακῷ.
εἰ γὰρ ἦν κακὸν ἡ ἡδονή, ἦν καὶ φευκτὸν καὶ μισητὸν ὡς ἡ λύπη. νῦν δὲ 40
τὴν μὲν λύπην φεύγει πάντα καὶ ἀποστρέφεται ὡς κακόν, διώκει δὲ
καὶ ἐπιτρέχει τὴν ἡδονὴν ὡς ἀγαθόν. τῶν μηδετέρων δὲ μηδέτερον
20 ἢ ὁμοίως. τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τέρποντα ἐπίσης πάντες ἢ πάντα διώκομεν,
ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κακὰ καὶ λυποῦντα παραπλησίως φεύγομεν καὶ ἀποστρε-
φόμεθα. τὰ μηδέτερα δὲ μηδ' ὄντα μήτε κακὰ μήτε ἀγαθὰ μηδέτερον ἢ
ὁμοίως, τουτέστιν οὔτε φεύγομεν οὔτε διώκομεν, ἢ ὁμοίως, ἤτοι ἐπίσης
ἢ διώκομεν ἢ φεύγομεν. οὔτε γὰρ μᾶλλον ὁρμῶμεν πρὸς τεῦξιν αὐτῶν 45
25 οὔτε μᾶλλον ἀφορμῶμεν πρὸς ἀποφυγήν, ἀλλ' ἐσμὲν ἐν μέσῃ τινὶ κατα-
στάσει πρὸς οὐδέτερον μᾶλλον ἐκκλίνοντες ἢ νεύοντες, ὥστε καὶ εἰ ἡ ἡδονή,
ἦν τῶν κακῶν, ἐφεύγομεν ἂν αὐτήν, εἰ δὲ τῶν μήτε ἀγαθῶν μήτε κακῶν
ἀλλὰ τῶν μηδετέρων, οὔτ' ἂν ἐφιέμεθα αὐτῆς οὔτ' ἂν ἐφευκτῶμεν. τοι-
οὖν οὔτε τῶν κακῶν ἐστιν οὔτε τῶν οὐδετέρων, ἔστιν ἄρα τῶν ἀγαθῶν·
30 οὐ μὴν οὐδ' εἰ μὴ τῶν ποιοτήτων ἐστὶν ἡ ἡδονὴ διὰ τοῦτο οὐδὲ 50
τῶν ἀγαθῶν. ὁ συνάγων τὴν ἡδονὴν μὴ εἶναι ἀγαθὸν διὰ τὸ μὴ εἶναι
ποιότητα. ἐν δευτέρῳ σχήματι τοιοῦτός ἐστιν· ἡ ἡδονὴ οὐκ ἔστι ποιότης.
πᾶν ἀγαθὸν ποιότης ἐστίν· ἡ ἡδονὴ ἄρα οὐκ ἀγαθόν. αἰτιᾶται δὲ τὸν
λέγουσαν πρότασιν πᾶν ἀγαθὸν ποιότητα ἢ ποιὸν εἶναι. εἰσὶ γὰρ ἀγαθά
35 τινα μὴ ὄντα ποιὰ μηδὲ ποιότητες, ὥστε τί κωλύει καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγα-
θὸν εἶναι, κἂν μὴ ἓν ποιὸν ἢ ποιότης; τίνα δέ εἰσιν ἀγαθὰ τὰ μὴ ὄντα
ποιότητες, ἐπήγαγε τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας, αἵ τινες ἀγαθὰ μέν εἰσι,
ποιότητες δὲ οὐκ εἰσίν. εἴπερ ἡ ἐνέργεια κίνησίς ἐστιν ἀριστική, ἡ δὲ 167
κίνησις οὐ ποιότης· καὶ ἡ εὐδαιμονία ἐνέργεια μέν ἐστιν, ὡς εἶπε καὶ
40 ἀρεῖ, οὐ μὴν ποιότης, καὶ ἔστιν ἀγαθόν.

1 πάντας B: πάντα a 2 ἐνίστατο B: ἐνίσταται a 9 ἄμφω B: ἀμφοτέρα a
20 τέρποντα B: τέρπονται a 24 ὁρμῶμεν Vat. 1022: ὁρῶμεν Ba 37 ἀγαθὰ B:
ἀγαθαὶ a

[11.1] λέγουσι δὲ τὸ μὲν ἀγαθὸν ὡρίσθαι, τὴν δ' ἡ
ἀόριστον.

Καὶ οὗτος ὁ συλλογισμὸς ἐν δευτέρῳ σχήματι [illegible]
ἡ ἡδονὴ ἀόριστός ἐστι, πᾶν ἀγαθὸν ὡρισμένον ἐστίν, ἡ ἡδονὴ
οὐκ ἀγαθόν. ἐνίσταται δὲ καν τούτῳ πρὸς τὴν λέγουσαν πρό
ἡ ἡδονὴ ἀόριστόν τι πρᾶγμά ἐστι καί φησιν· εἰ μὲν ἐκ τοῦ ἥδεσ
στου ὄντος (οἱ μὲν γὰρ ἥδονται μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον, καὶ οἱ μ
ἐπὶ ἡδονὴν ὁρμῶσιν, οἱ δὲ τάχιον) εἰ μὲν ἐκ τοῦ ἥδεσθαι ἀορισ
καὶ τὴν ἡδονὴν ἀόριστον τι λέγουσι, περιφανῶς ψεύδονται. τ
ἐπαίουσι καὶ κατὰ τῶν ἀρετῶν ἀγαθῶν οὐσῶν καὶ κατὰ τῆς ὑ
κατὰ τῶν ἐπιστημῶν· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τούτων ὁράται τὸ ἀόρ
μὲν γὰρ μᾶλλον ὑγιαίνουσι καὶ μᾶλλόν εἰσι γραμματικοὶ καὶ μᾶ
φρονες καὶ μᾶλλον ἀνδρεῖοι καὶ μᾶλλον μετέχουσι τῶν ἀρετῶν κ
καὶ ἐπιστημῶν, οἱ δ' ἧττον. ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον εσ
τῶν ἀρετῶν καὶ ἡ ὑγιεια καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἑκαστη τε μᾶλλον
ἐχουσα ὅτα τὸ τοὺς μὲν μᾶλλον ὑγιεῖς καὶ μᾶλλον ἐπιστήμο κα
τοὺς δὲ ἧττον· καὶ ἔσονται κατὰ τοῦτο καὶ αὐται ἀόριστοι καὶ
εἰ δὲ οὐ κατὰ τοῦ ἥδεσθαι τὸ ἀόριστον κατηγοροῦσιν, ἀλλὰ κα
τῆς ἡδονῆς, καὶ οὕτω διάδηλον τὸ ψεῦδος. ὥσπερ καὶ τὸ τοῦτ
είας καὶ τὸ τί ἦν εἶναι ὑγίεια ἓν τι καὶ ταὐτόν ἐστιν ὡρισμένον
πῶς τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον. τὸ γὰρ ὑγίεια καὶ τὸ τι ἦν εἶνα
ἀνεπίτατον καὶ ἀνάνετόν ἐστιν. ἑκαστον γὰρ τοῦτ' ὅπερ ἐστὶν
τασιν οὔτε ἄνεσιν ἐπιδέχεται, οἷον ἡ ἀνδρεία ἡ σωφροσύνη κα
τῶν ἐπιστημῶν. τοῦ δὲ καὶ αὐτὰς λεγομένους τὸ μᾶλλον καὶ
ρονται, οὕτω καὶ τὸ εἶδος τῆς ἡδονῆς καὶ τὸ τι ἦν εἶναι ἡδονῆς
τον καὶ ἀνανετον ἐστιν. ὥστε καὶ ἀόριστον. ὥστε καὶ ἀγαθὸ
ὸς αἱρετὰς μὲν ἡδονὰς αὐτὸ καθ' αὐτὸ χωρὶς τινος ὑποκειμένου
τῆς ἡδονῆς νοούμενον καὶ ἁπλῶς πᾶν ἄλλο εἶδος, οἷον νοῦσ τῆ
κειν, ὑγιειαν· μεμιγμένας δὲ τοῦ περὶ ὑποκειμένου νοουμένου. ὁ
ἐμοὶ καὶ σοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐνοῦσας. αἱ μὲν οὖν μεμιγμέναι, α
σοὶ ἐν ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει ἵστανται καὶ ἀναπεπλησμέναι εἰσὶ
στίας, αὐτὰ δὲ τὰ εἴδη, οἷον ἡ ὑγίεια καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ τὰ ἄλλ
ὁρῆται, ἀνάνετα καὶ ἀνεπίτατα καθέστηκεν. ὅτι δὲ πολὺ τὸ ἀορ
τελοῦν ἀπερίληπτον τὸ ἐν ἑκαστοις τῆς ὑγιειας ὀήλουσιν αἱ κρ
γὰρ ἡ τοιάδε κρᾶσις τῶν [illegible] ἐστιν ἡ ὑγίεια. ἐν δ
καὶ τὸ ἐν αὐταῖς μᾶλλον καὶ ἧττον ὑγιεῖς ὄντας ὡς καὶ ἐν
[illegible] καὶ τὸ μέσον τοῦ τῶν πάντων. ὅπο
ἐστὶν ὡς ὁ Σωκράτης ἐν τῷ Φαίδωνι ἐπὶ τῶν ἀνισ κα

p. 1173a29 Τέλειόν τε τἀγαθὸν τίθενται· τὰς δὲ κινήσεις καὶ τὰς 167r
γενέσεις ἀτελεῖς.

Καὶ οὗτος ὁ λόγος πρὸς τὸ μὴ εἶναι τὴν ἡδονὴν ταὐτὸν ἐπλέκετο τ
ἐν πρώτῳ συγγράμματι· ἡ ἡδονὴ κίνησις καὶ γένεσις· πᾶσα κίνησις ἡ
ἀτελής· ἡ ἡδονὴ ἄρα ἀτελής. εἶτα λαμβάνων τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἡδονὴ
ἀτελής· καὶ προσλαμβάνων ὕστερον πρότασιν τὴν ὅτι οὐδὲν ἀτελὲς ταὐτὸν
συνῆγεν, ὅτι ἡ ἡδονὴ οὐκ ἔστιν ἀγαθόν. ἐδήλωσε δὲ τὸ οὐδὲν ἀτελὲς τ
ταὐτὸν διὰ τοῦ τέλειόν τε τἀγαθὸν τίθενται, εἰ οὖν ταὐτὸν τέλειον,
τὸ ἀτελὲς οὐκ ἀγαθόν. τὸ δὲ ὅτι ἡ ἡδονὴ κίνησις ἢ γένεσις ἐσήμανε διὰ
τοῦ πᾶσα ἡδονὴ γένεσις καὶ πᾶσα ἡδονὴ κίνησις. τοῦτο θεὶς εὐθὺς δια-
σείει τὴν λέγουσαν πρότασιν, ὅτι ἡ ἡδονὴ κίνησίς ἐστι, λέγων· πᾶσα κί-
νησις θάττων καὶ βραδυτέρα ἐστί. βαδίζει γάρ τις ποτὲ μὲν θᾶττον, ποτὲ
δὲ βραδύτερον καὶ κινεῖται μὲν θᾶττον ἡ ἁπλανὴς τῶν σφαιρῶν, βραδύ-
τερον δὲ ταύτης ἅπαν τὸ πλανώμενον. εἰ οὖν ἐν ταῖς κινήσεσι συμπέ-
πλεκται τὸ θᾶττον ἢ τὸ βραδύτερον, ἡδονὴ δὲ ἡδονῆς θάττων καὶ βραδύ-
τερα οὐκ ἔστιν, οὐκ ἂν εἴη ἡ ἡδονὴ κίνησις. ἠσθῆναι μὲν γάρ, φησί,
θᾶττον καὶ βραδύτερον ἐνδέχεται, τουτέστι ποτὲ μὲν παύεταί τις θάττον
ἡδόμενος, ὅτε δὲ βραδύτερον· αὐτὴ δὲ ἡ ἡδονὴ θάττων καὶ βραδυτέρα
οὐκ ἔστι. ῥητέον δὲ καὶ οὕτως· τοῦ βαδίζοντος ἔκ τινος εἴς τινα τόπον
ἢ τρέχοντος οὐκ εἰσὶ πάντα τὰ τῆς βαδίσεως ἢ τὰ τῆς δρομήσεως μέρη
ἰσοταχῆ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὀξύτερα καὶ ταχύτερα, τὰ δὲ ἧττον τοιαῦτα· τὰ 167v
δὲ τῆς ἡδονῆς πάντα μέρη τὰ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους, εἰ χρὴ μέρη
λέγειν (οὐκ ἔστι γὰρ οὗ ἡ αὐτὴ ὁμοία· οὐδὲν οὐδενὸς τῶν ἐν αὐτῇ
νώτερον καὶ ὀξύτερον ἀλλ' ἔστιν ἅπασα ὡς εἴπομεν ἡ ἀπ' ἀρχῆς ἕως τέ-
λους ἡδονὴ ὁμαλὴ μηδεμίαν ἐπίτασιν ἢ ἄνεσιν ἐν τῷ χρόνῳ ἐν ᾧ ἡδό-
μεθα προσεπικτωμένη. εἰπὼν δὲ ὅτι πάσης κινήσεως ἐστί τις καὶ
τάχος καὶ βραδυτής, ἐπήγαγε καὶ εἰ μὴ καθ' αὑτὴν οἷον τὸ τοῦ
κύκλου πρὸς ἄλλο. ὃ δὲ λέγει ἐστίν· εἰ μὴ πᾶσα κίνησις αὐτὴ καθ'
αὑτὴν τὸ θᾶττον ἐπιδέχεται, οἷον ἡ τοῦ κύκλου, τάχος οὐ κύκλου τὸ
τὴν τὴν ἁπλανῆ σφαῖραν (ἀνεπίδεκτος γάρ ἐστι τάχους καὶ βραδυτῆτος,
ὁπότε ὁμαλῶς κινεῖται τὴν τοιαύτην σφαῖραν, ὡς ἐν τῷ II μετὰ ταῦτα
δείκνυται), ἀλλ' οὖν πρὸς τὰς τῶν πλανωμένων κινήσεις, εἴ τις αὐτὴν παρα-
βάλλοι, εὑρήσει θάττονα πάνυ πολλῷ τῶν κινήσεων ἐκείνων. τοῦτο μὲν
οὖν τοιοῦτον, τὸ δ' ἐν ἀρχῇ τῆς λέξεως εἰρημένον τὸ κίνησιν καὶ γ

1 ταὐτὸν] τ rubro add. B τίθενται B: τίθεται a: τιθέντες Aristoteles rhesis
[illegible] 4 [illegible] 5 [illegible] 6 οὐδὲν—δὲ τὸ (7) a: om. B 9 τὸ ἀτελὲς B
12 θάττων B: θᾶττον a 14. 15 συμπλέκεται a 18 αὐτὴ B:
24 ἅπασα B: ἅπασιν a 26 προσεπικτωμένη B: προσεπικτηνομένην a
Arist. codd. LbMb0e: τά a: τῇ Arist. vulg. 31 Περὶ οὐρανοῦ] B 6 p. 288a13
32. 33 παραβάλλοι a: παραβάλοι B

κατὰ τὸ ἀπροσδιόριστον τοιοῦτόν ἐστι τῷ ἀποφαίνειν πειρῶν
τινα αὐτὴν ταχαλόν. τὸ γὰρ εἶδος ὅτι ἡ ἡδονὴ κίνησις ἢ γέν
τοιοῦτόν ἐστι τῷ εἶδος. ὅτι ἡ ἡδονὴ οὐκ ἔστι ταχαλόν. κίνησις
ἡ γένεσις. ὡς λεχθέν ἡ ἡδονὴ οὐκ ἔστιν. ἐξ ὧν δὲ ὥρμηνται
κίνησιν καὶ γένεσιν αὐτὴν λεγουσι ταῦτα ἂν εἴη. λέγουσι γὰρ ὅτι
ἀτελοῦς ἐστι τοῦ κινητοῦ ἡ κινητόν, ὡς ἐν τῷ Γ τῶν
λεχθέν. ἔστι δὲ τοῦ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ. ὁ δὲ ἡδόμενος ἐκ
νασθαι ἥδεσθαι εἰς τὸ ἐνεργείᾳ μεταβάντα. ὅλλον ὅτι καὶ ἡ ἡδον
γένεσίς ἐστι τοῦ δυναμένου ἥδεσθαι, ἡ τοιοῦτος. εἰ δὲ τοῦτο, κ
ἡ ἡδονή. ἀλλὰ τοῦτο, φησὶν Ἀριστοτέλης, ὃ λέγουσιν οὐκα
τοῦτον λείπω τῷ συμβαίνοντι ἐπὶ τοῦ κινουμένου. ἐπὶ μὲν γὰρ τ
σεως, ὅταν ἀπὸ τῆς ἐπιτηδειότητος τὸ κινούμενον μεταβάλλῃ κα
πρὸς ἐκεῖνο, εἰς ὃ μεταβαλεῖν καὶ κινηθῆναι δύναται, καὶ ἐπιτήδε
μένειν ἐν αὐτῷ τὸ δυνάμει, οἷον τὸ δυνάμει λευκὸν ὅταν ἀπό
γένηται εἰς τὸ ἐνεργείᾳ μεταβάλλῃ, ἔτι μένοντος ἐν αὐτῷ τοῦ
τοῦ λευκοῦ. ὅταν δὲ παύσηται τοῦ δυνάμει καὶ ἐνεργ
στὶ λευκόν, μηκέτι ἐνόντος αὐτῷ ἐκείνου, ἀφ' οὗ ἤρξατο μετ
οὐκέτι κίνησίς ἐστιν οὐδὲ κινεῖται, ἀλλ' ἔστιν ἐν τινι ὄντι, οἷον τ
ἕως γὰρ ἂν λευκαίνηται, ἔστι τι ἐν αὐτῷ τοῦ μέλανος, εἰ ἐκ τοῦ
τὸ λευκὸν ἡ μεταβολὴ γίνεται, καὶ ἕως ἂν ἔστι τι ἐν αὐτῷ
μέλανος, οὔπω λευκόν ἐστι καὶ κινεῖται, ὡς ὁρᾶται. ἐπὶ δὲ τοῦ
οὔτε μένει ἐν αὐτῷ τι τοῦ μὴ ἥδεσθαι ἐφ' οὗ ἐπὶ τὸ ἥδεσθαι με
οὔτε πούς τι τέλος ἐτελεύτησεν. ὥσπερ οὖν τὸ λευκαινόμενον εἰ
κον. κίνησις μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἡ ἡδονὴ οὐκ ἂν εἴη.

[illegible] τῶν τὸ τυχὸν γενέσθαι.

Ἐπεὶ δὲ πῶν ὅθεν ὁρμηθεὶς ὁ Πλάτων τὴν ἡδονὴν κίνησιν ἔλεγ
πῶν αὐτῷ λεγ[illegible]νῶν καὶ πόθεν ἀνεπείσθη λέγειν αὐτὴν γένεσιν.
φησίν, ἡ ἡδονή, ὁ Πλάτων, οὐ τέλος ἀλλὰ τῶν πρὸς τέλος ὁδό
μεταβολή. ὡς γὰρ ἡ ὑγίανσις πρὸς ὑγίειαν καὶ ἡ λεύκανσις πρὸ
λον οὕτω καὶ αὕτη πρὸς τὴν κατὰ φύσιν κατάστασιν καὶ εὐπάθε
γάρ, φησὶν ὁ Πλάτων, ἡ ἡδονὴ γένεσις εἰς φύσιν αἰσθητήν. ὅτι
ὁ Πλάτων, τὴν ἕξιν ἡμῶν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκτραπῆναι. ὅπε
φύσιν εὐθημοσύνην. μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτὴ ἄρα, ἀλλὰ δι' αὐτῆ
γενέσεως ἐπανιέναι εἰς τὴν κατὰ φύσιν ἕξιν τὰ σώματα τῶν ζῴ
οὖν γένεσίς ἐστιν. αἱ δὲ γενέσεις οὐ τέλη ἀλλὰ τῶν πρὸς τέλη.

τῶν Φυσικῶν] Γ 1 p. 201a28 8 μεταβάλλει B: μεταβάλλειν a
μεταβάλλει a 15 μένοντος—τοῦ B: μένον—τὸ a 24 ἡδονὴ B:
thesis usque ad λύπη φθορά (p. 1173b7) a 29 Πλάτων] Phileb. p. 5
om. a 32 Πλάτων] Phileb. p. 53 C 54 D αἰσθήτη B: αἰσ
κινεῖσθαι a 6 αἱ δὲ γενέσεις B: ἡ δὲ γένεσις a

συγγενὴς τῷ ἐπ' αὐτῇ τέλει. καθόλου γὰρ οὐδεμία γένεσις συγγενὴς τοῖς 167v
τέλεσιν· οὔτε γὰρ ἡ οἰκοδόμησις τῇ οἰκίᾳ ἐστὶ συγγενὴς οὔτε ἡ ὑγίανσις
τῇ ὑγείᾳ· ὥστε οὐδὲ ἡ ἡδονή. ἀγαθὰ δέ εἰσι τὰ τέλη, ὥστε ἡ ἡδονὴ
οὐκ ἀγαθόν· οὐ γάρ ἐστι τέλος. εἰ γὰρ τὸ τέλος ἀγαθόν, τὸ μὴ συγγενὲς
5 τῷ τέλει οὐκ ἀγαθόν. ὅτι δὲ αἱ κατὰ τὴς ἡδονῆς τοιαῦται ἐπιχειρήσεις 10
οὐκ ἔχουσι τὸ ἰσχυρόν, καὶ ἔδειξε καὶ νῦν δεικνύει, λέγων οὐδὲν ὄγκει ἐκ
τοῦ τυχόντος γινεσθαι ἀλλ' ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντος τοῦτο, ὃ νῦν ἐνεργείᾳ
ἐστίν, οἷον ἥδε ἡ σάρξ. ἥτις ἐνεργείᾳ νῦν σάρξ ἐστιν, οὐ γέγονεν ἐκ λίθου
ἢ ξύλου ἢ τινος τῶν τυχόντων ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης. ὃ ἦν δυνάμει σάρξ. ἦν
10 δὲ δυνάμει σὰρξ τὸ αἷμα, εἰ δὲ ἦν δυνάμει τὸ ἐκεῖνο σάρξ, ἐγένετο· οὐκ 15
ἐκ τοῦ ξύλου. διὸ ἐκ μὲν τοῦ ξύλου ἡ σὰρξ οὐ γέγονε· γέγονε δὲ ἐκ τοῦ
αἵματος· τοῦτο γὰρ ἦν δυνάμει σάρξ. πάλιν τὸ αἷμα γέγονεν ἐξ ἄλλου·
οὗτος γὰρ ἦν δυνάμει αἷμα καὶ ἔτι τὸ γινόμενον πᾶν ἐξ ἐκείνου γίνεται, 15
εἰς ὃ καὶ ἀναλύεσθαι δύναται διὰ τῆς φθορᾶς τῆς ἀντικειμένης τῇ γενέσει,
15 οἷον τὰ φυτὰ ἐκ τῶν στοιχείων, εἰς ἃ καὶ ἀναλύεται διὰ τῆς φθορᾶς
τῆς ἀντικειμένης τῇ γενέσει αὐτῶν καὶ τὰ ἄλλα πάντα. εἰ οὖν καὶ ἡ
ἡδονὴ γένεσις ἦν. ἦν ἂν ὁδός τις καὶ μεταβολὴ ἔκ τινος εἴς τι, ὡς ἡ
μέλανσις ἐκ λευκοῦ εἰς μέλαν καὶ ἡ νόσανσις ἐξ ὑγιείας εἰς νόσον. οὐκ
ἔστι δ' ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οὔτε τὸ ἀφ' οὗ οὔτε τὸ εἰς ὅ· οὐκ ἔστι γὰρ οὔτε
20 τὸ ἀλλοιούμενον καὶ μεταβάλλον καὶ γινόμενόν τι διὰ τῆς ἡδονῆς οὔτε 20
τέλος τι, εἰς ὃ τελευτᾷ ἡ ἡδονή, ὥσπερ ἡ ὑγίανσις εἰς τὴν ὑγίειαν καὶ ἡ
θέρμανσις εἰς τὸ θερμόν. καὶ τοῦτο εἰκότως συμβαίνει. οὐ γάρ ἐστι γέ-
νεσις ἀλλ' ἐνέργεια, ὡς δείξει. αἱ δ' ἐνέργειαι τέλη εἰσὶν ἀλλ' οὐχ ὁδοὶ
πρὸς τέλη. ὅτι δὲ τέλος ἐστὶν ἡ ἡδονὴ καὶ οὐχὶ γένεσις, μάθοιμεν ἂν
25 ἐντεῦθεν. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν γενέσεων οὐχ ἅμα γίνεταί τι καὶ ἔστιν ὅτε
γίνεται. οὐ γὰρ ἅμα γίνεται σὰρξ καὶ σάρξ ἐστιν ὅτε γίνεται. οὐδὲ ὅτε
γίνεται ἡ οἰκία τότε ὅτε γίνεται καὶ ἔστιν. ἐπὶ δὲ τῶν ἐνεργειῶν, οἷον 168
τοῦ ὁρᾶν, ἅμα τε ὁρᾷ καὶ ἑώρακε· καὶ ἐπὶ τῶν ἡδονῶν ἅμα τε ἥδεται
καὶ ἥσθη. ὥστε ἐνέργειά ἐστι καὶ οὐ γένεσις. εἰ δὲ ἐνέργεια, καὶ τέλος
30 ἀλλ' οὐχ ὁδός τις καὶ μεταβολὴ πρὸς τέλος. οὐκ ἔστι γὰρ μόριόν τι τοῦ
χρόνου καθ' ὃν ἥδετο. ἐν ᾧ οὐ τέλειος ἦν ἐν τῷ ἡδομένῳ ἡ ἡδονή. τὸ
δ' ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσι τοῦ χρόνου τέλειόν τι καὶ ὁλόκληρον ἂν οὐ γένε-
σίς ἐστιν ἀλλ' ἐνέργεια. τότε γὰρ τέλειος ἡ γένεσίς ἐστι καὶ λέγεται. ὅταν 5
τὸ γινόμενον τελειωθῇ· ἕως δ' ἂν γίνηται, ἀτελὲς καὶ τὸ γινόμενον καὶ
35 ἡ γένεσις. ἡ δὲ ἡδονὴ καὶ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ μέρει τοῦ ὅλου χρόνου,
ἐν ᾧ ἥδετο, ὅλη τελεία πάρεστιν· ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ ἑφεξῆς μέρει καὶ
ἐν τῷ μετ' ἐκεῖνο καὶ ὅλως ἐν ἅπασι καὶ τοῖς ἄγαν ἐλαχιστοτάτοις τοῦ
χρόνου μέρεσιν· ὥστε οὐκ ἂν εἴη γένεσις ἀλλ' ἐνέργεια. ἀλλὰ καὶ εἰ ἦν
γένεσις. ἦν ἂν μεταβολή τινος ὑποκειμένου δυνάμει ὄντος ἐκεῖνο εἰς ὃ 10
40 μεταβάλλει. οἷον ἡ ἐξαιμάτωσις γένεσις οὖσα αἵματος μεταβολή ἐστιν εἰ

11 μὲν B: om. a 15 post φυτὰ inserit γέγονεν a: om. B ἀναλύεται B: διαλύεται a 27 τότε ὅτε Vat. 320: τότε Ba 30 πρὸς τέλος B: πρὸς τὸ τέλος a
31 et 36 ἥδετο B: ἥδεται a 39 ἐκεῖνο B: ἐκείνου a

τυχοι αρτου δυναμει ὄντος αἵματος. οὐκ ἔστι δέ τι, ὃ μεταβάλλει
ἡδοναῖς ἐκ τοῦ εἴδους ἐν ᾧ ἔστιν εἰς ἕτερον εἶδος. ἡ ἐνεργεία μ
ἐκεῖνο πρὸ τῆς ἡδονῆς, δυναμει δέ, μετὰ δὲ τοῦτο γίγνεσθαι ἐν
τῆς ἡδονῆς ὡς ἐπὶ τοῦ ἄρτου. οὕτως γὰρ πρὸ τῆς γενέσεως. ἡ
ποιησεως. ἐνεργεία μεν οὐκ ἦν αἷμα ἀλλὰ δυνάμει, μετὰ δὲ τα
νεν αἷμα διὰ τῆς ἐξαιματώσεως. τί οὖν ἂν ἔχοιεν ἡμῖν οἱ τ
γοντες γένεσιν ἀνάλογόν τι τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ αἵματι, ὃ διὰ τ
ὡς διὰ γενέσεως μετέβαλεν ἐξ οὗ ἦν εἰς ὃ οὐκ ἦν ἐνεργείᾳ ἀλλ
τέρων τὸ σῶμα ἢ τὴν ψυχὴν ἐροῦσιν ἀνάλογον τῷ ἄρτῳ κα
μεταβάλλειν παρούσης σφίσιν αὐτοῖς τῆς ἡδονῆς; μὴ καὶ γελο
ὅλως ἐνθυμηθῆναι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὥσπερ τὸ τέλος τῆς ὑγιάνσεω
ἡ ὑγίεια, φθείρει ἡ νόσανσις, καὶ τὸ τελος τῆς νοσανσεως τὴν νόσ
ἡ ὑγίανσις, οὕτως ἔδει καὶ ἐπὶ τῆς ἡδονῆς συμβαίνειν, καὶ ὃ
τῆς ἡδονῆς φθείρεσθαι διὰ τῆς λύπης. καὶ ἔμπαλιν ὁ παρηγο
ἀπόλλυσθαι διὰ τῆς ἡδονῆς. καὶ ἐπάτωσαν ἡμῖν. τίνα ταῦτα τ
γεννῶσιν ἡ λύπη καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ φθείρουσι.

p. 1173b7 Καὶ λέγουσι τὴν μὲν λύπην ἔνδειαν τοῦ κα
εἶναι, τὴν δ' ἡδονὴν ἀναπλήσωσιν.

Καὶ διὰ τούτων τὴν ἡδονὴν γένεσιν εἶναι ἐπεχείρουν δεικνύ
γε γενεσις, οὐκ ἂν εἴη ταχαθόν. λεγον δή· ἡ ἡδονὴ ἀναπλήρ
ἡ ἀναπλήρωσις γένεσις, ἡ ἡδονὴ ἄρα γένεσις. εἶτα ἡ ἡδονὴ
γένεσις μεταβολή, ἡ μεταβολὴ ἀτελής, ἡ ἡδονὴ ἄρα ἀτελής.
οὖσα, οὐκ ἂν εἴη ταχαθόν. παντέλειον γάρ τι ταχαθόν, ἀλλ'
ἀλλὰ πόθεν δῆλον ὅτι ἡ ἡδονὴ ἀναπλήρωσίς ἐστιν; ἢ ἐπεί, φασ
λύπη ἔνδειά ἐστιν, αὕτη ἂν ἀναπλήρωσις εἴη.
λευκὸν διακριτικόν, τὸ μελαν συγκριτικόν, καὶ ὄν ἡ λύπη ἔνδει
ἀναπλήρωσις. ὁ τόπος ἐκ τῶν ἐναντίων. τὸ δὲ τὴν λυπην ἐν
τοῦτο. ἡ λυπη, φησί, τῶν ζώων ποιεῖ καὶ δύω
καὶ ἡ δίψα λῦπαί εἰσιν. ἀλλὰ μὴν ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα ἔνδει
ἐστιν. ἐπεισάν γαρ, φασι
ἐνδεὲς γένηται ἐκρῶν ἢ πρῶν. ἐξίστασθαι τοῦ κατὰ φύσιν. εἶτ
λυπεῖται καὶ ὀρέγεται τῆς ἀναπληρώσεως. ὀρεγόμενον δὲ ἐσθίειν
ἐσθίον δὲ καὶ πῖνον ἀναπληροῦται. εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ, σώματ
ἡ ἔνδεια καὶ ἡ πλήρωσις· ὥστε καὶ τὸ σῶμα ἂν ἡδοιτο κ
αὐτὸ γάρ ἐστι τὸ ἀναπληρούμενον· ὥστε καὶ τὸ ἡδόμενον αὐτό
γάρ ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡ ἀναπλήρωσις. ἡ δ' ἀναπλήρωσις ἡδ
ἡ ἡδονή. ἐκεῖνο ἀνάγκη κ

1 λ[υ]πε B: τύγει a αἵματος scripsi: αἷμα Ba τι B: om. a
βάλλειν a 17 λέγουσι B: λέγουσι δὲ a et Aristoteles 18 εἶναι post
Aristoteles, post ἔνδειαν a rhesis usque ad τρυφῶμενος λυποῦσι (p.
B: λεγε a 27 ὁ τόπος B: ὁπότε a 28 et 30 φασι scrip

ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστι τὸ σῶμα τὸ ἡδόμενον· οὐκ ἄρα ἀναπλήρωσις ἡ ἡδονή. 168r
ἀλλὰ πῶς φασι γίνεται ἡ ἡδονή; πῶς, ἀκούετε. εἰσιόντα ἐν ταῖς προσφο- 40
ραῖς τὰ τρέφοντα τὸ σῶμα σιτία καὶ ποτὰ καὶ ἐνεργούσης τῆς θρεπτικῆς
ψυχῆς περὶ αὐτὸ ἀναπλήρωσις ἡδονῆς. ἔστι γὰρ ἡ ἡδονὴ κατὰ τὴν
ἔνδειαν ἡδονὴ ἐνέργεια τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς κατὰ φύσιν ἀνεμπόδιστος· ἢ
ἁπλῶς πᾶσα ἐνέργεια κατὰ φύσιν ἀνεμπόδιστος ἡδίστη ἐστί. τῆς γοῦν
θρεπτικῆς ψυχῆς ἡ ἐνέργεια πληροῖ καὶ ἀποκαθίστησι εἰς τὴν φυσικὴν
ἕξιν, ἥτις ἐνέργεια ἡδεῖά ἐστι. καὶ ἔστι τὸ μὲν ἡδόμενον ἡ ψυχή, ἡ δὲ
ἡδονὴ ἀνεμπόδιστος αὐτῆς ἐνέργεια. λέγει δὲ τὴν ἡδονὴν ἐνέργειαν ὁ
Ἀριστοτέλης οὐχ ὡς αὐτῆς κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον οὔσης ἐνεργείας, ἀλλ'
ὡς ἐπὶ ἐνεργείᾳ τὸ εἶναι ἐχούσης καὶ μὴ δυναμένης ἀπὸ τῆς ἐνεργείας
χωρίζεσθαι. λέγεται οὖν ἡ ἡδονὴ ψυχῆς ἐνέργεια ἀνεμπόδιστος διὰ τὸ
παρακολουθεῖν ἀνεμποδίστῳ ψυχῆς ἐνεργείᾳ καὶ συνεῖναι τῇ ἐνεργείᾳ ἀχω-
ρίστως, ἐφ' ᾗ γίνεται. ὥσπερ δὲ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ ἕξεσιν οὔσαις
τῆς ψυχῆς ἐπακολουθεῖ αὐταῖς ταῖς ἐνεργείαις ἡδονή (ἡδεῖαι γὰρ αἱ κατ'
ἀρετὴν ἐνέργειαι), οὕτω καὶ αἱ τῆς ψυχῆς τῆς θρεπτικῆς ἐνέργειαι, ὅταν
ἀνεμποδίστως ἐνεργῶνται, ἡδισταί εἰσι. καὶ ἔστιν ἡ μὲν θρεπτικὴ ψυχὴ
ἐκ τοῦ σώματος, αἱ δὲ ἐνέργειαι αὐτῆς τελειότητές τινες καὶ ἀποκατα-
στάσεις εἰς τὸ κατὰ φύσιν. τὸ δὲ ἀποκαθιστῶν εἰς τὴν φύσιν ἡδύ. ὥστε
ἡ ἡδονὴ ἀναπλήρωσις μὲν οὐκ ἔστιν, ἐνέργεια δὲ τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως
καὶ ἕξεως ἥ ἐνέργεια τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς ἢ ὅπως ἂν ἐθέλοι τις λέγειν.
τούτου οὖν τῆς θρεπτικῆς ὄντος ἡδέως ἐνεργοῦντος ἔστιν ἡ ἀναπλήρωσις
καὶ ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκατάστασις. ὡς γὰρ τοῦ οἰκοδόμου ἐνερ- 168v
γοῦντος οἷον οἰκοδομοῦντος ἀκολουθεῖ τὸ αὔξεσθαι τὸν τοῖχον, καὶ ἡμῶν
ἐκχεόντων εἰς τὴν ὀξαμενὴν πληροῦσθαι συμβαίνει τὴν ὀξαμενήν, οὕτως
καὶ τῆς θρεπτικῆς ἕξεως ἐνεργούσης περὶ τὰ τρέφοντα τὸ σῶμα, ἀναπλη-
ροῦται τὸ σῶμα. πολὺ ἄρα διαφέρει τὸ λέγειν τὴν ἡδονὴν ἀναπλήρωσιν
τοῦ λέγειν ἕπεσθαι τῇ ἡδονῇ ἀναπλήρωσιν. ἧττον ἕπεσθαι τῇ ἐνεργείᾳ τῆς
θρεπτικῆς ψυχῆς ἀναπλήρωσιν. καὶ ἔστιν ἡ μὲν θρεπτικὴ ψυχὴ ἕξις τοῦ
σώματος, ἡ δὲ ἡδονὴ ἐνέργεια περὶ τὰ τρέφοντα τὸ σῶμα τῆς ἕξεως· ἡ
δὲ ἐπομένη τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ ἧττον τῇ ἡδονῇ ἀναπληροῖ· γίνεται γὰρ
τὸ γὰρ ἀναπληροῦσθαι γίνεσθαι ἐστιν.

p. 1173b13 Ἡ δόξα δ' αὐτῇ δοκεῖ γεγενῆσθαι ἐκ τῶν περὶ τὴν τροφήν τινων.

(Τὸ δοξάζειν, φησί, τὴν ἡδονὴν ἀναπλήρωσιν ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἐκ τῶν 13
περὶ τὴν τροφὴν λυπῶν.) διὰ γὰρ τὸ ἕπεσθαι τῇ τῆς θρεπτικῆς ψυχῆς

2 ἀκούετε B: ἀκούεται a 4 ψυχῆς inserui: om. B: δυνάμεως a 6 ἡ B: om. a 15 ἐπακολουθεῖ B: ἐπακολουθεῖν a ἡδονή B: ἡ ἡδονή a 18 τελειότητές a 19 ἀποκαθιστῶν B: ἀποκαθιστόν a 21 ἐθέλοι B: ἐθέλῃ a 23 ἡ εἰς B: εἰς a 24 ἡμῶν Vat. 320: ἡμῖν Ba 33 rhesis usque ad ἀν ἀναπληρώσει (p. 1173b20) a 35. 36 τὸ —λυπῶν a: om. B

ἀναπλήρωσιν εἶναι, τὸ ἑπόμενον ταὐτὸν νοήσαντος τῷ ᾧ ἕπεται
μὲν γὰρ τὸ ζῷον ἐνδεὲς ὄν· ἐπειδὰν δὲ ἀρέηται προσῇδε
ὁρᾷν ἡ θρεπτικὴ ψυχὴ περὶ τὰ τρέφοντα, τὸ σῶμα οὐκέτ
ὅτι ἀναπληροῦται. τὸ οὖν λέγειν τὴν ἀναπλήρωσιν τὴν ἑπομένη
ἡδονὴν ὅμοιόν ἐστι τῷ λέγειν καὶ τὴν σκιὰν ταὐτὸν ἐκείνῳ
σκια. ὡς γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται σκιὰ τῷ βαδίζοντι ἐν ὑπαίθρῳ
καταλαμπομένῳ, οὕτω καὶ ἀναπλήρωσις τῇ ἀνεμποδίστῳ ἐν
ψυχῆς, ἤτοι τῇ ἡδονῇ. καὶ εἴρηται. πῶς ἐνέργεια ἡ ἡδονὴ λέ
10 δὲ οὐκ ἔστιν ἀναπλήρωσις ἡ ἡδονὴ ἀλλὰ σύμπτωμα ἡδονῆς, ἤ
σύμπτωμα ἐνεργείας, ἐφ' ᾗ ἡ ἡδονή, δείκνυσιν ἀπὸ τῶν ἄλλων
ἐπὶ ταῖς θεωρίαις καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν. οἷς ἡδονὰς οὐχ ὑπολ
ρωσεις. εἰ γὰρ ἡ ἡδονὴ κατ' αὐτοὺς ἀναπλήρωσις, ἧτις ἀ
μὲν τὸ τὴν γεγονυῖαν ἐπὶ τῇ ἐνδεία λύπην, ἔδει μηδένα
1 καὶ διὰ τοῦτο ἄνευπα ἡδεσθαι. εἰ γὰρ ἡ ἡδονή (καὶ) ἀναπλήρω
ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, ὥσπερ ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ βροτός, καὶ διὰ
ὁ ἡδόμενος καὶ ὁ ἀναπληρούμενος ὁ αὐτός, τις ὑγιαν ἡσθήκα
δίκα τοῦ ἀναπληροῦσθαι; ἀλλὰ μὴν ἥδονται καὶ πάνυ οἵ τε θεω
καὶ οἱ ἐναρμονίων μελῶν ἀκούοντες καὶ οἱ εὐωδῶν τινων ἀ
20 καὶ οἱ τὰ κάλλιστα τῶν ὁρατῶν θεώμενοι, μηδεμιᾶς ἐν αὐτοῖς
σεως γινομένης. ἀλλὰ πόθεν δῆλον ὅτι οὐκ ἀναπληροῦνται;
ἥδεσθαι μὴ προηγησαμένης λύπης μηδ' ἐνδείας. ἐπεὶ γὰρ ἡ
ἐνδεια. οὐδ' ἀναπλήρωσις· ⟨ἐν οἷς δὲ μὴ ἀναπλήρωσις, οὐδ'
ταὐτὸν κατ' αὐτοὺς ἡδονὴ καὶ ἀναπλήρωσις.⟩ ἡ μὲν οὖν τῶν π
διάνοια τοιαύτη, ἡ δὲ λέξις ἡ ἐνδεεῖς· γὰρ γινομένους καὶ
ἥδεσθαι συμβαίνει τῇ ἀναπληρώσει τὸ ὅλων δεόν
ὡς ἡμεῖς τὴν ἡδονὴν ἀναπλήρωσιν. λέγει δὲ ὅτι προυπά
τὴν ὕλην ἀναπληρούμενοι ἥδονται. εἰ δὲ ἅμα τῇ ἀναπλη
ἀρχὴν καὶ συνίστασθαι τὴν ἀναπλήρωσιν, τοῦτο ἐστιν ἡ ἀναπ
ἡδονή· ἡ ἡδονὴ ἄρα ἀναπλήρωσις. πρὸς τοῦτο ἀνιστάμενος ὁ Ν
φησὶν 'ἀλλὰ καὶ μεμνημένοι ἡδόμεθα.' αἵτινες, φησίν, ἡδο
τίνος εἰσὶ γενέσεις; τουτέστι τίνος εἰσὶν ἀναπληρώσεις; ἐπεὶ γ
πλήρωσις γένεσίς ἐστιν, ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν 'τίνος αἱ μνῆμαί εἰσιν ἀναπ
5 εἶπε 'τίνος εἰσὶ γενέσεις'; ὅτι δὲ αἱ ἐν ταῖς μνήμαις ἡδοναὶ οὐκ
πλήρώσεις δῆλον ἀπὸ τοῦ μὴ προηγονέναι ἐνδειαν. τοῦ δὲ μ
σασθαι ἐνδειαν σημεῖον τὸ μὴ προηγενῆσθαι λύπην. εἰσὶ δὲ
μνῆμαι αἱ τῶν καλλίστων πράξεων, ἃς ἔπραξέ τις καὶ ὧν εὖ π

4 οὐκέτι Vat. 320: καὶ οὐκέτι Ba 11 ἐφ' B: ὑφ' a 12 ἀθλη
etiptum αἰσθήσεσι B: ἀθλίσεσιν a 15 καὶ (alterum) a: om. B
μηδ' a 21 ἐν οἷς ἀναπλήρωσις (25) a: om. B μὴ Vat. 320:

p. 1173ᵇ20 Πρὸς δὲ τοὺς προφέροντας τὰς ἐπονειδίστους ἡδονὰς 168ᵛ
λέγοιτ' ἄν.

Ὅτι μὲν ὁποῖα τὰ ἡδέα τοιαῦται καὶ αἱ ἀπ' αὐτῶν ἡδοναί, δῆλον. εἰ δὲ τοῦτο, εἰσὶ δὲ ἡδέα φαῦλα, εἰσὶν ἄρα καὶ φαῦλαι ἡδοναί. ὥστε οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. οὗτος δὲ ὁ λόγος οὐ συνάγει μὴ εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν, ἀλλ' ὅτι εἰσὶ πλείω εἴδη τῆς ἡδονῆς καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων. ὥσπερ καὶ τὰ ἡδέα ἐξ ὧν αἱ ἡδοναί. καὶ ὡς τούτων τῶν ἡδέων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά, τὰ δὲ φαῦλα, τὰ δὲ οὐδέτερα, οὕτω καὶ αἱ ἡδοναὶ τοιαῦται τυγχάνουσι τὰς ἡδονὰς ἀναιρεῖν τοιοῦτοι. καὶ οὐκ ἔστιν πᾶσα ἡδονὴ φαύλη. ἀλλ' ὁ μὲν Ἀριστοτέλης οὐ τοῦτο ἐπήγαγεν αὐτοῖς, ἀλλ' εὐθὺς ἀνέστη λέγων μὴ εἶναι μήτε τὸ φαῦλα ἡδέα, μήτε τὰ | ἀπ' αὐτῶν γινόμενα ἡδονάς. οὐ γάρ εἰσιν ἀληθῶς ἡδέα τὰ δοκοῦντα ἡδέα εἶναι τοῖς μοχθηροῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἡδέα μέν εἰσιν ἐκείνοις, ἁπλῶς δ' οὐκ εἰσὶν ἡδέα. ὡς γὰρ οὐδὲ τὰ τοῖς πυρέττουσιν ὑγιεινὰ καὶ ἁπλῶς εἰσιν ὑγιεινά, οὐδὲ τὰ τοῖς ἑτεροῦσι πικρὰ καὶ ἁπλῶς εἰσι πικρὰ ἀλλ' ἐκείνοις μόνοις, οὐδὲ τὰ τοῖς ὑφαιμιῶσι κακὰ ἢ μέλανα καὶ ἁπλῶς εἰσι τοιαῦτα αὐτοῖς δοκεῖ, οὕτως οὐδὲ τὰ τοῖς κακῶς ἔχουσιν ἡδέα ἤδη καὶ ἡδέα εἰσί. τῇ μὲν γὰρ τῆς Λιβύης ἀρχούσῃ Λαμίᾳ ὀνομαζομένῃ καὶ τὰς ἐγκύους ἀνατεμνομένῃ καὶ ἐκροφούσῃ ὠμὰ τὰ ἔμβρυα ἡδεῖα μὲν ἦν ἡ τοιαύτη ἐδωδή, ἀλλ' ἐκείνῃ, ἁπλῶς δὲ ἀηδεστάτη. ἢ οὕτω λέγοιτ' ἄν, ὅτι αἱ μὲν ἡδοναὶ αἱρεταί εἰσιν, οὐ μὴν αἱ ἀπό γε τούτων. τὸ ἀπό γε τούτων ἀντὶ τοῦ ἀπὸ τῶν ἐπονειδίστων. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτον ἂν εἴη· δεῖ τὰς ἡδονὰς ἀγαθὰς καὶ αἱρετὰς λέγειν τὰς ἀπὸ τῶν ἀληθῶς ἡδέων (ἀληθῶς δὲ εἰσιν ἡδέα αἱ ἐπιστῆμαι, αἱ ἀρεταί), τὰς δὲ ἀπὸ τῶν ἐπονειδίστων ἡδέων ἡδονὰς, οἵαπερ εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας, οὐχ ἡδονὰς ἁπλῶς ῥητέον ἀλλὰ φαινομένας ἡδονάς, οὔσας δὲ οὔ. ὡς γὰρ τὸ πλουτεῖν ἀπὸ τοῦ γεωργεῖν αἱρετόν ἐστιν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἱεροσυλεῖν ἢ προδιδόναι πατρίδα κάκιστον, οὕτω καὶ τὸ ἥδεσθαι ἀπὸ τῶν ὄντως ἡδέων κάλλιστον, χείριστον δὲ τὸ ἀπὸ τῶν ἐπονειδίστων. ἢ οὖν μήτε τὰ ἐπονείδιστα ἡδέα [μηδ' ἡδονὰς] ῥητέον μήτε ἡδονὰς τὰ ἀπ' αὐτῶν πάθη, ἢ εἰ χρὴ τῇ συνηθείᾳ ἑπομένους καὶ τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ καὶ φήμῃ ἡδονὰς καὶ ἡδέα τὰ ἐπονείδιστα λέγειν, ῥητέον ὅτι αἱ ἡδοναὶ διαφέρουσι τῷ εἴδει· ἕτεραι γὰρ τῷ εἴδει αἱ τῶν σπουδαίων καὶ τῶν κατὰ φύσιν ζώντων καὶ ἕτεραι ⟨αἱ⟩ τῶν ἀκολάστων καὶ φαύλων. ᾧ γὰρ διαφέρουσιν οἱ σπουδαῖοι τῶν φαύλων τούτῳ καὶ αἱ ἡδοναί, ἃς διώκουσι καὶ ἃς ἥδεσθαι βούλονται. καὶ δειχθήσεται τοῦτο διὰ πλειόνων ἐν

1 ἡδονὰς B: τῶν ἡδονῶν a et Aristoteles 2 λέγοιτ' ἄν B et Arist. cod. Lᵇ: λέγοι τις ἄν a et Arist. vulg. rhesis usque ad τῶν ἄλλων (p. 1173ᵇ31) a 9 τῳχῇ B: τριχῶς a 12 ἀληθῶς a: ἀληθῆ B 14 τὰ τοῖς B: τοῖς a 21 αἱ ἀπὸ Ba et Arist. cod. Mᵇ: ἀπὸ Arist. vulg. 25 ἀφροδίτης B: ἀφροδισίαι a 30 μήτε (prius) scripsi: μηδὲ Ba μεθ' ἡδονὰς Ba: cancellavi μήτε (alterum) scripsi: μεθ' Ba 31 ἕτεραι αἱ a: ἕτεραι B

τῷ παρόντι βιβλίῳ. ὅτι δὲ διαφέρουσιν αἱ ἡδοναί, δῆλον ἐκ τ
τοὺς ἀδίκους τὰς τῶν δικαίων ἡδονὰς θέλειν ἥδεσθαι μήτε τοῦ
τὰς τῶν ἀδίκων. τῶν γὰρ ἑτέρων τῷ εἴδει ἕτεραι τῷ εἴδει κα
γεται, ὥστε καὶ αἱ ἡδοναὶ αἱ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις γινόμεναι ἕτεραι τῷ

p. 1173b31 Ἐμφανίζειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ φίλος, ἕτερος κόλακος.

Καὶ ἀπὸ τοῦ κόλακος συνάγειν ἐπειρῶντο μὴ εἶναι τὴν ἡ
ἡδύ. εἰ γὰρ ὁ κόλαξ τῶν φαύλων καὶ ὑπονοίστων ἡδέων ἐστί.
αὐτοῦ ἡδονὴ φαύλη· οὐκ ἄρα ἀγαθὸν ἡ ἡδονή. καὶ πρὸς τοῦτ
ὁ Ἀριστοτέλης δυνάμει λέγει, ὅτι τὸ τοῦ κόλακος οὐ δείκνυσι φ
ἡδονήν, ἀλλ᾽ ὅτι, ἐπεὶ διαφέρει τοῦ φίλου, διαφέρουσι καὶ αἱ
ἡδοναί, καὶ ἔστιν ἡ τοῦ φίλου ἡδονὴ ἑτέρα τῷ εἴδει τῆς τοῦ κόλακ
τί οὖν διαφέρει ὁ φίλος τοῦ κόλακος; πάνυ πολύ. καὶ εἴρηται
κόλακος ἐπαρ. διαφέρει δὲ καὶ ὅτι ὁ φίλος οὐκ ἀεὶ τὰ πρὸς ἡδ
ἡ πρόσοψις πρὸς τὸν φίλον, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅπῃ καὶ λυπεῖ, ὅταν εἰδῇ
λυπήσας τὸν φίλον μέλλει ὠφελήσειν, ὁ δὲ κόλαξ ἀεὶ τοῦ ἡδέος
ται, καὶ τοῦτο σκοπιμώτατόν ἐστιν ἐκείνῳ. διὸ καὶ ὁ μὲν φιλο
ται ὡς τὰ κάλλιστα τῷ φίλῳ βουλόμενος καὶ αὐτοῦ τοῦ φίλου
δὲ κόλαξ φέγεται. τοῦτο δὲ τὸ τὸν μὲν ἐπαινεῖσθαι, τὸν δὲ φέγ
ἂν εἰνιστο εἰ μὴ διέφερον ἀλλήλων. εἰ δὲ διαφέρουσι, καὶ αἱ
ἄρα ἡδοναί. διαφέρουσι δὲ καὶ οὐ τὸ πρὸς ἕτερα ὁρμᾶν τὸ
καὶ οὐ πρὸς ἃ διανοεῖσθαι· ἕτερα γὰρ διανοοῦνται, ἀλλ᾽ οὐ λέγε
συμφωνεῖ τὰ ῥήματα τοῖς τῆς ψυχῆς διανοήμασιν. οὐδεὶς ὁ
τὴν παιδὸς διάνοιαν ἴσμεν. εἰ οὖν ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν, ἦν ὁ
βίος ἡδὺς καὶ πᾶσα ζωὴ ἡδεῖα ἀγαθή· ἀλλὰ μὴν οὐκ ἦν ἡδ
ὁμοίως καὶ ζωαὶ ἡδεῖαι φαῦλαι· οὐκ ἄρα ἡ ἡδονὴ ἀγαθόν. πρ
μὴ εἶναι ἀγαθὸν τὴν ἡδονὴν καὶ οὕτος ὁ λόγος ἀποτείνεται.
δῆλον, ὅτι εἰσὶ βίοι καὶ ζωαὶ ἡδεῖαι μὴ ἀγαθαί· ἡ τῶν παῖδ
ζωὴ καὶ ὁ βίος δηλοῖ τοῦτο. ἡδόμενοι γὰρ διατελοῦσι, καί εἰσ
αὐτῶν οὐκ ἀγαθοί. τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο ζῆν τε καὶ φρονεῖν ὡς
ὁ ταὐτόν ἐστι τῷ τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο ἥδεσθαι τὴν τῶν παίδων
κεῖνος γὰρ ἂν μόνην τὴν τῶν παίδων ἡδονὴν ἥδεσθαι ὁ φ
κένοι, εἰ χρὴ λέγειν τοὺς παῖδας φρονεῖν. τοῦτο θεὶς οὐκ
πρὸς αὐτό, ὡς φανερὸν ὄν, ὅτι οὐδὲ ὅτα τοῦτο δίκαιον φαῦλ
ἡ ἡδονή, ἀλλ᾽ ὅτι εἰσὶ διάφοροι εἴδη τῆς ἡδονῆς. οὐδὲ χαίρει
τι τῶν αἰσχίστων· καὶ τοῦτο ὡς κατασκευαστικὸν τοῦ εἶναι φ
ρονὴν ἐπῆγον. ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· τὴν τῶν ἀγαθῶν
ὅτα τοῦτο τὸν τρόπον σπουδάζομεν λαβεῖν, διὰ τοῦδε δὲ σ

1 B: om. a 5 rhesis usque ad μέλλων λυπῆσαι (p. 1174a4) a
αὐτῶν a 14 κόλακος B: κολακείας a 16 μέλλει a: μέλλῃ B
codd. KbMbOb; cf Arist. vulg. 30 τίς B: οὐδεὶς a

μεν, ἀλλὰ πάντα αἱρούμεθα δι' ὧν ἡμῖν πιστεύομεν δύνασθαι τἀγαθὰ προσ- 169r
γενέσθαι, καὶ οὔ φαμεν ὅτι διὰ μὲν τοῦδε τοῦ τρόπου ἢ διὰ τῆσδε τῆς
πράξεως ληπτέον αὐτά, διὰ τοῦδε δὲ ἢ τοῦδε οὐ ληπτέον, ἀλλὰ διὰ 50
παντὸς τρόπου καὶ πάσης πράξεως καὶ πάσης ἐνεργείας, ἐξ ὧν δύναται
5 τοῦτο γενέσθαι, ἐπιτυχεῖν σπουδάζομεν τοῦ ἀγαθοῦ, οἷον εἰ ἔστιν ἀγαθὸν
ἡ κατ' ἐχθρῶν νίκη, δυνατὸν δὲ αὐτοὺς νικῆσαι οὐκ ἐκ προφανοῦς πο-
λέμου ἀλλ' ἔκ τινος δόλου, οὐκ ἀποστρεφόμεθα τοῦτο, αἱρούμεθα δὲ τὸν πό-
[illegible] καὶ ἔμπαλιν μὴ δυνάμενοι διὰ ταύτης ἀλλὰ διὰ πολέμου, | ἐπὶ τὸν πό- 169v
10 λεμον ὁρμῶμεν· εἰ δὲ δι' ἀμφοτέρων, ἐπ' ἀμφότερα κλίνομεν. οὕτως οὖν
καὶ ἐπὶ τῆς ἡδονῆς. εἰ οὖν ἀγαθὸν κἂν δι' αἰσχίστων πράξεων καὶ ἐπο-
νειδίστων, κἂν διὰ καλῶν καὶ ἐπαινετῶν προσγενέσθαι ἡμῖν ἡδύνατο,
ἐπράττομεν ἂν ἐπίσης πάντα μηδαμῇ δυσωπούμενοι. οὐ πράττομεν δὲ τὰ
αἴσχιστα διὰ τὴν ἡδονήν, καίτοι εὐμαρέστερον ὂν διὰ τούτων μάλιστα
15 ἡδονὴν ἔνεστι ἢ διὰ τῶν καλῶν καὶ ἐπαινετῶν πράξεων καὶ πρακτέων ἃ
οὐκ ἔστιν ἄρα ἡδονὴ ἀγαθόν. εἰ γὰρ ἦν ἀγαθόν, ἐσπεύδομεν ἄν, ὡς εἰ-
ρηται, διὰ παντὸς τρόπου καὶ πράξεως οὗπερ παντὸς τρόπου καὶ
ἐπονειδίστου καὶ ἐπαινετοῦ, δι' οὗπερ ὀλονότι ἦν εὐμαρέστερον ἢ ὅλως
δυνατὸν αὐτῆς τυχεῖν.

20 p. 1174a4 Περὶ πολλά τε [πολλὴν] σπουδὴν ποιησαίμεθα ἄν, [illegible] ἡδονῆς.

Εἰπόντος τοῦ προσεχῶς ῥηθέντος λόγου, ὅτι εἴπερ ἦν ἀγαθὸν ἡ ἡδονή, 13
ἐξ ἅπαντος ἂν ἡ τοιαύτη καὶ αὐτῆς ἐσπουδάζετο (οὐ γὰρ δεῖ τὸ ἀγαθὸν ἐκ
τοῦδε μὲν περίζεσθαι ἐκ τοῦδε δὲ μὴ ἐπικτᾶσθαι, ἀλλ' ἐκ παντὸς τοῦ δυ- 15
25 ναμένου ἡμῖν αὐτὸ περιποιήσασθαι), πρὸς δὴ τοῦτο ἐπάγει τὰ παρόντα ἐν-
τρεπτικὰ τυγχάνοντα. ἔστι δὲ ἡ τῶν λεγομένων δύναμις τοιαύτη· ὥσπερ
οὐ πάντα φεύγομεν ὅσα οὐκ ἐμποιεῖ τέρψιν καὶ ἡδονήν, οὕτως οὐδὲ πάντα
ἀσπαζόμεθα οἷς ἕπεται ἡδονή. τις γὰρ οὐ βούλεται βλέπειν ἢ ἀκούειν,
κἂν μηδεμίαν ἡδονὴν ἐπιφέρηται; εἰ δὲ μὴ τοῦτό τις προσίεται, ἀλλά
30 γε τὴν κτῆσιν τῶν ἀρετῶν ἴσασιν οἱ μεμνημένοι, ὅτι ἐπίπονός ἐστι καὶ
ἐργωδεστάτη· "στενὴ γάρ, φησὶν ὁ δεσπότης ἁπάντων τῶν ὄντων, καὶ 20
τετριμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάρουσα εἰς τὴν ζωήν." ταύτην οὖν κατὸν ἀφ-
δονον οὖσαν τὴν κτῆσιν αὐτῆς λέγω, ὅμως τὸ μακαριώτατον τέλος ἁπάν-
των τῶν ὄντων τυγχάνουσι καὶ ἐπιτυγχάνουσιν αὐτῆς. συγκινοῦνται τε πρὸς
35 κἂν ἀνήδονοι τυγχάνωσιν αἱ μνῆμαι. εἰ δέ τις λέγει ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἡδο-

1 πάντα B: πάντες a 1. 2 προσγενέσθαι B: προγενέσθαι a 12 ἡδύνατο B: εἰ δυνατὸν a 18 ἐπονειδίστου B: ἀπονειδίστου a 20 πολλὴν B: om. a et Aristoteles 21 ἐπιφέρει Ba et Arist. cod. Lb: ἐπιφέρει Arist. vulg. rhesis usque ad ἱκανῶς εἰρήσθω (p. 1174a12) a 23 post ἐσπουδάζετο add. ἡμῖν a: om. B 31 ὁ δεσπότης] Ev. sec. Matth. 7.14

μεθα καὶ ὁρῶντες καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀρετὰς φέρουσαν βαδίζοντες καὶ
μονεύοντες, οὐδέν, φησί, διαφέρει. ἑλοίμεθα γὰρ ἂν αὐτάς,
ἐπιφερομένην ἡδονήν. σημεῖον δὲ τοῦδε· οἱ γὰρ ἐν εἱρκταῖς ζοφώ
κλεισμένοι, καίτοι οὐχ ὁρῶμενοι τὸ σκότος ὁρῶντες, ὅμως τὸ ὁρᾶ
5 ται, καίτοι τοῦ ὁρωμένου σκότους καὶ ἀνηδόνου τυγχάνοντος. ταῦ
συμπεραίνεται τὸν περὶ τοῦ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν εἶναι τὴν ἡδονή
λέγων ὅτι μὲν οὔτε ἀγαθὸν ἡ ἡδονὴ οὔτε πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ δῆλον.
ἡ δὲ συμπέρασις οὐ δ' ἂν τὸ πλῆρες τοιοῦτον· ὅτι μὲν καὶ
σωμα καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἐπονειδίστων ἐνεργειῶν γιγνόμενα πάθ
10 λέγεσθαι. οὐ πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν, οὐδὲ πᾶσα ἀρετὴ δῆλον· καὶ
φέρουσι τῷ εἴδει καὶ οὐκ εἰσὶ πᾶσαι ὁμοειδεῖς. δῆλον καὶ τοῦτο.

p. 1174a13 Τί δ' ἐστὶν ἢ ποιόν τι, καταφανέστερον γ
ἀπ' ἀρχῆς ἀναλαβοῦσι.

Παλεύσας τοὺς λέγοντας λόγους μὴ εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν,
15 ζητεῖ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς τί ἐστιν. ἐξ αὐτῆς γὰρ γ
καὶ πότερον ἀγαθόν ἐστιν ἢ φαῦλον· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ χρόν
τί ἐστιν, οὕτως εὗρε καὶ ὁποῖόν τί ἐστιν. ἢ οὖν ὃ λέγει τοιοῦ
πρῶτον δεῖ ἡμᾶς εὑρεῖν τὸ τί ἐστι καὶ τίς ἡ φύσις, ἤτοι τὸ εἰδ
τι ἡ ἐστιν αὐτῆς, εἶτ οὕτως ὁποῖόν τί ἐστιν. οἷον ἀγαθὸν ἢ φ
20 γὰρ εἰρημένοι λόγοι οὐδὲν μᾶλλον ἀγαθὸν ἢ φαῦλον αὐτὴν ἀπέφ
τὸ τί ἐστιν ἀντὶ τοῦ τῶν ἁπλῶν ἐστιν εἰρῆται καὶ καθ' αὑτὰ ν
ὁποῖόν ἐστιν ἡ ὀργὴ καὶ ἡ ὄσφρησις, ἢ μᾶλλον ὁποῖόν ἐστι τ
τὸ ὑγιεινόν. τὸ δὲ ποιόν τι εἶπεν ἀντὶ τοῦ ἢ τῶν ἐξ ἀνάγκης σ
ποιόν τι, οἷόν ἐστι τὰ ἐν ὡρισμένοις ὑποκειμένοις ὄντα, ὡς ἡ
25 ὡς τὸ περιττόν, ὡς τὸ ἁπλατές. λευκὸν μὲν γὰρ χωρὶς τινος
ὑποκειμένου ποσοῦ ὁπωσοῦν. ὁμοίως δὲ οὐχ ὁρίονται ἡ περιττὸν
χωρὶς ἀριθμοῦ καὶ γραμμῆς οὐ δυνάμεθα. ζητητέον οὖν καὶ περ
τῶν ἐν ἀορίστοις ὑποκειμένοις τὸ εἶναι ἐχόντων ἐστὶν ἢ τῶν ἐν
ὡρισμένοις δέ, ὅτι τῶν ἐχόντων τὸ ὑποκείμενον ὡρισμένον ἐστι. τὸ
μενον αὐτῇ ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς ἐνέργεια. διὸ γὰρ τοῦτο φ
γειαι εἰσι καὶ οὐκ εἰσι. διὸ καὶ ὅσαι ἐνεργοῦσαι εἰσιν, κατὰ
ἅμα ταῖς ἐνεργείαις παρεῖναί τε καὶ ἀπεῖναι καὶ διὰ τὸ ὥσπερ
τῶν ἐνεργειῶν ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐν τῷ χρόνῳ νῦν ὅλην τε κ
εἶναι, ὡς μαθησόμεθα, οὕτως καὶ τὴν ἡδονήν.

[illegible] Aristoteles) B: πᾶσαν ἀρετὴν a 15 τί B:
[illegible] a 18 τὸ τί a: τί corr. ex τὸ B 23 τ
[illegible]

p. 1174ª14 Δοκεῖ γὰρ ἡ μὲν ὅρασις καθ' ὁντινοῦν χρόνον τε- 169ᵛ
λεία εἶναι.

Χρόνον τὸ ἁπλατὲς νῦν εἴρηκεν ὡς τοῦ χρόνου τι ὄν. ἐν ἑκάστῳ 170ʳ
γὰρ νῦν τὸ ὁρᾶν τέλειόν ἐστι καὶ κατ' ἐνέργειαν ὑφεστώς. εἰ γὰρ ἐν
χρόνῳ τινὶ τόδε τι ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐν ἑκάστῳ τῶν τοῦ χρόνου μερῶν καὶ
ἐν αὐτῷ τῷ ἀτόμῳ νῦν παντελῶς αὐτὸ βλέπομεν καὶ οὐ δέχεταί τι ἡ
ὅρασις, ὃ οὐκ εἶχεν ἐν τῷ προτέρῳ νῦν, ἐν τῷ μετὰ ταῦτα νῦν. ὅλη γὰρ
ἅμα πάρεστι καὶ τὸ εἶναι αὐτῆς οὐκ ἀτελές. ὡς οὖν ἡ ὅρασις οὕτω
καὶ ἡ ἡδονή. οὐδὲ γὰρ ἡ ἡδονὴ οἷον σωρεία τίς ἐστι καὶ ἐπισύνθεσις
πολλῶν ἡδονῶν, οὐδὲ μενούσης τῆς προτέρας ἡ δευτέρα ἐπιγίνεται καὶ
μετ' αὐτὴν ἡ ἐφεξῆς, καὶ τά τε προηγούμενα καὶ τὰ ἑπόμενα μέρη πά-
ρεστιν αὐτῇ ἅμα. ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἐκβαλλομένης εὐθείας μενόντων τῶν
προτέρων μερῶν ἐρίσταται τὰ δευτέρα καὶ οὕτω τελειοῦται ἡ γραμμή,
ἀλλ' ἐν ἅπασι τοῖς νῦν παντέλειός ἐστι καὶ οἷα ἦν ἐν τῷ προτέρῳ
τοιαύτη καὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς καὶ ἐν τῷ μετ' αὐτὸ καὶ ἐν τῷ μετὰ τοῦτο,
καὶ ἡ αὐτὴ καὶ μία ἐστὶν ἐν ἅπασι τοῖς νῦν. καὶ ταῦτα μὲν προλελέχθω
πρὸς σαφήνειαν τῶν ῥηθησομένων. ὃ δὲ βούλεται συνάγειν ἐστίν, ὅτι ἐπεὶ
ἡ ἡδονὴ τρόπον τινὰ ἐνέργειά ἐστι διὰ τὸ ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις συνίστασθαι,
οὐκ ἔστι δὲ ἡ ἐνέργεια γένεσις, οὐδ' ἄρα ἡ ἡδονὴ γένεσίς ἐστιν. ἀλλὰ
πόθεν δῆλον ὅτι ἡ ἐνέργεια οὐκ ἔστι γένεσις; ἢ ἐκ τοῦ τὴν μὲν γένεσιν, 20
ἕως ἂν τὸ γινόμενον γίνηται, ἀτελῆ συμβαίνειν, τὴν δὲ ἐνέργειαν καὶ
ἕκαστον νῦν ὅλην καὶ παντέλειον. οὐ γὰρ ἐνδεῖ τι τῇ ὁράσει ἐν οὐδενὶ
τῶν νῦν, ὃ ἐς ὕστερον αὐτῇ προστεθὲν τελείαν ποιεῖ, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὡσαύ-
τως ὁρᾷ νῦν καὶ πρότερον· τέλειος γὰρ καὶ ἀεὶ ὅλη ὑφέστηκεν· ὁμοίως
καὶ ἡ ἡδονή· καὶ τοῦτο γινώσκουσιν ὅσοι ἐφιστάνουσι τῷ πάθει. ὥστε
καὶ ἡ ἡδονὴ τρόπον τινὰ ἐνέργειά ἐστι καὶ οὐ κίνησις ἢ γένεσις. ἐν
χρόνῳ γὰρ πᾶσα γένεσις καὶ κίνησις καὶ ἐκ τοῦ ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ τέλειον 30
προβαίνει. οὐ γὰρ ὃ βεβαδίκαμεν ἐκ Θηβῶν Ἀθήναζε βαδίζοντες, τοῦτο
αὐθις βαδίζομεν, ἀλλ' ἄλλο μὲν βεβαδίκαμεν ἐν τῷ παρεληλυθότι, ἄλλο δὲ
βαδίζομεν, οὐδ' ἔστιν ὅλη ὁμοῦ ἡ ἐκ Θηβῶν Ἀθήναζε βάδισις ἀλλ' ἕτερον
καὶ ἕτερον αὐτῆς μέρος. τοιαῦται γὰρ πᾶσαι αἱ ἀτελεῖς κινήσεις. πᾶσαι
τοίνυν αἱ εἰς τέλος προβαίνουσαι κινήσεις ἀτελεῖς εἰσι. τῆς γὰρ συμπάσης
οἰκοδομήσεως, ἐν ᾗ ὅλη ἡ οἰκεία ἀπηρτίσθη, τὰ μέρη ἀτελῆ εἰσι· τέλειος
δὲ ἡ ὅλη. ὡς γὰρ τὰ μέρη τῆς οἰκίας πρὸς τὴν ὅλην οἰκίαν ἀτελῆ, οὕτω 35
καὶ ἡ τοῦ θεμελίου οἰκοδόμησις καὶ ἡ τοῦ τοίχου καὶ ἡ ἑκάστου τῶν
μερῶν πρὸς τὴν ὅλην οἰκοδόμησιν. ἐν ᾗ ἡ ὅλη ἀπηρτίσθη καὶ τέλος ἀπ-
ληφεν, ἀτελεῖς εἰσιν, αἵτινες, φησίν, εἰσὶ καὶ ἕτεραι τῷ εἴδει ἄλλαι.

1 rhesis usque ad ἄλλοις εἴρηται (p. 1174ᵇ33) a 9 ἐπισύνθεσις B: ἐπὶ σύνθεσιν a
11 τά (ante ἑπόμενα) B: om. a 16 προλελέχθω B: προλελέχθαι a 21 ἀτελῆ B:
ἀτελῶς a 22 παντέλειον B: παντελῆ a 23 ἐς B: ὃ a 26 ἡ ἡδονή B: ἡδονή a
35 τοίχου B: τοίχους a ἑκάστου B: ἑκάστη a

καὶ ἡ ὅλης. ὡς γὰρ ὁ θεμελιος ἕτερος τῷ εἴδει τοῦ τοιχου καὶ
τῆς οἰκίας, οὕτω καὶ ἡ τοῦ θεμελίου γένεσις ἑτέρα τῆς τοῦ τ
αὐτοῦ μὲν τῆς πρώτης τῆς ὅλης οἰκίας. ῥάβδωσιν δὲ κίονος λ
κατὰ μῆκος τοῦ κίονος πᾶσιν. ἐπὶ γραται ὅταν πρὸς ὀρθὰς γωνία
καὶ ἐπὶ τοῦ καὶ ἡ γένεσις ἡ τοῦ ὅλου καὶ παντελείου κα
τῶν μερῶν στερεὸς. τρίγλυφα δέ ἐστι τὰ τριχὰ ἐν τοῖς πέρασιν
πέντε ἔχοντα κοιλότ δ' αὐτὰ οἱ πολλοὶ μοῦτλα)· ὧν καὶ αὐτῶν
ἡ κινήσις ἡ γένεσις διαφέρει τῆς γενέσεως. ἐν ᾗ πᾶς ὁ ναὸς τέ
ἔμπρο. ὁμοίως δὲ τὴν φύσιν ὡς καὶ ἐν τῇ Περὶ ζώων προϊόν
σιν καὶ βάδισιν καὶ ἅλσιν· καὶ λέγει μὴ μόνον ἑτέραν εἶναι τ
τῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ βαδίσει ἄλλην εἶναι ἀποφαίνεται
κατὰ τὴν τῶν μερῶν φύσιν. ἡ γὰρ ἐν τῷ τρίτῳ μέρει τοῦ σ
ὅτου μέρου τῆς ἐν τῷ ἡμίσει μέρει βαδίσεως καὶ αὕτη τῆς ἐ
καὶ ἐν τρισὶ τοῖς ἐν ὅλῳ χωρὶς ἑκάστῃ καὶ ἑκάστῃ. ὁμοίως
ἡ γραμμὴ τῇ ἐν τῷ δευτέρῳ βάδισις (πᾶσα γὰρ γραμμὴ ἐν τό
τῇ βαδίσεως τῆς γερονυίας τὴν εἰ γραμμὴ τῇ ἐν ἄρχῃ. ἀλλὰ
σεως δ' ἀκριβείας εἰρῆσθαι λέγει ἐν τοῖς Περὶ κινήσεως, ἤτοι
καὶ ἑβδόμῳ καὶ ὀγδόῳ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως. ἔστιν δὲ τὸ
κινήτων πρὸ ἀλλήλων ἐστιν καὶ διαφορὰς ἐπιδεικτέον
φορὰς τῶν μορίων οἷς κινούμεθα, οἷον ποδῶν καὶ πτερυγίων τῶ
καὶ πτῆσιν, τὴν δ' ἅλσιν ἀπὸ τρόπου τῆς κινήσεως, τὰς δὲ γενέσ
ἀπὸ τῶν μορίων τῆς ὑποφορᾶς καὶ τοῦ ὅλου τοῦ διαφέρει
γως ἀλλ' εἰς ἔνιαίαν τοῦ καὶ τὰς ἕξεις διαφέρει κατὰ τὰς
τὰς δ' ἐνεργείας κατὰ τὰ ἐνεργούντα. καὶ ὥσπερ ἡ οἰκοδόμησις
ριστὰι τοῦ οἰκοδομουμένου ἀλλ' ἅμα τέ ἐστιν οἰκοδομούμενον κ
μησις (οὐ γὰρ ἐνδέχεται οἰκοδομούμενον μὴ εἶναι, οἰκοδόμη
εἶναι). οὕτω καὶ ἅμα τῇ κατὰ φύσιν ἐνεργείᾳ ἀνεμποδίστῳ ἐστ
καὶ ἅμα τῇ ἡδονῇ ἡ κατὰ φύσιν ἀνεμπόδιστος ἐνέργεια.

p. 1174b3 Ἔοικε δ' οὐκ ἐν ἅπαντι χρόνῳ τελεία εἶναι
πολλαὶ ἀτε

Ἡ [illegible] πρόσκειται διὰ τὰς κυκλοφορίας. αὗται γὰρ αἱ
[illegible] εἴρηται πῶς ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Περὶ οὐρανο
[illegible] ἐπεὶ οὖν ἡ εὐθείας κίνησις ἐν ἅπαντι τῷ χρό
ἀλλὰ διαφέρουσιν αἱ τῶν μερῶν κινήσεις τῷ εἴδει, καὶ εἰσὶν
πρὸς τὴν ὅλην. διαφέρουσι δὲ αἱ τῶν μερῶν, ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ
ἔστω καὶ σταθῇ τὸ κινούμενον, διαφέρει τοῦ τέλους, ἐν ᾧ ἠρέμη

3 ἀμφότεραι B: ἀμφότερα a 7 μοῦτλα i. e. mutila (cf. *mandi* Vitr. IV 1
B: τῶν περὶ a πορείας B: πορίᾳ a II. ζώων πορ.] c. 142 cf. n
A 1 p. 639b2 16 ἀρρᾳ B: τῷ ἀρρῷ a 25 et 26 οἰκοδομούμενον
[illegible]esis usque ad αἰσθητὸν ἐνεργούσης (p. 1174b14) a 32
[illegible] 33 τῷ χρόνῳ B: χρόνῳ a 34 ἀλλὰ B: ἀλλ
[illegible] 36 ω Vat. 320: τῷ Ba

ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος διαφέρουσιν, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μέρος τὸ ἐγγύτερον 170v
τῆς ἀρχῆς ἕτερόν ἐστι τοῦ πορρωτέρω τῆς ἀρχῆς, τοῦ δὴ καὶ ἐπὶ τέλους.
τὰ μὲν οὖν μέρη τῆς κινήσεως διαφέρει, διὸ πρὶν ἂν ἅπαντα αὐτῆς τὰ
μέρη γένηται, ἀτελής ἐστιν· τῆς δ' ἡδονῆς, ὡς εἴρηται, τέλειον ἐν ἅπασι
τοῖς τοῦ χρόνου μέρεσι τὸ εἶδος καὶ ἔστι τῶν ὅλων τι καὶ τελείων ἡ ἡδονή,
καὶ οὐ τῶν κατ' ἐπισύνθεσιν μέρους καὶ αὐτὴς ἕτερον τὸ εἶδος καὶ τὴν
τελειότητα λαμβανόντων. τὸ δὲ δῆλον δὲ ὡς ἑτερά τ' ἂν εἴη ἀλλήλων,
περὶ τῆς ἡδονῆς εἶπε. δῆλον γάρ, φησίν, ὅτι ἡ ἡδονὴ ἑτέρα ἐστί καὶ τῶν
κινήσεων καὶ τῶν γενέσεων. δόξειε δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἐνδέ-
χεσθαι κινεῖσθαι μὴ ἐν χρόνῳ. οὐ χρόνον τὸ ἄτομον εἶπε νῦν. δέδεικται
δ' ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει ἐν τῷ λέγειν ὅτι ἐν τῷ ἀτόμῳ νῦν οὐκ
νῦν οὔτε κινεῖσθαί τι οὔτε ἠρεμεῖν δύναται, ἀλλ' οὐδὲ γίνεσθαι ἢ ἀπογίνε-
σθαι. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀτόμῳ νῦν ἡδεσθαι ἐνδέχεται, ἤτοι εἰ ἐν αὐτῷ ἔστι τὸ ποιεῖν
ἡ ἡδονή, κινεῖσθαι δὲ ἢ γίνεσθαι οὐχ ἐνδέχεται, οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ κίνη-
σις ἢ γένεσις. εἰ οὖν ἐν μιᾷ ὅλῃ ὥρᾳ τις διετέλεσεν ἐν περιχαρείᾳ, ἐν
ταύτῃ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐγένετό τι, τὸ μὲν γινόμενον ἐν ἅπασι καὶ τοῖς μέρεσι
καὶ τοῖς νῦν τῆς ὥρας ἀτελὲς ἦν, ἐν ἑκάστῳ δὲ τούτων παντέλειος καὶ
ὅλη ὑπῆρχεν ἡ ἡδονή. οὐκ ἔστιν ἄρα ἡ ἡδονὴ κίνησις ἢ γένεσις. ἡ μὲν
οὖν διάνοια τοιαύτη· ἐν δὲ τῇ λέξει τῇ οὐ γὰρ πάντων ταῦτα λέγε-
ται λείπει ἡ 'κατὰ' πρόθεσις, ὥ' ἡ 'κατὰ πάντων ταῦτα λέγεται.' λέγει δὲ
ταῦτα τὴν κίνησιν καὶ τὴν γένεσιν. οὐ γὰρ κατὰ πάντων κατηγορεῖται ἡ
κίνησις καὶ ἡ γένεσις ἀλλὰ κατὰ τῶν μεριστῶν καὶ μὴ ὅλων· ἔστι δὲ με-
ριστὰ καὶ μὴ ὅλα τὰ ἐκ τοῦ ἀτελοῦς ἐπὶ τὸ τέλειον διὰ γενέσεως ἰόντα
καὶ μὴ ἐν τῷ νῦν ὅλον τὸ εἶναι ἔχοντα. οὔτε δὲ ἡ ἡδονὴ ἐν χρόνῳ γί-
νεται ὡς ἡ οἰκία οὔθ' ἡ ὅρασις οὔθ' ἡ στιγμὴ ἀλλ' ἐν τῷ νῦν· ὁμοίως
καὶ ἡ στιγμὴ καὶ ἡ ἁφὴ ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν· ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται ἐν
τοῖς Περὶ κινήσεως. τὸ οὖν οὐκ ἔστι δὴ οὐδὲ τούτων τῆς στιγμῆς καὶ
τῆς μονάδος κίνησις ἢ γένεσις ταὐτόν ἐστι τῷ οὐδὲ αὐταὶ διὰ κινήσεως
ἢ γενέσεως ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι ἔρχονται. καὶ ἡ μὲν αἴσθησις
αὐτῆς, ἤγουν ἡ ὅρασις, ἀντίστροφός ἐστιν ὁρατοῦ καὶ χρόνου συναπαρτίσεως·
οὐ γὰρ ἅμα τῷ ἰδεῖν τι εὐθὺς καὶ ἀφιστάμεθα τοῦ βλέπειν, ἀλλ' ἔστι ὅτε
μέχρι τινὸς διατελοῦμεν ὁρῶντες, ⟨ὃ πρώτως ἐν τῷ ἀτόμῳ νῦν τελοῦντες
οὐδέν· κατὰ τοῦτο οὖν, λέγω δὴ καθὸ χρόνον τινὰ διατελοῦμεν ὁρῶντες.⟩
τὸ ὁρᾶσθαι ἐν χρόνῳ καὶ ἡ ὅρασις ἐστιν ἡ ὁρατοῦ πρὸς τὸ αἰσθητὸν
τοῦ πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης χρόνος καὶ κίνησις συνεπινοεῖται αὐτῇ τῇ
τῆς ὁράσεως ἐν πᾶσι τοῖς τοῦ χρόνου μέρεσι τελείας οὔσης. μήποτ' οὖν
ἄπορος ἐστιν ἡ λέξις ἡ αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν

2 πορρωτέρω B: πορωτέρου a 4 γίνεται B: γένεται a 7 [illegible] cod. Kb: ἕτερα Arist. vulg. τ' ἂν εἴη B et Arist. cod. Kb: τε εἴη ἂν a: τ' ἂν εἶεν Arist. vulg. 10 post χρόνῳ add. ἡδεσθαι δέ a: om. B χρόνον B: χρόνου a 11 Φυσικῇ ἀκροάσει] Z 3 p. 234a33 13 ἐνδέχεται B: ἐνδέχεσθαι a 27 Περὶ κινήσεως] Φυσικ. ἀκροάσεως Z (cf. Περὶ οὐρανοῦ A 11 p. 280b26) 32 ὃ πρώτως—ὁρῶντες (33) a: om. B 35 πρὸς B: πρό a 37 ἡ λέξις ἡ B: ἡ [illegible] a

ἀναισθησίας, καὶ λεῖποι ἂν τὸ οὐκ ἔστι κίνησις οὐδὲ γένεσις, καὶ δὲ
ἀναισθησίας οὔτε καὶ ἐν τῷ αἰσθήσεως προσυπακούσαντας τοῦ
τικοῦ μορίου καὶ τοῦ 'δὲ' συνδέσμου τὴν ὅλην λέξιν τοιαύτην τ
οὐδὲ αἰσθήσεως πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης ἐστὶ κίνησις ἡ
ἐστι γὰρ χρονης ἐστιν. ὡς εἰρηται, γένεσις οὐτ αἰσθήσεως τῆς
χρον. ἢ τὸ λέγομεν διὰ τοῦ αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ
ἐνεργούσης τοιοῦτον ἂν εἴη· πάσης αἰσθήσεως οὐ τῆς ἐν ἕξει ὑπο
αὐτὴ τῆς κατ ἐνέργειαν καὶ ἡδὴ περὶ τὸ οἰκεῖον ἐνεργούσης αἰσθ
ἐστιν ἡδονή. ὅτι γὰρ προσυπακούειν τοῦ ἔστιν οἰκεία ἡδονή. π
ἢ κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει ἀνεμποδίστως καὶ κατὰ φύσιν ἐνεργο
τὸ οἰκεῖον αἰσθητὸν συμπέπλεκται οἰκεία ἡδονή· καὶ ἔστιν ἄλλη
ὁρᾶν συνοῦσα ἡδονὴ καὶ ἑτέρα ἡ τῷ ὀσφραίνεσθαι καὶ ἑτέρα ἡ
σθαι. καὶ χρὴ ἀντὶ τοῦ δέ συνδέσμου τὸν 'δή' σύνδεσμον γράφ
'αἰσθήσεως δὴ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης', καὶ εἴη ἂ
δυνάμει τοιοῦτον· δῆλον δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι πάσῃ τῇ
γὰρ αἰσθήσει ἀνεμποδίστως ἐνεργούσῃ συνέζευκται τις ἡδονή.
καθ' ἕκαστον μέρος χρόνου καν καθ ἕκαστον οὖν ἡ ὁρᾶσις ἡδ
ἐστί. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονή, ταὐτὸν τρόπον τινά ἐστιν ἡ κατ
αἴσθησις τῇ σὺν αὐτῇ ἡδονῇ καὶ οὐ κεχώρισται αὐτῆς. εἰ δὲ σ
σύνεστιν αὐτῇ, δῆλον ὡς ἐκ πάσης αἰσθήσεως πρὸς τὸ οἰκεῖον
ἐνεργούσης, ἔστιν οἰκεία ἡδονή· καὶ ἡ λέγομεν αὐτὴ ταὐτὸν τυγ
χρῆσις ἑκάστη.

p. 1174b15 Τελείως δὲ τῆς εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κα
τῶν ὑπὸ τὴν αἴσθησιν κειμένων.

Οὐ πάντα τὰ ὁρατὰ ἐπίσης εἰσὶ καλά, οὐδ' ἐν ἅπασιν ὁμοί
νεται τὸ κάλλος καὶ ἀγλαία. οὐ γὰρ ἔστιν ἡ τοῦ οὐρανοῦ διακ
οὕτως ἀποτετορνευμένη πανταχόθεν, καὶ μετα πασης ευμετριας
ξίας ἀπειργασμένη ἐπίσης καλὴ τῇ χρυσίνῃ ἢ ξυλίνῃ σφαίρᾳ, οὐ
ἡλίου φωταγωγὸς δύναμις τὰ πάντα καταυγάζουσα καὶ τῆς οἰκ
ρουσα αἴγλης ὡσαύτως ἐστὶ καλὴ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς σελήνης φωταυ
οὐδὲ ὁ ταὼς καὶ ὁ κολοιός· οὐδ' αὖ τῆς αὐτῆς μετεχουσι καλ
ὡραιότερα ὁ ταὼς κολοιοῦ πάσῃ γὰρ καὶ ἐν πᾶσι κατακο
ἡ διασημαντικὴ φωνὴ ἡ θεωρουμένη ἐν ἅπασι τοῖς μουσικοῖς μ
κόσμος πάντα δὴ καὶ τῶν γευστῶν αἰσθητῶν καὶ ὀσφ
απτῶν ἐστιν εὑρειν. καὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐκ ἀνάγκη ἐστὶ
ὁμοίως ἐλκυσει πάντα τὰ αἰσθητὰ πρὸς ἑαυτὰ οὐδ' ὁμοίως ἡδέ

1 λεῖποι Vat. 320: λείποιτ' Ba τὸ B: τὸ δὲ a 3 τινά τοιαύτην
B: om. a 19 οὐ κεχώρισται B: οὐκ ὥρισται a 20 σύνεστιν B: συμ
21 συνάδουσα μᾶλλον a 24 κειμένων Ba et Arist. codd. Lb Ob: om. A
rhesis usque ad τελεία ἐνέργεια (p. 1174b17) a 25 εἰσὶ B: ἐστὶν a

κινοῦσι καὶ εὐφραίνουσιν αὐτάς. οὐδ' ὡσαύτως ἐπιγηθεῖ τις ὁρῶν σῶμα 171r
ἐν συμμετρίᾳ ὂν τῶν μερῶν πρὸς ἄλληλα μετὰ τῆς εὐχροίας καὶ τὸ ἐναν- 10
τίον τούτῳ, ἀλλὰ ὄλλον ὡς ἐκ τῶν καλλίστων ὁρατῶν ἄλλη τις ἐπιγίνεται
τοῖς ἐνεργείαις ἡδονή, ἐκ δὲ τοῦ μετ' αὐτὰ ἄλλη, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν
5 ἀκουστῶν. λέγει τοίνυν ὅτι πάσῃ τῇ κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει (κατ' ἐνέρ-
γειαν ἐστιν ἤδη πρὸς τὸ οἰκεῖον αἰσθητὸν ἐνεργοῦσα, οἷον ἡ νῦν ὁρῶσα τὸ
ὁρατὸν καὶ γευομένη τοῦ γευστοῦ, πάσῃ δὲ τῇ κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσει)
ἕπεται ἡδονή, καὶ πᾶσα αἴσθησις ἀντιλαμβανομένη τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ
ἥδεται, τελείως δὲ ἐνεργοῦσα (ἐνεργεῖ δὲ τελείως ἡ εὖ διακειμένη, εὖ δὲ
10 διάκειται, ἧς τὸ οἰκεῖον αἰσθητήριον ὑγιαίνει), τελείως οὖν καὶ ἀνεμποδίστως 15
καὶ κατὰ φύσιν ἐνεργοῦσα τελείως καὶ ἥδεται καὶ μάλιστα ἥδεται, ὅταν
ἀντιλαμβάνηται τοῦ καλλίστου τῶν οἰκείων αἰσθητῶν. ἄν τε γὰρ τὸ ὁρώ-
μενον τὸ κάλλιστον ὑπάρχῃ τῶν ὁρατῶν, μὴ καλῶς δὲ καὶ ἀμέμπτως ἡ
ὅρασις ἀντιλαμβάνηται αὐτοῦ νοσοῦσα, οὐχ ἡσθήσεται τελείως, ἂν τε αὖτη
15 εὖ διάκειται, τὸ ὁρώμενον δὲ μὴ εἴη κάλλιστον, οὐδ' οὕτως ἡ ἡδονὴ τε- 20
λεία ἔσται. λέγει δὲ τελείαν αἴσθησιν, ἥτις ἐπίσασιν οὐκ ἐπιδέξασθαι δύ-
ναται. ὡς γὰρ τελείως θερμὸν λέγεται τὸ ἄκρως θερμὸν οἷον τὸ πῦρ, οὗ 20
θερμότερον ἐπινοῆσαί τις οὐ δύναται, οὕτω καὶ τελεία ἡδονή ἐστιν, ἧς οὐκ
ἔστι τρυφερώτερον οὐδὲ πλέον ταύτης τέρπειν δυναμένη. ἡ μὲν οὖν τῶν λε-
20 γομένων διάνοια τοιαύτη· ἡ δὲ λέξις ἡ λέγουσα τοιοῦτον δὲ μάλιστα δοκεῖ
ἡ τελεία ἐνέργεια σημαίνοι ἂν ὅτι ἡ τελεία ἐνέργεια ἡδίστη δοκεῖ· καὶ
οὐ δοκεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὄντως ἡδίστη ἐστίν. αἱ δὲ ἀτελεῖς τὸ ἡδὺ μὲν
ἔχουσι καὶ ἡδεῖαι μέν εἰσιν, ἥδισται δὲ οὐκ εἰσιν, ἀλλὰ κἂν ἀτελεῖς εἰσιν.
ὅμως ἐκεῖνο τὸ τότε παρὸν τῆς ἐνεργείας καὶ τὸ τῆς ἐπ[illegible] ὥστε ἡδονὴν [illegible]
25 ἅπασι τοῖς τοῦ χρόνου ἐκείνου μορίοις ὅλον τι καὶ ὡς τέλειόν ἐστιν. ὡς
γὰρ ἀπὸ ἐλάττονος ἕξεως μείζων ἕξις γίνεται καὶ ὅμως εἰσὶ καὶ λέγονται
ἀμφότεραι ἕξεις καὶ ἡ μείζων καὶ ἡ ἐλάττων, καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο καὶὸ
ἕξεις τέλειαί εἰσιν, οὕτω καὶ ἡ ἐλάττων ἡδονὴ καὶ ἡ μείζων ὡς ὅλαι τινὲς
καὶ ὡς τέλειαι θεωροῦνται ἐν ᾧ χρόνῳ κατ' αὐτὰς ἡδόμεθα.

30 p. 1174b17 Αὐτὴν δὲ λέγειν ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστι, μηθὲν δια- 30
φέρειτον.

Ἐπεὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν ἡδονὴ ἡμεῖς
ἐσμεν οἱ αἰσθανόμενοι καὶ ἡδόμενοι, αὐτὸς δὲ τὴν αἴσθησιν ἔλεγεν [illegible]
καὶ ἥδεσθαι, φησὶν οὐδὲν διαφέρειν, εἴτε τὴν αἴσθησιν αὐτὴν λέγει τις
35 ἐνεργεῖν καὶ ἥδεσθαι εἴτε τὸ ζῷον ἐν ᾧ αἴσθησις. ὅταν γὰρ ὁ ὁρῶν κατὰ
ταύτην τὴν αἴσθησιν ἔχῃ εὖ καὶ περὶ τὰ κάλλιστα τῶν ὁρατῶν ἐνεργῇ,
τελείως ἐνεργεῖ καὶ τελείως ἥδεται. αἱ γὰρ ἀπὸ τῶν τελειοτάτων [illegible]

5 κατ'—αἰσθήσει (7) a: om. B 10 ἧς B: ἧ a 13 ὑπάρχῃ scripsi: ὑπάρχει Ba
15 κάλλιστον B: τὸ κάλλιστον a 23 εἰσὶν B: ὦσιν a 27 κατ' αὐτὸ B: καθ'
αὐτό a 30 μηθὲν B et Aristoteles: μηδὲν a 31 rhesis usque ad ἡ ἡδονὴ
(p. 1174b23) a 34 λέγει B: λέγοι a 36 ἐνεργῇ B: ἐνεργεῖ a

ἐργειαι καὶ περὶ τὰ κάλλιστα τῶν ὑπ' αὐτὰς αἰσθητῶν γινόμεναι τ
ταί εἰσι καὶ ἥδισται. καθ' ἕκαστον δὴ τῶν αἰσθανομένων, ὅτο
διάκειται καὶ εὖ ἔχῃ, ὄντος δηλονότι καὶ τοῦ αἰσθητοῦ βελτίστου,
καὶ ἡ ἐνέργεια, ἥτις βελτίστη ἐνέργεια καὶ τελειοτάτη ἐστίν, ὥστε
ὅλῃ. τὸ μὲν [illegible] καὶ τελειότατον καὶ ἥδιστον. τῆς μὲν
[illegible] τὴν τελειοτάτην τὴν ἐσχάτην καὶ παντέλειο
οὐκ ἔστιν ὑπερβολή. ταύτης οὖν ἡ [illegible] τῶν [illegible] πάν
στων τῶν ὑπ' αὐτήν. ἡδίστη καὶ τελειοτάτη ἐστι. τῆς τελείας
δὲ τελείαν τὴν μήπω τὸ ἔσχατον καὶ τελειότατον εἶδος οὖσαν.
ν ἐστιν ὡς ἐχομένη καθάπερ τι εἶδος, οὖσα δὲ ὅλως πρὸς τὴ
ἔν) καὶ ἡ ἐνέργεια ἡδεῖα μέν ἐστιν. ἡδίστη δ' οὐκ ἔστιν. ὡς
τῶν αἰσθήσεων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας καὶ τῆς θεωρίας. ε
λεγων διάνοιαν τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν, θεωρίαν δὲ τὴν νοερ
καὶ ἐνέργειαν. καὶ γὰρ καὶ ἐν τούτοις ἐστὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧτ
[illegible] τὰς ἕξεις παντέλειοι, οἱ δὲ ὑπ' ἐκείνους· ὥστε κα
[illegible] τὴν ὑπεροχὴν ἢ τὴν ὕφεσιν τῶν ἕξεων. ἄλλως γὰρ
ὁ τὴν αἴσθησιν ἀφεὶς κάτω καὶ εἰς ἑαυτὸν στραφεὶς καὶ τῆς τοιαύ
στροφῆς τοῖς νοητοῖς ἑαυτὸν ἐνιδρύσας, καὶ ἄλλως ὁ ἔξω βλέπων
ὁ ἐκ προτάσεως εἰς ἐπιφορὰς ἐπανιών. ὥστε καὶ διάφοροι αἱ
ἡδοναὶ καὶ οὐχ αἱ αὐταὶ ἔσονται. καὶ ἔστιν ἡ μὲν νοερὰ ζωὴ τ
καὶ ἡδίστη, αἱ δ' ἄλλαι τέλειοι καὶ ἡδεῖαι, ἥδισται δὲ οὐδαμῶς.

p. 1174b23 Τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή. οὐ τὸν α
τρόπον ἥ τε ἡδονὴ καὶ τὸ αἰσθητόν τε καὶ ἡ αἴσθησις
δαῖα ὄντα.

Τὸ αἰσθητὸν καὶ ἡ αἴσθησις ἐκ παραλλήλου κεῖται. εἶθος
Ἀριστοτέλει καὶ τὰ τεχνητὰ τέχνας καλεῖν καὶ τὰ αἰσθητὰ α
[illegible] ἂν τὴν αἴσθησιν. καὶ εἴη ἂν τὸ πλῆρες τοιο
τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τελειοῖ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονὴ καὶ τὴν αἴ
αἰσθητὸν καὶ ἡ αἴσθησις. μήποτε δὲ χρὴ ἀντὶ τοῦ καὶ ἡ αἴσθησι
τὴν αἴσθησιν. ἵν' ᾖ ἡ λέξις τοιαύτη· τελειοῖ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡ
τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἥ τε ἡδονὴ καὶ τὸ αἰσθητὸν τὴν αἴσθησιν.
ἐχοι, οὐδὲν ἂν ἐλλείποι. ἀλλὰ πῶς τὸ αἰσθητὸν τελειοῖ τὴν αἴ
δηλονότι ὡς ἤγουν ὡδέ, ὅτι τῆς δυνάμεως εἰς τὸ ἐνεργεῖν
αὐτὴν ἐνέργειαν, δυνάμει οὖσαν πρότερον πρὸ τοῦ ἀντιλαμβάνεσθ
ἡ γοῦν [illegible] ἐνέργειαν αἰσθητῷ, ὡς ἐν τῷ Περὶ ψυχῆς δέδεικτα
[illegible] τῷ κατ' ἐνέργειαν αἰσθητῷ, ἤτοι ταὐτόν ἐστιν τῷ εἴδει
ὕλῃ ὄντι. ἔστι γὰρ ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ δύναμις, καθ' ἣν τὸ

[illegible] πρώτων αἱ τελεώτατον [illegible]
[illegible] om. B 24 rhesis usque ad [illegible]
ἐλλείποι B: ἐλλείπει a 34 ποὸ B: om. a [illegible]

οὖν τέ ἐστιν ὁμοιούμενον τοῖσδε ταῖς αἰσθητοῖς διά τινος ἀλλοιώσεως τῇ 171v
πρὸς αὐτὰ ἐνεργείᾳ κρίνειν αὐτά. καὶ ὥσπερ ἡ θρεπτικὴ δύναμις τροφῆς 15
δεῖται πρὸς τὸ ἐνεργεῖν (περὶ γὰρ τὴν τροφὴν ἡ ἐνέργεια αὐτῆς), οὕτως
ἡ αἰσθητικὴ δύναμις δεῖται τῶν αἰσθητῶν. περὶ γὰρ ταῦτα ἡ ταύτης ἐν-
5 έργεια καὶ τούτοις τῶν αἰσθητῶν ἐστιν ἀντιληπτικὴ καὶ κριτική. διὸ μὴ
παρόντων αὐτῶν οὐκ ἐνεργεῖ, ἀλλ' ἐστὶ δυνάμει αἴσθησις καὶ ἀνάλογον
ἔχουσι τοῖς ἔχουσι μέν πων ἐπιστήμην, μὴ ἐνεργοῦσι δὲ κατ' αὐτήν.
ὁμοίως γὰρ ἐκεῖνοι δύνανται ἐπιστήμονες καὶ ἡ ἀνενέργητος αἴσθησις. ἡ γὰρ
αὐτὴ τὸ αἰσθητικὸν ζῷον. ὡς γὰρ ἡ ἐπιστήμη αὐτός ἐστιν ὁ ἐπιστήμων, 20
10 οὕτω καὶ αἴσθησις αὐτός ἐστιν ἐν ᾧ ἐστιν ἡ αἴσθησις· οὗτος γάρ ἐστιν
ὁ κατ' αὐτὴν ἐνεργῶν. ἐν πᾶσι γὰρ τὰ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἕξεις
ἔχοντα εἰσι τὰ ἐνεργοῦντα κατ' αὐτάς. ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι τὸ αἰσθητὸν
τὴν δυνάμει αἴσθησιν εἰς ἐνέργειαν ἄγει, ταὐτόν ἐστι τῷ λέγειν, ὅτι τὸν
ἔχοντα τὴν αἴσθησιν καὶ μὴ ἐνεργοῦντα, ἀλλὰ δυνάμει ὄντα αἰσθητικὸν
15 ἐνεργείᾳ, ποιεῖ αἰσθητικὸν καὶ τελειοῖ αὐτόν· τέλος δὲ δυνάμεως καὶ οὖν 25
εἶδος ἡ ἐνέργεια. διὰ γὰρ τὰς ἐνεργείας ἡμῖν ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐδόθησαν
αἱ δυνάμεις, ἵνα ἐνεργῶμεν κατ' αὐτάς. καὶ ἔστι τὸ αἰσθητὸν ἐκτὸς αὐ-
τοῦ τοῦ αἰσθανομένου καὶ ἐνεργοῦντος καὶ πρότερον τῆς κατ' ἐνέργειαν
αἰσθήσεως, ἡ δ' ἡδονὴ οὐχ οὕτως ἔχει πρὸς τὴν ἐνέργειαν. τὸ γὰρ αὐτὸ
20 ἐκτὸς αὐτῆς οὐδὲ πρότερον ταύτης, ἀλλ' ἅμα τε ἔστι καὶ οὐκ ἔστι, καὶ χω-
ρισθῆναι τῆς ἐνεργείας, ἐφ' ᾗ ἐστιν, οὐ δύναται. τελειοῦν δὲ λέγεται τὴν
ἐνέργειαν ἡ ἡδονὴ ὡς συναύξουσα. ἡ γὰρ ἐπὶ τῷ γεωμετρεῖν ἡδονὴ
συναύξει τὰς κατὰ τὸ γεωμετρεῖν ἐνεργείας καὶ ἡ ἐπὶ τῷ κιθαρίζειν τὰς 30
κατὰ τὴν κιθαριστικήν. ὡς γὰρ ὁ ἰατρός, φησί, καὶ ἡ ὑγίεια αἰτία τοῦ ὑγι-
2 αίνειν τῷ ζῴῳ. ἀλλ' ὁ μὲν ἰατρὸς ἐκτός ἐστι τοῦ ὑγιαίνοντος καὶ πρότερος·
ἡ ἰατρός (ὅτε γὰρ ἐνώσει ὁ ὑπ' αὐτοῦ ὑγιασθείς, ἰατρὸς μὲν ἦν ὁ ἰασά-
μενος τὸν νοσοῦντα, ὁ δὲ ὑγιασθεὶς ὑγιὴς οὐκ ἦν). ἡ δὲ ὑγίεια οὐκ ἐκτός
ἐστι τοῦ ὑγιαίνοντος ἀλλ' ἐν αὐτῷ ἐστιν ὡς μέρος ἢ ἕξις. ἐν γὰρ τῇ
συνιστώσῃ τῶν ἐν αὐτῷ χυμῶν ἡ ὑγίεια καὶ τὸ ὑγιαίνειν ἐστὶ καὶ ἔστιν
30 αὐτῷ ἀχωρίστως ἡ ὑγίεια, ἕως ἂν ὑγιαίνῃ, οὕτως καὶ ἡ ἡδονὴ συνυπάρχει 35
τῇ ἐνεργείᾳ, ἐφ' ᾗ γίνεται. ἕως ἂν ἡ ἐνέργεια σώζηται καὶ ἔστιν. ὡς
οὖν σημεῖόν μέν ἐστιν ὁ ἰατρὸς αἴτιος τοῦ ὑγιαίνειν τὸ ζῷον, ἄλλως δὲ ἡ
ὑγίεια· τὸ μὲν γὰρ τοῦ ἐπιγενέσθαι ἐν τῷ ζῴῳ τὴν ὑγίειαν γέγονεν αἴτιος,
ἡ δὲ ὑγίεια τοῦ κατὰ φύσιν καὶ ἀμέμπτως ἐνεργεῖν. καὶ ὁ μὲν κεχώρισται
35 τοῦ ὑγιαίνοντος, ἡ δὲ οὐκ αὐτὸ ὡς ἕξις τι αὐτοῦ ἢ εἶδος· τοῦ γὰρ
ὑγιαίνοντος ἡ ὑγιεινὸν ἐστιν εἶδος ἡ ὑγίεια, ὡς καὶ τοῦ λευκοῦ ἡ λευκὸς
τὸ λευκόν· οὔτε γὰρ λευκὸς ἄνευ λευκοῦ λευκὸν εἶναι δύναται (διὰ τοῦτο
αἰώνιον δίχα ὑγιείας), οὕτω καὶ τὸ αἰσθητὸν καὶ ἡ ἡδονὴ οὐχ ὡσαύτως
τελειοῦσι τὴν αἴσθησιν, ἀλλὰ τὸ μὲν αἰσθητὸν τελειοῖ αὐτὴν ὡς ἐκκαλού-
40 μενον καὶ ἄγον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ δυνάμει εἰς ἐνέργειαν, ἐκτὸς ὂν καὶ πρό-
τερον τῆς ἐνεργείας τῆς περὶ αὐτό. ἀντιληπτικὴ γὰρ αὐτοῦ καὶ κριτική

17 κατ' αὐτάς B: καθ' αὐτάς a 20 προτέρα B: πρότερον a 30 αὐτῷ B: αὐτ[illegible] 5 εἶδος [illegible]δὸς B

τηρουσα καὶ μένειν οἱονεὶ ἀναπείθουσα. ὅτι δὲ καὶ ἑκάστην
ναν φύσιν ἐνεργοῦσαν καὶ πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ὑπ' αὐτὴν
πεται ἡδονή, οἶμαι μηδένα ἀγνοεῖν. καὶ ἐπεὶ ἀντίκεινται τὸ αἰσ
ἡ αἴσθησις, ὡς τὸ πρός τι, καὶ ἡ μὲν αἴσθησις πάσχει, ποιεῖ
σθητὸν ἀνάγκη, ὅταν ἅμα ὦσι, τὸ μὲν ποιεῖν, τὴν δὲ πάσχειν.
ἀνάγκη ἐνέργειαν εἶναι κρατίστην καὶ ἡδίστην. ὅτι δὲ τὸ πάσχ
ἐστι, τό τε φθειρόμενον καὶ τὸ εἰς τελειότητά τινα καὶ εἶδος κ
δυνάμει εἰς ἐνέργειαν ἀγόμενον, τῶν καθωμιλημένων ἐστί. καὶ ὅ
πρότερον τὸ ἐξιστῶν τῆς οἰκείας φύσεως καὶ εἰς φθορὰν ἄγον.
ἐστι καὶ λυπηρόν, τὸ δὲ ἕτερον ἡδὺ καὶ προσηνές, καὶ τοῦτο τ
[illegible]

p. 1174 [illegible] τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονὴ οὐχ ὡς
ὑπαρχοῦσα.

Ἐνέργειαν λέγων ἢ ἐνεργοῦντα οὐδὲν διαφέρει. εἴρηται γ
ἐπιστήμη καὶ αἴσθησις καὶ οἰκοδομικὴ ὁ ἐπιστήμων καὶ αἰσθη
ὁ οἰκοδόμος ἐστίν· ὁμοίως καὶ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις καὶ κατ'
οἰκοδομικὴ ἔστιν ὁ ἤδη αἰσθανόμενος καὶ ὁ νῦν οἰκοδομῶν. λέ
οὐχ ὡσαύτως τελειοῖ ἡ ὑγιεία τὸν ὑγιαινοντα καὶ ἡ γεωμετρία τ
τρην καὶ συλλήβδην αἱ ἕξεις τὰ κατὰ καὶ ἡ ἡδονὴ τὴν ἐνέργειαν
[illegible] προϋπαρχόντων τῶν δεκτικῶν ἐπιγινόμεναι αὐτοῖς, οἷον
καὶ τελειότητες δυνάμει ὄντων, ἐνεργείᾳ τε ποιοῦσιν αὐτὰ καὶ ἐνερ
αὐτὰς παρασκευάζουσιν. ἥ τε γὰρ καθαριστικὴ ἐγγινομένη τῷ δυ
καθαριστῇ ἐνεργείᾳ τε καθαριστὴν ἐποίησε καὶ καθαρίζειν κατ' αὐ
γάστου· ὁμοίως καὶ ἡ γεωμετρία τὸν γεωμέτρην· ἀλλὰ καὶ ἡ
ἐπὶ τῇ τῶν ζῴων διαπλάσει ἐπιγενουῖα τοῖς δυνάμει οὖσιν α
[illegible] ἔργα τὸ ἐξ αὐτῶν γεγονὸς αἰσθητικὸν ἐποίησε. προϋπ
τοίνυν τῶν δυναμ[illegible] ὄντων καθαριστῶν καὶ γεωμετρῶν καὶ αἰσθ
[illegible] ἐπιγενουῖαι ὡς εἴδη ἐν ὕλῃ τελειοῦσιν αὐτὰ καὶ ἐνεργείᾳ
τὸ ποιοῦσιν· ἐπὶ δὲ τῆς ἡδονῆς οὐχ οὕτως ἔχει. οὐ γὰρ προϋπ
τῆς ἐνεργείας ἐπιγίνεται ἡ ἡδονή, καὶ δυνάμει πρότερον οὐδ
αὐτὸ τοῦτο ἐνεργείᾳ γίνεται ἡδύ. οὐ δή, ὧν οὐδαμῶς προϋ
ἐπιγίνεται καὶ ἐπιγενομένη αὐτῇ ἡ ἡδονὴ, ἀλλ' ὅπερ ἐπ' αὐτῇ γίνετ
[illegible] γὰρ ὁ οἰκοδομικὸς καὶ ὁ καθαριστὴς καὶ ὁ αἰσθητικὸς ὅτ' α
καὶ μεταβολῆς καὶ γενέσεως ἐκ τοῦ δυνάμει ὄντα τόδε τι ἐνερ
γεγ. ὅ ἦσαν συναμει, καὶ ἐτελειωσαν τὰ ὑποκειμενα καὶ ἐταξαν

6 τὸν B: τὸ a 10 ἐξιστῶν B: ἐξιστοῦν a 13 ὡς ἕξις Ba et Arist
ὡς ἡ ἕξις Arist. vulg. 14 thesis usque ad πέφυκε γίνεσθαι p. 117
30 προϋπαρχούσης τῆς ἐνεργείας ἐπιγίνεται ἡ ἡδονή a: προσαρχεῖ ἡ [illegible]
αὐτῇ B 31 καὶ συναμει – ἡ ἡδονή (33) a: om. B 35 ὄντα B
[illegible] Vat. 320: μέτρα Ba

ἐπέθηκαν, ὥσπερ τὰ εἴδη εἰς τὴν ὑποκειμένην αὐτοῖς ὕλην. οὕτω μὲν 172r
οὖν αἱ ἕξεις καὶ τὰ εἴδη τελειοῦσι τὰ ὑποκείμενα αὐτοῖς, ἡ δὲ ἡδονὴ οὐκ
ἔοικε τὴν ἐνέργειαν ὡς ἐπιγινόμενόν τι τέλος. τοῦτο ἔστιν ὡς ἐπ'
αὐτῇ γινόμενον οἷον τέλος. ἅμα γὰρ αὐτῇ ἐστι καὶ τέλος. ὡς γὰρ ἡ
ἐνέργεια ἐν ἅπασι τοῖς τοῦ χρόνου μέρεσι, καὶ ὥσπερ φησὶ τὴν νοερὰν ἐν
γίνεται ἡ ὡραιότης, οὕτω καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονὴ καὶ τελειοῖ αὐτήν.
ὥσπερ γὰρ ἡ ὡραιότης ἐπιτερπέστερα τὰ ἀκμάζοντα τῶν σωμάτων καὶ
ἡδύτερα ποιεῖ καὶ ποθεινότερα καὶ ἐρασμιώτερα ὁρᾶσθαι, οὕτω καὶ ἡ ἡδο-
νὴ τὴν ἐνέργειαν μᾶλλον ἐφετὴν ἐργάζεται καὶ μᾶλλον αὐτῆς ἔχεσθαι ἡμᾶς
διατίθησιν. ἕως ἂν οὖν, ὡς εἴρηται, τά τε νοητὰ ἢ αἰσθητὰ κράτιστα
ὦσι καὶ ἐφετὰ καὶ ἡ αἴσθησις ὡσαύτως ἔχῃ καὶ ἡ νόησις (τούτου γὰρ
ἐστι δηλωτικὸν τὸ καὶ πρὸς ἄλληλα ἐχόντων τὸν αὐτὸν τρόπον) καὶ ἡ μὲν
νοῦ, ἡ δὲ αἰσθάνηται, ἀνάγκη καὶ ἡδονὴν ὑπάρχειν ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις.
ὥσπερ γὰρ τὸ κάλλος καὶ ἡ ὡραιότης, ἕως ἂν ἡ τῶν μερῶν καὶ μελῶν
πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον σώζηται συμμετρία, σύνεστιν αὐτῇ (ταύτη
γὰρ τῇ συμμετρίᾳ ἐπιήγεται οἷον φῶς τι ἢ ἄνθος ἐπιλάμπον ἢ ἐπανθοῦν),
οὕτως καὶ ἡδονὴ ἀεὶ σύνεστι τῇ ἐνεργείᾳ, τῇ κρατίστῃ δηλαδή.

p. 1175a3 Πῶς οὖν οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται; ἢ κάμνει.

Ἐρωτήσας διὰ τί οὐ συνεχῶς ἡδόμεθα, ἀπεκρίθη πρὸς τὴν ἐρώτησιν
εἰπὼν ἢ κάμνει. διὰ τοῦτο δὴ οὐ συνεχῶς ἡδόμεθα, διότι κοπιῶμεν.
καὶ ἔστι καὶ τοῦτο δεικτικὸν τοῦ τὴν ἡδονὴν ἐπὶ ταῖς κατὰ φύσιν ἐνερ-
γείαις γίνεσθαι. εἰ γὰρ ἐν ταῖς ἀργίαις οὐχ ἡδόμεθα, ἐν δὲ ταῖς ἐνερ-
γείαις ἡδόμεθα, δῆλον ὅτι ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις ἡ ἡδονὴ γίνεται. τί δὴ οὖν
οὐχὶ ὅταν ἐκ τοῦ κόπου τοῦ ἐκ τῆς ἐνεργείας ἡμῖν ἐπιγινομένου ἐπὶ τὸ
μὴ ἐνεργεῖν τραπώμεθα, οὐχ ἡδόμεθα; ἀλλὰ τὸ λέγειν ὅτι οὐχ ἡδόμεθα
τότε παρὰ τὴν ἡμῶν ἐστι τοῦτο συναισθήσιν· συναισθανόμεθα γὰρ ἡδονῆς τι-
νος. ἢ ῥητέον ὅτι καὶ τὸ ἡσυχάζειν ἐνεργεῖν ἐστιν; εἰ γὰρ ζῶμεν ἡσυ-
χάζοντες, ἡ δὲ ζωὴ ἐνέργεια, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ δέδεικται, καὶ
ἡ ἡσυχία ἄρα ἐνέργειά ἐστι. τὴν μὲν οὖν ἑπομένην ἡδονὴν ταῖς κατ'
ἐνέργειαν αἰσθήσεσιν ἐν ταῖς ἡσυχίαις οὐχ ἡδόμεθα, τὴν δ' ἑπομένην τῇ
ἀϊδρόᾳ πρὸς τὴν φύσιν ἐπανόδῳ ἡδόμεθα. καὶ οὐ χρὴ διασπαράττειν τὰς
τοῦ Ἀριστοτέλους ῥήσεις. περὶ γὰρ τῆς ἑπομένης ἡδονῆς ταῖς κατ' ἐνέρ-
γειαν αἰσθήσεσι καὶ νοήσεσιν ἐζήτηται αὐτῷ τὸ πῶς οὐ συνεχῶς ταύτας
τὰς ἡδονὰς ἡδόμεθα. ἐπεὶ οὖν ἐπὶ ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἡδοναὶ γίνονται,
ὅσα ἀεὶ καὶ συνεχῶς ἐνεργεῖν δυνάται, ταῦτα δηλονότι καὶ συνεχῶς ἡδον-
ται. ὡς αἱ νοεραὶ φύσεις· ὧν δὲ ἡ ἐνέργεια μή ἐστι συνεχὴς ἀλλὰ δια-

4. 5 ἡ ἐνέργεια B: ἐνέργεια a 10 τά τε νοητά, ἢ αἰσθητά a: τό τε νοητὸν ἢ αἰσθητόν B (et Aristoteles) 11 ἔχῃ B: ἔχει a 13 νοῦ B: νοεῖ a 16 ἐπινέγεται B: ἐπιγίνεται a 18 rhesis usque ad τῇ ἐνεργείᾳ (p. 1175a6) a 22 ἀργίαις B: ἐνεργείαις a 23 ταῖς ἐνεργείαις B: ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις a 28 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] c. 9 p. 1169b31? 31 ἐπανόδῳ B: ἐπάνοδον a 33 ἐζήτηται B: ἐζήτηται a

κόπτεται, τούτων καὶ τὸ ἥδεσθαι διαλιμπάνει. οὐχ ἡδόμεθα οὖν συ
οὐδ' ὡς συνεχῶς ἐνεργοῦμεν· οὐκ ἐνεργοῦμεν δὲ συνεχῶς, διότ
κάμνομεν δὲ διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ αἰσθητ
ἀσθενεῖς ὑπάρχειν καὶ πάσῃ τῇ ὑγρᾷ πυρώσεως ἐκκενοῦσθαι.
ὦ ὑγροῦ τινος καὶ διὰ τοῦτο καλουμένου ψυχικοῦ πνεύμα
τῆς ἀρχῆς εἰς ὅλον τε τὸ σῶμα καὶ εἰς τὸ ἐκτὸς ἡ αἰσθητικὴ δ
καὶ ὀργανικὴ δύναμις. ὅταν οὖν πολὺ τοῦτο ἐνεργούντων ἡμῶν ἀπ
καὶ τῶν ζώων καὶ ἀνθρώπων, πολὺ δὲ τοῦ συνόντος π
ἀποχεῖται ἀναγινωσκόντων, ἀκουόντων, ὁρώντων τρεχόντων βα
ὅλως ἐνεργούντων.

p. 1175a6 Ἔνια δὲ καὶ τέρπει καινὰ ὄντα, ὕστερον ὁμοίως.

Τοῦ μὴ συνεχῶς ἡμᾶς ἥδεσθαι τὸν κόπον αἰτιασάμενος (ἐκ
γὰρ τὴν ἐνέργειαν ὁ κόπος, ἐφ' ᾗ τὴν ἡδονὴν γίνεσθαι λέγομεν), ἐ
τινὰ τέρποντα ἡμᾶς καὶ κεκοπωμένους ὄντας, καὶ ἔμελλέ τις
ἁπάντων καὶ ψεῦδος εἶναι λέγειν τὸ τὸν κόπον αἴτιον εἶναι τοῦ μὴ
καὶ τοῦτο ἐστὶν ὃ ἔλυσε, τὸ ἐμποδίζοντα τὴν ἐνέργειαν, ἡ ὕστερα
(ὁρῶμεν γὰρ πολλάκις τινὰς καίτοι κεκμηκότας ἐνεργοῦντας καὶ χ
μηδαμῶς τοῦ κόπου τὴν ἐνέργειαν μηδὲ τὴν ἐπ' αὐτῇ γινομέν
κωλύσαι δυνηθέντος). ὡς οὖν τῆς ἐνεργείας τούτους κωλῦσαι ὁ κ
ἐνεργοῦντας οὐκ ἐκώλυσε κάμνοντας, οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲ
κόπου ῥοπὴ τῆς ἐνεργείας ἀπάξαι δυνήσεται. πρὸς ταύτην δὴ τὴν
ἁπάντων λέγει ἔνια δὲ καὶ τέρπει καινὰ ὄντα. ὃ δὲ λέγει δῆ
ἀναμνήσασιν ἡμᾶς αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς τῶν Μετὰ τὰ φυσικά· ἔστι
αὐτή τις "πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. σημ
τῶν αἰσθήσεων ἀγάπησις." ἐπεὶ οὖν φύσει ὀρεγόμεθα τοῦ γινώ
κατὰ φύσιν ἡμῖν ἡ ἔφεσις αὕτη πάρεστιν ὡς καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι
ζεσθαι, εὐλόγως κἂν κεκμηκότες ὦμεν, ἀναρρωνύμεθα πρὸς τὴν
τοῦ ἀγνοουμένου· τοιαῦτα δ' ἐστὶ τὰ καινὰ καὶ ἀρτιφανῆ. ἄγν
ἔστι, τῆς δὲ τούτων ἀντοχῆς, μᾶλλον δὲ ἀντιλήψεως καὶ γνώσε
ὀρεγόμεθα. ἡ τοιαύτη δὲ ὄρεξις καὶ ἔφεσις μαλάσσει καὶ ἀ
κόπον ἐμποιεῖ καὶ οἱονεὶ ἀνεπαίσθητον καὶ ἀπάγειν ἀπὸ τῆς πρὸς
ἐνεργείας οὐ συγχωρεῖ. καὶ εἰδὸν ἐγώ τινας τέλειον ἀσθενεῖς,
καὶ κατακόπους ἔκ τινων ὄντας πράξεων ἀόκνως βαδίζοντας καὶ
νῆς ἐπὶ τὴν τῶν λεόντων ἰδέαν [καὶ βαδίζοντας]. οὕτω τὴν πρ

1 ἐκκενοῦσθαι B: ἐκκενοῦμεν a 7 τοῦτο B: τούτου a an ἡμῶν?
ἀπορρέουσι a 9 τρεχόντων ὁρώντων a 10 ἐνεργούντων B: τι ἐνερ
11 καὶ B: om. aet Aristoteles 12 thesis usque ad ἡδονὴ ἀμαυροῦται
16 αἴτιον B: αἰτίαν a 18 τινὰς B: καί τινας a 24 Μετὰ τὰ φυσικά]
25 ἡ B et Arist.: om. a 31 κατακόπους] κατὰ κόπους Ba 35 καὶ
cancellavi

παρημελημένως. τὰ μὲν οὖν πρῶτα, τουτέστιν ὅταν πρώτως φανῇ, παρα- 172v
κέκληται καὶ ἐπισύρεται καὶ σπεύδει πρὸς αὐτὰ ἡ διάνοια μὲν πρὸς τὰ
διανοητά, ἡ δὲ αἴσθησις πρὸς τὰ αἰσθητά, ἔπειτα δὲ οὐ μετὰ διατάσεως
καὶ συντονίας, ἀλλὰ ἀσθενῶς καὶ παρημελημένως, ὡς ἤδη γνῶσιν καὶ κατά- 20
λῆψιν ἔχοντες τῶν πραγμάτων. διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ ἀμαυροῦται. εἴρη-
ται γὰρ ὅτι ὁποῖαι ἂν ὦσιν αἱ ἐνέργειαι, τοιαῦται καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς
ἡδοναί.

p. 1175a10 Ὀρέγεσθαι δὲ τῆς ἡδονῆς οἰηθείη τις ἂν ἅπαντα ὅτι καὶ τοῦ ζῆν.

Ἐπεὶ ἡ ἡδονὴ χωρὶς ἐνεργείας εἶναι οὐ δύναται, καὶ ὅπου ἡδονή, 25
ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐνέργεια (ἔστι δὲ ἡ ζωὴ ἐνέργεια), φύσει τῆς ἡδονῆς
ὀρεγόμεθα ὡς συνεπιφερούσης τὴν ἐνέργειαν, ἤτοι τὴν ζωήν. ζωὴ δὲ ὅτι
ἡ ψυχή ἐστι, πάντες ἴσμεν. ζῆν γὰρ λέγομεν ὅσα πέφυκεν ἐξ ἑαυτῶν 30
τρέφεσθαι καὶ γεννᾶν ὅμοια ἑαυτοῖς· ζῷα δὲ λέγομεν τὰ πρὸς τῷ τρέ-
φεσθαι ἐξ ἑαυτῶν καὶ γεννᾶν ὅμοια καὶ αἴσθησιν ἔχοντα· τὸ δὲ αἰσθά-
νεσθαι καὶ ζῆν ἀπὸ ψυχῆς· ἡ ψυχὴ ἄρα ζωή. δείξειε δ' ἂν τις τὴν ψυ-
χήν, ἤτοι τὴν ζωήν, ἐνέργειαν οὖσαν, ἐκείνα φαμεν ζῆν, οἷς ἂν παρῇ
ψυχή, ὥσπερ νεκρὰ καὶ ἄζωα, οἷς οὐ πάρεστι ψυχή. εἰ δὲ τοῦτο, ψυχὴ 35
καὶ ζωὴ ταὐτὸ ἐστιν. ἔστι δὲ ψυχὴ ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσι-
κοῦ ὀργανικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἐχόντος, ἡ δὲ ἐντελέχεια ἐνέργεια· ἡ ζωὴ
ἄρα ἐνέργεια. ἀλλὰ δὴ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ζωτικὸν ἰδίωμα ἐνέργειά τις
ἐστιν, οἷον γὰρ ζέουσά τίς ἐστιν οὐσία καὶ ἀεὶ ἀναβλύζουσα δυνάμεις ζω-
τικάς. τὸ δὲ οἷον ζέειν καὶ ἀναβλύζειν καὶ ἀναπέμπειν ἀπὸ ἐνεργείας
ἐστί. καὶ διὰ τοῦτο ἑκάστῳ τῶν ζῴων εἰσὶν οἰκεῖαι καὶ κατὰ φύσιν ἐνέρ-
γειαι διὰ τὸ καὶ τὰς ζωὰς διαφέρειν, ἀφ' ὧν αἱ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι.
καί εἰσιν ἀνθρώπων τινὲς ἐνέργειαι κατὰ τὴν ἀνθρώπου γινόμεναι ζωὴν
καὶ φύσιν. αὗται δέ εἰσι τὸ ἐπιστρέφειν ἐντὸς ἀπὸ τῆς τῶν ἔξω πτοίας
καὶ εἰς ἑαυτόν, τὸ ἑξομοιοῦν ἑαυτὸν τοῖς κρείττοσι, τὸ ὁλικῶς ἀντέχεσθαι
τῶν ἀεὶ μενόντων, τὸ ζῆν νοερῶς. ὁμοίως εἰσὶ καὶ ἵππου ἐνέργειαι γινό-
μεναι κατὰ τὴν τοῦ ἵππου φύσιν, οἷον τὸ συντόνως καὶ ὀρθίως θεῖν, τὸ
κυνὸς κατὰ τὴν τοῦ κυνός, καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως ζῴων. ἀλλὰ τὰ μὲν
ἄλογα τῶν ζῴων κατὰ φύσιν ζῶντα τῶν κατὰ φύσιν οὐ ἐπιπαν τὰ ἐπιτ-
τα πρὸς αὐτὰ καὶ μόνα τὰ κατὰ φύσιν τῷ ὄντως πλήρωσις καὶ τε-
λειότης καὶ μηδὲν ἄλλο. ὁ δὲ μὴ διαστραφεὶς ἡμῶν λόγος μηδὲ κακωθεὶς ἀλλ' ἀδιαλώ-
βητος μεμενηκὼς καὶ διὰ τοῦτο καὶ εἰς ἑαυτὸν νεύων καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀγλαΐαν
τοὺς λόγους ἑκάστου τῶν ὄντων ἀναθεωρεῖ καὶ ἐνεργείας ἐνεργεῖ καθαρὰς
καὶ σεμνάς, καὶ περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις ἐνεργεῖ, ἃ καὶ μάλιστα
ἀγαπᾷ, οἷον ὁ μὲν μουσικὸς τῇ ἀκοῇ περὶ τὸ μέλη. λέγει δὲ μουσικὸν

1 τὰ—πρῶτα B: τὸ—πρῶτον a 3 διατάσεως B: διατάξεως a 8 ἅπαντα B: ἅπαντας a et Aristoteles ὅτι Ba: ὅτε Aristoteles 9 rhesis usque ad αἱρετὸν ὄν (p. 1175a18) a 37 ἐν τούτοις Ba: τούτοις Aristot.

τῇ ἀκοῇ τὸν ἁλόγως χρώμενον τοῖς μουσικοῖς ὀργάνοις (τοιοῦτος
ἅπας ὁ τῆς σκηνῆς) καὶ χαίροντα τοῖς ἐκ τῶν τοιῶνδε φθόγγων
μένοις ἐμμελέσιν ἤχοις. φιλομαθὴς δὲ λέγει τὸν διάνοιαν τὸν ε
ἁρμονικοὺς λόγους, οἷον ὅτι ἤδε ἡ ἁρμονία ἡ διὰ τεσσάρων ἐστ
ἡ διὰ πασῶν. διττὸς οὖν ὁ μουσικὸς ὅ τε τοὺς λόγους εἰδὼς κ
μενος τοῖς ὀργάνοις. ὁ μὲν οὖν μουσικὸς τῇ ἀκοῇ ἐνεργεῖ περὶ
δὲ φιλομαθὴς περὶ τὰ μαθήματα, ὁ δὲ ἀριθμητικὸς περὶ τὴν τῶ
καὶ τῶν τοῖς ἀριθμοῖς συμβεβηκότων ὁμοίως καὶ ἁπλῶς ἑκαστος
περὶ ἐκεῖνο ἐνεργεῖν ἐπείγεται· ἡ δὲ ἑπομένη ἡδονή, ἅτε οἰκ
[illegible] ἐνέργειαν καὶ τὴν ζωήν, ἡ ἀναίρετον. τοῦ οὖν
μένου ζῆν μουσικῶς τὴν τοιαύτην ζωὴν τελειοῖ ἡ μουσική, τὴν
τρικὴν ζωὴν καὶ ἐνέργειαν ἡ ἐπ' αὐτῇ ἡδονή, τὴν δὲ ἁπλῶς
μονα ζωὴν ἡ ἐπ' αὐτῇ ἡδονή. πρὸς τοῦτο γὰρ ὁρῶν, ταῦτα πρ
ται καὶ προλέγει, ἵνα διὰ τούτων συνάξῃ, ὅτι ἡ εὐδαίμων ζω
οὖσα τελειοῦται πρὸς τῆς οἰκείας ἡδονῆς. αἱρετὸν οὖν τὸ οὕτω
μουσικῶς ἢ γεωμετρικῶς ἢ εὐδαιμόνως. καὶ τελειοῖ τὴν τοια
ἡ οἰκεία ἡδονή. ἔστι δὲ τὸ τελειοῦν ταὐτὸν τῷ αὔξει καὶ β
[illegible] τῶν γνωρίστων ἀτελεστέ.

p. 1178a18 Πότερον δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν αἱρούμεθα τὸ
τὸ ζῆν τὴν ἡδονήν. ἀπόκειται.

[illegible] πρὸ πολλῶν τοῦ κεφ. ὅτι τὸ ζῆν αἱρούμεθα διὰ
ἄλ. εἰ γὰρ τὸ ζῆν ἐνέργεια, ἡ δὲ ἡδονὴ τελειοῖ ταύτην, τὸ
τέλους μᾶλλον αἱρούμεθα διὰ τὸ τέλος καὶ οὐ τὸ τέλος διὰ τὰ
(τὰς γὰρ φαρμακείας καὶ καύσεις καὶ τομὰς διὰ τὴν ὑγίειαν
τέλος οὖσαν, καὶ οὐχ ὑγιαίνειν βουλόμεθα, ἵνα φαρμακοποτῶμεν
καὶ καύσεις ὑπομένωμεν)· εἰ οὖν ἡ ἡδονὴ τέλος τῆς ζωῆς, ἧτο
γείας, δόξειεν ἂν χάριν τῆς ἡδονῆς ἡμᾶς αἱρεῖσθαι τὸ ζῆν.
τοῦτο διὰ τὴν ἡδονήν. ἀλλὰ ῥητέον πρὸς τοῦτο, ὅτι εἰ μὲν ἡ
[illegible] τῆς ἐνεργείας, ὡς ἡ οἰκία τῆς οἰκοδομήσεως καὶ ἡ ὑγίεια
σεως καὶ τὸ αἷμα τῆς ἐξαιματώσεως καὶ τὸ βρέφος τῆς γενέσε
ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ζῆν χάριν τῆς ἡδονῆς, καὶ αἱρούμεθα ἂν τ
τὴν ἡδονήν. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστι τέλος, ἀλλ' οἷον τέλος, ὡς εἴρητ
εἴρημεν αἱρούμενοι τὸ ζῆν διὰ τὴν ἡδονὴν ἀλλὰ μᾶλλον ταύτην δ
ὅτι δὲ οὐκ ἔστιν ἁπλῶς ἡ ἡδονὴ τέλος, δῆλον. τὰ μὲν γὰρ τέ
ἐπιγίνεται ταῖς ἐνεργείαις καὶ ταῖς γενέσεσιν, ὧν εἰσι τέλη, ἡ
ἅμα σύνεστι τῇ κατὰ φύσιν ἐνεργείᾳ. ὅτι μὲν οὖν οὐ τὸ ζῆ
ἡδονὴν καὶ ὅλως τὰς ἐνεργείας δι' αὐτὴν αἱρούμεθα, δῆλον. ὅτι

3 τῶν εἰδότα B: τῶν εἰδότων a 5 διττὸς B: διττῶς a 9 ἐνεργεῖ
γεῖν a 15 πρὸς B: πρὸ a 19 αἱρούμεθα τὸ ζῆν B: τὸ ζῆν
Aristoteles 20 thesis usque ad δὴ ἡδονή (1175a28) a 31 ἡρού
μεθα a 36 ἅμα B: om. a

τὴν ἡδονὴν διὰ τὰς ἐνεργείας καὶ διὰ τὸ ζῆν διώκομεν, ἐκ τῶνδε μᾶλλον 173r
ἄν τις πιστεύσειε· καὶ πρῶτον ἐκ τῶν κατ' ἀρετὴν ἐνεργειῶν. εἰ γὰρ
καὶ ὅτι μάλιστα ἡδεῖαί εἰσιν αὗται, ἀλλ' οὐ τῆς ἡδονῆς ἕνεκα σπουδάζον-
ται. πολλὰς γὰρ τῶν κατ' ἀρετὴν ἐνεργειῶν αἱρούμεθα, καίτοι λύπης καὶ
πόνων αἰτίας οὔσας, ὡς ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἐνεργειῶν. καίτοι 30
ἔδει ταύτας μισεῖν καὶ φεύγειν, εἰ τὰς ἐνεργείας χάριν τῆς ἡδονῆς ἡρού-
μεθα, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου πᾶσαν ἐνέργειαν μετὰ σπουδῆς ἐνεργεῖν, ᾗ ἕπε-
ται ἡδονή. ἀλλὰ τίς ἄν, εἰ μὴ μαίνοιτο, πράττειν ἂν καὶ ἐνεργεῖν ἀνά-
σχοιτο, οἷς ἕπονται τῶν ἡδονῶν αἱ αἰσχρόταται; ὥστε ἐὰν μὴ αἱ κατ'
ἀρετὴν ἐνέργειαι αἱρεταί, κἂν μετὰ λύπης ὦσιν, ἥτις ἐναντία ἐστὶν τῇ
ἡδονῇ, αἱ δὲ ἡδοναὶ οὐδέποτε αἱρεταὶ αἱ μετὰ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ, 35
ἥτις ἐστὶν ἡ κακία, δῆλον ὅτι τὰς ἡδονὰς αἱρούμεθα διὰ τὰς κατ' ἀρετὴν
ἐνεργείας. ἐπεὶ δ' ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἐνεργείαις ἡδονὴ ἐγγίνεται, τρόπον
τινὰ αἱρούμεθα καὶ τὰς ἐνεργείας διὰ τὴν ἡδονήν. πρώτως μὲν γὰρ ἐκεῖ-
νας αἱρούμεθα, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ δι' αὐτὰς καὶ τὰς ἐπ' αὐταῖς ἡδονάς.
ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς ἐρωτήσαντες ἴδωμεν τὸ συμβαῖνον. ποτέρου χάριν
ἡ φύσις ἡμῖν εὐθὺς γενομένοις δέδωκε τὴν ἐνέργειαν, διὰ τὴν ἡδονήν; ἢ
τὴν ἡδονὴν διὰ τὴν ἐνέργειαν; εἴποιμεν ἂν γνώριμον εἶναι τὴν ἡδονὴν τοῖς
ζῴοις διὰ τὰς ἐνεργείας ὑπὸ τῆς φύσεως δεδόσθαι, ἵνα σώζηται καὶ μένῃ· 10
ἀδύνατον δὲ σώζεσθαι εἰ μὴ τρεφόμεθα· ὅπως οὖν τρεφώμεθα, παρὰ τῆς
φύσεως ἔσχομεν τὴν ἐπὶ ταῖς τροφαῖς ἡδονήν, δι' ἣν ἐπὶ ταῖς τροφαῖς
ἡδονὴν ζητοῦμεν τὴν τροφὴν μὴ παροῦσαν καὶ παρούσῃ χρώμεθα. ζη-
τοῦμεν ἄρα τὴν ἡδονήν, ἵνα τραφῶμεν. τὸ δὲ τρέφεσθαι ἐνεργεῖν ἐστι. χάριν
ἄρα τῆς ἐνεργείας αἱρούμεθα τὴν ἡδονήν. καὶ ὅλως ἄτοπόν ἐστι τὸ λέγειν
τρέφεσθαι ἡμᾶς μὴ ὡς σωθησομένους καὶ ζησομένους, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἡδο- 15
νῆς τῆς ἐπ' αὐτῷ. ἔχομεν οὖν παρὰ τῆς φύσεως τὴν ἐπὶ ταῖς τροφαῖς
ἡδονήν, ἵνα δι' αὐτὴν ζητῶμεν τὴν τροφήν, τὴν δὲ τροφήν, ἵνα τρεφώμεθα
καὶ τρεφόμενοι σωζώμεθα καὶ ζῶμεν καὶ ἐνεργῶμεν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ
ζῆν ἐνέργειά τίς ἐστιν. ἡ ἡδονὴ ἄρα διὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ οὐκ ἔμπαλιν.
ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιγινομένην τοῖς ἀφροδισίοις ἡδονήν, εἴ τις φυσικῶς ἐξετά- 20
ζει, οὐκ ἄλλου χάριν εὑρήσει παρεσπαρμένην ἢ τῆς τεκνοποιίας, ὅπως ὑπὸ
τῆς ἡδονῆς παραπεμπόμενα τὰ ζῷα μὴ ὀκνῇ πρὸς τὸν συνουσμόν, ὃς 50
αἴτιος τῆς κατ' εἶδος τοῖς ζῴοις διαμονῆς. εἰ δὲ φανερῶς ἐπὶ τούτοις τοῖς
ζῴοις γίνονται αἱ ἡδοναὶ τῶν ἐνεργειῶν χάριν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δηλονότι
τῶν κατὰ φύσιν ἐνεργειῶν εὔλογον οὕτως ἔχειν. ἀλλὰ περὶ τῆς ζητήσεως,
φησί, ταύτης ἀφείσθω. φαίνεται δ' οὖν συνεζεῦχθαι ταῦτα, καὶ οὔτε τὸ
κατὰ φύσιν ζῆν καὶ ἐνεργεῖν κεχώρισται τῆς ἡδονῆς οὔθ' ἡ ἡδονὴ τού-
των. ὅθεν δοκοῦσι καὶ τῷ εἴδει διαφέρειν. τὰ γὰρ ἕτερα τῷ
ζῴῳ διαφέροντα τῷ εἴδει τελειοῦσθαι, τῶν ἐνεργειῶν ἑτέρων
τῷ εἴδει ὄντων, ἀνάγκη καὶ τὰς ἡδονάς, αἳ τελειοῦσιν αὐτάς, ἑτέρας εἶναι 173v

6. 7 χρώμεθα Vat. 320: αἱρούμεθα Ba 9 αἰσχρόταται B: αἰσχρότητες a 10 ἐστὶν ἐναντία a 16 ποτέρου χάριν B: πότερον γὰρ a 18 εἶναι τὴν B: εἶναι τὸ τὴν a 21 ἔσχομεν B: ἔχομεν a 28 σωζώμεθα B: ζητώμεθα a 32 ὀκνῇ B: ὀκνεῖ a

τῷ εἴδει. ὅθεν φησί. τουτέστιν ἐκ τοῦ συνεζεῦχθαι τὰς ἡδονὰς τ
γείαις καὶ ἅμα σὺν αὐταῖς εἶναι καὶ μὴ εἶναι. ὅτι δὲ τὰ ἕτερο
ἑτέρων τελειοῦνται, οὐκ ἄδηλον. τίς γὰρ ἀγνοεῖ ὅτι ἄλλη
ἡδονή, ἡ γράφει ὁ οἰκοδομῶν, καὶ ἑτέρα, ἡ γένηται ὁ μουσικό
καὶ ὁ ἑκάτερον ἕτερον ἐστι, καὶ τοῦτο πρόδηλον. εἰσὶ δὲ αἱ μὲν
ταί, αἱ δὲ ψευκταί. τὰ δὲ αἱρετὰ καὶ ψευκτὰ ἕτερα τῷ εἴδει. ἔ
νουν αἱ ἡδοναὶ τὴν αὐτὴν ταῖς ἐνεργείαις πρὸς ἀλλήλας διαφορ
τοῦτο. οὐχ ὁμοειδεῖς εἰσι πᾶσαι αἱ ἡδοναί. εἰπὼν δὴ ὅτι τὰ
ἑτέρων τελειοῦνται, πιστοῦται τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν φυσικῶν καὶ
τεχναστῶν. ἄλλο γὰρ τέλος τῆς τοῦ φυτοῦ γενέσεως καὶ ἄλλο
ζῴου, ὅτι καὶ αἱ γενέσεις ἕτεραι. τῆς μὲν γὰρ τῶν φυτῶν γενέσ
αὐτὰ τὰ φυτὰ καὶ τῆς τῶν ζῴων τὰ ζῷα, τῆς δὲ οἰκοδομήσεω
καὶ τῆς ὑγιάνσεως ἡ ὑγίεια. ὡς οὖν τῶν γενέσεων τὰ τέλη ἕτε
καὶ τὰ οἷον τέλη τῶν ἐνεργειῶν ἕτερα. ἄλλη γὰρ ἡδονὴ τῆς νοε
τῷ εἴδει καὶ ἑτέρα τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν αἰσθήσεως.

p. 1175a29 Φανείη δ᾽ ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ συνῳκειῶσθαι τ
νῶν ἑκάστην τῇ ἐνεργείᾳ ἣν τελειοῖ.

Τὸ μὴ ὁμοειδεῖς εἶναι πάσας τὰς ἡδονὰς ἀλλά τινάς τισιν ἀν
φησί. φανήσεται καὶ ἐκ τοῦ οἰκείας εἶναι τὰς ἡδονὰς ταῖς ἐνεργ
αἷς γίνονται. τὰ δ᾽ οἰκεῖα ἐξ ἀνάγκης συνδιαιροῦνται τοῖς ὧν εἰσ
εἰ οὖν αἱ ἐνέργειαι διάφοροι καὶ ἀνομοειδεῖς, καὶ αἱ οἰκεῖαι αὐτ
διάφοροι καὶ ἀνομοειδεῖς. ὅτι δὲ ἑκάστῃ τῶν ἐνεργειῶν ἐστί
ἡδονή, ἥτις καὶ τελειοῖ αὐτήν, ὅῆλον ἐκ τοῦ συναύξεσθαι τὰς
ταῖς ἡδοναῖς. ἡ γὰρ [illegible] τῷ γεωμετρεῖν ἡδονὴ συναύξει τὴν κατὰ
μετρίαν ἐνέργειαν καὶ ἡ ἐπὶ τῷ κιθαρίζειν τὴν κιθαριστικὴν ἐνέργ
ἂν μὲν ὦσιν αἱ ἐνέργειαι τῷ μὲν ἀριθμῷ ἕτεραι, τῷ δὲ εἴδει αἱ
αἱ ἡδοναὶ δηλονότι τῷ μὲν ἀριθμῷ εἰσιν ἕτεραι. αἱ αὐταὶ δὲ
ἡ δ᾽ ὧσι καὶ τῷ ἀριθμῷ καὶ τῷ εἴδει αἱ ἐνέργειαι ἕτεραι, καὶ
κατ᾽ ἄμφω ἕτεραί εἰσιν. ὅτι δὲ συναύξουσι τὰς οἰκείας ἐνεργεια
ναί, δῆλον. μᾶλλον γὰρ γεωμετρικὸς γίνεται ὁ χαίρων τῇ γεωμ
μᾶλλον ποιητικὸς ὁ χαίρων τῇ ποιητικῇ τῶν μὴ χαιρόντων αὐτ
ἐπεὶ συναύξουσι τὰς οἰκείας ἐνεργείας αἱ ἡδοναί, ᾠκείωνται ταύ
γὰρ μὴ οἰκεῖον λυπηρόν, τὸ δὲ ἐπίλυπον φθείρειν. οὐκ αὔξειν πέ

p. 1175b1 Ἔτι δὲ τοῦτο μᾶλλον φανείη ἂν ἐκ τοῦ τὰς
ρων ἡδονὰς ἐμποδίους ταῖς ἐνεργείαις εἶναι.

Τὸ μὴ πᾶσαν ἡδονὴν εἶναι οἰκείαν πάσῃ ἐνεργείᾳ ἀλλ᾽ ἄλλη

17 rhesis usque ad τῷ εἴδει (p. 1175b1) a 19 φησι B: ὑπάρχειν a 31 τ
320: αὐτῇ Ba αὐταῖς Vat. 320: αὐτῇ Ba 32 οἰκείας B: om. a 34
φανείη ἂν B: μᾶλλον τοῦτ᾽ ἂν φανείη a et Aristoteles 35 rhesis usque a
(p. 1175b13) a

συνῳκειῶσθαι ἄλλῃ ἐνεργείᾳ καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη ὁμοίως ταῖς ἐνεργείαις 173v
καὶ ταύτας ἀλλήλων κατ' εἶδος διαφέρειν· δῆλόν ἐστι πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ 10
μὴ δύνασθαι τὴν ἐπ' ἄλλῃ τινὶ ἐνεργείᾳ ἡδονὴν ἐπ' ἄλλῃ τινὶ ἐνεργείᾳ
γενέσθαι· τῷ γὰρ σωφρόνως ζῶντι καὶ κατὰ σωφροσύνην ἐνεργοῦντι καὶ
5 τὰ σωφρονικὰ πράττοντι οὐκ ἐπιγίνεται τῇ αὐτοῦ τοιαύτῃ ἐνεργείᾳ ἡ ἐκ
τοῦ ἀκολασταίνειν ἡδονή· ἀδύνατον γὰρ τὸν σωφρόνως ζῶντα ἡσθῆναι τὴν
τοῦ ἀκολάστου ἡδονήν, καὶ ὅλως τὸν μὴ προσομιλοῦντα γυναικὶ τὴν τοῦ
προσομιλοῦντος· ὥστε ἄλλη μέν ἐστιν ἡδονὴ ἡ συνῳκειωμένη τῇ τοῦ σώ-
φρονος ἐνεργείᾳ καὶ ἄλλη ἡ τοῦ ἀκολασταίνοντος· εἰ δὲ μὴ ἦσαν αἱ ἡδοναὶ 15
10 ἕτεραι ὥσπερ καὶ αἱ ἐνέργειαι ἀλλ' αἱ αὐταί, τί τὸ κωλῦον ἦν τὰς μὲν τοῦ
ἀκολάστου ἐνεργείας φεύγειν τὸν σώφρονα ὡς φευκτάς, τὰς δὲ ἡδονὰς διώ-
κειν ὡς τὰς αὐτὰς αὐταῖς οὔσας καὶ ὁμοειδεῖς ταῖς τῶν σωφρόνων ἡδοναῖς;
πρῶτον μὲν δὴ ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι ἑκάστῃ ἐνεργείᾳ συνῳκείωταί τις ἡδο-
νὴ καὶ ὅτι διαφέρουσιν ἀλλήλων ἐπίσης ταῖς ἐνεργείαις, δεύτερον δὲ ὅ καὶ
15 αὐτὸς Ἀριστοτέλης λέγει ἐκ τοῦ τὰς ἐπ' ἄλλαις ἐνεργείαις ἡδονὰς ἐμπο- 20
δίζειν τὰς ἐπ' ἄλλαις γινομένας. οἱ γὰρ φίλαυλοι, ὅταν ἀκούσωσιν αὐλοῦν-
τός τινος, οὐ προσέχουσι τῷ τότε εἰ τύχοι μυθολογοῦντι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον
φεύγουσι τὴν ἀπὸ τοῦ μυθολογοῦντος ἡδονὴν ὡς ἐμποδίζουσαν τῆς ἀπὸ τοῦ
αὐλεῖν ἡδονῆς, ὥσπερ δὴ καὶ ἔμπαλιν οἱ φιλόμυθοι ἀνθλοῦνται καὶ ἀηδῶς
20 διάκεινται πρὸς τὴν ἐκ τοῦ αὐλεῖν ἐγγινομένην ἡδονὴν τοῖς χαίρουσιν αὐτῇ.
εἰ οὖν ἡ γινομένη ἐπὶ τῷ αὐλεῖν ἡδονὴ ἐμποδίζει τὴν γινομένην ἐπὶ τῷ
διηγεῖσθαι μύθους καὶ αὕτη ἐκείνην, δῆλον ὅτι ἕτεραί εἰσι καὶ οὐχ ὁμοει-
δεῖς, ὥσπερ | καὶ ἡ αὔλησις καὶ ἡ τῶν μύθων διήγησις, ἐφ' αἷς αἱ 174r
ἡδοναί. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ φθαρτικὰς ἀλλήλων εἶναι πιστεύσειεν ἄν τις ὡς
25 οὐκ εἰσιν ὁμοειδεῖς. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, ὅταν
ἅμα περὶ δύο ἐνεργῇ· καὶ ὁ ἀκούων αὐλοῦντος καὶ μυθολογοῦντος περὶ
δύο ἐνεργεῖ. εἰ γὰρ νῦν δύο τινὲς ὄντες, ὁ μὲν αὐλῶν, ὁ δὲ μύθους διε-
ξιών, ἄλλος δέ τις τρίτος ἀκούων ἀμφοτέρων, οὗτος ὁ ἀκούων περὶ δύο 5
ἅμα ἐνεργεῖ. ἀλλὰ κἂν τις νῦν ὅτε ὁρᾷ τόδε τι καλὸν ὂν ἅμα καὶ κιθα-
30 ρίζοντος ἀκούῃ, περὶ δύο καὶ οὗτος (ἅμα) ἐνεργεῖ. καὶ ἐπὶ τούτου δὴ εἰ
μᾶλλόν ἐστι φιλόκαλος ἢ φιλόμουσος ἡ ἀπὸ τοῦ ὁρᾶν τὸ καλὸν ἐγγινομένη
ἡδονὴ ἐκκρούει καὶ ἀπωθεῖται τὴν ἐκ τῆς κιθαρίσεως ἡδονήν. ὥστε ἑτέρα
ἐστὶν ἡ ἐπὶ τῇ ὁράσει ἐγγινομένη χαρὰ τῆς ἐπὶ τῇ κιθαρῳδίᾳ χαρᾶς· κἂν
μὲν βραχύ τι διαφέρωσιν ἀλλήλων αἱ ἐνέργειαι, βραχὺ διαφέρουσι καὶ αἱ
35 ἀπ' αὐτῶν ἡδοναί, εἰ δὲ μακρῷ διαφέρουσιν, ἀνάλογον ἕξουσι τὴν διαφο- 10
ράν· καὶ αἱ ἡδοναί. ἐκκρούει οὖν ἡ μᾶλλον ἡδίων ἐνέργεια τὴν ἧττον
ἡδίων· οὕτως ὥστε ὅλως δῆλον εἶναι ἐπιθυμοῦντα ὁρᾶν τὸ καλὸν ἢ
τὸν φιλόκαλον κατακούειν τοῦ κιθαρῳδοῦντος. τοῦτο δὲ πάντως συμβαίνει

5 τῇ B: τοῦ a 10 αἱ ἐνέργειαι B: ἐνέργειαι a 18. 19 ἐμποδίζουσης τῆς—ἡδονῆς B: ἐμποδίζουσαν τὴν— ἡδονήν a 19 ἀνθλοῦνται] ἀνθλανται B: ἀνήδονται a
22 ἐκείνην B: ἐκείνη a 26 ἐνεργῇ B et Aristoteles: ἐνεργεῖν a 27 ἐνεργεῖ B: ἐνεργειῶν a 30 ἅμα a: om. B τούτου B: τούτῳ a 35 ἀπ' αὐτῶν B: ἐπ' αὐτὰς a

διὰ τὸ συνωκειῶσθαι ἑκάστῃ ἐνεργείᾳ ἡδονὴν καὶ εἶναι ἄλλην ἡδονὴν
ἐνεργείᾳ ἰδίαν καὶ ἑτέραν ἑτέρᾳ καὶ διαφέρειν κατὰ τὰς ἐφ' αἷς ἐ
ἐνεργείας. διὸ χαίροντες ὁτιοῦν σφόδρα οὐ πάνυ ὁρῶμεν ἕτ
τὸ ταῖς ἑτέραις τῷ εἶδει ἐνεργείαις οἰκείας ἕπεσθαι ἡδονὰς καὶ ἄλλη
ἄλλης ἐνεργείας ἰδίαν εἶναι, ὡς ἀνθρώπου μὲν τὸ γελαστικόν, ἵππ
χρεματιστικόν. ὅταν χαίρῃ τις τῷ γεωμετρεῖν, οὐδ' ὅλως ἕτερό
ἀλλὰ μόνης ἀντέχεται τῆς γεωμετρίας. ὀρεγόμενοι γὰρ τῆς τοιᾶσδ
ἐνεργείας οὐκ ἄλλης, τοιᾶσδε ἐνέργειαν αὐτῆς ἐκείνην, ἢ ἂν οἰηθῶμε
τὴν τοιαύτην ἡδονὴν ἐξ ἀνάγκης. ὥσπερ γὰρ τοῦδε μὲν τῷ σώμ
ἐστιν ὅδε ὁ χυμὸς καὶ ἥδε ἡ ὀσμή, ἄλλῳ δὲ ἄλλος χυμὸς καὶ ἄλ
οὕτω καὶ τῇδε μὲν τῇ ἐνεργείᾳ συνωκείωται ἥδε, τῇδε δὲ ἥδε
ὅταν οὖν, ὡς εἴρηται, χαίρῃ τις περί τι σφόδρα, ἄλλο τι ὁρᾶν οὐ
εἰ δὲ συμβαίη ποτὲ καὶ ἄλλο τι ὁρᾶν, ἀλλ' ἠμελημένως πάμπα
περὶ ἐκεῖνο. ὅτι δὲ ὅταν τις περί τι χαίρῃ σφόδρα ἕτερόν τι
βούλεται, δηλοῖ τὸ συμβαῖνον ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις. οὐδεὶς γὰρ
τῶν ἀγωνιζομένων τῶν ἡνιόχων ἄλλο τι πράττει, ἀλλ' ἐκείνοις πο
ἔχουσι διὰ τὸ σφόδρα χαίρειν τοῖς τῶν ἵππων ὁρόμοις, καὶ ταῖς
ἡνιόχων ἐνεργείαις, ὅταν δὲ τοὺς ἑπτὰ ἀνύσωσι διαύλους καὶ
ἡσυχάζωσι, φαῦλοι δέ τινες ἀγωνίζονται, ὁποῖοί εἰσιν οἱ παλαί
τινες τοιοῦτοι, τότε οἱ μὲν πρὸς ἀλλήλους διαλέγονται, οἱ δὲ τραγ
σιν· οὐ γὰρ χαίρουσι τῷ τῶν παλαιόντων ἀγῶνι. τραγήματα δ
ταγηνῖται ἐρέβινθοι καί τινα ἕτερα τοιαῦτα. τότε οὖν, φησίν, αὐτ
ἥττοι τότε τραγηματίζουσιν, ὅταν ὠσὶν οἱ ἀγωνιζόμενοι φαῦλοι.

p. 1175ᵇ13 Ἐπεὶ δ' ἡ μὲν οἰκεία ἡδονὴ ἐξακριβοῖ τὰς ἐ
καὶ χρονιωτέρας καὶ βελτίους ποιεῖ.

Δῆλον διὰ τούτου ποτέρως· εἰ δηλοῖ τὸ ἑκάστῃ τῶν ἡδονῶ
τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν τελειοῖ· ἔστι γὰρ τὸ τελειοῖ δηλωτικὸν
σεῖον, καὶ χρονιωτέρους καὶ βελτίους ποιεῖ. τὸ μὲν οὖν οἰκεῖ
βελτίους καὶ χρονιωτέρας ταύτας ποιοῦσι, δῆλον ὡς πολὺ διεστ
ἡδοναὶ ἀνάλογον ταῖς ἐφ' αἷς γίνονται ἐνεργείαις. καὶ εἰσιν ἃ
ὥσπερ καὶ αἱ ἐνέργειαι. εἰ γὰρ τὰ καλὰ ἕτερα τῷ εἴδει τῶν
δῆλον ὅτι καὶ αἱ καλαὶ ἐνέργειαι ἕτεραί εἰσι τῷ εἴδει, εἴ γε
ἀπὸ τῶν καλῶν ἐνεργειῶν ἡδοναὶ καθαραί τε καὶ ἄμικτοί εἰσι
μετανοίας, αἱ δὲ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν ἐνεργειῶν πλήρεις λύπης
νοίας καὶ μεταμελείας. ἐξακριβοῖ οὖν καὶ συναύξει ἡ οἰκεία
οἰκείαν ἐνέργειαν, οἷον ἡ ἐπὶ τῷ γεωμετρεῖν τὴν κατὰ τὸ γεωμε
γειαν καὶ αἱ ἄλλαι ὁμοίως, αἱ δ' ἀλλότραι λυμαίνονται ὡς λυπ
γὰρ ἐπὶ τῷ γεωμετρεῖν ἡδονὴ ἀλλοτρία οὖσα τῇ κιθαρίσει φ

3 ἕτερα Ba: ἑτερον Aristot. 9 ἰδιὸς B: ἴδιστός a 15 δηλοῖ B: δῆλον
ὁρόμους B: τῆς—ὁρομῆς a 22 ταγῆνται scripsi: ταγηνιταὶ Ba φησιν Vat.
25 thesis usque ad οὐχ ὁμοίως (p. 1175ᵇ24) a 30 γίνονται ἐνεργείαις a: γί

κιθάρισιν. ὁ γὰρ χαίρων τῇ γεωμετρίᾳ τῆς ἐπὶ τῇ ἀναγκαίᾳ ἡδονῇ μᾶλλον 171
ταράττεται. σχεδὸν γὰρ αἱ ἀλλότριαι ἡδοναὶ ποιοῦσιν ὅπερ αἱ οἰκεῖαι λῦπαι. τὸ σχεδὸν πρόσκειται, ὅτι αἱ οἰκεῖαι λῦπαι ἀεὶ καὶ πάντως εἰσὶ τῶν ἐνεργειῶν φθαρτικαί, αἱ δ' ἡδοναὶ οὐκ ἀεί. οἰκεία δὲ λύπη ἐστὶν ἡ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ ἡδονῇ, οἷον εἰ ἔστι τινὶ τὸ γράφειν ἢ κιθαρίζειν ἡδύ, τὸ μὴ γράφειν ἢ μὴ κιθαρίζειν τῷ τοιούτῳ λυπηρόν ἐστιν· εἰ δ' ἔμπαλιν τὸ μὴ γράφειν ἢ μὴ κιθαρίζειν ἡδύ, τὸ γράφειν καὶ κιθαρίζειν λυπηρόν. τῷ οὖν χαίροντι τῷ μὴ γράφειν οἰκεία λύπη τὸ γράφειν, ἥτις λύπη καὶ φθείρει τὴν ἐνέργειαν, ἤτοι τὸ γράφειν. εἰ οὖν ὃ ποιοῦσιν αἱ οἰκεῖαι λῦπαι, τοῦτο ποιοῦσι καὶ αἱ ἀλλότριαι ἡδοναί, αἱ δὲ οἰκεῖαι λῦπαι ἕτεραί εἰσι τῶν οἰκείων ἡδονῶν, καὶ αἱ ἀλλότριαι ἄρα ἡδοναὶ ἕτεραί εἰσι τῶν οἰκείων ἡδονῶν, ὥστε καὶ ἀνομοειδεῖς. συμβαίνει δὲ περὶ τὰς ἐνεργείας τὸ ἐναντίον τῶν οἰκείων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν. εἰ τὸ φθείρεσθαι ἐναντίον τῷ αὔξεσθαι καὶ τῷ φθείρειν τὸ αὔξειν, τὸ ἐναντίον περὶ τὰς | ἐνεργείας ποιοῦσιν αἱ οἰκεῖαι ἡδοναὶ καὶ αἱ οἰκεῖαι λῦπαι. αἱ 174v
μὲν γὰρ οἰκεῖαι ἡδοναὶ αὔξουσιν αὐτὰς καὶ χρονιωτέρας ποιοῦσιν, αἱ δὲ οἰκεῖαι λῦπαι φθείρουσι καὶ ἀφανίζουσι. ῥητέον δὲ καθόλου περὶ ἡδονῶν, ὅτι αἱ μέν εἰσιν αὐτῶν κατὰ φύσιν τοῖς ἡδομένοις αὐτάς, αἱ δὲ παρὰ φύσιν. καὶ κατὰ φύσιν μέν εἰσιν αἷς ἥδονται ἐνεργοῦντες τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας. παρὰ φύσιν δὲ ὧν καὶ αἱ ἐνέργειαι παρὰ φύσιν. ἑκάστῳ γὰρ τῶν ζῴων εἰσί τινες οἰκεῖαι καὶ κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐνέργειαι. καὶ γὰρ καὶ ἀνθρώπου εἰσὶν ἐνέργειαί τινες γινόμεναι κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν καὶ ἵππου καὶ κυνὸς κατὰ τὴν ἵππου καὶ κυνὸς φύσιν· ὧν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ αὐτὰς χρὴ λέγειν κατὰ φύσιν ἐκείνοις. ἡ γὰρ ἑπομένη ἡδονὴ τῇ κατὰ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείᾳ κατὰ φύσιν ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ· ὧν ἡδονῶν τὰς μὲν κατὰ φύσιν ἑκάστοις καὶ ἡδονὰς λέγειν χρή, τὰς δὲ ἐπὶ ταῖς ὑπό τινων οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν αὐτῶν γινομένας ἐνεργείαις παρὰ φύσιν ἡδονὰς ῥητέον.

p. 1175b24 Διαφέρουσῶν δὲ τῶν ἐνεργειῶν ἐπιεικεῖαι καὶ φαῦλαι ἐστίν.

Εἴρηται πολλάκις καὶ δέδεικται, ὅτι αἱ ἡδοναὶ συνωκείωνται ταῖς ἐφ' αἷς γίνονται ἐνεργείαις. καὶ διὰ τοῦτο καὶ συνδιαιροῦνται ταύταις. διαφέρουσι δὲ κατ' εἶδος αἱ ἐνέργειαι. ὥστε καὶ αἱ ἡδοναὶ διαφέρουσι τῷ εἴδει, καὶ εἰσὶν ἀνομοειδεῖς. εἰ γὰρ τῶν σπουδαίων ἐνεργειῶν αἱ ἡδοναὶ σπουδαῖαι καὶ τῶν φαύλων φαῦλαι, τὰ δὲ σπουδαῖα καὶ φαῦλα ἐναντία, τίς μηχανὴ τὰ ἐναντία λέγειν ὁμοειδῆ; διαφέρουσιν ἄρα τῷ εἴδει αἱ σπουδαῖαι καὶ φαῦλαι ἡδοναί. εἰσὶ δὲ ἐπιεικεῖς καὶ αἱρεταὶ ἐνέργειαι αἱ ἀπὸ τῶν ἀρετῶν καὶ ἐπιστημῶν, φαῦλαι δὲ αἱ ἀπὸ τῶν κακιῶν, οἷαι αἱ τῶν ἀκολάστων καὶ τυμβωρύχων καὶ ἱεροσύλων. οὐδέτεραι δὲ αἱ ἀναγκαῖαι, οἷαι αἱ διὰ

12 δὲ Ba et Arist. cod. Mb: δὴ Arist. vulg. 13 τῶν Ba: ἀπὸ τῶν Aristoteles
18 αὐτὰς B: αὐταῖς a 22 ἵππου B: τοῦ ἵππου a 29 rhesis usque ad αἱρεταί (p. 1175b29) a 35 post ὁμοειδῆ add. οὐδεμία ai: om. B

παιδοποιΐαν ὁμιλίαι καὶ αἱ ὅμοιαι. ὅτι δὲ οὐκ εἰσὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ
ὁμοῖαι, δείκνυσι καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας. εἰ γὰρ ἐστιν ἡ ἐπιθυμία
ἡδονῆς, εἰσὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν ὁμολογουμένως αἱ μὲν αἱρεταὶ αἱ δὲ
δῆλον ὅτι καὶ τὰ ἡδέα ὧν εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι, ὡσαύτως ἔχουσι
θυμίαις καὶ ἔσονται τῶν ἡδέων τὰ μὲν αἱρετὰ τὰ δὲ φευκτά. ὥσ
ἀπ' αὐτῶν ἡδοναὶ ἔσονται κατὰ ταῦτα τὰ ἡδέα αἱ μὲν αἱρετ
φευκταὶ καὶ φαῦλαι· ἀνομοειδεῖς ἄρα. ὅτι καὶ τὸ αἱρετὸν καὶ
ἀνομοειδὲς ὑπάρχει.

p. 1175b30 Οἰκειότεραι δὲ ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἐν αὐταῖς
τῶν ὑρέξεων.

Δείξας ὅτι οὐ πᾶσα ἡδονὴ πάσῃ ἡδονῇ ὁμοειδής ἐστιν, ἀλ
μέν εἰσιν ὁμοειδεῖς τινες δὲ ἀνομοειδεῖς, δείκνυσιν, ὅτι οὐδὲ ταὐ
ἡ ἡδονὴ τῇ ἐπιθυμίᾳ ἀλλ' ἕτερον. ἔστι δὲ ὁ λόγος δι' οὗ δείκν
οὕτως· ἡ ἐπιθυμία πρότερα τῆς ἐνεργείας, ἡ ἡδονὴ οὐκ ἔστι πρ
ἐνεργείας· ἡ ἡδονὴ ἄρα οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία. καὶ ὅτι μὲν ἡ ἐπιθυ
τέρα ἐστὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐνεργείας, δῆλον. πρότερον γὰρ ἐπιθ
καὶ οὕτως ἔσται ἐπὶ τὸ ἐπιθυμητόν. ὅτι δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ ἅμα τε
οὐκ ἔστι τῇ ἐνεργείᾳ ἐφ' ᾗ γίνεται, εἴρηται μυριάκις καὶ δέδει
οὖν ἡ ἐπιθυμία πρότερα τῆς ἐνεργείας, ἡ δὲ ἡδονὴ ἅμα τῇ ἐνε
ἅμα συνὸν οἰκειότερόν ἐστι τοῦ προηγουμένου καὶ μὴ συνόντος.
πλέον ἀφέστηκε τὸ ἐφιέμενον καὶ ἐπιθυμοῦν τινος καὶ μηδέπω ἔ
τοῦ ἔχοντος καὶ συνόντος αὐτῷ, τοσούτῳ καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀφέσ
ἐνεργείας, παρὸ ἡ ἡδονή. ἡ μὲν γὰρ ἐπιθυμία ἔφεσίς ἐστιν ἡδο
γὰρ τὴν ἡδονὴν ζητοῦμεν τὰ ἡδέα. ἡ δὲ ἡδονὴ σύνεστι τῇ ἐνερ
ἔχει ἡ μὲν ἡδονὴ τὴν ἐνέργειαν (σύνεστι γὰρ αὐτῇ), ἡ δ' ἐπιθ
ἔχει. οἰκειοτέρα ἄρα τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονὴ ἧπερ ἡ ἔφεσις καὶ
οἰκειοτέρα, ὡς καὶ ἀμφισβητεῖν, εἰ ταὐτόν ἐστιν ἡδονὴ καὶ ἐνέργει
ρον· ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἐνεργείας μηδένα ἀμφισβητῆσαι, π
αὐταί εἰσιν ἢ ἕτεραι. εἰ δὴ ἡ μὲν οἰκειοτάτη ἐστί, τῇ ἐνεργείᾳ
οἰκεία. ἕτεραί εἰσι καὶ οὐχὶ αἱ αὐταί. οὐ μὴν ἔοικεν ἡ ἡδονὴ
διάνοιαν τὴν τῆς διανοίας λέγει ἐνέργειαν, οἷον τὴν διανόησιν. ὃ
τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ καὶ δοκεῖ ἡ ἡδονὴ ταὐτὸν τῇ διανοήσει διὰ τ
κείωσιν, οὐ χρὴ καὶ ὡς ἀληθὲς τὸ τοιοῦτον ἀποδέχεσθαι. ἕτερα
καὶ ἡ διανόησις καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις τῶν ἐπ' αὐταῖς
ἡδονῶν. εἰ γὰρ ἦν ἡ ἐνέργεια ταὐτὸν τῇ ἡδονῇ, οὐδεμία ἂν ἦν
ἀνήδονος, ἀλλὰ πᾶσαι ἂν ἦσαν σὺν ἡδονῇ. νῦν δ' εἰσὶ πολλαὶ κ
ἡδονῆς. τῶν τε γὰρ ἀθλητῶν αἱ ἐνέργειαι ἀνήδονοι μᾶλλον δὲ
πης, τῶν τε μανθανόντων γράμματα καὶ μήπω κατωρθωκότων,

10 rhesis usque ad καὶ αἱ ἡδοναί (p. 1175b36) a 18 γίνεται a: γίνονται B
τὸν a 30 ἔοικεν Ba: ἔοικέ γε Aristoteles 32 τὴν B: τὴν α
τοιοῦτον B: τοῦτον a

πρὸς ἀρετὴν βαδιζόντων καὶ μήπω κατειληφότων, ὥστε ὄῆλον ὅτι οὐκ ἔστιν 174r
ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ ἐνέργεια ταὐτόν. ὡς γὰρ ὁ χρόνος καὶ ἡ κίνησις οὐ ταὐ-
τόν, καίτοι μὴ δυναμένου τοῦ χρόνου χωρὶς εἶναι κινήσεως, οὕτως οὐδὲ
ἡδονὴ καὶ ἐνέργεια ταὐτὸν κἂν ἐξ ἀνάγκης ἅμα ὦσι. καὶ ἐπεὶ συνέπονται
ταῖς ἐνεργείαις αἱ ἡδοναί, ὡς ἂν ἔχωσιν αἱ ἐνέργειαι κατά τε τὸ εὖ καὶ
τὸ ἐναντίον, οὕτως ἕξουσι καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς ἡδοναί.

p. 1175b36 Διαφέρει δὲ ὄψις μὲν ἁφῆς καθαριότητι. 175r

Ἡ μὲν ὄψις τῶν εἰδῶν ἐστιν αὐτῶν ἀντιληπτικὴ δίχα τῆς ὕλης, ὡς
ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Περὶ ψυχῆς πραγματείας δέδεικται. ὥσπερ γὰρ ὁ
κηρὸς τὴν σφραγῖδα μόνην τὴν ἐν τῷ χρυσίνῳ δακτυλίῳ ἀπομάττεται
χωρὶς τῆς ὑποκειμένης ὕλης (χρυσὸς γὰρ ἂν ἐγίνετο ὁ κηρός, εἰ σὺν τῷ
ὑποκειμένῳ ὡς ὕλῃ τῷ χρυσῷ τὴν σφραγῖδα ἐδέχετο), οὕτω καὶ ἡ ὄψις
τῶν εἰδῶν ἐστιν ἀντιληπτικὴ χωρὶς τῆς ὑποκειμένης αὐτοῖς ὕλης. ἡ δὲ
ἀκοὴ καὶ ἡ ὄσφρησις σωματοειδεῖς οὖσαι καὶ παθητικώτεραι μεθ' ὕλης
εἰσδέχονται τὸ αἰσθητόν. μετὰ γὰρ τοῦ πάσης καὶ τοῦ ἀέρος, οὗ πάθος
εἰσὶν ὁ ψόφος καὶ ἡ ὀσμή, ἀντιλαμβάνονται τῶν οἰκείων αἰσθητῶν, ἧττον
τοῦ ψόφου καὶ τῆς ὀσμῆς. καθαρωτέρα ἄρα ἡ ὄψις, ὡς ἄϋλων ἀντιλη-
πτική, ἀκοῆς καὶ ὀσφρήσεως τῶν μεθ' ὕλης εἰσδεχομένων τὰ οἰκεῖα αἰ-
σθητά. αὗται δὲ πάλιν καθαρώτεραι γεύσεως ὅσον τὸ ὑποκείμενον τῷ
ψόφῳ καὶ τῇ ὀσμῇ ὁ ἀὴρ λεπτομερέστερός ἐστι τοῦ ὑδατώδους ὑγροῦ, ἐν
ᾧ ἐστιν ὡς ὕλῃ ὁ χυμός· τῆς δὲ ἁφῆς διαφέρουσιν αἱ τέσσαρες αὗται
αἰσθήσεις πάνυ τῇ καθαριότητι. τῆς μὲν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι ἁφῆς, ὅτι τὰ
αἰσθητὰ αὐτῆς ὑποκείμενον ἔχει τὰ τέσσαρα στοιχεῖα πῦρ γῆν ὕδωρ ἀέρα,
ὥστε ὑλωδέστερα. οἷς δ' ἐπικρατεῖ τὸ τῆς ὕλης, ἧττον ἐκεῖνα καθαρὰ καὶ
ἧττον τίμια τῶν ἀϋλοτέρων. τῆς δὲ ἁφῆς τῆς ἐν ταῖς συνουσίαις ὅσον διαφέρουσι τῇ καθαριότητι, τίς ἀγνοεῖ; τὸ γὰρ τὴν ζωώδη καὶ γενεσιουργὸν
ἀποπληροῦν χρείαν πῶς ἂν ἐπίσης εἴη καθαρὸν ὁράσει καὶ ἀκοῇ καὶ ταῖς
λοιπαῖς δύο, αἷς τὰς διαφορὰς καὶ κοινωνίας τῶν αἰσθητῶν ἔγνωμεν. ῥόμ-
βους τε ἀστέρων διὰ τῆς ὄψεως προπολισμούς τε καὶ ἀναπολισμοὺς καὶ
στηριγμοὺς καὶ φάσεις καὶ κρύψεις ἀντελαβόμεθα. ἐπεὶ οὖν διαφέρουσιν
αὗται αἱ αἰσθήσεις καὶ αἱ ἀπ' αὐτῶν ἐνέργειαι τῇ καθαριότητι καὶ τῷ τι-
μίῳ, διαφέροιεν ἂν ὡσαύτως καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς ἡδοναί. πάλιν ἐπεὶ αἱ
τοῦ νοῦ καὶ τῆς ὄψεως ἐνέργειαι ὅσῳ μᾶλλον τῶν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων
ἐνεργειῶν, ἔσονται καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς ἡδοναὶ τιμιώτεραι καὶ καθαριώτεραι,
ὅσον νοῦς αἰσθήσεως τιμιώτερος καὶ σεμνότερος. ἃ οὖν λέγει δὴ
τούτων, ταῦτά ἐστι. τὸ δὲ καὶ ἑκάτεραι ἀλλήλων περὶ τῶν ἡδονῶν

7 ὄψις μὲν B: ἡ ὄψις a et Aristoteles (p. 1176a3) a 8 αὐτῶν B: om. a 9 Περὶ ψυχῆς] B 7 10 χρυσίνῳ B: χρυσῷ a 13 εἰδῶν B: ἡδονῶν a 31 καθαριώτεραι a: καθαρειότεραι B

rhesis usque ad ἑκάτεραι ἀλλήλων αὐταῖς B: αὗται a

ἐπε τοῦ νοῦ καὶ τῆς διανοίας. ἐπεὶ γὰρ διττὸς ὁ νοῦς, ὅ τε θεωρητικὸς 175r
καὶ ὁ πρακτικός, καὶ αἱ τούτων ἡδοναὶ διαφέρουσι. καὶ ἔστιν, ὅσον θεωρία 25
πράξεως ὑψηλοτέρα, τοσοῦτον καὶ ἡδονὴ τῆς ἡδονῆς. ταῦτα δὲ προανα-
φωνεῖ ὠδίνων ἤδη τὸν περὶ τῆς νοερᾶς ζωῆς καὶ τῆς τοιαύτης εὐδαιμο-
νίας λόγον.

p. 1176a3 Δοκεῖ δ' ἑκάστῳ ζῴῳ εἶναι καὶ ἡδονὴ οἰκεία ὥσπερ ἔργον.

Εἴρηταί μοι μικρῷ πρόσθεν, ὅτι τῶν ἡδονῶν αἱ μὲν εἰσι κατὰ φύσιν
τοῖς ἡδομένοις αὐτάς, αἱ δὲ παρὰ φύσιν· καὶ κατὰ φύσιν τὰς γινομένας 10
ἐπὶ ταῖς κατὰ φύσιν αὐτῶν ἐνεργείαις, παρὰ φύσιν δὲ τὰς ἐπὶ ταῖς παρὰ
φύσιν· εἰσὶ γὰρ ἑκάστῳ τῶν ζῴων κατὰ φύσιν οἰκεῖαι ἐνέργειαι, ὧν ἐνερ-
γειῶν καὶ αἱ ἡδοναὶ κατὰ φύσιν εἰσίν, αἳ καὶ ἀγαθαί εἰσι καὶ ἀληθῶς
ἡδεῖαι ὑπάρχουσιν. εἰ οὖν ταῦτα ἀληθῆ, ὥσπερ δὴ καὶ εἰσί, μάλιστα δὲ
ἔχων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος (τοιοῦτος δ' ἐστὶν ὁ ἀγαθός), εἶεν ἂν κατὰ φύσιν
ἀνθρώπῳ ἡδοναὶ αἱ μάλιστα τῷ ἀγαθῷ φαινόμεναι καὶ δοκοῦσαι. ἀλλὰ
καὶ τῶν κατὰ φύσιν ἀνθρώπῳ ἡδονῶν ἔστι τις διαφορὰ τῷ τὰς μὲν αὐτῶν 15
μᾶλλον οἰκείας αὐτοῖς εἶναι, τὰς δὲ ἧττον οἰκείας. αἱ μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς
κατ' ἀρετὴν ἐνεργείαις γινόμεναι ἡδοναὶ πάντα καὶ μάλιστα οἰκειότατα
ἀνθρώπῳ, αἱ δ' ἐπὶ ἁμιλίᾳ ἀνδρῶν πρὸς γυναῖκας ἧττον οἰκεῖαι, πλὴν
καὶ αὗται κατὰ φύσιν. ἀλλ' οὐ παρὰ φύσιν. καὶ ἡ μὲν τῶν προκειμένων
διάνοια αὕτη, τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τῆς λέξεως Ἡρακλείτου τοῦ Ἐφεσίου
καὶ ἐμοῦ πολίτου τὸ 'ὄνους σύρμασ' ἂν ἑλέσθαι ⟨μᾶλλον⟩ ἢ χρυσόν.'
σύρματα τὸν χόρτον Ἡράκλειτος λέγει, ὃς κατὰ φύσιν ἡδύς ἐστι τῷ ὄνῳ. 50
αἱ μὲν τῶν ἑτέρων τῷ εἴδει διαφέρουσιν εἴδει. ἕτερα τῷ εἴδει
ἄνθρωπος ἵππος βοῦς κύων. τούτων τῶν ἑτέρων τῷ εἴδει διαφέρουσιν.
ὡς εἴρηται, καὶ αἱ κατὰ φύσιν ἐνέργειαι τῷ εἴδει καὶ αἱ ἐπ' αὐταῖς γινό-
μεναι ἡδοναί. τὰς δὲ τῶν αὐτῶν τῷ εἴδει ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζῴων εὔλο-
γον εἶναι τὰς αὐτὰς τῷ εἴδει. πᾶσι γὰρ τοῖς ἵπποις, τοῖς αὐτοῖς οὖσι
τῷ εἴδει, τὰ αὐτά ἐστιν ἡδέα, οἷον χόρτος καὶ κριθή, καὶ τοῖς κυσὶν
πᾶσιν ὁμοειδέσιν οὖσι ὀστέα καὶ κρέα, τοῖς δὲ βουσὶ πᾶσιν ὄρβαι. ἐπὶ 175v
μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ζῴων, ὡς εἴρηται, ἀληθὲς τὸ εἰρημένον, ὅτι τὴν
φύσιν ἔχουσι μόνην αὐτὰ ποδηγετοῦσαν. ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων
τῶν σπουδαίων· πᾶσι γὰρ τοῖς κατ' ἀρετὴν νοερῶς ζῶσι τὰ αὐτὰ ἐστιν
ἡδέα, τοῖς δὲ μοχθηροῖς ἄλλοις ἄλλα. ἀλλὰ κάνπερ τοῦθ' οὕτως ἔχῃ, οὐ
χρὴ πάντα ἡδέα λέγειν οὐδὲ πάντα ἀγαθὰ ἢ καλά, ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα

2 ἑ B: om. a 6 εἶναι post ζῴῳ B: post δ' ponit a et Aristoteles 7 ἔργον B: καὶ ἔργον a et Aristoteles rhesis usque ad οὕτω διακειμένοις (p. 1176a22) a 13 ἡδεῖαι B: ἡδοναὶ a 17 αὐτοῖς B: αὐτῷ a 21 Ἐφεσίου] ἐφεσίου Ba: ἐφεσείου Vat. 320 μᾶλλον ar: om. B 23 Heraclit. fr. 51 Byw. 24 αἱ μὲν B et Arist. cod. a: αἱ μὲν οὖν a et Arist. vulg. 29 κριθή] κρίθαι Ba 32 οὖσι πᾶσιν ὁμοειδέσιν a 1 ἔχῃ B: ἔχει a

ταιαῦτα τῷ σπουδαίῳ. καὶ ἐπεὶ καλῶς λέγεται, ὅτι ἀγαθόν ἐστι τὸ δο- 175v
κοῦν σπουδαίῳ, καὶ ἔστιν ἑκάστου μέτρον ἡ ἀρετή, ἤτοι ὁ ἐνάρετος καὶ 6
σπουδαῖος καὶ ἀγαθὸς ἢ ἀγαθός (ὁ γὰρ ἂν ὁ ἀγαθὸς μετρήσῃ, ἤτοι
ὁρίσῃ καὶ κρίνῃ καὶ φῇ ἀγαθὸν ⟨ἐκεῖνο ἀληθῶς ἐστιν ἀγαθόν⟩) δηλονότι
καὶ ἡδοναὶ εἶεν ἂν καὶ λέγοιντο αἱ τῷ ἀγαθῷ καὶ σπουδαίῳ δοκοῦσαι ἡδο-
ναὶ εἶναι καὶ ἀληθῶς ἡδέα, οἷς οὕτος χαίρει καὶ γέγηθεν. εἰ δέ τισι τὰ
τῷ ἀγαθῷ δοκοῦντα δυσχερῆ φαίνεται ἡδέα, μὴ θαυμαζέτω τις. νοσοῦσι
γὰρ τὸν ἀληθινὸν ἄνθρωπον, τὸν νοῦν, τὸν δυνάμενον διακρίνειν ἀπὸ τῶν
φαινομένων καὶ ψευδῶν τὰ ὄντα καὶ ἀληθῆ. τὰ οὖν δυσχερῆ τῷ σπουδαίῳ 10
μὲν ἡδέα οὐκ εἰσι, φαίνονται δὲ ἡδέα τοῖς οὕτω διακειμένοις, τουτέστι
τοῖς διεφθαρμένοις καὶ μοχθηρῶς διακειμένοις. ταῦτα εἰπὼν ἐπιφέρει
τὰς μὲν ὁμολογουμένας αἰσχρὰς ἡδονὰς οὐ φατέον ἡδονάς, ὀρθῶς
ῥητέον ὅτι ἁπλῶς μὲν καὶ κυρίως οὐκ εἰσιν ἡδοναί, δοκοῦσι δὲ ἡδοναὶ
τοῖς φαύλως ἔχουσι. τῶν δ' ἐπιτεικῶν εἶναι δοκουσῶν, ποίαν ἢ
τίνα φατέον εἶναι τοῦ ἀνθρώπους πολλῶν οὐσῶν τῶν ἐπιεικῶν ἡδο- 20
νῶν. ποίαν εἶναι χρὴ λέγειν ἀπὸ τούτων τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡδονήν; καὶ
ἐρωτήσας ἀποκρίνεται λέγων ἐκ τῶν ἐνεργειῶν δῆλον. ἐπεὶ γὰρ ἐπὶ
ταῖς ἐνεργείαις γίνονται, οἷα ἂν εἴη ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου ἐνέρ-
γεια, εἴτε μία ἐστὶν αὕτη ἡ ἐνέργεια εἴτε πλείους, ἡ ἑπομένη ἡδονὴ τῇ
ἐνεργείᾳ ἐκείνῃ ἢ αἱ ἑπόμεναι ταῖς ἐνεργείαις, ἐκείνη ἔσται ἢ ἔσονται
τοῦ ἀνθρώπου ἡδονὴ ἢ ἡδοναί. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπὶ τὸν περὶ εὐδαιμο-
νίας ἴεται λόγον. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργεια, ἣν ζητοῦμεν. 25
ἐπεὶ δὲ ἡ εὐδαιμονία διττή, ἡ τε ἀπονέμουσιν αἱ ἡδοναὶ περὶ ἃς ἐστιν
ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, καὶ ἡ νοερὰ ζωή, περὶ ἧς ἐρεῖ, διττὴ ἂν εἴη καὶ
ἡ τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργεια. ὥστε καὶ ἡ ἡδονή.

p. 1176a30 Εἰρημένων δὴ τῶν περὶ τὰς ἀρετάς τε καὶ φιλίας
καὶ ἡδονάς, λοιπὸν περὶ εὐδαιμονίας τύπῳ διελθεῖν.

Τὸ τύπῳ ἴσον ἐστὶν τῷ οὐ γεωμετρικῶς οὐδ' ἐξ ἀναγκαίων, ἀλλὰ 31
τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λεγομένων καὶ τῶν δοκούντων ἢ πᾶσιν ἢ τοῖς πλεί-
στοις ἢ τοῖς σοφοῖς. εἴρηκε δὲ περὶ ἀρετῶν, καίτοι περὶ εὐδαιμονίας οὔσης
αὐτῷ τῆς προθέσεως εἰπεῖν, καὶ περὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς· περὶ ἀρετῶν μέν,
ὅτι ἡ μὲν πρακτικὴ καὶ πολιτικὴ λεγομένη εὐδαιμονία τέλος ἐστὶ τῶν πρα-
κτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρετῶν, ἡ δὲ θεωρητικὴ εὐδαιμονία τέλος ἐστὶ πα- 35
σῶν τῶν πρακτικῶν καὶ θεωρητικῶν ἀρετῶν. διττὸν γὰρ τὸν ἄνθρωπον
οὗτος ὁ φιλόσοφος δοξάζων, τὸν μὲν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, τὸν δὲ νοῦν

1. 2 τὸ δοκοῦν a: τῷ δοκοῦν B 4 ἐκεῖνο — ἀγαθόν Vat. 320: om. Ba 11 post ἐπιφέρει inserit rhesin τὰς μὲν οὖν — αἱ ἐνέργειαι (p. 1176a22—29) a 12 ὁμολογουμένας Ba et Arist. cod. M^b: ὁμολογουμένως Arist. vulg. 14 δοκουσῶν B: δοκοῦσιν a 15 τοῦ ἀνθρώπου εἶναι Aristoteles 17 ἐκ B: ἢ ἐκ a et Aristoteles 26 δὴ B: δὲ a et Aristoteles 27 rhesis usque ad ὁ λόγος (p. 1176a33) a 28 ἀναγκαίων B: ἀνάγκης a 32. 33 et 34 πρακτικῶν B: πρακτῶν a

(ὀνομάζει δὲ νοῦν τὴν λογικὴν ζωήν, ἤτοι αὐτὸ τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς 175r
μέρος, ὃν δὴ νοῦν καὶ ὄντως καὶ πρώτως καὶ μάλιστα ἄνθρωπον τίθεται),
διττὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν εὑρίσκει, τὴν μὲν νοερὰν καὶ τελείαν, ἣν καλεῖ
θεωρητικήν, τὴν δὲ μετὰ τῶν ἐκτὸς ὑφισταμένην. ἐκτὸς δὲ λέγουσι τήν
τε τοῦ σώματος ὑγίειαν, τὴν τῆς ὕλης χορηγίαν, τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν 40
εὐτεκνίαν. καὶ εἰκότως τοῦτο λέγει καὶ σύμφωνον ἑαυτῷ· τῷ γὰρ τὸν
ἄνθρωπον ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὑφιστάναι σύνοχὴν καὶ τὴν τοῦ σώμα-
τος ἕξιν εἰς τὴν τῆς ἀνθρωπικῆς εὐδαιμονίας συμπλήρωσιν παραγράφειν,
οὐ γὰρ δήπου πατέρου τῶν τοῦ ὅλου μορίων κακῶς ἐχόντος εὐδαίμων
ἔσται ποτὲ τὸ ὅλον. διότι μὲν οὖν τέλος ἐστὶ τὸ διττὸν τοῦτο τῆς εὐδαι-
μονίας τῶν ἀρετῶν, διὰ τοῦτο τὰ περὶ τῶν ἀρετῶν διῃλθεν ἀμφοτέρων,
τῶν τε πρακτικῶν καὶ τῶν λογικῶν. περὶ φιλίας δὲ εἶπεν, ὅτι ταύτης τὸ
μέν ἐστι τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, καθ' ἣν φυσικῶς οἱ συ- 45
γενεῖς ἀλλήλους φιλοῦσι καὶ τοὺς παῖδας οἱ πατέρες. τὸ δὲ τοῦ θυμοει-
δοῦς, καθ' ἣν οἱ συστρατευόμενοι καὶ συμπολεμοῦντες συμπένουσι καὶ
οὗτοι φυσικῶς ἀλλήλοις, τὸ δὲ τοῦ λογιστικοῦ, ἥτις παρὰ τοῖς σπουδαίοις
μάλιστα θεωρεῖται δι' εὐζωΐας κοινῆς καὶ θεωρίας συνάπτουσα τὰς τῶν
φίλων ψυχάς. περὶ δὲ ἡδονῆς πάλιν εἴρηκεν, ὅτι μικτόν ἐστι τὸ τέλος
ἡμῶν, ὃ ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, ἔκ τε νοερᾶς ζωῆς καὶ ἡδονῆς. οὔτε γὰρ ἡ
νοερὰ ζωὴ δέχα ἡδονῆς πρὸς εὐδαιμονίαν ἀρκεῖ (οὐ γὰρ ἕξει τὸ ἐφετὸν 50
ἀνήδονος οὖσα) οὔτ' αὖ ἡ ἡδονὴ χωρὶς τῆς τοιαύτης ζωῆς συμπληροῦν
καὶ ἀπαρτίζειν δύναται τὴν εὐδαιμονίαν. οὐ γὰρ ἕξει τὸ ἱκανὸν καὶ αὔταρ-
κες, ἄνους οὖσα καὶ πάσης ἐστερημένη γνωστικῆς ἐνεργείας. εἰπόντες
οὖν, φησί, περὶ ἀρετῆς καὶ φιλίας καὶ ἡδονῆς, ἐν οἷς τὸ εὐδαιμονεῖν, ῥητέον
καὶ περὶ εὐδαιμονίας τῆς ἐν θεωρίᾳ. τούτου γὰρ δεῖ προσυπακούειν· μέλ-
λων δὲ περὶ ταύτης λέγειν ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς τῶν περὶ πολιτικῆς εὐδαι-
μονίας ῥηθέντων αὐτῷ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ· συντελεῖν γὰρ αὐτῷ μέλ- 176r
λουσιν εἰς τὸ προκείμενον.

p. 1176a33 Εἴπομεν δὴ ὅτι οὐκ ἔστιν ἕξις· καὶ γὰρ τῷ καθεύ-
δοντι διὰ βίου ὑπάρχοι ἄν.

Εἴρηκεν ἐν τῷ πρώτῳ 'πάντες ἄνθρωποι οἱ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀ-
γόμενοι τὴν εὐδαιμονίαν τὸ ἀκρότατον τέλος εἶναι τίθενται· ἀκρότατον
δὲ πάλιν τέλος λέγουσι τὸ εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν.' εἰ οὖν ἡ εὐδαιμο-
νία τὸ ἀκρότατόν ἐστι τέλος, τὸ δὲ τοιοῦτον τέλος εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν
ἐστί, τὸ δὲ εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν οὐχ ἕξις ἐστὶν ἀλλ' ἐνέργεια, ἡ εὐδαι-
μονία ἄρα πρᾶξίς τε καὶ ἐνέργεια. καὶ τίς γὰρ εὐδαίμονα φήσει τὸν ἔχοντα
μὲν τὴν ἀρετήν, ἀπρακτοῦντα δὲ ἢ καθεύδοντα παρ' ὅλον τὸν βίον, οἷον

4 ὑφισταμένην B: ὑφισταμένων a 8 εὐδαιμονίας a: om. B 12 τῶν (alterum) B: om. a 15 συστρατευόμενοι Vat. 320: στρατευόμενοι Ba συμπένουσι B: συμπέπουσι a 27 αὐτῷ B: αὐτὸ a 29 δή B: δ' a et Aristoteles 30 rhesis usque ad πρότερον εἴρηται (p. 1176b2) a 31 ἐν τῷ πρώτῳ] cf. c. 2 p. 1095a16

τὸν Ἐνδυμίωνα μυθολογοῦσι, καὶ φυτοῦ ζῶντα βίον· φυτῷ γὰρ ὁ καθεύδων ὅμοιός ἐστι μόνων ὡς εἰπεῖν ἐν αὐτῷ τῶν φυσικῶν ἐνεργουσῶν δυνάμεων, καθάπερ ἐν τοῖς φυτοῖς. ἤ τίς ἂν εὐδαιμονίσειε τὸν τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἔχοντα παρ' ὅλον τὸν βίον, κακοπαθοῦντα δέ; εἰ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει μηδ' ἀληθὲς εἶναι δοκεῖ τὸ τὸν καθεύδοντα ἢ ἀπράκτοντα λέγειν εὐδαίμονα, κἂν ὅτι μάλιστα πᾶσαν ἔχῃ τὴν ἀρετήν, (οὐκ ἐν ἕξει δεῖ τίθεσθαι τὴν εὐδαιμονίαν ἀλλ' ἐν χρῆσις ἐνέργειαν διανύσαντα κατ' ἀρετήν, ὡς ἔμπροσθεν τελείῳ, ὡς εἴρηται ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ.

p. 1176b2 Τῶν δ' ἐνεργειῶν αἱ μέν εἰσιν ἀναγκαῖαι καὶ δι' ἕτερα αἱρεταί, αἱ δὲ καθ' ἑαυτάς.

Ἀναγκαίας ἐνεργείας καὶ δι' ἕτερα λέγουσιν αἱρετὰς τὰς ποιητικάς, οἷον οἰκοδόμησιν ἰατρευσιν χαλκευσιν, δι' αὐτὰς δὲ τὰς κατ' ἀρετὴν πράξεις καὶ τὰς θεωρίας καὶ γνώσεις τῶν ὄντων. τῶν ἐνεργειῶν οὖν οὐσῶν αὐτῶν κατὰ γένος τὴν εὐδαιμονίαν, φησί, καὶ θετέον τῶν καθ' αὐτὰς ἐνεργειῶν καὶ οὐ τῶν δι' ἕτερόν τι αἱρετῶν. εἰ γὰρ ἀνενδεές τι καὶ αὔταρκες ἡ εὐδαιμονία, τὰ δὲ ἀνενδεῆ καὶ αὐτάρκη δι' ἑαυτὰ αἱρετά, ἡ εὐδαιμονία ἄρα τῶν δι' αὐτά ἐστιν αἱρετῶν. εἰπὼν δὲ ὅτι τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα πάντα τῶν δι' ἑαυτὰ αἱρετῶν, ἐπήγαγε καὶ τῶν παιδιῶν δὲ αἱ ἡδεῖαι τῶν δι' ἑαυτάς εἰσιν αἱρετῶν. οὐ γὰρ δι' ἕτερα αὐτὰς αἱροῦνται, ὡς τὴν ἀγαλματοποιητικὴν διὰ τὰ ἀγάλματα καὶ τὴν στρατιωτικὴν διὰ τὴν νίκην καὶ τὴν ἰατρικὴν διὰ ὑγίειαν. αἱροῦνται δὲ τὰς ἡδείας παιδιὰς ὡς εὐδαιμονικὰς ὅσοι τὴν εὐδαιμονίαν τίθενται ἐν τῷ ἀπολαυστικῶς ζῆν καὶ ἡδεσθαι ἐσθίοντας καὶ πίνοντας καὶ παίζοντας ἢ ἀκολασταίνοντας. εἰπὼν δὲ ὅτι αἱ ἡδεῖαι τῶν παιδιῶν τῶν δι' ἑαυτάς εἰσιν αἱρετῶν, ἐπήγαγε τὴν αἰτίαν τούτου ἐπενεγκών· βλάπτονται γὰρ ἀπ' αὐτῶν μᾶλλον ἢ ὠφελοῦνται. οἱ γὰρ παιδιαῖ σχολάζοντες, οἷον οἱ ἀρχόντες, οἱ στρατηγοῦντες, ἀμελοῦντες τῶν γυμνασίων καὶ τῆς κτήσεως βλάπτονται κατ' ἄμφω καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν κτῆσιν, ὥστε οὐκ εἰσιν αἱ παιδιαὶ τῶν δι' ἄλλο τι αἱρετῶν. τὰ γὰρ δι' ἄλλο τι αἱρετὰ ὠφέλιμά ἐστιν, ὡς ἡ ἐμπορία καὶ ἡ καπηλική· αὔξεται γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἡ κτῆσις, ἐκ δὲ τῶν παιδιῶν τοὐναντίον μειοῦται. ὥστε οὐκ εἰσι τῶν δι' ἄλλο τι αἱρετῶν ἀλλ' οὐδὲ τῶν δι' ἑαυτὰς αἱρετῶν, κἂν ὅτι μάλιστα δι' αὐτὰς αἱρῶνται ταύτας οἱ τὸν ἀπολαυστικὸν τιμῶντες βίον. εἰ γὰρ τὰ βλαβερὰ ἀναίρετα, αἱ δὲ τοιαῦται παιδιαὶ βλαβεραί, ἀναίρετοι ἄρα καὶ οὐχ αἱρεταί.

3 μέγιστα B: μάλιστα a 5 ἀληθὲς B: ἀληθῆ a 6 ἕξῃ B: [illegible] οὐκ ἐν—κατ' ἀρετὴν (7) a: om. B 8 ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ] c. 6 p. 1098a18 10 thesis usque ad τῆς κτήσεως (p. 1076b11) a 11 et 19 ἕτερα B: ἕτερον a 29. 30 καὶ ἡ καπηλική B: ὡς ἡ καπηλική a 32 ταύτας B: ταῦται a

p. 1176b12 Καταφεύγουσι δὲ ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν 176r
εὐδαιμονιζομένων οἱ πολλοί. 40

Τοιαύτας διαγωγὰς λέγει τὰς εἰρημένας παιδιάς. τῶν γὰρ ἐν ἀπολαύσει καὶ σωματικαῖς ἡδοναῖς τὴν εὐδαιμονίαν τιθεμένων καὶ ἀφοριζόντων οἱ πλείους, ἴσως δὲ πάντες, ὠκέως καὶ σὺν πάσῃ προθυμίᾳ καὶ ἐπὶ τὰς 45
τῶν παιδιῶν ἡδονὰς ἴενται. τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ καταφεύγουσι τὸ σπουδῆς καὶ ταχέως πρὸς αὐτὰς φέρονται. ἢ τοιαύτας διαγωγὰς λέγει τὰς συνόδους, ἀφ' ὧν ἡδονὴν πορίζονται. συνδιάγειν γὰρ καὶ συνδιημερεύειν μετὰ τῶν ἥδειν δυναμένων ὁποῖοί ἂν ὦσιν εἴτε αὐληταὶ εἴτε
βωμολόχοι εἴτ' ὀρχησταὶ ἱμείρονται. καὶ διὰ τὸ μάλιστα τῶν ἄλλων τοὺς τυράννους ἐν ἡδοναῖς τὴν εὐδαιμονίαν ἱστᾶν καὶ μηδὲν ἄλλο πιστεύειν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν ἢ τὸ κατὰ πᾶσαν ἥδεσθαι αἴσθησιν εὐδοκιμοῦσιν ἐν αὐτοῖς 50
καὶ τιμῶνται οἱ εὐτράπελοι· λέγων νῦν εὐτραπέλους πάντας ἁπλῶς ὅσοι δύνανται πορίζειν αὐτοῖς ἡδονὰς ὁπωσδηποτοῦν. εὐδοκιμοῦσι δὲ παρ' αὐτοῖς
καὶ σπουδάζονται, διότι παρέχουσιν αὐτοῖς ἡδεῖς πρὸς ἐκεῖνα ὧν ἐρίενται· ὀρεγόμενοι γὰρ χαίρειν καὶ γελᾶν καὶ μελῶν ἀκούειν σαινόντων τὴν ἀκοὴν παρέχουσιν ἑαυτοὺς πρὸς ταῦτα ἡδεῖς. λέγουσι γὰρ καὶ ᾄδουσι καὶ πράττουσιν οἷς οἱ τύραννοι χαίρουσιν. ὁ δὲ πράττων καὶ λέγων ἐκεῖνα, οἷς ὁ
τύραννος , ἥδεται, ἡδύς ἐστι πάντως τῷ τυράννῳ, ὡς καὶ ὁ λέγων καὶ 176v
πράττων οἷς ὁ σπουδαῖος χαίρει ἡδύς ἐστι τῷ σπουδαίῳ. ἡ μὲν οὖν τῶν προκειμένων διάνοια αὕτη. τὸ δὲ δέονται δὲ τοιούτων σημαίνει ἂν δέονται δὲ τύραννοι οὐ σπουδαίων (πῶς γὰρ οὐς καὶ μισοῦσι καὶ ἀπελαύνουσιν;), ἀλλὰ δέονται μίμων καὶ γελωτοποιῶν. ὥστ' εὐλόγως οὗτοι παρ' αὐτοῖς τιμῶνται καὶ εὐδοκιμοῦσιν ὡς ἡδεῖς αὐτοῖς.

p. 1176b16 Δοκεῖ μὲν οὖν εὐδαιμονικὰ ταῦτα εἶναι. 5

Ἀκολούθως ταῖς τῶν πολλῶν ἡμαρτημέναις ὑπολήψεσιν εὐδαιμονικὰ φησὶ τὰ ἡδέα. ἐπεὶ γὰρ οἱ πολλοὶ εὐδαίμονας οἴονται τοὺς τυράννους καὶ δυνάστας, καὶ ἃ διώκουσιν αὐτοὶ καὶ φιλοῦσιν εὐδαιμονικὰ φασιν εἶναι, τουτέστιν οἰκειότατα καὶ ἰδιαίτατα τῆς εὐδαιμονίας. οὐκ ἔστι δὲ σημεῖον οὐδὲ ἀπόδειξις τοῦ εὐδαίμονα τὸν τύραννον εἶναι καὶ τοὺς δυνάστας τὸ ἐνεξουσιάζειν καὶ ποιεῖν ἃ βούλονται. οὐ γὰρ ἐν τῷ δυ- 20
ναστεύειν καὶ δυνατῶς πράττειν τὰ ἀρεστὰ σφίσιν αὐτοῖς ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ πολιτικὴ ἢ θεωρητικὴ εὐδαιμονία, ἣν θεωρητικὴν εὐδαιμονίαν νῦν εἶπεν. εἰ οὖν μή ἐστιν ἡ τυραννὶς καὶ ἡ δυναστεία ταὐτὸν τῇ εὐδαιμονίᾳ ἀλλ'

2 thesis usque ad δὲ τούτων (p. 1176b16) a 5 δὲ B: δὲ καὶ a 5. 6 τὰς τῶν B: τὰς ἀπὸ τῶν a 11 ἡδοναῖς B: ἡδονῇ a 18. 19 ὁ τύραννος B: οἱ τύραννοι a 19 ἥδεται B: ἥδονται a 25 οὖν B et Aristoteles: om. a thesis usque ad λίαν παιδικόν (p. 1176b33) a 31 ἐνεξουσιάζειν B: ἐξουσιάζειν a βούλονται Vat. 320: βούλεται Ba 33 ἢ B: ἡ ἡ a

ἕτερα καὶ ἀπ' ἀλλήλων ἐκ διαμέτρου διεστηκότα. οὐδὲ τὰ σωματικὰ ἡδέα 176ν
οὐδὲ αἱ ἡδεῖαι τῶν παιδιῶν εὐδαιμονικαί εἰσιν. ὁμοίως οὐδὲ αἱ ἐνέργειαι καὶ
αἱ πράξεις τῶν τυράννων τῶν σπουδαίων εἰσίν, ἀλλ' εἰσὶν ἄριστοι καὶ σπου-
δαιότατοι ἐνέργειαι αἱ ἀπὸ τῶν ἀρετῶν καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ νοῦ. πῶς οὖν οὐ
ἐπὶ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς οἱ τοσοῦτον ἀπέχοντες τῶν ἄλλων πλούτῳ καὶ
δυνάμει τύραννοι σπεύδουσιν; ἤ, φησίν, ὅτι ἄγευστοι τυγχάνουσιν ὄντες εἰ-
λικρινῶν ἡδονῶν. λέγει δὲ εἰλικρινεῖς ἡδονὰς αἷς οὐ μέμικται ἢ μετὰ βρα-
χὺ ἕπεται λύπη μηδὲ μετάνοια. καὶ εἴρηται πρότερον περὶ τούτων τίνες
οὗτοι. εἰ μὲν οὖν ἦν, ὥσπερ εἴπομεν, ἡ τυραννὶς ταὐτὸν τῇ εὐδαιμονίᾳ,
ἦν ἂν εὐδαιμονικὰ πρὸς ἃ κεχήνασιν οὗτοι καὶ ὧν ἐφίενται. ἐπεὶ δὲ οὐκ
ἔστι, οὐ δεῖ τὰς ἡδονὰς ἃς οἱ τύραννοι διώκουσιν, εὐδαιμονικὰ ἀποφαίνεσθαι.
ἀλλ' ὥσπερ οὐδὲ τὰ τοῖς παισὶ κράτιστα καὶ τίμια, τοιαῦτα δὲ στρόμβοι
καὶ ἀστράγαλοι καὶ σφαῖρια, καὶ ἁπλῶς εἰσι τίμια καὶ σπουδαῖα, οὕτως
οὐδὲ τὰ ἔντιμα τοῖς κατ' αἴσθησιν ζῶσι καὶ ἁπλῶς ἂν ἄριστα καὶ κάλλιστα
εἴη. καὶ ἔστιν εὔλογον. ὥσπερ ἄλλα μὲν φαίνεται παισὶν ἡδέα καὶ τίμια,
ἄλλα δ' ἀνδράσιν, οὕτω μὴ τὰ αὐτὰ δοκεῖν ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις ἀλλὰ
διαφέρειν, καὶ τίμια μέν καὶ καλὰ ἀληθῶς εἶναι τὰ δοκοῦντα τοιαῦτα τοῖς
σπουδαίοις, φαινόμενα δὲ τὰ τοῖς φαύλοις νομιζόμενα. ὡς οὖν ταῦθ' 30
οὕτως ἔχει, οὕτως καὶ ἑκάστῳ αἱρετωτάτη ἐστὶν ἐνέργεια ἡ κατὰ τὴν οἰ-
κείαν ἕξιν. ὁ γὰρ ἕξιν μὲν ἔχων μουσικῆς ἐνεργεῖν αἱρεῖται τὰ μουσικὰ
καὶ ὁ ἀκολασίας τὰ τῶν ἀκολάστων πράττειν ἐπείγεται. κατὰ τὰ αὐτὰ
δὴ καὶ ὁ σπουδαῖος τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἐνεργεῖν γήθεί τε καὶ ἀγάλλεται.
ἐν ἀρετῇ ἄρα καὶ νῷ, ἤτοι νοερᾷ ζωῇ, τὸ εὐδαιμονεῖν ἀλλ' οὐκ ἐν πον-
δικῇ διὰ τὸ τοὺς τυράννους τρέχειν ὡσεὶ πολὺ πρὸς αὐτήν. καὶ γὰρ ἄτο-
πον τὸ τέλος εἶναι παιδιάν, εἰ τὸ παίζειν εὐδαιμονεῖν· τὸ εὐδαιμονεῖν δὲ 40
τέλος· τὸ παίζειν ἄρα τέλος. ἄτοπον δὲ καὶ παντελῶς καταγέλαστον πάντα
πράττειν καὶ πόνους ὑφίστασθαι χάριν τοῦ εὐδαιμονεῖν, ἤτοι τοῦ παίζειν.
εἰ γὰρ χάριν τοῦ εὐδαιμονήσειν πονοῦμεν, τὸ δ' εὐδαιμονεῖν τῷ παίζειν
ταὐτόν, ἕνεκα τοῦ παίζειν κακοπαθοῦμεν. τοῦτο δὲ γελοῖον. ἐπεὶ οὖν τὸ
μὲν πονεῖν ἕνεκα τοῦ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας ἀγαθόν, τὸ δὲ παίζειν οὐκ
ἀγαθόν, οὐκ ἂν εἴη τὸ εὐδαιμονεῖν καὶ τὸ παίζειν ταὐτόν. καὶ ἄλλως· ὥσπερ
ἄλλα πολλὰ χάριν ἑτέρων τινῶν αἱρούμεθα, οὕτω καὶ τὸ παίζειν· τὴν δ' εὐ-
δαιμονίαν οὐχ ἕνεκά τινος αἱρούμεθα· ὥστε οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ
παίζειν ταὐτόν. τὸ δ' ὡς εἰπεῖν πρόσκειται ὅτι αἱρούμεθα καὶ τὰς ἀρε-
τὰς αὐτὰς καθ' αὑτάς, κἂν μὴ μέλλωμεν εὐδαιμονήσειν. καὶ πολλοὶ τὸν
πλοῦτον διώκουσι δι' αὐτὸν καὶ οὐχ ἑτέρου χάριν.

12 τοιαῦτα B: ταῦτα a 14 ἔντιμα B: ἔν τισι a ζῶσι καὶ B: ὥσπερ a
20 μουσικῆς B: μουσικὴν a 21 ποὶ a: ποδεῖ B 28 εὐδαιμονήσειν B: εὐδαι-
μονεῖν a τὸ B: τῷ a τῷ B: τὸ a

p. 1176b33 Παίζειν δ' ὅπως σπουδάζῃ κατ' Ἀνάχαρσιν ὀρθῶς 176v
ἔχειν δοκεῖ.

Ὥσπερ γὰρ τὸ πολεμεῖν χάριν τοῦ εἰρηνεύειν ἐπαινεῖται, οὕτω καὶ 177r
τὸ μετὰ τοὺς πρὸς τὰ κάλλιστα πόνους ἐπὶ παιδιὰν ἀποκλίνειν οὐ μεμ-
πτέον ἐστίν· ἀναπαύει γὰρ ἡμᾶς ἡ παιδιὰ καὶ κουφίζει τοὺς πόνους. ἀνα-
παύσει γὰρ ἔοικεν, ἡ δ' ἀνάπαυσις ἐπαναγκάζει πάλιν τὰ καμνόντα τῶν
σωμάτων ἐπὶ τὴν προτέραν ἰσχύν, ἣν εἴχομεν πρὸ τοῦ κόπου. εἰ μὲν γὰρ
ἄπονα τὰ σώματα ἡμῶν διετηρεῖτο ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ἐνεργείαις, οὐκ ἂν 5
ἀναπαύσεως ἐχρῄζομεν οὐδὲ παιδιᾶς τῆς ἀναπαύσει ἐοικυίας· ἐπεὶ δὲ
κάμνει, δεῖ ἀναπαύσεως καὶ παιδιᾶς οὐ πάσης ἀλλὰ τῆς ἐοικυίας τῇ ἀνα-
παύσει εἰς ἀναλῆψιν ἰσχύος καὶ ῥώμης, ἵνα πάλιν πράττωμεν καὶ ἐνερ-
γῶμεν καὶ μὴ ὦμεν ἄπρακτοι καὶ ἀνενέργητοι. εἰ δὲ ἕνεκα τοῦ πάλιν ἐνερ-
γεῖν αἱρούμεθα τὴν παιδιάν, ἡ ἀναπαυσις ἔσται· οὐκ ἔστι τέλος ἡ παιδία.
ὥστε οὐδ' εὐδαιμονία. ἡ γὰρ εὐδαιμονία τέλος καὶ δι' αὐτὴν αἱρετή,
ἀλλ' οὐχ ἕνεκά τινος ἄλλου. βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν 10
γελοίων. τὰς κοινὰς καὶ αὐταρκεῖς τῶν ἀνθρώπων ἐννοίας εἰς πίστιν
ἐπάγει τοῦ μὴ παιδιὰν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν. πάντες γὰρ αὐτοφυῶς καὶ
οὐκ ἔκ τινος μαθήσεως ἢ παραγγελίας χρῆσθαι λέγουσι τὸ σπουδαῖον. ἦσαν
τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας, τῶν γελοίων καὶ μετὰ παιδιᾶς.
[illegible] ἐστὶ βέλτιον· εἰ δὲ χείρονα τὰ γελοῖα καὶ ἡ παι- 15
διά, οὐκ ἂν εἴη ἡ παιδιὰ εὐδαιμονία. οὐ γάρ ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τινὸς
(χείρων) ἀλλὰ τὸ ἄριστον καὶ κάλλιστον τῶν παρ' ἡμῖν. καὶ τοῦ βέλ-
τίονος ἀεὶ μορίου καὶ ἀνθρώπου σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν.
βέλτιον μόριον καὶ ἀνθρωπον τὸν νοῦν ἡμῶν λέγω. λέγω δὴ τὸ λογικὸν
μέρος τῆς ψυχῆς. καὶ ὁρᾷς, ὅπως τὸν ὄντως καὶ μάλιστα ἄνθρωπον ἐν
ἡμῖν ἕκαστον καὶ αὐτὸν αὐτὸν διὰ τούτων ἀποφαίνεται, ἕνα μὲν τῶν
ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ᾧ καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ εὐδαιμονεῖν ἐν τῷ κατὰ τὰς
ἀρετὰς ζῆν εἶπεν εἶναι ἐν τοῖς Μεγάλοις Ἠθικοῖς, ὡς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ
τῶνδε βιβλίῳ, ἄλλον δὲ τὸν πρώτως καὶ ὄντως ἄνθρωπον, τὸν ἐν ἡμῖν 20
νοῦν ὑπὲρ οὗ πρώτων ἐρεῖ. χωριστὸν δὲ τοῦ σώματός ἐστιν αὐτὸ τοῦθ'
ὅπερ ἐστί. καὶ ὄηλον ἐκ τούτων ὡς οἱ λέγοντες τὸν Ἀριστοτέλην ὑπῆτην
δοξάζειν τὴν ψυχὴν οὐδέν τι λέγουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν ἄλλοις·
τὸ δὲ λεγόμενον διὰ τῶν προκειμένων λέξεων τοιοῦτόν ἐστιν. ἡ τοῦ βελ-
τίονος μορίου τῆς ψυχῆς ἐνέργεια βελτίων καὶ σπουδαιοτέρα, δυναμει

2 thesis usque ad εὐδαιμονιαωτέρα ἤδη (p. 1177a6) a 3 de sententia cf. Polit. H 14 p. 1333a35. 15 p. 1334a15 13 ἀνάπαυσιν a: ἀνάπαλιν B (ortum ex ἀνάπαυλαν? cf. Plat. Phileb. p. 30 E) 22 χείρων a: om. B 23 ἀεὶ μορίου Ba et Arist. cod. Ha: ἀεὶ καὶ μορίου Arist. vulg. 25 ἄνθρωπον B: τὸν ἄνθρωπον a 28 εἶναι B: om. a Magna Moral. A 3 p. 1184b8 28. 29 ἐν τῷ πρώτῳ τῶνδε βιβλίῳ c. 11 p. 1101a14 31 ὄηλον ἐκ B: ὄηλόν ἐστιν καὶ ἐκ a 32 δοξάζειν B: δόξαζει a 33 τοῦ B: om. a

λέγων ἐκείνην αὐτοῦ τοῦ μορίου ἐνέργειαν, λέγω βελτίονα καὶ σπουδαιοτέραν, 177r
τὴν σπουδαίαν καὶ ἀπὸ ἀρετῆς καὶ οἰκείαν τῷ ἀνθρώπῳ, ἡ ἄνθρωπος, ἀλλ' 25
οὐ τὴν ἀπὸ κακίας. εἰ οὖν αὕτη βελτίων τῆς τοῦ χείρονος μορίου τῆς
ψυχῆς ἐνέργεια. ὅτι δὲ ἐνέργεια τοῦ χείρονος μορίου ἡ παιδιά, οὐκ ἔστιν
ἡ παιδιὰ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἡ τοῦ κρείττονος μορίου οἰκεία ἐνέργεια. τὸ δὲ
εὐδαιμονικώτερον τούτου ἔστι τῷ καὶ δεῖ ταύτην εὐδαιμονίαν λέγειν,
ἀλλ' οὐ τὴν παιδιάν.

p. 1177a6 Ἀπολαύσειέ τ' ἂν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ὁ τυχών.

Δέδεικται πολλάκις, ὅτι ἡ εὐδαιμονία τέλος τῶν ἀγαθῶν καὶ τελειό-
τατον τέλος). τὸ δὲ τοιοῦτον τέλος μόνοις τοῖς σπουδαίοις ὑπάρχει. ὥσπερ
γὰρ ᾧ πάρεστι ζωή, ζῇ, οὕτως ᾧ πάρεστιν ἀγαθὸν καὶ τὸ τῶν ἀγαθῶν
τέλος, οὗτος ἀγαθός ἐστι καὶ τέλειος. οὐ πᾶσι δὲ πάρεστιν οὐδὲ πάντες
μετέχουσι τούτου· ἦσαν γὰρ ἂν πάντες ἀγαθοὶ καὶ τέλειοι καὶ εὐδαίμονες·
οὐκ ἔστι δέ, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι. οἳ καὶ μάλιστα
τυγχάνουσι τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ὧν σωματικῶν ἡδονῶν ἐστι καὶ ἡ
παιδιά. καὶ οὐ φησιν ὡς οὐ δύνανται οἱ φαῦλοι εὐδαιμονήσειν· δύνανται
γάρ, εἰ τὰς κακίας φυγόντες τὰς ἀρετὰς διώξουσι καὶ ἐν ἕξει τούτων γένωνται.
ἀλλ' ὃ λέγει ἐστίν, ὅτι τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἀπολαύειν δυνάμεθα ὅτε
θελήσομεν· εὐδαίμονας δὲ εἶναι οὐκ ἐνδέχεται ὅτε θελήσομεν. χρόνου
γὰρ πολλοῦ καὶ συνασκήσεως πολλῆς καὶ πράξεων καὶ ἐνεργειῶν καλλίστων
καὶ παμπόλλων χρεία τοῦ τυχεῖν τοῦ καλλίστου καὶ τελειοτάτου τέλους,
τῆς εὐδαιμονίας. ἀπολαύειν οὖν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ τῆς παιδιᾶς
δύναται ὁ τυχών, ἤτοι καὶ ὁ φαῦλος καὶ ὁ μήτε σπουδαῖος μήτε φαῦλος,
καὶ ἀνὴρ καὶ παῖς καὶ γυνή· εὐδαιμονίας δὲ οὔθ' ὁ φαῦλος οὔθ' ὁ μηδε-
τέρος οὔθ' ὁ παῖς, ὡς ἐν τῷ Μεγάλῳ τῶν Ἠθικῶν εἶπε. τὸ γὰρ τελειό-
τατον τέλος ἡ εὐδαιμονία ⟨ἐν ἀτελεῖ γίνεσθαι τὴν ἡλικίαν οὐ πέφυκεν. 45
ἀγαπητὸν γὰρ ὅτῳ καὶ εἰς τελειοτάτην ἡλικίαν ἐγγένηται. εἰ γάρ ἐστι
τέλος ἡ εὐδαιμονία⟩ τῶν ἀγαθῶν, ἤτοι πασῶν τῶν ἀρετῶν, ὧν ἓν καὶ ἡ
φρόνησις, οὐδεὶς δὲ παῖς φρόνιμος, δῆλον ὡς οὐδὲ εὐδαίμων. εἰπὼν δὲ ὅτι
ἀπολαύσειέ τ' ἂν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ ὁ τυχών, ἤτοι καὶ
ὁ σπουδαῖος καὶ πᾶς ὁ μὴ σπουδαῖος, ἐπήγαγε καὶ μάλιστα τοῦ ἀρίστου.
μάλιστα γὰρ οἱ ἀνδραποδώδεις τῶν ἡδονῶν τῶν σωματικῶν, καὶ τῶν παι-
διῶν οἱ φαῦλοι ἤπερ οἱ σπουδαῖοι. ὁ γὰρ χαίρων ταῖς παιδιαῖς καὶ ταῖς 50
σωματικαῖς ἡδοναῖς μᾶλλον ἀπολαύειν δύναται τῶν τοιούτων τοῦ μὴ χαί-
ροντος. ἐπεὶ τοίνυν πάντες ἄνθρωποι τῶν σωματικῶν ἡδονῶν καὶ τῆς

2 σπουδαίαν B: σπουδὴν a 8 rhesis usque ad πρότερον εἴρηται (p. 1177a11) a
9. 10 καὶ τελειότατον τέλος a: om. B 13 ἂν B: om. a 17 τὰς κακίας] τῆς
κακίας B: τὴν κακίαν a 25 οὔθ' B: ἡ a τῷ μεγάλῳ B: τοῖς μετὰ a
cf. Magna Moral. A 4 p. 1185a3 26 ἐν ἀτελεῖ—ἡ εὐδαιμονία (28) a: om. B
30 καὶ ὁ τυχών Ba: ὁ τυχὼν Aristoteles 31 πᾶς B: om. a 33 post σπουδαῖος
add. ἀπολαύσειν a: om. B

παιδιᾶς τοῖς φαύλοις μεταδιδόασι, τουτέστι χαίρειν καὶ παίζειν ὁμολογοῦσι. 177r
καὶ οὐδεὶς ἐστιν ὃς οὐ λέγει μὴ διώκειν τοὺς φαύλους καὶ ἀνδραποδώδεις
τὰς σωματικὰς ἡδονὰς καὶ τὰς παιδιὰς μηδὲ περὶ αὐτὰς ἐπτοῆσθαι, εὐδαι-
μονίας δὲ αὐτοῖς οὐ μεταδιδόασιν οὐδ' εὐδαίμονας αὐτοὺς ἀποκαλοῦσι, τοὐ-
ναντίον δὲ καὶ κακοδαίμονας αὐτούς φασιν, οὐκ ἂν εἴη εὐδαιμονία ἡ 177v
παιδιὰ ἢ ἡ σωματικὴ ἡδονή. εἰπὼν δὲ ὅτι οὐδεὶς μεταδίδωσιν εὐδαιμονίας
τῷ ἀνδραποδώδει οὐδ' εὐδαιμονίζει τὸν τοιοῦτον, ἐπήγαγεν εἰ μὴ καὶ βίου,
τουτέστιν ὅτι μηδὲ βίου σπουδαίου μεταδίδωσιν αὐτῷ, ὡς τῷ σπουδαίῳ βίῳ
ἑπομένης τῆς εὐδαιμονίας καὶ οὐ ταῖς τῶν φαύλων διαγωγαῖς.

p. 1177a12 Εἰ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία κατ' ἀρετὴν ἐνέργεια, εὔ-
λογον ὅτι κατὰ τὴν κρατίστην· αὕτη δ' ἂν εἴη τοῦ ἀρίστου.

Τὸ κράτιστον σημαίνει τὸ ἀκρότατον· λέγει δὲ κρατίστην καὶ ἀκρο-
τάτην ἐνέργειαν καὶ εὐδαιμονίαν τὴν νοερὰν ζωήν. δείξας δή, ὅτι ἡ εὐδαι-
μονία ψυχῆς ἐστιν ἐνέργεια κατ' ἀρετήν, ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ διττή, ἥ τε πρα-
κτικὴ καὶ ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν οἱ ἐκ τοῦ Περιπάτου καλοῦσιν (οἱ γὰρ
Πλατωνικοὶ ἑτέρας εἶναι λέγουσι τὰς πολιτικὰς τῶν ἠθικῶν)· ἐπεὶ οὖν διττὴ
κατ' αὐτοὺς ἡ ἀρετή, ἡ μὲν ἠθική, ἡ δὲ θεωρητική, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
ἡ εὐδαιμονία διττή, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ εἶπε περὶ πολιτικῆς εὐδαι-
μονίας, καθ' ἣν ὁ πολιτικὸς εὐδαίμων κοσμεῖ τὰ χείρω τῷ λόγῳ, ἐν τού-
τῳ δὲ [illegible] περὶ τῆς θεωρητικῆς εὐδαιμονίας καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν εὐδαί-
μονος. ὅτι ἐστιν ὁ πρώτως καὶ ὄντως ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος,
ὁ ἐν ἡμῖν ὀλονότι νοῦς καὶ ἐπιγινόμενος ὁ τοιοῦτος εὐδαίμων τῷ πολιτικῷ
εὐδαίμονι. ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἔν τινι γενέσθαι νοερὰν ζωὴν μὴ μετρήσαντι
τὰ πάθη διὰ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν καὶ κατὰ τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν ζή-
σαντι. ἀόριστα γάρ ἐστι τὰ πάθη τῇ αὐτῶν φύσει καὶ ἀσταθμητα καὶ τὰς
ἑαυτῶν ἐνεργείας περατοῦν οὐ δύνανται. ὡς γὰρ τὸ πῦρ ὅρον ταῖς ἑαυτοῦ
αὐξήσεσι [illegible] οὐ δύναται, οὕτ' ὀρεκτὸν. θερμαίνει πᾶν τὸ δυνάμενον
[illegible] ἐστι καὶ ἄμετρον καὶ δεῖται τῆς ἀρετῆς, ἵνα κόσμου τύχῃ καὶ τάξεως. ὁ
μὲν θυμὸς τῆς ἀνδρείας, ἡ δ' ἐπιθυμία τῆς σωφροσύνης. (τῆς μὲν ἀνδρείας
ὁ θυμός, ἵνα θαρρῇ καὶ ἀδεῶς ἴῃται ἐνθα δεῖ, φεύγῃ δὲ ἀφ' ὧν χρή, ἡ
δ' ἐπιθυμία τῆς σωφροσύνης) πρὸς τὸ χαίρειν οἷς δεῖ καὶ λυπεῖσθαι ἐνθα
δεῖ. εἰ οὖν ἄμετρα τὰ πάθη καὶ ἀόριστα καὶ ὄχλου καὶ ταραχῆς ἐμποιη-
τικά, πῶς οἷόν τε νοερῶς ἐνεργεῖν τὸν ὑπὸ τῶν ἀλόγων παθῶν περιελκό-
μενον καὶ ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλα διασπώμενον καὶ περιφερόμενον; καλῶς
ἄρα εἴρηται τοῖς εἰποῦσι τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ τὸ τέλος αὐτῆς τὴν
εὐδαιμονίαν ἐπιτηδειότητάς τινας εἶναι πρὸς ὑποδοχὴν τῆς θεωρητικῆς εὐδαι-

λέγει B: λέγη a 3 μηδὲ B: μὴ a 11 ὅτι B: om. a et Aristoteles rhesis usque ad θεωρητική, εἴρηται (p. 1177a18) a 20 τοῦ B: om. a 21 πρώτως B: πρῶτος a 21 τὴν B: om. a 30 τῆς μὲν ἀνδρείας — σωφροσύνης (32) a: om. B 31 ἐπιτηδειότητάς B: [illegible]ραιτάτας a

μονίας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων καὶ αὐθις. λέγει δ' αὐτός, ὅτι ἐπεί ἐστιν 177ª
ἡ εὐδαιμονία τῆς ψυχῆς ἐνέργεια, εὔλογον αὐτὴν μάλιστα λέγειν κατὰ τὴν
ἀκροτάτην τῆς ψυχῆς ἐνέργειαν. ἡ δ' ἀκροτάτη αὐτῆς ἐνέργειά ἐστιν 30
ἕνωσις πρὸς τὸ ἀριστον καὶ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς φησιν
5 ὁ Πλάτων, ἀνθρώπῳ. δυνατὸν γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ μεῖζον ἀγαθὸν κτήσασθαι
τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας. εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ εὐδαιμονία
τὸ ἀκρότατον καὶ τελειότατον ἡμῶν τέλος, ἀλλὰ τὸ μεῖζον αὐτῆς, ἡ θεω-
ρητικὴ εὐδαιμονία. ἡ σύμπασα ἡμῶν ἐνέργεια καὶ τὸ ὅλον μέτρον τῆς ἀν-
θρωπίνης ἐνεργείας. τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς μέτρον καὶ τέλος ἡ πολιτικὴ
10 εὐδαιμονία. τῆς δὲ πολιτικῆς εὐδαιμονίας ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία· τοῦ 35
γὰρ θείου καὶ τῆς θεωρίας οὐδὲν ἄλλο τῶν ἐν ἡμῖν ἐστιν ἀνώτερον. τῆς δὲ σεμνότερόν τι ἄλλο καὶ οἰκειότερον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει οὐκ ἔστιν.
οἰκεία μὲν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις ἐνέργεια ἡ κατ' ἀρετὴν πρᾶξις, οἰκειοτέρα
δὲ ἡ πολιτικὴ εὐδαιμονία, οἰκειοτάτη δὲ καὶ μέτρον καὶ ὅρος καὶ τελειότα-
τον τέλος τῆς ἡμῶν ἀνόδου ἡ θεωρία, ἐνέργεια οὖσα τοῦ ἐν ἡμῖν, ὡς φησιν,
15 ἀρίστου. τοῦτο δὲ τὸ ἐν ἡμῖν ἄριστόν ἐστιν ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς καὶ ὁ ὄντως 40
καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος. εἴτε δὴ νοῦς τοῦτο εἴτε ἄλλο τι ὃ δὴ κατὰ
φύσιν δοκεῖ ἄρχειν. ἐπὶ μὲν τῶν φαύλων καὶ ἀκολασίαις χαιρόντων
ἄρχει παρὰ φύσιν τὸ χεῖρον τοῦ κρείττονος. ἐπὶ δὲ τῶν σπουδαίων ἄρχει
τὸ κρεῖττον, ὁ λόγος τοῦ χείρονος τῆς ὀδύνης ζωῆς. εἰπὼν δὲ τὴν κατὰ
20 νοῦν εὐδαιμονίαν ἐνέργειαν εἶναι τοῦ ἐν ἡμῖν ἀρίστου καὶ πεφυκότος ἄρχειν
καὶ κρατεῖν τοῦ ἐν ἡμῖν δήμου, τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς, ἐπήγαγεν
εἴτε δὴ νοῦς ἐστι τοῦτο ἐν ἡμῖν ἄριστον, δυνάμει λέγων, εἴτε δὴ νοῦν 45
αὐτὸ χρὴ καλεῖν, ὡς ἐγὼ αὐτὸ ὀνομάζω, εἴτε ζωὴν λογικήν, ὡς ὁ Πλά-
των, ὃ δὴ ἄριστον, ὡς εἶπον, πέφυκεν ἄρχειν, καὶ πρὸς τοῦτο ἔννοιαν
25 ἔχειν καὶ κατάληψιν, ὡς εἰσὶ καλά· καὶ τούτων τὰ μὲν ἀληθῶς καλά, τὰ
δὲ φαινομένως· καὶ ὅτι εἰσὶν ἀσώματοί τινες οὐσίαι χωρισταὶ τῶν σωμά-
των καὶ καθ' αὑτὰς ἑστῶσαι, καὶ πρό γε τούτων αἴτιόν τι πάντων τῇ
οὐσίᾳ ὄν, παντέλειος ἐνέργεια διακρατοῦσα καὶ διακυβερνῶσα τὰ σύμπαντα.
εἴτε δὴ νοῦν χρὴ λέγειν τὸ ἐν ἡμῖν ἄριστον εἴτε θεῖόν τι καὶ θείαν τινὰ
30 μοῖραν καὶ ἀπορροήν, ὡς καὶ τοῦθ' ὁ Πλάτων λέγει, εἴτε τῶν ἐν ἡμῖν τὸ 50
θειότατον ἡ τούτου ἐνέργεια κατ' ἀρετήν, τὴν νοερὰν δηλονότι ζωήν, εἴη
ἂν ἡ ζητουμένη νῦν εὐδαιμονία καὶ εὐδαίμων ὁ ζῶν κατὰ τὴν θεοπρεπε-
στάτην ταύτην ζωήν, καὶ γενόμενος ἐν τῇ σφετέρᾳ ἀκρότητι καὶ ἐν τῷ
τελείῳ τέλει. ἔστι γάρ, ὡς εἴρηται, καὶ ἡ πολιτικὴ εὐδαιμονία τέλος, ἀλλ'
35 οὐ τὸ τελειότατον. εἶπε δὲ εἴτε δὴ τὸ θειότατον τῶν ἐν ἡμῖν', ὅτι ἔθος
αὐτῷ καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ ἁπλῶς τὴν φύσιν καὶ πάντα τὰ τῆς φύσεως
ἔργα προσαγορεύειν. ἡ γὰρ φύσις, φησὶν αὐτὸς ἐν ἄλλοις, θεὸς μὲν 178ª
οὐκ ἔστι, θεῖόν δέ τι καὶ δαιμόνιον. ὥστε ἡ μὲν αἴσθησις θεῖον, οὐ θειό-
τατον, τὸ δὲ λογιζόμενον θεῖον καὶ θειότατον.

3 ἀκροτάτην B: ἀκρότητα a 5 Πλάτων] Theaetet. p. 176 B 8 ἡ σύμπασα—θεωρητικὴ εὐδαιμονία (10) a: om. B 12 οἰκειοτέρα B: οἰκειότερον a 14 ἐνέργεια B: ἐν ἐνέργεια a 37 ἐν ἄλλοις] cf. H 14 p. 1153b32

p. 1177a18 Ὁμολογούμενον δ' ἂν δόξειεν καὶ τοῖς πρότερον καὶ 178
τῷ ἀρχῇ.

Ὁ λέγων λόγος τὴν τοῦ θειοτάτου τῶν ἐν ἡμῖν κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρε-
τὴν ἐνέργειαν τελείαν εὐδαιμονίαν, ἀτελεστέραν δὲ τὴν πολιτικὴν σύμφωνός
στι καὶ τοῖς πρότερον ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ ῥηθεῖσι καὶ τῇ ἀληθείᾳ. 5
ἐπεὶ γὰρ διττὸν ἀφορίζομεν τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὄντως καὶ μάλιστα καὶ
πρώτως ἄνθρωπον τὸν νοῦν ἡμῶν εἶναί φαμεν, δεύτερον δὲ τὸν ἐκ ψυχῆς
καὶ σώματος, ἀληθές ἐστι καὶ σύμφωνον τῇ ἀληθείᾳ τὸ λέγειν τὴν ἐνέρ-
γειαν τοῦ ὄντως καὶ πρώτως ἀνθρώπου κρατίστην καὶ τελείαν καὶ σεμνο-
τέραν τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας, καὶ τοσούτῳ βελτίονα καὶ τιμιωτέραν, 10
ὅσῳ τὰ ὑποκείμενα περὶ ἃ ἐνεργεῖ τῶν ὑποκειμένων τῇ πολιτικῇ κρείττω
καθέστηκε. τῆς μὲν γὰρ πολιτικῆς ἐστι τὸ κόσμον ἐπάγειν τοῖς δευτέροις
καὶ τάξιν καὶ ὅρον τιθέναι (καὶ εἴρηται πολλὰ περὶ τούτων ἐν τῷ πρώτῳ
βιβλίῳ), ταύτης δὲ ἀνάτασις πρὸς τὰ κρείττω καὶ ἕνωσις καὶ γνῶσις τῆς
τῶν θείων οὐσιῶν κοινωνίας καὶ διαφορᾶς. ὅτε καὶ ἐνέργεια λέγεται νοῦς 15
ὁ ταῦτα θεωρεῖν οὕτως δυνάμενος. ἔστι μὲν γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ἐνεργεῖν
δύνασθαι εὐδαιμόνως κατὰ τὴν νοερὰν ταύτην καὶ ἔνθεον ζωὴν οὐσία ἀσω-
μάτως χωρίζεσθαι δυναμένη τοῦ ζῴου τούτου, οὗ τὴν ἐπιτροπείαν ἔλαχε.
λέγεται δὲ ὀνόματι νοῦς τότε διότι δεκτικός ἐστι τοῦ παρὰ Ἀριστοτέλους
ὑπάρχειν νοῦ, μᾶλλον δὲ τῆς τοῦ ὑπάρχειν ἐλλάμψεως νοῦ, ἧς ἐπειδὰν με- 20
τάσχῃ, νοερός τε λέγεται καὶ τέλειος νοῦς καὶ εὐδαίμων θεωρητικὸς καὶ
τὴν ἄκραν ἐνέργειαν ἐνεργῶν καὶ τἄλλα ὅσα πολλάκις εἴπομεν.

p. 1177a21 Ἔτι συνεχεστάτη· θεωρεῖν τε γὰρ μᾶλλον δυνάμεθα 20
συνεχῶς.

Καὶ διὰ τὸ ἐνέργειαν εἶναι τὴν θεωρητικὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἐν ἡμῖν
ἀρίστου καὶ θειοτάτου δεῖ λέγειν αὐτὴν κρατίστην καὶ ἀκροτάτην καὶ τε-
λειοτάτην καὶ διὰ τὸ συνεχεστάτην ⟨ὑπάρχειν⟩. εἴρηται γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ
[illegible] καὶ συνεχῶς τε καὶ ἀναπαυστικῶς ἁπάντων τὴν εὐδαιμονίαν ὑπάρ-
χειν. εἰ οὖν ἕν τι τῶν στοιχείων τῆς εὐδαιμονίας ὑπάρχει καὶ τὸ μόνιμον.
[illegible] ὑπάρχει δὲ πλείονα χρόνον τὸ συνεχέστερον καὶ μακροχρονιώ-

1 δ' ἂν B: δὲ τοῦτ' ἂν a et Aristoteles δόξειεν om. εἶναι B et Arist. cod. Ha: δόξειεν εἶναι a et Arist. vulg. rhesis usque ad ὁ νοῦς (p. 1177a21) a 3 λόγος B: λόγοις a 4 ἀτελεστέραν δὲ B: καὶ ἀτελέστερον a 5 πρώτῳ Vat. 1022: πρωτέρῳ Ba 9 πρώτως B: πρώτου a 10 τιμιωτέραν B: τιμιωτέρα a 13 πολλὰ B: πολλάκις a 19 δυνάμενος a 23 ἔτι B: ἔτι δὲ a et Aristoteles 23. 24 μᾶλλον δυνάμεθα συνεχῶς B: δυνάμεθα s. p. a et Aristoteles 24 rhesis usque ad τῷ βεβαίῳ (p. 1177a26) a 26 καὶ (primo loco) iterat B 27 ὑπάρχειν a: om. B ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ] cf. c. 2 p. 1095b26 31 ὑπάρχον B: ὑπάρχειν a

τερον· συνεχέστερον δὲ καὶ μακροχρονιώτερον ἡ εὐδαιμονία ἡ θεωρητικὴ 178ᵃ
τῆς πολιτικῆς· βελτίων ἄρα καὶ θειοτέρα καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀκροτάτη, καὶ 30
τελειοτάτη. ἔτι εἰ τοῦ ἀεὶ ἔγγιον τὸ συνεχέστερον, ῥᾳῤῥώτερον δὲ τὸ μὴ
συνεχῶς καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ὑπάρχον, τὸ δὲ ἀεὶ τοῦ μὴ ἀεὶ τελειότερον
5 καὶ βέλτιον, καὶ ἡ θεωρητικὴ ἄρα εὐδαιμονία ὡς συνεχεστέρα καὶ πολυ-
χρονιωτέρα ἐγγιόν ἐστι τῆς ἀεὶ ἐν τοῖς νοητοῖς θεωρίας· πόρρω δὲ ἡ
πολιτική· τελειοτέρα ἄρα ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία καὶ κρατίστη δὴ καὶ ἀκρο-
τάτη. ὅτι δὲ τοῦ ἀεὶ ἔγγιόν ἐστιν ὁ πλείων χρόνος καὶ συνεχέστερος τοῦ 35
ἐλάττονος καὶ μὴ συνεχεστέρου, δῆλον. λέγω δὲ πλείονα καὶ συνεχέστερον
10 χρόνον αὐτὰς τὰς ἐνεργείας καὶ πράξεις διὰ τὸ κρίνεσθαι τὸ μῆκος αὐτῶν
καὶ τὴν βραχύτητα καὶ τὴν συνέχειαν καὶ τὸ μὴ τοιοῦτον χρόνῳ. εἰ δὴ
θεωρητικὴ εὐδαιμονία ἐστὶν ἡ τῶν θείων γνῶσις, αὕτη δὲ χρονικοῖς μέ-
τροις ὁρίζεται ὡς αἱ πράξεις (λέγομεν γὰρ πρᾶξιν ὡριαίαν καὶ μηνιαίαν
καὶ ἐνιαυσιαίαν), ἔστι δὲ βελτίων ἡ κατ' ἀρετὴν χρονιωτέρα πρᾶξις, οἷον
15 ἡ μηνιαία τῆς ὡριαίας καὶ ἡ θεωρητικὴ ἄρα εὐδαιμονία τελειοτέρα ἐστὶ 40
τῆς πρακτικῆς, ὅτι καὶ πρὸς μείζονα μέτρα χρόνου θεωρεῖν δύναται καὶ
θεωρεῖ. ὅτι μὲν οὖν τὸ συνεχέστερον τῶν καλῶν βέλτιον τοῦ μὴ τοιού-
του, φανερὸν καὶ διὰ τούτων δῆλον. ὅτι δὲ καὶ συνεχέστερον μᾶλλον ἡ ὁ
θεωρητικὸς εὐδαίμων δύναται τοῦ πολιτικῶς ἐνεργοῦντος δῆλον ἔσται διὰ
20 τούτων. ἴσμεν ὅτι πᾶσα πρᾶξις καὶ ἐνέργεια ἀγαθοῦ τινος ἐφίεται καὶ πᾶς
ὁ πράττων καὶ ἐνεργῶν ὀρεκτῷ τινι καὶ ἐφετῷ κινούμενος καὶ ἑλκόμενος
κινεῖται καὶ πράττει χάριν τοῦ τυχεῖν οὗ τὴν ἔφεσιν ἔχει. εἰ οὖν πᾶν 45
ὀρεκτὸν ἕλκει πρὸς ἑαυτὸ τὸ ἐφιέμενον, ὡς ἡ μαγνῆτις τὸν σίδηρον, τὸ
μᾶλλον ὀρεκτὸν καὶ τῇ ἑαυτοῦ φύσει μᾶλλον ἂν κινήσῃ τὸ ἐφιέμενον αὐ-
25 τοῦ πρὸς ἑαυτὸ καὶ τὴν αὐτοῦ τεῦξιν. ἔστι δὲ τῇ ἑαυτοῦ φύσει ὀρεκτὸν
τὸ πρῶτον, ὃς φησιν οὗτος, τῶν πάντων αἴτιον καὶ ἐρασμιώτερον καὶ ποθετι-
νότερον καὶ οὗ κόρον λαβεῖν οὐ δύναται ὁ τοῦτο θεάσασθαι δυνηθείς. τῶν
μὲν γὰρ ἄλλων ἀγαθῶν καὶ τῶν ὀρεκτῶν καὶ τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἔστι
κόρος, καὶ μέχρις ἐκείνου διώκομεν αὐτά, μέχρις ἂν τύχωμεν αὐτῶν καὶ 50
30 κόρον σχῶμεν αὐτῶν. ἐπὰν δὲ τύχωμεν καὶ πλησθῶμεν αὐτῶν, παυόμεθα
καὶ οὐκέτι περὶ ταῦτα ἐνεργεῖν βουλόμεθα· καὶ δῆλον ὅτι ὧν μὲν ἡ τεῦξις
ῥᾳδία καὶ ἡ ἀπόλαυσις καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν πλήρωσις τάχιον γίνεται, βραχὺς
καὶ ὁ περὶ αὐτὰ χρόνος ἡμῶν τῆς ἐνεργείας, καὶ οὐδὲ συνεχῶς ἀλλ' ἐκ
διαλειμμάτων μακρῶν ἐπ' αὐτὰ φερόμεθα, ὧν δὲ ἐργωδέστερον καὶ κόρος
35 αὐτῶν τάχιον οὐ γίνεται. ἀλλ' ὅσον μᾶλλον ἀπολαύομεν, τοσοῦτον μᾶλλον 55
ποθοῦμεν, ἡ περὶ αὐτὰ ἐνέργεια ἡμῶν καὶ χρόνοις μακροῖς μετρεῖται, 178ᵇ
καὶ ἡ ἐπ' αὐτὰ ῥοπὴ κατὰ βραχέα γίνεται καὶ ἐκ διαλειμμάτων. οὗ δὲ
μηδέποτε κόρος, ἀλλ' ὅσον ἀπολαύει τις αὐτοῦ τοσοῦτον ποθεῖ καὶ ὀρέγεται,
περὶ τοῦτο δηλονότι συνεχῶς ἐνεργήσει καὶ ἀεί, κἂν συμβῇ διά τινα περί-
40 πτωσιν ἀποκλῖναι τῆς πρὸς ἐκεῖνο διατριβῆς, οὐκ ἐπὶ πολὺ ἂν ἀνάσχοιτο

13 ὡς B: ὡς καὶ a 16 μείζονα μέτρα B: μειζόνων μέτρων a 23 ἡ B: ὁ a
25 ἑαυτὸ B: ἑαυτοῦ a 37 βραχέα B: βραχὺ a περίπτωσιν B: περίπτωσιν a

τῇ πράξει ἀνήκουσα, τοῦ αὐτοῦ τοίνυν ἐπανήξει πρὸς ἐκεῖνο. τοιοῦτον 178v
δέ ἐστι πᾶν τὸ θεῖον καὶ ὁ δημιουργὸς ἡμῶν. συνεχὴς ἄρα ἡ περὶ αὐτὸ 5
τοῦ νοῦ ἐνέργεια. ἥτις ἐστὶν ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία, ἔστι πρὸς τοῖς εἰρη-
μένοις, ὥστε καὶ διὰ τὴν συνέχειαν κρατίστη καὶ ἀκροτάτη καὶ τελειοτάτη
5 ἐστίν, οὐ μόνον δὲ ὡς αὐταρκεστάτη καὶ ὡς συνεχὴς ἐστι τελειοτάτη καὶ
ἀκροτάτη, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡδίστη· τὰ γὰρ ἡδιστα συνέχειν λίαν ἐπὶ πολὺ
δύναται τοὺς χαίροντας αὐτοῖς. ὅ τε γὰρ τοῖς μέλεσι σφόδρα χαίρων δι'
ὅλης, ὡς εἰπεῖν, ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐκείνων ἀκούει, ὅ τε τοῖς κατὰ γεω-
μετρίαν ἢ τῇ μεγάλῃ συντάξει μόγις ἀφίσταται τούτων καὶ μετὰ βραχὺ 10
10 πάλιν ἀνατρέχει πρὸς ἐκεῖνα. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχειν δύναται τοὺς χαί-
ροντας αὐτοῖς, τί δεῖ λέγειν περὶ τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου καὶ ἡδίστου
καὶ τῇ ἑαυτοῦ φύσει ὀρεκτοῦς ἔστι τοίνυν ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία καὶ
ὡς ἡδίστη τελειοτάτη· ἡδίστη δὲ ἡ τοιαύτη ἐνέργεια, ὅτι καὶ τὸ ὀρεκτὸν
καὶ ἐφετὸν αὐτῆς ἡδύτατον. τὸ δὲ ἡδίστην εἶναι τὴν θεωρητικὴν ἐνέρ-
15 γειαν ἐδήλωσεν εἰπὼν οἰόμεθά τε δεῖν ἡδονὴν παραμεμῖχθαι τῇ 15
εὐδαιμονίᾳ. πᾶσι γὰρ ἡδὺς εἶναι δοκεῖ ὁ εὐδαίμων βίος. ἡ γὰρ τελεία
ζωὴ καὶ ἀνελλιπὴς καὶ αὐτάρκης ἀρίστη καὶ ἀκροτάτη, ὥστε καὶ ἡδίστη·
ἔστι δὲ τοιαύτη ζωὴ ἡ νοερά. ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἡ πολιτικὴ εὐδαιμονία
αὐτάρκης καὶ τελεία καὶ ἡδεῖα· ἀλλὰ τὸ ὄντως τέλειον ἐν τῷ πρωτίστῳ
20 εἴδει τῆς ζωῆς ἐστι καὶ τὸ ὄντως ἡδύ· πρώτιστον δὲ εἶδος ζωῆς ἡ θεω- 20
ρητικὴ εὐδαιμονία. εἰπὼν δὴ ἀρίστην εἶναι τὴν ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει
τῶν ἀρίστων εὐδαιμονίαν, ἐπήγαγε δοκεῖ γοῦν ἡ φιλοσοφία θαυμα-
στὰς ἔχειν ἡδονὰς καθαριότητι καὶ τῷ τιμίῳ. ἡ δὲ φιλοσοφία, 20
ὅτι θεωρία ἐστὶ καὶ ζωὴ νοερά, οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὥστε ἡδίστη. τὸ δὲ καθα-
25 ριότητι πρόσκειται διὰ τὰ πρὸ ὀλίγου εἰρημένα. εἴρηται γὰρ ὅτι τῶν
καθαριωτέρων καὶ αὐλοτέρων αἰσθήσεων αἱ ἐνέργειαι καθαριώτεραι. εἰ δὲ
τοῦτο, ὅσον ὁ νοῦς αὐλότερον καὶ τιμιώτερον τῶν αἰσθήσεων, τοσοῦτον καὶ
ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ τῶν ἐνεργειῶν τῆς αἰσθήσεως. καὶ ἐκ τῶν ὑποκειμένων
ὅσον ὑπερφέρει τῇ καθαριότητι καὶ τῷ τιμίῳ τὰ νοητὰ τῶν αἰσθητῶν, 25
30 τοσοῦτον καὶ ἡ νόησις τῶν αἰσθήσεων καὶ θεωρία πράξεως. ἔτι ἐπεὶ ὁ
πολιτικὸς εὐδαίμων τοῖς πολίταις περιποιεῖται τὸ εὐδαιμονεῖν (τοῦτο δὲ αὐ-
τοῖς ὑπαρξάντων ὁλοκλήρων τῶν χορῶν τῆς πρωτευούσης ἑκάστοις τάξεως καὶ
εὐκοσμίας· αὗτη δὲ γίνεται τῷ τοὺς μὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ κολάζειν),
ἐνδέχεται ποτε μετάμελον λαμβάνειν καὶ μετάνοιαν, ὅτι τόνδε ἐκόλασεν ἢ
35 τῷδέ τινι ἐχαρίσατο. ὁ δὲ θεωρῶν καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐπισκεπτό- 30
μενος οὐδέποτε ἐν μετανοίᾳ γίνεται, ὅτι τοῦδέ τινος τὴν φύσιν ἔγνω, ὅτι
τοιόνδε ζῷον. ἄμικτος μὲν οὖν καὶ καθαρὰ ἡ ἐπὶ τῷ θεωρεῖν ἡδονὴ διὰ
ταῦτα. ἄμικτος δηλονότι λύπῃ καὶ μεταμελείᾳ, τιμία δέ, διότι καὶ περὶ ἃ
ἐνεργεῖ καὶ ὧν ἀντιλαμβάνεται νοῶν ὁ θεωρητικὸς εὐδαίμων τιμιώτατα.

1 τὸ πᾶν, τὸ θεῖον a 3. 4 fort. ἔτι δὲ πρὸς τ. εἰρ. καὶ διὰ κτλ. 20 πρώ-
23 ἡδονὰς ἔχειν Arist. τιμίῳ Ba: βεβαίῳ Aristoteles 26 καθα-
ριοτέρων B et similiter plerumque 27 ὅσον a: ὅσων B 31 τοῦτο B: τοῦτ' a 31 ποτὲ B: δήποτε καὶ a τόνδε B: τόδε a 35 τωδὲ B: τὸ δέ a 39 τιμιώτατα B: τιμιωτάτη a

p. 1177a26 Εὔλογον δὴ τοῖς εἰδόσι τῶν ζητούντων ἡδίω τὴν 178ᵃ διαγωγὴν εἶναι.

Τὰ πρακτά, περὶ ἃ ὁ πολιτικὸς εὐδαίμων ἐνδιατρίβει, ἄστατα καὶ ἀόριστα τυγχάνει καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχει. οὐ γὰρ εἰ σήμερον συμφέρει φιλίαν ἔχειν τούσδε τινὰς καὶ συμμαχεῖν αὐτοῖς ἢ συμμαχεῖσθαι πρὸς αὐτῶν, καὶ ἀεὶ ὠφέλιμόν ἐστιν, οὐδ' εἰ χρὴ νῦν πρὸς τούσδε πόλεμον [illegible] καὶ ἀεὶ πολεμητέον αὐτοῖς. εἰ οὖν ἀόριστα ταῦτα, τὰ δ' ἀόριστα ἄγνωστα. ἐν ἀγνοίᾳ ἄρα καὶ ζητήσει ὁ πολιτικὸς εὐδαίμων ἐστί. ζητεῖ γὰρ πότερον δεῖ πόλεμον ἆραι κατὰ τῶνδε ἢ σπείσασθαι καὶ συμμαχῆσαι τοῖσδε ἢ παριδεῖν κινδυνεύοντας καὶ πεζῇ πολεμῆσαι ἢ ναυμαχῆσαι καὶ τόνδε κολάσαι ἢ ἀφεῖναι καὶ ὅλως ἀεὶ σχεδὸν ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ζητήσει καθέστηκεν. ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν ἐν κατοχῇ καὶ ἀπταίστῳ γνώσει τοῦ συστοίχου γνωστοῦ ἐστιν. ἡδίων ἄρα ἡ διαγωγὴ καὶ ὁ θεωρητικὸς βίος τοῦ πολιτικοῦ. ὁ γὰρ ζητῶν ἀγνοεῖ, ὁ δ' ἀγνοῶν οὐχ ἥδεται. τελειοτέρα οὖν ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία τῆς πολιτικῆς καὶ ὡς αὐτάρκης καὶ ὡς ἡδίστη καὶ ὡς συνεχής. τοῦ γὰρ κρατίστου τέλους ἡ ὄρεξις κόρον οὐκ ἔχουσα συνεχής ἐστι καὶ ἐπ[illegible] τῶν ὅλων γὰρ πρὸς τὸ ὂν ἀναγκαίων καὶ ὁ [illegible] ὁ δίκαιος καὶ οἱ λοιποὶ δέονται. εἰπὼν τὸν θεωρητικὸν βίον ἀνενδεῆ καὶ αὐτάρκη (ἔστι γὰρ ὡς ἀληθῶς ἡ νοερὰ ζωὴ αὐταρκεστάτη καὶ ἀπροσδεής· ἔχων γὰρ ὁ θεωρητικὸς εὐδαίμων τὸ ὅλον τῆς [illegible] μέρους ἀριθῶν καὶ τούτου ἀπαιτοῦντος ὑπερορᾷ τῶν ἐκτὸς παρ[illegible] ἀναγκαίων· ταῦτα γὰρ ἐπιζητεῖ, οὐχ ὡς αὔξειν δὲ μέλλοντα τὴν νοερὰν αὐτοῦ ζωὴν δεῖται αὐτῶν, ἀλλ' ἐπεὶ παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ σώματος ἐπιτροπείαν ἔλαχε, δεῖται τῶν ἀναγκαίων εἰς συντήρησιν αὐτοῦ καὶ ποιεῖται δι' αὐτῶν τὴν αὐτοῦ πρόνοιαν ἀπροσπαθῶς· ἡ μὲν γὰρ τοῦ [illegible] τέλειος ζωὴ ἀνενδεής ἐστιν, ἡ δὲ δεομένη τῶν ἀναγκαίων ἡ τοῦ σώματός ἐστι ζωὴ διὰ τὸ οἰκεῖων ἀγαθῶν καὶ τὴν σφετέραν τελειότητα· ἀναγκαία οὖν ἐστι τῷ εὐδαίμονι ἡ τοῦ σώματος τελειότης καὶ οὐχὶ προηγούμενον 179ᵃ ἀγαθόν.) εἰπὼν δὲ τὸν μὲν θεωρητικὸν βίον αὐτάρκη, τὸν δὲ πολιτικὸν βίον ἐνδεῆ, φησὶν ὅτι τῶν μὲν ἀναγκαίων πάντες δέονται καὶ ὁ σοφὸς καὶ ὁ δίκαιος, λέγων δίκαιον τὸν πολιτικὸν εὐδαίμονα, ὥσπερ σοφὸν τὸν θεωρητικόν. ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι δέονται ὡς προηγουμένων ἀγαθῶν, ὁ δὲ θεωρητικὸς ὡς ὀργάνων. ὡς ἀναγκαίων [illegible] γοητικῶς νοσοῦν παρεμποδίσει τῇ θεωρίᾳ, ἀλλ' ὁ μὲν τοιοῦτος ὑπερορᾷ, καθάπερ [illegible] τῶν ἐκτός. τοῖς δὲ τοιούτοις, ἤτοι τοῖς ἀγαθοῖς, ἤτοι τοῖς πολιτικοῖς εὐδαίμοσιν [illegible]

1 δὴ B: δὲ a et Aristoteles διαγωγὴν B et Arist. vulg.: ἀγωγὴν a et Arist. cod. Lb [illegible] p. 1177[illegible] 7 [illegible]

8 ζητεῖ B: ζητήσει a 16 συνεχής B: συνέχεια a 17 τῶν μὲν γάρ — δέονται (18) B: om. a 17. 18 σοφὸς καὶ δίκαιος Arist. 21 ἀγαθὸν B: ἀγαθῶν a 30 βίον B: om. a ἐνδεῆ a: ἐνδεᾶ B 31 παρεμποδίσει B: παρεμποδίζει a 36 an εὐδαίμοσιν?

[illegible] 179
κης οὔτε ἡ ἀρετὴ μόνη πρὸς εὐδαιμονίαν (καὶ δέδεικται τοῦτο τῷ ἐξῆ-
γησθαι Ἀλ[illegible]ν ὅτι τῶν αὐτοῦ ἐνεργήσει) οὔτε ἡ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν
παρουσία, ἀλλ' εἰσὶ καὶ τούτων παρόντων ἐνδεεῖς. δέονται γάρ, ἐπειδὴ 10
ἐνέργειαν καὶ τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν τίθενται, τῶν ἰδίων ὑποκειμένων
περὶ ἃ ἐνεργήσουσιν. εἰ γὰρ πᾶσα ἐνέργεια πρός τι καὶ περί τι, δεῖ τῶν
περὶ ἃ ἐνεργήσουσιν. ἀνάγκη γὰρ ἀναιρεῖσθαι τὰς πράξεις καὶ ἐνεργείας
τοῦ πολιτικοῦ εὐδαίμονος, μὴ ὄντων τῶν κινούντων καὶ ἐπισπώντων αὐτὸν
πρὸς τὸ ἐνεργεῖν. ὥσπερ γὰρ χρήζει ὀργάνων, δι' ὧν ἂν ἐνεργήσῃ, οὕτω
[illegible] καὶ πρώτων τῶν ἐναρέτων. ὅ τε γὰρ δίκαιος δεῖται, πρὸς οὓς δικαιοπρα- 15
γήσει (εἰ γὰρ ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἴσου τοῦ κατὰ ἀναλογίαν ἑκάστῳ ἐστὶ δια-
νεμητική, δεῖται οἷς τὸ κατ' ἀξίαν ἀποδώσει· μὴ παρόντων οὖν τούτων
ἀνῄρηται ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ καὶ ἡ δικαιοπραγία) ὅ τε ἀνδρεῖος δεῖται τῆς
τῶν πολεμίων παρουσίας (οὐ δύναται γὰρ πολεμίων μὴ παρόντων ἐνεργῆσαι
τὰ ἀνδρικά). ὅ τε σώφρων ὡσαύτως δεῖταί τινων, πρὸς οὓς τὰ σωφρονικὰ
διαπράξεται (τούτων τε οὖν αὐτοῖς χρεία, καὶ ἔτι ὀργάνων· τῷ μὲν γὰρ 20
ἐλευθερίῳ χρημάτων, τῷ δ' ἀνδρείῳ ὅπλων καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνων, ἃ
μέλλει διανέμειν) καὶ ὁ φρόνιμος τέλους ἤ τινων τελῶν, ἵνα τὰ πρὸς τὴν
λῆψιν αὐτῶν καὶ κατάσχεσιν συντελοῦντα εὑρήσει. ὁ δὲ θεωρητικὸς οὐδε-
νὸς χρήζει· ἔχων γάρ, ὡς εἴρηται, τὸ ὅλον τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἀγαθὸν
ἀπροσδεὴς καὶ ὅλως οὐ δεῖταί τινος ἄλλου πρὸς τὸ ἐνεργεῖν περὶ αὐτό,
καὶ ὅσῳ ἂν σοφώτερος καὶ βελτίων τὴν ἕξιν ᾖ, τοσούτῳ μᾶλλον ἐνεργήσει.
εἰ οὖν ὁ πολιτικὸς δεῖται τινων πρὸς τὸ ἐνεργεῖν, ὁ δὲ θεωρητικὸς οὐ
[illegible] θεωρητικὴ ἄρα εὐδαιμονία αὐταρκεστάτη καὶ ἥδιστη δι' αὐτὸ 25
τοῦτο τὸ μὴ δεῖσθαι καὶ τελειοτάτη.

p. 1177ª34 Βέλτιον δ' ἴσως συνεργοὺς ἔχειν, ἀλλ' ὅμως αὐταρ-
[illegible]τατος.

Συνεργοὺς οὐ πρὸς τὴν κατὰ νοῦν ἐνεργειαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀνενόχλη-
τον τῆς θεωρίας· χρήζει γὰρ τοῦ ἐφήσοντος τὰ λάχανα καὶ ὕδωρ κομί- 30
σοντος καὶ τὸ χιτώνιον ἀπορρύφοντος καὶ ὅλως τοῦ τὰ ἀναγκαῖα ποιήσον-
τος. ὅμως, φησί, κἂν τούτου ἀπορήσῃ, αὐταρκέστατός ἐστι διὰ τὸ πάμπαν
[illegible] ἀντλήσει γὰρ αὐτὸς ὕδωρ καὶ λάχανον εὑρήσει. εἰ μὲν
γὰρ περὶτκαὶ φασιανῶν ἐφήσατο [illegible] πραγμάτων, τότ
ἂν ἦν ἀσχόλως κα[illegible]ἐπεὶ οὐ νῦνγε καὶ ταῦτα καὶ τῶν τοῦτα

3 Μεξάνδρῳ] de anima qui fertur libro II p. 159 Br. 8 τῶν B: καὶ a 9 ἐνεργήσῃ B: ἐνεργήσει a 11 πρώτων B: πρώτῃ a 12 ἀναλογίαν B: ἀνάλογον a 13 οἷς B: ἑκάστων οἷς a 15 πολεμίων B: πολέμων a 17 διαπράξεται Vat. 320: διαπράττεται Ba 23 βελτίων B: βελτίω a 24 οὐ B: om. a 27 ἔχειν B et Arist. cod. Mb ἔχων a et Arist. vulg. 28 thesis usque ad τὴν πρᾶξιν (p. 1177ᵇ4) a 32 αὐταρκέστατός B: αὐταρκεστάτη a 34 φασιανῶν B

παρασκευασάντων ἀπορῶν αὐταρκέστατος ἔσται. ἢ συνεργοὺς λέγοι ἂν τοὺς 179c
οἰκείους αὐτῷ φίλους. δεῖται γὰρ τούτων, ὅτι οἱ φίλοι παραθήγουσιν
ἀλλήλοις τὴν ἀρετήν, καὶ χρόνον πλείονα καὶ συνεχέστερον ἢ κατὰ μόνας
ἐνεργοῦσι κατ' αὐτήν. τὸ δὲ ἴσως πρόσκειται πρὸς μὲν τὸ πρότερον, ὅτι
οἱ περὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐπιτήδειοι οὐ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν αὐτὴν καθ' αὐτὴν
οὐδὲ πρὸς ἀνέρων αὐτὴν εἶσι συνεργοί, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ σώματος τε-
λειότητα· ὅπερ σῶμα εἰ μὲν ταὐτὸν ἦν τῷ ἀληθεῖ ἀνθρώπῳ, ἦσαν ἂν
συνεργοὶ τῷ εὐδαίμονι· ἐπεὶ δὲ οὐ ταὐτόν, ἴσως ἄν, ἧττον κατὸ συμβεβη-
κὸς ἂν εἴποιμεν συνεργούς, καὶ οὐχ ἁπλῶς· πρὸς δὲ τὸ δεύτερον διά τινα
εὐλάβειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον Πλάτωνα φίλον. ἀμφοῖν λέγειν
δεῖσθαι συνεργοῦ τὸν ὄντως ἄνθρωπον. αὐτοῦ γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ νοῦ
ἐλλάμποντος καὶ ὅλης ἐκείνου οὔσης, τὸ ἡ χρεία τοῦ ἄλλου πρὸς τὸ εὖ
δαιμόνως ζῆν· καὶ λέγει περὶ τούτων ὁ Πλάτων καὶ ἐν ταῖς Πολιτείαις
καὶ ἐν τοῖς Νόμοις. ὅτι δὲ μετὰ τῶν φίλων καὶ μᾶλλον καὶ συνεχέστερον
ἐνεργοῦσιν οἱ εὐδαίμονες, εἴρηται ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ, ὅτε ἐδείκνυεν
ὅτι ὁ εὐδαίμων δεῖται φίλου. ὁόξειε δ' ἂν αὕτη μόνη δι' ἑαυτὴν
ἀγαπᾶσθαι. εἰ τὸ δ' αὐτὸ αἱρετὸν τοῦ δι' ἄλλο, ὡς εἴρηται, αἱρετώτερον
ἡ μὲν γὰρ ὑγίεια δι' αὐτὴν οὖσα αἱρετὴ φαρμακείας καὶ φλεβοτομίας τῶν μὴ
δι' ἑαυτὰς ἀλλὰ διὰ τὴν ὑγίειαν οὐσῶν αἱρετώτερον καὶ τελειότερον), ἔστι
δὲ ἡ μὲν πολιτικὴ εὐδαιμονία τῶν δι' ἄλλο τι αἱρετῶν (διὰ γὰρ τὴν θεωρη-
τικὴν εὐδαιμονίαν καὶ ὅτι τοὺς πολίτας καὶ τὴν πόλιν εὐδαίμονας ποιοῦ-
σιν ἢ νοερὰ ζωὴ δι' ἑαυτὴν καὶ οὐ δι' ἄλλο τί ἐστιν αἱρετή, αὕτη 50
ἂν εἴη ἡ τελεία εὐδαιμονία. τέλειος μὲν γὰρ καὶ ἡ ὑγίεια καὶ τελείου
εἶδος, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀτελὴς ἐστι. πάλιν τέλειον ὄντα εἶδος
ἡ ἀρετή, ἀλλὰ πρὸς τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν ἀτελὴς ἐστι. καὶ ὅλως τὰ
ὠφελιμένα ὅσον πρὸς τὴν οἰκείαν φύσιν καὶ τὸ σφέτερον εἶδος τέλεια μέν
εἰσιν, ἀτελῆ δὲ λέγονται ὡς πρὸς τὰ ὑπέρτερα καὶ σεμνότερα. εἰ οὖν
τοῦθ' οὕτως ἔχει (καὶ παντὸς μᾶλλον ἀληθέστατον), ἔστι δὲ ἡ θεωρητικὴ
εὐδαιμονία τὸ ἔσχατον εἶδος καὶ τὸ δι' ἑαυτὸ καὶ μὴ δι' ἄλλο τι | αἱρε- 179v
τόν. αὕτη ἂν εἴη ἡ τελεία εὐδαιμονία. ὅτι δὲ τὸ ἔσχατον τέλος καὶ τε-
λειότατόν ἐστι καὶ μόνον δι' ἑαυτὴν καὶ οὐ δι' ἄλλο τι ἀγαπᾶται, δῆλον
ἐκ τοῦ μηδὲν ἄλλο τι παρ' αὐτὴν ἡμῖν παραγενέσθαι. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς
ἀνδρείας ἐπιγίνεται νίκη, ἀπὸ δὲ σωφροσύνης ἀσχλησία, ἀπὸ δὲ φρονήσεως
τοιῶνδε τῶν πρὸς τέλος τι συντεινόντων, ἀπὸ δὲ πασῶν ὁμοῦ ἡ πολιτικὴ
εὐδαιμονία· καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων πράξεων καὶ ποιήσεων ὁμοίως, ἀπὸ μὲν
τῆσδε πλέον, ἀπὸ δὲ τῆσδε ἔλαττον, οἷον ἀπὸ μὲν τῆς ἐμπορίας πλοῦτος,
ἀπὸ δὲ τῆς ὑφαντικῆς ὕφασμα καὶ ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ἢ ἰατρεύσεως ὑγίεια

1 παρασκευασάντων a λέγοι B: λέγει a 2 παραθήγουσιν scripsi: παραθήσουσιν Ba 3 ἀλλήλοις B: ἀλλήλους a 10 λέγοντα Vat. 320: λέγοντος Ba 13 quos locos voluerit hau scio, cf. de Rep. X p. 613a 15 ἐν τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ] c. 9 p. 1169b3 16 ὁόξειε δ' ἂν Ba et Arist. codd. LbMbOb: ὁόξει τ' ἂν Arist. vulg. 17 ὡς εἴρηται] c. 2 p. 1172b20 21 ἔστι B: ἔστι a 22 τι B: τοι a 31 μόνον scripsi: μὴ Ba

καὶ ἀπὸ τῆς οἰκοδομήσεως οἰκία· ἀπὸ δὲ τῆς θεωρίας οὐδέν τι ἀλλ' αὐτή 179v
ἐστιν ἡ θεωρία καὶ ἐνέργεια καὶ τέλος.

p. 1177b4 Δοκεῖ τε ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ σχολῇ.

Τοὺς σχολάζοντας (καὶ) ἐκτὸς παντὸς ὄχλου ὄντας εὐδαίμονας λέγουσι καὶ 10
καὶ' ἑκάστην ἀκούομεν πάντας λέγοντας ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἀγομένους
"ὁ δεῖνα μακάριός ἐστι καὶ εὐδαίμων"· ἐρωτώμενοι δὲ διὰ τί, λέγουσι
"διότι ἀνενόχλητος διατελεῖ σχολάζων καὶ δίχα θορύβου διαβιῶν". εἰ οὖν
τοὺς σχολάζοντας εὐδαιμονίζομεν, ἐν σχολῇ δὲ μᾶλλόν εἰσιν οἱ νοερῶς
ζῶντες, οὗτοι μᾶλλόν εἰσι εὐδαίμονες, καὶ μᾶλλον καὶ ὄντως ἀκροτάτη καὶ
τελεία εὐδαιμονία ἐστὶν ἡ κατὰ νοῦν ζωὴ καὶ γνῶσις τῶν θείων καὶ ἐπα- 15
φὴ καὶ οὐχ ἡ ἐν ἀσχολίᾳ παντοίᾳ πολιτικὴ εὐδαιμονία. πάντα τοίνυν,
ὅσα περὶ εὐδαιμονίας ἐδόξασαν οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ, ἔδειξεν ὑπάρ-
χοντα τῇ θεωρητικῇ εὐδαιμονίᾳ. εἴτε γὰρ εὐδαιμονία ἐστίν, ὡς τινες
εἶπον, τὸ δι' ἑαυτὸ αἱρετὸν καὶ μὴ δι' ἄλλο τι, τῇ νοερᾷ μόνῃ ζωῇ
τοῦθ' ὑπάρχει καὶ οὐκ ἄλλῳ τινί, εἴτε ψυχῆς ἐνέργεια, ὡς ἄλλοι ἀπεφή- 20
ναντο, τὸ κατὰ τὸ ἀγαθὸ τὸ ἀπὸ τῶν νοητῶν εἰς αὐτὴν ἀφιγμένον. ὃ
δὴ ἀγαθά ἐστιν, ἥ τε ἐκεῖθεν ἐλλαμψις ἡ πρὸς τὸν θεωρητικὸν εὐδαίμονα
καὶ ἡ δι' αὐτὸν γνῶσις τῶν τε πρώτων καὶ δευτέρων καὶ τῶν ἐφεξῆς καὶ
τῆς κοινωνίας αὐτῶν καὶ διαφορᾶς καὶ τῆς ἑκάστων ἰδιότητος, καὶ τοῦτο
τὸ ταύτῃ ἐξαίρετόν ἐστι καὶ ἰδιαίτατον, εἴτε εὐζωία καὶ εὐπάθεια, καὶ ταύ- 25
της εὐμοιρεῖ, εἴτε σχολὴ καὶ ἀπραξία, ὡς ὁ Ἐπίκουρος βούλεται, καὶ τοῦτο
ταύτῃς ὂν διὰ τῶν προκειμένων δείκνυσι λέξεων. λέγων δοκεῖ τε ἡ εὐ-
δαιμονία ἐν τῇ σχολῇ. εἰ γὰρ ἡ εὐδαιμονία τέλος ἐστὶ τὸ ἔσχατον,
ἐστι δὲ καὶ ἡ σχολὴ τέλος ἔσχατον, ἡ εὐδαιμονία ἐν σχολῇ ἂν εἴη. ὅτι 25
δὲ ἡ σχολὴ τέλος ἐστὶν ἔσχατον, πρηβιβάζει ἀπὸ τῆς πολιτικῆς εὐδαιμο-
νίας, ἥτις εὐδαιμονία ἁπλῶς μὲν ἐν σχολῇ οὐκ ἔστι, πῇ δὲ καὶ κατά τι.
ἐν σχολῇ μὲν γάρ ἐστι, καθόσον ὑπείκουσιν αὐτῷ πᾶσαι αἱ πλησιάζουσαι
πόλεις, καθόσον δὲ τὰ τῆς πόλεως ὀσημέραι περισκοπεῖ καὶ τὰ κοινῇ καὶ
χωρὶς ἑκάστῳ καλὰ καὶ συμφέροντα βέβαια καὶ μόνιμα διαμένειν φροντί- 30
ζει. ἄσχολός ἐστι καὶ πεθορυβημένος. πόθεν δὲ δῆλον, ὅτι ἡ σχολὴ τέλος
ἐστὶν ἔσχατον; ἐκ τοῦ τόξα μὲν γλύφεσθαι καὶ ὡράκκας πλέκεσθαι καὶ 30
ὁπλοις συναρμόζεσθαι διὰ τὸν πόλεμον, τὸν δὲ πόλεμον αἱρεῖσθαι διὰ
τὴν εἰρήνην, ἥτις ἐστὶ σχολή. ὥστε ἐπεὶ ἡ εἰρήνη σχολή, τέλος δὲ ἡ
εἰρήνη, καὶ ἡ σχολὴ ἄρα τέλος τῆς ἀσχολίας, ἥτοι τῆς τῶν ὅπλων κατα-
σκευῆς καὶ τῆς λοιπῆς ἄλλης τῆς πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευῆς. ἀλλ 35
ἐπεὶ καὶ αὕτη ἡ σχολὴ ἀσχολία τίς ἐστιν, ὡς εἴρηται, πᾶσα δὲ ἀσχολία
τέλους τινὸς καὶ σχολῆς ἐφίεται, εἴη ἂν τὸ τῆς ἀσχολίας ταύτης τέλος

3 thesis usque ad εἰρήνην ἄγωμεν (p. 1177b6) a 4 καὶ ἐκτὸς a: ἐκτὸς B 17 εὐ-
δαίμονα B: εὐδαιμονία a 19 ἑκάστων a: ἑκάστω B 25 ἐστὶν B: om. a
29 διαμένειν Vat. 320: διαφέρειν Ba 36 ἀσχολία (priore loco) B: σχολή a

σχολή· καὶ τὸ ἔσχατον τέλος (τοῦτο δέ ἐστιν ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία) ἐν 179ᵃ
σχολῇ ἄρα. 35

p. 1177b6 Τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν ἀρετῶν ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἢ ἐν τοῖς πολεμικοῖς αἱ ἐνέργειαι.

Εἰπὼν ὅτι ἐν σχολῇ δοκεῖ εἶναι ἡ εὐδαιμονία, δείκνυσι διὰ τούτων, ὅτι οὐδεμία ἄλλη τις ἐνέργεια οὔτε πολεμικὴ οὔτε πολιτικὴ οὔθ' ἡ πολιτικὴ αὐτὴ εὐδαιμονία ἐν σχολῇ ἐστιν, ἀλλὰ μόνη ἡ κατὰ νοῦν ἐνέργεια, ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία. τοῦτο δεικνὺς λέγει, ὅτι τῶν μὲν πρακτικῶν ἀρετῶν, ἤτοι τῶν ἠθικῶν, αἱ ἐνέργειαι ἢ ἐν τοῖς πολιτικοῖς πράγμασίν εἰσιν ἢ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, αἵτινες, καὶ αἱ κατὰ τὸν πόλεμον καὶ αἱ κατὰ τὴν πόλιν, ὅτι ἄσχολοί εἰσι καὶ μεσταὶ φροντίδος καὶ ταραχῆς, οὐδεὶς ἀγνοεῖ τῶν ἐν πολέμοις καὶ πολιτικοῖς πράγμασι διατριβόντων. οἵ τε γὰρ τῶν χρημάτων τῆς πόλεως ταμίαι ἀναπλεῖν εἰσι θορύβων, φροντίζοντες ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῶν τεθησαυρισμένων καὶ ἀποθησαυριζομένων, οἵ τε τοὺς ἀδικεῖν πειρωμένους ἀναστέλλοντες ἐν παντοίᾳ ταραχῇ καθεστήκασιν ὄντες, οἵ τε τὰς ἀμοιβὰς καὶ ἀνταλλαγὰς ἐπισκεπτόμενοι, ὅπως ἂν ὅτι μάλιστα κατ' ἀξίαν γίνοιντο. τέλεόν εἰσιν ἄσχολοι. τί δ' ἂν εἴποι τις περὶ τῶν πολιαρχόντων, οὓς ὑπάρχους καλοῦσιν; οὐκ ἔστιν οὐδεὶς τούτων ἄσχολος. λέγομεν δὲ τοὺς ὄντας ταμίας καὶ πολιάρχους καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως. ἀλλ' οὐχὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς κόρακας. εἰπὼν δὴ ὅτι καὶ αἱ πολιτικαὶ καὶ αἱ πολεμικαὶ ἐνέργειαι ἀσχολοί εἰσι, δείκνυσι πρῶτον, ὅπως αἱ πολεμικαὶ τοιαῦταί εἰσι· καὶ φησιν οὐδεὶς γὰρ τὸ πολεμεῖν αἱρεῖται χάριν τοῦ πολεμεῖν, ἀλλὰ πολεμοῦμεν, ἵνα εἰρήνην ἄγωμεν. εἰ οὖν πολεμοῦμεν, ἵνα εἰρη- 180ᵃ
νεύωμεν, ἡ δ' εἰρήνη σχολή τίς ἐστι, πολεμοῦμεν ἄρα ἵνα σχολάζωμεν. πᾶν δὲ τὸ γινόμενον ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ἢ τοῦ ἐναντίου γίνεται, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Φυσικῶν δέδεικται. εἰ οὖν καὶ ἡ εἰρήνη ἐκ τοῦ πολέμου γίνεται, ἔστι δὲ ἡ εἰρήνη σχολή, ὁ πόλεμος ἄρα ἀσχολία καὶ αἱ ἐν αὐτῷ πράξεις. ὅτι δὲ χάριν τοῦ σχολάζειν πολεμοῦμεν, πιστούμενος ἐπήγαγεν οὐθεὶς γὰρ αἱρεῖται τὸ πολεμεῖν χάριν τοῦ πολεμεῖν, ὃ ταὐτόν ἐστι τῷ οὐθεὶς γὰρ αἱρεῖται τὸ ἀσχολεῖσθαι χάριν τοῦ ἀσχολεῖσθαι, ἀλλ' ἵνα σχολάζῃ. μαιτρόνος γὰρ καὶ ἀσεβὴς καὶ παντάπασιν ἀδικώτατος ὁ πολεμῶν ἵνα πολέμους ἔχῃ. εἰ γὰρ τὸν πόλεμον αἱρεῖται, ἵνα πολεμῇ, κρατήσας πάντων τῶν πολεμίων καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιήσας, τίσι πολεμήσει; ἐπεὶ τὸ πολεμεῖν αἱρεῖται ἕνεκα τοῦ πολεμεῖν, δῆλον δή, ὅτι κατὰ τῶν φίλων ἐπά-

1 ἐν B et Arist. vulg.: om. a et Arist. cod. Lᵇ αἱ ἐνέργειαι Ba et Arist. cod. Lᵇ: ἡ ἐνέργεια Arist. vulg. rhesis usque ad ἑτέραν οὖσαν (p. 1177b15) a 5 δοκεῖ εἶναι B: εἶναι δοκεῖ a 12 πολέμοις B: πολέμῳ a 15 καταστήκασιν Ba 17 γίνοιντο a: γίνοιτο B εἴποι B: εἴπῃ a 17. 18 πολιαρχόντων a 19 πολιάρχους a: πολιάρχας B 20 κόρακας Ba: κόλακας Diels 24 ἡ B: εἰ a 25. 26 ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Φυσικῶν] c. 5 27 ἀσχολία B: σχολή a 29 et 30 οὐθεὶς B: οὐδεὶς a

ξει τὸν πόλεμον. ὅπερ ἐσχάτης ἐστὶν ἀδικίας καὶ μιαιφονίας. οὐκ ἄρα 180r
πολεμοῦμεν, ἵνα πολεμῶμεν, ἀλλ' ἵνα ἡσυχίαν ἄγωμεν, ὅπερ ταὐτόν ἐστιν, 10
ὡς εἴρηται, τῷ ἀσχολούμεθα. ἵνα σχολάζωμεν. ἄσχολοι ἄρα αἱ πολεμικαὶ
πράξεις, ἐπειδὴ τὸ τέλος αὐτῶν, ἡ εἰρήνη, σχολή. ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ
5 πολιτικοῦ ἄσχολος, καὶ παρ' αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι. ὁ καί σύν-
δεσμος ὁ ἐν τῇ λέξει τῇ καὶ παρ' αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι οὐ παρέλκει,
ἀλλ' ἐνδείκνυται, ὅτι οὐ μόνον ὅτε τὰ πολιτικὰ πράττει καὶ περὶ ταῦτα
ἀσχολεῖται, ἀλλὰ καὶ ὅτε μὴ ἐνεργεῖ σκοπούμενος τί μὲν πέ-
πραχε, τί δὲ τῶν ἀναγκαίων παρέλιπε, καὶ τί δεῖ ἐς νέωτα πρᾶξαι καὶ τί 15
10 μὴ πρᾶξαι. καὶ ἡ ἂν μόνον καταμήσῃ ἡ λέξις καὶ τοῖς ἑξῆς
συμφωνοτέρα, εἰ οὕτω πως εἶχε 'καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μὴ πολιτεύεσθαι ἀσχο-
λός ἐστιν.' ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως τοιαῦτα. δείξας δὲ τὰς πολεμικὰς ἐνερ-
γείας ἀσχόλους, δείκνυσιν ὅτι οὐδὲ αἱ πολιτικαὶ ἀπηλλαγμέναι εἰσὶ θορύ-
βου καὶ ταραχῆς, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἄσχολοι τυγχάνουσιν οὖσαι. τὸν γὰρ
15 περιποιούμενον τιμὰς καὶ δυναστείας ἑαυτῷ καὶ τῇ πόλει καὶ σπουδάζοντα 20
καὶ μεριμνοῦντα κυριεύειν τῶν πέριξ πόλεων καὶ τιμᾶσθαι καὶ αὐτὸν καὶ
τοὺς πολίτας πρὸς ἁπάντων, ἐν ἀφθονίᾳ τε τυγχάνειν πάντων τῶν πρὸς
ζωήν, πῶς ἂν τὸν οὕτως ἔχοντα φήσειεν ἄν τις ἄσχολον εἶναι; ἡ μὲν διά-
νοια τῶν προκειμένων συλλαβῶν αὕτη. τὴν δὲ λέξιν τὴν ἑτέραν τῆς
20 πολιτικῆς, ἣν καὶ ζητοῦμεν ὑπερβατῶς ἀναγνωστέον 'ἑτέραν οὖσαν
ἣν καὶ ζητοῦμεν τῆς πολιτικῆς' λέγει δὲ ὅτι ὁ εὐδαίμων ἑαυτῷ καὶ τοῖς
πόλεσι δυναστεύειν προαιρούμενος, καὶ ἡ τοιαύτη εὐδαιμονία ἑτέρα ἐστὶ 25
τῆς θεωρητικῆς εὐδαιμονίας, ἣν θεωρητικὴν εὐδαιμονίαν ζητοῦμεν νῦν. ὁ
δὲ καὶ σύνδεσμος ἐκ περιττοῦ κεῖται νῦν. ἔστι γὰρ τὸ ὁρίζον τοιοῦτον
25 'ἑτέραν οὖσαν, ἣν ζητοῦμεν, τῆς πολιτικῆς.'

p. 1177b16 Εἰ δὴ τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς πράξεων αἱ πολιτικαὶ καὶ
πολεμικαί.

Ταῦτα οἷον συμπέρασμά εἰσι τῶν περὶ τῆς θεωρητικῆς εὐδαιμονίας
εἰρημένων. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτον ἂν εἴη δυνάμει. εἰ τὰ στοιχεῖα τῆς τε-
30 λείας εὐδαιμονίας εἰσὶ τὸ δι' ἑαυτὸ καὶ μὴ δι' ἄλλο τι αἱρετόν, τὸ ἥδι- 35
στον, τὸ αὔταρκες, τὸ σχολαστικόν, τὸ ἄτρυτον καὶ ἀνένδοτον καὶ μόνιμον
τῆς ἐνεργείας, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατόν. εἰ οὖν ταῦτά ἐστι τὰ συστατικὰ τῆς
εὐδαιμονίας στοιχεῖα. ταῦτα δὲ μόνῃ τῇ θεωρητικῇ ὑπάρχει εὐδαιμονίᾳ,
ἡ πρώτη καὶ τελεία εὐδαιμονία καὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκειοτάτη [ἐστὶν] αὕτη
35 ἂν εἴη. ἡ δὲ πολιτικὴ δευτέρα καὶ μετ' αὐτὴν οἰκεία οὐ τῷ ἀληθινῷ
καὶ ὄντως ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ συγκειμένῳ ἐκ νοῦ καὶ σώματος. εἰ γὰρ

1 ἐσχάτης B: ἔσχατον a 11 συμφωνοτέρα B: συμφωνότερον a 16 πόλεων B: πολέμων a 26 τῶν κατὰ B: τῶν μὲν κατὰ a et Aristoteles 26, 27 πολεμικαὶ καὶ πολιτικαὶ a 27 thesis usque ad φαίνεται ὄντα (p. 1177b24) a 28 συμπέρασμα B: συμπεράσματά a 31 ἐστὶν B: om. a 35 μετ' αὐτὴν οἰκεία B: μετὰ τὴν οἰκείαν a

καὶ ἑκάστου φύσις αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ τελεία ὑπάρχει, ἀλλὰ τῶν ὑπερ- 180r
κειμένων ὑφεῖται καὶ ἀτελής ἐστι πρὸς τὰ ὑπέρτερα, ὥστε καὶ ἡ πολιτικὴ
κατ' αὐτὸ τοῦτο ἀτελής ἐστιν, ὡς πρὸς τὴν θεωρητικήν, εἰ καὶ τελεία 10
κατά γε τὴν οἰκείαν φύσιν ἐστίν. ὃ μὲν βούλεται λέγειν τοῦτό ἐστι. περὶ
δὲ τῶν λέξεων ἐκεῖνο πρῶτον ῥητέον, ὅτι ἡ τούτων ἀπόδοσίς ἐστιν ἐν τῷ
ἡ τελεία εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπῳ λαβοῦσα μῆκος βίου
τέλειον· τὸ δὲ λοιπὰ μεταξὺ παρεμβέβληται, ἀνάμνησις ὄντα τῶν εἰρη-
μένων περὶ εὐδαιμονίας. ἔπειτα ῥητέον, ὅσον διαφέρει πόλις ἑνὸς ἀνδρός,
τοσοῦτον καὶ αἱ κατ' ἀρετὴν πολιτικαὶ πράξεις ἅπασαι, αἵτινές εἰσιν ἡ
πολιτικὴ εὐδαιμονία, διαφέρει μεγέθει καὶ κάλλει μιᾶς κατ' ἀρετὴν πρά- 15
ξεως. τὰ γὰρ ἀπὸ ἀρετῆς καὶ κατ' ἀρετὴν πᾶσι τοῖς πολίταις προσόντα
τε καὶ πραττόμενα μεγάλα καὶ καλὰ τυγχάνει. καὶ πολὺ προύχουσι τῆς
ἑνὸς ἀνδρὸς ἀρετῆς καὶ πράξεων. ὁμοίως δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν ἔχει
πράξεων· πολὺ ὑπερέχουσιν αἱ τοῦ στρατεύματος ὅλου κατ' ἀρετὴν πράξεις
καὶ ἀνδραγαθίαι τῶν ἑνὸς στρατιώτου κατορθωμάτων, ὅμως δ' οὖν, καίτοι 20
μεγάλων καὶ καλῶν οὐσῶν, τὸ σχολαστικὸν οὐ πάρεστιν αὐταῖς ἀλλὰ πρὸς
τῷ ἀσχόλους εἶναι καὶ οὐ δι' ἑαυτὰς ἀλλὰ δι' ἄλλο τι τυγχάνουσιν οὖσαι
αἱρεταί, διὰ νίκην, διὰ χρημάτων συλλογὴν καὶ χώρας ἐπίκτησιν. τὸ δὲ
δι' ἄλλο τι αἱρετὸν ἀτελὲς καὶ οὐδ' αὔταρκες. ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἐνέργεια, ἡ
τῶν θείων κατάληψις καὶ ἐπαφή, σπουδῇ διαφέρειν δοκεῖ, τουτέστιν τῇ 25
ἀκρότητι καὶ τῷ τιμίῳ. ἡ τιμιωτάτη γὰρ καὶ ἀκροτάτη ἡμῶν ἐνέργεια καὶ
θεοφιλεστάτη ἡ νοερά ἐστι ζωή. αἱ γὰρ ἠθικαὶ καὶ πρακτικαὶ δεύτεραί
τε καὶ μετ' ἐκείνην. καὶ πρὸς | τούτῳ ἡδίστη τέ ἐστι· τὸ γὰρ τέλειον 180v
ἥδιστον. ἡ δὲ τοιαύτη ἡδονὴ τελεία ὡς ἀμεταμέλητος καὶ μετανοίας ἄδεκτος.
τελεία δὲ οὖσα καὶ ἡδίστη συναύξει καὶ τὴν ἐνέργειαν. ἔστι δὲ καὶ 30
αὐτάρκης· δι' ἑαυτὴν γὰρ ἐστιν αἱρετὴ καὶ ἄτρυτος καὶ ἀνένδοτος καὶ πρὸς
ἄνεσιν ἀμείλικτος. οὐδεὶς γὰρ οὕτω δύναται πλεῖστον χρόνον ἐγκαρτερεῖν
ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις καὶ πράξεσιν ὡς ὁ θεωρίᾳ σχολάζων.

p. 1177b25 Λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον· οὐδὲν γὰρ ἀτελὲς ἔστι
τῶν τῆς εὐδαιμονίας.

Ἐν τῷ ἀΐδιον τέλειον. τὸ ἐμμονέστερον τῷ ἀϊδίῳ τελειότερον τοῦ παρομο-
τέρου. ἐμμονέστερος δὲ ὁ μακροτέρους χρόνους τοῦ βραχυτέρου. ὥστε καὶ ἡ
πολυχρονιωτέρα εὐδαιμονία τῆς βραχυχρονιωτέρας τελειοτέρα. εἰπὼν δὲ
ὅτι τὸ ὄντως καὶ μάλιστα καὶ πρώτως ἀνθρώπῳ τὸ παντέλειον τῆς εὐδαι-
μονίας ἡ κατὰ νοῦν ἐστι ζωή, ἐπήγαγε λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον, ἵν
ἀκόλουθα λέγων οἷς αὐτὸς ἀρέσκεται. βούλεται γὰρ οὗτος ὁ δαιμόνιος
ἀνὴρ τὴν εὐδαιμονίαν συμπεπληρῶσθαι μὲν ἐκ τῆς ὅλης ἀρετῆς, τῆς τε

1 καὶ ἑκάστου B: ἑκάστου a 6 ἀνθρώπῳ Ba et Arist. cod. Kb: ἀνθρώπου Arist. vulg.
13 πράξεων B: πράξεως a 20 ἐπαφὴ B: ἐπιφανὴ a 25 τούτῳ B: τοῦτο a 26 ἑαυ-
τὴν B: ἑαυτόν a 29 thesis inde ab ἡ τελεία — τῆς εὐδαιμονίας (p. 1177b24—26) a:
cf. lectionem cod. Arist. Mb

ἠθικῆς καὶ θεωρητικῆς, δεῖσθαι δὲ τὴν πολιτικὴν καὶ τῆς ἐκτὸς χορηγίας, 180v
ἐκείνης οὔσης ὑπερτεθείσης καὶ ἀρετὴν ἐνεργείας. δεῖσθαι δὲ καὶ βίου
τελείου πρὸς τὴν σύμπασαν εὐθυμοσύνην ἢ εὐζωΐαν καὶ εὐπραγίαν. πολλαὶ
γὰρ μεταβολαὶ γίνονται καὶ παντοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον καὶ ὁ χρόνος προϊὼν 15
ἐλεγκτικὸς γίνεται τῶν τε ὡς ἀληθῶς εὐδαιμόνων καὶ τῶν ὑποχρινομένων εὐ-
δαιμόνως ζῆν. τῶν γὰρ φύσιν ἐχόντων εὖ μεταβάλλειν ἢ καὶ δοκούντων μὲν
εἶναι τόδε τι, μὴ ὄντων δέ, ὁ χρόνος ἐλεγκτικός ἐστιν. ἔτι εἰ τέλειον ἡ
εὐδαιμονία, τελειότερον δὲ τὸ μονιμώτερον, μονιμώτερον δὲ τὸ πλείω χρό-
νον εὐδαιμονῆσαν, τοῦτο δὲ εὐδαιμονέστερον, παντί που δῆλον ὅτι τὸ βρα-
χύτατον χρόνον εὐδαιμονῆσαν ἐγγύς πώς ἐστι τῷ μὴ εὐδαιμονηκότι, ὥστε 20
καὶ ἀτελὴς ἡ τοιαύτη εὐδαιμονία. δεῖται ἄρα καὶ βίου τελείου. ἀλλὰ καὶ
ὅτι τὸ μακρὸν χρόνον νοερῶς ἐνεργῆσαν θεοπρεπέστερόν ἐστι τοῦ τὸν βρα-
χὺν χρόνον ὡσαύτως ἐνεργήσαντος τῶν ὁμολογημένων ἐστίν, ὥστε καὶ
τελειότερον. δεῖται ἄρα τελείου καὶ μακροχρονίου βίου. εἰ δέ τις ἐνίστα-
ται λέγων, ὅτι τὸ εὐδαιμονεῖν ἐν τῷ νῦν ὅλον πάρεστι καὶ παντελὲς ὑπάρ- 25
χει καὶ οὐδὲν ἐκ τῆς τοῦ χρόνου προσλαμβάνει παρατάσεως, ὁ ταῦτα λέγων
πρῶτον μὲν παρὰ τὴν συναίσθησιν ἡμῶν λέγει, εἶτα καὶ τὴν τῶν πλείστων
ἢ καὶ σχεδὸν πάντων δόξαν. πάντες γὰρ τὸν ὅτι πολὺν χρόνον εὐδαιμο-
νήσαντα ἀμείνονα πολλῷ φασι τοῦ ὡσαύτως μὲν ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ζή-
σαντος· ὥστε καὶ ἡ τοῦ χρόνου παράτασις συναύξει τὴν εὐδαίμονα ζωήν. 30
κἂν ἐν τῷ νῦν τῷ ἐνεστηκότι ὡσαύτως ἀμφότεραι ἐνεργῶσιν. ἔτι εἰ τὸν
διὰ πολλῶν τῶν καλῶν ἔργων ἠγωνισμένον μᾶλλον εὐδαιμονίζομεν, ἐν δὲ
τῷ πλείονι χρόνῳ καὶ πλείονα καλὰ πρᾶξαι δυνατόν, παντί που δῆλον ὡς
συντελεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν ὁ μακρὸς χρόνος καὶ τὸ τέλειον μῆκος τοῦ βίου.
οὐ γὰρ ἔστιν ἐν ὀλίγῳ πάμπολλα καὶ μέγιστα πράττειν ἢ θεωρεῖν, ἅπερ 35
ἡ τῆς εὐδαιμονίας ἐστὶν ὑπεροχή. δῆλον οὖν ἐκ τούτων καὶ ἄλλων πολ-
λῶν, ἃ παρόντα παρεῖται δι' ὀλίγ, ὡς δεῖται καὶ μήκους βίου τελείου. ὅπου
οὖν τέλειός ἐστιν ἡ εὐδαιμονία καὶ οὐδὲν τῶν αὐτῆς ἀτελὲς ὑπάρχει, ἀνάγκη
καὶ τὸν χρόνον τέλειον εἶναι, ἵνα μὴ κατὰ τοῦτον ἀτελὴς ὑπάρχῃ.

30 p. 1177b26 Ὁ δὲ τοιοῦτος ἂν εἴη βίος κρείττων ἢ κατὰ ἄνθρωπον.

Ἄνθρωπον νῦν τὸν σύνθετον λέγει τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. λέγει
δὲ ὁ παρὼν λόγος, ὅτι ὁ θεωρητικὸς βίος καὶ ἡ νοερὰ ζωὴ ὑπὲρ τὴν
πολιτικήν ἐστιν εὐδαιμονίαν καὶ τὸν πολιτικὸν εὐδαίμονα, τὸν ἐν σχέσει 40
[illegible] καὶ συμπαθείαις οὔσαις καὶ ἀσχολουμένων
περὶ αὐτά. ὁ γὰρ νοερῶς ζῶν οὐχ ἡ ἄνθρωπος, ὁ ἀπὸ λόγου καὶ τοῦ
πολυκεφάλου τῆς ἐπιθυμίας θηρίου καὶ τοῦ λεοντώδους τοῦ θυμοῦ μετὰ

1 τὴν B: om. a 3 ἢ B: καὶ a 9 εὐδαιμονῆσαν a, ubique fere 9 παντὶ B: πάντη a 12. 13 τὸν βραχὺν B: τὸ βραχὺ a 13 ὁμολογημένων B: ὁμολογουμένων a 18 τὸν B: τὸ a ὅτι secluserim 25 ἅπερ B: ὥσπερ a 29 ὑπάρχῃ B: ὑπάρχει a 30 βίος κρείττων B et Arist. vulg.: κρείττων βίος a et Arist. cod. L^b lacuna usque ad ἀνθρώπινον βίον (p. 1177b31) a 34 ἀσχολουμένων B: ἀνασχολούμενον a

τοῦ σώματος ὤν, οὕτω βιώσεται, ἀλλ' οὕτω διαβιοῖ, ᾗ θεῖόν τι ἐν αὐτῷ 1805
ὑπάρχει, τουτέστιν ἀλλ' ὡς χωρίσας αὑτὸν ἀπὸ τοῦ συνηρτημένου ζώου
καὶ ἑνώσας ἑαυτὸν πρὸς τὸ πρῶτον ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου κατιοῦσαν
εἰς αὐτὸν ἔλλαμψιν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ νοερῶς ζῆν. τὸ ἀναφυγεῖν ἀπὸ 15
τῆς περὶ τὴν ὕλην πτοίας ἐπὶ τὴν νοερὰν ἀρώρειαν. καὶ ὅσον, φησί, δια-
φέρει ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς τοῦ συνθέτου τούτου, τοῦ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος,
τοσοῦτον καὶ ἡ νοερὰ ἐνέργεια αὐτοῦ τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας. ἄλλην
γὰρ ἀρετὴν τὴν πολιτικὴν εἶπεν εὐδαιμονίαν. εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς πρὸς
τὸν ἄνθρωπον, τουτέστιν εἰ ὁ ἄσχετος νοῦς καὶ ἀνεπίστροφος θειότερός
ἐστι τοῦ ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὴν ὕλην βρέποντος καὶ ὁ βίος αὐτοῦ, ἡ κατὰ
νοῦν ἐνέργεια, θειοτέρα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας.

p. 1177b31 Οὐ χρὴ δὲ κατὰ τοὺς παραινοῦντας ἀνθρώπινα φρο- 30
νεῖν ὄντα ἄνθρωπον ὄντα.

Τινὲς μὲν Θεόγνιδός φασιν εἶναι τὴν γνώμην ταύτην, οἱ δὲ Σόλωνος.
ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ μὲν ὁ κυρίως καὶ μάλιστα καὶ ὄντως ἄν-
θρωπος ἦν ὁ συμπεπλεγμένος ὑπὸ λόγου καὶ τῶν προειρημένων αὐτῷ, 181
δίκαιον ἦν πείθεσθαι τοῖς λέγουσι δεῖν ἀνθρώπινα φρονεῖν καὶ ἐν τῇ πολι-
τικῇ ἐμμένειν εὐδαιμονίᾳ. ἐπεὶ δ' οὐ τοῦτο τὸ σύνθετόν ἐστιν ὁ ἀληθὴς
ἄνθρωπος ἀλλὰ τὸ ἐν ἡμῖν θειότατον, ὁ νοῦς, δεῖ μὴ πείθεσθαι ἀλλ'
ἀπαθανατίζειν ἑαυτούς, ἤτοι χωρίζειν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ θνητὸν ζῷον ἐμ- 5
παθείας καὶ ἀπαθανατίζειν καὶ ἐξομοιοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἀθανάτοις, ταῖς νοη-
ταῖς δηλαδὴ καὶ νοεραῖς ὑπάρξεσιν. ᾗ γὰρ τῷ ὄντως ἀνθρώπῳ πρέπουσα
εὐδαιμονία ἡ πρὸς θεόν ἐστιν ὁμοίωσις. ὁμοιοῦται δὲ θεῷ ὁ τῶν ἐνταῦθα
ἀποστὰς καὶ τοῖς νοεροῖς ἐνδιατρίβων. ὥστε δεῖ πάντα ποιεῖν ὅσα συντελεῖ
πρὸς τὸ ζῆν κατὰ νοῦν, ὃς ἐστι τὸ ἀκρότατον καὶ κράτιστον καὶ θειότατον
τῶν ἐν ἡμῖν. ζῇ οὖν κατ' αὐτόν, ὡς εἴρηται, ὁ περιλαμπόμενος ὑπὸ τῆς
θείας αὐγῆς ὑπερφρονήσας τῶν ἔξω καὶ ἀπολύσας καὶ ἐλευθερώσας ⟨ἑαυ-
τὸν⟩ ἀπὸ τῆς ἀσχέτου καὶ ἀκαθέκτου πρὸς τὸ σῶμα ῥοπῆς. εἰ γὰρ τῷ 10
ὄγκῳ σμικρόν ἐστι, δυνάμει καὶ τελειότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερ-
έχει. τὸ σμικρὸν τῷ ὄγκῳ ταὐτόν ἐστι τῷ ἀμεγέθει. τὸ δὲ λεγόμενον
τοιοῦτον ἂν εἴη· οὐ χρὴ τὸ ἐν ἡμῖν θειότατον ὥς τι τῶν τυχόντων νομί-
ζειν οὐδ' εἰς τὴν ἀμέρειαν αὐτοῦ ἀφορᾶν καὶ παρορᾶν καὶ καταφρονεῖν
ὡς εὐτελοῦς αὐτοῦ. οὐ γὰρ ὄγκῳ καὶ μεγέθεσιν ὁρίζειν χρὴ τὸ τίμιον καὶ

5 ὅσον et 7 τοσοῦτον Ba, ut Arist. cod. Kb: ὅσῳ et τοσούτῳ Arist. vulg. 6 τούτου B: om. a 7 αὐτοῦ ἐνέργεια a 12 οὐ χρὴ δὲ B et Arist. vulg.: χρὴ δὲ οὐ a et Arist. codd. LbOb 13 rhesis usque ad ὑπερέχει πάντων (p. 1178a2) a 15 εἰ μὲν οὖν a 18 ἀληθὴς B: ἀληθινός a 20. 21 ἐμπαθείας B: συμπα-θείας a 21. 22 ταῖς νοηταῖς B: τοῖς νοητοῖς a 27. 28 ἑαυτὸν a: om. B 28 εἰ γὰρ B: [illegible] Arist. 29 [illegible] Arist. [illegible] B [illegible] Arist. cod. Ob: τιμιότητι Arist. vulg. 29. 30 μᾶλλον ὑπερέχει Ba et Arist. cod. Lb: μᾶλλον πάντων ὑπερέχει Arist. vulg. 33 ὄγκῳ B: ὄγκοις a

τὸ δυνατόν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀμερείᾳ μᾶλλον καὶ τῷ ἀσωμάτῳ. τιμιώτεραι γὰρ 181r
καὶ δυνατώτεραι ἀσυγκρίτως αἱ νοεραὶ καὶ ἀσώματοι οὐσίαι πάσης σωμα-
τικῆς οὐσίας.

p. 1178ª2 Δόξειε δ' ἂν εἶναι καὶ ἕκαστον εἶναι τοῦτο.

Ὥσπερ πόλις κυρίως ἐστὶ καὶ λέγεται τὸ κρατοῦν καὶ ἄρχον, οἷον ἐν
μὲν τῇ δημοκρατουμένῃ ὁ δῆμος (οὗτος γὰρ ἐν αὐτῇ τὸ κύριον) καὶ ἐν
τῇ βασιλευομένῃ πόλις πάλιν ὁ βασιλεύς ἐστι καὶ λέγεται καὶ ἐν τῇ τυ-
ραννουμένῃ ὁ τύραννος, οὕτω καὶ ἄνθρωπος κυρίως ἐστὶν ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς
καὶ ἔστι κυρίως ὁ Ἀριστοτέλης καὶ Πλάτων ὁ τοῦ Ἀριστοτέλους νοῦς καὶ
ὁ τοῦ Πλάτωνος, ὅτι τὸ ἐν ἑκάστῳ κύριον ὁ ἐν ἑκάστῳ νοῦς ἐστι καὶ
τὸ ἄμεινον καὶ βέλτιστον. εἰ οὖν τοῦτο ἀληθὲς καὶ τὸ μακάριον ἡμῶν
ἵδρυται ἐν τῷ νῷ [βίῳ] καὶ τῇ ζωῇ αὐτοῦ, τῇ θεωρίᾳ, τί δεῖ παρέντας
τὸν κυρίως βίον, τὸν κυρίως ἡμῶν, ἐπιβάλλειν τινὶ ἄλλῳ βίῳ, οἷον τῷ
τοῦ πολιτικοῦ ἢ τοῦ ἀπολαυστικοῦ; τὸ λεχθέν τε πρότερον ἁρμόσει καὶ
νῦν· τὸ γὰρ κυρίως τῇ φύσει κράτιστον, ὅτι τὸ ᾠκειωμένον ἑκάστῳ
τῇ φύσει κράτιστον καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστόν ἐστιν ἐκείνῃ, εἴρηται πρότερον,
ὅτε περὶ ἡδονῆς ἔλεγεν ἐν τῷ παρόντι βιβλίῳ, καὶ ἡμεῖς ἐκεῖσε περὶ
τούτου εἴπομεν τὰ δυνατὰ ἡμῖν. δῆλον δὲ πάντως, ὅτι τὸ οἰκεῖον τῇ
τοῦ ἵππου φύσει κράτιστόν ἐστι τῇ ἱππείᾳ φύσει καὶ φίλον· ὁμοίως καὶ
τὸ τῇ τοῦ βοὸς φύσει ἥδιστόν ἐστι καὶ σωστικὸν τῇ τοῦ βοὸς φύσει καὶ
τελειωτικόν. ἀλλὰ περὶ τούτων εἴρηταί μοι ἐν ἐκείνοις καὶ οὐ δεῖ παλιλ-
λογεῖν. δῆλον δ' ὡς καὶ τὸ οἰκεῖον τῇ τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου φύσει,
κράτιστόν ἐστιν αὐτῇ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον, καὶ τοῦτο προσήκει ζητεῖν
καὶ εὑρίσκειν. καὶ εὑρόντα σταθηρῶς καὶ ἀκλινῶς ἐμμένειν αὐτῷ, τὰ δ'
ἄλλα χαίρειν ἐᾶν. ὅτι δὲ τῷ ἀληθινῷ, τῷ νοῖ ἡμῶν, ἡ νοερὰ ζωὴ καὶ
ὁ θεωρητικὸς βίος ἐστὶν οἰκειότατον, πολλάκις ἠκούσαμεν. εἰ δὲ ὁ οἰκειό-
τατος αὐτῷ βίος ὁ θεωρητικός ἐστιν, ὁ ἄρα κατ' αὐτὸν ζῶν εὐδαιμονέστα-
τός ἐστιν, ὁ δὲ κατὰ τὴν ἠθικὴν καὶ πραγματικὴν δεύτερος καὶ μετ' ἐκεῖ-
νον. διότι καὶ αἱ κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν ἐνέργειαι ἀνθρωπικαί εἰσι καὶ
τοῦ πολιτικοῦ εὐδαίμονος.

p. 1178ª10 Δίκαια γὰρ καὶ ἀνδρεῖα καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὰς ἀρε-
τὰς πρὸς ἀλλήλους πράττομεν.

Εἰπὼν ὅτι αἱ κατὰ τὰς ἠθικὰς ἐνέργειαι ἀνθρωπικαί εἰσι (τοῦ συν- 11

1 εἶναι post ἂν B: post ἕκαστος a: post καὶ Aristot. vulg. ἕκαστον B et Aristot. codd. MbOb: ἕκαστος a et Aristot. vulg. rhesis usque ad ἐνέργειαι ἀνθρωπικαί (p. 1178ª10) a 5 ἐστὶ κυρίως a 6 μὲν B: om. a 7 πόλις B: πόλει a 10 ἑκάστῳ κύριον B: ἑκάστῃ κυρίως a 11 καὶ βέλτιστον B: καὶ τὸ βέλτιστον a 12 βίῳ delevi 14 τὲ B et Aristoteles: δὲ a 17 παρόντι B: πρώτῳ a: cf. c. 5 p. 1176ª25 sqq. 19 φίλον a: φιλία B 21. 22 παλιλλογεῖν B: πολυλογεῖν a 31 τὰ ἄλλα Ba et Arist. cod. Lb: ἄλλα Aristot. vulg. 32 rhesis usque ad πάντα ἀνθρωπικά (p. 1178ª14)

θέτου γάρ εἰσιν ἀνθρώπου ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος) τοῦτο διὰ τούτων 181r
συνίστησι, λέγων ὅτι καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐν
συναλλάγμασι καὶ χρείαις πρὸς ἀλλήλους πράττομεν, διατηροῦντες ἐν
τοῖς πάθεσι τὸ πρέπον. τὰ δὲ πάθη, οἷον ἡδοναὶ καὶ λῦπαι, τοῦ συνθέτου
ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, ὥστε καὶ αἱ κατὰ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἐνέργειαι περὶ
ἡδονὰς καὶ λύπας, ὡς μεμαθήκαμεν, οὖσαι τὸ πρέπον αὐταῖς ἐπάγουσαι
καὶ ὅρον αὐταῖς ἐπιτιθεῖσαι τοῦ συνθέτου ἂν εἶεν, ὥστε καὶ ἀνθρωπικαί.
ὅτι δὲ αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ μετροῦσι τὰ πάθη, καὶ τοῦτο ἔμπροσθεν ἐμάθο-
μεν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ἀνδρείας ὁρμῶμεν ἐπὶ τὰ ἀνδρεῖα καὶ θαρροῦμεν
ὅπου δεῖ, καὶ φεύγομεν τὰ φοβερὰ ὅτε δεῖ καὶ ὅπως δεῖ, καὶ ὅλως με-
τροῦμεν δι' αὐτῆς τοὺς φόβους καὶ τὰ θάρρη, ἀπὸ δὲ τῆς σωφροσύνης
τὰς δ' ἀφῆς λύπας καὶ ἡδονάς, καὶ τὰς μὲν αἱρούμεθα καὶ διώκομεν,
τὰς δὲ φεύγομεν. ὅτι δὲ καὶ ἡ ἐλευθεριότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια μετρεῖ
τὰς πράξεις, οὐ δὲ λύπας καὶ ἡδονὰς μεμαθήκαμεν. οἷον ἀρού-
σθωμεν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν περὶ ἐλευθεριότητος καὶ μεγαλοπρεπείας εἰρη-
μένων τῷ συντόμῳ τούτῳ. εἰρήκαμεν δὲ καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ
φιλίαν καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς τὸ εἶναι
ἕξεις, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι καὶ ἡ μὲν πραότης ἐστὶν ἐπὶ τῷ τῆς ὀργῆς
συμμέτρῳ, ἡ δὲ δικαιοσύνη σωστικὴ τῆς κοινωνίας ἡμῖν, φύσει οὖσι 181v
πολιτικοῖς. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, πᾶσαι αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι καὶ
ποιήσεις ἀνθρωπικαί εἰσι παὶ δεύτεραι τῶν λογικῶν ἀρετῶν. ἔτι εἰ ἀγα-
θὸς ἄνθρωπος λέγεται καὶ ἔστιν ὁ μήτε ἐν τοῖς πάθεσιν ἄμετρος μήτ' ἐν
τοῖς περὶ ταῦτα πράξεσιν ἄρματος, εἴη ἂν καὶ οὗτος κατορθωτὴς τῆς
ἠθικῆς ἀρετῆς, ἧς ἀγαθοὶ λεγόμεθα, καὶ τὰς κατ' αὐτὴν πράξεις ἀνθρω-
πικὰς ὑπάρχειν, εἴ γε τὰ πάθη, ὡς εἴρηται, τοῦ συνθέτου εἰσίν.

p. 1178ª14 Ἕνια δὲ καὶ συμβαίνειν ἀπὸ τοῦ σώματος δοκεῖ, καὶ πολλὰ συνωκειῶσθαι τοῖς πάθεσιν ἡ τοῦ ἤθους ἀρετή.

Καὶ διὰ τούτων τὸ αὐτὸ δεικνύει, λέγων δὴ τὸ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας ἀνθρωπικὰς εἶναι. εἰσὶ γάρ, φησί, τινὲς φύσει
σώφρονες καὶ ἀνδρεῖοι καὶ δίκαιοι· τοῦτο δ' αὐτοῖς ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ σώ- 10
ματος, ἤτοι ἀπὸ τῆς ποιᾶς τοῦ σώματος κράσεως καὶ τῆς τῶν στοιχείων
τοῦ σώματος συναρμογῆς καὶ συμπλοκῆς. ὥστε τοῦ συνθέτου ἐστὶ καὶ τὰ
ἀπ' αὐτῶν ἐνέργειαι. ἐπεὶ δὲ ἔνια δοκεῖ καὶ συμβαίνειν ἀπὸ τοῦ
σώματος δοκεῖ, ἐπήγαγε καὶ πολλὰ συνωκειῶσθαι τοῖς πάθεσιν
ἡ τοῦ ἤθους ἀρετή. ὥσπερ γὰρ οὐ πᾶσα ἡδονὴ ὡς δέδεικται, πρό-
τερον δὲ πασῶν ἐνεργεῖν φαίνεται ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων καὶ ὅσων τῷ σῶ- 15
ματι καὶ οἷς ἐν αὐτοῖς γίνεται ἔστιν ἡ ἐνέργεια, οὕτω καὶ τοῖς πάθεσι, ταῖς ἡδοναῖς καὶ λύπαις, ἄλλοις ἄλλαι τῶν ἀρετῶν

7 ἀνθρωπικαί B: ἀνθρωπικήν a 10 ὅπως B: ὅπου a 13 ὅτι scripsi: ὅτε Ba
18 πράότης Vat. 320: πρώτη Ba 36 ὡκείωτο B: ὡκείωται a 37 αὐταῖς a: αὐτὰς B

συνφκείωνται. τῇ μὲν γὰρ ἑπομένῃ ἡδονῇ ταῖς δόσεσιν οἷς δεῖ οὐ πᾶσα 181r
ἀρετὴ φκείωται, ἀλλ' ἡ ἐλευθεριότης. καὶ τῇ ἑπομένῃ ἡδονῇ ταῖς κατὰ
τὴν γεωμετρίαν ἀναλόγοις διανομαῖς οἰκεία ἀρετή ἐστιν ἡ δικαιοσύνη, ἀλλ'
οὐχὶ ἡ σωφροσύνη ἢ ἀνδρεία. εἰ δὴ αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ τοῖς πάθεσιν φκεί-
5 ωνται, τὰ δὲ πάθη ἀνθρωπικά, καὶ αἱ ἠθικαὶ ἄρα ἀρεταὶ τοῦ συνθέτου
εἰσὶ καὶ οὐ τοῦ ὄντως ἀνθρώπου.

p. 1178ª16 Συνέζευκται δὲ καὶ ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους ἀρετῇ 20
καὶ αὕτη τῇ φρονήσει.

Δείξας τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἀνθρωπικὰς οὔσας, δείκνυσι καὶ τὴν φρό- 25
10 νησιν (αὕτη γὰρ ἀρετὴ οὖσα τοῦ λογιστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς δόξειεν ἂν
εἶναι τοῦ νοῦ ἀρετὴ καὶ οὐ τοῦ συνθέτου), δείκνυσι δὴ καὶ ταύτην ὅτι μὴ
τοῦ ὄντως ἀνθρώπου ἐστὶν ἀρετή, ἀλλὰ τοῦ συνθέτου. ὃ δὲ λέγει, δῆλον
ὅτι ἀναμνησθεὶς ἡμᾶς αὐτοὺς τῶν ἐν ἄλλοις ἀποδεδειγμένων. δείκνυσι
δὲ ὅτι ἀντακολουθοῦσιν αἱ ἀρεταί, καὶ ἐν ᾧ ἂν μία τις ἐξ αὐτῶν ἐστιν, 30
15 ἐξ ἀνάγκης ἐκείνῳ καὶ αἱ λοιπαὶ ἕπονται καὶ οὐκ ἐνδέχεται ἀνδρεῖον ὄντα
τὴν ἠθικὴν ἀνδρείαν μὴ καὶ σώφρονα εἶναι καὶ φρόνιμον καὶ δίκαιον, ἢ
σώφρονα ὄντα μὴ εἶναι καὶ δίκαιον καὶ ἀνδρεῖον καὶ φρόνιμον, ἢ φρόνιμον
ὄντα μὴ τὰ δίκαια βούλεσθαι καὶ αἱρεῖσθαι καὶ τὰ σωφρονικὰ καὶ ἀνδρεῖα·
ἀλλ' ὃς ἂν ᾖ φρόνιμος, οὗτος εὐθὺς καὶ δίκαιός ἐστι καὶ σώφρων, καὶ ὁ 35
20 δίκαιος φρόνιμος καὶ ἀνδρεῖος καὶ σώφρων. ἐπεὶ τοίνυν ἀντακολουθεῖν δέ-
δειχται τὰς ἀρετὰς καὶ συνεζευγμένη ἐστὶν ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους
ἀρετῇ, τουτέστιν τῇ ἠθικῇ ἀρετῇ, καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ τῇ φρονήσει καὶ
ἀλλήλαις, καὶ οὐκ ἐνδέχεται χωρίζεσθαι ἀπ' ἀλλήλων, εἰσὶ δὲ αἱ ἠθικαὶ
ἀρεταὶ ἀνθρωπικαί, εἴη ἂν καὶ ἡ φρόνησις τοῦ συνθέτου. ἡ μὲν τῶν λε- 40
25 γομένων διάνοια αὕτη· κατὰ δὲ τὴν λέξιν εἰπὼν ὅτι συνέζευκται δὲ
καὶ ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους ἀρετῇ καὶ αὕτη τῇ φρονήσει, τὴν
αἰτίαν τούτου ἐπήγαγεν εἰπὼν εἴπερ αἱ μὲν τῆς φρονήσεως ἀρχαὶ
κατὰ τὰς ἠθικάς εἰσιν ἀρετάς. λέγει δὲ ἀρχὰς τὰ τελικὰ αἴτια, ὧν
ἕνεκα πράττομέν τινα καὶ ποιοῦμεν. ὡς γὰρ ἰατροῦ τελικόν αἴτιον καὶ τὸ
30 οὗ ἕνεκα πάντα ποιεῖ καὶ πράττει, ὅσα ποιεῖ καὶ πράττει, ὑγίεια, καὶ οἰ- 45
κοδόμου ἀρχὴ τελική ἡ οἰκία καὶ στρατηγοῦ νίκη, σώφρονός τε ἡ τῶν
παθῶν συμμετρία, οὕτω καὶ τῆς φρονήσεως, ὡς δέδεικται ὅτε περὶ ταύτης
ἔλεγεν, οἱ κατὰ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ὀρθοὶ σκοποὶ τέλη μέν εἰσι καὶ αἴτια τῶν
πραττομένων ἐκείνων ἕνεκα. ἔστι γὰρ ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς τὸ
35 ὀρθοδοξεῖν περὶ τὰ τέλη· τὸ γὰρ ὀρθῶς δοξάζειν ὅτι τόδε τι ἀγαθόν ἐστιν,
οὐκ ἔστι μὴ ὄντος τοῦ τινὸς τόδε τινός, τὸ ποιεῖν τὰ συμφέροντα τῇ πό-

3 τὴν B: om. a 8 rhesis usque ad προκειμένου ἐστίν (p. 1178ª23) a 10 δόξειεν ἂν a: δόξειαν B 12 ὄντως a: ὄντος B 13 ἀναμνήσαντες scripsi: ἀναμνήσας B: ἀναμνήσαντες a ἐν inserui: om. Ba δέδεικται] Z 13 p. 1144ᵇ33 29 ἰατροῦ B: ἰατρικῆς a 30 ὅσα ποιεῖ καὶ πράττει B: ὅσα ἂν ποιῇ καὶ πράττῃ a 30. 31 οἰκοδόμου B: οἰκοδομίας a

λει, καὶ τόδε μέν ἐστι συμφέρον καὶ τόδε δίκαιον καὶ ποιητέον, τόδε δὲ 181v
ὀτιοῦμφορον καὶ ἄδικον καὶ φευκτέον· τὰ μὲν οὖν ὀρθὸς περὶ τούτου ὀρίζεται καὶ 46
μὴ ἀπατᾶσθαι μηδὲ νομίζειν τὸ μὴ ἀγαθὸν ὡς ἀγαθὸν ἀπὸ τῶν ἠθικῶν
ἡμῖν ἀρετῶν πρόσεστιν, ἀπὸ δὲ τῆς φρονήσεως ἡ εὕρεσις τῆς ὕλης καὶ τῶν
ὀργάνων καὶ πράξεων καὶ ποιήσεων, δι' ὧν ὁ ὀρθὸς σκοπὸς καὶ τὸ τέλος
γενήσεται. ἐπεὶ οὖν ἡ μὲν ἠθικὴ ἀρετὴ τοὺς ὀρθοὺς σκοποὺς ὑποδεικνύει,
ἡ δὲ φρόνησις τὰ συντελοῦντα πρὸς τὴν τούτων λῆψιν καὶ ἐπιτυχίαν
ἀνευρίσκει, συνεζευγμέναι ἂν εἶεν. ταῦτα μὲν οὕτως. ἔχει δὲ ἀσάφειαν 50
⟨ἡ λέξις⟩ διὰ τὸ ἐλλιπὲς εἶναι, ἡ λέγουσα τὸ δ' ὀρθὸν τῶν ἠθικῶν
κατὰ τὴν φρόνησιν. εἴη δ' ἂν τὸ πλῆρες τοιοῦτον· τὸ δ' ὀρθὸν τέλος,
ὅπερ ἡμῖν ὅτι ὀρθὸν καὶ ἀγαθὸν γνώριμόν ἐστιν ἀπὸ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς
(ἀπὸ γὰρ ταύτης γνωρίζομεν, ὅτι ὀρθόν ἐστι), τοῦτο δὲ τὸ ὀρθὸν τέλος
κατὰ τὴν φρόνησιν, τουτέστιν ἀπὸ τῆς φρονήσεως, ἐπικτώμεθα. ἡ φρό-
νησις γὰρ ἡμῖν δεικνύει τὰ πρὸς ἐκεῖνο φέροντα. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς λέξεως
τὸ συνηρτημένον δὲ | αὐταῖς καὶ τοῖς πάθεσι τοιοῦτόν ἐστι· συνε- 182r
ζευγμέναι οὖσαι αἱ ἀρεταὶ τῇ φρονήσει καὶ ἡ φρόνησις ταῖς ἀρεταῖς καὶ
οὐ μόνον ἀλλήλαις συνεζευγμέναι ἀλλὰ καὶ τοῖς πάθεσιν, ἃ δὴ πάθη ἀν-
θρωπικὰ καὶ τοῦ συνθέτου εἰσίν, ἀνθρώπιναι καὶ αὐταὶ ἂν εἶεν. ἡ τε φρό-
νησις καὶ αἱ ἀρεταί, καὶ ὁ βίος δὴ καὶ ἡ ζωὴ ἡ κατὰ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς
καὶ τὴν φρόνησιν ἀνθρωπικὴ ἐστι· τοῦ συνθέτου γάρ. ὁ δὲ τοῦ νοῦ
βίος τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ὄντως ἀνθρώπου καὶ ἡ νοερὰ ζωὴ κεχωρισμένη
ἐστὶ τῶν τοῦ συνθέτου παθῶν, ὥστε ἡ κατὰ τὴν νοερὰν ζωὴν τοῦ ἀλη-
θινοῦ ἀνθρώπου εὐδαιμονία ἑτέρα ἂν εἴη τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας. τὸ
δὲ διακριβῶσαι δὲ μεῖζον τοῦ προκειμένου εἴρηκεν αἰνιττόμενος,
ὅτι τῷ θεολόγῳ προσήκει περὶ αὐτῶν λέγειν. τῶν πρός τι γὰρ ὁ νοῦς
(τῶν νοητῶν γάρ), ὡς καὶ ἡ αἴσθησις τῶν αἰσθητῶν, τῶν δὲ πρός τι ἡ
αὐτὴ ἐπιστήμη, τὸ δὲ περὶ νοητῶν λέγειν θεολογίας ἐστίν, ὥστε καὶ περὶ
νοῦ ἐκείνης.

p. 1178a23 Δόξειε γὰρ καὶ τῆς ἐκτὸς χορηγίας ἐπὶ μικρὸν ἢ ἔλατ- 10
τον δεῖσθαι τῆς ἠθικῆς.

Τὴν πολιτικὴν εὐδαιμονίαν διὰ τῆς ἠθικῆς ἐδήλωσε. τὸ δ' ἐπὶ μι-
κρὸν ταὐτόν ἐστι τῷ παντάπασιν ὀλίγης δεῖσθαι τῆς ἐκτὸς χορηγίας. εἰ
δὲ μὴ πάντῃ, φησί, παντελῶς σμικρᾶς, ἀλλ' οὖν οὐκ ἐπίσης τῷ πολιτικῷ
εὐδαίμονι χρῄζει τῶν ἐκτός· τούτου γάρ ἐστι ὀγλωτικὸν τὸ ἢ ἐπ' ἔλαττον
δεῖσθαι τῆς πολιτικῆς. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ πολιτικὴ πολλῶν χρῄζει τῶν 20
ἐκτός, οὕτω καὶ ἡ θεωρητικὴ εὐδαιμονία. ἀλλ' ἧττον πολὺ δεῖται τῶν τοι-

2 φευκτέον B: φευκτόν a 9 ἡ λέξις a: om. B ἐλλιπὲς videtur esse scribendum 15 αὐταῖς Ba: αὐται Aristoteles 17 ἀλλήλαις Vat. 320: ἀλλήλοις Ba 24 δὲ μεῖζον B et Arist. cod. Mb: γὰρ μεῖζον a et Arist. vulg. 27 θεολογίας B: θεολόγου a 29 γὰρ B: δ' ἂν a et Aristoteles 29. 30 ἢ ἔλαττον B (sed cf. v. 31): ἢ ἐπ' ἔλαττον a et Aristoteles 30 rhesis usque ad ἄλλων τίς (p. 1178a31) a

οὑτων. τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων, ὡς πρότερον εἴρηται (καὶ εἴρηταί 182r
μοι ἐκεῖ τὸ διὰ τί), ἐπίσης ἀμφότεροι χρήζουσιν, εἰ καὶ μᾶλλον τοῦ θεω-
ρητικοῦ ὁ πολιτικὸς ἀναπείσειν περὶ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ὅσα τοῦ ἀναγκαίου
ὄμοια μηδὲ πόρρω καθέστηκε. μικρόν τι γὰρ ἐπὶ τὸ πλέον τῶν ἀναγκαίων
[illegible] τοῦ πολιτικοῦ. πρὸς μὲν τὴν τῶν ἀναγκαίων χρείαν οὐδὲν τι διαφέ-
τουσιν οὗτοι, πρὸς δὲ τὰς οἰκείας ἐνεργείας πολὺ καὶ ὅσον σχεδὸν τὸ ὂν
τοῦ μὴ ὄντος. ὁ μὲν γὰρ θεωρητικός, ὡς πρὸς τὸ κατὰ νοῦν ἐνεργεῖν καὶ
τοῖς νοητοῖς ἐνδιατρίβειν οὐδενὸς χρῄζει, ὥσπερ οὐδὲ τῇ ὑγιαινούσῃ ὄψει
πρὸς τὸ ὁρᾶν τάδε τὰ γράμματα φωτὸς παρόντος χρεία τινός ἐστιν ἀλλ'
ἢ μόνον ἀραι τὰ βλέφαρα, εἰ τύχοι κεκλεισμένα ὄντα, οὕτως οὐδὲ τοῦ θεω-
ρητικοῦ τινος ἔστι χρεία πρὸς ἐπίβλεψιν καὶ ἐπαφὴν τῆς νοητῆς διακοσμή-
σεως. τῷ δὲ πολιτικῷ ὡς μὲν ἐλευθερίῳ χρεία χρημάτων, εἰ μέλλει
πράττειν τὰ ἐλευθέρια· ὁμοίως καὶ ὁ δίκαιος χρημάτων δεῖται, ὅπως ἀπο-
δοίη τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ. ἀπὸ γὰρ τῶν πράξεων γνωρίζεται ὁ δίκαιος
καὶ ὁ ἐλευθέριος, οὐ μὴν ἐκ τοῦ λέγειν, ὅτι 'βούλομαι τὰ δίκαια πράττειν
καὶ τὰ ἐλευθέρια.' πράττειν δὲ χωρὶς τῶν οἰκείων ταῖς πράξεσιν ὀργά-
νων ἀμήχανον. ὄργανα δὲ οἰκεῖα τῷ δικαίῳ καὶ ἐλευθερίῳ ὡς δικαίῳ
καὶ ἐλευθερίῳ τὰ χρήματα. ὡς ὁ' ἀνδρεῖος δεῖται παρουσίας πολεμίων,
ὡς δὲ φρόνιμος πάλιν ἑτέρων. εἰπὼν δὲ αἱ γὰρ βουλήσεις ἀδηλοι,
τὴν αἰτίαν τούτου ἐπήγαγεν εἰπὼν προσποιοῦνται δὲ καὶ οἱ μὴ δίκαιοι
βούλεσθαι δικαιοπραγεῖν, οὓς οὐκ ἂν εἴποιμεν δικαίους διὰ τὴν τοῦ
βούλεσθαι προσποίησιν. ὅτι δὲ καὶ ὁ σώφρων τινῶν δεῖται, δῆλον· ἐλευ-
θέριος γὰρ μάλιστα. ὁ γὰρ σωφρονῶν ὑπὸ παιδαγωγῷ τεταγμένος ἢ ἄλλῳ
τινί, ὃν φοβούμενος ἢ αἰδούμενος ἀπέχεται τῶν ἐκ τῆς ἁφῆς ἡδονῶν, οὐ-
πω δῆλός ἐστιν, εἰ σώφρων ὄντως ἐστίν.

p. 1178a34 Ἀμφισβητεῖται δὲ πότερον κυριώτερον τῆς ἀρετῆς ἡ
προαίρεσις ἢ αἱ πράξεις.

Εἰπὼν ὅτι ἀπὸ τῶν πράξεων γνωρίζονται ὁ σώφρων, ὁ ἀνδρεῖος, ὁ
δίκαιος, ὁ φρόνιμος, ἐπειδὴ πολλοὶ σωφρονοῦσιν ἵνα τύχωσι, φέρε εἰπεῖν,
ἀρχιερωσύνης, ἄλλοι δὲ δικαιοπραγοῦσιν, ἵνα τύχωσιν ἀρχῆς πολιτικῆς, καὶ
ἕτεροι δι' ἄλλο τι μὴ ὄντες κατὰ ἀλήθειαν σώφρονες ἢ δίκαιοι, ἐλείπετο
δὲ ἐναρέτους εἶναι τοὺς βουλομένους τὰ ἀνδρεῖα καὶ σωφρονικά, ὅπερ μό-
νον τοῦτο οὐκ ἀρκεῖ, ἠμφισβητεῖτο δικαίως. καὶ οἱ μὲν τῇ βουλήσει
ὡρίζον τὴν ⟨ἀρετὴν⟩ καὶ σπουδαῖον ἔλεγον τὸν βουλόμενον, οἱ δὲ τῇ πρά-

1 πρότερον] c. 7 p. 1177a29 2 διατί B: διότι a 11 ἐπαφὴν B: ἐπιφανὴν a
12 ἐλευθερίῳ Vat. 320: ἐλευθέρῳ Ba 13 et 16 ἐλευθέρια B: ἐλεύθερα a ὁ B:
ὡς a 13. 14 ἀποδοίη B: ἀποδόσει a 15 βούλομαι B: βούλεται a
18 ἐλευθέρῳ a 23 ὑπὸ B: ἐπὶ a 26 ἀμφισβητεῖται B et Arist. vulg.: ζητεῖται a
et Arist. cod. Lb 27 rhesis usque ad τὸ ἀνθρωπεύεσθαι (p. 1178b7) a
31 ἐλείπετο B: ἐλλείπεται a 33 ἠμφισβητεῖτο B: ἀμφισβητεῖτο a 34 ἀρετὴν

ξει, δέον ἀμφότερα συμμῖξαι, ὡς ἐν ἀμφοῖν οὔσης τῆς ἀρετῆς. δίκαιος 182r
γὰρ ὄντως ἐστὶν ὁ βουλόμενος καὶ πράττων τὰ δίκαια, καὶ σώφρων ὡσαύ-
πως καὶ ἀνδρεῖος. εἰ οὖν ἐν ἀμφοῖν ἡ ἀρετή, πρὸς δὲ τὸ πράττειν χρη-
μάτων χρεία, δεήσει ἄρα καὶ τῷ δικαίῳ καὶ τῷ ἐλευθερίῳ χρημάτων,
καὶ ὅτῳ ἂν μείζους αἱ πράξεις ὦσι καὶ καλλίους, τοσούτῳ χρεία
πλειόνων αὐτῷ. τῷ δὲ θεωρητικῷ οὐ μόνον οὐ συντελοῦσι πρὸς τὸ
ἐνεργεῖν ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐμπόδιον τυγχάνουσιν ὄντα. πρὸς μὲν γὰρ τὴν
κατὰ τὸν ἐνέργειαν ἀναγκαῖς ἐστιν, ἐπεὶ καὶ ἄνθρωπός ἐστιν. ἧττον δ' ἐπειδὴ
ἔτι συνήρτηται αὐτῷ τὸ σῶμα καὶ ἀνθρώπους συζῇ, δεήσεται καὶ τούτων 182v
πρὸς τὸ ἀνθρωποπρεπέσθαι, ἤτοι τὰ καθήκοντα πράττειν πρὸς τοὺς φοι-
τῶντας εἰς αὐτόν.

p. 1178b7 Ἡ δὲ τελεία εὐδαιμονία ὅτι θεωρητική τίς ἐστιν ἐνέρ-
γεια. καὶ ἐντεῦθεν ἂν φανείη.

Καὶ ταῦτα δεικτικά ἐστι τοῦ ὅτι ἡ τελεία εὐδαιμονία ἐν τῇ τῶν ἀρί-
στων ἕξαται γνώσει. ἄριστα δὲ ὅτι τὰ θεῖά ἐστι, πρὸς ἁπάντων ἀνωμο-
λόγηται. εἰ οὖν τὸ μέγιστον καὶ τελειότατον ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις τὸ
εὐδαιμόνως ζῆν ἐστι (τοῦτο δὲ ἐν θεωρίᾳ ὃν δέδεικται καὶ διὰ τῶν προ-
κειμένων λέξεων δειχθήσεται), ἡ τελεία εὐδαιμονία ἐν γνώσει καὶ θεωρίᾳ
τῶν ἀρίστων εἴη ἄν, ἀλλ' οὐκ ἐν πράξει καὶ ποιήσει ὡς ἡ πολιτική.
δείκνυσι δὲ τοῦτο τὸν τρόπον τοῦτον· ἐν ᾧ τῷ θείῳ τὸ εὐδαιμονεῖν καί ἡ
μακαριότης ἐστίν, ἐν τούτῳ καὶ ἡμῖν, ὡς δυνατὸν τοῦτο. τῷ δὲ θεῷ τὸ
εὐδαιμονεῖν καὶ ἡ μακαριότης ἐν θεωρίᾳ, καὶ ἡμῖν ἄρα τὸ κυρίως εὐδαι-
μονεῖν ἐν θεωρίᾳ. ὅτι δὲ ἐνέργεια θεοῦ καὶ μακαριότης ἐν θεωρίᾳ καὶ
οὐ πράξει ἢ ποιήσει, δέδεικται μὲν φιλοσόφως ἐν τῷ Λ τῶν Μετὰ τὰ
φυσικά, δείκνυσι δὲ καὶ νῦν ἐνδόξως λέγων 'πάντες ὑπειλήφαμεν καὶ
πιστεύομεν τὸ θεῖον ζῆν καὶ ἐνεργεῖν'. πάσα δὲ ἐνέργεια ἡ πρακτική ἡ
ποιητικὴ ἢ θεωρητική. εἰ οὖν μήτε πράττει μήτε ποιεῖ τὸ θεῖον ἐνερ-
γοῦν, λείπεται τὸ τρίτον ἡ θεωρία. ἀλλὰ μὴν κρατίστη καὶ ἀρίστη καὶ
ἀκροτάτη ἡ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια καὶ ἡ συγγενὴς ἄρα ἡμῶν ἐνέργεια τῇ τοῦ
θεοῦ ἐνεργείᾳ φύσει καὶ ἀκροτάτη καὶ τελεία ἡ θεωρία ἐστίν. ὅτι δὲ ἡ
τοῦ θεοῦ ἐνέργεια οὐκ ἐν πράξει οὐδὲ ἐν ποιήσει ἢ ἐν πολιτικῇ εὐδαιμο-
νίᾳ ἀλλὰ θεωρίᾳ ἐστί, δείκνυσι λέγων· αἱ ἡδοναὶ ἀρεταὶ πᾶσαι τῶν πα-
θῶν εἰσιν, ὡς δέδεικται, ἀστρηταί· τὰ δὲ πάθη οὔκ εἰσιν ἐν θεῷ. ὥστε
οὐδὲ αἱ ἡδοναὶ ἀρεταί· οὐδὲ δεῖται αὐτῶν, ὥστε οὐδὲ κατὰ τὴν πολιτικὴν
εὐδαιμονίαν εὐδαίμων ἐστί. τί γὰρ ἂν δέοιτο τὸ θεῖον ἀναπαυμάτων; τὸ γὰρ
ἀναπαύειν ἐστὶ τὸ κατὰ ἀναλογίαν ἀναλίσκεσθαι καὶ συνήθως ποιεῖσθαι
τάς τε παρακαταθήκας ἀποδιδόναι, γελοῖον ἂν φανείημεν ἡμεῖς τε καὶ ἐκεῖ-
νοι. ἡμεῖς μέν, εἰ τοιαῦτα περὶ θεοῦ ὑπολαμβάνομεν. ἐκεῖνος δ', εἰ τοι-

4 ἐλευθέρῳ a 14 rhesis usque ad συγγενεστάτη, εὐδαιμονικωτάτη (p. 1178b23) a
24. 25 ἐν τῷ Λ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά] c. 7 p. 1072b24

οὐτοις ἐνασχολεῖται. τί δ' ἂν δέοιτο ἀνδρείας, ᾧ μηδὲν ἐστι δεινὸν μηδὲ 182v
φοβερόν; τί δὲ ἐλευθεριότητος; ἄτοπον γὰρ εἴ τις αὐτῷ παρεῖναι νομίζοι
χρήματα καὶ νόμισμα καὶ δόσεις τούτων καὶ λήψεις, οἷς δεῖ διδόναι καὶ
ἀφ' ὧν λαμβάνειν. τί δὲ σώφρων ἐστίν; ἢ βαρὺς καὶ φορτικὸς ὁ ἔπαι-
νος, τὸ λέγειν ὡς ἐπιθυμεῖ μέν, κρατεῖ δὲ καὶ οὐκ ἄγεται πρὸς τῆς ἐπι-
θυμίας· μῶμος γὰρ αὐτῷ μᾶλλον καὶ οὐκ ἔπαινος τοῦτο. τί γὰρ ἂν
οὕτως ἔχων διαφέρει τῶν ἐγκρατῶν καὶ καρτερικῶν; διαιροῦσιν οὖν ἡμῖν 35
πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κατ' αὐτὰς ἐνεργείας μικρὰ καὶ ἀνάξιοι φαί-
νονται τῆς θείας φύσεως. ἀλλὰ μὴν ζῆν φαμεν τὸ θεῖον καὶ ἐνεργεῖν·
οὐ γὰρ δὴ καθεύδειν ὡς τὸν Ἐνδυμίωνα. θεωρία ἄρα ἡ τούτου ἐστὶν
ἐνέργεια μακαριότητι καὶ τιμιότητι καὶ κάλλει διαφέρουσα τῶν ἀνθρωπι-
κῶν, ἤτοι τῶν τῆς πολιτικῆς εὐδαιμονίας ἐνεργειῶν. καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου
ἄρα ἐνέργεια τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ὄντως ἀνθρώπου ἡ συγγενεστάτη τῇ τοῦ
θεοῦ ἐνεργείᾳ μακαριωτάτη καὶ τελειοτάτη καὶ εὐδαιμονικωτάτη· δευτέρα 40
δὲ ταύτης καὶ πολλοστὴ ἡ ἀνθρωπικὴ ἡ πολιτική.

p. 1178b24 Σημεῖον δὲ καὶ τὸ μὴ μετέχειν τὰ λοιπὰ ζῷα εὐδαιμο-
νίας, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἐστερημένα.

Τοιαύτην ἐνέργειαν τὴν θεωρίαν λέγει, ἤτοι τὴν νοερὰν ζωὴν καὶ
γνῶσιν τῶν ἀρίστων καὶ θείων. λέγει δὲ ὡς συλλεξαμένους τὰ παραλε-
λειμμένα καὶ ὧν προσυπακούειν ἔξωθεν χρή, ὅτι κατὰ μὲν τὰς τῶν ἄλλων 45
φιλοσόφων Ἐπικουρείων τε καὶ τῶν ὕστερον Στωικῶν περὶ εὐδαιμονίας ὑπο-
λήψεις δύναταί τις εὐδαιμονίαν μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις, κατ'
ἐμὲ δὲ καὶ Πλάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τὴν εὐδαιμονίαν ἐν νοερᾷ ζωῇ
ἱστῶμεν, ἀδύνατον κατὰ ταύτην εὐδαιμονεῖν τὰ ἄλογα τῶν ζῴων, ἐστερη-
μένα νοῦ καὶ ζωῆς λογικῆς. ὅτι δὲ δυνατὸν κατὰ τοὺς Ἐπικούρου τροφί-
μους καὶ τοὺς Στωικοὺς μετέχειν εὐδαιμονίας καὶ τὰ ἄλογα ζῷα, διὰ τού-
των ἂν τις παραστήσειεν· εἰ τὸ εὐπαθεῖν εὖ ζῆν ἐστι κατ' Ἐπίκουρον, 50
τὸ δὲ εὖ ζῆν ταὐτόν ἐστι κατ' Ἐπίκουρον καὶ τοὺς Στωικοὺς τῷ εὐδαιμο-
νεῖν, τὸ εὐπαθεῖν ἄρα εὐδαιμονεῖν ἐστιν· ὑπάρχει δὲ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις
τὸ εὐπαθεῖν, ὥστε καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν. πάλιν, εἰ τὸ κατὰ φύσιν διάγειν
κατὰ τοὺς Στωικοὺς εὖ ζῆν ἐστι, τὸ δὲ εὖ ζῆν καὶ κατ' αὐτοὺς καὶ κατ'
Ἐπίκουρον εὐδαιμονεῖν ἐστι, τὸ κατὰ φύσιν ἄρα διάγειν εὐδαιμονεῖν ἐστιν·
ἀλλὰ μὴν ὑπάρχει τοῖς ἀλόγοις ζῴοις τὸ κατὰ φύσιν διάγειν ἀπὸ γενέσεως
μέχρι τῆς ἀκμῆς· εὐδαιμονεῖν ἔστι ἄρα τὰ ἄλογα ζῷα. ὅτι δὲ τὸ εὐπα-
θεῖν καὶ | διὰ τὸ εὐπαθεῖν τὸ εὖ ζῆν ὑπάρχει τοῖς ἀλόγοις ζῴοις, δῆλον 183r
ἀπὸ τῶν μουσικῶν ζῴων. εἰ γὰρ μὴ κατὰ φύσιν ἔζη, οὐκ ἂν ἀπεπλήρου
τὸ οἰκεῖον ἔργον ᾄδοντα συνεχέστατα. μουσικοῖς γὰρ αὐτοῖς οὖσι τὸ κατὰ

1 δέοιτο B: δέητο a 2 ἐλευθεριότητος B: ἐλευθεριότητι a νομίζοι B: νομίζει a
7 ἔχων a: ἔχειν B 10 ὡς Ba: ὥσπερ Aristoteles 17 in rhesis fine addit τελείως
(p. 1178a25) a 18 θεωρίαν B: θεωρητικὴν a 26 ἄλογα a: ἄλλα B 34 εὐδαιμο-
νεῖν ἐστι B: εὐδαιμονεῖ a 36 ἀπεπλήρου B: ἀνεπεπλήρου a

φύσιν ἔργον ἐστὶν ᾠδή· τοῦτο δὲ ποιοῦντα καὶ ᾄδοντα κατὰ φύσιν ζῇ. 183r
τοῦτο δὲ ἦν τὸ εὖ ζῆν καὶ εὐδαιμονεῖν κατὰ τὴν Στοάν. ὅτι δὲ καὶ αὐτὸ
τὸ ᾄδειν εὐπαθούντων ἐστί, δείκνυσιν ἡ συνεχεστάτη ἐνέργεια. οὐδὲν γὰρ
τῶν ζῴων λυπούμενον οὐχ ὅτι συνεχῶς ἀλλ' οὐδαμῶς ὅλως ᾄδει. τὸ
γὰρ ᾄδειν οὐ λυπουμένων ἀλλ' εὐπαθούντων ἤ κατὰ φύσιν διαγόντων ἐστί.
πάλιν, εἰ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστι κατὰ τοὺς Στωικούς τὸ ἔσχατον τῆς φυσικῆς
ὁρέξεως, ἐφ' ὃ ἐλθοῦσα ἡ φύσις τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος ἔχει, οὗ τυ-
χοῦσα πλέον οὐδὲν ἐπιποθεῖ πλὴν τοῦ κατέχειν αὐτὸ τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν
αὐτῇ καὶ μὴ ἀπολλύναι, τοῦτο δὲ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀλόγοις, μετέχει ἄρα
καὶ τὰ ἄλογα ζῷα εὐδαιμονίας. τί δ' ἐστὶ τὸ τέλος τῆς φυσικῆς ὁρέξεως; 10
ἢ δηλονότι ἡ ἀκμὴ οὖσα τῆς ἐπιδόσεως καὶ τῆς παρακμῆς, κινήσεων οὐσῶν
ἀντικειμένων καὶ τῆς ἐπιδόσεως καὶ τῆς παρακμῆς καὶ ἀντικειμένων ἀλλή-
λαις, τῆς μὲν ἐπιδόσεως ὡς ἀρχῆς, τῆς δὲ παρακμῆς ὡς τέλους καὶ ὡς
τῆς μὲν ἐπιδόσεως ἀγούσης εἰς τὸ ὄν, τῆς δὲ παρακμῆς ἐπὶ τὸ μὴ ὄν.
ἀλλὰ μὴν δεῖ τῶν ἐναντίων κινήσεων εἶναί τι μεταξύ, τὴν στάσιν ἀνο- 15
μοίαν οὖσαν ταῖς ἐφ' ἑκάτερα κινήσεσι. τὸ γὰρ ἀνόμοιον τῶν κινήσεων
στάσις. αὕτη δὲ ἡ στάσις ἡ μεταξὺ τῆς ἐπιδόσεως καὶ τῆς παρακμῆς
λέγεται τῶν φυσικῶν γεννημάτων ἀκμὴ καὶ τέλος εἶναι τῆς φύσεως, ὃ 15
καὶ λαβοῦσα ἡ παράγουσα φύσις τὰ φυσικὰ σώζειν πειρᾶται καὶ κατέχειν
ὡς οἰκεῖον ἀγαθόν. ἡ δ' ὑποκειμένη φύσις, ἡ ὕλη, ἀπόλλυσι τὸ ὅλον, οὐ
στέγουσα τὴν φύσιν τὸ εἶδος. ἔστι γὰρ φύσις καὶ ἡ ὑποκειμένη ὕλη, ὡς
ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει ἐμάθομεν, ἔστι δὲ φύσις καὶ τὸ εἶδος, ἔστι δὲ
φύσις καὶ ἡ τὴν ὕλην ἀλλοιοῦσα καὶ κινοῦσα ἐπὶ τὴν τοῦ εἴδους λῆψιν.
τῆς μὲν οὖν τοιαύτης εὐδαιμονίας, ὡς λέγομεν, μετέχει καὶ τὰ ἄλογα ζῷα,
τῆς δὲ ἐν νοερᾷ ζωῇ καὶ τῇ τῶν θειοτάτων γνώσει ἀρίστῃ οὐδαμῶς· 20
μόνος γὰρ τῶν ἐπὶ γῆς ἁπάντων ζῴων ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὸ ζητεῖν περ'
ἑαυτοῦ περὶ τῆς τῶν θείων φύσεως καὶ διαλαμβάνειν καὶ λέγειν, ὁποία
τις ἐστὶν ἡ τούτων οὐσία, καί τινα διὰ τῆς νοήσεως αὐτῶν ὁμοιότητα πρὸς
αὐτὰ λαμβάνει. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πραγμάτων. κατίδωμεν δὲ καὶ
τὴν λέξιν. δείξας ὅτι θεοῦ ἐνέργεια θεωρία ἐστίν (οὐδὲν γάρ ἐστι τὸ νοοῦν· 25
αὐτὸς τὸ νοούμενόν φησιν ἐν τῷ Λ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά·) καὶ ἐπαγαγὼν ὅτι
καὶ τῷ ὄντως δὴ καὶ ἀληθινῷ ἀνθρώπῳ ἡ ταύτῃ συγγενεστάτη', ἐπι-
φέρει σημεῖον δὲ τοῦ τὴν νοερὰν ζωὴν εὐδαιμονίαν οὖσαν μὴ εἶναι τοῦ
συνθέτου, τοῦ πολιτικοῦ, ἀλλὰ τοῦ ὄντως καὶ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου· ση-
μεῖον δὲ τούτου τὸ μὴ μετέχειν τῆς τοιαύτης εὐδαιμονίας μηδὲν τῶν ἀλό-
γων ζῴων. οὐ μετέχει δέ, διότι μηδὲ τῆς τοιαύτης, ἤτοι τῆς νοερᾶς,
ἐνεργείας. οὐκ ἐνεργεῖ δὲ νοερῶς, ὅτι ἀμοιρεῖ νοῦ, ὃς ἐστιν ὁ ἀληθινὸς
ἄνθρωπος.

2 τὴν στοάν B: τοὺς στωϊκούς a 15. 16 ἀνομοίαν B: ἀνομίαν a 15 ἑκάτερα B: ἑκατέραις a 22 ἐν τῇ Φυσικῇ ἀκροάσει] B 1 p. 193a28 25 ἐν νοερᾷ ζωῇ B: ἐν νοεραῖς ζωῆς a 26 γῆς B: τῆς a 31 ἐν τῷ Λ τῶν Μετὰ τὰ φυσικα] c. 9 p. 1074b34

p. 1178b25 Τοῖς μὲν γὰρ θεοῖς ἅπας ὁ βίος μακάριος, τοῖς δ' 183r
ἀνθρώποις, ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι. 30

Εἰ τὸ μακάριον ἐν θεωρίᾳ καὶ γνώσει τῶν ἀρίστων ἐστὶ τοῖς μὲν [illegible]
[illegible] ὁ βίος, τοῖς δ' ἀνθρώποις,
5 ποις, οτε μὲν ἐνεργοῦσι, μακάριος ἐνεργείᾳ, ὅτε δὲ μὴ θεωροῦσι δυναμει μακάριος. τὸ δὲ ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας τοιοῦτον ἂν εἴη. νοεῖ τὸ θεῖον ἑαυτὸ καὶ ἔχει ἑαυτό· τὸ γὰρ νοούμενον ἔχεται ὑπὸ τοῦ νοοῦντος καὶ ἔστιν αὐτὸ τὸ νοῦν καὶ νοούμενος καὶ ἔχων καὶ ἐχόμενον. νοεῖ δ' αὐτὸ καὶ ἔχει καὶ ὁ θεωρητικὸς εὐδαίμων, ὁ ἤδη
10 θεωρῶν καὶ ἤδη ἐνεργῶν, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. οὐ γὰρ ὥσπερ νοεῖ τὸ θεῖον ἑαυτὸ οὕτω καὶ ὁ θεωρητικὸς ἀντιλαμβάνεται αὐτοῦ καὶ νοεῖ αὐτό, ὥστε ἡ νόησις καὶ ἡ κατάληψις τοῦ θεωρητικοῦ εὐδαίμονος ὁμοίωμά τι καὶ ὕδαλμά ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ νοήσεως, καθ' ἣν νοεῖ ἑαυτόν. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μακάριον τοῦ θεωρητικοῦ εὐδαίμονος ὅμοιόν τι τῇ τοῦ
15 θεοῦ μακαριότητι, ἀλλ' οὐ ταὐτόν. ἐφ' ὅσον δὴ διατείνει ἡ θεωρία, καὶ εὐδαιμονία. ἢ τὸ λεγόμενόν ἐστιν, ὅτι ὅσα τῶν ζῴων ἄλογά ἐστι καὶ νοῦς ἐστιν ἐν αὐτοῖς δυνάμενος νοερῶς ζῆν, ταῦτα καὶ εὐδαιμονεῖν δύναται τὴν θεωρητικὴν εὐδαιμονίαν, ὅσα δὲ τοῦ τοιούτου νοῦ ἐστέρηται, ἀδύνατον τὴν θεωρητικὴν εὐδαιμονίαν εὐδαιμονεῖν, ἢ λέγει ἂν ὅτι ἐπίσης
20 ἐστὶν ἡ θεωρία καὶ ἡ εὐδαιμονία, καὶ διὰ τοῦτο ἐφ' ὅσον ἂν χρόνον διατείνῃ ἡ ἐνέργεια, τοσοῦτον καὶ ἡ εὐδαιμονία. εἰ γὰρ σύνδρομός ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τῇ ἐνεργείᾳ, εἰ ἐξ ὡρῶν, εἰ τύχοι, ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, τοσούτων ἔσται καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ οὔτε πλειόνων οὔτε ἐλαττόνων. ὥστε τοῖς μὲν ἀεὶ ἐνεργοῦσι συναΐδιον ἔσται καὶ τὸ εὐδαιμονεῖν τῇ ἀϊδίῳ ἐνεργείᾳ,
25 τοῖς δ' ἄλλοις, ὅσος ἂν εἴη ὁ χρόνος ἐν ᾧ ἐνεργοῦσι, τοσαύτη ἔσται καὶ ἡ εὐδαιμονία, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλὰ κατὰ θεωρίαν, ἄλλο τι σημαινόμενον τοῦ κατὰ συμβεβηκὸς διὰ τούτων ἡμῖν παραδούς. σημαίνοι δ' ἂν τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο τὸ ἀτελές· καὶ εἴη ἂν τὸ λεγόμενον, οὐ κατὰ τὴν ἀτελῆ εὐδαιμονίαν, τὴν πολιτικὴν ἢ τὴν ἐν παιδιᾷ τοῖς δυνάσταις καὶ
30 τυράννοις καὶ τοῖς τοιούτοις εὐδαιμονιζομένοις ὁριζομένην ἀλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν, ἤτοι τὴν ἁπλῶς καὶ κυρίως εὐδαιμονίαν. ἢ λέγοι ἂν οὐ κατὰ
[illegible] ὅτι [illegible] ὁ ἀνὴρ [illegible] κατὰ δὲ αὐτὴν
τὴν θεωρίαν καὶ τὴν περὶ τὰ αἰεὶ ὡσαύτως ἐχοντα διατριβήν. ὡς γὰρ 183v
[illegible] διὰ τὴν [illegible] ἡ θρόνου τυχὼν τοῦτο πρᾶξαι οὐ
35 δι' ἑαυτὸν ἔτυχε τῆς τιμῆς, ἀλλὰ διὰ τὸν πατέρα καὶ κατὰ συμβεβηκός, ὁ δὲ ἀριστεύσας καὶ στεφάνου τυχὼν δι' ἑαυτὸν ἐστεφάνωται καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός, οἷον διὰ τὸ οἷόν εἶναι ἀριστεύσαντα, οὕτω καὶ ἡ θεωρία καθ'

1 ἅπας B et Arist: πᾶς a thesis usque ad θεωρία τίς (p. 1178b32) a 13 καὶ ὕδαλμα B: ἢ ὕδαλμα a 16 εὐδαιμονία Ba: ἡ εὐδαιμονία Arist. 20 θεωρία καὶ ἡ B: θεωρητικὴ a ἐφ' ὅσον B: καὶ ἐφ' ὅσον a 22 τύχοι a: τύχῃ B 26 κατὰ τὴν θεωρίαν Aristoteles 30 τοῖς τοιούτοις B: τοιούτοις a 37 τὸ B: τὸν a, an τὸ τόν?

αὐτήν ἐστιν εὐδαιμονία καὶ ὁ θεωρητικὸς κατὰ ταύτην εὐδαίμων, ἀλλ' οὐ 183ᵉ
δι' εὐγένειαν ἢ πλοῦτον ἤ τι τοιοῦτον.

p. 1178b33 Δεήσει δὲ καὶ τῆς ἐκτὸς εὐμηχανίας ἀνθρώπῳ ὄντι.

Πολλάκις ἐπισημαίνεται τοῦτο διά τε τὸν Πλάτωνα μὴ δεῖσθαι ὅλως 16
λέγοντά τινος τὸν ὡς ἀληθῶς καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς εὐδαίμονα καὶ διὰ
τὸ χρήσιμον καὶ εὐπορίας τοῦ σώματος ἡμῖν· δεῖται γὰρ σχολῆς· ἐκ γὰρ
νοσῶν καὶ ὑπὸ τῆς νόσου σφόδρα ἐνοχλούμενος δύναται σχολάζειν; δεῖται
δὲ καὶ τροφῆς. οὐ γάρ ἐστιν ἁπλοῦν ἡμῶν τὸ σῶμα. καὶ εἴρηταί μοι
περὶ τούτων τὰ δέοντα πρότερον, καὶ οὐ δεῖ πάλιν μηκύνειν. λέγει δ' ὅτι 20
ἐκτὸς εὐημερίας οὐ τὸ πλῆθος τῶν δούλων καὶ χρημάτων καὶ κτημά-
των πολλοὺς ἀριθμούς, ἀλλ' εὐημερίαν λέγει τὴν ὑγείαν καὶ τὴν τῶν ἀναγ-
καίων εὐπορίαν καὶ τούτων τοσούτῳ, ὅσῳ ἀνθρωπεύεσθαι. οὐ μήν, φησί,
πολλῶν καὶ μεγάλων. εἰ μὲν γὰρ ἀδύνατον ἦν εὐδαιμόνως ζῆν δίχα
τοῦ πλήθους καὶ μεγέθους τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, ἔδει ἂν αὐτῷ τῶν τοιούτων 25
ἐπεὶ δὲ καὶ χωρὶς τῆς τούτων ὑπερβολῆς δύναται μακαρίως ζῆν, οὐ πολ-
λῶν αὐτῷ τούτων χρεία. οὐ γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τὸ αὐτάρκες οὐδ' 25
ἡ κρίσις, τουτέστιν οὐδὲ τὴν αὐτάρκειαν δεῖ κρίνειν ἐκ τῆς τῶν χρημά-
των ὑπερβολῆς. ἐπισφαλῶς γὰρ καὶ ἡμαρτημένως κρίνει ὁ λέγων, ὅτι
αὐτάρκης ἐστὶν ὁ πάνυ πολὺν πλοῦτον περιβεβλημένος. οὐδ' εὐδαιμονικὰς
πράξεις δεῖ λέγειν τὰς ἀπὸ τῶν πλῆθος ἐχόντων πλούτου πραττομένας· 30
δυνατὸν γὰρ καὶ τοῖς ὀλίγοις καλῶς χρῆσθαι καὶ ἀπὸ ὀλίγων πράττειν τὰ
καλά, καὶ μᾶλιστα τὰς ἀρίστας ἐνεργεῖν ἐνεργείας τοῦ νοῦ. ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ
τῶν μετρίων δύναταί τις πράττειν τὰ καλά, ὅλον· οἱ γὰρ ἰδιῶται (οὗτοι 30
δ' εἰσὶν οἱ τὰ μέτρια κεκτημένοι καὶ μὴ δυναστεύοντες μηδ' ἄρχοι ἔχον-
τες) μᾶλλον πράττουσι τὰ ἐπιεικῆ τῶν δυναστῶν καὶ πλουσίων. μᾶλλον
γὰρ ξενοδοχοῦσι καὶ πενήτων ἐπιμελοῦνται καὶ ναοῖς ἐνασχολοῦνται καὶ μᾶλ-
λον τὰ τῶν ἐλευθερίων ἐνεργοῦσιν. εἰ δὲ οὗτοι, πολλῷ μᾶλλον ὁ θεω-
ρητικὸς εὐδαίμων καὶ νοερῶς ζήσεται μέτρια κεκτημένος καὶ τὰ κατ' ἀρε-
τὴν ἀπὸ τούτων πράξει, ἐπειδὰν ἀνθρωπεύηται. ἱκανὸν οὖν, φησί, τοσαῦθ' 35
ὑπάρχειν. τουτέστιν ἱκανὸν ἵστι τῷ εὐδαίμονι τοσαῦτα ὑπάρχειν αὐτῷ. καὶ
ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ ἡ τῶν μετρίων ὕπαρξις. δύναται γὰρ πράττειν τὰ κάλ-
λιστα καὶ ἀπ' αὐτῶν οὐκ ἀφαιρεθήσεται διὰ τὴν ὀλιγότητα τὸ μακάριον,
ὅτι μηδ' ἐν πλήθει ἡ μακαριότης ὁρίζεται. ὅτι δὲ οὐκ ἐν πλήθει καὶ
μεγέθει τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν τὸ εὐδαιμόνως ζῆν ἐστιν ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιεικεῖ 40
τούτων χρήσει, καὶ πολλῶν καὶ ὀλίγων ὄντων, μαρτύρεται καὶ τὸν Σόλωνα

1 κατὰ ταύτην B: κατ' αὐτὴν a 3 rhesis usque ad ἃ δεῖ (p. 1179a13) a
15 κρίσις Ba et Arist. codd. MbOb: ἡ πρᾶξις Arist. vulg. 22 ἀρίστας B: ἀρί-
στους a 27 ἐλευθερίων Vat. 320: ἐλευθέρων Ba 28 τὰ B: τὰς a 29 πράξει
B: πράξεις a 31 μετρίων B: μετρίως a αὐτῶν B: αὐτοῦ a 32 οὐκ Ba:
Arist. οὐδ' 35 Σόλωνα] cf. Herodot. A 32

λέγοντα εὐδαίμονα οὐ τὸν πολλῶν καὶ μεγάλων εὐπορούντα ἀλλὰ τὸν ἐν 183v
ἀμφοτέροις ὄντα, τῷ τε μέτρια κεκτῆσθαι καὶ πράττειν τὰ κάλλιστα καὶ 10
ζῶντα σωφρόνως. εἰτα δὲ τὸ σωφρόνως ἀντὶ τοῦ καὶ κατὰ πάσας ζῶντα
τὰς ἀρετάς.

· p. 1179a13 Ἔοικε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας οὐ πλούσιον οὐδὲ δυναστὴν
ὑπολαμβάνειν τὸν εὐδαίμονα.

Ἔθος Ἀριστοτέλει μετὰ τὰς ἀποδείξεις εἰς πλείονα πίστιν τῶν πραγ-
μάτων ἐπάγειν καὶ τὰς τῶν σοφῶν δόξας καὶ τὰς τῶν πολλῶν αὐτοφυεῖς
συγκαταθέσεις. ὅταν γὰρ ταῖς περί τινων ἐπιχειρήσεσι συμφωνῶσι καὶ 50
10 αἱ τῶν σοφῶν περὶ ἐκεῖνα δόξαι καὶ αἱ τῶν πολλῶν ψῆμαι, παναληθῆ τὰ
συναγόμενα ὑπὲρ τῆς ἐκείνων συστάσεως εἶσι. δείξας οὖν ὅτι οὐκ ἐν
πλούτῳ καὶ μεγέθει τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν ἐστι τὸ εὐδαιμονεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ
πρὸς θεὸν ἐγγύτητι, ἐπήγαγε πρὸς πλείω πειθῶ καὶ τὰς τῶν σοφῶν δόξας,
τόν τε Σόλωνα καὶ τὸν Ἀναξαγόραν. λέγει δὲ ὁ Ἀναξαγόρας μηδὲν εἶναι
1 θαυμαστόν, εἰ τοῖς πολλοῖς ἄτοπος καὶ κακοδαίμων νομίζομαι. κακοδαί-
μονα γὰρ τὸν Ἀναξαγόραν οἱ πολλοὶ ἐκάλουν ὡς μὴ πολλῶν εὐπορούντα, 184r
καίτοι πλουσιώτατον ὄντα τὴν θεωρίαν καὶ τῷ ὄντι εὐδαιμονέστατον. ἀλλ'
οἱ πολλοὶ ἐπισφαλῶς ⟨τὴν εὐδαιμονίαν⟩ ἐν τῷ πλήθει τῶν χρημάτων τι-
θέμενοι. τὸν δ' Ἀναξαγόραν ὁρῶντες μέτρια κεκτημένον, κακοδαίμονα καὶ
20 ἄτοπόν τινα ἐδυσφήμουν. οὐ δεῖ, φησίν, ὁ Ἀναξαγόρας, θαυμάζειν, ὅτι με
οἱ πολλοὶ κακοδαίμονα κρίνουσι. κρίνουσι γὰρ τοὺς εὐδαίμονας τοῖς ἐκτὸς
ἀγαθοῖς, ἀνεπαίσθητοι τῶν ὄντως ἀγαθῶν ὄντες. ταῦτα εἰπὼν λέγει, ὅτι 5
οἱ τῶν σοφῶν περὶ εὐδαιμονίας ὅροι τοῦ τε Σόλωνος καὶ Ἀναξαγόρου σύ-
μφωνοί εἰσι τοῖς ἐμοῖς λόγοις, τοῖς λέγουσι μὴ ἐν πλήθει καὶ μεγέθει τῶν
[illegible] τὸ εὐδαιμονεῖν μηδ' ἀπὸ τούτων δεῖν κρίνειν τὸν εὐδαίμονα
ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς χαρακτηρίζειν αὐτόν. πίστιν μὲν οὖν καὶ
τὰ τοιαῦτα ἔχει τινά. τοιαῦτα λέγει τούς τε κατασκευάζοντας λόγους,
ὅτι οὐκ ἔστιν εὐδαιμόνως ζῆν ἐν τῷ ἄρχειν ἐθνῶν καὶ πόλεων πολλῶν καὶ
θαλάσσης ἁπλέτου, ἀλλ' ἐν τῷ μέτρια κεκτῆσθαι, πράττειν δὲ τὰ κάλλιστα 10
καὶ βέλτιστα. τούς τε οὖν λόγους τούτους λέγει τοιαῦτα καὶ τὰς τῶν
σοφῶν δόξας. ἔχουσι μὲν δή, φησί, καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ δόξαι τῶν σοφῶν
τὸ πιθανόν, τὸ δ' ἀληθὲς ἀπὸ τῶν ἔργων ἐν τοῖς πρακτοῖς κρίνεται. εἰ γάρ
[illegible] εὐδαίμονα τὸν μέτρια κεκτημένον καὶ τὰ ἄριστα μεταδιώκοντα
καὶ λέγων μηδέν τι πλέον ἔχει τῶν ἀναγκαίων, πράττει τε τὰ κάλλιστα
καὶ βέλτιστα καὶ τῆς θεωρίας ὁλικῶς ἀντέχεται, πειθεσθαι δεῖ τούτῳ καὶ 15
ὁληθέστατον καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ λέγειν· εἰ δὲ λέγει μὲν
οὕτω, πράττει δὲ τἀναντία ὧν λέγει, συνάγων πάντοθεν χρυσὸν καὶ ἄργυ-

6 ὑπολαμβάνειν B: ὑπολαβεῖν a et Aristoteles rhesis usque ad ὑποληπτέον (p. 1179a22) a 9 ἐπιχειρήσεσι B: ἐπιχειρήσεις a 13 ἐπήγαγε B: ἐπάγει a 18 τὴν εὐδαιμονίαν a: om. B 20 δεῖ a: δή B 32 ἐν B: καὶ a 34 ἔχει B: ἔχειν a πράττει a: πράττειν B τε B: δὲ a

ρον καὶ λοιπὴν ἄλλην κτῆσιν. ψεύστην τὸν τοιοῦτον καὶ γόητα ἀποφαίνεσθαι 181r
ὡς μὴ συμφωνούντων ὧν λέγει οἷς πράττει. ἡ μὲν οὖν τῶν λεγομένων
δύναμις αὕτη· τὸ δὲ λόγους ὑπολαπτέον ταὐτόν ἐστι τῷ φωνὰς ὑπολη-
πτέον κενὰς εἰς ἀέρα χεῖσθαι, μᾶλλον δὲ εἰ χρὴ σαφέστερον εἰπεῖν, ψό-
φους ἀνάρθρους καὶ παντάπασιν ἀσήμους.

p. 1179a22 Ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν καὶ τοῦτον θεραπεύων καὶ
διακείμενος ἄριστα καὶ θεοφιλέστατος ἔοικεν εἶναι.

Θεοφιλέστατός ἐστιν ὃν φιλεῖ ὁ θεός· θεοφιλὴς γὰρ ὁ φίλος θεῷ. δεί-
ξας τὸν θεωρητικὸν εὐδαίμονα ἄριστον καὶ βέλτιστον καὶ αὐταρκέστατον
καὶ τἄλλα ὅσα εἴρηται, δείκνυσιν αὐτὸν καὶ θεοφιλέστατον λέγων, εἰ ἐπι-
μελεῖται ἀνθρώπων τὸ θεῖον καὶ προνοεῖται τούτων, ὥσπερ δοκεῖ τοῖς
ἄριστον κατὰ φιλοσοφίαν, καὶ δοκεῖ ἀληθεύειν. εἰκὸς γὰρ ὑπὸ χάριτος μά-
λιστα τῷ ἀρίστῳ καὶ συγγενεστάτῳ. τὸ δ' ἄριστον καὶ συγγενέστατον τῷ
θεῷ ὁ νοῦς ἡμῶν ἐστιν. ἐπιγηθεῖ μὲν γὰρ τὸ θεῖον πᾶσι τοῖς αὐτοῦ
ποιήμασι κατὰς οὐσίαν, μάλιστα δὲ τῷ νῷ ὡς συγγενεστάτῳ. συγγνώμη
δ' ὃ τὴν οὐσίαν ἀλλ' ὡς ἐνεργείας εἰς ἑαυτὸν νοεραν καὶ ἀρὰν ἑαυτὸν
καὶ διὰ τῆς εἰς ἑαυτὸν ἐπιστροφῆς καὶ συνεύσεως ἀνατείνεσθαι πρὸς τὸ
θεῖον τὸ φιλοῦν αὐτὸν καὶ ἐκθεοῦσθαι καὶ ὡς δυνατὸν ἐξομοιοῦσθαι. συγ-
γενὴς τοίνυν ἐστὶν ὁ νοῦς ἑκάστου ἡμῶν τῷ θεῷ κατὰ τὴν τῆς ἐνεργείας
ὁμοιότητα. κἀκεῖνος γὰρ ἑαυτὸν νοεῖ καὶ ἡμεῖς ἑαυτούς, ὅταν ὑπεράνω
τῆς φαντασίας γενώμεθα. εἰ οὖν συγγενὴς ἡμῶν ὁ νοῦς τῷ θεῷ, εὔλογον
ἀγαπᾶν τὸν θεὸν τοὺς ἀγαπῶντας καὶ τιμῶντας τὸ συγγενὲς αὐτοῦ καὶ
ἀντευποιεῖν. ἀγαπᾷ δὲ τὸν συγγενῆ τοῦ θεοῦ νοῦν ὁ τὴν ὅλην ἀρετὴν
ἐγκολπωσάμενος, φυγὼν τὰς πολυειδεῖς ὀρέξεις καὶ τὰς συντρόφους αἰσθή-
σεις ὡς τὴν διάνοιαν ἀπατώσας καὶ τὰς φαντασίας ὡς μορφωτικὰς καὶ ὡς
μεριστὰς καὶ ὡς ποικιλίαν ἀμήχανον ὅσην ἐπεισαγούσας, ἀποστραφεὶς τε
τὰς δόξας ὡς ποικίλας καὶ αὐτὰς καὶ εἰς τὰ ἐκτὸς φερομένας καὶ τῇ
αἰσθήσει καὶ τῇ φαντασίᾳ συμμεμιγμένας (πᾶσα γὰρ δόξα μετ' αἰσθήσεως
ἀλόγου καὶ φαντασίας ἐνεργεῖ) ἀναδραμών τε εἰς ἐπιστήμην καὶ νοῦν, μετὸ
δὲ ταύτην ἐπὶ τὴν νοερὰν ζωὴν καὶ τὰς ἁπλᾶς ἐπιβολάς, ἐν ᾧ γενόμενος
τὰς ἐκεῖθεν ἐλλάμψεις εἰσδέχεται καὶ φωτὸς ἀχράντου πληροῦται. τίς
δὲ ἡ ἀντευποιία, ἣν τὸ θεῖον ἀντευποιεῖ τοὺς θεραπεύοντας τὸν συγγενῆ
νοῦν αὐτῷ; ἡ τρανοτέρα τοῦ φωτὸς ἔλλαμψις τῆς γνώσεως αὐτοῦ καὶ ἡ
τελειοτέρα συναφὴ πρὸς αὐτὸ καὶ ἡ ἐποπτεία τῶν νοερῶν διακόσμων. ⟨θεο-
φιλὴς ἄρα ὁ σοφός.⟩ εἰ γὰρ ἡμεῖς φιλοῦμεν τοὺς ἀγαπῶντας τοὺς ἡμῶν
παῖδας ἢ συγγενεῖς, πῶς οὐ δεῖ τὸν πανάγαθον θεὸν φιλεῖν τοὺς ἀγαπῶν-
τας τὸ συγγενὲς αὐτῷ; εἰπὼν δὲ ὅτι θεοφιλής ἐστιν ὁ σοφὸς διὰ τὸ ἀγα-

1 γόητα B: γόητον a 7 καὶ θεοφιλέστατος B et Aristoteles: θεοφιλέστατος a
rhesis usque ad μάλιστ' εὐδαίμων (p. 1179a32) a 16 ἑαυτὸν B: αὐτὸν a 26 ποικι-
λίαν ἀμήχανον B: ποικιλίας ἀμηχανίαν a 31 αὐτὸ B: αὐτὸν a διακόσμων B:
κόσμων a 34. 35 θεοφιλὴς — σοφός a: om. B

παν το συγγενὲς αὐτοῦ, σαφηνίζων, τίς ἐστιν ἡ τιμὴ αὕτη καὶ ἀγάπη. 184r
ἐπήγαγε καὶ ὀρθῶς καὶ καλῶς πράττοντας, ὡς εἰ ἔλεγε 'τὸ ἀγαπᾶν
τὸν νοῦν οὐδέν ἐστιν ἕτερον εἰ μὴ τὸ εὐπραγεῖν καὶ κατὰ πάσας ἐνεργεῖν
τὰς ἀρετάς, τὰς ἐν πράξει καὶ λόγῳ.' ὅτι δὲ ταῦτα πάντα τῷ σοφῷ 30
ὑπάρχει, οὐκ ἄδηλον. ταῦτα πάντα λέγει ὅσα περὶ εὐδαιμονίας εἶπε,
τὸ αὐτάρκες, τὸ ἄρρυτον, τὸ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ οἰκείου νοῦ, τὸ θεοφιλὲς καὶ
τἄλλα ὅσα εἴρηκε. ταῦτα δὴ ὑπάρξει ἂν ἴσως καὶ τῷ πολιτικῷ εὐδαίμονι
ζῶντι κατὰ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἀναντιρρήτως ὑπάρχει
τῷ ζῶντι νοερῶς, ὥστε ὁ μὲν πολιτικὸς εἴη ἂν θεοφιλὴς καὶ εὐδαίμων,
ὁ δὲ θεωρητικὸς θεοφιλέστατος καὶ εὐδαιμονέστατος.

p. 1179a33 Ἆρ' οὖν εἰ περὶ τούτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἔτι δὲ περὶ 184v
φιλίας καὶ ἡδονῆς ἱκανῶς εἴρηται.

Πληρώσας τὸν περὶ τὰς ἠθικὰς καὶ λογικὰς ἀρετὰς σύμπαντα λόγον 5
διὰ τῶν προκειμένων λέξεων καὶ τῶν ἐχομένων αὐτοῦ, ἀναπείθειν ἡμᾶς
πειρᾶται πρὸς τὴν κατ' αὐτὰς ἐνέργειαν. οἱ γὰρ λόγοι μόνοι καὶ ἡ διὰ τῶν
λεγομένων αὐτῶν γνῶσις μόνη οὔτε εὐδαίμονας οὔτε πολιτικοὺς οὔτε θεω-
ρητικοὺς ἀποτελεῖν δύναται, ἀλλὰ πάντων οὗτος εἶσι καὶ ἀνεπίγρα-
προτρέψασθαι μὲν γὰρ πρὸς τὰς πράξεις τοὺς ἐλευθερίους καὶ καλῶς τρα- 10
φέντας καὶ ἀναχθέντας τῶν νέων ἰσχύουσιν, εἰς εὐδαιμονίαν δὲ ἀγαγεῖν
καὶ τὴν ταύτης τεῦξιν ἀδυνατοῦσι. καλῶς δὲ τρέφονται καὶ ἀνάγονται οἱ
ἐν ἀρίστῃ πόλει διάγοντες. τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ νόμοις σπουδαιοτάτοις
χρωμένη καὶ ἔθεσιν ἐπιεικέσι πολιτευομένη. εἰ δὲ τὸ τέλος τῶν ἀνθρω-
πίνων ἀγαθῶν τὸ ἄριστον τὸ εὐδαιμόνως ζῆν ἐστι, τοῦτο δὲ δίχα τῆς τῶν
ἀρετῶν κτήσεως λαβεῖν ἀδύνατον, κτήσασθαι δὲ ταύτας καὶ ὅλως σπου-
δαῖον γενέσθαι οὐκ ἐνδέχεται τὸν ἐν πόλει διατρίβοντα μοχθηροῖς νόμοις
καὶ ἔθεσι χρωμένη, δῆλον ἐστιν, ὅτι μὴ λέγωμεν ἀναγκαῖον, τὸν περὶ
πολιτειῶν, τίνες τε ἡμάρτηνται καὶ τίνες ὀρθῶς πολιτεύονται καὶ τίς τῶν
ὀρθῶς πολιτευομένων ἡ ἀρίστη καὶ τίνας ἔχειν νόμους δεῖ. ὁ μὲν οὖν
σύμπας τῶν ἐντεῦθεν μέχρι τέλους τοῦ βιβλίου σκοπὸς καὶ ἡ προαίρεσις
αὕτη, λέγω δὲ δεῖξαι, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι μετὰ τὴν τῶν πασῶν ἀρετῶν πραγμα-
τείαν, ⟨ἥτις ἐστὶν ἡ προκειμένη⟩, πολιτείας τε γράψαι καὶ περὶ νόμων
εἰπεῖν, ποῖοι ποῖα ἁρμόζουσι καὶ ποῖοι σώζειν αὐτὴν δύνανται καὶ ποῖοι
φθείρειν, ὥστε δεῖ τὸν βουλόμενον τέλειον ἔσεσθαι τὴν ἀνθρωπίνην φιλο-
σοφίαν, ἤτοι πολιτικὸν εὐδαίμονα, μετὰ τὰ βιβλία ταῦτα τὰς πολιτείας αὐ-
τοῦ δεῖξαι τούτοις οὕτως ἀναγνώσεσιν. λοιπὸν περὶ μὲν οὖν τούτων τοῦτο.

1 πράττοντες a 3 εἰ μὴ B: ἢ a 4 ταῦτα πάντα Ba et Arist. codd. LbMb: πάντα ταῦτα Arist. vulg. 5 εἶπε] c. 7 p. 1177b22 11 περὶ τούτων B et Arist. vulg.: περί τε τούτων a et Arist. codd. LbOb 11. 12 περὶ φιλίας B: καὶ φιλίας a et Arist. vulg.: φιλίας Arist. codd. LbOb 12 rhesis usque ad ἀγαθοῦ γινόμεθα (p. 1179b4) a 18 ἐλευθερίους a: ἐλευθέρους B 24. 25 σπουδαῖον B: σπουδὴν a 29 βιβλίου σκοπὸς B: βίου a τὴν Vat. 320: om. Ba 31 ἥτις—προκειμένη a: om. B

τὰ δὲ τῶν λέξεων οὕτως ἂν ἔχοι. ἆρα, φησίν, ἐπειδὴ περὶ τῶν ἀρετῶν ἱκανῶς εἴρηται τοῖς τύποις, τουτέστι καθόλου καὶ ὡς ἀρχόμενος τοῦ βιβλίου εἶπε, παχυλῶς (ἐκ γὰρ τῶν ἐνδεχομένων καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς λόγους συνεπεραίνετο), ὑποληπτέον τέλος ἔχειν καὶ οὐδενὸς ἄλλου χρήζομεν πρὸς τὸ εὐδαιμονῆσαι πλὴν τοῦ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, ἢ καθάπερ λέγεται, ὧν λόγων τὸ τέλος οὐκ ἔστι γνῶσις ψιλή, ὥσπερ τοῦ δεικνύντος ὅτι ὁ ἥλιος μείζων τῆς γῆς, ἀλλὰ πρᾶξις καὶ ποίησις, οὐκ ἀρκεῖ συνιέναι τῶν λεγομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν πράξεων ἀντέχεσθαι καὶ τῶν ἔργων ἀνάγκη. εἰ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὧν τὸ τέλος οὐκ ἔστι ψιλὴ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξις τοὺς λόγους αἱρούμεθα διὰ τὴν πρᾶξιν, τῶν δὲ περὶ ἀρετῆς λόγων τὸ τέλος πρᾶξίς ἐστι, πειρατέον πράττειν ὅσα ἡμῖν ὑφηγεῖται. τί γὰρ σεμνὸν τὸ γνῶναι, τί ἐστιν ἀνδρεία ἢ δικαιοσύνη, τῷ μὴ μέλλοντι τὰ ἀνδρεῖα καὶ δίκαια πράττειν; τὸ μὲν λεγόμενον τοιοῦτον, τὸ δὲ τῆς λέξεως, τὸ ἢ εἴπερ ἄλλως ἀγαθοὶ γινόμεθα, οὕτως ἐπῆκται, ὡς εἰ ἔλεγεν· εἰ μὲν ἀπὸ τῆς τῶν ἀρετῶν χρήσεως γινόμεθα ἀγαθοί, χρηστέον αὐταῖς, εἰ δέ τινα ἄλλον τρόπον, ἐκεῖνον ζητητέον· πάντως δὲ χρηστέον ἐκείνοις, δι' ὧν ἀγαθοὶ γινόμεθα.

p. 1179b4 Εἰ μὲν οὖν ἦσαν οἱ λόγοι αὐτάρκεις ποιῆσαι ἐπιεικεῖς.

Εἰ μὲν οὖν ἤρκει μόνη ἡ τῶν λόγων ἀκρόασις καὶ ἡ σύνεσις τῶν λεγομένων πρὸς καλοκαγαθίαν, μισθοὺς πολλοὺς καὶ μεγάλους, ὥς φησι Θέογνις, ἔφερον καὶ ἐδίδουν τοῖς γράφουσιν ἡθικὰς πραγματείας ἐξωνούμενοι αὐτάς. νῦν δὲ προτρέψαι μέν, ὡς εἴρηται, καὶ ῥοπήν τινα ποιῆσαι πρὸς καλοκαγαθίαν δύνανται, * * * ἐπάγει καὶ τίνας δύνανται κινῆσαι πρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν πράξεις, ὅτι μὴ πάντας ἀλλὰ τοὺς ἐλευθερίους τῶν νέων. λέγει δὲ νῦν ἐλευθερίους τοὺς μὴ δεδουλωμένους τρυφαῖς καὶ σκληρίαις ἀλλὰ τοὺς καλῶς ἀχθέντας ὑπὸ παιδαγωγῶν ἢ συγγενῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιεικοῦς τούτης ἀγωγῆς εὐπειθεῖς ὄντας καὶ εὐκινήτους ἐπὶ τὰς κατ' ἀρετὴν πράξεις. τοὺς μὲν δὴ τοιούτους τῶν νέων δύνανται προτρέψασθαι καὶ ἦθος αὐτῶν μετὰ τῶν πρώτων σύρσεων καὶ ἁπλῶς φύσεως κατακώχιμον ὑπάρχον ἐκ τῆς ἀρετῆς. λέγει δὲ νῦν ἀρετὴν οὐ τὰς κυρίως ἀρετάς, σωφροσύνην ἀνδρίαν δικαιοσύνην, ἀλλὰ τὴν γινομένην ἀνάπτυσιν ἢ ἕξιν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς βασιστρίας ἀγωγῆς καὶ ἐπιεικοῦς ἀναστροφῆς, καὶ ἣν ἀνήγμασαν παρὰ τῶν παιδαγωγῶν ἢ τῶν πατέρων ἢ τινος τῶν συγγενῶν. τὸ δὲ κατακώχιμον σημαίνει καὶ τὸ πλῆρες, οἷον ὁ δεῖνα κατακώχιμός ἐστι σοφίας, καὶ τὸ ἐχόμενον καὶ κεκρατημένον, οἷον ὁ δεῖνα κατακώχιμός ἐστι ταῖς

1 τῶν (alterum) B: om. a 2. 3 ἀρχόμενος τοῦ βιβλίου] A 1 p. 1094b20 5 ἀναγνῶναι B: ἀναγνῶσαι a 13. 14 εἴπερ Ba: εἴ πως Aristot. 14 γινόμεθα B et Arist. vulg.: γενοίμεθα a: γινόμεθα Arist. cod. Kb 15 γινόμεθα B: γενόμεθα a 18 αὐτάρκεις ποιῆσαι B: αὐτάρκεις πρὸς τὸ ποιῆσαι a et Aristoteles rhesis usque ad τῆς ἀρετῆς (p. 1179b20) a 20 μισθοὺς a: φασὶ B 20. 21 Θέογνις] 434 21 ἔφερον B: ἔφερε a ἐξωνούμενοι scripsi: ἐξωνούμενος Ba 23 lacunam indicavi

ἁρμοὶ καὶ τὸ ὑπεῖκον καὶ εὐπειθές. ὃ οὖν σημαινόμενον ἔλαχε 185
τοῦ κατακωχίμου, καὶ λέγει ὅτι τὸ γεγονὸς ἦθος εὐάγωγον καὶ εὐπειθὲς
ἕπεσθαι τοῖς καλῶς λεγομένοις· γεγονὸς δὲ τοιοῦτον ἐκ τῆς ἀρετῆς, ἤτοι
τῆς καλλίστης ἀγωγῆς, δύνανται οἱ λόγοι παρορμῆσαι ἐπὶ τὰς πράξεις καὶ 5
σὺν ταῖς πράξεσιν εὐγενὲς καὶ φιλόκαλον ἀποτελέσαι καὶ ποιῆσαι φιλεῖν τὰ
καλὰ καὶ σπεύδειν ἐπὶ τὴν κτῆσιν αὐτῶν. οἱ γὰρ πεπαιδευμένοι καὶ ἐθι-
σθέντες ἀπέχεσθαι τῶν κακῶν ἅμα τε τῶν εἰσηγουμένων τὰ χρηστὰ λόγων
ἀκούουσι καὶ τρέχουσιν ἐπ' αὐτά, τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδυνατεῖ πρὸς καλο-
καγαθίαν προτρέψασθαι· δυσπειθεῖς γὰρ οὗτοι. φαύλως γὰρ ἀναχθέντες
10 καὶ μηδεμίαν ἔννοιαν ἔχοντες τοῦ καλοῦ οὐδ' ἀκούειν ὑπομένουσι τῶν ἐπὶ 10
τὸ καλὸ παρακαλούντων, μὴ ὅτι γε πείθεσθαι. πρὸς γὰρ τὰ πάμπαν ἡμῖν
ἄγνωστα ἢ οὐδ' ὅλως ἀγόμεθα ἢ σὺν βίᾳ. διὸ οἱ μὲν καλῶς ἀναχθέντες
⟨πρὸς τῆς καλῆς ἀγωγῆς αἰδήμονες ὄντες πειθαρχοῦσιν⟩ (αἰσχύνονται γὰρ
μὴ τοῖς καλῶς λεγομένοις ἕπεσθαι καὶ τῶν κακῶς ἀπέχεσθαι), οἱ δὲ πολ-
15 λοὶ κἂν ἀπιστῶσί ποτε τῶν κακῶν, νεύσωσι δὲ πρὸς τὰ καλά, οὐ δι' αἰδῶ 15
τοῦτο πράττουσιν, ἀλλὰ διὰ φόβον ἢ τιμωρίας τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου. οἱ γὰρ
πάθει συζῶντες οὐκ αἰδοῦνται· ἀναισχύντως δὲ διώκουσι τὰς ἐμπαθεῖς καὶ
ζωώδεις ἡδονάς, φεύγουσι δέ, ὡς πολλάκις εἴρηται, τὰς ἐναντίας λύπας.
οἱ γὰρ φίλοινοι διώκουσι μὲν τὰς ἀπὸ τοῦ πίνειν ἡδονάς, φεύγουσι δὲ τὰς
20 ἀπὸ τοῦ μὴ πίνειν λύπας. καὶ ἁπλῶς οἱ φαῦλοι πάντες δι' ἄγνοιαν τοῦ 20
καλοῦ καὶ τοῦ ὡς ἀληθῶς ἡδέος τὰς σωματικὰς ἀκρατῶς διώκουσιν ἡδονάς,
ὅτι δὲ ὡς ἀληθῶς ἡδοναὶ αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι, μυριάκις εἴρηται.
τοὺς οὖν οὕτω, φησί, κακῶς διακειμένους καὶ τὰς ἐμπαθεῖς ἡδονὰς ἀκράτως
διώκοντας οὐδεὶς ἂν λόγῳ μεταρρυθμίσειε καὶ τῆς πρὸς τὰ φαῦλα ῥοπῆς
25 ἀπάξειεν. ἀδύνατον γὰρ ἢ χαλεπὸν τοὺς ἐκ μακροῦ χρόνου φαύλοις ἔθε- 25
σι κατειλημμένους μεταστῆσαι τῆς κακίας. ὅπου γὰρ καὶ πάντων ὑπαρχόν-
των, οἷον ἀνατροφῆς σπουδαίας, ἀγωγῆς σεμνῆς, αἰδοῦς, πειθοῦς, οὐ πάντη
ῥᾴδιον ἡ τυχοῦσα τῆς ἀρετῆς ἁφὴ παρέμεινεν ἂν ἐν τῇ ἀρετῇ τύχοντας· καὶ
τίς μηχανὴ πάντων τῶν ἐναντίων προσόντων μετασχεῖν αὐτῆς;

30 p. 1179b20 Γίνεσθαι δ' ἀγαθοὺς οἴονται οἱ μὲν φύσει, οἱ δὲ ἔθει, 30
οἱ δὲ διδαχῇ.

Τὸ μὲν οὖν μαθεῖν τὰς τῶν ἀρετῶν φύσεις καὶ κοινωνίας αὐτῶν καὶ
διαφοράς, ἔτι τε κτήσασθαι τῷ ἔθει, ἐφ' ἡμῖν ὄντως ἐστὶ καὶ τῆς ἡμετέ-
ρας βουλήσεως καὶ προαιρέσεως, τὸ δὲ φύσει γενέσθαι σώφρονας, δικαίους, 35
φρονίμους οὐχ ἡμῶν ἀλλὰ δῶρον θεοῦ κάλλιστον καὶ τιμιώτατον. τὸ μὲν
οὖν τῆς φύσεως οὐχ ἡμῶν, δῶρον δὲ θεῖον, τὸ δ' ἐθίζειν ἑαυτοὺς
ᾤδεσθαι οἷς δεῖ καὶ λυπεῖσθαι ἡμῶν. καὶ ἰσχύει τὸ τοιοῦτον ἔθος ἀγαθοὺς
ποιῆσαι ἡμᾶς. ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ οὐκ ἐν ἅπασιν, ὡς εἴρηται, ἰσχύει,

10 οὐδ' B: οὐκ a 13 πρὸς τῆς—πειθαρχοῦσιν a: om. B 22 ἡδοναὶ B: ἡδεῖαι a 24 λόγῳ B: λόγος a 27 σπουδαίας B: σπουδῆς a πάντη B: πάντως a 31 rhesis usque ad συνήθη γενόμενα (p. 1180a1) a

ἀλλ' ἐν τοῖς προειργασμένοις τοῦ ἤθους τοιούτοις τοῖς προπεπαιδευμένοις 185
ὑπὸ τῆς ἐπιεικοῦς ἀγωγῆς. δεῖ οὖν ἡμᾶς προευτρεπίσαι πρὸς ὑποδοχὴν
τῶν λεγομένων ὥσπερ γῆν. ὡς γὰρ αὕτη προεργασθεῖσα καρποφορεῖ, μὴ
προεργασθεῖσα δὲ ἀκανθοφορεῖ καὶ φθείρει τὸν καταβεβλημένον καρπόν, οὕτω 10
καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν, εἰ μὴ προδιεσκευασμένη καὶ ἀπορρίπτει τὴν φιλοσοφίαν, ἢ
οὐ προσδέξεται τὴν ἀλήθειαν, ἢ εἴπερ ἄρα καὶ συμβῇ τοῦτο, ματαίως γε-
νήσεται. λόγῳ οὖν μοχθηρὸς οὐχ ὑπείκει, μόνῃ δὲ βίᾳ καὶ ἀνάγκῃ. καὶ
ὁρᾷς ὅπως διὰ τούτων ἃ φθάσας προεῖπον αἰνίττεται, λέγω δὴ τὸ δεῖν
πολιτείας ἐκδοῦναι διαλαμβανούσας, πῶς ἂν οἱ πολῖται διάγοντες ἀγαθοὶ 15
10 γένοιντο. δεῖ δὴ τὸ ἦθος προϋπάρχειν πως οἰκεῖον ταῖς ἀρεταῖς, 45
ἤγουν ἐπιτήδειον δέξασθαι τοὺς τῶν ἀρετῶν λόγους, καὶ συνῳδὸν τρέφειν.
ὥσπερ τις προειργασμένη γῆ καὶ καρπὸν πολὺν ἀνενεγκεῖν. ἔσται δὲ τοιοῦτον
τὸ ἦθος ἐκ τῆς ὀρθῆς ἀγωγῆς. ὀρθῶς δ' ἀχθῆναι χαλεπόν ἐστι τὸν μὴ
ὑπὸ νόμοις ὀρθῶς ἔχουσι καὶ πολιτείᾳ τοιαύτῃ τραφέντα. τὸ γὰρ σωφρό- 20
15 νως ζῆν μὴ ἡττᾶσθαί τε ἡδοναῖς, αἷς μὴ δεῖ, οὐχ ἡδὺ τοῖς πολλοῖς, ἐπί-
λυπον δέ. ἄχθονται γὰρ ἀποτυγχάνοντες τῶν ἡδέων. διὸ δεῖ νόμους τετάχθαι
προστάττοντας τὴν ἀγωγὴν εὐθὺς ἐκ βρέφους τὴν ἐπιτήδεια ποιήσουσαν 50
τὰ ἤθη αὐτῶν μὴ δυσχεραίνειν ἐν ταῖς τῶν φαύλων ἡδονῶν ἀποτυχίαις.
εἰ δὲ τοῦτο δεῖ, ἀναγκαῖόν ἐστι πολιτείας ἐκδοῦναι καὶ νόμους. εἰπὼν δὲ 25
20 'διὰ νόμους χρὴ τετάχθαι', ἐπήγαγεν οὐκ ἔσται γὰρ λυπηρὰ συνήθη
γινόμενα. ἀναγκαζομένων γὰρ ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν νομοφυλάκων
πράττειν τὰ καλὰ καὶ ἀντέχειν πρὸς τὰς ἡδονάς, οὐκ ἔσται τὸ καρτερεῖν
αὐτοῖς ἐπίλυπον ἤδη ἐθισθεῖσι φέρειν γενναίως. οὐδὲν γὰρ σύνηθες
λυπηρόν. |

25 p. 1180a1 Οὐχ ἱκανὸν δ' ἴσως νέους ὄντας τροφῆς καὶ ἐπιμελείας 185
τυγχάνειν.

Ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· οὐ χρεία νόμων ἐστὶν ἐκείνων μόνον τῶν 10
διακελευομένων περὶ παίδων ἀγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν διαγορευόντων, τίνα
δεῖ πράττειν ἀνδρωθέντας. δῆλον γὰρ ὡς ἄλλα μὲν ἐπιτηδευτὰ νέοις οὖσι
30 καὶ ἄλλα ἀνδράσι καὶ ἕτερα παρακμάσασι. τοιούτων τε οὖν χρεία νόμων,
καὶ ἔτι πῶς τὸν ἅπαντα βίον διοδευτέον. οἱ πολλοὶ γὰρ ἀνάγκῃ μᾶλλον
καὶ ζημίᾳ πειθαρχοῦσιν ἢ λόγῳ. διὸ δεῖ νόμων τῶν ἀναγκαζόντων ζημίαις
εὐπραγεῖν καὶ φεύγειν τὰς κακοπραγίας. καὶ διὰ τὸ τοὺς πολλούς, φησί, 15
πειθαρχεῖν ζημιουμένους καὶ κολαζομένους, ἀρέσκει, φησί, τὸ τοὺς νομοθέτας

4 καρπὸν] σῖτον suprascripto καρπὸν B: καρπὸν σῖτον a 8 δεῖν B: δεῖ a
9 προεσκευασμένη B: προπαιδευμένη a ἀπορρίπτει B: ἀπορρίπτειν a 15 [illegible]
Vat. 320: ἐπιπολὺ δὲ Ba 17 ἐκ βρέφους B: ἐκτρέφους a ποιήσου-
σαν B: ποιοῦσαν a 18 ἤθη B: ἔθη a 19 νόμους Ba: νόμοις Aristo-
teles 20 ἔσται B et Aristoteles: ἔστι a 26 rhesis usque ad ἀγα-
πωμένας ἡδονάς (p. 1180a14) a 28 ἀγωγῆς B: διαγωγῆς a 30 οὖν B:
om. a

προστάξαι ἐν τῷ νόμῳ· ταῦτα μὲν παρακελευόμενον τοὺς πολίτας πράττειν διὰ τοῦ καλοῦ χάριν καὶ τοῦ γενέσθαι σπουδαίους, εἰ δὲ ἀπειθοῖεν, κολαζέσθωσαν διὰ μὲν τήνδε τὴν ἀπείθειαν τήνδε τὴν κόλασιν. διὰ τήνδε δὲ τήνδε. ὃς δ' ἂν καὶ τιμωρούμενος ἀνίατος μένῃ, φευγέτω ⟨ἐκ⟩ τῆς πόλεως.' δεῖ οὖν, φησί, τοὺς φαύλους μαστίζειν ὡς ὄνους (τούτους γὰρ εἶπεν ὑποζύγια· ὃν γὰρ μὴ παιδεύει λόγος, παιδευέτω μάστιξ) καὶ λυπεῖν τοὺς φαύλους λύπας, αἳ ἐναντιοῦνται ταῖς ἀγαπωμέναις ἡδοναῖς. τὰ γὰρ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, οἷον εἴ τις χαίρει ὑβρίζων, μὴ λυπεῖν αὐτὸν ζημίᾳ ἀλλὰ τῷ κωλύειν μὴ ὑβρίζειν, ὁμοίως καὶ τὸν ταῖς μέθαις χαίροντα τῷ ἀπείργειν οἴνου.

p. 1180ª14 Εἰ δ' οὖν, καθάπερ εἴρηται, τὸν ἐσόμενον ἀγαθὸν τραφῆναι καλῶς δεῖ.

Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ δεῖν νόμους κεῖσθαι λέγει παρακαλοῦντας τοὺς μὲν εὐπειθεῖς πρὸς ἀρετήν, ἀναγκάζοντας δὲ τὰ σκληρὰ καὶ ἀντιβαίνοντα τῶν ἠθῶν ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων, ἀντέχεσθαι δὲ τῶν βελτίστων. ἔστι δὲ ἡ τοῦ λόγου ἀπόδοσις ἐν τῷ ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύναμιν. λόγος ὢν ἀπὸ φρονήσεως καὶ νοῦ· τὰ δ' ἄλλα ἐν μέσῳ κεῖται, συνάγοντα τὸ δεῖν κεῖσθαι νόμους περὶ τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. ἔστι δ' ὡς συλλαβοῦσιν εἰπεῖν, ὃ λέγει διὰ τῶν κειμένων λέξεων τοιοῦτον· ἐπεὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ πολιτικῆς σοφίας τὸ σκοπιμώτατον τέλος ἐστὶ γενέσθαι τοὺς πολίτας ἀγαθοὺς καὶ εὐδαιμόνως ζῆν, τοῦτο δὲ γίνεται ἐκ τοῦ τραφῆναι καὶ ἀναχθῆναι καλῶς καὶ μὴ πράττειν φαῦλον μηδὲν μήθ' ἑκόντα μήτ' ἄκοντα (ἄκοντες γὰρ πράττουσι τὰ κακὰ οἱ πεπαιδευμένοι πρὸς τὰ τῶν φαύλων ἀναιδῶς καὶ πρὸς τὸ χεῖρον παρασυρέντες), τὸ δ' οὕτω καλῶς τρέφεσθαι γίνεται τοῖς κατὰ νοῦν τὸν βίον διανύουσι, δεόμεθα νοῦ, ὅπως ταῖς ἐκείνου ὑποθήκαις καὶ προστάγμασιν ἑπόμενοι κάλλιστα διάγοιμεν. ἔθος δὲ τῷ Ἀριστοτέλει πάντα τὸν ὑπερέχοντα ἢ κατὰ τέχνην ἢ φρόνησιν ἢ ἐμπειρίαν ἢ πρόγνωσιν ἢ εὕρεσιν τῶν καλῶν καὶ συμφερόντων ὀνομάζειν νοῦν. δεόμεθα οὖν πρὸς τὸ καλοὶ κἀγαθοὶ γενέσθαι νοῦ. ἀλλ' ὁ μὲν πατρικὸς νοῦς, ἤτοι ὁ πατὴρ ἑκάστου, δύναται μὲν ὑφηγεῖσθαι τὰ καλά, εἰ μήπου φαῦλός ἐστι καὶ τῶν ἀγελήδην ὄντων, καὶ παίδευειν τοὺς καλῶς ἀγομένους ὑγιεῖς ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἴέναι, εἰς δὲ τὰ φαῦλα τῶν ἠθῶν ἀναλκίς ἐστι καὶ σαθρὸς καὶ οὐκ ἔχει τὸ ἀναγκαῖον, ἤτοι τὸ βίαιον, ὡς ὁ νόμος. τὸ γὰρ φυσικὸν φίλτρον ἀφαιρεῖται τὴν πρὸς τὸν υἱὸν βίαν. καὶ τί δεῖ λέγειν τὸν πατέρα; ὅλως γὰρ εἰς ἀνὴρ ἀναγκάζειν οὐ δύναται πόλεως ὅλης παῖδας ὅλους, εἰ μήπου βασιλεὺς ἢ

1 παρακελεύομαι B: παρακελεύομεν a 4 ἐκ Diels: om. Ba 5 ὑποζύγια B: ὑποζύγους a 6 παιδεύει B: παιδεύῃ a λύπας B: λύπαις a 8 αὐτὸν ζημίᾳ B: αὐτῶν ζημίαις a 9 κωλύειν B: κώλῳ a 12 rhesis usque ad καὶ νοῦ (p. 1180ª22) a 17 λόγος B: λόγον a ἀπὸ τινος φρονήσεως Aristot. 18 δεῖν B: δεῖ a 19 κειμένων B: προκειμένων a 24 ἡλικιωτῶν καὶ a: om. B

τύραννός ἐστι. καὶ οὗτοι τοῦτο δύνανται ποιεῖν διὰ περιουσίαν δυνάμεως. 185v
ἀλλ' ἐπεὶ οὐ πᾶσαι αἱ πόλεις βασιλεύονται ἢ τυραννοῦνται, δεῖ νόμων.
πῶς γὰρ νόμος ἔχει δύναμιν ἀναγκαστικήν, λόγος ὢν ἀπό τινος φρονή-
σεως καὶ νοῦ καὶ παράλληλα θεὶς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦν. ἐξ ἐμπει-
ρίας γὰρ μακρᾶς συλλέγεται ἡ φρόνησις καὶ ὁ νοῦς ὁ περὶ τὰ πρακτά.
καὶ εἶπεν ὅτε περὶ φρονήσεως ἔλεγε, ὅτι δεῖ τοὺς τῶν ἐμπείρων καὶ γη-
ραιῶν λόγους ὡς ἀρχὰς ἀποδέχεσθαι. ἔχουσι γὰρ ἐκ τῆς πείρας ὅμμα, 50
λέγων ὅμμα τὴν φρόνησιν, ἐξ ἧς προορᾶν δύνανται τὸ συμφέρον. πείθονται
οὖν τοῖς νόμοις οἱ ἄνθρωποι πιστεύοντες, ὡς οἱ νομοθετήσαντες ἐξ ὅμμα-
τος τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα δυναμένου προορᾶν τοὺς νόμους τεθείκασι.

p. 1180a22 Καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐχθραίνουσι τοὺς ἐναντιου-
μένους ταῖς ὁρμαῖς.

Εἰπὼν ὅτι ἑνὸς ἀνθρώπου πρόσταξις τὸ βίαιον οὐκ ἔχει οὐδ' ἀναγκά- 55
ζειν δύναται, ὡς ὁλονότι τῶν | πολλῶν τοῦτο ποιεῖν ἰσχυόντων, διὰ 186r
πειθοῦς ἄγειν ἐπὶ τὰς βελτίους τῶν ἐνεργειῶν. τὸ γὰρ κυρίως βιάζεσθαι
τὸ λόγοις πείθειν ἐστὶν ἀλλ' οὐ μάστιξι καὶ παντοίαις κακώσεσιν· οἱ γὰρ
κολαζόμενοι καὶ ποικίλως κακούμενοι φάλλον ἀντιπίπτουσι καὶ ἀντιβαίνουσιν.
οὐ μὴν ὑπείκουσι· τοῦτό τε καὶ ὅτι οὐδεὶς ἄκων καὶ λυπούμενος πράττων
τι κατορθοῖ τὸ πρακτόν, ὥστε οὐδ' ἀγαθὸς γένοιτ' ἄν ποτε ὁ τὰ καλὰ
βίᾳ πράττων, ἀλλ' ὁ λόγῳ πεισθεὶς ὅτι δεῖ τὴν ἀρετὴν διώκειν καὶ τὰ κατ' 5
ἀρετὴν πράττειν καὶ φεύγειν τὴν κάκωσιν, οὗτος δηλαδὴ καὶ ἑκὼν πράξει
τὰ καλὰ καὶ πράττων ἀγαθὸς ἔσται. ἀλλὰ διὰ τί ἐχθραίνουσι τοὺς ἐναν-
τιουμένους ταῖς ὁρμαῖς καὶ κωλύοντας ἐπὶ τὰ σφίσιν ἡδέα φέρεσθαι; ἢ
ὅτι καλῶς ἀναγιθέντες καὶ τὰ φαῦλα διὰ τὴν ψυχικὴν ἀνατροφὴν ἀγαθὰ
νομίζοντες ὑπολαμβάνουσι φθόνῳ καὶ μίσει κωλύεσθαι παρὰ τῶν ἐναντιου-
μένων ἀλλ' οὐ στοργῇ τινι καὶ ἀγάπῃ. οὐδεὶς γὰρ φιλῶν κωλύει τὸν
φιλούμενον καὶ ἀπάγει τῶν ἀγαθῶν. τοὺς μὲν κωλύοντας ἀνθρώπους καὶ 10
ἀναχαιτίζοντας ἀπὸ τῆς πρὸς τὰ φαῦλα φορᾶς μισοῦσιν ὡς φθονοῦντας.
ὁ δὲ νόμος ἀνεπαχθής ἐστιν αὐτοῖς διὰ τἀναντία. οὔτε γὰρ ὅτι ὡς φθο-
νῶν οὔτε ὅτι ὡς μισῶν αὐτοὺς ὁ νόμος ταῦτα προστάττει ὑπονοεῖν δύνανται.
πῶς γὰρ ὁ πρὸ πεντακοσίων χρόνων, ὃ ἐστι, τεθνεώς, δύναται φθονῶν ἢ μισῶν
δύνανται συλλογίζεσθαι καὶ λέγειν 'ἢ γὰρ φθονῶν ἢ μισῶν ἡμᾶς ὁ νομο-
θέτης ταῦτα γέγραφεν, ἢ τὸ συμφέρον ἡμῖν πραγματευόμενος; ἀλλὰ μὴν 15
οὐ φθονῶν. πῶς γὰρ τοὺς μήπω γεννηθέντας μηδ' ὅτι γεννηθήσονται
γινώσκων; ὥστε τὸ συμφέρον σκοπούμενος καὶ τῶν τότε ὄντων καὶ τῶν
ἐφεξῆς ἐσομένων πάντων τοὺς νόμους τούτους γέγραφε.' διὰ ταῦτ' οὖν
ἀνεπαχθής ἐστιν ὁ νόμος.

6 ἔλεγε] Z 12 p. 1143b11 11 ἐχθραίνουσι Ba et Arist. codd. LbMbOb: ἐχθαίρουσι Arist. vulg. 12 rhesis usque ad τὸ ἐπιεικές (p. 1180a21) a 15 ἄγειν B: ἄγει a 19 πρακτόν a: πρακτικὸν B 22 ἔσται B: ἐστι a διατί B: διότι a 30 ὡς a: ὁ B

p. 1180a24 Ἐν μόνῃ δὴ τῇ Λακεδαιμονίων πόλει μετ' ὀλίγων ὁ 1861
νομοθέτης ἐπιμέλειαν ἔοικεῖ ποιεῖσθαι.

Ὃ λέγει δυνάμει τοιοῦτόν ἐστιν· εἰ μὲν ἔκειντο νόμοι ἐν ταῖς πόλεσι προστάσσοντες, πῶς δεῖ τῶν νέων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως καλοὶ κἀγαθοὶ γέ- 5
νωντο, καὶ κείμενοι ὀρθῶς εἶχον καὶ μὴ ὅλως ἢ κατά τι διημαρτημένως, 25
οὐδὲν ἂν ἔδει πλέον ἐπιζητεῖν ἀλλ' ἐκείνοις ὀρκεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ Λακεδαιμονίων πολιτείᾳ καί τισιν ὀλίγαις ἄλλαις πόλεσι (καὶ ἐρεῖ τίνες αὗται, ἐν τῷ τρίτῳ καὶ τετάρτῳ τῶν Πολιτειῶν ὑπομνήματι, ὅπου οὖν ἐν μόνῃ τῇ τῶν Λακεδαιμονίων πολιτείᾳ μετ' ὀλίγων 10
ἄλλων πόλεων ὁ νομοθέτης προστάττει, πῶς ἂν οἱ παῖδες ἐπιμεληθεῖεν, 30
τουτέστι παιδείας τύχοιεν, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐξημέληται, ὡς καὶ ἐν ταύτῃ τῇ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται καὶ τὸν οἰκεῖον ἀνάγει παῖδα, ὡς θέλει, νόμων μηδένα λόγον ἔχοντες, ὡς οἱ παρ' Ὁμήρῳ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ Κύκλωπες, θεμιστεύων, ἤτοι βασιλεύων, παίδων 15
καὶ γυναικός (νόμος γὰρ ἐκείνοις ἦν τὸ οἰκεῖον βούλημα). ἐπεὶ οὖν ταῦθ' 35
οὕτως ἔχει, δεῖ ἡμᾶς περὶ τούτων εἰπεῖν καὶ γράψαι πολιτείας. ἡ γὰρ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Κρητῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὡς ὄεῖξει ἐν ταῖς Πολιτείαις, ἡμαρτημέναι πᾶσαί εἰσι καὶ οἱ κείμενοι ἐν ταύταις νόμοι οὐ σμικρᾶς δέονται τῆς διορθώσεως. ταῦτα εἰπὼν ἐπιφέρει κράτιστον μὲν καὶ βέλ- 20
τιστόν ἐστι νόμους κεῖσθαι ὀρθῶς ἔχοντας (καὶ) κοινὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι 40
τῶν παίδων, ἀμεληθείσης δὲ τῆς κοινῆς ἐπιμελείας ἢ τῷ μὴ κεῖσθαι τοὺς τοῦτο πράττοντας νόμους ἢ κεῖσθαι μέν, παρορᾶσθαι δὲ ἀμελείᾳ τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως, προσήκει προθύμως ἕκαστον ἐπιμελεῖσθαι τῶν σφε- τέρων παίδων καὶ φίλων, ὅπως καλοὶ κἀγαθοὶ ἀπεργασθείεν. τοῦτο γὰρ 25
ἐδήλωσε διὰ τοῦ εἰς ἀρετὴν συμβάλλεσθαι. συμβάλλεται δ' εἰς ἀρετὴν καὶ συνεργεῖ ὁ τὰ καλὰ τιθεὶς ὑπ' ὄψιν καὶ διδάσκων, ὅτι τόδε μὲν 45
βλάπτει διὰ τόδε, τόδε δὲ ὠφέλιμόν ἐστι, κἂν μὴ δοκῇ, διὰ τόδε· καὶ πρὸς τούτοις εἰς ἀρετὴν συνεργεῖ ὁ διδοὺς ἔχων τῷ μὴ ἔχοντι ὧν χρῄζει εἰς τὴν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς λογικῆς κτῆσιν. δεῖ οὖν, φησί, 30
συνεργεῖν, εἰ δὲ μὴ δύναται, προαιρεῖσθαι δ' οὖν καὶ βούλεσθαι βοηθῆσειν καὶ συνεργήσειν, εἰ δυνήσεταί ποτε.

p. 1180a32 Μάλιστα δ' ἂν τοῦτο δύνασθαι δόξειεν ἐκ τῶν εἰρη-
μένων νομοθετικὸν γενόμενον.

Νομοθετικὸν λέγει τὸν ἔχοντα νοῦν ἐκ λόγων καὶ πείρας, προβλεπτι- 50

1 δὴ B: δὲ a et Aristoteles 2 ποιεῖσθαι B: πεποιῆσθαι a et Aristoteles rhesis usque ad προαιρεῖσθαί γε (p. 1180a32) a 5 διημαρτημένως B: διημαρτημένοι a 13 ἀνάγει B: ἀνάγων a ἔχοντες B: ἔχοντα a 14 ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ] s. 115 15 γυναικός B: γυναικῶν a 17 ἐν ταῖς Πολιτείαις] B 2 sqq. 20 καὶ inserui 24 ἀπεργασθεῖεν B: ἀπεργασθείεν a 32 δόξειεν ἂν ἐκ a 33 rhesis usque ad τῇ φύσει (p. 1180b7) a

κὸν τῶν καλῶν καὶ δικαίων καὶ συμφερόντων τῇ τε πόλει πάσῃ καὶ χωρὶς 186r
ἑκάστῳ. ὃ δὲ λέγει ἐστίν, ἐκ τῶν εἰρημένων καὶ ἐξ ὧν εἴπομεν ὅῆλον
γέγονε τοῖς νοεῖν δυναμένοις τὰ ῥηθέντα, ὅτι ἐκεῖνος δύναται τοῖς ἰδίοις
παισὶ συμβαλλεσθαι, ὅστις ἐστὶ νομοθετικός. ἢ εἴη ἂν λέγων, ὅτι ἐκ
τῶν εἰρημένων ὅῆλόν ἐστιν, ὅτι ὃς ἐστὶ νομοθετικὸς δύναται γινώσκειν πο-
δαποὺς μὲν νόμους δεῖ θέσθαι περὶ τῆς κοινῆς τῶν | παίδων ἐπιμελείας 186v
καὶ παιδεύσεως καὶ ποίους περὶ τῶν εἰς ἄνδρας φθασάντων ἐπιτηδευμάτων
καὶ ποίους ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ καὶ τίνας πρὸς τὸ συμφέρον ἰδίως ἑκάστῳ
καὶ τίνας πρὸς τὸ ὠφέλιμον πάντων τῶν πολιτῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν.
ὅτι δὲ ἄλλοι μὲν ἁρμόζουσι τῇ δημοκρατουμένῃ πόλει καὶ ἕτεροι τῇ ἀρι-
στοκρατουμένῃ καὶ ἄλλοι τῇ τιμοκρατουμένῃ καὶ ἄλλοι τῇ βασιλευομένῃ, 5
καὶ τίνες ἕκαστοι τούτων εἰσίν, ἐρεῖ ἐν ταῖς Πολιτείαις. ὅτι δὲ καὶ ἐκ μὲν
τῶν ἐπιεικῶν νόμων ἀγαθοὶ γίνονται οἱ κατ' αὐτοὺς ζῶντες, ἐκ δὲ τῶν
φαύλων φαῦλοι, καὶ τοῦτο ὅῆλον. τὸ δὲ διακρίνειν δύνασθαι, τίνες τῶν
νόμων ἐπιεικεῖς καὶ τίνες φαῦλοι, τοῦ νομοθετικοῦ ἐστιν, ὡς καὶ ἰατροῦ
τὸ χωρίζειν τὰ νοσώδη ἀπὸ τῶν ὑγιεινῶν. ταῦτα εἰπὼν λέγει δυνάμει, 10
πρὸς μὲν τὸ ἀγαθοὺς ἢ φαύλους γενέσθαι τοὺς πολίτας μεγάλα συντελοῦσιν
οἱ νόμοι· τὸ δὲ γεγράφθαι ἢ ἀγράφους ὑπάρχειν, οὐδέν τι συμβάλλεται. 10
αἱ γὰρ πράξεις δύνανται πρὸς καλοκαγαθίαν ἢ κακίαν, ἀλλ' οὐ τὸ γεγρά-
φθαι ἢ ζμὴ γεγράφθαι τὰ ποιητέα ἢ μὴ ποιητέα. ἄγραφοι δ' ἂν εἶεν
νόμοι τὰ κοινὰ ἔθη. οὐδὲ δὴ δι' ὧν εἷς ἢ πολλοὶ παιδευθήσονται.
πρὸς μὲν τὸ σπουδαίους γενέσθαι τοὺς πολίτας μέγα τι συμβάλλεται ἡ τῶν
νόμων ἐπιείκεια ζκαὶ ὀρθότης, καὶ τοῦτο δεῖ σκοπεῖν τὸ ἀναμαρτήτους τυγ-
χάνειν. τὸ δὲ σκοπεῖσθαι, φησί, πότερον ὁ δυνάμενος νόμος ἕνα ποιῆσαι 15
ἀγαθὸν δύναται καὶ πολλοὺς τοιούτους ἀποτελέσαι. καὶ πότερον ὁ πολλοῖς
ὠφέλιμος καὶ ἐνὶ τοιοῦτός ἐστι, τοῦτο οὐδὲν διαφέρει. ὀρθὸς γὰρ ὢν καὶ
πάντῃ ἄπταιστος ταὐτὸν ποιήσει ταῖς ἄλλαις τέχναις καὶ ἐπιστήμαις καὶ
τοῖς τεχνίταις καὶ ἐπιστήμοσιν. ὡς γὰρ ἐκείνων ὁ δυνάμενος ἕνα διδάξαι
καὶ ἀπαρτίσαι μουσικὸν ἢ ἰατρὸν δύναται καὶ πολλούς, καὶ ἔμπαλιν ὁ πολ-
λοὺς καὶ ἕνα, οὕτω καὶ νόμος ὁ δυνάμενος ἕνα σπουδαῖον ἀποτελέσαι δύ-
ναται καὶ πολλούς, καὶ ἔμπαλιν. ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἰσχύει 20
τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἔθη, οὕτω καὶ ἐν οἰκίαις οἱ πατρικοὶ λόγοι. 20
ζητητέον πῶς πρὸ ὀλίγου εἰπὼν μηδὲν ἰσχύειν τὰς πατρικὰς προστάξεις,
νῦν φησιν ἐπίσης τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἰσχύειν. καὶ ῥητέον ὅτι περὶ
τῶν πολλῶν καὶ μοχθήρως ζώντων εἶπεν ἐκεῖ μηδὲν ἰσχύειν. ἐνταῦθα δὲ
περὶ τῶν καλῶς ἀναγομένων τοῦτο λέγει. ἢ ῥητέον ὅτι οὐκ εἶπεν ἐκεῖ
μηδαμῶς ἰσχύειν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἰσχυρόν, λέγων ἰσχυρὸν τὸ ἀναγ-
καστικὸν καὶ βίαιον. οὐδεὶς γὰρ τὸν υἱὸν διὰ τὴν φυσικὴν στοργὴν βιά-
ζεται καὶ κολάζειν ἐπιχειρεῖ ὡς ὁ νόμος, ἀλλὰ πολὺ ἔλαττον τὰς ἐπιτιμήσεις 25
ἐπιφέρει. οὐδ' αὖ τὸν πατέρα τις ὡς τὸν νόμον ὑποπτήσσει καὶ δέδοικε.

16 τὸ B: τοῦ a 18 ἀγράφους B: ἀγράφθαι a 21 δὴ Ba: om. Aristoteles
27 πάντῃ Vat. 320: παντὶ Ba 32 καὶ τὰ B: om. a 33 ἰσχύει Ba: ἐνισχύει
Aristoteles 33 πρὸ ὀλίγου] p. 1180a19

ὥστε οὐκ ἰσχύει τοῦ πατρὸς ἡ πρόσταξις, ὡς νόμος ἰσχύει μέντοι. καὶ 186v
τοῦτο μὲν τοιοῦτον. παραινοῦσι δ' αἱ προκειμέναι συλλαβαὶ μὴ τὸ πᾶν
τῆς τῶν οἰκείων παίδων ἀγωγῆς ἀναρτᾶν τῇ κοινῇ τῶν παίδων ἐπιμελείᾳ,
ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ταύτην σπουδάζειν καὶ ποιεῖν ἐπιτηδειο-
τάτους καὶ δεκτικοὺς καὶ τῶν κοινῶν παιδευμάτων. ὡς οὖν ἐν ταῖς πό-
λεσιν ἰσχύουσιν οἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθη, οὕτω καὶ οἱ πατρικοὶ λόγοι ἐν οἰκίᾳ 30
πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἀντίληψιν. αἰδεῖται γὰρ ὁ υἱὸς μὴ πείθεσθαι τῷ
πατρὶ καὶ ταῦτα σπουδαίῳ ὄντι καὶ τῶν καλῶν ἐργάτῃ. διά τε οὖν
τοῦτο ὀφείλει ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ πείθεσθαι καὶ διὰ τὴν συγγένειαν καὶ διὰ
τὰς εὐεργεσίας. πᾶς γὰρ τὸν εὐεργέτην αἰδεῖται· οὐδεὶς γὰρ εὐεργετού-
μενος ὑποπτεύσειεν ἂν τὸν εὐεργέτην, ὡς φίλων ἢ μισῶν ἄπεσθαι αὐτὸν
ἐκ τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ καλῶν, μὴ ὄντων δὲ καλῶν. παιδόμεθα οὖν
τοῖς συγγενέσι καὶ εὐεργέταις ὡς φιλοῦσιν ἡμᾶς. συγγενέστατος δὲ πάντων
ὁ πατήρ, ἀλλὰ καὶ εὐεργετικώτατος. τὸ γὰρ τῶν ἀγαθῶν μέγιστον τὸ
εἶναι παρὰ τῶν πατέρων ἡμῖν.

p. 1180b7 Ἔτι δὲ καὶ διαφέρουσιν αἱ καθ' ἕκαστον παιδεῖαι τῶν κοινῶν.

Καὶ διὰ τούτων τοὺς πατέρας προτρέπει μὴ ἀρκεῖσθαι ταῖς κοιναῖς 40
ἐπιμελείαις ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς συνεισφέρειν τὸ οἰκεῖον. καὶ εἴη ἂν τῶν λεγο-
μένων ἡ δύναμις· δεῖ τοὺς πατέρας τὸ τοῦ νόμου ἔλλειμα ἀναπληροῦν· ὁ
μὲν γὰρ νόμος τῶν καθόλου, αἱ δὲ πράξεις τῶν καθ' ἕκαστα πολὺ τὸ
ἄριστον ἐχόντων. ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς οὐκ ἀεὶ ἕπεται τοῖς καθόλου,
ἀλλ' ἔστιν ἐφ' ὧν παρορᾷ καὶ ἄλλα μὲν λέγει ὁ καθόλου λόγος, ἄλλα δ'
ὁ ἰατρὸς ποιεῖ διά τινα περίπτωσιν, οὕτως οὐδὲ τὸ τοῦ νόμου δεῖ πρόστα-
γμα δι' ὅλου γίνεσθαι. ὁ μὲν γὰρ νόμος λέγει, 'ξένος εἰ ἀνέλθοι ἐπὶ τὸ 45
τεῖχος, πελεμίων κύκλῳ τὴν πόλιν τηρούντων, θανάτῳ τελευτάτω.' ἀλλ'
οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἀνελεῖ τὸν ἀνελθόντα ξένον καὶ ἀριστεύσαντα. πάλιν
ὁ νόμος φησί, δεῖν τὸν κλέψαντα τιμωρεῖν, ἀλλ' οὐ τὸν τοῦτο ποιήσαντα
διὰ μεγάλην ὑπόχρεω καὶ ἐχόντων ὑπόνοιαν καὶ οὐκ ἐπιτρεπόντων δοῦλον
μήτε πρός τινων ἐλεούμενον, οὐδεὶς ἂν κολάσειεν, εἰ μὴ μαίνεται. ἀλλὰ 50
καὶ ὁ λόγος τῆς ἰατρικῆς καθόλου φησὶ παντὶ τῷ ἐπὶ σήψει πυρέττοντι
ἡσυχίαν καὶ ἀσιτίαν συμφέρειν, ἀλλ' ὅμως εὑρίσκεταί τις, ᾧ τὸ ἀσιτεῖν
οὐ συμφέρει. τί οὖν θαυμαστὸν καὶ τὸν νόμον λέγειν, δεῖν πάντα παῖδα
οὕτωσὶ ἀνάγειν καὶ παιδεύειν, εὑρεθῆναι δέ τινας μὴ φέροντας τὴν τοι-
αύτην ἀγωγήν, ἀλλ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπιτιμωμένους συναισθέσεις, οἷον αἱ τῶν
ἀκατασκεύων ἐπιμηνίαι, μανίαι, μαχαῖραι καταπεντοῦντες ἀλλήλους;
τούτους οὖν τίς ἂν ἐπιχειρήσειεν οὕτωσὶ τὰ πολεμικὰ ἐκπαιδεύειν; οὐδεὶς
οἶμαι. ἀλλὰ τὸν κοινὸν νόμον καὶ τὴν κοινὴν ἐπιμέλειαν ἀφείς, ἐπὶ τὴν σύμ- 187r
μετρον καὶ κατάλληλον αὐτῶν τῇ φύσει βαδιεῖται. πρὸς ταύτην δὲ ἀφί-

3 cf. Θ 13 p. 1161a10 17 rhesis usque ad μάχην περιτίθησιν (p. 1180b11) a
ἀνέλθοι B: ἀνέλθῃ a 33 παῖδα B: σπουδαῖον a 36 an κατακεντούντων?

ξεται ὁ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἐπιστάμενος. ἐπίσταται δὲ ὁ πατὴρ σπουδαῖος 187r
ὤν, τίνων μὲν ἀντέχεσθαι δύναται καὶ πρὸς ποῖα τῶν μαθημάτων εὐφυῶς
ἔχει, πρὸς ποῖα δὲ ἀνεπιτήδειός ἐστι καὶ πόσον ἀνεπιτήδειος, οἷον εἰ τριά-
κοντα Ὁμηρικοὺς ἀποστοματίζειν δύναται καὶ μηδὲν πλέον, μὴ ἀναγκάζειν 5
5 αὐτὸν ἐπέκεινα τῶν τριάκοντα ἀποδιδόναι, εἰ δὲ πεντήκοντα, μὴ πλέον
τούτων. διαφέρουσιν οὖν αἱ καθ' ἕκαστα παιδεῖαι τῶν κοινῶν. καὶ δεῖ
μὴ μόνον τὸ καθόλου γινώσκειν, ὅτι συμφέρει παντὶ παιδὶ τόδε τι καὶ
πάντα παῖδα διδακτέον τόδε τι, ἀλλὰ καὶ τὸ πρέπον ἑκάστου φύσει καὶ
πρός τι ἐπιτήδειον εἶναι, καν πρὸς ἕκαστον τῶν μὴ δυνάμενον κατὰ τὴν
10 καθόλου τοῦ νόμου προστάξιν ἐκπαιδεύεσθαι. τοῦτο δὲ τίς ἂν τοῦ πατρὸς 10
μᾶλλον δυνήσεται ποιεῖν; ὅτι δὲ οὐ πάντα ὑπὸ τὸ καθόλου τάττειν δεῖ, 10
δηλοῦσιν οἱ πυκτικοί. οὐδὲ γὰρ ὁ πυκτικὸς πᾶσι τοῖς πυκτεύουσι τὴν
αὐτὴν περιτίθησι μάχην, ἀλλὰ τῷ μὲν μείζονα καὶ χαλεπωτέραν καὶ ἐν
πλείονι χρόνῳ, τῷ δὲ ἐλάττονα καὶ ἐν ἐλάττονι χρόνῳ.

15 p. 1180b11 Ἐξακριβοῦσθαι δὲ δύσειεν ἂν μάλιστα τὸ καθ' ἕκαστον
ἐξ ἕξεως τῆς ἐπιμελείας γινομένης.

Τὸ καθ' ἕκαστον ἀντὶ τοῦ εἷς ἕκαστος εἴρηται. λέγει δὲ ὅτι ἀκρι- 15
βέστερος ἂν γένοιτο, φέρε εἰπεῖν, πύκτης ὁ συγγράμμασι ἰδίας ἐπιμελείας,
ἤτοι ὁ τὰς συμμέτρους αὐτῷ μάχας καὶ τῇ οἰκείᾳ φύσει πρεπούσας μαχό-
20 μενος. καὶ γὰρ καὶ γυμναστὴς μᾶλλον ἂν ὑγιῆ φυλάξειεν ὃν συμμέτρως
γυμνάζει τοῦ πολὺ πλέον ἢ ἔλαττον τὰ γυμνάσια προστάττοντος, καὶ γραμ-
ματικὸν μᾶλλον ἂν ἀκριβῆ ποήσειεν ὁ προστάττων ἀποστοματίζειν ὃ δύ-
ναται τοῦ πλείονα κατὰ πολὺ ἢ ἧττονα προστάττοντος· καὶ ἀγαθὸν δὴ
καὶ σπουδαῖον μᾶλλον ἂν ἀποτελέσειεν ὁ τὰς συμμέτρους κατ' ἀρετὴν 20
25 ἐνεργείας ἑκάστῳ ἐνεργεῖν ἐπιτάττων. ὁ δ' ἁπλῶς πάντας τοὺς αὐτοὺς νόμους
περιτιθεὶς ἢ τὰ αὐτὰ γυμνάσια γυμνάζων ἢ ἀπαγγέλλειν ἀναγκάζων οὐκ
ἄν ποτε πάντας ἢ τοὺς πυκτεύοντας ἢ τοὺς γυμναζομένους ἢ μανθάνοντας
ἀκριβεῖς περὶ τὴν πυκτικὴν ἢ τὴν γραμματικὴν ἀποτελέσειε. καὶ οὐ τοῦτο
λέγει Ἀριστοτέλης, οἷον ἔστω ἐπὶ τῶν γραμματικῶν ὅτι καὶ οἱ εὐφυεῖς
30 καὶ οἱ ἄφυεις τὰ σύμμετρα τοῖς οἰκείοις φύσεσι μανθάνοντες ἐπίσης ἀκρι- 25
βεῖς γενήσονται γραμματικοὶ καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ. δῆλον γὰρ ὅτι οἱ εὐφυέ-
στεροι καὶ θᾶττον ἂν φθάσουσι εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀκριβέστεροι γενή-
σονται. ἀλλ' ὃ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ ἀφυοῦς δεόντως ἐπιμελούμενος ἔλ-
θοι ἂν εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν τελειότητα ὅσης ἐστὶν ἡ φύσις αὐτοῦ
35 χωρητική, εἰ δὲ μὴ τύχοι τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας, οὐκ ἂν τύχῃ τῆς

12 πυκτικὸς Vat. 320: πολιτικὸς Ba 15 ἐξακριβοῦσθαι B et Aristoteles: ἐξακριβῶ-
σαι a δὲ Ba et Arist. cod. Lb: δὴ Arist. vulg. μάλιστα B: μᾶλλον a et
Aristoteles 16 rhesis usque ad συγχάνει ἕκαστος (p. 1180b13) a 21 προστάτ-
τοντος B: προστάττοντα a 26 γυμνάζων B: γυμνάζειν a 30 οἱ ἄφυεῖς B: ἄφυεῖς a
33. 34 ἔλθοι B: ἔλθῃ a

τοιαύτης ἀκριβείας ἢ τελειότητος. δεῖ ἄρα τὴν ἑκάστου φύσιν γινώσκειν 187r
καὶ ἐπάγειν τὸ οἰκεῖον αὐτῇ.

p. 1180b 13 Ἀλλ' ἐπιμεληθείη μὲν τοῦ καθ' ἕνα ἄριστα καὶ ἰατρὸς καὶ γυμναστής.

Διττὴ φέρεται ἡ γραφή, ἡ μὲν ἔχουσα τοῦ καθ' ἕνα, ἡ δὲ τοῦ καθ' ὅλου. εἰπὼν δὲ ὅτι ἐκάτερος μὲν ὁ τὸ καθόλου εἰδὼς λέγει ὅτι μάλιστα ἂν ἐπιμεληθείη ἂν ἑνὸς ἑκάστου ὁ τὸ καθόλου εἰδώς, ἀπὸ γὰρ τοῦ καθόλου δύναται μάλιστα γνωρίζειν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ καθ' ἕκαστον. ὁ γὰρ εἰδὼς τί συμφέρει πάσῃ θερμῇ καὶ ξηρᾷ φύσει, οἶδε καὶ τί ταύτῃ τῇ μερικῇ. καὶ ὁ εἰδὼς τί πάσῃ παιδικῇ ἡλικίᾳ συμφέρει ἐπιστήσεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἶδε καὶ τί ἑκάστῳ παιδί. καὶ ὃ μὲν λέγει ἂν διὰ τῆς ἐχούσης γραφῆς ἀλλ' ἐπιμεληθείη ἂν τοῦ καθ' ἕνα, τοῦτό ἐστιν. ἡ δὲ λέξις ἡ τὸ καθόλου εἰδὼς τί πᾶσιν ἐλλιπής ἐστι· λείπει γὰρ τὸ συμφέρει. καὶ δεῖ προσυπακούσαντας αὐτοῦ ποιῆσαι τὸ ὅλον τοιοῦτον 'ὁ τὸ καθόλου εἰδὼς τί πᾶσι συμφέρει.' ὅτι δὲ αἱ ἐπιστῆμαι τὰ κοινὰ διδάσκουσιν, ἴσμεν ἅπαντες οἱ ταύτας μετιόντες. ἡ γὰρ ἰατρικὴ οὐ διδάσκει τί συμφέρει Σωκράτει, ἀλλὰ τί πάσῃ κράσει ὁποία ἡ Σωκράτους, οἷον πάσῃ θερμῇ καὶ ξηρᾷ. καὶ τί παντὶ γέροντι, ἀλλ' οὐ τί Παρμενίδῃ. ὁ μὲν οὖν τὸ καθόλου εἰδὼς ἐπιμεληθείη ἂν καὶ τοῦ καθ' ἕνα. ἀλλὰ καὶ ἕνα τινὰ τοῦ καθόλου ἀγνοοῦντα οὐδὲν κωλύει ἐπιμεληθῆναί τινος ἑνὸς ἐκ πείρας εἰδώς, τίνα τε τὰ ὠφελοῦντα αὐτὸν καὶ τίνα τὰ βλάπτοντα. καὶ εἰσί τινες μᾶλλον ὠφελοῦντες αὑτοὺς τῶν ἰατρῶν ἐκ πείρας γινώσκοντες τὰ σώζοντα αὑτούς, ὥστε καὶ ὁ πατὴρ ὁ γινώσκων ἐκ πείρας τὸν υἱὸν ποῖα τῶν γυμνασίων ὠφελοῦσι, μᾶλλον ἂν γυμνάσειε τοῦ γυμναστοῦ. διοίσει δὲ ὁ τοιοῦτος τοῦ τὸ καθόλου εἰδότος, ὅτι ὁ τὸ καθόλου εἰδὼς πολλοὺς ἂν ἰάσαιτο καὶ πολλοὺς ἂν ἀμέμπτως γυμνάσειεν, οὗτος δὲ ἐκεῖνον μόνον ὃν ἐκ πείρας οἶδεν, ὅτι πρὸς τῶν τοιούτων ὠφελεῖται. βλάπτεται δὲ παρὰ τῶν τοιούτων. ὡς οὖν ἐπὶ τούτων, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τῶν παίδων ἀγωγῆς ὁ τὸ καθόλου, ἤτοι τὸν νόμον, εἰδὼς ἐπιμεληθείη ἂν πολλῶν, ὁ δὲ λοιπὸς ἑνὸς ὃν οἶδε τίσι τε παιθήνιός ἐστι καὶ πρὸς τίνα ἀνεπαχθῶς ἄγεται καὶ τίσιν ἐπιτηδεῖ καὶ ὁπηχθῶς ἄγεται καὶ διὰ τίνων νόμων καὶ πράξεων ἐπ- 187v
αὐτὰ πέφυκε φέρεσθαι. πρὸς μὲν οὖν τὴν ἔχουσαν γραφὴν τοῦ καθ' ἕνα ταῦτα. πρὸς δὲ τὴν τοῦ καθόλου λέγοι ἂν 'ὁ εἰδὼς τὸ καθόλου περὶ παίδων ἢ ἀκμαζόντων ἢ καὶ πάντων τῶν πολιτῶν νόμον ἐπιμεληθείη ἂν καθόλου πάντων.' ὥστε δεῖ τὸν βουλόμενον θεωρητὴν ἤτοι τεχνικὸν

3 τοῦ καθ' ἕνα ἄριστα B: ἄριστα τοῦ καθ' ἕν a et Aristoteles nisi quod om. τοῦ 4 rhesis usque ad αἱ ἐπιστῆμαι (p. 1180b25) a 5 τοῦ καθ' ἕνα libri Aristotelici non exhibent, τοῦ καθ' ὅλου Ob 12 τοῦτό B: τοιοῦτόν a 13 τι Ba et Arist. cod. Kb: ὅτι Arist. vulg. 13 et 15 συμφέρει B: συμφέρον a 29 ὃν scripsi: ὧν Ba 33 τὸ a: τὸν B 34 πολιτῶν νόμον B: πολιτικῶν νόμων a

γενέσθαι ἐπὶ τὸ καθόλου βαδίζειν, ἤτοι τοὺς τὸ καθόλου διδάσκοντας λό- 187v
γους, οἷον ὅτι παντὶ πυρέττοντι ἐπὶ σήψει τόδε τι συμφέρει. ἐπὶ τούτους δ
τε οὖν τοὺς καθόλου λόγους βαδιστέον καὶ ἐπὶ τοὺς νόμους τῷ βουλομένῳ
ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι τῆς ὅλης πόλεως. τὸ δὲ καὶ γνωριστέον ὡς
δ ἐνδέχεται λέγει ἂν ὅτι δεῖ οὕτως αὐτὰ γνώσκειν, ὡς οὐκ ἀεὶ κατὰ τὰ
ὑπ' αὐτῶν λεγόμενα χρὴ πράττειν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ὅτι μηδὲ τὰ
ὑποκείμενα ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσι.

p. 1180b25 Ταχὺ δ' ἂν καὶ τῷ βουλομένῳ βελτίους δι' ἐπιμε- 10
λείας ποιεῖν εἴτε πολλοὺς εἴτε ὀλίγους.

10 Ὥσπερ γὰρ ὁ γραμματικὸς τὴν τέχνην καὶ ὁ πύκτης καὶ ὁ ἰατρὸς
δύναται πολλοὺς καὶ ὀλίγους, ὁ μὲν γραμματικοὺς ἀποτελεῖν, ὁ δὲ πύκτας, 15
ὁ δὲ ὑγιεῖς, οὕτω καὶ ἀγαθοὺς πολίτας καὶ πολλοὺς καὶ ὀλίγους ποιεῖν
ἰσχύει ὁ τὸ καθόλου, ἤτοι τοὺς νόμους, εἰδὼς τοὺς ὀρθῶς κειμένους, ὥστε
τῷ βουλομένῳ ἀγαθοὺς πολίτας ἀποτελεῖν πειρατέον νομοθετικῷ γενέσθαι.
15 λέγει δὲ νομοθετικὸν τὸν δυνάμενον τιθέναι νόμους ὀρθοὺς καὶ ἀπταίστους.
ὅτι δὲ ὁ τοῦτο ποιεῖν δυνάμενος δύναται καὶ τῶν κειμένων νόμων διακρί- 20
νειν τοὺς ἀρίστους καὶ μὴ τοιούτους, οὐκ ἄδηλον. οὐ γάρ ἐστι τοῦ τυχόν-
τος διαθεῖναι, ἤτοι κρῖναι, εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς οὗτος ὁ νόμος ἔχει,
ἀλλὰ τοῦ εἰδότος. λέγει δὲ εἰδότα τὸν πολιτικὸν σοφὸν καὶ τὴν ἀνθρω-
20 πίνην σοφίαν σοφόν. τοιοῦτος δ' ἐστίν, ὡς ἐν ταῖς Πολιτείαις ἐρεῖ, ὁ
εἰδὼς πόσαι εἰσὶ πολιτεῖαι, καὶ τί τὸ διημαρτημένον καὶ τίς ἡ ἀρίστη
πολιτεία καὶ τίνα τὰ σώζοντα ἑκάστην καὶ τίνα τὰ φθείροντα, καὶ ποία
φθειρομένη εἰς ποίαν μεταβάλλει, οἷον ἡ τῆς δημοκρατίας φθορὰ πότερον 25
εἰς τιμοκρατίαν μεταβαίνει ἢ εἰς ἀριστοκρατίαν. οὗτος οὖν ἐστιν ὁ πολι-
25 τικός· ὁ δ' αὐτὸς καὶ νομοθετικός. μέρος γὰρ ἡ νομοθετικὴ τῆς πολιτικῆς.
τὸ δὲ ὥσπερ ἐπὶ ἱππικῆς τοιοῦτόν ἐστιν· ὥσπερ ὁ ἔχων τὴν ἱππικὴν
τέχνην δύναται καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τοὺς ἵππους ἀποτελεῖν, οὕτω καὶ ἀγαθοὺς
ποιεῖν δύναται ὁ νομοθετικός.

p. 1180b28 Ἆρ' οὖν μετὰ τοῦτο ἐπισκεπτέον πόθεν ἢ πῶς νομο- 30
θετικὸς γένοιτ' ἄν.

Τὸ ἆρ' οὖν ἀποφαντικόν ἐστι. λέγει δέ, ὅτι ἐπεὶ τοῦ νομοθετικοῦ
ἐστι τὸ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀποτελεῖν πολίτας, δεῖ ἰδεῖν τίσι διδασκάλοις χρη- 35
στέον εἰς τὸ νομοθετικοὺς γενέσθαι, καὶ πῶς, ἤτοι ἐκ ποίων ἐπιτηδευμά-
των γενοίμεθα ἂν νομοθετικοί. καὶ τοῦτο ἐπήγαγεν εἰπών, ὅτι καθάπερ
35 ἐπὶ τῶν ἄλλων, οὕτως ἔξει καὶ ἐπὶ τῆς νομοθετικῆς. ὡς γὰρ γραμματικοὶ

5 αὐτὰ γνώσκειν B: ἀναγνώσκειν a 8 δ' ἂν Ba et Arist. codd. L^{b}O^{b}: δὲ Arist. vulg. 8. 9 βελτίους δι' ἐπιμελείας B: δι' ἐπιμελείας βελτίους a et Aristoteles 9 rhesis usque ad καὶ φρόνησις (p. 1180b28) a 26 ἱππικῆς Ba: ἰατρικῆς Aristoteles rhesis usque ad ἢ διανοίᾳ (p. 1181a3) a

καὶ ἰατροὶ καὶ μουσικοὶ γινόμεθα παρὰ τῶν εἰδότων, οὕτω καὶ νομοθετικοὶ 187v
ἐσόμεθα ἂν παρὰ τῶν πολιτικῶν. ἢ οὐχ ὅμοιον φαίνεται ἐπὶ τῆς
πολιτικῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων; δυνάμεις
ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τὰς ἐπιχειρούσας τέχνας εἰς τἀναντία, οἷον ῥητορικὴν 40
5 ἀναιρετικήν. ἐπιστήμας δὲ τὰς μὴ τοιαύτας, οἷον ἀριθμητικὴν γεωμετρίαν
φυσικήν. ὃ δὲ λέγει, οὐκ ἀρεσκόμενος λέγει. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ λέγων
ἐν ταῖς Πολιτείαις τοῦ πολιτικοῦ εἶναι τὸ νομοθετεῖν. ἀλλ' ὃ λέγει ἐπι-
τιμῶντος τοὺς σοφιστὰς λέγει, τοὺς καταδύοντας ἑαυτοὺς πολιτικοὺς καὶ ἐπ-
αγγελλομένους διδάσκειν τὰ πολιτικά, παντάπασι δ' ἀγνοοῦντας τίς ἐστιν ἡ
10 πολιτικὴ τέχνη. καὶ εἴη ἂν δυνάμει λέγων 'κατὰ μὲν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν
καὶ τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν καὶ ἀκολουθίαν τὸ νομοθετεῖν οὐδενός ἐστι 45
πλὴν τοῦ πολιτικοῦ, κατὰ δὲ τοὺς σοφιστὰς τοὺς ἑαυτοὺς ἀνακηρύττοντας
πολιτικούς, μὴ ὄντας δέ, ἀλλὰ δημαραστὰς καὶ δημοκόλακας, οὐκ ἔστι τοῦ
πολιτικοῦ τὸ νομοθετικοὺς ἀποτελεῖν.' οἱ γὰρ μὴ ὄντες πολιτικοὶ οὐδὲ
15 νομοθετικοί, οἱ δὲ μὴ ὄντες νομοθετικοὶ οὐδὲ νομοθετικοὺς ἀποτελεῖν δύ-
νανται, ὥστε οἱ σοφισταὶ πολιτικοὶ μὴ ὄντες νομοθετικοὺς οὐκ ἂν ποιή-
σειάν ποτε. ὅτι δὲ οὐ πολιτικόν ἐστι τὸ σοφιστικὸν φῦλον, προβιβάζει
καὶ συνίστησιν ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων, λέγων 'ὁ ἐν αὐταῖς εἰ- 50
δὼς ἅμα τε διδάσκει ἣν οἶδε τέχνην καὶ ἐνεργεῖ κατ' αὐτήν, οἷον ὁ ζω-
20 γράφος οὐ διδάσκει μόνον ἀλλὰ καὶ ζῷα γράφει καὶ ὁ ῥήτωρ διδάσκει τε
καὶ λόγους ῥητορικοὺς ἐκφέρει καὶ ὁ ἰατρὸς ἰατρούς τε ἀποτελεῖ καὶ ὑγιάζει,
καὶ πᾶς ἁπλῶς ὁ εἰδώς τι διδάσκει τε ὁ οἷός τε καὶ ἐνεργεῖ κατὰ τὴν τέχνην.
τὰ δὲ πολιτικὰ ἐπαγγέλλονται μὲν διδάσκειν οἱ σοφισταί, 188r
πράττουσι δ' οὐδαμῶς, ὥστε ἀγνοοῦσιν. εἰ γὰρ ἤδεσαν, καὶ ἔπραττον.
25 πράττουσι δὲ οἱ πολιτευόμενοι νῦν, οἷον Δημοσθένης, Αἰσχίνης, ἀλλ' οὐδ'
οὗτοι εἰδότες, τίς ἐστιν ἡ πολιτική, ἀλλὰ δυνάμει τινί, ἤγουν ἐμπειρίᾳ καὶ
ἀλόγῳ τριβῇ, καὶ οὐ διανοίᾳ καὶ τέχνῃ πολιτικῇ.

p. 1181a3 Οὔτε γὰρ γράφοντες οὔτε λέγοντες περὶ τῶν τοιούτων.

Εἰπὼν ὅτι οἱ νῦν πολιτευόμενοι πράττουσι τὰ πολιτικὰ οὐκ ἐκ τοῦ ἔχειν
30 τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην ἀλλ' ἐξ ἐμπειρίας, πίστιν τούτου κομίζει τὸ μήτε
γράφειν μήτε γράφειν τι περὶ αὐτῶν, ἤγουν τῶν πολιτικῶν ἔργων. εἰ γὰρ 10
πολιτικά ἐστι τὰ ὄντως καλὰ καὶ ὄντως δίκαια καὶ ὄντως συμφέροντα, ταῦτα
δ' ἐστὶ τὰ κατ' ἀρετὴν καὶ ἐξ ἀρετῶν πραττόμενα, οὗτοι δὲ οἱ νῦν πολι-
τευόμενοι ἀγνοοῦσι τὴν φύσιν τῶν ὡς ἀληθῶς καλῶν καὶ δικαίων καὶ
35 συμφερόντων, ὡς καὶ ὁ Πλάτων ἐν τῷ Γοργίᾳ ἔδειξε, πῶς δύνανται περὶ
αὐτῶν λέγειν ἢ γράφειν; καίτοι, φησί, κάλλιον ἦν αὐτὰ γινώσκειν ἢ λόγους

1 γινόμεθα B: γενόμεθα a τε καὶ Arist. 9 τίς B: τί a 14 νομοθετικοὺς B: νομοθετικὸν a 15 νομοθετικοὺς scripsi: νομοθετικὰς Ba 16 σοφισταὶ B: σοφιστικοὶ a 21 ἰατρούς B: ἰατρικοὺς a 28 rhesis usque ad τοῖς φιλτάτοις (p. 1181a9) a 35 ἀρετῶν B: ἀρετὰς a 35 Πλάτων ἐν τῷ Γοργίᾳ] p. 481D

γράφειν δικανικοὺς καὶ δημηγορικούς, ἤτοι συμβουλευτικούς. δείξας οὖν διὰ 188r
τούτων ἀγνοοῦντας τὰ πολιτικά, δείκνυσι τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ 15
μηδένα οἴὸν τ' ἢ φίλον διδάξαι αὐτοὺς τὴν πολιτικὴν τέχνην. σημεῖον γὰρ
ἐναργέστατον τοῦ μὴ εἰδέναι τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην τὸ μηδένα διδάξαι
καὶ πολιτικὸν ποιῆσαι ἢ οἷόν τ' ἢ φίλον. οὐδὲν γὰρ ἄλλο μεῖζον ἂν ἀγαθὸν
καταλελοίπασι ταῖς πόλεσι τῶν οἷόν τ' ἢ τῶν φίλων πολιτικῶν γεγονότων.
εἰ οὖν ἦδεσαν τὰ πολιτικά, ἐδίδαξαν ἂν τοὺς υἱεῖς καὶ φίλους· οὐ διδά-
σκουσι δέ· ἀγνοοῦσιν ἄρα.

p. 1181a9 Οὐ μὴν μικρόν γε ἔοικεν ἡ ἐμπειρία συμβάλλεσθαι. 20

Τὸ μὲν κυριώτατον τοῦ κυβερνᾶσθαι καλῶς πάντα τὰ τῆς πόλεως
παρὰ τῶν προϊσταμένων τὸ ἔχειν ἐστὶ τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην. ὅμως 30
ἡ ἐμπειρία μεγάλα συμβάλλεται, ὡς καὶ ἐπὶ ἰατρικῆς καὶ τῶν ἄλλων, ὧν
τὸ τέλος οὐκ ἔστι γνῶσις ψιλή, ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτῶν ἀποτελεῖται διὰ λό-
γου καὶ πράξεως. εἰπὼν δὲ μεγάλα συμβάλλεσθαι τὴν ἐμπειρίαν, τὴν αἰ-
τίαν τούτου ἐπήγαγεν εἰπὼν οὐ γὰρ ἐγίνοντο ἂν διὰ τῆς πολιτικῆς
συνηθείας μᾶλλον. ἔστι δὲ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον· εἰ μὴ συνεβάλλετο 35
πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἡ ἐμπειρία, οὐκ ἂν ἐγίνοντο διὰ τῆς πολιτικῆς
συνηθείας μᾶλλον πολιτικοί. οἱ γὰρ τὸν λόγον καὶ τὴν πεῖραν κρύπτοντες
τῶν πολιτικῶν μᾶλλόν εἰσι πολιτικοὶ τῶν μόνον τὸν λόγον ἐχόντων. ἀλλὰ καὶ
οἱ πλείω χρόνον διατρίψαντες ἀλόγως ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ πλείω πεῖραν
ἔχοντες τῶν πραγμάτων πολιτικώτεροί εἰσι τῶν ἄλλων τῶν ἥττονα χρόνον
πολιτευσαμένων καὶ ἧττον πεῖραν συλλεξαμένων. ὥστε δεῖ καὶ ἐμπειρίας
τῷ ἐφιεμένῳ πολιτικῷ γενέσθαι. οὐδαμῶς ἄρα πολιτικόν ἐστι τὸ τῶν
σοφιστῶν γένος μήτε ἔμπειρον ὂν τὰ πολιτικὰ μήτε εἰδός, τίς ἐστιν ἡ πολι-
τικὴ ἐπιστήμη. τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι λίαν φαίνον- 10
ται πόρρω εἶναι τοῦ διδάξαι. οἱ μὲν οὖν πολιτευόμενοι δύνανται με-
τρίως διδάσκειν τὰ ἀπὸ τῆς πείρας αὐτοῖς εὑρημένα, οἱ δὲ σοφισταὶ καὶ
ταύτης στερούμενοι πόρρω λίαν εἰσὶ τοῦ διδάσκειν, οἷος ὁ Πρόδικος, ὁ Ἱπ-
πίας, ὁ Γοργίας καὶ οἱ λοιποὶ πάντες οἱ τῆς νεολαίας λυμαντῆρες. ὅτι δὲ
ἀγνοοῦσιν οἱ σοφισταί, τίς ἐστιν ἡ πολιτική, δῆλον ἐκ τοῦ λέγειν ὅτι ἡ
πολιτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ ταὐτόν ἐστιν ἢ ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ μαθηματική.
οὔτε οὖν, εἰ ἐγίνωσκον τίς ἐστιν ἡ πολιτική, τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ ἔλεγον 15
αὐτήν, οὔτε πλημμελῶς ἀπεφαίνοντο ῥᾳδίαν εἶναι τὴν νομοθεσίαν. τίνα
γάρ, φασί, δυσχέρειαν ἔχει τὸ νόμους τιθέναι; ῥᾷον γάρ ἐστιν. ὁ ἐκείνων
φησὶ λόγος, συναγαγεῖν τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκλέ-
ξασθαι τοὺς ἀρίστους. ἀλλ', ὦ σοφιστά, τὸ ἐκλέξασθαι τίς ἐστιν ὁ ἄριστος
καί τίς ὁ ἐφεξῆς καὶ τίς ὁ ἐχόμενος πολλῆς δεῖται συνέσεως καὶ τῆς ὄν-

9 rhesis usque ad ἐπὶ γραφικῆς (p. 1181a23) a 15 οὐ Ba: οὐδὲ Arist. 16 μᾶλλον Ba et Arist. codd. LbOb: om. Arist. vulg. 16 συνεβάλλετο B: συνεβάλετο a 20 ἀλόγως post πολιτικοῖς collocat a 21 ἄλλων τῶν B: εὐλόγων a 29 νεολαίας B: νεότητος a 34 φασι Vat. 320: φησι Ba 35 νόμων a: λόγων, suprascripto νόμων B

τῶς πολιτικῆς ἐπιστήμης, ὥσπερ καὶ μουσικῆς διακρῖναι τὰ σύντονα τῶν 188r
μελῶν τῶν μὴ τοιούτων· καὶ οὐ μόνον ἐπὶ μουσικῆς ἀλλὰ καὶ καθόλου ἐν 30
ἅπασιν οἱ ἔμπειροι· λέγει δὲ νῦν ἐμπείρους καταχρώμενος τοὺς περὶ ἕκα-
στον ἐπιστήμονας καὶ τεχνίτας. ἐν ἅπασιν οὖν οἱ ἔμπειροι κρίνουσιν ὀρ-
θῶς τὰ ἔργα, καὶ δι' ὧν ἢ πῶς ἐπιτελεῖται. ὁ γὰρ ὢν ἰατρὸς οἶδε
τί ἐστιν ὑγεία καὶ δι' ὧν φαρμάκων καὶ δι' οἵας διαίτης ἐπιγίνεται καὶ
τὸν τρόπον τῆς | χρήσεως, ἀλλ' οὐχ ὁ τυχών. ὁμοίως καὶ ὁ γραφικὸς 188v
γνώσεται τί ἐστιν ἀρίστη εἰκὼν καὶ τίς ἡμάρτηται καὶ κατὰ ποῖον μέρος,
τοῖς δ' ἀπείροις καὶ ἀτέχνοις ποιῆσαι μὲν ἢ πρᾶξαι τὸ ἔργον ἀδύνατον,
ἀγαπητὸν δ' αὐτοῖς ἐστι γνῶναι, εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς εἴργασται. οὕτω
καὶ οἱ μὴ ὄντες πολιτικοὶ θέσθαι νόμους οὐκ ἂν δυνηθεῖεν, ἴσως δὲ κρῖναι,
ὅτι ὧδε καλῶς ἔχει, συμβήσεται αὐτοῖς.

p. 1181ª23 Οἱ δὲ νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις ἐοίκασι.

Ὁ νόμος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ὁ νομοθετήσας αὐτόν, ὥσπερ πάλιν νο-
μοθέτης ἢ νομοθέτης ὁ νόμος. διὸ νόμον τὸν νομοθέτην εἶπε νῦν· καὶ
τοῦτο ἐδήλωσεν εὐθὺς εἰπὼν πῶς οὖν ἐκ τούτων νομοθετικὸς γέ-
νοιτ' ἄν; ὁμοίως καὶ ἔργα αὐτοὶ οἱ ἐργαζόμενοι. ἡ γὰρ εἰκὼν αὐτός
ἐστιν ὁ ζωγράφος, οὐχ ἡ ἄνθρωπος ἀλλ' ἡ ζωγράφος. ὁμοίως καὶ τὰ
πολιτικὰ ἔργα αὐτός εἰσιν ὁ πολιτικὸς ἢ πολιτικός. ἐπεὶ οὖν οἱ νόμοι τοῖς
πολιτικοῖς ἐοίκασι πράγμασιν, αὐτὰ δὲ καλῶς ἐργάζεται τῇ πολιτικῇ ἐπι-
στήμῃ καὶ τῇ πείρᾳ καὶ πολιτικός ἐστιν ἀληθῶς ὁ ἀμφοτέροις τῇ πολιτικῇ
ἐπιστήμῃ καὶ πείρᾳ κεκοσμημένος, ὥστε καὶ νομοθετικὸς εἴη ἂν οὐχ ὁ
συναγαγὼν τοὺς ἀρίστους νόμους, κἂν δυνῇ τοῦτο, λέγω δὴ τὸ δυνηθῆναι
ἂν συνθεῖναι ἀρίστους τοὺς τοιούτους, ἀλλ' ἔστω νομοθετικὸς ἀληθῶς
ὁ πεῖραν ἅμα καὶ τέχνην ἔχων τῆς πολιτικῆς. ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς,
φησίν, ὁρῶμεν. οὐ γὰρ ὁ συναγαγὼν τὰ ἰατρικὰ βιβλία καὶ ἀνεγνωκὼς
αὐτὰ δύναται τὰ ἰατρικὰ πράττειν· καίτοι λέγουσιν, ὅτι ὧδε μὲν νοσεῖ, πᾶς
ὁ νοσῶν ἢ ὁμοιομερὲς νόσημα νοσεῖ ἢ ὀργανικόν, ἀλλὰ τόδε μὲν οἷον
ὀργανικὸν οὐ νοσεῖ διὰ τάδε καὶ τάδε, ὁμοιομερὲς ἄρα, καὶ τοῦτο ἢ τόδε
ἢ τόδε ἢ τόδε, ἀλλὰ μὴν οὐ τόδε οὐδὲ τόδε ὧδε νοσεῖ διὰ τάδε καὶ τάδε· 25
τόδε ἄρα· ἀλλὰ μὴν τόδε θεραπεύεται, εἰ τύχοι, καὶ διὰ κενώσεως τῆς
ἀπὸ φλεβῶν καὶ διὰ καθάρσεως καὶ ἰδρώτων· καὶ ταῦτα διελθόντες καὶ
τὸν τρόπον τῆς θεραπείας εἰπόντες ἀγνοοῦσι τὸ ποιητέον, εἴτε φλέβα δεῖ
τεμεῖν ἢ ἰδρῶτα κινῆσαι ἢ γαστέρα λαπάξαι. ὁ δὲ ἅμα τῷ λόγῳ καὶ τὴν
πεῖραν ἔχων εὐθὺς πράττει. εἰδὼς τί δεῖ πρᾶξαι νῦν καὶ τί μή, καὶ ἔστιν

3 καταχρώμενος B: καταχρηστικῶς a 3. 4 ἕκαστα B: ἕκαστον a 10 ἐστι γνῶναι B: ἐπιγνῶναι a 15 τοῖς πολιτικοῖς Ba et Arist. codd. LbMbOb: τῆς πολιτικῆς Arist. vulg. rhesis usque ad ἂν γένοιτο (p. 1181ᵇ12) 22 κεκοσμημένος B: κεκτημένος a 23 δυνῇ B: δυνηθῇ a 24 ἀληθῆς B: ἀληθῶς a 31 τῆς a: τοῦ B

ἡ εἰρημένη τῶν νοημάτων διαίρεσις καὶ τῶν ἔργων τοῖς μὲν ἐμπείροις 188
καὶ τοῖς λογικοῖς ἅμα ὠφέλιμος, τοῖς δὲ μόνα τὰ ῥήματα ἀναγινώσκουσιν 30
οὐδαμῶς. ὡς οὖν ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν νόμων καὶ πολιτειῶν
ἔχει ἂν ὡς συναγωγῆς τῶν τοιούτων· τοῖς μὲν εὐφυεστέροις καὶ ὅρμα πρ-
5 τικὸν ἔχουσιν ἐκ πείρας τῶν καλῶς ἢ μὴ καλῶς γεγραμμένων χρήσιμος
ἂν ἡ συλλογὴ γένοιτο, τοῖς δ' ὅλως ἀπείροις τῶν πολιτικῶν ἔργων ἄχρη-
στος, οὐδ' ὑπάρξον ἂν αὐτοῖς τὸ κρῖναι περὶ τούτων καλῶς, εἰ μήπου ἔκ
τινος τύχης, ὡς καὶ Θησαυροῦ εὕρεσις.

p. 1181b12 Παραλιπόντων οὖν ἀνερεύνητον τῶν προτέρων περὶ 35
10 νομοθεσίας.

Ἐπεί, φησίν, οἱ πρὸ ἡμῶν παραλελοίπασιν εἰπεῖν περὶ νόμων καὶ πολι-
τειῶν, τῶν ἀρίστων δηλαδή, αὐτοὺς ἡμᾶς δεῖ περὶ τούτων ἐπισκέψασθαι.
καὶ οὐ λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ νόμους ἐξέθετο καὶ πολιτείας ἐκ-
δέδωκε (πολλοὶ γάρ, ὡς ἱστορεῖ ἐν ταῖς Πολιτείαις, καὶ νομοθέται γεγό- 40
15 νασι καὶ πολιτείας ἔγραψαν, ἀλλὰ καὶ Πλάτων αὐτός), ἀλλ' ὃ λέγει ἐστὶν
ὅτι, ἐπεὶ μηδεὶς τῶν πρὸ ἡμῶν ἠκριβώσατο ταῦτα, ἀλλὰ πάντες τῆς ἀλη-
θοῦς πολιτείας καὶ ἀρίστης τὴν φύσιν ἠγνόησαν, πειραθῶμεν αὐτοὶ εἰπεῖν
τὸ βέλτιον. τὸ δὲ ὅσως πρόσκειται διὰ τὸ μήπω δεῖξαι πολλῶν ἁμαρ-
τημάτων γεμούσας τὰς ἐκδεδομένας πολιτείας καὶ νομοθεσίας ὑπό τε Πλά-
20 τωνος καὶ τῶν ἄλλων. δείξει δὲ τοῦτο ἐν ταῖς ἑαυτοῦ Πολιτείαις. καὶ
ὅλως, φησί, πειρατέον εἰπεῖν τί ἐστιν ἡ πολιτεία καὶ πότερον πολλαχῶς ἢ 45
μοναχῶς ἡ πολιτεία λέγεται, ὅπως ὅσον ἐπὶ τῇ ἐμῇ δυνάμει, φησί, τε-
λειωθῇ ἡ ἀνθρωπίνη καὶ πρακτικὴ φιλοσοφία. τὸ γὰρ εἰς τοὺς πρὸ ἡμῶν
ἦκον ἀτελές ἐστι.

25 p. 1181b15 Πρῶτον μὲν οὖν εἴ τι κατὰ μέρος εἴρηται καλῶς ὑπὸ
τῶν προγενεστέρων, πειραθῶμεν ἐπελθεῖν.

Ὁρᾷς ὅπως τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ περὶ ἄρχοντος συνεχής ἐστιν ἡ
περὶ τῶν πολιτειῶν· ἃ γὰρ ἐκείνη ἱστορεῖ καὶ διδάσκει, ταῦτα προθεω- 189
ρεῖται. καὶ τὸ τέλος τῆς παρούσης πραγματείας ἀρχὴ ἐκείνης ποιεῖται.
30 τοῦτο δὴ θεασάμενοι, ὦ φίλοι καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς φιλόσοφον. οὐ γὰρ εἶπε
πρῶτον μέν, εἴ τι φαύλως καὶ μὴ καλῶς εἴρηται εὐθύνας δοτέον, ἀλλ' εἴ τι
καλῶς εἴρηται ἐγκολπιστέον. δεινούς ὅτι τοὺς ἐλέγχους ἐπιφέρει τοῖς κακῶς

4 an συναγωγῆς scribendum? 7 ὑπάρξοι B: ὑπάρξῃ a 9 ἀνερεύνητον ante τῶν προτέρων B: post προτέρων a et Aristoteles περὶ B: τὸ περὶ τῆς a et Aristoteles 10 rhesis usque ad φιλοσοφία τελειωθῇ (p. 1181b15) a 14 ἐν ταῖς Πολιτείαις] B 12 p. 1274a22 sqq. 20 ἐν ταῖς ἑαυτοῦ Πολιτείαις] B 2 sqq. 21 φησὶ a: φασὶ B 22 ὅπως B: ὅπερ a 26 rhesis usque ad οὖν ἀρξάμενοι (p. 1181b23) a 31 μὴ καλῶς B: κακῶς a εὐθύνας B: εὐθύναις a ἀλλ' εἴ τι Vat. 320: ἀλλά τι, εἴ τι Ba

εἰρημένοις οὐ δι' ἀπέχθειαν ἢ φιλαυτίαν ἀλλὰ τὴν τῆς ἀληθείας σωτηρίαν. 189r
δεῖ, φησί, συναγαγεῖν τὰ τῶν προγενεστέρων καὶ συναγαγόντας τὰς ὑπ' ἐκείνων ἐκβοθείσας πολιτείας ἰδεῖν τὰ ποῖα φθείρει καὶ σώζει ἑκάστην αὐτῶν. δείξει γὰρ εὐθὺς τὰς τοῦ Πλάτωνος ἐπισκεπτόμενος πολιτείας, ὅτι τινὰ ἃ λέγει γίνεσθαι ἐπὶ τῷ σώζεσθαι πόλιν ἀναιρετικὰ μᾶλλόν εἰσι πολιτείας, οὐ σωτήρια. εἶτα φησί· μετὰ τοῦτο θεωρητέον, τίνες τῶν νῦν πολιτῶν καλῶς πολιτεύονται καὶ τῶν φαύλως. ταῦτα εἰπὼν ἐπιφέρει· καὶ τί τὸ ὄφελος ἐκ τῆς τοιαύτης θεωρίας, ὅτι τὸ μαθεῖν τίς ἡ ἀρίστη πολιτεία, καὶ πῶς ἑκάστη ταχθεῖσα, ⟨οἷον πῶς ἡ δημοκρατία ταχθεῖσα⟩, καὶ τίσι νόμοις καὶ ἔθεσι χρωμένη ἀρίστη ἔσται. ὡς γὰρ δείξει ἐν ταῖς Πολιτείαις, πλείω εἴδη δημοκρατιῶν εἰσι καὶ τούτων τὰ μὲν βελτίω, τὰ δὲ χείρονα· ποίοις οὖν χρωμένη ἀρίστη ἔσται καὶ ἀκατάλυτος. ὁμοίως καὶ βασιλεία πῶς ἔχουσα διαμενεῖ ἐς ἀεί· ὁμοίως καὶ ἀριστοκρατεία καὶ τιμοκρατεία.

Ὧδε μὲν τέλος ἔχουσι καὶ αἱ εἰς τὸ Κάππα σχολαί· ταῦτα κατὰ τὴν ἐμὴν δύναμιν· εἰ δέ τις ἔχει χρεῖττονα καὶ καλλίονα λέγειν, κατασπάζομαι, καὶ εἴη ἄν, ὦ δέσποτα καὶ δημιουργέ, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ φίλων ὁ πανάριστος καὶ διδασκάλων οὗτος ὁ σεπτότατος ἐμοί· καὶ τὰ μὲν ἐμὰ ἔστωσαν Ἡφαίστῳ τροφή, τὰ δ' ἐκείνου ἐς ἀεὶ ψυχαῖς φιλοκάλοις καὶ θεοειδεστάτοις.

9 καὶ a: εἰ καὶ B οἷον — ταχθεῖσα a: om. B 10. 11 ἐν ταῖς Πολιτείαις] Δ 4 p. 1291b24 sqq. 16 κατασπάζομαι Vat. 1022: om. Ba

INDICES

I INDEX VERBORUM

Verba asterisco notata desiderantur in lexicis

ἀγαπάνυστος 16,15
ἀγαθοεργῶς 387,11
ἀγαθοεργεῖν 480,19
ἀγαθοποιεῖν 17,25
ἀγαθοποίησις 17,20
ἀγαθότης 3,2 59,34 533,30
ἀγαθύνειν 40,16 46,20 51,12 (coni. καλλύνειν) 3,1
ἀγάθυνσις 276,32
ἀγάλλεσθαι (coni. γήθειν) 575,22
ἀγαπητικῶς 119,32
ἄγγελος ἔαρος (χελιδών) 71,23
ἄγειν. ἄγον καὶ φέρον 277,4 ἄγονται καὶ φέρονται 83,6
ἀγεληδόν 608,31
ἀγλαΐα 554,26 561,35
ἄγραφος. ἀ. ἂν εἶεν νόμοι κοινὰ ἔθη 611,20
ἀγριαίνειν. ἀγριαῖνον (coni. ἄμετρον) 4,29
ἀγχίνοια def. 355,19
ἀγωγή. εἰς τὸ μέσον ἀ. τινες 127,21 ἀ. τοῦ λόγου 495,12
ἀδδηφάγος 172,17 201,8
ἀδεκάστως 136,22
ἀδηλία 76,8
ἀδημονεῖν (coni. λυπεῖν) 458,27
ἀδιάκοπος 22,12 (ἐνέργεια) 106,8 (πρᾶξις) 96,34 (coni. συνεχής) 4,35 ἀδιακόπως 102,8 106,22 113,32 260,2
ἀδιάκριτος 264,9
ἀδιαλώβητος 561,34 (coni. καθαρός) 481,4
ἀδιάρθρωτος 19,35 28,34
ἀδιάστροφος (coni. ἁπλανής) 259,3 ἀδιαστρόφως (coni. κατὰ φύσιν) 232,10 (coni. ὑγιῶς) 403,11
ἀδούλωτος 169,30
ἀδρανής 41,23 (coni. ἀνίσχυρος) 604,17
ἀδυναμία 182,21. 23
ἀθέμιτος 425,24
ἄθεσμος 475,18 ἀ. γάμους 484,19
ἀθετεῖν 1,16
ἄθλησις 546,12
ἄθλιος (coni. ἐλεεινός) 512,20
ἄθροισμα 209,31. 35 211,20
αἴγλη 481,33 554,30 (θεία) 591,27
αἰδέσιμος 80,17
αἰθάλη 277,12 320,34. 35
αἰνίττεσθαι 131,24 516,22 595,24 607,8
αἴρειν. ἆραι τὰ βλέφαρα 596,10 αἴρων. 583,9 πόλεμον ἆρασθαι 85,16
αἱρεῖν. ἵνα αἱρήσηται 306,37 cf. ὁρίσηται 425,26
αἱρετίζειν med. 278,30
αἴσθησις (dist. φαντασία) 273,10
αἰσθητήριον 555,10
αἰσχρός. αἰσχρότατος 484,19
αἰτίασις 290,17 373,9. 14
αἴτιος. τὸ ἀναίτιον αἴτιον 6,17
ἀκάθεκτος (coni. ἄσχετος) 591,28
ἀκάκωτος 501,14
ἀκανθοφορεῖν 607,4
ἀκανθώδης 538,18
ἀκατάπαυστος 107,4
ἀκατάπτωτος 100,22 311,18
ἀκίβδηλος. ἀκιβδήλως (coni. καθαρῶς) 467,18
ἀκλινῶς (coni. σταθηρῶς) 592,24
ἀκολούθως 321,19 333,27 353,33 370,36
ἀκοντίζειν 238,8
ἀκόντιον 236,16 238,20
ἀκόρεστος. τὸ πρὸς θηλυμανίαν ἀ. 274,25 τὸ πρὸς χρηματισμὸν ἀ. 274,25

ἀκρατεύεσθαι 417,20
ἀκριβής (coni. μικρολόγος) 185,10
ἀκριβολογεῖσθαι 68,18
ἀκριβολογία 229,15
ἀκροαματικός 111,26
ἀκροχειρίζεσθαι 145,14 146,13 defin. 146,20
ἀκρόγολος expl. 194,11
ἀκρώρεια (νοερά) 591,5
ἀκώλυτος (ἐξουσία) 231,3
ἀλαζονεία def. 137,11
ἀλαζών def. 137,10
ἅλας 520,22
ἀληθής def. 137,15
ἀλκή 132,14
ἀλλ᾽ ἤ 3,6 43,11
ἀλλακτικός. τὰς κοινωνίας τὰς ἀ. 223,25
ἀλληγορεῖν 92,14
ἀλογοπρεπῶς 275,8
ἄλφα (ὄργανον) 74,2 def. 74,3
ἀλφάδιον 322,18
ἀλωπεκῆ *astutia* 549,8
ἅμα. τὸν ἅμα 501,19
ἀμαυροῦν 524,13
ἀμβλύνειν 524,14
ἀμβλύς (opp. ὀξύς) 74,13
ἀμέθεκτος 49,27 54,28. 32
ἀμείλικτος (πρὸς ἄνεσιν) 589,27
ἀμελετήτως 355,22
ἀμέρεια 591,32 592,1
ἀμερής. σημεῖον ἀ. 75,31
ἄμεσος 15,5 325,5 ἀμέσως 6,7
ἀμεταπλήτως 130,4. 7
ἀμεταπόητος (= Aristot. ἀμεταπειθήτως) 129,18
ἀμεταπόστατος 7,26 296,35
ἀμέτοχος 28,32
ἀμοιρεῖν 599,37
ἀμυδρός 40,10 (ἔννοια) 319,7 ἀμυδρότερον 103,9 [illegible] 10 11
ἄμυνα 195,2
ἀμφιβάλλειν 116,23
ἀμφιρρεπής 119,29
ἄν. κἂν ἔστιν 370,27 472,8 532,14 κἂν εἰσίν 135,16 555,23 κἂν καθίστανται 100,9 — ὡς ἂν γενησόμεθα 5,6 κἂν ἐρεῖ τις 79,31 94,21 101,35 κἂν μήπω . . . ἤκουσεν 33,6 ἔστ᾽ ἂν συνδέεται 70,15 ἔστ᾽ ἂν τετέλεσται 66,31 — ἂν μὴ ἐφαρμόζοι 134, 33 — κἂν εἴη 9,12 26,17 86,12. 15 κἂν εἶεν 82,27 κἂν συμβαίη 83,25 κἂν τύχοιεν 93,12 ἂν . . . γίνοιτο 129,1 μέχρις ἂν . . . εἶεν 231,26 — ἁπλῶς ἂν εἴπωμεν 304,2 τίς οὐκ ἂν εἴπῃ 272,26 ὅπερ ἂν εἴπῃ τις 327,21 τί ἂν οὖτοι πάθωσιν 415, 25 πῶς ἂν ὠφεληθῇ 415,27 — τὸ δ᾽ αὐτὸ ἂν ἐρεῖς 10,19 οὐκ ἂν ὀρθῶς κρίνεῖ 23, 18 οὐκ ἂν ἐρεῖ τις 50,5 τὸ αὐτὸ δ᾽ ἂν ἐρεῖς 290,20 360,28 οὐκ ἂν ἐροῦμεν 342, 28 ὡς ἴσως ἄν τις ἐρεῖ 329,14 πῶς ἂν ἔξει 89, 18 οὐκ ἂν ἔξει 90, 4 275, 16 297,8 ἐπιζητήσει ἄν τις 183,8 πολλαχοῦ ἂν τις . . . εὑρήσει 116,24 κρινεῖ ἂν αὐτόν 372,14 — κατὰ τοῦτο . . . ἐοικέναι λέγοι 184,30 τότε καὶ ἴση εἴη 224,10 — οὐκ ἂν . . . ἐπείθετο ἄν 117,11 — κἂν εἰ 104,13
ἀναβλύζειν 561,22. 23
ἀνάγειν εἰς τὸ σχῆμα τῆς ἀναλογίας 225, 11
ἀναγκαστικός (coni. βίαιος) 611,38 (δύναμις) 609,3
ἀνάγκη ἔχει 58,6
ἀναζώωσις 71,25
ἀναθάλλειν (coni. ἀνηβᾶν) 464,25
ἀναθυμίασις 422,15. 16
ἀναισθητεῖν 459,35
ἀναίτιος. τὸ ἀναίτιον αἴτιον 6,17
ἀνακαθαίρειν 6,15
ἀνακινεῖν (coni. ἀνεγείρειν) 513,4
ἀνακλητικός 27,20
ἀνακόπτειν 7,3 18,40 (coni. ἐμποδίζειν) 451,15 ἡ ἡδονὴ ἀνακόπτεται 86,21 τῆς τέχνης ἀνακοπτόμενος 315,21
ἀνακουφίζειν 526,11
[illegible] ἀνεκτήθη 496,7
ἀνακυκλεῖν 95,10
ἀναλέγειν. ὁ βουλόμενος ἀναλεγέσθω τὰ παρ᾽ ἐκείνοις 49,11
ἀναλκὶς (coni. σαθρός) 608,33
ἀναλογία (ἀριθμητική) def. 217,31 (γεωμετρική) def. 217,28
ἀναμφήριστος 89,16
ἀναμφιβόλως 358,27
ἀνάνεως (coni. ἀνεπίτατος) 540,22. 26. 33
ἀνανήφειν 311,37
ἀνάπλεως 587,13
[illegible] 110,4
ἀναπνεῖν 166,11
ἀναποδισμός 569,29
ἀνάρμοστος (opp. ἐναρμόνιος καὶ σύντονος) 513,12
ἀναρτᾶν 612,3

ἀνασκολοπίζειν 254,34
ἀνάστασις πρὸς τὰ κρείττω 580,14
ἀνατρέχειν 265,33
ἀνατυποῦν 260,4
ἀναχαιτίζειν 90,31 117,30 119,17 157,14 262,11 609,28
ἀναχώρησις (coni. μονία) 35,36
ἀνδρικός 584,16
[illegible] 274,5
ἀνέδην 440,11
ἀνεκφοιτήτως 40,8
ἀνελίττειν. ἀνειλιγμένως 283,7 303,19
ἀνέμφαντος 80,6
ἀνενδεής 546,14 597,8
ἀνένδοτος 71,22 588,31 589,26 ἀνενδότως 297,23
ἀνενέργητος 92,32 sq. 258,1
ἀνεννόητος 265,20 468,8 ἀνεννοήτως 40,7
ἀνενόχλητος 586,7
ἀνεξέταστος 371,13
ἀνεπαχθής 609,29. 37 ἀνεπαχθῶς 614,30
ἀνεπίμικτος 294,12
ἀνεπιστάτως 379,14
ἀνεπίστροφος 110,2 (νοῦς) 591,9
ἀνεπίτατος (coni. ἀνάτατος) 450,22. 25. 33
*ἀνεπιτάττειν 370,24
ἀνεπιτήδευτος 6,34
ἀνέραστος (τῶν καλῶν) 384,22
ἀνερεθίζειν 1,14
ἀνεύθυνος 156,22
ἀνηβᾶν (coni. ἀναθάλλειν) 464,25
ἀνήκεστος 254,31
ἀνθέπεσθαι 404,2. 17
ἀνθρώπειος 110,1
ἀνθρώπιον 277,8
ἄνθρωπος def. 10,12 347,20
ἀνίλλεσθαι 565,19
ἀνισοῦν 241,12
ἀνιστᾶν. ἀνιστῶντι 74,9
ἀνοικειότης 364,18
ἀνοικοδομεῖν 250,23
ἀνομοιομερής 215,22 269,16. 17
ἀνομολογεῖσθαι 597,15
ἀνόνητος 16,9 124,21
ἀνοσιούργημα 485,6
ἀνοσιουργός 484,2. 17
ἀντακολουθεῖν 160,27 184,5 209,30 403, 29. 34 594,14. 20
ἀντακολουθία τῶν ἀρετῶν 215,25
ἀντακόλουθος 311,15
ἀντεισάγειν 226,19
ἀντεκβάλλειν 224,24
ἀντεπιχειρεῖν 42,2
ἀντευποιεῖν 466,30 467,17
ἀντευποιία 465,27 467,16. 23 468,21
ἀντίγραφον 304,5 339,15. 37 373,10
ἀντιδιαστέλλειν 124,18 195,1 208,28 209, 27 290,2. 6
ἀντιδιαστολή 289,6 301,2 403,15
ἀντικαλεῖσθαι 502,7
ἄντικρυς 251,36
ἀντιμάχεσθαι 120,12
ἀντιμετρεῖν 469,28
ἀντίξοος 35,8
ἀντιπαλαίειν 117,34
ἀντιπαράστασις 57,28
ἀντιφθέγγεσθαι 503,6
ἀντοχή. τὴν τῶν κακῶν ὡς ἀγαθῶν ἀ. 484,3
ἀντωνυμία 535,11
ἀντωπεῖν 311,10
ἀντωφέλεια 469,18
ἀνυμνεῖν (coni. τιμᾶν) 534,22 τῶν ἀνυμνουμένων φιλιῶν 522,27
ἀνυπόστατος 89,13
ἀνυποστόλως 182,5
ἀξιέπαινος 116,1
ἀξίωμα. αὐτόπιστα ἀ. 10,6 τὰ ἀ. ἀπηχήματα τοῦ νοῦ 315,33
ἀπάθεια (Platonicorum) 127,8 128,4. 6 ἀπάθειαι (coni. ἠρεμίαι) 131,4
ἀπαιτάγωγητος 169,32
ἀπαναίνεσθαι 274,39 ἀπηνήνατο 59,30
ἀπαράβατος 150,3 (coni. βέβαιος) 289,24
ἀπαράθραυστος 297,26 ἀ. διδασκαλίαν 18,27
ἀπαράλλακτος 6,23
ἀπαρέγκλιτος 74,9
ἀπαρέσκεσθαι 82,37 τῇ δόξῃ ἀπαρεσκόμενος 286,11
ἀπαριθμεῖν 38,5
ἀπαρτίζειν 306,35 (τὸν λόγον) 120,15 (τὴν ὠδήν) 262,28 κατὰ λόγον τὰς πράξεις ἀπαρτίζεσθαι 116,31
ἀπάρτισις 110,23
ἀπαρτισμός 364,1 τοῦ ὅρου) 362,4
ἀπάρχεσθαι 18,25
ἀπασχολεῖν 16,9 331,14
ἀπατεών 475,27
ἀπαυγάζειν 292,33
ἀπεικότως. οὐκ ἀ. 401,2 463,33
ἀπειράκις 536,6

ἀπείραστος (coni. ἀήθης) 33,18
ἀπειροκαλία 184,21
ἀπειρόκαλος (λόγος) 69,29
ἄπ[illegible] ἄπειρον τὸ μὴ λυπεῖν 201,26 καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον 177,33
ἀπεντεῦθεν 339,16
ἀπέραντος 103,7 (ἐπιθυμία) 515,31
ἀπεριέγγητος 471,13
ἀπερισκέπτως 433,32 501,11
ἀπευθύνειν (coni. διευθετεῖν) 374,22
ἀπέχειν. ἀπεσχέσθαι (opp. προστεθῆναι) [illegible]
ἀπήχημα 303,22 328,15 317,23 τὰ ἀξιώματα ἀπηχήματα τοῦ νοῦ 315,34 377,37 379,29
ἀπήχησις 118,25 262,29
ἀπλανής (coni. ἀδιάστροφος) 259,3
ἄπλεστος (θάλασσα) 602,29
ἀπληστία (ἀγοραίων) 466,25
ἀποβδελύσσεσθαι 19,4
ἀπογεννᾶν 281,18
ἀπογίνεσθαι. ἀπογινόμενον (opp. παρόν) 3,16
[illegible]
ἀποδεικτικῶς 306,9
ἀποδειλιᾶν (opp. ἐγκαρτερεῖν) 167,14
ἀποδενδροῦν 115,22
ἀποδέχεσθαι (opp. μέμφεσθαι) 196,2
ἀποδιδόναι λόγον 206,14 τὴν ὀργήν 194, 10. 15
ἀποδοκιμάζειν 161,14
ἀποδοχή 196,2
ἀποδύρεσθαι 525,18
ἀποθησαυρίζειν 506,11
[illegible] 545,19
ἀποκατάστασις (εἰς τὸ κατὰ φύσιν) 545, 19. 23
ἀποκρούειν 448,3 med. (ἔγκλημα) 42,4
ἀπολαυστικῶς (opp. ἐγκρατῶς) 33,9
[illegible] ἀπελέγετο 437,6
ἀπολογία (τῆς σοφίας) 387,2
ἀπομαντεύεσθαι 538,13
ἀπομάττειν med. 569,10
ἀπομάχεσθαι 115,22 117,29
ἀπόπειρα. ποιήσασθαι ἀ. 14,31
ἀποπέμπειν med. 6,38 263,10
[illegible]ρατοῦν 285,24
[illegible]πτειν τοῦ δέοντος 71,18 ἐπί τι 18,33
[illegible]δειν τοῦ λόγου τὸν γαλινόν 274,19
(τὴν ὑποταγήν) 275,6
ἀπόπτωμα 93,9
ἀπόπτωσις (opp. κατόρθωσις) 261,10
ἀπορητικῶς 67,3
ἀπορία def. 414,28
ἄπορρητος. ἀπόρρητα ἐξειπεῖν 249,37
ἀποσείειν med. 474,32 485,23 506,15 519,7
ἀποσιώπησις 171,21
ἀποσκοπεῖν 229,18
ἀποσμήχειν 473,31
[illegible]
ἀπόστασις (opp. πλησιασμός) 267,4
ἀπόστημα 152,10
ἀποστοματίζειν 613,22 εἰ τριάκοντα ὁμηρικοὺς ἀ. δύναται 613,4
[illegible] 213,4
ἀποσχεδιάζεσθαι. ὁ ἀπεσχεδιασμένος expl. 209,22
ἀποτέλεσμα 8,35 9,4. 8 11,21
ἀπότευξις (opp. καθόρθωσις) 12,2
ἀποτίκτειν 117,19
ἀποτινάσσειν 6,14
ἀποτορνεύειν 554,27
ἀποτυγία 173,31 290,19
ἀποφαντικός 615,31
ἀπόφανσις 289,38
ἀπόφασις 144,12
ἀπόφθεγμα. τὰ τῶν σοφῶν ἀ. 382,9
ἀποφορτίζειν med. 297,39
ἀποφυγή (opp. ἐπίτευξις) 307,3
ἀπροσδεής 583,20 584,22
ἀπροσέκτως 379,14
ἀπροσπαθής 109,29
ἀπροσπαθῶς 63,3 583,25
[illegible]ρος (ἐπιστήμη) 417,17 ἀπταίστως 4,13 19,6
ἀπτόητος (coni. ἀπαθής) 167,12
[illegible]παθεῖν med. (coni. ἐκκρούειν) 565,32
ἀργυρευτικός. ἀ. τέχνη 296,10
ἀρδὴν ἀφανίζει 525,1
[illegible]. ἀριθμότατον 387,27
ἀριστεύς 162,10
ἀρκεῖν. δεῖ μὴ ἀρκεσθῆναι 271,31
ἀρκετῶς ἔχειν 395,14
ἄρκτος 328,3 506,7
ἁρμόδιος 1,6 295,30 — ἁρμοδίως 8,29 — ἁρμοδιώτερον 264,28 ἁρμοδιώτατος 7,8
ἀροτήρ 321,13
ἀροτριᾶν 321,13
ἀρρενογαμεῖν 428,16
ἄρρευστος 50,25

ἀρρητοποιός 172,29
ἄρτημα 256,8
ἀρτιοπέριττος 332,22
ἀρτιφανής 560,29
ἄρτος (σητάνιος) 449,10
ἀρτύειν 133,17
ἀρχέτυπον 49,29 53,28 56,9 294,20 308, 21 πᾶσαι σκιαὶ πρὸς ἀρχέτυπον ἀναφέρονται 294,17
ἀρχιερωσύνη 596,30
ἀρχιθεωρός expl. 184,10
ἀρχικός. τὰ ἀρχικώτερα τῶν ὄντων 320, 18
ἀρχοειδής. τὸ ἀ. τῆς ὑπάρξεως 25,29 ἀρχοειδέστερα 316,38 ἀρχοειδέστερα 377, 12
ἀσκαρδαμυκτί 311,10
ἀσκέδαστος 51,13
ἀσπάζειν med. (coni. περιέπειν) 476,13
ἀσπιδοφορική 11,27
ἀσπίς (Διονύσου) 488,29
ἄσπλαγχνος (coni. ἀκοινώνητος) 94,22
ἀστάθμητος 96,3. 36 (coni. τυχηρός) 229,5 (coni. ἀόριστος) 578,25
ἀστεῖος. τῶν ἀ. πράξεων 27,7
ἀστήρικτος (coni. ἀβέβαιος) 272,37
ἀστοχεῖν 290,10
ἀστοχία 290,25
ἀστραγαλίζειν 573,27
ἀστράγαλος 575,13
ἀστράτευτος (opp. στρατιώτης) 251,32
ἀσυγχρίτως 592,2
ἀσύμβατος 89,2
ἀσύμβλητος 433,25
ἀσύμβολος 129,25
ἀσυμπαθῶς 109,25
ἀσύμφορος 249,31
ἀσυνήθως 27,31
ἄσχετος (coni. ἀκάθεκτος) 591,28 (ὑμαί 531,33 (νοῦς) 591,9
ἄταφος 252,3
ἅτε 59,12 120,17 178,19 239,16 311,19 339,30 347,5 377,37 408,33 415,15 435,30
ἄτερ πόνου παντός 34,12
ἀτεχνῶς expl. 116,5
ἀτόπημα 417,39
ἀτρεμίζειν 530,37
ἄτρυτος 588,31 589,26
αὐγή (coni. ἔλλαμψις) 534,16
αὐθέδραστος 347,13
αὐθόρμητος 33,29 526,21
αὐθυπόστατος 345,38 346,36
αὐταρκεῖν 150,7
αὐτενέργεια 330,27
αὐτεξούσιος 139,17 αὐτεξουσίως 139,18
αὐτεξουσιότης 390,11
αὐτοδεσπότης 387,8
αὐτόθεν 152,22 265,8 (coni. ἀφ' ἑαυτοῦ) 68,21 (coni. πίστεως ἑτέρας χωρίς) 76,6
αὐτόθεος 287,34
αὐτόπιστος 10,21 321,33 α. ἀξιώματα 10,6
αὐτόπτης 273,7
αὐτοτελής 38,29 285,18 324,13 347,13 387,6 391,22 404,29
αὐτοφυής. τὰς τῶν πολλῶν αὐ. συγκατα-θέσεις 602,8 αὐτοφυῶς 493,18
[illegible] 525,1
ἀφειδεῖν (τοῦ βίου) 188,29
ἀφηνιάζειν 274,32
[illegible] 128,1
ἀφροδισιαστικός 451,11
ἀφρόδιτη (τῶν ἀρρένων) 547,25
ἀφυῶς (coni. ναύνως) 379,15
ἀφυπνίζειν 297,32
ἀχαλίνωτος 274,6
ἄχραντος (φῶς) 603,31
ἀχρόνως 131,29

βάδην (opp. ὠκέως) 486,2
βαθμηδόν 48,17
βαίνειν. βεβηκώς (coni. στάσιμος) 97,30
βαλανεῖον 302,11
βαναυσία 184,22
βάναυσος def. 184,23
βάσιμος (coni. ἑδραῖος) 98,3
βαυκίς expl. 200,10
βαῦκος expl. 200,8
βαυκοπάνουργος expl. 200,7
βαῦνος 184,24
βδελύζειν 261,5
βένετος 487,11 (χρῶμα) 487,11
βιοτή 519,11
βίωσις 310,26 διεξάγει β. 401,5
βόθυνος 422,5
βοιωτάρχης 165,27 166,1
βόμβος (ὕδατων) 163,10
βρίθειν. τὰ βριθοντα 103,24

βυθὸν ἀπωλείας 275,11
βωμολόχος expl. 201,8

γαλήνη. ἠρεμαίαν γ. 53,1
γαμεῖν (= βινεῖν) 428,18
γάστρις 172,15 (def.) 182,12
γαῦρος (coni. ἐπῃρμένος) 259,7
γειτνίασις 314,13 317,29
γενεσιουργός 569,26
[illegible] ἐκ γ. 437,16
γεννάδας 98,36
γενναῖος. ἀντέχει γενναίως 115,35
γεωμετρία (μέρη) 269,12
γηραιός 127,32 382,7. 18
γλισχρότης 178,9
γλυκάζειν 232,36
γνίφων 182,27
γνώμων 23,21. 25 (coni. κανών) 23,28
γνωριμότης 14,19
γνωριστικός 367,17
γνῶσις νοερά 268,29
γοργός. γοργῶς ἐπαγαγών 305,31
γοῦν *igitur* 97,12 118,31 252,24 *namque* 190,30 205,6 *vero* 1,6
γράμμα *liber* 257,24. 31
γραμματική (μέρη) 269,14
γραμμὴ ἐφ' ἓν διαστατόν 75,32
γραφὴ *lectio codicum* 482,28. 29 614,5. 12
γυμναστιαρχεῖν 184,12
γυναικώδης 525,23. 34

δαιμόνιον expl. 185,20 Σωκράτους 5,16
δαιμόνιος Ἀριστοτέλης 529,4
δαίμων def. 5,14
δακνώδης. δακνωδέστερον 499,3
δάνος 465,31. 32 469,18 470,4 497,15. 16
δαψιλεύειν 91,20 343,16
δαψιλής (χορηγία) 101,17
δέ in apodosi 186,7 207,13
δεῖν *oportere*. δέεται 326,27 ἐδέετο 85,15
δεῖνα. ὁ δ. 378,15 τοῦ δεῖνος 158,15
δεκάζειν 246,12
δεκαγῶς 44,17
δεξαμενή 545,25
δεξιός. ἔθεσι δεξιοῖς 160,15
δέρρις 186,9
[illegible] 7 1 1 7,25 491,9 505,23
[illegible]
δηλονότι c. c. 44,11 45,35 125,6. 9. 15. 22. 23 126,14 128,13 139,24 143,19 144,30 145,5 147,32 153,15. 19. 29 154,12 156, 17 158,28 160,30
δημεραστής (coni. δημοκόλαξ) 616,13
δημιουργός (*opifex mundi*) 514,29 620,16
δημογέρων 139,32
δημοκόλαξ (coni. δημεραστής) 616,13
δημώδης. ὁ λόγων 21,13 τὴν δ. παροιμίαν 355,1
δήπου. οὐ δ. 179,14 331,36
διάγραμμα 135,10 151,26. 28. 33 224,7 ὑπογράφει τὸ δ. 226,5 ἐπὶ διαγράμματος 220,31
διάδηλος 114,16
διαιρεῖν. διήρτηε 425,26
διαιρετικός (δ. μέθοδος) 265,32
δίαιτα def. διατριβὴ καὶ διαγωγή 45,4
διακαής 458,39
διάκενος 81,7 188,20 376,7
διακόπτειν. ὅταν τὸ εἶναι διακόπτηται 50,17 διακοτόμενα τοῦ εἶναι 21,26
διακόσμησις (οὐρανοῦ) 554, 26 (νοητή) 596, 11
διάκοσμος. ἐποπτεία τῶν νοερῶν δ. 603,34
διάκρισις 143,11
διαλαμπρύνειν τὸ λευκὸν δ. 544,26
διαλαμβάνειν *exponere* 265,17
διαλιμπάνειν 560,1
διαλωβᾶν (coni. καταντλεῖν) 480,17 (coni. ἐκτυφλοῦν) 503,21
διαλογικός. διαλογικῶς (coni. ζητητικῶς) 401,1
διαμαρτία 147,12 172,11. 13. 21. 31 250,10
διαμάχη 500,8
διάμετρος τῆς κατὰ διάμετρον συζεύξεως 226,6
διαμφισβητεῖν 192,13
διανόημα 548,23
διανόησις 568,31. 32. 34
διαπερᾶν 114,29
διάπλασις 256,10
διαπονεῖν med. 596,3
διαρθροῦν 246,20
διάρθρωσις 5,11 (coni. ἀνερεύνησις, ἐξέτασις) 72,31
διασαφεῖν 231,17
διασείειν 541,10
διασπαράττειν τὰς ῥήσεις 559,32
διάστασις 255,3 (coni. μάχη) 139,7
διαστηματικός (φωνή) 554,33

διαστολή 285,34. 35 354,31
διαστρέφειν 283,14
διάστροφος 276,3 279,33 283,10 (opp. ὀρθός) 84,11
διασύρειν 186,12 372,31 384,21
διάτασις (coni. συντονία) 561,3
διατύπωσις (τοῦ ἁρμάτος) 72,24
δίαυλος. τοὺς ἑπτὰ διαύλους 566,18
διαφθείρειν γυναῖκα 249,32
διαχειρίζεσθαι ἑαυτόν 472,24
διαχωρίζειν 363,37
διδόναι *concedere* 104,8 ἐξαγωγήν 226,19 εἰ — δοίημεν 306,2
διεγείρεσθαι. τὸ διεγηγερμένον (coni. τὸ θυμοειδές) 193,21
διεισδύνειν 41,25
διέλευσις 105,26
διεξάγειν (coni. διευθύνειν) 4,14 (βίωσιν) 401,5
διεξοδικὸς (λόγος) 554,32
διευθετεῖν 90,15 (coni. ἀπευθύνειν) 374,23
διηνεκής. ἐν δ. ῥύσει 102,12
δικαιοπραγία expl. 227,36
δίκη. δίκην βοσκημάτων 474,2 514,31 εὑρίπου 481,22
δικάζειν 105,31
διοικεία 179,8
διπλασίων 118,26 217,32. 34
δισκεύειν 238,25
δισκευτής 487,31
διχονοεῖν (coni. στασιάζειν) 490,16
δόκησις 202,14. 15 446,40 (coni. φαντασία) 483,9
δόξα κοινή 114,11 403,39 καὶ ἔννοια 401, 37 καθὸ κοινῶς ἡ δ. κρατεῖ 386,24 τὰς διαφόρους δ. τῶν περὶ τῆς ὀπτικῆς φιλοσοφησάντων 271,4
δοξάζειν. δοξαστά 150,15. 17
δοξομανής 278,15 δοξομανέστατον 466,36
δορυάλωτος 313,22
δορυφορεῖν 228,13
δρᾶμα 239,16
δρᾶν 68,23 113,33
δρᾶσις 275,8 347,7 διὰ δρᾶσίν τινα τῆς ψυχρᾶς τοῦ παντός 52,1
δραστικός 117,21 258,17
δράττειν med. 72,1 δραττόμενον ὕλης 320, 35
δρεπεύειν 448,3
δρεπός 190,29
δρομικός 105,22
δυσάντητος 68,9
δυσαπαλλάκτως 140,18
δυσαπότριπτος 128,30 (τὴν ἕξιν) 156,21 τὰ δ. πάθη τῆς ψυχῆς 130,6 δυσαποτριπτότερον 183,6 191,11
δυσάρμοστος 128,22
δυσμετάθετος 96,37 (coni. στερεός) 95,25
δυσμεταχείριστος. δυσμεταχειριστότερον 19,29
δύσφημος 500,30
δυσωπεῖν med. 118,8

ἐᾶν. μὴ ἐώμενος λυπεῖσθαι 435,35
ἐγγηρᾶν 237,2
ἐγγραφής. κατὰ τὸ ἔ. 246,1 τὸ ἔ. νόμιμον 245,30 κατὰ νόμιμόν τε καὶ ἔ. 249,13
ἐγγυητής (coni. ἐνέχυρον) 226,25
ἐγγύς *similiter* 162,26
ἐγκαρτερεῖν 87,6
ἐγκαρτέρησις. ἐγκαρτερήσεως τῆς [illegible] 272,14
ἐγκολπίζειν 619,32
ἐγκολποῦν med. (τὴν ἀρετήν) 603,24
ἐγκύκλιος. ἐγκύκλια expl. 37,35
ἐγκυλίειν. πρὸς ἡδονὰς ἐγκυλίονται 437,18 ταῖς ἡδοναῖς ἐγκυλίονται 439,15 τῷ πάθει ἐγκυλίεται 438,23
ἐγρήγορσις 113,31 114,29. 32
ἐγχαράττειν 72,26
εἰ inseq. coniunct. 20,5 31,8 65,29 [illegible] 264,4 283,2 302,12 339,19 355,22 [illegible] 38 412,38 414,35 425,23 427,3. 20. 23 428,34. 35 429,8 εἰ γάρ τις ἔχει ... καὶ ἑκστῇ ... καὶ οὐ πράττει 414,13
εἰδικός (ἀρχή) 531,16 — εἰδικῶς 281,13
εἰδοποιεῖν 19,34 136,3
εἰδοποίησις 19,38 387,27 (coni. μόρφωσις) 396,28
εἰδοποιός 131,8 359,14
εἴθε 505,16
εἰκασμός 36,18
εἰκῇ συγχεῖσθαι 46,34
εἰκός 238,8 — εἰκότως 235,8 270,22
εἰλικρινής 289,38 293,36 — εἰλικρινῶς 294,12. 19
εἱμαρμένη 150,2
εἶναι. ὄντα (def.) 42,10 — ὅπερ ἐστὶ πράττων 145,18 εἰ ἦν παιδόμενος 45,6 ἔστατ ἔχουσα 13,36 εἴη δεδειγώς 241,34 εἴη·

μεν ἂν εὑρόντες 10,4 εἶναι συνέχουσαν 17,3 ἐφαρμόζον εἶναι 18,37
εἰρκτή 550,3
εἰρμός. καθ' εἰρμόν 317,31
εἴρων def. 137,19
εἰρωνεύεσθαι 53,18
εἰσαῦθις 196,21
εἰσέτι 3,1 57,23 58,26 73,9 77,31 113,20 277,13 283,22 320,17 338,19
εἰσοχή (coni. ἐξοχή) λθων 250,22
ἑκασταχοῦ 327,30
ἐκδέχεσθαι διδασκαλίαν 18,27 τοὺς λόγους 18,5
ἑκδηλος. ἐκδηλότερον 73,1
ἔκδιψος. ἐκδιψότερον 458,15. 38
ἐκεῖσε. ἐνταῦθα κἀκεῖσε 113,16
ἐκθεοῦσθαι 603,18
ἐκκαγχάζειν 437,8
ἐκκλίνειν e. c. 161,11. 14 seqq. 28 173,18
ἔκκλισις 161,12. 13
ἐκκόπτειν 175,27 τῆς ἐνεργείας ἐκκοπτομένου 81,13
ἐκκρούειν 565,31 (coni. ἀπωθεῖσθαι) 565,32
ἐκκυλίειν. τὸν ἐκ σπουδαίου εἰς φαυλότητα ἐκκυλισθέντα 476,18
ἐκκρουστικός 457,23
ἐκμοχλεύειν (coni. ἀφανίζειν) 524,37
ἐκνικᾶν 83,25
[illegible] ἐκπεπτωκότος 2,13 [illegible] 13,22
ἐκροφεῖν 547,19
ἐκτιθέναι. ἐκτίθεσθαι πραγματείας 1,4
ἔκτοτε 422,5 426,25
ἐκτραγηλίζειν 523,28
ἐκτροπή 3,20
ἐκτύπωσις 22,11
ἐκφαυλίζειν (coni. ᾄγειν) 532,14
ἐκφεύγειν. ἐκφεύξηται 306,38
ἐκφοβεῖν 119,21
ἐκφορά. ἡ τῶν μυστηρίων ἐ. 238,19
ἐλεεινός (coni. ἄθλιος) 512,20
ἐλλάμπειν 117,4 med. 314,13
ἔλλαμψις 318,1 (coni. αὐγή) 534,16 νοῦ 506,4 538,28 τῆς τοῦ θράθεν ἐ. νοῦ 580,20
ἐλλέβορος 134,32 135,1. 2 236,14 418. 31 sq.
ἐμβάλλειν (ἑαυτὸν εἰς τὴν διδασκαλίαν) 265,31
ἐμβιβάζειν 341,36
ἐμβρίμησις 119,21
ἔμβρυον def. 113,20
ἐμμελῶς 9,2
ἔμμεσος (γνῶσις) 331,2
ἔμμονος (ὀργή, coni. πολυχρόνιος) 194,28
ἐμπερίβολος (λόγος) 69,34
ἐμπεριλαμβάνειν 147,21
ἔμπληκτος 578,28
ἐμπίς 486,31
ἐμπύρευμα 320,34
ἔμφασις (ἀληθείας) 51,9
ἐμφορεῖσθαι 171,9 sq. 172,11
ἐνάργειν. τῇ ἀριθμητικῇ ἀναλογίᾳ ἐναργήνην 225,3
ἐναγωνίως 14,23
ἐναλλάξ 217,19
[illegible] τὰς ὀρέξεις ἐναλλαττόμενοι 29,7
ἐνάργεια 10,27 266,31
ἐναρμόζειν 125,5
ἐναρμόνιος (coni. σύντονος, opp. ἀνάρμοστος) — ἐναρμονίως 9,2
ἐνασχολεῖσθαι 39,1 598,1
ἐναπενίζειν (εἰς τὸ κάτοπτρον) 515,13
ἐνδελεχής (πόνος) 70,17 — ἐνδελεχῶς 512, 25 514,38 600,3
ἐνδέχεσθαι. ἐνδεχόμενον absol. 201,31
ἔνδοξος. ἐνδόξως (opp. φιλοσόφως) 597,24
ἔνδιαιτος. ἐνδιαίτως (opp. φιλοσόφως) 597,24
ἔνδιαιτος. τὸ τοῦ λόγου ἐνδίαιτον 2,15
ἐνδουσιάζειν 574,31
ἐνέργουν (coni. ἐγγυητής) 226,25 νόμισμα τῆς γρείας ἐ. 226,11
[illegible]
ἐνηγεῖσθαι 112,19
ἔνθεος (ζωή) 580,17
ἐνθεωρεῖν 94,14 281,25
ἐνθουσιαστικός. ἐνθουσιαστικωτέρους 166, 15
ἐνθύμησις (coni. ἐπιθυμία) 458,6. 8
ἐνιαῖος 268,30 (γνῶσις) 332,1
ἐνικῶς 56,16 71,13
ἐννόημα (χωρὶς ὑποστάσεως) 48,8
ἐννοηματικός 41,3. 8 56,25 365,15. 29 — ἐννοηματικῶς (opp. νοερῶς) 40,30
ἔννοια (τοῦ λόγου) 24,2 ἀπὸ κοινῶν ἐ. 71, 33 ἡ τῶν πολλῶν ἔ. 191,25
ἐνοῦν θεῷ 4,37 408,28
ἐνσπείρειν. ἡ φύσις τὰς δυνάμεις ἡμῖν ἐνέσπειρε 514,25
ἔνστασις 2,15 497,6 εἰς τέλος τηρεῖ τὴν ἔ. 115,32
ἔνταλμα (coni. νόμος) 276,40

ἐνταυθοῖ 7,31 89,3 268,9 308,1 314,6 [illegible]
ἐντείνειν. ἐντετάσθαι 201,4
ἐντελέχεια 268,3 276,37 317,33
ἐντελής 265,4
ἐντέλλειν med. 1,15 391,3
ἐντολή (θεία) 1,20
ἐντόσθια 459,4
ἐντρανίζειν 312,1
ἐντρεπτικός 549,26
ἐντρέχεια 91,15 97,28 343,22. 25 379,25 (coni. ὀξύτης) 132,31
ἐντρεχής. τὸ ἐ. τῆς διανοίας 392,35
ἔνυλος. ἐνύλως 2,25
ἐνυπόστατος (λόγος) 40,23 41,27
ἕνωσις πρὸς τὰ κρείττω 579,4
ἑνωτίζεσθαι 26,28
ἐξαγγελτικός 189,30 198,26
[illegible]
ἐξαιμάτωσις 562,30 def. 543,40 544,4. 6
ἐξαίρειν (opp. συστέλλειν) 137,4
ἐξαίρετος 71,16 κατ' ἐξαίρετον 348,1
ἐξακρίβωσις 108,6
ἐξακούειν 339,22
[illegible]
ἐξαμαυροῦν 522,18
ἐξάντης 258,13
[illegible]
ἐξαρκεῖν 210,21
ἐξάρχειν οἰκίας 2,32 ἐν οἰκίᾳ 2,26
ἐξεῖναι. ἐξὸν ὄν 340,13
ἐξέτασις 209,23
ἐξεταστικός 254,11
ἐξισοῦν 185,10 (coni. ἐπανορθοῦν) 241,17
ἐξομοιοῦν 6,35 269,27 [illegible] νάτοις 591,21
ἐξορύττειν. γάμων τε καὶ ἀλλοτρίων ἐξορυττομένων 274,22
ἐξουθενεῖν 34,33 35,15
ἐξουσιάζειν 35,9. 13. 17
ἐξουσιαστικός 119,21
ἐξοχὴ λόγων (coni. ἐσοχή) 250,23
ἐξωτερικός 111,27 112,2 ἐξ. λόγους 298, 30
ἐπαγάλλεσθαι 503,17
ἔπαθλον 187,32
ἐπαγωγικῶς 24,16
ἐπαμφοτερίζειν 12,2 15,10 39,3 104,26 105,4 331,28
ἐπανακαλεῖν. ἐπανακληθήσεται 3,16
ἐπαναλαμβάνειν 118,30 362,18
ἐπανάληψις 69,2
ἐπανερέσθαι 464,40
ἐπαπειλεῖν 132,17
ἐπαρέσκειν med. 270,16
ἐπαφή (coni. ἐφαρμογή) 268,21 (τῆς νοητῆς διακοσμήσεως) 596,11
ἐπεγείρεσθαι 117,23
ἐπείσακτος 510,14
ἐπειτέλευσις 19,34
ἐπεισοδιώδης 179,29
ἐπέκεινα 48,31 62,16 63,3 87,24 283,26 284,35 286,5 288,2. 38 314,8 318,4. 5 331,17 (θεάματος) 466,34
ἐπέκτασις 64,20. 23 96,31
ἐπεμβαίνειν (ταῖς οἰκίαις) 16,12
ἐπεξέλευσις 316,23
ἐπεξεργασία 135,16
ἐπεξέχεσθαι 271,27 τὰ καθέκαστα 229,11
ἐπεξηγεῖσθαι 235,31
ἐπεξιέναι τὰ καθέκαστα 229,13 ὁ τῷ μὴ ἀπολιθόντι ἐπεξιών 234,19 (coni. δεικνύναι) 226,12
ἐπηρεάζειν 413,21. 27
ἐπιβάλλειν τὰς ὄψεις 395,10
ἐπιβοᾶσθαι 5,21
[illegible] 273,6
ἐπήβολος 90,14
[illegible]
ἐπιδαψιλεύειν 91,31 118,5
ἐπιδεκτικός (τῶν παθῶν) 130,26
ἐπιδέξιος. ἐπιδεξίως βαλίζειν 65,6
ἐπιδήλως 524,22
ἐπιδιορθοῦσθαι (sensu activo) 72,36
ἐπιδυσφημεῖν 500,8
ἐπιτεινεύεσθαι 373,30
ἐπιθολοῦν 297,31
ἐπίκλυσις (θαλάττης) 167,16
ἐπικόσμημα 98,21
ἐπίκτητος 303,26 396,1
ἐπιλύειν (τὴν ζήτησιν) 271,19 med. 179,17
ἐπίλυσις 270,33 (σοφίσματος) 54,15
ἐπίμωμος (coni. φαῦλος) 502,6
ἐπινήχειν med. 559,16
ἐπινοητικός 190,29
ἐπίπαν. ὡς ἐ. 8,22 201,17
ἐπίπεδον. ἡ περὶ τὰ ἐ. θεωρία 269,12
ἐπιπειθής (λόγῳ) 130,18
ἐπίπλαστος 256,10
ἐπιπολαίως (στέργουσιν) 487,36
ἐπιπροσθεῖν 292,33

ἐπιρρέπειν 428,16
ἐπιρρεπής 428,19 532,15
ἐπίρροπος 33,16
ἐπιρροφεῖν 507,7
ἐπισημαίνεσθαι 178,30 179,15 219,37
ἐπίσης 3,4 50,7. 13 473,3
ἐπιστασία (coni. προσοχή) 308,24
ἐπίστασις 209,23 269,30
ἐπιστατικός 379,5
ἐπιστήμη def. 366,20 ἐ. ἐπιστημῶν 322, 13 ἀρχαὶ τῶν ἐ. 321,29
ἐπιστημονικῶς 75,12 (opp. τεχνικῶς) 277,32
ἐπιστημοῦν (coni. τεγνοῦν) 1,5
ἐπιστροφή 119,5. 19 288,19. 23
ἐπισυμβαίνειν 530,8. 9
ἐπισυνάγειν 6,17
ἐπισυνάπτεσθαι 6,18
ἐπισύνθεσις 551,9 κατ' ἐπ. 553,6
ἐπισύρειν med. 491,18
ἐπισφραγίζειν 91,28
ἐπιταγή 372,5 (coni. κέλευσμα) 369,9 τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἐ. 257,29
ἐπίτασις 254,36 275,4
ἐπιταγύνειν 190,21
ἐπιτερπής 86,2
ἐπίτευξις (opp. ἀποφυγή) 307,3
ἐπίτηδες 37,33 42,31 50,31 54,35
ἐπιτίμησις def. 119,21
ἐπιτρέγειν (coni. δυώκειν) 539,19
ἐπιτροπεία 580,18 583,24
ἐπιφημίζειν 95,18 479,32
ἐπιχειρεῖν εἴς τι 251,19
ἐπιχειρήσεις 125,11. 18 128,21. 28 132,27 213,5 253,7. 10
ἐπιψηφίζεσθαι 153,1. 2
ἐποιστικός. τὰ θανάτου ἐπ. 161,30
[illegible]πτεία τῶν νοερῶν διακόσμων 603,34
[illegible]οπτικος. ἐποπτικώτατος 48,12
[illegible]ος. ἔπη (versus Homerici) 139,20 (libri Aristotelici) 37,33 — οὐδὲν πρὸς ἔπος 159,16
[illegible] 175,3
ἐράσμιος 515,15 559,8
ἔργον. πρὸ ἔργου expl. 156,7
ἐρημοπολεῖν 7,10
ἐσπέριος. τὰ ἑ. ἔθνη (θυμοειδῆ) 166,5
ἑσύτερον 375,13
ἑτερότης 2,25
ἑτερότροπος 295,30
ἑτοιμάζειν med. 305,3
ἑτυμολογεῖν 309,1
εὐαρέστως (θεῷ ζῆν) 4,2
εὐβουλία def. 334,13
εὐγνώμων (coni. σπουδαῖος) 514,1
εὔδηλος. εὐδηλότερα 377,24
εὐδαιμόνησις 91,27
εὔεικτος 19,26
εὐεκτικός 253,29
εὐέλεγκτος 199,32
εὐεμπτωσία 193,31
εὐετηρία. τὴν ἔξωθεν εὐ. 96,15
εὐθύγραμμος. εὐθυγράμμων σχημάτων (dist. περιφερογράμμων) 271,6. 9
εὐθετεῖν 85,11
εὐθημοσύνη 542,34 590,3
εὐθηνεῖν 92,7. 19 100,16
εὐθυβολεῖν 359,21
εὐθυβόλως 359,26
εὔκαιρος. εὐκαιρότερον 38,13
εὐκατέργαστος 149,2
εὐκύλιστος 470,34
εὐμαρής. εὐμαρέστερον 549,14. 18
εὐμεταχειρίστως 343,33
εὐνοικῶς 486,14
εὐνομεῖσθαι 7,8
εὐνοῦχος 10,10. 11. 15
εὐοδεῖν. πρὸς θεοῦ εὐοδούμεθα 88,3
εὐόδωσις 388,16 389,65
εὐξύνετος 370,21
εὔριπος 484,22
εὐστάθεια 169,32 (coni. εὐταξία) 209, 10
εὔτονος (coni. καρτερικός) 388,13
εὔτριχος 65,6
εὐφημία 186,1
εὔφορος. εὐφόρως φέρειν 98,34
[illegible]ς εὐφυῶς 107,19 295,4
εὐφυία 65,1
εὔγροια 388,13
εὔωνος. εὐώνως 169,2
ἐφαρμογή (coni. ἐπαφή) 268,21
ἑφερμηνεύειν 28,15
ἑφερμηνευτικός 101,20 531,4
ἐφιέναι. ἐφετωτέρῳ 80,5
ἐχέφρων 33,23 52,34 268,30

ζῆν def. 561,13
ζητητικός. ζητητικῶς (coni. διαλογικῶς) 401,1
ζοφώδης (εἰρατή) 550,3

ζυγόν. ζυγῷ δουλείας ὑποπεσόντων 92,10
ζυγοστατεῖν 14,15
ζωή (ἔνθεος) 580,17 (νοερά) 564,14 571,24 572,20 578,13. 23 579,31 582,18 al.
ζωμός. ζωμῷ ζῆν 181,25
ζῷον def. 561,14
ζώπυρον. τὸ τῆς γνώσεως ζ. 320,32
ζωτικός. ταῖς ζωτικαῖς ὁρέξεσι 97,24
ζωώδης (ἡδονή) 538,13

ἡγεμών 349,9
ἡγοῦν 16,26 17,11 18,28 22,24 29,9 32,32 36,32 41,7 33,24. 25 39,8 60,16 75,35 77,15. 30 78,2 85,9 88,25 90,27 96,24 118,26 260,34 261,17 264,20 270,30 277,3. 34. 38 279,11 281,4 285,14. 15 al.
ἡδυπαθής. οἱ τὸν ἡ. βίον ἀγαθὸν τιθέμενοι 274,36
ἡμέτερος. τὸ ἡ. τῶν πολλῶν, πολλαπλασίων τῆς γῆς 483,12
ἡμιτύκλιος (καλιά) 506,9
ἡνίκα (ἴσχωσί τι) 438,7
ἡνοῦν 84,25
ἡρέμα πλήττειν (opp. σφοδρῶς) 238,22
ἠρεμαῖος. ἠ. γαλήνη 53,1
ἠρεμία. ἠρεμίαι (coni. ἀπάθειαι) 131,4
ἤρως def. 92,15
ἥσυχος 136,29. 30
ἤτοι passim. ἤτοι—ἤ 150,13 164,14 194, 25 232,27 ἤτοι—ἤτοι 18,40 ἀλλ' ἤτοι 254,26

θανάσιμος 238,21
θανατηφόρος (ἑλλέβορος) 418,34
θαρρεῖν. θαρρούντως 289,5
θαρσαλέος 310,19
θεῖα κάμινος 455,6
θεάρεστος. τὸν θ. θάνατον 35,34
θείλατος (πῦρ) 277,10
θεῖος. τὸ θεῖον 597,20. 35 600,7 603, 11. 14. 32 οὐδὲ τὸ θ. βουλευτικόν 150,8
θεμέλιος 117,27 ὡς ἀπὸ θ. καὶ ῥίζης τινὸς ἀρχόμενος 72,20
θεμιτός 470,26 473,7
θεόθεν 109,8
θεολογία 230,19 595,27 (πρώτη φιλοσοφία) 322,12
θεολόγος 324,33 595,25 (ὁ πρῶτος φιλοσόφος) 323,23
θεός. ὅπερ ὁ θ. χορηγεῖ 257,8 τῆς πρὸς θεὸν ἀφεστηκότες ἐλπίδος 258,29 θεοῦ διδόντος 265,30 θεοῦ τῶν λόγων προϊσταμένου 257,9 παρὰ τῷ θεῷ φαμεν μηδὲν εἶναι τῶν μελλόντων πραγμάτων μηδὲ ἐνδεχόμενον 268,27
θεόσδοτος 87,23 88,20
θεοσεβής 256,3
θεότης 287,32. 33. 37
θεοῦν. εἶναι ἅμα θεούμενον καὶ θεότητα 287,37
θεουργικός 109,20
θεοφιλής def. 603,8
θέρμανσις 486,33
θέσις παράδοξος 37,28
θηλυμανής 35,20
θηλυμανία. τὸ πρὸς θ. ἀκόρεστον 274,23
θήρα (κέρδους) 178,25 (δόξης ἢ κέρδους) 199,23
θιγγάνειν 381,18
θλιβερός (coni. ἐπίπονος) 309,23
θλίβεσθαι (coni. πονεῖν) 87,7
θνῆσις 86,19
θνητοειδής 60,3 τὸ θ. σῶμα 6,16 τῆς καθ' ἡμᾶς θ. φύσεως 284,20
θολοῦν 279,15
θορυβεῖν. οὐ χρὴ θ. 304,34
θρησκεία 272,11
θυμός def. 136,25 166,8 194,17 259, 32 347,25. 31 φυλάττουσι τὸν θ. 194, 17
θύραθεν (opp. καθ' ἡμᾶς) 3,36
θυραῖος 21,9 39,2 85,9 96,9

ἰατρική def. 73,15
ἰδιάζειν 131,10
ἰδιοπραγία 254,24
ἴδιος. ἰδιαίτατον 13,7
ἰδίωμα 399,28 τὰ ἐκ φύσεως ἑπόμενα ταῖς ψυχαῖς ἰ. 396,15
ἰδιώτης def. 601,23
ἱδρύειν. ἱδρῦσθαι Χαρίτων ἱερόν 223,36
ἱεροσυλᾶν 218,26. 27
ἱερόσυλος 183,2 567,38
ἱκτεριᾶν 547,15
ἱμαντοπαικτική 10,17 16,9
ἴνδαλμα (coni. ὁμοίωμα) 600,13
ἱππάζεσθαι 11,22. 29 12,25

ἱπποδραμία 566,15
ἵππος def. 347,17
ἴσησι 354,7.8
·σοδυναμεῖν 338,6
· ομέτρως 54.22
ἰσόπλευρος 119,7
[illegible] 74.4
ἰσοταγής 544,21
ἰσχυροποιεῖν 384,24 445,11
ἰσχυτικός 135,27

καγχάζειν 437,10.13
καθαίρεσις. ἐπὶ τυράννου καθαιρέσει 142.11
καθάπτειν med. 29,31 129,33
καθαρός. καθαρῶς (coni. ἀκριβῶς) 467,18
κάθαρσις 494,38
κάθετος 73,36 74,7 269,35 322,17.19.24.36
καθηγεμών (coni. διδάσκαλος) 467,22
καθολικός. καθολικώτερον (opp. μερικώτερον) 20,13 353,21 361,4
καθομηρίζειν 268,33
καθομιλεῖν. τῶν καθωμιλημένων ἐστί [illegible]
καθόσον 202,22 κ.—κ. 207,11 κ. μέν—κ. δέ 240,2
καθυπο[illegible]
καθυποδύεσθαι 372,27
καθυπουργεῖν 387,8
καί. κἂν δὲ καὶ λέγῃ 338,25 κἂν καὶ ἀνατεθῇτῇ 459,35
καινοποιεῖν 158,13 159,32
καινοτομεῖν 136,27.32.33
καιρός def. 44,33 ἐν καιροῖς *opportune* 179,15
κακόβουλος 313,25
κακός. κακώτερον 433,41
κακοσύνετος 368,31
κακοτεχνία (dist. ματαιοτεχνία) 10,16
κακουχία 46,25
κακωτικός 505,19
καλιά (ἡμικύκλιος) 506,9
καλλίπαις 92,8
καλλονή 17,21 98,23 256,12 (coni. ὡραιότης) 554,31
καλλύνειν 3,1 55,33 98,24
καλλωπίζειν 256,5
κάλυμμα (τῆς ἀγνοίας) 25,31 297,38
κανονίζειν (coni. παραμετρεῖν) 128,15
κανών (coni. μέτρον) 3,18 (coni. κριτήριον) 154,6
κάρβων 428,13.29
κάρος (τῆς ἐμπαθείας) 25,31
καρσῦν. καρσῦται ὁ νοῦς 422,19 κεκαρωμένοι ὑπὸ τῶν ἀρρυθίσιων 420,7
κατα[illegible] δένδρου ἀρετὴν κ. 114,21
κατά. ὁ γὰρ ἄρχων πλέον τι κατὰ τὸν πολίτην ἐστί. 223,10
καταβάλλειν τὴν σπουδὴν [illegible] τοὺς λογισμούς 384,26 κ. ὅπε[illegible] [illegible] τῆς ψυχῆς [illegible] πᾶσαν καταλλομένης σπουδὴν 291.37
κατάγνωσις 181,13
καταγοητεύειν 139,33
καταγραφὴ τῶν κύκλων 355,23
καταδαρθάνειν 258,12 297,33
καταδυναστεύειν 454,22
κατάδυσις 328,4
καταθύμιος 259,38
κατακάμπτειν 256,25
κατακούειν τοῦ καθαρθόντος 565,38
κατακρημνίζειν εἰς βυθὸν ἀπωλείας 275,11
κατακυριτεύειν 63,10 310,29
κατακυρίευσις 119,24
κατάκτησις 27,29
κατακώχιμος def. 605,34 (ταῖς ἀρεταῖς) 506,24
κατάλληλος 16,5 — καταλλήλως 38,10
κατάλυμα 7,15
καταμέμφεσθαι 25[illegible]
καταμερίζειν 263,32
κατανεύειν πρὸς τὰ χείρω 275,35
κατάνευσις 23,2 πρὸς τὰ πάθη 274,3
κατανόησις 371,2[illegible]
καταντᾶν 4,31 60,29 82,15 301,34 (εἰς εὐδαιμονίαν) 385,2
κατα[illegible] [illegible] μενον 480,16
καταπέλτης 238,20
καταρᾶσθαι 142,28
καταρριπτεῖν 105,33
καταρρυπαίνειν 481,20
κατασκεύασμα 262,22
κατασκευαστικός 19,10 75,34 405,15 495,10
κατασμικρίζειν 496,15
κατάστημα 99,17

κατασύρειν 26,29 90,16 92,2 260,12 τῇ πρὸς τὸ χεῖρον κατασύρεσθαι προσπαθείᾳ 120,11
κατασφηνοῦν 132,21
κατάσγεσις 584,20
κατατείνειν (τὸν λόγον) 161,5 204,18
κατατομή (coni. σχίσις) 522,16
κατατρέχειν 380,14
κατατρίβειν (πλείω χρόνον) 362,10
καταυγάζειν 554,29
καταφανής 593,23
κατάφορος 174,11
κατάφωρος 191,8
καταχραίνειν 310,34
καταχρῆσθαι 392,31 618,3
κατεπικοπικώς 150,7
κατεπιχειρεῖν 51,21
κατέχειν τὸν θυμόν 194,13 τὴν ὀργήν 194,9
κατήχησις 25,30
κατεργαστικός 127,28
κατονομάζειν 265,18
κατορθοῦν 18,1 sqq. (τὸ ἀγαθόν) 17,18
κατόρθωσις 27,13 (ἐν βίῳ) 17,33 ἡ κ. καὶ τὸ εὖ 65,28 (τοῦ ἀγαθοῦ) 17,20
κατωφέρεια 60,3
καχεκτεῖν 446,25
καχλάζω 447,41 448,2. 5
κέγχρος 536,2 sqq.
κέλευσμα (coni. ἐπιταγή) 369,9
κέντρον (τοῦ κύκλου) 134,19 οἷον κ. τῆς λογικῆς ψυχῆς 517,16
κῆδος. κήδη εἰσὶ τὰ πρὸ τοῦ γάμους συναλλάγματα 473,19
κηλίς (τῶν παθῶν) 24,26
κηροπλάστης 19,26
κηροπλαστική 19,24
κιθάρισις 468,16
κιθαρῳδία 468,35
κίμβιξ 182,26
κίναιδος 53,33
κινεῖν γέλωτα 201,13
κίσσηρις 145,10
κλῆσις 55,4 109,10
κλόπιμος 35,32
κλύδων (τῶν παθῶν) 53,2
κνώδαλον 300,20
κοινοποιεῖν τὸν λόγον 242,2
κοίτη. τὴν ὁμόζυγον κ. 128,2
κόλασις (dist. τιμωρία) 195,2
κομιδῇ 180,5
κοπιᾶν 559,20
κόπτειν τὰς ἑαυτοῦ τρίχας 428,8
κόραξ. τοὺς καθ' ἡμᾶς κ. 587,20
κορμός 132,19
κόρος. κόρον λαβεῖν 581,27 σχῶμεν 581,30 ὑπὲρ κόρον 423,25 431,7. 9 432,30. 31 (coni. ὑπερβολικῶς) 435,7
κορυφαῖος. κορυφαιότατον 34,24 291,32
κόσμος. ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ 4,28
κρατεῖν. ἡ ὁδὸς κ. 386,24
κρατὴρ Ἄρεως 488,28
κρεωφαγεῖν 427,30
κρημνός. κατὰ κρημνοῦ ἑαυτὸν ἀφεὶς 157,13
κρηπίς (coni. θεμέλιον καὶ βάσις) 258,7
κριτήριον (coni. κανών) 154,6
κρότος. ναυμαχίαν κροτῆσαι 85,16
κτᾶσθαι *passive* 56,29 86,27 88,21 279,15 387,10
κτήτωρ 370,10
κτυπεῖν. κἂν μῦς κτυπήσῃ 429,6
κυβευτής 183,3
κῦδος 507,32
κύησις 499,27. 28. 29
κύκλος def. 346,26
κυκλοφορία 552,31
κυκλοφορικός. τῶν κ. σωμάτων 330,1
κυμινοπρίστης 182,27
κυοφορεῖν 113,20
κυρτεύειν 115,35
κύρτευσις 59,23
κύριος. κυριώτερον εἰπεῖν 229,6
κυριότης 387,9 389,26
κῦρος 278,7 309,35
κυροῦν. τὰ διὰ ψηφισμάτων κυρούμενα 233,11
κύφων 26,13
κωμῳδοποιός 197,1
κώπη 290,35 ὀξύζειν τὴν ἐν τῷ ὕδατι κ. κεκλασμένην 357,10

λαγνεία 170,30 171,20
λάγνος 172,18 def. 182,7
λαγχάνειν. τὴν ὑπόστασιν ἔλαχεν 370,6
λαθραίως 215,28 — λαθραίως 215,33
λαίμαργος 478,9 def. 182,12
λαιμός 171,19
λαπάττειν (γαστέρα) 618,34
λατρεύειν 296,7
λάτρις (coni. ὑπηρέτης) 296,6. 8

λειότης τῆς ἡδονῆς 309,20
λέξις (= vox Aristot.) 129,29 225,6.7 243,18 244,2 265,30 258,28 313,29 al.
λεπτομερής (ἀπόδειξις expl.) 22,13 (coni. ἀκριβής, opp. παχυμερής) 21,19 — λεπτομερῶς 261,20
λεπτός. ἡ λεπτὴ δίαιτα 149,2
λεύκανσις 486,33. 35
λήρημα 272,24
λῃστήριον (συνιστᾶν) 179,32
λιθίτις (νόσος) 423,26
Λιθοξόος (Phidias) 319,16
λιμβός def. 182,9
λιμώττειν 583,33
λιχμᾶν 201,9
λιγνεία 170,31 171,20
λιχνεύεσθαι. ἐλιχνεύθη med. 297,26
λίχνος 201,8
λογικεύεσθαι 68,19. 23. 31 117,10 401,10 λογικευθεῖσαι (ὁρέξεις) 389,23
λογοθετεῖσθαι 355,34
λόγος. ὁλικὴ λ. 21,13 διεξοδικός 554,32 ἐμπερίβολος 69,34 ἐνυπόστατος 40,23 41,27 προφορικός 519,19 τὸ τοῦ λ. ἐνδόσιμον 2,15 ὁ λ. αἱρεῖ 193,23
λόγχη 146,11
λογχοῦν 145,10 146,12 236,17
λοιπάζεσθαι 448,23.24
λοιπὸς ὅλος 58,35 λοιπὴ ὅλη κτῆσις 603,1 — λοιπὸν 258,24 274,11
λοξεύειν. τῇ λελοξευμένῃ γραμμῇ 395,3
λόξωσις 322,32
λοχᾶν 201,9
λύειν τὴν ἀντίθεσιν 50,1 57,10
λυμαντήρ 617,29
λωποδύτης 183,1

μαγνῆτις 581,23
μαθητεύειν 289,5
μακαρισμός 93,11
μαλάσσειν 560,31
μᾶλλον inseq. compar. 168,22 191,13 208,13 433,41 434,1 435,30 444,25 499,6
μαντικὴ τέχνη def. 402,6 [illegible] τέχνη 36,19
μάραθρον 506,7
μάργαρος 185,19 256,15
μαργότης 182,13
μαρτύριον πρεῖον 123,1
μαστίγωσις 472,26
ματαιοπονεῖν 363,21
ματαιοτεχνία (dist. κακοτεχνία) 10,16 16,6
μεγαλεῖος. μεγαλεῖόν τι 181,21 τὸ μ. τοῦ ἔργου 183,24 185,2
μεθεκτός. μεθεκτῶς ἔχειν θεότητα 287, 33
μέθεξις. κατὰ μέθεξιν 4,36 (opp. καθ' ὕπαρξιν) 303,18
μειονεκτεῖν 214,5
μειονεξία 213,31
μελανία 487,2
μέλησις 97,28
μέντοι e. g. 185,17 189,10 202,29 212,9 οὐ μ. 180,1 οὐ μ. καί 239,36
μερικός. μερικώτερον (coni. καθολικώτερον) 20,13
μερισμός 296,26
μεσιτεύειν 273,8 276,30
μετάκλισις (τύχης) 97,19
μετάμελος. μ. λαμβάνειν 582,34
μεταπείθειν 194,19
μετάπτωσις. ἐν ταῖς τῶν τυχῶν μ. 97,16
μεταφορά 488,27. 33 κατὰ μ. 254,23
μεταχειρίζεσθαι 259,19
μεταχείρισις 260,23 266,33
μεταχρηστικῶς 461,15
μετέλευσις 27,7 341,23. 26 374,4
μετέχειν. μετεχόντως 275,6. 22
μετριοπάθεια 4,29
μέτρον (coni. κανών) 3,18
μηδαμινός 465,32
μηδέ — μηδέ 179,18
μηκύνειν 501,30
μήν. ἀλλὰ μ. 209,4. 13 253,12 355,17 καὶ μ. 97,3 383,7 καὶ μ. οὐκ 289,19 οὐ μ. 77,22 148,2 156,22 161,12. 15 162,20 166,20 181,29 239,6 353,22 609,18 οὐ μ. ἀλλὰ καί 11,23 68,9 οὐ μ. γε 254,10 οὐ μ. γε καί 253,37 οὐ μ. δὲ καὶ 12,21 οὐ μ. ἤδη 147,4 οὐ μ. ἤδη καί 236,30 οὐ μ. καί 58,12 237,34 243,37 364,24 οὐ μ. οὐδ' 262, 36 οὔτε — οὔτε μ. 46,3 288,32 367,31
μηνίειν 194,18
μήτρα 117,23
μητροκτονεῖν 142,25
μιαιφονία 588,1
μιαιφόνος 587,31
μικροκλέπτης 180,29

μικρολόγος 182,29 (coni. ἀκριβής) 185, 10
μίμημα (νοῦ) 283,6
μνᾶσθαι. μνώμενοί τι μεῖζον 187,4
μολιβδίς 74,8
μολύνειν 161,16
μονάς 216,84 σωρεία μονάδων 346,31
μονή 27,27 τῇ θείᾳ προνοίᾳ καὶ μ. 7,11
μονία (coni. ἀναχώρησις) 35,36
μονομαχία 180,10
μόριον def. 383,28
μόρφωσις (coni. εἰδοποίησις) 396,28
μορφωτικός 399,6
μουσικός (ζῷον) 598,36
[illegible] 582,7
μυριόλεκτος 558,11
μυριοστός 536,1 sqq.
μῦς 163,10
μυστήριον. ἡ τῶν μ. ἐκφορά 238,19
μῶμος (coni. σπίλος) 284,13
μῶνυξ 481,22

νεκρός. ὁ ν. ἄνθρωπος 10,9. 11. 14
νέκρωσις. μέχρι τῆς τελευταίας ν. 4,33
νεμεσητικός 138,13
νέμεσις def. 204,14
νεολαία 617,29
νέφος. σαρκικὸν ν. 34,27
νεφρῖτις 423,26 429,35
νοερός (γνῶσις) 268,29 (ζωή) 564,14 571, 24 572,20 578,13. 23 579,31 582,18 al. — νοερῶς ἐνεργεῖν 578,34 ζῆν 582,37 586,8 (opp. ἐννοηματικῶς) 40,30
νόησις. περὶ λόγους καὶ νοήσεις 257,4
νομή. τὴν τῶν κοινῶν ν. 138,20
νόμισις (coni. ὑπόληψις) 20,10
νόμισμα τῆς γρείας ἐνέχυρον 226,10
νομοφύλαξ 607,21
νοοειδής 4,36 — νοοειδῶς 315,35
νόσημα (ὁμοιομερὲς ἢ ὀργανικόν) 618,28
νουθέτησις def. 119,20
νοῦς. ν. πρακτικός 97,23 ἔλλαμψις νοῦ 538,28 νοῦ τις αὐγὴ καὶ ἔλλαμψις 534, 16 τοῦ παρὰ Ἀριστοτέλους θύραθεν νοῦ 580,20
νωθρία 362,12

ξενοδοκεῖν 519,30 601,26
ξένος def. 519,30

ὄγκος 591,30. 33
ὁδηγία 325,3
ὁδοντοφυεῖν 149,23
ὁδοποιητικός 7,13
ὄζειν. ὀδωδέναι 59,16
οἶνος Χιώτης 449,10
οἰνόφλυξ 182,7
οἰονεί 127,33 253,34 254,11 263,35
οἷος. οἷον ὡς 73,14
ὀκνηρία 384,21
ὀλέθριον 16,14
ὀλιγομαθής 256,24
ὁλικός. ὁλικωτάτῳ 13,8
ὁλοκληρία τοῦ λόγου 23,32 τῆς μακαριότητος 59,13
ὁλόκληρος 71,9 ἕβνη ὁ. 272,11 ἐξ ὁ. ἀκοῦσαι 430,14. 29 cf. 33
ὁλοσχερής. ὁλοσχερέστερον 265,14 ὁλοσχερέστερον παραδίδωσιν 5,10 — ὁλοσχερῶς 263,24 (coni. παχυμερῶς) 21,19
ὄμμα τῇ γενέσει θολούμενον 279,24
ὀμματοῦν. ὀμμάτωνται αἱ ψυχαί 397,24
ὁμογενής 265,13
ὁμογνωμονεῖν 485,16
ὁμοδοξεῖν 490,4. 5
ὁμόζυγος. τὴν ὁ. κοίτην 128,2
ὁμοιομερής 215,18 253,31 (opp. ὀργανικός) 618,28
ὁμοιότροπος 353,12
ὁμοίωσις (πρὸς θεόν) 591,23
ὁμόλογος 90,34
ὁμοπολίτης 474,18
ὁμόσε ἰέναι 166,6 χωρεῖν 99,25 162,3 167,6
ὁμοταγής 48,26. 38 49,5 367,2 — ὁμοταγῶς 42,26
ὁμοφυής 535,24
ὀνειροπολεῖν 538,13
ὀνομαστόν 288,31
ὀντότης 13,7. 9 268,20 289,26. 27 292,33 294,21
ὀξίνης (οἶνος) 449,12
ὀξυκίνητος 189,25
ὀξυπείνης def. 182,9
ὀξύς (= Arist. ταχύς) 430,10
ὀξύτης (coni. ἐντρέχεια) 132,31

ὀξύχολος 194,32
ὀπηνίκα 3,19 92,27 324,32 479,3 516, 11
ὀπτική 271,4
ὀπωσδηποτοῦν 23,3
πωσοῦν 257,35
ὁράν. ὅρα 370,31 377,33 τῶε 19,21 296, 14 338,5 339,33 τοῦ 53,20 84,16 288,1 331,12 361,3
ὀργανικός. τὰ ὀ. μόρια 213,23
ὀργή. ἀποδιδόναι τὴν ὀ. 194,10 κατέχειν τ. ὀ. 194,9 κρύπτειν τὴν ὀ. 194,14 ὀργὴ ὄρεξις ἀντιλυπήσεως 432,14
ὀργίλος def. 194,8
ὀρειβατεῖν 7,9
ὀρθογώνιος. τὸ ὀ. τρίγωνον 269,37
ὀρθοδοξαστικός 289,7 356,35
ὀρθοδοξεῖν περὶ τὰ τέλη 594,35
ὁρμίσκος 256,9
ὄρτυξ 172,24
ὁστότης def. 341,28
ὅταν. ὅταν δέοι 379,31 ὅταν εἴη 269,35 278,25 292,25
οὐδαμινός 104,9 οὐδαμινὸς (coni. μικρός) 414,2 τῶν οὐ. λυπῶν 437,20
οὐστότης 48,1
οὐσιώδης 299,16 300,2 364,30 (λόγος) 29,4 — οὐσιωδῶς 84,2 299,34 314,9
ὄφις 506,7
ὀχευτικός 433,1
ὄχλησις τῶν παθῶν 294,23
ὀχυρότης 340,33
ὀψοφαγεῖν 175,34
ὀψοφάγος def. 182,9

πάγιος 150,17
παγίς 132,24
παγκρατιάζειν 146,20
παθαίνειν 259,15
πάθησις (opp. ποίησις) 498,8
πάθος def. 130,19
παιδαγωγεῖν 169,32
παιδόθεν 428,18
πάλαι. παρὰ τοῖς π. σοφοῖς 4,26
παλιλλογεῖν 592,21
παναίσχης 86,9
πανάριστος 477,10
πανουργία (dist. χαυνότης) 187,6 (opp. φρόνησις) 394,16
παντέλειος 556,15
παρά. ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος παρὰ τὸ δίκαιον 249,5
παραβολή. ἐκ π. 81,19
παράβυστος. ἐν π. 71,26
παράγειν. παρῆξεν 276,24
παραγωγή. τὸ κατὰ π. 2
παράθηξις τῆς ἀρετῆς 513,13
παραίτιος 215,34
παρακερδαίνειν 526,32
παράκλησις def. 119,22
παραλύειν. τοῦ οἰκείου παραλύεται τόνου 201,4
παραμετρεῖν 27,6 (coni. κανονίζειν) 128,15
παραμιγνύναι 264,6
παραμόνιμος 89,21
παραμυθία. π. πρὸς πίστωσιν 10,5
παράξενος (coni. θαυμαστός) 419,24
παραπέμπειν *differre* 38,12 108,5
παραπέτασμα 186,9
παραπλήρωμα 80,13
παράρτυμα 83,11
παράστασις (coni. βλῶσις) 19,1
παρασύρειν. παρασυρεὶς ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας 418,21
παρασφάλλεσθαι 3,21
παρατάττειν 165,18. 25
παρατήρημα 264,7 363,26 364,5
παρατήρησις 71,20
παραφέρειν 116,12
παραφορά 116,6
παραφυάς expl. 43,23
παραχρῆσθαι (τῇ κλήσει) 392,33
παραγωρεῖν 255,13
παρεισάγειν 289,21
παρεισφέρειν 373,14
παρεκβατικός. παρεκβατικώτερον 7,12
παρεκκλίνειν (coni. παραιτεῖσθαι) 139,33
παρέλκειν 266,32
παρεμβάλλειν 34,2 518,36
παρεμποδίζειν 97,26
παρεξάγειν (τὸν λόγον) 29,29
παρέπεσθαι 65,4 142,1
πάρεσις τῶν μορίων τοῦ σώματος 116,7. 9
παρήκειν 322,15
παρῆλιξ 127,32
παρό 105,17 436,7. 8 438,10 442,17 460,24
πάροδος 186,15
παρυμία (γλυκὺς ἀπείρῳ πόλεμος) 167,20 — 186,8 210,15 τὴν δημώδη π. 355,1
παροτρύνειν (opp. ἐμποδίζειν) 451,7

παρουσιάζειν (τὸν λόγον) 438,6
παρυπόστασις 89,13
παρωνύμως 250,5 366,6
πᾶς. ἐπὶ τοῦ διὰ πασῶν καὶ δὶς διὰ πασῶν 118,26
πατραλοίας 373,27
παύειν. ἀ πέπαυμαι λέγων 538,22
παχυμερῶς (coni. ὁλοσχερῶς) 21,19 (coni. συγκεχυμένως) 261,22
πεδινός 165,25
πειθάρχησις 118,10
πειθήνιος. πειθηνίως (coni. ὑπεικτικῶς) 261,7
πειθώ. ἔχει τινά π. 562,21
πενταδάκτυλος 367,31 376,1 481,23
περαίτερος. περαιτέρω 263,19 283,30
περίγειον 289,16
περιγραφή expl. 72,10 (coni. τύπος) 126,9
περιδέραιον 256,9
περιεκτικός. τὸ π. τῶν ἄλλων παθῶν περιελκόμενον 578,34
περιέπειν (coni. ἀσπάζεσθαι) 476,13
περίεργος. περιεργότερον ἅπτεται 145,26
περιθεῖν 47,10
περίθετος. π. χρώματα 256,8
περίληψις. τυπωτικὴν π. 14,32
περινοεῖν. περινενομένως 510,27
περιουσία. ἐκ π. ἐπάγει 387,34
πέριξ 380,14
περιπίπτειν τῷ ἀκοντίῳ 238,5
περίπτωσις 88,13
περισπούδαστος 257,7
περισσάρτιος 332,22
περίστασις 168,27
περιστατικός (dist. προηγούμενος) 230,34
περιστερά 291,14. 15
περιφέρεια 134,19
περιφέρειν (ἀντίθετον) 56,31
περιφερόμενος. περιφερόμενον τρίγωνον (opp. τριγώνων εὐθυγράμμων) 271,8. 10
περιφρονεῖν 215,9
περιχάρεια 553,15
περιχεῖν. περιχεθέντα 132,24
περιχορεύειν 47,10 314,17
πῆ – πῇ 265,23 269,18
πηγή. τὴν καρδίαν πηγήν 488,27
πιαίνειν (coni. τρέφειν) 483,16
πίθος. μέχρις ἂν ὦμεν ἐν τῷ τετρυμένῳ τούτῳ π. 531,1 πληροῦν τετρημένον π. 505,31
πικρός def. 194,12
[illegible] 4,15
[illegible] 311,22
[illegible] 16
πλατύνειν 72,20 (coni. προάγειν) 90,32
πλειστάκις 33,7 151,1
πλέκειν (συλλογισμόν) 43,2
πληθυντικός (ἀριθμός) 351,14 — πληθυντικῶς 18,12 (opp. ἑνικῶς) 341,33
πλημμελῶς 363,17
πληροφορεῖσθαι ἐκ τῶν λόγων 27,8
πληροφορία 37,5 78,12 296,35 τῶν πραγ[illegible] 344,6
πλησιασμός (opp. ἀπόστασις) 267,4
πλοκή (συλλογιστική) 336,4 τοῦ συλλογισμοῦ 360,23
ποδηγεῖν 66,20 561,33
ποδηγετεῖν 570,32
ποδιαῖος 289,15
ποιμαίνειν 427,29
ποιητής (i. e. Homerus) 139,21 141,9
ποικίλος (ὁ περὶ βρώσεις ἀκόλαστος) 182,8
πολιαρχεῖν 507,29 587,17. 19
πολιαρχία 507,28
πολιοῦσθαι 149,22
πολιτεύειν. τὸ κατ' ἀρετὴν πολιτεύεσθαι 519,3
πολιτικός. π. ἀγαθός def. 18,19
πολιτικός. π. ἀνήρ def. 18,20
πολυκέφαλος. θηρίον π. 481,1
πολύκοινος 88,22
πολυμετάβολος (coni. πολυπαθής) 6,39
πολυπαθής (coni. πολυμετάβολος) 6,39
πολύπαις 92,7
πολυπειρία 122,10 374,30 376,14 379,40 382,6. 21 393,8
πολύπειρος. πολυπειρότατος 379,3
πολυσύνθετος 110,26 (coni. ποικίλος) 516,4
πολυσχιδής 110,24 264,10 481,23
πολύχους (coni. ποικίλος) 143,20
πολυχρηστότερος. πολυχρηστότερον 506,10
πόνηρος quid apud Atticos 155,3
πόρισμα 91,2 323,36 350,3. 20
πορφυρίς 186,10. 16 426,2
πότης 527,14
πραγματεία 209,9 ἡ περὶ ἀρετῶν π. 265,5 τῶν Νικομαχείων Ἠθικῶν 257, 13
πραγματικός (κοινωνία) 55,11. 18. 25
πρακτικεύεσθαι 284,38

πρεσβεύειν. οἱ τὰς ἰδέας πρεσβεύοντες 531, 17
πριστικός. πρ. τέχνη 296,8
πρίων 98,26
προαγωγία 215,29. 31. 32
προαίρεσις def. 237,24
προαναφωνεῖν 108,19 570,5
προβαίνειν. προύβη 97,36
πρόβασις. ἐπ' ἄπειρον ἡ π. 313,4
προβιβάζειν 586,25 616,17
πρόγνωσις 295,4
πρόδηλος 369,39 497,36 564,5 — προδήλως 123,6
προδιαγράφειν 619,28
προδιορίζεσθαι 147,2
προεδρία 191,4
προετοιμασία 11,7
προευτρεπίζειν 607,1. 2
προεφοδεύειν 165,5
προηγεῖσθαι. προηγούμεναι ἀρεταί (dist. περιστατικαί) 230,34 προηγουμένως 125, 24 136,6 251,4 324,37
προθυμεῖσθαι. προτεθύμηκε 297,27
προίξ. προῖκα *gratis* 1,19
προκαθεδρία 473,34
προκάλυμμα 24,28
προκαταβάλλειν. προκαταβαλὼν τὸν θεμέλιον 258,25 73,10 med. 73,23
προκείντημα (coni. προχάραγμα) 41,18
προκοπή 117,15 152,2
προκόπτειν 108,13 134,15 προκεκοφώς 324,21
προσίμιον 17,29 18,4. 6. 25 23,16 25,4 28,2. 12
πρόσοδος 288,19. 29 τῶν ὄντων αἱ π. 317, 30
προξενεῖν (αἰσχύνην) 506,19
προξενίζειν αὐτῷ τὴν λύπην 436,24
προποδισμός 569,29
προσανακεῖσθαι 201,18
προσανέχειν (τῇ θεωρίᾳ) 529,9
προσάντης. πρόσαντες 41,32
προσάπτειν. μὴ σπίλον αὐτῷ τινα καὶ μῶμον προσάψωσι 284,13
προσγέννησις (opp. ἀποβολή) 101,36
προσεγγίζειν. τὸ προσεγγίζον τῷ πυρί 433,41
προσεκτικῶς 379,22
προσέτι 181,11 207,30
προσεχῶς 325,13
προσηνής 558,11
πρόσκαρσις 478,14
προσκυλίειν. τοῖς ἀφροδισίοις προσκυλίεται 436,7
πρόσληψις 305,30
προσομιλεῖν 401,1 502,32
προσοχή (coni. ἐπιστασία) 308,25
προσπαίειν 254,14
πρόσπταισμα 254,16
προστασία 168,25
προστατεύειν 257,30
προστάτις 11,20
προστήκειν. τῇ τιμῇ προστετηκώς 192,2
προστίθέναι. προστεθῆναι (opp. ἀποσχέσθαι) 33,7
προστρίβειν (μῶμον) 86,19
πρόσυλος 284,14
προσυπακούειν 202,2 243,19 482,12 489, 22 554,2 572,25 598,20 614,14
προσυπάρχειν 458,16
προσυπεῖναι 113,10
προσφάτως 96,20 394,10
προσφυής 40,3 73,8 — προσφυῶς 57,6 60,9 (coni. καλῶς) 72,16 (coni. οἰκείως) 76,35 (coni. ὀρθῶς) 372,4
πρόσωπον *persona* 219,10 ὑπεισδυόμενοί π. 420,33
προτρεπτικός. π. πρὸς τὴν ζήτησιν 14,4 — προτρεπτικῶς εἰπών 129,32
προτροπή. τὰς π. ποιοῦνται 156,3
προύργου. προυργιαίτερον 60, 33 προυργιαίτατον 21,34
προύχειν 589,12
προφορικός (λόγος) 519,19
προχάραγμα (coni. προκείντημα) 41,18
προχειρίζεσθαι 85,25
προχείρισις 37,16. 19 69,5 70,27 268,3 298,35. 36. 37 303,13 389,9
πρώτιστος 29,22 45,27. 30. 33. 35 388,18
πρωτότυπον τῆς εἰκόνος 50,29
πτίσσειν 143,1
πυρσός 320,35

ῥάδιος. ῥᾴστερον 282,14
ῥαστωνεύειν med. 524,32
ῥαστώνη (coni. ἄνεσις) 309,22
ῥεῖν. ἐρρύη (ἡ παροιμία) 167,20
ῥῆσις 5,20 294,27 al.
ῥευστός 50,24

ῥίζα. ὡς ἀπὸ ῥίζης τινὸς καὶ πηγῆς 67,24
ῥινηλατεῖν 300,19
ῥοπή (πρὸς τὰ χείρω) 284,14 μιᾷ ῥοπῇ 305,10
ῥύθμισις (τοῦ λόγου) 257,30
ῥυμή (coni. φορά) 531,33
ῥύσις 112,31 322,6. 8 (coni. μεταβολή) 102,12

σαθρός 132,18 (coni. ἄναλκις) 608,33 — σαθρῶς (coni. ἀσθενῶς) 95,20
σαίνειν. ἐπὶ τὸ σαῖνον τραπείς 522,13 μελῶν σαινόντων τὴν ἀκοήν 574,16
σαλεύειν (τοὺς λόγους) 550,14
σαρκίον 70,15
σεμνοπάνουργος 200,8
σημεῖον def. 77,4 ἀμερές 75,31
σημειοῦν. σημειωτέον ὅτι 139,13 164,12 215,13 — med. 381,6
σητάνιος (ἄρτος) 449,10
σῆψις. ἐπὶ σήψει πυρέττοντι 612,31 615,2
σκαληνός. τὸ σ. 134,28
σκάπτειν 321,11
σκαπτήρ 321,11
σκέπαρνον 98,25
σκέπη 531,26 (coni. στέγη) 258,8
σκῆνος. τοῦ θνητοειδοῦς σκήνους 60,3
σκηπτός 163,2
σκιωδῶς (coni. ἀσθενῶς) 104,6
σκληραγωγία 46,25
σκνιπός 182,27
σκοπιμώτερος 394,14. 15 σκοπιμώτερον 283, 34. 36 284,36 σκοπιμώτατος 9,28 11,17 13,14 17,32 37,11 62,12 63,38 608,20
σκώληξ 486,20
σμίλη 152,13
σοφία def. 42,10
σοφός. παρὰ τοῖς πάλαι σοφοῖς 4,27
σπάρτη 322,17. 21. 30
σπανίζειν (φρονήσεως) 379,17
σπίλος 86,9 (coni. μῶμος) 284,13
σπιλοῦν (τὸ μακάριον) 85,31
σταθηρός. σταθηρῶς (coni. ἀκλινῶς) 592, 24
σταθηρότης 98,34
στάθμη (coni. μέτρον) 303,9
στενοχωρεῖν 98,28
στερεός (coni. δυσμετάθετος) 95,25 ἡ περὶ τὰ στ. (θεωρία) 269,13
στοχάζεσθαι expl. 333,31
στοχαστικός 36,19 250,40 (τοῦ μέσου) 193,4 τὰ ὑπὸ τὰς στ. τέχνας 149,32
στρέφειν. ἔμπαλιν ἔστραπται 224,1
στρόμβος 575,12
συγκαθιέναι 140,4
συγκαταβαίνειν 372,23 373,40
συγκατάβασις 374,6
συγκατάθεσις. τὰς τῶν πολλῶν αὐτοφυεῖς σ. 602,9
συγκατασκευάζειν 160,1
συγκατατίθεσθαι (coni. αἰνεῖν) 195,20
συγκριτικός. τὸ μέλαν σ. 544,26
συγκροτεῖν τὴν εὐδαιμονίαν 209,18 (τὸν πόλεμον) 99,29
συζυγία. σ. λόγων 52,15 [illegible] ἁπλῶς) 51,24
σύγχυσις 315,3 317,24
συγχώρησις (coni. συμπάθεια) 374,4
συζῆν (θεωρίᾳ) 546,18
συλλήβδην 465,32
συλληπτικῶς 74,34
συλλήπτωρ 5,22 87,14
σύμβολον 138,21. 22
συμμεταπίπτειν 177,25 sq.
συμμύειν. τὸ νοερὸν ὄμμα συμμέμυσται 297,30
συμπάθεια (coni. συγχώρησις) 374,4
συμπαραμιγνύειν 453,32
συμπαρατείνειν med. 553,30
συμπαρομαρτεῖν 282,11 289,27 330,29
συμπέρασμα 15,5. 6 270,15
συμπεραστικῶς 337,31
συμπεριφέρειν 190,7
σύμπηξις (στοιχείων, coni. συνδρομή) 593, 32
συμπληρωτικός 98,10
συμπνεῖν 525,6
συμπνέειν 118,23
συμπολίτης 340,28
συμπονία 507,28
συμποσοῦν 37,34 273,21
συμπτύσσειν. συνεπτυγμένον (opp. ἐξηπλωμένον) 28,25
συμπτωσις 202,7
συμφιλοσοφεῖν 474,4
συμφυλέτης 474,16
σὺν ἅμα 501,19
συνάμα. συνῆξεν 78,8
συναγγελάζειν med. 337,25
συναγάλλεσθαι (coni. συγχορεύειν) 106,22

συναγελαστικός 9,30 63,14 64,3
συναθλεῖν 487,32
συναίδιος 600,24
συναίρειν. συναίρεσθαι 188,13 (coni. συμβάλλεσθαι) 188,7
συναιρεῖν. συνελόντι τὸ πᾶν 125,18 συνελόντα εἰπεῖν 228,26
συναμφότερος 109,31
συναναστρέφειν 343,13
συναναστροφή 343,17. 35
συναναφαίνεσθαι 82,6
συνανθρώπισις 63,22
συναντᾶν 99,14
συναπολαύειν (μέμψεως) 474,9
συναπολείπειν 464,20
[illegible] 144,15
συνάφεια. δεσμός τις πρὸς τὴν σ. 273,1
συνδεῖν. ἡ ψυχὴ τῷ σαρκίῳ συνδέδεται 70,15 τῇ ψυχῇ συνδεδεμένη ὕλη καὶ σώματι 282,9
συνδιακεῖσθαι 487,32
συνδρομή (στοιχείων, coni. σύμπηξις) 593, 32
σύνδρομος 600,21
συνδυάζειν 155,21 med. οἱ μετὰ ἀρρένων συνδυαζόμενοι 411,19 γυναικί 432,29
συνδυασμός 563,32 (coni. μοιχεία) 432,21
συνειδέναι. οὐκ εὖ συνειδότος 190,25
συνεκτικός. τὸ συνεκτικώτατον 495,25
συνεμπίπτειν 135,24
συνεννοεῖν 518,33
συνεξακούειν 318,12
συνεξορμᾶν 153,2 180,22
συνεπινοεῖν 518,23 553,35
συνέρυθος 372,28
συνέχειν. τῇ λύπῃ συσχεθείς 452,22
συνεχίζειν (coni. συνάπτειν) 86,28
συνθεωρεῖν (coni. συννοεῖν) 518,34
σύνθρηνος 525,19. 20
σύνεσις 603,17 (coni. ὁρμή) 274,4
συννοεῖν (coni. συνθεωρεῖν) 518,31
συνομιλία 489,2
συνουσιάζειν 429,19. 27. 30. 36
συνουσιῶν 83,29 122,4
συντομία. τῇ σ. συνήθει γρησάμενος 398, 21
σύντομος. ἐν συντόμῳ 266,1
συντονία (coni. διάτασις) 561,4
συντρέχειν 100,6 267,28
συνυπάγειν. ὀρέξει συνυπάγεσθαι 26,25
συνυφιστάναι 546,30
συνῳδός 79,17. 32 80,25
συνωθεῖν 127,27
σῦρμα expl. 570,23
συστατικός (ἀγῶνος) 31,21 (διαφορά) 281, 22 366,2
συστέλλειν (opp. ἐξαίρειν) 137,4
συστενάζειν 525,23
σύστοιχος 338,19. 20 al.
συστολή Stoicorum 180,15
συσχηματίζειν 250,24
σφαιρικός. τοῦ σφαιρικοῦ τῆς σελήνης 75, 18 (γῆ) 280,24
σφαιρίον 575,13
σφαιροειδής (γῆ) 280,25
σφαῖρον 145,9
σφήν 132,23
σχηματισμός 75,19
σχίσις (coni. κατατομή) 522,16
σχολεῖν 322,26. 28
[illegible] Νικομαχείων καὶ αἱ εἰς αὐτὸ σχολαί 528, 31 ὧδε μὲν τέλος ἔχουσι καὶ αἱ εἰς τὸ Κάππα σχολαί 620,15
σῶμα. ὅρος τοῦ σ. 322,9 τριχῇ διαστατόν 77,8
σῶος 310,30
σωρεία μονάδων 346,31
σωρός 140,7. 9. 10
σωφροσύνη unde nomen 309,1

ταγηνίτης 566,22
ταλαιπωρία (coni. πόνος) 498,29
ταλανίζειν (opp. μακαρίζειν) 94,26 95,31
ταλαντεύειν 21,33 100,26
τεκμηριώδης (ἀπόδειξις) 75,24 (λόγος) 282,36 — τεκμηριωδῶς 32,3
τελειωτικός 81,4
τελεσιουργεῖν 348,27
τελεσιουργός 348,27
τελικός. τέλος τελικώτατον 531,27
τέλος. τὸ μακαριώτατον τ. ἁπάντων τῶν ἁγίων 549,33
τένθης expl. 182,9
τέρετρον 98,26
τετράγωνος expl. 97,30
τετραπλασίων 118,26
τεῦξις 404,27

τεχνάζειν med. 302,8 τὰ τεχναστά 493, 22
τέχνη τεχνῶν 322,12
τεχνητῶς 301,10
τεχνικῶς 4,11 (opp. ἐπιστημονικῶς) 277, 32
τεχνοῦν τὰς ψυχάς 1,5
τέχνωσις 322,37
τέως 79,20 100,14 118,2 410,25 455,7 πρὸς τὸ τ. κρατοῦν 231,30 τ. δ' οὖν 305,5
τήκειν. ταύτῃ τετήκασι 192,11
τηνικαῦτα 115,11 322,1
τιθέναι. δήλην τ. 14,36 θέσθαι τὴν ἄμυναν 262,4
τιμητικός. διακεῖσθαι τιμητικῶς (opp. καταφρονητικῶς) 86,3
τιμωρία (dist. κόλασις) 195,2
τλῆπαθεῖν 5,6
τοιγαροῦν 1,27 75,24 108,20 260,26 373, 27
τοίνυν primo loco 8,6 32,5 105,12 260,13 339,14 356,17 370,2
τοιχωρυχεῖν 253,14
τοκιστής 469,36
τόκος 182,31
τόνος 201,5
τουτέστι 32,22. 31 60,31 70,5 74,15 78, 11 123,1 125,13 al.
τράγημα def. 566,21
τραγηματίζειν 566,20. 23
τρανής. ἐνεργείας τρανεστέρας 68,9
τραχύτης (τῆς λύπης) 309,21
τριβή 24,33 210,32 348,4 (coni. πολυπειρία) 382,22
τρίγωνον (ὀρθογώνιον) 269,37
τρισκατάρατος 469,36
τριταῖος (i. e. πυρετός) 530,9
τρόπος (musicus) 262,25. 28
τροχίζειν 516,16
τυγχάνειν. τυχόν 238,18 sqq. 251,26 253, 31 373,24
τυμβώρυχος 567,38
τυμπανοειδής (γῆ) 280,24
τυπτεῖν 373,25. 28
τυπωτικός. τ. περληψιν 14,32
τυχηρός 96,3 (coni. ἀστάθμητος) 229,5 — τυχηρῶς 86,35 87,8
ὑγιής. ὑγιῶς *vide* 178,11
ὑγρός. ὑγρὰ oculorum 110,23
ὑδρηλός 326,15
ὕλη ἀνάγκη οὐχ ἁπλῶς ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεως 203,3
[illegible] 11[illegible]
ὑπανάπτειν (ῥῶς) 8,20 315,38
ὑπανάστασις 473,34 474,13
ὕπαρξις. τὴν ὕ. ἔσχηκε 5,34 καθ' ὕ. 303, 24 (opp. κατὰ μέθεξιν) 303,17
ὕπαρχος 587,18
ὑπεικτικός. ὑπεικτικῶς (coni. παθρηνίως) 261,8
ὑπεισδύεσθαι (πρόσωπον Ἕκτορος ἢ Ἀχιλλέως) 420,33
ὑπεναντίως ἔχειν 191,22
ὑπεραναβαίνειν 32,3
ὑπεράνω τῆς φαντασίας 603,20
ὑ[illegible] ὑπερπλωμένῳ τε καὶ ὑπερουσίῳ 268,31
ὑπεραποθνήσκειν 506,28 507,9. 17. 21
ὑπεραραιοῦν. ὑπερηραιωμένους 127,24
ὑπερβατῶς 588,20
ὑπέρεισμα 258,10
ὑπερκινδυνεύειν 507,18
ὑπερόριος 133,17
ὑπερούσιος (coni. ἀνεννόητος) 268,32 (coni. ὑπερπλωμένος 268,31 (πηγὴ τῶν ἀγαθῶν) 536,39 — ὑπερουσίως 40,7
ὑπεροχικῶς 29,25
ὑπερφέρειν 582,29
ὑπεύθυνος 241,1 τῷ νόμῳ 249,25
ὑπνωτικόν (coni. φάρμακον) 238,20 sq.
ὑποβρύχιος 290,35
ὑπογράφειν 8,7 226,5 228,18 229,12
ὑπογραφή 74,37 (dist. ὁρισμός) 205,12
ὑπόδειγμα 127,36 130,10 139,28
ὑποδιαιρεῖν 113,4 337,12
ὑποδιαίρεσις 1,7 237,36
ὑποδύειν. ὑποδυόμενοι τὸν Πλάτωνα 49,7
ὑπόθεσις. ἐξ ὑ. 227,17 305,21
ὑποκρίνεσθαι 192,25 420,32
ὑπόληψις (κοινή) 120,28 121,5 308,10 373,4 (coni. νόμισις) 20,10
ὑπομενετικός. ὑπομενετικώτατος 161,21
ὑπομνηματικῶς (coni. ἀσαφῶς) 229,17
ὑπονοεῖν 529,13
ὑπόπικρος 497,28
ὑποπτήσσειν 611,10
ὑπόστασις 48,35. 36 233,33 ἐννοήματα χωρὶς ὑ. 48,9 τὴν ὑ. ἔλαχεν 370,6

ὑποστέλλεσθαι 190,3
ὑποστίζειν 517,27 535,11
ὑποσύρειν. ὑποσύρεσθαι πρὸς τὰς τοῦ ζῴου ἡδονάς 484,35
ὑποσταγή 231,29
ὑποτύπωσις expl. 72,14
ὑπουργεῖν 85,21
ὑπουργός 296,13 τὰ ταῖς τέχναις ὑ. ὄργανα 81,1 (coni. λάτρις) 296,5
ὑπόχαυνος 2,16
ὑστερογενῶς 320,40
ὕφεσις (opp. ὑπεροχή) 556,16

φαγεῖν. φαγεῖ 448,16
φαιός 134,11 524,25
φακοειδής (γῆ) 280,25
φαντάζεσθαι 167,6
φαντασία 159,32 157,24. 31 158,4. 7. 15. 20. 23. 25 (dist. αἴσθησις) 273,13
φανταστικός 119,26
φαρμακοποσία 531,25 534,32
φαρμακοποτεῖν 562,25
φάττη 291,14. 15
φειδώ 148,7
φειδωλός def. 182,26
φέρειν τὰ δεύτερα 111,7 εἰς μαρτυρίαν 354, 36 παράδειγμα 335,26 ἄγον καὶ φέρον 277,5 ἄγονται καὶ φέρονται 83,6 φέρε 151,17 211,14 φέρε εἰπεῖν 219,16 239, 23
φερεπονεῖν 90,10
φερέπονος 21,1
φθόη 130,7
φιλάγαθος 256,3
φιλάνθρωπος. τὸ φ. 1,21
φιλαίτιος 372,31
φίλαλμος 82,33
φιλαυτεῖν 36,31
φιλήδονος 163,1
φιλογέλως 201,17
φιλόγλυκος 82,33
φιλόδενδρος 82,33
φιλόζωος 163,1
φιλόκαλος 256,4
φιλολόγος 256,3 294,28
φιλομάθεια 257,6. 9
φιλομόχθηρος 16,11
φιλόπαις 191,30
φιλοπόνηρος 476,14
φιλόρτυξ 172,24
φιλόσοφος (def.) 42,9 — φιλοσόφως (opp. ἐνδόξως) 597,25
φιλογρήματος 162,34 φιλοχρηματώτατον 466,37
φίλτρον 238,20 608,34
φοράδην 146,1
φορτικός. φορτικῶς δώσει 178,23
φρουρεῖν 348,28
φρουρητικός 348,28
φυλάττειν τὸν θυμόν 194,17
φῦλον (σοφιστῶν) 466,36
φυσιολόγος 422,13
φωνή (διαστηματική) 554,33
φωστήρ 117,6
φωταγωγός (δύναμις) 554,29
φωταυγία 554,30
φωτεινός. φωτεινότερον 17,22
φωτίζειν 117,7
φώτισμα 31,33 32,1. 2 75,19 75.20
φωτιστικός 117,7 348,29

χαλᾶν 134,33
χαλινός τοῦ λόγου 274,18. 19
χαλκευτικός. χ. τέχνη 296,10
χαμαιτέων descr. 95,25
χαρακτήρ. οἱ χ. τῶν γραμμάτων 150,22
χαρακτηρίζειν 72,15 132,30 135,34 144, 24 228,16 602,26
χαράττειν 40,27
χάσκειν πρὸς ἃ κεχήνασιν 575,10
χαῦνες. εἰ χαυνότερον ἐρεθίζοιτο 262,6 — χαύνως (coni. ἀφυῶς) 379,15
χείρ. τῶν ἀνὰ χεῖρας συντήρησις καὶ εὐόδωσις 388,16
χειρωνακτεῖν 7,6
χελιδὼν ἄγγελος ἔαρος 71,23
χερσαῖος 47,20 326,15
χέρσος 326,15
χιτών oculorum 110,23
χολεμεσία 530,10
χορηγεῖν 324,2. 10. 12 al. ὅπερ ἂν χορηγήσῃ ἡ ἀλήθεια 289,33 ὁ θεὸς χορηγεῖ 257,8
χρᾶσθαι 423,40 χρᾶται 377,39 437,26 444,6
χρεμετιστικός 347,17 566,6
χρῆμα def. 176.14

χρηματισμός 148,6.7
χρηστεύειν 17,1
χρήσιμος. χρήσιμον (dist. χρῆσις) 177,2 (dist. χρήσιμον) 177,2
χρηστικός. χ. ἀρετή 177,34
χρονίζειν 488,34 489,3
χρυσευτικός. χ. τέχνη 296,10
χρύσινος 554,28
χυδαῖος 434,12 (coni. τυχών) 28,30 (coni. φαῦλος) 458,23
χωλεύειν. χωλεύει τὸ μακάριον 64,5
χωρίτης 441,33
ψευδοδοξία 607,5
ψευδοπροφήτης 277,6
ψόφος (μυός) 163,10
ψυχή def. 561,19
ψωριᾶν 52,33
ὠδίνειν (fig.) 570,4
ὡραΐζειν 56,1
ὡραιότης (coni. καλλονή) 554,31
ὡσανεί 24,16 208,22 252,16 258,26
ὥσπερεί 344,13 357,31 444,1

II INDEX NOMINUM

Ἀβρσαλὼμ 229,22

Ἀβραάμ (οἰκονομίας ἀρίστης εἰς παραι[illegible] 4,1

Ἀγαθῶν 287,4 τραγικὸς ποιητὴς ὁ Λ. 287,1
frg. 5 p. 764 Nauck² . . . 286,37
frg. 6 p. 764 Nauck² . . . 302,2.6

Ἀθήναζε 232,18 551,28.30

Ἀθῆναι. Σόλων νομοθέτης Ἀθήναις γενόμενος 92,2

Ἀθήνησι. στασιάζειν τοὺς ἐν Λ. δήμους πρὸς [illegible]

Ἀθηναῖος τοῦς ὁ Σόλων 92,23 (Σόλων Ἀθηναῖων νομοθέτης) 103,7 334,31 Σωκράτης ἐπεὶ κακῶς αὐτῷ Ἀθηναῖοι ἐχρήσαντο 177,28 Θρᾷκάς εἰς τὴν Λακωνικὴν εἰσβαλόντων, ἐπεμψαν Λακεδαιμόνιοι πρὸς Ἀθηναίους περὶ συμμαχίας λέγοντες etc. auctore Callisthene 189,6 sq. τοῦτο γὰρ Λ. καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐν τῷ πρὸς [illegible] προσθῆναι τοὺς αἰγιαλώτους 232,17 Δη[illegible] δεῖσθαι Φιλίππῳ etc. 378,21 seqq. ζητοῦ[illegible]ν, πῶς γρὴ διακεῖσθαι πρὸς Φίλιππον 380,9 Φίλιππος, καταπράττων χώρας πέρξ τῶν Λ., ἐκεῖνα πράττων ἃ τοὺς Λ. λυπεῖ 380,14 ὁ Φ. ἄρα ἐχθρὸς Ἀθηναίων ἐστίν 380,17 seqq.

Αἴας 418,16 τῷ γὰρ μεγέθει τῶν κακῶν ὁ Λ. εἴκει (Homer. Il. II 102. 111) 166 seqq. ἐπὶ τῶν Λίαντων 141,19

Αἰγύπτιοι 277,4

Αἴγυπτος 55,16 305,11

Αἰσχίνης. ὁμογενεῖς Αἰσχίνῃ οἱ Κολυττεῖς 174,17 οἱ πολιτευόμενοι νῦν, οἷον Δημοσθένης, Λ. 616,25

Αἰσχύλος. δοκεῖ Λ. λέγειν μυστικά τινα ἐν τε ταῖς Τοξότισι καὶ Ἱερείαις καὶ ἐν Σ[illegible] Οἰδίποδι. ἐν γὰρ τούτοις πᾶσι περὶ Δημήτρας λέγων τῶν μυστικωτέρων περιεργότερον ἅπτεσθαι ἔοικε 145,24 τὸ ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ ἐπίγραμμα 146,1

Ἀλέξανδρος nomen personae fictae 55,16

Λ. Aphrodisiensis δέδεικται τοῦτο τῷ ἐξηγητῇ Λ. ἔν τινι τῶν αὐτοῦ μονοβίβλων (de an. II 159 Br.) 581,3 Λ. Macedonum rex ὁ Λ. ὁ βασιλεὺς ταῖς μὲν στρατηγικαῖς ἐμπειρίαις καὶ τῷ πλούτῳ ὑπερεῖχε [illegible] δ' ἐπιστήμαις πάνυ πολλῷ ὑπερείγετο 498, 17 τινὲς τὸν Λ. λέγουσιν εἶναι τὸν ἐπαγγειλάμενον τῷ καθαρσίῳ ὅσῳ ἂν ἄμεινον μελωδήσειε, τοσοῦτῳ πλείονα δώσειν. τινὲς δ' οὐ τὸν Λ. 464,33 (ὁ Ἰφιμάδης) 395,11

Ἀλκμαίων (Εὐριπίδου) 142,21. 24. 25

Ἀλκμήνη apud Hesiodum frg. 159. 160 Rzach. 155,6

Ἀλκίνη Carcini 437,2. 3. 4

Ἀμφιάραος Alcmaeonis pater 142,22

Ἀμφιπολῖται. τὸ "Βρασίδᾳ θύειν" Λ. ποιοῦσιν, ὡς ἥρωϊ τούτῳ θύοντες 232,23

Ἀναξαγόρας 331,12 λέγει ὁ Λ. μηδὲν εἶναι θαυμαστόν, εἰ τοῖς πολλοῖς ἄτοπος καὶ κακοδαίμων νομίζομαι 602,14 seqq.

Ἀναξανδρίδης ὁ ποιητής frg. inc. 16 [illegible] 144,1

[illegible] μένοντι τὰ ἀτιμώτατα καὶ μὴ ὑπομένοντι αἰσχρόν τι 143,1 ἐχρήσατο αὐτῷ κακῶς Νικοκρέων ὁ τύραννος 177,29

Ἀναξιμένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Περὶ Φιλίππου 166,3

Ἀνδροτίων 232,17
Ἄνθρωπος. ἦν τις νικήσας εἰς [illegible] καὶ ἤκουεν Λ. 424,6
Ἀντισθένης. ἐλήφθη ὁ Πολέμαρχος ὑπὸ πολεμίων. ἐξωνήσατο δ' αὐτὸν Λ. διὰ τῶν ἑαυτοῦ χρημάτων κτλ. 171,20
Ἀπόλλων. νῆσος ἡ Δῆλος ἐν ᾗ ναὸς ἦν Ἀπόλλωνος καὶ χρηστήριον 84,20
Ἄραβες 277,7
Ἀραρὼς ἐν Καμπυλίωνι Com. Att. frg. II 217 Kock 200,9
Ἀργεῖοι 167,30 168,2
Ἀρεοπαγίτης 145,30
Ἄρης. κρατῆρα Ἄρεως 488,28
Ἀριστοτέλης 1,14 4,10.18.38 5,19 19,32 20,21 24.18.36 27,29 30,14 35.37 40, 3.18 41,30 45.5.25 46,17 51,14 54,35 60,8.9 61,19 63,31 77,23 90,5 92,24 114,33 118,21 139,28 155,14 171,28 204,9 211,2 222,27 238,10 258,24.29.35 260,25 264,36 265,28.31 270,3 271,16 277,16 289,3.31 290,6 291,34 302,5 309,26 310,5.14.35.40 311,15 315,29 320,13.21 321,2 337,3 345,38 361,8 363,38 364,8.15 365,30 370,12 371, 12.36 375,24 379,2 383,8 384,18 393, 12.30 395,20 397,9 420,38 435,29 465,3 470,8 483,6 487,39 489,10 490,24 493,8 508,27.28 515,30 526,10 534,6 536,32 542,10 545,10 546,31 547,10 548,10 565,15 580,19 613,29· Ἀριστοτέλες 49, 25 50.30 53,25 56,2 496,36 — Λ. (δαιμόνιος) 529,4 — Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ταῖς μὲν στρατηγικαῖς ἐμπειρίαις καὶ τῷ πλούτῳ ὑπερεῖχε τοῦ οἰκείου καθηγεμόνος Λ. κτλ. 498,18 ἐστὶ κυρίως ὁ Λ. ὁ τοῦ Λ. νοῦς 592,9 μόνη ἡ ἀρχιτεκτονικὴ κεκαινοτόμηται τῷ Λ. 136,33 οὐχὶ Ἀριστοτέλους τὸ τῆς πραότητος ὄνομα ἢ τὸ τῆς ὀργιλότητος 193,18 συνήθως ὁ Λ. τὸ καθόλου προτάττει καὶ τῆς παρούσης πραγματείας 5,25 κατὰ τὴν τοῦ Λ. συνήθειαν τὴν φύσιν μιμουμένου, ἀπὸ τῶν ἀτελεστέρων ὡς ἐπίπαν ἀρχομένην ἐν ταῖς γενέσεσι καὶ προβαίνουσαν οὕτως ἐπὶ τὰ τελειότερα 8.21 ἔθος γὰρ τῷ Λ. καὶ τὰ τεχνητὰ τέχνας καλεῖν καὶ τὰ αἰσθητὰ αἰσθήσεις 556,26 ἔθος τῷ Λ. πάντα τὸν ὑπερέχοντα ἢ κατὰ τέχνην ἢ φρόνησιν ἢ ἐμπειρίαν ἢ πρόγνωσιν ἢ εὕρεσιν τῶν [illegible] 608,27 ἔθος Λ. μετὰ τὰς ἀποδείξεις ἐπάγειν καὶ τὰς τῶν σοφῶν δόξας καὶ τὰς [illegible] φασὶ τὸν Λ. ἔπη τινὰ ἐνθέσθαι ἐπίτηδες κατά τινα ἀριθμὸν συμπεσούμενα ἐν ἑτέρᾳ καὶ ἑτέρᾳ θέσει καὶ τάξει, ὧν ἑκάστη ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τε ἤρχετο καὶ εἰς τὸ [illegible] κατέληγε· διὸ καὶ ἐγκύκλια ταῦτα ὠνόμασεν, οἷς ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐνεύρομεν, εἰσὶ δ' οἱ περὶ τούτων ἱστόρησαν 37,33 ἔθος τῷ Λ. ἐν ταῖς παραδιδομέναις ὑπ' αὐτοῦ μεθόδοις, ταῖς εἰς πλεῖω βιβλία διαιρουμέναις, ἐν τοῖς τέλεσι τῶν προλαμβανόντων [illegible] διαλαβεῖν μέλλουσιν ὡς ἂν εἶεν [illegible] δ' ἂν ἐν τούτοις μὴ ἀκολουθεῖν ἑαυτῷ ὁ Λ. 281,28 similiter 383,13 οἱ λέγοντες τὸν Λ. θνητὴν δοξάζειν τὴν ψυχὴν οὐδέν τι λέγουσιν 576,31 οὐ χρὴ διασπαράττειν τὰς τοῦ Λ. ῥήσεις 559,32

(Aristoteles)
Περὶ ἑρμηνείας
c. 1 p. 16a3 170,13
c. 6 p. 17a34 c. 7 p. 17b40 . 148,15
c. 13 p. 23a25 . . . . . [illegible]
Ἀναλυτικὰ ὕστερα
A 1 p. 71a1 . 5,27 294,35 316,15
B 3 p. 90b26 152,26
Τοπικά
A 10 p. 106a14 sqq. . [illegible]
A 15 p. 106b3 206,25
[illegible]
c. 4 p. 166a22 467,5
Φυσικὴ
A 1 p. 184a10 . . . . 5,29 376,26
A 5 587,26
B 1 p. 193a28 599,22
Γ 1 p. 201a28 542,6
Γ 4 515,28
[illegible]
Z . . . . . [illegible]
Z 3 p. 234a33 553,11
Z et H 552,17
Περὶ οὐρανοῦ
A 1 p. 268a9 366,35
A 2 330,3
A 2 p. 270 [illegible] . 552,32
A 3 p. 27[illegible] . 366,30
B 6 p. 288a13 541,31

(Aristoteles)
Περὶ γενέσεως
Α 2 p. 316ᵃ6 125,2
Α 6—9 498,10
[illegible]
Α 1 p. [illegible] 7 41,15
Α 2 p. 413ᵇ2 171,14
[illegible] 112ᵃ10 268,1
[illegible] 22 27 . . . . . 38[illegible]31
Β 2 p. 413ᵇ1 514,11
Β 7 . . . . . [illegible]
[illegible] . . . . . [illegible]
Περὶ ζῴων 506,12 538,32
Θ 1 (?) 506,5
Περὶ πορείας ζῴων c. 14 . . . 552,9
Μετὰ τὰ φυσικά
Α 1 p. 980ᵃ21 . 5,31 493,17 560,24
Α 5 p. 986ᵃ15 515,29
Β 56,15
Δ 56,16
Α 7 p. 1072ᵃ24 597,24
Λ 9 p. 1075ᵃ3 599,31
Μ . . . . . [illegible]
Ν 56,16
Ἠθικὰ Νικομάχεια . . 257,2.13 528,31
580,5.13
Α 1 p. 1094ᵃ20 605,2
Α 1 p. 1094ᵃ23 5,9
Α 1 p. 1094ᵃ27 342,1
Α 1 p. 1094ᵇ19 470,32
Α 1 p. 1095ᵃ2 349,7
Α 1 p. 1095ᵃ6 382,17
Α 2 p. 1095ᵃ16 572,31
Α 2 p. 1095ᵇ26 580,27
Α 6 p. 1098ᵃ16 510,32
Α 6 p. 1098ᵃ18 573,8
Α 8 p. 1098ᵇ25 529,13
[illegible] . . . . . [illegible]
Α 11 p. 1101ᵃ14 576,28
Β 7 p. 1107ᵇ7 174,10
Β 7 p. 1107ᵇ24 191,18
Β 7 p. 1107ᵇ29 164,19
[illegible] . . . . . [illegible]
Β 7 p. 1108ᵃ3 202,28
Β 7 p. 1108ᵃ6 192,28
Β 7 p. 1108ᵃ7 193,19
Β 7 p. 1108ᵃ31 164,14
Β 9 p. 1109ᵇ16 191,24
Γ 1 215,27
Δ 10 p. 1125ᵇ9 164,20
[illegible] . . . . . [illegible]

(Aristoteles)
Ε 1 p. 1129ᵇ7 491,14
Ε 5 461,6
Ε 5 p. 1131ᵃ3 469,6
Ε 7 p. 1131ᵇ12 462,28
Ε 8 p. 1133ᵃ19 463,7
Ε 10 p. 1134ᵃ33 491,14
Ι 11 p. 1137ᵃ31 371,33
Ζ 2 p. 1139ᵇ4 516,24
Ζ 8 p. 1141ᵇ22 337,14
Ζ 12 p. 1144ᵃ11 . . . . . [illegible]
Ζ 13 p. 1144ᵇ33 594,13
Η 12 p. 1152ᵇ1 530,34
Η 14 p. 1153ᵇ32 579,37
Θ 8 p. 1158ᵇ5 462,30
Κ 5 p. 1175ᵇ24 154,15
Κ 5 p. 1176ᵃ25 592,17
Κ 7 p. 1178ᵃ2 480,26
Κ 7 p. 1178ᵃ5 480,29
Κ 13 p. 1153ᵃ1 453,15
Ἠθικὰ Μεγάλα
Α 3 p. 1184ᵇ8 576,28
Α 4 p. 1185ᵃ[illegible] 577,25
Α 34 p. 1194ᵃ29 222,18
Β 11 p. 1209ᵃ22 461,14
Β 12 p. 1212ᵃ5 486,15
Πολιτικά . . . 611,12 615,20 616,7
Α 4 p. 1254ᵃ15 190,5
Β 2 . . . . . 610,17 619,20
Β 12 p. 1274ᵃ22 619,14
Γ et Δ 610,8
Γ 4 215,2
Γ 4 p. 1277ᵇ25 232,2
Γ 6 p. 1278ᵇ10 504,10
Δ 4 p. 1291ᵇ24 620,10
Η 4 p. 1326ᵃ6 520,33
Η 4 p. 1326ᵃ41 . . . . . 521,1.6
[illegible] . . . . . [illegible]
Β 9 p. 1386ᵇ34 138,2
Περὶ ποιητικῆς c. 4 p. 1448ᵃ30 . 320,38
Ἀριστοτελικός. τῶν Α. συγγραμμάτων... τὰ μὲν ἀκροαματικά ... ταῦτα δὲ ἐξωτε[illegible] 111,21
Ἀριστοφάνης Vesp. 57 186,15
ἐν Θεσμοφοριαζούσαις frg. 311 D. . 200,11
Ἀριστώνυμος (Plat. Rep. I 328ᵇ) 248,25
Ἀρκαδία. αἱ Ὀλυμπιάδες ἀγῶνες ἐν Α. τελούμενοι Διὶ Ὀλυμπίῳ 81,25
Ἀρχίλοχος frg. 153 Bergk . . . 320,39
Ἀστεροπαῖος 233,10
[illegible] [illegible] [illegible] 156,11 [illegible]

τικοί quem πόνηρον dixerint 155,3 νῦν δὲ καὶ Πλατωνικοί τινες εἶναι προσποιούμενοι, ὑποδυόμενοι δὲ τὴν δόξαν, ὧν εἶναι καὶ Λ. δοκεῖ. οὗτοι δὴ καὶ παντάπασι τὴν δικαιοσύνην ἄχρηστον ἀποφαίνουσιν 248,26
Ἀφροδίτη. ἡ Λ. ἐπιθυμία ἐστίν 431,32
Ἀχιλλεύς 35,30 420,33 478,1. 2. 17. 19 522,28
Βασίλειος 479,6 Γρηγόριος ἐν τῷ τοῦ μεγάλου Β. ἐπιταφίῳ 462,19
Βίας 210,33
Βοιωτία 165,24
Βοιωτοί 165,31
Βρασίδας 232,22
Γαληνὸς ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ ἐπιγραφομένῃ Τέχνῃ μικρᾷ 73,19
Genesis 1,27 6,13
Γλαῦκος 243,29. 36
Γόμορρα 277,9
Γοργίας. ὁ Γ. καὶ οἱ λοιποὶ πάντες οἱ τῆς νεολαίας λυμαντῆρες 617,29
Γρηγόριος ἐν τῷ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπιταφίῳ [XLIII 20 Patr. Gr. XXXVI, 522 Migne] 479,5
Δαρεῖος 486,16. 17. 18
Δηλιακός 84,19
Δῆλος. νῆσος ἡ Δ. ἐν ᾗ ναὸς ἦν Ἀπόλλωνος καὶ χρηστήριον 84,19 τὸ κατὰ Δῆλον ἐπίγραμμα 84,25
Δημήτηρ vide Αἰσχύλος
Δημόδοκος Μιλήσιος. Λέριος ἦν τὸ γένος 439,15
Δημόκριτος ἐδόξαζεν, ὅτι τὰ σώματα ἐκ τῶν ἀτόμων εἰσί 417,28
Δημοσθένης 474,17 οἱ πολιτευόμενοι νῦν, οἷον Δημοσθένης, Αἰσχίνης 616,25 ὁ Δ. καταιτιώμενος ὅτι τοῦ μέλλοντος ἀποτέτευχεν, οὕτως ἑαυτοῦ ἀπεσκεύασατο τὴν αἰτίαν, "οὐδείς" εἰπὼν "περὶ τὸ μέλλον ἀσφαλῶς βουλεύεται", τῷ τοῦ μέλλοντος ἀβεβαίῳ ἀποφορτίσας τὸ τῆς μέμψεως ἄξιον 290,29
(Demosthenes) κ. Φιλίππου Γ 217 p. 115 . . . . . 378,21. 35
Διομήδης 164,9. 10 ὁ Τυδέως 395,11
Διονύσιος. τὸ ἓν, ὅπερ ἄνθος τοῦ νοῦ ὁ μέγας ὠνόμασε Δ. 4,38
Διόνυσος 145,29 ἀσπὶς Διονύσου 488,29
Δόλων 142,6
Δώριος (τρόπος) 262,25
Ἑβραῖοι 4,7
Ἕκτωρ 164,9 408,33. 34 [illegible] πρόσωπον Ἑ. 420,33
Ἐκφαντίδης I 9 III 710 Kock . . 186,17
Ἑλένη 139,32 395,10
Ἑλλάς 486,16
Ἕλληνες 3,37 4,7 51,16 92,16 163,28 164,29 329,26 409,16. 17 489,34 ἦσάν τινα ἃ οὐ θεμιτὸν ἐδόκει τοῖς Ἕ. θύειν τῷ Διί· κύνας γὰρ καὶ ὄρεις καὶ ἄλλ' ἄττα πολλὰ ἀνόσιον ἐδόκει θυσίαν προσφέρειν τῷ Διὶ πατρὶ καθ' Ἕλ. ὄντι ἀνδρῶν τε θεῶν τε 473,8 ἡ τῶν Ἕ. ὁμόνοια τοῦ Ξέρξου κατ' αὐτῶν ἐληλυθότος τοῦ κοινῇ πᾶσι τοῖς Ἕ. συμφέροντος χάριν ἐγεγόνει 490,1
Ἐμπεδοκλῆς 420,26 422,30
Ἔνδιος (ex coni.) 232,19
Ἐνδυμίων 573,1
Ἐπικούρειοι κατὰ τοὺς τῶν Ε. [illegible] δύναταί τις εὐδαιμονίαν μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις 598,21
Ἐπίκουρος. τοῖς περὶ Ἐπίκουρον 153,23 τοὺς Ἕ. τροφίμους 598,25 οἱ περὶ Ἐπίκουρον, οἳ τὴν ἡδονὴν τὸ τέλος ἐτίθεντο 39,13 εὐδαιμονία σχολὴ καὶ ἀπραξία 586,21 frg. 456 Us. 171,23
Ἐπίχαρμος ἐν Ἡρακλεῖ τῷ παρὰ Φόλῳ p. 241 Lor. 155,10 — p. 259 153,21 p. 273 492,13. 15
Ἕρμαιον ἐν Κορωνείᾳ τῆς Βοιωτίας τόπος πεδινός 165,24
Ἐτεοκλῆς 490,30. 31
Evangelium sec. Johann. 14,6. . . 6,19 sec. Matth. 7,14 . . 549,31
Εὐδημεῖοι Εὐδήμεια ἐκδόσεις [illegible] τινα Εὐδήμου 4,19
Εὔδημος 4,20
Εὔδοξος (de voluptate) 107,13. 19 531,15 533,19. 31 534,6. 27 536,17 οἱ περὶ Ε. 536,16
Εὔηνος ὁ ποιητής frg. 9 Bergk. . . 444,22
Εὐκτήμων Κυδαθήναιος 232,17
Εὐριπίδειος. τὸ Εὐριπίδειον 3,10
Εὐριπίδης 142,21. 24 310,9. 19 ἐν τῷ Κρεσφόντῃ 146,16 εἰσὶ δὲ Φοίνισσαι δρᾶμα τοῦ Ε. 490,22
Euripid. Hecub. 306 3,10
Medeae 1078 279,36
Orest. 667 508,22
Phoeniss. 529 122,10
Alcmeon. frg. 69 . . . 142,24
Bellerph. p. 381. . 240,29. 33
Erechth. frg. 364 . . . 1[illegible]

Euripid. Melanipp. sap. frg. 486 . . 210,9
Philoctet. frg. 787 . . . 340,4
Ἔφορος ἐν τῇ τριακοστῇ F. H. G. I 274 166,4
Ἔχετος 409,26
Ζεύς 189,5. 11 473,7 Ὀλύμπιος 81,25 185,18
Ζήνων (Eleaticus). Ζήνωνι τῷ τὴν γλῶσσαν ἀποφαγόντι 143,2 177,30 μὴ εἶναι κίνησιν 37,30
Ζώπυρος ὁ Ἡέρσης 142,4
Ἡρακλείδης ὁ Ποντικὸς ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ Ὁμήρου 145,27
Ἡράκλειτος (immo Homerus) 129,1 Ἡ. ἔλεγεν ἓν εἶναι τὰ ἐναντία 37,29 ἐκεῖνος γὰρ ὀξάζων, ὅτι κίνησις οὐκ ἔστιν, ἔλεγεν ὅτι ἀκριβῶς οἶδα 417,36 Ἡ. τοῦ Ἐφεσίου καὶ ἐμοῦ πολίτου frg. LI Byw. 570, 21. 23 frg. CV Byw. 128,32
Ἡρακλῆς 155,6 186,10 Ἡ. παρὰ Φόλῳ vide Ἐπίχαρμος
Ἡρόδοτος II 223 . . . . . [illegible]
[illegible]
[illegible]
ἐν ταῖς Μεγάλαις Ἠοίαις
frg. 159. 160 Rzach . . 155,5
ἐν τοῖς Μεγάλοις Ἔργοις
frg. 198 Rzach 222,24
Ἥφαιστος. τὰ ἐμὰ ἔστωσαν Ἡφαίστῳ τροφή 620,19
Θαλῆς 331,12
Θέογνις 591,14
v. 145–147 . . . 210,11 cf. 210,18
434 605,20
Θεοδέκτης p. 803 N. 436,33
Θεόφραστος τὰ ἀτυχήματα οὐχ ὑπάγει τοῖς [illegible] ἐν τοῖς Περὶ ἠθῶν 180,17 ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ ἠθῶν 210,15 ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἠθικῶν 210,16 ἐν τοῖς Περὶ πλούτου 180,17
Θερμοπύλαι 164,28
Θέτις 189,5. 7. 10
Θῆβαι 142,26 551,28. 30
Θηβαῖοι 189,14
Θησεύς 522,29
Θουκυδίδης A 138 393,1
Θράκη 305,11
[illegible]
1,4
Ἴάς αἱ Ἶαδες 200,10
Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ 4,6
Ἱππίας 617,28
Ἱπποκράτης Aphorism II 46 523,37 524, 20 Περὶ τροφῆς 39 534,17
Ἰσαάκ (οἰκονομίας ἀρίστης εἰς παράδειγμα) 4,3
Ἰσοκράτης ἐν ταῖς πρὸς Νικοκλέα ὑποθήκαις (immo πρὸς Δημόνικον § 34) 355,7 Panegyr. 19 p. 44 D 156,7
Ἰώβ 4,4
Ἰωνικός. ὑποδήματα Ἰ. 200,11
Καλλικλῆς παρὰ Πλάτωνι 153,22
Καλλίμαχος frg. 74ª Schneider. . 320,39
Κ[illegible] τῇ πρώτῃ τῶν Ἰάμβων (frg. 12 Müller) 189,13
Καλυψώ 139,21
Καρῖνος p. 797 N 437,1. 6
Κερκύων 437,2. 5. 6. 8
Κηφισσόδωρος ἐν τῇ (β′ ⟨τῶν⟩ Περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου 166,2
Κίρκη 139,20
Κλείταρχος ὁ γλωσσογράφος 200,12
Κολυτεῖς 474,18
Κόρινθος. δικαιώσει δὲ Κόρινθον 234,16. 33
Κορωνεία 165,24
Κορωνεῖς 165,26
Κρατῖνος frg. 332 Kock . 320,39
Κροτωνιάτης 132,14
Κρῆτες 109,6 610,17
Κυδαθήναιος 232,17
Κύκλωπες 610,14
Κυναίγειρος 145,34
Κωνσταντῖνος. ἐν ταύτῃ τῇ τοῦ μεγάλου Κ. (πόλει) 610,12
Λακεδαιμονίοι 109,7 165,1 167,30 189, 14. 16 232,15 334,31 490,15 610,7. 9. 17 612,36
Λακεδαίμων 232,18
Λάκων 211,1 Λάκωνες 168,3 189,6 409,12
Λακωνική 189,14
Λαμία. ἡ Λ. γυνή τις ἦν περὶ τὸν Πόντον, ἥτις διότι ἀπώλεσε τὰ οἰκεῖα τέκνα. τὰ τῶν ἄλλων γυναικῶν βρέφη ἤσθιεν 427, 38 τῇ τῆς Λιβύης ἀρχούσῃ Λ. ὀνομαζομένῃ 547,18
Λέριος 439,15
Λέσβιος 250,20
Λητώ 426,19. 20
Λιβύη 547,18
Λουκιανὸς ἐν τῷ Μικύλλῳ 1 . . 156,13
Λύδιος (τρόπος) 262,26
Λυκοῦργος 109,6

Λυσίας ὁ ῥήτωρ φιλῶν τὸν Φαῖδρον 475,8
Μαραθών 145,32
Μαργίτης 320,38 321,8
Μεγαρεύς. διασύρονται οἱ Μεγαρεῖς ἐν κωμῳδίᾳ, ἐπεὶ καὶ ἀντιποιοῦνται αὐτῆς ὡς παρ' αὐτοῖς πρῶτον εὑρεθείσης, εἴ γε καὶ Σουσαρίων ὁ κατάρξας κωμῳδίας M. 186, 12 Μεγαρεῖς τῆς κωμῳδίας εὑρεταί 186, 19
Μεγαρικός. ὄραμα M. 186,18 M. κωμῳδία 186,18 σκῶμμα M. 186,11
Μεγαρόθεν 186,16
Μέγιλλος (ex coni.) 232,19
Μελανίππη 210,9
Μενέλαος 508,23
Μερόπη 146,15. 27
Μεσσήνιοι 165,2
Μεταχοῖον 165,26. 31
Μήδεια 279,36
Μῆδας ὁ Φρύξ 38,22
Μιλήσιος (Δημόδοκος) 439,15 Μιλήσιοι 439, 16
Μίλων 132,14. 21
Μίνως 109,6
Μιτυληναῖος 210,34
Μυρτίλος ἐν Τιτανόπαισι frg. Com. Att. I 253 Kock 186,10
Μωσῆς 4,6 109,8
Νεοπτόλεμος πεισθεὶς παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως, ὅσα εἶχεν ἀπατῆσαι τὸν Φιλοκτήτην, εἰθ' ὕστερον [illegible] 414,18 συγκαταθέμενος τῷ Ὀδυσσεῖ [illegible] τὸν Φιλοκτήτην, οὐκ ἐνέμεινε τῇ δόξῃ 442,2
Νικοκρέων ὁ τύραννος 177,30
Νικομάχειος. ἐπιγέγραπται Νικομάχεια, διότι πρός τινα Νικόμαχον ἐκπεφώνηται, εἴτε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὃς οὕτως ἐκάλεῖτο, εἴτε πρός τινα ἕτερον οὕτως ὀνομαζόμενον 4,17
Νικόμαχος. τὴν πρὸς Ν. τινα γενομένην πραγματείαν 1,11 cf. 4,17
Νιόβη 426,17sq.
Ξενοφάντος ἐπειρᾶτο κατέχειν τὸν γέλωτα, [illegible] θεὶς τὴν ζωὴν ἐμίσει καὶ τὴν λύπην οὐκ ἔφερεν 437,10 sqq.
Ξενοφῶν ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν Ἑλληνικῶν (immo IV, 4,10) 167,29
de rep. Laced. c. 2,4 200,13
Ξέρξης 490,1 ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς μαν[illegible]νεὶς ἔφαγε τὴν ἑαυτοῦ μητέρα κρεουργήσας 128,10
Ὀδυσσεύς 142,5 392,37 414,19. 20 442,2
Ὀλυμπιάς. αἱ δ' Ὀλυμπιάδες ἀγῶνες ἐν Ἀρκαδίᾳ τελοῦνται Διὶ Ὀλυμπίῳ 81,25
Ὀλύμπιος. Διὶ Ὀ. 81,26 τὸν Ὀ. Δία 185,18
Ὁμηρικός 392,37 εἰ τριάκοντα Ὁμηρικοὺς ἀποστοματίζειν δύναται 613,4
Ὅμηρος 35,30 243,27 321,1 ποίησιν Μαργίτην ὀνομαζομένην Ὁμήρου 320,38 κρείττω εἶναι Ὁμήρου τῶν λοιπῶν ποιητῶν 92,11 οἱ ὑποκρινόμενοι λέγουσι μὲν ἔπη τοῦ Ὁ., ὑπεισδύομενοι πρόσωπον Ἕκτορος ἢ Ἀχιλλέως 420,32 τὴν Ἀφροδίτην δολοπλόκον ὀνομάζει 431,32

Homer Il. A 1 420,28
[illegible] 2
A 396 189,5
[illegible] 2 163,27
Γ 8 163,28
Δ 431 164,1
[illegible] 23 24,22
Θ 148 134,10
[illegible] 41 143
I 452 229,20
K 224 . . . . . 17 12
Λ 558 166,24
Π 102 163,6
Π 111 163,8
P 72 140,10
Σ 104 140
Σ 109 sq. 129,1
X 100 164,10
[illegible] 25 1

Odyss. δ 241 142,5
[illegible] 117 410,14
[illegible] 21 12
ρ 218 476,16
ω 319 166,10

ἐν τῷ Μαργίτῃ 321,8
Ὀνόμαρχος ὁ Φωκεύς 165,28 sq.
Ὀρέστης 508,22 522,29
Παιανιεῖς 474,17
Πάρις 395,14
Παρμενίδης 614,18 ἐν τῷ [illegible] 37,30 οἱ περὶ Π. 49,8
Πασίμαχος 169,30
Πάτροκλος 478,1. 2. 18. [illegible]
Πειρίθοος 522,29
Περικλῆς. χόλνατο Π. τὸν Ὀλύμπιον Δια

ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀναλωμάτων μικρότερον [illegible] καὶ μαγάροις ποικίλοις 185,17 Περικλέα καὶ τοὺς κατὰ Π. φρονίμους εἶναι ὑπολαμ[illegible] θεωρεῖν τὰ ἑαυτοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις 308,11 pro Themistocle 393,1

Περιπατητικοί. τοῦ παρὰ τοῖς Π. λεγομένου ποτοῦ 481,27

Περίπατος. οἱ ἐκ τοῦ Π. 529,3 578,15

Πέρσης. Ζώπυρος ὁ Π. 142,4 Πέρσαι 35, 19 164,28 277,7 428,10 437,17 486,16

Περσίς 486,16

Πιττακός 490,17 seqq. χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι 210,31 τοῖς μεθύουσι διπλᾶ τὰ ἐπιτίμια 156,16

Πλάτων 29,19. 27 39,17. 32. 35 40,1. 4 41, 35 42,2 45,6. 8. 11 49,7 50,31 51,18 53,29 58,20 136,28 169,24. 27 424,6 481,29 504,21 536,17 537,13 542,27 592,2 619,15. 19 620,4 τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον Π. αἰδῶ 585,10 εἴτε δὴ νοῦν χρὴ λέγειν τὸ ἐν ἡμῖν ἄριστον εἴτε θεῖόν τι καὶ θείαν τινὰ μοῖραν καὶ ἀπορροήν, ὡς . . . ὁ Π. λέγει 579,30 διὰ τὸν Π. μὴ δεῖσθαι ὅλως λέγοντά τινος τὸν ὡς ἀληθῶς εὐδαίμονα 601,4 κατὰ Π. ἀδύνατον εὐδαιμονεῖν τὰ ἄλογα τῶν ζῴων 598,23 ὅτι τὸ κατ᾽ ἀρετὴν ὡρισμένον, ἐν πολλοῖς Πλάτωνι δέδεικται 515,30 οὐ δοκεῖ δὲ τῷ Π. ἐναντίον τὸ ἡδὺ τῷ λυπηρῷ 524, 17 ἐν ἡμῖν ἄριστον . . . εἴτε δὴ νοῦν αὐτὸ χρὴ καλεῖν . . . εἴτε ζωὴν λογικήν, ὡς ὁ Π. 579,23 οἱ περὶ Πλάτωνα 40,22 41,30 43,5 45,29 49,8 ἡ οὐσία τριττὴ κατὰ τοὺς περὶ Π. 320,20 οἱ περὶ Π. ἥρωάς φασι καὶ δαίμονας καὶ ἑτέρας φύσεις καὶ αὐτὰ τὰ οὐράνια σώματα κρείττω εἶναι ἢ καθ᾽ ἡμᾶς 329,23 καὶ ἐν ταῖς Πολιτείαις καὶ ἐν τοῖς Νόμοις 585,13

(Plato) Timaeo p. 28 A 293,17
Phileb. p. 53 C 542,22
53 E 542,29
54 D 542,32
[illegible] 556,15
[illegible] p. 1.6 E . . . 579,5
[illegible] p. 1.6 D . . . 579,10
Protag. p. 345 D 143,26
350 C 165,11
353 C 143,26

(Plato)
De Republ. II p. 360 C . . . 178,11
375 C . . . 193,20
382 C . . . 137,8
IV p. 443 C . . . 254,25
VI p. 511 B . . . 31,16
VII p. 518 E? . . 400,31
IX p. 589 B . . . 483,3
Gorgia p. 484 D . . 616,35
500 A . . . 153,22
507 B . . . 148,8
De Legg. I p. 644 C . . . 310,7
II p. 653 . . . 127,5
nescio quo referendum . . . 78,3

Πλατωνικός 29,31 45,8 Πλατωνικοί 49, 14 τινες εἶναι προσποιούμενοι 248,25 οἱ Π. ἑτέρας εἶναι λέγουσι τὰς πολιτικὰς τῶν ἠθικῶν (ἀρετῶν) 578,16 θαυμάσειέ τις ἂν τῶν Πλατωνικῶν τοὺς τὴν ἀπάθειαν εἰσάγοντας ὡς δόγμα Πλατωνικὸν καὶ τῇ ἡδονῇ λοιδορουμένους 127,7 ἔθος ἐστὶ τοῖς Π. διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ταῦ στοιχείου ἢ τῆς προσθήκης τῆς φωνῆς τῆς ‘αὐτό’ δηλοῦν τὰς εἰδητικὰς ἀπ᾽ αὐτῶν καλουμένας ἀρχάς 533,22 ἔλεγον οἱ Π. τὸ αὐτοεὶν καὶ τὸ ταὐθὸν τὸ αὐτὸ εἶναι 533,35 — Πλατωνικῶς 320,22

Πλάτων ἐν Πρέσβεσι Com. Att. frg. I 634 Kock 200,14

Πλούταρχος de Isid. et Osir. c. 1 p. 351 D 331,32 Π. ὁ Χαιρωνεὺς ἐν τῷ λόγῳ ᾧ ἐπιγέγραπται Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου c. 20 p. 588 E 5,15

Πλωτῖνος VI 99 529,21

Πολέμαρχος 471,20 seq.

Πολυκλειτος ἀνδριαντοποιὸς σοφός 319,19

Πολυνείκης 490,30. 31

Πόντος 427,39 428,1

Πορφύριος ἐν Εἰσαγωγαῖς p. 8,1 Busse 383,36

Πράμνιος (οἶνος) 434,30. 32

Πριαμίδης 395,11

Πρίαμος 92,6. 12 100,15 408,32

Πριαμικός. Π. πιεζομένων συμφοραῖς 516, 16

Πρόδικος 617,28

Πρωταγόρας 466,7 seq.

Πρωταγόρειος. τὸ Π. δόγμα (Plato Cratyl. 386) 153,24

Πτολεμαῖος τὸν ὅρον τοῦ τελείου σώματος ἀπέδειξεν ἔγοντα καλῶς, σημεῖον ὑποθέ-

μενος καὶ εἰς τρία δείξας γινομένην τὴν ῥύσιν αὐτοῦ... 322,4
Πυθαγόρας. δύο συστοιχίας ὁ Π. ἐξέθετο 50,35 51,5
Pythagorae carm. aur. 42 . . . 2,10
Πυθαγόρειος (Μῶλων) 132,16 — Πυθαγόρειοι 51,10. 16 125,2 133,1 222,17. 27 δύο συστοιχίας ἐποίουν 515,23
Πυλάδης 522,28
Ῥαδάμανθυς 222,23
Ῥωμαῖοι (θυμοειδεῖς) 166,14
Ῥώμη 55,16
Σαρδανάπαλος 35,18. 19 480,33 481,9 κατὰ τὸν Σ. διαζῶντες 474,3
Σάτυρος (φιλοπάτωρ) 426,23. 28
Σικυώνιοι 167,29. 31 168,3
Σιμωνίδης. ὡς φιλαργύρου αὐτοῦ μέμνηται ἄλλοι τε καὶ Θεόφραστος κτλ. 180,16
Σκύθης. οἱ Σ. οἱ περὶ τὸν Πόντον 428,1 θηριώδεις 429,11
Σόδομα 277,9
Σόλων 4,7 92,23 93,3. 6 94,32 95,30 97,36 102,16 109,7 591,14 601,35 602,14. 23
Σουσαρίων ὁ κατάρξας κωμῳδίας Μεγαρεύς 186,13
Σπεύσιππος 51,17 Σ., θεολόγον ὄντα παρ' Ἕλλησιν 51,16 ἔνστασις τοῦ Σ. ἔλεγεν ὁ Σ., ὅτι ὡς τὸ μεῖζον ἀντίκειται τῷ ἐλάττονι καὶ τῷ ἴσῳ... οὕτως καὶ ἡ ἡδονὴ ἀντίκειται τῇ ἀλυπίᾳ καὶ τῇ λύπῃ 452, 31 λέγων, οὐκ ἀνάγκη ἐπειδὴ κακόν ἐστιν ἡ λύπη, ἀγαθὸν εἶναι τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ ἡδονήν 539,3. 8
Σταγειρίτης 294,27
Στοά. τὸ εὖ ζῆν καὶ εὐδαιμονεῖν κατὰ τὴν Στ. 599,2 ἡ λύπη, ἣν οἱ ἀπὸ τῆς Σ. ἀντὶ λύπης συστολὴν καλοῦσι 180,15
Στωικοί. καὶ πρὸ τῶν Στ. ἦν ἡ δόξα αὕτη, ἡ τὰς ἀρετὰς ἐν ἀπαθείᾳ τιθεῖσα 128,5 τὸ εὐδαιμονεῖν ἔστι κατὰ τοὺς Στ. τὸ ἔσχατον τῆς φυσικῆς ὁρέξεως 599,6 κατὰ τὰς τῶν ὕστερον Στ. ὑπολήψεις δύναταί τις εὐδαιμονίαν μεταδιδόναι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις 598,21. 26
Συρακούσιος (Epicharmus) 155,10
Σωκράτης 421,7 424,6 481,29. 30 493, 13 seqq. 494,8 seqq. 504,20 522,1. 2. 4 540,38 614,17 Σ., ὃς ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ ζήσας, τῇ παραλόγῳ καταδίκῃ ἐνέμεινε, τῆς κλοπίμου σωτηρίας τὸν ἐν ᾅδου κατάδικον προθέμενος θάνατον 35,31 [illegible] αὐτῷ Ἀθηναῖοι ἐχρήσαντο 177,28 τὸ Σ. δαιμόνιον 5,16 Σ. παρὰ τῷ Πλάτωνι 103,8 τὸν παρὰ Πλάτωνα Σ. 400,31 Σ. . . . παρὰ Πλάτωνι τοῖς τῶν πολιτικῶν ἀκαίρως φιλοτιμουμένοις ἀντιτιθέμενος 39, 18 οὐκ ἀπεικότως φρονήσεις ἢ ἐπιστήμας ἐκάλει τὰς ἀρετάς 401,2. 20 402,36 403,1 411,31 seqq. ὁ Σ. ἔλεγεν, ἀδύνατον εἶναί τινα ἔχοντα ἐπιστήμην παρασφάλλεσθαι κατὰ τὴν οἰκείαν ἐπιστήμην ἣν ἔχει 423,3
Σώστρατος 426,24
Τρῶες 92,7 143,5 163,27
Τυδεύς 395,11
Τυρταῖος frg. 8 Bergk 165,2
Φαῖδρος. Λυσίας ὁ ῥήτωρ φιλῶν τὸν Φαῖδρον 475,8
Φάλαρις 428,4 429,17
Φειδίας 319,15
Φίλιππος 378,22. 36 380,10. 13. 17. 19. 26
Φιλοκτήτης 414,19 436,31 442,3
Φίλων ὁ [illegible] ἦσαν γάρ τινες, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Φ., οἳ τὴν ἡδονὴν ἐπρέσβευον καὶ ἔλεγον εἶναι τέλος τελικώτατον καὶ τὸ κυρίως ἀγαθόν, οὗ πάντα ἐφίεται 445,19
Φιλοχαρίδας 232,19
Φοίνιξ. ὁ παρ' Ὁμήρῳ Φ. πειθθεὶς τῇ μητρὶ ἐμίγθη τῇ τοῦ πατρὸς παλλακίδι 229,21
Φρύγιος (τρόπος) 262,25
Φρύξ. Μῶας ὁ Φ. 38,22
Φωκυλίδης 210,17 pro Pythagora 1.10
Χαιρωνεὺς Πλούταρχος 331,32
Χάριτες. Χαρίτων ἱερόν 223,36 ἡ μέση τῶν Χ. 224,1
Χάρων 166,1
Χίλων ὁ Λάκων 211,1
Χιώτης (οἶνος) 449,10

CORRIGENDA

p. 70 adnot. *ante* restituam *addas* 11
96, 34 *scribendum* ἀδιακόπου
adnot. v. 3 *addas* ἀδιακόπου a
99, 25 *corrigas* ὁμόσε
106, 22 *scribendum* συναγαλλόμενον
139, 21 *pro* ἐπείκασε *scribendum* ἀπείκασε
200 *post adnot. ad v. 20 adde* a
463, 3 *pro* ἦν *scribendum* ἦ
484 1 [illegible]
534, 30 *scribendum* φλέβα τεμεῖν

PA
3902
A25
1882
v.20

Commentaria in Aristotelem
graeca

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY